

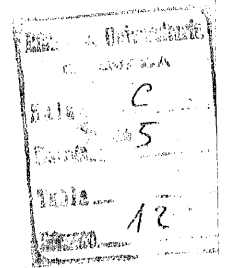
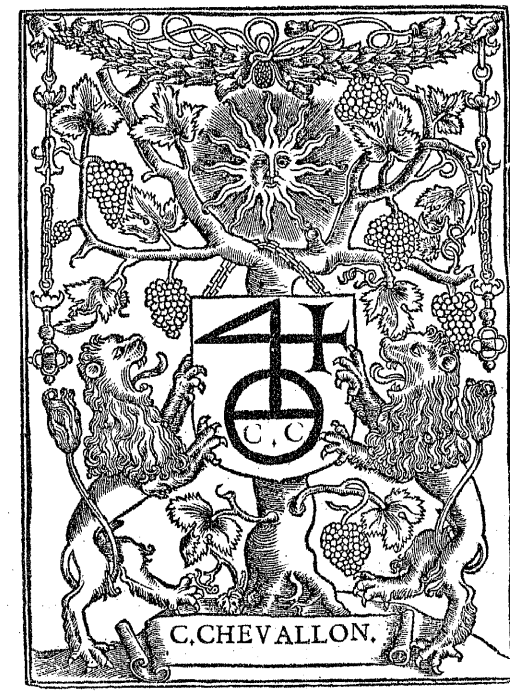
09. 2979

SECUNDVS TOMVS

OPERVM DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI,
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, EA
cōplectens, quæ faciunt ad elucidationē Matthæi, Mar-
ci, & Luca, quatenus haberi potuerunt.

Horum inuenies catalogum proxima pagina.

Ex de la Libreria de S. Geron. de Gra

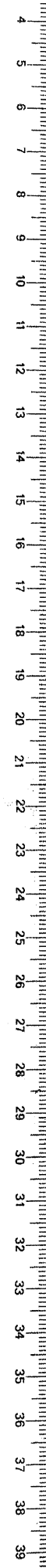
PARISIIS,

Apud Claudium Chevallonium, ad insigne Solis
aurei, in via Iacobæa: Anno domini

1536

2 400 40
Galle
MADE IN SPAIN

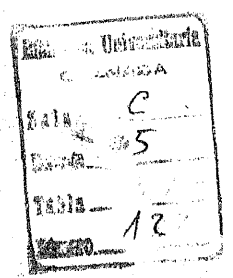
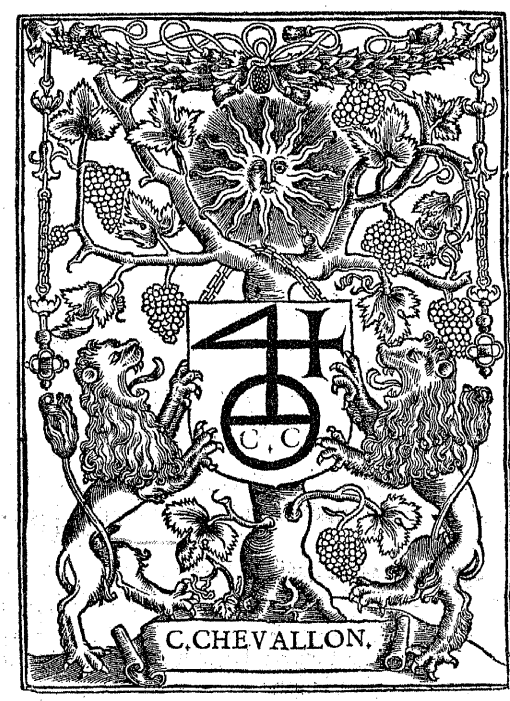
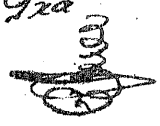
02. 2979

SECUNDVS TOMVS

OPERVM DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI,
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, EA
cōplectens, quæ faciunt ad elucidationē Matthæi, Mar-
ci, & Lucae, quatenus haberi potuerunt.

Horum inuenies catalogum proxima pagina.

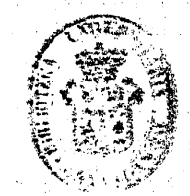
De la Librairie de S. Ger. de Gra

PARISIIS,

Apud Claudium Cheuallonium, ad insigne Solis
aurei, in via Iacobæa: Anno domini

1536

Comentariorū Chrysoſtomi in euangeliū Matthæi, homilia. LXXXIX.	3.A.
Commentariorum in euangelium Matthæi, incerto auctore, homilia. LIII.	185.C.
HOMILIAE XXVI. IN MATTHAEVM VARIIS EX LO-	
cis in vnum collectæ, secundum feriem tum capitulorū, tum textus ipsius:	
1 Ex cap. 2. In Ephiphania domini, in illud, Cūm natus esset Iesus in Bethlehem Iudææ, in diebus Herodis regis &c.	294.G.
2 Ex eod. cap. In festo Innocentium, in illud, Angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge & accipe puerum &c.	295.H.
3 Ex eod. de natali Innocentium.	296.A.
4 Ex eod. In vigilia Epiphaniæ, in illud, Defuncto Herode, ecce apparuit angelus domini in somnis Ioseph &c.	296.F.
5 Ex cap. 4. In dominica prima quadragesimæ, in illud, Ductus est Iesus in desertū à spiritu &c.	296.K.
6 Ex cap. 5. in illud, Cūm vidisset Iesus turbas, ascendit in montem: & cūm sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius &c.	297.M.
7 Ex eodem, in illud, Qui fecerit, & sic docuerit, maximus vocabitur in regno cœlorum.	299.G.
8 Ex eodem, In festo sanctorum Ioānis & Pauli, in illud: Audistis, quia dictum est anti- quis, Diliges proximum tuum &c.	299.M.
9 Ex cap. 6. super oratione dominica, Pater noster qui &c.	300.I.
10 Ex eod. in feria. iij. cinerum, in illud: Cūm ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ &c.	301.G.
11 Ex eod. super eodem.	302.C.
12 Ex cap. 7. in illud, Cauete à pseudoprophetis.	302.K.
13 Ex cap. 9. in dominica. xvij. post Pentecostes, in illud, Ascendens Iesus in nauiculam, transfretauit, &c.	303.E.
14 Ex eod. de conuersione Matthæi.	303.H.
15 Ex cap. 14. in decollatione sancti Ioannis Baptistæ, vbi tractatur de muliere mala.	304.C.
16 Ex cap. 15. De muliere Cananæa.	305.K.
17 Ex cap. 18. in illud, Vā mundo ab scandalis &c.	307.L.
18 Ex eod. in illud, Domine, si peccauerit in me frater meus, quoties &c.	308.G.
19 Ex eod. super eodem.	Ibidem.L.
20 Ex cap. 19. in cōmemoratione Pauli, in illud, Ecce nos reliquimus omnia &c.	310.H.
21 Ex cap. 21. in dominica prima aduētus domini, in illud, Cūm appropinquasset Hiero- solymam & venisset Bethphage &c.	311.L.
22 Ex cap. 22. in dominica. xxij. post Pentecostes, in illud, Abeuntes Pharisei, consilium inerunt, vt caperent Iesum in sermone.	313.E.
23 Ex cap. 21. De arbore ficus à domino arefacta.	313.I.
24 Ex cap. 22. in dominica. xvij. post Pentecostes, in illud, Accesserunt ad Iesum pharisei, & interrogauit eum vnus ex his legisdoctor &c.	314.G.
25 Ex cap. 26. in illud, Quādiu fecistis vni ex minimis &c.	315.K.
26 Ex cap. 19. In inuētionē sanctæ crucis, in illud, Si licet homini dimittere vxorem suam quacunq; ex causā &c.	316.F.
M A R C V S.	
Commentariorum in euangelium Marci, homilia. XIII.	318.A.
L V C A S.	
De natiuitate sancti Ioannis Baptistæ, sermo: ex Luca. cap. 1.	327.L.
De natiuitate domini, homilia, in illud Luca. cap. 2. Et reclinauit eum in præsepio &c.	330.A.
De eo qui incidit in latrones, sermo: ex cap. 10.	330.M.
De patre & duobus filiis, homilia: ex cap. 15.	331.H.
De diuite, homilia: in illud, Homo quidam erat diues &c. ex cap. 16.	333.A.
De Lazaro ac diuite, homilia. III. ex cap. 16.	334.I.
De Zacchæo, sermo: ex cap. 19.	347.K.

A ANIANI IN
EXPOSITIONEM DIVI
Ioannis Chrysoſtomi, episcopi Con-
stantinopolitani, super euange-
lium beati Matthæi,
prologus.

Domino verè sancto, & bea-
tissimo Horontio episcopo,
Anianº. Pijssimi patris af-
fectum, & sapientissimi ar-
tē magistri in me pariter ex-
cerces, quem inter has quas
pro fidei vobiscū amore per-
petimur tentationum procellas, & à moerore, si-
mul & à torpore subducis, animumq; anxietate
marcentem ad studium scripturarum remittis.
Iubes enim beatissime, vt commentarium sancti
Ioannis Constantinopolitani episcopi, quem in
Matthæo euāgelista nonaginta & vno libro ex-
plicuit, in Latinam linguam, quo possim sermo-
ne, transfundam. Quod vtinam tam à nobis cō-
modè fieri possit, quàm à te & opportunè, & vt il-
liter imperatur. Quid enim vel ad prudentiam
eruditius, vel ad exercitationē ignitius, vel ad do-
gma purgatius nostrorū auribus offeratur, quàm
præclara hæc tam insignis animi, ingenijq; mo-
numenta? Et hoc maxime tempore, quo per oc-
casionem quarundam nimis difficultium quæstio-
num ædificationi morum, atque ecclesiasticæ di-
sciplinæ satis insolenter obstrepitur. Pro qua cer-
te Beatus Ioannes cūm in alijs operibus, tum in
hoc quoque tantus ferè vbique, tamq; alacer af-
surgit, vt euangelistæ dicta interpretando, pro
euangelica perfectione nobiscum pugnare vi-
deatur. Quid enī ille magis hoibº inculcat, quàm
lventurā suā nobilitatē, quæ aduersus Manichei
rabiē omniū recta sapientū consensu, concētūq;
laudatur? Laudatur autem vel in admirabilis glo-
riam conditoris, vel ob concitanda studia virtu-
tis, vel ad castiganda vitia voluptatis. Quid in-
quam pressius ille commendat, quàm ingenitæ
nobis à deo libertatis decus, cuius confessio præ-
cipuum inter nos gentilesq; discrimen est? Qui
hominem ad imaginem dei condidit, tam in-
foeliciter fati violentia, & peccandi putant neces-
sitate deuinctum, vt ist etiam pecoribus inuidere
cogatur. Quid ille aduersus eosdem magistros
potius insinuat, quàm dei esse possibilis manda-
ta, & hominem totius vel quæ iubetur, vel sua-
detur à deo capacem esse virtutis? Quo quidem
solo, & iniquitas ab imperante propellitur, &
præuaricanti reatus affigitur. Iam verò iste eru-
ditorum decus, cūm de dei gratia differit, quan-
ta illam vbertatē, quanta etiam cautione conce-
Tomus secundus.

lebre. Non enim est in alterutro aut incautus, D
aut nimis, sed in vtroque moderatus. Sic liberata
ostendit hominum voluntates, vt ad dei tamen
madata facienda diuinæ gratiæ necessarium vbi-
que fateatur auxilium: sic continuum diuinæ gra-
tiæ auxilium commendat, vt nec studia volun-
tatis interimat. Cūm autem in cunctis ferè do-
ctrinæ partibus, tum præcipuè in exhortatione
moralis, atque in omnibus ecclesiasticæ regulis di-
scipline: ita nostrorum concinit per vniuersa senten-
tentijs, vt eos penè quos nunquam vidit, omni-
no ad omnem scripturarum intelligentiam in-
formasse credatur. Quanto enim exhortandi, id
est emendandi, vel etiam exornandi homines a-
more teneatur, hoc præcipuè opere declarat. In
quo cūm susceperit cōmentatoris officium, cer-
tam vniuscuiusque libri partem expositione cō-
plens, reliqua amica sibi, & quàm perfectissima
potest exhortatione, producit: in ipsis quoq; ex-
positionum locis, quæ quidem plena sunt acumi-
nis, ponderis, consequentiæ, eruditionis, medul-
læ, nihil magis intendit aliud, quàm ne vel exi-
gua moralitatis puncta prætereant, quasi qui om-
nino penè solus consilium diuinæ legis inspe-
xerit. Quæ cūm innumeris sit intexta causis, ad
vnum tamen finem omnia reducit, vt scilicet ho-
mines, quibus data est, ad amorem dei studiumq;
virtutis accendat. Quod verò istud nō ad osten-
tationem quandam faciat, & foetentem illam
gloriæ vanitatem, cūm tota & doctrinæ illius,
& morum, qui etiam in scriptis eius relucent,
continentia, tum etiam vitæ finis ipse testatur.
Nempe omni ille sermone nō solummodo emē-
dat, sed etiam armat auditoris animum. Nempe
tota eius & principalis intentio est, non tam pri-
uatam istam, & inter prosperorum opaca lati-
tantem honestatem docere, quàm illam quoti-
die tanquàm in acie dimicantem, & quæ absque F
villo dispendio sui tribulationum & cædatur im-
bribus, & vratur ardoribus, instituere virtutem.
Hanc ipsam ita ille insignis ecclesiæ magister, &
verus Christi discipulus impleuit, vt illa omnia quæ
de asserenda etiam per mortem virtute differuit,
non tam alijs, quàm sibi omnino soli inculca-
se videatur. Denique vitam illam omni ab ado-
lescentia sanctitate fulgentem, & in sacerdotio
mille insignibus perfectionis ornatam, etiam pas-
sionibus pro iustitiæ amore decorauit. Quod cer-
tè alicui ecclesijs in pæce degentibus prouenire,
ingentis animi, proculq; ab omni hominum glo-
ria remotæ mentis, raræq; omnino virtutis est.
Quod autem in septimo istius libro operis indi-
catur, adhuc Antiochiæ presbyter hæc, quibus il-
lam tunc ecclesiam ædificabat, scripta compo-
suit. Ex quo magis magisq; perspicitur, illum
non temeritate quadam, aut dissonatè à suis mo-
aa ij ribus li-

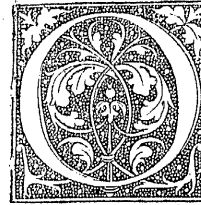
Gribus libertate, in regali postea vrbe pontificatum tenentem, nota illa & maxima aduersum se commouisse certamina: sed ita se instituisse semper, tanq̄ constanter atque firmiter contra omnes iniquorum cateruas, pro veritatis ac iustitiæ parte iurasse, vt quilibet aduersus eum vel sacerdotũ nomina, vel regum arma concurrerent, depellere quidem illum sacerdotali possent throno, nõquam tamen depellere possent veritate. Optimam itaque meditationẽ in occasione rebus exequens, maluit pontificis honorem confessoris dignitate cumulare, quàm adulatoris foeditate corrũpere. Iã verò illud, quasi peculiare quoddã custodit, ac propriũ, vnde à te præcipue pro similitudine studij possit adamari, quòd scilicet semper sollicitus, semper vigilans, semper noxiæ securitatis, vel potius mortiferi stuporis inimicus, vbi que vtilitatem compunctiõis compunctus ipse commendat. Quocirca forsitan eius oratio nõquam ferè in pompam eleuatur dicentis, sed tota ad vtilitatem aptatur audiētis. Est enim stylus ipse, quod quidem in suo opere magis animaduerti potest, ecclesiæ auribus accommodatissimus, priscum illud, sed eruditum dicendi genus exprimens: medius, æqualis, maturus, pudicus, alienus omni ab incuriæ culpa, pompaq̄ luxuriæ. Non squalidus quidem, nec tamen floridus: non impolitus, sed neque nimia subtilitate limatus: non asperitate horridus, nec tamen amenitate lasciuus: maximam vbi que copiam, admirabilemq̄ indicans facultatem, nusquam tamen ambitionem loquendi: eò fit, vt illum magis simplex lector intelligat, & laudet disertus. Certè quod ab alijs quoque plurimis audire potuisti, omnes iam ecclesiasticæ Græcorum bibliothecæ post tã va-

rias veterum scriptorum, splēdidasq̄ diuitias, post tot insignium magistrorum tam clara lumina, huius præcipue voluminibus ornantur. Denique & sancti Basilij admirabilem illam curam loquendi, & Antiochi plausibilem pompam, & sublimem illum Gregorij cothurnum, faciliẽ intelligas hac Ioannis medietate superata. Ita enim stylum suum inuolata, vt diximus, facultate regnãtem, scripturarum vbi que & sapore imbuit, & tingit colore: vt illi quidem de apparatu eloquij remittere, iste verò de maiestate scripturarum coruscare videatur. Solæ ab eo forsitan adulescentulorum minus blandè mulceantur aures, quibus in ludo positus literarum, non tam placent solida, quàm picta, quiq̄ pulchra potius, quàm vtilia se-ctantur, nec tam agentia diligunt, quàm sonantia: magisq̄ gaudent florum amœnitate cõspergi, quàm frugum vbertate nutriri. Hunc igitur si satis minorem se in Latino apparere feci, nõ tam mihi domine venerabilis, quàm tibi imputare debes: qui me ad eum transferendum tanto & auctoritatis imperio, & blandimẽto charitatis hortatus es, vt illi aliquid, imò verò plurimum de honore duntaxat styli auferre mallet, quàm crimẽ in te diutius recusando cõmittere. Sanè pro qualicunque hac mea opera amplissimum orationum tuarum munus reposco, quo scilicet nos, vt exemplo, ita etiam precibus tuis iuues, vt aliquid de illius viri virtute possimus imitari.

Memor nostri esto semper in Christo domine meritò beatissime.

Diui

A **DIVI IOAN-**
NIS CHRYSOSTOMI EPI-
SCOPI CõSTANTINOPOLITANI super Matthæũ
homilia prima commentarij,
Aniano interprete.

Portuerat quidẽ nihil nos indigere auxilio literarũ, sed tã mundam in omnibus exhibere vitam, vt librorum vice gratia spiritus sancti vteremur: & sicut atramento illi, ita corda nostra inscriberetur à spiritu. Quia verò hanc à nobis excussimus gratiã, agẽ vel ad secundam nauigationem animũ adiciamus. Equidẽ quòd primũ illud fuerit profectò sublimius, & ex verbis suis deus, & ex operibus ostendit. Nam & Noè & Abraham, eiusq̄ posteris, & Iob & Mosi, nõ per literas, sed per semetipsum locutus est, quia scilicet munda eorum corda repererat. Postquã verò omnis populus Iudæorũ in vitiorum ima delapsus est, necessariò iam inde literæ dantur, ac tabulæ, & ea quæ per has administratur admonitio. Et hoc non tantũ veteris testamenti sanctis, sed etiam noui accidisse perspiciamus. Siquidẽ nec apostolis scriptum aliquid tradidit Christus, sed pro literis, sancti spiritus se illis daturum gratiam repromisit: Ille, inquit, docebit vos omnia. Atque vt discas, quia hoc multò sit illo melius, audi dominum Hier. 31. f. per prophetam loquentem: Et disponam, inquit, & ioã. 6. e. vobis testamentum nouum. Dabo leges meas in mente eorum, & in corda eorum perscribam eas, & erunt omnes docibiles dei. Paulus quoque hanc eminentiam designando, dicebat se accepisse legem, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Quia verò progrediente iam tempore, alij quidem propter dogmata, alij verò propter vitam & mores grauitè impegunt, ea rursus quæ constat literis, admonitione fuit opus. Iam ergo considera quàm sit extremè omnino dementiæ, vt qui tanta deberemus vitæ perfectione polleere, vt nihil prorsus literis egeremus, sed scribenda spiritui sancto corda pro paginis præberemus: quale inquam est, si, quia primam illam perdidimus dignitatem, & minoribus indigemus, ne secũdo quidem remedio ad nostram vtamur salutem. Si enim illis egere, & non gratia spiritus sancti splendere culpabile est, vide quanti sit criminis, nec per illud auxilium velle proficere, sed quasi frustra, ac vanè posita cœlestia scripta despiciere, & maius absque dubio subire supplicium. Quod ne accidat, diligenter hæc, quæ scripta sunt, ponderemus, & discamus quemadmodum vetus lex promulgata sit, quemadmodum etiam nouum conditum sit testamentum. Quõnam igitur tunc modo illa lex data est, & vbi, & quando? Post Aegyptiorum profectò perniciem, in eremo, in monte Sina, & Tomus secundus.

fumo & igne ascendente de monte, & tuba terribiliter insonante, & tonitruo crebrius comminante, & coruscante fulgure, & Mosè in ipsam caliginem nubis intrante. In nouo verò non ita. Non enim neque in eremo, neque in monte, non cum fumo & caligine, non cum tenebris & procellis: sed lucente prorsus die, in domo sedentibus cunctis, multa cum mansuetudine, vniuersa fiebant. Siquidem adhuc illis ferocioribus, & effrenioribus humano quodam terrore opus erat, vt solitudine, monte, igni, fumo, tubarum sono & cæteris talibus: sublimiores verò, ac perfectiora doceri faciles, & qui iam corporalium intellectum vsu virtutis excefferant, horum quæ diximus, non egebant. Quòd si & super apostolos factus esse Ionus refertur, non propter ipsos tantũ, sed ob præsentiam factus est Iudæorum: propter quod & diuisus ille in specie linguarum ignis apparuit. Si enim post hæc etiam mirabilia dixerunt, quia pleni essent musto apostoli: quanto magis si nihil tale vidissent? Et in veteri quidem testamento eum Moses ascendisset in montem, descendit deus. In nouo verò cum nostra in cœlum, imò in ipsum regalem thronum esset eleuata natura, spiritus sanctus descendit de cœlo. Qui si esset minor, vt etiã blasphemat impietas, nunquam illa quæ aduentu eius facta sunt, maiora essent, magisq̄ miranda. Nam & tabulæ istæ sunt absque dubio meliores, & virtutum merita clariora. Non enim descenderunt apostoli de monte, tabulas lapideas afferentes in manibus: sed sanctum spiritum mentè portantes, & thesaurum quẽdã dogmatũ, donorumq̄ gestantes, cunctorũq̄ fontem ex se effundentes bonorum, omnia circuibant, viui quidam libri, viuæq̄ leges effecti per gratiæ largitatem. Sic tria milia, sic etiã quinque milia hominũ, sic innumerabiles populos toto terrarũ orbe ceperunt, deo per illorũ linguã audientibus differente, à quo etiam Matthæus repletus spiritu ista cõscripsit: Matthæus vtiq̄ publicanus. non enim à professione sua illum erubuerim nõcupare, nec illum omnino, nec reliquos. Hoc est enim quod maximè ostendit spiritus sancti gratiã, eorũq̄ virtutem. Euangeliũ verò, non abs re quidem, scriptionem suã vocauit. Siquidem poenarum sublationem, veniam peccatorum, sanctificationẽ, atq̄ iustitiã, redemptionem, adoptionẽ etiã filiorum, & cœlorum hereditatem, & cum dei filio fraternitatem, omnibus inimicis dei & in tenebris sedentibus nunciauit. Nũquid possit esse equale his tã bonis nũcijs? Deus in terris, homo in cœlo: facta est omnium vna permixtio, angeli cum hominibus iungebant choros, hominẽs choris addebantur angelicis, atque cœlestibus alijs, supernisq̄ virtutibus. Erat cernere antiquum repente prælium dissolutum, deum hominibus recõciliatum, diabolum verò cõfutum: dæmones cum tremore fugiẽtes, mortem peremptã, paradysum apertũ, maledictionẽ remotã, peccatum de medio sublatum, exagitatum, aa iij errorem,

Errorem, veritatem reuersam, pietatis sermonem vbique seminatum, vbique crescentem, coelestem conuerſationem in terræ regione plantatam, virtutes supernas familiariter nobiscum loquentes, & ad terras sæpe angelos ventitantes, ex quibus his hominibus spem firmam certissimam futurorū. Propterea igitur euāgelium ista vocatur historia, quasi scilicet omnia alia verba inania doceantur, ac vacua, quibus solent præsentia ista promitti: vt copia diuitiarum, vt potentia magnitudo, vt principatus & gloria, vel honores, & quantacūq; alia bona esse homines arbitrantur. Quæ verò piscatorum sunt annuntiatæ verbis, proprie ac verè euangelia nominantur, non tantum quia firma sunt, ac penitus immobilia, supraque nostram eminentia dignitatem: sed quia cum omni etiam facilitate nobis donata sunt. Non enim laboribus nostris, atque sudoribus, non doloribus & grumis: sed per dei in nos tantummodo charitatē, tam grandia hæc promissa suscepimus. Sed principid requirēdum est, quænam illa causa sit, quod ex tam multis discipulis, duo tantum scribunt apostoli, & duo eorum qui apostolos sunt secuti: vnus enim Petri, alter Pauli discipulus, post Ioannē atque Matthæum euangelia condiderunt. Quia scilicet nihil omnino pro humanæ gloriæ, sed cuncta pro diuinæ gratiæ amore faciebant. Quid igitur? Nō sufficiebat vnus euāgelista cuncta memorare? Sufficiebat quidē, sed cum quatuor sint, qui euangelia conscribant, nec eisdem certè temporibus, aut in eisdem locis, neque pariter cōgregati, neque mutuo colloquētes, & tamen quasi vno ore pronūciant: fit hoc, sine dubio, veritatis grande documētū. Verūm eō contrario, inquis, ista res accidit: in multis enim diuersi inter se inueniuntur, ac dissoni. Imò hoc ipsum maximum est testimonium veritatis. Si enim ex toto, & in omnibus consonarent, & cum nimia diligentia, atque cura vsque ad tēpora, ac loca omnia, vsque ad singula æqualiter verba cōcurrerēt, nemo inimicus credidisset vnquam: sed eos communi ad decipiendum consilio congregatos, quasi ex humana quadam conspiratione euangelium condidisse. Non enim simplicitatis fuisse tam sollicitam cōsonantiam iudicarent. Nūc verò quæ videtur ex rebus exiguis dissonantia, ab omni illos suspitione defendit, & satis clarè scribentium existimationem tuetur. Si verò aliquid de tēporibus ac locis variè dixerunt, nihil quidem dictorum præiudicat veritati. Sed tamē prout donauerit deus progrediētes, etiā istud quale sit, declarare tentabimus: illud post hæc quæ diximus postulantes, vt diligenter notetis: quia in illis principalibus causis, in quibus & vita nostra & prædicationis summa consistit, nusquam aliquis illorū vel in minimo discrepare cōiungitur. Quæ verò ista sunt? Quia deus homo factus, quia mirabilia operatus, quoniam crucifixus, quoniam sepultus est, quoniam resurrexit, quoniam ascendit in cœlum, quoniam iudicaturus est, quoniam salutaria præcepta constituit, quoniam non contrariam legem

intulit priori, quia filius dei est, quia vnigenitus, quia eiusdem cum patre substantia & quantacunque sunt talia. In his quippe omnibus maximam illorū inuenimus esse concordiam. Si verò in mirabilibus eligendis nō omnes eadem cuncta dixerunt: sed hic quidē illa, alter verò alia narravit, nihil te omnino cōturbet. Siue enim vnus quilibet vniversa dixisset, superfluous iam fuisset numerus cæterorum: siue varia omnes inter se scripsissent, ac noua omnia, nullum potuisset conuenientia apparere documētū. Propterea & cōmuniter multa dixerunt, & nihilominus quisque propriū aliquid, ac speciale cōscripsit, vt neque superflue & importunè aliquid videretur adiectū, si nihil adderetur noui, nec tota rerū fides adduceretur in dubium, si omnia diuersa dixissent. Lucas igitur etiam causam ponit, propter quā venerit ad scribendum: Vt habeas, inquit, eorum verborū, de quibus eruditus es, veritatem: id est, vt sæpe cōmonitus in eadem meditatione permanes. Ioannes verò, ipse quidē causam scriptionis tacet: vt autē loquitur superius sermo repetitus, & patrū ad nos traditione delatus, nec ipse ad scribendū absque certa ratione descendit. Sed quia illa iam trium fuerat intentio, vt in suscepti morarentur hominis sacramēto, & de ipsa deitate dogma periclitabatur taceri, ad scribendum Christo inspirante motus accessit: quod ex ipsa certa historia, & de euāgelij declaratur exordium. Neque enī ab inferioribus cœpit, vt cæteri: sed ad superiora continuō, ad quæ vergebatur, ascendit, propter quæ librum ipsum profectō cōposuit. Neque enim solis inuenitur differre principijs, sed per totius ferè euāgelij textum grandior cæteris ingreditur, atque sublimior. Matthæus accedentibus his, qui ex Iudæis Christo crediderant, & rogantibus, vt quæ verbis docuisset, hæc eis in literis seruanda dimitteret, Hebræo dicitur euangelium scripsisse sermone. Marcus quoque in Aegypto id ipsum rogantibus traditur fecisse discipulis. Et idcirco Matthæus quidem, utpote Iudæis scribens, nihil amplius studuit ostendere, quam quia ex Abraham & David Christum stirpe descenderat. Lucas verò, quippe qui omnibus in commune loqueretur, sermonem superius extendit, ad ipsum vsque Adam generationes retrorsum numerando perueniens. Et ille quidem statim ab ipsa generatione Christi sumit exordium. Nihil enim magis delectare Iudæum poterat, quam si Christum Abraham, Davidis, nepotē esse diceret: hic verò diuersè. Nā prius multa commemorat, & tunc demum generationum catalogū texit. Horum igitur omnium consonantiam, orbe quoque ipso teste monstramus: quia ea quæ sunt dicta suscepit, testibus quoque ipsis veritatis inimicis. Siquidem multæ post illos hæreses pullularunt, contraria his quæ scripta sunt, opinantes. Et earū quidē alia, omnia quæ euāgelistæ scripserant, receperunt: alia verò quibusdam sententijs à reliquo opere amputatis, sic apud se scriptas conseruant. Quod si pugna aliqua esset in dictis, neque istæ quæ ex aduerso lo-

In proce-
mo beati
Lucæ.

Auerso loquuntur hæreses, omnia receperunt: sed tantummodo illam partem, quam sibi cernerent conuenire: neque istæ quæ partem aliquam receperunt, de eadem aduersus alias disputaſsent. Ita neque ipsa quidem commata, quæ velut detruncata membra abscissis alijs remanserunt, possunt latere: sed aperte clamant, maximam sibi germanitatē esse cum corpore. Vt enim si partem aliquam sumas ex latere, & in exigua portione cuncta respicias, ex quibus totum cōstat animal: id est, & carnem, & ossa, & nervos, & venas, & totius, vt ita dixerim, massæ vim atque naturam ex ipsius parte cognoscas: sic etiam in scripturis, in vnaquaque particula dictorū, totius potes cernere affinitatem. Si verò inter se euāgelistarum sententiæ dissonarent, nec tanta cōcordia posset ostendi, & olim iā ipsum dogma fuisset destruetum: omne enim regnū, inquit, diuinum aduersus sese defolatur. Nunc verò vel hoc ipso sancti spiritus clarius maiestas refulget, suadens hominibus, vt Berga principalia illa, magisque necessaria vacantes, nihil de exigua portione lædatur. Vbi autem eorum vnusquisque degens scripserit, non valde est cur cōtendamus: quod verò aduersus se nō scripserint, ex toto operis contextu docere tentabimus. Tu verò tale est quod facis semper huiusmodi dissonantia conquirendo, quale esset, si illos iuberet per omnia eisdem vti elocutionū modis, eademque verba semper proferre. Taceo quod hi ipsi, qui ad omnem pompam de rhetorica, & philosophia gloriantur, multos, & plurimos, & de eisdem causis scribentes libros, non modò simpliciter discreparunt, sed etiam sibi contraria pleraque dixerunt. Et certè aliud est diuerso modo quid dicere, aliud aduerso. Nihil inquam horū loquor. Procul à me absit, de illorum insipientia pro euāgelistis satisfactiōne parare. Neque enim volo de mendacio adstruere veritatem. Illud sanè libenter rogarim, quo nam modo autoritatē dissona meruissent: quo nam pacto falsa adstruēdo obtinere possent? unde admiratione essent pugnantia inter se, atque aduersa dicendo? Credebatur inaudita loquentibus, toto orbe laudabatur docētes. Cumque multi testes eorū prædicationis existerent, tum etiā inimici, hostesque plurimi: non enim in vno aliquo scribentes angulo, ea quæ scripserant, occultauerunt: sed terras, mariaque lustrantes, in conspectu & auri- bus omnium volumina sacra replicabant: quæ sicut etiam nūc fieri videmus, ipsis quoque præsentibus legebantur inimicis: nec quicquam tamen ex his quæ dicta sunt, quenquam offendit: nec immeritò. Erat enim diuina virtus quæ aderat vbique, & apud omnes cuncta peragebat. Ceterum si non istud fuisset, unde publicanus, unde piscator, unde illiteratus quiuisset vnquam tam sublimiter philosophari? Quæ enim sapientes seculi, ne per somnum quidem aliquando imaginari potuerunt, hæc isti cum asseueratione manifesta annunciant, atque persuadent, subiugantes fidei nō solum nostræ ætatis homines, sed etiam eos qui ante nos defuncti sunt: & non duos, Tomus secundus.

non viginti, nō centum aut mille, aut decem milia: sed vrbes, & gentes, & populos, & terram prorsus, ac mare, Græciam simul ac Barbariam, & habitabiles partes orbis, ipsumque desertū. Et certè ea persuadebant, quæ naturam nostram longè probantur excedere. Siquidem relinquētes omnino terram, de cœlestibus disseriebant, docentes nobis aliam superesse vitam, aliamque mortem, alterum mundum, & conuerſationem nouam, omniaque mutata. Non sicut Plato ridiculam illam condidit rem publicam, aut Zeno, vel si quis alius de republica conscripsit, legesque composuit. Siquidem hæc ipsa sunt, quibus facile monstratur, quoniam malignus spiritus, & dæmon quidem ferus, hostisque naturæ, & impugnator castitatis, totiusque honestatis inimicus, omnia sursum, deorsumque permiscens, eorum mētibus inspirauit. Cū enim communes omnibus faciant coniuges, nudasque ad palæstram virgines ducāt, ad spectaculum hominum & libidinis irritamētum, cū occultas concilient nuptias, omnes in vnum ex cōsensu luxuriæ pecunias conferentes, ac peruertentes leges, finesque naturæ: quid de his aliud pronūciari potest? Nam quod omnia illa inuenta sint demonum, & contra naturam probentur esse quæ dicunt, poterit nobis esse testis, ipsa natura, quæ talia audire non patitur: cū certa non sub persecutionum metu, non cum periculis & prælijs, sed cum omni securitate docentiū, licentiæque dicantur, multa insuper cura, ambituque magno sermonis ornata. Hæc verò quæ à piscatoribus prædicata sunt, exagitatis vndique, sapius verberatis, inter pericula iugiter constitutis: absque vlllo loquentibus cultu & arte verborum, & imperiti & eruditi, & serui & liberi, & reges & milites, & Græci & Barbari, omni cum reuerentia susceperunt. Neque verò dicere poteris, parua hæc esse, nimisque humilia, & ideo facile à cunctis suscepta: cū vti que multo hæc sint illorū dogmatibus celsiora. Virginitatis enim illi nec in somno imaginati sunt dignitatem, nec contemptū habēdi atque ieiunia, nec quicquam aliud de sublimiore doctrina. Nostrī autē magistri non solum opus turpe condemnant, neque tantummodo cōcupiscentiam prohiberi contenti sunt: sed & vultum impudicum, & inhonesta verba, risumque lasciuum, sed & habitum inordinatum, incessum inconditum, atque clamorē, & omnino vsque ad humilia præcepta deducunt diligentiam disciplinæ. Itaque vniversum prorsus orbem virginitatis plantatione compleverunt, & de deo, rebusque cœlestibus ea philosophari docent, quæ illorū nullus aliquando potuit vel mente concipere. Unde enim sapere hæc illi possent, qui mortuorū atque serpentium, aliorum etiā viliorum imagines, deitatis nomine cōsecrarunt? Attamen tā sublimia illa nostrorum dogmata & suscepta, & credita sunt, & florent quotidie, atque succrescunt: eorū verò exagitata sunt, passimque dispersa, & arancarū telis facilius dissoluta. Quod valde cōsequenter factū est: siquidem dæmones illa prædicabant. Pro-

Philosofia
gentiliū & apostolorū
differētia.

E

F

Gpter quod ibi, præter lasciuia morum, multa etiã dictorum obscuritas & caligo est, & ad intelligendum grandis afflictio. Quid eni irrisione magis dignum, quam illa est disciplina, in qua, vt cætera ommittam, cum innumeris versibus philosophus disputauerit, multa oratione suã cumulat prolixitatẽ dicendi, vt quid sit iustum, possit ostendere: Ita etiã vt si vtile quid haberent: tantæ tamen obscuritatis titulo, valde id vitæ hominum esset incommodum. Si enim vel agricola, vel ærarius, si faber aliquis, vel nauta, aut quispiã ceterorum qui manuum suarum opere pascuntur, velit quidẽ ab arte propria, iustoq; labore discedere, vt cõsumptis tot annis studeat scire quid iustum sit, & fortẽ antequã discat interimitur fame: obibit profectõ propter hoc iustum, neq; aliud vtile addiscens, & vitã violenta morte dissoluens. At non etiã nostra sunt talia, sed iustum, honestum, omnemq; omnino virtutẽ in paucis syllabis, in breuibus verbis, atque manifestis nos Christus edocuit: tum dicendo, quoniã in duobus mandatis tota lex pendet & propheta: id est, in dei & proximi charitate: tum iubendo, Quæcunq; vultis, vt faciãt vobis homines, hæc & vos facite illis. Hæc est enim lex & propheta. Quæ certẽ & seruo rustico, & viduæ, & puero, & erudito, & satis rudi facilia ad intelligendum sunt, & prorsus exposita. Tales quippe sunt sententię veritatis: idq; exitus rerum ipse testatur. Siquidem omnes ferẽ quæ sunt agenda didicerunt, nec didicerunt modõ, verum etiã quæ didicerant, efficere curarunt: & non in vrbibus solũ atq; plateis, sed in ipsis quoq; verticibus motiũ. Etenim ibi maximẽ euangelicã videas florere philosophiã, & angelorũ choros in humano corpore refulgere, cõuersationemq; omnino coelestẽ in terris micare. Nobis siquidẽ piscatores disciplinã scripsere viuendi, non a puero eligi aliquos ad discendum iubẽtes, vt philosophis moris est, neq; certum numerum annorum præfinites ad consummandã studia virtutum: sed cunctis generaliter ætatibus differentes. Illud enim puerorum ludus est, hoc veritas rerum. Locum quoq; disciplinæ huic certum dederunt, cœlum profectõ: & informatorem eius deum proculdubio esse docuerunt. Qui etiã leges, quib; vtimur, dedit, quales & oportuit. Præmia verõ virtutũ, non ramus oleæ, nec corona oleastris folijs immixta, nec publicè apparatus conuiuia, nec ærea statua, nec imagines coloribus adumbratæ, & friuola ista atq; vanissima: sed vita nullo vnquã sine claudenda, & filiorum dei collata nobilitas, cumq; angelorum choris iungenda lætitia, & ante regale thronum secura præsentia, & perpetuum esse cum Christo. Doctores verõ istius disciplinæ ac principes publicani sunt, & piscatores, pelliumq; futores: non qui exigua ætate vixerint, sed qui adhuc viuãt, in æternũq; permaneant. Et idcirco defuncti quoq; multũ valẽt prodesse discipulis. Huic itaq; disciplinæ non cum hominibus bellũ est, sed aduersus sæuissimos dæmones, cõtraq; incorporeas potestates.

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Matt. 22. d

Propter quod & rex talis exercit; nullus est hominum, nullus est angelorũ, sed ipse proculdubio deus. **K** Arma quoq; istorum militũ, naturã ipsius belli cõsequenter imitantur. Nõ enim ex ferro paratur ac Pellibus, sed ex veritate, fide atque iustitia, cæterisq; virtutibus. Quoniã igitur de huiusmodi disciplina & liber est conscriptus, & nobis de ipsa disputare propositum est, diligentius audiamus euangelistã suã per eadem differentem. Non enim sunt eius dicta, sed Christi, qui ipse informator est disciplinæ. Hæc ergo sollicitẽ cõsideremus, vt in illa etiã mereamur adscribi, & in eorum fulgere numero, qui prius eã seruãdo nituerunt, & immarcescibiles illas meruerunt coronas. Et multi quidẽ hunc librũ fati aperum esse opinantur, ac planum, solos prophetas intellectu putantes esse difficiles. Sed hoc quoq; eorũ est, qui altitudinẽ incomparatarum sibi rerum prorsus ignorant. Propter quod obsecro, vt multo cum studio sequamini ista quæ dicuntur, & ipsum euãgelij pelagus intremus, Christo nobis præbente in hoc itinere principatum. Vt autẽ sit facilior iste ad intelligendũ liber, rogamus (quod in alijs quoq; scripturis facere cõsueuimus) vt proueniatis animo, atque voluatis eum qui a nobis elucidandus est locus, vt intellectui lectio viam parans, quod etiã in Eunucho illo factum est, multã vobis cõferat facultatem docedi. Etenim plurima sunt quæ inquiruntur, ac varia. Considera igitur quanta in ipso euãgelij principio questionum sylua nascatur. Primõ quidẽ, cuius rei gratia per Ioseph generationum ordo decurrat, de quo non nascitur Christus. Secundõ, vnde manifestum sit, quod a David originem ducat, cum parentes Marię, ex qua certẽ natus est, habeantur incogniti: neque enim generationes ex virginis parte numerantur. Tertiõ, quam ob causam Ioseph quidem generatio, qui certẽ nihil ad generationem contulit Christi, tam diligenter asseritur: virgo autẽ, quæ etiam mater eius effecta est, non ostenditur ex quibus parentibus, auis, proauisq; nascatur. Post hæc etiam illud inquirendum esse videtur, qua de causa generationes per viros nominans, meminert etiam foeminarum. Et quia semel id fieri placuit, cur non omnes foeminas nominarit. Nam meliores quasq; transcurrens, vt Saram & Rebeckã, earumq; similes: eas tantummodo quæ de aliquo vitio celebratæ sunt, eduxit in mediũ: id est, si qua adultera, vel meretrix: si quis etiã ex nuptijs nõ legitimẽ copulatis, de alienigena est ortus, ac barbara. Siquidẽ non modõ Vriæ vxorem, sed etiã Thamar & Ruth euãgelistã cõmemorat: quarũ alia quidem erat alienigena, alia verõ commixta, non tãtum non lege illi coniuncta cõiugij, sed furata concubitus, & intra habitum meretricis abscondita. Vriæ quoq; vxorẽ nullus ignorat, sed propter factum illud insignis audacię. Et tamen omnes alias euangelistã præteriens, tantummodo istas generationum catalogo cõprehendit. Quod si meminisse oportuit foeminarum, cunctæ debuerant nominari: si verõ nõ omnes erant, sed ali-

Ato. 8. c

M

Matt. 7. a

A sed aliqua proferenda, eas magis poni decuit, quæ non de peccatis, sed de virtute celebrantur. Vidisti nempe quantã nobis attentione opus sit, etiam inter ipsa principia. Et certẽ supra cætera esse manifestum illud videbatur exordium, fortẽ autẽ aliquibus etiam superfluum, quia solũ ibi numerum putabant nominum contineri. Supra hæc etiam illud inquisitione dignum est, quæ causa cõpulerit, vt tres reges in enumerandis generationibus præteriret. Si enim quasi nimis impiorum nomina reticere maluisset, nec aliorum quidem similitũ meminisse debuerat. His additur etiam illa quæstio, quod tertio generationes quatuordecim esse dicens, numerum in extrema parte non tenuit. Deinde quæ nam illa ratio persuaserit, vt Lucas quidẽ aliorum faceret nomen mentionem, & non modõ non eorundem omnium, sed multõ etiam plurium. Matthæus verõ non paucorum modõ, verum etiã diuersorum, cum vtiq; ad usq; generationem Ioseph numerum etiam ipse perducatur, in quo finẽ fecit & Lucas. Iam ergo perspicite quanta nobis opus sit vigilantia, non solũ ad exponendum euangelium, verum etiam ad discernendum quæ nã illa sint, quæ expositione indigeant. Siquidẽ scientiæ pars est, quæ sunt obscura cognoscere. Illud quoque inter occulta numeratur, quomodo Elisabet de Leuitica existens tribu, Marię cognata dicatur. Verũ ne multa pariter colligentes, memoriam vestram subito quæstionum oneremus aggestu, hic sermoni nostro terminũ requiramus. Sufficit enim nobis, & valde sufficit ad audiendi interim studiũ suscitandũ, vt quæ in quæstionem solent venire, discantur. Si verõ etiam solutionem ipsam desideratis addiscere, & hæc nobis dicentibus, in vestra est potestate. Si enim vos intellexero suscitatos, & audire cupiẽtes, etiam absolutio-nem afferre tentabo. Si verõ oscitantes videro, & ab intentione laxatos: abscondam non absolutionem solũ, verum etiam quæstiones, diuina lege cõmunitus. Nolite, inquit, sanctũ dare canibus, neq; projiciatis margaritas vestras ante porcos, ne fortẽ cõculcent eas pedibus suis. Quis est modõ, inquis, qui ista conculcet? Ille vtiq;, qui non ea preciosa credit esse, atq; præclara. Et quis est, inquis, ita infelix, qui nõ hæc preciosa esse omnibus, & clariora fateatur? Ille sine dubio, qui non vel tanto studio eis vacat, quãto in diabolicis illis theatris meretricibus occupatur. Ibi enim plurimi totos etiam dies peragunt, propterq; illam occupationẽ vanissimã multa etiã domi detrimenta patiuntur. Et tamẽ cum omni diligentia, quod audierint, memoriæ cõmendant, eaq; ad animæ suæ perniciem penitus infixa custodiunt. Hic verõ, vbi loquitur deus, ne exiguum quidẽ patienter tempus expectat. Cur hoc? quia nihil commune habemus cum cœlo, sed omnis nostra religio verbotenus peragitur. Et certẽ propter hoc deus gehennam minatur, non vt eam nobis inferat, sed vt fugere persuadeat illam grauissimam consuetudinem. Nos verõ econtrario cuncta agimus, & quo-

tidie in illam viam quæ illuc ducit, irruimus. Nam D præcipiente nobis deo, non modõ vt audiamus quæ dicuntur, verũ vt cum omni etiam deuotione faciamus, nos nec audire curamus. Quando igitur ea quæ dicuntur, implebimus? Responde, quæso, quãdo incipimus operari, cum nec sermonem quidem super his patiẽter audiamus, sed indignemur offendamurq; hac exercitatione tametsi breuissima. Deinde nos quidẽ de friuolis sepe rebus loquentes, nisi eos qui nobiscum sedent, viderimus attentos, incuriam illorum nostram arbitramur esse iniuriã. Deũ verõ non putamus offendi, quando eo de tantis rebus loquente contemnimus, facileq; ducimur ad alia omnino, atq; conuertimur? Et sæpe quidem si aliquis e senibus multas circuevit terras, marisq; regiones, non solũ stadiorum numerum, sed & vrbũ situs, & ornatus domorũ, & portus, atq; plateas diligenter nobis enarrat: nos verõ nec quã procul simus a cœlesti vrbe cognouimus. Nam profectõ ad iter hoc superandum properassemus, si nota esset distantia. Non enim tantum a nobis illa ciuitas abest, quantum inter cœlum, terramq; discrimẽ est: sed multõ etiam longius distat, si vtiq; negligamus: vt econtrario, si studium commodemus, etiã in exiguo tempore ad ipsas eius ianuas peruenire poterimus. Nõ enim locorum longinquitate, sed instituto morum hæc spacia metienda sunt. Sed tu præsentis quidem gesta vitæ diligenter tenes, nosti & noua & vetera, ac etiam prorsus antiqua potes enumerare, non solũ principes sub quibus diuersis temporibus militasti, sed etiam omnes militiæ duces: sed etiam æditores munerum, & eos qui in spectaculis certauerunt, quicq; vicerunt, nihil vtiq; ad te pertinentia, nihilq; tuis vtilitatibus profutura. Quis verõ in hac, de qua loquimur, sit ciuitate princeps, quis apud eũ primus, aut secundus, aut tertius: vel quãto quisq; tempore, vel quid sit virtutis operatus, nunquam vel per somnium cogitasti. Quæ verõ leges F in hac vrbe sunt positæ, nec alijs quidem dicẽtib; pateris audire. Quæ ergo fiducia, dic mihi, illis te aliquando speras bonis potiturum, ad quorum magnitudinem nec quãdo promittuntur, intendis? Sed & si antẽ nunquam, saltem nũc id facere curemus. Etenim si concedatur a deo, auream ingrediemur vrbe, imõ faciliẽ omni auro preciosiorẽ. Nunc ergo discamus fundamẽta eius, & portas ex sapphiro margaritisq; compositas: habemus quippe optimũ duces, Matthæum profectõ. Per ipsius namq; portam nunc cupimus introire, multoq; nobis studio est opus sequendi. Siquidem enim aliquem non intentum viderit, continuo eum a ciuitate propellit. Est siquidẽ vrbs ipsa regia, & tota prorsus illustris, & non sicut videmus apud nos, in palatia, domos, plateasque distincta: sed quicquid est illius vrbis, aut la cœlestis est. Pandamus igitur portas animi, aperiamus aditum, cumq; tremore plurimo primas æternę vrbis ianuas intraturi, omni subnixum maiestate regem suppliciter adoremus. Etenim primus ipse con-

G ipse congressus potest cernentibus terrorem incu-
tere. Modò quidem nobis portę istę penitus occlu-
se sunt: cum verò eas reseratas viderimus (hoc enim
est solutio quęstionũ) tũc plurimũ omnino poterim
intus fulgorẽ aspicere. Etenim spiritus te ocu-
lis ducens, omnia tibi publicanus iste pmittit: quòd
videlicet ostēdat vbi rex ipse sedeat, quorũq; illi mi-
litũ assistant cohortes, vbi angeli, vbi verò habeantur
archangeli, & quis vobis in hac vrbe sit depu-
tatus locus, & quonã illuc itinere pergatur: & quã-
to honore donandi sint hi, qui primi illius ciuitatis
ius fuerint consecuti: quanto quoq; hi, qui illos se-
cundo sequuntur loco: quanto etiam hi qui tertio,
& quot sint illorum ordines ciuium, quamq; diuer-
si in illo gradus distinguantur senatu, & quam va-
rię ibi splendeant differentię dignitatum. Non igitur
cum tumultu ingrediamur, non cum turbatione,
neq; cum strepitu: sed cum silentio atq; reuerē-
tia, quę rãtis est exhibēda mysterijs. Si enim in thea-
tro, cum multũ silentium antē præcesserit, tum de-
mum literę regis leguntur: multò magis in hac vr-
be omnes cohiberi oportet, & comprimi, & erectis
auribus, atq; animis ad stare sollicitis. Non enim ter-
reni regis, sed angelorum domini scripta recitanda
sunt. Si enim ita nos voluerimus aptare, ipsa nos spi-
ritus sancti gratia cum omni diligentia ad penetra-
lia interiora perducet, atq; ad ipsum regis perueni-
mus thronum, ac bonis omnibus perfruemur, gra-
tia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui
gloria & imperium, cum patre & spiritu sancto, in
secula seculorum, Amen.

Homilia secunda ex capite. j.

Miber generationis Iesu Christi filij Da-
uid, filij Abraham.) Igitur meministis
admonitiõis eius qua ad vos superiori
die sumus vsi, cum hortaremur vt sũ-
mo cũ silētio & quiete, tantis cõgruē-
te mysterijs omnibus euangelij verbis cõmodaretis
auditum. Siquidẽ iam incepimus cœlestes adire ia-
nuas, propter quod vos præteritæ denũciatiõis ad-
monui. Etenim si Iudæi accessuri ad mōtẽ, & ignẽ,
& caliginẽ, & tenebras, ac procellas, immo non ac-
cessuri ad illa, sed ea & audituri eminus, & visuri,
triduum antē se cõtinere iubebantur à foeminis, ac
vestes abluere: & tamen in timore erant maximo,
tremorẽque, cum certẽ illos plurimum Mosi præ-
sentia confoueret: multò magis nos, qui talia in-
cipimus audire verba, & non procul à monte fu-
mante consistere, sed in ipsum omnino introire cœ-
lum, maiorem philosophiam debemus ostēdere, nõ
indumenta corporis abluẽtes, sed stolas animæ can-
didantes, nosq; ab omni seculi huius commixtione
purgantes. Non enim caliginem hic, non fumũ vi-
debitis, non procellam, sed regem sedentem super
thronum illius ineffabilis gloriæ, & angelos ei, atq;
archangelos pariter assistentes, & sanctorum popu-
los innumeris illis angelorũ cohortibus copulatos.
Talis quippe est ciuitas dei, habẽs ecclesiam primi-

tiuorum, & spiritus iustorum, & frequentias ange-
lorum, & sanguinem asperisionis, per quem recon-
ciliata sunt omnia. Nam & cœlum ea quæ in terra
sunt accepit, & terra ea quæ in cœlo: & desiderata
olim angelis atq; sanctis pax aliquando donata est.
In hac vrbe trophæum constitit crucis, clarum sci-
licet atq; conspicuũ. In hac item spolia sunt Chri-
sto parta, humanæ scilicet naturæ exuitiæ, regis no-
stri præda: quæ omnia diligenter euangelij lectiõne
discetis. Et si cum silētio & moderata sequaris quie-
tẽ, circũducere te per cuncta poterimus, ac diligen-
ter ostendere, vbi quidem mors iaceat crucifixã, vbi
peccatum suspensum, vbi plurima illa atq; præcla-
ra ex hoc bello fulgeant monumenta victoriæ. Vi-
debitis & hic tyrannum reuinctum, & multitudi-
nem captiuorum sequentem, & arcem, ex qua sce-
leratus ille dæmon omni retrò tempore in perniciẽ
hominum procurrebat, repentẽ subuersam. Vide-
bitis etiam reuulsas latronis speluncas, antraq; pa-
tescēt: nã ibi quoq; præsentia regis affulsit. Sed ni-
hil est dilectissime, quod horũ fatigeris auditu. Ne-
que enim si quis istius temporis victorias tibi, tro-
phæaq; recenseret, vlla vnquam capere satietate,
sed neque cibum, neque potum illi narrationi ali-
quando præponeres. At verò desiderabilis illa nar-
ratio, quantò potius est audienda? Considera enim
quã sit audire magnificum, quòd deus surgens de
sede regali, è cœlo venit ad terras, & ad ipsum de-
scendit infernum: in acie dimicans stetit. Quemad-
modum autem illi diabolus repugnauit: immo non
ipsi manifestẽ, ac nudẽ, sed deo in natura hominis
abscondito. Quòdque mirabile est, videbis mortem
morte peremptam, & maledictum esse maledicto
extinctum: & per quæ diabolus iam antē maxime
valebat, per ea ipsa tyrãnidem illius esse destructã.
Exurgamus igitur, & somnum animi lógicus repel-
lamus. Ecce enim video portarũ nobis claustra re-
serata: sed tamen cum omni moderatiõne & tremo-
re mentis ipsas continuò ianuas intremus. Quę ve-
rò sunt istę ianuę? Liber generationis, inquit, Ie-
su Christi filij Dauid, filij Abraham.) Quid ais: De
vni genito dei filio dicturum te esse promiseras, &
Dauid mētionem facis, eiusque illum filiũ esse cõ-
memoras hominis, qui post mille generationes na-
tus traditur, ipsumq; esse & patrem Christi dicis, &
proauum: Verũm cohibe te paulisper, & compri-
me, nec velis repentẽ omnia, simulq; discere, sed
sensum atque paulatim. Siquidem adhuc in vestibulis
constitisti, antē ipsa prorũs initia portarũ. Quid
igitur ad penetranda interiora festinas? Necdum be-
ne omnia, quæ foris sunt, considerasti. Neque enim
nunc tibi ipsam generationem domini conor expo-
nere, immo verò nec cum ista narrauero: est enim
inexplicabilis tota, neq; vlli prorũs effabilis: & hoc
tibi ante me Esaias propheta denunciat. Siquidem
ipsum prædicans passionem, & plurimam pro toto
orbe terrarum pijsimãq; curam, atque admiratus
qui tum esset, qui factus sit, quòve descenderit, ma-
ximo so-

Esaię. 53. c. ximo sono vocis exclamauit, & dixit: Generationẽ
A eius quis enarrabit? Verũm nobis non de diuina ge-
neratione nunc sermo est, sed de hac inferiore, quæ
in terra facta est, quęq; testibus celebratur innume-
ris. Sed super ista quoque prout accipientes sancti
spiritus gratiã, potuerimus effari, ita profectò nar-
rabimus. Neque hanc enim perspicuẽ satis expli-
cari possibile est, quippe cum sit etiam ipsa maxi-
mẽ stupescenda. Non igitur exigua te aliqua opi-
neris audire, cdm hanc generationem audis edisse-
ris: sed totam in te mentem prorũs exuscita. Et cõ-
tinuò totus horresce, cum deum venisse audis super
terras. Vsq; eadeo enim istud mirabile erat, & nulli
antē prorũs auditũ, vt etiam prophetæ porrò antē
cum admiratione prædicerent: Quoniam super
Baruch. 3. terram visus est, & inter homines conuersatus est.
Valde etenim audire mirabile est, quòd ineffabilis
deus, & qui nec sermonibus explicari potest, nec co-
gitationibus comprehendi, patriq; per omnia cõ-
B aequalis, per virginis ad nos venit vterum, & fieri
ex muliere dignatus est, & habere pgenitores Da-
uid & Abraham. Et quid dico, Dauid & Abraham?
etiam illas, quod horribilius est, foeminas, quas pau-
lò antē memorauim. Hęc igitur audiens, mente con-
furge: verũm nihil humile suspicaris, sed poti⁹ pro-
pter hęc ipsa maxime mirare, quia cum filius sem-
piterni esset dei, etiã filius Dauid esse dignatus est,
modò vt te filium faceret dei: seruum patrem ha-
bere dignatus est, vt tibi seruo patrem faceret deũ.
Vides arbitror ab ipso statim principio, quã læta
sint hęc nuncia. Quòd si ambigis de his, quę ad tuũ
spectant honorem, de illius humilitate disce crede-
re etiam quę super tuam dignitatẽ dicuntur. Quã-
tũ enim ad cogitationes hominum pertinet, mul-
tò est difficilius deum hominem fieri, quã homi-
nem dei filium consecrari. Cdm ergo audieris, quia
filius dei, filius sit, & Dauid, & Adę: dubitare iam
C desine, cum tu qui filius es Adę, sis filius dei. Non e-
nim frustra, nec vanẽ ad tantam humilitatem ipse
descendit, sed vt nos ex humili sublimaret. Natus
est enim secũdum carnem, vt tu nascerere spiritus:
natus est ex muliere, vt tu desineres filius esse mu-
lieris. Propterea duplex facta generatio est, hęc sci-
licet nostrę similis, illa nostrã eminenter excedens.
Quòd enim natus ex foemina est, & nobis compe-
tit: quòd verò non ex voluntate carnis & viri, sed
ex spiritu sancto, aliam nobis sublimiorem, futu-
ramq; & spiritu cõsequendam generationem pro-
mittit. Sed alia quoque omnia ex simili diuersitate
constabant. Nam & baptisma profectò tale susce-
pit, quod haberet quidem aliquid veteris, haberet
& noui. Quòd enim baptizatus est à propheta, ex-
pressit vetus: quòd autem descendit spiritus, adum-
brauit nouum. Nam vt si quispiam in arena consi-
stens, duos aliquos inuicem dissidentes, extenta ma-
nu vtraque coniungat: ita fecit & Christus veteri
nouum, diuinam naturam humanę, suis nostra iun-
gendo. Vides nunc puto fulgorem vrbis procul eõ

ruscantis, vides quanto inter ipsa principia splen-
dore lucet, quomodo tibi regem ipsum humanã
specie, sic mortalibus, velut exercitui admixtum o-
stendit. Neque enim in bello semper propriam ha-
bere rex cernitur dignitatẽ, sed purpura & dia-
demate relicta, militis habitum frequẽter induit.
Sed illic, ne cognitus hostes in se conuertat: hic cõ-
trã, vt ne ante congressum subitò omnes auertat,
suosque maiestatis fulgur conturbet: saluare enim
nõ terrere studuit. Et idcirco illum hac appellatio-
ne continuò nominauit, Iesum vtique nuncupan-
do. Iesus enim nõ est Græci sermonis vocabulũ, sed Iesus
Hebræica lingua Iesus dicitur, quod est in nostro
sermone, saluator: saluator autem ab eo, quòd salu-
tem populo suo præstaturus aduenerit. Iamne igitur
intelligis, quemadmodum euangelista audito-
rem in excelsa subuexerit: & ea certẽ que in vsu es-
se viderentur locutus, per quæ tamẽ ipsa longẽ nos
maiora, quã omnes sperare poteramus, adducit.
Vtriusque igitur istius nominis apud Iudæos erat
celebrata notitia. Quia enim incredibilia erant, quę
promittebantur, futura: etiam nominum præcesse-
runt figuræ, vt porrò antē omnis ex inuidia noui-
tatis tumultus oriturus extingueretur. Iesus nanque
Iosue. 1. a. etiam ille dicitur, qui post Moysen populũ in ter-
ram repromissionis induxit. Vides figuram, perspi-
ce veritatem. Ille in terram repromissionis, hic verò
introduxit in cœlum, & ea quæ sunt in cœlis bo-
na. Ille postquã Moyses mortuus est, iste post-
quã lex per Moysen lata cessauit. Ille ducis digni-
tate pollens, iste verò regis maiestate præfulgens:
Sed ne Iesum audiens, de societate nominum pate-
reris errorem, continuò subiunxit & Christum:

Iesu Christi, inquit, filij Dauid. Ille enim notũ
erat ex Dauid, sed ex alia tribu. Cuius verò rei gra-
tia librum ipsum generationis Christi vocat, vbi nõ
sola vtique generatio, sed tota prorũs ipsius myste-
rij dispensatio continetur? Quia totius scilicet di-
spensationis caput & radix, atque principium om-
nium nobis in hoc consistit bonorum. Vt enim
Moyse librum cœli appellauit, ac terræ, cum certẽ
non de cœlo solum, terraq; loqueretur, sed de cun-
ctis quæ inter ipsa subsistunt: ita etiam euangelista
ab ipso omnium fonte & capite bonorum librum
vocaui. Omni siquidem admiratione plenissimum
est, & super spem expectationemq; mortaliũ, quòd
deus homo factus est. Hoc autem impleto, illa om-
nia quæ sequuntur: iuxta ordinem & rationem
consequuntur. Quia verò de causa non eum antē
filiũ Abraham, & postea filium Dauid nuncupa-
uit: Non, sicut opinantur aliqui, ab inferioribus vo-
lens ad superiora conscendere. Ceterũm fecisset
quod fecit & Lucas, nunc autem econtrario facit:
cur ergo commemorauit priorem Dauid? Quia ip-
se proculdubio in omnium versabatur ore, ob insi-
gne honoris & gloriæ, ob ipsius quoque temporis
spacia iunctiora. Non enim olim defunctus fuerat:
sicut Abraham. Et si enim vtriq; promiserat deus,
sed ta-

G sed tamen illud quasi antiquum reticebatur, hoc verò quasi nouum, & recens ab omnibus celebrabatur. Ipsi nanque Iudæi dicunt, Nōne ex femine Dauid, & Bethlehē castello, vnde erat Dauid, venit Christus? Nemo igitur illum filium Abrahe, sed omnes filium Dauid nominabant. Etenim propter tempus, vt dixi, propterq; regnum hic magis in hominum memoria vigeat. Qui etiam honorabiliores quosq; de sanctitate reges, qui post Dauid fuisse referuntur, ab illo omnes vocabant. Nec ipsi solum, verum etiam deus. Nam & Ezechiel, & alij prophetae dicunt Dauid surrecturum esse, atque venturum: non de illo utique mortuo iam loquentes, sed de his qui illius virtutem erant imitaturi. Et

4. Reg. 19 Ezechia quidem dicit: Protegam ciuitatem istam
g & 20. b. propter me, & propter Dauid puerum meum. Sa-
3. Reg. 11. f. lomoni verò dicebat: Quoniam propter Dauid regnum eius ipso viuente non dirumperet. Multa enim illius viri & coram deo erat, & coram hominibus gloria. Propterea igitur a notiore interim, & celebratiore persona sumit exordiū: & tum demū ad antiquiorem recurrit parentem, superfluum, quantum ad Iudæos spectat, esse iudicans, sermonem superius ordiri. Isti enim erant præcipue maximeq; mirabiles: ille quidem quod esset rex & propheta, hic verò, quod propheta & patriarcha. Et vnde, inquis, manifestum est ex Dauid esse Christum? Si enim non ex viro, sed tantummodo ex natus ex virgine, de cuius certè generatione reticetur, quomodo scire poterimus illum ex Dauid stirpe descendere? Duo sunt enim, quæ pariunt quæstionem. Vnū, quæ causa sit, vt in generationū catalogo virgo fileatur: alterum verò, qua ratione Ioseph memoretur, cui certè nihil cum Christi generatione est commune. Videtur enim & vnum abundare, & alterum deesse. Quid ergo dicemus? Quod utique primū illud necesse fuerit memorari, quemadmodum ex Dauid virgo descenderit. Vnde hoc

Luc. 1. c. itaque discemus? Audi ad Gabriel loquentem dominum: Vade ad virginem desponsatam viro, cui nomē Ioseph, ex domo & familia Dauid. Quid igitur vis audire manifestius, quā ex domo & familia Dauid illā virginē esse cognoscas? Vnde patet quod inde utiq; erat etiam Ioseph. Fuerat quippe in lege præceptū, ex diuersis tribubus nō licere vsurpari coniugium. Et propheta Iacob de Iudæ stirpe illū venturum esse prædixit: Non deficiet, inquit, princeps de Iuda, nec dux de foemoribus eius, donec veniat cui paratum est: & ipse erit expectatio gentium. Hæc ergo prophetia ex tribu quidem Iuda illum fuisse declarat, non tamen quod ex Dauid genere descendat. Putasne igitur ex tribu Iuda, vnus familiae tantū, id est solius Dauid, propagatū genus? Imò cum multæ essent ex tribu Iuda familiae, non utiq; omnes à Dauid genus trahebant. Sed ne istud hic diceret, præueniens euangelista prorsus exclusit suspicionem tuam, non solum ex domo, verum etiam ex familia Dauid illum esse confirmans. Si

verò nunc aliunde quoque vis istud addiscere, nec altera probatione deserimur. Non solum enim de alia tribu, sed ne de familia quidem altera fas erat coniugia copulari. Ita istud quod dicitur, ex domo esse & familia Dauid, siue virgini copuletur, constabit dictum: siue ipsi Ioseph potius aptetur, illud idem conficitur. Si enim ex domo Dauid atque familia erat, non aliunde acciperet coniugem, nisi ex ea tribu, de qua etiam ipse descēderat. Quid verò, inquis, si legem ille transgressus est? Sed idcirco euangelista præueniens, Ioseph iustum esse testatus est, ne tu ei temerè crimen impingeres: sed vt virtutem eius potius agnoscens, suspicionē transgressionis abijceres. Ille siquidem tam modestus, & praua cupiditate liber, vt ne suspicionē cogēte vellet in virginis inquirere supplicium: quomodo propter libidinem præcepta legis violasset? Qui enim supra legem sapiebat: dimittere enim, & occultè dimittere, sine dubio erat supra legem profecti: quomodo contra legem aliquid admitteret? & hoc nullius causæ necessitate cogente. Sed quoniā quoddam ex genere Dauid fuerit hæc virgo, ex his quæ dicta sunt, manifestum est: necessarium est dicere, cuius rei gratia Ioseph in generationibus euangelista memorarit, cum virginem prorsus omiserit. Quænam igitur hæc causa est? Non erat mos apud Hebræos generationum catalogum per foeminas tenere. Vt ergo & morem custodiret, ne in ipso statim principio videretur antiqua destrueri, & nobis virginem certius indicaret, parentes eius reticens atque maiores, de Ioseph generatione non tacuit. Siue enim hæc fecisset in virgine, nouitatis nō effugisset inuidiam: siue Ioseph reticisset, non agnouissemus ex qua tribu virgo subsisteret. Vt ergo & nos discernere, quæ esset Maria, vel vnde, & consuetudo legis permaneret immobilis, generationum catalogum vsq; ad sponsum eius perduxit, ac de domo illum Dauid esse monstrauit. Hoc enim declarato, illud quoque pariter ostendit, quod scilicet inde esset & virgo: quia utique nequam iustus iste pateretur vxorem sibi aliunde, quam vnde lex præcipiebat eligere. Possimus verò aliam quoque, & altiorem quidem proferre rationem, ob quam parētes virginis prætermitti sunt: quod nunc exponere minus opportunum videtur, eò quod multa iam dicta sunt. Et idcirco hic iam sermonem de quæstionibus terminantes, teneamus interim diligenter ea quæ nobis absoluta patuerūt: quam ob causam Dauid nominauerit priorem, deinde qua ratione librum ipsum, librum generationis vocarit, vel etiam cur dixerit, Iesu Christi: deinde quomodo generatio eius & communis sit, & non sit per cuncta communis: tum, vnde Maria ad Dauid pertinere monstratur: ad extremum, quam ob rem Ioseph quidem generationū catalogo collocetur, Mariæ autem parentes omnino fileantur. Si enim custodieritis ista, promptiores nos facietis ad reliqua: sin verò hoc respueritis, & expuleritis, mentis

Villitas
 erarum
 terarum

Psal. 101. a

A è mèribus, pigriores erimus in cæteris. Neque enim terræ quæ semina priora corruerit, curam adhibere delectabit agricolā: propter quod obsecro, vt hæc quæ seminata sunt, versetis. De tali enim studio, taliq; cura ingens quoddam animabus bonū, ac salutare cōquiritur. Nā & deo placere possumus ista curādo, & ab iniuriis obsecensq; sermonibus mūda ora seruabimus, dum spiritualibus exercemur eloquijs: & dæmonibus terrori esse poterimus, linguam nostram talium armis muniēdo verborum, & tunc maiorem dei gratiā valebimus promereri. Hinc enim mentis vestræ & acumē augetur, & lumen. Nam & oculus, & os, & auditum propterea posuit in nobis deus, vt omnia ipsi membra seruirent: vt quæ ipsius sunt audiamus: quæ ipsius, loquamur: quæ ipsius, semper operemur: eiq; laudes canamus assiduas, & gratias per cuncta referamus, perq; hæc omnia conscientia nostræ secreta mundemus. Sicut enim corpus, quod aëris puritate perfuitur, sanius fit: sic profectō etiā anima fit sapientior, tali meditatione innutrita. Nōne vides etiam corporis oculos, cum in fumo fortè remorantur, lacrymas semper effundere: si verò potiantur aëre purgato, & florentibus pratis, & ortis virentibus, & fontibus inter amœna fluentibus, & saniores esse, multoq; maiore aciei fulgore rutilare? Talis profectō est & mentis oculus. Si in pratis spiritualis pascatur eloquijs, erit totus sine dubio purus ac lucidus, & acutius cuncta perlustrans: si verò in fumū secularium negotiorū fuerit ingressus, ad innumera prorsus mala lacrymabitur, ac flebit, & in hoc quidem seculo, sed multo amarius in futuro. Fumo enim sunt humana negotia comparanda. Propterea & ille ait: Defecerunt sicut fumus dies mei. Sed ille quidem de breuitate hoc, & fuga quadam huius dixit ætatis. Ego verò nō ad hoc solum, verum etiam ad turbuletiam rerum præsentium dici posse istud accipio. Nihil enim ita oculos animæ contristat ac turbat, vt secularium cōditio curarum, & quasi obuoluntaria quædam multiplicis cupiditatis examina. Hæc enim sunt istius fumi ligna. Nam sicut ignis iste cōmunis vbi humidā corripit cōspersamq; materiam, plurimū sine dubio fumum suscitatur: sic etiam concupiscentia vehemens illa prorsus, ac flammea, quando humentem alicuius ac palustrem succendit animam, multum in ea fumum gignit, ac nutrit. Propter hoc etiam rore opus est sancti spiritus, & potentis illius auræ flatu, vt huiusmodi extinguat ignem, fumumq; dispergat, & cogitationem nostram expeditam reddat, ac volucrum. Nō potest enim quis omnino, non potest tantis prægrauatus, atq; in terrā defixus malis, ad cœlorum euolare fastigiū. Et ideo studēdum nobis est, vt parati semper, & accinēti iter hoc cōficere possimus: imò nec sic quidem possibile est, nisi alis spiritus subuehamur. Si igitur mēte ab omnibus libera, & spiritali opus est gratia, vt excelsum illud valeamus ascendere: qui nihil horum, sed & omnia

quotidie aduersa colligit, & diabolico se pōdere operimere festinat: quoniam, quæso, pacto volare poterit, tā importabili onere depressus? Etenim si quis vt in quibusdam iustis statēris nostros velit cogitatus sistere, inter mille secularium sermonum talenta vix centum denarios spiritualium poterit inuenire verborum, imò nec decem quidem obolos. An verò non turpe maximeq; ridiculum sit, res necessarias certasq; magna plerunq; parte, seruis quos habemus demandare: ori verò quod proprium nostrumq; possidemus, viliora quā micipijs, nempe inutelia quadam & superuacua committere: vtiā verò superuacua tantū, non etiam damnosa & noxia, nihilq; profutura. Quod si meliora loqueremur, etiam deo proculdubio verba nostri oris placerent. Nunc verò quascūque hostis antiquus suggerit, locutiones loquimur, tum quidem ridētes ipsi, tum verò in aliorum risum faceta aliqua & urbana dicentes: & nunc quidem maledicta iaculantes, & iniurias inferentes: nunc verò mentientes, iurantes: & nunc quidem de rebus friuolis cōquerentes, nūc verò multiloqua vanitate deliros omnes delirasq; superantes, ea quæ ad nos omnino non pertinent, absque vlla in medium ratione proferimus. Quis enim vestrum, respondete, quæso, qui assistitis, vnū, si exigatur, psalmum potest memoriter edicere, aut scripturarum vllam aliā portionem? Nullus omnino est: nec tamen solum istud est malum, sed quoniam ad spūalia desideria ac remissi, ad diabolica prompti, igne ipsū ardore superatis. Etenim si quis vos de theatralibus aliquid voluit interrogare canticis, & meretricios illos, fractosq; modulos audire: multos qui illa etiam diligentissimè didicerint, poterit inuenire, & qui ea cum maxima etiā pronuncient voluptate. Sed est ne horum criminum tandē aliqua defensio? Non sum, inquit, ego monachus, vxorem habeo, & filios, & curā domus. Hoc enim est, quod omnia quasi vna quadam peste corrumpit, quoniam lectionem diuinarum scripturarum ad solos putatis monachos pertinere, cum multo magis vobis quā illis sit necessaria. Qui enim versantur in medio, & vulnera quotidie accipiūt, magis indigent medicamine. Itaque multo est grauius atq; deterius superfluā esse legem dei putare, quā illam omnino nescire. Hæc enim verba sunt, quæ de diabolica prorsus meditatione promuntur. Non audis Paulum loquentem: Quoniam ad correptionem nostrā hæc omnia scripta sunt? Tu verò euāgelium etiam si illotis, vt aiunt, manibus contrectare daretur, ne attingere quidē cupias: tantū abest, vt penitus penetrare iudices operæ precium: itaque fit vt sursum hodie deorsum omnia feratur. Quod si discere cupis quantus ex scripturis diuinis nascatur profectus, temetipsum diligēter examina: qualis quidē efficiaris, cum psallis deo: qualis, cum diabolo: & quemadmodū quidem affici soleas, cum in ecclesia steteris, quæadmodū verò si steteris in teatro, & videbis quā sit grande istius animæ, illiusq; discrimen

G discrimen licet vna semper in te anima sit: Idcirco enim Apostolus ait: Corrupti mores bonos colloquia mala. Itaque assidue potentibus spiritus dei carminibus egemus. Etenim istud est quo irrationalibus praestamus animantibus, cum certe inferiores simus in caeteris. Hoc est enim nutrimentum animae, hoc ornamentum: vt è regione, dei non audire

Amos. 8. d verbum, fames atq; internecies. Dabo, inquit, eis, non famem panis, neq; sitim aquae, sed famem audiendi verbum dei. Quid igitur infelicius esse possit, quam vt quod deus in poenam minatur, hoc tu iam sponte in caput tuum attrahens corroges malum, & inferens animae tuae saeuissimam famem, atque pestiferam, per quam misericordiam illam cunctis omnino rebus efficias: Verbis enim nunc sanari illa solet, nunc corrumpi. Nam & saepe in iram sermone succeditur, & ab ipso incendio alio rursus sermone restinguitur: & ad concupiscentiam sermo illam obscenus inflammat, & ad pudicitiam verbum honestatis reducit. Si autem hoc facit sermo iste commu-

H nis, responde, quare tu scripturarum eloquia contemnas: Nam si admonitio sola tantum valet, quanto magis si etiam per spiritus sancti gratiam ipsa admonitio proferatur? Ex scripturis namque diuini Matthaei sermo prolatus, ipso igne vehementius animam audientis accedit, atque in omnium illam praeparat usum bonorum. Sic etiam Paulus Corinthios, quos inflatos esse cognouerat, ac tumentes, castigatione sermonis reddidit mitiores. De quibus enim erubescere, seque occultare potius debuerat, ob ea ipsa superbum quiddam sublimemque sapiebant: sed postquam Pauli epistolam susceperunt, audi quanta illorum sit facta mutatio, de qua ipse certe illis testi-

2. Cor. 7. c monium reddidit magister: Hoc ipsum, inquit, secundum deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem, imò defensionem, imò indignationem, imò timorem, imò desiderium, imò emulationem, imò vindictam. Ita ergo & seruos, & filios, & coniuges moderemur, & amicos: ita & de inimicis quoque amicos facere curemus. Sic etiam illi quondam admirabiles viri, postquam ad amicitias venerunt dei, facti sunt profecto meliores. Nam &

2. Reg. 12. d Dauid post peccatum, quoniam sermonem audiuit dei, ad salutarem illam poenitentiam conuolauit. Et apostoli eodem pacto facti sunt tales, quales eos fuisse miramur: eodem pacto vniuersum illi mundum attraxerunt. Et quid, ais, lucri est, quando quis audit, & non accedit ad implenda, quae dicta sunt? non paruum est etiam ex ipso profectus auditu. Nam qui audit, & semetipsum reprehendit, sepe & altius ingemiscit, & eo quandoque peruenit, vt studeat etiam implere quod didicit. Qui vero nec quia peccauit intelligit, quando a peccatis recedit? quando seipsum culpabit? quando etiam emendare conabitur? Non igitur contemnamus scripturas audire diuinas. Haec enim diabolicæ inspirationis operatio est, non sustinentis nos aspicere thesaurum, ne diuitias acquiramus. Propterea ille suadet, nihil omnino esse com-

modi diuinas audire leges, ne quando ex auditu sequi etiam videat actionem. Deprehendentes itaque hanc illius artem malignam, vndique nos muro scientiae muniamus, vt spiritualibus circumstipati armis, & ipsi permaneamus intacti, & caput dei ciamus inimici: sicque victoriae insignibus adornati, futurorum gaudio potiamur bonorum, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria cum patre, & sancto spiritu, in secula seculorum, Amen.

Homilia tertia ex cap. j.

Iber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham, &c.) Ecce iam tertia disputatio vertitur, & necdum a nobis sunt euangelij absoluta principia. Non frustra ergo praediximus, quoniam huiusmodi intellectu natura multa continet profunda. Agere verò hodie sequentia differamus. Quid ergo nunc in questione versatur? Cuius videlicet rei gratia Ioseph in generationum catalogo ponatur? & vnam quidem causam recessimus, necesse verò & alteram magis arcanam illam, edocere. Sed quare ea est? Noluit euangelista recenti adhuc tempore noui illius admirandique partus. Iudaeis esse manifestum, quod Christus natus fuisset ex virgine. Sed nemo quasi de inusitata expositione turbetur. Neque enim proprius noster hic sermo est, sed a nobis de patrum, atque insignium virorum traditione susceptus. Si enim ipse dominus multa in primis obumbravit atque operuit, filium se hominis vocans: nec illam quam cum patre possidet aequalitatem, vbi que nobis ad liquidum reuelauit: quid miraris si hoc quoque interim texit, magnum quiddam atque mirabile dispensando? Et quid nam hoc est mirabile, inquit? Vt scilicet & saluaretur virgo, & maligna suspicio pelleretur. Si enim ab initio Iudaei ista audissent, lapidassent virginem indignè propter eam famam tractantes, & adulterij illam crimine condemnassent. Qui enim etiam illis operibus, quorum saepe in veteri testamento exempla praecesserant, manifesta impudentia repugnabant, nunc

daemonia eicientem, daemonium habere dicentes: nunc in sabbato signa facientem, quasi dei aduersarium iudicantes: cum certe liquido constaret sabbatum sine crimine frequenter solum: quid illi hoc audito dicere, quid facere aliquando dubitassent, cum vtique omni occasione, quaquam nullam ille praebuisset, ad huius calumniam abuterentur? Si enim etiam post tot signa adhuc illum Ioseph filium nuncupabant, quomodo ante signa natum ex virgine credidissent? propterea igitur Ioseph in generationibus ponitur, virginemque ducit. Nam si iste quoque, vir certe admirandus & iustus, multis rebus indiguit, vt quod factum erat, verum esse suscipere, admonitus ab angelo, admonitus reuelationibus somniorum, & prophetico testimonio confirmatus: quando illi prauo animo, & corrupti, tamque hostiliter Christo repugnantes, hanc opinionem probassent? Quinimmo rem nouam, atque inter admirabilia cuncta peregrinam, & quae nunquam prioribus ac-

Aribus accidisse seculis diceretur, omni contentione tumultu confundere, ac perturbare curassent. Nam ille quidem qui eum dei filium semel credidisset, nihil de hoc possit ambigere: qui verò seductorem illum, deoque putaret esse contrarium, quomodo non ex hoc scandalizaretur magis, atque ad suspicionem illam turpissimam duceretur? Propterea & apostoli inter initia euangelij praedicandi, non continuo istud annunciant, sed fidem resurrectionis praecipue inculcant, cuius iam in prioribus praecesserant exempla temporibus, etsi non per omnia fuisse doceantur aequalia: quoniam verò natus sit ex virgine, parumper occultant, sed nec ipsa quidem hoc mater temere est ausa proferre. Itaque considera quid etiam ad ipsum loquatur: Ecce, inquit, ego & pater tuus quarebamus te. Caterum si haec passim fuisset opinio vulgata, nequaquam illum Dauid filium credidissent: quod si non putaretur, mala etiam hinc plurima nascerentur. Idcirco istud ne angeli quidem, nisi ipsi Ioseph tantummodo loquuntur & Mariae:

Luc. 2. g

B euangelizantes verò pastoribus, cum dominum esse natum palam nunciaret, quo tamen sit natus modo, prorsus occultant. Cuius verò rei gratia cum meminisset Abraham, atque dixisset, quia genuerit Isaac, & Isaac Iacob, nec fratris eius mentionem facere curasset, ad Iacob veniens, non solum Iudam, sed etiam fratres eius annumerat? Quidam sane propter malignitatem morum Esau & aliorum id factum esse voluerunt: ego verò istud omnino non dixerim. Si enim hoc obseruandum putauit, qua ratione paulo post talium meminit foeminarum? Hic autem a contrario resulget dignitas Christi: non quia magnos progenitores habeat, ac potentes, sed quia potius exiguos, ac viles. Sublimium quippe illa maxima, & amabilis gloria est, humiliari sponte submissius. Quae ergo de causa non meminit caeterorum? quia scilicet nihil habebat cum Israelitarum genere commune, Saraceni & Hismaelitae, & Arabes, & quot-

C quot sunt ex illorum patribus procreati. Propterea igitur illos quidem reticuit: festinat verò ad eos, ex quibus nascitur Christus, & vnde propagatur populus Iudaeorum. Propter quod ait: Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius.) Hic iam Iudaeorum designatur genus. Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar.) Quid agis o homo? quid nobis talis recordationem infers historie, qua adulterium turpe continetur: quid hoc verò rei est? quia si nudi tantummodo hominis describeretur genus, merito haec reticuisset. Quia verò de incarnati mysterio scribimus dei, non modo non tacere ista, verum ostentare debemus: sic enim magis virtus eius, ac pietas resulget. Venit enim non vt nostra fugeret opprobria, sed vt ea potius extingueret. Sicut enim admirabilis iudicator, non quia mortuus tantum, verum etiam quia crucifixus, ac sepultus est: quanquam est certe res ista per se exprobratione plenissima: sed quanto magis exprobrabile istud est, tanto magis illum ostendit de misericordia glorio-

sum: Sic etiam in generatione illius dici potest, quod non solum, quia suscepit carnem, & homo factus est, admiratione sit dignus: sed quia etiam natus tales progenitores habere dignatus est, nihil de nostris vilitatibus erubescens. Idque ex ipsis nascendi primordiis ostendit, quam nil hunc pudeat omnino nostrae carnis assumptae: per ista proculdubio docens, vt nos quoque nunquam erubescamus de vitij parentum: sed vnum quareamus illud, atque omnibus studiis assequamur, nobilitari propriam honore virtutum: huiusmodi enim etiam si alienigenam habeat matrem, etiam si fornicatione pollutam, vel quolibet eiusmodi dedecore sordidatam, nihil tamen de eius aut vilitate fuscabitur, aut crimine polluetur. Quod si fornicatorem ipsum ad meliora conuersum, nequaquam prior vita commaculat: multo magis è meretrice natus, & adultera, si propria virtute decoretur, parentum suorum non decoloratur opprobriis. Neque verò, vt tantummodo nos doceret hoc fecit, sed etiam vt reprimeret Iudaeorum tumorem. Quia enim illius nobilitatis, quae ad animam pertinet, insignia negligebant, nimiumque insolenter de Abraham stirpe gloriabantur, virtutem parentum defensionem suorum rati esse vitiorum: idcirco in ipso euangelij principio docet, non alienis, sed propriis esse gloriantium virtutibus. Simul etiam illud agit, vt ostendat omnes quoque progenitores eorum subditos esse peccatis. Siquidem patriarcha eorum ipse ille, a quo nomen accipiunt, non exiguum aliquod legitur admisisse delictum. Vrget enim Thamar fornicationem accusans. Dauid quoque Salomonem ex muliere, quae illi est adulterio iuncta, suscepit. Quod si a maioribus custodita lex non est, multo potius a minoribus. Si ergo non est impleta lex, omnes vtique peccauerunt, & satis necessaria facta est Christi praesentia. Propterea igitur & duodecim patriarcharum intulit mentionem, vt hinc quoque humiliaret immodicam de progenitorum nobilitate iactantiam. Multi enim eorum ex ancillis matribus nati sunt, nec tamen differentia parum fecit differetiam filiorum. Siquidem illi omnes similiter & patriarchae, & tribuum principes extiterunt: primum legium enim ecclesiae ista iam designabat aequalitas. Haec quippe nostrae nobilitatis est prerogatiua, cuius olim figura praecesserat, vt siue seruus sit aliquis, siue nobilis, nihil huic plus minusve accedat. Sola enim hic requiritur voluntas, mentisque generositas. Supra haec verò quae diximus, etiam aliud adiungit, propter quod ipsam commemorauit historiā. Siquidem non otiose ad Phares addidit, & Zaram. Erat enim abundans, atque omnino superfluum, commemorato Phares, per quem Christi erat decursura generatio, Zaram quoque facere mentionem. Quia igitur illum ratione memorauit? Paritura istum cum esset Thamar, iamque partuum doloribus concussa proferret, prior Zaram emisit manum ex utero. tunc obstetrix videns, quod iam se primogenitus indicasset, cocco eius alligauit

Galligauit manum, quam ille vincam retraxit. quo toto iam intra aluum recepto, processit Phares, & tum demum Zara. Quos cum obstetrix natos videret, dixit ad Phares: Quare propter te incisa est sepes? Vidistine signatissimam mysteriorum figuram? Nō enim incassum hac tanto antē scripta sunt, sed neq; sacra dignum fuisset historia dicere, quid obstetrix fuisset loquuta: nec huiusmodi narrationem decebat notam facere, quod manum ille protulerit, qui secundo egressus est. Quid igitur hoc iterum enigmata designatur? Prius de ipso pueri vocabulo quod latet in quaestione, discamus. Phares enim concisio est, atq; diuisio. Secundo autem ex ipsa nouitate facti. Neq; enim erat consequentiae naturalis, vt is qui emisisset manum, eandem postquam esset vincata, reuocaret. Neque enim consueti motus hoc fuit, ordinisue naturae. Nam praemissa quidem huius manu, aliter egredi, naturale fortasse sit: retrahi verò istam, & transitum alteri cedere, nō iam sit lege nascentium, sed profecto ex dei gratia, quae tunc pueris aderat, ista dispensans, & nobis quandam imaginem futurorum in eorum natiuitate depingens, quid igitur aiunt quidam, diligenter ista pensculati, duorum populorum typum esse puerulos, eorūq; pertinere, vt intelligas, posterioris populi rempublicam praerulisse ortui prioris. Manum praetentam habens, haud vnuersum spectandū se praebet puerulus, sed eam corripit rursus. Mox fratre toto effuso, apparet ipse quoque totus: quod ipsum in vitroque cōtigit populo. Nam republica illa spiritali, quae temporibus Abraham fuit, illucescente, & medio cursu subito reuocata, Iudaeorum populus venit & legalis respublica: rursus post legem, nouus ille totus iam prodit populus: quod etiam obstetrix exclamat, Cur rupta per te sepes est: quod coeptam spiritu libertatem subingressa legis sepes, interclusit dissecuitq;. Sepem enim scriptura vocare legem so-

Phares. **Psal. 79. b.** **Matt. 21. d.** **Ephes. 2. c.** **Psal. 79. b.** **Matt. 21. d.** **Ephes. 2. c.**

I Alij verò totum hoc, cur rupta per te sepes est, de nouo legemq; sequuto populo intelligunt: veniens enim ille, legem sustulit. Vides, quia non ob exigua quaedam & vilia, eam quae de Iuda est, commemorauit historiam. Nā Ruth & Raab non frustra intulit mentionem, quarum vnam alienigenam, aliam etiam meretricem fuisse constat: sed vt disceres idcirco venisse Christum, vt nostra mala deleteret omnia. Non enim quasi iudex, sed quasi medicus aduenit. Sicut igitur illi coniuges accepere meretrices: sic etiam fornicatricem hominum naturam sibi copulauit. Quod propheta quoq; olim in synagoga dixerunt factum esse: sed illa quidem cohabitatori suo fuit ingrata: semper ecclesia verò semel à malis suis liberata, in sponsi amore permansit. Itaq; considera etiam ea quae in Ruth facta sunt, nostri figurā fuisse. Hac enim erat alienigena, & in extrema delapsa pauperiem: sed videns eā Booz, nec ob ip-

sus paupertate despexit, nec ob impietate gētis exhorruit: sicut etiam & Christus ecclesiam suscipiens, & alienigenam, & magnorum oppressam egestate bonorum, suo cōsortio copulauit. Sed quemadmodum Ruth illa ex alienigenis mulier, nisi prius reliquisset parentes, nisi domum contempsisset, & gentem & patriam, atque cognatos, nūquam profecto tali fuisset nobilitata connubio: ita ecclesia etiā non antē amabilis efficitur sponso, quam priorem conuersationem relinquat. Quod propheta quoque ad ipsam loquens, ait: Obliviscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorē tuum. Hoc enim Ruth etiam fecisse legitur, & idcirco in ecclesiae similitudinem mater regum effecta est. Ipsi enim ex stirpe, Dauid, alijq; reges fuerūt, qui de eadem familia germinarunt. Vt igitur his omnibus eos, qui ex Iudaeis crediderant, hortaretur, non sapere superbum: & generationum catalogum texuit, & mulieres istas produxit in medium. Nam Dauid regem certē illum magnum, alienigena ista per suos posteros genuit: neque tamen ille ignobilitate eiusmodi matris erubuit. Non est enim omnino, nō est nec de virtute, nec de vitio parentum, aut laude aliquis dignus, aut culpa: nemo inde verē aut obscurus, aut clarus est: immo vt quod incredibile videtur, dicamus, nescio quomodo magis ille respicitur, qui ex parentibus à virtute prorsus alienis, ipse tamen fuerit de virtute mirabilis. Nullus igitur in superbiā de gloria parentum eleuetur, sed consideras progenitores domini, omnem reprimat mentis tumorem, & de solis virtutibus gloriatur, immo nec de ipsis quidem. Sic enim etiam Pharisaeus publicano deterior effectus est. Si autem vis sublime ostendere virtutis, noli sapere sublime: & tunc illud quod egeris, esse monstrabis excelsius. Noli te putare quicquam fecisse cum feceris, & plenissime cūcta fecisti. Si enim etiam cum peccatores sumus, hoc nos arbitrando quod sumus, iustificamur, sicut etiam publicanus: quātō magis si cum iusti fuerimus, esse nos peccatores tantum putemus? Siquidem ex peccatoribus quoque iustos humilitas facit: cum tamen non sit illud humilitas, sed vera confessio. Si igitur tantum valet in peccatore confessio, considera quantum humilitas possit in iusto. Noli itaque ipse tuorum corrumpere fructus laborum, noli sudores tuos in vacuum effundere, noli cursum in inane dirigere, ne post mille circuitus mercedem laboris amittas. Nouit enim dominus tuus, & quidem longē te melius, tuarum merita virtutum, etiam si calicem aquae frigidae dederis, nec hoc quidem irremuneratum relinquet. Nummum quoque si dones vnum, vel si etiam cdm nihil omnino donare poteris, ingemiscas: omnia cum ingenti benignitate suscipiet, ac mercedem pro his largam parabit. Cuius autem rei gratia tua dijudicas, nobisq; ea stude frequenter ingerere? An ignoras quod si te ipse laudaueris, nequaquam lauderis à deo? ita è regione, si te ipse quasi miserum

A miserum lugeas, nunq̄ te ille predicare cessabit. Nō vult enim laborum tuorū fructus perire, quinimo omnia in tuum commodum facit, tibiq; re augere festinat, vt etiam p̄ exiguis te coronet, vndiq; occasiones requirens, per quas te de gehennae possit liberare supplicio. Et idcirco etiam si vndecima diei opereris hora, integram tamen tibi est mercedem daturus. Et si nulla, inquit, fuerit tibi salutis occasio, propter meipsum facito, ne nomē meū vtiq; polluat. Et si ingemueris solum, atq; lachrymaueris, rapit ista confestim in tuę occasione salutis. Nō igitur in superbiā intumescamus, sed dicamus nosmetipsos inutiles, vt in partem vtilium trāeamus. Si enim te laudādum esse dixeris, reprobus effectus es, etiam si fueras antē laudabilis. Si verò inutilem te esse fatearis: factus es vtilis, etiam si fueras antē culpabilis: propter quod necessaria nobis est praeteritarum obliuio virtutum. Et quomodo, inquis, possumus ignorare quod nouimus? Quid ais tu, cū quotidie offendas dominum, nihilominus delictis acrides, & inter magna peccata nec te peccasse nosti, obliuioni cūcta tradendo: solam verò non potes rectē factorum abijcere memoriam? Et certē cū multo sit fortior pars timoris, nos econtrario quotidie offendentes dominum, nec reuocamus quidem ad memoriam peccata quae fecimus. Si verò paruā aliquam inopi porrigamus stipem, sursum id, deorsumq; iactamus: quod extremae omnino dementiae est, & grande illius, qui spiritualia debet colligere, detrimentum. Satis certus enim thesaurus, rectē factorum obliuio. Quia sicut aurum, vestēq; preciosam cū in publico ponimus, plurimos ad insidias prouocamus: si verò ea recondamus atque occultamus domi, in tuto cūcta seruabimus: sic sunt etiam diuitiae virtutū, si eas in memoria quasi venales assidue portemus, armamus hostem, iritamus inimicum, & dolosum inuitamus ad furtū. Sin verò nemo alter id scierit, nisi quem nulla occulta latere possunt, tutissimo in loco preciosa consistent. Nequaquā igitur huiusmodi bona frequenter euentiles, ne quis ea fortē diripiat. Quod etiā Pharisaeus passus est, in lingua illa circumferens: vnde ea & diabolus rapuit: quanq̄ certē illa cum quadam gratiarū actione memorabat, atq; ad dominum cūcta referebat. Sed ne hoc quidem profecto suffecit ei. Non enim gratiarū actio est alijs exprobrare delicta, sibi à plurimis gloriae querere, & super eos qui peccauerunt iactanter insurgere. Quod si gratias agis deo, sufficiat tibi ipse pro cūctis, nec velis eas in hominum proferre notitiam, neque proximum iudicare. Non est nanq; istud actio gratiarum. Vis autē quemadmodum verae deo gratiae referatur, agnoscere? Audi tres pueros in medio ignis loquentes: peccauimus, inique gessimus, iustus es domine in omnibus quae fecisti nobis, quoniam in vero iudicio omnia induxisti super nos. Hoc est enī referre gratias deo, peccata ei propria confiteri, vt cū mille se aliquis reum fateatur malorum, nulla tamē pro

B **C** **D** **E** **F**

Tomus secundus.

his magna satis se arbitretur ferrē supplicia. Caueamus igitur de nobismetipsis dicere gloriosa: hoc enim nos & hominibus & deo abominabiles facit. Et idcirco quāto maiora fecerimus bona, tanto de nobis minora dicamus. Hoc enim modo maximā & coram deo & coram hominibus gloriam consequemur: nec solum gloriam quae à deo est, verum etiam mercedem, retributionemq; plenissimā. Noli ergo mercedem reperire, vt merearis accipere. Tu saluari te dei gratia cōfiteri, vt se ille tibi debitorē fateatur, nec modo pro operibus tuis, verum etiam pro hac gratia, humiliq; sententia. Quando enim aliqua fecerimus, habemus eum proculdubio debitorem: quādo verò nihil arbitramur nos operatos, amplius etiā de tali mereamur affectu, quā propter opera ipsa quae facimus. Minimum itaque de se sensisse, tam magnum est, q̄ maximas res fecisse: quod si non assit, nec illae poterunt esse laudabiles. Nam nos quoque famulos habentes, tunc eos maximē comprobamus, quando cum bona gratia in omnibus obsecuti nihil se grande arbitrantur egisse. Itaq; si bona tua magna vis facere, noli ea magna putare: aliter enim magna esse nō possunt. Sic enim Ceterio dixit: Non sum dignus, vt intres sub te domum meam: & propterea dignus effectus est, su praq; omnes Iudaeos iure mirabilis. Sic etiam Paulus ait: Nō sum dignus vocari apostolus: & omnium primus inuentus est. Sic & Ioānes: Nō sum, inquit, idoneus soluere corrigiam calceamenti eius: & idcirco amicus factus est sponsi. Et manum Christus quae se indignam calceamenti esse ducebat, à pedū obsequio ad caput suum subleuauit. Sic etiam Petrus ait: Exi à me domine, quia homo peccator sum: & propterea factus est ecclesiae fundamentum. Nihil enim sic est amicum deo, quā si quis se minimis annumeret: hoc est enim caput totius philosophiae atq; fastigium. Qui enim humiliatur corde, atq; conteritur, non efferetur in gloria: non inuidiae liuore, non iracundiae furore vexabitur: non vllis alijs vitijs subiacebit. Nāq; vt contritam manum etiam si millies in altum leuare velimus, nō possumus: ita etiam si animam conteramus, quālibet innumerā illam inflādo eleuare voluerint passiones, ne tantulum quidem poterit extolli. Si enim etiam qui externarum luget damna rerū, omnes à se fugat animae languores: multo magis qui hoc p̄ peccato facit, plena philosophiae sanitate potietur. Et quis, inquis, ita conterere cor suum potest? Audi verò Dauidem, qui per hoc praecipue refulgit, & vide quā eius anima cōtrita sit. Nam post virtutes innumeratas, cū domo excidisset & patria, & vitam ipsam postremo periclitaretur amittere, cum tempore ipso discriminis sui militem vilem, & prorsus abiectum, insultantem sibi & maledicentem videret, non modo ipse non retulit maledictionis vicē, sed etiam quendam militum suorum volentē eum interimere, non fuit, dicens: Dimitte vt maledicat, quoniam dominus mandauit ei: forsitan respiciet deus hu-

G deus humilitatem meam. Et rursus, cum sacerdotibus rogarent ut cum illo circumferretur arca, non passus est: sed Stet, inquit, in templo: & si liberauerit me deus de instantibus malis, videbo pulchritudine eius: si vero dixerit mihi, Nolo te: ecce ego, faciat mihi quod placet in conspectu eius. Illud vero erga Saulem semel iterumque & multoties factum, nonne cumulum philosophiae ingentis ostendit? Veterem quippe supereminet legem, & prope ad apostolica praeccepta peruenerat. Idcirco quae dei erant, per omnia diligebat: non ipse se de his quaeque fecerat laudans, sed vnum & solum studet sequi ab ipso positas leges, eisque in omnibus obedire. Quod post tot certe illa merita virtutum, cum illum tyrannum, fratricidam, patricidam, iniuriosum atque furiosum pro se regnantem videret, nec sic quidem scandalum mentis concepit: sed si, inquit, hoc visum fuerit deo, me quidem exagitari & errare semper ac fugere, illum vero regnare, amplector atque suscipio: & habeo pro innumeris, quae a deo mihi inferuntur, tribulationibus gratiam. Longe aliter plurimi impudentes pariter & arrogantes, qui cum ne minimam quidem partem de illius virtute possideant, si inter prosperitates suas vel parum quid viderint admixtum esse tristitiae, mille animam suam non metuunt vulnerare blasphemias. At non etiam Dauid talis fuit, sed inter maximas tribulationum procellas, omnem modestiam ac patientiam mentis ostendit: propter quod dixit deus: Inueni Dauid, filium Iesse, virum secundum cor meum. Talem igitur etiam nos possideamus animam: & quicquid patimur, facile feremus, ac fortiter: atque ante regnum futurum, hic quoque fructum de humilitate capiemus. Discite, inquit dominus, a me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Ut ergo hic & ibi optata requie multa cum gloria perfruamur, humilitatem (matrem honorum) nostris penitus mentibus inferamus. Sic enim & istius vitae periculum absque villo tumore fluctuum transire poterimus, & ad tranquillissimum illum portum enavigare, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui est gloria & imperium, cum patre & sancto spiritu, in sempiterna secula seculorum, Amen.

Homilia. iiii. ex cap. j.

Mnes igitur generationes ab Abraham usque ad Dauid, generationes quatuordecim: & a Dauid usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim. Omnem ab Abraham usque ad Christum generationum serie tres in partes Evangelista diuisit: ostendens quod nec commutatis quidem disciplinae modis, ille vnquam populus sit melior effectus: sed etiam sub vario genere praesidentium, in eadem tamen morum prauitate permanserit: & neque cum ducum, neque cum regum, neque cum sacerdotum potestate reueretur, ad studium virtutis accesserit. Qua nam igitur ratione suadente,

tres pariter reges in media generationum parte preterijt: in vltima vero cum duodecim solummodo posuisset generationes, quatuordecim eas esse memorat? Horum vnum vobis potius intelligendum relinquo: neque enim omnia exposita atque absoluta debetis accipere, ne vobis ex nostro nascatur labore desidia. Alterum vero ipsi expedire tentabimus. Mihi enim videtur hoc loco etiam captiuitatis tempus in generationum ordine collocatum: sed & ipse Christus vnus numerum generationis implere, vt qui in omnibus versus homo exprimitur, hoc quoque nobis titulo copuletur. Bene autem etiam captiuitatis Babylonicae recordatur, vt scilicet doceat, populum Iudaeorum ne illa quidem castigatione correptum, modis omnibus necessariam fuisse Christi praesentiam. Marcus vero alium scribendi ordinem tenuit: nec enim generationes quibus Christum annumeret, explicuit: quin etiam reliqua narrando, maximo perstrinxit cuncta compendio. Ego igitur existimo, primum omnium Matthaeum Evangelium addidisse: propter quod etiam generationum catalogum diligenter enumerat, & plene cuncta atque instanter exequitur. Marcus autem compendiosa post illum cucurrit via, vt pote qui iam ab alio dicta & manifestata replicaret. Lucas sane non modo texit generationum catalogum, verum etiam pluribus eum texit extendendo nominibus: quippe qui Matthaei scriptione prauectus, amplius aliquid docere nos studeat. Suum enim quisque diuerso modo est imitatus magistrum. Marcus quidem Petrum, verborum parcitate gaudentem: Lucas vero Paulum, fluminum copiam vbertate loquendi superantem. Cur vero Mattheus in ipso sermonis exordio non dixit, quod prophetae solebat, Visio quam videbar: vel, sermo qui ad me factus est? Quia illis scribebat profecto, qui cum bona omnia voluntate susciperent, quique plurimum ab illius auctoritate peterent: quin etiam facta per ipsum saepe miracula testimonium dictis ferebant: & hi quibus Evangelium condebatur, erant in fidei ratione firmissimi. Sub prophetis autem, nec tanta erat multitudo signorum, per quam eorum merita lucent, & maxima tunc pseudoprophetarum increbuerat aegritudo, quibus etiam promptius Iudaeorum populus obedire consueuerat. Propter quod necessaria tunc erat prophetis formula ista principij. Si vero aliquando etiam signa facta esse referuntur, occasione facta sunt gentium Barbararum, vt multi ex eis profelytorum numero iungerentur, & vt opportuno in tempore diuinae maiestatis insigne claresceret, ne scilicet dei populum aduersarii subiugantes, potentia deorum suorum vicisse se crederent. Idcirco enim & in Aegypto signa facta sunt, quando cum Israelitico exercitu magna illius populi profecta est multitudo: & postea in Babylone, & in fornacis ignibus, & interpretationibus somniorum maxima effulserunt miracula. Copiosius vero signa micuerunt, cum essent in eremo a cunctis gentibus omnino separati.

A parati. Verum haec non vtiq; rariora etiam tempore nostrae vocationis ostensa sunt. Nam tum quoque cum primum Euangelio coruscante, vel Iudaei vel gentes ad veritatem ab errore transirent, plurima eos & maxima mirabilia puocabant, quae certe non ante cessarunt, quam annunciata in Christum fides toto diffusa orbe regnaret. Quod si etiam post eremum facta sunt pauca illa quae legimus, & rara, vt cum sol a suo cursu destitit, vel cum etiam retrorsum cucurrit: nec nostra quidem, si recordemur, etate mirabilia defuerunt. Siquidem sub principe Iuliano, qui omnes impietate superauit, signa frequenter ostensa sunt. Iudaeis enim templum Hierosolymis reaedificare cupientibus, de fundamentis ignis exiliens, a caepa illos aedificatione deterruit. Et cum idem prophanus sacra deo vasa deterrando, ebrietatem suae mentis ostendit, quae post regalis ararij per medium repente diruptus est. Tunc etiam eiusdem regis auunculus, nominis quoque illi comunione coniunctus, vermibus exesus interijt: quando fontes quoque largorum prius fluminum more manantes, pollutis per sacrificia regionibus aruerunt. Tunc etiam intolerabilis fames toto profus orbe cum impio rege dominata est. Quis neget signa haec fuisse manifesta? Mos siquidem dei est iste certissimus, vt cum mala ad cumulum suum venerint, cumque viderit grauius & suos affligi, & aduersarios tyrannide quadam contra se impietatis extolli, vel potius mentis ebrietate bacchari, diuinitatis suae potestatem per signa declarat. Quod etiam propter Iudaeos in Babylone legitur implese. Quia vero non frustra, nec absque certa ratione omnino tres in partes progenitores Christi Evangelista diuiserit, ex his quae dicta sunt, perspicuum est. Diligenter itaque perpende, & vnde ipse generationum numerus incipiat, & vbi finiat: ab Abraham nimirum usque ad Dauid, & a Dauid usque ad transmigrationem Babylonis, ab hac vero usque ad ipsum peruenit Christum. Nam in ipso exordio duos patriarchas coniuncte posuit, Dauid scilicet & Abraham. Ac rursus per ordinem digerendo, suo nihilominus loco vtrunque memorauit. Siquidem, vt ante iam diximus, ad ipsos specialiter fuerat facta promissio. Cur autem sicut Babylonicae captiuitatis meminit, non etiam de Aegypto? Quia hanc non timebant, Babylonicos vero audire sine timore non poterat: quippe cum illud esset antiquum, hoc vero recens, atque oculis semper occurrens: illuc quidem non propter peccata ingressi fuerant, huc vero ob scelera translati. Quod si quis nominum interpretationem discutere conetur, maximas in his quoque diuitias sensuum latere mirabitur, & non parum ad intelligentiam noui proficere testamenti, vt in ipso Abraham, vt in Iacob, vt in Salomone, vt in Zorobabel. Non enim ociose, nec vacue, haec illis nomina reperimus imposita. Sed ne longius protrahendo sermonem, molestiam vobis inferre potius, quam conferre scientiam videamur: relinquentes ista, ad magis necessaria transeamus. Cum igitur progenitores nominasset omnes, & usque ad Ioseph enumerationem venisset, non tamen in eo fuit stare contentus: sed addidit, virum Mariae: proculdubio declarans, propter illam istum quoque generationum catalogum comprehensum. Deinde ne cum audires, virum Mariae, communi eos putares coniunctos lege connubij: considera quemadmodum id quod seculus poterat intelligi, sequenti statim narratione curauerit. Audisti virum, inquit, audisti matrem, audisti quoque puero nomen impositum: audi nunc etiam generationis, de qua nunc agitur, dignitatem. Iesu Christi autem generatio sic erat. Responde quae so, super qua generatione nunc differas: quanquam iam id ipsum ex parte indicasse videaris, progenitores superius nominando. Sed volo, inquit, modum ipsum generationis exponere. Vides certe quemadmodum auditoris animam suscitavit, dum se nouum aliquid dicturum esse promittit. Sed considera, quae so, dictorum admirabilem consequentiam. Neque enim continuo ad ostendendam generationem eius accessit, sed in primis quotus ab Abraham, quotus a Dauid, quotus generationum gradibus a transmigratione Babylonis distaret edocuit: per quod studiosum auditorem ad temporum supputationem remisit: ostendens quoniam ille sit Christus, qui a prophetis est praedicatus. Cum enim generationum numerum percurreris, & didiceris a tempore ipsum esse qui porro ante promissus est, facile suscipies & signum quod in generatione eius impletum est. Quia enim magnum quid locutus erat, atque mirabile, quod scilicet natus esset ex virgine: priusquam tempus notet, obumbrat mysterium, virum Mariae nominando: quin & generationis seriem immiscet, & praeterea annos enumerat, admonens auditorem, quoniam hic ille sit quem patriarcha Iacob promissit, deficientibus ex Iuda principibus affuturum, quem etiam Daniel propheta post multas annorum hebdomadas venturum esse praedixit. Quod si aliquis illos hebdomadis annos, qui Danieli ab angelo nuerati atque praedicti sunt, ab instauratione Hierusalem voluerit supputare, & ad ipsum usque Christum numerando descendere: videbit hos annos illis, qui a Daniele signati sunt, conuenire. Quomodo igitur natus est? Cum esset, inquit, desponsata mater eius Maria. Non dixit, virgo: sed simpliciter, mater: vt sermo nihil in primis noui afferens, absque difficultate caperetur. Propter quod prius praeparans auditorem, quasi ad aliquid eorum quae ex more veniunt, audiendum, & hac eum interim sibi expectatione deuinciens, tunc demum infert, quod iure omnes queant & de nouitate rei, & de maiestate mirari. Priusquam conuenirent, inquit, inuenta est in utero habens de spiritu sancto. Non dixit, priusquam in sponsi adduceretur domum: intus enim iam erat. Hunc quippe morem tenebat antiquitas, vt sponsae in sponsum domibus haberentur. Quod nunc quoque fieri interdum videmus: vt enim generi apud socerum leguntur habitasse, cum sponsis non dum sibi

2. Reg. 15 f
1. Reg. 24 & 26.

Psal. 88. d.
Matt. 11. d

Iosue. 10. c
4. Reg. 20 b.
Iulianus.

Gen. 22. d
2. Reg. 7. c
3. Reg. 2. f
1. Paralip. 17. b.
Psal. 17. g.
Gen. 40.
4. Regum 24. & 25.
& 2. Paralip. vlti.

Gen. 49. b
Daniel. 9.

Gen. 19. e

Gdum sibi copulatis lege cōiugij: sic habitabat etiam Maria cum sponso. Et cuius tandem rei gratia non anteq̄ spōderetur, virgo cōcepit: vt videlicet, quod inter ipsa quoq; initia significauimus, mysteriū interim quasi obumbratum lateret, & vt virgo omnem prorsus occasionem malignae suspitionis effugeret. Quando enim ille qui praecipuo zelo posset ardere, cernitur non solum non abijcere sponsam, nec eam ignominie denotare, sed etiam recipere in consortium, & honorare post partū: profecto manifestum est, quod nisi aperte nosset ex operatione sancti spiritus illum extitisse conceptum, nunq̄ vel apud se illam retinuisset, vel ei in omnib; quorum indignuit ministra set. Satis autem proprie posuit,

Inuenta est in vtero habēs de spiritu sancto. Inuenta est, inquit: quo sermone res que contra consuetudinem, & praeter omnē spem expectationē; proueniūt, notare cōsueuimus. Nequaq̄ igitur eua-geris vteri, nec supra ea quae dicta sunt, hic quicquam requiras, neq; dicas: Quemadmodum spiritus ex virgine istud operatus est? Si enim, etiā cum solenni homines formantur more naturae, impossibile est tamen modum formationis edicere: quoniam istud pacto, spiritu sancto inusitate atq; ineffabiliter operante, eloqui aliquādo poterimus? Ne enim tu Euangelistam importuna sepius inquisitione pulsares, neve illi molestiam parares sepius sciscitādo, dixit quis mirabile istud effecerit, seq; a cunctis pariter quaestionibus compendio liberauit. Nihil enim, inquit, noui amplius, quam a sancto spiritu factum esse quod natum est. Erubescant hoc loco, & confundantur omnes qui superiorem illā generationem temeraria curiositate rimātur. Si enim istam quae mille celebrata testibus, & ex multis est praedicata temporibus, quae oculis inspecta, manibusq; contrectata est, interpretari tamen nullus potest: quem cumulum non excedunt furoris, qui ineffabilem illam generationem dei humanis vel cogitationibus inuestigari putant, vel vocibus indicant: Non enim Gabriel archangelus, non Euangelista Matthaeus amplius huic quippiā significare poterunt, nisi tantummodo quod esset ex spiritu. Qualiter verō ex spiritu, & quo nam modo, horū certe nullus exposuit: neq; enim erat omnino possibile: neque enim existimes, cum ex spiritu conceptum audieris, continuō etiam omnia te didicisse. Etenim adhuc multa nescimus, & etiā illud perceperis. Cuius generis est, in vtero qui sit, qui est infinitus: quemadmodum qui cuncta continet, a muliere gestetur: quemadmodū pariat virgo, quemadmodum tēplum illud formauerit spiritus, quemadmodum nō totam carnem ex matre susceperit, sed partem huius, eamq; auxerit & figurauerit. Nā quod ex virginis carne pcesserit, demonstrat ille qui dixit: quod enim in ea natum est. Et beatus Paulus: Factum, inquit, ex muliere, factum sub lege: os quodammodo obstruens impiorum, qui autumāt quasi per quendam cannalem, ita alterius naturae

Galat. 4. a

Christum transisse per Mariam. Si enim ita res se haberet, quid ei opus fuisset vtero virginis: si ita est, nihil ei nobisq; commune est. Alia igitur illa caro est, non ex nostrae communionē naturae. Quem ad modum ergo de radice Iesse processit: quē ad modum virga, quem ad modū flos, quem ad modū filius hominis: quē ad modū mater est Maria? quē ad modū ex Dauid factus est semine? quē ad modū dum formam serui dominus accepit, quem ad modum verbū caro factum est? quem ad modum ad Romanos Apostolus ait: Ex quib; Christus secū-

Roma. 9. a

dum carnem, qui est super omnia deus? Quoniam igitur ex nobis, id est, ex nostra sit omnino natura, & ex vtero virginali: & per ista que dixim; & per alia plura monstratur. Noli igitur tu quicquam vltius inquirere, sed suscipe quod relatū est, & noli indagare quod tacitum est. Ioseph autē cum esset iustus, & nollet eam traducere (inquit) conatus est occulte dimittere. Postquā dixit, quia esset ex spiritu, & absq; vlla mixtione sexuum: sermonem suum etiam aliunde confirmat. Ne enim aliquis diceret: & vnde hoc potest esse manifestum? quis vidit? quis audiuit aliquando tale aliquid contigisse? neq; putares discipulum, quasi gratificatum magistro, ista confingere: introducit Ioseph ex his quae passus est, fidem dictis per cuncta facientem, vt plane hinc dicere Euangelista videatur: Si non credis mihi, & testimonium tibi meum forte suspectum est: crede igitur vel marito. Ioseph autem vir eius, inquit, cum esset iustus. Iustū hic, in omni virtute dicit esse perfectū. Est enim iustitia specialis quaedam, & ex parte iustitiae, auaritia vitio non teneri: est verō iustitia altera generalis, quae ex cunctis omnino perficitur: iuxta quem praecipue modū scriptura solet appellare iustitiam: vt cum dicit, homo iustus, verax, & rursus: Erant iusti ambo in conspectu dei. Cū igitur esset iustus: hoc est, frugi bonusq; vir: voluit occulte dimittere eam. Propterea verō Euangelista dixit, quid illi acciderit ante notitiam, vt nequaquam de his quae post notitiam rei sunt facta, dubitares. Et certe si Maria talis fuisset, qualem illam suspitio fingeat, nō modo publicari meruerat, verum etiam ex legis auctoritate, puniri: sed Ioseph non solum maius, verum id quoq; quod erat minus, pariter indulgit. Nō enim tantum eam damnare noluit, sed etiam publicare. Vidisti nempe virum sublimiter philosophatē, & tyrannice illius affectionis immunem. Nostis enim, profecto nostis, quam impotens res sit zelotypia. Propter quod ille bene huius rei non ignarus, aiebat: Plenus est enim zelo furor viri eius: non parcat in die vindictae. Et rursus idem: Inexorabilis, inquit, est sicut infernus zelus. Et nos quidem plerosque no-

Luc. 1. a

Prover. 6.

uimus velle animam potius amittere, quam in tormentum zeli, atque huiusmodi suspitionis incidere. Quanquam hic quae tandem diceretur esse suspitio, vbi ipse vteri tumor videbatur arguere suspectam: sed tamen ita erat ille vir ab huiusmodi passione mundus

Asione mundus ac liber, vt ne in minimis quidē virgini vellet inferre molestiam. Quia ergo & apud se illam retinere iniquū putabat, & publicare, atq; in iudicium trahere, nihil esse aliud quam in mortem trahere videbat: neutrum horum facit, sed adhuc sub lege viuēs, supra legem philosophatur. Si quidem aduentante iam gratia, multa sublimioris disciplinae documenta fulgere oportebat. Vt enim sol nondum radijs ostentis, eminus tamen splendore suo maximam partem orbis illuminat: ita & Christus ex vtero virginis iam iamq; progrediens, vniuerso orbi, etiam priusquam oriretur, illuxit. Deniq; ante illum quoq; virginis beatę partum, & prophetarum in spiritu tripudiabāt, & mulieres in spiritu praedicebant futura, & Ioannes nondū claustra egressus vteri, gaudia sua tradebat & matri. Propterea igitur & Ioseph tantam philosophiā mentis ostendit. Neq; enim aut in iudicium tradidit sponsam, aut ipse saltem ei manifestum vteri exprobrauit tumor

Brem, sed tantummodo a se illam separare conatus est. Cū in his ergo omne negociū verteretur, atq; in summa res difficultate consisteret, aduenit repente angelus, qui omnia simul moesta & aduersa dissolueret. Inquisitione dignū videtur, cur nō priusq̄ intelligeret vir grauidam virginem, vnde esset grauida angelus edocuerit: sed posteaq̄ ille suspitione cruciatus est, tunc iste id quod acciderat, indicauerit. Haec, inquit, eo cogitante, ecce angelus domini. Et certe virgini ante conceptū denūciat quod futurum est: quod quidem ipsum non effugit quaestionem. Nam & si angelus nō dixit viro, quae tamē ratione id virgo celauit: quae enim & ab angelo audierat, & virum turbatum videbat, cur tātum moerorem sermone nō abstulit? Quanam ergo ratione non anteq̄ turbaretur, haec ei angelus reuelauit? Oportet enim vt quae prius pposita sunt, priora soluantur. Cur hoc, inquam, angelus ante nō dixit: ne scilicet Ioseph de rei nouitate dubitaret, & tale quid forsitan pateretur, quale Zachariam legimus pertulisse. Facile quippe est credere verū esse quod dicitur, quādo iam res ipsa oculis offertur: antequam verō incipiat fieri quod promissum est, laboriosē prorsus dicta, & praesertim inusitata creditur. Propterea istud nec angelus indicauit, & virgo id quod & audierat & sentiebat, abscondit. Neq; enim sibi vllō modo a sponso credendum putauit, si ad eum rem nimis nouam, suspectamq; deferret, quinimmo magis eum in iram credidit concitandum, si quasi crimen admissum hoc videretur obumbrare figmento. Si enim etiā ipsa virgo, cui tāta erat gratia conferenda, aliquid tamen patitur humanum, & dicit: Quomodo istud erit, quoniam virū non cognosco? Quāto magis ille dubitasset, maxime cum id audiret ab vxore suspecta. Idcirco ei de hac re virgo quidem ipsa nil loquitur, angelus verō tempore aduenit congruente. Et cuius inquires, rei gratia non id ipsum custodiuit in virgine, vt ad illam quoq; post cōceptum veniret? Ne scilicet stu-

Luc. 1. c.

C Tomus secundus.

Dpentis ac verecundantis animum anxietas, molestiaq; confunderet. Valde enim fieri potuit, vt tanti ignara secreti, aliquid de se crudele decerneret: & quātum honestatis amans, tantum famae turpis in tolerans, vel ad laqueum subito, vel ad gladiū conuolaret. Erat enim illa virgo per cuncta mirabilis, cuius virtutem Euangelista Lucas declarās, refert: quod cum ab angelo verba satis honorifice salutationis audisset, non semetipsam continuō, vt fit, in gaudium relaxauit, nec nimis credula noua dicta suscepit: sed honesta ac decenti trepidatione permota, cuiusmodi esset saluatio illa quaesiuit. Virgo igitur tanti & pudoris & ponderis, vel exanimari moerore potuisset, si tam grande sibi imminere cogitasset opprobrium: cum praesertim neminem sibi quamlibet multa dicenti crediturum putaret, quod ille conceptus, qui de coniugio non erat, non de adulterio contigisset. Ne igitur ista sequeretur, venit angelus ante cōceptum. Oportebat quippe imperurbatum illum esse vterum, quem hominum ingressurus erat creator. Decebat illam pfecto animam ab omni esse immunem cogitationū tumultu, quae tanti electa est ministra mysterij. Propterea virgini quidem ante conceptum, viro autē ipso iam instantis partus tempore nūciatur. Quod pleriq; parum intelligentes, ad Euangelistarum discrepantiā retulerunt, quasi scilicet Lucas Marię, Matthaeus verō Ioseph asserat nūciatum: ignorantes profecto vtrūq; id esse consequenter effectū, quod per omnem hanc historiam obseruare nos conuenit, vt vna hac regula multa, in quibus videtur Euangelistae dissonare, socientur. Venit itaq; angelus ad Ioseph satis anxium, satisq; turbatum. Nam & propter illa quae diximus, & vt magis iusti viri philosophia claresceret, dilata est praesentia nūciatis. Aduenit autem cum res ipsa iam esset implenda. Haec autem eo cogitante, ecce angelus domini in somnis apparuit ei. Cōsideras certē modestiam, ac maturitatem viri: non modo non puniuit aliunde grauidam, sed nec cuiq̄ moeroris sui causam retexit, ne illi quidem ipsi de qua eum suspitio mordebat: sed secum ipse cogitationum suarum fluctibus aestuando, ab ipsa etiam virgine studuit abscondere tanti causam doloris. Neq; expellere eam de domo voluit, sed a se tacite dimittere. Tam mansuetus ille vir erat, tamq; moderatus. Haec ergo eo cogitante, in somnis apparuit ei angelus. Cur in somnis, & non potius aperte, sicut & pastoribus, & Zacharię apparuerat, & Virgini? Quia scilicet erat vir profusus fidelis, & manifestiori reuelatione non indigēs. Nam virgo quidem, quippe cui tam & noua nūciaretur, & magna, multoq; maiora, quam Zacharię fuerant nūciata, & ante rem ipsam doceri debuit, & per apertissimam reuelationem doceri. Pastores quoq; tanto debuerunt instrui manifestius, quāto magis ab eiusmodi eruditione per agrestem erant vitam remoti. Hic verō post vteri indubitatum tumorē, cum iam moerore animi, & maligna

bb iij suspitione

Guspitione tabesceret, & ad expectationē iam iamq; meliorem aliqua optaret ratione trāsferri: hoc iam erat in animo, vt si fortē appareret quispiam, qui mœrētē in viam sp̄i latioris induceret, & facillē reuelationē susciperet, & libenter. Et idcirco postquam suspitione cruciatus est, visione recreatur: vt hoc ipsum quod post suspitionem docetur, ea quae dicuntur vera esse demonstrat. Cū enim quod nulli fuerat ipse confessus, sed inclusum tantummodo mente voluebat, id etiam loquente sibi angelo recognoscit, certissimum & absque vlla ambiguitate prorsus documētum est, quod à deo ad illum missus aduenerit. Ipsius enim est solūmodo, cordis arcana prospicere. Considera igitur quāta in hac dilatione compleantur. Nam & admiranda viri philosophia monstratur, & expectata opportunitas tēporis ad fidei proficit firmitatem, & historiae veritas insuspecta seruatur: quae ostendit iustum virum ea esse perpeffum, quae illum pati consequentia rerum ipsa cohebat. Quemadmodum igitur angelus ei fidem suggerit ambigenti, audi, atque mirare quanta in hoc philosophia sermone resplendet. Cū enim venisset, dixit ad eum: Ioseph, fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuā. Principio satis necessario Dauid intulit mētionem, vnde utique Ioseph Christum didicerat nasciturū: deinde tum non finit eum conturbatione vexari, dum nomine progenitoris ingesto, illius eum promissionis admonet, quae ad omne facta est gen⁹ Iudaeorum. Ceterum cuius rei gratia Dauid eum filium nunciaret ostendens: Noli, inquit, timere. Et certē alicubi deus nō idem facit, sed rege quodam de muliere fecus quā oportuerat cogitante, castigatorio sermone vtitur, & comitinationis plenissimo, cū tamen ibi quoq; ignorantia excusaret admissum. Neque enim sciens ille Saram alij copulatam in vsum vxoris acceperat, & tamē quim crimine careat verberatur: hic verō multo miti⁹ agitur, ac lenius: quippe vbi & maximarum rerū dispensatio continetur, & ingens inter virum vtrunq; discrimen est. Propter quod nequaquam huiusmodi cogitatio correptionis indiguit. Dicendo enim, noli timere: proculdubio eum demonstrat tūntem, ne scilicet offendat dominum si adulterae copuletur. Per quod ostenditur, quia nisi hic intercessisset metus, nec ille de eius dimissione aliquid cogitasset. Ex his igitur omnibus illud profectō declarat, quod deī ad Ioseph venerit missus imperio, cūcta quae cogitauit, quaeq; perpeffus est in medium proferendo. Nec verō nomen virginis memorasse contentus, addidit coniugem, haud ita vocaturus si corrupta fuisset. Coniugis autē nomine sponsam intellexit, sicut eos quoque qui adhuc sponsi sunt, generos appellare scriptura consuevit. Quid autem est, accipere? Domi profectō retinere. Iam enim illam mente dimiserat: sed dimissam, inquit, deus tibi copulat, non parentes: copulat verō non in foedus solenne coniugij, sed in consortium com-

munis habitaculi, & copulat per meā vocis officium. Sicut enim illam postea commendat Christus ipse discipulo, ita etiam nunc angelus sponso, solatium tantummodo eius habituram absque foedere nuptiarum. Deinde etiam rem ipsam exprimes, qua plurimum vrebatur maritus, de maligna quidem suspitione tacuit: honestius autē, multoq; dignius causa partus exposita, suspitionis quoque prorsus restinxit: ostēdens quoniam propter quod solum sponsam, & secum habere metuebat, & à se dimittere cogitabat, ob hoc ipsum magis illam accipere debeat, secūmque retinere, si in coepta velit permanere iustitia, per quod affatim trepidationē eius mœstitiāque dissoluit. Non modo, inquit, illicito non est violata complexu, verumetiam supra naturam morēque foecunda est. Noli igitur de tam foelici partu sponsae attrahere mœrorem, immo verō in maiorem prorūpe lētitiā. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Nouū dictum atque mirabile, & humanis cogitationibus supereminens, supra leges vadens omnino natura. Quo nā igitur modo hęc ille vir crederet, qui nihil prius tale sermone conceperat? Ex eorum quae iam peracta erant reuelatione. Idcirco enim omnia quae cælabantur in eius animo, angelus reuelauit: memorando certē quae patiebatur, quae verebatur, quaeq; etiam meditabatur efficere: vt cū cognouisset ista, etiam illa susciperet. Neque verō de praecedentibus solum ad fidem ducit ambiguū, verumetiam de futuris. Pariet enim, inquit, filium, & vocabis nomen eius Iesum. Non enim quia ex spiritu sancto est, idcirco te à ministerio tantae existimes dispensationis extraneum. Nam etsi nihil habeas in hac generatione commune (virgo quippe permansit intacta) tamen quod est proprium patris, quodq; nihil infuscat virginis dignitatem, hoc tibi facile concedo, vt scilicet nato nomen imponas: tu enim illum primū vocabis. Quanquam enim non sit filius tuus iste qui nascitur, tu tamen curam erga illum, & solitudinem ostendes parentis: & propterea te illi ab ipsa statim nominis impositione coniungo. Deinde ne quis illum ex hoc verē patrem vocaret, audi quā cautē, quāmq; sollicitē ea quae dicuntur addiderit. Pariet, inquit, filium. Non dixit, pariet tibi: sed posuit illum suspensum. Non enim illi, sed vniuerso prorsus orbi peperit Christum. Propterea & nomen eius de caelo angelū detulisse Euangelista memorauit, vt hinc quoque ostenderet illum mirabilem esse partum, quo eius nomen ad Ioseph, & per angelū, & à deo missum doceret. Nam & ipsum vocabulū non inaniter positum est, quod certē mille continet thesauros bonorum. Propter quod illud etiam angelus interpretatur, bonis mœrentem spebus animādo, & hoc quoq; illum modo ad credendum quod loquitur, inuitat. Facile namq; sollicitamur ad prospera, & promptius fidem accommodamus secundis. Cū igitur ex omnibus construxisset fidem, à praecedentibus, à praesentibus, à futuris, ab honore eius quem promiserat nasciturum, introduxit opportunē etiam prophetam de Christo loquentem: & singularia per ipsum bona vniuerso orbi conferenda praenunciat. Quanam igitur bona sunt? Remissio scilicet, interitusq; peccati. Ipse, inquit, saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Hic quoq; beneficij nouitas indicatur. Non enim à bello visibili, neque à gladio Barbarorū: sed quod his longē maius est, à peccato suo populum suum nūciat liberādum: quod praestare nulli fuit hominum aliquādo possibile. Et cuius, inquit, rei gratia quasi signatē populum suum, & non etiam omnes gentes pariter nominauit? Ne scilicet de manifesto & inusitato nūcio scrupulum pateretur auditor, quāquam rectē hęc percepturo etiam gentes designatur. Populus enim Christi non tātum natio Iudaeorum est, sed omnes quoq; qui ad eum veniūt, eiusq; donantur agnitione. Considera verō quemadmodum nobis ipsam etiam Christi patefecerit dignitatem, primō populum eius appellans, quem per ipsum à peccatis dicit esse saluādum. Nihil enim hoc aliud est, quā ostendere dei filium esse qui nascitur, nec se de aliquo homine rege hūc proferre sermonem. Neque enim potest peccata dimittere, nisi solūmodo diuina natura. Tāta igitur coelestis muneris liberalitate donati, cuncta omnino faciamus, ne tam grandibus beneficijs irrogemus iniuriam. Si enim etiam antequā hęc caperemus dona, merebamur tamē propter peccata puniri, quanto magis postquam tam ineffabilia sumus beneficia consecuti? Et hoc non frustra, nec absq; certa nunc ratione commemoro: sed quod video plerosq; desideriosius post acceptū baptismatis viuere sacramentum, quā eos qui nondum sunt illo mysterio consecrati. In plurimis enim nulla omnino signa Christianae inuenio disciplinae: non in publicis locis atq; communibus, non in ipsius ecclesiae conciliabulis facile reperias, per quod inter fidelem infidelemq; distinguas. Solo enim hoc celebrandi mysterij tempore dignosci potest, cū videlicet alios excludi videris, alios verō intrus teneri. Oportebat autē vniuersi cuiusq; fidem non locis, sed moribus indicari. Nam secularium quidem decora dignitatum, consequenter ab extrinsecus positis cernuntur insignibus: nostra verō intelligi oportet ex mētibus. Fidelis enim non modo à comunione mysterij, verumetiam de nouitate vitae debet agnosci. Fidelem enim sal esse conuenit, & luminare mundi. Sin verō ne tibi quidem ipse luceas, & ne propriam quidem putredinem foetoremq; detergas, quibus te indicijs ego fidelē potero agnoscere? An quia sacrati aquas fontis ingressus es? At hoc ipsum quod datum tibi fuerat ad salutem, fit tibi grauioris causa supplicij. Honoris siquidē magnitudo his qui non dignē viuunt honore, cumulus incipit esse poenarum. Igitur fidelem non ab his tantum quae accepit à deo, verū etiam ab his quae obtulerit ipse deo, conuenit resul-

Hom. 23. ad 10 p.
Anth. 7. 5. 279.

Tomus secundus.

gere, & vndique esse notum atque manifestum, & ab incessu, & ab aspectu, & à veste, & à voce. Et hac dixerim, non vt nosmetipsos ad ostentationem nostri, sed ad aedificationem ceterorum utique appetimus videndos. Nunc verō vnde cūque voluerote dignoscere, inuenio te à contrarijs publicari. Si te ex loco scire curauero, proculdubio in circo te theatrorq; prospiciam, rotos prorsus dies in vanissimis illis coetibus exigentem, vel in foro corruptis hominibus pestiferisq; coniunctū. Sin verō ex ipsis motibus corporis notitiam tui habere quaesiuero, videbo te horrentibus cachinnis, & foedissima iucunditate resolutum, vt fluxam quandam perditamq; meretricem. Sin autem te à veste considerem, nihil te à scenico habitu distare cognoscā. Iam si te voluero à comitibus addiscere, inueniam te adulatoribus stipatum, atque parasitis. Si à sermone, nihil te audiam omnino sanum, nihil serium, quodq; ad disciplinam nostram spectet, loquentem. Si à cibo, maior hinc profectō materia accusationis orietur. Vnde igitur, responde mihi, fidelem te esse potero cognoscere, cū omnia ista quae diximus, contrariam de te ferant sententiam, teq; apertissimē infidelem esse conuincant? Et quid dicam, vtrum fideles: nec si homo verē sis, possum euidenter agnoscere. Quando enim vt asinus calcitras, vt taurus superbis: libidine incensus sic hinnis vt equus: quando in epulis vrforum imitatis voratum, & pinguedine corpus mulorum more distendis: cū exercēda similitate camelum, lupum imiteris rapina: cū irascaris vt serpens, & atrocitate scorpionum percussas: cū subdolē infidieris vt vulpes, cumq; veneno malignitatis armeris vt coluber & vipera: cū quasi diabolus ipse aduersus fratres crudelia bella suscipias: quo nam vnquā modo, qua ratione in hominū te possum numero collocare, nulla in te cernens humanae signa naturae? O rem plenam doloris atque lachrymarum: fidelis & catechumeni distinctionem reperire cupiebam, sed nec inter homines & feras quod sit discriminē inuenio. Quid enim te appellare debeo: feram? Sed illae vno aliquo horum vitio tenentur, tu verō simul in te omnia colligendo longē ferarum irrationale stultumq; transgrederis. An diabolum te potius appellem? sed ille nec pecunias cōcupiscit, nec tyrannidi ventris obsequitur. Cū igitur plura in te vitia sint, quā in bestijs atque dæmonibus, respōde obsecro, vnde te possum iure hominem nuncupare? Si verō te hominem appellare nequeo, quo tandem modo potero fidelem vocare? Verū hoc est multo deterrimū, quod tamen cū omnium vitiorum squalore turpemur, nec intelligimus quidem nostrae animae foeditatem, nec eius prorsus deformem cognoscimus. Nam tu quidem apud tonforem residens, diligenter capitis tui attendis comam. Sumpto siquidem speculo, multo cum studio, summaq; cura aequalitatem consideras, & nitorem capilli: nec tamen in imagine tui temetipse inspexisse contentus, tum

A bestijs
vltia mu-
tuata.

Amplifi-
eat locum
eundē cō-
paratione.

G ipsum artificem, tum alios adstantes sollicitè hominiam senex non vereris iuuenili stultitia insanus, interrogare, an alicubi incomptius manus properantis operata sit, an satis deceat frontem leniter attonsa cæsaribus: Anima verò nostræ, quæ nõ solum deformis est, verumetiam ferarum omnino conformis, & quæ Scylla aliqua, vel Chimæra (vt fabula celebrat) effecta est, nulla nos cura, nulla sollicitudo vnquam remordet: cum certè hinc quoq; speculum fit paratum, proculdubio spiritale, & lógè illo vtilius speculo, longèq; lucidius. Non enim ostèdit tantummodo suam vnicique foeditatem, sed eam in maximum quoq; si volumus, conuertit decorem. Hoc est enim virorum memoria sanctorum, ac beatæ illorum cõuersionis historia, & generaliter diuinarum lectio scripturarum, positæq; à deo legis agnitio. Si volueris saltem fixè, intèteq; cordis oculo fulgentes illas sanctorum imagines intueri, totum continuò mentis tuæ deforme cõspicies. Cũq;

H istud agnoueris, nullius profectò rei indigebis alterius, per quam ab huiusmodi turpitudine libereris, tam nobis vtile istud est speculum, tamq; nos facili transformatione conuertit. Nemo igitur diutius in ferarum effigie perseueret. Si enim feruus nequaquam domum patris ingreditur: cum bestia etiam fueris effectus, quando poteris ipsum saltem introire vestibulũ? Et quid dico bestia, quando vnusquisque vitiosus omni bestia comprobetur immanior? Illæ quippe, quanquã naturaliter sæuiant, si humana tamen arte palpentur, plerunq; mansuescunt: tu autem qui illarum profectò naturalem feritatem, in eam quæ contra naturam est mansuetudinẽ sepe commutas: tuam mansuetudinem naturalem in feritatem, quæ naturæ tuæ est inimica, conuertis: cumq; naturaliter feram ad mansuetudinem trahis, te naturaliter mansuetum in ferarum rabiem natura repugnante perducis. Et leonẽ quidem mitigas, reddisq; tractabilem: furorẽ verò animi tui omnini prorsus efficis leone sæuiorem. Et certè cum ibi sint duo impedimenta vel maxima, quòd fera ipsa & ratione priuatur, & longè omnium alterius generis animalium excedit furorẽ: tu tamen de copia donatæ tibi à deo sapientia, ipsam superas arte naturam. Qui igitur naturam vincis in bestijs, cur in temetipso naturę obfuscas bonum, dum malum adamas voluptatis? Itaque si te, vt alium hominem mansuefaceres, iuberem, nihil hic quidem impossibile viderer imponere: quanq; excusare posses, non te esse dominum voluntatis alienæ, neq; cuncta in tua potestate consistere. Nunc verò tua hæc propriè fera est, & cui certissimo iure domineris. Quã igitur habes apologiam, quẽmve reperies honestũ excusationis colorem, qui cùm solerti studio hominem quodammodo facias de leone, tu tamen negligens leo efficiaris ex homine? Nam illi quidem donas supra suam aliquid habere naturam, tibi verò nec naturales quidem affectus referuas. Et qui bestias feras ad mansuetudinis prouehis dignitatem,

temetipsum de throno deiciens & honore regali, K ad irrationalium cogis furorẽ. Ponamus enim, si placet, iram quoque bestiam esse quandam: quantum igitur ab alijs erga mitigandum leonem studium commodatur, tantam tu erga iracundiã impende curam, & effice huiusmodi cogitationẽ mitem atque mansuetam. Siquidem hæc fera & vnguibus seuisissimis armatur, & dentibus: & nisi illam sollicitè mansuefeceris, cuncta simul disperdet, atque lacerabit. Nullus enim leo, nulla sic vipera viscera queunt humana laniare, vt hominis iracundiã ferreis quibusdam vnguibus vnuerfa cõfodiẽs. Neque enim solummodo corpori nocet, sed ipsius etiam corripit animæ sanitatem: cunctas siquidem eius omnino vires discerpit ac deuorat, eamque ad omnia inutilem facit. Nonnulli hominum vermes quosdam in interiorib; corporis nutriendos, ne respirare quidem sinuntur, vexatis profectò adesisq; visceribus: nos tamen venenatam hanc in nobis a-lentes viperam, iram dico, quæ omnia interiora hominis depascitur: quid vnquã sanũ, aut forte possumus cogitare? Quo nam igitur modo ab hac tanoxia peste fugiemus? si illam vtique potionem bibamus, quæ omnes intra nos vermes serpentesque mortificet. Et quod nã, inquires, istud est poculum? Preciosus scilicet Christi sanguis, si cũ fiducia vtique sumatur. Omnis enim hoc remedio morbus extinguitur: post hoc sanctorum quoque scripturarum diligens & deuotus auditus, & misericordia auditui copulata. Per hæc enim omnes mortificari illæ possunt, quæ animam nostram tabefaciunt passiones. Et tunc verè vita ac sanitate potiemur, qui certè nunc nihil ferè à mortuis discrepamus. Neque enim possibile est nos verè viuere, nisi in nobis vitia omnino moriantur. Hæc necessariò nos perimunt in futuro, si nos viuere hinc illa patiamur: quin immo etiam ante illam mortem hinc exigunt à nobis horrenda supplicia. Siquidem vnuerfa hæc vitia & crudelitatis plena sunt, & auaritia, nõsque M quotidie deuorare nõ desinunt. Itaq; & dentes eorum non immeritò esse dixerim dentes leonũ, immo etiam sæuios. Nam leo quidem simul vt fuerit expletus, semesum continuò cadauer relinquit: hæc verò vitia nec satiantur aliquando, nec ab anima nostra vsquam recedunt, captumq; à se hominem diabolo similitim faciunt. Quorum certè tanta vis est, vt seruitium quod Christo Paulus inferũ superumq; tutus securusq; exhibuit, id ipsum à suis exigant captiuus etiam. Nam si vel amore corporum, vel cupiditate pecuniarum, vel gloriæ aliquis delectatione capiatur, superos inferos cõtinuò cõtemnit, dummodo vitijs obsequatur. Nequaquam igitur dicenti Paulo fidem adhibere dubitemus, qui tanto Christi amore flagrauerit. Quãdo diuites inueniuntur aliqui ita desiderijs suis ac vitijs seruientes, cur ita Paulum seruisse Christo incredibile iudicetur? Idcirco enim nos imbècilliores in Christum habemus affectũ, quia omnis nostrã vis in vitiorum

2. Cor. 11. f
& Ro. 8. g.

A tiorum amore cõsumitur. Nam & auaritiæ deseruimus, & aliena diripimus, & inani gloriæ libenter obsequimur: qua seruitute quid vnquã esse vilius, aut contemptius dicendum est? Etsi enim millies clarus habearis atque conspicuus, nihil hinc tamè inglorio aliquo melior existis: immo hoc ipso multo inhonoratior, multoq; despectior. Quãdo enim illi ijdẽ tui amici, qui te glorificare certatim student, clarũq; monstrare, propter hoc te ipsum rursus irident quòd gloriã ab ipsis requiras: quomodo nõ tibi in cõtrarium huiusmodi studia vertuntur? Vt que adeo autem vitium istud notatur, vt sicut laudamus omnes eum qui non fornicationem, non adulterium cõcupiscit: ita etiam prædicemus istum, magisq; miremur, qui amorem refugit gloriandi: cum è regione accusare potius quã laudare soleamus eos, qui hominum laudes requirunt. Quid igitur istam magnopere sectaris, cuius vice cõtraria eius tibi semper occurrit? Si enim glorificari cupis, gloriã despice, & eris omnib; gloriosior. Nunc verò id ipsum pateris omnino quod Nabuchodonosor legimus pertulisse. Nam ille statuam quondam erexit, à ligno & mortua corporis imagine magnam scilicet famam aucupaturus, viuis (si dijs placet) à rebus mortuis claritatem mutuaturus. O ingentem insaniam, quo se honorare est visus, deridendum præbuit. Nam qui re mortua nixus, magis quã seipso & mentis suæ viribus, lignum supra se dignatur, qui nõ sit ille (obsecro) risu maxime dignus? Vt si alijs de magnitudine ac pulchritudine domus, de scalis potius gradibusq; marmoreis se esse honorabiliorem putet, quã quòd homo genitus, & rationis nobilitate donatus est. Hinc itaque plurimi etiam nunc inueniuntur imitari. Vt enim ille tũc de imagine aurea, sic modo alij de veste preciosa, de equis alij vel curribus, de amplitudine columnarum, & picturis parietum, opinantur se esse meliores. Quia enim quod erant homines, perdidierunt, sollicitè huc illucq; circumeunt, aliunde sibi gloriã colligentes, omni sanè irrisione dignissimam. At non etiam illi fortes dei & laudabiles famuli, huiusmodi rebus: sed illis, quibus oportebat maxime, refulserunt. Siquidem cùm adhuc adolescentessent, & peregrini, immo etiam serui atq; captiuus, ac necessariorum rerum penitus indigentes, multo his clariore fuerunt, quos omnis copia rerum, simul ac pompa comitatur. Et illi quidem Babylonio regi, non illa ingens & atro fulgens imago, non præfecti regionum, ducesq; militia, nõ innumerabilis ac bellator exercitus, non auri argentiq; stupenda congestio, eius ambitioni, & ad magnum illum efficiendum aliquid prodesse potuerunt: his verò cunctorum talium possessione nudis, sola philosophia suffecit. Et hæc nimirum fuit quæ illos omnibus, nõ diuitibus solum, verumetiam diademate purpuraq; fulgentibus reddidit clariore, quanto amplius teterrimo aliquo coeno solis flamma resplendet. Ducebantur ad totius penè orbis spectacu-

lum adolescentes, serui, ijdẽq; captiuus. Qui cũ ante regem intrepidè constitissent, in conspectu eorum ignem continuò iussit accedi, & duces militum, & satrapæ, præfectiq; regionum, & omne illud diabolici circumstantabat theatrum, & vox vndique fistularum, & tibiæ cantus, & clangor tubarum, totiusq; musicæ artis sonus ferebatur in cœlum, sanctorumque auribus obstrepebat, & fornax in immensam altitudinẽ fuerat accensa, ipsaq; iam nubes flamma tangebatur. Verum illos nihil horum omnino deterruit: sed quasi pueriles quosdam friolosq; conatus ridendo despicerent, ita securè fortitudinẽ animi modestiamq; monstrabant: & emittentes vocem omnibus illis buccinis clariorem, tota cum libertate dicebant: Notum tibi sit rex, quoniam dijs tuis non seruimus, & imaginem auream quam statuisti non adoramus. Et considera in ipso tanti seruore certaminis modestiã relucentem, Notum tibi sit rex. Non enim verbis quoque despice re regem atque inhonorare voluerunt: sed suam E tãtummodo erga deum monstrare pietatem, propter quod nec in lógum extendere sermonem. Nã in breui cuncta declarant. Est, inquit, deus in cœlo, qui potest liberare nos de fornace ignis ardētis, & de manibus tuis rex eripere nos. Quid nobis igitur ostendis diffusas militum copias? quid fornacem inusitatis flammarum ardentem globis? quid micantes gladios? quid terribiles hastatorum cateruas? His nanque omnibus longè sublimior est deus noster, ac fortior. Deinde intelligentes fieri posse, vt eos deus permittat interim passioni subijci: ne si id accideret, videantur illi temerè dei omnipotentiam prædicasse: consequenter adiungit, Quod & si istud non fiat, notũ tibi sit rex quòd dijs tuis non seruimus. Si enim dixissent, propter nostra peccata non liberat, & fortè non liberasset, illis tamè creditum non fuisset: existimassent quippe impij non potuisse deũ magis, q̃ noluisse defendere. Propterea hic interim istud tacet, quod certè in fornace sepe congeminat, peccata sursum ac deorsum humiliter confitentes. Apud verò regem nihil tale prorsus commemorat, sed quòd etiam si donentur incendio, nequaquam tamen à pietate discedant. Nõ enim hic pro retributione atq; mercede, sed pro sola totum dei charitate faciebant. Nam & seruitutis premebantur iugo, & ærumnas captiuitatis gemebant, & nulla rerum prosperitate fruebatur. Siquidem & patria, & libertate, & omnibus quibus antepotiebatur, exciderant. Non enim mihi illas in regali aula commemoros dignitates: sancti illi quippe cùm essent atq; iusti, millies in regione propria stipem petere maluissent, modo vt consecrati deo templi iucunditate gauderent. Elegi, inquit, abiectus esse in domo dei mei, magis q̃ habitare in tabernaculis peccatorum. & Melior est dies vna in atrijs tuis, sup millia. Multo igitur magis elegissent abiecti esse in ciuitate dei, quã in Babylonia regnare: idq; præcipuè ex vocibus illis approbatur, quas inter flam-

Dani. 3. c.

Dani. 3. a

F

Psal. 83. c.

Ibidem.

Gter flammam frequenter emittunt, habitatione illius regionis grauati. Et si enim ipsi ante hanc tentationis procellam plurimo apud illos honore fruuntur, cernentes tamen varia ciuium suorum & magna discrimina, vehementi nimirum mordebantur dolore. Quod utique proprium solet esse sanctorum, non scilicet gloriam propriam, non honorem, non quicquam aliud omnino anteferre proximorum salutem. Considera igitur quam diuersus ab illis sit noster affectus. Illi enim in medijs quoque ignibus constituti, pro vniuerso populo dei supplicat: nos vero ne in securitate quidem maxima meminimus proximorum. Sed & ad interpretandum regis somnium requisiti, non propria aliqua commoda proposita habebant, sed quod ad ciuitorum utilitatem ciuium pertineret: mortem vero quam facile contemnerent, clarissimi experimenti probatione docuerunt. Vbi que autem se pie pro cunctis, atque humiliter opponunt, deum per omnia placare cupientes.

Htes. Deinde quoniam semetipsos ad impetrandam populo veniam sufficere non credunt, ad patrum merita confugiunt: ipsi vero nihil se amplius profitentur afferre, quam humiliatum spiritum, ac dolore contritum. Horum igitur virtutem nos quoque debemus imitari. Siquidem etiam nunc aurea imago proposita est, pecunia scilicet, in qua tyrannica quaedam mamonae formatur effigies, & ad seruendum sibi cupidorum corda sollicitat. Sed nequaquam nos aut sonitus tubarum, aut tibiarum, cithararumque concertus, aut reliqua diuitiarum incentiua commoueant, ut imaginem adoremus auaritia: sed etiam si ardeat fornacem intrare cogamur, paupertatem dico, eam tamen & inter ignes positi diligamus: tunc enim nos in medio flammarum blanda circumdabit roris aspersio. Ne igitur pauperiei fornacem horrescamus. Nam tum quoque in ignem coniecti, per ipsum ostensi clariores sunt: qui vero imaginem adorauerunt auream, subito ignis perierunt voratu. Sed

Itunc quidem omnia pariter impleta sunt: nunc autem alia quidem in hoc seculo, alia vero in futuro sunt implenda iudicio. Hic quippe qui ne mammonam adoret, eligunt sentire pauperiem: & hic quidem magna, sed multo maiori in futuro claritate fulgebunt. Qui vero hic imaginem adorantes auream, de iniquitate ditantur, tunc profecto extrema supplicia peroluent. De huiusmodi enim fornacem

tem, seque ad poenarum interiora rapientem. Si quis ergo non credit gehennam, ad fornacem illius flammam mente respiciat, & ex contemplatione praesentium credat futura, nec paupertatis, sed iniquitatis fornacem expauescat. Hic enim & ignis & dolor est tibi verus & ros sentitur, ac requies. Et in illa quidem flamma diabolus medius assistit, in hac vero angeli incendia repellentes. Audiatur igitur ista diuites qui fornacem iniquitatis accendunt, & qui pauperibus nihil nocent, diuina illis virtute rorante: se vero in illius horribilis flammam praedam sponte precipitant, quam proprijs certè manibus accendunt. Tunc itaque angelus descendit ad pueros, nunc vero nos descendamus ad eos qui in egestatis fornace torretur, eisque refrigeria de misericordiae rore praestemus: ut ab illis flammam inopiae repellentes, possimus coronarum quoque eorum esse participes. Atque ita flammam gehennae Christi à nobis vox illa despellat, quem dicit: Efurientem me vidistis, & paupers: Matt. 25. c. **L**ibis vox, roris loco (fratres) erit, per mediam ad nos flammam relata. Descendamus, inquam, cum misericordia in fornacem inopiae: intueamur illos qui securi per huiusmodi gradiuntur ignem, eiusque fidentes verticem calcant. Consideremus nouum quiddam atque mirabile, hominem in fornace gratias suppliciter agentem, hominem in fornace dulci modulatione cantantem, hominem in extrema inopia colligatum, & plurimam tamē deo gloriam, laudesque referentem. Illis siquidem pueris inueniuntur equales, quotquot paupertatem cum gratiarum actione patiuntur. Est enim terribilior pauperies igne, & amplius ferire consuevit. Verum ut illos non adussit ignis, sed quoniam gratias domino retulerunt, etiam vincula eorum continuo dissoluta sunt: sic etiam tibi, si paupertatem cum gratiarum actione sustinueris, vincula resoluuntur, & ignis extinguitur: si vero non extinguatur, multo maiore miraculo fontis naturam ignis imitabitur, quod in his certè conspici potest. **M** qui iuxta Euangelium philosophantur, quique libentius in paupertate, quam in suis opibus diuites gloriantur. Nam & tunc illi qui in ardenti fornace consistunt, purissimo rore fruebantur: & licet non fuerit ignis extinctus, in medio sui tamen stantes, omnino non attingit. Nequaquam igitur extra fornacem positi vramur incendio, necessitates pauperum immisericorditer negligendo, ne patiamur quod illi tunc regis pertulere ministri. Si enim in fornacem pauperum sponte descendas, cum tribus illis pueris profecto consistes, nihilque in te aduersi ignis operabitur. Sin vero in egestatis ardore positos, quasi de consensu superiore despicias, continuo te flamma vorax consumet. Descende igitur in ignem, ne te horribilior ignis inuoluat: neque extra ignem sederis, ne te subitus flammam voratus arripiat. Si enim te cum pauperibus viderit, à laesione tui profus abstitit: sin vero à pauperibus separatum, aduolabit repente, teque rapiet ad poenam. Noli ergo ab eis

vsquam

A vsquam omnino discedere, sed cum diabolus impauerit eos in fornacem inopiae contrudi, qui aurum contempserint adorare: noli tu ex illorum parte effici, qui conijciunt: sed potius ex eorum, qui in tale conijciuntur incendium: ut efficiaris quoque ex his qui saluantur, non ex his qui ad supplicium congregantur. Etenim ros magnus est, nequaquam amore diuitiarum ab inopum miseratione reuocari: suntque omnibus ditiores, qui diuitijs contemptis virtute claruerunt. Nam & illi tunc contemnendo regem, rege ipso effecti sunt clariores. Et tu itaque si mundi opes fideli mente despicias, toto eris mundo preciosior: sicut etiam illi sancti, quibus dignus non erat mundus. Ut igitur dignus coelestibus efficiaris bonis, deride praesentia. Hoc siquidem modo & hic claritate virtutum, & in futuro praemiorum honore fulgebis, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium cum patre & sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

Heb. 11. g.

B Homilia. v. ex capite. j.

Esa. 7. c.

Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à domino per prophetam, dicentem: Ecce virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabit nomen eius Emmanuel. Multos audio qui dicunt, quod praesentes quidem & Euangelicae veritatis eloquijs perfruunt, diuini tantis rebus commodent auditum: egressi vero ecclesiam, cum loco & animum repente mutant, extinguunt prorsus totum illum deuotionis ignem, quem sermo in eis praedicationis accenderat. Quidnam igitur adhiberi congruit, ne istud eueniat? Si scilicet consideremus in primis vnde contingat. Vnde itaque vobis accidit tanta mutatio? De conuersatione nimirum parum attendit, & vitiosorum hominum assiduo pestiferoque colloquio. Non enim oportebat omnino à coetu ecclesiae recedentes, contrarijs huic studio negocijs implicari: sed domum continuo reuertentes, sacros replicare libros, & coniungem pariter liberosque ad eorum quae dicta sunt collationem vocare, hisque altius animo ac penitus infertis, tum demum ad ea quae huic vitae sunt necessaria curanda procedere. Si enim balneum egressus, publica conuenticula euitas, ne beneficium forti momento negocia molestiora corrumpant: quanto magis cum ab ecclesiae congregatione regrederis, hoc te oportet efficere? Nunc vero contraria agentes, cuncta disperdimus: nondum quippe utilitate sermonis firmiter in mente defixa; plurimus irruens secularium impetus actionum, omnia pariter euellit. Quod ne accidat, quoties à sancta congregatione disceditis, nihil magis necessarium iudicete, quam ea quae audiendo didicistis, conseruare meditando. Nimia enim omnino indeuotio, & profus extrema est, ut quinque & sex dies quidem in rebus carnalibus consumentes, vnum spiritualibus diem, imò exiguam diei partem nolitis impedere. Nonne quotidie cernitis filios nempe vestros, ea quae discenda suscipiunt, totius ferè diei continuatione meditari?

C totum in eorum quae dicuntur meditatione ponamus. Sic enim & multo diligentiores vos ad ea quae sunt dicenda venietis, & ipsi minus experiemur laboris. Sed etiam scientiae nobis lucrū profectio maius eueniet, quando memoriter prius audita retinentes, paratius atque instructius ad recentia conuolatis. Non enim parum ad eorum quae dicuntur proficit intellectum, diligenter nosse sensuum consequentiam, quae à nobis iuncto lectionis tenore contextitur. Quia igitur impossibile est vno die cuncta transcurrere, idcirco multis ea vobis commendamus diebus, contextu memoriae interrupta iungentes, & longam seriem rerum, quasi resticulam quandam nostrae circumligantes animae, ut integrum scripturarum corpus appareat. Recordantes igitur diligenter quae à nobis antea memorata sunt, pergamas ad reliqua. Quae nam verò illa sunt, de quibus hodie differendum est? Hoc autem, inquit, totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à domino per prophetam, dicentem: Digna prorsus tantum voce signavit miraculum, dicendo: Hoc autem totum factum est. Quia enim quoddam pelagus immensum, & inestimabile misericordiae dei vidit profundum, atque in rem subito prodidisse quod ante in spe non fuerat, ac repente naturae leges solutas, reconciliationem dei, hominumque factam, superiorem cunctis ad inferiorem descendisse substantiam, & destructum maceriae interstitium, & impedimenta submota, multoque his plura esse completa, vno ferè verbo magnitudinem exprimendo miraculi, ait: Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à domino. Ne, inquit, aestimes quia istud modo primū placuerit impleri: olim hoc ordinatum à deo, atque dispositum est. Quod & Paulus vbiq; studuit ostendere. Iam verò ipsum Ioseph ad Esaiam remittit, ut si verborum illius fuerit oblitus, quae recens & in somnis audierat: saltem prophetarum dicta, in quorum meditatione

re debemus, alioqui nihil huc nos proderit conuenire, haurientes vase vndique; haurientes vase vndique perfluente: & ne tantum quidem studij in horum quae diximus conseruatione ponentes, quantum erga aurum, argentumque solemus adhibere. Paucos enim plerumque nummos cum aliquis accipit, & sollicitè reponit in sacco, & diligenter obfignat sigillo: nos vero postquam longè auro, gemmisque preciosiora suscepimus eloquia, & inestimabiles spiritualium opes bonorum, nequaquam ea in thesauro animae recondimus continenda, sed passim atque negligenter mentes nostras effluere permittimus. Quis nam igitur nostri aliquando miseretur, cum ipsi nobis tam aperte inueniamur inimici, atque in tantam nos pauperiem sponte cogamus? Ne igitur ista contingant, legem hanc nobis scribamus immobilem, nec nobis modo, sed coniugibus etiam liberisque nostris, ut vnum huc totius hebdomadae diem, quo ad audiendum concurritur, E

F

ne nutritus est, mente contineat. Et virgini quidem nihil tale est prorsus locutus, nimirum, quæ adhuc puella cum esset, horum notitiam non haberet: viro autem, ac præsertim iusto, & prophetica assidue scripta meditati, consequenter hinc differit. Et superius quidem ait, Mariam coniugem tuam: hic vero postquam prophetam adduxit in medium, tum demum ei credidit nomē virginitatis. Neque enim ante imperturbato quietoque animo & virginem illā audisset & matrē esse: à propheta vero nihil erat auditurus noui, sed certè id quod longi erat temporis meditatione detritum. Verum ut hoc quod dicitur facile credatur, in mediū angelus adducit prophetam. Sed nec teste quidē tam claro contentus, ipsum sermonem ad dei auctoritatem reducit. Non enim Esaiæ, sed dei illud dictū esse confirmat. Idcirco nō ait, quod dictum est ab Esaiæ: sed, quod dictum est à domino. Os quippe fuerat Esaiæ, per quod sermo ipse erat egressus: responsum verò diuinum. Quid ergo hoc oraculo prædictum est? Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. Et cur, inquires, non est hoc nomine, id est, Emmanuel: sed Iesus Christus vocatus? Quia scilicet non dixit, vocabis: sed, vocabunt: populi sine dubio, & ipse exitus rerum. Hic enim ab effectu nomen imponitur. Est enim mos scripturæ, euentus rerum ponere nominum loco. Quid enim est aliud, vocabunt nomen eius Emmanuel: nisi, videbunt oculi mortalium deum inter homines versantē: qui etsi antè cum hominibus fuit, non tamen tam apertè, tamque manifestè: Quod si hoc loco Iudæi impudenter repugnēt, rogabimus eos, qui igitur puer vocatus est, velociter spolia detrahe, citò prædare: nequaquam enim hic habent quod respondere possint. Cur igitur ad prophetam, voca nomen eius, inquit, velociter spolia detrahe, citò prædare? Quoniam illo utique nato, detractio spoliiorum facta est, atque populatio. Merito igitur res que sub eo tam clara contigit, ipsi nomen imposuit. Et ciuitas, inquit, vocabitur ciuitas iustitiæ, mater ciuitatum fidelis Sion. Nec tamen inuenimus quod aliquando ciuitas iustitiæ nominata sit, sed in Hierusalem semper appellatione permansit. Verum quia istud euenit in melius populi more conuerso, ciuitatem ita prædixit vocandam. Cum enim tale aliquid acciderit, ut homo per quē accidit, ex facto quā ex nomine clarius iudicetur, nomen eius appellat ipsam rei, quæ per illum facta est, veritatem. Si verò hinc confutati, atque conuicti, aliter appellationem virginis intelligere conātur, aliosque nobis interpretes proferentes, atque dicentes: non dixerūt, virginem: sed, puellam. Primò quidē dicemus illud, quoniam ad faciendam veræ translationis fidem, omnibus alijs iure Septuaginta interpretes sint digniores. Siquidē alij post aduentum domini interpretati sunt, Iudæi siquidē permanentes, meritoque suspecti: quippe qui inimicè & subdolè multa corruperit, & data prorsus opera à prophetis mysteria prædicta celauerint.

Esa. 7. c

Ibid. 8. a.

Septuaginta verò ante centum, & aliquanto amplius dominici aduentus annos ad interpretandum rot ac pariter accedentes, ab omni suspitione huiusmodi vindicantur, tum ob ipsum tēporis interualum, & illorū numerum: tum ex ipso, quod super omnia debet valere, consensu. Sin autem illorū qui postea interpretati sunt, testimonium proferre maluerint, sic quoque à nostra perueniet parte victoria. Siquidem scriptura adulescentulæ, vel puellæ nomine, virginem appellare consuevit. Idque nō in foeminis solum, verum etiam in viris sæpe signatum est. Iuuenes, inquit, & virgines, senes cum iunioribus. Ac rursus de puella loquens, quæ virginitatem corporis violenter oppressa perdidit: Si, inquit, proclamauerit adulescentula: id est, virgo. Et ea quidem quæ superius dicta sunt, hunc sensum facile confirmant. Non enim frustra posuit, Ecce virgo in vtero habebit: sed cum antè dixisset, ipse dominus dabit vobis signum: continuo subiicit, Ecce virgo in vtero habebit. Et certè si puella quidē in vtero esset habitura, sed hoc tamē communi fieret lege cōnubij, quod tandem id signum fuisset: Signū quippe omnem prorsus consequētiam, & ordinem rerum debet excedere, & nouum debet esse in omnibus, atque à solenni more diuersum: aliter verò signum esse non poterit. Surgens autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus domini. Vidisti certè obediētiam, vidisti animum facile sacris fidem sermonibus accommodantem, vidisti mentem omnino vigilantē, ac nulla prorsus corruptione violatam. Neque enim saltem ipso suspitionis suæ tempore triste aliquid est molitus in virginem: & nunc quoque cum eadem illa suspitione releuatus est, non modo illam non conatur expellere, sed & secum retinet, & totius dispensationis minister efficitur. Accipe, inquit, Mariam coniugem tuam. Nempe consideras quā frequenter Euangelista hoc virgini nomen imponat, nolens interim mirabile illud reuelare mysterium, sed tamen iam extinguentem suspitionem malignam. Cum autem accepisset, non cognouit eam, donec peperit filium suū primogenitum. Donec, hic posuit, non ut suspiceris quia vel postea aliquādo cognouerit: sed ut discas quod etiam ante partum intacta permanferit. Cuius igitur, inquires, rei gratia, donec, hic positum est? Sæpe scriptura diuina hac uti elocutione consuevit: ut dicendo, donec, non definitum aliquod tēpus includat. Nā & cum à Noë coruus ex arca esset emissus: nō est, inquit, reuersus donec siccaretur aqua. Et certè nec postea inuenitur redisse. De ipso etiam loquens deo: A seculo, inquit, & vsque in seculum tu es. Sed nullum hic profectò terminum posuit. Rursus altitudinem pacis annūcians: Orietur, inquit, iustitia eius, & multitudo pacis, donec auferatur luna: nō tamen ut post illam pacem finē statuatur huius, quod spectamus, elemēti. Ita etiam hoc loco, donec, posuit, ut à suspitione illud quod ante partum tempus fuit, absolueret. Postea verò quod se-

Septuaginta interpretes.

Psal. 148. b.

Deut. 22. c. d.

L

Gen. 8. a.

Psal. 89. a.

Psal. 71. a.

Ioan. 19. e. Luc. 8. c.

Ioan. 7. a

Galat. 2. a

Iacobus.

Acto. 21. d

A quod sequitur, tibi iam æstimādum reliquit. Quod enim ab eo tibi discēdum erat, hoc ipse dixit, quod intacta fuit vsque ad partū virgo: quod verò apertū erat atque manifestum, tuo intellectui dereliquit: ut est certè istud. Quoniam nec postea quidem eam que Christi mater effecta est, & nouo illustrata partu, nouoque conceptu, ille iustus aliquando fuerit ausus attingere. Si enim cognouisset eam, & loco habuisset vxoris, quomodo illam dominus quasi absque solatio, & nihil penitus habentem, discipulo commendare curasset, iubens ei ut eam reciperet in suā? Vnde igitur, inquires, fratres eius dicuntur Iacobus & Ioannes? Non aliter omnino, quā quo ipse Ioseph Mariæ putabatur maritus. Multa quippe sunt ad opacandum illius partus mysteriū obducta velamina, propter quod ita etiam eos Ioannes vocabat dicens: Neque enim fratres eius credebant in eū. Sed tamen hi ipsi qui partum antè crediderant, clari postea in fide, ac mirabiles extiterunt. Quando enim Hierosolymam Paulus ingressus est, ut ceteris apostolis de dogmatum varietate cōferret, continuo intrauit ad Iacobum. Tam enim fuit ille mirabilis, ut episcopatū primus acciperet. Aut enim genua eius obduruisse callo, tantaque in eo fuisse carnis incuriam, ut adhuc viuētis omnia ferè membra morerentur: atque assiduitate orationis, iugique ad pauimētum prostratione corporis, frontem quoque eius callo similiter obductā, ut nihil ferè à cameli genibus discreparet. Hic etiam Paulum, cum propter eum Hierosolymam venisset, maturitatis suæ sermone moderatus est, dicens: Vides frater quot millia sunt credentium ex Iudæis, &c. Tantis illius erat pro ædificatione ecclesiæ zelus, tantaque prudentia, immo dei in illo gratia de Christi virtute respiciens. Qui enim obrectabant domino in carne cōstituto, adhuc in carne passibili, ita eum & admirati sunt, & coluere post mortem, ut cum multa pro illo cupiditate morerētur: quæ certè maximè effectum resurrectionis ostendunt. Propterea quippe ad vltimū clariora seruauit, ut absque vilo esset ambiguo virtutis tam grande documentum. Si enim nos eos quoque, quos admiramur viuos, tamen obliuiscimur mortuos: quomodo illi quem audebāt irridere viuētem, deum esse post mortem putarent, si eum nihil aliud esse quā hominē credidissent? Quomodo autem pro illo elegissent mortem etiā subire, nisi manifestum in ipso cognouissent resurrectionis exemplum? Hæc verò dicimus, non ut audiatis solummodo, verum etiam ut quæ auditis imitemini, fortitudinem scilicet, constātiā, omnemque iustitiam: ut nemo sui desperatione moriatur, etiā si antea desidia torpore languebat, ut vnusquisque nostrum nulla in re alia spem suā, nisi post dei misericordiam in morum sanctitate constituat. Nam si istis omnino nil profuit vel patria, vel domo, vel propinquitate Christo fuisse coniunctos, antequam de propria fulgerent virtute: qua nos dignos veniamus, qui de iustis propinquis, ac fratribus glo-

riamur, nisi eos ipsos fuerimus imitati? Nam & propheta idipsum significans, ait: Frater non redimit, redimet hominem si Moses fuerit, etiam si Samuel, etiam si Hieremias, audi tamē quid ad illum loquatur deus: Noli, inquit, orare pro populo isto: quoniam non exaudiam te. Quid igitur miraris, si non exaudiat supplicatē? Etiam si ipse, inquit, Moses adesset, atque Samuel, me tamen eorum pro talibus deprecantium non placaret oratio. Sed Ezechiel saltem si supplicet, audietur. Verum ipsi quoque dicit dominus, quoniam si assūstat Noë, & Iob, & Daniel, filios suos & filias non liberabunt. Etiam si Abraham patriarcha pro his supplicet, qui in suis vitijs permanendo immedicabiliter agrotant, abiit deus relinquens rogantem, ne vocem pro talibus interuenientis exaudiat. Et si Samuel rursus exorans pro aliquo indigno deprecetur, continuo ad ipsum clamabit deus: Vsquequo tu luges Saul? Etiam si pro sorore quispiam incompetenter orauerit, audiet quod Moses: Si cōspuens cōspuisset pater eius in faciem ipsius, nonne esset immunda? Non igitur quasi oscitantes & desides, ex aliorum meritis peccamus. Habent enim vim pro nobis, & quidē maximam, orationes supplicationesque sanctorum: sed tunc profectò cum nos quoque idipsum per poenitentiam postulamus, & ad studia meliora cōfugimus. Alioquin etiam Moses ipse, qui & fratrem suū, & sexcenta illa millia armatorū ab imminente dei liberauit ira, sororem tamen suam nequiuit eruere. Et certè non erat æquale peccatum. Illa iniuriosus de Mose fuerat quiddam locuta: ut verò omnis illa multitudo, quā diximus, rectam in dominū impietatem commiserat. Sed hanc tamen vobis questione potius relinquo, ipse verò id quod multo est difficilius, conabor absoluere. Quid enim iam de sorore dicamus, quando tanti ille dux populi sufficere sibi quoque deprecando non valuit, sed post mille ærumnas laborum, & quadraginta annorum commendatum sibi à domino principatum, prohibitus est à domino terram repromissionis intrare, quā toties ei diuinus fuerat sermo pollicitus? Quid igitur in causa est? Nequaquam vtilis in illam terrā sancti Mosi fuisset ingressus, & qui omnino plurimos Iudæorum in maximam erroris ruinam supplantare potuisset. Si enim quia per illum fuerant de sola Aegypto liberati, relicto deo, rātummodo Mosen requirebant, ipsius esse prorsus cuncta illa beneficia credentes: hunc si introductorem quoque in terram repromissionis habuissent, in quā non illi impietatis prærupta cecidisset? Ut igitur omnis huiusmodi amputaretur occasio, ipsum quoque eius est occultatum sepulchrum. Et Samuel quidem Saulem ab ira dei liberare nō potuit, Israel tamen verò sepe populum saluauit. Hieremias quoque Iudæos nō eripuit vltioni, alium tamen quēdam saluasse memoratur. Daniel etiam sapiētes Babylonie ab interitu liberauit, nec tamen Iudæos iugo captiuitatis absoluit. In Euangelio verò cernimus, non in alijs, atque diuersis:

Psal. 48. b

Hiere. 11. e

Eze. 14. d

1. Reg. 16. a

Nume. 12. c. d.

E

Exo. 3. g.

F

Deut. 34. d.

1. Reg. 16. a.

In Exodo & Nūeris.

Forlan.

Moyles le gendū.

Dañ. 2. b. c

Gditersis: sed in eisdem ipsis fieri vtrunq; personis, & vnum eundemq; hominem, nunc quidem sufficientem ad liberationem sui, nunc verò ipsum proprietate salutis effici proditorem. Nam ille quidem mille talentorum debitor, multis precibus supplicando semetipsum periculo liberavit, postea verò id ipsum impetrare non valuit: alter verò e contrario, cum prius perditioni semetipsum totum dedisset, postea tamē sibi plurimum profuit. Quis verò iste est? qui scilicet bona patris absumperat. Ex quibus profectò redolet, quòd si negligētes fuerimus ac desidēs, nec per aliorū quidem possumus merita saluari. Si verò mēte vigilemus, etiam per nosmetipsos istud valeamus efficere, & multo magis nostro, quā alieno tuti esse suffragio. Nam & deus salutem nostrā, non tam alijs rogantibus pro nobis vult donare, quā nobis: vt hoc ipso quo iram in nos eius placare cupimus, ad studia meliora migremus, & fiduciā bonae conscientiae colligamus. Sic enim Chananaeam illam aliquādo miseratus est: sic etiā meretrici donauit salutem, sic latronem à cruce in paradysum trāstulit, nullius patroni, nullius precibus mediatoris inflexus. Et bene dicimus, non vt pro peccatoribus supplicādum esse sanctis negemus, sed ne nosmetipsos in ocium, ac desidiam resoluamus, & dormientes ipsi alijs tantummodo nostra curanda mādemus. Nam cum dixisset, facite vobis amicos: non hīc restitit, sed adiecit, ex iniquo mammona: vt scilicet tuū id esset ac proprium. Nihil quippe hīc aliud quā misericordiae opera signauit: quodq; mirandum est, nequaquam nos, si velimus assurgere, de ipsa possessionis iniquitate cōdēnat. Quod enim dicit, huiusmodi: acquisisti antea malē, impēde iam bene: collegisti haecenus iniquē, disperge nūc iustē: & certē quae tandem ista virtus est donare de talibus? Sed tamen amans hominem deus, eousq; descēdit, vt si ista faciamus, bona nobis magna pmittat. Verum nos in tantum stultitiae amentiaeq; processimus, vt nec ex iniqua aliquid possessione tribuamus: sed & cum rapinis mille ditati vel minimam partem fortē dederimus, omnia nos iam implese credimus. An nō fortē audisti Apostolum pronūciantem, quoniam qui parce seminat, parce & metet: Quae, quēso, enim ratione parcis ac retines? Nō est istud impendere, sed augere: neq; fructus ac negociatio impensa dicenda est. Vbi enim semen est, ibi etiam multiplicatio fructuum consequitur. Tu verò si terram quidem pinguem ac fertilē coleres, & quae plurimum esset opportuna seminibus, non tantum illam propria horrea seminādo vacuares, verum etiam mutuaueris aliunde quod sereres. Maximum namque detrimentum putares, in re tali diligere parcitatem. In caelo verò operans, atque ibi fructum requirens, vbi nulla aeris inaequalitas, corruptio nulla vectorum est: sed plurimo vbique cum foenore semina iacta proueniunt, cunctaris atque dissimulas, nec intelligis quia possumus & parcendo perdere, & spargendo colligere. Sparge ergo, ne

perdas: noli retinere, vt magis congreges, sed fructuosissimo eroganda genere vt lucreris impende. Et si seruare illa oportet, noli ea ipsa seruare (hoc enim modo vniuersa disperēt) sed deo potius cuncta committe, & nemo quicquam poterit inde diripere. Noli igitur tu hīc velle negociari: neq; enim nosti lucra colligere, sed eum potius foenerare, qui longē maiorem foenore reddit vsuram: ibi (inquā) potius foenerare, vbi nulla inuidia prorsus, nullus timor, nullae versantur insidiae: foenerare nullius rei penitus indigentem, sed propter te tamen tāquam necessaria postulātem. Da pascenti omnes, & propter te esuriēt, ne ipse egestate moriaris. Da ei qui idcirco pauper effectus est, vt te diuitē faceret: foenerare vnde possis nō mortem fructificare, sed vitam. Ista nanque vsura regnum, illae autem acquirunt gehennam: illae enim auaritia sunt, istae verò philosophiae: & illae quidem crudelitatis, istae verò pietatis. Quam ergo satisfactionem parare poterimus, qui cum & amplius, & tutius, & opportunius possumus accipere, & cum libertate omni, & absq; formidine, absq; obrectationibus ac periculis possidere, à talium lucrorum studio recedentes, vilia ista sectamur ac turpia, continuo peritura, ac maximum nobis paritura supplicium? Nihil enim praesenti vsura turpius, nihilq; crudelius. Siquidem huiusmodi foenerator negociatur aliena discrimina, & vberiores (vt putat) quaeq; de alteri in foelicitate consequitur, atque insuper quasi pietatis mercedem reposcit, velut metuens ne immisericos fortē videatur: cum profectò praetextu miserendi, atque opem ferendi, maiorem misero foueam crudelitatis effoderit, specie iuandi atterens inopem, ac manum porrigendo deiiciens: & quasi in portum ex tempestate suscipiēs, sed improuiso turbine in multo magis crudele naufragium, velut inter scopulos ac latentia saxa demergens. Quid igitur, inquis, hīc praecipis? vt scilicet pecuniam congregatam, mihiq; vilem in vsu alterius commodem, nec vllam inde prorsus mercedem reposcam? Absit. Nō ego istud M dico, sed satis cupio etiam te pro illa accipere mercedem: non hanc sanē vilem, & prorsus exiguam, sed longē vtiq; maiorem. Vsura enim tuam, non aurum volo esse, sed caelum. Cur ergo in paupertate te ipsum concludis? Cur terrae totus affigeris, nihil miūmque in ea fordide volutaris, & repetis exigua pro magnis? Hoc enim illorum est, qui ditari prorsus ignorāt. Cum enim deus pro paruula quadam pecunia, bona tibi coelestia & aeterna promittat: tu verò dicas, caelum mihi non det, sed pro coelo largiatur aurum, quod profectò periturum est: hoc est velle in pauperie remanere. Qui autem veras opes ac diuitias concupiscit, ea quae mansura sunt potius eligunt, quā illa quae pereunt: huiusmodi enim praepōnūt magna paruis, & temporalibus sempiterna, fiuntq; digni qui vtraq; percipiāt. Qui enim caelum terrae amore contemnit, etiā ista profectò perdet: qui verò huic illud praepōnit, vtriusque

potietur:

A potietur: & multo certē tutius, multoq; iucundius. Quod vt etiam nobis fiat, despiciētes cuncta omnino praesentia bona, potius eligamus futura. Ita enim & illis, & istis fruimur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria cum patre & sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

Homilia.vj.ex cap.ij.

M Vm autē nat⁹ esset Iesus in Bethlehem Iudae, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymā, dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudaeorum? vidimus enim stellam eius in Oriente. & reliqua. Multa nobis opus est vigilantia, multa prece, vt praesentis difficultatem loci possimus absoluere: & qui nam isti sint Magi, & vnde venerint: & quo nam modo, quove suadente discesserint: quānam etiam illa fuerit stella, quae magos ad Christum vsq; perduxerit. Quin immo si placet, ea primū proferamus in mediū, quae de hoc loco disputant veritatis inimici. Siquidem tātum amentiae illis diabolus inspirat, vt hinc quoq; se contra virtutis rationem opinētur armari. Quidnam ergo proponunt? Ecce, inquit, etiam Iesu nato sydus apparuit: quod certē grande documentum est, certissimam astronomiae esse rationē. Porro id apertē falsum conuincitur. Si enim secundum legem est natus astrorum: quomodo astronomiam soluit, fatumq; destruxit, ac totum omnino exclusit errorem, omnemq; vanissimā artis huius obruit officinam? Quoniam etiam pacto Magi ex stella illa Iudaeorum regem illum esse didicerunt, cū certē non istius regni ille rex esset, sicut etiam Pilato ipse respondit: Regnum, inquit, meum nō est de hoc mūdo: Nihil quippe tale monstrauit, quale mundi huius reges habere conspiciamus. Neque enim hastatas ille atq; clypeatas ostendit militum cateruas, non equos regalibus phaleris insignes, nō currus auro ostroq; fulgētes. Non enim istum, nec alium quempiam similem circa se habuit ornatū:

Ioan. 18. g.

C sed vilem hāc prorsus vitam egit, ac pauperē: duodecim tātummodo homines, eosq; despiciabiles secum trahēdo. Sed & si regem illum esse Magi nouerant, cuius rei tamen gratia ad eū venirent? Neq; enim istud ad astrologiae spectat artem, vt eos qui nascuntur, cognoscat stellis: sed vt ē regione de hora, punctove nascentum, ea quae illis sunt euentura, praedicat. Isti verò neq; parienti adstiterant matris, neq; tempus quo rex noster natus esset agnouerant, vt hinc videantur praecinendi futura sumpsisse principium: sed ē cōtrario, cum multum antē tempus in regione sua stellā apparere vidissent, venerunt ad eum qui erat natus, videndum. Quod quidem ipsum, quantum ad rationem spectat humanam, multo esse insequētius comprobatur, quā id quod pauloante praemissum est. Quae nā enim Magos ratio cōmouit? Quae nam etiam spes impulit praemiorum, vt ad regem adorandum venirent, tam vasto praesertim à se terrarum spatio separatū? Quod & si super ipsos regnaturus fuisset,

set, nec sic quidem haberet peregrinatio tam longa rationem. Nam si in regali fuisset aula natus, ac patre regnate: consequēter fortē quis diceret istos in honorem patris puerū adorare voluisse, & hoc sibi ad conciliandum regis animum suffragium cōparasse: nūc verò cum illum nec suum regem sperarent futurum, sed gentis alienae, magnoque spatio ab illorum regione diuisa, neq; patrem eius regem esse videant: qua ratione tanti iter laboris arripuerunt, & adorāt paruulum in matris gremio pauperis collocatum, & offerunt munera, maximo certē cum periculo ista facientes? Audiens enim haec ab eis Herodes, pariterq; popul⁹, turbatus est. Verū haec, inquis, minimē praescribent. At omni prorsus ratione nuda haec probatur obiectio. Nam etsi valde insipientes fuissent, istud tamen nequaquam ignorare potuissent, quòd ingressi urbem in qua rex alter habitaret, talia praedicando, aliumq; illum populi regem esse monstrando, non mille contra se gladios commouerent. Cur ergo etiam adorarunt pannis adhuc infantiae colligatum? Nam si virilis iam fuisset aetatis, dicere quis fortē potuisset, quia aliquod ab eo auxilium praestolantes, in apertum se periculum tradidissent. Quod tamen ipsum extremā omnino fuisset dementiae, vt Perses aliquis ac Barbarus, nullūmque habens cum Iudaeorum gente consortium, vellet à domo sua patriaq; discedere, relinquere etiam famulos, amicos, propinquos, regnoq; se alterius subiugare. Si verò id stultum fuisset, multoq; id quod sequitur, esse stultius comprobatur. Quid verò istud est? quòd scilicet tam longi spatia itineris emensi, cum adorassent puerum, multosq; aduersum se excitaissent tumultus, continuo sunt reuersi. Quae verò etiam regni vidisse feruntur insignia? Humile profectò tugurium, squalidumq; praesepium, & paruulum panis vilibus inuolutum. Cur verò ipsa obtulere munera? quae de causa? Putasne lex erat, aut mos aliquis, vt vbicunq; terrarum regibus natis huius tribueretur deuotionis obsequium: & isti totum prorsus circūeuntes orbem, eos quos scirent ex vilibus, atq; pauperibus reges futuros, suppliciter adoraret, & hoc anteq; illi solum regale conscenderent? Sed omnino nullus id dixerit. Cuius ergo illum adorauerunt rationis intuitus? Sed & si de praesentibus aliquid beneficijs cogitabant, quid tādem remunerationis à paruulo & matre inopi sperare potuerūt? An vt in posterum sibi apud regem gratiam collocaerent? Et vnde scire illi poterant quia ille non obliuisceretur tam properatē adorationis iam maturus in regno, qui in ipsis adhuc fuisset incunabilis adoratus? Quod si illum crederet à matre admonendum, illi tamen supplicio essent q̄ praemio digniores, qui eum in tam apertū periculum, nō tam adorando, q̄ prodendo tradiderāt. Hinc siquidem Herodes profectò turbatus, omni puerum cura quarebat, omniq; eum interimere cupiditate properabat. Ita enim se res habet, vt vbi quispiam regnante alio

G gnante alio alterum regem dixerit futurū, mille eū periculis exponat, atq; in apertum tradat interitū. Vidēsne quanta hīc absurda nascantur, si iuxta humanam consequentiam, moremque communē hāc esse intelligenda credamus? Nec tamen ista solum, sed plura etiam alia proferre possumus, maiorē habentia quāstionem, quā ista quae diximus. Sed ne obscuris obscura necectēs, fastidium vobis, laboremque faciamus: agē iam ad ea quae proposita sunt explananda veniamus, ab ipsa fumentes stella absolutio- nis exordium. Cum enim didicerimus quae nam sit illa stella, vel qualis: & utrū vna de multis, an prorsus noua, & ab alijs discreta syderibus, & utrū naturaliter stella videatur: cum (inquam) didicerimus ista, facillē sciemus & reliqua. Vnde ergo manifestius poterūt ista cognosci? De ipsa profectō Euāgelicā lectionis historia. Quod enim non vna fuerit hāc stella de pluribus, imō (vt ego arbitror) nec stella omnino, sed quaedā inuisibilis virtus in specie **H** syderis figurata, ab ipso primū itinere monstratur. Non est enim stella, omnino non est, quae per hanc caeli plagā cursum tenere doceatur: sed siue dixeris solem, siue dixeris lunā, astraque cetera, ab Oriēte ferri omnia in Occidentem videmus. Hāc verō a Septentrione in Meridiem stella veniebat. Sic enim secundū locorū situm Palēstina spectabat ad Persidem. Secundō verō etiam de tēpore istud probari possibile est. Neque enim in nocte cernitur, sed lucēte prorsus die, ac sole fulgente. Quam lucendi vim nō modo stella nulla, sed nec ipsa quidem luna sortita est: quae licet multo clarius omnibus coruscet astris, continuo tamen ortu solis absconditur: & quae prius illustrabat omnia, sub multo clariore sydere vix ipsa conspicitur. Hāc verō stella ipsos etiam solis radios proprio quodam, praecipuoque fulgore super eorum lumine magis ipsa resplendens. Tertiō autē ab ipsa interpolatione lucendi, stellae huius nouitas **I** indicatur. Nunc enim occultabatur omnino, nunc toto prorsus fulgore radiabat. Nam vsque ad Palēstinam venientibus Magis, quasi dux itineris semper apparuit: cum verō Hierosolymā introissent, sese rursus abscondit. Deinde cum Herodi causam itineris indicassent, eoque relicto ad puerum pergerent adorandum, iterum se illis eadem stella monstrauit. Hoc autē non agit motus syderis, sed virtus quaedā plena rationis. Neque enim propriū quēpiam illa tunc stella cursum tenebat, sed cū eos videret pergere, etiā ipsa pergebat: cum verō eos stare conspexerat, stabat, ad voluntatem prorsus viatium & vtilitatem cuncta dispensans: sicut etiā illa quondam in eremo nubis columna pro opportunitate rerum nunc stabat loco, nunc progrediēs mouebat exercitum. Quartō etiam ab ipso demonstrationis modo, facillē istud lucideque perspicitur. Non enim in excelsō cōstituta caeli, eum qui inquirebatur a Magis ostendit locū, neque enim sic discere illi aliquādo potuissent: sed descendens, & inferiorem

Exod. 13. d
& 33. b.

aeris partem tenens, istud effecit. Nostis enim, quia **K** tam exiguum & humilem locum, ac breue tugurium, quod (vt ita dixerim) corpusculum illud paruuli continebat, nequiverit de caelo stella monstrare. Neque enim tātam illius breuitatem loci, tam inestimabilis altitudo designare potuisset, quod certē perfacile a lunari potest orbē cognosci. Luna enim cum tam multis sit sublimius clara syderibus, in tā grandis latitudinem diffusa terrae, cunctis mūdi habitatoribus creditur esse vicina. Quemadmodū igitur stella tam exiguum locum, tugurij scilicet atque praesepis, ostēdit: nisi sublime illud relinquēs ad inferiora venisset, superque ipsum ferē caput pueri cōstitisset: quod etiam Euangelista significās. Ecce, inquit, stella quam viderant in Oriēte, praecedebat eos vsque dum veniens stare supra, vbi erat puer. Nepe consideras quantis ex rebus Euangelista doceat, quia non sit hāc stella de ceteris, neque secundum consequentiam astrologiae puerum ostendat astrologis. Cur igitur apparuit? Vt videlicet infidelitatem Iudaeorum magis magisque conuinceret, & ingratis omnem prorsus aditum excusationis obtrueret. Quia enim Christus adueniēs veteri testamento erat finem daturus, vniuersum verō mundū ad se vocaturus adorandum: qui vtiq; mari, terraque esset colendus, ab ipsis statim initijs natiuitatis osti- gentibus referat, & sic quoque domesticos cultores suos erudit, dum inuitat alienos. Quia enim audientes prophetas, qui aduentum eius saepe promiserāt, parum attentē eorum verba pensabant, a longinquis regionibus venire fecit & Barbaros, qui ab illis inquirerent regem, vt Persico primū sermone discerent, quae prophetis nūciantibus discere noluerunt: vt si bonae fuerint voluntatis, maxima iuuentur occasione credēdi: si verō contra manifesta cōtenderint, omni prorsus excusatione priuentur. Et enim non suscipientes Christum post tatorum de illo testimonia prophetarum: quo tandem impietatem suam obducere colore potuissent, quando vidissent Magos vnius apparitione stellae, & inquisisse Christū, & inuētum suppliciter adorasse? Quod igitur de Ninuītis fecit deus, mittens ad eos Ionā: **M** quod in Samaritana, atque Chanana, hoc etiam fecit in Magis, & idcirco dicebat: Viri Ninuītis, regina Austri surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quoniam illi quidē minoribus crediderūt, isti verō nec maximis. Et qua, inquis, ratione Magos per stellam duci ad Christū, & quo nam modo? Oportuit prophetas mitti potius: sed nequaquam Magi credidissent prophetis. Aut voce aliqua desuper insonare. Nec hanc quidem tantopere curassent. Aut angelum mittere. verū hunc quoque forsitan praeterissent. Propterea igitur omnia huiusmodi derelinquens, per ea illos vocat, quae familiaria eis consuetudo faciebat, mira quidem dispensatione pietatis ad hominum condescendens salutem. Ingens itaque Magis, & clarū ostēdit astrum, quodque plurimum ab his quae spectamus syde-

Ionā. 3. b.

Matt. 12. d
Luc. 11. d

A mus syderibus discreparet, vt eis de magnitudine, & de pulchritudine syderis, necnon etiam de ipsa nouitate cursus admirationem moueret. Hāc itaque Paulus imitādo, ab ara occasione sumpta cum genibus differit, ex domesticis in mediū proferens testimonia poētis: Iudaeis aliquandiu Christum absque interdicto circuncisionis annunciat, & adhuc sub lege viuētibz a sacrificijs sumit initia doctrinae. Quia enim vnusquisque consuetudinis suae amicitia ligatur, & deus, & missi ab ipso ad totius orbis salutem magistri, de ipso cuiusque more gentis materias sibi assument dicendi. Ne igitur opineris indignum, quod Magi per stellā vocantur. Hoc enim modo, omnesque ceremonias, omnesque ritus, & sacrificia, atque purificationes, & neomenias, & arcā, templumque ipsum reprobabis. Siquidē hāc omnia originem a gentiū ruditate traxerunt. Sed deus obceptorū salutem per ea ipsa se coli passus est, per quae illi demones antē coluerant, aliquandiu illa in melius inflectens, vt eos paulatim, & a consuetudine sua reduceret, & ad philosophiā perduceret altiorē. Hunc igitur ipsum dispensationis suae morem seruauit in Magis, quos per stellā apparitionē vocauit, vnde eos inde efficeret celsiores. Denique quos vocauerat, & ad praesepē ipsum stellā praetere deduxerat, eis nō iam per stellā, sed per angelum loquitur, ita eos gradatim ad meliora perducit. Hoc etiā Afcalonitis, hoc legitur fecisse Gazēsis, horumque finitimus. Etenim iste quinq; tūc vrbes postquam laetali plaga, arca ad se veniente, percussae sunt, nullamque ex tantis malis liberationem poterant inuenire, vocatis Magis, & populi multitudine congregata, quemadmodū illa dei placari posset ira quaerebant. Tunc eorū respondere vates, vt iuuecas in domitas adhuc, primiperas ad plaustrū iungerent, quo arca veheretur, nulloque eas regente, quō vellet ire permitterent: sic appariturū esse dicentes, vtrū a deo plaga illa venisset, an cōmuni quodā casu, atque aegritudine deperissent. Si, inquit, iugum superba ceruice cōtriuerint, atque mugietes ad vitulos recurrerint, casu id factū esse manifestū est: si verō directo itinere contenderint, & neque ad mugitū tenterint redire vitulorū, neque in aliam regionē ignotaē viē errore detorserint, liquidō patebit dei manu has vrbes fuisse percussas. Quoniam igitur vatibus ista dicentibus, illarū tunc regionū populi crediderunt, eorūque impleuere praecipitū, deus quoque condescensione solita, diuinorū sententiā cōprobauit: nec maiestate sua putauit indignū, in effectū operis prophanorū dicta perducere, idque agere vt illi fideliter viderentur ista suafisse. Ad maiorē siquidē dei gloriā pertinebat, si virtus eius etiā inimicorum testimonio panderetur, & si ipsi quoque gentilitatis magistri consonā ferrēt de veri dei potestate sententiā. Multaque praeterea, horū similia in Iudaeorū dispensationibus inuenimus. Nam in pythoniſsa quoque hunc tenuit dispensationis tenorē: quod vos iam ipsi iuxta praedictā regulam potestis absolue-

1. Reg. 5.
per totū.

1. Reg. 6. a
& seq.

1. Reg. 28.
b. & seq.

Tomus secundus.

re. Occasione igitur stellae hae a nobis dicta esse **D** sufficiat, de qua vos dicere iam plura poteritis. Da enim, inquit, sapienti occasionē, & sapientior erit: **Prou. 9. b.** Tempus verō est, vt ad principiū eorum quae sunt lecta redeamus. Cum autem natus esset Iesus in Bethlehē Iudae, in diebus Herodis regis. Et Magi quidem stellā praelucētem secuti sunt: Iudaei autē nec prophetis quidem insonantibus crediderunt. Quanta verō ratione & locum designat, & tempus: dicendo, in Bethlehem Iudae: in diebus Herodis regis? Quae verō de causa addidit dignitatem? Quae certē idcirco signauit, quoniam erat & alius Herodes qui interfecit Ioannem: sed ille tetrarche honorem habuit, hic regis. Et locum ponit & tempus, vt nobis in memoriam reuocet antiquas prophetias: quarū vnā Hieremias, alterā Micheas ali- **Michea** quando praedixit. Et tu, inquit, Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda. Aliam verō patriarcha Iacob, qui nobis olim tempus ipsum diligenter expressit, & aduentus Christi **E** signum euidēs posuit, dicendo: Non deficiet princeps ex Iuda, nec dux de foemoris eius, donec veniat cui reposita sunt: & ipse erit expectatio gentium. Sed & illud quoque inquisitione dignū puto: vnde ad hunc illi potuerunt intellectum venire, & quis eos in hoc suscitasse credatur. Non enim mihi solius hoc esse stellae videtur, verum etiam dei, per quem illorū ad hoc anima commota est. Qui tale etiā aliquid in Cyro legitur rege fecisse, praeparans eum vt Iudaeorū populum a iugo captiuitatis absolueret: non tamen sic istud operādo, vt liberi arbitrii iura perfringeret. Siquidem etiam cum Paulum vocauit e caelo, non suam tantūmodo gratiā, sed etiam illius fecit obedientiam relucere. Et cur, inquires, non hoc magis omnibus reuelauit? Quia scilicet non omnes fuerant credituri. Erant quippe isti cunctis qui in illa versabantur arte, ad fidē paratiores. Nam & cum plurimae alię gentes periret, ad solos tamen Ninuītis propheta directus est: & duo latrones iuxta dominū pependerunt, sed vnus tantum electus est in salutē. Considera igitur horū & admirare virtutē, non modo quia tam longi itineris subiere laborem, sed etiā quia tam simplicitate ac liberē egere cum rege. Etenim ne subdolē missi ab aliquo putarētur, & ducem sui itineris prodūt, & longinquitatem regionis fatentur, & fiduciam mentis ostendunt. Venimus, inquit, adorare eū. Et neque tumultum populi atque clamorem, neque potestatem reformidant tyranni: vnde mihi videntur isti etiā in regione propria facti esse postea ciuium suorum magistri. Qui enim hīc nequaquam ista dicere timuerunt, multo hāc ipsa liberius patriae suae hominibus praedicarūt: quippe praeter stellae indicium, habebant & angeli responsum, & prophetae testimonium. Audiens, inquit, Herodes rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma cū illo. Herodes quippe consequenter, vt pote rex, & sibi pariter & liberis formidans, Hierosolyma verō, quam tandē ha-

Prou. 9. b.

Mat. 14. a

Michea

E.

Gen. 49. b

2. Paralip. 36. d. & 1. Esdr. 1. b. & 3. Esdr. 2. a. & seq. Acto. 9.

Ionā. 1. & 3. Luc. 32. d.

F.

cc buit causam

G buit causam timoris, cum certè illum audierit esse, quem saluatorem eius, atq; beneficū, & liberatorē prophetae porro antè prædixerant? Qua nam igitur ratione Iudei turbati sunt? De ipsa nimirū prauitate sententię, qua prius auersabantur dominum beneficia conferentem: & tam gloriosā quam cōsecuti fuerant ab eo libertati, præferebant miserabilem illam, quam in Aegypto sustinuerant, seruitutem. Tu verò diligentia considera prophetalem. Nam hoc quoq; ipsum olim propheta prædixerat: & cupient si nati sint, esse igne cōbusti: Quoniam puer natus est nobis, & filius dat⁹ est nobis. Quamquam enim turbati, nequaquā tamen student videre quod factū est, neq; ad adorandum euntes Magos sequuntur: neq; in tanta re, tamq; mirabili: aliquid curiositatis offendunt: ita erant contentiosi pariter ac desides, atq; omnibus duriores. Oportuerat nāq; eos continuo sentire, quantum sibi esset additum dignitatis, de tanti scilicet natiuitate regis, qui Persarum ad se regem ortu suo triumphate traxisset, & sub quo omnes populos possent legibus subiugare, vtpote rebus in prosperiora surgentibus, & regno tam clarè ab ipso regis sui fulgente principio. Qui tamen nec sic quidem in meliora mutantur, cum paulò antè captiuitate fuissent Persica liberati. Erat enim omnino consequens, vt si nihil de occultioribus altioribusq; didicissent, foelicitatem tamen suā ex ipsa præsentium nouitate perdisceret, meritoq; dicerent: Si iam regem nostrum Persę natum tantummodo contremiscunt, quanto eum magis poterunt timere firmatum, eiusq; imperijs obedire? Erūt ergo profectò nostra omnium regnis gentiū clariora: sed nihil prorsus huiusmodi desides animos suscitauit. Tantus siquidem illos postea obsecerat, tantus etiam illos postea languor inuaserat: quod vtrunq; vitium procul à nobis debemus arcerere. Oportet enim eum qui aduersus ista depugnat, ipso igne potiorē in se feruorem mētis accēdere. Vnde etiam dominus ait: Ignem veni mittere in terrā: & quid volo, nisi vt accendatur? Propterea & sanctus spiritus in specie ignis apparuit. Verū nos cinere frigidiores, & mortuis insensibiles facti fumus: & quidē cum ipsum Paulum beatū super coelum cœli volitare videamus, ipsoq; igni ardentius transcendentem cuncta, & cuncta superantē, inferna scilicet ac superna, & tam præsentia quā futura. Quod si supra te est illud exemplū, quanquā iam hic sermo torporis est (quid enim te amplius habuit Paulus, quia tibi illum impossibile credis imitari?) tamen ne aliquid contentiosus afferre videamur, prætereuntes Paulum, eos saltem qui primi in Christū crediderant, cōsideremus. Qui certè & pecunias, & possessiones pariter & curas, atq; onera vitæ huius reliquerunt, seq; totos tradiderunt deo, cunctis prorsus diebus, ac noctibus ipsius adhaerēdo sermoñi. Hęc est enim spiritalis natura flammæ, vt nullam secum carnalium voluptatū ardere patiat, sed in alium nos amorē

semper accedat. Et idcirco talium rerum cupidus, K etiam si cuncta quæ possidet cogatur impendere, si deridere gloriā, si exhorreere delicias, si ipsam postremò odisse vitam, cum ingenti omnia facilitate perficiet. Etenim præcipuus quidem illius ignis ardor cum alicuius mentem fuerit ingressus, totum inde torporē, ignauiamq; depellit: & eum cuius femel pectus inuaserit, omni prorsus alite præstat esse leuiorem. Iamq; iste talis ea quæ videntur cuncta despiciens, in compunctione continua perseverat, largo assidue fluens fonte lachrymarū, multamq; hinc capiens voluptatem. Nihil quippe ita cōglutinat deo, vt illæ lachrymæ quas & peccati dolor & amor virtutū effundit. Qui enim talis vitæ cōseruat tenorem, etiā si in medio vrbs videatur habitare, quasi in eremi tamen vastitate requiescit, & inter solitudines montiū, & secreta cōualliu. Nullo enim tumultu rerum, strepituq; cōcutitur: nihil de præsentium auocatione conspiciens, neq; vllam satietatem de huiusmodi luctu lachrymisq; percipiens, siue propria peccata, siue etiam lamentetur aliena. Et idcirco Christus hos præ cateris pronūciavit beatos. Beati, inquit, qui lugent. Et quem admodum (inquit) Paulus ait: gaudete in domino semper? Dixit hoc quidē ille, confiteor: sed eā proculdubio quæ ex his nascitur lachrymis significans voluptatē. Sicut enim mundi gaudiū tristitiæ consortio copulatur, ita etiā secundum dominū lachrymæ iugem pariunt certamq; lætitiā. Sic etiā illa in Euangelio meretrix, virgines quoq; ipsas honestate superauit, & incredibilis in Christum amoris igne succensa, & à maximis sordibus peccatorum largissimo lachrymarū fonte purgata. Quia enim perfecte incaluerat poenitendo, bacchari (vt ita dixerim) coepit, desiderio exagitata Christi. Siquidē continuo & crines resoluit, & sanctos pedes vberibus diluens lachrymis, ac proprijs extergens capillis, precioso rigauit vnguento. Et hæc quidē extrinsecus cuncta faciebat: ea verò quæ in secreto mentis agitabat, multo his erant ignitiora, multoq; maiora, quæ tantummodo deus ipse cernebat. Et idcirco omnis hoc audiens congaudet illi, ac de eius virtute lætatur, ab omniq; illam crimine decernit alienā. Si igitur nos maligni hanc de illius ferimus cōuersione sententiam, intellige quanta iam benigni dei liberalitate potiaris, quantorūq; etiā ante illum diem remunerationis ex ipsa poenitētia fructum sibi cōgregarit bonorū. Sicut enim post vehemētes imbres mundus aër, ac purus efficitur: ita etiam lachrymarū pluuias serenitas mentis sequitur, atq; tranquillitas, omnisq; illa de peccatorū tenebris offusa caligo dissoluitur. Et sicut ex aqua & spiritu, sic rursus ex lachrymis & confessione purgamur, modo ne ad ostentationem istud & laudē faciamus. Illa siquidem quæ huiusmodi deflet intuitu, magis etiam culpa digna est, quā quæ corporalis studio pulchritudinis coloratur fucis, stibioq; depingitur. Illas (inquā) ego requiro lachrymas, quæ

A mas, quæ non ostentationi proficiunt, sed cōpunctioni: quæ funduntur occulte, quæq; ex illo dolore profluunt, quæ intra conscientie thesaurum, & pectoris arcana celantur, quæ per afflictas genas nullo hominū teste voluntur, quæ summo in silentio & quiete defiliunt, quæ ex intimo cordis ebulliunt, quæ ex tribulatione & dolore nascuntur, quæq; solius dei oculis offeruntur. Quales certè illæ erant Annæ aliquando lachrymæ, de qua dicitur: Labia eius mouebantur, vox autē eius nō audiebatur. Solæ quidē lachrymæ emittebant ad dominū vocem omni buccina clariorē: & idcirco sterilitatē eius in foecunditatē mutarūt, & quasi è duro quodam saxo agrum fertilem reddiderunt. Si ergo tu quoq; eiusmodi lachrymas fundas, etiā domini tui efficiaris imitator. Nam & ipse fleuit, & cum Lazarum suscitauit, & cum ad expugnandā respiceret ciuitatē. Sed etiā tunc profectò, cum de Iudæa prodicione simul ac perditione turbatus est. Itaque flentem quidē illum frequenter inuenias, nūquam verò ridentē, sed nec leuiter saltē subridendo gaudentem. Nullus enim hoc Euangelista memorauit. Nam quod & Paulus fleuerit quidē, & per triennium noctibus id fecerit ac diebus, & alij de illo, & ipse de seipso testatur. Quod verò riserit, neq; ipse vsquam, neq; de eo quispiā alius ostendit. Sed nec vllus sanctorū, vel de seipso vel de alio quopiā, tale quid aliquando significasse narratur. De sola sanē Sara legim⁹ hoc dictū, sed illico dei voce correpta est. Et de filio Noë, sed propter illum risum seruus factus est ex libero. Et hæc dico nō vt risum prorsus abscindā, sed vt dissolutionē penitus extingua. Cui⁹ etenim rei gratia in cachinnū solueris, & defluis, qui tantorū tibi spontē factus es causa mœrorū? ante tribunal Christi illud staturus terribile, & summa cum examinatione rationē pro cunctis actibus redditurus, cum vtiq; non de his solum iudicandi sumus, quæ voluntate, atq; proposito, sed etiā quæ coacti aliquādo cōmittim⁹. Qui enim, inquit, negauerit me coram hominibus, negabo & ego eū coram patre meo. Et certè plerunq; contingit vt extorqueatur alicui negatio dei, sed tamen nō effugit ista suppliciu. Nam pro hac quoq; poenas lueamus. Nec de his tantummodo puniendi sumus, quæ sciendo peccamus, verum etiā pro illis quæ ignorādo cōmittimus. Nihil, inquit Apostolus, mihi conficius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Et hoc dixit ille, qui conscientia suam iugiter pōderabat. quiq; maxima sciētia luce refulgebat. Testimoniū, inquit, illis perhibeo, quia æmulationē dei habent, sed non secundū sciētiam. Veruntamen hoc eis ad purgationē omnino non sufficit. Sed & Corinthijs scribens: Timeo, inquit, ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrupātur sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo Iesu. Pro tantis igitur peccatis poenas daturus, securus tui sedes, miserabili risu, lugēdisq; facetijs te simul aliosq; disperdens, & de sola deliciarū voluptate sollicitus, Tomus secundus.

bona aterna contemnis. Si ergo, inquit, ista nō fecero, sed ad luctum fuero lachrymasq; conuersus, quem tandē fructū capessē? Profectò maximū, & omnino tantū, quantum sermo explicare non sufficit. In secularibus enim iudicijs, quantumlibet post acceptam sententiā lamentaris & lugeas, non tamen effugies flendo supplicium: hic verò si toto corde ingemueris ad deū, soluisi repētē sententiā, veniāq; meruisti. Idcirco multa nobis de luctu loquitur Christus, & beatificando lugentes, & miserando ridētes. Non enim in vnū propterea sapius conuenimus, vt indecētibus cachinnis resoluamur: sed vt gemamus potius, & regnū ex hoc gemitu hæreditemus futurū. Nam tu quidē si conspectui terreni regis assistas, nec subridere prorsus audebis: ipsum verò angelorū dominū habens vbiq; præsentem, non ei cum tremore assistis, maximaq; reuerentia: sed etiā illo & irascente tu ridēs, nec vides quod amplius hinc eum cōmoueas, quā peccādo cōmoueras. Neq; enim ita peccantes auersatur deus, quā eos qui post peccata securi sunt. Et tamen inueniuntur quidā tam insensibiles prorsus, ac ferrei, vt post hæc etiam dicant: mihi verò vtinam haud vnq; flere cōtingat, sed præstetur mihi potius à deo ludere omni tēpore, & ridere. Quidnā, obsecro, tali inueniatur mente puerilius? Non enim deo dat ludere, sed diabolus. Audi igitur quid passi fuerint aliquando ludentes. Sedit, inquit, populus māducare & bibere, & surrexerunt ludere. Tales erāt quondā in Sodomis, tales etiā tempore fuere diluuij. Nam & de illis dominus ait: Quoniā superbia, & saturitate panum, & diuitijs affluēbāt. Illi quoq; qui Noë tēpore, cum per tot annos fabricari arcā viderent, fugiebāt omnem cōpunctionis dolorem, & malè blandæ tantū letitiæ seruiebant, nihil omnino erant prouidi futurorum: & propterea subita omnes illos merfit poena diluuij, factumq; est toti⁹ orbis cōmune naufragiū. Noli igitur hæc à deo potescere, quæ accipis à diabolo. Dei siquidē est humiliatam dare animā, tremēntem, pressam, pudicam, poenitentem, atq; cōpunctam. Hæc enim sunt dei munera: quia & nos talibus potissimū indigemus. Imminet nanq; nobis grande certamen, & aduersus intuisibiles lucta virtutes, aduersus spiritualia nequitia, & cōtra huius mundi principatus & potestates pugnandū est: ac studendum, & semper optādum, vt ferum illū superemus exercitiū. Quod si rideamus atq; ludamus, iugem desidiā confouētes, facilimè ante pugnam quoq; proprio corpore vincemur. Non est nostrū ergo assidue ridere, resolui cachinnis, molliri delitijs: sed eorū potius, & earum quæ spectantur in theatris, quæ in lupanaribus inquinantur, eorū qui ad hoc sunt facti parasitorum & adulatorū. Non est, inquam, hoc eorum qui ad æternum regnum vocati sunt, quiq; in cœlesti illa ciuitate conscripti, non est spiritualia arma gestantiū: quod certè propriū est diabolo militantiū. Ille enim est ille, qui etiam in artem iocos, cc ij ludosq;

Esaię. 9. b
Ibidem. a.

H

L

Mat. 5. a.
2. Corin. 13. d.
Philip. 3. 8. 4. a.

Luc. 7. f.

M

Luc. 12. f.

Acto. 4.

1. Reg. 1. b

Ioā. 11. e. f.
Luc. 19. f.

Acto. 20. f

Gen. 17. c.
& 18. b.
Gen. 9. c. d

Mat. 10. d
& Lucę 12. a.

1. Corin. 4. a.

Rom. 10. a

2. Corin. 11. a.

Luc. 6. c.

Exo. 32. d.

Eze. 16. f.

Eph. 6. c.

G ludosq; digessit, vt per hanc ad se traheret milites Christi, virtutisq; eorum neruos faceret molliores. Propterea in vrbibus etiā theatra cōstruxit, & illos risuum ac turpium voluptatū incentores parauit, quos abstinentiā quoq; adiuuāto fecit his artibus aptiores, vt per illorū sanē famem vniuersas prorsus vrbes cōmuni peste corrūperet. Quae nos fugere praecipue beatus praecipit Paulus, suadens vt & stultitiā, & scurrilitatem a nobis longius repellamus: ex quibus risus multo perniciosior est, multoq; deterior. Quādo enim mimi illi atq; ridiculi, blasphemū ac turpe quid dixerint, tunc potissimū quiq; stolidiores soluntur in risum: inde applaudentes magis, vnde etiam illos lapidibus exagitare debuerāt, qui fornacem sibi ignis horribilis ex huiusmodi voluptate succendunt. Qui enim laudant ista dicentes, ipsi eis hanc exercere persuadēt, & idcirco ipsi potius propter hęc merentur subire supplicium. Si enim nullus esset taliū spectator ac fautor, nec essent quidem qui aut dicere illa, aut agere curarent. Quando verō vos cernunt, & artes proprias, & ipsa exercendi quotidiani operis loca, & illum quem ex his paratis quaestū, & prorsus omnia simul vanissimi illius spectaculi amore deserere: audior & illi ad hęc intentione rapiuntur, studiumq; his maius impendunt. Et hanc dico non vt illos a crimine videar vindicare, sed vt vos discatis iniriū & caput iniquitatis huius vos esse potissimū, qui totam prorsus diem in tam ridicula, tamq; etiā perniciofa voluptate consumitis, & honestum cōiugij nomen, ac reuerendū in illud negociū publicatis. Non enim tam ille delinquit, qui illa simulat, quā tu qui hoc fieri iubes. Nec solum iubes, sed etiā exultatione, risu, plausu adiuuas quae gerūtur, omnibusq; prorsus modis hanc diabolicā cōfoues officinā. Quibus iam igitur oculis domi coniugem cernis, quā ibi in persona alterius tantae vides iniurię subiaccere? Quomodo autē non rubore suffunderis, quoties vxoris recordaris, quando eundē sexum tam foedē ibi videris publicatū? Neq; verō istud mihi opponas, quod iam quicquid ibi fit, imitatio sit iocorū, non etiā veritas rerum. Etenim simulatio ista plurimos adulteros facit, & multas domos subuertit. Proptereaq; maximē gemo, quod tam grande malum hoc, malū esse nō creditur: sed quod est multo deterrimū, & fauor, & clamor, & plausus adhibetur & risus, cum in cōmunem perniciem adulteriū tam turpe cōmittitur. Quid ergo ais, simulatio est illa, nō crimen? Et propterea mille illi mortibus digni sunt: quoniā quae fugere cunctę prorsus imperant leges, ea isti non veretur imitari. Si enim adulteriū malum est, malū est sine dubio eius imitatio. Et nondū dico quantos adulteros faciant, qui hanc adulteria simulatione committunt, quemadmodū etiam impudentes horū imitatores efficiāt. Nihil quippe obscenius illo oculo, nihilq; lasciuus, qui spectare talia patienter potest: ne dicā libeter. Deinde quale illud est, vt cum in platea nu-

dam foeminā nolis aspicere, imō neq; domi quidē, sed etiā si id forte contingat, in iniuriā tui factum putes: quum verō ascēdis theatrū, vt violes vtriusq; sexus pudorē, obtutusq; proprios pariter incestes, nihil tibi inhonestū credas accidere: Non enī istud accipias, quia meretrix nuda est: sed quia natura ipsa est, idēq; corpus & meretricis, & cōiugis. Si enim nihil in tali re esse opinaris obscœnum, qua gratia cum idipsum in platea videris, a cōcepto resiliis incessu, & inuerecundiam seuerius exagitas: nisi forte credis, eandē rem non similiter esse turpem, cum eam separatim cernis, & cum omnes cōsentientes aspicias. Verū istud risus est prorsus, ac dedecus, & extrema omnino verba demētię: potiusq; est luto atq; cœno omnē suā turpare faciē, q̄ tantę spectaculo foeditatis. Non enim ita cœnum oculis noxiū est, vt impudicus ille vultus, & nudata meretricis aspectus. Audi igitur quid iam a principio generi hominū nuditate induxerit, & vel hoc pacto turpitudine illam meture. Quid igitur nudos fecit homines: inobediētia & diaboli consilium, tam hoc illi iā a principio semperq; studio fuit. Verū illos quidē cum nudi essent, puduit tamē: vos eam rem laudi ducitis, iuxta illud apostoli, gloriā in turpitudine ponētes. Quonā igitur te pacto deinceps aspiciet vxor a tali fornicatione redeūtem? quem admōdū suscipiet, & alloquetur tam indignē naturae muliebris conditionē sexumq; foedantē, atq; a tali spectaculo captiuū seruūq; redeuntē mulieris fornicatis? Si igitur hanc audietes doletis, maximas gratias vobis agere me, & debere confiteor. Quis est enim qui me lætificat, nisi qui cōtristatur: ex me? Ne igitur desinatis super huiusmodi licētia gemere, ac sapius remorderi. Hic enim dolor fiet nobis cōuersionis ad meliora principiu. Propterea: & ego sermonē vehemētius preffi, vt altiore quadam incisione ab eorum vos, per quos inebriamini putredine liberarē, atq; ad puram reuocarē animi sanctitatē: qua quidē, & prēmij vera pietati propositis, omnes nos potiri cōtingat, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria cum patre & sancto spiritu, in secula seculorū, Amen.

Homilia septima ex cap. secundo.

B congregans omnes principes, & scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christ⁹ nasceretur. At illi dixerunt, In Bethlehē Iudae. Vidisti certē, vt sermo superior ostendit, cū cuncta omnino quae facta sunt, ad redargutionē proficere Iudaeorū: qui priusq̄ Christum viderent, ac veneno inficerentur inuidiā, simpliciter de illo testimonia praedicta recitabant: vbi verō aspexerunt gloriam eius de miraculis coruscantē, liuore corrupti, supprimunt veritatem. Sed illa per hanc potius cuncta crescebat, & ab ipsis quoq; iuuabatur inimicis. Cōsidera verō hoc loco etiā quā improuisa quāq; miranda proueniant: quando quidē & vicissim docent, & mutuo a se aliquid addiscūt, Iudaei scilicet, & Persae. Nam Iudaei quidē a Magis audiunt, quoniam stella

A niam stella eū a regione Persidis praedixit: Magi verō a Iudaeis discunt, quoniam ipsum Iesum stella monstraerit, vt prophetae antē praedixerant. Quae certē interrogationis occasio, fit diligentioris materiae doctrina. Ipsi quidē veritatis inimici, pro veritate cogūtur legere literas: & prophetiā de Christo nescientibus interpretari: licet non eam omnino totam voluerint publicare. Cum enim dixerint, quia ex Bethlehem processurus esset qui regeret Israēl: nequaquā tamen id quod sequitur, addiderūt, in adulationē profectō regis: vt ad humanae gratiē lucrū, veritatis damna proficerēt. Quid verō istud erat? Et egressus, inquit, eius a diebus aeternitatis ab initio. Et cui⁹, inquit, rei gratia, si inde erat (vt praedictum est) aduerturus, aliquanto tēpore in Nazareth morat⁹ est, per quod etiā obscurauit prophetiā ipsius veritatē: Quinimmo non obscurauit, sed magis etiā, si cōsideres, reuelauit. Hoc enim ipsum quod in Nazareth semper mater habitarat, quae illum in Bethlehem genuit, ratione & prouidentia rem ostendit impletam. Et idcirco non cōtinuō vt natus est, in ciuitatem suā venit, sed in Bethlehem quadraginta est remoratus diebus: vt his qui diligentius vellent de ipso cuncta rimari, occasionem inquisitionis ingereret. Etenim multa erāt quae manifestum efficerent quod latebat, si modo illi inuestigare voluissent. Siquidē venientibus propter illū ab extremo Oriētē Magis, totus omnino populus in admirationem suspensus est: sed etiam rex ipse cum populo, & propheta in medium quasi testis adductus est, factaq; est magna cuiusdam pompa iudicij. Sed & alia quoq; plura tunc gesta sunt, quae Lucas diligenter cuncta cōtexuit, proferēs & Annae viduae, & Symeonis iusti, & Zacharię sacerdotis, & angelorum psallentium, & pastorum exultantium consonas de pueri maiestate sententias: quae omnia satis erant idoneam praestandi occasionem, vt quod factū fuerat disceretur. Si enim Magi a Perside venientes, nō ignorauerūt eum in quo est ortus locum: quanto magis qui ibidem conuersabantur, discere vniuersa potuerunt? Ostendit se igitur ab initio ortus sui multorū mirabilū testimonio. Quia verō illi videre tam lucentia noluerunt, per aliquantū se quidem tēpus occultauit: sed rursus alio semetipsum demōstrauit modo, & quidem multo clarioris testimonio potestatis. Non enim iam illum Magi, non stella, nō angeli: sed pater ipse coelitus praedixit. Nam cum ad Iordanis fluenta consisteret, superuenit & spiritus sanctus, vocem illam patris super baptizati caput deferens, & Ioannes omni cum libertate sermonis multitudinem ad se venientiū cohortando, totam omnino Iudaeā, habitabilia loca atq; deserta, lumine huius praedicationis implebat. Testimoniū quoq; erat magnum signorū: nam & terra, & mare, cunctaq; omnino creatura, clarissima pro Christo voce resonabat. Ipso quoq; virginalis partus tēpore ea sunt facta miracula, quae abundē possent maiestatem

demonstrare nascentis. Ne enim dicerēt, ignorauimus, quando & in qua regione sit natus: & illa de Magis impleta sunt, & alia (vt dixim⁹) plurima, vt nullus prorsus excusatiōis relinqueretur color, qui id quod impletū fuerat inquirere voluissent. Porro cōsidera ipsam prophetā diligentia. Non enim dixit, quod in Bethlehem permansurus esset: sed ex Bethlehē procedet, inquit: vt signatē prophetāse videatur, illum ibi tantūmodo nasciturū. Quidam enim impudētē audaces aiunt, de Zorobabel hanc fuisse praedicta. Sed qua tandē istud ratione defenditur? Nō enim huic cōpetit, vt egressus ei⁹ a principio ex diebus aeternitatis esse dicatur. Quomodo autē saltem illud quod antē dictū est, Ex te exiet dux: de Zorobabel poterit cōuenire, qui nō in Iudaea, sed in Babylone ortus docetur? Vnde etiam ipsum nomen accepit, quia scilicet ibi fit in sobole feminatus? Quicumq; habēt Syri sermonis peritiā, intelligūt profectō quod loquimur. Supra hęc verō quae diximus, etiā exitus ipse rerum, praedicti de Christo testimonij asserit veritatē. Quid enī dicit? Nequaquā minima es in principibus Iudae. Cauisam quoq; quae illam magnā, atq; illustrem faceret, adiungens: Egredietur, inquit, ex te dux. Nemo enim alius omnino, praeter Christū, clarā illā fecit, nobilemq; regionē. Post illū siquidē inuistatum admirādumq; partū, ab extremis vsq; finibus mūdi veniūt ad visendū illum turgurij ac praesepij locum. Quod certē olim prophetic⁹ sermo signauit, dicens: Nequaquā minima es in principibus Iudae. Id est inter tribus principes. Hoc verō dicens, Hierusalem quoq; pariter cōprehendit. Sed nec sic quidē Iudaei intendere voluerunt, & certē cū maxima ad illos deferretur vtilitas. Idcirco enim inter initia non tam de dignitate illius loqui prophetae inducuntur, q̄ de beneficio, quod in eos maximū cōferebat. Nam & cūm virginis partus infaret: Vocabis, inquit, nomen eius Iesum: & intulit, dicens: ipse enim saluū faciet populum suū a peccatis eorū. Et Magi quidē, non vbi est qui natus est filius dei: sed, natus est, inquit, rex Iudaeorū: hic quoq; propheta nō dixit, ex te procedet fili⁹ dei: sed dux, inquit, qui reget populum meū Israel. Oportebat siquidē cōdescensorio & humiliore interim sermonis ingressu institui praedicationis exordia, ne tāti adhuc mysterij animos rudes, subito patefacta veritas in scandalū cōcigaret. Et idcirco ea magis quae ad salutem ipsorū pertinent praediciuntur, vt ad suscipiendum interim regē beneficio sibi blandiente concurrant. Quae cūq; igitur prima testimonia proferruntur, & quorū statim post natiuitatē tēpus erat, nihil de illo praecipuū dicunt, nihilq; sublime, nec omnino tale aliquid, quale posteaquā processit in mediū, ipsa clamabant documenta signorum. Illa quippe de potestate eius & certius loquuntur, & clarius. Cum enim post mirabilia quae fecit innu-mera, hymnos in illū pueri canerent, illud ei propheticū coaptantes: Ex ore infantiu, & lactentium

Mich. 5. a.

1. Esdr. 3. e.

Zorobabel.

E

F

sal. 8. a.

Mich. 5. a.

Rom. 1. c. & Ephes. 5. a.

Luc. 2. c.

Mat. 3. d. & Luc. 3. c.

Ioan. 1. d.

Mat. 8. & Mar. 4. d.

Psal. 8. a. perfecisti laudem: & rursus: Quonia videbo coelos
G tuos opera digitoru tuoru: proculdubio creatorem
 illum omniu esse clamabant. Illud etiã testimoniũ:
 quo eius in coelũ signatur assumptio, æqualitatem
 cum patre ostendit. Dixit, inquit, dominus domino
Psal. 109. meo, sede à dextris meis. Esaias verò ait, Quoniam
2. qui exurget, reget gentes: in eum gentes sperabunt.
Esai. 11. c. Quomodo autè dixit, Bethlehem non esse mini-
 mam in principibus Iudæ: quia profectò nõ omni
 Palæstina tantũ, sed vniuerso prorsus orbe factus
 est ille vicus illustrior. Sed ad Iudæos videtur inte-
 rim sermo aspicere, & idcirco subiũxit: Qui re-
 get populum meũ Israël. Cũ certè totius sit or-
 bis rector effectus: sed, vt dixi, nolès interim offen-
 dere Iudæos, sermonem de gentiliũ vocatione ce-
 lauit. Et quemadmodũ, inquis, rexit populum Iu-
 dæoru: Et istud quidè propriè factũ est: sed hęc ta-
 men Israël illos appellat omnes, qui ei ex Iudæoru
 & gentiliũ populo crediderunt. Et hoc interpretas
Rom. 9. b. Apostolus, aiebat: Non enim omnes qui ex Israël,
H hi sunt Israëlites: sed quicunq; per fidem repromis-
 sionis nati sunt. Si verò non omnes regit: vocatorũ
 crimen est, non vocatis. Cũ oporteret enim illos
 adorare cum Magis, & glorificare deum, quia tale
 iam tẽpus instat in quo illoru omnia peccata solu-
 untur: nihil nanq; in hoc loco audiunt de terrore
 iudicij, nihil de cõminatione supplicij, sed de man-
 sueto tantũ mitiq; rectore: ex aduerso cõturbatur,
 atq; conturbant, & mille post hæc moluntur insi-
 dias. Tunc Herodes, inquit, clam vocatis Magis,
 diligenter didicit ab eis tẽpus stellæ, quæ apparuit
 eis. Puerũ proculdubio interficere cupiens: quod
 non stultitiæ solum, sed etiã furoris indicium est. Nã
 & illa quæ facta sunt, & illa quæ dicta, satis idonea
 erant quæ ab omni illũ possent detertere conatu.
 Non enim ex hominibus erant illa quæ natũ esse
 regem docebant. Siquidè & quod stella Magos ab
 Oriente vocauit, & quod homines Barbari longin-
 I. quæ subierũt peregrinationis laborẽ, modo vt ado-
 rarent in pannis atq; in præsepio collocatũ: quod
 olim propheta omnia ista prædixit, aliãq; eiusmodi
 longè maiora erant quàm vt secundũ hominũ po-
 testatem fieri crederetur: sed illũ tamen nihil horũ
 omnino cõpescuit. Tale quippe est initium maligni-
 tatis, vt à nullo impulsa plerunq; sese ipsa præcipi-
 tet, & q̄sape absq; effectu operis, ærũnosa & im-
 possibilis gestit efficere. Considera ergo vecordiam
 singularem. Si enim prophetie ipsi crediderat, eãq;
 inuictã putabat, clarũ erat illum aduersus impossi-
 bilita conari. Si verò minimè credebatur prouentura
 esse, quæ tanto antè prædicta sunt, nec sibi timere
 debuit, nec puero insidiari. Ex vtroq; igitur frustra
 susceptus dolus iste conuincitur. Sed & quod spe-
 rauit Magoru labefactari posse scientiã, ad eandẽ
 mētis spectat insaniã. Erat enim extremæ omnino
 vecordia, vt se crederet à Magis potius adorandũ,
 quàm illum in cuius vix dum nati honorẽ tot re-
 gionũ itinera cõfecerant. Si enim prius etiã quàm

viderant ita sunt in desiderio eius effusi, iam cũ
 in cõtèplatione ipsa prophetæ essent prædictio-
 ne firmati: qua nam illos ratione futuros credebatur
 pueri proditores? Et tamen cũ tã multa sint, quæ
 illum possent à noxia intẽtione deducere, conatur
 nihilominus cupita cõplere. Siquidem clam voca-
 tis Magis sciscitabatur ab eis. Existimabat enim Iu-
 dæos pro pueri salute sollicitos, nec in tantum illos
 furoris erumpere, vt protectorem & saluatorem
 suũ, & ad liberationem illius gentis ortum, vellent
 tradere manibus persequentis. Idcirco secretè Ma-
 gos vocat, ac sollicitè tempus inquit: nõ pueri, sed
 stellæ: & crudelissimè venatiõis audius, multo cum
 ambitu tendit insidias. Consequenti verò ratione
 colligitur, stellam ipsam ante multũ apparuisse tẽ-
 pus. Quia enim Magi plurimi erant itineris lon-
 ginq; remorãdi, neq; poterãt mōx nato pue-
 ro assistere, què vt mirabilius rei dignitas eluceret,
 pannis adhuc infantia colligatũ oportebat adora-
 ri, ante multũ tempus eum stella demonstrat. Si
 enim quando puer natus est in Palæstina, tunc illis
 stella apparuisset in Perside: plurimũ in itinere tẽ-
 pus terentes, nequã illũ adhuc in pannis inuenire
 potuissent. Quod si à biennio, & infra, Herodes pue-
 ros interfecit, non mireris. Siquidè conueniens in
 eundem tyrannũ pauor & furor, pro abundantia
 cautionis, & licentia persecutionis, maius etiã tem-
 pus includit: nõ quis profectò eius etatis, & fortè is
 potissimum propter quem alij interimuntur effu-
 giat. Cũ igitur eos vocasset: euntes, inquit, in-
 terrogate diligenter de puero, & cũ inueneritis,
 renunciate mihi, vt & ego veniens adorem eum.
 Nempe consideras stultitiæ mixtum dolum ty-
 ranni. Si enim hæc verè dicis, qua tandem ratione
 ductus latèter interrogas: sin autem vt fraudè spe-
 cie consilij tegas: hoc ipso non caues, quod clam de
 puero interrogas, dolum tuũ à Magis sacris depre-
 hendi. Verũ, vt paulò antè præmisimus, anima
 semel malignitate capta, stultior cunctis efficitur.
 Non autè dixit, Euntes discite de rege nato: sed, de
 puero, inquit: ita ei etiã nomẽ potestatis inuiderat.
 Sed Magi præ multa erga regem reuerentia, nihil
 mali penitus suspicantur. Non enim opinabantur,
 quod in tantũ malignitatis ille prorũperet, vt tam
 admirabili dispensatione nato moliri auderet insi-
 dias. Proficiscuntur itaq; nihil horũ penitus sen-
 tientes, sed ex propriæ simplicitate mentis etiã cæ-
 teros estimantes. Et ecce stella quam viderant in
 Oriente, præcedebat eos. Propterea enim aliquã-
 diu fuerat abscondita, vt amittentes subito itineris
 sui ducem, interrogare Iudæos de puero cogeretur,
 remq; in notitiam omniu publicarent. Postq; verò
 interrogauerũt, & ipsos pueri inimicos ad cogno-
 scendam dignitatẽ eius habuerunt magistros, stella
 eius rursus apparuit. Sed considera mirabilè pror-
 sus ordinem rerum: à Perside illos vsq; Hierosoly-
 mam stella deducit, post stellam suscipit eos po-
 pulus Iudæorum, & rex Herodes, qui adducit pro-
 phetam,

A phetam, id quod illis apparuerat prædicatẽ. Post
 prophetam verò rursus dirigitur ad stellam, & ab
 Hierosolyms in Bethlehem ipsa ducente perue-
 niunt. Ibi iam excipiuntur ab angelo, ac de omnib;
 instruuntur: inde quoq; redeuntes, adhuc stella co-
 mitatur. Hinc euidenter addiscas, quia non vnum
 erat hoc sydus è cæteris. Nulla quippe hanc habet
 stella naturam. Neq; enim ibat propter Magostã-
 tummodo, sed præibat quodammodo apprehensa
 manu trahens eos, viamq; demonstrans, lucente
 prorsus die, ac sole rutilãte. Et quidnam opus erat,
 inquis, hoc sydere, cũ certè iam vicus ille fuisset
 repertus? Absq; dubio vt videretur & puer. Neq;
 enim erat præterea quicquã quod illũ possent osten-
 dere, cũ nec esset ipsa domus conspicua, nec ma-
 ter quasi clara quædã celebraretur, ac nobilis. Op-
 igitur fuit stella, quæ super ipsum prorsus tugurij
 culmen insisteret, propter quod & ab Hierosoly-
 mis proficiscẽtib; rursus apparuit, nec pri^o à cur-
 su suo destitit, quàm ad ipsum præsepium perueni-
 rent. Duoq; simul mirabilia iunguntur. Fuit enim
B vtrunq; mirandũ, vt & Magi adorarent puerum,
 & eos ad adorandum stella perduceret: quæ certè
 talia sunt, vt etiam lapideas mentes ad lumen dei
 omnino attrahere queant. Deinde postquã supra
 pueri caput instat, iterũ se sydus abscondit: quod
 ipsum maius erat quàm vt à stella fieri crederetur,
 nunc videlicet apparere, nunc occuli, seq; rursus
 ostedere. Hinc proculdubio Magi quoq; incremẽ-
 ta fidei ceperunt. Propterea etiam gratulati sunt,
 quoniam quæstum desideratumq; repererãt, quo-
 niam effecti fuerant nuncij veritatis. Et quia non
 frustra tam longæ viæ spacia confecerant: tam ar-
 denti quippe erga Christum cupiditate flagrabãt.
 Etenim ad locũ stella perueniẽs, super ipsum pueri
 stetit caput, ostendens profectò dei filium esse qui
 natus est. Cumq; ibi aliquatulum substisset, ad a-
 dorandum adducit, quos præcesserat ad viandum.
C non simpliciter Barbaros, sed illis longè vtiq; sapi-
 entia dignitate præstantes. Vidẽsne igitur quàm
 hæc stella apparuerit necessariò? Siquidem & post
 prophetæ testimoniũ, & post sacerdotum, scriba-
 rumq; interpretationem, illa nihilominus vtebatur
 magistra. Erubescat Marcion, erubescat & Samo-
 satenus ille Paulus, qui nolunt videre quod Magi
 viderunt ecclesiæ progenitores. Nequaquã sic eru-
 buerim nuncupare eos. Confundatur, inquam, vi-
 dens dominũ Marcion in assumptione carnis ado-
 rari: confundatur & Paulus, videns non sicut homi-
 nem, quem tantummodo hominem suspicatur.
 Nam quod in carne vera sit, ostendunt panni atq;
 præsepe. Quia verò non nudum, id est, non solum
 adorent hominem, profectò declarat, quia adhuc
 æui rudem his muneribus honorent, quæ offerri
 deo solent. Cõfundatur cum ipsis etiam natio Iu-
 dæorum, cernens ad credendum in Christũ Magos
 ac Barbaros præuenire, ne post illos quidem venire
 sustinens. Ecce enim quæ tunc facta sunt, futurorũ
 Tomus secundus.

expressere figurã. Ab ipso siquidè dominici ad-
 uentus principio declaratum est, quoniam popu-
 lum illum fides gentiliũ præueniret. Et quomo-
 do non ab initio, dices, sed in fine ipso: Euntes do-
 cete, inquit, omnes gentes? Quia scilicet, vt paulò
 antè memorauimus, figura erat id quod tunc acci-
 dit, & quædam prædicatio futurorum. Erat quippe
 consequens, primos ad fidem Iudæos potius acce-
 dere. Quoniam verò spontè oblatum sibi benefi-
 cium respuerunt, in contrarium versa res est. Cæ-
 terũ nec ad paruulum adorandum Magi prius-
 quam Iudæi accedere debuerant. Nimia siquidem
 coarguit tarditatis, quos iuxta ipsum omnino do-
 minici ortus sedentes locum, post tot regionũ spa-
 cia emensa præueniunt: & hi qui nihil prorsus de
 Christo audierant, præcurrunt eos quos ad eum
 suspiciendum tot prophetarum vaticinia concita-
 bant. Quia igitur domestica illa præclaraq; bona
 sua ignorarunt, mirum nõ est à Persis ea esse præ-
 repta. Quod certè dicit & Paulus: Vobis quidem
Acto. 13. g. oportebat primũ annunciare verbũ dei, sed quo-
E niam vos indignos iudicatis, ecce conuertimur ad
 gentes. Etsi igitur antea permanebant increduli, ta-
 mem postquam id ipsum à Magis audierunt, con-
 festim ad Christum debuerunt aduolare. Sed vtiq;
 noluerunt, & propterea istis dormientibus illi per-
 uenerunt. Imitemur igitur nos saltem deuotionem
 Magorum, veròq; amore philosophia barbare
 consuetudinem subiugemus. Longo itinere curra-
 mus, vt Christũ videre mereamur. Nam & illi, nisi
 procul regionem propriam reliquissent, nequaquã
 vtiq; Christum videre potuissent. Recedamus igitur
 à terrenis negocijs, atq; curis. Etenim Magi illi
 cũ adhuc morarentur in Perside, stellam videre
 tantũmodo: quia verò à Perside recesserunt, solem
 ipsum aspexere iustitiæ: qui certè nec stellam qui-
 dè ipsam tandiu videre meruissent, nisi citò à Per-
 side fuissent profecti. Surgamus ergo etiam nos, &
 licet omnes resistãt, nõs tamen alacres, & prompti
F ad pueri accuramus domũ. Et si rex, & si populus
 & si tyrannus huius velint cursum itineris impe-
 dire, nequaquã tamen accensũ desiderij extingua-
 mus ardorem. Sic enim omnia aduersa calcabim^o:
 quoniam & illi nisi vidissent puerũ, nec periculum
 quod intentabatur à rege, vitassent. Prius enĩ quàm
 puerum cernerent, vndiq; illis opponerãtur timo-
 res, conturbationes atq; discrimina: postquã verò
 adorarũt, securitas & tranquillitas subsequuta est.
 Nec iam stella eos, sed angel^o suscipit: quia scilicet
 adorando facti fuerant sacerdotes, cum supplica-
 tione etiam muneribus oblati. Et tu itaq; Iudaicũ
 populum repugnantem, vrbem vacantem, insidi-
 antem tyrannũ, & fallacem istius seculi vmbra
 relinquens, in Bethlehem festinus accurre, ac do-
 mum spiritalis panis ingredere. Et si enim pastor
 fueris, in diuersorio puerum videbis. Et si rex fue-
 ris, nec tamẽ deuot^o adueneris, nihil omnino pro-
 derit purpuræ fulgore circũdari. Et si Magus fortè
 ec iij sus, nihil

Ghis, nihil te ad hunc regē introire prohibebit, modo vt adoraturus, atq; honoraturus deī filium, & non quasi conculcaturus aduenias: modo vt honorem ipsum cū gaudio ac tremore offeras: possunt enim vtraq; hæc pariter conuenire. Sed caue ne Herodi efficiaris similis, & dicas vt & ego veniens adorem eum: cumq; veneris, interimere coneris. Huius enim similes sunt, qui indignè abutūtur cōmunionē mysterij. Reus est enim, inquam, iste corporis & sanguinis domini. Qui enim eiusmodi sunt, habēt in se tyrannū, & regno Christi iugiter inuidentem, longe sanè Herode illo nequiores, mammonam scilicet. Hoc enim in homines tenere imperiū gestit, suosq; cultores simulat, & mittit ad Christum, vt specie quidem adorare videantur: quātum verò in ipsis est, interimunt eum, quem adorare se simulant. Timeamus igitur, ne quando speciem supplicum atq; adorantium geramus, opere verò existamus inimici. Igitur adoraturi Christū, cūcta proijciamus ē manibus. Si habuerimus aurum, offeram?

H ipsi, non terræ defodiamus. Si enim illi tunc Barbari in honorem tantummodo domini obtulerunt libenter aurum: qualis tu eris, si ei non tribuas indigentia? Illi tam longo itinere cucurrerūt, vt natum viderent: tu verò qua tandem satisfactio poteris absolui, qui ne breuis quidem plateæ spaciū transis, vt visites egritudine afflictum, & vincitum catenis? Et certè solemus ægrotantium, atq; victorum, & varia horrentiū debilitate misereri: tu verò ne erga dominum quidem tuum, & eum qui tatorum tibi est author bonorū, hoc permoueris affectu? Et illos quidem aurum legimus obtulisse, tu verò panem ipsum vix tribuis. Illi viderūt stellam, atq; lætati sunt: tu autem ipsum aspiciēs Christum peregrinum nudumq; non flecteris. Quis enim vestrū, qui innumeris estis Christi beneficijs obligati, tam longinquæ propter eū arripuit expeditionis laborem, quā illi barbari, imò sapientiores profectō sapientibus? Verūm quid ego de spatio loquor itineris longioris, cū plurimæ scēminarū tanta iam animi mollitudine resoluātur, vt nisi aduectæ mulis, quamlibet exiguo spatio à domibus suis venire nequeat ad videndū dominū in præsepio. spiritali? Sed ex his quoq; qui certè ambulādi laborē ferūt, alij secularium negociorum tumultus, alij theatrales turbas sanctis cōtibis anteponunt. Et barbari quidem illi priusquam Christū viderent, tam longam exuperauerunt viam: tu verò nec videndo quidem illos probaris imitari. Nam & cū eum videris, ita eum relinquis, vt post illum curras ad theatra, ac mimum potius & videre, & audire desideres. Atq; vt eadem rursus attingam, Christum quidē in spiritali situm præsepio derelinquis, properas verò iacentē in scena spectare meretricem. Hoc autem quibus tandem putamus dignum esse supplicijs? Responde obsecro, si se quispiam introducere te polliceretur ad regem, & ostenderet tibi illum vndiq; coruscantem, atq; inter varios pom-

pæ suæ ornatus sedentem, putasne theatrale spectaculum aulicæ præponeres dignitati, cū certè ne hinc quidem tibi aliquod commodum quæreretur? At verò ex hac mensa spiritualium fons emanat bonorum, & hanc tu statim relinquēs curris ad theatrum, vt natantes scēminas, & sexum illum publicis oculis intuearis expositū: vt (inquam) istud aspicias, sedentem iuxta donorum cœlestium fontem Christum relinquis. Nam & modo super fontem sedet, nō vnam Samaritanam, sed vniuersam alloquens ecclesiam. Vereor autem, ne in me quoq; Samaritanæ tantum loquatur. Nam & nunc ei nullus assistit, nisi hi qui solis assunt fortè corporibus, alij verò ne ipsis quidē profectō corporibus. Tu tamen hinc nequaquā recedas, sed potius permane, potūq; à nobis pete: non vtiq; aquæ poculū, sed sanctificationis hausurus. Sanctis enim Christus sancta distribuit. Non enim aquam de hoc nobis fonte largitur, sed sanguinem viuum, qui quāquam ad mortis dominicæ testimonium fumitur, nobis tamen causa fit vitæ. Tu verò relinquis huius sanguinis fontem, calicemq; reuerendū, & ad diabolicum illum locum festinus accurras, vt scilicet spectes meretricem natantem, & naufragiū anime repentē patiaris. Aqua quippe illa pelagus quoddam est immane luxurię, quo nō corpora submerguntur, sed naufragium infertur animabus. Nam illa quidem in medijs aquis nuda ludit natatu, tu verò de sublimi spectans gradu, in libidinis profunda demergeris. Huiusmodi enim diaboli retia, non tam in illam descendentes aquam, ibiq; se volutantes capiunt, q̄ sursum sedentes. Multo quippe hi scēuius suffocantur, quā Pharaō ille quondam cum curribus suis, equitibusq; submersus est. Iam si aliquo fieri posset modo, vt vobis illis supernantes vndis animas ostenderem, haud profectō aliter apparerēt, quā Aegyptiorū illa in fluctibus corpora voluebantur. Sed illud est multo vtiq; periculosius, quod tantam illam perniciem nominant voluptatem, & immane illud perdicionis pelagus, Euripum delectationis appellant: cū certè facillimè aliquis ac tutius Aegeum mare transeat, atq; Tyrrenum, quā illius spectaculi horrēda discrimina. Nam primò quidem per totam noctem omni expectatione nimis anxia, taliū diabolus corda sollicitat: deinde id quod tā cupidè fuerat expectatū ostendit, quo continuo eos ligat, ducitq; captiuos. Neq; enim si mixtus meretrici non es, immunem te putes esse peccati, cū totū illud voluntate cōmiseris. Nam si ab huiusmodi concupiscentia possideris, ingenti flāma profectō succēderis. Sin verò hæc aspiciendo nil pateris, culpæ nihilominus teneris obnoxius, factus scilicet scandalum ceterorū, & talium adhortatio voluptatum, tuamq; faciem ipse confundis, animāq; cum facie. Verūm ne sola tantū agere castigatio videamur, iā correptionis remedia suggeramus. Quisnam ergo hic est emendationis modus? vestris vos trado erudiendos coniugibus,

A iugibus, cū certè oporteret, secundum Apostolum, vos potius esse vxorum magistros. Quia verò per peccatum ordo conuersus est, & corpus quidē superius, caput verò inferius effectum, hac saltem via ad honesta redire non pigeat. Quod si magisterium mulieris erubescis: peccatum fuge, & citò poteris in thronum doctoris ascendere, qui tibi ordinatus est à deo. Quādiu verò peccaueris, nō te ad mulierem tātum, sed etiam ad irracionales animantes, & vilissimas scriptura transmittit. Neque enim erubescit animal rationis honore donatū, apis atq; formicæ discipulum facere: nec tamen scripturæ culpa est, sed eorum qui nobilitatem propria perdidērūt. Hoc ergo & nos facere curabimus. Et nūc quidem te mulieri assignamus docendum: sin verò illius monita contempseris, etiam ad irrationalium te magisterium relegabimus. Ostendemus enim quanti te alites, ac pisces, quā multa etiam pecorum genera, atque reptilium, honestate & castitate præcedant. Quod si eiusmodi animalibus te comparari pudeat, regredere ad propria nobilitatis insigne, & immesum illud gehennæ pelagus, flumēq; igneum fuge: id est pestiferam illam piscinā theatri. Hæc est enim, quæ spectatores suos in flammam illud pelagus mergit, quæq; profundum illius ignis accendit. Si enim ille qui absque his quoque iritamentis videt scēminam, interdum tamen ad concupiscendum trahitur, & tantummodo concupiscendo mœchatur: qui non solum videt, sed etiam totam omnino nudam ac lasciuientem videt, qui nō millies libidinis captiuus efficitur? Haud ita illud, quod sub Noë legimus diluuium fuisse, hominum extinxit genus, vt natatrices istæ omnes profusus spectatores suos multo cum dedecore suffocant. Siquidem ille tunc imber etiam si mortem intulit corporum, vitia tamē simul deleuit animarum. Hæc verò aqua diuersum manentibus in vita corporibus, animarum operatur interitum. Vos autem si quidem aliquod de honore certamen oritur, omni ambitione contenditis, vt vel vniuerso præsideatis orbis: illo scilicet vobis priuilegio blandientes, quod hæc prima ciuitas fidelibus Christianorum nomen imposuit: cū verò de honestate & castitate certandum est, ne à vilissimis quidem viculis putatis turpe superari? Quid tu ergo, inquis, nos facere iubes? abire in mōtes remotos, & monachos fieri? Et quid ego aliud ingemisco, quā quod illis solis putatis honestam vitam ornatamq; congruere? Et certè Christus communia omnibus præcepta constituit. Si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo: non solum monacho dicitur, verum etiam marito. Siquidem ille tunc mons, in quo hæc Christus docebat, cunctis ferè talibus implebatur. Considera ergo theatrum, ac diabolicos refuge conuentus, & noli quasi onerosiorem culpæ sermonem. Non enim interdico coniugia, nec impedio liberam voluptatem: sed cum honestate id fieri volo, nō cum

obscenitate, vel crimine. Non ego te in montes, ac solitudines ire præcipio: sed benignum esse, & honestum iugiter ac modestum, vel in medio si placet vrbs habitantem. Omnia siquidem mandata legis, nobis sunt monachisq; communia, absque sola profectō pactione cōnubij: quanquā hinc quoque beatus Paulus admonet, per cūcta monachis æquare nos cupiens. Tempus, inquit, breue est: reliquum est, vt & qui habent vxores, tanquam nō habentes sint: præterit enim figura huius mundi. Ac si diceret: Non iubeo vos in montiū habitare verticibus, quanquam etiam id quidem vellem, modo ne illa opera imitentur vrbes, quæ in Sodomis vindicata sunt: veruntamen ad istud nequaquam impello. Permane habens domum, coniugem, liberos, modo noli eos spectatores voluptatum effecere incestarum, noli introducere in domum tuā pestem theatri. Non audis Paulum dicentem: Vir sui corporis non habet potestatem, sed mulier: Itaque communia huic quoque præcepta constituit. Tu verò siquidem ecclesiam vxor frequentat, grauissimus illius accusator efficeris: ipse autem totum in theatris diem exigens, dignum te accusatione non credis: sed cū sis erga vxoris pudicitiam ita diligens, vt etiam superfluum te atque immoderatum esse non pudeat, quippe qui à necessarijs processionibus sæpe contineas illam, tibi tamen cūcta prorsus arbitraris licere. Sed minimè hoc tibi permiserit Paulus, qui eandem etiam mulieri tribuit potestatem: Vxor, inquit, vir debitum reddat. Quoniam igitur modo à te honoratur vxor, quæ tam indigna suggillatur iniuria, cū tu corpus quod in illius potestate est, meretricibus copulas? Tuū quippe corpus vxoris est. Quem, inquam, illi tribus honorem, cū tumultus ac lites in domum introducas tuam, cū illa ipsa vitia quæ obscenè admittuntur in publico, domi nutriuntur licenter: cū quotidie confundas & coniugem verecundantem, inuitisq; talia auribus audientem, immo præteris temetipsum hac turpitudine decolores? Multo enim erat tacere consultius, quā tam obscœna loqui, quæ etiam seruos loquentes iustum est verberari. Quam tu ergo satisfactionem parabis, responde quæso, qui intelligis ea ne transitorio quidem aspectu esse digna, quæ tu omni spectare ambitu concupiscis: quæq; etiam memorare turpe est, ea cunctis honestis artibus sanctisq; præponis? Ne igitur videar onerosior, hic iam terminabo sermonem. Si verò in eisdem perseveraueritis, acutiore ferro & altiore incisione discindam: nec vnquam prorsus quiescam, quoadusque diabolicum illud dispergam theatrum, vt mundus ecclesiæ cœtus purusq; reddatur. Ita enim & à præsentī turpitudine liberabimur, & vitam acquiremus futuram, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Homilia octaua ex capite secundo.

G T cum intrassent domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius: & proci dentes adorauerunt eum: & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrhā. Quem ad modum igitur Lucas ait, quod in praesepio positus esset? quia scilicet cum fuisset enixa, ibi eum continuo reclinauit. Erat enim valde difficilem vacantem reperire alicubi domum, propter conuentum ac frequentiam Iudaeorum, quos in unum eadem tunc descriptionis causa collegerat: quod certe Lucas euidenter expressit, dicens: Et reclinauit eum in praesepio, quia non erat ei locus in diuersorio. Postea uero eum sustulit, & in suo gremio collocauit. Siquidem ut Bethlehem ingressa est, partum celeriter absoluit: ut hinc quoque causam totius dispensationis agnosceres, quia scilicet non fortuito ista, nec simpliciter acciderunt: sed secundum prouidentiam dei, & prophetiae consequentiam uniuersa completa sunt. Verum quid illud est quod Magis puerum adorare persuaserit? Nam neque uirgo ipsa erat nobilis, nec domus in qua habitabat illustris, nec quicquam ex his omnibus quae uidebantur, eiusmodi erat quod Magis admirationem faceret, eosque ad puerum alliceret adorandum. At uero illi non modo adorant, sed etiam apertis thesauris suis offerunt munera, & munera certe deo quam homine digniora. Thus siquidem & myrrha ipsi potissimum congruebant. Quidnam igitur illud est quod eis & domo & patria relicta, tanti itineris spatia transire persuaserit? Quod proculdubio fecit & stella quam uiderant, & a deo donata lux, quae illorum mentibus quasi aliud quoddam sydus effulserat, eosque paulatim ad perfectiorem scientiam prouehabat. Cum enim essent cuncta alia uilia, nisi istud eorum animos incitasset, nunquam profecto tantum illi honoris paruulo detulissent. Idcirco nihil ibi de sensibilibus istis grande conspicitur, sed **I** angustum tugurium, ac uile praesepium, & inops mater, ut melius nuda magorum philosophia claresceret: & ut discas quia non quasi homini tantum, sed etiam deo auctori omnium supplicarint bonorum, propterea nullo eorum quae extrinsecus uidebantur offensi sunt, sed & puerum fideliter adorabant, & munera suppliciter offerebant, quae tamen plurimum & a Iudaeorum ruditate distarent, & ecclesiasticae philosophiae conuenirent. Siquidem scientiam isti & obedientiam & charitatem figuraliter offerebant: non oues non uitulos. Responso autem accepto, inquit, in somnis, ne redirent ad Herodem: per aliam uiam reuersi sunt in regionem suam. Considera igitur etiam hoc loco admirabilem magorum fidem, qui in nullum hinc scandalum commouentur: sed ad cuncta obediētes permanēt, atque flexibiles, nihilque omnino turbantur, neque ipsi secum disputant, dicentes: Si magnum quiddam esset hic puer, & potentiae aliquid obtineret, nobis adoratoribus eius quid opus esset fuga, occultusque discessus?

K Cur enim nos qui palam ac liberē uenimus, nec tanti populi fragorem, nec tyranni furorem pauentes, quasi reos quosdam atque fugitios angelus ciuitate propellit? Verum nihil omnino tale uel ore proferunt, uel mente concipiunt. Hoc est enim fidei insigne, ut absque controuersia uilla obediānt imperanti, nec tamen mercedem reposcant obsequij. Qui cum discessissent, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum. Dignum esse hoc loco iudico trepidationem quandam mentis fateri, & quasi metuere pro Magis, pariter ac puero. Etsi enim illi turbati non sunt, sed fideliter omnia susceperunt: nos tamen scrutari dignum est, cur non & Magi praesentes saluentur: & puer: sed illi quidem in Persidem reuertantur, hic autem cum matre in Aegyptum transfugiat: cum multo potius fuisse uideatur in manus eum Herodis incidere: nec tamen cum incidisset latere, sed claro prorsus diuinitatis auxilio uindictari. Verum hoc modo rebus impletis, creditum non fuisset uere illum suscepisse carnem, tantique hodie mysterij sacramenta nutarent. Si enim etiam cum ista facta sint, & plurima iuxta humanae naturae dispensatione: aliqui tamen ausi sunt suspicari, quoniam fabula quaedam fuerit carnis assumptio: in qua non illi impietatis praerupta recidissent, si omnia iuxta quod dignum est, propriae uirtutis potentia egisset? Magos uero celeriter emittit, simul & Persarum regioni mittens magistrōs, & inefficacem reddens furorem tyranni: ut discat se impossibilia moliri, & conceptam extinguat inuidiam, seque ab studio uani laboris abducatur. Est autem diuinitatis uirtute dignum, non modo contere inimicos, uerum etiam cum omni illos facilitate decipere. Sic enim & Aegyptios populi sui utilitate seduxit, cumque palam in Iudaeorum manus illorum posset transferre diuitias, occulte hoc magis fieri, ac decipiēdo praecipit: quod certe illum apud inimicos non minus fecit, quam alia signa, terribilem. Denique Acalonitae, omnesque per circuitum alienigenae, quando arcae dei ceperunt, percussique: plaga suaserunt ciuibus suis, ne aduersus dei repugnaret manu: cum ceteris mirabilibus hoc quoque in medium protulerunt, dicentes: Quare grauat corda uestra, sicut grauauit Aegyptus & Pharaon cor suum? Nonne postquam illis dimiserunt populum suum, & abiit? Haec uero dicebant, cum ad documentum uirtutis dei signis manifestius factis, nequaquam istud esse inferius iudicarent. Id igitur etiam in praesenti causa factum est, quod certe facile posset tyranno incutere terrorem. Itaque considera quanam Herodem esse passum, consequentia rerum ipsa declarat: qui certe suffocari etiam praeruditionis magnitudine potuit, cum se ita illustrum atque irrisum doleret. Quod si non est hinc melior effectus, non deus qui ista dispensauit, in culpa est: sed nimia liuentis insania: qui ne his quidem cessit, quae utique consolari, & a tanta eum abducere malignitate

A malignitate potuerunt. Sed alio rursus aditu ac malignitate in ueteriora processit, ut multo grauiorem stultitiae suae reciperet ultionem. Et cuius tandem iniquies rei gratia in Aegyptum paruulus mittitur? Prima quidem illa causa est, quam Euangelista signauit, ut impleretur, inquit, quod scriptum est: Ex Aegypto uocauit filium meum. Deinde ut in illa quoque regione melioris spei ponerentur exordia. Quia enim Babylon atque Aegyptus praeter omnibus terris flamma impietatis ardebat, & ab ipsis statim principijs ostendit, quia utramque emendaturus esset, & igne potius fidei succensurus, ex his utique persuadens etiam de alijs mundi partibus speranda esse meliora. Nam Persidi quidem Magos remittit, ipse uero cum matre in Aegyptum descendit. Supra uero ista quae diximus, etiam hinc aliquid aliud addicitur, quod certe non ad exiguam philosophiam pertinere doceatur. Quid uero istud est? quod ab ipsis uidelicet uitae initijs, ad tentationes debeamus atque insidias praeparari. Cerne igitur ab ipsis omnino incunabulis Christi, istud effectum. Nam statim ut ortus est, contra eum tyrannus furit, & ipse in Aegyptum fugit, continuoque in montana transitur, & mater innoxia in regionem Barbarorum fugatur: ut tu uidelicet haec audiens, cum dignus fueris specialis alicuius negocij minister effici, & uideris te tribulationes uarias, & mille sustinere discrimina, nihil omnino turberis, neque tecum ratiocineris, ac dicas: Quid nam istud est, quod mihi infertur immerito? Cui certe laus potius, & corona congruit: quique esse debere clarus ac nobilis, utpote dominica praercepta perficiens. Sed ut isto uenit exemplo uiriliter cuncta sustineas, sciens tribulationes maximas & inseparabiles quasdam comites esse uirtutum. Perspice igitur istud non tantum in matre pueri, uerum etiam in illis Barbaris fuisse completum. Nam & illi reorum more clam fugiunt: & ista quae nunquam domum suam fuerat egressa, tam aerumnosum cōficere iter iubetur, propter partum illum mirabilem, ac spiritalem laborem. Sed considera rem prorsus nouam, atque mirificam. Palaestina insidiatur, Aegyptus recipit ac seruat eum: cui tenduntur insidiae. Non solum quippe in filijs patriarchae, uerum etiam in ipso domino praecesserunt fecutorum figurae. Siquidem multa etiam quae in ipso tunc facta sunt, praerinebant ea quae postea erant futura. Quod in asina quoque & pullo eius impletum est. Apparuit igitur non angelus Mariae, sed Ioseph loquens: & quid ait? Accipe puerum & matrem eius. Hic iam non dicit, coniugem tuam: sed matrem eius: quia absoluta per signum partus, & explosa suspicio est, & absque uila ambiguitate uir creditur liberē iam, & apertē angelus neque filium neque coniugem eius appellans: sed puerum, inquit, accipe, & matrem eius, & fuge in Aegyptum. Causam quoque iugit fugae, Quoniam, inquit, Herodes querit puerum, ad perdendum eum. Quae cum audisset Ioseph, nequaquam passus est

scandalum: neque dixit, Incerta ista res est, ac prorsus ambigua: tu paulo ante dicebas, quia saluabit populum suum, & nunc seipsum quidem non potest de periculis liberare. Aut si potest, quid nobis est opus labore, ac transmigratione longinqua? contraria omnino sunt facta promissis. Sed horum nihil prorsus opponit. Uir enim erat fidelis, neque curiosē reuerfionis tempus inquirat, quod utique ab angelo non signatē fuerat expressum. Sed esto ibi, inquit, usquequo dicam tibi. Verum ille nec per ista quidem factus est segnior, sed obediuit libenter, & credidit, omnes prorsus tribulationes cum gaudio sustinendo. Enim uero misericors deus inuestis rebus quaedam etiam iucunda permiscuit. Quod certe in sanctis omnibus fecit, quos neque tribulationes, neque iucunditates finit habere continuas: sed tum de aduersis, tum ex prosperis iustorum uitam, quasi admirabili uarietate contexuit, quod hic quoque eum fecisse considera. Videndo quippe sanctus Ioseph grauidam sponsam, in conturbationem incidit maximam, & atque in horribilem quaedam cogitationis tumultum. Iugis enim illum de puella adulterij suspicio mordebat: sed affuit repente angelus suspicionem soluens malignam, & timorem hunc prorsus extinguens: deinde uidēs puerum signo natum, maxima exultatione repletus est: sed rursus huic etiam gaudio periculum grande successit, cum tota utique ciuitas turbaretur, ipse rex fureret, & ad necem puerum quareret: sed & hunc moerorem alia rursus laetitia subsecuta est, apparitio uidelicet stellae, & adoratio magorum. Post hanc quoque iucunditatem iterum periculum, iterumque formido. Querit, inquit, Herodes animam pueri: & fugere necesse est, & in longinqua transire. Nondum quippe opportunum erat, ut signorum miracula coruscarent. Si enim a prima prorsus infantia mirabilia monstrasset, homo proculdubio creditus non fuisset. Idcirco namque non utique tempus fugitur, sed & tumor ueteri cernitur, & nouem mensium tempus uoluitur, & ipse partus absoluitur, & nato nutrimentum laetis adhibetur: perque aliquot annos silentio res tanta celatur, & uiriliter expectatur aetas, ut per haec omnia credibile efficiatur suscepti hominis sacramentum. Quae igitur ex causa non sunt facta miracula? propter matrem, propter Ioseph, propter Symeonem iamque moriturum, propter pastores, propter magos, propter ipsos quoque Iudeos. Si quidem uoluissent ea quae fiebant diligenter experiri, non paruum inde ad illa quae secutura erant, habuissent praefectum. Quod si nihil prophetae de Magis loquuntur, nequaquam omnino turberis: nam neque omnia praedixerunt prophetae, nec cuncta siluerunt. Quae admodum enim si uiderent homines factum quod nunquam audissent futurum, & conturbationis plurimum & stuporis habuissent: ita rursus si cuncta omnino ante didicissent, & illi etiam somnum (ut ita dixerim) de securitate pateretur, nec quicquam nouum Euangelistis fuisset relictum. Si uero de pro-

G de prophetia Iudæi ambigeret, dicentes: Ex Aegypto vocavi filium meum. de se dictum potius, quam de Christo esse prædictum: Responderem profecto esse hunc quoque prophetiæ morem, vt multa sæpe in alijs dicantur quidem, sed in alijs impleantur: vt illud quod de Symeone & Leui dicitur: Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israël. Hoc enim nõ in ipsis, sed in eis etiam factum est, qui de illorum stirpe processerunt. Et quod in Cham à Noë dictum est, in Gabaonitis posteris eius impletur. De Iacob quoque similiter intelligitur accidisse: siquid benedictio illa quæ dicit, Esto dominus fratrum tuorum, & adorent te filij patris tui: non in ipso habuit effectum. Quemadmodum enim id possit intelligi, cum e contrario iste timuerit fratrem, atque tremuerit, eumq; millies adorauerit: sed utique in eis qui ex eius stirpe descenderunt. Hoc igitur etiam in presenti potest quæstione defendi. Quis enim magis ac propriè dei filius esse dicitur? Illène populus qui adorabat vitulum, qui idolis initiabatur, quiq; filios suos dæmonijs immolabat: an verò dominus Iesus Christus, qui natura filius dei est, & toto patrem honore veneratur? Itaq; nisi aduenisset iste, nequaquam prophetia dignum finem habere potuisset. Considera igitur quemadmodum istud ipse Euangelista designet, dicendo: Vt impleretur. Ostendit enim quoniã nisi venisset iste, non utique fuisset impletum. Quod quidem ipsum beatam virginem non mediocriter clarum facit ac nobilem: quæ id habuit quod toti illi erat populo gloriosum, qui superbius se atque insolentius efferebant, quod deducente deo de Aegypto fuissent reuersi, idq; ad gloriam suam sæpe iactabant. Hoc enim etiam propheta denotans ait: Nonne alienigenas adduxi de Cappadocia, & Syros ex fouea? Fecit etiam virginis huc esse primatum. Quinimmo & populus & patriarcha cũ descenderent in Aegyptum, & inde rursus ascenderent, istius reuersionis signabant figuram. Nam & illi fugiendo mortem, quam comminabatur fames, descenderunt in Aegyptum: & hic mortem fugit, quæ per insidias imminabat. Sed illi quidem à fame quæ tunc acciderat, liberati sunt: hic verò etiã descēdens in Aegyptum, omnem illam regionem suo sanctificauit ingressu. Diligenter verò perpende, quemadmodum cum humanitatis humilibus, diuinitatis excelsa clarescant. Nam cum dixit angelus, fuge in Aegyptum: nequaquam se sociū itineris futurum esse pollicitus est, neq; illuc scilicet euntibus, neq; redeuntibus: proculdubio designans maximo ipsius propter quem fugiebāt paruuli, esse munitos comitatu, q; vbi certè primus apparuit, in melius cuncta cōuertit. Nã & Magi illi, & Barbari superstitionem patriam relinquentes, ad verū dominum veniunt adorandum: & Augustus ipse futuro in Bethlehem partui per descriptionis seruit imperium, & Aegyptus suscipit ac tuetur insidias fugietem tyranni. Nãq; tactu ipso domini gustum quendam sanctificationis adipiscitur: vt cum illum audierit ab apostolis prædicari, huius quasi priuilegij honore decoretur, quod dominum prima suscepit. Et certè solius hic Palestina videbatur esse primatus: sed facta est postea ista feruētior. Deniq; si quis nunc ad Aegypti veniat solitudines, parafiso prorsus omnem illam videbit eremum digniore, & innumerabiles angelorū cœtus in corporibus fulgere mortalibus, & populos martyrum, & choros virginum: & omnem quidem tyrannidem diaboli dissolutam, Christi autem regnū coruscās: & illam magorum quondã ac philosophorum parentem, cunctarumq; huius generis artium reppertricem, quæq; etiam cæteris propria inuenta tradiderat, videbit modo piscatorū magisterio gloriantem, & contemptis omnibus iam illis repudiatisq; doctoribus, publicanos vbiq; ac sutores pellium circunferentem, atq; ad maximam fidei suæ gloriam crucem domini præferentem. Et hæc omnia bona non in vrbibus solum, sed etiam in desertis florent locis. Est enim cernere tota illa regione diffusum exercitum Christi, & admirabilem illum regium gregem, virtutumq; celestium conuersionem in terris micantem. Atq; hæc non in viris solum, verum etiam in foeminis splendere conspicias. Nam illæ quoq; non minori, quam viri virtute decorantur: non clypeo arrepto in equum insilire callētes, vt honestissimi illi, ac sapientissimi gentium iubet magistri: sed multo certè vehementius bellum gerentes. Cōmunis enim illis ac viris aduersus diabolum pugna est, cōtraq; huius mundi potestates, nec vspiam teneritudo sexus his congressibus impares facit. Non enim natura corporis, sed voluntate animi exercētur ista certamina. Propterea sæpe in huiusmodi acie fortius viris foemina decertarunt, ac trophæis insignibus claruerūt. Non ita varijs astrorū choris cœlum refulget, vt Aegyptus innumeris monachorum ac virginum distinguitur: atq; illustratur habitaculis. Si quis illã Aegyptum veterem nouit rebellem deo, ac magnitudine superstitionū furentem, adorantē irracionales animantes, porros etiã cepasq; pauitantes: hic optime Christi potest nosse virtutem, per quem facta est tam admiranda mutatio. Nec sanè antiquis testibus indigemus: adhuc enim stultissimæ illius gentis reliquiae manent in exemplo prioris amentia. Sed ex his tamen plurimi superstitionem pristinam respuētes, iamq; deposito insultantes furori, de cœlo, & his quæ in cœlo sunt philosophantur, & patrijs moribus obloquantur, & progenitores suos sæpe miserantur, & philosophos nihilipendunt. Ipsi enim rerum vocibus eruditi sunt, quod illorum inuenta verba sint anilium fabularum: veram autem, cœloq; dignam hanc solam esse philosophiam, quæ illis à piscatoribus prædicata est. Propterea cum hac dogmatum veritate, plurimo etiam studio virtutum ornatur: cũ etis quippe præsentibus rebus exuti, mundoq; crucifixi, nihilominus ad perfectionis vltiora contendunt:

A tendunt: proprijs quidem opera corporis ad indigentium vtuntur alimoniam. Neq; enim quia ieiunant, aut vigilant, idcirco ocium sibi indulgent diurnum: sed noctes quidem sacris hymnis, ac vigilijs: dies verò orationibus, manuumq; operibus exercent, apostolicæ cursum virtutis imitantes. Si enī ille, inquit, toto penè ad ipsum respiciente mundo, vt inopes pasceret, & opificem professus est, & vsum pristinae artis exercuit, idq; faciēs ne nocturno quidem sopori indulsit: quanto nos magis qui secreto eremi fruimur, vacatione quietis huius ad spiritualem vti decet operam? Erubescant hoc loco locupletes oēs, sed in ipsis diuitijs pauperes: quando illi quidem nihil præter corpus proprium possidentes, vim quandam manibus suis afferunt, adnitentes omnino atq; certantes fructus hinc egenitibus inuenire. Nos verò cum plurimū opum occultemus interiori, ad misericordiam opera nec de superfluis aliquot attingimus. Quam igitur (respondere quæso) excusationem poterimus inuenire? quam veniam? Et certè considera, quod isti aliquando peccunia fuerint amatores, qui etiã cum cæteris vitijs ventris imperio seruiantes: ibi enim erant ollæ carnium, quarum Iudæi in eremo recordantur: ibi multa tyrānis vtrius, & gutturis: sed tamē quia noluerunt, in contrariū repente mutati sunt, & Christi suscipientes ignem, in cœlum subito subuolarunt. Quiq; prius ad iracundiam ardentiores omnibus fuerant, & ad libidinem corporis proniores, nunc incorporeas potestates temperantia, ceterisq; speciebus virtutum imitantur. Quisquis regionis illius gnarus est, ista quæ dicimus recognoscit. Si verò habitacula illa nondum nouit, consideret virum per cunctorum vsq; hodie ora volitatem, quæ apostolorum similitum Aegyptus protulit, beatū dico & magnum illum, de quo sæpe audistis, Antonium: & respiciat, quia hic quoq; illius fuerit regionis indigena, cuius etiã Pharaos, sed nihil sit inde vitiatum. Nam & visione dei dignus est habitus, & talem vitam prorsus ostendit, qualē habere student milites Christi. Hoc autem facile cognouerit, quisquis eum legerit librum, qui vitæ eius textit historiam, in quo etiam prophetiam lucentem videbit. De his enim quos Ariana pestis inuasit, manifestissime prophetauit: quantaq; ecclesijs labe immineret, edocuit: deo utiq; reuelante hæc, & cuncta ante oculos eius figura pingente. Quod certè vel præcipuum catholicæ fidei documentum est, nullū videlicet hæreticorum talem posse monstrari. Sed ne à me hæc audire videamini, ipsum potius librū legentes, diligētius cuncta discetis, vt maxima inde philosophiæ incitamenta capiatis. Obscuro autem, vt non solum meditemur scripta illa, sed ea quoq; quæ exprimuntur, imitemur: neq; vel locū, vel educationem, vel maiorum nostrorū vitia prætexamus. Si enim nos ipsos diligentius voluerimus excolere, nihil nos horum prorsus impedit. Si quidem & sanctus Abraham habuit patrem impiū,

neq; tamen illius hæres impietatis effectus. Et Ezechias prophanissimi Achaz filius fuit, sed dei amicus esse promeruit. Et Ioseph in media tum seruauit Aegypto, sed gloriosam sibi texuit castitatis coronā. In medio quoq; Babyloniæ tres pueri, in media quoque Chaldeorum domo inter illos deliciarum varios apparatus, in summa tamē arce philosophiæ constiterunt. Et Moses in Aegypto, & Paulus in toto orbe terrarum: nec tamen his omnibus quicquam horum impedimento fuit, quo minus cursum virtutis implerent. Et nos igitur cuncta hæc exempla cernentes, superfluas quidem curas, & varias peccandi occasiones penitus amputemus, eūq; quo virtus paratur, amplectamur laborē. Sic enim & deum ad maiorem in nos benevolentiam prouocabimus, & merebimur vt nobis in spirituali certamine cooperetur, atque ita bonis potiemur æternis: quæ omnes nos percipere contingat, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperiū cum patre, & sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

Homilia nona ex capite secundo, Georgio Trapezontio Interprete.

Vnc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde: & mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu, & infra, secundum tempus quod exquisierat à Magis. Et certè nõ eum oportuerat irasci, sed comprimi potius, ac timere, atque intelligere quod rem stultam conaretur: sed coërceri omnino nequit animus praua semel voluntate vitiatum, iamque immedicabiliter ægrotans, neque cedit magnis quamlibet à deo remedijs indultis. Cōsidera igitur istum prioribus malis addere posteriora certantem, & homicidia homicidijs iungentem, perq; omnia velut furibundum in præcipitia labentem: quasi enim ab aliquo dæmonum, ira, iracūdia, inuidiaq; vexatus, nulla prorsus ratione frenatur: sed contra ipsam omnino furit naturam: & iram quæ aduersus magorum illusionem fremebat, in paruulos vertit innocuos: tale quiddam in Palestina facere aggressus, quale Pharaos in Aegypto perpetrarat. Mittens enim, inquit, interfecit omnes pueros in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu, & infra, secundum tempus quod exquisierat à Magis. Hic iam vos diligenter attendite, etenim multi multa super huiusmodi infantibus dicere conantur, iniuriam facti criminantes: & alij modestius quidem sciscitari malunt: alij verò confidentius certant, immo furiosus. Vt igitur hos quidem ab infania, illos autē ab imperitia liberemus, patimini nos de hac causa vel breuiter disputare. Si enim illud criminari volunt, quoniam despecti sunt à deo paruuli, cum iussu occiderentur tyranni: criminantur etiam illorum militum necem, qui traditum sibi Petrum aliquando custodiebant. Sicut

Exodi. 1. b.c.

Acto. 12. 8

Sicut

Acto. 12.
a. b.

G Sicut verò hic fugiēte puero Iesu, alij paruuli pro illo, qui solus quærebatur, intereunt: sic etiam tunc Petrum de catenis & carcere ab angelo liberatū, tyrannus quidē, huic (de quo loquimur) & opere similis & nomine, cum requisisset, nec tamen inuenire potuisset, pro illo eos à quibus custodiebatur, milites interemit. Et quid hoc, inquit, spectat ad causam? hæc enim non est solutio, sed geminatio quæstionis. Et ego id quidem noui, propterea quæ omnia eiusmodi profero, vt vno absoluam cuncta compendio. Quo nam ergo modo ista soluenda sunt, quamve poterimus probabilem proferre rationem? quoniam nõ quidem Christi fuga paruulis causa mortis extitit, sed crudelitas regis. Sicut etiam illis militibus non Petri liberatio causa interitus fuit, sed Herodis profecto vecordia: qui si vidisset parietē carceris temerè perfoßum, seras violenter reuulsas, habuisset colorem, quo vel dolum, vel desidiam custodientibus apostolū militibus imputaret. Cum verò integra, atque ita vt fuerant omnia permanerent, cum clausa ostia cernerentur, cū & custodum manus eadem catena constringeret (erant quippe pariter colligati) potuit ex his facile conijcere, si iuste id quod accideret iudicasset, quia neque virtute, neque calliditate hominū id fuisset effectum, sed diuina proculdubio potentia, atque mirificata: ex quo illud quoque fuisset secutum, vt non iniquè vindicaret in milites, sed deum qui id egerat, suppliciter adoraret. Sic enim fecit cuncta quæ fecit, vt non modo custodes in periculum non induceret: verum etiam per illos regem ipsum in viam veritatis adduceret. Si verò ille sapientissimo animarum medico, & ad commodum hominum cuncta facienti esse voluit ingratus: inobedientia languentis in culpa est, non peritia curantis. Quod in puerorum quoque causa dici consequentissimè potest. Quo enim Herodes sæuissime colore rationis iratus es, cum te à Magis illud videres? Non conignoueris ortum illum esse diuinum? Non tu principes conuocaueras sacerdotum? non ipse congregaueras scribas? Non etiam illi qui à te fuerant conuocati, prophetam secum in iudicium illius concilij protulerunt, qui olim ista prædixerat? Non intellexisti noua veteribus consonare? Non audisti quoniam magos stella deduxerit? Cur non erubisti tā laudabile studium Barbarorum? Cur non libertatē illorum, fiduciamque miratus es? Cur non es reueritus veritatem? Cur non ex præcedētibus etiam extrema pensitasti? Cur non ex his omnibus collegisti, nequaquam magorum illusioni deputandum esse quod factū est: sed diuine vtique virtuti, prouidē omnia atque vtiliter ordinanti? Quod si esses etiā magorum fraude deceptus, quid hoc præiudicaret innocuis? His, inquit, assentior. Bene enim Herodem omni excusatione nudasti, & ostēdisti scelestissimū prorsus homicidam, nondū tamen soluisti de iniquitate ipsius facti quæstionē. Et si enī ille egit iniuste, cur tamē deus agi ista permisit? Quid igitur ad

huiusmodi obiecta respōdeat? Illud profecto, quod semper & in ecclesia, & in domo, & in publico, & omnino vbiq; inculcare non desino, quodque à vobis summa cū diligentia cupio seruari. Stat enī certa illa, fixaque regula, & vna contra omnes huiusmodi aptissima ac validissima quæstiones. Quænam igitur hæc regula est? quæve ratio? Quia videlicet qui lædere velint, multi sint: qui verò ab alio lædantur, omnino nullus. Et ne in longū vos sententiæ huius conturbet ambiguitas, rē celeriter absoluā. Quicquid illud à quolibet hominū passu fuerimus iniuste: aut remissione peccatorum deus, aut amplioris mercedis retributione cōpēsāt. Atque vt lucidius incipiat esse quod dixi, rationē iuuenimus exēplis. Ponamus enim aliquem seruū multarū pecuniarum proprio esse domino debitorē, vim quoque perpeti ab iniuris hominibus hunc seruū, & quædam eorum quæ habebat amittere: si igitur dominus valēs coercere raptorem, atque violentū, nõ quidem seruo restituat erepta, sed tamen cuncta quæ perdidit, sibi illa computaret reddidisse: putasne læsus est seruus? Nequaquam. Quid verò si receperit plura quæ perdidit, nõne etiam lucra damni occasione collegit? Quod certè ab omnibus absque villo probatur ambiguo. Hoc igitur & in nobis cum iniuste aliquid patimur cogitemus: quia scilicet pro illatis nobis afflictionibus, aut remissionem accipiamus omnium peccatorum: aut si tanta in nobis delicta non fuerint, clarioribus honoremur coronis. Audi enim Paulū loquentem super eo qui fuerat fornicatus: *T radi, inquit, huiusmodi hominem satanæ, in interitū carnis, vt spiritus saluus sit in die domini Iesu.* Quorsum, inquit, dicitur ista? Nobis enim de illis sermo est læsus, qui ab aliquibus læduntur inimicis, non qui à doctoribus corriguntur. Nullo siquidē, si diligēter inspicias, hæc medio separātur. Etenim in quæstionem vertitur, si pati quippiam mali noxiū dicatur esse patienti. Sed vt de eo quod prius quæritur, sermonem faciamus, recordare beati Dauid, qui cum videret Semei illū amarissimè instantem, ex quoque periculis insultantem, ac mille cū opprobrijs obruentē: duces verò militiæ ardere in conuitiatoris interitū: prohibuit, & dixit: *Dimitte illū, vt maledicat, vt videat dominus humilitatē meā, & reddat mihi bonū pro maledicto hoc in isto die.* In psalmis quoque canēdo dicebat: *Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio iniquo oderūt me: & dimitte omnia peccata mea.* Lazarus quoque propterea intrauit in requiē, quia patiēter innumera huius vitæ aduersa sustinuit. Non igitur læduntur, qui lædi nobis videntur: si modo viriliter illata patiantur. Quinetiam hinc cum labora percipiunt, siue corripiantur à deo, siue à diabolo verberentur. Et quod, inquit, peccatum habebant paruuli, vt illis opus fuerit ignosci? De his quidem qui fuerunt etate legitima, rectè hoc dicitur. Qui verò tā immaturū sustinere finem, quænam illa propter quæ interfecti putentur, delicta fuerūt? Non me audisti pauloante dicentem:

A centem: quoniam si ea quæ soluantur peccata non fuerint, erit tamen retributio mercedis his qui iniuste aduersa aliqua patiuntur. Quid igitur obfuit in tali causa paruulis interemptis, & ad tranquillissimum, tutissimumque portū celeriter euectis? Quoniam si vixissent, inquit, multis potuerant florere virtutibus. Sed idcirco non exigua est præstanda merces, quoniam in tali causa interitū pertulerūt. Possumus verò illud referre, quod scilicet non eos permisisset deus tam celeriter hinc rapi, si eos præclari cuiusdam meriti futuros esse præscisset. Si enī etiam illos qui in summa malignitate victuri sunt, tanta tamen cum patientia sustinet: quanto magis hos non ita fuisset auferrī, si eos magnos quosdam præuidisset futuros. Et hi quidem sunt nostri super hac quæstione sermones, imò ne ipsi quidem nostri omnes: sed sunt alij multo his remotiores, quos diligenter nouit ille qui cuncta dispensat. Huic igitur comprehensione huius rei certiore commissa, ad sequentia prouehamur, & ex afflictionibus ceterorum fortiter omnia ferenda discamus. Etenim non parua tunc Berhlehem luctus tragœdia comprehendit, cum passim paruuli ab ipsius matrū raperentur vberibus, ad crudelem illam mactationem ducerentur. Quod si adhuc animo paruus es, & infra perfectionem probatæ in aduersis philosophiæ iaces, disce illius qui ista præceperat, finem tyranni, & in hac aliquantulum consolatione respira. Satis enim ille tunc celerem ob tale facinus poenam recepit, tantoque congruentia sceleri supplicia persoluit. Siquidē vitam istā morte terribilissima, & multo hac quā insontibus intulerat miserabiliorē finiuit: malaque alia mille sustinuit, quæ facile nostis, quotquot Iosephi super his legistis historiā. Quæ ego, ne in longum verba producerē, neue continuū textum expositionis inciderē, superfluum duxi præfenti inferere sermoni. Tunc impletum est quod dictū est per Hieremiā prophetā, dicentem: *Vox in Rhama audita est, ploratus & ululatus multus.* Rachel plorans filios suos, & noluit cōsolari, quia nõ sunt. Admirabilis consequentiā: quia verò auditorē magnitudine horroris impleuerat, cum vtique violētā illā iniquam atque crudelē descripsisset mactationē: rursus eū cōsolatur, & dicit quod nõ idcirco illa facta sint, quia ea deus prohibere nequieuerit, aut futura non viderit: sed quæ certè & præscie rit, & per prophetam longè antè prædixerit. Nequaquam igitur turberis, & concidas, ad ineffabilem prouidentiam eius prospiciens: quoniam & per illa quæ operatur ipse, & per ista quæ ab alijs fieri solent, perspicue possumus intueri. Quod igitur dominus discipulis loquens ait, hic etiam coaptādū est. Quibus quoniam condemnationes, captiuitates, & totius orbis oppugnationes, interneciuaque prælia præcinebat, releuās eos & cōsolans, ait: *Nõne duo passeres assē vaneunt, & vnus ex illis non cadet in terrā sine patre vestro qui in cœlis est?* Hæc verò dixit, ostendēs quia nihil fieret eo nesciente, sed spectan-

te quidem cuncta: non tamen cuncta faciente, ac si diceret: *Nihil omnino turbemini, neue pauceatis: ille enim qui & præuidet ista omnia, quæ & sustinet, & potest profecto prohibere, vobis vtique proficiēdo non prohibet: quod in nostris quoque temptationibus cogitare, & satis hanc idoneam consolationē poterimus accipere.* Et quid, inquit, etiam Rachel cum Berhlehem commune dicit? Rachel, inquit, plorans filios suos. Quid autē Rhama pertinet ad Rachel? Rachel mater fuit Benjamin, quæ defunctam sepelierunt in Hippodromo, qui est iuxta Berhlehem. Quia igitur & sepulchrum vicinū erat, & campus ipse in Benjamin forte contigerat: Rhama quoque ad eandem pertinebat tribum, & à principe tribus, & ab ipso interfectionis loco consequēter eos qui occisi sunt, filios eius vocauit. Deinde cum ostēdisset incurabile illud vulnus infixū, ait: *Et noluit cōsolari, quia non sunt.* Rursus etiam hic dicimus, quod paulò antè dicebam: nunquam nos debere omnino turbari, cū accidunt aliqua quæ promissionibus dei aduersari videantur. Ecce enim adueniente ipso domino ad illius populi, imò totius orbis salutem, qualia populi exordia mater fugit, intolerabilibus patria calamitatibus occupatur, cædes innumeræ, omnibusque amariore mortibus perpetrantur, ploratus & luctus ingens vbiq;: Neque est cur conturberis, sic ille rempublicā suam semper auspiciatur, ingens virtutis suæ nobis exhibens argumentum: sic apostolos suos deduxit, atque omnia restituens contraria contrarijs componit, quod maiori cum admiratione fiant. Cæsi igitur eiētque & mille tormēta passi apostoli, victores tandem persecutorū suorum euadūt. Defuncto autem Herode, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto, dicens: *Surge & accipe puerū, & matrem eius, & vade in terrā Israël.* Nõ iam dicit, fuge: sed, vade. Vidēsne rursus tribulationi requiem succedentem, deinde periculū imminere post requiem? Rediens enim montanam illā regionem reliquit, & in propriam rursus habitacionem reuertitur, & crudelem illum paruulorum interfectorem vidit extinctū. Deinde ingressus domum, priorum discriminum reliquias offendit, filium scilicet tyranni viuentem, atque regnantem. Quoniam autem modo in Iudæa regnabat Archelaus, cū ipsi prouinciæ Pilatus Pontius præsideret: recēs adhuc erat Herodis interitus, & necdum regnū illud fuit in multa diuisum: itaque nuper patre defuncto, filius interim pro ipso tenebat imperiū. Nā frater quoque Herodis eodē erat nomine, propter quod euāgelista signatè addidit. Pro Herode, inquit, patre suo. Quod si in Iudæam propter Archelaū, inquit, venire metuebat: debuit etiā Galileam propter Herodem timere. Sed mutandę regionis causa iam nulla remanebat, cū iam res profecto essent quietæ. Omnis quippe impetus persequentis in Berhlehem eiusque finibus desauerat: qua vtique cæde completa, opinabatur Archelaus

Antiquitatum lib. 17.
cap. 8. 9.
& 10.

Hier. 31. c.

C

Mat. 10. c.

Glaus omnia iam peracta, atque in illa multitudine paruulorum, eum quoq; qui solus quaerebatur extinctum. Alioqui si scisset mortuo patre, non occisum eum quem regem timebat futurum, sollicitior ipse fuisset in reliquum, atque in persequendo paternae crudelitatis imitator. Venit igitur Ioseph in Nazareth, simul & periculum fugies, & amori patriae concedens: quod ut faceret securius, angeli super ea re responsum accepit: quanquam Lucas non dicat eum illuc ex responsi autoritate venisse, quia more purificationis impleto reuersi sunt in Nazareth. Quid nam igitur dicendum est? quod scilicet Lucas illud tempus profecto describens, quod fuit priusquam in Aegypto fugarentur, haec dixerit. Neque enim ante emundationem illuc eos deus ire iussisset, ne utiq; contra legem aliquid videretur admittum: sed ritum quidem illos purificationis implere, non tamen Nazareth redire praecipit, ac tum demum in Aegyptum fugere. Sed illi regione patriae diligentes, istud vltro fecerunt. Qui enim in Bethlehem non nisi ob causam descriptionis ascenderant, cum prope ne stadii quidem ibi haberent locum, ea re propter quam illuc ventum fuerat impleta, reuersi sunt Nazareth. Propterea quippe & angelus cum ipsorum faciens voluntate, in propriam illos domum remittit. Verum ne istud quidem ociose factum putemus, quod certe porro ante praedictum est. Ut impleretur, inquit, quod dictum est a propheta, quoniam Nazareus vocabitur. Quis igitur hoc asseruit prophetarum? Nequaquam scruteris ista, neq; in huiusmodi fueris curiosus. Multa enim ex propheticis periere monumentis, quod de historia Paralipomenon probare possibile est. Desides enim cum essent Iudaei: nec desides modo, sed & impij: alia quidem perdidit negligenter, alia vero tum incenderunt, tum conciderunt. Et de prophana quidem tali Hieremias refert, de negligentia vero in quarto Regum libro

4. Reg. 22 b. & seq.

legimus: quoniam post multum temporis vix Deuteronomij sit volumen repertum, defossum quodam in loco, ac penes deletum. Si autem absq; vlla incensione templi, absq; vilo impugnante ciuitatis tumultu, sacri tamen libri variè deperiebant: quis iam istud inter illas depopulationes, vastationesq; hostium, inter illa templi ac totius vrbs incendia contigisse miretur? Caterum quia prophetae praedixerant, idcirco etiam apostoli Nazarenum eum frequenter appellant. Hoc ergo est, inquit, quod prophetiam de Bethlehem fecit obscuram? Nequaquam, imò hoc ipsum illos potius admonere, & ad perscrutandum ea quae de illo dicta sunt, concitabat. Sic etiam Nathanael ad eum inquirendum venit, dicens: A Nazareth potest aliquid boni esse. Erat enim viculus ipse vilissimus: imò non ille tantummodo, sed cuncta prorsus regio Galilaeae: propter hoc dixit: Interroga, & vide, quoniam propheta a Galilaea non surgit. Verum ille tamen: ne inde quidem erubescens vocari, ostendit quod nullius, quae

Ioan. 1. g. Nazareth viculus.

Ioan. 7. g.

secundum hominem magna videntur, indiget. Nam & discipulos de Galilaeae regione elegit, ubiq; occisiones amputans desidia ac torpore languentibus: ac docens quod nullius rei indigeamus externae, si voluerimus studere virtuti. Propterea ne domum quidem vsquam possedit. Filius, inquit, hominis non habet ubi caput reclinet. Et Herodis insidias fugit, & natus in praesepio collocatur, & in diuersorio manet, & matrem elegit pauperem: nos videlicet erudiens, ne quid horum esse erubescendum putemus. Itaq; ab ipsis omnino principijs vniuersam mundi pompam, omnem superbiam atq; arrogatiam calcans, solius nos sectatores praecipit esse virtutis. Cur enim tu de nobilitate patriae tumescas, cum te ego totius mundi iubeam esse peregrinum? Cumq; talem esse te liceat, ut ad comparationem tui totus hic orbis iudicetur indignus. Quemadmodum enim Christianus ista debet despiciere, quae ne ab ipsis quidem gentilijs philosophis alicuius precij iudicatur: sed longè extra bona hominis constituta, & extreme cuiusdam status sortita regionè. Et cur, inquit, Paulus tale quid dicit? Secundum electionem autè charissimi, inquit, propter patres. Sed require, quando, & de quibus, & ad quos loquens hoc apostolus dixerit. Ad eos nempe hic sermo est, qui ex gentilibus Christiani, de fidei priuilegio magnum quiddam tumebant, contraq; Iudaeos sese insolentius iactabant, atq; hoc ipso eos a societate fidei repellabant. Reprimens igitur illorum tumorem, ad fidem istos trahit, atq; ad eundem zelum credulitatis accedit. Caterum quando de magnis loquitur viris, atq; in omni virtute fortissimis, quemadmodum loquatur attende. Qui autem, inquit, haec dicunt, significant se patriam inquirere: & si quidem illius meminissent, de qua exierant, habebant utiq; tempus reuertendi: nunc autem alteram meliorem expectant. Et rursus: secundum fidem mortui sunt omnes isti, non reportantes promissiones, sed de longè eas aspicientes, & salutantes. Et Ioannes quidem ad se venientibus in clamabat: Ne velitis dicere, quia patrem habemus Abraham. & iterum Paulus: Non enim omnes qui ex Israël, hi sunt Israelitae: neq; qui filij carnis, hi filij dei. Quid enim filios Samuelis necessitudo iuuat parentis, cuius non fuerunt virtutis haeredes? Quid autem etiam Mosi liberis paternae profuit cura iustitiae, cuius eis non successit imitatio? Itaq; neq; ad illos patris imperium quasi ex successione defertur, qui illum vocabulo tantum signabant parentem: sed ad eum migrat, qui illius erat filius virtute, non genere. E regione vero quid Timotheo nocuisse creditur, quod fuit de patre gentili? Quid autem è diuerso, Noë filius, de patris virtute lucrat? est, qui ex ingenio factus est famulus: Vidisti certè quod non suffecerit ad suffragium liberis, paterna nobilitas. Vitia siquidem voluntatis vicerunt priuilegia naturae: & peccantem non modo de nobilitate patris, verum de ipsa libertate etiam pepulerunt. Esau quoq; nonne sancti Isaac erat

Luc. 9. g. Luca. 9. b. & 13. f. Ibidem. 2. a. c.

L

Rom. 11. d

Heb. 11. d.

Ibidem. c.

Luc. 3. b.

Rom. 9. b.

1. Reg. 3. a.

Acto. 16. a

Gen. 25. c.

erat

Aerat filius, magno etiam patris fauore munitus, qui scilicet studebat atq; cupiebat primatus ei benedictionem donare, propter quod etiam ille omnia patris iussa faciebat: sed tamen quia prauus moribus erat, nihil ex his omnibus adiutus prorsus est: sed & iuxta naturae ordinem prior, & de patris voluntate securior, quia tamen displicebat deo, omnia quae iam tenere videbatur amisit. Et quid ego de hominibus loquor? Iudaei quondam filiorum dei honore gaudebant, sed decoloratos vitij nihil iuuat tanta nobilitas. Si igitur dei quis filius factus, nisi huic nomini meritum virtutis addiderit, etiam maius subito profecto habebit supplicium: quid mihi iam auorum, atq; proauorum memoras dignitates? Hoc autem non in veteri solum, sed in nouo etiam testamento contigisse certum est. Quotquot, inquit, receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri. Sed plurimos tamen ex huiusmodi filijs nihil patrem Paulus profuisse denunciat. Si circumcidamini, inquit, Christus vobis nihil proderit. Quomodo igitur his qui curam sui habere voluerint, humanum poterit prodesse suffragium? Nequaquam ergo hominum accedamus sententiae, qui de nobilitate ac diuitijs gloriantur, ne in extremam inopiam decidamus: sed illam potius expetamus opulentiam, quae consistit in splendore virtutis. Illam vero paupertatem refugiamus, quae nos constituit in squallore vitiorum, per quam ille diues versus in pauperem est, qui ne vnus quidem erat guttae dominus, aquam certè multis precibus ambiebat: nec est omnino inter nos quisquam qui tanta egestate teneatur. Quamlibet enim aliqui nimia tabescant fame, aquae tamen non gutta solum, sed & copia aequaliter perfruuntur: nec ea solum, sed multo etiam maiore solatio. at non etiam ille diues, qui vsq; ad guttae quoque inopiam singulari egestate deuenerat, quodq; erat multo acerbius, nullum omnino aliud paupertatis solamen poterat inuenire. Quid igitur tota mente diuitijs inhiamus, quando quidem nos istae in coelum euehere non possunt? Responde, quae so, si terrenus forte rex diceret, non possit diuitum quenquam in ipsius fulgere regno, aut aliquo honore decorari: nunquid non certatim omnes abijcerent in honoratas repulsasq; diuitias? Si igitur apud terrenum regem honorem nobis auferrent opes, continuo despiciabiles fierent: rege vero coelorum in clamante nobis, ac dicente, quia difficile sit nos cum diuitijs diuinæ illius habitationis intrare vestibulum, non impendimus omnia? Nunquid non libentissime carebimus vniuersis, modo ut coelorum regnum introire mereamur? Et qua tandem digni venia sumus, qui his nos omni ambitione circumdamus, quibus reiectis interclusam hanc nobis viam facile possumus aperire? At verò nos thesaurum nostrum non solum in arcibus recondimus, verum etiam terrae defodimus, modo ne illum custodiendum transferamus in coelum. Quod faciendo tale quiddam facis, quale si aliquis agricola accipiens fructum Tomus secundus.

Ioan. 1. b.

Galat. 5. a.

Luc. 16. f.

Mat. 19. c. & Mar. 10. b.

mentum in terra fertili seminandum, vberem quidem agrum relinquat, in lacum verò frumentum omne demergat, ut eo nec ipse potiat, & frumentum sui corruptione deperat. Sed illa videlicet ab eis mira, & prorsus electa ratio proferatur. Quoties enim nos ista culpamus, dicere solent, non parum sibi consolationis afferri, quod ea videant cum diligentia sibi cuncta seruari. Quinimmo non videre sibi ista reposita esse, grande solatium est, & mira securitas. Tu verò propter reconditas tibi opes non solum solitudinis anxietate cruciaris, sed etiam mala caetera, multoq; his grauiora perpetaris, formidando mortes, pugnas & insidias, tum ne publica sauiat fames, & populus vacui ventris impulsu aduersans domum tuam corripiat, cum certè ipse tu potius amando diuitias, & famem in vrbem, & quod est fame grauius, hoc ipsum domui tuae discrimen importes. Neque enim facile videas aliquos inopiae necessitate deficere. Possunt quippe multa varijs modis ad huiusce miseriae solatiū prouideri: propter pecunias verò, atque diuitias, caeterasq; huiusmodi causas, plurimos tum occultè, tum publicè interemptos esse monstraui. Et multis quidem talium exemplis malorum, viae, agri, fora, omniaq; iudiciorum loca plena sunt. Quinimmo si respicias mare ipsum, humano sanguine videas cruentari. Non enim in terra tantummodo tyrannis ista dominatur, sed in pelago quoque multa cum insolentia, temulentijsq; bacchata est. Nam hic quidem congregandi auri cupidus nauigat, alter verò propter ipsum necatur aurum, & vna atque eadè tyrannis alium mercatorem, alium fecit homicidam. Quid igitur potest ærumnosius amore pecuniae, vel etiam perniciosius inueniri, quado propter eam plurimi & peregrinantur, & periclitantur, & saepe etiam trucidantur? Et quis, inquit, miserebitur incantatoris a serpente percussus? Oportebat enim, ut scientes hanc crudelissimam tyrannidem, procul eius refugerent seruitutem, atque a tam inutili, & imperioso amore requiescerent. Et qua nam, inquit, hoc ratione possibile est? Si scilicet alius, id est coelestis regni amorem, intra tuum pectus incluseris. Qui enim concupiscit illius regni gloriam, facile irridebit auaritiam. Qui semel Christi seruus effectus est, non erit mammonae famulus: cuius certè è regione sit dominus. Illa enim ut fugietem sequi, ita fugere consuevit sequentem. Nullum sic honorat, ut contemptorem sui: nec ita irridet aliquem, ut eos qui illam nimie concupiscunt: nec irridet modo, verum etiam vinculis eos mille circumligat. Itaque soluamus aliquando hos pessimos, arctissimosq; nodos. Quid rationalem animam in famulatum adducimus, irrationalis materiae omniumq; malorum parentis? Sed è grande ridiculum. Nos enim illam incessimus, at verò illa nos rebus impugnat, sicut seruos quospiam per orbem nos iugiter inhoras, & quasi venales per cuncta circumferens. Quod quid turpius possit, quidve indignius inueniri? Si enim

Ecclesi. 12. e

F

dd enim

G enim insensibiles materias non vincimus, quemadmodum incorporeas possumus superare virtutes? Si vilissimam terram & abiectos lapides minimè despiciamus, principatus quoque quomodo nobis potestatesque subdemus? Quemadmodum verò ipsum illud poterimus decus castitatis tenere? Si enim aspectu subito splendor auri etiam nos sui cupiditate succendit, quoniam modo possumus pulchram faciè pudico animo ac oculo præterire? Etenim tanto quidam in hanc tyrannidem amore concurrunt, ut eos ipse quoque aspectus auri sepe perturbet. Qui etiam factum se loqui aliquid arbitrantur, cum quasi ludendo dicunt, iuari quoque; oculos quoties aureus nummus aspicitur. Sed periculosè, ò homo, in talibus ludis: nihil enim perinde & animæ oculis, & corporis, ut huiusmodi cupiditatis morbus incommodat. Hic quippe est amor ille terribissimus, qui lampades stultarum virginum extinxit, easque à sponsi exclusit thalamo. Hæc enim ut dicis, species oculis accommoda, non fuit Iudam ad domini re-

Mat. 25. a.

H sperare voluntatem: quinetiam ut cæcum duxit in laqueum, mediumque dirupit, postque illa omnia ad gehennæ supplicia transmisit. Quid est hac igitur peste iniquius, quidve perniciosius: non dico de materia pecuniarum, sed importuna ista cupiditate hominum atque furiosa? Nam crebro & pugnas ciet, & multo sanguine mortalium madet, omni que fera prorsus immanior incidentes sibi rabido ore dilaniat: quodque his multo est grauius, ne ipsos quidem facit sentire laniatus. Oportebat enim eos qui tam dira patiuntur, & ad prætergradientes quosque tendere supplices manus, & impensè in auxilium conuocare, qui è diuerso etiam delectantur & gratificantur his morsibus. Quo quid unquam potest infelicius, quidve furiosius iudicari? Hæc igitur omnia intelligentes, fugiamus morbum hunc omnino letale, & venenatissimos auaritiæ morsus remedio congruente curemus. Satis ab hac procul peste fugiamus, ut & hic tutam vitam habeamus atque tranquillam, & thesauros consequamur futuros, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Homilia. x. ex capite. iij.

IN diebus illis venit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudææ, & dicens: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. De quibus hoc vult intelligi diebus? Neque illud hic videtur tempus notare, quo adhuc Iesus puer Nazareth venisse legitur: nam post triginta ferè annos aduenit Ioannes, sicut Lucas euangelista significat. Quemadmodum ait igitur, in illis diebus: Mos est scripturarum, & utique celeberrimus, hoc uti locutionis modo, non solum cum ad præteritam narrationem aliud continuò tempus adiungitur: verumetiam cum illa narrat, quæ post multorum annorum spacia contingunt. Sic denique & dominus cum in Oliueti monte resideret, & accedentes ad eum sollicitè discipuli de captiuitate Hie-

rusalem, deique ipsius seiscitarentur aduentu: & certè nostis quam grandi vtrunque hoc tempus medio diuidatur, cum de vrbis subuersione dixisset, sermoneque de his disputans terminasset, iamque ad dicendum de mundi fine transiret: tunc, inquit, hæc vel illa erunt. Dicendo autem, tunc, non utique tempora quæ plurimum à se erant discreta, coniunxit: sed illud tantummodo quo hæc euentura erant, tempus notauit, dicens: In diebus illis. Non enim quasi continuò hæc secutura monstraret, id posuit: sed in illis, inquit, diebus, in quibus certè ista contingeret, ad quæ narranda progreditur. Et cuius, inquit, rei gratia post triginta annos Iesus venit ad baptismum istud, cum legem erat veterem soluturus? Propterea usque in hanc ætatem, quæ omnia potest capere peccata, in legis obseruatione permansit, ne quis diceret, ideo eum soluisse legem, quia eam non valuisse implere. Neque enim omnis prorsus ætas cunctis vitij opportuna est. Nam primos adhuc annos imprudentia, & imbecillitas animi simul obsidet: adolescentiæ verò tempus feruentior impugnat libido: reliquam verò ætatem habendi maximè sollicitat cupido. Propterea igitur omnem hanc Christus expectauit ætatem, per quod omne tempus iustitiam legis impleuit: ac tum demum venit ad baptismum, quasi cumulum illud cunctis obseruationibus legis imponens. Audi etenim quid loquatur: Sic, inquit, decet nos implere omnem iustitiam. Quod dicit, huiusmodi est: Omnia iam legitima compleuimus, nec vllum transgressi sumus aliquando mandatum: vnum adhuc deest solummodo, oportet etiã istud adiungi, sicque à nobis iustitia omnis implebitur. Iustitiam verò hic complementum cunctorum nominat mandatorum. Christum igitur propter eam, quam diximus causam, ad baptismum venisse manifestum est. Sed inquirendum videtur, unde ipsum baptismum, & quamobrem fuerit institutum: quia enim non à semetipso Ioannes, sed deo illum mittente ad mysterium istud accesserit, etiam Lucas euidenter ostendit, dicens: Verbum domini factum est ad Ioannem filium Zachariæ: id est, præceptum dei. Et ipse ait: Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris spiritum sanctum descendentem, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Qua verò de causa ad baptizandi est missus officium? Et hoc nobis idem Baptista declarat, dicens: quonia venerit in regione Iordanis prædicans baptismum poenitentiae, in remissionem peccatorum: & certè remissionem hoc baptismum non habebat. Hoc enim munus illius baptismatis erat, quod postea Christus instituit. In hoc enim vetus homo noster crucifixus est, ac sepultus, & ante crucem nusquam prorsus remissio extitit peccatorum. Siquidem ubique ipsius hoc sanguini deputatur, id enim istud Paulus affirmans: Sed emundati, inquit, estis: sed sanctificati estis, non per baptismum Ioannis, sed in nomine domini nostri Iesu Christi, & spiritu dei nostri. Et alibi ipse dicit: Ioannes quidem prædi-

1. Cor. 6. c.

Acto. 1. a.

Luc. 3. a. prædicauit baptismum poenitentiae: & non ait, remissionis: sed ut crederent in aduenientem post eum. Cum enim nondum pro peccatis mundi hostia fuisset oblata, cum necdum spiritus sanctus descendisset, nec peccatum est solutum, nec inter dominum atque homines inimicitia sublata, nec maledictio expuncta: quomodo remissio peccatorum facta dicitur? Quid igitur est quod ait, in remissionem peccatorum? Erant omnino Iudæi peruersæ mentis, nec peccatorum suorum mordebantur reatu: sed cum maximis sceleribus tenerentur obnoxij, audebant sibi tamen arrogare iustitiam. Quod certè præcipue à fidei illos veritate decussit. Hoc enim etiam Paulus accusans, ait: Quoniam ignorantes dei iustitiam, & suam quærentes statuere, iustitiæ dei non sunt subiecti. Et rursus: Quid ergo dicemus, quod gentes quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam? Israel autem sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit. Quare quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Hæc igitur causa malorum cum esset, venit Ioannes, nihil aliud faciens quam ut illos ad peccatorum suorum cognitionem trahat. Hoc illius etiam habitus ipse ostendit, qui utique compunctioni ac poenitentiae congruebat. Hoc ipsa quoque prædicationis verba eius declarant. Nihil enim aliud aiebat, quam, Facite fructus dignos poenitentiae. Quia igitur priorum obliuio peccatorum, sicut etiam Paulus ostendit, insolentes eos aduersus Christi dona faciebat: è regione verò delictorum memoria requirendi liberatoris, & consequendæ veniæ desiderium suscitabat: ad hoc Ioannes præparaturus aduenit, suadens eis refugium poenitentiae: non ut castigarentur, sed ut humiliores poenitendo facti, & peccatorum suorum crebrius recordates, ad dona remissionis accurrant. Vide igitur, quam hæc diligenter expresserit: cum enim dixisset, quia venerit prædicare baptismum poenitentiae: intulit, in remissionem peccatorum: quasi diceret, ego illis confiteri peccata sua, & poenitentiam agere persuasi, non ut castigarentur omnino, sed ut dignius postea remissionis dona susciperent: nisi enim seipso ante damnassent neque sanè gratiam requisissent. Non querentes verò gratiã, neque remissionem profectò assecuti fuissent: ita istud baptismum, alterius, id est Christi baptismatis præparatio est: & idcirco dicebat ut crederent in aduenientem post eum, præter illam quam diximus, aliam quoque causam baptismatis ponens. Neque enim dignum erat ut beatus Ioannes singulas adiret domos, & quasi apprehensa manu circûduceret Christum, atque ipsum credendum esse clamaret, ac presentibus cunctis atque cernentibus beatam illam vocem emitteret, ceteraque cuncta compleret. Propterea igitur venit ad baptismum. Nam & baptizantis fama, & causæ dignitas omnes trahebat, atque ad Iordanem vocabat, & frequentissimum quoddam colligebat theatrum: propterea & aduenientium ad se tumore reprimi, eisque suadet, nequaquam de ipso

Tomus secundus.

magnum aliquid suspicari: ostendens illos extremorum esse reos malorum, ob quæ maximè illis imminere supplicium, nisi agant poenitentiam, & parentibus derelictis, eaque quam de illis habeant iucunditate contempta, toto aduenientem Christum corde suscipiant. Quo adhuc tempore in occulto erat non modo dignitas, verumetiam presentia ipsa Christi, ita ut à plurimis & mortuus crederetur, recordantibus videlicet eam cædem, quæ paruulos depulata est. Et si enim duodecimo ostendit se ætatis suæ anno, rursus tamè se celauit, ac textit. Propterea igitur ad manifestandam cognitionem sui, clariore opus habebat & celsiore præcipio. Et idcirco tunc primum incepit beatus Ioannes ea quæ Iudæi nusquam vel à prophetis, vel à quibuscunque alijs audierant, voce clarissima prædicare. Nihil verò iam de terrenis promissionibus loquens, regnum profectò annuncians, instare cælorum regnum: hic autem aduentum Christi, absque dubio Christi & priorem significat, & secundum. Et quid, inquit, ad Iudæos? Neque enim quid dicit, intelligunt. Sed propterea, inquit, tectius loquor, ut ipsa per moti obscuritate dictorum, ad inquirendum illum veniant, quæ audiunt prædicari: in tantum venientes ad se spebus melioribus erigebat, ut & publicani plurimi, & milites quod eos facere oporteret, inquireret, ac sollicitè interrogarent, quemadmodum vitam suam instituire deberent. Quod certè signum euidenter erat, eos presentium rerum curis leuatos, ad celsiora suspicere: iamque fideliter imaginari tum supplicia, tum præmia futurorum. Cuncta quippe quæ audiebant, quæque cernebant, ad altiorem eos sapientiam subleuabant. Considera enim quale tunc fuerit, videre hominem post triginta annorum spacia ab eremi vastitate venientem, filium certè pontificis, nullius prorsus ex rebus necessarijs indigentem, mirabilem profectò omnibus, & per cuncta reuerendum, quem Esaias quoque testimonij sui authoritate decorabat. Nam & ipse aderat prædicans eum, ac dicens: Hic est quem olim venturum promissi clamantem in eremo voce clarissima, ac prædicantem. Tanta enim gratiæ largitate omnia hæc futura propheticus sermo prædixerat, ut non solum ipsum dominum, sed etiam ipsum ministrum eius multo antè præcineret: nec illum solummodo prænunciaret, verumetiam locum in quo erat habiturus, sed & modum prædicationis eius doceret, quantaque per illum morum emendatio esset futura exprimeret. Considera igitur quemadmodum in eisdem sententijs, etsi non in eadem omnino verba, conueniant euangelista scilicet & propheta. Quid enim de Ioanne Esaias ait: Cum (inquit) aduenierit, clamabit: Parate vias domini, rectas facite semitas eius. Ipse verò cum aduenisset, aiebat: Facite fructus dignos poenitentiae. Quod utique tale est, quale si diceret, parate vias domini. Vides igitur & per illa quæ propheta prædixerat, & per ista quæ ipse prædicebat Ioannes, vnum idemque monstrari, scilicet & quod præ-

Esa. 40. a.

Hic, & Luc. 3. b.

dd ij cursor,

G cursor, & viam domini paraturus aduenerit: nō vt remissionem peccatorum daret, sed vt eorum prepararet animas, qui omnium dominum erant recepturi. Lucas verō etiā amplius aliquid adiecit. Neque enim initium solummodo indicasse contentus, omnem de ipso propheticae ordinem narrationis inseruit. Omnis, inquit, vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt praua in directa, & aspera in vias planas: & videbit omnis caro salutare dei. Vidisti certē quemadmodum antē veniens propheta cūcta prēdixerit: videlicet, & quāntus etiā ad Christum populi concursus, & quanta per Christum in melius rerum esset futura mutatio, quāq; affluens bonorum caelestium largitas, quāve horum omnium causa esset bonorum: quanquam hāc ipsa per allegoricam significauerit figuram, quod certē genus loquendi maximē prophetas decet. Cū enim dicit: Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erūt

H praua in directa, & aspera in vias planas: ostēdit & humiles sublimandos, & ē diuerso sublimes humiliandos: ac difficultatem legis, fidei facilitate mutandam. Non iam, inquit, ad iustificationem merendā sudores peccatoribus imminentes & labores: sed gratia omnibus occurrit, ac venia plurimo salutis plena compendio. Deinde causam quoque ipsam quā id faceret ostendens: Quoniam, inquit, videbit omnis caro salutare dei. Nō Iudei iam solummodo, atque profelyti, sed omnes terrē prorsus, ac maria, atque vniuersum humanum genus. Siquidem appellatione prauorum, omnem corruptam vitā vitiosamq; signauit: publicanos scilicet, atque meretrices, latrones, magosq; significans, qui de priorī cōuersatione prauissimi, ratis in reliquum gressibus occurrerunt. Quod certē etiam dominus ipse dicebat: Publicani & meretrices praecedent vos in regno dei, quoniam crediderunt. Id ipsum etiam alio sermone propheta prēdixit: Tunc lupi, inquit,

I & agni pascentur simul. Sicut enim ibi vallium appellatione, vel collium, inaequalitatem morum vna dixit philosophiae aequalitate miscendam: ita hic quoque per irrationalium differentiam, ostēdit vitam hominum cultibus moribusque diuersam, in eandem religionis coituram esse concordiam: hic quoque causam ipsius societatis adiungens. Ea verō est: Insurgit, inquit, gentium rector: in cum gentes sperabūt. Quod ibi vtique alio sermone signauerat dicendo: Quoniam videbit omnis caro salutare dei. Illud sursum deorsumq; significans, quod scientia Euangelij huius, ac singularis potentia toto diffundenda esset orbe terrarum, quā humanum genus a feris moribus, & lapideis cordibus, ad plurimam mansuetudinem ac teneritudinem mentis repentē conuerteret. Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos. Animaduertistis nempe quemadmodum ipsi propheta aliqua prēdixerint, aliqua verō euangelistis dicenda serua-

uerint. Et idcirco Matthaeus & prophetiam posuit, & propria subiunxit: non vtique quasi superfluum esset, atque ociosum putans, si de sancti habitu quoque dixisset. Erat enim omnino mirabile humano in corpore tantam videre tolerantiam. Quod certē Iudaeos magis ad credendum trahebat, cū in Ioanne Heliam cernerent, atque in illius beati recordationem, per istius virtutem redirent: immo multo etiam maiore admiratione caperentur. Siquidem ille in vr̄ibus pascebatur, hic verō ab ipsis incunabilis in eremo semper inhabitauit. Oportebat enim praecursorem illius, qui omnia vetera dissolueret, id est maledictionem, moerorem, dolorem, laborem atque sudorem, aliqua & ipsum muneris huius symbola gestare, & superiorem illa condemnatione esse. Itaque non aratro curuus incubuit, non in sulcos campum scidit, non in sudore faciei suae panem comedit: sed erat illi impraeprata mensa, & facilis amictus, & habitatio facilior amictu. Neque enim vel tecto indiguit ille vel lecto, non mensam vel aliqua huiusmodi requisit, sed angelica quadam vita mortali in carne resplesuit. Propterea etiam vestimentum de pilis camelorum habuit, vt habitu quoque ipso mundi contemptum doceret: suadens ceteris nihil cum terra habere commune, sed ad priorem nobilitatem reuerti, quam certē habuerat Adam priusquam de victu, vestituq; curaret. Ita ille tunc habitus poenitentiae, pariter & regni iudicia praerebat. Neque verō dixeris, & vnde illi cilicinū vestimentum, vnde etiam ipsa zona, qui certē in eremo ipse versabatur? Si enim hinc pateris quaestionem, alia quoque horum similia plura reperies. Quemadmodum in solitudine hyemes pluuiasq; sustinuit, & hoc tenero adhuc corpore, atque aetate puerili. Quemadmodum valuit rudis adhuc natura carnis, tantas inaequalitates aërum cum illa ciborum tenuitate tolerare, vt de reliqua eremi afflictione sileamus. Vbi nunc illi sunt, qui nimis illam inanem, atque vanam Cynicorum impudentiam pro virtute sectantur? Quae enim philosophia, aliquandiu quidem inclusum dolo coartari: post hęc verō ingenti luxu, intemperantiq; dissolui: fulgere annulis, prolui phialis, puerorum atque puellarum ministerijs abundare, multaq; alia pompae vanitate circumdari, & sub professione philosophiae vtraque immoderatione delinquere? At nō etiam Ioannes talis apparuit, sed eremum ita ille habitauit, vt coelū: omnisq; verē philosophiae virtute decoratus est, & quasi angelus aliquis ē cœlo, ita in ciuitatem a solitudinis vastitate descendit. Ingēs quidem athleta pietatis, ac velut toto spectante mundo, dei iudicio coronatus, & caelestis cuiusdam philosophiae dignitate resplendens. Et hoc nondū destructo vtique peccato, necdum lege cessante, aut morte deuicta, nec cōfractis certē aeneis portis: sed vetere adhuc morte regnante. Tantū enim valet fortis animus, ac virtutis semper amore flāmat: & vbiq;

A & vbiq; obuia sibi impedimenta transiliens: sicut etiam Paulus in noui iam testamenti obseruatione faciebat. Et cur, inquis, etiam zona vsus refertur? Mos iste apud antiquos vigeat, priusquā in mollem istum ac fluidum habitum laberentur: sic itaq; & Petrus cinctus inuenitur & Paulus. Virum, inquit, cuius hęc zona est. Helias quoque, sanctiq; ceteri istud virtutis insigne gesserunt: quod scilicet in iugi opere versabantur, siue iter agerent, siue aliud quid necessarij ac properandi laboris arriperent. Nec propter ista tantummodo, sed vt omnē quoque superbiendi rationem conculcarent, seq; ad omnem laborem ipso quoque habitu praepararent. Quod quidem ipse Christus pro maxima praedicat laude virtutis. Quid, inquit, exiistis videre ī desertum hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Si verō ille in omni vitā ratione mundissimus, cœloq; ipso clarior, & prophetis celsior, quo nullus hominum maior fuit, quiq; tanta apud deū

B familiaritate gaudebat, ad omnem tamen patientiam durabat laborum, satis altē deliciarum fluxa despiciens, atque ad omnem se vitā rigorem coartans: quam nos satisfractionem afferre poterimus, qui post tot Christi beneficia, postq; mille nostrorum onera peccatorum, ne minimam quidem partem illius castigationis imitamur: sed comestationibus & potationibus dediti, ac peregrino odore fragrantēs, vel potius foetentes, nihilq; a theatralibus foeminis discrepantes, ac nosmetipsos eneruantes vndique, ac vndique relaxantes, in praedam diaboli praeparatur? Tunc exibat ad eum omnis Iudaea, & Hierosolyma, & omnis regio Iordanis: & baptizabantur ab eo, consententes peccata sua. Vidēsne quantum praesentia valebat propheta? Quē admodum ad se fecit vndique populos conuolare, quemadmodum illos ad peccatorum suorum cognitionem reduxit. Erat siquidem admiratione dignissimum, tantam in hominis habitu fulgere virtutem, tantamq; in illo splendere constantē dignitatem: quem vtique tam ingentem videbāt, & aduersus omnem illam multitudinem, quasi contra pueros insurgentem, plurimaq; vultus gratia coruscantem: cū id quoque ad cumulum admirationis accederet, quod multo post tempore apparuisset propheta. Siquidem diu illis iam gratia ista defecerat, postq; longum tempus ad eos fuerat reuersa: ipsum quoque praedicationis genus nouū erat, atque diuersum. Nihil quippe vsitatum annuntiabat ac solitum, nulla praelia, nulla certamina, nullas de terrenō hoste victorias: non morbos ac famēs, non expugnationes Babylonicas ac Persicas, non vr̄bis captiuitatem, neq; eorum omnino quicquam quē prius audire consueuerant: sed caelum annuntiabat, & illud quod ibi promittitur regnū, atq; gehennā ē diuerso supplicium. Propterea, q̄q; haud multo antē, omnes qui per solitudines oberabant, trucidarētur, tanq; qui Iudē & Theudē cō-

C Tomus secundus.

plices essent, nihilo segniores tamen illi ad hūc cōcurrebant. Neq; enim Ioannes ad tale aliquid illos conuocabat, vt eis tyrānidem dissensionemq; suaderet, aut huiusmodi temerarium aliquod & incōsideratum facinus: sed vt auditores ad caelorum regnū vocaret scilicet. Ideo neq; secum illos retinet, nec per eremum circumducit sequētes: sed venientes suscipit, & ad caelestem erudiens philosophiam, continuo domum remittit: per omnia illos docens cūcta etiam terrena despiciere, atq; ad praemia regni futurorum bonorum, & in eorum quotidie desiderio concitari. Hunc igitur etiam nos studemus imitari, & omnem luxuriam ac temulentiam relinquentes, ad preciosiores vitā nos vndiq; coartemus. Tempus quidem confessionis aequē & lotis baptismate, & illotis prophanisq; incūbit: his quidem, vt post patentia criminum vulnera poenitentia interueniente curentur, & ad sacra mysteria redire mereantur: illis verō vt eam, quam post lauacrum caeleste conceperāt maculam diluētēs, ad dominicam mensam munda iam conscientia, secum raq; conueniant. Absistamus igitur ab hac fluida dissolutaq; vita. Neque enim omnino, nequeunt aliquando in vnum & confessionis lachrymae, & corporis cōuenire voluptas. Et hęc vos doceat beatus Ioannes & cibo suo, & habitu, & habitaculo. Quid igitur, inquis? Ad huius vitę arduum nos imperas coartari? Non impero planē, sed suadeo: quod si facitis, & laudo: sin verō istud vobis impossibile iudicatis, saltem in vr̄ibus constituti poenitentiae opera monstremus. Etenim iam iudicium assistit in ianuis: quod si adhuc esset pcul, nec sic quidem oportebat agere securius: siquidē generalem illum mundi finem vniuscuiusq; nostrum vitā finis imitatur. Quia verō propē sit, atque in ianuis, audi Paulum monentem: Nox praecessit, dies autem appropinquauit. Et rursus: Quantulum quantulum, donec veniat qui venit, & non tardabit. Et signa quidem iam constat impleta, quā illum diē quodammodo videntur vocare. Et praedicabitur, in-

Esa. 40. a.

fforfan, reētis.

Mat. 21. c.

Esa. 65. d.

Esa. 11. c.

Esa. 52. d.

Ioā. 21. c. Acto. 12. b. Acto. 21. b. c.

Lucę. 7. d.

Mat. 11. b.

Rom. 13. d. Hab. 2. a.

Heb. 10. g.

Mat. 24. z.

Iosephus antiquitat. lib. 18. ca. 1. & 2. & lib. 20. ca. 5. Idē. lib. 20. antiquita. cap. 4.

Gtia. Nemo enim solem dormiens intuetur, nec radiorū eius decore oculos illuminat: sed cuncta quę se opinatur videre, figmenta sunt somnij. Propter eaq; maximē indigemus compunctione pœnitentię, multarumq; lachrymarum: & ob hoc ipsum, quia cum peccamus, nullo dolore compungimur: & quia magna peccamus, atque omnino talia quę modum indulgentię videantur excedere: atq; hoc non esse falsum, testes sunt plures qui audiūt. Agamus tamen pœnitentiam, & non modo venia peccatorum, verum etiam pœnitentiam gloriam perfruemur. Pœnitentiam verò dico, non solum vt à malis prioribus desistamus, verum etiam vt bonorum operum fructibus impleamur. Facite, inquit, fructus dignos pœnitentię. Quo autem modo fructificare poterimus? Si vtiq; peccatis aduersa faciamus. Aliena rapuisti, & incipe donare iā propria. Longo es tempore fornicatus: à legitimo quoque vsu suspendere coniugij, ac perpetuam continentiam sapius paucorum dierum castitate meditare. Iniuriam vel opere cuiquam, vel sermone fecisti: refer benedictionis verba conuicij: & percutietes te nunc officijs, nunc etiam beneficijs placare contende. Neq; enim vulnerato sufficit ad salutem tantummodo spicula de corpore euellere, sed etiā remedia adhibere vulneribus. Delicij antē & temulentia diffuebas: ieiunio & aquę potu vtrunq; cōpensā, vt famem superes imminentem. Vidisti impudicis alienum decorem oculis: foeminam iā omnino non videas, maiore tactus cautione post vulnera. Declina, inquit, à malo, & fac bonum. & rursus: Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Sed doce me etiam bonum facere, qui malum vitare docuisti. Inquire, inquit, pacem, & persequere eam. Non tantum hęc dico pacem, quę cum hominibus, verum etiam quę cum deo est copulanda. Et bene ait, persequere: exagitata est enim vndique, & prorsus explosa, ac terram relinquens in cœlum profecta. Sed tamen possumus eam rursus reuocare si volumus, si vtiq; iracundiam, superbiam atq; iactantiam, omniaq; abijcientes impedimenta pacis, modestam hanc vitam, puramq; sectemur. Nihil est enim ira ac temeritate deterius. Hęc nanq; est quę nūc in tyrannicā quandam superbiam animos extollit, nunc eosdē prorsus seruilis deiectione commutat: & hinc quidem ridiculos, inde verò reddit odiosos: cōtrariaq; in vnum vitia coniungit, adulationem arrogantię copulando. Quod si nimietatem circūcidamus irę: & modeste humiles, & tute sublimes esse poterimus. Nam & corporibus nostris intemperantia à superfluitate oritur. Cumq; fines proprios, certāq; mensuram vsus naturalis excefferit, tūc mille morbi, tunc funera acerba consurgunt: vt animalibus quoque inuenimus accidere. Circuncidamus igitur à nobis intemperantiam, & salutare pharmacum bibentes, in corporis atque animę sanitate maneamus. Sic enim etiam orationi dignē ac perseueran-

ter poterimus incumbere. Nam & si non continuo accipimus quod rogamus, nihilominus permaneamus petentes, vt mereamur accipere. Neque enim vult deus sua dona differre: sed tardius dādo quod petimus, instantiam nobis orationis indicit. Propterea & aliquādiu & annuere precātib; differt, & tribulationes irruere permittit, vt ad ipsum & frequentius confugiamus, & expressius, nec ab eo discedamus aliquando. Tale aliquid faciunt amantiores filiorum parentes, cum paruulos suos viderint à se quidem sepe discedere, æqueuorum autē suorum lusibus detineri: præcipiunt famulis terribilia multa simulare, vt exagitati etiam metu paruuli, ad maternum sinum confugere festinent. Ita etiam deus non modo ab alijs nos sepe tribulari finit, sed nonnunquam etiam ipse plagam minatur: non vt eam in nos inducat, sed vt nos ad se potius adducat. Siquidē cum ad ipsum fuerimus reuersi, continuo dissoluit timorem. Quod si quales in tribulatione sumus, tales etiam essemus in requie, nequaquam egeremus afflictionibus erudiri. Et quid ego de nobis loquor? illis quoq; quos legimus sanctis plurimum eruditionis de tribulatione veniebat, propter quod propheta dicit: Bonū mihi quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Ipse quoque dominus dicebat apostolis: In mundo tribulationes habebitis. Idipsum significabat & Paulus, cum diceret: Datus est mihi stimulus carnis meę, angelus satanę qui me colaphizat: & idcirco ter dominum deprecatus est, vt ab eo illa tentatio discederet: sed impetrare non potuit, quia scilicet maxima per illam commoda colligebat. Quod si etiam sancti Dauid vitam velimus inspicere, inuenimus eum profecto inter pericula clariorem: nec illum tantummodo, verum etiam ceteros sanctos. Nam beatus Iob maximē cum tribularetur, effulsit, & Ioseph deo in tribulatione plus placuit. Iacob quoq; & eius pater, quiq; vnquam iustorum fuerunt, clariore de tribulationibus texuerunt coronas, victoresq; proclamati sunt. Quę quidem omnia considerantes, iuxta sermonem sapientię, non deficiamus, non festinemus in diē tentationis: sed ad illud præcipuum erudiamur vnum, vt viriliter cuncta toleremus, nec de his quę nobis accidunt, quæstionem curiositate moueamus. Nosse enim quando tribulationes auferri oporteat, illius est qui eas permisit inferri. Illatas verò cum omni gratiarum actione tolerare nostrę opus est voluntatis: quod si fiat, bona proculdubio etiam omnia consequemur. Vt igitur hęc cuncta proueniant, scilicet vt & hic probatiores, & illic clariore esse mereamur, suscipiamus equo animo quicquid fuerit illatum: gratias agentes ei qui multo amplius, quam ipsi nos, quid nobis expediat, agnoscit: quiq; i amore nostri facile parentum vincit affectum: & ad singula quęq; discrimina vtraq; hęc nobismetipsis iugiter incantantes, tristitiam comprimamus. Glorificemus verò in omnibus dominum pro nobis cuncta

Ata facientem, nobisq; omnia prouidentē. Sic enim facile & eas, quę virtuti opponuntur, repellemus infidias, & immarcessibiles consequemur coronas, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium cum patre, & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Homilia. xj. ex capite. iij.

Idens autem multos Phariseorum, & Sadduceorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: Genimina viperarum, quis demōstrauit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructum dignum pœnitentię. Et ne velitis dicere intra vos: patrem habemus Abraham. Dico enim vobis: quoniam potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor quę nō facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare. Quemadmodum igitur Christus ait, quia non crediderunt Ioanni: quia scilicet non erat aliud, nō credere Ioanni: nisi, quem ille prædicabat, nolle suscipere. Nā & prophetas, & legislatorem videbātur audire: sed tamen obedire eos illis negauit, quoniam prophetam ab illis dominum suscipere noluerunt. Si enim, inquit, crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi. Et cum interrogarentur à Christo, baptisma Ioannis vnde esset: dixerunt, Si dixerimus, de terra: timemus populum: si verò dixerimus, de cœlo: dicet nobis, quomodo ergo non creditis ei? Et ex his omnibus illud liquidō comprobatur, quod aduenierint quidem, & baptizati sunt, non tamen ad fidem quoq; quę prædicabatur accesserint. Nam Ioānes euangelista quoq; malignitatem eorum euidenter ostendit, ex eo scilicet, quod ad Baptistam miserāt seiscitandum, si tu es Helias: si tu es Christus: propter quod intulit: Qui autem missi fuerant, erāt ex Phariseis. Quid igitur populi? nōne idipsum quidem putabant? Sed illi simplici illud suspicabantur animo, nulla prorsus ratione fucato. Pharisei verò occasionem qua aliquid reprehenderent, quærebant. Quia enim manifestū erat ex vico regis Dauid Christum esse venturum: hic verò de Leuitica veniebat tribu, infidias ei i interrogatiōe posuerūt: vt si hic aliquid loqueretur, illi ad accusandum repente consurgerent. Hoc igitur etiam per ea quę sequuntur, exposuit: Ioanne quippe nihil horum quę illi expectauerant consentite, tamen reprehendere non morantur, dicentes: Quid ergo baptizas, si tu nō es Christus? Atque vt discas, quoniam alia quidem Pharisei, alia verò populi ad eum voluntate veniebant: audi quemadmodum Euangelista istud quoq; declarat: de populo quidem dicēs, quia aduenirent vt baptizarentur ab eo, consententes peccata sua: de Phariseis verò haud similiter. Quoniā videns multos venientes ad baptismum, dixit: serpentes, genimina viperarum. O admirabilē animi ma-

gnitudinem, stupendamq; constantiam, q̄ liberē illis omnibus loquitur, qui propheticū semper sitiebant cruorem, quiq; in nullo erant serpentibus mitiores. Quanta & ipsos, & ipsorum parentes libertate castigat. Sed dicat hic aliquis: libertatem quidē illam fuisse præcipuam: ceterum illud esse quærendum, vtrum rationē aliquā habuerit ipsa libertas. Neq; enim peccantes viderat, sed post peccata conuersos: propter quod nec increpare debuerat, sed e regione laudare atq; suscipere: quia scilicet vrbibus ac domibus derelictis, ad eremū cucurissent, vt veritatem prædicationis audirent. Quid ergo dicemus? Non vtiq; illū absq; consideratione tanta seueritate fremuisse, & neq; presentibus, neq; absentibus pepercisse. Nam quia reuelante sibi deo, cordis eorum occulta perspexerat, eosq; superbūm sapere de parentū nobilitate cognouerat: hanc illis perditionis esse causam, & hinc in vltimam eos sciebat præcipitatos esse desidiam, satis necessariē radicem arrogatię huius incidit. Propterea illos Esaias Sodomorum principes, & Gomorrhœorum plebē vocat. Et alter propheta dicit: Num sicut filij Aethiopum vos estis mihi? Et prorsus omnes ab hac eos persuasione deducunt, reprimentes illorum tumorem, qui eis innumerabilium causas pariebat etiam malorum. Sed prophetę, inquit, consequenter, si quidem illos peccantes videbant: hic verò qua de causa, quāve ratiōe idipsum facit, cum eos certē videat ad obediendum paratos? Proculdubio vt illam duricię molliret. Nā si sermonem ipsius diligenter intendas, increpationi temperamentū latidīs admiscet. Hęc quippe dixit admirans, quod ea quę illis penē impossibilia videbantur, vel serō implere potuerunt. Huiusmodi igitur increpatione inuitantis est potius, atq; ad vigorem animi coartātis. Cum enim illos respuisse miratur, & pessimā prius eorum cōuersationem fuisse, nūc laudabilem esse conuersationem declarat. Quid, inquit, factum est, quod cū illorum essent filij, tamq; nequiter educati, susceperunt subito pœnitentiam, & eam nobis, nō suis parentibus offerentes? Vnde hęc facta est repente tāta cōuersio? Quis voluntates eorū asperas mitigauit? Quis vulnera immedicabilia curauit? Et considera quemadmodū illos ab ipsis omnino principijs attentos attonitosq; reddiderit, de gehenna scilicet inferendo sermonem. Nō enim aliquid vstitatū locutus est: neq; dixit, Quis vobis demonstrauit bella vitare, & irruentes fugere impetus, barbarorum captiuitates, morbos ac fames? Sed aliud quoddā supplicium comminatur, quod nunq; certē illis fuerat antē manifestum. Quis, inquit, demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Bene autem illos etiā genimina viperarum vocauit. Siquidem id serpentū genus ita in parentis festinat exitium, vt aluo qua portatur exesa, in vitam prodeat morte gignentis: quod isti quoq; faciebāt, patrū sanguine ac matrū madentes, & sceleratis manibus eos à quibus ad veritatis lumen ducebantur, interficientes magistros.

Tomus secundus.

dd iij Nec

Psal. 36. c.

Ibidē. 33. c.

Ibidem.

Psal. 118. c.

Ioan. 16. g.

2. Cor. 12. b.

Ioan. 5. g.

Mat. 21. c.

Mar. 11. d.

Lucę. 20. a.

Ioan. 1. c.

Lucę. 2. a.

2. Re. 7. c.

1. Paralip. 17. b.

Psal. 17. g.

Lucę. 1. a.

Hic. &

Mat. 23. d.

Lucę. 3. b.

Esa. 1. c.

Amos. 9. b.

G Nec sola tamen increpatione contentus, adiungit etiam verba consilij. Facite, inquit, dignos fructus poenitentiae. Non, inquit, sufficit à malignitate fugisse, nisi ad virtutis studia transeat. Non hic visitata illa opus est etià mobilitate, vt ad tēpus quoddam per compunctionem repressi, rursus ad malitiae vestrae familiare redeatis. Non enim tali conditione venimus, quali etià priores prophetae: multo sublimiorem in partem rerū est facta mutatio. Si quidem adest ipse iudex & dominus regni, ad celsiorem homines philosophiam ducens, atq; in caelum vocans, & ad eam quae ibi fulget conuersationem trahens: propterea occultatum etià de gehenna pando sermonem. Nā & bona, & mala quae annuntiantur, aeterna sunt. Nolo te ergo in eisdem vitijs permanere, nec proprias culpas obumbrare suffragijs, Abraham, Isaac & Iacob superba voce resonantes, ac de sanctorū vobis parentum nobilitate plaudentes. Hae verò dicit, non quod prohibeat eos sese ex illis genitos cōfiteri: sed quod proculdubio moneat, ne praclare illi iustitiae confidat parentum, cum tanta illi squalent vitiositatis incuria. Simul & conscientiarum secreta prodit, & futura praedicat. Nam postea inueniuntur haec ita dixisse. Nos, inquit, patrem habemus Abraham, & nulli seruiimus viquā. Quia igitur hoc erat quod in superbiā eos maximē erexerat atq; perdiderat, id etiam ipse reprimit in primis. Considera verò quemadmodum patriarchae honore seruato, istos ad studium correctionis hortetur. Dicēdo enim, ne velitis dicere, quoniam patrem habemus Abraham: non ait, nihil vobis prodesse potest patriarcha: sed minus quodammodo id loquutus, ac lenius. Potest, inquit, deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Nonnulli quidem opinantur, hoc illum dixisse de vocatione gentilium, quos metaphoricōs lapides nominauerit. Ego tamen aliam quoq; huius dicti intelligentiā esse prospicio. Quae verò est ista? **I** Ne, inquit, putetis, quoniam si pereatis ipsi, absque filijs orbūq; patriarcham deus esse patiatur. Non erit istud, omnino non erit. Deo enim possibile est, filios ei etiam de lapidibus suscitare, atq; ad nobilitatem propinquitatis eius adducere. Si quidem & antē sic factum est: homines quidem ex lapidibus fieri, tale est quale fuit puerū de sterili matre procedere. Quod etiam propheta significans: Aspici- te, inquit, in solidam petram, de qua excisi estis: & in foueā lacus, de quo effossi estis. Aspici- te in Abraham patrem vestrum, & in Sarā quae genuit vos. Huius igitur illos prophetiae admonēs: & ostē- dens quoniam prius quoq; tam admirabili modo eū fecisset parētem, vt quodammodo ex lapidibus ei filium dedisse videatur, nūc quoq; istud dicit esse possibile. Et cōsidera quemadmodum terreat quidem, nec tamen prorsus abscindat. Nō enim dixit, iam suscitauit: ne semetipsos desperare cogantur: sed potest, inquit, suscitare. Nec verò ait, potest homines ex lapidib⁹ facere: sed, quod multo erat pre-

Ioan. 8. d.

Esa. 51. a.

cius, filios inquit Abraham. Nēpe cōsidera quēadmodum illos à iactatione etiam carnali, & refugio istius propinquitatis abduxerit, vt potius in cōuersione vera, & cōuersione sancta spem salutis locarent. Vidisti quemadmodum cognationem carnis excludēs, hāc (quae per fidem constat) induxerit. Perpende igitur quemadmodū iam inde quoq; au- geat hunc timorē, & solitudinem mentis intēdat. Cū enim dixisset, potest deus ex lapidib⁹ istis suscitare filios Abraham: intulit, Ecce securis ad radicem arboris posita est. vt sermōne faceret per cūcta terribilem, opus quippe erat taliū auditorū magistro castigationis plena doctrina, per quam cōmoueret atq; excitaret animos multo iam tēpore in terrenis operibus volutatos. Quid enim dico, inquit, quod à patriarche sitis cognatione remouendi, quod visuri alios ex lapidibus in vestram succedere dignitatem? Nō enim hucusq; tantū supplicia vestra perueniunt, verum etiam in vltiora procedunt. Ecce iam, inquit, securis ad radicem arboris posita est. Nihil terribili⁹ hac ipsa exhortatione sermonis. Nō enim adhuc illis falcem volantē, non destructionem sepi, nō cōculationem vineae comminatur: sed securim secantem, quodq; multo est terribilius, imminet, & iam iamq; cadentē. Quia enim in prophetarum verbis increduli saepe dicebant, Vbi est dies domini? & veniat consilium sancti Israel, vt sciamus, eo quod multa annorum spacia quae dicebantur, venirent: necessariē ab hac illos desidia retrahens, mala ipsorum vicina constituit. Id enim egit dicēdo, iam, & radicibus securim admotam esse monstrando. Nihil, inquit, est medium, sed ipsi iam radici imminet prorsus abscisio. Neque enim aut ramis minatur, aut fructibus, sed ipsi vtique radici: ostendens illos, si forte neglexerint, immedicabiliter esse feriendos, & ne spē quidem curationis esse habituros. Non enim qui aduenit seruius, vt priores: sed profectō omnium dominus grauius certē contemptoribus suis, ac potentissimam inferens vltionē. Attamen cū etià maximē terruisset, non eos sinit desperatione cōcidere: sed vt paulō superius, non dixit, quoniam suscitabit deus: verū, quia potest suscitare filios Abraham: cōsolationem quandam admiscēdo terrori. Ita hic quoq; non ait, quod radicem iam ipsam ictus securis attingat: sed, quia interim posita sit, & radici prorsus admotā. Nec quicq; iam esse dilationis ostēdit. Cūq; eam iuxta, inquit, admouerit, vos tamen ipsius facit incisionis authores: si velitis quippe conuerti, & esse meliores, securis ista remouebitur, nihil prorsus operata. Si verò in eisdē studijs permanentis, radicitus arbores defecabit. Propterea nec à radice remouetur, nec tamen aduersus radicē mouetur, & cedit: quorū vnum agit, ne vosmetipsos in ocium resoluatis: aliud verò, vt discatis posse vos etià breuissimi temporis conuersione saluari. Et idcirco vndique auget timorē, excitans eos ad poenitentiam, & penē compellens. Nam & à stemmate ab-

duci

Esa. 10. &
Rom. 9. f.

A duci parentum, & in filiorum locum alios induci, & poenā iam in ianuis assistere, & intolerabilia esse patiēda. Vtraq; haec enim quae per radicem, securimq; monstrauit, idonea erant, etiam nimis iacentes oppressasq; torpore animas suscitare, & ad studium virtutis attollere. Hoc igitur etià Paulus ostēdens, ait: Quoniam domin⁹ breuiatum faciet verbum super vniuersum orbem. Sed nihil timeas, quinimmo vel maximē time, modo ne in desperationem venias per timorem. Adhuc quippe habes spem cōuersionis incolumem: non enim processit immutabilis illa iamq; ad puniendū definita sentētia, neq; vt caderet, venit securis: alioqui quid illā ferire prohiberet iam radicibus imminētē? sed vt te terrore faceret meliorem, & expectatū fructum afferre cōpelleret: propter quod intulit, Omnis arbor quae non facit fructū bonum, excidetur, & in ignē mittetur. Cū verò dicit, Omnis vniuersum honorem carnalis nobilitatis excludit: etià si **B** ipsius, inquit, Abraham fueris nepos, & mille à quibus ducis genus patriarchas enumeres, duplicē poenam subibis, si bonorum fructuum inanis extiteris. Horū itaq; seueritate verborū, & publicanos terruit, & militū corda tremere fecit, non in desperationem illos vtiq; mittendo, sed ab omni prorsus desidia liberādo. In ipso siquidem timore plurimū erat consolationis inclusum: dicēdo enim, Quae non facit fructū, excidetur, & in ignem mittetur. ostendit quod quae facit fructum bonum, ab omni proculdubio supplicio vindicetur. Et quomodo, inquit, fructum facere possumus, ictu iam securis instante, & breuitate tēporis coartante, atq; induciarū foedera resoluente? Potestis, inquit, Nō enim talis est iste fructus, qualis est arbor, longum nimirum tempus expectans, & horarū necessitatibus seruiens, nec absq; magna difficultate proueniens: sed velle sufficit, statimq; arbor erumpet in germina. Neq; enim tantūmodo radicis natura, verum etiam ars agricolae arborem istam colentis plurimum ad ferendum fructum opitulatur. Ne igitur dicerent, nimia nos festinatione conturbas, virges prorsus atq; angis, superponendo vtiq; securim, & excisionem celerem comminando, tum etiam exigendo fructus tēpore instātis supplicij: intulit, quo ostenderet afferendi fructus facilitatem. Ego, inquit, vos baptizo in aqua: qui autem post me venit, fortior est me, cuius non sum dignus corrigiā soluere calciamenti. Ipse vos baptizabit in spiritu sancto, & in igne. Per hanc profectō demonstrat, quia sola opus sit voluntate ac fide, nō laboribus ac sudoribus: quamq; est facile baptizari, tam sit etiam facile mutari fieriq; meliorem. Postquā verò mentes eorum concussit terrore iudicij, & expectatione supplicij, & nomine securis, & ipsorum repulsionē, & aliorum introitu filiorum, & geminatione poenae, abscisionis scilicet & cōbustionis: cumq; vndiq; eorū duritiam molliuisset, atq; ex tot malorum timore ad liberationis desiderij suscitasset,

tum demum de Christo intulit mentionem: neque verò simpliciter, sed multo cum cumulo eminentiaq; sermonis. Deinde cū ostendisset grāde illud medium, quod inter se Christumq; distingueret, ne ad gratiam idipsum dicere videretur, à comparatione rerū earum quas vterq; daturus erat, pulchrē praecipit. Neq; enim continuo dixit, Nō sum dignus soluere corrigiam calciamenti eius: sed postquam baptismatis sui professus est simplicitatem: nec quicquam illud amplius habere monstrauit, quam vt eos ad poenitentiam duceret: nō enim dixit, in aqua remissionis: sed, poenitentiae: tum demum ponit etiam Christi baptismā ineffabilem donorum liberalitate cumulatum: ac si si diceret, Neq; quia post me illū audistis venire, quasi posteriorē despiciendum putetis: donorum eius audite virtutem, & liquidō cognoscetis quia nihil grāde, nihilq; dignum illius honore protulerim, dicendo: Non sum dignus soluere corrigiam calciamenti eius. Cūq; audieritis quod me ille sit etiam fortior, nequaquam putetis me istud comparationis more dixisse, qui ne inter seruos quidem eius sum dignus collocari, etiam seruos extremos, neq; vilius partem in ipsius mihi ministerio vindicare. Propterea enim non posuit calciamenta simpliciter: sed, corrigiā: quae certē omnium videtur extrema. Deinde ne humilitatis potius q̄ veritatis putetur esse quod dicitur, ex ipsis documentum rebus assumit. Ipse, inquit, baptizabit vos in spiritu sancto, & in igne. Vidēsne quanta sit Baptistae, quāq; admiranda sapientia? Quando enim ipse praedicat, affert omnia plena terroris, & quae animos auditorum maxima prorsus comminatione concutiāt. Quando verò illos ad Christum remittit, iucunda ponit ac prospera, & quae facile possint recreare metuentes. Non enim cōminantem securim, non excidendam & cōburendam proponit arborem, non iram futuram adducit in medium: sed indulgentiam peccatorū, interitumq; poenarum, iustificationem, sanctificationem, liberationem, filiorum adoptionem, fraternitatem, cohereditatem, cōmunionemq; Christi, & sancti spiritus dona largissima. Haec etenim vniuersa pariter cōplexus est, dicendo: Ipse vos baptizabit in spiritu sancto: ipsa quoq; translatione sermonis exprimens gratiae largitatem. Nō enim dixit, dabit vobis spiritū sanctū: sed, baptizabit vos in spiritu sancto. Iam verò cōmemoratione ignis adiuncta, rursus ipsius gratiae vehemens atq; incōprehensibile signauit. Perpede igitur quales tunc fieri cōsequens fuerit auditores, cum certē cernerent posse se subito effici similes prophetarū, illorū vtiq; magnorū. Propterea quippe etià ignis intulit mentionem, vt eos ad illorū recordationem vocaret, quibus ignis specie apparuerant visiones. Sic enim beato Mosi in rubo locutus est deus, sic omni populo de monte Sina, sic Ezechiel quoc; de Cherubin. Considera verò quemadmodum etià suscitet auditorem, primum vtiq; illud

Exod. 3. a.
Exo. 19. c.
Eze. 1. a. g.

G illud ponens, quod post omnia esset futurū. Oportebat quippe prius & agnū occidi, & interim peccatum, & inimicitias solui, & fieri sepulturā, & resurrectionem sequi, & tum demum aduenire spiritum sanctū. Veruntamen interim nihil horū dicit, sed illud ponit extremū, propter quod certē facta sunt omnia: quodq; tale est, vt huius dignitatē simul ostendat, & libētissimē & ab illis audiri possit & recipi: vt cum didicerit auditor quoniam spiritum accipiat dei, ipse iam secū retractet quonā id fieri possit modo, tam latē regnante peccato. Vnde illum rursus excipiēs sollicitudine attonitū, atq; ad descendum paratū, cōsequenter infert etiā de passione sermonē, nullo vtiq; iam hinc scandalo subsistente, post tam grande donationis augmentum: propter quod clamat rursus, & dicit, Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi: nō enim remittit, sed quod profectō maioris pietatis est, tollit, inquit. Nō enim idem est, peccatum indulgere simpliciter, & suscipere. Illud enim absq; periculo fieri potest, hoc verō per mortem. Rursus verō dicebat, quia filius dei est. Sed ne hoc quidē apertam illius ostendebat audientibus dignitatē. Neq; enim iam nouerāt illū esse dei filiū naturalem, sed de tanto spiritus sancti munere etiam illud profectō firmatur. Propterea etiam pater mittēs Ioannem, hoc dignitatis Christi documentum dedit: Super quem videris, inquit, spiritum descendentem sicut columbā, & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Vnde etiam ipse pronunciat: Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia ipse est filius dei: vt videlicet ostenderet, ex illo etiā istud liquidō claruisse. Deniq; quia prospera nunciādo recreauerat auditorem, atq; aliquantulum à timore laxauerat, sequenti eum rursus sermone restrinxit, ne ad desideriam à securitate transiret. Talis nanq; erat natio Iudaeorū, vt si amplius fuissent in lætitiā per succunda laxati, facillē in deterius verterētur: propter quod terribilia rursus inducens ait: Cuius ventilabrum in manu sua. Superius tantummodo supplicium memorauerat, hic verō ostendit & iudicem. Iamq; signatē poenam ipsam mortē esse dicit æternam, dum inquit: Paleas autē cōburet igne inextinguibili. Vidēsne eum & dominum esse rerum, & eundem rursus agricolam pariter ac patrē? De quo alibi: Pater meus, inquit, agricola est. Quia enim dixerat, securis ad radicem arboris posita est: ne necessarium huic operi labore putares, vixq; inter abscindendū vnūquemq;, & reseruandū haberi posse iudicium, ex alio opere inducit etiā facilitatem: ostendens ipsius vnūuersum esse mundum, neq; eum vocasse alienos: nunc verō cuncta permixta sunt. Etsi enim appareat frumentum refulgens, sed tamen quasi in area sparsum est, nō quasi in horreo congregatum, in futuro erit multa discretio. Vbi nunc illi sunt qui gehennam esse non credunt? Duo quippe pariter hic posuit, quia scilicet & credentes baptizet spiritu sancto, & cōburat

Ioan. 15. a.

incredulos. Si igitur illud verū est, proculdubio & istud est verū. Propterea enim simul vtrunq; prædixit, vt ex hoc quod iam factū est, etiā illud quod adhuc differtur, credamus futurū. Nam ipse quoq; Christus dominus hoc solet, sepe in eisdē rebus, sepe etiā in contrarijs duas prophetias pariter collocando: quarū vnā hic impleat, alterā spondeat in futuro: vt ab his qui de promissionibus eius pertinacius dubitant, ex hac quæ iam facta est, etiā illa quæ impleta nondū est, credatur implēda. Siquidē & illis qui propter ipsum mundi huius cuncta cōtemnerent, cētuplum in præsentī tēpore, in futuro autē vitā promissit æternā: ex his vtiq; quæ in præsentī seculo præstat, vera esse etiā futura declarās. Quod etiā Ioannes hoc fecit loco, simul vtrunque ponēdo: quoniam scilicet & baptizet in spiritu sancto, & cōburat igne inextinguibili. Si igitur non & apostolos baptizasset in spiritu, & quotidie omnes volētes, posses de eo quoq; quod simul posuit fortasse dubitare. Si verō quod difficilīus videbatur, & grandius, ac supra omnem prorsus esse rationem, factū tamē est, fitq; quotidie: quomodo illud quod & facillē, & iuxta rationem fit, non verum esse cōtendit? Quia verō dixerat, baptizabit vos in spiritu sancto, & igni: magna q; hinc repromittebat bona: ne cuncta quæ erant dicta despiciens, in turpe te ocium relaxares, intulit ventilabrū, perq; hoc iudicium designatū. Nolite, inquit, putare sufficere baptisma, si post illud prauis esse persistitis. Op^o enim nobis est multa philosophia, multa q; virtute. Propterea illos post cōminationem securis, ad lauacrū cohortatur: post gratiā verō lauacri, de ventilabro, igniq; deterret: atq; illorum, qui nec dum baptizati sunt, nullam prorsus discretionē facit, sed generaliter: Omnis, inquit, arbor quæ non facit fructū bonum, excidetur, & in ignē mittetur: per quod cunctos profectō infideles significat puniendos. Inter baptizatos verō distinguit, quia proculdubio sic sciebat futurum, vt plurimi ex his etiam qui credidissent, indignum fidē fructum suæ conuersationis ostenderent. Nemo igitur sit palea, nemo fide fluctuans, nemo cogitationibus prauis obnoxius, vbi libet ab illis iactatus. Si enim in frumētī soliditate permāseris, etiam si tribulatio irruat, nihil dabit incommodi. Siquidem in area iacens frumētum, rapida etiā curuū rotā, nihil cōminuunt prorsus. Si verō in infirmitatē decideris palearū: & hic intoleranda patieris, à cunctis omnino concisus, & ibi immortale supplicium sustinebis. Siquidem omnes huiusmodi, etiam ante illius fornacis incendiū, pabulum hic efficiuntur irrationalium passionum, sicut & paleæ ab irrationalibus vorantur animalibus: & ibi rursus esca erunt ignium, atque materia. Neq; verō istud loquēdi gen^o ociosum esse aliquis existimet. Nam recta edicere, quia ipse de vnusquisq; actibus iudicabit, nō tāta sinit suscipi facilitate sermonē. Quod verō eundē sensum cōparatione permiscet, atq; ea cōtinuō vtitur, efficacit^o suasit, & maiore

Mat. 19. d

L

Luc. 3. b. & 6. f.

M

A & maiore consolatione auditorum animos affecit: propter quod plurima eis dominus quoq; ipse loquitur sic. Nam & agrum, & aream, & messē, & vineam, & torcular, & saganā, & piscium capturā, cætera q; huiusmodi, in quorum quotidie versabatur vsu, verbis suis sæpe miscebat. Quod etiam baptista hoc fecit loco, eorū quæ prædicta sunt præbens grāde documentū, sancti scilicet spiritus donum: ac si diceret, Qui tantū potest vt etiā peccata dimittat, & sanctum spiritū largiatur: quanto magis poterit ista perficere? Vidisti nempe quā cōsequenter resurrectionis iudicijq; verbū antē præmiserit: & qua, inquit, ex causa noluit ea signa memorare, quæ ab ipso continuō erant futura? quia scilicet hoc quod ait, maius omnibus erat, propter quoq; istud cuncta illa facta sunt miracula. Itaque caput ipsum ponens bonorū, simul omnia cōprehendit, destructionem profectō peccatorū, mortis interitum, maledictionem remotam, longa prælia **B** dissoluta: in paradysum introitū, in caelos ascēsum, conuersationem cum angelis copulatam, futurorū cōmunionem bonorum: pro his quippe omnibus sancti spiritus pignus accipitur: quem scilicet Euāgelista memorando, simul & resurrectionem corporum nominauit, & miracula illa signorū, & in caelorum regno cōsortium. Et illa vtiq; bona, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit. Per illud nanq; donū hæc nobis cuncta præstantur. Erat ergo superfluum mentionem facere signorū, quæ paulō post essent futura, & certissima oculorū probāda iudicio. Magis q; oportuit disputari, quod fili^o esset dei, quod Ioannē absq; collatione præcederet, quod peccatū tolleret mundi, quod de cunctis operibus exigeret profectō rationē, quod spes nostræ ultra mensurā præsentis seculi tenderēt: atq; in futuro digna vnusquisq; aut præmia susciperet, aut supplicia sustineret. Ista enim oculis interim inferri non poterant. Hæc igitur scientes omnia, maximo virtutis studio ferueamus, dū adhuc certē in area sumus. Licet enim quandiu hic degimus, de palea in frumentū mutari. Nequa q; ergo iaceamus, neq; ad omnē ventū huc illucq; rapiamur: neq; scindamur à fratribus, etiā si exigui nobis videātur & viles. Nā & frumentū paleis mensura quidem minus est, sed natura preciosius. Ne igitur præteruolās seculi hui^o vmbra atq; imagines cōcupiscas, quæ vtiq; ignib^o præparantur: sed amplectere humilitatē deo placitam, firmā scilicet ac dissolui omnino nesciam, quā nullus gladius incidere, nullus queat ignis exurere. Propter huiusmodi enim & paleas patiētē expectat, vt fiant ex illius cōiunctione meliores. Propterea nondum iudicij examen agitur, vt omnes pariter coronentur, vt multi ad virtutē à vitij tra-seamus. Inhorrescamus igitur audientes huius parabola sermonē. Siquidē ignis ille nescit extinguī, & quomodo inextinguibilis perseuerat? Nōne cernis solem istum semper ardentem, & nunquam prorsus extinctum? Non legisti incensum rubum,

1. Cor. 2. c

C

nec tamen ipso incendio concrematum? Si ergo tu quoq; extinguere vis flammā, misericordiæ operibus abundē circundare, atq; hoc modo ne experimentū quidem illius ignis accipies. Si enim his que dicuntur, absq; vlla ambiguitate credideris, nec videbis quidē illud incendiū. Si verō incredulus perseueres, ibi ipso satis experimēto discēs, quādo iam non valebis effugere. Inevitabile quippe supplicium est his, qui rectam vitam habere neglexerint. Neq; enim sola cuiquam fides sufficit ad salutē. Nam & dæmones credunt, imō etiam contremiscunt: sed maximo etiam prorsus morum quoq; indigemus ornatu. Propterea quippe & in ecclesia vos sapius congregamus: non vt huc tantūmodo introisse videamini, sed vt aliquem fructum ex ipsa congregatione referatis. Si verō semper assitis, absq; vilo autē hinc discedatis profectū, nihil vobis ingressus iste, nihil hæc poterit prodesse sedulitas. Si enim pueros tradentes magistris, cum nihil eos proficere viderimus, acerrimi cōtinuō accusatores efficimur magistrorū, abductosq; ab eis discipulos, ad alium doctorem sæpe transferimus: quia possumus satisfactione defendi, qui ne tantū quidem studiū virtuti tribuimus, quantum terrenis istis exiguisq; rebus solemus impendere? sed vacuas semper domū tabulas reportamus, cum certē plures hic sint ac multo potiores magistri. Nā & prophetas, & apostolos, & patriarchas, omnesq; iustos per singulas quasq; ecclesias vobis adhibemus magistros: & nec sic quidē aliquid profectus acquiritur. Sed si duos aut tres psalmos ex more sonātes, & solennes orationes negligenter, & omnino prout casus quidem attulerit effundentes habeatis, abundē sufficere vobis creditis ad salutē: nec auditis prophetā loquentem, quin dominū potius per prophetā: Populus iste labijs me honorat, cor autem eorū longē est à me. Ne igitur & nobis istud proueniat, dele literas, vel potius signa confusa, quæ in tua diabolus mēte formauit, atq; affer mihi cor liberum à secularium **F** curarū tumultu, vt ibi quæ voluero omni cum licentia diligentiaq; conscribā. Nunc autem nihil ibi potest aliud agnosci, quā pessimi magistri, teterimaq; illæ literæ: auaritia scilicet, rapina, dolus, zelus, inuidia. Et idcirco tabulas vestras accipio, eas nec legere quidē possum. Non enim illas inuenio ibi literas, quas vobis relinquit^o cunctis certē dominicis diebus inscriptas: sed pro illis alias quasdā detortas scilicet, atq; confusas: quas cum deleuerimus, aliasq; denuō quæ sunt de sancto spiritu, scripserimus, vos nihilominus abeūtes, ac diaboli magisterio vestra corda præbentes, offertis illi, vt suas ibi literas rursus inscribat. Quisnā igitur horū finis speratur malorum, etiam si ipse non dicā, vnusquisq; vestrum conscientia recognoscit. Ego tamen opus meum implere non desinā, rectas vobis literas scribens. Sin autē vos studia vestra cassetis, nobis quidem merces manebit immobilis: vobis autē: sed nihil volo tristius dicere. Obsecro itaque rursus, ac

Eko. 3. a.

Iacobi. 2. e

Eia. 29. d.

G sus, ac deprecor, saltem studiū imitemur erga ista puerorum. Illi enim primò quidē solas discunt in scholis literarum figuras, deinde legere illas, perq; ista paulatim ad certam viam perueniūt lectionis, quæ eisdem nihilominus literis cōtinetur. Hoc igitur nos etiā faciamus, totamq; iustitiā singulas eius partes menti dando discamus. Et primò quidē non iurare, ac non peierare meditemur. Inde quasi ad alia elementa venientes, discamus non liuore mentis, non amore corrūpi: non cura ventris, nō ebrietate, non crudelitate delinquere, omnemq; prorsus animi superare torporem: post hæc verò ad spiritualia trāscentes, meditemur continentia, ventrisq; neglectū, iustitiā, castitatē. Deinde vt inanem quoq; gloriam respiciamus: & sic modesti, ac mente cōpuncti, atq; hæc simul omnia copulātes, nostris inscribamus animabus: & eadem semper in domo, & in publico, apud amicos, cum coniugibus retrahemus, & liberis. Sed à primis interim ac facilibus inchoem⁹, à non iurādo videlicet: quod quasi primū disciplinæ elementū sæpe meditemur, & præcipuè domi. Ibi enim plurimi sunt qui hanc bonam meditationē frequenter impediāt. Nunc enim aut negligens famulus, aut nequam, mentem à sui quiete deturbat. Nunc etiam contristat vxor, & ad indignationem iramq; conuertit: nunc indocilis, atq; indisciplinatus filius, ad minas ac iuramentum remittit. Quòd si in domo sæpius ab his iritatus, nihilominus cōperis obtinere ne faciliè ad iuramentum traharis: poteris victor etiam in publico permanere: atq; ita neq; in vxorem, neq; in seruū, neq; in alium quenquam contumeliosus existeres. Nam & vxor, vel laudando alterū quempiam, vel semetipsam sæpe miserando, virum in maledictionis verba succedit: tu tamen ne cogaris vituperare laudatum, sed cuncta viriliter sustineto: & cum à tuis seruis dominos videris laudari alienos, nihil omnino turberis, sed fer cuncta patienter. Sit tibi prorsus domus tua quasi quidam certaminis loc⁹, & palæstra virtutis: vt ibi viriliter exercitatus, & omni cautione vallatus, his qui foris sunt absq; periculo miscearis. Hæc etiā in gloria contemnienda facere te conuenit. Si enim inanem gloriam apud vxorem, seruosq; calcaueris: apud nullum prorsus alium hac faciliè peste capieris. Vbiq; enim morb⁹ iste arcem tenet, maximè tamen vxoris præsentia conualescit. Si igitur ibi eius violentiā destruamus, faciliè illā apud omnes superabimus. Idipsum verò aduersus alia quoq; vitia seruemus: domi cōtra illa exercentes animū, & quotidiana meditatione firmantes, hac spiritali assidue vtētes palæstra. Vt aut faciliores huiusmodi exercitationes nobis esse possint, & castigationū nobis aliquid inferamus, cum de proposito quippiam lege trāscedimur: sit verò castigatio ipsa non damnū aliquod inferens, sed mercedē, ac lucrū maximū referens: id autē est, vt scilicet nos ipsos condemnemus, & longiore ieiunio lanemus, atq; huiusmodi tolerantia indica-

mus laborū: sic enim vndiq; multa nobis lucra puenient. Nam & hic dulcem vitam virtutū ipsarū delectatione ducemus, & futurorū dono potiemur bonorū, deiq; insolubiles amicitias fortiemur. Veruntamen ne ista proueniant, cum hic vtilia fueritis dicta mirati, negligēter, & vt cui liberit, proijciantes mentis vestra tabulas, diabolo eas scribendas rursus offeris. Quid ergo faciendum est, cum hinc vnusquisq; discedit: Vocet coniugem suā, cui omnia ista memoriter replicet, eamq; sibi in hoc opus copulet adiutricem, atq; ab hodierna iam die bonā istam frequenter palæstram, quasi oleo quodam, ita sancti spiritus auxilio. Sed & si semel, & si iterū, & si sæpe cecideris hæc exercēs, nihil omnino desperes: sed ista rursus rursusq; cōgredere, nec antē prorsus absistas, quā clarā victo diabolo tibi texas coronam, & thesauro tutissimo opes virtutū recōdas. Si enim in vsum semel bonæ istius philosophiæ transeas, etiā si postea aliquis ibi torpor obrepat, non tamen faciliè poteris horū quippiā quæ præcepta sunt, transgredi, bona scilicet consuetudine firmitatem iam imitante naturę. Quā enim faciliè est dormire, comedere, bibere, respirare: tam nobis facilia erunt etiā opera virtutis: ex qua etiam capiemus honestissimā voluptatem, quietissimo in portu sedentes, & serenitate continua perfruentes. Sic enim nauim nostram varijs opibus onustam, in diem perducemus futurum, & coronas perpetuas consequemur: quas omnibus nobis eueniat promereri, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium, cum patre & spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

Homilia. xij. ex cap. tertio.

Vne venit Iesus à Galilæa in Iordanem, vt baptizaretur ab eo. Ioannes autem prohibebat eum dicens, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Cum famulis dominus, eum reis iudex baptizandus venit: verū nihil tibi hinc conturbationis oriatur, in his quippe humilibus illius sublimē resplendet. Qui enim dignatus est tanto tēpore gestari vtero virginali, cumq; nostra in diem procedere natura, cædi atq; crucifigi, cunctaq; perpeti quę passus est: quid miraris etiam si baptizari suscipiat, eumq; alijs ad seruum venire non respuat? Illud est quippe admirationis omnimodo plenum, quòd scilicet ille qui erat deus, homo fieri voluit. Iam verò alia iuxta rationis ordinē consequuntur. Propterea enim & Ioannes præocupās dicit, quoniā non sit dignus soluere corrigiā calciamenti eius, cunctaq; alia: ex quibus illud est, quòd sit omnium iudex, & secundū meritum vnusquisq; retribuat, quòdq; factū spiritū omnibus liberaliter largiatur: vt cum eum videris ad baptisma venientem, nihil prorsus humile suspicaris. Idcirco enim Ioannes presentē quoq; illum prohibet dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Quia enim illud erat baptismū poenitentiæ, & in accusationē peccatorū inducebat, ne quis para-

Marc. 1. a. & Luc. 3. d.

A ret, quoniam & ipse tali proposito ad Iordanē veniret: præmuniuit hoc, agnū certē illum ac redemptorem vocando, ab omni immunem, quod in toto erat orbe, peccato. Qui enim cūcta humani generis poterat peccata delere, multo magis absque omni erat ipse delicto. Sed quod vtique multo erat amplius, qui tollit, inquit, peccatum mundi: vt post ipsum illud quoq; cum omni iam facilitate suscipias, cumq; susceperis, animaduertas quòd duo pariter magna dispēsans veniat ad baptismū, propter quod & venienti clamat Ioannes, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Et qui non dixit, tu baptizaris pro me? Nā & illud decebat, cur autē tu venis ad me? Quid igitur Christus? quod postea fecit in Petro, hoc prius in Ioanne seruauit. Nam & ille pedes sibi eum lauare prohibebat: sed cum audisset, quod facio ego, nescis modo, scies autem postea: & non habebis partem mecum: celeriter ab intentione sua desinit, atq; in diuersam trāsuit repente sententiā. Et iste similiter cum audisset, Sine modo, sic enim decet nos implere omnē iustitiam: parere non distulit. Non enim erāt pertinaciter contentiosi, sed dilectionem suam atq; obedientiā ostendebant, per quæ omnia domino meditabantur esse subiecti. Considera verò quemadmodum illum per hæc ipsa à cūctatione deducat, per quę præcipuè id quod fiebat, videbatur esse suspectus. Deniq; nō ait, ita iustū est: sed, sic (inquit) decet. Quia enim satis ipso esse ducebat indignum vt baptizaretur à famulo, aduersus indecentiā cōtrarium eius opposuit: ac si diceret, Nōne istud vt quoddā indecens refugis, & idcirco me prohibes? Propterea ergo dimitte, quia est vtique decentissimū. Nec verò ait simpliciter, sine: sed addidit, modo. Non enim (inquit) erūt ista cōtinua, citò me in his quæ concupiscis videbis: nunc verò sine istud impleri. Deinde quemadmodū deceat, ostendit. Vnde igitur illud decere monstrauit? Quia, inquit, omnē iustitiā implebimus. Hoc quippe signauit, dicendo: Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Iustitia siquidem est, omnium mandatorū plena custodia. Quia vtique iam, inquit, cuncta mādata perfecimus: hoc autem solummodo erat reliquum, id quoq; ipsum oportet adiungi. Venit enim soluere maledictū, quod erat de præuaricatione legis impositum. Prius igitur me, inquit, illam oportet implere, vosq; à maledictione eius eruere: ac tum demum ei cessationem dare. Decet itaq; omnem me implere legem, quia vtique decet etiam maledictum soluere, quod ob præuaricationē legis illatum est: propterea quippe & carnem assumpsit, & venit. Tunc dimisit eum. Et baptizatus Iesus, confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei caeli, & vidit spiritū descendentē sicut columbam, & venientem super se. Quia enim multo maiorem illo esse Ioannem putabat, eo quòd omni tēpore in eremo versaretur, essetq; summi filius sacerdotis, stola tali indutus: quòdq; maximè admirationē mouebat, de-

sterili matre progenitus: Iesus verò & de obscura Dnatus puella: nam plurimis adhuc virginitatis erat partus incognitus: & nutritus in domo, & in omnium medio versatus, & cōmuni hac veste tectus, faciliè illum inferiorem putabant, nondum eorum scientes aliquid quæ adhuc habebatur abscondita. Accessit autem vt etiā baptisma ipsum à Ioanne susciperet: quod certē maximè abundat ad confirmādum istius suspicionis errorem, etiā si illa quæ prius posuimus defuissent. Arbitrabantur enim, quòd hic vnus esset quidā è vulgō: nec putabant quòd si ille singulare ac magnū aliquid obtineret, ad baptismum inter ceteros venire potuisset. Propter quod videbatur Ioannes multo illo admirabilior, multoq; præstātor. Ne igitur apud plurimos opinio ista firmaretur, baptizato illo & caeli aperiuntur, & spiritus sanctus continuo descendit, & cum spiritu sancto vox patris vnigeniti sui prædicat dignitatem. Quia enim vox illa quæ dixit, Hic est filius meus dilectus, credebatur à multis Ioāni potius conuenire: nec enim adiecit, vt diceret, iste qui baptizatus est: sed, iste, simpliciter: & vnusquisq; id quod auditū est, de baptista magis q̄ de baptizato dictū putabat, tum ob ipsam baptizantis dignitatē, tum propter omnia illa quæ diximus: venit spirit⁹ sanctus in specie columbæ, & vocē traxit ad filiū, cunctisq; fecit esse perspicuū quia istud quod ait,

Hic est filius meus dilectus non de Ioanne baptista, sed de filio baptizato deberet intelligi. Quē admodum igitur non crediderunt qui sub Mose, Exo. 19. & quando & si non talia, plurima tamen sunt facta miracula: nihilominus post illa omnia, post voces, post tubas, post tonitrua, post fulgura, & vitulū fabricauerūt, & Beelphegor initiati sunt: ita & hi ipsi qui tunc aderant, cum vidissent Lazarū suscitātū, Ioan. 11. tam longē tamen à credendo ei qui hoc ipsum operatus fuerat refugerunt, vt ipsum quoq; interficere sæpe conati sint. Si igitur resurrectionē à mortuis ante oculos habentes, ita tamen erant maligni: F quid miraris si delatā cœlitus vocē minimè receperunt? Quādo enī anima ingrata fuerit ac praua, morboq; lāguoris oppressa, nullo omnino horum superatur: vt è regione voluntas bona nō satis indiget signis iuuari. Ne igitur queras, quomodo nō crediderūt: sed illud require, si nō omnia facta sint propter quod illos oportuerat credere. Siquidem per prophetam deus pro illis omnibus quæ facere consuevit, carmen quoddā satisfactionis instituit. Quia enim erant Iudæi profectō perituri, extremoq; supplicio deputandi, ne quis de illorū malignitate prouidentia culparet dei, ait: Quid faciam vineę mee, quod ei adhuc nō fecerim? Idipsum itaq; etiā hoc est cōsiderandum loco, quid scilicet oportuerit fieri, quod à deo factū esse possit negari: vt si quādo de dei puidētia aliquis sermo moueatur, hoc vtaris satisfactiōis modo, aduersus eos qui illi de multorū malitia obtrectare conātur. Considera igitur quāta hic faciat opera mirāda, & initia futurorum.

G futurorum. Non enim paradifus, fed coelum aperitur ipfum: illa verò ad Iudæos quondam habita oratio, fit deinde propofita nobis. Nunc verò, domino iuuante, ad inftitutū sermonem reuertamur.

Et baptizatus Iefus, afcēdit protinus ex aqua, & aperti funt coeli. Cui⁹ igitur rei gratia coeli patuerunt? Vt difcas etiā tu cūm baptizaris, hoc fieri, deo te iam ad patriā coeleſtē vocante, nihilq; cōmune cum terra habere fuadente. Quod & fi non vides, tamen non idcirco difcredas. Semper enim inter initū ſpiritualū, ac mirabilium diſpenſationū apparent ſenſibiles viſiones: taliaq; ſigna ſtupidioribus, claraq; viſione egentibus, neq; vllam incorpoream naturā cōprehendere cogitatione valentibus præſtatur, vt ea cūm vel ſemel, vel poſtea fuerint prædicata, ſtatim fidei ardore ſuſcipias. Nam & ſuper

Acto. 2. a. apōſtolos ſonus factus eſt ſpiritus vehementis, & ignearū vtiq; linguarum ſpecies apparuit, ſed propter adſtantes profectō Iudæos. Nunc verò etiā ſi euidentia ſigna non ſiant, ea tamen quæ olim facta

H referuntur, ſuſcipimus. Cæterū & columba tunc ideo apparuit, vt extenti quodammodo digiti vice dei filium Ioanni, cæterisq; monſtraret: vt diſceres, quoniam ſuper te quoq; cūm ſacro fonte dilueris, ſanctus ſpiritus veniat: iam verò nō viſibili ſpecie, qua vtiq; non egemus, cūm nobis pro cunctis ſola fides ſufficiat. Cur autem in ſpecie venit columbæ? Manſuetū hoc animal, ac mundū eſt. Quia igitur eſt manſuetudinis ſpiritus, propterea in eius ſpecie apparuit. Simul etiā veteris nos videtur admonere hiftoriæ. Nam cūm vniuerſum aliquando orbem naufragiū cōmune merſiſſet, & omne prorfus hominū genus periclitaretur, iſtud interim certè animal apparuit, ſinēq; illius tēpeſtatis oſtendit, atque

ſca. 3. b. ore ramū portans oliuæ, pacem mundo redditam nunciauit. Quæ omnia erant futurorū figura. Tūc enim multo erat hominum vita deterior, multoq; maiori digna ſupplicio. Ne igitur ipſe desperes, illi⁹ te hiftoria cōfirmat admonitu. Nā tum quoq; de-

I ſperatis iam omnino rebus, liberatio facta eſt atq; correctio: ſed tunc vtiq; per poenā, modo verò per gratiā, atq; ineffabilem indulgentiam redemptoris. Propterea & colūba cernitur nequaq; oliuæ ramū ferens, ſed omniū liberatorē nobis euidenter oſtendens, ſpemq; ſuggerens proſperorū. Non enim ex arca vnū educit hominē: ſed poſtq; apparuit, vniuerſum prorfus orbem attollit in coelū, quæ certè pro oleæ ramo, omni generi hominū adoptionem derulit filiorū. Cōſiderans igitur tanti amplitudinē muneris, nequaq; illius inferiorem exiſtmes dignitatem quia ſe in huiusmodi ſpecie demonſtrauit. Audio quippe dicētes aliquos, quantū inter homines colūbamq; diſcrimen eſt, tantā Chriſti & ſancti ſpiritus eſſe diſtantiā: quia ille quidem in noſtra vtiq; natura, hic verò in ſpecie ſit viſus columbæ. Quid igitur ad talia reſponderi poteſt: niſi quia filius quidē dei, naturā hominū profectō ſuſceperit, ſpiritus verò ſanctus nō aſſumpſerit naturam co-

lumbæ: idcirco Euangelifta, non in natura, ſed in ſpecie columbæ dixit: nec vnquā omnino poſtea, ſed tunc certè ſolum in hac viſus eſt figura. Si verò propterea minoris illū eſſe autumas dignitatis, inuenientur iuxta ratiocinationem tuam Cherubin quoq; multo eſſe potiora: & tanto vtiq; quāto columbæ aquila præcellit, ſiquidē iſtius quoq; illa ſuſcepere figurā. Et rurfus præſtantiores angeli eſſe credētur: ſæpe enim in figura hominis oſtenſi ſunt. Sed non eſt iſtud, omnino non eſt. Aliud nanq; eſt ipſius rei veritas, aliud verò tēporalis viſionis ſubmiſſio. Noli igitur tam grandi beneficio ingratus exiſtere, noli ei vicē referre contrariā, qui tantorū rigauit te fonte donorū. Vbi enim adoptio filiorū eſt, ibi etiam omniū malorum prorfus interitus, & cunctorū collatio ſit bonorū. Propterea Iudaicum quidem baptiſma aboletur, ac deſinit, noſtrū verò ſumit exordiū. Quodq; in paſche mutatione factū eſt, id ipſum efficitur in nouatione baptiſmatis. Nā & paſcha cūm vtrunq; dominus celebrauerit, illi quidē terminū poſuit, huic verò principiū. Hic verò Iudaicū poſtq; impleuit baptiſma, cōtinuò etiā ianuas eccleſiæ reſerauit. Sicut ergo in vna tunc menſa, ita in vno nunc flumine & recepit vmbra, & addidit veritatem. Sancti enim ſpiritus gratia, in Chriſti baptiſmate eſt. Ioannis verò baptiſma, hac donatione priuatur. Propterea igitur cūm quidem alij baptizarentur, nihil tale factum eſt omnino. In iſto verò ſolo qui illud erat traditurus, impletur: vt cum his quæ dicta ſunt etiā illud addiſcas, quia ſcilicet non erat meritū baptizantis, ſed baptizati virtus operata eſt. Tunc enim & coeli aperti ſunt, & ſpiritus ſanctus ſuperuenit. A veteri quippe nos in nouū transferēs teſtamentū, & portas nobis ſuper-

nas recluſit, & ſanctū inde ſpiritū miſit, qui ad illā nos patriā cum dignitate maxima conuocaret. Nō enim angelos nos, neq; archangelos faciens: ſed dei filios, atq; dilectos ad gloriā ducit aternā. Hęc igitur vniuerſa cōſiderans, videlicet & charitatē vocantis, & illius ad quam vocaris patriæ claritatē, & honorē quo vtiq; donatus es, vitā exhibens muneribus congruentē, crucifige te mūdo, tibiq; mundū, cumq; omni diligētia coeleſtis in te dec⁹ cōuerſationis exorna. Nec quia corp⁹ tuū tranſlatū adhuc in coelū non eſt, ideo iam putes cum terra aliquid te habere cōmune, cūm caput iā certè tuū regnet in coelo. Et idcirco cūm in terris adhuc dominus verſaretur, angelos inde deduxit, cumq; eis rurfus afcēdit: vt tu quoq; priuſquā illuc aſcendas, ita tibi poſſibile eſſe dicas habitare nunc terrā, vt tunc habitaturus es coelū. Permaneamus igitur cuſtodietes eam quā initio ſuſcepim⁹ dignitatē, & futura quotidie regna quæramus, omniaq; præſentia vmbraſ eſſe prorfus ac ſomnia iudicemus. Neq; ſi rex terrenus aliquis aſſumēs te pauperē ac medicū, repētē ſibi adoptaret in filiū, tu iā ad tugurij tui reſpiceres vilitatē: & certè non grādī hęc diſcrimine ſeparā-

tur: ita nūc igitur nihil præſentiū putes eſſe precioſum.

Eze. 11. d.
& 17. a.
Dani. 7. a
Gen. 18. &
19. a. & 32
a. f.
Ioſue. 5. d.

Luc. 2. b.
Acto. 1. b.

A ſum. Longè quippe maiora ſunt ad quæ vocatus es capeſſenda. Qui enim vocat, dominus angelorum eſt: ea verò quæ conferentur bona, & explicationē ſermonis, & cogitationem mentis excedunt. Non enim te à terra tranſponit in terrā, vt terrenus iſte rex: ſed à terra extollit in coelum, & à mortali ad immortalē profectō naturā, atq; ineffabilem gloriā: quæ tunc ſolūmodo cernenda à nobis erit, quando etiā poſſidenda. Tantorū igitur particeps futurorū bonorum, noli auri argentiq; curis onerare mentē. cæterisq; huiusmodi vmbriſ atq; imaginibus illudere. An fortè nō putas omnia iſta quæ cernimus, cōparatione coeleſtis regni medicorum panniculis eſſe viliora? Et quemadmodum illo eris honore dignus, quāme ſatiſfactionē parabis, imò quæ non ſupplicia perſolues, poſt tam grande donum ad vomitū priorē tranſcurrens? Non tam enī quaſi homo ſimpliciter, ſed vt dei filius peccans, ſeruus punieris: & ipſa excellētia dignitatis, maioris tibi fiet cauſa ſupplicij. Nam nos quoq; haud ſimiliter famulos peccātes caſtigamus & filios, & maximè quando magna à nobis aliqua fuerint beneficia, cōſequuti. Si enim ille qui paradifi fuerat ſortitus habitaculū, propter vnū vtiq; delictum tanta poſt honorem pertulit mala: nos poſtq; coelum accepimus, & cohæredes vnigeniti facti ſum⁹, quam veniam ſperare poterimus, ſi ad ſerpentem curramus poſt columbam? Non eſt hic enim, terra es, & in terram ibis: nec dicendum eſt, operaberis terrā: nō illa (inquam) hic audiemus priora: ſed quod eſt multo his amariuſ, triſtiuſq; exterioribus tenebris, inſolubilia vincula, vermem perpetua venena fundentem, & ſtridorem dentiū flebiliter inſonātem. Et ſanè meritò: qui enim nec inter tanta beneficia melior effectus es, iuſtiſſimè extrēma illa atq; ſauiffima tormenta patieris. Coelum aliquando Helias aperuit, & clauſit: ſed vt pluuiā aut emitteret, aut teneret: tibi autem non idcirco apertū eſt coelum, ſed vt illuc profectō conſcenderes: quodq; eſt amplius, non vt aſcenderes tantum, verūm vt alios quoq; ſi velles, ſimul leuares, tantam ſibi in ſuis omnibus poteſtatem fiduciamq; donauit. Quia igitur ibi eſt domus noſtra, ibi etiam omnia recōdamus, nihil hic penitus relinquētes. Quicquid enim hic dimiſerimus, amittimus. Hic ſiquidē & ſi oſtijs theſauros tuos, & ſi clauibus, ſerisq; communias, ſi apponas famulorum mille cuſtodias: & ſi ſuperes omnes inſidias malignorū, & ſi oculis effugias inuidentium, & ſi nulla per tineas damna patiaris, etiam ſi nullum omnino rebus inferat detrimentū vetuſtas (quod vtiq; inter impoſſibilia numerandū eſt) mortem tamen nunquam valebis effugere, ſed vno tibi momento tēporis omnia illa rapietur: nec rapientur modo, ſed in manus etiam inimicorum plerunq; tradentur. Si verò in ſupernam illam domum opes tuas transferas, omnia proculdubio iſta ſuperabis. Non enim oſtium, nō ſeras & clauis ſuperponi erit neceſſe. Tanta eſt ſecuritas illius ciui-

3. Re. 17.

C ſum. Longè quippe maiora ſunt ad quæ vocatus es capeſſenda. Qui enim vocat, dominus angelorum eſt: ea verò quæ conferentur bona, & explicationē ſermonis, & cogitationem mentis excedunt. Non enim te à terra tranſponit in terrā, vt terrenus iſte rex: ſed à terra extollit in coelum, & à mortali ad immortalē profectō naturā, atq; ineffabilem gloriā: quæ tunc ſolūmodo cernenda à nobis erit, quando etiā poſſidenda. Tantorū igitur particeps futurorū bonorum, noli auri argentiq; curis onerare mentē. cæterisq; huiusmodi vmbriſ atq; imaginibus illudere. An fortè nō putas omnia iſta quæ cernimus, cōparatione coeleſtis regni medicorum panniculis eſſe viliora? Et quemadmodum illo eris honore dignus, quāme ſatiſfactionē parabis, imò quæ non ſupplicia perſolues, poſt tam grande donum ad vomitū priorē tranſcurrens? Non tam enī quaſi homo ſimpliciter, ſed vt dei filius peccans, ſeruus punieris: & ipſa excellētia dignitatis, maioris tibi fiet cauſa ſupplicij. Nam nos quoq; haud ſimiliter famulos peccātes caſtigamus & filios, & maximè quando magna à nobis aliqua fuerint beneficia, cōſequuti. Si enim ille qui paradifi fuerat ſortitus habitaculū, propter vnū vtiq; delictum tanta poſt honorem pertulit mala: nos poſtq; coelum accepimus, & cohæredes vnigeniti facti ſum⁹, quam veniam ſperare poterimus, ſi ad ſerpentem curramus poſt columbam? Non eſt hic enim, terra es, & in terram ibis: nec dicendum eſt, operaberis terrā: nō illa (inquam) hic audiemus priora: ſed quod eſt multo his amariuſ, triſtiuſq; exterioribus tenebris, inſolubilia vincula, vermem perpetua venena fundentem, & ſtridorem dentiū flebiliter inſonātem. Et ſanè meritò: qui enim nec inter tanta beneficia melior effectus es, iuſtiſſimè extrēma illa atq; ſauiffima tormenta patieris. Coelum aliquando Helias aperuit, & clauſit: ſed vt pluuiā aut emitteret, aut teneret: tibi autem non idcirco apertū eſt coelum, ſed vt illuc profectō conſcenderes: quodq; eſt amplius, non vt aſcenderes tantum, verūm vt alios quoq; ſi velles, ſimul leuares, tantam ſibi in ſuis omnibus poteſtatem fiduciamq; donauit. Quia igitur ibi eſt domus noſtra, ibi etiam omnia recōdamus, nihil hic penitus relinquētes. Quicquid enim hic dimiſerimus, amittimus. Hic ſiquidē & ſi oſtijs theſauros tuos, & ſi clauibus, ſerisq; communias, ſi apponas famulorum mille cuſtodias: & ſi ſuperes omnes inſidias malignorū, & ſi oculis effugias inuidentium, & ſi nulla per tineas damna patiaris, etiam ſi nullum omnino rebus inferat detrimentū vetuſtas (quod vtiq; inter impoſſibilia numerandū eſt) mortem tamen nunquam valebis effugere, ſed vno tibi momento tēporis omnia illa rapietur: nec rapientur modo, ſed in manus etiam inimicorum plerunq; tradentur. Si verò in ſupernam illam domum opes tuas transferas, omnia proculdubio iſta ſuperabis. Non enim oſtium, nō ſeras & clauis ſuperponi erit neceſſe. Tanta eſt ſecuritas illius ciui-

tatis, tam inſpoliabilis regio, & quæ omnino in-
D uia corruptioni, malitiæq; permaneat: quod certè cōſtat eſſe veriffimum. Nōne igitur extrēmæ vecordia eſt, hic quidem vbi reſpolita corrumpuntur ac pereunt, omnia congregare: ibi verò vbi ſi aliquid recondamus, etiā augeri poterit, non minimā quidem cōmendare partem, & hoc cūm ibi ſumus ſine ſine victuri? Propterea nec gentiles fidem his quæ à nobis dicūtur, accōmodant. De actib⁹ enim, non de ſermonibus noſtris futurorum volunt habere documentum. Nunc verò cūm videant ædificari à nobis ſplendidas domos, agros, balnea atque hortorū amoenitates parari, nolunt credere quòd alterius nos vrbiſ perfectionem paremus. Si enim, inquiunt, verum eſſet iſtud, vedentes prorfus cuncta quæ poſſident, illuc profectō præmitterēt. Itaq; de præſentibus facilè cōiectant. Vident quippe locupletiores quoſq; domos atq; agros illis maximè iunctas vrbiſ cōparare, in quibus habitationem locarunt. Sed nos è cōtrario facimus, & terrā quidem quam paulò poſt relicturū ſumus, multo cum ſtudio nobis parantes, pro paucis certè iugeribus, & exiguis habitaculis non modo aurum, ſed proprium quoq; ſanguinem frequenter impendimus, vt verò coelum nobis emamus ipſum, ne hęc quidem quæ noſtris vrbiſ ſuperāt, erogamus. Et hoc cūm & exiguo illud precio emere poſſimus, & in perpetuū poſſidere, ſi ſemel emerimus. Propterea extrēmas meritò poenas luemus, nudi illuc euntes, ac pauperes. Quinimmo non pro noſtra paupertate tantū, verum etiam pro eorum quos noſtri ſimiles facimus, intollerabilia etiā ſupplicia perferemus. Cūm enim videāt gentiles eos quoq; erga iſta ſtudiū omne figentes, qui coeleſtib⁹ myſterijs perfruuntur, multo iam ipſi magis præſentia cōuertuntur, plurimū ſanè ſuper noſtrum caput igniū congregantes. Quando enim nos qui eos deberemus docere cuncta hęc contemnere quæ videntur, ipſi ex omnibus maximè in iſtorum deſiderium concitāmur: quemadmodum ipſi ſalū eſſe poterimus, qui certè poenas pro aliorū quoq; perditione ſoluemus? Nōne audis Chriſtū loquentem, quoniam pro ſalibus nos eſſe in hoc mundo velit, atq; lapa-
Matt. 5. b. dibus, vt & diſfluentes delicijs reſtringamus, & pecunie ſollicitudine obtenebratos illuminem⁹? Quādo igitur ipſi potius properam⁹ in tenebras, quādo ipſi potius relaxamur: quæ tandem nobis ſupererit ſpes ſalutis? Nulla eſt, omnino nulla: ſed mugientes prorfus, preſſisq; dentibus infremētes, manibus ſimul ac pedibus colligatis, in gehēnæ trudemur incendiū. Et hoc poſtq; nos abundè vitæ huius cura confecerit. Hęc igitur omnia conſiderantes, vincula tanti abrumpamus erroris, vt nec in illa incidamus, quæ nos inextinguibili igni tradant, & præſenti hac catena ſollicitudinū liberemur. Qui enim pecuniæ ſeruit, & præſentib⁹ cōpedibus ſtringitur, & futuris paratur: qui verò iſtius cupiditatis immunis eſt, vtraq; libertate potietur: quam vt ipſi etiam

G etiam consequamur, grauissimum auaritiæ contem-
rentes iugum, ad coeli fastigia subleuemur, gratia
& misericordia domini nostri Iesu Christi, cui glo-
ria & honor cum patre, & spiritu sancto in secula
seculorum, Amen.

Homilia. xij. ex cap. quarto.

Vnc ductus est Iesus à spiritu in desertū,
vt tentaretur à diabolo. Et cum ieiunasset
quadraginta diebus, & quadraginta nocti-
bus, postea esuriit. Et accedens tentator, dixit ei: Si
filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Qui re-
spondens dixit: Scriptum est, Non in solo pane vi-
uit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore
dei. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ci-
uitatem, & statuit eum super pinnaculum templi,
& dixit ei: Si filius dei es, mitte te deorsum: scriptū
est enim, Quia angelis suis mandauit de te, & in
manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidē pe-
dem tuum. Ait illi Iesus rursum: Tunc istud, ad
H quodnam tempus aptandū est? Proculdubio ad il-
lud quo descendit spiritus sanctus: cum etiam de-
super delata vox ait, Hic est filius meus. Mirum est
verò quod dixit à spiritu, id est sancto: ab hoc enim
illum in desertum ductū esse significat. Quia enim
omnia ad nos erudiēdos, & facienda sibi & paciē-
da susceperat, in eremū quoque se patitur abduci, &
cum diabolo inire certamen: vt vnusquisque cum
fuerit baptizatus, si post baptisma maioribus ten-
tationibus vrgeatur, nō utiq; turbetur, quasi inspe-
ratum sibi aliquid obuiauerit: sed permaneat cun-
cta viriliter sustinendo, vt pote quæ sibi cōsequen-
ter contingerint. Idcirco enim accepisti arma, nō vt
ocieris, sed vt pugnes. Propterea deus in te tribula-
tiones irruere permittit. Primò quidem, vt discas
quoniā Christi baptisma multo te fecerit fortiorē.
Deinde, vt in egregia illa animi mediocritate per-
maneas, neq; donorum scilicet magnitudine elatus,
neq; tentationum mole depressus. Ad hæc verò, vt
I malignus ille dæmon, cum de tua à se discessione
dubitat, ex ipsa tribulationū tolerantia discat, quod
perfecta ab illo abrenunciatione discesseris. Quar-
tò, vt fortior, & ipso prorsus ferro valentior, ten-
tationum exercitatione reddaris. Quintò, vt capias
grande documentū thesaurorū tibi à domino cre-
ditorum. Neq; enim superueniret tibi, neq; aduer-
sus te diabolus irrueret, nisi in maiore te positū ho-
nore conspiceret. Hinc enim aduersus Adam in-
surrexit aliquando, quia multa illum dignitate vi-
dit conspicuum. Propterea & contra sanctum Iob
nequitia suæ arma cōmouit, quia utiq; videbat illū
ab omnium deo miris laudibus coronatū. Et quæ-
admodum igitur dominus dicit, Orate ne intretis
in tentatione: propterea non eum vltro isse in ere-
mum, sed à sancto spiritu ductum esse cōmemo-
rat, iuxta dispensationis profectō rationem: vt nos
videlicet apertissimè signatum esse videamus, quia
non sponte nos ipsos in tentationes oporteat infi-
lire: sed si contracti fuerimus, viriliter repugnare.

Deut. 8. a.

Psal. 90. c.

Mat. 26. d.

Et considera quoniam illum assumens spiritus du-
xerit, nō in urbem, neq; in forum, sed in eremum.
Quia enim diabolus volebat allicere, non de esu-
rie solum, verum etiā de loco occasionem illi ten-
tationis ingessit. Tunc quippe maximè aliquos dia-
bolus aggreditur, cum solos viderit, atq; ab alijs se-
gregatos. Sic deniq; mulierem ab initio aggressus
est, solam illam excipiens, atq; à viro inueniēs se-
paratam. Quando enim viderit aliquos copulatos,
haud similiter audet accedere. Vnde maximè o-
portet etiam ob hanc causam frequenter nos alijs
aggregari, vt non faciliē in diaboli captionem pa-
remur. Inuenit ergo illū in inuio solitudinis. Quod
enim talis esset eremus, Marcus diligenter notauit
de domino, dicens: Et erat cum bestijs. Considera
verò cum quanta ad eum arte malignitatis acce-
dat, quodcūq; præcipue tempus obseruet: non enim
ieiunantem tentat, sed esurientem, vt scilicet discas
quā fit bonum grande ieiunium: & quia hæc ad-
uersus diabolum arma sint maxima, quodq; post
baptisma non delicijs atq; temulentia, non mensæ
epulis onusta, sed ieiunio animū debemus inten-
dere. Propterea enim & dominus ieiunauit, nō quia
hoc indigeret ipse, sed vt nos utiq; doceret, quibus
peccata ante baptisma dominatio vêtis intulerat.
Vt enim si aliquis ægrotū quem ad sanitatem re-
duxit, iubeat illa non facere ex quibus morbus ille
contigerat: ita etiam post baptisma ieiunium con-
tra vitij edacitatis induxit. Nam & Adam de pa-
radiso intemperatā ventris eiecit, & diluuium sub
Noë ista cōmeruit, & fulmina in Sodomitas ipsa
deduxit. Et si enim fornicationis quoque ibi crimen
horrebat, sed hinc tamen vtriusq; radix supplicij
pullulauit. Quod Ezechiel quoque notando dicebat:
Veruntamen hoc erat peccatū Sodomorū, quoniā
in superbia, & in saturitate panum, & in abundan-
tijs effluebant. Et sic etiam Iudæi maxima prorsus
mala frequēter operati sunt, & ad impietatem de-
licijs, atq; ebrietate cōpulsī: propterea & ipse qua-
draginta dies ieiunat, nobisq; ostendens remedia
salutis. Nec tamen vltro progreditur, ne scilicet ad-
mirationis enormitas incredibilem faceret suscepti
hominis veritatē. Nunc verò nequāq; fit istud, quia
prius Moses & Helias dei potentia sustentati, in hæc
ieiunij longitudinem peruenire potuerunt. Si verò
vltius progressus fuisset, plurimis etiam incredi-
bilis fuisset carnis assumptio. Cum igitur qua-
draginta dies ac noctes ieiunasset, postea esuriit.
Occasionē diabolo tentandi præbens, vt prius ipse
congressus quomodo etiā ab alijs vinci possit, ostē-
deret. Sic enim faciunt athletæ, qui cum discipulos
suos vincere docent, data opera in palæstris cum
alijs certamen exercēt, vt in luctantiū corporibus
faciant artem spectare vincēdi: quod in hac quoque
colluctatione constat esse effectū. Quia enim dia-
bolum ad certandū voluit attrahere, esurientem
ei fecit manifestam, & non repulit prouocantem.
Sed cum eum suscepisset ad luctam, & semel, &
iterum,

Gene. 3.

Mar. 1. b.

Eze. 16. f.

M

A iterum, & tertio cum facilitate quæ eum maximè
decebat, elisit. Sed ne ipsas victorias transcurrendo
utilitatis vestris aliquid detrahamus, à primo in-
choantes conflictu, vnumquodq; certamen diligen-
tius retractemus. Postquam esuriit, inquit: Acce-
dēs diabolus dixit ei: si filius dei es, dic vt lapides isti
panes fiant. Cū enim audisset venientem de cœlo
vocem, atq; dicentē: Hic est filius meus dilectus:
audisset etiam Ioannem testimonium illi tam infi-
gne perhibentem, ac hominem deinde ipsum esu-
rientem videret, magno teneri cœpit ambiguo. Nā
neq; hominem illum esse nudum credere poterat,
ppter ea quæ diuina vox de eo protulerat: nec rur-
sus istud recipere quod filius esset dei, quem esuriē-
tem videbat. Itaq; maxima rerum conclusus angu-
stia, voces emittit ancipites. Et sicut in paradiso ac-
cedens ad hominē, finxit illa quæ non erant, vt quæ
erant disceret: ita hic quoque nesciens manifestē sus-
cepti hominis ineffabile sacramentum, & quisnam
B esset hic præfens: alia retia iacere molitur, per quæ
se absconditum istud atq; secretum opinatur addi-
scere. Si filius, inquit, dei es, dic vt lapides isti panes
fiāt. Non dixit, si esuris: sed, si filius dei es: videlicet
existimans posse se illi aliquid per laudum blandi-
mētā furari. Idcirco non commemorauit esurientem,
ne hoc ei quasi exprobrare atq; obijcere videretur.
Magnitudinem quippe tantæ dispensationis igno-
rans, istud ei erubescendum putabat: propter quod
dolosa illum adulatione palpando, solius admonet
dignitatis. Quid igitur Christus? Insolentiam eius
fastumq; deiiciens, & ostendens id quod acciderat
nec confusione dignum, nec indignum sua esse sa-
pientia: id quod ille in eius adulatione absconderat,
in medium profert, palamq; cōstituit. Non in so-
lo, inquit, pane viuit homo. Ita nihil erubuit à ne-
cessitate ventris incipere. Tu verò maligni dæmo-
nis perpende nequitia, & vnde faciat initia luctan-
di, & quemadmodum propria non obliuiscatur ar-
tis. Per quæ enim & primum expulit hominem, &
C alios certè plurimos malis mille circūdedit: per
hoc etiam nunc textit dolos, prouocans scilicet ad
appetitum ciborum. Multos igitur stultorum nūc
etiam audire possumus, qui dicāt mala propter vē-
trem innumera cōmitti: sed Christus ostēdit, quod
amatorē virtutis nihil tyrannus ista indecens facere
compellat. Deniq; & esuriit, & non obedit impe-
ranti: nos profectō erudiēs ne vnq; diabolo creda-
mus. Quia enim homo hinc offendit deū, legemq;
transgressus est: ex abundantia tunc docet, quod &
si non tibi præuaricationem ille præcipiat, nec sic
quoque esse credendum. Et quid dico præuaricatio-
nem? etiam si aliquid vile dæmones iubeant, nec sic
quidem illos debes audire. Sic enim etiam illos dæ-
mones loqui vetuit, qui eum dei filiū prædicabant:
& Paulus rursum id ipsum in clamantes increpauit:
& certè erat vile quod dicebāt: sed magis eos ma-
gisq; deprimens, eorumq; insidias destruēns, exagi-
tabat salutaria quoque dogmata prædicantes, vndiq;
T omus secundus.

Luca. 4. f.
Acto. 16.

eorum ora claudēs, & tacere præcipiens. Idcirco ne
hic quidē dictis eius annuit Christus: sed quid ait?

Non in solo pane viuit homo. Quod verò dicit,
hoc est, potest esurientem deus etiam sermone pa-
scere. De veteri autem testimonium protulit testa-
mento, atq; præcepit, siue famē, siue aliud patiamur
aliquid, nunq; tamen dominum relinquamus. Si ve-
rò quis dixerit, & quidem debuit hoc quod peteba-
tur ostendere: respōdebo, Cuius rei gratia? quæve id
exigente ratione? Non enim vt crederet hæc ille di-
cebat, sed quantum opinabatur vt ipsum de infide-
litate cōuinceret. Siquidem etiam primos homines
hac arte decepit, eosq; parum deo credidisse conui-
cit. Contraria enim dixit ille promittens, eosq; ina-
nibus spebus inflauit: quum persuasione fecisset in-
credulos, etiam de illis bonis, quibus fruebatur, ex-
clusit. Sed Christus ostendit se neque tunc diabolo,
neq; postea Iudæis, iuxta diabolus sapientibus, si-
gnūq; postulantibus, annuisse: vbiq; nos docēs, vt
etiam si aliquid eiusmodi facere possumus, nihil ta-
men vel absq; ratione, vel cū aliqua vanitate facia-
mus: nec diabolo vnquā credamus, etiam si magna
quædā necessitas vrgeret videatur. Quid igitur scele-
ratus ille, atq; deuiētus? Postq; præceptum suum illi
persuadere nō potuit, & hoc cū tanta vrgeret esu-
ries: ad aliud procedit, & dicit: Si filius dei es, mit-
te te deorsum: scriptū est enim, Quoniam angelis
suis mandauit de te, & in manibus tollent te. Cur
autē ad singula tentamenta proponit, ac dicit, Si fi-
lius dei es? Id ipsum etiam nunc facit, quod fecit in
primis. Sicut enim tunc de deo detrahens ait, Scit
enim deus, quia in quacūq; die manducaueritis, a-
perientur oculi vestri: per hæc ostendere volens il-
los circūuentos esse à deo atq; deceptos, nullūq; ab
eo beneficium cōsecutos. Ita hic quoque id ipsum p-
fectō significat quodammodo, dicens: Frustra te fi-
lium suū nominauit, taliq; donatione decepit. Aut
si certè aliud est, documentum nobis aliquod tantę
ostende virtutis. Deinde quoniā ille fuerat de scri-
pturis locutus, etiam dominus testimoniū illi protu-
lit de propheta. Quæadmodū igitur Christus ver-
ba eius audiuit: nihil utiq; indignatus est, nihilq; cō-
motus: sed cum multa modestia scripturarū ei rur-
sus voce respondet: Non tentabis dominum deū
tuum. Nos utiq; docens, quia diabolus per paciē-
tiam ita oporteat, atq; tolerantiam, non per signa,
superari: nihilq; ad ostentationē nostri, atq; amorē
facere gloriādi. Cōsidera verò diaboli insipientiam,
de testimonio quoque ipso quod protulit. Nam ea
quidē quæ à domino prolata sunt, satis apte utique
prolata: quæ verò ab illo vsurpata, ineptē nimium
ac prorsus incongruē, & quæ nulla parte sui domi-
ni responsionibus obuiarent. Neq; enim quod scri-
ptum est, quia angelis suis mādauit de te: suadet vt
seipse iaciat, atq; præcipitet: præterea verò neq; de
domino istud dictum est, quā hoc quidem de il-
lo non arguat. Et certè cum ille iniurioso sermone
abusus fuisset, valdeq; contrariē: nemo enim à dei
filio istud

Deut. 8. a.

Matth. 12. c. e.

Marc. 8. b

Luc. 11. d.

E

Psal. 90.

F

Deut. 6. c.

G filio istud exposcit. Dæmonum quippe est seipfos iacere deorsum, dei verò homines erigere iacentes. Nam si potentiam oporteret ostēdi, non semetipsum proijciendo ac præcipitando ostēderet, sed alios profectò saluādo. Cæterum seipsum in præcipitia ac prærupta proijcere, diabolica est mētis infania. Quoties enim istud aliqui faciunt, consilio ni mirum seductoris agitatur: at Christus etiam cūm ista dicta sint, nondum se tamen reuelat, sed quasi homo ei interim loquitur. Dicere enim, quia nō in solo pane viuūt homo: & Non tentabis dominum deum tuum: nō valde seipsum manifestantis erat, sed vnum se ostendentis ē cæteris. Neq; verò mireris, si diabolus Christo loquens, sepe huc illucq; vertatur. Nam vt præliantes solēt, cūm acceperint lætales plagas, multo vtiq; sanguine perfluētes, tenebrasq; patientes, moribunda circumferre membra: ita hic quoq; prima statim ac secūda fauciatu pla ga, in alia atque alia verba deuoluitur: & tamen hic

H quoq; tertium certamen ingreditur, & ducēs illum in montem excelsum valde, ostēdit ei omnia regna mundi, & dixit: Hæc omnia tibi dabo, si procidēs adoraueris me: tunc dicit ei: Vade satana, scriptum est enim: Dominum deum tuū adorabis, & illi soli seruiēs.) Quia enim iam in patrem ipsum nequissimus ille peccauerat, omnia quæ illius sunt sua esse dicendo, seq; eorum dominum sacrilegè profitando, quasi cūctorū esset creator: tūc cum iam vtiq; corripit: & ne tunc quidem vehemētius, sed omnino simpliciter atq; mediocriter. Vade, inquit, satana.) quod præceptum magis q̄ increpatio fuit. Postq̄ verò ei dixit, Vade, continuo illum vertit in fugam. Neq; enim alijs iam per semetipsum tentationibus appetijt. Et quomodo, inquit, Lucas ait,

Luc. 4. b. Quia omnem tentationem consummauerit: Mihi quidem videtur ipsa tentationum capita ille cūcta dixisse, vt ea quoque omnia pariter intelligas quæ sub istis quasi principalibus continentur. Hęc enim

I sunt quæ in se mala innumera comprehendūt. Seruire vētri, inanis appetitu gloriæ quippiam facere, ac furioso pecuniarū amore superari. Quod vtiq; etiā sceleratus iste cognoscens, quasi omnibus vitijs fortiorem pecuniarum cupiditatē locauit, ant eam quidē, & prorsus ab initio certaminis idipsum meditatione parturiēs: extremum verò illud reseruās, quasi quod omnibus valentius esse iudicaret. Hic quippe mos deceptionis eius est, vt quæ magis ad supplantandū idonea esse credit, hæc adhibeat extrema. Quod certè etiam in sancti Iob tentatione seruauit, propter quod hic quoq; cūm ab illis quæ videbātur faciliora atq; infirmiora cœpisset, ad fortius transijt. Quemadmodum igitur istud superari oportet? ita pculdubio vt ipse Christus edocuit: vt scilicet refugiam⁹ ad dominū, & ne fame q̄dē ipsa deiiciamur, credentes ei, quod vel solo possit alere sermone: & ne in illis quidē quæ accepimus bonis, tentemus datorem, atq; vt cœlestis tantūmodo gloriæ claritate contenti, terrena ista pro nihilo iudi-

cemus: & semper sciamus esse vilissimū, quicquid K mensuram necessarij vsus excefferit. Nihil enim sic diabolo subijci hominem facit, vt inhiare opibus, atq; habendi amore superari. Idq; ex his quæ nunc sūt, facillè doceri potest. Nam modo quoq; nō desunt, qui in vitijs atq; delitijs omni ætate vixerint, ibi tamen iuxta rationem dūtaxat tuam eodē excipiuntur statu. Quis tandē vnq̄ tyrannus, quis ita crudelis, ita truculentus ac barbarus, tam durè de cultorib⁹ suis ac subditis iudicabit? Vides certè stultitiæ magnitudinem, considerasti vbinam huiusmodi ratiocinatio terminetur? age igitur, & si nulla alia, his saltem rationibus eruditus, ab hac malignissima suspitione desiste. Fuge longius vitia, & laborem qui est pro virtute cōplectere. Non enim vsq; ad præsentū possessionem bona nostra perueniūt. Quod etsi aliquis dixerit, quis inde veniens, ea quæ ibi sunt, indicauit? Responde, Homo equidem nullus, nam illi forsitan credendum non fuisse, vt pote pompam magnā omnino facienti rebus, easq; elatius proferenti: at verò omnīū dominus cūcta illa nobis maxima cum veritatis reuerētia reuelauit. Quid igitur homine nobis op⁹ est indice, cūm idē ille qui exactur⁹ est ista supplicia, clamet quotidie, quia & gehēnā pararit, & regnū: atq; horum præbuit nobis clara documenta? Si enim nequaq̄ ibi iudicaturus esset, ne hic quidē vnq̄ vltionē de infidelib⁹ expetisset. Nā hoc quoq; quā putamus habere rationem, quod malorum quidam non puniuntur alij, cūm alij puniantur: nisi fortè dominum personarum acceptorem quis dixerit? Itaque vanum etiā istud est, si credantur alij quidē pœnas soluere, alij verò hinc impunè trāsire. Hoc enim priore illo est errore deformius: sed si bono me animo volueris audire, hæc quoq; quæstionem breuiter absoluam. Quenam igitur hæc absolutio est? Neq; ab omnib⁹ hic deus exigit vltionem, ne resurrectionē vtiq; desperando, iudiciū quoq; desperes futurū, quasi omnium iam hic supplicij persolutis: nec tamen omnes sinit impunè trāsire, ne cūcta prorsus absque vlla esse prouidentia suspiceris. Sed & nō punit, & punit: per ea quidem quæ punit, ostēdens ibi ab eis qui hic immunes supplicij fuerint, exacturū se esse rationem: per ea verò quæ nō punit, sperare nos faciens esse terribile prorsus post ista iudiciū. Si verò generaliter dissimulās fuisset, priorū nullum hic aliquando punisset, nullū benefecijs honorasset. Nūc autē cū vides propter te & cœlū extendisse, & accendisse solem, & fundasse terram, & maria fudisse, & æra pandisse, & lunę disposuisse cursus, & immutabiles anni leges hominib⁹ ordinasse, aliaq; omnia cernis nutu eius cursum suū absq; cessatione perficere. Omnis quippe nostra, irrationaliūq; natura, reptilium, serpentium atq; gradientium, volatū quoq; ac natantium in fretis, in stagnis, in fluminibus, in fontibus: tum eorū quæ in montibus vagantur ac vallibus, tum quæ in ære, in domibus, in campis: tū semina vniuersa, tū germina, arbores quoq; & silue-

A & siluestres, & mites, steriles alia, alia feraces, ceteraq; omnino cūcta ab illa nihil laborante prorsus manu tum creata, tum mota in nostram dispenfantur salutem. Nec solum ad necessariū nobis vsum, verum etiā ad exercenda liberalitatis officia, & cōmunicandi ministeria præstantur: tantū igitur cernens ordinem rerum, & certè ne exigua quidem a nobis numerata pars est, audes dicere quod ille qui tanta est propter te operatus ac talia, æternę te obliuioni tradat, cumq; asinis, ac porcis mortuum iacere patiatur: & cūm tanto te munere suæ pietatis honorauerit, qua te angelis quoq; fecit equalē, post labores innumeros, sudoresq; despiciet. Et quanam hæc poterunt rationis similitudine colorari? Hęc enim etiam si nos fortè taceamus, lapides proclamabunt, tam certa & clara sunt, atq; ipso lucidius sole fulgentia. Quia igitur hæc omnia propter te facta sunt, æmulare hanc atq; imitare victoriam. Et si ad te ex cultoribus dæmonis, ac de illa sapientibus aliquis accedat, vbique exprobrat, ac dicat: Si magnus quidem es atq; mirabilis, transfer hunc montē: nihil omnino turberis, nec ad iracundiam velut quadam feritate rapiaris, sed commoda ratione responde, dicens illud quod dominum certè tuum audisti paulò ante dicentem: Non tentabis dominū deum tuum. Et si ille gloriam, potentiamq; proponens, & infinitam pecuniæ multitudinē, adorare te iubeat, ista perseueranter prorsus, ac fortiter. Nō solū enim in communem nostrum omnīū dominū hoc diabolus fecit, sed quotidie prorsus quoscūq; famulos eius huiusmodi machinis fretus oppugnat, haud in mōtib⁹ solum, & in eremo atq; deserto: nec per semetipsum tantummodo, sed in vrbibus, & in foris, & iudiciorum locis, & per homines naturę nobis societate coniunctos. Quid igitur facere nos cōuenit? Ex toto videlicet illi nō credere, atq; obstruere prorsus auditum, & odisse etiam blandientem. Tuncq; illū auersari maximè, cūm maiora promittit: quia & Euam quando maximè spebus extulit, tunc vtiq; deiecit, magisq; illi inuexit incommoda. Nam & hostis est ferox, & bellū infert non denūciatum. Nec tantum nos pro salute nostra, quātum ille pro perditione decertat. Aduersetur huic igitur non sermonibus tantum, sed & operibus: nō cogitationibus solum, sed & actib⁹: nihilq; ex his quæ illi solēt placere faciamus. Sic enim omnia quæ deo placitura sunt, faciemus. Nam ille quidē multa sapissimè pollicetur, nō vt det, sed vt potius accipiat: promittit plurima de rapinis, vt auferat regnū atq; iustitiam, & quasi quosdam laqueos tendens atque decipulas, thesauros pollicetur in terra, vt etiā nos & istis thesauris, & cœlestibus spoliēt. Vult nos in hoc seculo ditari, ne videat diuites in futuro. Et si non potuerit per diuitias ab illa nos excludere beatitudine præmiorum, alia ad nos via, id est paupertatis, accedit: quod sanctum quoq; Iob impugnādo faciebat. Quia enim vidit nihil ei nocuisse diuitias, retia ex paupertate contexuit, inde saltem credens

Tomus secundus.

eum posse laqueari: quō quid aliquando queat esse D vecordius? Nam qui potuit modestè ferre diuitias, multo magis poterat etiā fortiter ferre pauperiē. Et qui præsentēs opes absq; cupiditate possederat, facillè non requirebat absentes. Itaq; beatus ille nō opulentia, sed inopia factus est illustrior. Siquidem diuitias malignus spiritus auferre potuit, charitatē verò qua erga deum ille feruebat, nō modo auferre non potuit, sed fecit etiam fortiorē: & quæ cūctorū possessione nudauerat, maioribus postea doluit abundare diuitijs. Et idcirco in magna rerū verfabatur angustia, cūm quanto plures, quantoq; maiores admouit plagas, tato cum potentiorē videret effectū. Itaq; cūm omnia peregisset, maximōq; tentationum strepitu, nihil tamē explicare potuisset, quasi ad antiqua illa arma cucurrit, ad fœminā, & personam sibi induit, quasi piē aliquid prouidentis, per quam calamitatum eius tragœdiam miserabiliter inculcat: & simulat se ad ipsius ex tantis liberationem malis istud afferre consilium: verūm nec E sic quidē valuit obrinere. Vidit enim dolosam eius Iob. 2. c. escam vir ille mirabilis, & loquentē ex diabolo cōiugem, maxima repente prudentia in silentium contractauit: quod nos quoque facere conuenit. Nam etsi fratris, etsi amici charissimi, etsi coniugis, etsi necessariorum, vel cuiuslibet alterius personam indutus, aliquid nobis eorum quæ solet loquatur: non illum per quem loquitur, sed illum qui loquitur, auersari atq; horrere debemus. Nam modo quoque plurima similia horum facit, ac diuersarū nos personarum cōsolatione & compassione sollicitat: quæ videtur quidem specie esse blanda, re verò lætifiera: siquidē venenosis omnibus nocentiora verba no uit infundere. Blandiri enim vt noceat, diaboli est: corripere verò vt proffit, dei. Nequaquā igitur aliter quā se res habet intelligere conemur, neque per omnem modū vitæ huius tranquilla seſtemur. Quem, inquit, diligit dominus, corripit. Quādo e- Pron. 3. b. nim prosperitate fruimur, cūm in malignitate viuimus, tunc magis nobis est ac magis dolēdum. Nā semper quidem nos oportet metuere peccātes, maximè autem cūm nihil triste perpetimur. Quando enim per partes ab vnoquoq; nostrum pœnas exigit, leuiorem nobis ipsam animaduersionem facit: quando verò patientius nostra videtur dissimulare delicta, ad maximam nos in talibus permanentes pœnam reseruāt: quando enim iustis non desit tribulatio, quāto magis illa expectanda est peccatoribus. Perpende igitur quanta Pharaos dei patientia Exod. 14. quondā potitus, extremam pro cūctis postea pertulit vltionem. Nabuchodonosor quoq; postq̄ plurima & magna peccauit, grauius in fine punit⁹ est. Danielis libro. Et purpuratus ille diues, quo magis nihil triste sustinuit, hoc ipso inſoelicior fuit. De presenti enim vita deliciatus abscessit, dignam pro his omnib⁹ vindictam daturus, vbi certè nec consolationem inuenire posset malorum. Et tamen sunt quidam ita frigidī prorsus ac stolidi, vt præsentia magis eligant, & ridicula

ee ij & ridicula

G & ridicula illa verba depromat. Interim fruar presentibus, & tunc de incertis probabo. Indulgeat ventri, seruiam voluntati, abutar istius vitae iucunditate: da mihi quod praesens est, accipe quod futurum est. Et in quo tandem ab hircis & porcis differunt tam
Hier. 5. c. irrationabilia proferentes? Equi, inquit, insanientes in foeminas facti sunt: vnusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat. non concedit propheta, vt eos qui tales fuerint, homines nuncupemus. Quis ergo culpae nos poterit, quum porcis atque asinis stultiores putamus eos, qui ea quae clara sunt quam quae cernuntur oculis, esse adhuc putant obscura & ignota? Si enim nulli alij credis, audi demones salte, quum dei potentia verberantur, qui certe ad nobis nocendum & facere meditatur, & dicere. Neque enim negare poteris quod omnia illa agant ad nostram desideriam nutriendam, & gehennae resoluendum timorem, atque vt nullum credatur futurum esse iudicium. Sed tamen hi qui ista cupiunt persuadere, semper clamantes nihilominus atque vlulantes, frequenter praedicant ibi exercenda supplicia. Vnde igitur haec dicunt, & contra quam volunt loquuntur? nequaquam aliunde, nisi quia ad istud cruciatus sui nimietate coguntur. Neque enim sponte vel hoc illi voluissent fateri, vel quod a mortuis hominibus saepe torquentur, vel quod omnino aliquid triste patiuntur. Cur igitur haec dicimus? quia scilicet gehennam, etiam demones esse fateantur, qui a nobis gehennam credi omnino nolunt. Tu vero cum tanto honore potiaris, & ineffabilium mysteriorum sis certe particeps, ne illos quidem inueniaris imitari: sed ipsis quoque deterior effectus es. Et quis, inquit, venit ab inferis, & talia nunciavit? Sed & de caelo quis venit, & dixit quia deus sit qui cuncta condiderat? Animam quoque vnde nos habere manifestum est? Si enim sola illa crediturus es quae videntur, & de caelo, & angelis, & de anima, ac mente dubitabis: sic tibi omnia prorsus veritatis dogmata deperibunt. Et certe si manifesta vis credere, inuisibilibus magis te oportet fide quam visibilibus commodare. Quamquam enim admirabile factis sit, magnumque quod dixi, tamen verum est, & habentibus intellectum absque villo ambiguo confitendum. Oculi enim carnis saepe falluntur, non utique in illis quae inuisibilia esse constat, illa quippe ex toto nesciunt, sed etiam in his ipsis quae videntur aspicere. Falluntur autem & spatij longitudine, & aeris aequalitate, & mente aliud intenta, & ira, & sollicitudine, & mille alijs, quibus eorum perspicuitas impeditur. At vero mentis oculus si diuinarum scripturarum lumen aspiciat, multo certius, atque ab omni prorsus errore alienum, harum quae sunt incipiet habere rerum iudicium. Nequaquam ergo nobis illudamus ipsi, ne per desideriam vitae nostrae, quae de talibus est orta dogmatibus, perque ipsa dogmata magis nobis conflamus incendium. Si enim iudicium non est futurum, neque pro malis actibus supplicia soluemus: sequitur, vt neque pro sanctis laboribus praemia capessamus. Perpendite igitur, quousque vestra blasphem

mia prouehatur, qui dicitis iustum, mitem, ac misericordem deum tantos suorum labores, sudoresque despiciere. Et qua tandem istud poterit ratione defendi? Itaque etiam si aliunde omnino nequeas, exemplo tamen propriae domus ista considera, & tunc manifestam hanc stultitiam deprehendes. Nam & si millies ipse sis immisericors atque crudelis, & ultra omnes feras rationis extraneus, nequaquam tamen pateris vt amantem tui seruulum moriens inhonoratum relinquas, quem certe & libertate donas, & pecunia, caeterisque muneribus: & quia ipse nihil ei iam poteris praestare post mortem, eum patrimonij tui haereditibus sollicitate commendas, rogans pro illo ac deprecans, facisque prorsus omnia ne illum irremuneratum relinquas. Tu igitur tam malignus, erga seruulum tamen tam benignus, ac misericors inuenieris: Deus vero infinita illa bonitas, ineffabilis misericordia, inestimabilis pietas, famulos suos Paulum, Petrum, Iacobum, Ioannem, caeterosque horum similes, propter ipsum confectos fame, afflictos vinculis, verberibus scissos, fluctibus merfos, bestiis traditos, quotidieque morientes, perpeffos quanta nec numerari quidem possunt, incoronatos, inhonoratosque despiciet? Et ille quidem qui ludicrum instituit hunc agonem, eum qui in Olympico certamine victor extiterit, praedicat & coronat. Et dominus seruulum, & rex militem, cuncti generaliter bene de se meritos, quibus possunt remunerant bonis: deus vero solus post tam largos sudores, postque tam multos labores, nec amplum, nec exiguum prorsus bonum proprijs cultoribus recompensabit? Sed sancti illi atque iusti, cunctisque prorsus virtutibus dediti, illic demum iacebunt vbi adulteri, homicidae, ac parricide, vbi violatores etiam sepulchrorum, & quam tandem habent ista rationem, si nihil est post illum, quo hinc auferimur, abscissum: sed usque ad praesens est omne nostrum? In eodem vero statu sunt etiam qui studia habuerunt diuersa, immo ne in ipso quidem per omnia. Nam aliter fiet illis qui hic propter deum in aeterna, & istis qui dicunt: haec omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me. Qui quidem homines sunt natura, sed per voluntatem suam diaboli facti sunt instrumenta. Vnde & tunc non per seipsummet tantummodo, sed per alios quoque accedebat ad Christum. Quod etiam Lucas significando dicebat, Discessit ab eo usque ad tempus: ostendens quod postea per sua aduersus illum instrumenta pugnauerit. Et ecce accesserunt angeli, & ministrabant ei. Quoadiu enim fuit in conflictu positus, nequaquam eos apparere permisit: ne scilicet ante victoriam superandum fugaret: postquam vero illum per cuncta deuicir, & victum fugere precepit, tunc angeli consequenter apparent: vt tu discas quod te quoque post confectam de diabolo victoriam, angeli repetere suscipiant, plaudentes tibi, teque stipatorum vbiusque more comitantes. Sic igitur & Lazarum post fornacem paupertatis ac famis, totiusque prius angustiae, suscipientes ad requiem pertulerunt. Quod enim paulo ante memorauimus, multa

A rui, multa nunc eorum Christus ostendit, quibus nos postea perfruemur. Haec igitur considerantes, omnia suademus anime nostrae, quod postquam hinc fuerimus profecti, & ante terribile illud adstaturum sumus tribunal, & omnium quae hic agimus rationem reddituri. Nam & supplicia perferemus, si in peccatis perseueramus: & potiemur coronis, bonisque ineffabilibus perfruemur, si paruo hoc tempore nos voluerimus excolere, eorumque qui his contradicere ausi sunt, ora claudamus: ipsi vero gratissimam eligamus virtutis viam, vt digna cum fiducia ad iudicium illud abeuntes, promissa nobis praemia consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria cum patre & spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

Homilia. xiiij. ex cap. iij.

Vdiens autem Iesus, quonia traditus esset Ioannes, secessit in Galilaeam. Et relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in ciuitate Capernaum maritima, in finibus Zabulon & Neptalim: vt adimpleretur quod dictum est per

B Esaiam prophetam: Terra Zabulon, & terra Neptalim, via maris trans Iordanem Galilaeae gentium: populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbrae mortis, lux orta est eis. Exinde coepit Iesus praedicare & dicere: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilaeae, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare: erat enim piscatores. Et ait illis, Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo relicta retibus secuti sunt eum. Et procedens inde vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedaei, & Ioanem fratrem eius in naui cum Zebedaeo patre eorum, reficientes retia sua, & vocauit eos. Illi autem statim relicta retibus & patre, secuti sunt eum. Et circumibat Iesus totam Galilaeam, docens in synagogis eorum, & praedicans euangelium regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Quae tandem ratione secedit? Nos videlicet docens, non vltro in tribulationes irruere, sed secedere potius atque discedere. Neque enim crimen est non semetipsum in pericula sponte proijcere, sed non fortiter cum incideris permanere. Hoc igitur nunc docens, & materiam subtrahens inuidiae Iudaeorum, secedit in Capernaum: tum prophetiam quae de ipso concinerat adimplens, tum etiam capere festinans orbis magistros. Ibi quippe illi exercere tunc artis suae studio morabatur. Tu vero considera quae admodum eundi ad gentiles occasionem a Iudaeis semper accipiat. Nam hic quoque cum praecursori eius insidias tetendissent, ipsum in Galilaeam gentium ire compellunt. Vt autem intelligas, quia neque proportionem de Iudaeorum hic gente dicatur, neque omnes memorentur tribus, considera quemadmodum regionem illam propheta secernat. Terra Zabulon, & terra Neptalim via maris trans Iordanem secunda.

nem Galilaeae gentium: populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam. Tenebras hic non istas profecto sensibiles, sed errores atque impietates vocauit: propter quod & intulit. Qui sedebat in tenebris & umbrae mortis, lux orta est eis. Vt enim disceres, quia neque lumen, neque tenebras has sensibiles nominaret: & cum de lumine loqueretur, non simpliciter lumen posuit, sed lumen magnum, quod alibi appellat & verum: & tenebras memoras, umbram mortis vocauit. Deinde monstrans quia non ipsi inquirentes inuenierint: sed vltra illos deus desuper illultrauit: Ipsum, inquit, eis lumen exortum est, ac refulsit: non quod illi prius ad lumen accesserint. Ante aduentum quippe Christi in extremis nimirum malis vita erat hominum constituta. Neque enim ambulabant: quod utique signum erat, ne sperem quidem illos liberationis habuisse: sed sedebant a tenebris comprehensi, quasi ignorantes prorsus quod nam promoueri deberet. Sedebant in tenebris, vt qui omnino nec stare iam possent. Tunc coepit Iesus praedicare, & dicere: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum. Tunc istud, quando significat: Cum scilicet Ioannes in carcere inclusus est: quae rem & ipse ab initio praedicauit. Quid autem opus erat Ioanne, cum Christum satis ipsa operum suorum testimonia praedicarent: vt videlicet hinc quoque illius dignitate disceres, quod sicut pater, ita etiam filius haberet prophetas. Sic enim Zacharias ipse dicit in spiritu: Et tu puer prophe-ta altissimi vocaberis. Deinde vt ne impudentibus quidem Iudaeis defensionis pars vlla remaneret: quod quidem etiam ipse posuit, dicens: Venit Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: daemionium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus: & iustificata est sapientia a filiis suis. Tum etiam fuit omnino necessarium, vt ea quae de illo erant dicenda, non ab ipso prius quam ab alijs dicerentur. Qui enim post tot ac tanta illa testimonia, atque documenta clamabat: Tu testimonium perhibes de teipso, testimonium tuum non est verum: nisi prius Ioanne dicere, processisset in medium, ac pro se testimonium ipse dixisset, quid non illi fuissent locuti? Propterea nec praedicat antequam Ioannes, nec mirabilia operatus est, quoad usque ille incideret in vincula: ne hac existente causa, magna pars populi scinderetur. Idcirco nec aliquod signum fecit Ioannes: vt ex hoc quoque multitudinem traderet Christo, quae ad eum signorum admiratione conflueret. Si enim post tantum dispensationis tenore ante carcerem Ioannis, atque post carcerem, discipuli eius tam pertinaci aduersum Christum emulatione feruebant, vt non ipsum, sed Ioanem Christum esse contenderent: si horum nihil fuisset, quid tandem non accidisset erroris? Propterea etiam Matthaeus signauit, quia tunc coepit praedicare. Cumque coepisset, illud praedicauit in primis, quod certe docuerat & Ioannes. Et necesse est interim

Luc. 1. d

Matt. 11. c. Luc. 7. c.

Ioan. 1. c.

Luc. 4. d

Luc. 16.

c. f.

G dum interim de se aliquid memorat, sed praedicationem qua praedicaerat ille confirmat: haec enim erat quae facilius posset audiri, quia scilicet nullam de illo dignam opinionem gerebant. Idcirco incipiens, nihil dicit aduersum aut molestum, ut ille qui imminentem securim, arborem radicibus excidentem, aream purgadam, & ignem inextinguibilem memorabat, sed a bonis orditur ac prosperis, coelum scilicet, & illud quod ibi est regnum futurum audientibus nuntiando. Et ambulans iuxta mare Galilee, vidit Simonem qui dicitur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes retia in mare, & dicit eis: Venite post me, faciam vos piscatores hominum. Hi autem relicta retibus, secuti sunt dominum. Et Ioannes quidem aliter dixit eos vocatos: unde manifestum est secundam hanc vocationem fuisse, idque multis ex rebus ostenditur. Nam ibi quidem dicit quod ad Christum, antequam Ioannes in carcerem duceretur, accesserint: hic vero postquam ille incidit in vincula. Et ibi quidem quod Andreas Petrum: hic vero quod Iesus ambos vocet. Et Ioannes quidem ait, quod Iesus venientem ad se Petrum videns, dicit: Tu es Simon filius Ioana, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Matthaeus vero asserit, quod isto iam nomine vocaretur. Videns, inquit, Simonem qui dicitur Petrus. Sed a loco etiam quo vocati sunt, aliisque multis id scire possibile est, & ab eo quod facile obediunt vocanti, suaque omnia reliquerunt. Erant quippe sufficienter iam ante praedicti, & ibi quidem Andreas in domum veniens, multaque a Christo audiens inuenitur: hic vero vnum audientes, nudumque verbum, coeque sequuntur. Videtur quippe fuisse consequens, ut prius quidem & audierint, & secuti sint: postea vero cum & Ioannem in carcere ligatum, & ipsum secessisse viderent, reliquissentque eos magistrum, atque ad artem propriam reuertisse. Sic denique piscantes eos rursus inuenit. Ipse autem neque prius eos cum vellet abire prohibuit, neque quia discesserant in finem reliquit: sed concedens eis, cum resilire voluerunt, ad eisdem iterum capiendos venit: qui certe est optimus spiritalibus quoque piscationis modus. Perpende vero & fidem, & obedientiam vocatorum, & cognosces quam dulcis sit piscatio: siquidem in medio ipsius operis constituti, cum illum audissent iubentem, nihil distulerunt, nihil omnino cunctati sunt: non dixerunt, reuertemur domum, loquemur propinquis: sed cuncta ilico relinquentes, fecerunt quod Helisaeus quoque sub Helia legitur implese. Talem quippe a nobis obedientiam Christus efflagitat, ut neque punctum temporis differamus, etiam si nos aliquid necessarium vrgere videatur. Propter quod & alium quandam accedentem ad se, & rogantem, ut ad sepeledendum patrem & Lu. 9. 8. rediret: ne id quidem facere permisit, ostendens quia Christus cunctis sit etiam necessitudinibus praefereendus. Sed dicas forsitan, maxima fuisse promissa: & hoc est propter quod illos maxime admiror: quia cum nondum signum aliquod factum fuisse vidis-

sent, tam firmiter promissionis magnitudinem crediderunt, ut etiam Christum sequi rebus omnibus anteferrent. Ex illis quippe ipsis quibus capti sunt verbis, facile crediderunt alios quoque per eadem a se capiendos. Istis igitur hoc promissit, Iacobo vero & Ioanni nihil tale pollicitus est. Siquidem obedientia praecedentium his quoque ad credendum iter parauit. Sed ut multa iam de illo ante audierant praedicari. Vide autem quam etiam diligenter inopia eorum Euangelista signauerit. Inuenit, inquit, eos reficientes retia sua. Tanta erat egestatis magnitudo, ut vetera contexerent: quia emere noua nequibant. Nec sane parua haec sunt documenta virtutis, facile omnem tolerare pauperiem, de iustis laboribus viuere, mutua sibi charitate connecti, secum habere inopem patrem, atque in eius obsequio laborare. Quia istos ergo iam ceperat, tunc incipit eisdem presentibus mirabilia monstrare, quae utique faciendo Ioannis de se dicta firmabat. Synagogas vero sepius introibat, hinc quoque Iudeos docens, quia non esset aduersarius quidem dei, ac seductor animarum, sed quia patri consentiens aduenisset: ingressus vero synagogas, non modo praedicabat, verum etiam signa edebat. Quando enim nouum fit aliquid atque praecipuum, signa deus facere consuevit, praestans quaedam pignora suae potentiae his, qui legem eius accipiunt. Sic igitur cum hominem facturus esset, prius mundum creauit, ac tum demum facto homini legem in paradiso dedit. Et cum sancto etiam Noe legem positurus esset, magna utique mirabilia monstrauit, per quae instaurauit omnino creaturam, ac terribile illud pelagus per annum certe integrum toto fecit orbe diffundi, iustumque illum in tanta totius mundi tempestate seruauit. Abrahamae quoque multa signa legitur praestitisse, ut claram illam de regum bello victoriam, ut insignem quoque aduersus Pharaonem plagam, ut cum de varijs illum periculis liberauit. Sed & Iudeis quidem cum legem esset daturus, prius mirabilia illa, & prodigia magna ostendit, ac tum demum eis praeccepta legis imposuit. Ita hic quoque cum sublimem quandam viuendi introduceret etiam disciplinam, & quae nunquam ab illis fuisset audita, auctoritatem mandatis suis praestruxit de claritate signorum. Quia enim aeternum regnum quod praedicabat, ex his quoque videntur, etiam illa quae nondum sunt visa monstrabat. Considera vero quam nihil Euangelista superfluis immoretur, quemadmodum non singulos nobis eorum, qui curabantur enumeret: sed nubes quasdam signorum gradus verborum parcitate transcurrat. Obulerunt, inquit, ei omnes male habentes, varijs languoribus, & tormentis comprehensos, & daemonia habentes, & lunaticos, & paralyticos: & curauit eos. Verum illud inquitur, cur a nullo eorum fidee poposcerit. Neque enim dixit quod alijs postea dixisse narratur. Creditis quoniam possum hoc facere: quod certe hic ideo non dixit, quia nondum potentiae suae documeta praestiterat. Deinde hoc ipsum, quod eum simpliciter

A simpliciter adibant, & certatim infirmos ei ac debiles offerebant: non mediocrem profecto eorum fidem docebat. Nam e longinquo eos utique portabant, non portaturi proculdubio, nisi prius de illo magna praesumerent. Sequamur etiam illum igitur nos, varios siquidem languores habemus animarum: & hi sunt quibus principaliter vult mederi. Propterea enim etiam illas aegritudines sanat, ut istas scilicet de nostris animabus expellat. Accedamus ergo ad eum, nec ab illo quicquam de presentis vitae prosperitatibus expectemus, sed indulgentiam peccatorum precemur. Nam etiam nunc dabit ille, si nos non negligimus postulare. Tunc enim in Syriam solummodo fama eius exierat, nunc vero totum terrarum orbem peruasit. Et illi quidem cum audissent eum daemonia fugasse, vndique confluebant: tu vero cum longae plura, longeque maiora virtutis eius experimenta iam ceperis, nequaquam tamen exurgis & curris. Nam illi quidem & patrias reliquerunt, & parentes, & amicos atque cognatos: tu vero ne domo quidem abscedis, multoque maiora quam sequaris relinquis. Immo ne istud quidem a te poscimus, sed consuetudinem solummodo malignam relinque, & domo tua atque cum tuis manendo poteris facile saluari. Nunc vero siquidem habuerimus aliquam corporis passionem, omnia facimus, cuncta mercamur, ut in reliquum egritudine liberemur: anima vero nostra tam male se habente dissimulamur, semper differimus. Propterea ne corporeis quidem languoribus liberamur, quoniam quae maxime necessaria sunt, superflua esse ducimus: quae vero penes dissimulanda, haec omnino necessaria iudicamus: & fontem ipsum incuratum relinquentes, malorum riuulos purgare conamur. Quod autem earum quae sunt in corpore passionum maligna saepe anima causa, & triginta annorum paralyticus, & ille qui per tectum legitur fuisse depositus, & ante omnes Cain ipse innotuit, multisque alijs exemplis id ipsum poterit comprobari. Exicemus igitur fontem malorum, & cuncta continuo languorum fluentia siccabuntur, non modo enim paralyti dissolui, peccare: verum etiam languor est, & longae illo languore deterior, ac tanto utique, quanto est corpore anima praestantior. Accedamus igitur ad eum, & iam modo precemur, ut stringat animam nostram vndique dissolutam, omniaque haec temporalia relinquentes, pro spiritualibus supplicemus: si vero horum sollicitudinem geris, cum illis etiam ista curato. Nec quia non doles ipse cum peccas, age te securum: ob hoc quoque ipsum gemas magis, quia ne sentis quidem de peccato dolorem. Hoc enim fit, non quia peccata non mordeant, sed quia insensibilis est anima quae peccat. Denique ex illis istud quod dico perpende, qui propria peccata iam sentiunt: nonne huiusmodi his quoque qui secantur vel vruntur, amarius videntur vlulare? Quanta faciunt, quanta patiuntur, quantum lugent, quantum etiam lamentantur, ut a mala conscientia liberentur? Quod certe non facerent, nisi secundum animam

vehementer dolerent. Est igitur primum bonum, nihil omnino peccare: secundum vero, post peccatum sentire quod commiseris, atque lugere. Si vero ne istud quidem habemus: quae admodum precabimur deum, & peccatorum remissionem petemus, de quibus nihil omnino curamus? Cum enim ipse ille qui deliquit, ne hoc quidem ipsum quod peccauit, studeat agnoscere: pro quibus deum delictis rogabit, quae adhuc commisisse se nescit? Haec vero ignorans, quoniam modo nosse poterit diuini beneficii largitate? Sollicitus igitur propria delicta considera, ut discas quorum remissione doneris, atque ipsi beneficio gratus existas. Nam tu quidem cum hominem in te fortem commoueris, & amicos, & vicinos, & ianitores rogas, & pecunias erogas, & plurimos dies patienter impendis, humiliter adstanto, ac sapienter supplicado. Sed & si semel, & si iterum, & si millies te repellat, qui in te fuerat offensus, tu nihilominus non quiescis: sed sollicitudine maiori commotus, supplicationem quoque adhibes longiorem. Nobis vero cum indignetur omnium deus oscitamus, atque oscitando recubamus, deliciamur, inebriamur, & cuncta quae sunt malae consuetudinis frequentamus. Et quando illum possumus facere placatum? quoniam modo autem non illum aduersum nos amplius commouemus? Non dolere enim quia peccaueris, magis indignari atque irasci facit deum, quam illud ipsum quod ante peccaueras. Propter quod in ipsam iam dignum erat demergi terram, & ne Solem quidem istum videre, nec respirare profusus. Quia cum tam reconciliabilem nobis habeamus deum, eum tamen & ad iracundiam prouocamus, quotidie commouentes, nec ad poenitentiam aliquando confugimus. Et certe ille ne hoc quidem quod irascitur, odio & auersatus nos fecit, sed ut sic saltem ad se attrahat quos non vult perire. Alioqui si etiam iniurijs lacessitus iugiter beneficia praestaret, amplius profecto contemneres. Ne igitur istud eueniat, aduersatur ad te pus, ut te secum habeat in aeternum. Consideramus ergo ipsius misericordiam, & sollicitissime poenitentiae opera mostremus, priusquam ille illucescat dies, qui nobis minime iam istud prodesse permittat. Nunc enim ferè totum consistit in nobis: tunc vero solus profecto iudex habebit in te sententiae potestatem. Praeoccupemus igitur faciem eius in confessione, fleamus atque etiam lugeamus. Sic enim poterimus ante certam illam horam, definitamque sententiam rogare iudicem, ut nobis peccata dimittat, iam nec introitu opus erit ad iudicium dei: ut est diuerso, nisi id faciamus, publice ac toto mundo teste nos audiet, nec spes vlla venie restabit. Nullus quippe illuc vadens eorum valebit peccatorum effugere tormenta, a quibus hic non fuerit absolutus. Sed sicut illi qui, ut saepe cernimus, catenati, de his carceribus ad iudicium protrahuntur: sic omnes quoque animae, cum hic fuerint varijs peccatorum rebus circumactae, ad terribile illud ducentur tribunal. Nullo enim praesens vita differre videtur a carcere. Sed sicut cum tri-

Ioan. 1. f.

Ibidem.

3. Reg. 19. d.

Matt. 8. c. & Lu. 9. 8.

Gen. 1. c. & 2. c. Gen. 7. & 8.

Gen. 14. Gen. 12. d.

Exo. 4. & Deut. 5. & 6. d.

M

Matt. 4. d. & Lu. 4. f.

Ioan. 5. a. Luc. 5. d. Gen. 4. & 1. Ioan. 3.

C

Gste illud introimus habitaculum, circundatos videmus, ac vinctos catenis: ita etiam nunc si extra omnia nos phantasmata collocantes, vniuscuiusque ingrediamur animam, videbimus eam durioribus ferro vinculis colligatam, & maxime si in diuitiis intremus animas, qui quāto copiosius suis opibus ambiuntur, tantō onerosius vincuntur. Sicut enim cum aliquem videris vinctum, & ceruice, manibus, pedibusque ferratum: propterea illum maxime miseraris. Sic etiam cum videris diuitem cunctis rebus omnino circundatum, noli eum propter illa putare locupletem, propter quae debes infelicem vocare. Praeter illa siquidem vincula habet custodem carceris sauiorem, amorem scilicet pecuniarum, qui semel a se vinctum nequaquam de hoc carcere exire permittit. Sed mille illi imponit catenas, & ostia & seras, atque custodias, & in interiore illum conijciens carcerem, etiam delectari his vinculis facit, vt ab illis quibus oneratur malis, ne spem quidem vllam liberationis inueniat. Quod si intenta mentis acie animum eius inspexeris, nō modo illum ligatum, verum etiam squalentem, atque sordentem, ac vermibus plenum videbis. Neque enim meliores deliciarum iudicandae sunt voluptates, immo etiā horribiliores: simul quippe corpus, animamque corrumpunt, & vtraque substantiam mille aegritudinū fontibus rigant. Propter haec ergo omnia liberatorem animarum nostrarum deprecemur deum, vt & vincula ista dirumpat, & seuum hunc a nobis custodē repellat, grauisimoque illo nos liberans onere catenarum, omni alite perniciose intellectu nostrae mentis efficiat. Sic autem illum precemur, vt etiam nostram iungamus voluntatem videlicet, ac studiū, atque in bonis operibus exequendis congruū alacritatis vigorem. Ita enim etiam breui tempore poterimus a malis quae nos obsident liberari, & tunc saltem vbinam fuerimus addiscere, ac digna perfrui libertate: quam nos consequi omnes, eueniat, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium cum patre, & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Homilia. xv. ex cap. v.

In illo tempore, Videns turbas Iesus, ascendit in montem. Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius: & aperiens os suum docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Consideremus fratres contemptum honoris & gloriae. Neque enim secum circunducebat sequentes, sed quando quidem petebat ratio curadi, ipse omnia circumibat visitans turbas, atque regiones. Quādo verō plurima ad eum multitudo collecta est, vno in loco residet: & nō in vrbe, foris; medio, sed in monte, atque deserto: nos videlicet erudiens, nihil ad ostentationem nostri facere, sed a cunctis potius tumultibus liberari, & praecipue cum philosophandum est, ac de rebus serijs disserendum. Cum ascendisset atque sedisset, cōtinuō ad eū accessere discipuli. Vidisti certē virtutis aug-

mentum, & quemadmodum sint facti repete meliores. Nam signorum quidem spectatores erant plurimi: isti verō etiam audire magnū aliquid ac sublimē cupiebāt. Quod certē illum & ad magistrerū prouocauit, & ab his fecit inchoare sermonibus. Nō enim corpora sola curabat, sed etiam animas medicabatur, a quarum cura rursus ad corporum remedia transibat: ipsas quippe vtilitatum vices saepe variabat, & doctrinae verborum suorum, salutarium operum dona miscebat. Simul etiam impudentissima haereticorum ora claudebat, vtriusque curam gerendo substantiae, seque integri animalis esse creatorem docendo. Propter quod plurima vtriusque naturae sua prouidentia conferebat, nunc illam, nunc istam medendo. Quod hoc etiam facit loco: Aperiens, inquit, os suum docebat eos. Et cuius rei gratia videtur adiectum, aperiens os suum? vt proculdubio disceres, quia nō cum loqueretur modō, verum etiam cum taceret, docebat. Nunc quidem os aperiens, nunc verō ipsis vocem operibus emittens. Cum verō audis, docebat, ne opineris solis eum locutum esse discipulis, sed propter illos & ceteris. Quia enim erat adhuc multitudo illa vulgaris, totaque terrena, constituens ante se discipulorum chorum, ad ipsos verbum facit: vt ex sermone, quo eos docet, etiam his plurimum a talibus distantem faciat philosophiae disciplinam. Quod igitur & Lucas significando dicebat, quia sermonem ad eos verterit, id ipsum etiā Matthaeus manifestas ait: Quoniam accesserint ad eū discipuli, & docuerit. Vnde igitur incipit? Quae fundamenta noue nobis collocat disciplinae? Audiamus itaque quae dicuntur. Dicitur est namque praesentibus, scriptum verō his omnibus qui postea essent futuri. Propterea docens quidem ad discipulos respicit, verum nequaquam in eis sua dicta determinat, sed infinite, & incircumscripte cunctas beatitudines in comune proponit. Non enim dicit, beati estis vos, si pauperes. Et certē etiam si ad illos hoc directē signatēque dixisset, futura nihilominus fuisset omnibus doctrina communis. Nam & cum dicit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi: nō ad eos tantummodo loquitur, sed per eos ad vniuersum prorsus orbem. Et quando eos beatificat, persecutione ferentes, exagitados vndique, & intolerabilia illa patientes, non eis solum, sed & cunctis eadem implentibus texit coronam. Veruntamen vt istud magis magisque luceat, & discas ea quae dicuntur a Christo: tibi quoque & cunctis generaliter hominibus, si attendere velint, esse communia: audi quod nam his mirabilibus verbis ponat exordium: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Qui sunt pauperes spiritu? Humiles scilicet mente, atque contriti spiritu. Spiritum hic enim posuit pro anima, & voluntate. Quia enim sunt humiles plurimi non sua sponte ducti, sed necessitate rerum coacti, relinquēs huiusmodi: neque enim hoc inter laudanda numerandum est: eos qui se humiliant &

liant & comprimunt voluntate, primos beatos appellat. Et quando ob causam nō humiles voluit appellare, sed pauperes: Quia hoc loco utique praestantius est, siquidem illos hic humiles memorat, qui dei precepta metuunt, atque etiam contremiscunt. Quod per Esaiam prophetam deus amanter excipies dicebat: Super quem requiescam, nisi super humilem & quietum, & trementem sermones meos? Multi quippe sunt humilitatis modi: & hic quidem est humilis mediocriter, alter verō cumulatē. Hāc igitur humilitatem etiam propheta collaudat, non vtriusque compressam designando mentem, sed omnino contritam. Sacrificium, inquit, deo spiritus contributus: cor contritum & humiliatum deus nō spernit. Sed etiam tres pueri pro magno sacrificio hanc offerunt deo dicentes: sed in anima contrita, & spiritu humiliato suscipiamur. Hāc ergo nunc etiam Christus beatam vocauit. Quia enim profectō mala maxima, & quae toti ferē orbi intulere perniciē, de superbia mentis exorta sunt: quandoquidem ille qui talis certē antē nō fuerat, per hoc diabolus effectus est: quod etiam Paulus significando dicebat: Ne in superbiam elatus, in iudiciū incidat, & in laqueum diaboli. Et primus ille homo his a diabolo spebus inflatus, postquam se arroganter extulerat, cecidit in mortem: dominum enim se credens futurum, etiam quod habebat amisit. Hoc enim ei & dominus exprobrans, ac stultitiae eius insultans, ait: Ecce Adam factus est sicut vnus ex nobis. Ceterique postea hinc ad impietatis praecipitia deuiarunt, aequalitatem dei cogitationum sibi phantasmate mentiendo. Quia, inquam, hanc esse constat causam malorum, & radicem fontemque peccati, contrariū aegritudini remedium docendo conficiens, quasi fundamentum quoddam forte, atque munitum, hanc primam sententiam collocauit. Siquidem vnusquisque, humilitate supposita, tutissime cuncta alia superponit aedificans: hac verō subducta, etiam si ad ipsum usque caelum conuersationis sublimitate peruenias, simul omnia subtrahuntur, atque in finem pessimum relabuntur. Nam siue orationem, siue ieiunium, siue misericordiam, siue pudicitiam, siue aliud quid bonorum absque humilitate congreges: statim cuncta defluunt, cunctaque depereunt. Quod etiam Pharisaeo legimus accidisse, qui cum ad ipsum virtutis cacumen ascenderet, amittens simul vniuersa descendit, quia scilicet non habuit matrem bonorum. Sicut enim superbia omnium fons malorum est, ita humilitas cunctarum origo virtutum. Iure igitur hinc incipit, vt arrogatiam radicitus de auditorum pectoribus euellat: & hoc ad discipulos ait, qui humiles semper extiterat: quippe qui ne occasionem quidem habuerant insolentiae, cum essent utique pifcatores ac pauperes, nec minus de imperitia, quam de ignobilitate despecti. Et si ergo nō hoc propter discipulos diceret, dicebat tamen propter ceteros, qui vel tunc aderant, vel postea erant futuri, ac disciplinam ipsam per Apostolos recepturi, ne illos

per superbiā fortē contemneret, immo etiam propter ipsos profectō discipulos. Et si enim tunc forsitan minimē, sed postea tamen hac indigebant maxime cautione: post tot certē illa mirabilia, post signa, post honorem ab vniuerso sibi penē orbe delatum, post illā postremō fiduciam, quam se apud deum habere gaudebant. Non enim diuitia, nō potentia, non ipsum omnino regnum ita quenquā poterant efferre, vt ea quae Apostolis suppetebant. Quinimmo etiam antequā facultatem acciperent signa faciendi, abundē extolli quibant, cum viderent magistrum theatro illo vndique admirante circundari, per quod certē pati poterant aliquid humanum. Idcirco in primis metes eorum humiliat, & comprimit, doctrinā suam non sub specie mandatorum, atque exhortationis inducit: sed sub praemijs beatitudinem, vt scilicet sermonem ipsum faciat gratiorem: & stadium doctrinae suae cunctis recludebat. Non enim dixit, ille & ille, sed quicumque ista fecerint, omnes beatitudine seruos fieri: siue ignobilis atque pauper, siue plebeius, siue peregrinus, nihil te fieri beatum vetat, si istius virtutis aemulator extiteris. Hinc igitur vnde maxime oportebat, exorsus progreditur ad mandatum aliud, quod videtur contra totius mundi pugnare sententiam. Cum enim omnes putent gaudentibus inuidendum, eos verō qui in moerore, pauperie, luctuque, versantur miseris existiment: hos ipsos pro illis appellat beatos, dicens: Beati qui lugent. & certē isti infelices ab hominibus iudicantur: sed idcirco ante doctrinam signa praemisit, vt facillimē crederent talia sentienti. Verum hic quoque non simpliciter lugentes posuit, sed propter peccata lugentes. Quippe cum illud aliud etiam vehemēter vetetur, de secularium scilicet rerum dispendijs: quod significabat & Paulus dicēdo, Quoniam saeculi quidem tristitia mortem operatur: quae autem secundum deum est tristitia, poenitentiam in salutē stabilem operatur. Istos hic igitur beatos vocat, qui vtilē voluerunt habere tristitiam. Et non simpliciter posuit tristes, sed omnino cum cumulo, non vt quippe moerentes, sed lugentes. Siquidem praecipitum istud totius philosophiae magisterium est. Si enim illi qui vel filios mortuos lugent, vel coniuges, vel alium quempiam proximorum: toto illo doloris sui tempore, non pecuniarum tenentur amore, non corporum: non gloriam concupiscunt, non consumuntur inuidia, nō iniurijs permouentur, non alijs vitijs obsidentur, vt pote solis luctibus macipati: multo magis qui propria peccata lugent, sicut ea lugere dignū est, celsiorem philosophiam mentis ostendunt. Deinde praemium illis aptissimum ponēs: Quoniam ipsi, inquit, consolabuntur. Vbi verō, dic mihi, consolabuntur? Et hic profectō, & quod est amplius, in futuro. Quia enim praecipitū ipsum valde videbatur onerosum, ac vehemēter molestū, hoc se promisit daturū, quod illud quāmaxime leue possit efficere: itaque si velis consolari, luge. Neque putes exēpli gratia allatum

Gtia allatum esse quod dixi. Quando enim consolatur deus, etiam si millia moerorum irruant, cunctis superior existis. Si quidem ipsis doloribus praemia deus ampliora constituit: quod certe hoc ipso quoque designat loco, beatitudinem lugentibus deputado, non secundum dignitatem operum, sed iuxta suorum munerum largitate. Perpende verò quod non est hoc operis humani, sed indulgentiae dei. Nonne lugentes isti ob peccata lugent? at verò his sufficit, si deum satisfactione placauerint, ut ab eo veniam consequantur. Sed quia ipse magno homines amore miseratur, neque in summotione poenarum, neque in remissione culpae retributionem suam terminat: sed eos qui ob peccata lugent & beatificat, & multa consolatione donat: non autem de proprijs tantum, verum etiam de alienis iubet lugere delictis. Quales etiam sanctorum orationes fuerunt, ut Moysi, ut

Exo. 17. c. & 32. g. 1. Reg. 15 c. Ro. 9. a. & Eph. 3. c. & Phil. 1. b. & 2. Thel. salo. 1. d.

Samuelis, ut Pauli: isti quippe omnes aliena peccata lugebant. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Dic quæso, quam terram? terram quidam intelligibilem dicunt: verum istud omnino falsum est, nec in scripturis vspiam reperimus intelligibilem terram. Quidnam hoc ergo est, quod dicitur? Sensibile hic praemium statuit, sicut & prius: Honor, inquit, patrem tuum, & matrem tuam, sic enim eris longævus super terram: & rursus dominus ipse latroni: Hodie mecum eris in paradiso. Neque enim de futuris solummodo bonis, verum etiam de praesentibus cohortatur, propter tardiores scilicet auditores, & antequam futura veniant praesentia requirētes. Propterea igitur in processu Evangelij dicit, Esto consentiens adversario tuo citò. Deinde istiusmodi philosophiae ponens praemium, ait: Ne tradat te adversarius iudici, & iudex tradat te ministro. Vidēsne unde terruerit, a praesentibus scilicet, & quae frequenter eueniunt? Et rursus: Quicumque dixerit fratri suo racha, obnoxius erit concilio. Paulus quoque creberrimè & premia sensibilia pponit, & de praesentibus adhortatur, ut cum de virginitatis bono discesserit: nihil enim ibi super caelesti honore commemorat, sed de praesenti utilitate rem commendat, dicens: Propter instantem necessitatem. Et rursus: Ego autem vobis parco. & iterum: Volo autem vos sine sollicitudine esse. Sic igitur Christus spiritualibus sensibilia miscebat. Quia ergo mitis quisque propria putatur amittere, contrarium pollicetur, dicens: quod ipse sit qui tutissimè cuncta possideat, non audax scilicet, ac proteruus. Aliter verò quia in veteri testamento saepe propheta cecinerat, Masueta autem hereditabunt terram: a familiaribus iam illi populo, notisque verbis sermonem texuit, ut non in omnibus inusitatè loqueretur. Haec verò dicit, non tantum ad praesens usque; tempus sua promissa perducēs, sed cum futuris etiam ista promittens. Nam cum & spiritualia pollicetur, haec certe vobis quae sunt in praesenti vita non eripit. Et rursus cum praesentia repromittit, non tamen magnitudo promissionum solummodo usque; ad ista pertingit. Quærite, inquit, primum

1. Cor. 7. per totū.

1. Cor. 7. e. Ibidem. Ibidem. f.

Psal. 36. b.

Matt. 6. d.

regnum dei, & haec omnia adicientur vobis. Et rursus: Quicumque dimiserit domum aut fratres, centuplū accipiet in seculo isto, & in futuro habebit vitam aeternam. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam. Quam verò iustitiam? Vtiq; rationalem istam quae ex adverso auaritia collocatur. Quia enim commendaturus erat misericordiam, ostendens quomodo misereri oporteat: id est, non ex auaritia nec rapina, opportunè beatificat iustitiam acquirentes. Et considera quanta id ipsum exaggeratione cumulauerit. Non enim dixit, Beati qui iustitiam seruant: sed, beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam: ut non vtiq; mediocriter, sed cum omni illam cupiditate teneamus. Quia enim hoc est auaritia proprium, neque sic cibum desideramus ac potum, ut possidere latius, indui; preciosius: concupiscentiam istam quae habendi amore flagrat, iubet in meliora conuerti: deinde rursus sensibile praemium statuēs, ait: Quoniam ipsi saturabuntur. Quia enim plurimos diuites facere putatur auaritia, dicit hoc esse contrarium, magisq; id praestare iustitiam. Noli igitur iustitiam exercens formidare pauperiem, neque famem timere, cum certè illi magis omnibus bonis excidant, qui aliena diripiunt: ut ex adverso ille qui iustitiam diligit, tutissimè omnia bona possidet. Si enim qui aliena non inuadunt, tanta rerum vbertate potiuntur: quātò magis qui propria fideliter largiuntur? Beati misericordes. Hic non pecuniarum solummodo erogatores designare mihi misericordes videtur, sed id ipsum cum aliorum quoque matorum obseruatione faciēs. Varij sunt enim miserationis modi, latum quoque hoc omnino mandatum est. Quod igitur huius virtutis est praemium?

Quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et videtur aequalis quidē esse retributio, sed est tamen longè ipsa virtute praestantior. Isti enim quasi homines profectò miserrantur, cum ab omnium deo misericordiam consequantur. Par autem non est humana misratio, atque diuina: sed quātum benevolentiae, malitiaeque discrimen est, tantum ab illa ista discernitur. Beati mūdo corde, quoniam ipsi deū videbunt. Ecce rursus praemium spiritale. Mundos verò hic appellat, aut vniuersalē virtutem tenentes, & nullius sibi mali conscios, aut continentia conspicuos. Nihil enim nobis est ita opus ad videndum deum, ut istius puritate virtutis: propter quod Paulus ait: Pacem sectamini, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit deum. Videre autem dixit, quemadmodum hominibus videre possibile est. Quia enim sunt plurimi qui se a rapina quidem, auaritiaque contineant, fornicentur tamen, atque luxurientur: ostendens, quia primum illud minimè sufficiat, etiam istud adiecit. Sicut & Paulus ad Corinthios scribens: Macedonibus testimonium reddidit, quia non solum misericordia essent diuites, verum alijs quoque virtutibus abundarent. Cum enim illorum in pauperes liberalitatem differeret, intulit: quoniam se ipsos dederunt

Heb. 12. d.

2. Cor. 8. a.

primum

A primū deo, deinde nobis. Beati pacifici. Hic non modo dissentire illos phibet, atq; aduersum se mutuo dimicare: sed aliud quiddā maius inquirere, scilicet ut etiam alios dissidentes in sacra studeant reuocare cōcordiam. ac rursus praemium spiritale subiungit. Quod verò istud est? Quoniam ipsi filij dei vocabuntur. Si quidem vni geniti hoc praecipuū opus fuit, distātia copulare, cōciliare pugnantia. Deinde ne opineris bonam esse vbiq; pacem, addidit: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Id est, pro virtute atq; pietate, pro defensione ceterorum. Solet quippe iustitiam omnem prorsus animi appellare virtutem. Beati estis cum exprobrauerint vobis homines, & dixerint omne malum aduersum vos, mentiētes. Siue enim seductores, siue maleficos, siue pestiferos, siue aliud vos tale quipiam vocent, eritis, inquit, beati. Quidnā possit his praecipis inusitatus inueniri, per quae illa nobis desideranda dicit, quae alij putant esse fugienda? Egre bre dico, atq; lugere, persecutionem pati, audire maledicta. Eò nihilominus non modo id dixit, verum etiam facile persuasit, nec duobus aut decem, non viginti aut centum hominibus, aut mille: sed vniuerso iam penè mundo. Cumq; dicerentur illa quae videntur onerosa & graua, contraq; multorum consuetudinem veniētia, nihilominus admirabatur venerans omnia illa audientium multitudo: tanta quippe erat virtus docentis. Attamen ne putares, quia quolibet modo audire maledicta praestaret beatos, duos tantum separauit modos, cum scilicet vel propter ipsum audiūtur, vel falsa iactantur. Si verò ista non fuerint, non modo non est beatus haec audiēs, verum etiam miserrimus. Deinde respice rursus in praemium: Quoniam merces vestra multa est in caelis. Tu verò etiam si non per singulas beatitudines regnum audias repromitti, nequaquam tamen moerore turberis. Et si enim retributiones ipsas indifferenter appellat eas: tamē profectò cunctas ad vnum caelorum regnum adducit. Quando autem dicit: & lugēs consolabuntur, & misericordes misericordiam consequentur, & mundi corde deum videbunt, & pacifici filij dei vocabuntur: nihil omnino aliud nisi caeleste regnum per haec cuncta designat. Qui enim horum dicuntur potiri, illud sine dubio consequentur. Ne igitur tantummodo pauperum spiritualium hoc esse praemium suspiceris, sed & esurientium iustitiam, & mitium, & prorsus omnium quos idem beatitudinum textus includit. Propterea enim in cunctis virtutibus, & promissionibus beatitudinem posuit, ut ne quid sensibile sperandum putares. Neque enim esset beatum talibus coronari, quae in praesenti vita continuo soluuntur, ac defluunt, & fugacius quam vmbra praeteruolant. Cum verò dixisset, quoniam merces vestra multa est in caelis, aliam quoque consolationem intulit, dicens: Sic enim persecuti sunt & prophetae qui fuerunt ante vos. Quia enim regnū caelorum adhuc erat in spe, atq; expectatione, solam consolationem illis

de eorum societate praestant, qui ante illos afflictiones varias pertulerunt. Ne, inquit, putetis quod mala aliqua docentes, & noxia sancientes, ista patiamini, vel ab eis quasi prauorum fitis magistri dogmatū persequeđi. Non enim de prauitate doctorum, sed de malignitate auditorū pericula ista insidiaeque contingent. Non ergo vobis obrectabitur, qui talia patiemini: sed illis profectò qui inferēt passionem: in testimonium verò vobis est tempus paratum. Neque in prophetis iniquitatem aliquam, deoq; aduersam culpando doctrinam, alios quidem eiciebant, alios

Heb. 11. g.

1. Thessa. 2. c.

verò lapidabant, alios malis innumeris obruebant: neque hoc vos ergo perturbet. De eadem quippe sententia nunc quoque cuncta perficient. Vidisti quemadmodum eorum sensus exerxit, iuxta Moysen illos, atq; Heliam omnino constituens? Sicut etiam Paulus ad Thessalonicenses scribens, ait: Vos enim imitatores facti estis fratres ecclesiarum dei, quae sunt in Iudaea in Christo: quia eadem passi estis & vos a contribulibus vestris, sicut & illi a Iudaeis, qui occiderunt dominum Iesum, & prophetas, & nos persecuti sunt, & deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur. quod hic quoque Christus impleuit, & in alijs quidē beatitudinibus. Beati, inquit, pauperes, beati misericordes: hic verò non infinite posuit, sed ad ipsos prorsus dirigendo sermonem, dicens: Beati estis cum exprobrauerint vobis, & dixerint omne malum aduersum vos. Videlicet ostendens ipsorum hoc esse praecipuum, & proprium suum per omnes prorsus magistros. Simul etiam suā hic prodidit dignitatem & honorem, quae aequaliter cum patre comunicat. Sicut enim illi, inquit, propter patrem, sic etiā vos propter me ista patiemini. Quādo enim dicit, persecuti sunt prophetae, qui fuerunt ante vos: istos quoque iam prophetas factos esse declarat. Deinde ostendens, quia hoc eos maximè iuuat, ac faciat clariores: non dixit, maledicent vobis quidem, vosq; etiam persequentur: sed ego tamen fieri istud vetabo. Neque enim discipulos suos non audiendo maledicta, sed audiendo, ac fortiter sustinendo, & persecutores suos ipsis operibus arguendo, vult esse munitos. Hoc autē multo est illo vtiq; praestantius, sed longè potius est percuti: nec tamen malū aliquod pati, quā omnino non percuti. Hic igitur dicit, Quia merces vestra multa est in caelis.

Luc. 5. d.

Lucas verò etiam cum additamento, cumq; maiori consolationis cumulo hoc eum dixisse commemorat. Non solū enim illos qui propter deum maledictis expositi sunt, beatos dicit a Christo vocari, sed etiā eos quibus a cunctis benedicuntur infelices. Vā, inquit, vobis cum benedixerint vobis omnes homines. Et certè etiam apostolis benedicebāt homines, sed profectò non omnes. Et idcirco non ait: vti cum benedixerint vobis homines, sed cum benedixerint omnes. Hoc enim impossibile est, cum virtute viuentibus cunctorum ore benedici. Et rursus ait, Cum eiecerint nomen vestrum tanq; malum, gaudeate & exultate. Nō enim pro periculis solum quae passi sunt,

Gpassi sunt, verum etiam pro maledictis retributione maximam pollicetur. Propterea non dixit, cum vos exagitauerint, atque interfecerint: sed, cum exprobrauerint vobis. Nescio quo enim modo omnibus penè rebus amarius solent mordere maledicta. In periculis quippe multa sunt quae laborè ipsum faciunt leuiorem: ut multorum exhortatione succendi, ut habere plurimos applaudentes, dignisque passionem ipsam praconijs coronantes. In maledictionibus vero etiam consolatio ipsa subducitur. Neque enim creduntur cunctis periculis sequi mordere certatem, nec omnino magna esse quæpiam virtus putatur, fortiter sustinere maledictum, cum certè multi etiam ad laqueum conuolarint famae opprobria non feretes. Et quid hoc miraris in caeteris, cum proditorum illum impudentissimum, pariter & crudelissimum, atque contra omnia flagitia nequitiae fronte duratum, hoc praecipue ad laqueum ire compulerit: Iob quoque ipse certè omni lapide atque adamante tolerantior, cum quidem patrimonium amitteret, malaque innumera sustineret: cuique subito numerosa sobole esset orbatus, cum quasi fontem quendam vermium toto videret corpore bullietem, supraque hæc uxorem sibi molestius imminemem, perfacile cuncta superauit: ubi verò exprobrare sibi amicos, atque insultare vidit, & malignam illam de se existimationem fouere, & dicere quod talia propter peccata pateretur, ac malitiae suae solueret ultionem: tunc demum utique turbatus est ille vir maximus, ille fortissimus. David quoque omittens cuncta quae pertulit, pro maledicto patienter audito vicè à domino reprobatur: Dimitte, inquit, ut maledicat, quoniam dominus madauit ei: ut videat afflictionem meam, & reddat mihi pro maledictione hac in die illa. Et Paulus non solum pericula sustinentes, nec tantummodo proprijs spoliatos bonis laudat & praedicat, verum etiam maledicta tolerant. Rememoramini, inquit, dierum priorum, in quibus illuminati magni certamen sustinistis passionum: & in altero quidè opprobrijs & tribulationibus spectaculum facti. Propterea & mercedem huic patientie plurimam proposuit Christus: ac ne quis diceret, hic ergo non reddis maledicentibus vicem, neque illorum ora conuis: cum mercedem promississet futuram, commemorauit prophetas, ostendens quoniam nec propter illos in praesenti deus exegerit ultionem. Si verò tunc quoque cum adhuc praesentium tribulationum tempus esset, tamen de futurorum illos promissione solatus est: quanto nunc magis, quando & hæc ipsa spes solidior effecta est, & philosophia profectò sublimior? Confidera verò etiam post quot madata id ipsum locarit. Non enim hoc absque certa ratione fecit, sed quia voluit ostendere quod nisi quis illis, quas superius posuit, armatus fuerit ornatusque virtutibus, ad hæc nequaquam possit prodire certamina. Propterea de prioribus semper etiam mandato sequentis viam struens, auream quædam nobis catenam texuit. Cum enim quis humilis fuerit, erit consequenter & mitis. Quia

Mat. 27. a
Acto. 1. c

Iob. 11. &
19. & 22.
& ferè per
totum.

2. Reg. 16.
b.

Heb. 10. f.

autem mitis, etià peccata lugebit. Qui verò ob peccata lugeat, esurit sititque iustitiam. Qui iustus est, iste etiam misericors: qui & misericors fuerit & iustus, idem etiam còpunctus & mundo corde. Qui verò talis est, erit etià profectò pacificus. Porro qui ista perfecit, erit absque dubio ad pericula praeparatus, nec ad maledicta prorsus vlla terrebitur, nec non mala quoque mille patitur. Postquam igitur, prout oportuit, ad virtutum studia cohortatus est, rursus eos laudum admixtione permulcet. Quia enim erant praecipua sublimia, multoque quam in veteri lege maiorane trepidarent, neve turbaretur ac dicerent, & quemadmodum hæc implere poterimus? attende quid dixerit, Vos estis sal terrae. Per quod ostendit quam necessariè ista praecipiat. Non enim pro vestra, inquit, salute tantummodo, sed pro vniuerso prorsus orbe hæc vobis doctrina committitur. Non ad duas quippe vrbes, aut decem, aut viginti: neque ad vnam vos mitto gentem, sicut etiam prophetas: sed ad omnem terram prorsus, ac mare, totumque mundum, & hinc varijs criminibus oppressum. Dicendo enim, vos estis sal terrae: ostendit omnium hominum infatuatam esse naturam, conculcatamque peccatis, & idcirco illas ab eis maxime virtutes requirit, quae cunctis necessariæ atque vtilis sunt futurae. Cum enim mansuetus aliquis, ac modestus, cum misericors fuerit & iustus: non in semetipso tantummodo hæc rectè facta concludet, verum in aliorum quoque vtilitatem bonos hos faciet emanare fontes. Sed qui mundo corde est, atque pacificus, & qui persecutionem pro veritate perpetitur, nihilominus in commune commum vitæ suæ statuit exemplum. Ne igitur opinemini ad mediocritatem vos ducendos esse certamina, neque pro exiguis rebus vos ducendos esse certamina, neque vos estis sal terrae. Quid igitur? Ipse putrefacta medicati sunt? Nequaquam: nec enim possibile est, ut ea quae corrupta sunt salis perfricatione reparentur. Non hoc fecerunt ergo, sed ante se mota, sibi que tradita, atque ab illa iam putredine liberata, mperfricabant sale, inque hac nouitate seruabant quam à domino utique susceperant. Liberare quippe à putredine peccatorum, Christi profectò virtutis est: ut autem non ad illa iterum reuertantur, apostolorum curæ est ac laboris. Vides quemadmodum paulatim etiam prophetis eos meliores esse patefecerit? Non enim illos filios veteris testamenti, neque mediocres ponit magistros: sed seueros quosdam atque terribiles. Hoc est enim omnino mirabile, quia non adulantes, neque palantes: sed è diuerso salis instar vrentes, ferè omnibus se tam desiderabiles reddiderunt. Nolite ergo (inquit) mirari, si alios omittens vos potissimum doceo, atque ad pericula tanta succingo. Considerate quippe quantis vrbibus, quantisque populis vos sim missurus magistros. Propterea non vos tantummodo volo esse sapientes, sed ut tales faciatis & caeteros. Huiusmodi autem magistros, in quibus certè tantorum periclitatur salus, maxima decet pollere prudentia, tantasque illis virtutum adesse

Atutum adesse diuitias, ut alijs quoque vtilitatem edificationis impertiatur. Nisi, inquit, fueritis omnino tales: ne vobis quidem ipsis sufficere profectò poteritis. Nolite igitur de difficultate conqueri, quasi qui doctrinam meam molestam esse dicatis. Infatuatis enim conculcatisque populis, per vos ad sapientiam redire possibile est. Si verò id etiam patiamini vos ipsi, vobiscum perdetis & reliquos. Itaque quæto etiam maiorem vobis rerum cura committitur, tanto potiore indigetis & studio. Propter quod intulit, Si autem sal euauerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltra, nisi ut mittatur foras, & conculetur ab hominibus. Alij enim etiam si sæpe delinquant, possunt tamè ad veniam peruenire: si verò hoc magister ipse patiat, omni satisfactione priuabitur, & supplicia extremæ persoluet. Ne enim audientes, cum exprobrauerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, in medium prodire formident, dicit: quoniam nisi ad ista fueritis parati, frustra etiam proditis in publicum. Non enim vos oportet maledicta hominum timere, sed laudes: quas si audire cupiatis, tunc verè infatuati estis, atque calcadi: si verò perseverabitis vosmetipsos vndique castigantes, & deinde audieritis mala, gaudete. Hoc enim est opus salis, laxa quaque vrere atque restringere. Itaque iam necessaria subsequitur maledictio, nihil vobis prorsus incòmodans, immo etiam testimonium vestrae perhibens firmitatis. Si verò illa timentes, fortitudinem vobis vilem deseratis, multo sauiora patiemini, & malè scilicet audientes, & contempti à cunctis atque despecti: hoc namque est ab omnibus conculari. Deinde ad aliud eos sublimius ducit exemplum. Vos estis lux mundi. Iterum mundi, non vnius profectò gentis, nec viginti vrbium, sed totius orbis lumen tunc perhibetur: & lumen intelligibile, ipsoque sole fulgentius, sicut etiam sal hoc loco intelligitur spiritale. Prius autè sal posuit, deinde lumen, ut discas quantum sit verborum ventium beneficium, quantumque commodum honestæ rectaque doctrinae. Hæc siquidem stringit animos, nec quodquæ diffuere permittit, facitque attentius ad lumen virtutis aspicere, ad quæ velut apprehensa manu pertrahit audientes. Non potest ciuitas abscondi super montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio. Rursus eos per ista ad bene viuendi diligentiam cohortatur, ostendens ut studeant esse solliciti, quasi ante omnium scilicet oculos constituti, & in medio orbis terrarum certatè theatro. Nolite, inquit, aspicere, quia in isto nunc residemus loco, & in exigua sumus parte certaminis. Sic enim eritis manifesti cunctis, quemadmodum ciuitas in montis vertice collocata, vel sicut lucerna in domo super candelabrum relucens. Vbi nunc sunt Christi virtutis increduli? Audiatur ista, & prophetiae potentiam post experimenta mirantes, maiestatem domini adorando venerentur. Perpende enim qualia polliceatur eis, qui in sua quoque regione habebantur incogniti, quod videlicet terra

omni, marique celebrandi sint, & ad terminos usque mundi fama ducente venturi: immo non fama, sed manifesto beneficiorum, atque admirandæ operationis effectu. Non enim illos fama portans fecit ubique notissimos, sed ipsa utique documenta virtutum. Sicut enim quidam volucres effecti, ipso etiam sole perniciosus omnem perstrauerunt terram, spargentes ubique lumina veritatis. Hic autè videtur mihi illos ad constantiam cohortari: dicendo enim, Non potest ciuitas abscondi super montem posita, suam declarat profectò virtutem. Sicut impossibile, inquit, est super montem positam abscondere ciuitatem: ita etiam praedicationem latere, atque reticere. Quia enim praedixerat persecutiones, & maledicta, & insidias, periculave: ne putaret quod hæc eos possint in silentium coarctare, confirmans eos, ait: Quia non modo non tacebunt, sed etiam vniuersum prorsus illustrabunt orbem, & ob hoc quoque clari efficientur, ac nobiles. Et hic quidem propria ostendit insigne virtutis, in consequentibus verò ab illis constantiam flagitat, dicens: Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio: sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus. Ego quidem, inquit, lumen accendi: ut verò perseveret ardens, vestri profectò sit studij, non propter me, vosque ipsos modo, verum etiam propter illos qui eadem luce potientur, vobisque ducentibus viam veritatis inueniet. Non enim poterunt maledictionibus vestrum obumbrare fulgorem, si tamen vos omni cum diligentia vixeritis, atque ita prorsus quasi qui vniuersum orbem vestri faciatis imitatione conuerti. Dignam igitur tanta gratia exhibete vitam, ut sicut illa cunctis mox regionibus praedicanda est, ita illi etiam còuersatio vestra conueniat. Deinde aliud quoque lumen cum hominum salute subiungit. Sanè quod sit prorsus idoneum illos praestare sollicitos, atque ad omne virtutis bonum concitare. Non solum, inquit, corrigitis orbem rectè sanctèque viuendo, verum etiam glorificari deum ex vestra còuersatione facitis: quemadmodum si còtraria gesseritis, & homines perdetis profectò, & dei nomen blasphemij offendetis. Et quemadmodum, inquit, per vos glorificabitur deus, si vos homines maledictorum fuerint contumeliosus còsecuti: sed utique non omnes. Nam illi quoque ipsi qui hoc publice faciunt invidentes, apud conscientiam tamen suam admirabuntur vos, atque suspicient: sicut è regione vitiosos quosque palam quidem adulatorio sermone demulcent, sed eisdem in secreto mentis accusant. Quid igitur ad ostentationem nos viuere, atque ad gloriae amorem iubes? Absit, non dico istud omnino: neque enim dixi, ut rectè facta vestra in medium studeatis afferre, nec ut illa monstretis admonui: sed dixi, luceat lux vestra, hoc est, plurima in vobis sit virtus, ac maxime ingens illius accendatur ignis, & ineffabile omnino lumen effulgeat. Quando autem tam magna virtus fuerit & clara, latere non poterit, etiam si mille illam

Gle illam contegere velit modis ille qui possidet. Irreprehensibilem igitur etiam hominibus praestare vitam, vt nullū in vobis verū colorē accusationis inueniat. Sequitur illud, vt etiam si innumerī accusare cupiant, nullus vnq̄ infuscare vos possit. Bene autē ait, lumen. Nihil est quod sic hominem faciat insignem, atq; conspicuū, etiam si magno ambitu optet laterē, vt splendor iste virtutis. Sicut enim ipso sole circumdatus, ita vtiq; clarus refulget, nec in terram solūmodo rutilatus propriae virtutis emittit, sed supra ipsum etiam coelum proprio fulgore radiabit. Hinc itaq; illos vberius consolatur. Et si, inquit, maledicta in vos audietes doletis: sed habetis plurimos quos ad amorem atq; admirationē dei, vestro adducatis exemplo. Ac ne dicatur, & videatur omnium generaliter maledictorum commendare patientiā, admoneo ne hoc quidem positum sentiat inordinatē, atq; confusē: sed prouidē & omnino distinctē. Siquidem de illis hic loquitur profectō maledictis, quae falsō & propter deum obijci solent. Iam verō demonstrat, quia non modo maledicta huiusmodi patienter ferre, verum etiam praedicari, atq; laudari plurimum afferat lucri ad dei gloriam recurrētis, perq; hoc ipsum melioribus spebus eos attollit. Nō enim, inquit, tantum valebit obtreccatio malignorū, vt alios quoq; tenebris obducatur, quō minus vestrum queant lumen aspicerē. Nā cum sal infatuatur, cum lumen extinguitur, tunc vos tātummodo meritoq; calcabūt: non cum recta facientes subiacetis opprobrijs. Tūc enim multi erūt omnino mirantes: non vtiq; vos tantum, sed per vos etiam patrem vestrum. Nec dixit deum, sed patrem: conferendae illis nobilitatis praerogatiuā hoc iam nomine largiendo. Itaq; cum similitudinem illis proprii honoris impertiens pauloante dixisset, Nolite morere cum coeperitis audire maledicta: sufficit enim vobis quōd propter nomen meum illa auditis. Hic iam deum eorum appellat patrem, vt honoris similitudinem vbiq; demonstrat. Considera quantum istiusmodi sit commodum, quantum etiam discrimen, si per nos noster dominus blasphemetur. Sine offensione igitur simus & Iudaeis, & gentibus, & ecclesiae dei, vitam nostram clariorem sole praestates. Et si maledicere quis velit, non ipsum malē audire doleamus, sed si meritō istud audiamus. Si enim vitij fordeamus, etiā si nobis nullus obtreccet, erimus omnibus miseres. Si verō virtutibus splēdere cūremus, vel si totus mundus contra nos maledictis voluerit personare, erimus omnium beatissimi, atq; ad nos trahemus omnes qui venire elegerint ad salutem: & qui non cōtumelias malignorum, sed vitae nostrae voluerint cōsiderare virtutē. Omni quidem tuba documenta sunt operum clariora, vitaeq; munda ipsa est luce fulgentior. Nec obscurari poterit, etiam si innumerī fuerint obloquētes. Si enim habuerimus illa omnia quae pauloante praemissa sunt, nec solūmodo mansueti, ac misericordes, mūdōq; corde fuerimus, atq; pacifici: sed si etiam cum

Matt. 5. a.

1. Cor. 10.

8.

maledicimur, non referamus iniuriam, quin immo etiam gaudeamus: non inferius omnino, q̄ per ipsa signa spectatores nostros ad veritatē trahemus, venietq; ad nos omnes libēter. Sed etiā si ferus, etiam si dāmon aliquis, aut quicumq; tandem. Si verō nonnulli virtutis tuę conscij, nihilominus te contumelijs insequantur, nequaquā inde turberis, nec cōsideres, quia publicē in te iaculentur iniurias: sed ipsam illorum interroga conscientiā, & videbis applaudentes tibi, teq; mirantes, ac virtutum tuarū laudes numerātes. Considera igitur quemadmodum rex aliquādo Babylonijs tres illos in fornace pueros praedicaret, & certē hostis erat, atque apertus inimicus: sed quia viriliter eos stare perspexit, praedicat & coronat. Propter aliud certē omnino nihil, nisi quia illo vtiq; contempto, dei legibus seruiebat. Diabolus enim cum nihil se viderit effecisse, discedit, metuēs iam profectō ne maiorum nobis fiat occasio coronarū. Cum verō ille discesserit, quanuis scelestus sit aliquis, ac tota prorsus mente corruptus, incipiet tamē introspicere virtutē, illa iam qua offendebatur nube submota. Quod & si homines bona tua videre dissimulēt, maiorē certē apud deum admirationem, laudemq; reperies. Noli igitur dolere, atq; concidere. Nam & apostoli ipsi alijs quidem erant odor mortis, alijs autē odor vitae. Si enim te nullam tu culpandi occasionē ministrēs, omni prorsus crimine liberaris, immo magis ac magis beatus efficeris. Resplēde igitur fulgore vitae, & maledicos omnino contēne. Non potest enim accidere, omnino nō potest, vt qui virtutē diligēt exequitur, nunq̄ plurimos acquirat inimicos. Sed nihil hoc ad eum qui virtute letatur, quādoquidem clarus illorū occasione resplendeat. Hęc igitur scientes, illud curemus vnū diligenter, scilicet nostrā dispērare vitam. Sic enim etiā illos qui nūc in vmbra mortis sedēt, ad vitā perducemus futuram. Tanta quippe istius luminis virtus est, vt non solū hic fulgeat, verū etiā illuc possit ducere, modo sequantur. Cum enim viderint praesentia nos cūcta contēnere, & ad futura esse praemia preparatos, supra omnino nostrū omnem sermonē ipsis erunt operibus credituri. Quis enim tantę vecordie est, qui videns hominem pauloante diuitijs ac delitijs irretitū: repentē verō exutum his omnibus, & quendam volucrē factum, ad famem iam ac pauperiem, & omnē prorsus laborem, ad pericula etiā pugnasq; ac sanguinem, atq; interfectionē sui, postremō ad omnia quae vidētur metuenda succinctum, non manifestū documentū accipiet futurorum? Si verō nosmetipsos praesentibus implicemus, semperq; ceterius relabamur, quē admodū credere poterūt nos ad perfectionem alterius mansionis vrgeri: Qua verō etiam poterimus satisfactione purgari, cum non tātum apud nos valuerit dei reuerentia, quantum apud sapientes gentilium humana gloria? Siquidem eorum se aliqui & pecunijs exuere, & audacter ad contemptum mortis pararunt, vt se hominibus ostentarent, propter quod

Daniel.

2. Cor. 2. d.

Apter quod eorum spes inanes fuerunt: quānā ergo nos ratio liberabit, si tanto nobis praemiorū honore proposito, tantaq; aperta nobis ad philosophandum via, ne illis quidē similia fecerimus, sed nos pariter perdidimus, & ceteros? Non enim ita incommodat Ethnicus iniquitatem faciēs, quemadmodū cum illam Christianus operatur: & fatis vtiq; consequenter. Illorum enim gloria corruptibilis, ac fluxa est: nostra verō, per dei grātiā, ex aduersis quoq; praecipua esse & illultris agnoscitur. Idcirco quādo etiam nobis maximē exprobrare voluerint, suāque in nos maledicta augere, istud adiungunt, O Christiane: quod profectō non dicerēt, nisi magnam de ipso dogmate existimationem tenerēt. Non audisti quanta perfecit Christus, & qualia? Quando igitur vnū ex illis mandatis poteris implere, cum relinquens omnia, vsuras colligendo circumeas, & foenori foenus adiungas? Et nunc quidem negotiationes instituēs, emas seruorū cateruas, diuersorum animalium greges, argentea vasa conficias, nūc agros merceris ac domos: atq; vitā id solum. Cum verō vanissimis huiusmodi studijs iniquitatē sociā iungas, cum finitimorū terras tuis copules, inuadas domos, pauperes conteras, augeas famem: quomodo potes ipsum saltem ecclesiae introire vestibulū? Sed nonnunq̄ fortē pauperum misereris. Noui hoc quidem. Sed ibi quoq; etiā multa est aegritudo: aut enim cum fastu id superbiae facis, aut ad gloriae vanitatem vel lucrū, ne de bonis quidem operib⁹ mercedem consequaris. Quo quid infelicius credatur esse, cum in portus tranquillitate naufragium pateris etiā? Ne igitur istud eueniat, cum boni quippiā feceris, noli a me gratiam flagitare, vt deum certē habeas debitorē. Accipit enim ille foenus a quibus nō putatur accipere. Habes igitur locupletissimum debitorem: cur illum relinquens, me exigis hominē pauperem: prorsus ac tenuem? Nunquid enim indignatur hic debitor cum foenus exigitur? Num aut verax in soluendo non est, aut soluere sponte dissimulat? Non cernis eius nullo explicabiles sermone thesauros? Nō liberalitatem illam inenarrabilem donatoris? Ipsum igitur tene, ipsumq; exige: hac enim exactione iactatur. Nā si ab alio exigi viderit quae ipse debet, suam reputabit iniuriam. Nec tibi vltra iam reddet, quin immo te sibi vltionis faciet debitorem. Vnde me iudicas, inquit, ingratus? cuius verō mihi es idoneus conscius paupertatis? Quia scilicet me praetermissō, ad aliū importūnus accedis: alterū foeneratus es, & alterius exactor efficeris. Nam etsi homo accepit quod dedisti, deus tamen vt tribueres, imperauit. Se igitur principalem debitore tuū, seq; vult esse vadē, praebens tibi occasiones innumeras exigendi. Noli igitur tantas relinquendo diuitias, tantamq; facultatem & copiam largiendi, a me vt accipias postulare, qui nihil omnino possideo. Cuius enim rei gratia mihi te ostēdis, cū misericordiae pauperibus impendis? Num ego tibi vt tribueres imperaui? Nūquid a me vt retribuere audi-

stivt a me consequēter mercedē videaris exigere. D. Ipse dixit: Qui miseretur pauperi, foeneratur deo. Prou. 19. 6. Deo igitur foeneratus es, ipsum reposces: sed nō tibi in praesenti cūcta restituet. Verū hoc quoq; tuo cōmodo facit. Est quippe talis hic debitor, non qui (vt alij) festinet ipsum tātummodo foenus exolvere: sed agit omnia vt & vsura currat, & creditum ipsum maneat in tuto. Propterea hic quidem reddit ex parte, maximum autē tibi in futuro thesaurum referuat. Hęc igitur sciētes, misericordie operibus liberaliter affluamus, plurimūq; amorē ostendamus in pauperes, eosq; nō pecunijs solum, verū etiam ceteris operibus adiuuemus. Et si viderimus publicē (vt fit) cedi aliquem, aut iniuriam sustinere, etiam si pecunia pro eo est danda, praestemus: & si rē verbis possumus terminare, ne pigeat. Est enim pro sermonibus merces, immo pro ipsis quoq; gemitibus condolentis. Et ideo beatus Iob: Flebā ego, Iob. 30. d. inquit, super omnem infirmum: & ingemui cū viderem homines in necessitatibus. Si verō certa merces est etiam gemituum atq; lachrymarum: quādo & verbum, & studium, aliaq; plurima cōcurrerint, considera quanta sit retributio conferenda? Nā ipsi quoque cum inimici essemus, dei vnigenitus nos ei reconciliauit, irato medium se inferens & opponēs, qui & plagas pro nobis suscepit, & mortē. Studeamus igitur nos etiam eos qui affliguntur, de malis innumeris liberare. Non quē admodum nunc certē facimus, qui cum videmus in se aliquos cōcurrisse, alternisq; iniurijs cedi atq; discindi, quasi data opera subsistimus, confusione aliorum ac dolore gaudentes, & colligimus diabolicum quoddā theatrū: quo quid crudelius possit ostendi? Vides mutuis se contumelijs denotantes, atq; alterna cede multantes, scindentes vestes, ora foedantes, & quietum ad stare te pateris? Num leo est, num alia fera aliqua, num coluber? Certē homo est, tibi per cūcta communica: frater est, membrum est: noli peccare, sed dissolue pugnātes. Noli ex eis voluptatem capere, sed eorum corrige voluntatem. Impudentem enim, & ociosorum est in talium rerū gaudere discrimine: iumentorum hoc (inquam) est, atq; irrationaliū prorsus asinorum. Cernis homines mutua cede turpari, & non hanc esse tuam turpitudinem ducis, & non medius infilis, nec diabolicā illam dispergis cateruam, atq; hominū pericula dissoluis? Et iubes tu, inquit, vt me huiusmodi manibus inferam, plagisq; ipse conficiar? Primō quidem non patieris istud: & si acciderit, incipiet tibi hoc opus pars quēdam esse martyrij, siquidem propter deum ista perpeteris. Si verō plagas accipere cūctaris, considera quoniam dominus tuus propter te nec cruce quidem sustinere cūctatus est. Nam illi quidem velut ebrii tenebras de tyrannide patiuntur furoris, quo solo illi tunc vtuntur duce: indigent autē sano aliquo cuius adiuuentur auxilio, & ille qui facit iniuriam, & iste qui patitur. Hic quidem, vt liberetur affligētus: ille autem, vt cesset affligere: accede igitur, & manum porrige

G porrigere sobrius temulento. Est enim furoris ebrietas, & multo illa quae contigit ex vini ebrietate deterior. Non vides saepe nauitas, cum aliquod cernunt incidere naufragium, continuo vela tendentes, maxima intentione properare, ut eiusdem artis homines de periculo tepestatis eripiant? Si vero artis socij tantum opitulandi studium sui similibus ostendunt, quanto magis fidei participes haec omnia implere coueniet? Nam hic quoque naufragium est, illoque, quod diximus, perniciosius profecto naufragio. Aut enim vim patiens blasphemauit, & cunctis quae habebat bonis repetere vacuatus est: aut peierauit tyrannide furoris oppressus, & nihilominus incidit in gehennam: aut plagam inferens commisit homicidium, perque id naufragium vitae ipse sustinuit. Perge igitur, malumque compesce, merfos extrahe, inque ipsos maris fluctus fida mente descende. Cumque theatrum illud dissiparis diabolicum, singulos ad mone separatiim: restingue flammam, fluctusque compone. Si vero maior ignis, & fornax fuerit ardentior, ne tunc quidem timeas: habes enim multos iuuantes, manumque tibi continuo porrigentes. Si modo initium rei ipse praestiteris, habes supra omnia opulenter tibi pacis deum, flammamque illam primum ipso cooperante discuties. Plurimi etiam alij subsequenter, & illorum quoque recte factorum merces ad te profecto perueniet. Quid aliquando Iudaeis praecipit deus? Iudaeis, inquam, adhuc rudibus, humique reptantibus. Si videris, inquit, iumentum inimici tui cecidisse in via: ne pertranseas, sed accurre, & iumentum quod cecidit subleua cum eo. Multo, inquam, hoc facilius est rixantes homines separare, atque eos in pacem rursus adducere. Si vero inimicorum asinum, quanto magis animas oportet erigere? Praecipue cum ista multo sit ruina deterior, per quam scilicet non in foueam, sed in gehennam collabunt incendium, nequaquam irarum suarum onera sustinentes. Tu vero videns fratrem tantum furoris fasce depressum, & diabolum propere adstantem, ignemque protinus accendentem, transcurris immisericorditer atque omnino crudeliter: quod absque periculo nec in bruto animae committitur. Samaritanus quidem ille cum vulneratum videret ignotum, nihilque ad eum penitus pertinet: & adstitit, & iumento proprio superposuit, & adduxit ad stabulum, medicumque conduxit. Et argentum aliud quidem continuo dedit, aliud vero promisit. Tu vero cum fratrem non in latrone videas incidisse, sed in ipsas daemonum turmas, in obsidionem furoris: non in solitudine, sed in medio ciuitatis: nec pecuniam impensurus, nec conducturus animal, nec proximum longo itinere ducturus: sola etiam proferre verba dissimulas, & absque vlla omnino misericordia, immo etiam cum crudelitate praecipua contenis, ac praeteris? Quomodo speras, inuocans deum te habiturum esse placatum? Iam vero ad vos ipsos meus sermo conuertitur, qui publice quoque ista committitis. Ad te, inquam, qui vim affers, & iniquitate fa-

cis: dic mihi, plagas tu incutis, & calcibus caedis, & mordes: susne siluester effectus es, & asinus agrestis, & canis rabidus: Non pudet, non erubescis in feram ex homine conuersus, & propriae nobilitatis oblitus? Etsi enim pauper sis, sed certe liber: etsi opifex, sed nihilominus Christianus. Propter hoc ipsum ergo quod pauper es, magis necessariam habes quietem. Diuitum est enim litigare, non pauperum: eorum utique hoc opus est, quos varie aduersum se materiae incitant iurgiorum. Tu vero cum diuitiarum non habeas voluptatem, mala tamen diuitiarum requiris, congregans tibi metipsum inimicitias atque certamina. Angis fratrem, atque suffocas, & publice spectantibus cunctis elidis ac saucias, nec existimas maiore te ipsum confusione foedari, qui ferarum imperus furibundus imitaris. Quinimmo etiam ipsis deterior effectus es. Illis quidem sunt cuncta communia. Nam & pariter congregantur, & iter vna carpunt, & societate sua gaudent: nobis vero omnino nihil commune est, sed sursum ac deorsum rixa atque contentio, maledicta, inimicitia, & usque ad commissum caedis iniurie. Itaque nec coelum quidem reueremur ipsum, ad quod certe communiter omnes vocamur: nec terram, quae nobis itidem in commune donata est: neque ipsam postremo naturam. Ita prorsus omnia simul foedera charitatis, iracundiae furor & amor pecuniae dissipauit. Non vidisti illum qui mille erat debitor talentorum, quia eorum remissionem concessit, cogerunt proprium ob centum denarios etiam suffocabat, in mala certe vltima decidisse, atque immortali traditum esse supplicio? Num reuereris, exemplum non metuis, ne talia ipse patiaris? Etenim nos quoque & plurima domino debemus, & maxima, sed tamen magnanimiter expectat: neque imminet exigendo, sicut nos studemus facere conseruis: neque stringit, neque suffocat: & certe si vel minimam eorum partem a nobis in presenti vellet exigere, olim sine dubio perissemus. Haec igitur scientes dilectissimi, humiliemur, & debitoribus nostris etiam gratias agamus. Fuit enim, si philosophari volumus, maxime, non solum indulgentiae, verum etiam mercedis occasio: pauca siquidem damus, plurima recepturi. Quid ergo exigis violenter a paupere? oportebat enim etiam si ille vellet exoluere, te tamen potius remittere non habenti, ut a deo non modo totum, sed etiam multiplicatum illud acciperes. Nunc vero cuncta a contrario facis, & vitium omnino opibus violentiae, idque contendis ne quid ex tuis tibi debitis remittatur: & proximum quidem videris opprimere, cum temetipsum proprio mucrone transfodias, & gehennam tibi augeas ipse supplicia. Quod si hic paululum philosopheris, causam tibi tuam redderes leuiorem. Nam & deus nos vult propterea a virtute liberalitatis incipere, ut occasionem inueniat per quam nobis plura restituat. Quotofcunque habeas igitur debitores pecuniarum, atque culparum, cunctos liberos abire permittens, a deo istius magnanimitatis repositae mercedem. Quadiu enim illos exigere per-

A feueras, non habebis dominum debitorem: si vero illos dimiseris, tunc tenere poteris deum, atque ab eo huius philosophiae vicem cum cumulo maximae liberalitatis exigere. Si enim homo forte praeteriens, & abs te debitorem constricta gula teneri videns, rogansque ut illum quidem dimittas, abs se vero debitum reposcas: haud studeat esse ingratus tibi, cum quod tu dimiseris, ille in se receperit vniuersum: quid deum credimus, non multipliciter, non infinities redditurum, si quid amore & praeepto huius obnoxij nobis condonemus, nil neque paruum neque magnam ab illis reposcamus, liberos abire sinamus. Ne igitur temporalem hanc aspicias voluptatem, quam de exactione capimus debitorum: sed damnum illud quod sustinebimus in futuro, in illis certe nosmetipsos quae sunt aeterna laedentes. Cuncta igitur auaritia, atque malitiae impedimenta superantes, & pecunias debitoribus nostris, & peccata donemus: ut causam nobis nostram aequiore paremus: quodque negleximus per aliam explicare virtutem, hoc ex condonatione admittam in nos maliciae consequentes, aeternorum gaudio potiamur bonorum, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula seculorum, Amen.

Homilia. xvj. ex cap. v.

Nolite putare quia veni soluere legem, aut prophetas. Quis enim id fuerat suspicatus: quisve omnino istud obiecerat, ut contra necessarium videatur occurrere? Neque enim ex dictis eius istiusmodi suspicio nascebatur. Nam iuuenis esse mites, modestos ac misericordes, & corde mundo, & pro iustitia decertare, nihil utique tale monstrabat: sed totum huiusmodi quod huic potius suspicioni esset aduersum. Cur igitur hoc dixit? Non otiose omnino, nec vacue: sed quia veteribus praeeptis multo erat maiora positurus, dicens: Audisti quia dictum est antiquis, non occides: ego autem dico vobis, etiam ab iracundia temperare, & diuina quadam conuersatione atque coelesti iter celebrare viuendi. Quia ergo ista erat dictum, ne ipsa nouitas audientium corda turbaret, atque aduersus domini praeepta, quasi quadam cogitationum seditione moueret, hac utitur praemunitione. Etsi enim legem illi nec cogitationibus, nec operibus implerent, quippe quam quotidiana praeruaricatione dissoluerent: ipsas tamen literas immobili volebant auctoritate permanere, nihilque aliud illis adiungi: immo addentes quidem illis supra antiqua praeepta, principes suos aequo sustinebant. Verum non cum in melius, sed cum in deterius eorum additamenta proficerent. Si quidem honorem parentibus debitum praeepta addendo solueret, aliaque ex lege plurima importunis his additionum suarum redundantibus subruerunt. Quia igitur Christus, nec de sacerdotali veniebat tribu: & quae erat dicturus, cumulus erat quidam non imminuens, sed augens profecto virtutem: scies quod eos possent haec utraque turbare: priusquam admirabiles illas leges discipulis inscribat, necessario pra-

Tomus secundus.

monendo hoc quod eorum mentibus obrepere poterat, excludit. Quid vero istud erat obrepens, ac sermone resultans docentis? Opinabatur illum ista dicendo, legitima antiqua dissolueret. Contra hanc ergo nunc illis suspicionem medetur, & non hic tantummodo istud, sed alibi quoque rursus inculcat. Quia enim illum quasi de obseruantia sabbati aduersarium dei esse credebant, suspensiones eorum curas, hic quoque satisfactionem adhibet: alibi alias quidem, sed omnino dignas: ut cum dicit: Pater meus usque modo operatur, & ego operor. Alias vero multa condescensione plenas: ut cum ovis sabbato perditae adducit exemplum, & ostendit propter mutae animae salutem sabbatum esse violatum. Circumcisionis quoque similiter meminit, id ipsum profecto facientis, propter quod etiam humilioribus utitur saepe verbis, ut suspicionem qua contrarius deo putatur, tollat. Propterea qui innumeris sermone solo mortuos suscitauit, cum de sepulchro Lazarum vocaturus esset, oratione antea praemisit. Deinde ne hoc illum minorem patre monstraret, ut hanc quoque suspicionem curaret, adiecit: Sed haec propter turbam quae circumstat dixi, ut credant quia tu me misisti. Itaque nec omnia sic facit quasi ipse habeat potestatem, ut infirmitates scilicet eorum hac moderatione medeatur: nec cuncta rursus operatur quando, ne aliquibus in posterum malignae suspicionis argumentum relinquat. Non igitur quasi infirmus agit aliquid, aut quasi quae ipse non possit: sed excelsa humilibus, & rursus excelsis humilia permiscet. Verum ne hoc quidem absque ratione aliqua facit, sed cum sibi prorsus congruente sapientia. Cum enim maiora iure propriae potestatis operatur, in minoribus tamen ad coelum respicit. Nam peccata dimittens, & occulta animorum reuelans, & paradysum referans, & daemones fugans, & leprosos expurgans, & pelagus frenans, & plurimos etiam mortuos suscitans, solo utebatur imperio: quando vero id quod his erat minus, panes multos fecit ex paucis, tunc respexit ad coelum, ostendens non se hoc de infirmitate fecisse. Qui enim maiora fecerat potestate, quemadmodum oratione in minoribus indigeret? Sed ut paulo ante praemisit, facit istud ut ora obstruat impudentium. Id igitur etiam in dictis eius quoties eum humilia loqui audieris, intellige. Nam & verborum eius, & operum talium variae causae reperiuntur & plurius: ut cum docet ne a deo putetur esse alienus, ut cum ad humilitatem suam instituit exemplum: ut cum a quo sit tactus interrogat: ut cum dicit, Iudaeos cuncta simul audire non posse: ut cum discipulos docet, ne de illo interim aliquid magnam loquantur. Propter hoc cum multa de se humilia ipse dixerit, excelsa alijs magis dicenda dimisit. Nam ipse quidem cum ad Iudaeos loqueretur, aiebat: Antequam Abraham fieret, ego sum: verum discipulus eius haud ita. In principio, inquit, erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Rursus quia coelum, & terram, & mare, & visibilia omnia, atque invisibilia ipse condiderat, nusquam omnino patefecit.

ff Discipulus

Exo. 23. 2.

Luc. 10. f.

Matth. 11.

M

Ioan. 5. c.
Mat. 12. &
Luc. 15. a.

Ioan. 15. f.

Ibidem.

Matth. 7. 4.
b. 15. d.
Ioan. 6. a.
F.

Ioan. 8. b.

Ioan. 1.

G Discipulus verò cū libertate maxima, nihilq; subtrahens, & semel & secūdò, & frequenter hoc loquitur, scribens: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. & In mundo erat, & mundus per ipsum factus est. Et quid miraris, si alij de illo plura dixerint, q̄ de seipso memorauit: quando plurima quæ rebus ostendit, verbis tamen non ad liquidū voluerit indicare? Quia enim hominē ipse fecerit, docuit in cæco, cui oculos quos nunq̄ habuerat creauit. Quando verò de prima illa hominis formatione disseruit, non dixit, ego feci: sed qui fecit, inquit, masculū & foeminā fecit eos. Rursus quia mundū, & quæ in eo sunt ipse formauerit, & ex piscibus, & ex vino, & ex panib⁹, & ex trāquilitate mari reddita, & ex sole quē crucifixus tenebris obduxit, perq; alia multa mōstrauit, verbis tamen nunq̄ manifestē istud expressit. Discipuli verò & id saepe memorauerunt, & Ioannes videlicet & Petrus, & Paulus. Si enim illi certē nocte ac die illum & audientes loquētem, & videntes signa facientem, & quibus seorsum inquirentibus de quæstionib⁹ multa soluebat: si illi, inquam, quibus tantam vtiq; virtutem dedit, vt etiā mortuos suscitarent: quosq; ad tantū perfectionis culmen euexit, vt propter eum cuncta cōtemnerent, post insignē illam philosophiam, ac virtutē, omnia tamen portare non poterāt, antequam illos ad audiendū spiritus sanctus prępararet: quemadmodū Iudaicus populus exors omnino sapientiæ, tantæq; virtutis extraneus, & vel ad audiendū Christi verbum, vel opera cernenda casu quodam aliquando deduct⁹, non eum alienum esse à deo omnino credidisset, nisi tantam ille condescensionem per cuncta seruasset: Idcirco enim etiā cū sabbatum solueret, non principalem legem quòd illud solueret, induxit: sed excusationes quoq; plurimas, variasq; cōposuit. Si verò vnum mandatū resoluens, tanta vtiq; dispensatione verborum, ne vtiq; vulneret audientes: quanto magis cū legi integræ integram adderet legem, grandi satisfactionis opus habuit pręparatu, grandiq; cura, ne auditorū animos vulneraret: Propterea igitur nō vbiq; manifestē de sua inuenitur docere deitate. Si enim hoc, quòd legi aliquid adiecit, ita corū corda turbauit: multo magis si se deum dixisset. Idcirco ergo & alibi plurima infra propriam loquitur dignitatē, & hīc progrediens ad legis augmenta, diligenti pręoccupatione est vsus. Non enim semel dixit, quia non solueret legem: sed etiā secunda idipsum satisfactione repetiuit, maiusq; aliud rursus adiecit. Cū enim dixisset, Nolite putare quoniam veni soluere legē aut prophetas: intulit, Nō veni soluere legē, sed implere. Hoc enim non solum Iudaorū impudētissima illa, sed etiam hæreticorum valet ora frenare, qui veterem legē ex diabolo esse confingunt. Si enim ad dissoluendam tyrannidem illius Christus aduenit, cur legem eius adeò non soluit vt & impleat? Neq; enim contentus dixisse, non soluo:

quod vel solum certē sufficeret: addit, impleo. Hoc autem dicere, non modo non est aduersarij legis, verum etiam cōseruatoris eius, atq; fautoris. Et qui eam non dissoluit, inquis: Quomodo etiā implēsse, vel legem dicitur, vel prophetas? Prophetas quidē, quia ea quæ de ipso dixerant, operibus cuncta firmavit. Propter quod per singula euangelista dicebat, vt impleretur quod dictum est per prophetā. Et quando natus est dominus, & quando in eum paruuli admirabilem illum hymnum canebant: & cū super asinam sedit: & in alijs omnino multis ea quæ de illo prophetæ aliquando prędixerant, euidenter impleuit: quæ omnia nisi venisset ipse, impleta proculdubio non fuissent. Legē verò nō vno tantū, sed altero, & tertio impleuit modo. Vno quidem, quia nihil ex legitimis ipse transgressus est. Nam de omni à se lege completa, audi quid dixerit. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Iudæis quoq; dicebat, Quis ex vobis arguet me de peccato? Rursus verò discipulis: Venit, inquit, princeps mundi huius, & in me inuenit nihil. Olim autem etiā prędixerat propheta: quia peccatum non fecit. Vno igitur isto legē impleuit modo. Alio verò, quia per nos quoq; id ipsum facit. Hoc est quippe mirabile, quia non solum legem impleuit ipse, sed idē istud nobis quoq; facere donauit: quod Paulus significādo dicebat: Quoniam finis legis Christus ad iustitiā omni credenti. Et peccatū illū damnasse dixit in carne: vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secūdum carnem ambulamus. Et rursus: Legem ergo destruimus per fidem? Absit, sed legem statuimus. Quia enim studebat lex hominē facere iustū, atq; ad hoc inueniebatur infirma: veniens Christi⁹, & per fidem certissimū modum iustificationis inducens, voluntatem legis impleuit. Quod enim illa non potuit, hoc per fidē ipse confecit: propterea quoq; dixit, Non veni soluere legē, sed adimplere. Si verò aliquis diligēter examinet, alium quoq; tertium modum impleri ab eo legis inueniet. Quem verò istū? Ipsa vtiq; pręcepta, quæ erat daturus. Non enim interitus priorū, sed augmentum potius, & cōplementum erant ea quæ dicebantur à Christo: illius quippe sententiæ qua dicitur, Non occides: nō interemptio, sed adimpletio magis atq; munitio est, dicere, nō irascaris: omniūq; similiter cæterorū. Propter quod cū iam semina quædam citra suspiciōnē pręmississet, nunc cū palam ex veterū nouorumq; pręceptorū collatione, orationisq; habitu aduersariū suspectus futurus videretur, occupatione vtiq; necessario, velut per ænigma illa inter se cōparando. Siquidem dicere, Beati pauperes spiritu: tale est, quale etiam dicere, nolite irasci. Et, beati mundo corde: simile huic est, quod ait, ad concupiscendū mulierem non videntem. Et, nolite thesaurizare thesauros super terrā: & hoc concinit quod ait, Beati misericordes. Et lugere, & persecutiones pati, & opprobria sustinere, profectò tale est, quale etiam per angustam viam perseueranter

A perseuerāter incedere. Et esurire ac sitire iusticiam, nihil aliud est, q̄ quod etiam post in consequentibus loquitur: Quæcunq; vultis vt faciāt vobis homines, hæc etiā vos facite illis. Et cū pacificū appellaret beatum, illud penē dicebat, vt relinqueret ante altare munus, & ad reconciliationem læsi à se fratris accederet, atq; aduersario celeriter consentiret. Sed ibi quidē præmia his, qui virtutē perficerent, ordinauit: hic verò non facientibus supplicia cōminatur. Propter quod ibi quidē dixit, quia māsueti hæreditabunt terrā, hic verò, quòd qui fratrem fatuum vocet, reus efficitur gehennæ. Et ibi quidē, quoniam mundo corde videbunt deū: hic verò, quòd verus adulter sit qui foeminā aspiciat intemperatē. Et ibi pacificos filios appellauit dei, hic verò discordes aliunde deterret: ne fortē tradat te, inquit, aduersarij iudici. Sic & lugentes persecutionem ferentes, superi⁹ vocat beatos: in cōsequentibus verò his qui non ea ingrediūtur via, perditionem minatur. In qua vtiq; illi sunt qui latam viā, spaciosamq; frequentant. Sed & quod dicitur, Non potestis deo seruire & māmonæ: huic videtur æquale, quod ait: Beati misericordes: & qui esuriunt & sitiunt iusticiam. Verūm quod paulo antē memorauit, quia hæc ipsa lucidius erat profectò dicturus, nec lucidius modo, verū etiam cumulatius, plurima scilicet alia illis quā dixerat, additurus. Non iam enim vsitatum misericordem requirit, sed etiā tunica te exui iubet ad tegendā alteri⁹ nuditatē. Neq; simpliciter mitem, sed illum qui alterā quoq; maxillam præbeat ferire cupienti, per quæ omnē obiectiōnē, quæ nasci videbatur, extinguit. Neq; hoc semel, sed iterum iterūq; cōgeminat. Cū enim dixisset, nolite putare quoniam veni soluere legē, aut prophetas, intulit: Non veni soluere legē, sed implere. Amen amen dico vobis, donec transeat cœlū & terra, iota vnū, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiāt. Quod verò dicit, eiusmodi est: Impossibile est legis decreta non perfici. Nam minimum quoq; eius oportet impleri: quod certē ipse fecit, omni illam diligentia curaq; seruando. Hic iam illud nobis profectò significat, quoniam totius mundi figura mutanda sit. Nec verò idipsum simpliciter posuit, sed vt auditorē doceret, atq; ostēderet perfectiorem se introducere disciplinā. Siquidē transfigurāda cuncta omnino creatura, & hominū genus ad alterā patriā sit vocandū, atq; ad sublimioris vitæ gloriā preparandum. Quicumq; soluerit vnū de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorū. Postquā enim suspiciōne se vindicauit maligna, & volentium contradicere ora clausit: tunc iam consequenter & terret, atq; in honorē constituendæ à se legis pœnā præuaricantibus maximā comminatur. Quod enim non de veteri hoc lege dictū est, sed de illa quā ipse erat positurus, ex his discet quæ cōtinuò subsequuntur. Dico enim vobis, nisi abundauerit iustitia vestrā plusquā scribarū & phar-

teorum, non intrabitis in regnū cœlorū. Si verò de veteri hoc lege dixisset, quemadmodū diceret, nisi abundauerit? Ea enim facere quæ pharisæi scribæq; faciebant, nondū rationem abundantis iustitiæ habebat. Sed quod erat hoc abundans? scilicet nec irasci, & adulteriū nec videndi obscenitate cōmittere. Quia igitur gratia vocauit minima mādāta, cū tam magna certē sint, atq; sublimia? Quia enim conditurus erat ipse legem: sicut semetipsum humiliat, interdū & mediocria de seipso loquitur: ita nunc etiā de præceptis suis: nos scilicet per hæc quoq; docens mediocritatem vbiq; seruare, & inuidiam nouę legis attenuans, vtiq; quippe sermone, qui diuersis intellectibus possit aptari. Cū verò audis minimum in regno cœlorum, nihil aliud intelligas, quā in tēpore regni, atq; supplicij. Solet etiā cœlorum appellare regnū, non solum ipsa gaudia præmiorū, sed etiam resurrectionis tēpus, & præsentiam illam terribilem. Cæterum quenam esset hæc ratio, vt ille quidem qui fratrem fatuum vocasset, vnumq; mandatū soluisset, iret in gehennam: hic verò qui & mādātum solueret, & nō solueret solum, sed ad ipsum alios etiā induceret, esset tamen vel minimus in regno? Non igitur hoc dixit, sed quia resurrectionis tempore huiusmodi præuaricator erit minimus & abiectus. At verò omnium minimus post iudiciū incidet in gehennā. Deinde quasi verē deus futuram multorum desideriam præuidebat, quia videlicet opinaturi erant exaggerationis illa esse præcepta, & aduersus Euāgelii ratiocinaturi, atq; dicturi: Ergone qui fratrem tantummodo fatuum vocauerit, punietur: & qui incautē foeminam viderit, inter adulteros deputandus erit? Igitur cōtemptū legis antea tollens, vtriusq; pœnam est maximam cōminatus, & præuaricatoribus scilicet, & his qui ad præuaricationē alios cohortantur. Scientes igitur comminationis istius magnitudinem, neque transgrediamur ipsi legem, neq; eos qui illam seruare cupiunt, remoremur. Qui autē fecerit, inquit, & sic docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Non enim sibipso tantum vnusquisq; vtilis esse debet, sed etiam cæteris. Neq; enim æqua merces est eius qui solummodo seipsum regit, & illius qui etiā alios acquirit. Sicut enim docere absq; operibus condemnat docentem. Qui, inquit, doces alium, teipsum non doces: ita facere quidem, nec tamen alijs faciendā suggerere, non parū de illa plena mercede decerpit. oportet igitur in vtroque esse perfectum. Cumq; primū se aliquis ipse correxerit, tunc eūdem etiam erga cæteros congruit fieri diligentem. Idcirco enim etiam ipse prius posuit facere quā docere, ostendens quòd sic aliquis bene accedere valeat ad docendū. Nec talis omnino aliquando audiet: Medice cura teipsum. Qui enim cū seipsum docere nequiverit, alios emendare conatur, irrisioni est expositus plurimorum: immò ne docere quidem seipsum valebit, cū scilicet verbis eius

Glariiores hominum voces reclamationt. Si verò fuerit ex vtroque perfectus, magnus vocabitur in regno caelorum. Dico vobis, quia nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum & pharisaeorum.) Hic iustitiam, vniuersam dicit profectò virtutem. Sicut etiam de sancto Iob loquens, ait: Erat homo iustus irreprehensibilis. Iuxta hunc modum etiam Paulus signanter iustum vocabat, cui nec legem positam esse dicebat. Iusto, inquit, lex non est posita. Sæpissimè quidem in scripturis generaliter positum hoc virtutis nomen inuenies. Tu verò attentius gratiæ augmenta considera, quemadmodum scilicet rudes adhuc discipulos veteris legis obseruatoribus vellet esse meliores. Scribas hic enim, atq; pharisæos non iniquos, vt putatur, appellat: sed eos qui legis præcepta custodiunt. Neq; enim illos qui non custodirent, diceret habere iustitiã: neq; ei que non esset, eã quæ esset iustitiam cõpararet. Perspice igitur etiã quemadmodum hoc loco legem cõstituat antiquã, dũ eam confert nouã. Cuius sanè illam esse quasi cognatam docet, & omnino germanam. Plus enim, ac minus in eiusdem generis manifestum est. Non igitur legi obtrahat antiquæ, sed profectò intendere vult. Quæ si statuta fuisset à malo, nunquam eius incrementa quæsiisset, nec impleisset illã, sed penitus explosisset. Et qui iniquus, si talis est, non inducit in regnum? Sed modo utiq; non introducit, iam post Christi aduentum perfectiori deditis disciplinã, vtpote qui maiori gratiæ ipsius virtute potiantur, perq; hæc maiora debeant inire certamina. Cæterum electos illa sui temporis alumnos in regnũ omnes prorsus induxit. Etenim multi ab Oriente, & Occidente venient, inquit, & recumbet cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno dei. Et Abraham igitur, & Isaac, & Iacob & Lazarus qui magnis certè præmijs fruuntur, atq; in Abraham similibus inuenitur epulari, & omnes qui profectò fulserunt. Deinde si illa lex mala, si fuisset aliena, nequaquam totam illam veniens ipse Christus impleisset. Si enim istud tantummodo attrahendi ad se Iudæos studio fecisset, non autem vt ostenderet cognatam esse illam legi nouæ, eiq; per omnia congruentem, quam quæso ratione non etiam gentilium ritus, & legitima seruauit, vt per hoc quoq; gètes possit attrahere? Per quæ manifestissimè vndiq; relucescit, non ideo veterem legem desijisse in regnum inducere, quia mala sit, sed quia perfectiorum utiq; mandatorum tempus aduenerit. Si verò ad comparationem legis nouæ, vetus imperfectior monstratur, ne hoc quidem illam malam esse conuincit. Siquidem secundum hunc modum, idem istud etiam noua ipsa patietur. Nam & huius sciẽtia si futuræ scientiæ comparetur, per exigua & imperfecta quædam particula est, quæ cum illa venerit, euacuetur. Cum autem inquit venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est, quod certè vetus à noua lege perpeffa est.

Nec tamen continuo aduersus nouæ legis loquitur dignitatem. Cum tamen nobis caelorum regno potentibus, illam quoq; cessaturam esse dicamus: tunc, inquit, euacuabitur quod ex parte est. Sed quamuis maiora succedant, hæc tamen esse magnam nihilominus cõfitemur. Quia igitur & ampliora sunt præmia, & eminentior sancti spiritus gratia, consequenter requiruntur etiam maiora certamina. Non enim iam lacte, ac melle manans terra promittitur, non senectus vberior, nec numerositas filiorum, non frumenti viniq; copia, non ouium atque armentorum greges: sed caelum, & ea quæ sunt in caelo bona, & filiorum adoptio, & cum vnigenito iuncta fraternitas, & societas hæreditatis, & glorificari, & conregnare, & præmia illa quæ promittuntur innumera. Quia enim etiã maiore in regno honore potiemur, audi Paulum loquentem: Nihil igitur iam damnationis est his qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant, sed secundum spiritum. Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu liberavit te à lege peccati & mortis. Cum igitur fuisset præuaricantibus comminatus supplicia, ac præmia obediẽtibus ampla posuisset: cumq; ostendisset quia meritò à nobis supra prioris iustitiæ mensuras requiratur, incipit recentis legis ordinare præcepta, non simpliciter, sed per comparationem legis antiquæ. Propter quod studuit ostendere, quia & præcedentibus nõ repugnans, sed valde etiam per cuncta consentiẽs ista præcipiat: & quia consequenter, atq; oportune prioribus secunda præponat. Quod vt possit esse lucidius, ipsius conditoris legis verba diligentius audiamus. Quid igitur ipse pronunciat? Audistis quia dictum est antiquis, Non occides.) Et certè idem est, qui etiam illa præceperat: sed absq; illius, cuius hoc, interim posuit commemoratione personæ. Siue enim dixisset, audistis quia dixi antiquis: fuisset nihilominus sermo receptus difficilis, cunctisq; audientibus inaccessible: siue dixisset quia dictum est antiquis à patre meo, deinde intulisset, Ego autem dico vobis: maioris hoc profectò esse insolentia iudicasset. Propter quod mediè illud posuit atq; suspensè, vnum illud præcipue conficiens, vt ostenderet opportunissimo euenisse tempore ista dicendo. Cum enim posuit, quid dictum est antiquis, plurimum iam esse tempus asseruit, ex quo istud acceperat mandatum. Hoc verò fecit vt auditorem ad sublimiora progredi præcepta cunctantem acrius incitaret, vt si quispiam doctor dicat puero negligenti, Nescis iam quantum temporis in syllabarum meditatione consumpseris? Tale igitur aliquid etiam significans antiquorum commemoratione facta, ad doctrinam illos aduocat celsiorem, ac si diceret: Habuistis sufficiens omnino tempus ista meditandi, iamq; oportet vos ad sublimiora succendi. Bene autem quod nec ipsum præceptorum confundit ordinem, sed ab eo primum coepit, à quo in parte moralium etiam lex fuerat

A fuerat exorsa. Nam id quoq; est in omnibus conuenientiam legis ostendere vtriusq;. Ego autem dico vobis, quoniam qui irascitur fratri suo temerè, reus erit iudicio.) Vidisti perfectam utiq; potestatem, vidisti dignitatem quæ latorem certè legis deceret. Quis enim prophetarum ita vnquam locutus est? quis iustorum? quis patriarcharum? Nihil omnino. Nam illi per singula sapius inferebãt, Hæc dicit dominus: sed non ita loquitur & filius. Illi enim domini verba, hic verò patris annunciat. Cum autem dico patris, sua utiq; dico. Mea, inquit, tua sunt, & tua mea. Et illi conferuis suis loquebatur, hic seruis. Interrogemus igitur eos qui veterem legem penitus explodunt. Non irasci, contrariũ est eius præcepto quo prohibemur occidere: an potius absolutio, supplementũ, p quod illud quoq; ipsum custodiri queat: haud dubium hoc illius sit supplementum, propterea q; perfectius. Qui enim in iracundiam non effertur, quanto longius ab homicidio abstinebit? Et qui animi indignatione refrenat, quanto magis manus suas innoxias cõtinebit? Radix quippe homicidij, iracundia est. Qui igitur radicem abscindit ipsam, multo facilius ramos eius poterit amputare, immò ne germinare quidem illos omnino patietur. Non igitur in legis interitum, sed ad maiorem eius profectò custodiã ista præcepta sunt. Quid enim lex volebat efficere, cum ista mandaret? Nõne vt ne quis occideret proximum? Igitur impugnatorem legis homicidia oportuerat imperare. Occidere enim, & nõ occidere, duo sunt absq; ambiguitate cõtraria. Sin verò ne irasci quidẽ finit: hoc utiq; statuit, & perfectũ statuit, quod etiã lex volebat. Non enim similiter auersatur homicidium, qui tantummodo non occidere meditatur, & qui iram quoq; ipsam prorsus interemit: satis enim procul ab huiusmodi recessit audacia. Vt autẽ illos etiam aliunde capiamus, cuncta quæ solent dicere proferamus in mediũ. Quanam ergo sunt illa quæ dicuntur? Deus, inquiunt, qui fecit hunc mundum, qui solem suũ facit oriri super bonos & malos, & qui pluit sup iustos & iniustos, malus est. Qui verò ex illis quasi modestiores videntur, istud quidẽ repudiant: iustũ verò illum esse dicentes, boni tamen appellatione defraudant. Alterũ verò quendã, qui certè omnino non est, nec eorũ quæ sunt quicquã creauit, patrem attribuunt Christo: & illum quidẽ non bonum in suis manere dicunt, suaq; seruare: bonũ verò in aliena irruere, eorumq; quorum non sit creator subitò velle fieri saluatore. Vidisti diaboli certè filios, quæadmodum de fonte ipso patris loquantur, alienatẽs à deo creaturas eius: cum beatus Ioannes è regione caelat, In propria venit: & multus per ipsum factus est. Deinde legem discutientes priorem, quæ oculum pro oculo, & dentem pro dente eijs iubet, insilium continuo dicentes: Et quæadmodum esse bonus potest, qui tam dira præcepit? Quid igitur ad ista referemus? Quia scilicet maximã misericordiaẽ spem hæc præcepta conti-

neant: non enim vt nobis vicissim erueremus oculos sanxit hæc legem, sed vt metu quo ab alio istud timeamus pati, ipsi quoq; tale quippiã in alios caueremus admittere. Sicut enim Nimitius euerfio- nem minatus est, nõ vt eos interficeret (si enim voluisset istud, nihil potius oportuerat quàm tacere) sed vt eos faceret timore meliores, iramq; compefceret: sic etiã temerè in alienos insilientibus oculos, poenã statuit, vt & si ipso volũtatis bono nollẽt à crudelitate desinere, saltem metu cogereẽtur oculis parcere proximorũ. Si verò illud crudele dicitur, & homicidiũ & adulterium arcere crudele dicitur: sed insipientium omnino ista verba sunt, & extremo furore dementiũ. Ego enim adeo metuo dicere hæc esse crudelia, vt his cõtraria etiã iniqua perdoceam: quod certè communis quoq; ratio deprehendit. Qui enim dicis, quia oculo pro oculo iussit auferri, idcirco crudelis: ego autẽ refero, quia nisi præcepisset istud, tunc verè apud plurimos talis fuisset, qualem tu eum falsò cõquereris. Deniq; sermone fingamus omnem legem esse resolutam, nec quempiam pro huiusmodi factis formidare supplicium: sed cunctis prorsus malignis licere vti moribus suis, & adulteris, & homicidis, & furibus, & periuris, & parricidis: nõne sub hac licentia omnia pariter vna confessio iniquitatis inuolueret? Nõne mille sceleribus & cædibus vrbes, fora, domus, maria, totusq; omnino mundus fuisset impletus? Nam si legibus certè dominantibus, & vigente cõminatione, atq; terrore, vix tamen volũtates cohibentur malignæ: si etiã hoc præfidium defuisset, quam posset malitia ratione frenari, aut quæ nõ in vitam hominũ pestis irrueret? Nec tamen solum istud crudele est, pmittere scilicet malis agere quæ velint: sed aliud quoq; isto certè nihilominus, id est læsum & inmeritò afflictum negligere, atq; despicere. Dic enim mihi, si quis feros homines, ac semper malignos in vnũ colligens gladijs armaret, totamq; circumire ciuitatem iuberet, atq; obuios sibi quosq; confodere: quid tandẽ hoc esset inmanius? At si alius eos quidem qui ab illo armati essent ligaret, violenterq; constringeret: eos verò qui interimendi erant, ab iniquis illis manibus liberaret, quid è regione isto inueniretur humani? Hæc igitur etiã ad legem transfer exẽpla. Quæ enim oculum pro oculo effodi præcepit, timorem quasi carnicum pectoribus immittens, illius similis inuenitur qui illos, quos dixi, cohibuit armatos. Qui verò nullam omnino poenã decreuit nocenti, nõne armasse tibi iniquitatẽ videtur, eumq; imitatus fuisse, qui sceleratos illos gladijs instruxit, inq; toti ciuitatis misit exitium? Vidẽsne quemadmodum non solum nullius crudelitatis, verum etiã maxime pietatis sint illa præcepta? Si verò propter ista importabilem legislatorem vocas, ac prorsus onerosum: quid est, dic mihi, laboriosus, non occidere solummodo, aut ne irasci quidem? Quis iudex seuerior atq; districtior, qui de homicidio, an qui etiã de ira

Iob. 1.

1. Tim. 1. b

Mat. 8. b.

Luc. 16. e.

1. Corin. 13. c.

Ioan. 17. b

Rom. 8. a.

Exod. 20.

Mat. 5. g.

Ioan. 1. b.

Exo. 21. c.
Deu. 19. d.

long. 1.

3.

E

F

G exigit vltionē: qui adulterum post cōmissum opus poenae subijcit, an qui etiam pro sola concupiscentia iubet subire supplicium sempiternum? Perpicite igitur etiam in contrariū illorum conuersum esse sermonem. Nam veteris quidē legis deus, quē dicunt illi esse crudelem, inuenitur esse mansuetus, ac mitis: nouae autem quem bonū fatentur, onerosus ac durus, secundū stultitiā illorū duntaxat errorē. Nos vero vnū atq; eundem vtriusq; testamenti asserimus conditorem, qui ad varias hominū vtilitates omnia dispensarit, & diuersitati temporum diuersitatem vtriusque legis aptauerit. Igitur nec illa praecipua crudelia, nec ista onerosa sunt atq; molesta: sed vnius, eiusdēq; omnia prouidentiae. Quod enim etiā veterem ipse condiderit, audi propheta loquentem, imō ipsum magis deū per prophetam: *Esa. 55. b.* Disponam vobis testamentū, quod disposui patribus vestris. Si verò ista nō suscipit qui Manichaeorum tabe infectus aegrotat, audiat Paulum eadem *Gala. 4. c.* Hic rursus ista dicentē: Abraham enim duos filios habuit, vnum de ancilla, alium de libera. Haec autem sunt duo testamēta: sicut ergo diuersē ibi sunt quidem foeminae, sed vir vnus vtriusq; sic etiā ibi duo testamēta, vnus verò vtriusq; legis est conditor. Atq; vt discas vnā eandēq; in vtroq; mansuetudinem contineri: ibi quidē dicit, oculus pro oculo: hic verò, si quis te, inquit, percusserit in dexterā maxillam, praebere illi & alterā. Sicut enim ibi alienus timor ad modestiā ducit nocentē, ita hic quoq; dum cōmendat laeso patientiā, laedentem multo maiore vltione deterret. Et quemadmodū, inquit, ille terrebitur, cum hic alterā praebere iubeatur? Et quid tandem huiusmodi conficere gestit obiectio? Nō enim ideo hoc praecipit, vt resolveret percussoris timorem: sed vt hunc quem praebere iusserat, ad omnē tolerantiam praepararet. Nec dixit, quod impune illē inferret iniuriā: sed, tu ne referas: duo pariter efficiens, & percussorem scilicet supplicio maiore terredō, & eū qui percutitur, de ipsa quoq; patientiae virtute solando. Sed hęc velut in transitu de mandatis omnibus quasi generaliter dixerimus. Necessarium verò est ad incertū reuerti, & consequentiam eorum quae prius sunt dicta, contexere.

Qui irascitur, inquit, fratri suo sine causa, reus erit iudicio. Non enim omnino istum extinxit affectum. Primò quidē, quia impossibile est hominē passionibus liberari. Nam vt regere illas possimus, ita absq; illis per omnia esse non possimus. Deinde quia etiam multis utilis est affectus iste, si illo videlicet opportunē ac scienter vtamur. Itaq; cōsidera q̄ ampla quondam bona operata sit ira Pauli: hanc enim ille aduersus Corinthios exercēdo, a maxima illos errorū pestilētia liberauit. Per hanc etiā Galatarum gentem, quae ferē a Christo iam exciderat, reformauit, aliosq; his plures illius irae censura correxit. Quodnam igitur opportunū est tempus irae? quando nō scilicet nosmetipsos vlciscimur, sed cum reprimimus erga alios insolentes, cumq; defi-

des increpatione conuertimus. Quod verò importunum est tempus irae: cum scilicet vt nosmetipsos vindicemus, irascimur: quod Paulus quoq; prohibendo dicebat, Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum irae. Quādo etiam de pecunijs litigamus. Nam hoc est quod idem magister omnino destruxit, dicēdo: Quare non magis fraudem patimini? Sicut enim hinc irasci, superflū & inutile est: ita illa & necessaria est, & cōmodissima. Sed plurimi ē contrario efferuntur quidem, cum ipsi aliquid patiūtur iniuriā. Resoluntur verò & omnino mollescunt, cum alios vel maximā afflictionem viderint sustinere: quod certē vtrunq; Euangelij verbis repugnat. Non ergo ipsum irasci malū est, sed importunē ac leuiter irasci. Propterea etiam propheta dicebat: Irascimini, & nolite peccare. Qui autē dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Concilium hic, iudicium Hebraeorū vocauit: quod ideo nūc posuit, ne noua vbiq; videretur docere, atq; peregrina. Racha verò non grandis alicuius est sermo conuicij, sed magis de contemptu veniens, impatientiaq; dicentis, vt ipsi non nūquam vel seruulis vel inferioribus quibusq; aliquid imperantes dicimus: Vade tu, dic illi. Sed etiā qui lingua vtuntur Syrorū, racha pro eo quod est tu, dicere solent. Sed misericors dominus, cum maioribus etiā minima quaeq; delicta pariter euellit, praecipiens vt mutuo nobismetipsis & honorabilius vtamur, & cautius, vt per hanc maiora quoque peccata moriantur. Qui autē dixerit fatue, reus erit gehennae ignis. Multi hoc graue atq; onerosum putant esse mandatū, vt scilicet pro vno nudoq; sermone tanta nobis poena subeūda sit. Vnde quidam istud exaggeratione magis dictū esse voluerunt. Sed vereor ne nosmetipsos his verbis omnino frivolis, vel potius infidelibus seducētes, ibi rebus ipsis supplicia extrema soluamus. Sed cur, quāso, mandatū istud videtur onerosum? An forte nescis, quia plurima pars culpārū, atq; poenarū a sermonibus sumat exordiū? Nā & blasphemia per verba, & dei negatio per verba, inde & maledicta & iniuriā, atq; periuria, & falsa testimonia, & ipsa frequenter homicidia. Noli igitur aspicere quod vnus hic sermo sit: sed quantū periculi habeat, expende. An ignoras inimicitarū tempore incandescente ira, animoq; prorsus ardente, etiā minimum aliquid magnū videri? Tunc quippe, & quod non valde iniuriosum est, nimis tamen putatur onerosum. Nam haec ipsa paruula & homicidia sepe pepererunt, & vrbes crebro integras subruerūt. Sicut enim manēre amicitia, etiā quae molesta sunt leuia dicūtur: sic inimicitijs obortis, leuia quaeq; pro grauissimis audiuntur. Nā etsi simpliciter aliqua dicantur, de malo tamen animo prolata creduntur: atq; vt in igne cum scintilla exigua est, etiā si plurimū lignorū admoueas, nō ea facile cōprehendit: si verò satis in excelsum flamma cōsurgat, non iam ligna, sed & saxa, & omnem prorsus incidētē materiam

A teriam sibi vendicat: & per quae extingui solet, per ea ipsa potius accēditur. Quidā quippe aiunt, quod huiusmodi flammā non ligna tantū, & stuppa, aliaq; ignis alimenta, sed aqua etiam maiori impetu iactata, magis magisq; succendat: ita accidere etiā in ira solet. Quicquid aliquis dixerit, continuo pabulum pessimi huius efficietur incendij. Quae omnia Christus antē iam cōprimens, eum quidem qui sine causa irascitur, iudicio condemnat: & idcirco dixit: Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. Eum verò qui dixerit, racha, reum pronūciat esse concilio. Sed adhuc ista non magna sunt. Haec enim idcirco non sunt memorata supplicia, vt eum qui fratri fatue dixisset, gehennae ignibus deputaret, modo certē primū nomen gehennae cōmemorans. Cum enim prius de regno multa dixisset, nunc istius intulit mentionē: ostendens quoniam illud quidē illius voluntatis sit atq; pietatis, hęc verò nostrae profectō desidia. Vide autē quem admodū gradatim faciat augmenta poenarū, quodāmodo excusans se tibi, atq; demonstrans quoniam ipse quidē nihil velit tale minari, nos verò illum ad huiusmodi denunciations pertrahamus. Id ipsum itaq; diligētē expende: Dixi, inquit, noli irasci sine causa: quoniam reus eris iudicio. Cōtempisti fratrem. Vide quid peperit iracundia, ad iracundiā te continuo prouocauit. Racha enim fratrem vocasti, cui rursus culpe poenā cōcilij cōminatur. Quod si ista quoq; despiciens, ad maius volueris promoueri conuicium, non iam vltra his in te mediocribus vendicabo, sed immortalī illo gehennae supplicio, ne iam etiā ad homicidiū forte profilias. Non est omnino, nō est intollerabilius aliquid iniurijs, quodq; possit magis hominis animā remordere. Quod si sermo ipse paulō fuerit austerior, duplex confatur incendium. Ne igitur leue aliquid existimes, fatū fratrem vocare. Quando verò isto quo ab irrationalib; separamur, & quo maximē homines sumus, intellectu scilicet atq; prudētia, fratrem: spoliā omni illū nobilitate priuasti. Non ergo verborū tantūmodo sonū simpliciter audiamus, sed in res ingredientēs ipsas, & vim illam conuicij ponderantes, cōsideremus quantū sermo iste operatur dolorem, atq; ad quantū malum sepe perueniat. Propterea igitur & Paulus non adulteros solū, & masculorū concubitatores, verum etiā maledicos a regno dei excludit: & merito. Cōuiciator quippe bonū charitatis omnino corrūpit, & mille proximū inuoluit incōmodis, ac iuges inimicitias frequēter operatur, & Christi mēbra discerpit, ac desiderabilem deo pacē singulis quibusq; diebus exagitat, amplissimā diabolo viam per cōicia parans, eumq; efficiens fortiorē. Propterea etiā Christus neruos potētia ei⁹ excindens, induxit hanc legē. Est quippe illi cura maxima charitatis. Omnium enim mater bonorum, hoc certū an discipulus Christi sis experimentū, & ea quae in nobis sunt bona, cuncta cōplectens. Hęc est praecipua ex cunctis omnino virtutibus. Igitur cō-

1. Cor. 5. b
6. d.
1. Pet. 4. d

sequenter radices inimicitiarum, ipsosq; fontes per quos charitas necari solet, multa cum vehementia Christus intercipit. Ne igitur haec dicta cuiusdam exaggerationis existimes, sed intelligens ea quae ex his saepe gignūtur, legum statutarū mansuetudinē demirare. Nihil enim ita studet deus, vt nos mutuis charitatis nexibus colligare. Propterea & per semetipsum, & per discipulos suos, tam in nouo, q̄ in veteri testamento plurimo hoc mandatū sermone cōmendat. Et vehemēs animaduersor atq; punitor est eorū, qui praecipitū tale cōtemnunt. Nihil quippe est quod ita omnē malitiā & pariat, & firmet, vt interemptio charitatis. Nam & dominus idcirco dicebat: Quoniam abūdauit iniquitas, refrigescet charitas multorū. Sic etiā Cain est fratricida factus: sic Esau & patri obstat, & fratri minatur interitū. Sic etiā contra Ioseph sanctū fremuit malē cōiurata germanitas. Sic mille alia pullulauere mala, hac virtute subtracta. Propterea & Christ⁹ omnia incōmodantia charitati, diligēter interimit. Neq; enim haec tantūmodo quae posuimus dixisse contentus, alia quoq; plura subiungit, per quae quantū illorū curam habeat, ostēdit. Cōminatus enim per concilia atq; iudiciū, cōminatus etiam per gehennam: intulit rursus & caetera quae prioribus constarent, dicens: Cū offers munus tuū ante altare, & ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque munus tuū ante altare, & vade prius recōciliare fratri tuo, & tūc venies offer munus tuū. O admirabilem benignitatē, atq; ineffabilem erga homines amorē dei. Honorē suū despicit, dum in proximo charitatē requirit: ostēdens quoniam nec priora quae etiam cōminatus est, odio aliquo hominum, vel de cupiditate inferendū supplicij comminatur, sed amore praecipuo. Quid enim his verbis mitius esse possit? quid lenius? Interrumpatur, inquit, ministeriū meū, vt tua charitas integretur. Sacrificiū mihi est fratrum recōciliatio. Propterea quippe nō dixit, postq̄ obtuleris: aut, priusquam offeras: sed munere ipso iam posito, & inchoante sacrificio, reconciliandū mittit ad fratrem: & neq; proposita etiā munera auferri iubet, neq; priusq̄ offerantur id memorat: sed proposito palam sacrificio, illuc currere imperat offerentem. Quā igitur ob causam istud fieri iubet? Duo sunt, vt certē ego arbitror, quae per ista & designat & cōficit. Vnum quidem, quod vtiq; iam dixi, ostendere scilicet volens quod honoret maximē charitatem, & hanc acceptissimū esse sacrificiū ducat: absq; ista verò nec illud profectō suscipiat. Aliud verò, quod irrefutabilem quandā necessitatem reconciliationis imponat. Qui enim iussit, non prius munus offerri q̄ reconcilietur offensio: etiā si nō ob proximi charitatē, saltem ne sacrificiū maneat imperfectū, currere ad contristatū iubet, inimicitiasq; dissolueri. Propterea & disertē cuncta memorauit, terrēs illum videlicet ac suscitans. Cū enim dicitur, relinque munus tuum: nō ibi restitit: sed intulit, ante

Mat. 24. b.
Gen. 4. a. b.
Gen. 27. f. g. & seq.
Gen. 37. a & seq.

Galtare, rursus horrorem iniiciēs: & vade: non tantū dicit, vade: sed adiunxit, primū: & tunc veniens offer munus tuū: per omnia ista significās, quia per aliquas inter se inimicitias dissidentes, nequaquam mensa ista suscipiat. Audiāt hi qui sacris certē mysterijs initiati, cum inimicitijs ad cōmunionem altaris accedunt. Audiāt etiā illi qui nōdum initiati sunt. Nam ad ipsos quoq; habet aliquid sermo iste cōmune. Offerunt namq; & ipsi mun⁹ & hostiam, orationem dico, & eleemosynā. Quia enim & hęc sacrificij instar obtineant, audi prophetam loquen-

Psal. 49. d
Ibidem. c.
Psalmo
140. a.

tem: Sacrificiū laudis honorificabit me. Et rursus: Immola deo sacrificiū laudis: & Eleuatio manū mearum sacrificiū vespertinū. Itaq; etiā si orationē cum tali offeras voluntate, melius est orationē relinquere, & ad reconciliationem fratris excurrere, & tunc orationem consequenter offerre. Propter hoc enim facta sunt omnia. Idcirco & deus homo factus est, atq; omnia illa gessit, vt nos in vnum sine dubio congregaret. Et ibi quidem cum qui læsit, mittit ad læsum. In oratione verò læsum ad eū qui læsit, adducit: ac sibi vtrunq; conciliat. Nam ibi quidem dixit, Dimitte hominibus debita eorum: hęc verò iussit, Si frater tuus habet aliquid aduersus te, vade ad eum prius: imò hęc quoq; mihi videtur læsum remittere: & idcirco non dixit, reconcilia tibi fratrem tuum: sed, reconciliare fratri tuo. Et videtur quidē super eo qui contristauerit esse sermo: totū verò de cōtristato potius dicitur. Si enim illi, inquit, recōciliatus fueris, per illam quā in eum ostenderis charitatem: me quoque incipies habere placabilem: cumq; multa fiducia poteris mun⁹ offerre. Si verò adhuc indignaris ac tumes, respice quia & ego libenter mea iubeo contemni, vt amicitia vestra renouetur. Atq; vt tibi ad consolationē maximā hęc ipsa proficiant, nō dixit cum primū se miseris, tunc recōciliare: sed cum extenuatione, Si aliquid frater tuus habet aduersus te: nec addidit, si tamen iustē, nec sic quippe inimicitias oportet extendi. Nā & Christus iustissimē nobis poterat irasci, sed tamē semetipsum p nobis dedit, tanta certē illa peccata non imputās. Propterea igitur & Paulus alio modo de reconciliatione dicebat: Sol non occidat super iracundiā vestrā. Sicut enim hęc dominus de sacrificio, ita ibi à die ipso ad pacem Paulus impellit. Secretū quoq; noctis veretur, ne fortē solū causā excipiens fauciātū maius profectō vulnus efficiat. In die namq; multi sunt aduocātes, atq; retrahentes: in nocte verò quia solus relinquitur, intraq; semetipsum cogitationū æstib⁹ huc illucq; iactatur, in immensum verticem minarum fluctus tumescunt, fitq; maior omnino sauiorq; tēpestas. Idcirco pueniens Paulus vult iam reconciliatum nocti tradere, ne saltem vnā occasionem de solitudine diabolus inueniat, per quā iracundiæ fornacē possit accēdere, eamq; efficere sauiorem. Sic etiam Christus non concedit ne paululum quidē omnino differre, ne huiusmodi anima impleto absq; re-

Mat. 6. b.
& Lucæ
6. f.

conciliatione sacrificio, defidia maiore capiatur, K quotidie dissimulet in pacem reuerti. Nouit enim talem esse huiusmodi passionē quę satis velocis curationis indigeat. Et sicut sapiens quiscūq; medicus non modo imminentes morbos praueniētibus remedijs excludit, verum etiā iam tenentes alio mendendi genere iam repellit: ita etiam Christus facit. Nam fatuū quidem vocare prohibendo, aduersus inimicitias auditorū corda præmunit. Reconciliationem verò post inimicitias imperādo, vim morbi iam obtinentis ē medio tollit. Et cōsidera q̄ vehementer, vereq; ponatur. Ibi enim gehennā est cōminatus, hęc verò munus nisi præcedente reconciliatione non suscipit. Maximā sanē per hęc omnia indicās iracundiā pertinaciam, atq; idcirco & radicem eius interimit, & fructū. Et primò quidē: Nolite, inquit, irasci: postea verò ait, nolite maledicere. Siquidem vtrūq; istud ex alterutro augeri solet, ex inimicitijs scilicet maledictio, & ex maledictione rursus inimicitia. Et ideo primò quidem malum ipsum nasci vetat, deinde si importunissimē pullularit, & noxiū germen attulerit, vndiq; illud exurit. Ideoq; cum & iudiciū & conciliū antē memorasset, cumq; etiā de gehenna, suoq; sacrificio disputasset, etiā alia subiunxit dicens: Esto consentiens aduersario tuo citò, dum es cum illo in via. Ne enim diceres, quid si iniuriā patiar, ac fraudē? Quid si mea mihi aliquis eripiat, perq; hoc me ad iudiciū ire cōpellat: hanc quoq; occasione vel excusationē remouit. Iubet enim ne sic quidē te inimicitias aliquando suscipere. Deinde videns magnū hoc præceptum, de presentium illud vtilitate commendat, quæ certē crassiores quasq; mentēs magis permouent quā futura. Quid ais, inquit, si potentior sit ille qui nocet? Amplius igitur nocebit, nisi reconciliatione placetur. Sed ad iudiciū te venire cōpellet. Et hoc ipsum est, quod præcipue debes cauere. Nā prius quidem tantummodo rebus exutus, corpus saltem liberū possidebas: cum verò sub iudicis cœ-

Ephē. 4. f.

peris stare sentētia, etiam vincula sustinebis, & supplicia extrema perfolues. Si verò illud iurgium fugeris, duo bona pariter acquires: dum & nihil triste ipse perpeteris, & absolutio negocij non de illius potentia, sed de tua virtute præstatur. Si autem huic nolueris consentire præcepto: non tantū certē illi, quantum tibi metipsi profectō nociturus es. Cerne igitur hęc quoq; quemadmodum illum ad pacem studeat adducere. Cum enim dixisset, esto cōsentiens aduersario tuo) intulit, citò) nec tamen hoc addidisse cōtentus, aliud quæsiuit augmentum dicens, dū es cum illo in via. Per hęc illū prorsus vrgēs, ac satis vehemēter impellēs. Nihil quippe est quod ita vitā nostrā valeat euertere, vt operum actionem bonorū dissimulare, semperq; differre. Sepe enim istud omnibus nos bonis fecit excidere. Sicut ergo præcepit & Paulus, priusquā sol occidat inimicitiarū vincula dissoluere: & vt superius ipse dominus imperauit, anteq̄ sacrificium celebratur,

lebretrur, reconciliari fratri: ita hęc quoq; citò, inquit dominus, dum es cū illo in via: antē scilicet q̄ ad iudicis accedas fores, priusq̄ ante illius sistaris tribunal, iamq; in iudicantis trāseas potestatem. Prius enim q̄ illuc introeas, tu es toti⁹ negocij dominus: cum verò ad vestibulum illud fueris, ea quę ad te attinent, prout volueris ordinare, sub ditione iā cōstitutus alterius, non poteris. Quid est igitur cōsentire: hoc est omnino quod dicit, eligere rerum magis subire dispēdium: aut certē sic negocium quod agitur apud te ipse diiudica, vt personam diuersæ partis nō assumas: nec iustitiā ita tractabis vt propriam: tunc enim demū iustam poteris ferre sentētiā. Si verò grande quidem istud videtur, nihil omnino mireris. Idcirco enim omnes illas beatitudines posuit, vt præparans atq; præmolliens auditoris animam, opportuniorem illam ad susceptionem totius huius legis efficeret. Et nonnulli quidē aduersarij nomine diabolus ipsum significari putant, ac iuberi ne quid illius prorsus habeatur: idq; esse ei consentire, nihil ex eius rebus attingere, neq; postq̄ hinc fuerimus profecti inuitabile expectare supplicium. Mihi autem de his qui in præsentibus sunt videtur dixisse iudicibus, ac de illa via quæ ad iudicium ducit, superq; isto vtitato carcere disputasse. Qui enim ad sublimia fuerat cohortatus, non modo de futuris, verum etiam de presentibus addidit timorem: quod certē facit frequēter & Paulus, nunc de futuris, nūc etiam de presentibus animum auditoris instituēs, inuitos aliquos à malis operibus reuocans, iudicē illis ostendit armatū, dicens: Quod si malefeceris, time: nō enim sine causā gladiū portat, dei enī minister est. Et rursus potestatis subditos esse præcipiens, non solum timorē ponit dei, sed humanæ quoq; potestatis minas, commodum scilicet commune curās. Necessē est enim esse subiectos, non solum propter iram, sed & propter cōscientiam. Siquidem insipientiores quosque, vt antē paulò præmissi, magis solent ista corrigere quæ videntur, quæq; prius assunt. Propter quod etiam Christus non solum gehennam, sed iudiciū, & traditionem, & carcerem, & omnem quę ibi est commemorauit ærumnam, per cuncta hęc radiq̄ homicidij penitus excidens. Qui enim nec maledicit, neq; litigat, neq; dilatione pacis inimicitias extendit, quoniam est modo futurus homicida? Ex hoc quoq; liquidò apparet, quia in proximi commodo, nostrum quoq; commodum collocetur. Qui enim aduersario consentit, multo magis semetipsum iuuabit, à iudicij se videlicet ac vinculis omnibusq; quæ ibi sunt miserijs, abstrahēdo. Consentiamus ergo his quæ dicta sunt, nec vlrā inobediētiam contentione foueamus, maximē cum præmia, & voluptatem in se, & vtilitatem habeant ipsa præcepta. Quæ si molesta plerisq; & ingentis cuiusdam videntur laboris, intellige propter Christum te illa suscepisse faciēda: & quod videtur esse triste, iucundissimum iudicabis. Quod si sermonem hūc absq;

Rom. 13. a

Ibidem. b.

intermissione teneamus, nihil experiemur onerosum, sed ē diuerso plurimam capiemus vndiq; voluptatem. Siquidem labor ipse non iam apparebit labor, sed quanto magis fuerit extensus, tanto pleniori suauitate, ac delectatione mutabitur. Quādo igitur quasi quodam te infundens veneno cupiditas pecuniarum, aliorumq; obsederit cōsuetudo vitiorum, illa ex aduerso te cogitatione armato, quæ dicit, Nequaquam nos vmbra hęc fugitiua seducat, largissimam profectō mercedem pro contempta temporali voluptate capiemus: atq; ipse ad tuā animam loquere, Tristis, quia te corporis voluptate defraudo, sed latere potius, quia cœlorū tibi regna provideo. Non enim propter hominem, sed propter deum certē istud operaris: paululum igitur expecta, & videbis q̄ sit commodum grande paciētia. Disce presentis vitæ incommoda magnanimiter sustinere, & ineffabili apud deum fiducia, ac libertate gaudebis. Si enim ista semper nostræ inculemus animæ, nec ad sola respiciamus onera virtutum, sed eas quoq; quæ illis protueniant consideremus coronas, celeriter ab omnibus illam vitijs subtrahemus. Nam si diabolus ostendens iucunditatē equidem temporalem, dolorem verò perpetuum, tamen inualefcit & superat, nobis scilicet in cōtrarium ista vertentibus, qui & dolorem illum quasi breuem negligimus, & voluptatem hanc quasi sit æterna complectimur: quam poterimus ratione defendi, qui virtutem nec post tanta promissa perficimus: cum certē causa laboris ipsa pro omni nobis retributione sufficiat, qui certissimē credimus, propter deum nos hęc omnia sustinere. Si enim mortalem hunc certē regem habens quispiam debitorem, grande se omni suæ vitæ tempore credit inuenisse præsidium: quantus sit futurus ille perpēde, qui misericordem deum, semperq; viuētem, bonorum operum, paruorū simul atq; magnorū sibi fecerit fidore? Noli ergo mihi labores imponere, atque sudores. Neq; enim spe laborem ac fiducia futurorum, sed alio etiam modo facilem deus facit esse virtutem, videlicet cooperando nobis, nosq; semper in bonis actibus adiuuando: at vbi enim volueris exiguum quid deuotionis afferre, reliqua omnia celeriter subsequuntur. Propterea enim vult & te aliquid laborare, vt tua quoq; possit esse victoria. Et vt plurimumq; rex aliquis vult quidē filiū suū in acie versari, in hostē iacula torquere, exercitui esse cōspiciū, vt illum profectō habeat cōsortem triūphi, totum verò ipsum bellū gubernat ac peragitur: etiam deus in hoc prælio facit, quod aduersus diabolū geritur. Vnū enim illud à te solum requirit, vt aduersus hostem veras inimicitias pro honore regis, & tua salute suscipias. Itaq; si ei istud obtuleris, omne iam bellum ipse conficiet. Et si vel iracundię passione, vel pecuniæ cupiditate flāmaris, vel ab alijs quibuspiam vitijs, quasi immanis simis hostibus obsideris: aderit profectō velociter, si modo te expeditum, sibiq; viderit præparatum, & facilia

G & facilia tibi esse cuncta praestabit, teq; totius flammae faciet esse victorem. Sicut etiam pueros illos in Babylonia fornace tutatus est, qui certe nihil ei aliud prorsus obrulerant praeter voluntatem. Vt ergo nos quoq; superates hic omnem fornacem illicitae voluntatis, ibi gehenam effugiamus incendia: haec quotidie & cogitemus, & curemus, agamus voluntate semel bonis operibus destinata, & orationum frequentia benevolentiam nobis reconciliantes dei. Ita enim etiam illa quae importabilia nunc putamus, facilia prorsus, ac leuia, amabiliaq; ducemus. Quoad enim in vitijs permanemus, aspera atq; difficile, & omnino arduam opinamur esse virtutem, ipsa vero vitia desiderabilia prorsus, ac dulcia: sin autem illa vel breui tempore deseramus, tunc & haec horribilia turpiaq;, & virtus delectabilis apparebit & facilius. Haec autem ex illis abunde valemus addiscere, qui vitam suam facta in melius conversione mutarunt. Audi igitur quemadmodum Paulus eos asserat.

H de vitijs erubescere, qui iam ab eis fuerant liberati. **Rom. 6. d.** Quem, inquit, fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Quemadmodum vero virtutem leuem esse dicat, eam laborem momentaneum, ac leuem tribulationem appellas, atq; in passionibus suis gaudes, plurimumq; gloriae sibi vendicans de stigmatibus pro Christi nomine susceptis. Vt igitur nos quoq; in tam sancta, tamq; vtili permanentes consuetudine roboremur, quotidie nobis ex his quae haec tenus sunt dicta, modulemur: & praetitorum quidem oblitum, ad ea vero quae priora sunt semper extenti, supernae brabium vocationis sequamur: ad quod omnes peruenire contingat, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia. xvij. ex capite. v.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Audistis quia dictum est antiquis, Non moechaberis: ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Postquam plenissime quid primum mandatum contineret edocuit, quod certe usque ad supremum philosophiae cacumem extendit: certa iam via, institutoq; pergens ordine prouehitur ad secundum, hic quoq; legi profecto consentiens. Qui tamen mandatum hoc in parte moralium non secundum dixit esse, sed tertium: neq; totius decalogi primum mandatum est, Non occides: sed, Dominus deus tuus, deus vnus est: propter quod inquisitione dignum videtur, cuius rei gratia non inde fuerit exorsus. Quam igitur ob causam? Quia inde scilicet inchoantem, & mandatum illud oportebat augere, & semetipsum notitiae hominum pariter inferre: nondum vero erat tempus tale de se aliquid praedicandi. Aliter vero, ut moralem interim exercendo sermonem, tum ex praecipis ipsis, tum etiam ex mirabilibus, dei se filium audientibus esse suaderet. Si igitur priusquam & faceret aliquid & doceret, dixisset: Audistis quia dictum est

antiquis, Ego dominus deus tuus, & praeter me non est: ego autem dico vobis, ut me quoque adoretis sicut & patrem: fecisset profecto ut omnes illum furere iudicarent. Si enim post doctrinam quoque tantaque miracula, nondum eum manifeste loquentem, ipsum demonium habere clamabant: si ante haec omnia tale quid dicere voluisset, quid iam illi vel cogitare aduersus eum, vel pronunciare dubitassent? At vero super hac re doctrinam opportuno tempore reseruasse, hoc fuit facilitatem suscipiendi huius dogmatis praestitisse. Propter quod nunc quidem consulto illud commemorare praerijt, signis vero id ubique conficit: quod tamen postea implendo optimam doctrinam, etiam sermonibus reuelauit. Nam modo claritati signorum, modo nouitati dictorum, sensum atque paulatim istud admiscet: siquidem cum potestate talia faciendo, legemque supplendo, quisnam esset facile monstrabat: ostendens sese ex ipso etiam praecipendi sermone mirabilem, ita ut Euangelista diceret: Erat enim in potestate sermo eius: non enim ita docebant scribae eorum & Pharisei. A communibus quippe vitijs exorsus, ab iracundia scilicet, & concupiscentia: haec enim sunt quae tyrannidem quandam in hominum pectoribus exercent, ita ut sola ex omnibus magis naturalia esse videantur: cum ingenti illa, & quae prorsus latorem legis decebat, autoritate correxit, omnesque hos affectus doctrinae perfectione composuit. Neque enim illum hic dixit adulterum puniendum, qui opere adulterium perpetrasset: sed quod fecit in homicida, hoc etiam in isto facit: & non actum solummodo, sed impudicum quoque coarctat aspectum: ut discas ubi consistat illud quod supra scribarum & pharisaeorum nostra praecipitur abudare iustitia: propter quod ait, Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. hoc est dicere, Qui dat opera in venusta corpora curiosius intueri, & decoras aucupari facies, talisq; animam spectaculo, & obscenos pulchris etiam vultibus oculos affigere. Non enim idcirco dominus aduenisse contentus est, ut solummodo corpus a malis actibus, sed ut prius animam quoq; ab huiusmodi cogitationibus auerteret. Quia enim sancti spiritus gratia mente suscepimus, merito ipsam purificat primam. Et quemadmodum, inquis, possumus a concupiscentia liberari? Maxime quidem, si velimus, etiam ipsam mortificare possibile est, atq; a tali prorsus actu ociosum pectus manere. Hic enim non omnino generaliter concupiscentiam interimmit, sed illam quae ex forme concipitur. Qui enim studet elegantes facies inspicere, ipse praecipue fornacem sibi istius passionis accendit, & captiuam facies animam, ad opus quoq; celeriter abducit. Propterea non dixit, qui concupiuit ad adulterandum: sed, qui viderit ad concupiscendum. Et cum quidem de ira loqueretur, certe quadam peccatum ipsum definitione signauit: dicendo, sine causa. Hic

verò

A verò non ita, sed ex integro eiusmodi concupiscentiam penitus amputauit. Et certe vtraque haec ingenua, vtraque vtiliter instituta sunt, & ira videlicet, & concupiscentia: illa quidem, ut coarctemus malos, atq; in compositos ordinemus: haec vero, ut propagetur soboles, & genus successioe seruetur. Quam ergo ratione non etiam hic rem ipsam proprie definiuit? Maximam quidem, si volueris intedere, hic quoque positam definitionem videbis. Non enim passim dixit, qui concupiuit. Potest namque etiam aliquis inter secreta montium residens concupiscere: sed qui, inquit, viderit mulierem ad concupiscendum: id est, qui concupiscentiam videndi curiositate collegerit, quicquid nullo omnino cogente, quiescenti animae feram subito immiserit. Hoc enim non iam naturae est, sed propriae omnino desidia: quod certe olim etiam veteri lege prohibetur. Noli, inquit, addiscere pulchritudinem alienam. Deinde ne quis diceret: Quid autem, & si inspiciam, nec tamen capiar? Conhibuit aspectum, ne huiusmodi licentia fidens, etiam

Prou. 6. c.

B in peccatum quandoque corrueris. Quid autem, inquis, si video ad concupiscendum, sed tamen turpe nil egero? Et sic quidem iam in adulterorum parte numeraris. Pronunciauit enim lator legis, nec amplius aliquid hinc oportet inquiri. Deinde semel quidem, & secundo, & tertio sic videns, possis animum continere. Si vero frequenter id feceris, fornacemque istam sponte succendens, profecto capieris. Neque enim extra naturam aleamque humanam consistis. Sicut enim nos cum gladium teneri videamus a puero, etiam si nondum eum vulneratum inde esse cernamus, verberamus tamen, ac saepe minantes denunciamus ne quando illum rursus attingat: ita etiam deus inuerecundum coarctet aspectum, ne quandoque in ipsam quoque incidat actionem. Qui enim in se flammam cupiditatis accenderit, etiam absente muliere quam vidit, iugiter apud semetipsum turpium rerum simulacra depingit. Et necesse est huiusmodi nonnunquam ad flagitium ipsum etiam opere peruenire. Propterea illos quoque qui in solo sunt corde complexus, Christus interimmit. Quid ergo hic iam respondent, qui ausi sunt temere cohabitare virginibus? Huius enim sanctione legis mille sunt adulteriorum rei, quotidie illas ad concupiscendum videntes. Propterea etiam beatus Iob hac sibi ab initio legem ipse decreuerat, periculosum hoc spectaculum vndique a suis oculis repellendo. Siquidem post huiusmodi aspectum multo iam difficilius certamen efficitur, cum & viderit aliquis, & tamen ea quam viderit, non fruatur: nec tantam de contemplatione ipsa capimus voluptatem, quantum patimur de augmento istius cupiditatis doloris, fortiter contra nos facientes hostem, & ampliorum locum diabolo praeparantes: ut nequaquam illum vltius propulsare valeamus, quem semel in intima cordis admisimus, cuique temere mentis nostrae claustra reseruauimus. Idcirco praecipit, ne fornicaris oculis, ne per hoc scilicet animo forniceris. Est

enim possibile & aliter aspicere, ut certe aspiciunt & publici: & ideo non aspectum ipsum, sed concupiscentiam iunctum interimmit aspectum. Si enim id voluisset efficere, profecto dixisset: Qui viderit mulierem, profecto moechatus est eam in corde suo. Nunc vero id omnino non dixit: sed, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam: qui scilicet ad hoc aspiciat, ut oblectet eius aspectum. Neque propterea tibi deus oculos effinxit, ut per illos ad animam adulteria transmittas, sed ut creaturas eius aspiciens, mireris auctorem. Sicut ergo est temere irasci, ita etiam temere videre, si id ad libidinem facias. Si enim vis videre, atque ex visu capere voluptatem, aspice propriam coniugem, & illius prius amore perfrue. Hoc enim nulla lex prohibet omnino. Si vero erga alienum curiosius decorem, tuam despicias: & ipsam profecto laedis, a qua in aliam oculos auertis, & istam etiam quam illicitum contingis. Si enim nequaquam illam attrectasti manu, sed oculis tamen, ac voluntate palpasti: propterea etiam hoc proculdubio adulterium esse reputatur, & ante futura illa tormenta non leue iam in presenti uenitur afferre supplicium. Nam perturbationibus, ac tumultu intrinsecus cuncta complentur: & multus quidem aestus, plurimus etiam sentitur dolor. Nec omnino huiusmodi homo melius affectus est, quam qui affligitur vel captiuitate, vel vinculis. Et illa quidem quae laetalem hac eiecit sagittam, subito auolans te relinquit: tu vero mortiferam tibi ipsi plagam dedisti, effrenato semel vsu aspectu: imò vero non illa spiritum torfit, sed tu tibi ipsi plagam illam mortiferam intemperater spectans inflixisti. Et hoc dicens, pudicas quae de ab omni accusatioe submoueo. Si qua vero ideo ornatur & comitur ut in se oculos omnium iriter, etiam si nullum pulchritudine sua potuerit vulnerare, dabit tamen extrema supplicia. Parauit quippe virus, temperauit venenum, porrexit poculum, etiam si nullus qui mortem biberet inuetus est. Quid igitur? Nunc etiam ad ipsas, inquis, loquitur dominus? Quoniam communes ponit ubique leges, etiam ad solos iterum viros videatur attendere, absque illo ambiguo, cum capiti loquitur, totum profecto corpori admonitio ipsa communis est. Mulierem namque & virum, vnum esse nouit animal: & idcirco nusquam lege diuidit, quod genere coniunxit. Si vero etiam specialiter prolata in foeminas correctionem audire mauius, audi Esaiam plurima illas inuectione clamantem, earumque habitum, & aspectum, & incessum notantem, & vestes in humum defluas, lasciuientes pedes, & luxuriosis motibus colla fracta sublimiaque. Audi cum eo etiam beatum Paulum, multa illis precepta ponentem, tum de auri ac vestis ornatu, tum de intortis arte crinibus, tum de ipsis quoque delicijs, alijsque huiusmodi eas vehementius increpantem. Ipse etiam Christus in consequentibus tectè quidem, id ipsum tamen proprie signauit, cum ea quae etiam nos scandalizant erui, abscindique praecipit: per quod certe ira, qua in eiusmodi foeminas vti debemus, ostenditur. Et idcirco subiunxit: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te. Ne enim dices,

ceres,

Geres, quid igitur si propinqua sit, si aliqua mihi necessitudine copulata? propterea ista mandauit, cum utiq; non de membrorum disturbanda compage differat: absit hoc enim, nullum quippe esse crimen carnis enunciat, sed ubiq; malum arguit volūtatis. Non enim oculi, sed per oculos animus intuetur. Denique nobis interdum ad alia mente conuersis, oculi ante se posita non cernunt: non igitur totum ad illorum spectat effectum. Quod si de membris ista loqueretur, nequaquam vel de vno, vel de dextro id oculo, sed indifferenter de vtroque. Qui enim dextro scādalizatur oculo, haud dubium quin ipsum patiat etiam de sinistro. Quam igitur ob causam & oculum dextræ partis? ut scilicet disceres, non de membris esse sermonem, sed de his potius qui nobis familiaritate iunguntur. Et si igitur tantum aliquem diligas, ut eo oculi vtaris vice: aut ita tibi quempiam esse vtilem putes, ut eum dextræ manus ducas loco, & hi tamen animæ tuæ fortassis incommodent: etiam istos à te, inquit, absconde. Et diligentius vim ipsam sermonis examina. Non enim dixit, à talium societate discede: sed maximā separationem indicens, erue inquit, ac proijce. Deinde quia satis seuera præceperat, lucrum ex vtroque ipsius seueritatis ostendit, eandem similitudinē, tam in bonorum, quam etiam in malorum parte seruādo. Expedi enim tibi, inquit, ut pereat vnū membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehēnam. Cum enim nec seipsam certē saluet quæ tibi fuerit adiuncta, & te perditionis suæ socium faciat: quæ tandem illa humanitas sit, vtrūq; demergi, cum liceat vel vnum separatione seruare? Cur enim Paulus optabat anathema fieri? Non utique ut nihil inde lucri caperet, sed ut alios acquireret in salutem. Hoc verò id ipsum etiam de causa reprobri fratris intellige, utiq; noxius est: & idcirco non ait tantummodo, erue: sed, proijce, inquit, abs te: ut eum nunq̄ recipias vterius, si qualis fuerat perseuerat. Hoc enim modo & illum maiori crimine liberabis, & te à perditione saluabis. Ut autem manifestius commodū istius legis aspicias, si placet etiā in corpore iuxta causam id quod dictū est, requiramus. Si enim daretur electio, vnūq; esset necessarium de duobus, videlicet aut cum am bobus oculis in foueam ruere, atq; ibidem deperire, aut etiam absque vno oculo reliquum saluare corpus: putāsne è duobus suscipere non malles secundū? At istud omnibus absque ambiguitate perspicuum est: non enim hoc esset odientis oculum, sed corpus reliquum diligentis. Hoc etiam in viris consideretur & foeminis. Si qua enim tibi noceat amando, incurabilisq; permaneat: & te omni peste, dum sic absconditur, liberabit, & ipsa à maioribus est crepta peccatis, non iam vltra cum suis malis etiam crimen tuæ perditionis admiscens. Vidisti quanta lenitate Christi lex plena sit, & quæ à pluri bus nimie seueritatis putatur, quantum apud homines pietatis ostēdat? Audiāt ista qui sapius ad thea-

Rom. 9. a.

trum festinant, seq; ibi penè quotidie adulterij obfcoenitate commaculant. Si enim etiam familiaritate deuinctum, sed scandalizantem tamen abscondi atq; abijci lex iubet: qua tandem poterunt satisfactio defendi, qui nūquam sibi cognitos, per artem spectaculis deditam illuc quotidie trahunt, ac mille illis occasiones perditionis ministrant: Neque enim solum impudicè non concedit aspicere: sed postea q̄ noxam de societate patefecit, progrediens etiam præceptum ipsum legis extendit, iubens scilicet vel eruere nos eiusmodi, vel abscondere, longeq; proijcere. Et hoc qui innumera de seruanda charitate mandauerat, ut & ex vtra illius curā ac prouidētiam disceres, & quemadmodum vbiq; nostrā vtilitatē requirat. Dictum est autem, Quicumq; dimiserit vxorem suam, det illi libellū repudij: ego autem dico vobis, Quicumq; dimiserit vxorem suā, excepta causa fornicationis, facit eam moechari: & qui dimissam duxerit, adulterat. Nequaquam ad ea quæ sūt vteriora progreditur, nisi bene priora mā dauerit. Ecce enim nobis etiam speciē adulterij demonstrat. Quæ verò ista est? Erat hoc veteri in lege mandatum, ut qui propriam, quacunq; de causa, odisset vxorem, non eam prohiberetur eijcere, inq; illius locum alteram ducere: quod certè non passim fieri lex iusserat: sed ut quicumque dimitteret, librum repudij cōiugi daret, ne ius haberet ad illam iterum reuertendi: sed nihilominus hæc nuptiarum saltem figura remaneret. Nisi enim præcipisset istud, & sine repudij libro hanc quidem expellere, aliam verò ei liceret accipere, deinde reducere priorem, plurima fuisset secutura confusio: omnibus videlicet maritis alternis vicibus eiectas sepe, receptasq; ducentibus, essetq; adulterium omnino manifestum: propter quod non ob paruam consolationem, repudij librum reperit. Quod quidem factum est propter aliam quoque molestiam, multoq; maiorem. Si enim retineri etiā exosam præcipisset vxorē, facile profectò illam qui oderat occidisset: talis quippe erat natio Iudæorum. Qui enim ne filijs quidē proprijs parcere, & prophetas solebāt frequenter occidere: ut aquā, ita humanū effundētes cruorē: multo illi minus odiosis cōiugib; percussissent. Propterea igitur cōcessit manus, ut quod lōgè erat maius, incideret: quod enim hæc lex non primū statim lata sit, audi quid dicat: Moses, inquit, propter duritiā vestrā hæc scripsit: ne clam mactaretis, sed eijceretis. Quia verò ipse oēm sustulit irā, non solū certè homicidiū, sed etiam irrationabilem indignationē vetando, istius quoq; præcepti intulit mentionē. Idcirco etiam priorum semper verborū memor est, ut ostēdat nō se dicere illis aduersa, sed consona. Cumulat nanq; illa, nō destruit: & extollit præcepta aliqua, non soluit: considera verò illū semper viro loquentem. Qui enim dimiserit, inquit, vxorē suam, facit eā moechari: & qui dimissam duxerit, adulterat. Ille quidem si alteram duxerit, tunc se constituit criminis reum, qui adu-

ram

Aram fecit ex coniuge: hic verò accipiēdo alienam adulter effectus est. Nequaquam enim mihi referas, quia illam alter eiecit. Nā expulsa quoq; vxor, esse eius qui eam expulit perseuerat. Deinde ne totum in eijcientem referēs, magis superbam faceret vxorem, post hæc etiam suscipiētis ei ianuam claudit dicēdo: qui autem dimissam duxerit, adulterat. Per quod certè mulierem facit nolentē pudicā, ad omnes illi aditum claudens, neq; permittens ut aliqua viro impatienti occasio ministraretur. Cū enim didicerit mulier, quod omnimodo necesse sit aut eum habere quem ab initio sortita sit, aut illius semel eiectam domo nullum se iam aliud inuenturā esse suffugium, etiam nolens cōiugem suam amare cogetur. Si verò nihil ipsi de hoc proprie loquitur, minime mireris: est enim muliebris sexus infirmior, propterea illam relinquens, dum deterret virum, vitium quoque vxoris emēdat: ut si aliquis lasciuum habēs filium, illū quidē relinquat: eos verò corripiat per quos ille talis efficitur, eosq; ab illius comitatu discedere, nec ei prorsus appropriare præcipiat. Quod si hoc videtur onerosius, priorū recorde dictorum, quibus beatificat audientes, & valde istud possibile esse videbis ac facile. Mansuetus quippe, atq; etiam pacificus, & humilis ac misericors, quemadmodum eijciat vxorē: Qui alios quoque in pacem reducit, quo pacto ipse discordabit à coniuge? Neq; verò hoc solum, sed alio etiam modo leuem hanc legem facit, ac facilem. Siquidē reliquit viro vnum expulsionis modum dicendo, excepta causa fornicationis: alioquin in eandē rursus turpitudinem cuncta remearet. Si enim iuberet etiam pluribus mixtam, retineri tamen à viro coniugem, rursus in adulterij licentiam negociū omne conuerteret: cernis nempe quemadmodum præcedentibus ista conueniant. Qui enim nō videt alienam coniugem oculis impudicis, nequaquam utiq; fornicatur: nec præbebit occasionē viro quod propriam eijciat vxorem. Propterea igitur libertati iūgit timorem, atque progrediens magnum viro periculum si eijciat opponit: ipsum quippe de vxoris adulterio facit reū. Ne enim cum audisset, eijce oculum, putaret istud de vxore mandari: opportunissimè correctionem huius ambiguitatis induxit, dū vno tantum, nec vilo prorsus modo coniugē permittit expelli. Iterum audistis, quia dictū est antiquis, non periurabis: reddes autē domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino. Quanam quæso ratione non cōtinuò venit ad furtum, sed ad periurium, illudq; mandatum omnino præterijt? Quia videlicet, qui non furatur, ne iurare quidem cogitur: qui verò neq; iurare, neq; mentiri solet, multo magis furtum facere vitabit. Itaq; per istud etiam illud destruit profectò peccatum: nam præcipuè mendacij causa de furto est. Quid verò est, reddes autem domino iuramenta tua? hoc est, iurans verum loqueris. Ego autem dico vobis, non iurare omnino. Deinde auditores suos ad

Exo. 20. b.
Deu. 5. b.

vteriora perducentis: neq; per terrā, inquit, iurate: neq; per cœlum, quia thronus dei est: neq; per Hierosolymam, quia ciuitas dei est magni regis. vtens scilicet sermonibus prophetarum, & ostēdens nequaquam se veteribus esse contrarium, habentibus consuetudinem per ista iurandi. Nam & erga Euāgelij finem morem istum fuisse declarat. Tu verò cōsidera vnde dominus extollat elementa: nō utiq; ob naturam illis datam, sed ob ipsius ad elementa rationem, ex ordine & subiectione dictā: quia enim magna idololatriæ tyrannis erat, ne ex sese honoranda elementa viderentur, hanc subiunxit causam quā diximus, ad maiestatem dei statim reuersus. Nō enim dixit, quia pulchrum est magnumq; cœlum, nec quia vtilis terra: sed quia illud quidem thronus dei est, hæc autem scabellū, per quæ omnia ad dei illos compellit timorem. Neq; per caput tuū, inquit, iuraueris, quia non potes vnum capillum albū facere, aut nigrum) rursus non hominis caput, velut rem magnam admirans, per caput iurare vetauit. Nam & ipse adoratus est, sed gloriam ad deū referens, & ostēdens quia nec tui profectò sis dominus: ergo nec vilius prorsus quod per caput exigitur iuramenti. Si enim filiū alteri nemo dat proprium, multo magis deus opus suum ipse nō prodit. Nam & tuum caput est, sed alterius profectò creatura: tāq; longè abest, ut capitis tui ipse sis dominus, ut ne minimum quidem quod in eo est, possis conficere. Neq; enim dixit, non potes producere capillū, sed nec ipsam coloris eius conuertere qualitatem. Quid igitur, si aliquis exigat iuramentum, & necessitatem iurationis imponat? Sit tibi timor dei omni necessitate violentior. Si enim velis huiusmodi occasiones semper obijcere, nihil de his quæ sunt imperata custodies. Nam & de vxore dicturus es: Quid si litigiosa? quid si fuerit sumptuosa? Et de oculo dextro: Quid si eum diligo, & amore eius inflammor? Et de impudico aspectu: quid si nō aspicere non possum? Et de cōiugio in fratrem prohibitio, quid si inconsiderantior fuero, linguamq; frenare nō potero? Et ita prorsus omnia quæ sūt præcepta calcabis. Et certè in legibus, quas homines cōdiderunt, nihil ausus es tale pferre, ac dicere: Quid si illud vel istud? sed volens prorsus ac nolens suscipis cuncta quæ scripta sunt. Quod si legem volueris custodire Christi, necessitatem quidem nullam, quæ te ab obseruatione eius impediatur, aliquādo patieris. Qui enim superius dictas beatitudines audiuit, & talem se præbuit, qualem præcipit Christus, nullam prorsus necessitatem per aliquem sustinebit, cum certè sit apud omnes venerandus & admirabilis, atq; reuerendus. Sit autem sermo vester, est est, non non: supra quicquid est, ex malo proficiscitur. Quid igitur supra, est est, non non, esse dicemus? haud dubiè iuramentum, nō periurium: hoc siquidem omnino manifestum est, & quod à malo est, doceri nullus indigeat, & non tam superfluum, quàm omnino contrarium. Superfluum verò est, quod

G quod superuacue atque abundanter adiectum est: quod certe vt ostendamus, iuramentum est. Quid igitur a malo hoc esse dicitur? & si ex malo erat, quomodo iubebatur in lege? Id igitur etiam ipsum de vxore dicturus es. Quemadmodum nunc esse adulterium iudicatur, quod fuerat aliquando concessum? quid igitur ad ista dicemus? Nisi quia pleraque quae tunc dicta sunt accipientium legem infirmitas exigebat. Nam & nidore victimarum colli, satis indignum deo est, sicut etiam philosopho balbutire non congruit: adulterium ergo nunc dicitur tale repudium, & ex malicia profectum iuramentum. Ad profectum sui venerunt incrementa virtutum. Si vero haec ab initio diaboli lex fuisset, nunquam in tantum vtique profecisset. Nisi enim illa praesent, non tam facile ista fuissent secuta. Noli igitur eorum vim desiderare dictorum, quorum iam vltu nihil penitus indigemus: tunc enim profecto valuerunt, cum tempus petebat, imo si vis etiam nunc.

H Nam modo quoque eorum virtus ostenditur, hoc ipso quoque quo maxime accusatur a nobis. Talia quippe nunc apparere illa, ipsorum est grande praconium. Nisi enim nos bene atque vtiliter enutrisent, & ad susceptionem profecto maiorum opportunos esse fecissent, nequaquam modo esse nobis viderentur exigua. Sicut enim mammilla nutricis, cum omne suum impleuerit officium, & puerum ad mensuram firmioris aetatis adduxerit, inutilis iam videtur: & parentes qui prius necessariam esse filio eius iudicabant mammillam, mille illam postea irrisionibus prosequuntur. Plerique autem eam non solum verbis horribilem faciunt, sed etiam amaris quibusdam herbarum succis obliniunt, vt cum sermone nequiuert importunum iam circa illam desiderium pueri compescere, ipsis saltem illud rebus extinguant. Sic etiam Christus a malo illam esse dixit: non vt ostenderet a diabolo veterem esse legem, sed vt etiam vehementius ab antiqua eos vilitate

I reuocaret: & Iudaeis quidem ista dicebat, vt pote insensatis, & in eadem impietate duratibus: velut quadam amaritudine, ita captiuitatis timore eorum circumliniens ciuitatem, eamque quasi inuiam solitudinem faciens. Quia vero ne hoc quidem illos ab ea poterat arcere, sed rursus illam videre cupiebant, sicut ad mammillam pueri recurrentes, profecto illa occuluit destruendo, & plurimos eorum in longinqua disperfit: sicut plerique abductos a matribus vitulos includunt, vt eis tempore ipso persuadeant a solito nutrimento lactis arceri. Si vero diaboli esset testamentum verum, nequaquam coli simulacra vetuisset, ex aduerso autem eiusmodi cultum etiam praecipisset: hoc enim diabolus fieri volebat. Nunc vero e contrario legem ipsam videmus egisse, ob idque ipsum iurandi ratio quondam est lege permissa, ne homines aut simulacra colerent, aut per simulacra iurarent. Iurate, inquit, per deum verum. Noli igitur paruam aliquid hominibus bonum, sed omnino magnam legem ipsam contulit, si ad solidum eos cibum

studuit adducere. Quid igitur mali, inquit, habet iurare? & plurimum sine dubio mali: sed nunc tamen post tanta scilicet augmenta virtutis, tunc vero nequaquam. Et quoniam modo, inquit, fieri potest aliquid nunc quidem bonum, nunc vero non bonum? Ego vero e contrario assero. Quoniam enim modo non est & bonum aliquid, idemque non bonum: cum id esse clamet quicquid in rebus est, & educationes videlicet, & artes, & fructus, & cetera omnia? Primum itaque in nostra istud perpende natura. Portari enim in humeris hominum, in prima etate bonum est, postea miserimum: praemansis vti cibis, inter principia vitae bonum est, postea vero abominatiois horrorisque plenissimum. Lacte nutrir, atque ad mammillarum alimentum confugere, in initio quidem vtile ac salutare est: postea vero perniciosum prorsus, ac noxium. Vides quemadmodum eadem ipsae res secundum tempora nunc bonae, nunc vero contrarij esse generis appareant. Nam & vestem non indui paruulo quidem honestum est, viro autem pudendum. Visne etiam est diuerso discere, quemadmodum puero apta non sint ea quae viro sunt? Da puero vestem virilem, & plurimum omnino risus sequitur, maiusque erit incedentis periculum, & saepe huc illucque nutantis. Da illi negotia curare ciuilia, & vel mercari, vel serere, ac metere, & erit rursus grade ridiculum. Et quid ego ista commemoro, quando homicidium quoque ipsum, quod a diabolo inuentum esse manifestum est, opportunè aliquando factum, eum qui id operatus est, Phinees scilicet maxime fecit sacerdotij honore decorari? Quod autem homicidium diaboli opus sit, audi in euangelio docete Christum: Vos opus patris vestri vultis facere: ille homicida erat a principio & ab initio. Sed tamen occidit Phinees hominem, & reputatum est ei ad iustitiam. Abraham vero non homicida solus, verum etiam parricida, quod certe est grauius effectu, magis deo, magisque complacuit. Sed & Petrus geminum fecit homicidium, fuit tamen opus spirituale quod factum est. Non sola igitur respiciamus opera, sed tempus & causam, & voluntatem, & personarum differentiam: & quantacumque alia ipsis operibus acciderint, diligentissime requiramus: non enim possumus ad veritatem aliter peruenire. Studeamus igitur si caelorum regnum consequi volumus, supra vetera facere praecipia, quasi vtiq; aliter illud nequeamus accipere. Nam si ad mensuram tantummodo veterum peruenimus, inueniemur extra illius domiciliij stare vestibulum. Nisi enim abudauerit, inquit, iustitia vestra plusquam scribarum & Pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum. Cumque nobis comminatio sit tanta proposita: sunt tamen aliqui, qui non modo non supergrediantur illam iustitiam, sed longè post illam relinquuntur etiam. Non solum enim iurare non fugiunt, verum etiam peierare non metuant: Non modo impudicum aspectum minime deuitant, verum etiam in turpissimam illam incidunt actionem: omniaque alia quae vetantur, audent absque cunctatione committere, vnum hoc

Nume. 25.
Psal. 107.

Ioan. 8. f.

Gen. 22. b.

Acto. 5. a.
M

A expectantes, illum diem profecto poenarum, & quando pro delictis suis supplicia extrema persoluatur: quod est eorum certe proprium, qui vitam istam in vitis terminarunt: illos enim prorsus desperare iam conuenit, nihilque in reliquum expectare nisi poenam. Qui vero in ista adhuc luce versantur: & pugnare possunt & vincere, atque ad coronam facile peruenire. Noli ergo o homo in otio reclinari, nec dissoluas bonam animi voluntatem: neque enim quae operantur onerosa sunt. Qui tandem (quae te) labor est, fugere iuramentum? Nunquid pecuniarum opus est impensa? Nunquid aerumina ac sudore perficitur: tantummodo velle sufficit, & totum quod iubetur impletum est. Quod si mihi consuetudinem tuam opponis vt legem, per hanc ipsam te admoneo, quam sit facilis ista correctio. Si enim in alia consuetudinem ex alia te conuerteris, hoc quod tibi difficile videtur effeceris. Considera igitur quemadmodum gentiliam aliqui quarundam syllabarum non bene experientes sonum, offendentem saepe linguam longa meditatione limauerint: qui humerum quoque indecenter mouentes, gladio continue opposito consuetudine timore vicerunt. Qui enim scripturis sacris non acquiescitis, secularium vos admonere cogor exemplis: quod etiam deus propter Iudaeos fecit. Abite, inquit, in insulas Cethim, & in Cedar mittite, & considerate si mutauit gens deos suos: & certe ipsi non sunt dii. Ad irrationalia quoque animalia homines saepe transmittit, ac dicit: Vade ad formicam o piger, & aemulare vias eius: & vade ad apem, & discere quam operatrix sit. Tale igitur aliquid & ego nunc vobis loquor: saltem philosophos considerate gentiliam, & tunc profecto disceretis quanto simus digni supplicio, qui diuinae legis praecipia contemnimus: quando quidem inueniuntur illi propter humanam hanc honestatem innumera fecisse: nos vero nec propter caelorum quidem regnum tale studium commodamus. Quod si etiam post ista dixeris magnam vim esse consuetudinis, & quae nos possit inuitos etiam crebro fallere: & ipse consentio. Sed cum hoc nihilominus etiam illud adiungo: quia sicut ad vitandum consuetudo est violenta, ita sit potens ad corrigendum. Si enim multos tibi volueris domi praeficere, custodes & seruos scilicet, & amicos, compulsus atque exactus a cunctis, a vitiosa illa consuetudine facile discedes. Et si quadraginta saltem diebus hac te meditatione firmaueris, nequaquam ad similem laborem alterius ultra temporis indigebis: sed tutissime repositum in te manebit quod studendo quaesiueris: & quidem multa optima istius consuetudinis firmitate fundatum. Cum igitur istud corrigere tentaueris, & si semel, & si iterum legem consuetudine fueris salente transgressus: sed & si tertio, & si vicies, ne tunc quidem omnino desperes, sed rursus resurge, atque id ipsum studium sollicitus apprehende, & absque vlla prorsus ambiguitate superabis. Non enim leue quippiam malum putes esse periurium. Nam si iu-

Hier. 2. c

Prouer. 6. a. & 30. d.

Ioan. 8. f.

Gen. 22. b.

Acto. 5. a.
M

rare a malo est, iam peierare ipsum quantum opinaris esse supplicium? Nempe omnia dicta laudastis: sed nequaquam ego plausum requiro, nec fauentium sonos, & vocum tumultus. Vnum est omnino quod cupio, vt omni cum disciplina scilicet & quiete audiat quae dicimus, eademque faciatis: hic est mihi maximus plausus, ista pergrata praconia: sin vero dicta laudes, nec studeas facere quae laudas, & tibi magis acquiratur sine ambiguitate supplicium, & mihi confusio, ac manifesta prorsus irrisio. Neque enim theatrum est iste conuentus, nec ad spectandum hic tragœdum sedetis, vt tantummodo verba laudetis. Magisterium hic est absque dubio spiritale, propter quod illud vnum studendum est, vt quae dicuntur opere compleatis, & obedientia teste monstretis: tunc enim acceptissima omnia confitebor, quae nunc etiam desperare cōpelor. Nam cum & priuatum plurimos vestrum admonere non cessem, & rursus vobis in commune disserere, nihil tamen cerno plus fieri, sed prima vos adhuc elementa meditari: quod certe maximam potest docenti inferre desiderium. Vide igitur & Paulum propterea erubescens, quia auditores eius plurimum inmorabantur prioribus disciplinis. Nam cum deberetis, inquit, magistri esse propter tempus, rursus indigetis vt vos doceam, quae sunt elementa exordij sermonis dei. Propterea nos quoque lamentamur, & plangimus: & si viderimus vos in eisdem manentes, etiam interdicens omnino vobis sacrificium ingressionem vestibuli, & caelestis participationem mysterij, sicut etiam fornicatoribus, & adulteris, & his qui de homicidijs arguuntur. Melius namque est cum duobus ac tribus, diuinae legis praecipia seruatis orationes deo offerre solitas: quam iniquè agendum, ceterosque perdentium multitudinem congregare. Nullus aduersum me hoc loco potes, nullus diues infletur, nec superbium attrahat supercilium: cuncta enim apud me ista vel fabula videntur, vel umbra, vel somnium. Nemo quippe mihi ex his qui locupletes habentur, ibi cum accusatus fuero, patrociniabitur: cum mihi pro crimine fuerit, dei a me lex non cum omni vehementia, constantiaque defensa. Hoc enim, hoc inquam, etiam illum quondam admirabilem perdidit sacerdotem: cuius cum vita esset irreprehensibilis, tamen quia filios calcantes dei legem, non cum seueritate corripuit, cum illis etiam iure punitus est. Si vero cui certe necessitudinis vinculum, tyrannisque repugnabat tanta naturae, cum non esset seueritate debita in liberos usus, seuerissimam exactus est vltionem: quam nos veniam habere poterimus, qui cum simus tyrannide illa liberi, omnia tamen adulatione corrupimus? Ne igitur vosque ac nos vna perire faciatis, obedite (obsecro) comonenti: & mille vobis constituentis redargutores & iudices, consuetudinem fugite iurandi: vt coepto itinere pergentes, post hanc aliam quoque perficiatis omni cum facilitate virtutem, & ita bonis potiamur futuris: quae omnes nos contingat

Heb. 5. c.

1. Reg. 2. & 4.

Ggat adipisci, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia. xvij. ex capite. v.

Vdistis quia dictum est: Oculū pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, nō resistere malo: sed si quis te percusserit in dextram maxillā tuam, prębe ei & alteram. Et volente tecum in iudicio cōtendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & palliū. Vides nempe non eum de oculo dixisse, cum nos scādālizantem oculum iubet eicere, sed eum proculdubio qui nobis per familiaritatem noceret, nosq; in barathrū perditionis impelleret. Qui enim ad tantum hęc cacumen beneuolentię prouocauerat, vt nec eius quidem oculum eijci sineret qui effodisset alterius: quoniam pacto aliquem propriū sibi oculum iuberet eruere? Si verō veterem legem aliquis accusat, quōd talem videlicet exigi pręceperit vltionem: valde mihi videtur huiusmodi ab illius cōsideratione sapientię, quę latorem legis decet, deficere: & vim temporum, & vtilitatem ignoscendi ignorare. Si enim satis diligenter inspexeris, qui nā illi legis fuerint auditores, & in qua conuersatione degentes, & quando hęc pręcepta susceperint: facile intelliges, maximeq; miraberis legislatoris sapientiam: certissime perspicies, quōd vnus atq; idē sit, qui & illa tūc, & postea ista pręceperit, & vtrāque vtilissime scripserit, atq; ad diuersum tempus aptissime. Etenim si inter ipsa principia doctrinę, sublimia hęc atque eminentia pręcepta posuisset, neq; ista, neq; illa etiam forsitan recepissent: nunc verō opportuno in tempore duo hęc diuersa disponens, totum prorsus orbem ex vtroq; correxit. Aliter verō pręcepit istud, non vt mutuo nobis oculos eruamus, sed vt potius innocentes manus cōtineamus. Siquidem comminatione tali impetum frenauit iniurię, sicq; paulatim maximam philosophiam seminauit, dum interim iubet læsum æquali supplicio iudicari: cum certē maiori pœna ille dignus sit, a quo hęc iniquitas cœpit exordium. Hoc enim ratio æqualitatis efflagitat. Sed quia miserationem quoq; voluit admiscere iustitię, eū qui magis profectō deliquit, minori punit supplicio q̄ meretur: docens videlicet, vt patientię virtutem etiam per membrorum damna seruemus. Cum igitur de priore iam lege dixisset, omniaq; ferē eius pręcepta numerasset, rursus ostendit nequaquam illum esse fratrem, qui ea operatus est, sed malignum: & idcirco intulit. Ego autem dico vobis, non resistere malo. Non dixit, non resistere fratri: sed ait, malo: ostendēs quōd illo vtiq; instigante talia perpetrentur. Per quod certē plurimum de ira læsi erga eum qui læsi relaxat, & imminuit indignationem dolentis, dum quasi in alium transfert causam doloris. Quid igitur, non oportet nos resistere malo: oportet quidem: sed non hoc tamen modo, verum eo quo ipse pręcepit: vt scilicet ad patiendas

nos iniurias prębeamus: sic enim illum profectō superabimus. Nec enim aliquando ignis igne, sed aqua vtiq; ignis extinguitur. Vt autem discas quōd etiam in veteri lege patiēdo quisque superaret, & tunc quoq; hic est dignus corona: id ipsum diligēter expende, & videbis multo istum virtutis honore conspicuum. Nam ille qui prior noxias manus intulit, ipse vtrunq; & fratris videlicet, & suū effodit oculū: propter quod iure omnibus odiosus est. At verō læsus etiam cum se talione vltus est, nihil tamen fecit immaniter: & idcirco iste plurimos inuenit cōdolētes, vt pote mundus ab hoc delicto, etiam cum exegerit vltionem. Nam calamitas quidem in vtroq; existit æqualis, sed dispar est meritū, & apud deum profectō, & apud homines: & ideo iam nec ipsa calamitas æqualis est. Sufficenter verō dixerat, quoniā qui irascitur fratri suo sine causa: & qui fatuum vocat, reus erit gehennæ. Hic verō etiam maiorem exigit philosophiam, non modo quiescere percussum iubēs, sed ē contrario etiā honorare cædentem, aliamq; illi maxillam parare. Hoc autem dicit non ad hanc vnā tantummodo iniuriam imperans patientiā, sed in omnibus quoq; alijs ad istius nos exercitationem virtutis erudiens. Sicut enim cum dicit, qui fratrem suum fatuū vocat, reus erit gehennæ: non de sola istud pronūciat illius sermonis iniuria, sed de omni profectō maledicto: ita hic quoque non vt tantummodo palmis cæsi fortiter feramus iubet, sed vt quodcunq; illud nobis fuerit illatum, absq; vlla conturbatione patiamur. Propterea ibi extremam elegit iniuriam, & hęc faciei verberationem locauit: quod certē maxime exprobabile, & pręcipue esse iniuriosum solet. Cum autē de illo qui percutitur, differat, pone etiā pro percutiente pręceptum: quando enim ille qui patitur iniuriam, nihil se graue existimat sustinere. Siquidem ad philosophandum paratus, quodammodo ne sensum quidem ipsum experitur iniurię. Certat enim potius ille qui cæditur, tunc proculdubio percussor pudore suffunditur: nec iam ictū infert secundum, etiam si omni prorsus fera existat immanior, immo plurimum se etiā de priore culpabit. Nihil enim ita lædentes cōercet, vt patientia, modestiāq; læsorū: nec secururum modo cōercet impetum, sed de pręcedēte exigit poenitentiam, cogitq; cædentem vt a percusso cum modestię illius admiratione discedat. Quinimmo & familiares facit, nec solum amicos de inimicis, sed sepe etiam famulos. Sicut ē contrario vltionis exactio vtrunq; confundit, ac deteriore facit, & iram ad maius inflammat incendium: ad mortem quoque ipsam peruenit malum, in vltiora progrediens. Propterea eum qui palmis cæditur, nō modo prohibuit irasci, sed etiam percipientis iram exatiare pręcepit, vt ne primam quidem iniuriā sustinuisse videretur inuitus. Hoc enim, inquit, modo etiā impudentissimum plaga certiore percutes, q̄ si eum ferires manu. Et non solum tibi eum tolerabiliorē facis,

A facis, verum etiam sibi modestiorem. Et qui vult, inquit, tunicam tuam tollere, & iudicio contendere: dimitte ei & pallium. Neq; enim tantummodo in plagis, verum etiam in pecunijs, rebusq; diuersis nos vult pręstare patientiam, etiam idcirco rursus similem virtutis cumulum posuit. Sicut enim cæsum iubet patiēdo superare, ita eū qui spoliatur, pręcipit etiam plura dimittere, quā raptor petebat: & tamen non simpliciter id ipsum, sed cū additamento posui. Neq; enim dixit, da obuiū vestimentum, sed ei qui vult tecum iudicio contendere: id est, si te ad iudicium propter tunicam trahat, ac negocium tibi exhibeat. Quemadmodum autem primō quidem fatuum fratrem vocare, ac sine causa te prohibuit irasci: progrediens verō plus aliquid exegit, quando quidem iussit etiam dexterā te maxillam parare: ita hic quoq; cum dixisset, esto consentiens aduersario tuo: rursus intendit imperium. Non solum enim illa quę auferre vult, dari pręcepit, sed maiorem etiam liberalitatem ostendere iubet. Quid igitur nudum circumire me iubēs? Nunquam essemus omnino nudi, si his pręceptis diligenter & per omnia obtemperarem: sed cuncti profectō omnibus bonis cultu abundantiori circumdati: primō quidē, quōd nemo quisq; sic animo cōparatus non obtemperauisset: deinde etiam si esset aliquis tā ferox tāq; immitis, vt eousq; immanitate procederet: multo tamē plures reperirētur qui ita philosophatē, non vestibus solū, sed (si fieri posset) ipsis quoq; corporibus tegere certarent. Quōd si necesse esset ob philosophiam nudum rursus incedere, nec sic quidē esset pudendum. Quia & Adā nudus erat in paradiso, nec erubescerat tamen. Et Esaias nudus & discalciatus, sed omnibus Iudæis lōgē honestior incedebat, & clarior. Et Ioseph quando nudatus est, tūc magis nituit. Nō enim hoc modo nudari malum est: sed ita, vt vos indui scilicet preciosis vestibus: hoc verō turpe, hoc omnino ridiculum est: propterea illos quidem laudauit deus, hos verō & per prophetas, & per apostolos saepe culpauit. Ne igitur impossibilia putemus esse pręcepta, quę certē & vtilia nobis sunt, & valde facilia, si tota vtiq; mente vigilemus: tantumq; in se lucri continent, vt non solum nobis, sed ipsis quoq; lædentibus maximē profint. Et hoc est in his eximium, quōd hoc ipso quo nos iubent patiēter iniurias sustinere, eos quoq; qui faciunt docēt philosophari. Cum enim ille quidem rapere aliena festinat, tu verō ei ostendas quoniam id tibi dare leue sit, ac minimē molestū, illius quoq; pauperiem copia tuę liberalitatis exatias. Perpende quanta doctrinę vbertate potiatur, qui ad malitię contēptū studiumq; virtutis, nō iam vtiq; sermonibus, sed factis animatur. Non enim nobis ipsi tantummodo vtilis nos esse vult deus, verum etiam cæteris omnibus. Si igitur dederis, & forense certamen effugeris, tuum tantummodo commodū requisisti: si verō aliud addideris, illum quoq; meliorem per te facis,

Tomus secundus.

D eū remittes. Tale est quippe sal, quod certē dominus vult esse discipulos, quod vtiq; & seipsum seruat, & ea quibus conseruandis fuerit admotū: talis est oculus, nā & sibi lucet & cæteris mēbris. Quia igitur huius te voluit vicem tenere, sedentem in tenebris illumina: docēs ne illud quidem quod prius concupiuerat, rapuisse violenter: persuade illi, quia te omnino nihil læserit. Hoc enim modo eris apud eum ipse reuerendus, si scilicet donasse te, nō amississe mōstraueris. Modestię igitur virtute pollens, fac de cupiditate illius liberalitatem tuam. Si verō satis esse hoc magnum putas, paulisper expecta, & liquidō cognosces nondum te ad perfectionē venisse mandati. Neq; enim qui patientię leges posuit, hic stetit contentus est: sed procedit, ac dicit: Si quis te coegerit mille passus, vade cū illo alia duo. Vides nempe cumulum sapientię, post concessam tunicam, palliumq; dimissum, etiam si nudo, inquit, corpore tuo ad iniurias, ac labores vt inimicus velit, ne sic quidem illum oportet vetari. Vult enim omnia nos possidere communiter, & pecunias videlicet, & corpora: non cum indigentibus solū, verum etiam cum iniuriarum facientibus. Vnum enim misericordię est, alterum verō patientię: & idcirco dixit, Si quis te angariauerit mille passus, vade cum eo alia duo: ad priorem vtiq; adducens te virtutē, eandemq; liberalitatem seruare pręcipiens. Nam si ea quę inter initia pręcepit, cum multo certē sint minora, tantas tamen beatitudines habent: perpen de quę nā illos expectat fors, qui ista perfecerint, quales etiam efficiantur ante illam gloriā premiorum, qui in humano, & eo quidē passionibus obnoxio corpore, velut saxa rigidi immobilesq; durarūt. Quando enim neq; iniurijs, neq; plagis, neque rerum direptione mordentur, neq; alij cuiq; molesti cedunt: verū ē contrario & ad tolerandum fortiores fiunt, & ad dandum paratiores, considera quanta illorum animus cumuletur virtute in passionib; certē ipsis. Propterea quod in plagis, quodq; in pecunijs iubet, id ipsum quoq; fieri pręcepit & in laborib;. Quid, inquit, iniurias ac pecunias loquor? Etiam si ipso corpore tuo ad laborem atq; dolorē vt quis velit, & hoc iniquē tamen, rursus exupera, & illius iniustitiam virtute transcēde. Adigere verō est, iniquē aliquem trahere, & absq; vlla omnino ratione, opprimendo scilicet atq; lædēdo: sed tamen ad hoc quoq; ita esse debes paratus, vt amplius pati velis q̄ ille optat inferre. Petenti te da, & volentem a te mutuari, ne auerferis. Hęc superius dictis minora sunt, sed nihil omnino mireris. Hoc enim semper ferē facere consuevit, vt maioribus minora permisceat. Si verō hęc illorum comparatione inueniuntur exigua, audiant illi qui aliena diripiunt, vel qui propria meretricibus largiūtur, duplicē sibi accendētes ignem, & de iniquis certē fructibus, & de perniciosis sumptibus puniēdi. Hic verō mutuū non vsurarum illud foenus appellat, sed simplex beneficium commodandi. Alibi verō id-

gg

ipsum

G ipsum manifestius explicauit illis, dicēs esse tribuen-
dum a quibus nihil nos recepturos putemus. Au-
Leul. 19. d. distis quia dictum est, Diliges proximum tuum, &
Matt. 5. d. odies inimicum tuum: ego autem dico vobis, Dili-
gite inimicos vestros, & orate pro calumniantibus
& persequentibus vos: vt sitis filij patris vestri qui
in caelis est, qui solem suum oriri facit super bonos
& malos, & pluit super iustos & iniustos. Perspi-
ce, obsecro, quemadmodum vltimam posuit coro-
nam bonorum. Propterea quidem docet non mo-
do caesum palmis ferre patienter, aliamq; etiā ma-
xillam parare: & auferenti tunicam, etiam pallium
cōcedere: sed & mille adigēti passus, per duo quo-
que alia præbere comitatum: vt quod his maius e-
rat, cum omni facilitate susciperes. Et quidnam, in-
quis, his maius est? Videlicet ista faciētem nulli esse
prorsus inimicum, immo quod potius est atq; per-
fectius, etiam illius a quo læditur amicū. Nō enim
dixit, non oderitis: sed, diligite, inquit: nec ait, nolite
H nocere: sed, benefacite: quod si aliquis diligēter ex-
aminet, horum quoq; ipsorum aliud, & multo his
maius additamentum videbit. Neq; enim vtcunq;
inimicos amari docuit, sed pro inimicis etiam sup-
plicari. Vidisti nempe quantis ad perfectionē gra-
dibus ascenderit, & quemadmodum nos ad ipsum
virtutis cacumen eduxerit: a superioribus igitur ad
inferiora numerando descēde. Primus, ne prior ini-
uriam ordiare. Secundus, vbi est iniuria cōcepta, ne
tu illam eodem pacto propellas: tertius, ne par pa-
ri referas, sed quiescas. Quartus, vt etiam præbeat
seipsum ad iniuriam sustinendā. Quintus, vt etiam
ad maiora se præbeat, q̄ vult ille qui fecit. Sextus,
non odisse a quo ista perpetitur. Septimus, etiā dili-
gere lædentem. Octauus, beneficijs quoq; eum li-
benter afficere. Nonus, etiam deum pro aduersario
deprecari. Perspexisti celsitudinem philosophiæ, &
idcirco tam claro est digna præmio, quia tam ma-
gno est subiecta præcepto: quodq; ingentē semper
animam, & studium omnino multum requirat: nā
I & præmium illi tale proponit, quale priorum om-
nino nulli. Neq; enim terrē hic meminit, sicut in
mitibus: nec consolationis ac miserationis, sicut in
lugentibus atq; misertibus. Neq; regnum coelo-
rum memorat, sicut in pauperibus spiritu, persecu-
tionemq; patientibus: sed quod his erat longē subli-
mius, vt scilicet fierent similes dei, prout tamen ho-
minibus id esset possibile. Vt sitis, inquit, similes pa-
tris vestri, qui in caelis est. Tu verò diligenter nota
quemadmodum neq; hic, neq; in superioribus pa-
trem suum vocet. Nam ibi quidem, vbi de iuramen-
tis agit, deum appellat, magnumq; regem: hic verò
eorum patrem vocauit: id autem facit, vt sermonē
de hoc opportunius in tēpus referuet. Deinde ipsā
quoq; similitudinem proferens: Qui, inquit, solem
suum oriri facit super bonos & malos, & pluit su-
per iustos & iniustos. Nam & ipse quoq; non mo-
do non odit (inquit) contemptores suos, verum etiā
beneficijs munerat. Et certē nequaquam est aqua-

le peccatum, non modo propter cumulum benefi-
cij, verum etiam propter eminentiam dignitatis. Tu
enim a cōseruo pateris iniuriam, ille verò a seruo,
& quidem mille beneficijs affecto. Et tu quidē ver-
ba donas, pro illo videlicet supplicando: deus verò
res ipsas satis magnas, satisq; mirificas, quotidie so-
lem reducens, & opportunas per totum annū plu-
uias ministrans. Sed tamen concedo ita esse te
illi prorsus æqualem, vt hominem homini esse pos-
sibile est. Noli igitur odisse malum tibi hic aliquod
inferentem, sed magis ama, quasi multorū tibi con-
ciliatorem bonorum, teq; ad amplissimum hono-
rem lædendo ducentem, alioquin & dolorem pas-
sus es, & futura mercede nudatus. Quod certē ex-
tremæ omnino dementiae est, vt aliqui cum maio-
ra perpeffi sint, nequaquam minora sustineant. Et
quemadmodum, inquis, fieri ista possibile est? Vi-
disti deum hominem fieri, & eouq; pro tua descē-
dentem salute, tantaq; propter te esse perpeffum,
& adhuc inquis, & dubitas quemadmodum pos-
L sibile sit iniurias donare cōseruis? Non audisti eū
in patibulo dicentem: Pater dimitte eis, non enim
Luc. 23. sciunt quid faciunt? Non audisti Paulum dicentem: Rom. 8. 9.
Christus Iesus qui mortuus est, qui & resurrexit,
qui & sedet ad dexteram dei, qui etiam interpellat
pro nobis? Non vides quia & post crucem, & post
resurrectionem Iudæis interfectores suos aposto-
los miserit, bona illis innumera portātes, sed ab eis
mala innumera passuros? At tu plurimum omni-
no læsus es. Verum quid tandem tale perpeffus es,
quale tuus, immo omnium dominus: vinctus loris,
verberatus flagellis, palmis ora temeratus, conspu-
tus a seruis, ad mortem vsq; deductus, & mortem
omnium turpissimā & infensissimā, & hoc postq̄
beneficia eis mille contulerat. Sin autē omnino ni-
mis læsus es, idcirco nihilominus beneficium refer-
nocenti, vt & tibi facias maiorem coronam, & fra-
trem periculo grauissimi languoris absoluas. Nam
& medici quando iniurijs & calcibus caduntur fu-
M rentum, tunc illorum magis magisq; miserentur,
tum maximē ad reddendam illis sanitatem paran-
tur, scientes quod excellentiam morbi significat ea
iniuria. Et tu igitur de inimicis eandem teneto sen-
tentiam, sicq; vt tibi iniuriari cupiētibus. Illi nā-
que sunt maximē ægroti, omnemq; violentiam su-
stinentes. Libera te igitur a pessima læsione, & tu-
mescentem in te iram remitte. Libera te a sauiissi-
mo dæmone, propriæ scilicet mentis furore. Nam
& cum aliquos a demone actos videmus, sepe la-
chrymamur: nō autem agimus vt ipsi quoque ea-
dem illa patiamur. Hoc igitur etiam in eorū quos
diximus ratione seruemus: illorum enim sunt fimi-
les iracundi, immo illis longē miserioris, qui vtiq;
scienter infaniunt. Propter quod & inueniabilis est
eorum ista dementia. Noli igitur insultare iacenti,
quin immo miserere. Etenim si videamus aliquem
horribiliter vexatum, & vertiginis suę tenebris ob-
tectum, quiq; etiam malignum illum humorem
vrgeatur

A virgeatur euomere, porrigimus manū, & supporta-
mus huc illucq; iactatum. Etsi vestimenta ille no-
stra polluat, non auersamur, neq; abijcimus ægro-
tum: sed illud tantummodo vnum requirimus,
quemadmodum a tam grandi hac eum angustia
liberemus. Hoc igitur etiam erga istos faciamus, vt
& supportemus vomentes, & confoueamus egros:
nec eos vsquam relinquamus, priusquam totam
prorsus amaritudinem ponant: & tunc tibi gratiā,
qui talis fuerit, exoluet. Quando enim eiusmodi
æger a passione requieuerit, tunc liquidō cogno-
scet, a quanta illum cōturbatione sanaueris. & quid
dico ab illo tibi gratiam referendam? Deus te ilico
coronabit, & innumeris remunerabit bonis, quia
fratrem tuum grauissima ægritudine liberafisti: sed
etiam ille te honorabit, vt dominum, modestiam
tuam per cuncta miratus. Nōne vides parientes
foeminas, quemadmodum assistentes sibi sæpe cō-
mordeant, & tamen ille minimē dolent? immo do-
B lent quidem, sed ipsum dolorem fortiter ferunt, ac
dolentibus, & partus vexatione consciscis, maximē
condolent. Harum igitur etiam memineris, & noli
esse foeminis mollior. Cum enī mulieres istę quip-
pe pertulerint, si pepererint, huiusmodi mulieribus
de impatiētia fluxibilior non es: tunc te virum esse
cognoscent. Sin autem videntur grauiā præcep-
ta, considera quia ideo aduenerit Christus, vt hæc
in nostris mentibus sereret: & vtilia nō amicis mo-
do, verum etiam inimicis efficeret. Propterea vtrā-
que habere etiam curam iubet, & fratrum videli-
cet, quando dicit: Cum autem offers munus tuum
ad altare, & inimicorum cum tibi eos diligere im-
perat, & orare pro ipsis deum. Et non solum dei ad
hoc hortatur exemplo, verum etiam vilium perso-
narum. Si enim dilexeritis, inquit, diligentes vos,
quam mercedē habebitis: nōne & publicani hoc
faciunt? Tale quid dicit & Paulus: Nondum vsque
ad sanguinem restitistis aduersus peccatum repu-
gnantes. Si igitur hæc feceris, cum domino vtiq;
C perstitisti: si verò neglexeris, in publicanorum par-
te numeraberis. Nempe cōsidera, quemadmodum
non tanta fit præceptorum magnitudo, quāta dif-
ferentia personarum. Non modo igitur rem cogi-
temus ipsam, quod sit videlicet difficile præceptū,
sed respiciamus & præmium: & consideremus cu-
ius efficiamur similes, implendo præcepta, quibus
etiam comparēmur peccata faciēdo. Et fratri qui-
dem reconciliari fratrē iubet, nec antē prorsus ab-
sistere, quā inimicitias extinguat. Quando verò
de omnibus disputat, non iam huic nos necessitati
subijcit: sed ea tantum quæ a nobis debentur effla-
gitat, hoc quoque ipso efficiens facilia præcepta.
Quia enim dixerat, ita persecuti sunt & prophe-
tas, qui fuerunt ante vos: ne propter hæc eos ama-
rius haberent, iubet non modo vt sustineant ista fa-
cientes, verum etiā diligant. Perspicis igitur quæ-
admodum radicatus prorsus euellat, & iracundiam
& concupiscentiam: tum illam quæ erga corpus
Tomus secundus.

est, tum istam quæ erga pecunias, vel erga gloriā,
D vitamq; præsentem? Hoc autem quanquam &
antē iam fecerit, multo tamen nunc amplius facit.
Quando enim pauper aliquis fuerit, ac mitis & lu-
gens, iram prorsus excludit. Quando iustus & mi-
sericors, habendi cupiditatem repellit: sed & cum
mundo corde quis fuerit, obscœna profectō con-
cupiscentia liberatur. Qui verò persecutiones pa-
titur, & tolerat iniurias, & æquanimitè diuersorū
obtreccatione laceratur: præsentia etiam iam cun-
cta despicit, atque ab omni fastu, ab omni gloriæ
vanitate seiungitur. Cum igitur absoluisset his vin-
culis auditorem, atque ad varia eū certamina præ-
parasset: aliter quoque, & maiori omnibus diligen-
tia hæc vitia rursus euellit. Cum enim ab ira fuisset
exorsus, & vndique neruos istius passionis exci-
disset docendo, atque dixisset: Et qui irascitur fra-
tri suo, & qui racha vocat, & qui fatuum, puniatur:
& qui offert munus, ne ad altare accedat, priusquā
E inimicitarum nodos exoluat: & qui habet aduer-
sarium, antequam ingrediatur ad iudicium, ex ini-
mico faciat amicum. Rursus ad concupiscentiam
regreditur, & dicit: Qui viderit oculis impudicis,
sicut adulter puniatur. Qui scandalizatur a mulie-
re turpi, vel ea quæ iuncta est coniugio, vel a quo-
libet qui ei per vsum familiaritatis incommodat,
omnia hæc penitus abscondat. Qui mulieri iunctus
est lege connubij, nunquam eam expellat, & alte-
ram ducat. Per hæc enim pudendæ concupiscenti-
æ radices prorsus euellit. Iam verò hinc pecunia-
rum amore coërcens, præcipit nunquam omni-
no iurare, nunquam omnino mētiri: nec tunicam,
qua quis induitur, aliquando sibi vindicare, quin-
immo etiam pallium indulgere rapienti, ipsam
quam exigitur corporis sui operam sponte gemi-
nare. Quod certē plenissimum fecit desideriu, quo
erga pecunias ardorem extingueret. Post horum
igitur variam præceptorum coronam inducit con-
sequenter, & dicit: Orate pro calumniantibus,
F & persequentibus vos. per quod scilicet auditorem
ad supernum philosophiæ cacumen eduxit: sicut
enim maius est cædi palmis, quā esse mitem: vt
perfectius est rapienti tunicam etiam pallium su-
um cedere, quā esse misericordem: vt constan-
tius est pro iustitia passum aliquid ferre patienter,
quā ipsam exercere iustitiam: atque vt grandius
est vel ad operam comprehensum, libenter sequi:
vel maxillam alteram præbere ferienti, quā esse
pacificum: ita celsius est persequentibus benedicere,
quā ipsam persequentium molestiam sustine-
re. Vides certē vt paulatim auditores suos ad fasti-
gia prorsus euehat ipsa cœlorum. Quoniam igitur
digni supplicio sumus, qui cum ad similitudinem
dei vitam nostram informare iubeamur, forsitan
ne gentilibus quidem inueniamur æquales? Si enim
diligere diligentes te, publicanorum est atque gen-
tilium: quando ne id quidem faciamus, cum iustis
fratrum laudibus inuidemus, quæ non tormenta
gg ij patie-

G patiemur: Qui enim iubemur iustitia supraire phariseos, gentilibus quoque inferiores iacemus. Quē admodum igitur, responde quāso, videbimus regnum futurum? Quemadmodum sacrum illud merebimur adire vestibulum, qui nec publicanis quidem ipsis inuenimur meliores? Id enim signavit dicendo, Nōne & publicani hoc faciūt? Quōd verō vel praeceptū doctrinam eius admirabilem facit, vbiq; cum multo etiam cumulo praemia ponit honorum: vt est deum videre, regnum accipere caelorum, & in dei filios adoptari, & misericordiā consequi, & consolationem mereri, & mercedem recipere copiosam. Sicubi verō opus est etiam tristitiam mentione, strictius istud attingit & parcius. Nam gehennae quidem nomen semel in tantis sermonibus posuit, & in alijs quibusdam simili breuitate perstrictis: saepe autem cohortatorio magis q̄

H comminatorio sermone vtens, corrigit auditorem dicendo, Nōne & publicani hoc faciunt? Et, si sal infatuatum fuerit, & minimus vocabitur in regno caelorum. Est verō vbi etiā ponit peccata pro poenis, vt supplicij pondus potius per semetipsum auditor intelligat: vt cum dicit, moechatus est eam in corde suo, & facit eam moechari: & quod abundantius est, a malo est. Intellectu quippe potētibus ad emendationem sine poenae nomine commemorata peccati sufficit magnitudo. Propter quod hic etiam publicanos, atque gentiles producit in mediū, vt tales discipulis comparando personas, ad virtutem illos etiam pudore succendat. Quod etiā Paulus fecit dicendo: Sicut & ceteri qui spem non habent: & sicut gentes quae ignorant deum. Ostendens quoniam nihil ab eis supra modum exigat, sed mediocre quiddam & plurimis vsitātū. Nōne & Ethnici, inquit, hoc faciūt? Sed non hic tamē sermonem terminat, quem certē opportunius finit in praemijs, spebusq; melioribus, dicens: Estote ergo perfecti, sicut & pater vester caelestis perfectus est. Sēpissime caelorum nomen ac ferē vbiq; disseminat, ab ipso etiam praemiorum loco eorum animos suscitando: adhuc enim infirmus quiddā, crassiusq; sapiebant. Omnia igitur quae dicta sunt iugiter mentē volentes, plurimam etiam inimicis studeamus impendere charitatem, & ridiculam illam consuetudinem omnino pellamus: quam rationis inopes plurimiq; patiuntur, expectantes vt prius salutentur ab amicis: quiq; illud quod plurimam certē beatitudinem continet negligētēs, hoc quod est plenum irrisionis adamarunt. Cuius enim rei gratia eum salutatione non praenens: quia hoc, inquit, expectat. Propterea ergo praeceptū ad hoc oportet currere, vt tu potius accipias humilitatis coronam. Non, inquit, sed quia id ipsum ille quaesuit. Et quid hac satisfactione deterius? Quia, inquit, ille mihi factus est mercedis occasio, nolo hanc accipere mercedem. Si enim ille te salutet prior, nihil tibi proficiet amplius, quā etiam salutanti, immo illi potius hoc proderit, qui te anticiparit officio. Si

verō tu prius ad salutandum properes, lucrum de illius timore cepisti, & largissimum quendam fructum de illius superbia etiam messuisti. Quemadmodum igitur non extrema omnino verecundia est, vt qui nudis etiam verbis tātum capere fructum possumus, eum tamen sponte perdamus: & super quo culpamus alterum, in idipsum nihilominus incidamus. Si enim culpas, quoniam prius ab alio salutationis expectetur officium: cur, obsecro, quod reprehendis imitaris? Quodq; ipse malū esse conquereris, cur & hoc quasi bonum rursus exequeris? Vides certē quā nihil sit omnino verecundius homine inter vitia viuente: propter quod, obsecro, fugiamus hunc tumorem malignum pariter atque ridiculum. Mille quippe hic animorum morbus amicitias dissipauit, multasq; operatus est simultates, & idcirco huius quoque homines nos praeniamus officio. Qui enim & caedi palmis, & cogi, atque nudari ab inimicis iubemur, & tamen ferre patienter: qua tandem digni venia sumus, qui in salutatione nuda tam grande vitium contentionis ostendimus? Despiciemur, inquit, & conspuebimur prorsus, cum ei hoc donauerimus. Et ne contemnaris homo, offends deum? Ne contemnat te conseruum seruus, deum ipse contemnis, & eum certē qui tantis beneficijs te honorauit? Si enim indignum est, vt te qui eiusdem honoris es despiciat: quantō indignius est a te contemni deum, qui omnium est creator & dominus? Post hanc verō etiam illud expende, quoniam quando te ille contempserit: tunc tibi maioris fiet mercedis occasio. Propter deum enim nimis ista perpeteris, quia scilicet legē eius audisti. Hoc enim quo tandem digno honore pensandum est: quibus diadematis conferēdum? Mihi verō magis proueniat inimicitias sustinere propter deum, atque contemni, quā vel a cunctis regib⁹ honorari. Nihil enim prorsus, nihil huic potest gloriae comparari. Hanc igitur insequamur, sicut ipse praecepit, & omnino nihil esse omnia humana ducamus. Sed certam ostendentes philosophiam, vitam nostram in cunctis prorsus officijs ordinemus. Hinc enim merebimus frui & possessione caelorum, & gloria eorum quae ibi sunt praemiorum: quasi angeli quidam cum hominibus ambulantes, tanquam virtutes caelorum in terrarum regione degentes, vt extra omnem conturbationē positi, omnemq; moerorem, etiam bona ineffabilia consequamur: quibus nos omnes contingat potiri, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula seculorum, Amen.

Homilia. xix. ex capite. vj.

Atendite autem ne faciatis eleemosynam vestram coram hominibus, vt videamini ab eis. Impotentissimam hic hominum eliminat passionem, rabiem quandam scilicet, ac furorem, quem ab alijs vitijs emendati, de inanīs gloriae amore patiuntur. Nam inter principia quidē ipsa doctrinae nihil super hac passione differuit.

Erat

A Erat quippe superfluum, si priusquam aliquid sanctorum operum facere suaderet, quomodo ea facerent, & quemadmodum singula quaeq; exequerentur doceret: postquam verō in studium illos philosophiae induxit, tunc iam pestem illis istam, quae illis importunē assistere consuevit, interimit. Neque enim vtcunque gignitur haec aegritudo, sed cum plurima ex his quae praeccepta sunt, fecerimus. Oportuit ergo prius inferere virtutem, & tum demum noxium illi istius passionis germen necare. Et cōsidera vnde ipsum sumat exordium, ab elemosyna scilicet, oratione atque ieiunio. In his enim maxime solet gloria cohabitare virtutibus. Nam Phariseus quoq; ille hinc fuerat inflatus, atq; dicebat: Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quae possideo: & hoc in ipsa glorians oratione promebat, quam certē ad ostentationem emisisse conuincitur. Quia enim nullus tunc illi adstiterat alter, publicano se ostentando dicebat: Non sum qualis Publicanus iste, vel ceteri hominum. Considera vnde saluator noster fuerit exorsus, qui quasi de insidiosissimo aliquo serpente loqueretur, potentissimoq; furandi, ei vtiq; qui non tota prorsus mente vigilasset. Attendite, inquit, ne iustitiam vestram faciat coram hominibus. Sic etiam Paulus Philippenses monens: Videte, inquit, canes, videte malos operarios. Clam quippe ingreditur bestia, cunctaq; bene orientia intus maxima cum quiete, & absque vilo sensu perdētis exportat. Quia igitur plurimum fecit de elemosyna sermonem, deumq; adduxit in medium, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos: atque auditorem ad liberalitatem vndiq; cohortatus, etiam gaudere persuasit largitate donandi, consequentissimē cuncta prorsus, quae pulcherrimam, & feracissimam hanc oleam necare nituntur, euellit: propter quod ait, Attendite ne elemosynam vestra faciatis coram hominibus. Illa verō quae superius dicta est, dei est propria misericordia.

Luc. 18. b.

Philipp. 3. a

Matt. 5. g.

B cum verō dixisset, ne faciatis coram hominibus: adiecit, vt videamini ab eis. Et videtur quidem id ipsum etiam antē dixisse. Sed si aliquis diligenter expendat, non hoc vnum atque idem, sed aliud quidem illud, aliud verō esse istud inueniet. Multam enim praecceptum hoc continet cautionem, & ineffabilem quandam dei erga homines curam: id vtiq; prouidentis, ne cuius hi mercedem operis amittat. Potest enim aliquis etiam coram hominibus eleemosynam facere, nec tamen hoc ideo facere, vt eam oculis hominum ostentet: & aliquis non coram hominibus faciens, eo tamen animo facere, vt se id facientem optet videri. Propter quod nō omnino indiscretē factum ipsum, sed voluntatem aut coronat, aut punit: nisi enim haec diligentia fuisset adiuncta, fecisset plurimos ad misericordiam segniores: quia scilicet non omnes vbiq; possent per cuncta id facere latenter. Propterea ab huius te vinculo necessitatis absoluens, non fini operis, sed voluntati operantis mercedem, damnūve decernit. Ne

Tomus secundus.

enim dices, cur ergo sustineo detrimentū, si quod etiam facio, alter aspexerit? Non hoc, inquit, requiro: sed tuam profectō mentem, modumq; miserendi. Curare quippe vult animam, atque omni aegritudine liberare. postquam igitur datum illud explodit, quod dari ad ostentationem solet, quātūmq; id damnum inferret, edocuit: est enim vanē istud, frustra q; fecisse: animos eorum rursus exuscitat, dum & patrem memorat, & caelum, ne scilicet solo eos damno mercedis exerceat, verum etiam illius a quo sunt geniti memoria coercet. Non habebitis, inquit, mercedem apud patrem vestrum, qui in caelis est. Verū ne hic quidem stare contentus est, sed ad vltiora progreditur, alijsq; rursus modis plurimum eos ab inani gloria hortatur. Sicut enim superius publicanos posuit atq; ethnicos, vt imitatores malorum de personarum etiam qualitate confunderet: ita hic quoque commemorauit hypocritas. Cum, inquit, facis elemosynā, noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt. Non quia verō illi stipem ad signum erogant tubarum, sed maximam in eis volens notare ostentationis insaniam, opportunissimē translatione verborum vitij eorum redundantiā publicauit. Et bene hos nominauit hypocritas. Erat quippe facies quidem ipsa miserantium: mens verō inhumanorum, atque crudelium. Non enim vt proximorum misererentur dabant, sed vt ipsi delectatione gloriae pascerentur: quod certe erat crudelitatis extremae, alios quidem famae, hos autem pereuntis honoris audacitate captari, & nō toto cum affectu operis, ac mentis affectu periculum soluere proximorum. Non ergo tantummodo dedisse elemosynā, sed quemadmodum oportet dedisse, virtutis est. Postquam illos sufficienter igitur notauit ac tetigit, maximam certē audientibus incutiens verecundiam: iam hic tam grauer agrotantem corrigi voluntatem. Cumq; ostendisset quomodo non fieri deberet elemosyna, quemadmodum debeat fieri rursus ostendit. Quoniam igitur modo fieri debet? Nesciat, inquit, sinistra tua, quid faciat dextera tua. Hic quoque nō manus voluit intelligi, sed exaggeratum posuit hunc sensum. Si, inquit, possibile est te ipsum quoque ignorare quod facis: sit tibi hoc prorsus in studio, non (vt opinantur quidā) ab iniustis tantum hominibus misericordiae opus voluit abscondi: cūctos enim iussit omnino celari. Deinde animaduerte merces ipsa quanta sit. Quia enim erat inde etiam supplicium, hinc iam ostendit & praemium, vt eos ad viam rectam ex vtroq; compellat, atq; ad doctrinae excelsa perducat. Docet quippe vt sciant deum vtiq; esse praesentem: & quia non vsque ad hanc tantummodo vitā vel bona, vel mala nostra perueniant: sed quia terribile nos expectat post ista iudicium, & sua vnicuiq; actuum retributio reseruatur, ac pro diuersitate operum vel poena, vel gloria: & quia nec magnum, nec exiguum alicuius opus latebit, etiam si ad pra-

gg iij sens

Supra. 5. g

E

F

Marc. 9. g
& Luc. 14

g.
Mat. 5. c.

Matt. 5. d.

1. Thessal.
4. c.
Ibidem. b.

Præuenien
di fratres
salutatioe

Gens omnes prorsus homines celare videatur. Hæc nãq; cuncta memorauit, dicẽdo: Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.) Propter quod magnum omnino facere elemosynam, atque honestissimum residere ostendit theatrum, quod cupiebat potissimum, hoc cum magna illi copia largiendo. Quid desideras, inquit? nõnne esse aliquos operum spectatores tuorum? Ecce igitur habes nõ angelos atque archangelos tantum, sed etiam horum omnium deum: quod si habere etiam homines spectatores concupiscis, ne hac quidem, quam præcipue cupis, mercede priuaberis: sed cum opportunum tamen tempus aduenerit: quando certè cum maximo tibi hoc cumulo præstabitur quod requiris. Nam modò quidem si spectari velis, decem vel viginti, aut centum tantummodo hominibus ostentare te poteris: si verò nunc latere curaueris, tunc **H** ipse te prædicabit deus toto prorsus orbe præsentate. Itaque si opera tua maxime sciri cupis, nunc illa occulte diligenter, vt eadem tunc ad maiorem tuum spectent honorem, deo scilicet ea faciente manifesta, & ea referente prorsus, coramq; omnibus prædicante. Nunc verò cuncti te culpabiliter videntes, quasi gloriæ inanis auidi: si verò te viderint a deo coronatum, non modò non culpabunt, verum etiã admirabuntur omnes atque laudabunt. Cum igitur maximam queas accipere mercedem, magisq; admirationi esse cunctis, si modò exiguum tempus expectes: perpende quantæ sit omnino dementia, vtrunq; id pariter amittere, & eum qui a deo mercedem operis efflagitet, ad spectandum ipsum opus homines aduocare. Si enim ostentare nos volumus, patri ante omnia nos studeamus ostendere, qui & coronandi nos tenet potestatem, & mercedem priuandi. Et certè etiam si futuri præmij damna non essent, tamen gloriæ cupidus non decebat diuinum spectaculum relinquentes, malle oculis placere mortalium. Cuius enim stoliditatis est, vt ad **I** spectandas virtutes eius rege properate, illum quidem relinquat, ac negligat: ab egenis verò atq; mendicis spectari velit, ab eisq; potius laudem requirat? Idcirco igitur non solum nos ab ostentatione nostri etiam vetat, verum etiam nobis studium indicit latendi. Non enim est hoc prorsus æquale, siquid minus agit qui apparere non studet, quam qui studuit & latere. Cum autem oratis, inquit, nolite fieri sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, vt videatur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum oras, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito.) Rursus etiam istos hypocritas vocat, & omnino conuenienter ac proprie, qui deum scilicet se orare simulantes, mortalium oculis ingeruntur: nõ iam orantum, sed ridiculorum prorsus hominum gerendo personam. Qui enim ad supplicandum paratur: omnibus relictis, illum intuetur vnus qui habet donandi, quod petitur, potestatem. Si verò

istum relinquens, per diuersa errabundus vageris, & vbiq; oculos, mentemq; circūferas, post longissimas preces vacui profectò manibus abscedes, hoc quippe ipse voluisti: propterea non dixit, recipient mercedem suam: sed, receperunt, inquit, ab his tamen duntaxat, a quibus etiam concupiscunt. Neq; enim hoc voluit deus; qui certè eam quæ ab ipso est, vult tribuere mercedem: illi verò eam quæ est ab hominibus requirentes, nequaquam iam ab illo merentur accipere, propter quem nihil omnino fecerunt. Tu verò misericordiam dei cum admiratione considera, qui pro his quoq; quæ a nobis rogatur, bonis mercedem se pollicetur daturum. Vituperans igitur illos, qui non ita, vt oportet, officio orationis vtuntur: & vituperas tum a loco, tum ab effectu: cum ostendisset nimis eos esse ridiculos, optimum illum modum orationis inducit, iuxta quem certè mercedem tribuit orantibus. Intra, inquit, in cubiculum tuum. quid ergo? In ecclesia, inquit, non oportet orare? Et valde quidem, sed cum hac vtiq; qua diximus, voluntate. Vbiq; enim deus quo aliquid facias spectat intuitu: alioquin etiam si cubiculum ipsum fueris ingressus, idq; cum ostentatione tui, vt scilicet intelligaris secretè oraturus, obcluseris: nihil tibi ad celandam orationem ostia præstiterunt. Vide igitur hic quoque q̄ diligenti rem distinctione signauerit, dicendo, vt videatur ab hominibus: etiam si ostia cubiculi tui obseres, hac tamen te cautione vult tenere virtutem, vt etiam mentis tue ianuas claudas. Nam cum vbiq; opportunum sit ab inani gloria liberum habere pectus, ac vacuum: tamen in oratione præcipue. Qui enim absque hoc etiam vitio frequenter erramus, & auocati per diuersa distrahimur: si cum hac quoque ægritudine ingrediamur ad orandum, ne ipsi quidè preces nostras audire poterimus: si verò eas nõ audimus ipsi qui petimus, quemadmodum vt a deo audiantur, rogamus? Et tamen sunt quidam qui post tot, tantasq; denunciationes dei, tam sint in orationibus impudentes, vt etiam latentes corpore, omnibus se faciant voce manifestos, tumultuose omnino clamantes, seseq; ridiculos voce facientes. Nõnne cernis quemadmodum publice quoq; si quis ita ad quilibet accedat petendo, cumq; magna quippiam voce poscendo remoueat a se illum, cui tumultuosius supplicabat? quod si idem iste quietè id ipsum etiã faciat, ac modestè: tunc potius inflectet eum qui potest tribuere quod rogatur. Nõ igitur gestibus corporis, neq; clamoribus vocis, sed intentione optime voluntatis orationum vota reddamus: non cum sonitu oris, ac strepitu: non ad tam importunam ostentationem nostri, atq; iactantiam proximos nobis clamore appellemus: sed cū omni modestia, & contritione mentis, lachrymisq; secretis. Sed doles animo, & omnino non potes a clamoribus temperare: immo verò maxime dolentiū est, illo vtiq; morado orare quo dixi. Nam & Moses dolebat, cumq; tacens oraret, audiebatur, & propterea ad illum dixit deus:

Exo. 14. d. xit deus: Quid clamas ad me? Anna quoq; cum vo
1. Reg. 1. b. cem nullam prorsus emitteret, omnia tamen quæ

A voluit, impetravit: quia scilicet sola, & tota mente clamabat. Abel verò non modò tacens, sed etiam
Gen. 4. a. b. & Heb. 11. defunctus orabat: & tamen sanguis eius emittebat
a. vocem omni prorsus buccina clariorè. Clama igitur

Iohel. 2. c. & tu sicut ille sanctus, nequaquam omnino pro
Psal. 129. a. hibeo. Dirumpe, vt propheta præcipit, cor tuum,

& non vestimeta tua. De profundis, inquit, clamaui ad te domine. De imo prorsus corde vocentur hæc, & proprii pectoris contentus arcano, orationem tuam fac esse mysterium. Non consideras, vt coram regibus quoq; omnis coërcetur tumultus, & maximum vndiq; silentium commendetur? Et tu igitur regalem ingressus aulam, non eam que in terra est, sed illam quæ multò est terribilior, videlicet in cælo, plurimum reuerentiæ atq; ordinationis ostende. Vnus enim es ex angelorum choro, atq; archangelorum socius effectus, cū Cherubin

B quoq; atq; Seraphin canis. Omnes nãq; isti cælorum populi maximum ordinem per cuncta cõseruant, cum timore ac tremore multo, regi omnium deo cœleste illud carmẽ, & sacros semper hymnos canendo. Istos igitur tempore orationis admisce, & mysteriorum eorum imitator efficere. Non enim homines oras, sed deum certè vbiq; præsentem, & antequam vox tua insonet audientem, omniaq; cordis arcana cernentem. Si ergo sic oras, plurimam accipies profectò mercedem. Pater, inquit, tuus qui videt in abscondito, reddet tibi in palam.) Non ait, donabit tibi: sed, reddet, inquit. Debitorem tibi eum quippe constituit, teq; magno pro hoc etiam honore donauit. Quia enim ipse inuisibilis est, vult orationem quoq; tuã a nullo omnino sentiri. Deinde ipsa etiã orationis verba cõmemorat. Orãtes ergo, nolite multũ loqui, sicut Ethnicici faciunt.)

Supra. a. Cum superius de elemosyna certa ratione etiam differeret, tantummodo pestem illam quæ de vanæ gloriæ nasci solet amore compesceat, nihilq; aliud adiecit: neq; enim dixit, vnde oporteret elemosynam facere: de laboribus profectò iustis, non de auaritia, nec rapina. Hæc siquidem res nulli erat prorsus ambigua, quanquam ipsam satis iam superius commendasse videatur, cum esurientes sitientesq; iustitiam appellauit beatos. In oratione verò quiddam etiam aliud iunxit, multiloquium vtiq; coërcendo: & sicut ibi hypocritas, ita hic Ethnicos notauit, vt vtrunq; auditorem personarum vilitate suffunderet. Quia enĩ vt alia multa, ita hoc quoque vel maxime animum tangit, ac mordet, cum scilicet aliquis desperatis hominibus comparatur: hinc eos præcipue a vanissimis ostentationibus subducit. Battologiam verò hic loquacitatem vocauit, qua tunc vtiq; vtimur, cum non vtilia nobis a deo poscimus: vt potentias scilicet adipiscamur, & glorias, & vt superemus inimicos, atque vt multis opibus affluamus, & omnino ea quæ nobis sunt nihil profutura: nouit enim quicquid nobis opus sit.

Tomus secundus.

Super hæc verò videtur mihi longas orationes ventare: longas verò dico, non tempore, sed multitudine & prolixitate verborum: perseuerare quippe oportet quæ sunt vtilia poscentes. Oratione, inquit, instate. Nã & ipse dominus ad viduẽ illius, & im-
Coll. 4. a. Lucæ. 2. e. misericordis & crudelis iudicis nos mittit exẽplũ, vt orationis instantiam ex illius interpellationis importunitate commendet. Et cum intẽpẽsta nocte venisse aliquem dicat ad amicum, eũq; dormientẽ de lectulo suscitasse, illumq; hoc non tam familiaritate, q̄ sedulitate meruisse: nihil aliud omnino, q̄ vt ipse frequenter interpellaretur, admonuit. Non tamen iussit, vt orationem versibus mille cõpositã deferrent ad eum, ipsiq; recitarent. Hoc enim omnino reprobauit dicendo: Putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Scit enim, inquit, pater vester quid vobis opus sit.) Et si, inquit, ille nouit, cuius tandẽ rei gratia nos oportet orare: Vt scilicet deum non doceas, sed inflectas, vt familiaris efficiaris interpellationis frequentia: vt humiliter orando, vtq; peccatorum tuorum sape recorderis. Vos autem cum oratis, sic orate.)

Homilia. xx. de oratione dominica, ex capite. vj.

Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum.) Vides nempe quemadmodum continuo animam auditoris erexit, quem totus omnino beneficij inter principia ista commonuit: patrem quippe dicendo, & veniã peccatorum, & pœnarum interitum, & iustificationẽ, & sanctificationem, & liberationem, & filiorum adoptionem, & hæreditatem dei, & fraternitatem cum vnigenito copulatam, & sancti spiritus donam largissima, vno sermone signauit. Impossibile est enim deum patrem vocari ab eo, qui nõ omnia hæc bona fuerit consecutus. Duplici igitur modo eorum animos accendit, ex eius scilicet quem patrem nominant diuinitate, & magnitudine beneficiorum, quibus ipso donante potiuntur. Cum verò deũ esse dicit in cœlis, non ibi eum hoc dicendo concludit, sed a terris abducit orantem, eumq; supernis habitaculis, ac regionibus affigit excelsis. Similiter etiã docet generalem orationem facere pro fratribus. Non enim dicit, pater meus qui es in cœlis: sed, pater noster qui es in cœlis: vt pro communi scilicet corpore precem fundas, & vbiq; non tam propria commoda, q̄ proximorum petas. Quo quidẽ ipse & inimicitias interimit, & superbiam reprimat, & explodit inuidiam, & introducit matrem honorũ omnium charitatem, & humanarum rerum inæqualitatem prorsus expellit, & mirã regis cū pauere æqualitatem honoris ostendit, si tamen in maximis, & ad æternam gloriam necessarijs communionem sociemur. Quid enim noxæ de terrena ignobilitate metuendum est, quando cœlesti omnes nobilitate cõiungimur? cumq; nullus alio amplius de illo honore possideat, neque locuples paupere, neq; dominus seruo, neque iudex ministro, neque rex milite,

G milite, neq; philosophus barbaro, nec sapiens imperito. Cunctis enim vnam atq; eandem nobilitatem donauit deus, cum dignatus est omnium pater vocari. Postquam igitur istius eos nobilitatis admonuit, per quam dati quoq; coelitus domi species comprehendit: postq; illis aequalitatem inter fratres honoris ostendit, & vtilitate charitatis inseruit: postq; eos & abduxit a terra, & coelo prorsus affixit: consideremus quid nam eos postulare praecipit: quam hoc loco sermo ipse facile possit totius disciplinae virtutis inserere. Nam qui communem patrem nominat deum, videtur se idoneum profiteri qui congruum meritum conuersationis ostendat, ne scilicet tanta nobilitate indignus appareat: sed qui potius par gratiae praestet & studium. Sed contentus hoc solo non fuit, siquidem addit & caetera:

Sanctificetur nomen tuum.) Digna prorsus eo qui eum patrem appellauit oratio, nihil omnino prius quam pro illius gloria supplicare, omnia vero reliqua secundo loco ducere, infraq; laudes eius numerare. Sanctificetur quippe, est glorificetur. Qui quidem gloriam propriam maiestatis suae plenam semper obtinet, & aequalem iugiter permanetem. Rogare autem orantem iubet, vt & per vitam nostram glorificetur: quod etiam superius profecto

Supra. 5. b commemorauit, dicendo: Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificet patrem vestrum, qui in coelis est. Nam & Se-

Esate. 6. b raphin glorificantia deum, hac voce resonant: Sanctus, Sanctus, Sanctus. Sanctificetur igitur, hoc est dicere, glorificetur. Dignare, inquit, vitam mundanae conuersatione seruare, vt per nos cuncti te omnino glorificent. Quod rursus philosophiae perfectae est, tam irreprehensibilem omnibus exhibere vitam, vt eam singuli quicq; mirantes, dominum de seruatorum sanctitate collaudent. Adueniat regnum tuum.) Hoc quoq; gratissimi omnino serui est, neq; inherere praesentibus, neq; magnam aliquid ea quae

I videntur putare: sed ad patrem semper vrgeri, semperq; in futura gestire: quod certe de optima oritur conscientia, & mente terrenis omnino rebus exuta. Hoc igitur & Paulus per singulos desiderabat

Rom. 8. d. dies, propterea q; dicebat: Et ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptione filiorum expectantes, redemptionem corporis nostri. Qui enim isto amore succenditur, neque vitae huius operibus inflatur, neque humiliatur aduersis: sed tanquam in ipso iam coelo habitans, vtriusque huius inaequalitatis immunis est. Fiat voluntas tua, sicut in coelo & in terra.) Videturne optimam consequentiam? Nam cum desiderium imperauerit futurorum, atq; ad perfectionem illam nos iusserit semper vrgeri: quando tamen illuc non pergimus, etiam hic degentes iubet conuersationem cum caeli habitatoribus habere commuere. Nam desiderari quidem conuenit coelos, & ea quae habentur in coelis: tamen & antequam superna illa praestet habitatio, coelum quodammodo fieri iussit a terra, vt scilicet ta-

les sint etiam dum in ea degunt, ita & omnia faciant & loquantur, quasi qui prorsus conuersentur in coelo. Denique pro hoc etiam esse dominum deprecandum. Nihil est etiam quod propter terrenarum rerum habitaculum ad supernarum virtutum perfectiones homines prohibeat peruenire: est quippe possibile, vt in terrarum adhuc regione degentes, quasi iam in coelis habitent, ita cuncta perficiant. Quod igitur dicit omnino etiam tale est: Sicut ibi sunt omnia liberè, & non alia quidem audiunt angeli: alia vero etiam contemnunt, sed voluntati cedunt diuinae, & in omnibus obsequuntur: potentes, inquit, virtute, facientes verbum Psal. 102. d. eius. Sic etiam nos effice dignos, qui non ex dimidio, sed prorsus ex integro ea quae in tua sunt voluntate, faciamus. Vidisti nempe quemadmodum & humilitatem docuerit, ostendens quia perficere virtutem non nostri sit studij tantummodo, verum etiam gratia dei. Et rursus communem omnium curam vnumquemque orantium suscipere L praecipit. Non enim dixit, fiat in me, vel in nobis voluntas tua, sed prorsus vbiq; terrarum: vt scilicet eradicetur error, & veritas inferatur, atque vndique vitij explosis, virtus reuertatur, inque illius cultu nihil prorsus terra distet a coelo. Si enim hoc, inquit, fuerit: nihil, quantum spectat ad meritum, superna ab inferioribus discrepabunt, & si sit habitantium natura dissimilis, cum scilicet alios nobis angelos terra demonstret. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.) Quoniam dixerat, sic fiat voluntas tua & in terra, quemadmodum seruatur in coelo: id autem loquebatur hominibus carnis fragilitate circumdati, ac necessitati naturae interim subiectis, nec eandem habentibus impassibilitatem qua angeli perfruuntur: praecipit quidem sic dei a nobis fieri iubet, vt etiam ab illis dicit impleri: condescendit vero etiam naturae fragilitati. ac si diceret: Conuersationis quidem diligentiam eandem a vobis efflagito, non tamen impassibilitatem requiro. Neque enim concedit istud fragilitas ipsa naturae, quae necessario certe cibo indiget sustentari. Tu vero considera quemadmodum etiam carnalibus rebus plurimum spiritale societur. Non enim propter diuitias atq; delicias, non ob preciosam vestis ornatum, sed pro cibo duntaxat quotidiano iussit orari: & idcirco subiunxit, Panem nostrum quotidianum. Neque hoc tamen fuit sermone contentus, sed adhuc signantius addidit dicens: Da nobis hodie.) vt nequaquam illos vltioris diei cura contereret. Cuius enim diei spacium vsurum esse te nescis, quam ob causam illius sollicitudine torquearis? Hoc etiam in consequentibus prolixius imperauit, dicens: Nolite solliciti esse, inquit, in crastinum: volens etiam nos vndique accinctos esse, & quibusdam velut pennis fidei instructos, semper ad caelestia subuolare, nec amplius indulgere naturae, quam a nobis ipse necessitatis vsus exposcit. Deinde quia contin-

git,

A git, vt etiam post regenerationis lauacrum delinquatur, plurimum hic quoq; miseratiois ostendens, etiam pro peccatis, misericordem deum interpellare nos praecipit. Sequitur enim: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.) Vidisti certe cumulum misericordiae, post tantorum quippe abolitionem malorum, & ineffabile gratiae largitatem, iterum peccatis dignatur ignoscere. Quia enim fidelibus oratio ista conueniat, & ecclesiae regula ipsa testatur, & ipsius orationis exordium. Nondum quippe initiatus baptismatis sacramento, non potest deum patrem vocare. Si igitur fidelibus haec aptatur oratio: orant autem ministerio consecrati, vt eis peccata donentur: manifestum est, quia neque post baptismum remedium poenitentiae denegatur: nisi enim hoc docere voluisset, nunquam sic praecipisset orari. Quia vero commemorat quemadmodum peccatorum veniam consequamur, pronamq; hanc viam nobis praestat ac B facile, & nosse profecto se, & docere declarat, posse etiam post baptismum commissa peccata deleri: idcirco enim hunc modum supplicationis induxit: de peccatis vero nos proprijs admonendo, bonum humilitatis insinuat. Vt vero remittamus alijs imperando, ab omni nos liberat recordatione nequitiae: dum vero nobis indulgentiam pollicetur, bonis nos prorsus spebus attollit, & exemplo ineffabilis misericordiae dei, nos etiam ad dandam peccantibus in nos veniam cohortatur. Quod enim maxime animaduerti conuenit, istud profecto est: quoniam singulis quibusque sententijs perfectionem virtutis includens, etiam in praecedentibus malitia nos prohibuerit recordari. Nam & sanctificari per nos nomen dei, perfecta est conuersationis integritas. Et voluntatem eius fieri, id ipsum rursus amplectitur: & posse deum patrem vocare, immaculae conuersationis indicium est. In quibus prorsus omnibus comprehensum est, vt C his qui in nos peccauerint, desinamus irasci. Nec tamen haec dixisse contentus est, sed abundantius ostendere volens, quantam huius rei curam gerat, id ipsum etiam specialiter inculcauit: postquam impletam orationis formulam, nullius prorsus mandati meminit, nisi istius certe, quod ad dandam nos veniam concitauit: ait quippe, Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester caelestis peccata vestra. Itaque a nobis tota haec res sumit exordium, futurumq; de nobis, in nostra est potestate iudicium. Nec enim vel irrationabilis quispiam, aut in magno aliquo, aut in exiguo delicto de iudicio dei conqueri posset, ipsum reum dominum illius fecit esse sententiae. Quemadmodum, inquit, tu tibi ipse iudicaueris, ita etiam tibi iudicabo. Si enim dimiseris conseruo tuo, a me quoque eandem gratiam consequeris: & certe nequaquam istud aequale est. Tu enim remittis, cum certe quoq; ipse remissione indigeas: deo vero cum nullius vnquam indigeat, ignoscit: tu conseruo re-

mittis, deus seruo. Et tu quidem mille peccatorum D reus, deus vero ab omni peccato prorsus extraneus: & tamen sic quoq; abundantiam propriae miseratiois ostendit. Nam cum certe possit absque hoc quoq; tibi omnia peccata dimittere, vult tamen beneficium etiam per ista conferre, mille tibi occasiones mansuetudinis suae ac pietatis ministras, dum modo hoc quod in te est belluinum, depellat, & iram qua flagras extinguat, teq; vndiq; tuis membris reatungat. Quid enim, quaeso, diciturus es, cum a proximo aliquid passus fueris iniuste? tunc quippe peccatum est: si vero iuste, ne peccatum quidem est. Fac ergo te iniuste aliqua perpeffum: talia proculdubio sunt quae etiam tibi a deo poscis remitti, multoq; maiora. Sed ante ipsam quoq; veniam non exigua donatus es gratia, edoctus scilicet humanam habere mentem, & omnem mansuetudinem eruditus. Supra haec vero etiam merces tibi in futuro ampla tribuetur: dum nullius a te exigetur ratio peccati. Quo no igitur digni supplicio sumus, cum E tali nobis a deo potestate donata, ipsi salutis nostrae efficiamur proditores? Quemadmodum vero in alijs causis, vt audiamur, rogamus, qui nobis ea ipsa quorum domini sumus non impendimus? Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo. Quoniam tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula, Amen.) Hic iam nostrae nos profecto humilitatis admonuit, vt scilicet reprimeret indomitae mentis tumorem. Docet enim non quidem nos recusare certamina, nec tamen in ea audacius infilire: hoc enim modo & nostra incipiet clarior esse victoria, & diaboli infelicior pugna ridebitur. Nam protractos siquidem, in medio viriliter stare oportet ac fortiter: non prouocatos vero quiescere, & tempus expectare certaminis, vt nos & vacuos ostendamus amore gloriae, & plenos virtute constantiae. Malum vero hic diabolus vocat: docens nos cum eo habere praedium, nullo vnquam foedere dirimendum, & ostendens quia non sit talis ille natura. Cum enim omnis malitia de motu voluntatis oriatur, ostenditur bonae absq; dubio esse naturae, etiam qui malus vocatur: quod certe dicitur merito propter redundantiam malignitatis. Et quia cum nihil sit lesus a nobis, incosciliabili aduersum nos certamine praeliatur: & idcirco non dixit, libera nos a malis, sed a malo: nos videlicet erudies, nusquam aduersus proximos amarius commoueri propter ea quae ab illis patimur mala: sed ab istis in illum transferre inimicitias, quasi in cunctorum scilicet caput, & causam malorum. Postquam inimici nos commemoratione permouit, desideriamq; a nobis omnem prorsus excludit: rursus mentem nostram confirmat, ac suscitatur illius nos regis cui fideliter subdimur, comonendo, eumq; omnibus potentior esse monstrando. Tuum est regnum, & potentia, & gloria.) Si igitur ipse est regnum, nihil propter oportet timeri, vt pote existente nullo qui ei repugnare possit, sibiq; imperium vendicare.

G care. Quando enim dixit, tuum est regnum: ostendit illum quoque impugnatorem nostrum, ipsi tamen esse subiectum, etiam si repugnare videatur, sinente interim hoc deo. Nam & ille vnus de numero seruatorum est, licet reorum iam, atque reproborum. Nec audebit aliquando super vnum irruere cõseruum, nisi prius ab omnium domino acceperit potestatem.

Mat. 8. d.
& Lucæ
8. c.
Iob. 1. a.

Et quid ego de conseruis loquor? ne aduersus porcos ille quidem sumpfit audaciam, priusquam permitteretur à domino. Neque in bouem, neque in ouium greges, nisi potestatem super ea re accepisset. Si igitur mille adhuc esses gradibus inferior, deberes tamen iure considerare talem habens regem, qui facile omnia etiam per te possit efficere. Quoniam tuum est regnum, & potentia, & gloria in secula, Amen. Non enim tantummodo de instantibus te malis seruat, verum etiam te clarum potest facere, & in omnibus gloriosum. Sicut enim potentia eius est maxima, ita etiam ineffabilis gloria, & hæc cuncta perpetua, nec villo vnquam sine soluenda. Vides quæ-

H admodum vndique spiritalem athletam perunxerat, atque ad confidentiam præparauit? Deinde quod paulo ante memorauit, volens dominus ostendere, quod super omnia memoriam malitiæ detestatur, eaque apud illum prorsus exosa sit: & è regione cunctarum omnino præcipuam aduersantem huic vitio virtutem diligit: post orationem ipsius nos rursus virtutis admonuit, & de constituta nimirum poena, & de proposita gloria auditorem ad obedientiam mandati huius inducens. Si, inquit, dimiseritis hominibus, & pater vester cœlestis dimittet vobis: si verò non dimiseritis, neque ipse dimittet vobis peccata vestra. Idcirco & cœlos rursus commemorauit, & patrem: vt hinc quoque auditorem pudore suffunderet, si cum tanto sit patre generosus, ad malitiam feritate rapiatur: atque ad cœlum vocatus, terrena & carnali prorsus mente vilescat. Non solum quippe gratia dei esse filios, verum etiam oportet operibus. Nihil autem est quod sic dei similes faciat, vt malignis atque lædentibus esse placabilem, sicut etiam paulo ante præmonuit cum diceretur:

Iciat, vt malignis atque lædentibus esse placabilem, sicut etiam paulo ante præmonuit cum diceretur: **Deus solem suum oriri facit super bonos & malos.** Propterea & per singula quoque verba nos comonens, facere preces iubet dicendo, Pater noster: & fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra: & panem nostrum quotidianum da nobis hodie: & dimitte nobis debita nostra: & ne nos inducas in tentationem: & libera nos à malo. Plurali vbi que numero nos vti docens, vt proximis per cuncta placati, ne vestigium quidem in nobis iracundiæ relinquamus. Quanto iam ergo inuenimur digni esse supplicio, post hæc omnia non modò non remittentes, verum etiam de inimicis à deo vindictam rogantes, & velut ex diametro legem transgredientes? Et hoc cum ille cuncta & faciat, & dicat, ne ipsi inuicem aduersum nos seditionibus infremamus. Quia enim charitas omnium mater bonorum, ea quæ illi incommodant tollens, vndique nos in vnum congregat copu-

lando. Non est enim aliquis, omnino non est, non pater aliquis, non mater, non amicus, non alius quisquam, qui ita nos aliquando dilexerit, quemadmodum ipse qui fecit nos deus. Et hoc de his ipsis quæ præcipit, potest maximè relucere. Si verò in cœteris mihi obieceris ac dolores, cæteraque vitæ præsentis incommoda: considera in quântis illum quotidie offendas, & vltèrius mirari defines, etiâ si plura horum mala videris irrogari: sed cum bono aliquo perfrueris, tunc potius stupebis, atque miraberis. Nunc verò ad incumbentes quidem clades, & comota sapius bella respicimus: peccata verò quibus deum saepe offendimus, quotidie non videmus, & idcirco propter ipsa frequenter affligimur. Quod si vnus saltem diei nostra vellemus peccata numerare, tunc optimè disceremus quantum rei essemus malorum. Itaque etiam si alia vnus cuiusque vestrum peccata præteriens, ea quæ hodie fecistis ostendero, & certè ignoro quid vestrum vnus quisque commiserit: sed tamen tanta est copia delictorum, vt ille quoque qui non diligenter cuncta etiam cognoscit, multa tamen ex eis possit intelligere. Quis igitur nostrum non habuit in oratione desidiâ? Quis non superbiæ est inflatus tumore? Quis non inanis gloriæ aurula ventilatur? Quis non de fratre detraxit? Quis non concupiscentiam admisit malignam, vel impudicis oculis aspexit? Quis non inimici cum passione animi recordatus est? Quis non emuli sui aut cruciatus est prosperis, aut delectatus aduersis? Sin autem & in ecclesia constituti, & breui in tempore tantorum efficiamur malorum rei: quales tandem nos futuros putamus, cum hinc fuerimus egressi: tunc fluctu patimur in portu: cum exierimus in pelagus illud malorum, forum dico, & vrbana negocia, & domesticas curas: putamusne nos saltem ipsos poterimus agnoscere? Verum tamen tot, ac talium peccatorum compendiosam nobis ac facilem deus viam liberationis dedit, totiusque laboris alienam. Quis enim labor est fratri indulgere conturbanti? labor quidem in remittendo nullus, in retinendo verò inimicitias maximas. Siquidem iracundiâ liberari, magnam meti reddit quietem, & valde hoc est facile volenti. Neque enim necesse est maria transfretare, nec longi itineris peregrinationem subire, nec montium excelsa conscendere, nec pecuniam impendere, nec corpus incendere: sed sufficit velle tantummodo, & omnia continuo peccata deleta sunt. Si verò non solum ipse non ignoscas, verum etiam contra illum interpelles deum: quam iam, quæso, spem habebis salutis, qui etiam in eo ipso tempore, quo deo supplicas, eumque tibi propitiari cupis, maiores illi irascendi causas ministras? habitu quidem circumdatus supplicantis, voces verò insonans bestiales, & contra temetipsum maligna illa verborum iacula cõtorquens. Idcirco igitur & Paulus cum de oratione loqueretur, nihil magis quam istius mandati custodiam flagitauit. **Leuantes, inquit, puras manus sine ira**

1. Timot.
2. b.

A sine ira & disceptatione. Si enim ne tunc quidem iram remittis, cum misericordiam postulas, sed & valde malitia recordaris, & hoc scies quod aduersus te ipsum gladium dirigas: quado iam effici misericors poteris, pessimum quoque istud venenum malignitatis expuere? Quod si nec dum isti vitij magnitudinem deprehendisti: considera cum id ipsum in homines admittitur, & tunc saltem cumulum deo à te illatæ videbis iniuriæ. Si tibi certè hominum quispiam supplicaret, aut vt ei misereris exposceret, deinde cum humi stratus iaceret: subito videret inimicum, tibi que iam supplicare desineret, in illius verò cædem totus irrueret: nonne ad maximam te iracundiam concitaret? Hoc igitur etiâ deo accidere similiter opinare. Nam tu quoque deo supplicas, interea supplicationem relinquas, & sermonibus cædis inimicum: ac dei leges prorsus inhonoras, qui omnem aduersus contristatos iracundiam præcepit remitti, inuocans eum ac rogans, vt præceptis suis faciat ipse contraria. Nec tibi ad supplicium satis est, quod dei legem ipse transgredieris, sed deum quoque vt hoc faciat, deprecaris. Nunquid etiam ipse eorum quæ imperauit oblitus est? Nunquid homo est qui illa præcepit? Deus profectò est qui cuncta cognoscit, quique cum omni diligentia sua vult mandata seruari, tantumque abest, vt faciat illa quæ postulas, vt te, qui hæc dicis, tantum quia dicis auerteret oderitque, poenamque abs te reposcat extremam. Quis igitur obtinere tu ab illo quæris, quæ summo cum studio vitanda esse præcepit? Sed sunt quidam qui in tantam deuenere vecordiam, vt non modò aduersus inimicos orent, sed etiam filijs mala sapius imprecentur, vt rorunq; si daretur, sanguinem degustare cupientes, quinimodò gustantes. Neque enim dixeris, quia dentes corpori non infigas dolentis: quantum enim ad votum spectat animi, id quoque multò est sauius. Profectò fecisti rogans desuper aduersus illum iram venire, eumque mortis supplicio mancipari, omnemque illum domum pariter euerti. Cum igitur hæc facias, nonne cunctis moribus sauiora: nonne telis omnibus sunt amariora? Non ita docuit Christus, non ita os tuum præcipit cruentari: quadoquidem oribus humanarum pastu carni cruentatis linguæ sunt huiusmodi sauiora. Qui igitur fratrem salutas, quemadmodum dominicum sanguinem gustas, qui tu sacra mysteria attingis, tam dirum mente gerens venenum? Cum enim dicas deo, dirumpe viscera eius, domumque subuertere: omniaque illius repete disperde, cum mille illi impreceris interit, nihil prorsus ab homicidia differis, immo in nullo distas à fera quæ vesci hominibus cõsuevit. Quiescamus igitur ab hæc ægritudine, vel furor: & beneuolentiam quam erga cõtristatos fratres imperat, ostendam: vt patri nostro, qui est in cœlis, efficiamur similes. Quiescamus autem si proprietarum voluerimus meminisse culparum, si cum diligentia cuncta in nobis studuerimus peccata disquirere, quæ & domi facimus, & publice:

quæ in foro, quæ in ecclesia: etsi non ob aliud prorsus, propter eam tamen quam hic haberi ostendimus negligentiam, impatientiamque mentis extremas luere poenas merebimur. Nā prophetis certè psallentibus, & docentibus apostolis, & deo nobis loquente erramus foris, inque animum nostrum secularium inducimus negociorum tumultus. Ac ne tantam quidem adhibemus dei legibus reuerentiam, quantum regijs edictis spectatores adhibent in theatris. Ibi quippe cum leguntur hæc literæ, & præfecti, & cõsules, & senatus, & populus, stantes omnino cuncti, maxima cum quiete audiunt quæ leguntur. Et si quis inter alta illa silentia repente profiliens contra regem iniuriosus reclamet, supplicia extrema perfoluet. Hic verò cum literæ cœlestes legantur, vndique resulant tumultus. Et certè ille qui misit ista præcepta, longe est rege sublimior, & theatrum illud honoratius. Non enim tantummodo homines, sed angeli spectant, & victoriæ ipsius gaudia, quæ literis his nunciantur multò sunt triumphis præsentibus lætiora: propter quod non homines solum, sed & angeli, & archangeli, & populi cœlorum, cunctique prorsus qui habitamus in terris communem omnium laudare regem iubemur. Benedicite, inquit, domino omnia opera eius. Haud quippe sunt exigua quæ fecit, sed cuncta & sermonem, & intellectum, & mentem supergrediuntur humana: & hæc quotidie prophetæ varijs modis prædicant, & vnusquisque eorum clarum hoc canit trophæum. Nam hic quidem dicit: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et, dominus fortis & potens, dominus fortis in prælio. Hic verò, & fortium, inquit, diuidet spolia. Venit enim vt prædicaret captiuis remissionem, & cæcis visum restitueret. Alter verò maximam canes de morte victoriæ, ait: Vbi est, inquit, mors victoriæ tuæ? vbi est inferne stimulus tuus? Alius verò profundum pacis annuncians: Confringet, inquit, gladios in aratra, & lanceas suas in falces. Alter verò ad Hierusalem loquitur: Exulta vehementer filia Sion, prædica filia Hierusalem, quia rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum nouellum. Hic verò eius secundum prædicat aduentum, dicens: Veniet dominus quem vos quaeritis, & quis sustinebit diem aduentus eius? Exultate sicut vituli à vinculis absoluti. Et rursus alter cum admiratione pronunciat: Hic est deus noster, & nemo illi cõferetur. Verum cum hæc, & alia plura dicuntur, quæ certè cum tanto nos oportebat metis tremore venerari, vt nos in terra esse minimè sentiremus: tamè quasi in medio stantes tumultuam foro, & cõfuso strepitu cuncta miscemus: ac de his quæ ad nos nihil attinent colloquentes, omne cõgregationis tepus impendimus. Cum igitur & in exiguis, & in magnis, & auditu, & actu, & publice, & domi, & in ecclesia ipsa tam desides simus, postque hæc omnia etiâ aduersus eos, quibus iubemur ignoscere, impiè oremus: vnde, quæso, habebimus spem salutis, qui tot, tantisque peccatis etiam

Psal. 102. d.

Psal. 67. d.
Eph. 4. b.
Psal. 23. b.

Esa. 53. d.

Osee. 13. d.
1. Corin.

15. b.
Iohel. 3. c.

Zacha. 9. c. & Mt. 21. a.

Mala. 3. a.

Gtis etiam aliud augmentum iniquissimæ istius orationis adiungimus? Adhuc ergo mirari dignū est, cum aliquid nobis ex improviso cōtingat aduersis? An potius mirari nos conuenit, cum non aliquid mali cōtingerit? Illud enim cōsequētia est omnino rerum, hoc verò extra omnem profectò rationē, vt scilicet inimici dei, eumq; continuè ad iracundiā prouocantes, Sole, ac pluuijs, alijsq; ipsius beneficijs perfruamur homines, qui feras ipsas immanitate superātes, aduersum nos mutuo dimicamus, & asfiduis moribus proximorum membra lacerantes, fraterno linguam sanguine cruentamus, post spiritualem certè mentem, postq; tanta beneficia, ac mille promissa. Hæc igitur diligentius cuncta pensantes, euomamus malignitatis venenum, dissoluamus inimicitiarum nodos, & orationes nobis deo congruas offeramus: proq; feritate dæmonū, angelorum mansuetudinem colligamus. Et quamlibet frequenter lædamur & granditer, quæ nostra sunt illorum putantes, proq; mandato isto mercedem nobis considerantes paratam, sedemus iram, & tumentes animi fluctus, pacis tranquillitate reprimamus: vt & presentem vitam absq; conturbatione aliqua transeam: & illuc profecti, talem experiamur deum, quales ipsi erga conseruos existimus. Si verò graue istud atq; terribile, leue illud atque desiderabile ignoscendo faciamus, & iamiam fiducia quæ ad deum est, nobis ianuam recludam. Quod quia non obtinuimus abstinendo à peccatis, hoc cōsequemur his qui in nos peccauerint remittendo: nequaquam istud onerosum est. Itaque etiam inimicis nostris beneficia præstantes, plurimam nobis ibi misericordiā præparemus: sic enim & secundum præsentem vitam cunctorum dilectione potiemur, & præ cæteris ipse omnium deus & amabit nos, & coronabit, & futurorum bonorū possessionem donabit: Quæ omnibus nobis contingat mereri, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia. xxj. ex cap. vj.

Quoniam autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocrite tristes. Exterminant enim facies suas, vt appareat hominibus ieiunantes. Gemitus prorsus hoc loco, & amarum quiddam immigire nos conuenit. Nō solum enim hypocritas imitatur, sed illos quoq; simulatione ipsa transimus. Noui enim, pluresq; noui non ieiunantes modò, idq; ipsum omnibus ostentantes: sed non ieiunantes quoq;, & personam sibi ieiunantium nihilominus induentes, ac peccato ipso grauiorem sibi excusationem parantes. Ne, inquit, scandalizem multos id facio. Quid agis? Diuina lex est ista præcipiens, & tu hominum metuis offensam: & custodiens quidè præceptū dei, scādalizare te putas, trasgrediens verò scādalis liberaris? Et qd hac vecordia possit esse deterius? Quandiu igitur à tam foeda simulatione nō desinis, qui ipsis quoq; hypocritis horribilior effe-

ctus es, quiq; maximū huius vitij intelligēs cumulum, ipsius verbi non erubescis sonum? Non enim tantummodo simulare te dixit, sed amplius huiusmodi volens castigare figmenta: exterminant, inquit, facies suas, hoc est corrumpunt, atque dispergunt. Si verò faciei corruptio est propter inanem gloriā pallidum apparere quenquā: quid nam dicendum est de fucis, atq; picturis corrumpentibus facies foeminarū in perditionem iuuentū lasciuorū? Nam hi quidem qui ostentāt pallorem ieiunij, semetipsos tantummodo: hæc verò & seipsas, & eos à quibus videntur, interimunt: propter quod vtrinq; pestē multo cum studio nos oportet effugere. Neq; enim nos nō ostentari solummodo, ac latere præcipit: quod fecit & supra. Nā de elemosyna quidè loquens, non simpliciter hæc posuit: sed cum dixisset, Attendite ne faciatis coram hominibus, addidit: vt videamini ab eis. In oratione verò atq; ieiunio nihil tale signauit. quare istud? Quia elemosynam quidem impossibile est omnes latere: orationem verò atq; ieiunium, secretum esse possibile est: sicut enī cum dixisset, Nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua: non de manibus id dixit: sed studium, quod omnes celari oportet, expressit. Dumq; cubiculum ingredi iussit, non omnino, nec principaliter tantummodo iussit istuc orari, sed id ipsum rursus explicuit: ita hic quoq; cum vngi iusserit, nō vt vngamur omnino præcepit: siquidem inueniremur omnes hanc præuaricari legem, & illi ipsi qui certè præ omnibus illā custodire decertant, populi profectò monachorū, qui in secreta montium recesserūt. Non hoc itaq; præcepit, sed quia mos iste apud veteres fuit, vt lætitiæ suæ tēpore sapius vngerentur, quod facile & sancti Dauid, & Danielis, docetur exemplo: præcepit vngi, non vt hoc omnino faciamus, sed vt semper omni cum diligentia bonum hunc thesaurum studeam occultare: atq; vt hoc ita se habere cognoscas, ipse id quod sermone præcepit, operè compleuit. Et cum per quadraginta dies ieiunasset latenter, nec faciem suā lauasse, nec caput legitur vnixisse: sed tamē cum ista non fecerit, supra omnes absq; vlla gloriæ vanitate cuncta perfecit: quod certè etiā nobis præcipit, hypocritas in medium proferēdo, nosq; ab hoc vitio duplici abstrahendo. Nam & aliud quiddam hypocritarum appellatione notauit, non solum rem ipsam esse ridiculam, damnosamq; verum etiā imposturam non diuturnā esse monstrādo, per quod certè auditorē à maligna hac cōcupiscentia prorsus abducit. Tandiu enim hypocrita clarus apparet, quandiu assistit spectantium multitudo, immo nec tunc quidem: tunc coram omnibus clarus est. Norunt enim videntium plurimi, qui sit, quem nō esse se simulet. Verūtamen theatro illo subitò dissoluto, qualis sit manifestissimè omnib; reuelatur. hoc igitur gloriæ cupidus pati prorsus necesse est. Nam hinc eis omnino manifesti sunt, quia nō hoc sunt quod videntur, sed tantummodo sub hac student

1. Reg. 16.
c. & 2.
Reg. 21.
& 5. a.

Mat. 4.

Adeant latere persona: multo autem magis capiendi sunt in futuro, cum nuda omnia apparuerint, atq; perspicua. Sed aliud quoq; eos ab hypocritis prorsus abducit, dum videlicet ostendit facile hoc esse præceptum. Neq; enim extendens dierū continuatione ieiunium, longius illud fieri iubet, sed admonet, ne ipsius ieiunij corona depereat: itaq; quod solum videtur onerosum, hypocritis nobisq; cōmune est. Nā & illi vtiq; ieiunāt: quod verò est leuissimū, ne scilicet laborantes mercede priuemur, hoc nobis dominus imperauit, laboribus quidem nostris addens nihil, mercedem verò nobis cum omni cōgregans cautione: neq; incoronatos, sicut hypocritas abire permittens, atq; illorū nos esse imitatores volens, qui in Olympio agone decertant: qui tanto certè populo confidente, tantisq; principibus vni placere festināt, victoriā scilicet eorū brauijs splendētib; honorāt: cum certè ille longè sit inferior nostri spectatore certaminis, cui vt velis tuā monstrare victoriā, duplex te causa & grandis inuitat: quia scilicet & solus ipse est, qui possit brauius honorare victorem, & absq; collatione vlla spectātes omnes dignitate præcellit. Tu verò te alijs ostētas, non modò te nihil iuuantibus, sed etiā multo profectò lædentibus: attamen ne hoc quidem, inquit, veto. Nam et si etiam omnibus vis placere, expecta paululum, & ego istud tibi maiore copia, & cum maxima quidem mercede prestabo. Nunc verò ab ea te istud quæ ex me est laude diuellit, vt contra humanā gloriæ neglectus despectusq; coniungit, per quod in futuro quidem plurima cum licentia laude omnium perfrueris: sed nō mediocriter tamen etiam hinc commodum capeffurus, vbi & humanam hæc, præsentemq; gloriā virtute proculcas, & à pessimo hominū seruitio liberaris, & idoneus operarius virtutis efficeris: nunc verò è regione si humanam gloriā concupiscis, etiam si in solitudine fueris, omni virtute nudaberis. Non enim habes qui spectare, aut laudare, possint: quod certè maximam est iniuriam ipsi facere virtuti, si scilicet eam non propter ipsam, sed propter erarios, funarios, & reliquum platearum vulgus sequaris. Vt enim te mirentur mali, & à virtute procul remoti, ad ostentationē, atq; ad spectaculum tu ipsos quoque aduocas virtutis inimicos: quod certè tale est, quale si esse quispiam vtiq; velit pudicus, non vt pudicitia bonum impleat, sed vt placeat impudicis. Et tu igitur nequaquam elegisses vtiq; virtutem, nisi aduersarijs ei placere voluisses, quā profectò hinc esse admirationi decet, quia quoque à proprijs laudatur inimicis. Admirari ergo debemus eam, vt dignū est, non propter alios vtiq; sed propter ipsam omnino virtutem: quia & nos quando nō propter nosmetipsos, sed propter alios amamur: huiusmodi dilectionem arbitramur iniuriam. Hoc igitur etiam in virtutis ratione consideranda, vt eam neq; propter alios appetas, neq; propter homines obedias deo, sed propter deum po-

titus hominibus. Alioqui si virtutem etiam videaris sequi, nihilominus similis non sequenti, deū in iracundiam cōcitasti. Sicut enim ille non faciēdo inobediens fuit, ita tu non ritē faciēdo. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Quia enim inanis gloriæ morbum fugarat, facile iam contemptum habendi, & mundi consequenter inducit. Nihil quippe ita ad amorem diuitiarū, vt gloriæ cupiditas inflammat. Propter hæc nanq; homines, & seruorū greges, & eunuchorum cateruas, & equos aureis phaleris insignes, & argēteas mensas, & alia magna ridenda conquirūt, non vt expleant necessitatem, non vt capiat voluptatem, sed vt sese possint ostentare quā plurimis. Superius igitur tantummodo, quia misericordē fieri oportet: hic verò & quantum misereri oportet, ostendit dicendo: Nolite thesaurizare. Quia enim importunum erat inter ipsa initia dicendi de contemptu rerū subitò inferre sermonem, propter quandā scilicet auaritiæ tyrannidem: paulatim vitij huius inducit horrorem, ab eoq; liberat egrotantes, ac sensim animū auditoris ingreditur, vt & facilius recipi possit, & gratius. Propterea enim primò quidem ait, Beati misericordes: post hoc verò, Esto consentiens aduersario tuo: postq; illud, Si quis, ait, voluerit tunicā tuam tollere, & iudicio contendere, da ei & palliū: hic verò multo illis omnibus maiora cōmemorat. Nam ibi quidem dixit, quoniam si litem tibi videris imminentem, etiam illa quæ habes indulge: melius est enim iurgio liberari, quā retinere materiā iurgiorum. Hic autem neq; aduersarium, neque in iudicio certantem, neq; alium quenquam omnino commemorans, ipso prorsus docet habēdi gaudere contemptu: ostendens, quia nō tam propter eos, in quos fit ipsa misericordia, quā propter istos quos facere cohortatur ista præcipiat, vt etiam si nemo fuerit lædens, atque in iudicium trahens, nihilominus præsentia contemnamus, eaq; indigentibus ministremus. Et ne hic quidem posuit omnino, sed hic quoque gradatim incedit, ac sensim, & certè cum magnum ostendisset in eremo super hac virtute certamen, attamen non ponit istud, neque adducit in medium. Nondum enim reuelandi ea tempus aduenerat: sed interim cogitationes cordis examinat, consiliatoris magis, quā laboratoris legis vicem hoc sermone custodiens. Dicendo enim: Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi erugo, & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furātur: ostendit & terrenū hunc thesaurum noxæ facile patentem, & cœlestem illum ab omni labe serenum, & tutissimum, vel de loco scilicet, vel de ipsa eminentia præmiorum. Nec tamen vtiq; ad ista progreditur, sed alterū quoq; eius sensum ministrat, & in primis vnde plurimū metuunt, inde illos potissimū cohortatur. Certè hoc, inquit, times, ne decoquatur pecunia, si elemosynam largiaris. Da igitur elemosynā, & tunc pecunia tuta seruabitur, quodq; est amplius, non modò

G non consumetur ipsa, verum etiam maiora incrementa suscipiet. Nam illa quoque quae in caelo sunt habenda commemorat, quod licet modo reticere videatur, postea tamen diligenter inculcat: nunc vero interim adducit in medium, quod eos maxime etiam poterat cohortari, quod scilicet thesaurus eorum maneat inexpensus, per quod etiam ad studium miserationis inuitat. Non enim tantummodo ait, si thesaurum tuum in eleemosynam erogaueris, conferuisti, verum etiam est contrario comminatio: nisi, inquit, erogaueris perdidisti. Et considera ineffabilem sapientiam: non enim dixit alijs illa dimittes, nam hoc quoque dulce nonnunquam homines extimant: sed eos potius aliunde deterret, videlicet ostendens, quoniam neque istud inueniant. Et si enim homines, inquit, nequaquam isti thesauri possent nocere: sunt tamen alia profecto quae noceant, tinea scilicet, & erugo: quanquam enim capi facile species ipsa videatur, inexpugnabilis tamen est, nec cohiberi unquam potest. Et quantalibet contra eiusmodi noxam requiras, nunquam illam valebis arcerere. Quid igitur aurum tinea corrumpitur? Nequaquam profecto, sed quod a tineis non consumitur, asportatur a furibus. Quid ergo? Omnesne spoliatos putamus? Et si non omnes, sed certe quam plurimos: propterea quippe & alium, ut paulo ante dixi, sensum inferens, ait: Vbi fuerit thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Etiam si nihil, inquit, tale contingeret, non tamen exiguum pateris incommodum, terrenis rebus affixus, & seruus factus ex libero, & caelestibus bonis excidens, nunquam de sublimibus cogitare: sed pecunias iugiter, & vsuras, & foenus semper, ac lucra, & redditus tabernarum illiberales, cum ab his omnibus liber possis quietem agitare. Quo quid tandem queat infelicis inueniri? huiusmodi quippe deterius quam quilibet seruus afficitur, tyrannidi huic saeuissimae subiugatus: quaeque omnibus potiora sunt, pariter abijciens, propria scilicet libertatis, ac nobilitatis insignia. Quae tacumque enim tibi aliquis voluerit de veritate disserere, mente pecunijs affixa, nihil ex vtilibus poteris audire: sed quasi quidam canis ad sepulchrum reuinctus, & tyrannide pecuniarum omni catena tenacius illigatus, aduertes te atque poscentes latratibus tuis personas, unum atque idem iuge opus exequens, ut alijs reposita conserues: quo quid unquam possit miserius iudicari? Sed tamen quia hoc celsius erat, quam ut ad illud auditorum mens possit ascendere, & neque custoditi thesauri damnus, neque contempti lucri facile poterat intelligi: sed opus erat sapientiore, ac perfectiore sententia, quae id utrumque perpenderet: sic quidem illa praemisit, ut tamen postea manifestiora subiungeret. Vbi enim fuerit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum. Facit vero illud etiam alio sermone lucidius: Lucerna corporis tui, est oculus tuus. ac si diceret, Ne defoderis aurum tuum, nec quicquam aliud eiusmodi: siquidem tinea illa, & arugini, ac furibus congregabis: si vero has ali-

quo modo pestes effugeris: tuum tamen cor seruitio subiugare, terraeque affigere non omnino effugies. Vbi enim fuerit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum. Igitur si thesaurum tuum condideris in caelo, magna hic mercedem capesceis, quod illuc mente transgredieris, & ea quae ibi sunt cogitas, deique illorum es profectioe sollicitus. Vbi enim thesaurum tuum reponis, illuc transponis & mentem. Caterum si id facias in terra, in ipsa proculdubio totus haerebis. Sed si obscurum putas esse quod dictum est, audi etiam caetera quae sequuntur: Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Quod si fuerit oculus tuus nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est, tenebrae sunt, ipsae tenebrae quantae sunt, & erunt? Ad ea quae sensibilia sunt, sermonem rursus adducit. Quia enim de animo iam dixerat in seruitutem, iam & in captiuitatem, redacto: hoc autem non a multis poterat intelligi, ad ea quae extrinsecus sunt, oculisque proposita doctrinam suam transfert, ut ex istis etiam quae de interioribus dicuntur intelligant. Si enim ignoras, inquit, quanta per hoc inferatur noxa menti, a corporalibus istud addisce. Quod enim oculus corpori, hoc intellectus est animae. Ut enim nequaquam optes auro ornari, veste serica conspici, si sit oculis tibi carendum, sed horum proculdubio sanitatem desiderabiliorem rebus omnibus iudicares: quae si tibi certe depereat, nihil te iam tota vita delectat: quantum hoc magis pro oculis debes mentis efficere? Sicut enim postquam corporalium oculorum lumen extinctum est, omnia iam membra in miseria versantur, ac tenebris: ita etiam mente cecata, innumeris prorsus malis hominum vita cumulat. Quemadmodum igitur in corpore hoc maxime prouidemus, ut oculos habeamus incolumes: sic etiam in anima intellectus conseruamus salutem. Si vero caecamus istum, quo alijs quoque debemus lumen inferre: unde iam ipsi poterimus aspicere? Sicut enim qui caput ipsum fontis obstruxit, totum simul excicauit & fluuium: sic etiam qui oculum mentis tenebris obduxit, omnes quoque vitae istius actus vna confusione caecauit. Propter quod ait: Si lumen quod in te est, tenebrae sunt: ipsae tenebrae quantae erunt? Quando enim lucerna extinguatur, quando gubernator mergitur, quando dux ipse capitur: quae tandem obedientibus supererit spes salutis? Propterea nunc quidem omisit dicere eas, quae diuitijs tenduntur insidias, lites videlicet, ac pugnas: quanquam superius memorauit, etiam ista dicendo, ne forte tradat te iudici & hic ministro, & in carcerem mittaris: sed ponens his omnibus saeuiora, & quae absque dubio semper accidunt, a maligna concupiscentia liberat audientes. Etenim multo horribilius est mentem huic aegritudini mancipare, quam carceris squalore macerari. Et hoc quidem non semper accidit. Illud vero indiuisibile habet cum pecuniae cupiditate consortium. Et idcirco post

A post illud continuo istud locauit, utpote pessimum, & quod omnibus soleat accidere. Dedit enim nobis intellectum deus, ut ignorantiam fugemus e mentibus, ut rectum teneamus iustumque iudicium, atque ad alia huiusmodi dirigamus: & contra diuersarum impugnationum varios incursum, hoc quasi quodam scuto vsi ac lumine maneamus innocui atque muniti. Nos vero tantum hoc dei donum temere prodimus, propter superflua ac vana prorsus. Quid enim prodest auratis armis milites refulgere, cum ducitur rex ipse captiuus? Quod lucrum est ornatae depictaeque nauis, cum ipsius mergitur gubernator? Quae nam illa est bene compositi corporis pulchritudo, cum facies oculos amisit? Quemadmodum igitur si medicum, cuius ad aliorum aegritudines depellendas sanitas necessaria est, ipsum in aegritudine mittas, & in deurato cubiculo, lectuloque argenteo iacere praecipias, nihil proficiet omnino languentibus: ita etiam si mentis principale corrumpens, quo scilicet ingruentibus potes vitijs repugnare, thesauro feceris assidere, non modo nihil omnino profeceris, sed totum prorsus animum leseris. Considerasti nempe quemadmodum propter quae homines habendi maxime cupiditate capiuntur, per haec ipsa praecipue ab ea eos reducit. Cuius, inquit, rei gratia pecunias concupiscis? nonne ut voluptate, ac delicijs perfruaris? Hoc quidem hic penitus non habebis, immo est contrario hinc tibi erit afflictio maior. Si enim oculus effossus nulla feret iucunditate mulceatur, propter miseriam quam de illorum priuatione sentimus: multo id magis in submersione mentis, & caecitate perpetimur. Quam igitur ob causam thesaurum tuum terrae defodis? Ut diligentius, inquit, custodiatur ac tutius. Sed hic quoque contrarium tibi rursus occurrit. Sicut enim & ieiunantem, & largientem, & orantem per ea ipsa ab inani gloria retraxit, per quae illi ipsius cupiditate etiam flagrabant, ac si diceret, quam ob causam ita ieiunas, oras, ac misereris? nempe quia gloriam hominum diligis. Noli igitur ita orare, & tunc eam in futuro maximam consequeris. Sic etiam pecuniae cupidum, per quae illam maxime diligebat, per ea ipsa ab eo studio dehortatur. Quid, inquit, cupis? nempe ut & tua pecunia conseruetur, & ipse delectationibus perfruaris. Haec tibi equidem multo cum cumulo utraque praestabo, si modo ibi repoueris thesaurum, vbi ipse praecipio. Apertius quidem in consequentibus laesionem mentis, quae ex diuitiarum accidit amore patefecit, quando scilicet spinarum lacerationi eas comparauit. Veruntamen hic quoque non obiter id ipsum notauit: ostendens eum qui illis fuerit deditus, tenebris esse circumdatum. Ut enim in tenebris ambulantes, nihil manifeste, vereque conspiciunt, si enim funem viderint, serpentem putant: si inter montes ac praerupta deuenerint, praemoriuntur pauore: sic etiam isti nulla prorsus metuenda cernentes, sola suspitione terrentur. Nam pauperiem contremiscunt, immo non pauperiem

tantum, sed etiam quantulumcumque dispendium. Nam si exiguum aliquid saltem amiserint, magis etiam quam hi qui necessario victu indigent, lamentantur ac desunt. Multi igitur ex diuitibus istis etiam ad laqueum concurrerunt, nequaquam scilicet tantum moerorem ferentes. Sed & iniuriam pati, ac detrimenti aliquid incurrere, ita illis intollerandum videtur, ut ob hoc quoque plurimi vitae istius blandimenta respuerint. Siquidem molles eos, & ad omnia prorsus infirmos diuitiae reddiderunt, nisi quod fortes in solo earum seruitio perseverant. Quando enim ille sibi eos seruire compellunt, nec verbera, nec opprobria reformidant, non ignominiam prorsus ullam, non periculum capitis perhorrescunt: quod certe infelicitatis est extremae. Ad haec quidem, in quibus philosophari decet, esse omnibus molliores: ad ea vero in quibus pudore opus est ac timore, impudentiores omnibus fieri, atque omnibus saeuiores. Tale enim aliquid his accidit, quale est quod ille perpetitur qui pecuniam suam in ea quae non oportuerat impendit. Hic enim tempore necessarij scenoris imminente, non habens quod possit credere mutuanti, intolerabilia mala sustinet, male iam omnibus quae habuerat expensis: & quemadmodum illi in theatro artium lasciuarum periti, in ipsis quidem plurima & admiranda faciunt, & periculosa patiuntur: in alijs vero vtilibus necessarijsque rebus imperitiores omnino cunctis, & irrisione sunt omnibus digniores. Nam qui supra funem per sublime tensum cum securitate gradientes tantam fortitudinem mentis ostendunt, cum aliqua necessaria certe causa audaciam & fortitudinem flagitat, nihil prorsus virile non modo facere possunt, verum etiam cogitare. Sic sunt profecto etiam isti locupletes, qui cum omnia pro diuitijs audeant, pro philosophia non grande aliquid, non exiguum se sustinere patiuntur. Ac sicut illi ridiculum opus exequuntur & vanum, & omnino infructuosum: ita hi quoque pericula ac praecipitia sustinent multa, quae omnia inuili sine clauduntur. Hinc quidem mentis confusione cecati, inde vero inanum curarum caligine obducti, propter quod nec facile possunt ea quae sunt discenda percipere. Qui enim noctis tenebris impeditur, statim ut radij solis affulserint, a tenebris liberatur. At vero captus oculis, etiam sole ubique rutilante, noctem suam patitur: quod hi quoque profecto qui ne sole quidem ipso iustitiae tam splendido coruscante, eisque maximam ostendente lucem, ab animi sui tenebris liberantur, ita eorum oculos clausere diuitiae. Propter quod & duplicem sustinet caecitatem: vnam quidem, quam patiuntur ex opibus, alteram vero, quam perferunt dum obedire tali nolunt magistro. Obediamus igitur ei, & obediamus attentius, ut tandem aliquando incipiamus lumen aspicere. Et quemadmodum te ad visum redire possibile est, nisi prius didiceris quomodo caecat? es? Quomodo ergo caecatus es? De mala utique concupiscentia: amor siquidem

G siquidem diuitiarū, pupillam mētis tuæ quasi quidam malignus humor influxit, densamq; iam nebulam prorsus operatus est. Sed & dirumpi, atque dispergi hanc nebulam facile est, si scilicet radium doctrinæ Christi voluerimus exhortantē admittere, si illum audierimus exhortantem, atq; dicentem:

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Et quid mihi, inquit, prodest huiusmodi audire vocē, quando concupiscentiæ vinculis teneor adstrictus? Sed & ipsam certē concupiscentiam dissoluere potest maximē assiduus auditus. Quod si illius nodis permanes obligatus, intellige quia non est concupiscentia ipsa huius mali causa. Quæ enim concupiscentia est seruire durissimæ seruituti, tyrannidi impotentissimæ subiugari, vinciri vndiq; angorum catenis, ac teterrimis animi tenebris obsideri, &urbationibus semper impleri, & infructuosos doloribus semper cruciari, atq; alijs patrimoniū reseruare, & frequenter inimicis? Quæ ergo hæc tandem concupiscentia digna sunt, immo qua non fuga,

H quibus non cursibus relinquenda? Quæ tandē concupiscentia est, thesaurum inter fures recondere? Si enim omnino diuitias concupiscis, fac eas tutissimas permanere, nulliq; patere violētia. Quod verò nunc facis, non est diuitias amantis, sed seruitutis damna, doloresq; continuos expetētis. Tu verò si aliquis tibi hominū tutum à fraude atq; violētia demonstrat locū, facile etiam ad auias solitudines paras abscedere. Cū verò id tibi non homo, sed ipse certē polliceatur deus: & non eremū tibi proponat vtiq; sed cœlum, contraria magis recipis: sed etiam si innumeris munitionib⁹ in terra diuitiæ recondantur, nunquam tamen earum dominus, vel potius seruus, curarū poterit morsibus liberari. Nā etiam si nunquam eas fortasse perdat, nunquā tamen carebit timore perdendi. Ibi verò nihil prorsus tale patieris (vbi quod est amplius) non modo defodis aurum, sed & feminas. Idem enim thesaurus & semen est, immo verò lōgē hoc vtroq; præ-

Istantius: semen quippe non semper manet, hoc autem iugiter perseuerat. Hic thesaurus omnino nō germinat, ille verò immortales tibi affert fructus. Si verò de ipso tēpore, & redditionis dilatione cōquereris, possum tibi & ego dicere: Quanta & alia non recipies in præsentī, quæ cū maximo etiā labore commendas: & ex his certē quotidianis, atq; ad vitam necessarijs te docere tentabo, vanas tibi excusationum materias requirentem. Multa quippe etiam in præsentī vita paras, quibus non es futurus: quæ si tibi aliquis opponat, filios tu illico proferens ac nepotes, idoneam te habere credis & rationem, & consolationem laborum. Cū enim in extrema iam positus senectute, amplas ædifices & claras domus, quarum ante finem tuū perfrui habitatione desideras: cū frequenter & arbores seras, post longum certē temp⁹ fructū daturas: cū nouellis campum plantarijs impleas, nunc est præfens quidem labor, sed post multos annorum cir-

culos fructus futurus: sed & cūm patrimonia cōemnis, & hæreditates plurimq; cernis, quibus dominari post grande tempus expectas: cūm alia quoq; istiusmodi plurima paras, de quibus cūm laborem maximum sentias, nullum fructum interim capescis: putasne propter temetipsum ista, an propter alios facis, qui post te vtiq; etiā victuri sunt? Quæ admodum igitur non extremæ vecordia est, hic quidem propter dilationem tēpore nihilominus cunctari, & hoc certē cūm multos per annos expectantes, laborū nostrorum fructibus excidamus: ibi verò propter dilationē istam laxari, atq; marcescere: cūm certē maius tibi absq; dubio lucrū cōferat ipsa dilatio, nec ad alios bona à te expectata transmittat, sed tibi omnia certē tradenda custodiat? Præter hæc autem nec longa est ipsa dilatio. Est quippe res ista prorsus ambigua, & omnino nescimus an etiā nostra ætate hæc omnia finiatur, & dies ille metuendus adueniat, atq; horrible illud nobis ostēdatur tribunal. Nā & signa multa prorsus impleta sunt, & Euāgelium toto iam ferē orbe **L** personuit: & prælia, & terrarū tremores, & fames, vt prædictum fuerat, acciderunt, nec grande iam medium est: sed non vides signa, at hæc ipsa quidē quæ modo posui, signa sunt maxima. Verūm neq; sub Noë quondam vlla totius mundi generalis interitus indicia viderunt: sed inter epulandū atq; ludendum, inter ædificationes domorum, & lætitijs nuptiarū, interq; opera ista solennia subito deprehensi sunt ab illa vltione terribili. Similiter in Sodomis cūm delicijs soluerentur, cūm criminibus polluerētur, nihilq; eorum quæ sunt facta prospicerent, dilapsis cœlo fulminibus exusti sunt. Quæ omnia considerantes, ad eam nos qua hinc abscessuri sumus profectioem paremus. Nā licet communis illius finis nondum instet dies, peculiaris tamen iste vniuscuiusq; nostrū finis in proximo est. Et si enim senex sit aliquis, & si adolescens, mortis tamen in qualibet ætate vicinus est. Nec putemus nobis, cūm illuc venerimus misericordiam esse tribuendam, qui non agimus vt veniam mereamur accipere: etsi Abrahā pro nobis roget, etsi Noë, etsi Iob, etsi Daniel. Dū igitur est tempus in manibus, plurimam nobis apud deum fiduciam præparemus, misericordiam nobis largissimam cōgre-gemus, nostraq; omnia transferamus in cœlum: vt opportuno tempore, quando eis maximē indigemus, omnibus perfruamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia. xxij. ex cap. vj.

Nemo potest duobus dominis seruire: aut enim vnum agnoscat, & alterum diliget: aut vnum agnoscat, & alterum contemnet. Vides vt paulatim à præsentibus auditorem rebus abducatur, perq; multa sermonem de cōtemptu habendi inferens, tyrannidem cupiditatis extinguat. Neq; enim ea, quæ superi⁹ ait, dixisse cōtentus est, & certē

A & certē cū multa alia & magna sint: sed alia quoq; plura & terribiliora subiungit. Quid enim his quæ nunc dicta sunt, ad vtrūq; excitandum mentis affectum cumulati⁹ proferatur? Quidve terribilius est, q̄ si propter pecunias, Christi etiam seruitio dicamur excidere: vel desiderabilius, quā si despectu pecuniarum tota illi possimus mente, & dilectione coniungi? Quod enim dicere semper soleo, id nunc rursus admoneo, quod scilicet auditorē ad eorum quæ dicit obediētiam etiam per aduersa cōpellat, non solum scilicet per ista quæ profunt, verum etiam per illa quæ lædūt: sicut optimus quispiā medicus, qui & ex intemperantia ægritudinē ostendat esse secuturam, & ex obedientia sospitatem. Cōsidera igitur quantum hic lucrum rursus ostendat, & quemadmodum vtilitatem de aduersariorū vituperatione cōficiat. Non, inquit, hoc solo vobis diuitiæ nocent modo, quo contra vos latrocinātium armāt manus: nec quia magno cum cumulo intellectum vestræ mētis obtenebrant: verum etiā quod vos à seruitute dei diuellūt, & rei mortuæ, pecuniarum scilicet captiuos efficiunt, satis proculdubio ex vtroq; lædentes, dum & earū vos seruitio subiugāt, in quas oportuerat exerceri dominatum, & ab eius vos obsequio excludunt, cui supra omnes profectō seruire & necessariū est etiam vobis, pariter & cōmodum. Sicut enim duplex damnus esse perdo-

Blitur, hic quidē recondere vbi ærugo & tinea demolitur: ibi verò nō reponere, vbi incorruptibilis thesaurus manebit: Ita hic quoq; geminum in auaritia posuit detrimētum, & hoc scilicet, per quod à deo retrahit, & illud per quod subiugo māmonæ premit. Nec tamen statim apertē illud posuit, ac nudē, sed primò de cōmunium illud sensuum assertionem construxit: ait quippe, Nemo potest duobus dominis seruire. Duos hic esse dicens contraria imperantes, quod nisi intelligas, ne duo quidem sint. Nā & illius, quæ in Christū crediderat multitudo, erat cor vnum, & anima vna. Et certē cūm in corpora illi essent multa diuisi, sed concordia tamen vnum fecit ex plurimis. Deinde vt quod dicit cumulet, nō solū, inquit, non seruiet, sed & aduersabitur, & habebit exosum. Aut enim, inquit, vnum odiet, & alterū diliget: aut vnū patietur, & alterū cōtemnet. Et videtur quidem id ipsum esse repetitum, sed nequaquā aut ociosē, aut redundanter hoc posuit: verū tamen vt ostenderet, quia facilis est ad meliora mutatio. Ne enim diceret, semel iam sum seruitio subiugatus, & tyrānide pecuniarum grauiter oppressus, ostendit non impossibile esse conuerti: & quæ admodū inde huc ventum est, ita hinc quoq; illuc posse rediri. Cūm hoc igitur sine vilius dixisset significatione personæ, quō videlicet auditori facilius persuaderet, equum ad ea quæ dicerētur afferre iudicium: postq̄ illum ad sibi consentiendū parauit, tum demum etiā se releuat, intulit quippe: Non potestis deo seruire & māmonæ. Hoc loco & animo prorsus toto perhorrescamus & corpore, in-

Tomus secundus.

telligētes istud quod Christum dixisse memorauimus, ex aduerso scilicet deū aurumq; consistere. Si igitur istud sono quoq; sermonis horribile est, quāto est horribilius, cūm ipsis operib⁹ tyrannus aurū dei timori præfert? Quid ergo apud veteres sanctos? nōne hic ipse auri potentatus vigeat? Nequaquā: ait enim, Quomodo Abrahā, quomodo etiā Iacob placuerūt deo. At noli tu mihi contra hanc sententiam proferre diuites, sed diuitijs seruientes.

Alioquin etiam Iob erat quidem diues, non tamen pecuniæ seruebat, sed habebat diuitias, eisq; vt congruit, imperabat: nec erat famulus earū profectō, sed dominus. Sicut enim alieni patrimoniū dispensator, ita illa omnia possidebat, nō modò aliena nō rapiens, sed propria quoque indigentibus largiens, quodq; his maius est, nec habere se illa gaudebat, quod hinc intelligitur. Si lætatus sum, inquit, quia

Imihi essent multæ diuitiæ. Vnde etiā consequenter, quia gaudiū de possessione non habuit, dolorem de amissione nō pertulit. At nō tales nostra sunt ætate locupletes, sed captiuus omnibus deterius affecti: & sicut inuiti cuidam tyranno tributa pendentes, non quiescūt à miseria seruitutis. Quasi enim arcē quādam, ita eorū mentem amor auri insedit. Vnde per dies singulos præcepta eis plena iniquitatis imponit, nec est omnino aliquis qui nō obediāt imperati. Noli igitur ex superfluo argumētari: semel siquidem pronūciauit deus impossibile esse dicēs, vtrūq; hoc simul esse seruitiū. Ne ergo tu dixeris hoc esse possibile. Quando enim te vnus dominus proprijs quoq; exui iubet, alter verò etiam aliena diripere: quando ille tibi imperat castitatem, iste luxuriam: quando hic tibi castigationem ventris indicit, ille ebrietatem atq; delicias: quando te alter omnia ista iubet despiciere, alter verò inhærere, atque inhiare præsentibus. Cūm hic quidem præcipit lecta marmora, parietes pictos, & laquearia deaurata mirari: ille verò inhorrescere huiusmodi omnia, & veræ philosophiæ pulchritudinem, ac morum ornamento suscipere: quemadmodum possibile est, tam contraria hæc pariter cōuenire? Dominum hic autem mammonam, id est, pecuniam nuncupauit, non obprobam ipsius vtiq; naturam, sed ob eorum miseriam, qui se ad illius inclinauere seruitium. Sic etiā ventrem Apostolus appellat deum, non vtiq; à dignitate dominantis, sed ab infœlicitate famulatiū.

Quod supplicio certē omni etiam maius est, satisq; idoneum, etiam ante poenā punire captiuū. Quib⁹ enim captiuus non infœliciores etiam putādi sunt, qui cūm dominum habeant deum, ab illo regē mitissimo recedentes, tyranno se huic sæuissimo dederūt, & hoc cūm nobis etiam in præsentī ista res noceat? Nam & damna per hæc causam ineffabilia cōtingunt, & lites frequenter & calumnia, atq; certamina, & assidui dolores, & cecitas mētis: quodq; est grauius, etiam bonorum nobis cœlestium per hæc infertur amissio, quæ solo certē possumus dei seruitio promereri. Cūm igitur ex his omnibus ostēdis-

hh set, quān

Gen. 13. 4.
Gen. 33.

Iob. 1. a. &
vltimo.

Iob. 31. c.

Philipp. 3. d

Glet, q̄ esset vtilis despectus pecuniarum, atq; ad custodiam, & ad animæ voluptatem, & ad virtutem tenendam, & ad pietatem, quæ erga deum est munimentum: conficit iam possibile esse quod præcepit. Hoc est quippe optimæ legis insigne, non vtilia tantummodo, verum etiam possibile sancire: propter quod intulit, dicēs: Nolite cogitare animæ vestræ quid māduceris. Ne ergo diceret, quid ergo si abijciamus omnia? idcirco huic cōtradictioni opportunè rursus occurrit. Sicut enim si inter principia ipsa dixisset, Nolite de cibo esse solliciti: sermo absq; dubio esset onerosus. Ita postq̄ ostendit miseriam, distentionemq; animi de pecuniæ amore nascentem, coarctationem suam reddidit faciliorem: propter quod ne nūc quidem simpliciter ait, Nolite esse solliciti: sed prius adiecit & causam, sicq; illud vtiq; præcepit. Postq̄ enim dixit: Non potestis deo seruire & māmonæ. intulit, propterea dico vobis: Nolite solliciti esse. per quod ostēdit ineffabile detrimentum. Non solā enim noxam in pecunijs, inquit, verum etiam plagam in rebus, & quidem principalibus sentietis, ac propriæ etiam subuersionē salutis. Si quidem vos excludit à deo qui vos creauit, & tuetur, & diligit: propterea dico vobis, nolite solliciti esse. Quia enim inæstimabile esse noxam mōstrauerat: consequentiſsimè præceptū quoq; ipsum, quo aduersus illam armemur, ostendit. Neq; enim tantummodo ea quæ parta sunt abijci iubet, verum ne super necessario quidē cibo esse sollicitos animæ vestræ quid manducetis: non quia anima indigeat cibo, cum sit incorporea profectō, sed iuxta cōmunem hoc est morem locutus. Et si enim alimentis ipsa non indiget, non tamen potest permanere in corpore, nisi vtiq; alimenta sumēte. Cū igitur de cibo eos curare vetuisset, nequaquā illud in expletum reliquit: sed magis adhuc, ac magis animos cōmouet audientium: tum quidem his quæ in nobis met-
Iplis. Et de his quidem quæ in nobis sunt, ita differēs: Nōne anima plus est q̄ esca, & corpus plus q̄ vestimētum? Qui igitur hoc qd̄ maius est tribuit, quomodo non etiā, quod minus est largietur? Qui formauit eam quæ tali indiget carne, quomodo nō etiā alimenta præstabit? Propter quod non simpliciter ait, Nolite solliciti esse quid māduceris, aut qd̄ induamini: sed omnino signanter animæ inquit, & corpori: quia ex ipsis erat vtiq; pbaturus superfluum esse de victu vestitūq; curare. Et idcirco sermonem suum vtriusq; substantiæ muniuit exēplo. Sed animā quidem qualem semel dedi, talis & permanet: corpus verò vsq; ad sui mensuram quotidianis diebus augetur. Deinde propriū indicans vtriusq; naturæ, & vnus immortalē asserens, alterius tēporale: intulit dicēs, Quis ex vobis potest addere ad staturā suam cubitū vnum? Nam de anima quidem contigit, utpote quæ incrementa non caperet, de corpore autem solo disputauit. Ex quo etiam istud ostēdit, quia corpus ipsum non tam alimonia sui crescat, q̄

prouidētia conditoris. Quod etiam per alia demōstrans Paulus, aiebat: Igitur neq; qui etiam plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementum dat deus. His igitur quæ in nobis sunt ita est cohortatus, alijs verò exēplis: Aspiciate, inquit, volatilia cœli. Ne quis enim diceret, prodest nobis esse sollicitos: & ex maioribus, & ex minoribus à sollicitudine dehortatur. A maiorū quidem parte, cū & animi eos & corporis admonuit: à minorum verò, cū ad auium misit eos exemplum. Si enim etiam longè inferiorum tantam se ostēdit deus habere curam: quæ admodum, inquit, vobis necessaria ista nō tribuet? Et ad istos quidē hoc modo: erat enim vulgus auditor: diabolo autem lōgè aliter omnino respōdit: Non in pane solo, inquit, viuit homo, sed in omni verbo quod p̄cedit de ore dei. His verò etiā volucrum exēplum, & maxima quidem cum increpatione proposuit: quod certè in cohortationis ratione validissimum est. Sed in tantū quidem impiorum processere dementia, ut hoc ipsum reprehendere non vereantur exemplum. Est, inquit, prorsus incongruū, ut ille qui voluntatē in audientibus suscitabat, naturalit̄ ad hoc rerum exempla p̄ferret, quibus quippe hoc inest natura. Quid igitur ad ista dicemus? quia videlicet & si illis hoc iuxta naturam inest, nobis tamē id ipsum possibile est per studium voluntatis. Non enim dixit, respiciate quia volant aues, quod nobis certè impossibile est prorsus imitari: sed quia absq; sollicitudinis suæ preparatione pascātur, quod nos quoq; si volumus, facile quimus implere. Et hoc illi ostēdunt profectō, qui istud operib⁹ executi sunt: propter quod dignū est docēte sapientia, magis magisq; mirari. Qui cū hominum proponere posset exempla, & Moſen, Heliām, Ioannem, cæterosq; proferre, qui eorū similes de victu non fuerūt solliciti: ut magis audientium cōscientias verberaret, de irrationalium illos securitate commonuit. Si enim iustos illos memorare voluisset, dicturi isti cōtinuō fuissent, nec dum ad eorum virtutis cacumen ascendimus. Nunc verò istos quidem reticēs, & cœli eis volatilia proponens, omnem prorsus occasionem huiusmodi contradictionis incēdit. In hoc quoque legem imitatus antiquam. Nam vetus quoq; lex & ad apem homines, & ad formicā remittit, sed & ad turturam aliquando, & ad hirundinē. Verum hoc quoq; grande documentum est, ad honorē qui in libertate est hominis exprimendum: quandoquidem quod illa habet lege naturæ, hoc nos assequi possumus voluntate. Si enim etiam illorum quæ propter nos vtiq; creauit, tantam deus curā gerit: quanto potius nostri quos dominos fecit? Respiciate volatilia, & non ait, quæ non cauponū, ac negociatorū more viuūt: hæc enim desperatorum omnino professio est: sed quia non seminant, inquit, nec metūt. Quid igitur? Non oportet, inquires, seminare? Non dixit quia seminare non debeas, sed quia sollicitus hinc, atq; anxius esse non debes: nec ait, nō oportet operari, sed quia

A quia pusillanimum esse non oporteat, & curarum angore distendi. Nam & cibo refici vtiq; iussit, sed nequaquā de hac esse necessitate sollicitos. Hinc & beatus Dauid sermonem porro antè præmisit, sub quadam id ipsum exprimens cohortationis figura: **A**peris tu, inquit, manum tuam, & imple omne animal benedictione. Et rursus: Qui dat iumentis escam ipsorū, & pullis coruorum inuocantibus eum. Et quis, inquit, aliquando istius curæ mansit immunis? Non audisti quos viros, & quanto iustitiæ nomine pollētes prætulim? Non vides in illis patriarcham Iacob nudū ex patria profectum domo? Nō audis orantem illum, atq; dicentem? Si dederit mihi deus panem ad manducandum, & vestē ad operiendum: quod certè non erat sollicitudinē gerētis, sed à deo cuncta quærentis. Hoc etiā apostoli per fecerant, omnia quæ habebant subito relinquentes, & rerum simul, curarūq; onera ponentes. Hoc etiā tria millia credentium Christo se impleſse latata sunt. Sin verò tot verba audiens, tot exempla, nihilominus retrahis assensum, ne his profectō molestissimis sollicitudinum vinculis libereris, intellige nihil tibi profuturā esse hanc ipsam, quam de curarū nodis pateris ærumnam: & sic saltem sollicitudinū tuarū vincula dissolue. Quis enim, inquit, potest ex vobis adijcere ad staturam suā cubitū vnum? Vidisti quem admodū ex hoc quod apertū est, illud etiam quod occultum erat, fecerat esse perspicuum? Sicut enim corpori, inquit, ne exiguum quidem augmentū sui potes adijcere curādo, sed absq; tua sollicitudine illius incrementa consequeris: ita te oportet etiam alimonia congregare, si tamen vel sic eam putaueris congregādam. Ex quo profectō manifestum est, nequaquā nostra industria, sed prouidentia dei etiam ea perfici, in quibus ipsi videmur operari: quod si ille nos deserat, non sollicitudo vlla, non cura, non labor, nec quicq; horum aliud apparbit: sed cūcta prorsus infœliciter laborata, & effusa inaniter vanescēt. Ne igitur opinemur impossibilia esse præcepta: plurimi quippe sunt, qui etiam nunc ista perficiāt. Si verò istud ignoras, nihil omnino mirādum est. Nam & Helias se esse iam solū putabat, sed audiuit à domino: quoniā reliqui mihi septem milia virorū. Ex quo perspicuum est, quia nunc quoq; multi sunt apostolicam vitam tenētes, sicut quæ paulō antè dixi octo millia credentiū illa. Si verò tales modò esse non credimus, non quia defunt qui ista perficiant, sed quia longè nos ab illorū virtute distamus. Sicut ergo ebrietatis cū aliquis vitio obſessus est, difficile omnino credit esse quempiam hominum, qui ne aquā quidem gustarit vnq; cū certè plurimi id apud nos monachi fecerint. Et sicut ille qui cū mille meretricibus voluptatur, virginē quemq; permanere posse desperat: & ut alienorū raptor, etiam propria quemq; facile cōtemnere posse non annuit: ita & qui mille curarum languoribus contabescunt, non facile accipiūt hanc quæ à saluatore præcipitur in alijs esse virtutum

tem. Nos verò, quia multi istud impleuerint, ipsorū quoq; qui etiā nostra ætate iuxta euangelium philosophatur, possumus exēplis docere. Sed vobis interim satis esse poterit, si non appetere discatis aliena, & misericordiæ opera complere, ac reconditas pecunias erogare. Hæc enim si feceris dilectissime, citò etiam ad illa proficies. Nunc interim abundantiam, atq; omne qd̄ superfluit, deponamus, simusq; maximè mediocritate contenti, atq; discamus omnia, quibus opus habemus de iustis operib⁹ & laboribus possidere. Quia & beatus Ioānes, quando his qui vctigalibus exigendis vacauerant disputabat, & milites stipendijs suis esse contentos iubebat: nolebat quidem etiam ad aliam eos celsiorem philosophiam prouocare. Verum quia nondum ad eam apti erāt, saltem minora dicebat, ne vtiq; si eis eminentiora suassisset, nec illa fuissent secuti, & hæc forsità perdidissent. Propterea igitur & ipsi in his nos adhuc inferioribus exercemus. Nouimus quippe supra nos esse interim amorem ex toto contemnere possidēdi. Quantum enim cœlum à terra, tantum illa philosophia distat à nobis. Apprehēdamus igitur saltem extrema hæc & minima præcepta, nec ipsa enim exigua consolatio est. Et certè Græcos quosdam istud scimus impleſse, quanq̄ nō qua debuerant animi sentētia propria respuerint. Verum nos sufficere interim credimus, si misericordia à vobis larga præstetur: citò enim etiam illuc peruenire poterimus, si ad hoc fuerimus antè p̄gressi: sin autem ne hoc quidem fecerimus, quo tandem nō digni iudicabimur esse supplicio? Qui cū veteris testamētī iustos superare iubeamur, inferiores etiam gentilium philosophis inuenimur. Quid ergo dicemus, qui cū angeli, ac dei esse filij debeamus, ne hoc quidē nobis, ut videamur homines esse seruamus? Rapere enim & inuadere violenter aliena, non humanæ mansuetudinis, sed immanitatis est beluarū: quinimmo ipsis quoq; deteriores sum⁹, qui in alienum trāsimus affectum. Illis enim hoc naturaliter insitum est, nos verò qui ratione honorati sumus, & tamen in eam quæ præter naturā est, excedimus vilitatem: qua tandem venia digni esse poterimus? Considerantes igitur proposita nobis philosophiæ mēsuras, vel ad media peruenire properemus, ut & à supplicio liberemur futuro, & virtutum iter continuo carpentes, ad fastigia bonorū ipsa veniamus: quibus omnes nos contingat potiri, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia. xxiiij. ex cap. vj.

Considerate lilia agri quomodo crescunt, non laborant neq; nent. Dico autem vobis quoniam nec Salomō in omni gloria sua vestitus est, sicut vnum ex istis. Postquā de necessario disputauit cibo, & ostēdit quia nec super hoc quidem nos oporteat esse sollicitos, trāsit ad leuius. Neq; enim ita per omnia vestimētum necessarium est ut alimētū. Cuius igitur rei gratia, nō hic quoq; h h j simili

1. Cor. 3. b.

Psal. 146. b.

Gen. 28. d.

Mat. 19. d.

Acto. 2. g.

Exod. 14. d. & Deuter. 9. b. 3. Reg. 19. b.

Mat. 3. b. & Mar. 14.

2. Reg. 19. b. & Ro. 11. a.

Iudic. 14. b. & Proverb. 6. a. Ecclesi. 11. a. & 30. d. Psal. 83. a. & Hier. 8. b. Esa. 38. c.

G simili est usus exemplo: Cur non ex auibus pauum nobis proposuit, aut cygnū, vel ex pecorib⁹ agnū? Multa quippe ex hoc animantium genere sumere exempla potuisset. Quia scilicet vtrunq; cumulum voluit exaggerationis attollere, & ab herbarum scilicet vilitate, quę tanto tamen adornatur decore, & ab illius pulchritudinis dignitate, quę splēdet in floribus: minus enim exquisitę vestis ambitum depreciaret, si ei non ornata solūm, verum etiam animata præponeret: & idcirco postq̄ ista confert, non iā lilia, sed agri illa foenum vocauit. Et ne hac quidē appellatione contentus, rursus aliam quoq; illis addidit vilitatē. Quod, inquit, hodie est: & non dixit, cras verò nō est: sed multò adhuc inferius ac vilius: & cras, inquit, in clibanū mittitur. Nec dixit deus illa vestit, sed deus illa sic vestit. Vides certē multos exaggerationū cumulos, magnaq; elationis augmenta. Hoc autem facit, vt eos magis magisq; castiget, ppter quod intulit. Quātō magis vos: multam quippe hic sermo vim continet: quòd enim dixit, vos, nihil egit oīno aliud, q̄ vt ostenderet, quanto genus humanū deus honore cumulauerit, quātam etiam eorum curam gerat salutis: ac si diceret, Vobis quibus rationalem animam dedit, corpusq; formauit, vos propter quos fecit omnia quę vidētur, propter quos misit prophetas, legemq; constituit, ppter quos bona operatus est innumera, propter quos etiam vnigenitum filium suum dedit. Et quia manifestē ista mōstrauerat, meritò eos postea corripit, dicēs, modicę fidei? Talis ē q̄ præcipit, non suadet solūm, sed & increpat, vt magis excitet audientes ad eorū quę dicuntur assensum. Per hęc verò nō modò docet, nequaquā debere esse sollicitos, sed nec arrogare nobis aliquid de preciosę vestis ornatu: quādoquidem pulchritudo florum, & decor varius herbarum, ipsūmq; omnino foenum amictu nostro inuenitur preciosius. Cur igitur ex his in superbiam mētis erigeris, in quib⁹ perfacile de te obtinēt etiam herba victoriā? Et vide quemadmodū ab initio leue ostēdat esse præceptum, dum per aduersa rursus, perq; illa quę maximē timent, eos à timore deducit. Cū enim dixit, considerate lilia agrorum: intulit: Non laborant. Igitur volens nos à laboribus liberare, hęc ipsa præcepit. Nō itaq; de his rebus non curare labor est, sed labor est profectò curare. Et sicut dicēdo non semināt, haud femina excludit, sed curarum onera decussit: sic etiam cū dixisset, neq; nent: non opus, sed sollicitudinem sustulit. Si autem Salomō ipse florum decore superatus est, & non semel aut iterū, sed tota prorsus illa, qua regnauit etate. Posset enim quispiā dicere, quia nūc quidem pulchritudinem florum splēdore vestis æquauit, nunc verò candore eorum, vel fulgore superatus est, qui vtiq; ne vna quidem die tanto est splēdore decoratus. Hoc enim omnino significauit, dicēdo: In omni regno suo: nec ab vno quidem flore victus, alium verò inuenitur imitatus, sed ab omnibus pariter obscuratus abscedit: propter quod ait,

sicut vnūm ex istis. Quantum verò distat à veritate mendacium, tantum illorum amictus, & horum quoq; florum discrimen interiact. Si ergo ille, inquam, victum se esse cōfessus est, qui cunctos certē qui vnq̄ fuere reges claritate superabat: quando tu poteris vincere, vel proximus huic tantę pulchritudini aliqua ex parte cōsistere? Hic etiam nos admonet, ne ad huiusmodi ambiamus decorem. Respicenāq; finem eius: in ignem post victoriā mittitur. Si autem erga hęc vilia, nec vllō prorsus digna sermone, neq; magno vsui necessaria tantam prouidentiam creator ostēdit: quando te negligere poterit atq; despiciere, animal longē omnibus, quę propter te vtiq; creauit, honoratus? Cuius verò rei gratia, tanto etiam herbas decore vestiuit? vt suam scilicet sapientiam creator ostenderet, copiamq; virtutis: vt vndiq; illius gloriā disceremus. Non enim cœli tantummodo gloriā narrant dei, verum etiam terra. Nam hoc quoq; Dauid ipse dicit in Psalmo: Laudate dominū de terra, ligna fructifera, & omnes celi dri. Alia quippe de fructu, alia de magnitudine, alia de decore laudem deo videntur emittere. Id autem ipsum maximas profectò designat diuitias sapientię, quando etiam in hęc quę sunt vtiq; vilissima (quid enim vilius q̄ hodie quid esse, cras verò definire?) tantum decoris effudit, quod nullo vsui esset futurum. Quid enim ad ignis alimoniam florum pulchritudo confert? Quemadmodum tibi non dabit, quod vtiq; necesse est ad vsū, qui illud quod omnibus reb⁹ est vilius, tam abundanter ornauit? Et hoc non ad aliq̄, vt dixi, vsū faciens, sed diuitias suę liberalitatis ostendēs: multò magis te omnib⁹ certē honoratiorem in his, quę ad vsū pertinent, honorabit. Cū igitur ostendisset plurimā esse erga homines prouidentiam dei, cūmq; iam oporteret virgam eis cōrectionis adhibere, plenissimē etiā istud exequitur. Verūm hęc quoq; admixta vtitur lenitate: non enim infidelitatē eis imputat, sed fidei paruitatem. Si autem, inquit, foenū agri, quod hodie est, & cras in clibanū mittitur, deus sic vestit: quanto magis vos modicę fidei? Et certē omnia ista idē proculdubio semper operatur, & sine ipso factum est nihil: & tamen nūq̄ aliquid de se adhuc cōmemorat. Sufficiebat quidem ad ostendēdam interim autoritatem suam dicere per singula quęq; præcepta: Audiistis quia dictū est antiquis, ego autē dico vobis. Nequaquā ergo mireris, cū etiam post ista vel occulit semetipsum, vel aliquid de se humiliter enunciat. Vnum enim interim illud studet, vt facilius illi possint capere sermonem, perq; cuncta ipse demonstrat, non se esse aduersarium quendam dei, sed cōsententē patri per omnia: quod eum hęc quoq; fecisse perspiciamus. Cū enim tam multa iam dixerit, ipsum tamē adhuc solum & persepe memorauit, sapientiam, prouidentiamq; eius admirās: vt pote omnium rerum curam gerentis, magnarū scilicet atq; minimarum. Nam & cū per Hierusalē iurare prohiberet, ciuitatem illam magni regis vocauit: &

Psal. 147.

L

Ioan. 5. 6.

Ibid. 1. 4.

Mat. 5. 24.

Matth. 5. 1.

Matt. 5. c. cavit: & quando per cœlū, dei illud appellauit thronum. Et cū de mundi administratione loqueretur, ipsi omnia prorsus adscripsit, dicēs: Qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Et in oratione nos docuit cōfiteri, quoniam ipsius sit regnū, & potentia, & gloria. Hęc quoq; cū de eiusdem prouidentia disputaret, & ostenderet, quemadmodum etiam in minimis optimum impleret artificium: qui foenum, inquit, sic vestit: nec adhuc vsipiam suū illum, sed eorum patrem vocauit, vt hoc ita auditorum animas onere laxaret, ne quando cū suum patrem esse diceret, indignum putaret. Sin verò de viliibus, necessarijsq; rebus non oportet esse sollicitos: qua tādē digni venia iudicandi sunt, qui curam suam multo precio cōemptis, & superfluis omnino rebus impēdunt: immo qua erunt venia digni, qui nec somnū quidem capiunt, dum aliena diripiāt? Nolite ergo, inquit, esse solliciti, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hęc enim omnia gentes inquirūt. Vidisti nempe quemadmodum eos rursus, & amplius increparit, & manifestius docuerit, qui nihil vel onerosum præcepit, vel molestum. Sicut enim paulò antē cū diceret: Si diligitis diligentes vos, nihil amplius facitis: nam & gentes hoc faciunt: commemoratione gentilium eos ad id quod erat perfectius incitauit: ita nunc quoq; eosdem adducit in medium, corripiens & ostēdens necessarium se à nobis debitum flagitare. Si enim amplius nos q̄ etiā scribas, atq; phariseos oportet efficere: qua poena videbimur esse digni, qui non solū illos non vincimus, sed in vilitate quoq; gentium permanemus, eosq; paritate dilectionis imitamur: Verūm non vsq; ad correptionē tantummodo sermone progressus est, sed cū eos seuerius castigasset, perq; hoc etiam suscitasset, plurimumq; in eis succendisset pudorem, consequēter illos aliūde solatur. Nouit, inq̄, pater vester cœlestis, quia his omnibus indigetis. Non dixit, nouit deus, sed nouit pater vester: vt eos profectò ad spem certiorē vocaret. Si ergo & pater vester, & talis pater, nequaquā profectò patietur despici à se filios, mala vltima sustinentes, quando ne homines quidē patres hoc aliquādo patiuntur. Sed alium quoq; præter hunc intulit sensum dicendo, quoniam his omnibus indigetis. Quod verò dicit, eiusmodi est: Nūquid superflua ista sunt, vel vos ea despicit requirētis? Et certē herbas quoq; ne in superfluo quidē despexit ornatus: nūc autē ista necessaria sunt. Quam ergo tu opinaris causam tibi esse curadi, hanc ego idoneam esse dico, quę te ab omni liberet intentione curarum. Si enim dixeris, propterea me oportet esse sollicitū, quia sunt necessaria: ego è regione respondēdo, propterea non oportet te esse sollicitum, quia sunt vtiq; necessaria. Si enim essent superflua, non ita deberes de eorum præstatione considerare: nunc verò quia necessaria sunt, prorsus non oportet ambigere. Quis enim pater inuenitur aliquādo, Tomus secundus.

qui liberis suis necessaria quidem se nō præstare patitur: Igitur ob hoc quoque proculdubio deus ista præstabit, quia naturę creator ipse est, & satis plenē, quorū illa indigeat, agnoscit. Nam ne hoc quidem poteris opponere, quod sit quidem pater, sine etiam necessaria quę à filijs requirūtur: ignoret autem ille, quia in eorum sint indigentia cōstituti. Est enim omnino clarum, quòd deus qui naturā ipsam nouit, & eius creator existit: quicq; illam talē creando formauit, indigentiam quoq; eius magis profectò pspiciat, q̄ tu certē ipse qui huiusmodi necessitatibus coartaris. Nā ipsi vtiq; sic placuit, vt hanc indigentiam natura pateretur. Nequaquā erit ergo contrarius in his, quibus ei opus esse decreuit, nec ille qui in tanta illam indigentia necessitate constituit, necessariarum eam rerū perceptione fraudabit. Nihil horum itaq; curemus: neq; enim curando quicq; amplius cōsequemur, nisi quòd nosmetipsos sollicitudinum angore distendimus. Cū enim etiā nobis non curantibus præstat, immo tunc magis, quando nihil hinc omnino curamus: quid tibi amplius sollicitudo præstabit, nisi qd̄ superflua à te exigit vltionem? Neq; enim quispiam ad conuiuium iturus opulentū, de ipsius diei cibo se curare patietur. Nec ad fontem aliquis accedens, sollicitudinem de sitis necessitate perpetietur. Nequaquā ergo etiam nos, cū habemus liberalitatem, & prouidentiam dei cunctis omnino fontibus affluentiore, inopes nos puremus. Nam post illa quę dixi, rursus alium quoq; sensum super eiusmodi rebus fiduciam suggerentem imponit, ac dicit: Quærite autem primum regnum dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiciētur vobis. Postq̄ enim animos audientium onere curarum leuauit, tunc eos etiam de cœli regione commonuit. Venit quippe vetera soluturus, & ad meliorem, veramq; patriam vocaturus: idcirco igitur cuncta perficit, vt nos à superfluis liberet, atque à terrena eximat passione. Propterea etiam Ethnicorum meminit dicens, quoniam hęc omnia gentes inquirūt, quorum videlicet erga præsentem vitam studium omne cōsumitur, quibus nulla prorsus cura est futurorum, nec cogitatio alia de cœlo: nobis autem ista non sunt principaliter requirēda, sed alia profectò. Neq; propterea creati sumus, vt ederemus atq; biberemus, vesteq; tegeremur, sed vt placeremus deo, & bonis potiremur futuris. Sicut ergo in vsu ipso hæc transitorie sunt habenda, ita etiam in oratione transitorie postulanda. Quærite autem primum regnū dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiciētur vobis. Non dixit dabūtur, sed adiciētur: vt scilicet discerētis horū quę in præsentia dantur, nihil esse omnino magnum, si futurorū magnitudini cōparentur. Et idcirco nec peti illa quidē iussit, sed alia quidem sollicitē postulari, illa verò his adiciēda esse præsumi. Quare igitur tantum futura, sic enim etiam optime præsentia consequeris: noli quærere quę videntur, & ea absque ambiguitate percipies. Est quippe prorsus indignum, vt su-

Ad qd̄ homo creat⁹.

G per eiusmodi rebus interpelles deum. Qui enim omne studium, totamq; curam pro illis ineffabilibus gerere debes bonis, satis te ipse deprecias atq; cōfundis, qui erga cupiditatem rerum mundanarum instar fluentum temetipsum semper impendis. **Suprà. b.** Quē admodum igitur panem petere præcepit, sed addidit, quotidianum: & cum dixisset, da nobis hodie: signāter adiecit, hodie: sic etiam hoc fecit loco. Nō enim dixit, nolite esse solliciti: sed, nolite (sicut) solliciti esse in crastinū. Per quod certē & nobis libertatem donauit petendi, & animam nostram magis necessarijs rebus affixit. Nam & illa ideo peti præcepit, non quia deus nostrarum precum indigeret admonitu: sed vt absq; dubio disceremus, quōd cū illius auxilio faciamus bona cūcta quæ facimus, & vt ipsa assiduitate poscendi ei nos propriē dedere-mus. Considerasti certē quemadmodum etiam per ista suaferit, quōd præsentia quoq; ab ipso absq; dubitatione percipiāt. Qui enim maiora præstat, multo magis tribuit & minora. Nō enim propterea (inquit) dixi, nolite ista deposcere, vt vel fame deficiatis, vel nuditate deformes sitis: sed vt abundē vobis etiam necessaria ista suppeterēt: quod certē omnium maximē idoneum erat, vt illos possit attrahere. Nā sicut in elemosyna dehortans eos sese hominibus ostentare, hac illis præcipuē ratione suadebat, qua docebat multo eis maiorem gloriam esse tribuendam, si eam ipsi vltra non quærerēt. Pater enim, inquit, tuus qui videt in occulto, in conspicuo reddet tibi: ita hic quoq; abstrahēs eos ab inquisitione præsentium, hoc eis maximē suadet modo, quo nō requirentibus multo abundantius dandum esse promittit. Propterea, inquit, iubeo ista non quæri, non ne accipias, sed vt abundanter accipias. Cūque ea quæ tibi competit vtilitate etiam præsentia consequaris, ne sollicitudinibus afflictus, & curarū moribus sæpe discerptus, nō modō istis, verum etiā spiritalib⁹ bonis te facias indignum, ne & superfluum **I** patiaris ærumnam, & quod est amplius, ppositam tibi amittas coronam. Nolite ergo solliciti esse in crastinum: crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua. id est, miseria ipsa, atq; cōtritio. An fortē non sufficit tibi illa sententia: In sudore vultus tui manducabis panem tuum: quōd alium quoq; addis curarum laborem, qui certē etiā a prioribus es sudoribus liberandus. Malitiam verō hic non malignitatē vocat, absit hoc enim: sed miseriam vel laborē. Sicut enim cūm alibi dicit, Si est malitia in ciuitate, quam dominus non fecit: nō auaritiā significat, ac rapinas, nec eorū quicq; aliud omnino: sed eas profectō plagas, quæ diuinitus inferuntur, de quib⁹ rursus loquitur per prophetam: **Esa. 45. b.** Qui facio pacem, & creo mala. Neq; enim hic malitiā voluit intelligi, sed pestilentias profectō & famem, cæteraq; huiusmodi, quæ mala esse putantur a plurimis. Est quippe iste mos, vt multi hæc mala esse pronunciant: sic enim & quinq; illarū prouinciarum sacerdotes, atq; diuini, quando arcē subiun-

xerūt boues, illatas a deo plagas, & mœrorē illum ac dolorem, quem de earum afflictionibus sentiebant, malitiam nominabāt. Ita hic quoq; malitiam p afflictione posuit, dicēs: Sufficit diei malitia sua. Nihil enim perinde animam, vt sollicitudo & cura eius, excruciat. Sic enim Paulus ad amorem virginittatis accendens, consilium subministrat dicēs: **1. Cor. 7. i.** Vo lo autem vos sine sollicitudine esse. Quōd verō ait, crastinus dies sollicitus erit sibi ipsi: non ipsum prorsus diem aliquid curare dixit, sed quia etiam ad imperfectum vulgus ei sermo est, volēs expressius esse quod protulit, personam quandam adscripsit tē pori iuxta multorum profectō ad illos morem locutus. Id ipsum autem hic suadet consilio, quōd ad altiora pgressus sanxit imperio. Nolite, inquit, possidere aurum, neq; argentum, neque peram in via. Postq; enim hæc ipsa operibus ostendit, tunc etiam verbis firmiora præcepta constituit: vnde etiam receptu facilis sermo eius effectus est, quia scilicet operibus eius fuerat antē firmatus. Vbi hoc ergo per opera monstrauit: audi ipsum loquentem: Filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet. **Luc. 9. 8.** Neq; hoc tamen solum dixisse contētus est, verūm in discipulis quoq; virtutis huius præstat splendoris documētum. Nam & cūm ipsos ad huiusmodi inopiam coarctasset, nullo eos indigere permisit. Cōsidera verō eius admirabilem erga suos prouidentiam, & quemadmodū omnes prorsus patres pietate dilectionis exuperet. Hoc enim, inquit, iubeo ob nihil aliud omnino, nisi vt vos liberem ab inanium afflictione curarum. Si enim & hodie cures de crastino, & rursus crastino ipso cures die, nōne superfluo ac nimio temetipsum deprimes onere curarū? Cur ergo cogis diē plusq; ipse sortitus est afflictionis accipere, & supra proprios eius labores etiā sequentis ei diei pondus imponis: & hoc cū nil istius adiectione fascis alterius diei leuiores sis onera factururus laborum? Cūm igitur eos acrius increparet, ipsum penē tempus animauit, & velut afflictum ab omnibus introduxit, quasi quod contra illos de imposita sibi afflictione clamaret. Et reuera accepisti diem, vt ea quibus in ipso opus est cogitares: quam igitur ob causam curas ei etiam alterius adiungis? Nunquid enim non habet sufficiens onus, sollicitudinem sui? cur igitur maiore illum opprimis fascie curarum? Quando enim ipse hoc lator legis enunciat, & qui de nostris certē consciētis iudicabit, cōsidera quam bonas spes ipse nobis alter præful præsentis iucunditatis ministrat: quādo utiq; ipse testatur, quoniam vita ista sit misera, atq; ita ærūnis varijs onusta, vt in afflictionem, cōtritionemq; nostri vnus quoq; diei cura sufficiat. Et tamen cūm tanta nobis dicuntur ac talia, nos nihilominus horum sollicitudinem gerimus: de celo autem nihil omnino curamus, sed rerum ordinem per cūcta peruertimus, contraq; præcepta Christi vtrinq; pugnamus. Ita q; diligenter hæc ipsa considera. Nolite, ait, præsentia ista prorsus inquirere, nos hæc sola etiā absq; intermissione

A intermissione sectamur. Querite, inquit, & semper & sola cœlestia. Nos verō ne vnus quidem horæ spatio illa perseueramus inquirere: sed quantam in his quæ ad corpus necessaria sunt, curam ostendimus, tantam in spiritalibus habemus incuriam, immo longē etiam, longēq; maiorem: sed nequāq; nobis prosperē ista prouenient, nec longum impunita huiusmodi licentia relinquetur. Ecce enim cōtempnimus decem diebus, ecce triginta, ecce iam centū: nōne iā erit prorsus necesse in manus dicentis incidere: Sed habet consolationem quandam ipsa dilatio. Et quānā ista consolatio est? quotidianis prorsus diebus terribile expectare iudicium. Quōd si cupis consolationem aliquam de hac dilatione percipere, correptionem de poenitiæ dolore fructifica. Si enī ex dilatione poenæ aliquod tibi putas esse solatium, multo magis lucrum est nūquam in illud supplicii deuenire. Quod igitur est longē longēq; præstantius, futuri hac dilatione iudicij ad euitationem maioris poenæ imminētis vtamur. Neq; enim aut onerosum aliquid, aut molestum est imperatū: sed sic facilia cūcta prorsus ac leuia, vt si afferamus promptam solummodo volūtatem, omnia efficere possimus, etiā si peccatis pleni fuerimus innumeris. Nā & Manassēs scelera multa cōmiserat, quippe qui etiam in sanctos manus suæ crudelitatis extendit, & abominanda in tēplo dei simulacra constituit, & ciuitatem homicidijs impleuit, multa q; alia perpetravit, maiora prorsus q; vt videretur venia posse donari. Veruntamen post tot ille, tantaq; flagitia ab omnibus est mundatus, ac ablutus. Quo autem istud efficit modo? Poenitiæ profectō fletu, & studio volūtatis. Non est quippe, non est aliquod omnino peccatum, quod non cedat poenitiæ virtuti, immo gratiæ dei: qui cū ad meliora conuertimur, continuo nobis cooperatore efficitur. Si enim bonus esse malueris, qui phibeat nullus omnino est: immo est quidem diabolus prohibens, sed profectō nil poterit te eligente meliora, magis autē hoc deo tibi in adiutorium copulante. Quod si tu certē nolueris, retroq; recesseris, qui nam ille te tutabitur? Non enim necessitate ac violentia, sed cum tua te vult voluntate saluare. Si enim tu seruum habens odientem te, ac semper horrētem, sæpe etiam recedentem a te, atq; fugientem, nequāq; iam illum cōprehendis ac retines, & certē cūm obsequio eius indigeas: multo magis deus, qui non propter suam aliquam necessitatem, sed omnia propter nostram facit salutem, non vult te violēter adstringere: quē admodum ē regione si solam ad placendū ei ostenderis voluntatem, nunquā te ille destituet, quantalibet aduersus te diabolus moliat. Nos ergo nos ipsi causa nostræ perditionis existimus: non enim instanter ad eum accedimus, nō interpellamus assidue, non rogamus quemadmodum pro tanta est dignū causa rogare: sed & si eum adeamus, aliquādo ita facimus hoc, quasi non desideremus accipere: neq; cum ea fide qua congruit deprecantes: sed **T** omus secundus.

oscitantes prorsus, ac tota mente torpentes, ea quæ **D** videmur postulare negligim⁹. Et certē vult se a nobis exigi deus, hæc quippe illi omnino vis grata est: nam si vehementius instare viderit exigētes, etiam illa quæ non petimus, largietur. Nunc autem liberalitatem suam differt, non quia præstare nolit, sed quia nostra illum delectat exactio. Et propterea tibi aliud quoq; posuit exemplum: nunc illius amici, **Luc. 11. a.** qui noctu instabat petēdo: nunc iudicis neq; deum **Luc. 18. a.** timentis, neq; hominē omnino reuerentis. Nec verō tātummodo vsq; ad exempla peruenit, sed ipsis quoq; operibus ostendit, cūm scilicet Chananaeam **Matt. 15. e.** illam mulierem magno certē dono impletam remisit. In hac verō euidenter ostēdit, quoniam deus etiam illa quæ nobis parata non sunt, dare possit, si vehementius postulentur. Non, inquit, est bonum tollere panē filiorum, & dare canibus: & tamē dedit, quia illa etiam vehementer exegit. Iudæis verō ē regione monstrauit, quia desidijs nec illa quidē tribuat, quæ eis fuerant preparata. Deniq; illi acceperunt nihil, immo etiam propria perdiderunt. Et ideo quia minimē quæsierūt, ne sua acceperūt quidem: illa verō quia violenter incubuit vendicare, & rem filiorum accepit canis: tantum quippe bonum est fides sedula, & deprecatio perseuerans. Noli ergo dicere, quia tibi sit inimicus deus, réque omnino nolit audire. Citō tibi respōdebit, si assidue illum, & (vt ita dixerim) molestē interpellare nō desinas: & si enim non ob amicitiam, at propter sedulitatem istud efficiet: neque inimicitiarum inportunitates, neq; vllum patietur impedimentum omnino. Nec dicas, nō sum dignus audiri, & idcirco non oro: nā & Chananaea illa etiam talis fuit, sed nihilominus impetrauit. Nec dicas, & multum peccaui, & non possum ad me iratum vocare: non enim meritum tuum deus, sed solam interim considerat voluntatem. Si enim iudicem non timentem deum, neque homines erubescētem vidua inflexit, multo magis bonum iudicē interpellatio assidua. Et si igitur non fueris amicus, & si non ea quæ tibi cōpetere videntur, exostules, & si bona patris luxuriosus absumperis, longumq; temporis a facie eius abfueris: & si degener, atque omnium prorsus extremus, & indignantem illum iratumq; conuenias, incipe tātummodo orare, atque ad ipsum redire, & recipies profectō cūcta, & confestim omnem iram poenamq; restigues. Sed ecce (inquis) oro, & nihil amplius sequitur. Non enim ita postulas, quemadmodum illos legimus postulasse. Chananaeam dico, & amicū nocte pulsantem, & viduam iudici frequenter molestam, & filium qui patris cūcta decoxerat: si enim sic orasses, proculdubio celeriter impetrasses. Nam etsi a te accepit iniuriam, tamen pater est: & si iratus est, tamen amantissimus filiorum est, & vnū est tantummodo quod requirit: nō exigere de iniurijs vltionem, sed te videre ad meliora cōuersum, sibiq; iugiter supplicantem. Vtinam nos ita erga illū seruaremus affectum, vt illius viscera nostra charitate **Luc. 15. e.** hh iij flammentur.

G flammantur. Sed tantummodo occasionem deus istius ignis requirit, & si modicam scintillam ipse praeberis, ingentem omnino flammam beneficiorum in te eius accendes. Non enim quia iniuriā accepit, irascitur: sed quia tu es author iniurię, per quā etiā velut ebrius desipis. Si enim nos cum sumus ma ligni, iniuriam accipientes à filiis, tamen pro illis dolemus: multo magis qui nullam omnino sentit iniuriam, pro tuo tantummodo comodo qui illam facere ausus es, irascitur. Nam si nos, qui secundum naturam diligimus filios, satis tamē profectō eos diligimus: multo magis ille diligit, qui diligit vltra naturam.

Esa. 49. d Sed etsi obliuiscatur mulier infantem, inquit, vteri sui, ego tamen non obliuiscar tui, dicit dominus omnipotens. Accedamus igitur ad eum, atque dicamus: Etiam domine, nam & canes edunt de micis, quae cadunt de mensa dominorum suorum. Accedamus, inquam, importunē, immo hoc nunquā est importunē accedere. Sicut enim respirare importu

Matt. 15. c ne omnino nunquam est, ita etiam non quidem petere, sed non petere potius importunum est. Sicut enim respirare hoc iugiter indigemus, ita etiam eo quod à deo prestatur auxilio. Quod si voluerimus, facile illū ad nos poterimus inflectere. Et hoc profectō declarans, atque ostendens deum promptū esse semper ad beneficia largienda dicebat, sicut diluculum paratum inuenimus eum. Quotiescunquē enim venire, & ad illū voluerimus accedere, expectatas ab illo esse preces nostras continuo sentiemus. Si verò nihil de redūdante illo fonte bonitate haurimus, nostra est omnis culpa, non fontis. Hoc

etiam Iudaeis imputando dicebat: Misericordia vt nubes matutina, & sicut ros diluculo cadēs. Quod verò dicit huiusmodi est: Ego quidem, quae à me petenda erāt, cūcta largitus sum: vos verò quasi quidam ventus vrens aduersus nebulam, roremque contenditis, & idcirco retrahitur à vobis: ita praenimia malignitate vestra facitis immensam liberalitatis dei dona cohiberi, quod tamē ipsum dispensatio prouidentiae est. Cum enim nos viderit non mereri, dignissimē proculdubio beneficia sua cōtinet, ne nos vtiq; desideres faciat, non dignē inquirentibus largiēdo. Si verò paululum in meliora mutemur, & vel tantulum quidem, vt nos saltem peccasse doleamus, supra quam omnes fontes subito ebullit, copiosius quam omne prorsus pelagus effunditur. Quantoque amplius acceperis, tanto ille plus gaudet, & hoc ipso ad dandum plura confurget: diuitias enim suas nostram esse ducit salutem, & ipsam dandi petentibus

Ose. 6. b. & 13. a.

largitate: quod certē dicebat Paulus, Qui diues est in omnibus, qui inuocat illum: non enim, nisi quādo non postulamus, irascitur: tūc etiam nos solum, quādo non poscimus, auersatur. Propterea enim & pauper factus est, vt nos diuites faceret: & illa omnia sustinuit, vt nos ad petendum plenius incitaret. Nequaquam igitur desperemus, sed habentes tot occasiones salutis, spesque meliores, etiam si quotidie peccemus, accedamus tamē rogantes, proque delictis as-

Rom. 10. c sidue veniam deprecemur. Sic enim & ad peccandum efficiemur absque dubio tardiores, & diabolum repellemus, & dei in nobis misericordiam prouocabimus, & bona consequemur futura, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia. xxiii. ex cap. vii.

Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condēnare, & non condemnabimini. Quid igitur, non debemus arguere peccātes: Nā & Paulus hoc dicit, imō ipse rursus Christus per Paulum: Tu quid iudicas fratrem tuum? Et, tu quis es, qui iudicas alienum seruū? Et iterum: Nolite ante tempus iudicare, quoad usque veniat dominus. Quē admodum igitur alibi dicit: Argue, obsecra, increpa? & alibi: Peccantes coram omnibus argue? Et Christus quidem in euangelio praecipit: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum: & si te audierit, lucratus es fratrem tuum: si verò non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: quod si non audierit, dic ecclesiae. Et certe tam multos constituit increpantes, & non increpantes modō, verumetiam puniētes, cum eum qui nullum horū vellet audire, quasi Ethnicum & puplicanum esse praecipit: quemadmodum verò illis etiā clauis dedit? Si enim iudicaturi omnino non erunt, priuabuntur omnium potestate, & frustra illā acceperunt ad ligandum atque soluendum. Nam & aliter si haec peccandi impunitas obtineret, cuncta pariter disperiret, & quae in ecclesijs sunt, & quae in urbibus, & quae in domibus singulorum. Nā & dominus seruū, & domina ancillam, & filium pater, & amicum amicus nisi iudicauerint, ad maximum omnino incrementum sui vitia cuncta peruenient. Et quid dico amicus amicus, vbi de ipsis quoque iudicemus inimicis? Nunquā poterimus omnino inimicitias dissoluere, & absque vilo prorsus ordine, ac distinctione meritorum permixta erunt omnia, atque confusa. Quidnam hoc sit ergo diligentius ponderemus, ne aliquis diuersa haec remedia salutis, leges esse quasdam aut expellendae pacis, aut introducendae confusionis, existimet. Et prudētibus quidem ex his quae sequuntur lucidissimē virtutem istius legis ostendit, dicendo: Quid vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quae est in oculo tuo non vides? Si verò plurimis tardorū istud videatur obsecrum, plenius id ipsum elucidare tentabimus. Hic enī (vt apparet) nō generaliter peccata omnia prohibuit iudicari, nec prorsus omnibus istius rei abstulit potestatem: sed his profectō solis, qui cum flagitijs abundant innumeris, alios de leuissimis quibusque delictis tota temeritate condemnāt. Videtur autem mihi etiam hic Iudaeos notare, qui de parulis quoque omnino culpis accusatores amarissimi proximorū, ipsi nihilominus sua nec maxima quidem crimina cohibebant. Quod eis etiam in fine euāgelij dominus exprobrat: Alligatis, inquit, onera grauiā

Ro. 14. b. & Luc. 17.

1. Cor. 4. a

Matt. 23. c

Ara grauiā & importabilia: ipsi autem digito nō vultis ea mouere. Et decimatis metham, & cyminum, & anethum: & dereliquistis quae grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. Ergo in istos quoque sermonem videtur extendere, vt scilicet ante eos compefcat & comprimant, quia ausuri erant accusare discipulos. Et si enim isti nihil tale peccauerant, sed tamen illis videbantur esse delicta: vt nō obseruare sabbatum, vt vesci manibus illotis, ac publicanorum interesse conuiujs: quod alibi quoque; cui licem ait, excolantes, camelū autem glutientes: hic verò constituit & legem, quae in comune seruetur.

1. Cor. 4. a Nam & beatus Paulus Corinthios non omnes iudicare prohibuit, sed eos qui audebant iudicare meliores, & in causa non manifesta. Non enim vetuit eos corripere peccantes, neque infinite omnes increpauit: sed discipulos profectō, qui de doctoribus iudicabant, & cum ipsi mille essent malorum rei, infontibus detrahebant: quod hic quoque; Christus notauit, sed eis plurimum etiam incussit timorem, inuitabile supplicium comminando, atque dicendo:

In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis. Non enim illum condemnas, inquit, sed temetipsum profectō condemnas, & facis tibi terribilius esse iudicium, cogisque; aduersus te diligentissimam fieri etiam de minimis vitionem. Sicut enim in venia peccatorum promerēda, à nobis principia sumuntur: sic etiam in ipso iudicio, à nobis condemnationis mensura procedit. Nec enim oportet exprobrare delictum, neque illum qui peccato aliquo sit preuentus insolenter obruere, sed clementer monere: nec persequi iurgio, sed iuuare consilio: nec cū iactatione in eum erigi, sed cum dilectione corrigere. Non enim illū, sed te profectō extremo adiacis ipse supplicio, non ei vtiq; parcendo, cum te petit de peccatis suis exercere iudicium. Vidēsne quē admodum duo ista mandata leuia sint, & obedientibus ingentium causa existat bonorum, sicut ē regione inobediētibus ingentiū malorum? Qui enim remisit proximo, se priusquam illum reatibus liberauit, nihil laborans, cum vtiq; parcens atque ignoscēs de peccatis alterius iudicaret, magnum sibi indulgentiae thesaurum tali sententia recondendo. Si igitur peccauerit, inquis: non ei dicam, quia malum est fornicari, neque corrigam increpatione lasciuientē sed vt medicus remedia profutura conficiens. Non enim dixit, Noli cohibere peccantem: sed, noli vtiq; iudicare: hoc est, noli effici iudex amarus. Nam & aliter non de magnis, desperatisque; criminibus, quod paulo ante praemisit: sed de illis id dicitum est, quae videntur crimina esse, cum non sint: propter quod ait, Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quae est in oculo tuo non vides? Quod certē nūc plurimi faciūt, qui si viderint monachum habere superfluum vestimentū, legem illam dominicam impudenter imponunt, cum milles ipsi aliena diripiant, & quotidie auaritiaē crimē

exerceant. Et si eum cibo vti viderint largiori, accētoreos existunt amari, ipsi quotidie crapulati atque temulenti: ignorantes, quia cum proprijs admissis hinc quoque; sibi congregent maius incendium, omnique; semetipfos excusatione denudent. Vt enim diligentius peccata examinentur tua, legem primus ipse posuisti, seuerius de his quae proximus peccauerat iudicando. Ne igitur graue esse credideris, si talia sustineas etiam ipse supplicia. Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo. Hic iam iram vult monstrare plurimā, quam habet in eos qui ista committunt. Quotiescunq; enim voluerit ostendere aliquod magnum esse peccatum, magnamque; etiam propter illud & poenā, ab iniuria facit correctionis exordium. Sicut ergo & aduersus illū qui à conseruo suo centum denarios exigebat, cum indignatione dixit: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi: ita hic quoque; ait, hypocrita. Non enim pietatis est tam rigida haec aduersus delicta sententia, sed inhumanitatis. Et personā sibi quidem dilectionis imponit: opus autem malitiae implet extremae, dū falsa proximo opprobria affigit & crimina, & inuadit locum magistri, cum non sit dignus tenere discipuli: propter quod illum etiam hypocritam nominauit. Qui enim tam acer, inquit, in alienis fuisti, vt etiam exigua denotares, quē admodum in tuis tam negligens extitisti, vt etiam magnā transcurreres? Eijce primum trabem de oculo tuo. Vides certē quia non vetuerit iudicare, sed iusserit eijcere primum de oculo proprio trabem, & tūc aliorum errata corrigere: nam & sua vnusquisque facilius cognoscit, quam vtiq; ceterorū: & maiora citius prospicit, quam minora: & seipsum magis amat profectō, quam proximum. Itaque; si alterius curam gerere cupis, temetipsum ante curato, in quo & manifestius inuenitur peccatum, & grandius. Sin autem temetipsum contemnis, ac despicias: liquet omnino, quia fratrem tuum ipse odio iudices, non studio disciplinae: nec emēdare illū cupias, sed notare. Quod & si oportet huiusmodi aliquē iudicare, non tamē à te hoc fieri debet, verum ab eo qui nihil tale commisit. Quia enim magna philosophiae dogmata & excelsa constituit, ne quis diceret, quoniam in talibus philosophari sermone promptissimum est: volens monstrare fiduciam conscientiae, & quod in nullo sit horū quae dixit obnoxius, sed quia cūcta omnino perfecit, hanc comparationē consequēter inseruit: siquidē ipse quoque; erat iudicaturus, dicendo: Vt vobis scribē & pharisaei: sed non erat eorū reus, de quibus alios iure culpabat: neque enim aut trabem aut festucā de suo eijcit oculo, sed ab his omnibus purus & mundus, aliorū peccata corripuit. Nō enim debet aliquis condēnare alterum, cum ipse sit reus. Et quid miraris, si dominus posuit hanc legem, quae etiam à latrone seruata est, qui in cruce dicebat ad socium suum: Neque tu times deum, qui in eadem poena es? Protulit enim vocem Christi omnino sententiae consonātem. Tu verò quidem tuam

Matt. 18. d

Luc. 23. e.

trabem

Gtrabem non modo non eijs, sed ne sentis quidem: fratris verò nō modò vides, sed & iudicas, & eijsce conaris. Velut si aliquis fatuissimo hydrope, vel quolibet immedicabili languore constrictus, hunc quidem etiam negligat, eū verò culpet, qui exiguū in aliqua corporis sui parte non curet tumorem. Si verò malum est propria peccata non cernere, duplex iam aut triplex malum est iudicare alios, & in suo oculo trabē absq; dolore gestare. Omne quippe est grauius trabe peccatum. Hoc est ergo quod per hanc, quae sunt dicta, praecepit, ne scilicet ille qui mille est vitij obnoxius, acriorem se iudicem in aliorū velit praeberē delictis: & praecipue si hanc esse inueniatur exigua, non scilicet arguere alterū prohibens atq; corrigere, sed dissimulare propria negligenter, & insultare impudēter alienis. Siquidem ad magnum istud proficeret malignitatis augmentum, & duplex malū iniquitatis inferret. Nam quicumq; studet sua quidem, etiam cum sint magna, negligenter: aliena verò amarij delicta discutere, etiā parvula videlicet, ac vilia, duplex sibi importat incommodum: tum quidē propria negligendo, tum verò inimicitias in se, ac similitates omnium commouēdo, atq; ad extremā omnino feritatem, duritiāq; cordis semetipsum semper acuendo. Postquam igitur hanc cuncta sanctione saluberrimae huius legis exclusit, aliud quoque praecipit intulit, dicens:

Nolite dare sanctum canibus, neq; mittatis margaritas vestras ante porcos. Et certē in consequentibus praecipit, Quod audistis in aure, praedicate super tecta: sed ne hoc quidem mādatum aduersatur priori, nec indifferenter omnibus praedicari iussit, sed his quos doceri oporteret, praecipit cum fiducia praedicari. Canes igitur hic significat homines in impietate viuētes, spemque omnino conuersionis in melius non habentes. Porcos verò, in luto infrenis luxuria iugiter cōmorantes, quos supra omnes huiusmodi doctrina pronūciauit indignos. Hoc ergo

1. Cor. 2. d & Paulus adstruens, ait: Animalis autem homo nō percipit ea quae sunt spiritus dei: stultitia est enim illi, & non potest intelligere. Alibi quoq; corruptionem dixit esse morum, dogmata perfectiora non capere: propter quod iubet ne huiusmodi hominibus cuncta pandamus: sunt quippe magis, postquā didicerint secreta, temerarij. His enim qui benigno sunt animo atq; prudēti, honestissima apparent, cū fuerint reuelata: imprudentes verò magis ea ignorata reuerentur. Quia verò discere illa naturali ratione non possunt, etiam si ignorantia offensū, id conentur. Neq; enim porcus aliquādo nouit, cuius sit precij margarita: & hic ergo, quia nescit, ideo conculcat. Nihil enī hinc affertur amplius his qui eiusmodi sunt, & tamen audiūt, nisi noxa cumulatior. Siquidem ab illis & sancta temerantur, nesciētibus utiq; cuius illa sunt meriti, & ipsi desperatius insolent, contraq; nos potius armātur. Hoc est enim quod ait: Ne fortē conculcent ea pedibus suis, & conuersi dirumpant vos. Sed ita, inquit, soli si pu-

blicarētur, manerent tamē semper inuicti, nec aduersum nos reprehensionum materias ministrare. Prorsus assentior. Sed nosse tu debes non in illis reprehensionū esse causas, verū in eis qui porci meruerūt vocari. Sicut etiam calcata brutorum pedibus margarita, non ideo quia vilis est conculcatur, sed quia in porcorum incidit vilitatem. Et bene ait, Conuersi dirumpāt vos. Modestiam enim simulāt, vt secreta condiscant: cum verò didicerint, repentē alij ex alijs effecti irrident, insultant, atq; illudunt, quasi quadam à se arte deceptis: propterea & Paulus Timotheo dicebat: Quē & tu deuita, valde enī restitit verbis nostris. Et rursus alibi: Increpa huiusmodi: & iterum, Hareticum hominem post vnam & secundā correptionem, deuita. Non enim ex his quae didicerint armantur, sed eorum occasione superbius efferuntur, atq; insolentia foediori cōplentur: & idcirco non exiguum lucrum est in sua illos ignorantia permanere: non enim tam recta temeritate despiciunt. Si verò discant, geminū est omnino damnū, cum certē & ipsi nihil omnino fructificent, immo magis magisq; ledantur, & tibi negotia ac pericula mille cōmouent. Audiāt hoc loco illi qui impudenter omnibus, ac temerē copulātur, despiciabilia ea quae sunt reuerenda, facientes. Nam & mysteria ideo clausis ianuis celebramus, & eos qui nondū initiati sunt, adesse prohibemus, nō quia infirmitatem mysteriorū aliquam deprehēdimus: sed quia ad participationē eorū illi adhuc quos arcemus, infirmi sunt. Propter quod etiam ipse multa ad Iudeos in parabolis differebat, quoniam non videbāt videntes: propterea iussit & Paulus scire nos quemadmodum debeat vniciq; responderi. Petite, & dabitur vobis: quae rite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Quia enim magna mirandaq; praecipit, & passionib⁹ esse liberius iussit, ad ipsum quoq; coelum omnino adduxerat docendo, vt studerent non angelis, neq; archāgelis, sed ipsi omnī domino, in quantum possibile est, esse consimiles. Discipulos verò non modò ipsos ista perficere, verum etiam alios emendare praeeperat, & malos omnes, atq; iustos diligenti iussit cōminatione discerni. Grande autem est in hominibus mentis occultum: ne dicerēt, quia importabilia sunt ista prorsus, ac dura. Nam & in consequentibus Petrus ait: Quis potest saluus esse? Et rursus idē: Si ita est causa hominis cum vxore, nō expedit nubere. Ne igitur hic quoq; similia proferrent, quanquā etiam in praecedentibus ostenderit facilia esse praecipra, multas proferens omnino sententias, & sanē tales, quae illis sufficerent suadere: hic tamen etiam ipsius facilitatis infert coronam, nō leue aliquod laboribus eorum genus consolationis inueniens, auxilium sci licet dei, quod orationum perseverantia promeretur. Non solum, inquit, vos oportet studere virtutibus, sed ad tantum opus diuinum quoq; aduocare praesidium. Veniet enim prorsus, atq; aderit, & vobiscū certamina ipsa tractabit, ac facilia vobis cuncta perfici-

2. Timot. 4. c. Ibidem a. Titum. c.

Matt. 13. & Marc. 4. b. Colos. 4.

Infra. 19. d. Ibidem b.

3. Reg. 8. b. & 9. a.

Acta perficiet. Propterea & petere praecipit, eisq; sed daturum spondit: nec tamē obiter postulare iussit, sed cum sedulitate multa & magna patientia, crebroq; pulsatu: hoc est enim quod ait, Querite: si quidem ille qui quærit aliquid, cuncta profectò alia mēte proiciens, vnum intēdit illud quod solum requirit, ac praesentium rerum nihil omnino considerat. Norunt certē illud quotquot vel auro, vel seruis, vt plerunq; contingit, amissis, experti sunt hanc quam dico diligentia requirendi. Ex eo quidem quod ait, Querite, istud ostendit: ab eo verò, quod dixit, Pulsate: vehementer accendi, & ardere prorsus mente praecipit. Noli ergo homo sponte conciderē, neve inferius studium impende virtuti, q̄ cum aurū requiris amissum: illud enim frequenter requirēs, nequaquā forsitan reperis, veruntamē cum omnino nefices inueniendum esse quod fuerat amissum, omnes nihilominus perscrutandi excogitates modos. Hic verò etiam sponsonem Christi tenens, quod **B** absq; dubio si quaesieris, accipias, ne minimā quidē partem illius studij conaris ostendere: quod si non continuo acceperis, ne sic quidem desperare te conuenit. Propter hoc quippe ait, pulsate: vt ostēderet, quia & si non continuo aperuerit, te nihilominus oporteat ad ianuā permanere. Si modò, inquit, meē nō vis credere sponsoni, crede vel huic quod à me profertur exemplo. Quis, ait, ex vobis est pater, quē si filius suus petat panem, nūquid lapidem porriget ei? Ab hominibus quidem cum aliquid exposcis, & molestus omnino, & onerosus videris: deum verò quando id non facis, tunc amplius, vt tibi indiget, accendis. Si verò permanes postulatō, etiā si non continuo accipias, accipies tamen: propterea quippe ostiū clausum est, vt tu pulsare cogaris: idcirco nō celeriter annuit, vt tu diutius inq; ras. Permane igitur in quēro atq; pulsando, & absq; ambiguitate percipies. Ne enim diceres, quid si petiero, neq; accipero: tamen parabolica locum ratione cōclutit, de communibus certē rebus sentētias proferendo, & exemplis hominū ad impetrandi te fiduciam nutriendo: perq; ista monstrando, quia nō solum petere oporteat, verū etiam illa tantūmodo, quae sola sunt postcenda deprecere. Quis enim est, inquit, ex vobis pater, quem si filius suus petat panem, nunquid lapidē porriget ei? Itaq; & si nō accipis, quia lapidē petis, idcirco non accipis. Nam & si filius sis, non tamen tibi sufficit ad omne quod poposceris impetrandū, sed hoc ipsum est quod veteris accipere, quod cum sis filius dei, ea quae tibi non expediunt, deprecaris. Et tu igitur noli aliquādo petere, seu quærere secularia, sed spiritalia omnia, & prorsus accipies. Nam & Salomō poposcit ea quae oportuit poscere, & vide q̄ celeriter acceperit. Duo igitur adesse oportet oranti, vt scilicet & vehementer petat, & illa pculdubio quae petenda sunt. Quia & vos, inquit, cum patres sitis, rogari tamen expectatis à filiis: & si inutile aliquid petierint, dona vestra cohibetis. Si verò illi quod est petendū, & vtile

postularint, annuitis atq; praestatis. Et tu igitur ista **D** cōsiderans, non desistas, donec accipias, quādiu inuenias ne recedas: nec omnino abeas, quoadusque clausa referētur. Si enim cum hoc studio mētis accesseris, & dixeris, nisi accepero nō recedam, prorsus accipies: modò si talia postulaueris, quae & illum qui petitur dare deceat, & accipere tibi qui precaris, expediat. Quae verò ista sunt? si scilicet spiritalia cuncta deposcas. Et primò quidē his qui in te peccauerant, incunctanter remittas, ac tum demū accedas ad tibi quoq; veniam postulandam, atq; sine ira & disceptatione sanctas ad deū manus eleues: si ergo sic petierimus, accipiemus profectò. Quemadmodum verò nūc petimus, risus quidem est nostra petitio, & risus non sobriorum hominū, sed temulentia fauciorum. Quid ergo, & quando spiritalia petiero, nec tamen ea fuero consecutus? Non studiosē pculdubio postulasti, aut te ipsum fecisti qui acciperes indignum, aut certē petere celeriter destitisti. Et cuius, inquires, rei gratia nō dixit quae debeāt postulari? Et quidē cuncta dixit in his quae memorata sunt, & ostendit pro quibus oporteret rogari. Noli ergo dicere, quia accessi ad petendum, nec tamen accepi. Cum enim nō petas deum, ab eo te nō accepisse caufaris: qui & ita te diligit, vt pater sit: & tantum omnes patres dilectione praecellit, quātum in hoc affectu malignitas à benignitate superatur.

Si enim vos, inquit, cum sitis mali, nostis bona dare filiis vestris: quantò magis pater vester celestis? Hanc verò dixit, non vituperans humanam naturam, neq; mortaliū genus malum esse pronuncians, sed ad exprimēdum distinctionis inter deum atq; homines pergrande discrimen, & ad comparationem benignitatis suae, amorem patrum malignitatem vocat: tanta quippe est in illo excellentia charitatis. Vidisti etiam sensum prorsus occultum, qui potuit etiam nimia desperatione deiectū, & ad spes subleuare meliores. Nam hic quidem sub exemplo patrum, redundantiā diuinā benignitatis ostendit: in superiorib⁹ verò de maioribus id ipsum probauit, ex anima videlicet, & corpore, quib⁹ nos creator profectò composuit, & nusquā adhuc caput ipsum bonorum, neque suam praesentiam adducit in medium. Qui enim filium suum pro nobis ad occidendū dedit, quemadmodum nobis non cuncta donauit? Nondum enim erat ad vltiora progressus: sed Paulus quidem hoc ita ponit, ac dicit: Qui proprio filio suo nō pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Ipse autē adhuc eis de humana vult conuersione differere: deinde ostendens, quoniam nec orationi solum debeant fidere ea quae in ipsis sunt negligentes, neque rursus cum virtuti student, propriae totum cōmittere voluntati, sed diuinum quoque adiutorium postulare, & ea quae ipsorum sunt pariter inferre, vtrunque istud frequēter inculcat. Nam & salubriter admonēs, plurimū eos orationi docuit insisterē: & cum orare

Supra. 6. a.

Roma. 8. f.

Gorare docuisset, rursus ad eorum quæ agenda sunt cohortationem reuertitur: à quo iterum redijt ad docendum, quia oporteat frequenter orare: rursus verò, dicendo, Petite, quærite, atq; pulsate: ad studiū illos incitat voluntatis. Omnia ergo, inquit, quæcunq; vultis vt faciāt vobis homines, hæc & vos facite illis. Hoc autem dicit, in breui cūcta replicās, & ostendens compendiosam rem esse virtutem, ac facilem omnib; atq; manifestam. Neq; simpliciter ait, quæcunq; vultis: sed, omnia ergo quæcunq; vultis. Hic enim, ergo, istud non ociose posuit, sed necessariè prorsus, atq; signanter: ac si diceret, Si ergo cupitis audiri, præter illa quæ dixi, etiam ista perficite. Quæ verò ista sunt? Quæcunq; vultis vt faciāt vobis homines. Vidisti certè, quæadmodum & hoc quoq; ostēdat loco, quia cum oratione opus sit etiā disciplina virtutum. Et non dixit, quæcunq; vis tibi à deo fieri, hæc ipse fac proximo, ne diceret: quonā modo hoc effici potest, cum ille sit deus, ego verò

Homunculus: sed quæ vis tibi fieri à conseruo, ea tu erga proximū, inquit, ostende. Quid vnq; hoc præcepto aut leuius inueniatur, aut iustius? Deinde declarans seruati istius præcepti ante præmia quoque grande præconium: Hæc est, inquit, lex & prophete. Vnde manifestum est secundum naturā nobis esse virtutem. Domestico siquidem magisterio omnes quæ facere debeamus, agnoscimus, & impossibile omnino nobis est, ad ignorantia præsidij aliquando confugere. Intrate per angustā portā, quoniam lata & spatiosa via est, quæ ducit ad mortem, & multi sunt qui intrant per eam: quæ arcta & angusta est via, quæ ducit ad vitā, & pauci sunt qui inueniunt eā. Et certè post illa clamat, & dicit: Iugum meū suauē est, & onus meū leue. In his quoq; quæ paulò antè dixit, id ipsum oīno signauit. Quomodo igitur hic arctam illam, angustamq; pronūciat: Quam si diligenter inspicias, hic quoq; illā leuē valde dicit, & facilem. Et quemadmodum, in-

Iquies, quæ arcta & angusta est facilis iudicatur? Quia & via est videlicet, & porta: sicut etiā illa ipsa lata & spatiosa via quæ est, similiter & porta: in vtroq; tamen nihil est omnino constans. Nam cūcta prætereunt, & aspera vitæ huius, & prospera. Haud verò hoc solum est facile etiā virtuti, quam certè etiam facile ipse præstat finis viæ. Nō enim transire solum labores atq; sudores, sed ad bonum quoq; properare finem, (ad facilem vitam quippe contendit,) potest consolationem afferre certantibus: ita & temporale sudorum, & perpetuum coronarum. Et quia prius sunt laboriosa quæ transeunt, postea gloriosa quæ permanent, maximum potest laborum esse solatium. Propter quod & Paulus tribulationem leuem vocauit, nō vtq; ad qualitatem tribulationum, sed ad certatium voluntatē, & spem

2. Cor. 4. respiciens futurorum. Quod enim, inquit, momentaneū, & leue est, tribulationis nostræ supra modū sublimitatem æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contēplantibus nobis quæ videntur, sed

quæ non vidētur. Quod si nautis minaces illi pelagi fluctus, si tēpestates atq; hyemes agricolis, si vulnera cædesq; militibus, si grauiissimi illi ictus plagæq; pugilibus leues videntur, atque tolerabiles propter spem temporalium, ac pereitium commodorum: multo magis cum cœlum proponatur in præmio, & ineffabilia illa bona, atq; perpetua, nihil ex præsentibus his aduersitatibus sentietur. Si verò aliqui etiam sic viam istam esse laboriosam putant, de sola eorum profectō desidia oritur ista suspicio. Vide igitur quemadmodum illam facilem etiam aliunde faciat, iubens eos non commisceri canibus, porcisq; se prodere, & à pseudopropheta cauere, & vndiq; illos docens debere esse sollicitos. Sed hoc quoq; ipsum quod illā arctam vocauit, maximè ad faciendam illam facilem profuit, per hoc siquidē, vt semper vigilarēt admonuit. Nam sicut Paulus cum ait:

Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem: non idcirco dixit, vt deijceret animos militum, sed vt potius erigeret: ita hic dominus velut à somno suscitans viatores, viam eorum asperam nuncupauit. Nec hoc tantum illos modo ad vigorem mētis hortatus est, sed illud etiam commōdo: quia multos habeat via ipsa ad supplantandum paratos, quiq; quod est periculosius, non apertè se sperant, sed callidissimè tegāt: talis quippe est falsorum natio prophetarum. Sed tu nequaquā, inquit, istud aspicias, quia hæc vel arcta, vel aspera est, nec quia lata & spatiosa est illa contraria: sed quō nam hæc vtraque perducatur. Hæc verò cūcta commemorat, vt alacritatem in nobis voluntatis exuscitet, sicut & alibi dicit: Regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Qui enim certamen ingreditur, si videat spectatorem suū ardua ipsius cōgressionis, horridaque mirantem, maiore profectō animi alacritate succenditur. Non igitur angamur, cum nobis multa in hoc itinere mœsta cōtigerint. Arcta est enim via, & porta prorsus angusta: sed non talis etiam illa est, ad quam tendimus ciuitas. M

Et idcirco neque hic oportet sperare requiem, neq; ibi triste aliquid iam timeri. Dicendo verò, pauci sunt qui inueniunt eam. Segnitiam plurimorū euidenter expressit: ac docuit auditores, vt nō ad multorum prospera hæc ac læta respicerent, sed potius ad laboriosa paucorum. Nam plures, inquit, nō modo per hanc non ingrediūtur viam, sed eam ne eligunt quidem: quod extremæ est omnino desidia. Verū nequaquā ad multitudinem oportet aspiciere, neque hac exemplorum densitate turbari: sed imitari paucos qui hoc nos itinere cautissimè incedere cohortantur. Nam cum ipsa via arcta sit, tum etiam plurimi sunt iter facientium, qui ab eius nos excludere conantur ingressu, propter quod intulit,

Attendite à falsis prophetis: veniunt enim ad vos in vestitu ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Ecce cum canibus, ac porcis aliud quoq; insidiarum genus multo illis profectō efficacius ad nocendum. Illi quippe professi sunt, & oīno manifesti: isti verò

A isti verò fraudulēter obreçti: & idcirco ab illis quidem imperat abstinere, istos verò etiam diligenter examinari, atque discerni, quasi omnino difficile sit ad primū illos intelligere congressum, ppter quod dixit, Attēdite, vt nos ad eos excutiendos redderet acriores. Deinde ne cum audissent, arctam atq; angustam viam: & quia illos multis aduersantib; per eam oporteret incedere, porcos quoq; & canes esse cauendos: cumq; istis aliud quoq; malitiosius genus luporum: ne (inquam) tot tristium rerū aggestione conciderent, ac satis durum putarent, tam multis insidiantibus iter tale cōficere, & de omnib; mā datis præterea esse sollicitos, malorum quoque illos que sub patribus eorum sunt facta commonuit, huiusmodi homines falsos prophetas vocādo: nam & ante talia contigerunt. Nolite, inquit, omnino terri, nihil prorsus vobis nouum accidet, nihilq; peregrinum, semperq; diabolus ad oppugnationē veritatis subornat errorē per pseudoprophetas. Hic

B autem non mihi significare videtur hereticos, sed eos qui cum sint vitæ prauitate corrupti, specie tamen virtutis induti sunt, qui vulgō impostores vocari solent, propter quod intulit, dicens: Ex operibus eorū cognoscetis eos. Nam apud hæreticos quidem saltem vita honesta frequēter ostenditur, apud hos verò nec vita. Quid ergo, inquit, si etiam mores fingant honestos: sed facile deprehendētur, atque capientur. Talis quippe est natura istius viæ, quā vos conficere præcepi, laboriosa prorsus ac dura: virtutis verò simulator recusat laborē, solamq; sui ostentationem requirit, propter quod etiam de simulatione conuincitur. Quia verò dixerat, Pauci sunt qui inueniūt eam, sanctā proculdubio paucitatem ab eis secernit, qui cum non inueniant iter illud angustum, tamen se inuenire simulant. Et cæteris præcepit, vt nō ad eos qui virtutis specie tegūtur aspiciant, sed potius ad eos qui illā viam in veritate concelebrant. Et cuius, inquit, rei gratia non eos facit esse manifestos, sed nobis potius curā huiusmodi examinationis imponit? Vt profectō vigilemus, simus absq; intermissione solliciti, nō ab apertis modò, sed ab occultis quoq; inimicis cauendo, quos significat & Paulus, dicens: Et per dulces sermones seducunt corda innocentium. Nequaquā ergo turbemur, cum huiusmodi homines nostraq; ætate plurimos videmus. Nam hos quoq; Christus paulò antè prædixit. Et considera lenitate: non ait, punite tales, sed tātūmodo ne ab eis lædamini præcauete, & ne incircumspecti, atq; immuniti in eorū insidias incidatis. Deinde ne diceret impossibile esse huiusmodi homines deprehendi, rursus similitudinem à communi hominum ponit exēplo. Nunquid colligunt de spinis vnam, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona bonos fructus facit, mala autem arbor fructus malos facit. Nō potest arbor bona fructus malos facere, neq; arbor mala bonos fructus facere. Quod verò dicit, huiusmodi, nihil habent mite, vel dulce, qui oues vsq; ad superficiē mē

tiuntur, propter quod omnino discretio est. Et ne vel in exiguo quidem ad eorum malitiam cōuenire videatur, naturalibus iam necessitatibus comparat ea, quæ ab illis non aliter sunt futura: quo more loquebatur & Paulus: Sapiētia, inquit, carnis, mors est: legi enim dei non subijcitur, nec enim potest. Quod & id ipsum ponit secundo, nō est superflua repetitio verborum. Sed ne quispiam diceret, arbor mala affert quidem fructus malos, affert tamē etiā bonos, sitq; ex duplici fructuum qualitate discretio ipsa difficilis. Nō est hoc, inquit, omnino: malos verò tantummodo affert, bonos verò nequaquam poterit afferre. Sicut & arbor bona non nisi iuxta suā naturā fructificare solet. Quid igitur? Nūquā mne homo bonus in malum verus est, aut malus rursus in bonum, atque multorum omnino in diuersa mutatio talia nobis abundē ministrat exempla? Christus autem non dixit impossibile esse malū ad meliora conuerti, nec bonum negat in deterius posse transire, sed quia quandiu malitiæ affixus est, bonū utiq; fructum non possit afferre. Nam transire quidem ad virtutem, etiam cum sit malus, potest: sed nunquam bonum affert fructum, quandiu in malitia perseuerat. Quid ergo? Dauid, nōne cum bonus esset, malum attulit fructum? Immo non permanēs bonus, sed vtique mutatus. Ceterū si qualis erat continuo perseuerasset, nequaquam talem fructum tulisset, neque permanens in cœpto virtutis vsu fecisset illa quæ fecit. Hæc autem idcirco præcipuè dicebat, vt eorum quoq; qui temerè obloqui etiam innocentibus solent, linguas reprimeret, passimq; accusantium ora frenaret. Quia enim plurimi bonos quoque de malorum ingenijs æstimant, vt omni eos excusatione nudaret, hoc intulit: Non enim, inquit, potes dicere, Circumuentus sum atq; deceptus. Siquidem manifestam tibi discretionem ex operibus ostendit, & vt etiam discutes eorum opera, præcepit, ne scilicet temerè cuncta confunderes. Deinde eos qui puniri non iusserat, sed tantum cauere, hos quidem consolaret, & si nolint ad meliora cōuerti, quasi quodam muro, ita supplicij eos cōminatione concludit: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Deinde vt sermonem ipsum aliquatulum tēperaret, intulit: Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. Ne enim certam illam, & iam iamq; complēdam comminationem videretur inducere, sed eam quæ cōsilij vicē, atq; admonitionis implet, hac eorū animos interminatione, atq; examinatione concussit. Quo quidē loco mihi etiā Iudeos videtur notare, huiusmodi fructus sepe mōstrantes: Propterea etiam Ioannis verbis vti maluit, per eadem scilicet rerum vocabula illis supplicium comminando. Talia quippe etiam ille dicebat, cum instantem securim, & excidēdam arbore, ignēq; inextinguibilem nominaret. Et videtur quidem vna tātūmodo poena esse comburi. Si verò aliquis

Luc. 21. c. Ephe. 6. h. L. Matt. 11. b. Rom. 16. b. Matt. 3. c.

G aliquis diligenter expēdat, duplex hoc inuenit esse supplicium. Qui enim in gehenna vritur, & coelorum regnum prorsus amittit: quae certe poena maior est, q̄ cruciatus ille flammarū. Noui autē quia plurimi pertimescant gehennā, ego tamē illius gloriae amissionē multo amarius, q̄ ipsius gehennae dico esse supplicium. Si verò id non possum sermone monstrare, nihil est omnino mirādum. Neq; enim nouimus illorū beatitudinem premiorū, vt infelicitatem quoq; de eorū amissione scire possimus. Ceterū Paulus qui ista comparat, certissimē nouit, quoniā excidere à dei gratia omnium sit profectō miserimū. Nos autem hoc tūc absq; dubio discemus, cum experimēto coeperimus doceri. Sed istud vt ne patiamur faxis d̄ vnigenite fili dei, neq; experiamur intolerabile istud, horrēdumq; supplicium q̄ grande sit: Nam q̄ malum illorū bonorum portione priuari, apertē quidem exprimi nō potest: tamen prout mihi possibile fuerit, conabor atq; contendam per exempla vobis illud facere vel ex parte manifestum. Ponamus igitur adolescentē aliquē esse mirabilem, eundemq; & cunctis florere virtutibus, & totius tenere orbis imperium, tamq; in omnibus esse perfectum, vt vniuersos erga se homines patrio ardere faciat affectu. Quid nō ergo isti? patrem pati existimatis libenti animo, ne talis filij priuatur alloquio: quod verò vel exiguū, vel grande malum non esse subiturum, modò vt illū etiam videat, atq; illius praesentia perfruatur? Hoc igitur de futura quoq; gloria cogitemus. Neq; enim sic filius patri, etiam si virtutibus mille decoretur, desiderabilis est atq; mirabilis, vt coelestium fructus bonorum, ac resolui, & esse cum Christo. Intolerabilis quidem res est etiam gehenna: quis nesciat, & supplicium illud horribile? Tamen si mille aliquis ponat gehēnas, nihil tale dicitur est, quale est à beata illius gloriae honore repelli, exofumq; esse Christo, & audire ab illo, Non noui vos: atq; argui quòd esuriēti, & sitiēti negauerimus cibum & potum. Est enim satius mille fulmina sustinere, q̄ vultū illū mansuetudinis pietatisq; plenū, nos tamen auersantem videre, & illos totius tranquillitatis oculos, nequaquā nos aspicere sustinētes. Si enim ille me cum ei inimicus existerē, eumq; odissē, atq; auersarer: ita est tamen secutus, vt ne sibi quidem parceret, seseq; ipsum in mortem traderet: quādo post illa omnia esuriētem illum ne pane quidē duco dignū, quibus iam illū potero oculis intueri? sed hoc etiā illius cōsidera loco lenitatē. Neq; enim beneficia sua impunitando cōmemorat, nec quia illi eum despiciat, quibus tāta praestiterit: nec enim dicit, te qui cum non esses, esse te praestiti, & tibi inspirauī animam: qui te supra ea quae in terra sunt cūcta constitui: qui propter te & coelos, & aërem, & pelagus, & terram, & omnia quae existūt, creauī: q̄ a te inhonoratus sum, & diabolo ipso vilior existimatus: qui nec sic quidē destitit, sed innumera tibi beneficia etiā post ista donauit: qui ob tuam salutē fieri seruus elegi: qui pal-

mis ora temeratus, & faciem sputaminibus aspersus, & feruili supplicio deputat: vt te de morte redimerem, crucis mortē ipse sustinui: qui pro te etiā in caelo interpello patrē, qui spiritū sanctū tibi dono, qui te ad regnū inuito coelorum, qui tibi etiā tāta promisi: qui & caput tuū esse volui, & sponsus, & vestis, & domus, & radix, & pastus, & potus, & pastor, & frater: qui te heredem coheredemq; delegi: qui de tenebris in lumē te duxi: cū haec enim, hisq; plura proferre posset, nihil horū omnino commemorat. Sed quidē solum ipsum profectō peccatum, hic quoq; charitatē ac desiderium quod erga te habet ostendēs. Neq; enim dixit, Ite in ignem, paratū vobis: sed, paratū diabolo. Et prius dicit, quae nam illi peccauerint. Et ne tunc quidem cuncta, sed pauca: & ante hos illos qui mādata eius impleuerint in regnum vocat, vt ex hoc quoq; ostēdat iustē se culpare quos dānat. Quoniam ergo supplicio nō sunt verba eiusmodi sauiora? Si enim hominē aliquis à quo beneficijs affectus est, esuriētem minimē despiciat: sed etsi fortasse despiciat, certē cū ei ille exprobrare beneficia sua coeperit, eligit magis in terram omnino demergi, q̄ corā duobus tribusve amicis tale aliquid audire: quid nos patiemur, perpēdite, qui toto iam teste mundo haec quae memorata sunt, audiemus, quae ne domin⁹ quidē diceret, nisi & equitatem propriē vellet declarare sententię: Quod enim haud exprobrans ea proferret, sed quasi satisfaciēs, & ostēdēs, quia nō eis frustra, nec absq; certa iustitię ratione diciturus sit, discedite à me: ipsa satis beneficiorū quae eis antē contulerat liberalitate patefecit. Si verò exprobrare voluisset, omnia illa quae dixi, adduceret in mediū: nunc autē dicit sola illa quae passus est. Timeamus igitur dilectissimi, huiusmodi tūc audire sermones. Non est lusus hęc vita, immo est quidam praesens vita lusus, sed non est lusus etiam futura. Nunc autē non tam lusus est vita nostra, q̄ aliquid fortē deterius. Nō enim tendit ad risum, sed intolerabilem quoque portabit dolorē eis, qui mores suos non mature, ac diligenter instituūt. Quo enim distamus à pueris ludēdi gratia casulas aedificantibus, nos qui ampla praetoria, & clara construimus? Quae autē dissimilitudo est inter eorum prandiola ad ludum parata, & nostra haec splēdidē ac delicatē apparta cōuiuia? Nulla planē, nisi quòd ea nos ad supplicium nostrū sepe faciamus, quae illi imitatur ad ludū. Quòd si necdū perspiciamus eorū quae agimus vilitatē, nō est profectō mirandū. Nōdum enim venimus ad maturitatē virorū, quòd cum venerimus, intelligemus haec omnia esse puerilia. Nam & illos cum ad virilem transimus aetatem ridere consueuimus, ob ea certē ipsa quae cum pueri essemus, etiam studiosē credebamus esse faciēda. Nam & testas aliquando & lutum saepius aggerentes, nō minus gloriabamur, q̄ hi qui certatim amplas porticus, & triclinia gaudēt superba cōstruere: sed tamen peribāt illa, & cōtinuò corruebāt. Verū ne stantia quidem vilia nobis esse potuissent, sicut

ne ista

A ne ista quidē splēdidē domus, quae certē iam coeliciuem capere nō possunt. Sed neq; iste in illis se habitare patietur, qui patriam expectat aeternam. Verūm, vt nos pedibus ludicra illa aedificiola plerunq; destruimus, ita hęc sapienti ille mente subuertit: & sicut nos paruulos de illa flentes destructione ridemus: sic isti quoque viri nobis de hac subuersione mœretibus, nō modò ridēt, sed etiā flent. Si quidem & eorum viscera compassione plena sunt, & nobis ingētia hinc nascūtur incōmoda. Iam igitur in viros transeamus aliquando: quādiu terrae prorsus affigimur, de lignis ac lapidibus gloriātes: Quousq; lusus occupamur, ac salutem nostram ipsi despiciamus, ac prodimus? Nā vt pueri cum neglectis litteris, ad huiusmodi nugae sua studia conuerterint, durissimis verberib⁹ subiacebunt: sic nos quoq; qui in his rebus studium omne consumimus, cū à nobis spiritualium exigetur operum disciplina, nisi quae reddenda erunt habuerimus parata, horrenda illa supplicia perferem⁹. Nec erit vllus oīno q̄ liberet, etiā si pater, etiā si frater, vel q̄libet alius assistat. Sed hęc quidē, quibus nunc dediti sumus, cūcta pariter euanescent: quae verò ex istis poena colligitur, immortalis erit atq; perpetua. Quod quidem accidere consueuit in paruulis, quorum puerilis illa constructio à patre tota subruitur: ipsi etiam verberati post lusus conuertuntur ad lachrymas. Atq; vt hęc ita se habere discas, illud ipsum erga quod maximum studium videtur esse ponendum, id est, diuitias, in mediū proferamus, & constituamus quamlibet è regione virtutē, & tunc praecipuē illarū perspicies vilitatē. Duos igitur homines esse ponamus: nec de auaritię opib⁹ sermo sit, sed de honestis adhuc, iustisq; diuitijs. Duo ergo talium opum domini fingantur, quorum vnus quidem ad pecunias cōgregandas maria nauiget, terras excolat, multaque alia reperiat genera lucrandi: quanq̄ ignoro si hęc faciens iustē patrimoniū possit augere. Verūm cōcedatur istud, & constituatur interim lucra illū iusta conquirere. Iste igitur & agros coēmat, & seruos, & quātaeque sunt talia, nullaq; ad hęc iniquitate ducatur: alter verò aequaliter locuples vendat agros, vendat domos, vasa quoq; argētea & aurea, atq; horum omnium precium indigentib⁹ largiatur, curet egrotos, in necessitate positos absoluat, alios vinculis eximat, alios eripiat de metallis, alios egestatis impatientia ad laqueū conuolantes, in vitae amorē reducat, liberet de seruitute ac morte captiuos: de cuius vos tandem esse parte malletis? Et certē nōdum futura diximus, sed interim ista praesentia. Cuius, inquam, similes esse malletis? congregantis aurum, an plurimorum pericula submouentis: ementis agros, an hominibus diuersa calamitatum tempestate vexatis, semetipsum portā parantis: multo auro argētoq; circūdati, an mille laudib⁹ coronati? Nōne enim hic quidē videtur angeli cuius similis, qui de caelo ad consolationem hominū, emendationemq; descēderit? Alter verò nec ho-

mini conferendus, sed cuius partuulo vanē cuncta & inaniter congreganti. Sin autē pronunciat is huiusmodi hominē esse ridiculum, extremaq; vecordia, quando etiā iniquē opes cōgregat: quid eo potest infelicius iudicari? Si enim tanta illius sola derisio est, cū addita fuerit & gehenna, & regni celestis amissio: quibus lachrymis, quib⁹ tandē lamentationib⁹ prosequēdus est & viuus, & mortuus? Sed altera quoq; si placet, virtutis partem, eiusq; cōtrarium ponderemus. Alium igitur rursus hominem proferamus, in summa potētia constitutū, omniū imperantē, ingenti prorsus honore conspicuū, praecleara praconis sui voce terrificū, cinctum balthēo potestatis gemino, ac lōgo praecentium ordine gloriantem, multorū officiorū stipatum cetera: nōne magnum hoc esse quiddā creditur, ac beatū? Age igitur, contra hunc quoq; aliū è regione ponamus splendentem virtute patientiē, humilitate, ac mansuetudine refulgentem, & hic tamen patiat in iurias, atq; etiā verberetur, cunctaq; hęc facillē portet, ac fortiter, eosq; à quibus iniurias accepit, benedictionibus prosequatur: responde, quae, quis magis horū tibi admirādus videtur? ille inflatus & tumidus: an iste pressus, ac placidus? Nōne rursus hic quidē coelestib⁹ est virtutibus cōparandus, quae maxima ipsa vilitate potiūtur: ille verò homini morbo hydropis, & plurimo prorsus tumore turgenti? & hic quidē medico spiritali, ille autem inflatis, ac resupinis? Quid tibi arrogas homo, quia sublimi curru veheris, quia te trahunt mularū quadrigae? Et quale istud est? Nam & saxa ita plerunq; & ligna, gestantur. Sed speciosa veste circūdaris? Sed & respice pro cultu vestium, virtutū decore fulgentem, & videbis te quidem putrefacto iam foeno esse similitū: illū verò arbori admirabiles fructus ferenti, maximam praebēti cernentibus voluptatem. Tu quippe circūfers pastum vermium, atq; tinearum: quae cū tibi incubuerint, celeriter te huiusmodi ornatu nudum relinquent. Nam vestimentum & aurum, aliud quidem vermiū cibus est, aliud verò terra, & cinis, & iterū terra & praeterea nihil: at verò ille qui virtutum decore circūdatus est, talē profectō habet stolā, quam nō modò tineae, sed ne mors quidem valeat ipsa corrumpere. Si quidem iste virtutes animi nequaquam à terra fortiūtur exordiū: fructus quippe sunt spiritus, propterea neq; vermiū dentibus deputantur. In caelo nāq; huiusmodi vestimenta texuntur, vbi non est tineae, non vermīs, nec huiusmodi quicquam aliud omnino. Quid igitur est melius, responde, quae, sublimari potentia: an potius inhonoratum iacere? Splendere diuitijs, an squalere pauperie: abundare delitijs, an fame, atque egestate cruciari? Proculdubio melius, atq; optabilius inhonoratum esse, quam in diuitijs, atq; delitijs. Si ergo bona eligis, magis ipsa quam minima, relinque terras, & transgredere totus ad caelum. Si quidem praesentia ista vmbrae sunt, & quaedam vanitates imaginum: futura autem veritas rerum immo-

G r̄ immobilis prorsus, ac solida, nec ab vllō tibi aliquando rapienda. Hęc nos igitur omni cum studio diligamus, vt ex horū quæ h̄c sunt liberemur tumultu, & ad portum illum tranquillissimum nauigantes, multa onusti merce veniamus, & ineffabilibus misericordiæ operib⁹ redundemus: quib⁹ nos omnes contingat potiri, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia. xxv. ex cap. vij.

N On omnis qui dicit mihi, Domine domine, intrabit in regnum cœlorū: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Cuius rei gratia non ait: sed qui facit voluntatem meam? Quia hoc interim poterant amabilius audire, quod dixit, citiusq; suscipere: illud autem ad eorum infirmitatē nimis erat gr̄de, quod tacuit. Aliiter verò idipsum quod reticuisse visus est, istud dicēdo signauit. Prę-

H terea hoc quoque possumus dicere, expressum hic esse manifeste, quia non sit in patris, ac filij voluntate diuersitas. Mihi autem videtur Iudæorum hic propriē conscientias verberare, omnē prorsus religionem in dogmatum ratione ponentium, de sancta verò cōuersatione nihil omnino curātium: vnde illos etiā Paulus coarguit, dicens: Cognominaris Iudæus, & requiescis in lege, & gloriaris in deo, & nosti voluntatē eius: verum nihil tibi ex ea accedit quicquam, nisi eadem vitæ integritate declares. Ipse autem dominus non solum id dixisse contentus est, sed & maiora longē & terribiora subiunxit: Multi, inquit, dicēt in illa die, Domine domine, nōne in nomine tuo prophetauimus? Nō modo ille, inquit, qui habet fidem, conuersatione neglecta, regnum non poterit introire cœlorum: sed & ille qui fide multa etiam splenduit claritate signorum, nec tamē aliquid in vita boni operis exercuit, a cœlestibus similiter iantis repelletur. Multi enim

Rom. 2.c. mihi dicēt in illa die: Domine domine, nōne in nomine tuo prophetauimus? Nempe consideras quē admodum se quoq; introducat latenter: quia enim prope finē sui est prolatus ad populum sermo doctrinæ suæ, meritō iam se iudicem esse demonstrat. Nam quod expectat poena peccantes, in superioribus euidenter expressit. Quis verò sit puniens hic reuelat, nec tamen aperte dixit, ego sum: sed multi, inquit, in illa die dicēt mihi, domine domine: idipsum rursus hac moderatione conficiens. Si enim iudex ipse non esset, quomodo ad eos diceret, Tūc confitebor eis, discedite a me, nunquam noui vos? Non utiq; futuri solummodo iudicij tēpore, sed ne tunc quidem, inquit, quādo vos faciebatis signa mirabilia. Propterea etiā discipulos admonebat: Nolite gaudere, quia vobis dæmonia subiecta sunt, sed quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Et vbi que prorsus ad plurimam eos curā conuersationis hortatur. Neq; enim accidit, vt homo rectē honesteq; viuens, atque ab omnibus vitij liberatus aliquando

Luc. 10. d.

despiciatur a deo: sed etsi in aliquo errore teneatur, R̄ cito illum deus ad notitiam pertrahit veritatis. Verum sunt quidam qui opinentur mentiri tunc illos ista dicendo, & propterea, inquit, nec merebuntur omnino saluari: quod si ita est, ipse aduersus illum sensum venit, quem voluerat inducere. Voluit enim hoc loco asserere, quod fides absq; operū sanctitate nil etiam valeat: deinde idipsum vterius extendens, adiecit & signa, vt videlicet ostēderet, quia nō modō fides, sed ne ipsa quidem cuiuspiam mirabilia profutura sint, si ea operatus fuisset absq; possessione virtutum. Sin autem illi nequaquam ista fecerint, quē admodum hęc conficietur assertio? Aliiter verò, neque auerent hi ipsi domino, iam utiq; iudice pręsente, mentiri: sed & ipsorum interrogatoriē sermo platus, & deinde secuta responsio hęc eos fecisse demonstrat. Illi quippe, quia cōtrarium expectationis suæ finem videbunt, quia hic fuerint mirabilia faciendo conspicui, vbi se intelligent puniendos, quasi stupentes dicent, atq; mirantes: Domine domine, nōne in nomine tuo prophetauimus? Quemadmodum nos auersaris modō: Quid sibi vult nouus iste finis, nec a nobis aliquādo prouisus? Sed mirentur illi qui, cum tot signa fecerint, punientur: tu verò nihil omnino hoc mireris. Omnis quippe gratia donum est solummodo largiētis. Illi autē nihil ei de proprio attulerūt, propter quod etiā meritō puniuntur, qui erga eum a quo ita honorati sunt, vt talia etiam indignis dona conferret, ingrati existere maluerunt, tantorumq; beneficiorū prorsus immemores. Cur, inquis, iniquitatis operari mirabilia fecerunt? Sunt quidam qui dicāt eos non eo tempore quo signa faciebant operibus iniquis vacasse, sed postea esse mutatos, & ad iniquitatis opera conuersos. Sed si id esset, alio rursus modo falsum esse monstraretur illud quod dominus curauit adstruere. Quod enim studuit ostēdere, istud profectō est, quoniam neque fides, neque mirabilia quicquā valeant si non assistat vita. Quod certē dicebat & Paulus: Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, & nouero mysteria omnia, & si habuero omnem scientiam: charitatem autē non habēā, nihil sum. Qui igitur isti sunt, inquit? Multi profectō credentium acceperant dona gratiæ, ex quibus erat ille, qui cum in Christi nomine dæmonia eijceret, non tamē eum etiam sequebatur: qualis erat & ipse Iudas. Nam hic quoque quanquam esset malus, gratiæ tamen munus acceperat. Quin etiam in veteri testamento idipsum qui quærīt inuenit, videlicet in ipsis quoque indignis, ad aliorum vtilitatem gratiam frequenter operatā. Quia enim nō omnes in omnibus idonei sunt reperti: nam alij quidem vitæ erant honestate conspicui, non tamen pari etiam ardore fidei feruebant: alij verò è contrario fidei bonum absq; vitę honestate seruabant: per vnus atq; eiusdem ineffabilem gratiæ largitatē, & illos æquē hortabatur, vt fidem studerent habere maiorem, & hos, vt essent etiam in cōuersatione meliores.

A meliores. Et idcirco cum eis ad liberalitatem maxima gratiæ dona præstabat: virtutes, inquit, multas fecimus: sed confitebor illis, quia nunquam noui vos. Nunc quidem se esse amicos putant, tūc verò scient, quia nō vt amicis ista donauit. Et quid omnino miraris si hominib⁹, quanquam vitæ suffragia non habentibus, ipsum tamen credentibus, gratiæ suæ dona largitus est, quando tale aliquid in his etiam qui utroq; hoc nudabatur bono inuenitur operat⁹? Balaam quippe a fide ac probitate vitæ erat prorsus alienus, sed tamē operata est in illo dei gratia, in ædificationem proculdubio ceterorū.

Numc. 24.c.

Gene. 4. a
Dan. 2. a b

Et etiam Pharaō talis extiterat, veruntamen ipsi quoque ostendit futura. Et Nabuchodonosor iniquissimus fuit, sed huic quoq; etiam ea quæ in nouissimo seculo futura sunt, reuelauit: sed & ipsius filio qui facile patrem impietate superauerat, mirabilia futura patefecit, per quē certē omnia maxima dispensationis suæ opera monstrauit. Quia

B igitur & tunc ipsa adhuc erant euangelicæ prædicationis exordia, multaq; oportebat diuinæ potētiae clarere documenta, plurimi quoq; indignorum accipiebāt dona gratiæ: veruntamen nihil propter hęc illi signa lucrati sunt, sed magis etiā puniuntur, propter quod & terribilem minatur eis sermonem dicendo, nunquam noui vos. Multos quippe hic odit, atq; auersatur etiam ante iudicium. Timeamus igitur dilectissimi, maximamq; curam sanctæ cōuersationis adamemus, nec putemus minus aliquid nos habere, quia nos modō signa non facimus. Nihil nanq; tunc nobis propter illa amplius reddetur, sicut nec minus dabitur, quia signa non facimus, si utiq; omnibus studuerimus abudare virtutibus. De mirabilibus siquidē nos absq; dubio debitores efficiemur dei: pro bene autem acta vita deum habebimus debitorem. Quia igitur cuncta perfectē de virtute disseruit, & simulatores ei⁹ plurimos ac diuersos esse monstrauit, cum eos qui ad ostentationem sui orant atq; ieiunant, tum etiam eos qui simplicitatem ouium tantummodo habitu profitētur, tum illos quoq; qui doctrinæ ipsi⁹ studio malignitatis aduersi sunt, quos etiam porcos & canes vocauit: hinc iam præceptis suis consolationem rursus admiscens, ostendit quantum sit virtutis commodum, quantum etiam malignitatis incommodum. Omnis, ait, qui audit verba mea, & facit ea, assimilabitur viro sapienti. Quæ quidem passuri sunt, qui mandata nō faciunt, quanuis faciant signa, sine dubio audistis. Oportet ergo vos discere, quibus sint illi fruituri bonis, qui omnia quæ præcepta sunt, obediēter impleuerint: qui certē nō in futuro tantum, verum etiam in isto seculo de obseruati euangelij vtilitate gaudebunt. Omnis, inquit, qui audit verba mea, & facit ea, assimilabitur viro prudenti. Considera quā admirabili ornetur varietate doctrinæ, modō quidem dicens: Non omnis qui dicit mihi, domine domine, sedq; ipsum reuelans: modō verò inferens, qui facit voluntatem

Tomus secundus.

patris mei. Et rursus iudicē se demonstrās, Multi, D̄ inquit, dicēt mihi in illa die: domine domine, nōne in nomine tuo prophetauimus? & dicam illis, nunquam noui vos. Hic quoq; rursus ostēdit habere se omniū potētate, propter quod ait, Qui audit verba mea hęc. Quia enim cuncta disputauerat de futuris, regnū cōmmemorando cœlorū, & mercedem ineffabilem pollicendo, & consolationem dei, & quantacūq; sint talia, vult eis etiam hinc tribuere fructus laborum, & ostendere quāta sint in præsentī quoq; vita beneficia virtutis. Quod eius ergo primum beneficium est? Tutum viuere, atq; munitum, nulliq; aduersantiū rerum in prædam patere, quinimmo cunctis quæ obsistunt superiore omnino cōsistere. Cui bono quid vnquā inueniatur æquale? Hoc enim ne ille quidē ipse sibi præstare posset, qui diademate coronatur. Solus enim, & quidem multo cum cumulo bonorū suorum possidet firmitatem, qui potentissima virtutū cohorte munitur, atq; inter hostum mētes seculi fluctus plurima tranquillitate perfruitur. Hoc est enim omnino mirabile, quia cum nulla serenitas sit, immō cum sit valida tempestas & crebra tentationum, ipse ne tantulum quidem poterit cōmoueri.

Descendit, inquit, pluuia, venerunt flumina, flauerunt venti, & impulerunt in domū illam, & non cecidit: fundata enim erat supra petram. Hic autē & pluuia, & flumina, & ventos translatione verborum afflictiones, & ingruentia hominibus pericula nuncupauit, calumnias videlicet, insidias, fluctus, interitus, aliorum impugnationes, desertiones suorū, cæteraq; omnia vitæ præsentis incommoda. Sed nulli, inquit, horū talis anima succumbit. Causa verò istius firmitatis est, supra petram esse fundatā. Petram hic autē doctrinæ suæ munimentū vocauit. Siquidem omni petra illius sunt fortiora præcepta, & obediēte deo cūctis præstant tribulationum fluctibus celsiorem. Quicūq; enim diligētē hęc custodit, ac fortiter, nō modō hominibus nocere cupientibus, verum etiam ipsis dæmonibus sibi insidiantibus superior eminebit. Quia verò non ad hinniēte doctrinæ pompā ista dicantur, Iob certē testis est: qui utique & omnes diaboli in se exceptit iētus, & tamē permanebat immobilis. Idipsum testantur & apostoli, qui torrente totius orbis in se pariter irruente, tyrannorū scilicet, atq; populorū, Iudæorū atq; gentilium, & suorum & alienorū, & diaboli prorsus & dæmonū, ad cunctas coniuratas aduersus se impugnationis machinas, pulsata fluctibus rupe firmius constiterunt: quodq; est adhuc amplius, omnia ista domuerunt. Quid igitur hac vita beatius possit inueniri? Hoc enim non magnitudo diuitiarū, non corporis fortitudo, non potentia vlla, non gloria, non quicquā horū simile poterit polliceri, sed possessio sola virtutis. Nō est enim, nō est omnino alterā inuenire vitam malis omnibus liberā, nisi hęc profectō solam. Et testes hui⁹ rei vos certe ipsi estis, qui aulicas nostis insidias, &

lob. 2. b.

G illos strepitus ac tumultus, qui domos diuitū saepe subuertunt, nostis. Sed in apostolis tale omnino nihil contigit. Quid igitur? Nihilne erga illos huiusmodi factum putam? Nihilne illi ab aliquo triste perpessi sunt? Hoc est enim praecipue, maximeque mirabile, quia cum plurimas quidem illi paterentur insidias, maximeque in illos tempestatū turbines frequenter irruerēt: nequaquam tamen eorum animos labefactare potuerūt, nec eis aliquē incutere mœrorem. Obtinuerunt ubique, ubique valuerunt, nudis omnino corporibus nauigando, cunctaque aduersa vincendo. Et tu igitur si volueris cum diligenti omnia cautione perficere, cuncta haec impugnationem genera ridebis. Si enim fueris harum adhortationum munitus armis, nulla tibi oppugnatione poterit inferre molestia. Quid enim oppugnet, qui diuersas contra te molitur insidias? pecunias forte tibi diripiet? Sed etiam ante illius minas, haec vniuersa iussus es despiciere, & cum tanto perfectionis cumulo, vt ne ab ipso quidem domino tale aliquid postulares. Sed recludet in carcerem? sed & ante carcerem ita te viuere utique praecipit, vt toti iam mundo omnino esses crucifixus. At malignitate obretationis macerabit? sed ab hoc quoque dolore te Christus eripuit, multam tibi pro susceptis maledictionibus pollicendo mercedē: sicque te esse mundum iubendo ab ea quae inde oritur ira, atque tristitia, vt tibi pro inimico etiam orare praeeperit. Sed exagitabit te vndique, & afflictionibus mille circumdabit, sed clariorē tibi profecto texet coronā, sed afficiet te plagis, vel etiā interficiet: & idcirco rursus tibi maiora praestabit, suoque te scelere, ad martyrij palmam prouehet, citiusque ad tranquillissimū portum ire compellet, amplioris tibi proculdubio mercedis occasione ministrans, teque ab illius diei timore liberās, quo diuersorum actuum ratio in communi reddenda est. Quod autem praecipuae mirandum est, non modo nihil omnino laedunt, qui talibus insidiis machinatur: sed eos etiam faciunt oppugnatione meliores. Cui bono quid vniquam simile valeat inueniri, talem vitam videlicet elegisse, qualis haec sola est? Quod enim dicere semper soleo, id nunc quoque inculcare non desino. Vbi que ferē ex utroque auditorū operatur salutem, tum amorē virtutum, tum horrorem inferendo vitiorū. Quia enim dixerat, arctam & angustā viam: rursus huic asserens consolationē labori, quam tuta sit via ipsa, quamque etiā suauis ostendit: sicut etiā contrarij illius itineris & asperitatem plurimā, & maxima indicauit esse discrimina. Vt enim virtutis in presenti beneficia monstrauit: ita etiam vitiorū pandit incommoda. Quia enim futurū erat, vt ipsa quidem dicta aliqui miraretur, nec tamen bonorū documēta operum praebent, praueuiens eos terret, ac dicit: quia etsi bona sint quae dicuntur, nequaquam tamen ad animae firmitatē sufficit solus auditus, sed obedientia quoque sit necessaria, quae certē operibus ostenditur. Nam totum profecto in his praecipue confi-

lit. Itaque hic iam interim sermone suo terminum K posuit, vbi maximē vigentem in eis timorem reliquit. Sicut enim ad studia virtutum, non solum de futuris eos praemijs incitauit, promittendo regna caelorum, & ineffabilem omnino mercedē, & consolationem futurā, ac bona prorsus innumera: sed etiam de praesentibus, dum scilicet petrae nomine firmum atque immobile culmen veritatis ostendit. Sic etiam ab amore vitiorum non modo supplicij deterret futuris, excidendam commemorando arborem, ignemque inextinguibilem, & à caelesti regno exclusionem minando & dicendo, Non noui vos: sed de praesenti quoque, dum translatione verborū, domus commemorauit ruinam. Hoc quippe ipso vehemētiorem fecit profecto sermonē, quo illum etiam cōparatione vestiuit. Non enim tantū etiam sententia eius pondus habuisset, si simpliciter dixisset, ac nude: Insuperabilis erit, qui virtute munitur, & facile in praedam patebit vnusquisque vitiosus: quantum certē nunc obtinet, cum ad ipsum cumulatius exprimendū, & petra, & arena, & domus, & flumina, & venti, ac pluuię proferuntur. Et omnis audiens, inquit, sermones hos meos, & non faciens, viro similis iudicabitur stulto, ei scilicet qui domum suā super arenā aedificat. Bene autē auditorē huiusmodi stultū vocauit. Quid enim possit stultius, quidē in foeliciter inueniri, super arenā edificante domū, & laborem quidem necessariō sustinente, fructu verō ipsius laboris ac requie nō fructuente, perque hoc etiā supplicia debēte? Quod autem vitij obnoxij laborent, omnino manifestum est: itaque & raptor, & adulter, & calumniator multum laborant, & plurimum afflictionis profecto sentiunt, vt vel malitiam, vel luxuriā suam ad profectū possint operis adducere: sed non modo nullum de huiusmodi laboribus fructum pariunt, verum etiam damnū grande patiuntur. Nam & Paulus hoc significādo dicebat: Qui in carne seminatur, de carne & metet corruptionē. Huiusmodi omnino sunt similes, qui aedificant in arenis, in fornicatione videlicet, atque luxuria, in iracundia, & ceteris talibus. Huiusmodi erat & Achab, sed non & Helias: etenim ē regione ponentes & virtutes & vitia, diligentius quam sint haec inter se diuersa consideremus: nam hic quidem super petra aedificauit domū, ille verō super arenā. Et idcirco ille diademate coruscus ac purpura cōtemiscebat prophetam, sola certē pelle circumdatū: tales etiam Iudei, sed non & apostoli. Nam pauci hi cum essent, atque etiā victi, firmitatem petrae constantiae virtute superabant. Illi verō qui plurimi armati que constiterant, arenas imitabatur instabilitatem, denique quasi trepidi cedentesque dicebat: Quid faciemus hominibus istis? Vides nempe stupenda rerū angustia coartari, non comprehensos & victos, sed comprehendentes, atque etiam vincientes, quo quid magis nouum valeat inueniri? Tu alterū vinculis adstringis, & ipse potius coartaris: & merito: si quidem cuncta aedificas in

A cas in arenis. propterea & imbecilliores omnibus erant atque dicebant: Quid facitis, volentes inducere super nos sanguinē hominis huius? Quid agis? Caedis, & metuis: alium persequeris, & ipse formidas? Tu iudicas, & tamen tremis: ita est quippe malitia infirma. At non similiter & apostoli: sed quonam modo? Non possumus, inquit, nos qui vidimus & audiuimus non loqui. Cōsiderasti certē grande inuictę mentis excelsum. Vidisti petram vndarum murmura deridētem. Vidisti domum contra ventorum flatus prorsus immobilē. Quod enim multo est amplius admirandum, non modo deterriti per aduersa non sumus, verum etiam maiorem inde assumptione constantia, & persecutores suos in trepidationem maximam compulerunt. Quicumque enim adamantem percutit, magis ipse percutitur. Et qui aduersus stimulum calcitratur, sine dubio ipse compungitur, suisque proprijs ictibus vulneratur: & qui impugnat virtutem tenētes, ipse profecto subruitur: & malitia tanto efficitur infirmior, quanto cōtra virtutem diutius praeliatur. Et sicut qui ignē obligat in vestimento, illum quidem non extinguit, vestem verō comburit: ita etiam qui in virtute positos persequerentur, comprehendebant, ac sapius colligabant, illos quidem reddebant ex his omnibus clariiores, se autem omnino perdebant. Etenim quantacumque ob iustitiam passus fueris aduersa, tanto ingratior efficeris, & firmior: quātoque studuerimus caelestem honorare philosophiam, tanto magis nullius prorsus alterius indigebimus. Quāto autem non indiguerimus alterius, tanto fortiores erimus omnibus, atque omnibus celsiores: talis profecto erat Ioannes. Illum quidem contristare poterat omnino nullus, ipse autem Herodem mœrere faciebat. Nam ille quidem inops rerū, aduersus regem constanter insurgit: hic verō diademate, ostroque fulgēs, & mille alijs vmbrae istius ornatus insignibus, tremis ac formidat pauperē prorsus ac nudum. Sed nec abscisum eius caput securē poterat ac libenter aspiciere, quia post mortē quoque Ioannis in illo terror vigeat: audi itaque quid dicat, Hic est Ioannes quē ego interfeci. Hoc enim quod ait, interfeci, non est semetipsum superbius efferētis, sed timorem suum utrumque solantis, & conturbatae mēti sollicitē suadētis, ipsum esse qui à se fuerat occisus: tāta est vis quippe virtutis, vt post mortem quoque sit viuētibz fortior. Nam & cum adhuc in eremo praedicaret, multarum domini diuitiarum veniebant ad eum, atque dicebant: Magister, quid faciemus: tanta certē habetis, & à nihil habēte cupitis viā vestrae foelicitatis addiscere, ab inope locupletes, ab eo qui nec domum possidet militantes? Quid verō iste etiam Helias erat, propter quod eadem libertate & regem increpat & populum: nā ille quidem dicebat, Vsq̄quo claudicatis utroque poplite vestro? Iste verō, serpentes genimina viperarum: & ille quidem imputabat aliquando regi, Tu perdis Israël, & domus patris tui: hic autē dicitur Tomus secundus.

cebat Herodi, Non licet tibi habere uxorem Philippī fratris tui. Vides certē petram, vide rursus & arenā quā facile, quā citō cedit aduersis, quā facile per cuncta subruitur: adeo est imbecillis nequitia, etiam si honore regis iuuetur, etiam si praesidio multitudinis, atque vniuersa huiusmodi potentia fulciatur: omnes tamen quorum pectoribus inest, cunctis omnino rebus fragiliores facit. Et idcirco nec simpliciter ruit, sed cum magno etiam fragore collabitur. Et facta est, inquit, ruina eius magna. Neque enim exiguarum, leuiumque rerum periculum est, sed de animae discrimine, de immortalibus supplicij sustinendis, deque caelestis regni amissione res agitur. Quinetiam praeter ista tam grandia in praesenti quoque seculo nimis arum nosa vitae, atque omnibus miseriori malitiae sectator addictus est, cum timoribus assiduis, atque etiam mortibus sub diuerso onere curarum & trepidationum angore viuendo. Quod certē ille sapiens significādo dicebat: Fugit impius nemine persequente. Huiusmodi quippe homines etiam vmbrae tremunt, etiam de amicis pericula suspicantur. Multo itaque de inimicis magis, quinimmo etiam seruos reformidant, & nō modo notos sibi homines: sed & prorsus ignotos: atque supplicium ante illud futurum, hic iam sibi tormenta etiā multiplicat. Et haec omnia Christus manifestando signabat, cum diceret: Facta est ruina eius magna. Ibi aperto prorsus sine bona haec praepcepta concludens, eos qui non plenē credunt futura, de praesentibus vitia fugere cohortatus est. Etsi enim maius longe profecto doctrinae pondus, est futuris vel prouocare praemijs, vel deterrere supplicij, tamen crassiores quascumque animas hic magis sermo cohibet, atque à studio malignitatis abducit. Propter quod etiam tali sine sermo ei impletus est, vt magis in eorum mentibus tam vitiosis sententia figeretur. Haec igitur scientes omnia, & praesentia scilicet & futura, vitia cuncta fugiamus: amplectamur verō virtutem, ne vanē atque inaniter laboremus: sed & hic certo munimine, & ibi caelesti gloria perfruamur: Quam omnibus nobis contingat adipisci, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia. xxvj. ex cap. vij. & viij.

Factum est, cum consummasset sermones istos, mirabantur turbae super doctrina eius. Certē videtur fuisse consequens, vt quasi de oneribus praepceptorum dolerent, ac velut quodam torpore fatiscerent, considerantes subtilia sibi dictorum: nunc verō e contrario etiam admirantur, & laudant. Tanta quippe erat virtus docentis, vt plurimi audientium ea quae dicebantur, adamarant, & in admirationem maximam cogentur, deque ipsa delectatione dictorum persuasionem cohortationis acciperent, nec cum sermonem ipse finisset, vsquam omnino discederent. Neque enim, quia descendit ē monte, idcirco auditorum est

G frequentia dissoluta, sed descendente quoque omne illud sequebatur theatrum: tanta quippe illis dictorum suorum infuderat voluptatem. Admirabatur vero eius inter multa alia precipue potestatem. Non enim quasi ex alterius persona precepta ponebat, sicut Moses fecerat, ac propheta: sed fere vbiq; se indicabat esse, qui imperandi auctoritate teneret. Deniq; cum precepta ipsa sanciret, saepe dicebat: **Ego autem dico vobis: & terribilis illius iudicij facies mentione, se monstrabat esse iudicem, de premijs atq; supplicijs: & certe hic quoque consequens erat illos etiam per ista turbari. Si enim pharisaei ipsi illum ostendentem operibus potestatem saepe, nec exagitare timuerunt, & lapidare moliti sunt: quato magis hic, cum audirent sola verba, quae istud signate ostenderent, penes etiam consequenter poterat in scandalum cocitari: praesertim cum haec inter ipsa adhuc principia diceret, & priusquam ipse potentiae suae documenta praestaret. Sed tamen isti nihil tale**

H patiuntur. Quando enim bona audientis & grata mens est, facile assentitur sermonibus veritatis. Propterea enim illi quidem signis ipsis domini omnino potentiam praedicantibus, scandalum de potestate patiebantur operantis: isti vero cum solum audissent, nudumque sermonem, ei tamen sedulo iungebatur, eiusque vestigijs inhaerebant: hoc namque significans euangelista dicebat, Quoniam secutae sunt eum turbae multae. Non aliqui scribarum videlicet ac principum, sed qui erant a malitia liberi incorruptaque sententiae, & per totum prorsus euangelium hos ei cernis affixos. Si quidem cum doceret, audiebant filites, nihil utique pertremendo, nec alicuius quaestionis obiectu consequentiam interrumpendo doctrinae, neque pharisaeorum more tentantes, & reprehensionem aliquam in illo reperire cupientes. Itaque etiam sermone finito permanebant, sequentes illum atque mirantes. Tu vero domini perpede sapientiam, quemadmodum dispensationes etiam suas pro utilitate variat audientium, ut nunc quidem a signis ad verba transeat, nunc autem a doctrina migret ad signa. Nam & priusquam in monte precepta daturus ascenderet, multos utique curauit, ut his quae dicebatur, viam pararet. Et rursus prolixo hoc doctrinae suae sermone finito, ad faciendam nihilominus signa regressus, ut ex his profecto dicta confirmet. Quia enim quasi habens potestatem docebat, ne putaretur ostentatio esse quaedam atque praesumptio: genus istud docendi, id ipsum etiam operibus exercet. Curat enim quasi habens proculdubio potestatem, ut nihil iam omnino turbentur, ita eum audientes docentem, quemadmodum vident etiam signa facientem. Cum enim de monte descenderet, accessit ad eum leprosus, dicens. Domine si vis, potes me mundare. Magna est prudentia accedentis, & fides. Non enim quasi inconsideratus sermonem docentis incidit, nec illud auditorum theatrum importunus intercidit, sed expectauit tempus aptissimum, & descendenti iam ei opportunissime supplicauit. Nec sane negli-

Mat. 7. d. & c.

Cap. VII.

genter ac tepide, sed cum ingenti mentis ardore. **K** Nam sicut alter euangelista dicit, supplicauit fixis in terra genibus aduolutus, cumque fide pura prorsus & vera, ac ipsa existimatione dignissima. Non enim dixit, si oraueris, potes me mundare: neque ait, domine munda me: sed ipsi cuncta commisit, eumque conferendae sanitatis dominum esse confessus est, atque in ipso constituit omnium potestatem. Quid vero, inquis, si praua erat opinio leprosi? Proculdubio illam quidem destrui, istum vero corripere oportebat & corrigi. Putasne igitur hoc facit? Nequaquam, sed e regione totum quod dixerat, & assensione prorsus, & operatione confirmat. Et idcirco non dixit, mundus esto, sed: volo, mundus esto: ut non iam ultra illius opinionem, sed domini voluntatem sanitatis munus sequatur. At non ita & apostoli, sed quoniam modo: Quid igitur, cum eos homines obstupuisse, sic miramini nos (inquiunt) quasi propria potestate, & virtute fecerimus hunc ambulare? Dominus autem cum multa fuisset mediocri sermone locutus, saepe etiam quae infra gloriam eius iaceret, modo ut dogma veritatis infereret: hic tamen plurimis de ipsius potestate mirantibus, quid ait? Volo, mundus esto. Et certe tot signa, & talia operatus, nunquam hoc verbo visus refertur. hic vero ut de potestate sua opinionem & leprosi firmaret & populi, addidit, Volo: & non solum id quidem dixit verbo, & non impleuit effectu: verum e regione continuo opus sermonem secutum est. Si vero non bene ille dixisset, sed blasphemia fuisset vlla quod dixerat, cohibenda fuerat virtutis operatio. Nunc autem cessit extemplo iussui natura, cum tanta utique celeritate, quanta deum conuenit operari, & profecto maiore quam euangelista memorauit. Nam confestim quoque ipsum multo est tardius illius operis celeritate, quo leprosi est facta curatio. non autem ait, simpliciter: Volo, mundus esto: sed extendens manum, tetigit eum. Quod est certe inquisitione dignissimum. Cuius enim rei gratia, cum eum voluntate ac sermone mundaret, extendens manum suam adiecit, & tactum? Mihi prorsus videtur, non ob aliam illud fecisse causam, quam ut huic quoque ostenderet, non se subditum legis esse, sed dominum, & quia cuique mundo nihil sit prorsus immundum. Propterea Helisaeus quidem neque videt Naaman, sed & scandalizatum esse audiens, quia eum nec inspicere voluisset ipse, nec tangere diligentiam legis obseruans, nihilominus manet domi, eumque ad Iordanis fluentia mittit lauandum. At vero Christus ostendit, quia non ut famulus, sed ut dominus curaret ac tangat. Non enim tangentis manus immunda est facta per lepram, sed per sanctam manum leprosi corpus omne mundatum. Non solum enim corpora curaturus, sed animas quoque ad veram philosophiam inducturus aduenit. Sicut ergo vesca manibus illotis omnino non prohibet, optimam illam profecto legem de indifferencia inducens ciborum: ita hic quoque ostendens animas oportere curari eorum,

Mar. 11.

L

M

4. Reg. 5. c.

A eorum, quos ab exterioribus immunditijs liberauerat, etiam interiora purificat, & animae tantum lepram docet esse metuendam, quod est utique peccatum. Caterum leprosum esse corpore, nullum potest impedimentum afferre virtuti. Primus itaque leprosum ipsum tangit, atque ex tanto populo nullus accusatur. Non erant quippe ibi iudicia corrupta, neque spectatores liuore vitiiati. Propterea non modo non calumniati sunt signum, verum etiam cum stupore venerati: procul quippe ab huiusmodi criminationibus recesserunt, potentiam eius de ipsa quoque operis celeritate mirantes. Cum igitur curasset corpus eius, ne cui id diceret imperauit: sed ut ostenderet se sacerdoti, & munus offerret quod praecipit Moses in testimonium illis. Sunt quidam qui opinantur hoc eum propterea iussisse, ne scilicet per malitiam sacerdotes non eum dicerent fuisse mundatum, quod qui putant, stultissime atque inepitissime suspicatur. Non enim sic eum ille mundauerat, ut emundatio ipsa esset ambigua: sed & perfecte omnino mundauit, & nulli hoc eum iussit etiam fateri, docens quam esset alienus ab aura gloriae, pompaque iactantiae. Et certe nouerat, quia non esset ille taciturnus, sed passim tam graue beneficii praedicaturus: & tamen quantum in ipso est, fugit ostentare quod fecerat. Et quemadmodum, inquis, alibi publicari talia ipse praecipit? non contra se veniens, neque dictorum compugnantia sententias suas destruens, sed curatos a se gratos quoque esse ipse praecipiens? Non enim semetipsum praedicari iussit, sed dari gloriam deo, ut et per leprosum gloriae atque iactantiae renunciandum doceret, & per illum quem a legione mundauerat, gratias nos deo referre commoneret, eiusque beneficia confiteri, atque ut ostenderet semper ex mirabilibus suis laudem non nisi deo esse referendam. Quia enim homines, quandiu quidem grandi aliqua aegritudine detinentur, dei saepe meminerunt: morbo autem liberati, grauius obsidentur languore desidia: idcirco praecipiens, ut & aegroti videlicet & sani deum iugiter recordemur, ei quem curauerat, ait, Da gloriam deo. Qua vero de causa iussit, ut seipsum ostenderet sacerdoti, & munus offerret? Ut legem utique rursus impleveret. Non enim vbiq; illam resoluit, sed nunc quidem illud, nunc istud effecit, tum futurae viam philosophiae praestruendo, tum impudentissima Iudeorum ora frenando, & infirmitati eorum necessaria condescensione medicando. Et quid omnino miraris, si hoc in praedicationis suae fecit exordio, quando & apostoli quos certe ad gentes ire praecipit, per quos & doctrinae ianuas toti prorsus orbi iussit aperiri, & excludi legem, & instituta praepitorum nouari, omniaque fere vetera cessare, inueniuntur aliquando quidem custodire legem, aliquando vero transcurrere? Et quid hoc, inquis, ad legis videtur spectare custodiam, si dixit, ostende te sacerdoti: immo vel maxime. Erat quippe lex vetus, ne leprosus de emundatione sua ipse decerneret, sed ut conspectui sacerdotis se of-

Leui. 14. a

Mar. 7. a. & Lucae 8. c.

Leui. 14. a

ferret, & probationem suam oculis eius exponeret, **D** atque ex illius sententia in numerum mundorum rediret. Nisi enim dixisset sacerdos leprosum esse mundatum, adhuc cum immundis erat extra castra mansurus. Propter quod ait: Ostende te ipsum sacerdoti, & offer munus quod praecipit Moses. Non dixit, quod ipse praecipio: sed eum interim ad legem remisit, vndique ora obloquentium consuendo. Ne enim eum dicerent rapuisse gloriam sacerdotum, opus quidem impleuit ipse, probationem vero permittit illis, quibus etiam de signis suis iudicandi tribuit potestatem: ac si diceret, Tam procul sum, ut vel Mosei videar, vel sacerdotibus repugnare, ut eos quos ipse curauit ad iudicium illorum remittam. Quid vero est quod ait, in testimonium illis? In redargutionem profecto, in accusationem, atque documentum, si peruersae voluerint esse sententiae. Quia enim dicebant, ut seductorem ac deceptorem iure persequimur: tu, inquit, mihi in illo tempore in testimonium eris, quod a prauaricatione sim legis alienus: quippe cum te curauerim, ad legem remitto, atque ad sententiam sacerdotum: quod certe erat honorantis legem, & Mosei precepta venerantis, nec antiquis dogmatibus resistentis. Si vero nihil iam illis obseruatio ista praestabat, hinc quoque maxime possumus quantum penes illum sit honor legis agnoscere: quia & prauidens, nullum iam eos fructum de obseruatione eius habituros, tamen quae pertinebant ad illam, cuncta prorsus implebat. Nam & hoc totum utique praesciebat, & illud nihilominus imperauit, non ad instructionem illorum, neque correctionem profecto: sed in testimonium illis, hoc est in accusationem, atque in redargutionem eorum, qui me legis esse aduersarium mentiuntur: quae a me, inquit, etiam faciendae erant, facta sunt omnia. Nam & praesciens vos absque emendatione mansuros, ne sic quidem quae facere oportebat omisi: vos vero in malitiae vestrae continuatione durastis. tale est quod alibi dicit: Praedicabitur hoc euangelium in vniuerso mundo, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Quibus gentibus non obedientibus scilicet, neque euangelio contententibus. ne enim aliquis diceret, cuius rei gratia omnibus praedicatur, si omnes credituri non sunt? Ut, inquit, clareat me ea quae debui facere cuncta fecisse, & post haec nemo culpae me possit, quasi qui non audierit praedicantem, ipsa aduersus illum praedicatio testis insurgat. Nec poterit post haec aliquis dicere, non audiui, cum ad fines orbis terrae pietatis sermo perueniret. Haec igitur etiam nos considerantes, quae expetuntur a nobis cuncta faciamus, seruantes videlicet, & erga proximos charitatem, & erga deum cum ardenti dilectionis affectu, cum etiam pleno mentis timore. Est enim prorsus absurdum nos opere quidem ipso beneficijs eius quotidie perfructes, gratias ei nec sermone persoluiere, & hoc cum nobis rursus proferat ipsa confessio. Neque enim ille alicuius nostri eget, sed nos omnium quae illius sunt, indigemus.

Matt. 24. b.

Psal. 118. a.

G indigemus. Siquidem gratiarum actio, illi quidem nil omnino addit, nos autē magis illi familiares facit. Nos enim hominū beneficia recordātes, vehementius eorum amore succendimur: multo magis beneficiorū in nos dei memores, studiosiores erimus ad ipsius mandata seruāda: idcirco apostolus dixit, Et grati estote. Optima quippe beneficiorū cultos est ipsa memoria beneficiorū, & perpetua gratiarū confessio. Propterea & reuerēda, ac salutaria illa mysteria quae omni certē ecclesiae cōgregatione celebramus eucharistia, id est gratiarum actio, nuncupatur. Sunt enim beneficiorū recordatio plurimorū, caputq; ipsum diuinā erga nos charitatis ostendunt, nosq; faciunt debitas deo gratias semper exoluere. Si enim dominū ex virgine esse natum grande miraculum est, & euangelista cum admiratione dicebat: Hoc autē totum factū. in quo tandem beneficiorū ponem⁹ loco, illum etiā mortuum esse pro nobis: Nam si illius tantūmodo nasci totū vocatur, iam & semetipsum nobis cibum dare, & spiritales illas praeberē epulas, quid vocandum est? Agam⁹ igitur ei iuges gratias, & nō modo verbis hoc nostris, verum etiam operibus, immo ipsi principaliter impleamus. Agam⁹ verò gratias non de proprijs tantū, verum etiā de alienis bonis. Ita enim & inuidiā poterimus extinguere, & alere charitatē, eamq; in nobis efficere pinguiorē. Neque enim iam illis poteris inuidere, de quorū bonis gratias deo deferendo letaris. Idcirco enim altari assistens sacerdos, pro vniuerso orbe terrarū, pro absentibus, atq; presentibus, pro his qui ante nos fuerunt, pro his qui postea futuri sunt, sacrificio illo pposito, deo nos gratias iubet offerre. Hoc quippe & a terra nos liberat, & transponit in caelum, atq; ex hominibus angelos facit. Nam & illi ordinātes choros, pro his quae nobis collata sunt bonis, gratias agebant deo, atque dicebant: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis. Et **I** quid ad nos, inquires, illud exemplū, quod nō de habitatoribus terrae, neq; de hominibus protulisti? Quinimmo ad nos maxime, qui ita docemur diligere conseruos, vt illorū bona nostra esse bona dicamus. Propter quod etiam Paulus in cunctis ferē epistolis suis pro totius penē orbis salute gratias agit ipsius salutis auctori. Et nos igitur, tum de proprijs, tum de alienis bonis, tum de magnis, tum de exiguis gratias ei referamus assiduas. Etsi enī paruum aliquid fuerit, fortē fit magnū tamen de honore donantis, immo nihil exiguum est, quod illo largiente confertur. Non solum etiā, quia datur a deo, sed quia tale est quicquid ille confert, vt dici non mereatur exiguū. Vt enim alia vniuersa praeteream, quae multitudine sua numerum exuperant arenarū: quid nam poterit ei, quae ppter nos facta est dispensationi proferri? Quod enim erat apud eum omnibus preciosius, vnigenitū pro nobis filiū dedit, & quidē cum adhuc essemus ipsius inimici. Nec dedit solum, sed & nostram illum fecit esse

Col. 3. c.

Eucharistia.

Luc. 2. a.

Mat. 21. a.

Luc. 2. b.

mensam, omnia faciens ipse pro nobis, & donādo videlicet, & gratiarū actores ipsa donorum suorū ybertate faciendo. Quia enim in multis homo deo existit ingratus, ipse vbiq; suscipit vicem nostrā, & ea quae ad nos pertinent, per diuitias suae dispensationis operatur. Nam quod pro Iudaeorū aliquādo salute faciebat temporibus locisq; ac festiuitatibus varijs, in memoriā illos suorū beneficiorū reducens, id nunc equidē magno cum cumulo est operatus in nobis ipso genere sacrificij, ad iugem nos pro beneficijs suis gratiarū incitans actionem. Nemo quippe ita studuit probos efficere aliquos ac magnos, semperq; gratos, vt nos deus ipse qui cōdidit. Propterea etiā nolentibus nobis sua interdū beneficia largitur, & iuuat saepius nescientes. Sin autem mirum videtur quod dictū est, non in obscura aliqua, viliq; persona, sed in ipso tibi Paulo istud accidisse monstrabo. Etenim beatus ille, multis periculis magnisq; tribulationibus aggrauatus, deum frequenter rogabat, vt ab eo tentatio tanta disceretur: veruntamen non ad petitionem eius, sed ad vtilitatem potius aspexit: idq; declarans ait, Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Itaq; antequā ei causam panderet, beneficiū praestabat inuito, ac poenitus nescienti. Quid igitur magnum reposcit, qui pro tanta liberalitate in nos sua solummodo gratos sibi esse nos praecipit? Obdiamus igitur deo, atq; hoc vbiq; seruemus. Nā & Iudaeos nihil magis perditioni dedit, quā quod ingrati deo esse voluerunt. Multas quippe illas, & vicissim sibi succedentes plagas, nihil in eos aliud quā istud induxit: immo ante plagas quoq; animas eorū hoc malum corruptit ac perdidit. Ingrati **L** (inquit) spes, sicut hyemalis pruina, ita enī tota resoluitur prorsus ac deperit. Hoc autem vitium ex arrogancia potissimū gigni solet, cum se aliquis dignum esse beneficijs existimat: quem humiliatum potius, atq; contritum non pro bonis modo, verū etiam pro his, vt quibusdā videtur aduersis, ita deo referre gratias cōgruebat, vt quantacunq; pateretur, nihil se dignum crederet sustinere. Agē igitur nos quoq; quantum in virtute proficimus, tantum nosmetipsos amplius cōteramus: quoniam & hoc magne omnino virtutis est. Sicut enim quātō acutius viderimus, tātō magis discim⁹, q̄ longe a caeli regione distamus: sic etiā quantō superius ad virtutis ascēdimus excelsum, tantō ampli⁹ docemur, quā sit inter nos & deum grande discrimen. Nec sanē minima est pars ista philosophiae, meritū suū posse dignoscere. Ille est maxime seipsum sciens, qui se esse nihil existimat. Propterea quippe & Dauid & Abraham postq̄ ad summū iam fastigium virtutis euaserant, tunc istud quod dico praecipue videtur impleisse. Nam vnus quidem se esse dixit & cinerē, alter verò se vermen vocabat, & cuncti omnino sancti horum se more dei ciunt: ē regione verò qui arrogans esse mauult, ipse est qui se cunctis deterius ignorat. Propter quod, more cōmuni solemus

Gen. 18. d.
Psal. 23. b.

A solemus dicere de superbis: Nescit seipsum, seq; prorsus ignorat. Qui verò se nescit, quem nam poterit agnoscere? Nā sicut ille qui seipsum agnoscit, profectō nouit & reliquos: ita etiā qui se nescit, cōsequenter ignorabit & ceteros: talis erat qui dixit: **E** supra sydera caeli ponam thronum meum. Quia enim ignorauit seipsum, alia quoque simul cuncta nesciuit. Sed nō sic etiam Paulus, Nam & abortiuū se, & minimū sanctorum vocabat, & ne appellatione quidem apostoli dignum se esse dicebat, post tot certē illas, tantasq; virtutes. Hunc igitur amulemur, atq; ardentem imitemur. Initabimur autem, si a terra, & eis quae in terra sunt, negocijs liberemur. Nihil enim perinde, quo teipsum ignores, facit, vt temporalibus his esse rebus affixum: & rursus, nihil ita temporalibus rebus hominem affigit, vt ipsa sui ignoratio: siquidem vtrunq; hoc pendet ex altero. Sicut enim qui gloriam mundi huius requirit, & magna credit esse praesentia, etiā si multū omnino contendat, nunquā tamen ei semetipsum scire conceditur: sic etiā si seipsum despicit, semetipsum facile cognoscet. Cum verò se didicerit, hoc ipso iam itinere ad alias quoq; partes virtutis accedet. Vt igitur bonā hanc possumus percipere disciplinam, cunctis temporalibus liberati, quae plurimam in nobis flammam cupiditatis accendunt, discentes propriam vilitatem, omnem ostendamus humilitatem, atque philosophiam: vt & praesentia bona, & futura consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia. xxvij. ex cap. viij.

Ntrante autem Iesu in Capernaum, aduenit ei Centurio deprecans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malē torquetur. Leprosus quidā, vt audisset cum a monte Iesus descendisset, ad eum accessit: Centurio autem hic cum iam in Capernaū introisset, aduenit. Qua nam igitur de causa neque hic, neq; ille ad montem cōscenderunt? non negligentia profectō, cum vterque fide serueret, sed ne praedicanti obstrepent: accessit itaque verecundē Centurio, ac ait: Domine, puer me⁹ iacet in domo paralyticus, & malē torquetur. Excusando se, vt quidam aiunt, causam adiecit, qua de re puerū non adduxit. Quippe cum non fuerit facile paralyticus, qui doloribus nō paruis vexaretur, & vltimos iam spiritus traheret longius deportare. Quod enī in vltimis esset, Lucas significauit, dicens: Et erat moriturus. Ego autem id ardentissimē illius fidei signū dixerim. Multo enim profectō maiorem istius, q̄ eorum qui per tectum immiserunt, fidem arbitror. Quia enim non dubitabat vel solo domini verbo iacetem excitari posse, idcirco minime deportandū putauit. Cur igitur dominus non nusquā antē fecerat, hic peragit? Nam cum vbiq; voluntati tantūmodo supplicantiū obtemperaret, hic non curaturum se solum, sed domū quoq; Centurionis profectō Tomus secundus.

Supra. a.

Luc. 7. a.

Centurionis fides perdiscamus: nisi enim ita fecisset, sed illico puerū donasset, sincera illi⁹ seruensq; fides ignota nobis fuisset. Idipsum etiā in Phoenissa muliere, quantus contrario quodā modo, perfecit. Hic enim non vocatus, vltro se domum pollicetur profecturū, vt tu eximā Centurionis fidē, & praecipue humilitatem perdiscas: at verò in Phoenissa negauit se facturum quod petebat, & illam constanter iterum atque iterum petentem perterruit. Cum enim sapiens, potensq; medicus sit, nō ignorat contraria ex contrarijs facile elicere. Ita hic vltro se iterum offerendo Centurionis, ibi verò prorogando, & quasi retinēdo, mulieris fidem cunctis aperuit: sic ad Abraham quoq; facit, dicens: Non celabo puerum meum Abraham. vt nos summam eius charitatē percipiamus, & quanta vel erga Sodomitas vsus prouidentia fuerit: sic deniq; qui ad Loth missi erant, ingredi ad ipsum volebant, vt inaudita ipsius hospitalitas non lateret. Quid igitur ait Centurio? Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meū. Audiamus, ergo audiamus quicumq; volumus Christum suscipere: possum⁹ enim etiā nunc nos ipsum suscipere. Audiamus (inquā) Centurionem, & imitemur. Audiamus simili studio, & Iesum recipiam⁹. Cum enim pauperem fame & nuditate confectum receperis, Christū profectō recipis, atq; nutris. Sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Vides quod Centurio veluti etiam leprosus veram de Christo habuit opinionem. Similiter enim quoq; non dixit, ora, supplica, deprecare: sed solum, impera. Timens deinde ne quoniā de ipso magna protulit, negaret Christus, vt sermonem moderaretur, illud adiecit: Nā & ego homo sum sub potestate cōstitutus, habens sub me milites, & dico huic vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit. Sed non mirum est, inquires, si Centurio ita est suspicatus: verū non id quaritur, sed vtrum Christus opinionem eius de se acceperit ac confirmauerit, an repulerit atque abiecerit. Probē valde abs te, atque prudenter obiectum est. Si altius ergo inspiciamus, quod in leproso factum didicimus, idipsum etiam hic profectum inuenimus. Nam quemadmodum leprosus, si volueris, dixit: neq; ab hac tantummodo voce de omnipotētia Christi testimonium, verum etiam ab ipsius Christi responsione: qui nō solum quod de se leprosus credebat, non arguit, sed etiam mirum in modum confirmauit, quod superfluum erat addendo, cum dixit: Volo, mūdus esto: ac si verē illum opinari docuerit. Simile quiddam hic quoq; diligentius considerantes, contigisse inspeximus. Cum enim Centurio dei non hominis potestatem paucis ei verbis attribuisset, non modō non reprehendit: verū etiā laudibus non paruis eum profectus est. Miratus est enim, inquit euangelista, & ita miratus, vt tanta hominū turba praesente atq; audiente imitandū ipsum ceteris proponeretur. **E** **ii iij** fuerit.

Mar. 7. c.

Gen. 18. c.

Gen. 19. a.
& Roma. 13. a.

E

Supra. a.
& Lucas 13. c.

G fuerit. Perpendis quod singuli qui diuinam ei potestatem attestati, non sine laudibus recipiuntur. Stupebant turbæ de doctrina ipsius, quam diuina cum autoritate docebat. Nec eos ideo reprobaui, sed vnâ cum eis de monte descendit, sententiamq; de se illorum mudatione leprosi cõprobauit. Clamat ille: Si volueris, potes mundare me. nec reiecit eum, sed sic mundauit, vt verbo illius vteretur, ac diceret: Volo, mundare. Deniq; Centurio hic non parua voce dicebat: Dic verbo solû, & sanabitur puer meus. Et admiratus eum dixit: Neque in Israël tantam inueni fidem.) Sed vt vndiq; muniaris, à contrario quoq; id ipsum docebimus. Nihil horum Martham, sed opposita dixisse inuenies.

Ioan. 11. c.

Scio enim, inquit, quod quæcunq; à deo petes, dabit tibi deus: nec solûm quauis ei familiaris esset, valdeq; ipsum diligeret, laudem consecuta nõ est, sed quasi non recte de ipso sentiens, emendatur. Respondit enim dominus: Nonne dixi tibi, quia si crederis, videbis gloriam dei? Sic aperte ipsam, quod nondum crediderit, accusauit. Deinde quonia illa, quæcunq; à deo petis, dabuntur tibi, dicebat: volens eam ab huiusmodi remouere sententia, docereq; quod non aliunde habet, sed omnium bonorum fons est. Ego sum, inquit, resurrectio & vita: id est, non expecto, vt ab alio mihi potestas conferatur, sed à meipso cuncta possum efficere: propterea ergo Centurionem coram omnibus laudat, & cæteris omnibus anteponeit, & regnûm cœlorum ei demum largitur, vt reliquos ad imitationem eius facilius cõcitet. Quod si non potes tibi persuadere, ideo hæc à Christo sic dicta fuisse, vt cæteri omnes hinc ad similem fidem perducantur: perpende quàm diligenter id euãgelista significauit. Audiens autem Iesus, miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israël.) Ex his profecto intelligitur id maximè fidem feruentissimam, regnûm cœlorum, cæteraq; bona nobis præbere, si magna de ipso, deoq; verò digna imaginari velimus: nec verbis solûm laudem illi attribuit, sed ægrotum quoque filium propter merita fidei sanum fecit, fulgentemq; ipsi coronam, ac magnis ornata muneribus contexit, cum sic dicat: Dico autem vobis, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Isaac in regno cœlorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores.) Liberiº certè nũc postquã pluribus signis animos eorû attraxit, cum ipsis loquitur: verûm ne adulatione aliqua vsum fuisse Centurionem quisquã putet, vtq; omnes ex animo locutû intelligant, audi quod infertur: Vade, inquit, & sicut credidisti, fiat tibi.) & cõtinuò res ipsa consecuta, certissimû animi & voluntatis illius testimonij perhibuit. Et sanatus est puer eiº ab illa hora.) Id ipsum etiã in Phœnissia pariter factû est: sic enim illi quoq; dixit, Magna est fides tua ô mulier, fiat tibi sicut vis: & sana facta est illico filia eiº. Verûm quonia id ipsum in filiû Centurionis signû

Mat. 17. c.

Lucas expones, alia quædam istis apponit, eaq; nobis dilucidanda sunt, ne discrepantiam facere videantur aut credatur. Lucas igitur scribit, eum presbyteros Iudæorum misisse ad ipsum, deprecates vt veniret: Matthæus verò accersisse, ac dixisse, Non sum dignus. Non ignoro quosdam, quauis multis conueniant, alium tamen hunc, alium illum opinatos fuisse. De illo enim dicitur, quia & synagogam construxit: de hoc autem ipse Iesus adiecit, Nec in Israël tantam fidem inueni. Nec apud Lucam scribitur, multos venturos ab Oriente, vnde consequens esse videtur ex Iudæorum illum genere fuisse. Nos autè & si hoc modo facilius vitare discrepantiam fatemur, de eodè tamen & hic, & ibi dici arbitramur. Quomodo igitur, inquit, Matthæus non esse dignû dixisse scribit, sub cuius tectum dominus introiret, Lucas verò misisse, vt iret? Duo hic nobis Lucas, vt mihi quidem videtur, ostendit: quanta sit Iudaica adulatio, & quod calamitate oppressi homines, modò hoc, modò illud consilium anteponunt. Quare verisimile mihi videtur, cum voluisset ad Iesum proficisci Centurio, detentum à Iudæis fuisse, qui ei assentarentur, atq; dicerent: nos ibimº, & adducemº ipsum: quod ita esse perspicies, si plenam assentationibus orationem eorum diligentius considerabis. Diligit enim, aiunt, gentem nostram, & synagogam nostram ipse nobis construxit. Neque vident vnde Centurionem commendent. Nam cum dicere oportuisset, voluisse quidem ipsum venire, sed nos casum suum, & calamitatis magnitudinem cõsiderantes, vt domi manere vellet suavisimus: ne magnam illius esse fidem ostenderent, atque hinc celsitudo domini Centurionis iudicio, celsitudo dei esse videretur, virtutem eius, animum & fidem in Iesum celare maluerunt, nec ad finem perducere illud curarunt, cuius gratia venerant. Magnas profecto ad cæcandas hominum mentes inuidia possidet vires. Verûm is qui occulta cordium nouit, Centurionis fidem etiam inuitis illis patefecit: quod vt verûm esse credas, ipsum Lucam (quæso) rursus audias: ait enim, quia non longè distante eo misit, dicens: Domine non vexeris: non enim sum dignus, vt sub tectum meum intres. Vnde patet illum quado à Iudæorum molestia liber fuit, tunc misisse qui dicerent: non negligentia factum quod illico ipse non accesserit, sed potius quia indignum se putauit, qui dominum suæ domi reciperet. Quod si Matthæus non per alios, sed per seipsum istud dixisse asseuerat, nihil prorsus ad rem: non enim id queritur, sed vtrum euangelistarum vterque, quod iam apertum esse arbitror, magnam de Christo fidem habuisse Centurionem testatur. Non est absurdum missos esse primò aliquos, qui illud dicerent: deinde quoq; ipsum accessisse, ac per se iterum eadè dixisse. At verò, inquit, Lucas alterum nõ scripsit: ego autem tibi alterum à Matthæo prætermissem esse respondebo, idq; non esse eorum qui repugnantia dicunt, sed eorum potius

Luc. 7. a.

L.

Ibidem.

M.

Ibidem.

A rum potius qui quæcunq; ab alterutro prætermissa sunt, diligenter suppleat. Tu verò etiam Centurionis fidem à Luca prædicatâ esse intellige, quod dixit, quia moriturus erat puer. Nec enim id desperationem adduxit patri, nihiloq; minus superstitem futurum saluû sperauit. Quod si Matthæus à Christo dictû ait, Nec in Israël tantam fidem inueni: & hinc non fuisse illum Israëlitam, ac Iudæum putas significari, Lucas autem synagogam conditam esse ab illo, noli hæc pugnantia credere: poterat enim etiam cum Iudæus non esset, Iudæorum & synagogam condidisse, & gentem vehementer amasse. Tu verò verba Centurionis diligentius perscrutare, & quod præfectus erat non prætermittite, vt hinc facile quanta virtus ipsius fuerit, possis perspicere. Tanta certè eorû superbia est, qui principatus, præfecturasq; gerunt, vt neq; calamitatibus victi ad humilia descendunt. Vnde ille de quo Ioannes scribit, trahens illum domum dicebat: Propera atq; descende, moriturus est eni filius meus: at verò hic non ita, sed tam illo, q̃ his qui per tectum demiserunt lectulum, multò præstantior. Non enim præsentiam Christi quærit corporalem, neq; ipsum ægrotum duxit ad medicum: sed summa de Christo imaginatus, ac deum ipsum esse non dubitans, Dic verbo solo, inquit, nec id continuò incipiens dixit, sed ærumnam suam tantû exposuit. Ex nimia namq; humilitate factum est, vt putaret non tam facile Christum ita obtemperaturum suæ voluntati, vt etiam domum eius petere vellet. Quapropter statim cum audisset dicentem: Ego veniam, & curabo ipsum: tûc exclamauit, Nõ sum dignº, sed dic verbo solûm.) sic nec doloris magnitudo adeò animum eius confudit, vt tanta calamitate pressus nõ philosopharetur. Non enim salutem solum filij respiciebat, sed ne quid ipse minus decenter faceret, aut diceret, animaduertebat: & quauis non ipse petierit vt iret, sed Christus se iterum obtulerit, veritus tamen sic fuerat, ne videretur maiora q̃ dignitas sua pateretur accipere, ac rem grandem prorsus, ac suis viribus imparem subire. Vides prudentiam hominis, vides excellentiam animi, vides singularem quoq; Iudæorû dementiam? Dicunt enim dignum esse cui gratiam tribuat. Nam cum magis humanitatem, facilitatemq; Iesu admirari debuissent, ad dignitatem Centurionis confugiunt, dignû esse dicentes, nec quare dignus esset prospicientes: sed non sic Centurio, sed valde se indignû esse assebat, non salutari beneficio solûm, verum etiam vt domi Iesum reciperet: pro certo etiam cum dixisset, iacet filius meus: non intulit, dic vt curetur: veritus ne tanto munere esset indignus, sed nudam calamitatem suam exposuit. Cumq; Christi pollicitationem percepit, nec sic ausus est oblata modeste, sed adhuc constanter pertinentem ad se modestiam conseruat. Dicit fortasse quispiam, & cuius rei gratia pariter eum Christus non honorauit? Respondemus: pariter, & magis quàm pariter, Christum

Ioan. 4. g.

ipsum habuisse honoratum. Primum, quia benignâ & humilem mentem illius declarauit: quod inde maximè apparuit, quod domum ipsius non adiit, & filium curauit. Deinde, quia regni cœlorum participem ipsum constituit, & generi Iudæorum omnium præposuit: ita qui se indignum recipiendi Christum arbitrabatur, cœlo dignissimus factus, incorrupta bona quæ Abraham impetrauit, consecutus est à domino. Et qua de causa, inquit, leprosus, qui etiam istis maiora perfecit, non est laudatus à Christo? Nõ enim dic verbo, sed quod vulgò magis erat, velis, solummodo dixit. Id verò est quod de patre ipso propheta protulit, dicens: Omnia quæcunque voluit, fecit. Ego autem leprosum etiã laudatum existimo: cum enim sibi dictum sit, Offer donum quod iniunxit Moses in testimonium illis. nihil aliud dictum est, nisi quod tu accusabis, condemnabisq; Iudæos incredulos, quoniam credidisti, quauis alioqui non sit æquale quod fecerunt: maius est enim alienigenam quàm Iudæum credidisse. Non fuisse autem Centurionem ex genere Iudæorum, tum à nomine ipso, vocabuloq; Centurionis perspicuum est: tum etiam quia dictû est, Nec in Israël tantam fidem fuisse inuentam. Et erat profecto arduum, hominem qui in Iudæorum scripturis educatus non fuit, tam magna de Christo cogitasse. Imaginatus enim mihi fuisse videtur cœlestem militiam, cuius Christum ducem, ac dominum esse credidit: cui etiam mortè ipsam, & morbos ipsos, cæteraque omnia sic esse subiecta non dubitauit, vt nonnulli milites sibi, immo etiã multò magis: propterea dicere nõ ambigebat, Ego enim homo sum, tu videlicet deus: ego sub potestate, tu scilicet sub potestate non es: si ergo ipse qui homo, & sub potestate aliena, tot tantaq; facile possum efficere: quid est quod facere ipse non possis, qui & deus es, & sub aliena potestate non es? Non enim quasi simile quoddam affert, sed cõparationis præstantia, quasi nimium Christus præcellat, hoc dicit: quod si ego qui similis sum quibus impero, & sub alterius potestate, tamen propter paruam excellentiam præfecturæ nemine repugnante fiunt quæ iussero, quauis magna diuersaque sint. Alij enim dico, vade, & vadit: & alij veni, & venit.) Quantò magis ipse ad finem perducere poteris quæ iusseris? Quidam hunc locum ita legunt: Si enim ego qui homo sum. vbi interuallo suspendentes, postea inferunt: sub potestate habes sub me milites. Tu verò illud etiam mihi perpende, quo pacto breuiter subiecit, morti quoque ipsum dominum imperare posse, quasi ancillæ atque seruieni. Cum enim dixerit, dico, veni, & venit: ac vade, & vadit: illud profecto significare voluit quod minimè poterat in quenquam mors peruenire, si Iesus ei abscedere iusserit. Vides fidelem hominem. Nam quod omnibus postea fuit apertum atq; clarû, quod mortis ac vitæ potestatem Christus habeat, quod ad inferi ianuas deducat, atque reducat, ipse

Psal. 113. b.

Supra. a.

& Leuitic.

14. a.

E.

E.

multo

G multo ante & animo credidit, & alijs praedicauit: nec militum solū, sed volens seruitutem omnium ad Christi subiectionem ostendere, seruatorū quoque fecit mentionē: & tamen in tam singulari, atque mirabili fide tanta humilitas resplendebat, ut se indignū putaret: dominus autē ut dignissimum etiā ostenderet, cuius domū intraret, multo maiora ei contulit, fidem eius cū admiratione praedicās, plurāque sibi concedens quae flagitauerit: venit enim corporis salutem filio querens, & regnū caelorum etiā inuenit. Vidēs in hoc iam adimpletum illud fuisse quo dicitur: Petite primō regnū dei, & haec omnia adiciētur vobis. Nam quoniam & inauditam fidē, & eximiam humilitatē praeseferbat, caelos ei praebuit, & salutem filij non negauit. Neque hinc solum magni ipsū fecerat, sed inde multo magis, quod omnibus significauit, post quorum eiectionē ipse reciperetur: ut iam neminem fugere possit, his verbis declarari, non ex operibus legis, sed ex fide salutem hominibus aeternam praestari. Idcirco non Iudaeis tantū, verum etiam gentibus hoc donum propositum est, & gentibus potius quam Iudaeis. Non enim Centurioni solo, sed in toto terrarum orbe sic futurum praedicit: ita & meliore spe gentium animos excitabat, cum multi a Galilaea gentium ciuitate ipsū sequerentur, & Iudeorum arrogantiam deprimebat. Nam ne queri aut turbari iure possent, non a se, nec ex proposito quasi principali, sed data per Centurionem occasione illū de gentibus sermonem introduxit: nec tamen nomine ipso gentes nuncupauit, sed cum multos ab ortu atque occasu venturos esse dixerit, ut non inuidiosē, ita satis luculentē gentes significauit. Neque hac ratione tantūmodo, nouū ut videatur, atque inauditū hūc docendi modū reddat, atque moderatiorem: verū etiā quia caeleste regnum non suo nomine, sed sinum Abrahamae appellauit, quae appellatio, & si erat ignota illis, attamen non poterat non excitare, & quasi mordere Abrahamae nomine in medio allato: qua de causa etiam Ioannes non statim de gehēna quicquid dixit, sed illud proposuit, quod Iudaeos maximē contristabat, ne videamini dicere, quoniam pueri sumus Abrahamae: quāuis his verbis etiā efficiat, ne discipline, ac religioni maiorum oppositus quidē esse videatur: nulla enim talis de ipso potest haberi suspicio: quia a deo patriarchas & Abrahamam admiratur ac laudat, ut sinus eorum vltimum bonorum omnium finem arbitretur, ac praedicet. Sed duplicem quendam & Iudaeis dolorem, & gentibus laetitiam ex huiusmodi saluatoris sermone afferri perspicio. Nam & illis, tū quia deiectioni sunt, dolendum est: & his, tum quia bonorum compotes facti sunt, tum quia quae non sperarunt consecuti, certē gaudēdum. His tertium quoque adijci posset, quod illi videant negligentia sibi ea excidisse, quae isti studio rapuerunt. Regni enim filios illos vocauit: quibus regnum fuerat praeparatum. Quae res maiore poterat ipsis inferre dolorem, quae sinus Abrahamae repromissione suos quasi

a manibus eorum extorqueat. Verū quia sententia cuiusdam, ac iudicij pronūciatio sermo is erat, fidem verborum signo confirmat: sic & signa verē facta euentu praedictarū rerum creduntur. Quare si quis verbo saluatoris salutem tunc puero praestitam dubitauerit, a prophetia Christi, quae iam sicut dixerat, in finem exijt: ad aliud quoque credendum animum inducat. Sic enim propter prophetiā ante rerum euentum in signo, tunc merito non dubitatur: idcirco antequam iacentem suscitaret paralyticum, illa praedixit, ut a rebus praesentibus fidem orationi acquireret, ac minus a maiore confirmaret. Multo enim minus est, quod studiosi virtutis cultores foelicem finem consequantur, & his oppositi finem quoque oppositum: iure namque id ita euenire nemo dubitat: quae membra corporis conuassata roborare, mortuum suscitare. Id enim iam & naturam ipsam profectō excedit, ad quod ita ingens atque mirabile non paruam rem Centurio contulit: sic enim Christus dixit, Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Vidēsne quemadmodū & domini omnipotentiam, & Centurionis fidem salus pueri patefecit, ac etiam prophetiam omnino fore confirmauit: imō verō haec cuncta Christi omnipotentiam magna voce praedicabant, qui non solum paralyticum pueri corpus confirmauit, sed Centurionis quoque animum in fidem magnitudine miraculorū attraxit. Tu verō non tantū fidem vnus, & salutem alterius, verum etiam celeritatem cōsidera, quae ante oculos ponit euangelista, cum dicat, Et sanatus est puer ex illa hora. Quod similiter in leproso quoque significauit, dicens: Et confestim mundatus est. Non enim curatio, sed miraculosa ac in momento temporis facta curatio, omnipotentiam ostendit. Ita signis pariter, ac doctrina, qua caeleste regnū aperiebatur, omnes homines ad seipsum trahere studebat. Nam etiā quibus minabatur Iudaeis eiectionem se eos a regno, non ut eijciat minabatur, sed ut eiectionis timore ad ipsum conuersi non eijcerentur: quod si etiam minis meliores ipsi facti non sunt, maius tum ad eos, quae ad omnes qui pariter committunt, crimen redundat. Non enim Iudaeis solum id accidit, sed multis quoque fidelibus. Nam Iudas filius regni erat, audiuitque vnā cum alijs discipulis illud, In duodecim sedes sedebitis: factus est autē gehennae filius. At verō Aethiops, quāuis Barbarus quidē esset homo, vnus tamen eorum factus est, qui ab ortu atque occasu erant, suntque venturi, ut vnā cum Abraham, Isaac, & Iacob aeternis bonis fruatur. id ipsum in nobis quoque Iudaeis fit: nam multi erunt, ait, primi vltimi, & vltimi primi. Vnde cauendum, ne aut illi quasi non possint redire, omnino negligant: aut isti quasi iam stabiles sint, confidentia corrumpantur. Ita Ioannes quoque antequam haec fierent, clamans dicebat: Potest deus ex lapidibus his erigere filios Abrahamae. Nam ne rei nouitate quisquam turbaretur, statim ab ipsis euangelij inculcatis id praedicitur. Verū Ioannes quoniam primum

A mūm praedicauit, quasi possibile futurum praedixit. Christus verō vel operibus docuit, non aliter quam praedixit futurum. Non ergo nimium cōfidant qui stant, sed secum crebro illud reputāt, Qui aestimat se stare, videat ne cadat. Nec desperent qui ceciderunt, sed dicant secum: Nunquid qui cadit, non resurgit? Nouimus enim multos ad ipsius caeli ferē verticem conscendisse, omnes virtutes numero habuisse, deserta deuiaque loca a vita hominum aliena coluisse, ac denique foeminam neque in somnis quidem vidisse, & tamen negligentia lapsos ad vitiorū barathrū deuenisse. Contraque non ignoramus fuisse nonnullos, qui a vitiorum barathro commoti, coelibem vitam acceperunt: tantumque virtute potuerunt, ut daemones deijcerent, alijsque multis signis praefulgerent. Quorum omnium sic plenae sunt scripturae, sic plena est vita hominum huiusmodi exemplorum, ut iam adulteri & molles Manichaeorum ora queat comprimere, qui commissa semel delicta, quibus animus maculatus est, abstergi amplius non posse affirmant, diabolo seruietes, ac hominum animos ne virtuti possint intendere deijcientes, totamque humanam vitam euertentes. Nam qui persuadere conantur, ut abijci non posse prauitatem credamus, hi non solum ut futura perdamus efficiunt, sed praesentia quoque, quantum in ipsis est, omnino perturbāt. Quomodo enim quisquam cum malē vixerit, relictis vitij virtuti se tradere studebit, si non esse reditum ad ipsam putabit? Nam si modō cum sint leges quibus poenae inferuntur, tum propositi honores, quibus plerique ad bene viuendum inuitantur, cum gehennam malē agentes timeamus, cum caeleste regnū ad nosmetipsos conuerti speremus: cum denique improbi dedecore, probi laudibus afficiantur, vix tamen pauci arduos virtutis labores, vitiorum sprete voluptate sequuntur: his omnibus sublati, quid poterit homines detinere ne ruant? profectō nihil. Non ignorantes igitur quanta sit fraus, & malitia diaboli, aperteque videntes secularium legum latoribus, dei oraculis, rationi natura duce nobis insitae, omnium gentium viris, Barbaris, Scythis, Thracibus, ac cunctis simul caeteris hominibus, tam Manichaeos, quae eos qui fato omnia, necessitateque fieri arbitrantur oppositos atque repugnantes: caueamus charissimi, ac per angustum iter illis contemptis ita pergamus, ut cōfide-re, & timere verē videamur. Timentes quoniam ex vtraque itineris parte, varia praecipitia sunt, cōfidentesque quoniam Iesus dux noster est, maturē viā sobrijs atque vigiles pergamus. Nam etiam si minimum quid commiserimus, confestim delapsi in immensam praecipitij voraginem deferimur. Nō enim sumus stabiliore nos quam Dauid, qui parua negligentia in profundum peccati detrusus fuit: surrexit tamen velox, suscepitque seipsum admonitus. Nō ergo delinquentem solum inspicias, sed etiam multo magis delictorum maculas abluentem. Non enim idcirco haec tam exquisitē historia scripta est, ut cie-

ctum tu illum videas, sed ut surgentem, recipientemque se admiretis: sic profectō discēs, si quādo decides, quo pacto tibi surgendum sit. Nam quemadmodum medici grauissimorum morborū causas, atque curam diligentius docent, ut in difficilioribus exercitati qui discunt, faciliē quid sibi in alijs faciendum sit intelligant: sic diuinā literā maximā delicta in medium posuerūt, ut inde minora etiam committentes, facilius rationem curationis inueniant. Consideremus igitur quo pacto aegrotauit, quomodoque citō curauit seipsum beatissimus ille vir. Quo igitur morbo detentus fuit: vxorem alienam seduxit, virum innocentem occidit. Non enim vereor magna hac voce publicare. Nam cum spiritus sanctus non in dedecus, sed in laudem vniuersam hanc historiam per scripturam exposuit: cur me suboccultare oportebit? propterea non solum facinus praedicare, sed facinoris appendices adijcere constitui. Qui enim occultant, mihi videntur obscuriorem illius virtutem reddere: ac veluti qui certamen, quo Goliath illum obruncauit, trāseūt, non parum de laudibus suis deducere conantur: nō aliter omnes qui hanc rem taciti praetereūt, de gloria eius detrahere videntur. Admirabile forsitan videtur esse quod dico, sed si aequo animo inaudiendo perstabitis, merito nos ita sentire cognoscetis: ideo enim crimen magnum esse fateor, & longo amplificans vtor sermone, ut magnis quoque ac mirabilibus ipsum curis, atque remedijs vltimum non nequeam affirmare. Quae igitur facinoris appendices? Virtus hominis, quae intolerabile crimen faciebat. Non enim pariter commissa in omnibus accipienda. Potentes enim, ait, potenter castigabuntur. Et, Qui nouit voluntatem domini sui, & non facit, vapulabit plagis multis. Ita plurimarum rerū cognitio acerbiores peccatorum efficit poenas. Ideo sacerdos si pariter cum caeteris peccat, magis quam caeteri supplicio punietur. Sed forsitan amplificatione criminis trepidatis de me, atque timetis, quasi ad inuia periculosaque loca delatō. Ego autē tantū iusto illi tribuo, ut vltius etiā audeā progredi. Non enim dubito, quin quātō magis delicti magnitudine extabat, tantō maiores Dauid laudes consequatur. At, inquires, quid cede ac adulterio magis excogitari potest? potest profectō: nā sicut Cain nō cede solū commisit, sed multo etiā cede maiore: cum nō alienū, sed germanū: non iniuriatum, sed iniuriam perpeffum occiderit: nec exemplo aliorū concitatus, sed primus inuentor sceleris, alijs se ad exemplū proposuit. Similiter quoque & in hac, nō cedes solum commissa fuit, sed multo magis quam cedes: cum non vnus de multis Dauid fuerit, sed propheta eximius, nec iniuriantem interfecerit, sed perpeffum iniuriam. Non enim mediocri iniuria est stuprum vxoris, & tamen vxorem rapuit, & eum cuius vxor erat, strucidari curauit. Perpeffitis nullo me pacto illi iusto pepercisse, nec quicquid de delictis detraxisse: & tamen tantū illi attribuo, ut post exquisitā omnium criminum

Mat. 6. d.

Luc. 16. c.

Ioan. 8. c.

Supra.

Mat. 19. d.

Act. 8. E.

Mat. 20. b.

Mat. 1. b.

1. Cor. 10. c.

Gal. 4. 0. b.

& Hier. 8.

b.

2. Reg. 11. per totū.

1. Reg. 17.

Sap. 6. a.

Luc. 12. f.

Gen. 4. b.

2. Reg. 11.

G criminum expositionem, Manichæos quoque in his maximè illusos, & Marcionis morbo laborantes adesse optarem, ut hinc eorum ora summopere obstruerem: nec id iniuria. Nam cum isti adulterium, caedemque simplicè factam asserant, non modò minimè nos id negamus, verum etiam multiplicia hæc crimina fuisse affirmamus: idque tum ab eo qui passus fuit iniuriam, tum à conditione peccatoris comprobamus. Non enim pariter profectò delinquitur, si quis cum spiritus sancti gratiam sit consecutus, cui multa magnaque beneficia diuinitus collata sint, qui vnicam auctoritatem obtineat, qui denique ad senilem iam sit ætatem prouectus, ea commiserit, quæ alius horum omnium expers perpetravit. Sed tamen idcirco maximè tam prudentiã, quam robur illius animi admiramur: sed ad nequitie profundum delapsus, non decidit animo, non desperavit, non tantis vulneribus letaliter à diabolo percussus, quasi victus humi se resupinum prostravit: sed velociter, imò certè cõtinuò maiora quam accipit intulit vulnera. Ita non aliter factum est, quod cum à Barbaro quidam in acie fortis vir dimisso telo periculose percussus, neque id semel, sed iterum, atque grauius perpeffus, nõ cesserit, sed vndiq; sanguine perfusus, magno in hostem impetu fuerit: confestimque trucidauerit: sic etiam Dauid, quanto magis saucium dices, tanto maioris illi animi ostendes: qui postquam ita miserè depressus fuit atque deiectus, velociter surgere, ac ante primã acie stare, percussoremque ipsum humi sternere potuit: quod, quale, quantumque sit: hi maximè non ignorant, qui in summas peccatorum arumnas deciderunt. Non enim ita magni excelsique animi ego iudico, si cum rectè vadas, iter tuum foelici cursu perficias: habes enim dum curris spem optimam, quæ te hortatur, incitat, roborat, vires addit: quemadmodum si prope victoriam & coronam, atque trophæa grauius lapsus, ad eundem citò cursum te recipiens victoriam consequaris. At ut vobis apertius pateat quod dicitur, aliqua quoque similitudo ante oculos ponatur. Finge igitur gubernatorem quendam per mille maria incolumem nauigasse, deinde posteaquam magnas tempestates, & procelas horribiles, & fluctus insanos arte sagaci euaserit, cum in ipso portus ostio mergeretur, vix inde nudum effugisse. Quem animum ad mare, & nauigationes, huiusmodique labores iste habebit? putasne quod vnquam voluerit, nisi animi sit ficti, vel littus ipsum, aut nauem aliquam, aut portum aspiceret? Non equidem arbitror, imò seipsum occultans, spe omni ad nauigandum destitutus, mallet mendicus vitam agere, quæ ad primos labores, periculaque redire: sed non fuit huic similis ille, verum magno naufragio post multos labores penè submersus non desperavit: sed naui rursus in pelagus deducta, dare vela ventis post naufragium ausus, & clauo rursus usus, & plures perpeffus labores, maiores iterum accumulauit pecunias. Quod si semper stare, ac nũq̃

cecidisse, diuinum est atque mirabile: quibus est laudibus dignus, qui se & à casu recipit, & multa maiora perficit intrepidus: Et certè non erat pauca, quæ in desperationem detrudere ipsum potuissent. Primum delictorum inuitata magnitudo, deinde quod non in ipso aggressu vitæ, atque iuuenta, quæ spem solent nutrire, sed in senectute iam constitutus laboratur. Nec enim gubernator qui nuper mare ingressus, naufragiũ fecit: pariter dolet atque ille qui post multa annorum spacia domum, immensa, onustaque gaza reuauigans, in scopulos deuecta, cuncta momento temporis perdidit. Ad hoc tertio, quoniam partas magnis laboribus ingentes virtutum, ac meritum suorum, diuitias his delictis subuertit. Non enim paruus quidem, sed maximus, singularisque diuitiarum cumulus sibi dispositus erat: multa sibi à prima ætate quando pascibat fuerunt congesta: multa quando gigantem illum, atque horribilem Goliath, superauit, atque deiecit. Multa cum sepius euangelica magnanimitate, atque philosophica erga Saul ausus fuerit: nam cum centies penè in manus suas incidisset inimicus, ignouit sepe, maluitque patriam ipse, libertatem, vitamque, si esset opus, amittere, quæ persequentem occidere inimicum. Neque his minora regnum adeptus fecit. Præter hæc autem populi de ipso existimatio, cui se non respondisse videbat, non parum poterat animum eius conturbare, cum intelligeret, non tantum se purpura exornari, quantum potestate deformaretur. At hæc omnia, non ignoratis profectò quanta magnitudine animi opus sit, ut cum detegantur peccata, in publicum quoque efferantur: ut multi iam carpere, ac testes turpitudinis esse queant, non turbetur tamen, rex præsertim, neque decidat, sed meliori spe præsumpta, seipsum recognoscat. His omnibus ex animo pulsus, adeo post illa vulnera Dauid refulsit, sic se à maculis abluuit, ita mundum effecit animum, ut vel mortuus peccantibus succurreret: & quod de Abraham, id quoque de Dauid deum dixisse scriptura testatur, imò verò multo magis de Dauid. De Abraham enim scriptum est: Recordatus sum testamenti mei quod erat ad Abraham. hic verò nõ dicitur testamenti, sed propter Dauid seruũ meũ protegã ciuitatè hæc. Salomonè etiã qui nepharia crimina comisit, charitate patris placatus deus à fastigio regni nõ deiecit, sed tanta de illo apud Iudeos merito semp fuit opinio, ut apostolus Petrus post multos annos sic in cõciõe dixerit: Licet dicere ad vos liberè de patriarcha Dauid, quoniã & obiit, & sepultus est: sed Christus quoque tanta ipsi post hæc peccata spiritus sancti gratia fulsisse ostendit, ut rursus de diuinitate sua, ut propheta potuerit præuidere. p prophetiã enim eius Iudeorum cõprimens ora, Christus dicebat: Cur igitur Dauid in spiritu dominũ eũ vocat, dicens: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: Scim⁹ etiã quæadmodũ vel nolenti Moisededit poenas Maria, quando contumeliosa in fratrem fuit: sic huic quoque nolenti sceleratus filius dedit

dit poenas. Quæ quidem præceptam dei beneuolentiam in illos viros magis, quæ cætera omnia declarat. Nam cum dei sententiam habeas, quid te amplius oportet inquirere? Quod si velitis particularius philosophiam illius perdiscere, faciliè poteritis, si quæ post gesserit ab historia collegeritis: quanta ei loquendi ad deum libertas concessa sit, qua erga deũ charitate arserit, quomodo ad virtutum indices accesserit incrementa, quæ exactè ac exquisitè ad vltimum vsque spiritum vixerit: hæc omnia faciliè inquam ex historia cognoscetis. Cum igitur his exemplis moniti simus, inuigilandum nobis, prouidendumque est, primum ne cadamus: deinde si fortè ceciderimus, ne diutius iaceamus. Non enim ut negligentiores vos faciam, Dauid delicta præ oculis posui: sed ut timore cadendi, maiore vos cura muniam. Nam si tantus vir, quia parum neglexit, tot, tantisque telis confectus penè fuit: quid de nobis erit, si rectè viuendi normam omnino contempserimus? Quare non quod ceciderit solum considera, ne fortè pigrior inde fias: sed & diligenter cogita, quid post casum fecerit, quem stertum susceperit, qua poenitentia die ac nocte confectus fuerit, & quo cilicio indutus, lachrymis lectum suum rigauerit. Quod si ille tanta cordis compunctione indignuit, quo nos pacto salutem acquiramus, nullo post peccata dolore compuncti? præsertim quoniã qui multa meruit prius, poterit forsan hinc ab imminetibus telis seipsum defendere: qui autè nudus omnino est, ad quancunq; corporis partem telum peruenerit, mortale vulnus ingeritur. quod ne accidat, virtutibus nos ipsos armemus: & si quid maculæ nos deformauerit, confestim lachrymis & gemitu abluamus, ut ad dei gloriam hac vita peracta, bonis perfruamur futuris. Quibus omnibus vtinam potiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium cum patre, & sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

C Homilia. xxviiij. ex capite. viij.

ET cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem, & febricitantem: & tetigit manum eius: & dimisit eã febris. Et surrexit, & ministrabat illis. At Marcus quoniã tempus significare voluit, Statim, etiam adiecit: hic verò signum nobis tantum exposuit, tempore omnino neglecto: & alij quidem addunt, quoniam & rogabat eum quæ iacebat: hic vero etiam id prætermisit: quod certè non est discrepantium, sed alterum breuitatis, alterum narrationis exquisitè. Sed cuius rei gratia domum Petri dominus petijt? Mihi quidem videtur, ut cibum assumeret, quod euangelista quoque significauit, cum dixit: Surrexit, & ministrabat illis. Non enim ignoramus discipulorum diuersorium ipsum fuisse. Nam ad Matthæũ diuertit, quãdo eum vocauit: quod faciebat, ut hoc ab eo affecti honore diligentiores ad omnia fieret. Tu autem etiam hic summam Petri in Christum reuerentiam considera: nam cum socrus sua do-

mi iaceret, caloreque febris arderet, non traxit eum, D neque cogere cogitauit: sed expectauit quousque prædicationem absolueret, cæterosque omnes qui tunc ad eum confugerant curasset, & tunc demum cum intrasset, per ipsam iacentem, rogauit: sic enim statim ab ipsis iniitijs, aliorum comoda suis ut præponeret, institutus erat. Petijt autem domum eius non ab eo vocatus, sed sponte atque à seipso, ut qui à Centurione audierant, Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum: hinc quanti faciebat discipulum possent intelligere. Et quanquam cogitatione assequimur, quales quoque piscatorum domus fuerint: videmus tamen ipsum humiles sponte casas petere, ut his omnibus despiciendam esse humanam magnificentiam doceat: & aliàs quidem verbis solis affert curationem, nunc verò manus porrectione febricitantem sanauit. Nonnunquam autem vtrisque vitur, ut multis modis præ oculis curatio adducatur. Nam cum adhuc deitatis suæ mysterium latere multos commodius fuerit, ac præcipuè discipulos, ne præ gaudio exclamassent, ideo nolēbat nimio semper humanæ curationis modum excedere: quod inde patet: quoniam cum à monte descenderet, præcepit ne cui dicerent quæ viderūt. Tetigit ergo manum eius, nec febrim tantum ardore extinxit, aut certa incolumitatis signa reduxit: verum etiam pristinas corporum vires recuperare illico fecit, ut quando facilis curatu ægrotatio videbatur, curandi modo virtus curantis ostenderetur. Nam id certè medendi artificium homo facere non potest. Nemo quippe ignorat, quam longo tempore, posteaquam febres cessauerunt, opus sit ad pristinum robur recuperandum. Cuncta igitur tunc simul facta sunt: quod & in mari pariter euenisse perpendere possumus. Nam & ibi non ventos solum, ac tempestates sedauit, sed quod inauditum omnino erat, fluctus etiam vndasque statim composuit. Nam & si vis ventorum cessauerit, permanent tamen fluctus vndarum diutius: sed non ita hic. Non enim natura duce, aut arte fiunt, quæ à Christo fiunt: sed simul omnia finem suum assequuntur: quod subostendit euangelista dicens: Surrexit, & ministrabat illis. Id certè tam virtutè Christi supra hominem significabat, quam voluntatem mulieris, atque affectum erga Christum aperiebat. Illud quoque hinc discimus, quod nonnunquam aliorum fide alios dominus curat: pariter enim hic, & in Centurionis filio, alij quoque modo credebant, alij curabantur. Nam etsi non curetur nisi credens, tamen si aut morbus, aut ætas impedimento erat, ne magna quædam posset de Christo quispiam cogitare, aliorum hortatu ac fide adductus curabat. Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & eiciebat spiritus verbo, & omnes malè habentes curauit: ut adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit. Vides iam multitudinis fidem adauctam,

G aduictam, certè neque tempore ita cogente decedere poterant, nec importunos se putabant esse, si etiam vespere iam factò aegrotos ad eum adducerent: tu autem mihi perpendas quantam multitudinem hominum curatam fuisse asserant Euangelistæ, non per singulos minutim enarrantes, sed vni-
 co verbo miraculorum pelagus exponentes. Deinde ne magnitudo rerum mirabilium incredulitatè cupiam faciat, cum tantum populum ex tam varijs, diuersisq; morbis vno momento temporis ab eo liberatos fidem excedere videatur, propheta inducitur, qui iam diu his rebus testimonium perhibuit, & simul magnam conflauit de deitate Christi demonstrationem scripturæ, ostendit euangelium, signisq; profectò non minorem: idcirco dicitur ab
 Esai. 53. b. Esai. prædictum fuisse: Quoniam infirmitates nostras accepit, & aegritudines nostras portauit: non dixit, dissoluit aut curauit: sed, accepit atq; portauit: quod de peccatis mihi dictum à propheta videtur, vt cum Ioâne cõueniat dicente: Ecce agnus
 Ioan. 1. d. H dei, ecce qui tollit peccata mudi. Cur ergo, inquires, de morbis aut aegrotationibus id dictum euangelista in hoc loco scripsit? Certè aut historice testimonium prophetæ accepit, aut subaperire voluit plurimas aegrotationes ab animi peccatis originem trahere. Nam si mors quæ morborum omnium fons caputq; est, à radicibus peccati pullulauit: quid mirum est, si aegrotationes quoq; multæ inde nascantur, vnde vel ipsa aegrotandi potestas egressa est? Vidēs autem Iesus turbas multas circū seipsum, iussit vt abirent in vltiorem ripam. Vidēsne iterum, imò creberrimè, quanto studio fugiat ostentationem? Nam ceteri quidem dicunt demonibus eū
 Marc. 1. c. & Luc. 4. f. præcepisse, ne dicerent quòd ipse esset. Matthæus autem dicit, quòd turbas remouebat: quòd faciebat partim nos docens humiliansq; partim ne Iudæi pestiferæ venens inuidiæ tabescerent, monens nihil prorsus ad ostentationem à nobis esse faciendum. Etenim non corporum incolumitas curæ sibi tantummodo erat, sed multò magis animarum salutis prouidebat: ita vtrinq; supra hominem se esse ostendebat, & quòd morbos verbo aut tactu curaret, & quòd humanā gloriā non quaereret. Repellebat igitur turbam, quoniam erant ei affixi nò pauci amantes, admirantesq; ipsum, videreq; ipsum semper cupientes. Et certè quis ab authore talium signorum non inuitus recederet: aut quis vel faciem solam aspicere, osq; ipsum, ex quo diuina præceptorum instituta profuebant, ingenti desiderio nò arderet? Nam vt in faciendis signis erat mirabilis, sic visu gratiosissimus traditur fuisse: idq; ipse propheta significās, multò ante clamauerat, Speciosus pulchritudine super filios hominum. Si autè dicit Esaias: Non habebat speciem, neq; pulchritudinē: aut quoniam ad deitatis suæ ineffabilē gloriā, aut quoniam passionis cruētā deformationem, & liquidos tumores respexit, id ita dixit: vel etiā quia tenui eū & vinctu & vestitu vsurū significare voluit.

Non autem prius iussit vltra abire, q̄ morbos cura uit. Non enim æquo animo abire potuissent: & cui in monte nō concionati solum, sed & silenti adhererant, eodemq; nunc modo etiam post miracula permanent, ex solo aspectu non paruam vtilitatem assequentes. Nam si Mosi facies resplendebat, & Stephani vultus angelic⁹ videbatur: quid de ipsius domini facie debemus aestimare? Sed fortè nūc his verbis adeo nonnulli incensi sunt, vt desiderent effigiem eius videre: sed dum modò velimus, multò illa veuultuorem, si bene hinc vixerimus, tūc aspiciemus, cum immortalitatem adepti, obuiā in aera
 1. Theff. 4. d. ipsi immortalis incorruptibiliq; corpore rapiemur. Tu verò illud etiam considera, quòd non dicitur repulisse turbas, ne contemni viderentur: nec iussisse, vt omnino recederent, sed vt abirent in vltiora: vt spe allecti, quòd illò traiceturus esset, facilius obtemperarent. Verum turbæ non parua charitate deuicti, iussa continuo faciunt. Quidam autem pecuniæ auidus, nimiumq; inflatus, Sequar te, inquit, magister, quocunq; abieris. Perpendis quid supercilium, ceruicesq; faciunt, non facile patiuntur, se cum multis inueniri. Nam hic, vt alios non parū excedere videatur, admodum importunus est: huiusmodi certè mores Iudæorum sunt, quos aliena temporibus libertate sapius vti non ignoramus: sic enim alius quidam, cum ceteri omnes decenti taciturnitate adstarent, ipse quasi insultans ait: Magister, quod est præceptum primum? nec tamen moleste tulit dominus, nec importunam libertatē corripuit, vt & nos ferendos esse huiusmodi homines perdiscamus: & quāuis non arguit aperte tam peruersa cupientes, tamen ita voluntati eorū responsum accommodat, vt & ipsi se iuste reprehensos cognoscant, duplicem eis preparans vtilitatē, & quia sibi adaperuit, quòd secreta cordium sciret: & quia ostentationē suā ineptā nō protraxit in mediū, vt si vellent, facile seipso possent emēdare: quod hic factū liquidò videmus. Nā quæstui seruiēs ille, cum
 M propter multitudinem signorū multos vndiq; affluere videret, putauit dominū inde ditari, ac ideo sequi cupiebat. Sed vnde id nobis patebit, inquires: à responsione, quæ non ad sonū verborū, sed ad sensum interrogantis accommodata est. Quid enim, ait, pecunias credis collecturū, si me sequaris? Nonne vides nec diuersorū mihi esse, nec tātum pecuniæ, vt queam vitæ necessaria cõparare? Vulpes enī inquit, cauernas habent, & volucres cœli habitatio nes, filius autem hominis non habet, sed ei caput reclinet. Hęc sanè nō erant repellentis, vbi eius qui & prauam illius opinionem carperet, & potestātē daret, si cum spe huiusmodi sequi vellent. Tu verò etiā vide improbos hominis mores, intellige quòd cum hæc audisset, nihil ex commodissima, perutiliq; responsione seipso melior factus est, nec referre saltē valuit paratū se esse Christo auscultare. Verum inde alios quoque nō paucos ita redarguisse inuenitur, vt à responsis eius sensum interrogantis subaperiret.

A riret. Nam & illi qui magistrum bonum appellabat, quique hac assentatiuncula verborum tracturum ad se dominum sperauit: cur me bonum nominas, inquit, cum nemo sit bonus præter deum solum? & qui ei dicebant: Ecce mater tua, & fratres tui te quaerunt. Quoniam more hominum non vt aliquid boni perciperent, eum adierunt, sed vt solū ostenderent, quantò sibi essent ceteris coniunctiores: quippe qui & matrem & fratres eius agnoscerent, confestim audierunt: Quenā est mater mea, vel qui sunt fratres mei? Ad fratres quoq; ipsos dicentes, declara teipsum, quoniam hinc falsæ aliquid choragium gloriæ indagabant, audi quomodo respondebat: Vestrum tempus semper est paratum, meum autem nondum adest. Sed per contrarium quoq; de se ipsis existimationem nonnunquā aperit, vt de Nathanaele inquit: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est. Illud quoq; ab his alienum non est, abeuntes annūciate quæ audistis, & vidistis. Nā
 B hic quoq; non ad verba, sed ad mentē eius qui misit responsum esse videmus: & turbæ autem mentis secreta tetigit, vbi dicit: Quid existis videre in desertum calamum? Nam quoniam mutabilem, quasi Euripum esse credebant: ideo falsam eorum de Ioanne suspensionē arguens, ait: Quid existis in deserto videre, calamum à vento agitatam, aut hominē mollibus vestimētis circumamictum? vtraq; re significās, neq; à seipso esse instabilem, nec quoniam delicijs corrumpatur, posse mutari. Non mireris ergo etiā hic ad interrogantis mentem, nō ad sonum verborum esse responsum. Quod q̄ moderatissimè protulit, inde patet, quoniam nō dixit habere se quidem pecuniam, sed despiciere, sed nihil se prorsus habere, vt tu hinc perpendas, q̄ mirabilis esset in eo humilitas. Nā & cum esset cum publicanis, aut biberet, aut contra q̄ Ioannes aliquid facere videretur, propter Iudæorum, imò illud potius totius orbis terrarum salutē faciebat. Sic enim
 C & hæreticorum ora obstruxit, & illos qui tunc secum viuēbant summoperè attraxit: sed alius quidā ei dixisse scribitur, Domine, sine me prius abire, & sepelire patrem meum. Considera quātum inter hos discrimen est: ille imprudēter sequar te, inquit, quocunq; abieris: hic verò & si rem honestā peteret, nolebat tamen, nisi ei concederetur, abire: sed non permittitur ei. Dicit enim sibi: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos, tu autè me sequere. Ita vbiq; voluntatē hominum inspicit. Sed cur nam, quispiā dicit, noluit? Quoniā videlicet neque pater insepultus iacuisset, cum sepeliendi munus etiam alius q̄ filius subire posset, & filius à reb⁹ melioribus nō euelleretur. Cum autem mortuos dixerit suos, ostendit profectò non fuisse suū hūc mortuum: vnde mea quidem sententia infidelium quendam illius patrem fuisse significatur. Si verò mirū tibi de adolescente videatur, quòd cum rem tā honestam, ferèq; necessariam intenderet, non statim abiit, sed Iesum cõsulere voluit: illud mihi solet vi-

deri mirabilius, quòd cum sibi negatum esset quòd D petebat, non grauiter tulit, sed æquo animo cum Iesu veluti iubebatur, permansit. Sed putasne, aliquis dicet, non ingens impudentiæ crimen illū incurrisse, qui in sepeliendo parente non affuit? Ego verò ingratiſſimum hominē eum iudicarem, si negligentia id fecisset. Cum autè ne rerum maiorum feriem turbaret, Iesu obtemperās nō abiit, nō mediocri laude dignus, quoniam remansit. Dominus quoq; ipse, non quia despiciendi sunt parentes, abire vetuit: sed quia discere nos hinc voluit, nihil esse vtilius, magisq; necessariū nobis doctrina cœlesti, quæ tanto studio obeunda est, vt & si magna sint quæ abire vrgeant, incumbere tamen omni diligentia, atq; inuigilare debeamus. Quid enim maius videtur, q̄ dum sepeliantur parentes, adesse? Quid enim facilius, aut quid breuiori tempore peragi potest: quòd si nunc tam breue tēpus propter sepeliēdos parentes abesse à spiritalibus vetitum est: perpende quo supplicio digni sunt, qui semper à doctrina Christi absunt, qui vilia nimium atq; abiecta secularium rerum negocia necessarijs anteponunt nullo vrgente. Ego autè doctrinā illius efficaciam, vehementer admiror: nam cum adolescentē sibi perpetuò affixerit, à mille malis veluti ab immoderato fletu ac dolore, aliorumq; quæ hinc oriri solent, eripuit. Erat enim verisimile post parentis sepulturā ad testamenti, legatorisq; considerationē deuenturum: deinde in aliud ex alio quasi vndarū fluctibus distractus procul à portu salutis iactaretur: quæ ne illi accideret, secū esse ipsum iubet, eūq; suis volentem affigit ac coniungit. Si verò tu adhuc miraris, nec æquo animo ferendū putas, quòd iube retur adolescens non adesse extremo in parentum officio: illud tecum versa, sæpenumero à prudentibus viris, si quis molestius parētis aut filij mortem, quā oporteat laturus videatur, non subito, neque in sepeliendo tempore, sed multò post opportunitate data charissimorum interitum fuisse nuntiatum: nec vllus vnquam illos carpsit, neq; quasi inhumanos reprehendit: iure id quidem. Econtra autem crudeles ac inhumani essent, si quos imbecilles animo cognosceret, illos ad rem asperā, atq; turbulentam protraheret. Quòd si propinquos ita lugere, vt deiectus mētem esse videaris nō laudatur: q̄ magnum esse malum putādum est, à spiritali doctrina huius vitæ curis abduci? idcirco alibi etiam
 Luc. 9. g. ait, neminem qui aratro manu imposta, ad posterora reuersus est, rectè ad regnum cœlorum proficisci. Quid igitur hinc præcipuè discimus? quid aliud, nisi quòd nullo momento temporis cadauca hæc, etiam si necessaria videantur, spiritalibus anteferēda sunt, & quòd aliud longè vita est, aliud verò mors q̄ vulgò aestimentur? Quippe cum multi viuere credantur, qui nihil à mortuis differat, quoniā in peccatis miserā vitā agētes, nil à mortuis differre dixi, imò verò maximè differūt, cum sint illis multò deteriores. Nā qui moritur, ait, iustificatur à peccato:

G peccato: hic autem seruit peccato. Nec enim mihi dices, non clausisse hunc oculos, nec sepulchro iacere, nec in stitis ligatū detineri, nec postremō veribus esse proiectum, cū multo peioribus hic q̄ qui obierunt vexetur. Non deuorant vermes, sed perturbationes animi omni feroci bestia truculentius exagitant atq; lacerant. Clausi oculi sunt mortuorum, nihil prorsus cernentes: hic verò mille sibi morbos oculis cernendo quotidie contrahit. Ille iacet in monumento ad peccandum iam immobilis, hic in sepulchro malo à seipso intrusus, ingēti peccatorum mole obruitur: sed corpus, dicit quispiā, huius pingue ac floridum, non tabe corruptum videmus. Magna verò res, si corpore integro iam pridem anima corrupta atq; deperdita est: & ille post mortem malè olet, hic verò per totam vitam os habens vel ipsis cloacis spurcius, intolerabilem expirat foetorem. Quare tanto ille discrimine hoc melior est, quanto naturali solum corruptioni subiectus, corruptionem omnibusq; debita patitur: hic **H** verò antequam ad illa perueniat, quæ nō effugiet, peccatorum vndique foedissimam sibi putredinem colligit, mille indies corruptionis vias excogitans. Sed phalerato, inquit, equo fertur magnificē. Ego verò, inquam, meliorem illū esse, qui in vrna quasi in lectulo quiescit: quodq; decentius est, nemo putrescentem cernit, sed tegitur vrna dissolutum corpus: hic autem foetentem animā in corpore, quasi in sepulchro circumagit. Certè si posses animā hominis peccatis inuolutam oculis cernere, non dubitares multo melius esse in sepulchro iacere, quam delictis irretitum detineri: & lapide potius, q̄ graui peccatorum pondere premi: qui quoniam quantis malis vexentur ignorant, non dubitēt tamen prosequi eorum: veluti Maria cū ad Lazarum faceret Iesum adire: tūc etiam si putridum oleat, etiam si quatruiduanus sit, non desperes tamen, sed ad eas, & lapidem inde remoueas: primò enim statim, vt in sepulchro iacentem in stitis ligatum inspicias. **I** Sed producamus in medium insignem quempiam atq; potentem, vt in eo quæ diximus, apertius conspiciantur: nec vereamini. Nomino enim neminē, quantis etiam si nominarem, nihil omnino timendum esset: vt cūque enim faciat, manet mortuus: mortuus cū sit, cū viuo homini mortuus nocere nullo pacto possit. Considerate igitur primò huiusmodi hominis caput, quasi ebriosi caput operatorijs pluribus, atque vinculis alligatum, sic vndiq; obrutum, vt sensib⁹ extinctis nihil audiat, nihil videat, nihil prorsus sentiat. Deinde si lubet etiā manus inspicite, videteq; vētri annexas, sicut mortuorum, non quidem in stitis, verum quod turpius est, durissimis auaritiæ vinculis, quæ vinctas nō sinit ad liberalitatem porrigi, sed insensibiles ad huiusmodi officia reddit: vultus & pedes similiter irretitos videte. Videte varijs eos curis alligatos, ac idcirco nō posse dei ecclesiam adire. Vidistis mortuum, nunc & pollinctorem videte. Quis igitur pollinctor ibi

est: nempe nullus alius, nisi diabolus, qui eos diligēter ita fingit, & polit, vt non homines, sed ligna arida esse videantur. Nam vbi non oculi, non manus, non pedes, non alia membra suis officijs funguntur: quomodo hunc hominem putabis, præsertim cū anima etiam eius peccatorum foeditate obruta, idolum magis quàm anima esse videatur? Quoniam ipsi quasi mortui nihil sentiunt, adeamus Iesum, pro ipsis oremus, vt ipsos excitet: lapidem tollamus, in stitis dissoluam⁹: nam si lapidem auferre poteris, insensibilitatem eorum scilicet, qua premuntur, velociter profectò ipsos à monumento educes: & cū eduxeris, citius atque facilius nexus eorum dissolues: tunc eos Christus cognosceret, cū excitati fuerint, cū soluti, tunc ad cœnamq; suam vocabit. Quicumq; igitur Christum diligitis, accurrite ad Iesum, atque orate. Nam quātò peius olent huiusmodi motui, tantò magis debemus, si eos amamus, pro eis intercedere: & sicuti sorores Lazari tunc fecisse videmus, non prius à precibus ac orationibus abscedere, q̄ viuos recipiamus. Non enim dubito, quin si & nos, & nostra sic diligenter gubernemus, futuræ vitæ beatitudinem consequamur, ad quam omnes perueniamus, gratia & misericordia Iesu Christi, Amen.

Homilia. xxix. ex capite. viij.

I T ascendente eo in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur à fluctibus: ipse verò dormiebat. Lucas quidē ne quis ab eo temporum ordinem quærat: Et factum est, inquit, vno dierum, & ipse ascendit in nauigium, & discipuli eius. Marcus quoque similiter. Hic verò consequentiam quandam temporū obseruat. Hæc à me prædicta sunt, ne quis, quoniam non eodem modo scribunt omnes, discrepare ipsos arbitretur. Turbas igitur præmississe, ac discipulos tantummodo secum retinuisse, illi etiam dicunt. Id autem non frustra, neque casu fecit, verum vt futuri signi miraculo ipsos corroboraret. Nam vt Palæstræ magister optimus ad vtrūq; eos exercebat, ne aut terrore vincerentur, aut honoribus efferrētur: ita ne magnum quid sibi arrogent, quoniam alijs ommissis ipsos tantum secum retinuit, vt in tempestate incidant permittit, & simul in ferēdis aduersis fecit meliores. Nam certè priora quoque signa, quæ iā ab eo gesta erant, magna fuere: verum hoc neque parum eos exercebat, & antiquissimo illi simillimum erat. Idcirco igitur solos discipulos secum duxit, quoniam vt signa tantummodo demonstrarentur, turbas quoq; admittebat: vbi verò ad signa timor quoque, ac tremor imminēbat, eos solos recipiebat, quos ad prædicationem, & pericula erat missurus. Et Matthæus quidē dicit, quia dormiebat. Lucas t̄ verò quia in ceruicali simpliciter, vt & humilitatem suam patefaceret, & præstantis philosophiæ præceptis nos instrueret. Cū ergo fluctus vehementius insurgerent, ac mare procellis insaniret:

Lucas. 4d.

Marc. 4d.

t̄ vide nō

legēdum,

Marcus.

A lis insaniret: tunc excitant ipsum, dicentes: Domine salua nos, perimus. Ipse autem eos priusquàm mare sedaret, reprehendit: sicut enim diximus ad exercitationem eorum hæc fieri permittebantur, erantq; quasi figura tentationū, ad quas essent peruenturi. Maioribus enim eos certè rerum tempestatibus postea permisit vexari: vnde Paulus quoque dicebat, Nolo autē vos ignorare fratres, quod valde grauati supra vires sumus, vt de vita etiam desperauerimus, qui ex tantis mortibus nos liberauit. vt hinc igitur eos doceret, quantum in eo cōfidere oporteret, cū infani fluctus insurgāt: discerētq; quod ad melius cūcta dispensat, primū ipsos increpat: nec enim incassum ad extremum vsq; terrorem eos deuenire permisit, verū vt signum eis ingēs videretur, & perpetua miraculi memoria resideret. Nam quoniam post rem factam obliuio solet ex negligentia homines occupare: propterea priusquàm signa fiant, multa fieri permittuntur, quæ diuturniorem memoriam faciant. Sic & Moses serpētem primò perhorruit, neq; id leuiter: deinde rem illam mirando, haud tamen citra sollicitudinem cōtemplatur: & nunc discipuli cū iam salutem ferre desperassent, tunc saluantur. Ita ex periculorum confessione, magnitudinem signi perdiscūt, hac de causa etiam dormiuit. Nam si vigilantem viderēt, aut non adeo pertimuisset, aut petere ab eo salutem, qui pericula eorum videret, neglexisset, aut non posse ipsum fluctus sedare. putassent: idcirco dormit, vt & timoris causa ipsis maior præberetur, & sensus eorum apertior ad vidēda miracula redderetur. Nam cū non pariter aliquis sentiat quæ in alienis sunt corporibus, & quæ in seipso, oportebat discipulos eius, qui plurimos indies liberari videbant, vt magis obligarentur in seipsis omnipotentia eius inspicere: cūq; nec claudi essent ipsi, nec cæci, nec alia ægrotatione laborarent, tempestatem fieri permittit, vt liberati ab ea, firmam beneficiorū eius in se memoriam habeant. Propterea nec præsentibus turbis id facit, sed solos ipsos corripit, ne modicæ fidei à multitudine damnarentur, & antequam vndas aquarum deprimeret, nimios animorum fluctus sedauit. Corripuit enim eos, ac dixit: Quid timidi estis modicæ fidei? Ad hæc causam reddidit, non à tentationibus, sed ab infirmitate mentis timorem proficisci. Quod si quis obijciat, non fuisse formidinis, nec parue fidei, quod eum ad saluandos ipsos excitassent. Respondebimus, Quin immo, illud profectò non conuenientem se de ipso habere opinionem declarabat, quod vigilantē posse tempestate resistere non diffidebant, dormientem verò minimè. Nec mirum si parum adhuc credūt, qui vel post multa etiam alia signa imperfectiores fuisse videantur. Quocirca & increpantur sapiens, vt cū ad eos dicit: Adhuc & vos insipientes estis. Quod si discipuli adhuc deficiebant, quid mirum est, si turbæ nihil magni, nec vltra hominē de ipso cogitabāt? Admirabatur enim dicētes, Qualis est

Marc. 4. d

Ioan. 1. 4. b

&c.

Tomus secundus.

hic homo, quoniam & mare & venti obediunt ei? Christus autē non arguebat eos nudum hominem ipsum putantes, sed sustinebat, signisq; inducebat, vt viderēt se non rectè opinari de ipso: hominem verò ipsum partim visū, partim quoniam dormiret etiam ac biberet, tum etiam quia nauigijs utebatur, existimabant: propterea etiā admirabantur dicentes, Qualis est? somnus enim & statura qua videtur, hominem ipsum declarat. At verò maris tanta per eum subito facta tranquillitas, deum exclamat: q̄q̄ enim & Moses tale quid olim fecerat: sed ille quasi seruus, hic verò quasi dominus operatur. Nō enim virgā vt ille tetendit, non manus in cœlū sustulit, non precibus indiguit: verū vt dominus ancillæ imperans, & conditor suæ creaturæ, sic fluctus maris depressit, frenauitq; verbo solidū atque præcepto. Omnis enim confestim soluta est tempestat, nec vestigium fuit vllū turbationis relictū: quod euangelista ostendens, inquit: Et facta est tranquillitas magna. Et quod de patre quasi res grādis dictū est, & ipsum Christus effecit: Scriptū est enim de patre: Dixit, & stetit spiritus tempestat: & de Christo hic scriptum est, quod verbo solo facta est tranquillitas magna: propterea etiā mirabatur ipsum turbæ, quæ certè non adeo miratæ fuisset, si fecisset vt Moses. Verū posteaq; à nauī descendit, mirabilis quoddam signū subsequitur: demonibus enim quidā repleti, quasi serui fugitiui, cū dominum viderent, clamabant: Quid nobis ac tibi filij dei? venisti huc ante tēpus vexare nos? Nā quoniam Iesum turbæ hominē appellabant, accesserunt daemones, deitate eius prædicatis: ita qui mare nec fluctuans, nec tranquillum audierunt, audiebant daemones eadem ipsa clamātes, quæ mare tranquillitate subita prædicabat: verū ne asseratiūculā hæc dicere videantur, rebus ipsis probant, dicentes: Venisti huc ante tempus torquere nos? Ideo se hostes antè profitentur, ne suspecta eorū supplicatio videatur. Nam nemine vidente flagellabantur, multoq; magis q̄ mare paulo ante, per puncti præsentia Christi atq; incensi vexabātur, nec ferre vilo modo poterāt. Accessit enī Christus ipse ad eos, quoniā nemo illos demonibus terribiles adducere ad Christū audebat. Et Matthæus quidem scripsit illos dixisse, Venisti huc ante tempus torquere nos? ceteri verò illud etiā adijciunt, quod deprecabantur eum, & adiurabant ne velit in abyssum eos immittere: putarūt enim vltimi supplicij iam tempus instare, ac ideo formidine commoti, talem poenā deprecabantur. Quod si Lucas vnum fuisse scribit, hic autem duos, neq; sic dissonantiam aliquam esse dicimus. Nam si vnū Lucas solum fuisse affirmasset, discreparet certè à Matthæo: nunc verò cū aliter de vno, alter de duobus verba faciat, non dicūt certè pugnantia, sed aliter atque aliter rem eandem exponunt. Mihi videtur quidem duriori dæmone vexatum, Lucæ suffecisse: quocirca & tragico quasi genere calamitatem enarrat, quod nulla vincula,

Exo. 14. d.

Psal. 106. c.

Lucas. 4. f.

kk

la, nullæ

G la, nullae catene ipsam detinerent, sed omnibus disruptis miser erraret per desertum. Marcus autem lapidibus seipsum caedere solitum adiecit, sed verba quoque sua ad ponendam praec oculis crudelitatem ac impudentiam ipsorum sufficiunt. Venisti enim, aiunt, huc ante tempus torquere nos? Na cum non possent excusare se quod non peccassent, ne ante tempus poenas darent, formidare videntur. Quoniam enim iam se deprehensos in perniciosis atque iniquis factis arbitrabantur, quibus omni quo poterant modo creaturas Christi exagitabat: propterea putarunt non expectaturum ipsum comodius punitiois tempus, sed acerbitate & magnitudine peccatorum commotum, tunc ultimis supplicijs puniturum: ideo deprecabantur, rogabant, obtestabantur: Ita qui ferris teneri non poterat vinculis, vinciti nunc veniunt: qui montes ferocitate arripiebant, ad campos nunc humiles exeunt: qui aliorum itinera occupantes neminem transire sinebant, cum eum vidissent qui vias suas facile obstruit, constiterunt. Sed cur nam in sepulchris versantur? Quia videlicet perniciosam opinionem ingerere hominibus conantur, quod hominum qui abierunt, animae daemones fiant, quod etiam a cogitatione nostra utinam absit. Sed quid respondebis, objiciet quispiam, cum multi aruspices aris infates attulerint, atque immolauerint, ac animabus eorum quasi daemonibus usi sunt? Ego autem quod homines a scelestis aruspibus atque magis occisi sint, non negabo. Quod vero immolatorum hominum animae ipsis cooperentur, unde mihi persuadebitur? an quia ipsos daemónicos clamare nonnunquam audisti, anima talis ego sum? Verum haec quoque oratio a fraude atque deceptione diabolica est. Non enim anima defuncti est quae ista dicit, sed daemon qui haec ut audientes decipiat, defingit. Na si possibile esset animam hominis in demonis substantiam transferre, multo facilius posset in corpus suum redire. Praeterea quae ratio inducet nos, ut credamus animam cui illata iniuria est, illi ipsi patrocinari, qui sibi iniuriam intulit: aut hominem posse facere, ut incorporea virtus in aliam substantiam transmutetur? Na si est de corporibus impossibile, ut nunquam hominis corpus in asini corpus transmutetur: quanto minus inuisibilem animam in substantiam daemonis transformare possibile erit? Quare veterum haec verba, imò desipientium ducenda sunt, & puerorum ludibria. Nec enim potest anima a corpore separata in his regionibus errare. Iustorum animae enim in manu dei sunt. Infantium quoque similiter, non enim peccarunt. Peccatorum vero post hunc exitum continuo abducuntur, quod a Lazaro & diuitem planum efficitur: sed alibi quoque dominus ait, Hodie animam tuam abs te repetent. Non igitur potest anima cum a corpore abscesserit, apud nos hic errare: nec id iniuria. Nam si qui iter faciunt, cum in ignotas regiones inciderint, nesciunt quo ituri sint, nisi ducem habeant: quanto magis anima relicto cor-

pore, cum nouam omnino sibi vitam & viam ingreditur, quo itura sit ignorabit, nisi ducem consequatur? Multis est locis scripturae comprobari potest, non errare hic post mortem iustorum hominum animas. Nam & Stephanus ait: Suscipe spiritum meum. Et Paulus resoluens, ac esse cum Christo desiderabat. De patriarcha quoque scriptura dicit: Et apostolus est ad patres suos: mortuus est in senectute bona. Quod vero nec peccatorum animae hic commorari possunt, diuitem audias quid dicat, perpendasque quid petit, & non impetrat. Quod si possent animae hominum hic couersari, venisset ipse ut curiebat, & suos de tormentis inferni fecisset certiores: quo ex loco scripturae illud etiam aperte patet, quod post exitum a corpore in locum quendam certum animae deducuntur, unde redire sponte sua non possunt, sed terribilem illum iudicij diem ibi expectant. Quod si quis dicit, & cuius rei gratia daemones petierunt, ut scilicet ad gregem porcorum possent proficisci, idque sibi Christus permisit? Certè non illorum gratia id fecit, verum ut multa hinc dispensando doceret. Primum enim qui liberati a demonibus erant, facile hac ex re intellexerunt, quantum doloris insidiatores sui daemones habuerunt. Deinde & omnes hinc discimus, ne in suos quidem impetum facere daemones audent, nisi permittat. Tertio docemur, nisi vel in ipsa calamitate daemóniaci diuina prouidentia iuuarentur, multa peiora sibi a daemonibus fierent, quam tunc in porcos illata sunt. Nam quod maiori homines odio habeant, quam expertes rationis animantes, nullus nunquam dubitauit. Quare qui porcis non pepercerunt, sed confestim cum sibi concessum est, in praecipitia compulerunt: multo magis homines quos incoluissent, in desertum abegissent, nisi diuinitus retinerentur. Unde manifestum est neminem esse, qui absque diuina gratia uiuat. Quod si non eodem modo cuncti eam percipiamus, hoc ipsum certè prouidentiae quaedam species est non minima, cum ad id quod unicuique confert gratia prouidentiae accommodatur. Ad haec etiam illud discimus, non communiter solum omnibus deum prouidere, verum etiam unicuique separatim: quod & si discipulis etiam adaperuit, cum dicit, pilos quoque capitis sui enumeratos esse: tamen & ab his daemóniacis planè id perficitur, de quibus iam omnino actum fuisset, nisi diuina cura conseruarentur. His igitur de causis concessit in porcorum gregem abire, ut simul omnes qui regionem illam habitabant, quanta esset virtus eius non ignorarent. Na ubi magna fama de ipso erat, ibi non minimè se ostendebat: ubi verò minus cognoscebatur, nec quicquam de eo ferebatur: ibi miraculis ideo magis effulgebat, ut eos ad cognoscendum deitatem eius attraheret. Ipsi verò sic insensibiles fuerunt, sicut euentus rerum docuit, ut cum admirari, adorareque virtutem ipsius deberent, repelleret potius hortareturque a finibus eorum recedere. Sed quare a daemonibus porci interempti sunt? Sèper in

A deiectionem animos hominum intrudere daemones studuerunt, semperque gaudent caede ac vastitate, quod & princeps eorum diabolus aduersus Iob fecit: cum sibi deus petenti concesserit, non sui gratia, verum ut seruum suum faceret clariorem, & impudentiam diaboli deprimeret, ac in caput suum cuncta, quae aduersus iustum excogitauerat, conuerteret. Nam & hic oppositum certè factum est, quod daemones optauissent, cum & Christi virtus praeclearè predicaretur, & eorum malitia, & durities, ac impudentia manifestius appareret: ita ut nec in porcos habere potestatem viderentur, nisi creator omnium deus concesserit. Hec si quis etiam anagogicè velit accipere, non prohibemus, dum rerum veritatem ita secundum historiam habuisse se credat, ut euangelista praescripsit. Scire tamen licet, multos homines, qui porcorum more non hominum uiuant, facile a daemonibus inuadi solere: qui quousque aliquid hominis sapiunt, forsitan effugere poterint: Si verò porci omnino fient, non a daemonibus solum exagitabuntur, verum etiam per praecipitia deferentur. Sed ne fictam fabulam hoc esse putes, sed firmiter credas expulsos ab hominibus daemones fuisse: porcorum interitus efficit. Tu verò omnipotentiam eius solum, sed etiam clementiam considera. Na cum a regione sua, qui haec miracula viderunt, eum ingrati abigerent, non repugnauit, sed cessit: ac ipsos, qui se sua doctrina indignos faciebant, reliquit. Illi tamen qui a daemonibus liberati erant, remanserunt miraculorum expositores, ut ab eis quae facta erant omnes percipere possent: ipse autem etsi recessit, timorem tamen ab eis non abstulit. Magnitudo enim damni atque iactura porcorum signi famam augebat, & vndique miraculi nouitas predicabatur, ab his qui liberati erant, a porcorum dominis, ac etiam a pastoribus ipsis. Hec si altius consideras, etiam nunc fieri videbis, multosque inuenies in sepulchris daemónicos, quos ab insania sua non ferrum, non catenas, non multitudo hominum, non exhortatio, non terror, non minae, non aliud quid huiusmodi abducere potest. Quid enim luxuria corruptus atque petulans, qui ad omnem corporis formam hincit, a daemónico differt? non videtur nudus ambulare, sed corporeis quidem vestibus amictus est, veris autem vestimentis priuatus, summa hominis gloria caret: non lapidibus seipsum cedit, sed sceleribus, quae lapidibus duriora asperioraque sunt. Quis igitur hunc hominem iuuare poterit? quis eum a petulantia remouebit? quis ei persuadebit, ut lasciuam aspernetur? Quo fit, ut nunquam sit in sepulchro, sed semper in sepulchris versetur. Sepulchra enim profecto sunt meretricum diuerforia, cum multo foetore, multa putredine, multa immunditia sunt repleta. Ac auarus, nonne talis est? Quid enim ipsum ligare poterit? Certè non timor, non quotidiana minae, non exhortationes, non consilia: omnia enim haec vincula spernit, adiuratque omnes qui eum a cupiditate auri remouere volunt ne faciunt, supplicium putans esse maximum non viuere in supplicio.

Tomus secundus.

Quid enim miserius avaro? Na daemóniacus verbo Christi ab actis demonibus liberatus est, pecuniae autem seruus Christo non auscultat: na & si quotidie Christum audit praedicatorem, Non potestis deo seruire ac mammonae: & si gehennae terror incutitur, ac inferni poenae imminere dicuntur, non credit tamen, nec Christi verbo credit, non quia robustior ipso sit, sed quia nolentes nos ad virtutem Christus non adducit: idcirco etiam quauis celebres habitet verbes, desolatus tamen est. Quis enim metis composit, cum huiusmodi hominibus conuersabitur? Nam mea quidem sententia, cum mille daemóniacis habitandum potius esset, quam cum vno qui hoc morbo laboraret: quae quidem sententia mea ab his quae vtrique patiuntur, probari facile potest. Na aris quidem audi beneuolos, nisi viles sibi sint, inimicos dicunt: & liberum hominem, si possent, libenter in seruitutem suam redigerent: daemóniaci verò nihil huiusmodi faciunt, sed ipsi soli suo malo laborant. Et illi quidem multas domos euertunt, nomenque dei propter ipsas blasphemant, communis aerumna ciuitatum, atque orbis totius daemonibus autem exagitati lachrymas nobis ita mouent, ut eorum facile misereamur: & isti non sentiunt plerumque quod agunt, illi praemeditati omnia faciunt in medijs urbibus bacchantes, ac noua infantes insania. Quando enim omne simul daemóniaci tantum facinoris committent, quantum Iudas solum commisit: Qui ad extremam iniquitatem turpi pecuniarum ardore deuectus est, pariterque omnes qui auaritia illius imitantur, quasi ferae bestiae a catenis soluta, cunctos homines nullo resistente perturbant ac lacerant: & vincula quidem etiam his vndique coniecta sunt, iudicij timor, legum terror, multorum odia, caeteraque huiusmodi: sed his ruptis, omnia perturbant: quod si quis hos nexu omnino ab eis auferret, tunc videres peiore hos daemone, quam daemóniacos, ac fortiore vexari. Verum quoniam id facere non possumus, saltem oratione ita fingamus, ut cum omnes catenas ab eo mente abstulerimus, clarè insaniam eius perspiciamus. Sed nolite atrocitatem bestiae cum ad aperta fuerit formidare: nam haec non veritate rerum facimus, sed sola oratione cõfingimus. Fingite ergo videre tetrum quendam hominem, qui ab oculis ignem emittat, cui ex utroque humero dracones pro manibus dependant, cuius os cauernae instar magnitudine sit, in quo pro dentibus acuti enses stent, ex lingua venenosus fons scaturiat. Venter omnifornace sit ardentior, cuncta quae immittuntur subito consumens, pedes alati ventis quoque ipsis velociore, facies canis, ac lupi simul facie ostendat: nec hominis vocem emittat, sed insuauem quiddam atque terribile mugiat, is ad haec omnia faces ardentes in manibus teneat. Mira haec forsitan vobis videntur, sed nondum dignè ipsum descripsimus, sequi etiam debent horum instrumentorum effectus: itaque imaginemur eum obuam factos iugulare, carnes eorum lacerare ac deuorare. Sed quid facio? Nam & hoc descripto, multo truculentior est auarus, in omnes

kk ij vt mors

Mar. 5. a.

H

Sap. 3. a.

Luc. 12. c.

Aia post mortem nunc huc redeunt.

Acto. 7. g. Philip. 1. c. Gen. 25. a.

Luc. 16. f.

Luc. 12. a.

Iob. 2. b. c.

Sepulchra

Auarorum delectatio.

Matt. 6. c. & Luc. 6. e.

G vt mors infiliens, omnes vt infernus deglutiens, cōmunis generis hominū hostis: quippe qui vellet res omnīū sibi arrogare, nec finem hic facit, verūm cū vndiq; cupiditate cuncta collegerit, ipsius etiā terrę substantiā in aurum cōmutari vellet, fontes ac fluuios argēto optat defluere. Verūm, vt videatis nōdum nos insaniā illius oratione assecutos, fingamus ā nemine ipsum accusari, nullū sibi terrōre imminere: non ā iudicijs, non ā cōsuetudine hominum, non ā legibus, & tunc videbis ipsum arrepto ense omnes interimere, nulli parcere, non amico, nō cognato, non ipsis parentibus: sed quid plurā? interrogate auarū si hęc secū quotidie versat, si omnes cogitatione inuadat amicos, cognatos, parētes. At nec interrogare quidem ipsos opus est. Scitis enim oēs, quōd qui hoc morbo premuntur, & vitā parentū senum grauius ferūt, & dulce illud & natura suauissimum liberorū donum aspernātur: vnde factū est, vt multi sterilitatē vxorū herbis excogitarint, ac naturā orbam effecerint, qui & si filios natos nō interfecerunt, attamen ne omnino nascerentur effecerūt. Quare nolite admirari, si sic auaros descripsimus, cū videatis non potuisse nos prauitatem eorum oratione assequi: sed considerate quomodo poterint ab hoc acerbissimo demone liberari. Quo pacto igitur liberabuntur? Si persuaderi sibi certē poterit impedimento auaritiā esse maximo ad cōquirendam grandem pecuniam. Quæstus enim cupidi, parui spe lucri magnas plerūq; faciūt iacturas. Nā multi cū magnis locare pecuniā studeāt vsuris, cupiditate lucri minus diligenter conditionē eorū examinauerunt, quibus pecuniā crediderunt, atq; ita fortis quoq; ipsius iacturā fecerunt. Multi cū in magna pericula deuenissent, quia parua se pecunia redimere noluerunt, vitam vnā cum opibus amiserūt: multi cū aut dignitates, aut huiusmodi aliquid adipisci pecunia potuissent, propter auaritiā omnia perdiderūt: nec mirū, nā qui seminare negligunt, ac semper ad messem se præparāt, ipsius etiā messis expertes plerūq; remāserūt. Nemo est quippe qui semper metere, aut semp̄ emolumenta consequi possit: ita cū velint impēsas fugere, nec lucrari sciūt, quod vna in re facile perspicere potestis. Nam si vxorem ducere volūt, aut decepti in opem pro opulenta eligunt, aut propter diuitem ductam maiora damna suscipiunt. Nō enī vxores, opes, sed virtus diuitias præparat. Nam quę vtilitas maxime dotis est, cū inepta, prodiga vxor sit, cū vt ventus omnia dissipet? Quid porro si la sciuā, petulansq; sit, quę mille cosequantur amantes? Quōd si etiam ebriosa, nōne citius in summā maritum depellet paupertatē? Hęc omnia vobiscū, oro, sepius versate. Nā ā rebus futuris siue gehēna, siue regno cœlorum nō possum vobis prodesse. Si enim auari estis, non rectē sermonem de illis rebus accipietis: si ergo dāna & iacturas, quas sepe cupiditate questus fecistis, vel in mutuo dādo, vel in emēdo, vel in vxorem ducēdo, vel in tutelis, ac alijs hu-

iuscemodi præ oculis semper habebitis, facile propter hoc ipsum quōd aris auidi æstis, auaritiā cōtēnetis, & sic tam præsentē vitā tutius agetis, q̄ animi oculis aliquando adaperitis solem perspicere, ac supremę philosophiæ poteritis instituta percipere: Quibus efficietur, vt vitā æternam consequamur, ad quam omnes perueniamus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. xxx. ex capite. ix.

Lascendens in nauiculam transfretauit, & venit in ciuitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum iacentē in lecto. Vidēs autē Iesū fidem illorū, dixit paralytico: Cōfide fili, remittuntur tibi peccata tua. Propriā hęc ciuitatē eius Capernaum appellauit. Bethlehem enim ipsū tulit, Nazareth educauit, sed Capernaū perpetuum ipsius erat habitaculum. Paralyticus certē hic non est ille, de quo Ioannes fecit mentionem. Nam ille apud piscinam Hierosolymis iacebat, hic in Capernaū: & ille triginta & octo annis laborauit, de hoc verō nihil tale adscriptū est: præterea nullos ille habuit ministros, hunc afferri ad Iesum ministris videmus. Ad hęc, Confide fili, dixit huic, remittuntur tibi peccata tua. Illum verō interrogauit, an vellet sanus fieri: accedit quōd in sabbato illum curauit, hunc verō non in sabbato. Nihil enim tale hic accusare Iudæi videntur. Postremō post hoc signum tacuerunt Iudæi, post illud importuni persequebatur. Hęc nō ociose dixi, sed ne quis vnū eundēq; putans esse, dissonantiā miracula euāgelio afferat. Tu verō q̄ clemens, quāmq; humilis sit dominus considera. Nam & antea turbas miti animo remouit, & ā Gadarenis pulsus non restitit, sed recessit, non procul tamen: rursusq; cū etiam posset pedes transire, nauigio se ac discipulos traiecit. Non enim semper signa facere volebat, ne humanitatis suæ mysterio derogaret. Matthæus igitur, Attulerunt eum, inquit: alij autem per lectum demissum fuisse descripserunt, ac ita Christo propositum, vt nihil ā ministris, qui fide adducti rem totā ei redderūt, diceretur. Nam etsi in principio prædicationis non tantam ab adeuntibus fidem postulabat, postea tamen non ā laborātibus solum, verum etiā ā ministris flagitari fidē nonnunq̄ videmus, ac maxime quando ægrotantes morbo impediti, non rectē sapiūt: sed hic etiam qui paralyticū demiserūt, crediderunt. Videns enim, inquit, fidē eorum: & paralyticus ipse nisi credidisset, demitti profectō non voluisset, quoniam ergo tanta illi fide aduenerunt, propterea dominus quoq; virtutē suā magis ostendit, summa cum potestate ā delictorū vinculis ipsū dissoluens, vt ex omnibus his patri se demonstraret æquale: quæ quidem altius mihi repetenda esse videntur. Manifestam igitur fecit potestatem suā, cū ad leprosum dixit, Mundus esto: cū Centurionē, dic verbo solum, & sanabitur puer meus, dicentē magnis laudibus extulit. Cū mari frenum verbis imposuerit, cū demones qui iudicij potestatem

statem eū habere cōfitebantur, quasi dominus eiecerit: nūc rursus alio quodam, multoq; maiori modo inimicos suos cogit, æqualem se patri verbis suis confiteri: nam ipse omnem ambitionem fugiens, quoniā magna erat multitudo circumfusa, adēo vt omni obstruso introitu ā lecto paralyticū demiserint, noluit statim corpus curare, verūm vt ab inimicis sibi occasio traderetur, latentem atq; abditam curam animæ cōtulit, cū peccata dimisit. Quod quidem & paralytico necessariū erat, & ipsi nimitū gloriosum non erat: hęc Iudæi cum prauitate animi vexati reprehenderūt, maiora videri inuiti oīa perfecerunt. Sapientia enim eius factū est, vt ex inuidia eorum multo magis signa apparerent. Videamus igitur posteaq; illi turbati dixerūt: Hic blasphemāt, q̄ potest peccata dimittere nisi solus deus? Videamus, inquam, quid ipse ait: vtrum opinionē eorum improbauerit, an potius cōprobauerit: nisi enim æqualis esset patri, dixisset: Certē rectē sapientis, procul ego absum ā tanta potestate: nunc verō nihil horum dixit, sed contrā tam verbo ac signo affirmauit. Ita quoniam solet esse audientibus molestum, vt aliquis de seipso apertius dicat, aliorum verbis & signo deū se, patriq; æquale esse ostendit: & quod mirabilius est nō per amicos solum: verū etiam per inimicos hoc peragit, vt & virtutis & sapientię suæ pelagus pateat. Per amicos quidē quādo dixit, Mundus esto: & Quoniā neq; in Israël tantam fidem inueni. Per inimicos verō nunc: cū enī illi dixissent, neminem posse peccata dimittere, nisi solūmodo deū, intulit: Vt videatis quia potestatem habet filius hominis dimittere peccata in terra, tūc dixit paralytico: Surgens tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam. Non autē hic solum id facit, sed alibi etiam cū inimici sui dicerent. Non de bono opere, sed de blasphemia lapidamus te, & quoniā cū sis homo, deū reipsum facis. Nō refutauit opinionē illorum, sed approbauit dicēs: Si nō facio opera patris mei, nolite credere mihi: sin autē facio, si mihi non creditis, saltem operibus credite. Verūm hic aliud signum deitatis suæ, & quōd patri æqualis esset, non paruum ostēdit. Illi enim murmurantes, secum dicebant: Peccatorū dimissionem esse solius dei. Ipse verō non solum peccata dimisit, sed occulta etiam cordium, quæ nosse solius dei est, manifestauit. Non enim apertē, sed secū, hic blasphemāt, dixerūt. Iesus autem motus animorū non ignorans: Cur, inquit, mala cogitatis in cordibus vestris? Quōd verō dei solius sit secreta cordium nosse, audi prophetam dicentē: Tu noscis corda solus: & rursus, Scrutās corda & renes deus: & Hieremias, Graue cor est super omnia, & homo est, & quis noscet eū? & Homo videbit in faciē, deus autem videbit in cor: multus quoq; alijs percipere possumus solius esse dei mētē ac animos hominum cognoscere. Quare æqualem patri se ostendit, qui quæ inimici sui secum cogitabāt, nec audebāt multitudinē timētes proferre, hęc omnibus summa eis

Tomus secundus.

clemētia reuelauit. Quōd si turbatiōis aliquid ferre quēpiā oportebat, ægrotū magis oportebat, qui quasi deceptus potuisset exclamare: Ego ad curādū corpus veni, hic verō ad curandum animā refugit: vnde nāq; manifestum est, dimissa mihi esse peccata mea? Nunc verō ille nihil huiuscemodi dicit, sed seipsum curantis potestati syncerē atq; integrē tradit. Scribæ autem peruersitate atq; inuidia beneficijs aliorū insidiantur, idcirco etiam clementissimē ipsos increpat, re potius q̄ verbis, vt dicere videatur: Si non creditis posse me peccata dimittere, & tumoris quodā afflatu id me arripere putatis, quod nō habeā: ecce ad illud hoc quoq; adijcio, quod secreta vestrę mentis reuelabo, & ad hęc tertium rursus addo, paralytici corpus, firmum illico, atq; robustum cōstituens. Illud verō non præmittendū, quōd quando peccata paralytici dimisit, non aperte potestatem suā manifestauit. Non enim dixit, dimitto tibi peccata tua: sed, dimittuntur tibi peccata tua. Inimicis autē vrgentibus manifestius suam potestatem ostendit. Ait enim, vt sciatis quia potestatem habet filius hominis ī terra peccata dimittere: per pēdisne q̄ longē abest, vt nolit æqualis putari patri? Non enim dixit potestatem habere ā deo filium hominis, aut quia dedit sibi deus potestatem, sed potestatem habet filius hominis: nec ad gloriā dico, ait, sed vt vobis persuadeam quia non blasphemō, cū me ipsum patri æquale faciā. Sed & alibi, certa firmaq; signorū vult argumenta præbere: veluti quando dixit, Vade & ostende te ipsum sacerdoti: quando socrum Petri ad ministratiōem vsq; confirmauit: quando deniq; in præcipitia porcos abire permisit: sed in hoc loco quōd peccata verē dimissa essent, subita curatiōe corporis, quasi certo quodā argumento ē vestigio confirmauit. Quōd verō corpus curatū erat: quoniam grabbatū tulit, ac abijt, dubitari non poterat. Hęc itaq; facta sunt, ne quis putaret ficta phantasmata videre, nec tamen prius eum curauit, q̄ ipsos interrogauerit. Quid sit facilius dicere, dimittuntur tibi peccata, an tolle grabbatū tuum, & vade in domū tuam? Hoc verō huiusmodi est, vtrum vobis facilius videretur, dissolutum corpus confirmare, an animę peccata dimittere? Nec est dubiū quin confirmatio imbecillis corporis facilius sit. Nā quāto anima corpore præstantior, tanto curatiō eius curatione corporis maior ac difficilior: verūm quoniā alterum latet, alterum patet, minus quoq; ac manifestius adijcio, vt illud maius ac inuisibile confirmatus, certiusq; adhuc manifestē reddatur: sic opere ipso iā illud subaperiebat, quod Ioannes dixit: Ipse tollit peccata mundi. Mittit autē eum cū sanasset in domū suā, partim vt humilitatem ostēderet, quōd eū nō retinuerit: partim ne multi non signū verum, sed phantasmate factū dicere auderēt: qui enim morbi testes erant, hos & sanitatis testes esse volebat: vt dicere videatur, Ego quidē optassem præsentem oēs, qui cū corpore sani sint, anima tamen vehementer

kk iij tius

Giūs agrotant, his quæ inter vos facta sunt, ad sanam mentem reduci potuisse: sed quoniam nolūt, vade in domum tuam, vt saltem tuorum mētes ab ægrotatione reuocēs. Vidēsne quemadmodū tam corporum, q̄ animarum cōditorem se esse ostendat? Nā vtriusq; substantiæ morbum curauit, & occultū manifestē patefecit. Sed nihilominus etiā humi turbæ adhuc iacent: miratæ nanq; fuerant, cum hoc vidissent, & glorificauerunt deum, qui tātam dedit hominibus potestatem: sed mentes eorū assiduis operibus excitabat, & ad sublimius sapiēdū adducebat. Nō enim paruum videbatur, quōd ceteris hominibus maiorem, & à deo ipsum venisse arbitrarētur: quæ si firmo animo tenuissent, hac via à minorib; ad maiora procedētēs, cognoscent profectō dei filium fuisse: sed non seruauerūt hęc tenaciter, propterea ad excellentiora progredi non potuerunt, sed mutato animo rursus dicebant: Hic homo non est à deo. Et quomodo ipse à deo est? Quæ assidue vertebant secū, quando perturbationibus animi vi-

Hic, huc & illuc inconstanter ferebantur: quod etiā nūc multi faciunt, cum equo animo oporteat perferre, suis perturbationibus incitati, deum ipsum vt credant, vlciscuntur: qui cum posset in blasphemates fulmina iacere, Solem tamē suū oriri super omnes facit, imbres demittit, ceteraq; omnia clementissimē præstat. Ipsum igitur imitemur, vt oportet exhortemur, ceteros ad virtutem quieto animo adinxeam; nulla ira, nulla ferocitate moueamur. Nec enim deo nocuisti, si blasphemasti iratus, sed gladiū in te ipsum cōuertisti: quare ingemisce, lachryma: lachrymis enī dignus est qui peccat: præterea nullum lachrymis melius remediū est ad hęc peccatorū vulnera: humilitas enī atq; contritio cordis omnem vim superat. Et considera quoniā ipse deus nobis tam veteri, q̄ noua scriptura tūc loquitur, cum videatur contumelijs fuisse iratus. In veteri enim scribitur: Populē meus quid feci tibi? In noua vero: Saule Saule quid me persequeris? Paulus

Ienim cū omni mansuetudine iubet aduersarios alloqui: sed & ipse Christus cum accessissent discipuli, rogassentq; vti ignem de celo demitteret, vehementer ipsos increpauit dicens: Nescitis cuius spiritus estis vos. Hic quoq; nō dixit, quid cogitatis scelesti, inuidi, & salutis humanę hostes: sed, cur mala in cordibus vestris cogitatis? Oportet ergo clementer ægritudines animi remouere: nam qui humano timore melior factus est, ad prauitatem rursus citō redit: propterea zizania iussit mitti, vt poenitentiaē tēpus præberetur. Multi certē tanta poenitentia compūcti sunt, vt cum antea peruersi essēt, electissimi postea inuenirentur: vt Paulus, vt publicanus, vt latro, qui cum prius zizania essent, in optimum triticum mutati sunt: quæ quidē mutatio in feminibus impossibilis est, at in volūtate facilis, atq; procliuā. Non enim naturæ terminis ad bonū aut ad malum volūtās dissipatur, sed libero honoratur arbitrio. Quare cum inimicum veritatis aliquē vi-

deris, omni studio atq; cura conare ad virtutem reducere, primū viuendi exemplis, deinde orationis grauitate, ac postremum patrocinijs & auxilijs copia. Nō graueris omnia emēdatōis genera percurrere. Imitandi sunt enim boni medici, qui non vno curationis modo vtūtur: sed cum viderint primis remedijs nō esse depressum morbū, alia atque alia rursus excogitant: & aliquando quidem ligantes mēbra, doloribus dolores excutiunt, aliquando verō incidunt, ita multis varijsq; medēdi generibus tādem corpus ad sanitatem reducūt. Quare pariter etiā tu animarū medicus factus, omni curationis modo secūdum leges Christi vtaris, vt & operum tuorum, & aliorum salutis mercedem accipias. Nam qui hæc in gloriam dei facit, ipse quoque gloriam consequetur. Glorificabo enim, inquit, eos qui me glorificant. Quare omnia ad gloriam dei agamus, vt eternam requiem adipiscamur. Ad quā omnes vtinam perueniamus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, simul atque spiritu sancto gloria, imperium, honor nūc & semper: & in secula seculorum, Amen.

Homilia. xxxj. ex capite. ix.

T cum trāsisset idē Iesus, vidit hominē sedētem in teloneo, Matthēū nomine, & ait illi: Sequere me, &c. Cum ingens signum mirabili curatione paralytici fecisset, nullā ibi moram contraxit, ne scribē maiori videntes ipsum, arderent inuidia: sed recessit, vt turbationem eorum mitigaret: quod nobis quoq; faciēdū est. Non enim debemus cominus in aduersarios insurgere, sed vlcibus eorum mederi cedentes, vt dolor eorum mitigetur. Sed cui? rei gratia nō cum Petro, simul ac Ioanne, & alijs discipulis ipsum vocauit? Certē quemadmodum tunc ad illos accessit, vocauitq; quando obtēperaturos sciebat, sic Matthæū quoq; nunc vocauit, quando miraculorū fama perdomitum, minimē reluctaturum videbat. Quare de causa etiam Paulum post resurrectionē piscatus est. Nā qui corda scrutatur, & occulta mētium perspicit, is etiam quando vnusquisq; ad obediendum paratus erat, non ignorauit: propterea non cōtinuō incipiens quando durior fuit, sed post mille miracula, & insignem atq; prouulgatam famam, aptiorē iam ad obtēperandū vocauit. Sed nō est ab re grādem euangelistæ philosophiam admirari, qui antea vitam suam non celauit, & nomen suum adscripsit: quod alij mutata appellatione occultauerant. Sed cur dixit, in teloneo sedisse? Virtutem vocantis voluit ostendere, qui non imposito adhuc finē prauæ publicanorū conuersationis, ē medio maiorū pelago ipsum abstraxit, sicut beatum Paulum quoq; furentem, ac omni rabie ardētem, & ignem ecclesiæ inferentem, reduxit: quam vocantis virtutem, ad Galatas scribēs expressit, cum dicat: Audistis fratres aliquādo conuersationē meā in Iudaismo, quia supra modum persequebar ecclesiā dei, & expugnabā ipsā. Piscatores quoq; à medijs operibus

piscatura nō vituperatur.

A

Luce. 7. f.

Supra. a.

ribus suis vocauit. Sed piscatura quoddā artificium est, quod quis rudiorum hominum sit, nihilominus nō vituperatur: publicanorum autem studia & exercitatio, impudētij ac crudelitatis plena sunt, quęstus, nota illiberalis, turpis quędam mercatura, imō rapina lege seculari concessa: quæ omnia non erubuit dominus, si sibi amicum fecit publicanum: nec mirum, quando nec meretricem erubuit, quam nō à fornicatiōe solum eripuit, verumetiā pedes osculari permisit. Venit enim nō vt corpora solum curaret, verumetiā multo magis vt ægrotis animis incolumitatem præstaret: quod planum in paralytico fecit, cui? cum peccata dimiserit, tūc ad Matthæum accessit, ne turbarentur si publicanum viderent in discipulorum consortio collocatum. Nā qui potest delictorum dissoluere vincula, cur mirū est si peccatorem, apostolum fecit? Vidiisti virtutē vocantis, disce nunc vocati obedientiam. Nō enim repugnauit, nec ambigēdo secum dixit: putāsne publicanum, peccatoremq; me rectē absq; fraude vocauerit? Non est enim huiusmodi humilitas laudabilis: sed confestim ita obtemperauit, vt nec domum quidem ad communicandum rem cum suis profectus sit, verū sicut piscatores prius retibus vnā cum nauigio, atq; patre relictis: sic iste publico officio & quæstu relicto, sequebatur, sic præparatū animum atq; præmeditatum ostendēs, sic ab omni seculari negotio seipsum eripiens, mirabili hac obedientia testimoniū vocanti perhibuit, quod oportune ipsum vocauerit. Sed cur iam, inquit, non de omnibus scripsit quomodo vocati sunt, sed de Petro, Iacobo, Ioanne, atq; Philippo solum, de ceteris verō nihil? Quia isti maximē i humili artificio, atque turpi quæstu versabantur. Quid enim publicano peius, aut piscatura humilior? Philippum etiam non fuisse insignem, à patria eius planum fieri potest, idcirco de his maximē scribunt. Quare de causa cum laudabilia narrant, suspectos habebis: præsertim cum multa signa & miracula breuiter trāscurrāt, crucis verō patibulum, quod opprobrij plenum esse videbatur, exactissimē profecti sunt, discipulorumq; studia, artificia, quæstus, cōtemptum, & ipsi? magistri progenitores qui turpitudine aliqua detinebantur, magna voce in medium profecti. Patet ergo quanta sibi esset cura veritatis, cum nihil ad gratiam, nihil ad ostentationem ambitiosē conscripserint. Verū Matthæus vocatus, honorē quoq; non minimum consecutus est. Mensa enim domini continuō dignatus, poterat facillē maiora quoq; sperare, qui videbat iā se liberē cum domino conuersari: quis Iesus non cum illo solum ad mensā accubuerit, sed alijs quoq; cum multis, quod sibi crimini à nobilioribus dabatur, qui peccatores depellendos esse censebant: sed nec hoc ipsum celarunt euangelistę, quod ab improbis atq; inuidis ad infamiam dicebatur. Concurrunt autem quasi ad consortem artificij multi publicani, quos Matthæus latitia non parua propter accessum Christi in-

Tomus secundus.

uitauit, domino ita disponente, qui omne genus cui rationis animorum exhibuit, nec disputādo solum, aut ægrotos curando, aut inimicos reclarguendo: verumetiā comedendo atq; bibēdo, multos à vitijs ad virtutem reduxit, vt nos doctiores his omnibus efficeret. Non enim tempus, nec opus ex quo nō possimus vtilitatem subducere. Et quis quę tūc apposita erant, iniuste atq; rapaciter fuerūt acquisita, non repulit tamen ea dominus, sed assumpsit ex illis. Magnum enim lucrum oriebatur, quinimo eodem tecto, eademq; mensa cum peccatoribus vtitur. Hęc certē bonum medicum decent, qui nisi laborantium putredinem ferat, non potest eos doloribus liberare: sed dominus malum multorum de se existimationem ad quam deuenerunt, quoniam cum publicanis in domo publicani comederet, non timuit. Illi autem exprobrabant dicentes: Ecce homo edax, & vini potator, publicanorum amicus, & peccatorum. Audiant hæc qui magnam sibi per ieiunium gloriam adipisci student, dicātq; E dominum edacem, viniq; potatorem appellatū, nō erubuisse. Omnia enim hæc despiciebat, vt ad finē optatum perueniret, sicut & factum est. Nā & cōuertit omnino, & multo meliorem publicanū effecit. Et vt discas quantum alijs quoq; profuit, quando in domo Matthæi cum publicanis accubuit: audi quid Zacchæus dicit, alius quidē publicanus, qui cum Christi verba percepisset dicentis, Hodie in domo tua oportet me manere: summa iucunditate persusus, medietatem substantiæ pauperibus tribuit, & si cuiq; aliquid calumniosē abstulit, reddidit quadruplum. Ad quem Iesus, Hodie salus huic domui facta est. Rectē enim diximus, omni ex re meliores homines posse fieri. Sed quomodo (inquit) Paulus præcipit, si quis cum frater nominetur, sit fornicator vel rapax, cum eo nō comedere? Primū quidem nō patet, si magistris etiam hæc à Paulo præcepta sunt, sed non fratribus solum: deinde nōdum erant omnino facti fratres, quos vitandos dixit. Ad hæc, ad consortium fratrum iam ascitos, tūc vitare iubet cum in malis perseuerēt. Publicani autem illi ab illicitis cōuersi, iam meliora prosequēbantur: verū nihil horum Pharisæos meliores fecit, sed discipulos aggrediuntur, dicentes: Cur cum publicanis & peccatoribus magister comedit vester? Ita quando discipuli deliquisse in aliquo videbantur, Christum alloquuntur. Ecce, inquit, discipuli tui faciunt quod non licet in sabato facere. Hic verō ad omnes discipulos Christo detrahunt: quæ omnia malitiosē agebant, volentes à magistro discipulorum multitudinem subducere. Quid autē inimēsa sapientia domini ad hæc? Non indigēt, inquit, valentes medico, sed qui malē habēt. Perpētis quomodo ad propositum maledicta eorum cōuertit. Illi culpā dabant, quoniam cum huiusmodi hominibus conuersabatur: ipse verō contra non indignum esse aiebat, conuersari cum his qui medici misericordia indigebāt. Quare nō procul à cul-

kk iij pa tantum

Matt. 5. 8.

Mich. 6. a.

Acto. 9. a.

Luce. 9. g.

Mar. 13. d.

Ioan. 12. d.

Acto. 9. a.

M Rom. 8. a.

Galat. 1. 6.

Mat. 11. c.

Luc. 19. a.

Ibidem. b.

1. Cor. 5. c.

Gpa tantum hæc esse ostendebat, sed principale propositum suum, & laude maxima dignum. Sed ne videatur turpitudinem vocatis annectere, cum dicat, malè agentes medico indigere: illud adiecit increpans ipsos ac dicens, Euntes discite quid est, misericordiam volo, & non sacrificium. quod dicebat, vt paruam eos scripturarum habere ostenderet peritiam: quapropter acriori quoque oratione vsus est, non commotus ipse, nequaquam, sed vt illos commoneret: & quanuis potuisset dicere, Non vidistis me paralytici membra firmasse, peccatorum nexus dissoluisse: nihil tamen horum, sed communibus, & probabilibus primò vtitur. Deniq; scripturas in medium adducit: cum enim dixerit, non eis qui rectè valent, medico opus esse: sed eis qui malè valent, & hinc occultè seipsum esse medicum declarauerit: tunc adiecit: Euntes discite quid est, misericordiam volo, & non sacrificium: hoc & Paulus facit. Nam à comunibus primùm, & probabilibus re confirmata vbi dicit: Quis pascit gregem, ac ex lacte eius non comedit: tunc scripturarum testimonium adduxit, In lege nanque Mosi scriptum est, Deut. 25. a. inquit: Non frenabis bouem trituratorem: sic dominus euangelium annunciat: concessit ex euangelio viuere: at verò ad discipulos aliter dicit: in signorum enim memoriam reducit dicens, Obliti estis panum, & hominum quinque millium, & corbiù quos tulistis: Non sic autem ad istos nunc ait, sed comunis imbecillitatis meminisse facit, vt ex ipsorum numero eos etià esse ostendat: quippe qui nec scripturarum peritiam habebant, & omnem virtutem negligentes, plurimum in sacrificijs confidebant: id enim occultius significas, breuiter tetigit, quod passim ab omnibus dicitur prophetis, cum dicat, Discite quid est, misericordiam volo, & non sacrificium: quibus verbis probat: illos esse qui iniquiter agant, non se: quasi dicat, cuius rei gratia inculatis me, qui peccatores ad virtutem reduco: aut cur patrè propter id ipsum nõ inculatis: Quemadmodum igitur alibi simili argumento vtens, dicebat: Pater meus vsq; modo operatur, & ego operor: sic in hoc loco, Euntes, inquit, discite quid est, misericordiam volo, & non sacrificium: vt enim ille hoc vult, inquit, sic & ego. Vides illa quidem superflua, hanc verò necessariam. Neq; enim misericordiam volo, inquit, & sacrificium: sed misericordiam volo, & non sacrificium. Alterum enim comprobauit, alterum reprobauit, ostenditque non modò non esse prohibitum quod illi vituperabant, sed longè multò q̄ sacrificia cautum. Cum igitur & à comunibus, ac probabilibus sententijs, & à scripturis ipsos compressisset, adiecit, Non veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam. quæ ironicè dicere videtur, sicut illud: Ecce Adà factus est quasi vnus ex nobis. Et iterum: Si esuriero, non tibi dicam. Nam neminè in terris iustum fuisse aperuit Paulus, vbi dicit: Omnes enim peccauerunt, & egent gratia dei. Verùm quod hoc hinc dicitur, vocatorum

conciliationem respicere videtur: adeò enim procul abest, ne peccatores abominetur, vt eorù causa solù aduenisse testetur: & ne his verbis resupos, ac desides faceret, quia peccatores appellauit, ad poenitentiam confestim adduxit. Non enim vt in peccato permaneremus aduenit, sed vt cõmutati, meliora eligerem: verùm cum vndiq; ora eorù partim à scripturis, partim à rerù probabilitate obstructa fuerint, cumq; ipsi rei iam viderentur, ac peccato subiecti, quia legibus & scripturis se opponebat: omiserunt ipsum, ac ad discipulos iterum crimen trãstulerunt. Et lucas quidè Pharisæos, hinc verò Ioannis discipulos fecisse dicit. Verisimile autè est ab vtriusq; simul factum fuisse. Pharisæi enim confusio nem suã intelligentes, Ioannis discipulos, mea quidem sententia, veluti in Herodianis postea fecerunt, secum acceperunt. Inuidebant enim semper Ioannis discipuli Christo, & multi ipsi se opponebat, tunc solùm ad humilitatem redacti, cum Ioannes in carcerem fuit adductus. Modestius enim tunc accesserunt ad Iesum, ipsiq; nunciauerunt, quis postea ad primùm inuidiã vitium fuerint reuersi. Quid igitur dicunt: propter quid nos & Pharisæi ieiunamus multum, discipuli autè tui non ieiunat? Et ecce hæc illa est agritudo, quam Christus iam pridem depellebat, dicens: Quando ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua: providebat enim quot, quantaq; vitia hinc oriuntur. Christus verò non increpat eos acriter, tanquam inanem querentes gloriam, & incassum sese ostentantes: sed maxima cum clementia respondet, dicens, Non possunt filij sponsi ieiunare, donec cum ipsis est sponsus. Ita quãdo publicanis dicebat, vt animos eorum vulneratos curaret, acrius in exprobratores infurrexit. Nunc verò cum ipsum atq; discipulos suos carperent, humilimè succurrit: quod autè dixerunt, huiusmodi est: Concedatur tibi quasi medico ad curationem egrotudinum cum agrotis comedere, discipuli autè tui etr ieiunio spreto, comestationibus inhiant? & vt crimen in maius efferatur, primùm se, deinde Pharisæos posuerunt, comparatione peccatum amplificare studentes. Nos enim, inquit, & Pharisæi multum ieiunamus: quod alteri à Ioanne didicerunt, alteri à lege, veluti & Pharisæus ille dicebat: Ieiunabis in hebdomada. Quid igitur Iesus ad hæc? Non possunt filij sponsi ieiunare, donec cum eis sponsus est. Se prius quidem medicum, nunc verò sponsum appellauit, ineffabilia quædam mysteria his nominibus adaperiens: & quanquam cum acrimonia potuisset sic in eos inuehi, Vnde potestis vos huiusmodi ieiunandi legem condere, aut quam vtilitatem vobis ieiunia afferunt, cum mens vestra sceleribus repleta sit, cum alios accusetis, criminum non paruas ipsi trabes gerentes in oculis, cum ad aucupandam hominum gloriam omnia faciatis, cum deniq; potius inanis gloria esset eiicienda, & omnes virtutes adhibendæ, fratrum dilectio, charitas, mansuetudo: nihil tamen horum dicit, sed humilimè

A millimè, ac animo æquissimo, Non possunt, inquit, filij sponsi ieiunare, donec cum ipsis sponsus est. In memoriam illorum Ioannis verba reducens, quibus ille dicebat: Qui habet sponsam sponsus est, amicus autem sponso assistens, & audiens sponsum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Id verò huiusmodi est: gaudij atq; lætitiæ præfens est tempus, nolite igitur adhibere inœstia: inœstia autè quid ieiunium est, non natura sui, sed comparatione illorum qui adhuc infirmiores sunt. Nam profectionibus qui ad sublimioris philosophiæ fastigium peruenire volunt, iucunda quædam res est, & valde amabilis: & quemadmodum ex bona corporis habitudine lætitia consequitur, sic multò maior est animi voluptas, quando virtuti deditus est: sed ad mētē eorum, suspicionesq; respondit. Esaias verò de ieiunio verba faciens, humilitatem animi ieiunium appellat. Moses quoq; pariter. Dominus autem non ex his quæ dicta sunt, tantummodo ipsos retrudit, verum etiam quia dicit: Veniet dies quando auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Vnde patet: non ventris causa discipulos non ieiunasse, sed quadam eius dispensatione mirabili: & simul cum his passionem mentionem in respondendo aduerfarijs fecit, vt assuescant discipuli grauiora hæc audire, & dolorem nõ aspernari: nam ad eos ipsos de passione apertius dicere, arduum nimium adhuc erat, quippe quod multò post ad exercitiores dictum, ipsos conturbauit. Ad alios igitur dicitur, vt mitius videatur, & quadã premeditatione discipulos confirmet: verùm quoniam passione Ioannis superbium quiddam, meo iudicio, sapere, atq; sublime videbantur, hunc quoq; tumorem ipsorum deprimere, nec erat adhuc opportunum de tanto mysterio dicere. Nam secundum naturam sit, vt qui natus homo est moriatur, illud omnino supra naturam est. C Deinde quod in superioribus faciebat, id etiã conficit hinc. Nam sicut cum inuidi conarentur nefanda in eum cogitare crimina, quoniam cum peccatoribus comederet: contra ipse persuasit, nõ modò crimen id nõ esse, sed laude quoq; dignissimum: sic in hoc loco cum ipsi vellēt ostendere nescire ipsum vti discipulis, facile probat eos potius qui hæc dicunt, ignorare sequentibus vti, & frustra sine causa ceteros culpate. Nullus enim immittit, ait, commissuram panni rudis in vestimēto veteri. Vide quomodo à probabilibus confirmat orationem. Tale namq; est quod dicit, nondum discipuli mei ad maiora cõscenderunt, nondum spiritu renouati sunt, propterea huiusmodi indulgentia adhuc egent, vt maiora sibi pondera imponenda non sint: hoc autem dicebat, leges iam discipulis atq; regulas præbens, vt cum etiam ipsi ab errore gentium discipulos asciscant, mites erga eos & suaves sint. Neq; immittit vinum, ait, nouum, in vtres veteres. Perpendis hæc exempla similia esse priscis, vestimentum scilicet, atq; vtres. Nã & Hieremias cingulum po-

pulum dixit, & tam de vtribus, quàm de vino mentionem fecit: à quibus nunc exempla accepit, quoniam & de mensa, & de ventris vitio sermo erat. Lucas autè addit, quoniam & nouum scinditur, si veteri illud immiseris: ita non solum nullum commodum sequitur, verum etiã damnum consequitur. Sic eisdem verbis & præsentia primò, & futura prædicuntur, quæ anteq̄ veniant, non oportere, inquit, auferunt quoddam, aut asperum discipulis præcipere. Nam qui opportunitate nõ expectata, altiora hominibus dogmata proponit, is nec cum occasio fuerit, aptos ad audiendum inueniet, cum iam semel eos corruerit. Quod nec susceptibilis rei causa, nec suscipientium culpa cõtigerit, sed propter imponentium, atq; docentium festinationem importunam. Hinc etiã causam docemur, quare humilioribus verbis ad ipsos sæpe disseruit, cum intelligamus propter infirmitatem audientium multa fuisse ab ipso humiliter, quàm dignitas sua pateret, de seipso disputata: quod & apud Ioannem apertius exprimitur. Multa vobis habeo dicere, inquit, sed nõ potestis ferre modò. Nam ne putarent illa solum fuisse, sed multa maiora restare crederent, infirmitatem eorù in medium protulit, quasi promittens tunc illa etiã ipsos audituros cum robustiores fuerint: quod pariter hinc quoq; facit. Veniet enim dies, inquit, cum sponsus ab eis auferetur, & tunc ieiunabunt. Quas ob res non debemus cuncta in principio rerum exposcere, sed ea solum quæ incipientibus facilia, gradus sunt ad futura: quod si curris atq; festinas, velociusq; re agere cupis, ideo noli festinare, quia quanto velocius perficere festinas, tanto tardius perages: ideo ergo noli festinare, quia festinas. Sed ne tibi obscuritate sermonis ænigma dicere videamur, ipsam rerum naturam considera, & non latebit te nostræ orationis sententia, nec te quisq; eorum qui te importunè criminantur, conturbet. Nam & tunc Pharisæi erant qui criminabantur, & discipuli qui opprobrijs vtgebantur: sed nihil horum fecit vt Christus immutaret sententiam, nec concessit dedecus esse, non ieiunare hos, cum illi ieiunarent. Verùm vt gubernator optimus non confunditur fluctibus, cum artificio suo cõfidat: sic Iesus fecit. Dedecus quippe non erat, si non ieiunabant, sed quoniam propter ieiunium magis fastus vlcibus exacerbati dirumpebantur. Quæ nos intelligentes his institutis nostros gubernem. Vxorē habes ornatam corporis nimium adamantem, quæ fuco perfusa, quotidie lasciuia, delicijs, loquacitate diffunditur. Nam etsi hæc omnia in oratione omnia concurrisse. Sed cur, inquires, de feminis potius quàm de viris dicere voluisti? Sūt certè viri tali muliere corruptiores. Verùm quoniam maribus gubernatio natura conceditur, idcirco mulierē nunc descripsimus, non quia plura in mulieribus, quàm in viris vitia reperiantur. Multa enim apud viros sæpe inuenies, quæ apud mulieres nunquam,

Supra. a.

1. Cor. 9. b.

Deut. 25. a.

1. Cor. 9. b.

Mat. 16. b.

& Mar. 8.

b.

Osæ. 6. c.

Ioan. 5. c.

Gen. 3. d.

Psal. 49. b.

Rom. 3. c.

Luc. 1. f. g.

Esaiæ

58. a. b.

Numc.

30. c.

Mat. 6.

Luc. 16. b.

Hierc.

23. a. b.

Luc. 1. f. g.

E

Ioan. 16. c.

F

G nunquam, aut certe rarius reperitur: vt eadem, vt sepulchrorum euerfionē, vt inutilem aduersus feroces bestias pugnam, ceteraq; huiusmodi. Nolite ergo putare sexus contemptu nos ista facere, sed quia comodius nunc est de foeminis dicere. Sit ergo talis mulier quam descripsimus, eamq; velit vir eius omni cura & studio ad meliorem metem reducere. Quoniam igitur modo id peraget? Si non vniuersa scilicet simul imperabit, sed faciliora, eaq; prius, quibus illa minus studere videatur. Nam si cuncta ab initio in melius vertere volueris, nihil facies. Non ergo statim aureis ornamentis ipsam priuabis: habeat interim, atq; vtatur. Nā id minus esse malum videtur, quam depicta fucataq; facies. Picturam ergo prius auferas, idq; nō terrore, nec minis facias, sed miti iucundaq; suafione, partim alias accusando, partim tuo iudicio atq; autoritate improbando: fac vt à te saepe audiat non placere tibi fucatas facies mulierum, abhominatorem atq; fastidium inde tibi tantum innasci solere, vt ferre nō possis: cui tuæ sententiæ, aliorū quoq; opinionē accommoda, quod nullam formosam cōmuniter putent, quæ non suo, sed alieno colore coloretur. Interea nihil adhuc de gehenna dixeris, nihil de regno cœlorū: sed persuade ipsi magna te affici voluptate, cum talem eius faciem videas, qualis à deo creata est: faciem verò corruptam & alienā à natura sua rubrica vel cerusa plenam, apud homines bonos vulgō improbari. Pri^o igitur his tritis rationibus, & cōmuni sententiā, morbum ab anima eius extermina. Et postquam his verbis permulseris, de inferno etiam ac cœlo dicito, nec semel, sed iterū atq; iterum hæc disserere non graueris: non odio aut ira, sed cum amore & lætitia, nunc adulando, nunc quasi ex fastidio oculos auertendo, nunc colendo: nōne vides pictores modō hos, modō illos colores prioribus abrais imponere, cum formosam faciem pingunt? Noli tu pictoribus indoctor fieri. Illi corporis effigiem tabulis pingentes, tanto studio atq; cura vtuntur: nos cum meliores animas facere volumus, sedebimus ociosi nihil cogitantes? Nam sic cum faciem vxoris tuæ probæ formaueris, non videbis corporis sui facie figmentis deformatā, non labia quasi colore pertinēta, non os vrse ori cruentato similimū, non atra supercilia quasi ad ollam attriuerit, non puluerulentas genas, ceu sepulchri parietes: quæ omnia, cum calx & cinis & puluis sint, summā deformitatē efficiunt. Sed quoniam modo ad hæc verba dilapsus sum, vt qui alios moneam cum humilitate docere, ipse ad iram videar deuolutus? Redeamus igitur ad mitiorem admonitionem, feramus (inquam) ita nostrorū delicta, vt interea indulgendo emendemus. An non vides fieri ab omnibus infantium matribus, cum vehementius plorent quando ablaçtentur? Non vides omnia nos æquo animo pati, dum modo facimus ne priorem mentem reposcant? Similiter in corrigendo quoque agamus. Sufferamus interim cetera, vt

vnum solum consequamur: quod cum habebimus, & ad aliud hac via progrediemur, ac ita pariter, similiq; modo de aureis ornamentis disputabis: si paulatim sic animum vxoris tuæ formaueris, pictoris optimus, seruus fidelis, probus agricola. Cum his simul illustrium quoq; mulierum, quæ forma præstiterunt, mentionem crebrō facito, Saræ videlicet, Rebeckæ, atq; similiū, quas omnes cōstat huiusmodi vanitatem contempsisse: quod inde patet, quoniā Lya patriarchæ Iacob vxor, & si formosa non erat, nihil tamen huiusmodi excogitauit, nec faciē à natura sua traduxit: sed permanebat integra naturæ conseruans lineamenta: nec ei offuit à Gentibus educatā fuisse. Tu verò cui^o caput Christus est, quæ fidelis es, inuentiones satanæ cōprobabis: nec recordaberis (inquā) faciem Christi, nec sacramenti quod labia tua ornauit, nec sanguinis qui linguā tuā coccineā effecit? quæ omnia si memoria teneres, etiam si valde ornatum amares, nō auderes tamen, nec ferre posses puluerem, aut cinerem aliquem super faciem tuam imponere. Memento Christo te adoptatam fuisse, & hanc deformitatem abominaberis. Non enim gaudet his coloribus, sed sublimiorē pulchritudinem flagitat, animæ scilicet, quam etiā valde diligit, quæ & propheta non parui faciendā ducit, vbi ait: Et concupiscet rex pulchritudinē tuā. Nō ergo inane quid, atq; superfluū nobis imponamus. Nulli enim ex operibus dei aliquid deest, nec quicq; est quod emendatione tua indigeat, nemo imagini quæ ad similitudinem regis alicuius facta est, apponere quicquā audet: & si audebit, non faciet impunē. Hominum igitur operi nihil addis, quod verò deus operatus est, id emendare conaris: nec gehennæ ignis tibi venit in mentem, nec animæ periculum pertimescis, quæ tunc omnino neglecta iacet, cum totam mentem, curā, studiumq; tuū ad corpus contulisti. Cur dico animā negligi, cum ipsi corpori cōtraria cōtingant, quam tu optaris: quod inde patet, quoniā cum hac re formosa videri studeas, hac certē deformis appares: hac re marito placere credis, hac nō paruus ipsi dolor adducitur, nec ipsi solum, verum etiam alieni te culpāt: hac re quasi formosam gloriari te posse putas, hac tibi nō paruū dedecus affertur. Non solum æquales, atq; amicas, sed conscias ancillas, & scientes seruos cum vides erubescis, & multo plus cum te in speculo videas. Sed cur hæc tam multa connecto, maiora illa præteriens: quod deum offendis, modestiam suffodis, suspitionum flammā incendis, prostituta scorta imitaris: quæ omnia cogitantes, contemnunt diabolicos hos ornatus, & inutiles artes, ac formositate hac, immo deformitate omiſsa, illam pulchritudinē in animis cōparate, quam angeli concupiscunt, quam deus diligit, quæ maritis iucunda est: vt honorificè vita hic peracta, futuram quoq; gloriam cōsequamur. Ad quam vtinam perueniamus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homil-

A Homilia xxxij, ex cap. ix.

A Acc illo loquēte ad eos, ecce princeps vn^o accessit, & adorabat eum dicens: Domine, filia mea modō defuncta est, sed veni impone manum tuā super eam, & viuet, &c. Opus iam sermonibus adiungitur, & Pharisei magis cōfunduntur: nam & qui accessit, synagogæ princeps erat, & luctu magno premebatur. Vnica enim puella erat, & duodecimū annum ipsam ferimē florem ætatis attigerat. Quam ob rem maxime confestim eā voluit suscitari. quod si Lucas scribit venisse quosdam qui dixerāt, Noli vexare magistrū, mortua enim modō puella est: dicemus quod, modō, illud à tempore itineris conijcientis erat, modō mortuam esse, aut forsan calamitatem amplificatis. Nā qui re aliqua indigent, solent ærumnas suas augere, & maiores facere vt exorent. Sed vide ruditatem principis eius. Duo quædam à Christo postulat: vt veniat, & vt manum imponat, quod erat **B** spirare adhuc puellam, quādo ab ea pater decesserat. Id Syrus quoq; Naaman à propheta postulabat, cum diceret: Exhibe, & manum suam imponet. Visu enim & sensu indigent, qui rudiores sunt. Et Marcus quidē, & Lucas tres eum accepisse discipulos dicunt, hic verò simpliciter discipulos scripsit. Sed cui^o rei gratia Matthēū, qui modō accesserat, nō accepit: partim vt maiori desiderio arderet, partim quoniā adhuc imperfectior erat. Hac enim de causa illos honorat, vt alij ad sublimiora imitatioe illorū conscendere conentur. Matthæo autē satis erat, quod sanguinis fluxu laborantē sanari viderat: quod eadem dignatus, quod aliorum consortio assumptus fuerat. Euntem verò eum sequebantur multi, tum vt tantū viderēt miraculum, tum propter dignitatē personæ, cuius filia laborabat. Et ad hæc quoniā cum rudiores plurimi essent, non ita integritatē animæ, vt corporis curationem querebant, eapropter confluebant: alij suis morbis compulsi, alij nouas inauditasq; res desiderantes videre: doctrinæ autē, prædicationisq; gratia pauci adhuc ad ipsum concurrebant, & nihilominus non dimisit eos domū intrare, sed nec discipulos quidem omnes: eruditiores nos faciēs, paratiorēq; ad omnem ostentationem depellendam. Et ecce mulier quæ sanguinis fluxū patiebatur duodecim annis, accessit retrō, & tetigit fimbriam vestimentū eius. dicebat enī intra se: Si tetigero tantū vestimentū eius salua ero. Quam ob rem non liberē atque apertē ad Iesum accessit: Propter egrotationis genus immundam se putabat, ac ideo erubescibat. Nam si menstruorum tempore immundæ putabantur, multo magis quæ nō natura, sed præter naturam fluxum sanguinis patiebatur, immundam se non immeritō aestimabat: propterea ergo abdit se atq; occultat, quia egritudo hæc, immundities secundum legem iudicabatur. Nondum enim etiam ipsa rectē de Christo sentiebat: ac ideo arbitrata est facile ipsum posse celare. Prima verò hæc mulier publicē acce-

dere ausa est, quoniam foeminas quoq; ipsum curare iam audiuit: & quoniam ad filiā archisynagogi proficisci cōspiciebat: & ad domum quidem suam, quanuis opulenta esset, nihilominus non est ausa vocare: nec apertē accessit, sed occultē cum fide vestē ipsius tetigit. Cum fide, dixi: quoniam non dixit: liberaborne ab hac egritudine, si vestem eius tetigero, an non? sed non dubitans sanitatē se ab huiusmodi tactu consecuturam, accessit. Dicebat enim, inquit, in seipsa: Si solum tetigero vestimentū eius, saluabor. Perspexit antea vnde Christus exiuit, è domo videlicet Publicani, à quibus omnibus firmam, non dubiam spem capiebat. Quid autem Christus? Nō passus est eam latere, sed produxit in medium, & omnibus rem multis de causis fecit manifestam: quanuis nōnulli stolidi ambitione ipsum commotum id fecisse autument. Cur enim, aiunt, non passus est eam latere? Quid aistu omni scelere scelestior homo, qui mille signa transcurrit, ambitione laborat? Sed cur, ais, in medium duxit? Primum vt ab omni formidine foeminam liberaret, nec conscientie stimulis quasi furata sanitatē exagitaretur. Deinde vt queq; ipsi^o curaret, quem putauit latere potuisse: deniq; vt fidem eius manifestam faceret, vt alij possent eam imitari. Præterea non est minus signū secreta cordium scire, quam flumina sanguinis coercere. Postremō principem synagogæ voluit emendare, ne incredulitate omnia corrumpere. Venerunt enim qui dicerent, Noli molestus esse magistro, mortua iam puella est: & qui erant in domo, deridebant ipsum dicentem, Quoniam dormit, quod ne pater similiter pateretur, fidem aperit mulieris. Id inde quoq; patet, quoniam dixit ad eum: Noli timere, crede solum & saluabitur. Data enim opera commemorabatur, vt post mortem puellæ veniret, & hinc resurrectionis mysterium patefaceret, idcirco tardius incedit, & mulierem pluribus alloquitur, & vt puella moriatur, vt diximus, & peruenirent qui dicerēt, Noli negociū faceſſere magistro: quod & Lucas apertē ostendens, signanter dixit: Adhuc ipso loquente, venerunt aliqui de domo dicentes: Mortua est filia tua, noli exhibere negotium magistro. Mortē ergo ei^o vulgari voluit, ne resurrectio foret suspecta, quod in omnibus facit. Nam ad Lazarum non post primā aut alteram, sed post tertiā diem accessit. His igitur de causis in medium adduxit, & ait: Conſide filia. Perterrita enim erat mulier, idcirco & confide dixit, & filiam appellauit, & certē fides eius filiam eam Christi effecit. Lucas autem multo plura de muliere nobis narravit. Scribit enim posteaquam accesserit, & curata fuerit, non prius à Christo vocatam fuisse, quam quæsitum sic fuerit: Quis est qui tetigit me? Petrus autē & alij respondebant: Præceptor, turbę te cōtinent, & cōprimunt: & tu dicis, quis est qui tetigit me? Id nō paruū erat signum, & veram ipsum carnem indutum esse, & omnem superbiam cōculcare. Nō enim pro-

Facies fucata notatur.

Luc. 8. g.

4. Reg. 5. c.

Mar. 5. d.

& Luca:

8. g.

Psal. 44.

M

Luc. 8. g.

Ioan. 11. 2.

Luc. 8. f.

Genim prosequerantur, sed vndiq; ipsum cōprimebant: perseuerabat autē dicens, Tetigit me aliquis: cognoui enim virtutem a me exisse. Quod respōsum ruditati audientium accommodatum, facile fecit vt mulier quoq; ad confessionem animū induceret. Ideo ipsam non statim redarguit, vt cum ostendisset omnia se scire, sponte accederet ipsa, & factū prādicaret: quod si prius ipse dixisset, suspectus videretur. Vides mulierē longē archisynagogo prāstantiorē: non apprehendit, nō quicquā detinuit, digitis solum tetigit, & ideo cum vltima venisset, prima curata recessit: & ille quidē medicum ipsum ducebat ad domū, huic verō solus tactus suffecit. Nā etsi agitudine tardabatur, fidei tamē voluntate volabat. Perpende autē quomodo ipsi rem attribuit, dicens: Fides tua saluā te fecit. Si ambitionis ostentationisq; gratia in mediū pduxisset, vt insani dicūt, nequaquā id adiecisset, quo & archisynagogū ad fidem reduxit, & non minor vtilitas corporis curatiōe, & voluptas mulieri prāstita est.

Quod autē ad mulieris honorem atq; gloriam, emendationem quoq; aliorum, non ad ambitionem facta sunt: inde patet, quod absq; hoc signo nō minus ipse mirabilis esset futurus, cum guttarum pluuiaē copiam multitudo superaret, & multo maiora hoc & postea fecerit. Mulier verō nisi Christus factum suū manifestasset, tam magnis laudibus caruisset: ideo eam in medium produxit, factū illius prādicauit, metū eiecit (tremens enim accessit) cōfiderē iussit, & ad reparationē sanitatis alia quoque prēbuit quietis viatica, dicens: Vade in pace. Veniens autē in domū, principis, & videns tibicines, ac turbā tumultuantē, dixit: Discedite, nō est enim mortua puella, sed dormit. Amara hinc archisynagogo facta est cōiectura, tibiaē nāq; ceteraq; instrumenta huiusmodi, quoniā mortua erat puella, ad concitandū fletū adhibita fuerunt. Quid autem Christus? Ceteros quidem homines eiecit, parentes I autē puellē dimisit, vt testimoniū prēberēt, a Christo non ab alio suscitata fuisse: quauis anteq; surrexisset, verbo illā sanasset, dicendo: Non est mortua, sed dormit. Et veluti anteq; fluctus maris sedasset, discipulos ipsos increpauit: pariter quoq; in hoc loco turbationē mentis eorū qui aderāt adiecit, ostendēs quasi a somno facile sibi esse mortuos excitare. Id alibi quoq; fecit, dicens: Lazarus amic⁹ noster dormit. His etiā docet non esse timendā mortem, cum ad cōditionē somni iam redacta sit. Deinde quoniā ipse quoq; moritur⁹ erat, aliorū morte, ac resurrectione faciebat, vt discipuli considerēt, ac aequissimo animo mortē ipsius ferrent, cui⁹ aduentu mors in somni conditionē deuenisset. Deridebant autē ipsum: ipse verō etsi viderat, nullā eos de verbis suis fidem facere, nihilominus non molestē ferebat, ac increpauit deridentes, vt tam derisio, quā tibiaē atq; luctus mirabili testantia nouitati in maius illud efferreret. Nam quoniā solent homines facta, prēteritaq; signa non credere, suis ipsorū

Matt. 6. d

Ioan. 11. b.

verbis & risu eos praeoccupat: quod & in Lazaro, & in Mose similiter factum est. Dixit enim Moysi: Quid est quod in manu tua est: vt cum vidisset serpentem ex virga factum, nulla obliuione teneretur virgā prius fuisse, sed vocis propriae memoriā habens, vehementer miraretur. In Lazaro quoq; interrogauit vbi eum posuerunt: vt qui dixerūt, Veni & vide: & quod foetet, quoniā quadriduan⁹ est: nullo pacto negare possent mortuū, ab eo excitatum fuisse. Cum ergo instrumenta fletus, & turbas vidisset, eiecit omnes, & in praesentia parentum signum operatus est; non aliam in corpus introducendo animam, sed eandem ipsam animā ita facile reducendo, vt quasi a somno excitasse videretur: manu autem ipsam accepit, vt visō ipso certiores fierent, qui cernebat a morte ipsam, quasi a somno excitatam: & pater quidē dicebat, manū impone. Ipse verō maius quid fecit. Nō enim imponit manum, neq; orat, sed omnia sibi parere ostendens, nō suscitauit solū, sed ne phantasma suscitatio videretur, cibum iubet dare puellā: nec dedit ipse, sed alij: sic etiam in Lazaro fecit. Soluite (dixit) eum, & dimitte abire. Deinde mensē suę participem accepit: vtrunq; certē simul cōprobare solebat, mortē atq; resurrectionē verā fuisse exquisitissimē vndiq; cōfirmans. Tu verō non resurrectionē solum puellā mirari velis, verum etiam quia parentibus praecepit nulli dicere, qua ex re discere potes, ac firmiter credere, nihil vnquā ab illo ambitiosē, aut cupiditate gloriae factū fuisse. Simul etiā cōsidera, flentes atq; plorantes, quasi tam magna videre miracula indignos, omnes eiectos fuisse: nec velis tu cum lugentibus exire, sed cum Petro, Ioanne & Iacobo vnā remaneas. Nā si tunc eos qui flebant eiecit, quando non erat ita planum, quasi in somnum iam mortē esse redactam: quid nunc faciet, cum id luce ipsa iam clarius sit? Sed non suscitauit filiam tuā nunc: sed suscitabit omnino longē maiori cum gloria. Puella nanq; illa mortua rursus fuit: tua vero posteaquam surrexerit, nunquā in posterū mortem videbit. Nemo ergo defunctos plōret, nemo lugeat, nemo mortem Christi qua mors superata est, calumniatur. Quid frustra fles, si mortē in somnū redactam esse credis? Quid te caedis & luges? Gentēs id faciunt, quia nō credunt: si autem fidelis pariter atq; infidelis hac in re peccat, quid respondebit? quomodo veniam petere audebit, praesertim longis temporibus postea, cum iam nemo Christianus de resurrectione ambigat? Tu verō sedulo studes delictum hoc casu amplificare, & incitantes fletus mulieres conuocas, quarum flebili cantu incendatur, atq; inflammetur vehementius agritudo tua. nec Paulo dicenti auscultas, quae consonātia est Christo ad Belial, vel quae pportio fidei cū infideli? Cumq; gentiles qui nihil de resurrectione acceperunt, consolandi rationes inueniant, magno animo dicentes: nec enim facere poteris, vt quod factum sit, non esse factum videatur: nec lugendo charissima

2. Cor. 6. c.

A charissima pignora excitabis: tu, q; sublimioris philosophiae praecepta quotidie audis, non erubescis grauius illis in tuo casu exagitari: Nō enim dicitur tibi, fortiter feras: non potes facta infecta facere, sed equo animo feras. Dormit enim puella tua, nō est mortua: quiescit, nō est perditā: resurget, ac aeterna in posterū, atq; immortalī vita viuet. Non audis prophetam dicentem: Conuertere anima mea in requiem tuam, quoniā dominus benefecit tibi? Beneficium deus hāc rem vocat, & tu ploras. Et quid nam faceres, si hostis, si inuidus, si inimicus es defuncti? Nam si quempiam flere oportet, atq; lugere, diabolū certē oportet. Ille igitur pectus pugnis cedat, ille grauius ferat, quoniam ad immortalitatem mortui tendūt: illum hi clamores & fletus decent, non te qui ad requiem proficisceris: & certē harum turbationum omnium tranquillius quidam portus in morte est. Examina quot quantaq; mala sunt in hac vita, tecū ipse recense quoties praesentibus rebus maledixisti, cum semper in peius & videris, & videas omnia ruere: quauis & ab initio nō parua poena huic vitae sit attributa. In doloribus, inquit, paries filios: & in sudore vultus tui comedes panem tuum: & in mundo tribulationem habebis. Nihil autē huiusmodi de futuris rebus scribitur, quinimmo totum oppositum. Effugit, inquit, dolor, tristitia, gemitus, & rursus: Ab Oriēte atq; Occidente venient, & recumbent in sinu Abraham, Isaac & Iacob, & alibi, thalam⁹ sunt, quae illic sunt; spiritalis, inextinguibiles fulgidāq; lucernae, caelestis vita. Cur ergo defunctum exagitas? Cur committis, vt timeat mortem alij, atq; formident? Cur causam praebes, vt nonnulli deum inculcare audeāt, quod mala nobis tāta inuenerit? Imō verō cur post mortem tuorum pauperes conuocas? Cur presbyteros, vt pro te velint orare, obsecras? Non ignoro te responsurum, vt defunctus requiem adipiscatur, vt propitium iudicem inueniat: his ergo de rebus flendum atque vlulandum arbitraris? nonne vides quā maximē tibi ipse repugnās? Nam cum illum abisse in prata florentia putes, ingentes tamen aduersus te ipsum fluctus suscitās tepestatis. Sed quid faciam, inquires: talis quaedam res natura parentum est. Non est naturae ista culpa, non est rei ipsius: sed nos qui omnia huc atque illuc impellimus, molles nimium atque deiectos nostros animos efficitur, & diuinam nostram perdimus nobilitatem, & simul infideles facimus duriores. Quomodo enim de immortalitate animae secum disputabimus? quā ratione resurrectiones nos illis persuadebimus, cum longē magis quā illi mortem formidem? Multi enim apud eos cum nihil de immortalitate animae crederent, nihilominus mortuis filiis, vt inanem quandam gloriam consequerentur, corona ornati, & candidam induti vestem, in publicum prodierunt: oro vt futura illa quidem, & vera gloria moueat, vt effoeminatos hos, eneruosq; mores contemnere velis. Sed haeredem nō habeo, inquires, nec

quem rerum mearū successorem constituam. Ego D verō te libenter interrogarem, tuarūne rerum, an caelorum malis filios tuos esse haeredes? & vtrū magis desideres caduca haec, & corruptibilia possideri ab illis, quae tamen post omnino essent relicturi, an stabilia illa & aeterna? Non habes haeredes filios, sed habet ipsos p te deus: nō haeredes facti fratrum suorum, sed facti sunt Christi cohaeredes. Sed cui preciosas, inquires, vestes nostras, cui magnificas aedes, cui seruos, cui agros relinquemus? Illis ipsis profecto, & multo tutius q; si viuerent: nihil enim prohibet. Nam si multae barbarae gentes vnā cum defunctis res eorū cremare solent, quantū equius defuncto tu filio tua tradere potes: non vt in cinerem redigatur, sed vt gloriosum magis illū reddat. Putas eum maculis inquinatū abisse, da sibi sua, vt illis se a maculis detergat: putas in iusticia ipsum decessisse, praebes sibi tua ad mercedis & retributionis adiectionem. Sed videre, inquires, ipsum cupio. Certē igitur viues, ne dubita citō te ad ipsum profecturū: illud etiā tecum versa, quoniā si hac oratione nequaquā tibi persuadebimus, natura ipsa temporis tibi persuadebit. Nam multitudine dierū absq; aliqua mercede cōsolaberis: quod si statim in tuorū morte philosophari volueris, duas res maximas conserueris. Nam & interea trāquilliori animo viues, & a diuina retributione fulgentissimā habebis coronam. Omnes enim ceteras virtutes excellens animi robur, quo calamitates & gremnas minui facimus, meo quidē iudicio superat. Tu autē tecū ipse continuē cogita, filium dei ipsum quoq; obis: sed ille quidem propter te, tu verō tui ipsi⁹ causa. & illum dixisse quidem scribitur, Transseat a me calix iste: & tristitia, agoniaq; affect⁹, noluit tamen mortem nō admittere, sed pluribus maioribusq; doloribus corporis vexatus, quā tragœdi omnes scribere possent, expirauit. Nō enim simpliciter mortuus est, sed turpissimum atq; acerbissimum genus mortis sustinuit: & antequam moreretur, flagellis atq; contumelijs caesus, propter te omnia perpessus est, vt ad ferenda omnia suo exēplo te institueret: quin & mortuus corpus reliquit, ac rursus ipsum cum maiori gloria suscepit, vt & tu certam resurrectionis spem retineas. Si haec igitur nō putas fabulam esse, noli plorare: si haec vera credis, noli flere: sin verō ploras & fles, qua ratiōe infideli persuasus debis, quod haec credas? Sed intolerabilis tibi casus tuus videtur. Propterea ergo defuncti gratia plorandū nō est, quoniā a multis huiusmodi casibus liberat⁹ est. Noli ergo facere vt inuidere videaris: nā q; mortē sibi optat, quoniā ante tēpus aliquis suorū ereptus est, ploratq; propter illum quia nō viuit, vt multa huiusmodi subeat, inuidere magis q; amare illum videtur. Noli ergo cogitare quod nō redibit vnquā domum tuā filius, sed quia & tu paulo post ad ipsum gradieris: noli cogitare illum huc postea minime reuersurū, sed quia haec quae videmus, omnia cum sint caduca, & instabilia, nunquā eadem permanent:

Mat. 26. d & Lucae 22. c.

G permanent: omnia enim transfigurabuntur & coelum, & terra, & maria, & tunc suscipies filios tuos maiori cum gloria. Quod si in peccato mortui sunt, finem tamen peccandi habuerunt. Nam si poenitentiam essent acturi, deus cui omnia patent, non antequam eam egissent, ipsos rapuisset: sin vero iusti decesserunt, euaserunt iam a periculis, & tui supremam beatitudinem possident. His rebus omnibus planum factum est, non esse amoris has lachrymas, sed turbationis, & animi parum sapientis. Nam si defunctum diligeres, gauderes profecto, exultaresque: quia fluctus praesentis vitae pernauigauit. Quid enim mirabile aut nouum, atque inauditum factum est: an non eadem ipsa quotidie reuolui videmus? diem nox, noctem dies: hyemem aestas, aetatem hyems modum praecedat, modum sequitur, nec plus quicquam est: & haec quidem eadem semper: mala vero alia atque alia indies quae filium tuum habere quotidie, & tecum esse velles omni verbo subiectum, omni luctui, cum sua formidine ac horrore vitam miseram agere, & alia

H quidem mala iam subeunt, alia vero timentem ne subeat. Non enim poteris unquam dicere quod potuisset longum istius vitae pelagus absque dolore, molestia, cura, nauigare: ad haec etiam illius tibi rationis memoria veniat, non immortalitate genuisse: sed si nunc diem suum non obijisset, paulo post certe ad hoc ipsum peruenisset. Sed non saturasti te amore illius. Sed ibi omnino perfrueris. At vellem, inquires, hic quoque ipsum videre. Et quid prohibet? licet tibi eum certe hic quoque videre, si sapias. Certa enim spes futurorum & iucundior visu, & clarior est. Tu vero si ad imperandum, regnandumque hoc caduco, mortali que regno filius tuus abijisset, nolles eum inde redire ut ipsum videres: nunc vero cum ad meliora, maioraque regna processerit, parui temporis absentiam ferre non poteris, praesertim cum loco illius coniugem habeas. Sed non est mihi coniunx, inquires. Habes patrem orphanorum, & viduarum iudicem in consolatore. Audi Paulum talem viduitatem extollentem, atque dicentem: Quae autem verum vidua est ac solitaria, sperauit in domino: praestantior enim haec videbitur, cum maiori patientia fulgeat. Noli ergo plorare, aut dolere eadem re, qua tibi corona praeparatur, pro qua tibi merces debetur: reddidisti enim depositum, quod tibi creditum erat: non sis ergo sollicita, si vides in inuolabili aulario thesaurum tuum esse depositum. Quod si etiam tam praesentis vitae, quam futurae conditionem intellexeris: & hanc quidem araneorum esse telam atque umbram, illam vero immobilem, ac aeternam esse firmiter credideris, non indigebis vlla alia ratione. Nunc enim filius tuus ab omni mutatione rerum ereptus est: si vero hic esset, probusne, an reprobus futurus esset, in ambiguo versaretur. Nonne vides quotidie multos a parentibus abdicari, multos tamen licet abdicatis longum peiores sint, coactis parentibus nihilominus detineri? Haec igitur nobiscum cogitantes, sublimiori utamur philosophia.

Nam hoc modo & defunctis gratiores erimus, & in hac vita non paruas laudes consequemur, & a deo ipso magna praemia, magnasque retributiones suscipiemus, futurorum scilicet bonorum firmam stabilemque possessionem, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia xxxiiij. ex cap. ix.

T transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo caeci, clamantes & dicentes: Misere nostri fili David. Et cum venisset in domum, accesserunt ad eum caeci, & dixit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei, Vti que domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum. Quam ob rem clamantes sequi permittit: docet rursum ambitionem esse fugiendam, & inanam hanc gloriam non conquirendam. Nam cum prope domum esset, distulit curationem eorum, ut occultius eos ibi curaret, ac ideo nulli etiam hac de re quicquam dicere praecipit: non paruo autem dedecore caeci Iudaeis sunt, quonia erutis oculis nihil videntes, auditu solum crediderunt, cum illi signa oculis cernentes, & optimum visus secum habentes testimonium, contra quam caeci & dicant & faciant. Ego vero animi eorum ardore & a clamore, & a verbis intelligo. Non enim simpliciter accesserunt, sed cum magno clamore: nec aliud quicquam petebant, quam misericordiam: filium autem David appellabant, quonia id nomen magni erat honoris: vnde prophetae quoque sapienter reges quos honorare, & magnos ostendere volebat, sic appellabant. Cum vero in domum ipsos adduxisset, ideo rursum interrogauit, quonia sapienter quis ambitione ad miraculorum actionem sponte ipsum accurrere putaret, rogatus curabat. Praeterea ne quis obijcere queat, si misericordia sola saluos faciebat, cur omnes saluos non fecit? Habet enim profecto ipsa misericordia quandam rationem: quonia in eorum fide qui saluantur, radices agere solet: nec his de causis tantummodo fidem ab eis petit, verum etiam quonia filium David eum appellabant, ad altius atque sublimius reducere volens, ut dignam de ipso existimationem, reatumque iudicium facerent, interrogauit: Creditis quia possum haec facere? Non dixit certe, quonia possum precibus id a patre meo impetrare, sed quonia possum hoc facere. Quid autem illi? Vti que domine. Non filium iam David appellant, sed ad sublimiora volantes, dominum ipsum tam magna potestate attributione profitentur. Et tunc demum manum imposuit, dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis. quod fecit, ut & fidem eorum firmiorem redderet, ac simul ostenderet, nonnullam ad salutem suam ipsos quoque partem contulisse: id semper penes faciebat, cum antequam corpora curaret, animae fidem manifestare studeret. Quae ex re non solum ipsos qui salutem acceperant, praestantiores reddebat, verum etiam ceteros eorum exemplo conficiebat, sic antequam paralytici corpus dissolutum consolidasset, animam eius excitauit, dicens: Confide

Supra
fili,

Mar. 5. b.
& Luc. 8. f.
Mat. 8. b.
& Luc. 7. b.

fili, dimittuntur tibi peccata tua. Puellam vero cum a morte excitasset, per cibum quem sibi afferri iussit, a quo esset suscitata, instruxit, eodemque modo Ceterionis fidei totum attribuit, nec discipulos a furore maris ante liberauit, quam de parua eorum fide questus fuisset: pariter etiam hic, quanquam vel antequam ipse quicquam proferret, mentes eorum non ignorauit, nihilominus tamen ad gloriam aperuit: deinde postquam curauit, nulli eos dicere iussit, nec simpliciter, sed magna cum vehementia iussit: acriter enim ipsis infremuit dicens: Cauete ne quis resciat. Illi autem euntes, diffamauerunt eum in tota terra illa. Non potuerunt tamen illi ad eum esse ingrati, ut conticerent, sed tantae rei praedicatores ac euangelistae facti, quod celare iubebatur, magna voce reclamabant: nec repugnat hoc illi quod alibi dictum esse non sumus nescij: Vade, & enarra gloriam dei: quoniam inter se, mea quidem sententia, summopere conueniunt. His enim nos monet, ut quae laudi sunt, non modum ipsi taceamus, verum etiam alijs praedicare non permittamus. Quae vero ad gloriam dei pertinent, ea nec ipsi pretereamus silentio, sed & alios ut efferant exhortemur. Ipsi autem egressis, ecce attulerunt ei hominum mutum daemone habentem. Non enim naturali cursu aegrotatio, sed daemone insidij illi accidit. Quapropter ipse per se venire, orareque Iesum non potuit, ligataque lingua sibi una cum anima videmonis ab alijs affertur, quas ob res nec fidem eorum efflagitauit, sed illico laborantem curauit. Eiecto enim daemone, ait, locutus est mutus. turbam autem admiratae sunt dicentes: Nunquam apparuit sic in Israel. Quae ex re maximum dolorem Pharisei contrahebant, quod cunctis simul non praesentibus solum ac viuis, verum etiam defunctis ac praeiis ipsum anteponebant: quod scilicet non quia curabat, sed quia quam primum volebat, innumeros atque arte hominum incurabiles facillime curabat. Et vulgus quidem ita dicebat, Pharisei vero contra non modum calumnijs obfuscare fulgorem signorum conantur, sed ipsum ipsi oppugnare non erubescunt, ita perniciosum malum, ac sibi ipsi contrarium, atque repugnans inuidia. Quid enim dicunt? In principe demoniorum eiecit daemones. Quid dementius hoc dici, aut excogitari posset? Nam ut progrediens asserit, impossibile est a daemone daemones eijci. Solent enim daemones iuuare, confirmareque suos, non debilitare aut destruere. Praeterea ipse non daemones eiecit tantum, verum etiam leprosum mundauit, mortuosque dormientes excitauit, marisque fluctus freno compescuit, peccata hominum potestate propria dimisit, aeternam immortalitatis beatitudinem praedicaui, ac denique ad patrem conuersos adduxit: quae omnia nec vellent, nec possent daemones facere. Ad idola enim ut opera manuum daemones hominum adducunt, a deo abducunt, nullam fuisse futuram vitam, omnibus persuadere conantur: praeterea daemones si contumeliosius, quam ab ipsis sperabis veniam, qui vel cultoribus suis exitio sunt: Christum autem vide-

mus his, alijsque contumeliosius & iniurijs affectum, non modo vltimum non fuisse, sed nec commotum quidem: quippe qui etiam post haec maledicta, vrbes & villas Iudaeae circumiret, ut scribitur, praedicans in synagogis euangelium regni coelorum, & curans omnem morbum, omnemque languorem: qua quidem mansuetudine animi accusationes illorum facile refellebantur. Nam signorum continua serie confirmationem prius hominum de se existimantium reddere volebat, deinde rationibus quoque ipsos redarguere. Circumibat ergo vrbes, & vniuersam Iudaeae regionem, docens in synagogis: ut nos discamus non maledictis maledicta, sed beneficijs atque meritis esse referenda: & certe qui non gratia hominum, sed propter deum bene de conseruis suis mereri studet, etiam misericordia pro beneficijs referantur, minimè tamen solitam benignitatem omittet: non enim latet eum, maiorem sibi propter hoc mercedem esse repositam. Qui vero maledictis atque iniurijs lacessitus, benefaciendi studium neglexerit, is non propter deum, sed ut ab hominibus laudetur, beneficus fuit in proximum: quapropter Christus, ut luce clarius videremus, sola ipsum benignitate atque misericordia illa omnia fecisse, non expectabat semper egrotos afferrere, sed ipse quoque ad laborantes, ac sua ope indigentes, vltro profectus est, duo eis maxima beneficia conferens. Primum aeterni regni euangelium, deinde omnis morbi atque languoris repulsionem. Nullam ergo ciuitatem praeteribat, nullum vicum negligebat, sed ad omnia loca libenter accedebat: nec id sibi sufficit, sed alio quoque modo prouidere voluit. Nam cum vidisset turbas, miseratus est, quia erant vexati, & iacetes sicut oves non habentes pastorem: tunc dicit discipulis suis, Messis quidem multa, operarij autem pauci: rogare ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Vide rursus quam fugiat inanem hominum gloriam, quantumque ostentationem contemnat: nam ne omnes ad ipsum confluant, discipulos emisit, nec ista solum de causa id fecit: sed etiam, ut quasi in palestra quadam, in Iudaea exercitati, totius orbis terrarum curam subire possent. Idcirco ingentes, si paruas vires eorum consideras, laboris atque operis causas proponit, & quasi teneras e nidulo auiculas protrahit ad volandum, ut facilius postea maiora capescant certamina: & in praesenti quidem corporum solummodo, postea vero animarum curationis, quae natura prima est, potestatem sibi elargitus est. Tu autem considera qualiter & facilem, & necessariam simul rem ostendit. Quid enim dicit? Messis quidem multa, operarij autem pauci. Non mitto, inquit, vos ad arandi seminandi que laborem, sed ad segetis iam praeparatam messem. Id ipsum Ioannes quoque alijs verbis scripsit: Alij namque, inquit, laborauerunt, & vos in laborem eorum introistis: his dictis simul ne sibi ipsi attribuerent, atque arrogarent quae faciebant, & cum magnos labores iam praecessisse ostenderet, promptiores eos reddebat. Illud etiam per-

Mat. 13. g.
& Luc. 4. c.

Ioan. 4. e.

Gspice, quemadmodū à misericordia quadam, & retributione exorsus est: viscera enim expādit misericordia, quoniam vexatos & deiectos, quasi oves quæ pastorem non habeant, turbas videbat. Quod quidem dictum, principum atq; pontificū accusationem habet, qui cū essent pastores, luporū officio fungebantur: quoniam non modò non studebant reducere multitudinem ad virtutem, verum etiam progressum ipsius ad meliora impediabant. Nam vulgus quidem admirabatur, & clamabat: Nunquam sic apparuit in Israël. Illi verò contra,

In principe dæmoniorum dæmonia eijcit. Sed quosnam hic operarios vocat? duodecim certè discipulos. Cur igitur cū dixisset, operarij autem pauci. numero discipulorum alios non adiecit, sed ipsos solos emisit? aut cuius rei gratia dicebat,

Orate dominū messis, vt mittat operarios in messem suā: cū neminem eis adiecerit? Quia videlicet & si numero personarū non addiderit, virtutem tamen ac gratiam contulit. Orate autē, inquit,

H dominū messis, hic signanter magnitudinem doni ostendit, & occultius se esse dominū messis patefecit: nā etsi neq; orauerint, neq; obsecrauerint quæpiam: ipse tamen continuò eos ordinauit, atq; consecrauit, vt hinc ipsum esse dominū intelligerent, & verba Ioannis memoria recolligerent, nec obliuiscerentur aræ, aut ventilabri, aut paleæ, aut tritici. Vnde clarum fit, ipsum esse agricolam, ipsum esse messis & prophetarum, qui semina messis iecerunt, dominum. Nam si ad messem suam operarios misit, metebant autē operarij segetē, quæ prophetarum seminibus pullulauit: certè sicut messores, ita ipsi quoque qui seminauerunt, operarij eius fuerunt: neq; verbis solum eos ad messem hortatus est mysterium, sed multò magis, quoniam mirabilem eis metendi potestatem præstitit.

Cap. X. Vocans enim, ait, duodecim apostolos suos, dedit eis potestatem immundorum spirituum, vt eos eijcerent, & curarent omnem infirmitatē, & omnem languorem. At qui nondum spiritus erat datus: nondum enim, inquit, spiritus erat datus, quoniā Iesus nondum erat glorificatus. Quomodo igitur spiritus eijciebant? Imperio certè ipsius, atq; potestate. Tu verò diligenter perpende, q̄ opportuno congruoq; tempore ipsos miserit, & quod non confestim incipiens: sed posteaq̄ non omnino paruo temporis spatio ipsam secuti, defunctum viderunt ab inferis rediisse, mare sibi paruisse, dæmones extrusos, paralytici membra consolidata, peccatorū nexus solutos: cū sufficienter omnipotentia ipsius & verbis & operibus percepissent, tunc eos mittit, nō ad periculorum negocia plenā, cū adhuc nullū his immineret in Iudæa periculum, nisi quod ad verba, maledictaq; pertineret: & tamen quoq; sibi futura prædicat, vt ab initio ipsos statim cōfirmet, & maioris animi faciat, assidua veraciq; de periculis diuinatione: deniq; quoniā binas apostolorum cōiugationes, Petri atq; Ioannis nomine vocatas euan-

Mar. 6. a.

gelista iam docuit, & cum illis Matthæum quoq; adiunxit, nullamq; adhuc aliorum fecit mentionem, necessarium hic catalogum, & numerum ipsorum atq; nomina manifestauit: dicit enim, Duodecim autem apostolorū nomina sunt hæc: Primus, Simon qui dicitur Petrus. Erat enim alter etiā Simon, qui Cananæus dicebatur: similiter Iudas alter Iscariotes, alter Iacobi. Iacobus etiā eodem modo alter Alphæi, alter Zebedæi. Et Marcus quidē ex dignitate ipsos numero collocauit. Post duos enim qui apicem apostolatus tenuerunt, Andream posuit: hic verò haud ita, sed diuersimodè: magis enim adeo Thomam, se quidem multò inferiorē, priore loco & ante se numerauit. Sed inspicimus à principio apostolorū catalogum. Primus, Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius. Non parua laudem his attribuit, cū alterum à virtute, alterum à nobilitate mortū appellauerit. Deinde, inquit, Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius. Vides nō ex dignitate ipsos numerari: nam mea quidem sententia, Ioannes nō solum illis qui post illū numerantur, verum etiā fratre maior erat. Adiecit deinde Philippum atq; Bartholomæum: & post eos intulit, Thomas atq; Matthæus publicanus. Lucas verò non sic, sed Thomæ istum anteponit. Iacobus deinde (inquit) Alphæi, quoniam erat (vt iam dixi) Iacobus Zebedæi. Lebbæum postea nominat, qui Thaddæus vocatus est, & Simonem Zelotem, quē & Cananæum nūcupat. Ad proditorem vltimò venit, non vt inimicus atq; hostis, sed vt historiam cōscribens, ita locut⁹ est: nec dixit scelestus ille Iudas, sed à patria ipsum appellauit Iscariotem. Erat enim alter Iudas Lebbæus, quem Thaddæum vocauerunt, quem Iacobi esse Lucas dicit: ab hoc igitur illū diuidēs, Iudas (inquit) Iscariotes qui & prodidit ipsum: nec pudebat ipsum ita scribere, cū nihil vnquam nec eorū quidē quæ vituperari posse videbantur, occultarit: sed apostolorum omnium quasi vertex indoctus ille erat, ac rudis. Animaduertam⁹ autē quò, & quos misit. Istos, inquit, duodecim misit Iesus. quos istos dicit? Piscatores scilicet, & publicanos. Quatuor enim erant piscatores, duo publicani, Matthæus & Iacobus, vnus etiam proditor. Quid igitur ipsis præcepit? In viā gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorū ne intraueritis: sed potius ite: ite autem magis ad oves quæ perierunt domus Israël. Ita ipsis apertè dicere videretur, non puteris odio mihi hos esse: nec animum meum ab ipsis auersum esse, quia contumelias mihi ingerunt, & dæmoniacū appellant. Videtis enim tantam me curam horum habere, vt non ad alios, sed ad istos vos mittam, vt & doctores, & medici eis sitis: nec prius his, quàm cæteris prædicare denuncio solum, sed ne viam facere incipiat, quæ ad illos ducat iubeo, nec in ciuitatem Samaritanorum intrare, quoniā non bono in Iudæos animo erant Samaritani: & quanquā faciliores ad credendum essent Samaritani, ad difficiliore tamen Iudæos

A Iudæos mittit, vt quoniam tantam sui curam gereret, non ignorarent: & sic ora ipsorum obstrueret, vt ad doctrinam apostolorum præpararet, ne rursus criminari audeant, ad præputium habentes Christi abijisse discipulos: ac ideo iure videretur ipsos odisse, atq; abominari. Oves autē quæ periēre ipsos appellat, non quæ fugam sponte cœperunt: vt vndiq; paratā eis veniam esse ostendendo, mentes eorum permulceret. Euntes autem, ait, prædicare, dicētes: appropinquauit regnum cœlorum. Vides diuini mysterij magnitudinē, vides sublimem apostolorum dignitatem, nihil quod ad corpus, nihil quod ad hos sensus pertineat: nec similia Mofi & prophetarum doctrinæ, sed noua quædam atq; inaudita, qualia priores non docuerunt, quia terrena hæc bona promittebant: sed cœlorum regnum, & totam illam beatitudinem prædicare iubentur, nec tamen hac ratione solum maiores isti, atq; præstantiores sunt, verum etiam quia confestim obtemperarunt. Non enim recusant, quemadmodum nonnulli veteres: sed pericula quoq; ipsa, & bella, cæterasq; intolerabiles afflictiones audiendo, singulari obedientia iussa capessunt, gaudētes quod regni cœlorum facti essent prædicatores. Sed cur miraris, quispiam obijciat, si non ad durum atq; arduū aliquid, sed ad prædicandum missi, continuò paruerūt? Quid dicis, non ad ardua missos ipsos fuisse? Nō audis carceres, non vincula, nō intestina bella, nō inimicitias omnium hominū, quæ omnia paulò post subituros esse prædixit? Nam alijs quidem prædicatores, & mille bonorum artifices constituit: ipsis autē afflictiones corporis multitudine ferè infinitas, magnitudine intolerabiles prænuiciauit. Deinde vt fide dignos prædicatores regni efficeret, Infirmos curate, ait, mortuos suscite, leprosos mūdate, dæmones eijcite: gratis accepistis, gratis date. Considera qualiter nō minorem curam habet, vt mores eorum in melius reducat, q̄ vt signorū præbeat potestatem. Nam vt ostendat absq; nobilitate morum nihil signa valere, vtq; nullum factum animi, atque tumorem inciderent, gratis accepistis, inquit. Deinde ne cupiditate pecuniarum mouerentur: intulit, gratis date. Nam ne quasi sua ipsorū potestate miracula facientes inde superbirent: gratis, dixit, accepistis: sic alijs quoq; hæc beneficia, quorum nullum potest condignum precii inueniri, gratis date. Post hæc cū radicem malorū omnium voluerit euellere, vitiorum fundamentum diruere: Non possideatis aurum, neq; argentum, dixit, neq; pecunias in zonis vestris, non peram in via, nec duas tunicas, neq; calceamenta, neq; virgam. Non dixit, nō accipiatis vobiscum, sed non possideatis: vt si & aliud sumere possent, recusaret tamen, ac perniciosam hanc aegritudinem fugerēt. Quo quidem recepto, multa profectò præparantur, atq; cōparantur. Primum nulla de discipulis potest esse suspicio, deinde ab omni seculari cura sic ipsos liberos reddit, vt prædicationi solum vacare possint: ad hæc immensam Tomus secundus.

eius potentiam ipsis patefacit, quod & postea commemorauit, dicens: Nūquid vobis tunc aliquid defuit, quando vos nudos, & absq; calceis misit? Illud etiam consideratione dignū est, quod non incipiens statim dixit, Non possideatis aurum neq; argentum: sed cū prius mundandi leprofos, eijciendi dæmonia potestatem eis dederit, tunc intulit: Non possideatis: gratis accepistis, gratis date. Sic reb⁹ ipsis docuit vtilia simul & honesta, & facilia facta eis præcipere. Sed, inquit, cætera quidem non absq; ratione certa dicta esse. Quid autem vt peram non habeant in viam, nec duas tunicas, nec virgā, nec calceos? qua nam de causa eis iniūxit? Exactissimè certè sublimioris vitæ fundamenta voluit iacere: sic & in superioribus nullam de craftino die curam ipsos habere hortatur. Nam cū ad vniuersi terrarū orbis magisterium ipsos missurus esset, non iniuria ad angelicam, vt ita dixerim, disciplinam ex humana vita traducit, ab omni cura rerum secularium liberos reddens, vt vni rei, prædicationi videlicet euangelij, solummodo vacaret: immo verò etiam ab ea sollicitudine atq; cura eos liberauit, cū dixerit: Ne solliciti sitis qualiter vel qd loquamini: ita quod videbatur horroris, laborisq; plenum, facile sibi atq; procliuē fecit. Nulla enim res tranquillitatem animi magis, gaudiumq; solet efficere, q̄ si omnem sollicitam curā & languorem animi deposueris, præfertim cū sine studio atq; opera tua, ope ac auxilio, deus qui tibi adsit in omnib⁹, à nemine possit superari. Sed ne vniuersis cogitationibus exagitarentur, secum ipsi dicentes: Vnde igitur quæ ad vitam necessaria sunt, consequemur? non adduxit in medium quod alijs eis dixerat, Inspicite volucres cœli. Nondum enim poterant re ipsa hoc præceptum præstare, sed multò fortius est illud, quod adiecit dicens: Dignus enim est operarius cibo suo. Vnde perspicuum fit, à discipulis esse alēdos, ne autem ipsi aduersus eos quos docebant, quasi omnia præbentes, & nihil vicissim accipientes, insurgerēt: aut illi qui audirent, quasi neglecti atq; sprete decederent, ac ne eos pudeat, qui quasi mendicando viuere ipsos volebat, operarios vocauit: & quod eis dabatur, mercedē appellauit, vt rem debitam dari sibi ostenderet. Nam etsi verbis solum operari videbantur, res tamen erat non parui laboris, & beneficia collata non parua. Quare quod apostolis dabatur, non gratis offerebatur: sed ad retributionem beneficiorum reddebatur. Dignus est enim operarius cibo suo: nō quia tanti solummodo labores illi apostolici fuerunt: nequaquā enim hoc cogitandum est, sed ne apostoli plus aliquid quærant, & qui sibi necessaria ministrabant, nulla iaculatione liberalitatis tumerent, si debitum persoluebant. In quacūq; autem ciuitatē, vel castellum introieritis, exquirite quis dign⁹ in ipsa est: & illic manete donec exieritis. Hic quoniam dignos esse dixit operarios cibo suo: ne opinarentur omnium domos hoc verbo sibi patere, sed magnam quoq; in hoc moderationem

Infra. c.

tionem seirent esse habendam: hoc adiecit, quod & laudi esse poterat, & ad necessariorum preparationem conferebat: nam si dignum inuenirent, dedisset certe ille cibaria non inuitus, praefertim cum nihil ultra necessaria peterent. Non autem solum dignos quaerendos iubet, verum etiam ne de domo in domum transeant, ut neque qui suscepit, turbaretur, nec ipsi aut leues, aut ventri dediti viderentur: quod signanter expressit cum dicat, Ibi manete donec exieritis. Quod clarius ab alijs euangelistis discere possumus. Perspicis qualiter iam ipsos grauiores maturioresque reddidit: & eos qui suscepturi erant diligentiores, cum ostenderit magnam hinc illos utilitatem, magnamque gloriam consecuturos. Deinde id ipsum rursus confirmare volens, dixit: Intran-tes autem in domum salutem eam, dicentes: pax huic domui. Et siquidem domus fuerit digna, veniet pax vestra super ipsam: si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos reuertetur. Vides quod usque ad mini-
Mma non recusat descendere, nec iniuria: athletas eos pietatis, & praedicatores veritatis ad vniuersum orbem erat missurus, ac ideo etiam ut moderatores, simul & iucundiores eos faceret, adiecit: Quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes domum vel ciuitatem illam, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilis erit terra Sodomorum & Gomorrhæ in die iudicii, quam ciuitati illi. Nolite, inquit, cogitare quoniam doctores estis, idcirco expectandum vobis esse, donec illic saluatio ab illis vobis afferatur, sed praecedite vos honore, primique salutem. Volens autem ostendere non esse saluationem hanc nudam, atque inanem, sed benedictionis vires retinere. Si erit, inquit, digna domus, veniet super ipsam: sin vero superba atque contumeliosa, primum quidem pace vestra non perfruetur: deinde non minori supplicio punietur, quam Sodoma. Sed quid ad vos, inquit, supplicia eorum, cum domos dignorum habeatis? Quid autem sibi vult, cum dicit: Excutite puluerem pedum vestrorum: certe ut ostendant nihil penitus ab illis habuisse, vel ut testimonium perhibeant longi itineris, quo ad eos peruenerunt. Tu vero considera nondum ipsis omnia esse donata, non enim praesentia ipsis adhuc largitus est, ut prospicere possent quis dignus, quisque indignus sit, sed inuestigandi cura & periculo rerum id intelligendum commisit: ita ipse apud publicanum mansit, quoniam dignum se per poenitentiam praebuit publicanus. Sed illud non praetermittendum, quod cum omnibus eos priuasse videatur, cuncta concessit. Permisit enim ut in eorum domos intrarent, qui disciplinam suam suscipere, ut ibi diutius manerent: hoc pacto & ab omni apostolo cura liberabat, & ceteris persuadebat, propter salutem eorum a se missos apostolos fuisse. Persuadebat autem facile, vel quoniam nihil plus, quam necessaria doctores & medici petebant: vel quoniam non ad omnes simpliciter, & sine inquisitione introibat: ita non signis solum, sed multo magis propria illo-

Mar. 6. b.
& Luc. 10.
a. b.

Matt. 9. a.

rum virtute fieri claros apostolos volebat. Nam nihil ita sublimitatem philosophiae ostendit, quemadmodum si nihil superfluum possideas, & magnitudine animi nulla re indigeas, quam etiam illi qui falso appellati apostoli fuerant, non ignorant: idcirco Paulus quoque dicebat, ut in eo quo gloriantur, inueniatur sicut & nos. Quod si alienas regiones petentibus, & ad ignotos proficiscentibus nihil plus querendum sit, quam quotidianus cibus: quanto minora querenda sunt ab his, qui domi suae morantur? Haec (querens) non audiamus solum, sed diligenter etiam imitemur. Non enim solis apostolis dicta sunt, sed omnibus qui cum sanctis connumerari volunt. Faciamus ergo nos dignos a quibus apostoli suscipiantur. Ex animo enim & bona suscipientium voluntate pax ista in domum venit, & ex mala rursus euolat: non enim docetium praesentia solum, sed dignitate suscipientium id fieri scimus. Nolite ergo parua putare iacturam, si quis hanc pacem amiserit, quam propheta quoque pronuntiabat, dicens: Quam pulchri sunt pedes euangelizantium pacem, cuius pacis dignitatem atque praestantiam explicans, intulit: Euangelizantium bona: cuius etiam Christus magnitudinem atque sublimitatem ostendens, dicit: Pacem dimittite vobis, pacem meam do vobis. Quare omnia nobis facienda sunt, ut ea pace & domi & in ecclesia potiamur. Nam & in ecclesia praesul pacem praestat, & hoc illius figura est, & oportet omni studio ipsi ante mensam libenter recipere. Nam si turpe est mensae communionem non offerre, quanto turpius hic faciet, qui pacem offerentem depellet? Causa tui presbyter sedet, causa tui rectus stat doctor, laboribus & afflictione affectus. Quia igitur te excusabis ratione, si ne ad audiendum quidem paratum animum ei praebueris? Communis certe domus ecclesia omnium est, quam vos priores, nos ad illorum figuram posteriores, intramus: atque ideo communiter omnibus cōfestim cum intrauerimus, pacem secundum illam legem offerimus. Nemo ergo desidia veniendi studio superfeedat, nemo secularibus suspensum animum rebus habeat, cum iam ad praedicandum sacerdotem intrauerint: non enim parua imminet poenitentia. Vnde ipse optarem millies domi nostrae contemptus esse, quam in hoc loco praedicatis, semel tantummodo non auditis: tanto certe mihi hoc quam illud molestius esse videtur, quanto haec domus quam vestra excellentior est. Nam hic magnae nobis sunt possessiones, hic omnis spes nostra sita est, omnia quae hic sunt, sublimia certe sunt atque fulgentia: haec mensa preciosior multo est atque iucundior, quam tua: haec lucerna magna, fidei oleo hic peruncti, a morbo liberati sunt. Arca etiam haec melior quam tua est, magisque necessaria: non enim preciosas vestes, sed misericordiam inclusam continet, qua qui priuantur, culpa sua priuantur. Hic & lectulus est valde tuo praestantior: diuinarum enim scripturarum lectio omni magnifico lecto suauior est: & certe bene nobiscum ageretur, si nullam aliam domum praeter hanc

Naum. 1. d.
& Rom. 10. 6.

Ioan. 1. 4.

Rom. 15. b.
& ad Phil. 1. 6.

A ter hanc possideremus: quod dictum ne graue vobis videatur, recte dictum tria millia hominum & quinque millia illi testantur, qui domum vnam, & mensam vnam, & animam vnam habuerunt. Totius enim multitudinis credentium, inquit, vnum cor erat, & anima vna. Verum quoniam nimium longe a virtute illorum absumus, & dissipati per proprias domus sumus, saltem quando huc conuenimus, omni studio faciamus. Nam & si in alijs rebus pauperes & inopes nos sumus, nihilominus cum huc ad vos intramus, cum charitate nos oro, suscipiatis: cumque pax vobis dicimus: & spiritui tuo, non voce solum, sed animo quoque respondeatis, non ore magis, quam mente id proferentes. Quod siquidem spiritui tuo pax hic respondeas: cum vero exieris impugnas, despicias, maledicis, mille opprobrijs laceras, qualis nam haec pax est? Sed ego quidem etiam si centies mihi coram maledixeris, toto studio tibi mente sincera, & animo integro pacem praebere, nihil unquam de te maledicens aut cogitans: habeo enim viscera paterna, & si aliquando increpauero, cura tui permotus id facio. Tu autem occulte mordes, & cum me in hac dominica domo mente non recipis, vehementer timeo ne rursus maiorem mihi inuicem inferas: non quia contumelias, nec quia ex animo me eiecisti, sed quoniam ita pacem repulisti, ut acerrima illa tibi attraxeris supplicia. Nam & si ipse puluerem aduersus te non excutiam, etiam si non auertam animum meum abs te, permanent tamen immota quae tibi Christus minatus est: ita ego quidem crebro pax vobis dicam, neque unquam id dicens sine faciam. Si vero vos contemptui & contumeliae me habebitis, neque sic puluerem in vos excutiam: non quia nolim auscultare, obtemperareque domino, sed quia charitate vestri vehementius ardeo. Nam nihil prorsus aliud vestri effeci causa, neque loquam peregrinationem accepi, nec in illo habitu ita veni, ut nihil prorsus haberem. Quapropter nos ipsos prius accusamus, nec sine calceis, nec absque secunda tunica veni, ac ideo forsitan vos quoque negligentiores facti estis. Veruntamen non est id satis ad vestram excusationem: sed quauis iudicium nobis maius ipsi preparauimus, nulla tamen hinc vobis venia conceditur. Domus praesens temporibus ecclesiae erant, nunc ipsa etiam ecclesia in domum redacta est. Nihil autem in priuata domo carnale loquebantur, nihil nunc in ecclesia spirituale meditatur: sed huc etiam fori & iudicij negotia introducitis. Cumque deus loquatur, non modo ipsum silentio non auditis, verum etiam contraria inferentes inculcatis: atque utinam ad hanc vitam saltem utilia, & ad vos ipsos pertinentia, & non illa quae nihil ad vos pertineant & diceretis & audiretis, quas ob res acerbè fleo, & nunquam flendi finem faciam. Nunquam enim possum ab hac domo in aliam proficisci, sed necesse est mihi donec a praesenti vita in aliam traducar, hic habitare. Suscipite igitur nos sicut Paulus quoque iussit. Nec enim haec de mensa dixit, sed de animo, atque mente: hoc

Tomus secundus.

ipsum ergo nos etiam a vobis quaerimus, charitatem scilicet, dilectionemque feruentem illam propriam. Quod si hoc etiam recusatis, saltem omni languore animi deposito, vos ipsos diligite, ad meliora progredientes. Qua ratione maiorem etiam ipse poterit ostendere charitatem: Nolite igitur facere, ut quanto magis vos amem, tanto minus a vobis diligar. Multa enim nos coniungunt ac copulant, vna mensa omnibus nobis proposita est, vnus nos omnes genuit pater, eosdem omnes dolores partus intulimus parenti, idem potus omnibus: quid dico, idem ac vnus potus, cum etiam ex vno & eodem calice detur? Pater enim noster magno charitatis vinculo studens nos vnire, ut etiam ex vno calice biberemus effecit: quae res maxima nos charitate copulat. Sed longe, inquit, a dignitate apostolorum tu abes. Fateor, nec unquam negabo non solum non illis, sed ne umbra quidem eorum me dignum esse: sed tamen si nostrum officium vos conseruabitis, nullam iacturam hinc facietis, immo magnam etiam utilitatem consequimini. Nam cum vel erga indignos magna sitis affecti charitate, cum singularem praestetis eis obedientiam, maiora tunc praemia, maiorque vobis debetur retributio. Non enim nostra praedicamus, quoniam est nobis doctor in caelis: sed quae recepimus, ea tradimus, & tradentes ea, nihil aliud a vobis flagitamus, quam ut diligamur. Quod si etiam diligere sumus indigni, sed nos dilectione ac charitate vestra dignos citò facietis: quauis mandatum sit non amicos solum, verum etiam inimicos diligere. Quis ergo sic durus atque agrestis est, ut cum huiusmodi indata sibi tradita sint, nihilominus amicos auerteret, atque oderit, etiam si mille vitis mentem irretitam atque oppressam habeat? Communicamus eadem mensa spiritali, comunicemus & spiritali charitate. Nam si latrones cum alteri alteris sale communicauerint, latrocinandi ferocitatem deponant: quibus nos rationibus excusabimus, domini corpore communicantes, & latronum consuetudinem atrocitate superantes: praefertim cum multis gentilibus, non quoniam vna mensa vterentur, sed quoniam vnus essent ciuitatis, satis ad amicitiam fuerit: nos autem qui eiusdem sumus ciuitatis, vna nobis domus est, eadem mensa, eadem via, ianua, radix, vita, quibus idem caput est, idem pastor, idem rex, vnus & idem magister, iudex, conditor, pater: quae omnia nobis aequali quadam insunt communitate, qua erimus ira digni si mente diuisi alter alterum non diligimus? Sed signa forsitan quaeritis, quae Apostoli faciebant: velletis videre mundari leprofos, daemónicos curari, defunctos esse sepulchris exilire. Sed maximum vobiscum & ardentis illud charitatis signum est, si absque pignoribus firmiter deo credatis. Qua de causa iam cessasse crediderim, quauis etiam aliam cessationis causam habeat. Nam si qui doctrina aut virtute aliqua praestant, se ipsos extollunt, paruique ceteros facientes, separant se ab illis atque se iungunt: quot quantasque diuisiones ac schismata esse putaretis, si miraculo si-

Il ij gnotum

Gnorum aliqui praefulgerent: Haec non coniectura mihi inani dicta sunt, sed attestantur mihi Corinthiis, qui multa perpessi dissidia sunt, quoniam valde signis attendebat. Non ergo signa, sed animi incolumitatem quaras: noli defunctum aliquem ex mortuis suscitari desiderare, cum didiceris vniuersos homines resurrecturos. Non quaras caeci curationem, qui omnes nunc videas acutissime aspicientes sublimiori atque utiliori aspectu. Quare discas tu quoque continentissime aspicere, ut incolumitatem oculorum possideas. Nam certe si talis vita nostra esset, qualem scripturae instituunt: multo magis de nobis quam de signa facientibus gentiles admirarentur. Signa enim non verè, sed phantasticè nonnunquam paruisse homines suspicati sunt, & à daemonibus plerumque fieri credita, quauis nostra semper verissima fuerint: vita verò integra nullam unquam patitur suspicionem, sed omnium hominum qui detrahunt ora facile obstruit virtutis possessio. Virtutis igitur, quae **H**is, cura & studio exardescamus: ingentes in ea opes depositae sunt, omnes eam admirantur: haec homines vel dum seruiunt liberos esse ostendit, non feruitatem depellendo, sed liberis multo praestantiores seruos faciendo: quae res ipsa libertate multo excellentior est. Haec non facit quidem ex paupere diuitem, verum ut paucioribus pauper, quam diues egeat facile facit. Quod si velis etiam signa videre, extermina abs te omne delictum, & vidisti quod cupiebas. Magnus enim daemon peccatum est, quod si abs te abieceris, maior tu eris, mihi crede, quam qui daemona eijciunt. Audi Paulum dicentem, & miraculis longè virtutem anteponente: Aemulamini, ait, charismata meliora, & adhuc excellentiorem vobis viam ostendo: quam viam deinceps expones, nullam facit mentionem de mortuorum resurrectione, nihil dixit de leproforum mundatione: nihil, inquam, omnino harum rerum, sed charitatem in medio posuit. Audi **Luc. 6. d.** Christum etiam ipsum dicentem: Non letamini quoniam daemonia vobis obediunt, sed quoniam nominam vestra scripta in caelis sunt. Et iterum: Multi dicent in illa die, domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & daemonia eiecimus, & virtutes multas fecimus: tunc respondebo eis, quoniam non noui vos. Ad crucem etiam iturus vocauit discipulos, & dixit eis: In hoc cognoscet omnes, quoniam mei discipuli estis: non si daemonia eijciatis, sed si charitatem habeatis inter vos. Et alibi: In hoc cognoscet quoniam tu me misisti, non si mortuos hi suscitauerint, sed si vnum fuerint. Nam signa saepe profectò utilitati ceteris fuerunt: eum verò qui fecit, cum in tumorem, inanemque gloriam impulerunt, plurimum nocuerunt. Virtutis autem opus, tum alijs, tum vel maxime eis qui operatur profuerit. Virtutis igitur, virtutis inquam, curam oro habeatis. Si ex auaritia in liberalitatem transferis, siccam & mancam manum recuperasti. Si theatralibus ludis spretis, atque relictis, ecclesiam petieris, claudicanti pedi incolumitatem restituisi. Si oculos tuos ab aliena forma,

& à meretricio aspectu reuocaueris, caecum te illuminasti. Si diabolicos cantus despexeris, ut cor tu loquax spiritales psalmos didiceris, iam loqueris, cum antea mutus esses. Haec maxima miracula sunt, haec signa eximia, haec si faciemus, nos ipsi praecleari erimus, atque illustres, & multos à foeditate vitiorum in virtutis fulgorem reuocabimus, & vitam demum aeternae beatitudinis consequemur. Ad quam vtiua perueniamus, gratia & misericordia &c.

Homilia. xxxiii. ex cap. x.

Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbae. Cauete autem ab hominibus: tradet enim &c. Cum magno animo esse, & de necessarijs ad vitam confidere fecerit, omnium hominum domos patefaciendo, & honestissimam ingressus causam ostendendo. Non enim ut errantes quosdam & medicos, sed ut ipsis etiam suscipientibus excellentiores adire alios iussit, quod ostendit dicendo: Dignus est operarius cibo suo. Et quoniam precepit dignos esse quærendos, & suscipientes esse salutandos, & quoniam intolerabilia non suscipientibus imminere supplicia dixit. Cum igitur his omnibus omnem sollicitam curam ab ipsis eorum cordibus ciecerit, & signorum armauerit miraculis, omnique seculari negotio liberos, ferreos quasi atque adamantinos fecerit: tunc euentura sibi aduersa praedicit, non ea solum quae paulò post futura erant, verum etiam illa quae post longa temporum spatia, ut ab initio & antequam duri labores acciderent, aduersus diaboli bellum ipsos instrueret. Multa enim ex hac praedicatione futurarum rerum in melius rediguntur. Primum ut summam eius virtutem atque potentiam, qua etiam futura nouerat, non ignorarent. Deinde nemo poterat suspicari de imbecillitate ipsius qui misit, in tantas ipsos afflictiones incidisse. Praeterea ne si repente atrocitate malorum premeretur, quia praeter spem, & contra opinionem aliquid accidisset, turbarentur. Denique ne passionis tempore superet nimium, & ultra quam oporteret mouerentur: quod certe fugere dominicae tempore passionis non potuerunt: unde & increpabat ipsos, dicens: Quoniam haec locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum, & nullus ex vobis interrogat me, quò vadis? Nondum tamen de se quicquam dicit, quod scilicet vinciretur, flagellis caderetur, & demum crudeliter & inique interficeretur. Magis enim haec mentes eorum profectò exagitant, quam quae sibi ipsis futura praedicabantur. Deinde ut videant nouum quandam atque inauditum bellandi modum imminere, ac mirabilem hanc aciem militum futuram, qui nudi vna induti tunica, sine calceis atque virga, sine cingulo, absque proprio cibo in praelia descendebant. Non fecit hic dicendi finem, sed inexpugnabilem virtutem suam ostendens, quantum aduersus lupos essent ituri: nec simpliciter aduersus lupos, sed in medium luporum, omnem tamen mansuetudinè eos habere iubet: nec id solum, sed columbae

A sed columbae quoque simplicitatem: sic enim virtus eius maxime patere potest, si lupi superabuntur ab ouibus, quae cum in medio luporum sint, & hinc atque illinc moribus luporum lacerarentur, non modo non deficeret, sed lupus in naturam ouium transmutaretur. Maius certe atque admirabilius est mentem atque animum aduersariorum commutare, quam gladio ipsos superare: praesertim cum duodecim numero ibi essent, aduersus ceteros omnes homines qui lupos atrocitate vincebant mitteretur. Erubescat igitur qui contra facientes, quasi lupi aduersarios suos persequuntur, cum videant innumeros lupos ab ouibus vinci paucissimis. Et certe quousque sumus oues, facile hostes vincimus: cum verò in naturam luporum transimus, tunc superamur: tunc enim nullum nobis à pastore patrociniū adest, qui non lupos, sed oues pascit: atque ideo cum in lupum te couerteris, ab ita confestim, & relinquit te, qui non permitit virtutem ipsius in te clarescere. Quando enim iniuria vexatus, aequo mitius animo cuncta pateris, ipsi soli trophaeum attribuis. Si verò exieris aduersus hostes atque pugnaveris, victoriā illius obfuscas. Tu autem etiam diligenter considera, qui sunt qui haec ardua & laboriosa adeunt, formidolosi videlicet, & indocti, illiterati, rudes, obscuri quidem homines & ignoti, qui nunquam philosophorum perceptorum instituta, nunquam in forum descenderunt, piscatores & publicani, multis repleti rebus, quae iure animos eorum possent deijcere. Nam si magnos & claros viros tanta difficultas rerum potuisset commouere, quomodo non potuisset imperitos homines, quibus nullius rei magni aliquid venit in mentem? Sed non deiecit neque turbauit: nec id iniuria, dicit quispiam, cum se intelligeret posse leprosos mundare, daemonia eijcere. Ego autem dicere non dubitarem, quia videlicet id ipsum iure debebat ipsos conturbare: quoniam qui tantam potestatem haberent, ut defunctos etiam à morte possent excitare, hi tanta pericula essent subituri, tanta bella gesturi, ad iudices victi deducendi, communis denique totius orbis abominatio futuri. Quae igitur in omnibus his erat consolatio? Sola mittentis virtus. Quocirca ita signanter incepit: Ecce ego mitto vos. Sufficiat hoc vobis ad omnem consolationem, satis sit ad confidendum. Vides quanta eius est autoritas, intelligis quoniam maxima sit potestas: percipis inexpugnabilem eius esse virtutem: sic enim dicere videtur, nolite turbari, si quasi oues in medio luporum vos versari, & columbas esse iubeo. Nam & si possum contrarium quoque praestare, ut nihil laboris atque doloris ad vos perueniat, neque ut tanquam oues lupos timeatis, sed quasi leones terrorem inferatis omnibus, tamen confert ita fieri quemadmodum iubeo: id enim illustriores vos facit, id meam facile declarabit virtutem. Sic enim postea dixit Paulo: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitatibus perficitur. Ipse igitur apostolos oues mansuetudine fecit. Id enim significatur, cum dicitur: Ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Tomus secundus.

porum. Nolite igitur animo esse deiecto, mittenti mihi **D**hi credite hac re praecipue inuictos vos esse futuros. Deinde ut etiam aliquid à seipsis conferat, nec omnia videantur esse à gratia, nec frustra & aliena solū virtute coronari estimentur, adiecit: Efficiamini ergo prudentes ut serpentes, & simplices sicut columbae. Sed quid poterit nostra prudentia in tot tantisque periculis efficere? Aut qualiter poterimus tantis agitati fluctibus prudenter quippiam providere? Quid enim sibi prodesse poterit ouis, etiam si omnem ouium sensum accumulauerit, cum in medio tam multorum couerteretur luporum? Aut quid emolumenti columba consequetur, etiam si fuerit simplicissima, cum eam undique truculentissimi accipitres inuadant? Certè rationis experientia, nec sensu suo, nec simplicitate nostra praecipua quadam, ac eximia consequimini: sed inspiciamus quādo prudentiam quaerit, serpentis certè prudentiam imitari cohortatur. Nam quemadmodum serpens totum seipsum tradit, nec minimum curat, si corpus inciditur, donec caput suum integrum seruet: Eodem **E**tu quoque modo, praeter fidem cetera perdere non curas: profundas vniuersam tuam pecuniam, tradas corpus: vitae ipsius, si opus est, minimè parcas, dummodo fidem serues quae caput & radix est: qua seruata, etiam si omnia perdas, omnia tamen rursus maiore cum magnificentia recuperabis: idcirco nec simplices solū iussit esse, nec prudentes solū, sed ambo haec in vnum commiscuit, ut in praecipua virtutem simul vertantur. Et prudentiam quidem serpentis adhibere te iubet, ne velis vulneribus atque periculis principalissima membra obijcere. Simplicitatem verò columbae, ne iniuriatus vlciscaris, aut ad punishmentem insidiantes abducas: nihil enim tibi prudentia proderit, nisi haec simplicitas sibi adijciatur. Quid ergo magis arduum atque difficilius his, inquires, poterit unquam inueniri praecipis? Non sufficit quod male vexer, verum etiam omnem animi molestiam eijciendam imperas. Id enim per simplicitatem columbae significas, quod simile est, si quis foenum in igne imponens non cremari ab igne illud velit, sed contra ignem à foeno extingui. Sed nihil vobis, quæso, conturbationis oriatur: haec enim quae impossibilia videntur, exitum suum iam & finem consecuta sunt, & re ipsa atque opere, non mutata natura, sed in eadem humanitatis natura persistentes, serpentis prudentiam, & simplicitatem columbae habuerunt apostoli. Nemo igitur impossibilia quaedam data putet illis mandata. Scit enim ipse naturam rerum ante omnes alios, scit non audacia audacia, neque temeritatem temeritate, sed mansuetudine extingui solere. Quod si rebus ipsis id ita fieri videre desideras, Actus Apostolorum diligenter lectitato: perspicias profectò cum saepe Iudaeorum populus in apostolos insurrexerit, ac detes in eos acuerit, columbae simplicitatem nunquam ipsos perdidisse: sed mansuetudine ac moderatione respondendi iram ipsorum superasse, furorem incitatum extinxisse, impetum retardasse. Nam cum illi **Il iij** dicerent,

G dicerent, Nonne etiam atq; etiam præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto, nihil tamen asperum, nihil acre neq; dixerunt, neq; fecerunt, sed mansuetè respondentes dicebant: Si iustum est vos audire magis quàm deum, iudicate. Perspexisti simplicitatè colubæ, vide nunc serpentis prudentiã. Non enim possumus, inquiunt, nos quæ vicimus & audiimus nõ loqui. Pende qualiter exactè nos admonet, quia perfectos vndiq; esse oportet, vt neq; periculis animus deiciatur, neque ab ira efferatur: idcirco dicebat: Cauete ab hominibus, tradet enim vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabunt vos, & ad reges atq; præfides ducemini propter me, in testimonium illis & gentibus. Ita vbiq; ad vigilandum eos animo præparat, afflictiones quidem ipsis tribuendo, affligere autem posse cæteris permittendo, vt tu ex hoc discas in afflictionibus esse victoriã, & præclara hinc statui trophæa. Nõ enim dixit, luctamini cum illis & concertate, & contra insidiantes in-

H surgite: sed, ad vltimas afflictiones atq; pericula venietis: õ admirabilem dicetis virtutem, õ sublimem audientium philosophiam: valde nanq; mirandum est, quomodo non statim hæc audientes, fugam ceperunt formidolosi homines atq; imperiti, qui nihil vltra stagnum illud, in quo piscabatur, nouerãt. Quomodo autem non cogitarunt, neq; hæc secum dixerunt: quò igitur fugiemus, si omnia iudicia hominum in nos preparatur, si reges aduersus nos futuri sunt, si Iudæorum synagogæ, si duces, si populi gentium, si principes deniq; & subditi? Nõ enim in Iudæa solum hæc futura prædixit, sed in toto terrarum orbe. Ad reges enim, inquit, & ad duces ducemini: vt ostenderet ad gentes quoq; ipsas suo iussu illos destinari. Omnem orbem in nos concitasti, omnes terrarum habitatores aduersus nos armaisti, populos, duces, reges. Sed longè horribilius est quod sequitur, cum & fratricidas & patricidas propter nostram doctrinam homines futuros pronuncies.

I Tradet enim frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij in patres, & morte eos afficiet. Quomodo igitur cæteri credent, qui propter nos viderint filios interimi à patribus, fratres à fratribus, cum sceleribus cuncta repleti fenserint? Nõne vt seductores dæmones, nõne vt scelestos latrones, & totius orbis corruptores vndiq; nos expellet, cum viderint cognatorum atq; affinium sanguine omnia repleti? Hancne igitur pacem ita optabilem quæ tot tantasq; cædes illis inferat, domi suscipientibus retribuimus? Quòd si non duodecim, sed mille millia essemus: si nõ rudes atq; indocti, sed sagaces & peritissimi ad dicendum oratores: si non inopes atq; mendici, sed reges magnos exercitus, magnas opes possidentes, non possemus adhuc profectò terrarum orbi persuadere, cum ad intestina, ciuiliãq; bella, immo ciuilibus multò peiora inflamare videmur. Nam & si parum, vt præcipis, de salute nostra curabimus, quis tamen nobis mentem adhibebit? Nihil certè horum cogitauerunt, nihil dixe-

runt, nec præceptorum temeraria curiositate rationes quaesierunt, sed cedebant libetè imperanti, atq; obsequabantur: quod non suæ erat virtutis, sed præcipientis immensæ sapientiæ. Examinemus enim diligentius qualiter vniciuiq; afflictioni consolationem adiunxit. De non suscipientibus enim dixit: Tolerabilius erit terræ Sodomorũ & Gomorrhæ in die iudicij, quàm ciuitati illi: & hic rursus quia dixit, ad duces & reges ducemini: statim intulit, gratia mei in testimonium ipsis & gentibus. Non est profectò parua hæc consolatio, vt propter Christum patiaris, & in redargutionem illorum qui tibi molesti erãt. Nã deus etiam si nullus attendat, vbiq; tamen quæ sua sunt, ineffabili virtute operatur. Hæc ipsos nõ ideo consolabantur, quoniam punitionis aduersariorum cupidi essent, sed partim quia cõfidere poterãt, vbi que seipsum habituros præsentem, qui hæc prouideret: partim quia nõ quasi perniciosi & perditii homines, sed altioris dispensatione mysterij hæc patebantur. Quibus etiam aliam addidit præcipuã, meo iudicio, afflictionis mitigatione: dicit enim: Cum autè tradiderint vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quod loquamini. Nõ enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Ne dicere possent, qualiter, cum tam crudeliter atq; acerbe in nos inuehatur, persuadere ipsis poterim? summopere iubet & defensione cõfidere. Et alibi quidem ait, Ego vobis os & sapientiam dabo: in hoc autem loco, Spiritus patris vestri est, qui loquitur in vobis. Sic ad dignitatem prophetarum qui spiritu loquebantur eos adducit. Ac ideo cum virtutem eis datam exposuerit, tunc etiam consecutura mala coniunxit, cædes scilicet atq; interitus. Tradet enim frater fratrem ad mortem, ait, & pater filium, & insurgent in parentes filij, & mortificabunt eos. Nec finem hic fecit, sed aliud quoq; multò horribilius addidit, vel quod lapidea corda possent exagitare atq; concutere. Omnibus enim odio eritis. & cõfestim consolatione adiunxit, cum dicit, propter nomen meũ. cui alteram copulauit. Qui autem perseuerauerit vsq; in finem, dicetis, hic saluus erit. Hæc etiam alioquin animos eorum extollere possent, atq; confirmare: quoniam tantam prædicationis suæ virtutem audiebant futuram, vt omnis sanguinis coniunctio virtute illius cõtemneretur, omnis affinitas sperneretur, omnia illi cederent aduersa, omnis potestas vndiq; pelleretur. Nã si nulla naturæ vis aduersus sermonem vestrum potest reluctari, sed vniuersa deprimitur atq; resoluitur, quidnam aliud vincere vos poterit? Nec tamè quoniam tanta potestas vobis data est, idcirco in ocio vitam agetis, sed omnes communiter homines qui terrarum orbem habitant, hostili odio vos aggrediuntur. Vbi nunc Plato, vbi nunc Pythagoras, vbi Stoicorum turba? Plato certè, quanquã magnam gloriã fuerit consecutus, sic tamè à nonnullis contemptus fuit, & vt videtur, nihil earum rerum quas optauerat in

Mat. 10. b.

Luc. 21. 6.

M

finem

Platonis interitus. **A** cum miseria naturæ concessit. Cynicorum autè durissima vita quasi vmbra atq; somnium ab omnibus iam diu contempta est: atqui nullos in labores, nulla in odia hominum inciderunt, sed cõtrã clari atq; illustres propter seculares has literas, & inanè mundi philosophiam videbantur, adeò vt Athenienses Dionis epistolas, quas ille Platoni scripserat, publicè proposuisse feratur. Et tamè solutam vitam semper viuebant, & opibus non paruis affuebant. Vnde Aristippus quidem magni precij scorta conduxit. Alius verò testamenta condidit, non contèndam pecuniam hæredibus relinquens: alius cum discipuli seipsos substrauissent, desuper ambulauit. Diogenes Sinopensis. Sinopensem autem Diogenem scribunt in foro turpitudinè publicè peregrisse. Talia certè omnia præclara illorum sunt: nihil verò hic huiusmodi cernimus. Sed omnia cum exquisita modestia, & honestate suprema, & bellum etiam aduersus terrarum orbem pro veritate & pietate susceptum: quo fiebat, vt quotidie cæsi, & neci traditi, fulgentissima tamen postea trophæa erigerent. Sed fuerunt apud gentiles etiam, obijcies, illustrissimi duces, qualis Themistocles ille, qualis Pericles fuerat. Puerorũ ludos & ineptorũ studia, res gestas iudicabis, si cum his quæ piscatores gesserunt, conferre volueris. Quid enim magni de Themistocle dices, an quoniam persuasit Atheniensibus naues conscendere, cum ingenti exercitu Græciã Xerxes aggrediretur? Sed hic nõ Xerxes inuadit Græciam, sed diabolus cum vniuerso terrarum orbe, innumeris dæmonibus, aduersus duodecim homines non breui tempore, sed per totam eorum vitam insurrexit. Superarunt tamè atq; vicerunt duodecim illi homunculi: quodq; mirabilius est, non fuderunt aduersarios, nec trucidarunt, sed mentes atq; animos ipsorum in melius redeunt. Illud verò obseruandum vbiq; est, quòd nõ surgarunt atque interfecerunt insidiantes sibi apostoli hostes: sed cum foediore atq; immaniores dæmonibus inuenissent, ad angelicam vitam traduxerunt. Sic humanæ naturæ libertate donata, ne pernicioso simulachrorum cultui seruirent, seductores illos & corruptores hominum dæmones, non solum à domibus ac ciuitatibus, verum etiam ab eremo exterminarunt. Testantur id chori, & multitudo monachorum, quibus vbiq; plantatis habitata simul loca & deserta omni ab iniquatione mundata perlucet: & quod nemo vnquã cogitasset, nulla hæc legione, nullis armis, sed passionibus solum apostolorum perfecta sunt. Habebant in medio sui ciuitates, synagoge, reges ac principes, duodecim homines: vniculis, flagellis, carceribus, quibuscunq; poterãt, vt si lerent comminabantur, nec potuerunt ora eorum obstruere: sed veluti nemo solares radios vicere potest, sic nullus linguam eorum potuit compefcere. Quæ res ea de causa sic fiebat, quoniam non homines, sed spiritus sancti virtus loquebatur: qua etiam

Tomus secundus.

Paulus Agrippam & Agrippæ ministros, Nerone quoq; omnium hominum perniciosissimum facile superauit. Dominus enim mihi adstitit, ait, & confortauit, & eruit me ab ore leonis. Tu verò de ipsis etiam apostolis mecum admirare, qui cum audierint, ne solliciti sitis: & crediderunt, & obsecuti sunt, & nihil ex terribilibus horrorem potuit illis inferre. Si verò quispiã obijciat, satis illos inde corroboratos fuisse, quoniam audierint: Spiritus patris vestri loquetur. Ego certè etiam propter hoc stupeo, quòd nulla ambiguitate detenti fuerunt, nullam liberationem ab his malis quaesierunt, præsertim cum nõ per duos vel tres annos, sed per totam vitam hoc impendere sibi perciperent. Hoc enim ipsum signanter expressit, cum dixit: Qui autem in finem perseuerauerit, hic saluus erit. Vult quippe non solum gratia sui ipsos esse munitos, sed à seipsis etiam non nihil conferre. Quod ita esse videbis, si altius consideraueris, alia omnino ad eum, alia etiam ad discipulos posse referri. Nam quòd signa facere queant, Christi est: quòd autem nihil possideant, apostolorum. Similiter quòd domus alienæ ipsis paterent, gratia Christi faciebat: quòd verò nihil vltra necessaria peteret, ad perfectionem ipsorum pertinere videtur. Dignus est eni operarius cibo suo. Præterea quòd possent pacem suscipiẽtib; donare, cõlestis liberalitate muneris præstatur: quòd autem dignos quaerent, neq; omnes indiscretè adiret, grauitatis erat hoc suæ, atq; maturitatis. Adhuc quòd poenas daturi essent, qui non susceperint, omnipotentia Christi: quòd verò clemeter abirent, nullam iniuriam, nullam reddentes contumeliam, ad mansuetudinem illorũ spectabat. Quòd etiam spiritus eis daretur, & ab omni sollicitudine liberarentur, Christi erat mittentis spiritum: quòd verò mites, vt oues fierent, & columbæ simplicitatem imitarentur, ac omnia magno animo ferrent, robur apostolorum profectò, ac prudentiam respicit. Quòd etiã odio haberentur, neq; tamen metem atq; animum deijcerent, ipsorum erat: quòd verò perseuerantes saluarentur, mittentis spiritum proprium est: ideo dicebat, Qui perseuerauerit in finem, hic saluus erit. Nam quoniam pleriq; consueuerunt magnam diligentiam incipientes adhibere, ac postea resolui & deijci: idcirco finem, ait, ego summopere cõsidero. Nam quam vtilitatem pullulatio feminum potest habere, si cum vsq; ad flores creuerint postea exaruerint? Continuum ergo patientiam quaerit. Nam ne quis nihil apostolis, sed totum Christo attribuat: ne quis nihil mali pertulisse apostolos putet, atque ideo de presentia ipsorũ non admiretur, idcirco patientia quoq; nostra opus est, ait. Nam & si primò vos à periculis eruum, grauiora tamen alia atq; alia deinde succedent, nec exitus vnquam illorũ erit in hac vita. Qui enim perseuerauerit in finem, hic saluus erit. Hac etiam de causa hic idem dicit, Ne solliciti sitis quid loquamini: alibi verò: Parati sitis ad respondendum omni petenti vos rationem de spe

II iij vestra:

Apostolos aliqd posse à seipsis.

Mat. 10. & Luc. 10. b. & 1. Tim. 5. c.

Mat. 13. b. 1. Pet. 3. c.

G vestra: ita quando certamen quoddam, & luctatio ad amicos est, nobis quoque nonnullam curam reliquit. Quando autem terribilis iudex sedet, & populus rabie furit, & horror vndique circumstat: sua ope facit ut confidamus, ut omni trepidatione ab animis pulsa non prodamus veritatem. Incredibile profecto est hominem in stagnis exercitatum, circa pelles & publicanorum officia educatum, audere os aperire, cum reges satrapaeque studeant, satellites cum euaginis assistant ensibus, vinculum catenis atque oppressum cunctis vndique prementibus. Incredibile est, inquam, audere os aperire, & verbum aliquod proferre posse. Neque enim excusationem aliquam audire patiebatur, sed dogmatis nouitate percussus, ceu commune orbis pestiferum hostem ad cruciatum atque tormentum rapiet. Qui enim orbem terrarum perturbat, hi sunt dicebant, & hic adsunt. Et rursus aduersus edita Caesaris isti predicant, cum Iesum Christum regem appellent. Iudices ergo vbi que iam aduersus eos erat persuasi, & absque superiori auxilio nulla humana virtus vera eos predicare potuisset ostendere, & quod communi hominum legi non aduersaretur. Nam si de veritate dogmatis sui non perterriti exclamarent, mandata legum euertere videbantur: si vero perterriti communem disciplinam suscipere faterentur, veri dogmatis sinceritatem confundebant: quae tamen omnia tam a Petro & Paulo, quam ceteris omnibus prudenter atque decenter facta esse non ignoramus. Nam cum quasi factiosi, nouarumque rerum cupidi accusarentur, non solum hanc suspicionem tanquam falsam refutarunt, verumetiam contrariam de se animis hominum existimationem immiserunt: ut vbi que quasi saluatores & praecipui benefactores, & quasi patres curam de omnibus gerentes, facile praedicarentur, quae omnia inaudita incredibilique patientia faciebant: quod Paulus ostendit, dicens: Quotidie morior: & tamen ad finem in periculis patienter perseuerabat. Quae igitur venia nos irerimus digni, in omni tranquillitate & securitate rerum molliter ac deiecte viuentes? Nam cum nemo nos hostiliter persequatur, cedimus: cum nemo nos fuget, fundimur atque dissipamur, nec in pace ipsa salui possumus viuere. Et illi quidem cum totus orbis cremaretur, cumque in tota terra vnus quasi rognus flagraret, in medias flammam insipientes multos eripiebant. Tu vero nec tibi soli saluti esse potes. Quenam ergo libera nobis respondendi potestas erit, quae venia concedetur, quos non exagitant flagella, non vrgent carceres, quibus non principes, non synagoga minantur, nec aliquid huiusmodi malorum impendat: immo vero omnia se in contrarium habeant? dominamur enim, & regna possidemus: quippe qui fideles reges habemus, unde Christiani honoribus affluunt, praefecturas regionum adipiscuntur, vincunt, securitate, ac pace potiuntur, neque sic tam me vincimus. Et illi quidem cum ad cruciatum quotidie ducebantur, & tam magistri quam discipuli, mille tormentis atque flagellis caederentur, bonorum ta-

men paradisi animo & cogitatione fruebatur. Nos vero qui nec in somnis quidem cruciatum aliquem sustinuumus, multo molliores quam cera sumus. Sed illi, dices, miraculis atque signis fulgebant. An fortassis idcirco non caederentur, an ideo vndique non pellebantur: immo vero etiam id praeter spem, contraque opinionem sibi accidebat: ut vel ab his de quibus bene meriti fuerant, saepenumero vexarentur. Nulla tamen molestia mouebantur, maleficia pro beneficiis recipientes. Tu vero si cui non magnum beneficium contuleris, ac deinde ab eo pro gratia malum susceperis, poenitet illico te beneficii, ac omni tribulatione, furoreque plenus pati non potes. Quod si acciderit, quod deus auertat, neque permittat vnquam venire, bellum ecclesiae ac persecutio: cogita quantum oritur risus, quam magna erunt nostra opprobria. Merito id quidem. Nam cum nemo in arena se ipsum exerceat, quomodo aliquis in certamine insignis erit, atque conspicuus? Quis vnquam athleta non ab ineunte adulescentia in palaestra corroboratus, potuit in Olympicis, excelsio ac magno animo aduersarium aggredi? An non oportet quotidie luctari atque currere? Nonne videtis eos quos quinque certaminum athletas appellant, cum nullum forte reluctatorem repererint, ad saccum arena plenum, vires suas excitare: iuniores vero his cum iunioribus quasi cum aduersariis pugnam ad exercitationem inire? Hos imitari stude, ac ipse tecum altioris philosophiae instituta meditare, ac re ipsa plerumque confirmata. Sunt enim multi qui ad iram nos rabiem incitant, multi qui concupiscentiae flammam incendunt. Insurge igitur contra passiones, vincas animi labores, ut corporis quoque labores possis perferre. Nam & beatus Iob ille, nisi antea praemeditatus fuisset, non ita in certamine refulsisset, nisi certe crebro cogitasset, qua ratione mororem omnem superaret: dixisset omnino aliquid mactatum, cum repete obisset filios rescisset. Nunc vero ita praemeditatus, exercitatusque fuerat, ut ad omnia ingenti animo perstiterit, ad totius substantiae, & tam multarum rerum iacturam, ad filiorum amarissimum obitum, ad vxoris affectum, ad acerba corporis vlcera, ad iniusta amicorum opprobria, ad ancillarum contemptum atque seruorum. Quod si eius mirabilia gesta cupis inspicere, ipsum audi, ac ab eo ipso discere qualiter vniuersam spernebat pecuniam. Si laetatus sum, inquit, multis mihi affluentibus vndique diuitijs, si recodidi aurum in puluerem, si spem in preciosis lapidibus habui. Haec ille. Propterea nec cum erepta quidem omnia subito essent, turbatus est, quippe qui praesentibus non delectabatur. Tu vero etiam animaduerte quomodo filiorum rem gubernabat, & admiraberis ipsum nulla negligentia vnquam, quemadmodum nos retardatum, sed exactissima cura quae facienda essent illis proposuisse. Nam qui pro occultis filiorum delictis sacrificabat, quanta eos sollicitudine in manifestis debebat corripere? Quod si continentiae quoque certamina videre cupis, audi ipsum

ipsum dicentem: Legem posui oculis meis, ne aspercerent virginem alienam. Hac de causa non tregit animam eius vxor: diligebat enim profecto, sed non magis quam debebat, sed sicut prudens vir atque fortis vxorem modestam. Quas omnes ob res mecum ipse plerumque admirari soleo, quare in mentem diabolo venit, exercitationes istius non ignoranti, tot tantosque aduersus ipsum cogitasse labores. Cur igitur illi venit in mentem? Truculentissima certe bestia nunquam solet desperare victoriam, quod ad condemnationem nostram spectat: nam ille nunquam, ut dixi, nostram desperat perditionem, nos de salute nostra sapius desperamus. Sed perpende etiam quomodo corporis dolores, & membrorum abscissionem, antequam pateretur, cura & cogitatione ferebat. Nam quoniam nihil tale vnquam pertulit, sed in diuitiarum viuere delicijs, alienas calamitates praeculis Indies sibi proponebat. Id enim significat, dicens: Timor quem formidabam, peruenit ad me, & quem trepidabam, offendi me. Et rursus: Ego vero super omni imbecillo ploravi, & igemui in necessitate hominem videns. His igitur de causis nulla rerum acerbitas, nullus calamitatum impetus eum perturbauit. Nec solum substantiae iacturam confidera, nec immaturum filiorum obitum, nec vlcera illa procul ab omni curatione remota, nec vxoris astutas insidias, verumetiam ea quae his & omnibus longe grauiora fuerunt. At quid grauius, obijcies, his passus vnquam Iob est? Nihil enim praeter haec ab historia discere possumus. Recte dicis: nam quoniam sedemus dormitantes & oscitantes, non discimus: nam qui diligenti cura, & solerti studio margaritas quaerit, multo plura inuenit. Grauiora quippe alia erant, quae turbare magis animam hominis poterant, quam ea quae dicta sunt. Ac primum, quoniam non ita clare de regno caelorum, & resurrectione nostra quicquam perceperat, unde luges quoque ipse dicebat: Non enim in aeternum viuiam, & longanimus sum: deinde, quoniam multorum bonorum sibi conscius erat. Tertium, quoniam nullius delicti conscientia eum remordebat. Quartum, quoniam a deo haec sibi putabat illata: quod si etiam a diabolo, id ipsum satis erat ad perturbandum. Quintum, quoniam audiebat amicos tanquam perditum hominem vituperantes. Non enim condigna dicebant, neque ut peccata tua flagitant percussus es. Sextum, quoniam inique viuentes in felicitate viuere conspicebat, qui etiam quod acerbius est, ipsi illudebant. Septimum, quoniam non habebat, cuius exemplo posset consolari. Haec quam maxima sunt, facile intelliges, si considerabis, quod quanuis firma spe caelorum regnum, & beatitudo illa suprema expectetur: quanuis multorum homines sibi ac atrocium peccatorum conscij sunt: quanuis exempla sublimis philosophiae plena non desint, si tamen parum quid auri quisquam amiserit, nec id forsitan suum, sed quod aliunde vi rapuit, nec molestia vxoris incubente, nec liberis suis defunctis, non

insultantibus seruis, cum multi verbis, multi rebus consolentur, vitam sibi acerbam putat. Quibus igitur ille laudibus dignus non erit, qui videbat quae in istis laboribus sibi ac liberis collegerat, repente absque causa eripi: qui posteaquam omnia perdidit, quasi vim pluuiae tentationum multitudinem pertulit, nec commotus vnquam fuit, sed gratias semper domino decentes peregit. Sed ut alia omittamus, nonne soli vxoris verba durissimos silices commouissent? Animaduerte quam versute atque malitiose ipsum inuadit. Nullam de diuitijs fecit mentionem, nullam de camelis, nullam de gregibus atque armentis. Sciebat enim quanta philosophia mariti animus in contemnendis rebus huiusmodi muniretur. Sed quod erat durius atque acerbius, liberorum obitum ante oculos ponit, hanc rem tragica verbis amplificat, cui etiam vexationem suam adiunxit. Quod si multi cum foelici etiam in statu essent, cum nihil mali sibi accideret, vxoris tamen verbis deliniti peccarunt: quanti roboris illi animi fuisse credendum, qui tantam vxoris vim atque arma facile repulit, qui duas acerrimas passiones deprefit, cupiditatem scilicet, atque misericordiam? Multi enim cupiditatis victores misericordia fracti sunt. Nam gloriosus ille Ioseph ardentissimas quidem cupiditates, atque tyrannicas flammam extinxit, & formosam mulierem, quae mille indies machinas ad capiendum excogitabat, robore animi repulit, lachrymas vero idem continere non potuit: sed cum vidisset fratres quorum iniuria venundatus fuit, flagrauit affectu, & velamine abiecto rem totam patefecit. Quando autem vxor quae possunt ad misericordiam commouere flebiliter dicit, cui etiam oportunitas temporis opituletur, vlcera quoque atque liuores, milleque alij arumnarum fluctus: non modo adamantis etiam naturam superasse illum animum non dicemus, qui a magnae tempestatis impetu, atque procellis commotus non est date veniam libere loquenti. Si non fuit maior apostolis beatissimus ille Iob, certe nec minor, meo iudicio, fuit. Nam apostolis non parua erat consolatio, cum se scirent causa Christi tormentis vexari: quod remedium tanti erat, tantaque vim ad subleuandos a passionibus quotidie apostolos retinebat, ut vbi que firme id possum esse a domino videamus. Crebro enim scriptum inuenies, propter me, & gratia mei. Ille autem tali consolatione omnino carebat, sed nec signorum miraculis iuuabatur, nec gratiae causa confirmabatur. Non enim gratia spiritus tanta vi temporibus illis fusa erat, & quod maius est in diuitiarum educatus delicijs, non piscator, nec publicanus fuit, nec tenuiter vitam pegit: sed quae antea honorificentissime vixit, multa postea indignè perpassus est. Quodque in apostolis grauius videtur, id ipsum ille quoque sustinuit, ab ancillis & seruis, ab inimicis, ab amicis, ab his ipsis de quibus bene meritis fuerat, acerbissimo vexatus odio: nec sacratissima illa muniebatur ancora, nec tranquillo portu illo quiescebat, quae apostolis erat donatus,

Acto. 16. d

Ibid. 17. b

1. Cor. 15. d

Iob. 1. c. 16

Iob. 1. c. 16

Ibid. 7. c

Iob. 2. c.

Ibid. 4.

Iob. 31. e

Gen. 39. h

Ibid. 37. f

Ibid. 45. a

Iob. no. m

nor apo-

stolis.

G donatus, gratia mei scilicet, & propter nomē meū. Mirabiles esse dico tres illos pueros, qui ardētē for-
 naces contempserunt: sed audi quid dicunt, Deos
 tuos non colimus, & imaginem quam statuisti, non
 adoramus. Id ipsum certē magnum illis robur prae-
 bebatur, quoniam non ignorabant propter deum om-
 nia esse sufferenda. Iob autem nesciebat quod cer-
 tamen quoddā in his erat atq; luctatio. Nam si re-
 sciisset, nullo penē sensu percepisset dolorem. Vnde
 quando audiuit: alia me ratione putas tibi respo-
 disse, q̄ vt iustus praediceris? animaduerte qualiter
 cōfestim hoc verbo respirauit, qualiter seipsum hu-
 miliorem fecit, qualiter nihil se passum statim aesti-
 mauit, dicens: Quid adhuc iudicor admonitus &
 correctus a domino, eum hanc audiā qui nihili sum?
 Et rursus: Auditū quidem auris audiebam te prius,
 nunc autē & oculus meus videt te: quapropter ni-
 hil me facio, & liquefactus sum, ducoq; me ipsum
 terram esse ac cinerem. Hanc igitur animi fortitu-
 dinem, hanc incredibilem mansuetudinem imitemur,
 qui post legem, qui post gratiam sumus. Illius
 exemplo viuamus, qui ante legem & gratiā vixit,
 vt in aeterna tabernacula ad eū perueniamus. Quod
 vtiā omnibus nobis contingat, gratia & miseri-
 cordia domini nostri Iesu Christi, cui cū patre, si-
 mul ac spiritu sancto gloria, imperium & honor,
 nunc, & in secula seculorum, Amen.

Homilia. xxxv. ex cap. x.

Vm autē persequētur vos in ciuitate hac,
 fugite in aliam. Amen dico vobis, non con-
 summabitur ciuitates Israel, donec veniat fi-
 lius hominis. Cū illa terroris, atq; horroris ple-
 na absoluerit, quae vel adamātinis animos frange-
 re potuissent: quae post crucem & resurrectionem,
 & ascensionem domini eis erant euentura: ad foeli-
 ciora rursus orationem deducit, vt milites videlicet
 illi respicere possent, atque aliqua tranquillitate
 praeiudiciā duriciem rerum mitigare. Non enim
 iussit cominus aggredi persecutores, sed fugere. Nā
 quoniā adhuc in principijs atq; in ipsa origine res
 erat, mitiori vtitur oratione. Non enim de his per-
 secutionibus dicit quae post crucem fuerunt, sed de
 his quas ante crucem & passionē habuerunt: quod
 significanter expressit, dicens: Non enim obibitis ci-
 uitates Israel, donec venerit filius hominis. Nam ne
 dicerent, si ab alia ciuitate in aliam fugerimus, quid
 faciendum nobis est, si illuc vsq; persecutores perue-
 nerint: ab hoc timore ipsos liberans, Non poteritis,
 inquit, Palaestina prius circuire, q̄ ego ad vos ve-
 niam. Tu verò perpende qualiter etiam in hoc lo-
 co non penitus imminentiā mala repellit, sed adest
 in periculis atq; leuat. Non enim dicit, eripiam vos
 a persecutoribus, ac persecutiones cūctas dissoluā:
 sed nequaquā explebitis ciuitates Israel, donec filius
 hominis venerit. Sufficiebat certē ad sedandos labo-
 res suos solus aspectus Christi. Tu verò hic consi-
 dera non omnia sibi per gratiam concedi, sed non-
 nihil etiam ipsos cōferre iubet, quod significauit, di-

centis: Si timetis, fugite, nec anteq̄ pellerentur fugere
 permittit sibi, nec magna spacia locorum, cūm Pa-
 laestine ciuitates solū circumeundas dicit. Deinde
 rursus ad aliam partem philosophiē traducit. Nam
 primū quidem a solitudine ciborum liberauit,
 deinde periculorum terrorem expulit, nunc autem
 detractionis atq; infamiē abijcit timorem. Primū
 illis verbis docuit: Dignus est operarius cibo suo:
 quibus significauit multos eorū doctrinā esse susci-
 pientes. Alterū cūm dicit, Non sitis solitudo, qualiter
 aut quid loquamini. Et, Qui perseuerauerit in fine,
 hic saluus erit. Verūm quoniam timere poterāt, ne
 infamiē maculis laborarent, quod molestius multis
 plerunq; solet videri: attende quomodo ipsos hac
 quoq; in re cōsolatur a seipso, & ab alijs dictis suis
 consolatione diligenter contexta, quo quidem con-
 solandi modo nihil melius, nihil ipsis gratius inue-
 niri poterat. Sicut igitur prius dixit, Omnes vos o-
 dio habebūt: & statim adiecit, propter nomē meū:
 ita etiam in hoc loco, quāuis alteram quoq; afferat
 consolationem, cūm dicat: Non est discipulus su-
 per magistrum, nec seruus super dominum suum. Satis
 certē discipulo est, si rectē poterit imitari ma-
 gistrum: satis etiam seruo, si domini auctoritatē cō-
 sequetur. Quod si dominū, Beelzebub appellare
 ausi sunt: quid domesticis suis faciēt? Perpede quē-
 admodum deum dominum, cōditoremq; omnium
 seipsum esse ostendit. Quid igitur, inquit, Nequa-
 quāne discipulus super magistrū, & seruus super
 dominum reperiri potest? Nempe quousq; discipu-
 lus, aut seruus est, magistro & domino nunq̄ excel-
 lentior erit honore ac dignitate. Noli enim ea quae
 rarissima sunt in mediū producere, sed ab his quae
 saepe solent fieri, orationem considera. Non autem
 dicit, quātō magis seruos: sed, quātō magis dome-
 sticos eius, vt magna se illi charitate coniunctos co-
 gnoscerēt: sic etiam alibi, Vos amici mei estis, & nō
 dico seruos vos. Nec generaliter solū cōtumelijs,
 atq; maledictis patrem familiās petitem dicit, ve-
 rum etiam contumeliē modū expressit, dicens: Beelze-
 bub vocarunt. Tertiam quoq; ad hanc addidit cōso-
 lationem, vt quoniam altiore philosophiā adhuc
 non attigerunt, rationum vi eos recreet. At sermo
 quidem vniuersalem de omnibus annunciationem
 cōtinere videtur: non tamē ad omnia, sed ad propo-
 sita solū pertinet. Quid enim ait? Nihil est oper-
 tum, quod non reuelabitur: nec occultū, quod non
 cognoscetur. Hoc autem huiusmodi est: sufficere
 vobis debet illa consolatio, quod me quoq; magi-
 strum similibus iniurijs, ac cōtumelijs lacerarūt. Si
 verò adhuc dolore vexamini, quoniam malē audi-
 turi propter me sitis: illud dolorem vestrum sedet,
 quod non multo postea ab omni suspitione libera-
 bimini. Cuius enim rei gratia grauiter contumelias
 fertis? An grauis iniuria est, quia magos & sedu-
 ctōres vos vocāt? Certē non multo post saluatores
 vos, benefactōresq; totius orbis terrarū praedica-
 būt. Tempus enim quod obumbrata omnia decla-
 rat, ac

A rat, ac detegit, & illorum aduersus vos emēta ver-
 ba redarguet, & virtutis vestrae splendorem accen-
 det. Nam quando re ipsa benefactōres esse cogno-
 scemini, quādo videbunt omnes verae cultores vir-
 tutis vos esse, tunc aduersariorum vestrorū sermo-
 nem contēnent, veritati rerum adhaerentes. Sic illi
 mendaces, maledici, falsiq; aliorum accusatores vi-
 debūt, vos autē vel Sole ipso clariore eritis, atq;
 illustriores: lōga enim spacia temporis omnem tu-
 barum clangorem in praedicanis meritis vestris su-
 perabunt, testesq; claritatis vestrae vniuersos simul
 habebitis homines. Nequaquā verò praesenti labore
 animus vester deiciatur, aut inimicorū calūnia, aut
 vestrae virtutis latebra. Deinde quoniā ab omni ter-
 rore & solitudine ipsos eripuit, atq; aciores om-
 ni calūnia effecit, opportunē nunc de libertate praed-
 icationis disserit. Quid enim ait? Quod in tene-
 bris vobis dico, dicite in lumine: & quod in aure au-
 ditis, praedicate super tecta. Quāquā enim nō fue-
 rint tenebrae, quādo haec illis cōmittebat, nec in au-
 re clam sibi loquebatur, superlatione quadā tamen
 sermonis vtitur. Solis enim ipsis, & in angulo Pale-
 stinae dicebat, idcirco quasi ad futurū vbique ingentē
 euangelij sonitū haec conferendo ita dixit: nō enim
 vni, aut duobus, aut omnino paucis ciuitatibus, sed
 toti orbi terrarū, maria, terras, loca inuia transeūtes
 ostendit. Nec pauperib; solū, aut rudibus, sed re-
 gibus opulētis, potētibus populis, acutissimis philo-
 sophis, facūditissimis oratoribus, aperto ac nudo ca-
 pite liberē ac fidenter haec dicturos praenūciat. Pro-
 pterea dixit, in domibus & in lumine, ne aliqd sub-
 ticedum, aut celandum putet. Sed, nōne satis erat,
 forsā quispiam obijciat, in domibus, atq; in lumi-
 ne dicere: sed adiecit, quod in tenebris vobis dico, &
 quod in aure auditis: Non erat certē satis maiores
 ipsorū animos reddere volenti: nam veluti quando
 dicebat, Qui credit in me, opera quae ego facio, ille
 quoq; faciet, & maiora his faciet: sic etiā in hoc lo-
 co, vt ostendat totum, aut certē multo maiore par-
 tem per illos q̄ per se facturū, id posuit. Principia
 enim, ait, horū exorsus per me: quae verò post prin-
 cipia sequūtur, per vos cōficere statui. Haec autē nō
 imperando solūmodo dicit, verū etiam multo antē
 futura praedicens. His enim dictis, & omniū illos
 victores fore, & occultē cōtumeliarum molestiam
 sedauit. Nam veluti hoc euangelij in lucem ex te-
 nebris profiliuit, sic malitiosa Iudaeorum, ac perni-
 ciosa de apostolis existimatio citō cecidit. Verūm
 cū extulisset animos eorū, atq; sublimi⁹ reduxisset,
 pericula rursus pronunciat. Quid enim dicitur?
 Nolite timere eos qui occidūt corpus, animā au-
 tem non possunt occidere: sed potius timete eū qui
 potest & corpus & animam perdere in gehennā. Crebrō
 id facit: saepe enim ad oppositum cūctatione
 detorquet. Nam quid pertimescitis, inquit? mor-
 tēne, aut eius terrore pulsi tardiores eritis ad praed-
 icandum? At hac de causa potius vobis praedican-
 dū est, quoniā mortem perhorrescitis. Nihil enim

aliud a vera morte vos eripiet, q̄ salutaris euangelij
 praedicatione. Nam etsi interēpturi vos sunt, meliore
 tamen partem vestra nullo modo attingent: idcirco
 disertē non dixit, animam nō interficientib; sed
 nō potentibus animam interficere, vt intelligamus
 non posse ipsos etiam si voluerint. Quare si vltima
 supplicia timetis, illa perhorrescite, quae multo gra-
 uiora sunt. Vides quod nō promittit ipsis huius vi-
 taē perpetuitatem, mori autem promittit, vt maiora
 sublimioraq; conferat, q̄ si nunq̄ morti traderētur.
 Et certē multo melius est mortem omnino despi-
 cere, q̄ eam effugere. Quocirca non in periculum
 mortis cūm nati essent homines ipsos introducit,
 sed terrore moriēdi morte superiores facit. Ita bre-
 uī oratione duobus, vel tribus verbis absoluta, salu-
 tarem de immortalitate opinionem in animis eorū
 fixit, atq; locauit. Postea ne putarentur quasi se de-
 relictos ab eo, ad cedē & violentū peruenturos in-
 teritū, de prouidentia dei disputat, dicens: Nōne
 duo passerēs asse vendūt, & vnus ex ipsis non ca-
 dit in laqueū sine patre vestro qui est in caelis? Ves-
 tri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Quid
 enim vilius passeribus ait, sed tamē nunq̄ ig-
 norante deo capiuntur. Non enim cooperante deo
 incidere in laqueū passerēs ait, quod diuinae maiesta-
 ti indignū est, sed non esse clam deo, etiā vilissimarum
 auium causam ostendit. Quod si nihil penitus
 deus ignorat: at vos paterna charitate prosequitur,
 & ita amat, vt pilos capitis quoq; vestri non negli-
 gat: quid timendum vobis est? Hoc autem dicebat,
 non quia deus aliquo humano more numerat, sed
 quia perfectā cognitionem rerū omnium, & sum-
 mam de omnibus dei prouidentiam ostendere vo-
 luit. Si ergo cūcta nouit quae fiūt, si vult, potestq;
 simul seruare vos: nolite cūm tribulationes vobis ac-
 ciderint, derelictos vos esse a deo existimare. Non
 enī ab incōmodis corporis liberare vos vult, sed ad
 eā perfectionē adducere studet, vt incōmoda cor-
 poris contēnatis. Id enim est quod maximē a cor-
 poris liberat incōmodis. Nullus ergo timor ani-
 mos vestros perturbet, cū multis passerib; vos si-
 tis praestāiores. Vides quomodo timorē eorū de-
 pressit. Sciebat enim arcana mētis, ac ideo attulit:
 Nolite ipsos timere. Nam si vos vincēt, inferiore
 partē vestri, corpus videlicet, solūmodo vincēt:
 quod etiā si ab istis trucidatū non fuerit, natura ta-
 mē duce obruetur: nā nihil isti a se vobis faciēt, sed
 quod duce natura fit, id ferocitate cōpulsit. Quod si
 hos timetis, quātō magis ille timēdus est, qui tam
 animam q̄ corpus in gehennā perdere potest? Non
 expressit tamen aperte se illū esse, sed per ea quae iā
 dicta sunt, neminē fugiet, quod de seipso dicit, cū iā
 ipsum iudicem fore significauerit. Nos verò cōtra-
 rium omnino facimus: nam eum qui potest animā
 perdere, id est, aeternis supplicijs punire, nequaquā
 timemus: eos autem qui corpus interimūt, perhor-
 rescimus: atqui cūm anima puniatur, corpus quo-
 que simul cruciatur. Hi verò quos nimium metui-
 mus, non

G mus, non solum animam, sed ne corpus quidem punire possunt. Nam quae poena haec est, quae quanto maior fuerit, tanto illustriorem reddit patientem? Percipis qualiter haec certamina facilia facit: valde namque adhuc terribilis mors videbatur, nondum contempta ac spreata erat. Nec qui eam neglecturi erant, spiritus sancti gratia potiebatur. Terrore igitur mortis, quo mouebatur, repulso: timore iterum timorem eicit, & spe praemiorum corroborat. Magna igitur comminatur eis potestate, atque licentia. Ita utrinque timore peiorum, & certa spe meliorum, ad liberam veritatis praedicationem impellit, dicens:

Quicumque igitur confitebitur in me coram hominibus, confitebor eum & ego coram patre meo, qui est in caelis. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego ipsum coram patre meo qui est in caelis. Ita non spe meliorum solum, sed ab oppositis etiam hortatur, & in acerbiora tandem desinit. Tu autem diligenter scriptum considera. Non enim dixit, qui confitebitur me, sed in me: ut tibi ostenderet non propria virtute, sed gratia superiore adiutum confiteri eum qui confitetur. Qua etiam de causa non similiter dixit de negante, qui in me negauerit, sed qui me negauerit. Nam qui negat, superioris patrocinio gratiae priuatus negat. Sed cuius rei gratia, inquit, si priuatus quis gratia, derelictusque negat, quasi criminose egisset, accusatur? quia videlicet, qui derelinquitur, culpa sua derelinquitur. Sed quamobrem, quispiam obijciat, non sufficit animus solus, atque voluntas, verum etiam oris confessio flagitur? Liberam certe petit confessionem, ad maioremque charitatem nos adducit, & sublimes atque inuictos esse desiderat. Quapropter omnino haec praecipit: non enim ad personam solummodo spectant discipulorum, sed discipulorum quoque discipulis robur adiiciunt. Nam qui haec recte intellexerit, ac crediderit: is non libere solum praedicabit, verum etiam cuncta pericula magno & aequo animo perferet.

Id certe firma creditum fide multos fecit confluere ad apostolos. Nam ut in malis maiora supplicia sequuntur: sic in bonis maior erit retributio. Etenim quoniam qui confitetur in Christo, tempore primus est, & quia tarditate supplicij non nihil se lucrari peccator putat: idcirco parem, immo vero multo maiorem tam mali quam boni retributionem habent: videlicet prior tu, ait, tempore me hic confessus es, sed maiora tibi referam, & tanto maiora, ut omnem ad haec quae tu fecisti, comparisonem effugiat, ibi enim te confitebor. Vides ibi nobis tam bona quam mala referuata fore? Cur ergo festinas? cur prope ras: cur in hac vita retributiones quaeris, qui ad spem regeneratus es? His de causis si quid boni hic feceris, cuius retributionem non receperis, forti tranquilloque animo sis: maiora enim praemia in futura vita tibi referuata sunt. Quod si quicquam peperam gesseris, neque poenam unquam propter id dederis, noli credere iam te effugisse: futura enim te ibi, aeternaque poena expectat, nisi poenitentia melio-

rem te feceris. Si vero parum mihi credis, saltem a praesentibus futura conijcias. Nam si in certaminis laboribus; tempore sic sunt illustres, qui confitentur: quales in coronae retributionis; tempore futuros credis? Si hostes hic superant te atque deprimunt, qui te magis diligit, quam pares tuus dilexit: admirabitur te ibi & laudabit, ubi tam bonorum praemia quam malorum supplicia referuntur. Quare qui Christum negant, & nunc vexantur, & tunc in aeternum punientur. Nunc quidem quoniam conscientiae stimulis exagitantur, nec vitam negatione consecuti sunt, qui paulo post morituri sunt: tunc autem etiam ipsi non dubitant ultimos se cruciatus perpetuosque subituros. Qui vero Christum confitentur, magnos & in hac vita, & in illa questus, & magna lucra inuenient. Cumque bene mortui sunt, & hic viui clariores sunt, & ibi bonis ineffabilibus perfuerunt. Non enim ad puniendum solum, verum etiam multo magis ad bona largiendum paratus est deus. Sed cur nam, inquit, alterum semel, alterum bis posuit? nouit peccatorum timore magis, quam bonorum spe homines castigari: idcirco cum dixisset, Timete magis eum, qui potest & animam & corpus in gehenam perdere: iterum intulit, Negabo & ego ipsum. Haec ratione Paulus quoque assidue poenarum meminit. Verum omni ex parte audientes communiuit: coelos enim nobis aperuit, terribile iudicium monstrauit futurum, ubi angelici praeconis tuba athletarum coronae praedicantur, quibus magna incentiua nobis praebentur ad seruandam facilem pietatem ac fidem. Nam ne timiditate apostolorum euangelium retardari queat, ad armatas quoque, expeditasque legiones paratos esse iubet: ut discamus infideles homines non solum suae perfidiae, verum etiam insidiarum, quas aduersus fideles cogitant, acriores poenas daturus. Cum simus igitur certiores ad meliorem vitam nos morte traiecituros, antequam tempus moriendi aduenit, mortem contemnamus. Sed dolendum est, quispiam dicet, quoniam corpus post mortem omnino corrumpitur. Ego vero ideo gaudendum nobis magis censeo, quoniam corruptione corporis mors ipsa corrumpitur, mortalitas destruitur, non substantia corporis: nam ut quando aes funditur, ut inde statua coeletur, nullam aeri perditionem tunc esse dicimus, cum ad meliorem usum traducatur: similiter de corpore quoque tuo futurum est. Nullis ergo lachrymis, nullo moerore, quoniam moriturus es, te lacera. Tunc enim flendum esset, quando in huiusmodi conditione, ac poena perpetuo corpus tuum permanfurum scires. Sed melius esset, inquit, si nulla putredine corpora tabescerent, si integritatem suam semper conseruarent. Ego vero non video, quam hoc aut defunctis aut viuis utilitatem afferre posset. Quousque haec foetida corpora diligitis? Quousque terrae affixam mentem habebitis? Quousque huius umbrae ardenti amore laborabitis? Non enim intelligo quid emolumenti si corpora integra permanerent,

A nerent, consequeremur, immo vero e contra magna pernicietas nos inde inuaderet. Nam si corpora nullo foetore inquinata conseruarentur, primum perniciosissimum superbiae malum magis vigeret. Nam si etiam cum putredine tabescant, cum vermibus post mortem scaturiant: multi tamen deorum honoribus coli voluerunt: quamplures huiusmodi homines futuros credis, nisi foetidissimo corporis foetore ab hac insaniam deterrentur? Deinde non facile aliqui sibi persuaderent terrena esse corpora nostra. Nam si cum in terra modo resoluuntur, nonnulli tamen an terrena sint ambigunt: quid non suspicarentur, nisi hoc ita fieret? Tertium, magis ab omnino corpora diligeretur, & carnales magis, rudioresque multi hominum efficerentur. Nam si aliqui etiam foetibus sepulchris stulto suorum amore coniunguntur: quid faceret si corpus integrum detineretur? Quartum, non valde homines futurae vitae statum desiderarent. Quintum, qui perpetuum fore mundum opinantur, quasi certior conseruatione corporis esset sua opinio, esse conditorem mundi aliquem pernegarent. Sextum, quanta sit virtus animi non facile cognosceretur, nec quantum ipsi corpori affert, cum ei coniuncta sit. Septimum, multi amore suorum coetibus hominum spreto, ut continere suos viderent sepulchra mortuorum habitare non erubescerent. Etenim si charissimorum effigies plerique depingentes, quoniam defluens corpus secum detinere non possunt, tabulis affixi vitam peragunt: quid non auderent excogitare, syncerum ac integrum corpus suspicientes? Facile mihi videtur ad condenda corporibus templa multos conspiraturos fuisse, & cultu daemonum ariolos, qui talibus rebus dediti sunt efficere, ut mortui sui quasi viui loquerentur, quando etiam nunc hi quos necromantas Graece appellamus, multa huiusmodi solent excogitare. Quanta vero idololatrie cultus seuitia fureret, quis ignorat, cum in puluerem, ac cinerem corporibus redactis nonnulli contendere audeant, idololatrie cultu restituerent? Ne igitur omnia haec mala, ceteraque huiusmodi locum habeant, ac ut discamus non esse mentem in terrenis rebus retinendam, nostra ante oculos nostros corpora omnem foetorem exhalantia tabescunt: sic qui nimium corporis formam admiratur, muliebri ardore perflagrans, si ratione deformitatem nostri corporis intelligere nollet, ipsis oculis cernere posset, cum multae pares atque aequales eius quam ardet, ditiores etiam plerumque, ac deliciae mortis praeparatae, post unum vel alterum diem foetida sanie fluentes, vermium materia factae sunt. Quae ex re percipere debes, quali forma occupatus es, & quae te peruertit cupiditas. Quod si corruptionem corpora omnino effugerent, unde id aliquis recte perdisceret? Nonne quemadmodum ad sepulchra demones concurrere videtur, sic morbo cupidinis laborantes, sepulchris continuo affixi, daemonum suas animas efficerent habitacula, atque hoc saeuissimo insanie furore animam emitterent? Nunc vero ad haec o-

Arioli, &
Necromanti-
ci, qui.

mnia id etiam animi cupietis consolatur, quoniam cum nulli veram desiderare imaginem rei videre licet, in obliuione facile labitur: ego vero arbitror nec sepulchra quidem fuisse, si corpora illa remaneret: vrbes quippe non statuis, sed mortuorum corporibus plebas videres, cum singuli suos apud se retinerent. Quae ex re, magna quaedam, & detestanda fieret consilio. Paucissimi animae curam haberent, cum plures nihil de immortalitate animi audire paterentur. Multa praeterea foetiora: quae silentio transeunda iudico. Ea ergo de causa confestim tabescant, ut tu pulchritudinem animi nudam perspicere queas: nam si tale formam, & talem vitam animi corpori praebet, quae ipsa in se pulchritudine, ac vita viuit: si corpus ita deforme, ac foetulentum ipsa continet & conseruat, quanto magis seipsam conseruabit? Nulla enim alia corporis nostri pulchritudo est, nisi stature compositio, & flos qui ab anima corpori conceditur. Animam ergo dilige tuam, quae corpus tuum in pulchritudine ac in flore conseruat. Sed nescio cur dixi, in morte quanta sit vis animae facile videri, cum in ipsa vita facilius hoc perspicatur. Laetitia enim animus perfusus, roseo genas conspergit colore: dolore autem vexatus, omnem oris pulchritudinem statim deformauit: unde qui assidua letitia gaudent, in bona corpora sua reducunt habitudinem: qui vero semper dolet, imbecilliora telis aranearum, atque subtiliora redderunt. Ita perterritus animus, furibundum vultum efficit: tranquillitate autem stabilitus, iucundam constituit faciem. Si laborauit inuidia, tabidum pallore per corpus effudit: honesto amore, ac moderato captus, formositate corpori mirabilem largitus est. Quae ratione multae deformes non parua gratia ab anima ad corpus traduxerunt, nonnullae praecipuam corporis formam animi viciositate corruperunt. Veniat in mentem tibi, quomodo candida facies interiore rubro pertincta, cum pudoris affectus animam inuasit, varietate coloris suauissimam reddit faciem: sicut etiam e contra, impudens animus coruinum visum efficit, atque inanem. Nihil enim est formoso animo formosius, nihil iucundius: nam corpora quidem absque dolore amari non possunt, animi autem pura synceraque voluptate amantur. Cur igitur regem omittis animum, & ad praecordia corporis refugis? cur philosopho spreto interpretem nimia cupidine ardes? oculos perspicisti formosos, quare quo animo reguntur, quem si turpe inueneris, oculos quoque despicias. Nam si mulierem deformem specioso velamine adoperta conspiceres, nullo affectu moueris: sic e contra pati non posses, ut speciosa & pulchra velamine tegetur. Id ipsum igitur in anima etiam facias, cui quasi velamen corporis pondus circumpositum est: quod quidem vim sensitivam omnino deponere non potest: animus autem cito a deformitate ad pulchritudinem transibit, dum velit. Nam cum deforme, asperum atque durum habuerit oculum, facile potest eum in formosum, mitem, serenum, iucundumque reformare. Animi ergo nostri pulchritudinem quaeramus, oro, huius

Goro, huius decore gloriemur, vt deus qui huc decorem concupiscit, aeternam beatitudinem nobis largiatur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. xxxvj. ex cap. x.

Nolite arbitrari, quia veni mittere pacem in terram: non veni mittere pacem, sed gladium. Iterum difficiliora, magisque ardua, & quidem affatim atque copiose proponit, quodque ipsi obiecturi erant, id praeveniendo praedicat. Nam ne superioribus auditis in talem sermonem erumperent, idcirco ergo aduenisti, vt tam nos qui te secuti sumus, quam eos qui sermonem nostrum non repudiabunt interimas, ac orbem terrarum bellis & caedibus repleas: praevenerit ipse, atque ait: Non veni pacem in terram mittere. Quomodo igitur praecipit, cum ad suscipiendum domos ingrederentur, pacem omnibus dicere: aut quomodo angeli clamabant: Gloria

Luc. 2. b. in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis: Quomodo etiam omnes prophetae pacem tempore ipsius futuram praenunciaverunt: Quia videlicet praecipua, singularisque pax tunc praestatur, quando quod tabo vel sanie corruptum est, abscinditur atque projicitur: quando factiosa & improba pars repellitur, aut omnino destruitur: sic certe coelis terra coniungi potest. Nam & medicus hoc modo reliquum corpus conservat facile, si quod reduci ad sanitatem non potest, ceciderit atque abiecerit: & militiae dux ad solvendam militum conspirationem alterum in alterum concitat. Sic in turre factum videmus, quando perniciose illa pax per discrepantiam dissoluta, tranquillam atque laudabilem pacem reddidit. Sic etiam Paulus eos, qui adversus se conspirabant, dividebat, atque dissipabat. In bello vero Nabuthae, nonne improba multorum concordia perniciosissima fuit? Nec enim semper concordia laudanda, cum etiam latrones magna inter se concordia conspirare sciamus. Non igitur ex proposito Christi, sed

ex mente, animoque hominum vitioso bellum erupit. Nam ipse certe vellet, vt omnes vno consensu veritatem amplecterentur: verum quoniam resistunt atque reluctantur, bellum prorupit. Quid igitur ait, Non veni mittere pacem? Nolite, ait, existimare harum rerum causam vos futuros. Ego sum, qui quoniam homines ad vitia, infidelitatemque peliues sunt, haec preparo. Non ergo quasi praeter expectationem vestram quicquam acciderit, turbatione aliqua moueamini, cum ideo venerim, vt bellum committam. Haec voluntas mea est, nulla vos inuadat turbatio, quasi bello, atque insidijs orbe terrarum ferocius exagitato. Nam si hoc modo peiorem partem conciderimus, tunc pars melior caelo copulabitur. His etiam verbis adversus malam multorum existimationem ipsos facit firmiores. Non autem dixit, bellum, sed quod atrocius est, gladium: quod si acerbius haec, & minus composita dicta tibi videantur, nequaquam mirearis. Nam ne suspicari quis possit verborum lenocinijs allectos a Christo fuisse apostolos, ac etiam vt aspe-

Acto. 9. e. & 23. c. d.

ritate verborum ad iniustas contumelias auditum prepararet, non iucunde rem asperam, sed asperrime atque durissime protulit. Nec ista sibi suffecerunt, sed latius naturam istius belli, ac singulas partes amplificans, omni bello intestino, atque civili multo magis pestiferum ostendit, dicens: Veni enim separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem suam, & nurum adversus socrum suam. Non enim civis solum, aut inimici, sed affines atque cognati alter in alterum insurgent, & natura ipsa dissepata, nunc semetipsam impugnabit. Separare namque hominem veni, vt filius patrem, filia matrem, & nurus socrum inuadat: ita non solum inter domesticos bellum oriri praedicabat, verum etiam inter ipsos, qui necessarijs naturam vinculis proximis colligati sunt: quae res virtutem ipsius magnopere declarat. Magni enim omnino, ac super hominem est, quod qui primi haec audierint, libenter suscipere, & alijs persuadere potuerunt. Et quantum non ipse, sed hominum improbitas horum omnium causa futura esset, se latam facturum omnia dicit. Talis quippe scripturarum est consuetudo: vt enim etiam alibi dicitur, Dedit ipsis deus oculos ne videant: sic etiam in hoc loco, vt quoadmodum diximus, haec omnia praemeditati atque his verbis stabiliti, cum opprobrijs & contumelijs pertererentur, minus turbari possent. Si autem grauiora haec cuiquam videantur, praescam historiam animo verset. Hoc enim ipsum & superioribus temporibus contigit: quod maximo argumento est, cognata esse vetera novis, & eundem esse, qui haec dicat, & illa imperavit. Iudeis enim tunc pepercit, cum singuli proximos suos interemissent: sic etiam quando vitulum consecrarunt, & quando Beelphegor dedicarunt. Vbi ergo sunt, qui dicere audent, pestifer est ille deus, hic propitius atque mitis? Ecce namque cognatis videmus sanguinibus orbem redidisse, & tamen magnam in hoc opere misericordiam ac mansuetudinem dei fuisse asserimus. Quapropter vt ostendat seipsum esse, cui etiam illa grata fuerunt, prophetiae mentionem fecit: quae quavis ad hoc propositum dicta non sit, hoc ipsum tamen signanter expressit. Sed quanam haec est prophetia? Inimici hominis domestici eius. Nam cum pariter temporibus Iudaeorum accideret, vt populus propter prophetas, & pseudopphetas scinderetur, & omnes diuisi, istos alij, alij illos sequerentur, monebat populum propheta, dicens: Nolite credere amicis, nec sperate in principibus. A coniuge quoque tua te custodias, nec quicquam sibi committas. Inimici enim hominis sunt, qui in domo eius sunt. His verbis propheta omnibus rebus superiorem facere conatur eum, qui dicta eius esset suscepturus. Nec enim mori, sed male mori malum est: ideo dicebat, Ignem veni mittere in terram: quibus verbis vult significare magnitudinem, ac ardorem charitatis quam flagitat. Nam quoniam ipse nos mirum in modum dilexit, ideo singulari a nobis quoque charitate diligere desiderat. His quippe monitionibus apostolos simul & monebat, & sublimiores faciebat.

Nam si

A Nam si a posterioribus vxores vnae, & liberi, & parentes propter me contemnentur: quales oportet vos esse, a quibus illi quasi magistris fidem suscipient? Nec enim haec, quae praedixi dura & ardua vobiscum finem habebunt, sed in posteriores quoque transfundentur. Sicut enim summam vobis attuli beatitudinem, sic singularem obedientiam affectu a vobis postulo. Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Vidisti praecipuam docentis auctoritatem? intellexisti quomodo patris dei filium se esse ostendit, cum iubet omnibus rebus charitatem suam antepone? Sed quid de amicis, atque cognatis disputo, cum etiam si animam tuam meae charitati anteposueris, procul a discipulorum meorum numero, ait, te separaueris. Quid igitur, obijciat quisquam, an haec veteribus contraria non sunt? Nequaquam, immo vero & valde consona, omninoque coniuncta. Sic enim etiam non odio solum, verum etiam lapidibus cultores idolorum persequendos iussit: & in Deuteronomio veritatis cultores admirandos, ait: Qui dicit patri, aut matri, non vidi te, & fratres suos non cognouit, & filios ignorauit, is custodiuit eloquia mea. Si autem Paulus multa disputat de parentibus, summam eis obedientiam volens praebere, non admireris. In omnibus enim obtemperandum parentibus est, praeterquam in his quae pietatis veritatem spectant. Ita cum sanctum sit omnem honorem parentibus afferre, cum plus quam oporteat, quaerunt veritati reluctantes, resiliendum est: sic Lucas quoque scribit: Si quis venit ad me, & non habet odio patrem suum, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & adhuc animam suam, non potest meus esse discipulus. Non simpliciter iussit te coniunctos tibi homines insequi: id enim iniquum omnino, atque pestiferum est. Sed quando plus me petit aliquis diligere, odio ipsum habeas, ait.

C Hoc enim tam diligenti, quam ei qui diligitur, perniciosissimum est: haec doctrina & credentes filios maioris animi fecit, & patres, ne ab amore Christi liberos deturbent, admonuit, videntes tantas esse ipsius vires, vt facile posset a parentibus filios eripere: quare ea tentare non debent, quae ad finem deducere non possunt. Deinde ne moleste, aut grauius ferant fideles, animaduerte quomodo sermonem deducit: cum enim dixerit, Qui non odit patrem & matrem: cofestim intulit, & animam suam. Quid enim parentes, fratres, sorores, uxorem, pro me solum abijciendos putas? Nihil est homini anima sua coniunctius, & tamen nisi hanc etiam oderis, non ea quae diligenti, sed ea quae odio habenti tibi retribuentur. Nec simpliciter odisse animam iubet, sed adeo, vt ad bellum, ad pugnas, ad caedem, ad sanguinem prodas. Nam qui non portat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus. Ita non ad mortem simpliciter paratos esse iubet, sed ad mortem etiam violentam: nec ad violentam solum, verum etiam ad maxime o-

mnium exprobrabilem. Nec tamen aliquid adhuc de sua passione disseruit, vt istis interea castigati, aequiori animo de passione ipsius verba facturum audiant. An non est dignum vehementer admirari atque stupere, quomodo anima a corpore illorum non euolauit, qui haec audiebant, qui dura & tristia omnia iam sentire poterant, iucunda vero atque foelicia spe sola consequebantur? Quomodo igitur non euolauit? Maxima erat ac ineffabilis virtus dicentis, audientium ergo charitas etiam non parua: haec de causa cum grauiora multo & duriora, quam magni illi viri, Moses atque Hieremias perpelli fuerant, audirent, ferebant aequo animo, immo persuasi nihil penitus obiecerunt. Qui inuenit animam suam, ait, perdet eam: & qui perdet animam suam propter me, inueniet eam. Perspicis quantum iacturam faciat, qui animam suam plus quam oporteat, diligant: perspicis quam vtilitatem consequatur qui oderint? Nam cum amarissima quaedam illis, atque ardua praeciperet, cum adversus parentes, adversus liberos, adversus naturalem cognationem, contra vniuersum orbem terrarum, contra etiam ipsam animam pugnam indiceret, atque aciem esse instruentem, magnitudinem quoque vtilitatis ostendit. Non enim magna haec atque aspera, quae multis detestanda videntur solummodo non obsunt, sed summam quoque afferunt vtilitatem: horum autem contraria sunt, quae maxime obsunt: sic ab his quae ipsi desiderant, quod saepe facit, sibi persuadet. Cur enim, ait, tuam despiciere animam non vis? an quia ipsam amas? Ideo ergo quia ipsam diligis, despice, vt summopere ipsi profis. Animaduerte autem quomodo ineffabili prudentia haec disposita sunt. Nam posteaque de parentibus & liberis dixit, tunc ad animam opportunissime transit: vt ab hoc ultimo illa priora minoris animo videantur, ac etiam vt discant sic se parentibus maxime proficuos fore, quoadmodum animae suae prodesse possunt. Quae omnia satis poterant homines ad cultum apostolorum inducere. Quis enim tam generosos animos, tam fortes vires, qui ceu leones cursu orbem circumibant, qui cuncta spreuerat sua, vt alios saluos facerent, libenti ac prompto animo non susciperet? Sed aliam quoque mercedem proponit, vt videant non minorem sibi de suscipiendis hospitio curam esse, quam de hospitio susceptis. Et primum quidem maximum honorem praebet, cum dicit: Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit etiam qui me misit. Cui quidem rei quid vnquam aequale poterit inueniri? aut quid conferri omnino huic poterit? patrem enim ac filium vnus susceptos esse vides, promittit tamen etiam alteram retributionem non parua. Qui recipit, ait, prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. In superioribus quidem non parua supplicia non suscipientibus minatus est: hic vero bonorum requie ac foelicitate ipsos condonat. Et vt discas maiori se habere curam suscipientes, non dixit solum prophetam, aut iustum suscipit: sed adiecit, in nomine prophetae, &

Gra, & in nomine iusti: quod significat, ne alia quidē de causa seculari, neque propter has caducas, mortalesque res: sed solum quia propheta sit, vel iustus sit, suscipiat: tunc enim propheta, vel iustus mercedem capiet: illam videlicet, quam decens est ut is capiat, qui prophetam aut iustum recipit, vel certē qualem ipse propheta aut iustus consequetur: quod & Paulus dicebat: *Vestra abundantia illorum inopiā suppleat, ut & illorum abundantia vestrae inopiā sint supplementum.* Deinde ne quis inopia se possit excusare, ait: *Quicumque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, nequaquam perdet mercedem suam.* Etiam si frigidae aquae calicem dabis, quam rem nullo impedimento facilius facies, erit tibi merces omnino reposita. Haec enim vniuersa gratia eorum qui recipiunt. Animaduertis quot, quibusque causis persuadet, & domos totius orbis apostolus aperit, cum planē his omnibus significet vniuersos sibi homines debitores futuros. Primum quia dixit, dignus est operarius cibo suo. Deinde quia nudos nihil habentes emisit. Tertio, quia in bella & pugnas pro suscipiētibus eos emisit. Quarto, quia mirabilibus, atque inauditis signis eos illustrauit. Quinto, quia quod omnium honorum causa, pacem ipsorum ore ad domos recipientium adducit. Sexto, quia grauiora non suscipiētib⁹ minatus supplicia, quam Sodoma mereretur. Septimo, quia ipsum etiam cum patre apud recipiētes hospitari asseruit. Octauo, quia prophetarum mercedem, ac iusti futuram recipiēti pollicetur. Nono, quod aquae frigidae calicem praebentes, non paruas sint retributiones habituri. Quorum vnum quodque per seipsum satis magnas vires ad attrahendum possidet. Quis enim militiae ducem, quamuis vulneribus sanguinolentum videat, non magno gaudio tamen domi recipiat, cum ab acie redeuntē magnis trophaeis, & singulari victoria videat? Sed quis nam talis modo est, inquit, & recipiemus ipsum. **I** Propterea discipuli, prophetarum ac iusti denique nomine adiecit, ut discas non ex dignitate recepti, sed ex voluntate recipiētis mercedem omnem esse constitutam. Nam quod in hoc loco de prophetis, discipulis, ac iustis dicit: id alibi de recipiētib⁹ abiectos, ac minimos homines protulit. In quantum enim, inquit, vni minimorum fecistis, mihi fecistis: & contra rursus, si nulli horum, nec mihi. Nam etsi nihil habeat magni qui ad te refugit, homo tamē est, qui eundem quem tu terrarum orbem habitat, eiusdem radijs solis illustratur: immortalē sicut tu habet animam, eundem adorat conditorem, ad eandē mysteriorum communicationem crebro accessit, ad eundem vocatus est caelos: & quod negligendum non est, iuste ideo petit, quia paupertate oppressus, necessarius eget viuendi alimentis. Nunc verò qui te a somno hyemis tempore tibiae sonitu, atque fistularū excitant: quamquam ea res plerūque tibi molesta sit, multis tamen onerati muneribus abeunt, histriones praestigiatoresque; & qui fuligine obliuī ne noscatur,

turpia in omnes iaciunt scommata: & qui sagaciorum versutia prodigia facere videntur, omnes harum rerum abs te non paruum mercedem accipiunt. Si autem mendicus ac pauper, ipsius etiam panis indigens te adierit, quibus tu non vteris maledictis, quae crimina, quas contumelias, quae conuitia, quas desidia non obijcies? cum nec tecum ipse reputas, quanta etiam tu desidia vitam trahas, & cum deus multa tibi bona indes praebet. Nec volo mihi respondeas, non nihil te quotidie facere. Sed illud mihi ostende, si earum rerum aliquid tractas, ac facis quae necessariae sunt. Sin verò pecuniarum quaestus quasi diligentissimus caupo, & iugem quam de accumulandis opibus habes, curam mihi proponis: non verebor ipse tibi respondere, non esse opera haec: quippe cum illa mea sententia, & quidem certē, magnaque opera sint, misericordia erga pauperes, oratio iugis, ceteraque huiusmodi, eorumque protectio, qui maioris alicuius iniuria vexantur. Quae omnia nullum apud nos habent locum, sed in maxima desidia, ocioque viuimus semper, nec tamen vobis vnquam a deo dictum est, *Ociosus es atque deses.* Nolo ergo tibi solē accendere, nihil quod sit necessarium operaris, lunam ergo tibi extinguo, in sterilitatem gremium vertam terrarum, retinebo stagna, fontes recondam, flumina exiccabo, aërem in nihilum redigam, pluuias retrudam: sed omnia nobis affatim, atque copiose proponit. Quid quod multis non solū ocio corruptis, verum etiam non parua peccatorum illuuiis meris, eorum omnium quae diximus, usum praestet? Quare cum inopem videris, nulla dedignatione mouearis, si iuuenis, atque saluus abs te alimenta petat, ne siquidem sicut seruus sit fugitiuus: sed ea quae diximus, tecum versa, immo verò illi ad haec dicenda libertate concede, & clamabit ad te iustus magna se turbari dedignatione: quoniam cum sanus foelixque iudicio tuo sis, nihil eorum agas, quae a deo nobis mandata sunt: sed quasi seruus a communi omnium domino arrepta fuga in alienis, id est, in omni vitio versaris, temulētia, furto, rapina, ceterisque vitij inquinatus aliorum domos subuertis. Deinde aures oculique ceteris obijcere, qui tot delicta tibi non obijcitis, non insidias, non periuria, non mendacia, non latrocinia, non alia mille tua huiusmodi facinora & flagitia recordaris. Haec autem dico, non quia velim legem pro ociosis condere, sed quia valde desidero bonis vos esse operibus occupatos. Omnium enim vitiorum quasi magistra quaedam, atque origo est ociositas. Itaque oro vos atque obsecro, ne misericordiam contemnatis, ne duri & illiberales sitis. Nam & Paulus cum multum conquestus fuerat, dicens: *Si quis operari non vult, non comedat: non facit hanc finem, sed ad haec addidit, Bonum facientes, non deficiatis: quae certē contraria esse videtur.* Nam si iussisti ne comedamus, quomodo alij dare ociosis mones? Itaque inquit, iussi: remouere enim volens vos ab illis, & non conuersari cum illis: ac rursus monui ne inimicos eos putetis, sed continue ac diligenter admoneatis, non discrepantia,

A discrepantia, sed consona nimium, atque conuenientia ad vnius legis seriem deducēs. Nam si ad misericordiam ambos procliuēs faciam, cito & ille ab ocio, & tu a mente illiberali recedes. Sed multa, inquit, mendacia, multas fabulas pauperes fingunt. Ego verò hac etiam de causa maiori misericordia moueor, cum in eam necessitatem incidisse homines videam, ut impudentissimē mendacis viuere cogantur: quorum nos non modò non miseret, sed verbis etiam asperis eos laceramus: non accepistis dicentes semel iam, atque bis? An ergo cibo rursus non indigent, quia semel, atque bis acceperunt? Cur non tuo quoque ventri eandem legem imponis? Cur ad eum non dicis, repletus hesternò die, atque nudius tertius fuisti, quid amplius quaeris? Sed ventrem quidē tuum etiam vltra mensuram replendo disrumpis, a paupere autē modica petenti, faciē auertis, cuius vel hac de causa misereri debes, quoniam quotidie te adire non parua premitur necessitate. Nam si nulla esset alia ratio, quae ad misericordiam fleteret: propterea tamen misericors erga pauperē esse deberes, quoniam necessitate coactus ad te venit. Tu verò non modò benigno animo non es, quoniam illum impudentem vides, qui paupertate superatus est, nec solum te illius non miseret, verum etiam paupertatem multis praesentibus exprobras. Cumque deus iubeat occultē, atque in abdito praebere: audes tu publice pauperē afficere opprobrijs, qui a te misericordia esset subleuandus. Dare misericorditer non vis? Quid igitur criminaris? quid tribulas calamitosam atque miseram animam? Refugit ille ad manus tuas ceu in tranquillum portum. Cur tu omnem fluctuū vim in illum concitas, & maioris hyemis sibi reddis procellas? Cur miserique ipsum condēnas? Credis, quia si talia se putasset abs te percipere, venisset ad te? Quod si talia se auditurum abs te putauit, & tamen venit: multo magis tamen eius miserandum est, quam tuam illiberalitatem pertimescendum, qui cum ita inuictam necessitatem imminere illi vides, mitior factus non es, nec opinaris satis ipsi esse ad exculationem impudentiae ingentes famis vires: sed impudentiam ei obijcitis, qui maioribus in rebus impudentissimus sepe fuisti. Quippe pauperū impudentiae venia iure conceditur. Nos autem plerumque tanta impudentia feruimus, ut non modò veniam non mereamur, verum etiam acerbis supplicijs sumus puniendi. Haec, quae so, ita in memoria teneamus, ut humiliores facti non irrideamus miseros, nec vulneremus eos qui remedium a nobis quaerunt. Nam si praebere non vis, cur caedis? Non est tibi animus largiendi, quid contumelialis? Sed non vult aliter abire, inquit. Sic ergo fac, quemadmodum vir quidam sapiens iussit: pacifice ac mansuetè pauperi respondeto, qui certē inuitus ita impudens est: non enim est omnino, non est (inquam) homo, qui non inuitus impudentiae crimine velit confundi. Nam si etiā mille quispiam afferat rationes, quibus oppositum probare contendat: nunquam tamen mihi persuadere poterit, eum qui victum

Tomus secundus.

facile habeat, male se ab alijs turpiter mendicare, & dishonestissime suis vesci. Nemo ergo vos falsis rationibus decipiat. Si autē Paulus scripsit, *Si quis operari non velit, non manducet: pauperibus, non diuitibus, scripsit.* Nam potentibus quidem contrarium dicit: bonum facientes non deficiatis. Etenim quemadmodum nos sepe facimus, qui, quādo viderimus duos amicos, alterum in alterum acerbè insurgere, seorsum alterum deducentes, vtrunque admonendo culpamus: sic non Moses solum, verum etiam ipse deus fecit. Nam Moses quidē ad deū dicebat: *Nisi dimittis ipsis peccatum, me quoque vnā cum ipsis destruas.* Ipsos autem iussit seuerissimè puniri, cognatosque a cognatis interimi. Quae quamuis opposita videantur, ad vnum tamen finem concurrēbant. Deus autem ad Moysen quidem Iudaeis audientibus dicebat: *Dimitte me, & conteram populum hunc.* Nam etsi tunc non aderant Iudaei, quādo haec deus Moysi dicebat, postea tamen haec audituri erant: seorsum autem, atque priuatim contraria his Moysi committit: vnde Moyses coactus exclamabat, dicens: *Nūquid ego ipsos in utero concepi, quia dicis mihi, Leua eos, sicut leuat nutrix lactentem in sinu suo? Similia in magnis familijs quoque fiunt.* Nam crebro paterfamilias paedagogum seorsum increpat, dicens: *Nimium es acerbus in adolescentulum, atque durus.* Adolescentem autem, quasi iure casum criminatur. Sic a contrarijs eadem vtilitatem educandi honestè filij colligit. Pariter igitur Paulus quoque sanis quidem, ac inopibus scribit, ut ad operandum eos excitet: *Si quis nolit operari, non comedat: his autem qui possunt liberalitate uti non sic, sed aliter scribit, Bonum facientes non deficiatis: ut eos ad benignè dandum impellat.* Eodem quoque modo in epistola ad Romanos his qui a gentibus erant, consuluit, ne ceruices in Iudaeos extollant, & oleastri similitudinem adduxit in medium, ita ut alia his, alia illis dicere videatur. Non ergo in tenacitatem incidamus, sed pareamus Paulo dicenti: *Bonum facientes non deficiatis.* Audiamus etiam dominum, qui iubet omni petenti dare: & alibi ait, *Estote misericordes, sicut & pater vester.* Ita cum plerumque alia dixit, de nullo id praeter quam de misericordia dixit, Sitis misericordes sicut pater vester. Nihil enim certē nos vsque ad similitudinem dei sic effert atque extollit, quemadmodum libera, benefica & copiosa collatio. Sed nihil est impudentius paupere, ais. Cur quae so? Quoniam huc atque illuc percurrēs, aduersus omnes inuehitur, atque obrectat. Vis ergo, ut facile tibi ostendā multo impudentiores, molestioresque nos illis esse? Veniat tibi (oro) in mentem, quoties ieiunij tempore mensa vesperi apposta, si minister vocat⁹ tardiusculè accesserit, omnia eueristi contumeliando, calcitrando, atrociter miserum ministrum verbis ac pugnis multastis: quae omnia parua mora incitatus fecisti, cum tamen certior esses paulò post varijs posse ventrem tuum cibarijs explere. Deinde non vocas te ipsum, qui nulla de causa

mm vel certē

G vel certè minima in bestiarum ferocitatem excidisti, impudètem atq; importunum: pauperem verò, qui magno pondere premitur, qui nò morà edendi, sed inopiam perhorrescit, importunū atq; impudentem, ceterisq; cōiicijs audes petere. Et quomodo, dic mihi, non maximæ impudetiæ hoc est: sed hæc nec cogitare quidè volumus, ac ideo molestos esse illos arbitramur. Nam si nostra quoque diligentius examinarem, & cum factis eorū iustius conferremus, nò putarem illos esse importunos: noli igitur iudex esse iniustus. Nam etsi ab omni delicto liber esses, nec tamen etiā sic lex diuina tibi cōmiserit temeraria curiositate aliorū crimina rimari. Nā si Phariseus hac de causa seipsum perdidit, quā nos excusationem inueniem? si rectè viuentes nò patitur aliorū crimina indagare, quātò minus peccatores patietur. Nolite igitur duras atq; inexorabiles pauperibus aures præbere. Nolite ferarum immanitatē superare. Nò enim sum nesci⁹ ad tantam crudelitatem nonnullos deuenisse, vt ex

H desidia fame pereuntes neglexerint, & ad hæc verba impudèter eruperint, nullus impresentiarū hinc fanxulus mihi adest, procul ab ædibus meis absum, nullus hinc mihi argentarius cognitus est. O immanitatem ab humanitate omni alienā, maius facillè perfecisti, & quod minus est non aboluis: ne paululum itineris defatigeris labore, inedia mendicus peribit. O contumeliæ nouū genus, & superbiā inauditā. Nam si per decē millia passuū eūdum esset, non nihil rationis hæc excusatio habere forsan videretur. Nec cogitas tantò maiorem mercedē tibi esse repositā, quantò magis laboras. Nam quando de tuo solūmodo præbes, pro eo solū quod dedisti: quādo verò ipse quoq; ad dandum profectus es, huius etiā laboris retributio tibi debetur. Sic & patriarēham ideo magis admiramur, quoniā cūm trecentos & decem & octo vernas haberet, nò aliū

Gen. 18.2. misit, sed cursu ad boues contendit, ac vitulū attulit. Nunc verò ita inflati nonnulli sunt, vt nò vereantur per famulos misericordiæ vti virtute. Sed nonne si per me faciā, vt tu iubes (inquis) inanis gloriæ crimine captus videbor? imò verò nūc hoc crimine laborare mihi videris, cūm te frustra pudeat ad pauperē venire, ac eum alloqui. Sed hæc nunc nò disputo, tantūmodo per te tua præbeas, idq; vel per te, vel per aliū facere tui arbitrij sit: illud obsecro, atq; obtestor, ne contumelijs atq; criminibus inopem turpiter cædas: remedio indiget, qui te adiit, non vulneribus: misericordiæ ope, non acuto gladio. Nam si quis lapide percussus, cæteris omnibus neglectis ad genua tua sanguinolentus refugerit, aliōne tu iterum lapide caput eius percuteres, & vulnus vulnere adderes? Nequaquā certè id faceres, sed priori etiā vulnere mederi conareris. Cur igitur in paupere oppositū facis: an ignoras quantū prodesse iucunda, & quantum obesse amara potest oratio? Meli⁹ est, inquit, sermo pius quā datio. Nò putas aduersum te ipsum ense abuti, grauiorēque

ictu confossum iacere, cūm dolore pauper cōmōtus, gemens atq; lachrymans, silentio abs te discesserit, nempe à deo ad te missus fuerat? Quare cogita nunc, quò illæ contumeliæ atq; iniuriæ perueniunt: cūm deus quidem ad te pauperem miserit, quia dandi potentem fecit, præbere illi iussit: tu autem non modò non dederis, sed contumelijs turpiter expuleris: hui⁹ delicti magnitudinem si facillè percipere non potes, considera id in his temporalibus rebus, & tunc vltro intelliges quā atroxi facinus cōmiseris. Nam si famulus tuus ad alium famulum similiter tuū argentum repetiturus, quod illi dederis, iussu tuo profect⁹ sit, nec inde solū inanis, verum etiam omni conuicio, atq; contumelia pulsus redierit: dic, quo supplicio famulum tuū punires, cūm te ipsum ab eo contemptū atq; spretū censes: pariter ergo de deo etiam cogita. Ipse enim est qui ad nos pauperes mittit, nec nostra, sed dei damus, si quicquid dederimus: quod si nò dederimus, verum etiā iniuria laceratos repulerimus, ipse tecū animo volue, quibus supplicijs, quo fulmine rem dignam egerimus. Hæc omnia (quæso) cogitantes, & linguā domitam, quasi freno teneatis, & omnē illiberalitatē eiiciatis, manusq; vestras ad misericordiæ munera porrigatis. Nec pecunijs solū & rebus nostris, verum etiā suauitate sermonis consolemur pauperes: hoc enim modo tam æterna, quæ contumeliosis hominibus impendentur, supplicia fugiemus, quā beatissime illa regna, quæ misericordibus & benignis conferuntur, adipiscemur: gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. xxxvij. ex cap. xj.

Factū est cūm consummasset Iesus præcipiēs duodecim discipulis. Cūm apostolos dominus miserat, tunc seipsum data opera subtraxit ab ipsis, vt opportunitatē, occasionemq; haberent mandata efficere. Nemo enim profect⁹ præsentē magistro, morbumq; omnem repellente, discipulos adire nouisset. Cūm autem audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, interrogabat eum dicens: Tu es qui venturus es, an aliū expectamus? Lucas autem dicit ipsos Ioannis discipulos signa Iesu ad Ioannem detulisse, ac tum demum ad Iesum missos fuisse: quod tamen nullam prorsus habet ambiguitatem, sed altiore: quāda solū considerationē. Hinc etenim etiā quā acerbo inuidie flagrant ardore, occultius subostenditur. Quod autē sequitur, ambiguū valde perplexūq; esse videtur. Quid enim sibi voluit illa interrogatione, Tu es qui venturus es, an aliū expectamus? Quomodo enim qui vel antea quā signa Iesus fecisset, ipsum cognouit, qui à spiritu hæc didicerat, qui à patre ipso audierat, qui in omnibus ipsum esse agnum dei prædicauerat: quomodo (inquam) interrogatum nunc mittit, vtrum ipse, an alius venturus sit? Nam si dubitas, an ipse sit Christus, cur ei tantam fidem præbes, vt de reconditis rebus credere paratissimus sis?

Summæ

A Summæ nanq; fidei dignitatē oportet eum habere, qui testimonij sui pondere tantā rē sit approbaturus: an non es tu qui dicebas, Non sum sufficiens corrigi calciamenti eius soluere? qui dicebas: quoniam non nouerā ipsum, sed ille qui misit me baptizare in aqua, ille dixit: Super quem videris descendente spiritū, & permanentē in ipso, hic est qui baptizat in spiritu sancto? An non vidisti spiritum in specie columbæ? Non audisti vocem? Nonne tu prohibebas ipsum, dicens: Mihi est opus à te baptizari? Nonne discipulis quoq; tuis dicebas, illum extolli ad maius indices oportere, te verò ad min⁹ deprimi? Nonne vniuersæ prædicabas plebi ipsum esse, qui baptizabat in spiritu sancto, & igne: & quod ipse est filius dei, qui tollit peccata mundi? Hæc certe tu omnia, anteq̄ ille signorū miraculis coruscareret, magna voce prædicasti. Quomodo ergo nunc, quādo iam omnib⁹ sua virtus manifestior est, quādo per totā Palæstinā celeberrima eius fama præfulget, quādo mortui ab eo excitati sunt, demones depulsi, multaq; alia perlucent miracula, tunc mittis, ac interrogas ipsum? Quidnam hoc est? an per fraudem illa priora quasi longas fabulas confinxisti? Et quis mentis cōpos talia fecisset? Non dico de Ioanne, qui exultauit in vtero, qui priusquā nasceretur, Christum prædicauit, qui eremum habitauit, qui angelicā viuendi perfectionē in corpore adhibuit: sed de quouis homine nò infano. Nam si etiā abiectissimū quendam dicas, certè tamen post tot tantaq; tam sua quā aliorum testimonia nullo modo dubitasset. Ex his omnibus apertissimè patet non ambigentem, nec vlla ignorantia ductum misisse qui quærent. Sed nec illud dicere quisquā poterit, sciuisse quidem ipsum, terrore autem carceris, ac vinculorum timidiorem fuisse. Num liberationem sibi hæc interrogatio offert, nec si etiam hanc sperasset, quicquam aduersus veritatē simulasset vir ille, qui pietatis gratia vel mille mortes obijisset? Nam nisi excelsō robore animi atq; inuictō fuisse, nunquā profect⁹ ad vniuersum Iudaicum populū iā diu exercitatū effusione prophetici sanguinis tam fortis extitisset. Nunquā ferocissimum illum tyrannū tanta fiducia sui sic redarguisset, vt in media vrbe, ac foro cunctis audientibus, tanquā infantē, aut adulescentulū increpasset. Quod si timidiorem quispiam suspicatur factum fuisse, quomodo discipulos suos nò fuerit veritus, quibus audientibus tot, tantaq; de Iesu attestatus fuit: sed eos interrogatū misit, cūm alios mittere potuisset, quāuis non ignoraret inuidia quadam illos in Christū commoueri, & ansas reprehendendi semper quæfisse. Quomodo autem plebis etiam eum Iudaicæ nò pudit, cui multa de Christo, ac magnifica prædicauerit? Quid autem ipsi ad effugienda vincula & carceres hoc profuisset, qui nec Christi causa vincetus fuerit, nec quia diuinam virtutem Christi prædicauerit: verū quia iniquitatis Herodis coniugia accusauit? Patet igitur non dubitasse Ioannē

Tomus secundus.

ea de re, de qua nec infans quidē, aut mente captus dubitasset. Quare oportet responsum adinuenire, cuius nam rei gratia interrogatum Ioannes misit. Alieniores erant à Christo discipuli eius, & inuidie cuiusdam stimulis semper agitabantur, magistrum suum pluris esse cupientes, quæ res maximè verbis ipsorum comprobatur. Dicebant ad Ioannem: qui tecum erat trans Iordanē, cui & testimoniū perhibuisti, ecce is baptizat, & omnes ad eum veniūt. ac rursus de mundatione facta est quæstio inter Ioannis discipulos, & Iudeos: præterea Iesum aggredientes dicebant, Cur nos & Pharisei ieiunamus, discipuli autem tui non ieiunāt? Nam cūm nihil adhuc altius, ac super hominem de Christo cogitarent: Ioannē autem plusquā hominem arbitrarentur, non poterant æquo animo ferre, crescere indices Iesum videntes, Ioannē verò quotidie minoris æstimari: quæ tamen turbatio faciebat, vt meliori Iesum mente audirent: ad quod Ioannes donec cum ipsis erat, tam precibus, quā rationibus hortabatur. Verū eūm cūm non persuaserit, mortem licet propinquā fore videret, timens ne perniciosæ materiam opinionis relinqueret, si maiorem se Christo putantes, discipuli nullo pacto illi coniungerentur, hoc modo Christo ipsos offerre curauit. Nā si apertè ipsis cōsulisset, vt Christo tanquam meliori adhererent, nullo pacto ei credidissent: sed præcipua Ioannis modestia id dictū putantes, magis ipsum colerent, silentio autem tantam rem pertrāsire non potuit. Quid igitur facit? vt ab illis ipsis quāta miraculorū splendet gloria Christus, posset audire, non omnes, sed duos, quos forsan faciliores ad credendum cæteris putabat, & qui simpliciter absq; suspitione interrogare possent, ac rebus ipsis discere, quātum interest inter Ioannē & Iesum, mittere studuit. Ite igitur (inquit) atq; ab eo quærite, tu es Christus, an alium expectamus? Iesus autem qui mentem Ioannis non ignorabat, non dicit: Respondete Ioanni, quia ego sum: sed quāuis ad interrogationem consequens erat, tamen quoniam poterat turbare auditores, vt ab ipsis rebus possent quod quærebāt perdiscere, sedulo facit. Scribitur enī multos ipsum tunc curasse cūm aduenissent, & certè non erat cōsequens cūm interrogat⁹ esset, tūc Christus es, ad quæstum quidem nihil respondiisse, sed confestim multos ægrotates curasse, nisi hoc facere voluisset quod diximus: cūm nemo ignoret testimonium, quod à rebus trahitur, certius esse, quā verborū, & absq; vlla suspitione. Quia ergo sicut deus quā mente misit Ioannes, non erat nescius: cæcos, claudos, alijsq; morbis plurimis laborantes illico curauit. Non vt Ioannes hæc disceret: non indigebat enim his ille qui credebatur: sed vt discipulos eius ambigetes attraheret, ideo post curationem multorū, ait ad eos: Ite & renunciate Ioanni quæ audistis & vidistis: cæci respiciunt, claudi rectè ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgūt, pauperes euangelizantur. Quibus adiecit, &

mm ij beatus

G beatus est qui non scandalizatur in me. Ex quo illis ostendit, non esse sibi occultas cogitationes eorum. Quod si respondisset, ego sum, & offendisset nempe ipsos responsum hoc, & dixissent, aut certe cogitassent, quod Iudaei crebro more solent dicere, tu de te ipso testimonium perhibes: idcirco non ita dicit, sed signis ipsos ad fidem adducit, ut & omni suspitione doctrina sua careat, & hac luce dilucidior sit. Quapropter aequè occultè ipsos arguendo momordit. Nam cum illi scādalum propter ipsum paterentur, passionem mentis eorum ita detexit, ut nullus huius rei testis esse posset, sed conscientiae ipsorum qui sibi ipsis conscij erant, res tota relicta sit, quantum in ipso scādalum paterentur, ac ideo attraxit eos, dicens: Beatus est qui non scandalizatur in me. Verum ut veritas vndiq; colluceat, illa etiam quae ab alijs hoc in loco dicuntur, in mediū protrahamus. Negant igitur nonnulli, ea de causa quae iam dicta est ad interrogandū misisse Ioannē, sed quia ignorabat: ignorabat autem, aiunt, non totum mysterium, sed ipsum quidem esse Christum non ambigebat: vtrum verò ab hominibus morti traderetur, an nō, id dubitabat: praeterea etiā interrogabat, dicens: tūne es venturus: id est, tūne ipse ad inferos descendes? sed nulla prorsus hic sermo ratione cōprobari potest. Non enim ignorabat hoc

Ioan. 1. d.

Ioānes, qui hoc ante alios maxime praedicauit. Ecce nanq; inquit, agnus dei, qui tollit peccata mūdi. Agnū quippe vocauit, quia in crucis patibulo suspendendū sciebat. Cum etiā dixerit, qui tollit peccata mundi, id ipsum significauit. Non enim alia, q̄ per crucem, via peccatum mundi abstulit, ut Paulus etiam declarat, dicens: Quod aduersus nos erat, chirographum de medio abstulit, cruci ipsum affigens. Quando autem dicebat, hic est qui vos in spiritu baptizabit, ea quae post resurrectionem futura erant praedixit. Sed resurrectionem quidem ipsum, & spiritum daturū, inquit, sanctum, nō ignorabat, sed cruci affigendum nesciebat. Quomodo igitur resurgere poterat, nisi passus crucifixusq; fuisset? Aut quomodo maior prophetis Ioannes, qui vel ipsa quae prophetae dixerunt, nesciebat: Quod verò maior erat quam propheta, ipse Christus attestat est. Quod autem prophetae passionē Christi praedixerunt, nemo vnquam inficiabitur. Esaias enim

Collo. 2. c.

Ioan. 1. e.

Mat. 11. b.

& Luc. 7. d.

Esa. 53. c.

Esa. 11. c.

Esa. 53. d.

Ibidem.

Psal. 2. a.

clamat: Sicut ovis ad occisionē ductus est, & sicut agnus coram tondente se, obmutescet. Et rursus: Erit radix Iesse, & qui exurget principari gētibus, in ipso gentes sperabunt. Passionem deinde significans, passionisq; gloriam adiecit: Et erit requies ei⁹ honor. Nec solum quia crucifigetur Esaias praedixit, verum etiā cum quibus crucifigetur. Reputatus est enim, inquit, cum iniquis: neq; id solum, sed etiā quod nulla se defensione liberabit: hic nāq; ait, nō aperiet os eius. Iniquitatē etiā condemnantiū significat, cum dicit: In humilitate eius iudicatio sua ablata est. Sed David quoq; ante Esaiā totum praedixit, & iudiciū simul descripsit. Quare, inquit, fre-

muerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Adstiterunt reges terrae, & principes congregati sunt in vnum, aduersus dominū, & aduersus Christum eius. Alibi autem modum quoq; ipsum crucifigendi expressit, dicens: Foderūt manus meas, & pedes meos. & ipsa quae milites facere ausi sunt, exquisitissime expressit. Partiti sunt, inquit, vestimenta mea, & in vestem meam miserunt sortem. Nec de aceto siluit, quod Christo allatum in cruce est. Dederunt, inquit, in escam meā fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Deinde prophetę quidem ante multos annos iudiciū & condemnationem crucifigendorum cum ipso, vestimentorum distributionem, vestis sortem, aliaq; huiusmodi plura praescierunt: nec enim omnia dicere necesse est, ne proluxa nobis nimium fiat oratio: Hic verò qui maior illis omnibus fuerat, etiā haec ab alijs praedicta ignorabat? Quonam rationis colore hic sermo sustentari poterit? Aut cur illo modo non interrogauit Ioannes, tu es qui ad inferos venturus es, sed simpliciter, tu es venturus? Multò autem illud ridiculosius est:asserunt enim ideo a Ioanne quaesitū fuisse, ut cum ad inferos deuenisset, ibi quoq; praedicaret: aduersus quos non erit absq; re ita dicere, Nolite fratres ad infantium mentem descendere, sed vitio ac malitia infantes stis: praesens enim haec vita tam recte quam contrariam tibi viuendi potestatem dat: postq̄ verò diem tuū obieris, iudicium & poena cōsequitur. In inferno enim, Psalmista dicit, quis confitebitur tibi? Quomodo igitur aeneae portae confractae sunt, & vectes contriti? Per corpus eius: tunc enim primò immortale corpus hominis apparuit, quod etiam mortis ipsius tyrannicā dissoluit potestatem, omnibusq; ostendit vires mortis iam esse destructas, non eorū qui ante ipsum mortui fuerant, peccata dissoluta. Quod si ita non est, sed omnes ab initio defunctos a gehēna liberauit: quomodo ipse inquit, tolerabilis erit Sodomis & Gomorrhæ? Quod certè significat puniēdos quidē illos omnino, quantum remissus. Nā si hac quoq; in vita poenas dederunt, non tamen idcirco punitionē in vita illa effugerūt. Quod si illi qui tam grauiter hic puniti sunt, ibi quoque puniuntur, quantum magis qui nullum hic perpessi sunt supplicium? Sed magna, inquit, iniuria illis hac ratione fit, qui ante aduentū Christi naturae concesserunt. Minimè, inquam: poterant enim homines tunc, etiā ipsum non cōfessi, saluari. Non enim Christi, qui nondum venerat, ab illis cultus petebatur, sed vt idolorum cultu spreto, vnum solum deum cōditorem omnium noscerent. Domin⁹ enim, inquit, deus tuus, dominus vn⁹ est: idcirco Machabæi, qui ne legem traderēt, mori maluerunt. Valde admiramus pueros quoq; illos, aliosq; cōplures apud Iudaeos, qui bene & optime vixerunt, & hanc cognitionis mensuram inuiolatam conseruarunt, a quibus nil aliud certum petitum est. Nunc autem non ita est, sed necessaria est ad salutem Christi cognitio: propterea dicebat, Si non venissem,

Psal. 117.

Ibidem.

Psal. 117.

Phil. 2. b.

1. Corin. 15. c.

Rom. 2. b.

Psal. 61.

Mat. 10. b.

Ibidem.

Deu. 6. a.

Vide Ios. phū & Machab. 1. d.

Ioan. 1. d.

A non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Pariter etiam maiora in viuēdi disciplina petuntur a nobis. Nam cum illis temporibus caedis pernicies, nunc etiā irasci satis est, vt peccas. Et tunc quidem alienae vxori commisceri, atq; adulterari, supplicium afferebat: nunc autem etiam incontinenter oculis cernere, punitionē non fugit. Nam sicut cognitio ad perfectiū, atq; sublimius peruenit, sic certè disciplina quoq; viuendi ad melius nunc progressa est. Non igitur praecurfore apud inferos opus erat. Praeterea si post mortē infideles reduci ad fidem possunt, atq; saluari: nullus vnquam peribit. Poterunt homines tunc poenitentiam agere, & Christū adorare, quod Paulus testatur, dicens: Omnis lingua cōfitebitur, & omne genu flectetur, caelestiu, terrestriu & inferorum. & iterum: Vltima inimica destruetur mors. Sed nullā vtilitatem ex ista subiectione consequentur. Non enim voluntatis gratiae ac bonae opus erit, sed rerū ipsarum (vt ita dicā) necessitatis. Fugiam⁹ ergo tales opinioniones: fabulas certè aniles, atque inualidas. Ipsum audiamus Paulum de his differentē, Qui-cunq; enim, ait, sine lege peccauerunt, sine lege etiā peribunt: quod de his qui ante legem fuerunt, protulit. Et quicunq; in lege peccauerunt, per legē iudicabuntur: id iam de his qui post Mosen fuerunt, omnibus dicit. Et quoniam reuelatur ira dei de caelo in omnem impietatē & iniustitiā hominum, furor, & ira, & tribulatio, & angustia, in omnem animā hominis operantis malū, Iudaei primū atq; Graeci. Et certè mille afflictiones, vt historia sua praedicat, & scriptura quoque nostra, gentes in hac vita passae sunt. Quis enim narrare poterit exquisitē, quēcūq; Babylonij passi mala omni tragoedia digna? Aut quis Aegyptiorum exponet calamitates? Quod autem qui ante Christum obierunt, ac ideo ipsum non cognouerunt, si ab idolorū cultu recesserunt, ac deum solum adorarunt: si praeterea honeste vitam peregerunt, aeterna bona & beatitudinem adipiscuntur. Paulum rursus audi: Gloria, inquit, & honor, & pax omni operanti bonū, Iudaeo primū & Gētili. Vides aperte retributiones bonorū istis repositas, contra supplicia & poenas illis, qui cuncta opposita effecerunt. Vbi ergo, vbi sunt (inquam) qui gehennā fore non credunt? Nam si qui ante aduentum Christi vixerunt, qui nūquam gehennā, aut resurrectionis nomen audierunt, qui hac in vita graues poenas dederunt, etiā ibi puniuntur: quid de nobis erit, qui tā sublimis philosophiae praecipis educati sumus? Sed quanam ratio persuadebit, inquit, eos qui nunquā aliquid de gehēna perceperunt ad ipsam esse venturos? Poterunt enim facile seipfos excusare ac dicere, Si gehennā nobis excudisses, metu perterriti, modestius vitam egissemus: nec sicut illi qui etsi quotidie tanta malē viuētibus imminere supplicia praedicantes audiūt, minimè tamen attendunt. Sed nemo vnquam du-

bitabit, si quis huius vitae supplicij non corrigitur, Deum multò minus futuris punitionibus emendatē victurum. Rudiores enim homines praesentia magis quam futura mala perhorrescunt. Sed cur, inquit, cum maiore formidine nos a malē agendo deterreamur, nō iniuria illis facta est, qui tanto timore castigati non sunt? Primum quidē non isdem labores nobis, atque illis propositi sunt, sed multò maiores nobis. Qui autē maiore onere laboris premuntur, eis maiore patrociniū opus est. Nō est autem paruū patrociniū atq; tutela, formidinis incrementum. Quod si nos illis potiores sumus, quia futura non ignoramus, in hoc etiam illi nos superant, quoniam vehementius, ac ferè cōfestim puniebantur. Sed aduersus haec nonnulli dicunt: Et quomodo iustus est deus, si quis cum hic peccarit, hic atq; ibi puniatur? Vultis igitur in memoriā eius rationis vos redigam, quam in ore habere soletis, vt nullum nobis afferatis laborem, cum satisfactiōne a vobis ipsis habeatis. Multos vestrum ego saepe audiui, cum latro, aut fur, poenas dederit, ex indignatione huiusmodi verba dicere: Mille caedes scelest⁹ ille, mille furta cōmisit, & vnica solum morte morietur: Vbi ergo iustitia? Vos ipsi ergo confitemini non satisfecisse ad iustitiā quod morte ille multatus est. Cur igitur nunc contraria sententia iudicatis? quia videlicet vobis ipsis, non alijs modò iudices estis. Impeditur certè qui seipsum nimium amat, ne possit quod iustum sit prospicere. Propterea quandoquidem de alijs iudicamus, diligēter omnia perscrutamur: quando verò de nobis ipsis sententiā laturi sumus, tenebris obducti parū intelligimus. Nā si tam acri cura nostra examinarem⁹, quemadmodum aliorum, syncera integraq; sententiā iudicarem⁹. Sunt enim & vobis certè peccata nō duabus, aut tribus, sed mille dignissima mortibus. Et vt alia praetermittam, recordemur quoties indignē corpus Christi suscepimus, cum nō ignoremus huiusmodi homines corporis atq; sanguinis Christi reos esse. Ita cum de homicida quicquam dicis, cuius corpus veniat in mentem. Et cōsidera illum quidem hominem nudum interfecisse, te autem caedis dominicae reum esse. Et illum quidem tantorum participationem mysteriorum non habuisse, nos autem ad sanctissimam mensam saepius accessisse. Quid de his dicam, qui proximos assidue mordent, atq; deutorant, magnum illis venenum immittentes? aut de his qui cibum inopum rapiunt? Nam si qui retinet, nec praebet pauperi de suo, quasi cibum eripiat ab eo, peccare videtur: quā multis latronibus peiores hi sunt, qui auaritia inducti per fraudē aliena retinent? quā multis homicidiis hi qui rapiūt, foediores? Quot autem inueniuntur qui spolij hominū non satiati, sanguinem eorū etiam cōcupiscunt? Minimè minimè, inquit. Nunc quidem minimè dicis, sed vellem tunc potius diceres, quādo inimicū tuū persequeris: tunc (quēso) haec verba memoria habeas, vt cum exquisitē vixeris, Sodomum iij morum

G morum supplicia fugias. Ne Gomorrhæ mala in te veniant, ne Tyriorum afflictiones Sodomorūq; patiaris, ne deniq; Christū malè viuendo offendas: quod mihi cæteris omnibus magis pertimescendū videtur. Nam etsi multi gehennam omnium malorum supremum, atq; vltimum putant: ego tamen sic cenfeo, sic assidue prædicabo, multo acerbius esse Christum offendere, quàm gehennæ malis vexari. Hortor vos, atq; oro, vt mecū hac in re sentire velitis. Hoc enim modo & gehennam fugiemus, & Christi gloria perfruemur. Quam vtiā omnes cōsequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. xxxvii. ex cap. xj.

Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in deserto videre? arundinem vento agitatā? Sed quid existis videre? prophetā etiam dico vobis, & plusq; prophetam. Bene confecta fuisse à Iesu quæ ad discipulos Ioannis spectabāt iam vidimus.

H Signis enim atq; miraculis illico factis confirmati redierunt. Restabat autē vt multitudinem etiā ad meliora reduceret. Nam etsi discipuli quidē Ioannis nullum leuitatis crimen de magistro suo cogitassent, vulgus tamen & turbæ, cum qua mēte Ioannes interrogaret scire nequirit, ad absurda multa poterant deuenire, secumq; ipsis cogitare: Nōne Ioannes multa de isto testimonia perhibuit? quomodo igitur nūc dissuasus ambigit, vtrum iste an alius venturus sit? Num dissidia forsan inter ipsum & Iesum sunt, an fortasse afflictione carceris timidior factus est? An potius illa testimonia vera non erant? Hæc igitur, aliāq; huiusmodi quæ illi ex imbecillitate poterant suspicari, vide quomodo destruit. Euntibus autem illis, inquit, cœpit dicere turbis. Cur ita illis abeuntibus? ne multitudo putaret assentatiunculis gratiā Ioannis Christum colligere. Nec tamen in medium cogitationes eorum produxit, sed responsum solum proponit, vt etiam istis ostendat non ignorare se arcana mentis eorum. Nec dicit quemadmodum ad Iudæos, quid cogitatis praua in cordib; vestris? Nam quicquid illi cogitarunt, nō ex malitia, sed ex ignorantia eorum quæ dicta erant agitabantur: ideo nō acriter illis loquitur, sed suauiter ab omni falsa suspitione ipsos remouet, & pro Ioanne respondet, ostendens non ipsum esse mutatum ab illa priore sua opinione. Non esse leuem quēdam hominem, qui huc atq; illuc Euripi modo iactetur: sed stabilem, atq; constantem, ita vt nullo modo proditam ab eo veritatem fuisse suspicari possitis. Hæc autē non statim sua sententia, sed ab eorum prius opinione probat, ostendens eos non verbis solum, verum etiam factis stabilitatē Ioannis attestatos fuisse. Dixit enim: Quid existis in deserto? id est, cur omittis ciuitatibus, atq; domibus vestris ad desertū vnā omnes concurreritis, vt miserum quendam, atque mobilem hominem videretis? Non potuisset

Mat. 9. a. & Marc. 2. b.

tis certè tanto studio in desertum impelli, tot tantarūq; ciuitatum populi, nec ita facile omnes ex vniuersa Iudæa effusi in Ioannem fuissetis, nisi magnum quendam & mirabilem virum, & adamantinis lapidibus firmiorem Ioannem putassetis. Nec enim ad videndum arundinem exiistis. Istis maxime sunt similes illi qui nunquam idem dicunt, sed huc, atq; illuc facile pulsi, modò hæc, modò illa solliciti sunt asserere. Considera autem quomodo ceteris omnibus omissis hanc solam suspitionem posuit, quia tunc illi turbabantur. Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis amictum? Ecce qui mollibus induti sunt, in domibus regum sunt. Quod quidē huiusmodi est: A seipso mutabilem atque inconstantem non fuisse Ioannem, totius Iudææ ad ipsum effusio demonstrauit. Nec tamen illud poterit quispiam dicere, stabilem quidem illum prius fuisse, sed emollitum vitæ delicijs, mobilitatis macula deturpari. Nam hominum alij natura procliuēs ad aliquid sunt, alij vitæ institutione ac casu procliuēs fiunt: quemadmodum L iracundi multi sunt natura, nonnulli longa ægritudine ad huiusmodi vitium lapsi fuerunt. Et rursus alij leues natura & inconstantes, alij delicijs effoeminati, enerues & instabiles facti sunt. Sed Ioannes nec natura instabilis est: non enim quasi ad videndum arundinem in Iordanem ad ipsum Iudæa fuit effusa. Nec delicijs corruptus robur animi sui perdidit: probat hoc amictus suus, probat eremus, probant carceres. Nam si delicijs ille caperetur, non eremum, non carceres, sed regias domos habitasset: poterat enim profectò, si tantummodo silere voluisset, magnis ab Herode affici honoribus. Nam si vincetum mirum in modum Herodes verebatur, multo magis tacentem coluisset. Quare qui gestis suis tantam constantiam ostendit, quomodo poterit in suspitionem incidere leuitatis? Ita partim à loco, partim à vestimentis, partim à concursu populi, Ioannis moribus laudatis, maius quid adduxit, dicēs: Sed quid existis videre? prophetam? vtiq; dico vobis, & plus quàm prophetā. Hic enim est de quo scribitur: Ecce mitto angelū meū ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam coram te. Primum Iudæorum de Ioanne adduxit existimationem, quod quidem testimonium, quoniam ab inimicis ipsis ferebatur, maximas vires habebat. Deinde arduam viri vitam præ oculis posuit. Tertio, sententiam suam protulit. Quarto, auctoritate prophetica ora ipsorum obstruit: & ne dicere aut cogitare possent, magnū quidem illum prius virum fuisse, nunc autem mutatum, vestimentis atq; carcere in oppositū induxit. Tandem cum dixisset prophetis illum esse maiorem, quare maior sit ostendit. Cur igitur maior prophetis Ioannes? quoniam propinquior erat Christo venturo. Mittam enim, inquit, angelum meum ante faciem tuam: qui autem ante faciem est, is proximus est. Nam quemadmodū maiore dignitate hi sunt, qui proxime

Mat. 6. a.

Mala. 4. b.

Mala. 3. a.

Mat. 12. d. & Luc. 11. d.

Psal. 85. b. Exodi. 8. d.

A proximè regibus deambulanti bus ordinantur: sic & Ioannes in ipso aduentu cōstitutus, maiore gratia fult. Nec tamen testimoniū prophetæ ad ostendendam excellentiam ipsius sufficit, sed sententiā quoq; suam attulit: Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierū maior Ioanne Baptista. id est, non peperit mulier Ioanne vnquam maiore. Quæ sententia, quanuis per seipsam sufficiat, tamen si velis à rebus ipsis veritatē inspiciere, veniat in mentem tibi mensa illius, educatioq; & mentis altitudo: ita enim in terris quasi in cœlo versabatur. Nature nanq; omni necessitate superata, mirabile quoddā peregit iter. Semper in hymnis, semper in orationibus fuit. Nulli hominum antequam ad baptizandum accederet, deo autem soli sua semper offerebat colloquia: neminem vidit vnquam conseruorum, nec ab aliquo horum visus fuit: non lacte nutritus, non lecto susceptus, non tecto, non foro, non alia re humana visus erat: tamen mitis simul & acer, quorum alterum ex cōuersatione sua cum discipulis, alterum ex responsione ad Iudeos atq; ad regē libera, facile perdisces. Ita dicebat, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Verum ne his Ioannis laudibus ab alijs quæ audiebant priora exciderent, ac Christo Ioannem præponerent, perpende qua ratione ipsos detinet. Nam quemadmodū vnde firmabantur discipuli, inde multitudo conturbatur: viliore Ioannem suspicatio: sic vnde multitudo ad meliora reducta est, inde maior pestis sequi cæteris potuisset, maiorem propter hæc dicta de Ioāne, quàm de Christo existimationem faciētibus: id ergo aperte corrigit, dicens: Qui autem minor est in regno cœlorum, maior est illo. Minor quippe etate, minor multorum opinione. Edacem enim Christū appellabant, & vini potatorem: & nōne hic est fabri filius? & vbiq; ipsum minoris faciebāt. Quid igitur, inquit?

B Cōparatus Ioanni maior erat: minime. Nec enim ipse Ioannes cum de Christo dicat, Quia fortior me est, cōparando se illi dicit: nec Paulus cum de Mose scribat: Ampliori gloria hic, quàm Moses dignus est, cōparando id scribit: ipse etiam Christus cum dicat: Ecce plus Salomone hic, non comparat se Salomoni. Quod si quis per cōparationem id dictū contendat, dicemus accommodatè hoc factū, propter audientes: qui & semper ante procliuios ad Ioannē erant, & tunc partim propter carceres, partim propter fiduciam, qua liberè regibus loquebatur, clariorem existimabant, satisq; erat, si ita dictum etiam per cōparationem accepissent. Cōsuevit profectò etiam vetus scriptura per cōparationem introducens, ea quæ inter se cōparari nō possent, ab erroribus homines liberare: vt quando dicit, Nō est similis tibi in dijs domine: & rursus, Nō est deus, sicut deus noster. Dicunt autem aliqui de apostolis id dictū fuisse, aliqui de angelis. Nam qui à veritate semel aberrauerunt, ad multas variasq; fraudes deducuntur. Et quænam consequentia re-

Infra. c. Mat. 13. b.

Mat. 3. c. & Marc. 1. a. Heb. 3. a.

Mat. 12. d. & Luc. 11. d.

Psal. 85. b. Exodi. 8. d.

T omus secundus.

rum seruari poterit, si aut de apostolis, aut de angelis dictū accipiamus? Præterea quid prohibet nominatum discipulos dicere? Nam seipso minorem nominatum non dicit propter suspitionem hominū, & ne multum arrogare sibi videretur: quod in alijs quoq; locis facit. Quid autem est quod dicit, in regno cœlorum? In spiritualibus scilicet, omnibusq; cœlestibus. Verum etiā cum dixerit, in natis mulierum, distinguebat disseparatq; se ab hac cōparatione. Nā si ex muliere natus est, sed non sicut Ioannes, nec omnino naturæ hominum lege, sed inaudito quodā atq; mirabili partu. A diebus autem Ioannis baptista, ait, vsq; nunc regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiūt illud. Et quænam consequentiam, inquit, hoc habet ad ea quæ iam dicta sunt? Magnā certè, valdeq; illis cōcinentem. Hinc enim audientes impellit iam ad fidem, ac ea quæ pridem dixit Ioannes, vehementius cōprobat. Nam si vsq; ad Ioannem omnia cōpleta sunt, ego ille sum qui vêturus sum. Omnes enim, inquit, prophetæ & lex vsq; ad Ioannem prophetarunt. Non enim cessassent prophetæ, nisi ego venissem. Quare nemo expectādus vltimus vobis est, cum inde aperte pateat, quia ego sum: quoniam prophetæ iam cessarūt, & quoniam multi quotidie fidem rapiunt. Sic enim iam manifesta, atq; illustris est, vt ad ipsam multi cursu cōtendant. Et quis vnquam rapuit: obijcies. Omnes scilicet, qui magno studio properantes Christo adhæserunt. Aliud deinde signum ponit, dicens: Si vultis recipere, ipse est Helias qui venturus est. Mittam enim, ait, vobis Heliam Thesbiten, qui conuertat corda patrū ad filios. Hic est (ait) Helias, si attendere diligenter volueritis. Mittā enim, ait, angelum meū ante faciem tuam. Rectè autem apposuit, si vultis recipere: non veni cogere aliquem, vt gratiam ab omnibus petere mentem videretur. Significauit autem Ioannē Heliam esse, & Heliam Ioannē: vtriq; enim vnam administrationem susceperunt, & præcursores ambo cōstituti sunt. Quapropter nō dixit, hic est profectò Helias: sed si vultis suscipere, hic est: si mēte videlicet attenda vtriusq; gesta, & animo facili, non cōtentioso considerare volueritis. Nec finē hic fecit: sed vt ostēdat quanta solertia opus sit cum dixisset, Helias qui venturus est, confestim adiecit: Qui habet aures audiēdi, audiat. Multa verò huiusmodi, vt ad interrogandū eos incenderet, ænigmata proferebat. Qui si nō excitabatur, sed quasi dormitantes negligebant, multo grauiores certè fuissent, si aperte planēq; omnia dixisset. Nemo enī obijcere audebit, ita difficilem Iesum fuisse, vt interrogandi fiduciā difficultate illius amitteret. Nā qui de paruis rebus per tentationē interrogabant, quæue subdolè quærere, quāuis sapius refutati fuerint, nunquam cessauerunt: quomodo non quæsisent de necessarijs, si discēdi cupiditate incensi fuissent? Et qui de legalibus quærebāt, & quodnā esset mandatum primum nulla opportunitate inducti

Mala. 4. b.

Mala. 3. a.

F

G (sciscitabantur: quomodo dīctorū suorū de quib⁹ rationem reddere, si dubia erant, tenebatur, sensum non inuestigarent, praesertim cum ipse ad hoc incitare videretur: Nam cum dixerit, violenti rapiūt illud: & qui habet aures ad audiendum, audiat: ad interrogandum eos impellebat. Cui autem assimilabo generationē hanc? Similis est pueris sedētib⁹ in foro, & dicentibus: Tibia cecinimus vobis, & non saltastis: lamentati sumus, & non planxistis.) Hæc rursus, quāuis suspendi, separariq; a superioribus videantur, valde tamen illis cōiuncta sunt, & ad illum locū pertinent, quo sibi ipsi consona Iōānem facere, & non contraria, vt illi æstimarunt, ostendebat. Probat igitur nihil spectare ad salutem ipsorum, quod iam diligenter adhibitum nō sit, & in mediū illud quasi adducit propheticum: Quid oportebat facere huic vineæ, & nō feci: Cui autem similem existimabo hanc generationem: similis est pueris sedentibus in foro, qui clamātes cum æqualibus dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentati sumus, & non planxistis. Venit enim Ioannes neq; manducans, neq; bibens, & dicūt, dæmonium habet: venit filius hominis manducans, atq; bibens, & dicunt: ecce homo vorax, & vini potator, publicanorū amicus & peccatorum.) Huiusmodi autē est quod dicitur, Oppositis quibusdam itineribus ego & Ioannes ad vos venimus, idemq; fecimus, quod venatores solent facere, qui quando fugacissima captūq; difficillima insectantur animalia, non vna via, sed diuersis, & non diuersis solū, sed per contraria plerūq; aggrediuntur, vt si alterum effugerint, in alterum incidant. Nā quoniā vniuersum penē genus hominū maximē ieiunātes solet admirari, & duriciem viuendi nimitū approbare: idcirco statim a teneris vnguiculis dispensatione diuina duriter vixit Ioannes, ad hoc vt ad credendum verbis suis populi ducerentur. Sed cuiusnā rei gratia, inquit, hoc ipse iter viuendi ingressus nō est? Immo verō hanc quoq; viā ipse cōfecit, cū m quadraginta dieb⁹ ieiunauerit, & circumierit ita docens, vt nō haberet vbi caput declinaret. Sed tamen etiā aliter ad ipsum præparauit, vt facilius omnes lucrifaceret. Multō enim maius erat testimoniū eius, qui durissima disciplina viuendi fuerat vsus, approbari, q̄ ipsum ieiunare, atque duriter viuere. Præterea præter vitæ sanctimoniā nihil aliud magni Ioannes ostēdit. Nullū enim, ait, signū Iōānes fecit: Christus verō signorū, atq; miraculorum testimonio claruit. Illam autē aliam viuendi viam Iōāni omnino postea dimisit: ipse verō publicanorum atq; peccatorū mēsas elegit, vt publicanos & peccatores saluaret. Interrogabimus ergo Iudæos si ieiuniū admirātur, atq; collaudant: cur Iōāni ieiunanti nō crediderūt, cuius verba ad Iesum apertissime illos reducebāt? Quod si grauis quædā res, atq; tristis ieiuniū sibi videtur: cur Iesum comedētem atq; bibentem repulerunt: vtraq; enim via siue Iōāne, siue Iesum recepissent, salutē consequēbā-

tur. Illi autē quasi crudelis quædā bestia contumelias vtrūq; lacerarunt. Præterea nemo non infanus cōtraria simul vituperare, ac laudare studet. Quod autem dico huiusmodi est: qui remissos, lætosq; homines laudant, hi seueros atq; tristes ferre nō possunt: & qui seueros laudant, hi lætos repudiant. Nō enim possum⁹ vtrosq; simul iudicio nostro approbare. Propterea etiā ipse ait: Tibia cecinimus vobis, & non saltastis, id est, remissiore viuendi disciplina volui vos attrahere, & nolulistis: lamentati sumus, & non planxistis: id est, nolulistis attentā Iōāni mentem adhibere, qui durissima disciplina viuendi ad vos venit. Non enim ad aliud Iōānes, ad aliud ego vos induco. Quippe vnum est vtriusq; consilium, etiā si viuendi studia contraria videantur. Quapropter ea quæ ab vtriusq; facta sunt, cōmunia sunt. Nō enim a discrepantia, sed a summa concordia contrarias vias elegimus, quæ tamen ad vnum exitum omnino perducunt: qua igitur excusatione vti poteritis? Et iustificata est, inquit, sapientia a filiis suis.) Id est nulla vos potui attrahere via, quare iurare me iam incusare nunquā poteritis: quod de patre pariter dixit propheta, Vt iustificeris in sermonibus tuis. Deus enim, quāuis sciat nihil boni vos facturos, cura tamen ac prouidentia summa erga vos vtitur: ita vt etiam his qui impudētissimi sunt, nec vmbra quidem dubiæ atq; ingratiæ excusationis relinquat. Si verō exempla, quibus vtitur, tenuia quidem tibi videntur, ac composito orationis contextu, non mouearis. Ad fragilitatem enim audientium sermo semper accommodandus est. Sic Ezechiel multis similitudinibus quæ Iudæis cōueniebant vtitur: quāuis non ignoraret, a diuina maiestate alienos fuisse. Id enim maximē dignum atq; gratum deo est, quod imbecillitati humanæ accommodatum, ad salutem nostram pertinet. Tu verō aduerte quemadmodū repugnātibus Iudæi se ipsos implicabant. Nanq; de Iōāne ieiunante dixerunt, quod dæmonium haberet. Idem ipsi rursus hoc ipsum de Christo cōtrario quodam modo viuente affirmarunt. Sic sibi ipsi semper repugnantes, nunquam constanter idem senserunt. Lucas autem ad ea quæ dicta sunt, aliud etiam addit, quo multō magis Iudæi accusandi esse videntur: dicit enim: Quoniam publicani iustificarunt deum suscipientes baptisma Iōannis. Tunc incepit exprobrare ciuitatibus, cū iustificatam esse sapientiam a filiis suis plenē ostendisset. Nam quæ docendo persuadere non potuit, quæ signis atq; miraculis nō effecit, vt duriciem cordis deponerent, ad exprobrandum iam accedit, quod multō maius mihi videtur, quā si formidinē atq; timorē incuteret. Tunc igitur, ait, Iesus incepit exprobrare ciuitatib⁹, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius, quia nō egissent poenitentia. Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethsaida.) Et vt videas non natura illos tales fuisse, nomen illius vrbis posuit, vnde quinq; emicuerunt apostoli. Nā Philipp⁹, & duo illa paria quæ aposto-

Psal. 104.

Eze. 44. & 16.6.

Luc. 7.6.

latus

A latus verticem tenuerunt, inde fuisse dicuntur. Quoniam si in Tyro, atq; Sidone factæ essent, ait, virtutes, quæ in vobis factæ sunt, olim in cilicio & cinere poenitentiam egissent. Veruntamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissus erit in die iudicij, q̄ vobis. Et tu Capernaum quæ vsq; ad cœlū exaltata es, vsq; in infernum descēdes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, mansissent vtiq; vsq; in hanc diē: veruntamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissus erit in die iudicij, q̄ tibi.) Non simpliciter neq; ociosē Sodomorum fecit mentionem, sed vt ostendat q̄ maxima sit prauitas eorum qui non solū præsentēs, verū etiam præteritos omnes vitijs superasse videntur. Sic etiam alibi modō ad Ninuitas, modō ad reginam Austri conferens, ipsos condemnat. Verum eorum ibi qui rectē, hic eorum exemplo qui perperam fecerunt, quod modo grauius est, eos accusat. Hanc condemnandi legem ac rationem Ezechiel quoque non ignorauit. Dicit enim ad Hierusalem: Iustificasti sorores tuas in omnibus peccatis tuis. Ita vbiq; veteri testamento doctrina sua consimilis est: nec tamen orationem adhuc vsq; solūm produxit, sed maiorē incutit metū dicēdo, grauiora incredulos Iudæos, q̄ Tyrios atq; Sodomitas expectare supplicia: ita ipsos partim quoniā vt mihi feros luget, partim quoniam terret, allicere studet. Hæc nos cū audiamus, non incredulis solūm grauiores poenas iminere, q̄ Sodomitis, sed nobis quoq; ipsis, credamus. Nā cū veniēs ad nos aduenas atq; peregrinos puluere excuteret iusserit, eadē supplicia, nisi suscipiamus, minatur: nec id iniuria. Nā Sodomitæ quibus iniquissimē vixerint, sed tamē ante legem & gratiam peccarunt: nos autem post legem & gratiæ tam diligentem curam, qua venia digni erimus, aduenas atq; peregrinos, odio tam magno persequētes, & ianuas nostras, immo verō multo magis aures pauperibus claudentes? quid dico pauperibus, cū apostolis ipsis id faciamus? Nam quando publicē legitur Paulus, & tu non animaduertis: quando Ioannes tonat, & tu non audis: inopem tu audies, qui apostolum non audis? Vt igitur pauperibus domus nostræ, & apostolis aures pateant, omnem sorditiem ab auribus animi expurgemus. Nam quemadmodum sordes & limus aures corporis obstruere solent: sic meretricij cantus, huius seculi fabulæ, debitorum onus, creditorūq; ac scœnorum ratio, aures mentis solent obstruere, atq; immūdas facere: quasi enim stercus auribus vestris immittunt huiusmodi colloquia: & quod Barbarus ille minabatur dicens: Comedētis stercus vestrum: id nunc multi non verbo, sed re in vobis faciūt, immo verō etiam multo peius, ac foedi⁹. Nā fornicatorij cantus multo magis, q̄ stercora sunt abominabiles. Quodq; egrius ferendum est, non solū nullam audientes molestiam capitis, verum etiam ridetis, atq; lætamini. Cūq; vitare ista, abominariq; deberetis, suscipitis ac laudatis. Descende

igitur tu quoque in ludum similem, imitare quod laudas, habes cum his qui huiusmodi commouēt risum, societatem atque commercium: sed si in illo ipso consortio coniungi nolles, cur tantum ei honorem tribuis? Et leges quidem gentiliū infames eos esse voluit: tu verō quasi ad legatos, aut duces militiæ cum vniuersa ciuitate omnibus conuocatis effunderis, vt vnā cum omnibus stercus in aures tuas immittas: & qui seruū cedis, si coram te turpe quicquam protulit, qui filio id nō permittis, qui domi tuæ quasi turpitudinem quandam ista fieri non pateris, cū verberones quidā, & seruales abiectiq; homines, vt hæc audias, vocent, non modō moleste non fers, sed lætaris etiam, atque laudas, & gratias agis. Et quid hac amētia maius vnquam poterit inueniri? Sed ego turpia hæc, & incentiua voluptatum nec dixi, nec cecini vnquā, dicis. Et quænam vtilitas est, si cū non dicas, libenter audis? imō verō vnde id ipsum planum facies quod non dicas? cū libet hæc cum risu audias, & ad percipiendum magno cursu contendas? dic mihi oro, cū blasphemantes audis, gaudes atq; exultas, aut potius perhorrescis, aures obstruis? nō dubito quoniam perhorrescas. Quamobrē? quia videlicet nūquam tu blasphemare soleas: pariter ergo i turpiloquio etiā facito, si persuadere nobis omnino vis, non libenter turpissima te verba proferret: tunc tibi credimus, cū nec audire quidē perspeximus. Nā quomodo virtutem colis, qui hæc audiendo corrūperis? quomodo castimoniam arduos poteris perferre labores, qui risu desuis, & cantu meretricio carperis? Nam si vix quæ longē ab huiusmodi cantibus remota est anima, castimoniam honestatem amplectitur, quomodo continenter viuere poterit, qui in his viuunt? An ignoratis procliuiiores nos esse ad vitia? Cū igitur etiam arte & studio ad ea curramus, quomodo fornacem æterni ignis fugiemus? Non audistis Paulum dicentem: Gaudete in domino? In domino dixit, non in diabolo. Quando igitur audire Paulum poteris? quando peccasse te senties, cū semper ridiculis istis atq; spectaculis quasi ebrius efficiaris? Quod enim huc modō peruenisti, non miror, imō verō & valde miror. Nam huc quasi simpliciter, ac ferē sine causa venisti: illuc verō omni studio, cursu, alacritate quotidie ruis: quod inde patet, quia foetulentissimū limū, qui in animas vestras visu & auditu infusus fuit, inde a theatris domos vestras cōducitis, imō verō in mētibus ipsis, atq; animis collocatis, ac sumitis: & ea quæ digna abominatione non sunt, auerteris, abominanda verō admiraris ac amas. Multi enim a sepeliendi officio redeuntes, balneum cōfestim intrarunt: a theatris autem recedentes, nec gemuerunt, nec lachrymam vllam effuderunt. At certē nullam immunditiam cadauer habet, peccatū autem ita maculat, vt nulli fontes, nulla flumina, sed lachrymæ solūm atq; cōfessio mūdare queant. Sed nemo est qui peccati sordes q̄ magnæ sint sentiat. Nā quoniam non

timemus

Esa. 5.4.

Luc. 9.9.

Ioan. 10.9. Ibid. 11.1.

Philip. 3. & 4.2.

timemus timenda, idcirco formidamus quæ nullâ in se causam formidinis habent. Quis autem est ille theatraliū hominum adeo magnus sonitus? quis tantus tumultus? qui diabolici clamores? qui vestitus satanicus? Alius cum adolescens sit crinem nutrit, & naturâ aspectu, vestitu, incessu, cæterisque huiusmodi effœminando, ad teneriusculæ imaginem puellæ deducere contendit: alius econtrâ cum sit fenex, nouacula pilos pudorem omnem abrasus, cinctus assistens, ad dicendum ac faciendum omnia paratus est. Mulieres autem nudo atque aperto capite populū absque rubore alloquuntur, tantæque premeditatione impudentiam asciscunt, tantamque lasciuam in audientium atque videntium animos infundunt, ut vno omnes animo radicitus modestiâ e mentibus suis euellere, & dedecore muliebrem naturâ afficere, perniciose voluptate cupiditates suas implere conari videantur. Cuncta enim simpliciter quæ ibi fiunt turpissima sunt, verba, vestitus, tonsura, incessus, voces, cantus, modulationes, oculorum euerfiones, ac motus, tibiæ, fistulæ, & ipsa fabularū argumeta, omnia (inquā) turpi lasciuia plena sunt. Dic ergo, quando à tanta fornicationis immunda cupidine, quam tibi diabolus infudit, te ipsum recipies, atque respiceres? Non enim ignoramus quot tibi fornicationes peragantur, quot adulterijs matrimonia maculentur, quot viri muliebria patiuntur, quot iuuenes effoementur, cuncta iniquitatis summa, cuncta prodigiorū, cuncta impudentiæ plena sunt. Quas ob res non cachinnis diffluere ridentes, sed lacrymis gemere ac dolere oportet. Quid igitur vis, inquires, an ut ludorum omnium locū claudamus, & tibi obreperantes omnia euertamus? Quid euertamus dixisti? Nonne cuncta iam euersa sunt? Nam vnde credis nuptiarū insidiatores proficisci? Nonne ab huiusmodi scenis? Vnde illos qui domos ac thalamos aliorum effodiunt? Nonne ab orchestra illa? An non hinc vxoribus viri molestissimi, & viris mulieres contemnendæ fiunt? itaque is mihi videtur omnia euertere, qui theatra petit, qui tyrannicæ cupiditatis viros nimis nutrit fauore. Minimè, inquires, mulieres à viris suis disseparare, puerorum pudicitiam rapere, domos euertere: hæc omnia eorum tyrannorum sunt, qui arcem occupant, & ciuitatem vi premunt. Quæ verò nos facimus, legibus approbata sunt, & adulterijs nunquam hæc spectacula opportunitatem præbuere. Immo verò quis non adulter modò factus est? Nā si possem nomine omnes appellare, citò tibi ostederem. Quot quasi captiuos scorta inde abduxerunt, quot aut ab vxoribus abstraxerunt, aut ad legitimum omnino thorum peruenire non dimiserunt? Quid igitur, inquis, an leges omnes euertemus, quibus hæc constituta sunt? immo verò his theatralibus ludis euersis, non leges sed iniquitatem euertetis, ac omnem ciuitatis pestem extinguetis. Hinc enim seditiones excitantur, hinc tumultus oriuntur. Qui enim his ludis aluntur, omnes vocem ventris causa

collocant, qui dicere facere omnia promptissimi sunt, hi maximè solent rumoribus populos inflammare, & tumultum in ciuitates immittere. Ociosa enim iuuentus impudenter educata, omni ferocissima bestia immanior est. Malefici autem nonne à theatralibus ludis multi cõstituantur? Nam ut vniuersum populum ad hæc possint inflammare, ut tripudiantes suas consequantur voluptates, ut modestas mulieres meretricibus commixtas corrumpant, ad tantum maleficij genus perueniunt, ut nec ab ossibus quidem mortuorum abstineant. Quid dicam quòd ad diabolicas has sodalitates innumeras multi consumunt pecunias? Quid de lasciuia? quid de alijs malis? Animaduertis te illum esse qui vniuersam vitam hominum euertis, cum ad hæc ceteros hortaris, non me qui huiusmodi omnes ludos omittendos censeo. Diruemus igitur omnium loca ludorum: inquires. Vtinam iam diruta essent, quantus, quantum ad nos attinet, iam pridem desolata iacent. Nihil tamen facere horum vos iubeo, quippe cum ædificiorum magnificentia permanere possit, & ludi & tripudia omnino cessare: quod maiori vobis laudi erit, quam si cuncta funditus euerteteris. Sumite saltem exemplum vobis à Barbaris, qui omnium huiusmodi spectaculorum turpitudine carent: quam rationem pro vobis afferetis, si, qui adscripti estis in coelis, angelorum atque archangelorum socij ac coheredes, multò peiores hac in re Barbaris ipsis inueniamini? præsertim cum queas multa aliunde tibi solatia comparare. Nam cum recreare animum volueris, poteris hortos petere, fluentes riuos conspiceret, ingentes lacus considerare, amœna cernere loca, cicadas audire canentes, in templis martyrum cõuersari: vnde præcipua tibi corporis suauitas tribuetur, ac ad animam tuam eximia perueniet utilitas, vnde singularem capies voluptatem: quoniam nullus dolor, nulla mœstitia consequitur. Habes vxorem, non cares liberis, abundas amicis, quæ omnia ad dilectionem honestam & emolumenta nonnunquam solent præbere. Quid enim liberis suauius? quid vxore casta, moderatoque marito dulcius? Barbari quidem ipsi cum de theatralibus his ludis, & importuna delectatione fabularum audissent, dixisse feruntur verba omnibus institutis philosophiæ dignissima. Prudenter enim Romanos dixerunt, quasi liberis atque vxoribus careant, tales sibi excogitasse voluptates. Quibus verbis ostendebant nihil vxore modesta, nihil liberis esse posse suauius. Sed ego, inquires, ostendam nihil multis huiusmodi ludos obfuisse: immo verò id maximè nocet, quòd frustra & incassum tempus consumis, & scandalum alijs offers. Nam & si tu quodam excelsi animi robore, nihil inde tibi mali contraxisti: attamen quoniam alios imbecilliores exemplo tui spectaculorum studiosos fecisti, quomodo non ipse commisisti, qui causam committendi alijs præbuiti? Qui enim ibi corrumpuntur, tam viri quam mulieres, omnes corruptionis crimina & causam in

caput

A caput tuum transferunt. Nam quemadmodum si non essent qui luderent, sic quoniam vterque sunt causa peccatorum quæ committuntur, ignem partuntur. Quare quantumvis animi tui modestia effecti, ut nihil tibi inde offuerit, quod ego fieri posse non arbitror: quoniam tamen alij causa ludorum multa peccarunt, graues propter hoc poenas lues, quantumvis etiam multò modestior esses, si nullo modo eò pergeres. Non ergo inutiliter contendamus, nec vanas excusationes excogitemus, cum vna nobis sufficiat excusatio, longè à fornace Babylonia fugere, procul ab Aegypto scorto abesse, atque si necesse sit, nudos à manibus eius elabi: sic enim ingentes voluptates capiemus, cum stimulis conscientie minimè pungamur. Sic & in hac vita moderatè viuemus, & futura bona consequemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. xxxix. ex capite. xj.

B In illo tempore respondens Iesus dixit: Cõfitebor tibi pater domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Perpendis quot, quibusque modis ad fidem ipsos inducit? Primum præcipuis Ioannis laudibus: nam cum eum magnū atque mirabilem, & plus quam prophetam ostenderet, ad præbendam illi fidem impellebat, qui apertissime ipsum esse Christum attestabat. Deinde, quia dixit regnū cœlorum vim patitur: hoc enim non hortantis magis ad fidem, quam impellentis esse videtur. Tertio, quoniam omnium prophetarum prædicationem adimpletam iam esse docebat, quo significabat seipsum esse, quem illi prædixerunt venturum. Quarto, quoniam omnia iam facta esse monstrauit, quæ ab ipso fieri oportebat, quod similitudine puerorum ante oculos posuit. Quinto, exprobrando ac miserando incredulos, & terrore ac minis reuocando. Sexto, quoniam gratias modò pro credentibus agit. Quod enim hic, confiteor, dixit: idem valet quòd gratias ago. Gratias, inquit, tibi ago, quoniam à prudentibus & sapientibus hæc celasti. An igitur perditione illorū gaudere ipsum dicemus, & quoniam illi hæc non didicerunt? Minimè. Sed hæc est via salutis optima, ut qui respuunt quæ dicuntur, & nolunt suscipere, nullo pacto cogantur: ut quoniam vocati non obtemperarunt, nec meliores hic facti sunt, sed spreuerunt atque contempserunt salutem, quoniam eieci sunt, respicere cogantur: sic certè diligentiores etiam fient, qui crediderunt, quibus quoniam reuelata mysteria sunt, lætari atque gaudere dignum est. Quoniam quod ab illis occulta sunt, non gaudere, sed lacrymarum fontes emittere dignissimum: quod profectò facit lacrymans atque commiserans ciuitates. Non ergo, quia sapientes non cognouerunt, gaudet: sed quia paruuli perceperunt, lætatur. Ita & Paulus dicit: Gratias ago deo meo, quoniam fuistis serui peccati: obedistis autem ex corde in quam traditi estis formam doctrinæ. Non ergo itaque Pau-

lus propterea gaudet, quia erant serui peccati: sed quia cum essent huiusmodi, veritatis cultores facti sunt. Prudentes autem hic scribas & Phariseos appellat: quibus verbis alacriores reddit discipulos, cum intelligant illa se piscatores esse consecutos, à quibus illi summi, ut videbantur, viri exciderunt. Cum autem, sapientes, dixerit: non illam veram laudabilem sapientiam intelligit, sed hanc quæ seculari doctrina præstat: idcirco etiam non dixit, stultis reuelasti, sed paruulis: quasi non formatis adhuc, sed simplicibus. Ita ostendit non indignè illos, sed iure his rebus fuisse priuatos: ac per omnia nos docet statum superbiæ omnino esse fugiendum, ac simplicitatem admirandam. Quod Paulus amplioribus verbis scribit dicens: Si quis in vobis videtur in hoc seculo sapiens esse, is fiat stultus, ut sapiens efficiatur. Sic enim gratia dei monstratur. Cur verò gratias agit patri, cum ipse illud fecerit? Sicut orat & intercedit pro nobis ad deum ex magna erga nos charitate, sic etiam & hoc ex charitatis feruore peragit: & simul ostendit non à seipso solum, verum etiam à patre illos excidisse. Ut enim suum est gratias agere, atque gaudere quòd paruuli recepti sunt: sic patris est ne precibus flexus, sed sponte sua commotus id fecisse videatur. Sic enim, inquit, facta est acceptatio coram te: id est, sic tibi patri omnium placuit. Sed cur tandem, inquires, occultata ab illis sunt? audi Paulum dicentem: Quoniam quærentes propriam iustitiam statuere, iustitiæ dei subiecti non fuerant. Perpende igitur qualiter affici discipuli debebant, cum audirent, quia sapientes non nouerunt quæ ipsi cognouerunt: & cognouerunt paruuli permanentes, cognouerunt ipsius dei reuelatione. Lucas autem dicit, ea hora quando septuaginta redierunt de demonibus nunciantes, tunc gaudentem ista dixisse, quæ tam diligentiores, quam moderatiores ipsos faciebant. Erat enim moderante doctrina certè illis opus, ne magnum quid de se crederent, atque inflarentur, quoniam demonia eis obtemperarent. Reuelatio enim magnarum sibi rerum non studio, nec merito suo concessa fuit: quapropter scribæ ac Pharisei qui se sua opera sapientes esse arbitrabantur, elati tumore ceciderunt. Quare si arrogancia illis offuit: formidate vos, inquit, ut paruulorum statum conseruetis, non ignorantes id illud esse quod vobis hæc reuelari effectit, cuius contrarium illos hac reuelatione priuauit. non enim quando dicitur, occultasti hæc à sapientibus, rem totam deo attribuit: sed sicut cum Paulus dicit, Quia tradidit eos in reprobum sensum, & excecauit intelligentiam ipsorum: non operatum hæc deum fuisse asserit, sed illos qui causam præbuerunt: sic etiam hic dictum est, reuelasti. Deinde quoniam prædixit, Confitebor tibi pater, quia occultasti ab illis, & reuelasti paruulis: ne putes hac reuelandi potestate ipsum esse priuatum, ac ideo gratias agere: Omnia mihi tradita sunt à patre

1. Cor. 3. d.

E

Rom. 10. a

Luc. 10. c.

P

Rom. 1. c.

Rom. 6. c.

G à patre meo.) Adiecit hæc ad eos qui lætabantur, quoniam dæmones sibi parèrent. Quid ita gaudeatis frustra, inquit: mea omnia sūt mihi à patre meo tradita. Cum autē audis, tradita: nihil humano more factum suspicaris, quæ dictio, ne duos ingenitos arbitrari quis possit, posita est. Filius autem dominus omnium nascitur, quod alibi multis in locis significat. Maius quiddam deinde adducit, vt mentē tuam ad sublimius erigat. Et nemo nouit filiū, nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius.) Et videtur quidem id multis qui hæc altius non examinant, separatim atque alienum à superioribus esse: quod certē plurimum illis cōuenit, atq; coheret. Nam quoniam dixit, Tradita sūt mihi omnia: quid miramini intulit, si omnium ego sum dominus, qui & aliud quid multo maius possideo, patrē nouerim, quod eiusdem cum eo substantiæ sim? Id enim occultius significatur, solum se nouisse patrē dicit, id ipsum (inquam) significatur quādo dicitur:

H Nullus cognoscit patrem, nisi filius. Tu autem diligenter perspice quando hæc dixit, quando videlicet, quanta esset potentia ipsius operibus cognouerunt, quando non solum ab ipso signa uiderent fieri, sed ipsi quoq; in nomine ipsius miracula perpetrarunt: deinde quoniam, & reuelasti ea paruulis dixit, ostendit etiam ipsum fecisse. Nemo enim, inquit, cognouit patrem, nisi filius, Et cui uoluerit filius reuelare.) Non, inquit, cuiusque iniunctum sit, nec cuiusque iustum sit, sed cuiusque uelit reuelare. Quod si patrem reuelat, & seipsum uidelicet, quod tanquam manifestum, & tanquam consequens, reliquit, quod & alibi facit: vt quando dicit, Nemo potest venire ad patrem, nisi per me. Hinc etiā monstratur vnus esse uolūtatis cum patre. Ita enim, inquit, procul absum, ne repugnare deo patri uidear, aut illi aliquo modo reluctari, vt nemo ad ipsum aliter q̄ per me possit accedere. Nam quoniam multi turbabantur, antithem appellantes: propterea tā signis, quam doctrina hanc eorum opinionem destruit. Cum autem dicit à nemine patrem, nisi à filio cognosci: non dicit ab omnibus deum ignorari, sed non cognosci ea cognitione ab alio qua ipse cognoscit: quod pariter de filio quoque dicendum est. Non enim de ignoto quodam deo, cuius nulla vnquam habita sit cognitio, hæc dicit, vt quod Marcio asserit: sed exquisitam, perfectamq; cognitionē hic intelligit. Nam nos quidem nec filium perfectē cognoscimus, quod Paulus scribit dicens: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum igitur per ea quæ dicta sunt, cōfirmasset ipsos, atq; in desiderium sui attraxisset, omnipotentia ipsius aqualiter monstrata, tūc ad se uocat, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Non hic, aut ille, sed omnes qui curis, qui doloribus, qui peccatis laboratis, uenite ad me, non vt poenas luatis, uerū vt dolores peccataq; uestra resoluantur: uenite ad me, non quia glorificari me à uobis opus est mihi, sed quia salutem

uestram maximē sitio. Ego, inquit, requiem uobis tribuam: non dixit saluos faciam, sed quod maius est, in omni quiete constituam. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suauē est, & onus meum leue.) Nolite igitur onus pertimescere, suauitatis enim eximia plenum. Quomodo autem in superioribus dicebat angustam esse ianuam, & arduam tribulationibus uiam? quādo uidelicet de defidia, quando ignauia dissolutus es. Nam quando quæ dicta sunt perfereris, leue tunc erit onus: quapropter magnitudine retributionis etiam nunc leue appellatur. Quomodo autem, inquit, quæ dicta sunt perficiam animo? Si humilitate sincera, si mansuetudine uera, si moderatione integra te commūnes. Humilitas quippe uirtus est, & sublimioris philosophiæ mater est atque origo. Propterea etiam cum nobis diuina traderet instituta, ab humilitate initium fecit. Et hoc in loco ab eo iterum exorsus magnam pollicetur mercedem. Non enim alijs, inquit, solum accommodus atque utilis fueris, sed tibi ipsi firmam stabilemque requiem compræstabis. Inuenietis enim animabus uestris requiem, inquit. Sic antequam futura ueniant, hic quoque retribuit, & uictoriæ præmium præbet, non solum (vt dictum est) uerum etiā quia seipsum exemplum nobis posuit, vt acceptior doctrina hæc sua, & gratior esset. Quid enim dubitas, inquit, ne minor atque despectior propter humilitatem uidearis? In me igitur respice, meaq; omnia hæc præcepta non ab alio, sed à memetipso discas: ita enim & luce clarius patebit tibi q̄ maximum bonum humilitas sit. Considera quomodo his omnibus vt humilitatem præcipuē colant, ipsis persuadet. Primò in his quæ ipse peregit. Discite (inquit) à me, quoniam mitis sum. Deinde magnitudine retributionis: Inuenietis enim requiem animabus uestris. Præterea his quæ ipse gratis affert: Ego enim, inquit, requiem uobis compræstabo. Ad hæc, quia facilem rem atque suauem esse approbavit. Suauē nanq; iugum est, inquit, & onus meū leue. Sic & Paulus persuadet, dicens: Quod enim momentaneum & leue tribulationis nostræ est, per superabundantiam æternæ pondus gloriæ operatur. Sed quomodo, inquit, leue hoc onus est, cum dicatur: Nisi quis odio habuerit patrem ac matrem: & nisi quis tollat crucem suam, & sequatur me, non est me dignus. & nisi quis omnibus rebus suis renunciauerit, non potest esse meus discipulus: cum iubeat ipsam quoque animam esse tradendā, quomodo (inquam) leue est: doceat te Paulus, dicens: Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, aut gladius? Et quoniam non sunt condignæ passiones præsentis huius temporis ad reuelandam in nobis gloriam. Doceant te illi qui à synagogis Iudæorum post mille flagella ac

la ac uerba, summo gaudio affecti redibant, quia uidelicet digni sunt inuenti qui pro Christi nomine vexarentur. Quod si adhuc iugum ac onus audiendo formidas nimium, atque perhorrescis non naturæ rerum huiusmodi timorem, sed ignauitatem attribuas. Nā si accinctus & præparatus eris, & nulla defidia effoeminatus, cuncta tibi facilia, leuissimaq; uidebuntur. Quapropter etiam Christus, vt quanta cura uigilandum esset certiores nos redderet, non siluit onera, nec suauia tacuit: sed utrunque complexus, & iugum dixit, & suauē appellauit: onus apposuit, & leue adiecit: & ne aut tanquam laboriosa nimium fugeres, aut tanquam nimium facilia contēptu prosequeris. Quod si post hæc omnia uehementer ardua, difficiliaq; tibi uirtus uideatur, ueniat in mentem tibi quantum difficilior uirtus est: quod ipse occultius significat, cum antequam de iugo suo aliquid dixerit: Venite ad me omnes, exclamauerit, qui laboratis & onerati estis. Hinc enim ostendere uoluit, quantum laborem, quantum grauamen intolerabile, peccatum hominibus afferat: idcirco non qui laboratis solummodo ait, sed etiam qui onerati estis: quod Psalmista significauit apertius, & naturam ipsius peccati descripsit, dicens: Sicut onus graue grauatæ sunt super me. Zacharias quoq; similiter plumbi talētum esse ait. Id etiam rerum experientia facile intelligimus. Nullo enim pondere grauius premitur anima, nihil tam uehementer mentis restringit oculos, nihil magis deiicit atq; prosternit, quam male actæ uitæ, ac peccatorum conscientia & recordatio. nihil econtra subliorem atq; altiorem mentem hominis reddit, sicut iustitiæ atque uirtutis possessio. Quid enim intolerabilius esse uidetur, q̄ nihil penitus possidere? Quid difficilius, quam si uapules, non solum uices reddere, uerum etiam alteram uertere maxillam? Quid grauius, q̄ mortem uolentia obire? Sed tamen hæc omnia, si recte perpetuamur, leuia & facilia, & honestæ uoluptatis efficacia constituuntur. Sed nulla turbatione moueamini: Inquirere nanq; singula diligenter, ac exacte tractare animus est, & si ita uultis quod primum dictum est, quodq; multis difficilimum esse uidetur, iam perferutemur. Vtrum igitur graue atq; molestum est, vnus habere uentris curam, an de mille sollicitudine esse: vnico uestimento indui, nec plura desiderare, an plura & preciosa possidentē, die ac noctu cruciari de conseruatione ipsorum, atque custodia metuentem, & sola memoria dolentem, ne forte tineis corrodamur, ne seruus furto auferat? ueruntamen quantumcumq; dixerō, nunq̄ tantum oratione assequar, quanto uos periculo rerum cognoscitis. Quare optarem aliquem eorum qui ad summum philosophiæ apicem peruenerunt nobis adesse, vt facile aspiceres, quanta res ista uoluptate potiatem: propterea nemo eorum vnquam qui paupertatem amplectuntur, diuitias optat. Sed ne diuites quidē, inquit, paupertatē eligerēt, vt à mul-

tarum rerū curis persoluerentur. Et quid istud est? Mentis enim ipsorum ac ægroti animi, non iucunditatis rerum hoc signū est. Nec alios huius rei testes citare uolumus, q̄ uos ipsos, qui quotidie curis pressi, acerbā hanc uitā uobis putatis: non autē illi sic, sed gaudentes semper, sed exultantes semper, non minus paupertate, q̄ reges diademate gloriantur. Maxillam autē uertere multo facilius uapulanti, q̄ repercutere, si attēditis. Hinc enim bella & dissidia originem trahunt, inde bellorū omniū atq; inimicitiarū causæ soluuntur. Et altero quidē modo maiorem flammā suscitasti, altero autē utriusq; incendiū extinxisti. Quod uero nullo incendio laborare suauius est, q̄ igne peruri, nullus vnquam, si de corporibus dicitur, dubitabit. Quāto autē animus corpori præstat, tantō & incendiū eius periculosius est, & suauitas certē iucundior. Præterea quid leuius atq; facilius, in luctamine cōcertare, aut corona donari: currere in stadiū, uel brauium iā obtinuisse: fluctibus agitari, aut in portu deuchi: quare mori etiā melius, q̄ uiuere cenēo. A procellis enim atq; periculis per mortem liberamur, uita uero & laborum cumulos exaggerat, & plurimorū peccatorū reos facit, & insidijs quotidie implicat, quibus efficitur ut mori melius, q̄ uiuere mihi uideatur. Quod si mihi nō credis, ab his audias, qui uultus martyrum in tempore certaminis conspexerunt. Quādo flagellis cæsi, uincis ferreis laniati, in sartagine immissi lætabantur, gaudebant, & ceu in rosario constituti gestiebant. Quare Paulus quoque hinc abiturus, & uolentia morte obiturus, Gaudeo, inquit, & cōgati deo uobis omnibus, & uos pariter gaude, & mihi congaude. Vides quanto conatu uniuersum orbē terrarum ad cognitionem gaudij conuocat? ita in magnam beatitudinē hinc abire putabat, ita mortē illam terribilem atq; uolentiam desiderandā existimabat. Verū quod suauē leuēq; sit uirtutis iugū, multis alijs etiam posset comprobari: sed nos ad uultimum iam ueniamus, & molesta onera peccati cōsideremus, ac ex omnibus maximē auaritiā in medium educamus, qua turpissima multi peccata dolose cauponantur recauponanturq;: Quid igitur molestius hac re vnquam inuenitur? quot dolores, quæ magnæ curæ, quot rerum offensiones, quanta pericula, insidiæ, pugnæ, huiusmodi homines quotidie aggrediuntur? quæ turbationes, qui tumultus eos exagitant? Nam quemadmodum sine fluctibus mare nunq̄ cōspicitur, sic animos eorū absq; sollicitudine, terrore, turbatione nunq̄ reperies: sed anteq̄ priora cōponant, alia inuasertunt: & ad hæc rursus alia atque alia subingressa, ingentem cumulum motium instar erexerunt. Sed iracundi animi atq; cōtumeliosi forte uelles uidere, quo quidem cruciatu quid peius? quid intestinis uiceribus asperius? quid fornace qua uruntur quotidie, & flamma qua semper incēduntur, ardentius? At uero uita eorum qui corporum formas admirantur, & pulchritudine aliorū tabescunt, quid miserius? quid hac deiectione animi

Ioā. 14. a.

1. Cor. 13. c.

2. Cor. 4.

d.

Luc. 14. f.

Ibidem.

Ibidem.

Rom. 8. g.

Ibidem.

la ac

G animi formidolosus? quia vitam gementes atq; trementes isti mihi viuere videntur. Quid porrò turbulentius superbia & ceruicibus? aut quid tumore hoc animi furiosus? Discite, inquit, à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Omnium enim bonorum fons atq; origo innocentia est. Non ergo pertimescas onus, nec ab eo iugo resiliat, quo te Christus ab omnibus istis vèdicat: sed omni alacritate animi iugum hoc subeas, & tunc q̄ suaue sit, facile cognosces. Nec enim teret ceruicem tuam, sed ornatus gratia imponitur: & vt discas ordine ad regiam viam procedere, & præcipitia vtrinque vitare, ac facile per angustam viam lætus incedere. Quoniam ergo tot tantaque bona hoc iugum præbet, quoniam tanta securitate vallatum est, quoniam tanto gaudio replet: omni cura, studio, operaque ipsum trahamus, vt & hic requiem animarum inueniamus, & futura beatitudine potiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia xl. ex capite. xij.

N

illo tempore: Abijt Iesus sabbato per sabbatum: discipuli autem eius esurientes, coeperunt euellere spicas & manducare. Lucas vero in sabbato secundo, primo. Quid igitur est, in sabbato secundo, primo? Quando festum duplex erat, tam sabbati domini, q̄ solennitatis alterius succedentis. Sabbatum enim quietem atq; otium appellabant: cur nam per ea loca illos ducebat, cum sciret omnia, nisi soluere quietem sabbati vellet? Et volebat quidem, sed non absque causa soluere: quapropter nunquam nisi data occasione soluit, vt & legi satisfaciat, & obrectatores non offendat. Est autem quando principaliter, etiam nulla re cogenit sabbatum soluit: vt cum luto cæci oculis perunxit: & cum dicit, Pater meus vsq; modo operatur, & ego operor: quæ omnia sic gerit, tum vt patrem glorificent suum: tum vt imbecillitati consulat Iudeorum: quod etiam hic factum videamus, cum esurientium naturalis necessitas ad excusationem adhibeatur. In his autem quæ peccata omnino sunt, nulla certe vnquam excusatio inueniri potest. Nam neq; homicida, si homicidium se fecisse dicit: neq; adulter, si cupiditatem commississe asseuerabit, nunquam satisfaciatur: nec alia vlla excogitari causa poterit, quin hæc quæ peccata sunt, non esse peccata videatur: hic autem cum famis necessitate ad satisfactionem attulerit, ab omni crimine illos vindicauit. Tu vero abstinentiam discipulorum mecum admirare: admirare, inquam, quomodo nullam corporis curam, nullum studium habeant: sed sine præmeditatione aliqua ac præparatione mensam sibi sic constitunt, vt continua ferè cogantur inedia premi, neque tamen à Christo abscedant: nam nisi malo inedia, nimium vexarentur, nunquam certè illud in sabbato fecissent. Quid igitur Pharisei? cum vidissent, ait, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere in sabbatis. Non vehementer

quidem hoc in loco, quantum consequentia rerum id petere videatur, incensi sunt, sed simpliciter atque oratione quieta criminantur. Quando autem siccam, detentamque manum curauit, atque restituit: tanta tunc exarserunt immanitate, vt etiam de interimendo ipso consilia agerent. Cum enim nil magnum atque sublime sit, quietiores sunt: cum autem sanitatem hominibus solo verbo præstari conspiciunt, quasi feroces bestiae perturbati, vehementius in illum insiliunt. Sic inuidia veneno suffecti, salutem hominum persequuntur. Quomodo autem discipulos excusat Christus? Non legistis, ait, quid fecit Dauid in templo quando esuruit & ipse, & qui erant cum eo, qualiter intrauit in domum dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei comedere, neque his qui cum ipso erant, nisi solis sacerdotibus? Ita quando pro discipulis causam dicit, propheta aliquem: quando autem pro semetipso, patrem in medium solet adducere. Et animaduerte quam acriter: non legistis, inquit, quid Dauid fecit? Magna enim erat de propheta illo hominum existimatio atque opinio, & ita singularis, vt Petrus etiam postea cum ad Iudeos faceret verba, sic dixerit: Licet ad vos liberè de patriarcha Dauid dicere, quoniam & obiit, & sepultus est. Cur autem cum Dauid mentionem faciat, neque hic, neque alibi adiecta dignitate vnquam nominauit: ideo forsitan, quoniam secundum seriem generis ab illo trahebat originem. Si Pharisei autem indulgere atque veniam opportunè scirent concedere, inedia causam pro integra satisfactione solam potuisset adducere: verum quoniam iniqui atque inhumani sunt, historia quoque recitatione comprimentur. Marcus autem sub Eleazaro sacerdote illud factum fuisse asserit: neque dissona hinc dicit, sed primò diuersis nominibus illum appellatum fuisse ostendit: deinde cum ab eo datos fuisse panes Dauid, atque suis asseueret, magnos defensionis campos asserit. Si quidem etiam sacerdos ipse id fieri permisit, neque permisit solum, verum etiam diligentius administravit. Nec modò mihi illud opponas, quia Dauid propheta erat. Nam non prophetis quidem id licebat, sed soli sacerdoti hic honor conferebatur: vnde & adiecit, Nisi solis sacerdotibus. Quoniam enim propheta non erat sacerdos, & ille quidem tantummodo, non autem & qui secum erant, quibus pariter de propositionum panibus concessum fuit, prophetæ fuerunt. Quid igitur? æqualisne Dauid propheta isti sunt, quispiam obijciat? Cur dignitatem quæris, vbi legis transgressio fieri videtur? Quid si naturalis necessitas urget? hac ratione maximè crimen criminatum est, præsertim cum qui maior fuerat, similiter fecerit. Sed quid ad propositum inquires? Non diem sabbati Dauid contempsit. Maius certè quid dicis, quo præcipue sapientia Christi demonstratur, qui die sabbati prætermisso aliud quoddam exemplum protulit, ipso sabbato maius. Non est profecto æquale diei solennitate non obserua-

Ado. 2.

Mar. 14.

M

re, &

A re, & sacram illam mensam, ad quam tibi accedere nequias sit, manibus contrectare. Sabbatum quippe sæpe solutum fuerat, imò verò & in circumcisione, & in alijs compluribus semper soluitur. Et in Hiericho autem hoc ipsum esse factum licet conspiciere: quare à pluribus victoriæ præstatur. Quomodo igitur hac de re Dauid non criminatus est: præsertim cum maior hinc culpa cædis sacerdotum, atque interitus exordium sumpserit? quam rem ideo non posuit, quoniam ea sibi sola sufficit, quæ ad propositum spectant: sed aliter quoque respondere voluit. Nam cum arrogantiam, elationemque ipsorum, Dauid dignitate atque autoritate cõpresserit, tunc maiorem subiungit ambiguitatis illarum solutionem. Et quæ nam hæc est? Nescitis, inquit, quoniam in templo sacerdotes sabbatum violant, & sine crimine sunt? In superioribus quippe necessitatis causa, hic autem nulla ex causa satisfactio affertur: itaque primum confessione, deinde per negationem respondit: & quod vehementius est, vltimum vt opportuit collocauit, quis etiam prius sua rectè considerantibus satisfecisset. Noli enim mihi obijcere non esse idoneam excusationem, cum alium idem impune fecisse in medium adducimus. Nam quando qui fecit, nullius criminis accusatur, tunc quod factum est, quasi lege lata comprobari videtur. Non tamen illo solo contentus fuit, sed vehementius etiam ac maius attulit, cum aperte neget culpam esse quicquam in sabbatis operari, quod clarè ac indubitatè victoriæ proprium est. Sic à seipso sabbatum iam solutum ostendit, nec esse nefas id facere, dupliciter, partim à loco, partim ab ipso sabbati die, comprobatur: imò verò tripliciter, quoniam & duplicatum opus attulit, & aliud de sacerdotibus subiugit, quod mirabilius ac maius est, absque culpa ipsos etiam tunc fuisse asseruit. Perpendis quot argumenta induxit: locum, quia in templo: personam, quia sacerdotis: tempus, quia in sabbato: rem ipsam, quia sacerdotes ipsi contaminant: nec dixit, quia sabbatum soluunt, sed contaminant. Et cum illi qui maius faciunt, quia contaminant, non modò poenas non luant, verum etiam culpa careant: qui inculpabiles sunt, non debebant qui similiter soluunt accusari. Quod certè nullo modo illi priori simile putare debemus: nam illud semel daturat propter necessitatem, nec à sacerdote factum, veniam non iniuria consecutum est: hoc autem omni sabbato & in templo, & secundum legem sacerdotes faciunt. Quapropter etiam non concessio nis atque veniæ iure, sed autoritate legis lógè ab omni culpa, inquit, remoti sunt. Nec enim criminando hæc dixi, ait, neque vt venia dignos ostendam: sed vt iustitiæ dignitate defendam. Ita illorum quidem causam dicere videtur, & discipulos innocentes esse ostendit. Nam quando de illis dicit, quod inculpabiles sunt: relinquunt quod isti multo magis inculpabiles sint. At non fuisse hos sacerdotes, fortè obijcies: ego autem non verebor respondere multo maiores sacerdotibus illos fuisse, præsertim cum ipse

dominus templi, ipsa veritas secum affuerit: quapropter etiam dicebat, Dico autem vobis, quia tempore maior est is. Quam rem ita magnam, atque mirabilem illi audientes, nihil dixerunt, forsitan quia non de salute hominis agebatur, cui tamè quia molesta videri poterat citò medetur ad veniam, cum quadam crimina traducens orationem: dicit enim, Si autem sciretis, quid est, misericordiam volo & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. Animaduertis quomodo veniæ inuitur, & quomodo rursus præstantiores ostendit, qui ad veniam debeant confugere? non enim condemnassetis, inquit, inculpabiles. Et prius quidem à sacerdotum facto idem inferbat, quod inculpabiles essent: hoc autem à seipso, imò verò etià hoc à scriptura concludit, propheticum etiam dictum recitauit. Demum post hæc omnia aliam etià causam adiecit: Dominus enim est sabbati filius hominis, quod de seipso dictum accipimus, quis Marcus de natura communiter hominum id dictum scribat. Dicit enim sabbatum propter hominem factum est, non autem homo propter sabbatum. Sed si ita est, inquires, cuius rei gratia qui ligna colligebat, puniebatur? Certè quoniam si statim à principio, quando feruntur leges, ac ferè in promulgatione ipsa contemnerentur, nullo modo possent postea custodiri. Sabbati autem obseruatio magnas utilitates contulit populo: mites enim atque humanos alterum ad alterum reddidit, prouidentiam dei atque creationem rerum, vt ait Ezechiel, docuit, castigauit paulisper, & à malignitate semouit, ac spiritalibus rebus attentiores effecit. Nam quando lex de sabbato dabatur, si scriptum fuisset, bona quidem omnia in sabbato faciatis, mala verò non faciatis, non conseruassent legem Iudæi: quocirca necesse fuit ab omnibus eodem modo compercere: nihil enim in die sabbati faciatis, inquit: neque tamen sic detineri potuerunt. Ipse autem occultius significauit, quoniam à malignitate solummodo legis compercat autoritas: nihil faciatis, inquit, præterquam ea quæ facit anima. Cum autem in templo die sabbati, & quidem studio atque opera multo maiore fierent omnia, per ipsam certè legis umbram veritatem his subaperiebat. Sed cur, inquires, tantam utilitatem, quantam sabbato consequerentur, abstulit Christus: immo non abstulit, sed foelicia illi addidit incrementa. Tempus enim iam adertat altiore sublimioreque rerum omnium intelligentia erudiri: quare non oportebat manus hominis, qui prauitatem odisset, & virtutis ardore sublimius volaret, vincas coerceri. Nec docebat autoritate legis solum à deo creata esse omnia credere, nec terrore præcepti humanos eos esse, qui ad imitationem dei conuocantur. Sitis enim, ait, misericordes, sicut & pater vester: nec vnum diem solennem agere ipsos, quibus tota vita solennitas est. Celebremus enim, ait, non in fermento veteri nec in fermento malitie & nequitie, sed in azymis sinceritatis & veritatis. Nec iuxta dei arcem assistere atque altare aureum, eos qui

Osca. 6. c.

Mar. 2. d.

Ezec. 20.

b.

Luc. 6. e.

1. Cor. 5. c.

G eos qui creatorem omnium in seipfis habebant habitatem, multisq; modis, immo verò modis omnibus ipsos alloquentem: alloquitur enim certè fidelis, orantes, offerentes, per scripturas, per misericordiae officia: & quòd omnia còtinet, quia in ipsis habitat. Cur igitur sabbato illi opus est, qui per totam vitam suam agit solennitatem, qui coelesti viuit disciplina, qui peccatorum immunis, virtutes obseruat & colit? Solènter igitur viuamus continè, nihil omnino malignitatis committentes. Nam tunc solùm veram solènitatem peragimus, cum spiritalis vitæ continè cultum augemus, cum ab alienis manus abstinemus, cum in laboribus superfluis atque inanibus, quos propter hanc vitam sustinemus, legem sabbati conseruamus. Seruitutis enim sunt extremae hi labores, illisq; profectò similes sunt, quibus in Aegypto Iudæorum populus vexabatur. Nullū enim inter auri solictos collectores, & coeni atq; laterū operarios discrimen omnino est. Nā

Exodi. 1. c.

H vt tunc Pharao atrocissimus ille tyrannus, flagellis ad colligendas palleas compellebat Hebræos: sic etiam nunc diabolus ad officium laterum flagellis cupiditatum multos incendit. Quid enim aliud aurum est, q̄ coenum? & argentum quid aliud, q̄ palea? sicut ergo palea ignem, sic pecuniae cupiditas avaritiae flammam incendit, & quasi coenum inquinat possidètes: sed missus est nobis liberator, nō Moses à deserto, sed dei filius de caelo. Quare si post aduentum eius etiam in Aegypto permanebis, Aegyptiorum etiam supplicijs cruciaberis: sin verò Aegypto spretò Israël spiritalem sequeris, miraculorum omnium eris spectator. Nec tamen id solùm ad salutem sufficit: non enim ab Aegypto tantūmodo recedendum est, sed in repromissionis quoque terram omnino veniendum. Nam & Iudæi, sicut Paulus attestatur, & si per mare rubrū factò itinere transferint, & si manna comederint, & si spiritalem biberint potum, omnia tamen hanc perierunt. Ne igitur etiam nos similia patiamur, omnem desidiam, omnem torporem proijciamus.

Heb. 11. f.
& Exo. 14. f.
Exo. 16. d.
Ibidē. 17. b.

I Cumq; audiuerimus malignos quosdā præfectos, qui per angustum & laboris plenum iter quemadmodum isti, condēnent, non vulgus, sed Iesum Caleb filium omni animo persequamur, nec à latere ipsius aureo recedamus, q̄ repromissionis terram, & coelos ipsos adipiscamur. Itineris autem difficultatem cur quisq; timebit? Nam si hostes, atq; inimici dei reconciliati cum deo sumus, multò facilius post reconciliationem saluabimur. Sed angusta est, inquires, via hanc, & ardua nimis illa verò prior, quā faciebas, non angusta solùm & ardua, verum etiam inuia, & atrocissimis plena bestijs fuit. Et quemadmodum impossibile omnino erat per mare rubrū pertrāsire, nisi miraculo facta via fuisset: sic à priorè vita ad coelos conscendere sine meditatione baptisimi non possumus. Et si quod factū impossibile erat, factum est possibile: quantò magis angustum hoc atq; arduum iter facile fiet? Ita, inquires, sed di-

Iosuc. 14. & 15.
Eccli. 4. 6. f.

Rom. 5. b.

uina potestate, atq; gratia solùm transitus tūc Iudæis concessus fuit. Idcirco tu debes confidere. Nā si gratiae opera solùm illi trāsierunt, cum tu ad gratiam laboribus quoque tuis niteris: nōne securior es? Si enim ociosos saluauit, quantò magis solerti laborantibus studio certissimam feret opem? Sed quid ab impossibilibus diuina potestate confectis, vt in difficili re cōfidas te hortor, cum illud liceat dicere, quòd si iugiter vigilamus, nō est angustum, neq; difficile hoc iter. Considera enim diligenter quae facta sunt, mors iam ipsa cōculcata est, diaboli crudele imperium cecidit, atrox peccati lex extincta est, spiritus gratia diffusa, via in compendium redacta, onera legis ablata: at si velis ita esse vt dico perdiscere, cogita quòd iā viri sancti maiora, q̄ Christus præcipiat, effecerunt: tu verò mediocriter quae scripta sunt, reformidas. Quam igitur satisfactionem habebis, cum alijs etiam vltra metam currentibus, tu vel ad constitutum terminum peruenire graueris? Tibi quippe vt partem tuarum rerū pauperibus offeras præcipitur, qui alios vides oīa sua contempsisse. Tu rogaris cum vxore modèstè viuere, qui alios videas ne legitimo quidem coniugio copulari voluisse. Et quotidie quidē nostro tu hortatu impelleris, ne venenosè inuidiae vitio labores, ne crudelis in peccatores sis, cum ab alijs percussus, alteram quoque maxillam verterit. Quid igitur (quæso) respondebimus, aut quomodo defendemus, qui nec iussa quidē suscipimus: cum alijs multa maiora, q̄ iuberentur, perfecerint, qui certè nequaquam præcepta ipsa superassent, nisi mirum in modū res ipsa facilis esse comprobaretur? Responde, quæso, quis tabescit, & quasi cera continè liquatur? vtrū qui bonis aliorum insidiatur ac inuidet, an qui gaudet ac congratulatur? Quis atroci suspitione semper vexatur, ac tremet? vtrum qui moderatè viuēs, castitatem colit ac seruat, an qui alienis vitijs plagas tendit? Quis optima spe munitus, gaudet? vtrū qui rapto viuūt, an qui sua indigentibus partitur? Hæc igitur cogitantes non cunctemur, nec ignauia virtutis cursum relinquamus: sed cum omnia lacritate animi suaues hos amplos labores paruo tempore collucemur, vt coronas semper florentes adipiscamur. Quibus vt omnes potiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. xli. ex capite. xij.

E T transiens inde venit in synagogam eorum: & ecce homo habens manum aridam. Iterum vt re quoq; ipsa pro discipulis satisfactionem redderet, in sabbato curat. Et alijs quidem scribunt in medio homine constituto interrogasse, an bene agere liceret in sabbatis. Vide igitur misericordiae viscera, constituit hominem in medio, vt videntes viderent, vt oculis cernentes misericordia fracti, malignitatem deponerent, aut saltem ita egroti hominis eos puderet, vt ab immanitate ferarum cessarent: illi autem non inhumani solùm, verum etiam hominum omnino inimici malebant

Marc. 1. 1. & Luc. 6. b.

A lebant gloriae Christi officere, q̄ egroti hominis salutem videre: ita vtrinq; prauitatem animi ostendebant, & quia Christo data opera repugnabāt: & quia id sic obstinato animo faciebāt, vt compescere atq; prohibere ipsum, ne cui beneficeret, conarentur. Et alij quidem, vt diximus, ipsum Christum interrogasse scripserunt, hic autem interrogatum fuisse asseruit. Et interrogauerunt ipsum, inquit, dicentes: Licet in sabbatis curare? Vtrunq; autem factum esse credendum est. Scelesti enim illi atque astuti, quoniam non ad curationem hominis tandem ipsum peruenturum dubitant, interrogando præuenire studuerunt, vt hoc pacto ipsum à benefaciendo remouerent. Non ergo interrogabāt si licet in sabbatis curare, vt dicerent, sed vt accusandi reprehendendiq; materiam nascerentur. Cūq; operatio ipsa ad accusandū malignis animis posset satisfacere, verbis tamē etiam irretitum ideo capere conabantur, vt magnam sibi argumentorum copiam inde constituerant. Ipse autem & humaniter curat, & respondet, q̄ mitis sit facile omnibus aperiens, ac insidias inimicorum in ipsos conuertens, ac inhumanitatem atque atrocitatem ipsorum omnibus manifestans. Statuit, inquit, hominē in medio: non quia ipsos metueret, sed quoniam ad misericordiam eos trahere cupiebat. Cum autem nullo modo illi flexi sunt, tunc contristatus ait, atq; iratus ipsis propter duritiam cordis eorum. Quis erit homo, inquit, ex vobis, qui habet ouem vnā, etsi sabbatis in foueam hæc ceciderit, nōne tenet & leuabit eam? Quantò melior est homo oue? Ita; licet sabbatis benefacere. Nam ne rursus impudenter inuehantur, nec transgressionis crimine iterum incusent, hac similitudine prius ad eos ratiocinatur. Tu verò diligenter perpende, qualiter varijs modis, & vbiq; conuenienter ac consequenter satisfactioes de sabbati solutiōe intulit. Et quāuis pariter cæci miraculum, quando lutum fecit ab eis reprehenderetur: tamen tacuit tunc, quoniam res ipsa dominum legis per se prædicabat. At verò in paralytico qui lectulū portauit, modò vt deus, modò vt homo respondere voluit. Vt homo quidem cum dicat circumcisionem sumit homo in sabbato, nec lex Moisaica soluitur: mihi quoniam hominem saluum feci, irascimini: vt deus autem, quoniam dicit: Pater meus vsq; modò operatur, & ego operor. Pro discipulis autem satisfaciens, dixit: Non legitis quid fecit Dauid, & qui cum eo erant, quomodo introiuit in domum dei, & panes propositionis comedit? Sacerdotes quoque in medium detulit, hic verò interrogauit vtrum liceret in sabbato benefacere, aut malefacere, & qs ex vobis, cum habeat ouem &c. Non erat enim nescius quanta æris cupiditate vexarentur, & quòd auri multò magis, q̄ humanitatis essent cultores. Alius autē euangelista scribit: quòd circumspexit etiam eos cum hæc interrogaret, vt etiam aspectu atque oculorū motu ad misericordiam ipsos flecteret: sed nequa-

Marc. 3. a. & Luc. 6. b.

Ioan. 9. a.

Matt. 9. 2.

Ioan. 7. c.

Ibidē. 5. c. Hic supra & 1. Regū 21.

Marc. 3. a.

quam illi facti sunt meliores: & hic quidem verbo tantummodo, alibi autem manus quoque impositione curauit, sed nihil horum ipsos reddidit misericordiores. Homo igitur egrotus sanitatem adeptus est, ipsi autem curatione illius ad peius fuerāt deuoluti. Et quidem præ cæteris illos curare volebat, & multis modis remedium afferebat, tū re ipsa & signis, tum verbis & argumentis. Cum autem omnem illi rationem retruderent, tunc homini dixit: Extende manum tuam: & extendit, & restituta est sanitas, sicut altera. Quid autē illi? Pharisæi exeuntes, consilium coeperunt aduersus eum, quomodo eum perderent. Ita nulla iniuria vexati de interitu meditabantur, adeò perniciosum malū inuidia est: nec enim alienis solùm, sed domesticis & illis ipsis qui inuidet pestifera est. Marcus autē, inquit, quoniam cum Herodianis tale consilium capiebant. Quid autem ille mitis atque mansuetus, quem omnia nequaquam fugiebant? quid inquam fecit? Iesus autem, inquit, cum cogitationes eorum cognosceret, recessit inde. Vbi sunt ergo, qui clamare audent signa fieri oportere: etiam eis plane monstratur, nec signis quidem animo ingrato posse persuaderi. Obseruare autem diligētè oportet, tunc maximè illos efferatos, cum iuari homines perspexissent: tunc enim inculabant, tunc vehementi furore incitati insaniebant, quādo egrotum aliquem repētè incolumitati restitutum cernebāt, quando etiam à prauitate, corruptisq; moribus reuocatos ad virtutem nōnullos intelligebant. Nam quando meretricem erat seruaturus, & quando cū publicanis comedebat, quasi atrox facinus commisisset, criminabantur: nunc & quando manum siccam restituit, ferre non possunt. Tu verò illud mecum admirare, qualiter & egrotorum præcipuam habet curam, & inuidiam illorum multis mitigat modis. Et secuti sunt ipsum multi, & curauit eos omnes, & præcepit eis ne manifestum eum facerent. Urbæ quidem nimium admiratur, nimium etiam diligenter sequuntur. Illi autem à mente mala, maloq; animo non recedunt: verum ne quis conturbetur, inauditum illorum furorem considerans, prophetae prædicentis hæc testimonia affert. Tanta enim fuit prophetarum diligētia, vt ne tam minutura quidem reliquerint: sed tam itinera eius, q̄ migrationes prædixerint, quāq; mente fecerit non conticuerint, vt tu credas spiritus sancti potestate cuncta fuisse prædicta. Nam si nudi cuiusdam hominis impossibile est arcana cognoscere, multò minus certè Christi animus atque voluntas, non reuelante spiritu, à prophetis cognita fuisset. Quid autē propheta dixit? Vt impleatur quod dictum est per prophetam Esaiam: Ecce puer meus, quem elegi: dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meae: ponam spiritum meum super ipsum, & iudicium gentibus nunciabit. Non contendet, neq; clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius: arundinem quassatam non confringet: & linum non fumigans

Matt. 9. e. & Marc. 7. d.

Marc. 3. a.

E

Ioan. 8. b. Luc. 7. e.

F

Esa. 42. a.

G fumigans non extinguet, donec emittat in victo-
riam iudicium: & in nomine ipsius gentes spera-
bunt.) Clementiam atque mansuetudinem eius, &
ineffabilem potentiam huius effert, & ianuam gen-
tibus latam adaptam ostendit, & futuros Iudeo-
rum labores praedicit, & equalitatem honoris cum
patre non occultat. Ecce, inquit, puer meus quem
elegi: dilectus meus, in quo coplacuit anima mea.
Qui autem electus est, is non uti inimicus atq; ho-
stis legum, latoris legem soluit: sed ut consentiens,
easq; agens, quae a legum latore similiter compro-
bantur. Clementiam autem ipsius mirabilem, inau-
ditam mansuetudinem, incredibilem humanitatem
praedicando, inquit: No litigabit, neq; clamabit. Na
ipse quidem optabat cum eis esse, atque eos curare:
renuentibus autem ipsis, atque adeo repellentibus
resistere, atque reluctari noluit. Deinde propheta
ut virtutem Christi, & illorum imbecillitatem ostē-
deret: Arundinem, inquit, contritam non franget.
Sic certe ipse omnes frangere facile poterat, ut arū-
dinem: nec ut arundinem simpliciter, sed ut arundi-
nem iam contritam. Et linum fumigans non extin-
guet. Hic accensam illorum iram, atq; furorē pra-
oculis ponit: & virtutem Christi tantam esse con-
firmat, ut comprimere ac extinguere facile possit:
quod cum non fecerit, immensa humilitate ac mā-
suetudine fecisse comprehenditur. An igitur sem-
per haec ita erunt, semperq; feret eos, qui singulari
furore concitati, haec insidiantur? Nequaquam: sed
cum sua omnia optatum exitum fuerint consecuta,
tunc etiam illos castigabit, quod inde significa-
tur. Donec, inquit, emittet in victoriā iudiciū eius:
& in nomine eius gentes sperabunt. ut & Paulus
quoque dicit: Parati sumus, inquit, omnem inobe-
dientiam vlcisci: cum completa fuerit vestra obe-
dientia. Quid autem est, cum miserit in victoriam
iudicium eius? cum sua omnia implebit, videlicet
tunc vltionem consummabit, tūc gratia nimis, du-
raq; aderunt omnia, cum ipse clarum trophaū sta-
tuerit, cum iustificaciones suae victoriam nactae fue-
rint, cum deniq; nullā, etiam si impudētissimi sint,
responsonem sibi relictam viderint. Nouit enim iu-
diciū & iustitiam dicere, verūm non in supplicio
seductorum dispensatio finietur, sed orbem quoq;
vniuersum ad se attracturus est, ideo subiunxit: Et
in nomine ipsius gentes sperabunt. Et ut certior sis
hoc etiam voluntate patris factū, ideo statim pro-
pheta cum ceteris hoc quoq; confirmauit, dicens:
Dilectus meus in quem complacuit anima mea.
Qui enim dilectus est, is cuncta ex sententia di-
ligentis peragit. Tunc oblatus est ei daemonium
habens caecus & mutus, & curauit eum, ita ut lo-
queretur & videret.) O pestiferam demonis astu-
tiam, vtranq; viam occupauit atque obstruxit, qui-
bus erat ille crediturus, visum scilicet atq; auditū,
quas tamen ambas vias Christus referauit: Et stu-
pebant turbae dicentes: Nunquid hic est filius Da-
uid? Pharisei audientes dixerunt: Iste non eijcit de-

mones, nisi in Beelzebub principe daemoniorum.) **K**
Et certe nihil magni turbę dixerunt, & tamen nec
illud pati potuerunt, adeo quemadmodum iam di-
xisse memini, beneficijs aliorum ceu acerbo morfu
exagitantur. Nec quicq; est quod eos tanto dolore
cruciet, sicut indubitata hominū, certa q; salus. Na
quis & recesserit, occasioneq; ipsis sedandi per-
turbationes dederit, inflammabatur tamen rursus
illorum animus, quoniam iterū beneficio illius in-
columem hominem videbant. Qua ex re demone
quoq; ipso magis dolebant: quippe daemon ab ho-
mine citō recedens, ac nihil dicens, fugam arripuit:
illi verō modō interficiendi agitabant consilia, mo-
dō quoniam illud sibi non processit, calumnijs exi-
stimationem hominum de eo retundere conaban-
tur. Tale certē malum inuidia est, qua nulla vnquā
malignitas peior inuenitur. Nam adulterio inqu-
nati, voluptatis saltem inique fructum, ut putant,
aliquem capiunt, & breui tempore peccatum com-
mittunt. Inuidi autem & multō ante seipsos, quam
quibus inuidet perturbant & cruciant, & ita in a-
L gendo semper, inuidendoq; sunt, ut nunquam pec-
candi afferant finem: sed quemadmodum sues lu-
tosa immunditia, & daemones nostris damnis letā-
tur, sic inuidi calamitate proximorum exultant.
Cūq; aliquid triste, ac doloris efficiēs proximo ac-
ciderit, tunc aliquantulum acquiescit, atq; respirat:
alienas enim iacturas suos quāstus existimat, & a-
liorum foelicitatem miseriam suam arbitratur: nec
magis considerat quid ipse suaue consequatur, q̄
quid proximo calamitosū inferatur. Nonne igitur
tales homines lapidibus petendi? Nonne omni cru-
ciatu torquendi sunt? Non aliter profectō q̄ rabie
concitati, canesq; perniciosi, daemonesq; atrocis fu-
riar. Na quemadmodum scarabęi alieno stercore,
sic inuidi aduersa aliorum fortuna nutriuntur, cum
sint commūnes humano generi hostes atq; inimi-
ci. Et alij quidem homines si animātes rationis ex-
pertes crudeliter caedi, ac dilaniari viderint, aliqua
M tulum commiserantur: tu verō cum salutis benefi-
ciū conferri homini cernas, expalles & tremis, &
in ferocitatem caedendi benefactoris conspiras. Et
quid hac insania furiosus vnq; reperietur? His p-
fectō de causis fornicatores, ac publicani ad coelos
conscendere potuerunt, obsceno autē vitio labo-
rantes, a regno caelorum exciderunt: filij autē, in-
quit, regni eijcienter foras: praeterea omni prauita-
te illi ex animis expulsa, ea quae nunq; sperarunt, fa-
cile nacti sunt. Pharisei autē vel ea quae retinebant
bona penitus amiserunt: neq; id iniuria. Nam inui-
dia pestiferum malū, hominem in diaboli cōditio-
nem, ac in daemone immanissimū conuertit. In-
uidia prima hominis caedes apparuit. Inuidia fra-
terna charitas contempta est. Inuidia sanguine ho-
minis terra primo maculata. Inuidia deniq; factū
est, ut hiatu suo terra Dathan, Chore, Abyrō, vni-
uersūq; illū populū viuos absorpserit. Sed facili-
num est inuidos accusare, difficilimū autem talem
agrotationē

A agrotationem omnino euitare. Quomodo igitur
ne veneno suo nos inficiat faciemus? Si dabimus
operā, ut quemadmodū fornicatoris nephas est ec-
clesiam ingredi, sic inuido quoq; imō verō multō
magis inuidus, q̄ fornicator a coetu fidelium exter-
minandus est. Si enim nunc, cum id malū indiffe-
rens penē videatur, a nonnullis spernitur: profectō
si atrocitas malignitatis eius omnibus patuerit, fa-
cilē ab ea resiliemus. Lachrymarum igitur fontes
in fletibus manare deberent ex oculis. Deus oran-
dus, perdiscendūq; tibi est turpissimum flagitiū es-
se inuidiam: sic enim affectus celeriter tanq̄ a pe-
riculoso morbo fugies, ac poenitentiam ages. Sed
quis ignorat, inquit, vitium esse inuidiam? Ignorat
quidē, ut dicit, nemo: non tamen sicuti fornicatio-
nem, aut adulterium, abominādam ducunt. Quod
ut credas, quāso, dic mihi: quando quispiam amare
fleuit, quoniā in inuidiam lapsus esset? Quādo deū
aliquis propitiū esse sibi orauit, quoniā inuidia pec-
B casset? Nemo certē vnq;. Sed quauis omnibus in-
uidetior hominibus sit, ieiunio tamen aliquo, aut
paruo argento pauperibus dato, effecisse credit, ut
nihil mali cōmississe videatur, cum tamē omni pes-
sima atq; scelestissima passione vexetur. Na vnde
Cain fratricida effectus est? Vnde vero Esau fratrem
infectabatur? Vnde Laban: vnde Iacob filij: vnde
Chore, Dathan, & abyron: vnde Maria atq; Aarō
inquinati fuerūt? Vnde ipse diabolus calumnię no-
men sortitus est? Ad haec illud etiam tecū semper
verte, quia non maiorem illi cui inuides, q̄ tibi ipsi
facis iniuriam, cum te ipsum versus mucronem im-
pellas. Quam enim Abel ipsi Cain iniuriam intu-
lit? Nonne illum quidem inuitus ad meliorem vitā
citius transmisit, ac seipsum erumnis inuoluit? Esau
verō quia in re mansueto Iacob obfuit, cum ipse e-
tiam matrimonia cōsumpsit: Iacob verō cum mal-
tis bonis, atq; diuitijs abundauit. Qua in re fratres
C sui Ioseph peiorem reddiderunt? Nonne quanquā
vq; ad sanguinē ferē venissent, inedia malo in ex-
tremis periculis fuerūt, cum ille regia potestate in
Aegypto potiretur? Nam quantō maiore inuidia
laboras, tantō maiora illi offers bona, cui inuides.
Deus enim qui omnia perspicit, cum viderit inno-
centem iniuria circūuentum, extollit multō magis,
clarumq; illum facit, inuidetem autem deprimit.
Nam si letitia inimicorum incōmodis affectos, im-
punē id committere non patitur: (Non latere, in-
quit, casu inimicorum tuorum, ne quando videat
deus, & non placebis ei.) multō maiorib; profectō
eos, a quibus innocentes per inuidiam exagitantur,
supplicijs tradet. Interimamus ergo pestiferā hanc
bestiam, ac multa eius capita detruncemus. Multae
quippe inuidie sunt species. Quōd si qui amantem
se diligit, nihil maius publicanis adipiscitur: qui o-
dio innocentem infectatur, quid patietur? Quomo-
do autem gehennam effugietis, qui gentibus atque
infidelibus deteriores estis? Quibus de causis fit, ut
vehementius doleā atq; cruciet, cum video nos qui
Tomus secundus.

angelos, atq; archangelorum dominum imitari ex **D**
praecepto debemus, diabolum obnixa aemulatione
zelare. Magna enim etiam in ecclesia & in clero,
multoq; maior q̄ in laicis est inuidia: propterea de
nobis quoq; ipsis dicendum est aliquid. Cuius enim
rei gratia proximum inuidendo persequeris? An
quia in honore, ac dignitate viuit? Non cogitas igitur,
quantam honores perniciem ignauis ac indili-
gentibus solent afferre: Extollunt enim ad inanem
facile gloriam, in tumorem atq; superbiam, & con-
temptum aliorum impellunt, desidiā augent: &
ad haec omnia ipsi etiam parua cōmoti aura deso-
rescunt: quodq; acerbius est, malorum praecipitia, in
quae honores detrudunt, perpetua sunt atq; prae-
rupta. Voluptas verō quae ab eis capitur, vix sensum
delinuit, ac repente vniuersa deuolauit. Iste ergo
de causis inuides, responde quāso: Ita, inquit: sed
plurimum ille apud pontificem potest. Ducit, fert,
vexatq; omnia quae quomodo velit, & offendentes
atq; inimicos persequi potest: adultores, assenta-
toresq; suos in maius euehit, magna q; vsus foelici-
tate, potestateq; simul latatur. Seculariū, perditō-
rumq; hominum haec verba sunt. Nam spiritalem
hominē nulla res potest dolore vexare. Quid enim
malefaciet, si etiam a dignitate te deponeret? Nam
si iuste id fecerit, maxima certē contulit. Nulla enī
re magis deus offenditur, q̄ si quis indignus sacer-
dotij dignitate praefulgeat. Sin verō iniuria pas-
sus aequo animo perfert, maiorem hac re apud deū
acquirat fiduciam: quare nolimus, obsecro, excogi-
tare quomodo in honoribus atq; dignitatibus, sed
quomodo in virtute, atq; recta philosophia viu-
mus. Na dignitates potestō ad multa obscena ho-
minem inducunt. Quapropter etiam valde magno
aio, sublimiq; opus ingenio est, ut dignitate uti, non
abuti possis: ita qui ea caret, volēs nolēs; philoso-
phatur. Qui verō dignitate ac potestate floret, ei
similis est qui cum puella formosa cohabitans, le-
F gem atq; praecipitulum suscepit, ne inique lasciuenti-
bus ipsam oculis videat. Talis quippe res dignitas,
atq; potestas est: Quocirca multos etiam, iustos ad
contumeliandū intrusit, iram plerūq; accendit, lin-
guae frenū abstulit, & ianuā morti referauit, quasi
magna procellarum vi animum subuertens, & ad
profundum malorum omnium nauiculā submer-
gens. Cur igitur virum tu admiraris, ei q; inuidēdū
esse putas, qui tot, tantisq; periculis concutitur? Sed
ad haec quae dicta sunt, tecum illud etiā versa, quot
inimicis, quot accusatoribus, quot assentatoribus,
qui in dignitatibus est obsideatur. Hęc igitur, respō-
de quāso, beatificatione digna opinaris: quisnā in-
sanus id diceret? Sed apud populū, inquit, magna
de ipso existimatio est. Quidnā hoc sibi vult? Non
enim certē populus, sed deus iudex est, cui vitę ra-
tiones redditurus es. Quare quando populū dicitis,
caue promontoria, scopulos, atq; latetia saxa. Ap-
probatio enim vulgi quantō clariorem quempiam
nn ij facit.

2. Cor. 10.
b.Gen. 4. b.
Ibid. 27. 8.
Gen. 31.
Ibid. 37.
Nūc. 16.
& 26.
Ibid. 12.
Gen. 3.

Ibid.

M

Mat. 23.

Gen. 4.

a. b.

Nūc. 16.

& 26.

G facit, tantò maioribus curis, sollicitudine atq; periculis vexat. Nec enim respirare qui dominatui populi seruit, nec in re aliqua firmiter stare potest. Cur autè nec respirare, nec firmiter stare diximus? Difficile (inquã) huiusmodi homines, etiam si mille virtutibus muniantur, in regnum dei peruenient. Nihil enim magis è iugo iulitiae subducere collũ solet, q̃ hic inanis conflatu gloriae, quae tumidos, remissos, adultores, simulatores homines reddit. Cur autem putas Christum à pharisaeis daemionicum fuisse appellatum? Nonne quia gloria à multis aucupari cupiebant? Vnde autem vulgus rectius de Christo sentiebat? nonne quia procul ab huiusmodi aegritudine aberat. Nihil certè ita iniquos, atque amètes facit, quemadmodum si ad inanè multorum gloriam inhiare cupiditate cogaris: nihil ita probos, fortes, ac adamantis instar infractos constituit homines, quemadmodum inanis huius gloriae, ac existimationis multorum contemptus. Quare excelso quodam robore animi opus est, vt possimus tot, tantosq; vndarum fluctus euadere, tot ventorum flatibus reluctari, atq; resistere. Nã qui multitudinis existimationem & famam sequitur, quãdo aspirauerit fortuna, omnibus seipsum fluctibus proponit: quando verò respirauerit, in profundum vellet seipsum submergere. Etenim cum hac passione quispiã victus fuerit, sicut populari aura extolli, regnum coelorum ducit: ita deprimi, atq; exhibitari gehennam arbitratur. Hęc igitur, obsecro, digna sunt, quib⁹ inuideas, an potius fletu atq; lachrymis copiosis? Tali ergo tu homini cum inuideas, ei similis es, qui cum vincitũ, afflictũq; viderit, atq; caesum vulneribus ac flagellis, commotus ipsi nimium inuidet. Nam certè quot homines in populo sunt, tot vinculis constringitur, tot dominis subiicitur, qui vulgi laude gaudet: quodq; indign⁹ est, quis diuersis vtantur sententijs: qui cum incommoda accidunt: ea omnia seruienti attribuunt, nullum negocium examinant, sed quae huic vel illi visa in concione fuerint affirmantes. Hęc igitur quae te pestate, quibus procellis peiora non sunt? Instant enim voluptate tales homines, ac extolluntur, & in profundum rursus facile demerguntur, semper vexati animo, nunq̃ in tranquillitate viuunt. Nã antequam dies concionis, & orandi facultas aduenierit, tremunt, ac de exitu nimium reformidant: post concionem verò, atq; comitia, aut repulsi moerore repulsi iacent, aut quod moestitia turbulentius est, immoderata letitia inflantur. Quod enim voluptas non minus malũ, q̃ dolor est, facile credes, si quomodo animum nostrum afficit, diligentius considerabis. Leuem enim, atq; quasi alatum faciens vëtis secundis committit: quod à prioribus illis viris facile discere possumus. Quãdo igitur probum fuisse Dauid legimus? Vtrũ cum secunda afflaret fortuna, an quando aduersa premebat? Et quando Iudaeorum populus virtutem colebat, vtrũ cum angustis rebus perdomiti, gemitibus atque lachrymis

deũ inuocabant, an quando letitia corrupti vitulũ adorabant? Quas ob res etiam Salomon, qui maxime omnium quid nã voluptas sit percepisse videtur: Melius est, inquit, ire in domũ luctus, q̃ in domum risus. Idcirco dominus quoq; alteros beatificat: Beati qui lugent, dicens, alteros quasi misericors deflet: Vt vobis qui ridetis, quoniã flebitis: nec iniuria. Nam in delicijs mollior flexibiliorq; est animus, in luctu verò quasi contractus, atq; in se reuersus moderationem colit, & à congerie passionũ liberatus, robustior atq; sublimior efficitur. Hęc igitur omnia probè scientes, inanem gloriae & voluptatẽ, quae ab ipsa capitur celeriter fugiamus, vt veram atq; permanentem consequamur. Qua potiri vt omnes possimus deprecemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. xlij. ex capite. xij.

Ciens autem Iesus cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum contra se diuisum desolabitur, & omnis ciuitas diuisa contra se non stabit: & si satanas satanam eijciat, aduersus I. satanam diuisus est: quomodo ergo stabit regnum eius? Calumniati iam pharisaei fuerant, quod in Beelzebub daemonia eijceret: sed tunc quidem non increpauit, nec quicquam omnino ad hoc respondit: sed partim à multitudine signorum, partim à dignitate doctrinae, ad cognoscendam omnipotentiam suam inducebat. Verum quoniam in nequitia eorum perseverantes eadem distabant, respondit nunc, vt deitatem suã ostendat. Primum quando arcana cordium ipsorum, quaeq; inter eos secreta agitabant, proferret: deinde quamfacilimè demones proieceret. & quãuis valde impudens illa calumnia erat, cum inuidentes non considerent quid dicant, sed quicquid in buccam venerit, proferant: nõ neglexit tamẽ Christus, sed propter vtilitatẽ ipsorum clementer, atq; vtiliter respondet: vt nos doceat ita mites esse erga inimicos, vt etiam si aduersus nos ea dicant, quae nulla ratione nitantur, quorumq; ipsi nequaq; conscij simus: non cõturberimur tamen, neq; commoueamur, sed aequo animo ipsis omnium rerum rationem referamus. Quod ideo maxime tunc peregit, vt vel hoc signo meticos esse aduersus ipsum eos confirmaret, quoniam nõ sit daemioniaci tanta clementia, mansuetudine, humanitateq; vt, nec est arcana hominũ nosse. Nã quia impudentissima erat talis excogitatio, ideo etiã timore multorum perterriti, non ausi fuerant in publicum efferre, sed mente secũ assidue versabant. Christus verò, vt viderent quoniam hæc ipsum nõ fugiunt, arcana eorũ cogitationes atq; calumnias non publicauit, nec verũtam malignitatem eorũ effert, sed occultorũ inculpatione solutionem adducit, conscientia ipsorum redargutione prætermissa. Vni enim solũmodo rei maxime studebat, vtilitati peccantium, non vt in vulgus eos traduceret. Et q̃q̃ si voluisset rationibus eos quasi nequã homines conuincere, ac poenas ab eis petere facile potuisset,

tuisset: hæc re tamen prætermissa ad illud solũmodo respiciebat, vt moderatiores eos redderet, aut saltẽ à praua cogitatione subduceret, ac aptiores ad emendandum redderet. Quoniã igitur respondet, non à scriptura certè, cui minimè ipsi probè vacabant, falsis eam expositionibus subuertetes: verum ab his quae cõmuniter solent fieri arguit, dicens:

Omne regnũ in seipsum diuisum nõ stabit. Ciuitas enim ac domus si fuerit scissa, dissoluetur. Nõ enim adeo externa quãtũ intestina, atq; ciuilia bella proferunt: id ipsum in corporibus quoq; fieri solet, id in ceteris, ac etiam omnibus rebus: sed à manifestiorib⁹ similitudinibus sumpsit. Nã etsi nihil regno in terris est firmitus, facile tamen destruitur seditione dissipatũ. Quod si multitudine ac magnitudine rerum regni, quae in se aduersa corruet, fieri quispiam contendit: quid de ciuitate, aut domo vna dici potest? Ita siue paruum, siue magnum sit, quod secũ ipsum dissidet: prosterni, atq; cadere necesse est. Si ergo daemoniũ ipse habeo, quo demones eijcio, seditio iam & pugna inter demones est, cum alter in alterum insurgat: quod si dabitur, dissoluta est iam omnis vis ipsorũ, atq; corrupta. Si satanas satanã proieciat. Nõ dixit, si satanas demonia, sed si satanas satanam, vt magnã inter eos concordiam ostenderet. In seipsum autẽ regnũ diuisum, ait, quoniam quod diuisum est, imbecillius factum dispergitur: dispersum autẽ atq; dissolutũ, quã vim habebit vt alios possit eijcere? Vides quãto risu digna est hæc accusatio, q̃ furiosa, q̃ repugnã. Impossibile enim est, vt similis quisq; magna potetia munitus demones expellat, & propter hoc ipsum possit, propter quod destructas iã esse vires ipsius oporteret: & hæc quidẽ vna solutio est. Altera verò illa, quae de discipulis dicitur: nõ enim vno solo argumento, sed altero, atq; tertio nonnunq̃ futiles rationes dissoluit, multis modis volens impudentiam eorum retundere: sic & de die sabbati fecisse ipsum videmus. Cum & Dauid regem in medium produxerit, & sacerdotum factũ non tacuerit, & scripturam testem citauerit, dicentem: Misericordiam volo, & nõ sacrificium: ac deniq; causam sabbati adduxit, quomodo hominis causa factum fuit: pariter igitur etiam hic secundam satisfactionem multò q̃ primam clariorem subiũxit, dicens:

B Si ego in Beelzebub daemonia eijcio, filij vestri in quo eijciunt? Perspicis etiam hic q̃ mitis sit sermo. Non enim dixit discipuli mei, aut apostoli, sed filij vestri, vt siquidem ad eandem cum illis animi nobilitatem venire velint, magnam hinc opportunitatem, atq; occasionem nanciscatur. Si autem ingratitude, ac sopore mentis in nequitia permaneat, nulla sibi ratio ad excusationem relinquatur. Tale igitur est quod dicitur: Si ego in Beelzebub eijcio, apostoli ac discipuli mei in quo eijciunt? Expulerunt enim iam & discipuli daemonia, potestate illis à Christo data, nec ipsos criminabatur: nõ enim rem, sed personã persequebatur. Vt igitur ostẽ-

1. Re. 21. b
Num. 28. a

Osae. 6. c.
& Matth.
hic & supra. 9. b.

C tanto moerore turbamini? Cur aduersus vestra salutem arma cõfertis? Hoc tempus est quod prophetae futurum prædixerunt, hoc signum aduentus mei dederunt, quod hæc diuinitus fieret. Nam quia hæc agitur, vos ipsi videtis: quia diuinitus, magna voce res ipse prædicant. Non enim possibile est, cum hæc in salutem hominum fiat, fortiorem esse q̃ prius satanam, sed imbecillior est necessariò. Qui verò imbecillior est, non potest quasi robustus robustũ demonem eijcere. His verbis charitatis vires, & dissidij, atq; litigationis imbecillitatem patefacit: idcirco assidue sursum atq; deorsum ad charitatẽ hortatur, vt diaboli robur deijciat, q̃ omni conatu aduersus nos incumbit. Ad secundam autem satisfactionẽ subiũxit, dicens: Quomodo potest aliquis intrare in domum fortis, & vasa illius diripere, nisi prius ligauerit fortem, & tũc domũ illius diripiat? Nam quoniã non potest satanas satanam pellere, à dictis manifestum est. Quoniam autem nemo extrudere fortem potest, nisi prius illũ superet: nullus

ret ea quae aduersus ipsum aut dicebant, aut cogitabãt, ex sola inuidia proficisci, apostolos in medium produxit. Nam si ego ea ratione demonia expello, qua suspicamini, multò magis illi qui à me potestatem proieciẽdi acceperunt: de quibus cum nihil tale vnquam suspicati sitis, quomodo mihi, à quo illi hæc gratiam habuerunt, molesti estis, nihil tale in ipsos cõferentes? Qua de re nõ euadetis suppliciu, sed cruciatu maiori torquebimini. Ac ideo subiunxit, Ipsi vestri erunt iudices: nam quoniam à vobis sunt eiusdem legis atq; disciplinae, & tamen mihi paruerunt: nõ est dubium, quin condemnabũt vos, à quibus contra & dictum & factum est. Si autem ego in spiritu dei demones eijcio: igitur peruenit in vos regnum dei. Quid est regnum dei? Aduentus scilicet Christi. Tu verò diligetẽr rursus cõsidera, quomodo ipsos attrahit, mitigat, & ad cognitionem allicit suam ostẽdes eis, quod bona propria, & felicitatem propriam cõtemnant. Nã cum gaudere & exultare debeatis, inquit, quoniam ingratia & ineffabilia illa, quae prophetae cecinerunt largiturus vobis veni: quoniamq; beatitudinis vestrae iam tempus adest, vos contra facitis, nõ solum hæc bona repellentes, verum etiam calumniantes & falsas aduersus me causas confingentes. Et Matthaeus quidem, Si ego in spiritu dei: Lucas autẽ, Si ego in digito dei, scriptum reliquit. Qua ex re mostratur maxime virtutis, nec cõtemnendae gratiae, propter daemonum expulsionem. Vnde ratiocinando concludi potest: quoniam si hoc est, certè peruenit ad vos filius dei. Sed id quidem nõ aperte infert, adubrãt autem & occultius, vt aequiori animo ferant, illud ipsum significauit, dicens: Peruenit ad vos profectò regnum dei. Vides excellentiã sapientiae, atq; præstantiam: per ea quibus incusabãt monstrabat aduentus sui fulgorem. Deinde vt allicit, nõ dixit solum, peruenit regnum dei: sed, ad vos, inquit, hæc bona iugiter manãt. Cur ergo in beatitudine vestra tanto moerore turbamini? Cur aduersus vestra salutem arma cõfertis? Hoc tempus est quod prophetae futurum prædixerunt, hoc signum aduentus mei dederunt, quod hæc diuinitus fieret. Nam quia hæc agitur, vos ipsi videtis: quia diuinitus, magna voce res ipse prædicant. Non enim possibile est, cum hæc in salutem hominum fiat, fortiorem esse q̃ prius satanam, sed imbecillior est necessariò. Qui verò imbecillior est, non potest quasi robustus robustũ demonem eijcere. His verbis charitatis vires, & dissidij, atq; litigationis imbecillitatem patefacit: idcirco assidue sursum atq; deorsum ad charitatẽ hortatur, vt diaboli robur deijciat, q̃ omni conatu aduersus nos incumbit. Ad secundam autem satisfactionẽ subiũxit, dicens: Quomodo potest aliquis intrare in domum fortis, & vasa illius diripere, nisi prius ligauerit fortem, & tũc domũ illius diripiat? Nam quoniã non potest satanas satanam pellere, à dictis manifestum est. Quoniam autem nemo extrudere fortem potest, nisi prius illũ superet: nullus

G vnquam dubitauit. Qui igitur ex his conficitur? Maiori robore cōfirmatur, quod dictum est. Adeo enim procul absum ne socio, atq; coadiutore diabolo utar, quod bellum mihi perpetuū cum eo est, & victum vincio, atq; spolio, cuius rei certum illud vestigiū est, quia vasa eius direpta videtis. Animaduerte qualiter in oppositum q̄ argumentantur, cōcluditur. Illi enim inferre volebant, nō propria ipsum potestate dāmones eijcere, ipse autem ostēdit non solum dāmones eijcere, sed principem quoq; dēmonum vinculis cōplicatum detinere, atq; illum sua propria potestate vicisse: quod à rebus factis cōprobatur. Nam si diabolus quidem princeps est, ceteri verò dāmones illi subijciuntur: quomodo illo non vincio, atq; perdomito satellites vincerentur? Mihi autem propheticè id dici videtur. Non enim solum dāmones vasa diaboli sunt, sed vniuersi certè homines, qui malè viuendo illi adhaerent. Quare non dēmonia solum eijci ab eo cōfirmat, verū etiam totius orbis terrarum tenebras illuminaturū.

H & seducentes dāmonem artes destructurū prädicit. Nec dixit rapiet, sed diripiet, vt cum potestate fieri hæc ab ipso significaret: fortem autem diabolum appellauit, nō quia vt natura talis sit, sed vt tyrannicas eius vires, quas ex natura sumpsit, ignauas ostenderet. Qui nō est mecum, cōtra me est: & qui non congregat mecum, spargit. Ecce quarta ad idem solutio. Quid enim ego quæro, aut quid volo, inquit? vniuersos ad deum reducere, vera ipsius virtutum tradere documenta, regnum cœlorū cunctis annūciare. Quid autem diabolus, atq; dēmones quærūt? Quippe omnia quæ eis opposita sunt. Quomodo igitur qui mecum nō colligit, neq; mecum omnino est, sua me operatione iuuat? Cur nō iuuare ipsum dixi solum, qui etiam spargere, atque dissipare mea desiderat? Quoniam qui nō iūgit solum, verum etiam cuncta mea dispergit, quomodo adeo mihi assentiret, vt mecum vellet dēmonia eijcere? Hoc autem non de diabolo tātummodo, verum etiam de seipso dictum nō iniuria posset quispiam opinari. Hostis quippe diaboli Christus est, & omnia quæ diaboli sunt, ipse dispergit. Quomodo autem qui nō est secum, aduersus eum est? hæc ipsa re scilicet, quia non colligit, neq; congregat secum: quod si verū est, multo magis ipse aduersatur, qui aduersus eum est. Nam si ille est inimicus, qui non iuuat, quanto magis erit, qui bella suscitatur? Hæc ab ipso dicta sunt omnia, vt magnas inter se ac diabolum inimicitias esse ostenderet. Responde enim, obsecro, si aliquis cum bellum gerat, nullo tibi est auxilio: nōne idcirco aduersus teipsum esse iudicabis: quod si alibi scribitur, qui non est aduersus nos, pro nobis est, non est profectò illud huic contrarium. Nam hic aduersarium eum ostendit, qui secum aliqua non approbavit. In nomine quoq; tuo, inquit, dēmonia propellit. Quauis mea quidē sententia Iudeos hic occultius denotasse videatur. Qui enim aduersus ipsum inuigilabant, & quæ ipse con-

Matt. 7. c.

gregasset, dispergere conabantur, cum diabolo constituti sunt, quod significauit dicens: Omne, inquit, peccatum & blasphemia dimittetur hominibus, blasphemia verò spiritus nō dimittetur. Et quicumq; dixerit verbū contra filium hominis, remittetur ei: quicumq; autē dixerit contra spiritum sanctum, nō remittetur ei, nec in presenti seculo, neq; in futuro. Quid igitur est quod dicitur? Multa iā aduersus me calūniati estis, quoniam seductor, quoniam deo aduersarius, aliaq; plura quæ omnia vobis si pœnitentiam gesseritis, penitus dimitto, nulla supplicia sumam. Spiritusne, inquit, blasphemia non dimittetur pœnitentibus: quod omnino falsum esse patet. Nā & hoc peccatum dimissum scimus, cum multis eorum, qui talia in spiritum dixerant, quia postea eius rei pertasum fuit, ignotū fuisse cōstet. Quid igitur est quod dicitur? Significare voluit multo minus ceteris hoc esse ignoscibile, ac veniale. Quānā ob rē: Quia videlicet quisnā esset Christus, ignorabant. Spiritus autem sancti gratia multis, & magnis, & paruulis signis seipsum manifestaauerat. Nam & propheta: per spiritum omnia locuti sunt, & omnes illi veteres multa de ipso acceperant documēta. Tale igitur est quod dicitur: Sedulo in me offenditis propter hanc mihi assumptam carnem. An igitur etiam de spiritu potestis dicere, quoniam ipsum quoq; ignoretis? Minimè. Ideo cū veniale vobis non sit hoc peccatum tam in presenti vita, q̄ in futura, pœnas luetis ingentes. Multi enī hic solum puniti sunt: vt ille, qui fornicatus est, & qui sacramentis indignè communicarunt. Vos autem tam hic, q̄ ibi vexabimini. Nam quicumq; aduersus me antea blasphemastis, æquo animo vobis dimitto: pariter etiā facinorū illud atrox crucis, quod in me committetis dimittam, & solius infidelitatis supplicia patiemini. Id ideo fecit, quoniam qui ante crucem ceciderunt, plenam in omnibus fidē non habebant. Qua de causa crebro admonet, ne ante passionem ipsum manifestū faciant: & in ipsa cruce pro eis orauit, vt illud sibi peccatum dimitteretur. Quæ autem de spiritu dixistis, nullam pro eis veniam impetrabit. Quæ autē de his, quæ aduersus ipsum ante crucem fecerunt, vel cogitarunt, vel dicta sunt, significauit dicens: Quicumq; dixerit sermonem aduersus filiū hominis, dimittetur ei: quicumq; autē aduersus spiritum sanctū dixerit, minimè. Quare sic: quoniam cū spiritus iam vobis notus esse debeat, rem clarā atq; manifestā oppugnat. Nam si me ignoratis, ignorare tamen non potestis expulsionem dēmonū, curationesq; hominum mirificas spiritus sancti esse operationes. Nō ergo mihi, sed spiritui sancto cōtumelias exaggerare conamini: quapropter nisi pœnitentiam agatis, nec in presenti vita, nec in futura punitionem effugietis. Vniuersorum enim hominū alij & hic, & ibi supplicia dabunt, alij in presenti solummodo vita, alij in futura tantum: alij nec in presenti, nec in futura: vt illi ipsi de quibus nunc agitur. Nā & hic ipsos

Peccatum
in spiritu
sanctum.

A virtus est, quoniam intolerabilia passi sunt, vrbe ipsorum vi à Romanis expugnata: ibi autem acerbissima eos expectant tormēta, vt Gomorrhæ ac Sodomorū ciues, alijq; cōplures. Ibi verò solummodo, vt diues ille qui nec guttæ vnius aquæ dominus est. Hic autem tantum, vt qui apud Corinthios fornicabatur: neq; hic verò, neq; ibi sicut apostoli, propheta: sic beatus ille Iob, ceteriq; huiusmodi. Non enim ad punitionem aliquas passiones hic susceperunt, sed vt clarius in luctamine vicisse cognoscerentur. Diligenter igitur demus operam, oro, vt in portione istorum inueniamur. Quod si istorū assequi portionem propter negligentiam non poterimus, saltem partem eorum consequi studeamus, qui hic in vita commissa deponunt. Terribile nanq; illud iudicium est, inuitabilis pœna, intolerabilia tormēta: sed si vis, quod ego cōsulo, nec hic quoq; aliqua pœna cruciari, tu ipse tibi iustus sis iudex, referas tibi ipsi rationes viuendi. Audi Paulum dicentem, quoniam si nosmetipsos iudicauerimus, non vtique iudicemur. Si id facies ordine paulatim progrediens, ad coronam quoq; peruenies. Et quo nam modo, inquit, mihi ipsi rationes viuendi referam? Largos lachrymarum effunde fluuios, ingentes cōpūctiois gemitus redde, humilimus sis, laboribus ac vigilijs teipsum afflige, peccata tua per singulas species recole. Nō paruus est hic cruciatus anime, nec quantus sit ab alio cognoscitur, nisi ab eo qui compunctus est, qui nō ignorat hac re animā in hac vita maximè torqueri, nec est nescius quantus dolor ex memoria peccatorū nascatur. Quas ob res iustitiam deus huic pœnitentiæ proposuit, dicens: Dic tu prius peccata, vt iustificeris. Non est profectò, non est insufficiens ad emendandū via, si cum omnia secūdum speciem in vnū peccata collegeris, assidue animo de eis ipsa verses, ac de ipsis cōtinuè mediteris & cogites. Nam qui hoc faciet, his adeo cōpungetur, vt neq; hac vita seipsum dignum existimet. Quod qui de seipso iudicabit, omni cera tenerior, humilius viuet in dies, nec fornicationes solum & adulteria, atq; si illa quæ omnes perhorrescunt, collegeris: verum etiā occulta insidiarū cōsilia, & calūnias, obtreccionum arcanas, inanem gloriam, inuidiam, ceteraq; huiusmodi diligentius euitabit. Non autem effugient qui hæc delinquent extremos suppliciorum dolores, nā & cōuiciatores in gehēnam incidēt: & qui vino inebriatur, nihil cum regno dei habet commune. Et qui proximum non diligit, sic deū offendit, vt neq; martyrio iuuetur. Et qui propinquos negligit, fidem negat: & qui pauperes despicit, atq; cōtemnit, ad ignem mittitur. Noli ergo tanq̄ parua hæc negligere, sed collige, ac in mente peruide ac si in libro conscriberes. Cū enim non conscripseris, deus & diligentius scripsit, & postulabit. Quare multo melius est à nobis ista conscribi, vt à deo deleantur, q̄ horum nobis omnium oblitis, præ oculis nostris in die iudicij hæc à deo proponi. Quod ne ita fiat, exquisitè omnia recolamus, Tomus secundus.

Luc. 11. f.
1. Cor. 5.
a. b.

1. Cor. 11. f.

Esa. 43. d.

1. Cor. 6. b.

& inueniemus multis nos esse obnoxios. Quis enī ab auaritiæ crimine mundus? Noli enim mihi dicere, moderatè aliena atq; timidè tetigisse: sed cogita propter hanc rem parua, quam rapuisti, nō paruo te cruciati in aeternum esse puniendū. Id inquit cogita, & pœnitentiam age. Quis à conuicio atque obtreccionem liber est? Id autē proculdubio in gehēnam intrudit. Quis occultè proximum calumniatus non est? Hic etiam ceteris omnibus immunior est. Quis oculos à lasciuo aspectu continuit? Quæ adulterio deliquisse nō dubitamus. Quis frustra fratri suo iratus, non consilio atq; reatui reus est? Quis nō iurauit? Qui à malo esse cognoscitur. Quis non periurauit? De quo quid possum dicere videtis, cū qui iurauit eum à malo esse contendā. Quis aliquando mammonæ seruus non fuit? Qui profectò fecit ne Christi seruus sit. Et cū videantur, plura maioraq; mihi restant: sed hæc sufficientia duxi ad compunctionem vos inducere, nisi quis valde lapideus atq; insensatus est. Nam si singula istorum ad gehēnam deducūt, quid futurum est, si ad vnum omnia cōeunt? Quomodo igitur, inquit, saluari possibile est? Si opposita his adhibeamus remedia, misericordiam in pauperes, orationem, compunctionem, pœnitentiam, humilitatem, contritum cor apprimè, contemptum rerum præsentium. Mille nanq; salutis vias deus nobis proposuit, dummodo diligenter velimus attendere. Animaduertamus igitur nos, ita medicinam recipiamus, vt per omnia remedia vulnera nostra curemus, & maculas detergamus: quod facile facimus, si nobis miserescimus, si his qui nobis dolori fuerant, nequaquā irascimur: si gratias in omnibus deo agimus, ieiunantes pro viribus, orantes assidue, amicos nobis ex mammona iniquitatis facientes. Sic enim certè poterimus & delictorum veniam impetrare, & futura bona consequi. Ad quæ vtinam omnes perueniamus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. xliij. ex capite. xij.

Vt facite arborem bonam, & fructū eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Ex fructu enim arbor cognoscitur. Rursus aliter ipsos confundit, nec sibi satis superiores sunt redargutiones, quod non facit vt seipsum à culpa defendat: suffecissent enim quæ iam dicta sunt, sed emendationem eorum sedulo facit. Tale igitur est quod dicit: Nemo vestrum curatos reprehendit, nec malum esse ausus est eis dicere à dæmone liberari. Nam etsi valde temerarij erant, non fuerant tamen id dicere ausi. Quoniam ergo operibus quidem non detrahebant, operum autem authorem diabolum nuncupant: ostendere voluit, quia & præter communes hominum cogitationes, & contra consequentiam rerum, calumnia & obtreccatio illa est. Et certè inauditæ videtur esse impudentiæ, quod non malignè solum cogitarent, sed ea etiam cogitarent, quæ

nn iij commu-

G communiter homines concipere, atq; cogitare nō soleant. Tu verò perpende q̄ procul à contentione sit. Nō enim dixit, arbitremini arborem bonam, quoniā fructus eius bonus est: sed vltra q̄ dici possit, ora eorum obstruit, tam mansuetudinem suam, q̄ impudentiam eorum aperiens. Dicit enim: Si opera mea reprehēdere vultis, nihil prohibeo, dummodo constanter, nec incoſequenter id faciatis. Sic enim manifestius quasi compediti teneri poterant, si ostenderentur clara nimium impudēter confundere. Nam & malignē agitis, inquit, nec conſequentia ac cohāretia sibiſſis & cogitatis, & dicitis. Arbor enim à fructu, fructus verò ab arbore dignoſcitur: vos autem cōtrarium omnino facitis. Nam cūm arbor fructus sui causa sit, & fructus arboris præbeat cognitionem, cōſequens erat aut etiā opera reprehendere, quoniā nos accusatis: aut si opera laudatis, nos quoq; operū auctores immunes criminis ducere. Nunc autem contrā omnino facitis. Nam cūm nullo modo fructui, id est operibus, conuiciari possitis, deſmoniacū me appellatis, qui arboris locum in hac similitudine teneo: quod extreme demētia est. Hoc iam etiā in superioribus ap probauit, dicens: Quoniā non potest arbor bona fructus malos facere, nec e contra. Quare præter omnem rerum conſequentiam, atq; naturam huiusmodi criminatione vſi sunt. Deinde quia nō proſe, sed pro ſpiritu verba facit, acris inuehitur, dicens: Progenies viperarum, quomodo poteritis bona loqui, cūm sitis mali? Id iā & accusantis est, & superiora confirmantis. Ecce nanq; inquit, cūm deprāuata vos arbores sitis, bonum fructum producere non poteritis. Quare non mirādum, si malē loquimini, quia cūm à malis parētib; malē educati sitis, mentem quoq; malam possidetis. Tu autem diligenter perspice, quomodo crimina tam clarē illata sunt, vt negari nō possint. Nec enim dixit, quoniam pacto bona loqui poteritis, cūm progenies sitis viperarum, cūm hæc ab illo aperte conſequantur: sed qualiter poteritis bona loqui, cūm sitis mali? A viperis autē eos productos dixit, quoniā de maioribus nimirum gloriabantur. Vt igitur ostēdat nihil eos à progenitorib; lucratos fuisse, ab Abrahamæ quidem coniunctione ipsos abſcindit, similitum verò malorum progenitores ipsis attribuit, & à nobilitate Abrahamæ denudauit. In superabundantia enim cordis os loquitur. Hic rursus deum se ostēdit, quoniā secretas cogitationes eorum pernoſceret: & docet, quia nō de verbis solum, verum etiam de cogitationibus poenas luent. Quia deus est, nequaquā ignorat, quis & hominibus posse scire cōcedat, cūm malignitate intus ebulliente, verba foris per os effundantur. Quare cūm hominem audias tripiter loquentem, noli tantam putare in animo ipſius prauitate esse sitam, quanta impudenter nimium os hæc agere, & suspicari manifestauit. Bonus autē homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. Nō

li putare, inquit, id in vitijs ita fieri solūmodo, cūm etiā in virtute pariter cōtingat. Proba enim verba multo probatiorem virtutē intus esse significat: ita & illos peiores esse, q̄ verba significarēt, & se meliorem q̄ verbis cōfirmaretur: thesaurū autē, ait, vt stupēdam multitudinem ante oculos ponat: deinde rursus timorē intulit. Nec enim putare debetis, inquit, ad hæc vsq; cōdemnationē vestrā progressam esse, vt praua cogitationes vestrā omnibus notē factæ sint: sed ad vltima tormēta deuenietis, quicūq; talia perpetratis: nec vos puniemini, ait, partim vt cōmunius oratione prolata vniuersum genus hominū cōmoneat, partim vt min⁹ onerosior sermo esse videatur. Dico autem vobis, omne verbum ociosum quodcūq; loquentur homines, reddent de eo rationē in die iudicij. Ociosum est verbū, quod nulla de re p̄fertur, quod mēdacio inquinat, quod ad calumniā dicitur. Quidā autē ociosa etiā asserūt verba, quæ vana sunt: vt quæ profusum mouent risum, aut turpia, impudica, illiberalia. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis cōdemnaberis. Perpēdis non esse molestū, aut crudele hoc iudiciū. Vides quomodo hæc reuelationes rationū trāquillæ sunt. Nō enim aliorū verbis, aut testimonio aduersus te, sed verbis, ac testimonio tuo ad ferendā sententiā iudex vtitur, quod omnium certē iustissimū est. Tu enim qui iudicaris, dicēdi malē, & non dicēdi quoq; potestātē habes: quare non hi quorū aures iniurijs percussæ sunt, sed hi qui cōiuciantur, perhorrescere debēt. Non enim qui malē audierūt, sed qui malē dixerunt, iudicio subiecti sunt: his pericula imminēt, hos cruciatus expectāt. Quare qui malē audierūt, cūm nullā eius rei reddituri sunt rationem, trāquillo animo esse oportet. Qui autē nō dubitāt ad iudiciū se hac de re esse peruecturos, diabolicus certē hic malē dicēdi laqueus est, nullā scā voluptatis, sed sobrio damnū asserens, & magnum delictorū aceruū efficiēs: quod si quis p̄ncipioſis humoribus plenus, agrotationis laborē non effugiet: multo magis qui hanc omni cholera amariorē malignitatem in seipso recondit atq; conseruat, vltimi atq; perpetui dolorib; morbi laborabit. Quod planū à verbis suis est, quæ cūm alijs dolorē inferant, quanto magis animā prorumpentis interimēt: Nā insidiator & calumniator nō aliter seipsum prius interficit, q̄ qui accendit ignē prius concaleſcit: vt qui duos silices manu cædit, ipse non lapides vapulat: qui ad stimulos calcitrat, seipsum ferit: cōtrā verò qui magno animo iniuriam perfert, ceu flex ignis & stimulus aduersariū vlciscitur, præsertim cūm nullas vires iniuriātes habeant, sed ceu lutū facile dissoluantur. Non ergo iniuriā pati, sed iniuriā facere, aut nescire pati, malum est. Quot, quātasq; iniurias ferebat Dauid? quot quantāque faciebat Saul? vter enim istorum fortior, ac beator fuit: & vter inferior, aut miserabilior? Nōne q̄ iniuriōſe faciebat: præcepit certē Saul, si à Dauid superatus alienigena fuerit, affinitate sibi eum coniungere, ac

1. Reg. 17. f.

Ibid. 19. a.

1. Reg. 24

Gene. 31. d

2. Reg. 10. b.

2. Reg. 11. d.

filiam illi in vxorem libenter tradere. Interemptus à Dauid fuit alienigena, neglexit cōuentiones, atq; pacta Saul, nec solum filiā illi nō tradebat, sed necem quoq; machinabatur. Vter igitur illorum clarior atq; illustrior? nōne alter tum moerore, tum pernicioſo dæmone angebatur, alter fulgorem solis trophæis, atq; victorijs superabat, quodq; maius est, gratiā diuinā conſequebatur? In mulierū verò choro, nōne alter inuidia tabescebat, alter silentio cuncta ferēdo ad se vniuersos attraxit, atq; cōiunxit: Cūmq; illum in manibus habuerit Dauid, atq; pepercerit, vter inferior ac imbecillior, aut beator atq; fortior? Nōne ille qui ne iustē quidē inimicū animaduertit? Merito, inquit, ille fortior. Nā Saul armatus erat, constipatus militibus: Dauid autem iustitia muniēbatur, quæ multis exercitijs robustior est: idcirco iniuria vexatus, nec iustē quidem perimere inimicū voluit, non quia fugiebat ipsum, admonens nequaquam nos inferēdo iniuriam, sed æquo animo patiēdo fortiores fieri: quod & in corporib; & arborib; perspicere licet. Quid porro à Iacob? Nōne à Laban iniuriā accepit? Vter igitur fortior atq; robustior, qui cūm alterum in manu habuerit, nec tangere vnquam ausus fuerit, sed semper eum timuerit: an qui sine turba militū omni exercitus ductori illi terribilior fuerit? Verūm vt nobis cōfirmator hæc oratio fiat, in ipſo rursus Dauid in contrariā partem verſo sermone rem cōsiderabimus. Nam qui cum magno animo ferebat iniurias, iniustus erat: is postea iniuriatus, imbecillis factus est. Nam ordo ille tunc permutatus fuerat, cūm Vriæ iniuriā intulit, & imbecillitas quidē iniuriati, robur autem iniuriā perpeſſo coniungebatur: quippe Vriæ vel mortuus domū illius vniuersam depopulabatur, ita vt Dauid, quāuis & rex esset, & viueret, nihil tamen posset. Ille autē gregari⁹ miles & occisus omnia illius intus forisq; cōfudit. Vultis quoq; alia ratione, ac loco muniamus orationem? Perſcrutemur diligētē quid his euenerit, qui iustē vindictā peregerunt. Nā quā inuriātes viliores cæteris sint, animā suam oppugnātes, nullus vnquā negabit. Sed quisnā, inquires, iustam expectens vltionē mille incendit mala, & multis calamitatibus fuit confossus? Ductor exercitus Dauid. Nā & hic bellum graue cōcitauit, & nō pauca pericula subijt, quorū nihil accidisset, si philosophari voluisset. Fugiamus igitur, fugiam⁹ huiusmodi delicta, studeamusq; vt nec verbo, nec re iniuriā inferamus. Non enim dixit, si accusabis publicē, si ad iudicem deferas, sed simpliciter, si maledixeris, etiā si tecū id feceris, etiā si verē, non falsō dixeris, non effugies tamen extremas poenas, nec sic persuasus quidē dixeris: non enim à factis illius, sed à verbis tuis aduersus te diuinitus sententia feretur. Ex verbis enim tuis cōdemnaberis, ait. Non animaduertis quia & Phariseus, quanq̄ & vera & manifesta dixerit, nec tectū aliquid retexerit, condemnatus tamen est? Quod si & aperta in dedecus aliorum di-

cenda nō sunt, quanto magis silentio tradēda quæ ambigua sunt? Est enim cōstitutus iudex peccatori: noli tu dignitatē vnigeniti temerario impetu rapere, illi iudici solum cōseruatur. Quod si cupiditate iudicādi iudex esse velis, sedē ego tibi ostendā, quæ magnū quæstū tibi conferet, & nulla criminis forde maculabit. Sedeat mens, atq; cogitatio tua iudex in animā atq; cōscientiam tuā, adducas omnia delicta tua in mediū, scrutare quæ animo cōmissisti, & pone dignas singulorū poenas, dicas tecum affidue, Quare hoc, atq; hoc ausus es? quare illud & illud perpetrasti? Quod si ab his quidē cōsciētia tua refugit, aliena verò curiosē rimatur, dic ad ipsam: Non ego iudex in alios, nec tu alios defensor iudicium subijſti. Quid enim ad te, si hic vel ille malē viuat? tu cuius rei gratia hoc atq; illud deliquisti non defende: accusa tua vestigia, non aliena. Sic affidue ipsam ad hunc terrore reuoca, deinde si causam suam dicere non possit, sed balbutiat atq; stutepescat: quasi superbam ancillam, & fornicatione corruptā, cæde, verberibus ac flagellis dilania. Hoc iudicium quotidie tibi diligenter constituatur. Venenosum vermen propone, cæteraq; tormenta omnia ostende, neq; dimittas in posterum cum diabolo fornicari, neq; patiaris si impudēter dicit, diabolum ad ipsam venire, insidias sibi ab eo frui: sed dic ad eam, Superflua sunt hæc omnia, si tu velis. Quod si rursus dicit, corpori colligata sum, carne induta, cum hominibus habito, in terris conuersor, dicas quia hæc omnia inanes causæ sunt, peccandi opportunitatē volenti præstātes. Nā & alij corpori coniuncti, carnemq; habentes, cū hominibus habitantes, & in terra cōuersati rectē vixerūt, tu quoq; ipsa carne induta nullo à bene faciendo impedimento nonnunq̄ veteraris. Quod si hæc audiens doleat, non subtrahas manū: nō enim morietur percussa, sed mortem effugiet: & si rursus dicit, ille me irritauit, respōde, quia in potestate tua est nō irritari: cuius certissimū argumentū est, quia nonnunq̄ iram superasti. Si dixerit, fornicitate mulieris incensam se, atq; inflammatā fuisse, respōde ad eam, Poteras profectō teipsam cōtinere: asseras exēpla multorū, memento mulieris primæ, quæ dixit, serpens decipit me, & non effugit. Hæc omnia cūm inquiras, nemo assit, nemo perturbet: sed quemadmodum iudices semotis arbitris sententiam cōscribunt, pariter tu quoq; ad occasionem tranquillitatis secretiora loca require. Itaq; lectum, atq; quietem petiturus, hoc iudicium in eas: idoneum enim ad hanc rem hoc tempus est, & cōsentaneus locus, camera & lectulus: quod propheta quoq; denotauit dicēs: Quæ dicitis in cordibus vestrīs, in cubilibus vestrīs compungimini. Nec res paruas contemne, sed magnas etiā earū rationes repete. Hoc modo magna facilius euitabis delicta. Id si quotidie diligenter facies, terribili futuri iudicis tribunali lætus assistes. Hoc modo Paulus seipsum mūdauit, ac ideo dicebat: Si nos ipsos iudicauerim⁹, nō vtiq; iudicemur. Sic &

Gene. 3. c.

Psal. 4. b.

1. Cor. 11. f.

G Sic & Iob liberos suos mundauit: nam qui pro incertis hostias assidue offerebat, multo magis certorum illum atq; manifestorum rationes repetisse credendum est. Nos autem non ita facimus, sed contra: quonia quamprimū recumbimus, secularia nobiscum negocia vertimus, ac alijs spurcissimis cogitationibus inquinamur: alij quid mutuo dedim⁹, aut accepim⁹, ceteraq; huiuscemodi caduca & instabilia cogitamus. Et filias quidē virgines diligēter obseruamus, animā verò quae omni hac vita praestantior est, fornicari atq; deturpari mille spurcissimis cogitationib⁹ sinimus. Nam siue deliciarū, siue formosi corporis, siue odij, siue alia quaecunq; cogitatio nobis inciderit, ianus cōtinuō apertis inuitamus & trahimus, & cum omni securitate fornicari cum anima nostra permittimus. Quare quid ineptius, aut stultius fieri potest? Animam nostram qua nihil habemus preciosius, tot tantisq; sordidissimis adulteris quasi despectam tradere, vt cum illis tandiu corrumpatur, quandiu satietate illi fessi decesserint. Quod nunquā certē fit, nisi cum iam somnus defatigatos inuaserit, imò verò ne tūc quidem tantū. Somnia enim, atq; nocturna earūdem rerū simulacra nobiscū pernoctant, ita illucescēte iam die, somnia plerūq; in rem veram exeunt. Et pupillam quidē oculorū tuorū, ne minimo ledatur puluere, diligēter custodis: animā autem tuā tanta malorum congerie pressam negligis. Quādo igitur ab his sordibus animā detergemus? Quādo huiusmodi veprium radices amputabimus? Quādo virtutum semina spargemus? Nescitis tempus messis iam instare? Nos verò nec nouales quidem adhuc praescidimus. Si ergo agri dominus venerit, & rationes petat, quid dicemus? quid respondebimus? An quia femina nobis adhuc tradita nō sunt? Atqui quotidie in animis nostris disseminatur. An quia sentes incidere nullus docuit? Atqui assidue acutas nobis falces praebemus. An quia secularium curae rerum illiciunt? Quare igitur non eruis? Verbis declarantur, sed multo maiorem fontem quam riuulos iudico. Quod enim extra profertur, ex illo profluit: eiusq; superfluum est, quod intus est. Vides quanta eos acrimonia percussit? Nam si dicta eorū praua sunt, & ab ipso diaboli sensu scatent, conijce qualis est ille fons, ex quo ista deriuantur, quae res certē natura duce ita fit. Nam lingua quodā rubore impedita, non potest vniuersum mentis furorē effundere: pectus autē cum nullū huiusmodi testē habeat, intrepidē quaecunq; vult excogitat, si mens ad deum conuersa non sit. Quonia igitur quae dicimus, trutinā audientū subiecta esse: quae verò in pectore sunt, velaminib⁹ obducta penit⁹ obfuscarī non ignoramus, idcirco praua verborū turpitudō magnā intus reconditā esse testatur. Cum verò magnus obscenarum cumulus cogitationū intus ebulliat, tunc magno impetu obducta exiliunt. Et quemadmodū vomitu laborātes, in principio quidem detinere intus egredientes humores nituntur:

cum verò fastidio victi succubuerint, magnis singultibus omnia ē profundo eructant: sic qui praua consilia in proximos versant, cum malignitatem mentis ferre nequeant, obrectationis sanie eomunt: a quo praecipue nobis cauendum rogemus, gratia & misericordia, &c.

Homilia. xliiij. ex cap. xij.

Hinc responderunt ei quidam de scribis & pharisaeis dicentes, Magister, volumus a te signum videre. Qui respondens, ait, &c. Poteritne quicquā, non dico impiū magis, sed stolidius istis inueniri, qui etiā post tot tantaq; signa, quasi nullum signū esset factū, dicere audent, volumus abs te signū videre? Cuius igitur rei gratia ita stultē loquuntur? Profecto vt rursus carpant. Nam quonia non semel, sed bis atq; saepius inuercutorum linguam argumentis cōpescuit, opera rursus quaerunt, ac ideo quasi admirās euangelista scribit: Tunc responderunt ei quidā scribarū & pharisaeorum signū petentes. Tunc istud quando significat? Quando scilicet flexos iam esse oporteret, quando admirari atq; obstupescere, quando saltē cōfusi decedere debebāt, tunc in malignitate atq; pertinacia sua pertinaciter perseuerāt. Tu verò ipsa etiā verba cōsidera, quomodo adulatione, ac derisione plena sunt. Putarunt enim assentatiuncula ipsum allicere, qui modō adulantur, modō cōiuciantur, modō illudunt, modō daemoniaciū, modō magistrum appellant. Quae quāquam inter se opposita reperiantur, a malo tamen animo, atq; mente procedunt, quapropter valde ipsos carpere voluit. Ita cum illi asperē, atq; contumeliosē interrogant, iucundius atq; humiliter respondet: cum verò assententur & derideāt, tunc nō mediocri vitur acrimonia, omni se perturbatione superiorē ostendēs. Veluti enī tūc nulla ira cōcitur, eodē nunc modo adulationibus non delinitur. Aduerte autē quia ita conuiciando respōdere videtur, vt nō solum cōiucietur, sed vestigia illorū etiā malignitatis afferat. Quid enim ait? Generatio mala, & adultera signū quaerit. Tale igitur est, quod dicit: Quid mirū est, si ita perperam me tractatis, quē nondū cognouistis, cum etiā patrem quē plurimis & maximis periculis noscere deberetis, pariter offendatis: quē crebro derelinqentes daemōnū cultus secuti estis, malos vobis (veluti Ezechiel assidue carpere solebat) amatores allicientes. Quibus verbis & se consonū, atq; concordē esse patri ostēdit, & eos nihil alienū maioribus suis facere. Arcanaq; mentis ipsorū reuelat, qd simulātes, & ceū inimici miracula petebāt: ppter ea & generationē malam nūcupauit, tū quia semp ingrati benefactoribus extiterūt, tū quia susceptis beneficijs, quod extreme viciositatis est, ad malignitatem incitātur. Adulterā porro generationē appellauit, tam priore qd praesentē ipsorū deformitātē designās. Vnde rursus patri se ipsū aequalem esse demonstrat. Siquidem pariter qui sibi, quemadmodum qui patri non credunt, adulterij crimine notantur:

Eze. 16. d. & 21. c. d.

A tantur: infert enim, Nec dabitur ei signum, nisi signū Ionae prophetae. Resurrectionis iam mentionem facit, & a figura Ionae rem ipsam confirmat. Quid igitur inquires? Nōne data sunt tibi signa petenti? Sed non vt eos induceret, sciebat enim obstinatos esse: verum vt alios alliceret, signa faciebat. Aut ita igitur respondere possumus, aut quia non habebunt signum, quale illud erat, quo vexati, quāta esset virtus illius cognouerūt. Et hic quidem cōminationibus terrenis occultū id tangit: vt quasi dicere videatur, Mille enim vobis beneficia cōtuli, & nihil horū vos mihi conciliauit, neq; fecit, vt omnipotentiam meā velitis cognoscere: sed cognoscetis tunc a contrarijs, quando vrbem vestrā prostratam videbitis, quādo mœnia eius deiecta, quādo tēplum subuersum, quādo libertate, priscaq; viuendi disciplina priuati, errātes ac profugi per vniuersum orbē dispergemini. Haec igitur omnia, quae post passionem meam euenient, in signum vobis maximum sint. Et certē maximum videri debet, sicuti & est, quod afflictiones eorum nec auferentur, nec remittantur, neq; quanuis multi conati sint, nullus tamen potuerit erumnis, atq; miserijs Iudeorum mederi. Nec haec expressit, sed futuris temporibus manifestanda reliquit. Nunc autem resurrectionis sermonem quem futuris calamitatibus cognituri erant, probat atque adstruit. Sicut enim fuit Ionas, ait, in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terrae tribus diebus & tribus noctibus. Liquidō ne verba ei⁹ illuderent, non dixit, quia resurget: eos autem occultius tetigit, vt praescientiā eius non ignorarent, quae ipsos adeo non fugit, vt ad Pilatum postea assererent, quia ille seductor dixit, post tres dies resurrecturum: quod certē discipuli eius tanquam rudiores non intellexerunt. Quocirca pharisaei & scribae sua ipsorū sententia cōdemnati esse videntur. Aduerte autē quomodo, quanuis occultē, significāter tamen dixit, Nō enim ait, in terra, sed in corde terrae: vt & sepulchrum denotet, & suspicionem effugiat. Tribus autem diebus mortuus esse voluit, vt nemo mortuū esse ambigeret. Non enim cruce solum, & visu omnīū qui tunc aderant, verum etiam dierū numero mortē confirmat. Nam etsi vniuersa futura tempora resurrectioni testatura erant, tamen si tunc non multa morti attestata fuissent, potuisset dubitari: morte autem non credita, resurrectionis etiā mysteriū omnino vacillabat. Idcirco signum etiā mortem vocauit: quare nisi crucifixus fuisset, signum datum nō esset. Hac etiam de causa in medium adduxit, vt praeteritis signis praesentiū veritas crederetur. Dic mihi, quae so, fictōne sermone putas in ventre ceti Ionam fuisse? Nec potes id quidem dicere: quare nec Christū in corde terrae fuisse negandum tibi est. Non enim fieri potest, vt veritatis figura procul a figmēto sit, veritas autem ipsa falsa imagine inuoluatur: idcirco vbiq; & mysterijs, & in baptisate, & in ceteris omnib⁹ mor-

tem ipsius annūciamus. Ideo Paulus magna & clara voce clamat dicens: Mihi autē absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Vnde apertissimē patet, diaboli discipulos esse omnes, qui Marcionis morbo laborant, cum haec non credāt: quae ne obliuioni traderētur, mille sacramētis effectum a Christo est, & quae maximē diabolus delere obliuione conatur. Ita & alibi dicit: Soluite tem-
Mat. 26. f. & 10. a. 2. d.
 plum hoc, & in tribus erigam ipsum dieb⁹. Et erūt dies quando auferētur ab ipsis sponsus: hic autem, Non dabitur signū, inquit, nisi signū Ione prophetae. Quia ipsi nihil inde lucrabūt ostendēs, quod paulō post significauit. Et tamen quamquam sciret nihil se ipsis profuturū, tanta eius misericordia est, quod pro ipsis mortuus est. Sed ne quis putet tales Iudaeorū exitus futuros, quales Niniuitarum fuerunt, quorum vrbem, quonia poenitentia egerunt, ab irruentibus Barbaris eripuit. Ne igitur quis putet poenitentiam Iudaeos hanc quoq; acturos, audias quemadmodum cōtrarium designatur. Nam quod nihil fructus ex tot tantisq; beneficijs consequantur, imò etiā econtra, intolerabiles aerumnas patientur, similitudine daemōnis denotauit, ac futurarum afflictionum causam reddidit, quia merito in ipsos incident, quod antiquissimis etiam fecit temporibus. Sodomorum enim vrbem vastaturus, causam Abrahāe prius exposuit, declarauitq; quatenus virtutū cōtemptus Sodomis esset, vbi in tam magnis, populosisq; vrbibus, ne decem quidem viri moderatē viuentes poterant reperiri. Ipsi quoque Loth inhospitalitatem ipsorum antea, & amores
Gen. 18. c. & 19. d.
 monstrauit turpissimos, & postea ignem immisit. Pariter etiā in diluuiō rebus ipsis ad Noē causam detulisse videtur: sed Ezechiel etiā cum apud Babylonios degeret, quae Hierosolymis mala fiebant, ante oculos perspicienda proposuit. Cumq; Hieremia dicebat: Noli pro ipsis orare, an non vides quid isti faciūt? causam profectō dicebat: quod igitur vbiq; ferē factitauit, id etiā hic cōseruat. Quid enim ait? Viri Niniuitae surgent, & condemnabunt generationem hanc, quia poenitentia egerūt in praedicatione: & ecce plus qd Iona hic. Nā cum ille seruus fuerit, ego domin⁹ sum: ille a cete exiliit, ego a morte resurgam. Subuersionem ille vrbi futuram praedicauit, ego regni caelorum euangelia vobis enuncio. Et Niniuitae quidē absq; signo aliquo timuerunt, cum vos multa miraculorū signa videatis, nec quicquā ante Ione verba illi audierūt, cum vos per diuersa genera philosophie ego educarim. Praeterea Ionas quasi minister ad Niniuitas accessit, ego autē ad vos dominus atq; creator deueni, nihil intentans, nullas viuēdi rationes exigēs, sed peccatorum remissorum estis alumni. Accedit quod de Iona nemo illis praedixit, cum de me plurimi praedixerint, & opera praedicationi cōsonare perspiciatis. Ionam etiā ne derideretur fugisse non ignoratis, cum ego & crucis patibulū subiturus, & omnes illusiones vestras laturus vltro aduenerim.
 Itaq;

Itaq;

G Itaq; cum ille nullū pro Niniuitis opprobriū tulerit, ego vel mortis acerbitatem libenter sufferam. Et ille aduena quidē atq; peregrinus erat, & hominib⁹ illis omnino ignotus: ego vero vobis cōiunct⁹ secundū carnem, ab eisdē sum oriūsdus progenitoribus. Multa huiusmodi relinquo, quā ab exemplo Ione atq; Niniuitarū facillē quis potest excogitare. Dominus verō aliud subiunxit, dicens: Quoniā & regina Austri surget in iudicio cum generatiōe ista, & cōdemnabit eam, quia venit à finibus terrae audire sapientiā Salomonis: & ecce plus quā Salomon hic.) Hoc priore maius atq; mirabilius est.

Jonas. 3. a. Ionas enim ipse ad Niniuitas abiit: Regina verō austri non expectauit oscitando, vt Salomon illā requireret: sed ipsa & mulier barbara, & tanto intervallo locorū remota, studuit ad Salomonem venire, non minis aut terrore aliquo impulsā, sed solo sapientiē amore incēsa. Sed ecce plus Salomone hic.) Tunc ad Salomonem regina mulier accessit,

H nunc ipse rex omnī ad vos aduenio. Et illa ab extremis orbis terrarū partibus accessit: vos in vrbib⁹ atq; vicis vestris sedētes omnia me lustrantē videtis. Et Salomon quidē de arboribus & plantis periret differebat, vnde non precipuā vtilitatē audiens consequi poterat: ego autē ineffabiles quasdam res & mirabilia sacramenta vobis annuncio. Cū igitur oratione ipsos corripuerit, ac quasi futurarum afflictionū causam dixerit, ostenderitq; ingratiudini atq; pertinaciē suā inobediētiā eorū, nō imbecillitati dicentis esse attribuendam, idq; tam alijs multis, quā Niniuitarū ac reginē exemplo communiuerit: tunc futuros quoq; labores prænunciat, & quāuis occultē & ænigmaticē, ita tamen vt nō paruum narrationis series terrorem inferre videatur. Cū enī, ait, exierit immūdus spiritus ab homine, ambulat per loca arida requiem quārens, & non inueniens dicit, reuertar in domū meam vnde exiui. Et veniēs inuenit eam vacantem, scopis mūdātam & ornātam: tunc vadit, & assumit secum alios septem nequiores se, & intrantes habitant ibi: & sūt nouissima hominis illi⁹ peiora priorib⁹. Sic erit & generationi huic.) Hinc dilucidius ostendit, nō in futuro seculo solum, verumetiā hīc grauiora, durioraq; ipsos passuros. Nam quoniā Niniuitas dicebat resurrecturos in iudicio, & cōdemnaturus generationem hanc: ne prolixitate tēporis ad iniuriā deuoluantur, hac in vita futuras sibi afflictiones subtexit: quas Osee propheta minādo dicebat, quoniam erāt (veluti mente captus propheta, homo habens spiritū) videlicet sicuti furiosi atq; bacchantes, falsi prophetae, qui malis spiritibus exagitantur. Mente enim captum hīc prophetam, falsum prophetam appellauit: quales arioli, & gentium vates fuerunt. Quod significanter expressit, dicens: quia peiora prioribus erunt. Aduerte quo pacto vndiq; attentiores facit, à præsētib⁹, à futuris, à cōprobatis atq; laudatis. Niniuitis dico, Austri regina, & Tyri ac Sodomorū ciuib⁹, qui ve-

Eccles. 2. & 3. a.

Osee. 9. b.

hementius offenderunt. Pariter etiam prophetae hac simili doctrina utebantur, qui filios Rachabin adducunt: & sponfam quae ornatus proprii, atque monilis non obliuiscitur: & bouem qui cognouit possidentem, ac asinum qui praesepe domini sui non ignorauit. Hac ergo trita prophetarum doctrina progrediens, cum per comparationem ingratiudinem eorum, atque malignitatem praeculis posuerit, tunc futuras calamitates praenunciat. Quid igitur dicit? Quemadmodum daemones, ait, cum ab infesto daemone sunt liberati, si negligentia corrumpantur, grauiora aduersus se attrahunt imaginationes: sic vobis accidet. Daemone enim tunc vexabimini, quando idola colebatis, & daemones filios vestros occisos offerebatis, ingentem hac ex re infantiā ostendentes: nec tamen dereliqui vos, sed per prophetas daemones eieci, & nunc per memetipsum curare penitus vos constitui. Verum, quoniā aduere non vultis, sed ad maiorem prauitatem sponte ruitis: quippe cum multo deterius sit in meū, quā in prophetarū interitū scire: idcirco multo grauiora vobis imminēt, quā in Babyloniā, quā in Aegypti, quā in Antiochi mala fuisse. Nam quae Vespasiano duce ac Tito ipsis acciderunt, multo magis omnibus illis asperiora durioraq; fuerunt. Quapropter dicebat, erit tribulatio magna, qualis nunquam erit, vel fuit. Non autē hoc solum similitudo designat, verumetiā quia omnī virtutū numero contempto, facilius à prauis spiritibus quā prius occupabantur. Nā quāuis olim assidue peccarent, habebāt tamen emendantē doctoris disciplinam, aderat illis ipsa dei prouidentia, nō omnino dereliquerat eos spiritus gratia, cura, castigatio, omniumq; remedio iuuans: nunc verō penitus à diligētī cura spiritus desolatos fore praedicat. Quare cum virtutis penuria sit, crimina intenduntur, demones acrius in eos insurgunt. Nemo enim vestrū ignorat memoria nostra, quando Iulianus, qui omnes homines impietate superauit, quo furore contra veritatē bacchabatur, quemadmodū gentibus adhaerebat, & cultus idolorum praeferebat. Quare si aliquo modo modestius nunc degere videntur, formidine principū id simulant: quae si nulla esset, crudeliora q̄ antea vnquam facere auderent, cum omni prauitate atq; malitia praeficos nimīū antecedant, maleficas artes atq; magicas, petulentiā, audaciam, ceteraq; vitia supra modum colētes: & quāuis tanto freno coercentur, sepe numero tamen in principes conspirarunt, & in extremas inde calamitates inciderūt. Vbi ergo nunc, vbi (inquā) sunt, qui signa & miracula curiosē inquirūt? Audiāt & intelligāt mente, atq; animo grato nobis opus esse: quae res si nō adest, nihil vtilitatis à signis adipiscimur. Nā & Niniuitae abq; aliquo penitus signo animo crediderūt: Iudaei verō etiā post tot & tanta miracula in pei⁹ deuoluti, domiciliū demonū facti sunt, & innumeras cōtraxerunt ærumnas: neq; id iniuria. Nā quādo quispiā ab afflictionibus libera-

Hierem. a. b. Osee. 2. Eia. 1. a.

L

Matth.

Iulianus

M

A tus non modestior fit, multo grauiora quā prius patietur: idcirco enim dixit, Non inuenit requiem: vt ostendat necessariō ad huiusmodi hominē infidias daemones perueniuras. Nam qui duabus, aut praecipuis causis castigatus non est, à praecedentib⁹ videlicet calamitatibus, & à liberatione secuta, quibus tertiā quoq; addere possumus, comminationis scilicet peioris: nisi respuerit, quae ratio sperare de illo poteris amplius, quod melior futurus sit? Hac nō ad illos solum, verumetiā ad nos ipsos dicta esse credam⁹. Nam si diuina luce illuminati, & à prima delictorum miseria erepti, rursus ad eandem malignitatē reuertimur, grauior punitio nos profectō expectabit: ideo Christus quoq; paralyticū admonerat dicens, Sanus iam factus es, noli ergo amplius peccare, ne quid peius tibi eueniat. Sed quid peius, iniques, illi accidere poterat, qui triginta & octo annos ægrotus iacuit? Multa profectō peiora & grauiora diuturno illo morbo possent excogitari. Vt inamq; tot tantaq; nobis nō accidant, quot quātaq; pati possumus. Magna enim suppliciorum atq; punitio apud deum copia est, quāuis per ineffabilem misericordiam eius iusta ipsius ira clementer mitigetur, quod ad Hierusalem per Ezechielem dicit: Vidi enim te, ait, pollutam sanguine, & ablui, atque vixi, & factum est tibi nomen in pulchritudine tua, & fornicata es cum finitimis tuis: ideo nunc grauiora illi peccati minatur. Qua ex re non supplicia tantummodo, verumetiā infirmitatem dei longanimitatem, atq; misericordiā admirari debemus. Quoties enim ad eadem peccata lapsi sumus, & vsq; adhuc in clementia & misericordia sua perseuerat. Non tamen propter misericordiam suam nobis cōfidendum est magis quā pertimescendū. Nam & Pharaō, si confestim prima percussione fuisset admonitus, neq; posteriores plagas habuisset, neq; tandem cum eo tantus exercitus demersus periisset. Hac ideo dico, quia non ignoro multos etiā nunc in Pharaonis impietate viuere, & luto ac lateribus sibi obnoxios affligere. Quandoq; etiā deus minas esse inferendas proximo iubeat, illi ne labores quidē remittunt, qui non in rubro mari demerguntur, sed in ignis fluiū, atq; pelagus intrudentur, pelagus impertransibile, atq; magnitudine acerbissimū, in quo ignei fluct⁹ motium instar eriguntur: ignei dico, non huius ignis, sed ignis certē multo q̄ hic horribilioris, cuius flāma maximam conficit abyssum, ita vt vndiq; ignis immanissimae similis ferē transcurrere videatur. Quod si sensibilis iste, atq; materialis, eos qui extra fornacem erāt absorpsit, quid iste ignis faciet peccatoribus? Et audi quid prophetae de illo die praecinerunt: Dies domini incurabilis, furore ac ira plenus. Nullus enim erat qui assistat, nemo qui iuuare possit, nunq; iucundā & tranquillā Christi faciem perspicere poteris. Verum quemadmodum qui ad metalla destinatur, acerbis ita traditur hominib⁹, vt nullos amicorū postea, sed solos eos qui praesunt

Ioan. 5. c.

Ezec. 16. a. b.

Exo. 7. & seq.

Exod. 14.

Eia. 13. b.

videant: simile quid tunc etiā erit, imō verō asperius atq; truculentius. Nam hīc quidem accedere non nunquam ad principes, atq; rogare pro cōdemnatis possumus: sibi autem non amplius licet, sed perseuerabūt in tanto dolore atq; molestia, quantum nec dicere homini possibile est. Nam si acerrimos quos iste ignis, & hęc flāma dolores infert, oratione assequi nō possumus: quid de illo dicemus? praefertim cū hic vno tēporis momento in ignē positus homo expiret, ibi autē crematur quidē ac dolet, sed nequaquā quid crematur, consumitur. Quid ergo ibi faciemus? Nam haec etiā de me ipso dico. Sed tu qui magister es, de te ipso haec dicis, quispiā obijciat, Nulla mihi ergo cura est, nec etiā supplicia illa euitare poterō. Noli, obsecro, his cogitationibus deprauari. Dic enim quāso, nōne naturae incorporeae diabolus est? nōne multo melior hominibus erat: hic tamen in tenebras ex luce cōuersus est. Putāsne igitur cōsolationē inde tibi futurā, si vnā cum illo punieris? Minimē certē. Quid porō Aegyptij: nōne magistratus etiam suos, & singulas principū domos eisdem vlcibus vexari videbant? an igitur putas ea de re illos respirasse? Nequaquā. Quod à factis eorū patuit. Nam vt quasi flagello igneo cōpulsī, ad regē irruerunt, & Hebraeorum populū emittere coegerūt. Friuola enim, atq; facilis hęc ratio, nec credas, si cum alijs puniaris, cōsolari te posse. Podagricos tibi ante oculos pone, qui quando acutis cōpunguntur dolorū stimulis, etsi mille offerres vehementius dolentes, ne respicere quidē dignantur. Non enim patitur intensus dolor, vt quasi ociosi de ceteris cogitent, ac inde cōsolentur. Minimē igitur nos huiusmodi spes alar: nā cōsolatio quae à malis aliorū originem trahit, in mediocri afflictione locū habet. Quando autem magnus est cruciatus, & anima vexata nimīū, adeo fluctuatur, vt seipsam quoque ignorare videatur: vnde fructū cōsolationis excerpere poterit? Rident ergo sunt huiusmodi verba, & puerorū incōpositae fabulae, mœrori atq; luctui, & huic moderato haec solent remedia decantari. Quiescimus enim aliquantulū, quāuis plerunq; ipse quoq; luct⁹ hac ratione non mitigetur. Quid ergo erit in cruciati pœnarum, quem stridor dentium ingeret? Ideo molestus forsā vobis sum, & dolorem his verbis infero. Sed quid faciam? Vellem ita mihi & vobis conscius esse virtutis, vt haec dicenda non viderentur. Verum quamplurimi nostrū in peccatis vitā trahimus, vtinam possem verē ad dolorem vos inducere, vtinam mentem atq; animū vestrum possem commouere: quo facto, exitum orationi tunc optatum facerem. Nunc autem vereor, ne quidam hęc dicta mea contemnāt, & maiores hac de causa pœnas mereatur. Nec enim cū dominus quispiam seruis suis cōminetur, si quis verba eius contēnat, impunē id faciet, sed hui⁹ quoq; rei supplicium luet. Quare oro atq; obsecro, quando de gehenna quicquā audimus, compungamur. Nihil enim certē hoc

Eia. 14. d.

E

F

tē hoc

G tē hoc sermone iucundius est, nihil his rebus amarior. Et quomodo, inquit, de gehēna audire quicquam, ac dicere iucundū esse asseris? quippe quoniam res tristis est, idcirco qui ab ea re procul se amouent, sermones suauissimi sunt. Præterea hæc audiendo anima ad se cōuertitur, & cautior facta effertur altius, volatq; sublimius, malignæ cupiditatis expulsa tyrānide. Ita hæc de gehenna verba, ne in gehennam deuenias efficiūt. Quare date mihi veniam, vt verecundiā etiam atq; dedecus futurum adijciā. Nam quemadmodū Niniuitæ Iudæos tunc condemnabunt, sic multi qui modō inferiores videntur, nos condemnabunt. Veniat ergo in mentē quanta erit illa derisio, quantum despectus: veniat ita (inquam) in mentē, vt incipiamus aliquādo ad verā accedere pœnitentiæ ianiam. Mihi hæc ipsi dico, me ipsum primō exhortor, nemo mihi quasi contemptus atq; cōdemnatus irascatur. Capiamus iter angustum. Viquequo deliciabimur? vsiquequo degemus ociose, ridentes ac oscitantes? Non sumus adhuc satiati desidia, quod quasi noua quærimus? Nōne eadē semper erunt, eadem iterum mensa, eadē saturitas, idem sumptus, eadem pecunię, possessiones, constructiones ædium, quarū rerum omnium quis erit demum finis? Inquam cinis, vermes, puluis. Aliam ergo viuamus vitā, faciamus de terra cœlum, mōstramus rectē viuendo gentilibus, quibus bonis carebunt: nam quando laudabiliter nos viuere videbunt, quasi faciem regni cœlorū aspicient. Quando quippe cernēt modestos, iustos, p̄cul ab ira, inuidia, auaritia, atq; ab omni praua cupiditate: quando cernent omnes virtutis numeros in nobis, admirabuntur ac dicent: Si angeli nunc facti sunt Christiani, quales postea futuri sunt? Si vehementer hic splendent, vbi se peregrinos arbitrātur, quo fulgore rutilabunt, cum patriam recipient? Sic illos etiam meliores faciemus, sic religionis nostræ sermo non minus, quā tēpore apostolorum mirabilis admodum gentibus videbitur. Nam si duodecim illi viri, ciuitates ac nationes integrē cōuertunt: quid erit, si vitam illorum omnes imitabimur? Cogita tecū ipse, quō sublimitatis religio nostra cōuolabit: non enim ita resurrectionē à morte hominis, quemadmodum philosophiam viuentiū admirantur, ab hac verō magnam vtilitatem consequuntur. Præterea resurrectio à mortuis semel facta, facile obliuioni cōmittitur: philosophia verō viuendi perpetuō manet, & viuentium animos sedulō excolit atq; nutrit. Excolamus igitur nosmet ipsos, vt etiam illos lucrifaciamus: nihil dico arduū, nihil difficile. Non præcipio ne vxorem ducas, non iubeo vt vrbem derelinquas, vt secularia negocia negligas: sed vt in his ipsis viuendo virtute præfulgeas. Volo enim maiori gloria virtutis coruscare vos, qui in medio vrbis versāmini, quā illos qui montes, & eremū petierunt. Quare sic? Quia magnam hinc vtilitatē ceteri consequuntur. Nemo enim accensa lucerna sub modio ipsam ponit. Hac

Hic, & Luc. 11. d.

H

Mat. 5. b. & Luc. 11. c.

de causa hortor, vt supra ornata candelabra cūctas imponatis lucernas, vt amplissima inde luce hunc ignem accendamus, cuius lumine sedentes in tenebris ab errore liberabimus. Nec mihi dicas (quæso) vxorem te duxisse, liberos procreasse, magnarum ædium gubernationem habere, ac ideo non posse ista perficere. Nam quemadmodum etiam si nihil harum rerum haberes, nihil tamen facere posses pigrescendo: sic his omnibus circumuentus, diligentia, studio curaq; superabis. Vna certē res queritur, magnitudo & generositas animi: quā non ætas, nō inopia, non diuitiæ, non aliquid aliud, ne ad virtutē peruenias cōercent. Quippe tam senes, quā iuuenes, quā vxores habētes, liberos educantes, artes professi præceptis domini rectē paruerunt. Iuuenis atq; adeo adolescens Daniel erat: Ioseph in Aegypto seruiebat: Aquila artem profitebatur: & purpurā quādā vendens, officinæ præerat: alius carceris custos: alius Centurio, vt Cornelius: alius imbecillis ac æger, vt Timotheus: alius nō solum seruus, sed & fugitiuus, vt Onesimus: sed nihil horum obfuit, ne omnes viri, mulieres, iuuenes, senes, serui, liberi, tam priuati quā cum potestate virtute coruscant. Non ergo vanis nos causis excusemus, sed optimo vsi consilio, meliora capeffamus, vt rectē viuendo futura bona consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. xlv. ex cap. xij.

Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius, & fratres eius stabant foris, quærentes ei loqui. Dixit autē quidam ei: Ecce mater tua & fratres tui foris stant quærentes te. Ipse autē respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manū in discipulos suos dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quod pridie dicebam, inania scilicet esse cuncta, atque superflua, cum virtus non assit: id nunc, imō multō magis etiā ostēditur. Nam ego quidē dicebam, nec ætatē, nec sexum, nec eremi habitationē, nec cætera huiusmodi quicquid nobis cōferre, si mens atq; animus probus nō sit: hodierno verō die maius aliquid quā hoc sit, ab euangelio discimus. Nam neq; si Christū concepisti, & mirabile illi festū dedicasti, nihil magnum tibi aliquid affert, nisi virtutē colas. Adhuc enim ipso loquente, ait, dixit quidam ei, quia mater tua, & fratres tui quærūt te: cui Christus respondet, Quæ est mater mea, aut qui sunt fratres mei? Hoc autem dicebat, non quia de matre sua verecundaretur, aut quia natum se negaret ab illa. Non enim profectō ille vterus eum concepisset, si ab ea matre nasci noluisset. Verū vt significanter exprimeret, nullam etiā esse matri, quoniam peperit, futuram vtilitatem, nisi vt decet vitā peragat. Quauis & ex facto matris non nihil importunitatis quoq; accessit. Considera igitur tam matris, q̄ fratrum importunitatem: nam cum debuissent intrare, atque cum turbis simul audire, aut saltem expectare foris sermonis finē, ac demum accedere,

Daniel. Gen. 39. & seq. A. d. 11. c. 1. Ibid. 16. c. Ibid. 10. c. d. Ibid. 16. c. Ad Phil. mon. p. totum.

Mat. 5. a. & lo. 6. c.

Are, ambitione quadam ac ostentatione cōmoti, foris eum in præsentia omnium euocarunt, vt viderentur facile ac magna cum potestate Christo imperare. Hoc enim ipsum occultius significans euangelista dicit: Adhuc ipso loquente turbis: ac si diceret, an nō erat alia opportunitas? an non poteratis seorsum atq; secretius colloqui? Quid porrō alloqui Christū volebant? Si enim de dogmatibus veritatis, publicē atq; in medium cunctis audientibus proponere debebant, vt cōmuniter omnibus fieret vtilitati: sin verō de rebus quibusdam priuatis atq; suis, non licebat tanta festinatione virgere. Nam si ad sepeliendum patrem ne consequentia disciplinæ infunderetur, nō abire permisit: quantum minus prædicationem absoluisse pro re aliqua priuata? Vnde patet inani quadam gloria illos cōmotos fuisse, nihil adhuc magni de ipso cogitantes, quod apertius significauit Ioannes, dicens: quia neque fratres eius credebant in eum. Verba quoq; ipsorum non recitat, non parua plena dementia, quia magno studio Hierosolymam ipsum trahebant, non alia de re, nisi vt à signis illius aliquod choragium gloriae consequerentur. Nam tu qui hæc facis, aiebant, ostendas te ipsum mundo. Nemo enim talia faceret in occulto, sed quæreret omnibus esse manifestus. Ipse autem tunc eos increpauit, carnales eorum accusans cogitationes. Nam quoniam Iudæi conuiciantes dicebant: Nōne hic est fabri filius, cuius & patrem & matrem nouimus, & fratres eius apud nos sunt? ignobilitati generis detrahentes, propterea ipsum ad ostendenda miracula prouocabant. Christus autem ipsos depellebat, vt ab hac agritudine animos ipsorum liberaret. Nam si matrem voluisset negare, tunc opportunē profectō negasset, quando sibi obprobrio mater à Iudæis dabatur. Nunc autem tantam curam de ipsa facere videtur, vt cum vel in cruce penderet, amatissimo eam discipulo commendaret: nunc verō non tantum ei honoris conferre videtur, quoniam fratrum qui nudum hominem illum censebant, inanem ambitionem eicere studebat. Itaq; acerbius non ad contumeliam, sed ad emendationem respondit. Tu verō noli verba tantum perperdere, quæ mediocrē acrimoniam continent, verum etiam importunitatem, atq; audaciam fratrum considera. Et ad hæc, quanta esset maiestas illius qui increpat, in animo tuo versetur, quia non nudus homo, sed vnigenitus dei filius: quem etiam ad finem verba illa tendant cogita. Non enī vilipendēdo, sed vt à tyrannica passione ipsos liberaret, & paulatim ad rectam opinionem traduceret, persuaserat: quia non solummodo filius erat matris suæ, verum etiam dominus atq; curator: tunc videbis increpationem illam decentem, atq; vilem, admodumq; mansuetam. Non enim respondet, abeas, & dic mulieri huic, quia mater mea non est: sed ad dicentem directo sermone dicit, quæ est mater mea? Præterea illud etiam probat, nec matrem, nec fratres suos, nec quoscumque

alios sua fretos necessitudine, virtutem negligere oportere. Nam si nullam mater etiā, inquantū mater, vtilitatem consequitur, nisi virtutē colat: multō minus alij necessitudine saluabuntur. Vna enim sola & vera, & cōmunis nobilitas atq; necessitudo cum Christo est, vt voluntatē dei facias: hic propinquitatis modus multō melior illo est atque vberior. Quæ omnia probē tenentes, nec de filiorum gestis gloriemur, nisi virtutes eorum imitemur: nec de parentum nobilitate quicquam nobis arrogemus, nisi probam eorum vitam sequamur. Potest quippe etiam qui non genuit pater esse, & qui genuit eodem modo non esse. Idcirco alibi cū mulier quadam dixisset, Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ suxisti: non respondit, nullus me portauit venter, nec vlla ipse vbera suxit: sed, beati qui faciūt voluntatem patris mei. Vides quemadmodū nulli coniunctionem hanc naturę hominum negat, sed addit semper illam, quæ à virtutibus est. Præcursor etiam Ioannes cum dicit: Genimina viperarum, ne videamini dicere, patrem habemus Abraham, noluit ostendere quia nō essent ex Abraham, sed quia nihil ipsis proderat esse filios Abraham, nisi etiam virtute illi coniungerentur: quod & Christus denotat dicens, Si filij estis Abraham, operamini ut vtiq; Abraham facietis. Nec enim carnis coniunctione ab Abraham eos separare volebat, sed ad monebat vt nobiliorem hac, atq; veriorem inuestigarent propinquitatem. Quod & hic diligenter facit, quauis aliquantulum grauius atq; acrius videatur, quia de matre sermo habetur. Nec dixit, nō est mater mea hæc, nec illi fratres mei, quoniam non faciunt voluntatem patris mei: non enim cōdemnare fratres suos, sed emendare voluit, ac ideo mansuetē, vt ipsum decebat, respondens: Qui facit voluntatem patris mei, inquit, hic frater, soror & mater est. Quare si isti etiam esse volunt, hanc viam peragant, in hac perseuerent. Quando autem mulier illa exclamauit dicens, Beatus venter qui te portauit: non dixit se non habere matrem, sed inde matrem quoque suam beatitudinem consecuturam asseruit, si patris eius faceret voluntatem: quam qui diligenter sequuntur, & fratris, & sororis, & matris retinēt locum. O mirabilem honorem, o virtutis incredibiles vires, quō ducitis bene viuētes homines? mulieres sanctissimam illam virginē beatificauerunt, quotquot vterū illū admirantur, quotquot optarūt tales fuisse matres, & cetera cōtemnere omnia. Quid igitur prohibet? Ecce nanq; rectā, atq; facilem viā nobis probet, vt non feminis solum, verum etiā viris ad hunc ordinē peruenire liceat, imō verō etiā ad maiorē. Multō enim propinquiore deo sunt, qui voluntatē eius faciūt, quā qui summa carnis necessitudine coniunguntur. Non ergo simpliciter propinquitatē illam considera, verum etiā viam capeffe, magnoq; studio cōfice, quæ ad hoc desiderium te perducatur. Hoc cum dixisset, exiuit ē domo. Ita & increpauit, & citō fecit quod

Luc. 11. d.

Mat. 3. b.

Ioan. 8. e.

cit quod

Gcit quod postulabant. Pariter in nuptijs quoq; factum ab eo videamus. Nam & ibi increpauit importunè petentem, non tamen contradixit, vt imbecillitati mederetur, & beneuolentiã erga parentem ostenderet: hic verò & ægritudinè inanis gloriã repulit, & matrem vt decebat, quanuis non in tempore petierit, honorauit. In illo enim die, ait, exiens Iesus è domo, sedebat secus mare. Ac si diceret, si videre me, ac audire vultis, iam exeo vt disserteram. Et quoniam multis coruscavit signis, prædicando rursus prodesse hominibus vult. Et prope mare sedens, eos qui in terris erant piscabatur. Sedisse autem in littore secus mare, non simpliciter positum ab euangelista est, sed vt intelligamus ne quispiã à tergo Christi esset, sed omnes contra faciem eius aspicerent. Et cõgregatæ sunt, inquit, ad ipsum turbæ multæ, ita vt in nauiculam ascendes sederet, & omnis turba in littore stabat, & locutus est eis multa in parabolis. Non ita certè in monte, neq; per tot parabolæ sermonè contexit: tunc enim ibi quadam turba erat, & plebs incomposita, hic verò & scribæ & pharisæi pleriq; assunt. Sed aduertamus (quæso) diligenter quam primò parabolã attulit, & quomodo ex consequentia Matthæus omnia nobis pposuit. Quam ergo primùm dixit? Certè quam primã esse oportebat, quæq; auditores mirum in modum attẽtiores faciebat: nam quia ænigmaticè prædicaturus erat, exuscitandæ vehementius primùm erant audientium mentes. Hac ratione increpassè quoq; ipsum alius euangelista scribit, quasi nõ intelligentibus, dicentè: Quomodo non percepistis parabolam? Neq; hac ratione in parabolis solummodo loquitur, sed etiam vt tenacius memoriã quæ dicuntur cõmendari possint, & expressior propter similitudines sermo res ipsas ante oculos apponat: qui dicendi modus propheticus etiam tritus est. Quæ igitur parabola est? Exijt qui seminãt feminare, inquit. Vnde exijt, qui vbiq; presens est, qui omnia replet: aut qualiter nam exijt? Certè non loco, sed habitudinè, atq; incarnationis dispensatione propinquo nobis factus. Nam quia nos venire ad ipsum non poteramus, peccatorũ maceria ingressum atq; aditũ prohibente, ipse ad nos egreditur. Ad quid igitur exiuit? an vt terram vepribus plenã perderet, & ignauos agricolas puniret? Minimè: verũ vt optimo cultu terram arandi fertilem faceret, religionis ac pietatis feminibus diligentiũs iactis. Nam semen hic doctrinam suam, arua verò & campos animas hominum, seminatorem autè seipsum appellat. Quid igitur de isto semine fit? Tribus perditis partibus, vna tantummodo saluatur. In feminando enim ipsum, inquit, quãdã secus viam ceciderunt, & venerunt volucres cœli, & comederunt ea. Nec dixit seipsum in viam proiecisse, sed quia ceciderunt secus viam. Quãdam verò supra lapidem, vbi non habebant terram multam, & continuo exorta sunt, quia non habebãt altitudinem terræ: Sole au-

tem orto æstuauerunt, & quia non habebant radicem, aruerunt. Quãdam autem ceciderunt inter spinas, & creuerunt spinæ, & suffocauerunt ea. Quãdam verò ceciderunt in terrã bonã, & dabant fructum, aliud centesimũ, aliud sexagesimũ, aliud tricesimũ. Qui habet aures audiendi, audiat. Quarta pars sola saluata est, nec vniuersa æqualiter, sed magno quodã interiecto discrimine. His verbis copiosissimè omnibus pietatis doctrinam propositã esse ostendit. Nam quemadmodũ agricola feminã nõ discernit campũ, vt in altera parte seminet, in altera verò minimè, sed vbiq; projicit semina: eodẽ ipse modo saluator noster non diuitem, nõ pauperem, non ingeniosum aut rudem, aut fortem aut ignauum, aut diligentem aut desidem discernit: sed omnibus, quanuis non ignoret futurũ exitũ, pietatis doctrinam commendat. Sic certè licebit ei dicere: Quid oportuit me facere, nec feci? Et prophetæ quidem tanquam de vinea & de populo loquuntur. Vineam enim facta est, ait, dilecto: & vineam de Aegypto trãstuli. Ipse autem tanquam de semine: vnde significat facilius, atq; maturius nunc homines obtemperaturos, & fructum confestim duros. Quando autem audis exiisse seminantẽ, vt seminet, non idem iterari putes. Sæpius enim egreditur seminans ad aliam quoq; rem, quã ad feminandũ: puta vt nouales scindat, vt perniciosas herbas amputet, vt vepres euellat, aut tale quid aliud faciat. Ipse autem ad feminandũ egressus est. Cuius igitur causa, dic (quæso) maior pars feminis amissa est? Non seminantis quippe causa, sed fuscipientis culpa terræ, hoc est propter reluctantẽ atq; repugnantem animam. Sed cuius rei gratia non dixit quod inertes ac desides ocio femina corruperunt, diuites delicijs merferunt, molles atq; ignaui perdidit? Noluit nimirum reprehẽdere, ne in desperationem immittat: sed conscientia audientũ, atq; prudentia huiusmodi examinationem reliquit: non autem semen solummodo, verum etiam sagemnam hoc passam esse inuenies. Multa enim quoque incommoda tulit. Hac parabola discipulos docuit & exercuit, vt etsi plures eorum qui prædicationem apostolorum suscepturi erant, perderentur, nõ caderent animis, cum id etiam in domino atq; magistro pariter factum recordarẽtur: neq; tamen ipse, quanuis ita id futurũ non ignoraret, femina projicere neglexit. Sed quomodo, inquires, credendũ est in vepribus, & in lapide, & in via prudentem hominẽ seminare? In agris certè & in feminibus quæ terræ traduntur stultè factum videretur: in animis autem, atq; doctrina probè atq; laudabiliter. Non enim absq; crimine agricola illud faceret, cum non sit possibile lapidem, aut viam vt fertilem terram producere: in animis autem hominũ nõ ita. Possibile enim est, vt lapis in terram fertilem conuertatur, & vt via non conculcetur, nec prætereuntibus cõtis proposita iaceat: sed in vberes agros traducta, nec vepres emittat, & semina foueat. Nam nisi hoc possi-

A hoc possibile, immo verò facilè esset, nec certè seminasset. Quod si hæc præterea mutatio in omnibus facta non est, non seminãtis culpa, sed audientium inobedientia id contigit. Nam ipse quidem diligenter eis femina tradidit. Si verò illi corruerunt accepta, inculpabilis omnino est, qui tanta benignitate in omnes æqualiter vtitur. Nos verò illud etiam intelligim⁹, quia nõ est vna perditionis via, sed multæ, magnoq; inter se disunctæ intervallo. Nam qui via significantur, hi negligentes sunt, atque ociosi. Qui lapidi conferuntur, hi sunt qui instabilitate atq; ignauia non perseuerat. Quod in lapide cecidit, hic est, inquit, qui verbum audit, & accipit cum gaudio: sed quoniam non habet radicem, in tẽpore credit, & persecutione veniente scãdalum passus est. Omnes audientes veritatis verbũ, & non intelligentes, quoniam à cordib⁹ eorum perniciosus diabolus rapit quod seminatum est: hi omnes viæ conferuntur. Non est autem æquale nulla tribulatione atq; vexatione deficere, & tentationibus victũ succumbere. Qui autem vepribus atque spinis similes sunt, multò magis ceteris omnib⁹ peccare videtur. Quare ne quid tale nos patiamur, diligentia, magnitudine animi, & iugi memoria femina obducam⁹. Rapere ipsa diabolus potest, sed nos possumus facere ne rapiantur. Arescunt plerunq; femina, sed nõ exulta calore. Non enim æstibus calefacta exaruisse dixit, sed quia radicem non habebant. Suffocantur spinis quæ audiimus, non quidem ipsarum spinarum culpa, sed eius qui crescere ipsas permittit. Potes enim, dummodo velis, perniciose hæc germi na sentium incidere, ac diuitijs laudabiliter vti. Ideo nec seculum dixit sollicitudinem seculi, nec diuitias, sed diuitiarum fraudem: nõ ergo rebus causam, sed menti corrupte, atq; animo attribuamus. Possumus enim ita ditari, vt non decipiamur: & in hoc seculo sic conuersari, vt harum rerum curis nõ submergamur. Duo quippe vitia inter se opposita in diuitijs sunt. Alterum quod incendit sollicitudinem, & obfuscat curis: alterum quod molliores delitijs redit. Rectè autem dixit fraus, atq; deceptio diuitiarũ: quippe cum nihil aliud in delicijs sit, præter deceptionem: nomina enim sola sunt in illis de rebus posita. Nam cum voluptas & gloria, tum ornatus & pompa horumq; similia, phantasmata quãdam sunt, nullam virtutem rerum continentia. Quando igitur perditionis modum primò exposuit, de agro feraci postremò mentionem facit, docēs quod desperandum non sit, sed spem salutis per pœnitentiã esse retinendam: hoc enim possibile est à dictis perditionum modis ad hunc salutiferum modum traduci. Sed cur, si fertile territorium est, & agricola vnus, & eadem femina, alius centum, alius sexaginta, alius triginta producit? Certè hoc quoq; propter ipsam terrę naturam, cum discrimine ac differentia hæc prodeunt. Ita non agricolæ, neq; feminum causa: sed terræ conditione nõ naturaliter insita, sed voluntate constituta, maior atq; minor progressio fit.

Tomus secundus.

Misericordia verò eius, atq; benignitas hic quoque apparet, cum non vnã ab omnibus mēsuram efflagitet: sed primos ita libenter recipiat, vt secundos non eijciat, & tertijs locũ præbeat. Quæ omnia dixit, ne sequentes ipsum putarent solam audientiam ad salutẽ sufficere. Sed cur nam, inquires, nullã aliarum malignitatum mētionem facit? nihil de amoribus, nihil de vana gloria, nihil de alijs complurib⁹ dixit. Omnia comprehendit, omnia enim hæc huius seculi & diuitiarum sunt. Viam autem & lapidem adiecit, vt ostendat non esse satis pecuniam continere, sed oportere alijs etiam virtutibus operã dare. Quid enim prodest, si diuitijs nõ seruis, ignaui autem atq; molli sis? Quid etiam, si cum sis generosus, pigritia & cõtemptu nihil audeas, nihil opereris? Nõ enim vna re ad salutem opus est, sed primũ oportet exquisitè audire atq; perdiscere, deinde magnitudinem animi adhibere. Accedit, quod omnis pecunia contemnenda sit, & secularium cura rerum eijcienda: ac ideo audientiam primò posuit. Quomodo autem credent, si non audient? Nos quoq; ipsi, quomodo quæ faciẽda sunt perdiscemus, nisi prædicantibus diligenter attendamus? Fortitudinè animi, ac diuitiarum contemptum subiunxit. Hæc attentè audientes, vndiq; nos ipsos diligenter muniamus, firmas in profundum radices iacietes, ac seculares res omnes paruifacientes. Quod si illa faciemus, alia negligemus, nihil nobis confert ad salutẽ. Quid enim refert, vtrum hoc vel illo modo perdaris? Quid interest si nõ diuitiarum fraude, sed ocio: aut non ocio, sed pusillanimitate corrũparis? Sic & agricola quocũq; modo femina peritura hariter litiget. Non ergo consolatur te magis, quia hoc modo q̃ illo perdaris: sed acerbè dolendũ est, quocunq; modo deprimaris. Crememus vepres, quæ prædicationem suffocant. Sciunt id probè diuites, quoniam non ad hæc solum, sed nihil etiam ad aliud valent: nam cum voluptatibus seruiat, vel ad rem ciuilem inutiles facti, vilipenduntur: multò ergo minus cœlestia respicere possunt. Duplex enim pestis cogitationes suas inuadit: deliciarũ putredo, & curarum magnitudo: quorum vnũquodq; ad subigendum nauigiũ sufficit. Si verò ambo concurrant atq; conueniant, quanti prohdolor fluctus, quãta tempestas concitatur? Nec mireris, si nomine spinarũ delicias appellauit. Tu enim harũ turbatione superatus, nõ sentis: sed qui procul inde absunt, non ignorant q̃ vehementius omnibus stimulis pungant ciborũ delicia, ac multò magis q̃ vlla sollicitudo tabefaciant animam, acerbissimos dolores tam animę q̃ corpori inferetes. Non ita certè curis homo sauciatur, vt voracitate. Itaq; quando aurium, quãdo capitis dolores, atq; tinnitus, quãdo stomachi subuersio, ceteraq; huiusmodi hominem occupant: nõne omnium stimulorũ puncturas hæc suppetunt? & quẽadmodũ acuti vepres vndecunq; capiuntur, atq; constringuntur, manus cruentat: eodem modo delicia pedibus, manibus, capiti, oculis, omnib⁹ simili-

oo ter mēbris

Ger membris officiūt: steriles etiam sunt, nullū quē-
admodum vepres fructum producentes, ac multo
magis q̄ cetera penē omnia hominem conficiunt.
Delicijs enim senectus citius surrepit, delicijs sensus
obtunditur, delicijs cogitatio retardatur, citius mēs
tenebris obducitur, corpus dissoluitur, maior ster-
coris cōpia recōditur quasi atque reponitur: ita ex
ingenti afflictionum aceruo, nauigio nimium one-
ribus oppresso, crebra contingunt naufragia. Quid
enim, respōde quaeso, ita pingue corpus efficere stu-
des? An vt te ad immolandum ducamus, an vt mē
se inamolatum apponamus? aues certē pingues ad
saniorē diētā inutiles sunt. Ad eō mala delicia-
rum lasciuia est, vt irrationalib⁹ quoq; pestifera sit.
Nam & volucres saturitate nimia, & sibi & nobis
inutiles efficiūt: superfluitates enim indigesta, ac
putredo, humidior a pinguedine oriuntur: quā ve-
rō animalia non copiose aluntur, sed quasi icuina-
tia mediocri victu simul & labore exercentur, hęc
animalia tam sibi sanitatem seruant, q̄ nobis accō-
modiora sunt. Quare qui his vescuntur, sani viuūt:
qui verō illis pinguioribus ventres voraciter replēt,
illis similes efficiūt, tardi, & ad agrotandum ap-
tiores facti, & strictiora sibi vincula comparantes.
Nihil certē ita corpori nostro repugnat & obest,
vt satietas: nihil ita rescindit, & suffodit ipsum, atq;
corrumpit, vt luxuria. Quare amentiam atq; stoli-
ditatem ipsorum inde maximē quispiam admira-
bitur: quia nec ita sibi parcere volunt, sicut vtribus
ceteri. Nam qui vina huc & illuc traducunt, nolūt
nimium vres implere, ne distenti rūpantur: isti ve-
rō arumnosum ventrē nec vtris quidem dignitate
condonant, sed distentant, & replent vsq; ad fauces
duplices, non vt animalia sibi faciētes angustias. An
ideo tibi fauces facta sunt, vt vsq; ad os vino atq; ci-
bo, & alijs corruptionibus te impleas? Non idcirco,
crede mihi, sed p̄cipaliter, vt orādo canas ad deū,
& diuinas scripturas sacro ore perlegas, & p̄ximis
oratione cōsulas. Tu verō ad hoc ministeriū nunq̄
aut rarissimē faucibus vteris, sed per totum vite spa-
cium voracitatis insanā subijcis seruituti. Et quē ad
modum si quis citharam aureis fidibus coaptatam
in manus sumeret, & cūm pulsare deberet, stercore
atque coeno ipsam indignē deturparet: similiter hi
quoq; faciunt. Stercus autem non alimentū, sed deli-
cias a voracitate appellauit. Quod enim necessita-
tem in comedendo excedit, id non alimentum, sed
pestis est. Et os enim, & fauces, & lingua non ad co-
medēdum solum, sed ad quoq; maiora creata sunt.
Venter autem, atque stomachus non ad recipiendū
simpliciter cibum, sed moderatē recipiendū factus
est: quod manifestat, cūm vehementer repletionē
grauatur, non modō reclamando nobis, sed vlciscē-
do, & vltima supplicia inferēdo. Nam primūm pe-
des acrius punit, q̄ bus ad praua symposia, & ad in-
continentes epulas reducimur. Deinde manus, quā
superflua ministrarunt, acrius ligat: in plerisq; autē
distorsione os, oculi & caput dolore vexati sunt. Et

quemadmodum seruus, quando supra vires quicq̄
impositū est, domino impudentius maledicit: sic &
venter nimium plenus, mentem & cogitationē ple-
runq; corrūpit. Quod mirifica dispensatione dix-
erim diuinitus factum: vt si sponte moderatiōē vi-
uendi cōtemnis normam, saltem intuitus, quoniam
videas tantum ex saturitate tibi imminere pericu-
lum, modestius viuere coneris. Hęc igitur p̄bē te-
nētes, fugiamus delicatas ciborū apparationes, quā
in voracitatē inducunt. Curā nobis moderatio ma-
gna sit, vt & corpore bene valeamus, & animā ab
omni lāguore liberemus, & futuram beatitudinem
cōsequamur, gratia & misericordia domini nostri
Iesu Christi, &c.

Homilia. xlvj. ex cap. xiiij.

In parabolis loqueris eis: Ipse autem respō-
dens, dixit eis: Quia vobis datum est nosse
mysterium regni cœlorum, illis autem non est da-
tum. Dignum certē est de discipulorum admirari
prudētia, qui etsi magna discēdi cupiditate arde-
rent, opportunitatem tamen interrogationis expe-
ctant. Non enim coram omnibus id faciunt, quod
Matthæus vno verbo designauit, dicens: & accēde-
tes. Nec a verbo hoc solum quasi conijciēs id asse-
ro, sed a Marco apertius scriptum non ignoro, di-
cente, quoniam seorsum. Sic matrem quoq; ac fra-
tres fecisse docuisset: nunc autem palām est, ostēta-
tionis causa foras euocasse. Sed charitatem eorū di-
ligenter perpēde, quomodo non mediocri curā om-
nes, qui Iesum sequebantur, sibi erant. Prius enim
aliorum commoda, deinde sua querere videntur.
Cur enim, inquit, in parabolis eis loqueris? Nō di-
xerūt, cur in parabolis nobis loqueris? Nam & alibi
sæpius nimium se proximis affectos esse omnibus
ostēdunt: vt cūm dicūt, absolue turbas: &, quoniam
nouisti quod scandalizati sunt. Quid igitur Chri-
stus? Vobis datum est nosse mysteria regni cœlo-
rum, illis autem datum nō est. Hoc autem dixit, nō
necessitatem quampiam ostendens, nec certam ad
aliquos doctrinā attributionem a casu, & vt cōtin-
git, illatam: sed vt in ipsis omnium causam esse, ac
gratiam superius esse malorum significaret, ac ape-
raret donum quoddā hoc esse, ac gratiam infusam,
quā nullo pacto libertatem humanā tollit naturā:
quod a sequētib; liquidius efficitur. Et attēde quo-
modo ne aut illi desperēt, aut isti torpore tabescāt,
datum & non datum esse audiētes, in nobis harum
esse principium rerum asseruit. Quicunq; autem
habet, & dabitur ei, & abundabit: quicunq; autem
non habet, & quod habet, auferetur ab ipso. Is lo-
cus non parua caligine obductus est, & ineffabilem
diuinā maiestatis iustitiam aperit. Tale nanque est
quod dicitur: Cūm enim quispiam desiderat, ait, &
magno studio atque cura virtutem inquirat, tunc ei
ex deo cuncta præstabitur: cūm autem nullo stu-
dio atque voluntate ad rectē faciēdum pronus est,
tunc ei diuinum auxilium non cōceditur: & quod
etiam

A etiā habet, auferetur ab ipso. Nō aufert certē deus,
sed non præbet indignis fauorem, & patrocinium
suum. Hoc ipsi quoque nos factitamus. Cūm enim
negligentem quenquam ad audiendum perspexer-
imus, adhortamur & admonemus, vt diligentius
attendat: & si crebrō id faciētes non persuademus,
siletio vtimur, præsertim cūm videamus ex maio-
ri cura in maiorem illum deuolui desideriam. Atten-
tiores autem, discēdiq; cupidos attrahimus liben-
ter, & complura docemus. Rectē autē dixit, quod
habere videtur: neque enim habet, quod æstimatur
habere. Deinde aperiens quid sibi vult illud: ei qui
habet, dabitur: ab eo verō qui non habet, auferetur:
Idcirco, ait, in parabolis eis loquor, vt videntes nō
videant, & audientes non audiant, neq; intelligant.
Aperire igitur oculos eorū oportebat, iquies, quo-
niam non videbāt. Oportebat quippe si natura cē-
ci non vident. Verūm quoniam volentes oculos clau-
debant, ideo non simpliciter dixit, non vident, sed
B videntes non vident, vt a praua illorum mente cæ-
citatis originem esse intelligeremus. Nam cūm vi-
deant dæmonia eijs, dicunt in Beelzebub principe
dæmoniorum dæmonia eijs. Cūm audiant, quod
ad deum eos adducā, & magnam ipsorum habeo
curam, non esse me a deo contendūt. Quoniam igitur
contra veritatem, quam viderunt & audierunt,
iudicant: ideo etiam ipsam audiendi facultatem ab
eis aufero, cūm nihil ipsis vtile inde, sed maius pec-
catum acciderē, rerum periculo pateat. Non enim
solum incredulitatis crimine tenebātur, verū etiam
quoniam accusabant, & increpabant, & insidiaban-
tur, & maiorem sibi delictorum cūmulum exagge-
rabant. Non autem dixit hęc apertē, ne accusando
molestus esset: sed ab initio quidem non sic locutus
est, sed enodatius atq; apertius: postea verō, quia se-
ipsos peruertebant, in parabolis loquitur. Sed ne quis
eorum putet odio atq; calumnia ad dedecus ipso-
rum dicta, prophetam in medium adduxit. Cō-
pletur enim, ait, prophetia, quę dicit: Auditū audie-
tis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non
videbitis. In crassatum enim est cor populi huius, &
auribus suis grauiter audierunt, & oculos suos clau-
serunt: ne quando videant oculis, & auribus audiāt,
& corde intelligant: & conuertantur, & sanentur.
Vides quā exquisitē propheta iste prædixit? vides
quā palām ipsos accusauit? Nec enī dixit, non vi-
debitis: sed, videbitis, & non videbitis: nec scriptum
reliquit, quia non audietis: sed, audietis, & non intel-
ligetis. Quare ipsi se ipsos intelligentia vera priua-
runt, qui aures obstruunt, qui oculos clauerūt, cor-
da obdurarunt, qui non modō audiebant: Ne quan-
do igitur conuertantur, & sanabo eos. Intrusam ni-
mirū nequitiam eorum significat, & studiosē ipsos
auerti ostendit: quanuis etiā his verbis incitet ipsos,
atq; attrahat, cūm ostendat, quā si cōuertantur, sa-
nabit eos. Ac si quidem diceret, noluiisti me videre,
& gratiam habeo: nam si dignum me putasses, sta-
tim flexus tibi affuissem: qui enim his verbis vtitur,
Tomus secundus.

recōciliationis viam asserit. Sic igitur etiā hic, quā-
do ait, conuertantur, & sanabo eos: ita vtrunq; ostē-
dit esse possibile, & conuersionem videlicet homi-
num, & salutem conuerforū: & quod non ad glo-
riam suam, sed ad salutem illorum omnia faciebat.
Nisi enim voluisset eos conuerti, ac saluos esse, ta-
cuisset profectō, neq; in parabolis quicquam locu-
tus esset: nunc verō hac ipsa re, quia tenebris obfu-
scatur oratio, ad querendū eos monet. Deus enim
non vult mortem peccatoris, sed vt cōuertatur, &
viuat. Nā quod nec a natura, nec a necessitate atq;
videlicta oriuntur, audi quid ait Apostolis: Vē-
stri autem beati sunt oculi, quoniam vident: & au-
res, quoniam audiunt. Non dicit quippe de visu hoc,
neque de auditu corporis, sed de visu atque auditu
mentis. Iudæi etiam illi erāt, ad quos hęc scribit, in
eisdem legibus atq; moribus educati, nec tamē ipsis
quicquam obfuit prophetia: quia bona fundamen-
ta, bonas radices voluntatis atq; mentis possidebāt.
Vides non significare necessitatē, quod dicitur vo-
bis, datum est: Non enim beatificaretur, si coacti vi-
quicquam rectē fecissent. Nec obijcere potes, obs-
cure illis hęc dicta fuisse: potuissent enim opportu-
nē accedēre ac interrogare, sicut & discipuli fecerunt:
sed torpore atque negligentia corrupti nolue-
runt. Cur dixi, noluerunt? immo etiam aduersus eū
studiosē nitebantur: nec enim solum non credebāt,
aut non audiebant, verum etiam impugnabant, &
persequabantur prædicantem: quod propheta illis
verbis denotauit, dicēs: grauiter audierunt. Discipu-
li quia tales non fuerunt, beatificantur, & alibi rur-
sus beatitudinē eorum confirmando, dicit: Amē
amen dico vobis, quia multi propheta & iusti cu-
pauerunt videre quę videtis, & non viderunt: & au-
dire quę auditis, & non audierunt: aduentum scilicet
meum, præsentiam, miracula, vocem, prædica-
tionem. Hic enim nō solum perditis illis eos ante-
ponit, verum etiam prophetis ac iustis præstantio-
res esse asserit atque beatores. Quare ita? quoniam
non solum ista aspiciunt, quę illi non vident, verum
etiam quę illi videre cupierunt, isti oculos cer-
nunt. Nam fide illi etiam intuiti hęc fuerūt, sed isti
multo clariū omnia perspexerunt. Perpendis quo-
modo rursus vetera nouis conglutināt? cūm enim
non solum præcisē illos futura non vidisse, sed de-
siderasse quoque ostendat: si alienus quidem a deo
esset, aut deo contrarius, p̄fectō non desiderassent.
Vos igitur, inquit, quibus datum est, audiat para-
bolam. Exposuit deinde quę nobis dicta pridē sunt
de negligentia & studio, de ignauia & fortitudine,
de consequendis & abijciendis pecunijs, vt quātūm
altera noceat, tātūm altera prodesse intelligamus.
Virtutis quoque ipsius non vnam dedit viam: neq;
dixit, nisi qui centum faciet, eijsietur, sed saluabitur,
etiam si sexaginta reddet, si ad triginta solummo-
do peruenerit: ita facilē nobis per omnia salutis iter
constituit. Quas ob res etiam tu si virginitatis ar-
duum iter ingredi non potes, viuas moderatē cum
oo ij vxore.

G vxore. Non potes omni ex parte pecuniam ei cere, offeras partem egentibus: graue videtur onus equaliter cum Christo partiri, quæ habes, veste vnâ petenti tradas: & quoniam ad medietatem præstare grauaris, tertiam saltem partem cõcedas. Frater tuus est, atque coheres in regno cœlorum, fac eum etiam hic coheredem, præsertim cum omnia, quæ ei præstas, ad te ipsum redundant, atque refundantur. Non audis prophetam dicentem: Propinquos feminis tui non despicias? Quod si coniunctos sanguine minimè oportet negligere, quãtò magis deus negligendus non est, qui cum sit dominus, summa etiam tecum necessitudine iungitur, qui etsi nihil abs te acceperit, vltro tamen ineffabili sua cõmotus misericordia, coheredem te suum constituit. Quomodo igitur non est extrema tuæ dementia ad nullam te benignitatem tanto munere moueri? Nec retributionem aliquam pro gratia, nec minima pro maximis reddere? Ipse te cœlorum heredem statuit, tu nec ex istis terrenis quicquã ipsi concedis? Ipse nullius te boni authorem, sed hostem atque inimicum dei recõciliavit: tu nec etiam amico & benefactori quippiam retribues? Quãuis certè etiam antequam regnum adipiscaris, antequam cetera consequaris quæ tibi promittuntur, propter id ipsum, quoniam das, gratiam ei referre par est: sic enim etiam liberti atque clientes, cum dominos atque patronos in cõuiuium inuitarunt, non obtulisse illis aliquid, sed accepisse ab illis arbitratur: hic autem contra factum esse videmus. Nõ enim seruus dominum, sed dominus seruum ad mensam suam primus inuitauit, primus ad lecta sua subduxit: tu verò etiam nec post hæc, nec secundo loco inuitare sustines. Nudum te induit, tu nec peregrinum conducis: primus tibi calicem suum obtulit, tu vel aquam frigidã ei negas: potauit te spiritu sancto, quãuis indignus esses, tu ne corporalem hæc sitim suam mitigare studes, præsertim cum omnia hæc non à tuo, sed à suo proueniãt. Nõne magnum ducis, quod calicem illum tenere potes, vnde Christus bibit, atque ori tuo adducere: nõne vides, quia soli sacerdoti fas est sanguinem huius calicis tibi tradere? Ego verò, Christus inquit, nõ ad vnguem ista perscrutor: sed cum præberis, accipiam, etiam si secularis sis, non recuso, nec tantum postulo, quantum dedi: non enim sanguinem, sed aquam flagito. Cogita igitur cui potum præbes, & perhorrescas: cogita quia sacerdos Christi tu fias, cum propria manu ei offeras, nõ carnem, sed panem: non sanguinis, sed aquæ frigidæ calicem. Vestimētum te induit salutare, & hoc per seipsum, atque vltro perfecit: tu saltè ipsum per puerum atque famulum indue. Gloriosum te fecit in cœlis: tu nuditate, deformitate, frigore ipsum eripe. Angelorum te conciuem effecit, tu in tecto salutem suscipias, & sicut vnum famulorum domo tua contegas. Non renuo, inquit, hoc ego diuersorium, qui tibi ad cœlum viam construxi: qui te à durissimo crui carcere, peto nunc abs te, si liberare me à

carceribus non potes, nõ paruum mihi solamē est, si modò vincitum visites. Ego te mortuum suscitavi, nec tale quid abs te requiro, sed ad videndum ægrotum solummodo venias. Quando igitur ita res habeat, & magna nobis largitus sit, pro quibus minima quædam repetat: negligentes iure ad ignem intrudemur, ad quem spõte ruimus, diabolo & angelis eius præparatum, cum vel lapides ipsos, ac duos filices insensibilitate superemus. Dic enim, quæso, quanta tibi hæc mētis videtur tarditas, si qui tot tantaque accepisti, qui tot tantaque accepturus es, pecunie serues, quã paulò post etiam intuitus relinques? Quãdoque multi vel vitã ipsam neglexerint, sanguinem suum effuderint: tu nec ista quidē superflua, vt cœlo potiaris, promere velis: qua dignus eris venia: aut quã satisfactionē inuenies, qui semina terræ spei ductus tradis, quæ magnas foenore pecunias locas, & in domino alēdo durus atque inflexibilis omnino esse videris? Quæ omnia, iugiter animo versantes, acrecolentes quæ accepimus, quæ accepturi sumus, quæ à nobis repetuntur: omni studio, cura, opera spiritualibus rebus incumbamus, humiles atque misericordes simus, ne intolerabiles cruciatus nobis attrahamus. Cur enim nõ putas sufficere ad condēnandos nos, quod magna consecuti, parua non reddimus, ibique ea repetantur, quæ inuiti relinquimus? Quorū singula ad condemnationem nostram certè sufficiunt. Si verò vniuersa confluant atque concurrant, quæ nobis spes reliqua salutis erit? Ne igitur condemnati cruciemur, benignè inopes pertractemus, vt hic honestè, & ibi gloriose in æternum viuamus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. xlvij. ex cap. xiiij.

Aliam parabolam proposuit eis dicens: Simile factum est regnum cœlorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo: cum autem dormiret, &c. vsque simile est regnum cœlorum fermento. Quid interest inter hanc & M superiorem parabolam? Illud certè: nam ibi eos, qui nullo modo eum audire voluerunt, sed confestim resiliētes, semina omnino perdiderunt: hic hereticorum conciliabula significauit. Prædixit enim etiam hoc, ne hac de re discipuli postea turbarentur. Illa igitur parabola non suspectum, aut abiectum Christum esse ostenditur: hac verò corruptorem etiam simul demonstrat suspectum. Illud profectò diaboli artibus astute fieri scire debemus, vt veritati semper errores connexi atque inserti, per similitudines facile decipiant leuiores. Propterea non alia semina, sed zizania immixta dixit, quæ tritico simili sunt. Modum quoque insidiarum proposuit: dum enim homines dormirent, ait. Non paruum periculum prærupti præcipitij præsulibus hinc imminere videtur, quibus agrorum custodia commissa est: nec præsulibus modò, verum etiam omnibus. Liquid autem hinc apparet, post veritatis semina iam collecta erroris fraudem pullulasse, quod euentus quoque

A quoque rerum confirmavit. Falsi enim propheta post prophetas apparuerunt, & fallaces apostoli post apostolos, & post Christum Antichristus. Nam diabolus nisi prius videat, quid sibi sequendum sit, aut quibus insidiandum, cum quid faciendum sit nesciat, nec conatur quidem. Sic ergo etiam nunc, posteaque intellexit ab alio centum, ab alio sexaginta, ab alio triginta fuisse producta, fraudem excogitauit: nam quoniam euellere non potuit, quod actis radicibus iam propagatum fuit, nec suffocare, nec vrere: fraudulenter nifus est sua disseminare. Et quo nã discrimine disseparantur dormiētes hi, & illi, qui per viã signifiati fuerant? quod videlicet ibi continuo rapuit, antequam radices emitterent: vnde maiori artificio, & nõ paruo conatu hoc sibi opus fuisse videmus: ita omnibus istis semper vigilandum esse admonet. Nam si illas pestes effugies, nõ adhuc tutus es, inquit, atque securus: sed quemadmodum ibi alios via, alios lapide, alios vepribus, sic multos hic somno salutem committere videmus. Iugiter ergo, atque perpetua nobis custodia opus est. Ideo alibi dicebat: Qui ad finem vsque perseuerauerit, hic saluus erit. Principium autem mali fuit, quia multi ex præsulibus dormitantes, prauos & hæresim occultantes viros, ad gubernacula ecclesiarum promouerunt: quæ ex re tanta facultas diabolo data est, vt iam illis in medio prælatis multò minus labore. Et quomodo, inquires, non dormire poterimus? Corporis certè somno penitus impossibile, voluntatis autem omnino possibile. Quare Paulus quoque dicebat: Vigilate, stete in fide. Nec noxiam solum, sed superflua rem ostēdit, cum posteaquam cultus seminatusque sic ager fuerit, vt nulla re opus esse videretur: tunc tandem diabolus per hæreticos seminat, qui nõ alia de re, quam inani commoti gloria, perniciosum venenum effuderunt: non autem his verbis solum, sed per sequentia etiam diligenter eorum signemta descripsit. Quando enim germinauit, ait, foenum, & fructum fecit, tunc apparuerunt zizania. Id certè moris est apud hæreticos, vt obumbrent seipsos, atque occultent in principiis, quousque maiorem fiduciam capiant, & quodam fauore multitudinis iuuentur: tunc enim contagiosa venena intrepidi effundunt. Sed cuius rei gratia seruos introduxit, factum narrantes: vt scilicet non esse timendos hæreticos ostēderet. Hominem verò inimicum ipsum diabolum, quia semper omnibus obesse conetur, merito appellauit. Conatus enim ipsius omnis aduersus nos est, causa verò atque origo, vt nos impugnet, ab odio quo in maiestate diuinam fertur, profecta est. Vnde patet quia maiore charitate nos à deo, quam à nobis ipsis diligimur. Verum inimici malignitas etiã inde perspicitur, quia non præparauit seminare tunc cum nihil poterat interimere, sed cum alia fata diligenter vidisset, tunc seminavit, vt vniuerso simul laori agricola, studioque officeret: quæ omnia propter testatas erga agricolam inimicitias fecit. Vide autem & ipsorum seruatorum diligentiam. Nam etsi non

prudenter, sedulo tamen ad euellenda zizania festinant, quæ res sollicitudinem ipsorum ac diligentiam erga satanam ostendit, quodque ad vnum solummodo respiciant, non vt pœnas inimicus luat, sed vt iacta semina non deperant. Quare quomodo morbum depellant, inquirunt: nec sibi confidunt, sed domini sententiam expectant, ac ideo interrogant, dicentes: Vis igitur abeutes colligimus ea? Dominus autem prohibet, ne fortè simul cum zizanijs herbam etiam tritici euellant: quod dicebat, vt bella & effusionem sanguinis prohiberet. Nam si trucidarentur hæretici, absque foedere pacis atque inducijs bellum orbi inferretur. Duabus igitur rationibus prohibuit: Altera, quia frumentis parum noceret: altera, quia nisi sanaretur, extrema supplicia nõ euaderet. Quare si & puniri eos vultis, & frumētis nequaquam officere, oportunitas temporis congrua expectanda vobis est. Quid autem est quod eradicabit simul cum ipsis etiam frumenta? Certè aut quia si arma capietis, inquit, necesse est, cum hæreticos trucidatis, multos sanctorum simul interimere: aut quia ab ipsis zizanijs multa commutata, in frumēti conditionem seipsa conuerterent. Si ergo præuenientes euellatis, ea frumēta deperibunt, quæ à commutatis zizanijs prouenirent. Non prohibet autem conciliabula hæreticorum dissipare, ora obstruere, libertatem loquendi cõcidere: verum interficere ac trucidare. Sed vide quam mitis sit: nõ enim solum prohibet, sed cur prohibet, rationem exponit. Quid autem si perseuerabunt ad finem vsque zizania? Tunc dicam messoribus, inquit, colligite primum zizania, & in fasciculos ea alligate ad comburendum. Rursus eos verbo Ioannis commonefacit, quibus iudicè ipsum fore asserebat, dicens parandum esse zizanijs quousque vnã cum frumētis in agro sunt, quia possunt in frumēti statum commutari. Si verò nihil hac longanimitate domini lucrabuntur, & recesserint, tunc inuitabilis pœna necessario eos suscipiet. Dicam enim messoribus, ait, colligite zizania primum: Cur ita primum? Ne suspicentur serui quasi vnã cum zizanijs frumenta incidantur. Crementur, inquit, primum zizania, & tunc triticum in horreis recondatur. Aliã parabolam posuit eis, dicens: Simile est regnum cœlorum grano sinapis. Nam quoniam dictum est tres partes feminis amitti, ac vnã solummodo cõseruari, ipsi quoque conseruatae portioni tot tantaque præterea imminere pericula: ne occasione interrogandi habeat, quot & qui fideles erunt, vltro ipsorum sollicitudinem tollit, per ipsius grani sinapis parabolã ad synceram fidem conducēs. Hac quippe imagine prædicat prædicationem per vniuersum orbem omnino coruscaturam: idcirco huius oleris similitudine proposuit, quia his rebus apprimè accommodatur. Ceteris enim seminibus minus est, sed in herbam resolutum, omnibus magis oleribus crescit, adeo vt ad arboris conditionem perueniat, ac volucres cœli venientes in ramis eius habitent. Quod etiam in

G prædicatione futurum dicit. Imbecilliores cæteris omnibus, atque minores erant apostoli, verum quia in ipsis magna erat virtus, fama eorum vbiq; terrarum claruit. Deinde fermenti ponit imaginem: Simile est regnum cælorum fermento, quod accipiens mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum. Nam sicut fermentum magnam farinæ copiam in vires suas, quamuis modicum sit, conuertit: sic quoq; vos vniuersum terrarum orbem conuertetis. Prudentissimè autem ex natura rerum imagines conduxit, vt ostendat quod sicut illa natura duce impossibile est nõ fieri, pariter hæc quoq; naturæ domino conducente necessariò fiet. Non igitur opponetis, Et quid poterimus ad tantã duodecim homines multitudinem? Id enim ipsum maximè virtutis vestræ splendorè ostendet, quod multitudini orbis immixti non confundemini. Nam & fermentum cum farinæ appropinquauerit, non solum appositum, sed immixtum penitus totam farinam fermentat: propterea non dixit, apposuit: sed, abscondit. Sic igitur & vos cum dixit, apposuit: sed, abscondit. Sic igitur & vos cum dixit, apposuit: sed, abscondit. Sic igitur & vos cum dixit, apposuit: sed, abscondit. Sic igitur & vos cum dixit, apposuit: sed, abscondit.

quies. Quid ad rem? Nonne tecum eiusdem nature fuerunt? Nonne cum hominibus etiam ipsi conuersabantur, artes profelli, eisdem rebus nutriti? An forsitan credis illos angelos natura, aut de cælo lapsos fuisse? Non, inquires, sed signis illi rutilabant. Non propter signa certè illi claruerunt. Vtique quo negligencia ita ignauiam nostram miraculorum fulgore, quæ tunc coruscant, quasi velamine quodam obducimus: Multi eiicientes demones puniuntur. Quid igitur, inquires, fuit, quod præcipue illos magnos effecit? Certè verus ac non simulatus gloriæ atq; pecuniæ contemptus, & quoniam nullam secularium harum rerum omnino curam habebat. Nam nisi hoc habuissent, si passionibus veluti nos seruissent, etiam si de morte innumeros homines suscitassent, nõ solum nihil utilitatis fecissent, verumetiam seductorum atque deceptorum nomen nõ effugissent. Viuendi ergo disciplina est, quæ vbiq; fulget, quæ spiritus etiam gratiam attrahit. Quod enim signum Ioannes fecit, qui tot tantasq; ciuitates erudiuit? Nihil miraculose ipsum egisse testatur euangelista, dicens: Ioannes quidem nullum signum fecit. Vnde autem Helias mirabilis factus: nonne quia regè liberè alloquebatur? Nonne quia nihil possidebat, clarius quam per signa quoq; perfecit? Iob autè illum, quibus signis diabolus admiratus est? Certè signo quidem nullo, vitæ autem mirabili disciplina, & robore animi excelso atque inuicto. Quæ signa Dauid adhuc adulescens effecit, vt deus diceret: Inueni Dauid filium Iesse, virum secundum cor meum? Abraham porro, Isaac & Iacob quos mortuos suscitauerunt? quem leprosum mundauerunt? An ignoras quia miracula nisi iugiter vigilemus, plerumq; nocent? Multi enim e Corinthijs alter ab altero scissis miraculis fuerunt, multi Romanorum resiliunt. Simon quoq; Magus hæc ratione fuit eiectus: quæ etiam ille qui sequi Christum desiderauit, quasi reprobus audiuit, foueas esse vulpeculis. Nam horum omnium alius pecuniam, alius gloriam à signis accumulare cupiens, eiiciebantur, & deperibant: cura verò rectè viuendi & syncerus virtutis amor, non modò tales cupiditates non parit, sed natas etiã radicibus euellit. Ipse autè dominus quando leges discipulis ferebat, quid eis præcipiebat? non certè vt signa facerent, vt videntes homines glorificaret patrem. Sed quid porro? Luceat lumen vestrum coram hominibus, vt videant bona opera vestra, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est. Petro quoq; nõ dixit: si me amas, signa fac: sed, pasce oues meas. Cùmq; ipsum cæteris præponeret, cùm Iacobo simul atque Ioanne propter signa forsitan præponebat. Ab omnibus certè pariter leprosi mundabantur, mortui suscitabantur: omnibus enim æqualiter potestas fuit concessa. Vnde igitur tres illi anteponebantur? Non profecto præterquam à virtute ac magnitudine animi. Vides quia bene viuendi norma, & rectis operibus opus est. A fructu autem ipsorum cognoscetis eos, inquit. Vitam nancque

Astram quid est quod maximè commēdat? Putasne quia signorum ostentatio, an viuendi exquisita disciplina? Illud videlicet vltimum, à quo etiam signa originè trahunt, & ad quod tandè deuenire solent. Nā & qui rectè vixit, signorū gratiã impetrauit: & qui gratiã impetrauit, ideo suscepit, vt aliorum vitã facillè possit emendare. Nā & Christus propterea miracula fecit, vt cū fide dignus videretur, ad se homines attraheret, & virtuosè viuere psuaderet. Quocirca magnã curam, magnumq; sibi studium virtutis fuisse videmus. Non enim signis vitæ solum, verumetiam gehennæ atrocitatem intentat, regnū cælorū pollicetur, miracula præcepta ac leges posuit, cæteraq; omnia pertractauit, vt in angelorum beatitudinem homines adduceret. Cur dixi à Christo omnia virtutis gratia fuisse: cum tu si quis optionem tibi daret, vtrū suscitare in nomine Christi mortuum velles, an propter nomen ipsius mortem oppetere: hoc vltimum proculdubiò eligeres. Alterum enim signum est, alterum opus. Si quis autem, vt alterutrum optares, tibi potestatem daret, lapides in aurum vertere, aut auri cupiditatem nullã habere, nonne hoc secūdum capefferes? neq; id iniuria: hæc enim re homines maximè alliciuntur. Nā si alias res in aurum verteres, augetur certè pecuniæ cupiditas, cunctis optantibus talem virtutè possiderè, atq; inuidètib;: sin verò aduerterint te, quasi foenum contemnere aurum, hoc exemplo commoti, morbo huic meritò mederentur. Vides quia vita recta magis cæteris omnibus iuuat. Rectam autem vitam appello, non ieiunandi laborem, nec ciliij ac cineris lectulum: sed si pecuniam non aliter quam oporteat despicias, si charitate ardeas, famelicentes pane tuo nutrias, si superior ira sis, si gloriã inanem non concupiscas, si inuidia non detinearis. Hæc enim ipsius documenta sunt. Non enim dicit ieiunium suum esse imitandum, quamuis quadraginta illos dies posset proponere: sed, Discite à me, quoniam mitis sum, & humilis corde. Immodè verò contraria: Omne quod apponitur vobis comedite, inquit. De pecunijs autem quam exactissimè mandauit, dicens: Non possideatis aurum, neq; argētum, nec æs in zonis vestris. Hæc dixi, non quia ieiunium mihi non placeat, quod magnis soleo efferre laudibus: sed quia doleo, si cæteris neglectis, satis ad salutem vobis ieiunium existimetis, quod in choro virtutū vltimum certè sortitur locum. Præcipuæ namq; virtutes sūt charitas, humilitas, misericordia, quæ vel virginitatem superant. Quare si volueris apostolorū virtutes assequi, nihil te prohibebit: sola enim voluntas, ac feruentissimus virtutum amor tibi sufficiet: nullum igitur expectatio signorum retardet. Multo enim magis demon dolet, si peccato superiorem animã perpexerit, quam si ab homine fuerit eiectus: maxima enim eius virtus est peccati amplificatio, quam vt extinguat Christus, in patibulo pendit. Peccatum enim mortè induxit, peccata quæ superiora fuerat, ad inferos depressa sunt. Id igitur Tomus secundus.

D si destruxeris, neruos diaboli omnes incidisti, caput eius contriuisi, vires resoluisti, ac vniuersum eius exercitum fudisti atque fugasti: signum omnibus miraculis maius effecisti. Nec à me id, sed à beato Paulo dictum putes, qui cum dixerit: Zelamini gratias spiritales, & viam supra modum vobis ostendo: nõ dixit signa, sed charitatem, quæ omnium bonorum radix & fundamētum est. Hanc igitur si retinebimus, & omnem quæ ab hac oritur philosophiam, non erit nobis opus signis: sin verò neglegemus, nihil nobis proderunt signa. Hæc igitur scientes, illa faciamus, quibus apostoli perfulserunt. Vnde igitur illi tales facti sunt? Petrum audi, rogo. Ecce nos dereliquimus omnia, inquit, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? audi & Christum respondentē: Super duodecim sedes sedebitis: & alibi, Quicunq; reliquerit domū, aut fratres, aut patrem, aut matrem, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Quas ob res omnibus seculi negocijs postpositis, Christo nos ipsos tradamus. Et ex sententia ipsius ad apostolorum æqualitatem ascendemus, & vita æterna perfruemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. xlviii. ex cap. xiiij.

Aec omnia Iesus in parabolis locutus est ad turbas: & sine parabolis nõ loquebatur eis, vt impleteretur quod dictū est per prophetam, dicentem: Aperiam in parabolis os meum: & eructabo abscondita à constitutione mundi. Marcus autè asseruit, nõ aliter ipsum in parabolis fuisse locutum, quam ferrè poterat. Sed ne quid in noua re præter veteris scripture documenta dicere videretur, prophetam introduxit, huius prædicationis modum magnis antea temporibus præcinentē. Deinde ostēdens ea mente Christum ita prædicasse, non vt ignoraret, sed vt ad sciscitandū incitaretur, subiunxit: Et absq; parabola nihil loquebatur eis. Dixit quippe multa etiam absque parabola, sed non illo tempore, nec vllus ab eo quicquam sciscitatus est. Et prophetas quidem sæpius interrogabant, vt Ezechielem, aliosq; complures: à Christo autem nihil prorsus de his parabolis quaesierūt. Nam quamuis quæ dicta erant, sufficerent ad incendendum eorum animum ad quaestionem, maximè quia supplicia plerumq; comminari parabolis videbatur, nullo tamen pacto illi commoti fuerūt. Quocirca reliquit ipsos, atque abiit. Tunc enim, ait, dimittens turbas, venit in domum, & nemo ipsum scribarum sequebatur. Vnde clarum fit, nõ alia de causa ipsos secutos fuisse, quam vt capiendi causas reperirent: reliquit ergo eos, & abiit. Et accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Ediscere nobis parabolam zizaniorum agri. Cùmq; eos trepidantes plerumq; aliàs quicquam ab eo quaerere non ignoremus, vnde nõc ipsis tanta fiducia est: Quia audierunt: Vobis datum est nosse mysteria, & audentiores facti, seorsum sciscitatur, non quia inuidebat multitudini, sed quia dominum audierunt: Istis autem datum

Suprà. 11 d
Luc. 10. b
& 1. Cor.
10. f.
Suprà. 10.
b.

Suprà. b.
& Mar. 4.
& Lu. 8. b

Gtem datum non est. De fermento autem, & sinapi parabolam, tanquam liquidiores praefererunt: hanc verò vt coniunctam illi de semine, & maius aliquid afferentem exponi maluerunt, quam bis dixit, quia discendi cupidos illos videbat: cupidi autem erant, quia sibi comminari hac parabola videbatur. Præterea nec carpit quasi parum intelligentes, sed explanauit apertius parabolam: & ita explanauit, vt sapientius me dixisse memini, non ad verbū exponendas esse parabolam, ne multa sequantur absurda. Id diligenter ad nostram doctrinam subseruit. Non enim dixit, quia essent serui qui accesserunt, sed vt ostendat consequentiæ cuiusdam causā, ac ferè ad duplicationem imaginis eos positos esse. In hac relicta particula, necessaria & propter quæ parabola hæc dicta est, interpretatur: seipsum & iudicem, & dominum omnium rerum declarans. Et respondens enim, inquit, dixit eis: Qui seminat bonum semen, est filius hominis: ager autem est mundus. **H**num autem semē, hi sunt filij regni: zizania autem, filij sunt nequam: inimicus verò qui ea seminauit, diabolus est: messis verò, consummatio seculi est: messores autem, angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: ita erit in consummatione seculi. Mittet enim angelos suos filius hominis, & colligēt de regno eius omnia scādala, & eos qui faciēbant iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc fulgebūt iusti sicut sol in regno patris eorum. Nā quoniam qui seminat agrum suum, quicūq; ex regno suo congregat, non est clam, quia & hic mundus suus est. Tu verò considera ineffabilem eius misericordiam, & quod ad bene faciendum quidē pronus est, à desiderio autem puniendi alienus: nā quādo seminat, per seipsum id peragit, supplicia verò per alios infert. Mittet enim, inquit, angelos suos. Tunc, ait, iusti fulgebunt vt sol in regno patris sui: non quia Solis etiam splendorem non superabunt, **I** sed quando nihil fulgētius Sole videmus, propterea re apertissima nobis ad exprimendum vsus est. Cū autem alibi messem iam adesse dixerit, vt cū de Samaritanis dicat: Leuate oculos vestros, & considerate regiones, quoniam iam albæ sunt ad messem, & rursum: Messis quidem multa, operarij autē pauci: quare hic futuram esse ostendit? Aliam certē ibi, aliam hic verbi huius potestatem esse videmus. Quare etiam, inquit, cū alibi dixerit, quod alius est qui seminat: profecto ibi non simpliciter, sed ad prophetarum atq; apostolorum distinctionem illud dicebat, quod de Iudæis quoque ac de Samaritanis dicebat. Ipse enim est qui per prophetas seminavit: quāuis nonnunquam messem & semen eandem rem, ad aliud tamen atque aliud referens nuncupauit: nam quando credulitatem atque obedientiam audientium designat, vt rei consummationē ostendat, messis verò vocabulo denotat: quādo autē fructum prædicationis ab authorib⁹ quærit, tam semen quāam messem ipsam cōsummationem appellat. Et quomodo etiā alibi scribitur, quoniam primi iusti rapiuntur? rapiuntur quidem primi, post autem Christi aduentum pœnis traduntur iniqui: & tunc ad regnū cœlorum iusti proficiunt. Nam quoniam in cœlo iustos oportet conuersari, iudicium verò à terris peragitur: cū alteros cōdemnarit, tunc à iudicio abiens, alteros quasi rex amicos suos in vltimam beatitudinem illam traducet. Ita duplicem futuram punitionem videre licet, alteram quoniam igni aeterno ardebūt, alterā quoniam ab ineffabili gloria excidēt. Sed cuius rei gratia, inquit, cū multitudo iam recessit, in parabolis etiā discipulos alloquitur? Sapientiores iam præcedētibus facti, facilius atque melius intelligebant: propterea etiam cū ad eos dixisset, intellexistis hæc omnia? vtrique domine, responderūt. Sic ad alia quæ dicta sunt, hoc etiam parabolis effectū est, vt perspicaciores discipuli redderentur: quid igitur rursus ait? Simile est regnū cœlorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit omnia quæ habet, & emit agrum illum. Item, simile est regnū cœlorum homini negotiatori, bonas quærenti margaritas: qui inuēta vna preciosa margarita, abiit, & vendit omnia quæ habet, & emit eam. Sicut granum sinapis & fermentum, sic duæ parabolæ istæ thesauri atque margaritæ parum inter se differunt: illud enim ambabus his denotatur, quoniam oporteat prædicationem euangelij omnibus cæteris antepone. Et illis quidem fermenti dico, atque sinapis, magna euangelij virtus ostendebatur, quæ omnino totum orbem terrarū erat superatura: hæc verò posteriores summi esse precij significat: sicut enim ceu sinapis extenditur, atq; propagatur, & ceu fermentum superat, sic quasi margarita preciosissimū est. Nec illud solum discimus, quia cætera abijcienda sunt omnia, & sola prædicatione euangelij retinenda, verum etiam magno id esse cum gaudio faciendum. Sanè qui renunciationē bonorum facit, is nullam iacturam, sed quæstuosissimam facit mercaturam. Perpendis quomodo in mundo abdita atq; cæcèlata prædicatione summa felicitas recondita? nisi ergo cunctas res tuas vendidabis, non emes: nisi curiosè quæras, non inuenies. Duo hæc quippe nobis ad salutem necessaria sunt, secularium rerum contemptus, & iugis vigilantia. Quærebat enim, inquit, bonas margaritas: & cū inuenisset vnā preciosissimam, vendidit quæcūq; habebat, ac emit. Vna quippe veritas est, nec in multis scinditur partes, ac veluti qui margaritam habet, nouit se diuitem esse, etiam si ignotum nonnūquam illud sit, cū paruo in loculo margarita recondatur: Sic & in prædicatione veritatis, qui ei adhærent, totoq; animo illam amplectuntur, opulentos sese non ignorant, quāuis infideles thesauri vim non cognoscentes, fidelium opes contemnant. Deinde ne confidamus plurimum, quoniam euangelium suscepimus, neque opinemur sufficere solum nobis

Ioan. 4. c.

Sup. 9. d.
& Luc. 10.
a.

A nobis fidem ad salutem, horrois plenam offert parabolam. Quæ nam est illa? Simile est, inquit, regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, ac ex omni genere piscium congregati, quam cū impleta esset educentes, & secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt. Sed quid interest hæc ab illa, quæ de zizanijs est? eodem enim modo etiam ibi alij saluantur, alij perduntur. Verum ibi hæresi, atque prauis dogmatibus, & qui ante illam parabolam sunt, quoniam prædicationi non adhererunt: isti verò malè viuendo pereunt, & cæteris sunt inferiores, quoniam veritatem quidem cognouerunt, & in vericulum piscatorum incidunt, & tamen malè viuendo perierunt. Et certè alibi **I**sa. 25. c. ait: Quia ipse segregabit eos, vt pastor oves segregat: hic verò & i parabola de zizanijs angelos istud facturos dixit. Sic enī, inquit, erit in consummatione seculi, exhibunt angeli, & segregabunt malos. **B** de medio iustorum, & mittet eos in fornacem ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Quid igitur hoc est? Nonnunquam descendentes ipsis crassius, vt ita dixerim, nonnunquam vt res petit, sublimius loquitur. Hanc autem parabolam non interrogatus, sed spontè atque à seipso ex parte interpretatur, & formidinem magis amplificat. Nam ne cū adueris, putrida foras eiecta esse, nullū aut paruū eiectionis periculum credas, interpretando subiunxit: quia in fornacem immittent. Et stridore dentium, doloris magnitudinē expressit. Animaduertis quot perditionis viæ? Vides quod alij vepribus, alij veneno, alij lapidibus, alij zizanijs conteruntur, alij in sagena atq; iaculo pereunt? Non igitur iniuria dictum est, latam esse viam illam, quæ in perditionem adducit, ac multos esse qui per eam ingrediuntur: hæc enim cū dixisset, & ad horrore terminasset sermonem, atque immoratus amplificasset, adiecit: Intellexistis hæc omnia? dicit ei, Vtrique domine. **C** Deinde quoniam intellexerūt, laudat, dicens: Propterea omnis scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini patrifamiliās, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Ideo alibi ait: Mittā vobis sapientes & scribas. Vides quomodo vetus testamentum nō eijcit, sed laudibus effert, & thesaurum appellat? Quare qui diuinarum scripturarum imperiti sunt, nō erūt hi certè patresfamiliās, qui cū nec à seipsis habent, quærere indignum putant, sed negligenter viuendo in media depereunt. Non autem hi solum, verum etiam hæretici expertes sunt huius beatificationis, quia non possunt emittere noua & vetera: nam cū vetera non teneant, noua credere non possunt: sicut ecōtrā, qui noua non habent, hi veteribus penitus carent: hæc enim inter se magno iuncta & connexa vinculo sunt. Audiamus igitur, audiamus quicumq; scripturarum lectionem negligimus, quantum damnum, quantā inopiam patiamur. Quādo enim bona viuendi opera faciemus, qui etiam præcepta & instituta ipsa, quibus viuendum est, ignoramus: Et opulenti quidem qui cupi-

ditate pecuniarum insatiunt, assidue vestes suas, ne tineis corrodamur, excutiunt: tu verò cū obliuio omnib⁹ tineis peior ac maior pestis animam tuam deuoret, non accedes ad libros, non excuties tineas; non ordinaris animam tuam, non aspicias cōtinuè imaginem virtutis, nec membra eius & caput considerabis: habet enim certè caput & membra omni muliere formosa multò venustiora ac pulchriora. Quid igitur caput virtutis est? humilitas certè: quapropter ab ipsa incipit Christus, dicens: Beati patris peres spiritu. Hoc caput, & si nec cæsariem, nec crines habeat: sic tamē pulchrū est, vt deū ad seipsum attrahat. Ad quem enim inspiciam, ait, nisi ad mitē & quietum, & humilem, & trementem sermones meos? Et, oculi mei super mites terræ: & propè dominus est tribulatis corde. Hoc caput pro crinibus atq; comis hostias offert deo gratissimas, hoc aureum certè altare est, hæc ara spiritualis. Sacrificium deo spiritus contribulatus. hæc sapientiæ mater est: **E** qui hoc habet, is membra etiā consequetur. Perspexisti caput quod nunq̄ vidisti, vide nunc etiam faciem, ac primū attende qualis color eius sit, q̄ rubicundus, quāam floridus, q̄ gratiosus, & discere vnde constat. Vnde igitur constat? ab erubescencia certè atq; pudore: propterea quidam dicebat, ante verendum gratia procedit. Hęc & alia quoq; membra magnam vim formositatis effundūt: nec si mille cōmiscas colores, talem speciem conficies. Quod si oculos quoque velis aspicerē, cōsidera modestiam, quanto decore, quanta diligentia depingantur: vnde non solum speciosissimi, verum etiam tam acri acumine pollent, vt vel dominum ipsum aspiciant. Beati enim, inquit, mundo corde, quoniam ipsi deū videbunt. Huic capiti os est sapientia & intellectus, & spiritualium cantuum perpetua vox. Cor autem magna scripturarum peritia, veri dogmatis conseruatio, misericordia & benignitas. Et quemadmodū non est possibile animal sine capite viuere, sic sine hoc capite salus haberi non potest: hinc enim omnia bona originē trahūt. Pedes ac manus habet, quibus recta opera ostendat: animata est pietatis & rectæ fidei anima: pectus aureum ac adamante robustius ipsi est fortitudo, per quam efficitur, ne vniquam pectus hoc queat infringi. Spiritus autē qui animalium corda & cerebrum continet, charitas est. Vis re ipsa tibi hanc imaginem ostendamus? Hunc ipsum euangelistam considera, cuius etsi cōscriptam vniuersam non habeamus vitam, possumus etiam ex paucis coruscantem effigiem eius videre. Quanta enim humilitate, quantaq; contritione rutilaret, inde cognosces, quia vel posteaq̄ præ est euangelio, publicanum seipsum nominat. Misericordiam verò eius inde percipies, quia cunctis exutus Iesum sequebatur. Sinceram fidē de dogmatibus percipies, prudētiam & charitatem ab euangelij compositione facillè intelliges. Vide quantā peritiam, quantāq; vniuersi orbis curam gerebat, perspicies: fortitudinem eius cognosces, quia

Sup. 9. a.

Esa. 66. a.

Psal. 33. d.

Psal. 50. d.

Ecclesi. 32. b.

Matt. 5. a.

Supr. 9. b.

Guia cum gaudio coctui conuerfabatur: bonorum autem operum ostentationem, quia in sublimi sede omnino sessurus est. Imitemur ergo omnes ei⁹ virtutes, ac maxime omnium humilitatem & misericordiam, sine quibus salutem consequi non possumus: vt quinq; illae virgines, & Phariseus post illas ostendunt: quippe absque virginitate multi beatitudine illa potentur, qua nemo absque misericordia consequetur. Vna enim res ex necessarijs, quibus salus ipsa continetur, misericordia est. Quare merito in corde virtutis ipsam collocauim⁹, & cor ipsum esse censemus: quod quidem cor nisi caeteris omnibus spiritum praebet, velociter extinguitur. Nam quemadmodum fons si aquarum flumina in seipso quasi stagnum quoddam retineat, facile putrescit: eodem certe modo diuites, cum in seipsis opes suas detineant, marcescunt: idcirco trito prouerbio fertur: Multa diuitiarum putredo apud hominem est, nec dicitur magna copia inges thesaurus: putredo enim profecto est, non possidentium, sed opum ipsarum. Nam reconditae vestes corrumpuntur, aurum aegrugine decoloratur, frumenta marcescunt. Quid plura? Cor possidentis haec, atque conseruantis maioribus indies curis, quam aegrugine decoloratur atque tabescit. Nam si animum auari nudum absque corpore cogitatione perspexeris, inuenies sicut vestem mille tineis corrosam: sic vtique a curis perforatum, a peccatis putrefactum, & habedi sollicitudine tabescentem. Non talis profecto animus inopis est. Inopis dico, vltro ac sponte sua: sed fulget ille quidem vt aurum, splendet sicut gemma, floret quasi rosa: nulla tinea ibi est, nullus fur, nulla cura secularis, sed viuit angelica vita. Vis huius animi pulchritudinem aspiceret? vis paupertatis opes quantae sint discere? Non imperat haec viris, sed imperat daemionibus: non assistit regi, sed assistit deo: non homini, sed angelorum commilito est. Non habet duos, tres, vel viginti oculos rerum plenos: sed sic abundat, vt vniuersum mundum parui pendat, & thesaurum habet in coelo. Non indiget mancipijs, sed habet loco seruorum passiones, habet seruos appetitus, qui regibus dominantur, vt nec respicere audeant: regnum porro atque aurum, & omnia huius generis haec, de qua dicimus paupertas, quasi pueriles ludos, trochos dico, pilas, turbones, aspernatur atq; contemnit. Habet enim ornamenta & instrumenta ludorum, quae videre atque sentire nequeunt opulenti. Quid igitur hoc paupere melius excogitari poterit? Hic in coelo taquam in pauimento ambulat. Quod si tale pauimentum domus eius est, cogita per te ipsum qualiter tectum sit. Sed non habet, inquit, equos, neque vehicula. Certe nec harum rerum opus est ei, qui nubibus vetatur, & cum Iesu couersatur. Hoc igitur tam viri quam mulieres diligenter intelligetes, diuitiarum copiam inconsumptibilem inquiramus, vt & regno dei perfruamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Infra. 27. a
Luc. 18. b.

Factum est, cum consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde, vsque ibi: & accedentes discipuli eius tulerunt corpus eius, & sepelierunt illud. Cuius rei gratia has parabolas dixit: quoniam & alias videlicet dicturus erat. Quae porro de causa inde recedit: vt certe verbum euangelij vbiq; seminaret. Et cum venisset, inquit, in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum. Quam nam patriam eius modò appellat: meo quidem iudicio, Nazareth: non enim fecit ibi, ait, virtutes multas: in Capernaum autem fecit: vnde dictum est, Et tu Capernaum quae vsq; ad coelos exaltata es, vsq; ad inferos descendes: quoniam si in Sodomis factae essent virtutes quae factae sunt in te, mansisset vtiq; vsque hodie. Cum igitur iuisset illuc, signa quidem multa non ostendit, ne maiore vi Iudaei exardecerent, ne propter incredulitatem ad detrahendum magis conarentur. Doctrinam autem proponit, non minoris quam signa admirationis: illi vero cum mirari ac stupere propter docendi virtutem debuissent, ex vecordia vilipendunt eum, qui Ioseph filius videbatur. Et cum exemplis priscorum potuissent commoneri, qui a parentibus parum notis insignes filios procreatos nouissent. Nam & Dauid agricola^{1. Paral.} ignoti filius erat. Et Amos caprarij, & ipse caprarum custos. Moses quoque ille multo inferiore se ipso parentem habuit. Cum igitur eo maxime admirari deberent, quod a tali natus, ita diuinitus loquebatur, vt clarum esset, non humana doctrina, sed dei virtute ipsum ita praedicare: vnde admirari ac colere debebant, inde ad spernendum concitantur. Assidue autem ad synagogas ibat, ne si continuo in eremo versaretur, tanquam verum inimicum impugnant. Stupentes igitur & ambigentes dicebant: Vnde huic sapientia haec, & virtutes aut signa? Virtutes nominabant aut etiam sapientiam, atque doctrinam ipsam. Nonne hic est fabri filius? quare miraculum maius, & stupor multo amplior. Nonne mater eius dicitur Maria, fratres eius Iacobus & Iudas, & sorores eius, nonne omnes apud nos sunt: vnde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo. Vides in Nazareth ista dicta fuisse. Nonne fratres eius, inquit, ille atq; ille sunt? Quid hoc sibi vult? Hinc enim magis in fidem induci deberetis. Sed pessima certe res inuidia est, & sibij ipsae saepe repugnat. Nam quae inaudita & mirabilia erant, ac sufficientia ipsos ad Iesum attrahere, ea illos magis scandalizabat. Quid igitur dicit ad eos? Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua. Et non fecit ibi, ait, multas virtutes, propter incredulitatem eorum. Lucas autem, inquit, & non fecit ibi signa multa. Atqui, quispiam objiciet, facere debuisset. Nam si mirabatur eum, atq; stupebat, quamobrem multa non fecit signa? Quia videlicet non seipsum ostentare, sed aliorum utilitatem quaerebat. Quia igitur incredulos eos esse videbat, ne maiori culpa obnoxij essent, non multa signa operatur.

Quaerunt

Aquanquam enim multo tempore post, cum iam miraculorum fama vniuersam Iudaeam impleuisset, patriam repetiisset, non potuerunt tamen ferre, sed magno igne liuoris inflammabantur. Sed cur etiam pauca fecit signa? ne dicere possent ad eum, Medice, cura te ipsum, ne hostem atq; inimicum putaret, neq; despici se ab eo arbitrarentur, ne deniq; sic excusare se auderent, dicentes: Si facta signa fuissent, credidisset: idcirco igitur pauca, non multa fecit, partim ne quod doceret, ipsi praetermitterent, partim ne maioris illi criminis rei fierent. Quanta igitur illius esset sapientia, tecum tu ipse cogita, quippe vel cum inuidia malo vehementius laborantes ipsum admirentur. Verum quemadmodum in operibus atque signis non accusant quae facta sunt, sed falsas confingunt causas, dicentes: In Beelzebub principe daemoniorum demonia eiecit: sic etiam hic non vilipendunt doctrinam, sed ignobilitatem generis respiciunt. Doctor atq; magister non conuiciatus est, sed mirabili quadam mansuetudine respondet: Non est, inquit, propheta sine honore, nisi in patria sua. Nec hic sermonem terminauit, sed illud subiunxit: Et in domo sua, vt (mea quidem sententia) haec adiecta particula, fratres quoque sui intelligerentur.

Apu^{Lu. 4. c. d} Lucam vero exempla quoq; ponuntur, quia nec Helias ad suos venit, sed ad viduam alienigenam: nec ab Helisao quisquam leprosus alius mundatus est, praeter alienigenam Naaman. Iudaei autem non receperunt quicquam boni ab illis, neq; fecerunt, sed peregrini solummodo, atq; aduenae. Quibus dictis prauos eorum mores, ac improbam consuetudinem a priscis defluxam temporibus reprehendit, ostendens nihil in ipso noui ab eis fieri.

In illo tempore, audiuit Herodes tetrarcha fama Iesu. Rex enim Herodes, pater huius qui pueros in Bethlehē crudelissimē necauit, ferē iam pridē exspirauit. Non autem ociosē tempus euangelista denotauit, verum ut ceruices tyranni, quibus caeteros despiceret, omnes intelligere possemus. Non enim ab ipsis statim miraculorum exordijs famam Iesu, sed post multum tempus, percepit. Huiusmodi certe sunt qui in principatibus viuunt. Nam quoniam fastu rerum plurimum sibi arrogat, parui facientes caetera, raro ea perdiscunt. Tu autem etiam hic animaduerte, quam ingētes virtus habeat vires. Nam hic Herodes adeo Ioannem perhorruit, vt a nimia formidine vel de resurrectione philosopharetur.

Dixit autem pueris suis: hic est Ioannes, quē ego interfeci, ipse surrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Vides nimium ipsum timuisse, nec etiam haec verba ad alienos efferre audeat, sed vernas suos alloquitur. Sed tamen haec sua opinio irrationalis & violenta, & (vt ita dicā) militaris est. Multi enim surrexerunt a mortuis, nec vllus eorum huiusmodi quid vnquam confecit, quanuis ambitionis simul atque timoris haec verba mihi plena videantur. Solet quippe vesanus animus repugnantia saepe simul recipere. Lucas autem ait, quia turbae di-

Sopra. 12.
b. & Luc. 11. b.

Lu. 4. c. d
3. Reg. 17.
2. b.
4. Reg. 5.
d.

Cap. XIII

Luc. 9. a.

cebant, hic est Helias, aut Hieremias, vel priscorum vnus prophetarum: quare hic quasi prudentius quicquam atque verius allaturus hoc dixit. Verisimile autem mihi videtur, aduersus eos qui Ioannem esse dicebant, multi enim etiam id de Iesu arbitrati fuerunt, illud primo Herodem dixisse quasi amentiae caeteros accusantem, Ego Ioannem interfeci, quomodo dicitis Ioannem hic esse? Solebat enim dicere, vt a Marco & a Luca subintelligere possumus, Ego Ioannem decollavi: fama vero signorum iam corroborata surrexisse Ioannem suspicatur. Deinde historiam nobis euangelista contextit, non quidem principaliter: omnis enim intentio eius atque studium est, doctrinam & signa Christi describere, quare nil aliud nisi quod ad hoc negocium conducit, exponit: sed hanc historiam non induxit, nisi propter Christum, & quoniam Herodes dicebat surrexisse Ioannem. Marcus autē ait, quia Herodes quāuis a Ioanne reprehenderetur, valde tamen ipsum honorabat: ita intincta res virtus est. Narrando deinde, inquit: Herodes enim cum tenuisset Ioannem, ligauit eum, & posuit in carcerē propter Herodiam vxorē Philippi fratris sui: dicebat enim illi Ioannes, non licet tibi habere eam. Et volens eum interficere, timuit populum, quia sicut prophetam eum habebat. Et cur nam nihil Ioanes haec de re mulierem, sed virum alloquitur? quia & principalior vir est, & potestas in illo erat. Animaduerte autem quomodo haec accusationem minus onerosam facit, quasi historiam describit, dicens: Cum autem natalitia Herodis agerentur, saltauit filia Herodias in medio, & placuit Herodi. O cuiuuium diabolicum. O satanae spectaculum. O iniquum tripudium, & mercedem tripudij multo iniquiorem. Caedes enim omnium scelestissima caedium excogitabatur. Et qui coronari, ac laudib⁹ in caelum efferri merebatur, percussus securi iacebat. Qui daemones deuicit, eius caput post cedē ad mēsam afferbatur. Saltauit, inquit, Herodias filia in medio, & placuit Herodi: vnde iure iurando affirmavit, quodcumq; petierit se illi daturum: illa vero a matre praemonita: Da mihi, ait, caput Ioannis Baptistae. Duplex hic crimen est, & quoniam impudenter saltauit, & quoniam adeo placuit, vt eadem loco mercedis acceperit. Vides q̄ atrox, q̄ insensatus, q̄ vecors est, qui iurando se obnoxium facit, & illi petendi potestatem concedit, & posteaquam vidit ad quantum mali res prorupit, mœrore confectus est. Atqui timuisse ipsum a principio scribitur. Cur igitur mœret? Quia videlicet talis res virtus est, vt nequa etiam homines & admirentur ipsam, & laudent. Sed o furiosam mulierem, quae cum adorare admirariq; deberet Ioannem, quoniam ab iniuria eam vendicabat, eadem construit, laqueū ponit, & gratiam petit diabolicam. Ipse autem timuit, inquit, propter iusiurandum & simul recumbentes. Et quamobrem quod grauius erat non timuisti? Nam si testes periurij habere formidabas, multo te magis metuere

Luc. 9. a
& Mar. 6. c.

Mar. 6. c.

E

F

gis metuere

Ggis metuere oportuit, tot tantosq; iniquissimę cędis testes habere. Verum quoniam multos opinor criminis causam vnde cędes oborta est ignorare, operaprecium duco id nũc discere, vt legumlatoris prudentiam videatis. Quenam erat ergo prisca illa lex, quam Herodes conculcabat, & Ioanes vlciscibatur? Si quis absque liberis obierit, fratri eius vxor sua detur. An quoniã nullo solatio mors mitigabatur, & p̄ vita omnia facere licebat? Lex p̄mulgata fuit, vt frater viuens mortui fratris vxorem ducat, & foetus inde procreatus defuncti nomine appellaretur, ne domus scilicet illius omnino corrueret: nisi enĩ liberos defunctus reliquisset, que res maximę mortis consolatio est, intolerabilis luctus atq; inextinguibilis fuisset: idcirco tale solamę conditor legum excogitauit, & nasciturũ illius nomine vocari p̄cepit. Cũ verò liberi erant defuncti, nullo modo tale matrimonium p̄cedebat. Sed cur nam ita, inquires? Nam si alij vxorem defuncti ducere licebat, nõne multò magis fratri? Minimę. Voluit enĩ latius affinitates euagari, vt multis modis inter se homines vincerentur. Quare igitur non alius quã frater, sine liberis defuncti vxorem ducere? Quia eo pacto nequaquam defuncti foetus putaretur. Nunc autem si frater generaret, probabilis animos hominum occuparet cautio, quanuis & alioqui nulla necessitate alius vrgebatur defuncti domũ restituere, quod à fratre iure propinquitatis postulabatur. Quoniam igitur Herodes vxorem fratris cuius filia viuebat, duxit: hac de causa Ioannes criminatur, moderatę id & cũ fiducia mãsuetudine mixta faciens. Tu verò perspice quomodo totum illud spectaculum fatanę erat. Nam primũ temulentia & delicijs constabat, vnde nihil vnquam probę factum est. Deinde spectatores omnes erant corrupti, & ille qui cõuiuio p̄cerat omnium iniquissimus. Tertio, voluptas atq; licentia omnia dicendi, audiendi, faciendi, maxima in ipsis erant. Quarto, puella propter quam matrimoniũ fieri non poterat, quę abdi atq; occultari propter cõtemptum matris debebat, ingreditur, omnia palãm faciens, & omnes meretrices virgo impudentia superans. Temporis quoq; ipsius inopportunitas scelus Herodis mirum in modũ amplificat. Nã quando gratias deo agere oportebat, qui eum illo die in lucem produxit, tunc nefandissimam cędem committit: quando vincitum ex gaudio soluere debebat, tunc ad vincula iniquissima iussu mors suo accessit. Audiatis hęc virgines, immo verò etiam nuptę, quę in aliorum nuptijs saltare ac tripudiare, & communem foeminarum sexum deturpare nõ veremini. Audiatis etiam hęc viri, qui magnifica conuiuia ebrietate plena consecramini: audiatis, inquã, & diaboli barathrũ perhorrescite: sic enim omnino miserum illum hęc conuiuiorum pompa oppressit, vt quemadmodum Marcus dicit, etiam iurauerit, quicquid puella peteret, & ad dimidiũ vsq; regni sui se libenter daturum. Tanti scilicet princi-

pium suum faciebat, adeò voluptate captus erat, vt tripudijs regna cõcederet. Miraris forsã si hęc tunc fiebant, cum etiam nunc post tantam religionis nostrę philosophiam, multi iuuenũ adeò molles eneruesq; sint, vt nulla iusiurandi necessitate vrgente, vel animas suas tripudij gratia largiãtur. Nã a voluptate semel victi, quasi pecudes quò lupus trahit, concurrunt: quod etiam tunc vesanus ille patiebatur, qui duo maxima mẽte captus commisit. Nã & illam furore & temulentia concitatum, adeò, vt nihil mali p̄termittendum duceret, dominam fecit, & iusiurandi necessitate rem confirmauit. Sed quanuis ita iniquus ille fuerit, multò tamę iniquior tyranno & puella muliercula illa fuit, quę omnia hęc mala cõtexuit, & quasi architectus magna verusitia totam rem fabricata est: quam maximas habere gratias Ioanni oportebat, hęc ad impudentissimam tripudia filiam impulit, hęc cędem Baptistę flagitauit, ab hac Herodes irretitus deperijt. Vides quã probę illud à Christo dictum est: Qui patrem aut matrem super me diligit, nõ est me dignus: nã si hęc illa conseruasset, non tot tantasq; leges transgressa corruisset, non ita scelestam cędem perpetrasset. Quid enim hac immanitate peius excogitari poterit: cędem in gratiam petis, & cędem scelestissimam, & hoc inter coenãdum publicę atque impudentissimę. Nec enim seorsum accessit, ac colloquuta de istis est, sed coram cunctis audientibus, velamine abiecto, nudo capite, diaboli vsã patrociniõ, petitionem peregit: ille comparari petitiones eius fecit, illa mentẽ Herodis eripuit. Vbi enim salutus lasciuus, ibi diabolus certę adest. Non enim ad tripudia hęc nobis p̄buit deus, sed vt modestę incedamus, non vt impudenter camelorũ modo saliamus: nec enim solũ foemina, verumetiam cameli turpiter saliant: sed vt in angelorũ choris consistamus. Quod si corpus deforme sit impudenter saliendo, quantò magis animam foedari credẽdum est: His tripudijs diabolus saltat, his à demonũ ministris homines decipiuntur. Sed petitionem ipsam consideremus. Da mihi, ait, in disco caput Ioannis Baptistę. Vides impudentiã puellę, vides à diabolo penitus ipsam detineri? Non dignitatis etiam meminit, neq; vultum demittit: sed quasi de dapib⁹ loqueretur, sic sacrum illud atque beatum caput in disco afferri postulat: nec causam petitionis vllam affert, quippe nulla excogitari poterat: sed absq; ratione aliorũ calamitatibus honorari contendit: nec postulat vt corãm producat atque interficiatur. Nec enim etiam ad mortem euntis, libertatem ferre potuisset, sed exhorruisset, etiã dum necaretur, vocem illius. Non enim in extremo tempore vitę siluisset: ideo da mihi, ait, in disco. Magna enim inflammata cupiditate sum vidẽdi illam linguam silentem. Non enim effugere solũ illas redargutiones cupiebat, sed insultare quoq; ac illudere iacti. Deus autẽ sustinuit, nec fulgure à cœlo vibrata impudentissima facies illa est, nec terrę hiatu turpissimum illud

A mum illud est absorptum conuiuium: vt & iustus ille fulgentiores coronas cõsequeretur, & qui postea iniuriam passuri essent, hoc exẽplo corroborati, æquiori animo cuncta perferret. Intelligamus hęc omnes, qui stultose viuẽtes, à prauis vexamur hominib⁹: intelligamus hęc omnes, inquam, deum tunc sustinuisse illum, qui in eremo, qui in zona pellicea, qui in cilicio vixerat, qui propheta fuit, & p̄phetis omnibus maior: quo nemo maior in natis mulierum surrexit, à peculantissima puella, & impudentissimo scorto iugulari, p̄sertim cum leges diuinas defenderit. Hęc cogitãtes, magno feramus animo quęcunq; patiamur: nam & tunc polluta illa homicida tantũ efficere potuit, quantum voluit, & animum suum superque expleuit. Deus autem permittebat, quanuis nihil profus in illam, sed in illum crimina Ioannes coniecit: sed habebat accusantem conscientiam suam, cuius morsibus tanquam stimulis concitata, magis bacchabatur, & in summum dedecus omnes detruisit, seipsam, filiam suam, defunctum maritum, viuẽtem adulterum, & priora superare certabat. Nam si doles, inquit, quoniam adulterij crimine à Ioanne accuseris, ego te homicidam etiam faciam, & interfectorem accusantis conscientiam. Audiatis quicunq; de re incerta iusiurandũ p̄statis: nam & alijs perditionis vestrę potestatem tribuitis, & profundissimum vobis barathrũ effoditis: sic enĩ etia Herodes periit. Putauit enim puellam in solẽnitãte & conuiuio, in tanta celebritate gratiolam quandam festiuam, & sibi nihilominus conuenientem, non autẽ caput Ioannis, petituram. Sed tamen nihil horum à supplicio illum defenderet. Nam licet illa atrocissimi animi fuerit, non tamen ita facile ille decipi debebat, vt in tyrannico imperio mulieris omnia subire veller. Nã primũ quis nõ abhorruisset, sacrũ illud in cena caput propositum vidẽs sanguinem stillare? Sed non fuit cõmotus Herodes, nec illo scelerator illa mulier. Tales q̄ppe sunt mulieres omnes, quę mercede corpus prostituunt, pertinacissimę omnium atque truculentissimę. Quod si nos modò hęc audiẽtes perhorrescimus: quanta illos turbatione tũc commotos esse credimus, qui simul in conuiuio recumbebant, nuper interfecti caput hominis cruentatum videntes? Sed nihil illa truculentissima, furij quoque ipsi immanior hoc aspectu passa est, verumetiam exultabat ac latrabatur. Et quanuis ipsius aspectus flexisse ipsam debuisset, nihil tamen scelesti & sanguinem propheticum sitiens commota est. Talis certę res luxuria est, non petulantes solũ, verũ homicidas facit. Nec dubitandum est adulterij cupiditas, ad maritorum cędem, quibus iniuriam afferre meditantur, paratas esse atq; accinctas: nec ad vnus hominis interitum solũ, verũ etiam ad omnium, ad quos sui dedecoris infamia pertinet: cuius rei multi passim testes inueniuntur. Quod & illa tũc fecit, putans nullũ amplius quicquam de fornicatione sua dicturum. Euenit autem

totũ oppositũ, quia maiore ac clariore voce postea Ioannes exclamauit. Verũ malignitas quemadmodum febricitantes, quando frigidam aquam expetunt, non futura, sed p̄sentia solũ confiderat. Nam nisi accusantem iugulasset, non ita p̄dicata esset petulantia sua: discipuli enim eius, quando in carcerem fuit coniectus, nolentes aliorũ publicare flagitia, nihil omnino dixerunt: eũ verò iniuria interfectum doctorem vidissent, tunc coacti rem omnem exposuerunt, causam etiam ipsius cędis, ne quis fortẽ iustiorẽ putaret, sicut in Theuda & Iuda, impelluntur explicare. Vnde patet quãtò magis quis hoc modo peccata obumbrare atq; offuscare voluerit, tantò magis in lucem omnia venire. Sic delicta non adiectione delictorũ, sed pœnitentia & confessione celantur. Tu autem perpende quemadmodum simpliciter omnia, & absq; molestia ita narrat, vt quasi defendere videatur Herodem. De ipso enim dicit, quòd tristatus fuit, sed tamen propter iusiurandum, ac simul recumbentes: de puella verò, quoniam à matre fuit inducta, cui etiam postea caput attulit: mulierem illam omnia hęc facinora perpetrasse. Omnes enim iusti, non quia quispiã deceptus patiatur, sed quia faciunt iniuriam, dolent: quem profectò verẽ iniuriam patidicere possumus. Nullã enim Ioannes, sed qui mortem sibi machinati sunt, iniuriam patiebantur. Ita & nos, oro, faciamus. Nõ insultemus proximorum peccatis, sed quantum possumus, occultare conemur: suscipiamus animũ philosophia dignum, imitemur euangelistam, qui etsi de muliere fornicatrice & homicida diceret, quãtũ potuit tamen absque vlla reprehensione narrauit: non enim dixit à scelerata & vesana, sed à matre puellam admonitam atque inductam fuisse. Ille honestissimo vocabulo matrem appellauit. Tu maledicis & conuiciaris proximum. Nec ita mansuetẽ si fratervnquã te irritauerit, de ipso loqueris, vt ipse de corrupta muliere: sed quasi fera bestia ira tumescens, malignũ diceret illum, fraudulentum, amentem, ceteraque huiuscemodi. In ferarum enim crudelitatem prorumpentes, quasi de alienigena loquimur, contumeliantes atque vituperantes. Non ita certẽ sancti viri faciunt, sed lachrymas potius pro peccatoribus fundunt, quã eis maledicant. Hoc nos quoque, obsecro, faciamus: lachrymis dignam putemus Herodiadẽ, & omnes illius imitatores. Multa enim etiam nunc huius symposia celebrantur, in quibus etia Ioannes non interficitur, Christi tamen membra dilaniantur, multoq; grauiora committuntur. Non enim caput Ioannis qui modò tripudiant, sed animas recumbentium petunt. Cũ enim voluptatum seruos effecerint, & illicitis meretricum amoribus occuparint, non caput à ceruicibus, sed animam à Christo disungunt, enerues ac effœminatos spectatores reddentes. Nec audebis, rectẽ scio, mihi respondere, vino te sepultum, & ebrietate superatum: tripudio mulieris, & cantu non

Marc. 6. c

Ato. 5. fg

Sup. 104

M

G cantu non fuisse commotum. Moueris enim certe, & illud in te horribile perficitur, quod Christi membra, meretricis conficis membra: etsi non asfit Herodiadis filia, sed adest tibi diabolus, qui etiam tunc in illa tripudiat, & nunc in ista te spectatore tripudiat, & discumbentium atque spectantium animas captiuas abducit. Quod si quis potest non commoueri videndo, sed omnem huiusmodi temulentiam superare: aliorum tamen peccatis adest, nihil aliud est, quam peccato se participem facere. Multis certe rapinis huiusmodi conuiuia plena sunt. Nam si cum appositas videas carnes, & ingentis placentas precij: unde illarum rerum copia collecta sit, cogitas, inuenies vi & rapina fuisse accumulatas. Quod si illa non fuerint rapta, neque tamen etiam sic opiparæ comparata coenæ, delictis caret, audi qualiter propheta hinc accusat: Vae qui bibitis vinum colatum, & vnguentis preciosis vngimini. Vides qualiter hic delicatam vitam reprehendit? Non enim auaritia his verbis, sed voluptatem accusat. Et tu quidem immoderate deuoras, cum Christus esuriat. Tu preciosissimas placentas, ac liba, Christus vero nec siccum quidem frustum panis. Tu vina bibis falerna, Christo vero nec frigida quidem aquæ calicem sitienti dedisti. Tu in tenerimo lecto atque perornato stertis, cum Christus frigore laboret. Quare si omni etiam auaritia conuiuia tua vacent, tamé ideo flagitiosa sunt, quia cum immoderate omnia facias, nec necessaria quidem Christo præbes, præsertim cum rebus illius lasciuias. Sed etsi orbi parentum adolescentuli tutelas haberes, quo famescere tu rebus illius lautissimè viueres, & mille homines haberes accusatores, & à legibus statuta supplicia nõ euaderes: cum autem diuitias Christi receperis, non putas frustra eas consumendo pœnas te aliquando daturum? Hæc nõ de his dico qui scorta nutriunt: non enim magis ad illos mihi sermo est, quam ad canes. Nec de auaris atque rapacibus, nec de his qui tam suo, quam aliorum ventri diligentissimè student: nihil enim mihi commune cum ipsis est, quemadmodum neque cum porcis, aut cum lupis: sed de his dico, qui abundè rebus suis potiuntur, nihil alijs præbentes, de his qui paterna bona ociose consumunt, qui omnes grauitè accusandi sunt. Cur enim iure nõ accusaberis, cum gnatores tibi, & canes pleno ventre assistant: Christus vero indignus, qui tibi asfit, videatur? Cum histrio ad risum te mouendo abundè ac delicate cibum abs te sumat: Christus vero cœlorum regnum offerendo, nec minimam quidem partem accipiat? Et ille si faceret aliquid dixerit, plenus abiit: Christus autem qui ea docuit, quæ nisi sciremus, nihil canibus præstantiores profecto essemus, nec tantum quidem quantum ille consequitur. Horrescis hæc audiendo? horresce (quæso) nõ verbo, sed opere: eijce hos gnatores, suscipe loco ipsorum Christum. Si sale ac mensa tibi comunicauerit, mitis erit cum te iudicet: solet enim valde mensam venerari. Nec id iniuria, cum

eam etiam latrones, venerentur, quanto magis dominus: Veniat tibi in mentem meretricis illius, quæ à mensa ita mansuetum Christum reddidit, ut Simonem increparet, dicens: Osculum non dedisti mihi. Quod si hæc de negligente, Christus quid tibi retribuet fastidienti? Nec inopem fastidias, quoniam sordidus, atque pannosus accedit: sed recordare quia Christus domum per illum tuam ingreditur, & derelinquas aliquando verborum acrimoniam, quibus semper confundis accedentes importunos, ociosos, cæteraque huiusmodi inclamando. Cogita, oro, quando hoc dicis, quot quantasque res tibi gnatores conficiunt, quod emolumentum tibi, aut domui tuæ afferunt. Prandium, inquit, suauius reddunt: quomodo suaue quicquam facere possunt, qui palmis cæduntur, qui turpissimè loquuntur? Quid amarior, responde, quam ad imaginem dei factum, pugnans laceffere, & ab hac proximi contumelia iucunditate affici? An non pudet spectaculum ex domo tua facere, conuiuio hominum repleta, & scenicos imitari, cum ingenuus vir & generosus esse videaris? Hæc igitur suauia tu vocas, responde (quæso) pro quibus largus lachrymarum fluuius effundendus, pro quibus flendum atque ingemiscendum est? Cuique debes ad probam eos vitam exhortari, & rectè consulere, tu ad periuria, & ad turpissima verba impellis: inanem hanc rem tu vocas, & voluptatis materiam tibi præbere putas, quæ gehennam tibi administrat. Cum enim vrbane quicquam dicere gnatores non possunt, iure iurando & periurio inde se soluant. Hæc tu risu, & non lachrymis & planctu persequenda ducis. Quis non mentis inops hæc diceret? Hæc à me dicta sunt, non quia prohibeam alimenta illis præstari, sed quia hac de causa nollem præstari. Ex misericordia enim, non ex contumelia originem alimonia trahit: miseresce, non derideas, nutriasque quia inops est, nutrias quia Christum in ipso nutris, nõ quia diabolicis verbis cachinnu mouet, & suam obruit vitam. Noli faciem respicere mendicantis, sed animum eius considera, & tunc intelliges millies sibi à seipso maledici, tunc gemetem atque plangentem videbis. Quam rem si occultat, propter te quippe occultat. Adhibeas igitur pauperes homines, & liberos in conuiuio, non periuros, neque mimos. Quod si huius impendij atque laboris mercedem exigere ab eis velis, da eis libertatem, ut si quid abs te fieri absurdè videant, increpent, admo-neant, habeant curam domus atque familiae tuæ: habes liberos, sint tecum patres illorum, qui omnes lucra tibi afferant, qui deo placeant, in spiritale ipsos remitte mercaturam. Auxilio quis eget, patrocinare, administra, venare peregrinos his modis, indue nudos, necessitates dissolue proximorum, tunc tibi alimonie gratiam referant: quæ tam tibi, quam illis prodesse potest, quam nullus vnquam accusabit: hoc modo etiam amicitie conglutinantur. Nam & qui gratis nutriuntur, etiam si diligere videantur, verentur tamen quasi apud te incassum viuere. Si verò aliquid cõferant, & ipsi

A & ipsi ad te facilius venient, & tu suauius recipies, atque liberior. Ita domus tibi non spectaculum, sed ecclesia fiet. Ita fugam inde diabolus rapiet, & Christus cum angelorum innumera multitudo ingreditur. Vbi enim Christus est, ibi angeli sunt, ibi cœlum, ibi lux hac solari luce fulgētior. Quod si vberiores fructus ab eis capere volueris, iube cum aliarum rerum curam agis, diuinas ab eis legi scripturas: libentius in his tibi morem gerent, quibus tam tu quam illi honestiores efficiuntur, quam in illis gnatonis, quibus vna omnes de honestamini, tu quasi contumeliosior ac temulentus, illi quasi miseri ac veteri feruientes. Nam qui ad contumeliam aliquos miserit, grauius quid facit, quam si occideret: quod verò ad lucrum & laudem, is magis prodest, quam si à morte liberaret. Et modò quid magis quam foenora ipsos cõtemnis, & vernæ ipsi, ceterique serui liberior apud te viuunt, tunc verò angelis æquales facies. Libera igitur & te & illos ab his opprobrijs, & gnatonum parasitorum omisso vocabulo, socios viuendi appella, amicos non adulescentes voca. Amicitia enim diuinitus non in malo amicorum, sed in utilitate atque laude inuenta est. Illæ verò parasitorum amicitie omni capitali peiores inimicitie sunt. Nam multa ab inimicis lucrati sumus, ab istis verò semper nobis opprobria, semper nouimenta inuehuntur. Non retineas amicos damni magistrorum, non retineas amicos melle magis, quam amicitie cupidus. Hi omnes, crede mihi, nisi delicijs dirumparis, non erunt tibi amici. Qui verò virtutis gratia tecum viuunt, erunt cõtinui, etiam si aduersa fortuna reslauerit: parasitorum autem genus sæpe etiam viciscitur, prauam de hominibus æstimationem suscitantes. Non enim ignoro multos hinc ingenuos viros praua & falsa fama laborasse, alios maleficis artibus, alios adulterij crimine, alios aliter de honestatos. Cui enim nihil faciât, & lautè apud aliquem frustra viuât, voluptatis minister fuisse facillè traduntur. Quare ne in hanc suspicionem deueniamus, & ut maxime deo placeamus, & gehennæ supplicia fugiamus, diabolicam hanc consuetudinem omnino dissoluamus: & comedentes itaque & bibentes, ad gloriam dei omnia facite, ut ad gloriam suam peruenire possitis, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. l. ex cap. xiiij.

ET cum audisset Iesus, recessit inde in nauiculam. Vide crebro ipsum secedentem. Nam & quando Ioannes traditus fuit, & quando interemptus, & quando Iudæi audierunt coplures ad eum discipulos confluere: quod fecit ut mores hominum plurimum disponat, atque gubernet: cum nõdum tempus aderet, quo deitatem suam manifestè vellet reuelare, qua de re discipulis quoque dicebat, ne vlli dicerent, quia ipse esset Christus: post resurrectionem enim suam hoc manifestari volebat: unde non feuerus fuit in eos Iudæos, qui ante crucem non crediderunt, sed ad dandam veniam paratissimus. Cum autem recessisset, non ad urbem ali-

quam, sed in eremum, & cum nauigio proficiscitur, ut nemo ipsum sequeretur. Tu verò cõsidera, quomodo Ioannis discipuli familiares Iesu facti sunt. Supra. 9. b. Ipsi enim erant, qui occisum Ioannem nunciauerunt: ita ceteris omnibus derelictis, ad Iesum confugiunt. Sic quæ optimè differendo ab eo responsa fuerant, non parum utilitatis post calamitatem illis attulerunt. Sed cuius rei gratia non antè recessit, quod de interempto Ioanne nuncium acceperit, præsertim cum omnia vel antequam fiant non ignoret? Ideo non solum aspectu, sed re ipsa & opere hominem se credi volebat, quoniam diaboli versutiam atque malitiam nouit, quem omnia facturum videbat, ut non verè homo factus fuisse videretur. Et ipse quidem hac de causa discessit, turbæ autem neque sic remorantur, nec Ioannis interitu quicquam de se reformidant, sed sequuntur diligenter vbique (dilectio nempe atque amor cuncta facillè mala & terribilia depellit): ideo etiam cõfestim retributionem laboris acceperunt. Cum enim exisset, ait, vidit turbam multam, & misertus est eis, & curauit languidos eorum. Quamuis magno sudore illi sequebantur, tamen quæ Christus sibi retribuit, omnem studij sui diligentiam superabant. Idcirco huius rationis causam intensam quandam misericordiam fuisse asserit: curauit enim omnes, nec fidem vel solitum fuit eorum petijt. Nam quoniam vrbibus relictis, incertis eum locis diligenter querebant, ac inedia etiam cogente non recedebant, quo animo atque fide in ipsum essent, latere non poterat. Cumque famescerent cibum miraculose allaturus esset, non à seipso illud facit, sed preces aliorum expectat. Cõseruat enim consuetudinem suam, ut iam diximus, neque prior quasi exultans, sed vocatus atque rogatus signa & miracula conficit. Sed cur nam nemo ex turba de seipsis cum Christo collocutus est? Mirum in modum verebantur ipsum, atque amabant, adeo ut vel in ediam æquiori animo perferrent: sed neque discipuli pro turba orauerunt, imperfectiores enim adhuc erant. Vespere autem facto, ait, accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, & hora iam præterijt, dimitte turbas, ut euntes in castella emant sibi escas. Nam si post factum miraculum obliti sunt, si post sportas, cum doctrinam phariseorum fermentum appellaret, de panibus ipsorum putarunt dicere: quanto minus antequam hæc viderent, nihil huiusmodi suspicati fuissent. Et quamuis præueniens, multos curauit ægrotos: sic tamen adhuc imperfectiores erant, ut neque hinc quod de panibus factum est, cogitare potuissent. Perpetua igitur Christi sapientia, quomodo ad fidem vocare voluit. Non enim dixit, ego ipsos pascam: incredibile enim id videretur audientibus. Quid igitur? Iesus autem, inquit, dixit eis: Non habent necesse ire, date illis vos manducare. Non dixit, ego eis dabo: sed, vos date: ut homini enim solum ei administrabat, nec adhuc cõmoniti emendatur, aut ad altiora eriguntur, verum ut homini respondet, dicentes: Non habemus

Mar. 6. c

Amos. 5. b

Luc. 7. 8

1. Cor. 10. 8.

Supra. a. Supra. 3. b

Matt. 17. & Marci 9. a. & Luc. 9. d

G habemus nisi quinque panes, & duos pisces.) Vnde
 Marc. 6. g Marcus quoque ait, quia non intellexerunt quod di-
 ctum erat: erat enim obscuratum cor eorum, quoniam
 homini iacebant, a seipso iam omnia peragit.

Afferte, naque ait, illos mihi huc.) Nam et si locus
 desertus est, tamen qui vniuersum orbem terrarum
 pascit, hic praesens est: et si transferit hora, sed qui te-
 poribus non subijcitur, vobiscum colloquitur. Ioan-
 nes autem hordeaceos panes fuisse scribit, non su-
 perflue, neque ociose id enarrans, sed deliciarum lu-
 xum apostolorum exemplo calcandum esse instruens.
 Talis nempe prophetarum etiam mensa erat.

Cum igitur sumpisset quinque panes & duos pi-
 sces, ac iussisset turbas recumbere in foeno: respexit,
 inquit, in caelum, & benedixit: cumque fregisset, de-
 dit discipulis eius, discipuli autem turbis: & mandu-
 carunt omnes, & saturati sunt: & tulerunt reliquias
 duodecim cophinos fragmentorum plenos. Man-
 ducatum autem fuit numerus quinque millia viro-
 rum, exceptis mulieribus & pueris.)

H Cur ita respexit in caelum, & benedixit? Ut crederetur non aliunde,
 quae a patre missus fuisse, & quoniam illi aequalis
 est, quarum rerum approbationes repugnare sibi
 ipsis videntur. Nam aequalitas quidem, quoniam ma-
 gna potestate omnia faciebat, demonstrabatur: a pa-
 tre vero ipsum esse unde persuaderetur, nisi multa
 cum humilitate quaecumque faciebat, in ipsum ita re-
 tulisset, ut etiam eum ad praecleara facinora inuoca-
 ret. Propterea non alterum ipsorum semper solum
 factitauit, sed ut utraque illa confirmaret, modo sum-
 ma cum potestate imperij, modo inuocans patrem
 atque orans, miracula peragit. Ac ne repugnantia
 quaedam in ipsis esse videretur, in caelum minora
 peracturus respicit, cum maiora cum potestate a se-
 ipso faciat: ut videlicet tu discas, non quia non pos-
 set minora peragere, idcirco inuocasse atque orasse,
 sed ut patri honorem redderet. Nam quando pec-
 cata dimisit, quando paradysum aperuit, & latronem

I introduxit, quando legem ut author eius soluit, quan-
 do mortuos quasi a somno excitauit, mari impera-
 uit, secreta cordium reuelauit, oculos caeci hominis
 curauit: quae nullus nisi deus facere potest, non ora-
 uit neque inuocauit. Quando autem panes multipli-
 cauit, quod multo minus erat, tunc in caelum respe-
 xit: partim ut ea quae diximus, firma, stabiliaque habe-
 rentur, partim docens non esse ad mensam accedendum,
 quousque gratias ei agamus, qui cibum nobis praebuit.
 Sed cur panes non facit ex eo quod non est? Ut
 Marcionis & Manichaei impudentia ora hinc obstruantur,
 qui eum non esse creatorem asseuerant. His enim operibus
 docet opera sua esse omnia quae videntur, & eum esse
 qui terrae fructus praebet, qui ab initio dixit: Germinet
 terra herbam foeni, & producat reptilia viuentia
 animarum. Non est certe minus illis, nam et si ex eo
 quod non est, reptilia tunc producta videntur, ex
 aquis tamen fuere. Nec est minus ex quinque panibus
 tot panes produxisse, & ex duobus piscibus tam
 magnam multitudinem piscium,

quae aut germinasse a principio terram, aut aquas pi-
 sces produxisse. Hoc nempe signum erat terrae ac
 maris ipsum esse creatorem. Nam quoniam crebro
 in singulis agrotantibus diuinas vires suas ostende-
 bat, vniuersale nunc beneficium turbae contulit, ne
 spectatores solummodo aliorum multitudo salutis
 essent, sed ipsi quoque in seipsis gratia fruerentur:
 Ita quod Iudaeis in deserto mirabile videbatur: dice-
 bant quippe, Nunquid & panem potest dare, vel parare
 mensam in deserto: id ipsum opere conficit. Propter-
 ea in eremum etiam ipsos duxit, ut & maius, & absque
 suspitione aliqua, signum & esset, & videretur: ne
 quis putet si vicus aut villa propinquior esset, inde
 ad illam mensam aliquid fuisse conductum. Quo-
 circa non modo loci, verum etiam temporis atque ho-
 rae mentionem fecit. Illud enim hinc discimus, quan-
 ta philosophia, angustaque disciplina viuendi apostoli
 viuerent, omnium deliciarum luxum continentem.
 In duodecim nepe hominibus, quinque panes & duo
 pisces reperti sunt: ita quae ad corpus pertinet, om-
 nia superflua & contemnenda sibi videbantur: ita
 spiritualium rerum tantummodo cura tenebantur,
 ut ea quoque pauca libenter alijs tradiderint: unde
 docemur etiam si pauca possideamus, ipsa tamen egre-
 tibus esse concedenda. Nam & illi cum quinque pa-
 nes afferre ad Christum iussi essent, non clamaue-
 runt, Nihil nobis postea relinquatur, quo nostram in-
 ediam mitigare possimus: sed confestim nihil mur-
 murantes paruerunt. Accedit autem ad ea quae que-
 sita sunt, quamobrem ex subiecto produxit? quoniam
 ad fidem eos, meo quidem iudicio, paulatim attrahebat:
 imbecilliores enim adhuc erant, quae de causa etiam
 in caelum respexit. Nam aliorum quidem signorum
 multa sibi poterant exempla proponere, huic autem
 simile nihil habebant. Cum ergo accepisset panes,
 dedit discipulis suis, honoratioribus hac re ipsos
 constituens: nec id solum, verum etiam ut ministri rerum
 facti, ne dubitarent, nec obliuiscerentur eius miraculi,
 quia manus suae attestarentur.

Qua de causa non prius eum fecisse crediderim, quae
 acriore inedia sensu turba vexarentur, quoniam disci-
 puli accessissent, atque rogassent, per quos etiam multi-
 tudinem vocauit, & quorum manibus distribuit, ita
 singulos opere ipse voluit preoccupare: ad haec pa-
 nes etiam ab ipsis accepit, ut multa signi haberent te-
 stimonia, multa miraculi monumeta extarent. Nam
 si etiam his omnibus adhibitis obliti sunt, si haec non
 fuissent facta, quid sibi accidisset? Iubet autem in fo-
 eno discumbere, ad sublimiorem philosophiam eos
 instituens. Nec enim corporibus solum, verum etiam
 animis alimenta praebere volebat. Sic & a loco: &
 quoniam non plures panes ac pisces propositi fue-
 rant, & quoniam omnibus communiter eadem al-
 lata sunt, & quoniam aequaliter distributa, ad humi-
 litatem, abstinentiam, charitatem mutuam, & ut om-
 nia communia esse putarent, eos inducebat. Cum igitur
 quinque panes fregisset, eosdem in quinque manibus
 discipulorum reddidit, ubi miracifice quasi a fonte
 magna

A magna copia panes atque pisces saturabant, adeo ut
 non suffecerint solum, verum etiam superabunda-
 uerint. Non integri quidem panes, ut ostenderent
 illorum panum has reliquias esse, utque ad omnes
 quod factum esset, peruenire facilius posset. Propter-
 ea & esurisse turbas permisit, ne quispiam phantasma
 id fuisse opinaretur. Duodecim vero corbes abun-
 darunt, ut Iudas etiam corbem portaret. Potuisset
 autem facere, ut extincta fame, nihil superflui rema-
 neret: verum quoniam & sub Helia simile quid
 factum est, non ita omnipotentiam eius discipuli cog-
 nouissent. Vnde adeo ipsum hinc Iudaei mirati
 sunt, ut regem quoque constituere voluerint, cum in
 alijs signis nunquam commoti fuissent. Sed qua quis
 oratione assequi poterit, qualiter panes e panibus,
 ut de fonte profluebant, quomodo multiplicaban-
 tur in deserto, qua ratione tam multis satisfacerent?
 Quinque millia enim erant absque mulieribus & pueris.
 Magna profecto laus multitudinis illius, cum &
 foeminae & pueri una cum viris omni labore con-
 tempto, sequerentur. Sed illud prioribus minus non
 est, quomodo tantae reliquiae factae sunt, ut aequales
 numero corbes, nec plures neque pauciores discipu-
 lis exaequantur: quos quidem fragmentorum corbes
 non turbis, sed discipulis tradidit. Imperfectior naque
 multitudo erat quam discipuli. Signo autem facto, sta-
 tim ad nauigium ascendere discipulos iussit, ac in
 vltiorem ripam trajicere, quousque ipse turbas di-
 mitteret: ut si praesentia sua phantasmatis suspicio-
 nem, non veritatis certitudinem ipsis praerberet, ab-
 sentia magis corroborarentur, cum monumeta si-
 gni, & testimonia miraculi secum habentes, trajice-
 rent: Quousque etiam, quandocumque maiora facie-
 bat, turbas a discipulis, & seipsum ab hominibus
 dirimere solebat. Docet quippe nos nunquam in-
 anem multorum gloriam esse aucupandam, neque
 multitudini semper adhaerendum. Iussit vero atque
 coegit nauigium ascendere, quoniam magno suae
 amore praesentiae discipuli detinebantur, & occa-
 sione quidem turbae misisse videtur. Iussit autem ut
 in montem ipse solus ascenderet, ut nos discamus
 non semper cum multis esse conuersandum, neque
 semper multitudinem fugiendam, sed alterutrum
 esse faciendum. Discamus igitur etiam nos Christo
 adherere, non corruptibilem harum rerum praemio,
 ne Iudaeorum exprobremur more: Quae sit enim,
 inquit, me, non quia signa videtis, sed quia pa-
 nibus saturati fuistis. Quapropter nec crebro id si-
 gnum, sed vix semel ac iterum operatum est, ut doctiores
 omnes redderet, non esse ventri seruiendum, sed
 iugiter ac semper in spiritualibus commorandum. Sic
 igitur faciamus: quareamus panem diligenter illum
 caelestem, quo accepto, omnium secularium rerum
 curam projiciamus. Na si illi domo, patria, propin-
 quis omnibus neglectis, in desertis morabantur, nec
 vigente inedia recedebant: quid facere nos oportet,
 qui in tali, tantaque mensa recumbimus? Maiorem
 certe afferre nos philosophiam debemus, & spiri-

Tomus secundus.

talia semper petenda. Nam & illos accusari vide-
 mus, non quia propter panes, sed quia propter id
 solum, atque principaliter eum quaerebant. Cauca-
 mus igitur: nam si quis magna & mirabilia dona
 negligit, & parua diligentius sectatur, ita illa ma-
 gna perdit, quemadmodum si illa sectatur, haec quoque
 parua sibi accedunt. Magnis enim parua, non e contra,
 in accessionem data sunt. Haec autem caduca &
 instabilia, etiam si maxima in se videantur, tamen
 illis collata, parua & vilia conperiuntur. Non ergo
 his studeamus, sed tam possessionem, quam priuationem
 indifferentem arbitremur, Iob illum imitantes,
 qui neque cum haec adessent vehementius his detine-
 batur: neque cum abessent, valde quaerebat. Pecunia
 certe *χρηματα* Graeca lingua dicuntur, quia non
 suffodere, sed uti probe eis debemus, cum *χρηματα*
 Graece, Latine vtor dicamus. Et quemadmodum arti-
 ficum vnusquisque propriam artificij sui scientiam
 nouit, sic diuites non fabricare, nec edificare, nec
 E texere, nec gubernare, nec aliud huiusmodi sciunt,
 nec scire debent: illud suum artificium atque studium est,
 ut diuitijs recte uti non debeant ignorare. Non est
 enim certe ars illa continentenda, qua discunt opu-
 lenti conferendum indigentibus esse. Praecipua enim
 est, & alijs artibus multo praestantior. Huius artis
 officina in caelo est, huius non a ferro, neque ab aere
 instrumenta sunt: sed voluntate sola, ac benignitate
 mentis constructa. Huius magister Christus est, &
 pater eius. Sitis misericordes, inquit, sicut & pater
 vester qui in caelis est. Quousque mirabilis est, cum
 ita caeteras artes antecellat, non opus est labore, neque
 tempore, sed sola voluntas sufficit ut perdiscatur.
 Sed conspiciamus etiam finem istius artis. Quis igitur
 finis huius est? Coelum, & quae in caelo felicis-
 sima atque beatissima sunt, ineffabilis illa gloria, spi-
 ritales thalami, fulgentissimi lapides, conuersatio a-
 terna cum sponso, caeteraque huiusmodi, quae nulla
 oratio, nullum flumen ingenij potest assequi: quare
 F a fine quoque multo excellentius hoc caeteris arti-
 ficijs est. Nam cum coplures aliarum artium ad hanc
 solummodo vitam conferant, haec etiam ad futuram
 vitam nos ducit. Quod si comodissimis & necessa-
 rijs in hoc seculo artibus tantum praestat, ut puta
 medicinae, aedificatoriae, caeterisque huiusmodi: quatenus
 magis alijs excellat, quas nec artes quidem, si quis cu-
 riosus inuestigat, appellabit. Nunquam enim ego su-
 perfluas atque ociosas artes vocabulo artis esse di-
 gnas putabo. At enim ars coquorum nobis prodest,
 immo vero ad quid non obest, cum tam corpori
 quam animo non mediocriter officiat: Matrem enim
 omnium agrotationum atque passionum, deliciarum
 scilicet usum, magna pompa costipatam, in medium
 adducit. Neque pingendi artem, aut nummulariam,
 artes ego nominarim, quippe cum nihil conferant
 necessariorum rerum, quibus vita nostra continetur:
 artes constructivae sunt. Propterea mens diuinitus
 nobis data est, ut artificia inueniamus, quibus faci-
 lius atque honestius viuere possimus: qui vero ani-
 pp malia

Gmalia in tabulis pingunt; aut in pannis intexunt, respóde, quæso, ad quid cōducunt? quas ob res & a textentibus, & ab his qui calceos consuunt, multa sunt circūcidenda: Necessitate nanq; superata, ad delicatissima atq; superflua artes perueniunt, quod ædificatoria quoq; ars passa est. Sed quemadmodū ipsam quousq; domus non theatra construit, & in domibus necessaria non superuacanea componit, artem appello. Textoris artificii quousq; pannos vestitui necessarios textit, nec araneas ita imitatur, vt multa ridicula inserat, artē nominare soleo. Similiter calceamentorum futores, donec necessarios faciunt calceos, artificis vocabulo largior: cum verò virorū calceos mulieribus adaptant, & ecotrā: tunc quia vtrunq; sexum eneruant, superflua immo verò maleficam artem appellamus. Nec ignoro quia multi pusillanimitate querere, ac valde me curiosum esse opinantur, nec verò idcirco hæc prætermittam: nam etsi parua hæc peccata videantur, ac **H**ideo negligantur, maiorum tamen delictorū causas nobis præbēt. Sed quod minus peccatū inueniri poterit, inquit, quam ornatos, & quasi resplendentes habere calceos, ac pedibus ita inhærentes, vt nulla inde ruga conficiatur? quod nec peccati quidem appellatione notandum est. Vultis igitur vt **l**argas orationi habenas mittamus, ac dedecus huius rei præ oculis ponamus? Sed nolite (oro) irasci, immo verò etiam si irascimini, parua mihi cura est: non enim ipse, sed vos huius leuitatis causa estis, qui cum nec peccata quidem ista putetis, ad reprehendendū acrius tale iniuriæ genus impellit. Agē igitur diligentiori vsi examine, quale malum hoc sit, videamus: Quantū vobis dedecus esse putatis, cum serica licia calciamentis vestris, quæ nec vestibus quidem vir probus vnquam subtexerit, diligenter inseritis: quantis hoc dignū cachinnis arbitramur? Quod si huic nostræ sententiæ non acquiescitis, audiat Paulum quanta hæc cum acrimonia reprehendat, & autoritate ipsi turpitudinem rei cognoscite. Quid igitur hac de re Paulus scribit? **1. Timot. 2. c.** Non implicationibus, inquit, auri, aut margaritarū, nec vestimento precioso. Quā igitur veniā habere poteris, cum neq; vxori tuæ, tubete Paulo, preciose vestes permittantur: tu calceos luxuriosissime polias, ac ita cōstruas, vt nimium attentus ad ridiculosa dedecora esse videaris: Nōne vides naues fabricari, eligi remiges, vela dari ventis, maria nauigari, ac mercatores patria & liberis relictis, ac vita cōtemptra, & fluctibus cōmissa, ad extremas Barbarorum partes mille periculis peruenire propter serica hæc licia, vt tu scilicet calceis tuis ipsa inseras, quibus te ornatiorem esse putes? Dic, oro, quid hac curialitate amentius? Non erant veterum certē huiusmodi, sed virorum calcei curialitatem quandam ostendebat. Quare ipse timeo ne tempus veniat, in quo adulescentes apud nos vestibus atque calciamentis sine pudore aliquo mulierum vtantur. Illud autem molestius differendum est, quod iuuenum parentes

Curiositas vestimentorū vituperatur.

cum indifferentem hanc rem censeant, non increpent, non expostulent. Vultis vt afferam quod grauissimum mihi videtur, in quo dedecore vos pecunijs abutimini? Cum inedia multi laborent, inops carne igitur, tum esuriens Christus ac nudus in medio vestri versetur, catenis etiam vincetus nonnunquam, vos sericum calceis inseritis. Ipse cum discipulos suos legibus instituebat, nullos illis calceos permittebat: nos autem nō dico nudis pedibus, sed viriliter calceatis deambulare non patimur. **Qua** turpitudine atq; risu quid peius fiet? Magnā enim animi molliciem hoc ostendit, magnam leuitatem vnā cum curiositate temeraria. Nam quādo rebus poterit, qui tantis defluit luxurijs diligenter vacare? quando animæ suæ curā habebit? immo verò, quādo se omnino habere animum cognosceret? pusillanimitas enim omnino est, atq; abiectus qui hæc admiratur. Atrox enim atq; crudelis, qui hac de causa pauperes negligit. Virtutis quoq; penitens expers, qui studium suum ad hæc contulit vniuersum. Nā qui gloriā serici, qui florem coloris, qui ad aureos intextus curiosè perspicit: quando in cœlum suspiciet, quādo illam pulchritudinem admirabitur, qui tintūras istas respiciens, & ad terram flexus altius se nō potest erigere? Tu verò ad terrena quasi porcus diaboli artibus persuasus deuolueris. Hæc enim omnia ille excogitauit, vt illa tu beatitudine priuatus, & ad hæc miserima detrudaris. Ita deus qui cœlum tibi offert, a diabolo serica tibi licia offerente superatur: immo verò nec ista offert diabolus, opera enim hæc etiam dei sunt, sed molliciem, luxum, atq; maleficas artes, quibus oppressi adulescentes aspiciere terram coguntur: qui cœlorum philosophiæ studere iussi sunt, magis calceis suis gloriatur, quam si nouas res atq; inauditas gessissent. **D**igitis enim pedum subleuatis deambulant in plateis, nimio plerunq; inde mœrore confecti, in cœno in hyeme, aut puluere in æstate, ne vestimenta & calcei sui maculentur. Quid facis homo: animam hac luxuria in cœnum coniecisti, eam in terra negligis detineri, & calciamentorum tanto mœrore angerris: discas vsu ipsorum, & tanti ea facere poteris. Ad inuenta enim certē sunt, vt lutum & omnes terræ sordes audeat conculcemus. Quod si tu ab huiusmodi labe munda cupis calciamenta seruare, ceruicibus tuis, aut capiti cōnecte. **R**idetis hoc audientes, mihi autem lachrymandum potius videtur, cum studia in his rebus vestra, & vesaniam considero, cumq; intelligam corpus vos malle lutu, quā calceos deturpare. Ita pusillanimitas, ac penitus molles hinc iuuenes efficiuntur, erunt etiam auidi non minus. Nam qui vestibus, calceis, ceterisq; huiusmodi valde inhiare soliti sunt, cum multa in his rebus consumant, magno indigent pecuniæ cumulo: quod si acciderit, vt ambitiosum etiā, & ostentatorem patrem quispiā habeat, tunc verò hac turpissima captus cupiditate, acrioribus seruitutis vinculis coarctatur: sin verò auarū, cogitur ad alia

Alia peiora confugere, vt sibi pecuniam ad impendia ista conquirit. Hac ratione multi ex adulescentibus ætatis florem perdiderunt, & gnationes atque parafiti diuitum constituti, vt huiusmodi cupiditatem, atq; animū suum expleant, turpia nimium ministeria subierunt. Quod igitur avarus, effœminatus, pusillanimis atq; ociosissimus sit, & ad omnē luxuriam pronior qui hæc optat, manifestū ex istis fecimus: quod autem etiam crudelis, ac inanis gloriæ cupidus, quis vnquam non insanus dubitabit? Crudelis enim est, quia cum viderit pauperem, tāta sui ornatus cura detinetur, vt nec aspexisse quidem videatur: sed auro quidem atq; serico seipsum ornat, pauperem autem fame deperire finit. Inanis verò gloriæ cupidus est, qui vel minimarū rerum gloriam aucupatur. Ego quippe sic arbitror, Romanorum nunquā imperatorem fuisse, qui se tantum propter trophæa sua iactaret, quantum luxu **B**perditi adulescentes cæsarie in modum pilæ tonforis opere circumducta: nec pudet alienis artificū operibus gloriari. Quod si aliorum artificio se iactant, quid facerent si quicquam magni de seipsis præstarent? Adderem alia his grauiora, at hæc vobis satis sunt: sed mihi opus est orationem iam renunciare. Longior autem propter cōtentionis cupidus fui, qui nullum his rebus committi delictum arbitrantur. Et quanuis non ignorem plurimos adulescentum tanta huius passionis temulentia mente capi, vt nullam verbis meis attentionem præbuerint, nō fuit tamen consiliū silentio hæc præterire. Nam patres eorū, nisi mente capti sint, vel inuitos filios ad meliorem cogent vitā transire. Nemo ergo mihi dicat nihil esse hoc, aut minimum, etenim id ipsum iam pridē cuncta deiecit. Quippe qui paruis in rebus magnanimos, & ornamentorum contemptores filios reddidit, is etiā in magnis probatiores inueniet. Quid enim elementorū doctrina humilium? Hinc tamen rhetores, hinc eloquentes, hinc philosophi eruuntur. Et qui elementa ignorant, maiora percipere nequeunt. Quare non ad iuuenes solum, verum etiā multo magis ad puellas & mulieres hæc dicta esse velim: quæ eō magis spectantur, quō virginibus & mulieribus honestatis decus magis conuenire videtur. Quamobrē quæ ad adulescentes diximus, ne rursus eadem reuoluere opus sit, vobis quoq; dicta putate. Sed iam tēpus est sermonem orando concludere. Orate igitur vniuersi nobiscum, vt adulescentes baptismatis lauacro renouati, honestē vitam perducant, & ad maturā senectutem perueniant. Nam qui luxuriosè ac malē viuunt, eos senes fieri nō expedit: qui verò in adulescentia moribus consenscunt, eos oro ad extremam vsq; viuere senectutem, & liberos sui similes procreare, quorū virtute deus gaudeat: qui vtinam non istum solum ornatus morbū, sed omnem animi perturbationem radicitus ex vobis reuellat. Nā quemadmodum ager diu non proscissus, sic iuuetus neglecta syluestit, ac passim innumeras vepres Tomus secundus.

producit. Ignis ergo sancti spiritus immittendus est, quo improbis cupiditatibus concrematis, noualia excolamus quæ spiritalia semina possint suscipere. Quod si nūc apertē fecerimus, iuuenes nobis senibus erunt modestiores: quod certē admiratione dignum est, vt in adulescentia diligens fulgeat moderatio. Nā qui modestus est in senectute, eum cum ætate plurimum iuuetur, non magnam suæ modestiæ mercedē arbitror habiturū: illud verò mirum est, vt in fluctibus & procellis tranquillitate fruatur, & in medio fornace non ardeat, & in iuuetā nulla corrūparis luxuria. Hæc igitur memoria tenentes, beatū illum Ioseph, qui summis temperantiæ laudibus coruscavit diligenter imitemur, vt vnā cum illo fulgentissimas consequamur coronas. Quibus vtinā omnes potiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperiū nūc & in secula, Amen.

Homilia. l. j. ex cap. xliij.

Et dimissa turba ascendit in montem solus orare, &c. Cuius rei gratia in montē ascendit? Certē vt nos erudiat, cum orandū deo sit, tunc eremo ac solitudine nobis maximē opus esse. Propterea igitur crebrō deserta petit, & solus orans plerunq; pernoctat, vt eius exemplo tam a tēpore, quā a loco tranquillitatem orandi quæramus. Trāquillitatis quippe eremus est, quietus portus, omnis turbationis expultrix. Et ipse quidem his de causis ascendit in montē, discipuli verò iterū procellis & fluctibus vexantur, & tēpestate non minori, quā prius exagitantur, nisi quia tunc in nauigio secū dominus erat: nunc verò absentia domini desolati, hyemis acerbitate iactantur. Paulatim enī ad maiora ipsos ita inducebat, vt excelsa cuncta perferre animo discerēt: idcirco præsens quidē erat in primo periculo, sed dormiebat, vt nō longē salutem abesse crederent. Nunc verò firmiorē illorum animū faciens, cum omnino absit tempestate ipsos per totā noctē laborare permittit, vt hyemis & tēporis terrore percussis magis ipsum desiderarent, & firmam eius atq; perpetuā memoriā retinerent. Propterea nec confestim periclitantibus succurrit, sed quarta vigilia in mari ambulans venit ad ipsos: erudiens nos, non a se citō solutionem calamitatū quarendam, sed magno animo aduersa perferenda. Verū quoniā iam confestim se liberatum iri crediderunt, tunc maior eis timor calamitatum erat. Hoc verò nunc obseruat, vt quādo vrgentia mala expulsi sit, tunc grauiora & terribiliora inducat: quod etiam tunc accidit. Ad hyemis enim terrorem non minor a visu terror accessit: propterea nec tenebras omnino dissoluit, nec se statim manifestauit, vt quod dixi periculorū frequentia fortiores redderentur. Hoc & in Iob factum fuisse videmus. Nam cum tentationi finem allaturus esset, tunc molestiora fieri permisit, non dico de liberorū morte, nō de verbis vxoris, sed de seruorū atq; amicorū opprobrijs. Similiter quādo pp ij de peregrin-

Gen. 39. b. c.

Sup. 8. c.

Iob. 4. 8. & 15.

G de peregrinationis afflictione Iacob illū liberabat, maior turbatio accidit: focer enim eum persecut⁹, mortem minabatur, & paulopost frater successit, qui maiore illi timorem incussit. Nam quoniā ferre iusti homines non possent, si longo tēpore, atq; acerrimē tentarentur, cum pericula euasuri sint: tunc vt maiora merēatur, maiora inferri permittit certamina. Id etiā in Abraham factū non ignoramus: vltima enim atque terribilis illa tentatio fuit, qua immolatione filij angebatur. Sic enim que intollerabilia sunt, tolerari poterunt, si iuxta tentationum finē illata velociter dissoluantur. Hoc igitur tunc etiam factū videmus. Nec enim prius se Christus reuelauit, quā magnitudine terroris superati vna omnes voce clamitassent. Qua ex re? Latior enim atq; gratior præsencia eius illis apparuit: cum enim clamassent, ait: Statim locut⁹ est Iesus ipsis, dicens: Habete fiduciam, ego sum, nolite timere. His verbis timor omnis solutus, fiducia ac certa spei locū reliquit. Nam cum visu ipsū non cognouissent, partim propter noctis tenebras, partim etiā quia nunq̄ auditū fuit super aquas hominem ambulasse, voce seipsum manifestauit. Quid igitur Petr⁹, qui semper feruētissimus fuit, & vbiq; ante alios præsiliēbat? Domine inquit, si tu es, iube me venire ad te super aquas. Non dixit, ora & deprecare deū, vt venire possim: sed, iube vt veniā. Vides quā vehementer arderet? vides quanta fides ipsius etiā tunc esset? Et certē sepe numero, quia maiora petit quā vires suā postularent, in periculum incidit, & nunc amore, & non ostentatione expulsiū immēsa petijt. Nemo enim ita vt ipse Iesum amabat, propterea nec dixit, iubē vt super aquas ambulem: sed, iube vt ad te veniā. Pariter etiam post resurrectionē fecit. Non enim potuit alios expectare, sed feruore victus praecurrir, non charitatē suā solum, verum etiam fidem ostendens: quia enim credebat, nō tantūmodo Christū super mare ambulare, verum etiam alijs id posse cōcedere, ausus est hoc petere, vt cum eo citius esse posset. Ipse autē dixit, Veni. Et cum descēdit de nauicula Petrus, ambulabat super aquas, vt veniret ad Iesum. Videns verō ventū validum, timuit: & cum cōpisset mergi, clamauit dicens: Domine saluum me fac. Et continuo Iesus extendens manū, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei quare dubitasti? Hoc priore multō mirabilis est, ac ideo post illud etiā cōficitur. Cum enim inde patuerit in maria ipsū habere imperiū, tunc mirabilia peregit. Prius enim ventis solummodo imperauit, nūc verō & ipse ambulat, & aliū ambulare super maria facit: quod si ab initio fecisset, nō similiter certē Petrus, non enim tantā fidem adhuc habebat, mari se cōmississet. Quamobrē igitur Christus iussit? Quia si dixisset: Petre non potes, ille amore cōcitatus cōtendisset: ideo re ipsa eum deterret, vt modestior postea fieret. Ille autē nō potuit seipsum detinere, sed descendit: & timore victus, fluctibus obrueba-

tur. Et timor quidē à vi procellarū, periculū verō à R timore originē cōepit. Ioannes autē ait, quia voluerunt ipsū in nauigiū accipere, & confestim nauigiū venit ad terrā, ad quam ibat: id ipsum certē significans, ita cum terrā applicaturus esset, de nauigio ascendit, & ad Iesum ibat, non tantū gaudēs, quia super mare ambulabat, quantum quod ad Iesum itinere mirabili veniebat. Ita quod maius erat, super maria scilicet de nauigio confidenter descēdere, magno animo fecit: vi autē vētorum, & impetu fluctuū, quod erat minus, superat⁹ timuit. Naturæ quippe humanæ hæc conditio est, vt difficilius nonnunq̄ superatis, succumbat in minoribus, quod etiā Helias & Ezechiel passus est, Moses in Aegypto, Dauid in Bethsabee: & nunc Petrus terrore sepelestatis tota nocte vexatus, magna cum fiducia in aquas descēdit: ad ventorū autē impetū animi magnitudinē retinere non potuit, præsertim cum iam prope Christū esset. Nihil certē prodest loco iuxta Christum esse, si fide non sis. Hac de re quantum interest inter magistrū & discipulum patuit. Hinc ceteri solamen cōsecuti sunt. Nam si in duobus fratribus cōmoti fuerant, multo magis id molestē tulissent: nondū enim gratia spiritus corroborati, facile mouebantur: gratia verō accepta, non tales nempe fuerunt, sed vbiq; primatū Petro præbent, & in cōcionibus eum anteponunt, quāuis ceteris rudior videretur. Sed cur nam non imperauit ventis, vt cessarent, sed ipse manu extensa accepit eum? Quia videlicet fide ipsius opus esset. Cum enim nos ipsi fide deficimus, tunc dei patrocinia retardantur. Vt ergo ostenderet nō à procellis, neq; à ventis, sed à modica fide sua ipsum euer- ti, ait: Quid hæsitasti modicæ fidei? Nisi enim labefactatus in fide aliquo modo fuisset, etiā ventis facile restitisset: idcirco manu cōprehendens eum, cōfirmavit vento spirante, qui donec firma fides erit, nihil nocere potuit. Et sicut cum antequam volare queat, si nido pullus exierit, in terrā decidat, mater velociter raptum in nidum restituit: sic tunc Christus in Petro peregit. Et cum ascēdisset in nauiculam, cessauit ventus. Et prius quidē dicebant, qualis est homo hic, quia venti obediunt ei: nunc autem non ita. Nā qui erant in nauicula venientes, inquit, adorauerunt eum, dicētes: Verē fili⁹ dei es tu. Perpende quomodo paulatim ad sublimius omnes adduxit. Nam & quia ipse ambulauit super maria, & quia aliū etiam fecit ambulare, & quia ipsum à periculo liberauit, non parum eorū fides creuit. Et prius quidē imperauit mari, vt quiesceret: nunc autē non sic, sed aliō quodā multo mirabilius pacto omnipotentia suā ostendit. Vnde in fidē ducti: verē filius dei es tu, dicebant. Nō igitur increpauit dicentes, imō verō econtrā verba eorū confirmauit, cum maiori potestate quā antea venientes egrotos curauit. Et cum transfretassent, ait, venierunt in terrā Genesar. Et cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt in vniuersam regio-

A sam regionem illā, & attulerunt ei omnes malē habentes, & rogabant eum, vt vel fimbriā vestimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt, salui facti sunt. Non enim quemadmodum prius ad domos suas ipsum trahebant, nec manū tactū quærunt, nec imperia ei⁹ verbis ædita, sed maiore fide altiorēq; philosophia curationē morborū consequebantur. Ita mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, reætius philosophari omnes erudiuit. Vt autē ostēderet euangelista magno temporis interuallo illuc Christū rediisse, ait: Quia cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt ad omnē regionē, vt egrotos ad eum offerrent. Sic longa tēporis spacia non modō non debilitauerunt fidem illorū, verum etiā in maius desiderū extulerūt. Tangamus ergo etiam nos fimbriā vestimēti eius, immo verō totū. Ipsum enim, si volumus, non vestis solum, sed corpus ipsi⁹ nobis propositū est, nō vt tangamus solummodo, sed vt comedamus & saturemur. Adeamus igitur Christū singulī egrotantes magna cum fide. Nam si qui fimbriam vestimenti eius tunc tetigerunt, reētē omnes conualuerunt: quantum magis corroborabimur, si totū in nobis habebimus. Cum fide autem accedere, non est vt tantūmodo propositum corpus recipias, verum etiā multo magis, vt mundo corde tangas, vt sic adeas quemadmodū ad ipsum Christum. Quid enim si vocē eius non audis: nōne vides iacentē, immo verō & loquentē per euāgelistam ipsum audis? Credite igitur omnes, quia etiā nunc illa cœna celebratur, in qua Christ⁹ ipse recūbebat. Nihil quippe interest inter illā & hanc: Non enim hæc ad hominē, illa ab ipso conficitur. Quando igitur sacerdotē corpus tibi præbere videris, noli sacerdotis, sed Christi manū ad te porrigi arbitrari. Nam quemadmodū in baptismo nō à sacerdote baptizaris, sed à deo caput tuū in virtute visibili tenetur, nō ab angelo, nullus enī prorsus id facere potest: ita etiam nunc. Cum enim homo regeneratur, solius dei hoc munus est. Nōne vides eos, qui post hanc vitam sibi filios adoptant, quomodo nullo pacto rem seruis committunt, sed ipsi præsentes in iudicio cuncta peragunt? Sic deus non angelis hoc munus commisit, sed ipse præsens iubet, ac dicit: Ne voces patrem in terra, non vt parentes contemnas, sed vt omnibus illum anteponas qui te creauit & adoptauit. Qui enim maius, id est animā suā pro te posuit, quare dedignabitur suū tibi tradere corpus? Audiamus igitur tam sacerdotes quā alij, quā magna, quā admirabilis res nobis concessa est. Audiamus, oro, & perhorrescamus: carnes suas nobis tradidit, seipsum immolatū proposuit. Quam igitur satisfactiōnem offeremus, cum tali patibulo nutriti peccemus, cum agnū comedentes in lupos cōuertimur, cum ouinis carnibus saturati, vt leones rapiamus? præsertim cum id sacramentū non à rapina solum, verum etiā ab omni suspitione inimicitiarū mundum semper seruare iubeamur. Pacis enim sacramentū est hoc sacramentū.

D cōuenit. Nam si ipse sibi gratia nostri nō pepercit, quo supplicio non erimus digni, si animę non parcimus, pro qua Christus seipsum tradidit, & pecunijs parcimus? Et Iudæis quidē singulis annis beneficiorum suorum monumenta post festos dies deus proposuit, tibi verō quotidie ipse ne obliuiscaris prōponitur. Noli ergo crucē verecūdari: hæc enim sunt decora nostra, hæc sacramenta, hoc ornatum dono, hoc gloriamur: nec si cœlum, si terrā, si maria dixerō à deo creata: si prophetā, si angelos missos quicquā huic æquale offeram. Hoc certē caput bonorum est, quia proprio filio non pepercit vt fugitiuos seruos seruaret. Nullus ergo Iudas, nullus Simon hanc mensam adeat, quorū vterq; æris cupiditate perijt. Quare fugiam⁹, oro, hanc foueā, neq; putemus fati esse nobis ad salutem, si cum viduas, & orbos parentum spoliaueris, aureum calicem & gemis ornatum huic mensę offeras. Vis hoc sacrificium honorare? animā tuam offeras, propter quā Christus immolatus est, eam auream facito. Quod si anima plumbea testa æris est, quid tibi proderit aurea vasa? Nō igitur laboremus ad aurea vasa offerenda solum, verum etiā multo magis de iusto labore acquisita offeramus. Hæc enim aurea sunt & preciosa, quæ auaritia non maculantur: non enim auri vel argenti fusoriū, sed angelorū celebritas ecclesia est. Animarum ergo munditia opus est, propter quas etiam vasa hæc deus recipit. Et certē non erat ex argento illa mensa, nec ex auro ille calix, quo Christus discipulis sanguinem præbuit suum: preciosa tamen erāt omnia, & venerationis plena, quia spiritu abundabant. Vis corpus Christi honorare, non despicias ipsum nudum: neq; hic frigidore ac nuditate, confici negligas. Qui enim dixit, Hoc est corpus meum: & rem simul cum verbo cōfecit. idem dixit: Esurientem me vidistis, & non cibastis, & in quantum non fecistis vni eorum minimorū, nec mihi fecistis. Hoc certē corpus Christi non amictu, sed anima munda indiget: illud autem multa cura, & magna diligentia eget. Perdiscamus igitur Christum Iesum philosophari, & ipsum ex voluntate sua honorare: nam qui honoratur, eo maxime honore lætetur, quem ipse vult, non quem optamus. Sic & Petrus honorare Christum credebatur, si eum à lotionē pedū prohibuisset: quod certē contrarium erat. Pariter tu etiam ita eum honora, vt ipse vult, expone diuitias tuas pauperibus. Non est opus vasis, sed animis aureis. Hæc dico, nō quia vetare velim talium vasorum oblationem, sed quia dignum putem ante omnia misericordiam, ac benignitati esse incumbendum: nam & vasa deus suscipit, sed illa multo magis sibi gratiosa sunt. Et vasa quidem danti solum profuerunt, benignitas verō etiam accipienti. Et hic quidem ostentatio nōnunquam potest acufari, ibi verō totum misericordiam animo attribuitur. Responde, quæso, quæ nam vtilitas est,

Supra. 9. c. Mar. 5. c.

Mat. 27. a. Acto. 8. c.

Gala. 4. & Acto. 2. c.

Infra. 23. a.

He. 6. a. pp. Ant. h.

Rom. 8. f.

Mat. 27. a. Acto. 8. c.

Infra. 26. c. & Mar. 14. c. Inf. 25. d.

Ioan. 13. a.

Glitas est, si cum mensa eius multis calicibus aureis ornatur, ipse inedia pereat? Prius igitur ipsum esurientem satura, deinde ex quadam superabundantia mensam etiam eius ornabis. Calicem aureum facis, & aquae frigidae calicem ei non praebes: & quod hinc emolumentum consequitur? Coopertoria mensa auro nitent, & ipsi necessaria velamina negas: quid igitur ipsi praebes? Dic, oro, si quem fame perentem videres, nec cibo soluere necessitatem sibi curares, sed multo argento ac auro mensam exornares: quas putas illum gratias tibi habiturum? Quid porro si frigore congelatum hominem aspiceres, nec vestem aliquam ei praeparares? si aureas statuas ad laudem eius erigeres, nonne contemnere videreris? Ita te oportet in Christo etiam cogitare, cum errabundus & peregrinus circumuagetur, tecto indigens, tunc tu ipsum quidem non suscipis: vermiculato emblemate pauimenta ornas, magnificos muros construis, columnarum capita erigis, lychnos hab aureis laquearibus dependere facis: ipsum vero nec visitare quidem curas in carceribus vincitum. Nec prohibeo magnifica templa condere, sed prius illa facere moneo, imò vero illa inquam facere moneo: nemo enim quia templa magnifica non condiderit, vnumquam accusatus est: at vero gehenna, ignis inextinguibilis, supplicia daemonum imminet, nisi quis diligenter illa peragere velit. Cum ergo aedes exornes, noli afflictum fratrem despiciere: hoc enim templo multo principalius est: nam & illud infideles, reges & tyranni, & latrones capere possunt. Quicquid benigne in fratrem feceris, nec diabolus, ipse poterit vnumquam eripere, sed manet thesauris aeternis reconditum. Quare igitur, inquit, ipse dixit: Pauperes vobiscum semper habetis, me autem semper non habebitis? Propterea etiam censeo misericordia liberaliter esse utendum, quia non semper, sed in praesenti tantummodo vita ipsum esurientem habemus. Quod si sensum cupis illius textus vniuersum perdiscere, scias illud non esse aduersum discipulos dictum, quantum ita videatur, sed imbecillitati mulieris accommodatum. Nam cum adhuc imperfectior esset, ne verbis discipulorum quasi perperam faciens turbaretur, ad confirmandam ipsam haec dicta sunt. Vnde pro ea respondens, intulit: Quid labores tribuitis huic mulieri? Nam quia ipsum nobiscum semper habemus, alibi manifestauit dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. Ex quibus omnibus patet, non alia de causa Christum ita dixisse, nisi ut tenera militia, atque tunc primo virescens discipulorum fides increpatione cresceret. Non confugiamus ergo ad ea, quae tunc aliqua de causa dicta, tempori accommodata fuerunt: sed omnia quae in scriptura siue noua, siue vetera, de misericordia & benignitate scripta sunt, diligenter legetis, magno studio huic rei incumbamus. Haec enim a peccato mundat. Date, inquit, misericorditer, & omnia vobis munda erunt. Haec sacrificio

maior est: Misericordiam, inquit, volo, & non sacrificium. Haec caelos aperit. Orationes, inquit, tuae, & misericorditer facta tua conscenderunt in me: maioriam in conspectu dei. Haec magis necessaria, quam virginitas est: testantur virgines, quarum alie huius rei diligenti cura susceptae, aliae expulsa a thalamis negligentia sunt. Quae omnia colligentes, seminemus in benedictionibus, ut copiosa nobis messis afferatur, & futura bona consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. liij. ex cap. xv.

Vnc accesserunt ad Iesum a Hierosolymis scribae & pharisaei, dicentes: Quare, &c.) Tunc, inquit, quando scilicet innumera signa operatus est, quando tactu solummodo sibraria multos curauit egrotos: propterea enim euangelista notauit tempus, ut magnam eorum malitiam ostenderet. A Hierosolymis autem ait scribas illos & phariseos fuisse, quoniam per omnes tribus in duodecim partes erant disseminati: ac nequiores alij Hierosolymitanos fuisse non est dubitandum, quia cum maiores honores consequerentur, plurimum sibi arrogabant. Tu autem considera, quomodo ab ipsa interrogatione capiuntur: non enim dicunt, cur legem Moysi, sed cur traditionem seniorum transgrediuntur. Vnde patet multa fuisse a sacerdotibus innouata: & quantum Moses magno terrore comminatus fuerit, ne quid addant, aut auferat. Non adijcietis enim ad verbum, ait, quod ego dico vobis hodie, nec auferetis ab eo. plurima tamen noua induxerunt. Ex quibus illa erant, ne illos comedere manibus, calices ac vasa aenea & seiplos baptizarent. Cumque oportuisset eos progressionem temporis huiuscemodi observationes contemnere, pluribus ac maioribus seiplos coarctauerunt. Ita cum timerent ne principatum amitterent, ceu legumlatores, ut maiores viderentur, plurima innouarunt. Quae res ad tantam peruenit nequitiam, ut praecipua sua magis, quam dei mandata custodirentur, adeo ut iam iure reprehendi viderentur, qui observationes suas negligebant. Quae ex re duplicem culpam contrahebant: nam & innouatio ipsa non paruum erat crimen, & quia nullam de mandatis dei curam facientes, observationum contemptores vlciscebantur, maximi delicti obnoxij erant. Praetermissis ergo caeteris, quod praecipuum sibi videbatur, id in medium afferunt, ut si quoquo modo possent, ad iram eum incitarent. Quocirca de senioribus etiam mentionem faciunt, ut si eos despiciere videretur, quasi victum iam, atque confusum tenerent. Sed consideratione dignum est, cur illotis manibus discipuli manducarent. Cuius igitur rei gratia sic comedebant? non studiosè, atque data certè opera, sed serijs atque necessarijs apprimè attendentes, superflua & inutilia facile spernebant, ita ut nullam haberet legem lotis aut illotis manibus comedere: ex temporis opportunitate alterum faciebant. Nam qui alimenta necessaria plerumque negligebat, quomodo his

A modo his minimis animum dedissent? Quoniam igitur saepius illotis manibus nulla obseruatione comederent: ut quando in deserto, ut quando spicas incidebant, id ipsum pro crimine illi obijciunt: quia grandia semper negligentes, maxima de friuolis cura sollicitabantur. Quid igitur Christus? Non restitit eis, neque causam discipulorum dixit: sed statim recriminat est, ut audaciam eorum reprimeret, atque ostenderet non oportere illos qui delinquant in maximis pro paruis aliorum criminibus adeo moueri, ut diligentiores eorum trutinam subijcere velint. Non enim accusari debet, qui accusandus non est. Tu autem diligenter perpende quomodo quandoque legale aliquid soluere volebat, excusationis quodam ordine illud fecit: quod hoc loco factum videmus. Non enim ad transgressionis crimen subito venit, nec friuolum esse id atque superfluum dicit, ne audientes magis inflammarentur: sed prius maiora in caput illorum crimina ingessit, deinde ferocitatem retrudit. Nec dixit rectè ipsos facere, qui non dei, sed legem hominum contemnunt, ne reprehendendi anas ipsis praebet: neque rursus perperam discipulos suos facere concessit, ne legem ipsorum approbaret. Nec seniores tanquam iniquos & scelestos accusauit, ne quasi conuictorè ipsum auerfarentur. Verum omnibus his neglectis, aliam quandam & altiorum viam peregit: & videtur quidem hos, qui haec discipulis imponebant increpare, pungit vero eos qui haec quasi legalia tradiderunt. Ita quantum nullam de senioribus fecerit mentionem, istos tamen accusando, ita illos deiecit, ut duplex id esse crimen ostenderet. Primum, quia deo non parerent, deinde quia hominum gratia id facerent. ac si diceret, Hoc inquam vos perdit, quia senioribus ubique obtemperare vultis. Non autem exprimit aperte, sed occultius id significat, hoc modo respondendo: Quare etiam vos transgredimini mandatum dei propter traditionem vestram? deus enim dixit, Honora patrem tuam & matrem tuam: & qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis, Quicumque dixerit patri, vel matri, munus quodcumque est ex me tibi proderit: & non honorabit patrem suum, aut matrem suam, & irritum fecerit mandatum dei propter traditionem vestram. Non dixit, seniorum traditionem, sed vestram: nec quia seniores, sed quia vos dicitis, ut minus molestior sermo videretur. Nam quoniam transgressores legis discipulos ostendere conabantur, id ipsum eos re vera facere ostendit, & discipulos ab hoc crimine vindicauit. Non enim habet auctoritatem legis quod ab hominibus adinuentum est: quocirca non legem, sed traditionem hominum iniquissimorum traditionem appellat. Verum quoniam non erat illa traditio legi contraria, quae lotis manibus comedere iubebat, aliam legi contrariam in medium adducit: quod enim dicit, tale quid est: Pietatis simulatione despiciere parentes adolescentes fuerunt eruditi. Quo pacto? Si quis parens a filio ouem flagitaret, aut vitulum, aut huiusmodi aliquid, praemonitus a scribis & phariseis filius respondebat: Quod a me in utilitatem tuam pater petis, dono iam deo promissum est, ac ideo dare non possum: ita dupliciter peccabant. Nam neque deo offerbant, & parètes oblationis nomine deridebant. Parètes igitur quasi gratia dei, & deum parentum nomine contemnebant. Non intulit autem id antequam legem diuinam recitasset, qua ostenditur quod maxime deo placeret, parentes a liberis honorari. Honora enim, inquit, patrem tuum, & matrem tuam, & eris longeuus in terra. Itè, Qui maledixerit patri aut matri, morte morietur. Christus autem determinatum his qui parentes honorant praemium promissit, & horribile contemnentibus genitores supplicium posuit, ut perterriti cominatione legis respicerent. Morte namque digni facile occiduntur. Nam si qui verbo parentibus iniuriantur, morte plectantur: quo supplicio digni estis, qui re ipsa & opere violatis? Nec solum id vos facitis, verum etiam alios instruitis. Qui ergo capitali supplicio digni estis, quomodo meos discipulos criminamini? Non autem mirum est, si ita me quem non cognoscitis, ac meos repellitis, cum aduersus patrem talia machinati sitis. Ita ubique & dicit, & ostendit a contemptu patris hanc arrogantiam originem traxisse. Nonnulli aliter id exponunt, donum quodcumque ex me tibi proderit: id est, nullum honorem tibi debeo, sed dono tibi datum sit, si a me honoratus fuisti. Sed huius contumelia nullam Christum mentionem fecisset. Marcus etiam liquidius fecit sic dicens: Corban quodcumque tibi proderit. Corban vero non donum, non munus, sed oblationem Latine possumus dicere. Cum igitur demonstrasset, non iure illos qui legem dei conculcent, alios reprehendere, quod seniorum instituta non seruat: prophetica etiam auctoritate id ipsum approbat, & aduersus confusos vi maiori inuehitur: quod ubique facit, scripturam in medium producat, ut eius auctoritate consonum se deo atque concordem ostendat. Quid igitur ait propheta? Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe a me est: incassum vero colunt me docentes mandata, & doctrinam hominum. Vides a vniuersum prophetica verba euangelicis conuenire? Vides a priscis temporibus malignitatem ipsorum esse praedictam: quod enim Christus postea criminabatur, id Esaias multo ante praedixit, quia scilicet deum quidem spernant: incassum enim, inquit, me colunt. Magnam vero curam de seruanda sua doctrina habebat: docentes enim, inquit, mandata & doctrinam hominum. Iure igitur doctrinam non dei, sed hominum discipuli mei non seruant. Ita tamen moraliter eos certis rationibus percussit, & rebus ipsis sua sententia prophetica auctoritate accusationem eorum in maius extulit. Nihil iam ad illos qui emendari non poterant, sed ad turbas refert orationem, sublime quoddam, & perfectiore philosophia plenum dogma introducens, sumptaque occasione maius illud ex hac opportunitate construit, vniuersam ci-

borum

Infra. 26. & Marci 14. a. Ibidem. Infra. 28. d. Luc. 11. f.

Olea. 6. c. & Manu. 9. b. Acto. 10. a. K. Infra. 27. a. Deut. 4. Exo. 20. c. & Deute. 5. b. Exo. 21. c. & Leuit. 20. b. & Prouer. 10. c.

Mar. 7. b. Esa. 29. d.

Gborum obseruationem eiiciens. Et perspice quādo. Quando leproso mundato sabbatū dissoluit, quādo terrae & maris dominum esse res ipsa ostendit, quando peccata remisit, quādo mortuos excitauit, quādo multa iam deitatis suae testimonia extabāt, tunc de cibis disputat: nec id iniuria. Vniuersus Iudaismus hac re cōtinetur, qua refutata totus facile refutatur: hinc quippe ostēditur circumcisionē quoq; soluere oportere. Sed nō principaliter de circuncisione quicq; induxit, quoniā cū multo antiquior esset alijs mandatis, maiore hominū existimatione seruabatur, sed discipulorum legibus eam postea soluit. Nempe adeo magna res videbatur, vt cū postea discipuli eam deiecerint, magna dispensatione atq; tractatione ad deiiciendā indigerint. Sed videamus qualiter legem induxit:

Cū aduocasset (inquit) turbas, dixit eis: audite & intelligite. Ita non simpliciter qd̄ vult enūciat, sed honorosē prius attentiores ad audiendū facit, quod eo denotauit euāgelista, quia dixit: Cū aduocasset turbas: quauis etiam opportunitate ipsa multo attentiores reddebātur. Postea enim q̄ pharisaei & scribē cōfusi sunt, posteaq; prophetica turbē auctoritate illos cōdemnari audierunt, tunc legem proposuit, cū iam facilius omnia quae dicebātur possent suscipere. Nec solum aduocādo eos, verū etiam verbis attentiores facit, dicens: Intelligite, id est attendite, atq; aures erigite. Si enim istis auscultastis instituta sua tradentibus, multo magis par est me audire, qui ad veram vos opportunē prophetiam induco. Nec dixit friuolam esse obseruationem ciborum, atq; inanem, nec quia nō rectē fecerit Moses, qui hanc praecepit, nec quia condescendens hac scripserit: sed quasi admonendo, atq; consulendo a conditione ipsarum rerum testimonio sumpto, inquit: Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quae ab ore procedunt: Ita secundū rerū ipsarū naturā legem ponit, & sententiā profert.

Hac pharisaei ac scribē audientes, nec contradixerunt quidē, nec dixerunt: Quid tu ais, cū deus de obseruatione ciborū millies praeceperit, tu contradicis. Sed quoniā iam vehemētius refutati, atq; reiecti fuerant, non solum quia confusi, verum etiam quia quē dolosē intendebāt, aperuit, & arcana mentis suae reuelauit: eum silentio recesserunt. Tu autē considerā quomodo nondum manifestē propter infirmitatē multitudinis contra obseruationem ciborum inuehitur. Non enim apertē dixit cibaria, sed ea quae intrant non coinquinant hominem, quod non absurdē de illotis etiam manibus accipi potuisset. Tanta quippe cura obseruatio ciborum defendebatur, tanta existimatione hominum muniebatur, vt vel post resurrectionem Petrus dixerit: Non domine, quia nunquam commune, aut immundum quid comedi. Nam etsi aliorum gratia hac dicebat, & vt satisfactio ad accusantes prae- pararet, cū se contradixisse ostenderet, nec quicquam efficere potuisse: magnam tamen monstrat

Acto. 10. b

de hac re curam, & opinionē hominū fuisse. Ideo & Christus non apertē dixit cibaria, sed quae in os intrant. Cūq; circa huiusmodi sermonis finem clarius id expressisset, illis tamen verbis expressum obduxit, atq; obumbravit, dicens: Illotis autē manibus manducare non coinquinat hominem. Ita visus est hoc orationis exitu de illotiōe manū cuncta disseruisse. Quocirca nō dixit nulla cibaria quae comedit homo, inquinant eum: sed quasi de re illa disputans, quae intrant dixit, vt illi omnino cōfusi, nec mutire quidem possent: haec igitur audientes, inquit, scandalizati sunt, non turbati, sed pharisaei.

Accedentes enim, inquit, discipuli eius dixerunt ei: Scis quia pharisaei audito hoc verbo scandalizati sunt? Et certē nihil aduersus eos dictū erat. Quid igitur Christus: Non soluit scandalum illorum, sed increpauit, dicens: Omnis plantatio quam non plantauerit pater me⁹ caelestis, eradicabitur. Sciebat enim quando contēnenda, & quando non contēnenda scandala erant: quippe alibi ait, Sed ne scandalizemus eos, mitte hamū in mare. hic autē: L

Sinite illos, caeci sunt, & duces caecorum. Caecus autē si caeco ducatur praestet, ambo in foueam cadūt. Hae autem discipuli dixerūt, nō quia solum pro illis dolebant, verum etiam quia ipsi quoque aliquantulū turbabātur, neq; audētes de seipsis hoc dicere, quasi condolentes alijs certiores fieri nitebantur: quod ita esse facilius credideris, si ardētē illum, & ubiq; ceteros praeuenientem Petrum audias: paulo enim post accessit ac dixit: Ediffere nobis parabolam hanc. Ita & si turbationem, atq; imbecillitatem animi nō omnino reuelauit, tamen quia parabola petebat explanationem, cōmotum se esse ostēdebat. Quid igitur Christus: Omnis plātatio quam non plantauerit pater meus, eradicabitur. Quod de lege dictū esse Manichaei contendunt: sed ea quae praecesserunt, ora ipsorū penitus obstruūt. Nā si de lege hoc dictū est, quomodo superius acerrimē pro lege ipsa pugnabat, dicens: Quare mandatū dei propter obseruādas traditiones vestras transgredimini? Quomodo etiā prophetam in mediū induxit? Nō igitur de lege, sed de illis ipsis, ac de traditionibus suis hac disputat. Præterea si a deo dictū est: honora patrē tuū, & matrē Exo. 20. a tuam: quomodo non est plantatum a deo, quod a deo dictū est: a sequentibus autē etiā patet non de lege, sed de ipsis, & traditionibus dictū esse. Quippe cū subiunxerit, duces sunt caeci caecorum: ita legem ab omni accusatione vindicauit, & ad illos omnē culpā traiecit: quod si de lege illud dictū esset, dixisset utiq; dux est cecus cecorū. deinde multitudinem ab eis disseparans, quae per doctrinā illorum ad interitū veniebat, ait: Si caecus caecum ducat, vterq; in foueā cadet. Magnū quidem malum est, si quis cec⁹ est: quod si talis quispiā existat, nō solum doctorē aspernetur, verum etiā ipse si ducis locū retineat, multiplex culpa cōtrahitur. Si enī periculosum caeco est, ductore carere: multo periculosius

periculosius

A ricolosius profecto erit, si alijs quoq; loco ducis velit praesse. Quid igitur Petrus: Non dicit, quid hoc est quod proposuisti, nec tanquam iniquum reprehendit, ne commotus putaretur, sed quasi de obscuro dicto interpretationem desiderat. Quod verò non obscuritatis causa, sed scandalizatus querebat, locus ipse in quo nihil obscuratum latet, ostendit. Quocirca & increpatur a Christo dicente:

Adhuc vos etiā amentes estis? Nam turbē forsan intellexerunt, quae dicebantur, ipsi verò scandalizati, primò quidem quasi de pharisaeis dolētes occultius discere vulerūt: deinde postquam commināntem ipsum, atq; dicentem audierunt: Quia omnis plantatio, quam non plantauerit pater meus caelestis, eradicabitur: & duces sunt caeci caecorum: depressi atq; coarctati tacuerūt. Sed ardor Petri silere non patitur: quid igitur dicit? Ediffere nobis parabolam hanc. Christus verò vehemētius increpat, dicens: Adhuc vos sine intellectu estis? nōdum scilicet haec intelligitis. Haec dicebat & reprehēdebat, vt a praerogatione animos illorum eriperet. Ideo non hic finem fecit, sed alia quoq; adiecit, dicens: Quoniam omne quod intrat in os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur: quae autē procedunt ex ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, blasphemiae, falsa testimonia: & haec sunt quae coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem. Vides quanta vehementia atq; acrimonia vititur, ab eo quod natura duce solet fieri ad vtilitatem ipsorū, quae dicta sunt comprobans. Cū enim dixerit, in ventrem vadit, & in alium emittitur: iuxta Iudaicam deiectionē adhuc ad illos respondet: Non enim permanet, inquit, sed egreditur, ac certē etiā permaneret, nullo modo immundum redderet. Sed nondū id equo animo audire poterant. Propterea & legislator tanto dimittit tempore, quanto intus maneat: cū autem egressum fuerit, non amplius ita: in sero denique lauari iubet, ac mūdum esse, digestionis ac expulsionis tempore diligentius examinans. Quae autem cordis sunt, inquit, nō solum cū intus locata sint, verum etiam egressa contaminant. Primum autem prauas posuit cogitationes, quod maximē Iudeorum erat: nec adhuc a natura rerū, sed a partu ventris & cordis redarguit, quia haec remaneat, illa minimē. Nā quae de foris ingrediuntur, foras rursum expelluntur: quae verò intrinsecus oriūtur, hęc & cū intus sint, & multo magis cū exierint, maculant. Haec ita dicit, quia nondum poterant altiora conuenienter recipere. Marcus autē scribit, quia hęc ad purganda cibaria dixerit, non tamē expressit, quia talibus vesca non maculat animam. Non enim potuissent ita clarē id dictum aequo animo perpeti, ac ideo illico subiunxit: Illotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem. Discamus igitur, obsecro, quae nam ea sint, quibus tur-

Mat. 7. c

pitur homines foedantur. Discamus, oro, & fugiamus: in nonnullis enim iam ecclesijs hunc morem corroboratum videmus, vt diligenter multi studeant, quomodo manibus loti, candidis induti vestimentis, in ecclesiam ingrediātur: quomodo autem animam atque mentem suam puram, atq; defecatam offerant deo, nullam prorsus habent curam. Haec dico, non quia lauare os aut manus prohibeam: sed quia non aqua solum lauare os velim, verum etiā, vt aequius est, omni virtutis numero. Sordeant quippe manus homicidio, ceterisq; operationibus prauis: os autem maledictione, blasphemia, contumelia, verbis iracundis atque obscenis, dissolutio risu, atq; scurrilitate. Si ergo nullius horū tibi conscius es, neq; his maculis obscenis, ingenti accede fiducia: sin autem millies his fordibus deturpasti, cur incausum laboras? cur aqua os, atq; linguam diligētē lauas, perniciosam verò, atq; pestiferam maculam ipsorum nō abstergis? Dic fodes, si stercore manus, atq; ceno illitas haberes, aude- resne ita sordidus orare? Minimē, inquires. Atqui hoc nullū tibi dānū afferret: illud omni peste perniciosius est. Quomodo igitur ea, quae indifferentia sunt, vereris: quae autē certam perniciē habent, ex desidia abijcis? Quid igitur? an non est orandū, inquires? Orandum quidē tibi est, sed nō sordido, neq; ita deturpato. Sed si casu lapsus fueris, inquit, quid faciendū censēs esse? Deterge maculas tuas diligenter. Quo pacto? Largas effunde lachrymas, ingemisce, misericorditer pauperibus de tuis offeras: si iniuriatus cūipiam es, satisfacias abundē, reconcilia te illi, & ne magis oratione tua deus irriteret, deterge linguam oraturus. Nā si quis pedes tuos stercore sordidatis manibus supplicando tangeret, nō modò non exaudires, verum etiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes tu hoc modo deum orare? nam qui orat, quasi manu lingua vititur, quae genua dei supplicādo attingit. Nolite igitur ipsam F maculare, ne deus ad vos dicat: Si multiplicaueritis deprecationem, non exaudiam vos. Vita enim & mors est ī manu linguae: & ex sermonib⁹ tuis iustificaberis, atque condemnaberis. Magis igitur vertice ipso capitis linguam tuam custodias, regius quidem equus est lingua nostra. Si ergo ei frenū immiseris, doctrina tua gradarium feceris, ascēder in eum rex, & quiescet in eo: si autē nullo freno domueris, sed huc atq; illuc infrenē iactari permiseris, diaboli eam vehiculum fecisti. Tu verò eo die quo liberis legitime operam dedisti, quauis crimen illud non sit, orare tamen non audes: conuiciatus autem atque contumeliatus, quod gehennā tibi praeparat, antequam te ipsum mundes, manum ad caelum tollis: dic quāso, quomodo non inhorrescis? An non audisti Paulum dicentem, honorabiles esse nuptias, ac lectum incontaminatum? quod si ab incontaminato refurgens lectulo times ad orandum, accedere: cū in diaboli lectulo sis, cur horribile dei nomen audes inuocare? Diaboli quippe lectus,

Esa. 1. d.
Proverb.
18. d.
Supra. 12. c

Heb. 13. a.

Glectus est omne conuicium, atque ira, quasi perniciosus quidam adulter, occulta voluptate cum animo adulteratur, & ex pernicioso spermate diabolicas inimicitias parit: contraque matrimonium omnia peragens, eos qui pacis vinculo in vnum coarctantur in multas dirimit partes, cum matrimonio in vna duos carae coniungat: nec conuictos solum disseparat, sed ipsum etiam animum scindit & lacerat. Quare ut liberè deum adire possis, coniunctionem hanc atque adulterium furoris quasi rabidum canem procul ab animo tuo extermina.

1. Tim. 2. b Sic Paulus etiam iussit: Leuantes, inquit, sanctas manus absque ira & disceptatione. Noli igitur pati linguam fordescere: quo enim pacto pro te deprecabitur, si libertatem propriam amittat? Orna eam humilitate atque modestia, digna fac deo qui per eam rogatur, repleas ipsam benedictionibus, repleas misericordiae muneribus: possumus enim etiam verbis misericordiae opera efficere. Melior, inquit, est sermo quam datio, & responde pauperi pacifi-

Ecclesi. 4. a **H**ca in mansuetudine: omni tempore diuinarum legum narratione ipsam politiore facere coneris.

Ibid. 9. d. Omnis enim narratio tua, inquit, in lege altissimi sit. Sic dispositi atque affecti ad regem accedamus, & ad genua eius procidamus, non corporis solum, verum etiam multo magis mentis atque animi figura. Veniat nobis in mentem quem adire constituimus, & pro quibus, & quid facturi adimus, quem Seraphin aspicere nequeunt, quem terra cõtemiscit, qui lucem inaccessibilem habitat. Adimus autem, ut nos à tormentis gehennae vindicemus, ut peccatorum indulgentiam impetremus, ut intolerabiles poenae dissoluantur, ut caelos, & quae ibi bona sunt, consequamur. Concidamus igitur tã corpore quam mente, ut ipse iacentes nos erigat: oremus humiliter ac mansuetè. Sed quis ita miser, in quiete, ac ærumnosus, ut dum orat, humilis atque mansuetus non sit? Ille certè qui maledictionibus & furore plenus orat, qui inimicos persequitur. Nam si vis accusare, te ipsum accusa: si vis acutum atque volubilem ad eneruanda peccata hominis linguam habere, tua delicta sedulo recense: nec quid aliud, sed quid tu aduersum te ipsum fecisti, enarra. Id enim maximum malum tibi est, quod tu perpetrasti. Nemo enim potest iniuriam tibi inferre, præter te ipsum. Quare si iniuriatos tibi persequi cupis, te ipsum primo inuadas, nullus enim prohibet: nam si alium aggredieris, maiori iniuria pressus iacebis. Quas verò iniurias alterius aduersus te dicere potes, quia tibi scilicet alius conuiciatus est, alio te percussit, alius tua rapuit, alius in pericula iniecit? Sed non est hoc iniuriam pati: verum si vigilanter inspicimus, non paruo emolumento iuari: nõ enim qui passus est, sed qui fecit, iniuriã patitur. Omnium certè malorum hæc causa est, quia nec intelligimus quidem quis facit, & quis patitur iniuriam. Nam si rectè intelligeremus, non iniurijs nos ipsos vexaremus aduersus alium orantes, cum certiores essemus,

neminem in terris posse nobis officere: non enim tua rapi, sed aliena te rapere, tibi malum est. Quare si rapuisti, acerrimè te ipsum accusa: sin verò alio tua rapuit, non parua tibi sedulitate orandum pro illo est, qui tibi maximè profuit. Nam & si non ea mente fecerit, plurimum tamen tibi cõtulit, dummodo tu viriliter, ac magno animo perferas. Illum quippe tam homines, quam diuinæ literæ miserantur: te autem qui patienter iniuriam pertulisti, & corona donant, & æternis præconijs laudat. Quemadmodum enim si quis febricitans, plenum frigidissima vas aqua rapuerit ab aliquo, & cum pestiferam bibendi cupiditatem expleuerit, morti se ipsum tradiderit, non eum unde aqua rapta est, sed eum qui rapuit accusamus, & sibi ipsi iniuriatum censemus: sic certè de auaris atque rapacibus cogitare debemus. Peiore namque isti febri laborantes, alienarum rerum rapina habendi cupiditate inflamantur. Si quisquis etiam furore concitus, gladio à latere cuiuspiam rapto, se ipsum occiderit: nõne qui rapuit, & sibi ipsi iniuriam intulit, cum is à quo ensis raptus fuit, nulla sit vexatus iniuria? Hoc ipsum ergo in pecuniarum quoque rapina fieri iudicemus. Sicut enim periculosissimum est furioso, si ens teneat: sic diuitiarum cumulus auaro perniciosus, imò verò etiam multo magis. Infans enim ille mucrone ad se ipsum conuerso, à furore liberatus quieuit: rapax verò atque auarus, posteaquam semel se ipsum percussit, mille indies vulneribus laceratur. Non enim potest à cupiditate se ipsum rapiendo vindicare: sed quanto plura, maioraque vlcera sibi prapauerit, tanto inconsideratius ad alia ruit. Hæc igitur nobiscum quotidie versantes, magno hunc mucronem studio fugiamus, inhorrescimus istam insaniam: non parum faciemus si aliquando, quantis tardè, ab hac liberati, temperiem colemus. Non enim minus hæc virtus modestia potest appellari, quam illa cui hoc vocabulum vulgò accommodatur. Ibi enim aduersus vnam cupiditatem certatur, hic multa ac varia cupiditates extirpandæ sunt: nihil est quippe amentius, nihil deterius eo, qui pecuniæ seruit. Dominari videtur, cum seruiat: imperare cæteris credit, cum à vilissima metallorum sibi materia impetratur: vinculis se ipsum vehementius coarctando gaudet, cum ferocior propter maiorem rerum copiam aduersus ipsum bestia insurrexerit. Latatur tunc in cupiditate vincetus, gaudet & exultat: cumque à rabido isto auaritiæ cane opprimi se videat, nec vinculis arcere, nec inedia eum consumere parat, sed largiora ei pabula præbet, quibus & fortior factus, maiore vi aduersus miserum insiliat. Hæc igitur omnia cogitantes, dissoluamus vincula quibus ligati sumus, interimamus atrocissimam hanc feram, quaeramus remedium morbi, liberemur nos à furore: ut quiete animi serenissima, & sanitate potiti, ad tutissimum securumque deducamur portum, gratia & misericordia domini nostri, Amen.

Homi-

A Homilia. liij. ex cap. xv.

Marc. 7. c. **E**gressus inde Iesus, recessit in partes Tyri & Sidonis. Marcus autem ait, quia cum in domum venisset, latere non potuit. Quare obrem autem in illas partes profectus est? Quoniam obseruationem ciborum contemnendam esse docuit: tunc recto itinere ac ordine progrediens, gentibus etiam ianuam aperit. Sic & Petrus, cum solueret has obseruationes iussus esset, tunc ad Cornelium missus fuit. Si verò quispiam dixerit, & quoniam modo cum discipulis inuenerit, dicens: In viam gentium ne abieritis, ille ipse abiit? Primum illud adducemus, quia nõ tenebatur ipse, quæ discipulis seruanda præcepit, omnino cõseruare: deinde quia nõ ut prædicaturus illuc accessit, quod denotauit Marcus dicens, quoniam & occultauit se ipsum, & non latuit. Et quemadmodum rerum consequentia postulabat, ne ad gentes primum proficisceretur, sic non erat humanitatis, vltro venientes repellere: nam si fugientes sequendi sunt, multo magis sequentes expectandi. Cõsidera denique omni beneficio dignam mulierem fuisse: non autem ausa fuit in Iudæa abire, quando se ipsam indignam putabat. Nisi enim is timor eam deterruisset, Hierusalem ipsam profecto petiisset: quod partim ardore fidei suæ, partim quia terminos suos egressa fuerat, cõprobatur. Nonnulli autem & allegoricè istud exponunt, dicens: quia quando à Iudæa Christus exiit, tunc & ecclesia gentium terminos suos egressa, adire ipsum ausa est. Obliviscere namque ait, populum tuum & domum patris tui. Tam enim Christus, quam mulier illa egressa à terminis suis, cõuenire, & colloqui potuerunt. Ecce, namque inquit, mulier illa Chananæa egressa à finibus suis. Accusare mulierem euangelista videtur, ut & miraculū ostendat, & ipsam laude dignam fuisse confirmet. Cum enim audieris Chananæam, non poteris non meminisse iniquissimarum illarum gentium, apud quas etiam leges ipsius naturæ funditus euersæ fuerant: quod cum memoria repetieris, virtutem quoque aduetus Christi diligentius cogita. Qui enim eieci sunt, ne Iudæos peruerteret, hi adeo ipsis Iudæis meliores fuerunt, ut terminis suis relictis, ad Christum accederent, cum Iudæi ad ipsos venientem extruserunt. Cum igitur accessisset mulier, nihil aliud nisi misere mei exclamabat, & ingens spectaculum clamore suo concitauit. Erat enim certè miserabilis quadam res, mulierem aspicere tam magno dolore coactam exclamare: mulierem, inquam, & matrem, & pro filia quæ malè vexabatur, miserabilis res erat exclamantem præ dolore aspicere. Nec enim ausa fuit ad magistrum & dominum demoniacam filiam adducere, sed illa domi iacere dimissa, sola ipsa ad supplicandum proficiscitur: & morbi quidem genus exponit, medicum autem nõ domum suam ut regulus ille adducere conatur, qui dicebat: Veni & impone manum tuam, & descende antequam moriatur puer meus: sed calamitati-

bus suis expositis, & morbi longinquitate narrata, misericordiam à domino postulabat vehementius clamans. Nec dicit, miserere filiae meae: sed, miserere me: nam illa insensata iacet, ego verò quam sensus morbi non fugit, quæ sentiens atque intelligens insanio, mille vexor ærumnis. Ipse autem non respondit ei verbum. Quam nouum atque inauditum hoc est. Iudæos ingratos rationibus etiã inducit, & blasphemantes rogat, & tentantes non negligit: hanc autem quæ sponte venit, quæ deprecabatur & supplicabat, quanquam quæ nulla lege, nullis prophetis fuit commonita, tamen tanta cum reuerentia accessit, nec responso quidem dignam putare videtur. Et quis non moueretur, cum aliter quam fama predicaret, fieri videret? Audierunt certè quia ciuitates & vicos Iudææ circumiens, agrotos curabat, & hanc vident mala sua deplorantem depelli. Quis porro misericordia flexus non fuisset, cum ita humiliter illam pro laborate filia supplicare oculis cerneret? nec enim quasi digna, nec quasi debitum efflagitans adiit, sed misericordiam petebat, & calamitates suas tragica oratione narrabat, nec responso digna visa fuit. Multi forsitan eorum qui audiebant, scandalum passi sunt, ipsa verò nec commota quidem fuit. Quid dico multos audientium, ubi & discipulos ipsos calamitate mulieris commotos fuisse, atque turbatos arbitror? nec tamen ausi fuerunt dicere, concede sibi quod petit. Sed accedentes discipuli eius, rogabant eum, dicens: Absolve eam, quia clamat post nos. Nos enim cum volumus ut auditorum animum nostra oratio penetret, contraria sapenu mero dicimus. Christus verò ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. Ita quando responsum ei dedit, tunc magis quam prius silentio exulceravit: non enim ad alios causam traducit, nec se non esse missum affirmat: sed quare illa feruentium orat, tantò ipse vehementius retrudit: nec oues Iudæos amplius, sed filios, ipsam verò canem appellat. Quid igitur mulier? Ab ipsis Christi verbis deprecatoriam orationem connectit: Nam & si canis sum, inquit, nõ tamen penitus aliena sum. Rectè igitur Christus dicebat, in iudiciũ se in mundum venisse. Philosophatur alienigena foemina, & dum contentitur, singularem patientiã, præcipuãque fidem ostendit. Iudæi verò tato affecti honore, tot tantisque miraculis admoniti, mala pro bonis referunt. Non enim ignoro, inquit, quin necessaria hæc alimenta filijs seruanda sint: verum tamen cur ego vector, etiam si canis sum? Nam si nefas est quicquid accipere, nec micæ quidem sumendæ sunt: sin verò licet quodammodo participare canibus, non omnino ipsa prohibeor. Hac de causa certè Christus eam repellebat, ideo negare videbatur gratiam, ut philosophiã eius omnibus patefaceret, non quia curare filiã eius nolebat, quam certè curauit: sed quod ad Centurionem dixit, Ego veniens curabo ipsum: ut reuerentiam, & fidem illius nos perdiscamus, ac

audiamus

Supra. 8. b. **G**audiamus dicentem: Non sum dignus, ut intres sub
 te. quod in fluxum sanguinis patiente fecit:
 Mar. 5. c. **E**go, inquit, noui virtutem ex me egressam: ut &
 & Lucae miraculum, & fides illius pateret. Quod denique in
 8. g. Samaritana, ut nec redarguta quidem destituisse no-
 loa. 4. c. d. sceretur, hoc in hoc loco facit: noluit enim tale, tam-
 quam; mulieris virtutem ignorationis tenebris ob-
 fuscari. Non ergo quia negligebat, verum ut repo-
 situm atque absconditum in animo eius virtutis the-
 saurum in lucem protraheret, eam repellere. Tu
 vero non fidem solum illius, verum etiam humilita-
 tem mecum admirare: nam cum ipse Iudeos filios
 appellasset, adeo procul aberat, ne liuore alieni lau-
 dis contaminaretur, ut maius adiecerit, atque domi-
 nos nuncupauerit. Etenim catelli, inquit, edunt de
 micis, quae cadunt de mensis dominorum suorum.
 Vides prudentiam mulieris? vides quomodo nec co-
 tradixit, nec aliorum laudibus doluit, nec, quia con-
 temni videbatur, moleste tulit? vides magnitudinem
 H animi, atque constantiam? non est bonum, ipse dice-
 bat: atque illa, utique domine, respondebat. Filios ipse
 Iudeos vocauit, illa dominos: in conditione canum
 illam locauit, & confestim ipsam conditionem can-
 num, atque statum vltro illa subiit. Mirabilis tibi
 haec videtur humilitas, audias & Iudeorum iactan-
 tiam: Sperna, inquit, Abraham sumus, & nulli
 vnquam seruiimus, & ex deo nati sumus. Non sic cer-
 te mulier, sed quemadmodum se canem, ita illos do-
 minos appellauit, & hac humilitate ex abiecta co-
 ditione canum vendicata, filia facta est. Quid igitur
 Ioh. 8. d. Christi? Magna est fides tua o mulier. Ideo
 certe eam repellere, ut ad hanc vocem consequen-
 tia rerum conueniret, ut fulgente corona mulierem
 ornaret. Fiat, inquit, tibi sicut vis. Ac si diceret,
 fides quidem tua maiora quam petis posses impetrare, ve-
 runtamen fiat ut vis. Haec vox illi affinis est, qua di-
 ctum est: Fiat coelum, & factum est coelum. Sal-
 uata est enim, ait, filia eius ab illa hora. Perspicis iam
 Gen. 1. a. non parum ab ipsa ad curationem filiae collatum fuisse,
 I propterea nec dixit Christus, sanetur filia tua: sed
 magna est fides tua, fiat tibi ut vis: ut nos discamus
 non ociose, nec assentationis gratia ita ipsum dixisse,
 sed eximiam illius virtutem, ac fidem praedicare vo-
 luisse: rerum enim euentus facile fidem illius docuit.
 Sanata est enim, inquit, statim filia eius. Tu vero di-
 ligenter considera, cum nihil ab apostolis in re mu-
 lieris factum fuerit, totum ab ipsa fuisse perfectum:
 tantum quippe potest, iugis & seruens oratio: Ma-
 uult enim nostram deus, qui rei sumus, quam aliorum
 nobis orationem. Nam quis maiore illi ad Christum
 potiebantur libertate, magnam tamen mulier patien-
 tiam ostendit, & exitu ipso rerum facillime intelle-
 xerunt apostoli, quam ob rem non statim ipsis quod
 pro ea petebant, concessit. Et cum transisset inde
 Iesus, venit secus mare Galilaeae, & ascendens in mo-
 tem, sedebat ibi: & accesserunt ad eum turbae mul-
 tae habentes secum claudos, caecos, mutos, debiles,
 & multos alios: & proiecerunt eos ad pedes Iesu, &

curauit eos: ita ut turbae mirarentur, videntes mu-
 tos loquentes, & claudos ambulantes, & caecos vi-
 dentes: & magnificabant deum Israel. Nonnunquam
 quidem ipse ciuitates ac vicus circuit, nonnunquam se-
 det, expectatque laborantes, & claudos ad cacumi-
 na montium ascendere facit. Nec sumbria vestimen-
 ti modo tangitur, sed sublimiores iam animo, qui
 adeunt ad pedes se ipsius proiciunt, & dupliciter
 fidem suam ostendunt: quia claudi ascenderunt, &
 quia nihil aliud quaesierunt, sed solum coram eo pro-
 iecti, posse sanari crediderunt. Et erat ingens omnium
 admiratio, cum multos illuc portatos ambulare abs-
 que ductore viderent: ita & multitudo eorum, qui
 curati fuerant, & summa curationis facilitas obitu
 percipere vniuersos cogebat. Perpendis quia Chana-
 naeam quidem tardius, & quasi virtute illius indu-
 ctus, tandem curauit, hos vero confestim ut ad eum
 peruenerunt: non certe quia meliores illa fuerunt, sed
 quonia fide illa multo istis feruientior. Quocirca tar-
 dior tunc fuit, ut perseverantia mulieris ostenderet.
 L at vero istis statim quod petebat concessit, ut Iu-
 daeorum ora magis obstrueret, & nullus eis defen-
 sionis locus relinqueretur. Nam quo maiora quis be-
 neficia consecutus est, eo maiori subiacet culpa, si
 nullo beneficiorum aceruo victus, in ingratitude
 pertinaciter perseverat. Qua de re locupletes quo-
 que, quia nulla copia rerum facti sunt meliores, mul-
 to magis quam pauperes puniuntur. Nec volo mihi re-
 spondeas, quia misericorditer aliquid adiderunt: nam
 nisi liberaliter secundum rerum tuarum affluentiam
 dederis, non omnino poenas euitabis. Non enim me-
 sura rerum quae offeruntur misericordia iudicatur,
 sed largitate ac liberalitate mentis & animi. Quod
 si huiusmodi homines puniantur, multo magis vexa-
 buntur, qui superflua detinent, qui sibi tristitia
 & quadrimestra fabricantes, nulla cura esurientium co-
 mouentur: qui unde argentum colligant, perspiciunt,
 quomodo recte collocent, nec cogitant quidem. Ver-
 um quonia & de misericordia & benignitate me-
 tionem feci, age iam sermonem illum suscipiamus, M
 quem nudius tertius de humanitate ac liberalitate fa-
 ciens, in seculo reliquimus. Meministis perfectum qua-
 do iam pridem de inani calceamentorum cura, de vano
 circa huiusmodi res labore, de adolescentium molli
 ornatu disputabam, quomodo a liberalitate ad illa
 crimina lapsa nobis oratio fuit. Quod igitur fuit
 exhortationis illius initium? Quia cum ars quaedam libe-
 ralis misericordia sit, in caelis habes officinam, & non
 hominem, sed deum magistrum possideat: deinde quere-
 tes quid nam ars sit, in vanos labores, & inutiles ar-
 tes excidimus: & sic etiam huius artis, qua faciunt
 calceos, superfluitatem reprehendimus. Habetis ne
 memoriae? Age igitur hodie illum sermonem resu-
 mamus, ostendamusque quomodo ars misericordiae
 sit ceteris omnibus multo praestantior. Et certe si
 illud maxime proprium artis esse ab omnibus pre-
 dicatur, ut ad vtilissimum finem rectissime tendat,
 nec vtili quocumque liberali misericordia facile inuenies:
 nemo

A nemo ipsam & artem esse, & ceteris excellentiorē
 dubitabit. Non sane haec nobis calceamenta, nec
 vestimenta contexit, nec lapideas domos construit:
 sed vitam aeternam facile praebet, ac a manibus mor-
 tis eripit, & tam in hac vita, quam in futura praclaros
 reddit. Haec mansionem nobis in caelo aedificat, &
 aeterna tabernacula preparat. Haec lapides nostras
 extinguere non finit, haec vestes nostras ita lauat, ut non
 fordidi, sed niue candidiores ad nuptias peruenire
 possimus. Si enim fuerint, ait, peccata vestra sicut
 puniceum, super niuem dealbabo. Haec non patitur
 Eca. 1. e. eo nos detruere, ubi diues ille cruciatur, sed in finem
 Luc. 16. e. f. Abrahae certo itinere ducit. Et ceterarum quidem
 artium quaelibet vnum aliquem finem respicit: ut
 agricultura hominis pabulum, ars textoria nostrum
 amictum, imo vero nulla sola finem suum conse-
 quitur. Et primo, si placet, in agricultura id curio-
 sius perscrutemur. Haec igitur nisi ferrarius faber
 vomerem, rastros, falcem, securim, aliaque complura
 sibi mutuatur, nisi lignarius aratrum sibi fabricet,
 & iugum praeparet, & vehiculum ad terendas con-
 struat spicas, nisi a coriariarum artificibus corrigiam
 sumat, nisi aedificator aliquis arantibus tauris stabu-
 lum, & colentibus agrum tugurium struat, nisi deni-
 que pistoris artificium tandem accedat, vniuersa pe-
 nitus agricultura euanuit. Non aliter etiam textoria
 multas ad auxilium sui artes conuocat, quae si opi-
 tulatae non fuerint, remanet inutilis: ita singulae ar-
 tum altera alterius auxilio eget. Cum vero libera-
 liter misericordia moti, quippiam facimus, nulla re
 alia praeter voluntatem nobis opus est. Si autem pu-
 tas magno pecuniarum cumulo, & vestibus, & cal-
 ceis sibi opus esse, illa Christi verba quae de vidua
 dixit, tecum retracta. Et si adeo pauper es, ut men-
 dicare cogaris, nulla tamen animi sollicitudine labo-
 rabis. Nam si duo minuta miseris, dummodo id ex
 facultate feceris tua, praclarum facinus edidisti. Si
 panis frustum, quia nihil aliud habeas dederis, ad
 C huius artis fastigium ascendisti. Hanc igitur artem,
 oro, professi, diligenter officia eius persequamur.
 Haec vberiores nobis affert fructus, quam imperia hu-
 ius vitae ac regna. Non enim hac re solum ceteris
 praestat, quia eis non indiget, verum etiam quia mul-
 ta nobis, & varia sola construit. Nam & domos perpe-
 tuas in caelis condit, & facit ut professores eius in mor-
 tali morte non moriantur, & thesauro locupletat im-
 marcescibili, qui nec a latronibus, nec a vermibus, nec
 a tineis, nec a longis temporum spacijs violatur. Si
 quis te docere polliceretur, quo artificio ad longio-
 ra tempora fruges terrae posses referuare: quid no-
 dares, ut tibi frumenta magnis temporibus illaesa
 permanerent? Ecce autem haec non ut frumenta so-
 lum, sed ut cuncta quae habes in aeternum conserues,
 docet, & pollicetur, & potest: nec solum quemad-
 modum externae res tuae, verum etiam quomodo ta-
 corpus, quam anima perpetua integritate fruatur, dili-
 genter instituit. Cur tempus conterimus in exponen-
 dis artis huius officijs? Haec erudire solet quo pacto

possis deo similis esse, quod omnium bonorum ca-
 put & radix est. Sed breuiter fines quoque ipsi per-
 stringamus, ut videas quomodo ad plurima condu-
 cit, nulla re alia adiuta. Vestimenta igitur texit, the-
 sauros immarcescibiles reddit, mortem superari fa-
 cit, diabolus nobis domat, deoque denique similes effi-
 cit. Quid igitur hac arte vtilius atque praestantius? Nam
 alia ad ea quae dicta sunt, simul cum hac vita praeter-
 eunt: & cum artifices agrotent, labantur, opera
 quoque sua non permanent, & ad haec longo egent
 tempore, alijque quam plurimis. Haec vero post hanc vi-
 tam maxime fulget, post radios suos & opera sua
 ostendit: nec spacijs temporum longioribus, nec la-
 bore improbo, nec alia re huiusmodi eget: quodque
 maius est etiam, quando egrotatione laboras, qua-
 do senio confectus iaces, operatur, & tecum simili-
 ter ab hac vita egreditur, nec te vnquam solum de-
 ferere patitur. Haec eloquentissimis te oratoribus su-
 periorum facile reddit, & cum illis plures inuideat,
 & prosperitate illorum tabescant, qui hoc artificio
 E vtuntur, ab vniuersis benedicuntur. Accedit, quod
 illi ad mortaliu tribunalia venientes, ab iniuria non
 nullos defendunt, & nonnunquam iniuriatibus pa-
 trocinantur: haec vero ad tribunal Christi accedit, Misericor-
 dia nobis
 dia nobis
 patroc-
 natur. nec ipsa solum patrocinatur, ut pro eis sententia fe-
 rat: sed & si miles homo peccauerit, coronat ta-
 men eum, & laudibus effert. Misericorditer enim
 dare, inquit, commemoro. Multos ego arbitror ho-
 mines, si optio sibi detur: eloquentes se oratores,
 aut misericordes, humanos & benignos vellet
 predicari: hoc vltimum potius electuros. Et meri-
 to quidem. Nam si volubilitatem linguae de medio
 tollas, nihil mali humana vita patietur, quippe quae
 multo antequam ars oratoria & perpolita orationis
 compositio inuenta sit, non peius gubernabatur. Sin
 vero misericordiam, quemadmodum nauigare tunc
 per maria nunquam poteris, si portus & stationes om-
 nino destruas, sic nulla erit haec vita, si misericor-
 dia, indulgentiam, humanitatem radicitus extirpaueris.
 F Quas ob res non voluntati solum hanc tantam
 rem deus commisit, verum etiam multas non paruas
 eius partes naturae necessitate construxit. Natura
 enim duce patres & matres liberorum miseretur,
 & filij parentum: neque id in hominibus tantum, sed
 in rationis etiam expertibus fieri videmus. Natura
 duce fratres alter in alterum humaniores sunt, pro-
 pinqui etiam ac affines, & simpliciter homines inter-
 se vniuersi. Natura utique proni ad misericordiam fa-
 cti sumus. Quamobrem etiam si iniuria pelli ali-
 quos videamus, moleste ferimus, commouemur, ira-
 scimur: & cedi homines aspicientes, aut interim, fle-
 timur: & cum flentes cernimus, collachrymamus:
 ita quoniam huius rei armis & pugnare, & defen-
 di nos deus voluit, iussu eius natura nobis ad ista
 plurima contulit, ut saltem ex hoc intelligamus, quam
 magna deo curae misericordia sit. Haec igitur nobis
 cum versantes, nos ipsos, liberos, propinquos, at-
 que affines ad misericordiae scholam perducamus. Ma-
 gna

Gna quippe res homo est, & preciosū quid est vir misericors. Qui hoc non habet, à natura hominis decidit, hoc sapientes facit. Et tu miraris si hoc homo est: hoc deus est, & tu miraris. Sitis enim misericordes, inquit, sicut & pater vester cœlestis misericors est. Discamus igitur hanc misericordiae artē, non solum multorum, sed omnium gratia, præcipue autem quia nobis quoque ipsi magnam misericordiam agimus. Misericordiam porrò quando dico, de illa dico, quæ auaritia vacat. Nam si qui suis contentus nihil offert, procul à misericordiae officio abest: quomodo misericors erit, qui aliena rapit, etiam si contrà inopibus subuenerit? Quod si suis solum frui, putatur esse inhumanum: inhumanus certe multo erit, si abstuleris aliena. Si igitur qui nihil iniuriati sunt, quoniam de suo non dederunt, punientur: quanto magis vexabuntur, qui alios suis priuant? Nolite ergo mihi dicere, quoniam si abstulisti ab alio, huic tantūdem contuli. Hoc enim certe pessimum est. Par enim erat, eum ipsum qui passus iniuriam est, misericordiae opera iuari: nunc verò alios cœdis, & quos non cecidisti, curas, cum æquum sit illos curare quos sauciasti: imo verò nullo modo cædere hominem, aut iniuriari oportet. Misericors enim non est, qui curat quem vulnerauit, sed qui aliunde vulneratis medetur. Tuos ergo morbos diligenter cura, resarcias quæ lacerasti, imò verò noli alium lacerare, noli alij detrudere: ludentis enim est quotidie deijcere ac erigere, sed erige deiectos vndecumque. Nec credas esse possibile cadē dando mensura, qua rapuisti, vulnus illud curare, quod ab aliena tibi fraude illatū est. Nā qui mnam rapuit, non erit sibi satis ad remedium huius vlceris, si poenitentia pulsus, mnam misericorditer dederit, sed talento indigebit, propterea furti condēnatus quadruplum reddit. Cum igitur fure multo peior rapax sit, cumque ille quadruplum reddat, decuplum, imò verò multo plus restituere isto debet, atque vitinam etiam sic rapinae sordes omnino detegamus. Non enim puto hanc illam esse misericordiam, cui magnus meritorum cumulus referuetur.

Luc. 19. b. Quocirca Zaccheus dicebat: Si quid calumniatus sum, quadruplum dabo, & mediam mearum rerū partem inopibus offeram. Quod si quadruplū tempore legis redditur, quanto magis sub gratia? & si furem tantū restituere oportet, quantum rapacem? Nam præter damnū contumeliosa res rapacitas est. Quare si centuplum etiam dabis, vix totū reddidisti. Non temerè igitur diximus talentū esse offerendum, si mna tibi rapta sit. Quæ cum ita se habeant, si hunc ordinem peruertis, & integras aliorum hæreditates rapueris, pauca verò ex multis, & ea nō illis, quibus iniuriam intulisti reddideris: quæ tibi satisfactio, quæ indulgentia, quæ salutis spes remanet? Vis videre quæ magnū ex huiuscemodi misericordia facinus committas, audi scripturā: Sicut, inquit, qui filiū coram patre suo interficit, ita qui offert sacrificiū ex pecunijs pauperū. Has intē-

tatas nobis minas in corde primò scribamus, dein de hinc abeamus: has in parietibus, has in cubilibus, has ubique conscribamus, vt saltem harum minarū iugi memoria ingens sepe, ac recens formido manus nostras à quotidiana cæde coërceat. Peior fanè multo quæ cædes rapina est, paulatim tabo pauperem consumens. Vt igitur hoc scelus euitare possimus, & nobiscum adinuicem hæc crebro loquamur: hoc enim pacto etiam ad misericordiam erimus proniores, & fructus vberiores eius capiemus, & aeterna bona consequemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. liiij. ex cap. xv.

Iesus autem conuocatis discipulis suis dixit: Misereor turbas. Quemadmodum superius cum tale signum facturum esset, primò corporis ægrotationes curauit: sic etiam in hoc loco à cæcorum, atque claudorū curatione, ad id tantū deductus est. Cur autem tunc quidem discipuli eius miseri plebis, Dimitte turbas dicebant: nunc verò nihil huiusmodi dicunt, præsertim tribus iam diebus exactis? Aut quia iam meliores facti erant, aut quia etiam multitudinem nō nimiam inedia vexari, sed glorificare deum in his quæ facta erant, videbant. Tu etiam considera, quoniam etiam nunc non simpliciter, neque priusquam discipulos ad hoc prouocasset, ad agendum miraculosè peruenit. Nā turbas quidem quæ ob morborum curam suorum ipsum petierant, non audebant aliquid petere: ipse verò qui misericors est, quicquid omnium curam gerit, etiam non petentibus præbet, & ait ad discipulos: Misereor turbas, quia triduo iam perseverauerunt mecum, & non habent quod manducent: & ieiunos dimittere ipsos nolo. Nam ne respondere possent, quia secum viatica portarunt, triduo iam mecum sunt, inquit. Ita etiam si quicquam secum habuerunt, consumptum esse debet: quocirca nō in prima, neque in secunda die id fecit, sed expectauit, vt omnibus cōsumptis, indigētia coacti maiori admiratione factum prosequeretur. Ne autem in via dissoluantur, ideo ait, vt ostenderet non prope sibi esse domicilia, & simul aperiret nihil eis esse derelictum. Sed si non vis, quispiam obijciat, ieiunos dimittere, cur prius ad miraculū nō accedis, quæ te moueri super turbas dixeris? Vt, inquit, verbis de hac re vltro citroque datis attētiōes fiat discipuli, & fidē suam ostendentes, peterēt panes produci. Sed illi nō intellexerūt quamobrem ita locutus esset: vnde postea dixit ad eos, vt Marcus ait: Sicne sūt ob-

Mar. 8. b.

Atas habuistis? Ita euangelistæ cōcordes inter se sūt, discipuli autem adhuc serpunt. Et quis multa fecerit atque dixerit, vt prioris miraculi memoriam haberent, interrogando, respondendo, & quomodo ministerio ipsorum vsus fuerit, & quomodo eis corbes distribuerit: tamen quasi nulla re admoniti, im perfectiores adhuc respondent: Vnde nobis in solitudine tot panes? Sic & prius & nunc solitudinis meminerunt, quod quauis ipsi ex imbecillitate dicebant, signo tamen ab hac infirmitate, & omni suspitione liberans, clarum faciebat. Nā ne, quæ admodum diximus, cogitare quispiam posset, à propinqua quadā villa, aut vico panes assumptos fuisse, solitudo loci vndique idcirco declaratur, vt miraculi fides exerescat. Propterea & prius & nunc multo procul à vicis, atque habitatione hominum in deserto tale signum operatur. Sed discipuli horum nihil intelligentes: vnde nobis, dicebāt, tot panes in solitudine? Putarunt enim ita Christū dixisse, quasi B eis præciperet, vt panes inuenirent. Ideo etiā superius dixit, Date vos eis manducare: vt commoti rogare ipsum compellerentur. Nunc verò nō dicit, date vos ipsis manducare: sed quid? Misereor, inquit, & dimittere ieiunos nolo: mouens ac incitans ipsos, vt apertis oculis videāt, vt ab ipso petāt. Verbis enim illis certè significatur, quia poterat nō ieiunos eos dimittere, potestatem enim suam ostendebat, profectò cum nolle se dicebat: sed postquā & multitudinis, & loci, & solitudinis ipsi mentionē fecerunt: vnde nanque nobis in solitudine, inquit, tot panes, vt tantam turbam saturemus? Postquā igitur nihil intellexisse videntur, tunc suum ipse opus peragit. Et ait ad eos, Quot panes habetis? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos: sed hæc quid sunt in tanta multitudine? Sic & si rem totā nō cōprehenderent, sublimiores tamen paulatim fiebant: quamobrem ipse quoque, vt mentem eorum erigeret, simili quodam modo, vt prius interrogauit, ut ipse interrogatis prioris miraculi recorderetur. Vidisti discipulorum imperfectionē, vide nunc quæ sublimi postea fuerint philosophia, quantā curam veritatis habuerunt. Hæc enim ipsi scripserunt, & tamen culpā suam, quæ non parua occultare noluerūt. Magnum enim erat profectò crimen, miraculi & inauditū & recētis nullā tenere memoriam. Quare de re increpati, nec increpationem quoque siluerunt. Ad hæc illud etiam philosophiæ tu genus admirare, quod veraciter vestræ superiores nulla præparandæ mensæ solitudine tenebātur. Triduo enim iam in vasta solitudine commorantes, septem solummodo panes habebant. Sed Christus cætera quidem omnia similiter, vt prius. Recumbere nanque illos fecit in terra, & in manibus discipulorum panes multiplicauit. Iussit enim, ait, turbis recumbere super terram, & accipiens septem panes & pisces, & gratias agens fregit, & dedit discipulis suis: discipuli autē populo, & comederūt.)

Finis verò miraculi huius prioris nō fuit similis: Manducauerunt omnes, & saturati sunt, & quod superfuit de fragmentis, tulerunt septē sportas plenas. Qui comederunt autem, erant quatuor millia, sine mulieribus & paruulis. Sed cur nam tūc quidem cum quinque millia virorū comederent, duodecim corbes superfuerunt, nunc autem septē sportas postquam quatuor virorum millia comederūt, quamobrem igitur, quauis pauciores essent comedentes, pauciora relicta sunt? Certè aut multo maiores corbis sportæ fuerunt, aut ne reliquiarum æqualitas miracula confunderet, & obliuionē obduceret, hoc discrimen hac differētia vtriusque signi memoria voluit cōfirmare: propterea tūc quidem discipulorum numero corbum numerū, nūc verò panibus sportas exæquauit. Accedit quod ineffabilem quoque virtutem suam, & quod omnia potestati suæ subiecta sunt, vt quoquo modo velint, nutu tantummodo peragat, omnibus monstrauit. Non enim erat humanæ virtutis ita in vtroque numerum posse conseruare, vt cum multitudo comedentium alia atque alia fuerit, nec plura, nec pauciora reliquiarum fragmenta, quæ duodecim corbes, aut septem sportas superfuerint. Signo autem factō relicta turba vt prius, nauigio recessit, sicut ait Ioannes. Nam quoniam nullo miraculo ad sequendum ipsum magis turbas inducebantur, quæ hoc signo: quippe qui non solum sequerentur, verum etiam ad regni fastigium promouere vellent: vt omnem tyrannidis suspitionem euitaret, post huiusmodi miracula confestim recedit, nec pedibus secuti eū sunt, sed nauigio ad Magdalorum terminos nauigauit. Et accesserunt, inquit, pharisæi & sadducæi tentantes, & rogauerunt eum, vt signū de cœlo eis ostenderet. Ipse autem ait eis: Vespere factō dicitis, serenum erit, rubicundum enim cœlum est: & mane, hodie tempesta erit, rutilat enim triste cœlum. Hypocrite, faciem quidem cœli nostis diiudicare, signa verò temporum non potestis. Genesius ratiocinatio mala, & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophete. Et de Ionæ. 2. a. Marc. 8. b. relinquens eos, abiit. Marcus autē dicit, quia cum accessissent, & quærerent, ingemuit spiritu: ac dixit, quod generatio hæc signū quærit: ita quod cuiusuis animam hæc interrogatio ad iram posset concitare, non commouetur tamen ille misericors & protector hominum. sed tantū miseros, ac incurabili morbo laborantes miseratur eos, qui post tot tantaque suæ virtutis signa, vt tentarent accesserunt. Nō enim, vt crederent quærebant, sed facultatē reprehendēdi inuestigabant. Nam si quasi credituri ipsum adijissent, certè qui Chananae dixit: Non est bonum panem filiorum canibus mittere, & tamen præbuit ei quod quærebat: multo magis istis petentibus præstitisset. Idcirco etiam hypocritas appellauit, quia aliud ore proferebant, aliud mente tegebant. Quauis inde quoque pateat, nulla illos fide adijisse, quod increpati & redarguti verbis nō responderunt:

Supra. 15. c. & Mar. 7. c.

derunt: quia ignoramus, idcirco discere quaerimus. Quae porro signa de caelo petebant? Certè vt Solè sifteret, aut lunam quasi focum, aut fulmina proijceret, aut aëra cõmutaret, aut huiusmodi aliquid faceret. Quid autem ipse ad hæc ait? Faciem diei dijudicare scitis, & signa temporum non potestis. Vide mitissimum, ac humilimum animum. Non enim solùm negauit vt prius, verumetiam quanuis non discendi gratia quaereret, causam subiecit, quare negauit. Sicut enim in caelo, inquit, aliud hyemis, aliud ferenti temporis signum est, & nullus signo hyemis cognito, signum tranquillitatis quaerit; neque in tranquillo tempore tempestatem scrutatur: eodem quoque modo in me cogitare oportet. Aliud enim tempus huius aduētus est, aliud futuri. His miraculis quae modo facimus, vobis nunc opus est: quae verò de caelo fiunt, illi tempori referuntur. Nunc enim quasi medicus veni, tunc quasi iudex adero: nunc quasi errabundās oues reducam, hunc verò factorum rationes repetam. Et nunc quidem occultius, tunc verò apertissimè caelo reuoluto, Sole abdito, luna obscurata veniam, tunc virtutibus caelorum cõmotis, quasi fulgur subito meo aduentus omnibus apparebit: sed horum opportunum nunc tempus non est: non enim ad hæc, sed ad passionem veni, atque ad mortem. Non audistis prophetam dicentem: Non contendet, neque clamabit, neque audietur foris vox eius? Et alium prophetam rursus: Descendet sicut pluuia in vellus. Quod si quis ea signa commemorat, quae Pharaonis tempore facta fuerunt, sciat non iniuria tunc ad incuriendum hosti terrorem illa facta fuisse, quibus non eget, qui ad amicos ac domesticos venit. Quomodo autem & magna illa quae petitis faciã, cum parua hæc non credatis? Parua quantum ad ostentationem dico. Nam virtute quidè multò hæc illis maiora fuerunt. Quid enim peccatorum remissioni exaquarebitur? aut quid maius excogitari potest, quàm mortuos excitare, dæmonia depellere, dissolutam corporis compaginè verbo consolidare? Tu autem cordis eorum tarditatem, & mentis cæcitate[m] considera, quomodo cum audierint, quia non dabitur eis signum, nisi Ionæ prophetae, non interrogarunt. Oportebat enim certè, cum nõ ignorarent quæ illi prophetae accidissent, cumq; iam iterum id ipsum audirent, diligentius rogare, vt discerent quid nam erat quod dicebatur. Verum, vt diximus, non discendi, sed tentandi gratia ista dicebant, ac ideo ipsi relicti abiit. Et cum venissent, ait, discipuli eius trans fretum, obliuisci sunt panes accipere. Iesus autem dixit eis: Intuemini & caute ad fermentum pharisæorum & sadducæorum. Quare nõ aperte dixit, caute diligenter ad doctrinam eorum? Quia cum sciret præteritarum rerum iam esse obliuiscos, in memoriam sibi eas reducere voluit, ac ita occasione ab ipsis habita, opportunè reprehendit, adeo vt nullam criminatio hæc molestiam afferre videatur. Et quam obrem, inquit, tunc non increpa-

Esa. 42. a.

Psal. 71. a.

Exod. 7.

& seq.

uit, quando dixerunt: Vnde nobis in solitudine tot panes, præsertim cum non parua opportunitas reprehendendi sibi daretur? Ne videretur cum ostentatione ad signa præcurrere, quanuis coram multitudine reprehendendi opportunitas nõ est ei, qui ambitionem & inanem gloriam contemnit. Nunc verò hæc idcirco etiam iustior est increpatio, quia bis iam eodem miraculo facto, nihilominus nõ cõmouebantur, quocirca cogitationes eorum in medium producit. Quid porro cogitabant? Ipsi autem, inquit, cogitabant in seipsis dicentes, quia panem nõ accepimus. Adhuc enim purgationibus & obseruationibus ciborum Iudaicis nimium sollicitabatur, quorum omnium gratia acrius inuehitur, dicens: Quid cogitatis inter vos modice fidei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis, neq; recordamini: turbatum est cor vestrum, oculos habentes non videtis, aures habentes non auditis. Non meministis quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos sumpsistis? neq; septem panum in quatuor millia hominum, & quot sportas sustulistis? Vides tanta eum ferri in illos acrimonia, vt nunquam alibi sic vehementer increpasse ipsos videatur. Cur igitur ita facit? Vt ciborum obseruatione qua præoccupati erant, eijceret: quapropter tunc quidem nec intelligere, nec cognoscere ipsos solimodo dixit: nunc verò magna cum vehemètia parum fideles ait. Non enim semper verborum remissio laudabilis est. Quare sicut magna vti libertate apud eum sibi concedebat, sic etiã si opus erat reprehendebat, vt hac veritate rebus accommodata, mirabili sua dispensatione salutem eis cõferret. Tu autem animaduerte quomodo mansuetudo increpationi permixta est. Quasi enim excusando increpata responderit, dixit: Nondum intelligitis, nec meministis quinque panum, & quinque millium, & quot corbes accepistis? & septem panum, & quatuor millium, & quot sportas accepistis? Nã idcirco tam eorum qui manducarunt, quàm reliquiarum numerum potest, vt & præterita memoria colligerent, & ad futura se attentiores præberent: atq; vt videas quantum hæc increpatio valuit, & quomodo mētes eorum quasi somno grauatas excitauit, ipsius euangelistæ verba diligenter considera. Nam cum Iesus increpasset, atque subiunxisset, quomodo non intelligitis, quia non de panibus dixi vobis, attendite ad fermentum pharisæorum & sadducæorum, tunc tandem euangelista illud addit: Et tunc intellexerunt, quia non dixerit, cauendū a fermento panis, sed a doctrina pharisæorum & sadducæorum. Vides quæ multa præclara vehemens efficit increpatio. Nam a Iudaicis obseruationibus eos abduxit, & desidia remota multò attentiores reddidit, & ad maiorem fidem inuitauit, vt iam non formident, neq; contremiscant, si quando pauciores habere panes videantur, ne inedia malo pereant, sed omnia hæc ceu cauda omnino negligant. Sic igitur etiam nos non vbiq; neque semper assentari subiecti velimus, nec optemus

Matth. 16. 10. a. R

optemus vt principes nobis adulectur. Nam vtriusq; remedijs istis mens hominum, atq; animus indiget. Vnde vniuersum quoq; orbem terrarum ita gubernat, vt modò hoc, modò illud adhibeat, nec secunda semper concedat, nec aduersa incutiat. Et quemadmodum nox est post diem, & dies post noctem, & æstas atq; hyems vicissim: eodè nos quoq; modo aliàs dolor vexat, aliàs voluptas permulcet: & nunc quidem agrotatione laboramus, modò autem frumur sanitate. Non ergo admiremur, quando morbis exagitamur, quoniam etiam quando nobis sanitas adest, admirari oporteret: nec conturbemur cum nos dolor exagitat, quoniam etiam quando gaudemus, conturbari par esset: Naturali enim successione, ac consequentia hæc omnia fiunt. Cur igitur admiraris, si hæc tibi accidat rerum vicissitudo, cum & priscis illis, atq; sanctissimis viris non aliter accidisse perspicias? Verum vt inducas animum ita id esse, illius vitam hominis in medium producamus, quam procul maximè ab omni cura constitutam, ac voluptatis plenam fuisse arbitrare. Vis igitur Abrahæ vitam ab ineunte adolescentia examinemus: Quid ergo ille adolescentiam ingressus statim audiuit? Exeat de terra, inquit, atque cognatione tua. Perspicias rem doloris plenam illi mardari: vide nunc prospera succedere: Veni in terram, quam ego tibi monstrauero, ac faciam te in gentem magnam. Quid deinde, posteaquam in terram illam peruenit, ac ceu in portum quædam deductus fuit, nihilne aduersi accidit? Minime: sed alia rursum grauiora irrupunt, famas, transmigratio, vxoris rapina. Meliora deinde successerunt, Pharaonis videlicet vulnus, honor, dimissio, & magnifica munerata illa, & in domum suã regressio. Cætera quoque omnia hanc inter se habuerunt seriem, quæ prosperis & aduersis connectebantur. Apostolis quoque similia euenerunt. Vnde Paulus dicebat: qui nos cõsolatur in hac tribulatione, vt possimus nos quoq; illos consolari, qui in omni tribulatione sunt. Sed quid hæc ad me, dices, qui semper in doloribus sum? Non sis ingratus, neque animo ita duro, vt meliora non cognoscas: non enim in doloribus quisquam semper esse potest, quippe cum ipsa natura id sufferre nequeat. Verum quoniã in gaudio semper esse vellemus, idcirco in doloribus semper esse putamus. Nec hac de causa solùm, verum etiam quia secūdarum rerum obliuio citò irrepit, aduersarum verò memoria iugis atque stabilis est: idcirco in doloribus nos semper esse contendimus, cum impossibile sit hominè sepe in doloribus esse. Sed si vultis conditione quoq; illorū inuestigemus, qui aut delicijs, & abundantia rerum omnium affluunt: aut viuendi angustia, omni onere ac ærumna opprimuntur. Facile nanque vobis ostendemus neutram vitæ conditionem dolore, aut voluptate carere. Afferantur autem in medium rex, & plebeius, ac etiam delicijs destitutus iuuenis, qui magnam diuitiarum copiam a parentibus susceperit: & huic Tomus secundus.

Gen. 12. a.

Ibidem.

Ibidem. c. d.

Ibidem. d.

2. Cor. 1. a.

oppositus mercenarius quidem, qui quotidiā labore panem inquirat. Vis igitur illius angores primo perstringamus, cui magna facultas affluit rerum: Cogita quibus illius mentem fluctibus par est agitari, cum maiorem appetat gloriam, quam assequi possit: cum nonnunquam a seruis suis etiã despiciatur, cum a minoribus negligatur, cum mille luxum suum accusent, ac si studiosissimè detrahant. Nemo posset oratione assequi, quæ incommoda diuitias consequuntur. Quis enim recensebit angustias, offensiones, damna, inuidentium insidias, qui si non potuerint falsis criminibus opes eius in seipos traducere, mille calumnijs huc atque illuc hominè trahentes, quiescere non sinunt? Videas nunc mercenarijs voluptates, cunctis enim huiusmodi molestijs vacat: si quispiam vituperat, qui nullo se maiorem ducit, nõ dolet, non angitur, neque timet ne magnum aliquod damnum patiatur: vescitur voluptuosè, dormit tutus: non ita phalerno vino gaudent qui luxu pereunt, vt hic fontibus & liquido fluuio. Verum quia forsitan quæ dicta sunt, tibi non sufficiunt, vt præclara sit nostra victoria, agè iam plebeium, & regem inter se comparemus. Videre igitur licebit illum quidem magna voluptate comotum ridere, ludere, gestire: hunc verò diademate ornatum, & purpura resplendentem, mille curis & solitudine continua vexari & timore, ita etiam nonnunquam pallefcere, vt morti propinquus esse videatur. Non est igitur, non est sine dolore vitæ hominis inuenire, sed nec voluptatis quidem omnino expertem. Non enim posset natura humana, vt iam diximus, perferre. Quod si alius alio plus gaudet aut dolet, nõ naturæ rerum istud, sed hominis animo tribuendum est. Si enim contuò gaudere volumus, multas certè adhuc causas habemus. Nam si virtuti nos tradamus, nihil poterit nobis dolorem inferre. Hæc enim spes bonam suggerit, semper hæc & deo nos reconciliat, & hominibus gratos facit, hæc denique ingenti animum replet voluptate. Nam & si laboriosa virtutis operatio esse videtur, facile tamen efficit, vt eum nullis stimulis conscientia animus pungatur, magno semper fruatur gaudio, adeo vt nemo id oratione possit exponere. Quid enim tibi videtur in præsentia vita iucundum atque suaue? Mensane deliciofa, bona valetudo corporis, ingens gloria, diuitiarum copia? Sed hæc illi voluptati, quæ virtutem consequitur, collata: amara, & mœstitiæ plena videbuntur. Nihil enim aliud iucundum est, quàm conscientia proba, & spes futurorū certior. Quod si vultis firmiter credere, iam moriturum hominem, vt a senio confectum, cum ei in memoriam primum reduxerimus, magnificæ mensæ, insignis gloriae, præcipue laudis, & gestarum rerū quas ex officio virtutis operatus est: tunc demum interrogemus, quibus maximè gaudet, & videbimus nõ mediocri pudore ipsum propter illa commoueri: propter hæc autem quæ rectè fecit tanta lætitia gestientem, vt

G salire & volare videatur. Sic & Ezechias cum egrotaret, non mensae deliciarum plenae recordabatur, non eximiae gloriae, non regnorum, aut imperij, sed iustitiae ac rectae conscientiae. Memento enim, inquit, qualiter ambulauerim in conspectu tuo in via recta. Paulum quoque vide propter hanc exultatem, atque dicentem: Certamen bonum certavi, cursum consummaui, fidem seruauit. Sed quid aliud, inquit, Paulus poterat dicere? honores certe, gloriam, caeteraque huiusmodi nec parua, nec pauca. An non audis ipsum dicentem: Sicut angelum domini suscepistis me, sicut Iesum Christum: & si possibile fuisset, oculos vestros effodientes dedissetis mihi? & quonia pro anima eius collum supposuerunt. Nihil autem horum omnium, sed labores, sed pericula, & repositas pro his sibi coronas in medium attulit. Neque id iniuria. Illa enim cum hac vita finiuntur, haec vero nobiscum egrediuntur: & illorum quidem rationes exiguntur, pro his autem praemia nobis retribuentur. An ignoratis quemadmodum in die nouissimo acerba recordatio est delictorum: quomodo funditus cor euertit, quomodo summis doloribus cruciat? Tunc igitur, tunc iucunda bene actae vitae memoria, quasi tranquillitas post tempestatem veniens, conturbatam facile animam consolatur. Verum si ab omni temulentia liberi vigilaremus, per totam vitam huiusmodi nobis formido abesset: sed quoniam sicut insensati vitam agimus: in decedendo ex hac vita proculdubio aderit. Nam & qui vincit propter sua scelera fuerit, cum soluitur ut ad iudicium produci queat, tunc maxime tremat, tunc formidat quando ad relationem rationum iam deuenit. Idcirco terribiles visiones rationum solent morituri, quarum speciem nullo modo ferentes, & lectulos plerumque ipsos magno iacentes impetu concutiunt, & toruis eos qui adsunt aspiciunt oculis: vel quia vi a corpore rescinditur anima, vel quia spirituum speciem ferre non possunt. Si enim terribiles timemus homines, quid faciemus cum minaces angeli, & rescindentes animam a corpore virtutes nos inuadunt, cum a corpore anima tracta multum plorauit, & nihil sibi prodesse potuit. Haec igitur nobiscum versantes & reuoluentes, ne quid tale ipsi quoque patiamur, iugem horum omnium timorem retineamus, si volumus re ipsa timorem & punitionem effugere, & ad aeterna bona peruenire, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lv. ex cap. xvj.

Vm venisset autem Iesus in partes Caesareae Philippi, interrogabat discipulos suos dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? Cuius rei gratia nomen illius scripsit qui vrbem condidit: Quoniam alia etiam est, quae Stratonis dicitur, nec in illa, sed in hac discipulos interrogauit. Procul enim a Iudaeis abduxit, ut ab omni

solicitudine liberi, non dubitaret aperte dicere que sentirent. Cur autem non statim de sua, sed de multorum prius sententia ipsos interrogauit? Ut opinione aliorum exposita, rursus interrogati, Vos autem quem me esse dicitis: ab ipso interrogandi modo, non abiecta atque humilia, ut multi: sed sublimiora, ac diuina responderent. Qua etiam de causa non illico ab ipso praedicationis initio haec quaesiuit, sed quando multa coram ipsis operatus miracula iam fuit, cum sublimiora dogmata perceperint, cum de sua deitate, ac aequalitate cum patre multa significauit, tunc demum ad haec interroganda descendit. Nec dixit, quem nam me asserunt esse scribae & pharisaei, quanuis crebro etiam ipsi colloquuti cum eo fuerint, & miracula nonnulla viderint: sed quem me, inquit, homines esse dicunt? Populi certe opinionem de se quaerebat. Quoniam & si deceptor esset, procul tamen ab omni erat malitia, quam ostenderet, quam valde vellet humanitatis suae dogma confirmari, filium hominis inquit: deitatem enim suam sic solet appellare. Nullus enim, ait, ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit filius hominis. Et rursus: Cum autem videritis ascendentem filium hominis ubi erat prius. Cum itaque discipuli respondissent, quoniam alij te Ioannem, alij Heliam, alij Hieremiam, aut vnum prophetarum aestimant, hac falsa eorum opinione in medium prolata, Vos vero, inquit, quem me esse dicitis? Ita eos hac secunda interrogatione, ut maiora de ipso cogitarent, admonuit. Ipso enim interrogandi ostendit modo, multum a dignitate sua vulgares illas abesse opiniones: idcirco enim iterum interrogando aliam ab eis sententiam quaerit: & quoniam plura maioraque signa, quae ceteri viderunt, maiora etiam de ipso dicerent, quae homini conueniant. Nam vulgus quidem hominem nudum putabant ex mortuis resurrexisse, veluti etiam Herodes dicebat, a qua suspitione procul abducens: vos vero, ait, quem me esse dicitis? Vos, inquam, qui plura me fecisse vidistis, qui meo nomine complures virtutes ipsi quoque fecistis. Quid igitur Petrus omnium apostolorum os, vertex confortij totius? cum omnes interrogati essent, ipse solus respondet. Et quandoquidem de sententia vulgi petebat, omnes responderunt: cum vero de sua eos rogaret, Petrus confestim praesiliuit, ac praeueniens ait: Tu es Christus filius dei viui. Quid igitur Christus? Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi. Atqui nisi proprie sic Petrus intellexisset, & ab ipso patre natum crederet, non fuisset reuelationis opus illa confessio, nec aliqua beatificatione digna, si vnum ex multis dei filijs illum putasset. Et enim iam pridem post tempestatem, qui erat in nauigio, vere filius dei es tu, dixerunt: & quanuis vere dixerint, beatificati tamen ab eo non sunt. Non enim ita ut Petrus, sed vnum ex multis vere filium aestimabant, praecipuum quidem, magisque dilectum, non tamen

ex patris

A ex patris substantia natum. Nathanael quoque dicebat: Rabbi, tu es filius dei, tu es rex Israel: nec solum beatificatus non est, verum etiam quasi multo inferiora quae oporteat, cogitaret, sic a Christo erat redargutus. Quoniam tibi dixi, quia vidi te sub ficu: credidisti: maiora his videbis. Ea igitur de re Petrus beatificatur, quia Christum patris proprie filium confessus est, quae etiam de causa nihil tale de illis dictum est, quale de hoc dicitur, quia pater reuelauit tibi. Nam ne, quoniam vehementer amoris vinculo Petrus Christo coniungebatur, assentatiuncula gratificans, haec verba dixisse multis videretur, in medium patrem produxit, qui ad confessionem veritatis animum Petri commouit: ita Petrus quidem locutus est, pater autem illi quod loqueretur, subiecit, ut non humanam opinionem, sed diuinam sententiam diuinitus dictam Petrum credas entiaisse. Quare autem non ipse aperte dicit, ego sum Christus, sed de aliorum sententia rogando discipulos conuenit? **B** Quia videlicet & ipsum magis ita decebat, & illi ad fidem hoc modo inuitabatur. Vides quomodo filium patrem, patrem filium reuelat. Nec enim patrem quisquam recognoscit, ait, nisi filius, & cuiusque voluerit filius reuelare. Non ergo possumus aliunde cognoscere filium, quam a patre: nec patrem aliunde, quam a filio: ita etiam hinc honoris gloria, & substantiae praedicatur identitas. Quid igitur Christus? Tu es Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas: Na quia patrem meum praedicaui, ego etiam illum nomino qui te genuit: ac si diceret, quemadmodum tu Iona filius es, sic ego patris mei filius sum: Na aliter superuacuum omnino, atque superfluum esset dicere, tu es filius Iona. Verum quia ille dixit, tu es filius dei: ut sic se esse filium dei ostendat, sicut ille Iona filius, eiusdem videlicet substantiae cum patre, idcirco illud adiecit: Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, id est, fidem atque confessionem. Hic aperte praedixit magnam eorum qui credituri & erant & sunt multitudinem fore, & sublimiora sapere ipsum facit, & ecclesiae futurum pastorem constituit. Et portae inferi non praeualebunt aduersus eam. Si vero aduersus ecclesiam non praeualebunt, multo minus aduersus me praeualebunt. Non enim turbari te conuenit cum audieris, quia tradar & crucifigari: alium deinde honorem ei praebet. Et ego autem dabo tibi claves regni caelorum. Non dixit, rogabo patrem, ut tibi det, sed quis magna erat potestas, & doni magnitudo ineffabilis: & ego tamen dabo tibi, inquit: ac si diceret, quemadmodum tibi pater dedit, ut me cognosceres, ita & ego tibi dabo. Quid das, quaeso? Claves, inquit, regni caelorum: Ut quaecumque ligaueris super terram, sint ligatae in caelis: & quaecumque solueris super terram, sint soluta in caelis. Quomodo igitur non est eius qui dicit, ego tibi dabo, se ipsum etiam in dextris & sinistris concedere? Animaduertis quo pacto ipse etiam ad altiore de se opinionem Petrum adducit, & seipsum his duabus pollicitationibus reuelando filium dei ostendit. Nam quae deus concedere solus potest peccatorum scilicet remissionem, & ut futura ecclesia tot tantisque fluctibus impetu irruentibus immobilis maneat, cuius pastor & caput piscator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate sustineret, haec inquam omnia quae solius dei sunt, se pollicetur daturum. Ita & pater ad Hieremiam dicebat: Sicut columnam ferream, & sicut murum aeneum posui te. Sed ipsum quidem genti vni pater, hunc autem vniuerso terrarum orbi Christus praeposuit. Quare libenter ab his quaererem, qui dignitatem filij minorem, quam patris dicunt, quae nam sibi maiora dona videantur, quae pater, aut quae filius Petro largitus est? Pater quidem reuelationem ei filij sui dedit: filius autem partim, ut tam patris quam filij sui reuelationem ubique terrarum posset seminare, partim ut quanuis homo esset mortalis, caelesti tamen potestate polleret, & claves haberet regni caelorum: ita Petrus ecclesiam per vniuersum orbem amplificatam, caelo etiam ipso validiorem monstrauit. Transibunt enim, inquit, caelum & terra, verba autem mea non transibunt. Quomodo ergo minor est, qui haec in Petro effecit? Haec autem non ideo dico, quia alia patris, alia filij opera esse putem. Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso facta est nihil: Sed ut linguam eorum abscindamus, qui talia proferunt. Tu vero mecum ex eis omnibus quanta sit potestas eius intellige. Ego tibi dico, inquit, tu es Petrus, & ego super te aedificabo ecclesiam meam, ego tibi dabo claves regni caelorum. Haec cum dixisset, Praecipit eis, ut nulli diceret, quia ipse est Christus. Cuius rei gratia mandauit? Ut scilicet scandalis de medio sublatis, & mysterio crucis, ac omnino passione consummata, cum nihil restaret quod retundere aut perturbare fidem posset, syn-cera & immobilis opinio de ipso in audientium animis confirmaretur. Nondum enim clare sua virtus effulserat, quae de causa post resurrectionem, quando rerum veritas erat coruscatura, & virtus eorum quae siebant praecipue apostolis auxiliatura, volebat ista praedicari. Non enim erat equale, modo quidem miracula facientem in Palestina videre, modo autem contumeliosus pelli, ac maxime quando crux miraculis erat successura, & ubique terrarum fide, ac adoratione certa perspicere nihil amplius tale patientem: propter haec igitur omnia mandauit, ne vlli dicerent. Quod enim iam radices egit, si euulsulum fuerit, non facile potest iterum plantatum pululare: quod vero posteaquam semel locatum est, immobile atque innexum remansit, facile propagatur ac crescit. Nam si discipuli qui plura viderunt, multaque audierunt arcana, solo auditu scandalizati fuerunt, nec ipsi solum, verum etiam & vertex omnium Petrus: cogita nunc tecum quid vulgus, qui nihil altius secreta inspexerunt, nulla spiritus gratia stabiliti fuere, perpepsi fuissent, si quem filium dei esse perceperint, eum crucifigi, & omni contumelia ex-

Tomus secundus,

qq ij agitari

Petrus pastor & caput ecclesiae.
Hier. i. d.
Infr. 24.
Ioan. i. a.

Ioan. 16. c. agitari viderent: Præterea si discipulis dicebat, **M**ulta habeo vobis dicere, sed non potestis ferre modo: quanto magis reliqua multitudo decidisset, si ante opportunum tempus huiusmodi mysterium fuisset reuelatum? Et ut credas quantum intererat, plenam postea doctrinam accipere, cum ea quæ scandalizare possent præterierint, ipsius Petri facta diligenter considerata. Ille namque ipse Petrus qui post tot tantaque signa ter negauit, & vile puellam timuit: posteaque crucis mysterio consummato claras habuit resurrectionis demonstrationes, ne quicquam relinqueretur, quod animum eius cõturbarat atque cõcuteret: sic immobilem & fixam doctrinam spiritus tenuit, ut veluti leo in populam Iudæorum irrueret, & pericula mille, ac denique ipsam mortem contemneret. Iure igitur iussit, ne ad multos sermonem æderent, cum neque ipsis qui orbis magistri futuri erant, cuncta committere aperte ante crucem voluerit. Multa enim illis dixit, quæ ante crucem non intellexerat. Ipse quoque ait, Habeo vobis dicere multa, sed non potestis ferre modo. Et tunc incepit eis ostendere, quoniam oporteret eum pati. Et tunc inquit, quando in animis eorum præcipuum hoc dogma fixit atque locauit, tunc de passione incepit dicere: neque tamē etiam sic intellexerunt quod dicebatur. Erat enim, inquit, quasi velamine obductus hic sermo, & ceu obscuritate ita tectus, ut capere non possent, quia & resurrecturus erat: idcirco in difficilioribus immoratur, & sermonem in latius extendit, ut mente ipsorum adaperita, percipere possent quicquam. Sed non intellexerunt, inquit, sed erat hoc occultum ab eis, & timebant eum interrogare, non utique vtrum morietur, sed qualiter & quomodo, & quidnam hoc mysterium sit. Nam cum nesciret quid ipsum resurrectionis verbum significaret, non mori non modico præstantius esse putabant: quam ob rem cum alij dubitantes turbaretur, Petrus iterum ex seruiore solus audet ea de re quicquam dicere, neque illud palam, sed sigillatim, atque seorsim alijs remotis discipulis.

Supra. c. Propitius, inquit, tibi esto, nec fiat tibi hoc. Quid nam o Petre hoc est, tu qui reuelationem desuper habuisti, qui beatificationem consecutus es, cui clauis cœlorum tradite, tam cito adeo grauius lapsus cecidisti, ut passionem pertimueris? Cur mirum tibi videtur, inquit, si ea re id passus sum, de qua nihil reuelatum est? Hinc certè clarè videmus, non à seipso, sed ex reuelatione illa dixisse: quia in his quæ reuelata non sunt turbari, & turbare, & centies audiendo non sentit quod dicitur. Didicit certè, quia filius dei est: quid autem mysterium crucis, & resurrectionis sibi velit, nondum didicit. Erat enim, ait, occultus ab eis hic sermo. Perspicis quia iure mandauit, ne in publicum hæc effertur. Vbi enim isti turbantur, quibus hæc necessario committuntur, quid non pateretur ceteri? Ipse verò ut ostenderet, spontè se ad passionem venire, increpauit Petrum, & satanam appellauit. Audiant quicumque passionis Christi crucem verecundantur. Nam si apostolorum vertex, etiā an-

teque crucis mysterium disceret, satanas vocatus est: quam veniam impetrabunt, qui vbiq; iam prædicatam Christi crucem negare audent? Nam si qui à deo beatificatus fuerat Petrus, qui ex reuelatione fuit veritate confessus, sic acriter increpatur: quo supplicio cruciabantur, qui crucis mysterium non suscipiunt? Nec dixit, quia satanas per te locutus est: sed, vade post me satana. Hæc enim illius oppositi cupiditas erat, ne Christus è morte resurgeret: idcirco sic vehemèter increpauit, quia sciebat tam ipsum, quam ceteros valde id formidare, nec facile posse audire: quocirca & mentis eius arcana reuelat, dicens:

Quia non sapis ea quæ dei sunt, sed ea quæ hominum. Nam ille cum humanis caducis cogitationibus res perscrutaretur, turpe ac indecorum id omnino futurum aestimabat. Carpens igitur ipsum, ait: nequaquam me quidem passio dedecet, sed tu carnali consilio id ita iudicas. Nam si diuinis ductus præceptis, atque carnalis sensus immunis, hæc audires: non te fugeret profectò, quia præcipuum mihi decus est passio, tu indignamne ipsam arbitraris? Ego verò dico, quia passionis negatio meæ ex consilio diaboli est. Sic ex cõtrarijs felicitudinem mentis eius comprimebat. Et quemadmodum Ioanni indignum putati, quod à se Christus baptizaretur, baptizare per-suasit, cum dixerat, ita decens est nobis. Et huic ipsi Petro pedes suos prohibenti lauari, cum dixerit: Non habebis partem mecum, si pedes tuos non lauauero, sic etiam hic à cõtrarijs eum repressit: & increpationis acrimonia timorem passionis extinxit. Neminem igitur pudeat horum salutis nostræ symbolorum atque signorum. Passio certè domini nostræ beatitudinis caput est atque origo, qua viuimus, & per quam sumus. Sed veluti coronam, sic læto animo crucem Christi circūferamus. Omnia enim quæ ad salutem nostram conducunt, per ipsam consummantur. Nam cum regeneramur, crux domini adest, cum sacratissimo alimur cibo, cum in ordine consecrandi statuimur, vbiq; ac semper id vestoriæ insigne nobis assistit: Quapropter & in penetralibus, & in parietibus, & in fenestris, & in fronte quoque, ac mente, magno studio crucem inferamus. Id enim salutis nostræ, id communis libertatis, id mansuetudinis atque humilitatis domini signum est. Ductus est enim ut ouis ad occisionem. Quando igitur cruce te signas, vniuersam tecum crucis causam verte, & iræ ac reliquarum passionum incendia extingue: quando te cruce signas, magna tuam frontem arma fiducia, libertate animi munias. Nec enim latet vos quæ nam sint, quibus libertati donati sumus. Paulus enim cum ad capestrandam veram hanc libertatem nos hortaretur, ad crucis & sanguinis dominici memoriam reduxit dicens: Precio empti estis, non sitis serui hominum. Precium autem hic crucem appellauit, quam non simpliciter digito in corpore, sed magna profectò fide in mente formare oportet. Nam si hoc modo eam impresseris, nullus scelestorum dæmonum cum hastâ videat,

A deat, qua letale vulnus suscepit, cõgredi tecum audebit. Nam si cum solummodo loca in quibus capite damnati poenas persoluunt videmus, ingenti horrore concutimur: quid passurum putas diabolus, si mucronem tenere te viderit, quo vires eius Christus dissoluit, & quo caput draconis magno ictu rotauit? Noli ergo tanto tu bono verecundari, ne quando in maiestate sua veniat Christus de te verecundetur. Tunc enim signum hoc super radios solis coruscans, ante Christum videbis. Præcedet enim profectò crux magnam vocem aspectu emittens, & ad vniuersos homines pro domino respondens, atque ostendens nihil ex parte domini defuisse. Hoc signum & priscis, & nostris temporibus clauas ianuas reserauit, hoc venenorum vires extinxit, hoc feroces bestias repressit, hoc letales serpentum morsus curauit. Etenim si portas inferni perfregit, si cœlorum ostia reclusit, si paradisi renouauit ingressum, si diaboli neruos recidit: quid mirum est, si pestifera venena, atroces bestias, aliisque huiusmodi superauit? Hoc igitur in mente tua celato, & animarum amplectere salutem, hæc crux terrarum orbem conuertit atque sanauit, hæc terrorem abegit, veritatem reduxit, terram in cœlum restituit, ex hominibus angelos effecit. Hæc crux non terribiles, sed despicibiles hominibus dæmones effecit. Hac cruce mors in somnum redacta est, hac omnia quæ nobis aduersabantur, humi deiecta cõculcantur. Si ergo gentilium quispiam tibi dixerit, crucifixum ne adores, noli dubitare clara voce, & læta facie dicere: Et adoro, & adorandi nunquam faciam finem. & si ridebit, largas tu effunde lachrymas de infania eius. Agas immortales domino gratias, cuius beneficio hæc suscepimus, quæ nullus absque diuina gratia dicere potest. Nam idcirco hic etiam ridet, quia homo animalis non suscipit ea quæ ipsius spiritus sunt. Sicut etiam pueri tunc mirantur, quando magnū quid, atque mirabile perspexerit: & si ad videnda mysteria infantes perduxeris, proculdubio ridebunt. Infantibus sanè gentes mihi similes videtur, imò verò illis quoque imperfectiores, ac ideo multo miserrimes: quia non in ætate iuuenili, sed in prouecta infantium leuitate adeo perturbantur, ut nulla venia digni & sint, & videantur. Sed nos clara & magna voce dicamus, & tunc maxime quando assunt gentiles, eximia fiducia exclamemus: Gloria nostra, caput & origo beatitudinis, libertas, & corona, crux est. Vellem cum Paulo posse dicere: Per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Sed cum multis atque varijs detinear passionibus, nequeo id sanè dicere. Quare vos moneo, & multo antequam vos me ipsum, crucifigamur mundo, nihil cõmune habeamus cum terra: sed tota mens nostra amore superioris patriæ, gloria beatitudinis ardeat. Cœlestis enim milites regis sumus, ac arma spiritalia induit: cur igitur cauponum & abiectionum personarum, imò vermiū vitam eligimus, cum ibi oporteat esse militem, vbi & imperator est? Militamus enim non

Tomus secundus.

sub illis qui longè absunt, sed sub illo qui prope adest. Mortales quippe imperatores, non omnes in prætorio, & ad latus suum esse patiuntur: at verò cœlestis omnes prope suam regiam sedem esse desiderat. Et quomodo fieri potest, inquires, cœlesti assistere sedi quempiam, cum in terris cõuerfetur? Ita & Paulus cum in terris esset, vbi Seraphim sunt, ibi conuersabatur, propius Christo assistens, quam hastati, & stipatores isti regi suo assistant. Quippe cum isti aspectum huc atque illuc circūferant, ille verò nulla rerum specie motus vniuersam mentis aciem ad regem semper tēdat: quare si voluerimus, nos quoque proculdubio poterimus. Nam si locorum intervallo disiuncti essemus, non iniuria illud obiectum esset: si verò vbiq; rex noster est, studenti semper atque attento proximus adest, ideo propheta quoque dicebat: Non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et ipse Psal. 22. a. rursum deus: Deus appropinquans ego sum, & non Hier. 93. e. deus à longè. quare quemadmodum peccata nos ab illo disiungunt, sic virtus nos illi cõglutinat. Adhuc enim te loquente, ait, dicit: ecce ego adsum. Quis enim adeo fuit paratus, & erectis continuè auribus adstant, ne quando à filiis suis vocaretur? Nemo profectò, deus autem paratus continuè ad suorum vocem seruatorum est, nec vnquam ut oportet vocatus, obaudiuit. Hac de causa dicit, adhuc te loquente: non expecto, inquit, ut orationem finias, sed confestim cum incipias, exaudio. Vocemus ergo ita ipsum, ut vocari desiderat. Quomodo autem vocari vult? Solue, ait, omne vinculum iniustitiæ, dissolue fasciculos violentarum permutationum, diuelli iniustam omnem conscriptionem. Frange panem tuum esurienti, & pauperes qui sine tecto sunt, in domum tuam inducas. Si videris nudum, indue ipsum, & domesticos seminis tui non despexeris. Tunc scindetur matutinale lumen tuum, & vestimenta tua cito tibi orientur, & præbit ante te iustitia tua, & gloria dei circumamiciet te. Tunc vocabis me, & ego exaudiam te: & adhuc te loquente, dicam: Ecce adsum. Sed quis hæc omnia poterit facere, inquires? Immo verò, dic quaeso, quis non potest? Quid enim ex illis difficile, aut quid arduum? quæ certè ita facilia facta sunt, ut multi mensuram eorum in agendo excesserint: non iniusta chirographa solum lacerantes, verum etiam omnibus suis se denudantes, non tecto, & mensa pauperes tantummodo recipientes, verum etiam magno se sudore conficientes, ut inopes nutriant: qui non cognatis tantummodo, verum etiam inimicis beneficia contulerunt. Tu verò nescio quid illorum difficile putas. Non enim dixit, motes pertranseas, maria nauiges, tot tantaque terræ iugera effodias, ieiunium permanes, cilicio te induas: sed præbe de tuis, frange panem esurienti, iniusta chirographa proijce. Quid istis facilius inuenire potes? Si verò tu difficilia putas, magnitudinem præmiorum cõsidera diligentius, & facillima tibi reddentur. Nam quemadmodum reges in equorum cursu atque certamine, in ipso agone coronas, vestes, ceteraque mutuant,

qq iij nera

Gnera ante certantium oculos ponunt: sic & dominus in medio stadio praemia locauit, & quasi multorum manibus per verba propheta ostendit. Et reges quidem isti, & si reges sunt, tamen quia & ipsi mortales sunt, & sua facultas caduca, & liberalitas facile potest exhauriri: idcirco ut multa videantur quae donant, singulis singula munera ministris in medium producant: rex autem noster ecotra. Nam quoniam immortalis & ditissimus, & nihil omnino facit ad ostentationem, omnia simul collecta ante oculos posuit: quae si quis per singula diuidat, innumera erunt, & infinitis opus manibus erit, ut teneri & ostentari possint. Quod ita esse credes, si vnumquodque in se diligenter perspicias. Tunc scindetur, ait, matutinale lumen tuum. Putasne vnum multis hoc munus videri: sed non est certe vnum: multas enim coronas, multa praemia in seipso includit. Quare si placet, reuoluamus hoc inuolucrum, quantum in nobis situm est, & ingentes in hoc contineri diuitias inspicietis, dummodo non deficiatis: sed attente, oro, mentem adhibeatis. Et primum illud videamus, cur non apparebit, dixit: sed, scindetur. Ut velocitatem scilicet, & copiam dantis exprimeret: utque hoc verbo intelligamus valde illum nostrae salutis cupidum esse, quodque muneribus plenus ex largiendi festinatione quasi prorumpit, cum nihil sit quod inestimabile dandi desiderium prohibere possit, quibus omnibus infinitam profecto bonorum copiam paratam nobis esse ostendit. Deinde videamus quid sibi, matutinale, velit. Nihil aliud certe hoc te nomine docet, nisi ut scias, quod non postea periculum tentando fecerit, neque postquam afflictiones inuasissent solum, verum etiam antea praenire solet. Nam quemadmodum in frugibus matutinalia quae citius, quam sperauimus in maturitatem peruenerunt, appellare soliti sumus: eodem hinc sane pacto quod vel ante tempus nobis illuceat, matutinale nuncupauit. Quale illud etiam esse, adhuc te loquente dicam: Ecce adsum. **I** Quod porro lumen dicit? Non illud certe quod sensibus nostris subiectum est, sed aliud multo praestantius, quo coelum, angelos, archangelos, cherubim, seraphim, sedes, dominationes, principatus, potestates, vniuersum caelestem exercitum, regia denique illa tabernacula videmus. Quod lumen qui ceperunt, non ad gehennam, non ad vermem, a quo pestifera funduntur venena, non ad stridores detritum, non ad vincula quae dissolui non possunt, non ad angustias, tribulationes, profundas tenebras, fluuium ignis, maledictionem, loca doloris: sed eo peruenerunt, unde dolor & moestitia semper fugit, ubi gaudium ingens, pax, charitas, deliciae spirituales, ubi vita aeterna, ineffabilis gloria, inenarrabilis pulchritudo, maiestas regis inestimabilis, ubi bona illa sunt, quae oculus non vidit, auris non audiuit, & quae in cor hominis nunquam ascenderunt: ubi thalamus est spiritalis, ubi ornamenta caelorum conspiciuntur, ubi virgines quae fulgidas habent vestes, & omnes qui nuptiales habent amictum couersantur, ubi opes sunt

domini, ac thesauri, & aeterna eius. Vidisti quae multa & magna sunt haec praemia, quae omnia vno verbulo comprehendit: sic aliorum etiam vocabulorum potestate reuoluentibus, magna nobis copia & profundissima pelagus occurret. Tardabimus igitur, respicere (quasi) adhuc, nec prompti erimus ad misericordiam? Minime, oro: si omnia nobis ei scienda essent, si in ignem salientium, si in enses atque mucrones incumbendum, magno animo cuncta perferamus, ut regni caelorum amictum, & ineffabilem illam gloriam consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lvi. ex cap. xvi.

Nunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Tunc, istud ad quod nam est tempus referendum? ad illud videlicet, quando Petrus dixit, propitius esto tibi: & audiuit, Vade post me satana. Nam cum magis, atque magis horum verborum Petri absurditate, & passionis utilitatem voluerit ostendere, non fuit contentus increpasse solummodo. Sed tu, inquit, mihi dicis, propitius tibi esto, nec erit tibi hoc: ego vero tibi respondeo: quia si meam passionem prohibueris, aut molestus feras quia patiar, non solum daberis, verum etiam nulla tibi prorsus spes salutis restabit, nisi & ipse ad passionem semper paratissimus sis. Nam ne indignam eam passionem putarent, non contentus his quae dicta sunt, alia etiam attulit consequenter, quibus utilitas enodatur: ac apud Ioannem quidem dicit, Nisi granum frumenti cades in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si vero mortuum fuerit, multum fructum affert. apud istum vero, Matthaeum dico, hoc ipsum magis probare studens, non se solummodo pati oportere ostendit, verum etiam & discipulos in id tandem deuenturos praenunciat. Tanta enim istius rei utilitas est, ut non bene vobiscum agatur, si hanc mortem effugiatis. Beatissimi autem sitis, si parati semper ad patendum fueritis: sed haec quidem postea, interim vero ex vna tantummodo parte hoc probat. Tu autem perpede, quomodo nullo pacto cogit oratio. Non enim dixit oportere ipsos pati, vellet nolentque: sed quid? Si quis, ait, post me venire vult: non impello, non vrgeo, sed liberam singulorum voluntatem efficiens, dico, si quis vult. Non enim ad afflictiones & onera, nec ad supplicia, & poenas, ut cogere mihi opus sit, sed ad ineffabilia bona conuoco, quorum ea natura est, ut facile per seipsam vos inuitare possit. His dictis vehementer eos attraxit. Nam sicut qui vim affert, plerumque auertit: sic qui liberos audientes constituit, multo magis attrahit: potentior enim omnino est oratio mitis, quam violenta: ideo dicebat, Si quis vult. Magna enim sunt, ait, quae retribuo, ac talia, ut vltro ac sponte homines ad ea concursuros dubitare non debeas. Non enim si quis aurum atque argentum proponeret, vim inferret: quanto igitur magis in caelestibus bonis inferenda non est: &

A est: & certe si rerum ipsa natura non persuadet, & nisi sponte cures, nec accipere quidem dignus es: nec si acceperis, quale quantumque sit quod acceperis, cognosces: ideo non cogit Christus, sed hortatur, indulgens nobis. Nam quia murmurando, turbati & commoti propter dictum illud videbantur. Non est opus, inquit, turbari, si non putatis vobis commodum esse quod dixi: nec ad similia vos descendere arceo, sed eos duntaxat voco, qui me sequi volunt. Nec istud sequi quod modo facitis, post me venientes, intelligere me arbitramini: multis laboribus vobis opus erit, multa pericula subeunda, si me illo modo sequi constitueritis. Non enim o Petre, quoniam me filium dei confessus es, hac re solum coronae tibi expectandae sunt, & quasi hoc tibi ad salutem suffecerit, totaque res consummata sit, in ocio & voluptate viuendum. Nam etsi facile ipse queam, quia filius sum dei, omnium te periculorum expertem facere: tui tamen gratia nolo, ut & ipse non nihil afferas, & maiore probitate confirmaris. Quemadmodum enim qui ludicrum instituit agone: si cui athletarum amicitiae vinculo iungitur, nunquam eum nisi descenderit in certamine coronabit, qui proprium illius videlicet laborem desiderat: & quod magis eum diligit, eo magis victorem videre cupit: sic etiam Christus quos maxime diligit, eos non solum auxilio suo duntaxat, verum etiam & a seipsis vult comprobari. Minime autem onerosam orationem reddit, quia non sibi solis haec imminere, sed communiter vniuerso terrarum orbi proponit, dicens: Si quis vult, siue vir, siue mulier, siue princeps, siue subditus, hanc viam ingrediatur. Et sermo quidem vnum quid significare videtur, tria vero continet, abnegationem tui ipsius, & ut crucem accipias, & tertio ut Christum sequaris: quorum duo coniuncta sunt, vnum per seipsum separatim ponitur. Consideremus igitur prius quid nam sit abnegare seipsum. Si ergo intelligis quid sit alium abnegare, tunc recte percipies quid sit abnegare teipsum. Quid igitur abnegare teipsum? Quid igitur abnegare alium? Qui alium iam abnegauit, fratrem putat, aut seruum, aut quemuis alium, si caedi eum virgis videat, si arceri vinculis, quicquid aliud mali pati eum conspexerit, non occurrit, non auxiliatur, non flectitur, nec prorsus villo modo mouetur, ceu ille qui penitus ab illo alienatus est. Sic igitur nullo nos pacto corpori nostro parcere vult, ut neque si caeditur, neque si pellitur, neque si vritur, nec si quid aliud huiusmodi patitur, ei parcamus. Quid dixi, non parcamus: cum id profecto sit, vere parcere? Nam etiam tunc patres maxime filijs parcunt, cum magistris atque doctoribus tradentes, maxime rogant ne partant. Sic igitur Christus, non dixit tamen non parcas, sed significatius ac expressius, denega teipsum, pericula tibi, certaminibus te offer, & quasi alius haec patiatur sic afficiare. Nec dixit, neget: sed, abneget: ac ut hac adiunctiuncula plurimum addat, cum abnegare multo plus quam negare profecto sit. Et

Tomus secundus.

tollat crucem suam.) Nam ne quis putet ad verba vsque tantummodo, ac contumelias & opprobria abnegationem hanc sui fieri oportere, id subiunxit, ut videas abnegandos nos esse vsque ad mortem, & mortem turpissimam: quam designans non dixit, abneget seipsum vsque ad mortem, sed, tollat crucem suam: non semel, nec bis, sed continue per totam vitam hanc tecum mortem circumferas, & continue ad necem paratissimus sis. Multi quidem pecunias contempserunt, multi delicias vitae ac gloriam conculcauerunt, mortem autem despicerent non potuerunt, sed pericula & dolores formidarunt: ego vero ad effusionem vsque sanguinis volo certatores meos lutari, & ad necem vsque pugnam continuare. Quare si mortem obire oporteat, & eam turpissimam & estimationem hominum pessimam, ferenda omnia sunt aequo, imo potius laeto, animo. Et sequatur me, inquit.) Nam quomodo posset quis sic talia pati, ut Christum non sequeretur? si nihil videlicet propter ipsum pateretur. Quippe latrones, E sepulchrorum violatores, demonum inuocatores, multa plerumque talia patiuntur. Ne igitur credas ipsius passionis naturam per se sufficere, causam eius subiicit. Quam ipsam? Ut quae dicta sunt, vniuersa faciens atque patiens, ipsum sequaris: ut scilicet propter ipsum omnia sustineas, utque omnem virtutis numerum habeas: Is enim Christum sequitur, qui non in periculis modo fortitudinem adhibet, sed modestiam, sed humilitatem, & omne sublimioris philosophiae genus complectitur. Id enim est recte dominum sequi, ut & propter ipsum cuncta sufferas, & alias virtutes non negligas. Multi diabolum sequentes, multa patiuntur, & vitam propter ipsum perdunt, quam nos propter Christum, imo vero propter nos ipsos perdamus. Illi hoc faciunt, & tam hic quam in futura vita sibi obsunt: nos vniuersa vitam potiamur, faciamus obsecro. Summa enim ignauia est, non tantam saltem solertiae magnitudinem animae nos adhibere, qui fulgentibus coronis fruemur, quam tantam perditam ostentant, praesertim cum nobis Christus adsit atque opituletur, illis vero nemo patrocinium praebet. Verum hoc praecipuum iam tunc dixit, quando mittebat eos, dicens: In viam gentium ne abieritis. Mitto enim vos, inquit, sicuti oues in medio luporum, & ad principes & reges ducemini. Nunc autem id ipsum multo intentius, atque acrius expressit. Mortis enim tunc solummodo, nunc autem crucis etiam mentionem fecit, & crucis iugis atque perpetuae. Tollat namque, ait, crucem suam: id est, portet semper, feratque secum. Illud porro solitum est ubique conseruare, ut non a primis exordiis, sed paulatim progrediendo, ne audientes conturbentur, sublimiora praecipua edicat. Verum quoniam nimium videbatur quod dixit, vide quomodo ex consequentibus illud mitigat. Non enim solummodo praestantissima praemia, quae labores excedant: sed vitiorum etiam supplicia ponit, in quibus multo magis immoratur. Quoniam non ita praemiorum

qq iiii retributione

Sup. 10. a.
Ibid. b. &
Luc. 10. a.

G retributione, quemadmodū poenis & cruciatu mul-
ti respicere solent. Quare considera quomodo &
initium hinc sumpsit, & exitum huc tandem con-
ducit. Quicumq; enim voluerit animam suam,
ait, saluam facere, perdet eam: quicumq; autē perdi-
derit animam suam propter me, inueniet eā. Quid
enim prodest homini, si vn̄uersum mundū lucre-
tur, animā autem suā detrimentum patietur? aut
quam dabit homo permutationē pro anima sua?
Tale quid igitur est quod dicit, Nō quia nolim vo-
bis parcere, sed quia valde parcere volo, hęc impe-
ro. Nam & qui liberis parcat, is eos perdit: qui au-
tem castigat, & non parcat, is salutem eis prabet:
quod & sapiens quidam dixit, Si erudieris, inquit,
filium tuum virga, non morietur, sed animam eius
eripies de morte. & rursus: Qui refrigerat filiū su-
um, colligabit vulnera eius. hoc & in re militari fi-
ri solet. Nam si quādo militibus dux parcat, & id-
circo in vrbe semper eos detineat, tam milites q̄ al-
ios simul corrumpit, ac perdit. Quod ne vobis ac-
cidat, inquit, necesse est vt ad mortem semper ex-
pediti sitis: bellum enim graue indicitur, quare noli
domi sedere, sed expediti ad pugnam egrediaris,
& si cecideris in acie, tunc vicisti. Nam si qui in his
secularibus pugnis morte contempta magno ag-
grediatur hostes animo, is probatissim⁹ inter alios,
& inuictus plerūq; permanet, & terrorem hostib⁹
facilius incutit: quibus de causis, quīs post mortem
imperator, cuius edito arma capta sunt, suscitare
neminem potest, multi tamen viri fortes inueniun-
tur: quanto magis in spiritali & nostra pugna, vbi
certa resurrectionis spes nobis proponitur, is inue-
niet animam suā, qui mortī eam exposuerit? Prim⁹
quidem, quia citō non capietur: deinde etiam si ce-
ciderit, ad meliorem vitā perducit eā. Verūm quo-
niam dixit, Qui vult animam suam saluare, perdet
eam: & quicumq; perdet, saluabit, & salutem & per-
ditionem in vtroq; collocauit, ne quis & hęc perdi-
tionem illi æqualem putet, & salutem saluti simi-
lem: sed certior sit tantō salutem à salutis discrimi-
ne differre, quanto perditio à salute simpliciter dis-
tat: à contrarijs hoc comprobatur. Quid enim expe-
dit homini, ait, si vn̄uersum lucrabitur mundū, &
animā suā detrimentum patietur? Vides salutē hęc
animā perditionem esse, imō perditione omni pe-
iorē, quia nullo remedio sanari, nullo præmio am-
plius redimī potest: non ergo dicas, ait, animā suā
eum seruasse, qui hęc pericula euasit. Nam si orbē
quoq; terrarum lucratus fuerit, quid plus habebit?
Dic, oro, quid lucraberis, si dū seruos tuos magnifi-
cis dapibus deliciose viuere videas, tu extremo ine-
diā malo debilitatus iaceas? An fortē quia domin⁹
es lucrari te quicq; dices? Nequaquam. Id ergo ipsū
ad animā tuā transeras, cum deliciaris corpore, &
magna rerum affluentia ditaris, esuriēte anima, &
extremā expectante perditionem. Quid autē da-
bit homo in permutationem pro anima sua? Im-
moratur iterū atq; iterū in eodē. Num, ait, aliā ha-

Proverb.
23. b.
Ibidē. 29. c.

bes animā, quā possis pro anima tua dare? Nam pe-
cuniam qui amisit, aliā pro amissa potest afferre. si-
militer qui aedes, qui seruos, qui cætera huiusmodi
amisit: animam verō si perdas, aliā pro ea dare nū-
quam poteris: sed si rex orbis atq; dominus esses, si
omnia quæ in orbe suat, & ipsum orbem offerres,
nō poteris animā eruere vn̄am. Nō est autē mirū,
si hoc in anima ita sit, cum & in corpore similia
perspicere liceat. Nam si natura debile corpus ha-
bes, non poteris si mille alia corpora, mille vrbes,
mille regna, infinitam pecuniam impenderes, à de-
bilitate illud vindicare. Pariter itaq; de anima, imō
multō magis q̄ de corpore cogita, & ceteris omni-
bus neglectis, omnē curā, omnē studiū, omnē ope-
ram tuā ad ipsam cōferas. Noli igitur de alienis cu-
rare, & te ac tua negligere: quod plerūq; oēs nunc
faciunt. His similis es, qui metallorū operi traditi
sunt, nullū enim illi emolumentū, nullas opes inde
cōsequuntur, sed magno periculo atq; detrimento
suo alijs laborāt, nihil prorsus de sudore, ac labore
& morte, quā plerūq; obeunt, ad fructū suū inde
cōuertentes. Hos igitur plurimi nūc imitantur, qui
non sibi, sed alijs diuitias quarunt: Imō verō & his
multō miseres sumus: quoniam mors doloris fi-
nem illis, nobis autē quos gehēna expectat, verā af-
flictionis initium affert. At si dices, fruar laboribus
atq; diuitijs meis. Animā fruētē ostende, quę prin-
ceps omniū nostrarū est rerū, & mihi persuasisti:
sin verō corpus pinguescit, atq; florescit illa tabe-
scēte, quid ad te pertinet hęc rerū copia? Nihil cer-
tē, sicut nec ancillæ voluptas mœrenti domine ali-
quid confert, nec vestis magnificentia imbecillitati
corporis. Quare tibi Christus iterum atq; iterū di-
cit, quid dabis dō homo in permutationē pro anima
tua? Ita sursum atq; deorsum, & vbiq; ad cōseruā-
dam animam te impellit, & de ipsa solum curan-
dū admonet. Verūm post hos terrores a retribu-
tione honorū dolores mitigat. Venturus est enī
filius hominis, ait, in gloria patris sui, & tūc reddet
vn̄icuiq; secundū opera eius. Vides vnā esse gloriā
patris & filij: quod si gloria vna est, necessariō &
substantia vna. Nam si vna substantia, gloriæ differen-
tia inuenitur: Alia enim, inquit, gloria Solis, alia lu-
næ, alia stellarum: & stella à stella differt in gloria,
quīs ambarū vna substantia sit: quonā modo quorū
gloriā vna est, eorū aliā atq; aliā substantiā esse pu-
tabimus? Nō enim dixit, in tali gloria, qualis patris
gloria est, ne discrimen aliquod esse suspiceris: sed
exactissimē ac exquisitissimē in ea gloria, inquit, a-
deo vt vna & eadē sit. Cur igitur reformidas Pe-
tre, cum moriturū me audias: videbis enim tūc me
in gloria patris. Si verō ipse in gloria ero, & vos si-
militer. Nō enī presens hęc vita terminū vobis ap-
ponet, sed vera beatitudo vos suscipiet. His dictis,
nō fecit hęc finē, sed terribile illud iudiciū, relatio-
nē rationū, inuitabilē sententiā quę fleētī, & iudiciū
quod decipi nō potest, ī mediū adduxit. Quā oratio-
nē rursus bona spe pmiscuit, quā nō dixit, tūc se pec-
catores

1. Cor. 13.

A ctores puniturū, sed vn̄icuiq; secundū operationē
suam redditurū. Hoc ita facit, vt & peccatores sup-
plicij, & rectē viuētes coronę ac præmiorū recor-
dentur. Et ipse quidē vt & bonos confirmaret, &
alios reduceret, hęc dicebat. Ego verō cum cogno-
sco, quia non sum de numero eorū qui coronatur,
perhorresco hęc audiens: puto autē in hoc timo-
re, atq; angustia nonnullos me socios habere. Quē
enim non possent hęc verba in seipsum ita cōuer-
tere, vt eam sibi cōsciū sit, non perhorrescat per-
suasus, quia cilicio nobis opus est, & longiore ieiu-
nio, q̄ Niniuitarū populus olim adhibuit? Nō enim
orbis euersio, & cōmunis mors nobis imminet, sed
æterna supplicia, & ignis inextinguibilis intētatur.
Quare illos monachos qui eremū habitāt, & alio-
rum multorū causa, & maxime propter hęc verba
& laudo, & admiro. Nam illi post prandium, imō
verō post cœnam, prandiū enim penitus ignorant,
quia videlicet certiores sunt, luctus & ieiunij præ-
sens tēpus hoc esse: post cœnā igitur quosdā gra-
tiarū actionis hymnos ad deū dicentes, huius etiā
voci meminerunt. Sed si placet vn̄uersum sacra-
tissimum illum cantum vobis exponam, vt assidue
illum vos quoque canatis. Benedictus deus, qui me
pascis à iuuentute mea, qui omni carni cibum præ-
bes, reple lætitia & gaudio corda nostra, vt semper
fatis habētes, ad omne bonum opus abundemus, in
Christo Iesu domino nostro, cum quo tibi gloria,
honor & imperium cum sancto spiritu in secula,
Amen. Gloria tibi domine, gloria tibi sancte, glo-
ria tibi rex: quoniam dedisti nobis escas, gaudio & læ-
titia reple nos in spiritu sancto, vt inueniamur in
cōspectu tuo acceptabiles sine verecundia, quando
vn̄icuiq; reddes secundū opera sua. Omnia igitur
huius hymni admiratione digna sunt, sed exitus
multō magis. Nā quoniam mēsa & cibus diffundere
solet atq; grauare, quasi frenū aliquod hęc euāge-
lica verba tēpore lætitiæ animo imponunt, vt dili-
genter illius iudicij recordētur: non enim fugit eos
quāta mala passus à mēsa luxuriosa Israël fuit. Co-
medit enim, inquit, & inraffatus est, & calcitrauit
dilectus. Ideo & Moyses scripsit: Cum manducaue-
ris, atq; biberis, & impleueris te, memento domini
dei tui: post mensam enim iniquissimē agere ausi
fuerant. Caue igitur etiā tu, ne tale quid patiaris: nā
si nec lapidi, nec auro, oues ac vitulos sacrificaueris,
caue tamen ne animā tuā, ne saluationē tuā forni-
cationi, aut huiuscemodi cæteris passionibus sacri-
fices: hac enim de causa etiam monachi hęc præ-
cipit, & prærupta metuentes, cum mēsa, imō ve-
rō ieiunio vsi fuerint, ieiunium quippe mensa co-
rum est, in illius se diei, & terribilis iudicij memo-
riam reducunt. Si autē illi qui ieiunādo, humi dor-
miendo, vigilando, cilicium induendo, milleq; alijs
seipos castigāt, hac etiā admonitiōe indigēt: quā-
do nos moderatē ac probē viuemus, quibus mensæ
mille naufragijs refertæ proponuntur: qui nec in
principio manducandi, nec in fine ad orationē nos

1. Ion. 3. b.

Deu. 32. c.
Ibidē. 6. b.

conuertimus? Quod nē faciāmus, & vt naufragia
mensarū dissoluamus: totus ille hymnus in medio
positus explanetur, & quantā vtilitatē afferat non
ignorātes, assidue ipsum in mensa canamus, & vē-
tris insultationes cōprimamus, moribus atq; legib⁹
illorum domi nostræ susceptis. Nam quoniam ad il-
los vt oportet vos ire nō vultis, saltem nostris ver-
bis huius spiritalis cantus fructum colligite, & post
mēsam singuli hęc verba cantetis, sic incipientes:
Benedictus de⁹. Secundū apostolicā legem, qua iu-
bemur, vt quęcūq; facimus aut dicimus, in nomine
Iesu Christi, gratias deo patri reddentes, agamus, &
statim incipiunt: & gratiarū hęc actio nō pro illa,
& vna die solum, sed pro vn̄uersa vita effunditur.
Qui enim me pascis, ait, à iuuetute mea. Ecce sub-
limioris philosophiæ doctrina: cum enim deus te
pascit, nulla tibi sollicitudine opus est. Nam si rege
aliquo tibi pollicente quotidianū ex mensa sua ci-
bum ac refectus, cibum nō quæreres: multō magis
cum omnia tibi diuina voluntate quasi ē fontibus
emanāt, omni cura expers esse debes. Idcirco enim
hęc dicūt, vt tam sibijpsīs q̄ discipulis suis persua-
deant, vt ab omni seculari cura immunes se cōser-
uent: ac ne quis suspicetur, pro seipsis solummodo
gratias deo reddere, subiungunt: Qui omni carni
cibū præbes: ita quasi vn̄uersi orbis parentes p o-
mnibus gratias agūt, & ad fraternam omniū dile-
ctionem seipos hortantur, non enim possunt eos
odisse, pro quibus, quia diuinitus nutriatur, deo gra-
tias agant. Perpendis in actione gratiarū & præci-
pam charitatē adesse, & secularē calcari solici-
tudinem. Nam si carnē omnem nutriat, multō ma-
gis alet eos, qui semper ei adherēt: & si eos qui se-
cularibus curis inuoluti sunt, quātō magis illos qui
omnia hęc mundana cōtemnunt: Quā rem Chri-
stus etiā cōfirmans, dicebat: Quot passeribus me-
liores vos estis? His enim verbis inducit nos, vt non
opibus, & terræ seminibus nos iactemus, quoniam
nō his, sed verbo dei aliamur. Cæterum hoc exor-
dio hymni, Manichos quoq; ac Valentinianos, &
vn̄uersum illorum morbum retrudūt. Non enim
nequam & prauus potest esse ille, qui omnib⁹ ipsis
etiā non adorantibus, imō blasphemantibus eum
affatim sua pponit. Reple lætitia & gaudio corda
nostra. De qua nam lætitia dicunt? de seculari?
Minimē: nō enim profectō, si hanc expectarēt, de-
serta loca & montiū cacumina peterēt, nec cilicio
sibi opus esset: sed illam optāt lætitiā, cui nihil cum
vita præsentē cōmune est. Illam dico, quæ angelo-
rum est, quæ suprema omnium est, nec simpliciter
eam petunt, sed optant. Non enim dicunt præsta,
sed reple: nec dicunt nos, sed corda nostra. Hęc e-
nim maxima lætitia, & summum gaudium est, quę
cordis est. Fructus enim spiritus, inquit, charitas, læ-
titia, & pax. Et quoniam mœstitia peccato inducta
est, orant vt per gaudiū iusticia in cordibus eorum
plātetur, nec sanē aliter lætitia vn̄quā vera potest
generari. Vt semp fatis habētes, ad omne opus bo-
num abun-

1. Cor. 10.
g. & Co-
los. 3. c.

Luc. 12. d.

Gala. 5. d.

Gnum abundemus. Vide euangelicum illud dictū ab
 ipsis impleri, quo dicitur: Panem nostrum quotidiana
 num da nobis hodie: Quem panem etiam propter
 spiritualia quæerunt, Vt ad omne opus bonū abun-
 demus, subiungentes. Nec dixerūt, vt faciamus quod
 debemus, sed vt vltius etiam quā nobis iniun-
 ctum est, progrediamur: hoc enim significat, vt ad
 omne opus bonum abundemus: sic a deo quidem,
 quod sibi satis sit, petunt: ipsi verò maiora & plura
 quā sufficiant, imò autem omnia offerre parati
 sunt. Hoc seruorum non ingratorum est, hoc vi-
 rorum qui verè philosophantur, vt semper & in
 omnibus bonis abundare velint. Deinde vt imbeci-
 lilitatis suæ memores sint, nec obliuiscantur, nihil
 absq; dei nutu generosum fieri posse, cum dixerint,
 vt ad omne bonum opus abundemus: adijciunt, In
 Christo Iesu domino nostro in secula, amen. Ae-
 qualem principio finem per gratiarum actionē te-
 xuerūt. Deinde videtur iterum exordiri, cum ean-
 dem orationem continent, sic & Paulus in quo-
 dam exorsu epistolæ, cum in glorificationē deue-
 nisset dicens: Secundum voluntatem dei patris, cui
 gloria in secula, amen. Et alibi rursus: Et coluerunt
 creaturam præter creatorem, qui est benedictus in
 secula, amen: non absoluebat orationem, sed cōti-
 nuabat. Nemo igitur hos angelos incuset, tanquam
 sermonis seriem confundentes, qui leges apostoli-
 cas sequentes, quanuis in glorificationem exisse vi-
 deantur, sacrum tamen hymnum cōtinuant. Sed a
 glorificatione coeperunt, & in glorificationem di-
 uerterunt, & post huiusmodi diuersorū ceu iterū
 exorsu dicunt: Gloria tibi domine, gloria tibi san-
 cte, gloria tibi rex, quoniam dedisti nobis escas in Ie-
 ritia: non enim pro magnis solum, verum etiā pro
 minimis gratiæ agēdæ sunt: quanuis etiā hinc Ma-
 nichæorum hæresim, & omnes qui præsentē vitā
 malam arbitrantur, repellant: nam ne quis propter
 arduam eorū philosophiā & ventris contemptum
 suspicetur, quod escas sicuti illi qui se præcipitent,
 abominentur: his verbis docent omnes, quod non
 abominatione creaturarū dei, sed quia sublimiori
 philosophia viuere statuerunt, a pluribus se absti-
 nent. Tu autē cōsidera quomodo ab actione gra-
 tiarum propter illa quæ iam data sunt, ad petitionē
 maiorū accedunt, nolentes ex cupiditate celestium
 in terris permanere. Dicunt enim, reple nos spiritu
 sancto. Non enim probe, ac vt oportet, agere pos-
 sumus, nisi gratia illa repleti fuerimus. Quis enim
 potest generosè quicquid facere, nisi Christi nutus ac-
 cedat: Sic vt igitur postq; dixerunt, vt ad omne bo-
 num opus abundem⁹, in Christo Iesu adiunxerūt:
 ita hic dicunt, reple nos spiritu sancto, vt inuenia-
 mur in cōspectu tuo acceptabiles sine verecundia.
 ac si dicerent, Nulla cura est nobis, ne verecunde-
 mur in conspectu hominū, sed quæcunq; de nobis
 homines aut ridentes aut exprobrantes dixerint, ad
 ea nec vertimur quidē: totū autem hoc certamen
 nobis est, ne tunc verecūdemur. His dictis ignei tā-

dem fluuij recordatur, & præmiorū mentionē fa-
 ciunt: nec dicūt ne puniamur, sed ne verecūdemur:
 id enim nobis etiā gehenna ipsa terribilius est, si vi-
 debimur dominū offendisse. Quod (quia multos &
 rudiores nō terret) addit, Quādo vniciq; reddes
 secundū opera sua. Vides quantū nobis aduenæ ac
 peregrini posuerūt, hi dico eremi habitatores, imò
 verò coelorum ciues: nos certè qui harū vrbium ciues
 sumus, peregrinamur a coelo, illi autē econtra. Qui
 post huiuscemodi orationē ac hymnū magna cō-
 punctiōe cōmoti, & largioribus lachrymis perfusi,
 ad somnū gradiūtur, tantū dormientes, quantū ne-
 cesse ad requiē est: ac rursus ex noctibus dies faciē-
 tes, in actionibus gratiarū, glorificatiōe & psalmis
 viuunt: nec viri solum, sed mulieres etiā hoc gene-
 re philosophandi exercentur, & naturæ infirmita-
 tem magnitudine animi superāt. Vereamur igitur
 inuictum illarū robur, nos qui viri sumus & cen-
 sumur, aliquando præsentium rerum, imò verò vmbre
 somniorū, ac euanescentis fumi cupiditate tabesce-
 re. Magna enim pars vitæ nostræ sensu quasi care-
 re videtur. Iniens enim ætas multa dementia plena
 est: matura verò, & quæ iam senectuti admouetur,
 sensus aciem hebetiorem reddere solet. Ita parua
 illa vitæ particula est, quæ deliciarū voluptate po-
 test potiri: imò verò, nec illa sincerè hoc facere po-
 test, cum mille curæ, mille labores impedimento
 sint. Quare (obsecro) stabilia, immortaliaq; illa quæ
 ramus bona, & eam vitam, in qua nunquā senesci-
 mus. Potes enim & vrbes habitare, & monachorū
 philosophiam imitari. Potes & vxorem habere, &
 in magna familia versari, & orare, simul ieiunare
 atq; compungi. Nam & qui ab apostolis in princi-
 pio initiati fuerunt, vrbes quidem habitabant, &
 eorum qui in eremo conuersantur vitam viuēbat,
 quorum nonnulli, vt Priscilla & Aquila officina
 præerant: prophetæ quidem omnes & vxores, &
 domos habebant, sicuti Esaias & Ezechiel, & exi-
 mius ille Moses, & nihil hinc virtuti eorū fuit im-
 pedimento. Horum igitur zelo commoti, semper
 gratias deo agētes, semper hymnis eum laudem⁹,
 & omne virtutis gen⁹ amplectamur, & eremi phi-
 losophiam in vrbes adducamus, vt cœlestium bo-
 norum participes in æternū gaudeamus, gratia &
 misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lviij. ex cap. xvj. & xvij.

Men dico vobis, sunt quidā de hic adstan-
 tibus, qui nunquā gustabunt mortē, donec
 viderint filium hominis venientem in re-
 gno suo. Quoniam multa de periculis, multa de
 morte, multa de passione sua, & de cæde discipulo-
 rum locutus est, & aspera complura, atq; ardua eis
 iniunxit: quæ omnia cum præsentem vitam seque-
 rentur, imminere iam atq; incumbere videbantur:
 bona verò quæ pollicebatur, longiore spe erāt ex-
 pectanda, vtputa quia seruarent animam suam si
 perderent eam: quia in gloria patris sui vêturus sit,
 & præmia redditurus: vt visu etiam certiores face-
 ret, quantū

Aret, quantū capere possint, gloriam suā qua cum
 venturus est, in presenti vita ipsis ostēdere, & iam
 visuros pollicetur, ne aut sua, aut domini morte do-
 leant, & maxime Petrus. Et vide quid agit, cum de
 regno & gehenna disseruerit: quando enim dixit,
 Qui inuenit animam suā perdet eam, & quicunq;
 perdet eā gratia mei, inueniet ipsam: & quia vni-
 cuiq; secundū opera sua reddet: regnum & gehē-
 nam designauit. Cum igitur de vtriusq; disseruerit,
 regnū quidem vt oculis cernatur concedit, gehē-
 nam autem minimè. Quare sic: quoniam rudiori-
 bus, ac ineptioribus id necessariū erat, probis verò
 & iam perspicacibus satis fuit a melioribus confir-
 mari: præterea hoc multò magis ipsum decebat:
 non tamen omnino illam partem prætermisit, sed
 est quando atrocitatem gehennæ quasi ante ocu-
 los oratione proponit: veluti quando Lazari effi-
 giem descripsit, & eius meminit qui denarios cen-
 tum repetijt, & illius qui fordida veste vestit⁹ erat.
 Et post dies sex assumpsit Petrum, Ioannem &
 Iacobum. Alius autem euangelista, post octo, ait:
 nec vlla certè dissonantia est. Nam alter tam illam
 diem qua Christus locutus est, quā qua in montē
 adduxit: alter intermediis solum cōnumerauit. Tu
 verò Matthæi philosophiam considera, qui nō ce-
 lauit nomina eorum qui præpositi fuerat: quod &
 Ioannes sapius facit, cum eximias Petri laudes ve-
 rissimè, ac diligentissimè describat. Nullum enim
 in hoc apostolorū cōsortio liuor aut inanis gloria
 locum habebat. Primos igitur apostolorū seorsum
 assumpsit. Et adduxit in montem, & transfigu-
 raturus est ante eos, & resplenduit facies eius sicut
 sol: vestimenta verò eius facta sunt alba sicut nix.
 Et ecce apparuerunt eis Moses & Helias loquētes
 cum ipso. Quam ob rem hos accipit? quia excel-
 lentiores cæteris videlicet erant. Et Petrus quidem,
 quia valde Christū diligeret, idcirco præstabat. Io-
 annes verò, qui nimitū diligebatur, ac Iacobus a re-
 sponso quod dedit, cum fratre interrogatus dices,
 Possumus hunc calicē bibere: ab operibus etiā ipsis,
 partim alijs, quia perfecit quod dixerat: sic acer at-
 que grauis Iudeis erat, vt magnū mun⁹ illis obtu-
 lisse, cum eū interfecerit Herodes, visus sit. Cur autē
 non illico, sed post sex dies hoc fecit: ne cæteri sci-
 licet discipuli seu homines mouerētur. Qua de re
 nec eos nominauit quos accepturus erat: Ne audiē-
 tes alij ardore sequendi vexarentur: desiderassent
 enim exemplum futurae gloriæ videre, doluissent
 etiam forsā tanquam neglecti. Nam & si corpo-
 rale magis illud ostendebatur, summa tamen erat
 cupiditate desiderandū. Cur autem id prædixit? Vt
 ipsa prædictiōe dociliores, ac paratiores ad specta-
 culum faceret, & dierū numero, atq; mora maiori
 desiderio concitati, vigilantī animo, & attenta mē-
 te accederent. Cuius autē rei gratia Mosē & He-
 liam pduxit? Multas quidē dicere quis causas pos-
 set, & primū quoniam turbæ, alij Helia, alij Hiere-
 miam, alij priscorū prophetarum vnum opinabā-

tur: idcirco Mosē & Heliam ceterorum prophie-
 tarum vertices, vt quā magnū sit inter seruos
 & dominum discrimen oculis cerneret, vtq; rectè
 laudatum crederent Petrū, qui filium dei eum cō-
 fessus est. Deinde quoniam assidue, quasi trāsgresso-
 rem legis Iudæi accusabant, & blasphemare puta-
 bant, quasi gloriā patris nihil ad eum pertinentem
 vendicaret. Dicebant enim, hic non est a deo, quia
 sabbatum non seruat, & rursus: De bono opere nō
 lapidamus te, sed cum sis homo, deū te facis. vt ipsa
 re monstraretur, quia ex inuidia hæc criminabantur,
 quia neutri horum criminū subijceretur. nec legis
 præuaricator esset, nec alienam gloriā sibi acqui-
 reret, æqualem se patri faciendo: eos produxit in
 medium, quorum alteruter in alterutra istarū re-
 rum perfulsit. Mos enim legem dedit, quare non
 fuisset passus Mosē cōculcari legem vt Iudæi cre-
 debant, nec præuaricatorem eius, & legum latorem
 hostem lator ipse vnquam coluisset. Helias autem
 pro gloria dei zelauit, quare non astitisset ei qui æ-
 qualem se patri dicebat si non esset, nec paruisset
 illi qui sibi quod non habebat vendicaret. Ad hæc
 omnia illud etiam possumus dicere, vt tam mortis,
 quā vitæ habere potestatem liquidò ac verè ere-
 deretur, vtq; supernorum & infernorum dominus
 ostenderetur, idcirco Mosē iam mortuū, & He-
 liam, qui nondum id passus est in mediū produxit.
 Quartam verò causam (quarta enim est prioribus
 cōnumerata) euangelista quoq; ipse tetigit. Quæ
 nam igitur illa est? Vt crucis gloriā ostēdat, & tam
 Petrum quā reliquos, qui passionem formida-
 bant consolaretur, & ad sublimius erigeret. Non e-
 nim tacebant, inquit, sed loquebatur de gloria, quā
 completer⁹ erat in Hierusalem, de cruce videlicet,
 ac passione: sic enim ipsam semper appellabant.
 Accedit ad hæc omnia virtus quoq; virorum sin-
 gularis atque præcipua, quam maxime a discipulis
 flagitabat. Nam quoniam dixit: Si quis vult post me
 venire, tollat crucē suā, & sequatur me: hac de cau-
 sa eos qui centies pro dei præceptorū custodia, &
 populi qui sibi crediturus fuerat mortem suscepis-
 sent, in medium producit: quorum vterq; cum ani-
 mam perdiderit, inuenit eam: vterque sanè magna
 libertate aduersus tyrānos locuti sunt: alter aduer-
 sus Aegyptiū, alter aduersus Achab: & quod mag-
 num est, pro ingratibus hominibus & inobedienti-
 bus, a quibus in atrocibus periculis compulsi sunt: qui
 etsi priuati ac absq; potestate fuerant, propositum
 tamen habuerunt ab idolorum cultu populū e-
 riperere: quorum alter tardus lingua, & voce tenuis,
 alter etiam aliquo modo rusticior, & vterque se-
 cularium diuitiarum apprime contemptor. Nam
 neq; Moses quicquam possidebat, nec Helias præ-
 ter melotem aliquid habebat, præsertim cum vete-
 res essent, neq; tanta gratia signorū polleret. Nam
 etsi mare Moses scidit, sed Petrus per maria deam
 curabat, immaniſsimos dæmones pellebat, & sola
 ymbra

Sup. 6. b.
& Luca
11. a.

Eph. 3. b

Galat. 1. a.

Rom. 1. c.

Io. 12. d.
Rom. 2. a.

Luc. 16. e
Infra. 18. d
Infra. 22. b

Capit
XVII.

Luc. 9. d

Infra. 20. c

Ioan. 9. c
Ibid. 10. g

Deut. 5. a.

Luc. 9. d.

Supra. 16. d.

Exo. 5. a.
17. a.

Exod. 4. c

Exo. 14. d.

G vmbra corporis miraculosa agebat, & vniuersum orbem ad Christum reduxit. Si verò etiam Helias mortuum suscitauit: sed ab istis mille, vel antequàm spiritu essent donati, fuerant excitati. Produxit igitur illos in medium, vt eos qui maximè populares fuerunt imitarentur, & animi robur atq; constantiam sequerentur, fierentq; mites vt Moses, zelotes vt Helias, & pia curiositatis similiter. Alter enim triennem annonæ inopiam ad emendandū Iudai-cum populum intulit. alter dicebat, Si quidem dimiseris ei peccatum, dimitte, aut dele me quoq; de libro tuo. Ad hæc omnia suæ quoq; gloriæ apostolos admonebat, cum assistere fecisset, non vt ad similem solum, sed vt ad maiorem certando statum conscenderent. Quare quando dixerunt, dicamus ignem de cœlo descendere, & Helie qui hoc fecit, meminerunt. Nescitis respondit, cuius spiritus estis: ad innocentiã enim eos charismatis, ac doni præstantiam exercebat. Non putet autem aliquis Heliam nos tanquam imperfectum vilipendere: perfectum enim illum omnino, temporū tamen suorum consideratione arbitramur fuisse. Nam cum puerilior tunc, vt ita dicam, mens hominum fuerit, non tam exquisita egebat doctrina. Hæc quoq; ratione Mosē perfectum estimamus fuisse, & tamen plus ab apostolis petitur, quàm ab illo fuit desideratum. Si enim iustitia vestra, inquit, scribarum & Pharisæorum iustitiam non excedet, non intrabitis in regnum cœlorum. Non enim in Aegyptum solum, sed in vniuersum terrarum orbem non minore idololatriæ infania furentem mittebatur: neq; vt cum Pharaone colloquerentur, sed vt aduersus ipsum diabolū vitiositatis principē arma fumerent. Illud certè ipsi luctamen fuit propositum, vt diabolū vincerent, & vasa eius omnia raperent: quæ quidem fecerunt, non mare diuidentes, sed impietatis profundum maioribus insurgens fluctibus virga Iesse dirumpentes. Et expende diligenter, quot quantaq; à Christo illos remouebant, mors, paupertas, infamia, & mille passionēs, quibus omnibus magis terrebantur, quàm tunc mari rubro Iudæi. Persuasit tamen eis, vt omnia despicerent, & quasi solido itinere securi pertransirent. Ad hæc igitur omnia ipsos confirmans, viros adduxit, quorū virtus apud veteres rutilauit. Quid igitur ait feruentissimus ille Petrus? Bonū est nos hic esse. Nam quoniam audiuit iturum ad Hierosolimam vt pateretur, propitius quidem esto tibi: semel increpatus non amplius hoc audeat dicere. Sed quoniam adhuc pauore tenebatur, idem alijs verbis occultius suggerit. Nam cum montem & solitudinem viderit, tutum se à loco putauit fore: quare volebat ibi se perpetuò manere, quocirca & tabernaculorum recordat⁹ est. Cogitabat enim si non ascēderet in Hierosolimam, non moriturū Christū, quia ibi audiuit scribas eum aggressuros: hæc cum dicere non auderet aperte, occultius adstruit, dicens: Bonum est nos hic esse, vbi Moses &

Helias quoq; adsunt. Helias qui de cœlo fecit ignē descendere: Moses qui ingressus in caliginem cum deo collocutus est: præterea nullus sciet hic nos esse. Vides quanto Christi ardore incendebatur. Non enim querere debes quàm prudenter hortabatur, sed quàm feruens charitate Christi, quàmq; inflā-matus esset. Nam quod non pro se tantū, quantum pro Christo timeret, quando mortem & insidias Christus prædicabat, ipsum audias dicentem: Animam meā pro te ponam: etsi oportuerit me tecum mori, non te negabo: vnde factum est, vt in medio periculo cōstitutus tam ingenti caterua circumfusus, non modò non fugerit, verumetiam gladio arrepto sacerdotis serui aurem absciderit. Non itaq; pro se, sed pro magistro expauescebat. Deinde quoniam bonum est nos hic esse, enunciauit: timens ne iterum increparetur, emendauit seipsum dicens: Si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Mosi vnum, & Helie vnum. Quid facis Petre? nōne paulò antè à seruis eum separasti, cur seruis modò connumerat⁹? Perpendis quomodo ante crucem erant imperfectiores. Nam etsi pater ei reuelauit, sed non continuè reuelationem secum tenebat, sed pauore, non quo diximus solum, sed etiam eo qui tunc visu ipsum inuasit turbatus fuit: quod alij euangelistæ significantes, & confusionē mentis à visione illa factā ostēdentes: Marcus quidē dicit, Nō enim sciebat quid loqueretur: perterriti namq; fuerūt: Lucas verò cum illud posuerit, faciam⁹ hic tria tabernacula, statim subiunxit, nesciens quid dicit. Deinde ostendens magno fuisse omnes terrore deiectos, Grauatī erant somno, ait, & cum vigilassent, viderūt gloriā ei⁹. Somnū enī hic vocauit, magnā resolutionē viriū, quæ ab illa visione facta fuit. Nā veluti oculi ex nimio fulgore obtenebrantur, sic tūc illis nō in nocte, sed in media die accidit, & splē-doris excellentia imbecillitatē oculorū grauabat. Quid deinde ipse quidē nihil locutus est, sed nec Moses, nec Helias, pater autem omnibus maior, & fide dignior, magnam ex nube vocē emittit. Quā-obrem ex nube? Sic ferè semper deus videtur. Nubes enim & caligo in circuitu eius, & sedet in nube leui, & Qui posuit nubem ascensum suū. Et, Nubes suscepit eum ab oculis eorū. Et, Sicut filius hominis veniens in nubibus. Vt igitur credāt ab ipso deo vocem venire, à nube vox emittitur quæ lucidissima erat. Adhuc enim, inquit, eo loquente, ecce nubes lucida obūbrauit illos, & ecce vox de nube, dicēs: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui, ipsum audite. Quid enim minatur, tenebrosam ostendit, quemadmodū in Sina: intrauit enim, ait, in nubē & in caliginē Moses, & velut vapor ita ferebatur fumus. Et propheta de minis eius differens, Tenebrosa, inquit, aqua in nubibus aeris. hic verò, quia non terrere, sed docere volebat, lucida nebula videtur. & Petrus quidem dicebat: Faciamus hic tria tabernacula. ipse autem tabernaculum nullis factū manibus ostēdit: ideo ibi fumus & pauor fornacis,

A uor fornacis, hic vox & lux ineffabilis. Vt autem nulla dubitatio emergeret, de quo nam vox emitteretur, vtq; de Christo. solum dictū esse intelligerent, illis iam duob⁹, Mosē scilicet & Helia remoris, vox fertur: Hic est filius me⁹ dilectus. Nullo metu Petre mouearis, oportet enī iam te omnipotentiam eius non ignorare, ac de resurrectione certiorē esse: verūm quoniā adhuc dubitare videris, saltē à voce patris fidentior esto. Si enim omnipotens pater est, proculdubio etiā filius omnipotēs est: quod si adhuc formidas & pauescis, non solum filium esse, verumetiam dilectū scito. Quid igitur metuis: nemo perdit quem amat. Noli ergo turbari, non potes tu magis ipsum diligere, quàm à parente ametur: In quo bene complacui. Non enim quia genuit idcirco tantummodo diligit, verumetiam quia cum sit ipsi æqualis, in omnibus eiusdem etiā penitus est voluntatis. Duplex igitur, immo verò triplex dilectio est, quia filius, quia dilectus, quia bene in ipso cōplacuit. Quid porrò significat, in quo bene cōplacui: ac si diceret, in quo requiesco, cui placeo. Quæ ideo ita se habent, quia expausti: patri æqualis vnā cum patre voluntatem habet: & cum permaneat filius, vnū cum patre est: in omnibus ipsum, inquit, audite. quare si crucis patibulum sustinere vult, non cōtradicas. Et cum audissent, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Et accessit Iesus & tetigit eos, & dixit: surgite, nolite timere. Leuantes autē oculos suos, neminem viderunt, nisi Iesum solum. Quomodo autē cum iam antè similis vox in Iordane audita fuerit, nemo ex turba qui aderat expaui: & iterum quando tonitru factum fuisse dicebant, nullus cōmotus fuit: quomodo, inquam, nunc timore perculsi ceciderunt? Quoniā videlicet solitudo & altitudo motis ingens, & transformatio plena horrois, lux fulgentissima, profunda nubes & latior, hæc omnia magnū vndiq; illis pauorem inferebant, & ceciderunt trementes, simul atq; adorantes. Ne autem ex timore obliuio fieret, citò eos liberauit, & solus ipse visus mandauit eis, ne cuiquā dicāt, donec à mortuis resurrexerit. Cum enim descenderet de mōte, ait: Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat. Nam quantò maiora de ipso dicebatur, tantò difficiliora tunc creditu multis videbantur, & scandalum quod à cruce oriebatur, multò magis crescebat: idcirco silentium iussit, neque id simpliciter, sed cum passionis intentione, quasi causam exponat, quare opus silētio sit, donec à mortuis resurrexerit. Ita hic quod iucundū erat, solum dixit: asperum verò atque amarum, silentio tradidit. Quid igitur inquit: nōne id post resurrectionem scandalum passi sunt? Minimè: nam & spiritu recepto, & signis clara voce attestantibus, cæterisq; rebus omnibus ad declarandū omnipotentiam ipsius vndiq; confluentibus, nullo scādalo poterant cōmoueri. Nihil ergo apostolis, & maximè his tribus qui sub nube vnā cum domino fuerunt,

beatius inuenitur. Verūm si voluerimus nos quoq; Christum, non vt illi tunc in monte videbimus, sed multò certè fulgentiorē. Nam tunc discipulis parcens tantum splendorem adaperuit, quantum illi percipere poterant: in extremo autem die in ipsa gloria, atq; maiestate patris, non cum Mosē & Helia solis, sed cum innumero angelorum, archangelorum, aliarumq; potestātū exercitu veniet, nulla nube caput eius contegente, verumetiam mirum in modum cœlo cōpresso: & quemadmodū cum publice sententiam iudices prolaturi sunt, velamina statores cōtrahunt, vt ab omnibus videantur: sic in folio suo dicentem, vniuersi conspicient, & vniuersum genus hominum iudicio aderit, quos ipse non per alium, sed per seipsum alloquetur: & alijs quidem dicit, Venite benedicti patris mei: esurui enī, & dedistis mihi māducare. Alijs: Euge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam. Contrā verò alijs: Ite maledicti in ignē æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. E Alij: Male serue, ac deses. & hos quidem bipartitò sciens tradet tortoribus: hos verò manibus & pedibus in tenebras iubebit immitti exteriores. Ita post securim fornax succedet, & qui à sagena pijciuntur, ibi mirabiliter insident. Tunc quasi sol iusti, immo verò multò magis, quàm sol resplendent. Non enim id dictū est, quoniā tantus splendor eorū futurus est: verūm quia nihil sole fulgentius videmus, ab eo quod nobis notissimum est, futurum designare sanctorū splendorem voluit. Hæc enim de causa & in monte sicut sol effulsisse scribitur. Nam maiorem lucem illam fuisse, quàm sit hæc solaris: inde patet, quia discipuli cum ferre nō possent, ceciderūt. Sic igitur iusti solem fulgore superabunt, peccatores autē extrema supplicia patietur. Non erit tunc opus chirographis, nō argumentis, nō testibus, omnia enim hæc in ipso iudice sunt, ipse testis, ipse argumentorum radix, ipse iudex, & omnia nuda, omnia clara sunt apud oculos ei⁹: nō diues, non pauper, non robustus, non imbecillis, nō sapiens, non insipiens, non seruus, non liber aliquis ibi videbitur: sed his laruis contritis, operū solummodo erit scrutatio. Nam si quando de tyrannide, aut de cæde quispiam causam dicit, quicumq; fuerit, siue præfectus, siue consul, siue quauis alia dignitatis excellens præstantia, nihil penitus valet, sed cōdemnatur, ad poenam arripitur: multò magis id tunc in omnibus pariter fieri videbitis. Quod ne fiat, deponamus obsecro sordidos peccatorum amictus, & arma lucis diligenter induamus, & gloria dei amiciet nos. Quid enim ex præceptis graue ac onerosum est? Nec flectes sicut sub iugo colum tuum, & faccum ac cinerem substernes, neque id vocabis ieiuniū acceptabile: sed solue omnē cōnectionē iniustitiæ, dissolue cōmutationum violentarum fasciculos. Vide quanta sapientia loquitur propheta: abstulit difficiliora, & à facilibus saluari iubet, vt cognoscas non labores, sed obedientiam à deo

3.Reg. 17.d.
3.Reg. 17
Exo. 32.g.
Luc. 9.g.
4.Reg. 1.c.
Suprà. 5.c.
Sup. 16.d.
& Mar. 8.d.

4.Reg. 1.c.
Exo. 32.g.
Matth. 17.
Mar. 9.
Luc. 9.
Mar. 9.
Luc. 9.
Psal. 94.
Psal. 104.
Apo. 1.
Mar. 11.
& Luc. 21.c.
Exo. 24.
Psal. 17.

Infra. 25.
Ibid. b.
Ibid. d.
Ibid. c.
Esa. 58.b.

G à deo exposci. Deinde ostendens virtutis facilitatē, & grauissimum vitiofitatis onus, nudisq; nominibus id comprobans, vincula & fasciculos, vitium: virtutem verò horum omnium dissolutionem appellat: omnem conscriptionē iniustam perumpet, scēnoris videlicet, ac vsurarū literas, absolue fractos & miseros in remissione. Talis quippe debitor est, qui cum viderit creditorem, mente infringitur, & magis eum quā atrocem bestia formidans, postergatur. Pauperes tecto carētes in domū tuam inducas: si videris nudum, operi eum, & proprios seminis tui non despicias. Et quoniam pridem hac de re disputantes, quā magna prēmia, quā inestimabiles diuitiā iustis referuentur, mōstrabamus: videamus nunc si quid horum mandatorum difficile sit, & naturam humanam transgrediens. Nihil igitur tale profectò, sed e contra, incredibilem in his facilitatem, in omni autem vitio maximum laborem & sudorem non paruum inuenimus.

H Quid enim difficilius, quā scēnerari, & pro vsuris vel huiuscemodi cōmutationibus vehementer sollicitum vades quærere, & modò de pignoribus, modò de sorte, nunc de calculis, nunc de vsuris, nūc de vadibus ipsis formidare? in his enim secularibus etiā subtilis fideiussionū securitas suscepta, fragilis est: ex misericordia verò de tuis offerretam facile, quā ab omni cura liberū est. Nō vtamur ergo illa mercatura, quæ calamitatē alijs infert, nec quæ liberaliter offerenda sunt, ceu caupones scēneremur. Nō sum autē nescius molesta hæc verba multis videri: verū quoniam nullum emolumentum silentij est, apertē mihi dicenda esse omnia: video: quippe si tacuero, nec verbis vos exagitauero, non potero per taciturnitatē à supplicio vos liberare: immo verò e contra non solum vestre afflictiones futuræ aurentur, verum etiā meæ crescant. Quid igitur valet blanda verborū palpatio, quæ non modo non iuuat ad opus, verum etiā vehementer deterret. Quid lucrabor si lætitiā vobis afferam verbo, & re ipsa mœrorem præparabo? Si delicatissimū aurium sensum demulceam, & animam in pœnas detrudam: Quare necesse est mœrorem hic inferre, ne ibi atrociter puniamur. Grauis dilectissimi morbus, & magno studio indigens in ecclesiam incidit. Nam cum neq; à iustis quidem laboribus recondere pecuniā iubeamur, sed apertas pauperibus domos tenere, ex aliorum inopia opes nobis colligimus, excusabile avaritiæ ac rapinæ genus inuenisse putantes. Nec de illis quicquā mihi dicas, quæ exterioris sunt legis. Nam &

I publicanus exteriorē seruat legem, & tamen punitur: quod sanè nos quoq; patiemur, nisi cōterendi. Pauperes cōprimuntur ad cōponendum abeunt: ea enim de causā pecunijs abundas, vt paupertate homines liberes, nō vt in paupertatem intrudas: tu verò simulatiōe folaminis maiores facis ærumnas, & liberalitatē vendis scēnore. Vendas licet, si vendis regno cœlorum, nec centesimam partem ab-

iectum certè & minimum liberalitatis precii, sed vitam rapis immortalē. Quid ita pauper & egenus es, ita pusillanimus, vt paruo magna, & caducis pecunijs liberalitatē vendas, cum possis aeterno regno vendere? Cur omissio deo humano lucro sollicitaris? Cur diuitem transcurristi, & pauperi adheres? reliquisti eum qui reddere potest, & ingrato ac inopi loqueris. Ille restituere desiderat, hic nō redet nisi coactus: hic vix centesimā partem, ille centuplum & vitam aeternā: hic conuicio & cōtumelijs, ille singulari ac præcipua laude: hic inuidiam multorū in te suscitāt, ille immarcescibiles tibi coronas connectit: hic deinde vix in hac vita, ille tam in hac quā in futura. Putāsne igitur extrema nō esse amentia, sic lucrari? Nescis quot homines fortem amiserunt scēnoris expectatione, quot in pericula deciderunt, quoniam ampla desiderarunt scēnora, quot tam seipsos, quā alios in vltimam deuoluerunt paupertatem propter nimiam avaritiam? Noli enim mihi dicere, quæso, quia gaudet & gratiam habet quod sibi scēnore pecuniam collocas: id enim crudelitate tua coactus fecit. Nam & Abraham cum vxorem barbaris traderet, ipse modum inuenit, quo facilius vxor susciperetur. Non libenter autem, sed timore Pharaonis impulsus: sic & pauper postquam ea re tu dignū non putas, cogitat crudelitati gratias agere. Tu autē mihi videris si à periculis hominem vindicares, mercedē ab eo flagitare, quoniam liberaisti. Minimè, inquit. Quid dicis? Si à maioribus liberaisti, pecuniam non exiges, qui pro multo minore tantam inhumanitatem ostendis, nec vides quod intentantur pœnæ? Non audis quia veteri etiā testamento prohibetur? Sed quæ nam est multorū excusatio? Scēnatus sum, aiunt, sed pauperi obtuli. Bona verba quæso, talia deus sacrificia nō accipit. Noli cauillare legem. Multo melius est nō dare pauperi, quā hoc modo dare. Quod enim iustus laboribus collectum argentum est, propter hos iniquos foetus plerumq; contaminas, quasi quis fecundum cogat vterum scorpionis parere. Cur autē dixi legē dei te cauillare: an non & vos vsuras sordes appellatis? Quod si qui hæc faciunt, ita censent: cogita iam qualis dei de hac re sententia sit. Quod si exteriores legū cōditores interrogare vuleris, discas ab illis, quia extrema impudentiæ signum scēnus semper iudicatum est: quare nec amplissimos homines quos senatores appellant, huiusmodi emolumentis deturpari sinunt, sed lege prohibent, ne qui rem publicā gerunt, tali lucro maculentur. Quomodo igitur horrescere non oportet, si tantum regno cœlorū honorem non tribuis, quantum legislatores senatu? Sed minus tibi cœlum videtur, quā terra: nec te pudet talem in hac re excusationē excogitare. Quid enim irrationabilius inueniri potest, quā vt sine agro & pluuiā, & aratro seminare contendas? Has ob res omnes, qui hanc pestiferā agriculturā adinuerunt, zizania metunt, quæ igni aeterno traden-

A no tradentur. An forsā viuendi iustē modi non inueniuntur? Num sunt agrorū cultus, gregis pabula, armentorū custodia, manū operatio, solers rerum tuarū cura? Quid insanis, quid cespitas, agricultura spinarū occupatus? Sed aduersantur, inquit, frugibus terræ multa, grando, rubigo, imbres copiosi. Sit sanè, non tamen tot tantaq; illis contraria sunt, quot scēnori. Quicquid enim accidit, fructui solummodo nocet: fors autē, id est ager, semper inuiolabilis remanet. In hac verò tua mercatura multo fortis etiā naufragiū pertulerūt, & anteq̃ detrimentum patiantur, cōtinuis curis vexantur. Nunq̃ enim rebus suis iucundē vitur scēnator, nec lætatur quoniam habet, sed quando sibi scēnus collatū est, non tantū gaudet, quod additio facta sit, quā mœret quod nondū vsuræ fortem adæquarunt: ac ideo antequam perniciosus iste foetus perfectior ædatur, cogitur alium foetum producere: ita scēnora in fortem redire compelluntur, & immaturum ac abortiuum partum parere viperarum. Tales certè isti foetus pecuniarum sunt, vt magis miserorum animas corrodant, quā illæ feræ aluos parentum soleant lacerare. Hæc iniustitiæ vincula sunt, hic fasciculus violentarū cōmutationum. Do enim, concedoq; inquit, tibi non vt habeas, sed vt maiora restituas: & cum deus nolit quod dederis, accipere: datē nanq; illis, inquit, à quibus accipere non putatis: tu etiā plusquam dederis flagitas, & quod nunquā dedisti, illud quasi debitum exigis: & putas maiorem hinc tibi, atq; affatim honorū copiam preparari, vnde inextinguibilem ardorē ignis tibi incendis: quod ne fiat, huiusmodi pecuniarū partum excidamus, recludamus hos iniquos parturiēdi dolores, excicemus hunc pestiferū vterum, & sequamur illa, quæ sola & magna lucra sunt. Quæ autem ista sint, à Paulo audi, quoniam magnus quæstus est puritas conscientie. His igitur ditemur diuitijs, vt & hic iucundē viuamus, & futuris bonis fruamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lviii. ex cap. xvij.

Interrogauerunt eum discipuli eius dicentes: Quid igitur dicūt scribæ, quod Heliam oporteat primū venire? Non ergo à scripturis id faciebant, sed quoniam scribæ illis declarabāt, vulgò hæc opinio ferebatur: quemadmodum & de Christo ideo & Samaritana dicebat: Messias venit, & cum ille venerit, nunciabit nobis hæc omnia. ab ipsis quoq; interrogatus fuit Ioānes, Heliasne es tu, aut propheta? latē nanq; vt dixi, hæc de Christo, & de Helia opinio animas hominum occupauerat, non tamen rectē ab illis hæc interpretabantur. Diuinæ nanq; scripturæ duos aduentus Christi testantur, quarum alter iam factus est, quod significauit Paulus, dicēs: Apparuit gratia dei, & saluatoris nostri omnibus hominibus: erudiens nos, vt abnegātes impietatē, & seculares cupiditates, modestē, iustē ac piē viam. Ecce de primo ad-

uentu, audies nunc quomodo & alterū significans D subiunxit: Expectantes beatā spem, & apparentiā magni dei, & saluatoris nostri Iesu Christi. Sed propheta quoq; vtriusq; mentionē faciunt, & secundi cui præcursores Heliam asserunt futurum: primi enim Ioannes fuit præcurfor, quem etiam Heliam Christus appellabat, nō quia Helias esset, sed quoniam ministeriū Heliae faciebat: nam sicut ille secundi aduentus præcurfor erit, sic primi fuit Ioannes. Sed scribæ ista confundentes, & populum peruertentes, secundi aduentus solummodo recordabantur, & dicebāt ad plebem: Si Christus hic esset, iam Helias venisset: quapropter discipuli quoq; dicunt, quare igitur scribæ Heliam oportere prius venire asserunt? Hac de causā pharisæi miserunt ad Ioannē, ac interrogabāt Heliasne es tu nullā prioris aduentus memoriam retinens: quam solutionem attulit Christus, quia scilicet Helias quidem venit, scilicet ante secundum meum aduentum, & nunc iam venit: si verò Thesbitem quæritis, veniet: ideo dicebat, Helias quidem venit, & restituet omnia. Quæ nam omnia? Quæcunq; Malachias propheta dicebat. Mittam enim vobis Heliam Thesbitem, ait, qui restituet cor patris ad filium, ne veniens percutiam terram simul. Vides exactam diligentiam prophetiæ prædicationis: Nam quoniam propter ministerij similitudinem Ioānes quoq; poterat Helias nominari, ne cōfusio fiat, patriam adscripsit, Heliam Thesbitem appellans. Ioannes enim non erat Thesbites. Aliud etiam signum addit, dicens: ne percutiam terram simul: secundum atq; terribilem illum aduentū significans, nō enim ad ferendam terram primò venit. Non veni, ait, vt mundum iudicem, sed vt saluem. Quod dixit, vt expressè significaret ante illum aduentum, quo iudicium exercetur, Thesbitem esse venturum: causam quoq; cur venturus sit, docuit. Quænam verò causa est? Vt Iudeis credere in Christū persuadeat, ne omnes simul cōdemnetur: quā rem ipse in memoriam reducens, inquit: & restituet omnia, incredulitatē videlicet Iudæorū, qui tunc erunt residui, ad fidē conuertet. Exquisitissimè autē dictū est, qui restituet nō filij cor ad patrē, sed patris ad filiū. Iudæorū enim filij apostoli erant, ad quorū dogmata pectora patrū, id est Iudæorū generis mentē conuertet. Dico autē vobis, Helias iam venit, & nō cognouerunt eum, sed fecerunt in eo quæcunq; vouerūt: sic filius hominis passurus est ab ipsis. Tūc intellexerunt quoniam de Ioanne dixit eis: nam & si nec scribæ, nec scripturæ id dixerūt, tamen quoniam acutiores & attentiores facti sunt, citò illud intellexerūt, & maximè quia iam prædixit, ipse est Helias qui vterus est. & rursus: Dico autē vobis, quia Helias iam venit. Nec villo confusionis errore sermonem implicari putes, si modò venturū venisse asserat: ambo enim hæc vera sunt. Nā quādo dicit, Helias venit, & restituet omnia: de ipso Helia dicit, quod venturus est: ppter ministerij autē similitudinem Ioan-

Esa. 58.c.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Gen. 11.

Tit. 2. d.

Mala. 4. b.

Ioan. 3. b.

Vide Pa-

dictas i-

tulo deti-

ris.

Ioan. 4. c.

Ioan. 1. c.

Tit. 2. c.

Gnem Ioannē intelligit. Sic & prophete vnumquēq; ex approbatis regibus Dauid appellabant: & Iudaeos propter morum deprauationem Sodomorū principes & filios Aethiopū nūcupabant. Sicuti enim ille secundi aduētus, ita iste primi praecursor fuit: quauis & illa de causa Heliae nomine Ioannem appellet, vt & valde se veteris scripturae concordem, & hunc aduentū praedicatione prophetae cōfirmari ostendat, ac ideo subiecit: **Iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt ei quaecunq; voverunt.** Quid est, quaecunq; voverunt? In vincula coniecerunt, contumelijs affecerunt, occiderunt, caput disco portarunt: sic & filius hominis passurus est ab ipsis. Opportunē iterū de passione sua facit mentionem, partim à Ioannis passione dolorem eorū mitigans, partim quia mirabilia signa confestim operatus est. Inuenies enim sapius, si diligentius obseruaueris, quandocunq; de passione sua locutus est, & antē & post illico miraculose ipsum egisse. Tunc deniq; incepit ostendere, quoniam oporteret eum abire in Hierosolymam, & multa pati. Tunc, istud quādo significat? quando praedicatus fuit Christus, & filius esse dei, quando in monte mirabilē eis visionem ostendit, & de gloria sua prophetas colloquentes apostoli viderunt, tunc apertius de passione praedixit: primò quia & filius hominis passurus ab ipsis est, deinde post paululum eiecto demone, quem discipuli expellere non potuerūt. Cum enim in Galilaeam reuerterentur, dixit eis Iesus, quia tradendus est filius hominis in manus peccatorū hominum, & interficient eum, & in tertia die resurget. Hoc autē faciebat, vt magnitudine miraculorū magnitudinem doloris minueret, & solamē omni modo ipsis preberet, vt hic ex memoria Ioannis eos cōsolatus est. Si autem quispiam obijciat, si tot tantaq; aduentu Heliae bona futura testatur, cur ipsum modò non misit? Quia certē quauis Christū Heliam esse putarent, non crediderunt tamen ei. Alij enim Heliam dicebant, alij Hieremiā, & inter Ioannem & Heliam praeter temporum spacia nihil interest. Quomodo igitur credituri sunt, inquit? siquidē Helias cuncta restituet, non modò sanē quia notus, verū etiam quoniam vsq; ad illum diem amplior magis, atque amplior gloria Christi solaribus iam radijs erit fulgentior: ad quā omnia cum praedicatione illius accedat, ad Christi fidem impellens, facillimē suscipient. Cum autē dicat: **Et nō cognouerunt eū.** Excusare illos videtur: & partim, quia iniuste passurus ab ipsis est, discipulos cōsolatur: partim quia signis duobus dolorem obruit, altero iam in mōte factō, altero iam futuro. Cum verò haec audissent, aut moerore passionis pressi, aut interrogare veriti, quando venturus sit Helias non quiesierunt: quando deniq; in Galilea cōmorabantur, cum audissent tradendum esse filiū hominis, & interficient eum: subiunxit, valde illos doluisse. Marcus autē dicit, quia ignorabant hoc verbū, & interrogare vere-

bantur. Et Lucas, quia occultatum fuit ab ipsis hoc verbū, ne sentirent, & interrogare de hoc timebāt. R. Cum venisset autem ad turbā, accessit ad eum homo genua flectens ante eum, & dicens: Domine miserere filio meo, quoniam lunaticus est, & malē patitur. Sapius enim cadit in ignem, nonnunq; in aquam, & attuli eum discipulis tuis, & non potuerunt eum curare. Valde hunc hominem infirmū in fide, scriptura ostēdit, quod multis manifestum est: vel quia Christus dixit, omnia esse credēti possibilia: vel quia ille dicebat, iuua incredulitatē meā: vel quia iussus à Christo daemōni fuit, ne amplius in eum intraret: vel quia rursus ille Christo dicebat, si potes. Caeterū si hominis illius infidelitate factum est ne daemōnium exiret, quare discipulos criminatur? Vt ostendat quod etiā absq; fide adducientium curare poterant. Nam quemadmodū petentis fides à minoribus miracula elicit: sic virtus eorū qui faciunt, quauis parum credant adētes, perficere potest: quae ambo in scripturis inueniuntur. Cornelius enim sua fide gratiā spiritus inuitauit: & ab Helisaeo, nemine credente, mortuus suscitatus est. Nam & qui proiecerunt, & proiectus ille cum esset mortuus, solā sancti corporis virtute surrexit. Quare non latet, quia & discipuli hac in re titubarunt, quauis non omnes. Columnaē namque apostolorū non aderant: sed dementiā huius hominis illud quoq; significat, quod discipulos magna turba praesente, ad magistrum accusat. Attuli enim, inquit, eum discipulis tuis, & non potuerunt curare. Christus verò maiore culpam illi attribuit, dicens: **O generatio incredula & peruersa, vsq; quo vobiscum ero? vsquequo sustinebo vos?** Non ad hunc hominē solūm dirigit sermonem, ne conturbaret eum, sed ad vniuersum Iudaeorum genus: multos enim commotos fuisse credibile est, maleq; de discipulis suspicatos. Cum autem dicit, quouisq; vobiscum ero, quādiū mori sitiat, quantumq; ad patrem redire desideret: & quia non sit sibi molesta passio, sed cum huiusmodi hominibus cōuersatio facile ostendit, nec tamen increpatione Iudaeorum sermonem terminauit, sed adiecit: **Ducite ipsum ad me.** Interrogauitq; quanto hac tēpore patitur: tum vt discipulos hinc defenderet, tum vt meliore spe patēr ductus crederet, posse filiū liberari: quem tamen vexari à demōne permisit, non ad ostentationē, quippe turbis coeuntibus cōpressit ipsum, sed propter patrem, vt si trepidare sola vocatione daemōniū videret, saltem hoc pacto ad futurū miraculi fidem duceretur. Sed postquā ille, ab ineunte respōdit atare, adiunxit me si potes: respondit Christus, omnia esse possibilia credēti. Rursum Christus respondit, iterum in eum culpam reijciēs. Et quādo quidem leprosus dicebat: si vis, potes me mundare: laudans atq; confirmās verba eius, respondit: volo, mundare. Nunc verò cum iste nihil dignum omnipotentiae Christi attulerit, perpende quomodo ab errato eum reuocat: omnia inquit, credenti

credēti possibilia sunt: ac si diceret, tāta virtus mea est, vt alij meo nomine miracula possint conficere: quare si credis, vt decet, tam filium tuum, q̄ alios facile curabis: his dictis daemōniacū liberauit. Tu autem non hinc solūm prouidentiam ac benignitatē eius considera, sed ex illo tempore, ex quo daemōni fuit permittum in hominem intrare: iam enim diu mortuus homo esset, nisi diuina prouidentia fuisset protectus. Nam qui in ignē & aquam eum immittebat, interfecisset profectō, nisi diuinitus frenaretur: quod similiter illi passi fuissent, qui nudi desertā petentes, lapidibus seipsos caedebant. Non turberis autem si lunaticus est appellatus: patris enim daemōniaci haec vox fuit. Caeterū & euāgelista multos lunaticos curatos fuisse alibi ait, à communi omnium consuetudine ipsos nominans: vt enim elemento illi, ac luminari daemones detrahant, secundum lunares cursus aggrediuntur, & remittunt homines. Vnde haec falsa opinio apud multos conualluit, quod luna varietate sui cursus operetur: quod minime verum est. Tunc accesserūt discipuli ad eum secretō, & dixerūt: **Quare nos non potuimus eijcere illum?** Timuisse illi videntur apostoli, ne concessam sibi gratiā amiserint: data enim sibi aduersus immundos spiritus potestas fuit, quare seorsum accedentes interrogare non verecūdantur. Nā cum re ipsa potentia eorum fuerat redarguta, cur pudissent verbis confiteri, quod opere apparebat? Seorsum autem & remotis arbitris faciunt, quoniam de arcana & magna re quæsitura erāt. Quid igitur Christus? Propter incredulitatem vestram ait. Si enim habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic: transi hinc, & transibit: & nihil impossibile vobis erit. Si verò quispiam dicet, & quando montes translulerunt? Respondebimus, quia multa maiora fecerunt: multos enim mortuos excitauerunt: aequale quippe non est, mōtes transponere, & animam hominis reuocare. Dicunt autem nonnulli, postea sanctitate illis multò minores, id re postulate fecisse. Vnde patet, quia si opus fuisset, mōtes quoque translulissent: ideo non dixit, transponetis omnino montes, sed transponere poteritis: si autem non fecerunt, non est argumētum impotentiae. Maiora enim ab ipsis facta nō ignoramus, sed quoniam res non postulauerat, noluerunt: quauis possit etiā aliquid tale factum esse, & non scriptum. Nō enim omnia miracula sanctorum conscripta sunt. Nōne igitur, inquit, tantam fidem tunc habebant? Non certē. Ita enim imperfectiores erant, vt nō semper idem essent: vnde Petrus quoq; modò beatificatur, modò increpatur: & reliqui quasi amentes castigantur, cum sermonem de fermēto non intellexerint. Sic ergo & nunc ex imperfectione ipsorum accidit, vt maiore infirmitate languerent, quod sapius ante crucem patiebantur: fidem autem hic signorū dicit, & sinapis meminit, cuius maxima virtus est. Nam eū minima sit, magnitudine virtutis ceteris omnibus vehementior est. Vt igitur ostēderet syn-

cerae fidei minimum ingentia posse, sinapis mētione fecit: neq; hic stetit, sed montes addidit, & vltius progressus, nihil (inquit) vobis erit impossibile. Tu verò & discipulorum philosophiam, qui suam impotentia non occultarunt, & spiritus sancti virtutem admirare, qui paulatim homines, vt granum quidem sinapis fidem habentes, sic in summa contraxit, vt largos fluuios, & copiosos fidei fontes egerent. Genus autem hoc, inquit, non eijcitur, nisi per orationem & ieiunium. Vniuersum daemōnū genus, non lunaticorum solummodo intellexit. Et vide quomodo iam in ipsis ieiunij semina iecit: nec mihi ea quae rara sunt dicas, quod scilicet absq; ieiunio eiekti daemones aliquando fuerint: si enī vnus aut alter sic expulit, impossibile tamen est, si quis id patitur, & in delicijs viuat, ab hoc furore liberari. Aegrotis enim ieiunio maximē opus est. Sed si fide opus est, inquit, cur ieiunare oportet? quia vnā cū fide non paruas vires affert ieiunium. Cūq; maioris philosophiē singulare opus sit, angelum ex homine facile reddit, & virtutib; incorporeis mirum in modum reluctat, quāuis nō ieiunio solūm, sed oratione quoq; ac multò magis oratione opus sit. Expēde igitur, quēso, quot quātāq; bona ex vtriusq; iunctis emanent. Qui enim orat, & ieiunat vt oportet, is multis rebus non indiget: qui verò multis nō indiget, nunq; fiet auarus, & prouisor semper ad misericordiam erit. Qui ieiunat, leuior est, & vigilantior orat, & cupiditatis incendia extinguens, ac animam suam humiliās, facile deum placat: idcirco & apostoli ferē semper ieiunabant. Qui orās ieiunat, binas possidet alas, quibus vētos ipsos volando preteruehitur: non enim oscitat, nec extēditur, nec torpet orando, quē multi patiuntur: sed igne ardentior, & terra superior est, quare terribilis hostis daemōnibus redditur. Nihil enim est homine probō orate potentius. Nam si mulier crudelem iudicem, qui nec deum timebat, nec hominē verebatur, flectere potuit: multò magis propitium deum faciet, qui cōtinuē orationi adhærens, ventrē superat, & delicias spernit. Si verò imbecillis corpore ieiunare semper non potes, non eris tamen ad orandum infirmus, neq; ad contemnendas vētris delicias inualidus. Ieiunare quidem non potes, sed non viuere in delicijs potes: quod sanē paruū nō est, nec magno intervallo à ieiunio distat. Sed sufficit etiam hoc diaboli furorem deprimere, cui nemo magis amicus est, q̄ qui delicijs & ebrietate maculatur: hic enim fons, hac mater, atq; origo vitiorum omniū est: hac via olim Hebraeos in cultum diabolus idolorum iniecit, hac iniquos amores Sodomitarum inflammavit: hac enim, ait, iniquitas est Sodomae, in copia & plenitudine panis luxuriabatur, hac deniq; via mille alij gehennae traditi, periere. Quid enim deliciarum hac foeditas mali nō inducit? sues ex hominibus facit, immō verò etiā multo maiores. Sus enim in luto voluitur, & stercore nutritur: hic verò abominabilem magis sibi mensam cōstruit, iniquas cō-

Mar. 8. d.

Mar. 9. e.

Mar. 9. d.

L. Ado. 20. b.

Ado. 20. b.

Mar. 9. d.

Sup. 2. a.

& Lucae 5. c.

D

E

F

Lucae. 18. a

Tomus secundus.

rr mixtiones

G mixtiones excogitans, & amores nefarios: hic nullo certe à damoniaco discrimine separatur: imprudens enim & furiosus pariter est: & damoniacum quidē omnes miseramur, hunc verò auertimur, & odimus. Quid ita: quia spōtē furorē sibi attrahit: & os, oculos, nares, cætera simpliciter sensuum instrumenta amarissimas voluptatis conficit cloacas. Quod si etiam interiora inspicias, videbis animam eius ceu hyeme, ac intentissimo frigore cōgelatam adeo, atque torpentem, vt nulla vtilitas corpori ab ea possit afferri. Verecūdor apertius enarrare quæcūq; à delicijs mala tam viri quā mulieres patiuntur: quare conscientia singulorum, quæ certius hæc nouit, relinquenda esse statuo. Quid turpius ebriosa foemina, quæ huc & illuc ex temulentia peruagatur: quanto enim infirmitas vasculū est, tantò magis naufragiū fit, siue libera, siue ancilla mulier sit: nam libera in medio ancillarum spectaculo deformatur, & serua similiter inter ancillas turpior reditur: ita faciunt, vt dei munera à stolidioribus vitu perentur. Audiui enim multos, cum insanæ iste accidunt passiones, dicētes: Vt inam non esset vinum. O amētiam singularem, & stoliditatem inauditam, alij delinquant, & dei tu dona criminari: putāne à vino hoc factum malū? Non fecit vinum certè, sed incontinentia eorum qui vino abusi sunt. Dicas ergo, vt inam non esset ebrietas, non essent deliciae: si verò dicis, vt inam non esset vinum, ordine paulatim progrediens, optabis ne sit ferrum propter homicidium, ne sit nox propter fures, ne sit lux propter calumniatores, ne sit foemina propter adulterium, & sic omnia dei opera tibi destruentur. Non igitur ita dicas, nec vinū, sed ebrietatem criminari: & ebrius, cum in se fuerit reuersus, omni dedecore suo prius descripto, dicas datum esse vinum ad lætitiā, non ad turpitudinem nostram: datū est vt rideamus, nō vt derideamur: vt rectè valeamus, non vt ægrotemus: vt imbecilla corpora reficiamus, non vt robur animi deiciamus: honorauit te hoc munere deus, cur de honestas propter intemperantiam bibēdi te ipsū? Audi quid ad Timotheū dicit Paulus: Modico vino vtēre propter stomachum tuum, & crebras ægrotatiōes tuas. Quod si sanctus vir ille morbo depressus, & alternis ægrotudinib; laborās, quousque magister permisit, vino non vtēbatur: quā veniam nos consequemur, vino ad ebrietatē sani abutentes: Et illi quidem dicebat, pauco vtēre vino propter stomachum tuū: ebrioso verò dicet, vt aris modico vino propter fornicationes, vt crebra turpilo quia fugias, ppter pestiferas cupiditates quas ebrietas parit. Quod si hæc non persuadent vobis, vt ab his abstineatis, saltem propter dolores, & euersiones stomachi abstineatis. Nō ad mœrorem, nec ad dolorem, sed ad lætitiā vinum datum est. Vinum enim, inquit, lætificat cor hominis: quā eius virtutē vos deiecit. Nam quæ lætitiā est, si nō es in te ipso, si mille doloribus vexaris, si omnia tibi circumferri videantur, si tenebris detentus, quasi febricitans ho-

minibus indigeas, qui oleo caput tuum perfundat: Hæc non omnibus dicta esse velim, immò verò dicta sunt omnibus: non quia omnes vino corrumpantur, sed quia nullā de ebriosis curam sobrij habent: idcirco ad sobrios magis orationem direxerimus, quoniā & medicus ægrotis omisiss, sanos alloquitur. Vos ergo sobrios oro, ne hac turpissima infania vnquā capiamini, & vt eos qui capiuntur, diligēter sanare curetis. Nolite pati peiores bestijs homines fieri, nihil enim vltra quod opus est illis desiderant: isti autem mediocritatis terminos excedentes, irrationabiliores illis constituuntur. Quanto enim melior asinus ebrioso est, quanto canis præstantior: Omnes certè animantes, quæ rationis expertes sunt, cum bibunt, aut comedunt, vltra quod satis est, etiam si mille homines cogere, nunquā elabuntur. Peiores igitur irrationabilib; vos estis, qui inebriabimini, nō apud mentis compotes solum, verum etiā apud vos iudices. Inde nanq; manifestum est, canib; atq; asinis vestro vos iudicio esse peiores, quia nullum brutorum comedere aut bibere cogitis. Et si quis huius rei causam quæreret, nemo respondere dubitabit, ne comedendi atq; bibendi excessus detrimento ei sit. Cū igitur minus tibi quod bestia pvideas, nōne hoc facto tuo minoris te putare videris, quod te cōtinuē in dolores impellas? Nō enim in die quo inebriaris, verum etiam in crastinum ebrietatis reliquæ conferuntur. Et quemadmodū cum febris cessauerit, debilitas tamen inde facta, diutius remanet: sic ebrietate transacta, effectus tamē eius tam corpus quā animam diutius exagitat. Iacet enim plerūq; tanquā tempestate conuulsata nauis miserū hominis corpus, anima verò detestabili cupiditate compulsa, vehementer incenditur: & cum iam ab ebrietate respuerit, tunc multò magis quod prius insanit, vinum, dolia, calices, cyathos, & crateres plenos cōfringēs. Et quemadmodum quauis tranquillitas ex tempestate facta sit, detrimentum tamen quod inde factū est, non restituitur, si semel iactura facta sit. Sic omnium penē honorum iacturam ebrij patiuntur. Modestiam enim, pudorem, prudentiam, patientiā, humilitatem, omnia hæc quasi naufragium passi, iniquitatis pelago submerferunt: verū multa peiora sunt, quæ sequuntur ebrietatem, quæ quæ tempestatem. Nam ibi quidem iactura leuior est, hic verò grauiorem nauiculam reddit: quæ diuitijs virtutum eiectis, arenam atq; aquam foetidā ex ebrietate sibi coaceruauit, quibus nauicula cum vectoribus atq; gubernatore simul demergitur. Quæ ne accidant, fugiamus, oro, hæc tempestatem: reuoluamus semper nobiscum ebriosum neminem in cœlorum regnum peruerturum. Nolite, inquit Apostolus, errare: nec ebriosi, nec conuiciatores regnum dei hereditabunt. Quid regnum cœlorū dixi, cum nec presentibus quidem iucūdē vtantur, noctem in die habentes, & in luce tenebris obuoluti, & apertis oculis nihil rectè vidētes: Et ad hoc grauiissimum illud supplicium luunt, cum mœrore sine ratione conficiantur,

1. Timoth. 5. d.

1. Gal. 10. 3. b.

1. Cor. 6.

A ciantur, insaniat, ægrotent, ac omnibus ridiculi sint. Quæ igitur venia ipsis dabitur, qui spontē tantis se malis obruunt: Nulla pfecto. Fugiamus igitur hūc morbu, si tam presentē vita, quā futura frui volumus: quod nobis gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi concedat, cui gloria in secula, Amen.

Homilia. lix. ex cap. xvij.

Qonuerfantibus autem ipsis in Galilæa, dixit eis Iesus: Tradendus est filius hominis in manus hominum, & occidēt eū, & tertia die resurget. Et cōtristati sunt vehementer. Idcirco de passione sua verba facere voluit, ne qua de causa ibi morā trahere possent, ac interrogare. Passurum enim in Hierosolyma ipsum audientes, nec videre quidem illam urbē volebant. Considera igitur quomodo, & si Petrus fuerit increpatus, & Moses & Helias cum ipso collocuti, gloriam hanc rem appellarint: & pater è nube vocem emisit, & signa non parua fuerint facta, ac deniq; resurrectio in ianuis post passionem adesset: non enim lōgo tempore post, sed tertio se die resurrecturum affirmavit: nullo tamen pacto ferre potuerunt, sed tristati sunt, inquit, valde: quod eis accidebat, quādo adhuc eorū verborum potestatem ignorabāt. Quod Marcus & Lucas significarunt, quorum alter ignorasse illos verbum, & veritos modò interrogasse ait: alter velatū ab eis fuisse ne sentiret, & tamen timuisse de hoc verbo quærere. At qui quomodo ignorantes cōtristati fuerūt: quia videlicet moriturum eum non ignorabant, sed mortem hanc non duraturam, & mille allaturam bona penitus ignorabant, cum qualis nam futura esset illa resurrectio non intelligerent: dolebant ergo, quia valde magistrum suum diligebant. Cū autem venisset in Capernaum, adierunt Petrum qui didrachma accipiebant, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma? Quæ nā sunt ista didrachma: Quando Aegyptiorum primogenita deus interfecit, tūc Leuiticā tribum accepit, quoniam huius trib; minor numerus erat, quā primogenita Iudeorū fuissent, pro deficientibus ad supplēdum numerum, siculum iussit deferri. Consuetudo igitur ex illo tempore obtinuit, vt primogeniti hoc vectigal persoluerent: cumq; ita primogenitus esset Christus, Petrus quoq; discipulorū primus esse videretur, ipsum adeūt. Puto autē quoniam in Capernaū, quæ patria Christi putabatur, istud gesserunt, per singulas ciuitates id vectigal petere solitos fuisse. Non fuerunt autem ausi Christū aggredi, sed Petro nulla ferē acrimonia, nec vt criminantes, sed vt interrogantes dixerunt: Magister vester non soluit didrachma? Nam etsi de ipso conuenientem, decentemq; non habebant opinionem, hominē eum nūdum putantes, tamē propter signa quæ fecerat, non nihil reuerentiā ipsi attribuebant. Quid igitur Petrus? Vtiq; ait. Ita illis quidem soluturum esse respondit, Christo autē, vt erubescens forsā hac de re quicquid dicere, nihil retulit: sed mitis ille quem nihil fugere potest praueniens,

Tomus secundus.

Luc. 9. d.

Mar. 9. c.

Luc. 9. c.

Colo. 1. c. & Apoc. 1. b.

ait: Quid tibi videtur Simon? reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel cēsum: a filiis suis an ab alienis? At ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. Nam ne posset Petrus opinari hæc à Christo dici, quoniā ab illis quicquid perceperit, anteuertit Christus, vt hoc ipsum significaret, & fiduciam timentis quippiam de his dicere Petro præbet. Quod autem dicitur, tale quid est: Immunis ego à cēsum sum. Nam si reges terræ non à filiis, sed à subditis cēsum capiunt, multò magis me, qui nō terrarum, sed cœlorum regis filius sum, liberum à tributis esse oportet. Perpendis quomodo distinxit filios à non filiis? Si enim filius non esset, hoc profecto regum exemplo vsus nō fuisset. Sed filius quippiam, inquiet, est: non autem proprius, non ergo filius: quod si nō filius, nec proprius, nec omnino eius, sed alienus. Ita exemplum nullas vires habebit. Nō enim de filiis simpliciter, sed de propriis, & regni heredibus disputat. Atq; ideo distinguēdo alienos opposuit, quo vocabulo eos appellauit, qui ab ipsis regibus nati non sunt. Tu verò etiam illud cōsidera, quomodo reuelatam Petro cognitionem hic cōfirmavit, neq; hic terminauit sermonem: sed condescendēdo quod sapientiæ inestimabilis est, id ipsum approbavit, cum hæc dixisset, ait: Vt autem non scādalizem eos, vade ad mare & mitte hamum: & cum piscem qui primus ascēderit, tolle, & aperto ore eius inuenies staterem, illum assumens da eis pro me & te. Vide quemadmodum nec omnino recusat, nec simpliciter iubet dare tributū: sed prius monstrauit non esse his vectigalium legib; se subiectum, tunc demum dari iussit: alterum ne illi, alterum ne isti scandalum patiantur. Non enim vt debitor reddidit, sed vt illorum infirmitati cōsuleret. Et certè alibi cum de cibis differeret, scandalū nullo modo considerasse, sed penitus spreuisse videtur: ita nos decet temporum, & opportunitatum rationem habere, ac scire quando, quibusq; in rebus conuenienda vel curanda scandala sint. Sed dationem etiam modo se ipsum demonstrat. Nam vt reuin omnium dominum se esse ostēderet, vtq; maris ipsius ditionem habere videretur, non à recōditis, sed mirabili quodam modo inuentam pecuniā de ferri iubet: & quauis tum increpatione, tū quia virtute sua super fluctus Petrus ambulauit, maris dominus demonstraretur, tamen alio quodā modo, nec minus mirabili id ipsum impresentiarum ostendit. Nō erat quippe parū prædixisse à profundissimis fluctib; eum piscem hamum hausurum, qui vectigal erat soluturus. Ita imperio eius, quasi iaculo in mari demerso ille captus est piscis, in quo stater reueruabatur. Diuinæ igitur ac ineffabili eius virtuti nulla pelagus offerebat, & vndiq; subiectionem suā ostēdebat, vel quia increpatum ex furore in tranquillitatem subito se conuertit. Da eis, inquit, pro me & te. Vidisti honoris excellentiam, vide nunc quanta philosophia vtitur Petrus. Hunc enim locum Marcus, qui Petri discipulus fuit, ideo nō scripsit: sed mitis ille quem nihil fugere potest praueniens,

rr ij pisse vi-

Sup. 15. a.

Sup. 14. d.

Marcus Petri discipulus.

Caput XVIII.

psisse videtur, quoniam ingens hinc honor magistro deferebatur. Sed negatione quidem ille quoque diligentissime scripsit, haec vero quae ad magistri laudem pertinent, ipso forsitan ita volente omnino siluit. Pro me vero, inquit, & te. quoniam & Petrus primogenitus erat. Miraris omnipotentiam Christi, mirare discipuli etiam fidem, qui ad rem ita natura incredibile illico paruit, cuius quidem fidei retributionem cōfestim habuit, Christo in tributi solutione coniunctus. In illa hora adierunt discipuli Iesum, dicentes: Quis putas maior est in regno caelorum? Humanū quid passi discipuli sunt, quod euangelista quoque significauit, dicens: In illa hora, quando scilicet ceteris omnibus Petrum praetulit. Nam cum & Iacobus & Ioannes primogeniti essent, nihil tamen tale pro ipsis fecisse videtur: veriti autem turbationem praeferi suam, non aperte Petrum preponi sibi, sed cōfusse. Quis ergo maior est, interrogarunt. Quando certos praeferi conspexerunt, nihil tale passi sunt: cum vero ad vnum delatus honor est, tunc nimirum doluerunt: quanuis nō ex hac re solum, sed ex alijs quoque multis inflāmati fuerunt. Tum quia dixit illi, Dabo tibi clauē regni caelorum: tum quia, Beatus es tu Simon Bar Ionathum etiam hinc, Da eis pro me & te: tum denique quia liberius eum multo Christo colloqui conspiciēbant. Quod si non interrogasse, sed secum id cogitasse Marcus scribit, non sunt opposita profecto haec, sed valde inter se consonant: nec semel, sed bis, ac tertio haec eos cogitasse crediderim, & tunc demum interrogasse. Tu vero nō solummodo crimē considera, sed illud quoque tecū verte primū, quod nulla eis de rebus huius seculi quaestio est: deinde quod postea haec quoque turbatione superata, alteri alteris in primatu cedebant. Nos vero neque ad hos quidem defectus eorum deuenire possumus, nec quis futurus sit maior in regno caelorum, sed quis in terris maior sit, quis ditior, quis potentior quaerimus.

Quid autem Christus? Reuelat arcana eorum, nec simpliciter ad verba, sed passionem respōdet. Et aduocās Iesum paruulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum caelorum. Curiose, inquit, scrutamini vos quis vestrum maior sit, & de primatus honore contenditis: ego autem si quis humiliorē se ceteris non effecerit, ipso ingressu caelesti omnino indignū asfero. Recte autem ante oculos mōstratione paruuli totam rem posuit, ipso aspectu eos conuertens ac persuadens, vt absque simulatione aliqua humilitatem amplectantur. Paruuli autem non inuidere, nec inanem expectare gloriam, nec primatus desiderare dignitatem nouerunt. Non ergo fortitudine tantum, ac prudentia, sed humilitatis quoque virtute, & simplicitate nobis opus est: quae si non adest, salus nostra certe claudicat. Paruuli enim nec si contumelientur aut verberentur, afficiuntur odio: nec si laudantur & honorantur, vlla commouentur ar-

rogantia. Vides quomodo rursus ad haec nos pro-uocat, vt ostendat posse nos voluntatem istam nācisci, & perniciosam Manichaeorum rabiem acuto concidit gladio. Si enim natura per se mala est, cuius gratia philosophādi exempla inde trahit? Paruulum autem aetate, & quidem mea sententia, valde paruulum qui ab omnibus esset passionibus liber in medio statuit. Illa enim aetas omni arrogātia, omni gloriae inanis furore, omni liuoris infania, omni contētionis cupiditate, ceterisque huiusmodi immunis est. Cumque praecipuis muniatur virtutibus, simplicitatis scilicet ac humilitatis, de nulla istarum superbit, ita duplici philosophia ornatur. Nā & haec bona possidet, & nihil sibi praeter haec arrogat, his de causis in medio paruulum statuit: nec sermonis finem hinc fecit, sed vltimam admonitionem producit, dicens: Et quicumque susceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. Non enim solum, inquit, magna erit merces vestra si tales efficiamini, verum etiam si alios propter me honorabitis, propter vestrum erga illos honorem regnū vobis retribuatur, quodque omnium extremum est, me ipsum suscipietis. Ita vehementer humilitate & moribus qui pcul ab omni simulatione absint afficior, Paruulos quidem hinc simplices homines atque humiles, quos multi spernūt, appellauit: hunc autem sermonem non praemijs solum in animum penetrare facit: verum etiam terrore poenarū corroborat, dicens: Qui autem scandalizauerit vnum de paruulis istis, expedit ei vt mola asinaria suspēdatur in collo eius, & demergatur in profundum maris. Nā quemadmodum qui hos paruulos propter me honorant, caelum possidebunt, inquit, immo verò caelo quoque ipso maius aliquid, atque praestantius sic & qui despiciunt atque vituperant, hoc enim scandalizare hic significat, maximo plectentur supplicio. Nec mireris si scandalii vocabulo, contumeliam & vituperationem intellexit, cum multi propter pusillanimitatem non parum si contempti vituperatiq; sint, scandalizentur. Detrimentum autem quod huius criminis causa homines inuadet, & acerba supplicia & ab his quae nobis notissima sunt, praeculis posuit. Nam cum rudiores commouere summo pere velit, sensibilibus vitur exemplis. Quare in hoc etiam loco atrocitatem punitionis exprimens, qua contemptores paruulorum possit commouere, sensibile poenam molae, ac submerisionis in medium attulit. Et quanuis secundum rerū consequentiam, qui nō susceperit vnum horum paruulorum, non suscipiet me dici cōueniebat, quae res omne punitionis genus excedit: tamen quia nec rudes atque insensatos, nec inuidios multum id mouere potest, molam potius & submerisionem posuit: nec dixit molam collo eius suspensum iri, sed expedit huiusmodi si hoc patietur: vt ostendat grauius quoddam, atque acerbius malum istum expectare. Quod si hoc intolerabile iure videtur, quātō magis illud? Ita vtrinque terribilem intentionem effecit, con-

solationem

A solationem quidem exempli notissimi ante oculos adducens, excessum verò multo maiorem hac illos cogitare compellens. Vides quomodo radicatus arrogātia tumorem euulsi? quomodo edocuit nulla in re primatus dignitatem expetendam? quomodo animos primatus honorem desiderantium induxit, vt vbiq; ac semper in vltimo se velint ordine collocare? Nihil certē arrogātia atque superbia peius, quae mentis quoque vires natura hominibus concessas ita deijcit, vt amentes ex prudentia, ac animo stolidos efficere videatur. Nam quē admodum si quis cū statura cubitus sit, instar montium, immo etiam altiore se putet, ac ideo se ipsum quasi montes excessurus erigat, nullū aliud argumētū infaniae suae quaeremus: Sic cum inflatū videris hominem, qui meliorem se ceteris arbitretur, contemnique opinetur, si ceteris hominibus conferatur, nullum iam aliud signum recordiae hominis exquiras. Tantō quippe ridiculosior his est qui natura infaniunt, quātō ipse sponte hunc sibi morbum iniecit: nec hac re solum miser, verū etiā quia in miseriae fundum se detruit, vt nihil sentiat. Quando enim is peccata sua vt oportet cognoscet: Quando nimium se delinquere sentiet? Certē quasi vile mancipium & miserum, captiuum diaboli eum abduxit, agitātque verberibus & mille contumelijs quocunq; velit. Nam in tantam amentiam plerumque impelluntur, vt persuasi esse videantur, liberis quoque ac vxoribus, & parentibus, ac maioribus iuis multo se esse meliores. Nōnullos autem maiorum excellentiam inflari nimium facit. Ita contrarijs causis febicitat. Nam alij quoniam parentes, auos, proauos humiles ipsi habuerunt, alij quoniam claros & nobiles, efferuntur: quomodo igitur quispiam vtriusque poterit tumorem deprimerē? Si ad alteros scilicet dixerit, tu qui magna de nobilitate maiorum iactas, vltra proauos atque atauos tuos si progrediaris, inuenies multos ē genere tuo agafones forsitan, aut caupones fuisset: ad alteros ē contrario, progrediaris tu aliquantulum vltra parentes, & inuenies multos te clariores fuisse: hoc enim cursu genus ferē humanum etiam a scripturis comprobari potest. Salomon rex erat, & regis illustrissimi filius, cuius pater abiectus atque ignobilis: maternus etiam auus adeo vilis, vt nec gregario militi filiam collocare posset: haec ipsa si altius repetes, inuenies rursus horū vilium genus illustre ac regium. Hoc de Saul, hoc de multis alijs dici potest. Non igitur multum hinc extollamur. Dic enim, quaeso, quid genus est? Nihil aliud certē quam verbi sonitus ab omni re destitutus, quod in extremo illo die probē scietis. Verū quoniam nondum dies illa adest, rationibus quantum in nobis situm est, nullam in genere fieri praestantiam vobis persuadēbimus. Considera igitur, quando bellum irrumpit, quando fames premit, quando cetera huiusmodi mala incumbunt, quomodo vniuersus nobilitatis huius flatus euanescit: nescit

Tomus secundus,

inter diuitem & pauperē vilo modo morbus discernere, gloriosum & ingloriosum, nobile & ignobilem non cognoscit. Mors quoque aliaque humanarum rerum mutationes pariter omnes aggreduntur, immo verò, quod mirabile fortassis videbitur, multo magis diuites inuadere solent. Quod enim minus ad ferendas mutationes exercitati sunt, eò magis cum inciderint, pereunt. Timor etiam ditiores maxime terret. Nam & principes summopere formidat, & liberos populos nō minus quam principes metuunt. Multas quippe diuitum eedes modò impetuosa ira populi, modò principis furor euertit, quorū pauper fluctuū immunis omnino est. Haec igitur nobilitate omiſsa, si nobilitatem tuam ostentare placet, libertatem mihi animi ostende, libertatem dico eam, quam ille vir beatus habebat, cum esset pauperrimus, a quo iterum atque iterum Herodes audiuit: Nō licet tibi fratris tui Philippi vxore habere: quam is quoque habuit ante istum, & post istū. Huic similis fuit qui dicebat Achab: Nō ego, sed tu & domus patris tui Israēlem peruertis. Mentis igitur nobilitatē possidere propera, quam prophetae, quam apostoli omnes possidebant. Quales eorum animi qui diuitijs seruiunt esse non possunt: sed quemadmodum qui sub mille praedagogis degunt, quique a licitoribus detinentur: sic non audent extollere oculos, nec liberē quicquam dicere de virtute. Acris enim cupiditas gloriae ac aliarum rerum auiditas, tantum terrorem eis inferunt, vt seruales, abiectos, adulatorēque constituent. Nihil prorsus libertatē animi sic tollit, quemadmodum secularium rerum cupiditas, & eorum quae videntur esse praecleara. Non enim sibi viuunt, sed alteri, & mille crudelibus dominis huiusmodi homines premuntur: quos si recedere placet, aliquem ex his qui apud reges plurimum possunt, nobis proponamus, cui magna rerum affluat copia, ingens potentia, patriae splendor, maiorum nobilitas, ad quem vniuersa penē respiciat ciuitas. Consideremus igitur, an iste seruus omnium abiectissimus sit: quod vt facilius demonstremus, non simpliciter seruum, sed seruū serui ei cōferamus. Is igitur serui seruus, & si nō liberum, vnicum tamen habet dominum, ad cuius nutum omnia refert: quem si bene agendo propitium sibi faciat, sine aliqua cura quietē viuunt. Ille verò quem admiraris, non vnum aut alterum, sed multos & importunos sibi dominos conquisit. Dominatur enim ei primò rex ipse. Non est autem aequale abiectum habere dominum, & regi seruire, cuius aures multorum verbis expositae sunt, & modò hi sibi, modò illi persuadent. Quare quanuis nullus sibi mali conscius sit qui regi seruit, omnes tamen timet, tam pares quam sibi subiectos, & tam amicos quam inimicos: sed hic etiā, inquit, domini terrore agitatur, at non est aequale vnum & multos timere, immo verò si quis voluerit diligentius inuestigare, multos ille, neminem hic formidat. Cur, & quo pacto? Quoniam isti nemo

rr iij est qui

G est qui inuideat, quiq; velit isto expulso ad eandem se intrudere seruitute. Quare fit, vt nullus inueniatur, qui sibi velit insidias tendere: multi vero sunt qui nulli alia rei student, quam illum qui proxim⁹ regi est, a statu eijcere: quare omnibus adulari cogitur, maiori, aequali, amicis. Nam vbi gloriae cupiditas est, ibi quia liuor vires suas exercet, nulla sincera potest amicitia inueniri: sed quemadmodum qui eodē artificio quaestū habent, sic oēs qui vnam rem in seculo appetunt, sincero ac puro nequeunt amore cōiungi, vnde fit vt bellū intus sine inducijs semper geratur. Vidisti acerborū multitudinē dominorum? vis grauiore alios asseramus? oēs qui eo minores sunt, maiores fieri diligentissimē student. Qui verō excellunt, quoniā timent ne iste anteueniat, aperte ipsi aduersantur. Proh fidē hominum. Quid dicā: video me pollicitū fuisse dominorū horum multitudinē recensere. Oratio verō consequēter progressa, magis quam polliciti sumus attulit, cum hostiū ingentē acruum, non dominorū rece suerit: immo verō & dominos, & hostes eosdē esse probauerit, quippe qui ceu domini diligenter coluntur, & ceu hostes nimium terrent, ceuq; inimici occultē insidiantur. Nescio enim quid peius excogitari possit, quam vt eosdem quispiam & dominos, & inimicos habeat. Nam serui & si iussa capessere cogūtur, diligētī tamē cura dominorū proteguntur. Illi verō & iussa vt serui faciunt, & vt hostes impugnantur: & tātō peius, quam qui aperto praelio certant, alter in alterum insurgit, quantō occultius pungunt, quantoq; personas amicorum induti quasi hostes aggrediuntur, & aliorum calamitatibus sceleratam sibi componunt. Nostra verō non sunt huiusmodi: sed si quis aduersa opprimatur fortuna, multi secum patiuntur & dolent, in secundis rursus multi congratulātur, sicut apostolus ait: Siue vnum membrorum patiatur, omnia compatiuntur: siue vnum glorificatur, omnia membra cōgaudent. Et modō quidē dicebat: Quae autē mea spes vel laetitia est, an non vel vos? Modō autem ex multa tribulatione & compressione cordis scripsi vobis. & Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego nō vror? Cui⁹ igitur rei gratia exteriores fluctus sustinemus, nec volumus ad tranquillissimum nauigare portum? Quare nobis omnis res, oro, amplectamur. Gloria enim & potētia, diuitiae ac nobilitas, caeteraq; huiusmodi nomina sunt apud externos nuda, apud nos res firmæ atq; perpetuæ. E contra verō, mors, ignomina, caeteraq; quibus dolor ac moeror efficitur, nuda sunt apud nos nomina, res autem apud illos verissimæ. Quod vt oculis ipsis cernas, gloriam in mediū primo adducamus, quæ magna expetendaq; illis videtur. Non dico igitur, quia breuissimi est temporis: non dico, quia citō extinguitur: sed quando maximē floret, tunc mihi (rogo) ipsam ostēde. Non auferas a scorto picturam & fucos, sed ornatum inducas, & tunc magis deformitatem ipsius reprehē

1. Cor. 12. d

1. Theff. 2. d.

2. Cor. 2. b

2. Cor. 11. g

dam. Vestitum igitur exponere, licetōrum multitudinem, praconis vocem, populi subiectionem, silētiū omnium, & quod admirantes aspiciunt. An igitur, inquires, hæc præclara nō sunt? Agē, perscrutemur ne sint superflua, & potius inutili quadam ac falsa opinione quam veritate rerum cōprobētur. Quid enim melius aut corpori aut animæ inde accidit, an maior statura huic erit, aut sanior, aut velocior, aut acutiores pspicatioresq; sensus acquirat? Minimē. Consideremus ergo ne fortē anima quicquam lucrata sit. Num igitur modestior, aut prudentior, aut mansuetior eo cultu hominum erit? Nequaquam, immo verō ē contra: non enim quemadmodum corpori nihil eueniebat, sic & animæ accidit. Sed quod grauissimum est, non solum nihil tum proficit anima, sed magnum insuper vitiorum cumulum attrahit: hinc enim ad arrogantiam, hinc ad inanem gloriae dementiam, iram, milleq; alias passiones impellitur. Sed gaudet, inquires, iactat atque gloriatur. Incurabilem morbum, & malorum L apicem ei attribuis. Nam qui lætatur his rebus, nō volet, nec poterit facile liberari, cum hac voluptate viam remedij omnino abscederit. Id igitur pestiferū penitus est, quod nō dolet, sed lætatur magnitudine ac multitudine malorum. Non enim semper lætari bonum est. Nam & fures furto lætatur, & adulter matrimonij fordibus, auarus rapina. Non ergo si lætatur solum considera, verum etiam si rectē lætatur. Animaduertendum enim est, ne talis lætitia eius sit, qualis adulteri & furis. Cur enī, dic obsecro, lætatur? Quoniam a multis honoratur, circumspicitur, & extolli atque inflari potest. Et quid hac elatione leuius excogitari potest? Nam si id malum non est, cur inanis gloriae cupidus vituperantes, mille opprobrijs laceramus? Cur arrogantes, & aliorum hominum contemptores odimus? Quod si rectē ab omnibus fit, quauis mille isti habeant lictores, accusandi tamen iniuria non sunt. Hæc de modestioribus mihi principibus dicta sunt. Multi enim eorum maiora quam latrones, quam homicidia, quam adulteri & sepulchrorum violatores plerunque committunt, cum principatu non rectē vtantur. Nam & furantur aliena impudentius, occidunt crudelius, multō iniquius perulantia efferuntur, nec parietem vnum, sed innumeras domos effodiunt, facilius omnia principatus licentia peragentes. Ita durissima est eorum seruitus, cum passionibus dediti neminem vereantur. Vere igitur liber, & solus princeps, ac rex regum ille est, qui passionum immunis est. Quæ omnia intelligētes, veram libertatem amplectamur, & perniciosam virtutem fugiamus, nec principatus magnitudinem, nec diuitiarum pondus, nec aliud huiusmodi præter virtutem beatificandum putemus: sic enim & hic iucundē viuemus, & futura bona consequemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia

Homilia. lx. ex cap. xviii.

A

De mundo ab scandalis. Necessē enim est venire scandala, veruntamē vā homini illi per quē scandalū venit. Si autem manus tua vel pes tuus, &c.) Sed si necessē est, vt scandala veniant, quispiam opponet, cur mundū quasi miserum deslet, cum magnū ei porrigere atq; opitulari potius oporteret? Hæc quippe prudentis medici, dominiq; prouidentissimi, illud cuiusuis opus esse nō iniuria potest: quid igitur ad tam impudentissimā linguā respondebimus, quod licet nihil diligentissimæ illius curæ par excogitari queat? Cū enim deus sit, homo quoq; ppter te factus est, & serui assumpta forma extrema omnia passus, nihil quod ad se pertineret, prætermisit: caeterū quoniam nihil hinc vtilitatis ignauissimi homines cōsecuti sunt, idcirco eos deslet. Quia etiā post tot tantaq; sibi allata remedia in morbis eorum perseuerarunt: veluti si quis febricitantē, cui licet peritus medicus affuerit, B tamen quia præcepta eius contempsit, complorans diceret: Vā illi homini a graui ægrotatione, quā p ignauiā plurimū atq; plurimū auxit. Verū ibi nihil ploratus conducere potest. Hoc genus quoddam curationis est, futura mala prædicere, & deslere non poenitentes, præsertim cum multi nullā ex cōsilio, nullā ex fletu vtilitatē habuerunt. Ideo, vā, dolētis vocē adhibuit, vt dolore suo ipsos incitaret, ac diligentiores vigilantioresq; faceret. Ad hæc beneuolentiā quoq; suā erga illos, & clementiā magnitudinē ostendit, quia vel contradicentes deslet. Ita non modō nullā molestiā ex duritia aduersariorū capiebat, verum etiā & flendo & prædicendo, ad sanā eos mētē reuocare conabatur. Sed quomodo, inquires, id fieri potest? Nam si necessē est vt scandala veniant, quo pacto ea euitare poterimus? Quia videlicet necessē quidem est vt scandala veniant, perire autē nō omnino necessē est: ceu si medicus quidē dixerit, si nulla medicina vteris, necessē est vt in hunc rursus incidas morbū: non omnino perire necessē eum erit, qui vigilanter attēdit. Accedit quod discipulos etiam hac ratione non nihil exultat. Nam ne quasi dormitantes, quoniam ad profundam pacem & tranquillā vitam mittantur, negligentiores sint, multa vndiq; aduersus eos tam deforis quam int⁹ insurrectura bella ostēdit: quod a. Cor. 7. b Paulus quoq; significauit dicens: Foris pugnae sunt, intra timores, & pericula in falsis fratribus: & ad A. Ro. 20. f Miletos differens dixit: Exurgent quidā ex vobis Michæ. loquentes peruersa. Ipse quoque dicebat: Inimici 7. b. hominis domestici eius. Cū autem necessitatem sic dicat, non quia voluntas libertatem, potest atq; liberi arbitrij tollat, nec quia necessitati rerum humanam subbiat vitam hoc dicit, sed quod omnino venturū est prænunciat, Quod Lucas alijs verbis expressit, non esse susceptibile dicens, quod non scandala. Quæ porro sunt scādala? Rectē ac probe vitæ confusio atque peruersio. Sic etiam qui versantur in scena, eos qui corpora peruertūt, Tomus secundus.

scandala vocant. Non ergo prædictio ipsius scandala inducere putanda est. Non enim quia futura scandala prædixit, idcirco veniunt: sed quoniam omnino ventura erant, idcirco prædixit. Non enī fierent, si nollēt ea excogitare nequam homines atq; pestiferi: quod si ventura non fuissent, nec ipse futura prædixisset. Vtura verō erāt, quia multi erāt grauius ægrotantes, qui noluerunt nō agere malignē, & ipse quod futurum erat, prædixit. Sed si illi curati fuissent, quispiam dicet, ac nemo esset qui scandala faceret, nōne hic sermo falsitatis crimine teneretur? Certē si curari, sanariq; omnes voluissent, nō dixisset necessē est scandala venire. Sed quia sua spontē incurabiles futuros perspiciebat, ideo ventura omnino prædixit. Sed quam ob rem ipse non eiecit scandala, inquires? Et cuius rei gratia tollenda erant, an propter eos qui detrimento afficiuntur? Sed non quia qui inde detrimentum patiuntur pereunt, sed desidia & ignauiā sua: quod virtutis cultores verum esse ostendunt, qui non modō nullam a scandalis iniuriam patiuntur, sed præcipuos etiam questus nanciscuntur: Quales ceterē Iob ille erat, qualis Ioseph, quales iusti deniq; omnes. Quod si multi pereunt, propter negligentiam suā id accidit. Nisi enī ita res se haberet, si propter scandala ipsa homines perirent, vniuersi sanē homines id paterentur: quoniā verō multi euadunt, qui non effugit, sibi ipsi culpam attribuat. Nā scandala quidem, vt iam tetigimus, excitant etiam atque acutiūt, & perspicaciorem faciunt non solum eum qui sibi diligenter cauit, verum etiam eum qui fortē incidit: nam posteaquam inde se eripuerit, cautiore atq; tutior redditur. Quare si diligentiores sumus, non parum fructum ea ex re capiemus, quare vigilare semper compellimur. Quod si in ipso cōgressu hostium cum tot tantq; incumbant tentationes, quasi summo dissoluti iacemus: quid de nobis sperandum esset, si magna in tranquillitate rerum viueremus? Quod si vis a primo statim homine id considera. Nam si cum breui tempore, nec die fortasse integra in paradiso deliciarum vixerit, ad tantum prauitatis deuenit, vt æqualitatem dei falsa cogitatione sperauerit, & seductorem huius beneficii authorem opinatus, vnum præceptum seruare nō potuit: quid ille non fecisset, si longissimo in tranquillitate illa tempore vixisset? His ita dictis, alia rursus interrogantes opponunt: & cur, inquires, deus talem ipsum effecit? Non feci quippe deus talem: non enim poenis afflixisset, si talem ipsum fecisset. Nam si nullus nos rei, cum ipsi causa sumus, seruos nostros & vernas criminamur, multō min⁹ creator omnium criminaretur. Vnde igitur hoc factum est inquires? ab eo sanē ipso, & negligentia sua. Quid porro est, inquires, ab eo ipso? Diligenter abs te ipso require. Nam si malignitates a seipsis non sunt, noli tuos seruos castigare, nec vxorem si peccat increpa, nec liberos verbera, nec amicos inculsa, nec offendentibus inimicis infensus sis. Nā rr iij hi omnes

Ghi omnes nisi sponte delinquant, non punitione sed miseratione digni sunt. Non possum, inquit, ita philosophari: certe si non illorum culpa quicquam factum cōspexeris, sed quadam alia necessitate incumbente, minime non poteris philosophari. Nā quando seruus aegritudine oppressus, iussa non fecerit: non modò non criminari, verum etiam valde cōmiseresceris. Quare tu ipse testimoniū perhibes, non nihil ab ipso, non nihil aliunde, ac nō ab ipso fieri. Similiter ergo etiam hic, si scires primum hominē prauum fuisse, quia talis fuerat factus, nō solum non accusares, verum etiā veniā facile dares. Nam si morbo serui conditioni ignoscis, cur creaturæ dei non ignoscis, si talē factum à principio arbitraris? Verū inde quoque ora istorum obruere facile possumus: nam vndiq; veritatis affluunt adminicula, si eos interrogabimus, quam ob rē nunquam seruos criminantur, si facie formosi nō sint, si non proceres statura, si nō quasi volucres in eundo, ceteraq; huiusmodi, quia videlicet natura hæc, non voluntate conceduntur: immunis est ergo ipse eius culpæ, quā sibi natura inuexit: nec vllus vquam huic orationi contradicit. Cū igitur accusas, tunc ostendis profectò non à natura, sed à voluntate mali quippiam processisse. Nā si quæ minime culpamus, ea naturæ delicta esse, aut saltē nō voluntatis testamur, patet ea solum culpari, quæ voluntate committuntur. Noli ergo peruersas in mediū ratiocinationes inferre, nec sophismata & orationis contextum telis aranearum viliores. Verū illud mihi rursus respondeas, nōne omnes homines à deo creati sunt? Quis dubitat, inquit, quomodo igitur virtutis ac vitiositatis ratione omnes æquales non sunt? Nam si naturæ sunt hæc, & nō voluntatis, quomodo virtutem alij eligunt, alij vitiositatem sequuntur: cū certè, si naturā omnes vitiosi essent cōcreati, nemo virtutem colere posset?

I Sin verò è contra natura boni omnes prodiremus, nullus vnquam malus inueniretur. Nam si vna, eademq; natura omnium est, hac ratione vnum vniuersos esse oportet, siue bonos quis dicat, siue malos: si putarit natura alios bonos, alios malos, id (vidim⁹) præter omnem rationem est. Nā cū quæ natura fuerint, immobilia sint, nunquam profectò hæc mouentur: quod hoc pacto considera: mortales omnes sumus atq; passibiles, quare nemo impassibilis erit, etiam si quis contemnendo dirumpatur. Nūc verò multos à probis moribus ad improbos, & è contra à malis ad bonos conuertit: & illos negligentia delinquere, hos diligentia p̄ficere quotidie videmus: quod maxime non naturæ hæc esse facile demonstrat. Quippe cū naturalia nec vllō modo mutantur, nec studio ac diligentia hominum acquirantur: & quemadmodū nulla indiges ad videndum audiendūq; opera, sic nullo tibi labore ad collendam virtutem opus esset, si natura nobis insita esset. Cuius autē rei gratia malos natura nos ab initio creasset, præsertim cū posset bonos creare?

Nullus profectò. Vnde igitur mala, inquit, ortum habuerunt: tu tibi ipsi respōde. Meū enim opus est, non à natura hoc, neq; à deo inditum nobis fuisse. Casu ergo, inquit: Minime, minime inquam. An igitur nullū eorū principiu est, sed ab æterno semper fuerūt? Meliora dic verba homo, & immaniſſimum hunc furorē execrare, quo vnum deo & peccato cultum attribuis, & cultum præcipuū, immo verò supremum, meo iudicio. Præterea si mala ingenta sūt, tantas vires possidebūt, vt nec euelli, nec omnino non esse possint. Nam quod ingentum & absq; principio est, nulli corruptioni subijcitur. Ad hæc si nequitia sine iniecta esset, quomodo tā multi homines virtutem colere potuerūt, aut quomodo mortales & caduci æternam & immortalē vitiositatem superauerunt? Sed deus, inquit, vires eorū eneruat: quomodo eneruabit, aut omnino quomodo destruet coæterna vitia, nec minus pollētia, sed æqualium viriū, & eiusdem (vt ita dixerim) ætatis? O acutā diaboli malitiam, quātum quāmq; perniciosum malum excogitauit, quā impietate ac blasphemia inuoluit hominēs? Simulatione nanq; pietatis, ne à deo peccatum esse videatur, pestiferum dogma introductum est, quo ingentum esse peccatum asserunt. Vnde igitur orta sunt, inquit? Ex eo profectò quod est velle & nolle. Ipsum autem velle & nolle vnde nam est? Sanè à nobis ipsis. Verū hæc crebra interrogatio tua ita p̄fertur, quæ admodum si à me quæreres, vnde homines videat: cūmq; ipse respōderē, ex eo quod est oculos claudere, ac non claudere: rursus tu interrogationibus me fatigando dicerēs, hoc ipsum autem claudere oculos, & non claudere vnde est? at si ego à nobis ipsis dicerem, & à voluntate nostra, huius rei respōsum voluntatis causas quæreres. Nihil enī aliud malū est, quā deo nō obedire. Sed hoc ipsum, inquit, vnde homines inuenerunt? Dic quæso, putas ne difficile adinuentū fuisse? Nō dico, inquit, quia difficile hoc sit: sed vnde inductus est vt obtemperare nollet? Ex desidia sanè atq; ignauiā. Nam cū dominus ad vtrumlibet sit, prior ad hoc p̄pter desidiam fuit. Quò d si adhuc ancipiti mēte vagaris, & obstupescis cū hæc audias, ego abs te non arduum quidem ac multiplex, sed simplex & perspicuum quæram. Fuiſti ne vnquā malus, cū antea probus esses? vtputa fuiſti aliqua passione superior antè, deinde ab eadem ipsa superatus? Sopitūne vnquam vino fuiſti, & rursus bibendi voluptatem depulisti? Aut non vnquam ira commotus, non vnquam in te conuersus, nihil aut parū passus ab ira es? Despexisti pauperem aliquando, & aliquando fouisti. Fuiſti fornicatus aliquando, cū impræsentiarum modestissimè viuas. Respōde igitur quæso, vnde nam hæc omnia sunt? quod si non facis, ego pro te libenter faciam, quia videlicet studio ac diligentia voluisti à malo non vnquam abstinere, non vnquā verò desidia dissolutus cecidisti. Hęc ad te: nā his qui bene agendi de-

speratione

Asperatione quasi furorē quodā adacti, ita semp in peccatorū fordibus inuolūtur, vt nec audire quicquam de virtute velint, nullū de viuendi philosophia verbū cōmittam: cum his verò qui modò rationē secuti rectè agunt, modò cupiditate superati delinquant, iucundè differā. Rapuisti aliquādo alienum, deinde poenitentia flexus, nō modò restituiſti, verum etiā de tuis egeno contulisti. Vnde igitur hæc tanta mutatio? nōne à voluntate atq; cōfilio tuo? Nemo profectò dubitabit. Quare obsecro stude inquam virtuti, & friuolas quæstiones has relinquantis. Mala enim cū nullā rē habeant, nomina solū sunt. Non ergo quæras vnde sint, nec ancipiti mente pendeas, sed cū audieris ex negligentia nostra proficisci, quasi venenum ea fugito: & si quis dixerit nō esse à nobis ipsa, cū eū videris seruo iratum, in festū vxori, criminantē liberos, improbātem iniustos, dic ad eum: Quomodo igitur dicebas hæc non esse à nobis? Nam si à nobis non sunt, cur illos criminariſ? ac rursus ad ipsum dicas, abs tēne ipso ad obiurgandū & contumeliandū pcedis, an non? Nā si nullo pacto abs te ipso, nec tibi alius, nec tu alijs irasaris: sin verò abs te ipso, iam vides abs te, ac negligentia tua originē vitia traxisse. Quid porrò: num opinaris nō nullos esse probos? Si nemo enim probus est, vnde tibi hoc nomē inuentum est? vnde hortatio ad virtutē? vnde bonorum laudes? Sin verò probi aliqui sunt, proculdubio iure improbus increpatur: & increpantes ipsi hac ratione, quoniam iniuria increpant, boni non erunt. Quid enim peius excogitari possit, quā innocentē criminibus falsò accusare? Quòd si prauos idcirco boni reprehendunt, quia possent esse non prauī, hoc certè non paruū prohibitatis suæ argumentū dixerim. Vnde vel mēte capitis patere arbitror, neminē vnquā necessariò malum fuisse. Si verò post hæc omnia vnde sunt mala quæreres, nō dubitabo sapius dicere, à desidia ac ignauiā tua: quia cum prauis conuerſeris, quia virtutē spernas, hinc certè & mala sunt, & hoc ipsum vt vnde sint mala quærās, hinc omnino est. Nemo enī rectè viuētū, nemo eorū qui modestiā, atq; humilitatē colunt, friuola ista quærit: sed audaces atq; proterui, qui desidiā suā defendere conātur, has aranearum consimiles telis rationes frustra confingunt, quas non verbis solū, sed multò magis opere nos destruemus. Nā si ex necessitate mala fierent, non dixisset profectò Christus: Væ homini illi per quem scandala veniunt. Illos enim solos quasi miseros deslet, qui spōte sua malis adhærent. Noli autem admirari si, Per quem, scriptum est. Consuevit quippe scriptura, Per quem: non vnquā pro, à quo, dicere: sic vt quando dicitur, Possedi hominem per deum: non enim secundam quandam causam, sed primam omnino posuit. Et rursus, Nōne per deū manifestatio eorum est: & fidelis est deus, per quē vocati estis in communicationem filij sui. Ceterū vt discas, nō necessariò nos malos esse, quæ sequun-

Per quem
quid iſcti
ptura.
Gene. 4. a

1. Cor. 1. b.

tur considera: nam posteaq; malos, quasi miseros deſleuit. Si manus, vel pes, ait, tuus te scandalizauerit, abscinde & projice abs te. Bonum est tibi claudū, vel debile intrare in vitam, quā duas manus, vel duos pedes habentē, mitti in ignē. Et si oculus tuus dexter scandalizauerit te, erue eum. Bonū tibi est monoculum in vitā intrare, quā duos oculos habentē, mitti in caminū ignis. Non enim hæc de membris sibi dicta sunt, sed de amicis, ac necessarijs, quos quasi membra nobis cōiunctos ducimus: quod & si superius ab eo tactum sit, tamen etiam nunc dicitur. Nihil enim ita perniciosum ac pestiferum est, vt consuetudo prauorum hominum & conuersatio: quippe cū amicitia atque necessitudo, & ad nocendū & ad iuandū plus non vnquā efficit, quā necessitas potuisset: ac ideo magna quadā cum vehementia iussit nocētēs à nobis propinquos depellere: eos verò amputādos atq; projiciendos esse, consequentia ipsa rerum significat, qui scādali authores sunt. Vides quemadmodum futurum è scandalis detrimentum exterminat, tū quia prædixit omnino vctura, vt nullus ocio possit marcescere: sed expectatione scandalis commotus, iugiter vigilet, tum quia ostenderit extrema & maxima esse mala. Nō enim solummodo simpliciter, vt dixit mundo à scandalis, verum etiā vt maximā ab illis sequi perniciē monstret, authorē scandalis multò magis, quasi miserum deplorauit dicens: Veruntamen vt illi homini. Quibus verbis magnum ostendit supplicium illi futurū, nec id sibi satis fuit: sed similitum adiectiōe terrorē in maius extulit, & viam monstrauit, per quam hæc scandala fugere possimus. Quæ autem hæc via est? Præui homines, inquit, etiam si valde tecum amore, aut necessitudine coniuncti sint, abscindendi sunt ab amicitia tua. Nam nisi etiam hoc feceris, nec illos lucraberis, & tu ipse simul peribis: sin verò procul abs te illos abieceris, tu saltem salutē consequeris: quare si cuius coniunctio salutis tuæ obest, rejice ipsum abs te. Nam si nostra plerunq; membra rescindimus, cū incurabili morbo & ipsa tabescunt, & reliquis officiant: multò magis in amicis, atque cognatis id faciendū. Sin autē natura nobis mala insita essent, hæc sanè admonitio, atq; cōsiliū frustra omnino daretur, cū omni cura & diligentia nihil posset p̄desse: sin verò vanū hoc cōsiliū nō est, sicut certè nō est, patet à voluntate hominū improbitatis opera proficisci. Videte, ne contēnatis vnū de paruulis istis: dico enī vobis, quia angeli eorū semp vident faciē patris mei, qui est in caelis. Paruulos hic non ætate, sed multorū æstimatione appellauit: pauperes dico, ignotos, ceterosq; huiusmodi, quos multi cōtēnere solēt, qui nec reuera paruuli sunt, cū creatori omnium amici sint, sed multorum æstimatione tales esse putantur: hinc iterum detrimentum scandalis quasi materiam quandam femouet, atque determinat. Nam quemadmodum si quis proteruos homines fugiat, sic si probis adhæret, vberes fructus

G fructus inueniet, ac duplici quadā tutela, & firmiore securitate vtetur: altera, quia scandalizantiū cōiunctionem aspernatur: altera, quia probos ac sanctos viros colit, atque honorat, quos multo magis venerabiliores facit, dicens: Quia eorum angeli patris mei faciem semper aspiciunt. Hinc manifestū est, quia omnes sancti angelos habeant. Apostolus etiam ait de muliere, quoniam velamen debeat habere in capite propter angelos. Et Moses, statuit fines, inquit, gentium secundum numerum angelorum dei: hic verò nō de angelis simpliciter dicitur, sed de angelis excellētibus, atque supremis. Nihil enī aliud designatur, cūm faciem dicat patris mei aspiciunt, quam summa fiducia eorum & honor præcipuus. Venit enim filius hominis saluare quod perierat. Aliam rursus infert rationē, & multo quā prior fuerat firmiorem, cui similitudinem subiungit, quae patri eadē velle inducitur. Quid enī vobis videtur, inquit, si fuerint alicui centū oues, & errauerit vna ex ipsis, nōne relinquens nonagintanouem, ad montē profectus, quarit eam quae errauit: & si inuenerit eam, letatur super eam magis, quam super nonagintanouem, quae non errauerat? Ita nō est voluntas coram patre meo, qui est in caelis, vt pereat vnus de paruulis istis. Perpendis quot, quibusque rationibus ad curam tenuiorū fratrum nos inducit. Noli ergo dicere ferrarium esse aliquem fabrum, aut sutorem, aut agricolā, ac ideo quasi rudem, atque indoctum esse contemnendū. Vide quāta sibi cura sit, ne hoc patiaris, vide quot te argumētis ad modestiā, & ad curam minorum fratrum reuocat. Infantē in medio statuit, & dixit: Efficiamini vt paruuli: & quicumque talem susceperit paruulū, me suscipiet: quicumque hunc scandalizabit, extrema luet supplicia: & ad terrorē molae ac submersionis, vā, nimium miserantis verbum adiecit: & scandalizantes homines, etiam si loco manū atque oculorum nobis essent, abscindere iussit, angelorū quoque, qui hos tenues fratres tutantur auctoritate, vt eos veneremur impellit, ac demū a sua voluntate, ac passione hortatur. Nam cūm dicit, Venit filius hominis saluare quod perierat: passionē & crucem suam significat, sicut & Paulus de fratre scribens, dixit: Propter quem Christus mortuus est. Nec suffecerunt sibi haec omnia, verum etiā a dignitate patris ad hoc ipsum inducit, quia nec patri quidē videtur, vt vnus istorū paruulorum pereat: & a cōmuni consuetudine hominū, quia pastor saluis ouibus derelictis, eam quae errauit diligentius quarit: & cūm inuenerit, summopere de illius salute letatur. Si ergo deus mirum in modū inuento paruulo gaudet, quā tu audes ratione ea contemnere, atque cōculcare, quae deo charissima sunt, cūm oporteat animā quoque ipsam pro vno istorum tradere paruulorum? Ita inquit, sed abiectus & tenuis est. Hac quidem ratione multo diligentius tibi omnia faciēda sunt, vt eum cōserues. Nam & ipse nonagintanouem relictis ouibus ad errantem descendit, nec

potuit illarum multarum salus perditionem vnus obducere, atque obfuscare. Lucas autem in humeris quoque attulisse ait, & maiorē factam esse laetitiam in vno peccatore asserit, quam in nonaginta & nouem iustis. Ita & quia propter errantem vniuersū dereliquit gregem, & quia magis in hac inuēta letatus est, magnum studium multamque curam eius se habuisse ostēdit: criminationibus enim illis quibus intendit, non vult peruenturum ad caelos qui non fuerit sicut paruulus, & mola & submersione tumore proteruorum hominū depressit. Nihil sane ita charitati repugnat, sicut superbia & mentis elatio. Quia verò dixit scandala necessaria fore, vigilantiores nec reddidit. Cūmque adiecerit, Vā illi quae scandala veniūt: vnum quēque cauere hortatur, ne culpa sua scandalum accidat. Quod autem praecepit scandalizantes esse ppendendos, salutis iter nobis expeditius faciendū admonet. Quod denique iusserit, neque id simpliciter, sed vehementer, atque acriter cūm dicat: Videte ne aliquem istorū cōtēpseritis paruulorū, quia eorū angeli patris mei faciem semper aspiciunt: & quia ego propter eos veni, & haec patris mei voluntas est, ad tuendos conseruandosque: pusillos diligentiores nos reddit. Perspicis quae ingētia in tutelā tenuium moenia crexerit, & quantum studium, curamque habeat ne perdantur, tum quia supremas decipiētibus eos poenas statuit, tum quia summam pollicetur mercedē his qui curam eorū suscipiunt, idque tam sua, quam patris auctoritate corroborat. Dominū igitur etiā nos imitemur, & nihil pro fratribus omitteremus, etiam eorum quae humilia, viliaque: nimium videantur: sed si administratione nostra etiam opus fuerit, quauis tenuis, atque abiectus quidē cui administrandū sit fuerit, quauis ardua nobis res, atque laboris plena esse videatur, quauis montes, praeruptaque praecipitia transeunda, omnia haec pro fratris salute tolerabilia, facilioraque oro videantur: tanto enī studio, tantaque cura deus dignā esse animā ostēdit, vt neque filio suo pepererit. Quare obsecro, summo mane cūm a domo exieritis, hanc vnicā intentionem habeatis, & hoc ante omnia studium, vt a periculis aliquem liberare possitis. Nec dico ab hoc corporis periculo solum: nam hoc neque periculum quidem verē dici potest, sed multo magis a periculo animae, quod tentatione diabolica hominibus inferri solet. Si mercator, vt rem familiarem amplifcet, terroris plena maria nauigat: si opifices, vt rebus suis quicquam adiciant, duos tolerant labores: & nos pariter salutis nostrae salutem proximorum adijciamus, praesertim cūm qui sua contentus negligit alienam, nec suam quidem consequi potest. In praelio enim, ac expedita acie, qui sibi solum consulit miles, nec aliud respicit, quam quomodo possit fugiendo animam suam seruare, is ceteros quoque milites secum ad perniciem trahit: quem admodū ē cōtra, generosus miles cūm alios tutari conatur, se quoque ipsū defendit. Quoniam igitur bellum quoque

A lum quoque nobis indictum est, & praelium agitur amarissimum, & acie instructa iam pugnamus: sic magno animo, vt nosser iussit imperator, ad sanguinē & ad necem sumus praeparati, vt ad salutem omnium pugnemus, alios cohortatione, alios auxilio iuuantes. Multi enī in hac acie fratres perfolli, atque sanguinolenti iacent, nec vllus inuenitur qui medicetur, nō ē vulgo aliquis, nō presbyter, nō potifex, non amicus, non frater, nō alius quispiā: sed omnes ita nobis attēdimus, ne ipsa quoque nostra simul cū alienis corruant. Atqui nō ignoramus magnā inde ad deū fiduciā, magnā approbationē comparari, si quis ob aliorū salutē suā iugiter quaerit. Cuius rei oppositū facientes, tā prauis hominibus, quam diabolo faciliores, imbecillioresque nos ipsos constituimus: nō enī alter pro altero arma capimus, nec dei charitate nos cōmunimus, sed externa cuiuscūque amicitiae iuuamina quaerimus: sic alius affinitate, alius consuetudine, alius cōsortio, alius vicinia, alius alia quadā ratione, nemo fidei, ac religionis pietate nobis amicus est. Cūmque deberemus hinc solummodo amicitiae foedera cōtrahere, oppositum omnino, & quidē studiosē facimus, cūm Iudaeis nōnunquā & gentilibus magis, quam cum ecclesiae filiis amicitias coniungentes: proteruus enim iste, ille verò humanus (aiunt) est atque modestus. Quid agis, proteruū tu fratrem vocas, qui nec recte quidē dicere videris, nec aliquo pudoris signo erubescis: ita de fratre sentiens atque praedicans, qui membrū est tuū, qui eodem vnā tecū parturienti labores attulit, qui eadē tecū alitur mensa? At si frater secundū carnem habeas, etiā si mille vitijs polluat, non parū tamen ad illius defensionē studes, cūm putes si facinora illius in lucē prodeant, sociū te dederis futurū: spiritalē autē fratrem non solum a contumelia & maledictio non vis defendere, verum etiā turpiter vitro calumniaris. Proteruus enim est, ais, atque importunus: idcirco igitur amicitia illi coniungaris, & vt ab hoc vitio semoueas, & ad virtutē reducas: sed non exaudiet me, inquit, nec consiliū meū approbabit. Vnde id sciscian admonuisti vnquam, emendareque conatus es? Saepius id, ais, atque saepius feci. Dicas, oro, certiore quodā ac definito numero: Et semel, & bis fecisse me arbitror, inquit. O re mirā, ita semel, aut ad summū iterū illud saepius atque saepius tibi significauit, & si per totā tuā id vitā fecisses, nō oportuisset te labore victū defecisse. Nōne vides, quomodo continuē per prophetas, per apostolos, per euangelistas nos deus admonet? putāsne igitur per omnia nos persuasos emendare, recteque viuere? Minime: vtrū ab admonitione destitit, vtrum siluit, an potius quotidie clamat, Nō potestis simul mammonae, atque deo seruire? Crescit diuitiarū cupiditas atque fitis, & tamen intonare nō cessat: Dimittite, & dimittetur vobis. Indies ferarū more ad luxuriā ruimus, ille semper ad continentiam nos hortatur: nos quasi porci in luto libidini inuoluimur, ille praedicare non cessat. Cuius ergo rei gratia haec

nō cogitamus, neque id nobiscū dicimus? At deus D semper nos alloquitur, neque quauis ex negligentia obaudiamus defatigatur, semper id faciēs: hac de causa nempe dicebat, paucissimos eos fore qui saluabuntur. Nā si nō est nobis satis ad salutem, quod virtuosē ipsi viuamus, sed oportet aliorū salutē re ipsa desiderare: cūm neque nos rectē viuamus, neque alios hortemur, quid respondebimus si quae nobis spes salutis reliqua erit? Sed cur haec criminor, cūm neque eorū cum quibus habitamus, vxoris, liberorū, famulorū vllam curā habeamus, sed alia pro alijs quasi temulenti solliciti cogitamus: quomodo scilicet plures famulos cōparabimus, qui diligentiori nobis studio ministrabunt, quomodo liberis amplas haereditates relinquemus, quomodo vxor preciosis vestibus, & ornatu aures pollicetur? Nullā enī nostri, sed rerū nostrarū curā habemus? vxoris obliuiscimur, & quae vxoris sunt recordamur: de liberis nō prouidemus, & quae liberorū sunt, amplificare atque augere studemus. Itaque his similes sumus, qui E cūm malē maceriatā, ac ruinosam videant domū, ipsam quidē restituere negligunt, aplos autē ei hortos in circuiu praeparat: aut illis, qui quauis morbo cōficiantur, cura tamen valetudinis neglecta, aureas sibi vestes cōtexunt: aut mulieri quae cūm aduersa valetudine nimium laboret, nullū agrotationis remediū, sed ancillas & ornamenta, ceteraque huiusmodi sibi studeat cōparare. Non aliter sanē nos cū anima nostra, modo irae furore, modo cupiditatis ardore, nunc maledicendi studio, nunc inanis gloriae iactatione mirabiliter vexetur, ac humi iacens, & secum ipsa dissidens, ab innumeris laceretur feris: nō vt ipsam curemus, sed vt magnificas aedes cōstruam, & gregē seruorū, ceteraque huiusmodi acquiramus, omni studio atque cura vigilamus. Et si vrsa fugā ē cauea ceperit, domos praeccludimus, vicos obidemus, vt intercepta nemini noceat: nunc verò cūm nō vna bestia, sed multae atque obscenae cogitationes omni bestia ferociore animā nostrā F lacerent, nec sentire quidē videmur: & vrbū sanē habitationi ad eō prouidemus, vt vel in desertis locis, vel in vallatis atque munitis atrocē ferā cōerceamus: in anima verò nostra vbi locus consilij est, vbi regia sedes, vbi iudiciū, eō immanes bestiae ad mētē ipsam, ad regalē solij omnia perturbantes magna licentia concidunt: propterea ad inferiora depelluntur, quae superius stare debebant, omniaque simul turba conuassantur, vrbana suburbanaque, quae intus quae foris sunt. Ciuitatiq; similes sumus, quae barbarorum incurfu conturbatur: aut auiculis quae dracones ad nidum serpente, trepidē ac conturbatē circumuolant. Quare vehementer vos oro, atque obsecro, interficiamus hunc draconē, arceamus atrocēs bestias, & prauas cogitationes mucrone spiritus confodiamus, ne nobis quoque propheta Iudaeorum mala intentet dicens: Centauri, ericij, & dracones illic tripudiabunt. Sunt enim, sunt certē homines afinocentauris multo peiores, qui ceu in deserto viuentes

Roma. 14

6.

Supra. 6. d.

Luc. 7. f.

G ferto viuentes calcitrent, & ætatem iuuentæ miserabiliter agant. Nam cum atroci cupiditate vexentur, non aliter quam effrenes asinocentauri circueuntes saluunt, & calcitrant, nulli rei probæ studentes: cuius mali patres eorum causa sunt, qui equorum quidem domitores cogunt, vt studiosissime sibi equos domitent, nec incuria committant ad firmiorem indomitos atatem peruenire, sed frenum ac cætera quibus opus est, incipientes adhibent: liberos autem suos longè prouehi absque castigationis negligunt freno, & dimittunt circuire, scortis, aleis & obscœnis spectaculis inhiantes, cum deberet antequam fornicationibus se traderent, prudenti & modestæ vxori coniungere, quæ ab omni mala consuetudine maritum eripiat, & frenum pullo facta salutarî domatione contineat. Non enim fornicationes & adulteria aliunde proueniunt, quàm ex nimia iuuentutis licentia. Nam si cum prudenti vxore nuberet, laudis æstimatione hominum ac de-

Hiq; domus curam haberet. Sed vix ab ephæbis exiit, inquit: nec ego ignoro, & certè si annos Isaac attingit quadraginta, & tamen cœlebs postea sponsam duxit: multò magis iuuentutem hanc hæc philosophia deceret, qui sub gratia nati sunt. Sed quid faciam? non vultis modestiæ temporum curam habere, sed sordibus, atque cœno, omniq; turpitudine inquinari negligitis, nescientes hoc præcipuum esse matrimonij lucrum, vt castimonia conseruetur: quod si non sit, quæ nã utilitas ex matrimonio erit? Vos autem quid facitis? cum omni turpitudine liberi vestri se maculauerint, tunc frustra vxori copulatis. Decet nanque, ais, vt in republica comprobatus, conspicuus antea fiat quàm vxorè ducat. Anima: verò nulla vobis cura est, sed deiectam despicitis: idcirco omnia confusa turbataq; iacent, quia quæ necessaria sunt, contemnuntur: quæ vilia sunt & caduca, magno studio confouentur. Nescis nihil

I te ita magnã posse filio tuo largiri, quàm vt à fornicationis immunditia integrum conserues: nihî sane ita magnum nobis est sicut anima. Quid enim proderit homini, si vniuersum orbem terrarum lucrabitur, & animæ suæ detrimentum patietur? Sed certè cuncta peruertit, atque deiecit immensa diuitiarum cupiditas, & ceu crudelissimus quidam tyrannus arce occupata, libertate ciuitatem priuat: sic animis omnium deiectis verum dei timorem turpiter expellit. His rationibus tam nostram, quàm liberorum nostrorum salutem negligimus, ac vnum solummodo respicimus, vt magis locupletati magnam pecuniarû numerum alijs relinquamus, qui pariter alijs relinquunt: sic pecuniarum transmissores (vt ita dicam) ad posteros, non domini sumus, nec sentim⁹ hac recordia seruis nostris viliores nos reddere. Nam seruos quidem, etsi non sui causâ, at tamē nostra castigamus: liberis verò tantum prouidentia nequaquam tribuimus, sed quasi viliores mancipijs prætermittimus. Cur, mancipijs, dixi: cū

vel pecudibus ipsis minores fieri videmur? Maiorē enim asinorū ac equorum, quàm filiorum curam habemus. Nam si burdonib⁹, atque asinis agaso nobis præficiendus est, non parum vigilamus, ne dementem, aut temulentum, aut furē, aut rei ei⁹ imperitum præciamus: sin verò ad colendum filiorum ingenium pædagogus sit nobis inueniendus, qui casu oblatu fuerit, eum recipimus, nec consideramus vllam artem hoc artificio sublimiorē inueniri. Quid enim maius quàm animis moderari, quàm adulescentulorum fingere mores? Omni certè pictore, omni certè statuario, cæterisq; huiusmodi omnibus excellentiorem hunc duco, qui iuuentū animos fingere non ignoret. Quamobrem nos omnia spernimus, ac illud tantūmodo cōsideramus, quomodo volubilitate linguæ adulescentes præstent bunt, quod etiam quæstus gratia fecimus. Nō enim vt eloqui sciant, sed vt pecuniam eloquentia colligant, eloqui student. Nam si eum facilius posse ditari absque vlla eloquentia videremus, tunc omnis apud nos squaleret eloquētia. Vides quàm tyrannica vis pecuniarū sit, vides quo pacto cūcta occupauit, & quasi mācipia, vel potius pecudes quouis homines detrudit? verū nescio quid lucrabimur hac nostra in eam oratione: verbis eam nos ferimus, illa rebus nos vulnerat. Non cessabimus tamen, sed verbis scelera sua patefaciemus: & si quid oratione consequemur, tam nos quàm vos mirifice lucrabimur: sin verò in proposito perseuerabitis, nos tamen officio nostro fungemur. Creator autem omnium & vos morbi huius immunes, & nos in vobis gloriari faciat, cui gloria in secula seculorum. Amen.

Homilia. lxx. ex cap. xvij.

SI autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum: & si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Quoniam acri oratione aduersus scandalizantes vsus, multis eos argumentis terruit, ne superbi atque desides hac ratione hi fiant quibus scandala inferuntur, & ne putantes totam in alios culpā esse reiectam ad molliciei vitium delabantur, & quasi cultu dei digni in arrogantiam incidant: perspice quomodo ipsos etiam comprimit atque coëcet, & inter duos solummodo redargutionem fieri iubet, ne scilicet testimonio multitudinis grauiore accusatione visa, dedignatus ille duriorē se ad corrigendum præbeat: ideo dico, Inter te & ipsum solum, & si quidem te audierit, lucratus es fratrem tuum. Quid est, si te audierit: si persuasus videlicet abs te, peccati se cōdēnabit, lucratus es fratrem tuum: nō dixit satisfactū tibi est, cū hoc modo animaduersū esse in ipsū videatur: sed lucratus es fratrem tuū, vt designaret cōmuniter vtriq; inimicitias esse detrimētū. Nec dixit, effecisti, vt frater tuus seipsū lucraretur, sed tu fratrem lucratus es. Ita significauit vtrumq; iacturā fecisse, alterū fratris, alterū propriæ salutis. Id ipsū etiā cū in mōte sedebat, admonebat: tū ipsū q

commisit

^{Supra. 5. c} **A**mmisit ad eum cui fuit iniuriatus mittēs, Si enim munus tuum ad altare attuleris, ait, ac ibi recordatus fueris, quia frater tuus aduersus te aliqd habeat, vade primò & reconciliare fratri tuo: tum ipsum qui passus iniuriam est, remittere proximo peccata iubens. Dimitte nanq; ait, debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Nūc verò aliū quēdam modum induxit, nec eum qui fecit, sed eū qui passus iniuriam est, primò reducit. Nam quoniā nō facilis, qui fuit iniuriatus, ad satisfaciendum est, rubore ac dedecore quodam impeditus, eum qui passus est ad illum non temerè, sed emendationis causa mittit: non enim dicit, accusa, increpa, pœnas petito: sed argue, inquit. Nam cū ille partim ira, partim rubore quasi vino sopitus non videat, opus est vt tu qui rectè valeas, ad ægrotum vificiscaris, & priuato quodam iudicio constituto, remediū facili⁹ inferas. Nihil enī aliud est arguere, quàm in memoriam eius peccata reducere, ac ad eum quæ passus sis exponere. Quod si rectè sit, quasi pars quædam defensionis est, quæ vehemēter ad reconciliationem impellit. Quid igitur, inquit, faciam si durus ac pertinax fuerit? Assume tecū, inquit, vnū, aut duos: vt in ore duorum aut trium testium, stet omne verbū. Nam quantò ille impudentior atque pertinacior fuerit, tantò magis ad emendationem eius absq; ira & molestia nobis studendum est. Nā & medicus cum grauiorem viderit morbum, non desistit, nec molestia oppressus deficit, sed ad ferenda remedia diligētius se accingit, quod nos quoque facere iubet: quoniam enim solus imbecillior visus es, adiectione duorum fortior factus, argue delinquentem. Pende quia non eius qui laceratus iniuria est, verumetiam lacerantis vilitatem quærit.

^{Arguere, quid.} **B** Nam verè passus iniuriam is certe est, qui passione victus succubuit: is, inquit, est, qui morbo captus laborat: propterea sæpius sanum ad illum, modò solum, modò cū alijs mittit: & si pertinacia obduratus est, etiam ecclesiam ad hunc ægrotum adducat. ^{Deut. 19. b} Dic enim, inquit, ecclesiæ, quoniā si eius qui patitur commodum tantummodo quæreret, certè nō iussisset septuagies septies poenitenti esse remittēdū, nec toties, tamq; multos passionis emendatores ei statuisset: nunc verò nō semel, sed bis atque ter, modò solum, modò cum duobus, modò cum pluribus ad curam illius te remittit. Ac de exterioribus quidem nihil tale præcepit: sed si quis, inquit, dexteram verberibus tibi cædit maxillam, ei alterā quoq; ver-

^{Saluti ve} ^{re pacis} ^{dicatur.} **C** te: hic autem non ita, sed sicut Paulus etiā ait: Quid mihi & eos qui exterius sunt iudicare? fratres autē & arguere & auerti iubet, & inobediētes abscindi, vt rubore impulsū meliores fiant: id ipse quoq; hic facit. Nam cum de fratribus legem promulget, tres peccanti magistrōs atque iudices cōstituit, qui doceant & enarrent, quæcunq; in temulentia sibi perpetrata sunt. Nam etsi tu omnia feceris, atque dixeris, doctoribus tamen sicut vinolentus indiges, omni sanè ebrietate peccatum magis mentem per-

turbat, & animū insanīa furorēq; replet. Quis enī D sapientior, quàm Dauid fuit? sed tamen cum rationis vires à cupiditate tenerentur, quæ quasi fumus animum eius occupauerat, in peccatū delapsus nō sentit: ac ideo lucerna sibi prophetica opus fuit, & verbis quæ perperam gesta in memoriam reducerent: propterea etiam hic ad delinquētem multos, ac varios conuocat, vt de iniurijs secum conquerantur. Cur autem hūc qui passus est, & nō alijs argue- re & exposulare præcepit? quoniā patiētius hunc, in quem iniurias iaculatus est, cui dolorem intulit, quem oppressit laturus est. Non enim pariter equo animo ab alio quàm iniuriam perpesso, & cōtume- lijs lacerato exposulatus sustinebit, præsertim cum solus sit, cum eum arguat. Nam si qui pœnas ab eo petere posset, is de salute ipsius laborat, maxime omnium poterit eum placare. Vides nō supplicij, sed emēdationis gratia id fieri, propterea nullos sibi testes initio præbet, sed cum ipse per se nihil effecerit, neq; tunc multitudini committēdam rem præcipit, sed vnum aut ad summum alterum addidit, quos si propter suam proteruiam despexerit, tunc tandem ad ecclesiam offerendam rem censuit. Ita magnum sibi est studium, ne proximorum delicta nisi post primam & alteram admonitionē efferantur. Quid autem sibi vult, in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum? Habes iam testes, inquit, opus abs te tuum ita esse confectum, vt nihil quod ad te pertineat, reliquū esse videatur. Si autem eos non audierit, dic ecclesiæ: præsulibus scilicet, ac præsidentibus. Quod si etiam ecclesiæ nō obedierit, tibi sit sicut ethnicus & publicanus.) Tu verò cōsidera quomodo publicanum ad exemplū summæ nequitie semper posuit. Iam enim superius dixit, Nōne publicani quoq; hoc faciunt? ac deinde, publicani præcedent vos, ait, in regnum cœlorum: id est, qui valde improbitate condēnantur. Audiendū hæc attentè, qui sibi quæstus iniustos excogitant, qui scœnus scœnori adiungunt. Cur autem istum cum publicanis collocauit? Vt certè & illū qui pertulit iniuriam consolaretur, & hunc meritò pertereret. Num igitur hoc modo solummodo iste punitur? Non certè, sed audi quæ sequuntur: Quæcunq; alligaueritis super terram, erunt & ligata in cœlis.) Nec dixit ecclesiæ præsulibus: vinculis istū constringe: sed, si ligaueris, ei qui dolorem pertulit totū permittens: tunc hæc vincula indissolubilia manēt. Patet ergo extremis istum supplicijs esse vexandū, sed nulla culpa eius est qui detulit, sed totum crimē iure in eum qui pertinax in malignitate fuit, rejicitur. Animaduertis quo pacto duplici hunc necessitate vinxit, præsentī dico punitioe, & futuro supplicio: hæc minatus est, ne hæc accidant, sed tum ne ab ecclesia eiciatur metuens, tum vt vincula tam terrestria quàm cœlestia reformidans mitior fiat. Nam cum hæc sciat, quāuis primo ingressū minus fecerit, multitudine tamen vitiorum conuictus, iram fortasse deponet: hac enim de causâ non confestim

G festum abscindit, sed ad tertium vsque iudiciū progressus est: vt si primò nō paruerit, obtemperet alteri, quòd si secundum etiam spreuerit, tertio saltem moneatur: at si hoc etiam neglexerit, aeterna supplicia tandem, & iudicium dei expauescat. Iterū dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet eis à patre meo qui in caelis est. Vbi enim duo sunt vel tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum. Animaduerte quemadmodum etiam hic diffidia & inimicitias dissoluat, & pusillanimitatem omnem exterminet, & homines ad vnā cōgreet voluntatem, non poenarum tantummodo terrore, vt iam vidimus, verum etiam his donis quae à charitate profluunt. Nam posteaquam contētionis extrema supplicia posuit, magna cōcordiē prēmia exponit, cūm & à patre qui consensu & charitate coniuncti sunt, facillē impetrēt quod petunt, & ipsum Christū in medio sui possideant. Putāsne **H** igitur, vllibi duos reperiri consentientes: puto sanē multis in locis, ac forsā etiā vbiq;. Quomodo igitur à patre cuncta non consequuntur? quia videlicet multae sint causae non impetrandi. Nam aut inconducibilia postulant, nec mirum est si non exaudiuntur, cūm & Paulus ille audierit: Sufficit tibi gratia mea, virtus enim in infirmitate pficitur. Aut indigni exaudiri sunt, nec quicquā boni à seipsis offerunt, cūm dominus apostolorum similes denotare videatur. Ex vobis enim, inquit, qui virtute polletis, qui euangelicam doctrinam rectē viuendo cōplectimini. Aut aduersus eos qui sibi dolorem intulerunt, vltionem orantes petūt, quod omnino prohibetur. Orate, nāq; ait, pro inimicis vestris. Aut misericordiam postulant, cūm nullam egerint poenitentiam. Quare potiri penitus est impossibile, etiam si qui multam fiduciam ad deum habent, pro eis deprecentur: veluti Hieremias cūm pro Iudaeis oraret, audiuit: Noli orare p̄ populo hoc, quoniam te non exaudiam. Si verò cuncta haec affuerint, & cōducentia petas, & quantum in te, euangelicā vitam re ipsa probes, & concorditer atque cum charitate cum proximo viuas, impetrabis orando misericordiam domini. Verum etiam quoniam à patre meo dixit, vt vnā cū patre seipsum quoq; postulata largiri ostendat, subiunxit: Vbi enim duo vel tres congregati sūt in nomine meo, illic sum in medio eorum. Nōne igitur sunt duo aut tres in nomine suo vsquequaq; congregati? Rarò siquidē inueniuntur. Non enim de conuentu simpliciter dixit, nec congressum tantummodo querit: sed primò iam, vt dixi, virtutis opus, deinde hoc ipsum exactissimē ac diligentissimē. Tale quippe est quod dicitur: Si quis propter me principaliter charitate proximo coniungitur, secū ipse sum, si ad hoc virtutis etiā opus adiecerit. Nūc autem cōplures videmus alias quādam causas amicitiae querere. Nam alius amat, quia redamatur, alius quia honore afficitur, alius quia vtilitati sibi esse, aut fore hominem putat: Christi

2. Cor. 12.
b.

Supt. 5. g.
& Luc. 6.
d.

Hier. 7. d.
11. c. & 14.
b.

verò causa difficilimē quenquam inuenies, qui amicum vt oportet diligit, sed omnes ferē secularium vinculo rerum inter se vinciuntur. Non ita quippe Paulus, sed propter Christū diligebat: quare quantum nō tantum amabatur, quantum amabat: tamen quoniam robustas amoris radices iecit, non dissoluit charitatem. Nunc verò si omnia diligentiori cura scrutabimur, amicitiarum efficientia commoda magis secularia, quā hoc inueniemus. Quòd si quis mihi potestatem inuestigandi concederet, in hac multitudine facillē ostenderem: sed perspicuum id erit, si quis vigilanter inimicitiae causas inuestigabit. Nā qui caducis, citoq; instabilibus causis copulatur, eorum coniunctio perpetua esse nō potest, sed vel cōtemptus, vel pecuniarū iactura, vel liuor, vel gloriae cupiditas, vel aliud huiusmodi amicitia dissoluta diffidium induxit. Vbi si spiritalis esset radix, nulla res secularis eam euelleret. Ea certē charitas, quae Christi causa fundatur, firma, stabilis atque inuicta est, nec vlla re conquassatur, non obrectatione, non periculis, non morte, non alia re temporali. Nā qui hac de causa diligit, nullo diffidio diffingitur: qui enim amat, quoniam redamatur, si quid minus iucundum ab amico ad eum profectum fuerit, finem amandi illico fecit: qui verò Christi charitate amicis conglutinatur, nunquam ab amando desistit: idcirco Paulus quoq; dicebat, Charitas nūquā excidet. Quid enim dicere poteris, an quia honoratus abs te contumeliae vicem honoris loco retulit, an quia pro beneficiorū gratia interficere conatus est? Sed si propter Christum diligis, haec ipsa ad maiorem te impellūt charitatem. Omnia enim quae seculares amicitias tollunt, spiritalē confirmant a morem magis, atque stabiliunt. Quo pacto iniquis? Primū, quia hic praemia tibi praeparat amicus, deinde quia magis ope indiget tua, qui sic miserē affectus est. Quapropter qui hoc amore spiritali diligit, non generis nobilitatem, non praestantiam patriae, non excellentes diuitias, non denique quātum redamatur, inuestigat: verum etiam si odio habeatur, si contēnatur, si interficiatur, quoniam sufficiens sibi ad amandū Christus causa est, perseverat in amore. Firmus ergo ac stabilis stat, fixus & immobilis ad Christū respiciēs, à quo inimici, contemptores, obrectatores, persecutores, qui nec videre ipsum aequo animo poterant, supremo amore, quo maiorē excogitare nō possumus, amati sunt. Maiorē enim hoc amorē nemo, inquit, habet, q̄ vt aliquis animā suā ponat p̄ amicis suis. Et cōsidera quoniam etiā eos qui crucifixerūt ipsum, qui summo furore aduersus ipsum insaniebāt, magno studio curare conabatur. Sic enī ad patrē de illis dicit, Dimitte eis, nesciūt enim quid faciūt. Et discipulos quoq; postea ad saluādos eos misit. Hāc igitur charitate imitemur, & ad hanc, quasi ad exemplar respiciamus, vt imitatores Christi facti, tā praesentia q̄ futura bona cōsequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula seculorū, Amen.

Homilia

Homilia. lxij. ex cap. xviii.

A Vnc accedens Petrus, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittā ei vsq; septies? Quoniam magnum quid se allaturū Petrus putauit, idcirco quasi gloriabundus, vsq; septies, intulit. Nam si semper frater meus peccat, semperq; cūm arguatur, ad poenitentiam reducatur: quoties, inquit, remittere debemus? an vsq; septies? Video enim vltro te illi terminum affixisse, qui pertinaciter in peccato perseverat, cū dixeris: Sit tibi ceu gentilis ac publicanus: huic verò quem poenitet, nullum terminum attulisti, cūm simpliciter iusseris ipsum esse recipiendum. Quoties igitur ipsum feram poenitentem? an septies? Quid igitur: facilis ac misericors dominus? Nō dico tibi vsq; septies, ait, sed vsq; septuagesies septies. Quae quidem oratione nullum omnino numerum posuit, sed indefinitē, continuē, ac semper significauit. Nam sicut millies infinite designat, sic quando hic numerus dicitur, plerunq; multa indefinitē atq; indistinctē denotantur: veluti cūm dicitur, Quia sterilis peperit septem, non ergo certo numero indulgentiam concludit, sed continuò atq; semper indulgendum esse denotauit: quod & sequenti parabola confirmat. Nā ne videatur difficilia, & onerosa imperare, cūm septuagesies septies dixerit, confestim parabolam adiunxit, vt & dictum communiret praecipitū, & iactantem in hoc deprimeret, & facilitatem rei ostenderet. Quocirca misericordiam quoque suam in medium adduxit, vt hac collatione facillius discas, etiā si septuagesies septies indulseris, etiam si cuncta simpliciter proximo peccata dimiseris, tantum quantum aquae stilla ingenti mari cōparata: tantum, immò verò multò etiam magis misericordia tua ab infinita dei bonitate distabit: qua tu vehemēter indigebis, cūm vitae tuae rationes in iudicio relaturus sis: ideo parabolam attulit, dicens: Simile est regnum caelorum homini regi, qui voluit ponere rationem cum seruis suis. Et cūm coepisset ponere rationem, oblatu est ei vnus, qui debebat decem milia talenta: non habente autem eo reddere, iussit eū dominus venundari, & vxorem & filios eius, & omnia quae habebat. Sed misericordia deinde domini impetrata, cūm vidisset conseruum cetum sibi denarios debentem, angebat eum, & suffocabat: qua ex re adeo commotus dominus fuit, vt rursus in carcerem eū coniecerit, quousq; vniuersum debitum reddiderit. Perspicias quantum inter peccata & peccata discrimen est: quantum enim centum denarij à decē millibus talentis distant: tantum, immò verò multò plus ea quae in hominem peccata, distant ab his quae in deum cōmittuntur: quod tum differentia personarum, tum crebritate, immò verò continentia peccandi perspicitur. Nā cūm peccantes nos homo quispiā videat, veriti à peccando desistimus: cūm autē deus quotidie delinquentes perspiciat, nequaquā veremur, sed omnia intrepidē facimus atq; dicimus: neq; hac ratione solum, verū etiā

Infra. 18. c.

1. Reg. 2. a.

& propter collata beneficia, & honoris gratia, quo diuinitus praediti sumus, aduersus deum delicta grauiora redduntur. At si vultis, latius quomodo decē millia talenta, immò verò multò plura sunt quae aduersus deū delinquimus, explanare conabor. Quod quauis timeam, ne aut his qui ad nequitiam proniores sunt, quicq; continuò in luto peccatorum inuolui desiderant, maiorem licentiam praebeam, aut temperantiores in desperationem inducam, vt velut discipuli dicāt, quis potest saluari? faciam tamē, vt qui attentē audiunt, humiliores ac tutiores cōstituantur. Nam qui morbo laborantes incurabili nō dolent, etiam sine hac oratione à desidia & ignauiasua non recedent. Quòd si etiam hinc maiores causas contemnendi arripient, non meis profectò verbis, sed amentiae suae culpa erit attribuenda. Nam oratio quidem haec & reprimere, & compungere attentiores facillē poterit, & qui moderatē viuunt, cū magnitudinem peccatorū intellexerint, & poenitentiae vires didicerint, magis proficient. Dicendū mihi ergo est, & ita dicendum, vt quaecunq; aduersus deum committimus, & quaecunq; communiter in homines, exponā: quae autem propria sunt, vnusquisq; prout sibi conscius est afferat, atq; coniugat: sed prius beneficia erga nos dei breuiter percurrā. Quae igitur sunt beneficia? Creauit nos, atq; produxit cum non essemus, & omnia quae videntur, caelum, terram, maria, aērē, quaeq; in ipsis sunt, omnia animalia, plātas, semina, causa nostri effecit. Necessē enim est propter infinitam rerum multitudinē capita solum tangere: animam nobis viuētem inspirauit, ac solis talem animam cōdidit, paradysum plantauit, auxiliatricem dedit, cunctis irrationabilibus praeposuit, gloria & honore coronauit. Cūm verò ingratus in benefactorem homo inueniretur, maioribus eum donauit muneribus. Non enim solum considerandum est, quia ex paradiso eiecerit, sed quid inde quoq; lucri secutum est. Nam postea quā à paradiso eiectus est, & post innumera illa beneficia, & varias atq; mirabiles dispensationes, filium quoq; suum ad praearcatores misit, caelum eis reclusit, paradysum reserauit, & filios ex ingratiss atq; inimicis effecit. Quare opportunum est etiam nunc dicere: O profunditate diuitiarum & sapientiae, & cognitionis dei. Praebuit nobis in remissione peccatorum baptismum, eripuit à supplicijs, heredes regni constituit, infinita sincere credentibus bona pollicitus est: manum porrexit, spiritum in corda nostra infudit. Quomodo igitur post tot, tātaq; spē sua nobis collata, affici nos erga ipsum oportet? Putāsne si quotidie pro eo, qui nos tam mirificē amat moriemur, condignas posse referre gratias imò verò minimum quid debiti reddere? Nequaquā. Nam si hoc etiam faceremus, ad vtilitatem nostrā id redundaret. Cūm verò sic affici deberemus, quoniam pacto erga ipsum affecti sumus? quotidie, immò verò in horas atque in momenta temporis, leges atque praecipia ipsius contemnimus. Sed nolite oro,

Rom. 11. d.

Glite oro, si liberio rem in peccates linguam dimisero, iniquiore animo ferre: non enim vos solum, sed me quoque ipsum accusabo. Vnde igitur vultis incipiam? a seruis, an a liberis, an a militibus, an a priuatis, an a viris, an a foeminis, an a senibus, an ab adolescentulis? a qua aetate, a quo genere, a qua dignitate, a quo artificio? Vultis a militatibus exordiar? An igitur parum isti delinquat, cum in dies atque horas contumelientur, maledicant, conuiciantur, ex alienis ditentur calamitatibus? rapaces lupos imitentur, nunquam a delinquendo desistant, nisi quis absque vndis maria esse contedat. Quae enim passio ipsos non turbat? aut quanam aegritudo animam eorum non obsidet? O qualibus inuident, & inuidentes mirifice se apud eos ostentant: subiectis auarissimum vtuntur, his qui alicuius causa coacti, ad eos quasi ad portum refugiunt, tanquam hostes inferuntur. Quot apud eos rapinae, quot obreccationes, atque cauponationes sunt? quot seruales adulationes, quot mendacia, quot ma-

H ledicta? Sed ad singula singulas leges Christi opponamus. Qui dixerit fratri suo, stulte, reus erit gehennae ignis. Qui mulierem ad concupiscentiam inspererit, iam eam in corde suo moechatus est. Nisi quis se humiliauerit sicut paruulus, non intrabit in regnum caelorum: isti vero tumorem, atque arrogatiam aduersus minores, vt eos vehemētius timeant magno studio exercent, ac omni atroci fera crudeliores in eos inueniuntur. Nihil pro Christo, omnia pro ventre, pro questu, pro vana gloria faciunt. Putasne posse nos oratione delicta eorum recedere? Quis posset detractiones, quibus vtuntur, verbis cosequi? quis profusissimum risum? quis importunas contentiones, quis turpiloquia? Nam de auaritia nihil dicendum est. Etenim quemadmodum in eremo educati monachi, nec quid sit auaritia sciunt: ita & isti auaritia ignorat, quauis alio quodam modo. Nam illi quia longe a morbo absunt, isti quia valde huius passionis ebrietate occupantur, nec sentire quidem mortuum hunc possunt. Sic enim hoc vitium expulsa virtute animum ipsorum detinet, vt nec crimen apud insanietes illos esse videatur. Sed his omissis, iam ad alios moderatores veniamus. Age igitur opificum genus, qui maximo labore atque sudore suo iuste degere videntur, diligenter inuestigemus. Verum & isti, quia parum sibi ipsis attendunt, multa de laboribus suis colligunt mala: vendendo enim ac emendo complures iustis operibus iniurias coniungunt: iurant, deierant, mentiuntur, ac vt multa possideant, totos se negocijs secularibus tradunt: & terrae affixi, omnia vt pecunia crescat faciunt, nullam curam de pauperibus habentes. Quid dicam de maledictis, & contumelijs eorum, de foenore, de commercijs, quae more cauponum peragunt? Quid multa? non alia re magis, quam impudentia ducuntur. Verum istos quoque si vultis omittere, & ad locupletes qui agrorum foetu diuitias acquirunt, quique ceteris iustiores videntur deueniamus, quorum iniustitia tanta est, vt si quis penitus inquirat, nihil penitus iniuriosius

inueniat. Quomodo enim miseris vtuntur agricolis, nonne humanius multo Barbari eos tractarent? fame namque tabescentibus, & per totam insudantibus vitam intolerabilia non erubescunt vectigalia imponere, ac onera, & labores quotidie maiores afferre: & sicuti asinis, immo vero quasi lapidibus corporibus illorum abuti, nec respirare quidem concedentes, sed siue ager quicquam produxerit, siue non eodem semper exigunt modo, nihil eis concedentes. Quare quod miserabili excogitari potest: tota hyeme laborant, frigore, imbre, vigilijs contriti, nec vacuis solum manibus, verum etiam multa debentes recedunt. Ceterum omnium famem ac naufragia, procuratorum tormenta, exactiones, & seruitutem intolerabilem reformidant. Quis negociationes, cauponationesque ipsorum enarrabit? ingentia ipsi sudore hominum dolia replent, nec vrcem domum afferre illis permittunt: sed quicquid vinea protulit, in cella condunt vinaria, & argenti aliquid hac de re illis nihil projiciunt. Foeneratoris inaudita excogitationis genera, quae nec gentium quidem legibus comprobantur, mutui literas maledictionis plenas conscribunt. Non enim centesimam totius partem, sed medietatem flagitant, cum ille qui soluit, & vxorem habeat, & paruulos nutriat, & homo sit: quodque maximum est, tam aream quam torcular suis laboribus impleat: quorum illi omnium nihil omnino cogitare volunt. Quare opportunè prophetam, vt exclamet induxerimus: Obstupesce caelum, & horresce terra, quia in ferarum mores humanum genus detrusum est. Haec cum dico, non artes, non agriculturam, non militiam, non agros, sed nos ipsos vitupero. Nam & Cornelius ceturio erat, & Paulus scenofactoris artis peritus, quo artificio etiam praedicando usus est. Daud quoque rex fuit, & Iob locupletissimus, & multorum agrorum dominus, nec horum aliquid impedimento illis fuit ad virtutem: quae omnia probe tenentes, & decemmillia nobiscum talenta vertentes, saltim hinc videamus, vt pauca illa & vilia proximis remittamus. Referenda enim nobis ratio est de mandatis nobis commissis, quae ita negleximus, vt non possimus integram de omnibus reddere rationem: ac ideo bonam atque facilem ad satisfaciendum nobis viam praebuit deus, quae omnia nostra debita possumus persolvere. Quae nam haec via? Oblitio eorum omnium quae aduersus te a fratre tuo commissa sunt. Quod vt recte perdiscas, ordine progrediens totam hanc parabolam audi. Oblatus est enim, inquit, debitor decemmillium talentorum, quo non habente reddere, iussit eum vendi, & vxorem, & filios eius. Cuius rei gratia, dic quae? Non ex crudelitate certe, nec quia inhumanus esset, cum ad seipsum detrimetum rursus redundaret: sed seruis enim suis debitor fuerat: sed quia incredibili cura illius deuictus hac comminatione ad supplicandum ne venderetur, adducebat. Nam si propter debitum fecisset, non annuisset sane petitioni debitoris, nec vniuerso ipsum debito condonasset. Quamobrem igitur, antequam ratio

Atequam ratio sibi oblata esset, debitum non dimisit: Vt non ignoraret seruus quot quantaque sibi remitterentur, quorum notitia erga conseruum mitior fieret. Nam si debiti magnitudinem, & mirabilem indulgentiae modum re ipsa expertus conseruum angebat, si tantopere non fuisset castigatus, quo crudelitate non irruisset? Quid autem calamitate oppressus ait? Patientiam habe in me, & omnia tibi reddam. Misertus autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum ei dimisit. Perspexisti rursus mirabilem exaggerationem misericordiae: dilationem solummodo temporis, ac prorogationem quandam seruus postulauit, ille autem multo magis quam petijt, videlicet totius mutui donationem vltro praebuit. Ita patet voluisse ipsum, tamen non prius id facere, nisi debitor supplicaret, vt donum non modo suum, verum etiam petitionis illius esse videretur: quod fecit, vt coronam quoque seruus concesseretur: totum tamen ad dominum merito refertur. Nam etsi procidit debitor, atque rogauit, ex causa tamen indulgentiae vniuersam rem domino attribui videmus. Comotus enim misericordia dimisit eum, nec antequam supplicaret, vt cum videretur aliquid ipsum quoque fecisse, non maiore confundere rubore, vtque calamitate sua perductus facilis ad ignoscendum conseruo fieret: sed ad hoc vsque probus ac placens fuit. Nam nec debitum negauit, & redditurum se vniuersum promittens proci-dit, atque orauit, & quasi vt delinquentem se condemnauit, cum magnitudinem peccati non ignorauerit. Quae vero sequuntur, indigna omnino prioribus sunt. Nam cum exisset, inquit, non multo tempore post, sed confestim beneficii magnitudinem ante oculos adhuc habes, tanto munere, tantaque liberalitate domini abusus est. Cum enim inuenisset vnum conseruorum suorum, qui sibi centum denarios debebat, suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Vidisti humanitatem & misericordiam domini, vide nunc inaudita serui crudelitatem. Audiat haec, quicumque pecuniarum gratia similia indies committit. Nam si in peccatis id fieri non licet, quanto minus in pecunijs licebit: quid autem ille conseruo? Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ne verba quidem ipsa veritas est, quibus salutem acquisiuit: his enim ipse dictis mille talentorum debitum euitauit. Ita nec portum quidem cognouit, quo tutatus a naufragio euasit, nec modus ipse supplicationis ad misericordiam domini memoriam eum reduxit: sed omnia illa, crudelitate ac auaritia oblitus, omni fera saeuus in conseruum insiliebat. Quid facis homo, non sentias aduersus te ipsum mucronem adigere, ac sententiam & munus domini reuocare? Sed ille nihil horum cogitauit, nec rei suae meminit, nec vlllo modo remisit. Et certe non equali de re iste supplicabat, cum pro talentis hic decem millibus, alter autem pro centum denarijs supplicauerit: & ille conseruo se prostrauit, iste domino: & cui omnino indultum fuit, is nec prorogationem

Tomus secundus.

quidem concessit: vinculis enim atque carcere ipsum oppressit, quod alij serui non ferentes, totam rem ad dominum retulerunt, qui nihil debebant. Quid igitur deus faciet? Dominus autem, nequam inquit serue, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me: nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui miserus sum? Animaduerte quam mitis sit dominus, quasi constitutus in iudicio satisfactionem reddit, quare donationem illam vniuersam reuocauit, imo vero non ipse reuocauit, sed ille qui accepit, euerit. Quid enim ait? Serue nequam, omne debitum illud dimisi tibi, quia rogasti me, nonne oportuit etiam te misereri conserui tui? Nam & si dura haec res tibi videtur, oportebat tamen & lucrum iam acquisitum, & futurum perspicere. Graue & onerosum praecipuum hoc est, sed oportet magnitudinem quoque praemij considerare: nec illud tecum solummodo vertas, quia ille te contristauit, sed tu cum magis deum offendisses, sola deprecatione reconciliatus es. Quod si tibi onerosum ac durum nimis eum qui te contristauit diligere videtur: sed multo magis onerosius est gehennae supplicij in aeternum torqueri: quod si illi opposuisses, cognouisses sane multo leuius hoc, quam illud, atque facilius esse. Et quando quidem decem milia talenta debebantur, non conuiciatus debitori, sed miserus fuit: quando vero aduersum conseruum crudelitatem exercuit, tunc nequam atque improbum seruum appellauit. Audiamus qui aliena rapimus: nobis enim haec quoque dicuntur. Audiamus omnes qui crudelitate occupati neminem miseramur: audiamus inquam, quia non in alios, sed aduersus nos ipsos saeuitia exercemus. Quare cum peccati alieni recorderis, cogita tibi ipsi, non alij detrimentum inferre. Tua enim non proximi peccata in falcem colligis: & tu quidem quicquid aduersus delinquentem operatus fueris in praesenti vita, haec vt homo facis: Deus vero non ita, sed maioribus, ac aeternis te supplicij puniet. Tradidit enim eum, ait, tortoribus, donec vniuersum debitum persolueret. Id est, ad perpetuitatem eum supplicij tradidit: nunquam enim inde rediturus est. Nam quonia beneficijs melior fieri non potuisti, reliquum est vt poena torquearis. Et quauis charismata haec, & dona irreuocabilia sint, tantum tamen malignitas valuit, vt hanc quoque legem superauerit. Quid igitur deteriorius memoria peccatorum, ac vltione, quae tot tantaque diuina dona euertere posse videatur? Nec quietus, sed ira commotus eum tradidit. Quando enim vedit eum iussit, nulla ira fuit in verbis, ideo nec vedit: nunc autem haec sententia non parua cum molestia ad copunctionem, atque supplicium terminatur. Quid autem haec parabola sibi voluit? Sic, ait, faciet vobis pater meus, si non dimiseritis vnusquisque fratri suo de corde vestro peccata ipsorum. Non dixit, pater vester, sed pater meus. Non enim digni sunt isti, quorum pater deus vocetur, cum ita nequam sint, vt homines odio persequantur. Duo enim

G enim hinc eum querere diligenter animaduerte: vt & nosipfos peccantes culpemus, & aliorū peccata dimittamus, ita hoc postremū propter alterum facilius reddit. Nam qui sua cogitat, ad dandam cōseruo veniam, nō ore solūm, sed corde facilius est. Nō impellamus ergo aduersus peccata nostra mucronem: nunquam enim tantum tibi doloris afferre alius poterit, quantum ipse tibi si recordatus irā vindictam quaras, & aduersus teipsum sententiam iudicis attrahas. Nam si vigiles, atq; philosophis, in illius caput totū malum retorquetur, ac ipse ma la patietur, non tu: si verō molestē ac grauius feras, tunc non ab illo, sed à teipso detrimento afficeris. Noli ergo dicere, obrectauit & calumniat⁹ est mihi, & mille intulit incommoda. Quāto enim plura dices, tantō re ipsa benefactorem ipsum ostēdes, qui causam tibi praeiuit, vt tuorū possis peccatorum sordes detergere. Ita quō mitiores ille iniurias in te iaculatus est, eō maioris indulgentiā tibi causa constitutus est. Nam si voluerimus, nemo nobis vnquam iniuriari poterit, sed cū inimici sint, praecipua tamen nobis conferunt lucra. Cur de hominibus tantū loquor, cū diabolus quoq; ipse, quo nihil perniciosius, non paruas nobis approbationis causas afferat: quam rem Iob ille manifestā omnibus fecit. Si ergo diabolus occasione coronae praebuit: cur alios inimicos formidas? Perspice igitur quot quantaq; lucreris, si aequo animo oppressiones inimicorum tuleris. Primo, quod maximum est, peccatorum remissionem. Deinde patientiam, atq; perseverantiam laudabilem. Tertio, māfuetudinē & humanitatem: nam qui nescit aduersus inimicos irasci, multō magis amicis erit cōmodior. Quarto, quia procul ab irā tranquillo semper animo viues, cui rei quid vnquā conferri poterit? Qui enim ira non capitur, is iucunditatem animi cōsequutus est. Nec vitam vanis laboribus, ac doloribus vnquam consumet. Nam qui nescit odisse, nec trīstari cognouit, sed cōtinuē gaudens, bonis suis perficitur. Quare non mediocri supplicio nos afficimus, si alios odio persequamur: quēadmodum etiā ē diuerso nobis profusum, ipsi syncerē alios diligētes. Ad haec omnia ipsi quoq; inimicis ac aemulis, etiam si demones essent, venerabilis eris: immō verō si animum, vt dixim⁹, tuum ita paraueris, nemo te inimicis persequetur: primum autem omnū atq; prestantissimū, dei misericordiam nancisceris: & quēadmodum peccatorum veniam, sic virtutum maiora praemia consequeris. Diligenter igitur studeamus, ne quēquam odio habeamus, si volumus vt nos quoq; à deo diligamur: vtq; quāuis decem millium talentorum rationes essent referenda, misericordia morus, cuncta nobis remittat. Sed iniuria me vexauit, inquit. Miserere igitur eius, nō auertaris ab eo, sed lachrymis & fletu ipsi auxiliator: non enim tu, sed ille deum offendit. Tu autē si pertuleris, valde deo te approbasti. Praeterea tecū crebrō verte, quia Christus ad crucem iturus ipse

quidem gaudebat, de crucifigentibus autē lachrymabat. Quem ita imitari debemus, vt quō magis perseverat persecutores nostri, eō largiores lachrymas pro ipsis effundamus: innumera enim nobis hinc bona, illis autem non pauca incommoda cōparamus. Sed coram, inquit, omnibus & verbis, & verberibus, me duriter vexauit. Coram igitur omnibus, dedecore atq; infamia se notauit, & multorum aduersus seipsum aperuit ora, tibiq; maiores subtexit coronas, & multos praecones patientiā ac magnanimitatis tuā constituit. Sed clam, inquit, apud alios mihi detraxit. Et quid hoc est? huius enim rei rationem deus, non illi qui detrahentē audierunt, petiturus est. Accedit, quod poenas sibi multiplicauit, non de delictis suis solūm, verum etiā de his quae de te oblocutus est, rationem redditurus: praeterea apud homines tibi detraxit, & apud deum sibi detractum est. Quod si haec tibi satis nō sunt, cogita quia deo apud homines, quos maximē diligebat, diabolus detraxit, & vnigenito filio similiter. Nam si patrem familiā, inquit, Beelzebub vocarunt: quid facient familiaribus eius? Nec obrectauit solūm iniquissimus ille dāmon, verum etiā fides sibi adhibita est, nec minima, sed maxima ei crimina intulit, dāmoniacum, seductorem, & aduersariū deo appellans. Sed magnis oppressus sum aerumnis ab eo, ais, qui beneficium meo conspicuus est. Ideo maximē tibi gaudendum est, quia deo qui tam ad probos, quā improbos Solem oriri facit, similis factus es. Quod si arduū, ac vltra vires tuas imitatio dei tibi videtur, quāuis studiose difficile non sit, tamen quoniam te tuo iudicio excedit, age ad seruatorū eius venias imitationē. Imitare Iosēph, qui ad seruitutem vsq; fratru iniuria traditus, beneficio suo spōtē ipsos subleuauit. Imitare Moysen, qui vel post mille iniurias pro populo deprecabatur. Imitare beatū Paulum, qui quāuis mille à Iudaeis afflictionibus quotidie premeretur, anathema tamen esse pro salute ipsorum volebat. Imitare Stephanum, qui dum peteretur lapidibus, vt hoc peccatum lapidantibus remitteretur, orabat. Hęc omnia cogitantes omne irā incendium extinguamus, vt & nostra deus delicta penitus remittat, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula seculorum, Amen.

Homilia. lxxij. ex cap. xix.

Factū est, cū Iesus consummasset istos sermones, migravit à Galilaea, & venit in fines Iudaeae trans Iordanem. Assidue à Iudaea propter Pharisaeorum inuidiā Christus excedebat, nunc quoniam passionis tempus appropinquabat, in ea immoratur: nec tamen ad Hierusalem interim ascendit, sed in finibus eius conuersatur. Et secutus sunt, inquit, venientē turba: multae, & curauit eos. Nec cōtinuē verbis atq; doctrina, nec signorū miraculis, sed modo hoc, modo illo vicissim adhaerentibus, & sequētib; prodest, ita signorū magnitudine, ac multitudine fide dignior doctrina

A doctrina videbatur. A praedicatione verō atq; doctrina, miraculorum utilitas vberior resultabat. Sic vtrinq; ad cognitionem dei adducebatur. Tu autē illud perpēde, quomodo integras plebes vnico verbo euangelistae transcurret, nomina singulorum qui curabantur praetermittentes. Non enim dixerunt illum atq; illum, sed multos curatos fuisse, vt fugiendā esse iactantiam significarent. Christus autem aegrotos curabat: vt & illis, & multis alijs per ipsos prodesset. Curatio nanq; illorum multis causam praebuit vt eum cognoscerent: non tamen etiā Pharisaeis: immo contra, idcirco ad atrocitatem ferarum educiti, ad tentandum accedebant. Nā quoniam quae fiebant, carpere nequibant, problemata quaedā ei proponunt. Dicebant enim tentantes: Si licet homini quacūq; causa dimittere vxorē suam? O singularem arrogantiam, putarunt se posse quaestionibus os illius obstruere. Atqui rerum experientia, quanta hoc in genere sua virtus esset ostenderat, vt quando de sabbato multa disseruerūt, quando quasi blasphemantem redarguebant, quando dāmonium habere asserbant, quando transeuntes per sata discipulos reprehendebant, quando de illotis manibus disputabant: in his enim omnibus oribus eorum consutus, & impudētī lingua reprefsa, confusi abiēre, nō tamen omnino desistunt. Peruicax sanē malū inuidia est, & millies retrusa agredi non veretur. Tu autem quāta malitia interrogent, diligenter attende. Non enim dixerunt, iussisti iam nō esse repudiandam vxorem. Nam quāuis esset hac de re prius locutus, nullam tamen horum verborum illi mentionem faciunt, verūm putantes maioribus hinc eum insidijs posse capere, vt studentes in repugnantiam eum deducere, nō dicunt: cur sic, & sic legē sanxisti? sed quasi nihil hac de re dictum esset, quarunt, oblitum eum iam existimantes: paratiq; si licere dixisset, sua sibi opponere: in verō propria confirmasset, legi Moisaica repugnantem ostendere. Quid igitur Christus? Nō statim dixit, Cur me tētatis hypocritae? Quare sic? vt cum omnipotentia sua humilitatem quoq; monstraret. Ideo nec semper hęc silētio tradit, ne ignotam ipsi malitiam suā putarent: nec semper carpit, vt cuncta mansuetē ferre discamus. Quo nam igitur pacto responderet? Non legistis, quia qui fecit à principio, masculum & foeminā fecit eos? Et dixit: Propter hoc homo relinquet patrem suum, & matrem suā, & adhærebit vxori suae, & erunt duo in carne vna. quare non sunt duo, sed caro vna. Quod igitur deus coniunxit, homo non sepat. Vide magistri sapientiā, qui cū interrogat⁹ esset si liceret: ne conturbarentur, antequam sententiam proferret, confirmationē à scriptura posuit, ostendens dei & patris omnium id esse mandatum. Et quia his quae prius sibi dicta de non repudianda erant vxore, non modō non repugnat, verum etiā valde cum Mose conuenit. Considerādum autem est, quia non autoritate solūm scripturae, verum

etiam rerum dignitate sententiam suā corroborat. D Non enim dixit, quia virū & mulierem vnā solūmodo fecit, verum etiā quia iussit vt vnus vni coniungatur. Nam si voluisset alteram etiā cōduci vxorem, vni viro creato, multas cōformasset mulieres: nunc verō vt creationis, & sanctiōnis modo, vnā vni perpetuō coniungi, & nunquā rescindi oportere perdocuit, audi quomodo dicit: Qui fecit à principio, masculum & foeminā fecit eos. Ex vna radice germinarūt, & in vnum corpus cōuenerunt. Erunt enim duo in carne vna. Deinde de terrore his intulit, qui hanc sanctiōnem legis carere audent. Nam vt fixa stabiliorq; lex permaneret, non dixit nolite igitur vos diuortio separare: sed, quod deus coniunxit, homo non sepat. Quod si autoritate Mosi tutaris, ego tibi nō Moysen, sed deum produco, vt vetustate praeterea temporū superior sim. Deus enim à principio masculum & foeminam fecit eos: haec ergo lex & si modo à me promulgari videatur, diligentissimē tamen à principio temporum sancita est. Hac etiam non simpliciter mulierem viro collocari videtis, sed patrem & matrem dimittendos iuberi: nec ad mulierem accedere virum simpliciter voluit, verum etiā cōglutinari, potestate dictiōnis ostendens minimē illos esse separandos. Nec illud sibi solūm sufficit, sed maiorem coniunctionem ostendit, cū dicat, Et erunt duo in carne vna. Deinde prisca iam perlecta lege, quae tam verbis, quā rebus firma persistit, & autoritate latoris nititur, magnā iam cum potestate ipse quoq; & interpretatur, & legem sanxit, dicens: Quare non sunt duo, sed caro vna. Quēadmodum igitur scelus est in duo diuidere vnā carnē, sic & mulierem à viro suo diripere, iniquissimum est. Nec in hoc stetit, sed demum quoq; attulit, dicens: Quod igitur deus coniunxit, homo non sepat. Ita ostendit & praeter naturam & contra legem esse repudium: praeter naturā quidem, quia caro inciditur: contra legem autem, quia cū deus coniunxerit ac iusserit nō separare, ipsi cōtra praeccepta dei facere ausi estis. His auditis, nōne quiescere, ac laudare dicta eius oportebat? nōne admirari tantam sapientiā? nōne stupefcere, cū tantā consonantiā cum patre viderent? sed nihil horū faciunt, sed ceu pugnaes & contentiosi aiunt: Quomodo igitur Moses praecipit libellū repudiij dare, & dimittere ipsam? Quod quāuis nō ab illis, sed contra illos ab ipso proferri poterat, non tamen insultat, nec dicit, nihil ad me hoc: sed hoc quoq; soluit. Atqui si oppositus veteri testamento fuisset, non decertasset certē neq; ea quae semel à principio facta fuerunt, confirmasset, nec sua prisca conuenire studuisset ostēdere. Ceterum cū etiā multa Moses alia iusserit, vel de cibis, vel de sabbato, cuius rei gratia nullibi praeterquam in hoc loco autoritate illius seipsum tutantur? Quippe quia studebant ingentem virorum multitudinem aduersus eum incitare: ita enim indifferēs hoc

Tomus secundus.

ff ij apud

Iob. 1. & 2.

Sup. 10. 6.

Sup. 9. 4.

Luc. 7. c.

Sup. 12. a.

Sup. 15. a.

Sup. 15. g.

Gen. 4. 2.

Exo. 12. b.

& 8.

Rom. 9. 4.

Acto. 7. g.

M.

Gen. 1. d.

Ibid. 2. b.

& Ephe.

5. g. & 1.

Cor. 6. d.

Gene. 2. d.

E

F

Deute.

24. a.

Deut. 5. b.

Ibid. 12.

b. c.

G apud Iudæos erat, vt omnes vulgò factitarēt: quapropter cū multa in monte differuisset, hoc eius mandatum memoriae maximè mandarunt, inestimabilis tamen illa sapientia pro Mose quoq; satisfaciens, dicens: Ad duritiē cordis eorū illam legem ita latam fuisse. Nam quoniam ab ipso etiam illa emanauit, iure ab omni crimine illam defendit, ac totam accusationem in caput eorū cōuertit: quod vbiq; ferè factitat. Nam & quando discipulos incidisse spicas accusabant, eos in culpa esse ostendit: & quando quasi præuaricatores, quia non lauabāt manus, criminabantur, eos transgressores comprobauit. Et quādo de sabbato disputabat. Deinde quoniam acere nimium, atque onerosum erat quod dixerat, valdeq; ipsis detrahebat, ad priscam subito legem orationem reduxit, replicans quod superius dixerat. A principio autem non fuit sic: id est, rebus ipsis contraria his deus se nobis sanxisse ostēdit. Nam ne dicere possent, vnde clarum facies, Moysen propter cordis nostri duritiem ita scripsisse: inde rursus ora eorum obstruit. Nam si hæc lex principalis atque commoda esset, non illa statim à principio sancita fuisset, nec creator deus sic aut creasset, aut dixisset. Dico autē vobis, quia quicumque dimiserit vxorem suam, excepta causa fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur. Confusis iam illis summa cum auctoritate legē sanxit, quod etiam cū de cibis, cūq; de sabbato disputaret, similiter fecit. De cibis enim disserens, posteaquam illos conuicit, tunc turbas alloquebatur, dicens non ab eo quod intrat hominem coinquinari. Et de sabbato pariter illis confusis intulit, Licet ergo in sabbato benefacere: hic quoque eodem modo. Verūm quemadmodū ibi confusis Pharisæis discipuli turbati accendentes cum Petro dixerunt, Expone nobis parabolam hanc: sic nunc quoq; tumultuantes dicebant: Si ita est causa hominis, non expedit nubere. Ita quia melius nunc intellexerunt, turbatur: tunc autem non intelligentes, siluerunt. Nam ex interrogatis & responsis clarior modò lex facta est. Non audētes autem apertius interrogare, quod graue videbatur, id in medium producunt, dicentes: Si sic est causa hominis cum vxore, non expedit vxorem ducere. Onerosum ac durum valde sibi videbatur, omni nequitia plenam mulierem retinere, & tam atrocem beluam in penetralibus domus sauientem fouere. Hac ratione illos turbatos fuisse Marcus aperit, dicens, arbitris remotis illos dixisse. Quid porrò illud sibi vult? Si sic est causa hominis cum vxore: id est, si hac de causa coniuncti sunt, vt vnum sint, nec, si causam maritus habeat, possit eijcere: facilius enim hac cupiditate erat seipsum abdicare, quā vxori improbè repugnare. Quid igitur Christus? Non respondit, vtq; facilius est, ne legis vim id putassent habere: sed intulit, Non omnes capiunt, sed quibus datum est. Ita rem extulit, præcipuamq; ostendit, & hac ratione attraxit atque hortatus est. Sed perpende

Sup. 12. a.

Ibi. 15. a.

Sup. 12. a.

Ibi. 15. b.

Ibi. 12. b.

Ibi. 13. c.

repugnantiam magnam: ipse arduum id esse confirmat, illi verò paruum ac facile: vtrunque certè commodè factum. Nam cū ab ipso magnum esse confirmetur: instructiores, paratiorq; sunt qui hoc desiderant. Cūq; à verbis eorum facile esse videatur, hac ratione ad eligendam continentiam atque virginitatem proniores redduntur. Nā quibus ad perpetuam hortari virginitatem arduū atque durum videtur, necessitate legis in cupiditatem virginitatis impellit. Possè autem nos perpetuam seruare continentiam ostendit dicens: Sunt eunuchi, qui ex ventre matris ita nati sunt: & sunt, qui ab hominibus facti sunt: & sunt, qui seiplos castrauerunt propter regnum cœlorum. His omnibus adoptandam, eligendamq; virginitatem inducit: possibile namq; id esse hominibus hoc ferè modo confirmat. Cogita tecum, si aut à natura eunuchus es, aut iniuria hominum sic effectus: quid faceres cū & huiusmodi voluptate careres, & nullam carento mercedem consequereris? Gratias igitur deo agas, quia magna præmia, rutilantesq; coronas habebis, si ita viues quemadmodum sine aliquo illi præmio: imò verò multò facilius, tutius atq; iucundius, tum quia spe retributionis corroboraris, tum quia conscientia virtutis gaudes, & ad hæc non ita ingentibus cupiditatis fluctibus iactaris. Non enim sic amputatio membri, quemadmodum rationis frenū, imò verò sola ratio huiusmodi fluctus cōprimat, & in tranquillitatis portū animum reducit: idcirco igitur illos recensuit, vt hos vehementius exhortaretur: nisi enim huc tenderet, ad quid aliorū fecisset eunuchorum mentionem? Quando autem dicit eunuchos se fecerunt, nō de abscissione membrorū dicit, sed prauæ cogitationis interemptionem intelligit. Nam qui membrū incidit, maledictioni subiectus est, vt Paulus ait: Vtinā abscindantur qui vos cōturbant, neq; iniuria. Nam cū homicidæ opus id esse videatur, & dei creaturæ apertè detrahit, Manichæorum ora recludit, & eandem qui hoc agit, iniquitatem cōmittit, quam qui apud gentes mutilantur. Diabolica namq; membrorum incisio inuentionis opus à principio fuit, vt operi diuino detraheretur, vt rationale animal læderetur, vt non voluntati, sed membrorū naturæ vniuersa re attributa, largas sibi ad peccandum homines portas referant: ac ita dupliciter læderentur, tum quia membris suis carerent, tum quia voluntatis ad bona inclinatio reprimeretur. Quæ omnia ex lege diabolica sunt, qui ad ea quæ dicta sunt via quadam progrediens, perniciosum illud fatalis rerum necessitatis dogma introduxit. Ita vndiq; datā nobis libertatem diuinitus, vitia esse suadens, euellere conatur, multaq; alia hinc pestifera dogmata occultis seminatur. Talia quippe sunt diaboli perniciofa venena: quare oro atq; obsecro, fugiatis hanc abstinentiæ nequitiam. Ad ea enim quæ dicta sunt accedit, quòd nec cupiditatis incendia mitigantur, sed grauiora inflammatioraq; redduntur.

Alij

A Alij namq; sunt fontes spermatis hominū, ac aliunde certè prorumpunt, quidam à cerebro, quidam à lumbis illum inquietissimū asyllum proficisci contendunt: ego verò nō aliunde dixerim, quā à laesciua mētis, & cogitationis neglectu. Quippe modestia mētis facit, vt naturales motus nullum afferant detrimentū. Cū ergo de his eunuchis dixerit, qui nisi etiā ipsi mente se contineant, frustra & incassum tales sunt: ac de his qui vt cœlos nanciscantur se cōtinent, subiunxit rursus dicens: Qui potest capere, capiat. Ita magis animat atq; incendit, vel quia magnitudinē virtutis ostendit, vel quia inestimabili misericordia sua noluit rem in necessitatem legis concludere. Et ad hæc possibile id esse monstrat, vt eligendi cupiditas crescere possit. Sed si electionis opus est id, inquit, quomodo incipies statim dixit, Non omnes capiunt, sed quibus datum est. Vt singulare id esse certamen perdiscas, non vt forte datam necessitatē suspiceris. His enim datum est, qui spontē id eligunt: quod ideo dixit, vt ostenderet superiore nobis auxilio esse opus: quod quidem omnibus paratum est, si volumus, in hac luctatione superiores euadere. Solitus quippe est, quādo cūq; res ardua proponitur, hoc vti modo dicendi. Vt etiā quando dicebat, Vobis est datum nosse mysteria regni cœlorū. quod maximè ita esse præsentī loco approbatur. Nam si datū solummodo superius est, at nihil penitus qui se in perpetua virginitate conseruant cōferre videntur, superflue ipsis regnū cœlorū pollicetur, nec merito à ceteris eunuchis distinguit. Tu autem perpēde quomodo ab aliorū malitiosis quæstionibus non parum alij lucrantur. Nam Pharisæi quidem qui vt caperent, non vt discerent interrogabant, nihil inde cōsecuti abierunt, discipuli verò attentè cuncta percipientes multa didicerunt. Tunc oblatis sunt ei paruuli, vt manus imponeret super eos, & oraret. Discipuli autem increpauerunt eos, ipsè verò dixit eis: Dimittite paruulos venire ad me, talium enim est regnum cœlorū. Et cū imposuisset eis manus, abiit inde. Cuius rei gratia discipuli paruulos repellēbant? Dignitatis profectò causa. Quid porrò ipse? Humiliores esse, tumoremq; mundanū calcare diligentius docēs, libenter suscipit, & manū imponit, regnūq; cœlorū talibus pollicetur: quod ab ipso in superioribus etiā factum est. Quare nos quoq; si cœlorū hæredes constitui volumus, hanc paruulorum virtutem consequi studeamus. Hoc enim supremum philosophiæ culmen est, vt cū prudens sis, nihil ficti, nihil simulati asciscas, id angelorum vita est. Ab omnibus enim passionibus anima paruulorū munda est, his qui dolorē intulerunt nullas vitiorum vices referunt, & quasi nihil actum esset, veluti ad amicos accedunt. Quāto magis à matre vapulant, tantò magis eam querunt, atq; ceteris omnibus eam anteponunt. Nam etiā si regina cū diademate atq; purpura sibi offerretur, nō præponerent eam matri, etiā si pannosa esset, quā cū

Tomus secundus.

fordido habitu aspicere malunt, quā reginā ornata aureo decoratam. Quod enim suū aut alienū est, non inopia & copia rerum, sed quasi philosophia discernunt: nec vltra necessitatē aliquid querunt, sed cū lacte repleti fuerint, statim relinquunt mamillā, non dolent pecuniarū, aliarumq; rerū huiusmodi iacturā, sicuti grandiores: non vultas formas admirantur, ideo dicebat, Taliū est regnum cœlorum: vt ea nos volentes faciamus, quæ ingenita paruulus, atq; insita duce natura facit. Nam quoniam omnia Pharisæi malitia & arrogantia faciebāt, idcirco vbiq; discipulos ad simplicitatem hortatur, illos occultè malignos esse significans, & hos apertius erudiens. Nihil enim ita in superbiam euehit, sicut principat⁹, & primi cōfessus. Quoniam igitur per vniuersum terrarum orbem, magnum discipuli honorē consecuti erant, ne humanum quid patientur, & aut honores à multitudine petant, aut se corā alijs ostendāt, præueniens solidiori doctrina mentes eorū confirmauit. Nā & si parua hæc esse videantur, magna tamen hinc vitia originē trahunt. Sic enim Pharisæi ab adolescentia ducti, ad summā superbiæ arcē salutationes, primos confessus, & incessus medios requirētes, facile ascenderunt. Ab istis enim ad furiosam gloriæ cupiditatē, & hinc ad impietatē delapsi sunt: propterea quoniam ad tentandū accedebāt, maledictione peccati contracta recesserunt: paruuli verò quia ab his omnibus immunes fuerunt, benedictionē cōsecuti sunt. Initemur igitur etiā nos paruulos, & eorum mores in omni fastu & malitia contemnenda cōplectamur. Non enim est, non est inquā aliter possibile cœlos attingere, sed necesse omnino est in gehennam detrueri malitiosos omnes atq; simulatores: immo verò vel antequā tempus gehennæ venerit non paruis hic supplicijs cruciantur. Si enim malus fueris, inquit, solus mala exhauries: sin verò bonus, tibi ipsi eris & proximo: quod ita solitū euenire facilius credes, si priscorū vitam considerabis. Nemo quippe quā Saul versutior vnquam fuit: nemo simplicior atq; integrior quā Dauid. Vt igitur munitior atq; tutior? Nōne bis illum in manibus habuit Dauid, & cū interficere posset, percit? Nōne irretitum, & quasi carcere circumuallatū tenebat, & dimisit? Et quāuis in Dauid ille comiserit crimina, quāuis à multis in necem illius Dauid incitaretur, intactū tamen abire voluit. Ita etsi cum magno exercitu alter persequeretur, alter cum paucis omni spe destitutus esset, nihilominus fugitiuus ille, qui de loco ad locum vagabatur, instructum legionibus regem superauit: quod ideo factum est, quia cum simplicitate alter, alter cum malitia cuncta gerebat. Quid enim illo perniciosius excogitari poterit, qui ducē militiæ suæ à quo bella gerebantur, summūq; labores ferebantur, victoriæ verò præmia & triumphū quieto ipsi atq; imbelli referēbatur, interimere querebat? Huiusmodi certè inuidia malum est, proprijs semper cōmodis insi-

diatur, ff ij

G diatur, ac eū tabefaciēs, qui eā habet, mille calamitatibus inuoluit. Nam & miser ille antequā ab eo Dauid discesserat, flebilem illam vocem non emisserat, quā deplorans dicebat: nimium tribulor, alienigenae insurgunt aduersus me, & dominus desinit a me. Nec in praelio fuerat antea victus, quā ab eo Dauid discesserat: imo verò victor ac triumphator, idcirco euadebat, quia ducis gloria ad regem pertransibat. Non enim tyrannicus fuit Dauid, nec a fede ipsum eijcere vnquam cogitauit: sed vehementer illi affectus, cuncta ad honorem eius gerebat: quod ex his quae postea fecit, apertissimum est. Nā quantum illo erat melior, legi forsā subiectionis, si quis non diligenter exquirat, haec poterit attribuire. Verum postquam a regno eiectus fuit, quid persuasit & detinuit eum, ne bellum aduersus Saul inferret? Imo verò quod non intendebat, cum quotidie ad aduersarij necem incitaretur, qui nō semel, nec

His, sed sapius nequiter insidias tetenderat, qui beneficijs multis affectus nihil penitus poterat criminari? Dauid autē, ipsius etiā salutis periculo vexabatur: quare necessē erat Saul vitio formidare semper, & in cacuminibus montium latitare. Sed nihil horum omnium potuit eum impellere, vt mucronem suum cruentaret: sed dormientem ipsum, & ligatum videns desolatū, etiam in medio suorum cum multi hortarentur, ac dei sententia tantā oportunitatem concessam dicerent: acri omnes repulit increpatione, ac a cede abstinuit, saluoq; emissō aduersario, quasi corporis ei⁹ custos ac protector, non hostis fuerit, sic exercitum accusabat quod regem prodidissent. Quid igitur animo illius aequale inuenietur? quid illa mansuetudine maius? quod & si ab his quae diximus, facile intelligatur, multo magis tamen a praesentibus perspicere potest. Ex nostra quippe malignitate virtutem sanctorū melius cognoscere possumus. Quare obtestor, atq; obsecro,

Imitationem illorum amplectamur: gloria fortasse cupis, ac ideo proximo insidiaris, maiore profecto consequeris, si contempta huiusmodi gloria ab insidiando abstineris. Nam sicut auaritia acquisitioni pecuniarum contraria est, sic cupiditas gloriae, & ad acquirendam gloriae parum conducit. Et si vultis curiosius hoc inuestigemus. Nam quoniam nullus terror gehennae nos mouet, & coelorum praemia nō impellunt, agere saltem a rebus ipsis nobis persuadeamus. Qui nam igitur ridiculosi sunt, dic quae? Nonne qui omnia faciunt, vt multitudinis auram adipiscantur? Qui porro laudabiles? Nonne qui hanc vulgarem laudem contemnunt? Ergo si inanem querere gloriae exprobrabile est, & qui eam cupit, consequi eam non potest, & exprobrabilis omnino esse cupit. Ita cupido inanis gloriae dehonorationis causa esse inuenitur, neque hinc solum gloriosi dedecore fordiantur, verum etiam quia multa illiberalia, multa seruilia facere coguntur: ac veluti ne magna emolumenta nonnulli consequantur, auaritia solet esse impedimento: sic fit in hac re.

1. Reg. 28. c.

Ibid. 26. b.

Multis quippe illis modis adeo decipiuntur, vt parua plerumq; lucra magna eis afferant detrimenta, vnde id factum est iam trito sermone prouerbium. Nam sicut luxuriosus a perfructu voluptate passionis impeditur, cum qui valde lasciuī muliebresq; sunt, eos veluti mancipia mulieres cōtemnant, nec ipsis tanquam viris vnquam vt dignantur: sed cadentes, atq; despicientes, huc atq; illuc circūdūtes, ac omnia imperātes, solummodo irrident, atq; illudunt: sic eo qui plurimum sibi arrogat, & inanis cupiditate gloriae furit, ac magnum quendam, atq; sublimem seipsum arbitratur, nihil profecto deiecit. Cum enim genus humanū contentiosum sit, nullum magis oppugnat, quā elatos, arrogantes, ac inanis gloriae seruos. Hic autem ipse qui sic affectus est, quo gloriam iam acquisitā, vt putat, cōseruet, quasi mancipium plurimis adulatur, nonnullos praeter dignitatem suā nimium colit. Quae omnia recte sentientes, deponamus oro has passiones: nam aliter & hic poenas dabimus, & ibi perpetuo cruciabimur. Admiremur ergo virtutem obsecro, atq; colamus, vt & in hac vita multa nobis bona tribuantur, & cum naturae concesserimus, aeternā beatitudinem adipiscamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxij. ex cap. xix.

Et ecce vnus accedens, dixit: Magister bone, quid boni faciam vt habeam vitam aeternam? Nonnulli huic homini quasi fraudulento & nequam detrahunt, tentationis gratia ad Iesum accessisse affirmantes: ego verò habendi quidem cupidum, atq; auarum non negauerim, talem enim ipsum fuisse Christi verbis declaratur: subdolum autem & simulatorem nunquam dixerim. Partim quia non debemus quod incertum est, ac maxime in criminibus, quasi certum asserere: partim, quia hanc de ipso suspicionem Marcus remouit: ait enim, Quoniam accurrens, & genua flectens rogabat eum. Verum tam atrox est pecuniarū cupiditas, vt licet alioquin virtutis simus alumni, nihil tamen diuitiarum appetitione impediti proficere possimus. Quare non iniuria Paulus eam malorū radicem appellauit. Radix enim omnium vitiorum, auaritia est. Quare autē Christus neminem esse bonum respondet? Quoniam ceu ad hominē nudum, & vnum ē multis ludaeorū magistris adiit, idcirco etiam ipse quasi homo ei respondet. Sapius enim ad mentem roganti orationem accommodat: vt quando dicit, Nos adoramus quod nouimus, & si ego testor de meipso, testimonium meum non est verū. Cur igitur nullum esse bonū dicit? Non eicit seipsum a bonitate, sed hominem nullum bonum esse annuit: nec tamen omnino humanum genus bonitate priuatum esse affirmat, sed comparatione diuinā bonitatis neminem bonum esse asserit, ac ideo subiunxit: Nisi vnus deus. Nec intulit, nisi pater meus, vt dicas quia non reuelauit se illi. sic & in antecedentibus: Si vos cum sitis nequam,

cebat,

A cebat, noctis bona filijs vestris dona concedere. Nā & ibi nequam homines appellauit, non quia genus humanū nequitiae condemnaret, sed quia humanae bonitati diuinam praetulit: quod a sequētib; illico patet. quanto enim magis, inquit, pater vester bona dabit petentibus se. Sed quid vrgebat, inquit, aut quod nam commodum ex huiusmodi responso sequeretur? Ad altiora sensim eum adducebat, ac ab adulationis vitio liberare volebat, vt simul & a terrenis abduceret, & deo affigeret, suaderetq; futura solummodo bona esse querenda: vtq; solum deum verē bonū, & radicem ac fontē bonorum omnium esse cognosceret, & ei gloria referret. Nā & quādo ait: Nolite magistrū vocare in terra: tum ad distinctionē sui hoc dixit, tum vt discant quae nā sit prima rerum omnium, ac vera origo. Tantum enim ille studiū demonstrauit, quod cum alij tentarent, alij pro aegrotis venirent, ipse meliore cupiditate incensus de vita aeterna Iesum adiens interrogabat. Fertilis quippe, atq; vber ager erat, sed multitudo veprium semen suffocabat. Et cōsidera quomodo paratus ad obediendū mandatis erat. Quid enim faciendū, inquit, vitā aeternā possidebo? Sic promptus ad parendū esse videbatur. Quod si tentandi animo accessisset, sicut in alijs, & in Marco legis, ita etiā in hoc nobis euangelista id significasset: sed si ipse siluisset, dominus certe patefecisset, aut aperte redarguendo, aut occultius significādo, ne videretur decessisse ac latuisse, & non parū hinc detrimentum contraxisset. Praeterea si tentationis gratia interrogasset, nullo propter illa quae audiuit affectus moerore fuisset. Nemo certe pharisaeorū cōtristatus vnquam abiit, sed confusi domini doctrina, cōfutatiq; magis furiebant, hic autē tristis abiit: quod non paruum signum est, non peruersa illum mente, sed imbecilliore tamen, ad Christū vitae desiderio peruenisse. Opprimebatur autem alia quadam grauissima passione, vnde cum domin⁹ dixerit: Si vis in vitā introire, serua madata: quae nā mandata seruanda essent interrogauit, nō tentando quidem, absit hoc enim: verum quia existimabat, alia quaedā praeter legalia, vitae sibi causam futura, quod certe magnā hominis cupiditatem designat. Deinde cum Iesus mandata legis recitasset, Haec, inquit, omnia ab adulescentia mea custodiui. Nec finem hic fecit, sed rursus querit, quae res etiā nimiam eius cupiditate significabat: nec parū illud quoq; fuit, quod deesse sibi aliquid putans, nō arbitrabatur satis dictū esse ad consequendū quod optabat. Quid igitur Christus? Quoniam magnū quiddam iniuncturus erat, magnitudinē prius praemij posuit, dicens: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelis, & veni, & sequere me. Perspicias quot braua, quot coronas huic stadio proponit: si autem ille tentasset, haec ei non dicerentur: nunc verò & haec illi manifestatur, & vt alliciat, ingentem ei mercedem futuram ostendit, & volū-

Tonus secundus.

tati eius vniuersa relinquit. Ita his omnib; ne cetera rosa videretur admonitio facere studebat, ac ideo antequā certaminis laborem ostenderet, brauium pra oculis posuit, dicens: Si vis perfectus esse: deinde inferens, Vende omnia quae habes, & da pauperibus: & rursus iterum premia inculcat, Et habebis thesaurum in caelo, & veni, & sequere me. Non enim parua retributio est diligenter dominū sequi. Et habebis, inquit, thesaurum in caelis. Nam quoniam magna illi cura de pecunijs erat, quādoquidē cunctis denudari rebus cōsuebat, vt ostendat non amissurum bona sua, sed tantō plura maioraq; inuenturum, quantum terra caelum praestabilius est, retributionis praestantiā thesaurū appellauit, & simul stabilitatem, atq; incorruptibilitatem praemij, vt fieri poterat, humano verbo signāter expressit. Non ergo satis est pecuniā spernere, verumeritā oportet pauperibus opē ferre, & ante omnia ipsum Christum sequi diligenter: id est, omnia re ipsa praestare quae ab ipso iubentur, paratumq; semper esse etiam labores subire, quā omne genus mortis suscipere. Si quis enim, inquit, venire post me velit, abneget semetipsum, tollatq; crucem suam, & sequatur me. Maius quippe est quā pecuniā contemnere, proprii sanguinis effusio. Quam quidem ad rem non parum confert non fictus, non simulatus pecuniae contemptus. Haec ille cum audisset, moerore deiectus abiit. Quod non absq; causa illi accidisse significauit euangelista, dicens: Habebat enim possessiones multas. Non pariter certe hac passione opprimuntur, qui pauca possident, & qui magna rerum copia obrutur. Nec vnquā magna voce praedicare cessabo, accessione pecuniarū cupiditatem habendi magis atq; magis adeo inflā mari, vt rerum copia crecente, paupertas quoque augeatur. Nam qui maiori desiderio ardent, egere se magis sentiunt. Perspice igitur quāta huius passionis vis sit: cum magna diues ille Christum letitia adijisset, ita suffossus atq; obrutus fuit, quia ei sciendam pecuniā esse audiuit, vt nec respondere quidem potuerit, sed tristis, ac moerore pressus decesserit. Quid igitur Christus? Difficile, inquit, in regnum caelorum diuites intraunt. Quibus verbis non pecuniā, sed pecunia detentos carpit: quod si diuites simpliciter difficile saluantur, quid facient rapientes? Nam si sua non dare impedimento ad regnum est: quantum sibi contrahit ignem, qui aliena occupat? Cur autem discipulis adeo pauperibus, vt nihil prorsus haberent, haec dicit? Sanē vt eos erudiret, ne pudori paupertatem sibi putarent, & quasi respondeat, quā ob rem nihil habere eos permiserit. Quod autē primo, difficile, dixit: id ipsum praegrediens, cameli atq; acus cōparatione valde impossibile ostendit. Facilius enim est, ait, camelū per foramen acus transire, q̄ diuitē intrare in regnum caelorum. Vnde patet non parū mercedē philosophati locupleti esse repositā, ideo dei quoq; opus id esse asseruit, vt ingentis gratiae dono ad hanc

ff iij rem

Luc. 9. c.

Rem opus esse ostendat. Nam discipulis perturbatis, Hoc apud homines, inquit, impossibile est: apud deum autem omniaabilia sunt. Et cuius rei gratia discipuli, qui nimium inopes erant, turbabantur? Quia propter perditionem illorum dolebant, quorum iam charitate afficiebantur, & quasi magistrorum, ac patrum viscera susceperant: sic enim per vniuerso terrarum orbe huius sententiae acrimonia expauerunt, ut non parua eis consolatione opus fuerit: hac de causa inspiciens eos prius dixit, Quae apud homines inpossibilia sunt, apud deum possibilia sunt. Iucundo nanque aspectu ac mansueto, mentis horrore eorum opportunè sedato, & angustia dissoluta, quod inspiciendi verbo euangelista significauit, demum verbis quoque exuscitat, dei virtutem in medium adducendo, ac ut confiderent exhortando. Si verò modum quoque ipsum perdiscere desideras, & quo nam pacto quod possibile & impossibile fiat, diligenter attende. Non enim ea de causa, quae apud homines inpossibilia sunt, apud deum possibilia esse dixit, ut tu desperatione confusus, quasi ab impossibilibus deterrearis: verum ut cum magnitudine virtutis perceiveris, facilius rem aggrediaris, deumque ores propitium tibi fore, ut eius ope eterne vitae praemia consequaris. Quomodo igitur id possibile fiet? Certè si opes proieceris, si pecuniam contempseris, si hac sordida cupiditate non supereris. Quod enim non deo soli, sed voluntati quoque tuae rem attribuit, quodque dicta haec sibi sunt, ut virtutis praeculis magnitudo ponatur, ex his quae sequuntur perpendes. Nam cum Petrus rogauerit, Ecce nos relictis omnibus te secuti sumus, quid ergo erit nobis? Mercede illis prius definita, subiunxit: Et quicumque reliquerit domos, vel agros, vel fratres, vel patrem, vel matrem propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit. Ita quod impossibile erat, possibile factum esse videmus. Sed quo pacto, inquires, opes relinquere poteris? Quomodo qui semel tali passione, ac magno habendi desiderio submergitur, recipere seipsum, ac fluctibus emergere poterit? Certè si faciet initium superfluum rerum copiam circumcidere, atque abijcere, facilius ac expeditius huius certaminis cursum subibit. Non ergo totam rem simul aggrediaris, sed si ardua tibi videtur eodem vniuersa tempore aggredi, sensim atque gradatim per hanc scalam ascendas, quae te tandem in caelos adducet. Nam quemadmodum qui acutae bilis feruore febricitant, non solum extinguunt ardorem potu, verum etiam incendunt atque inflammant: sic qui auaritia laborant, cum huic cupiditati omnibilibe acerbiori pecuniam afferunt, maiori seipsum flamma incendunt. Nihil quippe hanc sitim ita extinguit, quemadmodum si ab huiusmodi desiderio te ipsum liberum constituas: sicut etiam acuta bilis non potu, sed e contrario potius extinguitur. Sed hoc ipsum, inquires, quomodo facere poteris? Si perspexeris nunquam rerum copia huius te ardorem sitis extinguetur, sed solo

diuitiarum despectu ab hoc te tabifico morbo eripere posse. Noli ergo multa conquirere, ne incomprehensibilia sequaris, & incurabili peste labores, ac omnibus miserius intolerabili hoc dolore & sis, & videaris. Respondeas enim mihi, oro, quae nam putas magno dolore cruciari vtrum eum qui edendi, atque bibendi cupiditate conficitur, cum non possit desiderio satisfacere suo: an eum qui nec tali quidem cupiditate vexatur? Non dubito quin eum respondetis, qui animum suum explorare non potest. Tanti certe doloris plenum est, non posse voluptate frui, cum nimium desideres, nec bibere posse cum ingenti siti exagiteris. At cum praeculis nobis ponere gehennam Christus voluerit, hoc modo descripsit, & diuitem sic tabefieri dixit, ut cum stillam aquae desideraret, nec habere posset, atrociter vexaretur. Quas ob res qui pecunias despicit, is cupiditati terminum constituit: qui verò ditari desiderat, plurima indies conquirat, maiore siti compulsus, nunquam ad finem deueniet: sed si mille adipisceretur talenta, mille alia continuo querit: quae si possidebit, duplicare vniuersam substantiam multo magis exardescit: ac ita progrediens, montes, terram, maria, cuncta sibi aurum fieri precatur, eo furoris genere insaniens, quod nunquam hac ratione deprimi potest. Verum ut tibi persuadeas, oblatione non accessione id nos malum posse comperere, considera si tibi vnquam in mentem veniret, ut per aereu volucres ferri optares, quomodo hanc cupiditatem reprimere posses. Vtrum fingendo pennas, aliaque ad volandum instrumenta faciendo, an suadendo tibi ipsi vesana impossibilium cupiditate detineri: non ambiges, bene scio, quoniam si animum induxeris, non debere nos impossibilia prosequi, traquillo penitus animo eris. Sed hoc, inquires, penitus impossibile. Sanè non minus impossibilia petit, qui habendi cupiditatis terminum inuenire conatur. Facilius nanque est hominem volare, quam acquisitione ac accessione pecuniae, cupiditatem habendi terminare. Quare quado ea quae desiderantur possibilia sunt, non est praeter naturam eorum acquisitione desiderium mitigari: quando autem penitus impossibilia, nihil aliud relinquitur, quam ut animum tuum procul a cupiditate abducas. Ne igitur incassum laboremus cupiditate pecuniarum, quae semper nobis meroris causa est, neque vnquam peccatum nostrum quiescere patitur: omnino abiecta, ad alium portum plenae velis nauigemus, qui & foelicior est, & supremam nobis facile praebet beatitudinem. Coelestes ergo thesauros expectamus, qui non laboris multum afferet nobis, & questum inestimabilem praeparabunt: in quibus consequendis, nullam facere vnquam possumus iacturam, dummodo vigilemus, & praesentia contempnamus. Nam qui secularibus rebus seruit, ac semel illis deditus, in proposito perseverat, is necesse est ut superiorem amittat thesaurum. Haec omnia tecum cogita, & te a flamma eripe huius cupiditatis. Nemo

Atis. Nemo enim profecto dicere poterit, praesentia quidem hanc cupiditatem praestare, qua futuris omnino priuamur, quanuis si sic esset, fugiendam tamen ultimam poenam non dubitares: nunc verò ad futura supplicia praesens quoque accedit cruciatus. Multas quippe domos haec cupiditas euertit, multa bella concitauit, & laqueo plerisque abrumperet vitam coegit, & ad haec omnia nobilitatem humani animi exterminat, timidum, ignauium, mendacem, audacissimum, rapacem, obtractatoremque constituens. Sed argentum atque auri splendor, multitudo seruorum, aedium magnificentia, saluatio atque conseruus in foro vulgi te decipit. Cui rei optimum illud remedium est, si quomodo hinc animus afficitur intellexeris (ater enim, rationeque desolatus, & deformis efficitur) si cogitabis quantis malis haec possessa sunt, quanto labore, quibusque periculis conseruantur, nec tamen diu permanent, sed si euaserint vndique, cum mors surreperit, ad inimicorum manus fortè peruenient. Tu autem nihil ex his nisi vulnera tecum retines, profundaque vlcera, quae dum haec colligeres, anima tua peccata contraxit, & miser recedis. Cum igitur videris magnifico vestitu, & multis satellitibus aliquem praefulgere, eius conscientiam cogitatione confestim euolue, & inuenies omnia intus turpissimis plena sordibus. Veniat tibi in mentem, qualis erat Paulus, qualis Petrus, qualis Ioannes, qualis Helias: ipsius vni geniti dei filij recordare, qui non habebat vbi caput inclinaret: eum ac veros eius seruos imitandos ducas, & inestimabilibus eius diuitijs firmo cogitationis phantasmate inhareas: quod si paululum respexeris, deinde rursus tibi tanquam in naufragio procella incubuerit tenebras afferens, hanc Christi sententiam tecum illico versa, repeteque saepius, quod impossibile sit ad caelos diuitem peruenire. Ad hanc tu sententiam montes, terram, maria conferas: ac omnia, si ita vis, cogitatione aurum facito. Nihil enim exequari dano poterit, quod inde patieris. Et tu quidem multa iugera terrae desideras, domos habere velles quamplures, totidem balnea, mille mancipia, ornatas argento aedes, auro decoratos thalamos. Ego verò illud dicere non dubitabo, si diuitum singuli hac paupertate omissa, (Paupertas enim haec est cum eo collata quod dicitur sum) si vniuersum mundum possideret, totque seruos haberet, quot nunc in orbe terrarum sunt homines, ac vbiq; terrarum aedes, ciuitates, gentes sua ditione teneret, & fontes ac fluuij auro sibi pro aqua fluerent, tribus certè obolis huiusmodi hominem vnà cum diuitijs suis, nisi ad caelum aspiraret, dignum non duceremus. Nam si modò cum caducas has opes expectant, magno merore torquentur, nisi acquirant: quid hanc rerum eos consolari poterit, si sensum aliquem illorum bonorum accipiant: nihil profecto. Noli ergo tuarum pecuniarum affluentiam recensere, sed diligenti studio quantum hinc detrimentum qui eam affectant patiuntur considera, cum caelorum glo-

ria haec permittent, ac idem faciunt, ut si quis regno exactus amplissimo, stercoris cumulo gloriatur: nihil nempe pecuniarum aceruus a stercoris cumulo distare videtur, immo verò multo praestantior hic quam ille. Nam tum ad aedificanda balnea perutilis, tum ad colendos agros necessaria est stercoris exaggeratio: aurum verò suffossum nihil penitus prodest: neque non prodest solum, verum etiam quasi fornax ardentissima, nisi quis opportunè utatur, habentem exurit. Ad eum enim multa hinc mala, adeo magna afflictiones scaturiunt, ut malorum omnium arx ab auctoribus auaritia vocitata sit, quam beatissimus ille Paulus multo significantius, omnium malorum radicem appellauit. Haec igitur cogitantes, aemulemur ea quae nostra digna sunt aemulatione. Non magnificas aedes, non vberima praedia, non caetera huiusmodi: sed eos viros, qui magnam apud deum fiduciam consecuti sunt, qui diuitias in caelo ingentes possident, quorum thesauri ibi reseruantur, qui paupertatem longo diuitijs interuallo praeponebant, verè diuites sunt. Id enim si faciamus, aeternam proculdubio beatitudinem consequemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxv. ex cap. xix.

Nunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Quae nam sunt haec omnia, quae te dicis beatissime Petre reliquisse? Arundinem vilissimam, retia, vniuersumque piscatorum artificium: haec tu omnia vocas? Ita inquit, sed non ambitione quadam, aut inani gloria, verum ut pauperum plebem hac interrogatione introducam. Nam quoniam a domino dictum est: Si vis perfectus esse, vende quae habes, & distribue pauperibus, & habebis in caelo thesaurum: ne quis pauperum opinetur, non posse ad perfectionem se peruenire, cum non habeat quae pauperibus offerat: quaerit Petrus, ut tu discas nihil te minus propter inopiam habiturum: quaerit, inquam, Petrus, ne si id a se perciperes, praesertim cum adhuc spiritus gratia non abundaret, ambiguitate perplexus iaceres, sed ut ab ipso eius magistro prolata sententia, firma spe roboreris. Nam quemadmodum etiam nos pro alijs disputamus, sic apostolus quoque ad vniuersi orbis commodum non dubitauit interrogare. A superioribus enim patet, nihil de seipso ambiguisse: qui enim ipsorum caelorum clauis suscepit, quanto magis de caeteris quae in caelo sunt consideret? Tu autem illud diligenter expende, quam exquisitè duo illa quae Christus a diuite petijt, ut scilicet pauperibus substantiam distribueret suam, & Christum sequeretur, breuiter complexus est, dicens: Reliquimus omnia, & secuti sumus te. ambo enim haec facta iam erant, & eo quod omnia reliquerunt, sequi facilius potuerunt: & quoniam reliquerunt, considerare atque gaudere ipsos admonebat.

Quid

G Quid igitur Christus respondet? Amen dico vobis, quia vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in throno maiestatis sue, sedebitis & vos super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel. An igitur & Iudas sedebit? Minimè. Quomodo igitur in duodecim sedibus sedebunt, quomodo pollicitatio hæc adimplebitur? Attende quomodo, & qua ratione lex est à deo per Hieremiam promulgata, in qua hæc continentur: Terminum loquar super gentem & super regnum, vt auferam & perdam: & si conuertetur gens illa à malis suis, me quoque poenitebit à malis quæ cogitauit eis facere. Et terminum loquar super gentem & regnum, vt restaurem & plantem: & si nequitia fecerint in conspectu meo, & non audient vocem meam: me quoque poenitebit eorum honorum quæ facturum esse ipsis locutus sum. Pariter enim, inquit, tam in bonis, quàm in malis id facere soleo. Si enim restauraturum me dixerò, non facià, scilicet si quis indignum se hac pollicitatione præbuerit: quod primo cõfestim homini accidit. Tremor enim vester & timor, ait, erit super feras: quod econtrariò fieri videmus, quia videlicet indignum se homo tali præbuit principatus: sic etiam Iudas. Nam ne punitio- num terrore in desperationem nonnulli cõpulsu duriores ad virtutem fiant, aut bonorum pollicitationibus in desidiã delabatur, vtraque ista per Hieremiam corrigit, dicens: Et si minatus fuero, non diffidas: potes enim poenitentiam agere, & sententiam meam sicut Niniuitæ cõuertere: & si aliquod bonum promittam, propter promissionem nõ decidas. Nõ enim proderit tibi pollicitatio mea, si vitio te indignum feceris, immo verò maioris causa erit supplicij: nam ego dignis, & in eo quod digni sunt perfeuerantibus hæc polliceor: propterea discipulos alloquens non simpliciter pollicetur. Nõ enim sedebitis & vos, solummodo dixit: sed adiecit, Qui me secuti estis: vt & Iudam eiciat, & posteriores attrahat. Non enim ad illos dictum est solos, neque ad Iudam qui se indignum effecit. Ita discipulis quidem magna pollicetur, dicens: Super duodecim sedes sedebitis: Sublimiores enim iam facti nihil è caducis rebus petebant. Cateris autem hæc etiã præsentia pollicetur, dicens: Quicumque dimiserit fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, aut domum gratia nominis mei, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Certè ne quis illud audiens, discipulis, vt maxima in futuro præmia consequantur, datum solummodo credat: ea propter latius oratione produxit, & ad vniuersum orbem pollicitationem extendit, ita vt à præsentibus futura confirmet. Sic & discipulis, cum imperfectiores à primis cunabulis adhuc essent, quæ ad hanc vitam pertinent, offerebat. Nam quando à mari, & à piscandi artificio remouit, nullam cœlestium fecit sedium mentionem, sed huius vitæ præstantiam commemorabat, dicens: Hominum vos faciam piscatores: postquam verò

Hiere. 18. a. b.

H. Gen. 9. a.

Ioan. 3. b.

Suprà. 4. c.

sublimiores fecit, de cœlestibus differit. Quid autem est quod dicit, Iudicantes duodecim tribus Israel: Nihil aliud profectò quam condemnantes: non enim in folio iudicandi sedebunt, sed quemadmodum reginam Austri, & Niniuitas condemnatos generationem illam asseruit, simili quodam modo discipuli non gentes, non vniuersum orbem, sed tribus Israel condemnabunt. Nam quoniam eis dæ & legibus & institutis viuendi tam Iudæi, quam apostoli educati fuerunt, cum Iudæi dicturi sint, Idcirco se credere Christo non potuisse, quia mandata legis seruare iubebantur, discipulis in medium productis, à quibus & lex suscipiebatur, & fides Christo adhibita est, omnes Iudæos condemnabit: propterea enim dicebat, Iudices vestri futuri sunt. Sed quid præcipui pollicetur ipsis, inquit? Si quidem Niniuitæ & regina non habebunt, id etiam discipuli possidebunt. Multa quoque alia in superioribus istis obtulit, & in sequentibus pollicetur, quantum aliquid occultius in hoc etiam significatur, maiora istos illis habituros. de illis enim simpliciter dicitur, quia viri Niniuitæ resurgent, & condemnabunt hanc generationem: regina quoque Austri similiter. de istis verò non ita simpliciter: sed, quando filius hominis in sede maiestatis suæ sedebit, tunc & vos sedebitis super duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Vnde significatur, quia tam regni, quam gloriæ participes futuri sunt. Si enim sustinemus, inquit, simul quoque conregnabimus. Et ecce non cõcessum quidem esse sedes significauit, cum ipse solus in folio iudicaturus sedebit, sed honorem atque gloriam ineffabilem vocabulo sedium signanter expressit. Verum ista discipulis dicta sunt, cateris autem vniuersis æternam ibi vitam & cõtuplum hæc pollicetur: & si reliquis, multo magis apostolis, quibus promissa contigisse in hoc seculo non ignoramus: qui cum arundinem, & vilissima retia reliquerint, omnia fidelium qui predicatione sua crediderunt, immo verò eos quoque ipsos credentes in potestate habuerunt. Nam vel mori pro ipsis centies voluissent, vt Paulus testatur, dicens: Si possētis, etiam oculos vestros mihi dedissetis. Cum autem dicit, Quicumque reliquerit uxorem: non simpliciter præcipit dirimenda esse matrimonia, sed sicut in superioribus dicebat: Qui perdit animam suam, inueniet ipsam: non vt nosmetipsos interimamus, neque vt animam nostram violenter à corpore disiungamus, sed vt religionis pietatem cateris omnibus ante feramus: ita de uxore quoque, ac fratribus intelligendum est. Mihi autem persecutiones hæc occultius significare videtur: multi enim à parentibus filij, multi mariti ab vxoribus: ad impietatem trahebantur: quæ cum facere conarentur, ait, nec vxoris loco, nec parentis habeantur: quod & Paulus consulebat, dicens: Si verò infidelis, separetur licet. Cum igitur alacriores mētes eorum fecerit, nec pro se solum, sed pro vniuerso confidere orbe præparauerit, cõtimumò subiecit,

Suprà. 11. b. & Luc. 11. c.

Suprà. 11. d. & Luc. 11. e.

Si. 2. Tim. 2. b.

Galat. 4. d.

Suprà. 11. d.

2. Cor. 11. e.

subiecit,

A subiecit, quia: Multi autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. Quod ita indefinitè, atque indistinctè de multis alijs dictum, de incredulis quoque pharisæis accipiendum est: vt & in superioribus dicebat, multos ab Oriente atque Occasu venturos ad Abraham, Isaac & Iacob fulgentissimos sinus, filios autem regni proijci foras. Deinde parabolam adiecit, qua eorum qui tardauerunt studia incendit. Simile est, ait, regnum cœlorum hominini patrifamiliã, qui exiit primò manè conducere operarios in vineam suam: cõuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus tertia hora, vidit alios stantes ociofos, & illis dixit: Ite, & quocumque fuerit iustum, dabo vobis. Et circa sextam & nonam fecit similiter. Circa vndecimam autem horam inuenit alios stantes ociofos, & dixit eis: Quid hic statis tota die ociofi? Ipsi autem dicunt ei: Nullus nos conduxit, dicit eis: Ite & vos in vineam meam, & quocumque fuerit iustum accipietis. Sero autem facto, dicit dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde eis mercedem suam, incipiens ab vltimis vsque ad primos. Cum ergo venissent qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Et primi existimauerunt quòd plus essent accepturi, & acceperunt & ipsi æqualiter: & cum acceperunt, murmurabant aduersus patremfamiliã, dicens: Hi vltimi vna hora fecerunt, & æquales eos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei, & æstum. Ipse autem respondens vni eorū dixit: Amice, non iniuriam facio tibi: nõne ex denario diurno conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Volo autem dare vltimo huic sicut & tibi. Vel non licet mihi quod volo facere in his quæ mea sunt? An oculus tuus nequam est: quia ego bonus sum? Ita erunt vltimi primi, & primi vltimi. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Quid hæc sibi parabola vult? Nõ enim cõsona sunt, quæ iuxta finem istius dicuntur, sed contraria omnino his quæ paulò ante disputata sunt. Nam hic non alios quidem eijci, alios verò introire, sed omnes ad eundem statum peruenire videmus, cum tam antè quàm post parabolam econtrariò vltimos primos, & primos vltimos affirmauerit: id est, his qui primi sunt, priores erunt, non permanentibus tamen primis, sed in extremum penitus locum deductis: quod inde magis declarat, Multi enim, inquit, vocati, pauci verò electi sunt. Ita dupliciter & illi qui primarium amiserunt, mordentur: & isti qui lucrati sunt, certiore hortatu inflammantur: parabola verò nõ id, sed his qui magno sudore cõprobatii sunt, æquales futuros ostendit. Aequales enim, inquit, nobis fecisti, qui pondus & æstum diei portauimus. Quid igitur parabola hæc sibi vult? Hoc enim declarato, facilius illud soluemus. Vineam igitur, mandata dei: operandi autem opportunitatem ac tempus commodum, præsentem vitam appellauit: operarios verò eos, qui differenter, aut manè, aut ter-

Suprà. 8. b.

Cap. XX.

B

C

tia, aut sexta, aut nona, aut vndecima hora, diuersis detatibus vocati accesserunt, & comprobati sunt. Sed hinc iam ambiguitas prorumpit, cur cum re- cte primi laborassent, deoq; placuissent, & diurno sudore coruscassent, pessima liuoris atque inuidiæ passione vexentur: videntes enim eadem illos præmia consecutos, qui per vnam horam laborauerunt, murmurabant, & æquales (dicunt) nobis, qui diei pondus & æstum tulimus, ipsos fecisti. Ita cum nullum ipsi detrimentum pateretur, nec de mercede sua quicquam diminueretur, mœrore ac molestia propter aliorum bona premebantur: quodque peius est, ipse etiam dominus domus de iure aduersus eum qui hæc dixit, respondens, liuoris ipsum atque nequitia condemnat, dicens: Nõne ex denario conuenisti mecum? tolle quod tuum est, & vade: volo autem vltimo dare sicut & tibi. Si oculus tuus nequam est, quoniam ego bonus sum. Quid igitur est, quod istis verbis adstruitur? hoc ipsum enim & alijs æmulatoribus accidisse videmus. Ille namque filius qui probus, ac patri obtèperans fuisse perhibetur, qui prodigum fratrem magis honoratum esse à parente quam seipsum perspexit, pariter dicitur conturbatus fuisse. Nam quemadmodum isti qui primi mercedem recipiunt, magis honorantur: sic profectò exaggeratione honorum, magis honorabatur. Et hæc ille ipse probus filius ita se habuisse testatur. Quid igitur dicere possumus? Nemo talia in regno cœlorum de iure disputat, aut alios criminatur: procul enim hoc absit. Nempe ille locus omnis liuoris atque turbationis expertus est: si enim animas suas in hac vita pro peccatoribus sancti tradere solent, quãtò magis cum ibi æternis eos bonis fruētes viderant, gaudebunt, suum esse opus salutem ipsorum putantes: Cuius igitur rei gratia hac figurata oratione vsus est? Parabolam dixit, & in parabolis nõ oportet nimia in singulis verbis cura perangi. Sed cum quid per parabolam intendat didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vltèrius anxio est conatu inuestigandum. Cur igitur hæc sibi parabola composita est, & quid intendens his verbis vsus est? Auidiores voluit eos facere, qui decrepita ætate delicti sunt, ac ideo non patitur eos putare min⁹ se habituros. Alios ergo introduxit molestè foelicitatē eorum ferentes, non vt inuidiæ tabo morderi ostēderet, sed vt tanto illos honore frui demonstraret, quantus ad inuidiam alios compellere posset: quod nonnulli, nec à quoque interpellati, nec alij detrahente volentes, sed muneris atque honoris magnitudinem, quo ille affectus est, ostendere cupiētes sepe faciūt, dicentes: Ille me accusauit, ac exposulauit, quia te tantopere honorauit. Sed cur nam, inquit, non statim omnes conduxit? Omnes quidem ille ab initio conduxisse voluisset, si verò non omnes eodem tempore paruerunt, à voluntate vocatorum hæc differentia resultauit: idcirco alij manè, alij tertia, alij sexta, alij nona, alij vndecima hora vocantur, quia tunc obtemperaturi erant, quod & Paulus aperte signifi-

E

F

Galat. i. c. te significauit, dicens: Quando autem acceptauit
G deus qui separauit me à ventre matris meae, quan-
do porrò deus voluit: quando certè obtemperatu-
rus erat. Nam ipse à primis etiam incunabulis vo-
luisse: sed quia illum renixurum sciebat, tunc vo-
luit cum animum ipsius penetraturam uocatione
non ignorabat. Sic & latronem cum postea voca-
uit, potuisset antea ipsum uocasse, sed uocatus ille
non paruisset. Quod si dicunt isti, nemo nos con-
duxit: Primò quidem non oportet cuncta, ut dixi-
mus, curiosè in parabolis scrutari. Deinde non do-
minus domus id, sed illi dixerunt. Dominus uerò
domus, ne turbet eos, sed ut magis alliciat redar-
guere noluit. Nam quia omnes, quatum ad se per-
tinet, à prima statim hora uocati sunt, ipsa parabola
etiam denotauit, dicens: Mane ipsum ad condu-
cendum exiuisse. Ita undique aperitur, atates nobis
hominum ac parabola designari, quorum alij iu-
niores, alij seniores uirtutem amplectuntur: ut &
H illi dicant non superbire, neque opprobrio dare,
quia undecima hora rectè uiuere aliqui coeperunt:
& isti etiam, quia breuissimo tēpore uniuersa pos-
sunt recuperare. Nam quoniam ad ardua nimium
hortatur, ut scilicet & pecuniam proijcias, & ter-
rena omnia sub pedibus conculces: quae res magno
labore atque studio indiget: idcirco ut charitatis
flammam accendat, & ardentioris faciat volunta-
tis, ostēdit quia possibile sit, etiam si nouissimus ve-
neris, pro tota tamen die mercedem accipere: quod
apertius non dixit, ne rursus in desidia audientes
illabantur. Ita subaperit, à sua uniuersam hanc rem
misericordia emanare, propter quam nec qui un-
decima hora uenerūt, à regno decident: & hoc qui-
dem est, quod hac parabola construere uoluit. Si
autē adiecit ultimos primos, & primos ultimos fu-
tuos: ac, multos esse uocatos, paucos autē electos,
non mireris. Nō enim à parabola id sibi cōclusum
est, sed quemadmodum nunc contigit, ut prater
I spem, & contra opinionem omnium aequalem o-
manes mercedem acciperent: sic maius illud, atque
mirabilius ut primi ultimi fiant, & ultimi primi,
euenturum ostendit. Aliud igitur illud, aliud hoc
est. Videtur autem mihi Iudaeos hic sermo tange-
re, ac eos ex fidelibus qui primò uirtute corusca-
runt, deinde negligentia deiectione ad profundū sunt,
& illos rursus qui à nequitia seipsos recipientes ad
antiora cucurrerūt. Non enim nescij sumus tam
fide, quam uiuēdi institutis magnas mutationes ple-
runq; fieri solere. Quare obsecro, magno studio, di-
ligentiq; cura & fidei rectam, & vitam integram
conseruemus. Nisi enim fidei uiuēdi congruat di-
sciplina, ultima pendemus supplicia: quod beatus
Paulus à superioribus temporibus ostendit, dicens:
1. Cor. 10. a Spiritalem potum omnes bibisse, & spiritalem ci-
bum omnes comedisse, nec tamen omnes saluos
fuisse, sed multos eorum in eremo procidisse. Chri-
Suprà. 7. d stus quoq; id ipsum declarat, cum aliquos qui eie-
runt demonia, ac etiam prophetarunt, in gehennā

intrudat. Ad hanc parabolam quoq; illae uirginum di-
co, illae sagine, spinarum, ac deniq; arboris nullum
producentis fructum, omne uirtutis opus requirit.
Accedit, quod rarius de dogmatibus Christus dis-
seruit, sapius, immo uerò ubiq; & semper de uiuen-
di sinceritate: nullo enim ad illud labore opus est,
hoc quoniam impugnatur quotidie, idcirco conti-
nuis laboribus indiget: nec solum uniuersa uiuēdi
disciplina, uerum etiam parua eius omnia particu-
la maxima damna intulit. Nam elemosyna negle-
cta, quae uirtutis quaedam pars, non ipsa uniuersa
uirtus sit, in gehennam tamen facile intrusit. Nam
& uirgines, quia ipsam non habuerūt, punitae sunt.
Et diues hac de causa in inferno torquebatur, &
qui esurientem non cibauerunt, unā cum diabolo cō-
demnatur. Preterea, nō maledicere, particula que-
dam uirtutis est, quam tamen nisi quis rectè pera-
gat, foras eijcietur. Qui autem fratrem fatuum uo-
cat, ait, gehennae ignis reus est. Ad hanc modestia uir-
tutis pars est, nullus tamen absq; hac dominū ui-
debit. Persequimini enim, inquit, pacem ac sancti-
moniam, absq; qua nemo uidebit dominum. Hu-
L militas similiter uirtutis pars est, sine qua etiam si
alia multa peragas, immundus eris apud deū: quod
pharisaeus omnibus patefecit, qui mille uirtutibus
affluens, propter arrogantiam supernam felicitate
amisit. Ego uerò maius quiddam habeo dicere: nō
enim una quaedā sola particula uirtutis amissa cō-
lum nobis omnino claudit, uerum etiam si non con-
gruenti cura & studio peragitur, illud ipsum solet
inferre. Nisi enim superabundauerit, inquit, iusti-
tia uestra plus q̄ scribarum & pharisaeorum, non
intrabitis in regnum caelorum. Et quantum illi pra-
bebant, inquit? Id iam etiam ipse dicere uolebam,
ut & qui non dant, incitentur ad dandum: & qui li-
benter afferunt, non superbiant, sed plura dare co-
nentur. Quantum igitur illi praebant? Decimam
primò rerum suarum omnium, deinde alteram, &
deinum tertiam decimam offerebant. Quare nec
M tertiam partem praebant? Tres enim haec decime
coaceraata minus tertia totius conficiunt. Sed ad
hanc primitias quoque, ac primogenita, & alia plu-
ra, partim pro peccatis, partim pro purgationibus
offerebant. Preterea in diebus festis, in iubilaeo, in
debiti absolutione, & famulorum dimissionibus, in
mutuis absque foenore: si autem qui tertiam par-
tem, immo uerò mediam rerum suarum offere-
bant: ascendent nempe ad medietatem omnia una
congregata. Si qui mediam inquam dabant, nihil
magis operabantur: quid tu facies, qui nec deci-
mam quidem partem pauperibus unquam dare
cogitasti? Quare non iniuria paucos fore saluos
quidam dicebat. Non negligamus igitur exactam,
atque exquisitam uiuēdi disciplinam. Nam si
pars quaedam omnia tantum periculum affert, si
cuncta spreuerimus, quomodo aeterna tormenta
fugiemus, aut quod genus supplicij non persol-
uemus? Sed quae nam, inquit, spes salutis no-
bis re-

A bis reliqua est, si singula omnia in gehennam de-
pellere possint: Hoc ipsum est, quod etiam ego ma-
gna uoce conclamo: ueruntamen si attendere uo-
luerimus, non est impossibile saluari, praesertim si
elemosynae remedia mutuemur, quibus uulnera
nostra diligenter curemus. Non enim sic oleū cor-
pus hominis roborat, ut animam misericordia sta-
bilit, adeoq; cōfirmat, ut superari à diabolo neque-
at: lubricum enim elemosynae oleum corpus ho-
minis cōstituit, ita ut manus diaboli facile propter
lubricitatem effugiat. Hoc igitur oleo crebro nos
perungamus, hoc spiritualis causa est sanitatis, hoc
lucem, hoc splendorem animo afferre solet. Sed il-
le, inquit, ac ille auri talenta nō pauca possidet, nec
aliquid pauperibus praebet. Et quid hoc tua inter-
est? imò uerò mirabilior atq; uenerabilior uideberis,
si cum pauper sis, benignior ac liberalior eris.
2. Cor. 9. a Nam & apostolus Macedones admiratus est, non
& 10. b. quia praebant, sed quia quanuis pauperes essent,
tamen largiter offerebant. Verum tu non ad illos,
B sed ad communem omnium dominum & magi-
strum respicias, qui nō habebat ubi caput inclina-
ret. Cur igitur talis, inquit, id non facit? Noli aliū
iudicare, sed te ipsum ita redde laudabile, ut omnē
meritò accusationem possis effugere. Maiora enim
tormenta imminēt, si cum alios accuses, ipse non
facies, sed eiusdem criminis obnoxius inueniaris. Nā
si qui rectè uiuunt, iudicare alios non permittuntur,
quantò magis à iudicando peccantibus abstinē-
dum est? Non iudicemus igitur alios, neque desidia
aliorum, sed dominum nostrum respiciamus, & ab
eo bonorum omnia exempla sumamus. Nunquid
diuina ego tibi contuli beneficia? Nunquid ipse te
redemi, ut ad me respicias? Alius hanc tibi praebuit.
Cur omissis domino cōserui operationem aspicias?
Sup. 11. d. Non audisti clamantem: Discite à me quia mitis
Ibidem. sum, & humilis corde? & rursus: Qui uult primus
esse in uobis, sit omnium minister. & rursus: Non
Luc. 20. d uenit filius hominis, ut ei ministraretur, sed ut ipse
Ioan. 13. b. ministraret. Preterea ne aliorum pigrizia offensus
negligenter uiuas: dictum tibi ab eo est: Exemplū
enim dedi uobis, ut sicut ego feci, & vos faciatis.
Non est tibi magister uirtutis uiuentium aliquis ho-
minum, nec potest ullus te ad eam conducere. Ma-
ior igitur tua laus, praestantior erit tua gloria, si nul-
la humana doctrina mirabilis euaseris. Potes enim,
& quidem facile si uolueris: non enim primus eris,
sed multi iam id perfecerunt: ut Noë, Abraham,
Melchisedec, Iob, & omnes qui similiter illis uixe-
runt. Si ad homines ergo respiciendum est, illos nō
istos imitare, quos adeo aemulamini, ut in concio-
nibus etiā uestris, nihil aliud in ore, quam haec uer-
ba habeatis: Agri iugera ille tot, atq; tot possidet,
ille diuitijs praepotens palatia condidit, maria con-
struit, aliaq; huiusmodi facit. Quid ita inhias ho-
mo, si ad alios respicias, cur probe uiuentes, cur lau-
dabiles viros, cur eos q̄ exquisitissime praepcepta ser-
uarunt, non uides: sed inglorios & offendentes deū

admiraris, à quibus multa exempla nequitiae colli-
ges, unde in negligentiam & in superbiam incidēs,
ac ad iudicandum alios conuerteris. Si uerò uirtu-
tutis cultores sapius tecum recenseas, in humilita-
tem & compunctionem, in studia uirtutum, facile
te ipsum perduces. Recordare pharisaei qui cum ad
probos non respexerit, sed peccantis opprobria uide-
derit, labores suos amisit: illud igitur recordat⁹ ex-
pauescas. Econtrariò considera, quomodo mira-
bilis Dauid factus est: maiorum enim suorum uir-
tutes praë oculis ponebat. Aduena, inquit, ego sum
& peregrinus, sicuti omnes patres mei neq; is solū,
sed omnes ei similes, non peccatores, sed uirtutibus
coruscantes tenaci mente uertebant. Ita igitur tu
quoque facito. Non enim quasi iudex alieni pecca-
ti sedisti, nec ad examinanda hominū peccata praë-
fectus à domino es, tuus non aliorum iudex consti-
tutus es. Nam si nos iudicaremus, non utique, in-
1. Cor. 11. g quit apostolus, iudicaremus. Iudicari autem à do-
minio erudimur: quae omnia tu peruertisti. Nullā
E enim à te exigis delictorum rationem, sed aliena
nimium anxia curiositate scrutaris. Oro igitur, ob-
secro atq; obtestor, desinamus iam, desinamus hoc
facere, & hac confusione ordinis eiectione, nostrorum
nos peccatorum iudices cōstituamus. Ipsi accusan-
tes, testimonium perhibentes, iudicantes, & suppli-
cia exhibentes laudabimur. Quod si aliena inqui-
rere desideras, clarorum opera uirorum curiosius
inuestiga, ut tum ex memoria delictorum nostro-
rum, tum ex aemulatione alienae uirtutis, tum de-
nique ex iudicij nostri in nos ipsos sententia, quasi
stimulo quotidie compuncti, ac humiliores & di-
ligentiores facti, aeterna fruamur beatitudine, gra-
tia & misericordia domini nostri Iesu Christi,
Amen.

Homilia. lxxj. ex cap. xx.

I T ascendens Iesus in Hierosolymam, as-
sumpsit duodecim discipulos secretò, & di-
xit eis: Ecce ascendimus Hierosolymam, &
filius hominis tradetur principibus sacerdotum &
scribis, & condemnabit eum morte, & tradent eū
gentibus ad illudendum & flagellandum, & tertia
die resurget. Non illico cum à Galilaea redierit in
Hierosolymam ascendit, sed signa prius non pau-
ca fecit, & pharisaeorum obstruxit ora, & discipu-
lis de paupertate locutus est. Vnde, nanq; inquit,
Suprà. 19. c. substantiam tuam, si vis esse perfectus. Et de uir-
ginitatis similiter castimonia: Qui enim, inquit,
Ibidem. b. capere potest, capiat. De humilitate etiam: Nisi
Suprà. 18. a. enim conuersi fueritis ad conditionem horum pau-
uulorum, non intrabitis in regnum caelorum. De
retributione quoque in hac uita: Nam qui domos,
Ibidem. 19. b. fratres, sorores reliquerit, ait, centuplum in hoc
saeculo accipiet. Et de remuneratione futura: Et
Ibidem. vitam, inquit, aeternam possidebit. His igitur om-
nibus prius factis atque dispositis, ad urbem ac-
cessit. Cumque ascenderet, de passione rursus dis-
serit sua. Nam quoniam facile quod nolebant,
obliuisci

G obliuisci poterant, crebritate referendi memoria id eos tenere facit, & moestitia audiendi consuetudine succendit. Priuatim autem eos necessario alloquitur: non enim haec efferenda erant, ex quibus nihil utilitatis sequeretur. Nam si discipuli audientes turbabantur, quid non fecisset multitudo? An igitur vnquam id vulgo dictum est, inquit? Immo publice quoque, sed non ita aperte predicatum. Soluite enim, inquit, templum hoc, & in tribus diebus excitabo ipsum. Et, Signum quaerit haec generatio, nec dabitur ei, nisi signum Iona prophetae. Et alibi, Adhuc paruo tempore vobiscum sum, & quaeritis me, & non inuenietis. Discipulis vero non sic: sed quemadmodum alia, ita etiam hoc modo clarius dictum. Sed cuius rei gratia, quispiam opponet, si non intelligatur, multitudo errat: haec enim eis dicebantur, ut postea recordati credant illum volentem, non ignorantem, neque coactum passionem subiisse. Discipulis autem non hac de causa solum, verum etiam, ut diximus, ut expectatione exercitati, facilius passionis dolorem perferant. Nam si praemeditati non fuissent, vehementi turbatione quassati iacuisissent: hac de causa de morte solum primo faciebat mentionem. Cum autem corroborati fuerint, cetera quoque adiecit, quod scilicet tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum. Haec autem praedicat, ut cum tristitia venisse viderint, certiore spe resurrectionem expectent. nam si moesta non tacuit, & quae opprobrij plena esse videbantur non occultauit eis, non iniuria prospera quoque erant credenda. Tu vero considera, quomodo etiam opportunitate commoda, vniuersa patefecit. Nec enim statim praedicationem incipiens, nec in ipso passionis haec dixit tempore, ne audientes turbarentur: sed posteaquam virtutes eius miraculis cognouerunt, & aeternae vitae pollicitationibus fuerunt confirmati: tunc passionis meminit, non semel aut bis, sed sepius, hinc hominem signis & doctrina contextens.

Luce. 18. f. Alius autem euangelista prophetas quoque in testimonium citatos asserit. Alii non intellexisse ipsos affirmat, sed occultatum id verbum ab eis fuisse, & quia tumultuabantur sequentes. Sed si non intellexerunt, inquit, nulla praemeditatione poterant excreri: quare praedictionis huius utilitas omnino euanescit. Ego autem, ut hanc ambiguitatem in maius extollam: illud addere non dubitabo, quia si non intellexerunt, quo pacto moerebant? Alius enim euangelista dicit, quia tristabantur. Quomodo igitur si non percipiebant, aut quomodo Petrus, propitius tibi esto, dicebat: Quid igitur dicemus? Quia scilicet, quod de morte audierint, & si non clare dispersionis huius mysterium sciebant, intellexerunt tamen. Resurrectionem vero non intelligebat, nec quaecumque per eam mirifice acturus erat. Nam alios quidem ab alijs excitatos a morte viderunt. Quod vero quisquam seipsum excitauerit, & sic excitauerit ut nunquam in posterum moreretur, minime vnquam fuit auditum. Hoc igitur erat quod abscō

Ioan. 2. d.

Supra. 12. c. & Lucae 11. d.

Ioan. 7. c.

Luce. 18. f.

Supra. 16. d.

ditum erat ab eis: sed nec qualis futura esset ipsa mors, & quomodo ipsum aggressura foret sciebant, ideo igitur sequentes turbabantur. Mihi autem etiam videtur magno stupore illos torpescere de passione sua dissonantem audientes: nec quia resurrecturi se illis inculcabat, ideo confidebant: sed cum ad mortem, illusionem, atque flagella accessurum audiret, maxime turbabantur. Nam cum in mente versarent miracula, demoniacos scilicet liberatos, mortuos excitatos, aliaque huiusmodi signa: non poterat his auditis non obstupescere, ac in magnam ambiguitatem incidere. Ita modo haec credentes, modo discredentes capere non poterant, adeoque procul a recta intelligentia erant, ut Zebedaei filij ad eum accedentes de primo confesso eum alloquerentur.

Volumus enim, aiunt, ut vnus ad dexteram, & vnus ad sinistram sedeat. Quomodo igitur alius euangelista matrem ad hoc accessisse ait? Vtrunque fuisse credendum, matremque ab eis assumptam, ut autoritate supplicantis Christum facilius exorarent. Quod autem id verum sit, quodque ab ipsis haec excogitata petitio fuerit, sed pudore victi matris patrocinium assumpserunt: adnadauerte quomodo Christus ad ipsos verba sua dixerit: sed prius quid, & qua mente petant, & vnde ad hoc impulsus sint, consideremus. Cum viderent se ante alios a Christo honorari, crediderunt hanc ab eo petitionem se impetrare. Quid porro est quod petunt? Alius te docebit euangelista. Nam quoniam, inquit, prope Hierusalem erant, credebantque regnum dei iam iam euenturum, quod huius vitae, ac seculare opinabantur: haec postulabant, ut ob honorem facilius etiam omnia pericula possent euitare: propterea Christus ab his eos cogitationibus abducens, pericula, sanguinem, necemque ipsam expetendam esse iubet. Potestis, inquit, bibere calicem quem ipse bibit? Nec turbetur quisquam, si adeo imperfectos dicimus apostolos fuisse. Nondum enim mysterium crucis erat consummatum, nondum gratia spiritus in corda ipsorum infusa. Quare si studia virtutis ipsorum discere cupis, quales post datam gratiam spiritus fuerint, considera: & videbis omnem ab illis turbationem animi fuisse superatam. Hac enim de causa eorum modo imperfectio reuelatur, ut aperte percipere possis, quales subito per gratiam effecti fuerunt. Quod igitur nihil spirituale querebant, nec de caelesti regno quicquam cogitabant, perspicuum est. Sed verba quoque petitionis ipsorum audiamus. Volumus, inquit, ut quodcumque petierimus, facias nobis. Ad quod Christus: Quid vultis? respondit, non ignorans certe, sed ut respondere compulsi, vlcus subaperiant, quod sanare Christus intendebat. Illi vero quoniam humano more id faciebant, coram omnibus erubescerent dicere, seorsum ab alijs discipulis Christum accipientes interrogauerunt. Praecesserunt enim, inquit, ut remotis arbitris tutius loquerentur. Volebant autem, ut ego conijcio, quoniam super duodecim sedes

sessuros

A sessuros discipulos audierunt, primatum huius conessus impetrare, & praeponi quidem se caeteris praeterquam Petro sciebant, quem formidantes dicere ausi sunt. Dic ut vnus a dextris, alter a sinistris sedeat. Ita urgebat dicentes, dic. Quid igitur ipse? ut significaret nihil eos petere spirituale, sed nec scire quidem quid postulent: non enim petere audent, si scirent. Nescitis, ait, quid petatis. Nescitis quam magnum, quam mirabile, ac ipsas superiores excedens virtutes, & adiecit: Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? & baptismo quo ego baptizor, baptizari? Perpendis quomodo statim ab hac cupiditate ipsos remouit, contraria eis differens. Nam vos, inquit, de honoribus, & coronis cogitatis: ego vero de lactamine atque sudore differo. Non praemiorum hoc tempus est, nec illa gloria mea modo apparebit, sed bella, pericula, & necem praesens continet vita. Perspice autem qualiter ipso interrogationis modo & hortatur, & allicit: non enim dixit, potestisne vestrum effundere sanguinem? Sed quo nam pacto: potestis bibere calicem: deinde alliciens, inquit, quem ego bibiturus sum, ut communicatione laborum cum ipso promptiores redderentur. Baptismum deinde id ipsum appellauit, ut magnam orbi futuram expiationem hinc significaret. Illi autem desiderio quodam animi contentum promittunt dicentes: Possumus. Nec id ipsum intelligentes quod se posse affirmabant, sed sperantes se habituros postulata. Ad quae Christus:

Calicem, inquit, meum bibetis, & baptismo quo ego baptizor, baptizabimini. Magna vobis certe bona praedico: martyrij enim corona potestis, & violenta morte, sicuti & ego a vita decedetis. Sedere autem ad dextram & ad sinistram non est meum dare, sed quibus a patre meo paratum est. Cum animos eorum in sublimius extulisset, & omni more superiore calicis & baptismi communicatione fecisset, tunc postulata eorum emendat. Sed quid nam sibi vult, quod modo dictum est: duo enim hic a multis queruntur. Primum, si a dextris eius sedere quibusdam paratum sit: alterum, si dominus omnium non possit illis praebere, quibus paratum est. Ex quibus primo soluto, alterum etiam patebit. Quid igitur est quod dicit? Nullus profecto a dextris, nullus a sinistris eius sedebit, inaccessibilis quippe sedes est illa, non hominibus dico solum, sed angelis, sed archangelis, caeterisque virtutibus, quod quasi praecipuum vniuersi privilegium Paulus posuit, dicens: Ad quem autem angelorum dicit vnquam, Sede a dextris meis? Et ad angelos quidem inquit: Qui facit angelos suos spiritus. Ad filium autem: Thronus tuus deus in seculum seculi. Quomodo igitur, dicit, sedere a dextris, atque sinistris meis non est meum dare? an quia concessuri alij sunt? Minime, inquam, inquam, ad mentem enim interrogantium descendens respondet. Non enim de sublimi sede illa quae ad dexteram patris est, aliquid sciebant, qui vel multo inferiora, quae

Heb. 1. d.

Plal. 109. a

Plal. 103. a

Heb. 1. c.

quotidie auribus eorum inculcabantur non percipiebant: vnum solum modo querebant, praefectura potiri, & omnium primos apud eum constitui. Quodque iam diximus, cum duodecim sedes audissent, ignorantes quod dicebatur, primatum confessus postularunt. Quid igitur ait Christus? Propter me quidem, ac praedicationis meae gratia moriemini, & meae passionis participes eritis, sed non est id satis ad primum locum atque ordinem obtinendum. Nam si quis postea veniet martyrio, & aliorum omnium numero virtutum ita decoratus, ut non parum excedere vos videatur: nolite credere, quia vos amo caeterisque antepono, idcirco eo qui maioribus nitet operibus expulso, vobis primum me locum daturum: non dixit autem aperte hoc, ne turbarentur, aenigmaticè vero id ipsum significauit, dicens: Calicem quidem meum bibetis, & baptismo quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem a dextris & a sinistris non est meum dare, sed quibus paratum est a patre meo. Quibus porro praeparatum est: illis videlicet, qui fulgentissimis operibus euasuri sunt: idcirco vero dixit, Non est meum dare, sed patris mei: ne quis infirmum atque impotentem ad hanc ipsum fore retributionem opinetur. Sed quo nam modo? Non est meum, inquit, sed quibus paratum est. Verum ut clarius fiat quod dicimus, exemplo id ante oculos ponamus. Ad adiutorem igitur munus atque certaminis, quo multi atque praecleari athletae confluant, duos quosdam ipsi praecipua familiaritate coniunctos accessisse fingamus, qui amicitia principis freti postulare audeant, ut victores ipsi praecogno declarati coronentur: quibus ille respondeat, Non est meum id dare, sed quibus labore atque sudore praeparatum est. Num igitur quasi non potentem illum id facere condonabimus? Nequaquam, sed iustitiam eius admirabimur. Et quoniam non personam, sed rem respicit, laudabimus. Quemadmodum igitur aeditionis munerum, atque certaminis principem, non quia non potest, sed quia non vult luctationis transgredi leges, & iustitiae ordinem conturbare: sic utique Christum id dixisse affirmamus. Ita vndique illos compellebat, in gratia dei primum, deinde in laboribus proprijs omnem salutem, & gloriae spem reponere: ideo dixit, quibus paratum est. Nam et si alij praestantiores videbuntur, si excellentiora quam vos opera facturi sunt, quomodo illis expulsis locum eorum vos occupabitis? an quia mei discipuli estis? Idcirco etiam si non digni primatu eritis, praemia tamen quoque consecuturos vos arbitramini? Nam quod totius rei huius ipse dominus est, inde patet, quia vniuersum ei iudicium tributum: ita enim Petro dixit, Ego tibi clauis regni dabo. Et Paulus significauit hoc ipsum, dicens: Reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi dominus in illa die: non solum autem mihi, sed omnibus qui dilexerunt apparitionem suam. Apparitio vero Christi iam facta est. Quod vero

Supra. 16.

c.

2. Timot.

4. b.

verò

G verò nullus Paulum antecedit, nemo omnium du-
bitat. Si autem obscurius hæc à domino dicta tibi
videntur, noli mirari: singulari nanq; dispensatione
vsus, ita eos dimittit, vt iuasisse videatur, ne more
ac passione hominum frustra de præfectoris solici-
tentur. Præterea nulla eos afficere mœstitia vo-
luit, quæ vtiq; sermonis obscuritate affectus est.

Tunc indignati sunt decem de duobus fratribus.)
Tunc, istud quando significat: quando scilicet illos
duos corripuit. Ita donec Christi sententia præferri
eos videbant, non indignabantur: sed reuerentia
magistri etiam si secum mouerentur atq; doleret,
amabant atq; honorabant, nec indignationem suã
palam facere audebant. Similiter autem ad Petrum
commoti, quando ab eo data fuerat didrachma, nõ
patefecerunt molestiam suam, sed solum quis ma-
ior esset, interrogarunt. Postquam verò ipsos disci-
pulos supplicando petere viderunt, indignatur, ne-
que tunc statim quando ad petendum illi accesserunt,
sed quando increpatos à Christo, primumq;

H locum, nisi se ipsos dignos eos præbeant, negatum
sibi cognouerunt. Perspicis quomodo imperfectio-
res adhuc omnes erant, & duo aduersus decem pri-
mo eripere confessum nitebatur, & decem duobus
inuidentes indignabantur. Verum vt dixi, post ad-
uentum spiritus eos considera, & videbis omnibus
his passionibus superiores. Audias igitur quomodo
ipse ille Ioannes, q; modò hæc à Christo petebat, pri-
mis honoribus Petro cedat, tum concionanti, tum
mirabilia facienti: vt Actus apostolorum testatur.
nec latere patitur Petri virtutes, sed & confessio-
nem prædicat, quã silentibus cæteris magna ædedit
voce Ioannes, & ingressum eius in monumentum
non tacet, cæterisq; in omnibus sibi eum antepo-
nit. Nam quomodo quando patiebatur ambo af-

Acto. 3.
c. d.

Ioan. 18. c.

Acto. 12. a.

fuerunt, suas laudes Ioannes succidens, ait: Quia no-
tus erat discipulus ille sacerdoti. Iacobus verò non
longo tempore postea vixit. Nam statim ab initio
rerum tanto ardore coculuit: vt humanis omnino
rebus neglectis ad tantam sublimitatem ascenderet,
vt à persecutoribus cõfestim occisus sit. Et sic qui-
dem postea summi omnes facti sunt. Tunc verò
indignabatur. Quid igitur Christus? Cùm aduo-
casset eos, ait: Nostis, quia principes gentium domi-
nantur eorũ.) Conturbatos enim atq; commotos,
antequam verba secum hac de re faceret, tum ipsa
vocatione, tum quoniã propius eos attraxit, sum-
mopere mitigauit. A communitate nanq; ceterorũ
duo illi se diiunxerunt, & propius Christum stan-
tes, priuatim loquebantur. Aduocauit ergo etiã a-
lios prope se ipsum, vt ad ea quæ diximus, etiam ipsi
occultius dicta ederent, & vtrorumq; passionem
sedaret: non vt prius paruulorum quadam produ-
ctione, quorum simplicitatem imitandam præce-
pit, sed acrius à contrario arguens. Principes, in-
quit, gentium dominantur eorum, & qui magni
sunt, potestatem habent in eis. Apud vos autẽ non
ita erit: sed qui vult maior fieri inter vos, hic sit

omnium minister: & qui vult esse primus, sit vlti-
mus omnium.) Ita gentium moris esse ostendit pri-
ma quæq; appetere. Tyrãnica enim hæc passio est,
& nonnunquam eximios etiam viros perturbat:
quapropter cùm vehementiore castigatione indi-
gent, acrius etiam ipse insurgit, comparatione gen-
tium ægroantem ipsorum animum retinens. Ita
horum quidem inuidiam, illorum verò arrogan-
tiam succidit, quasi magna voce dicens: Nolite ta-
quam contempti commoueri. Nam qui prima-
tum quærunt, sibi ipsi dedecori sunt, ignorantes
hoc se pacto in infima detrudere. Non enim
externis similia nostra sunt: nam apud gentes, qui
principes sunt, ipsi dominantur: apud me au-
tem qui vltimus est, is summa tenet. Hæc ne sine
causa dicta putetis, ex factis dictisq; meis facile cõ-
probantur. Plus enim factum esse à me, q; dictum
videtis: qui cùm superiorum dominus sim virtutũ,
homo fieri volui, & sperni atq; dehonestari digna-
tus sum. Et quod maximum est, ad mortem ipsam
spontẽ festino. Filius enim hominis, ait, nõ venit
vt ei ministretur, sed vt ipse ministret: & animam
suam in redemptionem dare multorũ.) Ita ipse, in-
quit, animam meam in redemptionem inimicorũ
etiam meorum trado: tu verò humiliatus si fueris,
pro teipso id facies: quod ego non mei, sed tui cau-
sa suscepi. Noli ergo timere quasi honorem tuum
humilitate amittens: nunquam enim poteris tantũ
humilitatis ostendere, quantum pro te dominus
suscepit: cuius descensus & alios erexit, & gloriam
eius manifestauit. Nam antequam homo factus es-
set, ab angelis solum cognoscebatur: postquam au-
tem hominem assumpsit, & crucis patibulo pepen-
dit, non solum gloriam illam non amisit, verum
etiam hæc acquisiuit, quæ à cognitione orbis resul-
tat. Quare nullo pacto metuas, quasi tollatur ho-
nor tuus, si te ipsum humiliaueris: hinc enim vel ad
coelos vsq; gloria tua pertransit, hinc amplior atq;
præstantior redditur, hinc regni ianua tibi aperitur. M
Cauemus igitur ne contrariam facientes viam,
aduersus nos ipsos acerrima bella geramus. Si enim
vulerimus magni ac mirabiles videri, non modò
tales non erimus, verum etiam ceteris omnibus ab-
iectiones futuri sumus. Perpendis quomodo vbiq;
ita eos hortatur, vt quod petunt ex contrarijs q; ar-
bitrentur inuenturos ostendat: sic in superioribus
de auaris, & inanis gloriæ cupidis factum declara-
uimus. Cuius enim rei gratia coram hominib; tua
erogas pauperibus, inquit? Nõne vt magna gloria
fruaris? Noli ergo ita id facere, & permanentem
gloriam consequeris. Quam autem ob rem pecu-
niam accumulās? Nõne vt locuples euadas? Noli
ergo pecunias conseruare, & veris diuitijs potieris.
Simili quoque modo in hoc loco, cuius rei gratia,
inquit, primatus & præfectoris desideras: vt cæte-
ris scilicet præstes. Vltimum igitur ordinem eligi-
to, & tunc primum obtinebis locum. Quare si ma-
gnus vis fore, hæc ipsa contemne, & eris profecto
magnus.

A magnus. Illud enim quod tu maximũ putas, mini-
mum omnium est. Vides quomodo huius ægritu-
dinis superiores effecit, hinc omnino affecturos
quod querebant demonstrans, si hoc spernant, il-
lud admirentur. Gentium autem idcirco mentio-
nem fecit, vt ea ratione opprobrij plenam, & de-
testabilem hanc rem esse ostendat. Qui enim sibi
arrogat, is verè humilis est: qui verò humilis est, is
ad verè sublimitatis cacumen volauit: quæ non ap-
pellatione solum ac nomine, sed re ipsa sublimitas
est. Et externa quidem celsitudo, necessitatis atque
timoris est: hæc verò interior atque nostra, celsi-
tudini diuinæ similis esse cognoscitur. Quare qui
apud nos magnus est, etiam si nemo ipsum huius-
modi esse dicat, verè tamen magnus est: sicut è cõ-
tra superbus, quem omnes admiranantur, & colunt,
omnium verò humilimus reperitur: & ille quidem
honor cùm à coactis tribuatur, facile disperit: hic

B verò quoniam ex honorantium animo proficisci-
tur, stabilis permanet. Hac ratione sanctos viros
maximè admiramur, qui quò cæteris erant excel-
lentiores, eò humiliores se ipsos ducebant: qui ad
hunc vsq; diem in sublimitate sua perseverat, cùm
nec mors quidem ipsa magnitudinem eorum de-
primere potuerit. Et si vultis ratiocinando etiam
illud inuestigemus. Sublimis quidem esse dicitur,
aut proceritate corporis huius, aut quia in editiore
loco sit collocatus: humilis autem, qui huic cõtra-
rius est. Attende igitur, & videbis nihil humilitate
altius, nihil arrogantia depressius. Nam arrogans
quidem, atque superbus maiorem se cæteris arbi-
tratur, & neminem se esse dignum affirmat. Nec
ita magno quisquam poterit honore ipsum affice-
re, quin cupiditate maiori agitur, parum sibi col-
latum arbitretur. Cùmq; laudem ab hominibus
quærat, spernit eos, atque contemnit: quæ res ad eò
expers rationis est, vt ænigmati similis sit: quos

Sublimis.

Humilis.

C enim despicit, ab his hominibus gloriam quasi de-
bitam flagitat. Perspicis quomodo qui se altius re-
cipit, is humi affixus iacet. Nam quò abiectiones ce-
teros homines esse putet, idq; in seipso cogitet, à vo-
cabulo ipso manifestũ est: hoc enim arrogantiam,
atq; insolentiam dicimus. Si ergo ita cæteros sper-
nis, cur adulationibus laudem ab illis aucuparis: cur
tantam tecũ turbam hominũ circumducis? Vidisti
re ipsa humilem homunculum, atq; supinũ cadu-
cis omnino rebus subnixum: agè iam è contrario
qualis verè sublimis sit, consideremus. Hic certè nõ
ignorat quantum, & quid homo sit, hic rectè intel-
lexit magnũ eum esse hominem qui cùm omniũ
minimus sit, minimum quoq; se putat. Quocirca
quantũcunq; sibi honoris tribueris, maximũ arbi-
tratur. Constat igitur est, atq; sibi ipsi cõueniens,
nec modò hoc, modò illud sequitur: sed quos ex-
celsos putat, ab his etiam, si parum honoris nanci-
scatur, summopere propter celsitudinem illorum
honorari se putat. Insolens autem pusillos eos ar-
bitratur, qui eum honorant, sed laudari se ab illis,

Tomus secundus.

singularem omnino rem arbitratur. Humilis rur-
sum à nulla ægritudine capitur, non perturbatur
ira, nulla cupiditate gloriæ vexatur, non vincitur
liuore. Quid igitur sublimius animo harum per-
turbationum experti? At verò arrogans, atque in-
solens cõuermis in stercore, sic in his passionibus
semper inuoluitur. Nam & inuidia, & ira, & ina-
nis gloria, vehementer animum illius exagitant.
Vter igitur excelsus, atq; sublimis est: qui his pas-
sionibus seruiliter pressus, quasi ei dominentur, ex-
pauescit: an qui sic superior est, vt nullo modo ab
his capi posse videatur? Quam nam auem altius
tu volare opinaris? Vtrum eam quæ cùm per aëra
feratur, arundines aucupis atque retia non formi-
dat: an eam quæ vel sine arundine ac visco, quo-
niam humi serpat potius quàm volat, manibus fa-
cile capitur? Huiusmodi certè insolens animus est,
qui cùm humi serpat, in omnem laqueum incidit:
quod etiam à nequissimo illo dæmone colligere
possumus, qui propter arrogantiam in profundum

depulsus est: homo autem, quantum corporeus sit,
tamen si humilitate polleat, ita illum excedit, vt
sub calce hominis ille iaceat. Calcate, nanq; inquit,
super serpentes, & scorpiones: ita homo cum an-
gelis in coelis se ipsum potest locare. Hoc ipsum
etiam ab hominibus superbis intelligere possumus.
Veniat enim illius Barbari tibi in metem, qui tan-
tum ductitauit exercitum, qui nec ea quidem quæ
à sensu cognoscimus nouerat: nesciebat enim, vtrũ
lapides essent, simulachra q;: & idola vtrum essent
simulachra ignorabat, quia de causa inferiorem se
istis omnibus faciebat. Fideles verò, pijq; homines
vltra Solem feruntur: neque his sublimius quic-
quam inuenitur, cùm vel ipsa cõli conuexa trans-
grediantur, & angelis prætermisissis apud regiam
sedem assistant. Præterea quem nam deiectionem,
atq; infirmum putabimus: vtrum eum, cui deus pa-
trocinatur, an eum quem deus impugnat? Hunc

F vltimum videlicet. Audias ergo quid de vtroque
scriptura clamitat: Superbis, inquit, atq; arrogan-
tibus deus resistit, humilibus autem gratiam præ-
bet. Illud etiam abs te libenter quæram, quem nam
arbitraris subliorem: sacrumne virum à quo gra-
ta deo quotidie sacrificia offeruntur, an eum qui nul-
lam apud deum fiduciam habeat? Et quas, inquit,
hostias humilis offert? Dauid illum de hoc audias:
Sacrificium, inquit, deo spiritus contribulatus, cor
contritum & humiliatum deus non despicias. Vi-
disti quàm mundus humilis sit, videas & insolentis
impurissimas sordes. Impurus, inquit, apud deũ
est omnis immũdus corde. Ad hæc, in altero deus
ipse requiescit. Super quem enim respiciam, ait, q;
super mitem & quietem, & trementem sermones
meos? Alter autẽ cum diabolo humi trahitur: in-
flatus enim diaboli supplicia sustinet. Ne fortè in-
flatus, Paulus inquit, in iudicium incidat diaboli.
Quodq; mirabile est, contrarium semper, quàm
optat, eum persequitur. Nam cùm cæteros con-
temnat,

Esa. 14.
c. d.
Luc. 10. c.
& Psal. 90
c.

Iaco. 4. b.

Psal. 50. d.

Esa. 66. a.

1. Timo. 3.

tt temnat,

G temnat, vt maiori dignus honore videatur, maxime omnium ipse despiciatur. Ridiculi enim, & omnium inimici sunt, qui ira & inuidia facile capiuntur, quae eius maxime comites sunt: quare nescio si quid peius excogitari possit: extremitas enim malorum certe haec est. Humilibus vero quid iucundius? quid beatius? qui cum deo gratissimi sint, non paruum etiam ab hominibus, quam non quarunt, gloriam reperire solent. Nempe ab hominibus, quasi pariter coluntur, quasi fratres amantur, quasi propria membra fouentur. Amplectamur igitur humilitatem, si sublimes fieri desideramus, praesertim cum videamus ab insolentia dei homines. Haec enim ad humilitatis barathrum Pharaonem detruisit: nescire namque dominum dicebat, & fornicibus, & ranis, ac muscis deterior factus est: postremo cum ipsis armis, & equis submersus fuit. Abraham vero est contrario: Ego sum terra & cinis, praedicabat: propterea & multa Barbarorum milia vicit, & cum in medium Aegyptiorum incidisset, maiori cum triumpho euasit, cui virtuti semper inhærens, sublimior indies reddebatur: immo vero sublimior quotidie fit, cum eius laudes ubique decantentur. Pharaon autem & terra, & cinis, & si quid humiliter excogitari potest, factus cognoscitur. Nihil certe magis deus, quam arrogatiam auerfatur. Quid enim non fecit, vt hanc passionem destruat? Haec enim de causa mortales facti, in dolore ac luctu viuimus. Ideo in continuo labore, atque sudore & affligenti operatione constituti sumus. Arrogantia quippe primus homo, cum aequalitatem dei sperasset, deliquit: & ita non solum quod optauerat, non ascendit, verum etiam a sublimitate propria decidit. Hoc nepe superbiae opus est, vt non modum nihil boni nobis afferat, sed etiam quae habemus corrumpat: est contra vero humilitas facit. Nam & ea quae nobis assunt bona conseruat, & quae non habemus facile adiicit. Haec igitur admiremur, haec sequamur, vt & in hac vita honorifice conuersemur, & futura gloria potiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxvij. ex cap. xx. & xxj.

Egredientibus illis a Hiericho, secuta est eum turba multa. Et ecce duo caeci sedentes secus viam, cum audissent quia Iesus transiret, clamauerunt, dicentes: Miserere nobis Iesu fili David. Respice quibus locis ad Hierusalem transit, vt ubi antea versabatur, ignorare non possis. Maxime autem mihi quaerendum videtur, cur non inde recta in Galilaeam, sed per Samariam transijt: sed hoc quidem studiosis relinquamus. Nam si quis curiosus hoc inuestigare voluerit, inueniet Ioannem huius causam conscripsisse. Quare nos propositum nostrum sequentes, hos caecos audiamus, qui multis excellentiores cernentibus erant. Nam quamuis nec ductorem habere, nec videre ipsi possent aduenientem, summo tamen studio, ac contentione ad ipsum venire conabantur. Cumque magna voce clamarent, iussi tacere magis clamabant. Con-

stans quippe, ac fortis animus, quod magis vetatur, eto altius prouehitur. Christus vero carpi eos patiebatur, vt omnes animi eorum feruorem facilius cognoscerent, curationemque dignos crederent: quapropter nec, vt solebat, an crederent interrogauit. Satis enim superque clamor, & aduenienti erat conatus ad fidem eorum declarandam. Hinc iam aperte discere potes dilectissime, quia etiam si valde viles, atque etiam abiecti simus: tamen si ardenti animi studio, ad deum accedamus, per nos ipsos sine mediatore impetrabimus, quae petamus. Considera enim quomodo nullus apostolorum istis affuit, sed est diuerso, quamuis multi eos repellebant, omni tamen impedimento superato ad Iesum peruenire voluerunt. Ita etsi nullam ex vita fiduciam euangelista eis tribuit, ardore tamen animati sibi ipsis suffecerunt. Hos igitur imitemur, etsi vel tardior deus ad tribuendum sit, vel multi ceu importunos retrudant, non cessemus tamen petere, scientes hoc pacto maxime deum a nobis posse placari. Sic enim etiam ardentem eorum voluntatem non pauperies, non caecitas, non quia continuo non fuerant auditi, non quia turbae repellebant, non denique vlla res alia potuit extinguere, talis quippe est laborans, & inflammatus animus. Quid igitur Christus? Vocauit eos, & dixit: Quid vultis, vt faciam vobis? Dicit ei: Domine vt aperiantur oculi nostri. Cuius autem rei gratia eos interrogat? Ne quis scilicet putet aliud illos petiisse, & aliud ipsum praebuisse. Deinde ubique solitum scimus virtutem, & fidem perentium obductam prius reuelare, & tunc demum eos curare, tum vt in imitationem alios concitet, tum vt curationis dono dignos fuisse demonstrat. Hoc & in muliere illa Cananaea effecit, hoc in Centurione, hoc in ea quae fluxum sanguinis patiebatur: immo vero mirabilis illa mulier interrogationem domini praenit, nec tamen etiam sic ab eo pretermissa est, sed post curationem praedicatur. Ita ubique diligentissime aduenientium fidem reuelabat, & extollebat, quod nunc quoque factum esse videmus. Cum autem illi videndi facultatem petiissent, misericordia motus tetigit illos. Haec quippe curationis sola causa est, propter quam in hunc mundum descendit. Et quauis misericordia sua, & gratia curet, dignos tamen quaerit: quales illos fuisse tam clamoribus, & constanti eorum conatu patuit, quam quia curati non resilierunt post beneficia, ingratitude ut multi ostendentes: ita & ante curationem perseverantis & fortis animi, & post donum gratissimi reperti, secuti sunt eum. Et quando appropinquauit Hierusalem, & venit in Bethphage ad montem Oliueti, tunc misit duos discipulos, dicens: Ite in castellum quod contra vos est, & inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: soluentes, adducite mihi. Et si quis vobis dixerit aliquid, dicetis, quia dominus hoc opus habet: & confestim dimittet. Hoc autem factum est, vt adimpleretur quod dictum est per prophetam:

prophetam: Dicite filiae Sion, Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, & sedens super asinam, & pullum filium subiugalis. Saepem quidem etiam antea, nunquam vero ita clare in Hierusalem ascendit. Quae nam igitur huius rei causa est? In dispensationis exordio, cum neque ipse ita clarus esset, nec passionis tempus appropinquaret, indifferenter cum illis versabatur, occultans seipsum. Nam nec ipse mirabiliter patefaciendo se visus esset, & illi maiore inuidiae incendio flagrasset: nunc autem cum virtutis suae multis signis periculum fecerat, & crux in ianuam adesset, clarius seipsum reuelat, & cum maiore, ac congruente omnia facere autoritate videtur, sed propter haec maioribus inuidiae stimulis turbescant: quae quaquam sic ab initio agere poterat, comoditatem tamen ordinati progressus conseruauit. Tu vero diligenter expende quot mirabilia peragit, & quot prophetias adimplet: asinam inuenturos praedixit, neminem prohibiturum, & omnes tacitos affirmavit, quae Iudeorum culpa non parua esse videtur: si quidem qui nunquam eum viderunt, sua ipsi sine controuersia tradunt, cum Iudaei etiam per discipulos signa facientem videntes non receperunt. Non fuit res ipsa parua. Quis enim illis persuasit, praesertim pauperibus, ac forsitan agricolis, nullo modo aduersari? Cur dixi, non aduersari, sed nec interrogare quidem, aut interrogantes responsio audito tacere, atque cedere? Nam utraque ista pariter mihi mirabilia, & inaudita videntur. Non enim paruum est, cum traherentur iumenta, nihil dixisse: & si dixerunt, cum audissent quia dominus illis indigere, cessasse, maxime cum non ipsum, sed discipulos eius videret. Hinc omnes docet, Iudaeos in ipsum irruentes solo nutu reprimere potuisse. Hinc etiam discipulos docet, quicquid ipse peteret, etiam si animam dare iuberet, absque vlla controuersia esse parendum. Nam si cesserunt ignoti, quid discipuli facere debent? Duplicem autem ad haec prophetiam: altera opere, altera verbis adimplebat. Opere quidem, quia scriptum est a Zacharia, quod in asina sicuti rex sedebit. Cum igitur id veluti scriptum est, expleisset, alterius ipse prophetiae dabat initium, quae futura erant ipsis factis significando: Immudarum enim vocationem gentium, & quia in ipsis requiescet, & venient atque adorabunt eum, res ista significabat: ita prophetiae prophetia successit. Mihi vero non idcirco solum in asina sedisse videtur, verum etiam vt viuendi philosophia nos erudiret, ita simul & prophetias adimplebat, & dogmata veritatis plantabat, & viuendi precepta exemplis praebat, & affirmabat. Regulas enim nobis praebet, ne maiora quam necessarius usus exigit, requiramus. Itaque quando etiam nascebatur, non magnificas aedes, non locupletem matrem, sed pauperissimam, & fabro desponsatam elegit, & in tugurio nascitur, & in praesepio ponitur. Sic discipulos non oratores aut prophetas voluit, nec genere aut fortuna claros, sed inopes valde, atque ignotos. Mensa Tomus secundus.

sua ordeaceis nonnumquam panibus, nonnumquam quos discipuli a foro emerent, referta erat. Recubebat praeterea in foeno: vestes viles, nec conditionem vulgi excedentes induebatur. Domum nullam habebat, cumque de loco in locum transeundum erat, pedibus iter faciebat, & sic faciebat, vt labore plerumque conficeretur. Nunquam in sede, nec in puluinari, sed in ipsa superficie terrae, modo apud fontes solus sedebat, & mulierem Samaritanam alloquebatur: sic mediocritate in mœrendo nos doceret, quando res postulabat, lachrymas effudit, terminos nobis in omni re constituens, vt quousque progrediendum esset, non ignoremus. Quibus etiam nunc, quoniam iumentis opus esse imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne aut equis, aut mulis sublimes feramur, sed a fino, quando res cogit, insidere: neque ulterius progredi, sed ubique necessitate usum terminare. Sed videamus iam tam verborum, quam rerum prophetiam: quae igitur est illa? Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, ascendens super iugalem, & pullum nouum: non currus, vt reges ceteri agens, non vestigalia exigens, non elatus tumore, nec satellitibus constipatus: sed magnam vndique monstrans humilitatem. Interrogetur ergo Iudaeus, quis nam regum asina vectus Hierosolymam intrauit? Neminem profecto praeter Christum dicere possunt. Haec faciebat, vt, quemadmodum diximus, figuris ventura significaret. Etiam enim hic, & nouus populus olim immundus per pullum significatur, qui postquam in eo Iesus quieuit, ab omni forde liberatus, mundus effectus est. Perpende autem examissimam imaginem esse conseruatam. Discipuli quippe iumenta soluunt, quoniam & nos, & illi per apostolos vocati sumus, & nostra fides in zeelum illos deduxit. Praeterea idcirco asina pullum suum sequi perspicitur, quoniam postquam in gentibus Christus sedebit, tunc & Israelitae zelantes venient: quod Paulus significans, dicebat: Quia caecitas ex parte Israel accidit, quousque plenitudo gentium intraret, & sic vniuersus Israel saluabitur. Quod enim figura haec factum prophetiae figurabat, a dictis manifestum est. Nisi enim ita esset, non tanta cura certe propheta pulli etiam aetatem praedixisset. Illud etiam discimus, quemadmodum nemo tunc apostolos, ne abducerent, iumenta detinuit: sic nullus vetare potuit, ne gentes ab idololatria remouerentur. Non autem in pullo nudo, sed sed super apostolorum iniectas vestes infedit. Pullo enim oblato vniuersa iam a se praebet, sicut & Paulus dicebat: Ego autem iucundissime consumam, & consumam ego ipse pro animabus vestris. Tu vero subita pulli domationem admirare, quomodo dum esset indomitus, & freni omnino expertus non resiliit, nec reluctatus est, sed quiete quasi assuetus se rebatur. Gentium enim obedientia hinc significatur, & repentina in meliorem vitam mutatio: quae omnia illis verbis facta sunt. Soluentes, adducite mihi: ita inordinata in ordinem, & immunda ad mundiciam redacta

Exod. 5. a.
Ibid. 14. g.
Gen. 18. d.

Gen. 3. b.

Ioan. 4. a.

Esai. 62.
d. & Zach.
9. b.

A

B

C

Zach. 9. b.

Luc. 1. c.

1. Cor. 1. d.

Ioan. 6. a.

Ioan. 4. b. c.

E

Rom. 11. e.

F

2. Co. 12. f.

Redacta sunt. Deiectionem Iudaorum considera, qui quauis tam multa eius signa viderint, nunquam tamen ipsum sic admirati sunt, quemadmodum nunc: quia turbas concurrens aspexerunt, vehementer obstupescunt. Concussa enim fuit, inquit, vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic turbae autem dicebant: Hic est Iesus propheta, qui est a Nazareth Galilaeae. Ita quando tandem magnum quid de ipso dicere nisi sunt, tunc humilis, & abiecta sententia sua humi trahebatur. Haec autem faciebat, non ut se hac pompa ostentaret, sed partim, ut & prophetiam (ut diximus) impletet, & vitam nostram instrueret: partim, ut discipuli haec maxime solamen mortis eius haberent, cum viderent in nullo inuitum posse violari. Tu vero id etiam admirare, quomodo tam a Zacharia, quam a Dauid ad vnguem ista praedicta fuerunt. Sic igitur etiam nos faciamus, & laudes cantemus, & vestimenta eis tradamus, qui ipsum afferunt. **H** Quae enim re digni erimus, cum illorum alij asinae vestimentis suis Christi fessuri gratia ornarent, alij indumenta humi sternerent: si nos nec nudum ipsum videntes, a receditis pro eo quicquam impendere volumus? Et cum illorum alij praecedant, alij subsequantur, nos aduenientem repellamus, atque contemnamus: quo putas haec supplicio digna esse? Accedit ad te dominus indigens, tu ne supplicantem quidem audire poteris, sed accusas & increpas, praesertim cum talia verba proceperis. Quod si ad poculum argenti offerendum, & frusta panis praebenda adeo tenax, auarus, & piger es, quid faceres si vniuersa tibi essent euacuanda? Non vides quot quataeque hi qui se munificos vulgo appellari volunt, scortis in theatro largiuntur: illorum tu nec centesimam quidem partem dare sustines. At quando diabolus quibuscumque obuijs dare iubet, & si huic rei gehenna immineat, iucunde tamen illi obtemperas: cum vero Christus regnum, si indigentibus obtuleris, tibi retribuatur, non modo nihil praestas, sed insuper etiam petentes contumelialis: sic aperte mauius obedire diabolo ut puniaris, quam Christo parere ut salueris. Quae quidem vecordia nescio, si quid vesanus unquam possit excogitari: gehenna ille, hic regnum pollicetur: & vos hoc neglecto ad illum accurritis, & hunc venientem repellitis, illum etiam cum longe absit, vocatis. Non aliter ergo fit, ac si cum diadema, & purpura rex afferret, sperneretur: latro autem qui acutum quo te interficias mucronem largiatur, facile persuadeat. Quae intelligentes, charissimi, aperiamus oculos aliquando, & vigilemus oro. Ego enim iam erubescio cum toties me dixisse de elemosyna sciam, & nihil exhortationibus meis dignum confecisse videam: & factum quidem esse aliquid non ignoro, non tamen tantum quantum optabam. Sed cerno quidem vos seminantes, non tamen plena dextera: quare timeo, ne parce quoque metatis. Ut tamen parce proijci semen videatis, considerate si videtur, vtrum plures in ciuitate inopes, an diuites. Ego quidem puto decimam ferere partem ciuium diuitijs affluere, & decimam tantam pauper-

tate opprimi, ut nihil penitus habeant, caeteros inter conditionem istorum collocari. Partiamur igitur multitudinem urbis pro egenorum numerum, & videbitis quam magnam ex hac consideratione dedecus erit pati. Nam qui magna copia rerum abundant, pauci certe sunt: quorum vero mediocres fortunae, multi: qui autem nihil habent, paucissimi. Cumque plurimi sint qui famelicentes possunt saturare, multi tamen esuriunt, non quia non possumus illis satisfacere, sed quia durities & inhumanitas corda nostra occupauit. Nam si locupletes, & illi qui mediocri fortunae sunt, cibo & vestitu indigentes inter se partiantur, vix centum aut quinquaginta viri unum pauperem fortientur. Et in tanta eorum multitudine qui subuenire possunt, egenes pauperem suam quotidie famelicentes deplorant. Sed ut apertissime inhumanitatem eorum videas, vnus diuitis, nec valde locupletis haec ecclesia fructus colligens: cogita tecum quot viduis, quot virginibus quotidie succurrat. Iam enim numerus eorum in catalogo ascriptus ad tria milia peruenit: & praeterea multis qui carceres habitant auxiliatur, multis in hospitali laborantibus, multis adueniens, multis leprosis, omnibus qui altari assistunt, cibaria & indumenta praebet, multis etiam qui quotidie ad petendum accedunt, nec tamen ecclesiae opes, idcirco diminutae sunt. Quare si decem solummodo viri hoc impendio in pauperes sic vterentur, nullus in hac urbe fame, aut nuditate laboraret. Sed quid, inquires, liberis nostris relinquimus? Sorte certe, quis & fructus ita dispositi mirifice crescunt, & in caelis reconditi vobis cogerentur. Quod si ita non vultis, mediam saltem fructuum partem, aut tertiam, aut quartam, aut quod minimum est, saltem decimam Christo praebemus. Gratia enim & misericordia dei decem viribus inopes haec ciuitas nostra continue possit enutrire. Quod si vultis, ratiocinando tamen inquiramus, quis ita res pateat, ut nulla ratiocinatione nobis opus esse videatur. Videtis igitur quot quataeque vna domus ad ciuilia onera, quot annis conferens, nunquam hac impensa labore, quam si diuitum singuli pauperum gratia susciperent, momento caelum raperent. Quae igitur venia, quae satisfactio poterit esse, cum ex istis rebus, quas omnino morituri relinquimus, non ita indigentibus copiose praebemus, sicut multi scenicis tribuunt, praesertim cum aeternae sic danti retributiones debeantur? Oportebat quidem etiam si hac in vita perpetui maneremus, huic benignitati non parcere: cum vero paulo postea nudi hinc rapiamur: quae nobis satisfactio erit, si neque a nostrorum fructibus praediorum esurientibus opitulamur? Non enim cogo facultatem minuere, non quia id nolum, sed quia te valde alienum ab hac re perspicio. Non ergo audeo illud dicere, sed ad exponendos fructus hortor, & nihil esse hinc reponendum consulo: satis est tibi, quod quasi a copioso fonte pecunia fructuum confluat indies. Fac inopes rerum tuarum participes, dispensa probe quae tibi diuinitus commedatae sunt. Sed onera publicae, inquit, tribuo. An ideo fors-

san despici-

A san despicias, quia nemo te hic dare cogit? & publice quidem, quis nihil agri tui produxerint, necessarios praebes, cum non audeas aduersari: Christo vero ita miti, & tunc solummodo petenti cum fertilitate agrorum abundas, nec iucunde quidem respondere dignaris? Quis igitur te liberabit a tormentis futuris? Nullus certe. Nam si propter has praesentes poenas in tribuendo ciuitati diligentissimus es, grauioribus esse futuras memeto, vbi non in carceres, sed in ignem deiciaris aeternum. Quare horum omnium gratia haec tributa pauperibus primum conferamus. Nam & facilius id facere possumus, & merces maior debetur, & maiora multo mere-mur, & acerbiora non facientibus supplicia imminet, quae nullum unquam habitura terminum sunt. Quod si milites tibi aedios obijcias, qui pro te cum Barbaris pugnent: considera non paruam esse pauperum exercitum, qui periculosum pro te bellum suscipere parati sunt. Nam si quicquam abs te acceperunt, deum orando propitium tibi reddent, & loco Barbarorum, insidias daemonum procul repellent, vires diaboli debilitantes, ut non possit omnino animam tuam expugnare. Quare cum videas hos quotidie milites ad regem precibus pro te intercedere, alimenta sibi quasi debitum conferas tributum. Mitissimus enim est rex hic noster, nulla vi exigit: sed sponte oblatum etiam si minimum sit, suscipit: & si longo temporis spacio necessitate quapiam detentus non feceris, non cogit. Non abutamur ergo longanimitate, ac misericordia eius, verum reponamus nobis, non iram, sed salutem: non mortem, sed vitam: non tormenta & poenas, sed honores, atque coronas. Nihil hic impendes, cum transferantur offerenda, nullus labor suscipiendus est, ut in argentum redigas: alimenta offeras solum, & ipse dominus in caelum transponet, ipse mercaturam haec quaestuosam faciet: non indiges hic ministris deferendi, nec testibus, tutum semper est quod dedisti, & mirabili mercaturae genere crescit, atque multiplicatur. Praeterea quae reipublicae tribuis, nunquam tibi redduntur, cum haec eximio quodam foenore, & lucro spiritali restituentur. Istis enim reipublica, illis tu ipse vteris: quae si enim deo credantur, chirographum tibi diuinitus fit. **Q**ui enim, inquit, pauperis miseretur, deo foeneratur. Etenim quis dominus omnium sit, non est tamen indignatus & arra, & vadibus rem firmare. Quae nam igitur arra est? Haec certe praesentia sensibilia, & spiritalia exordia futurorum. Quid igitur procrastinarius, & inertia corruperis, cum multa iam repperis, & maiora expectes? An ignoras fortassis quot, quantaque recepisti: ipse corpus tibi formauit, animam creauit, ratione solum ex omnibus animantibus honorauit, omnium visibiliu rerum usum praestitit, cognitionem suam tibi largitus est, filium suum pro te tradidit, baptismum multis plenum donis concessit, sacra mensa donauit, regnum & ineffabilia bona pollicitus est. Qui ergo tot iam accepisti, tantaque accepturus es (non enim vereor eadem rursus repetere) pereuntibus

Tomus secundus.

pecunijs pro eo parcis, & qua venia dignus eris? Sed dum filios aspicias, inquires, non possum non retardari. Nimirum ad haec lucra tibi filij quoque instituedi sunt. Nam si magno foenore argentum tibi esset collocatum in homine grato, nec impotenti: scio huius te male debiti literas liberis relinquere, ut ingentes inde capiant fructus, qui pecunia, ne cogeretur alios quere-re vbi tutum queant collocare. Da igitur filijs tuis has literas, deum sibi debitorum relinque. Agros quidem non vendis, sed liberis relinquis, ut eorum fructibus ditiores euadant. Hoc vero chirographum, quod maiores omnibus praedictis fructus reddere solet, relinquere filio recusas: magna certe, id est simplicitas, imo vero dementia, praesertim cum scias, quia quis hoc filijs relictum chirographum sit, tamen & ipse abiens tecum portas. Talia quippe spiritalia sunt, ut multis multiplicata satisfaciatur. Non sumus igitur ita pauperes animo, neque inhumani atque crudeles aduersus nos ipsos: sed quaestuosam hanc mercaturam suscipiamus, quae simul & nos abeuntes comitabitur, & filios nostros non derelinquet, & tam nos quam illos ad futuram beatitudinem perducet, in Christo Iesu domino nostro, cui gloria & imperium cum patre & spiritu sancto, Amen.

Homilia. lxxvij. ex cap. xxj.

H cum intrasset Iesus in templum, eiecit omnes vendentes, & ementes, & mensas nummulariorum euertit, & cathedras vendentium columbas, & dicit eis: Scriptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem eam fecistis spelunca latronum. Similiter Ioannes quoque scripsit: sed ille in principio euangelij, hic iuxta finem posuit: quare bis id, diuersisque temporibus factum credendum est, quod tam a tempore quam a responso colligi potest. Apud Ioannem enim in ipso pascha, apud istum vero multo ante in templum dicitur Christus aduenisse: & tunc Iudaei dicebant, quod signum nobis ostendis? nunc vero quauis acriter reprehensum, tamen quia iam mirabilis apud omnes videbatur, conticuerunt: quod certe maioris culpam Iudaorum ostendit, qui semel & bis capti, perseuerabant capponantes, & deo aduersarii appellantes, cum debuissent hinc, & vires suas, & honorem quem patri tribuebat, agnoscere. Nam & signa iam multa, & verba signis conuenire videbant, dedignabantur tamen inobedientes, neque prophetam clamorem audiebant, nec infantium praeter aetatem praeconia percipere poterant. Quare ipse quoque acrius eos accusans, Esaiam induxit, dicentem: Domus mea, domus orationis vocabitur. Neque hinc solum potestatem demonstrat, verum etiam, quia varias aegritudines curauit. Adierunt enim ad eum claudi, & caeci, & curauit eos, inquit. Illi vero neque sic virtute ipsius patrefacta, quietiore animo esse poterat, sed cum ad signa infantium accederet praeconia, grauiusangebatur, atque dicebant: Audis quid isti dicunt? At qui Christo potius haec verba conueniebant, qui cum infantibus sibi hymnum decantarent, dicere potuisset: non

Esai. 56. c. & Hier. 7. b. Ioan. 2. c.

G auditis quid isti dicunt? Quid igitur Iesus his, qui tã manifestis signis & rebus aduerfabatur? Acrius, vt corrigeret, carpit: dicēs, Nūquid legis, quia ex ore infantū & lactentiū perfecisti laudē? Quam rectissimē, ex ore, dictum est: nō enim ex mente illorum illa verba procedebant, sed virtute ipsius tenera, illorū lingua ad formanda hæc verba ducebatur. Quæ res, balbutientes tunc gentes, quæ post ex fide maximē sonuerunt, figuratē significauit. Apostolos quoq; nimirū confortauit. Nam ne ambigerent, quoniã rudes homines tantã rem potuerint prædicare, hoc infantū exēplo vniuersa huiusmodi mētis angustia sedari potuit, cum dubitare nequissent, quin & ipsis facultatem dicēdi daturus sit, qui paruulos fecerat eloquentes. Ad hæc naturæ quoq; dominū, atq; creatorem, miraculū demonstrabat. Infantes igitur, quī per ætatem non possent, significant tamē, & rebus cōuenientiã decantabant: viri autē quasi furiosi loquebatur. Tale **H** quid certē nequitia est. Verū quoniã multa erant quibus inflammabatur turba, videlicet facta simul & dicta, eiectione vendentiū de tēplo, miracula, paruulorū laudes: ne tumor eorū omnino exardeceret, non inceptit docere, sed relinquens eos decessit. Manē autē in urbē reuertens esuriuit. Quando manē sic esuriuit? Quādo carni concessit, tunc ipse passionē suā ostendit. Et videns, inquit, ficum in via, iuit ad eam, nec inuenit nisi solum folia. Alius verò euangelista scribit nondū tēpus fuisse. Quomodo ergo, si nondum tēpus erat, tanq̄ fructū inuenturus iuit ad eam? Patet igitur cogitationibus discipulorum id dictum esse, qui hæc ceu imperfectiores suspicabatur, quorum cogitationes nonnūq̄ scribunt euangelista. Neq; hoc solum secūdū mentem ipsorū scriptū est, verū etiam & quia ideo maledicta ficus fuit, quia nō habebat fructum. Cuius igitur gratia maledicta est? Certē, vt discipuli confiderent. Nam quoniam semper beneficia conferēs, nullum vnquam puniuit, vt tam discipuli q̄ Iudæi sibi persuadeant verbo solummodo posse ipsum crucifigentes exiccare, sed spontē omnia sustinere, puniendi virtutē, nō in hominem, sed in arborem opportunē nunc demonstrauit. Cum autem loca, vel planta, vel animantes rationis expertes tale quid patiuntur, holi curiosius quare ita factum sit inuestigare. Nō ergo quare vtrum meritō exiccata ficus sit, si tempus nō erat, delirationis nempe id mihi videtur extremæ: sed signum solummodo considerans admirare, & creatori gloriam reddere. Sic & in submersis porcis rationē iustitiæ diligēter inquirentes multi fecerunt, quibus mens adhibenda non est. Quā igitur ob rem hoc modo descripta res est? & cur ita causa maledictionis esse videtur? Discipulorū, vt diximus, cogitationes sequentes euangelista ita scripserunt: frustra verò legē nōnulli perficum significari contēdunt: fructus enim legis fides erat, & tunc tēpus fructus aderat huius, & lex quippe ipsum p̄duxit. Iā enim, inquit, albæ regio-

nes sunt, & ad messem paratę. Et, mitto vos vt metatis, quæ nō seminastis. Nihil igitur horū hic signi ficatur, sed puniēdi virtus, vt dixim⁹, manifestatur: quod inde perspicuū est, quia nondum tēpus fuisse scribitur: nō enim ad experiēdum fructum, sed discipulorū causa fecisse hoc verbo aperitur, qui magna hoc miraculo admiratione commoti fuerunt. Nā etsi multa, maioraq; signa viderunt, nouum tamen atq; inauditum hoc fuerat: nūc quippe primō puniēdi virtutē adaperuit. Quapropter nō in alia, sed in hac humidissima plāta id fecit, vt mirabilior res videretur. Verū ne iste scrupulus perturbet, vtq; clarē videas confidentię causa discipulorū id factū fuisse, audi quæ sequuntur: quid igitur dicit? Et vos maiora facietis, si credere, ac in oratione considerare volueritis. Vides p̄pter eos totā hanc rem factam esse, ne inimicorū insidias formidēt: Ideo iterum istud repetit, vt in credēdo atq; orādo firmiter figat. Non enim hæc facietis solum, inquit, verū etiam montes orandi & credēdi virtute faciliē trāspōnetis. Insolentes autē Iudæi, & magnō tumore inflati, vt docentē interpellarent, accedentes sciscitabatur.

Qua potestate tu hæc facis? Nam quoniã detrahere miraculis nequibant, cauponatium in templo correptionē obijciunt, quomodo etiam apud Ioan nem, quauis nō eisdē verbis, eadē tamen mente fecisse videtur. Quod enim ostēdis nobis quia hæc facis, Iudæos dixisse retulit: sed ibi quidē respondisse scribitur. Soluite templum hoc, & in tribus diebus erigā ipsum: hic verò insolubili ambiguitate ipsos tenuit irretitos: vnde perspicuum est in principio, & exorsu miraculorū illud, hoc verò iuxta passionem gestū fuisse. Tale autē est quod dicunt: Quādo tu magisterij sedem ascēdisti, aut quando sacerdos ordinatus, quia tanta potestate vteris? Atqui nihil ipse arroganter egit, sed ornatum & decus tēpli defendit: nihilominus quia nihil aliud habebat, hoc reprehendunt: nec in ipso eijciendi tempore fecerunt, multitudine miraculorū confusi: postea verò quā primū viderunt eum, tunc instant atq; increpant. Quid autē ipse nō ē directo, sed apertē ipsis respondet. Facile nāq; illis patere poterat potestas eius, si discere voluissent: sed ē contra ipsos interrogat, dicens: Baptisma Ioannis vnde erat: ē cœlo, an ex hominibus? Sed quæ nam, inquit, hæc rerū consequētia est? Optima certē. Nam si ē cœlo respondissent, cur ergo, intulisset, non credidistis ei cui si fidem adhibuissetis, hæc nō esse interrogāda sciretis. Nō enim sum sufficiens, dicebat ille de Christo, calceamēti eius corrigiā soluere. Et iterum: Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. Et, hic est filius dei: & qui desuper venit supra homines est: & quoniam ventilabrū in manu eius, & purgabit aream suam: quare si Ioanni credidissent, non esset eis difficile cognoscere, in qua hæc faceret potestate. Cum autē illi ex malitia nescire se respondissent, non retulit, Nec ego scio: sed, nec ego dico vobis. Si enim ignorabant doctrinam petere oportebat: verūm

A verūm quoniã versutē agebant, meritō nihil eis voluit respondere. Cur autē non dixerūt ex hominibus baptismū esse Ioanis? Turbas, inquit, formidabant. Perspicis cordis eorum perversitatē: deum vbiq; contēnunt, & cuncta p̄pter homines peragunt. Nā & Ioannē non quia tantū virum vererētur, sed multitudinis opinione perterriti metuebāt. Christo quoq; ipsi p̄pter homines, ne minores viderentur, credere nolebāt: omnia deniq; hinc eorū mala oriebatur. Deinde dixit eis: Quid vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & dixit primo: Vade hodie operari in vineā. Ipse autē respondens dixit, Nolo: postea autē pœnitentia motus, abiit. Et cum accessisset ad secūdum dixit similiter. Ipse autē respōdit, ac dixit: Vado, & nō abiit. Quis ex duobus fecit voluntatē patris? Dicunt primus. Rursus per parabolas loquitur, ac eos reprehendit, tum ingratitude eorū, tum duritiē deprauationis occultius significās: hoc enim hij duo filij designāt, quod & in gētibus, & in Iudæis factū est. Gentes enim cum nō promiserint obedientiã, quippe qui nec legē audierint, re ipsa obtēperarunt: Iudæi verò, quī promiserūt omnia se quæ deus dixerit facturos, opere tamen neglexerūt. Ideo ergo ne credant legē sibi prodesse, per eā condēnandos esse magis ostendit. Sic & Paulus, nō auditores, inquit, iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Propterea ab ipsis elicit sententiã, vt à se ipsis condemnati conticescant: quod & sequenti parabola vineæ conficit, quod vt facilius peragat, in aliã personã crimē transtulit. Nam quoniã noluerunt ē directo fateri, per parabolā, quam nō intelligentes, simpliciter ac rectē sententiã protulerūt, occultius ad quod volebat eos protraxit. Et tunc tandē quod parabola tenebris obduxerat, perspicuum facit dicens: Quia publicani, & meretrices p̄cedēt vos in regnum cœlorū. Venit enim Ioannes ad vos in via iustitiæ, & nō credidistis, publicani verò & meretrices crediderūt ei: vos autē videntes, nullam ad credendum ei postea pœnitentiã fecistis. Nam si confestim à scortis eos p̄ueniri dixisset, onerosa certē hæc oratio visa fuisset: nunc autē post prolata tam ab ipsis sententiã leuior videtur, quapropter causam addidit. Quæ nam porro causa erat? Venit Ioannes, non ad illos, sed ad vos, inquit, & venit in via iustitiæ: nullo enim iure potestis eū criminari, nec dicere vnq̄ audebitis negligētē illum, aut leuem fuisse. Nam & vita eius irreprehensibilis fuit, & providentiæ singularis, & tamen non attēdistis ei. Illud etiam aliud crimen vestrum est, quia publicani ei attēderunt. Et rursus aliud, quia cum debuissetis vel ante publicanos credidisse, vos nec post illos quidem voluistis. Quod sicut omni vos venia priuat, & accusationem vestram amplificat, sic eximia illorum laus est: venit enim Ioannes ad vos, & non recepistis: nō venit ad illos, & receperunt. Nec tamen exemplo eorum inducti estis. Perspice oro, quod laus illorū, & quod accusatio istorum crescit

argumētis: venit ad vos, non ad illos, & non credidistis vos, hæc re ipsi scandalizati non sunt: crediderunt illi mihi, vobis hæc res p̄fuit. Antecedere autem, atq; p̄aire publicanos dicit, non quia isti sequantur, sed quia si volunt, sequēdi potestas sibi relicta est. Nihil certē magis, q̄ amulatio rudiores cōcitāt: p̄pterea crebrō dicebat, primi vltimi, & vltimi primi: propterea scorta, & publicanos in mediū producebat, vt istos cōmoueret. Nā extrema sunt hæc vtraq; delicta, ex concupiscentia feruenti, alterū corporū, alterū pecuniarū oriuntur: ita ostendit id esse maximē legi diuinæ obtēperare, Ioanni credere. Nec ergo gratiæ solum est, quod meretrices introeant, verū etiam iustitiæ. Non enim permanent meretrices postq̄ intrarunt, sed obedientia & fide purgata, ac commutata intrauerunt. Perspicis quomodo partim parabola, partim meretricū cōmemoratione & vehementem, & minus onerosam orationem efficit? Non enim illico, cur nō credidistis Ioanni, dixit, sed publicanos, & meretrices credidisse primō asseruit. Deinde vt vehementior oratio fieret, illud subiunxit ab ipsa rerū subsequētia, non venialiter eos peccare arguēs, simulq; ostēdens ad aucupandam hominum gloriam, sic ab eis vniuersa fieri. Christum enim fateri nolebāt, timētes ne à synagoga pellerentur: Ioanni rursus detrahere non audebant, non veneratione aliqua, sed timore. Quæ omnia ita, vt diximus, redarguit, vt grauiore postea vulnere sauciaret, dicens: Vos autem videntes non pœnituit postea, vt illi crederetis. Imbrobum enim est, nō diligere bonum ab initio, sed multo maior culpa est, nolle per pœnitentiã regredi: hoc enim maximē plures corrūpere, & ad profundum nequitia depellere solet: quod multos etiã nūc vecordia, ac infania extrema, facere video. Sed nemo vestrū, oro, huiusmodi esse velit, verūm si etiam ad extremū esset prauitatis delapsus, nō desperet posse ad meliora se transmutare: facile quippe est, vel ab ipso improbitatis barathro seipsum recipere. An non audistis quomodo illa meretrix quæ omnes impudicitia superauit, vniuersos rursus continētia & virtute reliquit: nō dico illam, de qua in euangelio scribitur, sed hanc quæ nostra memoria ex Phœnice omnium ciuitatum iniquissima fuit. Hæc enim pueris nobis apud nos erat, & cum prima in teatro esset, nomē eius vbiq; ferebatur: non in vrbe nostra solummodo, sed ad Cilicas vsq; & ad Cappadocas. Hæc multorū patrimoniam exhaustit, hæc multos parētum orbos tenebat, hæc maleficis quoq; vti artibus dicebatur, quasi non elegāti corporis forma solum, verū etiam magicis cantibus, & herbis retia tenderet: hæc reginæ quoq; fratrem attraxit, tanta cupidinis tyrānide pollebat: sed subito nescio qua re, imō verò certissimē scio: voluntate nāq; cōmutata, & dei gratia hoc modo impetrata, omnia illa spreuit, & calcavit: ita diaboli officina proiecta, faciliē ad cœlū ascendit: & quis nihil erat ea petulātius dum in scena versaretur, postea tamē

G continentiae magnitudine multas antecelluit. Cili-
cium enim induta per totam reliquam vitam hoc
se pacto exercebat, huius gratia & praefectus a sce-
nicis perturbatus armatos milites misit, qui non po-
tuerunt eam rapere, nec a numero virginum quae ipsam
repperunt abducere. Haec cum ineffabili sacramento
comunicasset, & condigne suscepta gratia vixisset:
vniuersis per gratiam maculis deterfis, naturam demum
coefferit. Mirabile enim philosophiam post baptismum
ostendit, nec unquam amantibus antea, eaque sequentibus,
ac diligenter querentibus visa est: sed posteaquam semel
seipsam inclusit, multos annos quasi vinceta in car-
ribus peregrit: sic erunt primi ultimi, & ultimi pri-
mi. Sic accenso ac inflammato animo nec vlla re
alia nobis opus est, vt eximij ac mirabiles efficiamur.
Nemo ergo qui male vixit, desperet: nemo qui
virtute colit, confidat ac dormitet, ne meretrix que-
piam cum anteuerat. Ille autem non desperet, vt dixi,
cum ante primos etiam possit volitare. Audias quid
deus ait ad Hierusalem, Dixi postquam fornicata es in
his omnibus, ad me conuertere: & conuersa non est.
Certe cum iam ad amandum deum feruenter redie-
rimus, non sicut homines solet improperare. Prae-
terea nec quando poenitentiam agimus, quia longo tem-
pore ab eo abfuerimus, exprobrat: sed si solum vt
deceat, conuertamur, ac ei valde inhareamus, & car-
nes nostras timore suo affligamus, confestim nos
amplectitur, fouet, & praecipua charitate persequi-
tur: quarum rerum multa non solum in nouo, verum
etiam in veteri testamento videre licet exempla. Quis
enim Manasse deterior fuit? sed facile conuersus
propitium sibi deum largis reddidit lachrymis. Quis
Salomone foelicio: sed cum negligentia dormitasset,
decidit in profundum. Verum has ambas in eius patre
mutationes possum ostendere, qui modum diligenti
poenitentia in sublime scandebat, modum negligentia
in infima labebatur. Quis Iuda beatorum: sed factus
est perditior. Quis miserior Paulo: sed vas electionis
constitutus est. Quis Mattheo peior: sed apostolicus
est connumeratus. Quis Simone laudabilior: sed factus
est omnium abiectissimus. Quam multas huius-
modi mutationes & olim, & nuper factas, & nunc
quotidie fieri non ignoramus. Quas ob res sepius mi-
hi illud dicendum esse video, nec illi qui vixit in scena
desperandum esse: nec huic qui versatur in ecclesia,
omnino confidendum. Ad hunc enim ait: Qui se exi-
stimat stare, videat ne cadat. Ad illum vero: Numquid
qui cadit, non resurget? Et iterum: Dirigite dissolutas
manus, & genua paralytica. Et rursus ad probos,
Vigilate ait: ad illos autem, Surge qui dormis, & sus-
cita te a mortuis. Nam alij quidem conseruanda sunt,
quae acquisierunt: alij autem necesse est, vt conmutati
id fiant, quod non sunt. Nam vt alteris conseruare
sanitatem opus est, sic alteris ab aegrotatione seip-
sos liberare. Multi quippe a morbo diligentia con-
ualuerunt, & multi ex sanitate in morbum negligen-
tia inciderunt. Ideo ad illos quidem dicit: Ecce sa-
nus factus es, noli amplius peccare, vt non deterius

tibi aliquid fiat: ad hos autem, Vis sanus fieri: tolle le-
ctum tuum, & vade in domum tuam. Peccatum namque
grauissima paralytis est, nec paralytis solummodo,
sed paralyti etiam peius: huiusmodi enim homines
non solum in ocio, vt ita dicam, virtutis viuunt, ve-
rum etiam in opere nequitiae degunt. Et tamen si qui
hoc pacto dissolutus iacet, paululum se voluerit
erigere, confestim ab vniuerso morbo liberatur. Et
si triginta & octo annos iacueris, nihil tamen pro-
hibebit, si volueris sanus fieri: adest enim nunc etiam
Christus clamans, Tolle lectum tuum: modum velis
tu surgere, modum non desperes. Non habes hominem,
sed habes deum: non habes qui te valeat in piscinam
immittere, sed habes eum, qui potest facere, ne tibi
opus piscina sit. Non habes, qui te in piscinam ini-
ciat, sed habes eum qui potest te iubere, ac dicere:
Tolle lectum tuum. Ita non potes dicere, dum ego ve-
nio alius ante me descendit, nullus vetat si volueris
in fontem gratiarum descendere. Haec quippe gratia
nunquam consumitur, nunquam euacuatur, conti-
nuum fons hic emanat, & a plenitudine ipsius & cor-
pus & animam omnes curabimus. Ad eam igitur
alacri animo. Nam & Raab meretrix erat, sed sal-
uata est: Latro truculentissimus fuit homicida, sed
paradisus eius effectus est. Nec Iudae profuit quod
magistrum discipulus sequebatur, sed perijt: latro au-
tem in cruce probum se discipulum fecit. Haec dei mi-
rabilia sunt: sic magi comprobati, sic publicanus eu-
gelium cecinit, sic Paulus est blasphemus in apostolum
euasit: haec consideras non desperas, sed misericordia
domini fretus, excita te ipsum, via solummodo facere
incipias, & cito peruenies. Caue inuani tibi pra-
cludas, ingressum obsepas, breuis praesens est vita,
paruus est hic labor: qui etiam si magnus esset, nec sic
tamē renuere deberemus. Nam si huc laudabilem po-
nitentiae ac virtutis laborem non suscipies, nullo tamen
pacto labores, & afflictionem huius seculi effuges:
quod si utrobique, siue virtutose viuas, siue non, labor
inest: quomodo non illum laborem eligamus, cui vberes
fructus, & merces copiosa debetur: quamuis non idem
virtutis, ac secularium rerum labor, nec aequalis omni-
no sit. Crebra enim pericula in seculo sunt, alia super
alia detrimenta semper accedunt, spes tenuis, ma-
gna tam pecuniarum, quam corporis seruitus: solici-
tudo animi continua, quorum omnium retributio mi-
norem semper fructum afferre solet, quam opinaberis:
siquidem aliquis omnino fructus sequetur. Nec enim
vbiq; hic secularium rerum sudor fructuosus est:
verum etiam quando non decipit, si magna vber-
tate sua letitiam attulit, paruo tamen tempore du-
rat. Nam cum iam senueris nec harum rerum vlti-
mum plurimum delectaris, tunc laboris mercedes accedunt.
Ita sudore, ac miseria florens aetate, ac validus con-
tinuum opprimeris: senio autem confecto, dissolutum
iam corpore, deliciandi potestas vix conceditur,
cum & sensus ipse sit extinctus: qui etiam si vigeret,
tamē propinquae mortis memoria licentius vti non
potest. In virtute vero non sic, sed labor quidem

terminatur

A terminatur cadente corpore, corona vero & mer-
ces iam senescit, iam & immortalis, atque perpetuo
redditur: ita laborandi afflictio in hoc seculo, & bre-
uissima est, retributio vero in futuro est infinita, vt
quieti aeternae nihil triste successurum sit. Nulla quippe
mutatio, nullus casus in posterum tibi timendus est.
Quae igitur huius seculi bona sunt: quae multis par-
ta iudicibus, cum nec tuta, & breuia & fragilia sint,
antequam appareant euanescent. Aut quomodo cum
illis conferri possunt, quae stabilia, firma, ac immor-
talia, & nullius laboris sunt: cum in Christo certa-
minis tempore coronas tibi afferant florentes. Nam
qui pecunias asperratur, non paruam hic etiam acci-
pit mercedem, omnis curae, inuidiae, calumniae, insi-
diarum denique omnino expers. Qui modestus ac pu-
dicē viuit, etiam hic non paruo animi gaudio fruitur,
ab omni turpitudine, impudico risu, periculis, repre-
hensione, caeterisque huiusmodi liberatus. Omnis cer-
te virtutis partes etiam hic mercedem afferunt secum.
Vt igitur & praesentibus & futuris bonis potia-
mur, fugiamus nequitiam, & pro viribus virtutem
insequamur, si volumus & haec, & futura bona,
gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi
consequi, cui gloria, imperium & honor, nunc &
semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia. lxxix. ex cap. xxj.

Aliam parabolam audite: Homo quidam
erat paterfamilias, qui plantauit vineam &
sepem circumposuit ei: & fodit in ea torcular,
& aedificauit turrim, & dedit eam agricolis, &
peregre profectus est. Quando autem appropinqua-
uit tempus fructuum, misit seruos suos, vt acciperent
fructus eius. Et agricolae apprehensis seruis eius,
alios quidem ceciderunt, alios autem interfecerunt,
alios autem lapidauerunt. Rursus misit alios
plures prioribus, & fecerunt illis similiter: nouissi-
me autem misit filium suum, dicens: Verecun-
dabuntur forte filium meum. Agricola autem vi-
dentes filium, dixerunt in seipsis: Hic est haeres,
venite interficiamus eum, & possideamus haeredi-
tatem eius. Et cum eiecissent extra vineam, inter-
fecerunt eum: cum igitur venerit dominus vineae,
quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos male
perdet, & vineam suam locabit alijs agricolis, qui
reddent ei fructum temporibus suis. Dicit eis Ie-
sus: Nunquam legistis in scripturis, Lapidem quem
reprobauerunt aedificantes, hic factus est in caput
anguli? Multa ex hac parabola aenigmaticè deno-
tauit. Nam & prouidentiam suam a priscis tempo-
ribus illis semper mirifice affuisse ostendit, & eadem
semper eos vigilasse significat, & nihil ab eo quod
ad salutem eorum pertineret derelictum demon-
strat, & post prophetarum atrocissimam necem, non
alienatum fuisse deum, sed filium quoque suum eis
misisse designat: noui quoque & veteris testamenti
vnum, eundemque deum esse confirmat, & grandes
atque mirabiles mortem suam res gesturam praedi-
cit. Et vltima supplicia crucis ac passionis daturus

praemonet, gentium quoque uocationem apertius de-
notat, quam in postremis ideo posuit, vt maiora com-
miserit cognoscant, quae vt veniam consequi mereantur.
Cur & quo pacto? Quia cum tantam curam
deus eorum semper habuerit, a publicanis tamen &
scortis magno intervallo relictus sunt. Expende au-
tem & prouidentiam eius ineffabilem, & ociosita-
tem inauditam istorum. Plura enim ipse agricola-
rum opera fecit, maceriem circumposuit, vineam
plantauit, paruam quidem agricolae opus ipse reliquit,
vt scilicet plantatae iam vineae curam habentes, quae
data fuerunt conseruarent. Nihil enim ille omise-
rat, sed omnia perfecta custodiae suae tradidit: nihil
tamen isti ex prouidentia dei, tot tantaque bona con-
secuti, lucrati sunt. Nam post exitum ab Aegypto
legem dedit, ciuitatem condidit, templum erexit, quae
omnia mirabili eius longanimitate facta sunt, quae
rem peregrinatione significauit. Misit autem ser-
uos suos, vt fructum acciperent, prophetas videlicet,
vt obedientiam, & proba secundum mandata ope-
ra colligerent: illi vero inaudita nequitia vti sunt.
Nam quis tanta cura dei honorarentur, tamē non
solum fructum reddere non potuerunt, quod vitium
negligentiae erat, verum etiam modestissime propheta-
tas missos, occiderunt. Cumque debuissent ad preces
refugere, quia reddere non habebant, non modo id
non fecerunt, sed etiam supplicia inferebant: pete-
bant ipsi dare debentes, & prophetarum sanguine
manus contaminauerunt. Alios deinde super alios
misit, vt istorum proteruita, & mittentis clementia
omnibus fieret manifesta. Sed cur, inquires, filium
non continuo misit? Vt a multis iam malefactis
posset seipsum cognoscere, & superbia omnia fi-
lium vererentur: plures rationes reddere possu-
mus, sed ad sequentia festinamus. Quid autem est,
fortassis verecundabuntur? Non ignorantis certe,
absit hoc enim, sed magnitudinem peccati volen-
tis ostendere, cuius nunquam vllam satisfactionem
ostendere potuerunt: misit ergo sciens quod inter-
ficerent. Dicit autem, fortassis verecundabuntur,
quae debuissent fieri enarrans: verecundari enim
proculdubio debuissent: sic & alibi ait: Si forte au-
dierint: non enim quia ignorabat, sed ne quidam
ex amentia dicerent, praedictione dei coactos ob-
temperare non potuisse, idcirco huiusmodi vltur
orationis figura, modum si forte audierint, modum
fortassis verecundabuntur, dicens: Nam si vecor-
des in conseruos fuerunt, Christi tamen dignita-
tem reuereri debuerunt: illi vero occurrisse, cum
veniam peccatorum petiisse debuissent, non modo
illud non faciunt, sed solum in scelere certant, &
priora vltimis superare contendunt: quod & ipse
significas dicebat, Repleuistis mensuram patrum ve-
strorum. Ita enim quidam prophetae criminabantur, dicen-
tes: Manus vestrae sanguinis plene sunt: & Sangui-
nem sanguini commiscerunt: & qui aedificant Sion in
sanguine, non castigantur. Nam quauis hoc pri-
mum mandatum habuerunt, ne occidas, multaque
alia ad

Sup. 20. b

Hierc. 3. a

H

4. Reg. 21

a. & 2. Pa

ralip. 33. a

b.

3. Reg. 11.

a. & 2. Ef-

drq. 13. d.

I

1. Co. 10. c

Hierc. 3. b

Elia. 35. a.

Infra. 2. 4.

d.

Ephc. 5. c.

Ioan. 5. c.

Ezech. 2.

b.

Infra. 23.

d.

Esaie. 1. d.

Osai. 4. a

Michae. 3.

d.

alia ad

Galia ad conseruationem huius facere iussi sint: prauam tamē hanc cōsuetudinē noluerunt vnq̄ depone-
 nere, sed fecū dicit: Ecce interficiamus eū. Cur ob-
 secro? quid eriminari magnū, aut paruū potestis?
 an quia nimitū vos deus honorauit? quia cum deus
 sit homo ppter nos factus, innumera ad salutē no-
 strā miracula fecit: an quia peccata dimittebat, an
 quia in regnū vocabat? Tu autem ad impietate ma-
 gnā quoq; demētiā accedere, & necis causam infan-
 nā plenam esse considera. Interficiamus enim in-
 quiunt, & suā hereditatem retinebimus. Vbi porro
 volunt occidere? Extra vineā oīno statuerūt. Perspi-
 cis quomodo etiā locū p̄dixit, vbi crucifigendus
 erat. Ita eiecerūt eum, inquit, atq; occiderūt. Et Lu-
 cas quidē ipsum determinasse ait, quo supplicio hu-
 iusmodi serui puniendi essent: ac illos, absit hoc, di-
 xisse: ac ideo inspexisse eos, testimoniūq; adiūxisse.
 Quid ergo est quod scribitur: Lapidē quē repro-
 bauerūt aedificantes, hic factus est in caput angulī?
 Et quicūq; ceciderit sup eū cōfringetur? Matthaeus
 autē ab illis prolata sententiā esse asserit. Non autē
 vlla hic discrepātia, cum vtraq; facta esse intelli-
 gamus. Prolata enim ab illis sententiā postq̄ senserunt
 aduersus seipos ita protulisse, absit hoc, exclama-
 runt: & tunc testimonio pphetā rem approbavit,
 ita fore oīmodē affirmans. Vocationē autē gentiū,
 ne carpendi causam acciperēt, nō aperte, sed occul-
 tius significauit, dicens alijs se daturū. Propterea &
 parabola vsus est, vt hanc ab ipsis sententiā eliceret,
 quod & in Dauid illo factū est, quādo de parabola
 Nathan sententiā tulit. Tu verō iustissimē dictā sen-
 tentiā inde iudica, quod ipsam qui perpeffuri erāt,
 se cōdēnauerunt. Verū vt discerēt non solum iuri-
 dica hęc esse, sed etiā a spiritu olim p̄nūciata, dei
 quoq; sententiā cōprobari, increpātis modo pphē-
 tiam induxit, dicens: Nunq̄ legistis, Lapidē quem
 reprobauerunt aedificantes, hic factus est in caput
 angulī: a domino factū est istud, & est mirabile in
 oculis nostris? Ita vndiq; eijciendos Iudæos, quia
 non crederent, & gentes introducēdas monstrauit.
 Id enim etiā p Chananaā, id per asinam, id p mul-
 tas alias parabolas, id per Centurionē apertius si-
 gnificauit, id etiā nunc designat, ac idem subiungit:
 A domino factū est istud, & est mirabile in oculis
 nostris: credituras enim gētes, & Iudæos fideles, q̄-
 uis magno prius interuallo distarent, vnū tamē fo-
 re confirmauit. Et vt videant nihil horum deo esse
 aduersum, sed valde acceptū atq; gratum, mirabile
 præterea, stuporisq; plenum, a domino istud factū
 esse subiunxit. Lapidem enim seipsum, & doctores
 Iudæorū aedificatores vocare solet: sic & Ezechiel
 aedificantes murum, ac erigentes incompositē, ait.
 Quomodo autē reprobauerunt? dicentes videlicet,
 non esse ipsum a deo, quia turbas hic seducit. Et
 rursus: Samaritanus tu es, & dæmoniū habes. De-
 inde vt intelligant non id solum imminere sibi de-
 trimentum, quia eijcientur: punitiones quoq; adie-
 cit, dicens: Qui ceciderit super lapidem hunc, cō-

Luc. 20. c

Psal. 117. d.

Esa. 28. d.

2. Reg. 12. b.

Ezech. 43. b.

Ioan. 7. b.

Ioan. 8. f.

fringetur: super quē autem ceciderit, conteret eū.)
 Duas hic perditiones denotauit: Alteram, quia of-
 fenderunt, & scandalizati sunt: hoc enim est quod
 dicit, qui ceciderit super lapidem hunc. Alteram,
 quia capti, calamitosi, & erumnosi semper vixe-
 runt, & viuēt: quam apertissimē expressit, dicens:
 conteret ipsum: hinc & resurrectio sua occultius
 denotatur. Propheta quidem Esaias in vineā tran-
 slata causa dicit: Quid oportebat me facere huic
 vineæ, & nō feci? & alibi similiter: Quod inuene-
 runt patres vestri delictum in me: Et rursus: Popu-
 lus meus quid feci tibi, in quo te contristauit? Ideo
 ingratam mentē eorum, & innumeris beneficijs cō-
 traria eos semper retribuisse ostēdit. Hic autē mul-
 tō vehementius id positum est. Non enim ipse di-
 xit, quid oportebat me facere, & non feci: sed eos
 ipsos ad ferendam sententiā coegit, qui nihil dere-
 lictum esse a deo, & se peccati cōdēnauerunt, di-
 centes: quoniā malos malē perdet, & vineam suam
 alijs agricolis dabit. Sic & Stephanus ipsis expro-
 brabat, & summopere mordebat, ostēdens magnā
 ipsos curæ semper deo fuisse, & benefactori deo
 contraria semper retribuisse: cuius rei signum illud
 maximū est, quod nō qui punit, sed qui puniuntur,
 supplicij causā extiterunt. Hoc ipsum igitur tam
 per parabolam, quā per duplicem prophetiā, al-
 teram a Dauid sumptā, alterā fieri videmus. Quid
 igitur facere oportuit eos cum hęc audissent: nōne
 adorasse? nōne obstupuisse? quia tantam curam &
 olim, & tunc sui habebat: & si nullo istorum mo-
 uebantur, nōne saltē poenarū terrore moderatiōres
 fieri debuissent, verūm nihilo meliores facti sunt.

Sed cum audissent, inquit, cognouerunt quia de
 ipsis dicebat. Et querētes eum tenere, timuerūt tur-
 bas, quoniā sicut prophetā eum habebant. Sentie-
 bant enim iam quia seipsum ænigmaticē insinua-
 bat. Nōnunq̄ autē quādo detinere ipsum volebāt,
 per medios transiens non videtur: nonnunq̄ subito
 apprensus tumida desideria eorū comprimit, quod
 & admirantes dicebāt: Nōne hic est Iesus, quem
 quærunt interficere? Vide quomodo liberē loqui-
 tur, nec quicquam sibi dicant: hic verō quoniā ti-
 more multitudinis reprimebantur, noluit miracu-
 losē per medios inuisibilis transire. Nō enim omnia
 super hominē faciebat, vt incarnationis dispēsatio
 crederetur. Illi autem nec timore multitudinis o-
 mnino castigantur, nec a dictis ipsis iuuabantur,
 nec prophetarū testimonia, aut sententiā suam, aut
 multorū existimationē verebantur, ita penitus eos
 auaritię, & inanis glorię, & presentī rerum cupi-
 do inuaserat. Nihil certē ita præcipit agit homi-
 nem, nihil sic a futuris deijcit bonis, quæ admodum
 si quis caducis his rebus animū affigit: nec quicquā
 aliud, & presentibus iucundē vti, & futuris perfrui
 facit, q̄ si illa istis prorsus anteposueris. Quarite
 nanq; inquit, primū regnū dei, & hęc omnia adij-
 cientur vobis. Atqui etiā si hęc adiectio posita nō
 esset, non tamen valde corruptibilia essent. deside-
 randa:

Esa. 51.

Hierem.

Mich. 6.

L. Act. 7.

M.

Supra.

A randa: nunc verō dum illa cōsequi studeas, istis etiā
 poteris. Hęc cum ita se habeant, nōnulli tamē cre-
 dere nolunt, sed infensatis lapidib⁹ similes, vmbra-
 rum voluptates insectantur. Quid enim presentī
 rerū iucundum est: quid porro voluptuosum: libe-
 rius enim vos hodierno alloqui die constitui: ferte
 igitur obsecro, vt facili videatis monachorum, &
 crucifixorū vitā, quæ onerosior vobis ac molestior
 solet videri, multō ac tenera, molli, & flexibili iu-
 cundiorē esse: cuius rei vos ipsos audeo testes ci-
 tare, qui in periculis nōnūq̄ vestris, ne in calamita-
 tes, & erūnas incidatis, mortē optatis: & illos qui in
 montibus, & speluncis degunt, qui cœlibē vitā, &
 minimē negociosam viuunt, beatos verē ac ex ani-
 mo appellatis: quod eos qui in ocio vitam agentes,
 in scena & orchestra diem & noctem peragunt,
 fecisse nōnunq̄ non ignoro. Nam & si mille volu-
 ptatibus scenici abundare videantur, quāuis dele-
 ctationum flumina adesse illis credatur, multis ta-
 men amarissimis telis perfossi plerūq; iacent. Nam
 si saltatrici alicuius amoribus captus quispiā fue-
 rit, omni militia durius, omni peregrinatione mo-
 lestius tormentū certē sustinebit, omniq; obfessa ci-
 uitate miseriosae peraget dies. Sed illis interea o-
 missis, & conscientia eorū, qui perpeffi sunt dere-
 lictis, agē de plurimis differamus: quanto interuallo
 a iucundissima monachorum vita distare inue-
 niemus, quantū inter tranquillissimū interest por-
 tum, & mare tempestuosum, atq; incommodum.
 Perpende autē foelicitatis suæ stabilimenta ab ipsis
 continuo diuerforijs. Forum enim & vrbes, & tu-
 multus platearū fugientes, in montibus viuere ma-
 luerunt, vbi nihil sibi cum his secularibus rebus cō-
 mune est, vbi nihil humanarū rerū perturbat, non
 mœstitia, nō dolor, non acerbior cura, nō pericula,
 non liuor, non turpis amor, non aliud huiusmodi,
 sed quæ sunt futuri regni iam meditatur. Valles &
 montes apud fontes, in solitudine ac tranquillitate
 habitantes, & cum deo ipsi colloquentes, omni tu-
 multu domus sua omnis vacat, & anima omni pas-
 sione, & agritudine libera, leuis, subtilis, & ipso te-
 nuissimo aere purior: quorū corpus id scilicet est,
 quo Adam etiā ille ante peccatum exercitus, tum
 gloriam indutus, & deum liberē alloquebatur, &
 paradisi regionē magna beatitudine plenā habita-
 bat. Cur enim isti peius se habeant, q̄ ille, quando
 ante inobedienciā in operando paradiso fuit con-
 stitutus: nulla illi secularis erat cura, nulla certē isti
 etiā vexantur. Integra ille conscientia cum deo col-
 loquebatur, nō aliter isti, imō verō tantō liberius id
 faciunt, quātō maiore fruuntur gratia dono spiritus
 elargita. At vellem oculis domiciliū eorū, & disci-
 plinā viuēdi cernere velletis: verū quoniā foro &
 vendendi, ac emēdi opere occupati nō vultis, saltē
 particulā a nobis aliquā discipline illorū libetē au-
 diatis: oēm enī illorū vitā perstringere nec operis,
 nec tēporis presentis est. Ita igitur orbis terrarum
 lumina in exortu Solis, imō verō multō etiā ante

diem a lectulo surgētes, integri, sobrii, vigilātes: nā
 nec grauedo capitis, nec rerū cura, nec aliud huius-
 modi eos tanq̄ angelos in cœlo versatos perturbat.
 Illico igitur postquā in lectulo splendentes, & lati
 surrexerint, choro constituto, integra conscientia
 omnes quasi ab vno consonanter ore diligenter
 hymnis deum laudant, gratias pro vniuersis tam
 proprijs, q̄ cōmunibus beneficijs ei agentes. Quare
 illo addam omisso, quid inter angelos, & hunc mo-
 nachorū interfit chorū libenter interrogauerim,
 qui sic in terra cantant, & dicūt: Gloria in excelsis
 deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis?
 Amictus autē ipsis fortitudini suæ conueniens cir-
 cūiacet. Nō enim effœminatē ac eneruā per ter-
 ram sibi vestes trahūt, sed ita eis preparatæ sunt,
 vt beatissimis angelis illis, Helix dico, Helisæo, Io-
 anni, ac vniuersis apostolis: etenim alijs caprarum,
 alijs camelorū pilis confectæ sunt, multis coria so-
 lum, & ea vetustate cōsumpta satisfaciūt. Hymnis
 verō iam decantatis, genibus flexis deū vnanimis
 pro his orant, quæ nec in mentē quidē multorū fa-
 cilē veniunt. Nihil enim presentī petunt rerum,
 quippe quarū nulla omnino sibi cura est: sed vt in-
 trepidi cum filius dei ad iudicādum viuos & mor-
 tuos venerit, ante tribunal illud terribile assistant, vt
 nullus illam vocē audiat, Nescio vos: & laboriosam
 hanc vitam recta peragant cōscientia, vt difficilli-
 mū hoc mare secundo nauigent vento: huius ora-
 tionis dux, & caput præcipuum est eorū pater, atq;
 præfectus: his crebris sanctisq; absolutis orationi-
 bus, exorto iam Sole ad opus vertūtū, quo multos
 pauperibus fructus colligunt. Vbi nūc sunt, qui dia-
 boli choreis, & perditis cātib⁹ dediti in scena quo-
 tidie sedēt: pudet me certē verba de illis facere, ve-
 runtāmē necesse mihi est ppter infirmitatē vestrā.
 Nam & Paulus ait: Sicut statuitis membra vestra
 seruire immunditiæ, ita nunc statuite mēbra vestra
 seruire iustitiæ in sanctificationē. Quare nos quo-
 que, agē vitam meretricum, & corruptorum iuue-
 num in scena habitantiū perscrutemur, & ad horū
 beatorum vitam, quātūm ad iucundē viuēdum at-
 tinet cōparemus. Iucundē nāq; viuēdi gratia ne-
 gligentiores iuuenes scenæ laqueis capiuntur: sed
 tantam, si perpendimus, differentiam inueniemus,
 quātā si quis canentes angelos modulationē di-
 uinā audiret, & porcos in stercore defossos ac gru-
 nientes. Ore nanq; illorum Christus, istorum verō
 diabolus loquitur. Tibiæ inflatis genis, deformi fa-
 cie sonoram istis emittunt vocē: illis gratia spiritus
 loco tibiæ, citharis atq; syringis adeo suauiter so-
 nat, vt non sit possibile luto, & lateribus affixis, tan-
 tam ante oculos ponere voluptatē. Quare vellem
 aliquē eorū qui circā hęc insaniant, illuc adducere
 posse, & hunc sanctorum chorū ostendere, non
 enim opus mihi esset verbis: verūm & si hęc terre-
 nis differimus, conabimur tamen ab illuic, & for-
 dibus aliquantulum eos euellerē. A meretricū igi-
 tur cantibus statim cupidinis flamma incendit au-
 ditores, &

Luc. 2. b.

Infra. 25. *

Rom. 6. d.

F.

Gditores, & quasi nō sufficiat ad inflāmandam mentem aspectus, ac facies mulieris, pestē quoq; vocis adinuenerunt. Nostrorū autē modulatione, si quid huius morbi animū vexat, illico extinguitur. Non autem vox ac facies solum muliebris, verum etiam multo magis vestitus videantur, adeo vt si pauper quidam rudior atq; abiectior aspiciat, molestē nimium ferat, & secum saepenumero dicat: Scortum quidem in flagitiosis hęc inuenit, seruis stipati corum artificio in tantis delicijs viuunt, ego verō ingenuus, & ab ingenuis ortus, qui iustis laboribus meis vitam duco, nec somnians quidē ita deliciari possum: sic mœrore perturbatus, cogitabūdis recedit. Quod ex aspectu monachorū nō accidit, imō verō contrariū omnino contingere solet. Si enim diuitū filios, & maiorū insigniū nepotes illa amicu la ferre aspexerit, quæ nec extrema paupertate oppressi ferre dignarentur, & hac re gaudere illos agnouerit: cogitate quāto solamine, si sit pauper sic cōfirmatus recedit, si diues moderatior atq; melior inde facile fit. Et in theatro quidē cum aureis ornamentis callidissima meretrix incedit, pauperes dolore conficiuntur, cum nihil tale vxoribus esse suis recordantur: diuites autem hoc aspectu cōturbati, cum habitu, aspectū, vocem, incessum, ceteraq; cupidinis plena viderint, & improbo ardētes incēdio domos suas redierūt, quasi deformiores vxores despiciunt: hinc iurgia & rixæ, hinc dissidia, & bella oriuntur, hinc mors etiā nōnunq̄ consequitur. Nā qui huiusmodi cupidine capti sunt, vita sibi cum vxore acerba videtur: ita vniuersa in domo sua cōturbantur, cunctaq; sibi vidētur. Nihil tale à choro vnquam efficitur: mitem inde redeuntem vxor virum suum suscipiet, ac omnis absurda voluptatis expertem, adeo vt faciliior atq; quietior sibi esse videatur. Ita theatralis hic chorus malorum omnium, ille verō monachorum, bonorū fons est atque origo. Alter ex quibus lupos fecit, alter è lupis in agnos conuertit. Sed forsā de voluptate nihil adhuc dixisse videmur. Quid igitur iucūdius q̄ tranquillitate animi, nihil dolentem, nihil mœrentem, ac nihil gementem viuere? Verūtāme ad vltiora prouehamur, & ytriusq; modulationis huius, atque aspectus voluptatē inuestigemus: & inueniemus alteram ad vespērā, quousq; in theatro spectator fedeat solūmodo permanentē, deinde autē omni stimulo acerbius pungētem: alterā verō perpetuō in animis vigentē, cum & corpore horū virorum gestus, loci amœnitas, conuersationis iucunditas, synceritas disciplinæ, ac deniq; optimi spiritualisq; cantus illius gratia in animis eorū qui videntur, continē infideat. Quare qui huius portus cōtinua tranquillitate lætatur, quasi grauissimā tempestatē tumultus fugiunt vniuersos, nec canentes, atq; orantes solum, sed diuinis etiā libris affixi iucundissimē afficiuntur: choro enim solo dissoluto, plerūq; alius cum Esaia colloquitur, alius cum apostolis differit, alius laborat, lætatur, & philosophatur de deo, de

creaturis, de visibilibus, de inuisibilibus, de vilitate huius vitæ, de beatitudine futuræ. Ita non brutorum animalium decoctas sibi carnes vt alantur, assument: sed dei verba, melle atq; fauo iucundiora, melioraq; cibo etiā Ioannis, quo in deserto alantur: hoc mel non syluestres è floribus apes colligerunt, nec digestum more suo coram aluearibus immiserunt, sed spiritus gratia constituens pro fauis aluearibus, atq; fistulis in animis sanctorū imposuit, vt quicunq; vult, continuē possit comedere. Apes igitur imitantes sacrorū fauis librorum circūuolant, magnam inde voluptatem carpentes. Si ergo volueris qualis hęc mensa illorum sit perdiscere, propius ad eos accedas, & senties suauissimas, & spiritualis plenas odoris eructationes illorum. Nullum turpe verbū ab ore illorum vnquam profertur, non asperum, sed cœlo vniuersa digna sunt. Quare non ab re quispiam facere poterit, si ora istorum qui versantur in foro, qui secularium rerum rabie furiunt, cloacis sordidissimis comparret: illorum verō fontibus, vnde riuus liquidissimis fluenta mellis emanent. Si quis autem molestē ferat, quod multitudinis ora sordidum cloacas appellauerim, is parē nimium me dixisse non ignoret. Non enim hac mensura, sed acerbiorē similitudine scriptura vtitur. Venenum enim, inquit, aspidum sub labijs eorum, & sepulchrum apertum est guttur eorū. Sanē talia illorum non sunt, sed odoris plena ingentis. Et hęc quidem presentia huiusmodi sunt, futura verō quæ oratio assequetur: quæ mens intelliget elegantem illam requiem, summam beatitudinem, ineffabilia atque inestimabilia bona? Multi fortasse feruore accensi, huius optimæ videndi cupiditate disciplinæ capti estis. Sed quod vobis erit emolumentum, si tunc solummodo, quādo hic estis, ignis hic ardeat: cum verō discesseritis, prorsus extinguitur? quomodo igitur huic medebimur: antequam extinguitur hęc flamma, ad illos angelos perge, augeas hunc feruorem, non ita nostra oratione ardebis, quemadmodum ipsarum rerum aspectu. Noli dicere, colloquar cum vxore antequam proficiscar, negotia mea componam: hęc tarditas negligentia initium est. memēto voluisse quendam ordinare domū suā, & nō fuisse à propheta dimissum. Quid dixi domū ordinare? sepelire patrē discipulus voluit, & non permisit dominus. Atqui nulla res tam necessaria videbitur, q̄ sepeliendi patris officium, Christus autē nō permisit. Quam nam ob rem? Paratus semper diabolus est, vt ingressum vbiq; attentē quæritet, & si parua tarditatis causam apprehenderit, magnā inde constabit desidia: propterea quidā admonet dicens: Noli de die in diem procrastinare. Sicut enim plura emēdare potueris, sic domum quoq; tuam probē dispones. Quærite nanq; inquit, primū regnum dei, & hęc omnia adijcientur vobis. Etenim si quis sua despicit, & nostrorū curā assumit, quieti eius solemus provide-

re: quanto

Are: quanto magis deus, qui etiam si ad eum nō conuertamur, nō parua tamē cura & prouidentia erga nos vtitur. Noli ergo de rebus tuis curare, sed omnia tua deo cōmenda. Cura enim tua cura hominis est, deo autē de omnibus tuis cōmiste prouidentiam. Noli tu maioribus prætermisissis, de illis curare, ne deus minus de illis prouideat. Vt igitur magna cura tuas res cōplectatur, ipsi soli vniuersa cōmitte: nam si tu spiritualibus omisissis ea tractabis, minorem deus de ipsis curam habeat. Vt ergo & res tuæ foeliciter gubernentur, & tu sollicitudinis expertus sis, sequare spiritualia, contēne hęc secularia: sic enim & terrā, & cœlum & futuram beatitudinem obtinebis, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula, Amen.

Homilia. lxx. ex cap. xxij.

Respondens Iesus dixit in parabolis: Simile est regnum cœlorū homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & noluerunt venire. Rursus misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis, prædiū meū parauit, tauri mei, & altitia mea occisa sunt, & oīa parata sunt, venite ad nuptias. Hi autē cum neglexissent, abierūt: Hi quidē in propriū agrū, illi autē ad negociationē suam, reliqui autē tenuerunt seruos eius, & contumelia affectos interfecerunt. Rex autem cum audisset, iratus est: & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit. Tunc dixit seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui vocati erant, non erant digni: Ite ad exitus viarum, & quoscūq; inuenieritis, vocate ad nuptias. Et cum exissent serui ad vias, congregarunt omnes quos inuenierunt, bonos & malos, & implete sunt nuptiæ discumbentium. Intrauit autē rex, vt videret discubētes, & vidit ibi hominē nō vestitū veste nuptiali, & dicit ei: Amice, qualiter intraisti huc? Ipse autem obmutuit. Ille autem dixit ministris, Ligatis eius pedibus & manibus, mittite eū in tenebras exteriores, vbi erit fletus, & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci verō electi. Perpēdis tam ex hac, q̄ ex superiore parabola, quantū interest inter seruos & filium. Animaduertis magnā vtriusq; parabola similitudinem, differētiam quoq; nō paruam. Nam etiam hęc longanimitatē, prouidentiam, curamq; dei erga Iudæos summā, & eorū in deum ingratitude significat, eiectionem quoq; ipsorum, & vocationē gentium similiter. Verūm ad hęc omnia quanta viuēdi disciplina vti debeamus, quāmq; acerba poena negligentes expectet, in hac denotatur. Quare post illam hęc rectissimē posita est: quoniā enim ibi dictum est: alij dabitur gēti, quæ reddet fructus in tempore suo, hic cui genti dabitur declarat, neq; id solum, sed ineffabilem erga Iudæos curam ostēdit. Nam cum ibi ante crucem solum vocare ipsos videatur, hic etiā post mortē in vocando perseuerabat, tunc ad nuptias trahit, & summo paratus est

honore afficere. Vide autem quomodo etiam ibi quemadmodum tunc, posteaquam non modō nō susceperunt eum, sed etiam iugulauerunt, tunc alijs vinea præbatur: eodem nunc pacto postquam venire ad nuptias noluerunt, alij vocantur. Quid igitur dementius inuenitur, quā cum in nuptias voceris, resiliere? Quis enim in nuptias venire non optaret, & eas regis quas amantissimo filio facit? Et cuius rei gratia nuptiæ appellatæ sunt, inquit? Vt & dei erga nos præcipuam curam, charitatemq; cognoscas, & rerum splendorem non ignores, vbi nihil triste, nihil luctuosum, sed omnia spiritualis gaudij plena sunt: hac ratione Ioānes sponsum appellat: hac ratione Paulus quoque dicit: Vni ergo vos viro adoptaui. & rursus: Magnum hoc est mysterium: ego autē dico in Christo, & in ecclesia. Cur autem nō ipsi adoptari sponsa dicitur, sed filio? Quia filio adoptata, patri adoptatur. Nam propter identitatem substantiæ nulla apud scripturam differentia est, siue hoc illo modo dixeris. Accedit quod resurrectio quoq; in hac aperte significatur. Nā quoniā in superioribus de morte dictum est, post mortem modō nuptias, & sponsum videmus. Illi verō nec sic quidē mitiores fiunt, quare nihil certē crudelius: tertia enim hęc culpa est, prima quidē prophetarū, altera filij cædes fuerat: hęc tertia est, quia interfecto filio, cum iam in nuptias eius ab eo ipso inuitarentur, non eundi causas paria boum, agros, & vxores confingūt. Nā quāuis rationem habere quandam hęc occasiones videantur, hinc tamen discimus, nihil adeo necessariū esse posse, vt spiritualia illud non antecederent: inuitauit autem nō nuper, sed ante multa secula. Dicite nāque, inquit, inuitatis. quod profectō crimen eorum auget. A quibus igitur antea vocati fuerāt? A prophetis certē olim, & à Ioanne, qui omnes ad Christum mittebat, dicens: Oportere Christum crescere, se verō minui: postremō per ipsum etiā filium, Venite nanq; ait, omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego vos requiescere faciam. & rursus: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Nō verbis autē solum, verūtētam rebus vocauit, & post assumptionē per Petrum, & Petri socios. Qui enim operatus est Petro, inquit apostolus, in apostolatam circūcisionis, is operatus est & mihi in gentes. Nam quoniā filium necauerunt, per seruos rursus eos vocat. Ad quid porrō inuitat: an ad labores, afflictiones, sudores? Nequaquam, immo verō delicias: Tauri enim mei, ait, & saginata occisa sunt. Vide quā magnificæ dapes proponuntur, neq; id eos conuertit: sed quanto mitior est ipse, tanto magis illi durefcunt. Non enim impediti negocijs, sed negligentes non venerunt. Cum autem alius se nuptijs, alius bobus excusat, nōne occupationes ac negotia ista sunt? Minimē. Cum enim spiritualia vocāt, nulla occupationis excusatio est, quā his occupationibus desideria obducere sua mihi videantur: nec grauior solū peccarunt, cum inuitati nō venerūt, sed atrociter atq;

Ioā. 3. d. & Apoc. 18. g. 2. Co. 11. a. Eph. 5. g.

Ioā. 3. d. & Supra. 11. d. Ioā. 7. f.

Galat. 2. b

G ceter atq; tyrannicè inuitantes seruos, & vituperauerunt, & necauerunt: quod multò superioribus grauius est. Illi enim fructus repetentes, hi verò in nuptias vocantes trucidarunt: quo furore quid maius excogitari posset? hoc & Paulus criminatur, dicēs: ^{1. Theff. 2. d.} Qui & dominū, & suos prophetas interfecerunt, & nos persecuti sunt. Sed ne deo aduersarium dicere possint, ac ideo in nuptias eius nō venisse, pater ipse inuitauit. Quid autē factum est posteaquā venire superfederunt, & inuitantes seruos interfecerunt? Exercitibus missis vrbes eorum incendit, & eos interemit. hęc autē dicens, Vespasiani & Titi facta multò antè significat: ita Christo nō credentes, patrem etiam exacerbauerunt: ipse nanq; est qui eos puniuit. Nec interfecto Christo statim, sed post quadraginta annos eos perdidit, vt longanimitatē eius omnes viderent. Tunc enim demū perierunt, cum Stephanū lapidauerunt, Iacobum obruncauerunt, apostolos deniq; ceteros contēperunt. ^{Acto. 7. 8. Ibid. 12. a.} **H** vidisti virtutem, celeritatēq; rerū? adhuc enim euangelista Ioanne viuente, alijsq; cōpluribus qui cum Christo vixerunt, ita ipsius euentus prædictorum testes facti sunt illi qui audierunt. Considera igitur ineffabilem eius erga Iudæos curā; vineam plantauit, maceriem circūposuit, seruos ad exigēdos miserat fructus, quib; interfectis rursus misit: his quoque pereimptis filius ad ipsos venit, quo crudeliter trucidato, ab eo ipso postea in nuptias vocati, venire noluerūt. Alios deinde misit seruos, quibus similiter necatis, tunc tandem quia incurabili morbo laborabant, eos disperfit. Res autē ipsa incurabilem suum fuisse morbum ostendunt. Nam ad ea quæ dicta sunt, scorta etiā ipsis renuentibus, & publicani crediderunt: quare non solum à scelestissimo suo, verū etiam ab aliorum clarissimo facinorose cōdēnantur. Si autem quisquā opponat, non fuisse tunc gentes vocatas, cum apostoli verberibus caesi, ^{Infrā. 28. d.} **I** pulsi, ac nonnulli occisi fuerūt, sed illico post resurrectionem, Euntes enim, inquit, docete omnes gentes: illud profectò dicere possumus, quia & ante crucem, & post crucem ad Iudæos primū misit. Ante crucem enim ad oues ire iussit, quæ perierūt domus Israël: post crucem autē nō modò non vult, verum etiam iussit veritatem Iudæis attestari. Nam etsi omnes gentes docēdas dixerit, in cœlum tamen ascensurus, primū illis prædicandum esse significauit. Accipietis enim virtutē, ait, spiritu sancto super vos adueniente, & eritis mihi testes in Iudæa, & in Hierusalem, & vsq; ad extrema terre. ^{Acto. 1. a.} **A** & Paulus rursus: Qui operatus est Petro in apostolatū circuncisionis, is & mihi in gentes operatus est. Propterea & apostoli Iudæis primò prædicauerunt, longoq; temporis spacio caesi, & flagellati in Iudæa manentes, at demum ab ipsis propulsi, in gentes profecti sunt. Tu verò munificentiam hic quoq; considera. Quoscuq; enim, ait, inuenietis, inuitate ad nuptias. Nam antea quidem, vt diximus, Iudæis & gentibus prædicabant, in Iudæa

maximè permanentes: verū quia perseuerare in K inuidijs Iudæi comperti sunt, audi quomodo Paulus hęc parabolam exponit. Vobis erat necesse, inquit, verbum dei primū prædicari: sed quia indignos vos ipsos iudicatis, ecce conuertimur ad gentes. Paratæ quidem, ait, ipsæ nuptiæ sunt, vocati verò digni non erant. Non ignorabat autem indignos illos etiam postea fore. Sed ne vlla respondendi occasio relinquatur, licet id sciret, ad ipsos tamen primò, & venit, & misit. Ita & illorum ora obstruit, & nos docet cuncta à nobis ipsis esse replenda, etiam si nemo quicquam emolumentum cōsequatur. Quia ergo illi digni non erant, inquit, ad compita viarum, ac triuia, & quoscunq; inuenietis, etiam abiectos, & viles obuiam factos, inuitate. Itaq; crebrò dicebat, quia meretrices & publicani cœlos hæreditabūt, sicutq; primi vltimi, & vltimi primi: id iustè fieri demonstrat: hoc quippe maximè omnium Iudæos vexabat, grauius incommoda sua ferentes, quàm ipsius vrbis ruinam, multoq; magis illos mordebat, quia gentes introduciam audiebant. Deinde ne fideles sola se fide saluari posse confidant, de pœna malorum differit. Ita infideles ad fidem, fideles verò ad rectè viuendum cohortatur. Indumentum enim viuētis actio est. Verum cum per gratiā vocati simus, quā ob rem hęc ita minutim disputat: Quia videlicet vocatio, & purgatio ipsa ex gratia sunt, vt verò vocatus iam, & candida indutus veste seipsum nō maculet, ad diligentiam quoq; pertinet vocatorum. Nam si non quia dignus, sed quia gratia tibi largita est, vocatus venisti, oportebat te vicissim pro gratia non nihil reddere, & nō tantam nequitiam ac ingratitude post acceptum honorem ostendere. Sed non quia magna vt Iudæis, inquit, mihi concessa sunt: immo verò multò maiora. Nam quæ longo tēpore illis parabatur, ea tibi quāuis indignus es, vno temporis momēto vniuersa largita sunt: ideo ^{Acto. 17. b.} Paulus scribit, Gentes autem pro misericordia glorificauerunt deum. Tu enim quæ illi expectabant accepisti, propterea magna negligentibus imminet pœna: nam sicut illi, quia non venerunt, contempserunt rectè dicuntur, pariter tu si perperam viuendo recumbere audebis, nequitia accusaberis crimine. Sordidæ nanq; vestes significant, impuræ vitæ maculas hinc abeuntē cōtrahere, quocirca & obmutuisse scribitur. Vides quomodo, quā res ita pateat, non prius tamen supplicia infert, quā ille qui peccauit sententiā protulerit? Cum enim nihil ad satisfaciendum afferat, à seipso condemnatus, ad pœnā rapitur adeò atrocē, vt dici non possit. Noli enim tenebras audiēs, hoc solo illū puniri aestimare, vt in loco tenebroso cōcludatur, presertim cum subijciatur, Vbi est fletus & stridor dētiū. Intolerabiles quippe dolores his verbis significatur. Audiatis quim; ysteriorū participes facti, & ad nuptias admissi, sordidum animæ amictū gestatis. Audiatis vnde vocati estis, à triuijs videlicet atque compitijs. ^{Audiatis}

A Audiatis quales antea fuistis, claudi profectò, & ceteri animo, qui morb; vitio corporis multò detestabilior est. Vereamini benignitatem vocantis, nemo in sorditie vestitus permaneat, sed vnusquisq; fulgentia operetur animæ indumēta. Audiatis mulieres, audiat viri, quia nō est opus vobis his aureis, sed illis interioribus ornamentis: scitote quomodo quousq; ista retineamus, difficillimū est illis vti. Nō enim possumus, & corpus, & animā simul exornare: nō possum; in quā, & māmone seruire, & Christo, vt oportet parere. Repellamus igitur truculentissimā istam tyrannidem. Nam si quis aureis domū tuam velit depensis ornare, te verò nudum in cilicij sedere cogeret, nō æquo animo id ferre posses: nunc verò nō alius, sed tu ipse domiciliū animæ tuæ, corpus (dico) auro & gemis exornas: animam verò in turpitudine cilicij sedente negligis. Ignoras forsitan ciuitatis principem magnificè ornari oportere: propterea ciuitati quidē tentoria, principi autem purpura, & diadema cōtexta sunt. Pariter ergo etiā tu viliora corpori tribue, mētem verò atq; animā stragula atq; corona magnificè polias, & in sublimi folio atq; splendido sedere permittet: tu autem è contrario penitus facis. Nam vrbe magnificentè compta, animū qui regnare debet, à passionibus victum trahi permittis: nec in mentē tibi venit nō ad nuptias simpliciter, sed ad dei nuptias te vocatū fuisse. Nō cogitas quomodo in hos inuitatā animā thalamos ingredi oporteat, in deaurato vestitu varietate circumdatam? Vis vt tibi eos ostendam, qui condignas his nuptijs vestes amiciuntur? Illorum in mentem tibi veniat sanctorum, de quibus prædicatio sermo habitus est, qui cilicio induuntur, eremū habitant, qui conuenientia his nuptijs amacula possident: quæ res inde patet, quia nunquam oblatas purpuras acceptarent: sed quemadmodum rex, si quis pannosa indumenta pauperis ei offerret, abominaretur atq; repelleret, nō aliter illi regiam purpuram contemnunt: quod ideo illis euenire solet, quia pulchritudinem cultus sui nō ignorant, vnde fit, vt tanquam aranearum telas vestitum regium despiciant. Hęc illis instituta ciliciorum vsu confirmata sunt, vnde regibus etiam ipsis excellentiores sunt, atq; præstatiores. Nā si posses mētis eorū atq; animi ianuas referare, & nudas cogitationes eorū, & omnē interiorē ornatū conspiceret, fulgore percussus, in terrā cōcideres: nec illarū vestium splendore, nec cōscientiæ lucē perferre posses: ad quorū tabernacula vos mittimus, nō quia priscorū virorū mirabilia desint exēpla, sed quoniā præsentibus rudiores magis moueri solēt. Nihil ergo in tabernaculis suis triste inuenietis, sed tanq; in cœlo tuguria fabricati, sic longè à seculi perturbatiōibus habitant aduersus diabolum militantes, & cum lætitia eum expugnantes. Idcirco enim in solitudine domiciliū constituerunt, ciuitatis, & celebri habitatione hominū omnino relicta, quoniā qui bellum gerit, nō potest domi sedere, sed necesse est quasi subito mi-

graturus preparato in diem domicilio habitet. Ita **D** illi è contrario nobis omnibus habitant. Nos enim nō vt in castris, sed vt in abundante tranquillitatis ciuitate viuimus. Quis enim vnquam in exercitu domus fundamenta iecit? quis aedes ædificat, cum inde paulò post decessurus sit? Nemo profectò: sed si quis id etiā facere vellet, quasi proditor trucidaretur. Quis in castris agri iugera emit? quis miles mercaturā exercet? Nullus certè, neq; id iniuria: ad prælium enim, nō ad cauponis, inquit, venimus artes. Cur igitur castrorū loca excolis, quæ paulò post relicta sunt? In patria, inquit, hęc nō in castris faciendæ sunt. Hęc tibi à me similiter dicuntur, cum in supremā ciuitatem peruenerimus, tunc ista facito: imò verò nullo tibi labore opus ibi est, cum vniuersa hęc à rege tibi præparata sint. Hic igitur factis est nobis fossam facere, vallum constituere: edificiorum opus nō est. Audisti vnq; Scytharum, qui absq; certo vagantur domicilio, viuendi consuetudinem ita Christianos circumeuntes orbem aduersus diabolum pugnantes, captiuos à manibus eius rapientes, omnibus tēporalibus neglectis viuere oportet. Cur itaq; magnificas aedes struis o homo, an vt te ipsum magis vincias? Cur thesaurum obruis, vt diabolum aduersus animā tuam inuites? Cur mœnia condis? an ad carceres tibi cōstruendos? Quod si hęc tibi difficilia neglectu videatur, ad tabernacula monachorū pficiscamur, vt re ipsa facile ista contēni posse perdiscas. Tuguria sibi constituunt, quæ si relinquere oportebit, ita facile id faciunt, sicuti milites castra, vt absq; vllō dolore derelinquāt. Similiter vt milites inuicè habitant, & multò suauius viuunt. Sanè iucundius est deserta loca crebris tabernaculis monachorum plenā cōspicere, quā tentoria militum, quæ hastas confixas, quæ multitudinē hominum ferrea capita producētium, quàm radian-tes clypeorum umbones, quàm homines vndique ferro circumdatos, quàm prætorium ex tempore constructū, quæ latos campos hominibus comedentibus, aut canentibus refertos. Nam si in solitudine abierimus, & illorum militum tuguria considerabimus, non tentoria, nō mucronem, non indumēta aurea, quibus imperatori tegmen cōtextitur spectabimus: verū quemadmodum si quis super terram hac multò foeliciorem, immensæq; magnitudinis complures cœlos extenderet, is nouum, inauditum atq; mirabile spectaculum monstraret, non aliter illic intueri licet. Nō enim cœlo diuerticula eorum minora aestimada sunt, angeli nēpe, immo verò ipse quoq; angelorū dominus ad eos sæpenu-mero diuertitur. Nā si angeli Abrahamā illum virū ^{Gene. 18. a.} mulieri coniunctum, & filios nutrientē liberalitate hominis allecti petierūt, multò magis cum maiore virtutē inuenerint, & homines carnis contēptores, ac penè extra corpus, cum illis morabūtur, & consentaneam eis choream constituent. Mensa enim illorū omnis luxus immunis, suprema philosophia referta est: non sunt sanguinis riuuli apud eos, non incisiones

G incisiones carnum, non nidores acuti, non fumus pinguedinem redolens, non cursus atque recursus, nec tumultus, & clamor importunus: sed panis & aqua, altera ex fonte nitido, alter ex iustis laboribus. Qui si liberius epulari voluerint, recētibus herbis mensa repletur, maiorq; inde voluptas, quā ē dapibus regum confurgit. Nullus enim hic metus animos quatit, nemo principum interpellat, non iritavit vxor, non tristitiam intulit infans, non nimius risus emoluit, non multitudo adulatorum inflauit: sed omnīū huiusmodi remota turba, angelorum quasi mensa fruuntur. Ex sceno sibi sedilia subiiciunt, sicut Christus in eremo fecit, cum quinq; milia hominū paucis pasceret panibus. **M**ulti autem nec casam quidem vllam habent, sed celo protecto vtuntur, & luna loco lucernæ, nec oleo, nec ministro indigentes. Illis certē solis condignē luna desuper lucet, hanc mensam in cœlo angeli despicientes lætantur, & gaudent. Nam si cū vnus peccator poenitentiam agat, lætantur: quid nō facient tot iustos videntes imitatione perfici suæ? Non est ibi dominus & seruus, sed omnes serui, omnes liberi, ac omnes deniq; domini sunt. non est ænigma quod dico. Alter enim alteri, & seruit, & dominatur. Noctē adueniente nemo moestitia opprimitur, quod multis vulgō euenire solet, diurna cogitatione negocia repetentibus. Post cœnam nō sunt ad claudendam portam, & vectem imponendum solliciti, quippe qui nulla timeant latrocinia. Nec magna in extinguendis lucernis, & cōprimēdo igni solitudine fatigatur, ne scintilla exiliens domū perurat. Collocutio etiā eorum simili tranquillitate ornatur: non enim quēadmodum nos, alium principem esse factum, alium principatum emisse, mortuum esse alium, & hæreditatē alterius in alterum deuenisse: cæteraq; huiusmodi quæ nihil ad nos pertinent colloquuntur: sed de futuris semper philosophantur, & quasi alium quā nos orbem habitantes, quasi in cœlum translati, ac ibi viuētes: sic de cœlestibus semper, de sinu Abrahæ, de coronis sanctorū, de societate Christi disputant: præsentium autem nulla sibi memoria est. Sed quēadmodum nos nunquam quid formicæ in cauernis suis faciunt dicimus, eodem illi modo quid nos facimus nolunt cogitare: sed de summo rege, de bello aduersus diabolum, de fugiendis insidijs eius, de virtutibus & vita sanctorum diligenter meditantur. Quid igitur inter nos, & formicas intērest, si collati ad illos fuerimus? Nam quēadmodum formicæ corporis duntaxat curā habēt, pariter & nos certē, immo verō multo peius. Nō enim pro rebus necessarijs, quēadmodū illæ solūmodo laboramus, sed pro superfluis etiam, ac turpibus vigilamus: vitam illæ nullo crimine peragūt, nos verō auaritiæ seruiētes, nō illas, sed lupos atq; leones imitamur. Cur dixi, cum multo simus peiores: nō aliter enim q̄ rapiēdo viuere natura illis cōcessit, nos autē, quos ratione ac æqualitate honorauit, nō pudet imma-

nissimas feras rapina superare. Sed monachi angelis æquales longē à nobis oibus absunt: oibus enim alio quodā modo, q̄ nos vtūtur, omniaq; sibi à nostris aliena sunt, cibus, domus, calcei, locutio. Si quis verō colloquētes illos audiret, cognosceret cōtinuō dignos cœlorū illos, nos verō etiam indignos terrarum ciues esse. Præterea si quis aliqua dignitate insignis ad eos profectus fuerit, tunc maxime vniuersus hic tumor reprehenditur. Virtutis enim ille cultor, qui nullum humanarū rerum periculum fecit, prope magistrū militum principatu iacētē in sceno super puluinar sordidum sedet: non enim adsunt qui assentatiuncula in maius illum extollant. Eodem itaq; modo fit, veluti si quis ad aurifabrum, aut rosetum venerit, recipit enim ab auro, & rosīs quendam coloris splendorē: Sic qui accedunt illis, nō nihil à fulgore illorū vtilitatis consecuti, à priore superbia plerunq; liberantur. Ac veluti si quis aditum locum petierit, etiā si minimus sit, magnus tamen atq; sublimis videtur. Sic donec cum illis fuerint, excellentiores apparēt: cum verō inde abierint, quasi à sublimiore loco descēderint, humiliores videntur. Nihil est rex apud eos, nihil præfectus: sed quēadmodum nos de puerorū ludoridemus, sic illi superbiæ flatum contēnunt: quod inde patet, quia si tutō eis regnum offeratur, nunq; regnare vellint: vellēt autē, nisi hæc regna despicerent, nisi caduca & inania ducerēt. Cur igitur non quasi trāsfige ab hac miseria ad illā spontē beatitudinē cōuolabimur? nō gradiemur ad illos angelos, nō candidas sumemus vestes, ac quasi pōpā cū cūferētes has nuptias violētē petemus: sed medici remanebimus, nihil à pauperibus qui sunt in triuijs differētes, ne dicā peius nos atq; miseri? multo esse dispositos. Deteriores nempe mendicis sunt, qui malē ditantur. Mendicare nanq; melius q̄ rapere: alteri enim venia, & misericordia parata est, alteri atrox poena statuta: alter non offendit deum, alter & deum, & homines: quodq; miserimū est, solus labores & pericula rapinæ subit, fructus verō alij plerūq; possederunt. Hęc igitur rectē scientes, vniuersam procul pellamus auaritiā, & magno studio cœleste regnum rapiamus. Nemo enim, nemo inquam desidia corruptus illic introire poterit: vti nam autē omnes iugi studio, & vigilantia diligentissimi illius regni rapina locupletemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxj. ex cap. xxij.

Vnc Pharisei consilium ceperunt, vt eum in sermone caperēt. Tūc, istud quādo significat? Quādo maxime illos compungi oportuit, quādo clementiā ipsius admirari debuerunt, quādo futurorū euentus erant expauescendi, quādo deniq; à rebus præteritis, etiā de futuris credendum erat. Magna enim profecto voce ipsæ res exclamabāt, cum & publicani, & scorta crederēt, & multi iusti atq; prophetæ essent interempti, à quibus inducti non debebant de perditione ipsorū ambigere,

A ambigere, sed credere, credēdoq; humiliores fieri: nō definit tamen nequitia ipsorū, sed inflatur, & ad vltiora progreditur. Et quoniam timentes multitudinem, retinere ipsum non audebant, aliud iter aggressi, vt in periculum iniiciant, imperantibus noxium facere student: itaq; discipulos suos cum Herodianis ad eum miserunt, dicentes: Magister scimus quia verax es, & viā dei in veritate doces, nec de aliquo tibi cura est: non enim respicis ad personam hominū: Dic ergo nobis, quid tibi videtur? licet censum dare Cæsari, an nō? Tributum enim iam soluebant, cum res eorum ad Romanorum manus transfisset: quoniam igitur viderunt Theudam & Iudam hac de causa quasi seditiosos interijisse, his verbis etiam ipsum in similem suspiciōē iniicere conabantur. Mittunt itaq; discipulos suos cū militibus Herodis sic interrogaturos, vt vtrinq; prærupta præcipitia laterent: & quicquid responderit, præceptis ruat. Herodianus autem simul acciperunt, vt si pro eis responsum ipsius faceret, ipsi criminerentur: sin verō pro ipsis, Herodiani cōtinuō accusarēt. Atqui didrachma iam persoluerat, sed hoc illos omnino fugiebat: & quāuis alterutro ipsum laqueo capere satis eis erat, malebant tamē aduersus Herodianos quicquam ab eo audire: propterea discipulos vnā cum illis miserūt, vt illorum præsentia commotus in illū crimen laberetur, quo ceu factiosum principi traderēt. hoc Lucas quoq; subostendens dicit præsentē multitudinem interrogationem huiusmodi factam fuisse, vt scilicet plurimorum testimonio res pateret: sed aduersus se ipsos cuncta fabricati sunt, cum tanquam in theatro vecordiam & malitiam suam manifestarint. Perspice igitur qua assēcuratione, quōve dolo ipsū aggrediuntur. Nouimus dicunt, quia verax es.) Quomodo igitur quasi à seductore corrumpi assererebatis, quē paulō antē interficere volebatis? vniuersa nempe ista insidiantes faciunt. Nam quoniā paulō antē inflammati, acriter interrogauerūt, dicentes: In qua potestate hæc facis? nec ad eam interrogationem optatum audierunt responsum, adulatione nunc putant ita eum effœminare, vt aduersus instituta eorum, & præsentem rerum statū quippiam dicat: vnde veritatē quoq; inesse ipsi nō ex animo, neq; volētes attestātur. Deinde subiungūt: Nec de aliquo tibi cura est.) Perpēdis quomodo se subaperiunt in eum velle sermonē Christi depellere, quo Herodem offendat, affectatē tyrannidis suspiciōne, quia statutas leges contemneret: ita in factionis crimen trahere ipsum nitebantur. Quod enim dicūt, nulla cura est tibi de aliquo, nec ad personam hominum respicis, Herodem ac Cæsarem subostendere videntur. Dic igitur nobis, quid tibi videtur? Nunc honoratis, & magistrū appellatis: quando verō de salute vestra disputat, contumeliamini, & despicitis. Mira verō hæc malitia est: non enim dicunt, dicas nobis quid bonum sit, quid conducibile, quid legitimum: sed, quid tibi Tomus secundus.

videtur: sic illud solummodo sibi propositum fuit, D quomodo præsentī principatui hostem esse ostenderent, ac principi quasi seditiosum traderēt. quod Marcus apertius significans, & arrogantiam cupiditatēq; cædis ostendens, dixisse illos ait: Demusne Cæsari censum, an nō? Ita furore quidē spirabant, & fraudē sub cultus simulatione instruebant. quid igitur ipse? Quid me tentatis hypocritæ? Vides quemadmodū maiore nunc illis acrimonia respōdet. Nam quia magna & aperta vtebātur malitia, maius ipse quoq; vulnus intorquet, confundēs eos, primum cum in medium arcana sua producat, omnibusq; patefaciat, qua mente ad eum accedant: hoc faciebat, vt eorum repressa nequitia nunquam aliās similiter delinquerent. Nam quāuis magnum ei honorem verbis deferrent, magistrum appellātes, veritatē ei attribuentes, & procul abesse vt personas aspiceret affirmātes, cum tamē deus sit, verbis decipi nō poterat. Conijcere igitur debuerunt, nō à casu ipsos increpasse, sed data opera perficere: E re voluisse, omnia cordis eorum secreta sibi esse notissima: licet autē ad cōfundendam nequitiam eorum increpatio illa sufficeret, nō fuit tamen ea cōtentus, sed alio quoq; pacto ora eorū obmutescere censuit. Censum enim nummū, inquit, ostendite.) Cumq; fecissent, illico tum lingua, vt solet, sententiam profert, impellitq; quia liceat confiteri, quod manifestā & claram ei victoriam afferebat. Quādo ergo interrogat, non quia ignorat, interrogat, sed quia per respōsionem ipsorum obnoxios esse vult ostendere. Ita nunc interrogati, cuius illa effigies esset: cum illi Cæsaris respōdissent, illico subiūxit: Reddite igitur Cæsari, quæ Cæsaris sunt.) Non enim ait dare, sed reddere istud est, quod tam ab insculpto simulachro, q̄ à superscriptione ostēditur. Deinde ne cōtentiose dicerent, hominibusne igitur nos subijcis: statim adiecit: Et quæ sūt dei, deo.) Potestis enim & hominibus sua reddere, & quæ dei deo debetis præstare. p̄pterea paul⁹ quoq; F dicit: Reddite omnibus debita, cui vestrīgāl, vestrīgāl: cui tributum, tributum: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Tu verō cum audias reddēda esse Cæsari, quæ sua sunt: illa solū dici non dubita, quæ pietati ac religioni nihil officiūt. Nam quod fidei ac virtuti obest, non Cæsaris, sed diaboli tributum, & vestrīgāl est. Hęc illi audientes obtinerūt inuiti, & sapientiā eius admirati sunt.) Stupere igitur, ac credere statim oportuisset, cum non paruum eis argumentum secreta eorum aperiēdo deitatis suæ dedisset, & commodē ac breuiter ora eorum obstruēdo. Quid igitur? crediderūtne? Minime. Sed dimittentes eum, inquit, abierunt: & post eos accesserunt Sadducæi.) O amentiam hominum, alijs cōfusus alij aggrediuntur, qui aliorum exemplo commoniti tardiores esse debuissent: Sed audaciā temeritatis plena, impudens simul & pertinax adeo est, vt impossibilia etiam inuadere non vereatur: p̄pterea & euāgelista impudentiam eorum ad-

Grum admiratus, hoc ipsum denotauit, dicens: In illa die accesserunt: In illa videlicet, in qua illorum malitia patefacta confudit eos. Qui autem isti sunt? Erant quidam apud Iudaeos multo Pharisaeis inferiores, qui alias quam Pharisaei opiniones sequebantur, hi resurrectionem omnino negabant, nec angelum, nec spiritum confitebantur. Rudiores enim erant, & corporalia solummodo sectabatur: complures enim apud Iudaeos haereticos erant: unde Paulus etiam dicit, Pharisaeus sum: quae apud vos exquisitissima haeresis est. Hi ergo Sadducaei recte quidem de resurrectione nihil dicunt, ad Christum vero verba componunt, & rem non factam, ut ego puto, confingunt, putantes ambigentem ipsum capere, & resurrectionis mysterium postea deridere. Masuete vero etiam isti accessisse videntur, dicentes: Magister, Moses dicit, si morietur aliquis non habens filium, ducat frater eius uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres, **H** & primus duxit uxorem, & defunctus est, & non habens semen, dimisit eam uxorem fratri suo: similiter & secundus & tertius, usque ad septimum: nouissimum autem omnium mortua est & mulier: In resurrectione igitur cuius ex septem erit? Vide quanta peruersitate? Nam ne reprehendat, quia cura haec erat, meo ut dixi iudicio. Nam duobus mortuis, tertius non duxisset, eo mortuo perterritus quartus non fecisset, ita quintus etiam & sextus multo minus, septimus vero minimè omnium, sed abominati illam fuissent mulierem. Tales quippe Iudaei sunt, quos videmus quasi omne a fratrum ducendis vxoribus deterreri: quare quauis lex ita cogat, saepe tamen hoc neglexerunt. Unde Ruth quoque illa Moabitica ad longiorem illius cognationis fuit deuoluta, & Thamar a focero sperma furari coacta est. Cuius autem rei gratia, non duos aut tres, sed septem fratres fuisse fingunt? Ut ampla sicut putabatur ratione aduersus resurrectionem possent insurgere. Et quam ob rem omnium fuisse uxorem affirmant? Ut ambiguitate ipsum implicarent. Quid igitur Christus? Ad utrumque accommodauit orationem, & quemadmodum ubique verè secreta eorum reuelat, ut nonnunquam omnino appareant, nonnunquam sic tangit, ut conscientiae stimulis mordeantur: eodem hic quoque pacto cogitationibus eorum resistit. Vtrumque igitur ostendit, & resurrectionem scilicet futuram, & non talem qualem ipsi opinabantur. Quid enim ait? Erratis, nescientes scripturas & potentiam dei. Nam quoniam ceu periti auctoritate Moysi, & lege nitebantur, idcirco ex ignorantia scripturarum huiusmodi prouenire interrogationem affirmat. Nam quia nullam habebant scripturae peritiam, & immensam dei potentiam ignorabant, tentatum venire audebant. Cur igitur mirum est, inquit, si me quem nescitis, tentationibus aggredimini? Cum etiam omnipotentiae dei, cui tot tantaque apud vos facta pericula sunt, nullam notitiam habeatis, nec a scripturis, nec ab omni acceptione ad eam cognoscendam induciti

estis. Communiter quidem homines concipiunt omnia deo possibile esse: verum quoniam ea causa erat, ne resurrectionem esse putaret, quia eundem rerum statum postea futurum arbitrabatur, ad interrogata respondens, hanc causam remouet, & illius vitae conditionem ostendit, dicens: Quoniam in resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli dei in caelo. Lucas vero, sicut filij dei scripsit: si ergo nuptiae ibi non sunt, superuacanea haec quaestio est: non tamen quia uxores non ducunt, idcirco angeli sunt, sed quoniam quasi angeli, idcirco uxores non ducunt. Hinc multa destruuntur, quae Paulus unico verbo significauit, dicens: Transit enim figura huius mundi. & ita quidem quales in resurrectione futuri sint homines, designauit: quauis autem ex dictis futuram esse resurrectionem comprobet, tamen a scriptura quoque ratiocinando id ipsum confirmat. Ita non interrogationi solum satisfecit, sed opinioni quoque ipsorum mederi voluit. Nam quando non malitia tantum, sed ignorantia impulsu tentant, vniuersa docendo solet aperire: quando autem peruersitate tantum commoti aggreduuntur, tunc nec ad interrogata quidem respondet. A Mose igitur quem ipsi in fauorem suum producit, eos confundit, dicens: De resurrectione vero mortuorum non legistis, quoniam ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob: non est deus mortuorum, sed viuientium. Quemadmodum enim Adam, quauis viueret, posteaquam de vetito ligno comedit, sententia tamen prolata mortuus erat: sic profecto isti, & si mortui erant, pollicitatione tamen resurrectionis viuerebant. Quomodo igitur alibi dicit, ut & mortui & viuis dominetur? Non est hoc illi simile: mortui namque hic illi qui victuri sunt, appellantur. Et audientes turbae mirabantur in doctrina eius. Neque hic Sadducaei, confusi enim recesserunt, sed multitudo simplex fructum consecuta est. Verum quoniam talis resurrectio futura est, agere omnia faciam, ut primum ibi adipiscamur. Et si placet etiam ante resurrectionem videre aliquos coelibem atque caelestem viuente vitam, facile poteritis: quod ut fiat, in eremum (oro) proficiscamur: non enim vereor eadem de re verba saepius facere. Videamus igitur etiam hodie spiritales illos exercitus, videamus voluptatem ab omni trepidatione liberam. Non enim cum lanceis, ut seculi milites castrametantur: in his enim castris pridie orationem absoluiimus: nec cum scutis & galeis, sed nudos omnium harum rerum conspicientes. Opera vero eorum sic ardua intueberis, ut ea nec cum armis quidem alij facere queant, quae si aspiceris vis, manum mihi porrigere. Eamus ambo ad haec praedia, & cernemus instructas eorum acies. In praedio enim quotidie sunt, cum quotidie aduersarios suos, insidiantes nobis cupiditates mirabili victoria fundant, fugent, humi quoque prosternant. Ita illud apostoli opere demonstrant: Quoniam qui Christi sunt, carnem suam cum passionibus atque concupiscentiis crucifixerunt.

A crucifixerunt. Considerasti quanta multitudo hostium mucrone spiritus confossum iaceat. Non est ibi enim ebrietas, non est ibi superfluitas: quod mensa illa facile ostendit. Iacet enim ibi aquae potu perempta temulentia, multiformis haec multiceps bestia. Nam quemadmodum Scylla & Hydra apud poetas, sic & ebrietas multis capitibus armatur: hinc enim fornicatio, hinc ira, hinc mollicies, hinc turpes amores oriuntur: haec igitur omnia superata ibi, prostrataque sunt, quibus seculares hi milites, etiam si multa bella confecerint, facile superantur. Nulli enim enses, nullae hastae, nihil aliud huiusmodi aduersus ea capita temulentiae poterit obistere: sed gigantes ipsi, ac fortes viri qui mille praecleara gesserunt facinora, absque vinculis, vino & somno ligati, sine vulnere quasi confossi iacent: immo vero peius etiam quam confossi. Nam illi quidem etsi progredi non possunt, videt tamen atque intelligit: isti vero etiam mente capti omni sensu carent. **B**ides excelliorem atque praestantiorum hunc exercitum esse, qui voluntate solum eos hostes fugant, a quibus isti superantur. Nam cum matrem vitiorum omnium debilitent, ac eneruent, adeo ut turbare non possit: reliqua quoque vitia, matre ac capite obtruncato, in eis sepulta sunt, quae quidem victoria singuli eorum potiuntur. Non enim quemadmodum in alijs pugnis qui saucius est, qui semel ceciderit, alijs grauis esse non potest: ita etiam hic fieri solet, sed necesse est, ut ab omnibus haec belua feriat. Nam nisi quis percusserit atque deiecerit, impetum illius euitare non potest. Vides praeclearam victoriam? Nam singuli eorum illud trophaeum erigunt, quod totius orbis armati milites statuere nequirent. Omnia igitur iacent, quae temulentiae genere solet, verba stolidi, mens furiosa, superbiae flatus, caeteraque huiusmodi. Suum enim probe hi milites imperatorem imitantur, quem admirando scriptura dixit: De torrente in via bibit, propterea exaltabit caput. Vultis e regione ingentem aliam mortuorum multitudinem aspiceret? perstringamus cupiditates, quae ex delicijs, quae ex pulmentarijs, quae ex coquis, quae ex mensarijs, quae ex facinatoribus succenduntur: vereor certe ista omnia enarrare. Veruntamen dicam, nec fileo phasianos aues: iura fusim artificio iuxta humidam & siccas carnes, leges de istorum ordine varias. Nam quasi rempublicam gubernantes, aut acies expedientes, sic quid primum, quid deinde afferendum sit sanciant: & alij quidem aues piscibus farcinatas, subtili arte contextas primo offerendas esse asserunt, alij ab alijs rebus originem coenae faciendam contendunt: ita magnum certamen de istis committitur. Nam & de qualitate, & de ordine, & de multitudine disputat: quodque peius est, quibus obrui merentur, in his gloriantur. Nam alij ad meridiem usque, alij diem integrum, alij per totam etiam sequentem noctem prouidisse prandia iactant. Considera miserrime hominum quam venter mensuram flagitat, & pudeat.

bit te immoderatissime, atque ineptissime huius edendi diligentia. Nihil tale est apud angelos illos, sed huiusmodi etiam voluptates mortuae ibi atque sepultae sunt. Non enim ut repleatur, nec voluptatis, sed viuendi causa sumunt alimenta, non sunt apud eos aucupes, neque piscatores, sed panis & aqua. Sollicitudo autem haec, & tumultus & cura procul inde abest, & tam tuguria sua, quam corpora ita magnam illis praestant tranquillitatem, quemadmodum magnos tempestatis fluctus in istis concitant. Rescindit igitur cogitatione veteres istorum, & videbis magnam intus congeriem, sordidissima cloacam, sepulchrum foetidum: erubescere dicere quae sequuntur, eructationes videlicet foetulentas, fastidiosos vomitus, euacuationes ventris sursum simul atque deorsum. Si autem illuc proficiscaris, non modo has cupiditates, verum etiam illas Veneris, quae ardentiores inflammatioresque sunt, vna cum equis & armis deiectas videbis: equi nempe arma & sella, verba turpia sunt: neque in his solum praeclearam illi victoriam obtinent, verum etiam in acquirenda pecunia, in concupiscentia gloria, in admittenda inuidia, in caeteris omnibus morbis. Putasne praestantiorum hunc exercitum esse, & mensam illam vestra iucundiorum? Nemo certe, nec eorum quidem qui comedendi voluptate dirumpuntur, nisi mente captus sit, negare audebit. Haec enim via ad caelum praeparat, illa vi ad gehenam trahit. Diabolus illius, Christus istius princeps est: luxuriam & lasciuia illam, philosophia & moderatio istam praeparat: hic deus adest, ibi diabolus. Vbi enim temulentia, ubi verba turpia, ubi venter satur, ibi demones & diabolus exultant. Talis erat mensa diuitis illius, qui nec vnus stillae aqua post mortem potiebatur. Monachi autem non talem certe habent, sed angelorum vitam iam meditantur. Non celebrantur nuptiae apud eos, nec somno nec delicijs dediti sunt. Nam quis facilius hostes fundere potest, quam qui comedendo trophaeum erigit: ideo propheta quoque dicebat: Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Non enim errabit quisquam, si hoc eloquium ad mensam conferat monachorum. Nulla enim alia re magis anima tribulatur, quam concupiscentia, petulantia, ebrietas, caeterisque vitijs quae hinc oriuntur: quod omnes sciunt, qui harum rerum periculum fecerunt. Quod si considerare diligenter volueris, unde illa, unde haec mensa referatur: tunc quid inter vtranque interfit, probe cognosces. Unde igitur haec repleti solent? Ex multis viduarum lachrymis, ex multis orbis parentum, quae facile propter impotentiam violantur, illa vero a iustis laboribus. Unde formosae mulieri, quam nihil externum decorat, cum innata quadam pulchritudine splendat, persimilis illa est. Haec autem meretrici deformi, quae quauis multo circumdetur fuce, non potest tamen deformitatem occulere, sed quo magis appropinquat, eo deformior videtur. Noli enim incipientes conuiuas.

G examinare, sed fames considera: tunc enim videbis quasi libera & pudica mulier illa sit, nihil ea praesente dici, aut fieri turpe: hac autem quasi meretrix, atque infamis nihil honestum admittit. Illa conuiuiarum solummodo quaerit utilitatem: hac detrimetum atque perniciem. Illa offendere deum non patitur: hac te non dimittit, nisi offendas. Abcamus igitur ad illos vnde sciemus quot, quantisque vinculis sumus innodati. Vnde facile dicere poterimus, quomodo malle referta bonis mensa praeparatur iucundissima, minimi aut nullius impendij, omnis sollicitudinis expers, iuuidiae, conuicij, & omnis morbi omnino immunis, optima spe repleta, multis trophaeis ornata: vbi tumultus non est, quod morbus non accedit, vnde abest ira, vbi tranquillitas, vbi pax habitat: nec mihi ministrorum apud diuitum mensam silentium enarra, sed clamore conuiuiarum non praetermitte. Non eum dico, qui alterius ad alterum est, quamuis & hic ridiculosissimus sit: sed interiore qui animum ipsum occupat, qui captiuum ducit: cogitationum dico accumulatum, fluctus, tenebras, tempestates, quibus omnia ita confunduntur ac permiscuntur, vt nocturna in animo pugna committi videatur: Non ita in tabernaculis monachorum fieri videmus, sed magna tranquillitas, ingens ibi quies versatur: vnde post hanc quidem mensam similis morti somnus consequitur, post illam autem vigilia & mentis & corporis: & hanc quidem atrocis poenae, illam regnum caelorum comitatur. Illam igitur insequamur, vt fructibus eius perfrui mereamur, ad quos omnibus nobis peruenire contingat, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxij. ex cap. xxij.

Harisaei autem cum audissent, quia ora Sadducaeorum obstruxerit, congregati sunt in vnum, & interrogauit vnus ex ipsis iurisperitus tentans eum, & dicens: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Rursus causam euangelista posuit, quam ob rem silere debuissent, & vt facilius temeritatem eorum ostendat: quo pacto? Quia illis confusus isti rursus aggrediuntur, cumque quiescere oporteret, decertare voluerunt, & legis peritiam profitentem praemittunt, non discere, sed tentare cupientes: ac ita interrogant: quod nam primum mandatum in lege sit. Nam cum primum illud sit: Diliges dominum deum tuum, putantes causas sibi allaturum, quoniam deum se faciebat, hoc modo interrogant. Quid igitur Christus? Vt ostendat idcirco ad haec eos deuenisse, quia nulla in eis esset charitas, sed inuidiae liuore tabesceret:

Diliges, inquit, dominum deum tuum: hoc primum & magnum mandatum est. Secundum autem simile huic: Dilige proximum tuum sicut teipsum. Quam autem ob rem simile est huic: Quonia hoc illud inducit, & ab illo rursus munitur: Quicumque enim male agit, odio habet lucem, & non venit ad lucem: & rursus, Dixit insipiens in corde suo, non

est deus: deinde sequitur, Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt. & iterum, Radix omnium malorum auaritia est: quam quidam appetentes, errauerunt a fide. & Qui diligit me, mandata mea seruabit, quorum caput & radix est, Dilige proximum tuum sicut teipsum. Si ergo diligere deum, diligere proximum est. Nam si diligis me o Petre, inquit, pasce oues meas: Si etiam dilectio proximi facit, vt mandata custodias, merito ait in hoc totam legem, & prophetas pendere. Et quemadmodum in superioribus cum de resurrectione interrogaretur, plus docuit quam tentantes petebant: sic in hoc loco de primo interrogatus mandato, secundum etiam non valde quam primum inferius sponte attulit. Secundum enim est primo simile. Ita occultius insinuauit, odio illos ad quaerendum incitari. Charitas enim, inquit, non zelatur. Sed cuius rei gratia, Mathaeus quidem aperte ait, tentando illum quesiisse. Marcus autem est contra? Sciens, inquit, Iesus quia sapienter respondit, dixit ei: Non longum est a regno dei. Nulla certe inter euangelistas discrepantia est, sed magna etiam consonantia: tentando enim incepit, sed cum a responsione Christi non nihil utilitatis perceperit, iure laudatur. Non enim incipiens statim laudes audiuit: sed quando dixit maius esse diligere proximum, quam holocausta offerre, tunc ei dicitur: Non es procul a regno dei. Humilia enim & abiecta despiciens, initium virtutis percipit, cuius causa & sabata, & reliqua huiusmodi omnia inuenta sunt, nec tamen consummata ipsum laude honorauit, sed non nihil ei deesse ostendit. Nam si procul abest, abest tamen, quare defectus ille sibi erat supplendus. Noli autem mirari, si cum vnum esse deum dixit, & praeter eum alium non esse, laudatus est: sed hinc etiam perdisce, ad mentem accedentium solere ipsum plerumque respondere: nam & si mille indigna gloriae Christi afferant, illud tamen dicere non audent, quia omnino deus non sit. Quam ob rem autem illud laudauit, qui praeter patrem non esse alium deum dixerit? Non certe, quia non esse se deum voluit significare, absit hoc enim: sed quia nondum tempus aderat suae deitatis reuelandae, idcirco in priore dogmate illum permanere dimittit, ceuque probe vetera tenentem laudauit, vt idoneum ad noui testamenti doctrinam faceret, quam opportuno tempore manifestus erat introducturus: quamuis etiam quando in scriptura siue veteri, siue noua dicitur vnum esse deum, & praeter eum alium non esse, non ad distinctionem filij, sed exclusionem dictum sit idolorum. Quare hac sententia voluntatem istius laudatam existimato. Cum igitur responsum dederint, ipse quoque interrogat: Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? dicunt ei, Dauid. Considera diligenter, atque perpende, quia post multa miracula & signa, post multa responsa vltro citroque data, post argumenta aequalitatis cum patre complura, post doctrinam verbo & opere rutilantem, post laudem istius qui vnum

A vnum esse deum asseruit, tandem interrogat. Nam ne dicere possent, miracula quidem ab eo facta fuisse, legi autem contrarium extitisse, idcirco post tot tantaque interrogat: occultius eos inducens, vt se deum profiterentur. Et discipulos quidem primum quid alij de se, deinde quid ipsi dicerent, interrogauit: istos vero non eo pacto, seductorem enim profecto & perditum virum dicere non dubitassent. Quare sententiam eorum de Christo inquit. Nam quoniam ad passionem iam iturus erat, eam prophetiam in medium adducere voluit, quae apertissime dominum esse ipsum praedicat: non tamen principaliter, neque temere, sed ex causa rationabili ad istud peruenit. Nam quoniam interrogati primo, non vera de ipso dicebant, hominem esse nudum asserentes, ad refutationem erroris sui Dauid illum deitatis suae praedictorem citauit. Nam quoniam nudum hominem opinabantur, ideo Dauid esse filium respondebant, quod emendans ipse prophetam hunc inducit, & quia dominus sit, & quia proprie patris filius, & quia patri aequalis confirmantem: nec id sibi sufficit, verum vt etiam terrentur, quae sequuntur subiunxit: Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum dominum? Ita omnibus modis ad fidem eos inuitabat. ne autem dicere possent, adulationis causa, & humano consilio sic a propheta scriptum fuisse: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Respice quemadmodum submisit opinionem prophetae, atque sententiam de se recitauit. Primum cuius esse filium arbitrarentur. Deinde postquam illi Dauid responderunt, non dixit: Atqui Dauid sic de Christo prophetauit: sed rursus interrogandi ordine, Quomodo igitur Dauid in spiritu dixit? quod facit ne his verbis conturbetur. Ideo nec quid vobis de me videtur, sed quid de Christo videtur, interrogauit. Sic & apostoli remissis differabant, dicentes: Licet liberè dicere de patriarcha Dauid, quia mortuus & sepultus est. Similiter igitur & ipse interrogando, atque ratiocinando dogma hoc de se introducit, dicens: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Si ergo Dauid dominum ipsum vocat, quomodo filius eius est? hoc ratiocinatur, non quia velit ostendere Dauid filium Christum non esse (non enim Petrum hac de causa increpasset) sed vt falsam opinionem eorum in melius reducat. Quare quando infert, quomodo igitur filius eius est? non sic esse filium, vt illi putabant affirmat: illi enim filium solummodo, non autem etiam dominum arbitrabantur. Ita post recitatum testimonium, quietè atque remissè infert: Si ergo Dauid dominum ipsum vocat, quomodo filius eius est? Haec illi audientes nihil respondebant: non enim discendi, sed tentandi causa interrogabant. Ideo ipse intulit, sed quoniam paruam ei fidem habebant, prophetam quoque secum accepit: quod maxime considerantes, quando remissum quid atque

Tomus secundus.

humile de ipso dicitur, non scandalizal imur: ad multas enim alias causas praecipua haec accedit, quod illos condescendens alloquitur. Quae de causa interrogando dogmata modo sanxit, ac dignitatem suam occultius ostendit. Non enim equale videbatur, Dauid & Iudaeorum dominum dicere. Tu autem opportunitatem etiam expende. Cum enim vnus esse dominum dictum sit, tunc de se quoque dixit, quia dominus est: quod non operibus solum, sed prophetae autoritate confirmauit, quae demonstrauit, quia pater ipse sibi propugnat: Donec enim ponam inimicos tuos, inquit, scabellum pedum tuorum. ita & magnum honorem sibi a patre, & se patri concordem esse ostendit. Hic fuit finis disputationum atque interrogationum omnium, praclarus quidem atque sublimis adeo, vt ora eorum facile conseruit. Conticuerunt enim ex illo tempore non sponte, sed quia ita lethali fuerant perfolli vulnere, vt non ausi fuerint eum amplius aggredi. Nullus enim, ait, ausus fuit ab illo die interrogare eum. Haec res non parum vulgo conducebat: ac ideo repulsis iam lupis, insidiisque illorum detectis, ad multitudinem oratione conuertit. Nihil enim amplius illi inanis gloriae cupidi, & graui hac passione superati acquirere poterant. Grauis enim atque multiceps certe ista passio est: alij enim principatu, alij diuitijs, alij robore corporis gloriantur, & progredientes quasi ordine quodam, ad eleemosynam, ieiunium, orationes, doctrinamque veniunt: ita multa sunt huius beluae capita. Verum non est mirabile inani gloria propter alias res commoueri, ieiunio autem atque oratione iactare, mirabile simul & lachrymis dignum est. Sed ne solum criminemur, agere modum etiam querenda exponamus, quo tam truculentam poterimus effugere bestiam. Quos igitur primo aggrediamur? eosne qui diuitijs, an eos qui vestibus gloriantur? eos qui principatu, an eos qui doctrina, aut arte quadam, aut robore corporis, aut forma, aut ornatu iactant? eosne qui atrocitate, an eos qui humanitate & eleemosyna, aut versutia, aut morte, aut his quae post mortem consequuntur tumescunt? Multos enim haec passio riuos possidet, & vltra vitam nostram progreditur. Mortuus enim est ille, ac ille, inquit: & vt mirabilis quidem fuisse videatur, talia & talia testamento iussit fieri: hac ratione ille inops est, ait, ille autem diues. Nam quod acerbum est, a contrarijs etiam haec fera constat: quos igitur primos acie petemus? non enim aduersus oes vna ratio congruit. vultisne illos inuadamus qui eleemosyna gloriantur? Mihi certe ita videtur: doleo enim, cum inanè considero gloriam rei, quam vehementer quasi pestem insidere, & quasi nutricem regiae puellae insidiatam: alit enim eam, sed ad impudicitiam & infamiam. Nam patrem contemnere iubet, & vt sceleris, ac perditis iuuenibus placeat, impudico expolit ornatu, ac tali quadam corrupto lasciuia scilicet, ac petulantia pleno, non qualem pater desiderat. Agere igitur aduersus hos enses stringam? fiat

vv iij ergo a

G ergo à quodam eleemosyna cumulatè ad ostentationem: sic igitur à thalamo paterno primùm eam educit, cumq; pater iubeat ne sinistra quidem eam apparere, ipsa seruis notis atque ignotis, & quibuscunq; obuijs ipsam ostentat. Vides à qua lena hoc scortum ad amores turpes hominum impellitur? & quemadmodum ipsi iubeat, ita ornatur. Vis videre quomodo nõ meretrix simpliciter, sed furiosa meretrix huiusmodi anima efficitur? quali mète prædita sit, discere studeas. Quid enim furiosus est, quam omisso cælo post seruos fugitios, & perditos homines per vicos & angiport⁹ currere ad inquirèdos inimicos atq; amplectèdos? Nemo quippe maiore odio multitudini est, quam qui falsam gloriam ab ea quouis modo aucupatur: mille nãq; criminationes in huiusmodi hominem cõfingunt, nec aliter fit, quam si quis puellam regiam à solio regali depulsam, adulteris viris & desipientibus eã tradat. Isti ergo quantò magis eos amplectètis, tantò te magis auertuntur: deus autem si ab eo gloriã quæras, amplectitur te atq; laudat, & magna retribuere paratus est. Ad hæc si detrimentum huius iactantiæ melius perdiscere velis, si quando ad ostentationem te, & laudem dederis, considera quomodo moeror confestim surrepat, & continuus permaneat, præceptumq; Christi clamantis in mætem veniat, omnem te mercedem perdidisse. Vbiq; ac semper inanis gloria vituperatur: illa verò turpissima est, quæ nimium inflatur. Quippe cum extrema crudelitatis esse videatur, alienas clades quasi præconio efferre, quasiq; paupertatem exprobrare. Nam si beneficij commemoratio, quasi exprobratio est: quid dicemus eum facere, qui beneficia libenter multis ostentat? Quomodo igitur hoc venenũ effugiemus? Certè si diligenter considerabimus, à quibus quærimus gloriam: Dic enim, quæso, quem nam eleemosynæ opificem esse putas? eum videlicet, qui rem ipsam adinuenit, qui optimè omnium id facere nouit, & sine termino facit. Agè igitur responde, si luctas exercitatorias disceres, ad quos nam spectares, aut quibus te in palestra ostèderes? tolerane ac pisces vendentibus, an huius luctationis principi atq; magistro? Et certè illi quidè multi sunt, hic verò vnicus. Nõne igitur si hic te admiratur, illis deridentibus, tu quoq; vnã cum magistro illos irridebis? Quid porro, si cæstibus certare disceres, nõne similiter professorem ei⁹ certaminis, atq; magistrum spectares? sin autè eloquentiæ artib⁹ præstare velles: nõne si à præcipuis oratoribus laudareris, multitudinis verba cõtemneres? Quomodo igitur turpe non est, in cæteris quidem artificijs, ac certaminibus ad magistrum te duntaxat respicere, hæc verò in re contrarium penitus facere, præsertim cum æquale detrimentum non sit? Nam si ad voluntatem multorum, nõ ad iudicium magistri lucteris, in ea re solummodo damnũ est: sin verò ostentatione iactas, vitam eternam perdidisti. Si ergo misericorditer dãdo similis deo fact⁹

Ibidem.

Theotius
su Andria.
sc. j. a. j.

es, diligenter stude, vt in cõtemnenda etiã ostentatione similis ei efficiaris, qui morbos hominum curans præcipiebat ne alicui dicerent. Sed misericors forsã, ac liberalis ab hominibus vocari desideras, quam ob rem? Nõne nullum est hui⁹ rei lucrum, damnus autem inestimabile? Ipsi enim quos ad testimonium tuæ benignitatis citas, latrones abs te constituuntur, qui te regno cœlorum spolient: immo verò non ab ipsis hoc patimur, sed à nobis, nõ ab alijs superiore gloria pellimur. O nouè calamitatis genus, ò furiosam hanc turbationem, quæ tineæ corroderet non potest, nec fur violare, ea inanis gloria omnino dispergit. Hęc est tineæ cœlestis thesauri, hic est fur, qui aeterna regna furatur, qui immarcescibiles à nobis diuitias auferit, qui tanquam contagiosus morbus omnia corrumpit. Ita quoniã prospexit diabolus tam latronibus & vermibus, q̄ alijs machinis inexpugnabile illud esse præsidium, per inanem illud gloriã expugnat. Sed gloriã, inquit, cupidus sum. Nõne satis habes à conscientia eius, cui beneficium collatũ est, & ab ipso deo laudari? Sed apud reliquos etiam homines te ostentare cupis. Caue ne contrarium eueniat, & aliquis nõ liberalitate ac benefico animo, sed ambitiosè te id facere credat, intolerabilisq; superbia, quòd alienas libenter efferas clades. Nam eleemosyna mytherium est: concludendã igitur ianuã sunt, ne quis aspiciat quæ videre nephas est. Et certè mysteria nostra, eleemosyna maximè, ac charitas sunt. Inefabili enim sua misericordia nostri miseris est. Et prima quæ in Eucharistia dicitur oratio, qua prodemoniacis deprecamur, misericordiam suã commemoratione plena est. Secunda, qua pro his oramus qui poenitentiam agunt, misericordiam humiliter quaerit. Tertia etiam quam pro nobis ipsis fundimus, vel infantes adducit, deum ad misericordiam lachrymis inflectentes. Nam quoniam nostra ipsi peccata cognouimus, pro alijs qui peccarunt, quib⁹ peccare possunt ipsi clamamus: pro nobis autem ipsis infantes, quorum imitatores cœlorũ regnum M expectant. Hac enim oratione significatur, quòd qui simplicitatem paruulorum sequuntur, hi maximè pro reis deum deprecari possunt. Ipsum autem Eucharistiæ mysterium quanta misericordia plenum sit, initiati solummodo nouerunt. Quare tu quoq; cum eleemosyna vteris, ianuas claude, ipse qui recipit, solus conscius sit: immo si possibile est, nec ipse quidem percipiat vnde erogatum sibi beneficium est. Quæ si deriseris animo, & hoc mysterium tuum ædideris, in mentem tibi veniat, quia etiam ille ipse à quo gloriam aucuparis, tanquã vanum te omnino condemnabit: & si amicus est, secum te reprehendet: sin verò inimicus, etiam apud alios hanc ambitionem condemnabit. Ita contraria tibi eueniunt, quam desideras. Tu quidem maximè cupis, vt de te admirans, ille misericors, ille humanus, ille benignus dicat: ipse autem, ille inanis gloriæ cupidus prædicabit, ille qui omni quouis modo

A modo placere hominibus studet, cæteraq; his deteriora. Sin verò tu celabis, tunc exclamabit, ò misericordem illum atque humanũ. Non enim grãde aliquid atque præcipuum occultari diutius deus patitur: sed si tu celabis, ille manifestabit: ita & miserabilior eris, & maiora lucraberis. Quare ad acquirendam gloriam contraria est omnino ostentatio. Nã ad quod festinanter pergimus, ad illud impedimèto solet maximè esse. Non enim beneficentiã gloriã solum amittimus, sed contrariũ quoq; acquirimus, & ad hæc non paruis nos incommodis subijcimus. Horum igitur omnium gratia inanem gloriam contemnamus, & à deo solummodo lucrari cupiamus. Hoc enim modo & presenti, & futura gloria potiemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxiiij. ex cap. xxiiij.

Vnc Iesus locutus est turbis & discipulis suis dicens: Super cathedram Mosi sederunt scribæ & pharisæi: Quæcunq; igitur dixerint vobis, facite: secundum verò opera eorum non facite. Tunc, istud quando significat? quando illorum ora obstruxit, quando ita iam confusi fuerunt, vt tentare ipsum amplius non auderent. Verum quoniam domini, & domini mentionem fecit, iterum refugit. Nam quauis nihil tale in lege scriptum inueniatur: illud autem in primis, Dominus deus tuus, dominus vnus est: legem tamen nouã, vniuersam veterem scripturam solet appellare. His omnibus ostendit eadem se patri velle. Nam si contraria illi cuperet, contraria quoq; in legem dixisset: nunc verò adeo legem vereri videtur, vt et si legalis doctrinã professores corrupti sint, auscultare tamen hortatur, & de recta disciplina viuendi differit, quæ res maximè causa incredulitatis erat. Corruptis enim viuendi moribus, & inanis gloriæ cupiditate à credendo repellentur. Cum igitur præcepta emendatiõis gratia tradere voluerit, quòd præcipuè ad salutem conducit, ne quis scilicet dogmata negligat, nõne in sacerdotes insurgat, id sumopere iubet, nec iubet solum, verum etiam facit: non enim à docedi gradu corruptos deiecit, vt nullam audientibus occasione inobedienciæ relinqueret, & maius illis iudicium præpararet. Sic quauis nequam essent, principatum eis confirmauit, vt vel post increpationem edixerit, Facite quæcunq; illi vobis esse facienda confirmant: non enim sua, sed quæ per Mosẽ deus imperauit, prædicant. Tu autem cõsidera quantum Mosi deferat honorem, & se veteribus conuenire ostendat, & illos propter legem Mosi venerandos autumet. In Mosi enim, inquit, cathedra sederunt: ita qui à moribus corũ fide nõ potuit ipsos dignos esse testari, à sede ac successione quæ sunt in lege intelligere: vt de cibis & sacrificijs, cæterisq; huiusmodi. Quomodo enim hæc cõfirmasset, quæ iã refutauit? Sed omnia, inquit, quib⁹ mores hominũ corriguntur, quibus meliores efficiuntur, & quæ ita nobis congruunt, vt nõ

Tomus secundus.

patiatur iugo amplius legis deprimi. Cur igitur nõ gratiã præceptis ista, sed autoritate Mosi confirmauit? Quoniam nulla temporis oportunitas erat ante crucis mysterium ad hæc manifestanda, quãuis ad hæc illud etiã mihi videatur dispensare. Nã quoniã grauius eos accusaturus est, ne imperiti expectatione principat⁹ eorũ laborare, aut odio ipsum moueri existiment: hoc primò remouet, vt omni suspitione ablata liberius reprehendat. Sed cui⁹ rei gratia ipsos tandem accusat, & longa in eo vitur oratione? Præmonere multitudinẽ voluit, ne opera eorum sequentes miserius cadant. Non enim simile est interdiceret ne faciant, & eos qui peccarũ ostèdere: sicut nec simile est consulere quæ oportet, & eos qui rectè ipsa fecerunt in medium producere: propterea & præueniens ait, Secundum autè opera eorum nolite facere. nam ne inducere animum possent, quoniam auscultandi sunt, imitãdos etiam esse, hæc vitur correctione. Ita qui sibi honor deferri videbatur, in reprehensione conuertitur, quia E mores eorum cõdemnat: quare in vituperationem conuertitur, cum talis eorum vita esse videatur, vt imitatores ipsorũ corrumpãtur. Hac ergo de causa ad accusationem ipsorum deuenit, & adhuc vt ostendat incredulitatem eorum, & crucis patibulum, quod sceleratè facturi sunt, nõ ipsius crucifixi, nec non crediti culpa, sed illorum scelere accidisse. Tu verò considera, vnde initiũ sumat, & vnde crimina eorum amplificet: Dicunt enim, inquit, & non faciunt. Criminandi nanq; omnes sunt, inquit, qui legem transgrediuntur: sed maximè omninũ qui doctoris fungitur autoritate, dupliciter enim atque tripliciter iure condemnatur. Primũ quia transgreditur. Deinde cum in corrigendis alijs ipse claudicat: propter dignitatem quam gerit, maiore dignus supplicio est. Tertio, quia cum ceu doctor præsideat, nequitia sua facile cæteros corrumpit: his autem reprehensionem adiungit, quoniam austeros se nimium gerant aduersus reos.

Ligant enim onera grauiã, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autè suo nolunt ea mouere. Duplicem hinc nequitiam eorum ostendit, tum quia sine venia exquisitissimè multitudinem viuere volunt, tum quia nimium sibi ipsi indulgentes magnam assument licentiam, quorum opposita in optimo principe requiruntur: vt scilicet aduersus seipsum nulla vtatur venia, sed se verum in se iudicem exhibeat, erga subiectos autem mitior, & ad dandã pronior veniam sit: quorũ opposita isti faciebant. Tales quippe omnes sunt, qui verbis philosophiam terminant, austeri nimium, & nõ ignoscentes ceu inexperti eius doctrinã, quæ opere ac exemplo discipulis traditur: quæ nequitia cum parua nõ sit, superiora crimina in maius extollit. Tu autè expendet, quomodo id etiã auget: nõ enim dixit, Non possunt, sed nolunt: nec portare, aut ferre, sed digito mouere: hoc est, nec ppe accedere, nec tangere volunt, sed diligentes atq; robusti

vv iij in pro-

G in phibitis sunt. Omnia enim opera sua faciunt, ait, vt ab hominibus videantur. His verbis inanis gloriae cupiditatem eis obijcit, qua perierunt. Ita superiora crudelitatis erant, atque desidi: hanc vero furoris, qui gloriae inanis cupidine illos exagitat: quae res a dei eos expulit charitate, & corrumpit, ac effecit facile vt in alieno certaret spectaculo. Nam quales spectatores quispiam sibi eligit, cum his placere studeat, consona illis certamina suscipiat necesse est. Ita qui fortiter viris spectantibus luctatur, fortiter agere conatur: qui vero apud ignauos & timidos, ipse quoque huiusmodi efficitur. vt verbi causa: Risu quis gaudentes habet spectatores, ridendi author illico efficitur, vt spectatoribus placeat. Alius a diligenti atque philosopho spectari voluit, talis & ipse videri certat, vt laudem a spectatore suo consequatur. Sed perpice in hoc loco rursus quomodo crimen amplifcet. Non enim alia sicut alia faciunt, sed vniuersa simpliciter sic. Cum igitur inanem gloriam eis obieciisset, non magnarum, neque praclararum rerum fama eos laborare demonstrat, nihil enim huiusmodi habebat: sed e paruis & vilibus gloria medicabatur, quibus ingens eorum nequitia significabatur. Phylacteria eorum, inquit, dilatant, & magnificat fimbriam vestium suarum. Quae nam sunt haec phylacteria & fimbriae? Quoniam facile beneficiorum dei obliuiscuntur, idcirco deus signa sua in libellis breuissimum describit, & manibus eorum appendi iussit: vnde dictum est, Nec remouebuntur ab oculis tuis. Haec phylacteria, quasi quaedam custodia Latina vocabatur, sicuti multae mulierum modo faciunt euangelia ex collo dependentes: & vt aliquid in memoriam reducatur, quod obliuio crebro facere solent, filo digiti strictius ligantes, id deus ceu infantulis cito iussit facere. Hyacinthinum enim filum in extremitate vestis, quae ad talos est, assui precepit, vt attentiore cura mandatorum recordarentur, hanc fimbriam appellant. In his igitur rebus diligentiores, ligacula quibus libelli dependebant, latiora, & fimbrias maiores faciebant, quod ex inani gloria proficisci videbatur. Quam enim ob rem haec ita facis? An quia virtutem id eximiam putes, vel quia aliquid utilitatis inde habeas? non secundum mandata tibi deus praecipit, sed vt signa & miracula eius memoria teneas. Quod si elemosyna atque ieiunio, quae opera nostra efficiuntur, nullo pacto gloriarum oportet: quia ob rem his plurimum iactas, o pharisae, quibus maxime tua desidia declaratur? Illi vero non hinc solum, verumetiam ex alijs multo minoribus morbum contrahebant. Diligunt enim, ait, primos in coenis accubitus, & primos in synagogis confessus, salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Haec enim & si minima esse videantur, magnorum tamen causa sunt malorum. Nam & ciuitates & ecclesias saepenumero euertunt: propterea nec a lachrymis abstinere possum, cum primos istos confessus, & salutationes audiam, ac in mentem veniat, quot quantaque hinc mala in

Deut. 6. b
Phylacteria.

Nume. 15.
d.

I ligentiores, ligacula quibus libelli dependebant, latiora, & fimbrias maiores faciebant, quod ex inani gloria proficisci videbatur. Quam enim ob rem haec ita facis? An quia virtutem id eximiam putes, vel quia aliquid utilitatis inde habeas? non secundum mandata tibi deus praecipit, sed vt signa & miracula eius memoria teneas. Quod si elemosyna atque ieiunio, quae opera nostra efficiuntur, nullo pacto gloriarum oportet: quia ob rem his plurimum iactas, o pharisae, quibus maxime tua desidia declaratur? Illi vero non hinc solum, verumetiam ex alijs multo minoribus morbum contrahebant. Diligunt enim, ait, primos in coenis accubitus, & primos in synagogis confessus, salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Haec enim & si minima esse videantur, magnorum tamen causa sunt malorum. Nam & ciuitates & ecclesias saepenumero euertunt: propterea nec a lachrymis abstinere possum, cum primos istos confessus, & salutationes audiam, ac in mentem veniat, quot quantaque hinc mala in

ecclesia dei orta sunt, quae modo percipi tempus non est, immo vero nec opus, cum seniores ea quae viderunt, minoribus etiam enarrare queant. Tu autem considera ibi maxime illos inanis fometa gloriae questuuisse, vbi iubebatur humiliores esse, in synagogis videlicet, quod ad docendos alios veniebatur: in conuiuijs enim huiusmodi aliquid committere non ita graue videtur, quamuis non in ecclesia solum, sed vbiq; doctorem caeteris praestare oporteat. Nam quemadmodum homo vbiq; fuerit, caeteris animabus praestat: ita doctorem decet, siue loquatur siue sileat, siue in conuiuijs siue alibi sit, caeteris hominibus excellere, adeo vt in incessu & aspectu, & habitu, omnibusque simplicitate alijs praestantior esse videatur. Illi vero in omni re derideri digni, vndique sibi dedecus contrahebant, quae fugienda erant insequentibus. Diligunt enim, ait, quod si diligere, crimen est: quid erit re ipsa efficere? Sed caetera quidem tanquam parua & vilia, & in quibus non erat opus discipulos suos corrigi, in accusatione ac reprehensione illorum terminat: principat autem appetitio, quae omnium malorum causa erat, & sedis docendi raptus in medium diligenter ad doctrinam discipulorum producit. quid enim ait? Vos vero nolite vocari rabbi. Cuius causa statim subiungitur:

Vnus enim vester est magister, omnes vero vos fratres estis. Nec alter altero praestatur, quoniam nihil est quod a seipso sciuerit: ideo Paulus quoque dicit, Quid enim est Paulus? quid autem Apollus? quid porro Cephas? nisi ministri? non dixit magistri, & rursus: Non vocetis patrem, non vt neminem patrem vocent, sed ne ignorent, quem principaliter patrem vocare oporteat. Nam quemadmodum nemo principaliter magister est, sic nec pater praeter illum, qui tam magistrorum, quam patrum omnium causa est. & rursus subiungit: Neque vocemini magistri, quia magister vester vnus est Christus. Nec dixit, ego: sed quemadmodum in superioribus, quid vobis videtur de Christo, dixit, non de me: sic in hoc loco. Quare libenter nunc aduersarios interrogarem, quid dicerent, cum saepius patri soli ad contemptum vnigeniti, vnus deus & vnus dominus accommodent: doctor ne pater est? Nullus negare audebit: atqui vnus, inquit, doctor noster est Christus. Quomodo igitur cum vnus esse Christus dicatur, non expellitur pater, ne doctor sit: sic cum vnus dominus, & vnus deus pater asseratur, non expellitur filius, quoniam vnus cum patre dominus & deus sit. Vnus enim, atque vnus ad distinctionem hominum aliarumque creaturarum dicitur. Cum ergo fugiendum esse hunc grauem morbum edixerit, docet per humilitatem esse fugiendum, ac ideo adiecit: Qui est maior vestrum, erit vester minister: qui enim exaltauerit seipsum, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. Nihil enim humilitate praestatur, propterea crebro de hac virtute commemorat. Nam & quando paruulos in medium adduxit, & cum in motu doceret, hinc

A ret, hinc beatificationes illas incepit, & impraesentiarum radicitus superbiae vitium euellit, dicens: Qui seipsum humiliauerit, exaltabitur. Vide quomodo recte ad contrarium auditorem impellit. Non enim a cupiditate primatus prohibet solum, sed ad alterum extremum hortatur: sic enim desiderio poteris, inquit, tuo: propterea ordine vobis ista sequenda sunt. Qui enim seipsum humiliauerit, is exaltabitur. Sed vbi hanc inueniunt humilitatem, inquit? Vultis ad spectaculum huius virtutis rursus ascendamus: ad sanctorum dico tabernacula, motes atque conualles: ibi enim sublimitatem, ac humilitatem videbimus: ibi sunt homines, quorum alij dignitatibus praefulserunt, alij diuitijs excelluerunt: qui omnes mirabiliter se vndique vestitu, domo, ministris, caeteris omnibus ad praecipuam humilitatem reduxerunt. Omnia igitur quae ad superbiam incidunt, amictus magnificentia, aedium splendor, ministrorum multitudo, quibus vel inuiti ad insolentiam omnes detruduntur, iacent ibi humi prostrata. Ipsi ergo ligna sciunt, ipsi accendunt ignem, ipsi coquunt, ipsi aduenis ministrant: nec cadentem ibi, nec laesum aliquem videbis, nec praecipitentem, nec cui praecipitur: sed omnes ministri sunt, & ab vno quoque conuenarum pedes lauantur. Et magna de hoc apud eos honesta contentio, quod faciunt non inquirentes siue seruus sit, siue liber qui aduenit, sed erga omnes simpliciter hoc ministerio vtuntur. Nullus enim ibi est magnus aut paruus: ingens igitur confusio, inquit, immo vero praecipuus ordo. Nemo enim paruusne, an ignarus sit respicit, sed omnes inferiores se caeteris ducunt, & hac ratione maiores efficiuntur. Vna mensa omnibus, & ministrantibus & his quibus ministratur, eadem epulae, eadem indumenta, eadem domus, idem viuendi ordo: magnus est apud eos, qui vilia opera rapit. Absit inde meum ac tuum, eiectum inde omnino id verbum est, quod multorum causa est bellorum. Cur autem miraris, si vnus viuendi modus, vna mensa, vnus vestitus omnibus sit, cum omnia quoque vna sint vniuersis, non dico secundum substantiam: id enim similiter in omnibus est, sed secundum charitatem: quomodo igitur ibi superbiat? Non est ibi pauperies, non sunt diuitiae, non gloria, ignominia: magni & parui virtute solummodo sunt, sed nemo id respicit. Non enim dolet paruus quasi contemptus, quippe cum qui contemnat nemo sit: quod si esset, istud erudiuntur maxime, contemni scilicet, despici, ac vilipendi non verbis solum, verumetiam rebus: cum mancis, cum pauperibus libenter conuersantur, & his mensae conuiuijs plenae quotidie sunt, propterea regno caelorum digni sunt: alius ibi vulnera permulcet leprosi, alius caecum ducit, alius portat eum qui crus fregit. Non sunt ibi parafiti, nec adulantium multitudo, immo vero nec quid sit adulari cognouerunt. vnde igitur insolentes fieri possunt, cum tanta sit apud eos aequalitas? propterea etiam magna sibi ad virtutem facilitas atque

mirabilis praebetur: his enim multo magis rudiores proficiunt, quam si cogentur primos alijs honores deferre. Sicut enim audacem ac temerarium non qui resistit, sed qui cedit, solet erudire: sic ambitionis, non qui de gloria contendit, sed qui gloriam aspernatur corrigere videtur: quod illis diligenter factitatum est. Nam quanta contentio de primatu apud nos est, tantum apud eos certamen de contemnendo primatu est: student enim non vt honorentur, sed vt honorent, ipsa etiam opera ad humilitatem exhortantur, & superbiere non sinunt. Quis enim vnquam fodiens, plantas rigans, sportas & sacculos texens, caeteraque similia faciens, multum sibi poterit arrogare? Quis praeterea pauper inedia seipsum domans hac aegritudine laborabit? Nemo profecto, propterea perfacilis ibi humilitas est. Nam quemadmodum apud nos propter plaudantium atque admirantium multitudinem, difficile est humilitatem seruare: ita ibi facilimum, solitudini enim solummodo ille attendit. Volucres volantes videt, arbores concussas aspicit, spirantem zephyrum sentit, fluuios per valles deferri spectat. Vnde igitur extolletur, qui in tanta solitudine viuunt? Non tamen idcirco excusabiles nos erimus, qui in media multitudine conuersantes nobis arrogamus. Nam & Abraham cum Chaldaeis erat, & tamen dicebat: Ego vero sum terra & cinis. Et David in medijs aciebus: Ego, clamabat, vermis sum, & non homo. Et Paulus in medio terrarum orbe non verebatur dicere: Non sum dignus vocari apostolus. Quam igitur satisfactionem habebimus, cum post tot tantaque exempla non respiscimus? Nam quemadmodum illi mille coronis rutilabunt, quoniam primi virtutis iter egerunt: sic nos qui nec post illos, quorum res gestas lectitamus, neque post istos viuentes, quorum opera admirantes videmus, ad imitandam humilitatem eorum impellimur, mille meremur supplicia. Quae enim ratione satisfacies, cum non emiseris? Literas forte nescis, & scripturam perlegere non potes, vt inde priscorum virtutes virorum perdiscas: culpa quidem etiam haec est, cum ecclesia semper tibi pateat non venire ad degustanda haec fluenta. Verum si priscorum virtutes ignoras, hos viuentes aspiceres potes. Sed nullus est, inquit, qui me ducat. Me igitur adeas, ego tibi horum diuerticula ostendam: veni, & aliquid utile ab istis discas: lucernae isti sunt vbiq; terrarum fulgentes: mœnia urbium isti sunt, propterea solitudinem petierunt, vt te quoque doceant tumultus ciuitatis despiceret. Alij te fortiores in medijs fluctibus tranquillitate potiuntur: tibi vero qui vndique exagitaris, quiete opus est, vt paululum a frequentibus procellis respirare possis. Crebro igitur ad illos proficiscaris, vt orationibus & admonitionibus eorum sordes peccatorum detergas, & tum hinc iucundè viuas, tum futuram beatitudinem consequaris, in Christo Iesu domino nostro, cui gloria & imperium in saecula, Amen.

G Homilia.lxxiiij.ex cap.xxiiij.

Mar.12.d.

Quæ vobis scribæ & pharisæi hypocrite, quoniam deuoratis domos viduarum, & oratione longa orantes, propterea iudiciū amplius accipietis.) Hinc iam propter ventris voraginē in eos inuehitur, quodq; grauius est, qui non à diuitibus ventres suos implebant, & cum illorum paupertati auxilio esse debuissent, è contra etiā opprimebant: neq; simpliciter edebant, sed deuorabant, cuius voracitatis modum grauiorē fuisse videmus. Oratione nanq; ait, longa orantes. Omnes enim qui perperam agunt, supplicio digni sunt: qui verò simulatione bonitatis ad improbitatem tendit, multò grauiori pœna omnino afficiendus. Et cuius rei gratia nō priuauit ipsos dignitate? Quia nondum tempus postulabat: quare interea omissis, cāutiorem his verbis multitudinē fecit, ne propter dignitatem eorum decepti, imitandos esse crederent. Cū enim dicat, quæcunq; vobis dicunt facere, facite: ostendit quæcunq; illi nequiter nō faciunt, ne rudiores putent omnia eis esse permissa.

Væ vobis quoniam clauditis regnum cœlorū ante homines, vos enim nō intratis, nec intrantes dimittitis intrare.) Quod si accusandi videntur, qui nemini profunt: qui damno atq; impedimēto sunt, quam veniam cōsequuntur? Quid autē est, intrantes? Idoneos scilicet, atq; paratos. Nam cū præcipuè corrigere oportebat quæ aliās opus erat, intolerabilia eis onera iniungebant: è contrario autem cū ipsos facere oportebat, non modò nihil agebant, sed quod multò peius est, alios etiā ad similitudinem nequitiam hortabantur. Hi sunt quos pestes transferendo appellamus, qui ad corrupēdos alios studiosè vigilantes, aduersus doctoris officiū insurgūt. Si enim doctoris est errantes reuocare: qui ad salutem tendentes in errorē reducit, is perditus omnino atq; pestifer est. Aliud deinde crimen exaggerat. Circuitus, inquit, mare ac aridam, vt faciatis vnum profelytum: cūmq; factus fuerit, faciatis eum filiū gehennæ duplo quā vos.) Nō inquit, saltem quia multis & magnis laboribus aliquem ad doctrinam vestram attraxistis, ad parcendum ei estis parati: præsertim cū natura duce maiore omni parsimonia conseruamus, quæ maiore labore possidemus: vos autem neq; id quidem mitiores redditis. Ita in duobus magnis eos criminatur: quorū vnum est, quia inutiles ad salutem multorū existentes, vix magno sudore quenquam possunt attrahere: alterum, quia desideres ad custodiendos attrahos sunt, immo verò etiā proditores, cū eos malo exēplo viuendi deteriores faciant. Magistris enim etiā ipsi peiores discipuli fiunt, probos enim doctores vix imitare quimus: improbos autem, quoniam faciliores ad mala sumus, etiā superamus. Filium verò gehennæ ipsū per se gehennam appellat: & duplo quā vos ait, vt & multitudinem terreat, & illos grauius feriat: quia improbitatis magistri sunt, & maiore discipulos nequitia corrumpere

conantur, ad maiorem eos improbitatem adducētes: quæ res perditissimi animi omnino est. Deinde amentiam quoquo ipsorum reprehendit, quia maiora iubebant mandata contemnere. Atqui oppositum superius dictum est, quod onera graua, & intolerabilia colligarent, sed ista etiam rursus faciebant. Cūmq; omnem operam ad corrumpendam multitudinem susciperent, acerbi exquisitores erāt in paruis, maiora verò negligebāt. Decimatis enim, ait, mentham, & anethum, & cyminū, & dimittitis grauiora legis, iudicium & misericordiam, & fidem: hæc oportebat facere, & illa non dimittere.) Meritò hæc oportebat facere, inquit. Eleemosyna enim etiā decima est, eleemosyna verò nocere non potest. Non autem sicut legem seruantes facere oportet, neq; ipse sic dicit: sed, hæc facere oportebat, & illa non dimittere. Vbi autem de mundis & immundis disputat, non adijcit illud, sed distinguit, ac necessariò exteriores mūditiās ad interiorē consequi, neq; contrariari ostendit. Nam quæ misericorditer ratione fiebant, ea indifferēter transcurrit, tum ppter id ipsum, quia misericorditer fiebant, tum quia non erat adhuc tempus legis clarè atq; apertè deserendæ: quæ verò ad obseruationem mundationum corporum pertinebant, ea manifestius euertit. Propterea de eleemosyna dicit, hæc facere oportebat, & illa non omittit: de purgationibus verò non sic. Mundatis enim quod deforis est calicis, & paropsidis, intrā autem estis pleni rapina & immunditia. Munda calicem interius, vt exterius mūdus fiat.) A re cōmuni atq; manifesta, calice dico, ac paropside istud accepit. Deinde vt ostenderet nullum damnum ex cōtemptu corporalium mundationum sequi, acerba verò supplicia his imminere qui animæ mundationem despiciūt, quæ mundatio virtute conficitur: altera calicem, quoniam parua: altera camelum, quia magna & intolerabilia sunt, appellauit. Ait enim, calicem transcolantes, & camelum glutientes.) Parua enim illa propter magna, misericordiam dico, atq; iudicium legē firmata sunt. Quare à magnis dirupta nihil prodesse possunt: parua enim ad magna sequuntur, hæc autem ad illa non cōsequuntur. Hæc dicit, vt ostendat etiam ante gratiæ tēpus non pluris ista fuisse, cū alia maiora quærerentur. Quare cū sublimia iam, & diuiniōra mandata accesserint, inutilia omnino remanserunt, ac ea conseruare amplius non oportet. Semper igitur, atq; vbiq; perniciofa quædam res improbitas est, magis autē quando correctione indigere non putat, tum verò maximè perniciosissima est, cū se ad emendandos alios sufficere opinatur: quæ significans Christus, cæcorum duces illos appellauit. Nam si maxima videtur calamitas atq; miseria, duces omnino à coetu repellit: quid dicemus si aliorū etiā dux esse contendit? His omnibus furorē inanīs gloriæ, atq; rabiem ænigmatice designat: qui morbus, quoniam ad ostentationem cuncta faciebant, omnium malorum

A malorum causa extitit, qui à fide ipsos abduxit, & virtutem negligere persuasit, effecitq; vt purgationibus animæ neglectis, mundationibus corporis summo opere vacarent. Propterea ad virtutem & purgationem ipsos reducens, misericordiæ iudicij atq; fidei meminit: his enim vita continetur, his anima nostra mundatur, iustitia scilicet, misericordia & veritate. Ex quibus misericordia ad ignoscendum nos inducens, nō permittit supra modum seueros in peccatores, atq; difficiles esse: sic enim misericordes effecti dupliciter lucratur, partim quia etiam ipsi à creatore omnium misericordiam consequemur, partim quia mitiores facti, oppressis condolemus, & opitulamur. Iustitia verò seductores & simulatores esse non sinit. Quando autē dixit, hæc oportebat facere, & illa non dimittere: non subiecit hoc quasi legalem aliquā obseruationem inducens, absit hoc enim: nam id in superioribus iam demonstrauimus. Cūmq; de calice & paropside dixerit, interiora curanda esse, vt etiā exteriora mundentur: non idcirco hæc dixit, vt ad veterem paruorum curiositatem hortaretur, immo verò è contrario superfluam omnino esse ostēdit. Non enim dixit etiam exteriora purgare, sed interiora solum, & hinc etiam illud sequetur. Præterea nec de calice, & paropside disputat, sed de anima & corpore differit, & corpus quidem quod intus est appellat. Quod si in calice interiori mundatione opus est, quantò magis in homine: vos autem à contrario facitis, inquit. Parua enim & exteriora diligenter seruatis, magna verò & interiora negligitis, vnde magnum sequitur detrimētum: nam cū vniversa effecisse putetis, quæ facta sunt despiciatis, despicientes autem, nec cogitatis quidem ea capessere. Post hæc inanem rursus gloriam eorum reprehendit, sepulchra eos dicens putrida, & hypocritas appellans: quæ res omnino eos perdidit. Non simpliciter autem sepulchra, calce solum peruncta, sed luxuria & hypocrisis plena esse affirmavit: ita causam exposuit quare non crediderunt, quia hypocrisis & iniquitate referti erant: quæ non Christus tantum, sed prophete quoque sepius prædicauerunt, quia videlicet principes eorum nullam iustitiæ rationem in iudicando sequerentur. Ita vbiq; inuenies, hæc quidem flagitari atque exigere, sacrificia verò ejici: quare nec præcepta ista, neque criminatio hæc, aut imago sepulchri, noua inauditaq; sunt. Quippe huius imaginis, noua inauditaque meminit, neque id simpliciter, sed sepulchrum apertum guttur eorum appellauit. Multi etiā nunc huiusmodi homines inueniuntur, qui se magno pere deforis exornant, intus autem omnis sunt iniquitatis plenissimi. Multæ nanque viæ impræsentiarum etiam exterioris ornatus exhibentur, magna cura, & magna vigilia eius rei multos exagitat: animæ verò decus, & purgatio penitus negligitur. Nam si conscientiam singulorum cernere possimus, multos ibi vermes, multam saniam, atq;

intolerabilem cōperiremus foetorem: cupiditates dico à ratione alienas, atque improbas, quæ vermes spurcitia mirum in modum excedunt. Sed pharisæos quidem atque scribas tales fuisse, quauis graue sit, non tamen ita malum videtur: sicut & penitus intolerabile est, vt vos qui templum dei per gratiam effecti estis, sepulchra rursus foetulentissima facti esse videamini. Extremæ certè id ego duco miseriæ. Nam vbi Christus habitat, vbi spiritus sanctus operatus est, in quo tot mysteria peracta sunt, id sepulchrum facies? quo fletu, quibus lachrymis, quo planctu id persequendum est, cū membra Christi ad immundissimum sepulchrum transfuraueris: Cogita quomodo natus sis, quibus dignus factus, quem accepisti amictum, quo pacto templum constitutus es, quod dirui aliunde non potest: quo pacto ornatus es, non auro, neq; gemmis, sed spiritu, qui omnium rerum preciosissimus est. Cogita quia nullum in ciuitate sepulchrum struitur, quare nec tu in supernam poteris ciuitatē introire. Nam si in terrestri ciuitate hoc interdictum est, multò magis in cœlesti: immo verò etiam in terris, cū mortuam animam circumferas, omnibus qui mentis compotes sunt deridendus videris, nec deridendus solum, verum etiam fugiendus. Responde, quæso, si quis cadauer putridum circumferens, per ciuitatem vagaretur, nonne omnes eum fugerent? Hoc de te cogita, qui animam peccatis obrutam, atq; mortuam circumducis. Quem ergo tui miserebitur, cū ad eò crudelis in teipsum sis aduersarius? Si quis vbi dormis, vbi cœnas cadauer obruisset, quid tunc faceres? Tu verò mortuam obruis animam, nō vbi prandes, neque vbi dormites, sed in ipsis Christi membris, nec formidas, ne mille in caput tuum fulmina iaciantur. Quomodo autem cū tantis sordibus referens malè intus oleas, in ecclesiam & templum sancta venire audes? Nam si qui mortuum in regiam obruerit, is vltima supplicia luet, cogita tu quā acerba pœna vexaberis, qui atria hæc adire sancta, & obsceno foetore implere non erubescis. Imitare meretricem illam, quæ precioso Christi pedes vnxit vnguento, & bono totam repleuit domum odore: cuius tu contrarium in hac domo facis. Quid enim refert, si tu foetorem non sentis: hoc enim incurabilis maxime morbi signum esse videtur, & eò difficilioris, quò humana corpora corroduntur, & foent: illa enim ægritudo saltè aliquo sensu à laboribus percipitur, & misericordia digna videtur: hæc verò sensum tuū fugit, & odio atq; punitione digna est. Quomodo ergo grauius laboras, vt nec sensu quidem magnitudinem morbi satis percipias? Agè attentissimum te hodie præbeas, vt quanta peste vexeris perdiscas. Sed primū audi quid te psallere oporteat: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Quod si nō incensum, sed mordacissimus abs te, ac grauius olens fumus ascendat, quibus supplicij dignus eris? Quis autē iste fumus est tam

Psal. 7. & Ioan. 11. 2.

Psal. 140. 2.

G est tam grauis, q̄ molestus? Multi ad formas mulierum aspiciendas, ad adolescentulorū pulchritudinem curiosius intuendam, in ecclesiam veniunt: deinde non miraris, quomodo vndiq; fulmina non deferuntur, quomodo cuncta funditus non evertuntur. Hęc enim non fulminibus solū, sed etiam gehennæ supplicio dignissima. Verūm deus cūm longanimus, & misericors sit, vt in pœnitentiam te adducat, iram suam interea retinet. Quid facis homo, mulierum speciem curiosius in ecclesia perscrutaris, nec horrescis tanta templum dei afficiens contumelia? prostibulumne tibi videtur ecclesia, & foro ignobilior? Nam in foro erubescis, etiā times ne quis te videat mulierem sectari: in ecclesia verò dei, cūm ipse deus te alloquatur, & ab istis deterreat: eo ipso tempore maximè fornicatione, ac adulterio vteris, quo tibi magna voce intonatur, vt ab his fugias, nec horrescis, nec stupes. Verūm hęc ab impudicissimo theatro didicistis, hęc vos illa cōtagiosissima pestis docuit. Virus illud pestiferum, ineuitabilis negligentium laqueus, incontinentium voluptuosa perditio. Quocirca propheta quoq; id volucans dicebat, Neq; oculi tui, neq; cor bonū est. Sanè multò magis esset cæcos, aut aliter ægrotos esse, quām ita oculis turpiter abuti. Oportet quidē interiore pariete à mulieribus disseparari: verūm quoniam non vultis, necessarium esse patres nostri putauerunt, saltē his ligneis parietibus vos disseparare. Audiui autem ego à senioribus non fuisse hos parietes ab initio. In Christo enim Iesū non est mas, neq; foemina. Apostolorum etiam tempore vnā viri & mulieres orabant: & mulieres veræ mulieres, & viri similiter viri erant. Nunc verò ē contrario, mulieres quidem meretricum sibi mores assumpserunt, viri autem furorem equorū imitantur. Num audistis viros ac mulieres in cœnaculo congregatos fuisse, & cœlo conuentum illū dignum fuisse: & meritò quidem. magna enim philosophia tunc mulieres viuēbant, & viri castimoniam cōseruabant. Audiatis purpuræ venditricem illam quid dicat: si dignam viæ domini iudicastis, introite, & manete apud me. Audiatis foeminas, quæ virili assumpto animo, cūm apostolis orbem circumibant. Priscillam dico, Persidam, & cæteras, à quibus adeò procul absunt præsentēs foeminae, quantum hi viri ab illis viris. Tunc enim, quanuis orbem illæ mulieres circuirent, nulla tamen ignominia notabatur: nunc verò etiam in thalamo suo moram contrahentes, vix turpē suspensionem effugiunt, quod à nimia expolitione atq; delicijs sibi accidere solet. Illis erat curæ, vt prædicatio cresceret, his formositas solū, atq; corporum pulchritudo: hęc est istarum gloria, hęc salus: magna verò atq; sublimia virtutis opera, nec summa quidē videre vellent. Quæ mulier operā dedit, vt maritum faceret meliorē? Quis vir studet ad amorem virtutis impellere vxorem: nemo profectò, sed omne studium atq; opera de vestibus, de aureo corporis

Herc.
22. c.

Gala. 3. c.

Acto. 16. c.

Acto. 18. a
& Rom.
16. b.

ornamento, cæterisq; huiusmodi. Et vt exteriora bona augetur, mulieri cordi est: viro autē & hæc, & alia multa curæ sunt, vniuersa tamē huius seculi. Quis vxorē ducturus, quomodo puella educata sit inuestigat? Nullus omnino: sed pecunia statim, possessionū magnitudo & supellectiliū quæritur. Hęc quasi quicquā empturus esset, vel permutationem quandā facturus, diligentius perscrutatur, ac ideo synallagma Græcè, Latine permutationē, nuptias appellant. Audiui enim multos dicētes, cōmutauit ille, vel illa, id est coniugio copulati sunt. Ita dona dei vituperat, cūm quasi videntes, ac emētes vxores viri ducat: & viris nubant mulieres. Stipulationes quoq; nuptiarū maiore astutia cōponunt, q̄ eas quæ in vendendo vel emendo cōfici solent. Discite quomodo priores vxores ducebant, & imitamini. quo pacto ergo ducebant? Ingenium, mores, animi virtutē quærebāt, ac ideo stipulationibus, & longa instrumentorū serie nō indigebāt: sufficiebat enim loco istorū omniū sponse indoles. Quare vos horretor, ne facultates & copiam rerū, sed modestiā & mores quærat: quere pudicā & religiosam puellā, & hæc tibi magno thesauro erunt præstantiora. Si enim quæ dei sunt quæritas, hęc quoq; tibi addetur: si verò illis omisissis ad hæc rapienda festinas, & illa amittes, & hæc non cōsequeris. Sed ille atq; ille, iniquies, vxoris opibus locupletatus est: non erubescis talia in mediū exēpla proferre? Centies prudentes dicere viros audiui, malle extrema se pauperie laborare, quām vxoris facultate ditari. Quid enim amarius his diuitijs? quid molestius hac rerū facultate? quid turpius quām inde ita insignē fieri, vt ab omnibus dicatur, ab vxore ille locuples factus est? Intrinsecas enim modò sollicitudines ac molestias omitto, arrogantiam mulieris atq; iactantiam, seruitutem viri, famulorū opprobria, pauper iste dicentium, ac pannosus, ignobilis & ex ignobilibus. Quid enim habuit quando huc venit? nōne vniuersa hæc dominæ nostræ sunt: sed parū de his vobis curas, non miror, quia liber non es: similia enim parasiti etiā & gnatores audiunt, nec dolent aut erubescunt, sed etiā gloriantur huiusmodi decore: quemadmodū & isti qui cūm hæc à nobis audiāt: absit, inquiunt, suaue quidem mihi atq; iucundum, & suffocet me. O virtutē diaboli, quæ prouerbio vitæ hominū tradidit, quibus integra possit hominis vita euerti. Expende igitur oro, quā certā his verbis pestis infideat. Nihil enim aliud hoc prouerbio dicitur, quā quod nulla tibi honestē viuendi, nulla iustitiæ, cæterarumq; viriutū cura sit. omnia hæc apud te iaceant, voluptatem solam vbiq; sequaris, & si res ipsa te obruerit, ac suffocarit, si omnes obuij in faciem tuam despuerent, si sordes in stultum proijcerent, si quasi rabiosum canē depellerent, dū tamen voluptas in sit, expetibile rem esse iudicato, & omnia ppter illā ferēda putato: quod aliud porci, aut canes, si verba humana sibi cōcederetur dicerēt: fortasse autē nō ita imprudēt loqueretur, veluti

A tur, veluti nunc homines à diabolo persuasi grunniunt? Valde igitur vos precor, vt magnam in his verbis esse amentiam considerantes, & hæc & similia proueria fugiatis, & illa scripturarū istis cōtraria in ore semper habeatis. Quæ autē sunt illa? Ne ambules post concupiscentiam animæ tuæ, & appetitum tuū nō sequaris. Et de meretrice rursus, contra quam prouerbium consulit: Improbe mulieri non attende, mel enim stillat à labijs foeminae meretricis, quæ ad tempus guttur tuū impinguat, postea verò amarius felle inuenies, & acutum magis ferro bipenni. Hęc igitur, nō illa audiamus. Nā inde illiberales, inde seruales, cogitationes oriuntur, inde hominem in naturam conuertunt ferarum: quia vbiq; iuxta prouerbium illud, voluptatem sequendam arbitrat, quod etiā absq; verbis nostris à seipso derideri meretur. Quid enim sanitas illa tibi proderit? Quid voluptas afferet, si obrutus suffocatusq; fueris? Nolite igitur tantos audiētibus cachinnos cōmouere: nolite gehennā incendere, nolite ignē inextinguibile vobis præparare. Respiciamus aliquādo, vt oportet ad futura, oculorū lippitudine diligenter deterfa, vt & hanc vitā honestē ac piē peragamus, & futuris bonis potiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesū Christi, Amen.

Homilia. lxxv. ex cap. xxiiij.

M Ac vobis qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumēta iustorum, & dicitis: Si fuissetis in diebus patrū nostrorum, non cōmunicassetis secū in sanguine prophetarum. Non quia ædificant, nec quia patres suos accusent, Væ illis dixit: sed quoniam ita faciētes, & ita dicentes, patres suos condemnare audebant, cū ipsi peiora cōmitterent. Nam quod simulatione patres reprehenderent, Lucas subaperit dicens: Quoniam & placet, quia ædificatis: væ nanq; vobis, inquit, quia ædificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri occiderūt eos: ergo testamini, quod cōplacētis in operibus patrū vestrorum, quia illi quidem prophetas interfecerunt, vos autē ædificatis monumenta eorū. Menti enim ac voluntati eorum, quia ædificabant aperte detrahit: non enim vt honorarent occisos, sed vt eadē illorum vires suorum ostenderent, timentes ne si virtute sepulchra caderent, tanti facinoris ac audacię memoria caderet. Sic igitur sepulchra prophetarum, quasi trophæum constituentes, præclaris constructionibus ædificabant, audaciam patrū ostentantes. Quæ nanque impræsentiarum audeatis, inquit, ea faciliē hac voluntate monumenta vos ædificare ostendunt. Nam etsi contraria dicitis, quasi patres vestros condemnantes: quia si fuissetis in illis diebus, non communicassetis cum illis in hoc: sed qua via ista dicatis non latet. Propterea ænigmaticē dixit, vt id aliquantulum obduceret atq; contegeret: cūm dixerit, quia dicitis, Si essemus in diebus patrū nostrorum, nō communicassetis illis in sanguine prophetarum. Sed

quod nam crimen est filium esse homicidæ, si patris mentem asperneris? Nullum profectò: Vnde manifestum est ideo id aduersus eos protulisse, vt cognationem nequitia occultius significaret, quod à sequentibus aperitur: adiecit enim, Serpētes gemina viperarum. Quasi diceret, quemadmodū viperæ veneni similitudine matribus cōiunguntur: sic & vos parentibus vestris cupiditate cædis coniungimini. Deinde quoniā mentem incertā multis perscrutatur, à futuris facinorib; suis, quæ vniuersis patebūt, dicta cōprobauit. Nam quoniā iam dixit, quare testamini eorum vos filios esse qui occiderūt prophetas: vt significaret improbā se hanc cognationem intellexisse, aperiretq; fingere illos, cūm dicant, non fuissetis cum illis participes: statim intulit, Et vos implete opus patrū vestrorū. non imperans, sed quod futurum erat prædicens, eadē dico suam ab illis perpetrata. Propterea redargutione illata, cūm ostēderit fictē, ac simulatē ad defensionem illis se verbis vti, quia nō fuissetis cum patribus participes in sanguine: si enim domino nō pepercerunt, quomodo seruis peperissent? acrimonia plena vitur oratione, serpentes & gemina viperarū appellans, ac dicens: Quomodo gehennæ iudicium euitabitis, talia audentes facinora, deinde negantes, & mentem vestram omni studio celantes: postea per exaggerationem aliunde ipsos redarguens, inquit: Quia mittam ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis interficietis & crucifigetis, & flagellabitis in synagogis vestris. Nam ne dicere possint, quia & si dominum crucifiximus, seruis tamen si tunc fuissetis, pepercissetis. Ecce, inquit, seruos vobis ipsos quoq; prophetas mittam, nec abstinebitis à sanguine ipsorū. His ostendit non esse mirum, si à filijs illorum occidetur, cūm simulatione, dolo, cupiditateq; cædis non pari patres superant suos, ad hæc inanīs gloriae iactantia incensi faciliē monstrantur. Quod enim dicunt, Si fuissetis in diebus patrū nostrorum, non consensissetis effusioni sanguinis prophetarum: verbis solummodo philosophātes, opere autem cōtrarium facientes, ostentationis gratia dicunt. Serpētes gemina viperarum: hoc est, iniqui, ac iniquorū filij, & parentibus multò iniquiores. Foediora enim scelera perpetrarunt, tum quia post illos, tum quia post maiora cōmiserunt, ac maximè, quia iactabant se nunquā, si temporibus patrū fuissent, in crimina illorum collabi potuisse. Deinde finem atq; apicem ipsi malorum omnium imposuerunt. Illi enim ad vineam, missos seruos, isti filium interfecerunt: illi vocātes ad nuptias, isti sponsum necarunt. Hęc dicit, à cognatione Abrahæ operibus eos remouēs, ostendensq; nullam sibi vtilitatem inde futuram, nisi opere patriarcham imitentur: propterea subiungit, Quomodo iudiciū gehennæ vitabitis, si illos sequimini, qui tanta scelera cōmiserunt? Hinc representationē quoq; Ioannis in memoriā reduxit: sic enim Ioannes illos appellabat,

Sup. 3. b.

G pellabat, & futuri iudicij memoria terruit. Deinde quoniam nec iudicij, nec gehennae minis terrebaratur: partim, quia non credebant: partim, quia futuris non mouebatur, a praesentibus eos reprimit, dicens: Ecce mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis interficietis, & flagellabit, ut veniat super vos omnis sanguis iustus a sanguine

Gen. 4. b.
2. Paral. p.
24. i.

Abel iusti, usque ad sanguinem Zachariae filij Barachiae, quem occidistis inter templum & altare. Amen dico vobis, veniet haec super generationem hanc. Vide quot modis ac argumentis reuocare, stabilireque ipsos studebat. Dixit, iam patres suos ab eis condemnatos, quia isti non communicassent cum illis: quod ad conuertendum parum non est. Dixit, quoniam condemnantes alios ipsi peiora faciunt, quod ad confusionem ipsorum sufficiebat. Dixit, quia non ferent ista impune: & ut terroris magnitudinem renouaret, gehennam eis intentauit. Verum quia gehenna futura est, ac ulterius vita, praesentia posuit: Venient enim omnia haec, inquit, in generationem

Hanc: quae supplicia cum acrimonia protulit, dicens, quoniam grauiora caeteris patientur: nulla tamen harum omnium rationum facti sunt meliores. Quare si quis diceret, cur nam grauiora omnibus patientur? Respondendum est, quia iniquiora foedioraque quam caeteri omnes perpetrarunt, & nihil eos a sceleribus potuit reuocare. An non audistis Lamech dicentem: Vindicatum est ex Lamech septuagies septies, hoc est, pluribus ego, quam Cain supplicij dignus sum? Atqui fratrem ipse non interfecit. Sed quia nec exemplo quidem commonitus, prudentior factus est, punitur: id ipsum est quod alibi deus ait, Reddens peccata parentum in filios, in tertiam & quartam generationem, his qui me odio habent. non quoniam alieni peccati quisquam supplicia luat, sed quoniam qui multos propter peccata sua vexatos esse non ignorat, neque idcirco factus est melior, sed eadem committens non curat, illorum quoque poenas iuste sustinebit. Abel autem illum in medium produxit, ut ostendat inuidia etiam istos in caedem incitari. Quid igitur, inquit, dicere potestis? an forsitan quia post commissam deum contigit, an quia exclamauit quidem, sed grauiora supplicia non poposcit? an quia ignorastis, quibus patres vestri exagitati sunt modis, quoniam prophetas occiderunt? nonne mille cladibus traditi perierunt? quomodo igitur meliores facti non estis? Cur autem patrum vestrorum supplicia, & quae passi sunt ego enarrem? ipsi vos patres vestros sanguinis crimine condemnastis. Cur ergo peiora facitis? vos ipsi iam sententiam protulistis, quia malos male perdet. quam igitur post hanc sententiam atrocius furentes veniam impetrabitis? Sed Zacharias iste quis nam est? Alij Ioannis patrem opinantur, alij Zachariam, alij binominem quendam sacerdotem, quem & Iodam scriptura nominat. Tu vero perpende duplex illud scelus fuisse: non enim viros solummodo sanctos, verumetiam in loco sacro necabant.

Gen. 4. d.

Exo. 20. a.

Sup. 21. d.

Haec dicens & illos terrebat, & discipulos consolabatur, ostendens, quia iusti viri iam antea talia perpessi sunt. Illos vero terrebat, quia quemadmodum & patres sui poenas dederunt, sic etiam illi grauioribus vexabuntur. Prophetas autem, & sapientes, & scribas missurum se ait, omnem eorum excusationem abscindens, ne scilicet dicant, gentiles quosdam missos fuisse, ac ideo non fuisse susceptos. Ita sola cecidit cupiditas, & sanguinis nimia sitis ad scelera illos impellebat, quod prophetae quoque omnes criminabantur, sanguinem sanguini misceri ab eis dicentes, & sanguinis esse viros. Propterea & sanguinem sibi offerre deus voluit, ut ostenderet, quia si brutorum sanguis ita preciosus est, quanto magis hominis, quod ad Noe multo expressius dixit: Vindicabo omnem sanguinem effusum. milleque alia inuenire facile possumus diuinitus a deo Iudaeis iniuncta, ut ab effundendo sanguinem remouerentur, quocirca nec suffocatum aliquid comedere praecipit. O inestimabilem misericordiam dei, qui quanuis sciret nihil Iudaeis haec profutura, nihilominus praedicere, ac admonere nunquam cessauit. Mitto enim, inquit, quanuis occisum eos iri nequaquam ignorem. Ita hinc etiam falso illud comprehendebantur dicere, quod participes prophetarum sanguinis non fuissent. Prophetas enim etiam isti & in synagogis interfecerunt, nec locum, nec personas reueriti. Non enim abiectos quosdam, sed prophetas & sapientes, ne ab eis increparentur interfecerunt: significat autem apostolos, & eos qui cum apostolis, & post apostolos fuerunt, ex quibus multi etiam prophetabant. Ut autem deinde hunc terrorem augeat, Amen dico vobis: intulit, venient haec omnia in generationem hanc: in caput vestrum haec omnia conuertam, & apertam faciam ultionem. Nam qui multos peccantes videt, nec illorum opprobrijs modestior factus est, sed eadem, atque peiora machinatur, par est, ut maiora quam illi luat supplicia. Quemadmodum enim praecipuam consecutus esset, sic quoniam emendare se noluit, maiori poena obnoxius est: efficacior enim namque admonitionem per multam praecedentium habuit, nec fructus quicquam capere voluit: ad urbem deinde conuertit orationem, ut illos saltem hac via commoneat. Hierusalem Hierusalem, dicens: Quid sibi vult haec conduplicatio? Miserantis, valdeque diligentis huiusmodi orationis figura est: quasi enim ad continuam, ac valde dilectam, quae quoniam diligentem semper contempserit poenas datura sit, supplicia illaturus, quare ita faciat, satisfactionem adducit: hoc apud prophetas etiam facit. Dixi, conuertere ad me, & non es conuersa: verum cum nomine ipsam conduplicato vocauerit, scelera eius postea subiicit, dicens: Quae occidit prophetas, & lapidas eos, quae ad te missi sunt. Quoties volui congregare filios tuos, & noluitis? Ita de his quae aduersus ipsum fecerunt, dicit, quia neque his omnibus a diligendo vos, atque amando me remouistis: sed quanuis atrociter laesus

Gen. 6. h.

M

Hier. 17.

A ceter laesus non semel tantum, aut bis, sed saepius atque saepius ad me contrahere volui. Quoties enim volui congregare filios vestros, sicut gallina pullos suos sub alas, & noluitis? Hinc patet, quia semper seipsum peccando disseminabant: amor autem suum ab imagine significauit: feruenti namque amore autem pullos diligunt suos. Crebro autem haec imago auis, & alarum apud prophetas inuenitur, & in cantico Mosi, & in psalmis mirabilem providentiam, & eximiam protectionem denotans: sed noluitis ait, Ecce relinquetur dominus vestra deserta. A patrocinio scilicet meo derelicta: ipsa igitur erat qui etiam superiori tempore continebat eos, atque protegebat: quare ipse quoque est, qui continue illos eo supplicio punit, quod valde semper tacuerunt: hoc enim omnium rerum suarum euerisionem designabat. Dico enim vobis, non me videbitis ammodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine domini. Valde diligentis etiam hoc verbum, valdeque illos non a praeteritis solum ad pudorem impellentis, verumetiam a futuris studiose attrahentis. Futurum enim secundi aduentus diem hoc in loco significat. Nonne igitur viderunt eum postea, dices: Sed illud ammodo, non illam horam, sed vniuersum usque ad passionem tempus significat. Nam quoniam ipsum dei aduersarium & hostem appellabant, ut ipsos ad amorem sui hortetur, concordem se patri ostendit: iisdem enim verbis, quibus & propheta utitur, ut illum se esse demonstraret, qui in prophetis est. Caeterum resurrectionem quoque suam occultius, secundum vero aduentum apertius denotauit, significans eos etiam qui vehementer increduli sunt tunc adoraturus. Quomodo autem id aperuit, futurumque comprobauit? Multa ventura praedixit, quia scilicet mittet prophetas, quia eos interiment, quia extremas clades interfectores eorum patientur, quia domus sua desolabitur, in grauioreque quam vnquam

Carumnas incident: quae omnia vel mente captis, nimiumque contentiosis secundum aduentum eius, & futuram omnium adorationem confirmant. Interrogabimus namque ipsos, nonne misit prophetas ac sapientes: nonne occiderunt illos in synagogis suis? an domus sua in desolationem dimissa non est, vel clades forte praedictae in generationem illam non venerunt? Nullus audebit profecto ista facta esse negare. Sicut igitur vniuersa haec re ipsa euenerunt, sic illa certe futura sunt, & videbunt, atque ipsum esse Christum necessitate rerum facti certiores negare non poterunt. Quare, obsecro, quousque nobis tempus conceditur, recte viuamus. Nam quemadmodum nihil ex illa cognitione tunc illi lucrabuntur, sic nihil ex illa poenitentia nos consequemur. Nam neque gubernator, postquam nauis submersa est: neque medicus, postquam agrotus obiit, quicquam prodesse potest: sed omnes antequam res in exitum veniat, studere ac vigilare oportet, ne in mortem, ac naufragium deueniant: nam postea nihil amplius prouidere possunt. Similiter igitur etiam non quoniam in aegritudine vitam

trahimus, & medicos congregemus, & pecunias adgamus, & omni studio incumbamus, ut ab aegritudine iniquitatis liberati, sani ex hac vita recedamus: & quantum erga seruos, & vernas nostros cum aegrotant studium adhibemus, tantam diligentiam cum anima nostra laboret, pro nobis ipsis assumamus. Certum quanquam propinquiores nos ipsi nobis simus, quam serui nostri, & corporibus animae multo praestantiores sint: optabile tamen mihi est, si saltem aequalem vtrique rei diligentiam conferamus. Quod si modo non faciemus, cum illuc abierimus, nihil nobis ad satisfaciendum relinquatur. Sed quis, inquit, adeo miser, atque ignauus est, ut nec tantam quidem erga se diligentiam habeat, quantum erga seruos suos ostendit? Sanè id ipsum est, quod ego etiam vehementer admiror: ita enim parui nos ipsos facimus, ut magis nos, quam seruos nostros vilipendamus. Illis enim febricitantibus medicos conuocamus, cubiculum sibi certum tribuimus, & medicinae legibus parere impellimus: quas si negligunt, & irascimur, & custodes apponimus, qui eos medicorum praecipis viuere cogant: quod si magni praecipij opus medicina fuerit, libenter impensam subimus, & medicis ipsis non parua mercedem deponimus: quando vero nos ipsi aegrotamus (semper autem aegrotamus) ne medicum quidem accedere volumus, nullas pecunias impedere, nihil penitus prouidere, sed quasi citario quodam inimico, & hoste nostro iacente, sic anima laborante afficimur. Haec dico, non quia velim a cultu seruorum vos reuocare, sed quia valde desiderem, tantam curam, tantamque diligentiam saltem habere de anima nostra. Et quo pacto, inquit, id faciemus? Monstra ipsam aegrotantem Paulo, accede Matthaeum, Ioannem affideas, ab ipsis diligenter audias quid eum oportet facere qui laborat, dicent tibi libenter, nec te remedium celabunt. Non enim mortui sunt, sed viuunt, & praedicant. Sed non sentit, inquit, quousque febricitet anima mea: Facit igitur ipsa ratio seipsam, & prophetas reuocet. Non exigunt pecunia illi medici, nec quicquam mercedis aut pro arte sua, aut pro preparandis medicinis flagitant, nec vlla erunt tibi impensa, nisi quod elemosynam facere iubebunt. Nam alioqui ditiores te faciunt. Cum enim modestiore reddat, cum a multis te inutilibus impendijs liberent, cum abstinere a vino, cum non uti delicijs persuadeant: tunc certe ditior te faciunt. Vides mirabilem medicorum artem? & sanitatem & pecunias simul praebent. Affideas ergo eis, disce ab eis aegritudinis tuae naturam percontatus: ut verbi causa, pecuniarum feruore accenderis, nec minus cupis, quam frigidam aquam febricitantes, audias quid remedium afferunt. Nam sicut medicus, si voluptate vteris, illud atque illud tibi euenturum praenunciat: sic Paulus quoque, Qui ditari volunt, inquit, incidunt in tentationem, & concupiscentias stultas & noxias, quae in profundum interitus & perditionis homines precipitant. Sed impatientiae vitio laboras, audi rursum eum

1. Timot.

6.

Heb. 10. g
 G fus cum adhuc parum: Et qui venturus est veniet,
 & non tardabit: dominus propè est, nihil solliciti
 Phil. 4. a
 1. Corin. 7. f.
 sitis: & rursum, Transiit mundi huius figura. Non enim solummodo illi alia quaedam ad sedandū sitim, præter aquam frigidam excogitant: sic & iste à caducis, ad aternā concupiscentiam tradit. Ditari desideras, inquit, non prohibeo honorū operū acquisitionem. Ingentes vis thesauros condere, in coelis eos reponere. Et quemadmodū medicus ossibus, nervis, dentibus obesse frigidum affuerat: sic & iste breuius quidem, quoniam breuitatis magister est, clarius autem multo, atque vehementius omnium malorum radicem, auaritiā esse affirmat. Quia igitur re, inquit, uti oportet? Neque id prætermisit, sufficientia, inquit, pro auaritia: magnus enim quaestus est sufficientia cum pietate. Quod si repugnas, quia plura desideras, & nondum potes superflua cuncta proijcere, etiam sic aegrotanti quid faciendum sit, dicit: Ut qui latantur in possessionibus, sicut non latantes sint: & qui habent, tanquam non retinentes: qui utuntur hoc mundo, tanquam non utentes. Perspicis qualia sunt quae iubet? Vis ut alium etiā medicum conuocemus? mihi ita videtur. Non enim isti sicut medici corporis inter se ambitionis causa ita certant, ut plerumque diem suum aegrotus propter contentionem eorum obeat: sed ad laborantium sanitatem solummodo respiciunt. Noli ergo multitudinem eorum formidare, vnus in omnibus loquitur Christus: agere igitur, audi quam grauius hunc morbum alius, imò magister omnium castiget. Non potestis, inquit, deo simul & mammonae seruire. Quomodo autem hæc erūt, & quomodo concupiscentiā deponemus, inquit? Audi eum, nec enim id prætermisit, sed quomodo id poterimus facere perdocuit. Nolite, dicens, in terris fursurizare, ubi tinea & ærugo demolitur, ubi fures effodiunt, & furantur. Perpendis quomodo tum à loco, tum ab huius cupiditatis furore ab hac abducēs auaritia, deo affigit unde nihil potest asportari. Nam si diuitias vestras eō transponetis, ubi nec tinea, nec ærugo demolitur, nec fures effodiunt, atque furantur, & hanc facilius aegritudinem depelletis, & animam in magna rerum copia constituetis. Ad hæc quemadmodum medicus exemplo terret, quia ille atque ille, inquit, aqua frigida vsus, perijt: sic etiā ipse ut moderatiorem te faciat, diuitem vitæ ac sanitatis cupidum inducit, quem auaritia impeditū, non fuisse optata consecutum ostendit. Alius deinde euangelista in flammis laborantem, diuitem in medium adduxit, qui nec stillam aquæ potuit inuenire. Facilia verò hæc esse ostendit, dicens: Respice ad volatilia coeli: adeo quæ infirmitati tuæ cōdescendit, ut nec diuitem desperare permittat. Nam quæ hominibus impossibilia sunt, inquit, ea deo possibilia sunt. Ita & si diues es, mederi tamē tibi facile potes: nō enim ditari prohibuit, sed diuitijs seruire, & huic cupiditati affigi vetuit. Quomodo igitur possibile est diuitem saluari? Si quæ habet, cōmunia si-

bi cum indigentibus sint, qualem Iob illum fuisse non ignoramus. Si cupiditatem superflui ab animo euellat, si vltra necessariū vsum minimè procedat. Præterea Publicanum etiam aegrotantem tibi proponit, qui etsi magno aestu auaritiæ febricitaret, (quid enim publicano rapacius?) velociter tamen liberatus, quoniam præcepti medici paruit, exitū habendi cōtemptum cōplexus est. Quid plura? omnes discipuli Christi his aegritudinibus, quibus & nos laborantes, facilius curati fuerūt, quorū singulos ne desperemus, nobis proponit. Hunc igitur ipsum publicanū considera, quomodo quadruplū raptarū ab eo rerum, & mediam omnium rerū suarum partem daturum se pollicetur, ut Iesum recipiat. Sed ardes tu, atque inflāmaris cupiditate pecuniarū. Habes igitur quæ omnium sunt quasi tua, plura tibi dat quæ postules, diuitem omnium orbis domos tibi aperit. Qui enim patrem, aut matrem, aut agros, aut domum dimiserit, centuplum accipiet. Ita non pluribus solum potieris, verum etiā difficilem hanc sitim relinques, omnia facilius ferēs, nō modò plura non desiderans, sed ipsa etiam plerūque necessaria contemnens. Nam & Paulus cum esuriret, tunc magis latabatur, quam quando comedebat: sic & athleta coronas ex certaminibus meritas, certandi laborem non fugit, ut in ocio viuat: & mercator qui transmarinarum mercium lucra gustauit, desidiosè viuere non sustinet. Et nos igitur, si fructus spirituales gustabimus, præsentia certè vniuersa vilipēdemus, futurorū cupiditate, quasi optima quidem ebrietate capti. Bibam igitur de fonte spiritali, ut & præsentium tumultu, atque turbatione liberemur, & futurā beatitudinē cōsequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.
 Homilia. lxxvj. ex cap. xxiiiij.

ET egressus Iesus de templo ambulabat, & accesserūt discipuli eius ostendere sibi edificationes templi. Ipse autem respondens dixit eis, Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, nō relinquetur hic lapis super lapidē qui non destruetur. Quoniam iam superius dixit desolatam dimittere domum eorum, milleque alia mala prænuuciauit, quæ audientes discipuli, magnificentiā templi ostendebāt, quasi ambigentes tantā rem tamque inauditam, tum excellentia materiæ, tum artis varietate mirabili posse destrui: idcirco nō desolationem futuram solum, sed omnium destructionem apertissime prædicat. Nōne videtis igitur, inquit, hæc omnia, & admirantes stupefcitis: non manebit lapis super lapidē. Quomodo igitur permanet, inquit, quid nam hoc est? Nec enim ipse nullum omnino lapidē super lapidē remansurum dicebat, verum aut omnimodam, ut ita dixerim, destructionē ac desolationē significat, aut in eo loco quæ sibi discipuli ostendebant, ad fundamenta vsque vniuersa dirupta fuerunt. Sunt enim aliquæ partes templi solo penitus exæquate. Præterea illud maxime dicendum est, quoniam à rerum euentu valde quo-

A que cōtentiosos credere oportet, omni ex parte cū æta perijisse. Sedente autem ipso in monte oliuarum, accesserunt discipuli secretò, dicentes: dic nobis quando hæc erunt? & quod est signum aduentus tui, & consummationis seculi? Idcirco seorsum accesserunt, quia de magnis & occultioribus rebus interrogaturi erant. Quia enim futuram illam gloriam videre cupiebant, quam innumerabilia sibi alaturam bona credebant, ideo diem aduentus discere festinabant. Duo igitur interrogant: vnum quādo hæc erūt, templi huius scilicet euersio: alterum, quod aduentus tui signum est. Lucas verò vnum, de Hierosolymis videlicet interrogasse ipsos exponit: putabant enim tunc statim aduentum suū futurum. Marcus autem non omnes de Hierosolymorum euersione, sed Petrum & Ioannem qui maiorem apud eum habebāt fiduciam, interrogasse ait. Quid igitur ipse? Videte ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo dicentes, Ego sum Christus: & multos seducent. Auditori autem estis prælia & opiniones prælorū, ne terreamini. Nam quoniam de Hierosolymæ supplicij audientes, quasi omnes periculi inexpertes futuri, de secundis solummodo cogitabant, quæ se citò consecuturos arbitrabatur: idcirco rursus difficiliora eis prædicat suspensos faciens, & dupliciter ad vigilandum exhortans, ne adulatione seducentiū circūueniantur, neue periculorū vi opprimantur. Duplex enim bellum futurum asserit, alterum à seductoribus, alterum ab hostibus: sed illud multo grauius atque periculosius, quod in confusione atque turbatione rerū hominibus timore perterritis, incumbet. Magna enim tunc profecto tempestas Iudæā turbabat, Romana vi superante, multis vrbibus expugnatis, & armis vniuersa regione referta, qua de causa multa facilius credebatur. Nam bella nunc non ea quæ in alijs partibus orbis gesta fuerunt, nulla enim illorum cura erat: sed ea quæ aduersus Hierosolymam Romani susceperunt, prænuunciat. Præterea nihil noui diceret, si orbi euentura enarraret: fuerūt enim etiam antea & bella, & tumultus, sed aduersus Iudæos procul ventura bella prædicat. Iam enim Romanorum potentia sollicitos eos faciebat: ac quoniam turbatura ipsos erat, hæc omnia prædicantur: ut ostendat deinde se quoque ipsum in Iudæos insurrecturum, non pugnas solum, verum etiam illata diuinitus vulnera, pestem, annonæ inopiam, ac denique terræ motus prædicat, quæ non vt aliās quadam naturali rerum connexione, sed superiore ira futura confirmat. Præterea nec simpliciter, nec repetè, sed cum signis hæc asserit ventura, causam quoque harum cladum posuit, ne propter credentes hoc euenisse Iudæi contendant. In superioribus enim dicebat, posteaquam effusi effundendique à manibus eorum sanguinis mentionem fecit: Amen dico vobis, quia venient hæc omnia in generationem hanc. Deinde ne tanta malorum vi prædicationem impediri crederent, subiunxit: Videte ne terreami-

Tomus secundus.

D ni, oportet enim hæc omnia fieri. Fient, inquit, omnia quæ prædixi, & tentationum impetus non diripet rem meā, ita turbatio atque tumultus omnis oracula mea turbare non poterit. Quia verò Iudæis dixit, Non videbitis me, donec dicatis, benedictus qui venit in nomine domini: unde discipuli putabant vnā cum Hierosolymorum euersione cōsumptionem omnium futuram, hanc eorum opinionem emendans, adiecit: Sed nondum est finis. Quia autem sic existimabāt, ab ipsa illorū interrogatione manifestum est. Quid enim quaesierunt? Quando hæc erunt: hoc est, quando Hierosolyma euertetur: & quod est signum tui aduentus & consummationis seculi? Ipse autem non ad interrogationem hanc statim respondit, sed illa prius posuit, quæ prius dicenda erant. Nam nec de Hierosolymis, neque de secundo suo aduentu illico, sed de his malis, quæ iam in ianuis erant, verba fecit: ideo sollicitos eos facit dicens, Cauete ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus. Sic posteaquam ad istarū rerū auditum suscitauit: Cauete namque, inquit, ne decipiamini: posteaquam sollicitos curiososque reddidit, & ad vigilandum paratiores, seductorum & pseudo-christorum facta mentione, tunc demum Hierosolymorum exponit afflictiones, à præteritis semper futura ita confirmans, ut vel rudiores ad credenda hæc facile induci queat. Bella verò, & bellorum auditum, primos impetus appellat: & ne post illa bella consumptionem omnium futuram putarent, præmunens, ut diximus, intulit: Sed nondum est finis, surget enim, ait, gens aduersus gentem, & regnum aduersus regnum. Afflictionum originem intelligit: hæc autem omnia dolorum principium sunt, eorum videlicet, quæ illis acciderent. Tūc tradent vos in tribulationes, & interficient vos. Opportunè pericula discipulorū inferuit, ut à cōmunibus eos consolaretur: nec tamen id sibi sufficit, sed adiecit: Propter nomen meum. Eritis enim, ait, odio omnibus propter nomen meum. Tunc scandalizabuntur multi, & inuicem se tradent, & multi pseudo-christi & prophetae surgent, & seducent multos: & quoniam abundabit iniquitas, refregescet charitas multorū. Qui autem perseuerauerit in fine, hic saluus erit. Maius id malū est, siquidem intestina quoque bella sibi imminet. Multi enim falsi fratres facti, eos turbabant. Vides bellum triplex futurum? Vnum ab hostibus, alterum à seductoribus, tertium à falsis fratribus. Audi nunc Paulū de his plangentē atque dicentē: Deforis pugne, intus timores, & pericula in falsis fratribus. Et rursus, Tales enim falsi apostoli sunt, dolosi operarij, in apostolos Christi se transformantes. Afferit inde quod multo cæteris grauius erat, nec ab ipsa quidem charitate vllum eos solamen habituros. Deinde ostendens, generoso excelsoque animo nihil hæc officere posse, nolite timere, aut turbari, ait. Nam si tolerantiam, vt decet, habebitis, non superabunt

xx

vos

G vos hęc mala. Quod inde cōprobat, q̄a omnino prædicatio vbique terrarum amplificāda est, ad eō pericula hęc omnia cumulosē superabitis. Sed ne, quomodo victuri essent ambigerent, plus intulit, quia non viuetis solum, verum etiam vbique terrarum prædicabitur. In vniuerso enim orbe prædicabitur, inquit, euāgelium hoc in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet cōsummatio. Cōsummatio scilicet Hierosolymorum. Quod enim sicut prædixit, vel ante Iudæorum vrbis euerfione per mundum euāgelium effusum erat, Paulū audi: In omnem terram exiit sonus eorum. Et rursus, A spe euāgelij quod audistis, quod prædicatū est in vniuersa creatura, quæ sub cœlo est. Et videas eum in Hierosolymis ad Hispaniam vsq; currētem. Quod si vnus in tanta parte orbis prædicauit, cogita quid à reliquis factū fuerit. Sed & alibi Paulus de euāgelio scripsit, quod fructū ferat, & crescat in omni creatura quæ sub cœlo est. Quid autem est, in testimoniu omnibus? Vbiq; inquit, prædicabitur, sed non omnes vbiq; credent. In testimoniu autem non credentibus vbiq; prædicabitur; hoc est in redargutionem, reprehensionem, & testimoniu. Nam qui crediderunt, aduersus incredulos testabuntur, & condemnabunt eos: idcirco posteaquam euāgelium in vniuerso orbe prædicatum fuerit, Hierosolyma euertetur, vt nec vmbra exculpationis ingratis relinqueretur. Nam qui potentiam eius in breuissimo temporis spacio, per totum orbem quasi fulgur rutilasse viderūt: quam veniam habebunt in duritie permanentes? Quod autem vbiq; prædicatū fuerit, Paulus, vt diximus, ostendit dicens: A spe euāgelij quod audistis, quod prædicatum est in vniuersa creatura, quæ sub cœlo est. Quæ res maximum argumentum omnipotentia Christi est. Viginti enim annis, aut ad summum triginta, ad omnes oras orbis euāgelium trāscurrit: post hęc igitur, vt dixi, Hierosolymorum finis aderit, hoc enim ipsum significasse ex prophetia patet, quam adiecit ad confirmandam euerfionem Iudæorum, dicens: Cum autē videritis abominationem desolationis, quæ dicta est per Danielem prophetam, stantem in loco sancto, qui legit intelligat. Ad Danielem eos remisit, abominationem autem statuā appellat eius, qui vrbem expugnauit, quam desolata vrbe, atq; subuerso templo, intus statuit: quocirca & desolationis ipsam appellauit. Verū vt discerent hęc futura nonnullis eorum adhuc viuentibus, idcirco dicebat: Cum videritis abominationem desolationis: vnde maximē & Christi virtus, & apostolorum fortitudo mirabilis, videlicet qui temporibus illis prædicabant, quādo maximē Iudæi omnes pellebantur, quādo quasi seditios, ac improbi obseruabantur, quando vndiq; illos exterminandos esse Cæsar iam iusserat: neque aliter fiebat, q̄ si quis cum maria vndiq; insurgant, cum tenebris aër obductus sit, cum crebro atque alia super alia naufragio nauis submergatur, cum

Psal. 18. a.
& Ro. 10.
d.
Coloss. 1. a

Ibidem. c.

H

Dauic. 9. g

inter se nauat: qui supersunt omnes dissideāt, cum R beluæ de profundo emergant, vnaq; cum fluctibus nauigantes arripiant, cum fulmina iaciantur, piratæ inuidiēt, nulla fides inter nauas sit, ignariq; nauigandi gubernacula teneāt, & nauali bello contendant: cum classis maxima, simul & instructissima ex aduerso aggrediatur vnam habētibus nauiculā, & eam ita, vt diximus, miserē apparatam, in aduersam & maximā classē insurgere iuberet, ac ei vistoriam polliceretur. Nam & à gētibus quasi Iudæi odio habebantur, & à Iudæis acriter impugnabantur, quasi legem suam soluetes: ita nullibi quiescere poterāt, cum vbiq; præcipitia essent, acuti scopuli starent, cautes ac saxa subessent latētia in ciuitatibus, in regionibus, in domib; omnes vna & singuli eos aggrediebātur, imperatores, principes, qui priuati, & qui cum potestate erant, vniuersa gētes, ac omnes populi. Sic tanta turbatio erat, vt nullus oratione assequi posset. Valde namq; Romanorum principatus Iudæos persequebatur, quoniam mille aduersus eos excogitabant insidias, nec tamen hinc vel minimam iacturam prædicatio habuit: sed capta vrbe, atq; cremata, & habitantibus miserimē afflictis, qui inde fuerunt, apostoli nouas leges, & noua præcepta viuendi Romanis vel inuitis imponebant. O rem nouam, atq; inauditam in natura. Iudæorum innumera millia Romani tūc vicerūt, atq; ceperunt, & à duodecim viris nudis, atq; inermibus superati sunt. Quæ oratio exponere poterit tanti miraculi magnitudinem? Duo enim hęc docētibus inesse oportet, vt autoritate polleāt, & ab audientibus diligantur, & ad hęc tertium, vt ea dicantur quæ audienti placeant, & in tempore quietis prædicentur: quæ omnia tunc omnino contraria erant. Nec enim per autoritatem fide digni putabantur, & qui autoritate credebantur, seducētes decipietesq; multos, faciebant, ne apostoli diligēter solum, verum etiam vt dilectis conuersari non possent. Ita vndiq; à gente, à patria, à legibusq; suis depellebantur. Ac rursus magna in ipsis apostolorum præceptis videbatur esse durities: è regione verò magna in priore vita, vnde homines abducebant, voluptas: præterea tā ipsi, q̄ sequētes eos multis subiecti periculis, varijsq; mortis generibus crudeliter trucidabantur: & ad hęc omnia tumultus, & turbationes bellorum adeo difficilē rem faciebant, vt etsi nihil aliud resisteret, omnia tamē hinc dissolui facile possent. Quare opportunum est exclamare, Quis loquetur potentias domini, auditas Psa. 136. faciet omnes laudes eius? Nam si Aegyptij Moysi Exo. 14. scienti signa, vt lutum solummodo, ac lateres haberēt non auscultarunt: quis persuasit apostolorū discipulis pro quieta voluptuosaq; vita, pericula, effusionem sanguinis, quotidianāq; mortē eligere, præsertim cum alienigenæ, capitalesq; hostes qui prædicabant crederēt? Quod vt videas quantum sit, quantumq; vires excedat humanas, finge nō in gētes, non in ciuitates ac populos, sed in domū vnam quempiam

A quempiam qui odio habeatur introire, vt col habitantes ibi diuidat atq; dirimat, abducatq; patrem à liberis, liberos à matre, ab amantissima vxore maritum, & videbis antequā aperire os, nutireq; possit, disceptū atq; dilaniatū. Quod si etiam de contemptis hominibus esse videatur, & onerosa imperas, philosophari delicijs deditos iubeat, & vnus ad multos certare audeat: nōne anteq̄ ad ianuā accedat, lapidibus obrutus iacebit? Id igitur quod in vna domo facere impossibile est, in vniuerso terrarum orbe Christus per præcipitia, ignes, prærupta, scopulos, per bella terra mariq; frementia discipulis missis perfecit. Quæ omnia si certi perdiscere velis, annonæ dico inopiā, terremotus, cæterasq; tragicas ærumnas, Iosephum historiographum diligenti legas. Præterea etiam ipse dicebat, ne terreamini, fieri enim oportet hęc omnia: & qui ad finem vsq; perseuerauerit, hic saluus erit: & prædicabitur omnino in toto mundo id euāgelium. Exorsus deinde, harum rerum hęc esse ait: deiectos enim, & territos pauore propter illa quæ dixit, conuertit etiam si multo plura futura essent incommoda, asserens necesse esse vbiq; terrarum euāgelium hoc prædicari, & tunc veniet finis. Vides quomodo se res tūc habeat: quomodo varia & grauissima bella gerebantur in initio, præsertim quando maxima tranquillitate indiget, quicquid incipitur. Quomodo igitur res se habeant? Nihil enim refert eadem rursum repetere. Primum igitur bellum erat, quod seductores inferebāt. Veniet enim, inquit, pseudo-christi, & falsi prophete. Alterū Romanorū. Audituri enim estis, inquit, bella. Tertiu, quod inopiā rerum omnium attulit. Quartum, quod pestes & terremotus. Quintum, quia tradent vos in tribulationes. Sextum, quia omnes vos odio habebūt. Septimum, quia alteri alteros tradent, & odio persequentur. Intestina verò bella his verbis significantur, & demū pseudo-christi & falsi fratres, & quod omnium malorum semper causa fuerit, charitatis extinctio. Vides mille bellorū genera, omniaq; noua & inaudita, sed tamē cuncta hęc, aliaq; complura, quia prædicatum iri euāgelium in vniuerso ipse voluit orbe, vicit superauitq; prædicatio. Vbi vbi sunt igitur, qui à natiuitatis momento facta nobis incutiunt, & ecclesie dogmatibus hęc audent permiscere: Quis commemorauit alium Christum, aliamq; rem similem fuisse, præsertim cum centum annorū millia iam exacta esse mētiantur, illud verò nec fingere quidem audent: sed quānam cœli, aut temporum circulationem dicetis? Vbi Sodomæ, aut Gomorrhæ fulmina, aut diluuiū aliud inuenietis: quousq; ludetis, circuitiōes has & ductiones rerū, & natiuitatē asserētes? Quomodo igitur, inquires, multa vt dicūtur, eueniūt? quia cum tu dei auxilio te ipsum priuaueris, atq; aduersario te tradideris, omnes res tuas transponit vt vult, facileq; huc atq; illuc vertit diabolus. Quod non ita in sanctis viris fieri potest, imò verò neq; in nobis peccatoribus.

toribus, dum tamē constanter animo ea despiciamus. Nam etsi vita nostra improba sit, veruntamē quia per diuinā gratiam veritatis dogmata magna constantia retinemus, facile dæmonum insidias superamus. Quid autem aliud est ista natiuitas, præterq̄ iniustitia & confusio, quæ temerē ac absq; ratione omnia fieri persuadeat? Sed si nulla est, inquit, ista natiuitas, vnde alius diues, alius pauper est? Nescio: sic enim interea tibi respondebo, vt te doceam ne vniuersa velis temeraria curiositate scrutari, nēve credere temerē omnia ferri: non enim, quia tu causam ignoras, quæcumq; in mentem venerint, fingenda sunt. Præstat enim proba ignoratione detineri, q̄ falsa opinione mancipari. Nam qui nescit, facile ratioe ducitur: qui verò scire credit cum nesciat, non potest facile veritatem suscipere, sed maiori sudore opus est, vt antequā vera inculcetur, falsa ex animo eius eiciatur. Nā & in charta vbi nihil scriptum est, facillimē scribitur: literis verò plena, non similiter certē, necesse enim est priora delere: & medicus qui nihil offert, & qui ædificat illico ruitura, peior eo est qui nunquam ædificauit. Et terra facilius aratro profcinditur quæ nihil habet, q̄ quæ vepribus refertissima. Nequaquā igitur cuncta scire velimus, sed patiamur etiam nonnulla ignorare, vt si magistrum inueniremus, duplicem ei labore nō præbeamus: imò verò ne vt multi semper ægrotemus, qui falsis opinionibus occupati, emendari ac corrigi nunquā potuerunt. Non autē equalis labor est seminare, posteaq; radicibus priora euulseris, & in agro nudo ferere. Illic enī euertere multa prius necesse est, & tunc alia inculcare: hic verò preparatum rus præbet auditus. Vnde igitur locupletatus est ille, iam dicam. Alius deo tribuēte, alius permittente diuitias possidet: hęc enim ratio & breuis, & sincera est. Quid igitur fornicatores, adulteros, molles, & eos qui malè rebus vtuntur, ipse locupletes facit? Ipse quidem diuites non facit, sed locupletari permittit. Permultum autem interest face- re, & permittere. Cuius autem rei gratia ita permittit? Quia nondum tempus adest iudicij, vt vnicuiq; secundum opera sua tribuat. Quid enim illo diuite nequius, qui Lazaro neq; de micis quidem dari sustinebat? Qui quoniam cum esset locuples, crudelitātē exercuit, miserabilior ceteris factus, nec stil lam aquæ consequi poterat. Nam si duo quidē improbi fuerint, quorum alter diues sit, alter pauperie prematur, quoniam non æquali fortuna hi vtuntur, non eodem ibi, sed qui melioris cōditionis hic fuerat, maiori supplicio affligetur. Videmus ergo istum grauius vexatum, qui secundis dum viueret rebus abusus est. Quare cum videris iniquē ditatū, scelicitate vt nō parua, ingemisce atq; lachrymas. Nam hæc prosperitas maiores sibi preparat poenas. Quæ admodum enim multa peccantes quotidie si ad poenitentiam redire contempnunt, thesaurum iræ sibi thesaurizant: sic qui non modò vexationes huius seculi effugiunt, verum etiā bonis fruuntur,

E

F

Luc. 16. f.

Rom. 2. g.

IN CAPVT MATTHAEI XXIII.

Guntur, ibi cruciabuntur. Cuius rei non à futuris solummodo rebus, verum etiam à presenti vita exemplum tibi præstabo. Beatus enim ille Dauid, quando cum Bersabee delictum illud commisit, & per prophetam arguebatur: idcirco vehementius accusabatur, quoniam nimium honoratus à deo, ita spurce labebatur: exprobrationem ipsius à deo audias. **N**onne, inquit, in regem te vnxi, & de manu Saulis erui te, & quæ fuerunt domini tui tibi concessi, & vniuersam Iudæ ac Israël domum? Et si hæc pauca tibi essent, alia quoque tibi adiecissem: cur flagitium hoc fecisti coram me? Non sunt quippe eadem in omnibus peccatis, sed multa variaq; supplicia. Nam & ætate, & educatione, & dignitate, & ingenio, & vsu rerum, atque prudentia, alijsq; compluribus variantur: verum vt clarius id fiat, in fornicationis delicto examinetur. Perpède igitur quantum diuersitatem punitionis, non à me, sed à diuinis scripturis comperio. Fornicatus quispiam ante **H** legem fuit, alio quodam modo illum puniri Paulus ostendit, dicens: Quicumq; sine lege peccarunt, sine lege quoq; peribunt. Idem, alius post legem deliquit, grauiora sustinebit. Quicumq; enim in lege peccarunt, inquit, per legem iudicabuntur: lapsus similiter antistes qui sapientia est, non parua poena propter dignitatem afficietur: propterea alia quidem fornicatrices necabantur, sacerdotum vero filia igne cremebantur. Quæ ex re quam magnus poenarum cumulus pontificem expectet peccantem, legis conditor voluit significare. Nam si filiam eius atrocius puniri iussit, quid erit de ipso? Passa mulier vim est, nullam punitionem meretur: lapsa est similiter diues & pauperrima, quantum intersit ab his patet, quæ modo de Dauid exposuim. Post aduentum Christi quidam peccauit, si non initiat, nec catechumenus, moriatur, grauiores omnibus illis poenas daturus est. Post lauacrum delictum admisit, hic iam nullum erit peccatori solamen: quod **P**aulus significat, dicens: Legem Mosi aliquis contempsit, absque misericordia duobus vel tribus testibus moritur: quanto existimatis grauiore dignum supplicio, qui filium dei conculcauit, & sanguinem testamenti communem putauit, & spiritus gratiam vituperauit? Fornicatus vero quidam vir sacer est, verticem quippe fornicationis hæc improbitas tenet. Vides quam multa, variaq; discrimina in vno peccato considerantur. Aliud ante legem, aliud post legem: aliud sacerdotis, aliud ditissimæ: aliud pauperrimæ, aliud catechuminæ, aliud fidelis, filieq; pontificis. Cæterum magna etiam à cognitione differentia nascitur. Qui nouit voluntatem domini sui, & non facit, vapulabit plagis multis: & post exemplum peccare, grauioris poenæ causa est, ideo dicit: Vos vero neq; scientes poenitentiam postea egistis, quanuis magno cultu sitis honorati. Ideo & Hierusalem impropers dicit, Quoties volui congregare filios vestros, & nolulistis? Grauius etiã est delictis abundanter peccare, vt in diuite illo, & Lazaro

videmus. Locus etiam differentiam facit, quod ipse dominus significauit, dicens: Inter templum & altare. Ipsa quoque delicta modos quosdam habent quibus diuersificantur. Non est mirum, inquit, si apprehenditur quidam furans. Et rursus: Occidisti filios tuos & filias tuas, hoc super omnem fornicationem & abominationes tuas grauius est. Et à personis rursus: Si peccauerit aliquis in hominem, orabit pro ipso: si vero in deum peccauerit, quis orabit pro ipso? Et quando eos qui multo ceteris peiores sunt, nequitia superamus, quod apud Ezechielem criminantur, dicens: Nec secundum quidem iustitiam gentium fecistis. Et quando nec exemplo quidem aliorum corrigimur. Vidit sororem suam, ait, & iustificauit eam. Et quando maiore quis patrocínio diuino vsus est. Si enim in Tyro & Sidone hæc virtutes factæ fuissent, poenitentia egissent: verum tamen tolerabilius erit Tyro & Sidoni, qui ciuitati huic. Perspicis exactam diligentiam, perspicis eorundem peccatorum non idem esse supplicium: Nam quando ex indulgentia diuina nihil lucri retinere volumus, peiora merito patiemur, quod Paulus adaperuit dicens: Secundum duritiam tuam, & impoenitens cor, iram tibi thesaurizas. Hæc intelligentes non offendamur, nec perturbemur propter varium humanarum rerum defluxum, nec ratiunculæ humanæ tempestatibus fluctuemur: sed incomprehensibilitati diuinæ prouidentia cadentes, virtutes insequamur, & vitia fugiamus, vt futuris bonis potiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxvij. ex cap. xxxij.

Vnc qui in Iudæa sunt, fugiant in montes: & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam. Cum de futuris Hierosolymæ vrbis ærumnis, & de apostolorum certationibus dixerit, ac inuictos fore, & per vniuersum orbem predicaturos asseruit, ad Iudæas rursus redit calamitates: vt ostendat tunc Iudæos claudibus maximis implicandos, cum discipulorum splendore & prædicatio vniuersam fuerit orbem coplexa. Tu autem perpède, quomodo ab his quæ nimia videntur, inauditam atrocitatem belli exponat. Tunc enim qui in Iudæa sunt, ad montes fugiant, inquit. Tunc, istud quando significat? quando hæc scilicet fiet, quando desolationis abominatio in loco sancto constituetur: tunc ergo, inquit, cum armati hostium exercitus omnia repleuerint, quoniam nulla vobis spes salutis relinquatur, ad montes festini fugiatis. Nam quoniam sæpe aliàs è grauioribus se bellis receperunt: vt tempore Sanatharis & Antiochi, quando irruente hoste & templo capto, constantia & virtus Machabæorum cuncta reparauit, ne cogitare queant simile quid etiam tunc futurum, omnem mutationem in melius abstulit: fatiscq; inquit, est si quis omnino nudus saluabitur. Idcirco nec eos qui in tectis inueniuntur, domum ad tol-

Ad tollendum inde aliquid descendere permittit: vt inuitabilem & summam calamitatem ostendat, inquam qui incidit, necessario deperibit. Præterea si quis in agro erit, nec iste (inquit) ad accipiendam vestem suam redeat. Nam si fugiendum est his, qui intus erunt, multo minus qui extrâ fuerit, intus refugere debeat. Væ autem prægnantibus & nutriendis. Alterum quia cum tardiores sint, non possunt facile fugere, onere ventris retentæ: alterum quando affectus infantium vinculo retinetur, cumq; nequeunt simul & se, & lactentes conseruare, vna depereunt. Nam pecuniam quidem, & vestimenta contemnere facile est, sicut recuperare non arduum: quæ vero natura duce comparantur, quomodo effugere poterit? quomodo ventre grauis, leuior fiet? quomodo lactans mulier lactentem infantem quem peperit, negliget? Sed rursus magnitudinem gremiarum significans ait: Orate, ne fiat fuga vestra in hyeme, nec in sabbato: erit enim tunc tribulatio magna, qualis nunquam fuit à principio mundi vsque modo, neq; fiet. Perspicis de Iudæis factum hunc sermonem fuisse, & de afflictionibus quæ illis incumbent: Nec enim apostoli diem sabbati obseruabant, sed nec in Iudæa erant, cum hæc à Romanis fiebant: multi enim eorum iam decesserant, & si quis viuebat, in alijs partibus conuersabatur. Cur autem nec hyeme, nec sabbato? Hyeme quidem propter ipsius temporis importunitatem, sabbato autem propter autoritatem legis. Nam quoniam velocissima quadam fuga indigebitis, nec sabbato aut detis hoc facere propter legem, nec hyeme potestis propter difficultatem temporum, idcirco vobis orandum est. Talis enim futura tunc est tribulatio, qualis nec fuit, nec erit vnquam. Nec putes exaggerationis cumulo id dictum esse. Quanta enim tunc Iudæos mala vexarunt, historia Iosephi demonstrat: nec potest certe dici fidelem illum fuisse, nec ideo rem oratione amplificasse. Nam & Iudæus erat, & feruentissimus ferè omnium Iudæorum, qui post Christi aduentum fuerunt. Quid igitur scribit? Quia omnem orationem tragicam clades illa facile superauerunt, nec tali vnquam bello gēs Iudæorum laborauit. Quippe tanta fames in eo inualuit, vt ipsis matribus filiorum deuoratio studio fuerit, ac ea pro re bella inter se cicerent, multosq; iam mortuos partirentur. Quare libet interrogarem Iudæos, quam ob rem tam intolerabilis ira diuinitus in eos fuit effusa, vt omnes ærinas præteritas, non dico in Iudæa solum, sed vbiq; terrarum factas excesserit? Nonne patet propter temerariam audaciam, & prolatam à se de crucifigendo Christo sententiam? Omnes certè ita exclamabant, sed cum omnibus, & pro omnibus ipse rerum euertus. Tu vero ingentem malorum cumulum considera. Nam non ad transacta solummodo tempora, verum etiam ad futura collata, grauiora omnibus videntur: nec enim in vniuerso orbe vnquam fuit tanta malorum exaggeratio: nec id iniuria. Neq; enim

Tomus secundus.

aliquis vnquam hominum ausus fuit, nec quisquam tantum potuit vnquam scelus audere. Erit enim tribulatio talis, inquit, qualis nec fuit, nec erit: & nisi abbreviati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: propter electos autem abbreviabuntur dies illi. Hic ostendit grauioribus illis supplicij dignos: dies autem nunc tempus belli, atq; obsidionis illius significant. Tale namq; est quod dicitur: Si diutius Romanorum in Hierosolyma bellum durauerit, nemo Iudæorum omnino euadet: omnem enim carnem modò Iudaicam appellauit. Sic autem dixit, vt tam præsentem, q̄ absentem his verbis includeret. Non enim qui in Iudæa fuerunt, solum impugnabantur: sed vbiq; dispersos Iudæos mirabili odio, & inaudita indignatione Romani pellebant, persequebantur, trucidabant. Electos autem hic fideles nominauit, qui in medio Iudæorum intercepti erant. Nam ne dicant Iudæi hæc mala propter prædicationem & adorationem Christi sibi accidisse, non solum non fuisse causam malorum fideles ostendit, verum etiam nisi fideles fuissent, interemptione vniuersos necatos fuisse asserit. Nam si dilatio belli permissione diuina facta fuisset, nullæ Iudæorum extarent reliquæ: sed ne cum infidelibus Iudæis fideles interimerentur, citius ei bello finem imposuit: præterea vt in medio illorum intercepti fideles conseruarentur, respirandi potestatem eis concedens, ne tanq̄ simul perituri timeant. Quod si in hac vita de fidelibus est prouidentia, vt propter eos alij quoq; saluentur, & Iudæorum reliquæ propter Christianos supersint, quantus coronæ atq; retributionis tempore honor erit: hinc etiam hortatur, ne periculis proprijs contristentur, præsertim cum videant similibus nullo lucro, sed detrimento sui capitis alios vexari. Nec hortatur solum atq; consolatur, verum etiam occultius atque sensim à Iudaicis moribus abducit. Nam si nulla postea mutatio in melius futura est, nec rursus templum vnquam cõdetur: patet, quia lex etiam omnino cessabit. Id apertius dictum non est, ne pro tempore doleat. Præterea nec principaliter, & à seipso ad hunc sermonem deuenit, sed conuersando in vrbe ad demonstrationem ædificiorum, & interrogandi necessitatem eos compulit, vt quasi ad interrogata respõdēs, futura prænunciet. Tu autem dispensationem spiritus diligenter considera. Nihil enim horum Ioannes scripsit, ne quoniam post Iudæorum illas ærumnas longo tempore superuixit, ab euentu rerum, non à prædicatione Christi scribere videatur: qui autem ante illud bellum ad dominum decesserunt, quicq; nihil horum viderunt: ipsi, vt vndiq; prædicationis veritas resplenderet, ista scripserunt. Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, vel illic, non credatis. Surgent enim pseudoprophetae, & dabunt signa magna & prodigia, vt si possibile est, etiam electos seducant. Ecce prædixi vobis. Si igitur dixerint: Ecce in deserto est, nolite exire: & si in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente,

G Oriente, & paret vsq; in Occidentē: ita erit & aduentus filij hominis. Vbiq; enim fuerit corpus, ibi cōgregabuntur & aquilę. Cū ea quę ad Hierosolymam pertinent absoluisse, ad aduentū trāsitū factō, signa eius sibi p̄dicat, non illis tantummodo, verum etiam vobis, & posteris omnibus utilissima. Tūc, inquit, quando videlicet. Hic, quem admodum sepe numero in alijs dixi, non consequētia temporum, neq; p̄cedētū connexionis istud, tunc, est: vbi enim consequentiam voluit significare, statim post tribulationem illorum dierum subiunxit: hoc verō in loco, tūc, dicit, non statim post antecedentia significans, sed tempus quo affutura sūt breuiter designans. Sic etiam quando dicitur, **In diebus illis venit Ioannes Baptista**: non immediatē consequens tempus, sed quę facta sunt, quę dicturus erat, denotare voluit: postquam enim de natiuitate Iesu, & de Magorum aduentu, & de Herodis interitu differuit: statim, in illis diebus subiunxit: at qui triginta ferē annorū spacia interfuerunt. Mos igitur est scripturę hoc pacto loqui, quare hic etiam vniuerso modico tempore p̄termissō, quod à captiuitate Hierosolymę vsq; ad consummationem extenditur: Tunc intulit, si quis vobis dixerit, hic est Christus, aut hic, ne credatis. A loco prius ipsos cautiōres facit, signa quędam secundi aduentus sui, & multorum opiniones exponendo. Non enim quemadmodum primus apud Bethlehē fuit, in angulo videlicet orbis minimo, nec vltio id hominum sciente, sic & secundus: sed manifestē adē, vt nuncio res non indigeat. Nō est paruum profectō signum ita venire, vt latere nō possit. Considera autem quomodo nihil hic de bello disputat, sed cū de aduentu differat suo, de seductōribus verba facit: multi quippe apostolorū etiā tempore seductōres fuerunt. Venient enim, inquit, & decipient multos: qui verō ante secundum aduentum seducent, multō illis erunt deteriores. Ea enim signa atq; prodigia dabūt, vt si possibile sit, electos quoq; seducant. Antichristus autem significatur, cui nonnullos etiam ministraturos ostendit: quem **Paulus hominem peccati, filium perditionis appellauit**. Deinde adiecit, Cuius aduentus est secundum operationem satanę, in omni virtute & prodigijs mendacij, in omni deceptione iniustitię, in his qui perduntur. P̄spice autem quomodo cautiōres facit. Non exeat, inquit, in eremum, non introēatis in penetralia: non dixit, Ite, & non credite: sed, non exeat, neque eat: magna enim fraus propter signa futura est. Cū ergo dixerit, quomodo venturus est antichristus, quia in loco aliquo futurus, tunc de seipso demum exposuit. Quomodo igitur ipse venturus est? Vt fulgur ab Oriēte ad Occasum vsque rutilat, sic erit aduentus filij hominis. Quomodo igitur fulgur videtur? Non indiget certē p̄conē, aut nuncio, sed in momento temporū omnibus apparet: sic igitur aduentus ille vbiq; semper splendens statim videbitur. Aliud deinde signū

Supra. 3. a.

2. Theff. 2. b.

adiecit, dicens: Vbi corpus, ibi congregabuntur & aquilę. Angelorū, martyrum, ceterorūq; multitudinem sanctorum ita significans. Signa postea terroris plena percenset. Quę autē hęc signa sunt? Statim post tribulationem illorum dierum sol obtenebrabitur. Quorum dierum? Antichristi videlicet, & falsorum prophetarū. Magna enim tūc tribulatio futura est, cū ita multi futuri sint seductores, quanuis non longis temporum spacijs perdurabit. Nam si bellum illud aduersus Iudęos propter electos breuiori tempore fuit dissolutū, quanto magis propter eos ipsos contrahetur illa tentatio? P̄terea non dixit, post tribulationem, sed adiecit, statim post tribulationē: ita simul omnia peragūtur, & pseudopropheta, & pseudochristi perturbantibus confestim ipse aderit. Non enim parua tunc vexatio vniuersum orbē continebit. Quomodo autem adueniet? Ita scilicet, vt creature transformentur: sol enim obtenebrabitur, non quia destruetur, sed quia luce illius aduentus superabitur, & stellę cadent. Quis enim vsus nulla existente nō ēte ipsarum erit? Et virtutes cœlorum commouebuntur: & merito quidem, cū tantam mutationē rerum fieri perspicient. Nam si quando facta sunt, stellę, astra, ita miracula exhorruerunt, vt ea de re dictum sit, quādo natę sunt stellę, magna voce me omnes angeli mei laudant: multō magis tūc mirabuntur, videntes vniuersa commutari, conferuos rationem vitę referre, orbem omnem terribili assistentem tribunal, ac omnes qui ab Adam ad aduentum vsq; illius facti sunt, operum rationes reddentes. Tunc apparebit signum filij hominis in cœlo. Crux enim Sole fulgētior videbitur: obsecratur enim sol, crux autem apparet: quod fieri non posset, nisi solares radios splendore superaret. Cuius autē rei gratia istud signū apparet? Vt magno cumulo Iudęorum impudentia opprimatur, crucē in suam iustificationem secum habens, in iudiciū veniet. Non vulnera enim, sed acerbum ac ignominiosum mortis suę genus ostendens. tunc plangent tribus. non enim accusantibus opus erit, cū crucē viderint. Plangent igitur, quia ex morte ipsi nihil profecerunt, quia crucifixum quem adorare oportebat, contempserunt. Vides quomodo terribiliter aduentum suum descripsit? quomodo animos discipulorum suscitauit? idcirco prius tristitia posuit, deinde iucunda commemorat, vt vel hoc modo eos consolaretur. Caterum passionis rursus, atq; resurrectionis ex p̄stantiore habitu crucis meminit, vt nō iam pudeat eos, nec dolor inuadat, cū in signum tunc p̄uentura sit. Alius autem: videbunt, inquit, in quem pupugerūt: verum quoniam crucis mētionem fecit, ideo subiicit: quia videbunt filium hominis, non in cruce, sed venientem in nubibus cœli cum virtute, & gloria multa. Noli enim credere, quia crucē audisti, tristē aut amarum futurum, sed cum virtute atq; gloria magna venturum non dubita. Crucem autem secum habet, vt

Luc. 21. 6. & Ezch. 32. b. & loc. 3. a.

Supra. 21. a. & Mar. 11. b.

1. Theff. 4. d. Ibidem.

Iust. 25. a. Ibidem. c.

Abet, vt peccatum ipsorum sine accusatione condēnetur, veluti si quis lapide percussus, ipsum lapidē vel cruentas vestes in testimonium ostendat. Veniet autem in nube sicut assumptus est: hęc omnia tribus vidētes, flebunt, sed mala sua non in solo fletu terminabuntur. Et fletus quidem erit, vt à seipsis proferre sententiam, & seipsos condemnare aspiciantur. Tunc autem, inquit, mittet angelos suos cum tuba magna, & congregabunt electos à quatuor ventis, à summis cœlorum vsq; ad terminos eorum. Hęc tu audiens, futuram punitionem quanta sit, p̄ teipsum excogita: non enim his solum, verum etiam illis poenis vexabuntur: & sicut superius dicturos assererat, Benedictus qui venit in nomine domini: ita hic dicit, quia plangēt. Nā quoniam de bellis expositum grauissimum est, vt discant quoniam ad has afflictiones aterna quoq; supplicia eos expectant, & ab electis separant, & lugentes, gehennę traditos inducit. Deinde rursum discipulos confirmat, ostendēs à quātis liberabūt malis, & quā ingentibus bonis perfruētur. Cū autē sic liquidō atq; apertē veniet, per angelos vocat. Hoc etiam vocationis modo illos honorauit. Paulus verō de resurrectione mortuorum verba faciens: in nubibus rapietur, dixit. Ipse nanq; dominus descēdet de cœlo, ait, in visione, in voce archangeli. Itaq; cū resurrexerint, angeli omnes cōgregabunt: congregatos verō nubes rapiet, & hęc omnia in momento temporis fient: non enim vocat eos sursum, sed ipse in tuba descēdit. Quid autem tubarum sonus sibi vult? Ad exultationē, ad gaudium, ad exprimentū rerum stuporem, ad dolorem eorū qui relinquuntur. Vā mihi de die illo terribili, qui cū oporteret nos expositione istarum rerum gaudere, dolemus & mœrore conficimur: sed fortasse solus ego hęc patior, vos autem hęc audiētes, latamini. Nam me quidem, cū hęc in mētem veniūt, horror inuadit terribilis, & amarissimē perfles, ex profundo corde ingemisco. Nam quanuis nihil horū ad me spectet, illa tamen quę mox ad virgines, & ad seruum nequam, qui quod accepit talēum suffoditq; dicētur, vehementius me perturbant: propterea lachrymis confundor, quoniam à tanta gloria casuros nos video, à tantorumq; fructu bonorum expellendos, & hoc non tempore aliquo terminato, sed semper atq; perpetuē, solummodo quia parum laboris sufferre nolumus. Nam si magnus esset labor, & hęc lex onerosa, quāuis etiam si cūcta essent toleranda, causa tantum desidie friuola quidem, sed nihilominus propter p̄ceptorū difficultatem, diurnitatem temporis, laboris duritię, intolerabile onus non potuisset sufferre videremur: nunc verō nihil huiusmodi dicere possumus, quia non minus tūc quā gehēna nos exagitabit, quia quādo breuissimo spacio temporis non insudauimus, cœlo & ineffabilibus bonis priuari nos intelligemus. Breue quidē tempus hoc est, & labor minimus, & tamen oscitamus, & tota mente torpemus.

T omus secundus.

Terrestre certamē est tibi propositum, cuius corona in cœlo reddetur: ab hominibus exagitaris, & deus tibi honores retribuēt: paucis diebus curris, & aterna p̄mia cōsequeris: corruptibili corpore luētaris, & incorruptibili laudaris. Sed p̄ter illud apprimē tenēdum est, quia etsi propter Christum nihil tristē pati voluerimus, necesse tamen est multa tristitia sustinere. Non enim quia propter Christū mori non vis, idcirco immortalis futurus es: nec quoniam propter Christū diuitias tuas non distribuis, idcirco tecum eas auferes. Hęc à te Christus petit, quę si ei non dabis, omnino tamen propter conditionem naturę relicurus es. Hęc te tua sponte facere hortatur, quę omnino inuito te fiet. Vnū solum petit, vt propter eum vltro, & non coactus facias: Vides quā facilimum est hoc certamen? Nam quę necessariō patieris, inquit, ea, si propter me pati volueris: idq; vnicum tibi propositum fuerit, sufficiēt mihi obrep̄erasti. Quod alij mutaturus aurum es, illud mihi & ad maiora fœnora, & cautione tutiori mutuato. Si alterius gratia militares labores suscipis, mihi etiam milita, quoniam cumulo retributionum ingenti labores tuos omnino excedam. Tu verō alios quidem qui vel mutuo, vel in vendēdo, vel militando maiora tibi offerunt, antepōnis: Christum verō solum p̄stantiora sine cōparatione p̄bētē aspernaris, atq; repellis. Cur tibi tam magnum cum eo bellum est? Cur tanto es inflammatus odio? Vnde igitur veniam ac satisfactionem impetrabis, cū nec illis eum rationibus, quibus homines hominibus antepōnis velis? Cui certē thesaurum tuum tradis. In manu mea recondas, inquit. Non videtur tibi dominus terrę tutor esse, quā terra? Illa quod reposuisti, solum reddit, imō verō nonnunquam etiam amittit, & redonare non potest: ipse autem etiam mercedem, quia in manu sua reposuisti, redditurus est. Magna profectō nos charitate profēquitur, ideo si mutuo dare volueris, paratus semper vt accipiat est: si serere tibi placuerit, libētē semina suscipit: si magnificas ædes condere constitueris, allicit te ad seipsum, & hortatur vt in regione sua ædifices. Quare ad inopes curris? ad homines dico inopes, qui aut tibi tuum nō reddēt, aut certē malē, & illiberaliter reddēt. Sed non mouemur his verbis: ac ideo, vbi pugna, iudicia, calumnias, illō festinamus. An igitur iniuria punit nos atq; euerit, cū in rebus omnibus seipsum nobis p̄beat, & nos ipsi studiose resistamus? Nequaquā. Nā siue meo volueris expoliri ornato, siue armis meis deliciari, siue iter meum peragerē, siue in ciuitatem peruenire cuius artifex & cōditor ipse sum, siue in regione mea domū edificare: ita hęc omnia facere potes, vt non modō nullam abs te harum rerum omnium mercedē exigam, sed ipse tibi magnę velim esse mercedis debitor, dūmodo vti rebus meis nō abomineris. Quid huic liberalitati æquale vnq; inueniri potest? Ego ipse sum pater, ego frater, ego

xx iiii dominus,

G dominus, ego sponſus, ego nutritor, ego veſtis, ego radix, ego fundamentum. Quicquid volueris ipſe ſum: nulla re indigebis, ego tuus ero miniſter. Veni enim non vt mihi miniſtretur, ſed vt ego alijs miniſtrem. Ipſe amicus ſum, mēbrum, caput, frater, ſoror, mater, vniuerſa ipſe ſum, dūmodo mihi vt decet, afficiaris. Ego pauper propter te, in ſepulchro propter te, patrem in excelsis pro te interpello, qui ad inferiora pro te à patre miſſus deſcendi. Omnia tu mihi es, frater, cohaeres, amicus, mēbrum. Quid vis amplius: quid auertis à me mentē? Quid caduco huic mundo laboras? Cur perforato aquam doli ingeris? Nihil enim aliud eſt p̄ praſentibus iſtis laborare, q̄ flammā diſcerpere, q̄ pugnis aera cedere. Cur fruſtra curris? Nōne vniuerſiſq; artis finis quidam eſt? Ita profectō. Oſtende igitur mihi huius ſecularis ſtudij finem: ſed non potes. Vanitas enim vanitatū, & cūcta vanitas ſūt. Proſiciscamur ad ſepulchra, oſtēde mihi patrē, oſtēde vxorē tuā.

Eccleſ. 1. a. & 12. c.

H ubi eſt qui purpurā induebatur, qui vehiculo ſerebatur, qui exercitus dūctitabat, qui corona militū cingebatur, qui liētoribus muniebatur, qui alios cædebat, alios in carcerē detrudebat, qui quos volebat, interimebat, & liberabat ſimiliter quos volebat? Nihil video niſi putrida oſſa, & vermes, & araneā: omnia illis puluis, omnia fabula, omnia ſomnium, vmbra, narratio nuda, & imago: imō verò nec imago, imaginis quippe effigiem videmus: hīc autē nullam effigiem perſpicere poſſumus, atq; vtinam hīc omnia mala terminarentur. Nunc verò honores quidē, & voluptas, & maietas omnis ad vmbra, & ad verba rebus nuda exitum habent. Quae verò ab illis ſequuntur, non vt vmbra & ſomnium euaneſcunt, ſed permanent, & eò nobiſcū ita trāſeunt, vt omnibus ſient apertiffima. Rapinae nanq; violentiae, fornicationes, adulteria, caeteraq; huiusmodi nō vertuntur in cinerē, ſed tam res, q̄ verba ibi conſcribuntur. Quibus igitur oculis tunc deū cernemus?

I nam ſi patrem, qui te genuit, peccati aduerſus eū conſcius, aſpicere non poſſes: quomodo ad deum omni certē patre mitiorē oculos tunc eleuabimus? quomodo ſuſtinebimus, quādo Chriſti terribili aſſiſtemus tribunali, cum exquisitiſſima peccatorum omnium perſcrutatio fiet? Si verò quiſpiam futuro non credit iudicio, ea conſideret quae hīc ſiunt. Videat eos qui in carceribus ſunt, qui in metallis, qui in ſtereore, qui dēmonio agitātur, qui inſaniūt, qui incurabili morbo laborant, qui continua pauperie premuntur, qui vexātur inedia, qui luctu intolerabili affligūtur, qui captiui degūt. Nemo enim iſtorum omnium hāc pateretur, niſi caeteris omnibus qui ſimiliter peccant, ſupplicia poſt mortem imminerent. Nam quia nihil nonnulli malē viuētes hīc patiuntur, hoc ipſum argumentum eſt, quia poſt exitum ē vita omnino puniētur. Non eſt enim credibile cum vnus ſit omnibus deus, alios hīc puniri, alios euadere impunē eorum, qui ſimiliter deliquerunt, niſi poena ibi certa referuaretur. His igitur ra-

tionibus & exemplis perſuaſi, humilius viuamus, & qui iudicium non credunt futurum, credant iā, & meliores fieri ſtudeāt, vt caelorum regno dignē vitam peragentes, futura ſupplicia euitemus, & aeterna bona nāciſcamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

Homilia. lxxviii. ex cap. xxiii.

Arbore autem fiſci diſcite parabolam, quando iam ramus eius effoetus fuerit, & folia germitua uerint, cognoscitis quoniam prope eſt aſtas. Ita & vos, cum videritis haec omnia, cognoscite quoniam prope eſt in ianuis. Quoniam poſt tribulationem illorum dierum dictum eſt, ipſi verò certum, definitumq; tēpus quærebant, & diem ipſum diſcere cupiebant: ideo ſimilitudine utitur ficus, oſtendens non magna ſpacia temporum interfutura, ſed conſequentur atq; deinceps illum diem venturum: quod non ſimilitudine ſolum, verum etiam ſequētib; verbis expreſſit, dicens: Scitote quoniam prope eſt in ianuis. Hinc etiam praedicit aſtatem tunc ſpiritualem, tranquillitatemq; à fluctibus huius vitæ iuſtis hominibus futuram: iniuſtis autem à contrario, hyemē ac terribileſtes tepeſtates poſt aſtatiā tranquillitātē vnturas, quod paulò poſt ſignificauit dicens: laſciue illis viuētib; diem illum eſſe venturum. Non autē ea ratione tantummodo, vt ſpaciū temporis deſignet, ſic ſimilitudine uſus eſt, cum & aliter iſtud ſignificare potuiſſet: ſed vt omnino futuram rem confirmaret. Nam ſicut hoc eſſe neceſſe eſt, ſic illud quoq; neceſſario erit. Nam quod ſemper contigit, quod omnino euenturū eſt, tam apud ipſum ſignificat, quā apud beatum Paulum imitatorē ipſius, qui de reſurrecciónē diſſerens, ait: Grantum *Ioan. 12. c. & 1. Cor. 15. c.* tritici cadēs in terram, niſi mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum aſſert. Similiter etiam ad Corinthios, *In- 1bidem.* ſipiens, ait, quod tu ſeminas non viuificatur, niſi mortuum fuerit. Verūm ne ruruſus interrogent, quando igitur haec erunt, in memoriā praedicta reducens, ait: Amen dico vobis, non praeteribit generatio haec, donec omnia ſiant. Quae omnia, dic quaſo? Bella in Hieruſalem, fameſ intolerabilis, peſtis inaudita, terremotoſ, pseudochriſti, pseudo prophetae, praedicatione euangelij in vniuerſo terram orbe, ſeditioneſ, turbationeſ, caetera omnia quae ad aduentum vſque futura ſunt. Quomodo igitur haec generatio dictum eſt? Non de viuētib; tunc, ſed de fidelib; dixit, vt ſolet loqui ſcriptura: vt quando dicitur, Haec eſt generatio quaerentium dominum. Quod igitur in ſuperioribus dicebat, quia oportet haec omnia fieri, & ruruſus: Vbiq; praedicebitur hoc euangelium: id in hoc quoque loco, quia ſcilicet haec omnia euentient, & fidelium generatio nullo incōmodo diſſipata permanebit. Ita Hieruſalē euerſa, Iudaeiſq; in nihilum penē redactis, à nulla re fides ſuperabitur. Non enim fameſ, non furor, non peſtis, nō terremotoſ,

A ramotus, non bellorum impetus, non pseudochriſti, non pseudo prophetae, non ſeductores, nō qui tādē perturbabunt omnia, non falſi fratres, nō alia huiusmodi tentatio aduerſus fideleſ preualebit: in maiorem deinde fidem ipſoſ compellēs, ait: Coelum & terra tranſibūt, verba autem mea non praeteribūt. Facilius enim, inquit, haec firma & imobilis deſtruetur, q̄ verba mea poſſint decidere. Examinet, oro, ſi quis repugnet, & ſi vera inueniet iam tranſacta ante, omnino ab illis ad credenda futura animū inducat: examinet, inquam, exquisitiſſimē, & videbit exitum rerum huius prophetiae veritati aſſeſtantem. Elementa verò haec in medium productum, partim vt caelo ac terra preſtantior eccleſia ſignificetur, partim vt vniuerſi creatorem ipſum eſſe oſtendat. Et quoniam de conſummatione diſſeruit, de re ſcilicet quae à multis non creditur, coelum & terram in medio poſuit, vt ineffabilem virtutem ſuam oſtenderet, & magna cum poteſtate vniuerſi ſe dominum ſignificaret, ex quibus omnibus vel nimum ambigentes ad fidem praeparet. De die autem illa, & hora nullus nouit, neq; angeli caelorum, neq; filius hominis, niſi ſolus pater. Et quod dixit, neq; angeli, repreſſit eos ne diſcere vellēt, quod angeli neſciunt. Eo verò quod dixit, neq; filius, nō ſolum à diſcendo, ſed etiā à quaerendo prohibuit: hac ratione id dictum eſſe, illud oſtendit, quod poſt reſurrecciónem curioſius quaerentibus reſpōdit. Nūc enim multa ſigna dixit, tunc verò aperte repreſſit, dicens: Non eſt veſtrum noſſe tēpora vel momenta. Deinde ne dicant neglectoſ ſe atq; contemptoſ eſſe, qui nec harum rerum digni videantur, ſubiunxit: Quae pater poſuit in ſua poteſtate. Magne nāq; ſibi curae fuit honorare illoſ, & nihil quod eis conduceret, & poſſent ferre, celare. Propterea patri iſtā notitiā attribuit, rem arduam eſſe oſtendens, maioremq; quā ipſi capere poſſent. Niſi autē ita ſit, ſed ipſe quoq; filius ignorat, quādo ſciat, an vnā nobiſcum? qui haec vnq; dicere poterit: patrem filius optime nouit, & eo proruſo pacto quo pater filiū, diem autem illam ignorat? Praeterea etiam ſpiritus dei profunda inueſtigat, filius verò nec tempus quidem nouit? Sed quomodo quidem iudicare oportet, non fugit eum, & arcana ſingulorum clam eo non ſunt: quod autem multo vilioſ eſt, id ignorat? Adhuc quomodo iſ, per quem omnia facta, & ſine ipſo factū eſt nihil, diem illam ignorabit? Qui enim ſecula fecit, iſ profectō creauit & tempora, & diem produxit. Quomodo igitur quae ipſe produxit, ignorat? Deinde voſ vel ipſius ſubſtantiam filij non ignorare affirmatis, filio verò nec illius diei cognitionem conceditis, filio dico qui ſemper in ſinu patris eſt. Et certē multo maius, immo verò abſque comparatione maius quid ſubſtantia filij eſt, q̄ dies illa. Quomodo igitur cum maiora vobis attribuat, haec minora filio cōcedere non vultis, in quob; ſunt omneſ theſauri ſapientiae & cognitionis occulti? Sed neque voſ ſcitis, quae nam ſit ſubſtantia

Aſto. 1. b.

1bidem.

Ioan. 1. a.

Coloſ. 2. a.

dei, quauis furore incitati hoc affirmetis: neque ſi diem illum ignorat. Quapropter cum omnia dixerit, & tempora, & tepeſtateſ expoſuerit, ac ad ipſas demum ianuāſ peruenerit, prope eſt, in ianuāſ, inquit, ſilentio eam tradidit. Ita ſi diem atq; horam curioſe ſcrutaris, non audies à me, ait: ſin verò tempora & initia, nihil celabo, ſed omnia tibi exacta dicam diligentia. Multis enim tibi oſtendi non eſſe mihi diem illam ignotam: ſpacia temporum, & reſ venturas tibi praedixi, & quantum ex hoc tempore ad illum diem. Idem mihi ficus parabola deſignauit, ad ianuā� denique ipſas te duxi: oſtiū verò ſi volo tibi aperire, ex commodo etiā tuo id facio. Sed vt aliunde quoque diſcas, non ex ignorantia ipſum dicere reuſaſſe, ad ea quae dicta ſunt, aliud quoq; ſignū proponit, dicens: Sicut erant in diebus Noē ante diluuium comedentes & bibentes, nubes & nuptui tradentes, vſq; ad diem qua venit diluuium, & ſuſtulit vniuerſoſ, & non cognouerūt donec venit diluuium, & tulit omneſ: ſic erit & aduentus filij hominis. His verbis repente, ac nō expectatum inter hominum deliciaſ ſe venturum oſtendit: quod Paulus quoq; denotauit, dicens: Cum pacem & ſecuritatē dicant, tunc repentina eiſ imminet perniciēſ, ſicut partuſ doloreſ ei quae habet in ventre. Quomodo autem poſt tribulationem illorum dierum ait: Si deliciarū laſciua, ſi pax, ſi ſecuritas, ſecundum Paulum, futura eſt, ſi deliciaſ laſciuant, quomodo tribulatur? Pax & laſciua inſenſatis erit, propterea non dixit, pacē & ſecuritatē: inſaniam eorum hoc modo dicendi oſtendens: ſicut & qui tempore Noē fuerat, quauis multis in malis eſſent, deliciaſ tamen diſſuebant: iuſti autem nō ira, ſed cum tribulatione atq; moeſtitia vitā trahebant. Hinc etiam aperitur, quia cum Antichriſtuſ venerit, licētius omni turpi voluptate iniqui, & qui ſalutem ſuam deſperabunt, vtentur. Tunc ad explendum furorē mentis multi ſtudebunt. Crapula tunc, & temulentia ſummopere vigebit, quapropter & congruo vſuſ exēplo eſt. Nam quemadmodum & cum arca fieret, aperte futurū preſignificauit diluuiū: illi autem non credentes, tanq̄ nullo malo venturo laſciuebant: ſic Antichriſtuſ apparebit, poſtq̄ conſummatio, & intolerabileſ poenae ſequentur. Quod autem voluptatibus ſuis quaſi temulentia quadam detenti, futura non ſentirent, ideo Pauluſ dicebat: Veluti doloreſ in vtero habentiſ, ſic illiſ terribilia & intolerabilia aderunt. Quare autē Sodomorū mala non dixit? Vniuerſalem, praedictāq; cladem, & minime creditam exempli loco proponere voluit: vt quoniam apud multoſ futura non creduntur, à ſimilitudine praeteritorū moueantur animo, atq; credant. Ad haec illud etiam oſtendit, quia & priſcorū ipſe conditor eſt. Aliud deinde ſignum ponit, quib; omnibus efficitur, nequaſq; ſe illum diem ignorare. Quod autem eſt ſignum? Tunc duo erunt in agro, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur. Duo res in mola, vna aſſumetur, & vna relinquetur. Duo

Gene. 6. & 7. b.

1. Theſ. 5. a.

1bidem.

Gene. 6. b.

1bidem. c.

1. Theſ. 5. a.

in lecto,

G in lecto, vnus assumetur, & vnus relinquetur. Vigilate igitur, quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit. Hęc omnia, vt dixi, & ipsum non ignorare denotat, & discipulos ab interrogando auocat. Cuius rei gratia dicitur quoque Noe mentionem fecit, & duos in lectulo dixit significans quia inexpectatus ab omnibus feret, & quietis tempore adueniet: duae quoque molentes id ipsum, id est nullam sollicitudinem significant: & ad haec, quia serui & domini & assumuntur & relinquantur, tam qui in ocio, tam qui in labore, & alia atque alia dignitate praesulget. Sicut in veteri quoque scriptura dicitur: *A sedente in folio vsque ad captiuam, quae in mola est. Quoniam enim iam dictum est, difficile diuites saluari, idcirco neque istos omnes perituros, neque pauperes e contrario saluari omnes: sed vtrique & saluari, & perire modo ostendit. Mihi autem videtur ex hoc etiam significari, nocturno illum aduentum tempore futurum, quod etiam Lucas asserit. Vides quomodo vniuersa sibi aperitifsimè patent? Deinde ne rursus interrogent, continuo subiicit: Vigilate igitur, quia nescitis qua hora dominus vester venit: non dixit se nescire, sed quia ipsi nesciunt. Ita tamen eos ad ipsam penè horam deduxit, atque statuit, & curiosiores reddere cupiens, ab interrogando auocauit: vigilate dicens, nescitis &c. vt ostenderet hac se de causa dicere noluisse. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur venturus esset, vigilaret vtrique, & non sine re: perfodi domum suam. Ideo & vos estote parati, quia qua hora non existimatis, filius hominis veniet. Propterea igitur haec dicit ipsis, vt vigilent, vt iugiter parati sint, quia qua non existimatis hora, venturus est. Sollicitos igitur facit, & curiosos, ne vniquam virtutem negligant. Tale quid autem est quod dicitur: Si praescierint homines quando morituri sunt, diligentiam suam circa illam horam ostenderent. Ne igitur in illo solummodo tempore, sed continue diligentes sint, nec generalem nec singularem horam praedicit, vt semper expectando semper vigilent: hac enim ratione terminum vitae non occulit. Deinde liquidò, adeo vt nunquam liquidius, dominum seipsum appellauit. Haec autem etiam ad erubescendum deficiat mihi dicta videntur: maiorem enim diligentiam habent furem expectantes, quam vos salutis animae: vigilant enim tunc, ne aliquid sibi surripiatur. Vos vero quamuis certe sciatis venturum dominum, non perseueratis tamen, neque ita vigilatis, vt possitis non improparati ex hac vita discedere, quapropter cum pernicie dormientium dies ille venturus est. Nam quemadmodum non laederetur ille furto, si furem sciret venturum: sic & vos quoniam scitis dominum venturum, paratiores esse debetis. Ceterum quoniam iudicij mentionem fecit, ad doctores etiam vertit orationem, de poena & meritis differens, & primo bonis collocatis, ad peccatores exitum facit, commodissime orationem concludens. Quis ergo, inquit, fidelis seruus & prudens, quem constituet dominus super familiam suam dare eis cibum in tempore suo?*

Beatus seruus ille, quem cum venerit dominus eius, inuenit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam in omnibus suis constituet eum. Dic quae so, num & hoc ignoratis est? Nam si quoniam nec filium scire dictum est, ignorare ipsum affirmas: quid modo dicet, cum dubitando dicere videatur, quis igitur fidelis seruus? An & hoc ipsum ignorare conginges? Nequaquam: nullus enim nisi mente captus id diceret: at qui causam de illo dicere possumus, de hoc vero nulla. Quid porro quando interrogando dicit, Petre diligis me: neque illud sciebat? aut quando quaerit, vbi posuistis eum? Ego vero etiam patrem ita loquentem inuenio. Ipse enim est qui dicit, Adam vbi es? Et, clamor Sodomorum multiplicatus est in me, descendens igitur videbo, si secundum clamorem venientem operantur: si autem non ita, vt cognoscant. Et alibi: Si forte audierint, si forte intellexerint. Et in euangelio, Verebuntur fortasse filium meum: quae omnia verba quauis ignorationem significant, non ignoratis tamen, sed vt eum decet, dispensans ita dicebat. De Adam ergo illo modo quaesuit, vt in excusatione peccati eum induceret. De Sodomis autem ita locutus est, vt nos erudiret nihil antea esse determinandum, quod ad rem ipsam certius perueniremus. Per prophetam autem ambiguum loqui videtur, ne praedictio inobedientiam necessario facere videretur. In euangelio vero ostendere voluit, quia reuereri filium debuissent. Hoc autem in loco, ne rursus curiosius persequerentur, & adhuc vt quod rarius est, pluris ostendat. Expende autem qualem haec verba ignorantiam significare possunt, siquidem a te constitutum per familiam tuam ignorare non potes. Praeterea beatificat quidem eum: Beatus enim, inquit, seruus ille: quis vero sit, si lectio tradidit: quis enim est, aut quomodo constituet dominus super familiam suam, quem inuenit sic facientem? haec non de pecunijs solummodo, verum etiam de verbis, de virtute, de omni dispensatione singulo homini concessa, dicta sunt. Hęc parabola vel ad gerentes, gubernantesque rem publicam accommodari potest. Docet enim vnumquemque ad communem utilitatem omnia conferre quae sua sunt, sine sapientia, siue principatum, siue quicquid aliud, non ad detrimentum conseruorum, nec ad perditionem suam. Quapropter vtrunque ab eo flagitat, prudentiam scilicet, atque fidem. Delicta enim ab amentia originem habent. Fidelem igitur appellat, quoniam nihil ex rebus domini sibi attribuit, nec incassum quicquam expendit. Prudentem autem, quia dispensare nouerit: opportunè siquidem vtraque re nobis opus est, ne scilicet quae domini sunt, ad proprios versus rapiamus, & vt opportunè omnia dispensemus. Nam si alterum horum absit, eius absentia alterum omnino claudicat. Si enim fidelis ita sit, vt non furetur: disperdat autem non necessario consumens impendio, non paruum id crimen est. Sin vero e contrario rectè dispenderit, sibi verò accumularet, ingens rursus haec culpa. Audiamus etiam qui pecuniosus sumus. Non enim doctoribus haec solum, sed diuitibus etiam dicit, cum

A vtrisque dominus diuitias suas crediderit, maximas quidem doctoribus, sed locupletibus etiam non paruas. Si ergo docentes maiores diuitias seminēt, atque dispergant: vos autem nullam in minoribus liberalitatem ostendatis: cur liberalitatem, & non gratitudinem dixi? non enim vestra, sed aliena tribuitis: quae nam vobis futura est excusatio? Sed interim antequam de punitione dicatur, approbati praemia serui qualia sint, audiamus: Amen dico vobis, in omnibus suis constituet eum. Quid hoc honore maius? quae oratio hanc dignitatem, hanc beatitudinem assequi poterit, cum caelorum conditor, cui omnia seruiunt, hominem in omnibus suis constitutus est? Praeterea & prudentem eum appellauit, quia nouit magna pro paruis perdeda non esse: quia moderatè vitam hic perages, caelos consecutus est. Deinde quod semper facit, non a honorum praemijs tantum, sed a prauorum etiam poena audientes corrigit, ac ideo subiicit: Si autem dixerit malus seruus in corde suo, tardat dominus meus venire, & inceperit cogerere uos suos verberare, comedat autem & bibat cum ebrijs: veniet dominus serui illius in die qua non existimat, & in hora quam non nouit, & diuidet eum, & partem eius cum hypocritis ponet: tibi erit fletus & stridor dentium. Si vero quispiam opponat, perspicias quae cogitatio seruo venit, quae dies ille ignotus est: tardat enim, inquit, dominus meus. Illud respondebimus, non quia dies ille ignotus sit, sed quia ipse nequam haec cogitat: quam enim ob rem nihil huiusmodi fidelis ille, prudensque seruus cogitauit. Quid enim refert miserum omnium, si dominus tuus tardat, cum eum omnino venturum non ignores? Cur ergo diligenti studio non incumbis? Ego vero e contrario huic praecipio contendo, non tardare dominum, sed iniqui serui haec de tarditate sententia est, propter quam etiam accusatur. Quod vero non tardat, Paulus quoque confirmat, dicens: Dominus propè est, nihil solliciti sitis: & qui venturus est, veniet, & non tardabit. Sed quae sequuntur audi, vt discas quomodo crebro in memoria ignoratum illum diem reducat, si significans seruis istud esse perutile, ac sufficiens a somno eos excitare. Nec refert, si multi nihil utilitatis hinc consecuti sint. Nam nec etiam ab alijs iuuantibus lucrati aliquid sunt: sed tamen ipse nunquam cessat facere, quae sua sunt. Quid deinde? Veniet, inquit, in die qua non existimat, & in hora quam non nouit, & extremis eum cruciabit tormentis. Perpendis quomodo vbiq; ignorantiam hanc repetit, tum vt utilitatem eius ostendat, tum vt semper diligentiores esse faciat: haec enim res, vt scilicet nos semper diligentiores esse faciat: haec enim res, vt scilicet nos semper vigilemus praecipuo illi est studio atque curae: ac quoniam calamitatibus oppressi magis corrigimur, delictijs vero atque ocio corrumpimur, idcirco vbiq; in remissione atque quiete ventura mala praenunciat. Et vt in superioribus per tempora Noe hoc ipsum significauit: ita hic quando seruus ille temulentiae se dedit, quando conseruos inflatus ver-

berat, tunc intolerabilis est poena. Sed non poenam solummodo illius, verum diligētius consideremus, ne ipsi quoque similibus simus obnoxij. Huic enim similes profecto sunt, qui pecuniam habentes, pauperibus non erogant, dispensator etiam tu es pecuniarum tuarum non minus, quam qui ecclesias gubernant. Quemadmodum igitur illi non habent potestatem ea, quae a nobis collata sunt pauperibus, temerè dispergere, quauis ad alimenta pauperum constituta sunt, pari tu quoque modo non debes temerè tua consumere. Nam etsi paternam hereditatem accepisti, tua quae habes sunt: dei tamen sunt vniuersa. Deinde si tu diligenter quae dedisti vis dispensari, deum autem non arbitraris maiore acrimonia a nobis rationem dispensationis petiturum, sed latu- rum, vt perperam cuncta disperdantur: non est ita, non est. Ideo etenim & apud te pecuniam esse passus est, vt alimenta pauperibus in opportunitate concedas. Quid est porro in opportunitate? Cum egeat, cum famescant. Sicut igitur tu conseruo ad dispensandum dedisti, sic dominus tibi vt opportuno impedas. Cumque possit auferre, relinquit tamen, vt virtutis exercendae habeas facultatem, vtrique altero alterius egente, feruētore omnes inter se charitate vincunt. Tu vero cum acceperis, non modo haud praebes, verum etiam verberibus caedis. Quod si culpa non dare est, quae venia erit verberanti? his verbis contumeliosiores & rapaces subostendere mihi videtur, vehementer eis intentans, cum verberibus eos cedat, quos alere debeant. Delicantes autem etiam, atque lasciuantes, inquit, cum temulentis: ventris voragine significans haec dicit. Non enim accepisti, vt deuorare habeas, sed vt ad elemosynam vtaris. An forsitan tua te credis habere res pauperum tibi credita est, etiam si laboribus iustis, etiam si hereditate paterna in te peruenerit. Num putas non potuisse deum abs te hanc pecuniam auferre? Sed ideo non fecit, quia te dominum esse vult benignitatis erga pauperes. Tu autem diligenter perpende, quomodo in omnibus ferè parabolis ille ponitur, qui sua pecunia probè vsus non est. Nam neque virgines aliena rapuerunt, sed sua non erogauerunt: neque qui talentum suffodit, aliena inuasit, sed quia nihil addidit: neque qui esurientem praeterierunt, propter alienorum rapinam cruciantur, verum quia sua, quemadmodum & hic seruus non seminauerunt. Audiamus igitur quicumque ventri seruiamus, quicumque ad opiparè comparandas cenas pecuniam consumimus, quae non nostra, sed indigentium est. Noli enim, quoniam magna domini benignitate quasi tua erogare iussus es, idcirco etiam tua arbitrari: mutuo tibi concessit, vt probitate inde quaeras. Noli ergo putare tua esse quae habes, sed quae domini sunt, domino praebe. Nec enim etiam si tu cuiquam mutuo contulisti, vt aliquid inde lucrari possit, illius pecuniam esse assereres: similiter ergo deus tibi pecuniam tradidit, vt coelum merceris. Quare non est benignitatis suae cumulus ingratitude

Exo. 11. b.

Luc. 17. f.

Philipp. 4. 2. abac. 2. a

C

Sup. d. & Luc. 17. f.

Infra. 25. a

Hic & Luc. 12. e

Gingratitude tua evertendus. Veniat in mētem tibi, quā optabile erat homini post baptismum remissiones peccatorū inuenire, si elemosyna ad denda peccata concessa non esset. O quot homines dicerēt, vti nam possemus pecunijs à futuris nos malis redimere: nūc verò, cū hoc per elemosynam facere possint, torpent rursus & decidunt. Sed præbeo, inquit: quid præbes? Nunquam certè tantum dedisti, quantum mulier illa, quæ duos obolos erogauit, immo verò nec mediam quidem partē, nec submultiplicē eius quod illa obtulit, præstitisti: sed inani vniuersa sumptu eijcis. Magnifica cōiuiua, & potationes inebriantes excogitas, modò tu alios vocas, modò vocaris ab alijs. Ita nūc tu consumis, nūc alios consumere cogis: & duplicem tibi præparas cruciatum, alterum ab his quæ tu, alterum ab his quæ alij hortatu faciūt tuo. Vide igitur hunc quoque famulum, quoniam edat & bibat cum temulētis accusari: non enim istos solū, verum etiam eos **H** qui cum illis viuūt, torquebit. Nec iniuria quidem. Nam & seipfos corrumpunt, & proximorum salutem negligunt. Nulla verò re alia deus magis iritatur, quā si proximi cōmoditatem despicias: quapropter vt irā in istos ostendat, in duas incēdi seruū illum partes imperauit: hac de causa suorū insignem discipulorum charitatē esse affirmauit, quoniam diligētē necesse est de dilecti vtilitate meditari. Hanc igitur viam teneamus, quæ nos maximè ad coelos perducet, quæ Christi faciet imitatores, quæ deo, quantum fieri potest, similes constituet. Perspice autem eas quoque virtutes magis necessarias esse, quæ iuxta viam hanc tentoria posuerunt. Et si placet, diligentius id inuestigemus, sententiamq; secundum scripturam proferamus. Possunt ergo duæ ad vitam maximè viæ perducere: quarū altera viatori duntaxat, altera etiam proximo conducatur. Consideremus igitur vtra magis comprobetur, & ad apicē nos perducatur virtutis. Illum igitur qui sua duntaxat quærit, crebrò Paulus criminatur (quando verò Paulum dico, Christum dico) hunc verò laudib⁹ prosequitur: quod vt pateat, ipsum audiamus: Nemo quod suum est, quærat, sed quod est proximi vnusquisq;. Vides quomodo alterum eiecit, alterum amplexus est: & rursus: Vnusquisq; vestrum proximo placeat ad adificationem. Deinde mirabilem laudem admonitione mixtam subiunxit: Nam & Christus non sibi ipsi placuit: sed quantumuis victoria iam ex sententia Pauli appareat, tamē vt maiori cumulo melior pars excedat, videamus quæ virtutes in nobis duntaxat terminantur, quæ autē à nobis ad alios etiam transeunt. Ieiunare igitur, humi iacere, virginitate florere, moderatè viuere, hæc omnia ipsi qui faciunt vtilia sunt: at à nobis transgrediūtur, elemosyna, doctrina, charitas. **A**udi autem quid de his dicit Paulus: Si omnia quæ habeo, in panes pauperū dispergā, & corpus meū tradam vt vratur, charitatē autem non habēā, nihil mihi profunt. Ita perspicuo charitas præconio &

laudatur & coronatur. Sed si vultis tertio etiam pedem cōferam, & pugnabo, & ponatur quempiam ieiunare, martyrio comprobari, atq; cremari: alium verò ad adificationem proximi martyrium differre, nec differre modò, sed etiam absq; martyrio cedere. Vter igitur post hanc peregrinationē maior erit? Nō est nobis multis in hoc loco rationibus opus, nec longiore disputatione, cū magna voce beatus Paulus sententiam iam protulerit, dicens: Cupio dissolui, & cum Christo esse, melius mihi: in carne autem adhuc permanere, propter vos magis necessarium est. Ita proximi adificationem potiorē duxit, quā res solui, & esse cū Christo. Et certè si maximè vis esse cum Christo, voluntatem eius facias: voluntas autem eius illa præcipua est, vt proximo conducere studeas. Vis vt & aliunde tibi hanc sententiam corroborem? Amas me Petre, inquit, pasce oues meas. Cū tertio ipsum interrogasset, hoc amoris argumentum esse confirmauit: quod non ad sacerdotes solummodo dictum est, verum etiam ad singulos nostrū, quibus vel minimus quidem grex cōmissus esse videtur: nec enim quia minimus est, negligi debet: Pater nāq; meus complacuit in ipsis. Habet vnusquisq; nostrum ouem, ad pinguiā eā pasca ducat. Cūq; à lectulo pater familiās se receperit, nihil aliud quærat, q̄ vt ea faciat atque dicat, quibus incrementa religionis domui vniuersæ adijciat. Mater autem familiās domum quidem custodiat, sed multò magis procuret, quomodo quæ ad coelos pertinent, vniuersa familia operetur. Nam si in rebus secularibus antequam domestica disponamus, quæ reipublicæ debentur persolui curamus, ne horum veltigalium causa in forū pertracti, ac cessi vituperemur: quantum magis in spiritualibus oportet, quæ creatoris dei & regis omnium sunt, prius disponere, ne illò pertrahamur, vbi dentium stridor est. Has igitur amplectamur virtutes, quæ nobis salutare, & proximo perutile sunt. Tale quid elemosyna est, tale oratio, immo verò etiam hæc ab illa vires atque alas assumit. Orationes, inquit, & elemosynæ tuæ, in conspectu dei ascenderunt. Nō autem sola oratio, verū etiam ieiuniū inde corroboratur. Quippe si absq; elemosyna ieiunes, nec ieiuniū quidē hoc reputatur: cū vetrīs seruo ac temulentō qui ita ieiunat deterior fit, tantoq; peior, quantum crudelitas delicijs nequior est. Cur de ieiunio ita loquor, cū ipsa castimonia & virginitas elemosyna carēs ex thalamo sponsi eijciatur? Et quamquam adeo magna quidē res virginitas sit, vt propter excellentiam suā nec in nouo testamento necessitati legitur succubuerit, sed tamē nisi elemosyna ipsam comitetur, eijcitur: quod si ita est, sicuti certè est, quis elemosyna contēpta veniā impetrabit? Nullus profectò, sed perire necesse est eū qui elemosyna caret. Nam si in reb⁹ secularibus nemo sibi soli viuūt, sed tam opifex q̄ miles, tā agricola quā mercator, ad cōmunem vtilitatem proximis etiā faciēdum conferunt, multò magis in spiritualibus id faciēdum est: hoc

A est: hoc enim maximè vita est, alijs scilicet etiam prodesse. Nam qui sibi viuūt, ceteros omnes negligēs, & vita eius superuacanea est, & ipse superfluous, nec homo generis nostri. Quid igitur, inquit, in quæ, meāne contemnam, & ea quæ aliorum sunt, curem? Non negligit sua, qui aliena procurat: qui enim aliena quærit, neminē lædit, omnes miseratur, pro viribus vnusquisq; prodest, à nullo rapiet, nullius bona inuadet, non furabitur, non falsum testimonium dicet, ab omni malignitate abstinebit, omnem virtutem amplectetur, libetèr pro inimicis orabit, insidiatoribus benefaciet, nemini conuiciabitur, nemini maledicet, etiam si ceteris ab alijs lædatur. Sed illa diligenter apostoli verba secum crebrò reuoluit. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vrer? Si verò nostra queramus, non omnino hinc de alienis quoque curabimus. His omnibus persuasi non posse salutē nos consequi, nisi commune cōmodum quæramus: & huius serui in duas partes partitione admoniti, & eius qui talentum suffodit cruciatu perterriti, meliorem viā donec possum⁹ eligamus, vt eterna quoq; regna possidere possimus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxix. ex cap. xxv.

Vnc simile erit regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, obuiam sponso xierūt. Quinq; autem ex ipsis erant prudentes, & quinq; fatuæ: quæ fatuæ, accipientes lampades suas, non acceperunt secū oleū: prudentes autem, acceperunt oleum in vasis suis, cū lampadibus. Tardante autem sponso, & c. vsque ad illud: Ab eo autem qui non habet, & quod videtur habere, tolletur ab eo. Inutilem seruū eijcite in tenebras exteriores, vbi erit fletus & stridor dentium. Parabolæ istæ priori de fideli & ingrato seruo, qui rem domini disperfit, similitæ sunt. Quatuor enim sunt, omnes diuerso itinere nos eodem cōducetes. Omnes enim ad elemosynam capessendam concitatur, & vt quibuscunq; modis possumus, cū non sit possibile aliter saluari, proximis vtilitati esse studeamus. Sed in superioribus de omni vtilitate, quam proximo conferre possumus: in parabola verò de virginibus, de illa præcipuè quæ pecunijs fit elemosyna loquitur, multoq; vehementius, quā in superiori parabola. Nam ibi cædentem proximos, temulentum, & rem domini dissipantem atq; perdentem atrociter punit: hic verò eum, qui emolumento alijs non est, nec accumulatè indigentibus ministrat: vsq; nanq; fuerunt elemosyna, sed quia copiosè non fecerant, torquentur. Cuius autem rei gratia non simpliciter qualemcunq; personam posuit, sed virginibus hanc parabolam accommodauit: De sublimitate virginitatis iam dixit, eunuchos esse nonnullos, qui se propter regnum cœlorum castrarunt: & qui capere potest, capiat. Nec ignorat vulgò magnam de virginibus existimationem fieri, quippe res natura sublimis est: quod inde patet,

quia nec apud veteres à priscis illis sanctisq; viris D coli potuit, & post gratiā nulla legis necessitate iubetur. Non enim imperauit, sed voluntati fidelium commisit: vnde Paulus quoq; ait: De virginibus autem 1. Cor. 7. d. tem præceptum domini non habeo: & laudo quidem eum qui vult, neq; præceptum id facio. Quoniam igitur & magna res erat, & maioris apud multos existimationis, ne quis ea re peracta, quasi nullo indigens negligentior in alijs sit, hanc parabolā posuit, vt ostēdat quia si cetera vniuersa virginitas habuerit, & caruerit elemosynæ fructibus, cum fornicatoribus & inhumanis eijcitur, cum quibus immisericos constituitur. Non est autem corporis & pecuniæ par cupiditas, sed acrior multò atque vehementior corporum est. Quanto igitur venialiore reluctamur, tantò minus si vincimur, venia digni sumus. Idcirco & fatuas appellauit, quoniam difficilioribus superatis, faciliore perdidit. Lampades autem hic ipsius virginitatis nominat donum, & munditiam sanctitatis: oleum verò benignitatē, & elemosynam, patrociniū indigentium. Sponso autem tardante, conuierūt omnes & dormiebāt. Non paruū temporis rursus spatium interiectū ostēdit, opinionē discipulorum reprimēs, qui cōfestim regnū eius futurum sperabāt: quapropter crebrò ab huiusmodi eos spe remouet. Ad hoc somnum quēdam esse mortem denotat. Dormiebant enim, inquit: Ad mediam autem noctem, clamor factus est. Aut in parabola, quoniam dormiebant, dixit, commoratur: aut rursus in nocte futuram resurrectionem ostendere voluit. Clamorem etiam Paulus commemorat, in iussione, in voce archangeli, in vltima tuba descendet de coelo. Quid porrò tubæ volunt, & quid clamore illo dicere? Sponso venit, apparatus ergo lampadibus, fatuæ dicunt ad prudentes: Date nobis de oleo vestro. Rursus fatuas appellauit, vt nihil amentius esse ostendat, quā pecuniā in hac vita colligere, & nudos nos proficisci, vbi maximè benignitate indigemus, vbi misericordia nobis opus est. Præterea sperantes ibi se oleum inuenturas, intēpestiuè quæserunt: quanq̄ autē nihil humanius illis virginib⁹ fuerit, quæ hac re præcipuè fulserunt, non totū petebāt. Date enim nobis ex oleo vestro, inquit: & necessitatem ostēdebant, Extinguuntur enim lampades nostræ: sed tamen repulsæ sunt, nec humanitas earum à quibus petebatur, nec petitionis facilitas, nec petentium necessitas, vt impetrarent effecit. Quid igitur hinc docemur? Quia videlicet null⁹ nos, qui opera perdiderimus, defendere ibi poterit, nō quia nollet, sed quia non potest: videmus enim prudentes ad impossibilitatem cōfugere: quod & Abrahā ille denotauit, dicēs: Magnus inter nos atq; vos habitus existit, adeo vt nec volentes pertransire, trajecte re possint. Ite autē ad vendentes, ac emite. Qui porrò vendunt? Qui pauperie premuntur. Vbi verò isti reperiuntur? In hac solummodo vita: hic ergo non ibi quærendi sunt. Vides quā magnas ab inopibus

Luc. 21. a.

1. Cor. 10. f.

Rom. 15. a.

Ibidem.

1. Cor. 13. b.

Philip. 4.

Ioan. 21.

M. ad. 20.

Infra. 24.

1. The. 4.

Luc. 16. g.

Ginopibus merces negociemur: si hos tollas, magnā nostrę salutis spem euertisti. Hic igitur oleum colligendum est, vt ibi cum tempus fuerit, paratū nobis adsit. Non enim illud tēpus, sed hoc congregationis est. Noli ergo in delicijs, luxu, inaniq; gloria frustra consumere quę habes, cum multo tibi oleo ibi opus futurum est. His illę auditis recesserūt, sed nihil vtilitatis consecutę sunt. Ita ipso parabolaē cōtextu ostendit, quia etiam si misericordes illic fuerimus, non euademus tamen: nihil enim profuisse istis misericordiā illius voluntatē videmus, quia nō hic, sed ibi venditores olei quarebant: nec diuiti p- fuit adeo misericordem ibi fuisse, vt etiam de absentibus suis sollicitaretur: & qui dum viueret, iacētē in porta pauperem prateribat: quos inde videre nō poterat, a gehenna eripere festinat, rogatq; nonnullos ad illos mitti omnium earum nuncios rerū: verū vt ille, sic etiam istę nihil cōsecutę sunt. Posteaquam enim ad emendū profectę sunt, venit sponsus, & intrarunt simul quę erant paratę: fatuę verō exclusę sunt. Ita post ingētes illos labores, post incredibiles sudores, & acerrimas pugnas, post trophęa quę de naturę rabie statuerunt, resurgunt cū dedecore, & lāpadibus earum extinctis, terrā aspicientes recedunt. Nihil sanē tenebrosius est, q̄ virginitas oleo carens: vnde sic vulgō multi immisericordes tenebrosos solent appellare. Quid igitur ex virginitate lucrata sunt, quę nec sponsum quidem viderunt, nec saltem ad pulsandum vsq; peruenerunt, sed terribile illud verbum audiuerunt, Abite, nescio vos? Quod cū ipse dixerit, nihil aliud quā gehenna, & intolerabilis cruciatus relinquitur: immo verō etiam, gehenna, istud verbum grauius est: hoc verbum operantibus etiam iniquitatem dixit.

Vigilate, quia nescitis diem, neq; horam. Crebrō id repetit, vt ignorantiam exitus ab hac vita vtilem esse ostendat. Vbi sunt ergo qui per totam vitā desidia torpescunt, & quando a nobis admonētur, respondere non dubitant, omnia se pauperibus moriendo tempore relictuos? Audiant hęc verba, & emendent se: multi enim abeundi tēpus expectantes, ita repentē rapti sunt, vt nec iniūgere suis quicq̄ potuerint. Sed hęc quidem parabola eius elemosynę gratia, quę cum pecunia cōficitur, dicta est: quę verō sequitur, generaliter omnes respicit, q̄ nec pecunia, nec verbo, nec autoritate, nec quouis alio modo proximis conferunt, sed omnia retinēt. Cur autē hęc parabola regnum, illa sponsum adducit? Vt videas quantum virginibus Christus afficitur his, quę sua pauperib; erogāt: hęc enim & vera virginitas est. Nā & Paulus huic rei hanc descri-

^{1. Cor. 7. f.} ptionem attribuit, dicens: Innupta sollicita est de his quę domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu.

^{Lu. 19. b. c.} Hęc admonemus, ait. Si verō apud Lucā aliter talentorum narratur parabola, nos aliam hęc, aliam illam esse putamus. Videmus enim ab vno fonte diuersos in illa fructus cōfluxisse: ibi enī alius quinq; alius decem attulit: quapropter nec eadem pręmia

consecuti sunt: hic verō ē contrariio: quapropter & par eis corona redditur. Nam qui duo accepit, alia duo lucratus est: & qui quinque, similiter. Ibi verō quia & ex eadē sorte alter plura, alter pauciora cōquisiuit, nō iniuria varia retributione fruūtur. Pespice autem vbiq; non confestim, sed longo tempore interiecto exigētem. Sic enim etiam vinea agricolis data peregrinatus est, & nūc credito dato recessit, vt loganimitatem eius facilius cognoscamus. Quantis mihi videatur resurrectio quoq; huiusmodi verbis significari. Hoc autem in loco nec agricola, nec vinea, sed omnes operarij sunt. Nō enī ad principes, neq; ad Iudęos solūm, sed ad omnes hęc diserit. Offerentes igitur & sua nonnulli, & ea quę domini erant, gratę fatentur. Nam alius quidē dicit: Domine, quinque talenta mihi tradidisti. Alius duo ostēdens ab ipso operationis occasiones recepisse, & gratiam habere, & totum ipsi reputare: quid igitur dominus? Euge serue bone & fidelis. Hoc enim bonū est, quod proximum respicit. Quia in paucis fuisti fidelis, in multis te constitutam, intra in gaudium domini tui. Vniuersam hoc verbo monstrat beatitudinem. Non autē & ille sic, sed quomodo? Noui quoniā durus es homo, metens vbi non seminasti, & cōgregans vbi nō sparsisti, & timens, abscondi talentum tuum. Ecce habes quod tuum est. Quid igitur dominus?

Oportebat te committere argentum meum numularijs: Id est, oportuit te dixisse, admonuisse, cōsuluisse: sed non obtemperant, ais: nihil hoc quippe ad te pertinet, quid hac re mitius atque humanius? Homines sanē non ita facere solent, sed ipsum qui pecuniam credidit, exactiois etiam officium facere volūt, ipse verō non ita. Sed te oportebat, inquit, creditum facere, exactioem autem mihi relinquere, qui cum vsuris creditū ipsius exegissem. Audiens sanē vsuram, splendorem operum intelligat. Te igitur oportuit quod facilius est facere, & difficiliora mihi relinquere: verūm quoniā nō fecisti, Accipite vos, ait, ab ipso talentum, & date ei qui habet decem talenta. Habenti enim, dabitur, & superabundabit: ab eo autē qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo. Quid nam hoc significat? Qui doctrinę gratiam ad vtilitatem aliorum accipit, nec vtitur ea, gratiam quoque ipsam omnino perdit: qui autem studiose ac sedulō vtitur his, maiorem gratiam ita impetrabit: quemadmodum ille, vel quod accepit, amiserat. Verūm non ad hęc vsq; damnū ociosi procedit, sed intolerabilis cruciatus, & sententia terribilis sequitur. Projicite nanq; inquit, inutilem seruum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium. Vides quomodo non solūm rapaces, & qui aliena inuadunt, nec soli malefactores, verum etiam & qui bona facere negligit, extremo cruciatur supplicio? Audiamus igitur hęc verba, & donec tempus patitur, nostram amplectamur salutem. Accipiamus in lampadibus oleum, amplificemus talentum. Si enim in

pigritia

^{Sup. 22. b.} A pigritia & ocio viuimus, nullus nostri etiā fletum ibi commiseribitur. Nam & qui sordidas vestes habebat: quauis seipsum condemnasset, nihil tamen profecit. Et qui talētum accepisset, etsi depositum reddidit, condemnatus est tamen: virgines quoque deprecatae sunt, & clamauerunt, sed nihil inde consecutę sunt. Quę omnia cogitantes, pecunia, studio, autoritate, quibuscunq; possumus proximos adiuuamus. Talenta enim hic pro eo quod vnusquisq; facere potest accipimus, siue autoritate protegere, siue pecunijs iuuare, siue doctrina admonere, siue alia quapiā re proximis prodesse queas. Nemo secū dicat, cum vnūm talētum habeam, nihil possum efficere: potest profectō ex vna re sola cōpro-

^{Luc. 21. a.} bari. Non es pauperior illa vidua, non es Petro atq; Ioanne rusticior: qui quauis rudes simul atq; illiterati fuerūt, quoniā magno studio communem vtilitatem complexi fuerant, cœlorū principes facti sunt. Quippe nulla res deo gratior est, q̄ vt vniuersam vitam ad commune commodum cōferas. Idcirco ratione atq; oratione nos deus decorauit, mentem atq; ingenium concessit, manus, pedes, vires corporis dedit, vt his omnib; & nos ipsos & proximos tutemur. Non enim ad agendas gratias solummodo cōfert oratio, verum etiam ad docēdum & admonēdū perutilis est: qua in re si ea diligenter vtēmur, dominum: sin verō in contrarijs, diabolū imitabimur. Nā & Petrus quandoquidē Christum confitebatur, quasi ea dicens, quę patris sunt, beatificabatur: quod autem crucem horrebat, atq; repellebat, quasi ea quę diaboli sunt sapiēs, acriter increpabatur. Si ergo ignoratione crucem recusando reprehensus est, quam nos spontē peccantes veniam impetrabimur? Ea ergo loquamur, quę Christi verba esse confestim cognoscuntur. Nec enim, cum dixerō, surge & ambula: neq; cū dixerō, Thabita surge: tunc solūm Christi verba loquor, verū etiam multō magis si contumelijs agitur benedixerō, si oppressus iniuria pro opprimentibus orabo. Et in superioribus quidem dixisse memini, manum esse linguam nostrā, quę pedes dei attingat: nunc verō maius quiddam adijcio, quia lingua nostra lingua est Christi. Christi linguam imitatur, si diligentiam adhibemus, vt illa loquamur, quę ille precipit. Quę verō sunt illa? Humilitatis certē, benignitatisq; plenissima verba. Sic ille cōtumeliatis respondēbat, dicens: Ego demonium non habeo: & rursus, Si malē locutus sum, testimoniū perhibe de malo. Si hoc pacto tu quoq; respōdes, si ad emendationē pximi loqueris, linguę illi lingua tua similia est: hęc non ego, sed ipse deus confirmat,

^{Sup. 16. c.} ^{Sup. 9. a.} ^{Act. 9. 8.} ^{Luc. 8. f.} ^{Luc. 11. d.} ^{Hic. 17. d.} Qui educit honorabile, inquit, ex indigno, is quasi os meum erit. Cū igitur tua lingua sit Christi, & os tuum patris fiat, & sancti spiritus templum sis: quis honor, quod decus maius hoc excogitari poterit? Nō si ex auro tibi os cōficeretur, non si gemis construeretur ita præfulgeret, vt tunc hoc humilitatis ornatu respēderet. Quid enim optabilius ore,

quod maledicendi studiū penitus ignorat, & benedicendi solūm cognouit? Quod si benedicere maledicēti aspernaris, saltē taceas, hoc interim facito: postea ratione ac via vltiora petēs, ad illud quoq; peruenies, & huiusmodi os habebis, quale prædiximus: nec putes nimīū dictum esse. Misericors enim dominus est, & suę hoc donum bonitati tribuitur. Nō ergo audacię attribuas, si te Christi os habere quispiam dixerit. Audacię quippe os diabolū imitatur, lingua habet nequissimo dēmoni similitimā: quod q̄ maximum sit malum, tecum ipse cogita, præsertim cū horum mysteriorum particeps factus sis, & ipsa carne domini cōmunicaueris. Hęc tecum voluēs, imitare Christū pro viribus, vt nullo tibi modo resistere, immo verō nec aspicere possit diabolus. Non enim ignorat quę nam sint Christi signa, bene cognouit arma, quibus victus fugatusq; est. Quę autē ea sunt? Humilitas profectō animi, & mansuetudo. Nam quando in monte aggrediētē superauit atq; prostrauit, quando non cognoscebat tur, quia Christus esset, mansuetudinis humilitatisq; verbis eum cōfudit: pariter ergo tu quoq; facies, & si hominem in diabolū versum aggredi te videris, illo pacto vincito. Data est tibi diuinit? potestas imitari Christū pro viribus, & similē illi fieri: noli expauescere hoc audiens: tūmendum enim tibi potius est, si similis illi fieri negligas. Loquaris igitur vt ille, & eris talis, quantum ad hoc, qualis ipse fuit, prout humanę vires patiuntur: huius rei gratia maior est, qui ita loquitur, q̄ qui futura prædicat: hoc enim totum ex dono est, illud etiam ex labore atq; sudore tuo procedit. Fac vt ex animo tuo os tuum ita conformetur, vt os Christi esse videatur. Potest Christus hoc facere, si tu volueris: nouit hanc artē, si desidia & torpore non corrūparis. Sed quomodo formatur atq; depigitur huiusmodi os, inquires? Quippe non est opus coloribus, nec vlla materia indigemus: sola enim virtute & humilitate, ac mansuetudine huiusmodi os maximē conformatur. Verūm ne quando diaboli os nobis extruamus, non erit ab re considerare, quomodo etiā illud conditur. quomodo igitur conditur? Maledictione profectō, contumelijs, cōtradictione, perituro: diaboli enim linguā habet, qui vt diabolus loquitur. Quę igitur venia nobis dabitur, immo verō quę supplicia non perpendemus, quando linguā nostrā qua dominicā degustauimus carnem, diaboli spontē linguā efficimus? Nō faciamus oro, sed omni studio atq; cura conemur, vt dominū lingua nostra discat imitari: quod si faciemus, non dubito quin ante tribunal Christi magna cum fiducia stabimus. Vbi nisi quis in hac vita humiliter loqui didicerit, non intelligetur tunc a Christo. Quemadmodum rationes si Romanus foret fuerit iudex, non percipiet nationes tuas, nisi Latine loquaris: sic etiā Christus nō audit, neq; attendit, nisi lingua sua vtaris. Discamus igitur ita loq; vt rex noster, & ea lingua verba pferre, qua ipse vtitur. Imitemur diligētē illam linguā in omnibus. In

lucetum

G lucē incidisti, caue ne magnitudine doloris os tuū
 Ioan. 11. d. euertatur, habes Christum quem imiteris: nam &
 ipse Lazarum fleuit. Timor incubuit tibi non par-
 uus, loquaris rursus sicut Christus. Nā & ipse p-
 pter te dispensationis ratione in formidinem inci-
 dit: dicas etiam tu, Verū tamen non vt ego volo, sed
 Infrā. 26. d. vt tu. Lachrymas effundis, moderatē id facito, vt
 Christus. Insidijs circumuentus es, & mœror te oc-
 cupauit, Christū imitare qui & insidias passus est,
 Ibidem. & contristatus dixit: Tristis est anima mea vsq; ad
 Mar. 14. d. mortem. Omnium tibi rerum exempla præbuit, vt
 terminos conferues, & constitutas regulas nō trāf-
 grediaris: hoc modo poteris os possidere ori domi-
 nico similitum: hoc modo in terris gradens, cœ-
 lestem linguam habebis, datas tibi in mœrore nor-
 mas, datas in ira, datas in luctu, datas in sollicitudi-
 ne diligenter conseruans. O quot nostrū Christi
 faciem videre desiderant? ecce nō videre solum eā,
 sed ipsi Christo similes fieri, si voluerimus, licet. Nō
 H procraftinemus ergo, non libētius prophetarū ora
 Suprā. 7. c. q̄ humilimum hominem osculatur. Multi enim di-
 cēt ei, nōne in nomine tuo prophetauimus? & res-
 pōndebit eis, Nescio vos. Mōsi autem os, qui hu-
 milis valde & mitis erat (omnes q̄ ppe homines mā-
 suetudine ille animi excessit) sic diligebat, sic oscu-
 labatur, vt præsens præsenti, facie ad faciem quasi
 Exo. 33. b. amicus ad amicum loqueretur. Non præcipis nūc
 dæmonibus, sed præcipies tunc igni gehennæ, si ha-
 bebis ori dominico simile. Abyssū igni præcipies ac
 dices, tace ac obmutescē: ac ita cum magna fiducia
 in cœlos ascēdes, & æterna beatitudine perfrueris:
 quod vtiā omnibus contingat, gratia & miseri-
 cordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxx. ex cap. xxv.

Vm autem venerit filius hominis in maie-
 state patris sui, & omnes angeli cum eo,
 tunc sedebit super sedem maiestatis sue, &
 separabit oves ab hœdis: & hos quidē acceptabit,
 I quoniam esurientem eum cibauerunt, & sitientem
 potauerūt, & hospitem existentem collegerunt, &
 nudum existentem circumamiciuerunt, & infirman-
 tem visitauerunt, & in carcere existentem viderūt,
 & dabit regnum eis. Alios autem pro cōtrarijs de-
 lictis mittet in ignem æternum, qui paratus est dia-
 bolo & angelis eius.) Suauissimū hunc textum qui
 continuē animo retinēdus est: diligētī (oro) studio,
 & compunctiōne conuenienti audiamus. Ad hunc
 enim postremō sermonē illum Christus termina-
 uit: nec id iniuria. Magna enim sibi humanitatis, ac
 elemosynæ cura est: idcirco multa etiā in superio-
 ribus de hac disputauit. Et hīc apertius quodāmo-
 do atq; acrius, non duas aut tres, aut quinq; perso-
 nas similitudinis modō accipiens, sed ad vniuersum
 mundum verba liquidō faciens: quanuis & in supe-
 rioribus certo personarum numero expresso, non
 duas personas, sed partes duas, alteram obedientiū,
 alteram inobedientium significabat. Verū hīc &
 dilucidius & horribilius illa ipsa ptraet. Quapro-

pter nō dixit iam, simile est regnum cœlorum: sed
 seipsum ostendens, atq; reuelans, dicit: Cūm autem
 venerit filius hominis in gloria sua. Nunc enim ve-
 nit, sed non in gloria, sed in contumelijs atq; conui-
 cijs: tūc verō sedebit ī sede maiestatis, & glorię, suę.
 Crebrō glorię meminit, quoniā crucis tempus iam
 aderat, quæ res maximo pbro habebatur: quocir-
 ca extollit auditorē, ac erigit, & ante oculos ipsum
 iudicium ponit, & vniuersum orbem corā se sistit:
 & adhuc terrorē maiorem illo adducit, quia eua-
 cuari (vt ita dixerim) cœlos ostēdit: omnes enī an-
 geli erunt cum ipso, testantes quot quantaq; mini-
 sterio suo, cūm a domino mitterentur ad salutē ho-
 minum, peracta sunt. Ita horrore vndiq; plenus ille
 dies futurus est: Congregabuntur, inquit, omnes
 gētes: hoc est, vniuersa hominum natura. Et se-
 gregabit eos ab inuicem, sicut pastor separat oves.)
 Nunc enī nō segregati, sed mixti sunt vniuersi, tūc
 verō exquisitissimē separatio fiet, & ab ipsa vtriusq;
 partis statione ita distincti, vt pateat vniuersis: quā-
 luis etiam hac appellatione mores vtriusq; partis a-
 periantur, cūm alij hœdorum, alij ouium nūcupa-
 tione nominentur, vt aliorum sterilitas, quia nihil ab
 hœdis producit, aliorū fertilitas ostēdat. Vber-
 res enim, & multi ab ouibus fructus proficiuntur,
 alij lactis copia, alij elegantia lanæ, alij foetu, quibus
 omnium hœdorū genus omnino caret. Sed exper-
 tes rationis animantes natura duce fructificant, aut
 steriles sunt: homines verō voluntate vtrunq; isto-
 rum faciunt, quapropter meritō alteri coronis de-
 corantur. Sed non prius eos tormentis tradit, quā
 de iure cum eis disceptet, ideo adstantibus ipsis cri-
 mina exponit. Illi verō satis modestē respondēt, sed
 nihil emolumenti ex ea re consequuntur, & meri-
 tō quidem: rem enim neglexerunt, quæ ipsi semper
 magnæ fuit curæ. Nam & propheta hoc prædica-
 bant: Quia misericordiam volo, & nō sacrificiū. &
 legislator tam verbis, quā rebus ad hoc hortaba-
 tur, & ipsa natura nō parua nobis ingenerauit do-
 cumenta. Perpende autem non vnum, aut duo, sed
 omnia illos contempisse. Non enim solum esurien-
 tem non cibauerunt, & nudo amiculum nō præbue-
 runt, nec quod facilimum erat, ægrotum visitarūt.
 Et vide quomodo facilia mandat: nō enim dixit, In
 carceribus erā, & laborastis: aut egrotus fui, & me-
 dicati estis: sed visitastis, & venistis ad me. Sed nec
 esurienti famē leuare difficile: non enim sumptuo-
 sam vnquam quæsiuit mēsam, sed eam quæ neces-
 sitati duntaxat sufficeret: quodq; maius est, non in
 sublimis cuiusdā, sed in humilis habitu serui quæsi-
 uit, quorum singula ad condemnationem illorum
 sufficiunt: petitionis scilicet facilitas, & dandi pote-
 stas, panis enim petitur: petentis miseria, quia pau-
 per atq; mendicus: cupiditas retributionis, regnum
 enim promittitur: terror pœnarum, gehenna enim
 incutitur: accipiētis dignitas, deus enim pauperum
 manibus accipit: honoris cumulus, quia tantum de-
 scendere dignatus est: ius tribuēdi, summa enim ius-
 titia est,

A stitia est, de suis ei concedere. Verūm ab his omni-
 bus cupiditate habendi retracti sunt, nec pœnarū
 intentiones timuerūt, cūm & in superioribus his,
 Sup. 12. d. qui pauperes non recipiunt, grauiora quā Sodo-
 mis minatus sit: & hīc liquidō dicat, Inquantū
 non fecistis vni horum minorum fratrum meorum,
 nec mihi fecistis. Quid ais: si fratres tui sunt, quo-
 modo minimos appellas? immo verō ideo fratres,
 quia humiles, quia pauperes & abiecti. Hos enim
 maximē ad fraternitatē conuocat suam, qui ignoti
 & despicabiles sunt: non dico monachos duntaxat,
 qui montes habitant, sed fidelium singulos, etiā se-
 culares esurientes, nudos ac peregrinos curæ nobis
 esse non paruæ desiderat. Fratres enim nostri bap-
 tismate constituti sunt, & ineffabilis mysterij par-
 ticipatione. Cæterū inde quoq; iustissimē hanc
 prolata sententiam ostendit, quia prius eos lau-
 dauit, qui hæc fecerunt, dicēs: Venite benedicti
 patris mei, hæreditate vobis regnum paratū a con-
 B stitutione mundi. Esuriui, & dedistis mihi mandu-
 care: & quæ sequuntur. Nam ne dicere possent, nō
 habuisse, sic a cōseruorū factis ora eorum obstru-
 xit, vt & virgines a virginibus, ac temulentum &
 ventri deditum seruum, a fideli seruo confudit: &
 eum qui talentum in terra suffodit, ab his qui mul-
 tiplicauerunt reprehendit: & singulos peccantium,
 ab his qui rectē vixerunt, reprimat: quæ cōparatio
 nonnunquam æqua, vt in hoc loco, & in virginib;
 fit, nonnunquā a maiore cumulosius infertur: qua-
 le illud est, Viri Niniuitæ surgent, & condemna-
 bunt generationem hanc, quia crediderunt prædi-
 cationi Ionæ: & ecce plus quā Ionā hic. &, Re-
 gina Austri cōdemnabit generationem hanc, quia
 venit audire sapientiam Salomonis: & ecce plus
 Sup. 12. d. quā Salomon hic. Et ab æquali rursus: Quia ipsi
 iudices vestri erunt. Et a maiori iterum, Nescitis
 quoniam angelos iudicabimus, non solum secula-
 ria: & hoc nimirum, quia diuites diuitibus & pau-
 I Cor. 6. a peribus confert, ab æquali procedit. Non autē hinc
 solum iuste prolata sententiam demonstrat, quia
 eiusdem conditionis conserui mandatis paruauerunt,
 verum etiam, quia nec illis obtemperauerūt, a qui-
 bus paupertas eos dehortari nō potuit: qualia sunt
 extinguerē sitim sitienti, vinētum consolari, ægrotum
 visitare. Cæterū laudando probos, ostendit
 quanto eos a principio charitate cōplectatur. Ve-
 nite nanq; ait, benedicti patris mei, accipite præpa-
 ratum vobis regnū a constitutione mundi. Quibus
 bonis hoc nomen cōpensari potest, vt benedictus
 sis, & a patre ipso benedictus? vnde autē tanto di-
 gnati sunt honore: quæ nā est causa huius? Esu-
 riui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & po-
 tastis me, & quæ sequūtur. O quantæ gloriæ, quā-
 tæ beatitudinis hæc verba sunt: nec dicit, accipite;
 sed, hæreditate, quasi propria, quasi paterna, quasi
 vestra, quæ vobis a principio debebatur. Nam an-
 tequam nati sitis, quia sciebat vos huiusmodi fu-
 turos, hæc vobis a me præparata fuere. Quib; verō
 Tomus secundus.

pro rebus hæc sibi retribuuntur? Pro tecto, pro ve-
 ste, pro aqua frigida, pro visitatione, quia in carce-
 rem ingressi, vinētum consolati sunt. Vbiq; enim
 vsū, atq; patrocinium indigentium inquit, imō
 autem neq; id semper. Non enim visitatione, ac cō-
 solatione solummodo qui dicti sunt indigent, sed
 alterum eorum ex carceribus solui, alterum ægro-
 tationem euadere peroptat: verūm ipse adeō mitis
 est, vt quæ possumus flagitet, imō verō his etiam
 minora. Voluntati enim nostræ commisit, vt possi-
 mus maiora facientes, maiorem acquirere laudem.
 Sed istis quidem, Venite benedicti: illis autem, ite
 dicet maledicti, non quidē a patre: nō enim ipse,
 sed opera eis propria maledixerunt. In ignem eter-
 num, non vobis, sed diabolo & angelis eius præpa-
 ratum. Ita quando de regno quidem dicebat, præ-
 paratum vobis ante constitutionem mundi, subie-
 cit. De igne verō non sic, sed diabolo ait esse præ-
 paratum. Nam ego regnum vobis, ignem autē non
 vobis, sed diabolo & angelis eius præparauī, in quæ
 E quoniam vos spontē iniecit, vobis ipsis id reputa-
 te. Ita cūm istis, tum his maximē quæ sequuntur,
 quasi excusando se respondet. Esuriui enim, in-
 quit, & comedere mihi non dedistis. Si enim ini-
 micus fuisset, nōne ad immiseriores etiam fle-
 ctendos, mitigandosq; suffecissent passiones illæ,
 inedia scilicet, frigus, vincula, nuditas, egrotatio: aut
 quia vbiq; sine tecto peruagatus sum, hæc enim
 etiam inimicos mouere possent: vos autem neque
 amico hæc contulistis, amico dico & domino, &
 benefactori. At canem plerunq; famescere viden-
 tes frangimur, & beluarum inedia nonnunquam
 flectimur: tu verō domino famescere non moue-
 ris, qua ratiōe poterint hæc excusari? Nam si istud
 solummodo esset, nōne ita sibi sufficeret, vt retri-
 butum esse videretur? non dico vt vocem illam a
 sedente in patris folio orbe terrarum præsentē au-
 dias, & regnū cōsequaris: sed ipsum operari nō-
 ne sibi ad retributionem sufficit? Nunc autem ad
 F hoc coram vniuersis ineffabilis corona gloriæ præ-
 conio te manifestat, & coronat, patronumq; ac ho-
 spitem profitetur: nec veretur hæc dicens, vt ful-
 gentem aquiras coronam. His igitur rationibus
 & isti non iniuria puniuntur, & illi etiam si mille
 talia fecerint, per gratiam tamen coronantur. Gra-
 tiæ nanque omnino illa benignitas est, vt pro re-
 bus minimis & vilissimis cœleste regnum, & tan-
 tus honor tribuatur. Et factum est, quando fi-
 niuit Iesus sermones hos, dixit discipulis suis: Scitis
 quia post biduū Pascha fiet: & filius hominis tra-
 detur, vt crucifigatur. Rursus quando de regno,
 de retributione futura, de æternis cruciatis disle-
 ruit, opportunē passionis meminit: ac si diceret,
 Quid formidatis propter has temporales afflictio-
 nes, cūm æterna bona vobis præparata sint? Tu au-
 tem perpende, quo pacto quod eos maximē con-
 tristabat, nouo quodam obduxit artificio, tam in
 superioribus vniuersis, quā in hoc loco: nō enim
 Caput
 xxvi.
 yy dixit,

G dixit, quia post duos dies tradetur, sed quia post duos dies pascha fit, & tunc adiecit, Et filius hominis tradetur: vt ostendat mysterium hoc esse maximum, diem festum atq; solennitatem quae ad salutem orbis celebratur. Et quoniam ad consolationem eorum sufficiebat, omnia ipsum praescire quae passurus erat, idcirco modò nihil de resurrectione subiunxit: ad haec quia superfluum fuit, cum tot, tantaq; de ipsa disputauerit, in mentione eius rursus incidere. Praeterea vt diximus, quia per pascha, prisca illa quae in Aegypto facta fuerant beneficia, in memoria eorum reduxit, propterea ostendit passionem suam à mille afflictionibus homines liberaturam. Tunc cògregati sunt principes sacerdotum, & scribae, & seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicitur Cayphas, & còsiliu fecerunt vt Iesum dolo tenerent, & interficerent. Dicebant autem, non in die festo, ne forte tumultus fiat in populo. Vidiisti maximam Iudaicarum rerum perturbationem atq; corruptione. Iniquissima penitus aggressuri negocia ad summum pontificem veniunt, vt inde licentiam ac potestatem accipiant, vnde à talibus prohiberi oportebat. Quot autem erant principes sacerdotum? Lex quidem vnicum esse voluit, sed multi tunc erant: vnde liquet, quia res Iudaica dissolui iam incipiebat. Moses enim, vt dixi, vnum iussit esse, quo mortuo, alterum creari voluit, vita cuius exilium eorum terminabat, qui homicidium nolentes còmiserunt. Quomodo igitur tunc multi erant? an ne postea facti sunt? & haec de Zacharia verba Lucas faciens, significauit, dicens, ex vicissitudine ipsum Abia fuisse. Principes igitur sacerdotum hic eos dicit, qui de principibus sacerdotum fuerunt. Quod autem còsiliu ceperunt? Vt occultius eum caperent atq; interficerent: vtrumq; occultius facere volebant: populum enim valde formidabant, ac ideo praeterire diem festum volebant, dicentes: Non in die festo. Nam diabolus ne manifeste passio extaret, ad aliud tempus reijcere ipsam studebat. ne tumultus fiat in populo. Considera valde ipsos timere, non deum, neq; ne maius scelus esset in ipsa Pascha celebratione tam tetrum facinus facere, sed homines & tumultum: ira tamen inflammata, posteaquam proditor inuenerunt, còmutati expectare non potuerunt, sed in ipsa solennitate ipsum occiderunt: quasi enim caeci cupiditate furoreq; iritati, quamprimum sibi facultas data est, peregerunt. Et quauis ipse nequitia illorum dispensando in melius utebatur, non tamen hac de causa impuniti euadent, cum mille cruciatus ex voluntatis prauitate mereatur, qui eo tempore quo noxij etiam soluebantur, innocentem interficere voluerunt, à quo innumera, & immensa beneficia susceperunt, qui propter illos, gentes interea negligere videbatur. Sed o misericordiam atque benignitatem Christi, qui ad tam nequam homines, tamq; proteruos, apostolos etiam suos post resurrectionem suam miserit, ad manifesta peri-

Exod. 12.

Luce. 1. a.

cula, mortemq; certissimam. Talia ergo habentes exempla, non dico moriamur pro inimicis, licet hoc quoq; haud recusandum esset: verum quoniam infirmiores sumus, illud interea dico, non inuideamus amicis, non insectemur liuore benefactores: non dico interim, vt malè nobis facientibus beneficia còferamus, quauis etiam hoc desiderio: sed quoniam tardiores ad perfectiorem virtutem estis, saltem vlciscendi animum deponite. an fortè putatis fecenam esse quaedam haec nostra, & hiltrionum simulationis plena? Cur contra veritatem pugnat? non temerè scripta sunt omnia quae fecit, quae certè poterant eos reuocare: verum vt tu Christi bonitatem imiteris, vt misericordiam eius sequaris. Nam illos vel supinos in terram proiecit, & auriculam seruo restituit, & humiliter eos allocutus est, & mirabilia pendens in cruce signa adidit, radios Solis auertens, lapides findens, mortuos ad vitam reuocans, vxorem iudicis somnijs territans, & in ipso iudicio inaudita humilitate ostendens, qua non minus quam signa potuisset eos attrahere, multa etià praedicens, & in ipso patibulo crucis exclamans: Dimitte ipsis pater hoc peccatū. Sed sepultus quae non fecit ad salutem ipsorum sed post resurrectionem non statim Iudaeos vocauit: non peccatorum dedit remissionem, milleq; alia bona contulit: Quid enim mirabilius, quam eos à quibus crucifixus atq; occisus est in adoptione filiorum dei suscipere? Quid hac pia cura, simul ac prouidentia maius inueniri vnquam poterit? haec nos audientes, velamine faciem operiamus, cum tā procul nos distare ab eo videamus, quae imitari iubemur. Perpendamus quanto discrimine ab ipso differamus, vt nos condemnantes, rectius poenitentiam agere possimus, nec eos offendamus, pro quibus animam Christus tradidit suam. Nos verò nec reconciliari volumus illis, quos vt reconciliet, nec acerrimum quidem, atq; infame genus mortis recusauit. An forsā expensam etià hoc quandam, & pecuniae proiectionem putatis, quod de elemosina dicere soliti estis? Cogita quam obnoxius sis, & non solum non retardaberis, verum etià rursus ad eos qui offenderunt venies, omnemq; lesionem sibi dimittes, vt indulgentiae tibi causa id fiat, vtq; tuorum malorum solamen inuenias. Gentiles saepe numero nihil magni hac ex re expectantes, facilitate animi hostibus atq; inimicis pepercerunt: & tu qui ad tantam spem hinc profectus es, retardaris, atq; torpescis. Et quod tempore ipso duce conficiet, id tu propter legem non prius conficies, sed expectabis, vt sine praemio ac laude tua perturbatio haec animi extingatur, quam tu cum magno praemio deponere potes: praesertim cum certiores sumus, si temporis beneficio indignatio animi ceciderit, si paruus nobis imminere cruciatus: quia quod in nobis tempus efficit, id mandata dei facere nequirit. Si autem inflammari te dices, cum in mentem tibi còtumeliarū veniat, repete potius, si quid boni tibi ab iniuriato collatum est, & quot tu afflictiones alijs intulisti.

A intulisti. Detrahit tibi, & oblocutus de te est, expende si quid simile alijs tu vnquam fecisti. Quomodo igitur veniam impetrabis, quam alijs concedere non pateris? At nihil tale, inquires, vnquam dixi. Sed au disti libenter alios talia dicentes, quod absq; culpa esse non potest. Vis discere quam magnum bonum sit iniuriarum obliuio, & quomodo summopere ea deus placatur? eos qui latantur, quoniam iuste ab eo quidam puniti sunt, non patitur omnino impune id facere. Nam etsi iuste illi vexati sunt, sed gaudere te hac de causa non oportet. Vnde propheta multa criminatus, hoc tandem subiunxit, dicens: Non passi sunt aliqui ex contritione Ioseph. & rursus: Non exiuit ex domicilio suo ad plangendam vnam domum coniunctam ei. Ita quauis Ioseph, & tribus ex eo, & vicini eius ex dei sententia punirentur, sed tamen etiam istis condolare nos vult. Nam si nos qui nequam sumus, quando in seruum nostrum animaduertimus, còseruorumq; aliquem ridentem conspeximus, adeo iritamur, vt ad ridendam iram deriuemus: quanto magis deus supplicij aliorum latantes torquebit? Quod si letandum non est, sed condolendum his qui à deo puniuntur: multo magis his condolendum, qui nos offenderunt: eius namq; charitatis id signum est, quam deus ceteris omnibus anteponit. Nam sicut illi flores colorum preciosissimi sunt, quibus trabea imperatoris tingitur: sic illae virtutes magni precij sunt, quibus charitas continetur. Nihil porrò charitatem ita continet atq; conseruat, vt còmissorum aduersus te peccatorum obliuio. An forsā de altera parte nihil deus curauit, an laedentem ad laesum non misit? Immo ab altari ad illum misit, & post reconciliationem ad mensam quoq; vocauit. Sed noli tu hac de causa illum expectare: omnia enim sic perdidisti. Propterea enim ineffabilis tibi merces reposita est, vt illum preuenias. Nam si rogatus reconciliaberis, non mandato dei, sed studio illius reconciliatus: brauia illi reliquisti. Quid tu, ais, non vereris hominem inimicum habere? Nonne sufficit nobis diabolus, sed eiusdem etià generis inimicos attrahimus? Vtinam nec ille bellum nobis indixisset, vtinam diabolus se non fecisset. Nescimus infani, nescimus quanta in reconciliatione voluptas sit, quam in ipsi inimicitijs intelligere non possumus. Verum quanto suauis amare iniuriantem, quam odisse, post depositas inimicitias optimè percipies. Cur igitur furore agitato imitamur, alter alterum dentibus lacerantes, & in propriam carnem infanientes? Audi quanta cura etiam legis tempore de hoc habebatur: via, inquit, recordantium mala in mortem, homo homini còseruat iram, & à deo quaerit sanari. At qui oculum pro oculo, & dentem pro dente concessit: quomodo igitur increpat, atq; criminatur? Quia illa non vt alter alteri faciamus permisit, sed vt formidine poenae à similibus abstinemus. Praeterea repentinae istae irae sunt, iniuriarum verò memoria animi est perniciè diutius co-

Amos. 6. b.

B

C

Eccles. 8. b.

Exo. 21. c.

gitantis. Sed malè me vexauit, inquires. Nunquā ille tantum tibi facere potuit, quantum tuipe tibi lationis memoriā retinendo. Praeterea non est possibile virum fortem mali aliquid pati. Fingamus enim quempiam liberos & vxorem habentem philosophari, qui etiam detrimenti occasiones habeat multas, magnos sibi pecuniarum aceruos, amicos quamplures, principatum non paruum, honores deniq; ingentes: veruntamen philosophiae summopere inhareat: huic homini fortuna vulnera cogitatione afferamus. Nequam igitur aliquis damno ei non minimo sit: quid igitur ad eum, qui nihil pecunias ducit? Liberos eius interimat alius: quid ad eum de resurrectione quotidie philosophatur? Vxorem occidit quispiam: quid hoc ad eum, qui doctus est non lugere dormientes? Vituperatione alius ei afferat: quid ad eum qui florem foeni praesentia cuncta existimat? Si vis & corpus eius caedatur, & in carcere quoq; trahatur: quid ad eum qui semel sibi omnino persuasit, quauis exterior homo corruptatur, interior tamen renouari: & quia tribulatio patientiam efficit? Sic ego hunc hominem nihil mali passurū ostendere pollicor sum, oratio verò progrediens, probiorem atq; perfectiorem fieri tentationibus demonstrauit. Nolite igitur in alios vestro detrimento incitari, acumen animi infirmius facientes. Non enim ex prauitate proximi magis, quam vestra haec concitatio malignitate prorumpit. Quapropter si quis contumelietur, Iachrimamus còfestim atq; contrahimur. Si quis nostra rapiat, eodem pacto mouemur, infantium vicem supplentes, quos qui liberiores ex aequalibus sunt, parua, aut nulla plerunq; de causa ad dolorem impellunt, quos tamen si moueri atq; dolere viderint, non desunt mordetes: sin verò ridentes atq; paruipendentes, còfestim eos omittunt. Sed nos etiam istis sumus amentiores, his de rebus plangentes, de quibus magnopere ridendum est. Quas ob res vehementer vos hortor, vt his puerilibus contemptis moribus, ad caelos aspiremus. Viros enim, & viros perfectos Christus nos esse desiderat, sicuti Paulus quoq; iubet, dicens: Non sitis pueri mente, sed malitia paruuli estote. Infantes igitur secundum nequitiam sumus, & malignitate omissa virtutem amplectamur, vt ad aeterna pueniamus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxxj. ex cap. xxvj.

Vm autem esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier, alabastrum vnguenti habens preciosi, & effudit super caput eius recubentis. Haec mulier vna & eadem apud omnes euangelistas esse videtur: meo autem iudicio eadem est apud tres, alia verò quadam & mirabilis Lazari soror apud Ioanem. Non autem absq; causa lepra Simonem mentionem facit euangelista, sed vt aperiat, quare còfidens accessit mulier. Nam quoniam immunda quadam res, & abominabilis agritudo lepra esse videbatur:

2. Cor. 4. d.

Rom. 5. a.

1. Corin. 14. d.

Ioan. 12. a.

G vidit autem curatum Simonem à Iesu (non enim aliter hospitatus apud leprosum fuisset) vehementer speravit animae quoque suae sordes facile posse ab eo detergi. Ciuitatis autē Bethaniae nomen non ociose addidit, sed vt discas, spontē ad passionem accedere. Nam qui prius à Iudaeis sibi cauebat, quādo maxime inuidia exarserūt, tunc propius ad eos venit, vt circiter duo millia passuum à Hierosolymis abesset. Quae ex re manifeste patet, dispensationis quoque priores fuisse recessus. Cū igitur (vt diximus) apud Simonem mulier ipsum vidisset, fiducia inde capta, ingressa est. Nam si illa quae sanguinis fluxum patiebatur, quauis talis flagitij sibi conscia non esset, tamen quoniam naturae quodam defectu immunda videbatur, timens ac tremens accessit: multo magis timendum isti erat, quae conscientiae potere premebatur. Quocirca post multas mulieres, post Samaritanam, post Canaanam, post eam quae fluxum sanguinis patiebatur, alias quoque complures, Iesum adire ausa, quia turpis vitae conscia, factum est vt nec publice, sed in domo, atque priuatiim accesserit. Cūque ceterae omnes curationis corporeae gratia adissent, sola haec ad honorem ei conferendum, & animae incolumitatem acquirendam accessit: nulla enim corporis agrotatione laborabat, vnde merito de animo, atque affectione ipsius erga Iesum quispiam admirabitur: praesertim tamen cū non vt homini nudo afferret honorem, sed vt maiori euidam, supraque hominem. Quippe cū capillis abstergeret pedes eius, honorabilius in toto corpore membrū, caput dico suum pedibus Christi subijciebat. Videntes autem discipuli eius, inquit, molestē tulerunt, dicētes: Ad quid perditio haec? potuit enim vnguentū hoc venundari multo, & dari pauperibus. Sciens autem Iesus, dixit: Cur molesti estis huic mulieri? Opus enim bonū operata est in me: pauperes enim semper habebitis vobiscū, me autem nō semper habebitis.

I Cū enim haec immiserit vnguentum hoc in corpore meo, ad sepeliendum me fecit. Amen dico vobis, vbicunq; praedicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, dicetur & quod fecit in memoriam eius. Vnde discipulis haec cogitatio suborta est: Audierunt sane dicentem magistrum, Misericordiam volo & non sacrificium: Iudaeosque increpantē, quia grauiora, iudicium scilicet, misericordiam & fidem negligebant. Multa enim alia de eleemosyna in monte ab ipso disputata meminerunt, ex quibus omnibus inferebāt, quoniam si holocausta, & priscum cultum non suscipit, multo minus huius vnguenti effusione gratam habebit. Sic igitur illi cogitabant, ipse verō mentem eius apertissime vidēs, & quanta religione, quantoque studio erat succensa, non solum hoc, verumetiam valde condescendens in caput suum effundi vnguentum permisit. Nam si hominem assumere, & vtero mulieris portari, & educari lacte nō recusauit: cur miraris, si hoc quoque non depulit? Et certē quemadmodum pater

Sup. 6. c.
& Luc. 8. f.

Osee. 6. c.
& sup. 9. b.

eius nidorem & fumū, sic & ipse meretricem suscepit, mentem & animum eius considerans. Etenim Iacob statuā deo inunxit: & in sacrificijs oleū offerrebat, & sacerdotes vnguento vnguebantur. Discipuli autem qui mentem eius perspicere non poterant, importunē criminabantur, & accusantes munificentiam mulieris ostendunt. Nam cū dixissent, vendi trecentis denarijs vnguentum illud potuisse, quantum ipsa edidisset aperuerunt, & sic magnanimitatem eius manifestarunt. Iesus autem increpat, dicēs: Cur molesti estis huic mulieri? Et rationem vnā affert, qua rursus in passionis suae memoriam eos inducit. Ad sepulturam enim meā hoc fecit, ait, alteram, Pauperes enim vobiscum semper habebitis, me autem non semper habebitis. Et vbicunq; praedicabitur hoc euangelium, factum & istius dicetur. Per pedis quomodo exitum ad gentes praedicat, hinc etiam mortis suae solamen discipulis afferens. Siquidem tanta post crucem virtus eius futura est, vt vbique terrarum praedicationis splendor refundatur. Quis igitur poterit aduersus veritatem hanc tam latē longēque patentem quicquam opponere? factum enim iam videmus, quod praedixerat, & quocunq; terrarum ibis, hanc mulierem praedicari audies. Et certē nec insignis quaedam, & nobilis fuit persona, nec multitudinem testium res celebrata est, nec in theatro, sed in domo, & in domo leprosi cōfecta, vbi discipuli solummodo aderant. Quis igitur tam abiecte mulieris factū ita exclamauit, vt per totum sic orbem, & ab omnibus audiretur? Virtus profecto ei? qui haec praedixerat. Et quidem regum, ac imperatorum gesta, quorum nonnulla remanent monumenta omnino tacentur: & de plerisque eorum qui vrbes cōdiderunt, moenia erexerunt, bella gesserūt, trophaea statuerunt, multasque gentes subiugarunt, quauis & statuas sibi fecerint, & leges sanxerint, nulla tamen fit mentio, multiq; ipsorum nec nomine quidem extant. Quod autem meretrix mulier in domo cuiusdam leprosi decem viris praesentibus oleum effudit, id per vniuersum orbem tanto tempore tractato decantatur: sed Indi, Scythae, Thraciae, Sarmatae, quique Mauritaniam, quique Orchadas insulas habitant, quod in domicilio pauperis à flagitiosa fuerat factum muliere, magna praedicant voce. O ineffabilem misericordiam domini, qui à meretrice muliere pedes suos osculari patitur, & oleo precioso perungi, & pilis capitis eius abstergi: nec patitur solum, verumetiam increpat criminantes. Nō enim debebat pro tanto mulier studio reprehendi. Tu autem illud considera, quomodo iam sublimes animo, & ad eleemosynam proniores erant discipuli. Sed quam nam ob rem non illico dixit, quia opus bonum fecit: sed anteposuit, Quid molesti estis huic mulieri? Vt erudiret eos, non statim ab incunabulis ab imbecillioribus sublimiora esse petenda. Quapropter non rem ipsam solummodo nudam, sed personam mulieris coniunctam exposuit: quam

Gen. 31.
Leu. 16.
& 24.

M

A fuit: quam certē si legem sanciret, non apposuisset. Ideo ergo personā cum re simul accepit, vt discas tu gratia mulieris haec dicta esse, ne germinantem fidem eius decuterent, sed irrigarent magis, ac ad maiora protraherent: vnde nos docet, quando bonum quicquā fieri videmus, etiā si exactissime non fiat, suscipiendum tamen nobis esse, & fauore nostro ad vltiora prouehendum. Non est enim exquisitissima ratio statim in principio rerum quaerenda: hoc Christum ita velle, inde patet, quia cū non haberet vbi caput declinaret, loculos tamen circumferre iussit. Praeterea non erat tempus tunc factum mulieris corripiendi, sed cōmendandi duntaxat, atque approbādi. Et quēadmodum, si quis ipsum antequā mulier hoc fecisset interrogasset, non admisisset: sic postquā fecit, illud vnum solummodo respicit, ne increpatione discipulorū ancipiti animo turbetur, sed hortatu suo maiore animo suscepto recedat. Non erat enim amplius increpatione post effusionem olei opportuna. Ita & tu si praeparasse quosdam vasa videris sacra, aut ornatū quendam alium circa parietes ecclesiarum, & pauimenta cōfecisse, noli reprehendere aut venūdari iubere quod factum est, ne animum eius qui fecit perturbes. Si verō antequam fecerit, te consuluerit, pauperibus offerre iubeto. Verū quoniam ad sepulturam suam id ipsam fecisse dixit, ne cōfundatur mulier sepulchrum & mortem audiens, vide quemadmodum rursus ipsam corroborat. In vniuerso, inquit, orbe quod ista fecit, dicetur: quod & discipulis solamen affert, & illi solamen simul & laudem. Vniuersi enim factum ab ea decantabunt, inquit, & modō passionem meam praedixit, quae ad sepeliendos homines pertinent adducens. Nemo igitur ipsam increpet, cū ego adeo procul absim, vt ipsam quasi malē fecerit reprehendam, vt nec latere quidem id patiar, sed vbique terrarum, quoniam mente pia, & feruenti fide factum est, praedicari faciam. Quam autem ob rem nihil spiritale, sed perpetuam mulieris memoriam pollicetur? Hac laude de spiritalibus etiam considerat ipsam effectit. Si enim bonum operata est opus, proculdubio digna opus mercede non fraudabitur. Tunc profectus vnus ex duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad principes sacerdotum, dixit: Quid vultis mihi dare, & vobis tradam eum? Tunc, istud ad quod nam tempus referendum est? Non ad aliud certē. Nec quando aut diuit, quia praedicabitur vndique hoc euangelium: sed quando etiam mulieres, atque infantes tanto Christum persequebatur honore, tunc ipse diabolicum facinus meditabatur, & peragebat. Cognominant autem eum, quia erat etiā alius Iudas, nec vererunt dicere ex numero ipsorū duodecim ipsum fuisse: sic etiam nihil eorū occultant, quae opprobriosa sibi esse videbantur. Et certē potuerunt simpliciter dicere ex discipulis illum fuisse. fuerunt enim & alij praeter duodecim: nunc autē ex duodecim addūt, ac si dicerent, ex primo eorum choro quos quasi

Tomus secundus.

optimos elegit, qui cum Petro atque Ioanne vnus ordinis erant. Vnica quippe cura illis solummodo fuit, non tenebris obducēdi quae facta sunt, sed veritatis exponendae: quocirca multa de signis praetereunt, & nihil eorum quae ignominiosa videntur occultat, sed siue verbum sit, siue res quapiam, opprobriose dictum aut factū liberē id praedicant: nec ceteri tantū, sed ipse quoque grandiloquus Ioannes diligenter obseruat. Exquisitissime namque omnium contumelias & opprobria in Christū facta cōscripsit. Vide autem Iudaei malignitatem, qui spontē ad prodendū abiit, qui argento id facit, & argēto minimo. Lucas verō ait, cum magistratibus ipsum pepigisse. Nam propter Iudaeorū seditiones quosdam praefecerunt Romani, qui eos in ordinem redigerent. Iam enim principatus eorū secundū prophetiam translatus erat. Ad magistratus igitur profectus dixit: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam ipsum? Isti autē statuerunt ei triginta argenteos. Ex tunc quarebat opportunitatē, vt ipsum traderet. Nam quoniam multitudinem timebat, tempus querebat, quo solum posset circumuenire. O singularem amentiam, qua penitus habendi cupiditate fuit excecatus. Nam qui saepius vidit ipsum per medios inimicos transisse, qui diuinā omnipotentiae ipsius multa documenta re ipsa percepit, retineri ipsum posse putauit, praesertim cū tot sibi tam terrentia, quam mulcētia verba ab eo dicerentur, vt sceleratā hanc cogitationē ab ipso abijcere omnino debuerit. Nā quauis nec etiā in ipsa caena curam eius praetermisit, sed vsque ad vltimā penē horam, qua fuit traditus, de hac re ille aenigmaticē loquebatur: nihil tamē ille lucrare potuit, nec propterea dominus quae sua sunt facere cessauit. Hoc igitur probē tenentes, cuncta libenter ad reuocandos peccatores, & desides faciamus, admonētes, docentes, exhortantes, rogantes, cōsolantesque: nō cessemus, etiā si nihil prodesse videamur. Nā & Christus quanquā inemendabilem Iudaei in misericordia duritiam non ignorabat, non tamen cessauit quae sunt sua facere, admonendo, minitendo, & quasi miserū lachrymando, nec apertē vnquam & liquidō, sed vt occultius, ita illi expressius. In ipso verō prodicionis momento, & osculari se ab eo dignatus est: sed nihil hinc ille consecutus est, tantus certē, tamque incredibilis auaritia furor est: haec enim illū & proditorem, nequissimū, & sacrilegū nefandissimum fecit. Audiatis haec attentius omnes auari, qui grauisimo Iudaei morbo laboratis: audiatis, inquam, & teterrimam hanc aegritudinem fugiatis: nanque si qui vnā cum Christo vivebat, si qui doctrinam Christi audiuit, si qui signa fecit, in profundissimū malorū barathrum ex hac aegritudine praecipitatus est: multo facilius vos, qui nec scripturas audistis, & secularibus rebus affixi estis, hic morbus aggredietur, nisi iugiter atque perpetuō vigiletis. Quotidie ille cum eo erat, qui non habebat, vbi caput reclinaret: & quotidie & verbis & operibus instruebatur, vt

Luc. 22. a.

E

F

yy iij tur, vt

G tur, vt non argentū, non aurum, non duas tunicas habere vellet, & tamen deprimere se non potuit. Quomodo igitur tu speras absq; magna cura & diligenti studio contagionem huius morbi effugere? Terribilis certe, terribilis hæc bellua est, si tamen volueris facillimè ipsam superabis: non habet enim à natura originem hæc cupiditas. Nam quæ à natura sunt, vniuersis hominibus cōmunia sunt: hæc autem cūm omnibus non inest, ex desidia solum originē trahit, inde nascitur, inde augetur, inde cōseruatur: cūm aliquos in seruitutē suam attraxerit, confestim illis præter naturam viuere persuadet. Nam cūm amicos, fratres, cognatos, vniuersos simpliciter qui eiusdem generis sunt, & ad hæc omnia se quoq; ipsos ignorant, præter naturam certè viuunt: vnde patet præter naturam esse malignitatem, & pestiferum auaritiæ morbum: in quem & Iudas cūm incidisset, proditor factus est: quē Christus vocauit, non coëgit. Sanè dei vocatio nec mentem eorum, qui virtutem volunt contemnere, villo modo violentat, sed hortatur quidem, ac consulit: & omnib; modis bonos esse persuadet: si verò aliqui reluctantur, nullo modo coërcet. Quod si vis discere vnde huiusmodi factus est, argenti cupiditate ipsum deperisse inuenies. Sed quomodo, inquit, hac passione victus est? Ex desidia certè, atq; incuria. Vnde mutationes huiusmodi sic fieri solent: quemadmodum studio, ac diligentia illorum contrariæ. Multi enim ex rapacitate, ad lenitatem omnino mutati sunt: multi petulantes modestiam amplexi sunt: multi auari prius & odiosi, alienorum inuadentes, postea etiam sua proiecerunt. Contrarium rursus à desidia solet accidere. Etenim

4. Reg. 5. f. Gihazi vnà cum viro sancto viuebat, & nequam hoc morbo effectus est. Pessima nempe omnium hæc passio est, hinc sepulchrorum violatores, hinc homicidæ, hinc bella & pugnae, hinc alia quæ plura mala oriuntur. Vbiq; certè auarus inutilis est, nec ad imperandū exercitui, nec vt præsit populo cōmodus. Cur dico in rebus publicis, cūm in priuatis etiā inutilis sit? Si vxor ducenda est: non probā, sed impudentissimam omnium pro pecuniā eligit. Si domus emenda, nō eam quæ homini libero cōueniat emet, sed quæ multi posset locari. Si serui & quicquid aliud comparandum est, vilissimum semper inquiret. Quid minora percurro? si regnum orbis inuasit, cæteris omnibus miserior tamen est, atq; pauperior, terrarum pestis, vrbium pernicies, singulorum calamitas: nō enim quæ cæterorum sunt, quasi sua tutatur, sed veluti vnus ex multis omnia rapit, pauciora putans cæteris omnibus habere. Nā cūm cupiditati eorum quæ nondum possedit, ea quæ habet confert, nihil prorsus habere opinatur:

Ecclesi. 10. b. propterea quidā ait, nihil esse auaro iniquius: Qui auarus est, etiā seipsum perdit: auarus cōmunis omnium hominū hostis: auarus non parū dolet, quia terra pro spicis aurū nō producit, quia fontes non manant auro, quia montes loco lapidū aurum non

habeant. Auarus fertilitatē tēporum molestè fert, & cōmuni foelicitate cōtrahitur, omnemq; fastidit causam, vnde argentū colligere nō potest: è regione verò cuncta suffert, vnde duos solummodo capere obolos possit, omnes homines tam pauperes, q̄ diuites odio prosequitur: pauperes, ne quid ab eo petant: diuites, quia quæ illorū sunt, non possidet: vniuersos enim simpliciter quæ sua esse deberent, occupare putat, ac ideo quasi ab omnibus læsus, omnibus infensus est. Hic quid plenū sit nescit, futuritatem ignorat, omnium deniq; ita miserrimus est, quæadmodum expers auaritiæ, & oppositæ virtuti deditus omnium est beatissim⁹. Quippe cūm virtuosus, siue seruus sit, siue dominus, nemo malefacere possit, nec si vniuersi homines cum armis & machinis aduersus eum insurgerent: nequā verò & rapax, & homo qualem descripsimus, etiā si rex sit, etiā si mille purpuri exornetur, vel à quouis pati extrema potest: adeo improbitas imbecilla res est, adeo è contra virtus validissima. Quid igitur moeres propter pauperiē? quid ploras, cūm festū diem habeas? Quid lamentaris, cūm solennia ducas? Solennis quippe dies & festus prudenti pauperies est. Quid plangis d̄ puer? pueri enim certè huiusmodi homines sunt. Vapulasti ab aliquo, quid hoc? forro rem te reddit. Quispiā pecuniam surripuit tuam, in quo nam tui oneris partem sustulisti? Famam tuā læsit, ad aliam virtutis speciem resiliisti. Audias exteriōres sic philosophātes atq; dicētes: nihil te malū nisi fingas, passum inde fuisse. Sed magna te illa domo priuauit, & hortos circūpositos eripuit. Ecce vniuersa terra in conspectu est tuo: ecce publica ædificia, siue ad voluptatem, siue ad vsum ea requiris. Quid amcenius, aut pulchrius firmamento cœli? Quousq; pauperes atq; inopes sumus? Nō potest diues esse, qui animo pauper est: sicut nec pauper esse potest, qui animo diues est. Nam si excellentius, atq; præstantius corpore anima est, nō possunt quæ corporea sunt ipsam ad se nolentem attrahere: sed illa quæ princeps corporis est, cuncta corporea, vt vult trahit, atq; transfumat. Nā & cor quando laborat, totū corpus patitur, & intēperies sua totum corpus aggreditur: sicut è contra, temperies toti corpori prodest: quod si quid cæterorū languescat membrorū, corde incolumi, & virtute vigenti, facile languor etiā illius excutitur. Et vt a-pertiore totam hanc rem faciā, dic quæso quod emolumentū ex arbore futurū est, si rami virescūt, & radix putrescat? aut quod detrimentum arbor habebit, si folijs exiccatis radix incolumis penitus sit? Pariter hic igitur cogita, nullam vtilitatem esse pecuniæ, si animus paupertate deprimitur: nec paupertatis vllū onus, si animus diues existit. Sed quomodo, inquit, diues anim⁹ esse poterit, si pecuniæ non possidet? imò verò tunc maxime summis diuitijs pollet. Nam si, vt sapius dictum est, id argumētum diuitis animi est quod pecuniam despiciat, ac re nulla indigeat, patet paupertatis è contrario ar-

gumentum

A gumentum esse, studio & cura collectioni pecuniarū incumbere. Nec vllus vnquam duditabit, facilius in paupertate, quā in rerum copia posse pecuniā despici, ac multo magis à diuitibus, quā à pauperibus magnitudinem pecuniæ concupisci. Veluti etiam ebrius maiore siti vexatur, quā qui modico vino vsus est. Non enim huiusmodi cupiditas est, vt maiori cumulo rerum possit extingui, sed è contra inflāmari, atq; incendi solet: & quomodum ignis addita materia magis effertur, sic pecuniarum cupiditas adiectione auri magis extollitur. Si ergo qui plura expetit inops est, at talis qui multa possidet esse inuenitur, hic maxima paupertate deprimitur. Perpēdis diuitis animū in pauperie, & pauperis è contra in diuitijs esse? Sed in personis quoq; si placet, qualis sit hæc res videamus. Ponamus ergo duos diuites, quorū alter mille, alter decem habeat talenta, pecunia sua penitus à quocumque priuari: vter igitur maiore vexabitur dolore? nōne patet, eū qui mille amisit? Sed profectò non doleret magis, nisi magis pecuniā amaret. Qui verò magis amat, magis certè concupiscit: qui porrò magis cōcupiscit, hic pauperior est. Illud enim maxime cupimus, quo maxime indigemus. Ex indigētia enim cupiditas originē trahit: vnde vbi satietas est, cupiditas esse nō potest. Quippe tunc maxime sitim⁹, cūm potu indigeam⁹. Hæc à me dicta sunt, vt ostendā, si vigilam⁹, neminē nobis nocere posse: vtq; pateat, non ex paupertate, sed à nobis ipsis detrimentū nobis fieri. Quare vehemēter omnes rogo atq; oro, vt omni studio auaritiæ morbū expellamus, vt & hic in diuitijs nulla re indigentes viuamus, & æternis bonis perfruamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxxij. ex cap. xxxvj.

Rima autem azymorum accesserunt discipuli ad Iesum dicentes: Vbi vis parem? tibi comedere Pascha? Ipse autē dixit: Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite sibi: Magister dicit, tempus meum propè est, apud te facio Pascha cum discipulis meis. Primam azymorū eam diem vocat, quæ ante azyma erat. Consueuerunt enim à vespere semper dies numerare, & eius mentionem facere in vespere cuius Pascha erat immolandum. Quinta enim sabbati accesserunt, quam hic quidē primam azymorū, id est, ante azyma vocat, temp⁹ designans quo accesserunt. Alius autem, Venit, inquit, dies azymorum, in qua oportebat immolari Pascha. Nam, Venit, istud, propè, & in ianuis erat, significat: vespere videlicet illam à qua incipiebant, commemorans: ideo quique euangelistarum adiungunt, quando immolabatur pascha. Accedunt igitur discipuli ad Iesum, & dicunt: vbi vis preparem⁹ tibi comedere Pascha? Hinc etiā patet nullā sibi domum, nullum diuersorium fuisse, puto autem neq; discipulis eius. Nam profectò ipsum ad eos diuerrere rogassent: sed nihil erat etiam istis, omnibus iam antea propter Christum neglectis, atque

Tomus secundus.

contemptis. Cuius autē rei gratia venit ad Pascha? Omnibus semper vsq; ad vltimum passionis diem non esse aduersarium se legi ostendit. Sed cur ad ignotum eos hominem ire iussit? Ostendere quoq; voluit, potuisse ipsum passionis tormenta euitare. Nam qui mentem illius verbis solum induxit, vt ipsum cum discipulis vellet suscipere: quid fecisset crucifigendus, si pati nolisset? Pariter etiam de aliena fecit. Si quis enim aliquid dixerit, inquit, dicite quia dominus eius indiget: hic autem, Magister dicit, apud te cum discipulis meis Pascha facio, dicendum præcipit. Ego verò nō id solum admiror, quia ignotus erat, sed illud multo magis stupeo: quia bellum acerrimum & inimicitias, primatum hac ex re incumbere sibi videns, omnibus his neglectis libenter obtemperauit. Caterum quia ignotus erat, signum eis dedit, quale de Saule propheta dicens: Inuenies hominem ascendentem, & vtram habentem: hic verò aqua amphoram portantem. Tu autem perpende rursus, quomodo virtus eius appareret. Nō enim solum dixit, apud te facio Pascha: sed illud proposuit, Tempus meū propè est: quod fecit partim, quia volebat crebrò passionis memoriā discipulis inculcare, vt hac præmeditatione corroborati, minus turbarentur: partim vt tam suscipiēti, quā Iudæis, quā cæteris omnibus ostenderet, quod semper dixit non inuitum se ad passionē accedere. Cum discipulis autē meis dicit, vt & sufficiens fieret preparatio, vt nemo latebras ipsum quærere suspicaretur. Sero autē factò discumbebat cum duodecim. O ingentem impudentiam Iudæ: aderat enim etiam ille, atq; mysterijs ac mensa communicauit, & inter comedentes arguitur, quando etiam si fera esset immanis, ad lenitatem compelli potuisset. Præterea idcirco & euangelista signatè dixit, quia comedentibus ipsis de prodicione Christi loquebatur, vt tum à tempore mysterij, tum à mensæ cōmunicatione nequitiam proditoris ostēderet. Postquam enim discipuli, sicut præcepit Iesus, fecerunt: sero factò cum duodecim, inquit, comedebat. Comedentibus autem eis dixit: Amen dico vobis, vnus ex vobis me tradet. Ceterum ante coenam eius etiam pedes lauit: vide autem quomodo illi valde indulget: non enim dixit, ille: sed, vnus ex vobis me tradet, vt rursus poenitiæ occasionem latenti meliorem præberet. Itaq; maluit omnes illos terrere, quā huic poenitiæ irritamenta non dare. Vnus, inquit, ex vobis duodecim, qui vbiq; mecum fuistis, quorum pedes laui, quibus tot tantaq; pollicitus sum. Dolor intolerabilis ilico sanctū illud inuasit confortiū. Et Ioannes quidem ait, ex ambiguitate alios in alios aspexisse, deinde quanuis nullius rei sibi conscij essent, singuli tamen de se timentes ipsum interrogauerunt. Item notanter ait, quia magnitudine mœroris cōmoti, coeperūt singuli de se dicere: Nūquid ego sum domine? Ipse autem respōdens, dixit: Cui ego cūm intinxero, panem porrigam. Vide quomodo

1. Reg. 10. a. E

Ioan. 13. 6.

yy iij ipsum

Auarus ad omnia inuadit.

Ecclesi. 10. b.

Lus. 22. 4.
Mar. 14. 4.
Ioan. 11. g.

Luc. 22. c.
& Zacha.
13. c.

G ipsum tandem reuelauit, quādo scilicet ab hoc dolore animi liberare ceteros voluit: semimortui enim iam erant, hoc pauore consternati, quo impulsu interrogabant. Nec ista de causa solummodo illum addidit, verum etiā vt territus ille respiceret. Nam cum cōfusus atq; indistinctē audiens non mouetur, vt magis eum tangeret, velamina deiecit. Iesus autem cum illi moerētes interrogaret, Nūquid ego sum domine? respondens dixit: Qui tinxit mecum manū in paropside, hic me traditurus est. Filius quidem hominis vadit, sicut scriptū est de illo. Vt autē homini illi per quem filius hominis tradetur: bonū erat ei, si natus non fuisset homo ille. Quidā asseuerant ita illum impudentem fuisse, vt paruipendendo magistrū, cum ipso tingeret: Mihi autē videtur Christi hortatu id quoq; factū fuisse, vel vt magis sibi Iudas afficeretur, vel vt maiore detineretur pudore: etenim etiā in hoc non paruus affectus. Hæc autem omnia non festinē transcurrenda sunt, sed nostris mentibus insigenda: sic enim nullū vnquam in nobis ira locū habebit. Quis enim rem illā animo voluens, & proditorē vnā recumbentē cum saluatore, ac eū qui tradebatur, sic leniter atq; humiliter loqui, nō eijciat omne furoris atq; iræ venenum? Perpēde igitur quā leniter ad ipsum sermonem cōuertit. Filius quidē hominis, inquit, vadit, sicut scriptū est de ipso. Quibus verbis & discipulos confirmauit, ne imbecillitati hāc rem attribuāt, & proditorem simul voluit emendare. Vt autem homini illi, per quē filius hominis tradetur: bonum erat illi si natus nō fuisset homo ille. Perpēde etiā atq; etiā in arguendo ineffabilem lenitatē: nō enim acriter, sed cōmiserando profert orationē, aliquāliter rursus quasi tenebris obductā. Et certē nō superior solum vecordia, sed posterior impudētia omnem indignationem merebatur: postquam enim ita redargutus fuit, interrogauit dicens: Nunquid ego sum rabbi? O singularem stultitiā. quærit de his, quorū sibi conscius erat. Nam & euangelista ex admiratione impudentiæ illius hæc dixit. Quid porro ad hæc lenissimus, & mitissimus ille Iesus? Tu dixisti. Ita quanquā dicere potuisset, scelestē atq; sordide tam longo tempore hoc malū parturiens, & nunc diabolicis factis concilijs argētum ex pacto habiturus, audes redargutus, quasi nullius tibi rei conscius interrogare? Nihil tamen horum dicere voluit: sed quid? Tu dixisti. Ita terminos nobis, ac regulas obliuionis fixit iniuriarū. Sed obijciat quispiam, atqui si est scriptum, Christū hæc fore fuisse passurū, quā ob rem Iudā qui scripta perfecit, criminamur? Quia non illo certē animo, sed improbitate sola in turpissimū illud facinorū fuit impulsus. Nam nisi mentem respicias, ipsum quoq; diabolū ab omni crimine liberabis. Sed non est ita, nō est. Mille enim vterq; meretur supplicia, etiā si orbis salutem inde cōsecutus est. Quippe, nō Iudæ traditio, sed sapiētia Christi, atq; potentia salutē peperit vniuersis. Christum enim improbitate alio-

rum ad vtilitatem nostrā vsus est. Sed inquires, quid igitur, si Iudas non prodidisset? quid hoc porro ad quæstionem? crucifigi omnino Christum oportebat, nec crucifigi poterat, nisi per homines. Quid si omnes erga ipsum boni fuissent, hæc pro salute nostra dispēlatio nō processisset? Absit hoc omnino. Nam inestimabilis sapientia Christus, si ita contigisset, nouit quo pacto res dispensanda fuisset. Preterea ne quis putet ministrū dispensationis Iudam fuisse, quasi miserum deslet. Sed rursus quispiam obijciat, si bonum erat nō fuisse Iudam natū, quare illum produxit? Quare autem ceteros prauos produxit, ita cum te oporteat improbos coarguere, qui poterāt improbitatem negligere, hoc derelicto temerariæ dispensationis & opera dei scrutaris, quanuis nullum necessitate cogit, vt probitatē sequatur. Ita, inquires. Sed bonos natos esse solum oportebat, nec gehenna aut supplicij opus erat, cum nullum malignitatis extaret vestigiū: improbos nunquam natos, aut natos confestim decedere. Nos verò primū illud apostolicum dicendū arbitramur: Quinimmo o homo tu quis es, qui aduersus deum respondes? Non dicet quod factū est factori suo, cur me ita formasti. Deinde si rationē humanam quæris, illud addi nō dubitabimus, maiori admirationi bonos esse, cum inter improbos viuant: tunc enim innocentia sua, & mirabilis philosophia magis elucet. Tu verò omnem luctationis, atq; certaminis materiam ac causam funditus euertere vis. Quid ergo inquires, vt alij meliores videantur, alij puniuntur? Minime: sed propter improbitatem eorū. Non enim quia nati sunt, nequitiam coitaxerunt: sed quia desidia se corruerunt, idcirco puniuntur. Quomodo ergo supplicio digni non sunt, qui cum tales habuerint virtutis magistrōs, nihil boni facere voluerunt? Et veluti probi viri vexati, summis laudibus & præmijs digni: sic profectō & prauis duabus de causis, tum quia cum possent virtutē sequi, sicut & iusti, secuti non sunt: tum quia nihil exemplo bonorū virorum lucrari studuerunt, supplicij digni comperiuntur. Quam autē ob rem non a principio, sicut & ceteri, Iudas, Nunquid ego sum domine? interrogauit: Quoniam generaliter, vnus ex vobis dictū erat, latere putauit. Cum verò iam videret manifestē se reprehēdi, de lenitate domini confusus, posse redargutionē euadere, dominum interrogauit: quapropter etiam rabbi solus in hoc loco appellauit. O cecitatē mentis inauditam: quō exactus atq; depulsus es? Talis nempe res auaritia est, amentes, stolidos, impudentes, canes pro hominibus: immo verò & canib; peiores, & dæmones a canibus facit: Quia fiebat, vt Iudas quidem diabolū etiam insidiantē amplecteretur, Iesum verò beneficientem ei traderet, alter diabolus volūtate iam factus. Tales quippe insatiabilis pecuniarū cupiditas homines facit, vecordes, furiosos, ex pecunia penitus pendētes: qualis & Iudas factus fuit. Quomodo autē Mattheus & alij duo,

quamprimū

Collatio
perelegās
auari cum
dæmonia-
eo.

A quamprimū de pditione pepigit, captum a diabolo dicunt: Ioannes, Nam post panem ingressus fuit in eū satanas: Non aliter quippe Ioānes, quā ceteri dicit. Cœna enim (ait) facta, cum diabolus iā in cor Iudæ immiserat, vt eum tradat: post igitur buccellam introiuit in eū satanas, quia non subito, neq; sub vno momento, sed sensum diligētē factō periculo hominem ingreditur: quod & hic factū esse intelligimus. Sensum enim ad eum accedens & pulsans, postquam apertum sibi habitaculum esse cognouerat, totus ad illum spirat. Quomodo autē si pascha comedebant, aduersus legem recumbentes comedebat? Sed dicere possumus, quia postquā comederunt pascha, ad cœnandum recubuerunt. Alius autem Euangelista dicit, quia vespere illo nō comedebat solum dominus pascha, verum etiam comedendo dicebat: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum. Quare hoc pascha, id est, hoc anno comedere pascha desiderauit? Quia videlicet tunc salutem orbi allaturus esset, tūc mysteria traditurus, & dolores mortis oppressurus erat, ita spontē ad crucem accessit. Sed nihil horum effertam illam bestiam mitigauit, flexit, conuertit: quare iure quasi miserum illum desleuit, dicens: Vt homini illi, deinde terruit: Bonum fuisset ei, si natus non esset. Sed quoniam neq; sic emendatus est, tandem eum manifestauit, dicens: Cui ego tinctum panem porrexero, non fuit tamen ille commotus, sed quasi furore quodam, auaritia atq; insania captus induruit: immo verò multo peiore morbo, q̄ furor est, captus fuit. Quando enim tale aliquid furiosus ac insanus operatus est? Non proiebat hic spumam in ore, sed dominicam cœdem emittebat: non torquebat manus, sed extendebat ad vendendum ineffabilis precij sanguinē. Maior igitur hæc insania fuit, quia sanus furiebat. Sed nō loquebatur incognita, inquit: immo verò, quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? diabolus enim certē per os illius introiuit. Sed nō repulit terram pedibus calcitrās. O quā melius est furiosi pacto calcitrare, quā hoc modo rectum pedibus ambulare. Sed non sedebat se lapidibus: & quantō melius erat hæc, quā illa conficere. Vultis igitur in medium dæmoniacis & auaris productis, alterum alteri cōparemus: Sed nemo ad suum hæc dici contemptum arbitretur. Non enim naturam, sed rem istam improbamus. Nunquam dæmoniacus vestē induit, sed lapidibus seipsum acerbissimē cædēs, per asperrima & inuia loca a dæmone actus percurrit. Quid igitur, si auaros peiora his aggredi atque pati, adeo vt ludus hæc ad illa videantur, probabimus: fugietisne hanc ægritudinem? Eia igitur videamus vter minus labore. Nihil enim alter ab altero differre videtur, cū vterque omni nudo turpior comperiatur. Multo enim melius est nudum omnino esse, nullaq; veste contegi, quā rapta pecunia magnificas sibi vestes comparare, qui mihi vestiri videtur, veluti qui trieterijs Bacchi bacchatur. Nam quemadmodum illi laruas & vestes infanti- nientium accipiunt, eodem hic quoq; pacto. Sicut itaque dæmoniaci nuditate a furore fieri videmus, sic hos amictus ab insania non negauerim. Itaque nuditate illa hic amictus miserabilior, quod idem ostendere conabor. Quæ enim ex ipsis insanis magis insanire dicemus, eūmne qui seipsum solummodo cædit, an eum qui tam seipsum, quā quoscūque obuiam habebit: hunc videlicet vltimum. Dæmoniaci ergo seipsos denudant, auari autem obuios omnes dum possunt. Sed lacerant illi vestes, inquit. O quantō magis vnusquisque læsorū vellet laceratum sibi potius indumentum fuisse, quā ereptam esse vniuersam substantiam. Sed vulnera in hominis faciem non incutiunt: immo verò hoc quoque rapaces faciunt, paupertatem eis, & inediā inferentes corrodunt. Sed non mordent dentibus sicut dæmoniaci: vtinam dētib; morderent, & nō malis omni dente acutioribus. Dētes enim ipsorū, scutum & sagittæ. Præterea vter magis doler, qui semel dente percussus, remedio confestim vsus est: an qui semper paupertatis corroditur dentibus? Quippe inuoluntaria paupertas belua omnium atrocior, & fornace ardentior est. Sed non sequuntur deserta loca, sicut dæmoniaci: vtinam eremum & non ciuitates popularentur, vt omnes qui vrbes habitant, in ocio viuerent. Nunc verò hac quoque ratione intolerabiliores sunt, quoniam quæ in deserto illi, hæc in ciuitatibus isti facientes, eas desolant, præsertim cum nullo resistente, quasi hæc in deserto agerent, sic asportant vniuersa. Sed non petunt lapidibus quoscunq; obuios. & quid hoc est? Multo certē facilius est a proiectis lapidibus cauere, quā literas & stipulationes charta & atramento in miseriam inopum confectas, & mille vulnerum plenas euitare. Si consideremus nunc qualia sunt, quæ sibiipsis faciūt, nudi per ciuitatem ambulantes, cum nullum sibi virtutis amiculum sit: quod si ea res turpis eis nō videatur, terribis hoc insania argumentum est, quia turpitudinem suam non percipiunt: sed corpore quidem nudi erubescunt, animo autem non modò non verentur, verum etiam iactant. Sed vultis causam etiam impudentiæ exponamus: Quæ igitur causa est? Multos huiusmodi nuditatis habentes socios, quemadmodum in balneo nos, sic alter alterum non verentur. Nam si multi virtutis amictu essent vestiti, tunc turpitudine eorum magis notaretur. Nunc verò illud maximē multis dignū est lachrymis: quia cum multi sint mali, non pudet eos male agere. Ad alia enim hoc quoque in diabolo factum accedit, quia nec sensū improbitatis capere dimittitur, sed multitudine peccantium turpitudine peccati tegitur: si enim contingeret in magna verè philosophantium multitudine auari tunc versari, perspicacius nuditatem suam intelligeret. Sed satis iam ex his patet dæmoniacis esse nudiores. Quia verò etiam deserta loca sequuntur, nemo contradicit. Lata enim illa,

Sup. 7. b.

enim illa,

G enim illa, spacioſaſq; via omni deſerto deſertior eſt. Nam & ſi multi per eam proficiſcātur, tales quippe ſunt, qui rapacitatem amplectuntur. Hæc igitur via non ſolum deſerta, ſed aſperior eſt: quod inde patet, quia non ita lapides acuti, duræ rupes, & cacumina montium ſcandētes adeo lacerant, vt auaritia & rapina eorum animas qui aliena inuadunt. Quod autē ſicut dæmoniacy apud ſepulchra verſentur, immo verò ipſi ſepulchra ſint, quiſ non viderit? Quid enim ſepulchrum eſt: nihil aliud certè quàm lapis mortuorum corpora tegens. Quid igitur? an non illis lapidibus horum corpora miſerabilia ſunt? Non enim lapides ſunt cadauera tegentes, ſed corpora lapidib; magnis inſenſata mortuas animas tegentia. Præterea nemo errabit ſepulchra ipſos nominans, ſicut & domin; noſter Iudæos appellauit, & ſubiunxit dicens: Intriſecus autem rapina atq; auaritia pleni ſunt. Vultis iam tandē probemus, quomodo lapidibus capita ſua feriunt? dic

H quaſo, vnde incipiendum putas: non à futuris, præſentia ergo dicantur. Quibus igitur lapidibus grauioribus curæ non ſunt, quæ non capita feriunt, ſed animam corrodunt? Nam dum timent, ne iure ex domo exeant ſua quæ iniuria ſunt intruſa, multis varijsq; turbationibus vexantur, tremunt, irafcuntur, ingemifcunt, iritantur, modò in ſuos, modò in alienos: ita nunc mœſtitia, nunc metus, modò ira ipſos inuadit, & ceu à præcipiti in præcipitiū tranſeunt ſemper vexantur: ac dum quotidie acquisitioni ſtudent, nullam aut minimam ex quæſitis capiunt voluptatem. Nā trepidant, ne quæ rapina collegerunt, diffluant: cumq; toto animo ad colligendum incumbāt, quieſcere nullo modo poſſunt: ſed quemadmodum qui continua ſiti vexatur, etiam ſi mille fontes imbiberit, tamen quia ſatiari bibendo nō poteſt, paruam inde percipit voluptatem: ſic iſti non modò nō quieſcunt adipiſcendo, verumetiam quoniā nullus huius cupiditatis terminus eſt, vehementius cruciantur. Talia enim præſentia ſunt, in futuro verò die (dicendū à nobis eſt, etiam ſi min; attenditis) vbiq; in euangelio huiusmodi homines poenas habituros videmus. Nā quādo dicitur: Eſuriui, & nihil mihi ad comedēdum dediſtis: ſitiui, & nihil mihi ad bibendum præbuiſtis, auari homines his verbis puniūtur: ad eos enim qui malè locupletati ſunt, dicit: Ite in ignem æternum præparatum diabolo. Et nequam ille ſeruus, qui cōſeruis ſubſtā-tiam domini nō distribuēbat, auaritia perijt. Et qui talentum ſuffodit: & quinque virgines: & vbiunque ſecundum leges auari puniuntur. Et modò quidem audiūt, hiatum eſſe inter nos & vos: modò verò, Ite in ignem æternum: modò in duas partes deciſi, vbi ſetus & ſtridor dentium. Ita vndiq; compulſi, ac nullo in loco quieſcentes, in gehennam ſoli detruduntur: Quid igitur fides tibi ad ſalutem prodeſt, ſi vbi eſt ſtridor dentium, vbi exteriores tenebræ, vbi præparat; diabolo ignis, eò detruderis: & in hac vita periculofis inſidijs, acerrimis maledictis calu-

Sepulchrū

Sup. 25. c.

Ibidem. d.

Sup. 13. c.

Ibid. 25. c.

Ibidem. a.

mijsq; ſubiect; curis conficiaris, & ab ipſis qui tibi adulari videntur, odio non paruo habearis: Sicut enim probos non boni ſolum, verumetiam mali admirantur: pariter certè malignos non ſolum probi, verumetiam improbi odio perſequuntur. Quæ res adeo vera eſt, vt auaros ipſos interrogare non dubitem. Sic alter alteri tædio eſſe ſtudet, & quaſi maximè officeret inimicus putatur, atque ſeipſos conuiciantur: & vituperari nimium putant, ſi quiſquam auaros eos appellauerit, & hoc opprobrium eis obiecerit: opprobrium quippe id extremum, & ſummæ malignitatis argumentū. Nam ſi pecuniarum cupiditate vincaris, quando inanis furorè gloria, quando iram, quomodo concupiſcentiam carnis ſuperabis? Hæc enim multò eſſe difficiliora, inde tibi perſuadebis, quod multi complexionē corporis ad iram & cupidinem non nihil conferre arbitrantur: & accēſſus complexionum ad ſeipſos opponere medici cōſueuerunt: & calidioris quidem, & humidioris corporis procliuiorem eſſe aiunt ad Venere, ſiccioris verò impetuoſum atque iracundum: ſed de auaritia nullus vnquam ab eis aliquid tale audiuit. Quare à deſidia ſolummodo & animi ſtupore peſtifera hæc oritur ægrotudo. Quapropter rogo atque obſecro, ſtudio iugi atque diligētia hoc corrigamus, cæterasq; paſſiones, quæ pro diuerſitate naſcuntur ætatis, pro viribus trāſponamus. Si verò in vnaquaque vitæ noſtræ particula hoc ſalum nauigantes, vtiliſſimos virtutis labores præteruehimur, vbiq; naufragijs vexati, ac ad portum tandem ſpiritualium currentes mercium deducit, vltima profeſſo luem; ſupplicia. Pelagus enim eſt latè longeq; protenſum hæc vita: & quemadmodum in mari vniuerſo ſinus diuerſi, alijs atq; alijs tempeſtatibus commouentur præcipue: velut Aegeum ventis exaſperatur, Toron; propter anguſtias & Carybdis: quæ Libyen verſus ppter ſtagna Syrtis & breuia, Pontus magnitudine fluctuū atque impetu: Hispanicus Oceanus, quia inuius carentia portuum & locorum ignorantia intricatus, difficilis nauigantibus eſt: ſimiliter alij alijs de cauſis: ſic & in vita noſtra fieri videm;. Nam primū in ea pelagus, ſtatim videre licet puerū ætatis conditione, quæ multis ac magnis procellis exagitur: tum quia mens imbecilla eſt, tum quia nulla firmitate adhuc roboratur, ſed huc atque illuc fluctatur. Quapropter pædagogos illi & magiſtros præficiamus, vt defectus naturę diligentia ſuppleat, veluti & in nauigando gubernatoris artificio maris aſperitas ſuperatur. Adoleſcētium ſicutus pueritiæ ſuccedunt, qui vehementioribus ſicut Aegeum pelagus exagitantur cōcupiſcentiæ ventis: quæ quidem ætas quantò magis correptione indiget, tantò minus inſtruitur, nō ſolum quia magnis turbationum fluctibus cæditur, verumetiam quia peccantes non redarguuntur: cum & magiſter & pædagogus ſubtrahatur magnitudine tempeſtatis: cum maiore turbine venti ſpirent, & gubernator ſit imbecillior,

A becillior, nemoq; alius tutor aſſit, atque deſenſor. Virilis tertium locum ætas occupauit, quam rerum omnium diſpenſatio maximè vrget, quando vxor, nuptiæ, procreatio proliſ, familiæ gubernatio, & in mentem plurimæ curæ innumeræq; veniunt, quando auaritia & inuidia maximè vigent. Si igitur vnquamq; partem ætatis cum naufragijs præteruehimur, quomodo hanc vitā tranſibimus: Quomodo æterna fugiemus ſupplicia? Nam ſi nihil ſynceri atq; integri in prima ætate didicerimus, ſi iuuenes modèſtè non vixerimus, nec auaritiā viri ſuperauerimus, quaſi in ſentinam quādam ætatis, in ſenectutem ſcilicet deuecti, victa iā tempeſtatibus animæ nauicula, cum fluctibus fatiſcant compagineſ, deſeremur in illum portū, nō ſpiritalis merces, ſed multum ac fordidum lutum deportantes: vnde diabolo quidem riſum incitabimus, nobis verò ipſis perpetuam mœſtitiam comparabimus, intolerabili ac æterno cruciatu vexati. Quod ne accidat, vndiq; colligamus nos, & aduerſus oēs paſſiones pugnantes, cupiditatem pecuniæ penitus projiciamus, vt & hic trāquillè viam;, & futuram beatitudinē adipiſcamur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui honor, &c.

Homilia. lxxxiii. ex cap. xxvj.

Ocnantibus autem eis, accepit Ieſus panē, & benedixit atq; fregit, & dedit diſcipulis ſuis, &c. O cæcitatem proditoris, qui cum ineffabilibus myſterijs communicaret, idem permansit, & diuina menſa ſuſceptus, in melius commutari noluit: quod Lucas ſignificauit, dicens, quia poſt hoc ſatanas introiuit in eum: non quia dominicum corpus deſpiceret, ſed quia proditoris ſtoliditatem irridebat: maius enim peccatum vtraque ratione fiebat, quia tali animo myſterijs ſuſceptis, nec timore, nec beneficio, nec honore melior fact; eſt. Chriſtus autem omnia quantis ſciret, vetare tamen eum noluit: vt tu diſcas nihil ab eo prætermitti, quod ad emédationem pertineat. Præterea tā in ſuperioribus, quàm in ſequentibus crebrò eum reuocat, & verbis & operibus, timore, colēdo, minādo, honorādo retinere ſtudebat, ſed nihil horū illi mederi potuit. Quare illo nō prætermiſſo, his myſterijs in memoriam cædis ſuæ rurfum diſcipulos reuocat, & inter cœnandum de cruce diſputat, crebritatē prædicationis dolorem mitigās diſcipulorū. Quid enim paſſi nō fuiſſent, ſi eos ita non confirmaret, qui etiam his omnibus præmoniti conturbati ſunt? Et comedētibus (inquit) eis, accepit panē, & fregit. Quam ob rem paſſionis tēpore hoc myſterium tradidit? Vt vndiq; diſcamus ipſum veterē etiam legem ſanxiſſe, & omnia quæ in illa ſunt ppter nouā hæc adumbrata fuiſſe: hæc igitur de cauſa veritatem figure adiunxit. Veſpera verò illa adimplerionem tēporum ſignum erat, & quia iam ad conſummationem ipſam res peruenerunt: Gratias porro egit, vt nos inſtrueret quomodo myſterium hoc facere debeamus, & ſimul vt oſtēderet ſpontē

ſe ad paſſionem pſifici. Præterea vt nos doceret D omnia, quæ patimur, cum actione gratiarū eſſe ferenda, ac bonam nobis ſpem inde immitteret, atq; foueret. Nam ſi figura à ſeruitute liberauit, multò magis veritas terrarum orbem vindicabit. Ad hæc, vt ſignificaret quod ad beneficium naturæ humane traderetur, ideo nec ante hoc myſterium tradidit, ſed quando ceſſare iam legem oportebat. Præcipuam autē ſolemnitatem eorū diſſoluit, ac ad aliā eos menſam horroſis plenam conuocans dicit:

Accipite & comedite, hoc eſt corpus meū, quod pro multis frangetur in remiſſionem peccatorū. Quomodo turbati nō fuerunt cum hoc audiſſent? quia multa iam, & magna de hoc antea diſſeruit. Quapropter nec illud quod iā crebrò perceperāt, cōfirmavit: ſed paſſionis cauſam peccatorum eſſe remiſſionem expoſuit, & noui teſtamēti ſanguinē vocauit, hoc eſt, pollicitationis & pmiſſionis legis nouæ. Hæc enim rurfus pollicitus eſt, & teſtamentum nouum hoc ipſum confirmat: & quæadmodū vetus pecudes & vitulos habebat, eodē modo nouum dominicum poſſidet ſanguinē. Moriturum ſe hinc etiam oſtendens, reducat quod ſimiliter per ſanguinem reuocabitur, atq; fiebat. Cauſam deinde rurlus mortis ſuæ ſubiicit, dicens: Qui pro multis effundetur, &c. Deinde ait: hoc facite in meā cōmemorationē. Vides quomodo ab Iudaicis abducit, & auocat moribus? Nam ſicut illud in rememorationem miraculorū, quæ in Aegypto patres veſtri viderunt faciebatis, ſic & hoc in meā facite cōmemorationem. Sanguis ille ad primogenitorū ſalutem fuit effuſus, hic in remiſſionem totius orbis peccatorum. Hic enim eſt ſanguis meus, inquit, qui effundetur in remiſſionem peccatorū. Quod dicebat, vt oſtenderet paſſionem, & crucem myſterium eſſe, & diſcipulos hinc cōſolaretur. Et quemadmodum Moſes, hoc æternum vobis erit memoriale dicebat: ſic & ipſe, in meam, ait, cōmemorationem, donec veniam. Hac de cauſa deſiderio deſideraui hoc paſcha vobiscum comedere, quod vos ſpiritalis faciam. Ipſe quoq; bibit ex eo, ne auditis verbis illis dicerent: Quid igitur ſanguinē bibim;, & carnem comedimus: ac ideo perturbaretur. Nā & quando prius de his verba fecit, multi ſolummodo propter verba ſcandalum paſſi ſunt. Ne igitur tūc id quoq; accideret, primus ipſe hoc fecit, vt trāquillo animo ad communicationem myſteriorum induceret. Quid porro vetus quoq; hoc facere potuit, iquies? Minimè: ideo enim, hoc facite, dixit, vt ab illo abduceret. Præterea ſi remiſſionem hoc peccatorū facit, ſicuti certè facit, ſuperuacaneum illud omnino eſt. Sed ſicut in veteri, eodem hinc modo in beneficio reliquit, memoriam myſteriorum colligendo, & hinc hæreticorū ora frenando. Nā quādo dicūt, vnde patet immolatum Chriſtum fuiſſe, & alia multa myſteria: hæc enim afferentes ora ipſorū conſumimus. Si enim mortu; Ieſus nō eſt, cuius ſymbolū ac ſignū hoc ſacrificiū eſt. Vides quātum ei

Deut. 16. a

F

Gtura ei studium fuerit, vt semper memoria teneamus pro nobis ipsum mortuum fuisse. Nam quoniam Marcio, Valentin^o, Manichæus, eorumq; sequaces negaturi erant hanc dispensationem, in memoriam passionis per hoc semper ita reducit mysterium, vt nemo nõ infans seduci possit. Ita per sacratissimam istã mensam & saluat, & docet: hoc enim caput bonorum omnium est. Quare hoc Paulus voluit ac repetit, sed tradito iam mysterio. Non bibam, ait, de hoc genimine vitis, vsq; in diem illam, cum illud bibam nouum vobiscum in regno patris mei. Nam quoniam de passione ac cruce locutus, & resurrectionis iam meminuit, regnum patris eam appellans. Sed quam ob rem post resurrectionem comedit, ac bibit? Ne phantasma quoddam resurrectio a rudioribus putaretur, qui certum resurrectionis argumentum id esse dicunt. Vnde apostoli quoq; manifestandam resurrectionem dicebant, Qui comedimus cum eo, ac bibimus. **A**cto. 10. f.

H Vt igitur signatè exprimeret, quia videbunt eum posteaquam clarè resurget, & quia cum eis rursus ita futurus est, vt & reb^o, & visu resurrectioni possint testimonium præbere, quousq; istud bibam vobiscum inquit nouum. Testes enim vos eritis, quia videbitis me postquã resurrexero. Nouum autem, hoc est, nouo modo quodam, imò inaudito atque mirabili: non enim passibile corpus habes, sed immortalitate atq; incorruptibile, alimentoq; nõ indigens surrexit. Quare, cum opus nõ erat, post resurrectione comedit & bibit, cum eius corpus istis nullo modo amplius indigeat, sed vt certiori argumento resurrectionem firmaret. Sed cuius rei gratia nõ aquã, sed vinum post resurrectionem bibit? Perniciosã quandã hæresim radicit^o euellere voluit, eorum qui aqua in mysterijs vtuntur, ita vt ostenderet, quia & quando hoc mysterium tradidit, vinum tradidit, & iam post resurrectionem in nuda mysterij mensa vino vsus est. Ex genimine autem, **I** ait, vitis, quæ certè vinum nõ aquã producit. Et hymno dicto exiuerunt in montem oliuarũ. Audiant omnes qui quasi porci cum iã comederint, euerfa calcibus mensa temulenti consurgunt, cum agere gratias debeant, & in hymnum a mensa deuenire. Audiatis etiam quicunq; vltimam mysterij orationem nõ expectatis, quæ illius symbolum est. Gratias enim egit antequam discipulis dederat, vt etiam nos ab actione gratiarum incipiamus. Gratias egit posteaquam dedit, & hymnum cecinit, vt nos quoq; similiter faciamus. Quare autè ad mortem proficiscitur, ad locũ etiam Iudæ notissimum? Ne celare se videretur, pdire voluit, quò cum peruenisset, omnes vos, inquit, scandalizabimini in me: & prophetiã subiecit. Scriptũ est enim: Percutiã pastorem, & dispergentur oves gregis. His vtitur, tum vt re ipsis persuadeat attendendũ semper scripturis esse, tum vt significaret dei se voluntate crucifigi, ac vndiq; nõ esse alienum a veteribus se demonstraret, nec aduersariũ deo, quem vet^o sequitur

testamentũ. Et quia oēs ppheta a priscis tēporib^o dispensatione hanc futurã prædicarunt, quare meliorem spem expectadã esse hortatur. Illud etiam per hãc prophetiã docet, quales videlicet ante crucem, quales post mortem discipuli fuerunt. Nã qui nec stare quidẽ cum pderetur potuerunt, robusti postea, & adamãte validiores fuerunt. Hic autem metus, & fuga discipulorũ, mortis eius argumentũ est. Nã si tot rãtisq; factis, ac dictis impudẽter nõnulli asserunt non fuisse ipsum crucifixũ, quid dicere non auderent, si nihil horum accidisset? Hac de causa nõ ipsa passione solum, verumetia & mysterijs, & discipulorum dispersione verè se mortuũ fuisse declarat, Marcionis morbũ his omnib^o euer tens: ideo etiã ipsum apostolorũ verticem negare permisit. Si enim vincẽtus, crucifixusq; nõ est, vnde & Petrus, & ceteri tãto pauore pulsi fugerunt: nõ tamen dimisit eos in mœstitia. Sed quid? Postq; autem resurrexero, præcedã vos in Galilæa, &c.) Non enim statim apparuit, neq; in longã quãdam abijt regionem, sed in eadem regione, & eisdẽ penè locis apparet vbi crucifixus est. Vt etiã hinc credi faciat, quia ille ipse resurrexerit, qui crucifixus fuit: ita mœrorem eorum cõsolatus est. Idcirco autem in Galilæa dixit, vt a timore Iudæorũ liberati, facilius verbis suis & attenderent, & arderet: hac enim de causa ibi apparuit. Tunc respõdēs Petrus dixit: Et si omnes scãdalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Quid ais Petre? propheta dixit, quia oves dispergetur, & Christus dictum confirmavit, & tu negas? Nõ satis tibi est, quia cum pridem iam dixeris: Propitius tibi esto, increpatus fuisisti? Idcirco igitur pmisit vt caderet, vt in omnibus disceret Christo parẽre, verioraq; dicta istius crederet, quã sua sibi conscientia testaretur. Sed & ceteri non parum a negatione Petri fructus acquiserunt, humana infirmitate, & dei veritate percepta. Cum enim ipse aliquid prædixerit, nullus se sapientiorẽ putare, nec in alios insurgere debet. Gloria enim tua, inquit, in te, non in alio est: cumq; dicendum esset, opem nobis feras ne scandalizemur, è contrario nimium sibi arrogans, inquit: Et si omnes scandalizati fuerint in te, tamen ego non scandalizabor: quauis omnes id patiantur: ego tamen solus non patiar. Ita hæc res sensum eum ad tetrum, & insolens crimen deuehebat, quẽ reprimere Christus volēs, quoniam nec propheta, nec sibi obtemperavit, negationem fieri permisit: idcirco enim testantem quoq; prohetã adduxit, ne quid repugnare auderet. Quare Petrus cum verbis non crederet, a rebus ipsis eruditur. Vt autè credas hac de causa permissione diuina Petrum negasse, Christũ audias. Ego, inquit, deprecatus sum pro te, vt nõ deficiat fides tua: hoc enim vt vehementerẽ eũ tãgeret, dicebat, significans eius casum. multo peiorem esse aliorum casu discipulorũ, ac ideo maiori etiã patrocinio indigere. Duplex enim crimẽ erat, tum quia repugnauit, ac restitit, tũ quia ceteris se ipsum præ-

A ipsum præposuit, imò verò etiã tertium nõ paruum crimẽ eum commississe dixerim, quia sibi totũ impoposuit. His igitur mederi omnibus volens, cadere illum permisit, ac ideo ceteris prætermisiss ad eum orationem direxit, dicēs: Simon ecce satanas expectiuit vos, vt cribraret sicut triticum, id est, tentaret, perturbaret, vexaret: ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua. Cur nam si omnes expectiit, p omnibus deprecãt^o non est? Patet hinc quod paulo antè dicebã, quia vehementius eum tãgens, & ostendens multo peiorem eius, quã aliorũ lapsus esse, ad eum cõuertit orationem. Cur autem non dixit, Ego non dimisi: sed, ego deprecãt^o sum? Humilius iam loquitur ad passionem iturus, vt humanitatem suam demõstret. Nam qui super confessionem eius ecclesiã ita fundauit atq; munivit, vt nullum periculum, neq; mors ipsa posset eũ superare, qui clauēs regni cœlorum ei cõcessit, & totã potestatem ei commisit, nec vnquam pro illis omnibus oratione indiguerit: quãtò minus hac in re indignisset? Maxima quippe authoritate illa dicta, edificabo super te ecclesiã meã: & dabo tibi clauēs regni cœlorum. Quomodo igitur, orare ei opus fuit, vt vni^o hominis commotum animũ stabiliret? Quare igitur ita dixit? Propter causã pfectõ, quã iam exposuimus, & propter infirmitatem discipulorum, qui nõdum decentem omnino de ipso existimationem habebãt. Quomodo igitur negauit? Nõ dixit quippe nõ negabis: sed, vt nõ deficiat fides tua. Cura enim ipsius atq; fauore factũ est, ne omnino Petri fides euanesceret: ingēs enim pauor eum inuaserat, & ingens ideo, quoniam diuina protectione valde fuit denudatus, quod porrò factum est propter arrogantia, & cõtradicendi pertinaciam duritiam. Ita quoniam & Christo, & ppheta apertissimè repugnauit, in eum terrorem deuenire permisit, vt radicitus ab eo illã passionem euellerentur: adeo enim pertinax fuit, vt cum Christ^o ei dixerit: Amen dico tibi, quoniam hac nocte, antequam cãtet gallus, ter me negabis. Nõ dubitauerit respondere: Si oportuerit me mori tecũ, nõ te negabo. Lucas verò ad hoc addit, quia quãtò magis Christus casurum Petrũ significabat, tantò magis affirmabat id se nõquam passurum. Quid hoc est õ Petre? quando vnus ex vobis me tradet, Christus dicebat: tunc ne esses ille timebas, & nullius rei conscius, cogeas vnũ de discipulis interrogare ipsum: nunc verò liquidissimè ipso clamante, quia omnes vos in scandalũ incidetis, contradicere audes: neq; id semel solum facis, sed bis & sæpius, vt Lucas asserit, vnde id tibi accidit? Ex multo certè amore, & multa voluntate. Nã quoniam a sollicitudine illa, quã de prodicione frustraneam cognouit, nimium sibipũ cõsensus hæc dicebat, & in alios insurgebat dicēs: & si omnes in te scandalizati fuerint, ego tamen nunquã scãdalizabor. Puto autem ambitione quoq; aliqua, & iactãtia in ea verba Petrum lapsus fuisse. Nã & in ipsã cœna quis nam

inter eos maior esset ambigebant, adeo inanis gloria passio animos adhuc eorum turbabat: Christ^o autem ab his passionibus eum liberare volens, non impellebat ad negationem, absit hoc enim, sed fauorem suum ab eo subtraxit, & humanã redarguit naturã. Pespice autè quomodo post resurrectione hinc eruditus submissius loquitur: cum enim dixerat, domine, hic autem quidẽ coargutus nihil apponere ausus tacuit: cumq; audiuisset, nõ est vestrũ nosse tempora, aut momenta, nõ repugnauit. Deinde in cœnaculo & sindone cum vocem audiuisset, quæ deus mundauit, tu noli communia dicere, quauis nec quid diceretur, quidem statim intellexerit, quicquid tamen in illo omnino vsus cõsensio: hæc omnia casus ille perfecit. Nam antea totum sibi attribuebat, dicens: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego tamen nunquam scandalizabor. Et, si oportuerit me mori tecum, non te negabo: cum dicere debuisset, si patrocinio tuo iuuaberis: è cõtra verò postea dicit, Quid nobis attenditis quasi ppropria virtute, vel potestate ipsum ambulare fecerimus? Magnum profectõ dogma hinc discimus, quia videlicet nullo modo hominis voluntas sufficit, nisi auxilio superiori roboretur. Et quia nihil lucrari poterimus superiori patrocinio, si voluntas nostra repugnat: quorum alterum Petrus, alterum Iudas confirmat: hic enim etsi præsiidũ Christi largum habuerit, tamen quoniam noluit attendere, nullam inde vtilitatem consecutus est: ille verò, etsi benè animatus fuerat, diuino tamen subtracto auxilio, stare non potuit. Quas ob res vehemẽter rogo atque obsecro, ne velitis cuncta ita deo attribuere, vt oscitandum dormiendumq; vobis putetis: nec rursus si vigilatis, laboribus rem vestris aliquam effici arbitremini. Nam nec desides, atq; resupinos iacere nos deus vult, ac ideo nõ nihil a nobis petit: nec arrogancia corrumpi, ac ideo totum nobis nõ commisit: ita ex vtraq; parte incõmodo remoto, quod nobis vtile ac necessarium, idẽ operatur: quibus rationibus verticem quoq; apostolorum labi permisit, humiliorem ipsum faciendo, & ad maiorem profectõ charitatem inducendo. Credamus itaque vbiq; deo, nec repugnemus ei, etiam si sensui & cogitationi nostræ absurdum esse videatur quod dicit: superet & sensum, & rationem nostram quẽso ipse, quod in omnib^o & præcipuè in mysterijs faciamus, non illa quæ ante nos iacent solummodo aspicientes, sed verba quoq; eius tenentes. Nam verbis eius defraudari non possumus, sensus verò noster deceptu facilim^o est: illa falsa esse nõ possunt, hic sæpius atque sæpius fallitur: quoniam ergo ille dixit, Hoc est corpus meum: nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellet^o id perspiciamus. Nihil enim sensibile traditũ nobis a Christo, sed rebus sensibilibus: omnia verò quæ tradidit insensibilia sunt: Sic & in baptismo per aquã, quæ res sensibilis est, donum illud conceditur: quod autem in ea cõficitur, regeneratio scilicet, ac renouatio, intel-

Ioan. 21. g.
Acto. 1. a.E
Acto. 3. b.

T. s. no. de ver. har.

Marc. 14.
c. & Lucæ
22. b.

Gtio, intelligibile quidem est: nam si tu incorporeus es, nudè ipsa dona incorporea tradidisset tibi: quoniam verò corpori coniuncta est anima tua, in sensibilibus intelligenda tibi traduntur. O quot modò dicunt, vellem formam & speciem eius, vellem vestimenta ipsa, vellem calceamenta videre. Ipsum igitur vides, ipsum tãgis, ipsum comedis. Vestimèta eius desideras videre, ipse verò seipsum tibi tradit, non vt videas solùm, verum etiam vt tangas, & in te habeas. Nemo igitur naufeas accedat. Nam **Exo. 12. b.** si Iudaei stantes calceati, & baculos in manibus habentes cum festinatione comedebant, quanto magis nobis vigilandum est? Nam illi ab Aegypto in Palaestynam erant profecturi, ac ideo viatoris habitum habebant: tu de terra in cœlum ascensurus es. Vigilandum igitur est, non enim paruum supplicium indignè communicantes expectat. Cogita quanta indignatione aduersus proditorè, aduersus eos qui crucifixerunt ipsum mouearis: & caue ne tu quoq; corporis & sanguinis Christi reus efficiaris. Illi acerbissimè trucidarunt, tu post tot tantaq; beneficia fordida suscipis omnia. Nò enim sufficit ipsi hominem fieri, flagellis interim cædi: sed nos secum in vnam (vt ita dicam) massam reducit, neq; id fide solùm, sed re ipsa nos corpus suum efficit. **Psal. 137. a** Quia igitur re mundiore esse non oportet eum, qui hoc sacrificio participaturus est: quos radios solares non deberet excedere manus illa, quæ hanc coronam pertractat, os quod igne impletur spiritali, lingua quæ cruentatur hoc admirabili sanguine? Veniat in mentem tibi quo sis honore honoratus, qua mensa fruaris. Ea nanq; re nos alimur, quã angeli videntes tremunt, nec absq; pauore ppter fulgorem, qui inde refilit aspicere possunt, & nos in vnam cum illo massam reducitur, Christi corpus vnum, & caro vna. **Psal. 137. a** Quis loquetur potètiã domini, auditas faciet omnes laudes ei? quis pastor vnamquam membris suis oues suas nutriuit? Multa matres post partum alijs nutricibus infantes dederunt, quod ipse facere noluit, sed proprio corpore nos alit, & sibi coniungit atq; conglutinat. Consideremus autem, inquires, licet aperte ad omnes pertineat. Nam si ad naturam nostrã descèdit, patet quoniam ad omnes: quòd si ad omnes, & ad vnũquẽq; profectò. Sed quomodo non omnes inde lucrum consecuti sunt, inquires? Id certè nò illius causa, qui maximè hoc optat, accidit: sed eorũ culpa, qui eũ suscipere nolunt. Singulis enim fidelibus per hoc mysterium se coniungit: & quos peperit, non alij nutriendos tradit, sed ipse studiosissimè alit, hac etiã re tibi persuadens carnem illam tuam assumpsisse: tãta igitur charitate, atq; honore affecti nò torpeamus. Non videtis quanta infantes animi alacritate mãmillas arripiunt: qua pressione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoq; ad hanc mensam, & ad huius calicis spiritalis accedamus papillam: imò verò maiore desiderio quasi lactentes pueri, gratiam spiritus sugamus: vnus sit nobis

dolor, vna mœstitia, si hoc alimèto spiritali privamur. Non sunt humana virtutis hæc opera, quæ tũc in illa cœna confecit: ipse nũc quoq; operatur, ipse perficit, ministrorum nos ordinem tenemus: qui verò hæc sanctificat, & transmutat, ipse est, loco animo accedat. Cum discipulis, inquit, meis facio pascha: hæc enim illa, non alia mensa est, hæc nulla re minor quàm illa est. Non enim illã Christus, hanc homo quispiam facit: sed vtramq; ipse. Hoc est illud coenaculum vbi tunc Christus cum discipulis erat, hinc ad montem Oliuarum exiit. Hinc & nos ad manus pauperũ exeamus, ibi enim mons Oliuarũ est. Oliuæ quippe in domo dei plantatæ, multitudo pauperum est: hinc stillat illud guttatim oleum, quo nobis tũc opus omnino erit: hoc est, quod quinque illæ virgines habebant: hoc est, **Sup. 24.** quo alteræ carentes & perierunt: hoc nobiscum habentes progrediamur, & cum fulgentissimis lampadibus ad sponsum proficiscamur. Adeat nullus crudelis, nullus immisericors, nullus impurus quouis modo: hæc tam ad vos, qui cõmunicatis, quàm ad vos qui ministratis dicta esse volo. Oportet enim etiam eadem ad vos dicere, vt magno studio, & diligenti cura dona hæc distribuatis. Non parua vobis imminet poena, si quem aliqua improbitate teneri scientes, ei huius mensæ participationè permittatis. Sanguis enim eius ex manibus requiritur vestris. Si dux igitur quispiam, si consul ipse, si qui diademate ornatur, indignè adeat: cohibe ac coërce, maiorem tu illo habes potestatem. Ita si limpidissimus aquæ fons vt intactum gregi seruares tibi commissus esset, cum petulcos suos ac fordidissimos venire aspiceres, non patereris in fluenta illos insilire, nec fontem ab his perturbari: Nũc verò cum non aqua, sed sanguinis & spiritalis sacratissimus fons commissus tibi sit, si peccatis inquinatissimos videbis accedere homines, nò indignaberis, neq; contristeris? Et quam veniam huius contemptus consequeris? Idcirco vos deus tantò voluit honore decorare, vt hæc diligentissimè discernatis. Hæc est dignitas vestra, hæc stabilitas, hæc corona, non quia tunicam induti candidissimã per ecclesiam ambulatis. Sed vnde, inquires, ego illum, atq; illũ qualis cognoscere possum? Nò de ignotis, sed de notis hæc disputo. Dico horribile quoddã, atq; tremendum: nò est ita malũ dæmoniacos intus esse, sicut istos qui peccatorum fordibus polluntur. Illud enim pessimum est, sicut Paulus ait, **Heb. 10.** Christum cõculcare, & testamenti sanguinẽ ducere cõmunem, & spiritus gratiã cõtemnere. Multò igitur dæmoniaco peior est, qui peccati sibi conscius accedit: illi enim quoniam dæmone vexantur, nò puniuntur: qui verò indignè aduunt, æternis traduntur tormentis. Omnes igitur simpliciter pellam, quos indignè accedere videm. Nullus communicet, nisi ex discipulis sit, nullus impuro animo, sicut Iudas panem assumat, ne similia patiat. Corpus Christi etiam hæc multitudo est: quare cauendũ tibi est, qui hæc

A qui hæc mysteria ministras, ne dominum irrites, corpus hoc non purgando, ne acutum gladiũ pro cibo præbeas. Sed si quidẽ aliquis ignoratione mensem aduerit, nullo timore territus abijce: deum, nò hominem timeas: si hominẽ times, ab eo ipso quẽ times, derideberis: sin verò deum, hominibus quoq; venerabilis eris. Quòd si ipse pellere nò audes, mihi dicas, non permittam ista fieri: animã prius tradam meam, quàm dominicum alicui corpus indignè: sanguinemq; meũ effundi potius patiar, quàm sacratissimum illum sanguinem præterquã digno cõcedam: quòd si quis venerit cum fordibus ignoratè, nulla vestra culpa est. Nam hæc mihi de notis, ac manifestis disputata sunt, quibus emendatis, citò nobis deus etiam ignotos notificabit: sin verò notos admittemus, qua de causa ignotos nobis manifestabit? Hæc mihi dicta sunt, non vt coërceam, sed vt corrigamus, & reducamus, & curam omnium habeamus: sic enim & deum nobis propitium faciemus, & eos multiplicabimus, qui dignè communicare possint, vt tam vestri studij ac diligentia, quàm piæ in alios curæ magna præmia cõsequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxxiii. ex cap. xxvj.

Marc. 14. d. & Lu. 22. d. **V**nc venit cum eis Iesus in villam quæ dicitur Gethsemani, & dicit discipulis suis: Sedete hic, donec vadam illuc, & orem. Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cepit contristari & mœstus esse: & dixit eis, Tristis est anima mea vsq; ad mortem: sustinete hic, & vigilate mecum, &c. Quoniam ipsi valde inhærebant, nec ab eo libenter separabantur, idcirco confedere ibi iubet, donec abiens oraret. Consueuerat namq; seorsum orare: quod faciebat, vt nos erudiret, quietem ac tranquillitatem in orationibus diligenter appetere. Tres autem secum accepit, & dicit eis: Tristis est anima mea vsq; ad mortem. Quam ob rem alios non secum accepit? Ne laborentur, & caderent: illos autè solos elegit, qui gloriam eius in morte viderunt, quos tamen etiam dimisit, & paululum progressus orauit, dicens: Pater, si possibile est, transeat à me calix iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et venit ad eos, & iuenit eos dormientes, & dicit Petro: Ita non potuisti vna hora vigilare mecum? Vigilare igitur, vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Non frustra, neq; ociosè ad Petrũ maximè dirigit orationem, quanquam & alij similiter dormirent: sed tangere ipsum acrius etiã hinc voluit, ea de causa, quam iam antè explicauimus. Verũ quoniam & ceteri pariter dixerunt: cum enim Petrus dixisset, Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo: similiter, inquit, omnes discipuli dixerunt. Idcirco infirmitatem eorum redarguens, omnes alloquitur: nã qui mori cum eo volebãt, nec quando contristabatur quidem, cõtristari negligentes potuerunt, sed victi à somno, cecide-

runt. Ipse verò intentius orat, adeo vt vel sudores **D**vberi defluerint. Ea rursus de causa, ne hypocritis res ista videatur, neve possint hæretici dicere, quia sollicitudinem & tristitiam istam simulauerit, idcirco & sudores quasi guttæ sanguinis defluerunt, & angelus confortans eum, & multa signa timoris apparuerunt. Nam ne quis ficta hæc audeat verba dicere, hæc de causa orat. Eo igitur quod dixit, transeat si possibile est, humanitatem suã ostendit: eo verò quod, non vt ego volo, sed vt tu, sublimem admirabilis philosophiæ virtutem tradidit: cum exẽplo nos doceat, etiã natura horrore percussis, nò esse mœrentis faciem solummodo, videre quoq; addidit: nec verba rursus amentibus sufficiunt, rem magis quarentibus: & rem ergo mœrentis adhibuit, vt vel qui valde cõtritosi & pertinaces sunt, credere possint verè hominem factũ, vereq; mortuum fuisse. Si enim cum & vultus, & verba, & res mœrorem significauerunt, discernitur tamen à nonnullis passio: quid nam dicerent, si ista non essent? Vides quot, quantisq; dispensationis veritatem ostendit, cum his quæ loquitur, tũ his quæ patitur? Venit deinde, ac dicit Petro: Sic nò potuisti mecum vna hora vigilare? Omnes dormiebant, & Petrum coarguit, occultius eũ de his reprehendens quæ in superioribus fuerat locutus, ac ideo, Mecum, non ociosè adiecit: sed quasi diceret, Vigilare mecum nò potuisti, & mecũ mori poteris? Id etiã insinuat, quod sequitur: Vigilare & orate, ne intretis in tentationem. Vides quomodo ipsos rursus ab arrogãtia remouet, ac tristis mœtis & humiles esse hortatur, deo torum attribuentes? & modò ad Petrum, modò communiter ad omnes verba dirigit. Et illi quidẽ dicit: Simon, Satanas petijt te triburare, ego verò deprecatus sum pro te: cõmuniter autem omnibus, orate, nò intrate in tentationem. Ita vbiq; arrogantiam atq; pertinaciã amputat, & magis sollicitos facit: & ne acrior videatur, vniuersã mitigando dicit: Spiritus quidẽ promptus est, caro autem infirma: etsi enim mortem contemnere volueris, inquit, non poteris tamen, nisi deus tibi manum porrexerit, cum carnalis abhorreat sensus.

Rursus autem abiens, orauit dicens: Pater, si non potest istud transire à me, fiat voluntas tua. Hic ostendit voluntatẽ se dei omnino cõtinere, & vbiq; voluntatem dei quærendam, & eligendam esse.

Redijt autem, & inuenit eos dormientes. Nam præterquã quòd nox erat, & intempesta, oculi etiã eorũ mœrore grauabatur. Ipse autem pfectus tertio idẽ orauit. Cõfirmans hominẽ verè factum fuisse: quod enim secũdò & tertio fit in scripturis, maximopere veritatem ostendit: veluti & Ioseph ad Pharaonẽ dicebat: Secũdò id tibi apparuit somniũ **Gen. 41. d** veritatis gratia, ita enim factũ est, vt ita credas omnino futurũ: hæc de causa etiã ipse nò semel, sed bis & ter idẽ orando ptulit, vt dispensatio firmiter crederetur. Cur autẽ iterũ ad discipulos redijt? Vt eos redargueret, quoniã adeo sopiti mœstitia erãt, vt neq;

Gordicie confluentibus riuus similis est, cum diaboli vasa in ea continentur. Hac mihi no de diuitibus his, qui vt oportet, impendunt: sed de rapacibus, & auaris dicta sunt: hic nullum studiū, nulla cura de rebus necessarijs est, sed omnis opera pro ventre, ac turpitudine consumitur, ibi ad recte philosophandum omnia impenduntur. Quapropter nusquam videmus Christum in splendoribus aedis diuertisse, sed regijs omissis, & molles indutis purpuras posthabitis, publicanorum casas & piscatorū eligebat. Quare tu etiam cum ipsum in domum tuā vocare volueris, eleemosyna, orationibus, supplicationibus, vigilijs ipsam diligenter ornato. Hac Christi regis ornamenta sunt, illa verò mammonæ, qui hostis Christi atq; inimicus est: quas ob res nemo vilitate domo erubescat, si his ornamenti eā decorat, nemo magnificentiæ ædium sublimis incedat: imò verò magis erubescat, & altis omnino contemptis palatijs, humiles eligat casas, vt in hac vita Christum suscipiat, & in futura æternis ædibus perfruatur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxxv. ex cap. xxvj.

Et ecce vnus eorū qui cum Christo erant, extendens manum suā, euaginavit gladiū: & cum percussisset seruum pontificis, amputauit auriculam eius dextrā. Tunc dicit ei Iesus: Couerte gladiū in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt, &c. Quis nā est iste qui auriculā serui amputauit? Petrum certē fuisse Ioannes testatur, cuius ardentissimo animo iure ista res attribuitur. Cæterum illud querendum est, cuius rei gratia gladios ferebant? Non enī hinc solum, verum etiā inde liquidò patet gladios eos habuisse: quia interrogati responderunt, duos se gladios portare. Sed quā ob rē Christus istud permisit? Lucas sanē ait, quia dixit ad eos, Nū quādo vos absque pera, calceamentisq; nisi, re quāpiā caruistis: Cumq; illi nulla, respondissent: sed modò intulit, qui habet sacculum, tollat & perā: & qui non habet, vendat vestimentum eius, & emat gladium: tunc illi dixerunt duos se gladios habere. Ad quod Christus, satis esse, respōdit. Cur igitur hoc permisit? Vt facilius crederent, quia tradentur: propterea dixit eis, emite gladios, non vt percutiant animas, sed vt prædicationem hac re ante oculos poneret. Quare autē, peram, etiam addidit? Vt eos erudiret studere ac vigilare multum, quoniā proprio vsuri studio sunt. Nā in principio quidem quasi rudes ac teneros virtute sua fouebat: nunc autē quasi è nido pullos educens, suis etiā pēnis vt hortatur. Deinde ne putent imbecillitate se omissos esse, ac ad suā operā compulsos, ad priorum memoriā reducit, dicens: Num quando nisi vos sine sacculo, re quāpiā caruistis? ita vtrinq; ad agnoscendas res eius inducit, tum quia eos protexit, tum quia sensim ac paulisper ad operam suam eos remisit. Sed vnde nā ibi gladij sunt inuenti? A cœna & mensa tunc iā exiuerūt, vbi propter agnum gladios esse oportuit: il-

Ioan. 18. b.

Luc. 22. b.

Ibidem.

li verò quoniam audissent venturos aduersus eum aliquos esse, quasi magistrum defensorum secum gladios acceperūt. Quæ res discipulorum animus solummodo erat. Propterea Petrus qui gladio vsus, cōminatione & quidem vehemēti reprehenditur. Vltus enim seruum magno ardore animi est, quod nō ad sui, sed ad magistri fecit defensionem: Christus verò nullum detrimentum fieri permisit: confestim enim illum curauit, & hac magnitudine miraculi & lenitatem, & potentiam suam ostēdit. Tu verò discipuli quoq; & amorem pium, & humilitatem considera: alterum enim ex diligendi seruore, alterum ex obedientia fecerat. Nam cum audisset, Mitte gladium in vaginam: quod antea nunquam fecit, statim obtemperauit. Alius autē euangelista dicit, interrogasse discipulos si gladio percutiendum erat, & Christum nō solum prohibuisse, verum etiam percussum sanasse. Sed Petrum acriter, & quidem minando increpat, vt eum & cæteros simul ab huiuscemodi defensione deterreat. Omnes enim qui gladium acceperint, gladio morientur, & adiecit: An putas, quoniam nō possum rogare patrē meum, & exhibebit mihi plus quā duodenas legiones angelorum? Sed vt impleantur scripturæ. His rationibus seruientes animos eorum restinxit, maximē cum ostendat iā ita prædictū esse à scripturis. Vnde superius quoque orabat, vt cum audirent voluntatem hanc esse dei, mitiori animo ferrent. Ita duobus consolatus eos est: eorum qui sunt insidiati supplicio, (Omnes enim qui acceperint gladium, inquit, gladio morientur) & quia sponte sua hæc sufferat. Possum enim auxilium, ait, à patre habere si volo. Cur autem nō dixit, an putatis, quia non possum omnes nos perdere: Quia nondum decentem, atque constantem de ipso fidem habent, credibilius illis hoc erat, præsertim cum paulò antè dixerit: Tristis est anima mea vsque ad mortem: & Pater, transeat à me calix iste. Et ad hæc sudor quidem, & labor animi apparuit, & ab angelo confirmatus fuit. Quoniā igitur multa humanitati conuenientia fecerat, si se illos perdere posse dixisset, nō fuisset verisimile. Ideo an putatis, inquit, non posse me impetrare à patre meo? & id ipsum humiliter profert, dicens: Et exhibebit mihi duodecim legiones angelorum. Etenim si vnus angelus cētum octagintaquinque armatorum hominum millia interfecit, quid facerēt duodecim legiones angelorum? Ita ad imbecillitatem, atque timorem eorum qui metu iam semimortui erāt, orationem accommodauit, & autoritate scripturarum muniuit. Quomodo igitur implebuntur scripturæ? Sic eos ab omni defensione deterret. Nam si scripturis quoque ita videtur, quid vos repugnatis? Et hoc quidem ad discipulos: ad illos autem ait, Tanquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus comprehendere me: quotidie in templo sedebam docens, & non tenuistis me. Recense quot modis eos exuscitet. Supinos eos proiecit, aurem

Luc. 22. c.

M

4. Reg. 19. 8.

Acit, aurem seruo restituit, interitum eis comminatus est, vt gladio morientur qui gladium accipiunt, quod futurum præsentī miraculo confirmauit. Sic vndiq; & à præsentibus, & à futuris potentiam suā ostendit, vt nulla vi detentus esse videatur: & ideo subiecit, Quotidie vobiscum eram, & sedebam docens, & non tenuistis me. Hinc ostendit permissio- ne sua illud voluisse: miraculis autem prætermis- sis, de doctrina mentionem facit, ne iactare se videtur: docentem me non tenuistis, inquit, silentem aggressi estis: in templo eram, & nemo manum in me iniicit, modò nocte cōcubia cum gladijs & fustibus irrulistis: quid opus aduersus me his armis fuit? His omnibus manifestum facit, quia nisi vltro seipsum tradidisset, nihil etiam tūc ipsi potuissent. Si enim inter eos erat, & capere volentes nunquā potuerunt, neque tunc quidem voluit ambigere, id quoque soluit, dicens: Hoc factū est, vt scripturæ impleantur. Vides quomodo semper etiam in ipsa proditiōis hora, ad emendationem eorum omnia faciebat, sanando, prædicando, terrendo (gladio enim peribunt) spōtē se ad passionem venire ostēdendo? Quotidie nanq; vobiscum eram docēs, & non tenuistis me: concordem se patri significando, vt prophetarum scripturæ adimpleantur. Cur autem in templo ipsum non tenuerunt? Non fuissent autē propter turbas. Quam ob rem etiam exiit à loco, & opportunitate temporis illis potestatē cōcedens, & excusationem eorum vndiq; succidens. Nam qui se ipsum tradidit, vt scripturas implet: quomodo aduersus deum patrem docebat? Tūc discipuli omnes, dimisso ipso, fugā ceperūt. Quādo verò hæc ad turbam locutus est, tunc in pedes se omnes dedere, nullā iam videntes eius defensionem, qui vltro se traderet, ac diceret secundū scripturas ista fieri. Sed discipuli quidē fugiunt, illi verò Iesum ad Caiphā ducunt. Petrus autem sequebatur, & introiit videre finem. Ingens huius discipuli ardor fuit, qui nec cæteris quidem fugē- tibus territus est, sed secutus etiam introiit. Nā & si Ioannes quoque id fecerat, sed tamen notus erat pontifici. Cur autem ipsum eō duxerunt? Ibi omnes erant congregati, & omni consilio pontificum res gerebatur. Idcirco ad eum omnes conueniunt, qui illo anno summum pontificium obtinebat, vbi pernoctarunt vigilantes, adeò vt pascha ea nocte comedere neglexerint. Mane autem facto non intrarunt in prætorium, vt Ioannes inquit, vt non cōtaminarentur, sed vt manducarent pascha. Vnde liquidò patet, cupiditate interficiendi Christum præuaticatos fuisse, ac alia die pascha comedisse. Non enim Christus, sed illi audacissimi homines, & mille transgrediētes legis præcepta, quoniā ita inflammati erant, & sæpe conati capere ipsum nihil facere potuerunt, ex insperato naeti quod cupiebant, tempus paschæ transposuerunt, vt arden- tes cæde animos eorum explerent: propterea con- gregantur omnes, & consilium iam pestilens erat. Tomus secundus.

Ioan. 18. c.

Ibidem. e.

Et nonnulla more iudicis quærent, vt habitum iudicij, atque figurā insidijs ponerent. Non enim cōueniebāt testimonia, sed tumultus, atque turbatio- nis omnia plena erant, adeò vt apertē fictum pate- ret esse iudicium. Venerūt autem falsi testes pate- centes, iste dixit: Soluite templum hoc, & in tribus diebus erigam ipsum. In tribus dixit certē diebus, sed non, soluo: sed, soluite. Nec de illo templo, sed de corpore suo dicebat. Quid igitur pontifex fecit, vt ad respōdendum compelleret, vnde capi ipsum arbitrabatur? Non audis, inquit, quid isti testan- tur aduersus te? Iesus autem quia nullum videbat excusationi locum, tacebat: figura enim ibi dun- taxat iudicij erat, re autem ipsa latronum imperus: pōtifex igitur perseuerabat dicēs: Adiuuro te per deum viuū, vt nobis dicas, si tu es Christus filius dei viui. Ipse verò respondit, Tu dixisti: veruntamen dico vobis, ammodo videbitis filium hominis se- dentem à dextris virtutis dei, & venientem in nū- bibus. Tunc princeps sacerdotum scidit vestimen- ta sua dicens, Blasphemauit. Quod ait, vt atrocius dictum Christi videretur, & atrocior accusatio fie- ret. Nam quoniam audientes perterriti fuerant: si- cut in Stephano postea fecerūt, aures obstruentes: simile quid hic à pontifice factum est. Sed quæ nā erat ista blasphemia? Nam congregatis ipsis alibi istud proposuit: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: qd̄ lati⁹ ab eo exponi audiētēs, nihil audere ausi, & tunc tacuerunt, & nihil postea ipsi contradixerunt. Quomodo igitur blasphemiā nūc istud appellabant? Cuius etiam rei gratia Christus hoc eis responsum dedit? Vt omnem eorum tolle- ret excusationem. Idcirco ad extremam vsq; diem apertē seipsum Christū esse dicebat, qui à dextris sedeat patris, quiq; rursus ad iudicandum orbem venturus sit: quæ res magnam eius concordiam ad patrem significat. Vestimentis ergo conscissis, cæte- ros iterrogat, dicēs: Quid vobis videtur? Noluit à seipso sententiam proferre, sed quasi manifestis- sime peccato, & blasphemia patente, ab illis eā eli- cere voluit. Nō enim ignorabat si res in cognitio- nem & examinationem veniret exquisitam, ab omni eū crimine liberari, ac ideo apud seipsum cō- demnari studebat, & auditores præoccupabat, di- cens: Vos ipsi blasphemiam audistis. Hæc dixit, vrgens quasi atque impellens aduersus eum sen- tentiā proferre. Quid igitur illi? Reus est mor- tis. Condemnatum enim iam à se ad Pilatum du- cere volebant, vt facilius ipsum quoque ad condē- nandum impellerent, cuius rei omnes conscij vna voce respondent, reus est mortis: sic ipsi accusabāt, ipsi disceptabant, ipsi sententiam ferebāt, omnium officia tunc ipsi occuparunt. Quomodo autē sab- bata in medium non proposuerunt? Quia sapius ora eorum frenauit, ex his quæ tunc facta fuerant cōdemnare ipsum cupiebant, & ad ea peruenit pō- tifex, vt omnibus scissione vestis ad se attentius at- traētis, sententia iam ab ipsis prolata, tanquam cō- zz ij demnatum

Acto. 7. g.

Psal. 109. a

F

Gdenatū ad Pilatū ducant: Ita callidē, atq; malitiosē cūcta gerebāt: nihil certē tale apud Pilatū dicunt: sed quō: Nisi malefactor hic esset, nō utiq; tibi tradidissē? eū: ita publicis criminib; interimere ipsū studebāt. Cur autē occultius nō interfecerūt: Malā de Christo exiltimationē suscitare volebāt. Quia igitur multi audiuerūt eū, & admirabatur vehemēter, atq; stupebant tā de signis, q̄ de doctrina: idcirco dederunt operā, vt publicē necaretur. Christus verō non prohibuit, sed in veritatis affirmationē proteruitate illorū vsus est. Manifesta enim morte ipsius omnibus facta, contrarius est cōsecutus euetus quā illi optabāt. Illi enim ad dedecus ipsius publicē eum necarunt, ipse autem summa hunc gloria perfulsit. Et quemadmodum dicebant: Occidamus ipsum, ne Romani veniant, & ciuitatē nobis atque gentem eripiāt: quo interfecto, illud maxime passi: eodē nunc pacto publicē crucifixerunt, vt magna infamia notarent: euenit autem omnino contrarium. Potestatem autē habuisse illos per se ipsos interficere, Pilatus declarauit dicens: Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate ipsum. Voluerūt autē, vt tanquam iniquus, tanquam tyrannus, tanquam factiosus turpissima videretur morte necatus. Quae de re latrones quoque simul eum eo crucifixerunt, & ad Pilatum dicebant: Nō scribe regem hunc esse Iudaeorū, sed quia dixit regem se esse: quae omnia ita pro veritate faciunt, vt nec vnam quidem excusationis impudentissimi Iudaei habeant: immo custodia, & signacula sepulturae, magnum splendorem veritati addiderūt, idē etiam conuicia, & contumeliā fecerunt. Huiusmodi certē res falsitas est, vt his rationibus dissoluatur, quibus tetēdit insidias: quod illis accidisse videmus. Nam cū vicissē iam putarent, tūc maxime ea re, qua putabant vicissē, in summum dedecus impulsū perierunt: quibus autem victus visus est, hinc maxime refulsit, & mirabili est potitus victoria. Non queramus igitur vbique victoriam, nec semper superari vereamur. Est enim quādo victoria detrimētum, offēso verō emolumentum adducit. Etenim in ira qui valde contumeliatus alium est, superasse videtur: cū reuera ipse maxime à turpi hac perturbatione victus nō parum sibi ipsi nocuerit. Qui autem magno animo tulit iniuriam, hic profectō & quidem cum laude superauit. Ille nanq; nec suā quidem aegritudinem compressit, hic etiam alienā extinxit: & ille suo morbo superatus est, hic etiam alienum curauit: nec solum ipse inflammatus non est, verum etiam ingentem alterius flammā extinxit. Quod si apparentem hanc, & non verā victoriam consequi voluisset, & ipse victus iacuisset, & aduersarium magis incendisset: sic turpiter ac miserabiliter, quemadmodum mulierculā ab ira exagitatae ambo iacent. Nunc verō & huius dedecoris expertus est, qui philosophatur, & praclarum tā sibi, quā proximo de iracundia trophaeum constituit. Nō igitur vbique victoria quaerenda est. Qui

Ioan. 18. e.

Ioan. 11. f.

Ioan. 18. f.

Ibid. 19. d.

enim laedit, superare laesum videtur: sed perniciofa sibi victoria superat. Laesus autem si magno animo perfert iniuriam, quāquam victus videatur: coronam tamen splendidam adeptus est. Saepenumero ergo vinci quā vincere praestātius est: optimus profectō iste victoriae modus est. Nam siue quis rapiat, siue percutiat, siue inuideat: qui suffert, & non cominus aggreditur, ille pulcherrimus victor est. Cur rapinam, & inuidiam dico, cū etiā qui ad martyrium traditur caesus, laceratus, iugulatusq; hoc pacto deniq; superat: Et quidem in bellis ostensio praelij est, si miles occiderit. Haec apud nos clarissima est victoria, nullibi certē malē agēs, & vbique mala sufferentes superamus: illa fulgentissima victoria est, qua inferentem patiendo superasti. Cūq; oppressam exteriori victoriae naturam habeat, quod maximae virtutis argumentum est: a deo esse demonstratur. Sic scopuli fluctibus caesi facile ipsos dissoluūt, sic sancti omnes praeconio preclaro coronati, praecleara trophaea statuerunt, hanc victoriam laboris expertem consecuti. Non enim luctari te, aut laborare oportet, deus eas tibi vires concessit, vt non consertione manuum, sed patientia vincas. Non exeat igitur in praelium, & vicisti: non collucteris, & coronatus es, multo tu praestantior & fortior aduersario es. Tu te ipsum dedecoras: noli committere, vt ille possit dicere, vix à te in praelio superatum fuisse: sed fac vt inexpugnabile hanc virtutē admiretur, & stupeat, predicetq; abste sine prelio victū fuisse. Sic beatus ille Ioseph, q̄ magno animo iniurias tulit, vbique vt victor praedictatur. Nam & fratres, & Aegyptiam illam mulierē insidiantes, equo animo ferēdo superauit. Noli mihi carceres, vbi vincētus fuit, nec regiam vbi mulier illa versabatur domum obiecare: sed victum mihi, atq; victorem ostende, & qui voluptate, qui in mœrore vituebat, patefacias. Illa nec iustum illum virum, nec cupiditatem propriam superauit: hic & mulierem repulit, & à difficilimo captus morbo non est. Et si vis, verba mulieris audiamus, vt à superato penitus, atque prostrato animo proferri videas. Adduxisti nobis huc, inquit, puerum Hebraeū illudere nobis. Non ille d̄ misera, atq; iniquissima, sed diabolus tibi illudit, quia persuasit posse adamantinum abs te animū infringi. Non adduxit tibi maritus Hebraeum insidiantem puerum, sed callidissimus demon, qui in illicitam te impulit cupidinem. Quid autem Ioseph tacet omnino, & sic cōdemnatur, velut & Christus. Figura enī illa Christi fuerant. Sed erat ille, inquit, in vinculis, haec in regia spaciabatur. Et quid est hoc: nōne illa splendida fuit, coronatus etiam hic, cū in carcere vincētus iacere videretur? Haec autem omnino vinceto inferior, quanquam in regali thalamo versabatur: sed nō hinc solum, verum etiam ab exitu rerū victoria aspiciere licet. Quis enī quod voluit, nactus est: ille vincētus profectō, nō haec regia mulier. Nā ille castimonia studuit conseruare, haec castū illius animum

Gen. 37. & seq.

Gen. 37. & seq.

Luc. 22. g.

Anum corrumpere. Quis igitur voluntatem adimpleuit suam? Ille qui passus æquo animo iniuriam est, aut haec quae iniquissime intulit: Ille p̄culdubio, ille igitur clarissima fuit potitus victoria: quae omnia non ignorantes, hanc victoriam quae à patientia originem trahit, totis viribus persequamur: illam diligentissime fugiamus, quae ab inferenda iniuria nascitur. Sic enim & praesentem vitam quietē atque tranquillē peragemus, & futuram consequemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxxvj. ex cap. xxvj.

Vnc spuerunt in faciem eius, & colaphis eum caeciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? &c.) Quam ob rē haec faciebāt, cū occisuri eum essent? Quid enim huiusmodi illusione opus erat? Crudeles eorum mores in omnibus ostendunt, qui quasi venatores fera inuenta, sic violentia & furore ferebantur, solennitatem habere credentes, & ingenti cum voluptate insipientes. Tu autem sublimem discipulorum philosophiam admirare, qui a deo exquisitē ista conceperunt, vt quanti facerent veritatem, facile appareat: cū ea quae turpissima videntur, ad vnguem exposuerunt, nihil celantes, nec erubescētes, sed eximiam putantes gloriam: & profectō eximia est, quod dominus orbis talia pro nobis pati voluerit: quae res & ineffabilem erga nos charitatem, proteruitatemq; eorum nulla venia dignam ante oculos ponit. Quippe aduersus mitissimum illum, atque lenissimum, qui vel quando caedebatur, ea verba dicebat, quibus etiam leonem in agnum redigere posset, tantam crudelitatem ostendebant: sed vt ipse nihil lenitatis praetermisit, sic ipsi nihil contumeliae, nihil impietatis: sed tam verbis, quā factis explere furorem suum conabantur: quae omnia Elias ille praedixit, qui paucissimis verbis omnem hanc contumeliam multo antea aperuit. Quemadmodum, inquit, obstupescent super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus tuus, & forma tua inter filios hominum. Quid enim illi contumeliae potest exaequari? In faciem illam, quam fluctus maris reueriti sunt, quam sol in cruce videndo radios oculuit, spuebant, caedebant, caput percutiebant, abunde animos suos explentes, & vulnera contumeliosissima inferentes, quibus spuendi contemptum addere non verebantur. Verba rursus derisionis plena proferebant, Prophetiza nobis Christe dicentes, quis est qui te percussit? Sic illudebant, prophetam ipsum appellantes. Alius autem euangelista dicit, quia velamine sua facie adoperata haec faciebant, quasi quendam infamem & nullius rei hominem, non liberi solum, verum etiam serui deludentes. Saepius oro haec attentē audiamus, haec in cordibus nostris cōscribamus: haec enim pulcherrima, & gloriosissima sunt: in his ego sum opere glorior, nec minus Tomus secundus.

Eccl. 52. d.

Luc. 8. d. Ibid. 23. f.

mus me hi sui dolores sublimem efferunt, quā mille mortui quos excitauit. Haec & Paulus item & item voluit atq; reuoluit, crucem, mortē, passionē, conuicia, iniurias, contumelias: & modō quidem ait, Exeamus ad ipsum opprobrium eius ferētes: modō autem, Qui pro gaudio sibi proposito crucem sustinuit ignominiam contemnens. Petrus autem sedebat in atrio foris, & accessit ad eū vna ancilla, dicens: Et tu eras cum Iesu Galilaeo. Ipse autem negauit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis. Egresso autem illo ad portam, vidit eum alia ancilla, & dicit: Et hic erat cum Iesu Nazareno. Et rursus negauit eum iuramento. Post paululum autem cū accessisset, qui stabant dixerunt Petro: Verē & tu ex eis es, etenim loquela tua te manifestum facit. Tunc coepit anathematizare, quia non nouisset hominem, & continuo gallus cantauit. Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: Prius quā gallus cantauerit, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amarē. O res nouas, & mirabiles: quando capi magistrum vidit, adeo efferbuit, vt stricto gladio seruum percussit: quādo autem magis indignari, inflammari, succediq; debebat, tot tantaq; opprobria videndo atque audiendo, tunc abnegauit. Quis enim indignatione non insaniret nefandissima illorum facta conspiciens? pauore tamen ille omnino superatus, non modō non indignatur, sed pernegat, ac miserae vilisq; puellae verba ferre non potest: nec semel modō, nec secundo, sed etiam tertio negat, & hoc in breuissimo tempore, nec coram iudicibus: foris enim erat. Sedebat enim, inquit, in aula foris, & cū in portam accessisset, eum aggrediuntur, nec ipsum suū ipse antea sensit, vt Lucas dicit, quā in eum Christus respexisset. Ita non solum negauit, sed etiam quantis gallus cantasset: casum suum tamen à seipso non sensit, sed magistri admonitione indiguit. Cuius inspectio vox illi facta est. Marcus ait, cū semel Petrus negasset: tunc primo gallum cantasse: cū verō tertio illum, tunc gallum fecundo. Ita exquisitē solus explicauit, & piam magistrum ad discipulum curam, & imbecillitatem Petri, & quod formidine motus vix seipsum cognoscebat: haec ab ipso magistro Marcus didicit: discipulus enim Petri fuit: vnde maxime ipsum admirari debemus, quia non solum magistri delictum non occultauit, sed exquisitius etiam, quā ceteri hoc ipso, quia discipulus erat, conscribere potuit. Quomodo igitur cū Mattheus dicat, antequam gallus cantet, ter me negabis: cū tertio negasset, secundo gallus cantauit, vt Marcus scripsit: & quomodo haec vera & consona esse possunt? Valde ista certē vera, & sibi ipsi cōuenientia sunt. Nam quoniam in vna vice ter & quater gallus cantare assuevit: significare voluit Marcus, quia nec voce quidem galli in memoriam adductus est, nec se à negatione retinuit: vtrunque igitur verum est. Nam antequā vnam cantandi vicem gallus absoluis-

Heb. 13. b. Ibid. 12. a

E

Luc. 22. f.

Mar. 14. g.

Marcus Petri discipulus, didicit ab eo, quod scripsit.

Gset, ter negauit. A Christo autem in memoriam delicti redactus, ne lacrymis proderetur, non est palam ausus, sed exiit foras, & fleuit amarè. Facto autem die, ducunt Iesum à Caipha ad Pilatū. Nam quoniam interficere ipsum statuerūt, & propter diem festum non poterant, ad Pilatum eum ducunt. Tu verò considera quomodo res ita compulsa est, vt in die festo ageretur. Quippe ita iam à priscis temporibus fuerat figuris significatum.

Tunc videns Iudas, qui tradidit eum quòd còdè-natus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos. Hoc tam Iudæ, quàm pontificum culpam exauget: illius non, quia eum pœnituit, sed quia tardè pœnituit, & seipsum condemnauit, cò-fessus à se factam esse traditionem. Horum autem quia cum possent mutare propositum, perseverarunt pertinaces, nulla pœnitendi cogitatione compuncti. Tu verò cogita, quando illum pœnituit,

H quādo ad exitum scelus iam omnino peruenit. Talis nempe diabolus est, vt non dimittat hominem, nisi negligat ante vltimum effectum magnitudinem peccati prœuidere, vt pœnitentia ductus, à peccato resiliat. Tam multis enim admonitionibus Christi nihil flexus, cum verò in vltimum iam effectum res venit: tunc pœnitentia ducitur, neque tunc vtiliter, & vt oportebat. Nam quoniam quidem condemnauit seipsum, & argenteos proiecit, nec Iudæos veritus fuerat, omnia hæc laudabilia sunt: quòd verò seipsum suffocauit, id ab omni venia remotum, perniciosum fuit consilium dæmonis: præripuit enim eum antequàm pœniteret, vt pœnitentiæ fructum amitteret, & extrema morte cunctisq; manifesta, suspensus perijt. Ita vndique considera magnum veritatis splendorem consari ex his rebus, quas aduersarij agunt vel patiuntur.

Ipsam enim mortis genus, quo proditor perijt, eorum ora qui Christum damnauerunt profectò consuit, nec finit vt vmbra saltem excusationis inueniant. Quid enim dicere possunt, si talem aduersus se proditor sententiam protulisse inuenitur? Sed videamus etiam, cum argenteos principibus sacerdotum retulit, quibus vtitur verbis. Peccati, tradens sanguinem iustum: at illi dixerunt, quid ad nos? tu videbis. Et proiectis argenteis in templo, recessit. Et abiens laqueo se suspendit. Nec enim potuit acerbos còscientiæ stimulos, & flagella perferre. Similiter autem & Iudæi faciunt. Nam cum debuissent istis commoueri, pertinacissimè tamen perstiterunt, quousque ad exitum & effectum peccati peruenerunt. Nam peccatum quidem illius, quod erat proditio, ad extremum modò venerat, illorum verò nondum: Cum autem etiam illi scelus perfecerunt, & crucifixerunt ipsum, tunc conturbantur modò dicentes: Noli scribere huic Iudæorum esse regem. Quid enim timetis? cur turbamini, corpore iam exanimò in cruce suspensò modò diligenter custodiunt, dicentes: Ne fortè discipuli suffurentur, & dicant à mortuis eum re-

Ioan. 19. d.

surrexisse, & erit error vltimus peior priore. At certe si dicent, nisi res vera fuerit, facile redarguitur. Sed quomodo furentur, qui nec stare quidem potuerunt, cum caperetur, quorum caput & vertex puellæ verba non ferens, tertio ipsum negauit. Sed, vt diximus, cogitationū turbine ferebatur: grauius enim se còmississe nò ignorabāt, quod inde patet, quia dicebāt ad Iudā, Tu videbis. Audite ista, audite inquā auari, versate animo, quid ille passus fuit. Nam & pecuniam amisit, & scelus admisit, & animam perdidit. Hæc atrox auaritiæ tyrannus facere solet. Nò est argento, nec hac vsus vita, non fructur futura, vniuersa simul amisit: prauaq; vel apud eos quibus tradidit, astimatione de se suscitata, laqueo demum gulam fregit. Sed vt dicebam, non antequàm rem perficiant, nonnulli inspiciunt: video enim etiam illos nolle interea, quantam rem auderent aspicere, sed dicentes, Tu videbis: quæ res culpam eorum maiorem reddit. Apertè nanque L audacissimæ iniquitatis testantes passione se ferri, & nolle à perperam cœptis desistere, ostendunt, ficto ignorantia velamine stultè se adoperientes. Nam si post crucem & mortem ipsius istud dixissent, quanuis neque tunc rectè dici poterat, non tamen ad eò illos condemnaret: nunc autem cum adhuc in potestate vestra sit, & possitis ab hac vos abducere cæde, quomodo hæc dicere potestis? Hæc excusatio vestra multò magis accusat. Quo nam pacto? quia totum ad proditorem crimen refertis, cum possitis ipsi huius sanguinis expertes esse: vos autem pertinacissimè ad peiora progredientes, crucem proditori addidistis. Quid enim tenuit, cum illi dictum sit, Tu videbis? à prauo proposito desistere: sed contrarium omnino faciunt, interitum inferentes, & vbiq; tam nequiter agentes, vt in pœnas inuitabiles se coniecerint: sic & paulò post à Pilato eis potestate commissa, latronem maluerunt quàm Iesum eligere: & latronem quidem manifestis criminibus inquinatum tanquam innocentem complectuntur: Christum verò qui non modò nihil criminis vnquam fecit, sed plurimis etiam ac maximis beneficijs illos affecit, interfecerunt. Quid autem Iudas? Postquam vidit inutile se labore perferre, quia nollent illi argenteos accipere, proiecta in templo pecuniā abiit, & gulam laqueo fregit: Principes autem sacerdotum proiectos argenteos capientes, dixerunt: Non licet mittere in Corbonan eos, quoniam precium sanguinis est: & consilio inito, emerunt ex eis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. Ideo vocatus est ager ille, ager sanguinis vsque ad hodiernum diem. Tunc impletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentem: Et receperunt triginta argenteos precium apreciati, & dederunt eos in agrum figuli, sicut dominus mihi constituit. Video rursus propria eos conscientia condemnari: quoniam enim non ignorabant iniquè se hominis cædem commississe, noluerūt in Corbonā pecuniam

Zachar.

A pecuniam deponere, sed agrum in peregrinorum sepulturam emerunt: quæ res proditoris aduersus illos testimonium est. Nomen enim villæ inditum omni clarius tuba sceleratam eorum prædicat cædem: nec simpliciter, sed concilio congregato id factum. Et in omnibus procedunt, ne aliquis ab hoc crimine innocens sit, sed omnes simul hac magnitudine peccati premanantur. Hæc autem multis seculis antea prophetia prædixit. Perspicis, non ipsos solam, verū & prophetas turpissima opprobria exquisitè narrasse, & vndiq; magna voce passionem prædicari. Sed Iudæi amentia conuoluti, hoc modo fecerunt. Si enim in Corbonan pecuniam immisissent, non ita manifesta res facta esset: nunc verò villa empty, etiam posterioribus rem vniuersam prodiderunt. Audiatis quicumque animæ hominis precium capientes, beneficium postea ex cæde còfertis. Iudæica huiusmodi eleemosyna est, imò verò diabolica. Sunt enim, sunt inquam etiam nunc, qui alienis direptis excusatos se à toto crimine putant, si aliquam partem pauperibus dederint, de quibus ait

Malac. 2. c.

propheta: Altare meum lacrymis velastis. Nò vult certè Christus rapina nutrirī, ingratiissima hæc sibi sunt alimenta. Quid ita tu dominum còtemnis, vt res immundas offerre audeas? melius est committere, vt media tabescat, quàm huiusmodi alimento sustentare. Alterum nempe crudelitatis simul & còtumeliæ: & melius est nihil omnino dare, quàm rem aliorū alijs còcedere. Dic quæso, si duos quosdam videres, alterum omnino nudum, alterum indutum: nullamne iniuriam faceres, si vestitum spoliare, vt nudum indueres? imò verò maximam. Quòd si re integra concessa, non eleemosyna vsus es, sed iniuriam commisisti, cum nec tricesimam partem raptarum rerum dederis, & eleemosynam rem appelles, quo supplicio non vexaberis? Si enim accusabuntur, qui claudicantes offerebant animas,

Ctes, cum tu peiora facias, quomodo veniam impetrabis? Nam si etiam ipsi à quo abstulit fur rem reddiderit, adhuc iniuriæ ad eò reus est, vt vix additione quadruplici crimen persoluat, & hæc in veteri testamento solùm munitus: sed noua etiā gratia renouata, considera quantum in caput suū igne exaggeret: quòd si nòdum pœnas luat, idcirco magis lacrymandum est, quia iram sibi thesaurizat maiorem, nisi pœnitentiā egerit. Quid enim, existimatisne, ait, illos solos peccatores fuisse, sup quos turris cecidit? Nò, dico vobis, sed vos quoq; nisi pœnitentiā egeritis, similia patiemini. Agamus igitur pœnitentiā, demus eleemosynā, ab omni auaritiæ tabe puram: & demus non parcè, sed copiosè. Veniat in mentem vobis, octo millia Leuitarum Iudæos alere solitos fuisse, & cum his viduas, & parentibus orbos, præterea muneribus & tributis subiectos militiæ: quòq; operam dedisse: nunc autem agros, domus, locationes, vehicula, equos, mulos, multaq; alia huiusmodi propter vos & vestra crudelitate ecclesia possidet. Oportebat enī hūc eccle-

Tomus secundus.

sia thesaurū vos retinere, ac ecclesiā nò paruos ex nostra deuotione còsequi fructus. Modò autè duo quædā mala còmittuntur. Nā & vos quasi nihil dare debeatis nihil confertis, & dei sacerdotes à sacerdotio aliena pertractant. An enī poterāt etiā tēpore apostolorū domus, & agri ab ecclesia possideri? cuius igitur rei gratia vendetes pecuniā offerebāt? Quia id multo melius erat profectò. Nunc verò seculariū cura rerū vobis furentibus, timor nostros inuasit patres, ne, dum colligere ac nihil seminare studeatis, viduarū, orphanorū, & virginū multitudo fame depereat, qua re còmoti hæc sibi comparare coacti sunt. Nò libenter ad hanc se deformitatem immiserunt, qui desiderabant fructus ex nostra deuotione sic acquirere, vt orationibus solū attendere possent: nunc verò còegistis eos eorū qui secularia gerunt negocia, curā & gubernationē imitari, vnde vniuersa còmiscantur atq; turbantur. Cū enim & nos eadē sollicitudine teneamur: quis pro-

E

pitium faciet deū? Propterea os aperire non possumus, quia non melius ecclesia, quàm secularia gubernantur. Non audistis, quia nec quædam hæc pecunias, quæ absq; labore fuerunt collectæ distribuendas putauerunt apostoli? Modò autè in procuratores, dispensatores, caupones redacti episcopi sunt, imò verò istos etiā cura, & sollicitudine secularium rerū superarūt. Cūq; oporteat ipsos animarū habere curam nostrarū, hoc prætermisso illa sollicituram, quæ publicanis, quæstoribus atq; villicis curanda sunt, de his quotidie cogitant, & peruigilant. Hoc nò frustra deploro, sed vt harū rerū mutatio quædā in melius fiat, vt & nos qui graui hanc seruitutē patimur, misericordiā consequamur, & vos fructus, & thesauros ecclesiæ præparetis: Si autè ita facere non vultis, ecce antè oculos vestros pauperes sunt, ex quibus quotquot potuerimus alere nò negligemus: quos verò non possumus, vobis dimittemus: quos alite oro diligenter, ne in terribili die iudicij illa verba quæ aduersus immisericos dicentur, audiatis. Fame scientem me vidistis, & non aluistis, hæc certè inhumanitas nos quoq; vobiscū derisibiles facit: orationib; enim, atq; prædicatione, ceteroq; cultu ecclesiæ prætermisso, alij vini, alij frumentorū venditoribus, alij cauponibus per totā vitam colluctantur: vnde iurgia, contentiones, conuicia, opprobria quotidie oriuntur, & vnicuiq; sacerdotū secularibus idonea negocijs imposita nomina sunt: oportet igitur in talia hæc mutari, & inde presbyteros nominari, vnde apostoli leges sanciebant: à nutritione videlicet inopum, ab eorū qui ledebantur protectione, à diligētī erga peregrinos cura, à patrociniis eorū qui opprimuntur, in orbos parentibus curā, à protegendis viduis, à defendendis virginibus. Hæc officia loco villarū, & domorū curæ presbyteris distribuere decet: hæc ornamenta ecclesiæ sunt, isti conuenientes thesauri, qui & vobis faciliore vitā, & nobis fructuosiore præbere possunt, imò verò nobis quoq; non parua afferent

1. Cor. 16. a. & Heb. 10. c.

Episcopo-
rū pecca-
tum deplo-
rat, & eo-
rū restaura-
tionem petiit.

E

G vtilitate. Gratia enī dei centū millia hominū huc cōuenire opinor, quorū singuli si vnū panē quotidie paupertati offerrent, oēs certē pauperes abundarent: si vnū vnusquisq; obolum solūmodo, nemo penitus indigeret: & non adeo villis & agris attēti essemus, nec tot iurgia & cōiucia quotidie pateremur. Illud enī euangeliū, Vade ac vende vniuersa quę habes, & da pauperibus, & veni ac sequere me: opportunē nunc ad ecclesię præsides, ppter latas ecclesiarū possessiones, & meritō, dici potest. Non enī sequi Christū aliter possumus, nisi omnis secularis curę sim⁹ expertes. Nūc verō proh dolor vindemię ac messi, dei sacerdotes, & vēditioni ac emptioni fructuū assistunt: & illi quidē, qui figurę atq; vmbre cultū habebāt, quanuis corporalior eis administratio esset cōmissa, omniū tamen harū rerū erant immunes: nos verō qui ad penetralia cōlorū vocamur; quiq; ad vera sancta sanctorū ingredi mur, mercatorū rursus, & cauponū curas suscipimus, vnde & magna scripturarū oritur negligentia, ingens in orando segnicies, & ceterorū omniū contēptus. Non enim possibile homini est sufficēter studio atque opera in vtraq; distendi. Quare rogo, atq; obsecro multō nobis vndiq; fontis scaturiginem, areamq; atq; torcular nostrā deuotionē fieri. Sic enim & pauperes facilius eō alentur, & deus glorificabitur, & vos, ad maiora misericordię opera progressi, aterna vobis bona impetrabitis: quibus vtinam omnes perfruamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia. lxxxvij. ex cap. xxvij.

Iesus autē stetit ante præsidiē, & interrogauit eū præsēs, dicēs: Tu es rex Iudęorū? Ipse autem dixit: Tu dicis. Et cum accusaretur a principibus sacerdotū, & senioribus, nihil respondēbat. Respicis illud primū inuestigari, quod Iudęi crebrō maliciōse volebant? Nā quoniā videbāt nullā a Pilato de legalibus curā fieri, ad publica crimina accusationē reduxerunt. Sic aduersus etiam apostolos faciebant, eadē ipsa semp clamātes, quia circumuagantur Iesum quēdam regē esse prędicātes. Ita cum quasi de homine nudo hęc dicerent, ad suspiciōnē tyrannidis impellere auditores conabantur: vnde patet scissionē quoq; illā tunice, & indignationē pontificis simulatā fuisse. Cuncta enim vertebant atq; turbabant, vt in mortē ipsum iniicerent. Quod igitur illi maximē opponebant, id nimirū Pilatus scrutatur. Quid igitur Christus: tu dixisti. Et fatetur se regē esse, sed cōlestē: quod alibi clarius ad eundē Pilatū respondens, dicebat: Quia regnū meū non est de hoc mundo. Verū ne aut illis excusatio harū rerū relinquatur, apertissimā affert rationē, dicens: Si de hoc mūdo esset regnū meum, decertassent vtiq; ministri mei ne traderer.) Hinc patet hac de causā & ipsum tributa detulisse, & alijs deferre iussisse, vt nullū hęc suspicio locum haberet: quando etiā regem cōstituerē ipsum vo-

Acto. 17. b

Ioan. 18. g

Supra. 7. e

luerunt, cōfestum fugit. Sed cur, inquires, affectandę tyrannidis accusatus, ista non protulit? Quia cum a rebus ipsis mille haberent argumēta virtutis eximia, spontē vigilantes hęc occultabant, & iudiciū studiōse corrupēbant: propterea tacet paucissima quędam & rarius respondens, ne perpetuo silentio superbus videretur. Pontifici enim quando adiurauit, & interroganti nonnunq; præsidi: ad obiecta verō crimina, quoniam minimē se persuasurum sciebat, nihil omnino respondit: quod & propheta quidem significans, ante multa secula dicebat: In humilitate iudicium eius sublatum est. Mirabatur autem his de rebus Pilatus valde. Erat quippe admiratione dignissimum, tanta cum humilitate ac taciturnitate videre adstantem illum, qui mille, per manifestissimāq; haberet argumenta, cum sanē nec ipsi accusatores vllius ei criminis conscij fuerint, sed inuidia sola mouerent. Vnde falsis ductis testibus, quoniam nihil inuenire potuerunt, auctoritate sua vrgebāt, nec compuncti fuerūt. Cū autem expiāsse, aut iudicem lauasse manus vidissent: multa enim etiam Pilato traditus fecit, quibus resipiscere potuissent, sed in nullo voluerunt molliores fieri: quid igitur Pilatus? Non audis quanta aduersus te isti testātur? Volebat enim ipsum satisfaciētem liberari, propterea his verbis utebatur: verū quoniā nihil Iesus respōdet, aliud quiddam excogitauit. Quid nam illud est? Mos erat ex condemnatis vnū eis dimittere, qua ratione liberare Christum tentauit, vt si nollent tanquam innocentem absoluerē, saltem vt condemnatum aliquem a principe peterent, quem solennitatis gratia princeps populo condonauit. Nunc autem ē contrario princeps a populo petit, neq; sic illi mitigantur, sed inuidentēs magis, quasi atroces ferę perturbatione liuoris insanunt. Nihil enim habebant prorūsus, quod etiam aduersus silētem objicerēt: sed cumulo iustitię illius, etiam silentis redarguebantur, ita vt tacendo, dicacitatem atq; furorē illorum superabat. Sedente autem ipso pro tribuna li, misit ad eum mulier eius, dicens: Nihil tibi & iusto huic: multa enim passa sum hodie per visum ppter ipsum.) Aduerte rursus quā mirabile hoc est, quā sufficiens omnes illos reuocare: ad rerū enim periculum, & innocentię argumentorū claritatem, non parua res, somnium accessit. Cur autē ipse Pilatus somnium non vidit? Aut quia mulier dignior erat, aut quia si præsēs somnium hoc se vidisse dixisset, non ira sibi creditum fuisset, aut quia non edixisset, sed secum ipse tenuisset. Idcirco igitur ex dispensatione mulier vidit, vt omnibus notum fieret: nec solum somniat, verum etiam multa patitur, vt maritus vxori condolendo tardior ad cēdem redderetur. Temporis quoque opportunitas non parum conferebat: eadem enim ipsa nocte illo somnio fuit exagitata. Verū non erat Pilato tutum (dices) ipsum liberare, quoniam affectatę tyrannidis erat accusatus. oportebat igitur argumen-

ta quę

Ata querere, quibus ista pbantur, vtputa si exercitū conscriberat, si pecuniam ingentem conflat, si arma, vel aliud huiusmodi preparabat. Ille verō temere ab eis deducitur, quapropter culpe non est expers. Maius nāq; ait, qui me tibi tradidit, habet peccatum. Mollicie igitur factum est sua, & vt cēderet, & flagellis cęsum cōcederet: ita mollis hic eneruisq; fuit, pontifices autem proterui atq; malitiosi. Nam postquā ille cogitādo legē adinuenit quādam, quę solennitati ex condemnatis aliqū condonare iubebat, turbis persuaserunt, vt Barabbam vna omnes peterent voce. Vides quā diligenter ille prouidebat, vt eos ab hoc scelere liberaret, & quanto ipsi studio, quāmq; multa opera, vt ne vmbra quidem sibi excusationis relinquerent. Vter enim dimittendus erat, certis iam criminibus condemnatus, an cuius adhuc causa pendebat? Nam si qua lata sententia etiā dimitti poterat, multō magis ille, cui⁹ res in ābiguo vertebatur, imō certē homicida, atque manifestis latronibus peior eis Iesus videbatur: propterea non dixit, latronem: sed insignem latronem eos habuisse, famosum videlicet in proteruitate, & multis homicidijs inquinatum. Pręposuerunt tamen illum orbis saluatori: nec rationem temporis aliquam habuerunt, quod sanctū erat atq; solenne, nec humanitatis leges, aut aliud huiusmodi veriti sunt: sed inuidia penitus superati, ad proteruitatem suam plebem etiam corrumpūt: ita deceptionis quoq; plebē extrema luent supplicia. Barabba igitur ab vniuersis postulato. Quid igitur faciam, inquit Pilatus, de eo qui dicitur Christus? Cōuertere illos rursus aliquo voluit pudore: potestatem enim eis eligendi reliquit, vt saltem vēriti Iesum petant, vt clementię suę totum attribuat. Cōtentiosos enim magis videbat fieri, cum eis nihil ipsum peccasse dicebat, ac ideo putabat, si humanitati eorum salutem ipsius attribueret, facilius posse persuadere: illi verō non dubitauerunt clamare, crucifige: ad quod ipse, Quid enim mali fecit? Tunc etiam magis clamabant, crucifige. Videns igitur Pilatus nihil se omnino proficere, lauit manus, dicens: Innocens ego sum a sanguine huius iusti, vos videritis.) Cur igitur tradis: cur nō eripueris, sicut postea militum tribunus Paulum? qui & sciebat gratum fore Iudęis, si Paulus traderetur, & seditio, ac tumultus ea de re factus erat: restitit tamen generosē, atque repugnauit: sed non ita Pilatus. Verū ignauissimē, atq; mollissimē vna omnes corrupti labebantur. Nec enim Pilatus multitudini repugnauit, nec multitudo sacerdotibus, ita vndiq; magis clamantium, crucifigatur. Nec interimere solim volebant, sed turpissimam crucifigendi eius causam æstimari studebant. Ideo iudice repugnante, pertinaciter ipsi clamabant. Vides quot a Christo ad reuocationem illorum facta sunt? Sicut enī Iudam sapenūmero retrahebat, pari modō hos quoque reprimebat, tum per totum euangelijs tem-

Acto. 24. b. f.

plus, tum in ipsa potestate iudicij. Oportebat profectō, quando lauasse manus iudicem viderunt dicentem, Innocens ego sum a sanguine huius: quando Iudam laqueo se suspendisse, quando rogantem Pilatum, vt alium pro ipso acciperent, tam verbis quā rebus commoueri atq; compungi. Nam si proditor seipsum condēnaui, si sententiam laturus iudex proferendę sententię crimina rejicit, si mirabilis eadem nocte nobili mulieri apparuit visio, si quasi condemnatus a Pilato petitur: quā poterunt excusationem inuenire? Nam si nolebant, vt innocentem absoluerē: non tamē hominem latrocinio proditum ipsi antepōnere debebant. Verū cum viderent iudicem manus lauare, dicentēque audirent, Innocens sum: magis clamabant, dicentes: Et respondēs vniuersus populus, dixit: Sanguis eius super nos, & super filios nostros.) Quando igitur aduersus seipsum sententiam protulerunt, tunc omnia concedit Pilatus. Tu autem animaduerte hoc etiam in loco vecordiam ipsorum, talis quippe appetitio temeraria, & proterua cupiditas est, vt nihil boni videre hominem sinat: vobis ipsis maledicatis, quam ob rem etiam ad filios maledictionem protrahitis. Clementissimus tamen Iesus, quanuis ipsi maximē & aduersus se, & aduersus filios insanirent, nō tamen ex sententia ipsorū ipsos condēnaui, sed tam ex ipsis, quā ex filijs, eos suscepit, qui poenitentia egerunt, milleq; bonis honorauit. Nam & Paulus ex ipsis erat, & multa illorum millia, qui in se in Hierusalem crediderunt. Considera enim (Iacobus ait) frater, quā multa millia Iudęorum credentium sunt, qui omnes ex illis fuerunt: si autem aliqui renixi sunt, sibi ipsis imputent. Tunc dimisit eis Barabbam. Iesum autē flagellatum tradidit eis, vt crucifigeretur.) Cur flagellis cedit? Aut quasi condemnatum, aut quasi formam iudicio quandam afferens: vel vt Iudęis gratam rem faceret. Et certē resistere, atque repugnare debuisset, pręsertim cum ipse dixerit: Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate ipsum.) Multa nempe fuerunt, quę tam Pilatum, quā Iudęos ab illo nefando iudicio prohibebant: inaudita signa, & miracula magna, incredibilis eius qui patiebatur clementia, taciturnitas inæstimabilis. Nam postquā & orando, & respondendo hominem se esse demonstrauit, sublimem rursus, ac vltra hominem tam silendo, quā despiciendo quę dicebantur, ostendit, quibus omnibus ad mirandū ipsum adduci poterant: sed nihil horum illis profuit. Cū enim semel quasi vinolentia, vel insano furore oppressa sit, difficillimum est resipiscere, nisi generosissima sit anima quę opprimitur. Periculosum certē, periculosum inquam est, perniciosissimis his passionibus locum concedere: quare oportet omni pacto rejicere ingressum ipsarum, atque repellere. Nam si comprehenderit animā atq; superauerint, tunc sicut ignis ingentem ac siccam nactus materiam, maximam solent

Acto. 21. d

F

G solent flamam accendere. Quare rogo atq; oro, omnia faciam, vt quasi maceria separemus à nobis haru ingressum. Nullus igitur friuola se illa ratione consoletur, qua vniuersa proteruitas in animam cōducitur. Illa, inquā, ratione nullus vtatur: quoniam multi dicūt, quid hoc est, aut illud: mille certē hinc mala oriuntur. Veterator enim malorū diabolus, cū sit magna malicia, multa opera, ingēti studio, condescensioneq; nonnulla ad perditionem hominum vtitur. A minimis enim plerūq; incipit, quod ^{1. Reg. 28.} intueri hoc modo licet. Studebat in Pythonissē derisionem Saul regem detrudere, iterū quia non adhibuisset ille mentē, ad Pythonissas paulatim ipsū inducit. Nam quoniam Samueli non obtēperauit, & holocausta offerri preparauit, illo absente accusatus, ait, necessitas hostium facta est maior. Cūmq; flere oportuisset, quasi nihil mali fecisset, latabatur. Iussit deinde nonnulla de maledictis deus, ea quoque transgressus fuit: hinc aduersus David illū infanauit, ac sic paulatim atq; paulatim labens non stetit, quousq; ad ipsum perditionis barathrum se ipsum immisit. Similiter etiam de Cain factū esse videmus. Non enim confestim cedē fratris illi suggestit, ne magnitudine rei cōmotus tam sceleratum facinus abominaretur: sed prius persuasit deteriora offerre, nullū esse id dicens peccatū: deinde inuidiē veneno succendit, nihil etiam hinc mali secuturū persuadendo: Ita sensim in eum illapsus, ad cedem fratris, & ad negationem sceleris impulsit, nec prius cessauit, quam malorū omnium verticē imposuit. Repellenda igitur malorū initia sunt. Nā etiā si ad maiora prima non progredierentur peccata, non esset tamen negligendū: nunc verò per istam incuriam gradatim semper ascendunt: quapropter omni studio atq; opera fūdita principia peccatorū sunt euertenda. Non enim vim delicti solā consideres, nec quia paruū sit, cogites: sed illud præcipue tene, quia si radicem non euulseris, magnus inde labor succrescet. Mirabile quidem atq; inauditum dicere audeo. Solet mihi nonnunquam, nō tantò studio magna videri peccata esse euitanda, quantò parua & vilia: illa enim natura ipsa spontē aueritur, hæc autem hac ipsa re, quia parua sunt, desideris reddunt; & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generosē insurgere. Vnde citò ex paruis maxima fiunt: negligentia nostra: hoc ipsum corporibus quoq; accidere videbis. Sic in Iuda maximū proditiōnis malum cōcreuit: nisi enim putasset paruū esse pecuniā inopū surripere, in tantam proteruitatē non deuenisset. Iudæi quoq; nisi putassent inanis gloriæ delictū minimum esse, vsque ad cadē Christi lapsi non fuissent. Hac via omnia scelera fieri videbis. Nemo enim repēntē ad extremam improbitatem insilij. Habet quippe insitum quendam animam pudorem atq; innatum, quem subito calcare atque projicere non potest: sed sensim, atq; paulatim ex negligentia perit: hoc pacto etiam idolorum cultus aditum

inuenit, cū ultra quā oportet, viui ac defunctorū nonnulli honararentur: hoc pacto simulachra & statuae adoratae sunt: hoc pacto denique fornicatio, & cetera vitia dominantur. Consideremus autem, si nimium quidam, ac importunē risit, reprehensus à quopiam est: respondet alijs, nihil esse id mali. Quid enim est risus, aut quid vnquam ex risu mali sequetur? Orta tamē ex immoderato risu paulisper scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta. Cū alius proximo ex incuria malediceret, reprehensusq; esset, contēpsit, dicens nihil esse mali huiusmodi verbis vti: sed hinc dissidia & odia nata sunt, inde inimicitiae capitales, hinc contumeliae, à cōtumelijs porro pulsatio, ac inde cædes plerūq; secuta est. Sic à minimis ad maxima gradatim diabolus ducit, & inde ad desperationem detrudit, & hanc viā priore non minorē adinuenit. Non enim tantos peccatum, quantos desperatio perdit. Nam qui deliquit, si seipsum per poenitentiam excitabit, citò delicti remissionem impetrabit, qui autē poenitentiam spernit, idcirco veniā impetrare nō potest, quoniam medicinam poenitentiae non imponit. Certas adhuc addit insidias, quibus religiosos deuotionis habitu ad peccandum impellit. Et quādo, inquit, tale aliquid potuit efficere? Attende igitur, & discite, vt à laqueis eius possis tibi cauere. Per Paulum tibi Christus præcepit, vxorem à viro non separari, nec alterum altero priuari, nisi ex cōsensu: sed nonnullē quasi castitatis ardore accensā, à viris abierunt, ita putantes magnum quid facere, ad adulteria viros suos compulerunt. Cogita igitur, quātum mali commiserint, quæ cū magnos pro castitate labores subierunt, quasi adulteræ accusentur, extremaq; supplicia daturæ sint, quia in profundū perditionis coniuges præcipitarūt. Alij rursus à carnibus abstinentes, ex laudabili hac abstinentia ad abominationem carniū lapsi sunt, quæ res atrocem eis poenam præparauit: hoc autem fit, quando aliqui iudicium suum scripturis antepōnūt. Sic & alij qui apud Corinthios putarunt, perfectionis esse de omnibus indifferenter gustare, de his etiā quæ prohibita sunt: quod non modò perfectionis non erat, verum etiam iniquitatis extremæ, propter hoc & vehementer à Paulo corripuntur. Et nisi corrigantur, vltimo supplicio dicebat obnoxios esse. Alij rursus religionem esse putant non paruam, capillos capitis nutrire, quod ex prohibitis est, & non paruū dedecus affert. Alij magnum dolorem, & immoderatam tristitiam, quasi vtilem post peccata laudant, atq; admirantur. Quod diabolico artificio fieri, Iudas patefecit, qui ex dolore nimio se suspēdit. propterea etiam Paulus pro eo, qui fornicatus fuit, formidauit ne quid tale pateretur: & admonuit Corinthios citius eum liberare, ne nimio submergeretur dolore: deinde ostendens à diabolo hanc esse tristitiam, adiecit: Vt non circumueniamur à satana. Nō enim ignoramus, inquit, excogitationes

A tationes illius, quia dolos semper & fraudes nouas adinuenire solet. Si enim apertē pugnaret, facilis esset victoria: imò verò nunc, si iugiter vigilamus, non est difficilis. Ad omnes has vias armauit nos deus, non esse contemnenda parua consulens. Audi ergo quæ Christus admonet dicens: Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehēnæ ignis: & qui ad concupiscendam mulierem aspexerit, adulter est. Ridentes etiam quasi miseros deslet, & vbique iniuria & semina peccatorum radicitus tollit: & de ocioso nos verbo relatuos rationem asserit. & Iob cogitationes filiorum purgabat. Aduersus autem desperantes, ait: An non surgit qui cecidit, an qui auertit, non conuertitur? & rursus: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Et, hodie si vocem eius audieritis, &c. Et, quòd letitia sit in cœlis, cū peccator poenitentiam agat. Multaq; humilitas & documēta & exempla in scriptura inueniuntur. Ne autem religionis nomine perdamur, illud Pauli dicendum iterum, atque tenendum est. ^{2. Cor. 2. b} Ne nimio dolore, inquit, absorbeatur. Hæc igitur non ignorantes, omnibus diaboli vijs, quibus desideres peruertit, scripturarum prudentiam opponamus. Noli ergo dicere: quid est, si formosam curiose aspexero mulierem? Nam qui corde mœchatus est, is rem ipsam peragere non dubitabit. Noli dicere, quid est si pauperem hunc præteribo? Hoc enim pacto, etiam alium transcurres, deinde alium atq; aliū, ac tandē omnes cōtēns. Noli dicere, quid est, si rem proximi desiderabo? Hoc enim Achab ^{3. Reg. 21.} regem perdidit. Nam quauis precium dederit, veruntamen à nolente accepit, poenas perluit. Qui nullo precio dato, aliena rapit, præfertim cū gratiæ documentis sit roboratus: quam punitionem non meretur? Quam vt fugiamus, ab omni vi & rapina diligenter abstinemus, nec à peccando solummodo, sed ab initijs etiam peccatorum mundos nos conseruantes, magno studio virtutem amplectamur, si ad cœlorū regna proficisci volumus, quò vtinam omnes perueniamus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxxviiij. ex cap. xxvij.

Hinc milites p̄fidis accipientes Iesum in prætorio, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem, & exuentes eum, chlamydem coccineam circūdederunt ei. Quasi omnes ex composito conuenissent, ita signo dato ad choream omnes diabolus concitabat. Nam etsi possumus inuidiē tabo existimare ad insaniam Iudeos concitatos fuisse, tamē qua de causa moti milites fuerint, non patet. Diabolus igitur erat qui vniuersos tunc illos occupauit: voluptatem etenim ex contumelijs propter immanitatem suam capiebāt. Cū enim oportuisset comprimi potius atque lachrymare, non solum hoc non faciebant, verum etiam è contra, sicut & plebs ipsa & vituperabant, & insultabant, Iudejs forsā gratificantes, aut suis vtentes moribus. Multis autem, varijsque modis

contumeliabantur. Caput enim illud sanctissimum modò pugnis, modò calamo cedebant, modò corona ex vepribus contexta decorabant. Quam igitur nos excusationem vnquam habebimus, si vituperati ad iram concitamus, qui tot tantaq; sustinuisse Christum non ignoramus? Extremas certē ille contumelias sustulit. Quippe cū non membrum vnum, sed vniuersum corpus atroces has iniurias pateretur: caput corona, calamo, pugnis, facies sputis, maxillæ alapis, corpus reliquum flagellis, nuditate, amictu chlamydis, adoratione simulata, manus calamo, quem pro sceptro tenere dederunt, os quoque ipsum, & lingua aceti potione ac fellis. Quid istis vnquam grauius? quid contumeliosius excogitari potest? omnem ista excedunt orationem, quæ illi quasi timentes, ne quid relinquerent, crudeliter excogitauerunt, & audacter fecerunt, qui suis manibus prophetas occiderunt. Christo verò, quauis sententia iudicis, ipsi tamen faciunt vniuersa, ipsi & apud se damnarunt, & apud Pilatum dicentes: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Ipsi contumeliantur & insultant, ipsi vinciunt, & modò vincitum ad Pilatum deducunt: ipsi militibus causam præbent ita crudeliter in eum insurgere: ipsi verbis, ipsi sputis, ipsi verberibus cædunt. Nihil horum certē à Pilato factum est, sed omnia illi effecerunt accusatores, iudices, licētores, ministri capitalium rerum: hæc à nobis tunc legantur, cū venire omnibus atque audire liceat. Nam ne gentiles dicant præclara nos atque insignia Christi facta prædicare, opprobria verò & passionem celare: & sanctissimi spiritus gratia ita dispensatum est, vt in solennitate maxima, cū omnes vnā viri atq; mulieres adesse possint, iuxta diem Paschæ omnia hæc perlegantur. Vniuersis ergo præsentibus, qui volunt, magna hæc voce prædicantur: quibus cognitis, Christus tamen deus esse omnino creditur. Et cū propter alia beneficia, quæ nobis contulit, tum propter hæc ex animo adoratur, quia tantum pro nobis cōdescendere dignatus est, vt hæc passus omni nos virtutis genere instituerit. Hæc ergo semper lætitemus, mirificam enim asserunt vtilitatem. Nam perspiciens verbis & rebus & habitu contemni, atque per illusionem adorari, cædi denique ac omnia pati extrema, etiam si lapis esses, ad mollitudinem ceræ flexus, omnem animi tumorem deponeres. Sed reliqua quoq; audias. Post quā enim deludentes saturati sunt, denudato ipso vestes eius ceperunt, & vestes eius inter se partiuntur, quod in alijs condemnatis non fecerunt: nituntur autem omni tranquillitate potiri ea vestimenta, quibus mirabilia gesta sunt. Sed nihil tūc aduersus eos geritur Christo ita volente: adeo enim magnus hic fuit contemptus, quia in abiectum quasi atque omnium vilissimum agebatur, vt in latrones gestum non fuerit. Medium verò ipsum crucifigunt, vt existimationis latronum

Glatronum particeps fieret. Et dederunt ei acetum. hoc etiam ex contumelia. Ipse autem volebat bibere. Alius verò euangelista dicit, quia cum gustasset, dixit, Consummatum est. Adimpleta iam est vndique propheta: Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Nec tamen etiam ille eum bibisse ostendit (nihil enim interest inter gustare simpliciter, & non bibere) sed de vno, ac eodem dicuntur: nec tamen terminatur adhuc illorum infania, sed cum denudassent, crucifixissent, acetum attulissent, non poterant adhuc animum explere: sed in patibulo pendentes videntes, & ipsi & transeuntes omnes amarior impetunt verbis, quae & rebus ipsis mihi grauiora videntur. Idcirco enim ita faciebant, vt tanquam seductor, qui omnia quae dicebat, ad corruptedos homines frustra essent, & in conspectu omnium vituperatus decederet: ideo etiam militum manibus, & publico reus iudicio confecto certior videretur. Et quanquam sequens turba etiam lapides fletu suo flexissent, nullo tamē modo atrocissimas illas beluas commouit: propterea turbam quidem allocutione dignam putauit, illos verò minime. Nō enim solum quae optabāt, fecerūt: verū etiam resurrectionem illius formidantes, existimationi suae officere studebant: propterea publice ista iactant, latrones cum eo crucifigunt: & vt seductor ac mendax videretur, Descende (clamabant) de cruce, qui templum destruis, & in tribus ipsum diebus reaedificas. Nam quoniam scriptam a Pilato causam tollere non potuerunt: quia scriptum erat, Rex Iudaeorum: repugnauit enim ille dicens, Quod scripsi scripsi: ideo vituperando nitentur ostendere, quia rex non esset: ideo tumultuantes dicebant: Si rex Israël est, descendat nunc de cruce: & rursus, Alios saluos fecit, seipsum saluare nescit. Ideo etiam signis prioribus huic detrachere conabantur: & rursus, Si filius dei est, & si

I vult eum deus, saluet nunc eum. O infani, sceleratissimi; homines: an prophetae non erant prophetae, & iusti quos occidistis, iusti non erant, quoniam eos deus a periculis non eripuit: imò verò erant, etiam si a vobis iniuria vexabantur. Quid igitur huic amentiae vestrae aequale excogitari potest? Nam si existimatis, quod illorum apud vos propter pericula nomen perijt, sed erant prophetae, quauis torquerentur: multò magis non debebatis in hoc scandalizari, qui & rebus semper, & verbis falsam hanc repulit opinionem: nihil tamen nec in ipso tempore passionis, aut dicendo aut faciendo aduersus existimationem Christi efficere valuerunt. Nam & latro qui vitam in omni scelere consumpsit, tunc maxime quando ista dicebantur, eum confessus, regni eius fecit mentionem. Et plebs ipsum amare se habebat. Sed quauis ea quae fiebant, apud dignos dispensationis, mysterij huius imbecillitatem testari videbantur, veritas tamen etiam per hanc contraria floruit. Hae audientes,

Non derelinquntur a deo, qui in periculis succumbunt.

aduersus omnem furorem & iram diligenter nos armemus. Si succendi cor tuum senseris, peccatum continuo signaculo crucis signato: repete memoria quae tunc facta fuerunt, & ira illico tanquam puluis dissipabitur. Verborum simul & factorum recordare, non obliuiscaris dominum illum, te seruū esse: ille propter alios, tu propter teipsum suffers: ille pro his, de quibus bene meritus fuit, pro his qui crucifixerunt, tu autem pro teipso: ille a contumeliantibus, tu verò ab his fortè quibus saepe iniuriam intulisti. Ille vniuersa spectante ciuitate, iunio verò & Iudaeis & aduenis misericorditer nimium locutus est, tu paucis praesentibus ferre non poteris. Quò ad maiorem contemptum occidetur, videtur a discipulis quoque suis derelictus. Ita qui antea colebant, fugam ceperunt: inimici autem & hostes patibulo pendenti circumfusi contemnebant insultantes, & deridebant omnes vnā, Iudaei ac milites inferius, latrones vtrinque superius: ambo enim etiam ipsi contumeliabantur. Quomodo igitur Lucas de vno dicit? vtrunque profecto factum est, vterque antea: postea verò alter solummodo deridebat. Nam ne quis composito rem factam fuisse crederet, nec latronem illum fuisse, qui latro fuit, ab ipsa contumelia etiam in cruce latro, atque inimicus antea fuisse repente conuersus ostenditur. Hae igitur omnia cogitando philosophare. Quid enim tale ac tatum ferre tu potes, quale dominus tuus? Publicè te quispiam vituperauit, sed non talia tu audisti. Verberibus caesus es, sed non tanto tempore, neque sic flagellatus, & denudatus. Alapis te quidam petijt, sed non illo modo. Tu verò etiam adde, a quibus, & cur, & quando, & quis ipse quoque: & quod grauius est, nemo illa facta criminabatur, nemo querebatur, sed è contra probabant omnes, & cadentibus ac deridentibus se coniungebant, & quasi arroganter quendam seductorem ac deceptorem, qui re verba sua comprobare non posset, sic deridebant. Ille verò ad hanc vniuersa tacebat, maximum nobis longanimitatis praebens exemplum. Nos autem hae audientes, nec famulos quidem patimur nostros, sed magis quam syluestres asini calcitramus atque salimus, crudeles ac inhumani, si quid aduersus nos dictum vel factum sit, nullam aut paruum existimationem facientes si hae in deum commissa sint. Similiter quoque aduersus amicos afficimur: dolorè quis intulit, ferre non possumus: verbis carpsit, omni belua mouemur atroci. Nec prodest quod ista quotidie lectitentur: discipulus prodidit, ceteri eum reliquerunt, quibus multa & magna collata beneficia fuerant. Hi furore concitati in facie spuebāt, pontificis seruus colapho petijt, milites caedebant, qui aderant illudabant, & contemnebant, nec vllū ad quenquam verbū emisit, sed omnes vici silētio. Ita opera ista te docent, quātò mitius ferres, tantò magis te malefacientem superaturum, & admirationi apud omnes futurum. Quis enim nō mirabitur

A mirabitur eum, qui opprimentium contumelias aequo animo perfert? quemadmodum enim etiam cum iuste quispiam torquetur, si magno animo patitur, iniuste cruciari multis videtur: sic qui cum iniuria vexatur, si non perfert, iure puniri putabitur, ac deridebitur quasi mancipium ab ira distractus, & animi nobilitatem furori subiiciens. Nec enim liberum eum hominem dixerim, etiam si mille seruis dominetur. Sed valde me, inquires, irritauit. Quid hoc est? tunc enim maxime oportet philosophari. Nam quando non incitantur, feras quoque mansuetas esse videmus: non enim semper furore ipsas ferri cernimus, sed quādo concitantur. Quare si tunc solummodo quiescimus, quādo nemo irritat: in quo beluis praestabimus? Illae tamen iuste plerumque mouentur, & excusari possunt, quoniam prouocatae ac punctae concitantur: praeterea rationis expertes, duce natura mouentur: tu verò in ferarum incidens morem, vnde tibi excusationem parabis? Quid enim mali passus es? Rapta sunt abs te tua, at hac ipsa de causa ferre magis oportet, vt maiora lucrari possis. Laude ac gloria priuatus es, & quanti hoc est? minor profecto factus non es, si philosopharis. Si verò nihil mali pateris, cur irasceris ei, qui nō modò tibi nō nocuit, verum etiam profuit? Nam negligētes honorati, molliores redduntur: diligentes autem, ex derisione & contumelia fortiores efficiuntur. Ita profecto desides laude magis quam vituperatione laeduntur. Nam vituperantes quidem si attendimus, causam nobis praebent philosophandi: laudantes autem arrogantiae mollicie, inani gloria impellere animos solent: cuius rei patres sunt testes, qui filios non ita laudibus efferrunt, vt conuicijs reprimunt, timentes ne aliquam inde molliciem contrabant: & paedagogi simile quoddam adulescentibus remedium afferūt. Quare si auerti non illos decet, adultores magis, quam contumeliantes odisse oportet. Maior enim nō attendentibus ex adulatione pestis oriri solet: & facilius est hanc, quam illam passionē superare. Quare qui superat illam, tum mirabilior videtur, tum etiam maiora consequetur praemia. Mirabilis enim profecto est videre hominem qui dum vituperatur, quam hominem qui dum depellitur, & percutitur, non decidat. Sed quomodo, dices, potero non moueri? Vituperando quidem persequitur, crucis signo statim peccatus signato, recordare omnium quae tunc gesta sunt, & confestim omnia extinguuntur: nec quia vituperat modò aliquis cogita, verum etiam si quid boni vnquam ab illo in te profectum est, diligenter considera, & confestim ad clementiam redigeris. Immo verò ante omnia deum timeas, idque semper tecum verte. quae cogitatio citò te modestum, ac mansuetum faciet. Praeterea a tuis quoque famulis documentum suscipias, consideraque nonnunquam te vituperante illos silere, & hinc intellege non esse hanc philosophiam difficilem: hoc modo furorem tuum condemnabis, & in ipso co-

tumeliandi tempore discēs non esse contumeliantem, & sic ne ipse contumelias affectus dolebis. Cogita, quia non est in se qui vituperat, & non molestè ferres contumelias eius. Nam & demoniaci plerumque nos verberant, nec solum non mouemur, verum etiam eos deslemus: Ita igitur etiam tu facito, misereat te contumeliantis. Magna enim belua ira scilicet, & furore, & pnicioso demone detinetur, solue ipsum qui ab huiusmodi demone vexatur, & sic insanendo breuissimo temporis spacio corrumpitur. Huiusmodi enim haec agrotatio est, vt non egeat longo ad perdendum hominem tempore: propterea quidam dicit, Momentum furoris eius casus est ipsi: hoc ipsum videlicet tetrum atque tyrannicum ostēdens, quia breuissimo temporis spacio, & sine aliqua ferè mora maximo solet afficere malo. Nam si ad vires suas prolixitas etiam temporis accederet, insuperabilis haec poene passio esset. Vellem posse ostendere qualis quidem sit, qui vituperat, & qualis qui philosophatur, & nudum vtriusque animum in medium ducere: videres enim alterum fluctibus exagitari, alterum in tranquillo portu quiescenti nauiculae similem esse. Nam impetu horum turbatur fluctuum, & ipsos facile dissoluit. Cum enim qui vituperant, omnia faciunt, vt moderare possint: si ex ista spe deciderint, facile mitigantur & leniuntur. Non enim vides hominem ita commotum, qui postea se non magnopere condemnabit, veluti etiam è contra, qui non commotus ira, nunquam hoc factum suū solet condemnare. Nam si etiam insurgere opus sit, facilius atque prudentius id absque ira, quam cum ira facere potes, & ad hoc nullum inde postea capies tedium. Ita si volumus, apud nos ipsos facile bona retinebimus, nihilque nobis per gratiam decrit, quod ad tutelam & laudem nostram pertineat. Sed quæris laudem ab alio: tu igitur teipsum honora, & nemo te dehonestare poterit: si verò tu teipsum dehonestabis, etiam si omnes homines te laudent, nihilominus non honoraberis. Quemadmodum enim nullus nos laedere poterit, nisi a nobis ipsis laedamur: sic nisi nos ipsos vituperemus, nemo alius nos vnquam dedecorabit. Ponamus enim mirabilem quendam atque insignem esse virum, quem omnes adulterum, furem, sepulchrorum euersorem, homicidam, latronemque praedicent: ille verò nec irriteretur, nec molestè ferat, nec alicuius huiusmodi rei sibi conscius sit, qua igitur inde vituperatione laeditur? nulla profecto. Quid, inquires, si multi malam de ipso habeant opinionem? nulla, inquam, omnino vituperatione ipse laesus est, sed illi se vituperarunt, qui alium quam decet talem virum existimant. Dic quæso, si quis Solem tenebrarum autorem existimet; soli ne, an sibi detraxit? Sibi videlicet ipsi, cum furiosus & insanientis opinionem consequatur. Eodem profecto modo, qui prauos bonos esse putant, & è contrario, se ipsos vituperant. Quare magnum studium, multamque operam adhibeamus,

G adhibeamus, vt conscientia nostra mundata, nullas aduersus nos ansas, nullam malam excitemus suspitionem: si verò alij hoc pacto nobis affectis infaniunt, non moueamur. Nam qui praua multorum opinione, cum bonus ipse sit, laedi videtur, nunquam profectò inde fiet, vt talis non sit qualis est: qui verò frustranea commotus suspitione pestiferum in seipsum morbū attraxit, hoc etiam pacto prauus, si è contrario bonus esse videtur, non modò nihil inde lucratus est, verumetiam & in desidiā incidet non minorē, & maiori cruciatu vexabitur. Nā qui cum malus sit, malus etiam existimatur, forsā humiliatus delicta sua facilia cognoscet: cum verò prauitas eius latet, securus degit. Nam si accusantibus vniuersis, vix respiciunt multi atq; compunguntur: quando excitari poterunt, si non solū reprehēdi, verumetiam laudari se à multitudine sciāt?

1. Cor. 5. 2. Non audis Paulum id accusantem, quia eū qui fornicatus fuerat, non solūm cognoscere peccatum suum Corinthij non permiserunt, verumetiam in peiora detrubebāt applaudentes, honorantesq; ipsum? Quas ob res vehemēter rogo atque obsecro, vt suspitionibus & laude, ac vituperatione multorum neglectis, diligenter inuigilemus, ac faciamus, ne alicuius nobis mali conscij simus, nēve nos ipsos vituperemus: hoc enim modo tam in praesenti, quam in futura vita magnam gloriam consequemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria, &c.

Homilia lxxxix. ex cap. xxvij.

A Sexta autem hora tenebrae factae sunt per vniuersam terram vsq; ad nonam horam. Circa autem horam nonā clamauit Iesus voce magna dicēs: Eli eli lamma sabachthani: hoc est, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me?

I Hoc est illud profectò signū, qd petentibus Iudaeis daturū se dicebat, dicēs: Generatio praua & adultera signum quærīt, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionae prophetae. Crucem enim, mortē, sepulchrum, atq; resurrectionem significat. Et rursus alio quodam modo virtutes crucis significando dicebat: Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum. Tale quippe aliqd dicitur. Cum me crucifixeritis, ac iam victoriam consecutos vos putaueritis, tūc vires meas cognoscetis. Nā ciuitas eorum post passionem Christi periit, mores cessarunt, disciplina ciuili & sua libertas euauit: praedictio verò floruit, & ad extremas vsque orbis oras euangelicus sermo peruenit, & terra simul ac maria, frequentata desertaq; loca omnipotentiam eius praedicant: hoc igitur dicit, & ea quae in ipso tēpore crucis acciderunt. Quippe mirabilis erat in patibulo crucis pendente ipso, quam humi gradientē illa fieri. Acciditq; etiam, quod de caelo illa facta sunt, quemadmodū Iudei petebāt, & in vniuerso terrarum orbe, quod nondum plus accidit, nisi in Aegypto duntaxat, quando pascha erant celebraturi. Illa enim hęc figuratē significabant. Tu

Supra. 12. c. & Marc. 8. b. & Luc. 24. b.

Ioan. 8. d

verò etiā animaduerte, quādo tenebrae fūt, in media videlicet die fiunt, vt vniuersi qui terrā habitāt, videāt: quia dies vbiq; terrarum tūc est. Hoc signū non magnitudine solū miraculi, verumetiam quia facilius accidit, ad conuertendos eos sufficiebat: post omnia verò quae per insaniam & furorem fecerunt factum est, quando iam ipse furor cessauit, quando deridendo saturati sunt, quando contumeliando animum suum explerunt, quando denique omnia sibi dicta sunt, quae volebant: tunc tenebrae apparent, vt saltem tunc ira deposita, non nihil ab hoc figuo cōsequerētur. Mirabilis erat certē talia efficere, dū esset in cruce, qd de cruce descēdere. Nā siue ab eo hęc facta esse putabāt, timere ac credere oportuisset: siue non ab eo, sed à patre, oportebat tamen propterea commoueri atq; compungi. Irā enim dei propter facta ipsorum commotam esse tenebrae illae significabant. Nam quia eclipsis non erat, sed ira quaedam atq; molestia: nō hinc solūm, L verumetiam à spacio tēporis patuit. Per tres enim horas eclipsis illa permansit, cum tamē breuissimo quodam tempore accidere soleat, quod non ignorant qui viderunt. facta enim etiam fuit memoria nostra. Sed quomodo, inquires, omnes mirati homines adeo non sunt, vt deum ipsum putarent? Quia videlicet humanum genus magna desidia, & proteruitate tunc tenebatur: praeterea vnum hoc duntaxat fuit miraculum, quod factum citò praeteriit, adeo, vt nemini cura fuerit causam eius inquirere. Ad hęc longa impietatis consuetudine homines deprauati fuerunt, & causam ignorantes, putabant fortasse naturali quadam id eclipsi accidisse. Cur autem miraris de alijs qui nec sciebant quicquam, & segnicie deiecti non quæsierunt, cum etiam illi qui in Iudaea viuebant, post tot tātaq; miracula aduersus eum insurgerent, quanuis planum fuerit ab ipso illud gestum fuisse. Propterea enim in fine clamat tenebrarum, vt intelligerent adhuc ipsum viuere, & ab eo tenebras factas fuisse, vt meliores hac ratioe fierēt. Dicit enim: Eli eli lamma sabachthani, vt vsq; ad extremum spiritum honorari ab eo patrem & non esse illi aduersarium discerent. Quapropter & propheticam vocem emisit, veterem approbando scripturam, & Hebraicē dixit, vt probē eiusdē ipsum esse cum patre voluntatis perciperent. Tu autem etiam hoc loco vecordiam illorum, & petulantiam respice. Putauerunt enim, inquit, Heliam ab eo vocari: & aceto illico ipsum potauerunt. Alius autem impetuose accedens, lancea costam eius percussit. Quid his omnibus iniquis vnquam excogitari potest, qui eō impietatis deuenerunt, vt mortuū iam corpus vexarent? Tu verò cōsidera, quomodo ad nostrā salutē proteruitate illorū vitur. Hoc enī vulnere facto, salutis nostrae fontes è costa sua emanarunt. Iesus autē clamans magna voce emisit spiritum. Hoc est istud quod dixerat: Potestatem habeo ponere animā meā, & potestatem habeo rursus sumere eam. Idcirco enim ma-

Eclipsis per tres horas durauit.

A enim magna voce clamauit, vt ostēdat sua hęc potestate fieri. Marcus autem dicit, miratū fuisse Pilatum, si iam mortuus erat. Sed cetero quoq; ideo maximē credidit, quia sua ipsum sponte, & potestate mortuum perspexit. Hęc vox velum templi scidit, monumenta aperuit, & templum ipsum in desolationem redegit: quod fecit, non quia templū contemneret: quomodo enim illud despiceret, qui dicebat, Nolite facere domum patris mei negotiationis domum: sed sicut etiam qui Babylonijs illud tradidit, indignos ostendit illos esse, qui in eo conuersarentur: propterea prophetia quaedā hoc erat futura citò, ac perpetuae desolationis, & mutatio nis rerum ad maiora atque sublimiora, & ineffabilis suae signum virtutis. Sed ad hęc omnia resurrectio quoque mortuorum secuta, omnipotentiam eius ostendit. Helisaei enim tempore, cum mortuus vnus mortuum tetigisset, surrexit: nunc autem

B corpore in patibulo pendente, vox sola mortuos excitauit. Huius enim illa figura fuit, quoniā ideo factum est, vt hoc facilius crederetur. Nec mortui solū excitantur, verumetiam lapides scinduntur, & terra cōcutitur, vt hinc percipi possēt, illos quoque faciliē dirumpere potuisse. Nā qui lapides scidit, qui terrarum orbem tenebris obduxit, multo magis illos si voluisset, perdere potuisset: verūm noluit, sed vires suas in elementis ostendens, illos ex clementia saluare volebat: sed non fuerunt illi remissiores. Talis quippe proteruitas inuidiae est, vt non faciliē terminetur: sed tunc quidem vel aduersus ea quae mirifice fiebant, impudentissimē resistebant: postea verò cum obsignato monumento, & cetera militum custodiēte surrexit, ac ab ipsis custodibus cum surrexisset ipsum audirent, nō dubitarunt argento illos corrumpere, vt resurrectionem Christi obfuscarent. Noli ergo mirari, si tunc etiā mente capti videbantur, cum semel ad omnia

C ex impudentia perperam agenda preparati essent. Sed illud diligenter considera, qualia signa nūc fecit, alia è caelo, alia in terra, alia in ipso templo, tū vt diuina eius indignatio cognosceretur, communissima iam futura, quae ante abdita fuerunt penetrata, & quod caeli hominibus aperirentur, & res ad vera sancta sanctorum deriuabatur. Et illi quidē dicebant, Si rex Israēl est, descendat de cruce: ipse verò totius se orbis regem ostendit. Illi dicebant, Vah qui dissoluis templum hoc, & in tribus relictis diebus: ipse autem quomodo penitus desolabatur significauit. Ille alios saluabit, seipsum saluare non potest: ipse verò pendens de cruce, in seruatorū corporibus abundantissimē illud ostendit. Nam si magnum est Lazarū excitasse, multo maius profectò est multos iam olim mortuos in vitā reduxisse: quod resurrectionis futurae signum fuit. Multa enim corpora sanctorum qui dormierunt erecta in sanctam introierūt ciuitatem, & multis apparuerunt. Sed Cetero quoq; tunc gloriam reddidit deo, dicens: Verē iste homo iustus erat. Tur-

Mar. 15. c.

Ioan. 11. f

Luc. 23. g

bae deniq; quae ad viderendum exierāt, pulsantes petra sua reuertebantur. Tanta crucifixi virtus apparuit, vt post illas contumelias, post vituperationem & cadem, tam Cetero quam populus compuncti fuerint. Quidam autem dicunt hunc Centurionem in fide postea roboratum adeo fuisse, vt etiā martyrio sit coronatus. Erant autē illic mulieres multae à longē videntes, quae secutae fuerant eū, Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedaei. Hęc mulieres illae facta videntes, quia natura magis cōpatiuntur, summopere flebant. Diligenter autē cōsidera, quanta illarum constantia est. Sequebantur ipsum ministrantes ei vsq; ad pericula, praesentes omnia speculatae fuerunt, quomodo clamauit, quomodo expirauit, quomodo lapides scissi sunt, caetera deniq; omnia. Quare primē quoque ipsum cū surrexisset, viderunt: & sexus qui maximē fuit condemnatus, primus honorum cōtemplatione perfuit: quod maximē fortitudinem illarum significauit. Discipuli enim fugerunt, illae permanent, soror matris eius, hęc enim Iacobi appellat, & ceterae. Alius autem euangelista dicit, quia multi etiam se propter hęc facta caedebant, & pectus percutiebant: quod summopere Iudaeorum ante oculos ponit crudelitatem, quibus enī caeteri flebant amare, his illi gloriabatur. Nam & si magna ira dei, imò verò furore ea signa forent, tenebrae scilicet, dirupti lapides, rescissum velum, motus terrae, nec timore tamē vilo repressi, nec misericordia flexi sunt. Accessit autē & Ioseph, & petijt Christi corpus. Hic erat Ioseph, qui quanuis prius occultabatur, rem tamē post mortē Christi subiit arduā. Nō enim ignobilis quidam erat neq; ignotus, sed ex cōsilio vnus atq; insignis: vnde fortitudo ei⁹ maxima admiranda est, cum ppter amorē Iesu periculū mortis suscepit, & vniuersorū se odio tradiderit: exanime quippe corpus petere ausus, non ante desistit quam impetrauit. Nec solū animū eius quia petijt, & nō paruo impendio sepulchro tradidit, sed nouo quoq; suo monumēto cognoscimus: quae res nō temerē accidit, sed diuinitus fuit dispensata, ne aliū, nō Christū surrexisse suspicio fieret. Erant autē Maria Magdalena, & altera Maria cōtra sepulchrū sedentes. Cuius rei gratia istae assident? Nihil magnū, aut sublimē, vt oportebat de ipso cogitadāt. Ideo & vnguenta tulerūt, & diutius morabantur, vt simul ac per furorē Iudaeorū liceret, ad vngendū ipsum accurrerēt. Vides mulierū fortitudinem? vides piū erga ipsum amorē? vides liberalitatē in pecunijs? vides animū vel mortis pericula contēnentē? Imitemur has mulieres nos viri, nec deseramus in tērationibus dominum: illae certē vel in mortuum tantam pecuniam ediderunt, vitē pericula non formidātes. Nos autem, eadem enim mihi dicenda sepius sunt, nec famefcentem quidem alere, nec nudum induere volumus: sed cum medicare ipsum videam⁹, spōte preterimus. Et certē si ipsum Christū nūc videretis, non

Luc. 23. g

Gtis, non dubitaret vnusquisque vestrum vniuersam substantiam erogare: verum nunc teruntium non erogas. Non audis dicentem, Quod vni ex minimis meis facis, mihi facis? Nihil nempe interest, siue huic pauperi, siue ipsi Christo dederis. Nihil enim minus habes his mulieribus, quae tunc Christum alebant, immo verò, sed nemo his verbis turbetur, multò etiã maius. Non enim est æquale ipsum dominum præsentem alere, cuius præsentia vel lapideum ad se animum attraheret, & propter eius verba duntaxat pauperes, mendicos, ægrotos alere atque curare. Quippe tunc etiam ipsa facies & dignitas præsentis, quæ cum videtur, parturit quod facis: modò autè vniuersa hæc liberalitatis & misericordiæ tuæ sunt: accedit quod maioris erga Christum reuerentiæ signum est, quando quidem ideo conseruum tuum in omnibus diligenter pascis, atque curas. Quid igitur nos ipsos deserentes, in illa studium omne cõsumimus, quæ migrantes habere non possumus, & frequenter nec hinc manentes retinere, cum ita locupletari liceat, vt non tantum hic, verum & illic ditissimi videamur? Qui nantque loca, domos, & aurum in anima circũfert, vbi-
Hic visus fuerit, cum his videtur diuitijs. At in-
 quies, Quomodo potest hoc fieri? Potest & cum maiori facilitate. Nam si in cœlum ea transtuleris per pauperum manus, in anima tua repoueris omnia, & licet iam mors ingruat, illis te nemo priuabit, sed trāsibis & illic locuples. Talem habebat &
Ita Tabitha thesaurum. Propterea non domus eã prædicabat, neque parietes, neque lapides, neque colunna: sed iuduta viduarũ corpora, & manantes lachrymæ, & fugitiua mors, vitæque refflorescens. Talia nobis quoque comparemus horrea, tales domos ædificemus, & ita deum habebimus cooperatorem, & ipsi eius cooperatores erimus. Ipse nantque pauperes, cum non essent produxit: tu verò productos & factos, fame, & reliquis arumnis tabescere non sinis, subueniens, corrigens vndique dei templum labens: cui quid vnquam æquale fuerit & ad vtilitatis & dignitatis rationem? Si verò nondum apertè didicisti, quali te decorauit ornameto, paupertatem subleuare iubens: illud intra te computa, si tibi talem dedisset potestatem, vt labens cœlum sustinere posses, nõnne per id opus honorando te multò maiorem existimasset? En igitur maiori te dignũ fecit honore. Quod enim cœlis est dignius, hoc tibi refouendum commisit. Apud deum enim

visibilia nihil homini par. Nã & cœlum & terram & mare ppter eũ fecit, & in eo magis quàm in cœlo delectatur inhabitans. Et tamen nos & hæc scientes, nullam dei templorum curam gerimus, aut prouidentiam: sed eos neglectum iri sinentes, nobis magnas & splendas domos paramus. Et ideo cunctis priuati sumus bonis, & valde pauperibus pauperiores: quoniam has ornamus aedes, quas hinc migrantes asportare non possumus, & illas omittimus, quas nobiscum possumus simul ducere: dissoluta nanque pauperum corpora omnino resurgunt: & his productis, qui hæc imperauit deus, eos qui curam ipsorum gesserint, laudabit, & admirabiles reddet: quod eos iam casuros, nunc quidem præ fame, nunc verò præ nuditate & gelu omnibus modis refocillarunt. Veruntamen & tot nobis laudibus propositis, adhuc cessamus, & ad hanc pulchram torpemus curam. Et Christus quidem non habet vbi caput suum reclinat, sed circumit peregrinus, & nudus, & esuriens: tu verò suburbana, thermas, & porticus, innumeròque paras thalamos incaustum & frustra: at Christo nec exiguum comunicas lectum, coruis autem, & miluis fastigia exornas. Quid hac peius stupiditate? Quid hac insania grauius? Insania siquidem hæc sunt extrema. Quin potius quicquid aliquid dixerit, dignum protulerit nihil. Veruntamen si volumus, ægritudinem, licet grauẽ, repellere possumus. Nec solum fieri potest, sed & facile. Nec famelicè simpliciter, verum & multò facilius ab hac peste liberari, quàm a corporalibus morbis, quanto maior est & medicus. Eum igitur alliciamus, & vt adiuuet rogemus, & a nobis ipsa debita conferamus, voluntatem dico, & promptitudinem: nihil enim aliud exigit. Sed si hæc accipiat solum, a se ipso cuncta depromet. Impendamus itaque nostra, vt & hic puram assequamur sanitatem, & ad futura perueniamus bona, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & sancto spiritui gloria, imperiũ, honor & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI homiliarum octogintanouem super Matthæum, Aniano & Georgio Trapezuntio interpretibus, finis.

Eras-

ERASMVVS ROTERODAMVS, LECTORI.

Rimũ nulla dubitatio est, hoc opus non esse Chry-
 lostomi, quod quoniam hactenus illius titulo frequenter excusum est, nolimus prætermittere, præsertim quum sit hominis eruditi ac sacundi, & in diuinis literis sic exercitati, vt mea quidem sententia hac in parte nõ cedat Chrylostomo. Suspicio illum Latine scripsisse, licet & Gregẽ nouerit. Sermo quod ad voces attinet, impurus est. Is tũ erat stylus ecclesiasticus, & populo vt communis, ita gratus. Cetera sunt hominis disertũ. Itaq; piaculum fuisse, si hoc opus intercidisset, quod tamẽ in vetustis exemplaribus & variũ hactenus habebatur, nec vno modo mutilum. Nos proximam aditionem quæ fuit optima sequuti sumus, sed cum vetustis exemplaribus collatum. Quis fuerit auctor, quibusve temporibus vixerit diuinare nihil refert: ipse testatur se scripsisse, posteaquam ecclesia sub Christianis Cæsaribus, innumeris hæresibus concuteretur. Ceterum præterquam quod interdum in enarrandis scripturis habet nonnihil Origenicæ libertatis, insperse sunt aliquot sententiæ quæ non multum abhorrent a dogmatibus improbatis: Quarum aliquot indicabo lectori, quò sit in legendo cautior. Non sunt homilia, sed nescio quis ita disseuit opus.
 Homilia. 1. Quod legimus, spiritus sanctus superueniet in te: vult intelligi de Christo, non de paraclete, quoniam locus mihi videtur corruptus. Eadem, Non cognouit eam: id est, nõ cognouit illius dignitatem ante partum, post partum cognouit illius eminentiam, coactè interpretatur. Homilia. 3. circa finem dicit, incredulos nõ esse per naturam paleas, sed propria voluntate, quasi fides esset in nostra voluntate, ac non potius donum dei, aut quasi non sine gratia nascamur omnes filij ire. Hoc tamen excusari potest. Homilia. 4. circa finem, apertè negat æqualitatem filij & spiritus sancti, quem filij ministrũ appellat. Hoc opinor Origenicum est. In quibusdã codicibus huc locum nescio quis tentat emendare, sed frustra, quum alijs locis idem pronunciet apertè, velut homilia. 20. vt fatetur distinctionem personarum, ita palam negat illarum æqualitatem. Idq; paulò post repetit. Item homilia. 48. hominianos recenset inter hæreticos. Et homilia. 45. ita loquitur de hæreticis: Quando vides hæreticos, tres per omnia æquales, dicentes eiusdem esse substantia, eiusdem esse authoritatis, siue principio omnes hos, aliqua parte distantes a se, ne mireris: implet enim mensuram patrum suorum &c. Quidam conatus fuerat hunc locum

emendare, adiecta bis syllaba non, non eiusdem esse substantia, nõ eiusdem esse authoritatis. Atqui hæc lectio secũ ipsa pugnat. Qui possunt enim per omnia esse æquales, si non sint eiusdem authoritatis: Codex ad quem contuli, non habebat negationem.
 Homilia. 22. videtur filium facere minore patre, quũ Christo loquitur Centurio, Sic & tu quãuis sub potestate patris sis, habes tamen potestatem iubendi angelis tuis. Et hinc locũ aliquis tentauit emendare in hunc modum, Quãuis sub potestate patris sis, secundum quod homo es: verum hæc adiectio non habebatur in vetustissima aditione. Homilia. 11. negare videtur in Eucharistia esse verum corpus Christi, sed tantum mysterium corporis. Eadem de re suspensè loquitur Homil. 19. Eucharistiam appellans sacrificium panis & vini. Homil. 12. danare videtur omne iusiurandum, minitans etiam diacono, qui codicem euangelicum porrigit iuraturò. Homil. 18. Suggillare videtur matrimonium, loquens de via lata quæ ducit ad mortem, in qua ambulant viri cum vxoribus, atq; etiam adulteri: & tamen Homil. 19. matrimonium appellat secundum castitatis gradum. Vnde latam viam sensisse videtur, viam indulgentiæ.
 Item Homil. 42. ambigũ loquitur de coitu coniugum. Homil. 19. ambigũ loquitur de baptismo hæreticorũ, quasi ab illis docti peruerteret, nihil plus accipiant per baptismum illorũ quæ ex doctrina. hoc tamẽ excusabile est. Eadem manifestè danat digamiam, cũ Tertulliano senties. Homil. 21. damnat negociationem, & mercatores eiciendos cõter ex ecclesia. At hi nunc extrudunt canonicos. Locus qui putabatur esse deprauatus a Lutheranis est Homil. 19. In codice vetusto quò sum vnus in collatione aberant hæc verba, Licet impossibile sit alterũ absq; altero reperiri. Nam sicut ignem absq; calore ardere inauditum est, sic & fidem absque bonis operibus esse. An in alia quapiam editione reperta sint, nescio. Iam fieri potest, vt sint alia quoque nonnulla, nos quod forte occurrit, indicauimus. Dixerit aliquis, cur quod sciebas non esse Chrylostomi, illius operibus miscuisti? Vtinam hoc tantum esset vobis, sed quæadmodum in Hieronymo & Augustino nihil prætermisimus, non ignari quanta sit iudiciorum varietas, ita hic visum est facere. Sententiã improbatas aut suspectas adnotauimus, non vt reiciatur liber, sed vt tutius legatur si legatur cum iudicio, quæadmodum legimus Tertullianum & Origenem. Quod si reiciamus omnes in quibus est aliquid quod distinet ab horum temporum dogmatibus, nec Cyprianus legetur, nec Ambrosius, nec Chrylostomus, nec Augustinus, nec Hieronymus. Bene vale.

DE REVDITI COMMEN-
 TARI IN EVANGELIUM MATTHAEI, IN-
 TO AVTHORE, PROLOGVS.

SICVT referunt, Matthæum conscribere euangelium causa cõpulit talis: Cum facta fuisset in Palæstina psecutio grauis, vt periclitaretur dispergi omnes, vt carentes fortè doctoribus fidei, nõ carerent doctrina, petierunt Matthæum, vt omnium verborum & operum Christi conscriberet eis historiam, vt vbiq; essent futuri, totius secũ haberent fidei statum. Quod autè ab humana eius coepit natiuitate, & humanã eius generationẽ exposuit, compulit impia impudentia Iudeorũ, denegantium Iesum Christũ de Dauid semine ducere genus. Corpus autem narrationis suæ ordinauit hoc modo: Primum natiuitate, deinde baptismum, tertio tentationem, in quarto doctrinã, in quinto mi-
 Tomus secundus.

racula, in sexto passionem, in septimo resurrectionem, & ascensionem eius: Non solum historiam de Christo exponere volens per hæc, veretiam euangelicæ vitæ statum docere: quoniam nihil est quod ex parentibus nascimur, nisi iterum per aquam & spiritum sanctum renati fuerimus ex deo: quoniam quod ex carne nascitur, caro est: quod autè de spiritu, spiritus est. Post baptismum autem necesse est contra diabolum stare, quoniam ad hoc quisq; vngitur. Et reædificatur in baptismo, vt contra tyrannum suscipiat bellum. Post hæc quasi omni superata tentatione factus idoneus ad docendum, si quidẽ sacerdos est, doceat: & quia miraculorum faciendorum non est semper necessitas, doctrinam suam bonæ vitæ quasi miraculis, factis commendet. Si autè laicus est, operibus doceat fidem, operibus se & hominibus commendet, & deo. Deinde quia non possumus
 Aa sumus

G sumus aliter exire de mundo, nisi soluti fuerit corpus, per quod ingressi sumus in mundum, necesse est exire nos de hoc stadio mundi. Et quoniam omnis vita nostra tentatio fuit, restat vt tentationis victoriam resurrectionis merces sequatur, & gloria. Matthaeus sanctorum quidem, precipue tamen peccatorum euangelista, qui non solum sermone, sed etiam ipsa vitae suae correctione peccatoribus euangelium praedicauit. Nunquam enim telonearius constitutus, qui consueuerat pecunias colligere periturus, factus fuisset euangelista, vt sermones conscriberet in aeternum mansuros, nisi vt suo exemplo peccatores ad misericordiam poenitentiae inuitaret: qui aliquando fuit cautus logotheta rationum terrenarum, nunc autem diligentissimus est dispensator spiritualium praeceptorum. Tunc multos pauperes fecit fraudando pecuniam, nunc autem innumerabiles diuites facit praedicando iustitiam. Vt magnificemus dominum propter eum voce prophetica, dicentes: Haec commutatio dexterarum excelsi.

Homilia prima ex cap. primo.

Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham. Liber est quasi apotheca gratiarum. Sicut enim in apotheca diuitis alicuius omnis homo quod desiderat, inuenit: sic & in isto libro omnis anima quod necessarium habet, inuenit. Quid est quod ait, Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham? Et quomodo dicit Esaias propheta, Et generationem eius quis enarrabit? Sed ille diuinam generationem eius inenarrabilem esse pronunciat, iste autem carnalem exponit. Propterea non dixit, Iesu Christi filij dei: sed filij Dauid, filij Abraham. Et quare Ioannes statim in principio euangelij sui, diuinitatis eius monstrauit naturam, dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud deum? Quoniam Ioannes inter Gentes in exilio constitutus, Graeco sermone euangelium causa Gentium scripsit, quae non cognoscebant si deus filium habet, aut quomodo genitum habet: idcirco superfluum erat primum incarnationis eius mysterium Gentibus demonstrare, cum illum ipsi quis esset nescirent: ideo necessarium fuit primum illis ostendere, quia est filius dei deus: deinde in sequentibus, quia carne suscepit, dicens: Quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Matthaeus autem euangelium Iudaeis Hebraico sermone conscripsit, sicut iam diximus supra, vt Iudaei legentes edificarentur in fide. Iudaei enim semper cognoscebant quia est filius dei, & quomodo est filius dei. Superfluum ergo erat exponere eis diuinitatis eius naturam, quam ipsi optime cognoscebant, necessarium autem fuit mysterium incarnationis eius ipsis ostendere. Quare autem non illi suffecit dicere illum filium Abraham solius, aut Dauid solius: quia ad ambos de Christo nascituro ex eis, promissio fuerat facta. Ad Abraham quidem sic, Et in semine tuo benedicetur omnes tribus terrarum: quod intelligi non potest nisi in Christo, quoniam inter ceteros Iudaeos & Gentes nunquam amicitia stabilis fuit. Ad Dauid autem ita dicit: Iurauit dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Ideo ergo vtriusque filium dicit, vt vtriusque promissiones in Christo impletas ostenderet. Deinde quia Christus tres dignitates fuerat habiturus, rex, propheta, sacerdos. Abraham autem habuit duos filios, & duas dignitates: propheta enim fuit, & sacerdos: sacerdos, sicut deus ad illum dicit in Genesi: Accipe vaccam triennem &c. Propheta autem, sicut ait dominus ad Abimelech de illo: Quoniam propheta est, & orabit pro te, & saluus eris tu, & domus tua. Ideo ergo dicitur est filius Abraham & Dauid, vt propheta quidem intelligatur, & sacerdos ex Abraham, rex autem ex Dauid. Item ideo non dicitur est tantummodo Dauid filius, quia Dauid rex fuit & propheta, sacerdos autem non fuit. Ideo ergo amborum filius nominatus est, vt vtriusque patris triplex dignitas originali iure cognosceretur in Christo. Sed quare prius Dauid nominauit, cum Abraham praecedat in tempore? Prima ratio, & simplex haec est: Cum propositum esset euangelista ex Abraham generationes domini numerare, si prius dixisset eum filium Abraham, postea autem Dauid: necesse habebat iterum reuerti ad Abraham, & in ipso loco bis eum numerare. Altera autem ratio est, quia regni dignitas maior est quam naturae. Nam etsi Abraham praecedebat in tempore, Dauid tamen praecedebat in dignitate. Et quomodo maior fuit Dauid, quam Abraham, cum quandoque Dauid reprehensus est in peccato? Sed audi, quoniam Dauid de nimia iustitia sua confidens dicebat: Domine deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis. Item, Iniquitatem si conpexi in corde meo, non exaudivit deus. Ergo dimissus est, vt circumueniretur a carne: non vt iniustitia ostenderetur eius, sed vt eius iactantia compesceretur. Abraham pater fidelium, quem deus voluit exemplum esse sanctorum, dicens ad eum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam tibi demonstrabo, vt sciant omnes homines, quicumque voluerint esse filij Abraham, & terram illam vitam promissionis accipere, de qua scriptum est: Credo videre bona domini in terra viuentium: quoniam bona sua debent contemnere, sicut Abraham terram suam contempsit, & parentes suos carnales dimittere, sicut ille cognationem suam dimisit. Qui autem Abraham imitari noluerint, non possunt esse filij Abraham. Abraham autem genuit Isaac, qui interpretatur risus. Risus autem sanctorum est, non stulta cachinatio labiorum, sed rationale gaudium cordis, qui fuit per omnia mysterium Christi. Sicut enim ille Isaac, desperantibus iam parentibus, in vltima senectute donatus est latitia suis, vt cognoscatur, quia non erat filius naturae, sed gratiae: sic & noster Isaac in nouissimo fine productus est a matre Iudaeae gaudium cunctis, sicut dicit angelus ad pastores: Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni plebi. Vnde ait Apostolus: Postquam venit plenitudo temporis, misit deus filium suum natum ex muliere, natum sub lege. Sed iste per virginem, ille de anu, ambo extra spem naturae. Ille postquam mater eius parere posse cessauerat, iste priusquam mater eius parere posse inciperet. Sed ille de anicula ideo iam deficiente, iste autem de virgine incorrupta: quia ille Isaac filios fuerat generaturus in lege corruptenda, iste autem in gratia permansura. Sicut illum mater nesciuit, quando ducebatur ad immolandum, sed postquam reuersus est, cognouit quia erat oblatus: Sic istum synagoga non cognouit esse filium dei, cum duceretur ad mortem: sed postquam resurrexit a mortuis, tunc cognouerunt eum Iudaei. Sicut ille ligna portauit, ubi fuerat incendendus: sic & iste lignum portauit, ubi fuerat crucifigendus. Sicut ille non resistit Abraham, cum vellet eum occidere, sed dixit, Pater mihi, liga mihi manus & pedes, ne quando insurgam in impugnationem: sic & iste non contradixit patri, sed paratus respondit, Si possibile est, transeat a me calix iste: sed non sicut ego volo, sed sicut tu pater. Isaac autem genuit Esau & Iacob. In figura duorum populorum. Esau a capite vsque ad pedes totus pilosus, seculum primum hoc significat, quod ab initio vsque ad finem totum quasi asperrimis pilis iniquitatum repletum est. Iacob autem totus speciosus & nitidus, futurum seculum significat, quod totum pietatis decore fulgebit, & non inuenietur in illo aliqua asperitas, aut nigredo peccati. Et quemadmodum cum de vtero matris suae exiret Esau, tenuit platum eius Iacob: vnde Hebraice Iacob appellatur est, id est, supplantator: mox enim vt illius pedes egressi sunt, istius caput apparuit: Sic & in fine seculi istius, statim illius seculi principium apparebit. Et quemadmodum Esau persequeretur Iacob, sic filij seculi huius persequuntur filios seculi illius: & sicut ipse, ita & filij eius non resistendo, sed fugiendo superant malos. Nam quemadmodum tunc mater adiuuit Iacob, dicens ei: Fili, audi me, & fuge in Mesopotamiam, donec quiescat ira fratris tui: sic & ecclesia filios suos quotidie docet, cum persecutionem patiuntur, dicens: Si vos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite in alteram, & date locum irae. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Et noster Iacob genuit duodecim apostolos in spiritu, non in carne: verbo, non sanguine. Nam sicut ille cum suis duodecim descendit in Aegyptum, vt multiplicaretur: sic & Christus cum suis duodecim apostolis descendit in mundum, & multiplicatus est per totum mundum, sicut res ipsa testatur. Item sicut ille descendit, vt medullam Aegypti manducaret: sic & Christus cum suis apostolis intrauit in istum mundum, vt medullam huius mundi manducaret, id est, acquireret fidem huius mundi.

A vt cognoscatur, quia non erat filius naturae, sed gratiae: sic & noster Isaac in nouissimo fine productus est a matre Iudaeae gaudium cunctis, sicut dicit angelus ad pastores: Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni plebi. Vnde ait Apostolus: Postquam venit plenitudo temporis, misit deus filium suum natum ex muliere, natum sub lege. Sed iste per virginem, ille de anu, ambo extra spem naturae. Ille postquam mater eius parere posse cessauerat, iste priusquam mater eius parere posse inciperet. Sed ille de anicula ideo iam deficiente, iste autem de virgine incorrupta: quia ille Isaac filios fuerat generaturus in lege corruptenda, iste autem in gratia permansura. Sicut illum mater nesciuit, quando ducebatur ad immolandum, sed postquam reuersus est, cognouit quia erat oblatus: Sic istum synagoga non cognouit esse filium dei, cum duceretur ad mortem: sed postquam resurrexit a mortuis, tunc cognouerunt eum Iudaei. Sicut ille ligna portauit, ubi fuerat incendendus: sic & iste lignum portauit, ubi fuerat crucifigendus. Sicut ille non resistit Abraham, cum vellet eum occidere, sed dixit, Pater mihi, liga mihi manus & pedes, ne quando insurgam in impugnationem: sic & iste non contradixit patri, sed paratus respondit, Si possibile est, transeat a me calix iste: sed non sicut ego volo, sed sicut tu pater. Isaac autem genuit Esau & Iacob. In figura duorum populorum. Esau a capite vsque ad pedes totus pilosus, seculum primum hoc significat, quod ab initio vsque ad finem totum quasi asperrimis pilis iniquitatum repletum est. Iacob autem totus speciosus & nitidus, futurum seculum significat, quod totum pietatis decore fulgebit, & non inuenietur in illo aliqua asperitas, aut nigredo peccati. Et quemadmodum cum de vtero matris suae exiret Esau, tenuit platum eius Iacob: vnde Hebraice Iacob appellatur est, id est, supplantator: mox enim vt illius pedes egressi sunt, istius caput apparuit: Sic & in fine seculi istius, statim illius seculi principium apparebit. Et quemadmodum Esau persequeretur Iacob, sic filij seculi huius persequuntur filios seculi illius: & sicut ipse, ita & filij eius non resistendo, sed fugiendo superant malos. Nam quemadmodum tunc mater adiuuit Iacob, dicens ei: Fili, audi me, & fuge in Mesopotamiam, donec quiescat ira fratris tui: sic & ecclesia filios suos quotidie docet, cum persecutionem patiuntur, dicens: Si vos persecuti fuerint in ciuitate ista, fugite in alteram, & date locum irae. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Et noster Iacob genuit duodecim apostolos in spiritu, non in carne: verbo, non sanguine. Nam sicut ille cum suis duodecim descendit in Aegyptum, vt multiplicaretur: sic & Christus cum suis duodecim apostolis descendit in mundum, & multiplicatus est per totum mundum, sicut res ipsa testatur. Item sicut ille descendit, vt medullam Aegypti manducaret: sic & Christus cum suis apostolis intrauit in istum mundum, vt medullam huius mundi manducaret, id est, acquireret fidem huius mundi.

Dbi. Medulla enim huius mundi, sunt homines sancti. Sicut enim medulla quoadiu in arbore fuerit sana, semper floret: cum autem percomesta fuerit, tota paulatim marcescendo siccatur: sic & quandiu sunt fideles, ita iste mundus. Nam sicut egredientibus Israelitis de Aegypto, exterminata est Aegyptus: sic & sancti cum de isto mundo defecerint, caesus est iste mundus. Iudas autem interpretatur conuulsor, quoniam Christi erat imago, qui confessor patris erat futurus, dicens: Confiteor tibi pater domine coeli & terrae. Quia sicut Iudas meretrici coniunctus est, & dedit illi virgam & anulum: sic & Christus ecclesiae meretrici ex gentibus se coniunxit, & dedit illi pro mercede coniunctionis virgam & anulum spiritus sancti per baptismum, quasi signaculum fidei precedentis, quem etiam alibi laesus filio reuertenti dari praecipit pater benignus. Et ideo forsitan Thamar, vxor eius, interpretatur Thamar immutata, vel exacerbatio: quia & ipsa habet intellectum conuenientem & in ecclesia. In ipsa quidem, quia cum esset casta, in meretricem se immutauit, & facta est exacerbatio Iudae in ira, sicut Genesis liber testatur. In ecclesia autem, quia fuerat ecclesia meretrix, & exacerbatio dei, postmodum autem immutata per fidem Christi facta est casta. Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar. In mysterio Iudaici populi, & Gentilis. Zara enim primus ex vtero egressus apparuit, obstetrix autem ligauit illi coccum ad manum, signans populum Iudaicum rubricatum sanguine circumcisionis. Retracto autem Zara processit Phares: interclusa est enim caro in qua Zara erat inclusus: haec autem in qua Phares erat inclusus, ad aperta est, ideo & processit primus: Sic Iudaicus populus primus apparuit in luce fidei quasi de vulua tenebrosa mundi procedens, & ideo signatus est cocco circumcisionis, putantibus omnibus quia ipse populus dei erat futurus primus. Sed quid posita est ante faciem eius lex, quasi sepes, vt impediret iustitiam eius. Nam lex impedit fidem, non adiuuat, sicut scriptum est: Priusquam veniret mandatum, peccatum quidem mortuum erat, ego autem viuebam: postquam venit mandatum, peccatum reuixit, ego autem mortuus sum. Sic ergo impeditus est populus Iudaicus per legem, vt non ad iustitiae lucem veniret: sed subito temporibus Christi rupta est sepes legis, quae erat inter Iudaeos & Gentiles, sicut ait Apostolus, medium parietem maceriae soluens: sic factum est, vt ethnicus populus, qui primum Iudaico populo appareret, quasi in vulua tenebrosa mundi tenebatur inclusus: postquam rupta est lex per Christi mandata, excluso Iudaico populo, iste primus processit ad fidem, & postea sequitur Iudaicus populus, sicut ait Apostolus: Ecce mysterium vobis dico. Ex parte caecitas in Israel contigit, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Siue autem Zaram quis dicat in figuram populi fuisse gentilis, qui primum per prophetas demonstratus apparuit, & ab eis-

Tomus secundus.

Gdem prophetis dominici sanguinis cocco signatus est. Dum enim per Christi sanguinem regenerandus prophetizabatur, cocco dominici sanguinis signabatur. Phares autē in figura Iudaici populi qui saepe legis exclusio populo gentili, primus p̄cessit, illo postea secuturo: maceria t̄ legis sublata, nō incōgruē dicitur: p̄pter quod & nominatus est ille Zaram, quod est oriēs, vel nobilis. Iste autem Phares, quod est p̄cisio, quoniā populus Christianus semper oriēs erat futurus, semper illustris: Iudaicus autem interiectu legis p̄cisus ab eo. Et videtur quidem Iudas ex incesto nurus suę Thamar coniugio filios suscepisse, reuera autem neque ex nuru, neq; ex meretrice. Meretrix enim non fuit, quia propter amorem feminis Israel finxit se meretricem, cum non esset. Nurus autem non fuit, quia nullus filiorū Iudę habuit eam: t̄ nam primus filius Iudę, cum Iudas suo ipsius experimento exterritus, noluisse ei accipere cōiugem ex filiabus Chananeorum, sed dedisset ei Thamar ex filiabus Aram. Mater autem ei⁹ cum esset Chananaea, hortaretur eā accipere ex genere suo: ille consilio matris vsus non cōtigit eam, propter quod & percussit eum dominus malignantem. Alter autem filius, audito quod fratri suo semē fuerat suscitatura, t̄ nō sibi, semen suū effudit in terram, propter quod & ipse percussus est. Et sic factū est, vt Thamar virgo maneret. Hęc autem ita de filijs suis gesta, cum nesciens Iudas diu lamentaretur, & plangeret, poenitens quia nephandum opprobrium cum nuru sua, vt putauit, fecisset in Israel, & diu precaretur deum, nec luctus sui terminū faceret, additit ei angel⁹ domini, & hęc omnia exposuit ei, sicut fuerant gesta, & consolatus est eum. Iudas autē tātā fuit religionis, vt & postquam cognouit non eā fuisse vxorē filiorum suorum, non acquieuerit ei appropinquare: quoniā et si quātūm ad deum ipsa non erat nurus, tamē quātūm ad scientiam hominum nurus videbatur. Prouidebat enim bonum, non tantūm coram deo, sed etiā coram hoībus. Phares autē genuit Esrom.) Quoniam quidem causa & ratione, prouidentiaq; dei posita sunt hęc nomina, credim⁹, maximē cum essent hi principes generis electorum: qua autē causa & ratione posita sunt, verē ipsi scierunt, qui p̄suerunt, & deus, cuius prouidētia ponebantur. Nos verō quod intelligere possumus in nominib⁹ ipsis, hoc loquimur, maximē cum nullam scripturam canonicam de istis personis habeamus. Esrom enim, sicut Hebræorum sermonum nominum interpretes dicunt, interpretatur, iaculum videns. Iacula autem sunt inimici, omnes passioēs carnales, quas intrinsecus diabolus iaculatur in animam, & omnes tentationes aduersitatū quę prouenerint fidelibus extrinsecus iaculante diabolo. Omnes deinde homines iniqui, quos vel cōtra veritatem, id est, dei voluntatem, vel contra seruos eius excitat inimicus, iacula eius sunt, de quibus omnibus dicit Apostolus: Ante omnia accipientes scutum fidei, in quo possi-

tis omnia iacula maligni ignea extinguere. Qui ergo videns est iaculum, vigilans est contra versutias inimici, & de longē prospicit iacula eius, & cauet, aut scuto fidei suscepto retorquet ad dominū. Vult ergo dominus omnes seruos suos videntes esse iacula super se venientia. Qui autē nō videt ea super se venientia, quomodo ea declinet? Potest & aliter homo iustus iaculum videns intelligi, vt sit ipse iaculum videns Christi, cum & ipse Christus dicatur iaculum patris, Esaia dicente: Qui posuit me sicut sagittam electam in pharetra sua. Iste ergo vir fidelis, & iaculū Christi, & missus à Christo: & iaculum est, non irrationabile, sed rationabile: & vidēs, vt sciat ipse quę debet conficere, & quę pertransire. Esrom autem genuit Aram.) Aram interpretatur visio eorum, vel irritatio eorū, vel elatus, aut lux eorū. Sicut nominum istorum significatio dat intelligere: aestimo, quōd in tempore istius Aram, filij Israel in Aegypto valde erant multiplicati & elati, & refulgentes. Et multiplicatio eorum zelabilis facta erat in oculis Aegyptiorū, & irritatio erat facta ipsorum, secundum quod in Exodo scriptum est: Ecce genus filiorum Israel multiplicatum est super nos, venite ergo circunueniamus eos. Et in tempore eius forsitā gementes eos sub depressione Aegyptiorum dominus vidit, sicut scriptum est: Vidi afflictionem populi mei, qui est in Aegypto, & gemitum eius audiui. Idcirco secundum prouidentiam dei tale nomē ei impositum est, vel quia irritauerunt Aegyptios valde crescentes, atq; elati: vel quia vidit eos dominus ingemiscentes & laborantes. Et ex consideratione temporis ipsius, credibilis res est. Nam tribus modis circunueniunt filios Israel. Primūm in opere luti, deinde per oblectrices, tertia vice vt expositos facerēt infantes suos, in quo tempore natus est Moses. Deniq; ipse Aram Aminadab filiam accepit vxorem sororem Naason. Inter circunventionem ergo vnā, & inter circunventionem alteram t̄ non nisi vt aliquot transacti sint anni. Et ita fit, vt rectē multiplicatio filiorum Israel in tempore Aram zelabilis facta fuisse intelligatur, & afflictio ei superuenisse, & dei visitatio eum perspexisse. Conuenienter autem Aram (qui erat irritatio Aegyptiorum, vel visitatio ipsorum, vel lux eorum, genuit filium Aminadab,) qui interpretatur vel gēs desiderata, vel populi mei voluntarij. Nec enim facta fuisset super eos visitatio dei, nisi gens desiderata fuisset, & populus voluntarij. Neque fuisset irritatio Aegyptiorum, nisi desiderabiles, & voluntarij deo fuissent: & vsque nunc qui desiderabiles sunt, & voluntarij deo, illi sunt zelabiles, & irritant ad inuidiam sui tenebrarum viros. Id ipsum autem est voluntarium esse populum, & gentem esse desiderabilem. Qui enim voluntarij est deo, & dicit: voluntariē sacrificabo tibi, ipse est & desiderabilis apud deum: & qui desiderabilis est deo, sine dubio voluntarij est: quia non omnino subiectionem hominum diligit deus, aut fa-

Aut famulatum, sed voluntariam subiectionem, & voluntarium famulatum. Natura enim omnes sub deo sunt, quoniam & à deo creati sunt. Voluntate autem non omnes sunt dei, quia secundum opera diabolo se substernunt. Aminadab autē, qui erat voluntarij populus, vel gens desiderata, genuit Naason, qui interpretatur refectio, id est, requies. Verē enim quicunq; est voluntarij deo, & prabet se desiderabilem apud deū, generat sibi refectioem, & requiem. Congruē autem Naason, in cuius tempore filij Israel de Aegypto exierunt, qui & princeps factus est super tribum Iudę, refectio & requies est nominatus, quoniam in tempore illius de seruitute Aegyptiorum violentorum, & de laboriosis operibus luteis liberati requieuerunt, & refectioem consecuti sunt in deserto, & corporis, & animę: corporis quidē, quia ad libertatem venerūt corporalē: animę autem, quia post immundas culturas Aegyptiorum ad notitiam perducti sunt dei viuētis. Sed & colūbinus, & serpentinus, interpretatur Naason: forsitan quia prudens erat in bono, sicut serpens: simplex autem in malo, sicut columba. Hic autē Naason, vt diximus, exiuit de terra Aegypti, qui fuit princeps tribus Iudę: sicut res ipsa ostendit. Nec enī poterat iste fieri princeps, si pater eius vixisset, nisi fortē aliquis dicat sic Aminadab senē extitisse, vt nō posset gerere principatum: quod nō aestimo verum. Quod ergo dicitur in Exodo, quoniam quinta generatione filij Israel de Aegypto exierunt, secundum generationes inuenitur tribus Leui. Iacob autem genuit Leui, Leui autem genuit Gad, Gad autem genuit Amram, Amram autem genuit Moysen & Aaron. Quatuor itaq; generationibus defunctis in Aegypto, vsq; Amram, exiuit generatio quinta, id est Moyses & Aaron. Secundū generationes autem trib⁹ Iuda, septima generatio de Aegypto videtur exisse, sex generationibus defunctis in Aegypto: id est, Iacob, Iuda, Phares, Esrom, Aram, & Aminadab: septimus autem egressus est Naason. Puto autem hoc, quōd tribus Iuda magis multiplicabatur p̄ omnibus tribubus. Tribus autem Leui nō sic multiplicabatur, quia Leuitę circa templi obsequium, vbi pauci suffecerunt, necessarij tantūm erant, sicut & Numerorum liber testatur. Tamē si rationis est, quōd Enoch qui trāsatus est, in septima generatione sit natus: si rationis est, quōd Noē in generatione decima ab Adam, qui mysterium fuit Christi: Si rationis est, quōd scilicet in decima generatione natus est Abraham à Noē: si rationis est, quōd de Abraham vsque ad legem, id est vsque ad Moysen septem generationes habetur: Sine dubio & hoc rationis est, quoniā secundum quidem tribū Leui in quinta generatione egressi sunt de Aegypto, secundū autem tribum Iuda in septima. In tribu ergo Leui, quia generatio quinta exiuit, defunctis in Aegypto quatuor: hoc puto mysterium, quoniam omnis homo ex quatuor elementis creatur secundū corpus, id est, ex terra, ex aere,

ex igne, ex aqua: post hęc autem per baptismū regeneratus fit filius dei. In quo ergo quatuor elementorum generationes moriuntur in mundo, ille verō per baptismum in quinta generatione spiritus exit de mundo: hoc est, qui mortificauit membra sua super terram (sicut ait Apostolus) quę ex quatuor elementorū generationibus consistunt, vt non iam in carne sit, sed in spiritu, ille exiuit ad perfectum de mundo. Et nemo egredietur verē de mundo, nisi qui mortificatis illis quatuor generationibus, coeperit esse in quinta: vt etiam ad eum dicat Apostolus, Tu autē in carne non es, sed in spiritu. Et hic ergo in tribu Iuda. Alia quidem videtur esse species rationis, tamē penē eadem ratio est. Sextus enim numerus mysterium habet operis & laboris, propter quod & deus omnia visibilia in sex diebus operatus est, & requieuit in septima: Septimus autem numerus mysterium indulgētię, & ocij, & requie: sicut in multis diximus locis. Qui ergo trāsit omnia visibilia, & relinquit post se quęcunq; infra sex dies creata sunt: hoc est vniuersum mundū hunc corruptibilem, & implet quod mandat Ioannes in epistola sua canonica, dicens: Filioli mei, nolite diligere mundum, neq; ea quę in mundo sunt: ille in septima die est, hoc est, in Christo, & requie est, Christus enim est requies nostra, sicut dicit de Iudais minimē intraturis in eam propheta Dauid: Iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam. Ille ociatur ab vniuerso opere mundi, qui & sabbatizat à malis sabbatum sanctum, ille & meretur indulgentiam: & si aliquid gessit humanū, ille exiuit de mundo. Qui autem in mundo est, nunquam in septima requie est, nec ociatur à malis vnquam, nec sabbatizat. Et qui in septima requie est, ille non est de mundo: qui autem in mundo est, indulgentia dignus non est. Vide quā prudēter secundum rationes quas diximus, Leuitę quidem in quinta generatione exiit de Aegypto: regales autem in septima, quoniam regales modicum aut multum plerunque delinquant ipsa potestate cogente, & difficile est eos esse sine delicto perfectos: propterea si moderatē deliquerint, indulgentia digni efficiuntur. Leuitę autē & viri religiosi, sacerdotales, perfecti, & spirituales, & sine macula esse debent. Ideo queritur in illis, vt quatuor generationibus illis omnino mortificatis in corpore, in quinta generatione mundi consistant: nihil, si possibile est, carnis habentes in se, nisi quod vitam sustentet, sicut dicit Apostolus: habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Naason autem genuit Salmon.) Salmon autem interpretatur, accipe vas. Iste Salmō accepit vxorem, nomine Raab. Hęc autem Raab ipsa dicitur fuisse meretrix de Hiericho, quę suscepit exploratores, & legatos filiorum Israel: & cum quærerentur à rege Hiericho, vt occiderentur, abscondit eos in superiori parte domus suę, & seruauit incolumes. Audiens autem facta filiorum Israel, dilexit Israel am-

G plus quam propriam gentem. Et dupliciter mihi res ista credibilis esse videtur. Primū, cum esset Salmon nobilis inter filios Israel, & quia de tribu Iuda erat, & quia filius principis, vidit Raab illam fidelem sic cōuersam ad bonum, & a deo dilectā, & deductam de Hiericho secundum dei praeceptū, & computatā inter filias Israel, quasi magnam illam aliquam constitutam meruit accipere Salmon in vxorē. Deinde credo, & propter rationē spiritualis mysterij: quoniam Raab illa meretrix figura fuit ecclesiae, quae cum fuisset ex Gētibus meretrix, & culturis idolorū cōmaculata, suscipiēs speculatores Iesu Christi, id est apostolos in domū pectoris sui per verba ipsorū, abscondit eos sursum in memoria capitis sui, vt nō inueniret eos princeps mundi diabolus, nec pderet eos, qui signo rubri sparsi, & per fenestrā demissi, quasi p iudiciū dominicae passionis saluata, & educata de mūdo, & castificata facta est sponsa Christi. Salmon iste decimus est ab Abraham. Semp autē decimus numerus, quia numerus est perfectionis, mysterium habet Christi perfecti: propter quod & prima litera nominis Iesu iota habet decem denotās: ergo & quia Salmon in numero fuit mystico Christi, & illa in mysterio fuit ecclesiae, nō sine ratione credimus ipsam fuisse Raab, & accepisse eam Salmonem. Forsitan autem ideo & interpretatur Salmō, accipe vas, quasi per ipsum nomen inuitabatur a prouidentia dei, vt acciperet vas electionis Raab. Nam sicut Paulus cum fuisset persecutor, dignus probatus in apostolatu, vas electionis factus est deo: Sic & Raab cum fuisset meretrix, & Gentilis, digna aestimabatur a populo Israel, vt esset coniūcta Salmoni. Vel spiritualiter, cōiugio Christi, quia vas electionis facta est Christo: huic mysterio vtrunq; meretricis illius cōuenit nomen. Prius enim dicebatur Raab, quod interpretatur latitudo, vel dilatata: aut quia ex omnibus finibus terrae vocata ecclesia, gentium latitudo appellatur: aut dilatata, quia credens ex toto orbe terrarum, in toto fundata est mundo. Hac autē Raab postquam nupsit Salmon, nominata est Rachab, quod interpretatur ascensio. Verē enim sicut corporaliter Rachab illa ascendit, facta vna ex filiabus Israel, & dignificata cōiugio talis viri, sic & spiritualiter ista ascendit: quia cum fuisset ecclesia cultrix antea idolorum, facta est socia angelorum, & sponsa Christi, & filia dei. Salmon ille qui interpretatur, accipe vas, qualem filium genuit ex Rachab Booz, sive praeualens, qui secundum imperium dei accepit vxorem Ruth a deo prouisam: in virtute generat filios, & in seipsis virtutem habentes, & praeuales. Qui autem accipiunt vxores ex prouisione diaboli, id est, nō religionis intuitu, nec fideles in infirmitate generant filios, nec praeuales vnquā, nec fortes nisi in malo, & ad poenam irreligionis suae, non ad gaudium, nec ad consolationem videntur filios genuisse. Hic itaq; Booz accepit vxorem

Moabitidē nomine Ruth. Quomodo accepit eā, exponere existimaui superfluum, cum de his scriptura sit omnibus manifesta. Hoc autem dicimus solum, quoniam & Ruth pro merito fidei suae nupsit Booz, quia propriam gentem contempsit, & terram, & genus, & elegit Israel, & non despexit sororum viduam simul, & peregrinam desiderio ducta generis eius magis, quam sui. Deos patrū suorū repulit, & deum viuentem elegit, talibus verbis dicens ad socrum suam: Noli obuiare mihi, vt relinquam te, quoniam vbicunq; ieris, ibo: & vbicunq; manseris, manebo. Populus tuus, populus meus est: & deus tuus, deus meus est: vt vbicunq; mortua fueris, moriar, & ibi sepeliar. Hoc faciat mihi deus: & hoc augeat, si non sola mors separauerit inter te & me. Ergo Booz pro merito suae fidei illam accepit vxorem, vt ex coniugio tali sanctificato genus nasceretur regale. Nam Booz senior cōstitutus, nō sibi vxorem accepit, sed deo: non propter passionem corporis sui, sed propter iustitiam legis, vt suscitaret semen pximo suo: non magis amore quam religione feruentior: atate senex, iuuenis autem fide, & ideo forsitan nominatus est in virtute, vel virtus in ipso praetelens. Quoniam qui secundum aetatem ad ineundum coniugium est in virtute, non est nominabilis & laudandus, quia est in virtute: sed qui extra aetatem coniugalem iam factus, accepit ex religione virtutem ad coniugium ineundum, sicut iste Booz, ille laudabilis & nominabilis est, quia existit in virtute, & illius talis viri virtus in ipso est. Iuuenis enim virtus nō est in ipso, sed in iuuentute corporis eius, ideo & postmodū exhausta marcescit. Qui autē in anima sua fidei habet virtutē, sicut & habebat Booz, illius virtus in ipso est, & ideo infensibilis est. Consequenter & Ruth, inspiratio est appellata. Nam nisi inspiratio dei fuisset in ea, non dixisset quae dixit, nec fecisset quae fecit. Quid primū laudatur in ea? Dilectio generis Israel, aut simplicitas, aut obedientia, aut fides? Dilectio quidem generis Israel, quia sic desiderabat filios suscipere ex femine Israel, & vna fieri ex populo dei. Si enim cōmunicationē viri desiderasset, quasi puella lasciuia, aliquem iuuenem potius appetisset. Quoniam autem nō lasciuiae suae, sed religioni satisfacere cupiens fuit, familiam potius sanctam elegit, quam iuuenilem aetatem. Simplicitas autem, quia vltro nea sub pallium eius ingressa est, nec cogitauit ne forte sperneret eam quasi vir iustus lasciuā puellam, aut ne deluderet eam: & quod grauius erat, contēneret delusam, sicut faciunt multi: sed obaudiens facta socius suae consilij, confidenter credidit: quia prosperaturus fuerat deus actum ipsius, sciens conscientiam suam, quia non libido ad hoc eam compulerat, sed religio erat hortata. Quid autem & in Booz praedicatur? Humilitas, castitas, & religio. Humilitas quidem & castitas, quia non contigit eam quasi lasciuus puellam, nec abhorruit eam quasi castus lasciuam: sed mox vt verbum eius de lege proximi-

Acto. 9. c.

Raab.

Rachab.

Booz.

Ruth. c.

Ruth.

M.

Obeth.

Iesse.

Ecclesi. 3. a.

Psal. 111. a.

Dauid.

1. Reg. 11 a

A tatis audiuit, nihil horum omnium lasciuiae impunit, sed vniuersa religioni adscripsit. Nec despexit quasi diues pauperē, nec veritus est quasi maturus adolescentulā: sed paratior fide quam corpore, manē processit ad portam, & prouocauit quēdam ex genere, quem iure proximitatis aestimabat propinquorem: obtinuit, praeualuit non tantum iure proximitatis, quantum dei eligentis fauore, idcirco forte praeualens dictus est. Talis ergo Booz ex tali coniuge Ruth qualem filium genuit: Obeth, qui interpretatur subditus. Nunc autem qui diuitias eligunt, & non mores: pulchritudinē, & nō fidem: & quod in meretricibus solet quāri, hoc in coniugibus optant: propterea non generant filios subditos vel sibi, vel deo: sed contumaces & contra se, & contra deum, vt filij eorum non sint fructus iustae coniunctionis eorum, sed poena condigna irreligiositatis ipsorum. Iste autem Obeth, qui subditus dicebatur, quid genuit: Iesse, id est refrigerium. Iesse enim, Latino sermone, refrigeriū appellatur. Nam verē quicunq; subditus est deo, & parentibus suis, tales filios generat, deo praestante, a quibus refrigeretur: quoniam qui honorat patrem, honorabitur a filiis suis: qui autem contumaces existunt, aut in deum, aut in parentes, generantes non refrigeria sibi generant, sed dolores, vt a filiis suis recipiant, quod fecerunt in parentibus. Adhuc aestimo propter Obeth, qui subditus est nominatus: & propter Iesse, qui refrigerium est dictus, ne forte in diebus Obeth filij Israel propter delicta sua traditi erant sub potestate gentis cuiusdam, sicut in libro Iudicum frequenter legimus factum. Et quoniam subditi facti fuerant cuiusdam genti, conuenienter in tempore illo natus Obeth, subditus est appellatus. Iesse autem, sicut ex parte colligere de scriptura Regnorum potuimus, quot annorum Dauid appropinquare coepit Sauli, iam tot annis regnante, penē secundum tempus extitit Samuel, sub quo iudice & propheta placentes per omnia deo filij Israel, & corporaliter refrigerati sunt, & ab Allophylis liberati, & spiritualiter bene agentes, & ideo forte Iesse refrigerium est appellatus. Iesse autem genuit Dauid regē. Quia deus in generatione iustorum est, & generatio rectorum benedicitur. De Dauid autē nunquid tantum dicere possumus, quantum scriptura Regnorum: idcirco praetermittentes omnia, hoc dicimus solum, quia & Iesu Christi imago fuit Dauid. Dauid autem interpretatur sufficiens manu, vel dilectus, sicut & Christus fuit, & in bello fortis, & potēs, & patri dilectus, & i actib; suis, & in misericordia, & in mansuetudine sua prophetatio fuit Christi. Et quid dicam, in actibus suis iustus, aut in perfectionibus suis iniustus? In ipso etiam peccato suo pessimo, Christi & ecclesiae mysterium fuit. Sicut enim Dauid cum esset in solario suo excelso letus, vidit speciosam Bersabee, cum lauaretur, & concupiuit eam, & habuit, cum adhuc esset in coniugio viri alterius Ethei: sic & Christus cum esset in co-

lo suo altissimo, adhuc laetis in sua diuinitate, vidit ecclesiam gentium speciosam secundum cor, displicentem sibi in fordibus errorum suorū, & bonis operibus se diluentē, cum adhuc diaboli esset coniunx, vidit eam, & concupiuit, & habuit prius. Post haec autē descendens in mūdum, sicut Dauid postea interfecto Vria vxorem eius sibi in coniugem sumpsit: sic & Christus, destructo diabolo, subditas ei gentes traxit in coniugium suum. Nam sicut Dauid primū Bersabee habuit, cum adhuc esset sub proprio viro, postea eam legitimam vxorem accepit: sic & Christus & tunc fecit ecclesiae, & modō facit omni animae rectae. Nisi enim deus prius habuerit, aut Iudaū, aut gentilē, impossibile est vt adducat eum ad fidem suam: vtputa Cornelium adduxit ad fidem suam per ministeriū Petri: sed antē habuit animā eius operans in ea orationes assiduas & eleemosynas multas, sicut Actus apostolorū testantur. Centurionem vocauit ad fidem suam, sed prius, cum adhuc esset sub diabolo, habuit animam eius, operans in ea dilectionem gentis dei, & aedificās synagogas: sic quod diabolus facere videmus. Impossibile est, vt aliquem Christianorum ad perfidiam trahat, nisi prius cum adhuc sub Christo esset, habuerit animam eius, & operatus fuerit in ea proprium opus, & probauerit cōsensum ipsius. Ecce Iudam priusquam disungeret eum a Christo, & sibi cōiungeret, prius habuit eum, operans in eo cupiditatem pecuniarum, & furta. Postquam verō delectatus est in cōscientia sua sibi conueniēti, tunc compulit eum tradere Christum, & trāfire ad sua. Bersabee autē interpretatur filia potentis, quod nomen secundum mysterium ecclesiae habet idoneam rationē. Ecclesia enim nupta nostro Dauid, filia facta est dei omnipotentis, quae prius filia diaboli videbatur fuisse. Adhuc interpretatur Bersabee, e litera duplicata in fine, puteus septimus, quod corporaliter & spiritualiter habet interpretationem conuenientem. Quoniam sicut dat nobis intelligere scriptura Paralipomenon, vxores septem habuit Dauid, ex quib; filios generauit. Sex quidem, quas accepit in Ebron: septimam autem in Hierosolymis Bersabee. Putei autē in prouerbijs Salomonis, quatuor & alterum interiorē habeant intellectum, tamen in prima facie vxores significantur: vbi docet cum vxoribus proprijs virum debere permanere, dicēs: Bibe aquam de tuis vasis, & de puteorū tuorum fontibus. Si ergo putei vxores intelliguntur, conuenienter Bersabee septimus puteus interpretatur, quia & septima extitit vxor. Sed & Christi septem ecclesiarum sponsus habetur. Nam quauis innumerabiles sint ecclesiae secundum diuersitatem locorum, tamen omnes septem dicuntur propter spiritus septem, quibus sustentatur omnis ecclesia. Vnde & Ioannes & Paulus apostolus ad septem ecclesias scribunt, quasi ad omnes. De regibus autem residuis dicere aliquid, visum est mihi superfluum, cum desiderantibus dicere vel au-

Acto. 10. b

Infrā. 8. a

Bersabee

F

2. Reg. 11. a

& 1. Paralip. 3. a. b

Prouer. 5. c

G dire de eis sufficiat scriptura regnorum. Sed tamen secundum quod Hebraicorum sermonū interpretes tradiderunt, nomina eorum actibus coaptare tētabimus, vt dei prouidentiam, & in ipsis hominum nominibus ostendamus, & spiritalem delectationē audienti populo acquiramus. Daudid autem genuit Salomonem.) Salomon autē interpretatur pacificus. Pacificus est autem appellatus, quoniam omnib⁹ in circuitu gentibus, & pacificatis, & tributa reddentibus, pacificum habuit regnum, ita vt & tēplum deo edificaret, vtēs etiam ministerio gentiū: quoniam in figura fuit nostri pacifici Christi, qui cō fugientibus ad se per fidē gentibus vniuersis, & bonorum operum spiritalia tributa soluentibus, pacificum habuit regnum: ita vt ex viuis lapidibus non solā Iudais, sed etiam gentibus viuum templum deo edificaret viuenti. Salomon autem genuit Roboam.) Roboam autem interpretatur, in multitudine populi. Aestimo, quōd pater quidem eius, sicut omnium regum patres ex bono proposito ei nomen imposuit Roboam: dei autem prouidentia, sicut & omnium regum nomina secundum actus eorum proprio dispesauit nomine, siue in bono, siue in malo. Salomon ergo cū haberet regnū valde multiplicatum, meritis patris sui Daudid, & suis, quia dilexerat eum deus in primis, natum sibi in tēpore illo filium, appellauit Roboam, id est, in multitudine populi, quasi factum in multitudine populi, vt secundum statum regni sui multiplicati nominaretur filius eius: prouidentia autem dei, quia fuerat peccator futurus, & discidium regni sui passurus, dispesauit, vt diceretur in multitudine populi: quoniam quod fit in multitudine populi, statim facile seditionem multitudinis patitur. Multitudo enim mater est seditionis & cōtumaciē: quia quicquid à multis peccatur, plerunq; manet inuindicabile: paucitas autem magistra est disciplinē. Aestimo quōd Salomon & Roboam in mysterio Christi fuerūt: quōd si in mysterio Christi fuerunt, consequenter & in mysterio populi Christiani. Nāq; cū sint omnes Christiani corpus Christi, rectē vniuersus populus Christianus accipiendus est Christus: sic & Salomō in mysterio populi fuit Christiani bene incipientis: Roboam autem in mysterio populi malē finientis. Nam sicut circa senectutem Salomone peccante, excitauit dominus satan super eum, & detruncauit ex parte modica regnum eius: in tempore autē Roboam, abijcens consiliū seniorum, & sequentis consilia iuuenum coetaneorum suorum, ad plenū scissum est regnum, ita vt decem tribubus secedentibus, & proprium sibi facientibus regem, duae tribus tantummodo manebant sub Roboam. Sic populus Christianus in primis quasi bene agens prosperatus est, sicut Salomon: procedente autem tempore, cū coepisset delinquere populus Christianus, & amare quae carnis sunt & mundi, quasi filiā Pharaonis, quam diabolus subministrat princeps carnis & mundi, ad tentationem Christianorum, excita-

uit deus super populum Christianorum spiritum & schismatis. In primis quidē debilitatus est Christianus populus in quibusdam schismatibus. In nouissimo autem populi Christiani quasi in tēpore Roboam abundante iniquitate, & charitate refrigescēte, plenius conscissus est populus Christianus, ita vt maxima pars Christianorum diuideretur in haereses, & faceret sibi pprios episcopos, quasi proprios reges, & vix paucissimi Christiani remaneret in ecclesia Christi sub Christo. Et sicut tunc Roboam abijcens consilia seniorum, & coetaneorum suorum sequens, occasionem praebuit dissidio illi: sic & circa finem episcopi relinquētes consilia seniorū apostolorum, & prophetarum, secundum quod consiliati fuerant episcopos cōuersari debere, vel episcopatium suum tractare, & secuti sunt cōsilia coetaneorum suorum, & iuuenum consiliantium episcopum oportere diuitem fieri & inhospitalem, & timorem dei non habere, & talia quaedā alloqui quae moueant plausum: & dederunt occasionem diabolo praecisionum faciendarum, non attendentes quae dominus dicit: Si autem coeperit dispensator diceret, quia dominus meus moram facit, & coeperit castigare pueros & ancillas, & manducare & bibere cum ebriosis, veniet dominus eius in die qua nescit, & hora qua ignorat, & diuidet eum. Iterum quod praecipit Petrus: Non vt dominantes, sed quasi episcopatum tenentes. Item Paulus: Nouitates vocum deuota, generant enim lites, & sermo eorū sicut cacer serpit. Item: Formam habe sanorū verborum, quae à me audisti. De qua prosperatione prima populi Christiani, & de aduersitate nouissima prophatur in Psalmo. De prosperatione prima sic: Tūc locutus es in aspectu filijs tuis, & dixisti: & cetera quae sequuntur. De aduersitate autem nouissima sic: Tu verò repulisti, & pro nihilo deduxisti, & distulisti Christum tuum, & cetera quae sequuntur. Vide quia quomodo tunc in regno Iudae quidam reges extiterunt peccatores, quidam autem medio-criter peccatores: in regno autem Israel nemo regum inuētus est iustus: sic & in ecclesia Christi inueniuntur quidem episcopi boni & peccatores: in haeresibus autē nemo inuenitur omnino rectus, sed omnes perversi: quia in auro quidem inuenitur scoria & sordes, in fordibus autem non inuenitur aurum. Roboam autem genuit Abiam.) Abias autem interpretatur pater veniens, vel patris mei hic. Forsitan hic Abias similis natus fuerat patri suo in corpore, ideo appellauerūt eum pater veniens, quasi alter pater nascens: vel patris mei hic, quasi patris sui hic esset imago. Prouidentia autem dei sic ordinavit eum vocari: quia sicut Roboam coepit rectē, postea autē extitit peccator in deum, sic & Abias. Abias autem genuit Asa.) Asa autem interpretatur vnguentū. Iste enim Asa valde perfectus fuit corde, & placens deo, sicut Regnorum liber ostendit. Propter hoc fortē à deo est ordinatum, vt appellaretur vnguentum: Quia sicut vnguentum & ia hyeme

A in hyeme floridum est & boni odoris, & homines suo odore delectat, atque impinguat, cū ex eo vncti fuerint: sic & iustus, & in hyeme tentationis immarcescibilis est, & fidelis manet. Sicut fuit in Asa, qui & bonae opinionis est, & historia scripta de eo delectat legentem, & edificat, & impinguat, & ad desiderium suae sanctitatis excitat viros prudentes. Asa autem genuit Iosaphat.) Iosaphat autem interpretatur dominus iudex: puto quōd Asa pater eius cū propter iustitiam eius eū dominus prosperasset in omnibus, & inimicos eius cōfregisset ante faciē eius, sicut scriptura testatur Regnorum, quasi in ipso nomine filij sui confessionē offerens deo iudici iusto, vocauit eum dominus iudex. Nam verē iusti iudicis est bene agentem remunerare, & negligentem corripere, sicut fecit deus Asa. Nam postquam Aethiopum & Libyum virtutem innumerabilem deus deposuisset ante faciē eius, postea aduersante sibi rege Israel Basa, Syrorum auxilium petijt aduersus eum: propter quod & misit ad eum Ananiam prophetam dicentem haec: In quo confidis te regem, & non confidis in dominum deum tuum: propterea labefacta est virtus Syriē de manu tua. Nonne Aethiopes & Libyes erant in virtute magna, & in currus, & equites, & multitudinem copiosam? & quum confideres in dominum, tradidit illos in manus tuas: quoniam oculi domini respiciunt in omnem terram, ad conseruandum illum qui est perfectus corde ad eū, & euanuisti de isto. Propter quam diffidentiam puto quōd & in senectute doluit pedes, quia dominus iustus iudex per omnia fuit in eo. Nam nec modicā iustitiam seruorum suorum sine remuneratione relinquit, nec modicam culpam sine correctione dissimulat. Sed & in filiū eius Iosaphat, qui hoc nomine vocabatur, iustus extitit iudex, quoniam & ipse consummatus fuit, sicut pater eius Asa, & adhuc amplius. Propter hoc & dominus iustus iudex, amplius adhuc exaltauit & glorificauit Iosaphat, quā patrem eius Asa, ita vt omnes reges in circuitu munita ei offerrent, quemadmodum Salomoni. Sed tamen quum fecisset amicitias cum Achab, & dedisset ei auxilium ascendenti ad bellum, circūderunt eum currus: & cū iam periclitaretur occidi, exclamauit ad dominum, & eripuit eū. Cū autem interfecto Achab reuerteretur in Hierusalem, misit deus ad eum Iehu prophetā filium Ananiae dicentem: Si peccatorem illum adiuuisti, & illis qui oderunt deum amicus es, & in hoc super te ira à facie domini descendisset, nisi sermones boni inuenti fuissent tecum, quoniam abstulisti lucos de terra Iuda, & parasti cor tuum ad requirēdum dominum. Vides quia nec dare oportuit auxilium inimicis dei, nec ab eis accipere? Quoniam autem nec accipere oportet ab inimicis dei, docet nos supradicta historia de Asa. Quoniam verò nec dare, instruit nos haec scriptura de Iosaphat. Qui enim petit auxilium ab inimicis dei, de auxilio dei despe-

rat vtiliores sibi existimās inimicos dei, quā deum. Qui autem dat auxilium inimicis dei, aduersatur deo. Deo enim volente contereere inimicum suum, ipse eum defendere tentat. Iosaphat autem genuit Ioram.) Ioram autem interpretatur, dominus altitudo. Hic Ioram similiter sicut pater suus Iosaphat, prosperatus est nimis, & exaltatus in regno: quasi confidens in domino vocauit filium suum natum, dominus altitudo: tanquam si dicat, Dominus est altitudo mea, qui me non merito meo, sed misericordia sua fecit in altitudine. Forsitan & prouidentia dei, quia impius erat futurus & superbus, sic eū nominari disposuit. Nam iste Ioram in magnitudine diuitiarum elatus est, & valde impiē gessit in deum, sicut liber Regnorum & Paralipomenon testantur. Habens vxorem nomine Godoliam filiam Iezabelis, & Achab eius consilio vtens, valde extitit iniquus in deum & elatus, ipsam altitudinē sibi quasi deum vel dominum fecit, confidens in altitudine. Omnis enim homo malum ipsum cui seruit, dominum sibi facit: Nā ita elatus est, vt & fratres suos omnes occideret, quos ei quasi adiutores & cōsiliarios reliquerat pater. Propter quae omnia percussit eum dominus passione grauissima & diutina, ita vt ante biduum mortis suae intestina sua putrefacta iactaret. Ioram autem genuit Ochoziam. Ochozias autem genuit Ioam. Ioas autē genuit Amasiam. Amasias autē genuit Oziam.) Sed iuste vsq; ad tres generationes ex eo sanctus spiritus per Matthaeum praecipit de numero regū tollere de immundo & maledicto semine natos, in generationibus Christi spernens connumerare. Iorā autem ex semine Achab & Iezabel, accipiens sibi vxorem Godoliam nomine, genuit ex ea Ochoziam. Ochozias autē genuit Ioam, Ioas autē Amasiam, in quo completur generatio quarta seminis iniqui & maledicti. Achab enim rex Israel accipiens sibi vxorem Iezabel filiam Sidonij regis, cōtra dei praecipitum impiam nimis, multas impietates commisit in dominum, illa se instigante. Propter quod spiritus sanctus per prophetam cōtestatus est dicens: Vt disperderet omnē masculum de domo Achab. Quā prophetiā impleuit Iehu filius Nāzi vnctus à puero, qui missus erat ab Helisaeo, & accepit promissionē, vt vsq; ad quartā generationē sedeat filij ei⁹ in sede regni super Israel. Quāta ergo benedictio facta est sup Iehu, qui vindictā fecerat super domum Achab: tanta maledictio super domum Ioram propter filiam iniqui Achab & Iezabel, vt vsq; ad quartam generationē praecidatur filij eius de numero regum, & sic peccatū eius descendit in filios eius, sicut fuerat scriptū: Peccata patrū reddā in filios, vsq; in tertiam & quartam generationem. Videte ergo per istam scripturā, quā periculosum est inire coniugia ex genere impiorū, sicut Ioram: & quā gloriosum est vindictam in impios facere, sicut fecit Iehu. Quātū ergo ad historiā regnorum pertinet, Amasias genuit Ozia: quantū ad Matthaeum,

3. Reg. 12. c. 2. Paralip. 10. 2.

Luc. 12. 4.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

2. Timot. 2. 6.

1. Pet. 5. 4.

Exo. 20. 4.

Ozias. Matthæum, Iorā genuit Ozia. Vnde Ozias interpretatur filius nobilis. Quia autē causa vocauerit eū pater filiū nobilem, non potui estimare, nisi forte si quis estimet eum speciosum fuisse natū, aut forte primitiuū fuisse: quoniam tunc primitiuū apud illos clari & honorabiles habebatur: tum & secundum deū, quantū ad alios, qui ex maledicto semine descenderāt reges. Etia secundū deū nobilis fuit, quia fecit Ozias quod placitū erat deo, & in omnibus a deo adiutus est, ppter quod cū fuisset a deo prosperatus, elatum est cor eius, & dignū se estimauit etiā sacerdotali officio fungi. Nam cū vsurpasset sibi thuribulū inferre in tēplum, & resisterent ei filij Aaron & Leuitæ, quasi illicita appetenti, cōminatus est eis, quasi rex potestate subnixus. Cōfestim autē deus percussit eum lepra, & visa est lepra bis in fronte eius, & exiliuit foras, & sedit domi vsque ad mortē suam leprosus. Videte q̄ illicitū est vsurpare opus, quod a deo non est cōmissum. Quale facit peccatum laicus vsurpans sibi opus clericale, tale facit peccatum & lector, si vsurpauerit opus diaconi: & diacon⁹, si vsurpauerit sibi presbyteri opus: & presbyter, si episcopalem appetierit potestatem. Vide quomodo secundū quod prolongabatur generatio orta de illa maledicta familia, sic paulatim per generationes minuebatur in eis iniquitas. Ecce enim Ochozias peior fuit omnibus post Ioram patre suum. Interpretatur autem Ochozias possessio inuisibilis. Patrem autem eius cū fuisset impius, non possumus suspicari secundum deum posuisse filio suo vocabulū, possessio inuisibilis: nisi forte secundū diabolum, a quo seductus varijs fluctuabatur erroribus. Huius autem filius Ioas iam melior fuit eo, sed non ad plenum. Nā quādiu vixit Ioas, da sacerdos, qui vnixerat eum in regem, valde puerum dilexit, & eripuit eum de manu Athaliae auiae suae, quae occiderat omnes nepotes suos, & ipse fecit quod placitū erat deo. Postq̄ autē mortuus est Ioas, quem forte erubescerat quasi sanctum sacerdotem, & quasi authorem vite suae & regni, mutatus est, & fecit malum ante deū. Deniq; cū induisset spiritus sanctus Zachariam filium ipsius Ioas, & dixisset ei: Hec dicit domin⁹, quare praeteristi mandatum domin⁹ non erit vobis in prospectum, quoniam dereliquisti dominum, & ille derelinquet vos. Insurrexerunt in eum, & lapidauerunt eum ex praeepto regis: propter quod & cōuenienter nomen eius interpretatur temporis prolongatio, quia prolongatio temporis mutauit eum in peius. Item Amazias paulo melior extitit, q̄ Ioas: nā Amazias fili⁹ eius in primis placuit deo, sicut Ioas, sed postea malignatus est sicut Ioas: secundum hoc fuit melior q̄ Ioas pater suus, quia Ioas corripientem se prophetam lapidibus interfecit, & hoc ob filium Ioas sacerdotis regificatoris sui. Amazias autē cū misisset ad eum deus Balaam prophetā dicentem: Quare quaxisti deos, qui non liberauerūt populum suū de manu tua: non interfecit, sed cō-

minatus respondit ei: Nunquid consiliarium regis dedi te: caue tibi ne flagelleris. Item Ozias filius Amaziae melior fuit omnibus illis precedentibus ante se: etsi non fuit irreprehensibilis, quia opus sacerdotij affectauit. Vide nunc secundum hoc & dei iudicium iustum. Sicut enim Ozias prolongato numero generationem minus malus extitit ceteris ex generatione maledicta progenitis, non tamen perfectus fuit: quia adhuc aliquid habuit generationis illius: sic & deus non eum praescidit de numero regum, quia fecit quod placitum est deo. Percussit autem eum lepra propter iactantiam eius, ut domi sederet: ut videretur non de numero generationis Christi praescisus, sed fruitionis regni ex parte fraudatus. Ozias autē genuit Ioathan. Ioathan interpretatur perfectus, vel dominus immaculatus. Et verē perfectus fuit hic Ioathan, & quantum ad reges se praecedentes dominus immaculatus: quia fecit quod placitum erat deo, & nulla reprehensio eius legitur in scriptura regnorum. Ioathan autē genuit Achaz. Achaz autem interpretatur firmamentum domini, aut virtus. Ioathan autem cū esset rectus & fidelis deo, firmamentum suum & virtutem credens dominū esse a quo & fuerat prosperatus in regno, quasi confidens firmamentum suum, & virtutem credens dominum esse, vocauit filium suum Achaz, & firmamentum domini, vel virtutem. Ille autem non fuit firmamentum domini, neq; virtus. Neq; enim firmavit eum deus in bono, sed diabolus in malo, qui fuit dominus eius. Nā valde impiē gessit in deum, sicut testatur scriptura Regnorum & Paralipomenon. Quod autem appellatus est Achaz firmamentum domini, vel virtus, religionem quidem patris eius ostendit, ipsius autem duritiam: quia sicut a conuersatione patris factus est logē, sic & a proprietate nominis sui ipsum praecidit, nisi forte quod apud Esaiam prophetam positum est hoc modo: Et factum est in diebus Achaz filij Ioathan regis Iuda, ascendit Rabsim rex Syriae, & Phacee filius Romeliae rex Israel ad Hierusalem expugnare eam, & non potuerunt debellare eam. Et annunciatum est in domo Dauid a dicentibus: Cōsensit Syria cū Ephraim, & expauit anima eius, & anima plebis eius, sicut in sylua arbor, tūc a vento cōmouetur. Et dixit dominus ad Esaiam: Exi in obuiam Achaz tu, & qui relictus est Iasub filius tuus, ad piscinam superioris viae villae Fullonis, & dices ei: Vide ut quiescas, & noli timere, neq; anima tua langueat a duobus nationibus fumigantibus istis. Cū enim ira furoris mei facta fuerit, iterū sanabo: quoniam filius Aram & filius Romeliae, qui cogitauerunt cogitationem pessimam, dicentes: Ascendamus in Iudaeā, & colloquentes eis, conuertamus eos ad nos, & regē statuemus eis filium Thabeel. Hec dicit Adonai dominus Sabaoth: Non manebit cogitatio ista, neque fiet. Forsitan sic confortatus Achaz cū genuisset filium, vocauit nomen eius Ezechias. Ezechias autem

A autem interpretatur, confortauit dominus. Verē completa est in Ezechia confortatio domini, cui animus extitit sanctus super omnes reges, qui fuerunt ante eum. Nā inter cetera bona, quae merito praestitit ei deus, cū misisset ad eum Sennacherib rex Assyriorum, Rapsacem principem militiae suae, & libellum plenum improprij & blasphemij contra deum, sicut exponit Esaias propheta: Ezechias accepit libellum illum, & ingressus in templum, apparuit ante dominum, & orauit, & confestim missus est ad eum Esaias propheta, annuncians ei protectionem dei, & confortans eum, & exiit ad praesces Ezechiae angelus a facie domini, & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque milia virorum. Qualia autē fuerint verba Rapsacis, vel qualis oratio Ezechiae, vel qualis confortatio Esaias, lege in Esaias, & profer causam excitationis in populo. Ezechias autem genuit Manassē. Manassēs autem interpretatur, ab insurgente, vel ex obliuione: quam interpretationem commendat & liber Genesios, vbi cū natus fuisset in Aegypto filius Ioseph, vocauit nomē eius Manassēs, dicens: Obliuisci me fecit dominus laborum meorum, & locorum omnium domus patris mei. Si ab insurgente intelligatur, sic possumus dicere: quia forte ab insurgente Sennacherib cōtra eum, liberauit eū dominus: ideo quasi gratias agens deo postea in nomine filij sui, vocauit eum Manassē. Si autem intelligatur ex obliuione, rationem alio modo possibile est existimare: quoniam nō faciebat filiū, propter quod cū genuisset filium, vocauit nomē eius ex obliuione, quasi ex desperato filium sibi natum. Hec secundum propositū bonum estimabimus patris, alioqui secundum actum pessimum Manassēs aliter est estimandum: quoniam quidem pater eius in illo praedicto proposito vocauit eum Manassē. Prouidentia autem dei sic eum dispensauit vocari, quia obliturus fuerat omnem conuersationem patris sui sanctam, & omnia beneficia dei pro merito eius collata in ipsum, & stimulatus ab insurgente diabolo, qui solet insurgere super genus humanum ad euertendū, gesturus omnia quae deum ad iracundiā puocarent. Deniq; cū egrotasset Ezechias in tempore quodā, & venisset ad eum Esaias propheta visitandum, vocauit Ezechias filium suū Manassē, & coepit ei mandare, quod debeat deū timere, quomodo regere regnum, & alia multa. Et dixit ad eum Esaias: Verē quia non descendunt verba tua in cor eius, sed & in ipsum oportet per manum eius interfici. Quod audiens Ezechias, volebat filium suum interficere, dicens: Quia melius est me sine filio mori, q̄ talē filium relinquere, qui & deū exasperet, & sanctos eius persequatur. Tenuit autē eum vix Esaias propheta, dicens: Irritum faciat deus consilium tuum hoc, videns Ezechiae religionem, quia plus amabat deum, q̄ filium suū. Tamen cū multa gessisset impiē hic Manassēs, adduxit super eum deus principes virtutis regis Assur, & com-

prehenderunt Manassē in vineulis, & ligauerunt eum in compedibus, & perduxerunt eum in Babyloniam, & erat ligatus & catenatus in domo carceris, & dabatur ei panis hordeaceus ad mensurā modicus, & aqua cum aceto modica ad mensuram, ut viueret tantū, & erat cōstrictus in doloribus valde. Et ideo cū vehementer affligeretur, quaesuit faciem domini dei sui, & orauit deum qui omnib⁹ adstat, & exaudiuit dominus vocem eius, & miseratus est ei. Et facta est circa eum flamma ignis, & liquefacta sunt omnia vincula eius. Liberauitq; dominus Manassē ex omni tribulatione eius, & reuersus est in Hierusalem in regnum suum, & cognouit dominum Manassēs, dicens: Ipse est solus deus. Et seruiuit soli domino deo in toto corde suo, & in tota anima sua omnib⁹ dieb⁹ vitae suae, & reputatus est iustus: & ideo forte vocatus est, ab insurgente, vel ex obliuione, quia liberauit eum dominus ab insurgente, & ex obliuione dei factus est memor dei. Manassēs autē genuit Amos, qui interpretatur fortitudo. Et siquidem ante poenitentiam genuit Amos, cū malignaretur in idolis, nō possumus estimare quasi religionis causa vocauerit eū fortitudinem, sed causa audaciae corporalis: sicut solet & barbarae gentes nomina filijs imponere, ad deuastationem respicientia bestiarum, ferarum, vel rapacium volucrum: gloriosum putantes filios tales habere, ad bellum idoneos, & insipientes in sanguine. Si autem post poenitentiam genuit eum, credibile est, quod causa religionis vocauerit eum fortitudinē. Adhuc interpretatur Amos & aliter, onerantis, vel popululum abrumpentis. Quod si ante poenitentiam genuit filium, nō animaduerto quia causa sic nominauerit eū: si autem post poenitentiam, idonea ratio est. Memor enim gestorū suorū malorum humilitatis causa, ad sui ipsius argutionē vocauit eum, onerantis, vel popululum abrumpentis: ac si dicat, filius peccatoris: quoniam rex qui peccat, & seipsum onerat, & abrumpit a deo, etiam popululum suo exemplo onerat peccatis, & abrūpit a deo: sicut fecit Manassēs, onerans & abrumpēs populū a deo, exemplo suae impietatis. Nam ipse Amos nō fuit fortitudo secundum deum, sed fortitudo secundum diabolum. Fuit enim valde iniquus, ut extant opera sua maligna, quibus imitatus fuerat Manassē, ut etiam deum posse se fallere estimaret: dicens, Pater meus multa ex iuuentute sua iniqua fecit, & in senectute sua poenituit, & ego nunc ambulabo secundū quod desiderat anima mea, & postmodū conuertar ad dominum. Sicq; factus est fortitudo maligna, & onerauit seipsum perniciosioribus oneribus, & suae malignitatis exemplo abrūpit populū suū magis a deo, q̄ pater ei⁹. Ideoq; forsitan sic est nominatus secundum prouidentiam dei, & externi nauit eum dominus deus velociter. Attendite ergo laici, ne quis ex vobis cogitationem Amos in corde suo ponat: quoniam qui talia cogitans peccat, nō ex infirmitate carnis deuetus delinquit, sed ex proposito

2. Paralip. 26.

Ochozias.

Ioas.

1. Paralip. 23. & 24. & 4. Reg. 11. a.

2. Paralip. 24. c.

Amazias.

2. Paralip. 25. d.

Esa. 37. per totū.

Manassēs.

Gen. 41. g.

1. Reg. 7. a.

4. Reg. 1. c. & 16. a.

1. Reg. 21. d. & 2. Paralip. 33. d.

Ezechias autem

4. Reg. 21. & 2. Paralip. 32. & seq.

Amos. 1. Amos, & sic deiceps

4. Reg. 21. d. & 2. Paralip. 33. d.

Gpposito malo, qui amicus est mali ipsius. Amos autem genuit Iosiam, quod interpretatur, ubi est hostia domino, aut salus domini. Forſitan Amos secundum cor suum auersum à domino, vocauit filium suum, ubi hostia domino, aut salus domini est: hoc est, quia quod nusquam est, neque prodest. Prouidentia autem dei secundum quod futurus fuerat Iosias, dispensauit ei nomen imponi, ubi est hostia domino, aut salus domini: quoniam verè in illo fuit hostia domini. Tale enim sacrificium obtulit domino deo, quale nec ante eum aliquis regum, nec post eum. Et ipse fuit hostia deo, secundum quod mandat Apostolus, Vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuam, sanctam, deo placetem. Et ipse fuit populi sui in tempore suo à domino salus. De cuius laudabilibus factis nihil tale dicere possumus, qualia testatur scriptura Regnorum & Paralipomenon. Vide qualis fuerit, vt etiam ante multas generationes nascituri eius nomen prophetaretur, quia Iosias est nomen eius. Tertius enim Iosias est, cuius nomē prophetatum est priusquam nasceretur. Ij tres sunt, Sampson, Iosias, Ioannes. Iosias autem genuit Iechoniam. Sed non sic positum est in libro Regnorum, sed post mortem Iosie rex factus est Ioathas filius eius: quem veniens Pharaon propter peccata eius adduxit in Aegyptum, & in loco eius posuit Eliachim regem fratrem ipsius alterum filium Iosie, qui interpretatur, dei adiudicatus: & vocauit eum alio nomine Ioachim, quod interpretatur, domini preparatio. Cum autē & ipse Ioachim malignatus fuisset in deum, quasi & ipse Iosias in condemnationem adiudicatus à deo, & postea preparatus ad euerſionem Iudae, secundum iracundiam dei veniens rex Assyriorum adduxit eum in Babyloniam, & factus est in loco eius rex Iechonias filius eius, quod interpretatur, preparans domino. Cum autem & ipse malignatus fuisset in deum, preparans seipsum deo ad iram, adductus est & ipse à rege Assyriorum in Babyloniam cum omnibus suis: & factus est rex in loco eius à rege Assyriorum frater eius Sedechias, sub quo & totum trāsmigratus est Iuda. Ergo talis est ordo: Iosias genuit Eliachim, postea vocatum Ioachim. Ioachim autem genuit Iechoniam, Iechonias autem genuit Salathiel post trāsmigrationem. Secundum ergo Regnorum scripturam, Ioachim est quartusdecimus à Salomone, & ipse est filius Iosie. Iechonias autem primus vsq; ad Christum, qui verè non fuit filius Iosie, sed nepos, filius Ioachim: Aut secundum euāgelium quidem, in quo Iechonias filius dicitur esse Iosie: si inter praecedentes generationes computetur Iechonias, quasi quartusdecimus, reliquae generationes vsq; ad Christum à Salathiel computatae, inueniuntur tredecim esse: si autē inter reliquas quasi primus ponatur, ipse praecedentes generationes à Dauid computatae vsque ad Iosiam, inueniuntur tredecim esse. Quid ergo? Ioachim sublatus est de numero regum, & iuste:

quia non populus dei constituerat eum in regnum, sicut erat consuetudo in regibus constituendis: sed Pharaon per potentatum, ideo quantum ad deum non fuit rex Ioachim. Si enim iustum fuerit, vt propter solam comixtionem generis Achab & Iezabel tollerentur de numero regum supradicti tres reges, quantum à populo legibus fuerant constituti in regno: quare non erat iustum, vt similiter tolleretur & Ioachim, quem Pharaon in regno hostili fecerat regem, & non populus dei prauius iure. Et sic Iechonias iste, qui est filius quidem Ioachim, nepos autem Iosie, sublato patre suo Ioachim de numero regum, ipse positus est pro eo quasi filius Iosie. Et bis nominatur in euangelio, semel quidem ante trāsmigrationem, videlicet pro numero quartodecimo. Iterum autem nominatur post trāsmigrationem, quasi pro numero primo, hoc modo: Iosias autem genuit Iechoniam, videlicet quartusdecimum. Iechonias autem post trāsmigrationem genuit Salathiel, videlicet quasi primus. Et inuenitur Iechonias hic duorum numerum tenere, patris sui, & suum. Hic enim Iechonias cum esset vnus, duas habuit conditiones: Fuit enim & rex ante trāsmigrationem, quasi regificatus à populo dei: factus est & priuatus post trāsmigrationem, quasi ductus captiuus. Ideo ante trāsmigrationem quidem computatur inter reges quasi rex, post trāsmigrationem autem computatur inter priuatos quasi priuatus. Quomodo autem vis vt posuisset euangelista? Si dixisset, Iosias genuit Ioachim in quartadecima generatione, Ioachim autem genuit Iechoniam: Iechonias autē post trāsmigrationem genuit Salathiel, extra quod à Pharaone regificatus computatur Ioachim inter reges Iuda: Iuste & adhuc inueniebantur ante trāsmigrationem quidem quatuordecim reges, post trāsmigrationem vnus rex, & tredecim priuati. Et si Iechoniam posuisset inter reges priores, inuenirentur quidem quindecim generationes regales ante trāsmigrationem, tredecim autem priuatae post trāsmigrationem. Et siue illo, siue hoc modo, irrationabile aliquid dicere videbatur euangelista, & mysterium quod proposuerat, non ostenderet. Vides quia sapienter voluit euangelista Iechoniam dupliciter esse. Primum quidem inter reges quasi quartusdecimum, & ipsum deinde post trāsmigrationem inter priuatas generationes primum, quasi priuatum & ipsum. Nam cum constet computato etiam Ioachim à Dauid vsque ad Christum viginti & octo esse generationes: quid impedit, vt Ioachim sublato, rationabiliter filius eius Iechonias dupliciter nominetur, vt mysterium quod euangelista proposuit, explicet, & de numero generationum non mentiat? Nec obest quod filius Iosie dicitur esse, cum sit nepos: quoniam & nepotes recte filij appellantur. Iechonias autem genuit Salathiel, quod interpretatur, petitio dei. De Salathiel quidem nihil legimus, vel boni, vel mali: tamen putamus eum sanctum fuisse, & in captiuitate assistit deum

A due deum petijſſe pro ipsa calamitate quae contigerat Israël, & ideo petitionem dei eum appellatum fuisse. Salathiel autem genuit Zorobabel. Interpretatur autem Zorobabel, fluitio postposita, vel ex comixtione, vel hic doctor Babylonie. Legi, si verum est, nescio, quia sacerdotale & regale genus mixtum est in Zorobabel, sicut inferius exponemus. Et forte ergo propter hoc dicitur est, ex comixtione. Per istum autem Zorobabel dimissi sunt omnes filij Israël, & reuerſi sunt in propriam terram cum gaudio magno, sicut Esdras propheta exponit. Cum enim esset Zorobabel in ministerio Darij regis, controuersia facta est inter eum & duos alios regis ministros, quid esset fortius in mundo: & vno dicente, quia nihil est fortius quam vinum: altero autem, quia nihil est fortius quam veritas. Quibus de hoc sine fine certantibus, ventum est vsq; ad sententiam Darij regis, quo residente cum principibus suis ad iudicandum, contenderunt tres, singuli pro sua sententia. Verba contentionis eorum, qui vult scire, legat Esdras prophetam. Tamen vicit Zorobabel, & iudicio Darij & omnium principum pronunciatum est, omnibus fortior veritas est. Cum autē diceret ad eum Darius rex cum iuramento, pete à me quod vis, vsq; ad dimidium regni mei. respondit Zorobabel: Ego non peto regnum tuum, sed ipse vtere eo in aeternum: sed hoc peto, quod coepit pater vester Cyrus rex ante vos, vt dimittatis captiuitatem filiorum Israël redire in sua. Darius concessit. Exiens autem Zorobabel, gratias egit deo, dicens: Benedictus es deus & pater veritatis, quod sapientiam hanc in os meum misisti. Et ideo inuentus est recte secundum prouidentiam dei nominatus Zorobabel, id est, hic doctor Babylonie. Quae autem maior doctrina est, quam ostendere veritatem dominatorem esse omnium rerum? Et impletum est in eo quod fuerat scriptum: Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo, quia in aeternum mihi est. Super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. Super seniores intellexi, quia mandata tua exquisiui. Vel, fluitio postposita: id est, quia deflutione regni ad se decurrentem postposuit, & elegit redemptionem populi sui. De residuis autē generationibus, nec scripturam aliquam me recordor legisse, nec fabulam aliquam aliquando audisse. Hoc autem in fine notandum est, quod quicunque regum placuerunt deo, diutius regnauerunt, & prosperati sunt, & inimicos eorum humiliavit deus sub manibus eorum. Quotquot autem maligne gesserunt, velociter & à regno, & à vita cum amara morte praecisi sunt, & humiliavit eos deus sub inimicis eorum. Omnes ergo generationes ab Abraham vsq; ad Dauid, generationes quatuordecim. Cum potuisset euangelista breuiter numerum generationum explicare, dicens: Ab Abraham vsq; ad Christum generationes sunt quatuordecim: qua ratione ter generationes praeci-

dit, & in tres partes diuisit per generationes quatuordecim: Quia ter completis quatuordecim generationibus, mutatus est in Iudaeis hominum status. Ab Abraham enim vsq; ad Dauid fuerunt sub iudicibus: à Dauid vsq; ad trāsmigrationem, sub regibus: à trāsmigratione vsq; ad Christum, sub pontificibus. Hoc ergo vult demonstrare, quoniam sicut semper ter completis quatuordecim generationibus, mutatus est hominum status: sic completis quatuordecim generationibus à trāsmigratione vsq; ad Christum, necesse est à Christo mutari similiter hominum statum: quod & factum est. Post Christum enim iam non sub iudicibus multis, nec sub regibus multis, nec sub pontificibus multis fuerunt: sed omnes generationes sub vno Christo, & iudice, & rege, & pontifice factae sunt: quia trium illorum statuum solus habuit dignitatem. Vnde quoniam & iudices, & reges, & pontifices: per ter, tres Christi dignitates praefigurabant, semper principia eorum in figura fuerunt Christi: Primus iudicium, Iosue: primus regum, Dauid: primus pontificum, Iesus filius Iosedech. Hos in figura Christi fuisse dubitat nemo. Fortè ideo quatuordecim generationes ponuntur, id est quater decem, hoc est quater Christus. Iota enim litera, Christi mysterium habet. Ideo ergo quatuordecim, quoniam ter quidem figuratus Christus ostensus est, quarto autem verus Christus apparuit. Qua ratione apud Lucam septuaginta septem generationes ponuntur Christi renascentis ex baptismo, in proprio exponemus loco. Hic autem dicamus, qua ratione quatuordecim generationes ponuntur Christi secundum carnem nascentis in mundum. Quadraginta duo enim, sex septimanarum numerus est. Sex autem numerus, operis & laboris numerus est, quoniam in sex diebus factus est mundus, qui positus est in opere, & labore, & dolore. Conuenienter ergo Christi nascentis in mundum ad laborem & dolorem quatuordecim generationes ponuntur, mysterium continentes operis & laboris. Generatio autem Christi sic erat. Quoniam superius dixerat, Iacob autem genuit Ioseph, cui desponsata Maria genuit Iesum: ne aliquis audietium aestimaret sic esse Christi natiuitatem, quomodo praecedentium patrum, ipse ordinem suae narrationis praecedens addidit, & dicit: Generatio autem Christi sic erat: ac si dicat, generatio quidem eorum quos exposuimus patrum, sic fuit quemadmodum retuli: Christi autem generatio non ita, sed sic. Quomodo? Maria cum esset desponsata Ioseph, priusquam conuenirent, inuenta est in vtero habens. id est, ex virgine sine patre, vt eius generationem enumerans, de femine Dauid eum descendisse ostendat secundum dei promissa, & extra naturam humanam, natiuitatem eius exponens factam, mysterium deitatis eius aperiat. Nec enim dignum erat, vt vnigenitus dei, non propter se, sed propter homines nascens, more nasceretur humano. Homo enim in carne nascitur, vt

4. Reg. 23
e. & 2. Paralip. 35. a.

Rom. 12. a

H

Iechonias.

† verè & prius ipse.

deco.

Salathiel.

Zorobabel.

1. Esdras. 2. a. & Iosephus antiqu. l. 11. ca. 1.

2. Esdras. 3. ca. 4.

ibid. 4. c.

Psalm. 8. n.

E

† Iesu Natus.

Iota.

F

Gtur, vt corruptioni subiaceat: Christus autem natus est, vt fanet corruptionem. Sicut ergo non est consequens, vt corruptibilis homo nascens, ex incorruptibilitate virginitatis nascatur: sic non erat consequens, vt vnigenitus dei, qui ideo nascebatur, vt corruptionem sanaret, nasceretur ex corruptione coniugij. Homo ex necessitate nascitur, vt sit: Christus autem non ex necessitate naturæ, vt esset: sed ex voluntate misericordiæ, vt saluaret. Quomodo ergo iustus est, vt vnū eūdēq; habeant natiuitatis honorē necessitas & voluntas? Merito ergo contra naturæ humanæ regulā natus est, quia erat super naturam. Vide autem nouam & admirandam Christi natiuitatem, id est, per homines peccatores, per mulieres meretrices, & adulteras, & gentiles. Sed talis generatio non sordidat dignitatem Christi, sed commendat misericordiam ipsius. Sic erat mirabilis, vt qui patres per adoptionem fecit & genuit, a filijs nasceretur. Facti sunt patres eius, quorū non erat filius. Ille illis beneficium prestiterit, vt esset filius eorū. Illi autē nihil isti præstiterunt, vt essent patres ipsius. In hominibus* patres filios sibi adoptant, quos ipsi desiderant: hic autem filius sibi adoptauit patres, quos ipse elegit. Illic filij a patribus suscipiunt generositatis dignitatem, hic autem patres a filio susceperunt. Cū esset desponsata mater eius Maria Ioseph, priusquam conueniret, inuenta est in vtero habēs de spiritu sancto. Quoniam futurū erat, vt omnes sancti de virgine nasceretur ecclesia desponsata Christo, ideo Christus nascitur de virgine desponsata, ne dignius nascerentur serui q̄ dominus. Sed vt per omnia filij paternæ natiuitatis perfectum imitarerent exemplum, ideo & Maria desponsata erat fabro lignario: quoniam & Christus sponsus ecclesiæ omnem salutem hominū, & omne opus suum per lignum crucis fuerat operaturus. Ideo autem & desponsata & domi habitata, vt desponsatio ipsa fidelis esset, & fornicationis opprobrium a matre repelleret, & virginitatis gloria in scituro domino referuaret. Sic enim quia in domo sponsi peperit, infideles Iudæi dixerunt, Nonne hic est Iesus filius Ioseph? quanto magis si extra domū sponsi peperisset, dicturi fuerant: Nonne hic est Iesus filius meretricis? Nam quæ admodum in ea quæ in domo viri concipit, intelligitur conceptio maritalis: sic in ea quæ extra domum concipit, est suspecta conceptio. Magis ergo voluit dominus, vt haberet mater eius materiale suspicionē, q̄ fornicationis opprobrium pateretur. Anteq̄ conuenirent, inuenta est in vtero habens. Non dixit, priusquā acciperet: sed, priusquā conuenirent, inuenta est in vtero habēs: quia iam accepta erat in domo. Virginitas enim est incorruptibilitas: incorruptibilitas autem virginitas ipsa sincera. Ideo ergo antequā conuenirent, conceptus est Christus, vt nec de corruptione incorruptibilitas nasceretur, nec ex passione corporis vtriusque templum sibi dominus fabricaret. Dico autem non ad desperationem & cō-

Miranda
Christi na-
tiuitas, sci-
licet per
peccato-
res.

* omnibus

† gratiam

† veritas
† natus.

fusionem nuptorum, sed ad consolationem & gloriam continentium: quoniam hæc ipsa coniunctio maritalis, malum est ante deum: non dico peccatum, sed malum. Nam quantum ad naturam rei ipsius, peccatum est, concessione autem dei factum est, vt non sit peccatum. Quomodo? Oportebat enim, vt homo corruptibilis nasceretur in mundo, vt posset tentari, vt tentatus coronetur. Si autē incorruptibilis factus fuisset, tentari non poterat. Si verò non tentabatur, nec coronabatur: quia incorruptibilitas tentationem non sentit. Ideo ergo factum est, vt ex passione carnis & sanguinis, & igne feruido in visceribus succedente humore, homo corruptibilis nasceretur, vt ne de bono malum nascatur, aut ex impassibilitate corruptio: sed vt de malo malum procedat, & ex passione corruptio generetur. Ideo ergo ista cōiunctio maritalis cū esset peccatum, quantum ad naturam rei ipsius, concessione dei facta est licentia. Licentia dico facta est, non iustitia. Nam etsi propter necessitatem rei peccatū esse desijt, tamen iustitia esse nō meruit. Ideo vtentibus se, etsi penam non infert, mercedem tamen non præstat: etsi non occidit, tamen non saluat. Vnde & propheta non ad indulgentiā dei respiciens, sed ad spurcitiā ipsius operis, dicebat: Ecce P̄sal. 51. enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea: id est, quid mirū si peccauit, qui de peccato sum natus? Secuta est enim generationem suam natura peccati. Nam si matrimonium ipsum placitum esset deo, nunquam abstinentibus se ab illo gloriosa promitteretur corona, nec sic amarentur a deo, qui odium illud. Non enim ille remuneratur qui bonum fugit, sed qui malum. Vis autem scire quomodo licitum est matrimonium? quomodo aliquando licuit & sorores habere vxores? quomodo habuerūt Cain & Abel? Hæc nomina filiarum Adam, quas in initio habuit post Cain & Abel, Rifam & Edoclam, & non peccauerunt. Quia peccatum illud raritas hominū & necessitas excusabat. Postea crescente numero hominum, ipsum malum reuersum est in naturam suā, & coepit esse peccatum. Remansit autem in vsu, vt vni viro liceat habere plures vxores. Amplificato postea mundo, etiam hoc malum recepit naturam suam, & coepit esse peccatum. Remansit autem in vsu, vt vnus vnā haberet vxorem. Nunc autem postquam venit plenitudo temporis, & senit mundus, scimus quale est consilium dei, & quid vult, & quid est placitum coram illo. Sed ausi non sumus dicere propter homines incontinentes, in quorum corpore anima nihil agit, sed in toto illos possidet sanguis & sordidissimus ille vapor, de illo infano igne procedens. Denique commendauit angelus Tobie in nuptijs eius, vt cū veniret ad illam consuetudinem humanam, surgeret prius & oraret, & sic diceret: Domine tu scis, quia non propter libidinem accepi vxorem, sed propter liberos procreandos: quia si aliter orasset, oratio eius deo non

Tobie
7. & d.

Cau.

A deo non fuerat placitura: vides ergo quia turpissimum opus illud carnis, filiorū causa excusat. Nunc autem multiplicato seculo, creandorum hominū occasio est extincta. Iam deum non multitudo hominum, sed charitas sanctorum delectat. Ecce vna est libido quæ fornicationem generat, & quæ maritalem vsu ministrat. Sed sicut posuit mari terminos littora, dicens: Vsq; huc venies, & hinc te constringes: sic libidini carnali terminum posuit coniugium, vt vsq; illuc veniens, illic se constringat. Sicut ergo mare si littora sua supergressum fuerit, peccata & homo, si transgressus fuerit licentiā maritalem. Si ergo vna est libido in maritis, & in adulteris: quomodo potest fieri, vt vna eademq; res pro dimidia quidem parte sit iustitia, pro dimidia autē sit peccatum? Aut enim tota est peccatum, aut tota iustitia: quia vna est res. Verum est autem, quia libido iustitia non est, ergo tota peccatum est. Sed peccati illius poena non imputatur, donec iste odibilis & corruptibilis trāseat mūdus. Ideo ergo dominus conceptus est priusquam conueniret, vt nō ex passione carnis & sanguinis nasceretur: qui ideo venit, vt carnis & sanguinis solueret passionem, & mutaret in spiritum. Cui inuenta est in vtero habēs de spiritu sancto: Sine dubio a sponso suo Ioseph, qui zeloso amore semper se admonente, vitam circūspiciebat Mariæ. Nam sicut historia quædam non incredibilis, neq; irrationabilis docet, quando gesta sūt quæ refert Lucas, Ioseph absens erat. Nec enim conueniens est putare præsentem Ioseph introisse angelum ad Mariam, & dixisse quæ dixit, & Mariam respondisse quæcunq; respondit. Si cōcedamus angelum potuisse intrare ad eam, & loqui, planē confestim Mariam abijsse in montana cum festinatione, & introisse domum Zachariæ, & salutasse Elizabeth, & mansisse cum ea mēsis tribus, possibile non fuit præsentem Ioseph: quia necesse erat, vt absentationis eius, & mansionis diutinae requireret causas. Postq̄ autem redijt a peregrino post tot menses, & inuenit eam grauidam manifestē, forsitan ei comminatus est quasi sponsus, & de iudicio dei terruit eam, quasi vir timoratus. Illa autem cū videret se innocēter in suspicionē criminis decidisse, nec posse se iam excusare, testimonio ventris conuictam, cum lachrymis & suspirio clamās iurauit, dicens: Viuit dominus, nescio vnde sit hoc. Quo audito, timuit valde Ioseph, & ex parte credidit in ea, aliquid esse diuinum. Nec enim timuisset, nisi ex parte aliquatenus credidisset. Ad hæc autem fidem verborum eius commendabat cōuersatio eius sancta. Forsitan autem cū esset iustus, coepit sibi cogitare de illa: Comesatrix aut vinolēta nunq̄ fuit: quoniam omnis mulier quæ vinolēta est & comesatrix, etiam meretrix est. Nam siue in cibis, siue in libidinibus delectatio carnis est, quæ præcipitat hominē. Mulier quoq; quæ suauitatibus gula suæ non contradicit, multo magis neq; libidini suæ resistere acquiescit, sicut etiam Apostolus di-

cit: Quoniam vidua quæ in delicijs est, viuens mortua est. Non leuis, non iocosa, non cantatrix, nō turpium verborum amatrix, sicut solent plerunq; puella, quæ libenter talia aut loquuntur, aut audiunt. Siquidem impudentiores sunt, libenter loquuntur: si autem verecundiores, etsi loqui talia erubescunt, tamen delectantur audire. Non super virum oculos suos extulit, nec infixit aspectū. Hæc enim sunt documenta mulieris meretricis, sicut ait Salomon: Fornicatio mulieris in extollentia oculorum eius. Hæc & alia similia tractans, nihil horum inueniebat in ea: sed ex diuerso omnia laudabilia, omnia admiranda, quæ sine spiritu sancto possibile non erat esse in natura humana. Omnibus igitur documentis, quibus fornicatio mulieris intelligi & argui solet, deficientibus, sola apud eam remanebat suspicio gratiæ dei. Propter hæc omnia aestimauit eam habere in vtero de spiritu sancto. Nam nulla res sic castitatem mulieris viro commendat, sicut vita eius disciplinata. Vbi enim timor dei est, ibi & castitas est: vbi autem non est timor dei, ibi neq; castitas est. Caro enim virget, securitas mulieris adiuuat carnem: si timor dei non fuerit qui resistat, quis eam teneat indagatam? O inestimabilis laus Mariæ, magis credebatur castitati eius, q̄ vtero eius: & plus gratiæ, q̄ naturæ. Conceptionē manifestē videbat, & fornicationem suspicari nō poterat. Possibile esse credebatur mulierem sine viro posse concipere, quā Mariam posse peccare. Et quod maius est videre, vt sponsus de sponsa sua haberet, sic habuit Ioseph apud se. Frequenter enim viri, etiam si leuiter viderint mulieres suas aspicientes in alterum, mox excitantur in zelum: & quod non est, illud suspicantur, quia ex magno amore nascitur zelus. Hic autem & maritalem zelum & vteri clamantis accusationem, sola præterite conuersationis documenta vincebant. Ioseph autem vir eius cū esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. Cogitabat enim forsitan apud se, si peccatum eius celauero, facio contra legem dei: & si propalauero filijs Israël, lapidabunt eam. Timeo enim ne hoc quod est in vtero eius, diuinitus sit. Nunquid non Sara nonaginta annorum concepit, & peperit? Si illam quasi lignum iam siccum fecit florere: quid si diuinitas partum isti voluit sine viro donare? Nunquid ad virum pertinet ipsa conceptio mulieris? Nam si conceptio mulieris pertinet semper ad virū, sine dubio quādo vult vir, tunc conciperet & mulier: nunc autē nō quādo vult vir, tūc concipit mulier, sed quando vult deus. Si ergo conceptio mulieris nō in viro posita est, sed in deo: quid magnū si voluit isti fructum sine viro prestare? Quid ergo faciam? Dimittam eam occulte: quia in re incerta, melius est, vt meretrix constituta euadat, q̄ vt innocens moriatur. Iustus enim est iniustum iuste euadere, q̄ iustum iniuste perire: quia et si reus semel euaserit, iterum potest perire: innocens autem si semel perierit, iam non potest reuocari. Ex-

Ecclesi. 26.

b.

E

F

Gen. 17. 21.

Gri. Expediit ergo, vt dimissa opprobrium patiat, q̄ tradita morti moriatur. Hæc autem talia cogitare & agere velle, nõ est hominis valde iusti. Hæc eo cogitante, apparuit ei angelus in somnis, dicēs: Quoniam ergo auditio verborum Mariae, & cõsideratio vitæ eius, mala suspicari de ea non sinebat Ioseph: consideratio autem conceptionis eius non permittebat eum ad plenum bona æstimare de ea, & sic animus eius inter vtrasq; partes fluctuabat, & tenere eam timebat, & tradere eam non audebat, propter hoc necessaria fuit ei reuelatio illa diuina. Si enim ipsa Maria, quæ angelum viderat, & audierat sibi loquentem, tam de sua conceptione, q̄ de Elizabeth, ascendit in montana, vt videret Elizabeth, & ipso confirmaretur aspectu: quanto magis Ioseph post verba conceptionis Mariae, post cõsiderationem vitæ eius, adhuc nutabundus, necessariam habuit reuelationem diuinam? Propter tres ergo causas apparuit ei. Primũ, ne iustus homo ignorans faceret rem iniustam ex proposito iusto. Deinde propter honorẽ matris ipsius. Nam si dimissa fuisset, etsi non apud fideles, tamen apud infideles turpi suspitione carere non poterat. Tertio, vt intelligens Ioseph sanctam conceptionem, diligentius se in futurum custodiret ab illa, q̄ prius. Prius enim seruauit se propter disciplinam iustitiæ, postea autem & propter timorem partus huiusmodi. Quare non ante cõceptionem virginis venit ad Ioseph? Vt ne cogitaret quæ cogitauit, ne pateretur quæ passus est Zacharias, qui culpam infidelitatis incurrit de cõceptione coniugis iam logauæ. Incredibilior enim erat res, virginem posse concipere, quàm anum. Si ille sacerdos confitutus rem faciliorem fore non credidit, quanto magis iste popularis rem difficiliorem fieri non credidisset? Si ipsa Maria angelo sibi dicente de conceptione sua, penẽ non credebatur, propter virginitatem suam, dicens: Quomodo fiet hoc, quoniam virum non cognosco? quomodo Ioseph fuerat crediturus referẽti de altera quod sine viro cõciperet? Ioseph filii Dauid, ne timeas accipere Mariã coniugem tuã: quoniam quod nascetur ex ea, de spiritu sancto est. Huiusmodi Dauid eum nominans, voluit eum adducere in memoriam promissionis dei ad Dauid, vt de semine eius Christus nasceretur. Dicens autem, ne timeas: cognitorem se cordis eius ostendere voluit, vt per hæc futurorum bonorum, quæ de Christo erat dicturus, faceret fidem: quia quod nascetur de ea, de spiritu sancto est. Spiritum sanctum, ipsum dicit vnigenitum deum, sicut ipse de se testatur in euangelio: Quia spiritus est, inquit, qui viuificat: caro autem nihil prodest. Et Ioannes ait: Dominus spiritus est. Non enim spiritus aduocatus ingressus est in Mariam, vt suscipiens corpus nascatur in mũdum, sed vt sanctificaret virginis vas. Dicens autẽ, quod nascetur ex ea, de spiritu sancto est: hoc dicere vult, quia de semine viri alicuius non fuerat nasciturus, sicut æstimans metuebat Ioseph, sed de spi-

Luc. 1. b.

Ioan. 6. g.

Ioan. 4. c.

ritu sancto. Sicut enim secundum præceptum Raphaelis angeli ad Tobiam, viro & vxore more solito, venturis ad coitum, oratio præcedere debet, vt quod concipitur, in sanctificatione concipiatur: sic vnigenito deo virginẽ ingressuro, spiritus sanctus præcessit, vt præcedere spiritu sancto, in sanctificatione nascatur Christus secundum corpus, diuinitate ingrediente pro semine. Et pariet filium, vocabisq; nomen eius Iesum. Nõ dixit, pariet tibi filium, sicut ad Zachariam: Ecce Elizabeth vxor tua concipiet, & pariet tibi filium: quia mulier quæ ex viro concipit, marito suo filiũ parit: quia magis ex illo est, q̄ de ipsa. Hæc autem quæ nõ de viro cõceperat, non filium illi peperit, sed sibi tantũmodo. Vide quomodo similitudinẽ ipsius rei per omnia sequitur, quæ facta est in Adam? Sicut enim tunc mulier gustans de ligno, sola seducta est, & peperit mortem. Adam autem non fuit particeps in seductione illius: non enim a diabolo seductus peccauit, sed quia consensit mulieri. Sic & modo accipies Maria de spiritu sancto, sola credit, dicens: Ecce iam nunc beatã me dicent omnes generationes. Ioseph autem tunc in fide conceptionis illius nihil habuit commune, sed postea tacendo, & consentiendo tantũ saluatus est. Ideo & in somnijs adstitit ei, non palam: vt quemadmodum dormiente Adã creauit mulierem, sic & isti dormienti diuinitus cõsignaret vxorem. Ipse autẽ euangelista interpretatur quid intelligitur Iesus Hebraica voce, dicens: Ipse saluabit populum suum a peccatis eorum. Si ergo medicus, qui nullam potestatem habet salutis humane, propter solam confectionem herbarum, non erubescit medici sibi nomen imponere: quanto dignius iste vocatus est saluator, per quem totus saluatus est mundus? Hoc autẽ totum factum est. Quid totum? Vt virgo propinquo suo desponsaretur, vt casta seruarietur, vt angelus per somniũ Ioseph loqueretur, vt spõsam eã accipere iuberetur, vt pueri nomen Iesus vocaretur, vt virgo mũdi saluatore generaret. Vt impleteret quod dictum est a domino per prophetã, dicentem: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filiũ. Gratia a prophetis testimoniũ habet, vel ideo vt vetus & nouum consonet testamẽtum. Vel vt infirmitati eruditorũ satisfaciatur, vel vt nõ mox temerẽ videretur erumpere, quod tanto antẽ tẽpore prædictum est. Prophetia autẽ aliã est ex præsciẽtia, & hæc est immutabilis: vt hæc, Ecce virgo cõcipiet. Aliã ex iudicio operum, & hæc solet mutari secundũ quod verba sonant, nõ secundum intellectũ: vt, Adhuc quædraginta dies, & Niniue subuertetur: subintelligim⁹, nisi poeniteat. Itẽ quẽ est ex præsciẽtia, illa impletur dei solũmodo operatione, vt quod virgo pareret. Aliã impletur hominũ administratione, vt de aliquo vt sit iustus. Admiratus itaq; tanti mysterij dignitatẽ ppheta, quasi oēs de somno suscitãt, ait: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filiũ, & vocabũt nomen ei⁹ Emmanuel, qd̄ est interpretatũ nobiscũ deus.

K Tobie. 6. i.

Ioan. 1. b.

Luc. 1. b.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

Gen. 1. d.

A deus. Multis prætermisissis vnõ vititur nomine, quod præfenti vile est negocio. Quauis enim nobis sit præfens semper gubernando, tamẽ præfentior essentialiter ex vnitate personæ factus est. Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. Exurgens autem Ioseph a somno, accepit Mariã coniugem suam. Non in domo accepit eam, nec enim adhuc dimiserat eam de domo: sed de animo suo deposuerat eam, & iterum in animum suum eam recepit. Et non cognouit eam, donec peperit. Verẽ enim non cognouit eam antẽ, cuius fuerat dignitatis, quæ vnigeniti dei facta fuerat mater: sed postq̄ peperit, tunc cognouit eam: quia speciosior & dignior facta fuerat, q̄ totus mundus. Nã quem totus mundus non capere poterat, nec merebatur accipere, quasi in angustum cubiculum vteri sui sola suscepit. Vidit Ioseph enim virginem permanere post partum. Vidit mysteriũ stellæ, quomodo stas super caput pueri, venientibus Magis puerũ demonstrabat. Stans testimonium dabat, quia loqui non poterat. Ipsos deniq; Magos vidit adorantes, & diuina dona eorum præsentantes. Audiuit sermones ipsorum, quomodo ab Oriente vsq; Hierosolymam stella præcedente venerant, quæ non indignata est hominibus ministrare, vt dei gloriã reuelaret. Ergo incomparabilis natiuitas, totius humanæ natiuitatis mensuram excedens, & diuinitatem nascentis pueri ostendebat, & dignitatem Mariæ parientis Ioseph demonstrabat. Ideo dicit, Et nõ cognouit eam, donec peperit filium suum primogenitum. Cognouit autem eã, quæ esset, post partum ipsius: Quidam ex hoc verbo, secundum Euanomium putant, quod Ioseph donec peperit quidem non illam habuit in consciẽtia, postea autem cognouit eam, & filios peperit. Vnde & Christum primogenitũ dicit: quia ille dicitur primogenitus, quẽ alij fratres sequuntur. Insanus neminem intelligit esse sanũ: quia illi qui ausi sunt hoc dicere de illa, putãt q̄a & Ioseph hoc ausus fuit facere. Hoc enim quod fieri potuit, dicit euangelista quia factũ non est: illud autem quod nec fieri potuit, quid necessarium habuit dicere, factum non est? Nam sunt quædam, quæ naturaliter possunt fieri: sunt autem quæ impossibilia sunt per ipsam naturam. Volo tibi referre: Ille, nescio quis, cum illo litem commisit: & donec vixit, non est ei loquutus. Nunquid ex hoc quod dixi, donec vixit, non est ei loquutus: ex eo signaui, quia post mortẽ illi loquutus est, quod fieri non potest? Illud enim quod fieri potest, dixi, quia factum non est. Quid autem opus habui exponere, quia nec post mortẽ illi loquutus est, quod fieri non poterat? Sic & Ioseph ante partum credibile fuit, vt cognosceret eam: quia nõdum cognoscebat mysterij dignitatem: postq̄ verõ cognouit, quia facta est vnigeniti dei templũ, quomodo poterat hoc usurpare? quod antea facere noluit vir religiosus expectans nuptias suas, postea facturus fuerat, vt habitationem dei carnalibus concupiscẽtibus Tomus secundus.

tis fordidaret: Hæc secundum rationẽ. Veniamus D autẽ ad autoritatem scripturę. Dicit enim Apostolus secundum exemplum prophetę de Christo: Oportet eum regnare, donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus eius. Ergo Paulus hoc significauit, vt tandiu regnet Christus, quandiu fiant omnia sub pedibus eius, postea autem cesset regnare? Stulte: q̄ regnat anteq̄ omnia illi subiecta sint, multo magis regnat & postq̄ fuerit ei omnia subiecta. Item alibi dicit: Donec venio, attẽde lectio. Nunquid significauit, donec venio quidẽ attẽde, cum venero autem negligẽ? De primogenito autẽ quod dico, vsus est scripturis, non solũ illum primogenitum dicere, qui primus nascitur, sed etiã illum, qui solus est natus. Quando dicebat dominus ad Pharaonem: Primogenitus meus Israël: nõquid iam alium populum habebat? Si autem dicis, quia secundum præsciẽtiam dicebat primogenitum populum Iudaicum, sciens quia ex Gentibus aliũ populum erat facturus: dico tibi, quantum ad præsciẽtiam suam, semper duos populos habuit: sed tã de Iudæis, quàm de Gentibus vnum populum fuerat habiturus, sicut & habet.

Homilia secunda ex cap. secundo.

Quoniam natus esset Iesus in Bethlehem Iudæ, in diebus Herodis regis. Cum fugeret Iacob ante fratrem suũ Esau, & venisset ad vesperum, vidit somnium tale: Scala posita erat, cuius caput pertingebat vsq; ad cœlũ, & angeli ascendeant & descendeant per eam, dominus autem recumbebatur super eam. Surgens autem Iacob, fugerẽte spiritu pphetauit, dicens: Quam formidolosus locus est hic, non est aliud hic nisi domus dei, & porta cœli. Et ideo vocatum est nomẽ loci illius Bethel, quod est interpretatũ, domus dei. Nato itaque in Bethlehem domino, visionis illius propheta completa est. Domus enim dei est corpus Christi, ipso dicente: Soluite templum hoc. Item, Sapientia ædificauit sibi domum. Porta autem cœli ipse est Christus, per quem introitur in regna cœlorũ, dicente propheta: Hæc porta domini, iusti intrabũt per eam. Adhuc autem videamus quod ad vtilitatem respicit, & quod euangelista tempus designat, quando nascitur Christus, id est in diebus Herodis regis, vt prophetiam Danielis completam demonstraret, quẽ post septuaginta septimanarum annos Christum esse nasciturum demonstrat. Nam ex illo tempore vsque ad regnum Herodis septuaginta septimanarum anni sunt consummati. Sciens autẽ deus perfidiam Iudæorũ, quia crucifixo vero Christo, alium expectaturi fuerant Christum, id est Antichristum: ideo occasionem incredulitatis eorum tollens, tempus ostendit, quando nasciturus erat Christus, vt in illum Christum credamus, qui ex tempore Danielis post septuaginta septimanarum annos nascitur, non in illum qui in fine seculi sub nomine Christi venturus est. In diebus Herodis regis. Quandiu gens Iudaica, quauis sub peccatoribus,

1. Cor. 15. d.

1. Timot. 4. d.

Exod. 4. f.

Gen. 28. e.

Gen. 28. e.

F Ioan. 2. d.

Proverb. 9. a.

Psal. 117. e.

G toribus, tamen Iudaicis regibus tenebatur, prophetae mittebantur ad remedium eius. Qualis necessitas, tale & auxilium. Nunc autem, quando lex dei sub potestate regis iniqui tenebatur: id est, iustitia dei sub dominatione Romana premebatur, nascitur Christus, quia magna & desperabilis infirmitas medicum artificiosorem quarebat. Ecce Magi venerunt ab Oriete Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudaeorum? Ecce, hoc est con festum ut natus est, magnum deum ostenderunt in homine paruulo, & verbis, & actibus, & muneribus ipsis. Verbis quidem, quia dixerunt, Vbi est qui natus est, rex Iudaeorum? Vidimus enim stellam eius in Oriete, & venimus adorare eum. Actibus autem, quia cum vidissent eum, adorauerunt eum. Inuenta est in eis fides acutior quam aspectus, videntibus humilia, & intelligentibus alta. Muneribus autem, quia obtulerunt ei aurum, thus, & myrrham, sicut inferius ostendemus. Venerunt autem ad iudicium Gentium, & ad prauidicium Iudaeorum, illorum fidem prophetantes futuram, & istorum incredulitatem condemnantes praesentem. O beati Magi, qui ex omnibus gentibus primitiae fidelium fieri meruerunt. Illi enim Magi futurae ecclesiae formam portabant. Sicut enim illi regem, quem non viderant, credentes querebant, & confitebantur: sic & nos qui sumus ex Gentibus, dominum quem nunquam vidimus, credentes quotidie quaerimus, & confitemur potestate ipsius. Quam bene de istis prophetauit Esaias, dicens: Priusquam cognoscat puer patrem, & matrem, accipiet virtutem Damasci, in conspectu regis Assyriorum. Qui sunt Magi orientales, qui venerunt a Perside. Magi enim apud illos, non malefici, sed sapientes intelliguntur. Ideo autem dicti sunt virtus Damasci, quia virtus vniuersi iusque prouinciae sunt sapientes ipsius. Rex autem Assyriorum est diabolus, princeps daemonum. Ergo Christus priusquam secundum corpus inciperet cognoscere patrem aut matrem, virtutem diaboli subiugauit. Qualis futurus erat in posterum, cum ad perfectum venisset, demonstrabat in puero, qui adhuc in cubiculo constitutus, diaboli expoliavit a suis, scilicet ab istis Magis. Quomodo cum venisset ad bellum, euacuaturus fuerat omnem potestatem ipsius, considera. Quoniam ab Oriete venerunt, unde dies nascitur, inde initium fidei processit: quia fides lumen est animarum. Quando enim ab Occidente nascitur aliquid contra Orietem, diuinitas mali ostenditur contra bonos: quando ab Oriente nascitur aliquid contra Occidentem, diuinitas boni ostenditur contra malos. Quoniam ergo in temporibus Christi iustitia subiugatura fuerat iniustitiam, & fides infidelitatem, ideo ab Oriete venerunt primitiae fidei. Vidimus enim stellam eius in Oriete, & venimus adorare eum. Nunquid nesciebant quia in Hierusalem regnabat Herodes? Nunquid non intelligebant iustitiam legis, quia quicumque rege viuente, alterum regem pronun-

ciat, & adorat, quasi minister tyranni punitur in sanguine? Sed dum considerabant regem futurum, non timebant regem praesentem. Nunquid non habebant praeculis suis periculum mortis, qui talem rem illicitam usurpabant? Sed non curabant de morte. Si autem curassent de morte, nunquam ad hoc ausi fuissent. Adhuc non viderant Christum, & iam parati erant mori pro eo. O beati Magi, qui ante conspectum crudelissimi regis, antequam Christum cognoscerent, Christi facti sunt confessores. Legi apud aliquem, Magos istos ex libris Balaam diuinatores, appariturae huius stellae scientiam accepisse, cuius diuinitas posita est & in veteri testamento: Orietur stella ex Jacob, & exurget homo ex Israel, & dominabitur omnium gentium. Audiuimus aliquos referentes de quadam scriptura, etsi non certa, tamen non destruentem fidem, sed potius delectante, quoniam erat quadam gens sita in ipso principio Orientis iuxta Oceanum, apud quos ferebatur quaedam scriptura, inscripta nomine Seth, de apparitura hac stella, & muneribus ei huiusmodi offerendis, quae per generationes studiosorum hominum, patribus referentibus filiis suis habebatur deducta. Itaque elegerunt seipsos duodecim quidam ex ipsis studiosiores, & amatores mysteriorum celestium, & posuerunt seipsos ad expectationem stellae illius. Et si quis moriebatur ex eis, filius eius, aut aliquis propinquorum, qui eiusdem voluntatis inueniebatur, in loco constituebatur defuncti. Dicebantur autem Magi lingua eorum, quia in silentio & voce tacita deum glorificabant. Hi ergo per singulos annos post messum trituratoriam, ascendebant in montem aliquem positum ibi, qui vocabatur lingua eorum, Mons Victorialis, habens in se quandam speluncam in saxo: fontibus, & electis arboribus amoenissimus: in quem ascendentes, & lauantes se, offerebant & laudabant in silentio deum tribus diebus. Et sic faciebant per singulas generationes, expectantes semper, ne forte in generatione sua stella illa beatitudinis oriatur, donec apparuit eis descendens super montem illum Victorialem, habens in se formam quasi pueri paruuli, & super se similitudinem crucis: & locuta est eis, & docuit eos, & praecipit eis, ut proficerentur in Iudaeam. Proficientibus autem eis per biennium, praecedebat stella, & neque esca, neque potus defecit in peris eorum. Caetera autem quae gesta referuntur ab eis, in euangelio compendiosè posita sunt. Tamen cum reuersi fuissent, manserunt colentes, & glorificantes deum studiosius magis quam primum, & praedicauerunt omnibus in genere suo, & multos erudierunt. Denique cum post resurrectionem domini Thomas apostolus isset in prouincia illa, adiuncti sunt ei, & baptizati ab eo, facti sunt adiutores praedicationis illius. Ex eo autem quod dicit scriptura, Vidimus stellam eius in Oriete, videtur occasionem dare infidelibus de astrologia, ut vniquemque putent suae stellae motu & nasci, & viuere:

A re: ideo bonum est breuiter de his inferre sermonem. Si enim stella est, quod aut boni sumus, aut mali: ergo nec bonum nostrum laudatum est, nec malum vituperandum, quia nec est in nobis voluntarius actus. Ut quid enim boni mei laudem merear, quod non meo arbitrio, sed motu stellae facio: aut mali mei poenam suscipiam, quod non voluntate, sed necessitate commisi? Nam nec possum fugere malum, etiam si volo, si me natiuitatis meae stella compellit ad malum. Si adulter & homicida sunt per stellam, & in crimine stella facit eos interfici, magna est illarum iniquitas stellarum, magis autem illius qui stellas ad hoc creauit. Interrogamus ergo, ex se facta est creatura, an ab alio? Si quidem dixerint, ex se, audiant a nobis: quoniam impossibile est, quod a se exitit, & euentu agitur, ut aliquem ordinem habeat certum. Si autem dicitur, ab alio, ergo iniquus est qui fecit. Nam cum sit praecius futurorum deus, quod tanta iniquitas futura erat per stellas, si noluit emendare, non est bonus: si autem voluit, & non potuit, impotens est. Sed etiam iniustus est: quia ex necessitate stellarum peccantes ita punit, quasi ex voluntate peccantes. Ipsa denique mandata dei, ne peccent, aut hortamenta ut faciant bonum: hanc insipientiam non destruant? Quis enim horretur aliquem ne faciat malum, quod non potest declinare: aut ut faciat bonum, ad quod non potest peruenire? Deinde interrogamus: si idem semper est cursus stellarum, quare non semper idem est & hominum status? Si dicunt, per certos annos fit stellarum restitutio, necesse est ergo qui sciunt astrologicam disciplinam: quia per certos annos restituuntur stellae, sciant & per quot annos restituuntur stellae. Quibus post responsum dicimus, quae fuit illa stella, quae fecit omnes homines in diluuium mori? Nunquid in ea exitit, ut iterum diluuium faceret, aut illi homines secundum vnam stellam fuerant nati? **C** Nam oportebat per vnumquemque gyratum eandem ipsam indeficientem rem consummari. Nam si eiusmodi motio, & gyratus stellarum, eiusdem malitiae, & eiusdem bonitatis causam praestat, oportebat non semel fieri Abraham, aut patriarchas, aut prophetas, aut apostolos: sed quotiescunque fit ipse gyratus stellarum. Denique ipsa conuersio hominum testis est veritatis. Ante aduentum Christi, quae stella omnes homines idola colere compellebat, caeterasque iniquitates facere? Aut post Christum qualis gyratus ab idolis recedere homines fecit, & per totum orbem mores mutauit antiquos? Ecce Persae matribus & filiabus iunguntur, Iudei autem octauo die circunciduntur, & vnaquaeque gens aliam atque aliam habet consuetudinem. Si idem est cursus stellarum, quomodo Persae ab illa consuetudine nunquam recedunt, neque Iudaei a sua? Si autem dicatur, secundum diuersas regiones diuersa est stellarum operatio: quomodo ergo qui in Perside crediderunt, ab illa turpitudine recedere potuerunt, in

Tomus secundus.

eadem regione manentes: aut qui non crediderunt Deum etiam peregrinantes in aliena prouincia mores patrios tenuerunt? Et Iudaei transinigrati in Babyloniam, & illic filios procreantes, quomodo nunquam per stellas regionis illius compulsi sunt a circuncisione sua recedere, & illorum insaniam sequi? Ne quis ergo stellarum culpet discursum, sed suum propositum. Audiens autem Herodes rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum eo. Existimans illum regem fore terrenum, quasi de successore regni turbatus est. Semper enim grandis potestas maiori timori subiecta est. Sicut ramum arborum in excelso positum, etiam si leuis aura flauerit, mouet: sic & sublimes homines in culmine dignitatum existentes, etiam leuis nunciij fama conturbat. Humiles autem sicut in conualle, plerumque in tranquillitate consistunt. Aut ideo turbabatur, audiens regem natum Iudaeis ex genere Iudaeorum, cum esset ipse genere Idumaeus: ne regno reuoluto iterum ad Iudaeos, & ipse a Iudaeis expelleretur, & semen eius post ipsum praecideretur a regno. Puto quod non tantum Herodes a semetipso turbabatur, quantum diabolus in Herode. Herodes enim timebat, quod suspicabatur: diabolus autem timebat, quod verè sciebat. Herodes hominem aestimabat, diabolus deum cognoscebat. Audierat enim iam angelos in aere clamantes, Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis. Ideo quantum magis testes addebantur pro Christo, tanto magis destructionem potestatis suae diabolus timebat. Vniuersusquisque ergo eorum zelo proprio turbabatur, & secundum suam naturam sui regni successorem timebat. Herodes terrenum, diabolus autem caelestem. Nam nec Herodes terreretur, si caelestem regem nasci suspicatus fuisset, nec diabolus si terrenum. Vis scire, quia non tantum ipse turbabatur, quantum diabolus in eo? Ecce & Iudaicus populus turbabatur, qui magis de auditu isto gaudere debuerat: quia rex Iudaeus surgere dicebatur, designatus a deo. Sed turbabantur, quia de aduentu iusti non poterant iniqui gaudere. Aut certe turbabantur timentes, ne forte iratus Herodes Iudaico regi, genus eius vexaret. Nam quemadmodum certantibus veteris mare concutitur, sic regibus aduersantibus sibi, populus regni vexatur. Conuocauit autem principes sacerdotum, & scribas, & interrogauit ab eis, ubi Christus nasceretur. Ex hoc apparet maximè, quia diabolus turbabatur in Herode, quoniam traditores legis interrogat. Ut quid enim interrogaret Herodes, qui non credebat scripturis? Sed inuestigabat diabolus, qui credebat quod scripturae non mentiuntur. Nam diabolus alios in errorem inducit, ipse autem veritatem bene cognoscit. Quid enim vis credebat Herodes scripturis, aut non credebat? Si non credebat, ut quid interrogabat scripturas, quas putabat esse vaniloquas? Aut si credebat, quia inde verè nasciturus est rex, unde scripturae dicebant: quomodo sperabat posse se interficere illum

Bb ij illum

Esa. 8. b.

† diuinitas

† conuersio

† inuestigabat

Gillum regē, quē futurū scripturæ esse dicebāt: Nūquid poterat homo corrigere, vt ne fiat quod deus ordinauit vt fieret? Sed quidem credebat Herodes in malo, in bono autē non credebat: quoniā quidē quod inde nasciturus fuerat rex, vnde scripturæ dicebāt, credebat: quoniā autē aduersus illum agere nō poterat, quē deus mittebat: non credebat, quia non suo cōsilio gubernabatur, sed vinculo diaboli trahebatur ligatus. Sic sunt omnes homines peccatores, in quibus diabolus operatur: credūt scripturis, & non credunt: quia hoc ipsum quod credunt, perfectē credere nō permittūt. Quod enim credunt, veritatis est virtus: quia nulli potest esse occulta. Quod autem non credunt, excacatio est inimici: quia subiecti sunt operibus eius, & mēs corū libera nō est: vt puta omnes qui Christiani sumus, & le gimus, scimus quia mūdus cōsummādus est, & q̄a morituri sumus, & hoc ipsum tamē perfectē non credimus. Si enim perfectē crederemus, sic viueremus, quasi post modicū trāsituri de hoc mūdo, nō quasi in eternū māsurī. At illi dixerūt: In Bethlehem Iudæ. Sic enim dictū est per prophetā. Dāt respōsum regi interrogātī ex corde nō bono, cum deberēt celare mysteriū regis à deo prædefiniti ad salutē gentis Iudææ, maximē in conspectu regis alienigenæ, qui nō solum zelo regni, sed etiā generis alieni odio aduersaturus regi postmodū futuro nō ignorabatur, si ipsi sapienter voluissent cōsiderare. Et non solum manifestant mysteriū, sed etiā ad fidem sermonū suorū propheticū protulerunt exēplum, tanq̄ qui thesauros domini sui absconditos hostibus eius prodant: & facti sunt non prædicatores operū dei, sed proditores mysteriorum eius: & non doctores Herodis, sed irritatores malitiæ eius. Ex quibus docemur, scripturarū occulta non manifestari iniquis, sed fidelib⁹, sicut præcepit Paul⁹: Quē à me audisti per multos testes, hæc commēda fidelibus, qui possunt etiam alios docere. Et non solum prophetiæ mysterium prodiderunt regi iniquo, sed adhuc ipsam prophetiam præcidentes ex vno consensu suo omnes, & non exponētes omnē scripturam diuinitus inspiratam, interficiēdorum paruulorum facti sunt causa. Quomodo enim scriptum erat: Et tu Bethlehem terra Iudæ, non es minima inter principes Iudæ: ex te enim exiit dux, qui regat populū meū Israël, diesq; eius à diebus seculi. Si ergo integram prophetiam protulissent, sicut fuerat dicta, considerās Herodes quia dies nascituri regis illius à diebus seculi erant, & intelligēs anti quitatem honoris eius: quia non erat ille talis rex terrenus, cuius dies à diebus seculi erant, in tantum furorē non exarasset aduersus eum: nunc autem præcisā hac parte prophetiæ, quæ compescere poterat zelum ipsius, primam partē solum protulerunt, quæ eum poterat irritare. Vnde ita exponentibus illis, putans Herodes similem cæteris regibus ex ea nasci regem, paruulos interfecit, cum illis æstimans occidere etiam Christum. O infeli-

credunt, perficere.

a. Tim. 2. a

Mich. 5. a.

ces Iudæi: Herodem docuerunt, quia de Bethlehē nasciturus ipse, qui est gubernaturus populū Israël: & se non docuerunt, postq̄ natus est, vt crederent ei. Herodes illis credidit, quasi vera dicētib⁹, vt persequeretur Christum, & ipsi sibi non crediderunt, vt susciperēt eum. Tūc vocauit occultē Magos, & diligēter exquisiuit tempus, quando apparuit eis stella. Et ait illis: Ite & videte de puero, & cum inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniē adorem eum. Postq̄ audiuit Herodes respōsum, duplici modo credibile: primū, quia à sacerdotibus fuerat dictum: deinde quia exemplo prophetico fuerat comprobatum: non ad deuotionē flectitur nascituri regis, sed ad maliciam interfectionis eius per dolū: quia malus homo, quē dei sūt quidē, intelligere potest: quæ dei sunt autem, agere non potest: quoniā intellectus hominis ex deo creatus est, actus autē ex proposito voluntatis ipsius. Vidit enim Herodes magnam deuotionem Magorū circa Christū, & quia non poterat eos nec blandimētis flectere, nec minis terrere, nec auro corrumpere, vt cōsentirēt ei in interfectione regis futuri, ideo & illos ipsos decipere cogitauit. Nec enim poterat fieri, vt blandimētis seducti proderent illū, propter quem tanti itineris susceperunt laborem. Nec expa uescere poterant aliquem vt traderēt eum, qui non aspexerant Herodem, nec Cæsarem, sed in medio regno illorum ingressi sunt, alium regē annunciātes: nec aliquid amplius desiderare poterant, quam Christum, qui illi de tam longa prouincia munera preciosa portabāt. Cum vidit quod aliud facere nō poterat, ergo deuotionem promittebat, qui gladiū acuebat, & maliciam cordis sui humilitatis colore depingebat. Talis enim est consuetudo omnium malignorum, quando aliquem in occulto grauius lædere volunt, humilitatem illi & amicitias fingunt. Occultē vocauit eos, vt non viderent Iudæi (habebat enim suspectos Iudæos) ne fortē quasi regem suæ generationis amantes, & intelligētes astutiam Herodis, proderent consilium eius Magis, nesciens quia inimici maiores erant Christi Iudæi, q̄ ipse. Herodes enim velut hominem suspiciās persequebatur: Iudæi autem post multa miracula, post signa cœlestia, postquam manifestē cognouerunt eū esse filium dei, tunc crucifixerunt eū. Quāto ergo manifestior diuinitas eius illis, q̄ isti: tantō sceleratior est Iudæorum iniquitas, q̄ Herodis. Et ecce stella quam viderant in Oriēte præcedebat eos, vsq; dū venit & stetit super caput pueri. Ex hoc ostēditur loco, quia cum aliquantulum stella adduxisset Magos prope Hierusalem, abscondita est ab eis, vt relicti à stella cogerentur in Hierusalem interrogare de Christo, simul & manifestare de illo, propter duas causas. Primū, ad cōfusionē Iudæorū: quoniam quidem Gentiles stellæ tantummodo visione confirmati, Christum etiam per alienas prouincias requirebant: & Iudæi ab infantia prophetias legētes de Christo, & in suis finibus natum, non susceperunt.

Aperunt. Deinde, vt interrogati sacerdotes, vnde nasceretur Christus, ad præiudicium suum responderet, de Bethlehem: quia qui Herodē docuerant de Christo, ipsi ignorabant de illo. Si enim iugiter apparuisset, in Bethlehē eos fuerat deductura, & ideo non fuissent coacti interrogando nunciare de illo. Et ecce stella, quam viderant in Oriēte, antecedebat eos: vt considerantes obsequium stelle, regis intelligerent dignitatem, & dicerēt apud se: quomodo sit rex iste terrenus, cui stella ministrat? Quid autem mirum, si Sole iustitiæ oritura stella ministrabat diuina? Præcedebat autem eos, vt ostendat quoniam hominibus quærentibus deum, sic omnia elementa ministrant. Si ergo magnum putas, quia Christo stella obsequabatur, vide quoniam maiora sunt, quæ tibi homini constituto ministrant. Ecce enim tibi sol currit, & luna fulgere non cessat. Si tibi homini constituto elementa ministrant, quid mirum si Christo stella obsequabatur? Si tibi peccanti elementa ministrant, quid mirum si ante illos quærentes Christum, stella currebat? Et si angeli ministrant hominibus, quos deus non ad obsequium hominum, sed ad suum creauit: quid magnum si hominibus elementa ministrant, quæ propter homines sunt creata? Hęc audiētes, gaudere nos oportet, pariter & timere: quia quāto maiora beneficia hominibus sunt constituta, tantō grauiora peccantibus iudicia sunt præparata. Et stetit sup caput pueri, quasi dicēs, hęc est: vt quia loquēdo mōstrare nō poterat, stando monstraret. Et videntes stellam, gauisi sunt gaudio magno valde. Quia videlicet spes illorum non erat decepta, sed amplius confirmata, quod tanti itineris non sine causa susceperūt laborem. Indicio enim stellæ sic occurrentis sibi secundum tempus, intelligebant, quia diuinitus eis natiuitas illa regis est ostēsa. Et p̄ mysteriū stelle intelligebant, quoniam dignitas tunc nati regis excedebat mēsuram omnium mundalium regum: necesse enim erat, vt gloriosiore putarent regē illū, q̄ stellam, cui stella sic deuotē obsequabatur. Aut quomodo non crederent ei subdēdos homines, cui etiam cœli ornamenta subdita esse videbant? Aut quomodo poterat ei terra esse rebellis, cui famulabatur & cœlum? Et intrantes domum, viderūt puerum & matrem eius. Videamus quid tale gloriosum videntes in puero gauisi sunt, qui regē quærentes, tanti itineris susceperunt laborem? Nunquid viderunt palatium marmoribus splēdidū? Nunquid matrem eius diademate coronatam, aut in lecto auro recumbentem? Nunquid puerum auro & purpura inuolutum? Nunquid aulam regiam diuersis populis personātem? Sed quid? Pandochium tenebrosū & sordidum, & magis animalibus q̄ hominibus aptum: in quo nemo contentus erat secedere, nisi itineris necessitate coactus. Matrem eius vix tunicam vnā habentem, non ad ornamentum corporis, sed ad tegumētum nuditatis proficiētem, quam habere poterat vxor carpentarij, & hęc

timilitudinem.

C

Tomus secundus.

in peregrē constituta. Puerum pannis sordidissimis Diuolutum, & in sordidiorē quoq; præsepio positū: quia locus ille sic erat angustus, vt nec ponendi infantem spaciū inuenirent. Si ergo regē terrenum quærentes, sic inuenissent, magis confundēdi fuerāt quā gauisuri, quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent: nunc autem quia cœlestem regem quærebant, etsi nihil regale videbant in eo, tamen solius stellæ testimonio contenti gaudebant. Oculi eorum contēptibilem puerum aspicerent non poterant, quia spiritus in corde eorum, terribilem eum monstrabat. Adhuc autē si quasi terrenum regem eum quæsisset, inuenientes eum apud ipsum remansissent: sicut sæpe fieri solet in seculo, vt proprio rege relicto, conferant se ad alterum. Nunc autē & hunc adorauerunt, & ad suum reuersi sūt: vt istum haberent regem cœlestē animarum suarum, illum autem terrenum corporum suorum. Et adorauerunt eum. Putas adorassent infantē non intelligentē adorationis honorem, nisi aliquid diuinum credidissent in eo? Ergo non pueritiæ detulerunt honorem nihil intelligenti, sed diuinitati ei⁹ omnia cognoscēti. Sed & qualitas ipsa numerū oblatorum testificabatur eos quādam diuinitatis æstimationem habere de puero. Apertis enim thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Adimplētes gentium in Christo cōfessionem, & prophetiam impletam significantes Esaia dicentis: Omnes qui sunt in Saba venient, aurum offerentes, & lapidem preciosum, salutare domini euangelizantes, & omnes oues Cedar congregabuntur, & arietes Nabaioth venient, qui offerent acceptibilia super altare tuum. Confestim autem cognoscentes, & aperientes thesauros suos, cōgruam gentibus in Christo per ipsa dona ostenderunt oblationem. Regem enim cognoscentes eum, primitiā mūdā, & preciosam sanctorum, sibi aurum repositum obtulerunt. Diuinum autē & cœlestē intelligētes principium eius, Libani obtulerūt odorem, formam mūdæ orationis in odorē suauē spiritus sancti oblatæ. Humanam autem & temporālē sepulturam eius intelligētes, obtulerunt myrrham. Hęc autem, etsi tunc non intelligebant Magi secundum quale mysterium ista gerebantur, vel quid significaret vnumquodq; munus eorū, nihil tamen contrariū est. Gratia enim quæ illos hæc omnia facere hortabatur, & ipsa ordinauerat vniuersa postmodum cognoscenda. Aurū sunt ergo perfecti fideles: & sapientes, dicente Apostolo: Si quis ædificat aurū, argētum, lapides preciosos. Si quis ergo præbet se Christo, fidei sapientiā plenum, obtulit ei aurum. Thus autē est oratio, sicut scriptum est: Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Si quis ergo Christo mundam offert orationē, obtulit ei thus. Myrrham æstimo esse opera bona: quoniam sicut myrrha corpus defunctorū insolubile seruat, sic bona opera Christum crucifixum in memoria hominis perpetuū seruant, & hominem

Esa. 60. b.

P

1. Cor. 3. c.

Psal. 140.

Bb iij seruant

G seruant in Christo. Primum ergo oportet Christo offerre fidem rationabilem, deinde orationem mundam, & tertio opera sancta. Tu ergo quando venis ad ecclesiam ad orandum deum, munera tecum in manibus tuis porta: da non habentibus, & pete ab illo qui habet, vt oratio tua bonis operibus commendetur. Sic & in lege scriptum est: Ne intres in conspectu domini dei tui vacuus: infirma enim oratio est, quae eleemosynarum virtutes non est munita.

Exo. 23. b.
& 34. d.
largitate

Et admoniti in somnis ne rediret ad Herodem: per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. O fides Magorum, non contradixerunt angelo admonenti, dicentes: Tantam viam venimus, venientes ante multitudinem ciuitatum non timuimus, regem terribilem apud illas omnino non expauiimus: sed stetimus, & fiducialiter, qui natus fuerat regem praedicauimus, & quasi deo munera digna obtulimus, & quasi seruos latenter iubet nunc fugere, vt alia via venientes, alia redeamus: Sed fideles constituti, nec tunc timuerunt cognosci, nec modo erubuerunt occulte recedere: quia nec erat possibile, vt qui ab Herode ad Christum venissent, ad Herodem redirent. Qui enim relicto Christo, vadit ad Herodem, frequenter reuertuntur ad Christum: qui autem relicto Herode, ad Christum veniunt toto corde, nunquam reuertuntur ad Herodem: Id est, qui de Christo ad diabolum transunt per peccatum, frequenter per poenitentiam reuertuntur ad Christum: qui autem relicto diabolo venit ad Christum, difficile reuertitur ad diabolum: quia qui nunquam fuit in malis, sed in innocentia, dum nescit quid sit malum, facile decipitur, & transit ad diabolum: sed cum expertus fuerit malum quod inuenit, & recordatus fuerit bonum quod perdidit, compunctus redit ad deum vnde recessit. Qui autem in malis fuerit, & conuersus est ad bonum, dum gaudet de bonis quae inuenit, & recordatur mala quae euasit, difficile redit ad malum. Sed quid? quia multi quum Christo relicto peccauerunt, non agunt poenitentiam: Illi tales nunquam fuerunt Christi, ideo superius dixi, qui toto corde de diabolo venit ad Christum. Qui enim post peccatum non poenitet, non quasi homo carne deceptus peccauit, sed arbitrio suo cum esset malus, malum egit. Nam malus quod malum est non putat malum, ideo nec poenitet cum fecerit malum. Aut ita: Qui enim a diabolo venit ad deum, nunquam debet per illam viam ambulare, per quam venit ad diabolum. Venisti per viam fornicationis, ambula decetero per viam castitatis. Venisti per viam auaritia, ambula decetero per viam eleemosynarum. Si autem per ipsam viam redieris, iterum sub regnum Herodis vadis, & sis proditor Christi. Qui cum recessissent, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Tolle puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum. O angede dei, nonne tu mihi retulisti: quia quod nascetur ex ea, de spiritu sancto est? & quomodo iubet nos fugere? Quomodo filius dei ante hominem fugit? Aut quis liberet de inimicis, si

I & ipse inimicos suos timet? Ia primum quidem fugit, vt regulam humanae naturae quam suscepit, conseruet in omnibus, & in hac parte, quia & humanae naturae & puerili aetati conuenit fugere potestate minantem. Alioqui si illud agat in corpore constitutus, quod est proprium dei, non dispesat in se humanam naturam, sed mutat. Deinde vt & ceteri Christiani, id est sancti, cum necessitas persecutionis aduenerit, fugere non erubescant. Et quare vadit in Aegyptum? Nunquid alia terra defecit? Saepe enim aduersus populum eius Aegyptus exiit inimica. Sed etiam recordatus dominus, qui non in finem irascitur, neque in aeternum indignatur, quanta mala fecerit super Aegyptum: ideo mittit filium suum in eam, & dat illi magnae reconciliationis signum, & perpetuae amicitiae pignus, vt decem plagas Aegypti vna medicina sanaret. O commutatio dexterarum excelsi. Vt populus, qui ante fuerat persecutor populi primogeniti, postea fieret custos vnigeniti filij. Vt qui illi populo violenter dominati sunt, isti cum deuotione seruirent. Vt iam non irent ad mare rubrum demergendi, sed vocarentur ad aquas baptismatis viuificandi. Vt impleatur quod dictum est: Ecce dominus descendit in Aegyptum, sedes super nubem leuem. Nubes est corpus ipsius, Leue autem sine pondere peccatorum. Tunc Herodes videns quoniam delusus esset a Magis, iratus est vehementer. Postquam paruulus Iesus Magos subiugauit sub imperio suo, non potestate corporis, sed gratia spiritus: non exercitum Christus misit post illos, sed stel lam modicam ante illos. Religione illos subdidit, non timore. Non enim persecutus est illos, sed ipse requisitus est ab eis. Ideo merito irascebatur Herodes, quia quibus ille sedes in throno regni, & vestitus purpura, suadere non poterat: his Iesus paruulus, & iaces in praesepio, & pannis inuolutus placuit. Herodes autem, qui dum vellet deludere, delusus est, deuotionem promittebat puero, dicens: Exquirite de puero, vt & ego veniam, & adore eum. In sensatus qui vnigenita dei sapientiam humana fraude circouenire tentabat. Iam enim quasi successor regni sui timens, fremebat. Nam reges si quidem ex alijs causis irascuntur, citò placantur: illa autem ira eorum inextinguibilis est, quam regni zelus accendit. Deinde contemnes eum Magi addiderunt causas doloris: quemadmodum si quis infundat oleum super ignem ardentem, magis crescit incendium: sic ardentem zelum Herodis, delusionis opprobrium amplius excitauit. Quid fecit? Misit & occidit omnes pueros in Bethlehē, & in omnibus finibus eius, a bimatu & infra, secundum tempus, quod exquiserat a Magis. Vt quid? Quia delusus erat a Magis. Sicut fera bestia habet naturalem asperitatem, si ab aliquo fuerit vulnerata, naturalem crudelitatem eius duplicat ira doloris, & quasi caeca furorē, iam non aspicit vulnerantem: sed quicumque ante oculos eius occurrerit, siue homo, siue alterum animal, quasi authorē vulneris sui dilaniat: sic & il-

A le delusus a Magis, iram suam super paruulos infundebat. Dicebat enim cogitans in furore: Certè Magi inuenerunt puerum illum, quem regnaturum dicebant, & aut aurum acceperunt a parentibus eius, aut largis promissionibus sunt placati, ideo ad me reuer si non sunt. Nam rex quicquid aduersus regnum suum putauerit, totum verum aestimat. Animus eius semper suspectus est, regni zelo repletus. Dum omnia timet, omnia suspicatur. Facile credit quicquid fuerit suspicatus. Sicut vir si zelet uxorem, aut vxor virum, omnem auditionem turpē credit de illo: etsi non sit auditio ipsa digna & idonea vt credatur, tamen fide auditionis zelus commendat. Ideo ergo forsitan talia dicebat apud se: Quis est puer ille, qui antequam nascatur in terra, iam apparet in caelo? Necdum seipsum ostendit, & iam omnes illum quaerunt. Et necdum terrenum populū habet, & iam militiē caelestes stellarum illi ministrant. Quis est ille, qui antequam mecum pugnet, iam me vincit: antequam vincat, regnaturus est ille homo in regno meo, si creuerit? Ego & dona hominibus spargo, & gladium porto: vt qui non timet, vel diligat: qui non diligit, vel timeat. Ille nec populū habet, nec diuitias congregauit: & quomodo sine auro diligitur, & sine ferro timeatur? Sic misit & interfecit omnes paruulos, vt vnū inueniret in omnibus. Sed nec vnū inuenit in omnibus, & omnibus vitam aeternam praestitit propter vnū. Ipse se fallere voluit, qui inter homines deū quarebat tenere. Quid agit insensata ira tua Herodes? Si non credis verbis quae Magi dixerunt de rege futuro, quare sine causa infans in pueros? Si autem credis verum esse, quod dictum est de puero & de stella, iterum dico, quare sine causa infans in pueros? Nunquid potes tu mutare sententiā dei, aut perdere illū, quae deus defendit? Sed quid mirum, si Herodes homo iniquus, putabat se posse mutare consiliū dei? Ipse denique sapientissimus Salomon, cum propter peccatum suum audisset a prophetis, Hieroboam regē futurum, posuit persequi eum, putans posse illum perdere, quae deus producit: quia zelus sapere nescit, & ira non potest habere consiliū. Vox in Rhama audita est. Rhama ciuitas erat Saul. Saul autem erat de tribu Benjamin. Benjamin verò filius erat Rachel, cuius monumentum erat iuxta Bethlehē, vbi haec agebantur mala. Quoniam ergo in Bethlehē interficiebantur paruuli, vbi erat monumentum Rachel, ideo Rachel introducitur plorans. Quauis autem Rhama non esset prope Bethlehē: tamen dicitur, vox in Rhama audita est: quoniam Rhama Hebraicè interpretatur excelsum. Ideo dixit, vox in excelsis audita est: quoniam de morte innocētium mittebatur ad caelum, ideo audiebatur in excelsis. Sic enim ait Salomon: Vox pauperis penetrat nubes, & non discedit donec audiatur. Sic & pauper quando violentiam patitur a potente, etiam si non est ausus vociferare, sed latenter lachrymatur, tacitus clamor eius in excelsis au-

A ditur: quia non magnus clamor velociter a deo auditur, sed iustus. Quod ait, ploratus, sicut paruulorum ostendit: quod autem dixit, vlulatus, matrum significat lamentum. Plorabant enim paruuli, quia separabantur a matribus: vlulabant matres, quia desolabantur a filiis, & quasi viscera earum separabantur ab eis. Et erat videre maiorem dolorem in matribus remanentibus, quam in paruulis morientibus. Paruuli enim vnū patiebantur dolorem, quia separabantur a matribus, & non quia ducebatur ad mortem. Nec enim sciebant adhuc mortis timorem. Matres autem duplicem: vnū quidem, quod videbant paruulos suos interfici: alterū, quod ipsae desolabantur a filiis. In paruulis mors eorum beata finem faciebat doloris: in matribus autem, paruulorum memoria semper reparatio erat doloris. Post haec autem dignam poenam Herodes suscepit. Nam filios suos tres interfecit, & non interfectos ab alio vidit occidi, vt ne vel paternam super illos pietatem demonstraret in luctu: sed ipse occidit, vt & filios perderet, & de morte eorum crimen acquireret. Viscera sua laniabat in filiis, & dolorem eorum non sensit. Vt quemadmodum paruuli mortem suam non senserunt propter infantiam: sic & ille dolorem viscerum suorum non sensit propter infaniam. Deinde ipse multis doloribus apprehensus est, sicut refert historia: quam longum est narrare. Quot enim membra corporis habebat, tot doloribus torquebatur. Et quia multotiens mori non poterat, qui multos occiderat, infantes: propterea vindicta morientium plurimorum in plurimis ei doloribus reddebatur. Item quando vidit se prope mortem, sciens quia odibilis erat apud omnes Iudaeos, & quia mors illius multum gaudium erat factura, congregauit omnes principes Iudaeorum: & iussit, vt cum ipse mortuus fuisset, omnes occiderentur, vt in morte eius omnes ciuitates lugerent: etsi non propter amorem illius, vel saltem propter suum dolorem. Et hoc consilio dei factum est. Quando enim Magi annunciauerunt de stella regis futuri, omnes principes consenserunt Herodi, vt requireret puerum, & occideret. Hoc vnde scimus? Primum, quia dicit scriptura: Turbatus est Herodes, & omnis ciuitas cum illo. Deinde ipsa verba angeli haec demonstrant, dicentis: Accipe puerum & matrem eius, & reuertere in terram Iudae: defuncti sunt enim qui quaerebant animam pueri. Non dixit, mortuus est, qui requirebat animam pueri: sed, mortui sunt omnes, qui requirebant animam pueri. Defuncto Herode, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto, dicens: Accipe puerum, & matrem eius. Vides quia Ioseph non ad coniugium Mariae erat electus, sed ad ministerium eius? Euntes autem illa in Aegyptum & redeuntes, nisi desponsata illi fuisset: quis ministerium ei tantae necessitatis impleret? Nam in prima quidem facie Maria puerum nutrebat, Ioseph conseruabat. Reuera autem puer & matrem nutrebat, & Ioseph tutabatur. Ideo non dicitur: Bb iij cit, ac-

Reg. 11. l. 6.

Rhama.

Eccl. 35. c.

Gcit, accipe matrem & puerum eius: sed, accipe puerum & matrem eius: quia non propter illam matrem iste filius natus est, sed propter illum filium illa preparata est mater. Nec pueri erat gloria habere illam matrem, sed illius erat beatitudo istum habere filium. Sicut ipsa dicebat: Ecce nunc beatam me dicent omnes generationes. Vade in terram Israel. Quasi enim medicus descendit in Aegyptum, ut visitaret eam languentem erroribus, non ut remaneret in ea. Nam in prima facie quasi Herodē fugiens, descendit in Aegyptum: reuera autem, ut Aegyptij erroris demones effugaret ex ea, sicut testatur Elaias, dicens: Ecce dominus descendit in Aegyptum, sedens super nubem leuem, & cadent idola Aegypti. Vides ergo quia ideo descendit in Aegyptum, non mortem fugiens, sed ut mortifera idola dissiparet? Nam nunquā inuenitur dominus descendisse, nisi tunc. Notandum autē, quia nocte fugit in Aegyptū, reuertitur autem per diem: quoniam fugiens, persecutionem fugiebat Herodis: reuertēs autem, mortuo reuertebatur persecutore. Omnis enim persecutionis angustia nox est, refrigeriū autem dies. Admonitus autem in somnis, secessit in partes Galilaeae, & veniens habitauit in ciuitate, quae vocatur Nazareth, ut adimpleretur quod dictum est per prophetas: Quoniam Nazareus vocabitur. Dum dicit, per prophetas, non per prophetam, manifestauit quod non certam authoritatem prophetiae protulit, sed sensum prophetarum colligens dixit. Nam per omnes prophetas, Iesus Nazareus vocatur, quod est sanctus. Aut forte legerunt & alios prophetas ita dicentes, qui non sunt nobis canonizati. Alij etenim prophetauerūt, & conscripserūt, sicut Nathan, & Esdras. Et quoniam prophetatum erat, hoc ipsum manifestat Philippus, dicens ad Nathanael: quem scripsit Moses in lege, & prophetae, inuenimus Iesum filium Ioseph a Nazareth. Vnde & Nathanael sciens prophetatum esse, hoc ipsum confirmans respondit: Ex Nazareth potest aliquid boni esse.

Homilia tertia ex cap. tertio.

M diebus illis venit Ioannes Baptista praedicans in deserto Iudaeae, & dicens, Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnū coelorum. Hic est enim de quo dictū est per Esaiā prophetam dicentem: Vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius. Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos. Esca autē eius locustae, & mel syluestre. Tunc exibat ad eū Hierosolyma, & omnis Iudaea, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua. Vidēs autem multos Pharisaeorum & Sadducaeorum, venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructum dignum poenitentiae. Sol appropians ad proceßum, antequam appareat, mittit ra-

dios suos, & facit albescere Orientem, ut procedēs aurora aduentum diei demonstret. Sic dominus natus in mundo, antequam appareat, spiritus sui fulgore transmissio illuminauit Ioannem, ut procedens ille, aduentum saluatoris annunciet: ne forte subito veniens, & dicens se esse filium dei, propter ipsam magnam atque terribilem indicationem rei ipsius, magis se incredibiliorem ostenderet. Si enim Ioannes praedicauit persona cognitus, genere dignitofus, erat enim filius Zachariae sacerdotis: & conuersatione mirabilis, tamen infideles Iudaei non acquieuerunt credere Christo per illum: quanto magis non erant credituri, si nulla ante eum denū nūciatio praecessisset? Nam quantumuis fuerit persona laudabilis, in sua causa non potest esse testis idoneus. Venit Ioannes quasi magni regis praeparator fidelis. Qualis rex, talis & nuncijs regis: natus ex gratia, non ex natura. Sicut Christi conceptionem ante angelus nunciauit, sic & istius. Sicut illius nomen antequam conciperetur, auditum est: sic & istius. Sicut illius potestas antequam nasceretur, ostensa est: sic & istius virtus antequam nasceretur manifestata est. Haec fuit inter illos differentia: quia Christo concepto, fidelis mater confessa est gratiam deo, dicens: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuū. Ioanne autē concepto, incredulus pater obmutuit: quia Ioāne nato, lex decetero fuerat tacitura. Christo autem nascēte postmodū, gratia fuerat locutura. Ioānes quidē parētibz suis donatus est pro munere pietatis ipsorum, quē naturā sperabilis in aetate produxit: quoniam & mundus per tot millia annorū sterilis constitutus, illo nascēte fructus iustitię erat factururus: quē parentes non ex amore carnis seminauerunt, sed ex vnanimitate & cōcordia disciplinae meruerūt: erant enim iusti ante deum ambo. Nec enim decebat, ut ex carne & sanguine nasceretur, qui ideo nascebatur, ut filium virginis praedicaret. Verē enim deserta erat Iudaea, vacua a iustitia, plena peccatis, quam deus plātauerat, lex irrigauerat, omnes prophetae coluerant. Illa autē nullū fructū produxit, nisi spinas asperrimas, quibus suū dominū coronabat. Dicens: Poenitentia agite. Quomodo in ipso principio manifestat, quia benigni regis est nūcius: non enim peccatoribus minas intēdebat, sed peccatorū indulgentiam promittebat. Solēt enim reges nato sibi filio indulgentiā in regno suo donare, sed antē trāsmittūt acerbissimos exactores, qui omne quod inueniunt exigāt, ita ut indulgentia ipsa crudelior esse videatur, quā ipsa exactio, ut nihil indulgētię habeat praeter nomē, ut lugētes illā homines, & nudi suscipiāt. Deus autē & nato sibi filio, volēs donare in seculo indulgentiā peccatorū, premisit quasi exactorē Ioannē exigentē, & dicentem: Facite fructus dignos poenitentiae. O exactio, quē non pauperes fecit exactos, sed magis diuites reddit. Nam cum quis debitum iustitię suae reddiderit, deo nihil praestat, sed sibi lucrum salutis acquirit. Quid autem agit poenitentia?

Anitentia: cor emundat, sensus illuminat, animas sanctificat, & ad susceptionē Christi praeparat humana praecordia, quē admodum magno iudici, aut regi aliquo in expeditionē vēturo, praeparatores praecedunt, sordida abluunt, diruta componunt, ne forte indecorum aliquid videns rex, delicatus abhorreat: Sic & domino nostro ad peregrina loca huius seculi venturo, praecessit Ioannes, qui ab humanis cordibz poenitentiae scopis, peccatorum sordes eijceret, & quae per longam diaboli indisciplinātionē dissipata fuerant, spiritualium praceptorum ordinatione componeret: in super aqua baptismatis adornaret, ut veniens rex caelestis, dignum transitum inueniret per corda credentium, propter quod dixit: Vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius. Vox est sonus confusus, nullum secretum cordis ostēdens: sed hoc tantummodo significans, quia vult aliquid dicere ille qui clamat. Verbum autem est sermo rationabilis, **B** mysterium cordis aperiens. Adhuc vox inter animalia & homines communis est, verbū autem hominum tantum. Ideo ergo Ioannes dictus est vox, non verbum: quia per Ioannem neque misericordias suas deus, neque iustitias, neque ante constitutionē mundi praeparata consilia demonstraui: sed hoc tantummodo, quia aliquid magni facere deus in hominibus meditabatur. Postea autem per filiū suum plenissimum mysterium suae voluntatis aperuit, ideo & dictus est verbum: Parate viam domini. Poenitentiam agere peccatorum, & facere fructus dignos poenitentiae, hoc est, parare viam domini, & rectas facere semitas eius. Quomodo signat omnes vias domini naturaliter in hominibus esse plantatas, sed postea per contumaciam nostram factas esse desertas, & flexuosas: Nunquā enim illas hominibus reparare committeret, nisi sciret eas in hominibus esse, & hominum negligentia esse subuersas. Ecce humilitatis gratia in hominibus fuit: sed dum inuicem homines se ad indignationem prouocant, humilitatis gratiam corrumpunt, quando se alter humiliat, alter eum accipere recusat. Item si alter se contra alterum humiliaret, adiuuicē alterutrum se ad humilitatis gratiam excitarent. Nam sicut omne artificium corporale vitatione seruat, & additur: sic & gratia omnis per exercitationem additur, & per delidiam minoratur. Nunc si minor se humiliauerit ante maiorem, aut pauper ante diuitem, non accepit illum quasi humilitatis honorē, sed quasi debitum potestatis. Vis autem scire quia antē humilitatis gratia fuit in nobis? Vnde didicimus subiecti esse potentibus: Item sapientiam habuerunt homines, sed dum sapientiam suam non ad adiutandos se per suam sapientiam exercebant, sed ad circumueniendos, sapientia illorum inuenta est esse malitia. Vnde enim poterat homo habere intellectum, quomodo alteri faceret fraudem, nisi a deo gratiam intelligentiae accepisset? Ita bono dei male videntes, fecerunt esse diaboli malum. Secundum haec tria,

tracta in omnibus rebus bonis. Postquam ostendit, quia ipse est vox clamantis in deserto, dicens, parate viam domini: prudenter subiunxit confestim & quae esset vita eius, ostēdens, quia merito omnes homines eum venerabantur. Nam ipse quidem testificabatur de Christo, vita autem eius de ipso. Nam testimonium verborum eius nequaquam fuisset idoneum, nisi eum mirabilis vitae institutio commendasset. Nam nemo potest alterius esse testis idoneus, nisi prior fuerit suus. Ipse autem Ioannes habuit vestimenta de pilis cameli, & zonam pelliceam super lumbos eius: & locustas, & mel syluestre edebat. Non de lana cameli habuit vestimentum ne ipsa mollities vestimenti delicata faceret membra, & ipsa delicatitas virtutem patientiae emolliret: sed de asperioribz fetis cameli, ut ipsa asperitas ad virtutem patientiae animum exerceret: ideo non dixit, de lana cameli: sed, de pilis cameli. Nam omne vestimentum ad tres pertinet causas, aut ad speciem visionis, seu ad vanam gloriam: aut ad delectationem corporis: aut ad tegumentū nuditatis. Ad speciem visionis habere vestimentum, seruis dei non conuenit: similiter ad delectationem corporis, deo seruientibus non est aptum. Sed quod tantū ad tegumentum nuditatis. Quoniam autem non de lana camelina, sed de pilis cameli habebat vestimentum, ipse dominus manifestat, dicens de Ioanne: Quid existis in deserto videre? hominem mollibus vestitum? Non: nam hi qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Vides ergo quia tale habebat vestimentum, ut de virtute animae eius ipse habitus corporis loqueretur. Et zona pellicea super lumbos eius. Ex eo quod quasi pro nouo aliquid significet in Ioanne, dicens: Et zona pellicea circa lumbos eius: ostendit quia consuetudo erat apud Iudaeos, ut zonis laneis vterentur. Ideo iste quasi aliquid durius facere volēs, zona pellicea cingebat se: puto quod Ioānes in conuersatione populi Iudaici penē secūdū iustitias gentiū cōuersantis, indicabat in habitu vestē religiosorē, non mollē, neque delicatā, sed cilicinam, graue & asperam, & conterentē corpus potius quā fouerem. Nam extra alias legis iustitias, grauiorē se habere iustitias. Non occides, non adulterabis, non periurabis, oculum pro oculo, dentē pro dēte, diliges amicū, & odies inimicū, gentiū tuosarū iustitię sunt. Vnde & euāgelista dicit inferius: Si diligitis diligētes vos, quā mercedē habebitis? Nonne & gētes hoc faciūt? Et zona pellicea circa lumbos eius. Lūbi sunt voluptates omnium peccatorū, quia omne peccatū cum voluptate committitur. Zona autē pellicea est continentia corporalis. Zonam ergo pelliceam habebat circa lumbos suos, quoniam etiam qui se continere videbantur ex populo Iudaico a peccatis, corporali continentia se constringebāt, non spirituali, ab opere malo se continētes, ppter legē, non a voluntate mala propter deum. vtputa non quidē occidebant, tamen irascebantur sine causa. Non quidem adulterabantur, tamen concupiscebant

* graulo- res hē ipse iustitię.

Inf. 5. g. & Luc. 6. e.

Lumbi.

G cupiscebant in corde. Forsitan non periurabant, iurabant tamen. Hæc continentia corporalis est, quia legi & hominibus satisfacit, & non deo. Continentia autem mala: voluntatis placat deum, quia homo videt in facie, deus autem in corde. Reddebant malum pro malo, & bonum pro bono: amicos amabant, & inimicos odiebant. Hæc iustitia corporalis est, non spiritualis: hominibus placens, non deo. Vides quia omnis continentia eorum corporalis erat, peccata tantum actuum deprimens, non voluntatum? Item locusta sunt volatilia quidem munda, tamen parua, & non fatis in altum volantia, quæ māduducabat Ioānes constitutus in deserto. Quos ^{† quod.} ^{† id est.} docebat Ioānes, idem [†] māduducabat. Volatilia quidem erāt, non autem magna volatilia, nec fatis in altum volantia: quia secundum iustitiam legis, metu poenæ corporalis vivebant, non secundum spiritualia, & altissima Christi præcepta. Deniq; quomodo magne volucres erant Iudæi, aut ad alta volantes quibus a **H** Ioāne poenitentia sola iniūgebatur? Qui enim abstinet se ab opere malo, & non insuper facit opera bona, volat quidem, non autem in altum volat. Parua ergo volatilia, & non in altum volantia manducabat Ioannes: maiora autem volatilia, & in altum volantia, quæ altissima cœli poterāt penetrare, Christo post veniēti, quasi regi magno seruabat. Ille enī postea veniens magna volatilia, & in altum volantia māduducavit: id est, docuit beatos apostolos duodecim, & sub apostolis septuaginta discipulos, & ceteros Christianos, quibus & altissima mandauit præcepta. Antiquis dictum est, non occides: ego autem dico vobis, si quis iratus fuerit fratri suo sine causa, reus erit iudicij. Antiquis dictum est, non adulterabis: ego autem dico, nec vsq; ad oculum concupiscas. Antiquis dictum est, non periurare: ego autem dico, omnino non iurare. Antiquis dictum est, oculum pro oculo, dentem pro dente: ego autem dico non malum reddere pro malo. Antiquis dictum est, diliges amicum, & odies inimicum: ego autem dico, diligite inimicos vestros. Vides quia quibus Ioānes prædicabat poenitentiam peccatorum, parua volatilia erant, & non in altum volantia: quibus autem spiritualia Christus māduducavit, magna volatilia erāt, & ipsos penetrantia cœlos: vt dicere possint, Nostra autem conuersatio in cœlis est. Ideo forsitan eis dicebat: Nolite timere, multis enim passeribus meliores estis vos. Item mella sunt eloquia dei. Ideo ergo Ioannes mel agreste edebat: quoniam adhuc ante Christum, ante spiritum sanctum constitutus sub lege, legis vtebatur eloquijs insipidis, & insuauibus, & agrestibus. Nā si filius dei sub lege est factus, quanto magis Ioannes, qui verè erat Iudæus? Sed filius dei sub lege factus est, vt eos qui sub lege erant, redimeret, & educeret. [†] Ioānes autem sub lege natus est, nō vt eos qui sub lege erāt, educeret, [†] sed vt esset sub lege, vt secundum legem & viuerent, & docerēt. Propterea nihil extra legē aut fecit, aut docuit, sed tantum poenitentiam prædicauit. Christus autem

multa extra legē & fecit, & docuit. In sabbato opere **R**rat^o est, leprosum tetigit, & alia multa: quia nō insipidis & agrestibus legis vtebatur præceptis, sed suauibus & domesticis, quæ a patre susceperat. Propterea Ioannes agreste mel manducauit, Christus autem domesticum. Ac sic Ioannes legis & prophetarum omnem formam adimplens, speciem genitum diuina virtute circa seipsum consummans, capillatiam & peregrinam tunicam induebat, quasi ecclesiam suam lex & propheta suis prophetationibus impuretibilem, & incarpibilem texuerūt. Zona autem erat præinctus, præparationem ostendens accedentibus, & credentibus prædicationibus suis. Edebat autem locustas, & mel siluestre: ostendens eos, qui longè volabant, ppe futuros, sicut & Apostolus ait ad gentes: Et vos qui aliquando eratis a longè, propè facti estis in sanguine Christi. Et qui agrestem gentium dulcedinem futuræ fidei docens, quæ ad sublationem curationis processerat, mel siluestre edebat. Tūc exibat ad eum Hierosolyma, & omnis Iudæa. Id est, quando vox facta est in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius. Et amplius resonabat conuersatio vitæ ei⁹ in eremo, quam vox clamoris ipsius. Et magis expauescere faciebat homines operibus suis, quam verbis. Et forsitan nisi sermones suos conuersatione huiusmodi comendasset, nunquam omnis Iudæa ad vocem eius exisset ad eum. Ex quibus verbis apparet, quia dominus constitutus in mundo, non tantum visibiliter sermonibus suis docuerat populum suum, sed inuisibiliter in cordibus hominum operans, adducebat ad fidem. Nec enim hoc admonebat Ioannes, vt viam domini super terram, sed in sensibus & cordibus hominum pararent. Ergo in prima quidem facie videbatur in corpore ambulans, reuera autem per corda hominum, & per sensus incedens, singulorum conscientias scrutabatur. Egrediebatur ad eum omnis Iudæa. Ad comparisonem enim illius sanctitatis, **M** quis poterat arbitrari se iustum? Inimitabilis erat conuersatio eius, omnium vitam apparere faciebat culpabilem, vt iam nemo in operibus suis confideret, sed omnes in misericordiam dei spem suam collocarent. Quemadmodum enim si videris albam vestem, dicis, satis candida vestis est: si verò posueris eam iuxta niuem, incipit tibi sordida apparere: etsi verè sordida non est, tamen quantum ad similitudinem niuis sordida inuenitur: sic quantum ad comparisonem Ioannis, omnis homo videbatur immundus. Et verè talis debet esse princeps in populo, vt totus populus semper aliquid noui inueniat, quod imitetur in eo. Nam ad cuius similitudinem extēdat se populus, & emendet, si videat ipsos principes esse sordidiores quam se? Et baptizabatur ab eo confitētes peccata sua. Confessio peccatorum est testimonium conscientie timentis deum. Qui enim timet iudicium dei, peccata sua non erubescit confiteri: qui autem erubescit, non timet. **P**erfectus enim timor soluit omnem pudorem. Illic enim

A enim turpitudine confessionis aspicitur, vbi futuri iudicij poena non creditur. Nūquid nescimus, quia confessio peccatorum habet pudorem, & quia hoc ipsum erubescere, poena est grauis? Sed ideo magis nos iubet deus confiteri peccata nostra, vt verecundiam patiamur pro poena. Nā & hoc ipsum pars est iudicij. O misericordia dei, quem totiens ad iracundiam excitauimus. Sufficit ei solus pudor pro poena. Videns autem multos Phariseorum, & Saduceorum venientes ad baptismum, dixit eis: Genimina viperarum, quis vos docuit fugere a vettura ira? Facite fructus dignos poenitentiae. Sicut artifex medicus, si viderit egrotantis colorem, intelligit specie passionis ipsius: sic & Ioannes mox vt vidit Phariseos venientes ad se, intellexit cogitationes eorum prauas. Forsitan enim cogitauerunt apud se, imus, & confitemur peccata nostra. Quantum est in vna hora erubescere: Iustitias a nobis non quarit, nullum laborem nobis imponit, baptizamur, & consequimur indulgentiam peccatorum. Sic cogitabant, quomodo & modo omnes qui faciendæ iustitiæ propositum non habent, & ad baptismum veniunt, putantes quia possit eos iustificare sola aqua baptismatis, etiam si non præcesserit bona voluntas. Insipiens, pone Ioannem medicum esse, verbum autem ipsius quasi ferrum medicinale, quo repletæ peccatis conscientie prædicantur: confessionem puta esse digestionem impuritatis, & spurcitiæ, quæ intus erat inclusa, baptismum esse lotionem sordium egressarum: nunquid facta digestionem impuritatis, iam statim sanus factus est? nunquid iam non habes vulnus? nunquid non est tibi necessaria superpositio medicinae? Sic multa diligentia necessaria est homini post confessionem & baptismum, vt vulnus peccatorum eius & confessionis apertura sanetur. Genimina viperarum. Natura enim viperarum talis est, cum morderit hominem, statim currit ad aquam: si autem aqua non inuenerit, moritur. Ideo & istos vocabat genimina viperarum, qui peccata mortifera committentes, currebant ad baptismum, vt quemadmodum viperæ per aquam, periculum mortis euaderent. Item viperarum natura est, rumpere viscera matrum suarum, & sic nasci. Quoniam ergo Iudæi assidue persequentes prophetas, corruerunt matrem suam synagogam, sicut ipsa lugens dicit in Cantica: Filij mei dimicarunt in me: ideo viperarum genimina nuncupantur. Item viperæ a foris speciosæ sunt, & quasi pictæ: ab intus autem veneno plenæ sunt. Ideo & hypocritas & Phariseos viperarum genimina appellat, quia hypocritæ pulchritudine sanctitatis ostendebant in vultu, & venenum malitiæ portabant in corde. Quis vobis ostendit? Nonne Esaias propheta ostendit vobis, dicens: Lauamini, & mundi estote: Absit. Ille enim sicut dicit, Lauamini & mundi estote: ita etiam auferte nequitiam ab animabus vestris, discite benefacere. Si vos Esaias docuisset, nunquid spem vestram in aqua tantummodo poneretis, sed etiam in operibus bonis. Nunquid Da

uid propheta vobis ostendit, dicens: Asperges me domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealabor: Absit. Ille enim sic dicit postea: Sa crificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non spernit. Si ergo discipuli essetis Dauid, cum spiritu contribulato, & cum gemitu cordis ad baptismum veniretis. Nolite dicere, quia patrem habemus Abraham. Quid enim prodest ei, quem sordidant mores, generatio clara? Aut quid nocet illi generatio vilis, quæ mores adornant? Ipse se vacuum ab omnibus bonis actibus ostendit, qui gloriatur in patribus. Quid profuit Cham quod filius fuit Noë? nonne separatus de medio filiorum? qui secundum carnem frater natus fuerat, secundum animum factus est seruus. Nec familia eius sancta potuit defendere impios mores. Aut quid nocuit Abrahe, quod patrem habuit Thare luteorum deorum cultorem? nonne separatus a genere suo, positus est in caput fidelium, vt iam nō diceretur filius peccatorum, sed pater sanctorum? Nec potuerunt gloriam eius sordidare paterni errores. Nā & aurum de terra nascitur, sed non est terra. Et aurum quidem eligitur, terra autem contemnitur. Et stagnum de argento egreditur, sed non est argentum. Itaque argentum colatum seruatur, stagnum autem foras expellitur. Melius est de contemptibili genere clarum fieri, quā de claro genere contemptibilem nasci. Qui enim de claro genere clarus nascitur, gloria claritudinis eius non est eius solius, sed communis videtur cum genere. Qui autem de contemptibili genere clarus egreditur, tota gloria claritudinis eius, eius solius est. Item, qui de contemptibili genere contemptibilis nascitur, turpitudine contemptibilitatis illius non eius solius, sed etiā generis eius. Qui autem de claro genere contemptibilis nascitur, omnis turpitudine illius, eius solius est. Ideo melius est, vt in te glorientur parentes, qui talem filium habent, quam tu glorieris in paribus. Sic & vos nolite gloriari, dicentes, quia patrem habemus Abraham: sed magis erubescite, quia filij eius estis, & sanctitatis eius non estis hæredes. Ipse enim suo testimonio se conuincit, quia de adulterio natus est, qui non similitur patri. Sermonem dictum ad Iudæos, conuertamus ad Christianos: quia sicut Iudæi putabant se propter hoc solum esse saluandos, quia erant filij Abraham: sic & multi insipientes Christiani per hoc solum putant se esse saluandos, quia sunt Christiani: ad quos conuenienter dicit Ioannes: Nolite dicere, quia sumus Christiani, sed facite dignos poenitentiae fructus. Potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Lapis quidem durus est ad opus: sed cum factum fuerit opus ex eo, deficere nescit. Sic & gētes cum difficultate quidē crediderunt, tamē credentes permanēt in æternū in fide. Iā securis ad radicem arboris posita est. Securis autem est acutissima ira consummationis, quæ totum præcisura est mundum. Et si posita est, quare nō præcidit? aut si interim præcisura nō fuerat, quare posita est?

Exo. 20. c. & Mat. 5. c.

Exo. 21. c.

Leui. 19. d.

Philipp. 3. d.

Luc. 12. d.

Psal. 118. c.

Galat. 4. a.

† edocet

Viperarum natura.

Cant. 1. b.

Esa. 1. d.

Confessio

Per. 1. 101. 4. i.

enim

G ta est: Quia rationabiles sunt arbores, & in potestate habent facere bonum, aut non facere: vt videtes ad radices suas positam esse securim, timeant praecisionem suam, & faciant fructum. Nam quauis malus nec timore corrigitur, tamen bonus nisi timuerit peribit. Ergo denunciatio ire etsi in malis nihil agat, tamē a malis segregat bonos. Vide autem, quod nō ad ramos posita dicitur esse securis, vt cū praecisa fuerint, iterum reparētur: sed ad radices, vt irreparabiliter extirpentur. Quare: Quoniā quādiu mundus iste iniquus, & torus positus in maligno, non erat circa finem, castigabatur peccatores, non exterminabatur propter duas causas. Primum quidem, quoniam oportebat homines esse in mundo, quauis essent iniqui, quoniam & ipse mundus iniquus est. Deinde, quia mūdo manente expectatio erat, si forte aliqui nascerentur iusti ex generationibus iniustorum. Nunc autem hoc quidem mūdo iam finiente, illo autē sancto iam appropinquante, non castigantur iam peccatores, sed evertuntur propter duas causas. Primum quidem, quia iam nec expectatio potest esse, si forte ex generationibus iniustorum aliqui aliquando iusti nascantur. Deinde, quia nec cōuenit vt in illo sancto mundo homines sint non sancti, sicut scriptum est: Quoniam sancti inhabitabunt terram, iniqui verō expellētur ex ea. **Plal. 36. c.** Et iterum orat Esaias: Tollatur impius, vt non videat honorem domini dei. Ego quidem baptizo vos in aqua ad poenitentiam: qui autem post me venit, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta soluere. Ipse baptizabit vos in spiritu, & igne. Quoniam missus erat Ioannes ad baptizandū, non tamen propter necessitatem dandi baptismatis, sed vt per occasionem ad baptismum venientibus, praesentiam filij dei in corpore predicaret, sicut ipse testificatur alibi, dicens: Sed vt manifestetur in Israel, ideo ego veni in aqua baptizare. Ideo nunc ad baptismum venientibus, & ipsum praedicabat appariturū confestim, & eminentiam potestatis eius annunciat. Pedes autem Christi intelligere possumus Christianos, in quibus ambulat, praecipue apostolos, ceterosq; praedicatores, p quos discurrit: inter quos fuerat & Ioannes baptista. Calceamenta autē quibus operit pedes, possumus intelligere firmitates, quibus omnes operit praedicatores. Vis scire quā fortia sint calceamenta ipsius? Audi ipsum dicentem ad Hieremiam: Ecce posui te in hodierna die sicut ciuitatem firmam, & sicut murum aereum. Hec ergo calceamenta Christi, omnes praedicatores portāt, & Ioannes ipse praeporabat: sed dignum se nō esse pronuntiabat portare, vt maiore ostenderet gratiam Christi meritis suis. Ioannes corporalis est, & aqua corpus est: ideo corpus cum corpore corpus baptizat. Christus autem spiritus est, & spiritus sanctus spiritus est, anima quoq; spiritus est: ideo spiritus cum spiritu spiritum nostrum baptizat. Et quoniam iudex est qui baptizat in igne, id est in tentationibus: Ioannes cum sit corporalis, spirituale ba-

ptisimum nō potest dare, quia omnis beneficium maius est q̄ beneficium eius. Nemo potest dignius beneficium dare, q̄ ipse est: nec facit aliud quam ipse non est. In igne nō potest baptizare homo, quia homo hominis non potest esse iudex. Ille enim tentandi habet licentiam, qui habet remunerandi potestatem. Ergo Christi baptismus non soluit Ioannis baptismum, sed in se inclusit. Qui enim baptizatur in nomine Christi, vt trunq; baptismum habet, & aqua & spiritu, quia Christus spiritus erat, & corpus suscepit, vt & spirituale & corporale baptismum daret. Ioannes autem baptismus, non inclusit in se baptismum Christi: quia quod maius est, minus in se includit: qđ autē minus est, maius in se includere nō potest. Ideo Apostolus cum uenisset quosdā Ephesios Ioannis baptismate baptizatos, iterum baptizauit eos in nomine Christi, quia in spiritu non erant baptizati. Si ergo super Ioannis baptismum, quod plenum quidem non erat, tamen rectum erat, iterum baptismum Christi dare licuit Apostolo: quomodo tu dicis, quia super baptismum meum melius non debes baptizare, quod nihil habet in se praeter baptismi nomen? Deniq; baptizantes secundum mortem illius baptizamus, qui crucifixus est. Si ergo nō deus est crucifixus in carne secundum te, sed homo purus, iam secundum mortem puri hominis baptizas. Homo autem purus spirituale baptismum non potest dare, sicut supra diximus: & ideo baptismum tuum etsi non esset rectum: tamen baptismum erat, id est simile baptismum Ioannis erat, id est, in aqua, nō in spiritu. Ergo Paulus Christi secutus exemplum, baptizabat eos qui baptismate Ioannis fuerant baptizati: quoniam & Christus iterum baptizauit eos qui a Ioane erant baptizati, sicut sermo demonstrat, dicens: Ego quidem vos baptizo in aqua, ille autem vos baptizabit in spiritu. Nec videbatur iterum baptizare, sed semel: in quo enim amplius erat Christi baptismum q̄ Ioannis, in hoc nouū baptismum videbatur, & nō iteratū. Si ergo post baptismum Ioannis, quod etsi perfectū nō erat, tamen legitimum erat, baptizabat Christus, vt aliquid amplius daret hominibus, quomodo post impiū baptismum nō licet dare sanctum? Videamus nūc & vniuscuiusq; baptismatis qualis sit utilitas. Et quāuis verbi baptismum nō sit positū in hoc loco: tamē quia est, & dominus dixit de eo, Et vos mūdi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Et Apostolus ait, Mūdans eam lauacro aquae in verbo: dicimus & de illo, quoniam verbū a sordibus ignorantiae mundat, scientiae lumē infundens, sed peccata nō diluit, animam non adiuuat, nec concupiscentias malas praecidit ab ea, nec carnem a mala voluptate cōpescit. Hoc facit verbū fidei mundū, quod faciebat antea lex: iustitia quidem ostēdebat, animā autem non adiuuabat: quoniam omne verbum lucerna est, & nō virtus. Item aqua proficit, quia peccata quidem quae iam peccata ferunt in opus, abluunt, & hoc si poenituit: animā autem non sanctificat, nec concupiscentias cordis, aut cogita-

Plal. 36. c.

Esa. 26. b.

Ioan. 1. d.

Hier. 1. d.

* gloriam.

A cogitationes malas praecidit, nec repellit eas, sed nec carnales concupiscentias reprimit. Qui ergo non fuerit sic baptizatus vt mereatur accipere spiritum sanctum, in corpore quidem baptizatus est, & peccata eius indulta sunt, sed in animo catechumenus est. Sic enim scriptum est: Quia qui spiritum Christi non habet, hic non est eius: propter quod caro eius postea peiora ei germinabit peccata, quia non habet in se spiritum sanctum conseruantem se, sed vacua est domus corporis eius. Propterea spiritus ille inueniens vacuam domum, & mundatā doctrinis fidei, quasi scopis, intrans septemplexiter habitat in ea: quoniam verba fidei, quae appellantur scope, ab ignorantia mundant, non a peccatis vel concupiscentijs. Baptismum autem spiritus proficit, quia ingrediens spiritus circumplectitur animā, & quasi muro quodam inexpugnabili circuit eam: & nō permittit vt carnales concupiscentiae & cogitationes preualeant contra eam. Nō quidē facit vt caro non concupiscat: sed tenet animam, vt non ei consentiat, neq; vincatur ab ea. Ergo qui spiritum sanctum habet, concupiscit quidem secundum carnem, sed secundum animā adiuuatur a spiritu, vt concupiscentiae eius non veniant ad perfectum. Tentationis autem & tribulationis baptismum igni hic comparatur: comburit enim carnem & coquit, vt nec concupiscat cito, sed vt nec germinet concupiscentias. Nā anima spiritus est, & spirituales poenas timet, carnales autem non timet. Vnde & sancti poenas huius seculi contemnunt, & futurum iudicium timeant, vbi spiritus cruciantur. Caro autem spirituales quidem poenas nō timet, carnales autem timet. Ideo mali non cessant peccare, nisi eos iudicia carnalia & terrena compefiant. Ideo ergo sciens dominus, quia caro carnales tantummodo poenas timet, spirituales autem non timet: super seruos suos concupiscentias carnales mittit, tentationes & tribulationes, vt combusta caro timeat disciplina, & timens angustias suas non concupiscat malum. Quia caro importuna, & concupiscēs, si secunda fuerit, etsi non vincit seruos dei, tamē sordidat sanctitatem eorum, & inquietat, & requiescere non permittit. Vnde iustitia in tentationibus floret, in prosperitate autem marcida est. Quēadmodum si focum posueris super terram, comburit ipsas radices herbarum, & vt in loco illo iam non facile nascatur herba: sic & tentationis ignis positus super carnem, comburit radices concupiscentiarum in ea, vt non facile concupiscat. Vides ergo quia aqua, praeterita lauat peccata: spiritus autem repellit concupiscentias, & praualere non finit: ignis autem ipsas concupiscentiarum radices comburit. Et aqua praeterita tollit, spiritus presentia impedit, ignis aduersus futura praemunit. Quid est autem baptizare in igne, etiā sequens sermo demonstrat, dicens: Habens ventilabrum in manu sua. Ventilabrum est iudicium, per quod dominus singulos homines tentat, & cunctorum corda dijudicat. Ergo nō mox, vt quis in-

aqua, vel spiritu fuerit baptizatus: statim ad perfectum est baptizatus, nisi dominus eum inuisibiliter baptizauerit in igne tentationis: quoniam si non fuerit quis tentatus, non potest esse probatus. Species autem tentationum sunt multae. Tentantur etenim homines, aut in infirmitatibus, aut in damnis rerum suarum, aut in mortibus charorum suorum, sicut Iob & Tobias. Alij in cogitationibus peruersis, aut in diffidentijs, sicut dicit propheta: Proba me domine, & tenta me: vne renes meos, & cor meum: quoniam misericordia tua ante oculos meos est, & complacui in veritate tua. Itē Salomō dicit de Christo: Quoniam cum tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eū: timorē & metū adducet super eū, & cruciabit eum in tribulatione doctrinae suae, donec tentet eū in tribulationibus eius, & credat animae eius. Alij in persecutionibus, dicente propheta ex persona martyrum: Quoniam probasti nos deus, igne nos examinasti, sicut igne examinatur argentum &c. Vnde sciens Salomon, quoniam seruos dei oportet tentari, admonet, dicens: Fili, accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore, & praepara animā tuā ad tentationem. Et vt breuiter dicamus, omnis aduersitas, quae nos sine nostra occasione tribulat in hoc mundo, baptismum ignis est: quam si magnanimiter sustinueris, nihil murmurās contra deum, imputatur tibi illa carnalis afflictio pro peccato quod commisisti. Si autem non peccasti, quod est difficile, & ignis ille tentationis circa animam tuam non inuenit fordes peccatorum quas comedat, ipsam animam tuam facit splendidiorem: & quanto grauior fuerit tentatio, tanto magis facit clarescere animā. Et in aqua quidem semel baptizamur, in igne autē poenae dum viuimus. Sicut enim vita nostra in mundo hoc nunquā munda est a peccato, aut enim videndo, aut audiendo, aut loquendo, aut cogitando quae non expediunt, semper animus sordidatur: sic nunquā a nobis ignis tribulationis recedere potest. Et vere optabilis res est sapientibus, quoniam scriptum est: Beatus homo quē dominus arguerit super terram. Quauis autem secundum exitum rei, ignis & ventilabrum vnus est sensus: tamen sequens proprietates sermonum, puto differentiam ignis esse & ventilabrum. Vt omnis tribulatio quae contingit Christianis secundum carnem, sit baptismus ignis: persecutio autem Gentilium vel haereticorum, sit ventilatio ventilabrum coelestis. Et permundabit areā suā, &c.) Area est ecclesia, horreū autem, regnū coeleste, ager verō, hic mundus. Sicut ergo paterfamilias mittēs messores, metit festucas de agro, & comportat eas in aream vt illic trituret & vtiler, & discer nat triticū a paleis: sic & dominus mittens apostolos, ceterosq; doctores, quasi messores, praecidit omnes gentes de mundo, & in areā ecclesiae congregat. Hic ergo tritrandi sumus, hic ventilabrum. Sicut enim granū tritici inclusum in palea, foras nō egreditur, nisi fuerit trituratū: sic & homo de impeditis mundialibus, & de reb⁹ carnalibus, quasi in palea in-

Species tentationum.

Iob. 13. & Tobias. 2. c.

Psal. 27. a

Eccli. 4. b

Psal. 65. b

Eccli. 2. a

* spei.

Plal. 93. b

lea in-

Glea inuoluta, difficile egreditur, nisi fuerit aliqua tribulatione vexatus. Nam sicut quidem plenum granum mox vt leuiter percussum fuerit, de palea sua exilit foras: si autē subtile fuerit, tardius egreditur: quod si vacuum fuerit, nunquam egreditur, sed illic conteritur in palea sua, & ita cū paleis foras iactatur: sic omnes quidem homines in rebus carnalibus delectantur, sicut grana in palea. Sed qui fidelis est, & boni cordis, habet medullam: mox vt leuiter tribulatus fuerit, negligēs quæ sunt carnalia, currit ad deum. Si autem modicē infidelior fuerit, cum grandi tribulatione vix recedit, & vadit ad deū. Qui autem infidelis est & vacuus, quantūuis contritus fuerit, sicut granum vacuum de palea non egreditur, si nec ille de carnalibus rebus, & de impedimentis mundialibus nunquā egreditur, nec transit ad deū: sed illic in malis constitutus conteritur, vt cum infidelibus quasi cum paleis foras proijciatur. Et sicut triticum, primū quidem trituratur: & cum trituratū fuerit, in vno loco iacet cum paleis confusum: **H** postea autem ventilatur, vt quæ fuerant iam disiuncta corporib⁹, separentur & locis: sic & populus in ecclesia aut motibus cōteritur carnaliū passionum animā semper vrgentium, aut castigacionibus corporalibus quasi virgis, quibusdam, aut conculcationib⁹ iniquorum*† & superbiorum, quasi calcib⁹ irrationabilium iumentorum, vt disiungantur fideles ab infidelibus per diuersas contritionum* species. Cū autem disiecti fuerint ab inuicem actibus, adhuc in vna ecclesia habentur commixti. Ideo orietur† persecutio quasi ventus, vt ventilabro Christi iactati, qui iam disiecti fuerant actib⁹, separentur & locis: vt sicut triticum mūdum in granarijs, sic sancti probati, in regnis cœlestibus reponantur. Vides ergo quia tentatio nō perdit, sed manifestat eos, qui in pace nō apparebāt: Sed fortē dicit, nōne melius erat, vt ab initio deus omnes electos homines ad Christianitatem vocasset, vt non semper ventilaretur ecclesia, sed magis in pace consisteret? Audi, nunquid tu potes cum sit messis tua in agro, triticum à paleis separare: etsi tentaueris, nec paleas à tritico separas, & triticū similiter cum paleis perdis. Sic non poterat fieri, vt deus de Iudæis, aut gentibus iam electos sine tentatione discerneret & vocaret: quoniam qui non cognoscit Christū, nec veritatem eius: si erret aut peccet, non apparet vtrum propter malum propositum suū peccet, aut propter ignorantiam. Qui autem cognouerit Christū & iustitiam eius, & errauerit, aut peccauerit: tunc manifestum est, quia nō ideo errat aut peccat, quia nescit quis sit deus, aut quæ voluntas ipsius: sed quia non diligit voluntatē dei. Hęc sine tentatione quomodo fieri possunt? Ecce enim si palma proposita non sit in stadio, athletam nolentem luctari culpæ non potes quasi infirmum. Incertum est enim vtrum ideo luctari nō velit, quia infirmus est, aut quia non videt propositam palmam. Quod si palmam viderit, & luctari noluerit: tunc est manife-

*† infirmorum.
* conculcationum.

† mouetur

stum, quia propter desiderium suam non vult luctari. Sic & gentilis, qui resurrectionis præmia nescit, nec futurum esse iudicium credit: non potest cognosci vtrum ideo non faciat iustitiam, quia nō amat iustitiam, aut quia nullam mercedē speret de ea. Si verò factus fuerit Christianus, & cognouerit futurum esse iudicium: tunc peccans, manifestū est ideo peccare, quia non amat quod est bonum. Ad hęc fortē dicit: Hęc secundum hominem dicit, deus autem qui cordium & futurorum cognitor est, poterat scire quis, & qualis erat futurus. Sed audi, in iudicio Christi iusto, non solum quæratur, vt Christus cognoscat se iustē hominem iudicare, sed etiā vt homo ipse cognoscat se iustē iudicari à Christo, testimonio cogitationum suarum & operum comprobatus: sicut scriptum est, Cogitationib⁹ inuicem Rom. 2. accusantibus, aut etiā defendentibus, in die cum iudicauerit deus occulta hominum. Item: Ecce homo & opera eius. Item: Arguam te, & statuam contra faciem tuā peccata tua. Si ergo homo non cognoscens Christum, neq; iustitiam eius, secundū scientiam dei condemnatur à deo, quomodo cognosceret se iustē condemnatum? Nam deus quidem cognitor cordis scit, quia iustē eum condemnat: ipse autē peccator iustē se condēnatum non intelligit, & dicere potest: Quoniam & ego si cognouissem Christum, & mandata ipsius: seruassem fidē eius, & non declinasset à mandatis ipsius. Ideo ergo omnes ad agnitionem veritatis adduxit, vt manifesti sint peccatores, quia non ignorantia iustitiæ, sed malo proposito peccauerunt: & non ignorantes Christū recesserunt à Christo, sed magis partes diaboli diligētes. Si ergo quando ex Iudæis & gentibus vocabantur, electi vocari non poterant: quanto magis modo nō possunt fieri electi Christiani, cum omnes de Christianis parentibus generentur? & non tantum ideo fiunt Christiani, quia credūt in Christum, aut diligunt eum: sed quia de Christianis parentibus p-creantur: & vocatio eorum fit non secundum fidē, sed secundum genus. Necessarium ergo est, vt omnes boni & mali fiāt Christiani, & omnes agnitionem veritatis accipiant, vt & postea immixtis tentationibus pauci eligantur de multis, vt impleatur quod dictum est: Multi sunt vocati, pauci verò electi. Nunquid tu reprehenderis, quare † à tritico paleas separas, & ita recondis? Nec enim ratio est, vt cum tritico reponas & paleas, quia nec sunt necessaria tibi ad vsum. Et quomodo deum culpemus, qui à fidelibus separat infideles, qui non proficiunt ad gloriam eius? Et ille quidem paleas per naturam habent vt sint paleas, & triticum esse non possunt: infideles autem non per naturam habēt, vt sint infideles, sed fiunt paleas propria voluntate, expellentes à se medullam iustitiæ. Si ergo illa paleas quæ non possunt esse triticū, comburuntur in igne: quāto magis infideles dignius eomburentur, qui poterunt esse triticum, nisi à se medullam iustitiæ proiecissent? Et vide quoniam non dixit, mun-

Mat. 20.
& 22. b.
† quando

dabit aream suā, sed, permūdabit. Propterea* enim vsq; ad consummationem semper necesse est, vt diuersis modis tentetur ecclesia, donec permūdetur. Et ideo ecclesia Christi nunq; sine tēratione dimissa est: Et primū quidem ventilauerunt Iudæi eā, deinde gentiles, modō hæretici: postmodum autem peruenit ab Antichristo. Sicut enim quādo permūdica aura est, non permūdatur tota tritici massa, sed leuiore autem remanent. Similiter remanent & vacua grana. Necesse est ergo, vt maior expectetur ventus, vt & grauiore paleas, & vacua grana iactentur. Sic & quando modica est tēratio, illi proijciuntur de ecclesia, qui multum sunt infideles. Ideo necessaria est tēratio maior, vt omnes infideles plenius expellantur, vt perpurgetur ecclesia. Et modō quidem modico flatu tērationis sufflante pessimi homines recedunt: si autem surrexerit maior, sicut erit sub Antichristo, tempestas, etiam illi qui videtur itabiles, sunt exituri.

Homilia. iij. ex cap. iij.

Vnc venit Iesus à Galilæa in Iordanē ad Ioannē. Quando? quando Ioannes prædicabat, dicens: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum: tunc venit Iesus, vt testimonium acciperet à Ioanne, Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi: & vt cōfirmaret prædicationem ipsius, vt videntes homines, Christū cū esset sine peccato, quasi peccatorē baptizari, dicant apud se: Si ille, de cuius innocentia ipse Baptista testimonium dedit, baptismum se necessarium habere putauit: quomodo nos contemnimus poenitentiam, qui sumus cooperi peccatis? Item testificatus erat Ioannes, quoniam ego baptizo vos in aqua, post me autem veniet fortior me, ipse vos baptizabit in spiritu & igne. Ideo tunc venit, vt etiam hoc testimonium eius ostēderet verum, vt in baptismo eius aperiantur cœli, descendat spiritus, pater clamet de cœlo, & per hoc manifestum efficiatur: quia verē dignior erat Ioanne, qui baptizatus est à Ioāne. Sicut enim cū processerit lucifer, lux nō expectat occasum luciferi, vt ita procedat: sed adhuc eo ascēdente egreditur, & suo lumine obscurat illius candorem: sic & Ioāne prædicante ante Christū, Christus non expectauit, vt cursum suū Ioannes imple-ret, & sic ipse veniret ad medium: sed eo adhuc docente apparuit, vt per comparationē doctrinæ suæ vel operis, prædicationem Ioannis faceret non videri iustitiam. Vnde postquam coepit Iesus prædicare ad se currentibus vniuersis, viluit doctrina Ioānis. Vnde discipuli eius vidētes† dicebant ad eum: Rabbi, ecce cui tu testimonium perhibebas, ecce hic baptizat, & omnes veniūt ad eum. Deinde venit ad baptismum, nō vt ipse remissionem peccatorū acciperet per baptismū, sed vt sanctificatas aquas relinqueret postmodū baptizandis. Adhuc autem, vt qui humanā suscepit naturam, totū humanæ naturæ inueniatur impleisse mysteriū. Nam quāuis ipse

Ioan. 1. d

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

†

non erat peccator, tamen naturā suscepit peccatricem: ppterea etsi ipse baptismate nō egēbat, tamen carnalis natura opus habebat. Ioannes autē prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Quō ego desidero ascendere, tu inde descendis. Ergo vt tu me baptizes est idonea ratio, vt iustus efficiar, & dignus cœlo. Vt autem ego te baptizē, quæ est ratio: vt iustus efficiaris? sed ipse es iustitiæ radix. Vt in cœlum ascendas? sed ipse natura in cœlo es, etsi voluntate de cœlo descenderis. Tu es spiritus, ego caro. Nunquid caro spiritū sanctificare potest? Magis autē spiritus sanctificat carnē. Cuius enī creādi est virtus, ipsius est & sanctificādi potestas. Quis diues à paupere diuitias quærīt? Magis autē pauper à diuite diuitias quærīt. Omne bonum de cœlo descendit in terrā, non de terra ascendit in cœlū. Ille antiquus Lucifer, qui manē oriebatur, cogitauit apud se, dicens: Super cœlū ascendam & c. Si ergo ille angelus cōstitutus, & pro sola cogitatione superbię depositus est de angelica gloria ad ignominiam tenebrarū: ego quid merear pati, si homo carnalis, & corruptibilis constitutus, tāte superbię opus impleuero, & dignū me existimaui: ro totius creaturæ dominum baptizare? Et ait ei Iesus: Sine modō, sic enim nos oportet implere omnem iustitiam. Non denegat eminentiam potestatis suæ, sed mysteriū dispensationis ostēdit, dicens: Sine modō: Id est, scio quia hoc est iustū, vt tu à me baptizeris: sed sine modō, vt iustitiam baptismatis, non verbis, sed factis adimpleam. Prius suscipiā, & postea predicabo. Quod ergo dicit, Sic oportet nos implere omnem iustitiā: non hoc signat, vt si fuerit baptizatus: sed sic, id est quemadmodum baptismatis iustitiā prius factis impleuit, postea prædicauit: sic omnem iustitiam non prius verbis, q̄ factis impleuit. Vnde etiā Lucas testatur de illo, dicens: Primum quidem sermonem feci de omnibus d̄ Theophile, quæ coepit Iesus facere, & docere. Aut ita: Sic oportet nos omnem iustitiam implere: id est, quomodo & baptismi impleuimus iustitiam. Quomodo impleuit baptismi iustitiam Christus? Sine dubio secundum dispensationē humanæ naturæ: hominum enim est opus habere baptismatis, qui secundum naturam carnalem omnes† sunt peccatores. Sicut ergo impleuit iustitiam baptismi, sic impleuit & iustitiā nascendi, & crescendi: manducandi, & bibendi: dormiendi, & lassandi: sic & suscipiendæ tentationis, sic & timoris, & fugæ, & tristitiæ: sic & passionis, & mortis, & resurrectionis impleuit iustitiā: id est, secundum dispensationē quam suscepit humanæ naturæ, omnes iustitias istas impleuit. Ergo sic & natus est, nō vt homo purus, sed vt deus & homo. Quasi homo sic creatus, sic estriuit, sic tētatus est, sic lassatus est: non homo purus, sed deus in homine. Quasi homo sic alligatus est, sic flagellatus, sic crucifixus & mortuus est: nō vt homo, sed p̄ dispensationē deus quasi homo. Si autem hæc omnia purus homo impleuit, iam non secundum dif-

Esa. 14. d

E

Acto. 1. a

† omnia

G dum dispensationem humanam implevit omnia, sed secundum naturam: quid autem dispensationis est, aut contra naturam, si ea quae passionis sunt, sicut homo passibilis patitur? Dum autem dicenti Ioanni, ego a te debeo baptizari, respondit, Modò interrim sine: ostendit quia postea Christus baptizavit Ioannem, quanuis in secretioribus libris manifestè hoc scriptum sit. Et Ioannes quidem baptizavit illum in aqua, ille autem Ioannem in spiritu. Iesus autem baptizatus confestim ascendit de aqua. Non inuenio qua causa positum est, quia confestim ascendit de aqua. Quid enim interesset, si tardius ascendisset? Ergo potuit sic dicere, Iesus autem baptizatus, ascendit de aqua. Puto autem factum Christi ad mysterium pertinere omnium, qui postmodum fuerant baptizandi: ideo dixit, Confestim: & non dixit, egressus est: sed, ascendit: quia omnes qui dignè secundum omnia membra iustitiae formati & consummati baptizantur in Christo, confestim de aqua ascendunt: id est, proficiunt ad virtutes, & ad dignitatem subleuantur coelestem. Qui enim ingressi fuerant in aquam carnales, & filij Adae peccatoris, confestim de aqua ascendunt spirituales filij dei facti. Et ne mihi dicas, quia multi quales fuerant ante baptismum, tales permanent post baptismum, etiam qui non in poenitentia baptizantur, nec toto corde poenitent se illos fuisse, quod fuerunt, sed retento peccandi proposito baptizantur, ideo non proficiunt confestim de aqua. Si ergo quidam ex sua culpa non proficiunt baptizati, quid ad baptismum? Scriptura enim de potestate baptismatis loquitur. Quid potest eis praestare baptismum, qui indignè fuerint baptizati? Aut certe confestim ascendit de aqua, festinans ad tentationem contra diabolum, ad liberandum genus humanum. Misericordia eius vrgebat eum. Sicut enim dux contra tyrannum deputatus ad bellum, mox ut signum expeditionis & profectiois accepit, festinat exire, sciens quia tarditas eius perditio est prouinciae. Nam tyrannus sciens aduersus se principem deputatum, etsi lenius acturus fuerat, crudelius agit: sic & Christus, ex quo baptismatis signum accepit, festinabat accipere spiritum sanctum, quasi arma coelestia, & exire, sciens quia tarditas eius interitus erat mundi. Nam diabolus audito, quod filius dei descenderat in hunc mundum, aduersus ipsum vehementius festinabat omnium hominum corda in peccatis & infidelitate concludere, putans se tantum posse perdere, quantum non posset Christus saluare. Et aperti sunt ei caeli. Non rupta est ei ipsa creatura caelorum, sed per baptismum oculi sensus eius aperti sunt, ut viderent quae sunt super caelos. Si enim ipsa creatura rupta fuisset, non dixisset, Ei aperti sunt, non tantum ei aperti fuissent: quia quod corporaliter aperitur, omnibus est apertum: quod autem spiritualiter, illis solis, qui illuminantur in spiritu sancto. Sicut Stephanus repletus spiritu sancto dicebat: Video caelos apertos, & filium hominis stantem a dextris virtutis dei. Sed dicit aliquis, Quid enim?

Acto. 7. g.

ante oculos filij dei clausi fuerant caeli, qui etiam in terra constitutus, erat in caelo? Si ea quae superius dixit, sic oportet nos implere omnem iustitiam, bene intellexisti, non dubitas quod secundum mysterium aperti sunt ei caeli. Nam sicut secundum dispensationem humanam baptismum non egebat: sic secundum humanam dispensationem aperti sunt ei caeli, secundum naturam autem suam erat in caelis. Ergo non deo aperti sunt posito extra carnem, nec puro homini extra deum: sed deo quasi homini, ut exemplo eius intelligamus, quia omnes homines recti, qui baptizati spiritum meruerunt accipere sanctum, similiter aperiantur eis caeli, & vident ea quae sunt in caelo: non carnalibus oculis videndo, sed spiritualibus fidei credendo. Qui enim non credit ea, quae gloriosa & terribilia a deo reposita promittuntur in caelis, ante oculos cordis eius obturati sunt caeli: qui autem firmiter credit, & quasi ad illud quod videt tendit, illi aperti sunt caeli: & cum corpore sit in terra, animo est in caelo. Si autem oportet credere, quia verè aperti sunt ei caeli, quia fortè erant inuisibilia quaedam obstacula prius, quibus obsistentibus, animae defunctorum introire non poterant caelos: quae homines nec clausa possunt aspiciere, nec aperta: tamen siue hoc modo, siue alio intelligantur caeli aperti, omnino sic est intelligendum, aperti sunt ei caeli, id est, propter eum, gratia eius. Aperti sunt autem caeli, non solum ei, sed omnibus propter eum. Etsi in singulis quibusque generationibus erant iusti, quibus aperirentur, tamen iterum ceteris peccatoribus clauderentur: & nullus poterat esse tam iustus, ut dignus esset aperire portas caelorum ad introitum omnium hominum. Postquam verò natus est Christus, baptizatus est, sanctificatus est, gratia illius solius aperti sunt caeli. Vtputa si ab Imperatore querat homo aliquod beneficium dignitatis, & ipse non habet tantummodo fiduciam petendi, neque amicitiam impetrandi, vadit ad fratrem Imperatoris, aut ad amicum charissimum, ut intercedat ad illum. Sic dicit illi Imperator, Ecce ego hoc beneficium non illi do, sed tibi: id est, propter te illi do. Nam non illi donatur, cui datur, sed illi propter quem datur: sic & hic dicit, Ei aperti sunt caeli, id est, propter eum nobis aperti sunt. Vis autem manifestè scire, quoniam ante Christum caeli si aperiebantur, iterum clauderentur? Nam iusti quidem forsitan ascendebant in caelum, peccatores autem nequaquam. Ideo autè dixi, forsitan: ne quibusdam placeat etiam ante Christi aduentum iustorum animas ascendere potuisse in caelum. Alioqui nullam animam ante Christum arbitror ascendisse in caelum, ex quo peccauit Adas, & clausi sunt ei caeli: sed omnes in inferno detentus, propter quas etiam descendit ad inferos, sicut ipse testatur in Sapietia, dicens: Descendam ad inferos, & visitabo omnes dormientes, & illuminabo sperantes in deum. Aperti sunt ei caeli. Sic aperti sunt, ut nunquam claudantur. Ecce baptizatus

A prizado quidè Christo, aperti sunt ei tantum: postquam verò tyrannum vicit per crucem, & resurgens, ab angelis portabatur in caelum: videntes angeli portatores, quia caeli iam nunquam erant claudendi, sed omnes iusti, & peccatores pariter ascensuri erant in caelum, & staturi ante tribunal Christi, quia non erant necessariae portae caeli, caelo postea nunquam claudendo: ideo non dicunt, Aperite portas, & introibit rex gloriae, iam enim erant apertae: sed, Tollite portas principes vestras. Aut ita: Caeli sunt scripturae diuinae prophetarum & apostolorum, in quibus habitat deus, de quibus scriptum est: Quoniam videbo caelos tuos opera digitorum tuorum, lunam & stellas, quae tu fundasti. Ergo qui baptizatur, & meretur accipere spiritum sanctum, adaperiuntur ei omnes scripturae, ut intelligat quae ibi posita sunt mysteria veritatis. Propterea autè omnibus non aperitur, quoniam quidem falsum baptismum habentes, non possunt accipere spiritum veritatis. **B** Quosdam autem non baptismum impedit, ne accipiant spiritum veritatis, & aperiantur eis scripturae, sed propositum malum, quanuis bene fuerint baptizati. Sicut enim in caelo celatur deus, sic in scripturis absconditur. Et sicut hoc caelum corporale omnes quidem homines vident, non autem aspiciunt deum inhabitantem in eo: sic & scripturas diuinas omnes quidem homines legunt, non tamen omnes intelligunt deum veritatis positum in scripturis, nisi qui fuerit sic baptizatus, ut accipiat spiritum sanctum. Unde & apostoli priusquam baptizarentur in spiritu sancto, clausae eis erant scripturae prophetarum, exponentes de Christo, sicut scriptum est: O tardo corde ad credendum in omnibus quae prophetae dixerunt. Postquam verò aperuit eis sensum, insufflato spiritu sancto, tunc reseratae sunt omnes scripturae ante oculos cordis eorum, ut intelligerent quae scripta erant de Christo. Et ideo fortè hic dicitur, aperti sunt ei caeli. Apud Marcum autè, vidit scindi caelos: quoniam secundum hunc euangelistam scripturae manifestae sunt, non conscissae: nam quotidie ad confirmationem fidei ex eis accipiuntur exempla. Secundum Marcum autem etiam scissae sunt, & inutiles factae: quia post Christum iam lege & prophetis non utimur, sed euangelio Christi, quasi caelo sublimiori & nobiliori. Et vidit spiritum descendentem sicut columbam, & venientem super se. In quo mysterio natus est Christus, in hoc mysterio & spiritum sanctum accepit. Sicut enim filio dei baptismum recipiente, & spiritu descendente, vnus in forma stabat humana, alter in specie descendebat columbae, tertius autè nec in forma stabat humana, nec in specie descendebat columbae, sed in voce tantum audiebatur de sursum descendente. Sed haec confessio est insipientium haereticorum. Prudentiores autem haeretici non dicunt tres vnus esse deum, sed tres eandem habere substantiam, quod magis Macedonius quam *δμοθθιορ* confitetur. Videamus ergo cui sit aequalis. Non dicitur Tomus secundus.

Phil. 2. 3. b.

Phil. 2. 2.

Luc. 14. d.

Mat. 1. b.

† Duo vetera exempla: vnus diuinitatis, altera collegij. Natus non habent sequentia vsque, ideo spiritus sanctus speciem &c.

xit, hic est filius noster dilectus, ut ne quemadmodum deus, ita & spiritus sanctus pater Christi fuisse videatur. Nam si aequales sunt per omnia, quemadmodum ille paternitate est honoratus, sic & spiritus sanctus: si autem deus quidem pater est, quia filium habet, spiritus autem sanctus non est pater, quia filium non habet, non est per omnia aequalis. Nec dictum est, Filij nostri dilecti hi sunt, ne cum Christo etiam spiritus sanctus filius putaretur: nam si per omnia aequalis est Christo, etiam filius est quemadmodum Christus: si autem non filius, quemadmodum Christus, sed minister fidelis Christi, non est aequalis Christo. Sicut columbam. Ideo spiritus sanctus speciem columbae suscepit, quoniam praem omnibus animalibus haec cultrix est charitatis. Omnes enim species iustitiae, quas habent serui dei in veritate, possunt habere & serui diaboli in simulatione. Habet enim diabolus & mansuetos & humiles, habet castos & eleemosynarios, & ieiunos: & omnem speciem boni, quam creauit deus ad salutem hominum: ipsam speciem & diabolus introduxit ad seductionem, ut inter bonum verum, & bonum simulatum confusio fiat: ut simplices homines, qui boni veri & boni simulati differentiam intelligere cautè non possunt, dum quaerunt bonos dei viros, incurrant in seductores diaboli. Solam autem charitatem sancti spiritus non potest immundus spiritus imitari. Omnis ergo species iustitiae in impostoribus inuenitur, sola autem gratia verae charitatis non inuenitur, nisi in solis seruis dei. Ideo ergo hac priuatam speciem charitatis sibi soli seruauit spiritus sanctus, ut per nullius iustitiam & testimonium sic cognoscatur ubi est spiritus sanctus, quemadmodum per gratiam charitatis. Hic est filius meus dilectus, in quo complacui. Et vide quoniam in monte sic dicit, Hic est filius meus dilectus, in quo complacui, ipsum audite. Hic autem tantummodo dixit, in quo complacui: quia illic iam cognoscebatur ex parte filium dei. Sed quia putauerunt errantes, Christum Mosi & Heliae similem esse: ideo addit, ipsum audite. Non ut legem & prophetas non audiant, sed ut euangelium amplius audiant, quam legem & prophetas, ut scirent quia ipse esset dominus legis & prophetarum. Hic autem, cum non adhuc cognosceretur Christi persona, non conueniebat dicere, ipsum audite: quoniam quando persona firmiter cognoscitur, tunc & doctrina fideliter suscipitur, quoniam personae dignitas commendat personae doctrinam.

Homilia. v. ex cap. iij.

Vnc Iesus ductus est a spiritu in desertum, ut tentaretur a diabolo. Ex eo quod subiunxit, dicens ut tentaretur a diabolo: ostendit, quia a spiritu sancto est ductus, sed non quasi minor maioris praepcepto, sed quasi maior minoris hortatu. Nam non solum ductus, aut adductus dicitur, qui alicuius potestate ducitur: sed etiam ille, qui alicuius rationabili exhortatione placatur. Sicut scriptum est de Andrea: Hic inuenit Simonem fratrem

Causa.

Infr. 17. a.

Ioan. 1. f.

Cc fratrem

G fratrem suum, & dicit ei: Inuenimus messiam, qui dicitur Christus, & adduxit eum ad Iesum. Ecce non potestate eum adduxit, sed ratione placauit. Quoadmodum si magister militum vinceret dominatorem tyrannum, & det consilium regi, dicens: Exi obuiam illi, quia tota perit provincia: nam fortior est tua fama, quam mea virtus. Et ecce rex a magistro militum ducitur, & tamen non est minor eo, qui ducit. Ad diabolum Iesus ductus est, ut tentaretur: ad homines quidem diabolus vadit, ut tentet eos: non homines ad diabolum, ut tententur ab eo. Quoniam autem aduersus Christum diabolus ire non poterat, ideo contra diabolum Christus processit. Constat in nobis quinque baptismata esse. Vnum in verbo, sicut & Christus dicit: Et vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis. Secundum in aqua, sicut cunctis est manifestum. Tertium autem in spiritu, sicut scriptum est: Ioannes quidem baptizauit in aqua, vos autem in spiritu sancto baptizabimini. Quartum vero in igne, quod est tentatio praesens. Quoniam autem baptizantur homines & in igne, testis est dominus per Esaiam: Et auferam (inquit) sordes filiorum Israel de medio eorum, & sanguinem eorum mundabo in spiritu iudicij, & spiritu combustionis & ardoris. Consequenter enim ait propheta: Quoniam probasti nos de igne, nos examinasti, sicut igne examinatur argentum. Psal. 65. b. Et postmodum, Transiimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Sicut enim aurum vel argentum combustis in fornace sordibus colatur, sic homo in fornace tentationis missus, depositis peccatis sanctificatur. Quintum in morte, sicut ipse dicebat: Baptismo habeo baptizari, & quoniam turbor usque dum perficiatur. Quoniam autem peccatum & in morte remittitur, docet Apostolus, dicens: Qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato. Quale autem peccatum in morte remittitur, scit qui intelligit, pro quali peccato introducta est mors. Nam si propter peccatum moritur homo, sine dubio soluitur propter quod moritur. Ideo dominus postquam baptizatus est in verbo, factus est sub lege. A Ioanne autem in aqua, a patre vero in spiritu: nunc a spiritu ducitur in desertum, ut baptizetur in igne tentationis, postmodum baptizandus in morte. Age, nunc videamus qui sunt, qui baptizantur in igne, & quando baptizantur in igne. Ut autem sciamus, videndum nobis est, quid est quod dicit, tunc ductus est. Quando? Quando pater clamauit de caelo: Hic est filius meus dilectus, in quo coplacui. Vides ergo quia nemo baptizatur in igne tentationis, nisi qui factus fuerit filius dei? Quando enim catechumenus est homo, nondum abrenunciat diabolo, & omnibus operibus eius plenius. Baptizatus autem, Christo se tradit, dicens: Abrenuncio satanae, & omnibus operibus eius. Ideo catechumeno ei constituto, quasi suo parit adhuc: post baptismum autem, quasi alienum factum, tota virtute satanas persequitur. Baptismum autem

signaculum fidei est. Nunquid miles post militiam signatur ut iam sedeat, & requiescat? Sed magis ante militiam, ut postmodum militet, & laboret. Nam & athleta, ante certamen vngitur ut luctetur: sic & homo spiritualiter ideo oleo christiatis vngitur, ut contra diabolum, quasi spiritualis athleta luctetur. Sed quid, quia multi cum tentati fuerint, superantur, & pereunt? Illi tales non a spiritu ducuntur ad tentationem suscipiendam, nec sunt filij dei: Quoniam qui spiritu dei aguntur, hi sunt filij dei: sed a peccatis expelluntur proprijs. Qui autem a spiritu dei ducuntur ad tentationem, non superantur. Serui autem diaboli in igne non baptizantur. Quare? Quia non potest fieri ut depositis sordibus emundetur, qui totus est sordidus. Incipe laterem aqua lauare, nunquid aliquando mundatur? Non, sed magis commoto luto, amplius sordidatur. Ille enim mundatur, in quo est aliquid boni, quo emundetur. Vt puta bonus homo, si carnalibus vicij fuerit sordidatus, tentatur ut illud bonum eius mundetur. In illo autem quid mundandum est, in quo nihil est boni? Secundum hoc, cum videris aliquem peruersum Christianum nunquam tristari, aut periclitari: cum videris haereticum nunquam persecutionem tentationum pati, noli scandalum pati: nec dicas, quomodo haeretici persecutiones nunquam patiuntur, sed semper fideles? Quomodo mali homines nunquam periclitantur, sed semper boni? Scito quoniam qui filij dei sunt, hi tantummodo in tentationis baptizantur igne. Veniat tibi in mentem quod te docuit apostolus Paulus, dicens: Et omnes volentes pie viuere in Christo, persecutiones patientur. Mali autem homines, & seductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes. Nunc videamus quando baptizantur in igne. Postquam fuerit homo baptizatus in verbo, instructus in fide: & postquam fuerit baptizatus in aqua: & postquam fuerit baptizatus in spiritu: in quarto loco baptizatur in igne. Multi autem, & contra in aqua baptizati fuerint, non baptizantur in spiritu. Nisi enim quis ante baptismum aqua sic deposuerit a se totum peccandi propositum, ut dignus sit spiritum sanctum in templum sui cordis suscipere, non baptizatur in spiritu. Quia spiritus sanctus fugit hominem fictum, & non habitat in corpore subdito peccatis: & ideo non fit filius dei. Et hi sunt qui cum tentati fuerint, superantur & pereunt: videntur quidem filij dei facti, propter aquam baptismatis, re vera autem non sunt filij dei, quia non sunt in spiritu baptizati. Nam corpore quidem baptizati sunt, animo autem catechumeni sunt: quia aqua corpus baptizat, spiritus autem animam. Ergo non solum Christus ductus est in desertum a spiritu, sed & omnes filij dei habentes spiritum sanctum ducuntur a spiritu in desertum, ut & ipsi tententur a diabolo: Qui enim habent spiritum dei, hi non sunt contenti sedere ociosi, sed ipse spiritus qui est in eis, vrget eos ad aliquod opus apprehendendum

Ioan. 15. a.
Acto. 1. a.
Esa. 4. b.
Psal. 65. b.
Psal. 65. c.
Luc. 12. f.
Rom. 6. b.
Iust. 17. a.

A dendum magnum, cui diabolus aduersatur, qui est in deserto. Ut autem intelligas, quia omne bonum, quod secundum deum bonum est, in deserto est: videamus quid est desertum. Est autem desertum secundum deum, & est desertum secundum diabolum. Natura carnalis, domus diaboli est, & omnis iniustitia epulatio ipsius est. Quantum ad deum autem desertum est, quoniam non est in eo iustitia dei. Spiritus autem domus est dei, & omnis iustitia eius epulatio est ipsius. Quantum ad diabolum autem desertum est, quia iniustitia non est in eo, quia diabolus delectatur. Et quare natura carnis domus diaboli est: Quia omne malum intus in carne est, quia secundum voluntatem carnis est: & intus in mundo est, quia secundum voluntatem mundi est. Omne autem bonum foris est extra carnem, quia non est secundum voluntatem carnis: & est foris extra mundum, quia non est secundum voluntatem mundi. Vides ergo quia omnis res spiritualis extra fines mundi est foris? Vnde qui viuunt secundum dei mandatum, exisse de mundo dicuntur: non corpore, sed conuersatione exisse dicuntur de carne, & in spiritu esse. Domus autem dei spiritus est, quia omne bonum intus in spiritu est, quia secundum voluntatem spiritus est. Omne autem malum foris extra spiritum est, quia non est secundum voluntatem spiritus. Vides ergo quia omnis res carnalis foris, extra fines spiritus est, & in deserto est? Ergo quantum ad deum, desertum est natura carnalis, ubi non est via iustitiae, in qua non inuenitur aqua spiritus sancti, & est vituperabile desertum, de quo & propheta dicebat: Sitiuit in te anima mea in terra deserta, & inuia & inaquosa. Quantum autem ad diabolum, desertum est omnis res spiritualis, & est laudabile desertum. De tali deserto dicebat deus ad Pharaonem: Dimitte populum meum, ut seruiat mihi in deserto. In tali enim deserto vult deus omnes suos sibi seruire. Ad tale desertum omnes filij dei, qui habent spiritum sanctum, exeunt ut tententur. Vt puta proposuisti non ducere uxorem, duxit te spiritus sanctus in desertum: id est, eiecit te extra fines carnis & mundi, ut tenteris a concupiscentia carnis: quia non habet castitas in se, ut delecteris in ea secundum carnem. Si autem intus eras in carne & in mundo, id est, secundum naturam carnis & mundi habebas uxorem, non tentaberis. Quomodo enim tentetur libidine, qui quotidie est cum uxore? Proposuisti ieiunare, extra fines carnis existi & mundi, ut tenteris in fame a spiritu gulae. Si autem in finibus carnis & mundi potus, manducabas & bibeas, non tentaberis a spiritu gulae in fame. Quomodo enim tentetur in fame a spiritu gulae, qui nunquam esurijt? Sic & dominus nunquam tentatus fuisset in fame, nisi quadraginta diebus ieiunasset, & tunc esurisset. Item elemosynas facere proponis, foras existi: quia natura carnis & mundi non delectatur dare, sed sem-

Desertum duplex.
Filius dei baptizatus in spiritu.
Psal. 62. a.
Erod. 5. a.

per accipere. Si autem non dabis, non tentaberis a spiritu auaritie. Item proponis humilitatem seruare, existi in desertum ut tenteris a spiritu superbiae: quia caro & mundus in humilitate non delectatur. Exurget aliquis diaboli angelus, qui te conculcet, & irretet humilitatem seruasse, dum vides quod in hoc seculo humilitas contemnitur, & superbia honoratur. Et cum hos omnes spiritus viceris, nouissime tenteris a spiritu vanae gloriae. Incipis enim gloriari, quia vicisti: quia spiritus vanae gloriae precipue a sanctitate nutritur. Scire autem debemus, quod filij dei non possunt tentari a diabolo, nisi in deserto exierint, secundum ea quae diximus: hoc est, nisi proposuerint circa aliquas studere virtutes. Filij autem diaboli, & intus in carne, & in mundo constituti, confringuntur & pereunt. Quomodo? Vt puta, bonus homo si uxorem habuerit, hoc est enim esse intus in carne, non tentatur in libidine: id est, non fornicatur, sed sufficit ei uxor sua. Malus autem & intus in carne constitutus: id est, habens uxorem, fornicatur, & non est contentus vna. Item filius dei, id est, bonus homo, si intus in carne fuerit manducans & bibens, non tentatur in esca: id est, non inebriatur, non deliciatur, sed mensurate manducat & bibit. Filius autem diaboli, & intus manducans & bibens, non est contentus mediocribus cibis & potibus: sed inebriatur, & ad lasciuiores cibos extenditur. Item seruus dei, etsi intus sit in carne, nemini aliquid dans, non tentatur, quia alteri non tollit: malus autem intus, nemini dat, & tamen alienum tollit: & sic in omnibus rebus tractans inuenies. Vides ergo quia est & ista differentia inter filios dei, & inter filios diaboli: quia filij diaboli non exeunt ad diabolum ut tententur, sed diabolus venit ad eos ut tentet: id est, non exeunt extra carnem ad illum, sed intus in carne dominantur ab illo. Quid enim opus habet foras ad certamen exire, qui non desiderat vincere? Sed diabolus venit ad illos, quasi ad familiam suam. Filij autem dei foras exeunt ut tententur ab illo, id est, extra fines carnis: quia si intus fuerint in finibus carnis, non potest ad illos venire diabolus, quia filij dei sunt: nec potest illos tentare, sicut supra diximus. Ergo quia diabolus non potest intrare ad illos, ideo qui sunt gloriosiores filij dei, extra fines carnis exeunt contra illum, quia victoriae gloriam concupiscunt: propterea in hoc loco non diabolus venit ad Christum, ut tentaret eum, dans dilectis suis exemplum. Haec omnia diximus propter illud quod ait: Tunc Iesus ductus est a spiritu in desertum, ut tentaretur a diabolo. Et cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurijt. Non solum ideo tentabatur, quia ieiunabat: sed ideo ieiunabat, ut tentaretur. Ieiunium autem non est tantum irritatio passionis, sed repugnatio. Si ergo ieiunaueris ut non intres in tentationem, placuerit autem deo inducere te: non dicas, quia perdidisti fructum ieiunij mei. Nam etsi

† quia tentabatur.

Ioan. 1. d.

f qui cre-
uit.

G non tibi proficit ieiunium tuum, vt non tenteris: ta-
men ad illud, sine dubio, tibi proficiet, vt tentatio-
nibus nō vincaris, sicut Christo profuit. Multis mo-
dis diabolus audierat: quia Christi⁹ natus est in hoc
mundo, aut angelis prædicantibus ad pastores, vel
pastoribus referentib⁹ ad Mariam, vel Magis que-
rentibus in Hierusalem eum adorare, cuius viderant
stellam, vel Ioanne ostendete: Ecce agnus dei, ecce
qui tollit peccata mūdi. Sed faciebat eū incertū
natura eius carnalis. Dicebat enim apud se: Hic
non potest esse filius dei, qui de muliere & de viro
natus est. Nam & ideo de desponsata, & in domo
habita natus est, vt partus virginis diabolo celaretur.
Si autem de simplice virgine natus fuisset, facile
poterat cognoscere diabolus, quia filius est dei.
Cogitaret enim apud se, Maria fornicata non est.
Si autem fornicata fuisset, ego sine dubio scirem:
quia omnis fornicatio me ministrante committitur.
Sine dubio iste filius dei est. Nec enim potest
fieri, vt de muliere homo siue viro nascatur. Ideo
desponsata intrauit domum Ioseph, vt dum maritalis
conceptio aestimatur, vnigeniti dei natiuitas non
cognoscatur. Hic est rex gloriæ, qui pānis inuolutus,
nec locū in diuersorio potuit inuenire, sed in præsepio
positus est. Hic est creator rerum, qui creauit omnia,
& per singulos ætatis gradus ascendit. Hic est ille
sanctus, qui cū peccatoribus vt peccator est baptizatus.
Quid ergo? ipse eum tentabo, & si quidem inuenero
eum hominem, sicut puto, dominabor illius, sicut
omnium hominū: si autem inuenero eum sicut audio,
filium dei, postmodum recedam ab eo, nec congregiar
contra eum: quoniam qui vadit contra fortiorem,
occasionem illi victoriæ prouidet: si autem subduxerit
se, euacuat virtutem ipsius. Sciens ergo dominus cogitationes
diaboli, quia volebat eum tentare, processit contra
eum: non quasi deus, sed magis quasi homo, nec in
toto quasi deus, nec in toto quasi homo. Nā quæ-
admodū quadraginta diebus non esurire, non erat
hominis: sic aliquando esurire, nō erat dei. Ieiunauit
ergo quadraginta diebus propter duas causas.
Primum, vt nobis aduersus tentationes ieiunandi
daret exemplū: deinde vt quadagesimi ieiunij
noti pōneret mensuram. Esuriuit autem, vt ne nimis
supra mensuram ieiunans, manifestē intelligeretur
deus, & sic diabolo quidem spem tentandi extingueret,
suamq; victoriā impediret. Itaque diabolus, quia
videns per quadraginta dies ieiunantem, desperauerat:
postquam sensit esurientem, iterum cœpit sperare,
& sic accessit ad extra esurientem, & inuenit
intus nunquam esurientem. Et dum tērat esurientem,
vincitur a non esuriente. Et accedens tentator dixit
ei: Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant.)
O cæcitas diaboli manifesta: quō suspicatus est eū
non esse filium dei, quē post quadraginta dies
esurientem sensit, & per quadraginta dies non
esurientem non intellexit: Nam sicut esurire
hominis est, ita p quadraginta dies non

esurire, hominis non est. Non cogitauit quoniam
qui verē non esurit, voluntariē esurire potest: qui
autem verē esurit, per tot dies non esurire non
potest. Fortis ad ea quæ infirma sunt descendere
potest, infirmus autem ad ea quæ fortiora sunt
ascendere nō potest. Sic ergo magis ex eo quod per
tot dies nō esurierat, intelligere debuerat, quia de⁹
est: quā ex eo quod post tot dies esuriit, quia homo
est. Nam deus quæ hominis sunt, agere potest: ho-
mo autem quæ sunt dei, agere non potest. Sed for-
sitā tu dicis, Moses & Helias quadraginta dies ie-
iunauerunt, & homines erant. Sed illi ieiunantes esu-
riēbant, & sustinebant: iste autem quadraginta die-
bus non esuriit. Hoc est enim quod dicit: Et cum ie-
iunasset quadraginta diebus, postea esuriit. Esurire
enim, & non manducare, patientiæ est humanæ:
non esurire autem, diuinæ naturæ. Qui ergo qua-
draginta diebus non esuriit, postea esuriens, demō-
strauit, quia esuritiō eius voluntaria fuit, non neces-
saria. Quid ergo est? sicut semper diabolus omnes
homines excæcabat, vt non intelligerent quod est
bonū: sic modō inuisibiliter ipse a Christo est
excæcatus, vt non cognosceret verū. Cogitauit enim
apud se, si poterit de lapidibus facere panes, verē
filius dei est: si autem non poterit, homo est. Sed
quæ fuit cogitatio ista? Per hoc enim nunquam po-
terat cognoscere, si filius dei erat, an non. Primum
si filius dei erat, nec esuriebat. Quomodo enim nō
vincat necessitatem naturæ carnalis, qui ipsam ne-
cessitatem in natura creauit? Et vt quid faceret de
lapidibus panes, qui panem cum omnibus alijs ex
nihilō, cum voluit fecit? Deinde etsi esuriebat pro-
pter corpus, & volebat facere, faciebat quādo ipse
volebat, non quando diabolus prouocabat. Si ergo
nō faceret, quod & fecit: vnde sciebat, vtrū ideo nō
fecit, quia non potuit, quasi homo: aut quia noluit
quasi deus, quod & fecit? Nam nec fecit, nec dixit
possum, & nolo, vt ne se ostenderet filium dei. Nec
dixit non possum, vt non se ostenderet medicum. M
confitens se hominem, cum esset deus. Sed quid?
Non in solo pane viuit homo, sed in omni ver-
bo dei.) Non dixit, non in pane solo viuo, sed in om-
ni verbo dei, vt nō videatur de se dixisse: sed me-
diē, non in solo pane viuit homo. Quid aliud pote-
rat respondere? & filius dei abscondens se, ne ostē-
datur quod potest: & homo astutus excusans se, vt
non ostendatur quod non potest. Sic ergo cum ex
hoc respōso nihil certum addicere potuisset, vtrū
deus esset, an homo, assumpsit eum ad aliam tenta-
tionem, dicens apud se: Iste qui in fame non vincit-
tur, etsi non est filius dei, tamen sanctus est. Valent
enim homines sancti, & spirituales fame non vin-
ci. Sed postquam omnem necessitatem carnis vi-
cerint, per vanam gloriam cadūt. Ideo cœpit eum
tētare in vana gloria. Et assumpsit iesum in san-
ctam ciuitatem.) Quando audis dicentem, ductus
a diabolo, nihil cogites de potentia diaboli, quia po-
tuit ducere Christum: sed de patientia Christi mi-
rari, quia

A rare, quia sustinuit, vt a diabolo duceretur. Ergo in
sequente domino non infirmitas, sed patientia est:
in decente autem diabolo non virtus, sed superbia
est: quia volentem Christum non intelligens quasi
inuitum ducebat. Ille ductus est, vt nos voluntatem
diaboli non sequamur. Et statuit eū supra pin-
naculū templi.) Sed fortē cogitamus, quomodo in
corpore constitutum, omnibus vidētibus statuit il-
lum super templum? Si potentiam Christi cōside-
ramus, intelligilia inueniuntur omnia. Forfitan e-
nim diabolus quantum ad se, sic eum assumebat,
vt ab omnibus videretur: ipse autem nesciente dia-
bolo inuisibiliter sic agebat, vt a nemine videretur:
sicut scriptum est de eo: Ipse autem trāsijt per me-
dium eorum, & abiit sic. Si enim Habacuck ho-
mo constitutus a nullo est visus, quando ab angelo
per comam capitis portabatur de Iudæa in Baby-
niam: quanto magis est credibilis de Christo non
fuisse visum, cum volens a diabolo assumeretur?
B Et statuit eum supra pinnaculum templi. Cogit-
auit enim apud se, si miserit se per aërem, scio
quoniam est filius dei, sine dubio enim mittet se, vt
cognoscatur quod est: si autē non potuerit se mit-
tere, scio quoniam homo est. Sicut ergo concupi-
scentia vanæ gloriæ ipse ruit de cœlo: nā cum esset
angelus, volens se ostēdere deum, perdidit & illud
quod erat, dum voluit apparere, quod non erat: sic
putauit & Christum concupiscentia vanæ gloriæ
ferri. Nam sicut difficilē aliquē suspicatur malū,
qui ipse est bonus: sic difficilē aliquē suspicatur bo-
num, qui ipse est malus. Et dicit ei: Si filius dei es,
mitte te deorsum.) Per hanc ppositionē, quomo-
do poterat cognoscere si filius dei est, an non? Pri-
mū volare per aërem non est propriū opus dei,
quia nec hoc est vtile alicui, vel ad animam, val ad
corpus. Si ergo nulli necessarium est, neque profici-
t ad salutem: volauerit autem aliquis prouocatus,
propter ostentationem solam hoc facit: & est hoc
C ex diabolo magis quā ex deo. Si ergo homini di-
gnitōso & sapienti sufficit esse quod est, & non est
necessarium ei apparere quod nō est: quia hoc nō
homini prodest, quōd videtur ab alijs, sed quōd est
apud se: quanto magis filius dei ostendere se neces-
sarium non habet, sine causa alicuius vtilitatis, cui
nihil necessarium est, sed totum possidet in natu-
ra, de quo nemo potest tantū cognoscere, quan-
tū est apud se: Si ergo non volauerit, quomodo
poterat per hoc cognoscere, vtrū non potuit pro-
pter infirmitatem quasi homo, aut noluit propter
vanitatem, quasi deus: quia non creditus fuerat, sed
tentatus. Si filius dei es, mitte te deorsum. Vide su-
perbiam inimici, quomodo ipsa inuitatio eius in-
iuriosa est. Nunquid non poterat dicere, descende
per aërem ambulans: Sed quid? Mitte te deorsum.
Nec timuit cogitans, ne fortē si inuentus fuerit fi-
lius dei, inueniat illi fecisse iniuriam. Sed nihil du-
bitat dicere, nec facere, qui nihil sibi reliquit quod
speret. Et vide, non impulit, non tetigit, nō appro-
Tomus secundus.

pinquauit: sed tantū dixit, Mitte te deorsum, si es
filius dei: vt sciamus, quia omnis qui obaudit dia-
bolo, ipse se deponit deorsum. Nā diabolus ad ma-
lum hortari potest, cogere autem non potest.
Scriptum est enim: Quoniā angelis suis manda-
uit de te, vt in manibus tollant te: O diabole, quo-
modo filius dei angelorum manibus portatur le-
gisti, & quia super aspidē & basiliscum calcas non
legisti? Sed exemplum illud quidem profert, quasi
superbus: hoc autem tacet, quasi astutus. Nā & ve-
rē filius dei angelorum manibus non portatur, sed
ipse magis angelos portat. Nec enim creatura por-
tat creatorem, sed creator creaturam. Si autē crea-
tura baiulat creatorem: ergo creator antequam fa-
ceret creaturam, a quo portabatur? Nam verē etsi
portatur manibus angelorum, non ideo portatur,
vt nō offendant ad lapidem pedem suum, quasi in-
firmus, sed propter honorem potestatis, quasi do-
minus. Sicut scriptum est: Qui sedes super Cheru-
bin, appare. Et illud quidem, quod diabolus refert,
quia in persona Christi dicitur, verum est. Sicut e-
nim dicitur: Quoniam tu es domine spes mea, al-
tissimum posuisti refugium tuum, &c. Sed non de
Christo dictum est tantū, sed de omni homine
iusto, quorum personam Christus suscepit: Res-
pondit ad eum, scriptum est: Non tentabis domi-
num deum tuum.) Non dixit, non tentabis me do-
minum deum tuum, ne se manifestaret deum: sed
ita, non tentabis dominum deum tuum: quod
poterat dicere, & omnis homo dei tētat, membrum
diaboli est. Sic ergo ex hoc respōso incertus trāsijt
ad tertiam. Dixit enim apud se: Tria hæc retia ha-
beo extensa super omnem mundum, vt quisquis
euaferit de retibus gulæ, incurrat in retia vanæ glo-
riæ: qui euaferit de retibus vanæ gloriæ, incidat in
retia auaritiæ. De his autem tribus retibus nullus
hominum ad perfectum euaferit: & si euaferit, nō in-
teger, sed contritus euaferit. Hic autē iam retia ven-
tris dirupit, retia vanæ gloriæ transiit. Ponam ei
nunc retia auaritiæ, & ostendam illi omnia regna
mundi. Si concupierit ea, scio quia homo est. Nam
omnes homines propter gulam, & propter pecu-
niam auaritiam, & propter vanos honores ser-
uiunt: mihi: si autem contempserit ea, scio quia fi-
lius dei est. Nec enim potest desiderare quæ ipse
creauit, nec delectatur terrenis, qui fruitur cœlesti-
bus. Nam etsi alijs mentiebatur diabolus, sua esse
omnia, apud se tamen sciebat, quia non erant eius,
sed dei. Et sic assumpsit eum super montem ex-
cellsum valde, quē ipse diabolus circumiens omnē
terram excelsoiorem cæteris cognoscebat, & osten-
dit illi omnia regna mundi, & honores eorum.)
Fortē tractas apud te, qualis potuit esse ille mons,
de quo omnis terra videbatur: aut si erat super o-
mnem terram, quomodo tamē poterat inde, quā-
tū ad carnem, totam terram illi ostendere: Nam
etsi, quātū ad diuinitatem suam, videbat: tamen,
Cc iij quātū

Phil. 90. b

Phil. 79. a

Phil. 90. b

Deut. 6. a.

Tria retia
diaboli, quibus illa
queat animas.

F

G quantum ad diabolum, ostendere illi non poterat, quem hominem aestimabat. Sed ita intelligendum est, assumpsit eum super montem excelsum valde: quia quanto magis excelsior fuerit mons, tanto magis aspicienti ex eo spaciosior terra videtur. Ostendit autem ita, non ut ipsa regna, vel ciuitates eorum, vel populos, vel argentum, vel aurum videret: sed partes terrae in quibus vnumquodque regnum, vel vniuscuiusque regni ciuitas posita erat: ut puta si ascendas super excelsum locum, digito extenso dicam tibi, Ecce ibi est Roma, aut ibi est Alexandria, non sic ostendo tibi, ut ipsas videas ciuitates, sed partes terrae in quibus posita sunt. Si enim nauatae vnam stellam aspicientes, non dicam ad vnamquamque prouinciam, vel insulam: sed ad vnamquamque ciuitatem, & ad singula loca quae petunt, sine aliquo errore, aut deuagatione dirigunt cursum: quanto magis diabolus, qui princeps aeris constitutus, totam terram non solum sciebat, sed etiam & videbat: poterat Christo ergo & singula loca certissime digito demonstrare, & vniuscuiusque regni honores, & statum verbis exponere? Nam non solum ostensum dicitur quod ostenditur ad videndum, sed etiam quod exponitur ad intelligendum. sicut scriptum est: Ascendamus in domum dei Iacob, & ostendet nobis viam suam, & ambulabimus in ea. **H**ac omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me. Considera quomodo omnis promissio eius irrationabilis est, & mendax. Certè vni dare non poterat omnia, nisi ab omnibus omnia tolleret. Si autem ab omnibus omnia tolleret, a nemine adoraretur, cum diabolus neque ex amore, neque ex timore adoretur ab aliquo: sed quia promittit diuitias, aut dat. Quomodo autem expediebat diabolo ab omnibus omnia tollere, & vni dare, ut ab omnibus contemneretur, & ab vno colatur? Sed neque illud dicere possumus, ut vniuscuiusque quidem sua teneret, iste autem super omnia esset. Vnus enim super omnem mundum neque est, neque fuit aliquando, neque fieri potest ut non sit illi aliquis non subditus. Primum propter deum, quia non concedit diabolo & hoc facere posse: secundò propter ipsum diabolum. Gaudium enim, & gloria, & potestas diaboli, in quo est, nisi in superbia, & in inuidia, in ira, in vana gloria, & his similibus? Vbi haec exercetur, vnum regnum stare non potest: sed necesse est, ut diuidatur in plura. Vbi autem haec non exercentur, diabolus non colitur, neque regnat. Quomodo ergo regnum sibi tolleret, & illi daret? Deinde quid si sancti erant in mundo aliquod regnum tenentes? Nam si peccatori dare & tollere potest diuitias: sanctis neque dare, neque tollere potest. Putasne semper voluit tollere diuitias Iob? sed non potuit, nisi quando permissus est. Nunquid non voluit, si potuisset tollere regnum de manu Dauid? Nam verè non est mundus diaboli, neque regna illius. **P**ro. 8. b. Scriptum est enim, Per me reges regnant: & per me tyranni scribunt iustitiam. Sed ea quae per iniquita-

tem aguntur in mundo: ut puta per furtum, aut per vim acquisisti diuitias, aut aliqua perditione animae tuae suscepisti honores: illas tibi diuitias diabolus dedit, sed non ipsae diuitiae diaboli sunt, sed percussio earum. Res autem ipsae illius sunt, qui creauit eas ad probationes sanctorum, & peccatorum. Et iter duas conditiones posuit illas in medio, ut & diabolus possit illas dare, & deus. Nam dans potestatem diabolo, non a se dimisit, ut si quidem cum peccato acquiratur, per diabolum dentur: sin autem sine peccato, per deum. Ecce enim oculos nostros, & aures, & os, & caetera membra, inter duas conditiones sic creauit in medio, ut & diabolus aperiat oculos hominis, & deus. Si enim ad turpem rem aperuerit homo oculos, diabolus aperuit oculos eius: si autem ad iustitiam, deus. Nunquid ex hoc, quia membra nostra interdum a diabolo aguntur, volentibus nobis, iam membra nostra diaboli sunt? Sic & diuitiae quantum interdum a diabolo dentur, tamen diaboli non sunt. Si enim verè consideres, magis diuitiae ipsae in potestate sunt hominis, quam in potestate diaboli. Nam diabolus, non quibus ipse vult diuitias dare potest, sed qui volunt ab illo accipere. Homo autem in potestate habet, a quo vult eas accipere, siue a diabolo, siue a deo. Tunc dicit ei Iesus: Vade retrò satana, scriptum est enim: Dominum deum tuum adorabis, & ei soli seruias. Finem tentandi diabolo imponit, dicens: Vade retrò satana, ut ne progrediatur ulterius tentans. Diabolus autem, sicut rationis est intelligere: id est, sicut rationaliter intelligi potest, non quasi obaudiens ad praeceptum, recessit: sed aut ipsi Christi diuinitas, aut spiritus sanctus qui erat in eo, excussit inde diabolum: quod ad nostram consolationem proficit maximè, quia non tandiu homines dei diabolus tentat, quandiu vult: sed quandiu Christus eum permittit, vel spiritus sanctus qui est in eis. Diabolus enim quantum ad se, nunquam cessaret tentas: nec enim habet alium actum. Non manducat, non bibit, non dormit, non opus aliquod aliud operatur, nisi ut teter, ut fallat, ut subuertat. Hic est cibus illius, hic honor, hoc & gaudium. Propterea infatigabilis est in malo, sed potentia dei repellit eum, et si permittit eum paulisper tentare, propter fidem probandam, tamen repellit eum propter infirmam naturam. Adhuc vide, cum Christus in prima tentatione passus fuisset tentationis iniuriam, dicente sibi diabolo: Si filius dei es, dic lapidi huic ut fiat panis: non est exasperatus, nec in increpationem, vel abiectioem eius est excitatus: sed sustinuit, & mitis permansit, tamen contra verba tentationis congrua dedit exempla. Similiter & in secunda, quantum esset iniuriatus dicente sibi diabolo: Si filius dei es, mitte te deorsum: turbatus non est, nec increpans ei dixit: Vade retrò satana. Nunc autem quando diabolus, dei sibi praesumpsit honorem, dicens: Haec omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me, & hoc quaesuit fieri sibi a Christo, quod soli deo fieri debebatur: exasperatus est, & iratus est, & increpauit eum, &

A eum, & repulit dicens: Vade retrò satana. scriptum est, Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Ut nos illius discamus exemplo, nostras quidem iniurias illatas ab impijs, siue in dicto, siue in facto magnanimiter sustinere: dei autem iniurias, & contemptum, nec vsque ad auditum sufferre. Quonia in proprijs iniurijs esse quempiam patientem, laudabile est: iniurias autem dei dissimulare, nimis est impium. Hactenò simpliciter diximus de tentationibus, quibus tentatus est dominus: nunc breuiter perstringamus quid ad nostram aedificationem, significant Christi tentationes. Frequenter diximus, corporis quidem ieiunium esse, abstinere a cibis: animae autem ieiunium, abstinere ab omni re mala. Quia sicut caro delectatur cibo, sic spiritus abstinere a carnis peccato. Secundum hoc ieiunium Christi in nobis intelligimus esse abstinentiam peccatorum. Si enim manducatio Adae de ligno scientiae boni & mali, prudenter ab omnibus est recepta, appetitio est peccati prohibiti: Consequenter & ieiunium Christi intelligendum est in nobis abstinentia a peccato. Quod si ieiunium est abstinentia rei malae, siue dubio & desiderium eius esuritio est ipsius, & vsus rei ipsius intelligitur panis. Propones ergo ieiunium sibi Christus, & non superatus desiderio panis a diabolo sibi propositi: hoc nos docet, ut si aliquis, utpote filius dei opus eligens magnum exierit in desertum, sicut diximus supra, & proposuerit se abstinere ab aliquo vsu corporali, & delectabili, quod est ieiunare, propter viuificationem dei mandatum, ne interrumpat. Si autem loquente in cogitationibus suis diabolo, & ad vsum rei illius puocante interruperit, utens peccatum potius quam vsus est, & peccatum sibi conuertit in vsum, hoc est, lapidem in panem. Et quantum illa re se abstinere decreuerit, qua uti potuit sine peccato, si non decreuisset: tamen quia decreuit abstinere ab illa, vsus rei illius iudicauit esse peccatum, id est, lapidem. Propterea si vsus fuerit eo, peccatum sibi sumpsit in vsum, id est lapidem sibi inuitauit in panem, dirumpentem magis quam nutrientem. Sicut & apostolus de mulieribus viduitatem promittentibus dicit: Quae cum deluserint Christum, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Sed deprimens desiderium suum quasi esuritione, respondeat in cogitationibus suis diabolo sibi persuadenti: quia non in vsu rei illius solo viuunt homines perfecti: & si viuunt, secundum corpus viuunt, & non secundum animam. Plenissime autem viuunt in obseruatione mandatorum dei, & ideo fortè non simpliciter dicit, dic lapidi ut fiat panis, ne de qualicumque lapide dixisse intelligatur: sed ita, Dic huic lapidi, id est, quem ego tibi ostendo. Itè ascensio super templum, moraliter intelligitur exaltatio cordis sanctorum ad sanctitatem. Statio autem super pinnam templi, exaltationis ipsius mora. Quando enim quis infatus mente carnis suae exaltatus fuerit quasi sanctus, & gloriatus fuerit quasi consummatus, ductus

est a diabolo quasi super templum: & quando existimauerit se consistere in sanctimoniae summitate, & in ipsa aestimatione iactantiae fuerit demoratus, positus est super pinnam templi, & stat ibi. Conuenienter ergo, & ordinate exposuerunt euangelista. Postquam enim exposuerunt Christum in tentatione ieiunij superasse diabolum, in sequenti loco exposuerunt ductum esse a diabolo super templum: quoniam victoria tentationis, & expletio alicuius operis magni, gloriatione operatur, & fit causa iactantiae. Sed vide quoniam Christus ieiunium quidem vltro suscepit, super templum autem diabolus eum duxit: ut & tu, qui filius dei es, ad ieiunium quidem morale, id est, ad abstinentiam laudabilem rei cuiusdam spontè procedas, & alacriter: extolli autem ad fastigium sanctitatis non acquiescas, quia nemo extollit se ad sanctitatis altitudinem, nisi dumcente diabolo. Nec enim ideo acquieuit Christus duci, & constitui super templum, ut tu moraliter imitator eius existens, ascendas per iactantiam cordis tui ad altitudinem sanctitatis. Nec enim volens ascendit, quantum ad corpus: sed ideo acquieuit duci, & constitui super pinnam templi, & audire precipitij verba: Si filius dei es, mitte te deorsum: ut tibi ostendat exaltationis exitum metuendum: id est, ut demostret tibi ruinae periculum, quod omnes gloriantes subsequi solet, sicut testatur sapientia, dicens: Ante ruinam exaltatur cor hominis, & ante gloriam humiliatur. Consequenter & dominus dicit: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Si ergo times ruinam de fastigio sanctitatis, fuge exaltationem cordis ad sanctitatem, & non patieris ruinam de fastigio sanctitatis. Cur autem omnem iactantiam subsequatur ruina, causa est manifesta. Quoniam omnis qui confidens est in operibus suis, & gloriatur, securus est: qui autem securus est, non timet: & qui non timet, nec cauet: qui autem non cauet, quando non sperat, supplantatur a diabolo, & deicitur. Qui autem nihil se existimat esse, in inferiori parte templi consistens, quantum ad se, causa humilitatis, sollicitus est de se: qui autem sollicitus est, & timet: qui autem timet, circumspicit semetipsum, & non sinit duci se a diabolo super templum. Talis fuit & ille, qui dicit: Non quod iam perfectus sum, aut iam iustificatus sum, &c. Si ergo Paulus timuit se dicere esse perfectum, quis audeat se existimare perfectum? Si ergo perfectus filius dei es, & aliquam laudabilem abstinentiam suscepisti, quasi exiens in desertum, his duabus tentationibus dominus tentatus est propter te; ut non interrumpas opus tuum, sed ad perfectum deducas: cum autem perduxeris ad perfectum, non gloriaberis. Si autem mediocris es filius, & nullum ausus es affectare per virtute certamen, tentatione tertia tentatus est: propter te ductus est super montem excelsum, & audit verba perniciosa, Haec omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me: ut tu non desideres magnus & altus fieri in hoc mundo. Ascensio enim mon-

Iob. 1. b.

Pro. 8. b.

Deut. 6. b. & 10. d.

M. Tim. 5. b.

Pro. 18. c.

Luc. 14. c.

1. Cor. 13. a.

Gris illius est processio ad magnitudinem, vel altitudinem diuitiarum, & gloriae huius mundi: quoniam ipsa processio eorum de superbia cordis descendit. Et vide quomodo per ordinem dicit, prius ductus est super montem, deinde gloriosa mundi ei ostensa sunt: in tertio loco posita est ei conditio, ut si adorasset diabolum, omnia fierent eius. Sic & tibi contigit, qui altus & magnus fieri festinas in mundo, & ascendis in montem, quem diabolus sibi elegit ad seducendum. Cum enim volueris fieri altus & magnus, quod est ascendere in montem, diabolo te ducente, incipis die ac nocte cogitare de diuitijs acquirendis, de suscipiendis honoribus, & ante oculos mentis tuę semper illa vniuersa proponere: scito quia princeps mundi gloriosa regni sui tibi ostendit. Cum autem senserit te diuitijs huiusmodi cogitationibus in concupiscentias eorundem bonorum accensum: in tertio loco tales tibi prouidet causas, **H** vt necesse sit tibi, si volueris illa consequi, diabolum adores, relinquens fidem dei, & seruias ei negligens iustitiam dei: si autem elegeris adorare deum in fide eius, & seruire ei secundum mandatum ipsius obseruare, illa omnia non consequaris. Ideo docet Paulus apostolus: **O**bscuro autem vos fratres studium habere quietis, & negocij proprij, & operandi manibus vestris, & nullius desiderium sit vobis ad ea que foris sunt. Et iterum: **H**abentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, que mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas diuitiarum, quam quidam appetentes, circa fide naufragauerunt. Ergo omnia Christo promissa sunt, & omnia Christus contempsit, vt ne gloriam dei diabolo daret: vt & tibi etiam si totus mundus fuerit datus, tantum vt dimittas deum: non facias amplius diuitias, quam gloriam dei. Nec enim iustum est, propter creaturam contemnere creatorem, sed propter creatorem creaturam. Quoniam diuitias tibi deo dare potest, diuitias autem tibi deum dare non possunt. Non enim propter se tentatus est, sed propter nos, & non sibi vendicat, sed nobis. Tunc reliquit eum diabolus, & accedens angeli dei ministrabant ei. Non dixit, Et descendentes angeli dei ministrabant ei, vt ostendat, quia semper ad ministerium eius angeli erant in terris: sed tunc precipiente domino recesserunt ab eo, vt locus diabolo aduersus Christum daretur, ne forte angelos videns circa eum, non appropinquaret ad eum. Sic enim inuisibiliter fit omni homini Christiano. Duo enim sunt angeli permanentes cum hominibus, scilicet bonus & malus. Quandiu cum nos est angelus bonus, nunquam nos in tentationem potest impellere angelus malus. Secundum dispensationem autem dei recedit aliquantulum angelus bonus, magis autem non recedit: sed abscondit se, inuisibilem se reddens ante diabolum: quoniam nisi voluerit angelus bonus, a diabolo non vi-

deest, obseruare. 1. Thel. 4. b.

1. Tim. 6. b.

detur. Subtrahit ergo se, vt det diabolo licentiam tentandi, & stans expectat tentationis euentum. Quando ergo aliqua concupiscentia mala rei ascenderit super cor tuum, & pulsat aliquod genus peccati, non est circa te angelus bonus, sed diabolus loquens in corde tuo tentat te pariter, & compellit. Si tu ergo permanseris, confringens cor tuum, magis autem diabolum in corde tuo confringes: cum non te potuerit superare, discedit a te. Quando recedente concupiscentia incipit cor tuum exultare, quia euasisti impetum illum malum: & quasi quidam spiritus in te tacente latatur, & gratias agit deo: cognosce quia recessit a te diabolus, & post tentationis victoriam accedens angelus ministrat tibi, & ille loquitur in te, & gaudium operatur. Quoniam autem ministrabant ei angeli, scimus: in quibus autem rebus illi ministrabant, scire non possumus. Vtrum ad sanitates infirmitatum, quemadmodum & per angelum Raphaellem sanauit Tobiam: an ad correctionem animarum, an ad effugationem demonum, quoniam quidem multa opera sua per angelos facit, verum est. Angelis autem facientibus ipse facere videtur, qui dat illis faciendi preceptum & potestatem. Tamen manifestissimum est, quia etsi ad opus ipsius ministrant ei, non propter necessitatem impotentiae eius ministrant ei, sed propter honorem potestatis ipsius. Nam ministrat ei, & non adiuuant eum.

Homilia. vj. ex cap. quarto.

Vm autem audisset Iesus, quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilaeam. A quo? Sine dubio a deo: quia in virum sanctum, nemo potest aliquid, nisi tradiderit eum deus. Nam peccator in peccatore aliquid forsitan potest, quia nec est valde sub cura dei peccator: in hominem autem dei sine dubio nihil potest, quia protector est deus omnium sperantium in eum. Sic enim dicit & alibi: Nonne duo passeres veniunt dupondio, & vnus ex eis non cadit super terram sine precepto patris vestri: quanto magis vos modicae fidei? Vestri autem & capilli capitis numerati sunt omnes. Omnis homo, quantumuis fuerit malus, priusquam aliquam faciat iniquitatem, quasi tardior est ad opus iniquitatis: quod si semel coeperit facere iniquitatem, iam paratior fit ad omne opus iniquum. Sicut enim bestia, quantumuis sit naturaliter saeva, tamen si excitata non fuerit, non se facile super hominem iactat: si autem homine occiso, vel aliqua bestia, sanguinis acceperit gustum, iam si viderit hominem, sine aliqua mora irruit super eum: Sic & Herodes, etsi proposito erat iniquus, tamen postquam propter correctionem adulterij sui est exasperatus, opus pessimum ausus est facere, & Ioannem recludere in carcerem, seipso iniquior: & audacior quidem fuerat sibi metipso factus cum omnibus consentientibus sibi Iudeis in morte Ioannis. Quod sciens dominus, secessit inde, non ipse timens mortem, sed propter duas causas. Primum, vt passionem suam opportuno tempore seruaret:

A seruaret: deinde, vt nobis fugiendi periculum tentationis daret exemplum: non quia ille timebat periculum tentationis, sed quia nos aliter non omnem toleraremus tentationem. Si enim ideo per omnem viam iustitiae praecessit, quasi magister, vt nos eum sequamur, quasi discipuli: manifestum est, quia non considerauit quid ipse posset, sed quid nos potera- mus implere. Si autem ea fecisset Christus, que ipse poterat facere, & non nos: discipuli eius esse non poteramus, sequi eum non praeualentes. Et relicta ciuitate Nazareth, veniens habitauit in Capernaum, in finibus Zabulon & Neptalim, vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam: Terra Zabulon, & terra Neptalim via maris trans Iordanem Galilaeae gentium. Sicut docet historia, haec tribus ante omnes transmigratae sunt in Babyloniam. Conuenienter ergo, quos ante omnes ira dei percussit, ipsos primum dei misericordia visitauit: & qui primi ducti sunt in captiuitate corporalem, ipsi prius de spirituali captiuitate reducti sunt. Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & qui sedebat in regione & umbra mortis, lux orta est eis. Sedebat in tenebris Iudaei, qui fuerant sub lege, in qua dei iustitia non fuerat manifesta: etsi erat ibi iustitia, tamen in figuris quibusdam, & mysterijs rerum carnalium fuerat cooperta. Quale enim est lumen iustitiae in circuncisione praepitij? Tenebrae enim erant maxime secundum legem, quae non ad manifestandam dei iustitiam data fuerat, sed ad puniendam duritiam cordis eorum: Sicut ait dominus, Propter duritiam cordis vestri Moses ista mandauit: & non ad saluandos eos, sed ad excacandos, vt inebriati per legem, non cognoscerent lumen, quod non merebatur videre in tenebris, id est in peccatis. Lumen magnum, id est Christum. Nam multa lumina fuerant inter Iudaeos. Lumen fuerunt Moses, & Aaron, & Iosue, & ceteri iudices & prophetae. Omnis doctor lumen illorum est, quos illuminat docens: Sicut scriptum est, Vos estis lux mundi. Magnam autem lucem est Christus. In regione autem & umbra mortis sedebant Gentiles, aut quia iniquitates mortiferas faciebant, aut quia colebant idola & demones, quorum cultura ducebat eos ad mortem aeternam. Iudaei autem, qui secundum legem opera faciebant, ideo in tenebris erant, & non in regione & umbra mortis: quia etsi non erat quidem iustitia quam faciebant, tamen facientibus eam, etsi gloria non dabatur, tamen mors aeterna non contingebat, quia dei tenebant mandata. Umbra autem mortis estimo esse peccatum idololatrię. Sicut enim qui viuunt in agnitione dei & Christi, quantumuis agnitione ipsa sit vita, tamen donec sunt in seculo isto, non sunt in vera vita, sed in umbra vite: quoniam per fidem ambulant, & non per speciem: & per speculum in enigmate vident, non facie ad faciem. Sic qui in erroribus idolorum viuunt, licet ipse error sit mors, tamen nondum sunt in vera morte, sed in umbra mortis, donec in isto seculo sunt. Quoniam autem

Esai. 9. a.

B

idem.

Mat. 10. a.

C

Mat. 10. b.

ignorantia dei umbra est mortis, testatur propheta **D**icens: Et declinasti semitas nostras a via tua, & cooperuit nos umbra mortis. Sine dubio enim operiet eum ignorantia dei, cuius via de via dei fuerit declinata. Regio autem mortis, mundus est iste. Sicut enim illa terra, terra viuorum est, de qua dicitur: Credo **Ibid. 26. d** videre bona domini in terra viuentium: sic terra haec regio mortis est. Propterea ad plenum deo placere non possumus, degentes in ea, quia ipsi etsi viuimus propter opera viua & fide Christi, tamen quia in mundo viuimus, cui diabolus principatur, conquinati sumus. Ideo & Paulus dicebat: **Q**uis me liberabit de corpore mortis huius? **C**orp^o enim hoc, corpus est mortis: quia non vitalibus, sed mortiferis voluptatibus est subiectum. Et vide quam proprie quidem dixit propheta: Iudaeos quidem vidisse lumen magnum, Gentibus autem ortum esse: quoniam apud Iudaeos erat agnitio filij dei, non autem videbant eum, quia sedebant in tenebris legis, aut peccatorum: apud **E** Gentes autem nunquam fuit agnitio filij dei. Ideo a Iudaeis quidem dicitur visus, Gentibus autem ortus. Dicitur autem Capernaum inter fines Iudeorum & Gentium posita esse. Ex tunc coepit Iesus praedicare, & dicere: **P**oenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum. Ex tunc, id est ex quo testificatus est a Ioanne. Nec enim praedicare credibiliter poterat, nec testis patris existere, nisi testificatus fuisset ab eo: quia nemo potest alteri esse testis idoneus, nisi qui ipse fuerit testificatus ab altero. Testificatus autem est ab eo sic: **E**cce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Vt omnis qui ordinatur ad praedicandum, bonum testimonium habeat a populo, & ab his qui sunt foris, sicut ait apostolus. **Q**ui enim bene viuunt, se solum saluat: qui autem bonam habet opinionem, multos aedificat. **Q**uid autem prodest, si bonam vitam agendo te vnum salues, & malam famam habendo plurimos scandalizes? Ex tunc coepit Iesus praedicare, ex quo in aqua quidem baptizatus est a Ioanne: in spiritu autem a patre, vt possit de seipso alios baptizare, secundum hominem dico: quia si non fuisset baptizatus, alios baptizare non poterat. Quomodo autem nudus vestiatur nudum, aut quomodo mendiculus faciat alterum diuitem? Sic & ipse, qui baptizatus non est, quomodo alteri potest baptismum dare? Secundum hoc & de hereticis dicimus: quia vbi est fides, illic est ecclesia: vbi ecclesia, ibi sacerdos: vbi sacerdos, ibi baptismum: vbi baptismum, ibi Christianus. Vbi autem fides non est, ibi nec ecclesia est: vbi ecclesia non est, nec sacerdos: vbi sacerdos non est, nec baptismum: vbi baptismum non est, nec Christianus fit aliquis. Quid ergo reprehendit quasi secundum baptismum, qui non intelligit quod est primum? Ex tunc coepit Iesus praedicare, ex quo tentatus est. Famem autem vicit in deserto, auaritiam spreuit in monte, vanam gloriam percussit super templum, vt nobis ostendat, quia qui ventri suo contradicere potest, qui seculi huius bona contemnit, qui vanam gloriam non

Psal. 43. e

Rom. 7. d

Ioan. 1. d.

1. Timot. 3. b.

F

Grām non desiderat, ille debet, Christi vicarius factus, iustitiā Christi praedicare: quoniam ex istis tribus caminis omnis diabolicae fraudis flamma succenditur. Item ex quo traditus est Ioannes, ex tunc praedicare coepit. Nā si vitio Ioanne praedicare coepisset, sine dubio vilem fecisset Ioannē, & inuenta fuisset praedicatio eius superflua, quantum ad istius doctrinā: quemadmodum si in vno tempore lux eum lucifero oriatur, gratiam luciferi celat. Quam sapienter inde praedicationis suae sumpsit initium, quod praedicare consuevit erat Ioannes: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum: non vt conculcet Ioannis doctrinam, sed vt magis confirmet. Nam si illo adhuc docente hæc eadem prædicasset, forsitan cœculcare videretur: nūc autē quia eo incluso repetit, non conculcatio, sed confirmatio inuenitur. Cōfirmat autē Ioānis doctrinā, vt testem eum verum fuisse demonstrat. Quoniam si Ioannes verus est testis, & testimonium eius verū est quod dixit de Christo: si autem falsus est testis, & omnia illa gloriosa falsa fuerunt quæ dixit de Christo. Ergo dum Ioānis doctrinā cōfirmat dominus, seipsum cōmehdat. Pœnitentiā agite. Creator humanæ naturæ scit quid necessarium habet humana natura. Sciens etenim dominus, quia nullus hominum per ignorantiam iustitiæ peccat: sed dum sequitur delectationē carnalem, contemnit gloriā spiritualem: ideo statim non iustitiā prædicauit, quam omnes cognoscēbant, sed pœnitentiā qua omnes indigebant. Quis ergo veniens contra iudicium dei ausus est dicere, quia ego volo bonus esse, & non possum? Dominus enim qui in primis non iustitiā, sed pœnitentiā prædicauit, non naturæ ignorantis, sed voluntatis culpam in peccatoribus esse demonstrat: Pœnitentia enim correctio est voluntatis, non emendatio malæ naturæ. Nam si emendatio naturæ esset pœnitentia, creator dominus noster venisset in mundū, vt sui operis culpam emendaret, non nostros errores. Appropinquabit enim regnum cœlorum, id est beatitudo regni cœlestis: quā præparauit fidelibus deo. ac si dicat, parate vos per pœnitentiā, & per patientiam ad percipiendā beatitudinem regni cœlestis: quia appropinquabit tempus mercedis reddendæ. Qui mala timetis aut concupiscitis bona, attendite quia appropinquabit regnum cœlorum. Si vos mala nō terrent, vel bona delectent, aut si regna non concupiscitis, vel tormenta timete. Gaudeant iusti, quia iam finiuntur mala eorum, & incipiunt bona. Lugeant peccatores, quia iam transeunt bona eorum, & incipiunt mala. Quid nocuit hominibus iustis, quia mala passi sunt, cum coeperint esse in bonis? Nam & recordatio transactorum malorum non solum non nocet, sed adhuc magis delectat. Nam mala quæ diu presentia sunt, grauius videntur: cum verò transacta fuerint, recordatio eorum gloriatio est. Aut quid prodest peccatoribus, quia bona sunt cōsecuti, cum coeperint esse in malis? Nam recordatio transacto-

rum honorū non solum nō adiuvat, sed adhuc amplius grauat. Nā quandiu presentia sunt, delectabilia videntur: cum verò transacta fuerint, recordatio eorum magis affligit. Et ista praedicatione pœnitentiæ qualem fructum contulit Christo? Seminauit verbum pœnitentiæ, & immaculatos prædicatores iustitiæ messuit.

Homilia. vij. ex cap. quarto.

ambulans autē Iesus secus mare, vidit duos fratres, Simonem & Andream. Priusquā aliquid dicat aut faciat vocat apostolos, vt nihil eos lateat, nec verborum Christi nec operū, vt postmodum fiducialiter dicere possint: Nō possumus enim nos quæ vidimus & audiuius non loqui. Vidit eos non corporaliter, sed spiritualiter: non ad facies eorū, sed ad corda respiciens. Et elegit eos non quasi apostolos, sed quia apostoli poterat fieri. Sicut artifex, si viderit gemas preciosas, & nō dolatas: elegit illas nō quod sint, sed quod fieri possunt: habens enim scientiā artis, bonum incompositum non contemnit. Sic & dominus videns illos, non opera eorū elegit, sed corda. Mittentes retia, & futuræ dignitatis gratiam artificij sui opere prophetantes. Vt intelligamus quia non solum ista secunda piscatio spiritualis à deo eis erat donata, sed etiā prima illa corporalis dei prouidentia in eis fuerat ordinata. Nam sicut qui retia iacet in aquam, nescit quos pisces cōprehensurus est, sed quos deus ei trāsmiserit, illi intrat in retia: Sic & doctor quando diuini sermonis retia super populum iacet, nescit qui sunt accessuri ad deum, sed quoscunq; deus excitauerit, illi adharēt doctrinæ. Ergo sicut in piscatore labor solus requiritur piscandi; deus autē transmittit capturā: sic & in doctore nihil requiritur, nisi instantia doctrinæ. Populum autē nō corrigit homo, sed deus: Sic enim dicit dominus per prophetā: Dic hæc ad Iesum filiū Iosedech sacerdotem magnū: si bene custodiēris aulam meā, dabo tibi qui habitēt in ea. Et ait illis: Venite post me, & faciā vos fieri piscatores hominū. Id est, faciā vos doctores, vt cum reti verbi dei cōprehendatis homines de mundo hoc falso & fluctuabundo, & tempestuoso, & instabili, & perfido, & semper periculoso, & nemini vnquam tuto, vbi homines non ambulant, sed feruntur inuiti quasi nolentes. Violentia enim diaboli concupiscentias multas inoperans eis, mēntitur se facturū eorum voluntatē: quia eū delectatione cōpellit in mala opera, vbi homines alterutrum se comedant, sicut pisces fortiores semper deuorantes infirmiores: ne translati viuant in terra fructifera corporis Christi facti membra corporis eius, in terra fructifera, in terra dulci & semper tranquilla: vbi nō est tempestas ad euerisionem, nisi fortē ad tentationē fidei, & patientiæ fructificationē. Vt homines ambulent, nō ferantur: vt se alterutrū nō comedant habitātes, sed foueant: ecce do vobis euangeliū in manibus nouum, & alterutrum rete diuersarū sententiā, & obligatarum parabolārum,

A parabolārum, virtutum admirandarū, & multiformium doctrinarū, narrationibus crebris quasi fluctibus huc & illuc discurrētibus, textum minis iudiciorum, & promissionibus beatitudinum, quasi quibusdam nodis indissolubilibus colligatum, præscientijs & occultarū cogitationum cognitionibus, dæmonū confessionibus, & resurrectionibus mortuorum, nimis confirmatum: ita vt in sinu suo tutissimo diligenter possit rationabilium hominum continere capturā, vt non det eis ex aliqua potestate exeundi occasionē, quasi per aperturā aliquam neglectā à spiritu sancto qui texuit eam. Et hoc dicit aliquis intra se, Nō sine causa secuti sunt Iesum talia promittentē. Quid enim? Tibi minora repro-mittit? Num non si bene conuersatus fueris, regnū cœlestē tibi promittit? num nō vitā æternam? num non angelicam naturam? num non hæreditatem secum? Et quare non sequeris eum? Sed illi secuti sunt eum, quia cœlestium honorū amatores erant, non terrenorum. Tu autem eum nō sequeris, quia non cœlestium sed terrenorum amator es. Homo enim carnalis nullum bonum credit esse bonum, nisi carnale: & nusquam credit esse iucunditatem, nisi quæ est super terram. Non ergo illi doctorium cupierit honorem, sed doctorij operis lucrum, sicut exitus contestatus est. Si enim apostoli facti honoribus apostolatus sui fructi sunt, sine dubio apostolicum cupierunt honorem. Si autē non solum apostolatus sui honoribus fructi non sunt humilitatis causa, sed etiā propter hominum salutem & gloriā Christi, passi sunt diuersa supplicia: manifestum est quod tunc non apostolicum cupierunt honorem, sed questum apostolici operis & laboris. Sciebant enim quā preciosa est anima hominis, quā grata est apud deum salus ipsi, quāta merces est hominem edificare secundū deum. Concupierunt, & secuti sunt: tu autem non concupiscis talia hæc. Quomodo enim desideres alium posse saluari, qui teipsum saluare nō curas? Et relicis retibus, secuti sunt eum. Ne aliquis Christianus dicat, Nunquid nō possum diuitias diligere, & Christo placere: ideo relinquentes retia sua apostoli nos docuerunt, quia nemo potest terrena possidere, & perfecte ad cœlestia peruenire. Considera quomodo inter cœlum & terram aer medius constitutus separat creaturam vtranq; vt ostendat quia inter cœlestia & terrena nulla potest esse cōmixtio. Cœlestia enim spiritualia sunt & leuia, & naturaliter semper sursum petentia. Terrena autē ponderosa sunt, & semper deorsum deponentia. Si igitur spiritualia tenueris, sursum te ducunt: si terrena, deorsum te deponunt. Igitur reliquerunt retia, ne magis facerent eis impedimentū laboris, quā additamentum utilitatis. Et procedēs inde, vidit alios duos fratres, Iacobū Zebedæi, & Ioannem fratrem eius cōponentes retia, & similiter vocauit eos. Erant enim habitatioe ciues, dilectione cōcordes, arte officij pares, fraternitate pietatis cōiuncti: ideo sic vo-

cavit & istos, ne tot bonis rebus cōiunctos, dissimilis vocatio separaret. Gratiosè aliquis de hac duplici fratrum utilitate locutus est, quoniam omnis ecclesia præcipue in charitate fuerat cōstruenda, sicut ipse dicit: Hoc est autē mandatū, vt diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos. Et iterū: In hoc cognoscēt homines, quod mei estis discipuli, si charitatē habueritis inter vos. Sicut enim in corporali edificio lapis ad lapidē cæmento mediante cōstringitur: sic in edificio ecclesiæ Christianæ ad Christianū charitate mediante cōnectitur. Ideo super fraternitatē charitatis ecclesiæ cōposuit fundamenta, vt radicibus charitatis exuberans quasi humor ascendat in ramos. Et hoc sup naturalē charitatē, vt nō solum per gratiā, sed etiā per naturā ipsa charitas firmior habeatur. Sic enim fecit deus in veteri testamento: edificaturus enim populum illum per legem, supra Moysen & Aaron fratres posuit ædificationis initium. Quoniam autem abundantior gratia futura erat noui testamenti quā veteris, ideo populum illum quidem edificauit secundum vnam fraternitatem, hunc autem secundum duas. Componētēs retia. Quod est maximæ paupertatis indicium. Vetera componebant, quia noua vnde emerēt, non habebant. Et quod ad maiorem pietatem eorum pertinet, in tanta paupertate sic patri suo occurrebant, vt secū eum baularent in nauim: nō vt ille istos adiunaret in opere: sed vt isti illum cōsolarentur sua presentia. Quoniam autem illi quidē referunt mittentes retia sua, per omnes euangelistas: isti autem componentes, sine ratione esse nō credo, maximè cum poterant dicere sine damno aliquo intellectus: & ibi vidit illum & illum, & nō dicere cōponentes retia. Item aestimare illos quidē quasi velociores ad prædicandū, quia iam mittētes erāt retia sua: istos autē quasi pigriores, quia adhuc componentes erant retia, non sumus ausi: quia differētiam illorum talium cognoscere est solius dei. Ne fortē ergo propter Petrum illi dicti sunt mittentes retia sua. Isti autem propter Ioannem componentes: quia Petrus prædicauit tantum euangeliū, & non composuit, sed Marcus ab eo prædicata cōposuit. Ioannes autem & prædicauit euangeliū, & ipse composuit. Et non solum composuit, sed etiam omnium euangelistarum retia ipse composuit. Nam cum omnes humana Christi penē sola composuissent, iste cōmiscuit eis etiam diuina ipsius, vt nullam relinqueret spiritus sanctus scandali aperturam in eis vnde pisces egredierentur. Et vt nunc dicamus quod supra in textura retis omisimus: quia circūposuit ei quasi plumbea grauiā, id est inextinguibilem flammā & immortaliū vermium supplicia ponderosa, vt possit facillè humanorum cordium penetrare profundū. At illi relicto patre, & nauim, secuti sunt eū. Vide quia Petrus quidē & Andreas dicuntur reliquisse retia: Iacobus autē & Ioannes, patrē & nauim. Tria sunt enī generaliter omnia, quæ relinquere debet omnis qui venit

Ioan. 15. b.
Ibidē. 13. c.

Veniēs ad Christum, ut generaliter relinqueret tenetur,

Qui venit ad Christum: actus carnales, substantiam mundialem, parētes carnales. Per retia enim piscationis, actus carnales relinquendi significantur: per nauim autem, substantia: per patrem verò, omnes parentes. Et vide quia prius retia relicta significantur, postea nauis, in tertio loco pater: quia prius cōuenit actus mūdiales relinquere. Ipsi sunt enim, qui prācipuē nocent ad spiritualia. Secundò, substantiam, quia non rātūm nocet aliquid habere in mūdo, quātūm agere aliquem actū, tamen & hoc ipsum habere nocet. In nouissimo parētes, qui & ipsi quidē nocent, tamen minus nocēt q̄ diuitia & actus huius seculi. Reliquerunt ergo nauem, vt fierent ecclesiasticae nauis gubernatores. Reliquerunt retia, vt iam non pisces apportarēt ad ciuitatē terrenā, sed homines ad ciuitatē cōelestē. Reliquerunt vnū patrē, vt fierent omnium spiritualiū genitores.

Homilia.viii.ex cap.quarto.

H T circumibat Iesus totam Galilaeam. Omnis rex pugnaturus contra aduersarium regem, prius congregat exercitum, & sic vadit ad pugnam: sic & dominus contra diabolū pugnaturus, prius cōgregauit apostolos, & sic coepit per totam Galilaeam euangeliū prādicare. Expugnatio enim diaboli, prādicatio est veritatis: sagitta mortifera est in visceribus eius, sermo iustitiae. Deiectio eius est opus signorum, spoliatio potestatis eius est conuersio fidelium. Et rex quidem terrenus congregat exercitum, vt illorū laboribus ipse gloriam consequatur: iste autem congregauit apostolos, non vt illorum laboribus ipse gloriam consequatur, sed vt suo labore illis victoriam praestet. Circumibat totam Galilaeam, sicut studiosus medicus circumibat grauiter aegrotantes, singulis quibusque passionibus adhibens congruas medicinas: quia debiles illi ad medicum venire non poterant. Et dominus quidem circumibat singulas regiones. Nos autē qui sumus vnus cuiusque regionis pastores, etsi regiones circūire necessariū non habemus, tamen singulas species passionum populi circumire & considerare debemus: id est, diligenter attendere, qui sunt in populo, qui auaritię morbo laborant, vt aliquem sermonē de auaritię malo faciamus ad medicamentum sanitatis illius, qui auaritię stimulis agitur, secundum Pauli sententiam, dicentis: Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes, &c. Item debemus illis prouidere, qui in populo ardentibus libidinis febribus valde laborant: & vt ad remedium passionis eorum aliquod medicamentum in ecclesia proferamus de apotheca medicinali apostoli, dicentis: Omne peccatum quocumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat &c. Et quemadmodum paterfamilias studiosus, scit in domo sua quid vnusquisque necessarium habet: ita & sacerdos singulorum mores, & actus, & conuersationem debet indiscere, vt quale

1.Timo. 6.b. Ibidem.

1.Cor.6.d

quibusque medicamentum necessariū fuerit, submitret: cui consolationem, consolationē: cui increpationem, increpationem. Cui autem asperior increpationis medicina fuerit posita secundum qualitatem passionis illius, nō debet indignari: quia nec infirmus irascitur contra medicum, si posuerit aliquam medicinam mordentē. Non enim cōsiderat asperitatem medicinā, & irascitur, sed cōsiderat beneuolentiā medici, & sustinet: quia prodesse illi desiderat, nō nocere. Sicut autem infirmus qui ipse venit ad medicū, ex parte iam sanus est: sic & ipse peccator qui venit ad sacerdotem, & doctrinā aut poenitentiae medicinam quaerit, ex parte iam iustus est. Illum autem grauis tenet infirmitas, quē sacerdos sequitur verbis, & ille spiritualiū verborū medicamentum non sentit, nec melioratur, sed quasi qui stomachum patitur, quicquid māducauerit & hiberit, iterū vomit. Sic & illa anima patiens quicquid audierit, statim de sensibus suis projicit foras, sic illi infideles Iudaei de quibus dictū est: Omnem escam abominata est anima eorum: id est, omnem escam doctrinā animā nutrientem. Docens & prādicans euangeliū regni. Aliud est docere, aliud est euangeliū prādicare. Docebat enim eos, dicens iustitias naturales, quas etsi ille non diceret, ipsa ratio naturalis illos doceret: vt puta castitatem, humilitatē, patientiā, & cetera his similia: quae homines etsi non audiunt, tamen a semetipsis bona esse intelligunt, sicut ait Apostolus ad Romanos secundo: Cū enim Gentes, quae legem non habent naturaliter quae legis sunt faciūt, &c. Sed forte dicis, Si ea eos docebat, quae omnes intelligunt, quid opus habebat eos docere? Audi, doctrina non tantū propter manifestationē rerum obscurarum inuēta est, quantum propter excitationē cordis & spiritus. Talis est enim humana natura, vt puta praualentibus delectationibus carnalibus in homine, scientia quae est in eo iustitiae naturalis excluditur, & quasi in obliuionem deducta, de memoria foris expellitur & obdormit. Cū ergo coeperit doctor in illis reprehendere, & repercutere mala carnalia, & terere de futuro iudicio: quasi praecis delectationibus carnalibus, iterum scientiā in memoriam eorū reducit, & in sensibus reparat. Vnde & gladius dicitur sermo diuinus: quia sicut gladius carnes praecidit, sic & sermo diuinus concupiscentias carnales. Et quemadmodum si tollis herbas de agro, triticum conualescit in illo: sic & concupiscentia si praecidatur ab homine, iustitia cōualescit: quia sicut herbae suffocant triticū, sic & concupiscentiae carnales offocant disciplinā. Vides ergo quia doctrina non nouas scientias introducit, sed oblitās cōmonefacit? Si ergo sermo humanus tantam habet virtutem auribus sonum praestans, putas quid agebat sermo dominicus, cū esset spiritus viuus, nō tantū in auribus sonans, sed & in cordibus operans? Euangeliū autem prādicans mysterium iustitiae promittebat. Euangeliū enī est nunciū bonū. Bona autem homi-

Eph. 6. & Heb. 4.

Euangeliū

A tem hominibus nunciantur, quādo promittitur eis beatitudo cōelestis, peccatorum remissio, adoptio filiorum, mortuorum resurrectio, & immortalitatis vitae, haereditas regni cōelestis, & possessio glorię sempiternae, societas angelorum, & cōmunicatio spiritus, & fraternitatis Christi, & paternitas dei. Hęc omnia antiqui homines manifestē nec audierant, nec sperabant. Et ideo prēmii boni operis nō sperantes iustitiae contempserunt laborē, & transfulerūt se ad delectationes carnales: quia omnis iustitia molesta est omnibus in carne viuētibus, propterea labor iustitię nō sustinetur, nisi merces eorū expectetur. Ideo ergo illis beatitudinem euangelizabat cōelestem, vt corda eorum ad patientiā boni operis excitaret, & desideriū cōelestium prēmiorū, aut docens, aut interpretans eis prophetias de suo ipsius aduētū: vt ipsa interpretatiōis doctrina esset propter increpationem, & euangelizatio propter denunciationem futurorum bonorū in ipso. Et sanans omnem languorem, & omnem infirmitatē in plebe. Quod dixit, languorē: ad passiones pertinere voluit corporales: quod autē dicit, Et omnē infirmitatem: ad passiones animae spirituales. Non enim pauiores morbi animam vexant quān corpus. Et si quidem dixisset, sanans languores & infirmitates, poteramus vtrunq; ad passiones intelligere corporales, vt languores quidem intelligerentur grauiiores passiones, infirmitates autem tedia leuiora. Nunc autem cū dicens omnem languorem, omne genus suae grauium, siue leuium passionum concludit, alterius clausulae videtur adiectio esse superflua, nisi vnā quidem ad passiones corporales intelligamus, alteram autem ad spirituales. Possumus tamen & vtrāque clausulā, ad vtrāque intelligere passiones ita, id est, omnē languorē siue corporalem, siue spiritualem: & omnem infirmitatē, siue corporalem, siue spiritualem: Vt languorem quidem intelligamus animae, morbi passionis alicuius, infirmitatem autem infidelitatem: vt puta qui auaritię morbo subditus est, aut libidinis, aut vanae glorię, languorem animae patitur. Qui autem mysteriū vocationis dei ignorat, ille infirmus habetur in fide. Multi enī sunt qui possunt bona opera facere, & deo placere, sed non faciunt: quia mysteriū vocationis dei ignorant, & ipsi sunt infirmi. Quidam autem sic passionibus carnalibus sunt mancipati, vt etiam si sciant mysterium vocationis dei, tamen bene agere non permittuntur, & ipsi sunt languorem habentes. Sed passiones corporales diuinitis virtute sanauit, spirituales autem verbo pietatis. Sicut enim medicina languenti corpori, sic verbū prodest animae aegrotanti. Deinde vide, quod non prius posuit, sanans omnem languorē, & omnem infirmitatē: sed primū, Prādicans & docens euangeliū regni, & postea sanās, propter duas causas. Primū, quia miracula virtutum edificant animas secundum verba pietatis. Ideo autem praemittitur, quod magis necessariū aestimatur. Deinde quia nō

quā m- racula nō

verba pietatis virtutes miraculorum cōmendant, sed virtutes miraculorum veritatis sermones. Nec ideo credebatur Christus posse facere virtutes, quia veritatem prādicabat: sed ideo credebatur veritatem prādicare, quia poterat facere virtutes. Et obtulerunt ei omnes malē habētes, & curauit eos. In quibusdam locis ponit, Et multos curauit, sicut & ibi: Et quotquot tetigerunt eum, sanati sunt. Hic autem simpliciter dicit, Et curauit eos: significans quia omnes curauit. Sicut nouicius medicus intrās in ciuitatem, & volens ostentationes dare artificij sui, omnes venientes ad se curat: & non tantūm cogitat de mercede accipiēda, quantum de opinione sua commendanda. Cū autem manifesta fuerit fama eius bona, tunc secundum laborem suum incipit exigere & mercedem. Sic & dominus incipiens prādicare, non secundum iudicium quōsdam, sed omnes indifferenter sanabat: postquam verò illum omnis Iudaea cognouit, beneficia sanitatū digno precio fidei venundabat, dicens vnique, Fiat tibi secundum fidem tuam. Non tamen omnes, sed illos, quos secundum praescientiam suam ante praeparauerat, quā venirent.

Homilia.ix.ex cap.quinto.

M Idens autem Iesus turbas multas, ascendit in montem. Omnis artifex secundū professionem suam opportunitatē operis videns, gaudet. Carpentarius, si viderit arborem bonam, concupiscit eam praecindere ad opus artificij sui: agricola, si viderit terram pinguem, desiderat eam arare. Et quid dico de rationalibus hominibus? ipse irrationalis equus de stabulo exiliens, si viderit campos patentes, rapit frenum, & excitatur ad cursum: sic & dominus videns magnam congregationem populi, excitatus est ad docendum. Sic & omnis sacerdos, cū viderit ecclesiam plenam, gaudet animis eius, & delectatur vt doceat: si autē viderit ecclesiam vacuum, confunditur, & nihil dicere potest. Ascendit in montem. Nunquid nō poterat ibi docere, vbi iam populus erat? Sed propter duas rationes ascendit in montem: Primū, vt impleret prophetiam Esaię dicentis: Super montem excelsum ascende tu, qui bene annūcias Sion. Deinde, vt mysterium pietatis ostenderet. Ascensio enim eius est altitudo virtutum. Ascendit ergo in montem, vt ostendat nobis quoniam in altitudine spiritualium virtutum consistere debet, qui docet iustitiam dei, pariter & qui audit. Qui docet, verborum suorum sit ipse exemplū, vt magis operis doceat quā sermonē. Sicut ait Apostolus ad Timotheum: Exemplo esto omnium fidelium. Qui autem ambulat per conuallia vitae terrenae, obscuras semitas calcet, & loquitur altos sermones: non alterū instruit, sed seipsum castigat. Nemo enī potest in valle stare, & de mōte loqui: sed aut ibi stas, inde loquere: aut vnde loqueris, ibi stas. Si in terra est animus tuus, vt quid de caelo loqueris? Si ergo in terra tu stas, de terra loquere: si autē de caelo loqueris,

virtutum edificant animas, sed verba.

Mar. 1.d. Ibiac. 3.b

Infr. 9.d.

Esa. 40.b

Nota.

1.Timo. 4.d.

Philip. 3. d queris, in caelo cōsiste, vt dicas cum Apostolo: **N**ōstra autem conuersatio in caelis est. Ille autem populus, qui audit iustitiam dei, ideo debet in altitudine bonorum operū consistere: quia discipulus imitator debet esse magistri. Si autē in peccatis viuas, & audias iustitiae verba docentem, iudiciū tibi, non salutē acquiris. Audis enim, vt ne ignoratiōe vel excusationem habeas ante deum. Ecce homo, si quācūq; artem ex toto corde voluerit discere, puta pingere aut aedificare, cūm frequenter magistrum suum audierit aut viderit, tollit se in secreto, & accipit ferramentum, & ipse se tentat, si potest iam facere, quod frequenter audiuit vel vidit: Sic & tu, si facere iustitiā non vis, vt quid praedicatorē iustitiē audis? vt quid doctorē illū appellas, cuius non vis esse discipulus? Intellige ergo, dico enī tibi rem naturalem, secundum loci istius scripturā. Si tu es super montem, & praedicator in valle, tu sursum **H** cōstitutus audis vocem illius, quia vox melius sursum ascendit: si autem tu steteris in valle, & doctor tuus super montem loquatur, non multū tibi proficit loquela ipsius. Ergo in primo loco populus se debet considerare qualis sit, in secūdo loco qualem habeat sacerdotem: quia doctor malus bono populo non multum nocet, bonus autem doctor malo populo nō multū prodest. Nunc autē populus se ipsum non videt, quem primum videre debet: sed semper sedens iudicat de moribus sacerdotū. Ideo ergo praesens scriptura nos docet, vt tam doctor, quā populus super montem sanctitatis ascendat, qui vult audire pietatis doctrinam. Aut certē ita: Mons ecclesia appellatur, de quo dicit propheta: **Psal. 67. c** Mons dei, mons vber. Ascendit ergo Christus in montē, vt illic discipulis suis mysteria traderet veritatis, ostendēs, quoniā omnis qui vult discere mysteria veritatis, in montē ecclesiae debet ascendere: sed non in omnē montem, sed in mōtem vberem. **I** sunt enim & haereticorū montes, non autē vberes, sed coagulati: in quibus non veritatis mysteria traduntur, sed mendacia expugnantia veritatem. Ideo & eos qui in tales montes ascendunt, reprehendit spiritus sanctus per prophetam dicēs: Vt quid suspicitis mōtes coagulatos? Coagulati enim dicuntur **Psal. 118. i** haesum ecclesiae, quia coagulati sunt sicut lac eorum. Beati pauperes spiritu. Quauis ipas beatitudines exponat ex parte & euangelista Lucas, tamen istae beatitudines perfectiores illis intelligendae sunt: quoniam ille in loco campestri dicte sunt, istae autem perfectis super montem. Illae mediocribus, istae autem perfectis, & rectoribus popularū, sicut fuerūt apostoli, ad quos dicta sunt haec, cuius differentiae rationem largius exposuimus ibi. Ideo illic simpliciter pauperes dixit: hic autem pauperes spiritu. Pauper spiritu, est humilis corde: id est pauperem spiritum habens, qui non magna sapit de se. Sicut ex diuerso, diues spiritu, intelligitur magna de se sapiens, & superbus qui non implet **Pauper spiritu quis.** **Infra. 18. a** mandatum Christi, dicentis: Nisi cōuersi facti fue-

ritis sicut puer iste, non intrabitis in regnū caelorum. **Q**ui enim iam conuersus factus est sicut puer, ille est & pauper spiritu. Et qui pauper est spiritu, ille conuersus factus est sicut puer. Et secundum testimoniū quidē Christi & Apostoli, plenitudo legis dilectio est: tamen nutrix dilectionis humilitas est, & toti⁹ mali odij mater superbia. Ergo totius boni initiū humilitas est, & totius mali superbia. Deniq; & perditionis initiū a superbia coepit per diaboli, initiūq; salutis ab humilitate per Christū: propterea cōuenienter & omnium beatitudinū humilitatē fecit initium. Et quare nō manifestē dixit, Beati humiles spiritu? Ego hunc potui tantummodo rationis inuenire colorē, vt non solum humiles ostēdat, sed etiā indigētes humiles, qui sic sunt humiles, vt semper adiutorii dei sint mendicantes. Vnde in Graeco nō dicit, Beati pauperes: sed, beati egeni, vel beati medici. Nam pauper est qui angustiam quidem habet, non autem tantam, vt mendicare cogatur. Secundum quam differentiam & propheta dicit: **L** Beatus qui intelligit super mendicum & pauperem. Ergo ideo dicit, Beati medici spiritu, vt in vltima necessitate humiles ostēdat. Si ergo dixisset, Beati humiles spiritu, nihil amplius significasset, quā humiles: nunc autem & humiles, & secundum fidem humiles, & intelligentes vnde fit adiutorium hominis: Sunt enim multi naturaliter humiles spiritu, & non ex fide. Hi tales non pulsant adiutorii dei. Qui autē secundum fidem humiles sunt, & intelligentes, dum nimis timent de se, adiutorium dei pulsare non cessant. Quoniā ipsorū est regnū caelorum. Quid enim aliorum virtutes alias studentium, non est regnū caelorum? Etia. Nā sicut caetera vitia deponunt ad inferos, maximē tamen superbia, quia radix omnium malorum superbia est: sic & omnes virtutes inducunt in regnū caelorum, maximē tamen humilitas, quia radix omnium malorum superbia est: sine dubio, & radix omnium bonorum humilitas est: & quia propria est, vt qui se exaltat, humilietur: sic & qui se humiliat, exaltetur. Beati qui lugent. Et qui sua quidem peccata lugēt, beati sunt, sed mediocres beati: beatiore autē sunt, qui aliena lugent peccata: quoniam qui aliena lugent peccata, certum est quia nō habent sua, quae lugeant. Tales cōuenit esse doctores omnes, & qui sunt super montem. Nā cū sint omnes doctores populi Christiani, patres quomodo possunt esse sine luctu, cū videant quotidie Christianorū animas vsq; ad infernū cadentes? Nā de angelis, qui exituri sunt in fine saeculi, vt signent seruos dei, qui lugent de alienis peccatis, sic scriptū est per Ezechielem: Ite per Hierusalem, & signate omnes qui lugent super iniquitates, quae sunt in medio Hierusalē. Hierusalē enim vera est ecclesia Christi, cuius fundamenta sunt in mōtibus sanctis. Quoniā ipsi consolabuntur. Si consolatio lugentium est cessatio luctus poenae: quoniā qui sua lugent peccata, consecuti indulgentiā, consolabuntur in

A tur in seculo illo: qui aliena lugēt peccata, quomodo in seculo illo consolabuntur? Nunquid desinent de peccatoribus lugere? Etia. Quoniā quādiu sunt in mundo, nesciētēs prouidentiam dei, nec intelligentes ad plenum qui diabolo compellente delinquant, & qui non ex proposito malo diligunt mala, omnes peccātes lugent, omnes a diabolo circūueniri & cogi putātes. Cū verō in seculo illo prouidentiam dei cognouerint, & intellexerint manifestē, quoniā qui dei fuerunt, perire nō potuerunt: qui autē perierunt, non fuerunt dei, quia de manu dei nemo rapere potest: deposito de eis luctu, consolabuntur: & sine mixtura alicuius doloris, in sua sola beatitudine latabuntur. Nā quādiu charitas est sanctorū ad peccatores, & luctus est. Ibi autem nec charitas est sanctorum ad peccatores, nec luctus, etiā si propinqui fuerint: sicut docet parabola, in qua diues dicit ad Abraham: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremū digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia grauius crucior in hac flamma. Nūquid miserus est ibi Abraham super filiū suum ardentem? Nam qui fuerat epulor, in qua parte corporis sui plus peccauerat, id est in gula, in ea amplius torquebatur. Beati mansueti. Mansuetus enim neque irritat malum, neq; irritatur a malo, neq; aduersus eum prauelet causa peccati, neq; aduersus alterū aliquādo ex illo nascitur causa peccati: sed magis cōtenuus est iniuriam pati, q̄ facere. Nā nisi cōtenuus fuerit homo, vt noceatur, nunquā potest esse sine peccato: quia sicut & zizanij nunquā sunt minus in agro, sic nō sunt minus irritatores in mūdo. Ille est ergo verē mansuetus, qui cū nocitus fuerit, nec cogitat malū facere, nec facit. Quoniā ipsi haereditabunt terrā. Sine dubio terram viuorū, de qua scriptū est, Credo videre bona domini in terra viuentiū. Terra autē haec, sicut quidā dicunt, quādiu est in hoc statu, terra est mortuorum, quia vanitati subiecta est: cū autem liberata fuerit de corruptionis seruitute, in libertatē gloriae filiorum dei, terra fit viuorum, vt immortales haereditent immortalitatē. Alterum exponētē legi, quasi caelum, in quo habitaturi sunt sancti, dicitur terra viuorum: quae quantū ad nostram regionem inferiorem caelum est, quātum autem ad illud superius caelum, terra dicitur. Alij dicūt, quia corpus nostrū terra est, & quādiu quidē subiaceat morti, terra est mortuorum: cū autem fuerit transformatum, & cōforme factum corpori gloriae Christi, erit terra viuorum, & haereditabunt eam eternā, aeterni: & spirituales & sanctā, spirituales & sancti. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Esurire & sitire iustitiam, est desiderare iustitiā dei. Vt siue faciant homines iustitiam dei, siue audiant, nō quasi inuiti audiant vel faciant iustitiam dei, sed ex desiderio cordis: quoniā omne bonum, quod nō est amore ipsius boni faciunt homines, ingratum est ante deum. Vnde dominus per Ioannē, non omnes

simpliciter vocabat ad potum, sed tantūmodo sitiētes, dicēs: Qui sitit, veniat ad me, & bibat. **1. Ioan. 7. f.** quod nō sine ratione esurire dixit iustitiā & sitire. Nunc ergo esurit iustitiam, qui secundū iustitiā dei desiderat conuersari, quod est recti cordis. Sitit autem iustitiam, qui scientiā dei acquirere cupit, quā potest consequi ex studio scripturarū, quod est docilis viri. Quoniā ipsi saturabuntur. Videlicet largitate remunerationis dei. Quoniā maiora erunt praemia dei, quā desideria auara sanctorum. Beati misericordes, quoniam ipsis miseretur deus. Nō tantū ille misericors est, qui miseretur aut pauperi, aut pupillo, aut viduae: haec enim misericordia & apud illos inuenitur frequēter, qui nō cognoscunt deum. Ille autem verus misericors est, qui inimico proprio miseretur, & benefacit ei, secundum quod scriptū est: Diligite inimicos vestros, & benefacite eis, qui vos oderunt. Nam & deus nō solum super gratos pluuiam dat, aut solem suū iubet oriri, sed etiā super ingratos. Vnde & ita dicit: **Luc. 6. d.** Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est, &c. Et verē beatus est ille talis, quoniā misericordia eius, siquidem non habet peccatū, quod difficile est in hominibus, proficit illi ad adiutamentū iustitiae: si autem habet, ad remissionē peccati, quoniam potest fiducialiter dicere, Dimitte mihi debita mea, sicut & ego dimitto debitoribus meis. **Infra. 6. b.** Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Dupliciter est videre deum, & in hoc seculo, & in illo. In hoc quidem seculo, secundum quod scriptum est: Qui videt me, videt & patrem meū. **Ioan. 14.** Mundo enim corde sunt, qui nō solum non faciūt malum, nec cogitant: sed adhuc etiā qui omne bonum & faciūt semper, & cogitant. Quia est interdum facere bonum, & non cogitare, qui non propter deum faciunt bonum, & tale bonum non remunerat deus: quia non remuneratur a deo bonū quod fit, sed id quod bene fit. Qui autem propter deum facit bonum, sine dubio & cogitat bonum. **F** Qui ergo omnem iustitiam facit, & cogitat mente sua, deū videt, quoniā iustitia figura dei est. Deus enī iustitia est. Secundū ergo quod eripuerit se quis a malis, & fecerit bona: secundū illud & deū videt, aut turbulentē, aut mundē, aut modicē, aut amplius, aut ex parte, aut perfectē, aut interdum, aut semper, aut secundum possibilitatem humanam. Hoc ipso modo & qui malē agit, & cogitat, diabolū videt: quia omne malū diaboli est figura. In seculo autem illo hoc modo mundi corde deum videbūt facie ad faciē, iam non per speculum in aenigmate sicut hic. Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Pax est vnigenitus deus, de quo dicit **1. Corin. 13. d.** Apostolus: Ipse enim est pax nostra. Qui ergo pacē diligunt, filij sunt pacis. Pacifici autem nō solum dicuntur, qui inimicos in pace recōciliant: sed etiam illi qui immemores sunt malorum, ipsi diligunt pacem. Multi enim sunt qui aliorum quidē inimicos libenter in pace recōciliant, & ipsi inimicis suis nūquam ex

Luc. 6. d.

Luc. 6. e.

Infra. 6. b.

Ioan. 14.

1. Corin. 13. d.
Pacifici qui.
Eph. 2. 6. a.

G quam ex corde reconciliantur. Isti tales, illusores sunt pacis, non amatores. Pax enim illa beata * est, quae in corde posita est, non in verbis. Vis cognoscere qui est verè pacificus? audi prophetam dicentem: Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur doli: Id est, lingua tua malum sermonè non dicat. Sicut enim ignis de modica scintilla magnum conflat incendiū: ita & sermo malus de leui occasione magnam succedit inimicitiam. Illius labia dolum loquuntur, qui pacem portat in labijs, & malitiam seruat in corde. Si Christianus es, aut quod loqueris, hoc cogita: aut quod cogitas, hoc loquere. Diuerse à malo, & fac bonū. Non dixit, noli accedere ad malum, sed recede à malo. Ille autem iubetur recedere, qui accessit. Sciēs ergo misericors deus incontinentiam nostram, quoniam si dixisset, noli accedere ad malum, aut pauci, aut nullus hoc poterat adimplere: nam penè omnes homines parati sunt ad malum, ideo sic dicit: Bonum quidem fuerat, si nec accederes ad malum: si autem quasi homo naturae carnalibus motibus excitatus accessisti ad malum, saltem vel propter considerationem diuini timoris recede a malo. Quoniam accedere ad malum, forsitan secundum carnem humanae infirmitatis est: permanere autem in malo, & exequi malum, malignitatis est, & non infirmitatis. Inquire pacem, & sequere eam. Non dixit, si te pax sequatur, suscipe eam: sed, & si te fugerit, sequere eam. Ut puta si (quod humanum est) cum aliquo feceris litem, si quidem ille te prius inuitat ad pacem, pax te sequitur, cum gaudio suscipe eam. Quod si ille quasi malus permanet in malo, pax absconditur ab oculis tuis: tu quasi filius pacis pulsa ianuam pacis, & hoc est inquirere pacem. Nec dicas, ille mihi prior iniuriam fecit, & prius me debet rogare. Gloriosior es tu, si nocitus pacem petieris, quam si vindictam desiderares. Quare ergo pacem, ut inuenias praemium pacis. Beati enim pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Beati qui persecutione patiuntur propter iustitiam. Non dixit, beati qui à Gentibus persecutionem patiuntur, ne putes illum solum beatum, qui persecutione patitur propter idola non colenda. Ideo & qui ab haereticis persecutionem patitur, propter veritatem non relinquendam, beatus est: quia propter iustitiam patitur. Gentiles enim Christum denegant, haeretici autem veritatem Christi. Qui autem veritatem Christi denegat, ipsum denegat Christum, Christus enim veritas est. Et ideo haeretici, qui non propter Christum persecutionem faciunt, sed propter veritatem Christi, in prima facie Christiani videntur, reuera autem Gentiles sunt. Non solum haeticus, sed et si aliquis ex potentibus, qui videntur esse Christiani, forsitan propter peccata sua correptus, factus fuerit tibi inimicus, & persecutus te fuerit, beatus es cum Ioāne

Inf. 14. 3.

Nā & Ioānes Baptista neq; ppter gentilitatē, neq; propter haesim interfectus est, sed quia corripiebat Herodem propter adulteriū ei. Sed & omnes

prophetae neque à Gentilibus regibus, sed à suis R occisi sunt: non propter gentilitatem, sed quia corripiebant eorum peccata. Si autem qui à suis ipsis propter causam dei aliquid patitur, non habet mercedem, nec prophetae habuerunt. Si autem verum est, quod prophetae martyres sunt, sine dubio & qui propter causam dei aliquid patitur, et si à suis patitur, mercedem habet. Ideo non posuit scriptura personas persequētium, sed solam causam persecutionis, ut tu non aspicias quis te persequitur, sed ut quid te psequatur. Quid ergo, si quis te persecutus fuerit, non propter causam dei, sed propter priuatam rem? ut puta, ut auferat aliquam rem tuā: ille quidem qui te sine causa est persecutus, reus est: tu autem beatus non es, quia non propter iustitiam persecutionem passus es, sed propter priuatam causam. Planè si volueris illud implere, quod dictum est: Qui te percusserit ad maxillam unam, praebe illi & alteram: & qui vult auferre quae tua sunt, noli vetare, tunc verè beatus es: quoniam est ab initio non propter causam dei persecutionem patiebaris, postea tamen aut damnum, aut iniuriam passus es propter deum. Si autem resisteris etiam cum peccato, & non potueris pati, beatitudinis perdidisti mercedem. Beati eritis, cum vos exprobrauerint homines. Postquam locutus est de persecutionibus sustinendis, tanquam si respondeat quis ad eum: Domine, quid si persecutionem quidem passi non fuerimus propter te, vel propter iustitiam tuam, in opprobrium autem venerimus, & in blasphemiam hominum iniquorum? Beati, inquit, eritis, non solum cum persecutione passi fueritis, sed etiam cum vos exprobrauerint homines. Ecce multi homines propter causam quidem dei fiunt nobis inimici, sed non aperte nos persequuntur, forsitan quia nec possunt, tamen circumeūtes omnia, blasphemant nos, & dicunt de nobis quae sunt probrosa. Beati eritis, cum vos exprobrauerint homines, & dixerint omne verbū malum aduersus vos, mentientes propter me. Sicut enim verum est, quoniam qui calicem aquae nobis porrexerit, merces eius non perit: sic qui vel vnus leuissimi verbi nobis iniuriam fecerit, anima nostra vacua non erit à mercede. Ut ergo blasphematus sit beatus, duo haec conuenire debent: Ut mendaciter blasphemetur, & propter deum blasphemetur: alioqui si vnus defuerit, iam non est beatitudinis merces. Ut puta si quis dixerit de te quod est turpe mendaciū, sed non propter causam dei, sed propter priuatam aliquam inimicitiam dolens, ille quidem peccauit, tu autem mercedem iustitiae non habes: nisi forte cum possis reblasphemare, non reblasphemasti propter iustitiam dei: aut cum possis te reuindicare, non reuindicasti: & tunc beatus es, & causa priuata facta est tibi causa dei. Quod si propter causam quidem dei blasphematus es, tamen quod dictū est de te malum, verum est: iterum non es beatus, quia verum dictū est de te: & illa blasphemiam pertinet tibi non ad mercedem

A cedem iustitiae, sed ad vindictā peccati. Ideo vtrūq; posuit, & metientes, & propter me. Gaudete & exultate. Quare? Quia merces vestra multa est in caelo. Ponderate confusionē terrenā cum gloria caelesti, & videte si non multo leuius est, quod patimini super terram, quā quod expectatis in caelo. Sed forte dicis, Quis potest blasphematus mendaciter, non dicā gaudere, sed vel magnanimiter ferre? Quisquis vana gloria non delectatur. Qui enim concupiscit quae in caelo sunt, opprobria non timet in terris: nec cogitat quid loquatur homines propter ipsum, sed quid iudicet deus de ipso. Qui enim laetatur de laude hominū, & quantum laetatur, tantū contristatur: ille & de vituperatione hominū contristatur, & tantū contristatur, quantum laetatur. Qui autē de laude hominū nō extollitur, nec de vituperatione humiliatur. Vnusquisq; vbi gloriā quaerit, illic timet confusionē. Qui gloriā quaerit in terris, B cōfusionē timet in terris. Qui autē gloriā nō quaerit, nisi tantūmodo apud deum, ille non timet confusionem, nisi tantūmodo dei. Si miles periculum belli sustinet, dum sperat victoriae praedā: quanto magis vos opprobria mundi nō debetis timere, qui regni caelestis praemium expectatis?

Homilia. x. ex cap. quinto.

Vos estis sal terrae: quod si sal euauerit, in quo salietur? &c. Quasi interrogantibus apostolis, ad quos sit omnia ista locutus, vtrum generaliter ad populum, aut ad ipsos: volēs ostendere quoniam ad ipsos praecipue haec loquebatur, addit, vos estis sal terrae. Hoc quod dicit, vos estis sal terrae, ad illud respicit, quod superius dixit: quia doctor omnibus virtutibus debet esse ornatus. Debet esse pauper, ut auaritiam libera voce castiget. Debet esse semper suspirās & lugens, siue sua, siue aliena delicta, ut confundat eos, qui nec peccare dubitant priusquam peccent: nec postquam peccauerint tristantur, quia peccauerunt. Ideo suspiret & plangat, ut per hoc ostēdat, quia grauis & periculosus est mūdus iste fidelibus. Debet esuriens & sitiens esse iustitiam, ut pigros circa opera bona, vel lectionē, fiducialiter verbo dei, aut in increpationis flagello valeat excitare, magis exēplo suo, quā voce. Debet esse mansuetus, ut magis indulgēdo quā vindicādo regat ecclesiam: ut magis ametur, quā timeatur. Debet esse misericors alijs, sibi autem austerus, ut sibi quidē graue pondus iustitiae ponat, alijs autem leue. Debet esse mundo corde, ut nō solum nō se immisceat circa negocia secularia, sed nec cogitet de mundo. Sicut enim oculus, quanto mundior fuerit, tanto longius videt: sic & anima, quanto amplius deo proximior est. Cuius autem cordis oculus mundum aspicit, illius mens non potest deum videre. Sit autē pacificus, ut tota ecclesia eius, quasi vna sit anima. Vbi autē concordia nō est, nec oratio illic exauditur, nec oblatio suscipitur: quia nec ibi est deus, vbi discordia dominatur. Debet autem

Tomus secundus.

& paratus ad passionem esse, non vana desideria D martyrij habens, sed constantiam fidei martyribus dignam. Nam quantum ad sapientes, & miles non ille paratus dicitur ad bellum, qui concupiscit exire, sed qui potēs est exire. Si ergo omnibus his virtutibus fuerit ornatus, tunc est quasi optimū sal, & totus populus de illo conditur, magis vidēdo eum, quam audiendo. Nam prima doctrina est videre bonum, secunda autē audire. Vos estis lux mundi. Dum consideramus quod opus est salis, quod lucis: admonet nos, ut quaeramus ob quam causam apostoli salii sunt comparati, ob quam autem causam luci. Salis opus est, rem in eo statu tenere, in quo inuenerit eam, ut ad deterius eam mutari non signat, ad melius autem perducere nō potest. Vtpu ta tenet carnem ne putrescat, putridam autem nō potest tenere incorruptam. Lucis autem opus est, ipsas soluere tenebras, & ea quae fuerunt in tenebris, illustrare: sic & apostoli, ceteriq; doctores, sal quidem sunt populi Christiani iam cognoscentis deum, seruantes eum in ipsa agnitione dei, & sanctitate, id est terrae cultae, quae iam verbo crucis, quasi vomeri, aratroq; subiecta est. Lux autē sunt Gentium, producentes eas ad scientiae lumen, vel ceterorum qui forte in ecclesia ceciderunt in tenebris peccatorum. Item bona conuersatio sacerdotis sine verbo, tenet quidē sanctos in sanctitate per suū exemplum, adducere autē ignorātem ad scientiam veritatis nō potest. Itē verbū quidē ignorāte adducere ad scientiā veritatis, & sine conuersatione bona potest: tenere autem in fide vel sanctitate, absq; bona conuersatione nō potest, magis autē & scandalizat: sicut in sequentibus ostendemus. Ergo propter bonam conuersationem suam sacerdotes sunt sal, quoniam bona conuersatio sacerdotum conditura populi est. Propter verbū autem doctrinae lux, quoniam verbum, ignorantiae lumē est. Prius autē vocauit eos sal, postea autem lux, aut quia prioris loci est seruare quos habes, secundi autem vocare quos non habes. Aut quia prius est bene viuere, secundum autē bene docere. Nam per bonam conuersationem ascenditur sine dubio ad scientiam: à scientia autem nescio si ad bonam conuersationem omnimodo veniatur. Propterea scientes quidem, sine timore dei multos videmus: timētes autē deū, sine scientia nullum videmus. Aut quia propter Iudaeos priores dicti sunt sal, non adducētes eos ad scientiam dei, sed condientes ipsos in ipsa scientia. Lux autem propter Gentes, in secundo loco vocatas. Ideo & per comparationē congruam introducens addidit, dicēs: Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Quāuis enim ipsa voluerit esse velata, tamen mons ipse qui portat eā, facit eā omnibus manifestā: sic & apostoli, & sacerdotes, qui fundati sunt in Christo monte excelso, nō possunt esse absconditi: et si voluerint se abscondere, Christus ipse manifestat eos, qui baiulat eos. Quae est haec ciuitas? Ecclesia est sanctorum, de qua dicit propheta

Dd cit propheta

Psal. 86. a. **C**it propheta: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. **G** Ciues autē eius sunt oēs fideles, de quibus dicit apo-
 Ephe. 2. d. **S**tolus: Vos estis ciues sanctorum, & domestici dei. **T**urres illius sunt prophetae, de quibus dictum est:
 Psal. 121. b. **F**iat pax in virtute tua, & abundantia in turribus
 tuis. Sicut enim de turribus iacula contra omnes
 hostes iactantur: sic de prophetis libris, contra va-
 nas Gentilium fabulas, & contra insanas haereti-
 corum disputationes salutaria veritatis proponun-
 tur exempla. Portae autē eius sunt apostoli, de qui-
 bus dictum est: Diligit dominus portas Sion, super
 Psal. 86. a. **o**mnia tabernacula Iacob: Quia per illas totus po-
 pulus intrat ad fidem. Muri autē illius sunt sacerdo-
 tes, ceteriq; doctores, de quibus dicit propheta ad
 Esa. 60. b. **h**anc Hierusalem spiritualem: Et alienigenae aedi-
 ficabunt muros tuos: Quonia ex Gentibus vocati,
 facti sunt sacerdotes, & gubernatores ecclesiae. Si-
 cut enim muri omnē Gentilium & haereticorū im-
 petum ipsi suscipiunt, qui tanquam arietibus qui-
 busdam, sic assiduis persecutionibus feriūt clerum,
 id est murum ecclesiae. Et sicut mortiferas sagittas,
 sic insana verba peruersae cogitationis eorum, de
 impia cordis pharetra procedentia, doctores quasi
 lapides viui suscipiūt, & fidei virtute cōstringunt. **H**
 Haec ergo ciuitas posita est sup montē: id est apo-
 stoli, pphetae, ceteriq; doctores edificati in Christo.
 Danic. 2. g. **M**ons enim Christus est, de quo ait Daniel: Ecce la-
 pis excisus est sine manibus, & factus est mons ma-
 gnus, & occupauit totā terrā. Nunc per alterā cō-
 parationem vult ostendere, quare sanctos suos ipse
 Christus manifestat, & nō sinit eos esse abscondos.
 Id est, quia nec qui accendūt lucernā, ideo eam
 accēdunt, vt ponant sub modio, sed super candelabrum,
 vt luceat omnibus qui in domo sunt. **Q**ui
 sunt accēsores lucernae: Pater, & filius. Quae est illa
 Psal. 118. o **l**ucerna: Verbum diuinū, de quo dictum est: Lucerna
 pedibus meis verbum tuū. Vt luceat: id est, appareat,
 & illuminet, q sunt vel in domo ecclesiae, vel in do-
 mo oīm mundorū. **Q**uod est candelabrum: Ecclesia,
 quae baiulat verbum vite. Cōsequēter dicit & Paulus:
 Philip. 2. b. **I**nter quos lucetis sicut luminaria in seculo, verbum
 vite cōtinētes. Consequēter & omnis ecclesiasticus
 vir, habēs verbum dei, dicitur candelabrum. Modij autē
 sunt homines mundiales, vacui a deo, & ab omni-
 bus quae sunt dei. Dicuntur autem modij, quoniam
 sicut modij desuper quidem vacui sunt, desubtus
 autem pleni. Sic omnes mundi amatores & carnis,
 in spiritualib; quidē & diuinis quae superiora rectē
 esse dicuntur, vacui sunt & insensati: in inferiori-
 bus autem, id est in mundialibus, & terrenis aliqua-
 tenus pleni videntur & sapientes. Propterea, sicut
 in modio si volueris aliquid reponere, necesse est vt
 cadat deorsum ad inferiora eius, & tenebrosa: sic
 homini carnali, & mundiali, & vacuo, si dixeris
 aliquid quod est dei, non illud tenet in superiore
 parte metis suae, aut cordis: nec portat illud in ore,
 sed confestum cadet de mente eius & corde de-
 orsum in terrena, & tenebrosa, vt nec illi prosit

nec alijs. Si autem & aliqua tentatio facta fue-
 rit propter verbum veritatis, statim reuertatur in
 terram, & aspiciens terram quasi modius, ver-
 bum dei sub se tenet absconditum. Reuertatur
 est enim & aspiciens terram, & abscondens ver-
 bum sub se, quando propter aliquam causam ter-
 renam non est ausus palam proloqui fidei verita-
 tem, aut iniurias carnales timens, aut mortē, aut
 dāna, aut cetera quae obstruūt carnales homines, vt
 verbū quod crediderunt, liberē nō audeant profi-
 teri. Nunc autem sciens, quoniam ille est laudabi-
 lis doctor, qui facit quod docet, addidit & dicit:
 Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt vi-
 deant opera vestra bona, & magnificent patrem
 vestrum, qui in caelis est. Id est, sic illuminat, do-
 cet, non vt verba vestra tantūmodo audiant ho-
 mines, sed vt opera vestra bona videant, vt quos il-
 luminaueritis per verbum quasi lux, conditijs per
 exempla operum vestrorum, quasi sales. Quoniam
 L qui docet, & facit quod docet, verē ille docet: qui
 autem non facit quod docet, non alium docet, sed
 seipsum condemnat. Et melius est facere, & non
 docere: quān docere, & nō facere. Quoniam qui
 facit et si tacuerit, aliquos corrigit suo exemplo: qui
 autem docet, & non facit, non solum neminē cor-
 rigit: sed adhuc multos scandalizat. Quis enim nō
 moueatur ad peccādum, cum viderit ipsos docto-
 res pietatis peccantes? Ergo per illos quidem do-
 ctōres qui docēt & faciunt, magnificatur deus: per
 eos autem qui docent, & non faciunt, blasphematur.
 Vtputa, si bene doceant sacerdotes, & melius
 viuunt, videntes Gentiles dicunt: Benedictus deus,
 qui tales habet seruos. Verē enim eorum deus, ve-
 rus est deus. Nisi enim ipse esset iustus, nunquam
 populum suum circa iustitiam sic teneret. Nam di-
 sciplina domini ex moribus familiae demonstra-
 tur: Nō sicut nostri philosophi, qui magna loquun-
 tur, & nec modica faciunt. Si autem bene doceant,
 M & malē conuersentur, videntes dicunt: Qualis est
 deus eorum, qui talia agunt? Nunquid sustineret
 eos talia facientes, nisi consentiret operibus eorum?
 Patres nostri, sicut illi existimant, idola colentes, om-
 nem iustitiam seruauerunt: isti autem gloriosos
 loquuntur sermones, & ignominiosa opera faciūt.
 Vides quomodo deus per malos Christianos blas-
 phematur? Nec potest dominus bonam opinionem
 habere, qui malam familiam habet. Vnde dictum
 est ad populum dei: Nomen enim dei per vos blas-
 phematur inter Gentes. Nolite putare quia ve-
 ni soluere legem, aut prophetas. Propter duas cau-
 sas dicit nō se venisse vt soluere legem, sed vt ad-
 impleret. Primum, vt discipulos suos, quos omni-
 bus bonis operibus adornatos esse debere supra do-
 cuerat, his verbis ad suum prouocaret exemplum:
 vt quemadmodum ipse omnem legem implebat,
 sic & illi oīa etiā minima legis festinaret implere.
 Deinde quia futurum erat, vt Iudaei calumniaren-
 tur eum in sabbatis operantem, & lepram tangen-
 tem, quasi

A tem, quasi soluentem legem: ideo priusquam incur-
 rat in calumniā, calumniatoribus satisfacit, dicens:
 Nolite putare quia veni soluere legem, aut prophe-
 tas: non veni soluere, sed adimplere. Lex & prophe-
 ta duo haec agunt. Et de Christo prophetizant, &
 legem viuendi cōstituunt: quae vtraq; Christus im-
 pleuit. De se quidem sic, quando natus est, & voca-
 tus est Emmanuel: quando circumcisus est: quando
 praesentatus est in tēplum, & oblatum est pro illo
 sacrificiū, scilicet duo turtures, aut duo pulli colū-
 bini: quando in Aegyptū fugit, legem adimpleuit:
 quando in Nazareth conuersatus est: quando cum
 asino in templum ingressus est: quādo a pueris lau-
 datus est: quando crucifixus est inter iniquos: quan-
 do felle & aceto potatus est: quādo in manibus pa-
 tris sui spiritum commendauit: quando vestimenta
 sua diuidenda reliquit: quando descendit ad infe-
 ros, & visitauit omnes dormientes: quādo ascendit
 in strepitu: quando sedit ad dexterā patris: quando
 B adhuc venturus est vocans terram a solis ortu vsq;
 ad occasum: quādo sederit in valle Iosaphat, & iu-
 dicauerit omnes gētes, adimplet prophetias. Quia
 nisi haec facta fuissent, mendaces erant prophetae:
 nunc autē omnes impleti sunt, & adhuc implebun-
 tur, cum stellae ceciderint, cū sol tenebratus fuerit,
 cum luna sanguineo colore mutata fuerit, cum coe-
 lum plicatū fuerit, sicut liber. Secundum autē modū
 viuendi, legem impleuit duobus modis. Primum ex-
 teriores quidē legis figuras soluens, interiores autē
 veritates eius adimplens: Vtputa, in lege praecipit
 Ezo. 20. b. omne opus seruile in sabbato quaequam facere non
 debere, praeter quod sit omni anime, scilicet quod
 est necessariū vitae humanae: hoc figurale est, quia
 Iq̄ua nec. sic & deus in sabbato cessat ab opere. Spiritualiter
 secundum euangelij veritatem, opus seruile pec-
 catum est. Quonia omnis qui facit peccatū, seruus
 Ioz. 8. d. est peccati. Omne autē opus bonum nō est seruile,
 sed liberale, & p animā fit libertate, licet videatur
 C ipsum opus in prima facie corporale. Vides ergo
 quia Christus sabbatis operas adimpleuit legē, non
 soluit: manifestauit, nō occultauit: Item in lege sue
 Leuit. 13. c. rat scriptū, lepra tangere nō oportere. Hoc figura-
 tum est. Lepra enim intelligitur peccatum. Chri-
 stus ergo tangens lepram, nō soluit legē, sed adim-
 pleuit. Mundans enim leprosum, iustitiam opera-
 tus est, non peccatum. Et per hoc iustitiam tetigit,
 non peccatum, quod est verē lepra. Nam ille qui
 Ibra. 8. a. peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore
 eius: certum est quia nūquam tetigit lepram: id est,
 Eiaz. 53. c. peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore
 eius: certum est quia nūquam tetigit lepram: id est,
 peccatum. Merito ergo dicit, donec omnia fiant.
 Amen dico vobis, donec transeat caelū & ter-
 ra, jota vnum, aut vnus apex non praeteribit a lege,
 donec omnia fiant. Quoniam quae ab initio mun-
 di vsq; ad finem erant futura, eorum mysteria sunt
 prophetata in lege, vt ne videatur aliquid eorum
 quae sunt, deus antea non cognouisse: propterea
 dicit, non potest fieri vt transeat caelum vel terra,
 donec oīa quae in lege prophetata sunt, rebus ipsis
 Tomus secundus.

fuerint adimpleta. Ingenuus homo, si vel in vili mē-
 dacio inuentus fuerit, erubescit: & quō deus quod
 pmisit in lege non faciat, aut aliter faciat? Vir sa-
 piens, quod dixerit, verbum suum nō relinquit vacu-
 um: & quomodo verba diuina sine exitu vacua
 poterunt remanere? Deus hominem punit, si quod
 docet alium, ipse non fecerit: quomodo Christus,
 quod locutus est in prophetis non adimpleuit in
 opere? Deinde impleuit legem in minimis istis.
 Si quis soluerit vnum de mandatis istis mini-
 mis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur
 in regno caelorum. Sed primum videamus, quae
 sunt ista minima mandata. Et alij quidem aliter in-
 terpretati sunt, alij autem aliter. Puto autem ipse
 dominus manifestē ostendit quae sunt, dicens de-
 monstratorie: Si quis soluerit vnum de mandatis
 istis minimis: id est, quae modō dicturus sum. Nam
 talis est mos loquendi in scripturis, quae post mo-
 dicum dicturi sunt, quasi iam dicta demonstran-
 tur. Sicut est ibi, Audite haec omnes gentes. Quae
 Psal. 48. a. haec, nisi quae in sequentibus versiculis erat dictu-
 rus? Mandata igitur Mosi in actu facilia sunt, Non
 occides, non adulterabis: & ideo in remuneratione
 modica, in peccato autem magna. Mandata autem
 Christi: id est, neq; irascaris, neq; concupiscas, ipso
 actu difficilia sunt, & ideo in remuneratione ma-
 gna sunt, in peccato autem minima. Quomodo au-
 tē abstinere ab homicidio, aut adulterio facile est,
 patet. Ipsa enim criminis magnitudo voluntatem
 faciendi repercutit, & ideo non habet laudem qui
 abstinere se ab illis, quia non est labor abstinere se
 ab illis. Nam omne malum, quāto grauius crimē
 est, tantō leuius videtur ad nō faciendū, & grauius
 facit peccatum, si fuerit factum. Non irasci autem
 difficile est in actu, quia dum leuis culpa putatur,
 non facile seruatur a multis. Et multū laboriosum
 est posse non irasci, quia naturaliter in hominibus
 iracundia est plantata, & ideo in remuneratione
 magna sunt: quia difficile est & laboriosum absti-
 nere ab eis. Propterea, & si iratus fuerit homo, aut
 concupierit, est quidē peccatū, quia malum est: non
 tamen est graue peccatum, quia difficile est abstinere
 ab eis. Ergo minima mandata ista dicit Christi
 mandata, Non irascaris, non concupiscas. Quae in
 obseruando quidem magna sunt, in peccando au-
 tem minima videntur, quāntū ad homines negli-
 gentes. Ergo illi, qui leuia peccata cōmittunt, mi-
 nimi sunt in regno dei: id est, qui iratus fuerit, &
 iratus grande peccatum non fecerit in actu, a poe-
 na quidem securus est, non tamē est in gloria: quia
 etsi nihil tale cōmittit, tamen quia secutus est iram
 suam, & non illam repressit in corde suo, peccauit.
 Vnde iubet nos propheta, si irati fuerimus, vt com-
 puncti in cordibus nostris iracundiam reprimamus,
 sciens quoniam si per iracundiam vel leuiter
 peccauerimus, peccatores sumus. Item qui concu-
 piscit, etsi non fecerit, peccauit. Quare? Quia vel
 omnino voluit. Qui ergo doctor est, si ab omnibus
 Dd ij abstinere

G abstinuerit, magnus est: si autem vel leuia hæc peccauerit, nihil illi prodest sacerdotalis dignitas eius: sed proiectus à primo ecclesiastico choro, fit inter eos qui nec in pœna sunt, quia non fecerunt grate peccatum: non tamen sunt in gloria, quia peccati rugam aut maculam susceperunt.

Homilia. xj. ex cap. quinto.

Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Scribarum & Phariseorū iustitiæ, sunt mandata Moysi: impletiones autem mandatorū illorum, sunt mādāta Christi. Hoc est ergo quod dicit, Nisi quis supra legis mandata, & hæc mea præcepta quæ apud illos minima existimabantur, impleuerit, nõ intrabit in regnum cœlorum: quoniam illa, sicut diximus, de pœna quidem liberant, quæ scilicet transgressoribus legis debetur, non autem introducunt in regnum: hæc autem & de pœna liberant, & in regnum introducunt. Cùm autem sit idipsum soluere minima hæc mādāta, & nõ custodire, quare supra quidem de soluente dicit: Qui soluerit vnum de minimis istis, minimus vocabitur in regno dei, ostēdens eum etsi minimū esse, tamen in regno esse: hæc autem de non cōseruante dicit, Nisi abundauerit iustitia hominis Christiani plus q̄ Scribarum & Phariseorum, nõ intrabit in regnū cœlorum. Qui enim nõ intrabit in regnum cœlorū, extra regnum erit. Sed vide, quia minimū esse in regno, idipsum est & non intrare in regnū. Esse enim aliquem in regno non est, & regnare cum Christo, sed esse tantum in populo Christi. Tanquam si dicat: Qui soluerit & docuerit sic, inter Christianos quidem erit, tamen minimus Christianus, vel cum minimis Christianis. Qui autem intrat in regnū, fit particeps regni cū Christo, sicut & alibi dicitur bono seruo: Intra in gaudium domini tui: hoc est, vt simul gaudeas cum domino tuo. Consequenter & iste qui nõ intrat in regnum cœlorū, gloriā quidem regni cœlorum non habebit cum Christo, erit tamen in regno cœlorum: id est, in numero eorum, super quos Christus cœlorum rex regnat. Nunc iam incipit ostendere, & docere quæ sunt minima ista, quorum solutionem prædixerat esse periculosa.

Scitis, inquit, quia dictum est antiquis, non occides: ego autem dico, si quis iratus fuerit fratri suo sine causa, reus erit iudicio. Hęc impletio legis secundum modum viuēdi secunda facta est. Faciens enim hæc Christus, & docens, impleuit legem, non soluit. Non enim est Christi mandatum contrariū legi, sed latius quam lex. Mandatum Christi legem in se tenet inclusam, lex autem non tenet Christi mandatum. Qui ergo implet Christi mandata, tacite in eis implet & legis. Nam qui non irascitur, multo magis nec occidit: qui autem implet legis mandatum, non omnino implet & Christi: Frequenter enim & homo non quidem occidit propter timorem vindictæ, tamen irascitur. Vides er-

go, quia lex impleta est per gratiam, non sublata: Deinde sine mandatis his Christi nec possunt stare legis mandata. Nam si concedatur licentia irascendi, datur & causa homicidij faciendi. Ex ira enim homicidium generatur. Tolle autem iram, & homicidium non fit. Omnis enim qui irascitur sine causa, quantum ad voluntatem suam homicidium facit, etiam si non facit propter metum. Ideo dolor quidem non est talis, quemadmodum si factum fuisset, peccatum autem tale est irascens. Ideo Ioannes in canonica sua epistola dicit: Qui odit fratrem suum sine causa, homicida est. Vide sapientiam Christi. Volens ostendere, quia ipse est deus, qui aliquando locutus est in lege, & qui nunc mandat in gratia, illud mandatum quod ante omnia mandata posuit in lege, illud ipsum mandatum posuit, & nūc in principio mandatorum suorum. In primis scriptum est in lege, non occides. Ideo hęc statim ab homicidio cœpit, vt per concordiam mandatorū, ipse inueniatur dictator fuisse legis, & gratiæ. Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. Ergo qui cum causa irascitur, non erit reus. Nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compefcuntur. Iusta ergo ira, mater est disciplinæ. Itaq; non solum nõ peccant, qui cū causa irascuntur: sed e contra, nisi irati fuerint peccant: quia patietia irrationabilis vitia seminat, negligentiam nutrit: & non solum malos, sed etiam bonos inuitat ad malum: quia malus quidem, quauis incorruptus fuerit, nõ emendatur: bonus autem nisi corruptus fuerit, perit: quia in corpore magis præualeat malum quam bonū. Iracūdia, quæ cum causa est, non iracundia est, sed iudiciū. Iracūdia enim proprie intelligitur commotio passionis. Qui autem cum causa irascitur, ira illius iam non ex passione est, sed ex causa. Ideo iudicare dicitur nõ irasci. Puto autem, quod nõ de iracundia carnis loquitur Christus, sed de spiritu. Nec ad carnem loquitur, sed ad animā, sicut & in sequentibus ostendemus. Scit enim dominus, quia etsi mandauerit carni, caro ei nõ obaudit. Nec enim est possibile, vt caro nõ cōturbetur: quia sapientia carnis inimica est in deū. Legi enim dei non est subiecta. Nec enim potest, dicente Iob, homo natus de muliere, plenus iracūdia nõ irasci. Quando ergo homo irascitur, & non vult facere quod ira cōpellit, caro eius irata est, animus autē eius non est iratus. Ergo multi sunt quorū caro irascitur, anima autē nõ irascitur. Item multi sunt, quorum caro non irascitur, anima autem eorum irascitur: id est, qui videntur patientes & taciti, & occulte cogitant malum, & semper quaerunt opportunitatem nocendi. Si quis dixerit fratri suo, racha, sine causa: reus erit concilio. Id est, vt sit vnus ex concilio eorū, qui aduersus Christū fuerūt, sicut apostoli in canonicis suis interpretantur. Si quis autē dixerit, fatue, reus erit gehēnæ. Racha quidē dicitur Hebraicē vacuus, quauis quantum ad sensum verbi

A sum verbi, vnum est dicere fatue, & racha. Nā qui vacuus est, ille fatuus est: & qui fatuus est, sine dubio vacuus est, & vtriusq; verbi vna videtur esse iniuria. Nā sicut indigna res est illi dicere fatue, qui habet in se sapientiam spiritualem, in agnitione dei patris & Christi: sic indigna res est, dicere hominē vacuum, qui habet in se spiritū sanctum. Nam nemo dicitur vacuus, qui habet in se spiritum sanctū. Et nemo fatuus, qui Christum cognoscit. Et quare illud quidem verbum, id est Racha, habet pœnam concilij: hoc autem verbum, Fatue, gehēnæ? Nam si vnum peccatum est, vna debet esse & pœna amborum. Sed quantum ad dicentis propositum, differentiam iam habent hæc verba, etsi quantum ad sensum similia sunt. Racha enim vulgare verbum erat apud Iudæos, quod non ex ira, neq; ex odio, sed ex aliquo motu vano dicebāt magis fiducia causa, quam iracundia. Nam vnaquaq; prouincia habet in consuetudine aliquod exprobratorium verbum, quod non rixæ causa, sed familiaritatis gratia dicere solent ad eos, quorum fiducia mhabet: Vt puta patronus suscepto liberto suo, aut diues pauperi, aut vrbānus rustico, contēnens personā eius, magis q̄ inimicans. Sed fortē dicis, si racha iracundia causa non dicitur, quare peccatū est? Quia cōtemptio causa dicitur, non edificationis. Nam & si persona illius tibi contemptibilis videbatur, tamē dignitas Christianitatis illius contemptibilis nõ erat. Etsi illum aspicerere debuisti. Deinde & alia ratione peccatum est dicere, Racha: quia etsi ille aliquid vanum audire merebatur, te tamen dicere vanum aliquid non oportebat: cū sic scriptum est: Amē dico vobis, pro omni verbo ocioso, quodcunq; locuti fueritis, dabitur rationem. Quicquid nõ est lumen, tenebra est: sic & quicquid bonū non est, malum est. Dicit Apostolus: Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat. Et non dicit, si quis bonus tantūmodo: sed, si quis bonus ad ædificationem fidei. Si ergo nec bonum verbum sine causa dicere debemus, nisi fuerit pro occasione ædificationis, ne ipsum verbum bonum dum sine causa dicitur, inueniatur esse ociosum, & fiat malum: quantum magis illud verbum dicere nõ debemus, quod a semetipso naturaliter malum est, & ad iniuriam pertinet audientis: Deinde, nunquid mēbrum oris nostri, quod ad ædificationē aliorū creatū est, aut ad vsum corporis, aut ad gloriā dei, trahim⁹ illud ad ministeriū vanitatis? Omnis enim sermo vanus qui dicitur, immundo spiritu dictante profertur. Vanū ergo sermonem dicentes, non tantum ideo peccamus, quia per illum sermonē aliquem lædimus: sed quia damus locum in nobis immundis spiritibus, agendi quod volunt. Hoc sciens Salomon, dicebat ad dominum: Duo postulo a te, & Ne auferas gratiā tuam a me, priusquam moriar, & vanum verbū nõ exeat de ore meo. Si enim vasa sanctificata ad priuatos vsus transferre peccatū est, & periculū: sicut docet

Tomus secundus.

nos Balthasar, qui bibēs in calicibus sacratis, de regno depositus est, & de vita. Si ergo hæc vasa sanctificata ad priuatos vsus trāsferre sic periculosum est, in quibus nõ est verum corpus Christi, sed mysterium corporis eius continetur: quanto magis vasa corporis nostri, quæ sibi deus ad habitaculum præparauit, nõ debemus locum dare diabolo agēdi in eis quod vult? Si quis autem dixerit, fatue. In cōmuni intelligendum est vbiq;. Sine causa. Id est, qui iratus fuerit sine causa: qui, racha, sine causa dixerit: qui, fatue, sine causa dixerit. Si autē cadere cum causa peccatū non est, quanto magis cū causa, fatue, dicere, nõ est peccatū: Nam & verbū malum species est aliqua castigationis, & apud sapientem durius est q̄ flagellum. Quid enim si talis fuerit causa, vt nõ verbis, verum verberibus proferatur vindicta? Ecce enī & Apostolus dicit, fatue. O infensati Galatæ, quis vos fascinauit? sed nõ peccauit, quia iusta causa fuit dicendi. Ita ad discipulos in via Christus: O stulti & tardi corde. Si ergo offers munus tuū ad altare. Quoniam superius dixerat, qui irascitur fratri suo sine causa, hoc: qui autem dixerit racha, illud: qui autem dixerit fatue, istud: consequenter subiungit. Si offers munus tuum ad altare, & illic recordatus fueris, quod habet aliquid aduersus te frater tuus. Habet scilicet, si iratus ei fueris sine causa, si dixisti ei racha, vel fatue sine causa. Si ergo ex his leuibus causis offensus fratre, & non placato, impossibile est munus deo offerri, & suscipi: quomodo ante conspectum dei ingredietur, qui fratres suos conculcant, prædantur, & alia multa in viduis & orphanis nefanda committunt? In primis scire debemus, quod quādiu fideles homines aliquā dissensionem habuerint inter se, deus illis nõ potest esse amicus, munus eorum non suscipitur, oratio eorum nõ exauditur: vel si quid aliud bonum fecerint, quia nemo inter duos inimicos potest esse fidelis amicus amborum: Vt puta, si de illo bene loqueris apud istū, displices isti, & in suspitionem venis, quasi plus diligas illum: & si ad illum bene loqueris de isto, displices illi, & in suspitionē venis, quasi plus diligas istū. Ideo & deus nõ vult esse amicus fidelium, quādiu ipsi inter se fuerint inimici: quia si illi misericordiā fecerit, iste contristatur: etsi nõ cōtristatur, quia nihil potest agere cōtra deum, tamē nõ cōgaudet in beneficijs eius. Si autē aliquid poterat cōtra deum, irāsceretur ad deum, quia miseratus est inimicum eius. Similiter & si isti misericordiam fecerit, ille cōtristatur. Considera qualem habet deus conscientiā circa nos, & quomodo fidē seruat hominib⁹, quia nos perfecte diligit, ideo inimicis nostris nõ vult esse amicus: Vt puta, duo inimici estis fideles, ideo tibi non vult esse amicus, quia illi amicus est: & ideo illi non vult esse amicus, quia tibi amicus est. Ergo te diligens illi est inimicus, & illum diligens tibi est inimicus. Nunquid propter se deus nõ suscipit munera nostra, sed propter nos ipsos? Alteri aduersatur deus, dū alteri conscientiam

Dd iij seruat:

G seruat: & dum ambos diligit, nulli vult esse amicus propter inimicitias amborum. Ergo de^o fidem nobis seruans, inimicorum nostrorum amicus fieri non vult, & nos fide non seruamus, si inimicos eius diligimus, & amicos odimus. Qui enim amicus est infidelium, & inimicus fidelium, amicos dei odit, & inimicos dei amat. Si autem fide domino seruaremus, sicut ille nobis: nunquam infidelium amicitias coleremus, nunquam nos infidelium matrimonio iungeremus. Dimitte illic munus tuum, & vade reconciliari prius fratri tuo. Vide misericordiam dei, quomodo hominum utilitates amplius aspicit, quam suos honores. Si enim suos honores magis aspiceret, sic dixisset: Interim offer munus tuum, & postea vade, & reconciliare. Nunc autem dicit, Vade primum & reconciliare, & sic veniens offeres. Tanquam si dicat ad illum, Vade, ego libenter contemnor, libenter honoris mei patior damnum, libenter expecto dominus seruos, tantummodo ut vos in amicitiam veniatis. Vade ergo, ut scias quia plus diligo concordiam fidelium meorum, quam munera: quia munera hominum nullum deo faciunt lucrum: charitas enim illorum, dei gloriam operatur. Ne dicas ille mihi nocuit, non ego illi: ille mihi satisfacere debet, non ego illi. Si pro gloria salutis tua iubet te dominus amicitiam facere, magis nocitus debes rogare, ut duplicem gloriam consequaris: unam quia nocitus es, alteram quia prior rogasti. Si enim in illum nocuisti, & ideo rogasti, parcat tibi deus quod nocuisti, quia prior rogasti: tamen nullam habes mercedem, quia reus constitutus rogasti. Si autem ille te laeserit, & prior rogaueris, magnam habebis mercedem. Festina ergo inimicum tuum praeveneri ad amicitias, ne forte te tardante ille praevenerit te ad rogandum, & rapiat de manibus tuis pietatis mercedem. Nam si ille te nocuit, & ille te rogat, infructuosa est amicitia tua. Quam enim iustitiam fecisti ante deum, si rogatus te placaveris? Non enim volens te deus subternere sub pedibus eius, iubet te prius rogare, sed volens tibi humilitatis gloriam praetendere. Sed forte dicis: ecce ego volo reconciliari, sed dic mihi quomodo reconciliabor? Qualis praecessit offensio, talis debet sequi reconciliatio. Si cogitatu offendisti, cogitatu reconciliare. Si verbis offendisti, verbis reconciliare. Omne enim peccatum quomodo committitur, eo modo & poenitetur: Vt puta cogitasti male facere alicui Christiano, non potes munus tuum offerre ante deum, quia habes in corde tuo nocendi propositum. Recogita bene, quod cogitaveras male, & poenitisti. Nam cogitationis peccatum contraria cogitatione dissolvitur. Quis testis? Propheta. Quae dicitis, inquit, in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Vides quia irasci natura est: exequi autem iracundiam, voluntatis? Si autem verbis laesisti fratrem tuum, vade & verbis satisfac ei ex toto corde, & poenitisti. Quoniam autem verborum peccatum, verborum satisfactione dissolvitur, testis est Aaron.

*† pvide-
re.

Psal. 4. a.

Cum enim detraxisset de Mose, vadens, verbis rogavit eum dicens: Rogo domine, ne inferas in nos peccatum hoc, quia ignoravimus quod peccavimus in te. Si autem operibus aliquem offendisti, puta alicuius pecuniam fraude abstulisti, aut rem aliquam per violentiam abstulisti: redde ei quae abstulisti, & poenitisti. Quoniam autem abstractae rei peccatum rerum recompensatione dissolvitur, testis est Zacharius, dicens: Domine, quaecumque fraude abstuli, reddo in quadruplum. Si autem rem quidem alicuius non tuleris, sed forte castigaveris hominem impotentem iniuste, dona ei aliquid pro iniuria dignum: sic scriptum est in lege, Si percusseris servum tuum, & fregeris illi dentem, dimitte eum liberum. Secundum hoc intelligendum est, & si castigaveris aliquem, iniuria peccatum beneficio est dissolvendum. Alioqui nisi quem factis laesisti, factis placaveris, sine causa oras ad dominum, sine causa elemosynas facis de rebus, quibus alios expoliasti. Quid prodest tibi, si alter pro te oret ad deum, & alter adversus te interpellat deum? Etsi ad istius orationem vult tibi deus misericordiam facere, illius interpellatio non permittit. Melius est, ut etsi nemini prodes, nemini noceas, quam ut alios spolies, & alios vestias. Esto contentiens adversario tuo citro, dum es cum illo in via, ne forte tradat te adversarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcere mittaris. Festinat dominus, ut ad amicitiam festinamus inimicorum nostrorum, quoad vivimus in hac vita. Vita enim omnium hominum communis est, ista vita carnalis, per quam omnes homines transeunt boni & mali: sciens quam periculosum est, si unus ex inimicis pace non facta fuerit mortuus: nam postea etsi voluerint pacem facere, non possunt, cum fuerint separati. Si autem quoad in via huius vitae es, non feceris pacem cum adversario quem laesisti, sed sic inimicantes per mortem ieritis ante iudicem Christum, tradet te Christo, conuincens te reum in iudicio eius, & iudex tradet te ministro: id est, angelo poenarum crudeli, & ille mittet te in carcerem gehennae. Et qui in hoc seculo si pacem fecisses, etiam gravissimi operis poteris accipere indulgentiam, sicut scriptum est: Charitas operit multitudinem peccatorum: si semel condemnatus fueris missus in carcerem, iam non solum de gravibus peccatis, sed etiam pro verbo ocioso, quod locutus es: id est, si racha alicui dixisti, pro eo sunt exigenda a te supplicia. Tradet autem te iudici adversarius tuus, etsi te prius rogaverit ille. Dicit enim Salomon: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: hoc enim facies, carbonem ignis congeres super caput ipsius. Congerere autem carbonem ignis quid est aliud, nisi magis eum nocere ante deum? Si ergo qui benefacit inimico, magis illum nocere facit ante deum: consequenter & qui prius rogat inimicum suum, reum illum facit ante deum. Frequenter homines in hoc seculo mittuntur in carcerem pro peccato: id est, in angustias & tribulationes diuersas. Nam plerumque peccantes in hominibus mittuntur in

Prover. 1.
b. & Re-
ma. 12. d.

A tur in tribulationes diuersas, sed non intelligimus. Angustiae autem huius mundi, carceres appellantur. Homilia. xij. ex cap. quinto.

Exo. 20. c.
Deut. 5. c.

Vdistis quia dictum est antiquis, Non moechaberis: ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Ecce alterum mandatum, minimum quidem apud Iudaeos tunc, & nunc apud omnes qui non multum curant de anima sua: nec iudicat cor suum, qui irasci proximis suis sine causa aliquod non putant esse peccatum: nec concupiscere tantum mulierem alienam putant esse peccatum, opere concupiscentiae non subsecuto. Magnum autem est apud timentes deum, & cor suum dijudicantes. Magnum est etiam apud deum, qui non tantum opus hominis aspicit, quantum cor. Quo mandato lex non soluitur, sed impletur: quia sine hoc mandato stare non potest legis mandatum. Omne enim adulterium ex concupiscentia nascitur.

B Quomodo ergo tolletur adulterium, secundum legis mandatum, nisi praecisa fuerit concupiscentia, secundum Christi mandatum? Quoniam ergo sicut ira mater est homicidii, sic concupiscentia mater est adulterii: consequenter sicut qui irascitur fratri suo sine causa, occidit eum in corde suo: & si non occiderit eum propter metum vindictae, aut propter impotentiam suam, etiam homicida est apud deum, qui non magis opus considerat, quam affectum: Sic qui concupiscit mulierem alienam, iam moechatus est eam in corde suo: & si non habuerit eam, causa aliqua obistente, etiam adulter est apud deum, qui magis aspicit voluntatem quam opus, quoniam opus ei adulterii committendi defuit, non voluntas. Sed ne forte homines humanae naturae mysterium ignorantes, dum considerant, quia generaliter omnis natura carnalis subdita est passionibus istis: & nemo est hominum, etiam sanctorum, qui se omnino ab ira, vel concupiscentia valeat separare, aestiment Christum quasi impossibilia ista mandantem, occasionem sibi quaerere, per quam homines faciat reos: quoniam omnis qui impossibilia mandat, occasiones offensionis seminat, & causas puniendi requirit: Ideo pauca de diuisione voluntatum animae corporisque tractemus. Sicut duas in nobis habemus naturas, animae scilicet & carnis: sic duas habemus voluntates, unam animae, alteram carnis. Duas iras, unam animae, & alteram carnis. Et natura quidem carnis ab his omnibus non potest se separare. Nam necesse habet & irasci, & concupiscere, etsi non vult, quoniam non est in arbitrio suo creata: id est, non est nunc in arbitrio suo, sicut creata fuit, sed sub lege peccati. Venudata est enim sub peccato, propterea de illa dicit apostolus: Sapientia carnis inimica est in deum: legi enim dei subiecta non est, nec enim potest. Anima autem in arbitrio suo creata est, secundum legem iustitiae dei: propterea potest & non irasci, si vult: & non concupiscere, si vult.

Rom. 8. a.

Tomus secundus.

Quando ergo irascimur & concupiscimus, si displicemus nobis, & festinemus reprimere vel iram, vel concupiscentiam nostram: manifestum est, quia caro nostra irascitur, aut concupiscit sola, non anima nostra. Quando autem complacemus nobis in his, & decreuimus si poterimus nostram implere iracundiam, vel concupiscentiam nostram: tunc & anima irascitur, & concupiscit simul cum carne. Propterea sciens deus, quia carnis natura subdita ei non est, nec potest non irasci: non mandat carni quae mandat. Quis enim sapiens illi ponit praecipuum, qui etsi vult non potest obaudire? Sed ad animam loquitur, & animam mandat, quae potest deo in omnibus obaudire: quae potest etiam carne irascente & concupiscente, ipsa nec irasci, nec concupiscere. Si ergo ad animam loquitur, & de concupiscentia animae loquitur, dicens: Si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo: id est, non si quis concupuerit secundum desiderium inevitabile carnis, sed si quis concupierit secundum voluntatem animae, & consensum, decernens & statuens implere quod cupit: ille talis, etsi nihil gesserit, iam tamen corde adulter est ante deum: quia forsitan impeditus est ab opere, non concupiscit in voluntate. Si dexter oculus tuus scandalizauerit te, erue eum. Puto quod omnis merces iustitiae nostrae in hoc posita sit, quia omni tempore contra carnem nostram luctamur. Quia caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem. Sic enim ait propheta: Tota die contristatus ingrediebar, quoniam renes mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea. Si ergo secundum prophetam non est sanitas in carne nostra, quot oculos quis habet, aut quot dexteris in corpore suo, ut secundum malitiam carnis sufficiat poena membrorum? Sed videamus ne forte vel sic possibile est intelligere de oculo corporali, vel de manu. Sicut enim totus homo quando peccat, vivit peccato, mortuus est autem iustitiae, sicut scriptum est: Et vos eum essetis mortui peccatis: Cum autem homo conuerteretur ad iustitiam, vivit iustitiae, mortuus est autem peccato: sic & unumquodque membrum: Vt puta oculus, quoad quidem male aspicit, integer quidem est peccato, eiectus est autem iustitiae: cum autem deserit male aspiciere, eiectus est peccato, integer est autem iustitiae. Sed neque sic convenit. Nec enim habet rationem haec interpretatio plenam, propter quod dicit, Si dexter oculus tuus scandalizauerit te. Quid enim quando dexter scandalizat, sinister quid facit? Nunquid contradicit dextro, ut dexter quidem quasi reus eiciatur, sinister autem quasi innocens referretur? Sed puto ad animam haec cuncta referri, sicut diximus supra. Oculum igitur dicit animam, id est mentem, per quam anima videt. De quo & alibi dicit: Si oculus tuus fuerit simplex, &c. Oculus autem iste carnalis, non est oculus, sed est speculum oculi illius interioris, id est mentis. Habet enim & corpus suam mentem, sicut & anima suam: Sicut testatur apostolus, de mente quidem animae

Galat. 5. c.

Psal. 37. b

Ephes. 2. a

Supra. 6. c

Da iij dicens

Rom. 7. d. G. Colof. 2. d. dicens hoc modo: Igitur ego ipse mente quidem serui legi dei, carne autem legi peccati. De corporis autem mente sic, Inflatus mente carnis suae, & non tenens caput. Similiter & de manu, vel de pede. Dextra manus hominis, est voluntas animae: sinistra autem manus, voluntas corporis est. Haec autem corporea manus, non est manus, sed organum manus illius. Nisi enim voluntas aut bona, aut mala mouerit eam, ad nihil mouetur. Dextra itaque manus hominis, est voluntas animae: sinistra autem manus, est voluntas corporis. Ideo autem partes animae, dextrae vocantur: corporis autem, sinistrae: quoniam anima in arbitrio suo creata est, ad quod voluerit declinare, siue ad bonum, siue ad malum: & sub lege iustitiae creata est, vt recta videat, recta audiat, & agat, & ambulet. Partes autem corporis sinistrae dicuntur: quia non est in arbitrio suo creata caro, vt siue ad bonum, siue ad malum declinare voluerit, possit: sed in malo creata est sub lege peccati, nec potest aut videre, aut audire, aut agere rectum. Sic & omnes sancti dextri dicuntur, peccatores autem sinistri. Vnusquisque ergo nostrum habet dextrum oculum, & sinistrum: dextrum quidem mentem animae, sinistrum autem mentem carnis. Dextram autem manum, voluntatem animae: sinistram autem, voluntatem carnis. Quando ergo ex passione carnis concupiscimus sicut homines, animo autem resistimus concupiscentiae nostrae, sinister oculus scandalizat nos: id est, mens carnis, non mens animae. Sinistra manus scandalizat, & non dextra: id est, voluntas carnis, non voluntas animae. Vide nunc quia non iubet carnis mentem eicere, vel carnis praecidere voluntatem. Nec enim fieri potest, vt caro aliquando cesseret a desiderio malo. Desideria autem carnis retinere quidem possumus, vt non faciamus quod desiderat caro: praecidere autem non possumus, vt non desideret. Quando autem ex proposito animae volumus malum: tunc dextra manus, id est, oculus dexter nos scandalizat, & dextra voluntas. Hunc oculum, & istam manum praecidere iubet, quae & possumus praecidere: quoniam anima in arbitrio suo est, vt ad quod voluerit, valeat declinare. Caro autem non in arbitrio suo est, sed in malo: vendita est sub peccato, & non potest bonum velle. Ideo autem caro sinistra dicitur, anima autem dextra: quoniam caro ad tentationem nobis creata est, anima autem ad salutem. Haec est, sicut arbiter, loci istius interpretatio vera. Possumus tamen & alium inuenire colorem. Respectus, vel consideratio mentis, oculus est animae, videlicet voluntas alicuius operis faciendi, & mouens manum ad aliquod opus. Manus animae est secundum ea quae diximus: Vtputa erat mulier quaedam religiosa, vel virgo, vel vidua, respexi & consideravi, & dixi: Debeo visitare illam mulierem assidue, vt si quid religionis ignoret quasi mulier, instruam eam, & confirmem ipsam in ipso bono proposito eius. Bonus respectus est iste, & dexter oculus: sed dum assidue visito eam, decidi in laqueum

desiderij eius: & ille bonus respectus meus, & dexter, factus est mihi in scandalum. Quid ergo oportet fieri? Eicere tale illum respectum bonum, qui generaturus est mihi malum. Aut sic: Vidi orphanam quaedam, & dixi, debeo illam in domo mea accipere, & educare, donec veniat tempus nubedi: & vadens coepi ei subministrare quae necessaria erant. Bonum opus hoc, & dextera manus haec est: sed dum causa submistrationis video eam, decidi in laqueum desiderij eius: & illud bonum opus meum, & dextera manus facta est mihi in scandalum. Vel ita: Videntes me quidam agere fiducialiter cum ea, scandalizati sunt, dicentes: Quid sibi vult hoc esse, quod iste sic familiariter loquitur cum puella? Oportet ergo praecidere tale opus bonum, quod vel mihi, vel alteri generat malum. Nam & quod alteri generat malum, mihi generat: quia per me factum est, vt alter scandalizaretur in me. Et haec propositionis gratia diximus, veruntamen generaliter omne bonum, quod vel nos, vel alios scandalizat, praecidere debemus a nobis. Nam quale est illud bonum, ex quo nascitur malum? Melius est enim, vt sine vno respectu, aut vno opere bono saluemur, quam vt dum omnia opera bona voluerimus facere, cum omnibus pereamus. Sed & alij aliter interpretantur hunc locum. Vult, inquit, Christus, vt non solum de periculo nostri peccati curemus, abstinentes nos ab omni concupiscentia mala, sed etiam ne vel propinqui nostri, vel aliqui ad nos pertinentes, turpe aliquid agant: Vtputa habes aliquem vel filium, vel fratrem, vel amicum, qui sic bene aspiciat res tuas, quasi proprius oculus tuus, & habes eum pro oculo dextro. Aut habes aliquem, qui sic procurat res tuas quasi propria manus tua, & est tibi quasi dextera manus. Et illum tale si cognoueris aliquid turpiter agere, praecide eum ab anima tua, & projice longe abs te, quia scandalizat te: quia non solum pro peccato nostro, sed etiam pro peccato proximorum nostrorum, quod tamen possumus cohibere, nisi aut cohibuerimus, aut repulerimus a nobis, dabimus rationem. Et quoniam omnes Christiani vnum corpus sumus, & alter alteri membra: melius est vt sine vno aut altero membro tali saluemur, quam vt volentes illos tales habere, & ipsi pereamus cum eis. Dicitur est antiquis, si quis vult dimittere uxorem, det illi libellum repudij. Ego autem dico, si quis dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari. Et si quis dimissam duxerit, moechatur. Nunc tertium mandatum datur, minimum apud indisciplinatos & lasciuos, qui nullum aestimant esse peccatum uxorem dimittere, dato libello repudij, sine quo neque stare potest legis mandatum. Quomodo? quando primum Moses filios Israel eduxit de Aegypto, genere quidem erant Israelitae, moribus autem Aegyptij. Propter quod more gentiliu contingebat, vt vir odiret uxorem. Et quia dimittere illam non permittebatur, paratus erat interficere eam. Aut si non interficiebat propter timorem legis, tamen assiduis cruciatibus affligebat. Ideo iussit dari repudium, non quia bonum erat, sed quia remedium erat mali

A. erat mali peioris: ne dum facere malum vetatur, facerent peius. Ergo propositum fuit legis repudium dare mandantis, vt ne homicidium fiat. Nunquid in facto solo fit homicidium? nonne & in voluntate? Et coram hominibus quidem in facto fit homicidium, coram deo autem in voluntate: Sicut enim qui irascitur fratri suo sine causa, etiam non potuerit occidere eum, occidit eum tamen in corde suo: sic & qui concupiscit mulierem, etiam non habuerit eam, adulteratus est eam in corde suo, quia voluntas eius impedita est, non correcta: Sic qui odit uxorem suam, excepta fornicationis causa, & sic eam odit, vt dimittat eam, vt & nisi haberet licentiam dimittendi eam, occideret eam: in corde suo occidit eam, quantum ad deum, quia opus homicidij defuit ei, non occidendi voluntas. Vides ergo quia lex praecipiens dari repudium, opus homicidij coepescuit, non peccatum? Et non solum homicidij crimine non sustulit, quantum ad deum, sed etiam alterum dimissionis introduxit peccatum. B. Quoniam libellus repudij testimonium est soluti coniugij, nunquid iustitia soluendi coniugij? Propterea dato repudio, solutum quidem coniugium publicatur, peccatum autem solutionis magis exaggeratur. Tamen cum de irascente sine causa, & de concupiscente faceret verbum, coepeteret intulit mandatum de vxoribus non dimittendis. Si enim qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio: quomodo non erit reus, qui sine culpa fornicationis sic odit uxorem, vt etiam dimittat eam? Sed dicis, multas habet culpas vxor mea. Quid enim? Tu autem sine culpa es? Si enim extraneorum vicia supportare debemus, dicente Apostolo: Inuicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi: quanto magis debemus vxorum? Si qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, & adulteratur eam in corde suo: quomodo non pro adulterij condemnatione, qui dimittens uxorem, occasionem dedit adulteriorum committendorum, vt & illa adulteretur in alterum, & alter in illam? Nam vir Christianus non solum se coinquinare non debet, sed nec alijs coinquinari se occasionem praebere. Alioquin illorum crimine ad istius redundat peccatum, qui alijs committendi criminis factus est causa. Vide etiam, quia qui secundum legem repudium dat, quatuor committit iniquitates. Primam, quia quantum ad deum existit homicida: secundam, quia dimisit non fornicantem: tertiam, quia fecit eam adulterari: quartam, quia & accipiens eam, fecit adulterium. Nihil autem horum committitur, vbi seruatum fuerit Christi mandatum. Item dicitur est, non periurabis: reddes autem domino iuramenta tua. Ego autem dico, non iurare omnino, &c.) Ecce quartum mandatum, quod minimum putant auari, qui bene iurare non putant esse peccatum, sine quo non potest stare legis mandatum. Nam nisi iuramentum interdicatur, non possunt amputari periuria. Ex iuramento enim periurium generatur. Nemo est enim qui frequenter iurat, & non aliquando periuret. Propter hoc ad-

monet Salomon: Non affuecas iuramento os tuum, multus enim casus in illo. Sicut enim qui facit consuetudinem multa loqui, necesse est vt aliquando & importuna loquatur: Et qui facit consuetudinem frequenter manu sua percutere, necesse est, vt aliquando & iniuste percutiat: sic qui facit consuetudinem iurare in rebus idoneis, frequenter & in rebus superfluis, etiam nolens, consuetudine trahente, periurat. Nam omnium rerum consuetudinem quando voluerimus quidem tunc facimus, sed non quando volumus tunc repellimus eam. Et qualis est contra iurantes dei sententia, docet Salomon: Vir, inquit, multum iuras, non exiet plaga de domo eius. Si ergo a iurantibus plaga non recedit, quomodo a periurantibus aliquando recedit? Dic mihi amice, iurando quid proficis? Nam si aduersarius tuus crederet bene te iuraturum, nunquam te iurare compelleret: sed quia periuraturum te aestimat, ideo te iurare compellit. Et cum iuraueris, non quasi in veritate iuramenti tui placatus, tacet: sed quasi in damnatione periurij tui vindicatus, recedit. Iuramentum enim nunquam bonum exitum habet. Quidam enim aestimabunt te auaritia causa iurasse, quidam autem & periurasse. Qui autem de te bene voluerint suspicari, etiam periurasse te non credunt, tamen in veritate te iurasse affirmare non possunt. Nemo autem potest defendere te & religiosum egisse. Ideoque iurans, inimicis tuis in opprobrium venis, amicis autem tuis in suspicionem. Sed forte dicis, Quid faciam non mihi credit, nec vult credere, nisi iurauero. Acquiesce magis pecuniam perdere, quam salutem. Preciosior tibi videatur anima tua, quam res tua. Si rem aliquam perdideris, viuere potes: si deum perdideris, quomodo viues? An nescis, quia quod inuitus amittis propter dei timorem, maiorem mercedem habes pro illo, quam si elemosinam dedisses? Quia quod cum maiore colluctatione facimus, pro illo dignius coronamur. Ecce amice admoneo te, ne aliquando hominem iurare compellas. Siue existimas eum bene iuraturum, recede ab eo: siue existimas eum male iuraturum, magis recede ab eo: quia etiam ille bene iurauerit, tu quantum ad conscientiam tuam, periurij illius factus es causa: quia hoc proposito eum iurare compellis, non vt iuret, sed vt periuret. Si autem bene eum iuraturum putares, nec iurare compelleres. O insipiens, qui alterum iurare compellis, nescis quid agis? Ille etiam si periurauerit, vel cum iuro periurat, tu autem sine lucro periurij illius particeps inuenieris. Qui mentiri non dubitat, nec piurare timet: qui enim mentitur, veritatem in corde suo transgreditur: qui autem periurat in verbis suis transit deum. Quid ergo interest inter deum transire, & veritatem transgredi, cum & ipsa veritas sit deus? Haec sola est differentia, quia veritatem mentientes in corde transimus: periurantes autem deum in verbis. Nam verbo hominibus satisfacimus, conscientia autem deo. Ipse deus, qui periurare vetuit, ipse & postea non iurare mandauit. Qui ergo in iurando non timet dei preceptum negligere,

G gere, nec in periurando timebit. Quid autem vis? Timet deum, aut non timet deum? Si timet, etiam sine iuramento non mentitur: si autem non timet, neq; cum iuramento potest dicere veritatē. Audite vos clericis, qui iurantibus euangelia sancta porrigitis: quomodo potestis ab illo iuramento esse securi, qui semen periurij [†] datis? Nūquid qui ignem portat vnde confletur incēdium, alienus est ab illo incendio? Aut qui gladium porrigit vnde homicidiū cōmittatur, nōne est socius homicidij illius? Sic & qui occasionem periurij praestat, collega fit periurij eius. Si erat bene iurare iustum, iuste dicebatis, quia dedimus illis euāgelium vt iurent, nō vt periurent: nunc autē cum sciatis, quia & bene iurare peccatum est, quomodo potestis esse liberi, qui occasionem datis vnde peccetur in deū? Cesset ignis, & incendium nō fit: subtrahe gladium, & homicidiū non cōmittitur: sic tolle iuramentum, & periurium nō fit. Hæc de illis dicta sunt, qui iurant per deum: eorum autem qui iurant per elementa, execrabilior iniquitas est. Coelum enim & terrā, & cætera deus ad ministeriū sibi creauit, non hominibus ad iuramentum. Ecce enim in lege praecipitur, vt per nulum iuretur, nisi per deum: qui ergo iurat per cœlum aut per terrā, aut quicquid illud est, per quod iurat, deificat illud. Propterea idololatriam se facit omnis, qui per aliquid aliud a deo iurat, etiam si iurare liceret: quia nō reddit domīo deo suo iuramenta sua, sed elementis: & sic dupliciter peccat. Primū quia iurat, deinde quia deificat per quem iurat. Et vide, quia per singula hanc rationem dat, cur quis non debeat iurare per elementa. Neq; per cœlum, inquit, quia thronus est dei: id est, nō deus. Neq; per terrā, quia scabellum est pedum eius, nō dea. Neq; per Hierosolymā, quia ciuitas est magni regis, non magnus rex. Neq; per caput tuum, quia non potes vnum capillum album facere aut nigrū. Ac si dicat: Cuius momenti es, vt per te iures? nunquid potestatem habes vel vnū capillum album facere, aut nigrum? Siue ergo per filios suos iuret quis, siue per se, siue per aliquem, meliorem facit illum quātūm ad se, quām deum. Audistis quia dictum est anti-

Leuit. 24. & Deute. 19. d

Psal. 7. c.

pro oculo, dentem pro dente: tale habet propositum, vt vnusquisq; dum timet de suo mēbro, parcat alterius, & nemo malus inueniatur. Sed quia vā mūdo a scandalis: quādiu enim viuimus in hoc mundo, cui diabolus principatur, necesse est abundare maledicentes, percutientes & persequentes. Si ergo incipimus secundum legis mandatū omnibus reddere mala pro malis, omnes efficiamur mali, & solutum est propositum legis. Et dum voluit malos facere bonos, etiā bonos fecit malos. Si autē secundum Christi mandatū non resistatur malo, et si mali non laeduntur, tamē boni permānebūt boni: & sic p mandatū Christi, impletur & legis mandatū. Nam qui mandatū legis implet, non simul implet & Christi: qui autem Christi implet, simul implet & legis. Vtputa qui percutit, contra legem agit: qui autē repercutit, secundum legē facit, nō autem & secundum Christi mandatū. Qui autē secundum Christi mandatū, neq; percussus repercutit, tacitē & legis voluntatē impleuit. Nam qui percussus non repercutit, multo magis nec ab initio percussisset: quia nō venit Christus soluere legem, sed adimplere. Sed dicis, quia dignus est ille repercuti, qui contra legē percussit? Etiā. Sed tu nō es dignus repercutere, quia illius discipulus es, qui maledictus non remaledixit, percussus non repercutit, crucifixus pro crucifigentibus se orauit. Si repercussus, ergo primū denegasti te Christi esse discipulum, non verbis, sed factis. Deinde cum eieceris oculum pro oculo tuo, & fregeris dentem pro dente tuo, nunquid per hoc restituitur membrum tuum in loco proprio? Si ergo nō reddideris malum pro malo, & si membrum corporis perdidisti, vel lucrum patientiæ acquisisti: Si autem reddideris: & corporis dānū passus es, & salutis. Sed si quis te percussit in maxillam, prabe ei alterā. Non enim diabolus tantū de vulnere humani corporis gaudet, sed & magis in vulnere animæ delectatur: ideo enim excitat aliquem, qui te percutiat, vt dum tu excitatus repercutis eum, pecces, & vno ictu vulneret ambos. Scit enī, quia vulnus corporis cito sanatur: vulnus autem animæ in quibusdam vix cum labore, in quibusdam autem nunq̄ sanatur. Ideoq; si repercussus eum, in prima quidem facie illum viciisse videris, re vera autē a diabolo victus es. Et putas quia te fatiasti de illo, verē autē diabolū fatiasti de te. Si autē non repercussus eum, ab homine quidem victus videris, diabolū autem vicisti. Hæc secundum iustitiam dei. Videamus autem secundum vtilitatem carnalem. Nunquid si repercussus eum, compescuisti eum, vt iam non te percutiat? Sed magis excitaſti eum, vt adhuc te percutiat. Nam iracundia per iracundiam non compescitur, sed amplius irritatur. Quemadmodum si ignem cum igne coniūgas, maior flamma succenditur: si autem non repercussus eum, ille iam stabit: si quidem sapit, confusus: si autē nō sapit, fatiatus: & nō solum iterū te nō percutit, sed forsitan compun-

compun-

A compunctus corde poenitet, quia te vel semel percussit. Attamen et si sic insanus est, vt nec patientiā tuam intelligat, nec cōfundatur in facto suo: nunquid potes tu te amplius vindicare, quām deus erat te vindicaturus? ideoq; si repercussus eum, perdidisti vindictam, quia te ipse vindicasti: & liberaſti eum de manibus dei, quia reddidisti illi quod fecit. Si ergo fortiter irasceris, patientius age, vt melius vindicaris, scilicet per deū. Et ei qui vult tecū in iudicio cōtendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & palliū. Primū indigna res est, vt homo fidelis stet in iudicio ante cōspectū iudicis infidelis. Nam et si infidelis nō est, certē secularis est. Et qui te venari debuerat, ppter dignitatē fidei, iudicat te propter necessitatē causæ, & perdes dignitatem Christi, propter negocium mundi. Nōne melius est, vt perdas res mundiales, q̄ gloria sempiternā? Si enim rem perdidisti propter Christū, Christus tibi rem restituere potest: si autem propter rem perdidisti Christum, res tibi non potest restituere Christum. Deinde necesse est, vt humilies te coram iudice, & subditus fias illi propter necessitatē causæ. Et forsitan qui propter deū nō fueras te humiliaturus, humilias te ppter lucrum, & facis rem preciosiorē q̄ deum. Tertiō, quia omne iudicium irritatio cordis est, & cogitationū malarū. Si semel in iudicium ingressus fueris, iam nō desideras, vt veritas causæ appareat, sed vt quocunq; modo victor existas. Si autem videris quod causa tua, sicut frequēter solet fieri in iudicijs, aut verbis, aut fraudibus, aut pecunijs expugnetur: necesse est similiter vt & tu, aut verbis, aut fraudib; aut pecunijs, causæ tuę adesse festines. Et si ab initio cōsiliū nō habuisti, vt ageres, postea sic agere ipsius controuersie necessitas te compellit. Nam primū pro lucro tantūmodo festinabas, postea iam & pro pudore contendis. Et magis contentus es etiam peccare tantūm, vt vincas: q̄ vinci tantūm, vt ne pecces. Hæc deus illis mandat, qui magis diligunt deum, quām mundum. Nam qui lucrum animæ magnum esse existimat, damnum rei modicum putat: nā qui damnum rei magnum existimat, lucrum animæ minimū putat. Qui ergo difficilius putat rem dimittere, quām in iudicio introire, hoc cogitet, quia difficilius est de iudicio sine peccato exire. Facilius est enī ante iudicium rem dimittere, quām in iudicio cuitare peccatum. Nam ante iudicium, sicut diximus, vna causa auaritiæ te cōpellit, post ingressum etiam causa pudoris. Et qui vnā causam vincere nō potuisti propter timorē dei, duas quomodo vincas? Ergo sicut Ioseph dimisit palliū in manu meretricis, & fugit cum meliore pallio castitatis: sic & tu proijce palliū in manus calūniatoris, & fuge cum meliore velamento iustitiæ, ne fortē dum vis vindicare vestem corporis, preciosissimū animæ vestimētum perdas. Deinde si viderint infideles, te Christianum pro iniurijs iniurias rependere grauiores, pro terrenis facultatibus, & vsq; ad perniciem animę secu-

Gen. 39. b

laria pulsare iudicia contra direptorem iniustum: quomodo credant spem regni cœlestis esse veram, quam praedicant Christiani? Facile enim spernunt terrena, qui cœlestia sperant. Qui autem terrena magnopere complectuntur, nescio si firmiter cœlestia credunt promissa. Nō solum ergo propter laesionem animarum nostrarū percutiētem sustinere debemus, auferenti quæ nostra sunt non repugnare, sed etiam propter demonstrationem indubitabilium Christi promissionum: vt ille qui viderit te iniurias proprias negligentem, terrenas etiam res quasi nihil spernentem, intelligat, quia verē est certissima spes Christianorū in cœlis, preciosior omnibus rebus terrenis, & vita iucundior omni fructu vitę istius carnalis. Si quis te angariauerit mille passus, vade cum illo, & alia duo. Vt patientia tua vincat illius crudelitātē, & ostendas quia maior est benignitas dei in sanctis, quām malitia diaboli in iniquis hominibus. Si autē tantūm vadis quātūm ille te cogit: quomodo cognosceris seruus dei? Nā in necessitate bonitas non apparet. Quod ergo cogit te, vade propter necessitatem hominis violenti: quod nō te cogit, vade ppter gloriā dei benigni. Si vnum vadis, putat te hominē quālecunq; fecisse, & non poenitet quia te angariauit: si autē amplius vadis, intelligit quia seruus es dei, & ideo incipit illum poenitere, quia vel vnum te angariauit. Et hoc tuū additamentum non fit illi maius auxilium, sed poena prioris audaciæ. Deinde si illum quidem diabolus excitauit ad te angariandum, & tu videns tibi iniuriam fieri, & aut verbis illicitis contradicas, aut factis non bonis resistas: & lucrū sanctitatis, quod multis forsitan bonis operib; acquisisti, ppter dolorem modicum perdis. Quid ergo? Vnū vade, vt satisfacias homini: alterum vade, vt te ostendas & illum castiget: tertium, vt diabolū superabūdanter confundas. Deinde hæc omnia mandata in pauperis persona cōueniunt: dentem autē hominis diuitis, & potentis quis excutit? Vtinam ille alterius non excuteret. Tunicam diuitis, & potentis per calūniā quis tentat auferre? Vtinā ille per calūniā alterius non auferret. Diuitē & potentem quis angariat? Vtinam ille alterū non angariaret. Ergo diues infructuosus est. Et quomodo adimpleat iustitiam legis, & gratiæ, vt fiat seruus dei perfectus? Quomodo? Si quis mutuam pecuniam petierit ab eo, det illi. Lex enim est, vt alterius non tollas, & tuum des. Gratia autem, vt alterius non tollas, & tuum des. Qui ergo mutuam pecuniam dat, & legem implet, & gratiā. Nam qui de suis libenter dat, multo magis alterius bona non tollit. Diues ergo per patientiam non potest tentari, neq; probari, quia nemo illi cito violentiam facit. In largitate autem tentatur, atq; probatur. Item pauper per largitatē nō potest tentari & probari, quia non habet vnde largiatur: & ideo per patientiam tentatur, atque probatur, si benignitas eius per iniuriam nō mutatur. Deniq; si veritatem considerare volumus,

G volumus, & intelligere rationem: quia diuitiae nostrae non sunt nostrae, sed dei. Deus enim dispensatores nos diuitiarum voluit esse suarum, non dominos: & ideo cui voluerit, dat eas: & a quo voluerit, tollit: illud proprie nostrum est, quod in nostra est potestate habere, si volumus. Quomodo autem nostrum dicatur, quod etsi volumus, habere non possumus, nisi nobis fuerit datum? Deinde considera, vt quid tibi magis diuitias credidit, quam illi? nunquid ex alia massa luti te fecit, ex alia illum? Et pro te Christum tradidit, pro illo aliquem angelorum? Si per omnia sic illum diligit quomodo te, non ideo dedit tibi diuitias vt habeas eas, sed vt teneris in eis. Ideo admonet Apostolus: Diuitibus huius mundi praecipue non superbe sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed largos esse communicatores honorum. Nam pauper in sanctitate melior est, quam tu in rebus secularibus. Tuae res proficiant ad illius sustentationem in hoc seculo, vt & illius sanctitas proficiat ad tuam sustentationem in illo: Sicut vltimus infructuosa dat humorē viti, vt vitis pro se, & pro vltimo proferat fructum. Ergo iubet nos Christus mutuū dare pecuniā, non tamen sub vsuris: quia qui sub vsuris mutuū dat, in prima quidem facie sua videtur dare, re vera autē non sua dat, sed alterius tollit. Nam videtur quidem necessitati succurrere, re vera autē in maiorem mittit necessitatem. De vno vinculo soluit, & multis vinculis alligat. Et non propter iustitiam dei dat, sed propter propriū lucrū. Similis enim est pecunia vsuraria aspidis morfui. Sicut enim qui ab aspide percutitur, quasi delectatus vadit in somnū, & sic per suauitatem soporis moritur: sic & qui accipit sub vsuris, pro tempore delectatur, quasi qui beneficium accipit: & sic per suauitatem beneficij non sentit, quomodo captiuus efficitur. Nam sicut venenum aspidis latenter per omnia membra discurret, & corrumpit: sic vsura per totas facultates eius discurret, & conuertit eas in debitum. Sicut enim fermentum modicum quod mittitur in multā farinam, totam conspersionem corrumpit, & trahit illam, & facit illam totam fermentū: sic quum vsura in domum alicuius intrauerit, totam substantiam eius ad se trahit, & conuertit in debitum.

Homilia. xiiij. ex cap. quinto.

Leuit. 19. c.

Avdistis quia dictum est antiquis, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros. Ecce sextum mandatum legem adimplens, minimū apud homines odibiles, & inuicem odientes, qui inimicum odire debere improba voce pronunciare non erubescunt. Quod si iustum fuisset inimicos odire, deus te inimicū ex gentibus nunquā in suam suscepisset dilectionem. Ille pro te & filium suū per omnia humanā cōpassionis opprobria tradidit vsq; ad mortē, ille te inimicū suū adoptauit, cōharedē vni genito suo fecit, & tu vel nudam dilectionem, inimico tuo reddere non vis? Quid tamē mirum, si graue illis videatur inimicos

† opprobrijs tradidit.

amare, qui nec amicis suis synceram cōscientiā seruauit? Nam cum sit mundus iste scandalis plenus, si amicos voluerint diligere tantum, non poterūt inuenire quos diligāt. Hodie enim iste illum offendit in re tali, cras ille istum offendet in altera re, & ita fit, vt si decreuerit homo inimicos suos odire, necesse est vt odiat omnes, & odiatur ab omnibus. Vides quia sicut ex ira homicidium nascitur, & ex concupiscentia adulteriū: sic ex odio inimicorū praeciditur etiā dilectio amicorū. Si autē ad tempus sustines eū quasi inimicum, postmodum victum beneuolentia tua amabis eum quasi amicum. Puto quod non tantū pro inimicis nostris Christus illa mādauit, quātum pro nobis: non quia illi digni sunt, vt diligantur ab aliquo, sed quia nos non sumus digni vt aliquē odiamus. Odium enim spiritus est tenebrarum, & vbiq; insederit, sordidat pulchritudinem sanitatis. Ergo non tantum ideo iubet diligere inimicos, vt illos diligamus, quātum vt a nobis ipsis quod malum est repellamus. Et ideo non dicam, si laeseris inimicū, sed si oderis eum tantū, amplius tibi nocuisti secundum animam, quā illi secundum corpus. Et illi forsitan nihil nocet odians eum, te autē ipsum sine dubio laedis. Si ergo peperceris inimico, tibi amplius praestitisti, quā illi. Iterum commemoro quod superius dixi. Quoniam ignorantibus mysterium naturae humanae impossibile videtur diligere inimicum. Et verē impossibile est quātum ad carnis naturam, quia passionibus subiacet: quātum autem ad animam possibile est, quia proprii iudicij est, ideo & regere & retinere potest carnem a passionibus. Nunquam enim anima passibilem regeret carnem, si ipsa passionibus esset subiecta. Puto autem sicut illud quod dictum est: Ego autem dico, non concupisces: non loquitur deus ad carnis naturam, quae non potest fieri, vt non concupiscat quod suum est: sed ad animam, quae non concupiscere potest. Nam quando quis corporalibus quidem motibus excitatur, voluntas autē illius non inclinatur, vt faciat opus quod facere instigatur: sed stabili proposito cōtinētia & operatione iustitiae, irrationabiles motus corporis frangit: & si corpore concupiscit, animus eius non concupiscit: si autē consenserit explere quod cogitat, tunc verē dicitur animo concupiscere: Sic & in hoc loco, Caro quidem inimicum suum diligere non potest, quemadmodum nec est possibile vt iniuriam non sentiat sibi illatam. Anima autem inimicum diligere potest, quia dilectio, vel odium carnis in sensu est, animae autem in intellectu. Propterea anima quidem secundum rationem vertitur. Caro autem inuertibilis in passione tenetur: quoniam anima libera est, & sub principatu dei est: caro autem captiua est, & sub principatu diaboli est, sicut & mundus qui in maligno positus est, quoniam & ipsa caro de mundo est. Quando ergo nocemur ab aliquo, etsi odimus eum, non tamen exequimur odium nostrum, considerantes dei iusti-

Exo. 20.2. & Deut. 5.16.

M

A dei iustitiā, sed magis confringentes motus doloris nostri, & benedicimus ei, & benefacim⁹. Cognosce quia caro quidem nostra odit inimicū suum, quae nocita diligere non potest, anima autem diligit inimicum. Alioquin si vnusquisq; motus suae carnis cōsideret, nullum bonū facere inuenitur: quia omne bonū, aduersante carnis natura, contradicētib⁹ non bisipsis explemus. Deinde qui te innocentē iniuriatur, si incipias cōsiderare quomodo a diabolo possidetur & agitur, quomodo voluntatē suam adimplet per ministerium eius, non solum non irascēris ei, sed adhuc miseraberis eius: miseratio autem excitat affectum. Vis ergo diligere inimicū tuū? Si iniuriā pateris, noli iniuriam praesentē aspicerē, sed considera gloriā, quam pro mercede in iudicio consecuturus es. Si aequanimiter supportare volueris, si damnum passus fueris, noli hoc damnū aspicerē, sed illud patientiā lucrū. Illis enim torū videtur difficile, qui retributionem non sperant futuri iudicij.

B Et benefacite his qui oderūt vos. Sciens dominus, quia carnis dilectio ex beneficijs carnalibus nascitur, vbi non fuit prius, & nutritur etiam vbi fuit prius: ideo iubet nos benefacere inimicis, vt eorum odia nostris beneficijs cōpescantur. Si enim dando & accipiendo amicitia nascitur, quae non erat prius: consequēter & odium, & omnis inimicitia beneficiorū assiduitate cōpescitur. Ergo benefacite odientibus, vt ex vtra beneuolentia ipsi se iudicent, quia iniuste vos odiunt. Orate pro calūniantib⁹ vos. Orantes pro inimicis, non tantum illos, quātum nos cōmendamus deo: & magis exaudimur pro inimicis orantes, quā pro nobis. Qui enim pro se orat, non gratiae opus exequitur, sed naturae. Quis enim pro se non orat? Qui autem pro inimico suo orat, dignē exauditur, quia gratiae opus exequitur. Vt sitis filij patris vestri. In quo enim alio cognoscetur quia filij sumus dei, nisi fuerimus similes deo? Filij enim carnales frequenter simulantur carnalibus patribus in facie, aut in loquela, aut in risu, aut in aliquo corporis signo: filij autē spiritalis in sanctitate. Et illi quidem etsi similes fuerint, laudē nullam merentur, & si dissimiles, nullam vituperationem: quia non est in potestate hominis qualem accipiat corporis qualitatem. Filij autem dei, si quidem similes fuerint, laudandi sunt: si autē dissimiles, nimis vituperandi, quia in potestate vnus cuiusq; est mensura faciendē iustitiē. Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Qui amicos diligit, propter se diligit, non propter deum, & ideo nullam habet mercedē: delectat enim eū ipsa dilectio. Qui autem inimicum suum diligit, non propter se diligit, sed propter deum: ideo magnam habet mercedem, quia contradicētib⁹ motibus suis. Vbi enim labor seminatur, illic metitur fructus. Estote ergo perfecti, sicut & pater vester perfectus est. Qui diligit amicum, peccatum quidem non facit, iustitiā autem non operatur. Dimidium enim bonum, est hominem discedere a malo, & non sequi

bonum: perfectum est autem, vt non solum fugiat malum, sed etiam faciat bonum. Ideo dicit, perfecti estote, vt & amicos diligatis propter peccatum vitandum, & inimicos propter iustitiā habendam: quoniam illud de poena liberat, hoc autē ducit in gloriā: nec enim est perfecta dei imago, quae non per opera similat deum. Vt sitis filij patris vestri, qui Solem suū iubet oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Cautē posuit dicēs, super iustos & iniustos, non super iniustos vt iustos. Quia omnia bona deus non propter omnes homines dat super terram, sed propter paucos sanctos. Contentus est enim magis, vt peccatores contra meritum suum bonis dei fruatur, q̄ vt iusti contra meritum suum a bonis eius fraudentur. Similiter & quando dominus a peccatoribus iritatur, castigatiōem suam non propter homines bonos mittit, sed propter solos peccatores: tamen aequaliter & iustos tangit, quē admodum & peccatores. Nam quemadmodum in bonis non separat peccatores a iustis: sic nec in malis separat iustos a peccatoribus. In bonis peccatores a iustis non separat, ne separati cognoscant se abiectos esse, & desperent: in malis iustos a peccatoribus non separat, ne separati cognoscant se electos, & gloriantur: maxime cum nec malis bona profunt, sed nocent magis, nec bonis mala nocent, sed profunt magis. Nā malē viuētes dū bona percipiunt, ad praediciū suum percipiunt. Et boni dum mala patiuntur, ad lucrū iustitiā eis procedit.

Cap. VI.

Attendite autē ne eleemosynā vestrā faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. In superioribus Christus mādauit diligere inimicos, benefacere eis. Videns autē quia in iplo beneficio laqueus diaboli latebat inclusus, qui bonorū operū solet perdere fructum. Nam vana carnis natura, quē admodum primū difficilis est ad benefaciendum: ita etsi benefecerit, facilis est ad iactantiam boni operis: propterea & in hac parte nos instruit, dicens: Attēdite vobis ne eleemosynam vestram coram hominibus faciatis: vt bonum vestrum non ad ministeriū vanitatis proficiat, sed ad vsum salutis. Quod autem praeparat omnibus vicij carnalibus periculosius esse in hominibus intellexit, hoc cautius cauendum mandauit, dicens: Attendite ne eleemosynam vestram coram hominibus faciatis: Quoniam omnia penē mala seruos diaboli vexant. Cōcupiscentia autem vanae gloriā non solum seruos diaboli, sed etiam seruos dei, & viros fideles impugnat: magis autem seruos dei, quā seruos diaboli. Vbi enim res agitur gloriosa, ibi facilius locum inuenit gloriatiōis occasio. Attendite. Quid autē attendamus? locum secretum vbi homines non sunt? Sed quid prodest, si in loco quidē homines non fuerint, in corde autem fuerit cogitatio vana? Melius est ergo, vt in corde non sit cogitatio vana, quā vt homines non sint in loco. Si ergo cor nostrum attendere debemus, non oculis carnalibus aspicerē, sed sensu vigilare necesse est circa cor: inuisibilis enim est serpens & lubri-

G & lubricus, quem obseruare iubemur, & latēter in sensu ingreditur, & seducit. Ideo enim non potest eum caro forlida aspicere, sed anima munda. Sicut enim in loco mundo & specioso, si modica fordes fuerit, de longe apparet: si autem ipse locus fordidus fuerit, quantumvis stercoreis iaceat ibi, non apparet: nec enim potest requiri, si est ibi aliquid stercoreis, ubi totū est stercoreus: Sic & in corde mūdo, si surreptio inimici successerit, mox cor suum homo rectus discernit, quia a spiritu alieno pulsatur: si autem cor fuerit iniquitatibus plenum, suggestionem diaboli in se facile non intelligit. Quomodo enim introitum eius intelligat, qui semper in eo est: ideo & antē prēmisi, dicens: ne irascaris, ne concupiscas, ne iures, ne malum pro malo reddas, ne odias proximum tuum: quoniam qui malis omnibus istis subiectus est, cor suum non potest attendere, nec intelligere diaboli seductionē in eo: quia in veste candida macula cito apparet, nigra autem vestis, & si tota fordidata fuerit, non cito apparet. Et quomodo non potest fieri, ut corā hominibus eleemosynā faciamus, aut facientes non sentiamus: Si prēsente aliquo occurrerit pauper, quomodo detur ei abscondē? Nā etsi non videtur quod datur, tamen videtur quia datur, ducēdo eum secretō. Sed considera, quia non dixit tantummodo, Ne coram hominibus facias: sed addidit, ut videamini ab eis. Qui ergo non ideo facit, ut ab hominibus videatur, etsi coram hominibus fecerit, tamen non videtur coram hominibus fecisse. Ergo si sic facere eleemosynam non est possibile, ut nullus videat, aut sentiat: tamē eo proposito facere, ut non ab hominibus videamur, possibile est. Dicit enim dominus: Sic luceat lumē vestrum coram hominibus, ut videant homines opera vestra bona, &c. Sicut ergo accessit lampas abscondi non potest: sic nec opus iustitiā potest celari. Ergo non eleemosyna ingrata est ante deum, quā hominibus visā fuerit, sed quā ideo facta fuerit, ut ab hominibus videatur. Vtputa omnis homo qui aliquod opus facit, cuius causa facit id quod facit, in corde suo illius aspicit & personam. Ecce facis epistolam, ut aliquem salutes amicum, quādiu scribis, semper in corde tuo amici illius vides personam, propter quem scribis epistolam. Item artifex tenēs opus in manu, semper eum prae oculis suis habet, qui ei opus comisit faciendum, dum cogitat quomodo illud facere mādaui: sic & qui propter deū eleemosynam facit, neminē videt in corde suo, nisi personā dei tantūmodo propter quē facit. Ideo etsi euenerit, ut quibusdam prēsentibus faciat, tamen animus eius homines illos non videt, etsi ipse videatur ab eis. Nunquam transisti per viam aliquid cogitās, & a multis quidē hominibus visus es, ipse autem nullum vidisti, intēdens in id quod cogitabas? Quia animus sine corpore apud seipsum potest videre quod cogitat, corpus autē sine animo nihil potest videre. Ergo similiter & ecōtrariō fieri potest, ut quis nullis prēsentibus eleemosynā faciat, & tamē

prēsentibus hominibus videatur fecisse: utputa qui propter homines eleemosynā facit: id est, qui desiderat ut ab hominibus videatur, semper in corde suo personas hominū videt: ideo & si euenerit ut faciat te eo, nullus sit prēsens, tamē coram hominibus fecisse videtur, quia cor eius semper hominū personas videbat. Alioquin non haberetis mercedē apud patrem vestrū. Et mandatū dat, & pœnam pponit, ut vanitatem humanā, & si non amor iustitię tenet, vel timor dāni refrenet. Scit enim dominus vanitatibus subditā esse carnis naturā: quia omnis homo quātū ad carnem, delectatur hominibus apparere. Non enim fieri potest, ut caro nata de vanitate non sit vanitatis amatrix: nec dominus admoneret nos, ut ne coram hominibus faciamus, nisi sciret omnes homines velle coram hominibus facere. Quis mandat alicui, ne forniceris, nisi quē intelligit esse lasciuum? Quis mādat alicui, noli te inebriari, nisi quē ebriosum esse cognoscit? Sic & admonitio Christi de fugienda vanitate, demonstratio est vanitatis humanæ. Attamen mandat, quia etsi caro vana vanitatem desiderat, & terrena cōditio gloriam suā quaerit in terra, quia non potest terrestris natura gloriā desiderare cœlestem: tamen anima quæ de veritate nata est, potest fugere vanitatem terrenā. Caro animæ subiecta est, non anima carni. Caro enim aduersus animam certare potest, vincere non potest, nisi ipsa anima cōsenserit ut vincatur. Anima autē aduersus carnem & certat, & vincit. Ergo & qui plena quidem voluntate propter homines facit, ille propter homines fecisse videtur: super cuius autē cor cogitatio quidem vana ascendit, desiderans hominibus apparere: anima autē intelligens, vanis cogitationibus contradixit & repulit cōsiliū carnis, ille propter homines non videtur fecisse: quia secundum carnem quidem voluit, secundum animā autem noluit. Et quod cogitauit, passio carnis est: quod elegit, iudiciū animæ. Nam si propter vanam carnis concupiscentiā dicimus eleemosynam factam esse ingratam, nullum bonum hominis acceptabile potest esse ante deū, cum nullum bonū liberē homo facere potest, sed semper contra malas concupiscentias carnis certando faciamus bonū. Quis autē est homo castus? Nunquid qui non concupiscit? Absit: sed qui concupiscentiā suam vincit. Quis est mansuetus? Nunquid qui non irascitur? Absit: sed qui refrenat iracundiam suam. Sic non ille propter deū videtur facere eleemosynam, qui humanam gloriam non concupiscit, sed qui humanam gloriam animæ contradictione confringit. Alioquin in omni opere bono nec habemus mercedem, nisi malis contrariis vigeamus per carnem. In omni enim opere bono scandalum diaboli positū est. sicut scriptum est de dæmonibus: Iuxta semitam scandala posuerunt mihi. ut ipsum bonum non sit securum, si solum: sed iuxta malum positum, semper tentatum sit, & probatum. Sicut enim vbiq; fuerit triticum, necesse est ut inueniatur illic & zizania: sic vbiq;

A vbiq; fuerit bonū dei, illic erit & scādalum inimici. Quid ergo? Ecce proposuisti facere eleemosynam, sed ascendit super cor tuum velle hominibus apparere, nunquid debes subtrahere manū tuā, ut ne des locum vanæ cogitationi, dicens apud te: Melius est nec facere bonum, ne tantū inueniar propter homines facere? Absit: sed perforce opus tuum, ne dum vis cogitationi vanæ resistere, perdas opus bonum. Veniat tibi in mentem, quod dominus ait de tritico & zizanijs: Sinite vtraq; crescere vsq; ad messem, ne eradicantes zizania, simul eradicetis & triticum. Triticum est enim voluntas bona, quam seminat deus in homine: zizanium autē est cogitatio mala, quā diabolus seminauit per carnem. Cum ergo omni voluntati bonæ adhæreat & desiderium malum, si volueris malam cogitationem tuam ad plenum tollere, simul tollis & opus bonū. Nam & ipse diabolus eo consilio seminauit zizanium suum in tritico dei, ut attrita zizania eius, suffocent triticum dei: aut si quis voluerit diaboli zizanium tollere, simul eradicet & triticum dei. Nunquid & cōtinens, aut virgo, mox ut concupierit, iam cecidit? tantū plena voluntate non concupiscat, ut velit implere concupiscentiam suam: si autem ex necessitate carnis concupiuit, & contradixit concupiscentiæ suæ, non peccauit: sed magis gloriosior est effectus, quia vicit, tanquam si non fuisset pulsatus. Quid ergo dicit scriptura? Sine ut maturescant vtraq;: id est, adimple opus tuum, & duc ad perfectum: & sic illa quidem vana cogitatio, quasi zizanium excidatur, id est soluitur, euacuatur, & perit: bonum opus, quasi triticum manet. Nam sic intelliges, si ex voluntate tua fuerit illa vana concupiscentia, aut ex necessitate carnis. Si ex voluntate tua fuit, doles si te facientē eleemosynā tuā nullus aspexit: si autem gaudes postea, quia eleemosyna tua in silentio facta est, scito quia concupiscentia tua non fuit ex animo tuo, sed ex necessitate carnis: & ideo quasi zizanium aruit. Sic & continens concupiscentiam suā probare potest. Si ex animo eius est quod concupiscit: sic etiam postquam transferit concupiscentiam, voluntatē habet peccandi, tunc ex voluntate eius est concupiscentia. Si autē gaudet, quia non prauauit aduersus eum concupiscentia, sed confusa recessit, intelligat quia zizanium fuit ex necessitate carnis natum, & non fuit animæ eius voluntas. Non habebitis mercedem apud patrem vestrum. Quid enim a deo accipies, qui deo nihil dedisti? Nam quod propter deum fit, deo datur, & ab eo recipitur: quod autem propter homines fit, in ventos effunditur, & a nullo speratur. Quid est enim aliud hominum laus, quā ventorum transeuntium sonus? Cessauerūt homines loqui, & perdidit fructum suum, quia propter homines fecit, ut ab eis laudaretur. Quæ est autem sapientia, res dare, & verbavacua cōparare: aut certē mercedem dei contemnere in perpetuum manentem in cœlis, & fugitiuo hominum sermones eligere? Melius est enim non facere, quā propter homines facere. Qui enim non facit, etsi in cœlo non inuenit, vel super terram nihil perdit: qui autem propter homines facit, & in terra perdit, & in cœlo non inuenit. Vel illum aspice, a quo laudem expectas, quid sentit de te? Ideo te laudat, quia propter deum te facere putat. Si autem intelligeret, quia propter eum facis, non te laudaret, sed vituperaret magis. Quid ergo illi placere festinas, qui si te aliquando intellexerit, deridebit? Sic est homo qui propter homines facit bonū: sicut mercenarius malus, qui intra tempus locationis suæ comedit omnes mercedes suas: cum autem tempore completo recesserit, nudus egreditur. Sic ergo vacuus vadit ad deum, qui mercedem omnium bonorum suorum accipere desiderauit in seculo. Tu ergo cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te sicut hypocrita. Verē enim subresponsor est, qui propter homines facit. Aliud enim habet in corde, & aliud monstrat in opere. In facie quidem propter necessitatem hominum facit, & videtur misericors: in corde autem propter vanā gloriā suā agit, & est vanā gloria mercator. Tuba enim est: omnis actus vel sermo, per quē operis iactantia demonstratur. Puta qui quando videt aliquem prēsentem, facit eleemosynam, extra autem non facit: hoc tuba est, quia per hoc eius iactantia pradicatur. Itē qui intercedente aliquo facit eleemosynam, ubi autem non est intercessor, non facit: hæc consuetudo mala, tuba est. Item qui si viderit honestiorem personam quæ potest referre, dat ei: obscuro autē, & alligato pauperi passionibus nihil dat: & hoc tuba est, etiam si in loco secreto fecerit, eo tamen proposito ut laudabilis videatur: primum quia fecit, secūdo quia abscondit ipsa absconditio tuba est eleemosynæ eius, & quicquid illud fecerit homo per quod apparet, aut vult apparere, quia fecit, tuba est: quia per illud ipsa eleemosyna dum fit clamat de se: ideo non tantū locus, nec actus secretus seruandus est, sed magis voluntas secreta. Nā in omni actu carnali diabolus fraudem facere potest, in sola consciētia non potest fieri dolus: quia hominibus suademus, deo autem manifesti sumus. Nunquid non intelligit homo hoc esse vanum, quod ab hominibus vult videri? Sed cogitur amare, quod intelligit vanum. Quid miserius quā natura humana? Omne animal potest amare quod sibi intelligit bonū, & odire quod intelligit malum: solus homo quod intelligit malum, amare cogitur, & odire quod intelligit bonū: quia duas habet in se aduersantes naturas. Quod carni placet, animę displicet: & quod animæ placet, carni displicet: ut sicut ait Iob, omnis vita nostra, tentatio fit. Iob. 7. Quod si omnis vita nostra tentatio est, omnis vita nostra & lucrū est. Te autē faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Iandudum significauimus hæc omnia ad animā dici, non ad carnem, quod hic sermo manifestē declarat. Alioquin quantum ad corpus, quomodo potest fieri ut

B focent triticum dei: aut si quis voluerit diaboli zizanium tollere, simul eradicet & triticum dei. Nunquid & cōtinens, aut virgo, mox ut concupierit, iam cecidit? tantū plena voluntate non concupiscat, ut velit implere concupiscentiam suam: si autem ex necessitate carnis concupiuit, & contradixit concupiscentiæ suæ, non peccauit: sed magis gloriosior est effectus, quia vicit, tanquam si non fuisset pulsatus. Quid ergo dicit scriptura? Sine ut maturescant vtraq;: id est, adimple opus tuum, & duc ad perfectum: & sic illa quidem vana cogitatio, quasi zizanium excidatur, id est soluitur, euacuatur, & perit: bonum opus, quasi triticum manet. Nam sic intelliges, si ex voluntate tua fuerit illa vana concupiscentia, aut ex necessitate carnis. Si ex voluntate tua fuit, doles si te facientē eleemosynā tuā nullus aspexit: si autem gaudes postea, quia eleemosyna tua in silentio facta est, scito quia concupiscentia tua non fuit ex animo tuo, sed ex necessitate carnis: & ideo quasi zizanium aruit. Sic & continens concupiscentiam suā probare potest. Si ex animo eius est quod concupiscit: sic etiam postquam transferit concupiscentiam, voluntatē habet peccandi, tunc ex voluntate eius est concupiscentia. Si autē gaudet, quia non prauauit aduersus eum concupiscentia, sed confusa recessit, intelligat quia zizanium fuit ex necessitate carnis natum, & non fuit animæ eius voluntas. Non habebitis mercedem apud patrem vestrum. Quid enim a deo accipies, qui deo nihil dedisti? Nam quod propter deum fit, deo datur, & ab eo recipitur: quod autem propter homines fit, in ventos effunditur, & a nullo speratur. Quid est enim aliud hominum laus, quā ventorum transeuntium sonus? Cessauerūt homines loqui, & perdidit fructum suum, quia propter homines fecit, ut ab eis laudaretur. Quæ est autem sapientia, res dare, & verbavacua cōparare: aut certē mercedem dei contemnere in perpetuum manentem in cœlis, & fugitiuo hominum sermones eligere? Melius est enim non facere, quā propter homines facere. Qui enim non facit, etsi in cœlo non inuenit, vel super terram nihil perdit: qui autem propter homines facit, & in terra perdit, & in cœlo non inuenit. Vel illum aspice, a quo laudem expectas, quid sentit de te? Ideo te laudat, quia propter deum te facere putat. Si autem intelligeret, quia propter eum facis, non te laudaret, sed vituperaret magis. Quid ergo illi placere festinas, qui si te aliquando intellexerit, deridebit? Sic est homo qui propter homines facit bonū: sicut mercenarius malus, qui intra tempus locationis suæ comedit omnes mercedes suas: cum autem tempore completo recesserit, nudus egreditur. Sic ergo vacuus vadit ad deum, qui mercedem omnium bonorum suorum accipere desiderauit in seculo. Tu ergo cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te sicut hypocrita. Verē enim subresponsor est, qui propter homines facit. Aliud enim habet in corde, & aliud monstrat in opere. In facie quidem propter necessitatem hominum facit, & videtur misericors: in corde autem propter vanā gloriā suā agit, & est vanā gloria mercator. Tuba enim est: omnis actus vel sermo, per quē operis iactantia demonstratur. Puta qui quando videt aliquem prēsentem, facit eleemosynam, extra autem non facit: hoc tuba est, quia per hoc eius iactantia pradicatur. Itē qui intercedente aliquo facit eleemosynam, ubi autem non est intercessor, non facit: hæc consuetudo mala, tuba est. Item qui si viderit honestiorem personam quæ potest referre, dat ei: obscuro autē, & alligato pauperi passionibus nihil dat: & hoc tuba est, etiam si in loco secreto fecerit, eo tamen proposito ut laudabilis videatur: primum quia fecit, secūdo quia abscondit ipsa absconditio tuba est eleemosynæ eius, & quicquid illud fecerit homo per quod apparet, aut vult apparere, quia fecit, tuba est: quia per illud ipsa eleemosyna dum fit clamat de se: ideo non tantū locus, nec actus secretus seruandus est, sed magis voluntas secreta. Nā in omni actu carnali diabolus fraudem facere potest, in sola consciētia non potest fieri dolus: quia hominibus suademus, deo autem manifesti sumus. Nunquid non intelligit homo hoc esse vanum, quod ab hominibus vult videri? Sed cogitur amare, quod intelligit vanum. Quid miserius quā natura humana? Omne animal potest amare quod sibi intelligit bonū, & odire quod intelligit malum: solus homo quod intelligit malum, amare cogitur, & odire quod intelligit bonū: quia duas habet in se aduersantes naturas. Quod carni placet, animę displicet: & quod animæ placet, carni displicet: ut sicut ait Iob, omnis vita nostra, tentatio fit. Iob. 7. Quod si omnis vita nostra tentatio est, omnis vita nostra & lucrū est. Te autē faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Iandudum significauimus hæc omnia ad animā dici, non ad carnem, quod hic sermo manifestē declarat. Alioquin quantum ad corpus, quomodo potest fieri ut

† mūdum.

Supra. 5. c

H

Nō phibet corā hoib⁹ dari eleemosyna, sed vanā gloria venatio inhabetur.

Supra. 5. b

Plal. 119.

vbiq;

G fieri vt nesciat sinistra quid dextera faciat, cum ambæ manus in adiutorium sibi inuicem sint creatæ, vt altera alteri ministraret, nec citò inueniatur opus quod vna manus sine altera possit implere? Sed secundum quod diximus supra: Dextera manus, est voluntas animæ, semper ad bonum contédens: sinistra autem, voluntas carnis, semper deo cõtraria. Nesciat ergo carnis voluntas, quod facit voluntas animæ. Quando ergo voluntas est nobis faciendi elemosynas propter deum, voluntas est animæ, & dextera manus nostra. Si subitem nobis voluntatē vanam, vt ab hominibus videamur, id est voluntatem carnis & manum sinistram represserimus, nescit sinistra voluntas quid facit dextera. Si autem subeunt huiusmodi vanæ volūtati cõsenserimus, coniunximus sinistrā voluntatē dextræ, & dextrā sinistræ: & notum fecimus sinistræ, quod dextera operabatur. Aliter certè, sicut apostoli interpretatur in libro Canonum, qui est de episcopis. Dextera est populus Christianus, qui est ad dextram Christi: sinistra autē, omnis populus qui est ad sinistrā. Hoc ergo dicit, ne Christianum faciētem elemosynam qui est dextera, infidelis aspiciat, qui est sinistra. Christianus autem si Christianū viderit elemosynas faciētem, non est contra Christi præceptum, quoniā ambo dextera sunt. Sed sit elemosyna tua in absconso. Non tantum in abscondito loco, quantum in abscondito conscientia. Nam si anima intra claustra bonæ voluntatis inclusa sit, corporales actus nostros abscondere possumus: si autem anima per vanas cogitationes fuerit euagata, nihil prodest actus corporales abscondere: quia sic abscondimus, vt amplius publicemus. Et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi in manifesto. Vide quia absconsum cordis, non loci, significat. Deus enim in absconso cordis est, non in absconso loco. Considera quia nõ ideo voluit deus nos in absconso facere, vt non appareat opus nostrum. Alioquin quomodo dicit: Sic luceat lumē vestrum, vt videant homines opera vestra bona, & magnificent patrem vestrum, qui in cœlis est: Sed vt ipse id ostendat. Nam gratius est omne bonum quod a nobis absconditur, a deo autem ostenditur. Nam si tu te ipsum ostendas, pauci sunt qui te laudent: id est, qui non intelligant, quod tu latere potueris: qui autem intellexerit, vituperat magis, non laudat. Si autem te deus ostendat, nemo vituperat, nisi fortè malus cui displicet bonus. Impossibile est enim, vt bonum opus hominis in abscondito dimittat deus: sed in hoc seculo manifestat eum, & in illo glorificat, quia gloria dei est. Sicut autē opus malum hominis ad gloriam diaboli est, in eo enim malitiæ eius virtus ostenditur: sic & opus bonum gloria dei est, in eo enim gloria eius ostenditur. Sicut ergo diabolus qui suggerit malum fieri, ipse manifestat malum: vtputa ipse suggerit adulteriū facere, & ipse manifestat adulteriū: ipse suggerit homicidium, & ipse publicat homicidiū. Sic deus

qui dat bonum fieri, ipse publicat omne bonum in manifesto, id est, in seculo illo futuro, quia hic merces iustitiæ manifesta non potest esse: puta pro bono opere tuo, si te fecerit diuitem: quoniam hic nõ solum boni, sed etiam mali diuites sunt, magis autē mali quā boni, ideo merces iustitiæ in diuitibus non apparet. Si tibi dederit habere filios, & filios filiorum, qui etiam in bonis & malis indifferenter, & boni & mali inueniuntur: & ideo iustitiæ merces manifesta nõ potest esse, cum omne bonum quod est in hoc seculo desiderabile, inter bonos & malos cõmune est: ideo si bonis datum fuerit, non apparet. Illius autem seculi bona non sunt cõmunia inter bonos & malos, sed tantum bonorum. Ideo cuiuscūq; illic benefecerit deus, manifestum est quia pro mercede iustitiæ suæ meruit illud bonum: nisi fortè sic in hoc mundo reddit in manifesto, faciēs eum omnibus manifestum: & glorificans eum, vt omnes cognoscentes eum dei hominē esse, venerentur eum. Aut si secundum opera æstimeretur & status bonorum mundi istius: vtputa, multi incurrun mala, & boni & mali in seculo isto: vnde intelligimus quis tentatur in eis quasi bonus, & quis punitur quasi malus, secundum opera. Si cuius enim opera videmus bona, scimus quia tētur quasi iustus: cuius autem mala, dicimus quia punitur in eis, quasi peccator. Sic & bona mundi videmus & peccatores habere, & interdum iustos: propterea secundum opera est manifestum. Quoniā malus quidē, si bona in hoc mundo fuerit consecutus, dicimus quia nutritur hic inde iniquitas eius, vt illic intereat grauius. Si autem bonus, dicimus quia reddidit ei deus mercedem iustitiæ suæ. Et cum oratis nõ eritis sicut hypocritæ, qui amant stare in synagogis. De oratione sermo est nobis, quā solam quasi spirituale talentum anima offert deo de visceribus suis. Omnē enim iustitiā, quam facit homo, secundum potētiā suam facit, & de potentia sua profert: solam autē orationē secundū fidē suam facit, & ex fide sua profert. Vis autem scire quā preciosa sit oratio? Nulla iustitia thymiamati assimilatur, nisi oratio sola: sicut in reuelatione Ioannis ostenditur, quomodo magnus angelus ante conspectum altaris processit, habens in manu thuribulum incensum odoramentorū, & dictum est ei: Istæ sunt orationes sanctorū. Sicut enim thymiamata bene cõfectū, delectat hominem odorantem: sic oratio iusti suavis est ante deum. Vis autem scire dignitatem eius? Mox vt de ore processerit, suscipiunt eam angeli manibus suis, & offerunt ante deum, sicut dicit archangelus ad Tobiam: Ego sum, qui orationem tuam obtuli ante deum. Vis scire virtutem ipsius? Oratio trium puerorum fecit, vt ignis ardens non adureret eos, sed delectaret: vt flamma quidem videretur in specie, vmbra autē esset in opere suo: quanto ergo gloriosa est, tanto cautè seruanda est, ne propter homines facta vilescat. Qui amant in synagogis orare. Putas quia in synagoga orare, in

A orare, in conuentu hominum? Sed eo proposito in conuentu hominum vetat orare, vt videatur a conuētu. Alioquin in conuentu fidelium orare laudabile est, sicut dictum est, In ecclesijs benedicite dominum. Et iterum: Adorate dominum in regia sancta eius. Puto autem & hoc ad locū non refert dominus, sed ad propositum orantis: quoniam qui sic orat, vt videatur ab hominibus, mens illius non deū aspicit: sed homines, qui sunt ibi, & videtur sibi in medio multorum orare. Ille talis quantum ad propositum suum in synagoga orat. Eius autem orantis mens solum aspicit deū, si in illa hora est mēs eius, quasi nullum habeat circa se, quia mens illius nullū videt, qui propter neminem orat. Et ideo quāuis in synagoga orat, tamē in secreto apud se videtur orare. Deinde vt orans nihil nouū faciat, quod aspiciant homines: nec quis voce clamet, vt audiatur ab alijs: nec expandat manus suas, vt Phariseus in templo, vt videatur a multis: neque peccus suum aperte percuciat, sed absconso, sicut publicanus in templo: neque impudenter oculos tollat ad cœlum, vt notabilis fiat: & ita quem nemo audit clamātem, nemo aspicit tale aliquid faciētem, & inter multos stās, in secreto est. Et in angulis platearum. Non dixit, in plateis: sed, in angulis platearum. Vt ne si in plateis orauerint, quasi simulatores religionis vituperarentur, sed in angulis, vt videantur absconso orare. Aluta vanitas: sicut enim quia hoc ipsum absconso orare laudabilius est, ideo fingunt se abscondere, vt dupliciter laudentur. Primum, quia orant: secundò, quia absconso orant: & amplius se manifestant per hoc ipsum quod se abscondūt. Dic hypo-crita, vt quid vis vt videaris orans? Nonne quia laudabilis res est orare? Vt quid ergo non vis esse laudabilis, qui vis vt lauderis? O insania vanitatis: esse nolunt, quod desiderāt apparere. Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam. Vnusquisque vbi seminat, ibi metet: & quod seminat, hoc & metet. Propter homines orant, non propter deū: sic & ab hominibus, non a deo laudantur. Mendaciter orāt, cum non orant: & mendaciter laudantur, cum non sint laudabiles: speciem vacuum religionis vident, & verbum vacuum laudis emunt. Sicut oratio eorum deum non delectat, sic nec laus hominum eos adornat. Quod enim in verbo positum est, tandiu est, quādiu dicitur verbum: cum autem finitū fuerit verbum, finitur & bonum quod positum erat in verbo. Tu autem cum oras. Tu qui vis, vt exaudiaris, non vt videaris: qui esse vis laudabilis, non apparet: qui in auribus dei, non in oculis hominū loqueris. Intra cubiculum tuum, & claude ostium tuum. Vt nemo sit ibi, nisi tu qui oras, & ille quem oras: & ne quis tecum sit alter, præter eum quē necessarium habes. Testis enim orantē grauat, nõ adiuuat: quia deus orationibus nõ exigitur, sed placatur. Alterum dico alterius cordis. Qui autem eiusdem sunt cordis, etsi multi fuerint oratores, vnum sunt, quia vnus spiritus orat in omnibus, sicut dicitur

est: Omnium autem credentium erat cor vnum, & anima vna. Melius hæc enim spiritualiter intelligitur ad animā dicta. Cubiculū enim est cor vel intellectus interior, id est, spiritualis: sicut scriptū est, Quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Ostium autem est sensus carnalis exterior, per quem omnia bona vel mala super animam intrant. Sicut in Canticis ex persona ecclesiæ Sapientia dicit: Ecce dilectus meus pulsat ostium, aperi mihi soror mea, proxima mea. Pulsat autem Christus hominem Christianū, aut per scripturas diuinas, aut bonas cogitationes super cor eius inducens: & ille qui suscipit eas, aperit Christo: qui autē expellit, claudit. Iubet ergo, vt anima interiorē ingrediatur intellectum, quando orat, vt nihil cogitet, nisi de quo orat, & quē orat, vt claudat ostiū sensus sui carnalis, vt omnes cogitationes carnales, & solitudines foras excludat. Si autem orans de carnalibus rebus cogitaueris, nõ introisti in interiorē intellectum, nec clausisti ostium sensus: & ideo tacitè cum cogitationibus superfluis anima loquens, orationis perdit tēpus. Secundum hoc & illud superius intelligi potest. In media enim synagoga orat, qui in medio multitudinis malarum cogitationum orat, vndiq; mundialibus solitudinibus circumdatus. Quando enim orās cogitat de vxore, de filijs, de mancipijs, de domo, de possessionibus, de pecoribus, de militia, de lucro, de capsis, & alijs quæ sūt innumerabilia, quæ super cor incautè orantis ascendunt: nõne tibi videtur hæc synagoga malorum? Omnes enim istæ variæ species cogitationum, diuersi sunt immundi spiritus. Quomodo ergo nõ in media synagoga orat anima tua, quādo tot secum immundos spiritus habuerit spectatores, & colloquentes? Possumus intelligere & ostium domus corporis, vt non clamosa voce oremus deū, sed desiderio tacito. Nam ex clamosa oratione multa mala nascuntur, maxime hæc tria. Primum, qui clamose orat, non credit deum vbiq; esse, & absconsa audire. Ideo dupliciter deum honorat, qui absconso orat: primum, quia orat: secundò, quia credit eū absconsa audire, sicut & audit. Nam deus nõ voce clamosa pulsandus est, sed conscientia recta placandus: quia nõ est vocis auditor, sed cordis. Secundum autem malum, quod mysteria secretarum petitionū tuarum, quas fortè non oportebat alterū scire præter te & deum: in auribus bonorum hominum, & malorum audienda cõmittis, & nõ solum non audiris a deo, quia indisciplinatè orasti, sed adhuc ab hominibus derideris, quibus absconsa tua manifestasti. Tertium verò malum, quia clamose orās, iuxta te alterum non permittis orare. Vocibus enim tuis rapis sensum illi ad tuos sermones, & ideo nõ solum nõ exaudiris, quia malè oras: sed adhuc peccatum colligis, dum orare alios nõ permittis. Sic ergo ora, sicut audisti in libro Regnorum Annā orantem, quæ figuram portabat ecclesiæ, de qua dictum est: Labia quidem eius mouebantur, vox autē eius

† huiusmodi.

H

Supra. 5. b

fgatia.

Apoc. 8.

Tob. 11.

Daniel. 3.

Psal. 67. f. Ibid. 28. a.

Luca. 18. c.

Gal. 6. b.

Canti. 5. a. † fratru.

E

* fructus.

† putas modica tibi &c.

F

1. Reg. 1. b.

G eius non audiebatur. Et pater tuus qui videt in absconso, reddet tibi palam.) Vt tunc cognoscant homines quē orasti, cum viderint te accepisse quā orasti. Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt.) Quos orant Gentiles videamus, vt sciamus quare sic orant. Orat demones, qui etsi audiunt, exaudire non possunt. Nam neque mala prestare possunt, nisi permiserit deus. Orant reges mortuos, Ioueni, Mercurium, ceterosque, quorum crimina sunt manifestiora quam nomina, qui nec si viuerent, poterant adiuuare. Orant idola insensata, quae nec audire possunt, nec dare responsum. Iustē ergo diu clamant, vbi qui exaudiat nō est. Propter ea cum sacerdotes Baal deos suos clamarent propter sacrificia comburenda, deridens eos Helias, dicebat: Clamate, clamate fortiter, forsitan dormiunt dii vestri. Sic & modō quasi dormientem deum accusat, qui orationem suam longo sermone persequitur. Scit enim pater vester quid vobis necessarium sit, antequam petatis eum.) Si ergo praecognoscit quid volumus, nō ideo oramus vt exponamus deo quod volumus, sed vt placeat ei prestare quod desideramus. Et si deus placandus est, non docēdus: non est ei necessaria lōga narratio, sed bona voluntas. Sic ergo orabitis vos:

Homilia. xliij. ex cap. sexto.

Pater noster quē es in caelis, sanctificetur nomen tuum &c.) Patrem se magis, quā deum, voluit dici, vt nobis magnā fiduciam daret ad petendum, & spem largam ad impetrandū: quia serui nō semper impetrant quod petunt. Nec enim semper ex bona consciētia, quae iusta sunt petunt. Nā frequenter serui non considerant quid ad vtilitatē domini pertinet, sed ad suam: ideo nō merentur semper audiri. Filij autem semper impetrāt, quia ex bona conscientia, quae iusta sunt, petūt: nec considerant magis quid ad vtilitatem suam pertinet, quā ad patris: ideo semper merentur audiri. Et tu si filium dei te credis, illa pete quae & tibi expediūt accipere, & illū decet prestare: si autem semper ab eo petas carnalia & terrena, aut difficilē impetras, aut fortē nec impetras. Quomodo tibi illa praestat libenter non habenti, quae etsi habeas, vbiq; admonet te vt contemnas? Pater noster.) Noster, dixit, non meus: libenter audit deus quando Christianus non solum pro se, sed pro altero orat. Pro se enim orare, naturae est: pro altero autem, gratiae: pro se orare necessitas rei cogit, pro altero autem charitas fraternitatis hortatur. Dulcior est autē ante deū oratio, nō quam necessitas rei trāsmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat. Qui es in caelis.) Vult vt sciamus nos patrem habere caelestem, vt erubescamus nos terrenis reb⁹ substernere, scientes nos patrem caelestem habere. Sicut enim degener filius ad opprobrium pertinet generosi patris, sic & Christianus iniustus ad blasphemiam pertinet dei iusti. Nam sicut per bonos Christianos deus glorificatur, sic per malos blasphematur. Sancti-

ficeretur nomen tuum.) Quomodo sanctificatur ab homine, qui sanctificat homines? Aut quod sanctū est, vt quid sanctificatur? Sed in se quidem sanctū est, hoc autem quaeritur, vt sanctificetur in nobis: id est, vt nos illum sanctificemus in nobis, vt cum nos illum sanctificauerimus in nobis, tunc ille nos sanctificet in se. Nam qui non sanctificat deū, nō sanctificatur a deo. Sanctificamus autem deum in nobis, quando scientes eum sanctum, timemus, & sollicitē vigilamus, ne fortē violemus sanctitatem nominis eius in nobis per opera nostra mala. Sicut qui praecleara veste vestitus est, fugit omnem rem sordidam, ne fortē coinquinet eam, & perdat gratiā candoris eius: sic qui suscipit deum in corde suo & spiritu suo, sollicitus esse debet, ne fortē cōtaminet eū, sciens quia si cōtaminatus fuerit in nobis: ipse quidem in sua natura incontaminabilis manet: tamen contaminationis suae iniuriam grauius nostro vinctu dicabit interitu. Adueniat regnū tuū.) Regnum dei dicitur retributio vel tribulatio, quam accipit aut iusti pro mercede iustitiae, aut peccatores pro culpa peccati. Regnum dei dicitur & sancti, sicut scriptum est, Et colligēt zizania de regno eius, hoc est, de populo Christiano. Regnū dei dicitur & iustitia, sicut dicitur: Auferetur a vobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructus eius. De omnibus vnus est intellectus. Aliud est regē esse, & aliud regnare. Ecce enim deus naturaliter rex est, sed nō in omnibus regnat: nec omnes homines sunt regnum eius, quia nec faciunt omnes voluntatem ipsius. Nā in iniquis hominibus nō deus, sed diabolus regnat, cuius faciunt voluntatem. Vnde sapienter ait Apostolus, dicens: Aduersus rectores huius mundi tenebrarum harum. Non dixit aduersus rectores huius mundi tantummodo: sed addidit, mundi tenebrarum, quia non totius mundi sunt domini demones, sed tantummodo tenebrarum quae sunt in mundo. Tenebrae autem mundi, dicuntur homines iniqui: sicut & sancti, mundi lux appellantur. Sicut ait Apostolus: Fuisitis aliquando tenebrae, nunc autē lux in domino. Quia sicut per sanctos deus ostenditur in hoc mundo, sic per iniquos homines obscuratur. Et potestatem quidem habet deus in hominibus & perdere omnes si vult, sicut & ipsum principē peccatorum diabolus. Nam sicut diabolus, cum sit in potestate dei, tamē quoniā quātūm ad oppositū suū non vult esse dei, non est de regno dei: sic & omnes peccatores, quauis sint in potestate dei, tamē quia nolunt esse sub deo, non sunt regnum dei. Nam vere iustum regnum est, quando & rex vult homines habere sub se, & cupiūt homines esse sub eo. Quando autem rex per violentiam cogit esse sub se, illud quātūm ad veritatem non est regnum, sed tyrannus. Ideo & deus, quauis habeat homines in potestate, tamen volentes recipit tantūm, vt non sit tyrannus, sed rex. Diabolus planē tyrannus est, quia & nolentes compellit facere voluntatem suam. Quid est ergo quod dicit? Quia interim duo sunt regna in mundo,

A in mundo, dei & diaboli, id est, iusti & iniqui: & hoc quaeritur, vt tollatur de medio regnum diaboli, id est, iniqui: & veniat tantummodo regnum dei, id est, iusti: & ideo dicit, Tuum vnun regnum adueniat, quia interim non omnes sunt dei. Quod tūc fiet, quando omnes iniqui cū principe suo diabolo mitentur in stagnum flammearum inferorum. Omnes autem sancti resurgent, & eūtes in obuiam domino venient in aere, & semper in hoc mundo erunt cum ipso, vt omne quod est in hoc mundo, totum sit dei. Sic intelligendum est & de iustitia, quoniam modō & iustitia, & iniquitas regnat: cum autē extrinsecta fuerit iniquitas sublato diabolo, tunc iustitia sola regnabit. Fiat voluntas tua, sicut in caelo & in terra.) Nunquid non facit deus quod vult vbiq;? Dicitur enim: Quia (inquit) omnia quaecūq; voluit dominus fecit in caelo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Sed hoc quaeritur, vt in nobis fiat voluntas dei, id est, vt eam nos faciamus. Quādiu ergo regnum mixtum est in terra, fit quidē voluntas dei in hominibus, sed non sicut in caelo. In caelo enim omnes angeli nullius faciūt voluntatem, nisi dei tantummodo: in terris autē non omnes faciunt dei voluntatem: iniqui enim diaboli faciunt voluntatem. Cum ergo regnum diaboli, hoc est, iniqui sublati fuerint de hoc mundo, tunc omnes qui sunt super terram solius dei facient voluntatē, sicut angeli omnes in caelo. Cōmuniter autem accipi debet quod ait, Sicut in caelo & in terra: id est, sanctificetur nomen tuum, sicut in caelo & in terra: Adueniat regnū tuum, sicut in caelo & in terra: Fiat voluntas tua, sicut in caelo & in terra. Et vide quā cautē locutus est. Non dixit, Pater sanctifica nomē tuum in nobis, adduc regnū tuum super nos, fac voluntatem tuā in nobis: ne seipsum videatur deus in hominibus sanctificare, aut regnum suum super quos vult adducere, aut voluntatem suam in quibus vult facere, & per hoc inueniatur deus personarū acceptor. Nec iterum dixit, Sanctificemus nomen tuum, suscipiamus regnū tuum, faciamus voluntatem tuam, sicut in caelo & in terra: ne hominum tantummodo videatur esse. quod sanctificant deū, aut quod suscipiunt regnū eius, aut quod faciunt voluntatem ipsius: sed mediē dixit, & impersonaliter: id est, sanctificetur, adueniat, fiat: vt vtriusque personae opus necessariū demonstraret, quia & homo deum necessarium habet, & deus hominem ad iustitiam faciendam. Nam sicut homo non potest facere bonum, nisi habuerit adiutorium dei: sic nec deus bonum operatur in homine, nisi homo voluerit. Sicut nec terra sine semine, nec semen sine terra fructificat: sic nec homo sine deo, nec deus sine homine iustitiam operatur in homine. Ac si dicat, si haec agitis, haec oratis, digni filij estis huiusmodi patris. Panem nostrū quotidianum da nobis hodie.) In prima quidem facie sic videntur verba sonare, vt qui dicunt panem nostrum quotidianū da nobis hodie, non habeant in crastinum, aut in pro-

Tomus secundus.

crastinum preparatum, vt possint dicere panē nostrum quotidianum da nobis hodie. Qui autem in crastinum paratum habet, aut in quinque, aut in decem dies: quomodo potest dicere panē meū quotidianum da mihi hodie? Illud enim petitur, quod interim non habetur: quod autē possidetur, vt quid adhuc requiritur? Quod si est, oratio ista aut paucis potest conuenire, aut forsitan nulli. Quis enim ita fidelis, vt cum possit amplius habere, tamē amplius sibi nō reseruat, nisi quotidianum victum? Forsitan solis conueniebat apostolis, qui docendi gratia per singulas ciuitates omni tēpore vagabantur, & ipsa vagatio amplius quotidiano victu possidere nō poterat. Sed ita debemus apere Christi doctrinam, vt omnes in ea proficiant, ne fortē communis medicina iustitiae, quae ad salutem omnium est preparata, dū aut paucis aut nulli pdest, inueniatur esse superflua. Ita ergo intelligendum est, quia non solum ideo oramus panem nostrū da nobis, vt habeamus quod manducemus: sed vt quod manducamus, de manu dei accipiamus. Nam habere ad manducandum, commune est inter iustos & peccatores, frequenter autem & abundantius peccatores habent quā iusti. De manu autē dei accipere panem, nō est commune, sed tantūm sanctorū. Preparare ergo non vetant haec verba, tamē cum peccato preparare vetant. Nam qui cum iustitia preparat, illi deus dat panem quem manducat: qui autem cum peccato, illi nō dat deus, sed diabolus. Nam omnia quidem a deo creantur, non tamē a deo omnia subministrantur. Vel intelligendum est ita, vt dū a deo datur, sanctificatus accipiatur: & ideo non dixit, Panem quotidianum da nobis hodie: sed addidit, Nostrum: id est, quem habemus iam preparatū apud nos: illum da nobis, vt dum a te datur, sanctificetur. Vtputa si laicus offerat sacerdoti panem, vt sacerdos accipiens sanctificet, & porrigat ei: quod enim panis est, offerētis est: quod autem sanctificatus est, beneficium est sacerdotis. Nunquid non suffecerat sic dicere, Panem nostrum da nobis hodie? Vt quid ergo addidit, quotidianum? Vt luxuriosos cibos cōpescat. Vt tantūm quis manducet, quantū ratio naturalis exigit, non quantū lasciuia carnis impellit. Si enim tu in vno conuiuio tantūm expendas, quātūm in pluribus sufficere poterat: Verbi gratia, hominibus centum moderatē viuētib⁹, aut tibi ipsi centū diebus disciplinatē viuēti, iam nō quotidianum cibum manducas, sed multorum dierum. Aut certē sicut supra dixit de elemosinis, aut de oratione, vt non coram hominibus faciamus: non quia hoc possibile erat omnino, sed vt doceat nos omnino spectationem hominum fugere velle, vt si possibile est, nec videatur: quod possibile nō est. Sic & hic docere nos volens, vt de nullo simus in hoc mundo solliciti, nisi de solo simplici victu, sic mandauit orare, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: non quia illicitum iudicauit plus habere hominem Christianum, quā panem quotidianū: Ee ij sed hoc

G sed hoc docere voluit, vt si possibile est, neq; pane quotidiano plus habeat: quod possibile nō est, quā- tum ad possibilitatem humanam. Item quare non solum dixit, panem quotidianum da nobis: sed addidit, nostrum panem? Propter duas rationes. Primum, quoniam omnia quae dat nobis deus, siue orantibus, siue militantibus, non nobis solis dat, sed etiam alijs per nos, vt de eo quod accepimus à deo, partem impotentibus faciamus. Qui ergo de laboribus suis indigentibus non praestat, non potest dicere, panem meum da mihi: nec enim panem suum tantummodo manducat, sed etiam alienum. Deinde qui de iustitia acquisitum panem māducat, suū panem manducat: qui autem cum peccato, alienū.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Cū qua spe orat, qui inimicitiam seruat aduersus alterum, à quo forsità læsus est? Sicut enim ipse orans mentitur, dicit enim, remitto, & nō remittit: sic à deo petit indulgentiā, & nō illi indulgetur. Si ergo qui læsus est, sine spe orat deum, nisi indulerit ei à quo læsus est: quomodo putas orat, qui non solum ab altero læsus nō est, sed ipse per iniustitiam alios lædit & grauatur? Sed multi nolentes dare veniā peccantibus in se, fugiūt istam orationem orare. Stulti, primum quoniam qui non sic orat, quemadmodum docuit Christus, nec est Christi discipulus. Secundò, quia nec pater liberè exaudit orationem, quam filius nō dictauit. Cognoscit enim pater filij sui sensus & verba, nec suscipit quae vsurpatione humana excogitauit, sed quae sapientiā Christi exposuit. Ergo orationem quidem dicere potes, circūuenire autem, & fallere deū non potes: nec accipis indulgentiam, nisi prius induleris ipse. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Quoniam magna, & magnifica superā mandauit hominibus, vt deum patrem suū dicant, vt genus suum de cœlo cognoscant, vt regnū dei petant venire, vt non sint solliciti vnde pascantur: quae omnia magnae spei, & iustitiæ signa sunt: ideo nunc additur humilitatis doctrina, vt dum dicunt, Ne nos inducas in tentationem: cognoscant se esse infirmos, & consideratio infirmitatis causam gloriationis extinguat. Duo ergo petimus, primum, vt non inducat nos in tentationem: secundò, vt si induxerit, liberet de periculo tentationis. Nam verè si secundum veritatem iustitiæ suae examinaret homines deus, nullus posset fieri saluus. Ideo autem difficile tentat, sciens infirmitatem nostram. Aut si tentat, non tandiu tentat, quandiu nos vincamus tentationem, sed quandiu vincere nos velle ostendimus: id est, non virtutem nostram tentat, sed voluntatē.

1. Cor. 10 c

Apostolo nos confortante, & dicente: Tēratio vos non apprehēdat, nisi humana. Fidelis autem deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis sustinere &c. Volens enim glorificare hominē, tentat eum, non vt cum magno iudicio glorificet, sed vt ne sine causa glorificet. Quoniam tuū est regnum, & virtus, & gloria. Tria autem hæc ad tria

quae superius dixit, pertinentia introduxit. Quoniam dixerat supra, Sanctificetur nomen tuum, adueniat regnū tuum: ac si dicat aliquis, ergo nō habet deus regnum in terra, quia oratis vt veniat? is responderet ad illud, quoniam tuum est regnum. Item quoniam dixerat, Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra: ac si dicat aliquis, ergo nō potest deus facere quod vult in terris, quia oratis vt fiat voluntas eius: ad hoc responderet, Quia tua virtus est: tanquam si dicant, Non ideo optamus regnum tuum in nobis, aut fieri voluntatem tuam in terris: quia non est regnum tuum in mūdo, nec potes facere quod vis in terris, sed quoniam regnum tuum vita aeterna est, & voluntas tua iustitia est. Propterea nec redigis aliquem sub regno tuo, nisi ipse voluerit: nec operaris in aliquo voluntates tuas, nisi ipse cōsenserit. Propterea oramus, vt illuminati à te, velimus suscipere regnum tuum in nobis, & optemus facere voluntatem tuam. Item quoniam dixerat, Panem nostrū quotidianū da nobis hodie: & dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: & ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Ad illa respōdet, quia tua est gloria. Verè enim quia si nihil deest timentibus deum, dei gloria est: si illis dimittentibus debitoribus suis, deus dimittat eis peccata eorum, dei gloria est: si autē non dimittentibus eis dimittat, non est gloria dei, quia nec est iustum iudicium eius. Si non inducat in tentationem, aut inductos si propter iustam aliquam causam liberet, gloria dei est. Et generaliter quicquid supra orare precepit, cum fuerit à deo praestitum, dei gloria est. Si enim non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis. Nam & superius cū dixisset, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: non dixit, sicut & nos dimittemus, vt prius nobis deus dimittat, postea nos debitoribus nostris. Scit enim dominus omnes homines esse mēdaces: quoniam essi acceperint remissionem peccati sui, ipsi debitoribus suis non dimittunt. Ideo sic dicit, Dimitte nobis, sicut nos dimittimus: vt prius dimittamus, postea petamus dimissionem, & à deo remissionem peccatorum accipiamus.

Homilia. xv. ex cap. sexto.

Uoniam autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes, exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Omnium malorū prima & fortiora sunt tria mala: id est, gula, auaritia, & vana gloria. Aduersus quae dominus tentationis suscipiens bellū, pugnavit pro nobis. Contra gulam in eremo, contra auaritiā super mōtem, contra vanam gloriam super tēplum. Item omnium bonorū prima & fortiora sunt tria bona: eleemosyna, oratio, & ieiunium. Et vide quomodo aduersus tria mala inuenta sunt tria bona, id est, eleemosyna contra auaritiā, ieiunium contra gulam, oratio cōtra vanam gloriam. Dic nobis, ecce ieiunium cōtra gulam venit, quia cōtrarium est ieiunium

A ieiunium gula: & eleemosyna contra auaritiā conuenit, quia auaritia cōgregat, eleemosyna autē dissipat. Oratio quō conuenit contra gloriam vanā. Audi, Omnia mala quae sunt in mundo habent cōtraria bona per quae superentur: vt puta, fornicatio castitatem, superbia humilitatem, iracundia mansuetudinem. Et nullum est malum quod non habeat cōtrarium bonum, per quod superetur, dempta vana gloria. Ideo quantavis bona feceris volens compefcere vanam gloriam, tantò magis excitas eam: & causa est ista, quia omne malum ex malo nascitur, sola autem vana gloria de bono procedit: ideo non extinguitur per bonum, sed magis nutritur. Deniq; inter homines peccatores tentatio vana gloria nō habet locum. Fornicarius enim, aut raptor, quomodo tentetur in vana gloria, qui non habet vnde gloriatur? Illi autem tentationem vanae gloriæ patiuntur, qui tale aliquid faciunt vnde gloriuntur. Ergo nullum remedium potest esse cōtra vanam gloriam, nisi oratio sola: & hæc ipsa vanitatem generat, nisi cautè perspexeris, si fortè bene oraueris. Altera de eleemosyna, & ieiunio, & oratione diuisio in lege scripta est: Non intres ante conspectum dei tui vacuus. Vacuus autem intrat ante deum, qui veniens ad orationem nullam eleemosynam facit. Non solum in veteri testamento, sed etiam in nouo precipitur, vt per singulas septimanas vnusquisq; Christianus aliquid in gazophylaciū mittat ad orationem venturus, sicut ait Apostolus: Vnusquisq; vestrum per singula sabbata quod illi placuerit apud se reponat, vt non cum venero, tunc collectae fiant. Item dicit Salomō: Ante orationem prepara animam tuam. Ille prepara animam suam ante orationem, qui faciens eleemosynam venit ad orationem. Sicut enim oleum accendit lumen lucerne, ita & bona opera excitant fidem cordis, & dant confidentiam animae apud deum orandi. Ergo eleemosyna preparatio est orationis. Item ieiunium est adiutorium orationis, quia oratio sine ieiunio gracilis est, & infirma. Nam oratio illa est fortis, quae fit in spiritu humili & corde tribulato, sicut & propheta dicit: Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor cōtritum & humiliatum deus non despicit. Spiritum autem humilem & cor contribulatum habere non potest, quod māducat & bibit, & delicijs fruitur: Quia panis cor confirmat, vinum autem lætificat. Spiritus autē carnis humilem esse non permittit virtus quae fit ex pane, & cor cōtribulatum esse nō permittit iucunditas, quae venit ex vino. Ideo quādocunq; sancti per aliquam necessitate voluerūt exorare deū, ieiunium cum oratione iunxerūt: sicut Daniel, & ceteri. Vnde quia virtus orationis ieiunium est, nunq; separatur ab inuicem, sed vbiq; simul ponuntur. Oratio & ieiunium de morte liberant. Item: Hoc genus nō eiicitur, nisi in ieiunio & oratione. Sicut nec miles sine armis est aliquid, nec arma sine milite: sic nec oratio sine ieiunio, nec ieiunium sine oratione. Sed ex his tribus bonis prima est oratio, quia eleemosyna

Tomus secundus.

quidē de rebus exit, ieiunium autē de corpore: oratio vero nec de rebus nec de corpore, sed de anima procedit & de corde: ideo quasi prima & dignitior est duobus, media ponitur inter duas. Prima eleemosyna, secūda oratio, tertia ieiunium. Et quare eleemosyna ante orationem praecedit? quia mediatrix est, & preparatrix via ante faciē orationis, vt post eleemosynā sequēs oratio, preparatū locū misericordiae inueniat apud deum. Ideo autem ieiunium sequitur orationem, quia non oratio ieiunij est adiutorium, sed ieiunium orationis. Et non oratio fit propter ieiunium, sed ieiunium propter orationem: ideo ieiunium non ante orationem praecedit, sed oratio ante ieiunium. Tertia diuisio. Item eleemosynam facere, aut orationem, aut ieiunare, non est omnium hominum, sed tantum iustorum. Qui autem peccat, & eleemosynam facit, perdit quod facit. Pro cessato enim peccato peccatoris datur eleemosyna, non pro occurrente: id est, quando poenitet nos quod fecerimus, non vt per pecuniam peccandi licentiā cōparemus. Item ille orat, qui iam non peccat: qui autem orat & peccat, non rogat deū, sed deludit deū. Item ille ieiunat, qui non peccat: qui autem peccat & ieiunat, non ad gloriam dei ieiunat, nec se humiliat, sed substantiae suae parcat. Deniq; considera in superioribus, ex quo coepit Christus apostolis suis salutaria dare praeccepta, nō statim in primis mādauit de eleemosyna, aut ieiunio, aut oratione: sed prius expellit mala, postea introducit bona. Scriptū est, Nō occides: ego autē dico, nec irascaris. Scriptū est, Nō periurabis: ego autem dico, nec iurabis. Scriptum est, Nō adulterabis: ego autem dico, nō concupisces. Scriptum est, oculus pro oculo: ego autē dico, nō omnino resistere malo. Scriptū est, diliges amicum tuū, & odies inimicū: ego autem dico, diligite inimicos. Postquam ergo ab his omnibus malis hominem spoliavit: tūc dicit, Videte ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus &c. Ostendens quoniam nisi homo ab illis omnibus recesserit prius, sine causa facit hæc bona. Prius oportet mala dimittere, & sic bona suscipere, quia non potest fieri homo nouus, nisi deserit esse vetus. Qui autem mala non dimittit, & bona suscipit, bonorū suorum gratiam perdit: quemadmodum si quis homo in os suum aliquid dulce mittat cum amaro permixtum, dulcedo illa non dat suum saporem. Nolite fieri tristes, sicut hypocritae. Siue de eleemosynis dicens, sic dicit, ne coram hominibus fiant. Siue de oratione sic, Nolite esse sicut hypocritae in angulis platearum orantes: siue de ieiunio, hoc ipse dicit. Vides quia sciebat dominus vanā gloriam ex omni bono procedere. Ideo illam spinam, quae assidue nascitur in terra bona, iubet praecidere, ne spina vanae gloriæ effocet ieiunij fructū. Nunquid potest fieri, vt non sentiatur qui ieiunat? Sed melius est vt ieiunium tuum te ostendat, quā tu ieiunium tuum. Sciens autem dominus, quia non potest fieri vt sit hilaris qui ieiunat: ideo non dixit, nolite esse tristes:

Et iij sed,

G sed, nolite fieri tristes. Aliud enim est esse triste, & aliud triste fieri. Qui enim naturaliter ppter assiduum ieiunium tristis est, ille est tristis, non autem fit: qui autem per imposturas aliquas pallentes apparent, illi non sunt tristes, sed fiunt. Si ergo qui ieiunat & tristem se facit, hypocrita est: quanto magis iniquior est, qui non ieiunat, sed argumētis quibusdam in facie sua pingit venalem pallorē, quasi ieiunij signum? Displicet ei natura sua, quia non potest mentiri quod non facit, & misera facies carnis argumētis quibusdam innocens castigatur, quia fraudibus non consentit. Puto quod omnis sensatus intelligit, quia haec verba carnaliter non intelliguntur. Nec enim potest fieri, quod qui ieiunat non appareat tristis, nec mādāt dominus quod adimplere nō possumus. Si enim ideo iubet nos nō fieri tristes, vt ne per ipsam tristitiam appareamus hominib⁹ ieiunare: quare mādāt caput vngere, & faciem lauare? Sic enim ipsa vnctio capitis, & lauatio faciei, si a

H ieiunantib⁹ semper seruentur: nihilominus sunt signa ieiunij. Sed haec spiritualiter ad animā referuntur, vt ne tristitia spiritalis faciem spiritualem exterminet. Facies autē spiritalis animae, est cōscientia eius, vel cor, sicut ostendit propheta, dicens: Tibi dixit cor meum, dominum requiram, & exquisiuit te facies mea. Non enim facies carnea deum quærit, sed consciētia. Item quoniam facies cōscientia appellatur, ostendit Iacob, cum fuisset luētatus cum homine: Vidi dominum facie ad faciē, & salua facta est anima mea. Verē enim tūc facie ad faciem deum non vidit, quia in schemate hominis luētatus est cōtra eum deus. Nam schema corporale velamentum est dei, non proprietas dei. Sed mente vidit deum. Vnde & Israel vocatus est, id est, mens videns deum. Si autem facies eius deū vidisset, utiq; sic vocandus fuerat, facies deum vidēs. Quid ergo? facies animae conscientia appellatur. Sicut enim in conspectu hominum gratiosa facta est facies pulchra: sic in oculis dei speciosa est conscientia munda. Item aliud est gaudiū corporale, aliud spirituale. Gaudium corporale, est risus, iocus, & ceterē delectationes carnales. Gaudiū spirituale, est spes, sicut ait Apostolus: Spe gaudētes, in tribulatione patientes. Vides quia potest fieri vt tristantes carnaliter, spiritualiter gaudeamus in spe? Hoc enim dicit de spiritu sancto propheta: Fluminis impetus letificat ciuitatem dei. Itē est tristitia corporalis, & est tristitia spiritalis. Tristitia corporalis, est afflictio carnis: tristitia autem spiritalis, desperatio & infidelitas animae. Ergo dicēs, Nolite fieri tristes: hoc dicit, Nolite ppter homines ieiunare. Qui enim ppter homines ieiunat, tristem facit consciētia suā, id est, desperantē. Quomodo enim conscientia eius hilaris sit, & sperans in deum ieiunio suo, qui non propter deum, sed propter homines ieiunat? Sic & omnes hypocritae, qui propter homines ieiunant, exterminat facies suas: id est, cōscientias suas. Quomodo enim exterminatas conscientias nō habeant

Psal. 26. c.

Gen. 32. g.

Rom. 12. c.

Psal. 45. a

ante deum, qui fingētes se propter deum ieiunare, non propter deum ieiunant, sed propter homines, volentes fallere & deum, & homines: Aut ita, Nolite fieri tristes, sicut hypocrite: id est, nolite sine spe & sine fide ieiunare. Sine spe autem ieiunat, qui nō se abstinere a peccato, nec facit iustitiam. Nam sicut bona opera spem generant, id est, gaudium spirituale: sic mala opera desperationem, id est, tristitia spiritalē. Qui enim peccās ieiunat, sine spe ieiunat, id est, nō habet vnde speret, & gaudeat: sed est anim⁹ eius desperans, & tristis. Iam autem quomodo peccatum & desperatio exterminent faciem conscientiae, nullus ignorat. Nam semper vulnerata est conscientia eius qui peccat. Sic ergo omnes hypocritae ieiunant, non bonis actibus exhilarantes conscientiam suā in spe, sed malis operibus contristantes in desperationē. Hypocrita est ergo omnis, q peccās ieiunat. Quid est ergo cū gaudio ieiunare, nisi pri⁹ spiritualiter ieiunare, deinde carnaliter? Nam sicut omne bonum est spirituale, sic est & carnale: & omne malum est spirituale & carnale. Vt puta fornicatio carnis est meretricatio, fornicatio autem spiritalis est prauaricatio. Castitas carnis, est nescire mulierem: castitas spiritalis, fidelem esse deo. Humilitas corporalis assurgere homini, verbum dicere molle: humilitas spiritalis qui in corde suo alterum exultimat meliorem quā se. Superbia corporalis, asper sermo: superbia spiritalis, qui se meliorem putat esse, quā alterum. Sic & ieiunium corporale est & spirituale. Corporale ieiunium est abstinere a cibis, spirituale ieiunium est abstinere a peccatis. Nam sicut caro delectatur māducando, sic spiritus carnis delectatur peccando. Vnde sapiēs omne peccatum libidinem vocat, quia omne peccatum cum delectatione committimus. Ideo & circuncidebatur libidinis mēbrum, vt in mysterio generaliter omnium malorum delectatio tolleretur, quae mala faciunt animum tristem, id est, desperationem. Qui enim a cibis ieiunat, non ab operibus malis, ille apparet ieiunare, non autē ieiunat: quia quantum ad homines ieiunat, quantum ad deum autem pessimē epulatur malis. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Delectatio illa laudis tantū sentitur, quando auditur: mox autem vt aures transferit, transit & delectatio laudis. Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua. Tu qui misericors es, qui magis ieiunas corde quā corpore, qui magis abstinēs a peccato quā cibo: & ideo non hominibus, sed deo ieiunas. Qui enim peccantes ieiunant, hominibus ieiunant, non deo, & ideo hypocritae sunt: qui autem verē deo ieiunant, nō tantū a cibis se abstinere, quantum ab omni actu iniquo: quoniam sicut cibus carne delectat, sic omne malum delectat spiritū carnis. Quid ergo? Quando ieiunamus, si infundamus oleum capiti nostro, verē vanum est: & si lauamus faciem nostras aqua. Et quis facie nō lauata procedit? Magis enim si hoc facimus, quasi per signa hęc lauatiōis & vnctio-

A & vnctiois publicamus nos ieiunare. Quid ergo? Simplex interpretatio huius loci haec est, quoniam per aggerationem intelligenda sunt ista, sicut & cetera ante dicta: tanquam si dicat, Sic longē te facere debes ab ostentatione ieiunij tui, vt si potest fieri, quod non decet, etiam ea facias, quae ex diuerso luxuriae & epulationis videntur esse indicia. Spiritualiter autem sic, sicut ex superioribus patet: quia facies animae conscientia intelligitur. Projice ergo abs te auaritiē sordes, periurij stercora, malitiq; putredinē: & laua faciem, id est, consciētia tuā aqua prophetica, de qua dicit Esaias: Lauamini, & mundi estote, auferte nequitia ab animab⁹ vestris. Si enim abstuleris nequitiam ab anima tua, laua faciem conscientiam tuam, & bene ieiunas. Item caput tuum Christus est. Sitientem pota, esuriētē ciba, algentē vesti, & sic preciosissima myrrha, id est, oleo misericordiae vnxi faciem tuam, id est, Christum, qui clamat in euangelio, dicens: Quia quod vni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis. Quoniam autem omnis iustitia in his duobus consistit: primum, vt ne facias malum: secundū, vt facias bonum: ad id qd pertinet ad fugiēda peccata, dixit, laua faciem tuam: ad illud autē quod pertinet ad faciēda bona opera, vnge caput tuū, & es amabilis sicut Maria, quae postquam conscientiam suam lachrymis poenitentiae lauit, postea infudit oleum super caput Christi, & impleta est domus odore: Ita & tuorum operū fama, si fueris talis, totā implebit ecclesiā. Et qd ppter dixit, faciem quidē lauare: caput autē non lauare, sed vngere. Quādiu enī sumus in corpore, cōscientia nostra semper sordida est in peccatis. Caput autem nostrum Christus, lauatiōnē necessariam non habet, sed solam vnctioem: Quia peccatum nō fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Nolite thesaurizare vobis thesauros super terrā. Praesens capitulum ad praecedens non habet consequentiae rationem, quia illud de ieiunio dictum est, hoc autem de eleemosynis. Quid ergo est? Si memores sumus, nihil de eleemosyna, vel de oratione, vel de ieiunio, dominus docuit supra: sed simulationem eorū compefcuit tantū, vt ne coram hominib⁹ faciant ea, vt videantur ab eis: nō quia possibile est sic ea agere, vt non ea videant homines, sicut diximus supra: sed sollicitum fecit hominem, vt quantum ad se sic festinet agere ea, vt nō videatur: vt ipsum bonum opus hominib⁹ Christiano magis i affectu sit, quā in actu. Et conuenienter, quoniam & supra legis quidem mandata magis ad opus respiciebat, quā ad affectum: id est, non occides, nō adulterabis &c. Christus ad supplementum eorum spiritualiora introduxit mandata, ad affectum magis respicientia, quā ad actum. Ego autē dico, ne irascaris, ne concupiscas &c. Sic & hic vt boni simulatione praecisa, opera eorū bona ad cor magis respiciant, quā ad aspectum. Quoniam ergo, sicut exposuimus, nihil docuerat Christus de illis, nunc secundum tres supradictas iustitias, eleemosynae, orationis, & ieiunij, tres consequentias introduxit doctrinae: vnam ad eleemosynam, alteram ad orationē, tertiam ad ieiunium. De quibus singulis demonstrabimus in proprio loco. Et ad eleemosynam doctrina subsequens haec est: Nolite thesaurizare vobis thesauros super terrā, vt talis ordo sit narrationis: Cū facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in synagogis, & in vicis, vt glorificetur ab hominibus. Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: vt sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi in manifesto. Nolite thesaurizare vobis thesauros super terram. Et hic dat consilium, vt eleemosyna fiat: in secundo loco ostendit quae utilitas est in eleemosyna faciēda: in tertio loco, vt neq; timor inopiē accidentis impediatur voluntatem eleemosynae faciēda. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, quia nō estis de terra, nec de terra venistis, sed pro tempore de terra suscepistis terrā, vt p terrā vincatis terrā: sed de caelo estis, & de caelo venistis, & iterum redituri estis in caelum, nisi vltro remanere volueritis in terra. Illic ergo substantiam tuam colloca, vbi patriam habes. Vis autem scire, quia peregrinus es in hoc mundo? Audi prophetam dicentem: Incola ego sum in terra, nō abscondas a me mādāta tua. Quae est ergo insipientia, vt contētus sis super terram: id est, in alienis vis seruire diabolo, cūm possis in caelis: id est, in proprijs regnare cū Christo? Vbi tinea & comestura exterminat, & vbi fures effodiūt & furātur. Omnia bona mundi triplex interitus tollit. Aut enim a semetipsis veterascunt, & tineant, sicut vestimēta: aut ipsis dominis luxuriose viuētib⁹ comeduntur, sicut ceterae facultates: aut ab extraneis vel dolo, vel vi, vel calumnijs, vel quolibet alio iniquo modo diripiuntur. Quia omnes fures dicuntur, qui per iniquitatem festinant aliena facere sua. Sed dices, Nūquid omnes qui haec habent, perdunt ea? Vtilis vestimētū meū, vt nō tineat: parcius ago, & facultates meae non comeduntur. Sollicitē ago res meas, & nō diripiuntur a furibus. Interim quidē sic dicam, quia si non omnes perdunt, tamen multi perdunt. Quid ergo? melius est super terram reponere, vbi incertus est conseruationis euentus, an in caelo, vbi est certa custodia? Hic si non custodieris, perdes: si custodieris, timore & solitudine cruciaris. Illic autem etsi dormis, a deo seruantur: & cūm recordatus fueris, spe gratularis. Quae est autem stultitia illic relinquere, vnde exiturus es, & illuc non premitere quō iturus es? Verē autem malē seruatas diuitias, etsi corporaliter nō perdidisti, spiritualiter perdidisti, quia nec pficiūt tibi ad vsum salutis. Quicquid enim pro anima tua feceris, hoc est tuum: qd autem reliqueris, perdidisti. Nam quod corporaliter malē cōgregatur, spiritualiter dispersum videtur, & perditū: quod autem corporaliter bene dispersitur, spiritualiter illud congregatum, & repositum.

Esai. 1. d

Isai. 25.

Esai. 53. c

romul.

romul.

D ad eleemosynam, alteram ad orationē, tertiam ad ieiunium. De quibus singulis demonstrabimus in proprio loco. Et ad eleemosynam doctrina subsequens haec est: Nolite thesaurizare vobis thesauros super terrā, vt talis ordo sit narrationis: Cū facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritae faciunt in synagogis, & in vicis, vt glorificetur ab hominibus. Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: vt sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi in manifesto. Nolite thesaurizare vobis thesauros super terram. Et hic dat consilium, vt eleemosyna fiat: in secundo loco ostendit quae utilitas est in eleemosyna faciēda: in tertio loco, vt neq; timor inopiē accidentis impediatur voluntatem eleemosynae faciēda. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, quia nō estis de terra, nec de terra venistis, sed pro tempore de terra suscepistis terrā, vt p terrā vincatis terrā: sed de caelo estis, & de caelo venistis, & iterum redituri estis in caelum, nisi vltro remanere volueritis in terra. Illic ergo substantiam tuam colloca, vbi patriam habes. Vis autem scire, quia peregrinus es in hoc mundo? Audi prophetam dicentem: Incola ego sum in terra, nō abscondas a me mādāta tua. Quae est ergo insipientia, vt contētus sis super terram: id est, in alienis vis seruire diabolo, cūm possis in caelis: id est, in proprijs regnare cū Christo? Vbi tinea & comestura exterminat, & vbi fures effodiūt & furātur. Omnia bona mundi triplex interitus tollit. Aut enim a semetipsis veterascunt, & tineant, sicut vestimēta: aut ipsis dominis luxuriose viuētib⁹ comeduntur, sicut ceterae facultates: aut ab extraneis vel dolo, vel vi, vel calumnijs, vel quolibet alio iniquo modo diripiuntur. Quia omnes fures dicuntur, qui per iniquitatem festinant aliena facere sua. Sed dices, Nūquid omnes qui haec habent, perdunt ea? Vtilis vestimētū meū, vt nō tineat: parcius ago, & facultates meae non comeduntur. Sollicitē ago res meas, & nō diripiuntur a furibus. Interim quidē sic dicam, quia si non omnes perdunt, tamen multi perdunt. Quid ergo? melius est super terram reponere, vbi incertus est conseruationis euentus, an in caelo, vbi est certa custodia? Hic si non custodieris, perdes: si custodieris, timore & solitudine cruciaris. Illic autem etsi dormis, a deo seruantur: & cūm recordatus fueris, spe gratularis. Quae est autem stultitia illic relinquere, vnde exiturus es, & illuc non premitere quō iturus es? Verē autem malē seruatas diuitias, etsi corporaliter nō perdidisti, spiritualiter perdidisti, quia nec pficiūt tibi ad vsum salutis. Quicquid enim pro anima tua feceris, hoc est tuum: qd autem reliqueris, perdidisti. Nam quod corporaliter malē cōgregatur, spiritualiter dispersum videtur, & perditū: quod autem corporaliter bene dispersitur, spiritualiter illud congregatum, & repositum.

Psal. 118. c.

F

G situm videtur in caelo. Nunc autem ponit quae sit
utilitas in eleemosyna faciēda, dicens: Vbi enim
fuerit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuū. Qui col-
locat thesauros in terra, non habet quod speret in
caelo. Vt quid enim aspiciat in caelum, vbi nihil re-
positū habet? Propterea siue letatur, in carnalibus &
terrenis letatur; siue tristatur, de carnalibus & ter-
renis tristatur. Qui autē diuitias suas reponit in coe-
lo, non habet spem in terra. Vt quid enim delecte-
tur in terra, qui nihil habet in terra? Ideo siue letatur,
in spiritualibus letatur; siue tristatur, de spiritualibus
tristatur. Ergo peccatorum & latitia mala, &
tristitia peior, quia aut de lucro terreno letantur,
aut de damno tristantur: iustorum autem & latitia
bona, & tristitia melior: quoniam aut de iustitia letantur,
aut de peccato tristantur. Si enim aliqua causa
mortis aduenerit, si quidem spes illius in terra sit,
tristatur, quasi de domo sua ad peregrinē vādens, vt
non dicam ad tormenta: si autem spes eius in coe-

H lo sit, gaudet quasi de peregrinē ad domum propriā
reuerſurus, vt non dicam ad regnū caeleste. Secū-
dō, qui thesaurizat in terris, dupliciter facit peccatum.
Primum, quia male congregat: secundō, quia
cor habens in terra, nunquam quae dei sunt recordatur,
sed semper quae terrae. Et qui thesaurizat in
caelo, dupliciter iustitiam facit. Primum, quia bene
foenerat: secundō, quia spem habens in deo, semper
quae dei sunt cogitat & meditat, & non quae
terrae. Et quae admodum qui semel congregare coe-
perit in terra, ipsa concupiscentia terrena facit eum
magis sollicitum esse, nec solum ne minuat inde, sed
vt magis augeat: Sic & qui thesaurizat in caelo, ipsa
concupiscentia spiritualis facit eum sollicitum, non
solum vt non perdat quod habet, sed adhuc vt au-
geat super id quod habet. Lucerna corporis tui, est
oculus tuus. Prius commemorare debemus, quia nō
de corporali oculo loquitur sermo, nec de hoc cor-
pore quod videtur a foris. Alioqui dixisset, Si ocu-
lus tuus sanus fuerit, aut infirmus: nūc autem dixit,
simplex & nequam. Non enim omnis qui benignū
habet oculum, omnino & corpus eius lucidum est:
nec enim omnis qui malignum oculū habet, cor-
pus eius in tenebris est. Quid enim, si benignū ocu-
lum habet & infirmum? Nūquid corpus eius in lu-
mine est? Aut si malignum & sanum, nūquid cor-
pus eius in tenebris est? Ergo corporis non a foris,
sed ab intus, id est, corporalis naturae. Lucerna autē
eius est mens, per quam anima videt deum. Vnde Ia-
cob est appellatus Israel. Israel autē Hebraicē in-
terpretatur mens videns deum. Postquam ergo dixit,
Thesaurizate vobis in caelo, quoniam vbi the-
saurus tuus fuerit, ibi erit & cor tuum: conueniēter
subiunxit, Lucerna corporis tui, oculus tuus est.

Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuū
lucidum erit. Vt ostendat, quia qui eleemosynas
faciunt, cor ad deum habere debent: qui autem cor
habet ad deum, illius oculus lucidus est: id est, illius
mens spiritualis & munda est, nec terrenis concu-

piscentijs sordidata, sicut scriptum est: Beati mun-
do corde, quoniam ipsi deum videbunt. Sicut enim
qui graues oculos habet, si ponas eū in aliquo ob-
scuro, tenebrosoque loco, melius videt: si autem ponas
eum in Sole, nihil videt, quia oculus eius nō suffert
Solis candorem: Sic homo mundialis, qui oculum,
id est, mentem, terrenis desiderijs sordidam habet,
& turbulentam: si ponas eum in rebus mundiali-
bus, sapit & altutus est: si autem trahas eum ad res
spirituales, tenebrescit, ac nihil sapit: quia mens il-
lius desiderijs corrupta terrenis iustitiae bonum nō
sentit. Non sentit dico, non nescit: scit autē, sed non
sentit bonū iustitiae, quia nec delectatur in eo: praer-
occupatum enim habet cor circa delectationē ter-
renam. Si autem oculus tuus nequam fuerit, to-
tum corpus tuum tenebrosum erit. Quae sunt in
nobis tenebrae? Sensus carnales maleuoli & iniqui,
qui semper desiderant quae sunt tenebrarum, & nō
lucis. In quo enim alio delectatur carnis natura, ni-
si in auaritia, in libidine, in superbia, in delicijs, care-
risque malis, quae ad tenebrōsam mortem deducunt?
Et qui intelligit quid est, quod caro concupiscit ad-
uersus spiritum: ille intelligit, quia tenebrae sunt car-
nis natura. Qui ergo oculum habet mundum, id est,
mentem spiritualem, caelestia semper aspicientem,
corpus suum seruat lucidum, id est, sine peccato. Si
enim caro desiderat ea quae diximus mala, secun-
dum suam naturam homo habens mentem luci-
dam, & spem ad deum, iustitiae consideratione di-
iudicat eam, & diuini timoris virtute repercutit eā:
& sic quantum volentem, tamen seruat eam lucidā,
id est, sine peccato. Intellexisti ergo quomodo qui
oculum habet simplicem, corpus suum lucidū ha-
bet: qui autem oculum, id est, mentem habet aut ma-
lignitatem aliqua tenebrōsam, aut diuitiarum concu-
piscencia turbulētam, tenebrosum possidet corpus.
Nam quae res faciūt mentem hominis spiritualem
esse & mundam, ipsae res ex diuerso faciunt carna-
lem & sordidam. Quomodo fit munda mens illius
qui facit eleemosynas, & spem habet in caelo: spes
autem in deum, facit mentem spiritualem & mun-
dam: Sic qui diuitias congregat cum peccato, spem
suam ponit in terra: qui autem spem habet in ter-
ra, illius mens carnalis est & immunda. Illius ergo to-
ta caro in tenebris est, id est, in peccatis. Quomodo?
Quando enim caro secundum suam naturam, si-
cut diximus, concupiscit peruersa, homo spem ha-
bens in terra, & mentem concupiscentijs turbulen-
tam, non ei contradicit, nec iustitiae consideratione
diiudicat, nec iudicij futuri virtute repercutit: quia
nec videt cum sit caecus, nec intelligit esse malum
quod malū est, & si vult non potest, quia spem nō
habet, nisi in seculo. Scimus autem quia spes nobis
praestat virtutem, vt carnalibus concupiscentijs re-
sistamus: qui autē spem non habet in caelo, virtutē
non habet resistere concupiscentijs suis, & ideo fit
caro illius tota tenebrōsa. Et vt breuius & manife-
stius exponamus: Anima priusquam peccet, diuino au-
xilio con-

A xilio confortata, regina & domina est corporis sui,
& quasi libera, & regina sedet in throno cordis sui,
& gubernat corpus suum quasi palatium suū, nec
potest illam vincere caro. Si autē grauibus se pec-
catis obligauerit, tunc diuino auxilio destituta, &
in potestate spirituum immundorum redacta, fit
debilis & infirma, vt non iam sit domina corporis
sui, sed ancilla magis: & iam nō caro animae subiecta
est, sed anima carni, nec quod vult anima caro fa-
cit, sed quod caro coegerit, hoc anima facit. Intelle-
xisti ergo quomodo qui oculum mentis sordidum
habet, totum corpus illius tenebrosum est? Si au-
tem lumen quod in te est, tenebrae sunt, ipsae tene-
brae quantae sunt? Sicut supra diximus, tenebra est
semper carnalis natura, quia semper peccatrix est:
etsi non peccet contradicente sibi anima, tamē re-
ctē peccatrix & tenebrōsa vocatur, quia semper ha-
bet caro peccandi propositum, vt frequenter etiam
iusta animae surrepat, vt quod suū est agat. Quis
enim est ita fidelis, qui nunquam vel ex parte est a
carne victus: & si est, rarus est. Lumen autem est in
corde, sicut iam frequenter audistis, anima deū vidēs,
id est, spiritualis. Si ergo ipsa anima diuina cum
sit, & data est ad illuminandū illā carnē, fiat quasi
carnalis, & terrenis concupiscentijs cōtenebrescat,
terrena semper aspiciens: illius talis hominis caro
iam vide quomodo inuoluta sit tenebris peccato-
rum. Si enim (sicut diximus) in viro iusto contradi-
cētē sibi rationali anima, semper caro surripit ani-
mā, & quod suum est agit: quantis putas in homi-
ne malo iniquitatibus se inuoluet caro, quando ani-
ma quae contradicere illi debuerat, consentit ei, cō-
similia concupiscens? Per alteram quidem speciem,
tamen eūdem sensum exponit Lucas, primum mā-
dans: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit
patri vestro dare vobis regnum. Vēdite quod pos-
sidentis, & date eleemosynam: facite vobis sacculos,
qui non veterascunt, thesaurum non deficientem
in caelo, &c. Deinde ait, Sint lūbi vestri praecincti,
& lucernae ardentes, & vos similes hominibus ex-
pectantibus dominum suum, quando reuertatur a
nuptijs. Ostendens quia nemo potest habere lum-
bos praecinctos ad exeundum de hoc mundo, nec
lucernas ardentes, nec expectare dominum suum,
nisi qui vendunt quod habent, & dāt eleemosynas,
& faciunt sibi sacculos qui non veterascunt, & the-
saurum non deficientem in caelo.

Homilia. xvj. ex cap. sexto.

Nemo potest duobus dominis seruire, aut
enim vnum odio habebit, & alterum dili-
get: aut vnum sustinebit, & alterum cōtē-
net. Videamus in primis quomodo dicta praecedē-
tia subsequantur verba praesentia. Superius praecepit
eleemosynas facere, dicens: Thesaurizate vobis
thesauros in caelo, quoniam qui thesaurizauerit the-
sauros sibi in caelo, ille cor habet in caelo, & spem
ad deum: ille habet oculum animae simplicem, id

est, mentem mundam & spiritualem, & semper
non terrena, sed caelestia meditantem. Qui autem
habet mentem mandam & spiritualem, ille potest
corpus suum seruire lucidum, id est, sine peccato.
Qui autem non facit eleemosynas, nec cor habet
in caelo, nec spem in deum, nec mentem mundam
& spiritualem, neque potest corpus suū seruire lu-
cidum, id est, sine peccato: quia nemo potest duo-
bus dominis seruire, deo & mammonē, id est, diui-
tjis. Mammonae enim Syriaca lingua, diuitiae appel-
lantur. Sicut ergo qui duos dominos habet, necesse
est, vt vnum amet, & alterum odiat: vnum contē-
nat, & alteri obediat: Sic & qui vult deum amare,
necesse est vt odiat diuitias: qui autem voluerit a-
mare diuitias, necesse est vt odiat deum: & qui vult
mandata dei facere, necesse est vt odiat diuitias: &
qui vult mandatis dei obedire, necesse est vt con-
temnat auaritię mandata facere: & qui voluerit a-
uaritię mandata facere, necesse est vt contemnat
dei mandata. Considera autem, non dixit, nemo po-
test habere deum & diuitias: sed, nemo potest dei
esse seruus, & diuitiarum. Aliud est enim habere di-
uitias, aliud enim seruire diuitijs. Si habes diuitias,
& diuitiae illae non te faciunt superbum aut violē-
tum, sed secundum quod potes das impotentibus,
dominus est diuitiarum tuarū, non seruus: quia nō
te diuitiae tuae tenent, sed tu diuitias tuas. Si autem
diuitiae tuae superbum te faciunt, aut violentum, &
constrictus auaritia nemini aliquid violentas, tunc
seruus es diuitiarum tuarum non dominus: quia di-
uitiae tuae te tenent, non tu diuitias tuas. Nunc iam
docet, vt ne timor inopia impediatur ab eleemosynis
voluntatem, dicens: Ideo dico vobis ne solliciti sitis
in cordibus vestris quid manducetis. Nam soli-
citudine, desperationis est filia: quia desperatio soli-
citudinem generat. Quid est quod dicit, Ideo dico
vobis: Et quid? Vt eleemosynas faciatis, vt thesau-
rizantes in caelo cor mundum habeatis, sperantes
in deum. Qui autem sperat in deum, ille non est so-
licitus quid manducet, aut quo vestiatur: quoniam
nulla res est quae facit homines desperare in aliqua
necessitate nisi ista res, quia non habet spem in deū.
Ne ergo mihi dicas, nūquid volo esse sollicitus: sed
ipsa res me cogit. Nunquid nolo sperare in deū: sed
nō possum. Cor enim meū, nō me audit. Nescis quid
pateris, laegues, & tamen causam tui languoris igno-
ras. Vis ostendo tibi causam, vt in omni necessitate
nunquam desperes? Fac bene & operare iustitiam, vt
spem habeas apud deum, & non desperabis in ter-
ra. Bona enim opera sunt quae sperare faciunt, & mala
opera desperare compellunt. Propterea non
dixit propheta: Spera in deo, & inhabita terram, &
pascaris in diuitijs eius: sed, Spera in deo, & fac bo-
nitatem, & inhabita terram. Ne solliciti sitis quid
manducetis. Non dixit, nolite laborare: sed, nolite
solliciti esse. Ergo solliciti esse vetamur, laborare au-
tē iubemur. Sic enim & dominus loquens ad Adā,
non dixit cum sollicitudine facies tibi panē, sed cū
labore

G labore & sudore faciei tuae. Ergo non sollicitudinibus spiritualibus, sed laboribus corporalibus acquirendus est panis. Sicut laborantibus enim pro praemio diligentiae, deo praestante, panis abundat: sic dormientibus & negligentibus pro poena negligentiae, deo faciente, subducitur. Nonne anima plus est quam escam, & corpus plus quam vestimentum? Confirmat spem nostram, primum de maiore ad minus descendens, deinde a minore ad maius ascendens. Quomodo si animam dedit, escam non dabit? Si corpus plasmauit, vestimentum non prouidebit? Nisi voluisset esse quod est, non crearet. Quod autem sic creauit ut per escam feruetur, necesse est ut det ei escam, quoad vult esse quod fecit. Quid est a minore ad maius? Videte volatilia caeli, neque seminant neque metunt &c.) Si auibus praestat alimentum, hominibus non praestabit alituram? Si illi non laborant inueniunt escas, homo non inueniet, cui deus dedit & operandi sapientiam, & fructificandi spem?

*scientia.

H Omnia enim animalia deus propter hominem fecit, hominem autem propter se. Si ergo animalibus ministrat propter hominem, hominibus non ministrabit propter seipsum? Omnia deus in sapientia fecit, hominem autem non solum in sapientia, sed etiam secundum sapientiam suam. Quam ergo preciosior hominis creatio quam animalium, tanto maior sollicitudo dei de hominibus, quam de animalibus. Omnia deus animalia fecit, ut tandiu sint, quoad vult: cum vero mortua fuerint, fiant tanquam quae non fuerunt: hominem autem ut non solum ante mortem, sed etiam post mortem viuat: magis autem post mortem, quam ante mortem: quoniam ante mortem in tetatione viuunt, post mortem autem in gloria. Si ergo illis occurrit, quos sic creauit, ut tantummodo videantur: hominibus non occurret, quos fecit ut in perpetuum viuant?

fruiant

Quis vestrum cogitatio potest adijcere ad staturam suam cubitum unum? & de vestimento quod solliciti estis? Si ergo cogitatio modicam partem corpori vestro adhibere non potestis, quomodo cogitando saluandi estis in toto? Deus qui te ex nihilo formauit in utero, & de periculo cum periculo nascentem de utero matris eripuit, te non solum non cogitaret, sed neque sciente. Deus qui per singulos dies incrementa corporis tui dat, & sapientia facit, te non intelligeret. Si ergo in teipso quotidie prouidentiam operatur, quomodo in necessarijs cessabit? Considerate lilia agri, quomodo in tempore opportuno crescunt, tempore staturo formantur. In frondibus vestiuntur candore, implentur odoribus: & quod terra radici non dederat, neque radici illi, inuisibili operatione deus largitur, neque plus istis, & minus alijs: sed in omnibus eadem prouidentiae plenitudo seruatur, ut non a seipsis nata, neque euentu facta putentur, sed dei prouidentia intelligantur esse disposita. Nunquid laborant? nunquid nent? Dicendo non seminant, & viros confortat: dicendo autem, neque nent, mulieres: quoniam virorum vita seminationibus, mulierum autem lanificio, sustentatur. Neque Salomon in omni

*laborat

gloria sua sic vestiebatur. Quia Salomon etsi non laborabat, neque sollicitus erat quid vestiret: tamen vel iubebat, vel disponebat, vel sciebat. Vbi autem iussio & dispositio, illic & ministrantium offensa frequenter inuenitur, & iubentis iracundia excitatur: haec autem nesciunt quomodo sic coronantur. Illi homines ministrabant, istis deus. Si enim foenum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, deus sic vestit: quanto magis vos modicae fidei? Si ergo floribus sic occurrit, qui sic nati sunt, ut tantummodo videantur & pereant: homines negliget, quos sic creauit, ut non pro tempore videantur, sed ut in perpetuum sint? Qui intelligit quid est homo, non desperat de deo: qui autem desperat de deo, nescit quid est: quoniam homo in deo, & deus in homine est. Nolite ergo solliciti esse, dicentes, quid maleducabimus, aut quid bibemus? Deus enim haec in natura creauit, quasi regulam terrae mandans: Producat terra herbam pabuli: ideo vult aut non vult, bonis & malis germinat: quia terra ministrare iussa est, non iudicare. Bonum autem & malum non in natura creauit, sed in arbitrio nostro posuit, ut quod volumus, simus. Ideo bonis palma proponitur, malis autem poena. Quae est ergo sapientia, de eo esse sollicitum, quod etsi sollicitus non fueris, habebis: & de illo non esse sollicitum, de quo si sollicitus non fueris, perdes? Nam escam etsi sollicitus non fueris de ea, inuenies: iustitiam autem nisi sollicitus fueris, non apprehendes. Haec enim omnia gentes quaerunt. Quia in rebus humanis fortuna esse credunt, non prouidentiam, neque iudicio dei vitas suas gubernari aestimant, sed incerto duci euentu, ideo merito timent, merito solliciti sunt, & desperant, quasi qui neminem habeant gubernantem. Qui autem credit se iudicio dei gubernari, non incerto duci euentu, escam quidem suam in manu dei committit, sciens quia neminem sine voluntate & iudicio dei famem aut nuditatem occidit. Cogitat autem de bono & malo, sciens quia nisi sollicitus fuerit, nec malum fugiet, nec bonum apprehendet: ideo dicit, Quae sit primus regnum dei, & iustitia eius. Regnum dei est retributio bonorum operum & malorum: iustitia autem est via pietatis, per quam itur ad regnum. Si ergo die ac nocte cogitas qualis erit gloria sanctorum, vel qualis erit interitus impiorum & peccatorum, necesse est ut aut propter timorem poenae territus recedas a malo, aut propter desiderium gloriae excitatus festines ad bonum. Et si quotidie cogitaueris, quae sit iustitia dei, & quid odit, quid amat, ipsa iustitia ostendet tibi vias suas. Nam iustitia sicut odietes se fugit, sic amantes se sequitur. Nec enim daturi sumus rationem vtrum pauperes fuerimus, aut diuites, quia nec fuit hoc in nostra potestate: sed si bene egimus aut male, quod in nostro iacet arbitrio. Dicitur est ad hominem: Maledicta terra in operibus tuis. Vides quia propter peccata hominum maledicitur terra, ut non germinet: benedicitur autem, cum bona opera fecerim? Tu ergo quaere iustitiam, & non

Gen. 1.

A & non tibi deerit panis: quoniam sicut propter mala opera fructus terrae subducitur, sic propter bona abundat. Propterea dicit, Quae sit regnum dei & iustitiam eius, & haec omnia apponentur vobis. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Iam diximus, quoniam quod dicit hodie, hoc solum significat, quo opus habemus in vita nostra praesenti. Quod autem dicit, cras: quod superfluum est supra necessitatem ostendit. Nihil ergo curetis superfluum habere, quam necessarium est vobis in vita praesenti ad vitam quotidianam. Quod autem superfluum fuerit, quod est cras, curabit se: ac si dicat, Superflua quantacumque congregaueris, illa seipsa curabunt. Te quidem non eis fruente, ipsa autem inuenient dominos multos, qui ea procurent, sicut placuerit ipsis. Quid ergo curas de illis, quorum potestatem alij es dimissurus? Sufficit enim dici malitia sua, ac si dicat, Sufficit tibi labor & miseria, quam patris in vita propter vsus quotidianos, quos necessarios habes. Noli superflue pro superfluis laborare, ne labor quidem fiat tuus, fructus autem alterius. Malitiam autem dei, ipsam afflictionem appellat, sollicitudinum praesentium & laborum: non sicut Machabei dicunt, malum esse ipsam creaturam dei.

Homilia. xvij. ex cap. septimo.

Nolite iudicare, ut ne iudicemini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Quidam hunc locum secundum huiusmodi sensum exponunt, dicentes, quia dominus hoc mandatum non prohibet Christianos ex beneuolentia corrumpere alios Christianos dignos correptione: sed ne aut per iactantiam iustitiae suae Christianos despiciant peccatores, derogantes frequenter de multis, & ex solis plerumque suspitionibus odientes caeteros & condemnantes, & sub specie pietatis proprium odium exequentes. Et ut ne sic quidem Christiani corripiant Christianos, conuenit sermo, qui dicit: Nolite iudicare. Si autem non corripuerint, vtrum conueniat illud quod dicit: Ut non iudicemini, nescio. Nunquid propter illud solum, si sic non corripuerint peccatores, consequentur indulgentiam peccatorum suorum, secundum quod dictum est, non iudicabimini? Si enim iudicantes, sicut iudicare non decet, male faciunt: sine dubio non iudicantes, veniam peccatorum priorum ex hoc non consequentur, quia non iudicauerunt male. Quis enim consequitur indulgentiam mali sui prioris, quia non addidit & alterum malum? Certum si in se peccantes non iudicauerint, nec ipsi iudicabuntur a deo pro suo peccato. Haec diximus, volentes ostendere, quia hic sermo non est positus de proximis non iudicandis, qui peccant in deum, sed qui in nos peccant. Quid ergo est? Vsq; nunc exposuit consequentiam ad iustitiam elemosinae pertinentem, nunc autem incipit exponere consequentiam ad iustitiam orationis respicientem. Et est doctrina haec quodammodo pars ipsius orationis: ut sit talis ordo narrationis: Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus

debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo. Nolite iudicare, ut non iudicemini. Qui enim non iudicat proximum suum propter peccatum quod fecit in ipsum, illum nec deus iudicat propter peccatum quod fecit in ipsum: sed dimittet deus debitum eius, sicut & ipse dimittit debitoribus suis. Sicut autem caetera vniuersa mandata generaliter cunctis mandauit, tam sacerdotibus quam laicis, praecipue tamen doctoribus, qui quanto maiores sunt in ordine, tanto perfectiores esse debent in disciplina. Sic & hoc mandatum de proximis non iudicandis, ad omnes quidem pertinet, praecipue tamen ad doctores. Vnde quaedam sunt mandatorum istorum, quae si diligenter aspicias, penes nec conueniunt laicis, nisi forte parum, doctoribus autem omnino conueniunt: quale est hoc ipsum quod sequitur, Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non vides? Hypocrita eijce primam trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui. Videre enim festucam in oculo fratris, omnium est: eijcere illam posse non est omnium, sed tantum doctorum, qui per doctrinam, vel increpationem secundum deum possunt eijcere de mente fratris sui peccatum vel magnum, vel modicum. Sicut & illud quod dicit: Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas vestras miseris ante porcos. Habere enim vel sancta, vel margaritas, & posse dispensare vel bona, vel mala: & discernere qui hominum sunt canes, qui porci, non est omnium hominum, sed sanctorum. Vult ergo dominus doctores Christianorum sicut in omni iustitia, sic & hoc primum facere, deinde docere: ut doctrinam suam bonam meliori cum vita commendent, ut bene docendo scientiam inferant, melius autem viuendo timore: quia tales sales sunt terrae, condientes omnes suae vitae exemplo: & lucefcunt doctrinis illuminantes. Quis autem audiat illum docentem, qui seipsum non audit? Ideo dicit ad omnes, praecipue ad doctores: Nolite iudicare, ut non iudicemini. Quonia si doctor memor sit iniuriae & doloris, & memoriam malitiae seruet in anima sua, soluitur totus ecclesiae statum, siue ad tempus respicias apostolorum, siue ad nostrum. Tunc enim, sicut legimus, difficile aliquos conuertebat ad fidem Christi, nisi multa prius paterentur ab ipsis. Nam quasi lassato diabolo & deuictio per sufferentiam eorum nimiam usque ad mortem, & relincente corda infidelium, & iam non habente virtutem amplius eos armare, accedente gratia dei conuertebatur ad Christum. Si ergo memores fuissent iniuriarum, quas fuerant passi ab eis, nunquam postmodum eos in charitate docuissent, nunquam eos libenter ad fidem Christi postmodum recepissent: sed & nunc cum frequenter doctores offendantur a laicis, siue iuste siue iniuste, diabolo seminante occasiones, si memores sint iniuriae & doloris, totam soluunt ecclesiam. Nam ubi recordatio iniuriae aut doloris in medio est, nec doctor beneuolenter docet laicum, nec libenter eum laicus auscultat: & doctor forsitan

G forsitān vel intūitus aperit os suū ad docēdū: laicus autē cūm sit omnino sine timore dei, nec vsque ad faciē contentus est eum audire, sed cōuerso egreditur dorso, & se & illum spernens, & amplius se q̄ illum, & non sentit animā suā dispēdiū effertus, sicut nec bestia iritata vulnus in se fixum. Hoc caput Lucas euāgelista latē prosequitur, dicens: Nolite iudicare, & nō iudicabimini: nolite cōdemnare, & nō condemnabimini: dimitte, & dimitte tēmini: date, & dabitur vobis. Mensuram bonā, & confertam, & commorā, & supereffluentē dabunt in sinum vestrū. Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. Et quis sit ille, qui nec iudicat: quis autē qui iudicat quidem, & non condemnat: & quis est, qui condemnat quidem, & tamē dimittit: & quis est qui dat, exposuimus ibi. † Et quoniam superflua quidem mensura datur ei, qui nec iudicat: cōmota autē ei, qui iudicat quidem, non autē cōdemnat: bona autē ei qui condemnat, sed dimittit. Quoniam sicut maior est superflua mēsurā q̄ cōmota, & commota maior est q̄ bona & iusta: sic perfectior est ille qui nec iudicat, q̄ ille qui iudicat & non condemnat: & ille qui iudicat & nō cōdemnat, melior est illo qui cōdemnat & dimittit. Hic autē Matthaeus omnia illa breui sermone conclusit, dicens: Nolite iudicare, vt non iudicemini. In quocunq; enim iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis. Intelligēs quoniam iudicij sermo ad omnia pertinet illa. Nam qui iudicat tantū peccantem in se, & nō cōdemnat, iudicat: & qui nō solum iudicat, sed etiam cōdemnat, iudicat: hoc ipsū enim cōdemnare, iudicare est. Ergo pro illo, quod Lucas dixit, Nolite iudicare, aut iudicantes nolite condemnare: iste dixit: In quocunq; iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis: id est, Si iudicaueritis & nō condemnaueritis, simili iudicio & vos quidē iudicabimini a deo, sed non condemnabimini: si autē & iudicantes cōdemnaueritis, simili iudicio & vos iudicabimini, & condemnabimini. Et quod ille dixit, dimittite, & dimitte tēmini: date, & dabitur vobis: iste dixit, in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Hoc est, si non rogati dimiseritis peccatum p̄ximis vestris, sed solo respectu dei, & deus ex se prius q̄ rogetur a vobis, dimittet vobis. Si autē rogati veniam dederitis, & deus tunc dabit vobis veniam, cūm dignis precibus & cōgrua lamentatione eum rogaueritis. Quoniam ergo dixerat p̄cipue, sicut dixim⁹, doctoribus, nolite iudicare, vt nō iudicemini: conueniēter addit & dicit, Quid autē vides festucā in oculo fratris tui, trabem verō in oculo tuo nō vides? Id est, qui trabem in oculo tuo non vides, vt quid vides festucā in oculo fratris tui? Ac si dicat, melius est nec docere, nec reprehēdere laicum, q̄ docere & reprehēdere, & teipsum in reprehensione consistere: quoniam talis doctrina doctoris non est audibilis, sed derisibilis. Propter quod omnis sacerdos, si vult docere populum, prius seipsum doceat: si autē seipsum non vult do-

cere de omni quod docet, nec seipsum arguere de omni quod arguit: nec alios doceat, nec arguat quēquam, vt si iudicium dei non euadit, vel hominum opprobriū nō patiat. Aut quomodo dicis fratri tuo, Frater, sine, eijciam festucā de oculo tuo, & ecce trabs est in oculo tuo? id est, cum qua facie arguis peccatū laici fratris tui, ipse in eodem, aut in maiore peccato existens: non times, ne audias ex diuerso, Medice cura teipsum? Si medico opprobriū est, qui nec alterius sanitatē habet in potestate, nec suam, si alios velit curare, & ipse debilis sit, quasi testimonium imperitiā suā portat in corpore suo propriam passionem: quomodo doctori sit opprobrium alios velle eruere a peccato, & ipsum in maioribus esse peccatis, dum possit amplius seipsum eruere a peccato, q̄ alios? Aut ita, Quomodo fratri tuo dicis, id est, quo proposito, putas ex charitate cordis dicis, vt salues proximum tuum? Non, sed vt te similes iustum. Si autē verē ex charitate cordis argueres proximum tuum vt saluares, teipsum antē saluares. Nunquid possibile est vt beneuolentior sis alteri, q̄ tibi? Vt quid cūm teipsum nolis saluari, alterum velis? Omnis ergo doctor, qui alterū in qualicūq; reprehendit delicto, & ipse in eodem constitutus, non se prius expurgat: certum est quia alloquens in ecclesia non alios vult saluare, sed per bonam doctrinam malos actus suos cælare, & sciētiae laudem ab hominibus querit, non aedificationis mercedem a deo, & est hypocrita. Ideo competenter addit, & dicit: Hypocrita eijce primū trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui. Hypocrita est enim omnis doctor, qui non prius facit bona, & postea docet. Dū enim bona docet, profitetur se iustum coram hominibus: dum autē malē agit, peccatorem se constituit infra se. Hoc ergo dicit, Vis liberē & fiducialiter reprehendere laicū, & eijcere de oculo mētis eius peccatum? Prius tuam ipsius mentem purga ab omni malo, vt cūm tu argueris laicum pro peccatis eius, ex diuerso laicus nō habeat vnde redarguat te pro peccato tuo. Nā incipiet te timere in se, cūm non inuenerit quod contemnat in te. Omne autē peccatum non secūdum actum suū diiudicatur, an modicum sit, aut magnum, sed secūdum peccantis personam. Laicus enim etsi magnum fecerit peccatum, modicū est, & festuca est, quantum ad sacerdotis dico peccatum, quia laicus est: doctor autē, etsi modicum fecerit peccatum, magnū est, & trabs est, quantum ad laici dico peccatum, quia doctor est. Nolite sanctum dare canibus, neque miseritis margaritas vestras ante porcos, ne fortē conculcent eas pedibus suis, & cōuersi dirumpant vos. Cūm supra dedisset dominus mādatum omnibus, p̄cipue autē doctoribus, vt diligerent inimicos suos, & beneficerent eis: iterum paulō antē vt ne iudicarent eos qui peccant in ipsis: considerans, quoniam qui persequuntur sacerdotes dei, aut iniuriant eos, aut lædunt: plerumque aut

A que aut infideles sunt: quales sunt gentiles, vel heretici: aut si sunt Christiani, sordidi sunt & insensati, quia nec considerant, nec intelligunt, sacerdotes Christi vicarios esse Christi: & quoniam qui honorat sacerdotem Christi, honorat Christum: & qui iniuriat sacerdotem Christi, iniuriat Christum, ne fortē consequenter cogitantes intra se sacerdotes dicant, Si iubemur diligere inimicos nostros, & benefacere eis: si iubemur nec iudicare eos peccatores, qui peccant in nos: sine dubio sicut debemus diligere eos, & benefacere eis, sic non debemus eos iudicare peccatores, qui peccant in nos: vt non solum nostra, sed etiam quæ propria dei sunt, eis communicemus, vt sit plena misericordia nostra, sicut & dei. Ideo talem astimationem eorum prouido sermone cōpescuit, dicens: Nolite sanctū dare canibus, & margaritas vestras nolite mittere ante porcos. Ac si dicat, mandauit vobis diligere inimicos vestros, & nō iudicare eos, vt vos exhibeam misericordes ad illos, vt beneficiatis eis de corporalibus vestris, non de meis spiritualibus bonis, quoniam in natura vobis cōmunes sunt, & nō in fide. Mandauit autē vobis, vt non iudicetis eos, qui in vobis peccauerint. Id verō non ideo præcepi, vt mysteriorum meorum secreta non pandatis eis, qui nolentes me scire blasphemant, & spernūt. Videte patrem vestrum deum, ad cuius exemplū volui vos esse misericordes: carnalia beneficia dignis, & non dignis similiter præstat, nunquid gratias spirituales? Nec enim dixi vobis de illo: qui spiritum sanctum iubet descendere super gratos & ingratos, & dat benedictiones suas super iustos & iniustos: propter quod in vestris quidē estote simplices & benigni, in meis autem prudētes & cauti. Si tu vestiariū tuū studiosum, & clauiculariū cellarij tui fidelem tibi requiris: quantum magis deus talem requirit dispensatorem gratiarum suarum, qui bene tractando gratias eius, faciat gratiores, nō malē dispensando reddat ingratas. Sicut enim si canibus dederis sanctum, aut porcis margaritas, nec sanctum canes sanctificat, nec margaritæ nutriunt porcos: sed ē contra canes coinquināt sanctum, & porci margaritas sordidant, vel confringunt: ita si hominibus caninos vel porcinos mores habentibus sanctum dederis, aut mysteria secreta credideris, nec sanctum illos sanctificat, nec mysteria veritatis eos illuminant: sed ē cōtra ipsi sanctum coinquinant, & mysteria veritatis blasphemant. Canis & porcus ambo quidem immunda animalia sunt: sed canis ex omni parte immundus est: nam nec ruminat, nec vngulam habet fissam. Porcus autem ex parte immundus est. Nam quoniam vngulam habet fissam, mundus est: quoniam autē nō ruminat, immundus habetur. Propter quod canes immundos: Nam & propter actus suos malos immundi sunt, & propter perfidiam suam vel idololatriam amplius sunt immundi. Porcos autē Chri-

stianos carnalibus & immundis voluptatibus deditos, quoniam propter fidem quidem suam mundi sunt, propter actus autem suos sordidos habentur immundi. Aut canes quidem gentiles: porcos autē hereticos, propter aliquid eorum modicum mundum: quia vel nomen domini inuocare videntur, sed ex moribus intelligis qui sunt canes vel porci. Canis naturale est improbum esse, nunq̄ vocē mittere p̄pter aliquā alterā causam, sicut cætera alia animalia, nisi ad abigendos superuenientes, interdū autē & de superfluo in aērē latrat. Tales sunt oēs gentiles, vel heretici inapprobables, latrantes plurimum aduersus seruos dei, latrantes aliquādo & aduersus deum blasphemij: vulātes apertē, & nunq̄ os suum aperientes ad bonum, sed semper ad malum. Item porci proprium est in cœno se volutare, & nunquam in cœlū aspicere, nec querere dominum suum, nisi cūm esurierit. Tales sunt etiam Christiani, qui in carnalibus immūdijs delectantur, nec aspiciunt aliquando cœlos, nec quærunt deum, nisi cūm necessitas eis aduenerit: & illi quidē euomunt malum, quando bene iudicantur de malo: reuertuntur autē ad vomitum suum sicut canes, quando nihilominus agunt malū: & isti projiciunt stercora peccatorum suorum, quando poenitent: reuertuntur autē ad stercora sua sicut porci, quando omissam repetunt vitam. Nunc videamus quæ sunt sancta, & quæ sunt margaritæ. Non enim distinxit quid sit sanctū dare, quid non dare, cūm sit inter sanctum & sanctum differentia sanctitatis: sed generaliter omne quod sanctū est, vetuit dare, ergo sanctum est baptismum, propterea nō est dandum, nisi iam fidem habentibus. Sancta est gratia corporis Christi, propterea illis solis danda est, qui iā per baptismū facti sunt filij dei, & per impositionem manus. Benedictus panis sancta sunt, propterea illis porrigēda sūt, qui capaces facti sunt benedictionū per fidē. Item mysteria veritatis margaritæ sunt, quia sicut margaritæ inclusæ cochleis positæ sunt in pfundū maris: sic & diuina mysteria in verbis inclusa, posita sūt int⁹ in altitudine sēculi scripturarū sanctarū. Et sicut nō oīs homo potest se mergere, & de pfundo tollere margaritas, nisi artifex q̄ habet vsū rei illius: sic non oīs homo potest descēdere i altitudine sēculi, & illic inuenire mysteriorū absconditas margaritas, nisi vir spiritualis qui habet exercitationē spiritualiū narrationum dei. Propterea margaritæ nō sunt dādę, nisi desideratibus veritatē, & cum ratione humana viuētib⁹. Si ergo talib⁹ porcis secretorū mysteriorū miseris margaritas, cœnosæ vitæ delectatione mente grauati, nō intelligūt preciositatē earū: sed aestimantes eas similes esse cæteris fabulis mūdialibus, similiter eas carnalibus actibus cōculcāt: & post modicū cōuersi per inobedientiam, rumpūt præbitores earū: frequenter autē & scandalizati in eis, calumniatur expositores earum, quasi dogmatum nouorum seminatores. Et si talibus canibus, qualibus diximus,

Nota.

† spiritualibus pal-

Hypocrit-

ta, qui.

M

† libris.

G diximus, dederis sancta, suscipiunt quasi canes sine discretionem, & sordidis actibus suis conculcant ea, & pro nihilo aestimantes quae acceperunt, conuersi disputationibus suis, quasi latratibus irrationabilibus, rumpunt veritatis praedicatorum. Et puto non sine rationabili differentia sanctum quidem canibus dare vetuit dominus, margaritas autem non dare porcis. Et de margaritis quidem possumus dicere, quia si porcis mitti vetantur minus immundis, quanto magis canibus plus immundis? De sancto autem dando idem aestimare non possumus. Quid est enim, si plus immundis dare non conuenit, minus autem immundis oportet? Idcirco neque vetitum intelligimus, neque mandatum: forte quia frequenter & manum imponimus, & benedictionem damus etiam porcorum more viuentibus Christianis: non quia illi merentur accipere, sed nos ex nobis contra iustitiam dare usurpamus, ne forte plenius scandalizati, depereant. Ideo iustum non est, quia iniustum

H est: vetitum autem non est, quia infirmitati fuerat ignoscendum. Sed quia de sanctis coepimus dicere, non est tacendum: quoniam aliud est sanctificatio, aliud sanctificatum. Sanctificatio enim est, quod alterum sanctificat: sanctificatum autem, alterum sanctificare non potest, quanuis ipsum sit sanctum: Vtputa signas panem tuum, quem manducas, sicut ait Paulus: Sanctificatur enim per verbum dei & orationem: sanctificasti eum, non fecisti sanctificationem. Quod autem sacerdos de manu sua dat, non solum sanctificatum est, sed etiam sanctificatio est: quoniam hoc non solum datur quod videtur, sed etiam illud quod intelligitur. De sanctificato ergo pane licet & animalibus iactare, & infidelibus dare: quia non sanctificat accipientem. Si autem tale esset quod de manu sacerdotis accipitur, quale est quod in mensa manducatur: omnes de mensa manducarent, & nemo de manu sacerdotis acciperet. Vnde & do-

1. Timot. 4. b.

Luc. 24. c.

Acto. 27. d.

minus in via non solum benedixit panem, sed de manu sua dedit Cleophae, & socio eius. Et Paulus nauigans non solum benedixit panem, sed de manu sua porrexit Lucae, & ceteris discipulis suis. Quod autem de manu porrigitur, nec animalibus dandum est, nec infidelibus porrigendum: quia non solum sanctificatum, sed etiam sanctificatio est, & sanctificat accipientem.

Homilia. xviii. ex cap. septimo.

Etite, & dabitur vobis: querite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Transitum consequentem de capitulo ad capitulum inuenire difficile est. Ideo diuersa proponimus secundum diuersas aestimationes interpretum. Sciens dominus, quoniam quaecumque mandauerat supra, hominibus impossibilia erant: & quantum ad naturam humanam, supra naturam. Nam qui se non abstinere a carnibus, quomodo potest abstinere se ab ira? Qui non se abstinere a fornicatione, quomodo se abstinere a concupiscentia? Qui non se abstinere a periurio, quomodo se abstinere a iuramento? Qui

alios ferire non cessat, quomodo se praebeat ferendum? Qui nec amicum suum sincere diligit, quomodo diligit inimicum? Quid autem sic impossibile est, quomodo eleemosynas facere, vel orare, vel ieiunare, & nosse hominibus apparere? Quid autem difficilius est, quam non iudicare peccatum in se, aut nihil sanctum, vel secretum dicere, aut dare indignis? Necessesse est enim ut & multos sibi faciat inimicos. Quoniam ergo maiora erant mandata quam virtus humana est, transmittit eos ad deum, cuius gratiae impossibile nihil est, dicens: Petite & dabitur vobis. ut quod ex vobis hominibus consummari non potest, per gratiam dei adimpleatur. Quoniam creaturam sensibilem deus armatam & munitam creauit. Alios enim muniuit veloci pedum cursu, alios armauit unguibus, alios velocibus penis, alios dentibus, alios cornibus: hominem autem solum sic disposuit, ut virtus illius sit ipse. Et in eo quod infirmiore eum fecit omnibus, in ipso fortiore eum voluit esse in se. Nam sciens deus, quia cognoscere & colere deum vita aeterna est: ignorare autem & contemnere, perditio sempiterna: nec ita infirmum eum creauit, ut omnino nihil boni facere posset, ne quem super omnia, & propter quem omnia fecerat, omnibus inueniretur esse deterior: nec ita potentem eum creauit, ut etiam sine dei auxilio ex seipso facere posset quod vult, ut infirmitatis suae necessitate coactus, semper necessarium habeat dominum suum. Et vere iustissima res est, ut factura necessarium habeat suum factorem. Si enim omnis virtus hominis in deo est, & tamen contemnit omnium bonorum suorum authorem: quanto magis negligeret deum, si potentia eius esset in ipso? Aut ita, Quoniam ad sanctificandam orationem quaedam dederat eis obseruanda bonitatis mandata, dicens: Nolite iudicare, ut non iudicemini: competentur addidit, Petite, & dabitur vobis: tanquam si dicat: Si hanc clementiam seruaueritis ad inimicos, quam mandavi vobis: quicquid vultis petite, & dabitur vobis: & quicquid desideratis inuenire, querite, & inuenietis: & quicquid clausum vobis videtur, pulsate, & aperietur vobis. Gratia vos prosequente, petite precibus die ac nocte orantes. Quod si misericordiam suam protraxerit deus ad tempus, volens tentare constantiam fidei tuae, tu a petitionibus tuis non recedas. Sicut enim qui vere esurit, tandiu petit cibum, donec impleat necessitatem corporis sui: nec potest cessare, necessitas enim urget, quia sine cibo viuere non potest. Ita & qui vere desiderat gratiam dei, cessare non potest a petendo, sciens quia saluus fieri non potest sine gratia dei. Adhuc querite, interrogantes sacerdotes ceterosque habentes scientiam spiritalium scripturarum, sicut praecipit lex: Interroga patrem tuum, & dicet tibi: seniores tuos, & annuntiabunt tibi. Querite studio & labore, legentes scripturas legis & prophetarum. Nam deus ita nos disposuit esse, ut nec studentes & laborantes circa

Deut. 1. a.

A scripturas, acquiramus salutem scientiae sine gratia dei, ut ne nobis imputemus quod scimus: nec tamen gratiam acquiramus, nisi studuerimus & laborauerimus circa scripturas, ne donum dei detur negligentibus. Gratia enim adiutorium est infirmitatis humanae: adiutorium autem non dormientibus datur, sed festinantibus, & praevalentibus. Sicut enim in bello non omnis qui pugnat vincit, nemo tamen vincere potest, nisi pugnaverit: sic non omnes qui student & legunt, acquirunt scientiam spirituales, nemo tamen acquirere potest, nisi qui aut studiosus fuerit ad legendum, aut assiduus ad audiendum. Et infideles quidem, & non timores deum inueniunt scientiam legendo & studendo, sed non illam quae ex deo est, quae per spiritum sanctum datur: sed hanc quae est ex natura carnali, quae per exercitationem carnis acquiritur, quam habuerunt etiam & gentium studiosi. Multa enim differentia est inter scientias istas. Qui enim orationibus non instat, nec operibus bonis, sed per solum studium lectionum factus est sciens, quando alijs praedicat, ipse sibi non sentit quod praedicat. Si de ira dei loquitur, alios forsitan terret, ipse autem non timet: si de misericordia, alios quidem forsitan consolatur, ipse autem non gaudet: alios admonet credere, & ipse non credit eis quae dicit. Sed quando alios docet, ab intus conscientia eius ridet sibi de verbis suis: quia scientia quae ex solis lectionibus est, ex ore procedit: quae autem de spiritu sancto est, de corde profertur, & ideo spiritalis scientia non solum dicitur, sed & sentitur: non tantum in scripturis legitur, sed ex corde suggeritur: & ideo si alios terret, ipse amplius timet: si consolatur, ipse melius gaudet: & omne quod loquitur, non tantum legit, sed experimento probauit. Ideo ergo petamus deum, & operemur bona, ut non carnalem, sed spirituales scientiam mereamur. Et hoc est quod dicit, pulsate & aperietur vobis. Pulsat enim deum, qui facit bona opera ante deum oratione, ieiunijs, & eleemosynis. Sicut enim qui pulsat ostium, non tantum voce clamat, sed & manu: sic qui bona opera facit, quasi manu pulsat deum operibus bonis. Scriptum est enim, concupisce sapientiam, serua iustitiam, & deus praebebit eam tibi. Sed quid dicitis? Hoc ipsum peto, ut sciam & faciam: & quomodo possum facere priusquam accipiam? Etiam quod potes fac, ut amplius possis: & quod scis serua, ut amplius scias. Iustitia enim ipsa se operatur, & ipsa se manifestat. Quomodo? Dum tu iustitiam operaris in te, iustitia te operatur in se. Nam omne artificium seipsum operatur: utputa operaris vineam, colligis fructus eius, & delectatus in eis melius operaris. Vides quia ipsa se colit fructificando tibi dum colitur? Sic ex diuerso, qui opus peccati exequitur, ipsum quum peccatum sit spiritus immundus, operatur in eo delectationem peccandi, ut dum delectatur circa peccatum, amplius peccet. Sic & qui iustitiam operatur, cum sit & ipsa iustitia spiritus sanctus, operatur in eo delectationem iustitiae facien-

Luc. 11. b.

Eccl. 1. d.

da, ut delectatus circa iustitiam, amplius faciat. Tale est quod dicit sapientia: Cogitatum habe in praecipis dei, & in mandatis eius meditare semper, & ipse confirmabit cor tuum, & concupiscentiam sapientiae tibi dabit. Vides quia ipsa iustitia se operatur, te tantummodo inchoante & laborante? Sed & ipsa se adaperit, dum colitur. Sicut enim qui peccat, dum peccat, magis atque magis tenebescit mens eius, & a luce veritatis recedit, ita ut nulla scientia salutaris remaneat in eo, nisi sola malignitas, de qua dicit Salomon: Sapientia impiorum, nequitia scientiae est. Sic & qui iustitiam operatur, dum operatur, magis atque magis clarescit mens ipsius, & ad notitiam sapientiae maioris ascendit, & ipsa se iustitia quasi speculum offert ante oculos cordis ipsius. Deinde si opera iustitiae non facis: id est, si non pulsas, nec orare ex fide potes. Nam virtus orationis est opus iustitiae. Oratio autem quasi odor suauitatis est operis boni. Sicut ergo res aliqua sine odore potest esse, odor autem sine re aliqua esse non potest: sic opus sine oratione aliquid est, oratio autem sine opere bono nihil est: & si oras, non ex fide oras. Nam sicut lucerna non quidem ex oleo acceditur, sed per oleum nutritur: sic fides non quidem ex opere nascitur, sed per opera enutritur. Aut ita: Cum supra mandasset omnibus, praecipue autem doctoribus, ut diligerent inimicos suos, & non iudicarent quasi peccatores offendentes se: consequens erat, sicut iam diximus, ne forte sub obtentu dilectionis & bonitatis, etiam sancta dei & secreta comunicarent eis. Ideo constituit ne faciant hoc, dicens: Nolite sanctum dare canibus. Nunc autem dat eis consilium bonum, ut si diligant inimicos suos quasi dei benigni imitatores, & velint eos etiam secundum deum saluare, petant deum pro illis, & dabitur eis: querant eos qui perierunt in peccatis, & inueniet eos dei gratia demonstrare: pulsant eos qui sunt in erroribus conclusi, & aperiet eos deus, ut habeat sermo eorum ad animas eorum ingressum: ac si dicat de Christianis, qui porcorum more viuentes perderunt per se imaginem dei, & cadentes ab homine porci facti, & perierunt: querite eos admonendo beneuolentem, promittendo eis misericordiam dei, & in spem eos adducendo. Sic enim & Paulus eum, qui quasi porcus, & non homo indifferenter coniugium maculauerat patris, quaesuit, & per gratiam dei inuenit. Gentiles autem vel haereticos, qui verisimilibus persuasionibus mendaciorum circumsepti sunt, & conclusi intra claustra perfidiae, pulsate eos doctrinis assidujs, & aperiet eos deus soluens claustra perfidiae, & habebitis in eos ingressum: sicut Christus dicit in reuelatione Ioannis: Ecce ego sto ad ostium, & pulso: & qui aperuerit mihi, introibo ad illum, & cenabo cum illo, & ille mecum. Ergo non temerando sancta dei, vel peccatores, vel gentes, vel haereticos debemus velle saluare sub obtentu misericordiae. Hoc enim temeritatis est, non bonitatis. Sed deum quidem petendo pro eis, ipsos autem vel querendo si perierunt, vel pulsando si clausi sunt. Et

Eccl. 6. d.

Ibid. 19. e.

E.

F.

1. Cor. 5. a.

Apoc. 3. d.

tunc

G tunc si & nos dignè petimus, & illi sanabiles facti sunt, & ex canibus & porcis immundis reformati efficiuntur homines sancti, & sic iustè & dignè sancta participabunt; & audient secreta mysteria. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Quoniam dixerat, petite, quærite, pulsate: ne forrè aliqui peccatorum audientes dicant, etiam ista facere dignos hortatur, nos autem indigni, etsi petierimus, non accipiemus: etsi quæsiuerimus, non inueniemus: etsi pulsauerim, non nobis aperietur. Vide quomodo eandem clausulam repetendo tam iustis quàm peccatoribus misericordiam dei commendat, dicens: Omnis qui petit siue iustus sit, siue peccator, tantum petere non dubitet, quærere non negligat, pulsare non cesset: cum constet neminem sperni, nisi qui petere dubitauerit à deo, quærere neglexerit, pulsare cessauerit. Vt autè cognoscamus bonitatem dei, dicamus de deo, sicut Christus dixit de nobis. Dixit enim supra: Diligite inimicos vestros, & cætera huiusmodi: & addidit, Si autem diligitis diligentes vos, quam mercedem habebitis: nonne Gentiles hoc faciunt? Nos ergo dicamus de deo: Si deus tantummodo iustos suos & amicos exaudit & adiuuat, quam laudem bonitatis meretur? nonne & homines cum sint mali, amicos suos rogantes se audiunt, & beneficia eis præstant? Vides ergo, quoniam dominus dicens: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est, qui Solè suum oriri iubet super iustos & iniustos, & dat pluuiam super gratos & ingratos, bonitatem dei voluit demonstrare, quia tam iustis quàm peccatoribus parata est bonitas eius. Nec enim credibile est, ut opus bonitatis hominibus quidem iniungat in malis constitutis, ipse autem non faciat cum sit bonus. Ergo omnis qui non habet iustitiam, aut ut credat de regno cælesti, ut facere valeat iustitiam, aut certe non periit fideliter, aut non quæsiuit studio & labore, aut non pulsauit operibus bonis: ideo non est duritia dei non præstatis, sed culpa hominis negligentis. Quis vestrum habet filium, & si petat ab eo panem, nunquid lapidè porriget ei? Aut si piscè petierit, nunquid serpètem porriget ei? Vide quomodo nos ad spè diuinæ bonitatis inclinât, ne forrè aliquis considerans quanta est differentia inter deum & hominem, & ponderans peccata sua, dum sperat impetrare, nec incipiat petere. Ideo patrum & filiorum similitudinè introduxit, ut etsi propter peccata nostra desperemus, propter paternam veritatem bonitatem dei speremus. Panis, est verbû de notitia dei patris. Lapis, est omne mēdacium, & quicquid illud habet in se scādalum offensionis ad animam. Vnde dicit propheta ad iustum: In manibus portabunt te, ne forrè offendas ad lapidem pedem tuum. Omnis enim iustus custoditur ab angelis, ne forrè in occasione offensionis incurrat per conuersationis ipsius. Piscem autem intelligere possumus verbum de Christo: serpètem autem ipsum diabolum. Vt ergo impetremus quod desideramus,

duo hæc cōuenire debent. Vnum quidem vt petas oratione, & quæras studio, & pulses operibus: alterum autem, vt panis, aut piscis sit, quod petis. Si autem quæ non expediunt petis, hoc est carnalia quæ nocent animæ tuæ, quasi lapis aut serpens, non tibi præstat, etiâ si petas, quia pater benignus est. Alioqui si præstat nociua petenti, non est pater, sed inimicus. Si vos cum sitis mali, scitis bona data dare filiis vestris: quâto magis pater vester qui in caelis est, dabit spiritum bonum petentibus? Non quia Apostoli erant mali, sed quâto ad cōparationem dei, qui solus singulariter est bonus, oēs mali videtur. Sicut ad cōparationem niuis aut Solis, omne mundum sordidum videtur, & omne lucidum obscurum. Et verè, quum omnes patres mali sint præter deum. Ecce si hodie pater iniuriam patitur à filio, statim affectus illius mutatur in odium, & irascitur illi, forsitan & castigat. Non quia ille faciens iniuriam patri peccauit ante deum, ideo pater suus illi irascitur, sed quia illi fecit iniuriam. Alioqui si pater iniuriam passus, non propter iniuriam suam irascitur filio, sed propter illius peccatum, in omni peccato filiorum similiter irascitur. Nunc autè, quâdo ipsi iniuriam patitur, dolent & fremunt: quando autè aliter filiorum peccauerint in deum, nec curant. Deus autem offensus ab homine, non ideo irascitur, quia ipse eum esset deus constitutus, ab homine est contemptus: sed quia homo offendens deum, perdidit animam suam. Verè ergo non irascitur de iniuria sua, sed dolet de perditione humana. Et si castigat, non ut suam iniuriam vindicet, sed ut illum corrigat ad salutem. Audi eum per prophetam dicentem: Si dereliquerint filij eius legem meam, visitabo in virga iniustitias eorum, misericordiam autem meam non dispergā ab eis, &c. Quoniam verò non omnia potentibus præstat, sed bona tantummodo: ideo non dixit, quâto magis pater vester dabit petentibus se: sed addidit, bona petentibus se. Omnia ergo quæcumque vultis ut faciāt vobis homines, & vos facite eis. Supra propter sanctificandam orationem mandauit, ut non iudicet qui peccat in ipsos: ita ex necessitate ab ordine suæ narrationis excedens, introduxit aliam quædam: quale est, Quid tu vides festucam in oculo fratris tui: & illud, Nolite sanctum dare canibus, &c. quæ sequuntur. Nunc ad mandatum quod cœperat, rediens ait: Omnia quæcumque vultis ut faciāt vobis homines, facite & vos eis: id est, non solum modo, nolite iudicare, ut non iudicemini, quod omnes homines sibi fieri volunt, ut cum nocuerint aliquibus non iudicentur ab eis, sed etiam omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, vos facite eis, & tunc impetrabiliter potestis orare. Nam quæcumque lex & prophetæ sparsim in omnibus præceperunt scripturis, in hoc cōpendioso cōprehenduntur mandato, quasi innumerabiles arboris rami in vna radice. Intrate per angustam portam. Tertia hæc consequentia ad tertiam iustitiam ieiunij pertinet, & est pars doctrinæ de ieiunio factæ:

A vt sit talis ordo narrationis, Tu autè cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne appareas hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Intrate per angustam portam: quoniam omnis quidem iustitia introitus ad vitam æternam angustus est homini viuenti in carne, propter aduersitatem naturæ carnalis: nullis autè sic est angustus & laboriosus, quomodo ieiunij synceriter cōsummati: & vt scias attende. Omnes quidem passiones carnales dicuntur & sunt, quia spiritu carnis mouentur, siue ira, siue superbia, siue inuidia, siue auaritia, siue vana gloria: præcipue tamè tres sunt, quasi naturales, & intimæ, & propriae carnis passiones: esca & potus, deinde amor viri ad mulierem, & mulieris amor ad virum. In tertio loco somnus, quoniam sine illis quidem passionibus ipsa natura carnis consistere non potest. Ergo quasi partes quodammodo & supplementa sunt naturæ carnalis: nam ad omnes illas passiones non necessitas naturæ carnalis virget, sed præsumptio spiritus carnis: ad istas autem ipsa necessitas naturæ carnalis. Ideo & grauius est eas à natura carnali præcidere, quàm cæteras passiones. Nam omnes illas passiones præcidere labor est per colluctationem cordis: istas autem passiones præcidere, non solum labor est per colluctationem cordis, sed consumere & conterere, ac interficere ipsam naturam carnalem, & quasi truncare substantiam ipsam: quemadmodum si quis præcideret à corpore aliquod mēbrorum ipsius. Si ergo hæ tres passiones naturales sunt, & intimæ, & propriae naturæ carnalis: nullius passionis abstinentia sic sanctificat corpus, quomodo abstinentia harum, vt sit homo castus, vt sit ieiunus, vt sit in vigilijs perseverans. Et nulla illarum passionum sic coinquinat corpus, quomodo passiones istæ, vt sit homo aut fornicarius, aut epulator, aut deditus somno. Ideo & Apostolus dicit: Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autè fornicatur, in corpus suum peccat, quia propriè de ipsa natura carnis passio fornicationis egreditur. Et dominus in euangelio epulatorem proponit diuitem, cui pauper Lazarus adiacebat: & Abraham non dicit ei, fili recordare quia tu hoc & hoc fecisti in vita tua, & nunc cruciaris: sed quia bona recepisti in vita tua. Et ubiq; dominus in euangelio præcipit assidue vigilare. Ergo propter omnes quidem iustitias, præcipue autem propter laboriosissimum ieiunium dicit: Intrate per angustam portam, &c. Porta perditionis est diabolus, per quam introitur in gehennam: porta autem vitæ est Christus, per quam introitur in cœlestia regna: de qua dictum est: Hæc porta domini, iusti intrabunt per eam. Lata autem porta dicitur esse diabolus, non magnitudine potentis extensus, sed effrenatæ superbæ licentiæ dilatatus. Tale aliquid dominus dicit, Beati pauperes spiritu. Pauper spiritu est, qui cum sit magnus, modicum se ostendit. Diues autem spiritu est, qui cum

fit modicus, ostendit se magnum: Sicut diabolus superbia animi elatus, qui cum esset minister dei in cœlo, quasi deus super cœlos extendere se usurpauit contra deum. Porta autem angusta dicitur Christus, non paruitate potestatis exiguus, sed humilitatis ratione collectus, sicut ipse de se testimonium dat. Videte quia mitis sum, & humilis corde. An non tibi videtur potestate latissimus, humilitate autem angustus, qui cum esset dominus maiestatis, quasi homo in hoc seculo voluit apparere, & quæ totus non capit mundus, seipsum intra angustias veteri virginis inclusit? Et aliàs intelligitur diabolus porta lata, & Christus angusta, quoniam diabolus omnibus peccatis inuolutus, & vniuersam mundi farcinam haurientes recipit, & ducit in mortem. Christus autem non recipit in se, nisi qui se omnibus peccatis exuerint, & deposuerint omnem farcinam mundi, & facti fuerint subtiles & spirituales, vt quales intrant in mundum, tales exeant de mundo. Adhuc latus dicitur diabolus, quoniam apud illum sine lege sunt omnia: Christus autem angustus, quoniam sub ratione legis apud eum vniuersa consistunt. Quicquid enim sine lege solutum est, latum est: quod autem sub lege est, semper angustum est. Via autem perditionis est omnis iniquitas. Dicitur autem spaciola, quia non est intra regulam veritatis & disciplinæ inclusa, sed per diuersa carnalium voluptatum diffusa. Ambulantes in ea non quod debent agere, hoc agunt, sed quicquid eos delectauerit, hoc sequuntur. Voluntas eorum, lex est ipsorum: & non ipsi sub lege sunt, sed lex est sub illis. Via autem vitæ, est omnis iustitia. Dicitur autem esse arcta, quia intra regulam veritatis & disciplinæ est inclusa, & ambulantes in ea non quod delectat eos, hoc faciunt, sed quod debent: quia lex non voluntas eorum est, sed lex est sub illis, sed ipsi sub lege. Considerandum est autem, quia via ducit ad portam, & nisi quis ambulauerit per viam, non potest peruenire ad portam: sic & qui iustitiam faciunt, ipsi soli possunt cognoscere Christum, & intrant per ipsum. Qui autem non ambulat per viam iustitiæ, impossibile est vt verè cognoscant Christum, quanuis multi etiã non ambulantes per iustitiam, videantur cognoscere Christum. Si autem nec fuisti, nec es in via iustitiæ, & putas te cognoscere Christum, mentiris. Sicut enim qui audit quia mel dulce est, nec gustat de illo, nomen quidem mellis cognoscit, gratiam autè eius nature ignorat. Sic & qui audit, quia Christus filius dei est, iustitia autem eius non fuerit usus, tantummodo nomen Christi cognoscit, gratiam autem naturæ eius ignorat. Ideo non dixit propheta, Audite & videte quoniam suauis est dominus: sed, gustate & videte. Quando ergo aliquid audimus de Christo, nomen Christi cognoscimus tantummodo, vt diximus. Quando autem iustitiam facimus eius, ipsum Christum gustamus. Similiter nec incurrit in manus diaboli, nisi qui in via ambulat peccatorum. Vis non incurere in diabolum: Declina à

Sup. 5. g.

Luc. 6. c.

Justitia.

Psal. 90. c.

Psal. 88.

M.

1. Cor. 6. d.

1. Cor. 16. c.

Psal. 17. c.

1. Cor. 13. c.

1. Cor. 13. c.

clina à via quæ ducit ad illum, & nullam habet in te diabolus potestatem: si autè ambulaueris in via quæ ducit ad illum, iam non diabolo imputes perditionem tuam, quasi ille te traxerit ad se, sed tibi, quia tu iuisti ad illū. Nūquid porta ducit ad viam? sed via ducit ad portam: Sic nō prius diabolus homines ducit ad peccata, sed peccata ad diabolū ducunt. Vides ergo hæc via perditionis quā nocua est, quā spaciofa est: & ideo non solum volentes, sed & nolentes incurrunt in eā: & difficile est vt natus in hoc mundo, aliquantulum non incidat in eā. Quasi lata enim de longe videtur, & ideo etiā infantes, antequam viam vitæ videant, vel intelligant, illam vident: & cum intrauerit quis in eam, propterea vult se agit, nec coangustatur in aliqua parte, ita vt delectet eum ambulare per eam. Ambulant enim in ea gaudentes, ridentes, non solum manducantes, & bibentes, sed etiā deuorantes & inebriantes. Ambulant in ea diuites, mentientes, periurantes, aliena tollentes, & se diuites facientes. Ambulant in ea cum vxoribus, non solum cum vxoribus, sed etiam fornicantes & adulterantes. Quid sit tribulatio, nesciunt. Et quis non delectetur quantum ad carnem ambulare per eam? Hæc autem iustitiæ via angusta primū nec facillè videtur: & ideo qui vult intrare in eam, necesse est vt aliquantulum euagetur in via illa spaciofa, donec antè considerans aliquādo inueniat istam: & cum intrauerit in eam, nō propterea vult, agit. Ex omni parte coangustatur, ita vt poeniteat eum intrasse in eam. Ambulant enim tristes, lugentes, ieiunantes, etsi manducantes & bibentes, tamen non sine lege timoris manducantes & bibentes. Ambulant pauperes, etsi diuites, nō sibi, sed alijs: aliena non tangentes, sua dispergentes. Ambulant casti, etsi cum vxoribus, tamen non sine legis timore amorē suum dispergentes, blaphemati, iniuriam passi, & spoliati. Et quem non poeniteat, quantum ad carnem, intrasse in eam? Et ne mireris quia dixi, quē I nō poeniteat intrasse per eam, audi prophetā dicentem: Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelauit in peccatoribus, pacē peccatorum videns. Ideo videntes homines hanc tribulatam & angustam viam multi recedunt ab ea, & quidam ab initio, nec accedunt ad eam, nec volunt eam videre. Quidam autē concupiscentes volunt eam videre, & accedunt ad eam: sed dum considerant angustias & labores eius, recedunt ab ea. Alij autem audaciores, & intrant in eam, sed postea dum nō sustinent labores & angustias eius, iterum reuersi egrediuntur de ea. Adhuc autem spaciofa dicitur illa via etiā hac de causa, quia omnia quæ sunt, vxores, filij, parentes, amici, aurum, argentum, vestimenta, domus, possessiones, omnes species bonorum ciborum & potuum, omnia artificia, omnes negotiationes, militia, honores, & quicquid in hoc seculo est, quod aut visum delectat, aut auditum, aut odoratum, aut gustum, aut tactum: via perditionis sunt. Non quia omnes qui ambu-

Plal. 72. a

lant in illis rebus peccant, sed quia omnes istæ res ad peccatum compellunt. Via autem vitæ angusta est, quia vna est species: id est, abstinentia omnium rerū. Qui enim separat se ab omnibus rebus illis, saluatur. Nō dicimus quia omnes qui sunt in illis, pereunt: sed quoniam qui se separāt ab illis, oēs saluantur. Separant autem se non corpore, sed animo: non loco, sed actu. Nam quantum sit in mundo, nō videtur esse in mundo, qui nō vitur mūdo. Homilia xix. ex cap. septimo.

Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autē sunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoscetis eos, &c.) Suprà mandauit apostolis suis dominus, ne eleemosynas faciant coram hominibus, vt videatur ab eis, sicut hypocritæ: & vt ne orēt vt ab hominibus videantur, sicut hypocritæ: & vt ne ieiunent coram hominibus se ostendentes, sicut faciunt hypocritæ: & docuit illos vt ne faciant sic, & instruxit eos, quia possibile est in hypocritæ & eleemosynas facere, & orare, & ieiunare: propter quod quasi iam ad cognoscendum, quia hæc omnia in hypocritæ fieri possunt, loquitur dicens: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, ab intus autem sunt lupi rapaces. Quæ sunt vestimenta ouilia? Species videlicet simulatae religionis. Eleemosyna simulata, vestimentum ouile est, non opus ouile. Oratio simulata, vestimentum ouile est, non opus ouile. Ieiunium simulatum, vestimentum ouile est, non opus ouile: & cætera species pietatis, quibus se vestiunt lupi rapaces. Nulla autem res sic exterminat bonum, quemadmodū simulatum bonum. Nam manifestū malum, quasi malum fugitur & cauetur: malum autem sub specie boni celatum, dum non cognoscitur nec cauetur, sed quasi bonum suscipitur, & ideo coniunctū bono exterminat bonum. Sic serui diaboli tūc pessimè Christianitatem corrumpunt, quādo se simulant Christianos. de quibus admonet discipulos suos Christus, magis autē nos omnes per illos dicēs: Attendite à falsis prophetis. quia magna virtus est hominum cognoscere malum: & firma tutela salutis est, scire quem fugias. Hæresis quidē periculosa res est, sed utilis: Valde periculosa, quia multi seducuntur per eam, & pereunt: Utilis autem est, quia tentantur fideles per eam, & ab infidelibus segregantur. Qui murmurat de periculo tentationis, murmuret necesse est de præmio probationis. In nullo enim negotio potest requies inueniri, nisi præcesserit labor: quāto magis in spiritualibus rebus, nisi præcesserit tentatio, non potest esse probatio: Attendite à falsis prophetis. Primū scire oportet, quia sunt oīno falsi Christiani. Nā nulla res perdit viros Christianos magis quæ hæc: quia quoscūq; viderint dici Christianos, quasi Christianos eos æstimant. Si enim constat, quia sunt falsi Christiani, aut ille est falsus Christianus, aut tu. Si non tu, ille: si tu, non ille: Si ille, vt quid illum Christianum æstimas, de quo tibi

A quo tibi Christ⁹ mādauit. Quia Christian⁹ nō est, quem deus suum non confitetur filium: tu quomodo tibi existimas fratrem? Sed forte dicis, Quomodo dicere illum possum non esse Christianum, quē video Christum confitentem, altare habentem, sacrificium panis & vini offerentem, baptizantem, scripturas sanctorum legentem, omnem ordinem sacerdotij habentem? Vir sapiens, si non confitetur Christum, & manifesta esset gentilitas illius, & si seducebaris per eam, insania erat, quia seducebaris: nunc autem qui confitetur Christum, sed non sic quemadmodum mandauit Christus, negligentia tuæ est, si ab eo seduceris. Qui enim in occultam foueam cadit, negligens esse dicitur, quia non cautè prospexit: qui autem in manifestam foueam cadit, non negligens dicitur, sed insanus. Quæ autem de similitudine ecclesiasticorum mysteriorum dixisti, hoc audi responsū: Quoniam & similia hominis habet membra, & per omnia hominem imitatur, nūquid propterea dicenda est homo? Sic & hæresis omnia ecclesiæ habet & imitatur mysteria, sed non sunt ecclesiæ. Deinde sciens dominus, quia non erant manifesti Gentiles, sed absconditi sub nomine Christiano: ideo non dixit, Aspiciate: sed, attendite. Aspiciere enim est simpliciter videre: attendere autem, est cautè considerare. Vbi enim certa res est & indubitabilis, aspicitur: vbi autem incerta & dubitabilis, attenditur. Sciens ergo Christus, quia est in illis aliquid quod alijs pro alio videbatur, aliud desuper positum, aliud intus inclusum: ideo dixit, Attendite: vt scias quia non corporali aspectu attendendum est, sed vigilantia spirituali. Si enim corporaliter illos aspicias, cognoscere non potes, quia schemata Christianitatis habent. Nam homines passibiles quomodo potestis videre mendacia veritatis velamine cooperta? Primū ergo attendendum est per opera bona. Si enim opera iustitiæ facimus, & à nullo errore decipimur, & ipsi omnem sentimus errorem. Nam ipsa res facit errare, quæ facit alterius errorem non cognoscere. Nam qui non cognoscit mendacium alterius, suā non intelligit veritatem. Ergo quandiu bona opera facimus, ipsū lumen iustitiæ ante oculos nostros adaperit veritatem. Sic & peccata peccantiū sensus tenebescere faciunt, vt non videntes mendacium cadāt in illud. Vide enim ab initio, ex quo inter homines seminatus est error fidei, non error diabolicus fecit homines malos, sed homines mali diabolicum sibi fecerūt errorem. Si error fecisset homines malos, culpa erat dei, q tales homines fecit, vt ab erroribus seducantur: nunc autem culpa est hominis, qui voluntariè elegit errorem: quia non possunt errores præualere in homines, nisi peccata præcesserint. Prius enim peccatis plurimis excæcatur homo, & sic diaboli seductione seducitur, & cadit in mortem. Quæadmodum enim Sole manente nō præualet nox, cum autē accesserit ad occasum, tunc occupat mundum: sic quandiu lumen iustitiæ

Aspicere. Attendere.

C

Tomus secundus.

in homine fuerit, tenebra erroris eum non apprehendit. Ergo bonis operibus vigilandum est, quia non error generat peccata, sed peccata errorem. Sicut dicit Sapia, Impietas trahit hominem ad errorem. Attendite sicut admonet, attendite, quasi deo inuito diabolus hæreses introducat: non deo inuito, sed permittente. Si enim Gentes non credidissent in Christum, intelligebamus virtutē fuisse diaboli, qui Gentes credere non permisit. Nam si diabolus aliquid potuisset, ab initio credere non permisisset: nunc autem ex eo quod omnes gentes crediderunt, sed postea ex credentibus factæ sunt hæreses, manifestum est, quia non fuit virtus diaboli, sed permissio dei. Et quare sic admonet, quasi qui noluerit fieri? Quia non sine iudicio vult seruos suos habere, ideo misit tentationem. Quoniam autem non vult per ignorantiam eos perire, ideo admonet. Ideo tentationem mittit, ne mali cum bonis coronentur: ideo autem admonet, ne boni cum malis pereant. Attendite vobis à falsis prophetis. Scriptum est, Omnis lex & prophetæ usque ad Ioānem: non quia futuri non erant post Ioannem. Fuerunt enim & Agabus, & Syllas, & multi. Sed quia prophetia de Christo non erat ventura post eum. Ergo post Ioannem prophetia quidem de Christo futuro cessauit, prophetæ autem & fuerunt, & sunt: sed nō qui prophetarent de Christo, sed qui interpretarentur ea quæ de Christo ab antiquis fuerant prophetata: id est, doctores ecclesiarum. Sed & omnes Christiani prophetæ dicuntur, qui in regnum & in sacerdotium, & in prophetiam vnguntur. Nec enim potest quis propheticos interpretari sensus, nisi habeat spiritum prophetiæ. Hæc autem diximus, vt ostendamus, quia prophetæ, de quibus loquitur Christus, doctores dicuntur. Sciens ergo dominus futuros esse falsos doctores hæresum diuersarum, contra veros doctores, qui scripturas propheticas & apostolicas puerfa interpretatione confunderent: ideo per apostolos suos omnium ecclesiarum doctores admonet, dicens: Attendite vobis à falsis prophetis. Et ne forte dicat aliquis hæreticus doctor, quia non dixit nos falsos prophetas, sed Gentilium & Iudæorū doctores: ideo addidit, dicens: Qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Quāuis & de Iudaicis quidē falsis apostolis & prophetis ista prædicit, tamen de illis Iudaicis, qui in Christum quidē fuerant credituri ex eis, peruersa autem loquentes secundum suggestionem maligni spiritus, ad corruptionem Christianorum fuerant locuturi, de quibus cauendis in omni epistola sua sollicitè monet Apostolus: quorum filij sunt & heretici modò. Oves enim propriè Christiani dicuntur: vestimentum autem ouile, est species Christianitatis. Vides quia de hereticis Christianis loquitur Christus fugiendis, qui à foris in schemate Christiani videntur, ab intus autem confessionis efficacitate Gentiles. Et isti multò periculosiores sunt quā illi Iudaici: quia illi quidē reiecti ab apostolis, &

E

Acto. 11. d.

F

Philip. 3. a & Galat. 1. b. & Coloss. 3. b.

Ff ij stolis, &

Gstolis & notati, extra conuentum Christianorum erratici vagabantur, & furtim quosdam corrumpabant incautos. Ilti autem quasi fundati Christiani, & ecclesias suas habentes. Et quid dico? ecclesias etiam regentes, palam cum libertate subuertunt: & sic multiplicati sunt ex diuerso, vt Christiani vangi potius videantur quam illi. Et quomodo non sint periculosi, aut quomodo suadent multis? Et ne adhuc dicat haereticus, quia de veris Christianis doctoribus loquitur, qui Christiani quidem sunt, tamen peccatores sunt. Omnis enim Christianus qui facit peccatum, falsus dicitur Christianus: & verè quidem est: quia Christianus qui facit peccatum, nec poenitet de peccato, falsus est Christianus. Tamen vt scias, quia non de Christianis peccatoribus, sed de haereticis doctoribus loquatur: non tantum dixit, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium: sed addidit, Ab intus autem sunt lupi rapaces. Christiani enim doctores, etsi fuerint peccatores, serui quidem carnis dicuntur, quia vincuntur a carne, tamen propositum non habent perdere Christianos, & ideo non dicuntur lupi rapaces. Vides ergo, quia manifestè de haereticis doctoribus dicat, qui eo proposito schemata Christianorum susceperunt, providente diabolo, vt Christianos iniquo seductionis morsu dilanient. De qualibus lupis ad Ephesios dicebat Apostolus: **Acto. 20. f.** Scio quia post discessum meum intrabunt lupi rapaces in vos, non parcetes gregi, & ex vobis ipsi exierint peruersa loquentes, vt abducant discipulos post se. Audi ergo qui docet ab haereticis, putas te eruditum: & baptizatus ab eis, putas te Christianum factum. Vide, doctores haeretici quid dicuntur a Christo: de uoratores. Si ergo eruditus es ab haereticis, raptores es, non eruditus. Si baptizatus ab eis es, deuoratus es, non saluatus. Nam luporum deuorare est, non saluare. **Q**uid ergo est? Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Fructus enim hominis est confessio fidei eius, & opera conuersationis ipsius. Si ergo videris hominem Christianum, statim considera, si confessio eius conueniat cum scripturis, verè est Christianus: si autem non est quemadmodum Christus mandauit, falsus est. Sic enim & Ioannes, cum de haereticis scripsisset epistolam, non dixit, Si quis venerit ad vos non habens nomen Christi, nec aue ei dixeritis: sed, si quis non attulerit istam doctrinam. Indiciu Christianitatis non ad nomen Christi retulit, sed ad confessionem: quia non nomen solum Christi Christianum facit, sed etiam veritas Christi: quia in nomine Christi multi ambulant, in veritate autem eius pauci. Deinde vide, Nunquid ouis lupum persequitur aliquando? non, sed lupus ouem. Sic enim & Cain persecutus est Abel, non Abel Cain. Sic Ismael persecutus est Isaac, non Isaac Ismael. Sic & Esau Iacob, non Iacob Esau. Iudaei Christum, non Christiani Iudaeos: haeretici Christianos, non Christiani haereticos. Ergo ex fructibus eorum cognoscetis eos. Si quis lupum cooperiat pelle ouina, quomodo cognoscas illum, nisi aut per vocem, aut per actum? Ouis incli-

nata deorsum balat, lupus in aera conuertit caput suum contra caelum, & sic ululat. Qui ergo secundum deum vocem humilitatis & confessionis emittit, ouis est: qui vero aduersus veritatem turpiter blasphemis ululat contra deum, lupus est: sicut dicit propheta de illis, Iniquitatem in excelsis locuti sunt, postuerunt in caelum os suum. Ouis herbas manducat, lupus carnibus delectatur. Quem videris ergo de pratis scripturarum herbas floridas iustitiae coligentem, ouis est: quem videris autem in sanguine persecutionis gaudentem, lupus est. Adhuc autem considera virtutes quas facit, vtilis sunt aut inutiles. Vtilis sunt, quae mirabiliter fiunt, & ad salutem proficiunt: vt puta infirmos sanare, & alia huiusmodi quae fecit Christus. Vacuae autem sunt, quae admirationem quidem faciunt videntibus, vtilitatem autem afferunt nullam: vt puta volare per aera, sicut & dominum diaboli hortabatur: statuas facere ambulare: aut commiseri flamme, & non comi-
L buri: & alia qualia Simo fecit. Nam plena opera ex deo sunt, quia & ipse est plenus: vacua autem ex diabolo, sicut & ipse est vacuus & vanus. Nam quia quaedam mirabilia fiunt ex deo, quaedam autem ex diabolo, demonstrat Nicodemus. Non enim dixit, Nemo facit signa, nisi sit deus cum illo: sed, Nemo facit haec signa quae tu facis, nisi sit deus cum illo. Et tunc quidem ex hoc solo cognoscebantur falsi prophetae & veri, si vtilia aut inutilia facerent signa. Nunc autem quia futurum est, vt etiam ex parte bona faciendorum signorum diabolo detur potestas, etiam aliud querere debemus: Si necessarium est secundum tempus, aut non est necessarium. Si enim mirabilia Christus propter confirmationem infidelium faciebat, non propter ipsos quos sanabat: ipsos enim in fide sanare poterat, non in signo: manifestum est, quia modo cum nullus sit infidelis, faciendorum miraculorum necessitas non est. Ergo si inutile fecerit signum, falsus propheta est: quia non facit vt alium aedificet in fide, sed vt se ostendat in opere. Nunquid colligunt de spinis vvas, aut de tribulis ficus? Vva mysterium habet in se Christi. Sicut enim botrus multa in se grana ligno mediante suspendit, sic & Christus multos sibi fideles per lignum crucis tenet adiunctos. Similiter & sicut ficus multa grana vno tegmine tenet inclusa, sic & multos fideles quodam dulci charitatis amplexu vna tenet ecclesia. Et sunt in ficu signa haec: Charitatis quidem in dulcedine, vnitatis autem in coniunctione granorum, sicut scriptum est: Deus qui inhabitare facit vnanimis in domo. In vva quidem est patientiae signum, quia in torcular mittitur: gaudij autem in spe: Quia vinum laetificat cor hominis. Syncretatis, quia non est aqua permixtum, & delectatio suauitatis. De his scriptum est: Fructus autem spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas, aduersus huiusmodi non est lex. Spinæ autem sunt haeretici, sicut sermo ipse demonstrat

A monstrat superius, dicens: Attendite a falsis prophetis. Ergo non possunt spinæ & tribuli ecclesiasticos fructus proferre. Sed quid proferunt? Vulnera, tribulationes & cetera mala. Quemadmodum spina vel tribulus ex quacunque parte illam conspexeris, habet aculeos: sic & seruos diaboli ex quacunque parte consideraueris, iniquitatibus pleni sunt. Si loquitur, in dolo loquitur: si tacet, male cogitat: si irascitur, insanit: si patienter agit, tempus expectat nocendi, & opportunitatem considera quando noceat. Si male agit, non erubescit: si bene facit, ad vanam gloriam propter homines facit. Quomodo proferat bonum fructum, cuius radix diabolus est? Sub arbore bona & bestiae & animalia requiescunt: sub spinis autem nullum animal requiescere potest, nisi tantummodo serpentes. Sic iuxta fideles homines; & boni & mali homines pacem habere, accipere possunt: iuxta autem infideles homines nemo potest pacem habere, neque requiescent in eis, nisi tantummodo serpentes, id est daemones, qui habet cubilia in peccatoribus eorum. Fructus eorum nulli procedunt ad usum: vmbra refrigerij non est in eis. Et verum est quidem, quia spinas & tribulos omnes iniquos haereticos appellauit: tamen forsitan sciens dominus hac haesim esse preualituram pro oibus, tribulos eos appellauit, quasi trinitatis professores, & triangulam impietatem in sua perfidia baiulantes. Non potest arbor bona, fructus malos facere: & non potest arbor mala, facere bonum fructum. Non dixit, arbor mala non potest fieri bona; neque arbor bona mala. Alioqui qui malus est, a deo esset, quod malus est: & qui bonus est, a deo esset, quod bonus est. Nunc autem sic dicit, malus non potest facere fructus bonos: id est, quando malus est. Si vero factus fuerit bonus, potest: vt vnusquisque quod malus est, aut bonus, voluntatis eius sit non naturae. Nam si volebat, & non poterat fructus bonos proferre, naturae erat: si autem potest, & non vult, arbitrij est, non naturae. Ergo seruus dei non potest facere malum. Et si videtur tibi aliquando quod male fecit, considera cautè ipsum malum eius, & innenies eum ab intus esse bonum. Nam ex proposito bono, etiam quod videtur malum, bonum est: quia propositum bonum malum opus excusat. Malum autem opus, bonum propositum non condemnat. Vidisti Mosen homicidium facientem, sed non propter suam iniuriam, sed propter seruorum dei vindictam. Vidisti Iacob aliud loquentem in lingua, aliudque habentem in corde: cum diceret ad Esau, Quia vidi faciem tuam sicut qui viderat faciem dei, sed non vt eum deciperet, sed vt compesceret. Similiter malus non potest facere bonum: & si videtur tibi facere bonum, considera cautè ipsum bonum, & inuenies illud ab intus esse malum. Nam quod ex proposito malo fit, etiam bonum malum est. Nam bonum opus, malum propositum non excusat: malum autem propositum, bonum opus condemnat. Si videris infidelem humilem, aut mansuetum: scito quia subdolum Tomus secundus.

est in corde. De talibus enim dicit propheta: Moliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Si videris eum bona opera facientem, intellige quia propter homines facit. De illis enim dicit dominus: Omnia faciunt, vt ab hominibus videantur. Sicut ergo bonorum hominum omnia opera etiam mala, bona sunt: sic malorum hominum omnia opera etiam bona, mala sunt. Si ergo videris aliquem deum in veritate non colentem, quasi bonum, ne credas oculis tuis, vt & dicas bonae vitae illum: sed crede magis deo quam tibi, qui dixit: Non potest arbor mala facere fructum bonum. Si autem dicis illum bonum, mendacem fecisti Christum. Tu enim vides quae sunt in facie, deus autem quae sunt in corde. Sicut enim in horto sunt multae arbores fructum inutilem facientes, in syluis autem non inuenitur bonum faciens: si autem faciunt, aut insipidum faciunt, aut acerbum. Sic in ecclesia quae hortus est Christi, Salomone dicente: Hortus conclusus, fons signatus, soror mea, paradysus cum fructu pomorum, multi sunt mali. In ecclesijs autem haesim, quae sunt in syluis: desertae nemo est bonus: quia & si est aliquis bonus, propter homines est bonus, & non propter deum. Haec secundum fidem dixi: quae sunt autem secundum rationem, audi: Quicumque facit aliquid, est propter quod facit: & nemo facit aliquid propter nihil. Qui pugnat, propter praedam, aut propter gloriam victoriae pugnat: qui nauigat, propter necessitatem, aut propter lucrum nauigat. Sicut nihil potest sine radice nasci, sic nihil potest fieri sine causa. Sic qui bonum facit, aut propter retributionem regni caelestis facit, aut propter iudicium poenae. Interrogo ergo te, infidelis propter quid faciat bonum? propter iudicium poenae, dicis: Sed non timet deum. Quomodo autem timeat deum ne peccet in opere, qui non timet deum, ne peccet in fide: cum sit peius male credere, quam male agere? Propter retributionem dicis. Sed non sperat in deo, qui non curat vtrum mendaciter credat, an verè, cum sit melius bene credere, quam bene agere: quoniam fides sine operibus aliquid est, etsi momentanea est: opus autem sine fide nihil est. Vt quid ergo facit bonum? Vt videatur ab hominibus, & laudetur: & ideo bonum illius malum est. Si enim sine labore poterat homo bonum facere in hoc mundo, credibile erat, vt infidelis bonum faceret propter hoc ipsum bonum: quia bonum facere bonum est. Nunc autem cum hominibus in carne viuentibus sic contrarium sit bonum facere: sic difficile, & prope impossibile, vt neque magni illi sancti perfecte potuerint explere quod bonum est: quomodo infidelis faciat bonum cum tanto luctamine, nullam spem habens retributionis pra oculis suis? Quis agonem suscipit sic periculosum, vnde palmam non sperat? Quid ergo? Sine dubio sperat aliquid, ideo facit bonum. Quid illud? Vt mercetur ab hominibus gloriam vanam. Nam multam dat virtutem homini ad laborandum concupiscentia vanae gloriae, & si cum in-

Gene. 4. b
Ibid. 21. b.
Ibi. 27. g.

Fructus haereticorum.

Mores seruorum diaboli.

Haeretici, spinæ, & tribuli.

Nota.

Exo. 2. c.

Gen. 33. b.

Cantl. 4. d

F

Gulgentia possum dicere, maiorem dat virtutem homini hypocritae concupiscentia vanae gloriae, quam fidelibus spes regni caelestis. Et haec est ratio: Contra spem regni caelestis aduersatur natura carnis: concupiscentia autem vanae gloriae ex carne est, & ideo consistit ex carnis natura. Ideo ergo dicit: Omnis arbor quae non facit fructum bonum: quia & mala arbor videtur facere iustitiam, sed non bonam, nec ad usum proficientem. Nam qui propter deum facit iustitiam, deus illam mandauit: qui autem propter vanam gloriam facit bonum, diabolus illud facit, & ideo diabolus delectatur in eo. Falsos ergo Christianos, quos deus in ignem mittendos promittit, quomodo tu putas participes gloriae tuae? Non omnis qui dicit mihi, Domine domine, intrabit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatem patris mei. Falsos prophetas de quibus caendum erat locutus, non alios esse, nisi falsos Christianos, & falsos Christianorum praedicatorum, his verbis manifeste demonstrat. Gentiles enim, aut Iudaei priusquam credant, non dicunt Christo, Domine domine: sed illi soli qui tam ex Iudaeis quam ex Gentilibus visi sunt quidem credidisse in Christum, conuersantes autem & praedicantes contra voluntatem dei & Christi praecipuum, facti sunt falsi praedicatorum. Item quoniam falsos prophetas & veros ex fructibus eorum docuit esse discernendos, hic iam manifestius docet, qui sunt fructus, quibus discernuntur probi doctores & reprobi. Qui enim dicunt tantummodo Christo, Domine domine, & non faciunt dei voluntatem, reprobi sunt: qui autem & dicunt Christo, Domine domine, & faciunt voluntatem dei, illi soli probabiles sunt. Quae autem est voluntas dei, ipse dominus docet. Haec est autem voluntas eius qui misit me, ut omnis qui videt filium hominis, & credit in eum, habeat vitam aeternam. Ergo voluntatem dei facere, hoc est credere in Christum. Sicut & alibi iudaeis interrogantibus quid faciemus, ut operemur opera dei: respondit, hoc est opus dei, ut credatis in eum, quem ille misit. Credulitatis autem sermo & ad confessionem respicit, & ad actum. Qui ergo sic confitetur Christum, sicut ipse docuit, ille credit Christo: qui autem non sic confitetur, quomodo docuit ille, non credit. Et si conuersatur quomodo mandauit ille, credit Christo: & qui non sic conuersatur quomodo ille mandauit, non credit Christo. Credere enim Christo, obedire est Christo: qui autem, aut non confitetur, aut non conuersatur secundum verbum eius, ille nec obaudit Christo, nec credit, propterea tam ille quam iste non intrabunt in regnum caelorum. Multi dicunt mihi in illa die, Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus. In qua die? Quando venerit in maiestate sua, & separauerit eos ab inuicem, sicut pastor gregem suum: quando iam nemo ausus est garrula contentione sermonum aut mendacium defendere, aut contradicere veritati. Quia tunc iam non mundialis & vana glo-

ria desideratur, sed flamma iudicij, & poena timeatur. In illo die, quando os non loquitur, opus non absconditur, sicut in hoc tempore: sed est contra opera singulorum loquentur, & ora tacebunt: non quando persona interrogatur, & conscientia non videtur: sed est contra conscientia discutitur, & persona confunditur, dicente Apostolo: Cogitationibus in illa die, quando nemo excusat peccatores, sed omnes accusant, nec alter pro altero interuenit: sed singuli ibi timebunt, quia in illo iudicio non erunt testes adulatores homines, sed angeli veraces: non erunt iudicantes personarum acceptores homines, sed deus iustus qui reddet unicuique secundum opera sua. Quam proprie timentium hominum & angustias patientium vocem expressit, dicens: Domine domine. Non enim semel sufficit illi dicere Domine, quem necessitas timoris adstringit. Nonne in nomine tuo prophetauimus? Considera quia in nomine dicunt, non in spiritu: quia in nomine Christi multi ambulant, qui non habent spiritum Christi, seducendi causa. Ideo non ex nomine Christi cognoscendi sunt Christiani, sed de spiritu Christi. Ergo prophetant in nomine Christi, in spiritu autem diaboli: quales sunt diuinatores. Sed sic discernuntur, quoniam diabolus interdum verum dicit, sanctus autem spiritus nunquam interdum mentitur. Concessum est autem diabolo & interdum veritatem dicere, ut mendacium suum rara veritate commendet. Si autem nunquam diceret verum, nec ad tentationem poterat sufficere seductio eius. Et in nomine tuo demonia eiecimus. Daemonia enim eiciunt in nomine Christi habentes spiritum inimici, magis autem non eiciunt, sed eicere videntur, colludentibus sibi demonibus ipsis, & ideo semper eiciunt, & nunquam sanant. Semper ante illos demones quasi castigati clamant, & nunquam quasi timores recedunt. Et in nomine tuo virtutes multas fecimus. Faciunt & virtutes secundum ea quae diximus, non vtilia & necessaria, sed inutilia & vacua. In omnibus ergo secundum Christi praecipuum discutiendi sunt fructus eorum. Si bona est conuersatio eorum, & confessio vera. Si autem aut confessio conuersationi non conuenit, aut conuersatio confessioni, falsus est. Tunc iurabo illis, quia nescio qui estis. Tunc, usque tunc autem sustinebo, quia grandis iram grandis dilatio praecedere debet, & grandis dilatio iustius facit esse iudicium dei, & digniorem interitum peccatorum. Sciendum quia peccatores nescit deus, quia nec digni sunt ut cognoscantur a deo. Sicut enim & apostolus ait: Cognouit dominus, qui sunt ipsius. Non quia non cognoscit ipsos, sed suos illos esse non cognoscit: ideo qui pereunt, non fuerunt illius. Aut quomodo te deus cognoscat, cum tu deum cognoscere nolis? Sicut enim omnes homines naturaliter cognoscunt deum, non autem videntur verum cognoscere, quia non digni colunt: sicut serui dominum, sicut factura factorem, & hoc est

confessio ei

facit.

Ioan. 3. b.

Ioan. 6. d.

Quid sit credere, ut non credeat, Christo

Rom. 2. a.

libidem.

Christus quo cognoscitur.

propheta.

M.

2. Tim. 2.

A hoc est secundum naturam quidem cognoscere, non autem secundum voluntatem: Sic & deus naturaliter omnes cognoscit, sed non eos videtur verum cognoscere, quia non eos diligit quasi factorem facturam, quasi dominum proprios seruos. Et hoc est secundum naturam cognoscere, non autem ex voluntate: quia omne malum extraneum est a deo. Iurat autem Christus, non ut suam veritatem commendet, sed ut illorum incredulitatem condemnet. Non enim si non iurauerit Christus, mentitur, sed ut illi amplius confundantur firmiori responso: quoniam qui mendax est, neminem putat dicere veritatem, neque ipsum deum. Qui enim non seductione diaboli deceptus mentitur, sed proposito mendax est: nunquam desinit esse mendax, neque post mortem. Nam mors quidem animam a carne separat, animam autem propositum non immutat. Vis scire? Considera eos etiam post mortem mentientes, Domine in nomine tuo hoc & hoc fecimus: Nunquid nesciebant ipsi apud se, qui nunquam nec dilexerant Christum, nec fecerant voluntatem eius? Sed putant se sicut in hoc seculo homines decepti, sic & ibi etiam deum fallere posse. Ideo etiam non dicit illis, Discedite a me qui operati estis iniquitatem: sed, qui operamini. Quia iniqui nec post mortem desinunt esse iniqui: quia etsi peccare non possunt, tamen peccandi propositum tenent.

Homilia. xx. ex cap. vij.

Omnis qui audit verba mea haec, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui edificauit domum suam supra petram. Frequenter miramur, quod homines aut promissionibus flexi, aut terroribus fracti, aut persuasionibus falsorum doctorum circumuerti, relinquunt fidei veritatem, & ad mendacium infidelitatis transmigrant. Quod si vel hanc unam sententiam Christi caute intelligeremus, & recordaremur: nunquam de perditione talium hominum stuperemus. Quomodo enim permaneat apud Christum, qui nunquam stetit in Christo? aut quomodo teneat eum veritas, qui nunquam tenuit veritatem? aut quomodo seruet eum iustitia, qui iustitiam non seruauit? Omnis qui audit verba mea haec, & facit ea. Quae verba? quae superius dixit: Ut qui vult esse Christianus verus, non solum non occidat, sed nec irascatur sine causa: non solum non periuret, sed nec iuret: non solum non fornicetur, sed nec usque ad oculum concupiscat: non solum non percutiat, sed nec percussus repercutiat: non solum aliena non tollat, sed etiam cogenti dimittat: non solum amicos sincere diligat, sed etiam inimicos. Eleemosynas faciat non coram hominibus: orationibus instet intrans in cubiculum suum: ieiunia celebret non cum tristitia: non iudicet fratrem suum peccantem, sed sine infirmitatis consideratione ignoscat: non det sanctum canibus, neque margaritas suas mittat ante porcos. Petat, quareat, pulset, & accipiet. Attendat autem a falsis prophetis. Qui ergo se talibus edificauerit mandatis, quomodo potest fieri, ut aliquando

Vero Christiano quod faciendum sit.

Tomus secundus.

fractus tentationibus cadat? Aut est contra, quomodo percussus tentationibus stabit, qui se nullius iustitiae fundamento ligauit? Quis ista custodiuit & cecidit? Culpamus deum, quia non custodiuit. Si autem illis praeualeret fortitudo diaboli, in quibus iustitia Christi non inuenitur, magis in illorum perditione laudandus est deus, quam culpandus: quia hi soli pereunt, qui mandata Christi contempnunt.

Similabo eum viro sapienti. Non dixit, astimabo eum virum sapientem: sed, similabo eum viro sapienti. Ergo alter est qui simulatur, alter est vir cui simulatur. Ergo qui simulatur, est homo: cui autem assimilatur, Christus. Christus enim sapiens est vir, qui edificauit domum suam, id est ecclesiam supra petram: id est, supra fortitudinem fidei. Nam & fortitudo fidei petra dicitur, propter quam Simon Petrus dictus est, ad quem dicit deus: Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam, & portae inferi non praeualebunt aduersus eam. Quis est vir stultus? Diabolus, de quo dicit Hieronimus: Clamauit perdix, congregauit filios quos non genuit: fecit diuitias suas non cum iudicio, in medio dierum derelinquet eas, & in finem erit stultus. Iste ergo diabolus insipiens vir edificauit domum suam super arenam. Domus enim eius ante Christum fuerunt omnes gentes. Sicut enim sancti domus facti sunt Christi, ita & impij domus sunt inimici. Aedificati autem fuerunt super arenam, id est super inconstantiam infidelitatis. Si enim constantia fidei dicitur petra, recte & inconstantia infidelitatis arena vocatur: id est idololatria, quae per varias idolorum culturas semper dispersa est. Aut certe super arenam, id est super carnales homines ac infideles. Ideo tales homines arena dicuntur, non terra: quoniam terra quidem fructum facit, arena autem sterilis manet. Deinde quia terra quidem vniuersa est, & in seipsam constricta: arenae autem granulae non conueniunt sibi, nec adherent ad inuicem: sic sunt & omnes infideles qui sub diabolo sunt, non sunt vniuersi, nec unum sapiunt, sed sunt per diuersas opiniones dispersi: & alius quidem sic dicit, alius autem sic. Sic & dogmata philosophorum nos docent, quae sunt contraria sibi semper. Eo modo perfidia haereticorum, qui nunquam sapiunt unum, sed quot sunt, tot sententias habent. Propter quod arenae assimilatur omnis diaboli populus. Populus autem dei non solum vniuersus est quasi terra, quae quantum compacta sit, tamen solubilis est: sed est sicut lapis constrictus & indissolubilis. Tertio quia diaboli populus non numerabilis est, sicut arena: dei autem, ex multis vocatis pauci electi. Pluuia autem est doctrina: quia sicut pluuia irrigat terram, ut proferat fructum: sic doctrina hominem irrigat, ut iustitiam operetur. Sicut dicit deus per Esaiam de tollenda a Iudaeis doctrina: Et mandabo, inquit, nubibus, ne pluant super eam pluiam. Nubes enim dicuntur prophetae & apostoli: quia sicut nubes baiulant pluiam, & effundunt eam super terram: sic & prophetae

Fortitudo fidei petra dicitur. Infra. 16. c.

Her. 17. b.

F.

Hereticorum nunquam concordat.

Esai. 5. b.

Ff iij & apostoli

G & apostoli accipiunt verba à deo, & effundunt super rationabilem terram. Sunt autem nubes, quae à spiritu sancto excitantur: & sunt nubes quae à spiritu potestatis aëris, sicut dicit propheta: Tenebrosa aqua in nubibus aëris. Nubes enim quae à spiritu sancto excitantur, candidam baiulant aquam, id est veram & sanctam doctrinam. Quae autem à spiritu potestatis aëris, tenebrosam baiulant aquam, id est falsam & impiam doctrinam, quae non illuminat, sed tenebescere facit mentes eorum, qui suscipiunt eam. Ventus autem ex parte quidem mala, sunt immundi spiritus, qui intra prae cordia hominum flant: ex parte autem bona, spiritus diuersarum virtutum, vel angeli, qui inuisibiliter in sensibus hominum operantur, & adducunt ad bona. Et vide proprietatem rerum. Pluuię propriū est molli-
Psal. 17. b. gere. Sic ergo impiorum nubes falsa sua doctrina, & promissionibus molliunt homines, & blandimentis & persuasionibus soluunt: diabolus autem intrat in corda eorum quasi ventus, & inuisibiliter virget consentire mendacijs eorum, vel in caetera peccata compellit. Sic & in parte bona sanctae nubes doctrinam iustitiae persuadent hominibus, & rationaliter placant: spiritus autem sanctus vel angeli, quasi prosperi venti prosperantes in cordibus, faciunt homines acquiescere veritati. Sicut enim non est possibile, vt ex sola pluuiā fructificet terra, nisi flauerit super eam ventus: sic non est possibile, vt sola doctrina corrigat hominem, nisi cooperatus fuerit spiritus sanctus in corde ipsius. Flumina autem sunt ex parte quidem mala homines immundo spiritu pleni, & in verbositate structi: quales sunt philosophi dogmatum diuersorū, Oratores, Grammatici, caeterique non secundum deum sapientes: de quorum ventre exeunt flumina aquae mortuae. Ex parte autem bona: Euangelistae, doctores populi, caeterique sapientes secundum deum: de quorum ventre exeunt flumina aquae viuae. Ecclesiam ergo, quam Christus vir sapiens super petram aedificauit, neque pluuiā mendacis doctrinae corrumpit, neque diabolicus ventus impellit, neque violentorum fluminum impetus mouet. Nam etsi humiliatur ecclesia propter tentationem, tamen perire non potest propter fidem Christi. Nec est contrarium, quod quidam de ecclesia cadūt: illi enim nunquam Christiani fuerunt. Sicut enim non omnes qui sunt in Israhel, hi sunt Israhelitae: sic non omnes qui Christiani dicuntur, sunt & Christi. Christianorum enim opera sunt aspicienda, non nomina. Dicit enim Apostolus: Cognouit dominus qui sūt ipsius, & discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini. Ergo qui discedit ab iniquitate, ille est Christi, non qui vacuē nominat nomen Christi. Illi enim tales nec super petram fidei erant aedificati: sicut inferius ostendemus. Aduersus domum autem, quam aedificauerat stultus sibi super arenā, id est aduersus Gentiles & omnes impios, qui sunt

tegeritque
 cularis sapientie
 p-feliores.
 flumina
 mendacis
 doctrine.

Nota.

tex

2. Tim. 2. c.

diaboli domus, descendit pluuiā, id est veritatis doctrina per propheticas & apostolicas nubes: descenderūt venti, id est gratiae spirituales, aut angeli qui inuisibiliter operantes, homines ad fidem veritatis inclinant: venerūt flumina, id est quatuor enā gelista, aut caeteri sapientes, & impegerunt in domū illam, & sic cecidit domus diaboli & spiritualibus instrumentis erecta est domus Christi. Et ne mireris quia gentes venientes ad fidem, cecidisse dicuntur. Ceciderūt enī diabolo, vt surgeret Christo. Ecce enī omnis homo quādiu ambulat in peccatis, diabolo stat, Christo autem iacet: cum autem conuersus fuerit ad iustitiam, diabolo quidem cadit, Christo autem surgit. Dicit enim propheta de hominibus liberatis à Christo: Ascendit in altum, ca-
Psal. 67. d.
 ptiuam duxit captiuitatem. Item dominus: Quādiu fortis armatus custodit domū suā, in tuto sunt oīa eius: cum autē venerit fortior, diripiet vasa ei⁹, videlicet hoīes impios, ex quib⁹ aedificata fuerat diabolo domus. Si ergo secundū prophetiā captiuū dicitur, quātūm ad diabolum: quātūm ad Christū, ad libertatem fidei sunt conuersi. Si direpti dicuntur secundum Christum, consequenter & cecidisse dicuntur, quātūm ad statum suum priorē, qui sur-rexerunt in fide. Et facta est ruina eius magna, videlicet idolis in toto mundo destructis, mendacijs in tota terra conuictis, erroribus solutis: quia totus mundus diabolo cecidit, Christo autem surrexit. Sic ergo domum, quam stultus aedificauerat super arenam, sapiens rex spiritualibus armis sanctorum suorum destruxit. Domum autem, quam sapiens Christus aedificauit super petram, stultus diabolus fallacibus argumentis ministrorum suorum nunquam poterit dissipare. Huic ergo viro sapienti Christo, similis est Christianus omnis, qui aedificat se super petram, id est Christum. Qui enim audit verba Christi, & facit ea, ipse est qui aedificat se super petram Christum. Christus enim charitas est, & qui se aedificat in charitate, super petram Christum se aedificat. Qui aedificat se in mansuetudine, aedificat se super petram, id est Christum: Christus est enim mansuetudo. Qui aedificat se in castitate, aedificat se super petram Christū: Christus est enim castitas. Qui aedificat se in misericordia, aedificat se super firmā petrā Christū: Christus enim misericordia est. Et in quacūq; specie boni aedificauerit se homo, super petram Christum se aedificasse videtur: quia omne bonum est Christus. Similis autem est Christo, quoniam sicut Christi ecclesiam aedificatam super petrā nulla eā aduersitas diruere potest: sic talē Christianum qui se aedificauerit super Christū, nulla eū aduersitas diruere potest, vt dicit cum Paulo: Quis nos separabit à charitate Christi: Tribulatio, an angustia &c. Stulto autē diabolo similis est omnis Christianus, qui se aedificat super arenā. Super arenā autē aedificat se, qui audit verba Christi, & non facit ea. Verba enim quae non conuertuntur ad opus, arena sunt spargibilis. Sicut enī grana

Rom. 8. g.
 Audientia
 verbū dicit.
 nec ad o-
 pus per-
 cēs, sup-
 renā a-
 ficat.

A arene non cōueniunt in vnū, neq; adhaerent adinuicē, sed semper sunt separata: sic verba quae audiuntur & non cōuertuntur in vnā iustitię massam per opus, separata sunt & dispersa. Et ideo assimilantur arene, quae nunq̄ in semetipsa cōiungitur. Ergo super arenam se aedificat omnis Christianus, qui ex auditu solo verborū credit in Christū, & non per opera bona se confirmat in Christo. Sed & qui facit opera mala, super arenam aedificat. Arena enim est omnis malitia, sicut diximus supra: & qui in bonis mundialibus instruit, se super arenā aedificat. Similis autē stulto diabolo est, quia sicut diaboli domus, id est, idololatria à Christo destructa est per opera ministrorū eius, & gratiarū: sic & ille hodie, aut cras destruendus est à diabolo per opera ministrorū eius, vel demonū, vel hominū impiorū: & tales hi sunt quos cadere de ecclesia significauim⁹ supra, eo quod non se aedificauerint super petram, sed magis super arenam. Et erit ruina eius magna.)
B Quomodo magna? Sicut enī domus quae habet validum fundamentū, si pars aliqua parietis vel tecti ceciderit: ruina eius magna non erit, quia potest fieri vt iterum reparetur. Si autē fundamentum eius casum fuerit passum, tunc est ruina eius magna, quia tota venit deorsum: sic & Christianus si aut fornicatus fuerit, aut adulteratus, aut homicidiū fecerit, cecidit quidē, tamen ruina eius magna non est, quia iterū poenitentia surgere potest sicut Dauid. Si autē de fundamento fidei aliquid fuerit passum: id est, si peruicatus fuerit, & ad Gentiles, aut haereticos transferit, tunc est ruina eius magna, quia totus funditus ruat. Et factū est cum consummasset Iesus verba haec, admirabantur turbę sup doctrinam eius.) Placatus rationaliter intellectus hominis laudem generat: victus autē, admirationē. Quicquid autem dignē laudare non possumus, hoc admiramur. Admiratio tamen eorū magis ad Christi gloriā pertinebat, quā ad fidem ipsorum. Non enim ideo mirabantur, quasi credentes in Christū: sed quia irreprehensibiles audierant sermones. Si autē credentes in Christum essent, non mirarentur, sed potius crederent. Nam omne dictū, aut factum illud mouet admirationem, quod superat facientis, aut dicentis personam: Vtputa, si homo tale aliquid dicat aut faciat, quod excedit mēsuram naturae eius. Quāuis autem magnum sit quod deus dicit aut facit, tamen minus est quā dei potentia. Ideo quicquid à deo factum, aut dictum audimus, non admiremur, quia omnia minora quā dei potentia. Tamen audiebat populus cum silentio & grauitate, & admirās proficiebat in verbis ipsius: quia admiratio, etsi ipsa non est ex fide, tamē inuitatio est ad fidem. Nam qui admiratur de verbis doctrine, quāuis adhuc non credat, tamē iam in ipso lumine credulitatis consistit vt credat. Turbę erant quae mirabantur, id est populus vulgaris. Non erant illic Pharisei, aut principes populi, aut sacerdotes, qui solent non discendi studio audire, sed contradicendi:

Nota.

non vt aliquid salutis acquirant, sed vt aliquid calumnię inueniant. Et ideo simpliciter audiebat populus simplex. Si autem aliqui eorū affuissent, sine dubio silentium & grauitatem populi, sicut cōsueti fuerant, contradictionibus suis conturbassent: quia vbi maior scientia, illic malitia fortior. Qui enī festinauerat esse prior, difficilē contentus erat esse secundus. Erat enim docens eos sicut potestatem habens.) Omnis doctor seruus est legis, quia neque supra legē addere potest aliquid de suo sensu, neq; subtrahere aliquid secundum proprium intellectū, sed hoc tantummodo praedicat, quod habetur in lege. Nec enim potest mens humana directare, id est extra rectum facere, scilicet peruersum vel malum ostendere, quod sapientia diuina dictauit. Sic enim ait Moses ac Salomon: Nō addas verbis dei, neq; detrahas inde. Qui autem hoc ausus fuerit facere, se sapientiozem putat esse q̄ deum, & incipit esse falsus testis, quia illud dicit quod nec auris audiuit, nec oculus vidit. Christus autē dominus legis est, & subtrahere potest de lege, qd̄ ppter necessitatem temporis iussit: Vtputa propter duritiā cordis iussum fuerat dare libellum repudij. Dominus illud quasi potestatem habens, subduxit, dicens: Quod deus coniunxit, homo non separet. Item etiam addidit, quod propter infirmitatem hominum minus fuerat iussum: Vtputa, Antiquis dictum est, Non occides: ego autem dico, non irascaris. Ideo ergo mirabantur, quia non quasi seruus legis sub potestate constitutus illud docebat quod fuerat iussum: sed quasi dominus legis, & habens potestatem, sua autoritate addebat super quā fuerat dictum, dicens: Antiquis dictum est hoc. Ego autē dico hoc.
 Homilia. xxi. ex cap. vii.
D descendente eo de monte, secutae sunt eum turbae multae, &c.) Vide quia super montem, discipuli tantum dicuntur ascendisse ad Iesum: descendente autem eo de monte, secutae sunt eum turbae, & merito multae turbae: quia mons est virtutis fastigium, cacumen ecclesiae, in quo appropinquare Christo non possunt turbae, vel peccatis grauatae, vel curis mundialibus oneratae. Nec possunt imitari Christum, nec sublimes audire sermones, qui dicuntur in monte: sed soli discipuli, qui à passionibus vitiorum liberi sunt, qui curis mundialibus onerati non sunt. Propterea quasi leues & expediti, ad Christum accedere possunt, facti imitatores eius in omnibus, vt sublimiores sermones ipsius possint audire. Et tamen cum descenderet ad humilia de altitudine pietatis propter infirmitatem hominum sequi eum non potentium super montem, tunc sequuntur eum turbae multae. Ecce leprosus.) Sciēdū est, quod Lucas quidē & Marcus, statim in primis ponūt daemoniacum curatum, in secundo autem loco mulierem carnali infirmitate febrium liberatam, ea videlicet ratione, quia maior cura dei est de salute animę, q̄ de salute carnis. Primū quē, quia dignitior est anima quā

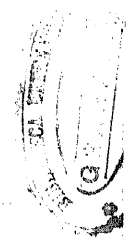
Deut. 4. d.
 & 12. d. &
 Prouerb.
 30. 1. &
 Eccl. 3. c.

Deut. 24.
 Matt. 19. a.

Exo. 20. e.
 & Deut.
 5. b.

Supr. 5. d.

Luc. 5. c.
 Marc. 1. c.

G quam caro. Anima enī sine carne viuere potest, caro autem sine anima viuere non potest. Secundō autem, quia in omni peccato prius anima peccat, postea caro. Nam nisi anima prius fuerit victa, nunquam caro potest peccare. Caro quidem prius concupiscere malum potest, peccare autem non potest, nisi anima illi consenserit: quia caro in potestate animae est, non anima in potestate carnis. Ideo ergo necessarium fuit, ut anima quae prius ceciderat, antea resurgeret. Deinde anima liberata à potestate diaboli, carnem suam saluare non potest à peccato: caro autem sanata ab infirmitate, animam liberare non potest à peccato, sed magis eam euertit: quia incolumitas carnis semper impugnat iustitiae disciplinam. Hic autem Matthaeus statim leprosum ponit mundatum in mysterio carnis. Quid ergo? Praterijt rationem, quam alij Euangelistae tetigerunt? Non, sed abundanter eam exposuit. Pro eo enim quod illi posuerunt daemonicum curatum in mysterio animae, iste propter salutem animae posuit Christum docentem in monte: quod alij non dixerunt. Nam sicut effugatio immundi spiritus liberat animam de potestate peccati, quod fit per suggestionem diaboli: ita & verbum doctrinae soluit operationem diaboli, & animam liberat ab errore, liberat à peccato, ceterisque malis, quae diabolo suggerente nascuntur: quia non solum ille diabolum patitur, cuius corpus vexatur ab eo: sed etiam omnis qui facit diaboli voluntatem, peius vexabitur ab eo. Leprosus autem ponit in mysterio carnis sanatae. Lepra enim, passio est carnalis. Sed ne forte diceret populus apud se, Verba quidem magna, & terribilia sunt, sed opera nulla. Dicere granditer, non est multum: facere, multum est. Ideo excitauit leprosum ut mundationis illius miraculo precedentibus verbis auctoritate praestaret: ut in verbis mirabilis, mirabilior esset in opere. Ecce leprosus quasi iam praeparatus descendenti illi occurrit. Et forte & ideo descendit, ut leprosum mundaret. Lepra enim est peccatum animarum nostrarum. Ideo ergo dominus de altitudine caeli, quasi de excelsis monte descendit, ut lepram peccatorum nostrorum mundaret. Quare putas iste inter ceteros non ascendit in montem, ut audiret sermones diuinos? Quia lepra erat grauatus, & peccatorum baiulans pondus, sursum ascendere non valebat. Aut non audisti prophetam dicentem, quomodo leues esse debeant, qui ad ecclesiasticum montem ascendunt? Quis, inquit, ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, & mundo corde, &c. Sic quicumque in malis ambulat, non potest in ecclesia ascendere, quae mons domini appellatur, nec audire spiritualē doctrinā. Et si venit, corpore quidem venit, animo autē non ascendit: qui autē cum puro corde non venit, nihil illi prodest, quia corpore venit. Et si audit spirituales doctrinam, non intelligit, quia sensus eius carnalium vitiorum lepra corruptus est. Nemo enim bonarum rerum potest sen-

tere saporem, quandiu delectatur in malis. **Q**uandiu enim delectat eum malum, non potest eum delectare bonum. Tunc autem incipit ei placere bonum, cum coeperit ei displicere malum. Veniens adorabat eum. Oratio perfecta, est fides, & confessio, sicut ait Apostolus: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: Sic & leprosus fidei opus adorans impleuit, confessionis autē, in verbis. Domine si vis, potes me mundare. Non illū petebat, quasi hominem artificem, sed adorabat quasi deum. Spirituali medico, spirituales afferebat mercedem. Nam omnes medici pecunijs, iste autem sola oratione placatur. Verē enim nihil est dignius, quod offeramus deo, quam oratio fidelis. Quicquid enim obtulerimus, de nostris est, oratio autem de nobis. Domine si vis, potes me mundare. Non de voluntate Christi, ad omne bonum parata, dubitabat dicens, Si vis: hoc enim dubietatis esset de iudicio voluntatis eius. Christus enim cum sit bonus, nociva non vult praestare, etiā si rogetur. Nec enim expedit omnibus corporalis integritas. Quoniam ergo nesciebat vtrum expediret ei curatio illa, nec ideo ambigebat de voluntate ipsius, quantum sciebat eam ad omne bonum paratam. Nam credere quidem bonum misericordiae dei, hominis est fidelis: scire autem iudicia misericordiae eius, non est hominis neque fidelis, cum constet nec ipsum apostolum potuisse cognoscere, cum dominum ter rogaret ut discederet ab eo ille simulus carnis, angelus satanae, qui datus ei fuerat, ut non extolleretur, propter quod & dictum est ei: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate proficitur, ac si dicat: Credo quia omne quod bonum est, vis: ignoro autem si bonum est mihi quod desidero. Hoc autem planē non dubito, sed potius credo: quoniam si bonum est mihi, & tu vis. Hic ergo sermo non dubitantem eum ostendit de misericordia eius, sed ignorantem iudicia misericordiae eius. Et extendens manum suam, tetigit eum. Quia in lege dictum erat, ut qui tangeret lepram, immundus esset usque ad vesperam: tetigit lepram, non quasi seruus legis, sed quasi dominus. Nam lex legislatori subiecta est, non legislator legi. Quid ergo, soluit legem? Non, literam quidem legis soluit, propositum autem eius non soluit, sed magis illi addidit dignitatem. Si enim lex facere potuisset, ut lepra non sordidaret tangentem, nunquam iussisset homines ut non tangerent lepram. Ideo ergo iussit non tangere lepram, quia non potuit facere ut lepra non sordidaret tangentem. Iste ergo qui tangens lepram, sordidatus non est à lepra, non egit contra legem, sed amplius fecit quam lex iubebat: quia non solum sordidatus non est à lepra, sed adhuc ipse lepram mundauit. Nec est credibile, ut dicatur sordidatus esse à lepra, qui ipsam lepram mundauit. Lex enim non ideo vetuit tangere lepram, ut ne leprosi sanarentur: sed ut ne tangentes lepram, coinquinarentur. Iste ergo qui tangens coinquinatus non est, sed adhuc mundauit, amplius

A plius fecit quam voluit lex. Tetigit ergo lepram, & legis literam soluit, ut iam non lepra corporis, sed lepra animae fugiatur. Nam infirmitas corporis miseranda est, non odienda: infirmitas autē animae non est miseranda, sed odienda. Quia infirmitas corporis non est in nostra potestate, ut aut non veniat super nos, aut recedat à nobis: infirmitas autē animae, in nostra est potestate, ut aut non veniat super nos, nec tenetur à nobis: infirmitas autē animae non tenet nos, sed tenetur à nobis. Ideo illa infirmitas miseranda est, haec odienda. Ergo rescidit legem, non iustitiam legis: non illam, quam in corde hominibus creando conscripsit, sed quam dictauit in libro, cum populus virulum adorasset: non illam de qua dictum est, Lex domini irrehensibilis est, conuertens animas: sed illam de qua dictum est, Lex irā operatur: ubi autem non est lex, non est prauariatio. Quomodo enim digna erat seruari, quam inueniunt peccata? Merito ergo placat non rescidit, quod iratus dictauit. Nam si lex sublata non fuisset, nunquam spiritualis leprosus sanaretur: quia omnis qui sub lege viuuit, leprosus est. Volo, mundare: & confestim mundata est lepra eius. Non ex quo tacta est lepra recessit, sed ex quo iussa est. Ut ostendatur, quia non propter effugationem leprae tetigit eum, sed ut solueret legem. Alioqui quantum ad lepram, sufficiebat sermo tantummodo: sed neque sermo necessarius erat, sed sola voluntas: ergo voluntas facta est propter leprosum, verbum autē propter spectantes. Nam si tacite eum curasset tot adstantibus circa Christum: quis scire poterat, cuius virtute sanatus est? Ideo ergo dixit, Volo, mundare: ut omnes sciant, quia illius virtute sanatus est, qui praecipit sanitatis emisit. Hoc quod dicit, Volo: voluntatis eius est indicium, respiciens ad illud quod ille dixit, Si vis: quod autem dixit, Mundare: potestatis est praecipit, pertinēs ad hoc quod dixerat ille, Potes. Et ait ei Ies: Vide nemini dixeris, sed vade ostende te sacerdoti, & offer munus, quod praecipit Moses in testimonium illis. Non sic intellige, quia hoc Moses praecipit in testimonium illis, sed vade tu offer in testimonium illis. Non dixit, Vade, ostende te sacerdotibus, & nemini dixeris: sed primo nemini dixeris, & vade ostende te. Non enim semper iubet illum tacere, sed quandiu ostendat se sacerdotibus, ne forte si ante alicui nunciaret: de verbo in verbum audirent sacerdotes, & occasionem habentes lepra, propter odium & inimicitias Christi, expellerent eum de populo quasi leprosum, non recipientes mundatum. Ideo eum iubet offerre munera, ut si postmodum vellent eum expellere, diceret eis: Munera quasi à mundato suscepistis, & quomodo me quasi leprosum expellitis? Si leprosus adhuc fui, munera accipere non debuistis quasi à mundato: si autem mundus factus sum, repellere non debetis quasi leprosum. Eadem aliter: Omnia opera curationum Christi habent in se mysteria dispositionum dei absconditarum. Ideo corporalia quidem

curationum eius commoda, & illorum fuerunt tunc, & modo sunt nostrae: spiritualia autem, forsitan nostra tantummodo. Igitur hic leprosus, qui post verba doctrinae, confestim quasi iam praeparatus accessit ad curam, in figura fuit populi Iudaici, deorsum quidem consentientis: qui populus erat audientis verbum tunc quod dictum fuerat sursum, & credentis, & adorantis, & complectentis. Omnis enim qui verbum dei adoratur, aestimans & ipsum esse diuinum, & complectitur illud cordis affectu, sine dubio & verbum dei attingit animam eius. Nec enim possibile est, ut anima quae complectitur verbum, non tangatur à verbo: cum autem tetigerit eam verbum, à lepra infidelitatis eam mundat, secundum quod scriptum est: Et vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis. Et Petrus in Actibus apostolorum: Mundans, inquit, corda eorum per fidem. Propter quod & populus qui in lege deguerat austerus, & gratiam nondum erat expertus, de potentiam quidem eius firmiter credidit secundum traditionem patrum suorum, de misericordia autem dubitauit, dicens: Si vis, potes me mundare. Nam lex potentiam quidem dei sufficienter tradebat, misericordiam autem eius non satis aperte. Propter quod & dominus cognoscere potentiam Christi, secundum legem quam dederat, adimpleuit, ut & misericordiam gratia eius cognosceret, dicens: Volo, mundare. Et praecipit ei, ut offerret munera, secundum quod praeeperat Moses. Quae illa? Parturiturum, aut duos pullos columbarum. Omnis enim iustitia in his est duobus: In abstinentia rerum malarum, & in opere rerum bonarum. Per turturum ergo iubet populum ab infidelitate mundatum, sanctitatem offerre deo in abstinentia rerum malarum: quoniam castitas spiritualis animae abstinentia est malorum, ut non coeat cum spiritu alieno, nec inspirationis eius suscipiat semen, ne generet opera similia spiritui malo. Per columbam autem omne opus significat bonum, nascens ex charitate: quoniam charitas omne opus generat bonum. Qui ergo proximum suum diligit sicut se, nullum bonum subducit proximo suo, sicut nec sibi. Cum ergo has duas iustitias impleuerit quis, ab omni malo se abstinet, quod est castitatis: & omne bonum faciens, quod est charitatis: manifestus efficitur ille talis, quia ab infidelitatis lepra mundatus est. Sic enim populus emundatus, & talia sacrificia offerens deo, factus est in testimonium contra incredulos sacerdotes, qui gloriantes in litera legis, repulerunt authorem legis, purificantem populum à peccatis, quem lex purificare non potuit. Et tu si complexus fueris verbum dei cordis affectu, & tuam nihilominus animam attingit verbum, quoniam diligentes se diligit, sicut dicit in Prouerbis Salomō: & ab omni te infidelitatis lepra mundat. Cum autē te emundauerit, praecipit tibi ut sacerdotibus te ostendas mundatum, castigans te ipsum ab omni coinquinatioe operis mali, & expandens charitatem tuam ad omnes per opera bona, ut

liberare potest.

Marc. 1. d & Luc. 5 c

Psal. 23. a

Rom. 10. 2

Joan. 15. 2

Acto. 15. 0

Acto. 15. 0

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

Joan. 15. 2

Acto. 15. 0

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

1. Cor. 12. 1

Gna, vt per hæc sacrificia à sacerdotibus cognoscaris, quia mundatus es, cum viderint te non facientem alteri, quod pati non vis, sed adhuc & facientem omnibus quæ tibi vis fieri. Si autem harum iustitiarum sacrificia non obtuleris deo, manifestus es omnibus, quia non es mundatus, sed adhuc in prioris infidelitate manes leprosus.

Homilia. xxij ex cap. viij.

Dicitur hæc autem cum venisset in Capernaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur. Postquam dominus populum docuit super montem, & leprosum mundauit sub monte: post hæc venit Capernaum, in mysterio: post Iudæorum mundationem venit ad Gætes. Et ecce Centurio quidam accessit ad eum rogans. Centurio, primus fructus ex Gentibus, ad cuius fidei comparationem omnium Iudæorum fides infidelitas est inuenta. Hic neque Christum audiuit do-

centem, neque leprosum cum mundaretur aspexit, sed audita tantummodo sanitate leprosi, plus credidit quam audiuit. Ille enim seipsum obtulit, dicens: Si vis, potes me mundare. Fidei quidem sunt hæc verba, non tamen magnæ, quoniam talia verba dici poterat etiam hominibus sanctis: qualis fuit Helisæus, qui leprosum mundauit, non manibus, sed precepto. Ille autem Centurio non solum potestatis eius virtutem confessus est, sed ipsam diuinitatis eius naturam cognouit. Non enim quasi corporalem sanctum rogauit, sed quasi deum ubique presentem, dicens: Dic verbo, & sanabitur puer meus. Quasi qui poterat etiam absentium infirmitatibus imperare. Erat enim iste Centurio in mysterio Gentium futurarum, quæ neque legem, aut prophetas legerat de Christo, neque ipsum Christum mirabilia facientem viderant, sed iustitiam legis, quam in libris non legerant, in corde senserunt: & Christum, quæ oculis non viderant, mente viderunt: ostendentes in se,

quoniam scripturæ ad præiudicium peccatorum factæ sunt, non ad necessitatem sanctorum: quia re-
ctis & fidelibus scripturæ necessariæ non sunt, dicente Apostolo: Lex non est posita iusto, sed iniustus. Magistra enim omnis iustitiæ ipsa natura est hominum, & scriptura infallibilis de deo creature sunt omnium rerum: quia nihil est creatum in mundo, per quod non manifestissimè deus ostendatur. Ideo elementa omnium rerum in hoc quidem tempore admonent homines de potentia dei, in illa autem die iudicio suo condemnabuntur. Sciendum est autem quoniam Lucas per sacerdotes ponit Christum à Centurione rogatum, Matthæus autem ab ipso Centurione. Diuersæ quidem species expositionum, vnus autem expositionis est sensus. Ille enim per sacerdotes exponens, mysterium demonstrat: quoniam omnis petitio populi per sacerdotes debet transmitti ad Christum. Ille autem rem ipsam exposuit, quoniam & qui per sacerdotes rogat Christum, rectè ipse rogare videtur. Ex eo autem quod & illic sa-

1. Tim. 1. b.

*Infallibilis.

Luc. 7. a.

cerdotibus intercedentibus acquieuit, & hic ipso rogante promisit, manifestum est, quoniam & illic non propter personam sacerdotum acquieuit, sed propter fidem ipsius Centurionis: vt sciamus quoniam in omni causa non intercedentium merita, sed humiliter petentium aspiciuntur fides. Puer meus in domo iacet paralyticus, & malè torquetur. Quid primum miremur in Centurione? Humilitatem, aut fidem, aut sapientiam, aut bonitatem? Humilitatem, quia nec in domo sua Christum suscipere dignum se esse existimauit. Fidem autem, quia credidit eum posse quod petijt. Sapientiam, quia diuinum thesaurum absconditum in agro terreno, non acumine oculorum, sed mentis puritate, nullo demonstrante prospexit. Bonitatem autem, quia pro salute serui sollicitè festinabat, quasi non damnum pecuniæ, sed salutis passurus in morte illius. Puto quod iste Centurio inter seruum & dominum nullam differentiam aestimabat: sciens quoniam et si dignitas in hoc seculo diuersa est inter illos, vna est tamen natura illis. Ideo magis dei imaginem honorabat in homine, quam opus captiuitatis contemnebat in seruo: quod deus non secundum suam iustitiam creando disposuit, sed propter peccata hominum permitiendo suscepit. Si tu enim dominus precium dedisti pro seruo, deus spiritum suum plantauit in eo. Quanto ergo maior est spiritus dei, quam precium hominis: tãto maius est quod ametur, quam quod contemnatur in seruo. Vide ergo ne fortè si tu propter precium tuum abusus fueris illo sine timore dei, deus propter spiritum suum rationem à te exigat sine misericordia. Audiant etiam & intelligant serui. Sicut enim habent domini, quod imitentur in Centurione, propter misericordiam: sic habet & serui quod imitentur in puero, propter sinceritatem. Puras autem qualis erat ille puer, vt sic amaretur à domino? Secundum dilectionem domini mensurate fidem serui. Nec enim possibile erat, vt sine precio bonorum morum tantam sibi dilectionem dominus comparasset. Domini ergo seruis debent amorè propter communem naturam, serui autem debent dominis suis timorè, propter ordinationem diuinam. Et in seruis Christus amatur à dominis, & in dominis Christus timetur à seruis. Et malè torquetur. Et si non satis malè torqueretur, tamen aestimabat illum dominus malè torqueri, quia sic diligebat eum. Nam vnusquisque què diligit, & si modicè fuerit tædiatus, grauius eum putat habere quam habet. Vide autem sapientiam Centurionis, & fidem. Fide quidem, quia non dixit, veni, & salua eum: sciens quia & illic constitutus, in omni loco fuerat præfens. Nam quauis Christus videbatur esse in mundo, propter dispensationem carnis, tamè mundus erat in Christo, secundum substantiam deitatis. Sapientiam autem, quia non dixit, vel hic constitutus sana eum: sciens enim quia potens est ad faciendum, sapiens ad intelligendum, misericors ad exaudiendum: ideo infirmitatè tantummodo exposuit, remedium autem sanitatis in potestate misericordie eius dimisit.

A dimisit. Nam & medico corporali necessarium est tantummodo passionem exponere, quid autem, aut quomodo faciat, ipse cognoscit. Respondit ei Iesus: Ego veniam & curabo eum. Propter multas causas, cum non peteretur vt iret, promittit se ire. Primum quidem, vt excitaret fidem eius, hoc ipsum respondere voluit quod respondit. Nisi enim ille dixisset, Veni & sanabo eum: nunquam ille responderet, Non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed dic verbo, & sanabitur puer meus. Hoc enim consilio & Chanaana clamante, Filia mea malè à dæmonio torquetur: respondit quod non erat facturum, Non est bonum tollere panem filiorum, & dare canibus: vt illa puocata responderet, Etiam domine, nam & carelli de micis filiorum manducant. Sic & huic respondit quod volebat, vt quod volebat audiret. Deinde quoniam petitio Centurionis erat pro seruo, ideo ire proposuit: vt nos doceret, non magnos colere, & modicos contemnerere, sed pauperes & diuites similiter honorare. Si enim diuiter honoras, propter personam ipsius honoras eum: si autem pauperè honoras, propter personam Christi honoras. Propterea & in quodam loco, regulo postulante pro filio suo, non dixit, ego veniam, & sanabo eum: sed quid? Vade, filius tuus viuat. Illic cum rogaretur noluit ire, ne fortè personam reguli videatur accipere: hic autem non rogatus promisit ire, ne videatur humilitatè serui contemnerere. Ille ergo contempsit, què dignitas subleuabat regalis: istum autem honorauit, què conditio humiliabat seruilis. Respondit autem Centurio: Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Honorè tibi debeo pro beneficio misericordie tuæ, non iniuriæ. Sufficit mihi, quod puerum meum sanabis. Vt quid iniuriæ etiã patiaris intrando sub tectum domus indignæ? Quod autem in hunc mundum venisti, iniuriam passus es: sed tolerabilis est iniuria tua, quoniam pateris illam propter omnium hominum communem salutem. Vt quid & alteram iniuriam patiaris, intrando in domum meam propter serui vnus salutem? Dic verbo, & sanabitur puer meus. Sciebat quoniam adstant illi angeli inuisibiliter ministrantes, qui omne verbum eius faciunt. Quod et si angeli cessent, tamen ipsæ infirmitates, & spiritus passionum, præceptis eius viuacibus expelluntur: quoniam omnis sermo eius virtus est viuua. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus. Vide quomodo mysterium patris & filij in seipso, spiritu suggerente, depinxit: Nunquid non sufficiebat ad confessionem potestatis Christi hoc solum dicere, Et ego homo sum, habens sub me milites, & dico huic vade, & vadit: & alteri veni, & venit? Quoniam & Christus habet sub se angelos, quibus eundem & redeundi ponit præceptum. Quid ergo necessarium fuit addere, Et ego homo sum sub potestate: nisi vt plenissimè Christi dignitatè ostenderet in seipso: Id est, ego sum homo sub potestate alterius, tamè habeo potestatem iubendi eis, qui sub me sunt. Nec enim impediore iubere minores, propter quod ipse sum sub maioribus, sed ab illis quidem iubeor, sub quibus sum: illis autem iubeo,

Ind. 15. c.

Ioan. 4. 8.

C

qui sub me sunt: Sic & tu quantis sub potestate patris sis, habest tamen potestatem iubendi angelis tuis, nec impediore iubere inferioribus, propter quod ipse habes superiorè. Nam & iuberis à patre quasi minor, tamen angelis iubes quasi maior. Sed fortè dicit hæreticus, volens ostendere patrem & filium, vnum vel æquale. Non est ita intelligendus hic locus, sed sic: Si ego sub potestate constitutus, possum iubere eis qui sub mea sunt potestate, quanto magis tu, qui in nulli es potestate potes iubere eis, quos habes in potestate? Sed hanc interpretationem peruersam non recipit textus. Non enim dixit, Si ego homo in potestate: sed ita, Nam & ego homo sum sub potestate. Non comparationis inter se & Christum differentiam fecit, sed ratione similitudinis introduxit. Vide ergo quomodo gentilis & rusticus miles mysterium veritatis cognouit, & homines Christiani, qui scripturas portant in ore, denegant veritatem. Non quia obscura sunt, aut profunda mysteria veritatis, non omnes ea cognoscunt: sed quia peruersa sunt corda eorum, & non requiescit in eis spiritus veritatis: propterea veritas fugit ab eis. Qui autem re-
ctus est corde, ita vt requiescat in eo spiritus veritatis, non potest longe esse à veritate. Scriptum est enim: In maleuolam animam non introibit sapientia, &c. Sed dicit aliquis: Vos ergo omnes iusti estis & recti, qui putatis vos esse in veritate? Non omnes, quod peius est: sed multi sunt peruersi in veritate fidei, tamè in erroribus nullus est re-
ctus. Aliud est enim multos esse malos, aliud est neminem esse bonum. Vbi enim quidam sunt mali, quidam boni, hominum est differentia: vbi autem omnes mali, rei peruersitas est. Nam & in medio tritici voluntariè nascuntur spinæ, inter spinas autem voluntarium triticum non generat. Audiens autem Iesus, miratus est, & sequentibus se dixit: In nullo tantam fidem inueni in Israël. Credidit Andreas, sed præsignante sibi Ioanne, ac dicente: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Credidit autem Petrus, sed euangelizate sibi de illo Andrea, & dicente: Inuenimus Messiam. Credidit & Philippus, sed legendo scripturas, sicut ipse ad Nathanael dixit, Quæ scripsit Moses in lege, & propheta, inuenim? Iesum à Nazareth. Ipse quoque Nathanael, nisi audisset à Christo, cum esses sub arbore ficu, vidi te: nunquam respondisset, rabbi, tu es filius dei, tu es rex Israël. Prius signum diuinitatis accepit, & sic confessionem fidei obtulit. Aut si non sumus ausi si-
deliorem illum putare, quam apostolos: ita testimonium Christi intelligendum est, quod vnumquodque bonum hominis secundum qualitatem personæ illius laudatur. Puta, si rusticus aliquod verbum sapienter loquatur, philosophus multo amplius sapienter: in modico sermone sapientiæ rusticus plus laudatur, quam in magno philosophus: quoniam rusticum dicere aliquid sapienter, magnum est. Philosophum autem dicere sapienter, non est mirum. Aut si puer aliquid astute loquatur, dicimus, satis sapiens puer: si autem vir per-

vir per-

Gvir perfectus sapienter loquatur, nō laudatur quasi sapiens: non quia puer plus sapuit quam perfectus, sed quantum ad comparationem etatis suę sapiē-
Inf. 8. b. tior videtur esse, quam ille perfectus. Sic & in Cē-
 turione dictum est, in nullo tantam inteni fidem
 in Israël, nō quia nec apostoli tantā fidē habuerūt.

Homilia. xxiii ex cap. viij.

In illo tempore, ascendēte Iesu in nauicu-
 lam, secuti sunt eum discipuli eius. Et reli-
 qua.) Nauigāte domino cum discipulis, or-
 ta magna tempestas est, ita vt nauem conciti ma-
 ris iurgentes fluctus obruerent. Ipse verō, inquit,
 dormiebat. Mira ratio. Ascendit paruam nauiculā
 vt nauigaret, ille qui totum mundum diuina virtu-
 te gubernat. Dormit in somnum, qui populū suū
 vigilia eterna custodit. Dormit autem dominus, nō
 necessitate infirmitatis humane, sed spontanea vo-
 luntate. Nam cum in dei illa eterna natura somnus

Psal. 120 a non cadat, secūdm quod deo legimus dictum, Ec
 H ce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Is-
 raēl: tamen dominus ac saluator noster ad probā-
 dam in se suscepti corporis veritatem, etiam vsque
 ad somnum humane nature omnia implere digna-
 tur, vt euidenter veritatem in se assumpti corporis
 demonstraret. Sed cum dormiente domino, fauē-
 te procella, vsque ad periculum nauis violenti flu-
 ctus insurgerēt, discipuli timore perculsi, dominū
 suscitāt, dicentes: Domine libera nos, perimus.)

Quod id ipsum olim Dauid ex persona apostolo-
 rum suscitantium dominū significasse videtur, cum
Psal. 43. d dicit: Exurge, quare obdormis domine? Exurge ad-
 iuuā nos, & libera nos propter nomen tuū. Sur-
 gens ergo dominus, ait illis: Quid timidi estis mo-
 dice fidei? Et imperauit vento & mari, & facta est
 tranquillitas magna.) In quo manifestē diuinitatis
 suę potentiam dominus declarauit, dum violentos
 maris fluctus diuinae potestatis verbo compefcuit.
 Neque venti vel mare obedire poterant, nisi domi-
 I no & creatori suo. Quod futurum antē p̄nuncia-

Psal. 76. d uerat Dauid, dicendo: Viderunt te aquę deus, viderunt
 te aquę & timuerunt, & turbatę sunt abyssi.
 Multitudo sonitus aquarum, vocem dederunt nu-
 bes. Et quę istę nubes sunt, quę timentibus aquis
 vocem dederunt, nisi discipuli, qui viso signo diui-
 nę virtutis exclamauerunt dicentes: Verē hic filius
Marc. 15 d dei erat? Nubes autem idcirco apostoli intelligun-
 tur, quia modo nubium de terra surgentes, ad cę-
 los sine aliquo pondere peccati spiritualis nature
 leuitate feruntur, & ad riganda corda credentium
 pluuiā diuinae p̄dicationis infundunt. Alio quo-
 que loco idē Dauid, quod domino imperante ver-
 bo, maris violentia mitiganda esset, ita testatus est

Psal. 88. b. Tu dominaris potestati maris, motum au-
Psal. 106 c tem fluctuum eius tu mitigas. Et iterum: Dixit, &
 stetit spiritus procellę, & siluerunt fluctus eius. Et
Ibi. 64. b. iterum: Qui conturbas fundum maris, sonum au-
Ibid. 67. g tem fluctuum eius tu mitigas. Et iterum: Ecce dabit
 vocē suam, vocem virtutis. Hanc utiq; vocem, qua

diuinae potestatis virtute ventis imperante, maris &
 tranquillitas restituta est. Beatus quoque Iob hoc
 ipsum futurum per spiritum sanctū nō ignorans,
 cum de domino loqueretur, ita ait: Virtute sedauit
 mare. Cum igitur sedata tempestate maris, iussione
 verbi esset tranquillitas instituta: Hi, inquit, qui
 erant in nauī, mirati sunt, dicentes: Qualis est hic,
 quod venti & mare obediunt ei? Hanc autem do-
 minici verbi virtutem, & eorum qui in nauī erant
 admirationem, olim sanctus Dauid p̄nunciaue-
 rat in psalmo, dicendo: Qui descendit mare in nauibus,
 facientes operationem in aquis multis. Ipsi
 viderunt opera domini, & mirabilia eius in profun-
 do. Dixit, & stetit spiritus procellę. Et iterum: Sta-
 tuit procellam eius in auram, & siluerunt fluctus
 eius, & latati sunt quia siluerunt. Hęc itaque pri-
 mum, secundū simplicitatem historie per domini
 virtutē ista gesta cognoscimus: secundū allegoricā
 verō rationē, quę in his omnibus figura monstrata
 sit, sollicitē debemus intelligere. Querendū enī est, I

quid hęc nauis iuxta spirituale rationē intelligi
 de beat, vel quod hoc mare, vel qui insurgētis fluctus,
 qui venti, qui hos fluctus cōcitant, qui etiā somnus
 domini, vel quę hęc increpatio domini in vētos, &
 quę ista restituta tranquillitas, vel quę digna admi-
 ratio nauigantiū. Et nō dubiū est nauē istā ecclesiā
 figurasse, secūdm quod per Salomonē de ea spiritus
 sanctus loquitur, dicēs: Facta est tanquā nauis mer-
 catura longinqua: id est ecclesia, quę nauigantibus
 apostolis, gubernāte domino, flante spiritu sancto,
 p̄dicationis verbo vbique discurret, portās secū ma-
 gnū & inestimabile preciū, quo omne genus ho-
 minū, vel potius totū mundū sanguine Christi mer-
 cata est. De quo alio quoq; loco idē Salomō retu-
 lit, dicendo inter cętera, vestigiū nauis pelagizanti-
 bus inueniri nō posse: ostendens conuersationē ec-
 clesię nō terrenā esse, vel seculi, sed cęlestē, secun-
 dum quod sanctus Apostolus refert, dicēs: Nostra
 autē conuersatio in cęlis est. Mare seculū intelli-
 gitur, quod à diuersis peccatis, & varijs tētationibus,
 velut quibusdā fluctibus aētuat. De quo scriptū le-
 gimus: Hoc mare magnū & spaciōsū, illic reptilia,
 quorū nō est numerus. Animalia pusilla cum ma-
 gnis, & draco iste quē formasti ad illudendū ei. Et
 iterū: Veni in altitudinē maris, & tēpestat demersit
 me. Venti autē nequitie spirituales, & immūdi spi-
 ritus intelliguntur, qui ad naufragiū ecclesię per di-
 uersas seculi tētationes, velut per fluctus maris de-
 fauiunt. Dormire verō dominus in hac nauī tunc
 intelligitur, cum ad probationē fidei, ecclesiā suā
 pressuris & persecutionibus mūdi istius tentare p-
 mittit. Oratio verō discipulorū, & excitantiū do-
 minum, & auxiliū implorantium, vt liberaren-
 tur: preces sanctorum omnium ostēduntur, qui or-
 ta tempestate persecutionis, fauiente diabolo &
 angelis eius, deuota fide, ac iugi oratione, patien-
 tiam domini, velut de somno excitant, vt miseri-
 cordiæ suę auxilio, per timorem humane infirmi-
 tatis

Atatis periclitantibus subuenire dignetur: quod incre-
 patis ventis, immūdis scilicet spiritibus, qui autho-
 res sunt persecutionis, & mitigata omni seculi tē-
 pestate, ecclesiā suam in pace & tranquillitate re-
 stituat. In admiratione verō eorū qui in nauī erant,
 qui post factam tranquillitatem dei filium confi-
 tentur, omnium credentium persona & fides ostē-
 sa est, qui in ecclesia cōstituti, prius orationib; do-
 minum excitantes, reddita sibi pace, verē dominū
 ac defensorem ecclesię suę, dei filium confitentur.
 Quod factū statim in Actis apostolorū, post He-
 rodis persecutionem & Iudæorum, à sanctis pro
 ecclesia recognoscimus. Vnde & quantis infesta-
 tione inimici ecclesię, vel seculi tempestate laboret,
 quibusuis tentationum fluctibus pulsetur, naufra-
 gium facere nō potest, quia filium dei habet guber-
 natorē. Inter ipsos enim turbines mūdi, inter ipsas

Bseculi persecutiones plus glorię ac virtutis acqui-
 rit, dum in fide firma & indissolubili permanet. Na-
 uigat enī instructa fidei gubernaculo, scelici cursu
 per huius seculi mare, habens deum gubernatorē,
 angelos remiges, portans choros omnium sancto-
 rum, erecta in medio ipsa saluari arbore crucis, in
 qua euangelicę fidei vela suspendens, flante spiri-
 tu sancto, ad portum paradisi & securitatem quie-
 tis aternę deducitur. Et hęc quidē nauis, quantis
 per hoc tempus vitę, per has tentationes seculi na-
 uiget: non est tamen seculi nauis, sed dei. Est enim
 & alia seculi nauis, non dei: id est, collectio hęreti-
 corū, quę sibi huius nomen ecclesię vendicat. Ad-
 uersum quam, diem iudicij futurum Esaias mani-
 festē declarat, dicēs: Dies, inquit dominus sabaoth,
 aduersus omnē cōtumeliosum & superbū. Et post
 aliquantulum ait: Et aduersus omnem nauem ma-
 ris, id est omnem ecclesiam hęreticorum. De qua
 Esai. 33. d. alibi idem Esaias retulit: Dirupti sunt, inquit, funes
 tui, quę nō valuit arbor tua, inclinauerunt vela tua,
 & non laxabūt vela tua. Nauem verō hanc maris
 esse dixit, quia huiusmodi ecclesia non dei est, sed
 seculi, quę licet habere in se p̄dicationem domi-
 nicę crucis videatur, inualidam tamen hanc arbo-
 rem eius ostendit: quia vbi non est veritas fidei, in-
 firma crucis assertio est. Vnde inclinata & laxata
 vela eius sunt ostensa, quod nullo flatu sancti spi-
 ritus diriguntur. Et ideo huiusmodi nauis, hoc est
 ecclesia hęreticorum, amisso verę fidei guberna-
 culo, dominantibus aduersis spiritibus, in naufra-
 gium mortis aternę demergitur, quę gubernari à
 Christo domino non meretur, qui est benedictus
 in secula seculorum, Amen.

Homilia. xxiii. ex cap. decimo.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis:
 Ecce ego mitto vos sicut oues in medio lu-
 porum. Et reliqua.) Omne malū quod ac-
 cidit ex insperato, nimis est graue: quod autē ex-
 pectatur antequam accidat, postquam acciderit, le-
 uius inuenitur. Ideo p̄sciens dominus futurarum
 persecutionū, p̄monet apostolos, dicēs: Ecce ego

mitto vos sicut oues in medio luporum: vt cum pe-
 riculum illud euenerit, non quasi nouum perhor-
 rescant, sed tanquā cognitū fortiores excipiant.

Ecce ego, qui mensurata spacia constitui diei &
 nocti, & nunquā altera in alterius tēpus cōtempta
 definitione transgreditur. Ecce ego, qui turbidum
 mare, quasi feram cauea, sic in sua littora clausi, &
 quasi indissolubili catena p̄cepto ligauī. Ideo di-
 xit, Ecce ego mitto vos: vt dum mittentis potestas
 cōsideratur, periculi magnitudo nō timeatur. Si
 cut oues.) Nō humane nature beneficiū tollo, sed
 ouilis patientię opus iniungo. Nō indignentur ser-
 uī vocabulū ouis accipere, cum sciant dominū suū
 nomen agni portasse. Ecce agnus dei, ecce qui tol-
 lit peccata mūdi. Et quomodo, inquit, proficiemus
 oues contra lupos? Ouium mansuetudo non potest
 resistere luporum crudelitati. Luporum crudelitas
 mitescere nescit, nisi gratia Christi faceret, quod
 ipsa natura fieri negat. Non vestra virtus, aut soler-
 tia aestimatur, aut laudatur in vobis: sed nominis
 mei potestas intelligatur, vt glorificetur per vos,
 quia fortior est gloria dei, quam rerum natura. Si-
 cut oues. Cum cœperint vos lupi vellicare, nolite
 resistere, aut vociferare, scientes, quia nisi vos spo-
 liati fueritis, alij non vestientur: id est, nisi vos mor-
 tui fueritis, alij non viuēt. Nec timeatis hanc vel-
 licationem p̄sentem. Cum enim ætas resurrectio-
 nis aduenerit, alia super vos lana immortalitatis na-
 scetur. Quandiu autē propter instigationē diaboli
 gentes permanserint lupi, dorsum illis p̄stare ad
 vellicandum: cum autē per patientiam vestram lupi
 illi facti fuerint agni, p̄betes illis, tāquam oues,
 lac doctrinę. Manifestum quidē est, quia oues ap-
 pellat propter mansuetudinem: non timentes autē
 deum, lupos propter crudelitatem. Sed hoc videamus,
 quare istos quidem dixit, quasi oues: illos autē
 non quasi lupos, sed lupos. Si enim istos propter so-
 lam causam mansuetudinis oues dixisset, quoniam
 natura quidem homines erant, mansuetudine autē
 oues, utiq; & illos quasi lupos dixisset: quoniam &
 illi, etsi crudelitate quasi lupi erant, tamē natura si-
 militer homines erant. Puto ergo ista ratione istos
 quidem quasi oues dictos, illos autem non quasi lu-
 pos, sed ad plenum lupos: quoniam homo dei, quan-
 uis fuerit bonus, tamen semper habet in se aliquid
 mali secundum carnem, quasi homo: & ouis quidē
 dicitur propter quod bonus: quasi ouis autem, quia
 non ad plenum bonus. Qui autem deum non cog-
 noscit, nihil in se boni potest habere, propterea lu-
 pus dicitur, non quasi lupus, quia nihil boni habet
 in se, quia in se non cognoscit deum. Causa est ista,
 quia omnes homines secundum carnis naturam
 mali sumus: & sicut dicit Apostolus, Natura sumus
 filij irę: sed per timorem dei efficiamur boni.
 Quauis autem per timorem dei efficiamur boni,
 tamen semper aliquid naturalis mali remanet in
 natura hominum. Ergo si natura carnalis compellit
 fieri malū, timor dei ex parte retinet eum à ma-
 lo. Homi-

Ioan. 1. d.

E

F

Ephe. 2. 4.

G lo. Hominem non cognoscentem deū, aut cognoscentem quidem, sed non timentem, natura compellit facere malum, & timor dei non retinet a malo, & ideo non potest esse in illis aliquid boni, nisi fortè propter homines, quando ipsum non est bonum, sed malum, quod est propter deū. Quicquid autē non est ex fide, peccatū est. Ideo sancti quidē quasi oues, mali autem non quasi lupi, sed ad plenū vocantur lupi. Nec moueat te, quod etiam Christus quasi ouis est dictus, nō ouis, cum sit totus bonus. Ibi enim non persona Christi cōparata est ad personā ouis: sed occisio Christi, sicut occisio ouis.

Esa. 53. c. Denique ita subiungit: Sic non aperuit os suum in humilitate. Nam nec ouis, cum ducitur ad occisionem, aliquam vocem emittit. Hic autē persona apostolorum comparata est ad ouium mores: nō missio eorum ad missionem ouium, id est apostoli ipsi dicti sunt sicut oues, nō missio eorum, sicut missio ouium. Non enim mittuntur aliquādo oues ad lupos, nec cōparat aliquis possibilem etiam impossibiliter. Vnde alibi dictus agnus est, non quasi agnus. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & intelligēdas fraudes. Estote simplices sicut colūbæ, ad ignoscendas iniurias. Nolo vos esse semper quasi columbas, ne propter simplicitatem nimiam per seductionē laqueum incurratis. Nolo vos esse semper sicut serpentes, ne ex corde cōtra aliquem venena fundatis, sed secūdam tempus & personas, mutetis & mores. Estote serpentes, ne cōprehēdamini. Si enim comprehensi fueritis, estote columbæ, vt ne mordeatis. Quādiu enim homo gentilis est, serpens in illo est: quoniam indignatio illius, secundū similitudinem est illius serpentis, qui in paradiso hominem a deo separauit: cum verò cōuertitur ad fidem, recedente serpente, ingreditur in illum spiritus, qui in specie colūbæ descendit de caelo, & sit columba. Ergo contra infideles estote serpentes, quia serpens serpenti non nocet: cum fidelibus autē estote columbæ, vt quasi columbæ colūbis charitatis oscula porrigatis. Et vt breuiter dicā, estote prudentes sicut serpentes, vt malum intelligatis & caueatis. Et estote simplices sicut columbæ, vt nō faciatis vllum malum. Quia intelligere malum, laudabile est: facere autem, vituperabile. Nec qui intelligit malum, ipse fecit malum, sed qui facit malum. Attendite vobis ab hominibus, tradēt enim vos in cōcilijs. Quoniam superius dixit, estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: nunc ad vtrunq; causam ostendit, & quare vult esse prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Prudentes quidē sicut serpentes, vt attendant sibi ab hominibus, qui tradent eos in concilijs. Propriū enim est serpentis, ab hominibus sibi cautē prospicere. Vnde Apostolus admonet, dicēs: In sapientia ambulate, quoniam tempus malignū est. Quare autem vult eos esse simplices: vt nō aduersus proditores suos maliciæ memores sint, sed diligant inimicos suos, & bene faciant persequen-

tibus se, secundū dei Christi præceptū: quia nō tantū laedimur ab iniquis inimicis, quando nocemur ab ipsis: sed etiā proficimus, cum per maliciā eorū cōstantia bonitatis nostræ a suo pposito victa nō recesserit. Quoniam propriū est colūbæ vsq; ad mortē in simplicitate manere. Vnde & de tolerantia Job dictū est, & adhuc pseruat in simplicitate. Attendite vobis ab hominibus: tradēt enim vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabūt vos, & ante reges & præfides stabitis in testimoniu illis, & gentibus. Ita dixit, attēdite vobis ab hominibus, quasi a quibusdā pessimis malis, & sup oīa mala malis. Nā si nō quasi homines accusans dixisset, sufficeret illi dicere, attēdite vobis, tradēt enim vos. Nūc autē addit, attēdite vobis ab hominibus: ostendere volens, quia præ omnibus malis homo est pessimū malū. Nā si bestijs cōparare volueris eū, peiorē inuenies eū. Bestia enī, quantis sit crudelis, tamē quia est irrationabilis, declinabitur ab homine crudelitas ei. Homo autē crudelis cum sit & rationalis, nō facile euadetur crudelitas eius. Si cōparaueris hominē serpenti, peiorē inuenies hominē: quoniam serpens, et si maliciā habet, tamē hominis timorem habet. Ideo si quē abscondē potuerit, mordet: si autē nō potuerit, fugit. Homo autē & maliciā habet serpentis, & timorē nō habet, sicut serpens. Ideo quādiu nō habet tēpus, latet sicut serpens: si autē inuenit, irruit sicut bestia. Adhuc autē anguis, siquidē irritata fuerit, sequit: si autē irritata nō fuerit, in silentio trāsit. Homo autē & nō irritatus insanit, & magis sup illos insanit, a quibus nō fuerit irritatus. Et vt breuiter dicā, vnaquæq; bestia vnū habet & propriū malū, homo autē oīa habet in se. Denique homo malus, peior est quā ipse diabolus. Diabolus enī si videat iustū, nō est ausus ad eū accedere: homo autē malus quāuis hominē factū viderit, nō solū illū nō timet, sed adhuc magis cōtēnit. Nō enī diabolus homini præstat virtutē, sed homo diabolo. Arma enī diaboli, est malus homo. Sicut enī homo sine armis nō potest aliquid facere cōtra hostē, sic diabolus etiā sine homine nō valet aliquid cōtra sanctos. Tradent enim vos in cōcilijs, & in synagogis suis flagellabūt vos. Quasi ad maiorē laudē dei in synagogis suis flagellabūt: vbi oratiōes & laudes, vbi lectiōes vel sacrificia, apostolos ibi pœnis afficiebant, quasi sacrificium deo offerentes. Re autem vera sacrificium erat dei, cruciatio apostolorum, non ad ludæorum mercedem, sed ad suam coronam: Iudæorum autem erat interitus. Quoniam autem dicit, ante reges & præfides stare, & non cogitare quid respondere debeant, hoc est quod in Ioanne dicit, Cum autem venerit ille paraclētus, ille testificabitur de me. Et vos testimonium reddetis, quia ab initio mecum fuistis. Ante reges & præfides stabitis in testimonium illis, & Gentibus: vt dum apostoli accusantur, dum respondent, in singulis quibusque pratorijs Christi veritas prædicetur, & Iudæorum perfidia demonstratur, & Gentibus vel ad salutem

credentibus, pietatis mysterium reuelatur. Audientes autem apostoli, quia coram regibus & iudicibus stare iubebantur, ne fortè dicant ad Christum, tu ipse scis quia in illorum iudicibus scholastici præfunt, quomodo ergo possumus nos homines piscatores, & sine literis, coram illis testimonium dare. Tu enim ab initio non nos docuisti loqui, sed credere. Denique cum nos discipulos congregares, nō inuenisti nos in capitolio philosophicos libros legentes, sed retia in mare mittentes. Neque dixisti, Venite, faciam vos aduocatos meos: sed, venite, faciam vos piscatores: sed, conscientias, non eloquētijs nostras elegisti. Ideo ipse inquit: Cum autem tradēt vos, nolite solliciti esse, quomodo, aut aut quid loquamini. Mea est enim causa. Deus humano auxilio non indiget. Ideo vos tantummodo mihi personam præstate, & ego vobis sensum. Nā sollicitum esse ante iudicium, nō est præparatio rei, sed desperatio de deo. In illis enim rebus potest esse desperatio de deo, in quibus potest esse consideratio. Puta si propter aliquem actum iter facturuses, consideras qualitatem actuum, & quantitatem itineris: & secundū eas præparas tibi expensas. Aut si domū edificare proponas, consideras qualia aedificia, & talia præparas instrumenta. In iudicio autē quomodo potest præparari responsum? Nunquid scis qualis sit interrogatio futura? Minimē cum in iudicio tali, non iudices a semetipsis loquuntur, sed diabolus in iudicibus. Si ergo homo, hominis cogitationem non solū futuram, sed nec præsentem cognoscit: quomodo potest cognoscere consilium inimici? quia nemo hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus qui est in eo. Si ergo ex vobis loquamini, secundum verbum respōdebitis: si autem dei spiritu, secundum cogitatum eorum. Sinite ergo, vt in causa sua loquatur deus in vobis, qui conscientiam interrogantis agnoscit. Nō enim possibile est, vt rex qui milites suos mittit ad bellum, non illis præstat arma aduersus hostem. Qui ergo sollicitus est quid loquatur, in sua sapientiā sperat: quæ est prima causa ruinae. Nam in persecutionibus virtus dei non requiritur, nisi præcesserit fides. Ad maiorem consolationem apostolorum, non dixit spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis, sed qui loquitur: vt ostendat quia non solū tunc, sed nec modò aliquid sine spiritu dei faciunt, aut loquuntur, tanquā si ita dicat ad illos: Maximē quia creditis in me, aut cōfitemini me esse verum. Esurientem me videtis, & creditis quia sum panis cœlestis. Sitiētē me videtis, & creditis quia ego sum fons aquæ salientis in vitam æternam. Quomodo est iste sensus humanus, qui aliud vidit, & aliud credit, & cōfitemitur? Si ergo modò, quando periculum non est, gratia mea operatur in vobis: quantò magis erit vobiscū cum persecutio venerit? Nam qui vos in pace sustentat, multò amplius adiuuat in bello. Frater fratrem tradet in mortem. Audientes apostoli, ne fortè cogitent æstimantes cum traditi fuerint in concilijs,

Tomus secundus.

& in synagogis ad flagellandum: illo tempore putas nemo erit patronus, qui adiuuet: nemo amicus, qui indulgeat: nemo amicus, qui misereatur? Ideo dicit dominus: Nemo speret in patronis, nemo in amicis, aut parentibus: cum etiam frater fratrem tradet in mortem: pater filium, & filius patrem. Vide quale tunc incendium persecutionis ardebit, vt nec sibi ipsi parcat natura. Quomodo autem tunc patronum, aut amicorum fidem integrā quares, cum videris ipsius fraternitatis & paternitatis vim esse extractam? Si enim amicitia in ipsa natura deficiet: quomodo inuenietur extra naturam? Ergo quia nō est satis stupendum, si frater fratrem tradat in mortem: Cain enim propter inuidiam sacrificij interfecit Abel fratrem suum: Et propter benedictionem surreptam Esau persequatur Iacob: Hoc autem quis audiuit, vt nulla iniuria existente, propter solam Christi fidem pater filium tradat in mortem? quia fortior est conflictio inimici, q̄ virtus naturæ. Corruptibilis enim est dilectio carnis. Mendax est enim omnis secularis amicitia, quæ diuini timoris vinculo nō est ligata. Non est fides in seruis diaboli. Diabolus nec generat, nec generatur: si non generatur, nec scit seruare iura propinquitatis, qui nullum habet propinquum. Non quia odibile est genus Christianorum, sed quia diuinum est, carnales odiunt. Alij adiunguntur multò plures & chariores proximitate coniuncti, beatorum commutatio, bonum odium est. Et eritis odio omnibus hominibus, propter nomen meum. Id est, omnibus infidelibus: non solū inimicis, sed etiam amicis: nō solū extraneis, sed etiam parentibus: non solū parentibus aut fratribus, sed etiam ipsis patribus vestris. O inæstimabile diabolici furoris incendium, quod nec ipsa paternitatis charitas extinguere potest: supra naturam & contra naturam persecutio ardēs, sapientibus euidenter ostendit, quoniam illa odia non facit more humano accidentium ira causarū, sed inuidia diaboli propter Christum. Qui perseverauerit vsq; in finē, hic saluus erit. Quia incipere multorum est, finire verò paucorum. Semper in principio dilectio est, in fine probatio. Nemo enī circa deum vsq; ad finē potest perseverare, nisi qui propter deum tantummodo factus est dei. Omne enim quod propter carnem fit, corporale est, quæadmodum & caro ipsa temporalis est: quod autem propter deū fit, æternū est, sicut & deus æternus est. Cor bonæ fidei, est exitus bonus: quia non incipere aliquid bonū gloriosum est, sed finire. Nam quod incipit, corporis voluptas est frequenter: quod autem finit, virtus est anima. Nā frequenter concupiscentia carnalis incipit bonum, sed nō finit, nisi gratia dei. Cum ergo conuersus fueris ad deū, & cœperis deo seruire, & opera iustitiæ facere, ne aliquādo acta tua recorderis, sed finē tuum cogita: quia præteritorum bonorum consideratio, iactantiam operatur: consideratio autē finis, timorem. Quoniam qui perseverauerit vsq; in finem, hic saluus erit.

Gg Homi-

G Homilia. xxv. ex cap. decimo.

Nillo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Nihil opertum, quod nō reueletur: & occultum, quod non sciatur. Et reliqua. Nunc profectum praedicationis eorum futurum eis annunciat, quoniam praedicationis eorum habitura fuerat exitum gloriosum. Ecce ego ipse, qui sum lumen absconditum in tenebris, deus celatus in homine, sublimitas in humilitate. Tunc sicut hoc mysterium absconditum fuit a saeculis, nunc autem per vos manifestabitur cunctis, ut impleatur sermo propheticus, qui dictus est de me: A summo caelo egressus eius, & occursum eius usque ad summum eius. Et non est qui se abscondat a calore eius. Sicut enim nullus est locus ubi non appareat sol, aut non sentiantur calor eius: sic nullus erit locus, ubi nō cognoscatur Christus, aut non intelligatur diuinitas eius, ut omnis conditio hominum in duas diuidatur partes, ita ut credentes merito coronentur, ac non credentes sine excusatione puniantur. Et vos cum interim quasi inimicos suos odiant homines, postea vos cognitos complectentur quasi suae salutis auctores. Interim quasi maleficos homines vos abominabuntur, postea quasi sanctos venerabuntur. Interim vos quasi persecutores persequentur, postea vos, omnes homines in ecclesijs suis quasi deos adorabunt. Memento praeterita, & consolamini de futuris, quando iustitiae domini dominata est iniquitas, quando veritatem longo tempore celauerunt tenebrosa mendacia, quando innocentia subexistimatione criminis diu velata est. Moses fuit celatus in Aegypto, dictus est filius Aegyptiae. Quasi homicida fugatus est, quasi mercenarius contemptibilis, ouium factus est pastor. Nunquam est manifestata sanctitas eius, nunquam est coronata innocentia eius. Ecce qui pastor ouium fuerat irrationabilium, factus est dux populi gloriosi. Qui quasi homicida ex Aegypto egressus, postea ingressus est iudex sanctorum, iam non filius Aegyptiae, sed quasi filius dei. Perdidit beneficium suum Aegyptus, nō potuit bene nutriendo facere suum, qui melius nascendo fuerat alienus. Qui Pharaonem regem quasi captiuus ante timuerat, postea illum decem plagis, quasi seruum obnoxium castigauit: quia nihil est opertum, quod non reueletur. Ioseph celatus est in Aegypto, quasi adulter accusatus est, castitatis custos fidelis. Nunquid non est manifestata innocentia eius? Nunquid non multipliciter coronata est castitas eius? Qui quasi maleficus in carcere fuerat, quasi propheta eductus est. In vnius pueri vindicta totus mundus fame flagellatus est. Et quem sacerdos Phutiphar primum quasi adulterum uxoris suae condemnauerat, postea gloriosum generum in cubiculum suum locat. Absconditi fuerant & tres pueri in Babylonia, & quasi contemptores regis sunt accusati pro crimine, ad quorum interitum iussum est, ut caminus accenderetur septies amplius quam solebat: non quia ad comburendam carnis naturam

Psal. 18. b.

H

Exod. 2. a. & seq.

Gene. 39. & seq.

Ibid. 41. f.

Danie. 3. b

tantum incendium necessarium erat, sed quia tantum insanientis regis iracundia suggerebat. Et quid ignis in suo camino, furoris spiritu percussus corrigit? Et perditio suae virtutis calore, specie sola ardebat, ut incorruptibilem integritate eorum corruptus ignis ostenderet, & ardentior fidem eorum ardens flamma ostentaret, ipsa natura sua clamans, non in voce: quia nihil occultum quod non sciatur. Sed vos sustinete introitum iniuriosum, ut habeatis exitum gloriosum. Et tanquam promissionum consolationem habentes, Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quae in aure auditis, praedicate super tecta. Quid est quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine? Item tenebras Iudaicum populum dicit, sicut scriptum est: Lux in tenebris lucet, & tenebrae eam non comprehendunt. Et ideo tenebrae intelliguntur, quia lumen verum cognoscere non potuerunt. Quaecumque igitur dominus in Iudaeis locutus est, in ecclesia manifesta esse annunciabat. Lux enim populus Christianus intelligitur, sicut & Apostolus ait: Eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino: ut filij lucis ambulate. Aut ita: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: id est, quod nunc dico vobis in mysterio parabolarum, vos postea dicite manifeste. Quod enim in mysterio est absconditum, sic est quasi in tenebris positum. Vnde & Moses, quando legem accepturus ascendit in montem, sicut dicit scriptura, ingressus est Moses in nubem, ostendens quia lex quae dabatur in mysterio posita, obscura erat futura, quasi sub nube nigerrima. Quod autem manifeste dicitur, in lumine dicitur. Quid est, quod aure auditis, praedicate super tecta? id est, quod auditis in secreto soli, praedicate coram omnibus, nulli abscondentes verbum, quasi qui stet supra tecta & clamet. Quid est quod apostoli audierunt in mysterio? Quid? Exiit seminator seminare semen suum. Et quaedam ceciderunt secus viam, quaedam super petram, quaedam inter spinas, quaedam super terram bonam. Et loquebatur eis in parabolis, & sine parabolis loquebatur eis nihil. Et accesserunt discipuli eius ad eum secreta, dicentes: Enarra nobis parabolam. Quibus respondit: Vobis datum est nosse mysterium regni dei, ceteris autem in parabolis, ut audientes non audiant, & videtes caeci fiant. Quid ergo? Quod tunc in mysterio solis apostolis credebatur, nunc euangelistis referentibus, & apostolis praedicantibus, quotidie in medio ecclesiae omnibus populis enarratur. Ergo hoc est quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: id est, quod dico vobis in secreto, praedicate coram omnibus, sicut est ubi vocauit dominus discipulos suos seorsum, dicens eis: Vos autem quem me esse dicitis? Responderunt: Tu es Christus filius dei viui, qui in hunc mundum venisti. Et mandauit eis, Nemini dixeritis: quia oportet filium hominis crucifigi, & tertia die resurgere: quia si manifeste cognitus fuisset filius dei, nemo ausus fuisset manus in-

R

Ioan. 1. a.

L

Exo. 24. d

Infr. 11. a

Luc. 8. -

M

Infr. 16. b

& Luc. 9. b

Infr. 17. a

& Luc. 9. b

nus in-

Anus injicere in eum. Et ideo crucifixus non esset, neque resurrexisset a mortuis. Propterea adhuc infernorum regnum esset in terra, & dominatio diaboli mundum totum teneret. Quid ergo? Postquam dominus surrexit a mortuis, quod audierat Petrus in secreto, coepit coram omnibus praedicare, dicens: Deus patrum nostrorum suscitauit filium suum Iesum, quem vos crucifixistis, & denegastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos vero iustum negastis, & virum homicidam petistis donari vobis, principem autem vitae intere misistis. Ergo hoc est, quod in aure audistis, praedicate super tecta. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, ne forte propter timorem mortis non liberè dicatis quod audistis, nec fiducialiter praedicetis in omnibus, quod in aure soli audistis. Sic ergo ex his verbis ostenditur, quod non solum ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem palam mendacium pro veritate loquitur, sed etiam ille qui non liberè pronunciat veritatem, quam liberè pronunciare oportet: aut non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere oportet, proditor est veritatis. Nam sicut sacerdos debitor est, ut veritatem quam audiuit a deo liberè praedicet: sic laicus debitor est, ut veritatem quam audiuit quidem a sacerdotibus probatam in scripturis, defendat fiducialiter. Quod si non fecerit, proditor est veritatis. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Haec autem diximus, quoniam multi Christianorum palam quidem transgredi veritatem putant peccatum, tacere autem veritate coram infidelibus non putant esse peccatum: & propterea multi inueniuntur in isto reatu. Ideo nos cōuenit apertè dicere, quoniam nihil de veritate neganda praesens loquitur sermo, sed de veritate non liberè praedicanda, dicens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & nolite timere eos, qui occidunt corpus, quod minus dicatis in lumine, quod audistis in tenebris. Vide quoniam non solum ille transgressor est veritatis, qui palam denegat veritatem, sed etiam ille, qui propter timorem eorum, qui possunt occidere corpus, tacet veritate. Et quid dicam? Quia propter timorem mortis tacet homines veritatem, & propter miserum ventrem, & propter spem vani honoris, in conspectu infidelium tacent homines veritatem: Vt puta, eunt homines ad conuiuium impiorum sacerdotum, & confugiunt ad patrocinium malorum haereticorum, fit sermo de fide: ille sacerdos impius, vel patronus, blasphematur veritatem tuam, quasi mendacium: fidem tuam, quasi perfidiam, ut aut seducat, aut vulneret conscientiam tuam, & faciat eam infirmam, etsi ad plenum capere nō potuerit: tu autem etsi non denegaueris palam veritatem, tamen non contendis cum persona eius, cuius panem inanem manducas, ut nō perdas spem patrocinij, aut rapacitatis: veritatem quam oportebat te liberè defendere, tacens confundis eam in conspectu inimicorum eius, ut videatur a te tacete, Tomus secundus.

falsa quae vera est. Et quomodo non es tu proditor veritatis? Sed forte dicis: Si taceo veritate ante aduersarios, nūquid cōsentio mendacio eorum? Dic mihi, si princeps aliquis imperatoris, videns ciuitatem Romanā ab hostibus expugnari, cum possit liberare eam, & neglexit defendere: num ipse videbitur tradidisse, quam potuit liberare, si voluisset? Sic & tu videns veritate ab impijs expugnari, cum eam potuisses defendere, si loqui voluisses, tacens expugnasti, per hoc ipsum quod compassus es expugnari. Et si propter timorem eorum qui occidunt corpus tacere veritate, sicut praesens scriptura testatur, impietas est: quomodo nō sit impietas maior, tacere veritatem propter miserum ventrem, & spem vani honoris, & meliorem facere gratiam panis, & honoris quam gloriam veritatis dei? Et nolite timere eos, qui occidunt corpus: quoniam corpus etsi ab impijs occisum nō fuerit, propter deum, a semetipso post modicum morietur propter naturam. Ergo occisum secundum corpus ab impijs, nihil perditis, nisi mortis dilationem, ut corpus quod post modicum fuerat moriturum, ante modicum moriatur, magis autem nec ante ipsam mortis dilationem. Si ergo verum est, quia nec folium cadit de arbore sine praeepto dei: & quia numerati dati nobis sunt dies ad vitam, credere debemus, quia nec morimur ante diem, nec transire possumus diem: tamē ponamus quod ante diem moritur, qui moritur propter deum. Si ergo & gratis, id est sine molestia percussoris post modicum morituri sumus, nulla dei causa propōsita: quare nō ante modicum in causa dei cum gloria morimur, ut fiat voluntarium, quod futurum est necessarium, ut offeramus deo pro munere, quod redditur a te pro debito? Ideo nolite timere eos, qui occidunt corpus. Substantia enim hominis non est corpus, sed anima. Hanc enim solam deus ad imaginem suam fecit, & hanc diligit: propter hanc fecit & mundum. Hanc zelat, & persequitur inimicus: propter hanc & ipse filius dei venit in mundum. Corpus autem vestimentum est animae, sicut ait Apostolus: De corpore nostro in quo ingemiscimus onerati, in quo nolumus spoliari, sed superuestiri ut mortale hoc absorbeatur a vita. Sicut ergo vestimentum super homines positum, si quis furibundus scindat, illatorē quidem iniuriarum sentit homo, damnum autem non patitur in natura: sic corpus super animam positum, si occidatur ab impijs, anima quidem occisionis eius sentit dolorem, damnum autem suae naturae nō patitur. Habemus autem huius rei vnde loquimur argumentum in membris. Sicut enim vngues cum summitate vestiunt digitorum, quando praecidantur, dolorem faciunt corpori: cum verò praecisi fuerint, nullus sensus corporis inuenitur in eis, sed ex ipsa natura alteri noui procedunt, ut nullum videatur natura sustinuisse dispendium: Sic corpus donec caeditur, sentit animam: cum autem occisum fuerit, nullus sensus, aut dolor animae inuenitur in corpore illo, sed iterum super animam in tempore opportuno gloriosus

D

E

F

2. Cor. 5. a

Griofus illud retexet corpus, vt nullū detrimentum anima videatur perpessa, sed augmentata. Dicam autem quod sentio verius, non solum ad vestimentum animae caro creata est, sed magis ad tentationem eius, quasi domestica & naturalis inimica copulata est. Et dum expugnatur à carne, nec vincit, nec coronatur à deo. Huiusmodi mysterij Paulus testis est, dicens, Caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem. Si ergo caro animae inimica, tentatio est: quis sapiens non intelligit, quia occisio corporis optanda est magis, quā timenda? Ideo tibi corruptibilis natura creata est, idē deponendi corporis tempus est numeratum, vt homo morituro corpori tuo nō parcas, sed cōmerito perituro cōpares tibi vitam mansuram. Ecce si tu tuō accipis, vtputa bouem, vel equū: nōne assidue operaris opus tuum in eum? Dicis enim apud te, hodie, aut cras tollendus est à me, quia non est meus. Etiam tu in corpore corruptibili natus, quare non ad vtilitatem animae tuae vteris temporali corpore tuo, sciens quia post modicum tollendū est à te, quia non est tuū? Quae ergo est ista insipientia vestra, odire quod nostrum est, & amare quod nostrū non est? Studere seruare, quod seruare non possumus, & negligere quod in aeternum habebimus? Nolite timere eos, qui occidunt corpus, quid est timor mortis? nō dolor exeundi à corpore, sed desperatio vitae post mortem. Ille timet mortem, qui non putat se viuere post mortē. Vis scire? Ecce frequenter homines grauem dolorem patiuntur in infirmitate, & nō moriuntur, & frequenter modicum rādiū habent, & moriuntur, & tamen magis contenti sunt graue dolorem pati, & non mori. Vides ergo, quia non dolor mortis, sed ipsa mors timetur? Sicut autem omnia mala operatur timor mortis, sic omnia bona operatur cōtemptio mortis. Qui timet mori, id est qui non sperat viuere post mortem, neque elemosynas dat, neque orationibus instat, neque ieiunium celebrat, neque paupertatem sustinet, neque opprobrium suffert, neque dānū substantiae suae cōtentus est pati, neque corporalem iniuriā sustinet ppter deum: sed hoc suae lucrum vitae existimat, si bonis istius mūdi foeliciter fruitus fuerit: & hoc damnū vitae suae putat, si fuerit alienat⁹ ab istis bonis. Quare? quia laborum suorū prāmiū in resurrectione nō sperat. Qui autem nō timet mori, id est qui vitam sperat post mortem: omnia quae diximus, libenter sustinet propter deū: quia laborū suorū mercedem multiplicem indubitanter expectat. Ille est ergo perfectus discipulus Christi, qui haec omnia patitur, aut pati paratus est. Non ergo ideo dominus mandat, nolite timere qui occidunt corpus: quia necesse est omnē Christi discipulum occidi: sed ne omnes illas res, quas supra diximus, per singulas mādet, quasi per compendū dixit: Nolite timere eos qui occidunt corpus: quoniam qui occidit nō timet, multo magis contemnit cetera aduersa carnalia, quae sunt ante mortē: quia omnia carnalia quae sūt

ante mortē, leuiora sūt morte. Qui ergo quod grauius est non timet, multo magis cōtemnit quod leuius est. Qui autē ceteras molestias quae sunt ante mortē nō est cōtētus pati ppter deū, quomodo sustinet mortem? Cōsidera autē, vt quid nobis in natura creauit timere mala carnalia, aut diligere bona: non vt mala carnalia timeamus, quae timemus, sed vt per timorem malorum carnalium intelligam⁹ magis timēda esse spiritualia mala: Vtputa, scis quia malum est pati dolorem carnis, per hoc intellige, quia peius est dolorem animae pati. Scis quia malum est cōfundi coram hominibus, per hoc intellige, quia peius est cōfundi coram angelis. Quātū enim angeli meliores sūt hominibus, tantū confusio illa peior quā ista. Nam dolor & pudor corporalis, cum corpore finitur, aut soluitur: dolor & pudor animae, semper cum anima irruit ad poenā. Ita vt diligas bona carnalia quae diligis, sed vt per bona carnalia intelligas magis diligenda esse spiritualia bona: Vtputa, scis quia bonū est gaudere carnaliter: Lp hoc intellige, quia meli⁹ est gaudiū animae. Gaudium quippe carnis cum carne finitur, gaudium autem animae cum anima perseuerat. Scis quod bonū est gloriari in terris: per hoc intellige, quia melius est gloriari in caelo. Quātō enim clari⁹ est caelū, quā terra: tantō gloriosior est illa gloria, quā ista. De magnis autem thesauris bonorum vel malorū quasi modicum gustum dedit in mundo, vt ex modo dico gustu malorū, vel bonorum, plenitudinem cognoscamus. Nolite timere eos qui occidunt corpus, sed eum timete, qui potest corpus & animam perdere in gehēnā. Quid dicis, anima perit? Nōne immortalis creata est? Morte enim non solum extinctio corporalis signatur, sed etiam poena mors dicitur. Vnde & Paulus ait: Quotidie morior p vestrā gloria, quam habeo in Christo Iesu. Et Ioānes in Apocalypsi sua sic dicit: Beatus qui habet partē in prima resurrectione, ei secunda mors nō dominabitur. Secunda enim mors est ignis, & sulphur. M Vides ergo quia per damnationem animae, non dicit ipsam solutionem animae, sed cruciationem gehennae, quae est mors secūda. Et tanq̄ si aliquis dicat: Vt quid tanta licentia data est malis, vt etiā cōtra voluntatem dei habeant in sanctis potestatem nocēdi? Absit, nihil possunt in sanctis deo nolēte: Nōne duo passeres assē vaneūt, & vnus ex eis non cadet sine volūate patris vestri? Si ergo passeres in volūate dei positi sūt, non in potestate hominum, quos deus ad vsum hominum fecit, quātō magis vos: non cū estis in potestate hominum, sed in volūate dei, quos deus ad suam gloriam fecit. Si passer euentu non moritur, nec cadit, propter hoc ipsū m, quia opus dei est: quātō magis iustus homo nō est in euētū positus, quia imago dei est. Sed aut à deo traditus, moritur: aut à deo liberatus, euadit. Si in passerib⁹ nihil sine ratione agitur, quorū duorum precium vnus est assis: quātō magis in vobis sine me nihil agitur, quorum precium est sanguis meus?

A meus? Si sic habentur passeres, quomodo habendi sunt filij? Ideo ergo non debetis timere homines, quia non est in vobis illorum potestas, sed dei. Non enim quando volunt impij, tunc possunt nocere sanctis, sed quando deus illis nocendi tempus concesserit, vt prouideat sanctis suis coronam. Dicit Pilatus ad Iesum: Nescis quia potestatem habeo dimittere te, & crucifigere te? Respondit ad eum: Nō haberes vllam potestatem in me, nisi tibi datum fuisset desursum. Quae ergo est sapiētia, illum non timere qui dat potestatem, sed illum timere qui accipit? Qui enim dat potestatem, quando vult dat: qui autem accipit, non quando vult accipit. Ergo si nō es traditus, sine causa times: & si tradit⁹ es, sine causa times. Deo enim liberante homo tibi nocere nō potest, & si vult. Nescis quomodo Pilatus volebat dimittere Christum, sed non poterat, quia deus eū tradebat? Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sūt. Quid nobis prodest capillos numeratos habere, si morimur? Ideo numerati sūt, vt in aeternum viuamus. Nunquid ideo numerat aliquid deus, vt numerum eius cognoscat, qui ab initio (vt dixit sapientia) omnia in pondere, numero, & mensura creauit? Sed ideo numerauit, ne aliquid perdat ex ipsis. Sicut dicit propheta: Mihi autem nimis honorati sūt amici tui deus. Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur. Non minuuntur qui numerati sūt, sed etiam multiplicabūtur. Vis scire dignitatem numeratorum: considera ouem illam, quomodo pastor non requieuit per desertum discurrere, donec inueniret eam, & ad pristinum numerum reuocaret. Nullam ex omnibus se habere putabat, si de numero suo vna periret. Qui autem perituri sūt, non numerantur. Ideo dominus dicit: Vestri etiam capilli capitis numerati sūt. Peccatores autem, vt quid numerantur, qui esse non aestimantur? Illud enim numerat deus, quod vult possidere: quod autem non vult habere, vt quid numerat? Ideo non numerantur peccatores, vt quicūque ex ipsis periret non sentiat, neque curet deus, quasi de non numeratis: sicut scriptum est, Pro nihilo habētur omnes gētes. Ergo passeres sūt meliores, quā peccatores: Nō, sed similes. Sicut enim deus non dixit, quia non cadunt: sed, sine voluntate dei non cadunt. Dei enim voluntas est, vt comprehendantur, & ad vsum procedant hominum, quia ad hoc creati sūt. Sic voluntas dei est, vt homo qui sine lege dei vixit, sine lege & pereat: & qui deum non aspexit, non aspiciat illum deus. Verē in hoc peior est homo peccator quā animal, quoniam animal & si non glorificat, nō exacerbat: homo autem malus nō solum non glorificat, sed adhuc exacerbat. Quanta autem sit dignitas numeratorum, etiam in libro Numeri ostenditur, quoniam electi & colati numerantur à Mose, per preceptionem dei. Non numeratur inter eos foemina. Foemina autem intelligitur mollities, quae est corruptio corporalis. Omnis autem vir mollis animo, Tomus secundus.

remissibilis in fide, & corruptus in actibus: corpore D vir est, & ideo foemina intelligitur, ideo non numeratur cum sanctis. Foemina autem si virilitate sanctam habuerit, & si corpore foemina est, animo est vir, & numeratur cum sanctis. Illic quia figura erat caro, foemina repellebatur: hic autem quia veritas est, foemineus animus non numeratur. Illic seruilis conditio excludebatur, hic autem conuersatio seruilis expellitur apud deum. Non ille seruus est, qui seruus est hominum, sed qui peccati sui. Ergo liber si opera mala fecerit, diaboli seruus est. Seru⁹, si bona opera fecerit, filius dei est: ideo seruilis anima non numeratur. Item neque Aegyptius mundialis. Qui ergo diligit mundum, in secularibus negocijs gaudet. Propter negocia mundi transitoria tristatur, propter deum verō non gaudet. Ille non numeratur, quia anima Aegyptius est. Aegyptius autem si coelestia amauerit, Hebraeus est. Item nec puer numeratur. Ille qui puer est sensibus, malicia autē perfectus est: qui autē malicia puer est, sensibus perfectus est. Qui autem mensurat plenitudinem aetatis Christi, ille etsi puer fuerit, sicut Daniel numeratur. Et qui procedit ad bellū contra alienigenas: id est, qui potest pugnare contra immundos spiritus, & desideriorū carnalium destruere castra, ille tantummodo numeratur. Sed nec omnes qui habent virtutem spiritualem, habent Israēliticam virtutem. Nam & Gentiles habent virtutem animae, Grammaticam, Rhetoricam, & Philosophicam: sed non Israēlitica virtus est, quae nō sit propter deum, sed propter bonam gloriam. Israēliticū autem bonum est, cuius mens deū videt, sicut apostolorum, quibus dixit: Vestri autem & capilli capitis numerati sūt omnes. Spiritualem autem, capilli sūt subtiles animae, & innumerabiles sensus sanctorum, qui de spiritu Christi, quasi de capite ipsorum procedunt. Si autem iustus tradidit se in potestate dilectiois, dilectio illa praecidit capillos ipsius, & tollit virtutē quam habet in capite, sicut Dalida Sampsonis. Nam omnis virtus eorum non in corpore, nec in diuitijs, sed in virtutibus spiritualibus est posita. Et nulla res sic praecidit virtutem capillorum suorum, sicut corporalis voluptas. Si ergo perdidit virtutē capillorum suorum, apprehendit eum alienigena, id est immundi spiritus, & alligabūt eum vinculis diuersorum desideriorum, & excācabunt oculos cordis eius, vt non videat lumen: id est viam veritatis, vt egressus suos extendat, vt impleatur in illo, quod scriptum est: Deleantur de libro viuientium, & cum iustis non scribantur. Omnis ergo qui se confessus fuerit coram hominibus, & ego confitebor eum coram patre meo. Qui autem negauerit me corā hominibus, & ego negabo eum corā patre meo. Et quoniam rem impossibilem, quantum ad naturam carnalem, mandauerat: nūc & poenā proponit, & prāmiū, vt modo timore poenae, modo desiderio prāmiij virtus animae adiuuetur. Ecce prāmiū: Qui me confessus fuerit

Mortē timēs, parū boni operatur.

1. Cor. 15. 4. Apocalyp. 20. b.

10. 19. b.

11. d.

13. 8. c.

18. b.

40. c.

Num. 1. 2. 3. c. & 16.

Indic. 16. e.

16. f.

G fuerit corā hominibus, & ego confitebor eū coram patre meo. Sed prius dicit pramiū, postea pœnam, quia misericors deus paratior est ad remunerandū bonos, q̄ ad puniendū indignos. Vide ergo quantū maius est pramiū dei, q̄ iustitia nostra: & quanto grauior est vindicta, q̄ nostrum peccatum. Si tu cōfessus fueris Christum coram hominibus, confite- ris quia nihil potes præstare deo: si autem ille te cōfessus fuerit coram deo, cōfiteatur quia potest face- re te immortalem. Si tu negaueris Christum corā hominibus, denegans Christum illi nocere non po- tes: si autem te negauerit Christus coram deo, de- negat qui perdere potest in igne aeterno. Quis est tam lapideus, qui non desideret iustitia suā testem habere Christum? Si ergo magnum est testem esse Christi, quātū magis est testem habere Christū? Considera etiam deniq; ne fortē dicat etiam fide- les Christiani, si necessitas persecutionis aduenierit, interim coram hominibus de negatione patiar pœ- nas, in corde autem meo veritatem teneo Christi. Ideo non dicit, Qui me confessus fuerit in corde suo: sed, corā hominibus. Quoniam qui coram ho- minibus non confitetur, nō prodest ei aliquid quod in corde credit in Christum: quia qui ore denegat, non potest fieri vt in corde credat. Radix enim cō- fessionis, fides est cordis. Confessio autem, fructus est fidei. Sicut ergo quandiu radix est viua, necesse est vt aut ramos producat, aut folia: si autē nō pro- duxerit, sine dubio intelligis, quod radix eius in ter- ra siccata est. Sic quandiu fides cordis integra est, se- per germinat confessionem in ore: si autem cōfessio non fuerit oris, intellige sine dubio, quia fides cordis eius iam antē siccata est. Sic enim dicit Apo- stolus: Corde enim creditur ad iustitiam, ore autē confessio fit ad salutem. Ergo nec valet confessio oris sine fide cordis, nec fides cordis sine confessio- ne oris. Si autem tibi prodest corde credere, & nō coram hominibus confiteri: ergo & infideli in hy- pocrisi cōfiteri Christum prodest, etiā si corde nō credat. Si autem ille nihil proficit cōfitemens sine fi- de, nec tu proficis credendo sine confessione. Si suf- ficit Christo qui cognoscit, & si confessus eum nō fueris coram hominibus: ergo & tibi sufficiat quia cognoscit te Christus, & si non fuerit te confessus coram hominibus. Si autem tibi non sufficit cogni- tio eius, nec illi sufficit fides tua. Si enim sufficeret tibi fides cordis, cor tantūmodo tibi deus creasset: nunc autem & os tibi creauit deus, vt corde credas, & ore confitearis. Nec tantū ore, sed quinq; sensu- bus carnalibus. Si enim sufficeret cor aut os, sic di- ceret, & propheta: Confitemini domino, in cithara vnus aut duarum chordarum, psalmum dicite ei: nunc autem dicit, in psalterio decem chordarum: quia homo qui est psalterium, decem sonos habet, quinq; carnales, & quinq; spirituales. Cum his om- nibus oportet cōfiteri Christum. Si autē vel vnus sensus minus fuerit, nō est perfecta confessio. Ergo si quis tibi dicat, nō māduces idolorum, sed aspi-

ce tantū ad idola, quomodo speciosa sunt: si aspe- xeris prouocatus, oculis tuis negasti Christum. Nō quia aspicere idola aliquid sit, sed quia inuitatus as- picias, peccas. Si autem non aspexeris, oculis tuis cō- fessus es Christum. Ideo scriptum est, Auerte oculos meos ne videant vanitatem. Si verō dixerit tibi, nolo vt aspicias idola, sed tantū ausculta quomodo ille Gentilis blasphematur Christum, vt glorificet deos. Si auscultaueris, auribus tuis Christū negasti. Si dixerit tibi, nolo vt audias blasphemiam Christi, sed ecce quomodo incensum dijs offertur, tantū sta, & accipe odorem incēsi illius: si odoratus fue- ris, odoratu tuo Christum offensus es. Itē si dixerit tibi, nō manduca carnem dentibus tuis, tantū sin- ge te de immolato māducare: si simulaueris, sic gu- ltu tuo Christum negasti. Si autē nolueris fingere, Christum confessus es, sicut Eleazarus in libro Ma- chabæorum, qui carnes vertuecinas sub specie por- cinæ noluit manducare. Si dixerit, nolo, singas te de immolato manducare, sed tantū tange idolū ma- nu tua, aut tene thuribulum: si tetigeris, aut tenueris, tactu tuo Christum negasti. Si autem nolueris, tactu tuo Christum confessus es, sicut scriptū est: Si est iniquitas in manibus meis. Omnia enim mē- bra animæ vel corporis tui nō solum tibi ad vsum deus creauit, sed sibi ad gloriam.

Homilia. xxvj. ex cap. decimo.

Nillo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Nolite arbitrari, quod venerim pacē mittere in terram. Non veni mittere pacem, sed gladiū. Et reliqua. Cū dixisset dominus, Qui me confessus fuerit coram hominibus, & c. quasi co- gitantibus apostolis, & dicētibz apud se, vsq; nunc sub tyrannis & Gentium dominatione degimus, & nunc sperauimus pacem nobis esse venturam: & quomodo hic nobis persecutiones & iudicia futu- ra promittit? Respondit ita: Nolite arbitrari, quod venerim pacē mittere in terram. Et est pax bona, & est pax mala. Pax bona est inter bonos fideles & iustos, vt in quibus est vnus fidei munus, vna sit vi- tæ cōcordia. Nam fides per verbum quidē dei na- scitur, per pacem autem seruat, & per charitatē nutritur, dicente Apostolo: Fides est, quæ per charitatem operatur. Fides autē quæ non habet chari- tatem, nullū potest boni operis fructū perficere. Si ergo aliqua dissensione fideles fuerint separati, hoc est mala discordia, sicut ait dominus: Omnis domus in se diuisa, non stabit. Sic & separata fraternitas, a semetipsa consumitur, sicut ait Apostolus: Si autē inuicem mordetis & criminamini, videte ne ab in- uicem consumamini. Pax autem mala est inter in- fideles & iniquos, vt quib⁹ est vna malicia, sit vnus ad malefaciendum consensus. Nam infidelitas & iniquitas ex suggestionē quadam diaboli nascitur, per pacem autem seruat. Si ergo aliqua occasio- ne infideles & iniqui ab inuicem fuerint separati, hoc est bona discordia: quia sicut in pace bonorū, fides & iustitia stant, infidelitas autem & iniustitia iacent:

A iacent: cūm verō discordia venerit, fides & iustitia cadunt: infidelitas autem & iniustitia resurgunt: sic in pace iniquorum & iniustitia, & infidelitas stant, fides autem & iustitia iacent. Cum verō concordia venerit, infidelitas & iniustitia cadunt, fides autem & iustitia surgunt. Ideo ergo dominus bonam mi- sit separationem in terram, vt rumperet malam cō- iunctionem. Omnes enim tam boni quā mali, id est qui diligentes malum, erant in malo: & qui per ignorantia, boni stabant in malo. Omnes in simul, quasi sub vna domo infidelitatis tenebantur inclu- si, ideo misit dominus separationis gladium inter il- los, id est verbum veritatis, de quo ait Apostolus: Viuum est verbum dei, & efficax, & acumen ha- bens super omnem gladium acutissimum, pene- trans vsque ad interiora animæ & spiritus, artuūq; & medullarum, scrutās corda, & cogitationes. Ille est ergo gladius bis acutus, ex vna quidē parte bo- nos ab errore præcidens, ex altera autem parte ma- los ab excusatione, vt nec bonos ignorantia perdat, nec malos excuset: vt & boni cognita veritate, cū secuti fuerint veritatem, cum iudicio & iustitia sal- uentur, & mali cūm veritate cognita secesserint à veritate, cum iudicio & iustitia puniantur. Hoc ergo gladio dominus separauit bonum à malo, vt & bonum separatum à malo surgat, & malum separatum à bono cadat. Nam bonum quandiu fuerit mixtum, cum malo iacet, & mortuum est, quia nō potest bonum esse coniunctum cum malo: cūm au- tem à malo fuerit separatum, tunc surgit & viuunt: quia incipit esse bonum separatum à malo. Sic & malum quandiu fuerit mixtum cum bono, stat & viuunt, quia sub se opprimit bonū: cūm verō fue- rit separatum à bono, tunc cadit & moritur: quia manifestatum iam nō potest sub se opprimere bo- num. Sic & fideles, quādiu cum infidelibus fuerint iuncti, iacent, & mortui sunt: quia non possunt esse fideles cum infidelibus mixti. Cūm autem fuerint ab infidelibus separati, tunc resurgunt & viuunt: quia tunc incipiunt esse fideles cum fidelibus mi- xti. Item infideles quandiu fuerint cum fidelibus mixti, stant, & viuunt: quia sua infidelitate tenent fideles. Si verō à fidelibus fuerint separati, cadunt, & mortui sunt: quia manifesti infideles iam non possunt perdere fideles. Omnis enim res mala tan- diu stare videtur, & viuere, quādiu bonæ rei po- test nocere: cūm verō manifestata fuerit, iam non potest nocere, iacet, & mortua est. Omnis autē res mortua, etsi est mala, tamen similis est rei quæ non est. Quid ergo infideles à fidelibus separati, alios quidem timore frangunt, alios autem promissione corrumpunt: Hac res non dicit perdere bonos, sed magis glorificare permanētes in bono, cūm ille qui aut timore frangitur, aut promissione corrumpi- tur, nunquam fuerit verè bonus. Tunc enim verè infideles dicuntur perdere fideles, quādo fideles per ignorantiam veritatis cum infidelibus sunt. Sedu- ctionibus, aut persecutionibus fides non corrumpi- tur, sed purgatur. O mira virtus gladij separantis, cui non solum coniunctio extraneorum resistere non potest, quos amicitia voluntaria iungit, sed nec ipsa dilectio violenta naturæ carnalis. Et ideo non solum illos separat, qui dilectione coniuncti sunt, & natura disuncti, sed etiā illos, quos carnalis ne- cessitas dulcibus vinculis alligauit. Ideo non dicit, veni enim separare filium aduersus patrem. & c. No- tanda res est, quoniam quos separat Christus, fide- les sunt: à quibus separat, infideles. Vnde ostēdit, ex eo quod dicit: Qui diligit patrem plus q̄ me, non est me dignus. Qui enim plus diligit patrem quā deum, permanet iuxta patrem. Qui autem diligit deum plus q̄ patrem, recedit à patre, fide, non cor- pore. Ideo autem diximus, quia quos separat Chri- stus, fideles sunt: vt sciamus quia semper fideles ab infidelibus recedunt, non infideles à fidelibus: quia semper diabolus desiderat infideles suos cum fide- libus esse, vt infideles cum fidelibus mixti, corrup- pant fideles: & Christus semper fideles festinat ab infidelibus separare, vt ne fideles conuenientes cum infidelibus, corrumpantur ab eis. Et vbicunq; separatio inter bonos & malos facta legitur in scriptu- ris, semper boni secesserunt à malis, & non mali à bonis. Cū essent Iudæi in captiuitate, deus p̄ pro- phetam non ad Assyrios dicit: Exite, exite de me- dio populi mei: sed ad populum suum, Exite, exite de medio eorum, & immūdum ne tetigeritis: quia malum coinquinat bonum, bonum autem non co- inquinat malum. Vtputa, iunge lutum farinae, non farina fordidat lutum, sed lutum farinam. Itē iun- ge acetum vino, nō vinum corrumpit acetum, sed acetum vinum. Nec enim corrumpi potest ab alio, quod naturaliter à seipso corruptum est. Ideo cūm dixerint infideles, A nobis vos recessistis, non nos à vobis, crede, verum enim est. Semper bonum ante malum fugit, malum autem ante bonum nō fugit. Item cūm dicit, Ecce ille sacerdos hæreticus deside- rat orare cum fidelibus, & dare benedictionem fi- delibus, crede, verum est enim. Scit enim dato suo coinquinare non sanctificare accipientem. Si enim sciret sanctificare qui dat, vtique rogandus fuerat, non rogaret. Nunc autem quia coinquinat datum eius, non expectat vt quærat, sed ipse quærit quæ perdat. Ecce ille laicus infidelis, benedictionem de- siderat accipere à fidei: nō vt ipse sanctificetur ac- cipiēs, sed vt tu & quod dedisti, perdas: & quia de- disti sanctum canibus, percas. Nō dixit separare fi- lium à patre: sed, aduersus patrem: quia non corpo- ralem separationem iubet, sed spiritualē. Qui enim corporaliter separatur, à patre separatur, non con- tra patrem: qui autem spiritualiter separatur, cor- pore quidem cum patre est, fide autem aduersus pa- trem. Nam qui longē est à patre, non potest stare contra patrem: qui autem ante patrem est, ille po- test esse contra patrem, respondendo, blandiendo, disputando. Non enim credibile est, vt corporaliter iubeat relinquere patrem, qui dixit: Honora patrem & matrem, tuum &

pitur, sed purgatur. O mira virtus gladij separantis, cui non solum coniunctio extraneorum resistere non potest, quos amicitia voluntaria iungit, sed nec ipsa dilectio violenta naturæ carnalis. Et ideo non solum illos separat, qui dilectione coniuncti sunt, & natura disuncti, sed etiā illos, quos carnalis ne- cessitas dulcibus vinculis alligauit. Ideo non dicit, veni enim separare filium aduersus patrem. & c. No- tanda res est, quoniam quos separat Christus, fide- les sunt: à quibus separat, infideles. Vnde ostēdit, ex eo quod dicit: Qui diligit patrem plus q̄ me, non est me dignus. Qui enim plus diligit patrem quā deum, permanet iuxta patrem. Qui autem diligit deum plus q̄ patrem, recedit à patre, fide, non cor- pore. Ideo autem diximus, quia quos separat Chri- stus, fideles sunt: vt sciamus quia semper fideles ab infidelibus recedunt, non infideles à fidelibus: quia semper diabolus desiderat infideles suos cum fide- libus esse, vt infideles cum fidelibus mixti, corrup- pant fideles: & Christus semper fideles festinat ab infidelibus separare, vt ne fideles conuenientes cum infidelibus, corrumpantur ab eis. Et vbicunq; separatio inter bonos & malos facta legitur in scriptu- ris, semper boni secesserunt à malis, & non mali à bonis. Cū essent Iudæi in captiuitate, deus p̄ pro- phetam non ad Assyrios dicit: Exite, exite de me- dio populi mei: sed ad populum suum, Exite, exite de medio eorum, & immūdum ne tetigeritis: quia malum coinquinat bonum, bonum autem non co- inquinat malum. Vtputa, iunge lutum farinae, non farina fordidat lutum, sed lutum farinam. Itē iun- ge acetum vino, nō vinum corrumpit acetum, sed acetum vinum. Nec enim corrumpi potest ab alio, quod naturaliter à seipso corruptum est. Ideo cūm dixerint infideles, A nobis vos recessistis, non nos à vobis, crede, verum enim est. Semper bonum ante malum fugit, malum autem ante bonum nō fugit. Item cūm dicit, Ecce ille sacerdos hæreticus deside- rat orare cum fidelibus, & dare benedictionem fi- delibus, crede, verum est enim. Scit enim dato suo coinquinare non sanctificare accipientem. Si enim sciret sanctificare qui dat, vtique rogandus fuerat, non rogaret. Nunc autem quia coinquinat datum eius, non expectat vt quærat, sed ipse quærit quæ perdat. Ecce ille laicus infidelis, benedictionem de- siderat accipere à fidei: nō vt ipse sanctificetur ac- cipiēs, sed vt tu & quod dedisti, perdas: & quia de- disti sanctum canibus, percas. Nō dixit separare fi- lium à patre: sed, aduersus patrem: quia non corpo- ralem separationem iubet, sed spiritualē. Qui enim corporaliter separatur, à patre separatur, non con- tra patrem: qui autem spiritualiter separatur, cor- pore quidem cum patre est, fide autem aduersus pa- trem. Nam qui longē est à patre, non potest stare contra patrem: qui autem ante patrem est, ille po- test esse contra patrem, respondendo, blandiendo, disputando. Non enim credibile est, vt corporaliter iubeat relinquere patrem, qui dixit: Honora patrem & matrem, tuum &

Nihil p-dest cre- dere cor- de, nisi ad- fuerit con- fessio oris.

Rom. 10. c.

Plal. 32. a.

Plal. 118. a.

2. Mach. 6. c.

Plal. 7. a.

Galat. 5. b.

Infra. 12. b.

& Luc. 11. c.

Galat. 5. b.

Esa. 52. c.

F

Exo. 20. b.

Deut. 5. b.

G tuum & matrē tuam. Si ergo habes patrem infidelem, obsequere ei, & tu inuenies mercedem pietatis, & ipse infidelitatis suae habebit damnationē suam. Et ideo non dixit, Qui diligit patrem, nō est me dignus: sed ait, Qui diligit patrem aut matrem plus q̄ me, non est me dignus. Sicut enim post deū diligere parentes, pietas est: sic plus q̄ deum diligere, impietas est. Si ergo habes patrem infidelē, obsequere ei. Si autem voluerit te in eandē foueam infidelitatis immergere, in qua ipse est, tunc plus dilige deum, q̄ patrem: quia pater non est animae, sed carnis. Solus autem deus omnium animarum sanctarum pater est. Reddite ergo unicuique: quod suū est. Carnalibus patribus praebete carnis obsequiū, spiritualibus autem patribus animae sanctitatem. Et verē nihil est, quod amplius diligere debem⁹ quā deum. Amici enim recedunt, parentes deficiunt, solus autem Christus nec recedit aliquando, nec deficit, donec voluerimus & nos esse cū ipso. Cū de

H hoc mundo exierimus, vnaquaeq; anima ad locum suum recedit: & nemo recordatur amplius carnalem affectū, cū de carne recesserit. Nō pater filium, non filius patrem. Omne enim quod de terra suscipimus, in terra dimittetur, & neminem nobiscum habebimus, nisi opera nostra, si bona sunt, ad gloriam: si mala sunt, ad poenam. Qui non tulerit crucem suam, & secutus fuerit me, non est me dignus. Crucem suā tollit, qui paratus est ad omne periculum propter deum, si necessarium fuerit, vsq; ad mortem, magis q̄ relinquere Christum. Ille talis, etsi de misericordia dei euadit, tamē quātū ad propositum suum quotidie cruciatur. Ideo & si nihil tale fuerit passus, mercedem tamen accipiet. Voluntas enim remuneratur, non opus: quia voluntas ex nostro arbitrio procedit, opus autem per gratiam dei consummatur. Qui inuenit animam suam, perdet eam. Melius est propter deum mori, & in perpetuum viuere, q̄ propter vos viuere, & in perpetuum mori. Si ille pro nobis mortuus est, qui mori non poterat, nisi voluisset: quantō magis nos pro eo mori debemus, qui, etsi nolumus, mortales sumus. Si domin⁹ pro seruis mortuus est, & hoc sine praemio: iustus est vt seruus moriatur pro domino, & hoc cū praemio. Qui vos recipit, me recipit. Quoniam apostoli & ceteri Christiani in persecutionibus Iudaeorum & Gentiliū constituti, necesse habebant interdū declinandi, & pericula fugere de ciuitate in ciuitatē, secundū Christi mandatū: ideo honorem suū dedit eis, magis autē seipsum posuit in eis, vt ad susceptionem eorū omnem Christianū populū prouocaret, sibi imputans acceptū, quod illis fuerat datū, vt recipientibus eos dicat in die iudicij: Venite benedicti patris mei, accipite regnū quod vobis paratū est ante constitutionem mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c. Quod vni enim ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Si enim qui minimis de ecclesia facit, Christo facit: quantō magis qui apostolos re-

cipit, ceterasq; passiones Christi circūferēs in corpore suo, ipsum recipit Christum? Qui recipit prophetam, in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedē iusti accipiet. Prophetae doctores intelliguntur, sicut supra docuimus. Iusti autem, oēs Christiani. Prophetae ergo nomine, voluit ostendere omnes praedicatorum Christi. Iusti autem nomine, omnem hominem Christianū: quia non solum doctorum est, persecutionum causa vagari de ciuitate in ciuitatem, sed omnium Christianorum persecutionum in Christo credentium. In nomine prophetae, id est quasi prophetam Christi. In nomine iusti, id est iustum Christi seruum. Vt ergo habeat bonū opus mercedem, duo haec occurrere debent, vt & Christianum recipiant, & quasi Christianum, siue sacerdotem, siue laicum. Si autem aliquis aut non Christianum recipit, aut Christianum quidem recipit, nō autem quasi Christianum: mercedem Christiani non recipit. Quid verō est, qui recipit prophetae & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet: hoc est, qualem mercedem habet qui peregrinatur, talem mercedem habet & ille, qui suscipit propter deum, peregrinatē. Et sūt ambo aequales, & ille qui propter deum laborat, & iste qui propter deum laborantem refrigerat: Vtputa suscepisti sacerdotem, sacerdotis habes mercedem: Suscepisti laicum iustum, iusti laici habes mercedem. Qui recipit Christianum, ille qui Christianus nō est, nō habet mercedē Christiani illius: quia & Christianum si suscipit, tamen non eum nomine Christiani, aut propter honorē Christi, sed quasi quemcūq; hominē. Qui enim Christū non cognoscit, quomodo Christianum suscepisse intelligatur propter Christum? Et qui non credit veritati, quomodo confessorem veritatis intelligatur suscepisse propter veritatem? Nō ergo recipit eum in nomine Christi, quasi Christianum, sed quemadmodū ceteri Gentiles humanitatis causa recipiunt peregrinos, nō ppter Christū. Quod autē dixim⁹, siue Christianū receperit, siue sacerdotē, siue laicū, nō habet mercedem: quia non quasi sacerdotē suscepit, nec quasi Christianū: ita est intelligendum, vt suscipiens sacerdotē, mercedem sacerdotis non habeat: & suscipiens Christianū, mercedē Christiani nō habeat. Alioqui habet mercedem ppter hoc solum, quia bonū opus fecit, quāuis non fecerit propter Christum. Quoniam qui prophetā suscipit nō quasi prophetam, prophetē quidem mercedem non habet, aliquam autem habet. Huius rei testis est Daniël, dicens: Et nūc domine rex cōsiliū meū audi, & peccata tua eleemosynis redime. Si ergo ille rex idolorum cultor, poterat eleemosynis peccata redimere: cui nō profunt eleemosynae? Sed audi mysterium, quod Petrus apud Clementē exposuit. Si infidelis fecerit opus bonū, & hic ei prodest liberā esse a malis, & in illo seculo ad percipiendū regnū esse,

A leste, magis autem ibi quā hic. Si autē infidelis fecerit opus bonum, hic ei prodest opus ipsius, & hic ei reddit deus bona pro opere suo. In illo autem seculo nihil ei prodest opus ipsius. Nec enim collocatur inter ceteros fideles propter opus suū, & iustē: quia naturali bono motus fecit bonum, non propter deum. Ideo in corpus suum recipit mercedem operis sui, nō in anima sua. Item si Christianus dederit ei qui non est Christi, nō magnam habet mercedem, quia nec Christiano dedit, nec quasi Christiano, dicente Tobia: Effunde vinum tuum super sepulchra iustorum, & non dederis peccatori. Item Sapientia: Recipe, inquit, iustum, & ne dederis impio. Tamen quia scriptum est, Operemini bonum ad omnes, magis autē ad domesticos fidei: qui dat infideli, modicam quidem, tamē habet mercedem: qui autem fideli dat, duplicem habet mercedē. Primum quidem, quia creatura dei est: secundū, quia seruus dei est. Qui autem infideli dat, vnam habet mercedem, quia creatura quidem est dei, voluntate autem aduersus deū. Quod si Christianus nō Christianum, sed infidelē in nomine Christi suscipit, nihilominus habet statutam mercedem: quia quantū ad se non Christianum suscipit, sed quasi Christianum. Et quicumque vni ex minimis istis calicem aquae frigidae dederit tantū in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Nō peribit merces eius. Quoniam supra dixerat, Qui recipit prophetam in nomine prophetae, mercedē prophetae accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Hic exaggerans mercedem suscipientium, supra modum amplius dicit. Hoc est, quod dico, quia qui etiam vni ex minimis istis qui neq; prophetae sunt, neq; iusti, sed tantū credentes in me, aquam frigidam porrexerit: hoc est, non dicam qui eos magnificē susceperit, sed qui vel aquam frigidam porrexerit eis, merces eius nō peribit. Minimi autem sunt in ecclesia, qui modicā iustitiae sunt, aut modicā fidei. Et vide quā proprie de minimis dicat. Non dicit, Qui vnum ex minimis receperit, sicut cū loqueretur de prophetis & iustis: quia minimi in populo Christiano, non opus habet susceptione. Nec enim peregrinatur causa persecutionis, nec contenti sunt persecutionis aliquam subire molestiam, sed statim scandalizatur. Vnde & alibi dicit propter eos: Vae praegnantibus & nutrietibus in illis diebus. Proprium autem prophetarum & iustorum virorum, est causa persecutionis: peregrinari de ciuitate in ciuitatē: illos ideo suscipi mādāt, his autem aliquid dari, ne fortē propter ipsam leuem indigentiam scandalizent. Vnde non dixit, Qui vnum ex magnis istis scandalizauerit: sed, vnum de pusillis istis: quia magnus non scandalizatur, sed pusillus. Verē iustus iudex. Qui enim & pro verbo ocioso constituit poenam, iustū erat vt pro aqua frigida daret mercedem. Tantū in nomine discipuli, supra cautē addidit, dicens: scies quoniam si quis non propter nomen Christi dede-

rit, non habet mercedem. Frigidam aquam dicit, vt ne calefaciendi impendat laborem. Non quia aliquid est quod dat, ideo habet mercedē: sed ob id, quia magnus est propter quem dat. Quid enim, si aliquis voluit dare, & non potuit? Nunquid iustum est, vt secundum modicum angustetur larga voluntas? Melius est ergo, vt opus ostendatur secundum voluntatem, quā larga voluntas angustetur secundum opus. Quomodo ergo omnes pauperes volentes benefacere confortat, nolentes autem benefacere inexcusabiles reddit? Qui enim aquae frigidae mercedem constituit, puto quod & sine opere nudē voluntati reddet mercedem.

Homilia xxvij. ex cap. vndecimo.

In illo tempore, cū audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Et reliqua. Ioannes specie homo, gratia angelus: quia nihil carnis erat in eo, nisi visio sola: corpore tenebatur in carcere, anima autem in caelo, Et quod Herodes illi faciebat pro poena, ille suscipiebat pro beneficio. Et ira illius quasi dei misericordia fruebatur, quia verum gaudium est sanctorum exire de mundo. Quomodo dum festinatē hominem ad rem aliquam, quam desiderat, si quis nesciens consilium eius, pro malo compellat eum ire volentē: sic puto esse, cū impius hominem iustum vult occidere, mori cupientem. Sicut seruus postquam cōmissi operis impleuerit pensum, gaudet ante faciem domini sui apparere: sic & Ioannes cōmissē praedicationis mysterio consummato, laetabatur ad deum transire. Et non solum de morte sua non contristabatur, sed ipsam quoque dilationem vitę suę poenā putabat. Vis scire quod est super humanā naturā? Missus in carcerē nō de suo periculo sollicit⁹ erat, sed de aliorū salute cogitabat, id est discipulorum suorum. Ideo mittēs ad Christum, interrogabat: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? In prima quidem facie extraneum aliquid videtur facere Ioannes. Cui enim ad baptismum suum venienti dixerat: Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me: quem inter innumerabiles populos venientē, digito loquēs monstrauerat, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi: & quod amplius est, quem in vtero constitutus priusquam nasceretur non solum cognouit, sed etiam exultatione spiritali matrem suam fecit esse prophetam: ipse nunc quasi nesciens interrogat, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Sed Ioannes in carcere, sciens se iam in exitu constitutum, volebat discipulos suos Christo adiungere, tāquam si prouidens pater moriens, filios suos consignet fideli tutori. Desiderabat enim viuens plenam fidem videre discipulorum, & sine dubitatione aliqua credentes in Christo. Sicut pater moriens, si viderit filios suos bonis moribus ornatos, & omni sapientia perfectos, quasi securus moritur, nihil de cetero timens de illis: sic & Ioannes volebat discipulos suos

Infrā. 25. c.

Infrā. 24. b. & Lucā 21. d.

Infrā. 12. c.

Suprā. 3. d.

Ioan. 1. d.

Luc. 1. e.

Dan. 4. e.

leste,

G suos perfectos videre in Christo, vt iocundius moreretur. Magis autem non sicut pater filios suos comendabat Christo, quasi tutori, sed quasi pedagogus alienos filios, quos ad tempus accepit, vt erudiret, eruditos volebat Christo reddere, quasi proprio patri ipsorum. Ideo interrogabat per discipulos suos: non vt ipse reaccipiens responsum, a Christo audiret, & disceret, sed vt illi discipuli oculis suis viderent opera eius, & crederent: Tu es qui veturus es, an alium expectamus? Dum dicit, Tu es qui venturus es, an alium expectamus: ostendit quia duo erant, qui essent veteri, Christus & Antichristus, de quo & dominus alibi significat, dicens: Ego veni in nomine patris mei, & non recepistis me, alius veniet in nomine suo, & illum recipietis. Significans, quod quicumque non receperit Christum, expectat Antichristum venire. Intellexit cogitationem Ioannis Christus, animaduertit consilium principis sui rex, sentit sermonem serui sui dominus. Quod enim spiritus in Ioanne dictauerat, deus intellexit, dicente Rom. 8. c. Apostolo: Qui scrutatur corda, scit quid desiderat spiritus. Propterea spiritualem hominem spiritualis facile intelligit. Carnalis autem non intelligit spiritualis, ipse tamen intelligitur ab eo: Quia spiritualis diiudicat omnia, ipse autem a nemine diiudicatur: quia carnalis homo secundum carnem loquitur, semper secundum carnem intelligit: spiritualis autem secundum cor loquitur, & cogitationes intelligit. Considera denique, quomodo se simulant sensus eorum & verba. Sicut enim Ioannes in prima quidem facie per discipulos suos interrogabat Christum, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? reuera ad discipulos suos, ait: Ite, videte, & credite: quia non est alius qui venturus fuerat, nisi ipse. Sic & Christus in prima quidem facie Ioanni renuntiabat, dicens: Ite, dicite Ioanni, ceci vident, surdi audiunt, & beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Reuera autem ad discipulos eius dicebat: Ecce videte & cognoscite, quia ceci vident, surdi audiunt, & beati eritis, si non fueritis scandalizati in me. Quid est quod videtis & auditis? Sciens dominus quia veteri erant discipuli ab Ioanne, sicut Lucas dicit, in illa hora multis & bonis hospitibus digna conuiuia preparabat, vt etiam Christo tacente, ipsa opera eius loquerentur de eo. Nam & qui curati fuerant, gratias agebant. Et quidam vero dicebant: Nunquam sic factum vidimus in Israel. Alij autem dicebant: Visitauit deus in bono plebem suam. Alij dicebant: Gloria deo, qui talem potestatem dedit hominibus. Sic ergo discipuli & oculis, & auribus pascebantur, mirabilia sanitatum videntes, gratias agentium voces audientes, aut certe mirabilia eius videtes, & doctrinam eius audientes, aut certe sanitates infirmorum videntes, & confessiones eiektorum demonum audientes. O misericordia Christi, omnia faciebat, vt paucorum animas lucraretur. Quia melior est apud deum vnus iustus, quam totus mundus de peccatoribus plenus. A beuntibus autem illis, coepit di-

cere ad turbas de Ioanne. Quam bene recedentibus discipulis coepit laudare Ioannem: non sicut quidam blanditores homines, qui libenter hominem in facie laudant, aut quando vident amicos eius fideles, aut domesticos eius, quos credunt quia nunciaturi sunt illi quicquid audierint. Nam insipiens est, qui gaudet laudatus in facie. Vir autem sapiens quando laudatur in facie, flagellatur in corde. Propter duas ergo causas hominem in facie laudare non debet. Primum si sapientem illum putas, grauiter susceperis. Et quare illi laudibus tuis molestia facis? Si insipientem illum existimas, extollendus non est. Quare insipientiam eius laudibus tuis nutris? Numquid dicimus, insipiens est, qui in facie vult laudari? Omnes enim homines volumus laudari. Et ideo bonum faciamus, vt laudem consequamur ex eo, dicente Apostolo: Quaecumque sunt laudis, quaecumque bonae operationis haec sectamini, & deus pacis erit vobiscum. Nam qui vult laudari propter homines malos, vanus est: qui autem coram domesticis eius hominem laudat, non est culpa laudati, sed laudantis. Ideo enim coram illis laudat eum, non vt opinionem eius bonam commendet hominibus, sed vt audiat ille, quia laudauit eum. Quid existis in deserto videre? Non tunc exierant in desertum, ad hoc vt viderent Ioannem: nec enim erat tunc in deserto, sed in carcere. Sed praeteritum refert, quia frequenter exibat populus in desertum videre Ioannem, cum esset adhuc in deserto. Calamus a vento moueri? Calamus est vacuus, & nullam habet virtutem: & ideo qualisvis ventus flauerit super eum, huc & illuc fleuit illum. Sic & homo carnalis & secularis, in quo fidei nulla est medulla, & virtus veritatis non inuenitur in eo, qualiscumque tentatio venerit super eum, curuat eum. Nam deus volens ostendere Iob in quibus hominibus diabolus requiescit, introducit draconem in figura diaboli. Et cum multa dixisset de eo, inter cetera ait: Secus calamus & papyrus requiescit. Calamus enim est vacuus, papyrus autem nimium leuis, & mollis. Sic omnis homo carnalis, vacuus in fide, & leuis in sensu, & mollis in passionibus, calamus est & papyrus. Quoniam vix tunc Ioannes multis modis plura testimonia in populo dederat de Christo, sicut legimus in principio Ioannis euangelistae: postea autem missis ad eum discipulis, interrogabat eum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? forsitan apud homines tunc ibi constitutus mirabile videbatur, & leuissimi hominis signum, vt prius quasi sciens omnibus praedicaret, modo quasi nesciens interrogaret, si ipse esset, an alius. Propterea dominus hoc introducit, & dicit vt non putent hoc ipsum leuitatis eius fuisse, & non rationis alicuius occultioris. Propterea rationem quidem eius non exponit, sed dignitatem, vt gratiam eius annunciet: quia talis & talis est Ioannes, vt praedicatio quidem dignitatis eius suspicionem leuitatis tollat ab eo, rationem autem transmissorum discipulorum postea digni & fide-

Ioan. 5. g.

Rom. 8. c.

1. Cor. 2. d.

Luc. 7. c.

Marc. 2. b.

Luc. 7. c.

Philp. 4. b.

Homo carnalis vt a lam. ab diuinatione vento fluctuat.

Iob. 40. c.

A & fideles intelligant, qui spiritum dei habere meruerunt, scrutantes etiam altitudinem dei. Quid existis in deserto, videre hominem mollibus vestitum? id est, amicum seculi, qui fruitur bonis eius. Non vidistis, quia vestimentum eius erat de pilis camelis, & zona pellicea circa lumbos eius. Esca autem eius locustae, & mel siluestre, vt ipso conuersationis suae testimonio contemneret mundum cum bonis eius: stetit enim in mundo. Quod autem intrauit in mundum, ideo intrauit: non vt ipse remaneret in mundo, sed vt spoliaret mundum. Id est, natus quidem est in mundo, sed non est ingressus ad aliqua huius mundi bona. Quod autem natus in mundo, non ipse peccans remansit in mundo, sed peccatores conuertens ad iustitiam liberauit de mundo. Multa enim delectamenta mundus iste ad seductionem ostendit hominibus. Sicut homo malignus, si viderit aliquem orphanum habere substantiam paternam, ducit eum frequenter ad prandium, donat illi interdum aliquod speciosum vestimentum, loquitur illi dulces sermones, donec tollat facultates eius: Sic & diabolus videns hominem habentem in se thesaurum caelestem, id est, animam immortalem a deo creatam, sapientiam caelestem in arca terrena positam: ideo ostendit illi aurum & argentum, & concupiscibilia ornamenta, ostendit illi vestes preciosas, & deliciosos cibos, & gloriosos honores, vt per hoc subiugans eum voluptatibus suis, auferat salutem animae eius, & corrumpat gratiam cordis ipsius. Quid existis in deserto videre prophetam? Amen dico vobis, & plus quam prophetam. Prophetam enim est de Christo praedicare. Nunquid prophetam fuit, vt in vtero constitutus, deum in vtero cognosceret? Prophetam est, pro merito conuersationis & fidei prophetiam accipere. Nunquid prophetam fuit, vt prius fieret prophetam, quam homo, & ante gratiam acciperet? Prophetam est, beneficium a deo accipere. Nunquid prophetam est beneficium baptismatis deo donare? Prophetam est, verbum ante tempus significare de Christo. Nunquid prophetam est, facie ad faciem digito Christum ostendere? Prophetam est, vt ipse de deo prophetet. Nunquid prophetam est, vt deus de illo prophetet, dicens: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam? Hic ego mitto angelum meum ante faciem tuam. Iam nunc incipit dicere causas propter quas amplius erat quam prophetam beatus Ioannes, qui talem meruit habere laudatorem. Et Ioannes quidem testificatus erat de Christo, ecce agnus dei. Sed amplius recepit a Christo quam praestitit. Ioannes enim Christum glorificans, humanam illi contulit laudem: Christus autem Ioanni diuinam contulit gloriam. Nam iste illum agnum ostendit, ille autem istum angelum praedicauit. Iste minus laudauit in Christo quam erat. Nam non solum peccatum mundi abstulit, sed etiam vitam aeternam mundo donauit. Ille autem istum supra quam videbatur, exiit, vt qui homo erat, angelus diceretur.

Luc. 7. d.

Malach. 3.

Ioan. 1. d.

tur. Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam. Audi nunc, & intellige dignitatem. Puto si non est audacia dicere, quod gloriosior est Ioannes, quia homo fuit, & propter virtutis meritum angelus est vocatus, quasi nomine angelus & natura fuisset. Angelus enim hoc ipsum quod angelus est, non tantum est virtutis premium, quantum naturae proprietatis. Iste autem mirabilis est, qui humana natura angelicam sanctitatem transgressus est, & obtinuit quod non habuit natura per gratiam dei. Ecce omnes prophetae ante faciem Christi transmissi sunt, & angeli sunt vocati: sicut scriptum est, Qui accipitis legem in preceptis angelorum, & non custodistis. Et quomodo de solo Ioanne quasi gratiae singularis est indicium, Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam? Omnes quidem prophetae ante faciem Christi transmissi sunt: solus autem Ioannes sic missus est ante faciem Christi, vt penes eum ipso Christo veniret. Quantum praeter ceteris prophetis Ioannes in tempore iuxta Christum, tantum iustitia praeter illis proximior erat Christo. Multae quidem stellae ante lucem praecedunt nunciantes lucis aduentum, nulla tamen earum Luciferi nomen habere meruit, nisi vna quae cum ipsa luce praecedit: Sic omnes prophetae ante faciem Christi praecedunt, nunciantes aduentum eius, solus autem Ioannes praecursor est appellatus: quia non solum aduentum eius annunciat, sed ipsum illum digito suo ostendit, Ecce agnus dei. Omnes prophetae venturum testati sunt, ille solus iam venisse monstrauit. Deinde alij prophetae missi sunt, vt aduentum eius annuntiarent: iste autem vt prepararet viam ipsius. Aliud autem est aduentum eius annunciare, aliud est viam preparare. Nunciatis aduentum eius, praedicationis sermo commissus est: preparanti autem vias, humanae correctionis opus iniunctum est. Sicut angelus dicit de eo: Et multos filiorum Israel conuertet ad dominum suum. Ille ergo correxit, vt iste susciperet: ille mundauit, vt iste sanctificaret: ille preparauit, vt iste inhabitaret. Altera causa propter quam melior est prophetis: Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. De quo prophetam aliquando prophetatum est: Omnes prophetae prophetauerunt de Christo, de illis autem non prophetatum est. Ipse autem non solum prophetauit de Christo, sed etiam alij prophetae prophetauerunt de ipso. Quis aliquando dictus est, Vox clamantis in deserto? Nam omnes portitores verbi fuerunt: iste autem ipsa vox, quae desertum facere poterat quasi agrum cultum. Quantum vox proximior verbo, non tamen verbum: tantum Ioannes propinquior Christo, non tamen Christus. Quis prophetatum cum esset propheta, prophetam facere potuit? Helias quidem vixit Helisum in prophetam, non tamen prophetandi gratiam illi donauit. Iste autem in vtero matris existens, diuini donauit. Iste autem in vtero matris existens, diuini donauit, & os illius in verbo confessionis aperuit, vt cuius non videbat personam,

Acto. 7. g.

Malach. 4. b. & Luc. 1. b.

F.

Luc. 3. a.

3. Reg. 19. c.

Luc. 1. e.

Gsonam, cognosceret dignitatem, dicens: Vnde hoc mihi, vt mater domini me ueniret ad me? Nā quoniam Christus in utero constitutus, Ioānem in utero constitutum ordinare nō poterat praeurorē: etsi poterat, tamen non sic poterat, vt omnes audirent: ideo fecit Mariam salutare Elizabeth, vt sermo procedens ex utero matris ubi habitabat dominus, & per aures Elizabeth ingressus descēderet ad Ioānem, & illic eum vngeret in prophetam. Nam sicut mater ipsa testatur, statim vt vox salutationis conuenit ad aures Elizabeth, statim exultans puer prophetauit: non voce, sed motu. Considera, non dixit, Inter natos de mulieribus: sed, inter natos mulierum. Aliud est esse natū mulieris, & aliud esse natum de muliere. Qui mulieris natus est, in muliere quidem natus est, & initium de muliere habet, & ante mulierem non fuit. Qui autem de muliere natus est, neq; in muliere natus est. Ecce enim Christus de muliere quidem natus est. Quātū autem ad sermonem mulieris natus hic: & in muliere natus, qui ante mulierem erat. Ergo qui mulieris natus est, de muliere nascitur: non tamē omnis qui de muliere nascitur, mulieris natus est. Ideo ergo non dixit, Inter natos de mulieribus, ne & se cum illis misceret. Scriptura quidem non dicit Ioānem maiorem esse ceteris sanctis, sed ceteros sanctos nō esse maiores Ioanne. Coaequauit eum ceteris, non preposuit. Sed cum tanta sit iustitiae altitudo, vt in illa nemo possit esse perfectus, nisi solus deus: puto quod omnes sancti, quantum ad subtilitatem diuini iudicij, inuicem sibi aut inferiores sunt, aut priores. Ex quo intelligimus, quoniam qui maiorem nō se habet, omnibus maior est. Hoc deniq; sequens sermo demonstrat, dicens: Qui autem minor est in regno caelorum, maior est in eo. Quis autem est minor & maior? Christus videlicet minor in corpore, maior in spiritu. Vide ergo quia omnibus sanctis est maior, cui solus Christus est prior, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat in saecula saeculorum, Amen.

Homilia. xxviiij. ex cap. xj.

In illo tempore, respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi domine pater caeli & terrae, quia abscondisti haec a sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Et reliqua. Postquam improperauit ciuitatibus, magis autē ciuibus, quod totiens feminati sunt in doctrina, & nunquam germinauerunt in fide, qui virtutes & miracula Christi non quasi aedificamenta spiritalia, sed quasi delectamenta carnalia susceperunt: respondens ait, quasi ad sensum discipulorum secundum Lucam exponentium: Confiteor tibi domine pater caeli & terrae. Considerandū est, quoniam Lucas sic introducit hunc sensum. In illa hora exultauit in spiritu Iesus, & dixit: Confiteor tibi pater. Iste autem sic dicit: Respondens Iesus ait: Sicut ex diuersis itineribus uenientes ad vnam mansionem contendunt: sic & euangelistae ex diuersis occasionibus loquentes in

unum sensum ingrediuntur. Ille ergo sic introducit: Postquam reuersi sunt discipuli, gratias agētes, & dicentes: Domine, in nomine tuo etiam demonia nobis obediunt. Videns gratias discipulorum Christus, quomodo in consummatione commissi mysterij fuerint fideles, quomodo in gratiarum actionibus erant deuoti, quasi congaudens discipulis suis exultauit, & dixit: Confiteor tibi pater. Iste autem postquam implacabiles animos Iudeorum, & duras mentes ostendit, quos tot miracula ad fidem flectere non potuerunt: respondit excitatus discipulorum suorum suauis, illorum bonas imprecationes suscipiens, ad quorum nuntium bonum respondit. Alterum, duritia compulsus Iudaeorum. Ergo ille gratias agit, quia illuminati sunt rustici, & simplices homines, qui totum quicquid fecerint boni imputat auctori. Iste autem gratias agit, non solum quia illuminati sunt paruuli, sed quia excacati sunt literati & sapientes Iudeorum, & qui omnem gratiam dei imputant sibi. Confiteor tibi domine pater caeli & terrae, quia abscondisti haec a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Quātū ad propositum quidem Christi in hoc loco loquentibus, talis est intellectus uerborum istorum. Postquam improperauit incredulis ciuitatibus, occasionem accipiens ab incredulitate earum, iustam dispositionem dei introducit in medium, gratias agens, dicit. Quia placuit enim deo Iudaeos quidem repellere, qui prius sapientibus dabatur in eloquijs dei, cum essent insipientes. (Sapientia quidem est, nō eloquia dei scire, sed secundum eloquia dei uiuere.) Et recipere Gentes, quia paruuli erant in scientia dei, & paruuli per ignorantiam, non per contumaciam. Tu autem ad quascunq; uolueris personas, potes dilatare tractatum, quoniam & ab omnibus sapientibus qui secundum sensum carnis sunt sapientes, & non secundum spiritum cordis, abscondit deus semper mysterium ueritatis, & paruulis illud reuelat, qui paruuli malitia sunt. Qui sunt sapientes? Antiqui philosophi, & oratores, qui naturali sapientia literarum exercitatione exacuminati, de dei natura querere contendebant, non deum inuenire desiderantes, sed altissima disserere cupientes, uicti sunt ingenio, defecerunt sermone: in ultimo nihil se amplius inuenire potuisse confessi sunt, nisi quia deus incognoscibilis est. Et ut quid ergo tantum laborasti, si ignorans es postquam requisisti, quemadmodum fueras antequam quærerēs? Sicut enim qui in nauigabilem Oceanum nauigare se usurpat, dum non potest eum transire, necesse est ut per eandem uiam reuertatur, unde ingressus est: sic & illi ab ignorantia coeperunt, & in ignorantia finiunt. O homo sapiens, magis autem insipiens, deus inuisibilis est, & quis eum potest uidere, nisi ipse se uideat? Serua ergo mandata dei, sanctifica cor tuū, ita ut inhabitet deus in te, & uideas deum. Magis autem non tu uides, sed deus qui est in te, ipse uidet te. Deus incomprehensibilis est. Quis enim

A enim potest comprehendere eum, nisi ipse se comprehendat? Serua ergo mandata dei, sanctifica cor tuum, ita ut deus habitet in te, & quotidie magis ac magis inuenies deum. Non ergo tu deum, sed deus inuenit te. Qui sūt paruuli? Christiani, qui nihil possunt amplius estimare de Christo, nisi quod uident in eo, & nihil amplius credere possunt, nisi quod audiunt in libris de ipso. Talis est enim natura infantium, cum uiderint rem aliquam, animus eorū simplex nihil potest amplius considerare de ea, quam quod oculi eorum uident: & quod audierint ab aliquo, nihil amplius in sermonibus exponentis intelligunt, neq; possunt discutere rem audita, sed quicquid audierint, credunt. Si bonum, toto corde laetantur: si malum, sine consolatione tristantur. Sic & infideles, si audierint Christum dicentem, Nō sum solus, sed qui misit me pater, mecum est: non possunt intelligere, putantes quia nō vnus est deus, pater & filius. Si enim esset vnus, nunquam diceret, nō sum solus. Qui enim vnus est, & solus est: qui autem solus non est, nec vnus est. Si uidemus Christū in cruce pendentem, non possumus intelligere ex nobis, quia homo purus est ille, qui pēdet. Nam recessisse maiestatem dei de corpore nec uidimus, nec audiuim⁹. Sed forte dicit, Quō ergo clamabat in cruce, Deus meus, deus meus, quare me dereliquisti: si non esset corpus derelictum? Et nō audisti quomodo ad latronem dicebat, Amē dico tibi, hodie mecum eris in paradiso? Homo purus qui se derelictū dolebat, sicut tu dicit, quomodo ad paradysum ductum praestabat? Clamabat ergo filius ad patrem, ut se ex infirmitate corporis pati probaret hominibus: non ut corpus a diuinitate derelictum ostēderet. Item qui sunt sapientes, a quibus mysteriū Christi absconditum est? Sacerdotes, Scribae, & Pharisei, qui congregati in templo dicebant: Quousq; animam nostram tollis? Dic nobis palam, si tu es Christus. Quibus respondit: Et dixi uobis, & non creditis. Opera quae ego facio in nomine patris mei, ipsa testificantur de me. Et tulerunt lapides, ut lapidarent eum, dicentes: Propter bonum opus non lapidamus te, sed propter blasphemiam: quia tu cum sis homo, facis teipsum deū. Qui sunt paruuli, quibus est reuelatus? Quos dominus interrogat, dicens: Vos autem quem me esse dicitis? Respondentes dixerunt: Tu es Christus filius dei uiui. Si ergo quod Iudei quotidie meditantes legem dei inuenire nō potuerūt, piscatores & rustici inuenērūt, quotidie tractantes retia in manibus suis: (Ita pater, quoniam sic fuit placitū ante te. Non dicit qua ratione sic ei placuit, sed tantum gratias agit patri, quia sic ei placuit.) Ita & tu nunquam discutias consilia dei in operibus eius quid fecit, aut qua ratione sic fecit: sed quomodocunq; sic uoluit rem suā ordinare, gratias agens sufficiat tibi ad testimonium ipsa dei natura: quia deus sine ratione, & sine iustitia nihil facit. Non enim ad discussionem suam, sed ad honorem suum creauit te. Nec iudicem te esse uoluit a-

etuum suorum, sed seruū preceptorum suorum. Boni enim domini est omnia prouidere, quae ad utilitatem pertinent serui. Boni autem serui est, fideliter operari, & non discutere domini sui actus.

Omnia mihi tradita sunt a patre meo. A quo illi tradita sunt, si vnus est pater & filius? Aut quare habere nō poterat, nisi tradita illi fuissent, si per omnia patri suo erat aequalis? Nam significatio traditionis, tam unitatis rationē, quam aequalitatis excludit. Nam nec qui accipit, vnus est cum dāte: nec qui traditum acceperit, aequalis est ei qui tradidit. Tradita sunt ei secundum quod minoratus est paulinus ab angelis. Nam secundum illud quod nō rapinam arbitratus est, esse se equalem deo, cum eo deus vnus & aequalis est, qui tradidit omnia. Omnia mihi tradita sunt, caelestia, terrestria, & infernalina. Coelestia quidem, ut iam nunquam sint rebellantia: nec dicat aliquis eorum, Ponam sedem meam in nube, & ero similis altissimo. Terrestria, ut relinquentes idola & peccata credant in me, & obaudiant meis mandatis. Infernalina, ut uocentur ad uitam, ut in nomine meo omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, & infernorum. Coelestia, ut sint in adiutorio terrestribus. Terrestria autem, ut fiant imitatores caelestium. Infernalina, ut iam non expugnatione hominum proficiant, sed ad probationem sanctorum. Et uide, non dixit, omnes homines mihi traditi sunt: ut tantummodo de hominibus credituris, sed etiam & de rebus omnibus, quae ad gloriam eius fuerant conuertendae, cum essent aduersae, diabolo subuertente: Vtputa omnia ei tradita sunt, caelum & terra, sol, luna, stellae, aer & ignis, aqua, flumina, infernus & mors, ut iam nemo haec omnia deos esse, aut ingenua esse, suggerente diabolo arbitretur, sed omnes Christi esse opera, sancto spiritu docente, cognoscant & fateantur. Non ergo tradita sunt, ut modò Christi secundum naturam fiant, quae semper eius fuerāt, sed ut modò eius esse credatur, & modò ad eius gloriam conuertantur: sicut & homini semper extitit deus, sed usque tunc cognitus non erat. Nunc autem traditi sunt ei absolutē, ut cognoscant eum suum factorem deum, sicut scriptum est: Sicut dedisti mihi potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti mihi, dem eis uitam aeternam. Haec est autem uita aeterna, ut cognoscant te unum & uerum deū, & quem misisti Iesum Christum. Mihi tradita est uita & mors, ut nec uita ad peccatum sit hominū, nec mors ad poenam: sed ut qui uiuūt lucrū iustitiae bene uiuentes faciant, & qui mortui fuerint, melius uiuant, mecum regnantes in caelo. Mihi traditae sunt diuitiae, & paupertas. Usq; nunc enim paupertas blasphemare cogebat, furtū committere suadebat. Diuitiae autē inflabant, nocendi uirtutē praestabant. Nunc autem mihi traditae sunt, ut paupertas, dū magnanimitate sustinetur, ad gloriam dei proficiat: & diuitiae dum misericorditer dispensantur, ad gloriam dei proficiant: mihi traditi sunt serui & reges, ut nec serui

Ioannes ceteris sanctis aequualis.

Ioan. 8. d.

Infra. 27. f. & Pal. 21. a. Luc. 23. f.

Ioan. 10. e.

Infra. 16. e. & Luc. 9. e. & Ioan. 6. 3.

Infra. 14. d.

Philipen. 2. b.

Ioan. 17. a.

G nec serui in suo seruitio erubescant, sed in me domino gloriantur: & reges non in sua potestate extollantur, sed mihi genua curuunt. Et nemo nouit filium, nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Ita intelligendum est, nemo ex se potest cognoscere quenquam illorum, nisi patrem filius reuelauerit, & filium pater. Nam de patris quidem persona Christus ipse dixit, quia nemo scit patrem, nisi filius reuelauerit. De filij autem persona ideo non dixit, nisi pater reuelauerit, quia iam superius dixerat: Confiteor tibi pater, quia abscondisti haec a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, scilicet haec eadem quae dispensata sunt in aduentu meo de me. Nam & ad Petrum confidentem se dixit: Non caro & sanguis reuelauit tibi, sed pater meus. Et Esaias dixit: Ego dominus sanctus uester, qui ostendi Israel regem uestrum. Aut certe ita, secundum plenitudinem patris: Patrem nemo cognoscit, nisi filius. Et secundum plenitudinem filij: Filium nemo cognoscit, nisi pater: quia incomprehensibilem naturam comprehendere non potest comprehensibilis creatura. Quoniam etsi de patre filius reuelet, aut de filio pater, tamen reuelat non quantum sunt, sed quantum ille cui reuelatur potest capere. Aut certe sic datur intelligi ex his quae praecedunt, quoniam dicit: Omnia mihi tradita sunt a patre meo. Et ex his quae sequuntur, quoniam dicit: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis. Puto quod secundum hoc nemo cognoscit filium, secundum quod ei omnia tradita sunt, ut omnigeni in nomine eius flectatur, caelestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus est in gloria dei patris. Quae omnia futura erant, tunc adhuc nemo sciebat. Et secundum hoc nemo cognoscit patrem, eo quod statuit in filio suo omnibus dare salutem. Vnde Apostolus dicebat: Mysterij temporibus aeternis taciti, manifestati autem nunc, &c. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis. Qui sunt qui laborant? Qui legis iustitiam operantur. Et qui sunt qui onerati sunt? Ipsi Iudaei, quibus post idololatriam uirtutis talia legis mandata imposuit Moses, in quibus nunquam se explicarent. De quibus & Petrus ait: Quid tentatis deum, & uultis imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri potuimus portare? Sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus nos saluos fieri. Ideo sic dicit: Qui laboratis, id est, qui conteditis iusti esse, & non potestis: quia praecipuum legis dum expleri non potest, semper conscientiam facit obnoxiam. Et apud Iudaeos quidem erat lex leuis & iusta, id est, decalogus, quae ante idololatriam accepta, sed sine gratia inueniebatur grauis. Sine gratiae enim auxilio omnis iustitia hominibus grauis est. Quia lex praecipuum est nudum, gratia autem uirtus est dei. Lex in libro describitur, gratia autem in corde plantatur. Ideo lex insufferibile pondus est, gratia autem delectatio cordis est, dicente domino

per Salomonem: Transite ad me omnes qui concupiscitis me, spiritus meus super mel dulcis. Ergo lex non solum ideo grauis est, quia graua praecipit obseruationis mandata: sed & quia praecipit fieri, & faciendi non praestat auxilium. Nec ideo solum gratia leuis est, quia leuia ponit mandata: sed quod fieri praecipit, & ipsa in nobis faciendi operatur uirtutem. Ecce enim lex praecipit: Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum: gratia autem iubet, Diligite inimicos uestros. Nonne grauius est gratiae mandatum, quam legis? Et tamen facilius est nobis per gratiam haec impossibilia adimplere, quam Iudaeis per legem illa possibilia: quia in gratia dei totum possumus, sine gratia autem nihil, dicente Apostolo: Omnia possum in eo qui me confortat. Adhuc autem dico: Et si impleuerit quis omnem iustitiam legis, uiuit quidem in ea, non tamen iustificatus est. Vnde adolescenti dominus sic respondit, dicens: Haec fac, & uiues. Non dixit, & iustus eris, quoniam lex abstinentiam mandat malorum, ut puta, non occides, &c. Non iustitiae opus iniungit, sicut gratia, ut non irascaris sine causa, nec concupiscas. Qui autem abstinet se a malis, innocens quidem est: iustus autem non est, nisi & iustitiae opus impleuerit. Non quidem morietur, tamen nec gloriam habebit. Propterea dicebat Apostolus: Qui erat filius Abrahae, qui conuersatus fuerat in lege sine reprehensione. Nos, inquit, Iudaei, & non de gentibus peccatores, scientes quia in lege nemo iustificatur, credimus Iesum Christum, ut ex fide Christi iustificemur. Omnis autem qui contendit iustitiam facere, & non iustificatur, laborat in opere, quia fructu laboris sui non fruitur: qui autem & contendit, & iustificatur, non laborat, sed delectatur in opere suo, quia operis sui fruitur fructu. Deinde quis nescit, quia minor est iustitia legis, quam gratiae? Ut puta, non occides, non adulterabis: hoc facilius est, quam non irasci, aut non concupiscere. Ab hoc enim multum se abstinent, etiam qui non timent deum. Ab ira autem uel concupiscentia uix etiam spirituales uiri: tamen difficilius & onerosius inuenitur lex, quia opera quaerit, non uoluntatem. Iustitia autem gratiae licet maior sit, tamen facilius inuenitur, quia uoluntatem non opera quaerit: Ut puta si quis non iratus, sed propter disciplinam palmam alicui dederit, & euertit occiderit, sicut fieri solet, quantum ad gratiam innocens est, quia uoluntatem, non opus requirit: quantum autem ad legem reus est, quia opera quaerit. Item si in persecutione prostrata fuerit uirgo, in lege quasi non uirgo iam repellitur, quia opus aspicit, non uoluntatem. In gratia autem quasi uirgo suscipitur, quia non opera quaerit, sed uoluntate. Vides quia iusta est lex, & onerosa? Ideo homines de sub pondere Iudaicae legis hortatur Christus exire, & ad delectabilem gratiam peruenire, dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. id est, repausabo. Et uide quomodo dicit, quia laboratis. Quis est qui laborat?

A Qui festinat adimplere iustitiam, & non praeualeat. Qui autem non uult facere iustitiam, ille non laborat sub pondere legis: Ut puta, si ante te uideris aliquem ponderis falcem, si quidem contendiisti eum tollere super te, & non potes, laboras: si autem nec tentas, nullum sentis laborem de pondere. Ergo non illos uocabat Christus ad se, qui omnino non concupiscebant facere iustitiam, sed qui festinabant, & qui laborabant, & praeualere non poterant. Adhuc etiam sermonibus istis, etiam Christianos peccatorum pondere praegravatos, ad requiem poenitentiae uocat. Putas quod peccatores istius mundi non laborant? Verum enim maiores labores & sollicitudines habent, quam serui dei, dicente propheta: Contritio & infelicitas in uis eorum, & uiam pacis non cognouerunt. Item ex persona peccatorum poenitentiam agentium dicit Salomon: Ergo errauimus a uia ueritatis, & lumen iustitiae non luxit nobis, & sol non ortus est nobis: lassati sumus in iniquitatis uia & perditionis, ambulauimus solitudines desertas, difficiles autem uias domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia nostra, aut quid diuitiarum iactantio contulit nobis? Transferunt omnia illa tanquam umbra. Ergo laborant multum, & conteruntur in seculo, sed laborem non sentiunt. Spiritus enim qui seducit eos, ipse delectat in malo. Sicut enim qui suscipiunt iugum Christi, Christus eos delectat in spiritu, ne fatigentur in bonis operibus: sic & qui iugum suscipiunt diaboli, diabolus eos delectat & decipit, ne discedant a malo impij usque ad mortem suam. Ideo dicit Christus: Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue. Nam etsi corpore non grauiatur peccatores, nec laborant, animae tamen eorum grauatae sunt, & laborant. Dicente propheta de onere peccatorum: Quoniam iniquitates meae superposuerunt caput meum, sicut onus graue grauatae sunt super me. Et iterum Zacharias iniquitatem super tabletum plumbi sedere describit. Tollite iugum meum super uos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Gratissimum pondus, quod magis confortat portantes. Nam pondus terrestrium dominorum atterit paulatim ministrantium vires: pondus autem Christi magis adiuuat baiulentem, quia non nos portamus gratiam, sed gratia nos. Nec nos ad auxilium gratiae dati sumus, sed gratia magis ad nostrum. Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue. Suscipite iugum meum, & a me discite: id est, ex ipso iugo meo, quia suauis est, & ex ipso onere meo, quia leue est, experimentum accipite, quia mitis sum, & humilis corde. Consequenter & propheta dicit de Christo: Gustate & uide, quoniam suauis est dominus. Inexpertis enim grauis est iustitia Christi, expertis autem suauis est. Ergo lex immittis fuit, quia quicquid mandauit, in ira sua mandauit post idolum fabricatum, non ut saluet, sed ut puniat eos secundum duritiam cordis eorum. Christus autem mitis est, quoniam quicquid mandat, propter misericordiam suam mandat, non

ut puniat, sed ut saluet. Item lex superba est. Vetat enim omnem hominem accedere ad sancta, praeter potestatem. Item mulieribus menstruatis, uel uirum in fluxu seminis, vetat intrare in templum. Luscum, uel leprosum, uel aliquo membro debilem, vetat sacerdotio fungi. Vides quomodo superba est lex? Christus autem humilis, qui nihil aliud quaerit, nisi fidem integram, & conscientiam mundam. Et inuenietis, inquit, requiem animabus uestris. Non dixit, inuenietis requiem, & tacuit: sed addidit, animabus uestris: quoniam mandata Christi in hoc seculo animarum requies sunt, non corporum: quoniam etsi laborant, & tristantur in corpore, animae eorum requiescunt, & gaudent in spiritu, & in spe. Ideo alibi dicit: Haec autem locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis, in hoc autem mundo tribulationes.

Homilia. xxix. ex cap. xij.

Vnc oblatu est Iesu daemonium habens, caecus & mutus &c. Tunc, quid est? quando egressus est de synagoga, in mysterio condempnatus tempore synagogam Iudaeorum, tunc oblatu est ei in uino homine totus mundus, caecus & mutus, qui neque uidebat, neque loquebatur: id est, qui neque cognoscebat factorem suum, neque gratias illi agebat, ut quod uisibiliter in uino homine agebatur, hoc inuisibiliter fieri intelligeretur in omnibus. Nam uere nisi Iudaeam dominus reliquisset, adhuc omnes gentes in potestate diaboli caeci & muti manarent. Legimus in scripturis, & derelictam Iudaeam, & non derelictam. Derelictam quidem, sicut Esaias dicit: Et derelinquetur filia Sion, sicut umbraculum in uinea. Non derelictam autem, sicut Dauid dicit: Quia non repellet dominus plebem suam, & hereditatem suam non derelinquet. Hanc quaestionem soluit nobis Apostolus, dicens: Non excidit uerbum dei. Non omnes qui sunt ex Israel, hi sunt Israelitae: neque qui sunt semen Abrahae, omnes filij, sed in Isaac uocabitur tibi semen. Ergo non qui filij carnis, hi filij dei: sed qui filij promissionis, estimantur semen. Vides ergo quia illa Iudaea derelicta est, quae secundum carnem erat Iudaea: quae autem secundum spiritum fuit Iudaea, non solum derelicta non est, sed magis electa est. Nam sicut in homine duplex est homo: est enim homo exterior carnalis & corruptibilis, & est homo spiritualis incorruptibilis. Et sicut in lege duplex est circuncisio, a foris quidem carnalis, & rescindenda: ab intus autem & spiritualis, & adimplenda. Ut puta hoc rescisum est in lege, quod erat a foris membrum: illud autem quod fuit ab intus, ut circuncideretur cor, non est rescisum. Sic & in Iudaea, duplex est Iudaea. Et a foris quidem Iudaea uideatur, qui ex carne Abrahae nati sunt. Ergo populus in populo erat clausus. Ideo & dominus ingressus synagogam, id est, quasi in populum, saluauit uirum spiritualis populi Iudaici figuram habentem. Et ingressus in populum, ut de medio populi populum liberaret, id est, de synagoga. Populus enim ille spiritualis manum habebat aridam, id est, boni homines, qui

Roma. 3. c nes, qui erant inter Iudaeos, aridas manus habebant sub lege contractas, quia opera iustitiae facere non poterat. Quia ex operibus legis nemo iustificatur. Vtputa amicū diligere secundum legē, & ei benefacere, non est hoc benefacere, sed malè non facere. Non enim omnino malè non facere, iustitiā facere est. Itaq; sanauit manus iustorum Christus per gratiā, vt nō solum amicos, sed etiā inimicos amēt, bene omnibus faciētes. Vides quia laxata est manus eorū, quasi accipiens gratiē neruos? Ideo autē prius arida manus sanata est, postea illuminatus caecus, quia per opera iustitiae venit ad perfectā cognitionem dei. Nisi enim quis secundum deum coeperit ambulare, vel conuersari, nunq̄ potest deū perfectè cognoscere. Bona enim cōuersatio ad cognoscendum deum aperit oculos mentis. Per verbum enī quasi modicus gustus dei datur hominibus, per cōuersationem autem bonam venit ad perfectā fidem. Vnde scriptum est: Beati mūdo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Et ne aliquis putet, quia sufficiat homini fideli cognoscere deum, sed necessarium est & confiteri deum, ideo caecum & mutū sanauit: oculos ad cognoscendum deum, os ad cōfitendum deum. Qui ergo cognoscit, & non confitetur: ille etsi oculos mentis habeat curatos, tamen adhuc mutus est. Qui ergo vidēs non videt deum, id est, cognoscens non cognoscit deum, caecus est, quia non facit praēcepta dei. Et qui loquens non loquitur deum, mutus est, quia loquens non loquitur dei laudem, aut gratiam: sed si quidem ea quae diabolus iussit, ille etsi loquatur & videat, quantum autem ad deum mutus & caecus est. Non enim ille videt deum qui scit deū, sed qui timet & diligit deū. Qui autem timet & non diligit, nomen dei cognoscit, non potestatem. Et qui orat & psallit, & nō facit quae laudat, ille corpore loquitur, animo autem tacet. Stupebant autem turbae, dicentes: Nūquid hic est filius Dauid? Quam ppriē dixit, stupebāt: quia ipsum nondū sciebāt. Nemo enim potest verè iudicare de opere aliquo, nisi personam operantis cognouerit quis est: Vtputa si magnum opus facit discipulus alicuius artificis, miramur, quia discipulus alicuius cōstitutus tale opus potuit consummare. Si autem fecerit illud ipse magister, non satis miramur. Quod enim magnū est, vt exercitissimus magister faciat opus magnū: Ita & deus quaecūq; opus fecerit, min⁹ est quam potestas ipsius. Ideo faciens filius dei miraculum, nō stuporem debuit excitare, sed fidem. Vis scire quia eum non cognouerunt, ideo stupebant, audi quid dicunt: Nūquid hic est filius Dauid? Si enim cognouissent eum, nunquā dicerent, Hic est filius Dauid: sed dicerent, Hic est filius dei. Pharisei autē audiētes, dixerūt: Hic nō eijcit daemōnia, nisi in Beelzebub principe daemōniorum. Videamus: Dixerunt hoc Pharisei, aut cogitauerunt: Causa autem quaestionis ex eo est, quoniam hic quidem dicit: Pharisei autem audientes, dixerunt. In sequenti autem dicitur ita, Sciens Iesus

cogitationes eorum: & non dixit, audiens dicta eorum. Quid ergo est? forsitan quidam dixerunt, sed ex mala cogitatione dixerunt. Frequenter enim dicunt homines de aliquo, quod non est verum, non autem dicunt ex mala cogitatione, vt derogent ei, sed dicunt nescientes rei veritatem. Hi autem Pharisei ex mala cogitatione dixerunt falsum de Christo, non ignorantes rei veritatem, sed vt derogatorijs sermonibus istis populū à fide Christi auerterent. Videbant enim turbam stupentem, ac dicentem: Nōne hic est filius Dauid? Quae verba appropinquantium erant ad fidem. Ideo Pharisei excitati in zelo, ne viso miraculo eius crederent in eum, dixerūt: Quid stupore nimio mouemini d viri, quid superflua dicitis verba, putantes ne filius sit Dauid? Nos manifestè cognoscimus, quoniam hic nō eijcit daemōnia, nisi in Beelzebub principe daemōniorum. Quoniam ergo ita dixerunt, non ignorantes rei veritatem: sciebat enim quod spiritus satanae nō huiusmodi miraculum operatur: sed ex mala cogitatione, & ex inuido proposito, vt auerterent populū à fide Christi. Ideo dicitur, Sciens autem Iesus cogitationes eorum, dixit eis. Aut certè sicut simpliciter sermo demonstrat, haec Pharisei nō dixerunt, sed cogitauerunt. Mala autem eorum cum essent abscondita, quid nocere poterat gloriē Christi nihil. Qui enim malum cogitat, se perdit, alterū non grauat. Sed vide misericordiam Christi. Si illi hoc apertè dixissent, & iste è cōtra respondisset: diceremus forsitan, quia ideo contra verba illorum respondit, vt confunderet malitiam eorum. Nunc autem manifestum est, quia ideo respondit, non vt confunderet malitiam eorum, sed vt sanaret vulneratam conscientiam ipsorum, vt vidētes cogitationes suas in verbis eius, vel sic intelligant quia nō est homo q̄ corda cognoscit. Tanq̄ si ita dicat ad eos: Puta quia daemōniacum potuit sanare Beelzebub, nunquid potest Beelzebub occulta cordis aspicere? Omne regnum aduersum se diuisum, desolabitur. Aliud est impossibile, aliud falsum. Impossibile est, quod fieri nō potest: falsum autem, quod fieri quidem potest, factum autem non est. Quod ergo Iudaei aduersus Christum dicebant, possibile quidem erat, verum autē non erat. Quomodo non erat verum? Quia Christus quidem in Beelzebub nō eiecerat daemōnia: fieri autem poterat, vt in spiritu diaboli daemones expellerentur. Nunquid Pharisei homines docti in malo, hoc aduersus dominum blasphemassent, nisi cognouissent fieri posse? Nam falsum quidem dicere, hominū est malignorum: quia falsa res si bene continuata fuerit, vera & credibilis astitimatur. Rem autem impossibilem dicere, insensatorum hominū est, non malorum: quia quod impossibile est, defensione non indiget, quia impossibilitas rei seipsam defendit. Quod daemones diximus à Beelzebub posse expelli, quantum ad primam faciem diximus posse, secundū quod multi seductores videntur expellere: re vera autē impossibile est, vt in

A vt in Beelzebub daemones expellantur: quia expellens daemōnem, non propter odium ipsius daemōnis, neq; propter salutem hominis ipsius eijcit eum, sed vt videntes perdat deceptos, quicunq; crediderint ei vel ministris eius, quod possit eijcere daemones. Nam eijciens eum, non eijcit eum, sed cōcludit eum eo, vt inter praecipientem videntes. Ideo & domini obedientem seducantur videntes. Ideo & dominus sciens, quia in schemate eijcitur, non in veritate: non ad schema, sed ad ipsam veritatē respondit, dicens: Omne regnum in seipsum diuisum, desolabitur. Id est, sicut non potest fieri, vt quis se persequatur: sic non est possibile, vt diabolus diabolū eijciat. Regnū diaboli est omne malum, regnū autem dei omne bonum. Ergo diabolus rex malis: si bonum faciat, ipse destruet regnum suum, quia aduersus se agit. Sicut enim malum aduersus bonum contrarium est & nocitū, sic bonum aduersus malum contrarium est & nocitū. Eijciens itaq; diabolus diabolū delusoriē, nō bonum facit, sed malum, id est, non aduersus se agit, sed pro se: quia non eijciētorum daemōnum gratia eijcit daemones, sed seducendorum hominum causa. Nam expedit & ipsis daemōnibus obaudire sibi inuicem in schemate, & exire de corpore. Melius est enim, ei exire de corpore, & animam occupare: vnum dimittere, & plurimos possidere. Quia si nō exierit de corpore, corpus hominis tantummodo possidet, anima autē vexati hominis innocens vadit ad deum. Si autē de corpore exierit, quantos homines seducere potuerit, tantorum animas perdit. Deinde dic mihi, si soli serui dei possunt daemōnia eijcere, an etiam ministri diaboli? Et si dixeris, soli serui dei, quantum ad rem quidem verum dicitis: quantum autem ad speciem & illi eijciunt, sicut testatur dominus in euangelio. Nam cum dixisset, Attēdite vobis à falsis prophetis: postmodum addidit, Multi dicēt mihi in illa die, Domine, nos in nomine tuo daemōnia eiecimus, & virtutes multas fecimus. Tunc iurabo illis, quia nescio qui estis. Si ergo serui dei tantummodo eiecerunt daemōnia, iuste seducebaris, vt quemcūq; videris daemōnia expellentem, existimes eum sanctum: nunc autem cum legas & ministros diaboli eadem facientes, qua ratione seduceris, vt quemcūq; videris daemōnia expellentem, existimes eum sanctum? Nam eijcere daemones cōmune est opus inter ministros dei, & ministros diaboli: veritatem autem cōfiteri, & iustitiam facere, priuatum opus est tantummodo sanctorum. Ideo quē videris daemōnia eijcientem, si non est confessio veritatis in ore eius, nec iustitia in manibus eius, non est homo dei. Si autem videris veritatem confitētem, & iustitiam facientē, etsi daemōnia non eijcit, homo dei est. Ecce si tu & vicinus tuus habeatis simile signū vnusquisq; in equo suo, & perierunt ambo, & inuentus fuerit vnus ex eis, nunquid curris, & dicitis: Meus est equus, quia hoc signum habet: Dicit enim tibi vicinus, Et meus equus hoc signū habuit. Quid ergo?

Tomus secundus.

Necessè habes aliud signum priuatum ostendere, D quod vicinus tuus non habeat in suo. Si ergo in cognoscētis animalibus sic sapias, quomodo in cognoscēdis seruis dei sic non intelligis? Sed per illud signum vis cognoscere seruos dei, quod habet & serui diaboli, cum magis deberes aspicere, quod habet soli serui dei. Sed dicitis: Vt quid talem potestatem deus diabolo dedit ad seductionem humanam? Si enim ille seductionis potestatem non accepisset, tu probationis mercedem habere non poteras. Nisi enim infideles relictī fuerint, non eliguntur fideles. Nisi aliquorum facta fuerit refutatio, aliorum non potest fieri electio. Omnis enim seductio nō potest esse seductio, nisi habuerit boni colorem, per quod videatur bonum esse quod malum est: & tunc non tantum speciem primam rerum bonarum aspicias, sed causam rerum consideres. Omne enim malum voluit de⁹ posse latere sub colore boni, & omne bonum voluit esse sub caligine obscuritatis, vt tu nec bonum sine labore inuenias, nec malum sine labore euites: negligens autem nec bonum inueniat, nec malum euadat. Omnia deus posuit in labore, vt in omni re mercedem praeparet, sicut ait Salomon: Quoniam deus distensionem magnam dedit hominibus, vt distendantur in ea. Et Iob: Omnis vita nostra tentatio est. Aliud testimonium dat, quia nō in Beelzebub eijcit daemōnia. Si ergo, inquit, ego in Beelzebub eijcio daemōnia, filij vestri in quo eijciunt? Filios eorum Apostolos dicit, qui erant ex illis, quos superius misit ad praedicandum, dans illis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos. Qui credentes, dixerunt: Domine, in nomine tuo etiam daemōnia nobis subiecta sunt. Id est, interrogate filios vestros, in quo eijciunt daemōnia. Si illi in nomine meo eijciunt daemōnia, dicentes: In nomine Iesu Christi praecipio tibi exire ab illo: verū est, quia non ego in Beelzebub eijcio daemōnia. Nam quia q̄ talis est homo, vt i Beelzebub eijciat daemōnia, nomen eius non potest sic honorificatum esse, sic terribile, vt in nomine eius etiam ab alijs daemōnia expellantur. Ideo ipsi iudices vestri erunt. Quando: Cum federint super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel. Tūc sine dubio dicetis in iudicio meo: Ideo tibi non credidimus daemōnia expellenti, quia putauimus te in Beelzebub eijcere daemōnia. Respondebunt contra vos filij vestri, & dicent: Si considerassetis nos, quia in illius nomine daemōnia expellebamus: & intelligere poteratis, quia ille nō habuit spiritum Beelzebub, in cuius nomine tanta erat virtutis potestas. Si autem in spiritu dei eijcio daemōnia, appropinquabit in vos regnum dei. Regnum dei, seipsum dicit. Sed ideo quasi de altera re dicebat, quia infidelibus loquebatur: ne fortè & alteram occasionem iactantiae inuenientes in Christo, quem non cognoscebant, additamentum facerent blasphemie. Hoc ergo videretur dicere: Si ego in spiritu dei eijcio daemōnia, regnum dei appropinquat in vobis: si autem in spiritu Beelzebub

Hh zebub

G zebub eijcio dæmonia, regnum Beelzebub appropinquat in vobis. Corrige sermonē, & manifestius declarabitur mysterium verbi dei. Id est, si regnum dei appropinquat, in spiritu sancto eijciuntur dæmonia, & virtutes multæ fiunt: quando autem appropinquat regnum Antichristi, in spiritu diaboli eijciuntur dæmonia, & virtutes multæ fiunt. Illud ergo quod dixit Christus: Si ego in spiritu dei eijcio dæmonia: appropinquat in vos regnum dei, ad consolationem illorum hominū pertinet, qui tunc fuerunt. Hoc autem quid significat, quod iactando regnum Antichristi appropinquat in spiritu Antichristi eijciuntur dæmonia. Ad nostram admonitionem pertinet, vt sciamus quia sicut in aduentu Christi ante illum pphetæ, & cum illo apostoli in spiritu sancto faciebant virtutes: sic & in aduentu Antichristi pseudochristiani, & ante illum, & cum illo in spiritu maligno faciēt virtutes. Qualis enim res mota fuerit, talis odor procedit. Accenso enim thymiamate, suavis flagratio exijt: commoto autē stercore, putredo grauis prodit. Ante lucem aurora exijt, ante noctem obscuritas. Quidam autē hoc sub alio intellectu interpretantur. Id est, si ego, inquit, in spiritu dei eijcio dæmonia, sicut & est verū, vos autē dicitis me in spiritu Beelzebub eijcere dæmonia, rei estis iudicij. Propter quod appropinquat in vos regnum dei iustum, vt secundum blasphemias vestras iudicemini. Quomodo potest quis intrare in domum eius, qui fortis est, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem? Hucusq; ostendit quomodo intelligeretur, si vellent: quia non in spiritu Beelzebub, sed in spiritu dei dæmonia expellebat. Primum, quia satanas satanam non expellit, ne ipse sibi aduersarius sit, destruens propriū regnum: sed dei spiritus est, qui dæmones expellit. Deinde, si ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij vestri in quo eijciunt? Id est, nunquid non in me, aut in meo nomine? Si enim filij vestri in nomine meo expellunt: multo magis possum ego in nomine meo expellere. Et quod habet opus in spiritu Beelzebub, nunc dat rationem quare dæmones expellatur, vt expulsis eis omnes credant in Christum, id est, quia alligatus est à me malitiæ princeps. Nec enim potest quis fortis vasa diripere, nisi prius alligauerit fortem. Quomodo enim poterant homines ad libertatem intellectus sui venire, & ad deum conuerti, nisi prius alligatus fuisset, qui mentes hominum erroribus occupatas tenebat? Ex hoc ergo intelligimus, quia quos eijciebat dæmones visibiliter, inuisibiliter alligabat. Quomodo, aut vbi, nec hominis est posse exponere, nec intelligere. Sed non tantos visibiliter eijciebat, quantos inuisibiliter alligabat. Eijciebat enim paucos, alligabat autē omnes, vt per paucos eiectos visibiliter ostenderet: quia sic omnes spiritus inuisibiliter de sensibus hominum credentiū expellebat, & quasi de magna multitudine eiectorum dæmonum, modicam probationem ostendebat in paucis. Et cū multos eijciebat dæmones, quo-

modo vnum alligare se promittit? Sed dicit principem omnium, de cuius virtute omnes demones valent, id est, potestatem habet. Nam sicut satana dominante omnes dæmones erāt fortes: sic eo alligato, omnes sunt impediti. Nam omnes de illius veneno malitiæ virtutem accipiunt, & sunt vnum in eo. Fortem autem dicit aduersarium nostrū, quantum ad nostram infirmitatem, non quantum ad suā virtutem. Deinde fortem dicit, non vt nos terreat, sed vt magis nos faciat esse sollicitos: nec enim hostem debent timere fortem, qui habet principē fortiosem: sed vt vigilemus & laboremus, vt ne in fiducia principis fortioris contemnamus aduersarium fortem. Nam si contendimus contra eum, manifestum est, quia fortiores illo sumus: si autem negligimus, ille fortior inuenitur. Nam quantumvis sit infirmus, tamen fortior est homine negligenti. Fortem enim diabolum nostra negligentia facit, non illius potētia. Vide deinde quomodo sapiēter, postquam dixit fortem, postea ostendit ligatum, vt si te audita fortitudo terruerit, ligatio eius nunciata confortet. Iam quali opprobrio dignus est, magis autem tormento, qui aduersarium suum ligatum non vincit? Vis scire quia ligatus est aduersarius tuus? Cōsidera naturam carnis & spiritus, & intelliges. Quomodo poterat homo carnalis spiritum vincere, nisi eū dominus alligasset? Alligauit eum, vt nos eum conculcemus: illum humiliavit propter malitiam eius, nos autem exaltauit super eum propter misericordiam suam: vt & ille victus amplius confundatur, quia spiritus constitutus, à carnalibus conculeatus est: & nos vincentes eum amplius glorificemur, quia victores: quia carnales cōstituti, spiritum vincimus. Ergo labor eius & fortitudo ligatus est, nostra autem tatummodo sine labore victoria. Qui enim solutum ligare potuit, nunquid nō poterat soluto eum vasa eius diripere? Poterat quidem, sed non per iustitiam, sed per potestatem. Si enim per vocationē solam vellet vasa eius diripere, solutus diabolus iterum reduceret ad se. Item si per potentiam diriperet, diceret aduersus Christum diabolus: Siquidem ad virtutem, tu fortior es quam ego: si autem ad amorem, ego amabilior quam tu. Si ergo vis illos tollere, potes: si autem dimittis eos in suo arbitrio, potius me sequuntur quā te. Nam diabolus quidem facere iustitiam non acquiescit, obijcere autem scit. Quales sunt omnes, in quibus diabolus est: In seruis enim dei etiam leues arguunt culpas, in se autē nec crimina recognoscunt. Propterea ipsum quidem ligauit, vasa autē eius & diripuit, & dimisit ea in domo eius. Diripuit quidem, ex eo quod traxit ea ad notitiam veritatis: dimisit autem ea in mundo, quia sub seductione mundi istius esse nos voluit. Tanquā si ita dicat ad diabolum: Ecce alligo te, vt appareāt homines, qui secuti fuerint te sua voluntate, & qui coactē. Qui enim te diligunt, etiam ligatum te non dimittent: qui autem te dereliquerint ligatum, manifestum est: quia non sua voluntate fuerunt apud te, sed

A te, sed coactē. Ergo nō interficio te, neque expello de mundo, ne forte in voluntate non habeant quē sequantur: sed alligo te, ne nolentibus violentiam facias. Ergo manifestum est, quod qui modō diabolum sequitur, nō cogitur à diabolo: ligatus est enim, sed ipse diligit diabolum. Si enim solutus esset diabolus, nullus homo ei resistere poterat, aut pauci, sicut nec antea restiterūt, nisi pauci electi. Nunc autem cū videas quosdam quidem homines sequentes eum, quosdam autem recedētes ab eo: intelligere debes, quia non est virtus cogentis diaboli, sed voluntas sequentium hominum. Si autem dicis, quia fortis est diabolus, & non proualeo contra eum: stat aduersum te scriptura hæc, dicit quia mentiris, quoniam ligatus est aduersarius tuus. Ligatus est enim. Malū quidem consilium suadere potest, cogere autē non potest. Quæ est domus illius? Mundus iste. Et vasa illius peccatores & infideles, habitantes in eo. Audiens ergo mundum domū esse diaboli, fuge mundum, ne diutius habitans in domo diaboli, iterū fias seruus ipsius. Sicut enim in domo dei malum non est, ita in domo diaboli nō inuenitur bonum. Nam sicut deus in domo sua non vult videre malum, sustinere autem videtur pro tēpore malum: non quia delectatur in malo, sed vt conuertat eum ad bonū: sic & diabolus in domo sua non vult videre bonū, sustinere verō videtur bonum: non quia delectatur in bono, sed vt suadeat eum in malū. Et deus quidē per suam benevolentiam vocat malum ad bonum, vt non necessitate, sed voluntate corrigatur ad bonum. Diabolus autem per suam violentiam persequitur bonum, vt etsi non voluntate, vel ex necessitate cogatur ad malum. Fuge autē mundum, conuersatione, non corpore. Nam & ipse mundus non natura diaboli est, sed corruptione. Nec ab initio fecit hunc mundum diabolus, sed deus: postea corruptione factus est diaboli. Ergo mundus quidē ipse, dei est: corruptio autem mundi, diaboli est. Si ergo de mala conuersatione recesseris, etsi corpore sis in mundo, recessisse videris de mundo diaboli, & esse in dei mundo. Nunc quod viuimus, in dei mundo viuimus: quod autem peccamus, in diaboli mundo peccamus. Fuge ergo de mundo, id est, de voluptatibus mundi, ne forte diutius viuens in possessione operum eius, fias proprius seruus ipsius. Sicut ingenius homo, si diutius in possessione vel domo potentis alicuius & violenti fuerit commoratus, per possessionem longi temporis vsu capit eum in seruitute: sic & homo si diutius fuerit in possessione diaboli, vsu longi temporis veditat sibi dominium super eum, ita vt nemo possit à dominatione diaboli liberare, nisi sola potētia dei. Qui non est mecum, aduersum me est. Diaboli voluntas quæ est: rerum malarum. Mea autem quæ est: rerum bonarum. Vide ergo, quia cum non sim cū diabolo, aduersus diabolum sum. Sicut enim bonum non est cum malo, sed semper aduersus malū: sic non sunt secum, sed aduersus se, quibus & voluntas contra-

ria est, & opus. Ille prædicat fornicationem, ego castitatem. Et ideo repellit ille castos, & congregat lasciuos: ego autem repello lasciuos, & congrego castos: ille docet discordiam, ego pacē: ille seditionarios congregat, & turbatos, ego autem vnanimes, & mansuetos. Vide ergo quia non congrego cum illo, sed dispergo. Minus dicit, vt amplius significet. Si enim qui mecum non est, aduersum me est: quantum magis qui aduersum me est, mecum non est? Mecum non est, quia non facit ea quæ ego. Aduersum me est, quia contraria facit: Vtputa, ædifico, si quis non adiuuat, etiam si non destruat, mecum non est, sed aduersus me: quia cū possit adiuuare, nō adiuuat. Si hæc specialiter destruit, quantum magis aduersum me est? Sic & diabolo mala volente vel faciente, & si bona non prædicarem, non eram cum illo, quia non prædico mala quæ vult ille. Cū autem e contrario bona prædicem, quantum magis non sum cum illo, sed aduersus illum? Audiant regulam Christiani, qui putant hæreticos Christianos esse, quia sic credunt quomodo nos: tamē quia nō sunt nobiscum, aduersus nos sunt. Et quia non congregant nobiscum, spargunt. Si ergo quia non sunt nobiscum, aduersum nos sunt, & quia non congregant nobiscum, spargere videntur: quantum magis qui & voluntate, & verbis, & actibus contra nos sunt, nō sunt nobiscum? Et qui manifestē spargunt, non videntur congregare nobiscum.

Homilia. xxx. ex cap. duodecimo.

In illo tēpore, accesserunt ad Iesum Scribae & Pharisei, dicentes: Magister, volumus à te signum videre. Et reliqua. Curato dæmoniaco, quidam adstantium Iudæorum blasphemauerunt eum, dicentes: Hic non eijcit dæmonia, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. Alij autem tentantes eum, dixerunt: Magister, volumus à te signum videre de coelo. Diuerse quidem species, peruersitas autem omnium vna. Nam sicut opera filij dei diabolo applicare, blasphemare est filium dei, vel spiritum sanctum: sic signum diuinitatis eius petere à filio dei, iniuriam est facere filio dei: quoniam nihil est aliud signum diuinitatis eius petere ab eo, nisi non credere verbis eius quasi falsa dicentis de se, nisi signorum ostenderit probamenta. Quoniam autem curato dæmoniaco, Iudæi dei virtutem ad diaboli potentiam porrexerūt, & non adificati miraculo, sed destructi inuidia, pro gloria blasphemiam obtulerunt domino, dicentes: Hic non eijcit dæmonia, nisi in Beelzebub. Dixit eis dominus: Omne peccatum remittitur, spiritus autem blasphemia non remittitur. Quod audientes quidam Iudæi, non quidem timentes, sed time-re se fingentes, neque veritatem de Christo querentes, sed malitiā suam sub colore ignorantie abscondere cupientes, interrogauerunt eum: Magister, volumus à te signū videre, id est, quia blasphemiam irremediabile peccatum est: sed etsi blasphemamus, ideo blasphemamus, quia te filij dei ignoramus. Hh ij ramus.

Gramus. Ideo opera tua diabolo applicam⁹, quia spiritum sanctum in te esse nescimus. Si ergo tu es filius dei, ostende nobis signum, & adorabimus te, & iam non blasphemabimus. Vt autem scias, quod volumus a te discere veritatem, ecce etiam magistrum te appellamus. O malitia, quomodo sapere nescit? Dum volunt malitiam suam abscondere, magis eam manifestant. Nam cum multa signa vidissent, tanquam si nullum vidissent, ita signum petebant. Verum enim nullum viderunt, quia corporali aspectu viderunt, non spirituali affectu. Nam mens sine oculis videt aliquando, oculi autem sine mente nunquam viderunt. Similis est natura infidelitatis terrae arenosae, quae quanuis pluuiam susceperit, tamen quia nullos in se tenet humores, semper adhuc aret. Talis est conditio februum. Quantumuis biberint febricitantes, calore totum consummante quod biberint, semper adhuc sitiunt. Sic & maligni homines, quicquid boni viderint, aut audierint, infidelitate totum consummante quod vident, aut audiunt: semper vacui sunt, tanquam qui nihil viderint, aut audierint. Ecce si quis exponat tibi res quas non libenter audis, si tota die audieris, nihil eorum retines quae audisti. Aut ambulans in via, si mens tua aliquo cogitatu fuerit occupata, quanuis omnes videas transientes, tamen neminem vides. Sic & Iudaei frequenter signa videtes, adhuc signum petebant, quia hoc videbant, quod videre volebant. Nam sicut semper discere, signum est nihil posse proficere: sic signum semper petere, testimonium est nunquam velle credere. Iesus autem respondens ait illis: Generatio mala & adultera signum quaerit. Esaias dicit: O quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis Sio. Anima autem hominis fidelis, sponsa est Christi: quae autem infidelis est, meretrix est. In Osee dicit: Sponsa sibo te in fide, & cognoscens deum. Item, Filij in quibus non est fides in illis, ipsi in zelum compulerunt me in non deum, & ego in zelum expellam eos in non gentem. Sicut meretrix vxor virum suum se fingit amare, verum autem amat adulterum, & in facie istius quidem est, in corde autem alterius. Sic & Iudaei videbantur esse dei cultores, erant autem diaboli amatores. Ideo mala & adultera generationem eos appellat. Mala quidem erat, propter opera eorum mala: adultera autem, quia relicto viro qui est verus deus, idolis subdebantur. Signum vultis videre? Vbi eratis quando daemones castigati a me, non flagello, sed verbo, clamabant: Quid nobis & tibi Iesu Nazarene, venisti ante tempus torquere nos? Scimus te, quia es filius dei. Daemones virtutem meam senserunt, & vos quomodo signum operum meorum non aspexistis? Vbi eratis, quando caeci secus viam sedentes clamabant: Iesu fili Dauid, miserere nobis, ut videam⁹? Tu es virga florens de radice Iesse, & flos de radice eius ascendens, & super te requiescent septem spiritus dei. Septem spiritus Beelzebub adorant, & fugiunt a te. Caeci me non videntes viderunt, & vos videntes me, non

vidistis: Percurre si vis & caetera mirabilia eius. Et signum non dabitur ei, nisi signum Iona prophetae. Quod est signum Iona? Scandalum crucis. Vt non discussores rationis saluentur, sed creditores doctrinae. Quia crux Christi discutiuntibus quidem rationem, scandalum est, credentibus autem salus: cuius expositionis testis est Paulus: Nos autem praedicamus Christum crucifixum, Iudaeis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, ipsis vero vocatis Iudaeis atque Graecis, Christum dei virtutem & dei sapientiam. Quare Iudaei signa petunt, Graeci sapientiam quaerunt? Placuit enim deo signum scandali crucis, tam Iudaeis, quam Graecis gentibus praedicari, ut qui non per fidem, sed per sapientiam Christum inuenire volunt, incidentes in scandalum stultitiae pereant. Et qui per demonstrationem signorum filium dei cognoscere volunt, non per fidem, incidentes in scandalum mortis eius, in sua incredulitate permaneant. Nihil mirum, si Iudaei considerantes mortem Christi, hominem illum putauerunt, quando & Christiani, ut sibi videntur, & non sunt, propter eius mortem, vnigenitam maiestatem crucifixam timent confiteri. Quos interrogamus, ubi est scandalum crucis in Christo? Quis nos scandalizat, si purus homo mortuus praedicatur? Sic ergo infideles intelligendo pereunt, si deus fuit, non potuit mori: si autem potuit mori, non fuit deus. Fideles autem sic intelligendo saluantur, quia Christus non incidit in mortem propter infirmitatem naturae, quasi homo: sed ipse traxit in se mortem propter potentiam, quasi deus: ut non absorbeatur a morte, sed ut ipse absorberet mortem. Ergo non Christum mortuum in morte credimus, sed mortem mortuam in Christo, sicut scriptum est, quia destruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam. Nam sicut propter mortem homo visus est, sic propter destructionem mortis deus apparuit. Ergo infideles mortem Christi considerantes, scandalizantur, immortalitatis beneficium perdunt: infideles autem resurrectionem eius intelligentes, damnationem mortis effugiunt. Sicut fuit Iona triduo in ventre ceti, sic erit filius hominis in corde terrae. Vt per mysterium similitudinis huius, & per Christum, Iona propheta fuisse consideraretur, & per Ionam Christus dei filius esse demonstraretur. Quid est quod dico? Nisi Christus venisset in mundum, & ea quae dicta a prophetis fuerant, adimplet, non erat certum de illis quia verae prophetae sunt. Nam & illi qui futura dicere aestimantur, non statim diuinatores putantur, sed tunc, quando ea quae dicta sunt, fuerint consummata. Itaque Christus post prophetas quidem natus est, sed ante ille prophetis beneficium praestitit, & postea ille ab illis accepit. Ideo autem Christus illos factus prophetas ostendit, quoniam illi istum in verbis filium dei ostendunt. Nam in Syrach libro aduentum Christi sic deprecatur: Domine, in nomine tuo prophetae prophetauerunt. Da mercedem seruus tuis, ut prophetae

prophetae tui fideles inueniantur. Nisi enim iste illos prophetas demonstrasset, Christum credere non poterant. Quomodo enim potest de alio testimonium dare, priusquam ipse idoneus demonstraretur? Viri Niniuita surgent in iudicio. Quia illi prophetam receperunt, isti Christum dominum illorum prophetarum repulerunt. Illi neque lege instructi, neque a prophetis, neque ab apostolis admoniti, ad dominum conuersi sunt, cognoscentes peccatum suum: isti tot praecipit eruditi legis & prophetarum, a domino recesserunt. Illi qui semper fuerunt populus diaboli, intra dies tres facti sunt populus dei: isti qui semper videbantur populus dei, intra dies tres crucifixo Christo facti sunt populus factanae. Et illi quidem personam ignorantes, & rem incredibilem audientes, & conuersionis suae signa & virtutes quaerere debuerunt ab eo, quibus & persona idonea praedicantis, & praedicationis indubitabilis veritas monstraretur: sed nihil horum audientes, nihil videtes, sola fide saluati sunt: isti autem tot signa facientem testificatia coelestem naturam viderunt, & non solum a praedicatione eius recesserunt, sed in mortem illius conuersi sunt. Illi cum luctu & lamentatione nimia poenitentiam agentes, peccatorum suorum indulgentiam acceperunt: isti autem nec sine poenitentia oblatam sibi remissionem peccatorum accipere voluerunt, quia sine poenitentia sunt donationes, & vocatio Christi. Regina Austri surgit in iudicio, & condemnabit generationem hanc. Quae cum esset gentilis & mulier, tantam longitudinem itineris conficere propter infirmitatem sexus non est impedita. Concupiscentia enim sapientiae, infirmitas dabat virtutem. Isti autem viri & sacerdotes, quorum proprium esse debuerat amare sapientiam, ante oculos suos & in medio gremio sapientiam positam contempserunt. Illa ad hominem cucurrit, isti a deo recesserunt. Illa ut semel nuda verba audiret, isti quotidie diuinitatis opera ipsa videntes blasphemabant. Illa famam tantummodo de Salomone audiens concupiuit, isti autem veritatem de Christo videntes abierunt. Illa munera multa obtulit, ut audiret eum: isti autem nec praemia regni coelorum accipere volunt, ut credant. Quid esset illa factura, si audisset mortuos resurgere, caecos videre: Quomodo cucurrisset, si etiam claudos currere vidisset? Non dixit illa, cui commendo gubernationem regalem necessitatum, ne forte dum vado, & redeo tanto spacio, aliqua contra imperium meum aduersa nascantur. Nam paupertas semper securae est, summa autem potestas sine timore periculi nunquam est. Isti nec hoc cogitauerunt, quia dixerunt: Nescimus quidem unde sit ille Iesus, tamen facta illius bona sunt, & verba illius iusta. Etsi natura eius ex hominibus, tamen praedicationis eius ex deo est. Etsi non illum timemus quasi filium dei, saltem diligamus illum ut hominem bonum. Et si non est dignus ut adoretur, tamen non est meritis ut interficiatur. Siue Niniuita, siue regina Austri exurgent. Tomus secundus.

tes in iudicio, quomodo condemnabit generationem Iudaeorum incredulorum? Non ipsi iudicantes eos, sed ex comprobatione sua vincunt eos. Et talia dicentes aduersus eos, qualia diximus supra: quis fidelior est quam Iona, sapientior quam Salomon? Non solum tunc inter homines docebat, sed etiam nunc in ecclesia quotidie docet per sanctos euangelistas & apostolos suos. Haec verba non solum tunc ad Iudaeos dixit, sed etiam nunc ad omnes Christianos nos inobedientes similiter dicit: Quomodo viri Niniuita exurgent in iudicio cum inobedientibus Christianis, & condemnabunt eos: Quoniam illi poenitentiam egerunt praedicante Iona, isti a peccatis propriis non recedunt, domino illis quotidie praedicante: Agite poenitentiam, appropinquabit regnum coelorum. Regina Austri surgit in iudicio cum Christianis istis, & condemnabit eos, quia ab ultimis partibus terrae venit audire sapientiam Salomonis: & isti de domibus suis vel plateis, in quibus sedent nihil agentes, nolunt venire, & audire sapientiam Christi in scripturis. Et quid dico de domibus suis nolunt venire: multi enim & de ecclesia ipsa in qua loquitur Christus, exeunt, & solum relinquunt docentes. Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, perambulat loca arida, quaerens requiem, & non inuenit. Exit autem spiritus immundus ab homine, cum per fidem baptizatus in nomine Christi deserit esse diaboli, & factus fuerit dei. Eiectus autem spiritus ille, perambulabat homines aridos, qui nondum pluuiam euangelicae doctrinae susceperunt in se, aut aquam baptismatis accipere meruerunt, & propterea aut sunt gentiles, aut catechumeni, secundum rationem quam diximus aridi. Per eos enim immundus spiritus vagantur, & plurimam dominationem habent in eis. Quanuis enim Gentilis suscepto fidei verbo, liberari tamen ab immundo spiritu non potest, nisi fuerit baptizatus in nomine Christi. Unde exorcizamus catechumenos, qui sunt baptizandi. Non autem inuenit requiem sibi, quoniam necesse est, ut Gentili veniente ad fidem, & catechumeno ad baptismum, cum aridi esse deserint, iam ab ipsis immundus ipse spiritus expellatur. Nec mihi dicas, quia nec omnis catechumenus ad baptismum, alioquin nec ad omnem baptizatum & liberatum a spiritu immundo reuertitur spiritus immundus, nisi qui vacuus fuerit a spiritu sancto. Nec apud Gentilem catechumenum inuenit requiem sibi, quia ad fidem vel baptismum venit. Cogitans ergo spiritus ille, & dicens: Reuertar in domum meam prior. Et si inuenerit Gentilem catechumenum vacuum a spiritu sancto, sine dubio praeualebit reuerti in eum. Reuertens autem, quoniam inuenit scopis, id est, verbis fidei & veritatis, ab infidelitate & ignorantia mundatum: quum videt eum praecipit euangelicis adornatum, quasi animosior factus assumit secum alios septem spiritus nequiores se: dicens, septem, aut plures dicit, aut omnes spiritus vitiorum. Sicut enim ex parte dei, quanuis plures sint spiritus virtutum, Hh iij tamen

Esai. 1. c.

Osee. 2. d.

Sup. 8. & Luc. 8. d.

Infra. 20. d. & Luc. 18. f.

Esai. 11. a.

1. Cor. 1. d.

L.

2. Tim. 1. d.

M.

1. Ion. 2. d.

Ecc. 1. d.

G tamen septem dicuntur, quia ex illis septem omnes spiritus virtutum procedunt: quos spiritus enuenerat Esaias, & Salomon signat, dicens: Sapientia edificauit sibi domum, & subdidit columnas septē. Sic ex parte diaboli quauis multi sunt spiritus vitiorū, tamen septem dicuntur, quoniam ex illis principalibus vitijs, vitia vniuersa nascuntur. Et erunt nouissima hominis illius peiora prioribus. De hoc enim ipso, vel ipsarum rerum experimenta nos docent: quomodo Christianus si malus euaserit, peior fit quam si fuisset gentilis. Hæc parabola melius intelligitur de Iudæis & Gentilibus: ex eo enim quod finita parabola, vel exemplo, sequitur dicens: Sic erit generationi huic pessime: compellitur ad populum Iudæorum referre parabolā, vt intellectus loci nō vagus aut instabilis in diuerso flexu, atq; contradictionibus aliquorum turbetur, sed firmus & stabilis, vel ad priora, vel ad posteriora respondeat. Verē enim immundus spiritus à Iudæis exiuit, quoniam facta est portio domini populus ipsius Iacob, funiculus hereditatis eius Israël: vel quoniam acceperunt legem. Expulsus autem à Iudæis, ambulauit per aridas gentes, sed requiem sibi non potuit inuenire in eis: quoniam secundum propositum vocationis dei erat, vt omnes gentes venirent ad fidem. Non inueniens autem requiem in Gentibus, dixit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Habeo Iudæos, quos antē dimiseram. Et veniēs inuenit vacuā, quoniam iam dominus non erat in eis, sed nec spiritus, secundum quod dictū fuerat de eis: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Videns autem eos diabolus mundatos verbis scientiæ dei ab ignorantia quasi quibusdam spiritualibus scopis, ignatos autem obseruationibus legis: propterea assumens secum septem spiritus nequiores se, secundum quod supra tradidimus, habitauit in eis. Et facta sunt posteriora populi illius peiora prioribus. Nam si prius, etsi cultores dei non erant, tamen nec interfectores erant: & prius quantis peccabant in eum, tamē populus dicebatur dei: postea autē, sicut testatur Ioannes, synagoga facti sunt satana. Accedentes autem possumus adificationis gratia etiam ad hæreticos transferre sermonem. Immundus enim spiritus, qui in eis antē habitauerat quando Gentiles erant, eiectus est quando facti sunt Christiani: qui perambulans Gentiles ceteros, & non inueniēs apud eos requiem, credentibus videlicet secundū tempora etiā ex ipsis in Christo, reuersus est in eos, quos possederat antē. Inueniēs autem eos vacuos à spiritu sancto, vacuos à timore dei, & operibus bonis, (quoniam spiritus quidē immundus exierat ab eis propter nomen Christi, spiritus autem sanctus non superuenerat eis, propter malum propositum cordis eorum, & opera mala,) inueniēs eos mundatos scopis, qualibus diximus supra, & ornatos institutionibus apostolicis: assumpsit secum alios septem spiritus nequiores, & inhabitauit in eis, & facta sunt nouissima hæreticorum peiora prioribus. Hæreticos gen-

tibus esse peiores dubitat nemo. Primum, quia gentiles per ignorantiam Christum blasphemant, hæretici autem scientes Christi, laniāt veritatem. Deinde quia in illis vel spes fidei est, in istis autem incessabilis pugna & discordia. Adhuc eo loquēte, ecce mater & fratres eius &c.) Videns diabolus quia persuadebat populis Christus, esse se filiū dei, dicens: Et ecce plus quam Ionas hic, & plus quam Salomon hic: timuit enim ne si dei filius cognoscatur ille qui putabatur homo, ipse derelinquatur ab omnibus. Ad conuincendos sermones eius, subintroduxit parentes eius carnales, vt per illorum conuersionem, diuinitatis eius obscuraret naturam. Ideoq; venit aliquis quasi diaboli aduocatus, qui humano ore verba diabolica loqueretur, dicens: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, volentes loqui tecum. Iac si dicat: Quid gloriaris Iesu de caelo dicens descendisse, qui radices habes in terra? Ecce mater tua, & fratres tui. Nō potest esse filius dei, quem homines genuerunt. Non potes illum abscondere, quem natura conuincit. Tunc Iesus quasi hominem quidem aspiciebat, tamen verē diabolus loquebatur. Et quis est mater mea, & fratres mei? Nescio parentes in mundo, qui ante mundi constitutionem mundum creauit. Nescio principium ex carne, sicut Fotinus existimabat, qui iam in principio eram apud deū. Nam quod hominem me videtis, vestimentum meum est, non natura. Et extendit, cautē, manus suas super apostolos, & dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.) Non spernens generationem carnalem, neq; erubescens humanam susceptionem, tale dedit responsum: sed volens ostēdere quia præponenda est cognatio spiritualis carnali. Nam carnalis cognatio, non volentibus nobis, neq; scientibus contingit. Non enim vnusquisq; vestrum cōsuetus est cogitare quorum erit filius, aut quorum cognatus. Spiritualem autem cognationē ex proposito vnusquisq; per fidē sibi acquirit. Voluntaria enim est obauditio, per quam quicumq; voluerit volūtatem patris facere, efficitur filius dei, & frater Christi. Vnde sapiēter superinduxit: Quicumque fecerit voluntatē patris mei, ille mater mea & frater est.) In qua cognatione spirituali nihilominus est hæc Maria, quæ non per coitum carnis, sed per gratiā fidei credendo facta est mater Christi. Deinde matrem & fratres Christi, facientes voluntatem dei intelligimus, nō synagogam, quæ secundū corpus peperit Christum, ceterosq; Iudæos: sed illam synagogam intelligim⁹ matrem, quæ saluata est credens in Christum, non crucifigens eum. Similiter est intelligēdum & de fratrib⁹, qui secūdum spiritum erant Iudæi, non secundum corpus, qui Christi erant facientes voluntatem.

Homilia. xxxj. ex cap. xij.

Ecce exijt qui seminat, seminare: & dū seminabit, quædam ceciderunt secus viam, & cetera. Venerunt volucres, & comederunt ea, &c.) Sicut gaudet medicus, quando ad eum agrotantium multitudo

A multitudo prosequitur. Sicut lætatur rex, quādo eū magni exercitus manus armata circūdat: sic exultat sacerdos, quando eum audientium populus magnus auscultat. Et ideo ascendit in nauem, vt audiret eum populus, & videret, & visus delectaret auditum, & auditus visum. Et docebat in parabolis, dicens: Exijt seminator seminare. non de loco ad locum transmutans, sed volūtate. Nec enim venit vbi non erat, nec relinquit vnde egressus est: quia deus vbique est, præter vbi esse noluerit. Aut certē ideo exiuit, quia ibi est deus, vbi iustitia eius colitur: vbi autem iustitia eius nō est, nec ipse est ibi. Et qui intra iustitiam suam sunt, intus sunt: qui autem extra iustitiam eius sunt, foris habentur. Propterea quādiu fuit in caelis vbi omnes sunt iusti, intus erat: veniens autem in mundum, qui totus extra iustitiam erat dei, foras exiuit, vt ipsum faceret intus. Quoniam ergo omnes gentes, dei iustitiam contemnentes, degebat sub potestate diaboli: ideo exiuit, vt plāteret iustitiam in mūdo, vbi non erat prius propter peccata ipsorum. Exijt qui seminat, seminare. Non sufficit ei dicere, Seminare exiuit: sed addidit, Exijt qui seminat, seminare: vt ostenderet, quia non erat nouus seminator, nec modō ad hoc opus primum accesserat: sed hoc semper habuit in natura, vt semper seminaret. Ipse enim à principio generis humani totius scientiæ semina ipsa seminavit in natura. Ipse est qui per Mosen semina præceptorum legis seminavit in populo. Ipse est qui loquens in prophetis, non solum præsentium seminavit correctiones, sed etiam notitiam futurorū. Ipse exiuit, vt in corpore constitutus, & per seipsum diuina seminare præcepta. Et quædam ceciderunt secus viā. Quæ est via? Mundus iste per quem omnes transeunt, qui nascuntur, & peregrinatio, & transitus est omnibus, qui & a deo exierunt, & ad deum festinant. Vnde & propheta dicebat: Quoniam incola sum apud te in terra, & peregrinus sicut patres mei. Sicut ergo viator in via nihil sollicitus est, nisi quod necessarium habet ad vsum: ita & homo in hoc transitu mundi nihil debet esse sollicitus, nisi quod opus habet ad vsum. Qui autē suā spem ponit in mundo, & delectatur in eo, est similis homini desperato, qui non habet neq; patriam, neq; domum, neq; familiam, ad quam festinet: sed in quocunq; loco inuentus fuerit, ipse locus domus eius est. Quæ est ergo terra secus viam? Homo secundum istum mundum viuens, qui omnia ea sapientie mundi sunt, & nihil quod dei est: sed hoc solū diebus ac noctibus cogitat, hoc concupiscit, quod pertinet ad bene manducandum & bibendum, & spurcitiā corporis exercendam. Ex his enim omnia mala nascuntur. Propter cibum enim & potum auaritiæ sunt, furta, violentiæ, periuriæ: ex auaritia autem inuidiæ & contentiones: ex inuidia autem maliloquia & detractiones, inimicitia & imposturæ: ex inimicitijs manifesta ira, rixæ, cædes, homicidia, iudicia: ex libidine autem fornicationes, adulteria,

Tomus secundus.

masculorum concubitus, sceminarum inuasiones. Talibus si loqui volueris de spiritualibus rebus, nō intelligunt verbum, nec sentiūt verbi dulcedinem. Nec enim est possibile, vt inter tantas amaritudines vitiorum sentiatur dulcedo sermonum. Sicut qui in magno vase aceti modicam guttam mellis immisceat, etiam mel perdit, & acerbitas aceti nō mutatur: Sic homini in hac malorū multitudine constituto, si collocutus fueris iustitiæ verbum, & verbum perdis, & ille non temperatur in concupiscentia mundialium rerum. Nec enim habet bonum in se. Nā homo illud concupiscit, quod iam habet expertum in se, & scit esse bonum. Ecce si ostēdis leoni viridem herbam, aut campum bene florentem, non excitat eum in concupiscentia, quia non habet hoc in natura, vt herbas manducet: & econtrā, si ostendas boui carnes, non concupiscit, quia non est bouis natura, vt māducat carnem: Sic & homini mundiali, si de bono cœlesti loquaris, non excitatur in concupiscentia boni. Sed quemadmodum si pluuia super lapidem cadat, desuper quidē sudat, ab intus autem siccus est, quia nō descendit humor in eum: sic & tali homini quādo loqueris verbum dei, tantummodo sonus verbi desuper percutit aures eius carnales, in cor autem eius nihil descendit. Et meritō, iacentia super lapidē semina verbi rapiunt volatiles dæmones. Dic mihi, cuius culpa est, rapientium dæmonum semina, aut hominū durorum non abscondentium ea in sulcis pectoris sui? Puto non esse culpam rapientium dæmonum. Ille enim latro qui parietē perforat, in secreta domus parte ingreditur: qui autem inuenit foris expositum & proiectum, quomodo quasi latro culpetur? Sic & diabolus si poterat introire in secreta pectoris tui, vt à te nolente raperet verbum, bene culparet: nunc autem quod à te neglectum est, & contemptum, hoc ille diripit. Denique sciens propheta hominum abscondentium esse culpam, dicebat: In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Si ergo absconderis verbum in sulco pectoris tui, germinat tibi timorē, timor liberat te à peccato. Si autem foris eum in superficie carnaliū aurium dimiseris, quomodo timor tibi germinatur? Si autem timor in te natus non fuerit, quomodo saluus fies, cum sit scriptū: Timor domini expellit peccatum? Qui autem sine timore est, non potest iustificari. Quædam autem ceciderunt super petrosam. Petra autem in se duas habet proprietates naturæ, fortitudinis & duritiæ. Ideo homines aut propter constantiam fidei petra dicuntur, aut propter duritiam cordis. Ideo propheta dicit: Et auferam ab illis cor lapideum. Quid ergo terra? intellectus carnalis, & non rationalis super animā duram & fidelem. Nam intellectum bonū multi habent secundum naturam, animam autem fidelem non multi: quia intellectus hominis est ex deo, anima autem fidelis ex voluntate. Sunt ergo homines, quibus si locutus fueris de gloria sanctorum,

Hh iij & de

Prou. 9. a.

Luc. 13. g.

Apoc. 2. c.

Foris hē
reus.

Psal. 8. c.

Psal. 118. b.

Ecclesi. 1. c.

Ezechi. 36. f.

G & de beatitudine gloriae regni caelestis, statim gaudent, & audientes delectantur: quoniam sapientes secundum naturam etiam facile suscipiunt verbum, sed ne credas gaudio eorum: carnaliter enim gaudent, & carnaliter delectantur. Sciunt enim naturaliter, quia bonum est regnum vel lumen. Ideo cum audierint lumen sanctorum, quasi de lumine gaudent. Sciunt etiam naturaliter, quia bonum est regnum caeleste, quasi de audito regno letantur: & non ideo credunt, quia sic est quomodo letantur, anima autem eorum non credit. Sed dicis, quomodo gaudere poterant, nisi crederet? Hoc ipso enim quod gaudent, credunt, ideo credunt. Non est ita: omnis enim qui credit, verum est quod gaudet, non tamen omnis qui gaudet, credit. Nam quod gaudet in nobis, sensus est rationalis: quod autem credit, spiritus animae, qui non in gaudio, sed in sollicitudine & compunctione cordis cognoscitur. Quoniam **H** non omnis qui gaudet & credit, tuo te docebo exemplo. Ecce cum tibi exposuero de gloria sanctorum, de iocunditate paradisi, gaudes & exultas: si tamen non habes etiam carnalem intellectum, iam captum & induratum in malis, & quasi terra secus viae. Sed si dixerero tibi. Vide qualis est iocunditas sanctorum: ergo vende omnia tua quae habes, & da pauperibus, & haec omnia possidebis. Ecce non facis, sed tristis recedis, sicut adolescens ille a Christo: non ergo credidisti firmiter de quibus gaudebas. Ecce cuncti homines quanta pondera auri dant, ut comparent dignitatem, & cum gaudio magno dant: & sine dubitatione dant, ut comparent, & multum sibi questum putant, si inuenerint cui dant, & putant se iam inuenisse cui dederunt. Et amplius dico, si suam pecuniam non habuerint, aliunde mutuum tollunt, & cum gaudio dant. Quare? Quia credunt omnino dupliciter se inuenturos esse quod dederunt. Et si vere credis futura quae audis, quare non dabis simpliciter in terra, ut centuplum inuenires in caelo? Quomodo non dabis temporalia, ut inuenires aeterna? Si dixerero tibi, Abstine te a delictis, & ieiuna: non facis, quia non credis. Si taediant, id est, aegrotanti tibi medicus dixerit, Abstine te ab hoc, subaudis: quia credis te sanandum, si seruaueris: & frequenter illud amplius amas quod amarum, manducansque vteris, & vincis desiderium ventris ob desiderium sanitatis: multo magis ieiunare poteris, si credideris iocunditatem illam futuram. Tu ergo qui propter deum quomodocumque viuere contentus non es, si euenierit res, de qua iocunde viuere non poteris: quomodo propter deum poteris corporales sustinere dolores? qui nec eleemosynas de rebus tuis dare contentus es, quomodo amissionem substantiae tuae propter fidem poteris sustinere? Ideo facta tribulatione, aut persecutione propter verbum dei, scandalizaris. Nam non solum in persecutionis tribulatione prorsus tu scandalizatus es in Christo, sed etiam in tribulatione omnium aduersitatum: Vt puta, si tibi amissio charorum, aut damnum rerum, aut corporalis infir-

Mar. 10. b
& Luc. 18.
d.

mitas contigit: statim scandalizaris, & dicis, quod propheta ad tuam consolationem dixit, ut & nec tu scandalizatus sic dicas: Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo obtinuerunt sibi diuitias: & dixit: Ego sine causa iustificauit cor meum, & laui inter innocentes manus meas, quoniam cum meliora suscipere debui, tunc contingerunt peiora. Ille & ille in omnibus iniquitatibus voluitur, & floret in filiis, & abundat in rebus, & letatur in sanitate. Et qualis est iustitia dei? Et non consideras: quod qui ad bellum transmittitur, ad gloriam paratur: & cui tentatio imponitur, correctio ostenditur ei. Si videris aut mortalitatem frequenter fieri super terram, aut famem, aut gladium, statim scandalizaris, & dicis: Patres nostri idola coluerunt, & semper in bonis fuerunt, & nos ex quo Christum colere coepimus, nunquam nos bona sequuntur. Et non consideras, quia illorum prosperitas non fuit remuneratio dei, sed contemptio? At nostra aduersitas non est ira dei, sed admonitio. De illis enim dictum est: Vir insipiens non cognoscit, & stultus non intelligit, cum exuretur peccatores sicut foenum. Et quid addidit ut intereant in seculum seculi. De suis autem quid dicit? Visito in virga iniquitates eorum, misericordiam vero meam non dispergam ab eis. Si videris aliquem tumultum ecclesiae tuae, statim scandalizatus dicis: Ne forte non sit haec vera ecclesia apud haereticos, sed illic sit veritas, ubi floret potestas. Et non intelligis, quod a deo diligitur, hoc a diabolo expugnatur: quod autem a deo contemnitur, hoc a diabolo quasi proprium in pace custoditur. Iudaea quandiu fuit dei haereditas, nec diabolus cessabat eam extingnere suadendo ad idola, nec deus cessabat eam castigando, & reuocando ab idolis custodire: postquam contempta est, quasi pars diaboli facta manet in requie. Quoniam ergo multi non solum propter persecutiones, sed etiam extra persecutiones scandalizantur de verbo: ideo supra non solum dixit, Facta autem persecutione: sed etiam, in tribulatione. Alia ceciderunt in spinas. Primum dicam, quomodo colitur, ut bene intelligatur, quomodo a vicinis suffocatur seminat in te verbum. Colis, assidue audiendo scripturas, & traditiones doctorum. Per hoc enim confirmatur in te verbum dei, & crescit, & satisfacis tibi, quia ita est per omnia, quomodocumque credis. Fructus autem verbi dei est duplex, in operibus bonis, & in confessione fidei. Sed fructus boni operis: fructus autem confessionis in persecutione gratiofior est, quam in pace: quia in persecutione nemo te discutit, quomodo viuis, sed quomodo credis. Item in pace non est labor bene credere, sed bene viuere: quia pax ipsa corruptrix est pietatis. Vide iam, quod sollicitudo diuitiarum frequentare te ecclesiam non permittit, ut audias scripturas & traditiones doctorum, ut nutriatur verbum quod accepisti. Et si venis in corpore, non venis in mente. Et si audis auribus, non audis in corde. Totus autem animus tuus in illis est,

Verbi dicitur duplex fructus.

Alis est, de quibus sollicitus es. Opera bona cupiditas diuitiarum te facere non sinit. Quomodo autem finat te tua foenerare, quae compellit te aliena colligere: Item si verbum dei venerit in periculum, tu propter voluptatem diuitiarum, aut quia times perdere quae habes, aut quae non habes concupiscis acquirere, veritatem fidei tuae palam non confiteris. Vides quomodo sollicitudo & voluptas diuitiarum suffocant verbum, & fructificare non sinit? Quaedam super terram bona. Terra autem bona, sunt qui abstinent se a diuitiis malis, & secundum vires suas faciunt bona, & est fructus eorum trigesimalis. Si autem omnia bona sua contemnunt, & accedunt ad seruendum deo, habet sexagesimum. Si autem & infirmitas corporis eis contigerit, & fideliter sustinuerint, habet centesimum, & terra bona est. Nam & Job ante tentationem trigesimalis habuit in facultatibus suis iuste viuendo: post damna substantiae & filiorum, sexagesimum: post plagam autem corporis, centesimum fecit. Qui centesimum habet, in se sexagesimum & trigesimalis habet. Et qui trigesimalis habet, sexagesimum non habet. Et qui sexagesimum habet, non etiam centesimum habet. Saepe enim maius, quod minus est in se habet inclusum: illud autem quod minus est, maius in se non habet. Vt puta, praefectura potestas habet in se vicariam, & consulariam potestatem: consularia autem potestas, neque vicariam, neque praefecturiam habet in se potestatem: Vt puta, qui tale fidem habet, ut possit mori pro Christo, ille sine dubio & omnia bona mundi contemnere potest. Nam quomodo sua non contemnat, qui seipsum contemnit? Nam & ille centesimum habet. Nam qui se & sua contemnit, multo magis aliena non tollit, multoque facilius facultatibus suis partem dat, qui totas facultates suas nihil existimat. Item qui sexagesimum habet, id est qui diuitias potest continere, in ieiunio permanere, castè viuere, corporales iniurias sustinere, sine dubio & trigesimalis habet. Et qui sciunt sollicitudines seculi, & voluptates diuitiarum, clarius eas contemnere possunt. Qui autem trigesimalis habet, id est qui malum non facit, sed quantum potest benefacit, hoc est enim trigesimalis: ille non omnimodo & sexagesimum habet, id est non omnino potest omnia bona sua contemnere, & omnibus diebus vitae suae ieiunare, aut in castitate viuere, aut corporales iniurias pati. Hoc enim est sexagesimum. Ideo dominus apostolis quidem qui sexagesimum poterant sic dicit: Veditae quae habetis, & date eleemosynam. Istitis autem qui non poterant sexagesimum iniungit eis trigesimalis, dicens: Omni petenti te, da. Et qui mutuum petit, non auertas ab eo. Item qui sexagesimum potest, non omnino & centesimum potest. Quanti sunt, qui & bona sua dimittere possunt, & amissionem rerum suarum patiuntur, & castè viuere possunt, & corporales iniurias sufferre: & illud quod est centesimum timent sustinere? Quot enim confessores post multas iniurias mori

Job. 1. d.
& seq.

Plal. 91.

Plal. 38.

Luc. 12. d.

Mat. 6. d.

timentes lapsi sunt? Sic & homo qui secus viae est, omnia mala in se habet, & lapidosus est, & spinosus. Ille autem qui spinosus est, non omnino lapidosus est. Et ille qui lapidosus est, non omnino secus viae est: Vt puta, qui fornicarius est, qui auarus est, qui periurus est, qui fur est, omnino si illi persecutio aut tribulatio venerit propter verbum, sine dubio quantum ad hominem scandalizatur, & prauiacatur. Qui enim ante tentationem fidem deo non seruat, quomodo in ipsa tentatione erit fidelis? Item qui lapidosus est, & spinosus, id est qui ex corde non credit, & est infidelis & vacuus, ita ut nec persecutione, aut tribulatione scandalum patiat: multo magis nec sollicitudines seculares poterit euitare, aut voluptates carnales. Qui enim illic scandalizatur & prauiacatur, ubi intelligit se perire, si fuerit scandalizatus: quanto magis sollicitudines diuitiarum, & voluptates non est contentus repellere, in quibus se grauari intelligit, non perire? Nam sollicitudines diuitiarum, & voluptates, profectum impediunt, non faciunt peccatorem. Qui autem scandalizatur in Christo, cadit a Christo. Qui ergo & cadere potest, multo magis impedimentum pati contentus est. Qui autem spinosus est, non omnino & lapidosus est. Sunt enim qui tantam quidem fidem non habent, ut diuitias suas & voluptates pro nihilo putent, & sollicitudinem earum contemnunt, & magis diligant caelestia quam terrena: tamen si tentatio venerit, non recedunt a Christo propter timorem perditionis. Nam etsi mundum contemnere non fuerint contenti, vel quia non qui ante desiderabant magnificari apud deum, tamen a Christo recedere non sunt ausi, quia timent perire. Ideo si necessitas venerit, frequenter & bona sua dimittunt, quorum sollicitudine ante fuerant obligati. Nam multo magis laboriosum est in securitate concupiscentias vincere, quam in periculo diuitias posse contemnere. Ipse enim timor periculi adiuuat animam, & facile vincitur delectatio corporalis. Quot sunt enim, qui in securitate non fuerunt contenti pauperes esse: & cum viderunt persecutionem, magis contenti fuerunt bona sua dimittere, quam perire propter illa? Praesciens deus frequenter praescidit diuitias eorum, ut a sollicitudinibus releuati, securius & melius permaneant cum deo. Item qui lapidosus est, non omnino & secus viae est. Multo enim fideliores sunt, qui in persecutionibus forsitan possunt scandalizari, tamen in iniquitatibus non se omnino obligant: quia cum gaudio accipiunt verbum, & diligunt bonum, sed vincuntur in tribulatione. Et eos forsitan propter misericordiam suam deus frequenter saluans, non adducit super eos tentationem, unde vincantur: quoniam nemo nostrum idoneus est, si nos iubet deus orare: Et ne nos inducas in tentationem. Qui autem secus viam est, in omnibus malis obrutus est. Et accedentes ad eum discipuli eius, dixerunt: Quare in parabolis loqueris illis? Vide beneuolentiam viro- rum, vide misericordes discipulos benigni magistri.

G ltri. Dolebant quia populus non intellexit, & quia talium verborum ædificatione fraudati sunt, quia perdidērunt audiēdi laborem & tempus. Nam qui non intelligit quod audit, perdit quod audit. Et cōsidera quōd est beneuolentius, quōd non primūm interrogauerunt de intellectu parabolæ, sed mox dixerunt: Quare in parabolis loqueris illis: quia magis de aliorū salute solliciti erant q̄ de sua, sicut ait Philip. 2. a. **Apostolus:** Non quæ sua sunt singuli cogitantes, sed quæ aliorum. Hæc est enim perfecta charitatis gratia, qui amplius festinat alijs utilis & lucrosus esse quàm sibi. At ille respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse mysterium regni cœlorum. Quoniam multi ex his verbis culpam negligentia suæ imputant deo, dicentes: Quia non est mea culpa si nescio, quod mihi deus scire non præstitit. Et ista dicunt non verè dolentes, quia non intelligunt aliquid circa deum, sed peccatorum suorum excusationem quærentes. De talibus dicit propheta: Non declines cor meū in verba malicia, ad excusandas excusationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem. Ideo de isto loco modico manifestius loquamur. Omnis quidem intellectus de spiritu sancto est, & gratia dei est: tamen alia est gratia, quam deus omnibus hominibus creando donauit: alia est quam non omnibus hominibus, sed dignioribus & excellentioribus, & electioribus donat. Sicut pater familiās multa mancipia habens, omnibus quidem mediocrem vestem dat, mediocrē annonam dat pro debito dominij sui: quia nec potest esse seruus eius, nisi ab illo vestitus fuerit, & nutritus: quibusdā autem fidelioribus circa se, dat meliorem vestem, & delictiorem annonam, non propter debitum dominij sui, sed propter bonos mores eorum: Sic & dominus generalem gratiam, id est, intellectū boni & mali omnibus dat pro necessitate naturæ: quia nec videmur esse homines ad imaginem dei creati, nisi habuerimus diuinum intellectum. Dignioribus autem dat specialem gratiam: ut puta cognoscendi mysteria, non pro necessitate naturæ, sed pro remuneratione bonæ voluntatis, aut bonorum operum. Vide ergo quomodo dicit: Vobis datum est nosse mysterium regni cœlorum. Non dixit, Vobis datum est, alicui qui habeat scientiam boni & mali. Si ergo est aliquis, qui non habet gratiam scientiæ boni & mali, non culpa hominis est non habentis, sed dei non dantis. Si autem omnes homines intelligunt bonum & malum, non tamen omnes habent gratiam cognoscendi mysterium regni, non est culpa dei non dantis, sed hominis non quærentis, nec festinantis, nec laborantis ut mereatur accipere. Si enim illam generalem scientiam boni & mali transgesseris: id est, si bene vsus fuisses, iuste merebaris hanc specialem cognoscendi mysterij scientiam. Si autem illam generalem abscondisti in terram, quæ datur pro necessitate naturæ: quomodo mereberis hanc specialem, quæ pro remuneratione bonæ voluntatis aut

operū datur? Et hoc est quod alius euāgelista dicit R de seruo malo, qui talentum suum abscondit in ter^{Infra. 17.} ram, & nullū fecit fructū de illo. Dominus eius nō solum talentum tulit de eo, sed adhuc iussit eū puniri: id est, quasi non fructificantē iussit puniri reū. Vide quia paratus fuit & alteram gratiam ei donare, si fructum fecisset de prima. Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit. Ut habenti quidem addatur possibile est: impossibile autem ut auferatur ab eo qui non habet. Quomodo procedit? Si enim tollitur ab eo quod non habuit: si autem non habuit, quid tollitur ab eo? Sed ita procedit: Qui habet aliquid intellectum, & non facit cum illo iustitiā pertinentem ad gloriam dei, sed econtrā circa res terrenas occupat eum, habens non videtur habere: quia quantum ad eum, videns, cæcus dicitur esse. Non habet, qui deo nihil fert. Sicut homo cuius oculi iniquitatem vident, non æquitatem: quantum ad deum videns, cæcus dicitur esse, sicut scriptum est: Sinite eos, cæci sunt, & duces cæcorum: quia diabolo vident, non deo. Sicut qui peccatis viuēs mortuus dicitur, sicut scriptū est: Et vos cū essetis mortui in peccatis vestris: quia ille talis non deo, sed diabolo viuūt. Sic qui habet intellectum, & bonum nō operatur cum eo, quantum ad deum, nec habet. Et ideo tollitur ab eo & ipsum quod habet, ut nec intelligat quod est bonum, & iam ut cæcus ducatur a dæmonibus per omnia mala opera. Quando ergo videris hominem qui etsi nō facit opera bona, tamen vel delectatur in audiendo bono: instructiuus est quidem, tamen adhuc non tulit deus ab illo hoc ipsum quod habebat, sed expectat illū ut conuertatur ad poenitentiam & faciat bonū. Cū autē videris hominē, qui nō solū bonū nō facit, sed nec delectatur in ipso audito bono: intellige quia iā tulit ab illo deus hoc ipsum quod habebat ut intelligeret bonū, & quantum ad deū mortuus est. Nam nō potest reuiuiscere, nisi forte quantum ad deū, qui potest etiā mortuos suscitare. Ille ergo qui habendo nō vult, sicut diximus, quod habet quidē naturæ est: quod autem non habet, voluntatis: qui habet quidem, sed nō vult habere. Iudæi verò qui habuerunt legē, & vixerūt secundū legē, addita est eis notitia Christi. Qui enim legē habentes quasi non habuerunt, quia non vixerunt secundū legē, ablata est ab eis etiā ipsa lex, quam habebāt. Et nihil apud eos de lege remāsit, nisi sola scriptura librorum, omni legis obseruantia pereunte. Sic enim & Christianis eueniet. Qui enim verè habent Christū, viuētes secundum Christi præcepta, dabitur illis regnū, ut iā non credant absentē Christū, sed videant præsentem. Qui autem habentes Christū, quasi nō habent, quia non viuunt secundum Christi præcepta: tollitur ab illis etiā hoc ipsum quod videntur agnoscere Christum, ut credant Antichristo. Aut certè ut cōdemnati in die iudicij, separati de parte Christianorum, etiā hoc ipsum perdant, quod videntur esse Christiani, cum infidelibus deputati. Sic &

A Sic & hæresibus factum est; quōd habentes fidei veritatem, illam non habuerunt, non viuentes secundum eam, ablata est ab eis, ut crederent pro veritate mendacijs. Tales sunt & qui quotidie transibunt ad perfidiam, quoniam habentes fidem malè ea vtuntur. Tollit eam deus ab eis, & ad perfidiam transibunt, & proijciēt eos, & impletur in eis quod apostolus dicit: Eo quōd charitatem veritatis non receperunt, dabit eis deus opera erroris, ut credant mendacio, & iudicentur. Ideo in parabolis loquor illis, quia videntes non vident. Si dixisset, ideo in parabolis loquor illis, ut videntes non videant: forsitan non esset culpa non intelligentium Iudeorum, sed Christi qui sic loquebatur, ut non intelligeretur ab eis. Nūc autem dicit: Ideo in parabolis loquor illis, quia videntes non vident. Intelligitis ergo, quia non est culpa Christi nolentis dicere manifestè, sed eorum qui audientes nolebant audire. Non enim quia Christus in parabolis loquebatur, ideo illi videntes non videbant: sed quia videntes non videbant, ideo illis Christus in parabolis loquebatur. Ecce viderint mirabilia Mosi: nunquid verè viderunt? Si enim verè vidissent, utiq; & timuissent deum mirabilium factorem. Ecce audierunt doctorem legis: nunquid verè audierunt? Si enim verè audissent eum, utiq; & vixissent secundum legem, & credidissent in eum, quem prophetabat lex. Viderunt & ea mirabilia, sed videntes non viderunt. Si autē vidissent ea, & profecissent in eis. Cū sit ergo facilius videntes cognoscere, quod vident, q̄ intelligentes intelligere quod audierunt: quomodo poterant illi audientes, mysteria intelligere, qui videntes mirabilia non cognouerunt? Quia consueti erant Iudæi videntes non videre, & audientes non audire: ideo non dedit eis deus oculos fidei, ut videant diuina miracula Christi, nec audiant viuā verba eius, nec similiter contemnant Christum, cognoscentes eum, quem admodum contempserunt, & legem habentes eam, ideo & propheta illis dicebat: Audita auditis, & non intelligitis. Videamus cuius rei intellectum denegat illis propheta. Non illum generalem qui datus est ad vsum naturæ, sine quo viuere nemo potest, sed hunc spirituales ad cognoscendum mysterium Christi, quod datur ad remunerationem iustitiæ.

Reliquum huius cap. dicitur. Intra. 4. 15. 16. 17. & 18. cap. delectatur.

Homilia xxxij. ex cap. xix.

factum est cū cōsummasset Iesus sermones istos, migravit à Galilæa, & venit in fines Iudææ trans Iordanē, & secutæ sunt eum turbæ multæ, & curauit eos ibi. Et reliqua.) Quantumcunq; gratuitum & vile sit bonum ecclesiasticæ pacis, q̄ flagrati & sollicito amore quærendum sit exponam, ut quilibet inuētor exponere possit. Legite inquam fidelissimi hortor fratres, legite vobiscum, crescite in fide, ut vobiscum corpore absens, efficiar in Christo vobiscum præsens in fide. Incipimus ergo exponere bona de bono. Prosequar quod dicit euāgelista: Et factum est cū

consummasset Iesus sermones istos. Quos istos? Quos superius est prolocutus. Quomodo de camino ignis mortiferi carnalium passionum superfectus apostolorum zeli scintilla ceciderat, & modica quidem iam tantum constabatur: sed dominus qui de lōge sentit malorum vaporem, citò per humilitatis doctrinam, quasi cum aliquo fonte aquæ largissimo, titionem priusquam accenderetur, restinxit dicens: Amen dico vobis, nisi cōuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non intrabitis in regnum cœlorum, &c.) Et illos tunc sollicitos reddidit, & totum mundum de periculo huius incendij liberauit. Et illi quidem leuiter tacti sunt, nos autē fortiter sumus muniti. Et momentanea inuidie eorum occasio aeternum mundo humilitatis refrigerium introduxit. Hos ergo sermones cū consummasset Iesus, transtulit se de Galilæa in Iudæam, quasi iustus dominus oīm, qui sic diligit alios seruos, ut alios non contemnat. Nā sicut omnes illi debent gloriā, quasi domino: sic ille debet omnibus misericordiam, quasi seruis. Nam si semper eum vnius teneat locus, iam non est possessor omnium hominum, sed aliquorum. Reliquit Galilæam, & venit in fines Iudææ. Galilæam patriam suam, de qua natus fuerat, quasi sol altius ascendens, reliquit Orientem, & venit in Iudæam, quasi ad Occasum ubi fuerat obiturus, in pace passionis occumberis, ut iterum nobis aliunde nouum ortum suæ resurrectionis ostenderet, ut dicamus cum apostolo: Vete- ra transierunt, ecce facta sunt omnia noua. Et secutæ sunt eum turbæ multæ. Quasi testimonia salutaris doctrinæ eius, quasi oues pastorem in manu ipsius genitæ & nutritæ sequebantur eū, quasi paruuli filij patrē peregrē lōge proficiscētē, & quasi pater proficiscens bona pignora charitatis illis relinquens, peregit debilibus remedia sanitatū. Et sanauit eos. Ibi apparet, quia parati erant populi sequi eū etiā in fines Iudææ: sed ne quis existimet Iudæorū, sicut erant detractores, quod ad cōmendationem opinionis suæ, & ad testimonium virtutū suarum, iactantiæ causa, trahat secum multitudinē infirmorum, ideo sanauit eos ibi, & dimisit eos: maxime cū sufficerent & ipsi ad gloriam, & hominibus ad salutem, testimonia in suo loco nascētia. Et accesserunt ad eum Pharisei, tentantes eum, & dicentes ei: Si licet homini quacunq; ex causa vxorem suam dimittere? Viro casto qualiscunq; vxor bona videtur: quia perfecta charitas vitia non sentit. Qui diligit vxorem, de soluendo matrimonio legem necessariam non habet. Vbi autem de soluendo matrimonio lex requiritur, illic iam odium demonstratur: ubi odium inuenitur, illic fornicatio esse cognoscitur. Quemadmodum si videas hominem assidue amicitias medicorum colentem, ex ipsa re statim intelligis, quia infirmus est: Sic & cū videas siue virum, siue mulierem de dimittendis vxoribus aut viris legem interrogates, cognosce quia vir ille lasciuus est, & mulier illa meretrix

Quo dicitur in huiusmodi mortiferis carnalium passionum Super.

2. Cor. 5. d

F

Retrix est. Sic & Iudaei erant homines fornicarij & contaminati, qui habentes vxores, habere non videbantur: quia vxor illis non erat quasi iucunda possessio castitatis, sed quasi desertum aestus libidinis illic religata. Nam in matrimonio mox castitas deletur, libido autē quasi vinculo coniugij colligata torquetur. Et nō sit nouum quod dicimus, quia castitas in matrimonio deletur. Nā primus est gradus castitatis, sincera virginitas: secundus autē, fidele coniugium. Ergo species secunda virginitatis, est matrimonij casta dilectio. Adierunt ergo Iesum tentantes vt viderent, si voluntatis eorum amicus esset, an castitatis patronus: vt si quidē diceret, quia licet dimittere, laudarent eum: si autē non, contradicerent ei: & hoc est propriē tentare. Qui autem verē interrogat, quicquid audierit conuiescit. Si licet homini vxorem suam dimittere quacunque causa? O effrenata lasciuia. Sciebant quia nullā causam idoneam habebant circa dimittendas vxores,

Præter solam turpitudinem, alias atq; alias sibi iungebant: ideo timuerunt interrogare, ex quibus causis, ne se ipsos intra angustias certarum causarū constringerent. Sed interrogauerūt, si ex omnibus causis licet, sciētes quia modum nescit libido: sed quātō exercetur, tantō magis accenditur, non leuiter, nec intra terminos vnus coniugij capit libido.

Gen. 1. d. Ille respondens ait eis: Non legistis, quia qui fecit homines ab initio, masculum & foeminam fecit eos? Id est legistis quidem, sed noluitis facere quod legistis. Conscientiam illorum ad testimonium prouocat, vt ostendat eis quia ideo interrogant, non vt firmiter discant quod dubitant, sed vt excusabiliter faciant quod inexcusabiliter peccēt. Masculum & foeminam. Non masculum & multas foeminas, vt vni masculo liceat plures foeminas possidere: neq; masculos & foeminam, vt vni foeminæ liceat plures viros accipere: sed masculum & foeminam, vt vna foemina nullum masculum putet factum esse in seculo præter vnum: vt vnus masculus nullam

I putet foeminam esse factam in seculo, nisi vnam. Non enim duas aut tres costas detulit de latere viri, & duas aut tres fecit mulieres. Cū ergo secunda aut tertia vxor steterit ante faciem tuā, sicut tūc Eua ante Adam, quomodo illis dicas, Hoc nunc os de ossibus meis: Nam etsi verē costa est illa mulier, non tamen tua. Si ergo nō illi dixeris, non illā con firmes esse coniugem tuā: si autem dixeris, mētiris. Si ergo deus ad hoc masculum & foeminā ex vno creauit, vt sint vnū: quare ergo & decetero vir & mulier non ex vno vterō nascantur, sicut volatilia quaedam: Quia deus quauis masculum & foeminam quidem creauit propter necessitatem filiorū generandorum: tamen semper castitatis fuit amator, & continentiae author. Ideo illum typum non seruauit in hominibus, vt si quidem vult homo nubere secundum primam dispositionem creationis humanæ, intelligat quid est vir & vxor. Si autem noluerit nubere, non habet necessitatem nubendi

propter coniunctionem natiuitatis, ne fortē videatur per suam continentiam alterum perdere, quem nolebat esse in cōtinentia: quomodo dicemus post coniunctum matrimonium, ne alter altero nolente se separaret. Propter quod relinquet homo patrem suum & matrē suā, & adhærebit vxori suæ. Propter quid? Quia ex viro est vxor, & ex vna carne sunt ambo. Ergo nunc maior charitas debet esse inter fratres & sorores: quia isti quidem cōiuges ex eisdem parentibus exeunt, illi autē ex diuersis. Sed hoc magnū est nimis, quia fortior est dei constitutio, q̄ virtus naturæ. Non enim præcepta dei naturæ subiecta sunt, sed natura præceptis obtemperat. Deinde fratres licet ex vno nascantur, tamen ideo nascuntur, vt diuersas vias petant. Vir autē & vxor licet ex diuersis nascantur, tamen ideo nascuntur, vt in vnum conueniant. Ergo hi, q̄ uis sunt ex vno, tamen non ita sunt quasi ex vno: quia ad hoc creati sunt, vt non sint vnum. Illi autem quauis nō sunt ex vno, tamen ita sunt quasi ex vno: quia ad hoc creati sunt, vt sint vnum. Vides ergo, quia non se ipsum loquitur ordo naturæ: sed ordinationem dei ex te ipso considera. Quod enim est in herbis, aut in arboribus humor, hoc est in hominibus amor. Sicut herbæ ex humore nascuntur & crescunt, sic homines per amorem incipiūt & augētur. Humor quidem de radicibus ascendit in herbā, de herbā autem non reuertitur ad radices, sed sursum trāsmittitur in semen: Sic & charitas de parentibus ascendit in filios, de filiis autem non reuertitur ad parentes. Ideo parentes quidē filios diligūt, sed non sic diliguntur a filiis: quia sicut herba non deorsum, sed sursum ad semen transmittit humorem: sic & homo nō ad parentes, sed ad procreandos filios trāsmittit affectum. Et erunt duo in carne vna. Sicut qui spiritualiter se diligūt, multorū animæ quasi vna anima esse dicuntur, dicente scriptura: Oīm credētium erat cor vnum & anima vna: Sic & vir & vxor, qui carnaliter se diligūt, vna caro dicitur.

Dicit illi: Quid ergo Moses mādauit dare libellū repudiij, & dimitti? Displicet peccatorib; doctrina iustitiæ, grauis est fornicatib; interpretatio castitatis. Si contra rationē quidē respōdere nō possūt, veritati tamen credere non acquiescunt. Quid ergo? Conferunt se ad patrociniū viri sanctissimi Mofi, cuius personam verebantur omnes, & timebant, vt doctrinā Christi, quam ratione vincere nō poterant, per autoritatem validioris personæ destruerent: vt dū Moses irreprehensibilis reprehendi timetur, veritatis interpretatio taceatur: sicut solēt homines facere malā causam habentes, confugiūt ad potentes viros, vt si per iustitiam non possunt, vincant per personam. Tanq̄ si ita inuidiosē respōdeant: Quid ergo? Moses præcepit in lege, qui fuit quasi visibilis lingua inuisibilis dei, qui incorruptibilem gloriā corruptibilibus oculis vidit, & testimoniu diuinitatis in vultū suscipiēs portauit ad populū. Tu autē homo vilissimus fabri lignarij filius, quomodo

A modo destruis quod ille constituit? Si filius dei es, sicut dicis, quare confundis tuum ministrum? Si homo es similis nostri, quomodo reprehendis tuum authorē? Si malum est, quare præcepit? Si bonū est, quare destruis? Tūc ait Iesus: Moses, inquit, propter duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras. Frequenter vobis Moses propter duritiam vestram iniustitiam quasi iustitiam præcepit, vt in eremo hostias offerre deo. Et quomodo dicit propheta: Non accipiam de domo tua vitulos, neq; de gregibus tuis hircos. Sed quia patres vestri egressi erant de Aegypto corpore, tamen non animo: nam totam Aegyptum secum in moribus baiulabant: videns itaque Moses propter dilectionē carnalem circa studia sacrificiorum eos esse inclinatos, si mandasset eos recedere a sacrificijs, non fuerat audiendus. Quia annoxa passio medicamento momentaneo non curatur. Iussit eos sacrificare quidem, sed iam non daemonibus, sicut in Aegypto, sed deo viuo. Dimidiū mali permisit, ne totum perderet bonū. Hac ratioe permisit vos dare libellum repudiij, quia melius iudicauit permittere lege matrimonia solui, q̄ odio compellente homicidiū fieri. Permisit vobis mala facere, ne faceretis peiora. Ergo hæc vobis permittendo non vobis iustitiam dei demonstrauit, sed a peccato abstulit culpam peccandi, vt quasi secundum legem agētibus vobis peccatū vestrum nō videatur esse peccatum: Vt puta, si quis habeat seruum, qui furatur & inebriat se considerans dominus, quia si vtrunq; sibi insimul mandauerit obseruare, nihil proficit: mandat illi quidem, vt bibat quantum vult, sed publice bibat, vt hoc quidem quod bibit sit secum nouum bonū, vt paulatim discat obedire præceptis. Sic permittum est dari repudium, malum quidem, tamen licitum a creatione. Et apostoli præceperūt secundas adire nuptias propter incontinentiam hominū. Nam secundam quidem accipere, secundum præceptū Apostoli est: secundū autem veritatis rationē, verē fornicatio est, sed dum permittente deo publice & licenter committitur, fit honesta fornicatio. Propterea bene dixit, quia Moses hoc permisit, nō præcepit. Aliud est præcipere, aliud est permittere. Quod enī præcipimus, semp placet: quod autem permittimus, nolentes præcipimus: quia malam voluntatem hominum ad plenum prohibere non possumus. Amen dico vobis, quicunq; dimiserit vxorem suam, nisi fornicationis causa, moechatur. Omnis res per quas causas nascitur, per ipsas absoluitur. Matrimoniu enim non facit coitus, sed voluntas: & ideo illud non soluit separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo qui dimittit coniugem suam, & aliam non accipit, adhuc maritus est. Nā etsi corpore iam separatus est, tamē adhuc voluntate coniunctus est. Cū ergo aliam acceperit, tunc plene dimittit. Non ergo qui dimittit moechatur, sed qui alteram ducit. Sicut autem crudelis est & iniquus, qui castam dimittit: sic fatuus est &

iniustus, qui retinet meretricem. Nā patronus turpitudinis eius est, qui crimē cœlat vxoris. Imitatores ergo debemus esse dei, vt sicut ille agit cum ecclesia: sic nos agamus cum coniuge. Ille enim nunq̄ derelinquet populum, nisi ad gentilitatem vel ad hæresim voluntariē transferit: alias autē peccatē castigat quidem, tamen misereri non cessat, dicēte propheta: Si dereliquerint filij eius legem meā, visitabo in virga iniustitias eorum: misericordiā autē meam non dispergam ab eis. Sic & vir meretricem quidem dimittat, alias autem malē morigeratā castiget & teneat. Quomodo? Trib; modis. Primum docendo secundum deum. Si autem cōtempserit timorem dei, impropere, vt vel homines erubescat. Si nec pudorem sentit frequenter confusa, faciat illi quod præcepit Salomon: Cor durum baculo percutere. Ergo primum admone, quia multū proficit doctrina iustitiæ. Deinde cōfunde, quia frequenter & pudor frenū est vitiorum. Tertio iustū est, vt castigetur quasi ancilla, quæ erubescere nescit vt libera. Aliter: De Galilæa turbæ in mysteriū gētium secutæ sunt dominum in fines Iudææ, ibiq; curatæ sunt. Iustē in fines transferūt Iudææ, nec enim potuissent curari, nisi relictis finibus suis in fines transfissent Iudææ, sicut scriptum est in Esaia: Et veniēt omnes gētes, & dicent: Venite, ascendamus in montem domini, & in domū dei Iacob, & annuntiabit nobis viam suā, & ambulabimus in ea. Et curatæ sunt gentes in finibus Iudæorum ad cōfessionem ipsorum, quia gentes quidem & in aliena secutæ sunt Christum: Iudæi autem in finibus suis cōstitutum tentauerunt & repulerunt: & in fornicationibus suis corporalibus fornicationem suam cōfessi sunt spiritualem, dicentes: Si licet viro dimittere vxorem suam quacunq; ex causa? Quia nō potest animo esse castus, qui corpore est lasciuus: hoc est, non potest deo esse fidelis, qui vxori suæ perfidus est: sicut nec ex diuerso cōscientiam seruat, qui deo fidem nō seruat, sed altera alterius fornicationis est accusatrix. Nā etsi interim nō præuaricatur lasciuus, tamen iam in eo statutus est vt præuaricetur, si corruptio persuasionis accesserit. Et illi quidem secundū carnem interrogabant, quæ pati merebantur secundū spiritum: Si licet dimittere vxorē quacunq; ex causa? Christus autē respōdit eis, quod facere eos non decebat, dicens: Quicunq; dimiserit vxorem suam, nisi ob causam fornicationis, & aliam duxerit, moechatur. Sicut enim vxorem quocunq; modo contra voluntatem viri agentem, dignum est repellere, non autem est iustum quātūm ad grauitatem viri, nisi ob causam fornicationis: Sic & ecclesia quocunq; modo contra voluntatem egerit Christi, digna est abijci: non autem abijcitur propter longanimitatem Christi, nisi sola causa transgressionis. Sicut enim si Christ; prius dimisisset ecclesiam Iudæorum non eis subministrans per scripturas notitiā suæ diuinitatis, ipse faciebat eā adulteram cum dijs extraneis, quoniam natura rationalis

Gnabilis & subdita deo creata, sine deo nō potest esse: sic Christo semper eis scientiam suā diuinitatis subministrante, quoniam synagoga spernens trātibat ad idola, iexcusabilis adultera reperta est. Propter quod repulit Christū, non repulit eam Christus: non quacūq; ex causa, sed propter causam fornicationis ipsius: quia non solum relicto Christo diabolo se cōiunxit, sed etiā interfecit pro quo mori debuerat. Ab initio enim deus genuit Christum: deinde creauit hominem rationabilem, naturam angelorum & animarum, quasi coniugem & potentē suscipere verbū ipsius. Ideo clamat, Quod deus coniunxit, homo non separat. Et multis quidem modis homo separat quod coniunxit deus.

^{†presumit} Quando enī quis audet dicere, aut facere aliquid, per quod scandalizati homines recedat a Christo: homo separat quod deus coniunxit. Sed & si nulus alter hoc faciat, ipse autem homo peccat a deo recedat, repellēs sanctum † eius a se, homo videtur

^{† spiritū.} H separasse quod deus coniunxit. Dicunt ei discipuli: Si ita est causa viri cum vxore, nō expedit nubere. Audientes cogitabant apud se: Mulier bona

^{Eccles. 7.} difficilē inuenitur, protestante Salomone: In mille virum bonum inuenies, in omnibus autem his mulierem non inuenies. Quid autem est aliud mulier, nisi atnicitiā inimica, inefugabilis poena, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimētum, mali natura, boni colore depicta? Ergo si dimittere illam peccatum est, tenere autem verē tormentum est: necesse est, vt aut dimittentes adulterium alterum faciamus, aut tenentes quotidianas pugnas & amaritudines habeamus. Ideo respondunt: Si ita est viri causa cum vxore, nō expedit nubere. Tunc dominus nō dixit, quia expedit, sed magis consensit, quia non expedit: sed infirmitatē carnis aspiciens, dixit: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Non dixit, non omnes

^{Mulleris malę descriptio.}

possunt: sed, non omnes capiunt: id est, omnes quidem capere possunt, sed non tamen omnes capere volunt. Palma proposita est. Qui concupiscit gloriam, non cogitat de labore. Nemo vinceret, si oēs periculum pugnae timerent. Ex eo quod quidam non possunt, & a proposito continentię cadunt, nō debemus circa virtutem castitatis fieri pigriores. Si enim quidam in pugna cadentes non exanimāt ceteros, sed dicunt illis sic datum fuisse, rem non applicant pugnae, sed homini: quantō magis nos cadentium negligentię imputare debemus, non diffcultati virginitatis: Quod autem dicit, Quibus datum est: non hoc significat, quoniam quibusdā datur, quibusdam non datur: sed illud ostendit, quia nisi auxilium gratię acceperimus, nihil ex nobis valemus. Quoniam autem volentibus gratia nō denegatur, in euangelio dominus dicit: Petite, & dabitur vobis: querite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enī qui petit, accipit: & qui querit, inuenit, & pulsanti aperietur. Debet autem vo-

^{Supr. 7. a. & Luc. 11. b.}

luntas pracedere, & sic sequitur gratia. Nā nec gratia sine voluntate aliquid operatur, nec voluntas sine gratia potest. Nam & terra non germinat, nisi pluuia susceperit, nec pluuia fructificat sine terra.

Sūt eunuchi, quia sic nati sūt ex vtero maris fug: & sunt eunuchi, qui ab hominibus fiunt: & sunt eunuchi, qui seipos eunuchos fecerunt propter regnum cœlorum. Tanquam si dicat aliquis: Quid dicis domine? Si ex quacūq; causa contigerit homini vxorem non habere: an continentię habebit mercedem? Non semper. Sicut enim peccatum sine voluntate opus nō facit, ita iustitia ex opere nō cōsummat, nisi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem castitati student, adulterium autē voluntate committunt. Nisi enim ex voluntate sola fornicatio consummaretur, nunquam dominus diceret: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, moechatus est eam in corde suo. Ergo voluntas sine corpore frequēter peccat. Illa est gloriosa continentia, non quam transgredi non potest necessitas debilitatis corporis, sed quam complectitur voluntas sancti ppositi. Ideo dicit: Sunt eunuchi qui sic nascūtur ex vtero matris suae: sunt eunuchi qui ab hominibus fiūt: sed illos tenet necessitas, hūc autem tertium coronat voluntas. Quōd autē sic nascuntur, a creatione fit: quomodo nascuntur & sex digitos habentes, aut quatuor, & similia. Si enim deus, sicut ab initio constituit, vnamquāq; naturā sic dimitteret, illam immutabiliter semper in suo ordine permanere, in obliuionē deduceretur corā hoībus operatio dei. Nā estimaretur natura rerum ipsa se regere: vtputa cōstituit de^o naturaliter, vt in hyeme frigora sint, calor autem in estate, vt terra fructum proferat, vt pluuia descendat de caelo. Si hęc sicut ab initio constituta sunt, ita in suo statu immutabiliter perseuerarent, inueniretur deus ab initio quidem constituisse, & decetero omnem naturā in sua potestate reliquisse, & per hoc fieret iam creatura necessariū nō haberet factorem. Ideo ergo natura rerū conuertitur cōtra naturā suā interdū, vt semper deus naturarū opifex in memoriam reducat, & semper necessarius sit factor suae naturae: & non solum semel, sed quotidie opera sua facere videatur. Propterea in euangelio de caelo, qui sic natus fuerat, dominus dicit: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, sed vt manifestentur opera dei. Nō solum simpliciter intelligendū est, sicut multi putāt, vt caeco sanato dei potētia cognoscatur, id est operās de^o. Alioqui oīs in infirmitatib^o sanatis, dei potētia cognoscitur: sed ideo in illi^o psona hoc dicit, quia cōtra regulā naturae sine oculis erat creat^o, vt in trāsuertioe naturae opus dei itelligatur dū emēdatur natura. Tūc oblato sūt ei pueri, vt manus eis imponeret, & oraret. Tūc, scilicet quando dominus de castitate sermonē faciebat, & beatos pronūciabat eunuchos. De gloria enim cōtinētiae domino referente atq; dicente, Sunt qui se eunuchizat ppter regnū cœlorū: audietes quidā ob-

^{Matth. 23.}

^{1. Timoth.}

^{1. Ioā. 5. d.}

^{Supr. 18. a.}

^{Supr. 10. a.}

^{& Luc. 10.}

^{1. Ioā. 4. d.}

^{Qua de causa co-}

^{tra co-}

^{natura in}

^{qua inter-}

^{duit co-}

^{mutant.}

^{1. Ioā. 9. d.}

^{Luc. 7. 4. a.}

^{† preplunge}

^{retur.}

^{Infra. d.}

A tulerunt ei infantes, pueros castitate mundissimos. Putabant enim, quia dominus corpore mūdicos tantū laudaret, non & voluntate: nescientes quia dominus non illos beatificauit eunuchos, quos pueritię necessitas facit castos, sed continentię virtus.

Discipuli autē vetabant eos. O caro amica rerū malarū, & nō amica rerum bonarum: quia nō delectatur in bono, ideo facile obliuiscitur bonum: malum autem quicquid audierit, quasi naturaliter in corde suo plantatum, sic retinet semper. Nam nunquam potest aliquis obliuisci quod diligit, nec retinere quod odit. Ante enim modicum Christus accipiens puerum dixerat: Nisi facti fueritis sicut puer iste, non intrabitis in regnum cœlorum. Et ecce statim obliti discipuli puerilis innocentia: verabant ad Christum pueros quasi indignos accedere, ad quorum similitudinem ipsi fuerant inuitati. Nā quis mereatur appropinquare Christo, si repellitur ab eo infantia simplex? Putabāt enī se honorem facere Christo, damnnum facientes gloriae eius. Nam quemadmodum damnnum est medico, si subtrahantur infirmi: sic damnnum est Christo, non habere quos saluet. Si enim expectans Samaritanos peccatores, de quibus ipse mandauit, quasi de indignis, in ciuitates Samaritanorum ne intrauerit: tamen sic de aduentu eorum gaudebat, vt diceret: Escam habeo manducare, quam vos nescitis: putas quantō magis esuriebat salutem innocentium puerorū? Ideo dixit: Nolite vetare pueros. Nā si sancti futuri sunt, quid vetatis filios ad patrē venire? Si autem peccatores futuri sunt, vt quid sententiam cōdenationis profertis, anteq̄ culpam videatis? Taliū est enim regnum cœlorum. Taliū, non omnium. Nam quales modō sunt, meum est: quales autem postea futuri sunt, ipsorum. Quod ergo meum est, honorare: quod autem ipsorum fuerit, miseremini. Taliū est enim regnum cœlorū, qui casti sunt ex virtute, sicut pueri ex aetate. Taliū est, qui simplices oculos habent, sicut pueri, & non cognoscunt differētiās personarū. Ecce enim puer, si viderit hominem, nihil aliud videt in eo, nisi hoc solum quia homo est: non dignitatem eius intelligit, non considerat vestem ipsius. Vir autem perfectus, cum hominem viderit, nō aspicit, quia homo est: sed statim cogitat de dignitate illius, & aestimat vestimenta ipsius. Vides ergo, quia sapiētior est imperfectus puer, q̄ perfectus vir? Vir enim non hominem aspicit, quem deus fecit dominus: sed ornatum, quem diabolus adinuenit. Puer autem nō ornatum aspicit quem diabolus adinuenit, sed hominem quem deus creauit. Priusquam puer veneno diabolico mūdialis maliciā repletus fuerit, cognoscit opus factoris: cum verō inebriatus fuerit mundi spiritu, iam non aspicit opus factoris, sed illecebras corruptoris. Presens locus instruit oēs parētes, vt filios suos indefinēter sacerdotibus offerāt: quia si sacerdotib^o offerūt, offerūt Christo. Nō enim sacerdos manus iponit, sed Christus, in cuius nomine

manus impositur. Si enī qui escas suas per orationē nō offert deo, coinquinatas eas māducatur, secūdū quod de illis ait apostolus: Quoniam omnis creatura dei bona, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbū dei, & orationē. Dicens enī sanctificatur per verbum dei & orationem: ostendit, quia maculata est, nisi per orationem fuerit omnis esca mundata & sanctificata: quantō magis pueros offerri deo & sanctificari necesse est? Causa autem sanctificandarum escarum hac est, quoniam mundus totus in maligno positus est. Ergo & omnis res corporalis, quoniam mundi est pars, in maligno est posita, & ipsam propterea oportet sanctificari. Consequēter & infantes quando nascuntur, & ipsi quantum ad carnem in maligno sunt positi: quoniam & omnis caro quasi pars mundi, in maligno posita est. Propterea necesse est offerri pueros, vt assidue super eos oratio fiat: quoniam esca semel sanctificari necesse est. Manducamus enim eam, & transit: hominem autē quem indefinēter aduersarius persequitur & sordidat, semper sanctificari necesse est. Aliter: Cōuenienter confutatis Iudaeis, tentatoribus & lasciuis, offeruntur pueri Christo in mysterium gentium in fide paruulorum, & lactis adhuc solius capientium escam, quos obtulerunt Christo patres eorū: sicut ordinis est intelligere, posita sunt euāgelia gentium singularum, quod discipuli in figura principum Iudaici populi prohibebant: quoniam semper Iudaei omnia faciebant, ne Gētes saluarentur introductae ad fidem.

Homilia xxxiiij. ex. cap. xix.

Ecce vir vnus accessit ad eum, & ait: Magister bone, quid boni faciam, vt habeā vitam aeternam? Et reliqua. Non sine ratione quaerendum est in hoc loco, cur hic de isto adolescente Christū interrogāte, Magister bone, quid boni faciam, vt vitam aeternā possideam: cum dominus impleuisset narrationem, in fine sic addidit: Multi enim erūt, inquit, primi nouissimi, & nouissimi primi. Quod de Iudaeis & Gentibus dictum esse dubitat nemo. Ne fortē ergo hic adolescens in mysterio introducit Iudaici populi semper adolescentuli, semper gloriantis & leuis. Sic enim facere solet Christus plerunq; quando de mysterio alicuius rei est locuturus, antē introducit corporaliter facientem id ipsum, vt ex eo occasionem inueniens, corporalem narrationem mysterij, quā rei propositum exequatur: Vtputa, cum de compefcenda iactantia Phariseorum apud Lucam locutus fuisset, introducit primō hydropicum, & sanauit, vt in corporali tumore hydropici iactantia Phariseorum pungeretur inflatio. Sic & hic cum de refutatione Iudaeorum, & electione Gentium mysterium exponere voluisset, ex eo verbo quod dicit ad Petrum, Et omnis qui reliquerit patrem & matrem, &c. vsque ad parabolā subsequentem de mercenarijs conductis in vineam, hora

^{1. Timoth.}

^{4. b.}

^{1. Ioā. 5. d.}

^{Luc. 7. 4. a.}

^{† preplunge}

^{retur.}

^{Infra. d.}

G hora prima, tertia, sexta, & nona, & vndecima, quomodo gentes praeponebantur erant Iudaeis: introduxit istum adolescentem gloriatorem, & leuem, & amantem amplius bona sua carnalia, quam coelestia Christi promissa: ut passione corporali adolescentis istius, Iudaici populi spiritualis passio demonstraretur: propter quam Christo non credidit: id est propter placentiam sibi, propter iactantiam vanam, propter quaestus quos capiebat ex lege, remansit in lege. Propterea quaecumque dicuntur de adolescentulo isto, sic sunt accipienda, quasi de populo Iudaico dicta. Iudaicus ergo populus erat adolescens, non aetate, sed leuitate: moribus immaturus, non annis. Nam omnia quidem vicia carnalia, iuuenilia sunt, sicut dixit Apostolus: Iuuenilia enim desideria fuge, sectare iustitiam, misericordiam, pietatem, &c. Praecipuum autem viciu iuuenile, est gloriatio, quae apostolus vult videri, quae est: aut in toto vult videri, non esse qualis est. Nam sic populum Iudaicum fuisse cognouimus in scripturis, sicut & dominus dicit de illis: Faciunt omnia, ut ab hominibus videantur. Item: Vae vobis scribae & pharisaei hypocritae, qui diligitis primas cathedras in synagogis, &c. Item: Vae vobis qui iustificatis vos ipsos, deus autem cognoscit corda vestra. Propter quod & sicus dicti sunt, habentes folia sine fructu, id est speciem sanctitatis, non ipsam sanctitatem, quam aestimatione quidem iustitiae sectabantur, opera autem abhorrebant. Et vide quomodo in exordio ipso narrationis populi Iudaici mors significat. Dicit enim: Magister bone, quid boni faciam, ut vitam aeternam possideam? Quia semper Iudaei interrogatores dei fuerunt, & non obauditores: laudatores sanctorum, & non imitatores: auditores legis, & non factores: semper discere, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes: gloriantes in lege, & per praeruaricationem legis dominum deum inhonorantes. Adhuc & illud considera: quia nihil de actione dei interrogat quid credat, aut quomodo possideat: sed hoc, Quid faciendo vitam aeternam possideat: quia omnis spes salutis apud Iudaeos in operibus erat, non in fide, sicut dicit Apostolus de illis & Gentibus: Quoniam gentes quae non sectabantur iustitiam, in legis iustitia perueniunt: quia non ex operibus, sed ex fide: Israel autem sectando legis iustitiam, in legem iustitiae non peruenit: quia non ex fide, sed ex operibus. Prima autem iustitia est cognoscere deum patrem, & Christum eius: nouissima autem iustitia, est facere opera bona. sicut cum dominus dixisset quibusdam Iudaeis: Operamini cibum, qui non perit, sed qui permanet. Interrogantibus eis: Quid faciemus, ut operemur opus dei? Respondit: hoc est opus dei, ut credatis in eum quem ille misit. Illi autem opus agnitionis dei negligentes, quod est praecipuum Christiani opus, semper ad diabolum transibant, & de operibus iustitiae requirebant. Propterea dei agnitionem perdidit, & opera iustitiae nunquam impleuerunt: quia virtus faciendae iustitiae, agnitio

dei est. Dicit ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi vnus deus. Nunquid non erat ipse bonus, cum esset filius dei deus? Nam quemadmodum cum ipse sit filius dei, & ipse deus est, quasi filius: sic cum sit bonus deus, & ipse filius dei sine dubio bonus est, quasi filius boni. Sicque Iudaicus populus vnus dei habens agnitionem, Christum nec filium dei, nec deum cognoscere volebat. Hac ratione laudem sibi oblatam ab eo repulit, quia non quasi deum bonum, sed quasi hominem bonum eum dicebat. Quod non fecisset, si ille quasi deum bonum, bonum eum dixisset. Et verum quantum ad Iudaeos, qui vnum deum colebant, & Christum dei filium non cognoscebant, nemo erat bonus, nisi vnus deus: apud fideles vero, sicut vnus deus pater est bonus, sic & vnigenitus deus nihilominus bonus est. Puto autem, si dixisset ei, Magister sancte, aut etiam iuste, similiter respondisset: Quid me dicis sanctum, aut iustum? Nemo sanctus, nisi vnus deus: nemo iustus, nisi vnus deus. Ex quibus omnibus dicimus, quoniam sicut tunc Christus laudem eius repulit, quia non cognoscebat eum, sic semper repellit laudes omnium ignorantium: consequenter nec pater suscipit laudes eorum, qui non cognoscunt eum secundum quod est. Nunquid gentes non cognoscebant deum & honorabant, secundum quod Atheniensibus dicebat Apostolus: Perambulantes enim simulachra vestra, inveni aram ignoti dei. Quem ergo vos ignorantes colitis, hunc ego annuncio vobis. Sed non suspiciebat culturam eorum, quia non cognoscebat eum secundum quod ipse cognosci volebat. Si autem nec Christus suscipiebat laudes Iudaeorum, nec deus pater gentium: quia non cognoscebat eum secundum quod decebat cognoscere eos: sine dubio nec haereticorum suscipiunt laudem, vel pater, vel filius, quoniam nec ipsi cognoscunt quis pater, quis filius, errantes de ambobus, & confundentes vtrunque: quoniam qui filium cognoscit, ille & patrem cognoscit. Quod si laudes eorum non suscipiunt, consequenter nec opera, quantum videri iusta. Propterea cum dixerint, Nos in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & virtutes multas fecimus: dicit eis Iesus, Discite a me, nescio qui estis. Si vis venire in vitam, serua mandata. Quam sapienter ait, serua. Ille enim interrogauerat, quid boni faciam: iste contra illi respondit, serua. Non dixit, discite mandata, quia deus docuerat eum, factor naturae rationabilis: sed, serua, quia non seruabat. Nam in hoc quod admonetur seruare, ostenditur non seruasse. Nam non est ille bonus, qui interrogat de bono, sed qui facit quod bonum est. Non occides. In persona quidem loquens vnus illius quicumque fuerit, conuenienter loquitur personae populi Iudaeorum. Quaecumque enim sciebat, quasi deus, populum Iudaicum esse facturum, vel in se, vel in discipulos, vel iam facere: anticipans eadem ipsa, praemonet eos, & dicit: Si vis intrare in vitam, non occidas. Sed

acciderunt & ipsum, & discipulos eius. Ne adultereris. Sed adulterati sunt recedentes a deo suo, & viro animarum suarum, cum diabolo corruptore. Ne furtum facias. Sed fecerunt, furantes quidem fidem diuinitatis eius ex opere, & dicentes: Hic non eiecit demonia, nisi in Beelzebub principe demoniorum: ne per opus illud crederent Christo. Item furati sunt veritatem resurrectionis eius de toto ministerio, ut dicerent, quia nobis dormientibus, nocte uenerunt discipuli eius, & furati sunt corpus eius. Non falsum testimoniū dices. Sed dixerunt contra scripturas, huc scimus unde est. Deinde falsum testimonium protulerunt, dicentes: Nos audiimus eum dicentem, quoniam ego dissoluam templum hoc manu factum, & in triduo reaedificabo illud. Similia & in Stephanum dixerunt. Honora patrem tuum & matrem tuam. Sed non honorauerunt neque patrem suum deum, qui seminauerat eos, neque matrem suam ecclesiam patriarcharum & prophetarum coelestem: sed tanquam genimina viperarum ruperunt eos, & exierunt ab eis. Et diliges proximum tuum sicut teipsum. Sed non dilexerunt Christum factum sibi proximum, secundum carnis cognationem. Quoniam ergo & olim per Moysen haec eis seruare praecipit, & postea per seipsum: illi autem non seruauerunt, ideo non intrauerunt in vitam, id est in agnitionem dei patris & Christi. Et respondit: Haec omnia seruauit a iuuetute mea. Nativitas Iudaici populi fuit ex tempore Abrahae, usque ad exitum eius de Aegypto. Tunc enim quasi infans fuit populus ille, sicut deus apud Ezechielem prophetam testatur, dicens ad Hierusalem: In qua die nata es, non est praecisus tuus umbilicus, & non alligauerunt mamillas tuas: & etiam in aqua non es lota in salutem, neque oleo unctus es, neque sale salita, neque pannis inuoluta es: neque pepercit oculus meus in te, ut facerem tibi vnum ex istis omnibus, ut pareretur aliquid super te, & proiecta es in faciem campi, & in prauitate animae tuae, in qua die nata es. Et transiit ad te, & vidi te conspersam in sanguine tuo, & dixit tibi: De sanguine tuo bibes. Et multiplicauit te sicut hortum agri, dedit te, & multiplicata es, & magnificata es, & intrasti in ciuitates ciuitatum. Inuentus autem eius fuit ex tempore Moysi, usque ad reges. Virilitas autem eius ex tempore regum eius, usque ad transmirationem Babylonis. Senectus autem eius a transmiratione Babylonis usque ad Christum, quando & mortuus est populus ille, propria interficiens vitam. De istis autem aetatibus suis etiam per prophetam testatur populus ille, & dicit: Domine, memorabor iustitiae tuae solum: domine, quam docuisti me ex iuuetute mea, id est ex tempore Moysi, quando legem ad eruditionem suam accepit. Et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua: quod est in tempore regum. Et usque ad senectam & senium deus ne derelinquas me, donec annunciem brachium tuum generationi omni quae ventura est: quod factum est

in tempore Christi, quando qui digni fuerunt ex eis credere in Christum, brachium domini annuntiauerunt omni generationi gentium, postmodum credenti in Christo. Quam congruum autem populus ille Iudaicus dedit responsum, qui tamen corde nunquam credebat, semper ore commendabat se dicens: Haec omnia seruauit a iuuetute mea. Quod non erat verum. Nam & prophetas occidit, cumque idolis semper adulteratus est, & furtum veritatis scripturarum semper commisit, sicut etiam dominus dicit de illis: Quia irritum fecistis mandatum dei propter traditionem vestram. Et falsa testimonia dixit in interfectores prophetarum, maxime in Esaiam, apud regem Manassen, dicens: Quia principes vestros, Sodomitas appellat: & populum Israeliticum, Gomorrhicos, dominum sabaoth se vidisse blasphematum, cum dicat deus: Nemo videbit faciem meam, & viuet: propter quod & ferratus est lignea serua. Sed omnia illa specialiter conuincere Christus omittens, quasi ex alijs argumentis vult populum Iudaicum ostendere nihil horum vnquam seruasse, dicens, Respondit Iesus: Adhuc tibi restat vnus, vade & vende omnia tua, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo, & veni sequere me. Ac si dicat, Scio quidem, quia metitus es, & interim accipio haec quasi vera. Si ergo omnia ista seruasti a iuuetute tua, ut fias perfectus, vade & vende omnia quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo, & veni sequere me. Quae sunt quae possidebat Iudaicus populus? Puto quod illa quae dicit Lucas hoc modo: Ad horam autem coenae misit inuitatos vocare: illi autem recusauerunt, & vnus dixit: Villam emi, & vado videre illam: & alius, Iugam bouum emi quinque, & vado probare ea: alius autem, uxorem duxi, & ideo non possum venire. Quorum omnium interpretatio spiritualis facta est in proprio loco. Hic autem hoc dicimus tantum, quia ex quibus causis illic ponuntur Iudaei non venisse ad Christum, ex ipsis causis carnalibus, & terrenis intelligitur populus recessisse a Christo, tantum differentia in hoc est, quod illic Iudaei ponuntur non venisse ad Christum: quia amore carnalium rerum & terrenarum occupati, nec permanserunt in Christo, nec considerauerunt opera eius, nec audierunt sapientiam eius: propterea non cognouerunt eum filium dei, nec venerunt ad eum. Hic autem illum populum Iudaeorum demonstrat, qui vel ex prophetis, vel ex operibus, vel doctis in eius cognouerunt filium dei: & concupiscentia lucrorum carnalium, vel bonorum quae consequebantur ex lege carnali, propter auaritiam recesserunt a Christo, non ignorantes diuinitatem eius, sed non sustinentes veram iustitiam eius. Quae sunt ergo bona Iudaici populi, quae vendere, & pauperibus dare mandantur? Primum quidem agnitio dei vnus, lex, templum, sacerdotium, leuitica & diuersa genera sacrificiorum, quibus omnibus carnaliter vtens populus ille, quasi possessiones fructiferas possidebat. Quae quae

2. Timot. 2. d.

Infra. 23. b.

Luc. 16. d.

Rom. 9. g.

Ioan. 6. c.

non colunt eum, & ignorant.

de subiecta amborum.

M

Sup. 7. a.

Eze. 16. a.

Phil. 7. c.

Sup. 15. d.

Esa. 1. e.

Exo. 33. d.

Luc. 14. d.

G tūm ad extimationē quidē Iudaeorū magna videbatur, & multa: quantum autem ad Christi promissā, pauca, & nimis exigua. Quae omnia mādan- tur dari Gentibus, specialiter pauperibus, & nihil horum habentibus, in quibus populus ille Iudaeorum fuerat diues. De hoc enim populo Iudaeorum diuite & contēnendo, & de populo gentiū paupe- re & ditando dicit Maria in Euangelio: Pauperes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Hoc ergo dicit dominus ad populum Iudaeorum, suadens eis, quod melius est vnius dei agnitionē vendere: vade, & trade eam gētibus pauperibus, & non habenti- bus dei vnius & veri agnitionē: tu autē ascende ad maius, veni & sequere etiā me, vt cognoscas quo- niā hęc est vita aeterna: cognoscere nō solūm verū deum, sed etiā Christū Iesum, quē misit ipse. Possi- des templum: trade id gentibus pauperibus, & non habentibus templū dei, & in primis venientibus ad agnitionē dei, & veni sequere me, vt & ipse effici- ris templū dei. Nam imperfectorū, & incipiētium est habere templū dei: perfectorū est templum dei esse. Possides legem: trade eam pauperibus gētibus, & non habentibus legem: tu autē veni, sequere me, & eris in gratia, sciens, quia lex non est posita ius- tis, sed impijs peccatoribus: gratia autē perfectio- nis est prēmii. Possides legis diuersa mandata, vt- puta habes hoc mandatum: Audi Israhel, dominus deus tuus, deus vnus est: trade ea pauperibus genti- bus, nō habentibus vnum deū. Habes, nō facies ido- lum: trade hoc pauperibus gentibus, & per ignorā- tiam idola multa colentibus: tu autē sequere me, vt habeas vitam aeternam. Hęc est autē vita aeterna, vt cognoscas vnum deum verū, & Iesum Christum, quem misit. Habes, Non occides: trade hoc genti- bus homicidia multa facientibus: tu autem sequere me, vt nō irascaris. Habes, Ne adultereris: trade hoc gentibus lasciujs, vt discant non adulterari: tu autē sequere me, vt ne concupiscas. Habes, Non periur- abis: trade hoc gentibus, vt discant non periurare: tu autē sequere me, vt non iures. Habes, Oculū pro oculo, dentē pro dente: trade hoc gentibus, vt nihil mali patiētes inferant mala: tu autem sequere me, vt qui te percusserit in maxillam vnā, prębeas illi & alterā. Habes, vt odias inimicos, & vt diligas ami- cos: da hoc pauperibus gētibus, absq; omni iustitia qui nec amicis suis bonam cōscientiam seruabant: tu autē sequere me, vt etiam inimicos diligas: quo- niā hęc omnia pauperes debent habere, vt con- soletur vita eorum in ipsis. Incipientiū sunt omnia illa, non perfectorum. Si ergo hęc omnia tradide- ris pauperibus gētibus, & secutus me fueris, per hęc maiora quae dixi, manifestum est, quia omnia illa à iuuentute seruaisti, & proficiens in senectute tua, quae iuuenum erant euacuasti. Si autem per hęc maiora me sequi nolueris, manifestum est quoniā omnia illa non solū à iuuetute tua non custodisti, sed nec modò etiā in senectute tua cōseruas. Quo- modo autē potest fieri, vt sterilis eius sit senectus,

cuius foecūda fuit iuuentus: Nec est possibile, vt nō K crescat in illo bono, qui cœpit ab ipso bono. Nam nō stat eum in suo statu peiorem fieri, sed necesse est, vt exercitatus semper crescat ad melius. Ille autē his auditis, tristis abiit: erat enim habens mul- tas possessiones. Nā verē propter duas causas Iu- daicus populus recessit à Christo. Aut propter pec- cata sua, quia nunquā seruauerat dei mādata, sicut dominus ad Nicodemum loquens testatur, dicens: Qui autem non credit in filium dei, iam iudicatus est. Hoc autem iudicium est, quoniam lux venit in hunc mundum, & homines magis amaauerunt te- nebras quā lumen, erant enim opera eorum ma- la. Omnis enim qui malū agit, non venit ad lumē, ne manifestetur opera eius. Aut propter lucra car- nalia, quae conferebant ei consuetudines legis: sicut ostēdit parabola, in qua se inuitati excusauerūt p- pter villam, propter boues, id est propter lucra car- nalia. Nam sacerdotes quidē nō venerunt ad Chri- stum, ne sacrificiorū lucra amitterent: populus au- tem, quia per sacrificia (vt putabant) debebāt pec- cata eorum. Qualis autem emundatio fit in eo, qui in sanguine animalium veniam consequitur pecca- torum? Quantum enim dolet de occisione anima- lium, tantūm & emundatur populus. Propterea di- cit propheta: Si voluisses, sacrificiū dedissem, vtiq; holocaustis non delectaberis. Sacrificium deo spiri- tus cōtribulatus, &c. Quomodo autē populus Iu- daicus tristis secundū animā abiit à Christo, intel- ligit qui cōsiderat, quae est laetitia spiritualis. Laetitia enim cordis est bonam conscientiam habere ad deū, & spiritualiter esse gaudentem, ac propter hoc nō desperantem. Quomodo autem poterat populus ille habere bonam conscientiam ad deū, & spiri- tualiter esse gaudens, qui intelligens Christum per opera eius esse filium dei, propter peccata sua, aut propter lucra carnalia legis cōtemnens Christum, maluit esse in corporalibus possessionibus legis, quā in gratia Christi? Ideo autē & abeunte illo, dominus dicit: Quam difficile diues intrabit in regnum caelorum. Facilius est camelum per fora- men acus transire, q̄ diuitē intrare in regnum coe- lorum. Quoniam facilius gentes, quae fuerāt tor- tuoso animo, intraturae fuerāt per angustū ostium regni caelestis, quā Iudaei qui diuites videbantur. Diuites autē erant Iudaei in lege, in prophetis, cae- terisq; patriarchis, in scripturis diuites, in tēplo, in sacerdotibus, in leuitis, in sacrificijs, caeterisq; dispo- sitionibus ad religionem pertinentibus: quae omnia non illos aedificauerunt in sanctitate, sed inflauerūt superbia. Apud se quidē delectabantur seruire dia- bolo, coram alijs autem volebāt apparere dei cul- tores. Gentium autē animae assimilatae sunt tortuo- sis camelis, in quib; gibbus idolatrie ipsorum erat: quoniā cognitio dei erectio est animarū. Vnde & homines quia acceperant à deo scientiā dei, erecti creati sunt: animalia autem, quoniam non habent scientiā dei, in natura sunt fracta, id est incuruata.

A Sic & idololatria, quae videtur esse erectio corū, id est religio, potius depressio est animarū. Nam sicut prę omni iustitia operum, maior est iustitia cogno- scere deū: sic prę omni peccato, maius peccatū est idola adorare. Sicut ergo gibbus camelus, qui videtur esse erectio sublimitatis corporis eius, ipse est ma- gis depressio eius, & deformitas: ideo nec collū eius sursum erigere potest gibbo depressus. Sic idolola- tria Gentium, quae videtur illis esse maxima res, spi- ritualis iustitiae religiositas, & erectio animarū illo- rum: ipsa est magis iniquitas, & incuruatio, & de- pressio animarū ipsorum. Ideo enim nec caput ani- marum ipsorum sursum erigere possunt ad deum, nec ad dei notitiam peruenire, depressi idololatria sua. Et quemadmodū supra dorsum omnī iumē- torum non stat sarcina, nisi fortiter fuerit colligata ad ipsum: supra camelum autem etiam sine recol- ligatione repausat: (nā ipse gibbus sarcinā tenet in se, aptus est enim ad pondera baiulanda.) Ita in ce- teris quidem peccatoribus nō cognoscētibus deū, Omnes enim peccatores iumenta dicuntur, sicut di- citur: Homines & iumēta saluabis domine: nō stat sarcina peccatorū in corde ipsorum, nisi cum magna violētia, & virtute diabolus tenuerit in cor- de ipsorum, alligās eam delectationibus. Ipsa enim cognitio dei excutit à se pondera peccatorum, nisi hoc modo quo diximus fuerint colligata. In gen- tibus autē sine labore diabolus tenet peccata: quia non est illis cognitio dei, quae excutiat pondera pec- catorū, sed idololatria ipsa, quasi gibbus retinet in se vniuersa peccata: apta est enim ad baiulanda pō- dera peccatorum. Dum enim sciunt Gentes idola sua neq; videre, neq; audire, neque intelligere quae aguntur, neq; irasci, neq; vindicare posse: non solūm non se abstinēt ab idololatria, & nō se conuertit ad verum deum, sed quotidie magis addunt pecca- ta, sicut ait Salomon: Peccator adiciat ad peccan- dum. Deinde omnia animalia quanuis libenter ter- ram aspiciant, semper tamen quando volunt, pos- sunt tollere collum suum ad caelum: solus camelus autem nunquam potest sursum tollere collum suū gibbo depressus. Sic omnes peccatores libenter qui dem semper terrena aspiciūt, tamē quādocūq; vo- lunt, possunt cōuertere se ad caelestē iustitiam: gē- tes autē nullo modo possunt explicare se, & ad di- uina conuerrere, idololatria sua curuati, & excaca- ti. Ideo sicut camelus neq; deorsum recto collo as- picere potest, sicut caetera animalia: neq; sursum re- cto collo aspicere potest sicut homo, sed inter sur- sum & deorsum caput eius pendet in medio: ita & Gentes neq; animalibus assimilantur ad plenum, neq; hominibus similes sunt. Propter humanum & rationabilem intellectum suum hominibus non sunt similes, quia nunquam caelestia, sed terrena semper attendūt. Deinde sicut omnia animalia aqua- lia habent crura corporis sui: (quantum enim ha- bet altitudinis corpus vniuscuiusq; animalis, tantūm penē altitudinis habent & pedes eorum, aut modi- Tomus secundus.

cē amplius: prae omnibus autem animalibus multo D amplius camelus altiores habet pedes quā corp⁹ homo autem equales habet corpori suo pedes.) Sic omnes viri iusti, secundum quod sunt, talia propo- sita habēt, cogitationes & actus. Pedes autem sunt proposita, quibus de retranscunt ad rem. Vnde & propheta dicebat: Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulavi in magnis, neq; in mirabilibus super me. Item Apo- stolus: Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Peccato- res autē maiora proponunt, q̄ sunt: proposita sua, & cogitationes, & actus maiores faciunt, quā habent virtutes, vt semp maiores videatur esse quā sunt: maxime autē gentiles, qui super istam iactan- tiam, quam habent omnes homines peccatores, & mundiales, etiam ad secreta caelestia extenderunt proposita sua, & cogitationes, & actus, volentes se ostendere supra quā erat natura ipsorum huma- na. Adhuc & alia ratione gētes assimilantur came- lo, quoniā nec camelus ad plenū immūdus est, nec ad plenū mundus. Mundus quidem est, quia reuo- cat, & ruminat: immūdus autē, quia nō habet duas vngulas fissas. Sic & Gentes, quoniam vacuae sunt, nec mundae ad plenū. Munda quidē fuerunt, quia & tractabant quae dei erant: id est, ruminabant, & conuersabantur rationabiliter penē secundum deū: sed conuersationē quae pes est, non habent diuisam in duo, id est & in fidem, & in opera, sed habent o- pera tantū. Et sicut cameli pes ambulantis non dis- sipat terrā, sed cum sit mollis, cōcordat ei, & com- plectitur eam: sic & conuersatio Gentium, quanuis non esset bona, non erat dissipans terrā, hoc est car- nale naturā, sed conueniens erat naturae carnali, & secundum voluntatē ipsius erat. Vt autē mani- festum fiat quod dicimus, accipiamus exemplum quod dicitur apud Iob, de intelligibili equo & bel- latore hoc modo: Qui in iracundia, inquit, demo- litur terrā. Qui ergo intelligibilis & bellator, equus Christi est, ipsum in se portans sessorem, omne o- pus bonum & spirituale quod agit in iracundia, a- git naturae suae irascens carnali, in eo quod displicet ei maleuolētia carnis: & aduersans ei, in destructio- nem carnis suae agit, quod agit, & dissipat carnem suā. Nam si qui spirituales virtutes exequitur, pro- pria mortificat mēba: quanto magis & dissipat, id est demolitur terrā? Gentiles autē etsi bona opera faciebant, tamen quia non propter deum faciebāt, sed aut propter aetimationē humanā, aut propter futuram nominis memoriam, aut propter hoc solūm, quia bonum facere, bonū est: ipsa conuersatio ipsorum non dissipabat naturam carnalē, quia hoc ipsum bonum, quod propter vanum aliquid fit, & non propter deum, secundum carnem est, & secū- dum voluntatem naturae carnalis, & non est con- trariū naturae carnali, ppter quod nec dissipat eā. Acus autē est verbum dei, quod est filius dei ipse: cuius prima pars subtilis est, atq; acuta. Subtilis, se- cundum

Luc. 1. c.

Deut. 6. a.

Leui. 26. a.

Ioan. 17. a.

Exo. 20. c. & Deuter. 5. b. & Ro- ma. 13. c.

Exo. 21. c.

Leui. 19. d. & Matth. 5. g.

Nonne stat illi suo statu peior.

Ibidem.

Ioan. 1. c.

Infr. 22. c. et Luc. 14. d.

Gen.

Phil. 3. b.

Eccl. 1. d.

C

im ne- proca- facta.

Psal. 130. a.

2. Cor. 12. b.

E

Iob. 39. c.

F

ii ij cundum

G eundem causam diuinitatis ipsius: acuta autem secundum causam incarnationis eius. Tota recta, & nullam habens deflexionē, aut scrupulum, per cuius vulnus passionis gētes iam ingressae sunt vitam aeternam, qui vulnera confuere solus potest, a quo cōsuta est immortalitatis tunica, quae olim concisā erat super Adam. Ipsa est acus quae spiritui consuit carnem, vltius separare se non potente. Haec acus Iudaicum populum iunxit simul & Gētium, de quo dicit Apostolus: Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Haec est acus, quae disruptam amicitiam angelorum & hominū copulauit. Haec est acus, quae configit & pertransit, & vulnus non facit. Et vt quid difficile populus Iudaicus intrat in regnum caelorum? Primum, sicut diximus, propter carnales vsus: quoniam lex corporalia habet lucra, & praesentia: Christus autem spiritalia promittit, & futura. Apud carnales autem homines semper praesentia praepōnuntur futuris, & spiritalibus corporalia. Et non solum sacrificiorum vsus erat carnalis, sed & omnis pmissio legis corporalis erat, & terrena. Si enim Christianis suadere non possumus diuitias contemnere oportere, Dicunt enim nobis, si nolisset deus homines habere diuitias, nō creasset eas in mundo: quāto magis difficile erat populo Iudaico diuitias secundum homines persuaderi, vt derelinqueret diuitias legis, & totius Iudaici cultus, quas a deo susceperat? Dicebant enim: Si deus voluisset legem cōtemni & templum, illa omnia cum tanta ratione & diligentia non tradidisset. Populū autem gentium, id est camelum, facile erat per foramē acus transire, id est per angustum ostium de quo scriptum est: Contēdite intrare per angustum ostium. Quare quia omnis cultura Gentium vana & irrationabilis erat. A cultura autem irrationabili homines rationabiles nō erat magni laboris ad cultum dei viui conuertere. Et si Gentes cum tanto labore ab irrationabilibus deorum suorum diuelluntur culturis: quāto magis Iudaei difficilius euelluntur a rationabilibus dei culturis? Ideo dixit, Facilius est camelum per foramē acus transire, quā diuitem intrare in regnum caelorum. Turbati autem sunt discipuli eius, dicentes: Et quis potest saluus fieri? Quibus respondit: Apud homines hoc impossibile est, apud deum autem omnia possibilia sunt. Et verē quāto ad homines & incredibile, & impossibile fuit populum Iudaeorum posse saluari, qui post tot peccata actuum iniquorum, post tantas idololatrias, post tot prophetarum occisiones, nouissimē etiam ipsum dominum caeli & terrae, quāto ad se occiderūt: sed apud deum possibile factum est. Quoniam autē possibile fuit deo saluare Iudaicum populum, multas in lege diuitias possidentem, credentium Iudaeorum multitudo restatur, siue per ipsum Christum, siue per apostolos eius: vt bonitatis illius inuestigabile pelagus humana aestimatio nō apprehēdat, sed victa mireretur. Tamē quia dixit dominus, Apud homines hoc impossibile

est, quāto ad humanā naturā, apud deū autē possibile. Ecce subito excitatur Petrus vnus de populo diuite, & ex persona difficile credentiū Iudaeorum, & clamat quasi testis potentiae dei factus, & confirmat Christi promissionem, & dicit: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Quoniam autē & ipse Petrus, & omnes apostoli: & ceteri credentiū Iudaeorū contra possibilitatem humanā per dei potentia crediderunt in Christum, ipse testatur dicens ad Petrum: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in caelis est. Sermo iste conuenit ad omnes, vt singulis quibuscunque dicatur: quoniam beatus es tu, quia non reuelauit caro & sanguis tibi, sed pater meus qui in caelis est. Iesus autem dixit eis: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Futurū autē erat, vt in die iudicij responderent Iudaei: Domine, nō te cognouimus filium dei in corpore constitutū. Quis enim hominū videre poterat thesaurū in terra absconditū, Solē in nube calcatum? Quis suspicabatur stellā matutinā nasci super terrā? Quis putabat mulierē quae clausit paradysum, vt nemo intraret in eū, vt ipsa fieret prima porta paradisi, vt per illā lux p̄diret per quam tenebrae intrauerunt? Ergo in iniuriam tuā non nos impulit contumacia cordis, sed decepit cōsideratio carnis. Vos respōdebatis eis: Et nos homines sumus sicut & vos similem habētes animā, eandemque carnis naturā, & in vno viximus mūdo, eisdem factio nibus mundialiū spirituū periclitantes, ipsis protectionibus dei adiuti: in hoc etiam vos meliores fuistis nobis, quoniam nos fuimus homines peccatores & rustici, & obscuro in plebe, vos autem sacerdotes & scribae, & principes populi. Nos illū cognoscere potuimus homines peccatores & rustici: & vos eū cognoscere non potuistis sacerdotes & scribae, qui habebatis scripturas praec oculis vestris quasi lapides & semitas? Nos antequā mirabilia eius videremus, intelleximus eum: vos autē vel post testimonia cunctarum virtutum intelligere non poteratis: Quo modo poterat fieri, vt penē tota gēs ignoraret, quae duodecim cognouerunt? Esto, quia non ei credidistis, nesciētes eum filium dei: quia causa interfecistis eum, nullam culpā inuenientes in eum? Sed in nobis bona voluntas facta est, quasi lucerna rusticitatis nostrae: in vobis autē malicia facta est, quasi caligo sciētia vestrae? Adhuc autē audeo & subliore introducere sensum, & sententiā alterius sapientis cuiusdā viri referre. Exponit enim sic: Quoniam sicut Iudaeorū populus in duodecim tribubus fuit diuisus, sic & vniuersus populus Christianus diuisus est in duodecim tribus, secundum quasdā proprietates animorū & diuersitates cordiū, quas solus deus discernere & cognoscere potest: vt quaedā anime sint quasi de tribu Ruben, quaedā autē de tribu Simeon, vel Leui,

A vel Leui, vel Iuda. Puto enī, quia oēs sancti quinque virgines prudentes esse dicuntur, quāuis sint innumerabiles, propter quinque sensus spirituales: & omnes peccatores, quinque virgines fatuae, quāuis innumerabiles sint, propter quinque sensus carnales. Et sicut omnes ecclesiae Christi septem ecclesiae dicuntur propter septem spiritus, quāuis sint multae. Omnes enim in quibus praeceteris virtutibus abundatior est sapientiae virtus, vna habetur ecclesia. Item in quibus praeceteris virtutibus abundantior est intellectus, altera dicitur ecclesia: & sic per singulos spiritus tractans inuenies septem ecclesias. Similiter & propter gratias duodecim quas in persona duodecim virginum exponit angelus in pastore, si tamen placet illa scriptura omnibus Christianis, inueniuntur duodecim esse tribus: vtputa omnes animae in quibus praeceteris virtutibus praecellit virtus veritatis, vna est tribus. Nec enim omnes gratiae aequaliter in omnibus sunt, sed vnus quidē amplius praecellit in ista, alter verō in illa. Omnes autem Christiani in quibus habitat Christus, sedes sunt Christi. Quod ergo ait: In regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, & vos sedebitis super duodecim thronos: promittit eis tempus Christianitatis futurum post ascensionem suam, quādo omnes suscipient verbum apostolorum in se, sicut verbum Christi. Illud est enim tempus regenerationis, quādo homines regenerati per baptismū facti sunt ex filiis hominum filij dei. Illud est tempus, quādo Christus sedet in sede maiestatis suae, sicut testatur propheta de gentium fide futura: Regnabit dominus super omnes gentes, deus sedet super sedem sanctam suam. Nos putabamus, quia de die iudicij hoc dicit. Quicumque enim Christū credendo in se suscipiunt, sedes sunt maiestatis eius. Et vide quia non de tempore futuri iudicij dicit, sed de vocatione gentiū vniuersarum. Non enim dixit, Cum venerit filius hominis, sedens super sedem maiestatis suae: sed ita, cum sederit in sede maiestatis suae. In sede autem maiestatis suae, ex eo coepit sedere, ex quo gentes credere coeperunt in eū. Ex quo ergo Christus sedet super sedem maiestatis suae, ex eo & apostoli sederunt super duodecim thronos, id est in omnibus Christianis secundū diuersitates animorū, quas supra tetigimus. Omnis enim Christianus, qui suscipit verbum Petri, thronus sit Petri, & Petrus sedet in eo: sic & omnium apostolorū throni sunt, qui omnium apostolorum doctrinā susceperunt & tenent in se. Hāc interpretationem de diuersis tribubus populi Christiani, & de sedibus apostolis in sedibus commendat propheta, dicens: Hierusalem quae aedificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum: Illuc enim ascenderunt tribus, tribus domini testimonium Israel, quia illuc sederunt sedes in iudicio. Si ergo Hierusalem, quae aedificatur, ecclesia est: sine dubio & qui ascēderūt illuc tribus, Christianorū sunt tribus: & sedes quae sederunt illuc, apostoli sunt: apostoli enim sedes dei sunt. Nec modica

T omus secundus.

gloria est apostolorum, vt sermones eorum sedeant in hominibus fidelibus, sicut Christi sermones: & in sermonibus eorum vita omnium consistat, sicut in sermonibus Christi. Sic ergo sedentes apostoli in thronis Christianis, in duodecim partes distincti secundum differentias animarū, iudicant duodecim tribus Israel, id est omnes Iudaeos. Quādo enim per verbum apostolorum, quod est in nos, iudicare videtur Iudaeos: quādo autē verba apostolorū iudicant Iudaeos, & ipsi apostoli iudicare eos videntur. Sed videndum est, si omnes Christiani & apostolorum sunt sedes & Christi: quare omnes Christiani in persona quidē Christi quasi vna sedes dicuntur. Nec enim dixit, Cum sederit filius hominis super sedes suas: sed, super sedem suam. In persona autem apostolorū, duodecim throni esse dicuntur omnis populus Christianus. Vide si habet rationē ista solutio, quoniam omnes apostoli omnia quidem bona habuerunt. Non autem omnia ad perfectū, sed vnusquisque eorum in aliquo bono priuato magis perfectior fuit quā alter: vtputa Petrus in fide perfectior quā ceteri. Ioannes autem in innocentia simplicior quā ceteri, & sic solus potest discernere Christus, qui animarū differentias nouit. Ideo Petrus requiescit in fide, Ioannes requiescit in innocentia: & vnusquisque apostoli virtus illa est thronus, in qua perfectior ceteris fuit. Christi autem omnes virtutes quasi vna est sedes, quia in omni virtute ille aequaliter solus perfectus est. Nam quoniam de retributione in hoc mūdo apostolis dāda loquitur Christus, illud est testimonium quod sequitur, hoc modo dicens: Et omnis qui reliquerit hoc & hoc, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit. Id est, nō solum vos, sed & omnes qui secuti fuerint me, sicut vos. Si ergo omnes in hoc seculo cētuplū accipient, recipiunt sine dubio & apostoli etiam in hoc seculo, quibus merces futura promittebatur.

Et omnis qui reliquerit domū vel fratres, &c.) Quoniam Petro interrogante ex persona apostolorum, ceterorumque fidelium Iudaeorū, quasi priori omnium Christus ita promissit, nō solum Petro, sed apostolis omnibus, ne forte postmodum legentes homines haec Christi promissa, estimēt tantū apostolis vel Iudaeis promissa, vtiliter superaddit dicens: Et omnis qui reliquerit, id est siue Iudaeus, siue Gētilis. Et in alijs quidem euangelistis secundum aliū exposuimus intellectum. Hic autem secundū quod adolescentem illum proposuimus in mysterio Iudaici populi esse, & ipsum Petrum interrogantem in mysterio credentium populorum, interpretatio huius loci conuenit talis, vt de Gentibus relinquētibz omnia quae Gentilium sunt, & ad fidem Christi confugiētibz omnia ista tradamus: id est, & oīs non solum Iudaeus, sed etiam Gētilis, qui reliquerit patrem suum diabolum, & matrem suam ignorantiam, per quam assidue diabolus ex semine interdicti erroris generat filios, aut fratres, aut sorores, videlicet eiusdem erroris socios sociasque. Aut si

Ii iij reliquerit

Reliquerit ille, qui fuit sacerdos idololatram ipsam coniugē suā, per quā quotidie generabat filios & filias, & ipsos pariter cū matre eorū relinquēs. Aut si alicuius professionis magister relinquēs ipsam professionem, quasi agrum fructiferū, credat in Christum: aut dignitatem secularē, quasi domum optimē se adumbrantem despiciat propter fidem. Sed & secundum traditionem simplicem conuenit intellectus: vt cum quis intellexerit quocunq; modo filium dei esse Christum, non propter affectus parentū suorum, aut fratrum, aut filiorū, aut possessionum relinquat Christum, manens in perfidia sua priori, sed propter fidem Christi displiceat omnia illa, & sequatur Christum, centuplum accipiet. Sed hoc videamus, qui reliquerit omnia, centuplum in hoc seculo quomodo recipere potest? Hęc autem difficultas cōtingit, quia in hoc seculo recepturos dicit alter Euangelista, alioquin in illo seculo nō est difficile. Ergo secundum sanam doctrinam ita nos

Mar. 10. d.
& Luc. 18.

conuenit intelligere quod dicit, Centuplum accipiet: non vt ipsam rem quam dimittit centuplum accipiat. Nec enim possibile est, quod patrē aut matrē relinquēs, cētū patres aut matres recipiat: sed ita tantā gloriā, tantā gratiā, tantā mirificam beatitudinem consequetur, vt centuplū valeat illi, quā res fuit quam dimisit. Ecce qui reliquerit patrē, & elegerit sibi patrē deum, inō ei plus quam cētuplum constat recepisse quā pater carnalis, vt illi obsequatur diebus ac noctibus, illius faciat volūtatem, illius expectet hęritatem, qui postquam substantiam suā tradiderit suis, nunquam moritur: sed nec relinquit filios suos orphanos: sed & filij quasi perfecti viri possident diuitias eius, & pater semp illos sic turatur, sic ptegit quasi semp infantēs. Qui matrem relinquit, vt diligat magis matrem ecclesiam: nōne ei plus est cētuplum quā mater carnalis? Illa enim carnem eius peperit corporalem, hęc autem animam eius regenerauit æternam. Qualis caro, talis & mater carnalis. Cum enim mortua fuerit caro, perit generatio carnis ei⁹, & soluitur generationis affectus. Ex illo enim nec ille illi filius, nec illa illi mater: quia anima nec generat, nec generatur, & nullum cognoscit patrem, nisi eum cuius voluntate creata est: nullam cognoscit matrem, nisi ecclesiam, quę illam regenerauit in fide, quę dedit ei mandata diuina ex duobus testamentis, quasi escam salutare dulcissimi lactis, ex duab⁹ mammillis quę illi de aqua & spiritu texuit tunicā immortale, quę illū ad perfectū sanctitatis adduxit, vt dignus fieret patris sui substantiā possidere. Qui reliquerit fratrem, vt habeat Christū fratrem: nōne melior est ei, quā centum fratres? Qui fratribus suis non inuidet, qui super hęritate non certat, qui propter lucrum non rumpit fraternitatis affectus, qui non solum omnia sua, sed etiam seipsum dare paratus est: qui eum omnia dederit, nil ei minuitur. Nā humana substantia semper pauper est, & quantumuis homo habuerit, nihil se putat habere. Illa

autē substantia sola vera est, quę omne desiderium reficiat, & adhuc superabundat. Qui relinquit forores, statim eum suscipiunt gratiæ dei, quasi charissimæ forores. Non enim vlla soror sic dulciter cōplectitur fratrem suū, quomodo gratiæ dei cōplectitur animā sanctā. Nam quotiens gratiæ dei in sensibus nostris hęrent & delectant nos, quotiēs animas nostras cōplectuntur, quasi osculari videntur. Si filios dimiserit, prouidet illi deus filios spirituales quos doceat, quos erudiat, & quib⁹ dicat apostolica voce: Nam in Christo Iesu per euangeliū ego vos genui, qui patris mortem non expectant. Nam filij carnales, si modicū pater eorū fuerit fenex, tædiatur de vita ipsius, desiderant eū mori: & si citō mortuus non fuerit, contemnunt eū quasi delirum. Filij autē spirituales quantō perfectiores fuerint in fide, tantō amplius diligunt doctorem suum. Si dimittit substantiam, ab omnibus diligitur, ab omnibus honoratur, a quibuslibet autē & timetur. Nā ipse deus cui se tradidit, dat ei gratiā coram omnibus. Nōne melius est ei hoc, quā vniversa terra? Aut quę substantia præstat homini tantā gloriā super terram, quanta est opinio sanctitatis? Adhuc pro substantia terrena datur ei substantia spiritualis, quam iunior filius & lasciuus accepit a patre suo, & consumpsit viuendo luxuriosē, id est sapientiam, scientiam, ceterasq; virtutes innumerabiles, quas consequuntur qui relictis saculatis mundiualibus se tradiderunt deo. Multi enim erūt nouissimi primi, & primi nouissimi. Prima enim synagoga vocata fuerat ad salutem, sed illa infidelitatis vitio egrotante, in domo patris sui, id est legis, ecclesia surgēs de infirmitate peccatorum suorum cucurrit ad Christum, vincens fide languorem, & sic transmissam gratiā synagoga præripuit. Synagoga autem vidēs ecclesiam non solum ab infirmitate sua sanatā, sed etiam accepto spiritu sancto filiam dei factam, accessit & ipsa ad Christū, magis zelo urgente quā in fide: sicut dicit Apostolus, Sed eorum delicta saluati sunt vt illos æmulentur. Sic synagoga quę primo loco vocata est, secundo credidit. Ecclesia quę secundo vocabatur, salutis primitias obtinuit apud deum.

1. Cor. 4.

L

M Rom. 11.

Homilia xxxiii ex cap. xx.

Imile est regnum cęlorū homini patrifamilias, qui exijt primo manē conducere operarios in vineā suam. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineā suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stātes in foro ociosos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exijt circa horam sextā & nonam, & fecit similiter. Circa vñ decimā verō exijt, & inuenit alios stātes, & dicit illis: Quid hic statis tota die ociosi? Dicunt ei, Quia nemo nos cōduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam. Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineę procuratori suo: Vocā operarios, & redde illis

A de illis mercedem, incipiens a nouissimis vsque ad primos. Cum venissent ergo qui circa vñdecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autē & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi, acceperunt autē & ipsi singulos denarios. Et accipiētes, murmurabāt aduersus patrēfamilias, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pōdus dici & æstus? At ille respondens vni eorū, dixit: Amice, non facio tibi iniuriā. Nōne ex denario cōuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Volo autē & huic nouissimo dare, sicut & tibi. Aut nō licet mihi, quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt vocati, pauci verō electi. Homo paterfamilias Christi⁹ est, cui cęli & terra quasi vna est domus: familia autem quasi cęlestium & terrestrium multitudo creaturarū, qui quasi tritægā domum edificauit, id est inferos, cęlum & terram: vt super terram habitarent certantes, in inferno autem victi, in cęlo victores. Vt & nos in medio constituti, nō contendamus ad eos descendere, qui sunt in inferuo, sed ad eos ascēdere, qui sunt in cęlo. Et ne forte nescias quid debeas fugere, aut quid debeas sequi, vtriusque dedit tibi quasi modicum gustū, inter lumen & tenebras habitanti. Noctē de inferno, lumen de cęlo. Nox tibi referat de tenebris inferorū, & lux tibi referat de splendore cęlesti. Cōducere operarios in vineam suam. Quę est vinea dei hic non homines, sicut alibi: homines enim vineę cultores dicuntur. Vineam enim iustitia est, in qua diuersę species iustitiarum positę sunt, quasi vites: Vt puta, mansuetudo, castitas, patientia, longanimitas, ceteraq; innumera bona, quę omnia generaliter iustitię appellantur. Attendamus ergo cum quali studio cęlestem vineam colamus. Adam enim positus est in paradiso, colere & operari eam: sed quia neglexit eam, proiectus est de ea. Et nos positi sumus super colendam iustitiā, si neglexerimus, proieciemur de ea, sicut & Iudæi projecti sunt. De quibus scriptum est: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, vt non intrent in tuam iustitiā. Ruina præcedentium admonitio debet esse sequentium. Si autem & nos sequentes ceciderimus in ipsam, magis veniam merentur illi qui primi ceciderunt, quā nos qui secūdi. Sicut autem mercenarius positus in vinea, si neglexerit eam, non solum mercedem suam perdet, sed etiam desertę vineę exigetur ab eo damnum: sic & nos, si neglexerimus iustitiā nobis commissam, nō solum nullam mercedem habebimus, sed etiā dissipatā iustitię dabimus rationē. Vineam enim dei non extra nos, sed in nobis ipsis plantata est. Ideo qui peccatū facit, dissipat in se iustitiā dei: qui autē bona opera facit, colit eam in se. Bene autem culta iustitia dei in sensibus tuis generat bonitatem, id est, Christū. Nā qui operātur iustitiā, Christū formant in se, sicut scriptū est: Filioli mei,

Gal. 4. c.

quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Et quia qui vineam congnat alicui operandam, non tantū propter illius utilitatem congnat, quantum propter suam. Deus autem iustitiā suā dans in sensibus nostris, non propter suam utilitatem dedit eam, sed propter nostrā. Nec enim deus opera hominum necesse habet, sed vt nos operātes iustitiā, viuamus propter eam. Si ergo ille, qui propter suam utilitatem vineam commisit alicui, talē illam querit recipere, qualem illam cōmisit: quomodo non a nobis sic immaculata iustitiā requirenda est, quomodo eam creauit in nobis, quibus non propter se dedit eam, sed propter nostram salutē? Scitote quia mercenarij sumus conducti. Si ergo mercenarij sumus, cognoscere debemus quę sunt opera nostra. Mercenarius enim sine opere nō potest esse. Opera autē nostra sunt opera iustitię: non vt agros nostros colamus, & vineas: non vt diuitias acquiramus, & congregemus honores: sed vt proximis proficimus. Et quantum hęc sine peccato facere possumus, tamen nō sunt opera nostra, sed diaria nostra. Sicut ergo nemo ideo sic conducit mercenarium, vt hoc solum faciat, quod manducet: sic & nos non ideo vocati sumus a Christo, vt hęc sola operemur, quę ad nostrum pertinent vsum, sed ad gloriā dei. Et sicut mercenarius, qui hoc solum facit quod manducat, sine causa ambulat in domo: sic & nos, si sola hęc facimus, quę ad nostrā pertinent utilitatem, sine causa viuimus super terram. Et sicut mercenarius prius aspicit opus suū, deinde diaria sua: sic & nos si mercenarij Christi sumus, primū debemus aspicerē, quę ad gloriā dei pertinent, proximiq; profectum (Quia charitas & verus amor erga deum non querunt quę sua, sed ad libitū amati cuncta desiderat perficere) deinde quę ad nostram utilitatem. Et sicut mercenarius totum diem circa domini opus impendit, vnam autē horam circa suum cibum: sic & nos omne tempus vitę nostrę debemus impendere circa opus glorię dei, modicā autem partē circa vsum nostrum terrenis. Et sicut si mercenari⁹ qua die opus nō fecerit, erubescit intrare domum, & petere sibi panē: quō tu nō confunderis intrare in ecclesiam, & stare ante cōspectum dei, quando nil boni in cōspectu dei gessisti? Exijt primo manē, & vocauit Adam, & qui cum eo iuerunt. Hora tertia Noē, & qui cum eo fuerunt. Hora sexta Abraham, & qui cum eo fuerunt. Hora nona Mosen, & qui cum eo fuerunt: aut Dauid, & qui cum eo fuerunt. Nam ad istos posuit testamenta. Hora vñdecima Gentes intellige, quia iam nos in nouissima mūdi margine stamus, sicut & Ioannes in epistola sua testatur, dicens: Filioli, iam nouissima hora est. Apostolus autem dicit iam aliquam partem duodecimę horę transisse, sic: Nunc enim propior est nostra salus, quā cū credidimus. Puta erat vñdecima hora. Nostro tempore iam si non est duodecima hora integra, sed sine dubio modicum restat. In duodecima hora sumus. Vnde

E

F

1. Ioa. 2. c.

Rom. 13. d.

Gputas, quia candor iustitiae iam recessit de mundo, & sol radios gratiarum suarum in se colligens reuocauit, & totam terram nigredo iniquitatum vel mendaciorum, quasi nox fulca cooperuit, nisi quia iam & ipsa duodecima hora finiatur? Vbi tenebras vides, & dubitas diem transire? Prius etenim in vallibus sit obscuritas, die declinante ad occasum. Quando ergo colles videris obscurari, quis dubitat quin iam nox est? Sic primum in secularibus & laicis Christianis incipit praeualere obscuritas peccatorum. Nunc autem quando iam vides, quod sacerdotes positos in summo vertice spiritualium dignitatum, qui mores & colles dicuntur, apprehenderit iniquitas tenebrosa: quomodo dubitetur quia finis est mundi? Itē exiit circa tertiam, & vidit alios stantes in foro ociosos. Videamus qui sunt ociosi. Scit enim surdus apud deum dicitur, qui non audit quae dei sunt, sed quae diaboli: sicut caecus dicitur, qui non corporaliter caecus est, sed per cuius oculos diabolus videt, & non deus: sic qui diabolo viuunt, mortuus est apud deum.

Ociosus quis. Quis est ergo ociosus? Qui opus dei non operatur. Puta si alienas res tollis, non es ociosus, sed mortuus. Si autem aliena quidem non tollis, tamen nec de tuis rebus impotentibus das, tunc ociosus es. Nam quia aliena non tollis, non quidem peccas, tamen nec iustitiam, nec misericordiam operaris. Vis non esse ociosus? Nec aliena tollas, & de tuis des, & operaturus es in vinea domini, & coluisti misericordiae vite. Inebriaris, in delicijs es, non es ociosus: sed sicut ait Apostolus:

1. Tim. 5. a. viuens mortuus es. Si autem mensurate manducas & bibis, non quidem peccas, quia non male manducas, tamen ociosus es, quia nullam ieiunij operaris virtutem. Vis ergo non esse ociosus? Ieiuna, & quod manducaturus fueras diurno, da impotenti, & coluisti ieiunij vite. Item fornicaris, mortuus es, non ociosus. Si autem tuam habes uxorem, non quidem peccas, nec tamen castitatis operaris vite. Visque esse non ociosus? Sine uxore es, ne quaeris uxorem. Si vidua es, noli transire ad secundas & tertias nuptias, & operata es castitatis vite. Sed forte dicis, Sine uxore esse non possum. Ostendo tibi, ut uxorem habeas, & castitatis vitam colas. Abstine te a mestruata, abstine te a praegnante, erubescere facere quod animalia non faciunt. Omne animal conceptionis suae seruat honorem, & tempus: homo autem solus contemnit. Quando dies festus est, aut dies ieiunij, serua ut impleas Apostolicum praecipitum: Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu, ut vacetis ieiunio & orationi. Itē si inuides meliori, mortuus es, non ociosus: si autem nec inuides, nec congaudes, ociosus es. Non solum ergo non inuideas, sed etiam congaudeas meliori, & benevolentiae vitam colas. In foro. Forum est iste mundus, ubi omnia venalia sunt. Sicut enim proprium est fori, ut omnia illic venundentur, & emantur, & inuicem se circumueniant ementes & vendentes: sic in hoc mundo omnes vendendo & emendo viuunt, & inuicem sibi fraudem fa-

cientes, vitam suam sustentant. Inter emptores autem, & venditores accipe tibi omnes diuitias, & honores seculi huius, quae & ipsae nihilominus & venduntur, & emuntur, & omnis quaestus eorum in venditione, seu mercatione consistit. Fuge ergo forum, ut nec patiaris fraudem, nec facias. Si autem passus fueris, ipsa res te compellit & facere. Nam si iniuriam passus fueris, si nocitus fueris, difficile est, ut & tu adinuicem non noceas. Prima erga laus est Christiano, alienum esse a foro, nullam causam habere cum illo, sicut ait Apostolus: Rogo autem vos, studium habere quietis & silentij, ac negocij proprii operando manibus vestris: & nullius vestrum desiderium sit ad eos qui foris sunt. Si enim in foro permaneris, & quod habes, perdes: si autem in vinea assiduus fueris, & quod non habes, acquiris. Item extens circa sextam & nonam. Ideo iunxit sextam & nonam, quia in sexta & nona generatione vocauit Iudeos, & frequentauit cum hominibus disponere testamenta, quasi definito salutis omnium tempore iam propinquante. Nam post Noe ad neminem legimus deum locutum fuisse, nisi primum ad Abraham, post eum confestim ad Isaac & Iacob. Deinde non post multum temporis ad Moysen, cui & legem dedit. Post eum ad Iesum naue. Transacto autem non multo post tempore, ad Samuelem & Dauid, & in singulis quibusque generationibus ad multos prophetas, cum singulis testamenta disponens. Sicut enim quis in itinere constitutus, aut in opere quodam, ante sextam quidem non operatur, aut virgetur, aut ambulat, sciens quia longus ei adhuc superest dies: transacta autem sexta, cum coeperit esse octaua, aut nona, incipit properantius agere, ut opus suum, vel iter tempore definito concludat: sic & deus usque ad Abraham qui fuit in sexta hora, venit ad homines disponere testamentum: post Abraham autem usque ad transmigrationem frequenter properans, ut aduentum suum in hunc mundum, & vocationem gentium definito tempore consummaret, quasi vespere iam propinquante. Itē exiit circa horam undecimam, & dixit: Quid hic statis tota die ociosi? Vide quia vbi que ociosos vocat, non peccatores. Denique considera, seruus ille qui acceperat a domino suo vineam vineam, ut quid audiuit, serue nequa: ut quid missus est in tenebras? quia perdidit vineam suam? aut quia nihil est lucratus de ea? sine dubio quia nihil lucratus est de ea. Qui autem peccat, perdit gratiam quam accepit. Si ergo ille non est impunis in die iudicij, qui ociosus stetit in foro, & nullam iniustitiam operatur: est: quid faciet illi in die iudicij qui peccauit, & vineam suam perdidit? Quid hic statis tota die ociosi? An nescitis, quia qui non operatur in hoc seculo, non manducat in illo? Et qui alijs manducantibus & bibentibus in hoc seculo operatur, in illo seculo alijs ieiunantibus, ipse non ieiunabit, sed recumbet cum Abraham, & manducabit de prandio vitae. Qui autem hic alijs operantibus stat ociosus, alijs

A recumbentibus in illo seculo ipse expelletur foras. Dies enim iste, dies operationis est: dies autem ille, qui sequitur, dies est feriarum. At illi dixerunt: Nemo nos conduxit. Quae est conductio nostra, & quae conductionis merces? Promissio vitae aeternae. Quid est, nemo nos conduxit? Id est, nemo nos docuit. Quia haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum verum deum, & quem misisti Iesum Christum. Nemo nos conduxit, dicens: Quicumque reliquerit domum, aut villam, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, centuplum accipiet in hoc mundo, & in futuro vitam aeternam possidebit. Nemo nos conduxit, dicens: Vendite quae possidetis, & date eleemosynam, & habebitis thesaurum in caelo. Et nota, quoniam illi qui aut in prima hora vocati sunt, aut in tertia, vel in sexta, vel in nona, non responderunt, quia nemo nos conduxit. Omnes enim illi conducti fuerunt, & habuerunt notitiam dei, & sciuerunt dei promissa. Gentes autem solae, neque deum sciebant, neque dei promissa, ideo excusabiliter responderunt, Nemo nos conduxit. Et dixit eis: Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis. Nota quia cum primis solis conuenit specialiter dare denarium, istos autem omnes sub incerto pacto conduxit, id est quod iustum fuerit. Sciens enim dominus, quia prauegaraturus erat Adae, & omnes postmodum in diluuium fuerant perituri, certum pactum fecit ad eum, ne quando dicant ideo se neglexisse iustitiam, quia nesciebant quae praemia fuerant recepturi. Istis autem non fecit pactum. Benignus enim paterfamilias sciebat largitatem suam, quia tantum paratus est retribuere, quantum mercenarij recipere non sperabant. De dato enim eius nemo iuste murmurat, quia amplius dat, quam omnis homo desiderat. Cum autem sero factum fuisset, dicit dominus vineae procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens a nouissimis usque ad primos. Considera quia sero, non autem mane reddit mercedem. Ergo adhuc stante seculo isto, iudicium est futurum, & vnicuique merces sua reddenda. Propter duas rationes iudicium in hoc seculo fit. Primum, quia illic ipsa beatitudo ventura, ipsa est merces iustitiae. Ideo non in illo seculo fit iudicium, sed ante illud. Deinde ante aduentum diei illius praemittitur iudicium, ne videant peccatores beatitudinem diei illius, dicente propheta: Tollatur impius, ne videat gloriam dei. Dicit procuratori suo. Cui procuratori? Sine dubio filius dicit spiritui sancto. Et si volueris, concedo tibi, ut pater filio dicat. Non quaero utrum filius sit patris procurator, aut spiritus sanctus filij: sed hoc dico, quia procurator domus, & paterfamilias nec eiusdem substantiae possunt esse, nec vna persona esse, nec aequalis dignitas. Si ergo alter paterfamilias, alter procurator patrisfamilias, quomodo locum habeat ternitas tua? Si autem eiusdem substantiae iste est, & est minor, iniuriam facit substantiae: si vero non aequalis dignitas, ubi est vna substantia? Incipiens

a nouissimis usque ad primos. Quare non a primis usque ad nouissimos, sed primum a nouissimis? Attende, naturalis est ratio. Omnes namque qui ante aduentum Christi fuerunt, quasi ex operibus suis facti sunt sancti, Gentes autem ex gratia Christi. Semper libentius aliquid damus his, quibus pro solo honore nostro donamus. Ergo omnibus sanctis deus reddens mercedem, iustus ostenditur. Gentibus autem dat misericordiam, dicente Apostolo: Gentes autem super misericordia honorare deum. Aut certe propter demonstrandam immensam misericordiam suam, sicut est ibi, ubi ait Apostolus: Et nos qui viuimus, qui remansimus, non praueuenimus eos qui dormierunt. Magis enim secundum rem erat, ut prius viuentes immutarentur, postea mortui resurgerent incorrupti. Sed quia in conuertendis viuentibus vna est virtus, hoc solum quod ad immortalitatem mutantur: quod autem mortui incorrupti resurgant, duo sunt opera: primum, quia resurgunt: secundum, quia incorrupti resurgunt. Ergo ut ostendat deus inestimabilem potentiam suam, quando quod difficile est, mortuos suscitavit incorruptos, postea viuentes immutat. Sic & in hoc loco secundum rem quidem erat, ut primi priores acciperent suam mercedem: sed ut ostendat deus ineffabilem misericordiam suam, primum nouissimos & indignioribus reddit mercedem, postea primis: Sicut illic potentia immutandorum hominum exclusit ordinem, ita & hic nimia misericordia ordinem non aspexit. Cum venissent autem qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Non iniuste. Nam & qui in prima parte seculi natus est, non amplius vixit quam statutum tempus vitae suae. Et quid illi nocuit, si post illius exitum stetit mundus? Et qui circa finem nascuntur, non minus viuunt, nisi quanti dies numerati sunt eis. Et quid illis prodest ad compendium laboris, si cito mundus finitur, cum ipsum pensum vitae suae compleant ante mundum? Deinde si in hominis esset potentia quando nasceretur, prius autem postea: iusta ratione primam habebit mercedem, qui prius nasci voluit, secundam autem qui postea venit ad vitam: nunc autem cum in dei sit potestate, quando hominem producat in mundum, nec ille sibi priorem honorem defendere debet qui prius natus est, nec ille contemptibilior debet esse, qui postea. Dicit enim: Et si me prius creasset, prior eram. Accipientes autem murmurauerunt aduersus patremfamilias, dicentes: Quoniam hi nouissimi vna tantum hora fecerunt, & aequales illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei, & aestus? Si verum est quod diximus, quia & illi suum tempus vixerunt, & non amplius: & isti suum tempus, & non minus: & vnicuique mors sua consummatio est ipsius: quid est quod dicunt, Totius diei pondus portauimus, & aestus? Quia magna

G magna nobis est virtus ad faciendam iustitiam, cognoscere nos oportet propè esse finem mudi. Unde armans nos Christus, dicebat: Appropinquabit regnum coelorum. Item Apostolus: Præterit enim figura huius mundi, volo vos sine sollicitudine esse. Si ergo nobis virtus est scire propinquum esse finem, nam quanuis vsq; ad finem illius vita nostra forsitan non extendatur, tamen quasi accendimur, & præparamur ad suscipiendum finem: consequenter & illis infirmitas* erat cognoscere mudi spacia esse longinqua. Et quanuis ante finem mudi in manu dei essent ituri, tamen quodammodo negligentes eos faciebat circa iustitiam, & refrigerere faciebat animos eorum expectatio seculi longioris. Ideo ergo quanuis non per omne seculum vixerint, tamen totius seculi grauamina, & impedimenta pertulisse videntur. Item tunc mudi in iuuentute constitutus omnibus bonis prosperabatur, & foelix erat: nunc autem mundus senescens, omnibus aduersitatibus premitur, & ideo concupiscibilis non est. **Q**ui ergo tunc fuerunt homines, cum maiori difficultate & labore iustitiam seruauerunt: quia ipsa sollicitas mundialium rerum, satis impedimentum est animæ ad iustitiam faciendam. Nunc autem facilius homines iustitiam facere possunt, quia ipsa aduersitas, & angustia mundialium rerum, adiuuat animam ad iustitiam faciendam. Sicut facilius est homini pauperi, & in angustijs constituto disciplinam tenere, diuiti autem & abundantia difficile: sic illis inter gaudia mundi difficile fuit tenere iustitiam, nobis autem inter tribulationes mudi facile. Multum ergo tunc bonus erat, & fortis in fide, qui poterat euadere vanitatem, nunc autem multum iniustus. Et modò multum malus est, & miser in fide, qui se non stringit ad deum. Ergo pondus, quod dicit, opus iustitiæ significat: quia graue est homini carnali amare iustitiam. Aestum autem dicit, concupiscentias seculi, quas tunc patiebantur mundi iuuentute florente. Ergo etsi non per omnem mundum vixerunt, tamen totius mundi impugnationem passi sunt: quia totius vite virtus in iuuentute ostenditur. Aut pondus dici dicit, onerosa legis mandata, propter quæ & alibi dominus hortatur Iudæos, & dicit: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego vobis requiem dabo. Aestum autem dicit, vel vrentem tentationem errorum, quam conflabant spiritus maligni in eos, ad emulationem gentium eos irritantes: à quibus omnibus Gentes libere extiterunt Christo credentes, & per compendium gratiæ ad plenam salutem reuertentes. Nam neque legis onera portauerunt, sicut Iudæi: nec seductiones passæ sunt diuersorum errorum, quemadmodum illi. At ille respondens vni eorum, dixit: Amice, non facio tibi iniuriam. Ergo illi non dolebant, quasi fraudati de mercede sua: sed quia illi apostoli quam merebantur, acceperant. Hoc est enim proprium inuidiæ, quado alteri aliquid additur: sic dolent inuidi, quasi illis sit aliquid subducenti, quod illi est ad-

Matt. 3. a.
4. c. 10. a.
& Mar. 1. b
1. Cor. 7. f.

* infirmitas
tio.

Supr. 11. d.

ditum: Vtputa, si viderit fieri aliquem ditio-rem, putat inuidus se pauperem factum. Si alter sapientior fuerit factus, ita dolet quasi ipse sit insipiens factus. Intelligis quia ex vana gloria nascitur inuidia? Nā ideo dolet esse secundus, quia desiderat esse prior. Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Multi sunt vocati, pauci verò electi. Postquam superius de Iudæis & Gentibus hanc ipsam dixisset sententiam, & qui erunt primi nouissimi, & nouissimi primi: videlicet quia Iudæi & in primo loco vocati sunt ante Gentes, in secundo autem saluati sunt post Gentes, introducit parabolam istam. Et ut cognoscamus, quia ad manifestationem præcedentium verborum hanc parabolam introduxit, ideo in fine eius eam ipsam sententiam repetijt, quam supra dixerat. Aut ideo primos dicit nouissimos futuros, & nouissimos primos: non ut nouissimi digniores sint quam primi, sed ut coæquantur. Dicit enim propheta Esdras, volens omnium sanctorum vnam ostendere vocationem, & nullam inter eos esse differentiam temporis causa, dicit omnium sanctorum numerum esse quasi coronam. Sicut enim in corona cum sit rotunda, nihil inuenies quod videatur esse initium aut finis: sic inter sanctos, quantum ad tempus in illo seculo, nemo nouissimus dicitur, nemo primus. ideo ergo quibus datum est primum nasci, nouissimè remuneratur. Et quia sancti quasi corona omnes erunt æquales: quod nouissimè nati sunt, primi remunerantur, ut illi illam gloriam habentes, isti per hanc coæquantur. Quod autem dicit, Multi sunt vocati, pauci verò electi: non ad superiores sanctos pertinet, sed ad Gentes: quoniam ex ipsis Gentibus, qui multi vocati sunt, pauci sunt eligendi.

Homilia. xxxv. ex cap. xx.

I T ascendens Iesus Hierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi, cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi, Dic ut sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo. Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem vocauit eos ad se, & ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos? Non ita erit inter vos. Sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Sicut filij hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam in redemptionem pro multis. Et reliqua. Omnis gloria

A gloria dei, & omnis salus hominum in Christi morte posita est. Nulla enim est res, quæ amplius ad salutem hominum pertineat, quam mors ipsius. Nec est aliquid aliud, propter quod magis deo gratias agere debeamus, quam propter mortem ipsius. Ideo cum turba plurima fidelium eum sequeretur in via, duodecim apostolos solos tulit in secreto, & illis tantummodo mortis suæ annūciavit mysterium: quia semper preciosior thesaurus in melioribus vasis includitur. Multi quidem viri erant cum eo, sed propter modicitatem fidei suæ infirmi. Multæ mulieres, etsi in fide fortes, infirmæ tamen in sexu: si audissent quia ideo Christus ascendebat Hierosolymam, ut interficeretur, & viri forsitan turbarentur propter infirmitatem fidei, & mulieres propter molliem suam naturam. Nam proprie animus mulieris mollis est, & in tali negotio citius excitatur inlachrymas. Non recordamur, quod superius cum de morte Christi Petrus audisset, dolore commotus non tenuit ipsum dominum increpare, dicens: Propitius esto tibi, & hoc tibi non erit. Si ergo Petrus in morte Christi turbatus est, cuius alterius fides posset sustinere tanti mali dolorem? Si petra immobilis penè commota est, quomodo terra sufferret impetum tempestatis? Ecce ascendimus Hierosolymam. Ecce, contestantis est sermo, ut memoriam præscientiæ huius in cordibus suis recondant. Tanquam si dicat, Ecce nunc iam tertia vice prædico vobis mysterium passionis meæ futuræ, ut altius insideat mentibus vestris, frequētius repetitum. Et quare illis prædicit passionis suæ mysterium? Quia omnis aduersitas quæ subito euenit hominibus extra spem, nimium grauis est: quam verò antè cognoscimus, & præparamus nos contra eam, cum superuenerit expectantibus nobis, leuior inuenitur, quam esset futura si repentina venisset. Ideo ergo nunciat illis de sua morte futura, ut cum dies ille passionis adueniret, non illos turbet cognoscentes, quia omnino erant ventura. Si enim totiens præmoniti, apostoli de morte eius futura, tamen quando comprehensus est, scandalizati sunt omnes, & reliquerunt eum: quanto magis scandalizandi fuerant, si præmoniti non fuissent? Nunquid non se preparauerunt, num statuerunt in animo suo ut non expauescerent? Si enim se non preparassent, non promississent vna cum Petro dicentes: Parati sumus tecum ire vsq; ad mortem. Sed in illa hora fides eorum defecit, & preparationem animæ absorbit timor carnalis. Vel ideo prædicit eis futurum, ut ab exitu cognoscatur præscientia eius. Ex præscientia autem eius intelligatur diuinitas eius: consideratio autem diuinitatis eius, confortet fidem ipsorum in tempore passionis eius: ut totum illud quod patiebatur, dispensationi voluntatis eius applicarent, non necessitati naturæ. Ecce ascendimus. Ac si dicat, Videte quia voluntariè vado ad mortem. Nemo me vocat Hierosolymam, nemo me admonet, nullius potestatis preceptum timeo, nullius violentiæ necessitate compell-

Sup. 16. c.

Quare
Christi
discipulis
passionem
suam
preparauit.

Mar. 14. d.

lor. Cum ergo venerit tenebrarum potestas, cum videritis me in cruce pendentem, ne æstimetis me hominem esse tantum. Nam etsi posse mori, hominis est: tamen velle mori, hominis non est. Ut quid putas, ab itinere declinauit seorsum? Nunquid non non poterat in itinere constitutus hæc eadem eis loqui, cum sint paucissima verba? Sed declinauit seorsum ab itinere, forsitan sciens quod vetera erat mater filiorum Zebedæi cum filiis suis ut peterent ea quæ petierunt, & audirent ea quæ audierunt, ut præpararet eis locum ad eundem, ad petendum, & ad audiendum. Forsitan enim & applicuerunt ibi, donec mulieres retrò venientes occurrerent. Nec enim credibile est, mixtas cum ipso ambulasse mulieres, sed longo interuallo de longè mulieres sequentes, & longo interuallo separati inter se ambulabant. Christus enim & discipuli sui primi, sequentes autem de longè mulieres. Sine dubio ergo nulla alia causa Iesus seorsum secessit, nisi ut illa adeundi licentiam inueniret. Sciebat enim cogitationes eorum, & consilia eorum, quæ facere cupiebant: & non solum prædicans discipulis suis de sua passione futura, sed etiam aptans petitiuam mulieri locum, præscientia sua diuinitatem ostendit. Aliter: Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad deludendum & crucifigendum, & tertia die resurget. Ne putes, quod tunc tantummodo Christus traditus est sacerdotibus & scribis, & condemnauerunt eum morte, & tradiderunt eum gentibus ad deludendum & crucifigendum: sed & nunc traditur, & morte damnatur. Et traditur gentibus ad deludendum & crucifigendum. Christus enim verbum est veritatis. Sicut enim tunc tradidit deus Christum sacerdotibus & scribis, ad manifestandam fidem sanctorum, & perfidiam iniquorum. Fidem quidem sanctorum, si forte fideles videntes eum, quasi hominem pati, non recedant, neque scandalizentur à fide diuinitatis ipsius. Ad manifestandam autem perfidiam iniquorum, si intelligentes eum esse dei filium secundum testimonia scripturarum, non timeant, sed ausi sint eum interficere quasi hominem: sic & modò tradit deus verbum veritatis sacerdotibus & scribis, id est sapientibus scripturarum, ad manifestandam fidem sanctorum, & perfidiam iniquorum. Fidem quidem sanctorum, si forte videtes verbum veritatis à mendacio opprimi, quasi mendacium, non cadant, neque scandalizentur à fide veritatis ipsius. Ad manifestandam autem perfidiam iniquorum, si forte intelligentes verbum veritatis, quia verè verbum est veritatis secundum testimonia scripturarum, ausi sint interficere eum cruce verbis mendacibus. Quando enim vides scripturas prophetarum, & euangelij, & apostolorum traditas esse in manus falsorum sacerdotum, & scribarum: num intelligis quia verbum veritatis traditum est principibus iniquis, & scribis? Et sicut tunc sacerdotes, vel propter

vanam

G vanā gloriā, vel propter auaritiā condemnauerunt Christum morte, cogitantes quoniam si tenuerint Christum, ipsi sacerdotes esse non poterunt secundum legem, nec solennia illa lucra percipere: ita nunc impij sacerdotes & scribæ verbum veritatis dignum iudicant interire, cogitantes quia si verbum veritatis tenuerint, ipsi sacerdotes esse non possunt, nec sacerdotalia lucra percipere. Propterea tradit eum gentibus, id est populis inereditis, & indisciplinatis, & barbaris, qui nec querunt, nec audiunt eum cum iudicio, qui nomen habent Christianorum, mores autem Gentilium. Tradunt autem veritatis verbum peruersis expositionibus suis ad deludendum & crucifigendum. Deludunt enim verbum veritatis, quando simulat se sequi Christum, & disputant de eo sine dei timore: non proposito inueniendae veritatis, sed studio subuertendae. Hoc autem modo deludunt verbum veritatis, non colunt. Crucifigunt autem eum, & interficiunt, quando falsa confessione mendacij, verbum veritatis suffocant, & occidunt in se. Et sicut tunc sacerdotes illi nullam culpam idoneam inuenientes in Christo, falsam accusationem detulerunt aduersus eum: sic modo nullam rationem idoneam habentes dicere contra verbum veritatis, falsa interpretantur de illo, & falsa proferunt testimonia prophetarum, aduersum verbum veritatis. Sicut enim tunc falsos testes subornauerunt aduersus Christum, & sicut tunc sacerdotes quidem & scribæ cognoscentes eum, quia verè Christus est, quasi hominem maleficum: sic & modo sacerdotes, & scribæ haereticorum cognoscentes, quia verbum est veritatis secundum scripturas quas legunt: tradunt eum, sicut diximus, populis & gentibus ad deludendum, & crucifigendum. Populi autem per ignorantiam verbum veritatis deludunt, & crucifigunt, quasi mendacium. Sed ignorantia eorum non eos excusat, quoniam si vellet cum iudicio querere, inuenire poterant veritatem: sicut nec illos excusauit Gētilis, quoniam & ipsi si querere voluissent, poterant inuenire: quoniam non erat homo tantum, sed & deus Christus, quoniam sicut tunc per signa virtutum suarum manifestabatur Christus: sic modo per signa operationum suarum verbum veritatis ostēditur. Christus leprosos mūdabat, cæcos illuminabat, surdos audire faciebat, mortuos suscitabat: ita modo, qui vult cognoscere vbi sit verbum veritatis, operum eius signa consideret. Vbi enim verbum veritatis est viuum, vnitum, atque diuinum: ubi mundantur assidue homines à lepra peccati, & sit salutis eorum testimoniū conuersatio ipsorum, atque mens eorum. Qui audiunt verbum veritatis, illuminantur ad intelligenda diuina mysteria: aures eorum interiores aperiantur, vt libetè suscipiant diuina præcepta. Quos hodie vides mortuos in peccatis, cras resurgunt in

penitentiā, viuificati per verbum dei. Vbi autē non viuum verbum veritatis, sed mortuum mendacium prædicatur inter eos, nihil horum fieri vides, sicut dat de illis testimonium vita ipsorum. Sed & post tres dies resurget in animabus credentium sibi, cum tres dies fuerint consummati in eis. Prima dies pater, Secunda dies filius, secundum quod dictum est in propheta: Annunciate de die in diem salutare eius. Quis est autem dies alius de die, nisi ingenitus deus de ingenito deo: Consequenter & spiritus sanctus tertia dies est, quoniam his tribus illuminantur corda credentium. In quibus ergo trium istorum scientiæ fuerint consummate, in eis veritatis verbum resurgit, & viuunt, & operantur. Sed nec resurgunt, nisi qui ieiunantes à malo, & flentes sunt propter eum, & desiderant resurrectionem eius videre in anima sua: sicut & apostoli ieiunantes & flentes fuerunt domino crucifixo, vsque ad diem resurrectionis ipsius. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi, cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. Hæc est Salome, cuius apud alterum euangelistam ponitur nomen, verè pacifica, secundum interpretationem: quæ filios genuit pacis. Non solum autem ex Marco euangelista, qui manifestè ipsos fratres exponit accessisse ad Iesum, & hæc eadem postulasse intelligere possumus: quoniam à filiis suis erat summissa, sed etiam ex præsentibus Christi sermonibus, quibus non quasi ad mulierem ipsam se petentem, sed quasi ad filios summittentes respondit: Nescitis quid petatis. Aestimo enim, quod hi fratres cum audissent dominum de passione & resurrectione sua prophetantem, coeperunt dicere intra se, cum essent fideles: Ecce rex celestis descendit ad regna tartarea, vt regē quidē mortis destruat, ipsam autē mortē diuinitatis suæ potentia calcet, & sic vinculo tenebrarum soluto, captiuas animas ad sua regna perducatur. Nec innumerabilis militia dæmonum resistere poterit contra eum. Quem enim in corpore constitutum timuerunt, M dicentes: Quid nobis & tibi Iesu fili dei excelsi, venisti ante tempus torquere nos? quomodo nudam ipsam diuinitatem contra se descendente poterunt sustinere? Ecce post tres dies mortis suæ reuertetur ab inferis, quasi victor de bello. Nā cum victoria fuerit consummata, quid aliud restat, nisi vt regni gloria subsequatur? Ergo faciamus, fratres, quomodo possumus regni illius fieri participes. Scimus quia inuidus non est. Qui enim seipsum donauit hominibus, quomodo regni sui societatem non donabit? Petentis negligentia reprehenditur, vbi de dantis misericordia non dubitatur. Si nos rogamus magistru, forsitan ceterorum fratrum corda cōcutiemus: & dū nobis duobus volumus puidere, inter oēs scādaliū excitabimus. Nam etsi sancti sunt, tamen homines sunt. Etsi vici à carne non possunt quasi ita spirituales, tamen percuti possunt, quasi adhuc carnales. Vt quid ergo vel leues occasiones demus, quibus improba carnis natura trāquillas eorum animas inquietet?

Summit-

A Summittamus ergo matrem nostram, vt suo nomine deprecetur pro nobis, & fuit duo bona. Si enim res ipsa reprehensibilis inuenta fuerit, facile mereatur veniam, quasi mulier. Ipse enim sexus excusat errorem. Si autē non fuerit importuna, facilius impetrabit mater pro filiis suis rogans. Ipse enim dominus, qui maternos animos filiorum miseratione impleuit, facilius exaudiet maternum affectū. Magna laus mulieris huius ex hoc loco colligitur. Primum, quia non solum illi reliquerant patrem, sed etiam ipsa reliquerat virum suum, & secuta fuerat Christum. Et illi ostenderunt, quia filij erant huiusmodi matris, & ipsa ostendit, quia mater erat talium filiorum. Quoniam autē viuum reliquerat virum, sermo demonstrat, qui de vocatione eorum scriptus est, dicens: Illi autem reliquerunt patrem suum Zebedæum in naui cum mercenarijs, & secuti sunt Iesum. Nisi forte quis dicat, quia Christus plusquam triennio docuit, & intra tempus vocationis apostolorum & passionis Christi mortuus est Zebedæus, & sic illa secuta est: Iesum tamen secuta est. Quails radix, talia & germina. Et qualis terra, talis & fructus. Non eam vicit, sicut ceteras mulieres, maritalis affectus: quia ille temporalis erat maritus, iste autem perfectus spōsus. Illius amor deceptio erat carnalis, istius autem dilectio incorruptibilis vita. Non illam tenuit miseratio senectutis eius, quia ille sine ista viuere poterat, ista autem sine Christo salua esse non poterat. Cogitauit enim, quoniam amplius proderit viro suo, si propter deum reliquerit virum, quam si propter virum reliquerit deū. Propterea sexu fragili, & iam ætate defecta, Christi vestigia sequebatur: quia fides nūquā senescit, & religio fatigationem non sentit. Deinde quia non sentit illa, sicut ceteræ matres, quæ corpus natorum suorum amant, animam autem contemnunt. Desiderant enim illos valere in seculo isto, & non curant quid passuri sint in alio. Alij militias filiis suis prouident, alij honores, & nemo filiis suis prouidet deū. Perditiōnem illorum cum magno precio comparant, & salutem illorum nec dono accipere volunt. Si viderint illos pauperes, tristantur, & suspirant: si autē viderint illos peccantes, nemo tristatur: vt ostēdant quia corporum sunt parentes, non animarum. Accessit ergo ad Iesum, rogans & petēs aliquid ab eo. Audacem enim fecerat eam natorum affectus, & reuerentiam forsitan spirituales vicerat amor carnalis. Dicit ei Iesus: Quid vis? Non interrogat quasi nesciens, vt audiret quid vellet: sed vt illa exponente, manifestam faceret irrationabilem petitionem ipsorum: quoniam petebant quidē quasi religiosi, & celestis gloriæ amatores, non quasi scientiam habentes inutilium postulationum, & nociuarum. Nam frequenter dominus patitur discipulos suos aliquid non rectè aut dicere, aut agere, aut cogitare, vt ex illorum culpa occasiones inueniat docendi, & exponēdi, regulam pietatis, sciens quia & ipse error eorum non nocet præsentem ma-

gistro, & omnes non solum in præsentem, sed etiam in futuro doctrina eius edificat. At illa dixit, Dic vt sedeāt hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam in regno tuo. Non dicimus, quia rectè petijt: sed hoc dicimus, quia non terrena, sed cœlestia filijs suis optabat. Tunc dominus occultorum cognitor, non ad verba intercedentis mulieris respondit, sed ad consilia suggerentium filiorum respondit, dicens: Nescitis quid petatis. Cōcupiscentia enim carnalis omnem in vobis spiritualem considerationem exclusit. Non audistis me referentem, cum venerit filius hominis in maiestate sua, ponet oues ad dexterā, hœdos autem ad sinistram: & dicit eis, qui ad sinistram sunt: Discēdite à me maledicti in ignem æternum: Quomodo vos vultis, vt vnus sedeat ad dexteram, & alius ad sinistram? Ego vos vocaui ad partem dexteram de sinistram, & vos vestro cōsilio curritis ad sinistram. Ideo forsitan & per mulierem res agebatur. Vidit enim diabolus, quia per illos ipsos aduersus eos agere non valebat, contulit se ad consueta arma mulierum: vt sicut Adam per mulierem spoliavit, ita & istos separaret per matrem. Nam etsi mater erat, tamen mulier erat. Propter quod etsi affectus eius dulcis erat erga filios quasi matris, intellectus tamen eius nocuus erat quasi mulieris. Sed iam non poterat per mulierem perditio introire in sanctos, ex quo de muliere salus cunctorum processit. Intelligere ergo debemus & nos, vt non illud à deo petamus, quod nos bonum esse iudicamus, sed orātes in eius potestate ponamus, vt nos illud petantes exaudiat, quod ipse nobis expedire cognoscit. Nescitis quid petatis. Bonum quidem desiderium, sed inconsiderata petitio. Ideo etsi impetrare non debebat simplicitas petitionis eorum, tamen confundi non merebatur, quia de amore domini nascebatur. Propterea non voluntatem, neque propositum eorum culpatur, sed solam ignorantiam reprehendit, dicens: Nescitis quid petatis. Quis autem athleta idoneus, ante certamen de præmio pactum facit? Si enim certamen bene processerit, iudex postea potest secundum meritum certaminis præmium mensurare, & aestimare. Si autem præmium antè fuerit constitutum, non omnimodo secundum qualitatem præmij potest exitum habere certamen: quia quale præmium detur, in potestate est munerantis: quale autem exitum habeat vnunquodq; certamen, non est in potestate certantis. Nescitis ergo quid petatis. Desideratis quidem bonum, sed non intelligitis quid est bonum. Si autem intelligeretis, illud petere debetis, dicentes quoniam in hoc mundo periculosissimo viuimus, quasi in pelago, vbi nunquam est minor tempestas. Etsi tempestas interdum non fuerit, tamē semp timor est tempestatis. Sic & in hoc mundo viuētibus, nunquā est minor tempestas: etsi tempestas interdū facta non fuerit, tamē timor tempestatis semper est. Ideo da nobis auxiliū gratiæ tuæ, vt non vincamur à malo, sed ipsi omne malum vincamus.

Sicut

G Sicut enī in seculari bello videmus, quia qui vadēs ad pugna de praeda victoriae cogitat, difficile vincit: qui autē vadēs sic vadit, quali ad mortē, ille facile superat: Sic & nos in hoc certamine spirituali viuentes, nō debemus cogitare qualē gloriā cōsequamur, sed quomodo euadamus ruinam peccati. Qui autem de gloria cogitat, & nō magis timet de casu, ille nec infirmitatem carnis suae cognoscit, nec versutias considerat diaboli, nec intelligit quod ait
 Ephe. 6. b. Apostolus: Nō est nobis colluctatio cum carne & sanguine, sed aduersus principatus & potestates, aduersus rectores huius mundi tenebrarū. Propterea sumite omnia arma dei. Sicut enī miles, si toto corpore fuerit armis vestitus, & vnam partem habuerit nudam: nihil ei prodest, quōd totus fuerit ferro vestitus, si per illam vnam partem eum sagitta percusserit, sed sic cadit quemadmodum si totus fuisset nudus: Sic & Christianus quauis omnē iustitiā fecerit, in vno peccauerit: similiter peccator statuitur, quemadmodū si semper peccasset. Sicut ait Iacobus. 2. b. Si omnem legem adimpleas, & in vno transgrediaris, similiter prauaricator es legis. Ideo & dominus illis respondit: Potestis bibere calicē, quē ego bibiturus sum? Aut baptisimatē, quo ego baptizor, baptizari? Nunquid nesciebat dominus, quia passionem ipsius poterant imitari? Sed ideo eis dicit, vt domino interrogante, & eis respondentibus, omnes nos audiamus: quia nemo potest cum Christo regnare, nisi passionem Christi fuerit imitatus.
 2. Tim. 2. c. sicut ait Apostolus: Si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinemus, & conregnabimus. Res enī preciosa vili precio non comparatur. Magnum laborem necesse est nobis impendere, si volumus ad regna caelestia peruenire. Passionem autem domini dicimus suscipere nos debere, nō omnimodo persecutionem Gētilium, sed omnem laborem, & molestiam, quam patimur in corpore contra peccata certantes. Nā si Gētilis defecerint, qui persequēbatur: nunquid ideo prompta voluntas fidelium debet sine fructu sterilis permanere? Ideo & si Gētes nō habes, quē te persequantur, habes principem gētiū diabolum, qui hominem persequi nūquam cessat. Si enim principē potueris vincere in peccato, non est magnū superare ministros eius in corpore tuo. Ecce ostendo tibi magnam & insuperabilem persequutionem in corpore tuo. Incipe resistere desiderijs tuis, & tunc intelliges quā fortes sunt spiritus desideriorum malorum, qui te persequuntur. Hāc est enim pugna periculosa, & hāc est gloriosa victoria: qui potuerit odire quod amat, & amare quod odit. Aut ideo dixit eis: Potestis bibere calicē, quem ego bibiturus sum? Dominus enim cognouerat propositum istud petentium fratrum, quia nō primatū sibi petebant secundum mundiales honores: quem si ex duobus vel tribus vnus acceperit, necesse est ceteros fieri eo inferiores: sed perfectionem pietatis petebant in regno caelesti, quam & multi consequi possunt: & cum fuerint consecuti, alterius perfe-

ctio, alterius perfectione non minuitur. Vt puta, sedere ad dextram Christi, vel ad sinistram: nunquid duorum est tantū? Innumerabiles enim possunt sedere ad dextram Christi, vel ad sinistram: tamen alter alterum a perfectionis ordine non excludit: quoniam hāc perfectionem pietatis nemo potest consequi, nisi qui legitime certauerit vsq; ad mortē. Ideo interrogat eos, Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? vt illis respondentibus, quia possumus: audiant ceteri condiscipuli, & conquiescant, intelligentes quoniam & ipsi si parati sunt mori cum Christo, nihilominus possunt iuxta Christum sedere, per illorum sessionē nequaquam exclusi, sicut ipse dicit per prophetam in psalmo: Oculi mei semper ad fideles terrae, vt sedeant hi mecum. Non enim locus sedendi maior & minor est iuxta Christum, sed fides patiendi cum Christo. Nō est calix & baptismum vnū. Calix enim passio est, baptismum autē ipsa mors. Dicitur est autē baptismum secundum similitudinem lanae intinctae. Sicut enim lana intingitur naturalē habens colorē, vt coleretur purpurea, aut alicuius coloris accipiat dignitatem: sic & nos in mortem descendimus corporales, & resurgimus spirituales, sicut ait Apostolus: Seminamur in infirmitate, surgimus in virtute: seminamur in ignobilitate, resurgimus in gloria: seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Omnis quidē mors habet in se passionē, nō habet in se oīs passio & mortem. Multi enim fuerunt, qui passi sunt, & nō sunt occisi, quales sunt confessores. Illi omnes calicē quidem domini biberunt, baptismum autē eius baptizati nō sunt. Dicitur ei, possumus. Non tantū confidentia cordis sui, quantum ignorantia tentationis hāc responderūt. Nescientibus enim desiderabile est bellū, sicut & inexpertis leuis videtur esse tentatio passionis & mortis. Si enim dominus cum in tentationē passionis venisset, dicebat: Pater, si potest fieri transeat a me calix iste: quanto magis discipuli nō fuerant dicaturi, quia possumus, si scissent qualis est tentatio mortis? Magnū quidē dolorē habet passio, tamē mors maiorē habet timorē. Et dicit eis: Calicem quidē meū bibetis, & baptismum quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autē ad dextrā meā, aut ad sinistrā, nō est meum dare vobis, sed quibus paratū est a patre meo. Nūquid non habebat potestatem praestare cui volebat, cum sit scriptum: Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Sed ideo non refutauit petitionem eorum, ne exanimaret eos, & pusillanimes faceret. Nam non facile de cetero resumat sperandi virtutem, qui semel de eo quod sperauerat, cadit. Noluit autem suscipere petitionē eorū, ne ceteros oēs tristaret. Nā necesse erat, quōd vel talia cogitaret, adhuc sine auxilio spiritus sancti cōstituti. Si semel istis duobus totius regni illius societas diuidēda est, si vnus sessurus est ad dextrā, alter ad sinistrā eius: ergo nos quid sumus facturi, aut quid fieri iam speramus? Ideo eū secuti sumus, vt illis electis de medio nostrum inueniamur

A ueniamur relictis: In omni labore similes eis fuimus, & nunc inuenti sumus in honore dissimiles. Nam necesse erat, vt carnalia cogitarent, qui necdum facti fuerant spirituales. Si enim petitio eorum suscepta nō est, & omnes cōturbati sunt, quare vel hoc ipsum petere ausi sunt: quanto magis fuerant cōturbandi, si petitio eorū suscepta fuisset? Ideo neque dixit, nō sedebitis, ne duos confunderet: neque dixit, sedebitis, ne ceteros irritaret. Sed quid? Hoc nō est meū dare vobis, sed patris. Tāquam benignus & prouidus pater sic omnia disponit & ordinat, vt inter fratres vnanimos, fraternitatis charitas nō rumpatur. Videte quomodo & nullū ex eis turbauit, & omnes fecit sperare, dicens, Non est meū dare vobis, sed patris. Nā quod vni aut duobus specialiter nō promittitur, a cunctis speratur. Quid ergo, mentitus est Christus, dicens: Non est meū? Nō. Omnis enim qui habet potestatem, si acceptā habet ab alio, illius est verē qui dedit. Nā quid habebat filius proprium, cum ipse nō esset suus, sed patris? Ergo inter eum cuius nō est, & inter eū cuius est, nec persona vna est, nec aequalis potestas. Si enim vnus deus & pater, & filius, aut certē potest, aut certē nō potest. Quis vidit talē vnū deū caelestem colere, qui in dimidio potēs est & in dimidio impotēs? Aut quis illos putet aequales, quorum non est aequalis potestas? Audiamus hāc, & intelligamus nos Christiani, vt quando aliquid petimus a deo, & non impetramus, non frangatur fiducia nostra, neque cadat spes nostra a deo, vt de cetero desperemus de misericordia eius: quia nec fratrum istorum fracta est fiducia, aut cecidit spes, cum non impetrassent. Quid enim, si non expedit nobis accipere quod petimus, sicut nec illis expediebat? Quauis autem putas te spiritualem rem petere secundum deum, & dignā impetratione: tamen si non impetraueris, grauius ferre non debes. Nam Iacobus & Ioannes rem spiritualem, & dignam deo se petere aestimabant: tamen reprobara est petitio eorum, & inutilis iudicata. Non enim omne quod apud homines iustum videtur, iam etiam apud deum similiter iustum est: quanto maior est deus homine, tanto profundiora sunt dei iudicia quā hominis. Nunquid digniores esse possumus Iacobo & Ioanne, vt non impetretes quod petimus, doleamus, cum nec illi de nō impetrato beneficio sunt cōstritati? Et audientes decem, cōstritati sunt de duobus fratribus. Quemadmodum isti carnaliter petierunt, sic & illi carnaliter cōstritati sunt. Nam sicut isti si spiritualiter fauissent, nō fuerant petaturi, vt essent super omnes: sic & illi si spiritualiter intellexissent, non fuerant cōstritaturi esse aliquos ante se. Nam velle quidē esse super omnes, vituperabile est: sustinere autem alterum supra se, nimis est gloriosum. O error salutaris, qui totius mundi soluit errorem. Si enim apostoli nō sic errassent, vnde nos cognoscere poteramus: quia nō omne quod videtur bonū, desiderare bonū est, quia malū? Putabamus quia malū deside-

rare, malum est, vt auaritiā aut furtū: nunc autē discimus, quia aliud est opus bonū, aliud est primatus honoris. Et opus quidē bonum desiderare, bonum est: primatū autē honoris concupiscere, vanitas est: quoniam bonū opus implere, nostrae voluntatis, & nostri operis est, & laboris, propter quod & nostra est merces: primatū autē consequi, iudicij dei est, propter quod ex primatu honoris nescio si aliquē mercedem iustitiae adipisci mereamur. Nam desiderium primatus ex iactantia nascitur cordis: qui autem humilis est corde, & indigniorem se alijs arbitrat, secundum illud praeceptum apostolicū, quod ait: Alter alterum aestimans superiorem se, nunquā desiderat superior apparere. Primatus enim fugientem se desiderat, desiderantem se odit. Videns autē dominus alienum spiritum in cordibus discipulorum, quasi hostem in suis castris vagantem, nō eos increpauit, nō proiecit a facie sua, & istos male patientes, & illos non bene tristantes. Si enim rex terrenus videret, quōd ciuitatē illius occupatā teneat hostis, quid facere potest? Nihil, nisi vt ponat arietes, circumducatur exercitum, & destruat muros, quos fortē ipse aedificauit, vt tatummodo hostem expellat. Sed videamus sapientiā nostri regis. Postquam vidit sua castra occupata a spiritu alieno, sic hostem expulit, vt castra sua non laderet, dicens: Scitis, quōd principes gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos? Nō ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, erit omnium minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Fructum humilitatis terrestris, posuit primatum caelestem: & primatus terrestris, fructum posuit confusionem caelestem. Quicumque ergo desiderat primatum caelestem, sequatur humilitatem terrestrem: quicumque autem desiderat primatum in terra, inueniet confusionem in caelo: vt iam inter seruos Christi non sit de primatu certamen: nec festinet vnusquisque eorū, quomodo alijs maior appareat, sed quomodo omnibus inferior videatur: quoniam nō qui maior fuerit in honore, ille est iustior, sed qui iustior fuerit, ille est maior. Conuersatio ergo melior est desideranda, nō dignior gradus. Volens certē dominus & duorum fratrum ambitionem extinguere, & decem discipulorum inuidiam, introduxit differentiam inter principes mundiales & ecclesiasticos: ostendens, quia primatus in Christo nec ab aliquo appetendus est non habente, nec alteri est inuidendus habenti: quoniam principes mundi ideo sunt, vt dominentur minoribus suis, vt seruificent eos, & spolient eos, & comedant, & vsque ad mortem abundantur vita eorum ad suas vtilitates & glorias. Principes autem ecclesiae fiunt, vt seruiant minoribus suis, & ministrent eis quaecumque acceperūt a Christo, vt suas vtilitates negligant, & illorum procurant: vt si opus fuerit, neque mori recusent pro salute inferiorum suorum, sicut Apostolus dicit: Ego autē impendar, & superimpendar ipse pro animabus vestris.

Rom. 12. 6 & Philip. 2. 3.

1. Cor. 12.

2. Cor. 12.

stris.

Gstris. Si hæc ergo ita se habent, secularè quidè primatum desiderare, & si ratio non est, vel causa est: quia etsi iustū nō est, vel vtile est. Primatū autē ecclesiasticū concupiscere, neq; ratio est, neq; causa: quia neq; iustum est, neq; vtile. Quis enim sapiens vltro se subijcere festinat seruituti, labori, dolori, & quod maius est, periculo tali, vt det rationem pro omni ecclesia apud iustū iudicē, nisi fortè qui nec credit iudicium dei, nec timet vt abutens primatu suo ecclesiastico seculariter, conuertat eum in secularē? Sed ne fortè qui talis est in appetendo primatum, pfectū pietatis piē pratēdat, dico: Nunquid qui in ordine prior est, iam & meritis est melior? Quauis quidem differentiā esse inter sanctos denegare nō possumus, tamē vt cognoscat vnusquisq; si melior, au deterior sit, nemini est concessum. Ideo prudenter Apostolus mēbris corporis assimilauit sanctos ecclesiæ. Sicut enim homo quidem intelligit, H quod membrum honorabile habet in corpore suo, quod inhonestū: vnūquodq; autē membrum nō se cognoscit ipsum, si honorabilis sit, aut cōtempribilius: alioquin & quæ honorabiliora sunt, gratularentur: & quæ contemptibiliora sunt, tristantur, & per hoc fieret inter ea scissura: sic differentiā inter sanctū & sanctum Christus solus cognoscit, cuius membra nos omnes sumus. Ipsi autem sanctis non est cōcessū, vt cognoscāt differentiā suā adinuicē, vt non meliores superbiāt contra deteriores, & deteriores tristētur cōtra meliores, & per hoc soluta charitate, inter eos discordia nascatur, maximè in hoc seculo facinoroso, in quo occasiones iugiter querit diabolus odiorū seminandorum. Quod autē in hoc seculo differentia dignitatis facta est inter sanctos, dignitatis dico, non sanctitatis, vt alter quidē sit apostolus, alter autē episcopus, vel minister, vel laicus: cōtumacia carnis coēgit, vt peruersitas mundi, & occulta operatio inimici coēceatur: quoniā diabolus imperans carni & mūdo, in multam indiscipline excitat homines quando sunt in carne, & in mundo subdito ei, alios in lasciuia, alios in delicias, alios in inuidiā, alios in auaritia, alios in irā & superbiam: nisi ergo sint quos timeant, soluitur disciplina. Deniq; ipsi honores in Christo in prima quidem facie videntur honores, re vera autem non sunt honores diuersi, sed sunt diuersa ministeria: Vtputa, honor oculi videtur, quia illuminat corpus: sed ipse honor illuminādi non est ei honor, sed ministeriū eius. Et pedum humilitas esse videtur, quia baiulat corp⁹: sed ipsa humilitas baiulationis non est eorū cōceptio, sed ministeriū eorū. Propterea domin⁹ corporis, scilicet homo, nec oculū suum amplius honorat quā pedē: nec pedem magis contemnit, quā oculum: quia nec oculus pro aliquo suo merito honoratus est, vt oculus sit, sed ad hoc ministerium creatus est: nec pes pro sua culpa contemptus est, vt sit pes, sed ad hoc ministeriū est creatus. Propterea vnūquodq; membrorum nil minus se habere intelligens, secū-

dum ministerium ad quod est creatū, nec amplius: nec inuidet alteri membro, quasi plus habenti, nec spernit alterum membrum, quasi minus habēs. Sic est inter & sanctos: Vniuscuiusq; scilicet honor, nō est honor eius, sed actus ipsius: Vtputa apostoli, apostolatus putatur à nobis honor esse ipsius apostoli: verè autem non est honor eius, sed ministeriū eius. Vnde Paulus de apostolatu suo dicebat: Nā si euāgelizem, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit. Vā enim mihi, si non euangelizauero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem inuitus, dispensatio mihi credita est. Similiter & diaconatus, diaconi contemptibilitas videtur à nobis, verè autem non est contemptibilitas eius, sed actus ipsius. Propter quod deus nec apostolum amplius diligit, quā diaconem, quia apostolus est: nec diaconem minus quā apostolum, quia diaconus est: quia nec apostolus pro merito suo antecedenti honoratus est, vt esset apostolus: sed ad hoc ministeriū aptus est iudicat⁹ secūdu motū animę suę. Nec diaconus p merito suo antecedenti cōceptus est, vt esset diacon⁹: sed ad hoc ministeriū apt⁹ est iudicatus secūdu motū aię suę. Propter qd neq; apostolus laudē habebit apud deū, quia apostol⁹ fuit, sed si opus apostolat⁹ sui bene impleuit: neq; diacon⁹ exprobrādus est, quia diacon⁹ fuit, sed si opus suū neglexit. In nullo ergo hoīs est honor, nisi in quo bene impleuit opus suū: & nulla contemptio eius est, nisi in quo neglexit propriū opus. Vnde sicut pes libenter seruit oculo, quasi seruienti, sciens quia nisi oculus suo ministerio fuerit vtilis, nec ipse suo poterit vti: & oculus libenter seruit pedi, quasi sibi seruienti, sciēs quia nisi pes suo officio fuerit vtilis, nec ipse suo poterit vti: Sic & sancti inuicem sibi debēt esse subiecti, vt minor maiori nō inuideat, quasi maiori: sed libenter ei obsequatur, quasi sibi seruienti: in eo ipso quod maior est: & maior non contemnat minorem, quia maior est, sed libenter ei obsequatur quasi sibi seruienti. Hæc omnia tractauimus propter duos fratres, qui petierunt sibi primatum, cum non debuissent: & decem apostoli indignati sunt contra eos, cum non debuissent. Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare: & dare animam suam in redemptionem pro multis. Ad hoc enim ad imaginem Christi facti sumus, vt imitatores efficiamur voluntatis eius & cōuersationis. Nunquid ad similitudinem maiestatis eius sumus creati? Nam ille quidem nostram carnem imitari potuit, nos autem illius diuinitatem imitari nō possumus: sed in hoc sumus imago eius, vt quod ei bonum videtur, & apud nos sit bonum: & quod ei malum videtur, & apud nos sit malum. Quicumque autem domino humilitati studente, instantiæ studet, non est imago Christi. Et qui domino paupertatem amante, diuitiarum amator est in hoc seculo, repellit à se Christi similitudinem. Non est verus discipulus, qui non imitatur magistrum: nec est vera imago, quæ similis non est authori.

Homilia.

Homilia xxxvj. ex. cap. xx.

A T egredientibus eis ab Hierico secuta est eum turba multa, &c.) Testimonium studiosi agricolæ, est in messis fecunda: assidui autem doctoris documentum, ecclesia plena: negociatoris prosperata felicitas, apotheca multiplex. Nemine labor itineris impediuit, quia amor spiritualis fatigationem non sentit. Neminem sexus muliebris retinuit, quia inter virum & mulierem, corporis quidem differentia est, gratia autem vna est, & vna conditio in omnibus. Illic ergo differentia sexus requiritur, vbi causa carnalis est, & vbi caro, nō spiritus operatur. Neminem possessionum suarum sollicitudo retraxit, quia ingrediebantur in possessionem regni cœlestis. Verè enim non habet super terram quod amet, qui bonum cœlestē in veritate gustauerit. Sicut enim qui preciosum gustauerit cibum, postmodum ei hæc esca communis ingrata videtur: sic & qui semel de dulcedine Christi bene gustauerit, terrenorū honorum decetero nō multum sentit saporem. Quis non desideret illum, aut quis non sequatur eum, quem etiam duo cæci, antequam corporaliter viderent, spiritualiter aspexerunt: & antequam audirent, crediderunt: Nimirum hæc est illa rosa in campis Hiericho, de qua sapientia loquitur per Salomonem: Sicut palma exaltata sum in Cades, & sicut plantatio rosæ in Hiericho. Ergo hæc est illa speciosissima rosa sanctitate iustitiæ candida, & passionis sanguine rubicunda. Sicut enim rosa antequam videatur, sentitur: & antequam inueniatur, tenetur in odoribus suis: sic & dominū transeuntem de longe, duo cæci antequam viderēt, diuinitatis eius fragrantiam senserūt. Et ecce duo cæci. Ecce, dicendo, opportunitatem ostendit: hoc est, opportunè oblatis sunt ante faciem Christi, vt apertis oculis, quasi testes virtutis eius, ascenderent cum eo in Hierusalem: quia futurum erat, vt facer dotes repleti inuidia, dicerent cōtra eum, in qua potestate facis hæc: vt videlicet cæci respondeant, etsi non voce, tamen ipsa re: Ecce nos cæci fuimus, & videmus. Quid ergo de potestate requiritis, qui videtis virtutem? Erubescite carnales oculi, qui ante vos Christum stantem non aspicitis, quæ etiā crediderunt duo cæci sedētes secus viā, nō in via. Duo cæci duo populi sunt, Iudaicus, & Gentilis. Aut sicut quidam interpretantur ambo Gentium, vnus ex Cham, alius ex Iaphet. Ideo autem cæci, quia nondum eis apparuerat vnigenita lux: Secus viam: Id est, iuxta veritatem conuersabantur, sed veritate inuenire non poterāt, quia via veritatis certior adhuc demonstrata non fuerat: vel secundum rationem verbi degentes, non autem in ipsa ratione verbi consistentes: quia notitiam verbi nondum acceperant. Sicut enim qui in tenebris ambulat, si semel viam perdidit, interdum tota nocte ambulat iuxta viam errans, & nō inuenit viam, donec superueniat dies: sic & homines ambulantes in erroribus vel peccatis, postquam dei cognitionē semel perdi-

T omus secundus.

derunt, ad perfectam notitiam veritatis redire non poterant, nisi dies, scilicet Christus venisset, quauis circa veritatem viuebāt. Quomodo iuxta veritatē vel rationē verbi Gētes conuersabantur: Leges rationabiles proponebant, syncera iudicia iudicabāt, dicente Apostolo: Cum enim Gentes, quæ legem nō habēt, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt. Ergo quasi iustitiam quidem faciebant, sed iustitiam tenere non poterant, non intelligentes quomodo oporteat scire: quia qui deum diligit, hic cognitus est à deo. Iudæi autem quomodo erant cæci? quia legem sectantes, legis iustitiam nō inuenierunt: quia ex operibus, & non ex fide iusti erant. Dicit enim Paulus: Testimonium illis perhibeo, quia æmulationem dei habent, sed non secundum scientiam. Nam volentes iustitiam suam statuere, iustitiæ dei nō sūt subiecti. Audierūt, quod Iesus trāsiret, & clamauerunt, dicentes: Miserere nobis domine fili David.) Currentium strepitum audiebāt, & personas non videbant. Vndique festinantibus cūctis, E soli sedebant indissolubili tenebrarum catena ligati, nihil solutum habentes de toto corpore, præter vocem. Et ideo quia pedibus eum sequi non poterant, voce tenebant dicētes: Miserere nobis domine fili David. O tenebræ omni lumine clariores. O acutissimus cæcitatē aspectus. Puta quanti homines sani, & iuxta Iesum, qui via est, ambulantes, hominem illum putabant: & duo cæci, & longè sedentes deum prospexerunt. Audierunt enim Gentes de transitu Iesu, secundum testimonium prophetarum annunciantibus sibi apostolis. Audierūt enim aduentum eius in mundum, & passionē eius, & resurrectionem, & ascensionē eius in cœlum: audierunt de transitu eius, cum iam egressus fuisset ab Hiericho, id est de hoc mundo. Turba autē increpabat eos, vt tacerent. Videbant sordidas vestes, & non considerabant conscientia claritatem. Ideo vetabant eos, non inuidentes eis, sed honorantes Christum. Indignum enim eis videbatur vt tales homines vociferarent ad eum. Ecce fatua sapientia hominum. Existimabant iniuriam pati magnos viros, si à pauperibus honorarētur. Quis enim pauper ausus est diuitem publicè salutare? Mox indignatur, quasi iniuriam passus. Aut hi qui vetabant, in mysterio Iudæorum vetabant, quia omnia faciebant, ne gentes in Christum credentes saluarentur. At illi magis clamabant, dicentes: Miserere nobis domine fili David.) Inuitabantur vetiti, magis quā compescebantur. Talis est enim natura fidei, quantò magis vetatur, eò magis accenditur. Propter quod & serui dei in persecutionibus non vincuntur, sed quantò magis afflicti fuerint, tantò amplius accēduntur. Virtus ergo fidei in periculis secura est, & in securitate periclitatur. Quid enim aliud sic vigorem fidei in hominibus laxat, quā longa tranquillitas? Ergo vetantes eos, addebant eis & alteram causam doloris. Primum, ne clamarent, quia cæci erāt: secūdo, quia vetabātur ad lumen venire.

Kk Et stans

G Et stans Iesus vocauit eos, & ait: Quid vultis vt facia vobis? Dicunt ei: Domine, vt aperiatur oculi nostri. O domine qd interrogas, quod ipse oculis vides? Infirmas clamat, & vt quid vocem perquiris? Non quero propter passionem, sed propter fidem. Non cupio audire quid dolent, sed volo cognoscere quid de me sentiunt. Tu domine occultorum es cognitor, & nescis quid de te sentiunt? Etia scio, sed volo vt procedat ad medium populi, & cu etis audientibus dicant quod volunt: & dum caeci me dei filium consententur, confundantur videntes, qui me hominem tantum putant. Dominum me vocant, & verum dicunt: sed dum filium Dauid dicunt, dissipant quod bene confessi sunt. Nam abusuē & homines domini dicuntur, verē autem nemo dominus est, nisi deus. Si ergo dicunt, Domine fili Dauid, abusuē secundum hominem me honorant: si autem solummodo dominum, secundū deitatis diuinitatem me consententur. Quia vnus deus

1. Cor. 8. b

H ex quo omnia, & vnus dominus, per quem omnia. Filius enim Dauid caecos illuminare non potest, filius autem dei potest: ideo interrogat, quid vultis? Tunc illi iam nō dixerunt, Domine fili Dauid: sed tantū, Domine, vt aperiatur oculi nostri. Misertus est autē eis Iesus, & tetigit oculos illorū: & cōfestim viderunt. Quadiu ergo dixerūt, Domine fili Dauid, suspēsa est sanitas: mox autē vt dixerunt tantū modo, Domine: ifusa est sanitas sup eos. Tetigit ergo oculos eorū. Tetigit homo carnaliter: nā verbo sanauit vt deus: tetigit, quia Dauid filiū. eū dixerūt: sanauit eos, quia crediderunt potentiae eius, vt vna eademq; operatio sanitatis & fidem eorum remuneret, & infidelitatem castiget. Bonum munus obtulerunt Christo sananti. Quales? Secuti sunt eum. Nam quid homo in vicem reddat deo dignē pro beneficijs eius, nisi id quod ipse admonet per prophetam: O homo quid querit deus a te, nisi vt facias iudicium & misericordiam, & paratus sis ire cū domino deo tuo? Consequenter & gēitium oculi mentis tetigit dominus Iesus, dans eis gratiam spiritus sancti. Tangere enim Christi, est dare gratiam spiritus sancti. Quae gentes cum fuissent illuminatae, secute sūt eū operibus bonis, nūq postmodū relinquentes eū, sicut aliquando Iudaei fecerunt.

Mich. 6. b

I cū domino deo tuo? Consequenter & gēitium oculi mentis tetigit dominus Iesus, dans eis gratiam spiritus sancti. Tangere enim Christi, est dare gratiam spiritus sancti. Quae gentes cum fuissent illuminatae, secute sūt eū operibus bonis, nūq postmodū relinquentes eū, sicut aliquando Iudaei fecerunt.

Homilia. xxxvij. ex cap. xxj.

I T cum appropinquasset Iesus Hierosolymis, &c. Puto res ipsa exigit, vt queram? Frequenter quidem Iesus venit in Hierosalem, sicut Ioannes testatur, nunquam tamē sibi adhibuit ministeria iumentorum, nec ramorum circa se virentia constituit ornamenta, nec ad terribilem laudem suae diuinitatis animos populi excitauit: nisi modō quando, vt pateretur, ascendit. Ideo ergo cum tanta gloria est ingressus, vt amplius eorum aduersus se excitaret inuidiam, quia iam tempus passionis eius instabat, & non mors eum vrgebat, sed ipse magis aduersus se compellat mortem. Quotiens enim de manibus sacerdotum elapsus e-

uasit, cum esset inuisibilis factus? Quando Iudaei Christum voluerunt occidere, tangere eum nō potuerunt. Quando autem ipse secutus est mortem, parcere ei Iudaei non potuerunt. Ergo si Christus eos prouocauit, fortē ne de morte sua fecit eos innoxios? Absit. Excitauit eos, non vt facerent quod antē noluerant, sed vt possint facere quod prius volebant: facultas eis data est, non mutata voluntas.

Tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellū quod cōtra vos est, & cōfestim inuenietis asinā alligatam, & pullū cum ea. Soluite, & adducite mihi. Asina & pullus ei? Iudaei sunt & Gētes. Iudaea enim secundū deum mater est Gentū. Sic enim dicit ad eam deus per Esaiā propheta: Et constitua principes tuos sicut antea, & consiliarios tuos sicut ab initio. Et tunc vocaberis ciuitas iustitiae, & mater ciuitatum, id est ecclesiarū, fidelis Sio. Propter quasdā tales similitudines, animalibus his assimilati sunt homines, deū vel dei filiū nō cognoscentes. Est enim animal hoc immundū, & pra ca lteris penē iumentis magis irrationabile & stultū, & infirmum, & ignobile, & oneriferū magis: sic fuerunt & homines ante Christi aduetū idololatres, passionibus diuersis immundi, & irrationabiles, verbi ratione carentes, quātū ad deū stulti. Quid autem stultius q̄ factorem contemnere, q̄ facturā & opus manuum suarū adorare, quasi factore? Erant enim infirmi secundū animā & ignobiles, non valentes resistere passionibus suis, & obliiti generationam suam coelestem, facti fuerāt serui passionum suarum & dæmonum, quibus resistere nō valebāt. Et quicumq; dæmonum. vel philosophorū cuiusq; erroris vel dogmatis alicuius sarcinam eis voluisset imponere, sufferebant: & omnia non bona patientia supportabant, nec resistebant. Propter quae oīa & Apostolus ad Corinthios dicit: Videte vocationē vestra fratres, quia nō multi sapiētes secundū carnē, nō multi fortes, nō multi nobiles, sed quae stulta sūt mūdi elegit deus, vt cōfundat sapiētes: & infirma mūdi elegit deus, vt cōfundat fortia: & ignobilia, & cōtēptibilia mūdi elegit deus, & ea quae nō sūt, vt ea quae sunt destrueret. At vbi Christus super eos ascendit, & induxit in templum, lauat per baptismū, facti sunt de immundis animalibus homines sancti. Percepta enim verbi ratione, sapiētia dei facti sunt rationabiles, & prudentes: & inuenta est irrationabilitas eorum esse simplicitas, & stultitia eorū mansuetudo. Nam simplicitas sine ratione verbi, hominis irrationabilitas est: & mansuetudo si non sit propter deum, stultitia est. Adhuc autem accepta gratia, & recognita regeneratiōe sua coelesti, facti sūt de infirmis & de ignobilibus fortes & nobiles: & quae videbatur infirmitas, innocentia est inuenta in eis, ignobilitas autē humilitas. Nā innocētia sine deo infirmitas aestimatur, & humilitas nō propter deū ignobilitas iudicatur. Item reijciētes a se onera dæmonum, suscipiētes super se iugū Christi suauē, & onus eius leue, & ipsum sessorē in cordibus suis suscipientes,

1. Cor. 1. d

A suscipientes, facti sunt patientes. Nam patientia irrationabilis onerifera aestimatur & ligata, id est diabolici erroris vinculo impedita, vt non haberet libertatem ire quō vellet. Nam omnes homines antequam peccemus, liberum quidem habemus arbitrium, si volumus sequi voluntatem diaboli, an nō. Quod si semel peccantes obligauerimus nos operibus eius, iam nostra virtute euadere non possumus. Sed sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, vbi tempestas voluerit: sic & homo diuinā gratiae auxilio perditō per peccatum, agit quod non vult, sed quod diabolus vult. Et nisi deus valida manu misericordiae suae soluerit eum, vsq; ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit. Ergo nō stra quidem voluntate & negligentia alligamur, sed per dei misericordiam absoluiur. Sicut enim videmus in istis mundialibus regnis, quomodo in primis quidem nemo potest facere seipsum regē, sed populus creat sibi regem quē elegerit: cum rex ille fuerit factus & confirmatus in regno, iam habet potestatem in hominibus, & non potest populus iugum eius de ceruice sua repellere. Nam primum quidem in potestate populi est facere sibi regem quem vult, factum autem de regno repellere iam non est in potestate eius, & sic voluntas populi postea in necessitatem conuertitur: Sic & homo prius peccet, liberū habet arbitriū vtrū velit sub regno esse diaboli: cum autem peccando se tradiderit sub regno ipsius, iam non potest de potestate eius exire: & sic prima voluntas eius in necessitatem conuertitur. Et hoc est quod homines seculares & peccatores dicere solent: Nūquid nolumus esse sancti? Et quis non vult esse iustus? Sed nō possumus. Verum quidem est quod dicunt, sed non habent excusationem: quia primum potuerunt non esse sub potestate diaboli, si voluissent. Postq̄ verō posuerint se sub potestate diaboli in cordibus suis, iam nemo potest eos de potestate diaboli eripere, nisi solus deus. Soluite, inquit. Quomodo? Per doctrinam vestra, per miracula vestra: quia omnes Iudaei & Gentes per apostolos sunt liberati. Adducite mihi) Per ministerium, id est ad gloriam corrigite illos. Duos autem misit apostolos, quia per duo generalia mandata omne genus hominum de peccato absoluitur. Qualia? Diliges dominum deum tuū ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis omne peccatum expellitur, & omnis iniustitia cōsumatur. Aut certē alia duo, Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Item, Quod vultis vt faciant vobis homines, facite & vos similiter. Quidam autem istos duos Petrum & Philippum apostolos exponit intelligi oportere: quoniam hi primum transgredientes Iudaicos fines, Gentes adduxerunt ad Christum: Philippus quidem Samaritanam, quam ipsam Samaritanam asinam esse interpretatur: Petrus autem Gentes, accipiens Cornelium ex Gentibus, quasi Samaritanam pullum. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite: Dominus operam eorū Tomus secundus.

Deut. 6. a.

Sept. 7. b.

desiderat. Ne dicatis, Dominus tuus: neq; Dominus noster: neq; Dominus iumentorum: vt intelligant omnes quia ego solus dominus, nō solum animalium, neq; solum eorum qui mihi subditi sunt, sed omnium hominum, etiam qui mihi contrarij sunt. Nam & peccatores conditione quidē mei sunt, voluntate autē sua diaboli. Meus est enim orbis terrae & plenitudo eius. Dominus operā eorū desiderat. Iustum est, vt aliquando creatura seruiat suo creatori. Gentes enim deus in potestate diaboli pro tempore reliquit vt tentet, non in aeternum cōtempnit vt perdat. Necesse est autem, vt fiat quod scriptum est: Homines & iumenta saluabis domine. Confestim autem remittet eos. Animal quidem postq̄ ingressum est in Hierosalem Iudaeae, ad dominum suum remissum est, animalis autē prophetia in Iudaea remansit. Nam de animali illo non hoc quod videbatur necessarium erat Christo, sed illud quod intelligebatur, id est, non caro, sed ratio: ideoq; caro remissa est, ratio autem retenta est. Aut ita, Nō dixit, & iterum remittet eos ad te: sed tantū, remittet eos, vt ne mysterium praeccederet rationem. Nā puto in primis homines non sermone nudo vocauit apostolorum, sed per virtutē spiritus sancti soluit pariter & adduxit. Postq̄ autem adduxit, iterū dimisit eos in arbitrio, vt labore suo comitante gratia iustificentur. Nam quod vocati sumus, dei est: quod autem dignē post vocationē viuimus, nostrū pariter est & dei. Hoc est quod ait, Iterum remittet eos, non ad diabolum qui prius tenebat eos, sed in arbitrio suo adiuuante gratiae scilicet dono.

Hoc autem totū factū est, vt impleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Dicite filiae Sion, ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium iumentum. Dominus noster ascendens ad mortem Hierosolymam, magnam gratiam pacis & concordiae mundo vniuerso quasi in testamento reliquit. In mysterium enim gentium futurarum sedens super asinam & pullū eius intrauit in templum, & sic gentes Iudaei coniunxit. Sciens autem propheta malicias Iudaeorū, quia contradicenti fuerant Christo ascendenti in templum, ideo praemonuit, vt per hoc signum cognoscerent regem suū Iudaei, dicens: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullū eius. Ecce, ostendentis verbum est: id est, non corporali aspectu, sed spiritali intellectu opera virtutū eius aspiciat, non schema visionū eius. Si enim schema eius aspexeritis, deijciendi estis in natura humana: si autem opus eius consideraueritis, saluadi estis in virtute diuina. Ante tempora autem multa constitutus propheta, videns eum spiritali aspectu, qui nondum natus fuerat, ideo dicebat: Ecce, vt ostenderet quia ille de quo loquebatur, anteq̄ nasceretur iam erat. Cū ergo videritis eum in templo o Iudaei, nolite superbe agere contra eum dicentes: In qua potestate haec facis? quia ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam. Nolite con-

Psal. 23. a.

Psal. 35. b.

Zach. 6. c.

F

Luc. 20. a.

G siderare in qua potestate facit, sed considerate tantum si facere potest: quonia hoc credere est, illud autem tentare. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam. Nolite dicere: Nos non habemus regem, nisi tantummodo Caesarem. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam. Si intellexeris, venit tibi: si non intellexeris, veniet contra te: Id est, si intellexeris, veniet ut saluet te, & sub pedibus tuis subiciat gentes, & dicas per prophetam gaudens: Quoniam deus excelsus terribilis, & rex magnus super omnem terram: subicit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris. Elegit nos in hereditatem sibi, speciem Iacob quem dilexit. Si autem non intellexeris, veniet ut perdat te, & de templo sanctitatis expellat, & aliam sponsam de gentibus castiorem inducat in cubiculum sanctitatis, ut tu proiecta & in tenebris constituta dicas per Salomonem: Ne aspexeris me, quoniam ego sum denigrata, quonia despexit me sol. Vis cognoscere mansuetudinem venientis? considera speciem aduentus eius. Non sedet in curru aureo, preciosa purpura fulgens: nec ascendit super feruidum equum discordiae amator & litis, qui gloriae iactantia pectus habet repletum, qui de longe odorat bellum, & gaudet ad vocem tubae, & cum viderit sanguineam pugnam, dicit in corde suo, bene est factum: Sed sedet super asinam tranquillitatis, & pacis amicam. Non autem vides in circuitu eius splendentes gladios, aut caetera ornamenta terribilium armorum. Sed quid? Ramos frondentes testimonia pietatis. Venit ergo mansuetus, non ut propter potentiam timeretur, sed ut propter mansuetudinem amaretur. Sedens super asinam & pullum eius. Super matrem sedebat. Nunquid & super pullum sedebat? Tamen etsi corporaliter fieri non poterat, ut super animal vtrunque federet, spiritualiter poterat, cum esset deus, ut & in Iudaeis federet, & in Gethibus simul. Sedere autem super iumenta, est in praecordiis eorum habitare, ut dicat illis Christus: Tollite onus meum super vos, & videte, quia mitis sum & humilis corde. Mansueti enim mansuetum debent portare: qui vocavit eos fessor est, non ut illos puniat propter peccata eorum, sed ut ipse requiescat in eis propter mansuetudinem eorum. Nam sicut peccatores equi sunt diaboli, ita & sancti equi dicuntur Christi: quia diabolus in peccatoribus sedens, instigat eos per desertam facinororum: id est, per fornicationes, per auaritas, &c. Christus sedens in sanctis, dirigit eos per plana iustitiae, id est in castitate, in humilitate. Ergo equitatus diaboli, perditio est: equitatus autem Christi, salus. sicut Habacut dicit in canticis suis ad ipsum Christum: Qui ascendis super equos tuos, & equi-

Ioan. 19. c.

Psal. 46. a.

Cant. 1. b.

Sap. 11. d.

Habac. 3. b.

tatus tuus sanitas est. Ergo induxit pullum in templum, ut Gethes Iudaeis coniungat, ut adimpleat quod Iacob benedicens filium suum Iudam prophetauit: Alligans, inquit, ad vitem pullum suum. Quae est illa vitis? Iudaea quae de Aegypto translata est, & in Oriete plantata. Et sicut prophetauit Noe de filiis suis, dicens: Benedictus filius meus Sem, dilatat deus Iaphet, & inhabitabit in tabernaculo Sem. Sem enim pater fuit Iudaeorum, Iaphet autem pater gentium, quae per Christum ingressae sunt in tabernacula Iudaeorum. Eunt autem discipuli, fecerunt sicut praeeperat eis Iesus, & adduxerunt asinam & pullum. Quoniam eunt apostoli soluerunt asinam alienam, ministerium quidem fuit eorum, virtus autem & auctoritas Christi. Nec enim potuissent tollere iumentum alienum ab illo domino, qui eos non cognoscebat unde essent, nisi praeueniens spiritus Christi cor domini eius preparasset ad dandum. Sic quod apostoli soluerunt Iudaeos, vel Gethes de vinculo inimicitiae in prima quidem facie eorum videbatur opus, re vera autem fuit virtus & gratia Christi. Nec enim a Christo duodecim constituti totum mundum ligatum sub potestate diaboli soluere potuissent, nisi gratia Christi confregisset virtutem inimici. Et imposuerunt super eum vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. Vestimenta sunt praecipua diuina, & gratia spiritualis. Sicut enim turpitudine nuditatis vestimento tegitur, sic naturalia mala carnis nostrae praecipua & gratia diuina teguntur. Omnis enim homo naturaliter non solum peccator est, sed etiam totum peccatum, dicente apostolo: Eramus natura filij irae, sicut & caeteri. Unde & Adam ideo se vidit nudum, id est peccatorem: & ideo folijs fici, id est mandatis asperae legis cooperuit nuditatem suam. Et alibi permittens se deus iustitias suas, & gratias ablaturum de gente Iudaeae, sicut dicit dominus per Osee prophetam: & auferam vestimenta mea, & linteamina, & ostendam gentibus turpitudinem tuam. Ergo imposuerunt vestimenta sua super eos, id est mandata & gratias quas ipsi acceperunt a Christo: super Iudaeos & Gethes imposuerunt, id est tradiderunt, nec enim requiescere in eis potuissent Christum, nisi mandata eius fuissent in eis. Plurima autem turba vestimenta sua sternebat. Alij autem caedebant ramos de arboribus, & sternebant in via. Videlicet ut eo veniente calcarerentur a iumento. Vestimenta sunt mandata, sicut diximus: frondes autem, speciem tenent pietatis. Quonia ergo & mandata legis, & species Iudaicae religionis a Christianis fuerant conculcanda in via, id est in Christo: ideo tunc illa sub pedibus iumentum sternebat in via. Et vide quonia super iumentum quidem apostoli posuerunt vestimenta sua, sub pedibus autem iumentum caetera turba Iudaica: quoniam mandatis apostolorum sternuntur quidem Christiani, & adornantur, legis autem mandata conculcant. Quotiescunque enim circumcisionem spernimus, sacrificia Iudaeorum pro nihilo aestimamus, & caeteras consue-

Gen. 49. b.

Ibid. 9. d.

Eph. 2. a.

Osee. 2.

Eph. 2. a.

A ras consuetudines Iudaicas reprobamus. Vestimenta Iudeorum quibus ipsi induebantur, nos qui sumus ex Gethibus, sub pedibus nostris conculcamus. Alius autem sic: Qui vestimenta, inquit, deposuerunt super asinam, apostoli sunt, caeterique doctores: vestimenta autem sunt decus & schema gloriae. Gloriam ergo quam Christus accepit a patre, dedit discipulis suis: discipuli autem accipientes eam a Christo, dederunt eam gentibus, ut delectabiliter Christus sederet in eis, sicut ipse dicit: Et ego gloriam quam mihi dediti dedi eis, ut sint vni sicut & nos vnum sumus. Turbae autem quae vestimenta sternebant in via, credentes erant ex circumcisione, qui gloriam quam habebant ex lege, videntes Christum, qui deiecerunt in terram: semetipsos humiliantes, & cum apostolo Paullo dicentes: Secundum iustitiam quae ex lege est conuersatus sum sine querela, sed quae fuerunt mihi lucra, haec aestimaui propter Christum detrimenta, & arbitror stercora esse, ut Christum lucrificarem. Quid est autem aliud, quam iustitiam legis terrae coarctare, ante sublimem gloriam Christi? Qui autem ramos de arboribus praedebant frondentes, ipsi erant credentes & eruditi doctores, qui ex prophetis accipientes exempla viua de Christo, quasi de arboribus semper viridibus, & nunquam folia verborum suorum deieciunt, ramos frondentes ante pedes subiugalis populi sternebant, & per ea exempla quasi per ramos frondentes, virutes sine offediculo ambularent per viam vitam, donec introiret in sanctuarium dei. Turba autem quae praedebat, & quae sequebatur clamabat, dicens: Hosanna filio Dauid, &c. Memores populi mirabilium eius, quae ostendit eis, & sanitarum quas praestitit eis, exultantibus cordibus suis, ante & retro clamabant, Hosanna filio Dauid. Qui praedebant seniores erant, id est patriarchae, prophetae, caeterique sancti, qui ante aduentum Christi de aduentu eius & praedixerunt, & cognouerunt. Sequentes autem iuniores, id est apostoli, martyres, caeterique doctores, qui post ascensum Christi de resurrectione eius & ascensione vel operibus praedicauerunt: & praedicant: & licet diuersis quidem temporibus fuerunt, tamen in omnibus vnus exultationis spiritus fuit. Et illi quidem prophetantes de Christo venturo clamauerunt: Benedictus qui venit in nomine domini. Hi autem laudantes clamant de aduentu Christi iam impleto, Hosanna filio Dauid. Hosanna autem quidam interpretantur gloriam, alij redemptionem, alij saluifica, siue saluum fac. Nam & gloria illi debetur, & redemptio illi conuenit, qui omnia redemit, & preciosi sanguinis effusione saluauit. Homilia xxxviii. ex cap. xxxj.

E T cum intrasset Iesus Hierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? &c. Merito commouebantur videntes rem mirabilem: homo enim laudabatur quasi deus, sed deus laudabatur in homine. Dicebant enim, Hosanna filio Dauid. Puto autem quod nec ipsi qui laudabant, sciebant quid laudabant, sed spiritus

Tomus secundus.

subito ingressus in eos, nesciente animo veritatis verba fundebat. Et intrauit Iesus in templum dei. Hoc erat proprium boni filij, ut & veniens ad domum curreret patris, & illi honorem redderet, qui genuit eum, ut tu imitator Christi factus, cum in aliquam ingressus fueris ciuitatem, primum ante omnem actum ad ecclesiam curras. Hoc erat boni medici ut ingressus ad infirmam ciuitatem saluandam, primum ad originem passionis intederet. Nam sicut de templo omne bonum egreditur, sic & de templo omne malum procedit. Quemadmodum medicus quando primo ingreditur ad infirmum, statim de stomacho eius interrogat, & eum componere primum festinat: quia si stomachus sanus fuerit, totum corpus validum est: si autem dissipatus fuerit, totum corpus infirmum est. Ita si sacerdotium integrum fuerit, tota ecclesia floret: si autem corruptum fuerit, omnium fides marcida est. Cor autem & stomachus sacerdotes intelliguntur, quia in rebus spiritualibus per eos totus populus gubernatur. Et sicut cor sapientiae spiritualis, Esaias dicit: de regibus quidem, Omne caput in dolore: de sacerdotio autem, Omne cor in tristitia. Sicut enim stomachus accipiens cibum, coquit eum in seipso, & per totum corpus dispergit: sic & sacerdotes accipiunt scientiam sermonis per scripturas ex deo, & excoquentes eam in se: id est, tractantes & meditates apud se, vniuerso populo subministrant. Et sicut stomacho subministrante, vniquodque membrum suscipit nutrimentum, & conuertit ipsum in se, secundum suam naturam: ut puta quod suscipit iecur, totum fit sanguis: quod autem suscipit fel, bilis efficitur totum: quod vero ascendit in pulmonem, phlegmata fiunt: quod autem in mammillas, totum efficitur lac. Sic sacerdotibus in ecclesia loquentibus, verbum omnes suscipiunt, vniquisque autem conuertit illud secundum proprium cor, ita ut vnum idipsum verbum in cordibus quidem rectis procedat ad vitam: in cordibus autem peruersis suscitetur iracundiam, quasi bilis: in alijs autem operatur dilectionem dulcissimam, quasi lac: in alijs autem odia, quasi phlegma noxium & expuendum. Videte ergo sacerdotes quomodo vos componatis in verbo & opere. Quoniam sicut in corpore, si aliquod infirmatum fuerit membrum, non omnino languet & stomachus: si autem stomachus languerit, omnia membra inueniuntur infirma. Sic si aliquis Christianorum peccauerit, non omnino peccant & sacerdotes: si autem & sacerdotes fuerint in peccatis, totus populus conuertitur ad peccandum. Ideo vnusquisque Christianorum pro suo peccato reddet rationem: sacerdotes autem non solum pro suis, sed & pro omnium peccatis reddenturi sunt rationem. Vidit arborem pallentibus folijs marcidam, & intellexit studiosus agricola, quia laesuram in radicibus haberet. Nam vere quemadmodum cum videris arborem pallentibus folijs,

Esaia. 1. b.

Esaia. 1. b.

Ibidem.

F

Heb. 13. c.

Kk iij marcidam

G marcidam intelligis, quia aliquam culpam habet circa radicem: ita cum videris populum indisciplinatum & irreligiosum, sine dubio cognosce, quia sacerdotium eius non est sanum. Et eiciebat vendentes & ementes de templo. Significans quia homo mercator vix aut nunquam potest deo piacere. Et ideo nullus Christianus debet esse mercator: aut si voluerit esse, proiciatur de ecclesia dei, dicens propheta: Quia non cognoui negociationes, introibo in potestas domini. Quemadmodum enim qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & se commendare, sine malo loquio non potest esse: necesse est enim ut & illi male loquatur de illo, & illi male loquatur de isto: sic qui emit & vendit, sine mendacio & perituro esse non potest: necesse est enim ut negociatoribus hic iuret, quia non tantum valet res, quantum comparat eam, & ille iuret quia plus valet res, quam vendit. Sed est nec stabilis substantia eorum. Tali enim substantia aut ipsis viuentibus peritura est, aut a malis haereditibus dissipanda est, aut ad extraneos & inimicos haereditas ipsorum ventura est. Non potest ad bonum proficere, quod congregatur de malo. Quae admodum si triticum, aut aliquam bladi speciem cernas in cribro, dum huc illucq; iactas eum, grana omnia paulatim deorsum cadunt, & in fine in cribro nihil remanet, nisi stercus solum: sic & substantia negociatorum, dum vadunt, & veniunt inter emptionem & venditionem, minuitur, & in nouissimo nihil illis remanet, nisi solum peccatum. Ergo ostende nobis quis est negociator: omnes enim homines videntur negociatores. Ecce qui arat, comparat boves ut spicas vendat: & qui operatur lignum, comparat lignum, ut vtenilia vendat: & linteonarius comparat linteamina, ut vendat & ostendat: & foenerator mutuatur pecuniam, ut tollat vsuras. Et quomodo antiqui Iudaei & apostoli artificia laudauerunt? quia magis sunt sine peccato. Sicut & Paulus fuit sutor tabernaculorum, & ipse mandat, dicens: Curent & nostris bonis operibus praesse. Et apostoli quidem, sicut legimus, piscatores fuerunt. Ego ostendam qui non est negociator, ut qui secundum regulam istam non fuerint, intelligas omnes negociatores esse: id est, quicumque rem comparat, non ut ipsam rem integram & immutatam vendat, sed ut opus faciat ex ea, ille non est negociator: quia qui materiam operandi sibi comparat unde faciat opus, ille non rem ipsam vendit, sed magis artificium suum, id est qui rem vendit, cuius aestimatio non est in ea ipsa re, sed in artificio operis, illa non est mercatio: Vt puta, faber comparat ferrum, & facit ferramentum: sed ferramentum illud non tantum habet ferri, quantum valet, sed secundum opus ferramenti appreciatur. Qui autem comparat rem, ut illam ipsam integram & immutatam dando lucretur, ille est mercator, qui de templo dei eicitur. Vnde super omnes mercatores plus maledictus est vsurarius. Si enim qui re

comparatam vendit, mercator est & maledictus: quanto magis maledictus erit, qui non comparat pecuniam, sed a deo donatam sibi dat ad vsuram. Secundum, quia mercator dat rem, ut iam illam non repetat: iste autem postquam foenerauerit, & sua iterum repetit, & aliena tollit cum suis. Adhuc dicit aliquis: Qui agrum locat, ut agrariam recipiat: aut domum, ut pensiones recipiat: num est similis ei qui pecuniam dat ad vsuram? Absit. Primum quidem, quoniam pecunia non ad aliquem vsu disposita est, sicut ager, vel domus, sed ad precium emendi vel vendendi. Secundum, quoniam qui agrum habet, arat eum, & fructum accipit ex eo: similiter & qui domum habet, vsu mansionis capit ex ea. Ideo qui locat agrum, vel domum, vsu dare videtur, & pecuniam accipere, & quodammodo quasi commutare videtur lucrum cum lucro: pecuniam autem si repositam in sacculo teneas apud te, nullum vsu capis ex ea. Tertium, ager vel domus utendo veterascit: pecunia autem cum fuerit mutuata, nec minuitur, nec veterascit. Et mensas numulariorum subuertit. Pecunia spiritualiter homines intelligitur: quia sicut numus habet charagma Caesaris, sic homo habet charagma dei. Et quemadmodum solidus qui non habet charagma Caesaris, reprobus est: ita & homo qui non ostendit in se imaginem dei, reprobus aestimatur. Vnde Esaias dicebat ad Hierusalem: Pecunia tua reprobata est, caupones tui miscent vinum aqua, &c. Ideo ergo mensas numulariorum euerit, significans quia in templo dei non debent esse numi, nisi spirituales, id est qui dei imaginem habent: & non illi numi, id est non illi homines, qui terreni regis imaginem portant, id est diaboli. Nam sicut homo bonus in se imaginem dei ostendit, sic & homo malus imaginem diaboli habet. Aut certe mensas spiritualiter dicit scripturas numulariorum, id est sacerdotum. Verum enim sacerdotum illorum scripturae euerse sunt, ut iam nemo eorum pascatur in eis, succedente nouo testamento priori. Et cathedras vendentium columbas evertit. Loquens etsi non sermone, tamen ipso facto: quid faciunt in templo multae columbae venales, ex quo una columba gratuita descendit in templum corporis mei: id est, spiritus sanctus repleuit ecclesiam meam. Non enim in sacrificio columbarum postmodum placitum est deo templum, id est ecclesia, sed in spiritu sancto. Dixi enim vobis per prophetam: Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos: quoniam meae sunt omnes ferae sylvarum, iumenta in montibus & boues: cognoui omnia volatilia caeli. Immola deo sacrificium laudis, quia non hostias volo, sed corda: non sacrificia, sed fidem. Item dixi vobis per eundem prophetam: Afferte domino gloriam, & honorem. Et si verum vultis in templo dei consistere, tollite hostias, & sic introite in atria eius sancta. Tollite tauros de templo, quia vnus taurus est offerendus pro grege vniuerso: de quo Iacob dicebat accusans leuitas, id est sacer-

A est sacerdos: quia in ira sua occiderunt Iesum, & in furore suo subruerunt taurum. Tollite oves de templo, quoniam vnus agnus occiditur. Quoniam ergo per prophetas admonuerat eos, ubi hostias de templo tollerent animalium, & corda sua contribulata & humiliata offerrent, illi autem non obaudierunt: iuste nunc tanquam iratus super inobedientia eorum, propria virtute expellit eos, ostendens per haec, quoniam ipse est qui tunc per prophetas admonuerat eos de hostijs expellendis. Scriptum est enim: Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum. Templum autem dei speluncam facit latronum, qui lucra terrena & illicita, non etiam spiritalia in animarum salute sectantur. Cultusque religionis eo modo non tam cultus dei est, quam iniqua negociationis occasio. Nam quotidie ingreditur Iesus in templum suum, id est in sanctam ecclesiam, & eicit omnes vendentes gratiam dei de ecclesia, episcopos, presbyteros, diaconos, omnesque ecclesiasticos, necnon & laicos: quia vnus criminis habentur, pariter dei dona vendentes & ementes: quia scriptum est, Gratis accepistis, gratis date. Columbas quoque vendentium cathedras evertit, ut quod honor sacerdotalis debet auferri ab eis doceret, qui per terrena mercede opus dei faciendum existimant. Quod igitur de ecclesiasticis diximus, hoc vnusquisque de se intelligat. Dicit enim apostolus: Vos estis templum dei viui, & spiritus sanctus habitat in vobis. Non sit igitur in domo pectoris tui negotiatio illicita. Nil boni quod facimus, vel facere possumus, adiuuante domino, appetitu iactantiae faciamus, non terreni lucri concupiscentia, non malarum cupiditate rerum, ne ingrediatur Iesus iratus & rigidus, & non aliter emundet templum suum, nisi flagello adhibito: id est, correctione grauissima: & de spelunca latronum, id est de habitaculo damnorum per vsu iniquae cupiditatis: & de domo negociationis, id est de corde terreni lucri inhiante, sua faciat domum habitationis. Vnde quia paucorum est tam solida fortitudo, cruciantur delicti sanandis vulneribus, quibus humana fragilitas fauciat. Diligens est adhibenda curatio. Vnde dicit scriptura: Quis enim gloriabitur castum se habere cor, mundum a peccato: Omnes igitur intelligant delictorum indulgentiam, & reparationis suae necessarium sibi esse medicinam. Nemo enim est tanta firmitate suffultus, ut de iustificatione sua debeat esse securus. Vt amur igitur dilectissimi, saluberrimi temporis venerabilibus institutis, & solertiori cura nostras maculas tergamus. Quantumlibet enim castum & sobriam mortalis haec vita ducatur, quodam tamen puluere terrena conuersationis aspergitur, & nitormentum ad dei imaginem conditarum, non ita a fumo totius vanitatis est alienus, ut nulla possit forde fuscari, & non semper indigeat expoliri. Quod si etiam castissimis animis necessarium est, quantum magis est expetendum, qui tota forte anni spatium

cia aut secularius, aut negligetius transferunt: Quos Deo charitate debita comonemus, ut confugiant omnes ad praesentem ubique dei misericordiam, & digna se confessione cum obseruantia mandatorum dei cunctorum corda sanctificent. Mitescat fauitia, iracundia mansuescat. Remittat sibi omnes culpas iniuriam suam. Nec exactor sit vindictae, qui petitor est veniae. Dicentes enim, Dimitte nobis debita, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: durissimis nos vinculis colligamus, nisi quod profiteamur impleamus. Clementes autem & mites animos largitas deorum. Nihil enim est dignius, quam ut homo sit auctoris sui imitator, & secundum modum propriae facultatis diuini operis sit executor. Nam cum alitur esurientes, vestiuntur nudi, nonne auxilium dei manus explet ministris? Et benignitas serui, munus est domini. Et merito deo gratiae referuntur de pietatis officijs, cuius opera videtur in famulis. Propterea ipse dominus discipulis suis ait: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in caelis est. Et accesserunt ad eum caeci & claudi in templo, & sanauit eos omnes. Vt quod illi verbis clamabant, iste factis ostenderet. Quasi testis vocis eorum sanauit caecos, ut caeci videntes, caecos aspicientes viderent & ipsi: ut istorum illuminatio corporalis, fieret illis spiritualis lucerna cordis. Curauit & claudos, ut claudicantes Iudaei in fide currerent ad Christum, ut meliores pedes illi acciperent videntes quam isti. Videntes autem principes sacerdotum, & scribae mirabilia quae fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosanna filio David: indignati sunt, & dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Quibus ipse poterat dicere: Et vos videtis quid ego facio. Illos loquentes attenditis, & me facientem non consideratis. Ego enim factis interpretor voces illorum. Quemadmodum columna in templo, si steterit recta, accepto pondere, amplius confirmatur: si autem modice obliqua fuerit, suscepto pondere, non solum non confirmatur, sed amplius vadit ad latus: sic & cor hominis si rectum fuerit, videns opera alicuius viri iusti, aut audiens, per doctrinam sapientiae eius amplius confirmatur: si autem fuerit peruersum cor, videns opera alicuius viri iusti, aut audiens: non solum non confirmatur, sed magis ad inuidiam excitatur, & magis peruertitur. Hoc modo & sacerdotes videntes sanitates agrotantium, & audientes laudem puerorum, non solum non crediderunt in Christum, sed magis excitati sunt contra eum, dicentes: Audis quid isti dicunt? Vtina vos audiretis quid dicunt. Haec enim sanitates agrotantium de vocibus clamantium testimonium dant, quia vera sunt quae dicuntur. Ita voces clamantium de sanitatibus agrotantium testimonium reddunt, quia magna sunt quae fiunt. Si sanitates agrotantium mentiuntur de Christo, interrogat voces clamantium. Si voces clamantium mentiuntur, interrogat agrotantium sanitates. Et ut quid quasi reum arguitis, quem tanti te-

Gites defendunt? Si iuste clamant, consentite clamantibus, & credite in Christum: si autem iniuste dicunt, reprehendite illos magis iniuste, dicentes: Et vti quid Christum culpatis? Quid enim culpant Christum, si intelligunt illi quid dicunt? Iesus autem dixit eis: Vtique nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? Tanquam si dicat, esto istud mea culpa est, quia isti clamant: nunquid mea culpa est, quia ante tot millia annorum hoc futurum propheta praedixit? Si recordamur quomodo superius dixit, Turba autem quae praecedebat, & quae sequebatur clamabat: intelligimus quia infantes dicebantur, non aetate, sed simplicitate cordis. Infantes autem lactentes, nec intelligere aliquid, nec laudare possunt. Lactentes autem dicebantur, quoniam quasi lactis suauitate, ita mirabilium delectatione excitati clamabant, sicut scriptum est: Sic exaltaui animam meam, sicut ablactatus super matrem suam. Lac enim dicitur opus miraculorum, panis autem doctrina perfectae iustitiae, sicut ait apostolus: Et verbum meum, & praedicationis mea non in persuasione sapientiae verbi, sed in ostensione spiritus & virtutis. Item post modicum sic dicit: Et ego non potui loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: quasi paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Omnis prima inductio fidei, id est simplex doctrina, lac dicitur: quoniam sicut lac sine labore, & sine opere dentium manducatur, & manducantem suauitate sua delectat: sic & mirabilia nullum labore videtibus ponunt, sed videntes admiratione delectant, & ad fidem molliter inuitant. Panis autem perfectioris doctrinam iustitiae significat, quam accipere non possunt, nisi exercitati sensus circa res spirituales: quoniam qui audit, necesse habet intra se tractatibus quibusdam discutere & meditari: quasi quibusdam dentibus spiritualibus molere. Vnde & lex ruminantia animalia voluit esse munda. Illa enim esca doctrinae non tantum carnalibus suauis est, quantum spiritualibus utilis est ad salutem. Sicut enim infanti si dederis fragmentum panis, quoniam angustas habet fauces, effocatur magis quam nutritur: sic & homini imperfecto in fide, & puero sensibus, si altiora mysteria sapientiae volueris dicere, angustam habes fidem & sensum, magis scandalizatur, quam aedificatur. Et quemadmodum viro perfecto si dederis lac, fauces quidem eius delectat, membra autem eius non confortat. De pane enim scriptum est, non de lacte, quia confortat cor. Si autem panem manducet, non tantum fauces eius delectat, quantum praestat ei virtutem: sic & viro perfecto in fide, & maturo sensibus, si miracula ostenderit, delectatur quidem aspectu, nihil autem proficit ei ad aedificationem sensus, aut notitiam veritatis: si autem verbum sapientiae exposueris ei, & ratione delectatur, & aedificatur in fide. Et relictis eis abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam, & mansit ibi: ut recedendo compeferet, quos respondendo non po-

tuit: quia malicia non compeferet sermonibus, sed excitatur. Malum enim hominem melius locum dando potes vincere, quam respondendo. Nam si contendis irrationabilem ratione placare, & illum non placas, & te ipsum subuertis. Et mansit ibi. Noluit manere in Hierusalem, de qua iam voluntate recesserat, quae in mortem domini sui iam manus armatas tenebat, seipsam magis occifura quam dominum, sed mansit apud Lazarum & sorores eius, ut illic requiesceret corporaliter, ubi & spiritualiter repausabat. Nam sanctorum virorum est non ibi quaerere mansionem, ubi clariores sunt viri, sed ubi fideiores: nec gaudent ubi epulae large sunt, sed ubi sanctitas floret.

Homilia xxxix. ex cap. xxi.

Mane autem reuertens in ciuitatem, esuriit: & videns fici arborem vnam secus viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea nisi folia tantum, & ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum, &c. Non quasi homo cibum, sed quasi deus salutem humanam: non quasi indigens quaerit nostram iustitiam, sed quasi miseriors desiderat nostram salutem. Si autem quasi homo esuriisset cibum, nunquam manere esurisset: sed ideo ad hoc manere esuriit, quia semper esuriit, qui iustitiam illorum esuriit, aut aliorum salutem. Merito ergo veniens ad gentem Iudeam Christus, manere esuriebat, cum per tot millia annorum nullum iustitiae suae desiderat cibum. Mane autem id est, initium duodecimae horae, de qua supra locuti sumus. Vides ergo quia mutationes istius seculi huius, & horae dicuntur & dies: & si consideres per singula secula, quasi & mane inuenies fieri & vespere. Ecce factum est mane super Adam, quando creauit cum dominus, & dedit ei mandatum iustitiae quasi lucem. Deinde magis atque magis hominum iniquitate crescente, & quasi nocte veniente, iustitia quasi lux recessit ab eis. Iterum factum est alterum mane, quando dominus veniens ad Noe propter reparationem seculi, ad eum & ad filios eius posuit iustitiae testamentum, quasi lumen. Iterum crescente hominum iniquitate, quasi nocte veniente, recessit ab eis sol, id est dominus cum luce iustitiae suae. Iterum reuertens reduxit tertium mane, eligens Abraham, & ostendens ei quasi lumen animae notitiam veritatis, ponens testamentum in eo circumcisionis & fidei. Itaque praualente iniquitate quasi nocte veniente, recessit ab eis quando filij Israel secundum idola Aegyptiorum vivebant. Nunquam enim afflixissent eos Aegyptij, si quantum ad primam faciem lux fuisset in eis. Item rediens quarto mane apparuit Moysi, & educens Israel de Aegypto lucem legis odendit eis. Item crescente iniquitate quasi nocte nouissima deducti sunt in captiuitatem filij Israel. Reuertens iterum dominus reduxit quintum mane, reuocans filios Israel de captiuitate, restaurans plebem per Zorobabel, & per Iesum filium Iosedech, decetero reparans legem per Esdram prophetam

A prophetam. Iterum crescente iniquitate quasi nocte veniente, subtraxit ab eis dominus misericordiam suam quasi lucem, & facti sunt iterum sub Romanorum potestate. Sexto autem mane reuersus est Christus ad Iudaeos & Gentes, & dedit eis seipsum manifestissimum lumen. Etiam modo sicut videtis Christianorum iniquitate crescente, quasi nocte veniente, recedat a nobis, & auferet gratiae suae lumen a nobis, sicut ipse testatur, dicens: Puras cum venerit filius hominis, si inueniet fidem super terram? Septimum autem lumen daturus est nobis, cum venerit reddere singulis secundum opera eorum. Et quotiescunq; peccata hominum praualentia excludit a se misericordiam dei, illud tempus nox dicitur: quotiescunq; autem misericordia dei praualens, non aspiciat peccata nostra, sed visitat homines in bono, dies dicitur visitatio eius. Ut scias autem de nocte, quae fit ante Christi aduentum priorem, dicit propheta: Ad vespere demorabitur fletus, & ad matutinum letitia. De nocte autem consummationis futurae ipse dominus dicit: Cum sero factum esset, vocauit operarios, & reddidit eis mercedem. Ergo per istos sex dies & noctes, laborauit dominus vadens a nobis, & reuertens ad nos. Vadens propter peccata nostra, & rediens propter misericordiam suam. Cum autem factum fuerit septimum mane, tunc requiescet in septimo die, quia postmodum hominibus viuere sine successione peccatorum lux iustitiae est permanens, & semper sol Christus erit nobiscum, dicente apostolo: Rapiemur in nubibus obuiam domino in aera, & sic semper cum domino erimus. Ideo ergo manere reuertens, esuriit: quod mysterium intelligitur ex tempore resurrectionis eius, quando relicta est synagoga, & suscepta est ecclesia. Et videns fici arborem vnam secus viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea nisi folia tantum. Arbor fici, est synagoga. Nam synagoga propter multitudinem multorum granorum sub vno cortice habitantium dicta est ficus, quasi multorum hominum fidelium habitantium in vna domo, sicut scriptum est: Deus qui inhabitare facit vnanimis in vna domo. Denique vide ipsa folia fici, quomodo secundum similitudinem manus formata sunt. Folia autem viriditatis, sunt species tantummodo sanctitatis in homine, aut sine fructu operum verba religiosa. Quicumq; ergo homo religiosus, id est, arbor rationalis, profitetur se esse dei, & iustitiam non operatur: arbor est tantummodo, folia sine fructu portans, quales sumus nos, de quibus prophetauit apostolus: Erunt, inquit, in nouissimis diebus homines seipsum amantes, cupidi pecuniarum, elati, superbi, parentibus non obedientes, voluptatis suae amatores magis quam dei, speciem quidem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes, quos in finem maledicturus est dominus, ut nunquam ex illis fructus nascatur, sicut maledixit Iudaeis, & aruerunt. Secus autem viam, est iuxta mundum. Ideo ergo nullum in Iudaeis fructum Christus potuit inuenire,

quia iuxta mundum viuentes erant, id est, secundum mundum. Mundus enim via est communis, per quam omnes transeunt qui nascuntur, sicut exposuimus in parabola seminantis. Quicumq; ergo homo fidelis, id est, arbor rationalis, iuxta mundum viuens, nunquam potest in se fructum iustitiae tenere. Vnde Paulus dicebat ad Timotheum: Nemo militans deo implicat se negocijs secularibus, ut ei placeat cui se probauit. Ut quid non potest fructus suos tenere? Transeuntes enim & retranscutes daemones vel ministri ipsius per viam, id est, vagantes per mundum suum, excutiunt eos. Sicut enim irrationalis terra, quae secus viam posita est, semper conculcatur, & dura est, & semina doctrinae in sulcos sensus sui non recipit, sed volatiles spiritus rapiunt earum & omnis arbor rationalis iuxta viam posita nunquam potest esse fructifera, id est, homo secundum mundum viuens, nunquam potest euadere a peccato, ut sit iustus. Frequenter enim transeuntes spiritus, ipsas gemmas iustitiae excutiunt de ramis eius antequam aperiantur in flores. Interdum autem ipsos flores iam apertos excutiunt, interdum vero etiam poma ipsa formata deponunt. Rami enim sunt animae sensus ipsius, de quibus omnia bona procedunt. Gemmae autem sunt bonae cogitationes coherentes in sensibus. Aperti autem flores, sunt bonae voluntates. Sicut enim de gemmis flores procedunt, ita de bonis cogitationibus nascuntur bonae voluntates. Sicut autem flores non possunt procedere, nisi fuerit gemma: sic bona voluntas nasci non potest, nisi praecesserit in homine cogitatio bona. Bona enim cogitantes, incipimus desiderare quae bona sunt apud deum. Nam voluntates bonae sic suauis sunt apud deum, quemadmodum odoriferi flores. Vnde Salomon dicebat: Fili, serua te a cogitationibus quae sunt sine intellectu. Poma autem sunt opera iustitiae perfectae. Sicut enim ex floribus poma formantur, ita ex bonis voluntatibus opera perfecta nascuntur. Sicut autem ante pomum flos praecedit, ita ante opus bonum, bona voluntas. Omnis itaque homo qui iam nec cogitat aliquando quae bona sunt, ipsas gemmas iustitiae de ramis, id est, de sensibus eius, transeuntes daemones excusserunt. Qui autem cogitat quidem bona, & proponit in corde suo facere quod bonum est: puta aut eleemosynas facere, aut ieiunare, aut continens esse, & tamen concupiscentia seculi victus, aut ex quacunque occasione mutauerit voluntatem suam: de illius sensu iam apertos flores daemones excusserunt. Qui autem cogitauit bona, & proposuit, & perfecit quod proposuit: ille poma produxit. Quod si iterum peccauerit, & propter peccata sequentia iustitiae opera priora perdidit, de illis sensibus daemones iam perfecta poma excusserunt. Sicut ergo difficile est arborem iuxta viam positam, fructus suos usque ad maturitatem seruare: sic difficile est virum fidem iuxta istum mundum viuentem, id est, in actibus eius

G bus eius iustitiam immaculatam vsq; in finem ser-
uare. Si vis ergo fructus iustitię vsq; in finem tene-
re, recede de via, & plantare in loco secreto, vt nec
mūdus tecum aliquid habeat commune, nec tu cū
mundo. Et ait illi: Nunq̄ ex te fructus nascatur
in sempiternū. Non quia maledixit arborem, ideo
fructus non dedit, sed quia non dabat, ideo maledi-
xit ei, vt nec folia ipsa proferret: id est, non ideo Iu-
dæi perdidit iustitiam, quia deus eos dereliquit,
sed ideo eos deus dereliquit, quia iustitiam nō affe-
rebant, vt nec ipsa species pietatis esset in eis, aut ser-
mo. Et verē sicut melius est, vt nō sit arbor, q̄ vt sit
quidē, & secūdu genus suū fructum non faciat: sic
melius est, vt nec sit homo dei, q̄ vt sit quidē, & cō-
uersationē nō habeat secūdu deū. Qui enim tuus
non est, si tibi non obaudit, nō doles: de illo autem
grauiter doles qui tuus est, & te cōtēnit, & alijs ser-
uit: Sic de^o nō tantū de alieno, & apertē diabolo
seruienti irascitur, quantum de suo diaboli faciēte
volūtātē. Ideo in finē seculi ipse deus mittet opera-
tionem erroris in tales, sicut & quotidie fieri vide-
mus vt credant mendacio, qui non crediderunt ve-
ritati, sed consenserunt iniquitati, vt iudicentur om-
nes. Non vult enim vt videantur esse ipsius, qui
verē nō sunt eius. Vxor meretrix melius est, vt nec
sit viri sui, q̄ vt ipsa illius malē ambulando excitet
eum in zelo. Et arefacta est continuō ficulnea.
Et videntes discipuli, mirati sunt dicentes: Quo-
modo cōtinuō aruit ficulnea? Mirati sunt, quia sermo
eius quasi flamma descendit ad radices ipsius. O
apostoli, qui vidistis Lazarum sepultum, & putridū
iterum venientem ad vitam solo sermone: quid mi-
ramini, si videtis arborem solo sermone siccitam?
Qui enim potest vitam donare, ille potest & vitam
auferre: qui autem vitam auferre nō potest, nec vi-
tam dare potest. Respondens autem Iesus ait il-
lis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & nō hā-
sitaueritis, non solum de ficulnea facietis: sed & si
monti huic dixeritis, tolle te, & iacta te in mare,
fiet. Mons ille inuisibilis, qui arbores infructuosas
I producit, vbi loca petrosa & aspera, vbi præcipitia
pendentia, & cauernę, non hominibus ad habitan-
dum aptę, sed bestijs, vbi nulla est planities ad re-
quiescendum in pace, sed ascensionibus & descen-
sionibus plenus est. Quicunq; enim diabolo stant,
aliās ascendunt, aliās descendunt. Qui mons est di-
ctus, nō propter altitudinem dignitatis, sicut angeli
sancti, sed propter inflationem superbię, non pro-
pter firmitatem virtutis, sed ppter immobilem &
incorrigibilem malitiam suam. Istum montem tol-
lite de medio sanctorum, vbi fides, vbi spes, vbi cha-
ritas, vbi planities pacis, vbi speciosi fontes docto-
rum, vbi præta florentia rore gratiarum, vbi volu-
cres sancti, assidue vernantes cantibus delectant. Et
mitte te in mare: id est, in istum mundum, vbi aque
sunt falsę, & non procedentes ad vsum, id est, po-
puli iniqui, non proficiētes ad gloriā dei, in quos
omnia dulcia flumina spiritualium gratiarum cur-

runt, & salstatem eorum mutare non possunt, sed
magis illorum salstatem corrumpit in se dulcedinem.
venientium fluminū in mare huius mundi, vbi sem-
per dominantur potestates, & diuersorum spiritū
periculosa certamina. Sicut enim assidua est in ma-
ri tēpestas, sic in isto mundo persecutio satanę, vbi
nunquam tranquillitas est, sed ascendentibus vndis,
id est, tentationibus impellentibus & impulsis, inui-
cem se percutiunt aquę, & inuicem se frangunt &
confringuntur, & inuicē se confringentes quēdam
irrationabilem sonū dant. Sic seipos homines oc-
casionibus huius mundi ex ipso mundo nascen-
tibus, quasi vndis se inuicem comedūt, & impugnat,
& ex se quasi insanas voces pelagi dimittunt. Vnde
dicebat Apostolus: Omnis clamor & ira tollatur a
vobis. Mitte te in mare. Vbi sonus confusio,
vbi inconstantia aterna, vbi infatigabilis contentio
vndarum, vbi timor est, & semper mortis fluit ima-
go. Et omne quodcunq; petieritis in oratione,
credentes, accipietis. Gratiam quidem fidei, deus
donat, tamen homines eā nutriunt, & faciunt for-
tem: fides autem facit abstinentiam rerum malarū,
& opus bonarum. Quanto magis te abstineris a
malo, & secutus fueris bonum: tātō amplius fidem
tuam fortem facis. Quanto autem minus abstin-
eris a malo, & negligētius feceris bonum: tantō ma-
gis fidem infirmam habes. Et cum venisset in tē-
plum, accesserunt ad eum docentem principes sa-
cerdotum, & seniores populi, dicentes: In qua po-
testate hæc facis? & quis tibi dedit hanc potesta-
tem? Quoniam ante vnā diem viderant sacer-
dotes Christum cum magna gloria introēntem in
templum, ita vt populus vndiq; voce angelica cla-
maret: Hosanna filio Dauid. Qui ingrediebatur vt
homo, laudabatur vt deus. Qui cęlabatur in car-
ne, demonstrabatur in voce: quem malitia sacerdo-
tum quasi hominem blasphemabat, hunc innocen-
tia paruulorum quasi deum exaltabat. Quantum
autem ille glorificabatur, tantum sacerdotes inui-
dia torquebantur, & illius honor illis fiebat in tor-
mentum. Sic enim est res, vt quando boni in sua
virtute laudantur, mali in sua inuidia crucian-
tur. Itaque non sufferentes in pectore suo inuidię
stimulantis ardorem, prortūpunt in vocem. In
qua potestate hæc facis? O inuidia, quę sibi sem-
per est inimica. Nam qui inuidet, sibi quidem igno-
miniam facit, illi autem cui inuidet, gloriā para-
rat. Ipse vituperabilis inuenitur de sua inuidia, il-
le autem laudabilis demonstratur de sua virtute. Er-
go inuidia sibi soli nociua est. Alterum autem non
solum non grauat, sed adhuc magis commendat.
Venerūt ergo ad eū quasi ad peccatē in tēplo, &
dum non inueniūt culpā, criminantur beneficiū, di-
centes: In qua potestate facis hæc? Corpus sanū ali-
quoties percutitur, & nō facile vulneratur: corpus
autē debile ab intus tacitā habet læsionem, etiā mo-
dicē tactū fuerit, citius dissipatur. Sic animal liberū
& integrū non facile ostenditur: animal verō inui-
dia vulne-

A dia vulneratum, non solum causa idonea, sed etiam
leuis occasio excitat in dolore. Sic & sacerdotes Iu-
dæorum inuidentes Christo, dum iustas causas ac-
cusandi non inueniunt circa eū, etiam de bono eius
turbantur, dicentes: In qua potestate facis hæc? Co-
gitabant in dolore apud se: Nos fuimus columnę
templi, & ecce super illum recumbit tota ecclesia,
& nos inuenti sumus sine causa erecti, quia ministe-
rium perdidimus, & nomen vacuum possidemus.
Nos fuimus tacentium scripturarum quasi lingua
visibilis, & ecce ille resonat in medio templi, & nos
contēpti tacuimus quasi cithara dissipata. Nos fui-
mus patres populi, & ille quotidie generat filios,
nos autem steriles sumus inuenti. Ideo non ferentes
dicebant: In qua potestate facis hæc? Dicēdo, Quis
tibi dedit hanc potestatem, ostendunt illi quādam
esse personas, quę dant hominibus potestatem, siue
corporalem, siue spiritualem. Tāquam si ita dicat:
De sacerdotali familia genitus non es, senatus tibi
hoc non concessit, Cæsar non donauit. Si autē cre-
didissent, quod omnis potestas ex deo est, nunq̄ in-
terrogassent, Quis tibi dedit hanc potestatem. Scien-
tes quia omne datum perfectum de sursum est, de-
scendēs a patre luminum. Et, quia nemo potest ac-
cipere aliquid, nisi datum fuerit ei de cœlo. Omnis
homo secūdu se æstimat alterum, nec potest ipse
melius sentire de alio, q̄ ipse senserit de se. Ecce for-
nicarius neminem æstimat castum, Item castus nō
facile de fornicario suspicatur. Superbus neminem
putat humilem, humilis neminē credit esse super-
bum. Sic qui non est ex deo sacerdos, nullius sacer-
dotum putat ex deo. Vnde autē puras fieri, vt in-
uicem se sacerdotes contemnunt & perfequantur,
nisi quia per ambitionē facti sacerdotes, omnes ta-
les æstimat, quales sunt & ipsi? Sacerdos autem qui
est secundum deum, omnem sacerdotem timet of-
fendere: quia omnes ex deo fieri arbitratur, quan-
uis ex hominibus sit factus. Ecce enim Dauid quā-
uis manifestum sciret Saul non esse regem secun-
du deum, tamen frequēter sibi traditum volebat
occidere, dicens: Non iniiciam manū meam in vn-
ctum domini. Item cum Paulus maledixisset sacer-
dotem Ananiam, & audisset quoniam erat sacerdos,
penitentia ductus respondit: Nesciebā fratres, quia
princeps erat sacerdotum. Aut certē scientes sacer-
dotes, quoniam multi quidem faciunt signa, nō ex
potestate dei, sed ex potestate cōtraria, sicut in mul-
tis exposuimus locis: ideo blasphemātes interroga-
bant, In qua potestate facis hæc? in spiritu dei, an in
spiritu Beelzebub? Sicut alibi blasphemantes dice-
bant de eo, Quia hic non eiicit dæmonia, nisi in
Beelzebub principe dæmoniorum. Respondens
autē Iesus, dixit: Interrogabo vos vnū verbū, quod
si dixeritis mihi, & ego vobis dico in qua potestate
hęc facio: Baptisma Ioannis vnde erat, de cœlo, an
ex hominibus? Sciens dominus inconvertibile eor-
um malitiam, proposuit eis quæstionem vndiq; ca-
tenatam, non vt respondentes audiant, sed vt impe-

diti non interrogent. Quia præceperat: Nolite san-
ctum dare canibus. Et non decebat, vt transgrede-
retur præceptum, quod ipse præposuit. Deinde etiā
si dixisset, nihil profecisset: quia non potest sentire
quę luci sunt tenebrosa voluntas. Quid prodest, si
cæco aliquam pulchritudinem monstras? Cæcitas
autem spiritualis est malitia cordis. Sicut enim cæ-
cus non potest aspicere in splendorem luminis, sic
nō potest intelligere homo malignus mysteria pie-
tatis. Sicut enim cautus venator, bestiam compre-
hendere volens: cum viderit ex vna parte illius præ-
cipitem locū, ex altera parte erigit retia, vt ex qua-
cunq; parte exilierit, aut in retia incidat, aut in præ-
cipitium cadat. Sic & dominus illis simplici interro-
gatione laqueum posuit, vt si quidem de cœlo dice-
rent, in laqueum reprehensionis inciderent. Diceret
enim eis: Quare ergo non creditis ei? Si autem de
terra dicerent, quasi in præcipitiū, sic in periculum
mortis incurrerent apud populū, vt lapidarentur.
Interrogantem enim oportet docere, tentantē autē
quocūq; modo retundere, & obiectionis illius astu-
tiam rationabili percussione confundere, & nō ve-
ritatē eius mysterij publicare. Sic enim alibi domi-
nus diabolo fecit, cū protulisset aduersus eū exem-
plum scripturę, quam non intellexerat, dicens: Scri-
ptū est enim: Angelis suis mandauit de te, & in ma-
nibus tollent te, ne fortē offendas ad lapidem pedē
tuum. Non ei dixit, nō sic intelligitur scriptura illa,
sed sic dimisit eum in ignorātia. Et altero eum ma-
nifestiori confudit exemplo, vt & audaciā eius cō-
funderet, & prophetica mysteria non reuelaret.
Et respondentes dixerunt Iesu: Nescimus. Et ipse
ait eis: Nec ego vobis dico in qua potestate hæc fa-
cio. Non dixit, nec ego scio. O vos scitis vt homi-
nes, & denegatis vt mali: ego autem scio vt deus, &
non dico quasi iustus indignis. Nā mendacia si non
habent quem decipiant, ipsa sibi mentiuntur. Sic &
veritas si non inuenit quem saluet, ipsa se sibi con-
seruat immaculatam. Quid autem vobis videtur?
Quos reos pponit in causa, ipsos & iudices petit,
vt a nullo mereantur absolui, qui seipos condēnat.
Magna est fiducia iustitię, vbi causa aduersario ipsi
committitur, reddi veritatis exitum non timet. In
parabolis figurat personas eorum, vt quia non in-
telligunt, ipsi aduersus se sententiam dicant. Sic &
aliquādo cum Dauid in peccatum incidisset, quasi
stupore alicuius somnij vigilabat: nam quāuis pec-
cauerat, tamen adhuc Dauid erat sanctissimū. Itaq;
a Nathan parabolarū retibus cōprehensus, coegit vt
ipse aduersus se iudicium mortis pferret. Et circū-
uentio quidem tunc talis, sed circūuentio exitus
modō non talis: ille enim cōprehensus ad poeniten-
tiam flexus est, isti autē magis ad malitiā sunt exci-
tati: hæc est enim proprietas bonorum hominū, &
malorum. Bonus enim comprehensus in peccato,
ingemiscit, quia peccauit: malus autem cōprehen-
sus, fremit, non quia peccauit, sed quia cōprehensus
est in peccato: Vtputa domesticum animal, si ali-
quanto

Ioan. 11. f.

Hic sup.

1. Reg. 24

6.

Aho. 23. a

Luc. 11. b.

Sup. 7. e

D

E

Psal. 90. e

& Lu. 4. b

F

2. Reg. 12.

a.

Quanto tempore extra domum errado fuerit eu-
gatum, cum venerit in manib⁹ domini sui, quasi in
recordationem naturae suae redactum, cito iterum
mansuescit: animal autem syluestre, cum fuerit co-
prehensum, aut moribus appetit, aut calcibus repu-
gnat. Sic & malus homo correptus, non solum poe-
nitentiam non agit, sed adhuc aduersus corripien-
tem magis irascitur.

Homilia. xl. ex cap. xxj.

Homo quidam habebat duos filios, & acce-
des ad primum dixit: Fili, vade hodie ope-
rari in vineam meam. Ille autem respon-
dens, ait: Nolo. Postea autem poenitentia motus, ab-
ijt. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At
ille respondens, ait, Eo domine: & non iuit. Quis ex
duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus.
Dicit illis Iesus: Amē dico vobis, quia publicani &
meretrices praecedunt vos in regno dei. Venit enim
ad vos Ioānes in via iustitiae, & nō credidistis ei, pu-
blicani autem & meretrices crediderunt ei: vos au-
tem videntes, nec poenitentiam habuistis, postea vt
crederetis ei.) Quis est ille, nisi deus, qui omnes ho-
mines creauit, paterno affectu diligit: qui cū sit na-
tura dominus, tamen magis vult diligi quasi pater,
quam timeri vt dominus? Propterea in principio
mandatorum legis, nō dixit, Timebis dominū deū

Deut. 6. a.

tuum ex toto corde tuo: sed, diliges. Dilectionem
enim ab hominibus exigere, nō est dominij, sed pa-
ternitatis: Qui duos filios habuit.) Vnum quidē
Gentium populum, alterum Iudeorum: quorū ma-
ior filius erat Gentium populus, minor autem po-
pulus Iudeorum, quoniam Gētes quidem erāt ex
patre Noē, Iudaei autem ex Abraham. Et acce-
dens ad primum, dixit: Fili, vade hodie operari in
vineam mea.) Hodie, id est, in tempore seculi huius.
Quomodo locutus est filijs suis? Nō in facie vt ho-
mo, sed in corde vt deus. Homo in auribus verbum
sonans, sed deus in mentibus suggerit intellectum.

3. Reg. 17
b.

Quoniam autē sic loquitur deus, ipse signat dicens
Helie: Descende in Sarreptam Sidoniae, & illic mā-
dabo viduae, vt pascat te. Quomodo putas manda-
uit viduae? Non sermone, sed in spiritu, nec enim le-
gitur specialiter ei deus mandasse. Quis autem nō
intelligat, deum inuisibiliter in corde ei locutum?
Quādo enim venit ad eam Helias, illa colligebat
hastellas, vt sibi quidem & filijs suis, non autem vt
Heliae cibū pararet, sed repente magnanimitate ob-
tulit admonenti, qđ ante cū extrema desperatione
parauerat. Quando enim modicam habebat fari-
nam in capsā, sed magnam fidem habebat in cor-
de, quam esuriebat Helias: reges quidem esuriebat,
vidua autem pascebat: quia in illa tentatione hor-
rea quidem defecerunt, capsā autem exuperabat,

Psal. 33. a.

vt impleretur quod fuerat scriptum: Diuites egue-
runt & esurierunt: inquirentes autem dominū, non
deficient omni bono. Quid est operari in vinea ius-
titiam facere. Vineam enim iustitiam diximus su-
pra, quam generaliter quidem in natura omnium

hominum deus plātauit, specialiter autem dedit eā
in libro Iudeis: cuius diuersae vites, sunt diuersae spe-
cies iustitiarum: in qua vinea vnusquisq; secundum
propriam vires, aut paucas vites operatur, aut mul-
tas. Nescio autem si totam vineam quis hominum
sufficiat operari. At ille dixit: Nolo.) Quomo-
do dixit, nolo: in cogitatu. Qui enim habens intel-
lectum boni & mali, relinquit bonum, & sequitur
malum: in cogitationibus suis cōtra dominum re-
spondere videtur, quia nolo, id est contra intellectu
suum creatum sibi à deo. Nisi enim dixerit in cor-
de suo, nolo: non potest fieri vt aliquādo peccet, di-
cente propheta: Dixit iniustus, vt delinquat in se-
metipso. Gentes enim à principio relinquentes deū
& iustitiam eius, & transeuntes ad idola & pecca-
ta: in cogitationibus suis respondere videntur, nolu-
mus facere iustitiā, quam scimus ex nobis. Ac-
cedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille re-
spondēs, ait: Eo domine, & non iuit.) Iudaeus enim
populus, id est minor filius interrogat⁹, & per Mo-
sen, & per Ioannem quasi à deo per eos loquente,
spondit se omnia facturum quaecunq; praeepe-
rat dominus: postea autem auersus, mentiti sunt deo,
sicut de illis dicit propheta: Filij alieni mentiti sunt
mihi. Quis ex duobus fecit patris voluntatem?
At illi responderunt: Primus.) Vide quomodo sicut
iam diximus supra, attracti parabolae veritate, ipsi
aduersum se sententiam protulerunt, dicentes, prio-
rem filium patris voluntatem fecisse, id est, popu-
lum gentium: quia melius est non promittere, & fa-
cere iustitiam dei, quam promittere, & mentiri.
Quorum iudicium abundanter confirmans addi-
dit, & dicit: Amen dico vobis, quia publicani &
meretrices praecedunt vos in regnum dei.) Ac si di-
cat: Non solum populus Gentium melior est vo-
bis Iudeis, sicut iudicatis & ipsi, sed etiam publica-
ni & meretrices, qui sunt inter vos manifeste tur-
pissimam profitentes vitam, praecedunt vos in re-
gnum dei: quanto magis populus Gentium? Puto
quod ex persona omnium virorum peccatorū pu-
blicani ponuntur, & ex persona omnium mulierum
peccantiū meretrices: quoniam quantum multa sint
peccata in viris & mulieribus praeter ista, tamen
praecipue in viris auaritia abundat, fornicatio autem
in mulieribus: Vt puta, mulier quāuis potest esse a-
uara aut superba, tamen non facile per auaritiam,
aut superbiam peccat: quoniam non habet facile
honores, pro quibus auaritiam exerceat: aut sit su-
perba inter eos, cum quibus conuersatur, vt in su-
perbia peccet, quae in domo sua sedet inclusa. Ideo
autem facile peccatum fornicationis incurrit, ma-
ximè quia hoc vitium facile ex vacantia & ocio
nascitur. Nam qui solitudinibus animum habet
occupatum, non facile fornicationi operam dat.
Nam definitio amoris haec est, animae vacatis pas-
sio. Vir autem quoniam in actibus rerum diuersa-
rum est assidue, in auaritia peccatū incurrit: in for-
nicationem autem non facile, nisi fortè multum sit
lasciuus.

Formica
tio oculi
peccat
crimen

Amoris
definitio

A lasciuus. Nam occupatio virilium sollicitudinū, sug-
gestionum voluptates plurimū excludit. Vnde p-
prium est hoc adolescentium nihil agentium. Nūc
exponit causam, propter quam publicani & mere-
trices praecedunt eos, dicens: Venit ad vos Ioan-
nes in via iustitiae, & non credidistis ei, publicani au-
tem & meretrices crediderunt ei: vos autem viden-
tes, nec poenitentiam egistis postea, nec credidistis.)
Ac si dicat: Etsi non venisset ad vos Ioannes in via
iustitiae, sed tantūm baptismum poenitentiae praedi-
casset: vos quasi sacerdotes prudentes, quasi iu-
dices non personarum, sed rerum, debueratis ei cre-
dere, etsi non quasi iusto, tamen quasi iusta dicenti.
Quid enim pertinet ad auditorem vita praedicatoris?
Si enim malè viuūt, illius est dānum solius: si au-
tem bene docet, omnium audientium lucrum est.
Nunc autem venit ad vos in via iustitiae sic mani-
festa, vt cōuersatio eius venerabilis & angelica vita
etiam publicanorum & meretricum corda concu-
beret, & percussa pauore flecteret ad credendum, &
vestra corda nō tetigit. Videtis quia iuste publicani
& meretrices praecedunt vos in regnum dei? Con-
sidera autem, quomodo conuersatio bona praedica-
toris, praedicationi suae praestat virtutem, vt etiā in-
domabilia domet corda. Et ipsa quidem praedicatione
iusta, vnam ex se habet virtutem: duplicem autem
habet, quādo & praedicatione iusta est, & ipse q
praedicat iustus. Sic dicit: Vos autem nec poenitentiam
egistis, quasi publicani & meretrices credētes Ioan-
ni: illi fecerunt quod maius est, isti autem neq; poe-
nitentiam egerunt, quod est minus. Nunquid publi-
cani & meretrices credentes in Christum, sine poe-
nitentia crediderunt? Neq; enim possibile erat cre-
dere in eum sine poenitentia, qui baptismum poeni-
tentiae praedicabat. Quod ergo vult dicere, tale est:
Debueratis vos quidem sacerdotes quasi iustitiam
scripturarū habentes, quasi populi praecessores an-
te populares credere Ioanni, vt omnes illi vestrum
sequerentur exemplum: & non solum hoc non fe-
cistis, sed nec postquam vidistis publicanos & me-
rtrices credentes, nec tunc confusi estis, aut com-
puncti: quia publicani & meretrices crediderūt, qui
credere non sperabātur: vos autem in duritia per-
mansistis, qui videbamini totius iustitiae sectatores,
& nec tunc quidem poenitentiam egistis, vt crede-
retis, vt vel illorum exemplum sequeremini, quibus
debueratis ipsi esse exemplum. Nunquid vos magis
sine peccato eratis quā illi, vt illis credentibus ei,
vos non crederetis Christo? Non, sed magis contē-
ptores dei, magis superbi, & vanę gloriae amatores,
& duri, qui nec praecedere illos voluistis in fide, nec
sequi. Et verè magna confusio est sacerdotum, &
omnium clericorum, quando laici inueniuntur fi-
deliores eis, aut iustiores. Quomodo autem non sit
confusio esse illos inferiores laicis, quos etiā aequa-
les esse confusio est: Per hanc ergo parabolam eis
prophetabat, quia Gētes quidē quasi meliores fue-
rant eligenda, quae in primis quidem cōtumaciam

credide-
runt.

C

ostenderunt, postea autem obedientiam exhibue-
runt: & Iudaei quasi deteriores abiecti, qui in pri-
mis quidem professi sunt obedientiam, postea autē
inuenti sunt contumaces: quia melius est apud deū
non promittere & facere, quā promittere, & mē-
tiri. Tamen in figuracione Iudeorum & Gentiliū,
quam exposuimus, multorum traditionem sequen-
tes, aliquid mihi videtur esse contrarium. Si enim
verè hi duo filij Iudaei & Gentes essent intelligen-
di, postquam sacerdotes interrogati responderunt,
priorem filium voluntatem patris fecisse, conclu-
dens Christus parabolam, sic debuit dicere: Amē di-
co vobis, quia Gentes praecedunt vos in regnū dei:
nūc autem dicit, quia publicani & meretrices praeci-
dunt vos in regnum dei. Quod magis prophano-
rum hominum conditionem ostendit, quā Gen-
tium statum: nisi fortè sic intelligamus, vt supra iā
diximus: quia ex hac narrationis causa publicanos
introduxit & meretrices, pro eo vt dicat, sic Gen-
tium populus magis placens est deo quā vos, vt etiam
publicani ipsi & meretrices acceptabiliores sint apud
deum propter conuersationem suam, q̄ vos propter
promissionem vestram mendacem. Si ergo placet propter
hanc rationem traditio illa, bene: sin autem, potest &
altera esse traditio talis. Cū sacerdotes non discendi
causa, sed terrendi interrogarent, in qua potestate facis
haec: audierant frequēter, sicut exponit Ioannes, quādo
dicebat, vt vnum proferam de multis exemplum: Dixi
vobis, & non credidistis: opera quae ego facio in nomine
patris mei, ipsa testificantur de me. Item, Si non facio
opera patris mei, nolite credere mihi: quod si facio,
etsi mihi non vultis credere, vel operibus credite, vt
sciatis & credatis, quia ego in patre, & pater in me
est. Hoc enim non erat manifestè pronūciare, quia
in potestate dei haec faciebat. Quoniam ergo, haec
eo dicente, ex populis multi in eum crediderunt, sa-
cerdotes autē iuxta quod non crediderant, sed ad-
huc frequēter insurrexerant super eum, introduxit
parabolam duorum filiorum: ostendens eis per
eam, quoniam meliores sunt populares, qui à prin-
cipio secularem & carnalem profitentur vitam, q̄
sacerdotes, qui ab initio profitentur se deo seruire:
quoniam populares quidem, vel satiati actibus suis
malis, aliquando compuncti conuertuntur ad deū,
& incipiūt operari iustitiam dei: sacerdotes autem
impoenitibiles constituti, nunquam desinunt pec-
care in deum. Duos ergo filios, dicit laicorum con-
ditionem, & ordinem sacerdotum. Quis est prior
filius? populus. Prior enim populus creatus est, dein
de sacerdotes qui regunt populum. Alioquin antē
creati rectores, quem regerent? Non enim popu-
lus propter sacerdotes creatus est, sed sacerdotes
propter populum. Nam & mundū deus antē crea-
uit, & postea hominem qui regeret mundum. De-
nique populus dei ex tempore Abraham coepit, sa-
cerdotes autem ex tempore Aaron. Et dixit vni
eorum: Fili, vade hodie operari in vineam meam.
At ille

Mar. 21. 6

Ioan. 5. f.
& 14. d.

Ibid. 10. g.

F

G At ille respondit, nolo. Postea autē poenitentia motus, iuit. Et accedens ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo domine: & nō iuit. Nam sicut omnes Iudaei quauis interrogati, & per Moysen, & per Iesum, quasi à deo per eos loquente, spondērūt oīa se facturos, quae p̄ceperat eis deus, & non fecerunt: Gentes autem quauis non promiserint prius, tamen postea obediētiam deo dederūt. Ita enim & populares per hoc ipsum, quod secularem suscipiunt vitam, denegare videntur obediētiam deo: sacerdotes autē magis videntur obediētiam p̄mittere deo, p̄cipue per hoc ipsum quod specialiter in ministerio dei constituūt. Nam qui doctor populi constituitur, sine dubio proficitur se talem fore, qualē esse oportet doctorē. Sicut enim qui futuriā, verbi causa, aut quancunq; alteram proficitur artem, etsi specialiter nō spondeat: tamen per hoc ipsum quod futuriā professus est artem, & opificium vel magisterium eius artis aperuit, videtur tacitē omnibus spondisse, vt sine reprehensione impleat quam professus est artem: Sic sacerdos, & omnis clericus, etsi specialiter non promittat: tamen per hoc ipsum quod doctor cōstituitur aliorum, tacitē promittere deo videtur in omnib; obauditurum se deo. Quae sit autē vinea, vel quomodo deus loquatur ad homines, diximus supra.

Quis ē duobus fecit volūtatem patris? At illi responderunt, primus. Et verum est, quia melior est laicus qui in prima facie secularem vitam proficitur, re vera autem complectitur spiritualem: quam sacerdos, qui in prima quidem facie proficitur vitam spiritualem, re vera autem amplectitur vitam carnalem. Et melior est laicus ante deum poenitentiam agens, quam clericus permanens in peccatis. Laicus enim in die iudicij stolam sacerdotalem accipiet, & à deo chrismate ungetur in sacerdotium: sacerdos autem peccator spoliabitur sacerdotij dignitate, quam habuit, & erit inter infideles & hypocritas, dicere domino de malo dispensatore: Si autem

coeperit federe seruus manducare & bibere cum ebriosis, veniet dominus eius die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partēq; eius ponet cum hypocritis & infidelibus. Vnde & modō sic inuenies rem. Secularis homo post peccatum facile ad poenitentiam venit: nam occupatus negligentia seculari, dum scripturis non satis attendit, semper ei quae in scripturis posita sunt, noua vidētur: ideoq; cum audit aliquid de gloria sanctorum, aut de poena peccatorum, quasi nouum aliquid audiens, expauescit: dumq; aut bona concupiscit, aut mala timet compunctus, ad poenitentiam citō decurrit. Nihil autem impossibilius, quam illum corrigere, qui omnia scit, & tamen contemnens bonum, diligit malum. Omnia enim quaecunq; sunt in scripturis, propter quotidianam meditationem ante oculos eius inueterata & vilia aestimantur. Nam quicquid illic terribile est, vsu vilescit. Propterea clericus qui semper meditatatur scripturas, aut oīno obseruatur est,

& erit perfectus: aut si semel coeperit illas contemnerere, nunquam excitatur in illis, vt timeat. Quis aliquando vidit clericum citō poenitentiam agentem? Sed etsi deprehensus humiliauerit se, non ideo dolet quia peccauit, sed confunditur quia perdidit gloriam suam. Putasne dominus quasi crudelis, clericis poenitentiam denegauit, dicens: Si sal infatuatum fuerit, in quo condietur? Sed quasi naturalē esse considerans, quia nō est qui doceat illum errantem, qui errantes alios corripbat: ideo addidit, & dicit: Amen dico vobis, quia publicani & meretrices praecedunt vos in regnum dei. Id est, non dico populares, qui secundum rationem verbi vitam suā dispensant: sed publicani & meretrices, qui desiderijs mundialibus & voluptatibus carnalibus seipfos mancipauerunt, praecedunt vos in regnum dei, quia illi conuersi desiderant esse quod non erant: vos autem denegatis in opere quod videmini profiteri in verbo, & estis tanquam arbores folia sine fructu habentes, non pascentes dominum suum, sed deludentes. Et vide quod non dixit, quia publicani & meretrices introibunt in regnum dei, vos autem repellimini longē: aut quocunq; alio verbo significante non eos intraturos in regnum dei: sed ita, praecedunt vos in regno. Vbi alius praecedit in caelesti regno, alter sequitur, qui etiam laetatur: etsi in secundo loco, tamen nihilominus erit in regno. Adhuc autem vide, quia non dixit quasi de futuro, praecedunt vos: sed quasi de praesenti, praecedunt vos. Secundū haec igitur verba & sacerdotes significabatur ingressuri in regno dei, id est, credituri in Christo. Sed quia creditibus publicani & meretricibus Ioanni, & baptizatis ab eo, sacerdotes aestimantes se iustos, neq; credere voluerunt ei, post publicanos & meretrices intraturi annūciantur, sicut & factum est. Post ascensionem autem domini multi eorum per apostolos crediderunt in Christo, sicut testantur Actus apostolorum, dicentes: Et multa turba sacerdotum obediēbat fidei. Et qui sunt publicani & meretrices, qui praecesserunt eos in regno? Matthaeus publicanus, & Zachaeus princeps publicanorum, & ceteri publicani, qui cum ipsis & propter ipsos crediderunt in Christo. Et quae meretrices? Quas exponunt euangelistae nuper testantes, quia publicani & meretrices crediderunt Christo adhuc in mundo hoc degenti. Sacerdotes autem post ascensionem illius per apostolos crediderunt. Ergo propter misericordiam quidem dei ingressi sunt & ipsi in regno, propter elationem autem cordis sui post publicanos & meretrices ingressi sunt, vt fieret eis poena superbiae praecessio meretricum & publicanorum. Vt per hoc cognoscamus, quia nihil sic impedit fidem quam elatio cordis: vnde dicebat ad eos, Vos qui iustificatis vosmetipsos, deus nouit corda vestra: quia quod hominibus elatum est, abominatio est ante deum. Audite & aliam parabolam. ac si dicat: Iterum vos vulnero, vt aliquando sentiatis dolorem: nam aspera medicina citius fanat, vbi

nat, vbi tamen sanabilis morbus est. Homo erat paterfamilias. Homo nomine, non natura: similitudine, non veritate. Si quis autem existimat Christum hac causa etiam tantum animam habuisse humanam, quia dictus est homo, audiat & deum patrem hominem dictum. Praescius dei filius, quoniam per appellationem humani nominis, quasi homo putus fuerat blasphemandus: etiam deum patrem inuisibilem constitutum hominem appellauit, vt dum & pater homo dicitur, filius de haereticorum blasphemijs liberetur. Paterfamilias est, cui coelum & terra quasi vna sunt domus, qui angelorum & hominum natura dominus est, benevolentia pater. Qui ideo se patrem omnium voluit dici, vt omnes considerantes bonitatem eius, non sub specie simulata ei seruiant, quasi mali serui domino: sed in veritate, quasi boni filij genitori. Qui plantauit vineam. Quam vineam? Quam de Aegypto trāstulit. Quomodo plantauit vineam illam? Quomodo vinitor studiosus, qui primū omnes in circuitu infructuosas sylvas excidit, & sic postea plātat, ne forte arbores lasciuientes, dum huc & illuc per longa spacia ramos suos exporrigunt, adhuc tenerum effocent malleolum. Sic deus gentes sine fructu iustitiae constitutas occidit, & sic collocauit Israël, ne forte gentes indisciplinatae dum in lōgum terminū suae dominationis extendunt, affligat populum dei nouitium. Et septem circumdedit ei, & torcular fodit in ea, & aedificauit turrim. Quid est sepi, nisi angeli in circuitu, custodientes populum dei, ne in vineam Christi inuisibiles latrones irrūpant? Angelos enim praesae hominibus & Apostolus dicit: Mulier velamen debet habere super caput propter angelos. Item dominus: Amē dico vobis, quia angeli eorum quotidie vident faciem patris mei. Et in Actibus apostolorum dicitur ad puellam nunciantem de Petro, ne forte angelus eius sit. Quid est torcular, nisi ecclesia? Sicut enim area ecclesia intelligitur, quia in ea per multam triturationem & ventilationem triticū separatur à paleis: sic rationabiliter ecclesia torcular est intelligenda, in qua omnes fructus vineae, id est, opera seruorum dei, & fides roborata ad dei gloriam transmittitur. Ecclesia autem torcular est, habens in se verbum dei, quo non delectatur natura carnalis, adquietat autem ei contorta propter timorē iudicij, vel amorē praemij, vt non tantū ipsa ecclesia torcular videatur, quantum ipsum verbum dei quod traditum est in ea fossū. Si enim verbū noui testamenti, quod leue est, cruciat hominē, contradcente carnis natura: quanto magis verbum veteris testamenti quod importabile erat? Vbi ergo verbum dei positum erat in lege, modum viuendi constituens, torcular erat fossū: vbi autem de fide dei prophetabatur, turris aedificata erat. Nam sicut in turri consistentes duo bona consequuntur, & hostes de turri facile conerunt: sic & qui in fide Christi consistunt, vel in lege dei, & daemones super se irruere non sinunt, & spiritualib; bonorum operum sagittis eos facile vulnerant, & demones super illos irruere nequeunt, & à spiritualibus malorum operum sagittis non facile vulnerantur. Aut ita, sepi meritum est & custodia patrum iustorum, qui tanquam murus factus est populo Israël. Nam propter promissionem factam à deo, sic possidebantur ab eo, etiam contra meritum suum, septi meritis patrum suorum. Torcular autem fodit in ea. Prophe-tas, ex quib; quasi ex torcularib; gratia spiritus sancti decurrebat vt mustum. Ex quibus nonnunq; potati filij Israël, multi admirabātur virtutē. Aedificauit turrim. Hoc est legis fiduciam & altitudinem, ex qua sacerdotes velut speculatores Christi specularentur venturū. Et locauit eam colonis. Qui sunt coloni, quibus locatus est populus, id est, vinea, nisi sacerdotes? Plantatus est autem populus primū in Abraham, quādo in primis locatus est ad eum deus, dicens: Exi de terra tua, & de cognatione tua &c. Ex eo enim facta est vocatio seminis eius. Locatus est colonis tempore Moysi, quādo per legem constituti sunt sacerdotes & leuitae, & procuracionem regendi populi susceperunt ad magnā suam gloriam, & ad grāde periculum. Ad gloriam quidem, si diligenter tractauerint populum dei: ad periculum autem, si negligenter. Si enim ille pro negligentia debet timere periculum, qui procuracionē suscepit terrenarum rerum de manu alicuius hominis potentis: quanto magis sacerdotes, qui de manu dei susceperunt animarum procuracionem sanctorum? Plātatus quidem legitur populus in terra repromissionis: secundum quod scriptum est: Vineam de Aegypto transtulisti, eiecisti Gentes, & plantasti eam. Sed illam plantationem hic intelligere nō oportet, ne prius locatam eam colonis inueniamur exponere, quam plātam. Quoniam autem diximus sacerdotes populum dei colere, deum autē red dere mercedē vitae: nemo sacerdos existimet, quoniam iuste pro merito operum suorum accipiet à deo mercedem, & non potius propter gratiam & misericordiam dei. Non enim sacerdotes praestant deo docentes populum eius, sed deus sacerdotibus committēdo eis populum suum in spiritu. Nos autem doctrinē mercedem acquirere nō poteramus, nisi nobis procuratio populi commissa fuisset. Ergo coloni sunt sacerdotes, qui colētes populū quasi vineam, cum acutissimo ferro sermonis faciūt eos bonos fructus iustitiae domino exhibere. Sicut autem duram terram ferrum emollit, sic & verbum duritiam cordis relaxat. Sicut rostro ferreo herbae radicitus euelluntur à vinea, sic & acri sermone vitia de populo refecantur. Et sicut colonus quantum de suo munera obtulerit domino, non sic eum placat, quomodo si de vinea eius redditus ei obtulerit: sic & sacerdos nō tantū propter suā iustitiā placet domino, quomodo si populū dei in sanctitate docuerit, quoniam ipsius iustitia vna est, populi autē multiplex. Cū autem tempus appropinquasset fructuum,

† carnalē.

Luc. 12. f.

Marc. 9. 8
& Luc. 14

Act. 6. b.

Luc. 16. d.

G fructuum, misit seruos suos ad colonos, vt acciperent de fructibus suis. Et apprehēdentes coloni seruos eius, vnum ceciderunt, alium autem occiderūt, alium verò lapidauerunt. Iterum misit alios seruos plures prioribus, & fecerūt eis similiter. Nouissimē autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebūtur filium meū. Seruos suos dicit prophetas, quos per singulas generationes misit ad populum Iudaeorū. Cōsidera quomodo per singulos gradus misericordiae diuinā malitia Iudaeorum crecebat, & quomodo per singulos gradus Iudaicā malitiē dei misericordia addebatur, & contra clementiam dei malignitas humana certabat. Ecce qualisvis amicus alicuius fuerit homo, si semel ab illo fuerit passus iniuriam, quantuncunq; frangitur eius affectus: si iterū passus fuerit, iterū magis minuitur: & si iterum amplius nō minuitur amicitia eius, certe tamē nō additur. Dei autē misericordia quantō magis à Iudēis offēdebatur, tantō amplius addebatur in eis. Ecce enim post tanta beneficia dei, & sine admonitione domini, debuerāt domino iustitiae suae tributa persolvere: tamen non reddētibus eis, misit paucos seruos suos, quibus occisis, addidit bonitatem cum debuisset irasci, & misit plures. Item pluribus interfecit, accumulauit bonitatem, & misit filium suum, & hunc non quasi ad obnoxios poenae sententiam baiulantem, sed patiētiae veniam: & post tot scelera adhuc eis misericordiae locū seruabat. Sic enim dicit: Forsitan filium meum reuerebuntur. Ergo misit cōfundere illos, non autem punire. Nam pro tantis iniurijs benigno domino sufficiebat sola vindicta pudoris. Cogitauit ergo apud se, quauis neq; contumeliare seruos meos debuerant: quia qui seruis faciunt iniuriam, dominum exhonorant: tamen mittam filium meum, qui totum possidet in natura. Si amare eum voluerint, est quod ametur in eo, quia post me solus est bonus: si voluerint eum timere, est quod timeatur in eo, quia post me solus

Iterribilis est deus. At illi videntes filium, dixerūt intra se: Hic est hēres, venite occidamus eū, & obtinebimus hēreditatem eius. Ex omnibus operibus eius cognouerunt eum filium dei esse, hoc enim significat, dicens: Ecce hic est hēres: tamē postquam introiuit in templum, & omnes vendentes animalia quae ad sacrificium vendebantur, foras eiecit, in quibus sacerdotes avari tūc delectabātur: tunc precipue cogitauerunt eum occidere, dicentes intra se: Si populus istum habuerit deū, necesse est vt dimittat consuetudinem hostiarum, quae ad nostrū pertinent lucrum, & acquiescat offerri sacrificiū iustitiae, quae ad gloriā dei pertinet: & sic iā non erit populus iste possessio nostra, sed dei: videlicet non ad nostrum quaestum pertinens, sed dei. Si autem occiderimus eum, dum non est qui iustitiae fructus à populo quaerat neglecta iustitia, sic semper tenebitur consuetudo offerendarum hostiarum, & sic fiet nostra possessio ad nostrum pertinens lucrum. Et hoc est quod dicit, & nostra erit hēreditas. Hae cogi-

† quauis.

tatio communis est omnium sacerdotum carnalium, qui non sunt solliciti quomodo populus viuat sine peccato, sed aspiciunt quid in ecclesia cōferatur, & hoc existimant sacerdotij sui lucrum. Et nō solum sacerdotes, sed etiam omnes homines carnales hoc solum existimant suum, & hoc lucrū habere se de hac vita arbitratur, quod secundum carnem delectati fuerint in hac vita. Quoniam autem volentes ostendere quidem filium semper fuisse, quemadmodum patrem: cum dicimus illis, si filius est, & natus est, & vnicum habet. Propositione negatiua respondent, non de proprietate filij dei secundum carnem: quia post incarnationem dictus est filius ex baptismo, sicut & ceteri sancti: antea autem verbum fuit semper cum patre. Quos etiam deus ex hoc loco conuincit, dicens: Mittam filium meum. Quando ergo adhuc cogitabat de trāsmittēdo filio post prophetas, iam filius erat. Deinde si eo modo dicitur filius, sicut omnes sancti, ad quos factum est verbum dei: debuit autem & prophetas filios dicere, sicut & Christum: aut & Christum seruum dicere, sicut & ceteros prophetas: ex qua re prophetas quidem seruos omnes, hunc autem solum filium appellauit.

Et eiecerunt eum extra vineā. Id est, extra ciuitatem Hierusalē. Et Iudaei suo consilio vsi eiecerūt eum, & deus suo cōsilio eijci eum ordinauit. Isti cogitabant vt crimen mortis eius extra ciuitatem expellerēt: deus cogitabat ne virtus resurrectionis eius ciuitatem scelerum saluaret, id est, vt Iudaeis quidem moreretur ad mortem, Gentibus autem resurgeret ad vitam. Cum ergo venerit dominus, quid faciet colonis illis: Dicunt illi: Malos malē perdet. Nō est illorum quod iuste iudicauerunt, sed ipsius causa. Est enim causa veritatis, quae quasi violentiam illis fecit, vt nō possent eam calare. Sicut Sole in nubibus cōstituto, hoc quod est dies, non est nubium permittentium eum apparere super terram: sed virtus Solis, quae pertransiens nubes, etiam impediētibus eis apparet: sic iuste pronunciauit Iudaeorū non placata, sed apposita malignitas. Errauerunt bene dicēdo. Nam mendaces quantum ad se tunc mentuntur, quando dixerint veritatē: sed in hoc seculo vbi licet hominibus aliud sentire in corde, & aliud dicere in sermone, tamen ita veritate Christi circūdati homines & tenentur, vt ipsi aduersus se iudices fiant. Putas quomodo in die iudicij cōuincēdi sunt peccatores in suis peccatis, ita vt nullum colorem excusationis inueniāt: vbi ipsa opera statuetur ante oculos peccatoris, dicente propheta: Arguam te, & statuatam contra faciem tuam peccata tua: vbi animam ipsę cogitationes cordis accusant, & contra excitatur conscientia quasi domestica testis, dicente Apostolo: Cogitationibus se inuicē accusantibus, aut etiam defendētibus in die cum iudicabit dominus occulta hominum. Sic & sacerdotes, vineae spiritalis cultores, qui populum non ad dei gloriam exercebant, sed ad suum lucrum fructificabant: ita eos dominus suis parabolis circūcluserit, vt ipsi se sua

Psal. 43.

Rom. 2.

A sententia condemnarent. Quis illum defendet, qui seipsum accusat? Aut quis eum exiltimet innocentem, qui seipsum pronunciat reum? Vae animae, quae sibi defensionē conscientiae non preparat in die iudicij. Datur enim nobis exemplum, vt per hoc iudicium, consideremus futurum iudiciū Christi. Scien- dum est autem, quia Lucas quidem euangelista sic dicit: Adduxerūt eum extra vineam, & occiderūt: cum ergo venerit dominus, malos illos malē perdet: & responderunt sacerdotes, Absit: intellexerūt enim, quod de ipsis diceret. Secundum Lucam ergo sacerdotes contradicunt sententię Christi: secundum Matthaeum autem suscipiunt & confirmant. In prima quidē facie videntur esse contraria, re vera autē non sunt contraria, sed diuersa ratione sunt dicta. Ille enim secundum responsionem sermonis illorum exposuit, iste autem secundum responsionem cordis. Nam verē visibiliter quidē in facie cōtradixerunt, dicētes, Absit: in corde autē & in conscientia sua susceperunt, dicentes, Malos malē perdet. Quid est quod dicimus? Omnis homo & malum cognoscit, & bonum: & intelligit quod est iustum, & iniustum. Posuit enim deus quendam spiritum sciētię boni & mali in hominibus, vt quotiescunq; peccauerit, ille in silētio quasi factum nostrū accuset: & in conscientia tacitē ad animam loquitur, dicens: Malum est hoc, & hoc bonum est. Propterea si fecerit homo malum, & deprehensus fuerit in eo, verbis quidem denegat, & excusat: ab intus autem conscientia eius recognoscit, & sibi ipsa disculsa, per spiritum confitetur quod fecit. Vnde scriptum est: In cogitationibus impij interrogatio erit. Ecce si seruum tuum deprehēderis in furto, & volueris eum castigare, verbis quidem denegat: & si interrogas eum vtrum dignus est castigari, dicit, Non: cōscientia autem eius confitetur, quia dignus est caedi. Sic ergo & sacerdotes mala conscientiae, verbis quidem dixerunt, absit: conscientia autē confessi sunt, quia malos malē perdet. Frequentē autē scripturę cogitationes cordis ita exponunt, quasi dicta sermonis, sicut ait Iob: Dicit impius deo, Discede à me, quia vias tuas noscere nolo. Item propheta: Pupillum & aduenam occiderunt, & dixerunt: Non videbit dominus, neq; intelliget deus Iacob. Item Salomon: Omnis homo transgrediens in lecto suo dicit: Quis me videt, parietes & tenebrae circūdant me, quem verebor? Non memorabitur altissimus delictorum meorum. Alioqui quomodo potest fieri, vt qui intellexerant contra se dictas esse parabolas, ita vt vellent eum tenere, consentirent sententię eius? Deniq; quasi non acquiescētibus illis, ideo introducit aliud testimonium scripturę, dicens: Nunq̄ legistis: id est, si parabolam meam non intellexistis, vel istam scripturam non cognoscitis: Quod si non acquiescissent confiteri dignos se esse poena, vtique non erat necesse adhuc eis aliud proferre exēplum: Lapidem quē reprobauerunt edificātes, hic factus est in caput anguli. Id est, quae

Tomus secundus.

re nō intelligitis, quia vos estis edificatores: & quomodo non cogitatis, in cuius aedificij angulo ponendus est ille lapis? Nunquid in vestro, vnde reprobatus est? Non, sed in alio. Ergo aliud aedificium est futurum. Si autem aliud aedificium est futurum, ergo vestra aedificatio contemnenda est. Aedificatores enim sunt sacerdotes, qui generationes hominum super generationem per doctrinā edificantes, quasi lapides super lapidem ponentes, domum dei componunt. Sicut enim edificatores, nodosos lapides, & habentes torturas, ferro dolant, postea verò ponūt eos in aedificio, alioqui non dolati lapides lapidibus non cohaerent: sic & ecclesiae doctores vitia hominum, quasi nodos acutis increpationibus primū circūcidere debent, & sic in ecclesiae aedificatione collocare: alioquin vitijs manentibus, Christiani Christianis concordare non possunt. Vnde putas lites in ecclesia, inimicitias, altercationes inuicem, nisi propter auaritiam, propter inuidiam, aut propter superbiam, propter vanos honores? Tolle haec, & nulla discordia inuenietur in Christianis. Et sicut artifex ex omnibus lapidibus eligit meliores, & ponit a foris in facie aedificij, ceteros autē lapides qualescunq; mittit intus: Sic ecclesia meliores Christianos eligit, & ponit in facie ecclesiae, id est, alios facit sacerdotes, alios diaconos, ceterosq; ministros ecclesiae, ponit senes & viduas sanctam vitam habentes in ecclesia permanentes, ponit continētes iuuenes & virgines: ceteri autem si mediocres fuerint, proficiunt in medio ecclesiae, id est, aedificij, propter misericordiam dei. Sicut ergo forani lapides nullum debent habere nodum, aut angulum, nec debent esse alter lapis intus, alter foris: quia si sic fuerint, totum aedificium deturpant: Sic & clerici senes, & viduae continētes, & virgines nullam debēt habere maculam, neq; in verbo, neq; in cogitatu, neq; in facto, neque in opinione, quia ipsi sunt pulchritudo ecclesiae & virtus: & si mali fuerint, totam deturpant ecclesiam. Sicut enī lapides qui sunt intus in aedificatione nemo aspicit, sed eos qui foris sunt cōsiderāt omnes: Sic secularium hominum vitia neque sic considerantur, neq; sic nocent ecclesiae. Nam quauis populus secularis sit & indisciplinatus, tamē si isti boni fuerint, tota ecclesia speciosa videtur. Nam sicut forani lapides intraneos intra se tenent, & cōstringūt: sic totus populus istorum meritis, & sanctitate saluatur. Lapis autem dicitur Christus propter duas causas. Primū, quia suis fundamentum est forte, & neque aliqua seductione illecebrarum soluantur, qui super eum consistunt, neque tempestatibus persecutionū mouentur. Deinde, quia in Christo iniquorum est magna cōfractio. Sicut enim omnis res quae percutit lapidem, ipsa quidem colliditur, lapidem autem non laedit: sic & omnis qui cōtra Christianitatem agit, se quidem corrūpit, Christianitati autem non nocet. Quia ergo magnus est lapis Christus, Qui ceciderit super eum, cōfringetur: super quē autem ceciderit, cōminuet eum. Aliud

Qua de causa lites, altercationesq; inter nos.

LI Aliud

G Aliud est confringi, aliud est autē cōminui. Quod confringitur, aliquid remanet de eo qđ fuerit fractum: quod autē minuitur, minutatim quasi in puluere cōuertitur, & nihil inuenitur ex eo. Qui enim super lapidem cadit, non lapis eum frangit, sed ipse se frangit ad lapidem. Ideo quod cadit super lapidē, non tantūm se frangit, quantum est lapidis virtus, sed quantum fortiter ipsum ceciderit. Fortiter autem cadit, quod cadit, propter duas causas, aut propter pōdus suum, aut propter altitudinē suam. Quod enim pōderosum est, etsi de humili loco cadit, fortiter cadit: quod autem de alto cadit, ppter altitudinem spatij, etsi leue fuerit, grauius cadit. Super quod lapis cadit, nō queritur an graue fuit qđ inuentum est subtus, aut leue, nec de alto, nec de humili. Qui sunt qui super lapidem cadunt? Christiani qui credentes in Christū stant super ipsum, quasi super proprium fundamentū. Si quis de istis peccauerit, non eum Christus corrūpit: sed ipse se corrumpit, offendens in Christum. Et ideo Christianus peccans, nō tantūm perijt, quantum potest perdere Christum: sed quantum seipsum secundum opera sua perdidit. Homo Christianus fortiter cadit in peccato, propter duas causas, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis: Vtputa si sit clericus, aut continens vidua, aut monachus, aut virgo, id est, qui se deo tradidit. Propter magnitudinem autem peccati: utputa, si quis homicidium fecerit, aut adulterium, aut aliud aliquid de grauib⁹ peccatis: ille talis, etsi de humili loco cadit, id est, etsi laicus sit, aut secularis, fortiter perit propter pondus peccati. De alto verō cadit, utputa clericus, ceteraq; spirituales personae. Illi etsi pondus peccati non habent, id est, etsi grande peccatum nō fecerint, sed leue: tamen fortiter pereunt propter altitudinem dignitatis. Sicut enim quod de alto cadit grandem sonum facit, ut audiant omnes: sic & qui de alto gradu cadit, ruina illius vbiq; auditur. Qui sunt super quos lapis cadit? Iudei, & Gentes, qui nō crediderunt in Christum. Ergo illi non secundum opera sua pereunt, neq; secundum suas personas, sed tantūm pereunt, quantum potest perdere Christus. Si videris ergo infidelem hominem, ne dicas bonus est, aut malus, iusta opera facit, aut iniusta: sed oēs aequaliter ad nihilum deducuntur. Ideo dicit propheta: Non sic impij, non sic, sed tanquā puluis quē projicit vētus a facie terrae. Ideo nō resurgunt impij in iudicio, neq; peccatores in consilio iustorum. Sicut vas quod leuiter cadit, & laeditur, est quidem vas, sed ad vsum non proficit: quod autem dispersum fuerit, nec videtur esse vas: Sic Christian⁹ peccator resurgit quidem, sed inter sanctos non ponitur, infidelis autem nō resurget in iudicio. Quomodo autem resurget, super quem talis decidit lapis? Qui autem neq; de alto honoris, neq; de pondere grauioris peccati ceciderit super Christum, interdum neq; laeditur: & si laeditur, non multum laeditur. Et cum audissent principes sacerdotum, &

Cadentes
super lapidē
Christum, qui.

Psal. 118.

Pharisaei parabolā eius, cognouerunt quōd de ipsis K diceret, & querebant eum tenere. Homo qui graue fecit peccatum, dum non habet amplius quod iam speret in deum, peiora committit, dicente Salomone: Cum venerit impius in profundum mariorum, contemnit. Sicut enim infirmus, donec mediocriter habet aliquā passionem, & sperat se posse curari, seruat se a nociuis escis: si autē intellexerit insanabilem se esse, iam nō sibi parcat. Sic & homo donec mediocriter peccat, & sperat salutem, quantumcunq; potest obseruat se a malo: si autem grauius peccando coeperit desperare, iam nihil dubitat facere, quasi qui iam peccatis suis vincit iudiciū dei: nesciens miser, quia sicut in bono gradus sunt gloriarum, & vnusquisq; secundum mēsuram boni sui accipit gloriam: sic & in malo gradus sunt poenarum, & vnusquisque secundum mensuram mali sui accipiet poenam. Sicut enim infinitus est deus in retributione bonorum, sic infinitus est in retributione malorū. Similiter & sacerdotes omnib⁹ malis repleti, qui iam in deum sperare non poterāt, in ipsum deum manus mittebant: non ignorātes eum esse filium dei, sed sibi iam non parcentes. Et mirū tibi videtur hoc? Verē omnis homo malus, quantum ad voluntatem suam, & manus mittit in deum, & occidit eum. Qui enim deum excitare ad iracundiam non dubitat, qui praecepta eius concūcat, qui nomen eius contēnit, qui blasphemat, qui murmurat contra deum, qui turbato vultu aspicit contra caelum, qui in ira sua manus audacter subleuat cōtra eum: nōne si potuisset fieri, manus mitteret in deum, & occideret eum, ut iam licenter peccaret?

Et respondens Iesus, iterum dixit eis in parabolis. Domino de vinea proponētī parabolam & dicenti, quoniam iustitia dei a Iudeis fuerat auferenda, non sunt territi, sed magis exasperati, & volebant manus mittere & tenere eum. Quod intelligens dominus, nō tacuit, sed peiorem iram dei per aliam parabolam annūciauit eis esse venturā. Nam si illi qui timere debuerant, non timuerunt, sed magis exasperati sunt: quanto magis Christus tacere non debuit, qui timere non poterat? Illos enim malitia fecit audaces, istum autem potestas.

Homilia. xli. ex cap. xxij.

Simile est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo &c. Homo rex dicitur deus pater, qui nunquam humanam suscepit formam: ut intelligamus quia nomē hominis prauidicium non facit diuinā suę naturę. Propter causam parabolae homo dicitur, non quia pars aliqua hominis erat in eo. Ideo quando audis in scripturis filium dei hominem dici, quia si pater deus, qui tantūm deus est, & non homo, tamen homo nominatur: quanto magis necessarium fuit, ut homo diceretur vnigenitus dei filius, cum non esset homo purus, qui humanam suscepit naturam? Quoniam autem nuptias nominauimus, vtile est ut breuiter ostendamus, prout dant nobis sensum bonum

A bonū scripturā, quō animae fideles Christo in die illo iungendae sunt, interim nūc despōsatae. Omne bonum viua substantia est, & vita est, vita autem est Christus. Omne autem malum sine substantia est, & nihil est. Ita quicquid viuū creatum est super terram, ex vita viuūt. Nec enim potest esse aliqd viuū, in quo non sit spiritus vitae. Ex malo autē nulla res esse potest. Cum verō ipsum malum nihil sit, quomodo potest facere rem aliquam esse? Tamen perdere potest, sed non ipsum malum perdet rem: sed de illa re in qua est malum, subtrahit se bonū, propter inhabitans malum in ea: & sic bono recedente, res vadit ad nihilum. Ergo res in qua solum bonum est, viua & immortalis est: in qua autē & bonum & malum habitat, viuūt quidem, tamē pro tēpore propter inhabitans bonum: moritur autem propter inhabitans malum, & est res mortalis, sicut homo. Homo autē ideo ex bono & malo creatus est, ut cōtempo malo, sequatur bonum, & per hoc habet beat electionis mercedem. Quod si contempto bono secutus fuerit malum, suscipiet eum aeternus interitus. Si autem dimisso malo secutus fuerit bonū, in morte natura carnis eius soluetur ab omni malo: & cum resurrectio facta fuerit sanctorum, tunc suscipiet eum sola vita, quae est Christus, & mortalitatem eius in sua immortalitate absorbebit: & sicut desiderat Paulus, ut mortale hoc absorbeatur a vita, ut tunc adimpleatur scriptura, quā interpretatur idē Apostolus: Erunt, inquit, duo in carne vna. Christus enim cum anima, quasi vnus spiritus factus, habitabit in carne vniuersa, secundū quod dictum est: Qui adiungit se domino, quasi vnus spiritus est. Nunc enim quasi modica arras futuri coniugij spiritum sanctum accepimus, tunc autem ipsum Christum plenius in nobis habebimus. Et misit seruos suos vocare inuitati erant. Ergo quando misit seruos suos, iam inuitati erant. Primum ergo dicamus, quid sit ipsum conuiuium. Secundū, quando sunt inuitati. Tertiū, quando coepit praeprare cōuiuium, & quando misit inuitatores. Prandium enim est doctrina iustitiae, & verba caelestium mysteriorum de filio dei venturo. Quae omnia mandens homo, id est, audiens, acquirit sibi vitam aeternam. Multas enim proprietates habet sermo ad escam. Sicut enim qui mittit in os suum fragmentum panis, aut qualemcūq; cibum, primum molit eum dentibus, & ita dimittit in stomachum: sic & cum audimus omne verbū, necesse est ipsum meditari in ore sensus, & quasi quibusdā dentibus, id est, tractatibus molere, & videre quid esse qđ dicit, aut vnde dicit, aut propter quam rem dicit. Nam quemadmodū qualemcūq; cibum, nisi masticauerimus dentibus, non sentimus saporem eius: ita & verbum quod audimus, nisi masticauerimus ipsum tractantes in nobis, non possumus intelligere virtutem verbi illius. Nam & manna quod edebatur in eremo, figuram habebat verbi. Ideo dicebatur manna, quod interpretatur Hebraicē, quid est hoc? vult

quotiescunq; audimus verbū, admoceat nos ipsum D nomē requirere, quid est hoc quod audimus? Et sicut cibum postquam masticauerimus, dimittimus in stomachum: ita & verbum postquam benetractauerimus, commendamus ipsum memoriae quasi stomacho. Nam quemadmodū non prodest cibus, nisi cum fuerit masticaus, & in stomachum descēderit: sic non proficit ad salutem verbum, nisi cum fuerit intellectui & memoriae traditum. Nam sicut cibus nihil prodest si manducauerimus, & iterum euomimus eū de stomacho: sic nihil in nobis prodest verbum, quod audimus, & obliuiscimur illico. Cibus qui in stomacho stat, ille confortat: & sermo qui in memoria manet, ille saluat. Vnde & apud Iudaeos illa animalia sunt munda, quae reuocant cibū, & ruminant. Ergo animal illud est mundum, quod masticat & tradit vtero, & iterum de vtero reuocat, & ruminat. Et homo ille est spiritualis & sanctus, qui audiens verbum, tractat: & cum intellexerit, memoriae quasi vtero tradit, & iterū de memoria quasi de vtero reuocat, & ruminat, & retractat. Ille autem homo immundus est ante deū, qui non recordatur aliquādo, nec retractat quod audit. Qui autem manducat de spiritali cōuiuio, impletur spiritu, dilataatur sensibus, nutritur in veritate, pinguescit in fide, & sic ingreditur ad interiora voluntatis dei, & manens in eis acquirit sibi vitam aeternā. Qui autem ab hoc conuiuio verbi longē fuerit factus, euacuatur spiritu, angustatur sensibus, deficit a veritate, distillat a fide, & sic egrediens ab omnibus voluntatib⁹ dei ad inferiora, nouissimē cadit in mortem. Quando sunt inuitati? in tempore Abraham, quādo dicit ad eum deus: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam tibi demonstrauero. Et omnem terram quamcūq; tetigeris pedibus tuis, tibi dabo eam, & semini tuo in aeternū. Quam terram? Terram Orientalem, fluentem lac & mel. Quod verum non est de terra illa Iudaeae, quoniam illa terra nunq; fluxit lacte & melle, sed terram rationabilem, quam Christus suscepit. De illius enim incarnatione lac & mel processerūt: Lac enim opus est miraculorum, quoniam & sine labore dentium, & cum suauitate comeditur, per quod rudes in fide quasi pueri sustentantur. Mel autem eloquia & doctrinae dicuntur, sicut ait propheta: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel & fauam ori meo. Ergo Christi incarnatio promittebatur, qui lacte miraculorū, & melle doctrinae nutriturus fuerat Gētes rudes in fide. Vide ergo quoniam iam ex eo ostendebat deus, quoniam non aliter Iudaei poterant Christo credere, nisi ut relinquerēt Iudaismum, quod est, exi de cognatione tua: & opus circūcisionis, quod est, exi de terra tua. Ergo ex eo iam Iudaismus relinquendus ostendebatur. Non solum autem Iudaei, sed nullus homo potest lac & mel manducare Christi, nisi cognationem suam & terram suam reliquerit, sicut scriptum est: Nisi quis reliquerit patrem aut matrē &c. Item, Qui meus

Leu. 11. &
Deu. 14. a

Gen. 12. a

Psal. 118. a

Sup. 19. a
Luc. 9. c.

Dent. 18. d
Manna.

Gvult esse discipulus, abneget semetipsum. Relinquit ergo cognitionem suam, non qui contemnit eam, sed qui amplius diligit deum, quam parentes. Relinquit terram suam, qui carnis suae non sequitur voluntatem: qui autem concupiscentias carnales exigit, terram corporis sui exercet, sicut Cain. Qui vero perfecte cognitionem suam & terram relinquit, hic lac & mel manducat, cum legit mirabilia aut eloquia Christi. Quando coepit hoc conuiuium preparari? a tempore Mosis, quando lex domini data est irreprehensibilis, conuertens animas: quando testimonium domini fidele datum est, sapientiam prestans paruulis: quando iustitiae domini rectae iustificantes corda: quando praecipuum domini lucidum illuminans oculos: quando timor domini sanctus permanet in seculo seculi: quando iudicia domini vera, iustificata in semetipsa: quando ex decem speciebus confectus est cibus decalogi salutaris. Sicut enim regale prandium multis ciborum speciebus ornatur, ita & hoc conuiuium scripturarum diuersis iustitiarum speciebus est decoratum. Ex eo etiam tempore inuitatores exierunt prophetae, qui homines ad nuptias futuri sponsi vocarent, id est, ad fidem Christi, prophetae eis de ipso. At illi noluerunt venire. Item misit alios seruos, dicens: Dicit inuitatis, Ecce prandium meum parauit, tauri mei & saginata occisa sunt, & omnia iam parata, venite ad nuptias. Qui sunt alij serui? Apostoli, quos & ille misit, dicens: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, sed potius ite ad oues quae perierunt domus Israel. Euntes autem praedicate, dicentes, quia appropinquauit regnum caelorum. Hoc est quod dicit, prandium meum parauit: id est, ex omni lege, & ex omnibus prophetis scripturarum mensas ornauit. Qui sunt tauri & saginata occisa? Prophetae qui occisi sunt pro salute populi. Sancti quoque occisi sunt pro salute eiusdem populi, quemadmodum docet nos Apostolus, dicens: Ego autem impendar & superimpendar pro animabus vestris. Item alibi: Ego enim iam delibor. Hominis libatio alicui pro aliquo offertur. Deo ergo immolandum fuerat Paulus pro populo quem docebat. Sic & prophetae occisi sunt, vnusquisque pro salute populi quem docebat. Et quoniam mors prophetarum sustentabat quidem ex parte salutem humanam, non tamen plenè saluare poterat totum mundum. Ideo nouissime immolatus est agnus, qui totius mundi reatum innocentia sua detergeret. Propterea & in diebus scenopegiae, quae interpretatur fixio tabernaculi, diuersae hostiae occidebantur in figura sanctorum, nouissime autem occidebatur & agnus. Si ergo agnum illic occisum intelligimus figuram Christi, consequenter & caeteras hostias intelligimus praecedentium sanctorum occisiones. Sed & Christus de figurata sanctorum suorum immolatione dicebat: Holocausta medullata offeram tibi cum incenso & arietibus, offeram tibi boues cum hircis. Nec enim Christus aliquando huiusmodi animalia obtulit patri. Obtulit

† voluptates.

Psal. 18. b.

Matt. 10. a

2. Cor. 12.

2. Tim. 4. a.

Scenopegia.

Psal. 65. c.

autem rationabiles arietes, id est, principes omnium Christianorum. Obtulit boues, rationabiles terram colentes. Obtulit etiam hircos ex Gentibus, qui nomine Christi sunt passi. Haec autem diximus, ut ostendamus tauros & saginata occisa, intelligi debere sanctos occisos. Omnes ergo prophetae & Christus ideo occisi sunt, ut hoc spirituale tabernaculum firmiter figeretur. Denique sicut viscera agni, ita eloquia Christi homines non manducauerunt, nisi postquam occisus est. Nam post mortem eius euangelia praedicata sunt & credita, & in eis homines quotidie nutriuntur. Sic & viscera eius prophetarum, id est, eloquia, non sunt ante suscepta, nisi postquam occisi sunt. Quis audiuit, aut credidit verbis Esaiiae uiuentis? Si enim suscepissent sermones eius, nunquam eum ferrassent: sed postquam occisus est, tunc postmodum Iudaei susceperunt prophetias eius, & coeperunt legere in synagogis suis. Quis Hieremie verba suscepit uiuentis? Si enim suscepissent uerba eius, nunquam eum post multas iniurias lapidassent. Sed postquam occisus est, postea consecrauerunt prophetias eius, & coeperunt legere eas in conuentu. Et sic inuenies actum in omnibus prophetis, quia uiuentes eos nemo coluit, sed post mortem. Unde & dominus dicit: Qui edificatis sepulchra prophetarum, & dicitis, si fuissetemus in diebus patrum nostrorum, non fuissetemus participes eorum in sanguine prophetarum. Sicut enim uiuentis animalis viscera nemo manducat, ita uiuentium prophetarum sermones nemo suscipit, sed post mortem ipsorum. Saginati autem sunt gratia dei pleni. Ideo dixit, & tauros, & tauros: non quia & tauri non fuerunt saginati, sed quia omnes saginati non fuerunt tauri. Ex prophetis enim omnibus quidam tantummodo prophetae fuerunt, quidam autem prophetae & sacerdotes: sicut Hieremias, sicut Ezechiel, sicut filius Ioiadae. Ergo saginata dicit prophetas tantummodo, qui fuerunt spiritu sancto repleti. Tauros autem, qui & prophetae fuerunt, & sacerdotes. Sicut enim tauri duces sunt gregis, ita sacerdotes sunt principes populi. Quosdam autem legi, dicentes, tauros hic dici martyres, tunc in primis pro Christo occisos, apostolis adhuc uiuentibus: saginata autem paruulos, spiritu sancto pinguificatos. Quorum omnium interfeciones, multas spiritualium gaudiorum epulas praebuerunt, & nuptias Christi adornauerunt. Et omnia iam parata. Quicquid queritur ad salutem, totum iam adimpletum est in scripturis. Qui ignarus est, inueniet ibi quod discat. Qui cotumax est & peccator, inueniet ibi gloriam & promissiones uitae perpetuae, quas manducando amplius excitetur ad opus. Qui pusillanimis est & infirmus, inueniet ibi mediocres iustitiae cibos, qui etsi pinguem animam non faciunt, tamen mori non permittunt. Qui magnanimus est & fidelis, inueniet ibi spirituales escas continentioris uitae, quae perducant eum propè ad angelorum naturam. Qui percussus est a diabolo, & vulneratus

in uita non accipit prophetias

Matt. 23. a

Avulneratus est in peccatis, inueniet ibi medicinales cibos, qui eum per poenitentiam reuocent ad salutem. Ut quid ibi scriptum est, Achar propter furtum laminae aureae lapidatus, nisi ut habeant fures quod timeant? Ut quid ibi filij Israel, qui fornicati sunt cum filiabus Moabitarum, percussi refugerunt in Beelphegor, nisi ut habeant fornicatores quod perhorrescant? Ut quid concupitores carnis castigati sunt in deserto, nisi ut nemo delicias concupiscat? Ut quid David arguit Natha, & suscepit, nisi ut adulteri & homicidae poenitentiae remedium non desperent? Raab meretrix sanctificata est, ut meretricibus spes daretur. Nihil ergo minus est in hoc conuiuio, quam quod necessarium habet salus humana. At illi neglexerunt, & abierunt alius in uillam suam, alius in negociationem suam. Omnis actus quem agunt homines in hoc mundo, duplex est. Aut enim uilla est, aut negociatio. Et quando aliquem labore quidem manuum nostrarum facimus, exercentes terram, aut aliquod opus terrenum, ut puta agrum, uel uineam, uel hortum, uel opus ligni aut ferri, uillam colere uidemur, id est, terram. Quando autem non labore manuum nostrarum, sed aliter lucra quocumque modo consequimur, ut puta honores gerere, ut diuitiae permaneant alicui, aut mercari, omne hoc negociatio appellatur. Duobus ergo uerbis omne opus humanum conclusit, siue honestum, siue inhonestum. Honestum quidem opus est uillae cultura: sicut ait Salomon: Non oderis rusticam operationem, & agriculturaluram ab altissimo creatam. Et Apostolus hortatur: Rogo autem uos fratres studium habere quietis & negocij proprij, & operandi manibus uestris, & nullum desiderium sit in uobis ad eos qui foris sunt: inhonestum est enim apud deum opus negociationis, siue dignitatis, siue militiae. Unde nihil horum antea Iudaei agebant, propter quod dicit propheta: Qui non cognouit negociationes, intrabit in potentias domini: quia difficile quis negocias intrat in regnum caelorum. O miserimus mundus, & miser qui eum sequitur. Semper enim homines mundalia opera excluderunt a uita. Sed forte dicis, Et uillam colere peccatum est? Et si quidem impedimentum fidei, aut religionis tibi non facit uilla, sicut fecit Iudaeis, non habes peccatum: si autem uel a fide, uel a religione tibi facit impedimentum, sit peccatum. Non ergo ipse uillae cultus peccatum est, sed tu praefereudo eam deo, facis eam esse peccatum. Opera enim nostra authentica, opera sunt iustitiae: opera autem carnalia, superoperationes dicuntur, non opera: quia iustitia ad uitam aeternam pertinet ueram, opus autem terrenum non ad uitam, sed ad sustentationem uitae huius temporalis. Ideo ergo opus iustitiae attentè facere debemus, opus autem terrenum transitorie. Si ergo honestum opus sequendo homines debitu honore deo non reddiderunt, tale iram merentur: putas quali ira sunt digni, qui non honesta opera, sed negociationes sequendo, non ueniunt ad deum? Aut ita: Uilla est iste mundus, circa

Ioan. 7. d

Nic. 25. a

Ezo. 22. b

& Numc.

20. a

2. Reg. 12.

1. Iacob. 2. d

Agus ois duplex.

Eccl. 7. b

1. Thecl. 4.

Psal. 70. c

C

quem homines amatores mundi occupantur quae-
stibus eius, quasi uillae cuiusdam redditibus delectati. Negociatio autem praedicatio legis, & procuratio templi, quam auari sacerdotes quasi negociationem aestimant, quando lucrosam, & non dispendiosam diuini operis putant, & non onerosam. Ergo per operationem uillae populares significantur homines, quos mundi delectatio separauit a Christo. Per operationem autem negociationis, sacerdotes caeterique ministri templi significantur, quos lucri obtentu ueniunt ad ministerium legis & templi, auaritia separauit a fide. Non dixit, malignati sunt, sed neglexerunt: quia non omnes Iudaei crucifixerunt Christum, nec audierunt doctrinam ipsius, aut consenserunt in morte eius. Quidam enim secularibus negocijs occupati, non uenerunt ad Christum, nec audierunt doctrinam ipsius, nec uiderunt mirabilia eius, ideoque non crediderunt in eum. Qui ergo odio, aut inuidia crucifixerunt Christum, illi malignati sunt: qui autem negocijs impediti sunt, non crediderunt: illi neglexisse dicuntur, non malignati. Nam sunt quidam homines, qui possunt & audire & credere, sed sollicitudo rerum necessariorum, & delectatio mundi separat eos a deo, quos dominus terram spinosam appellat. Reliqui uero tenuerunt seruos eius, & contumelia affectos occiderunt. De sua morte tacet, quia iam in priori parabola dixerat: sed ostendit mortem discipulorum suorum, quos post ascensum ipsius occiderunt Iudaei, maxime sacerdotes Stephanum lapidantes, in Iacobi morte gaudentes. Item Iacobum Alphaei lapidantes: propter quae omnia Hierusalem destructa est a Romanis. Ideo dicit: Audiens autem rex iratus est, & misit exercitum suum, & perdidit homicidas illos, & ciuitates eorum succendit. Romanus exercitus, dicitur exercitus dei: quia domini est terra, & plenitudo eius. Nec enim uenissent Romani in Hierusalem, nisi dominus eos excitasset. Quidam autem exercitum angelos dicit, & ciuitatem pro ciuibus ponit: ac si dicat: Misit angelos suos, & ciues illos misit in ignem aeternum. Et dixit seruis suis: Ite ad exitus uiarum, & quoscumque inueneritis, uocate ad nuptias. Manifestum est quidem, quia post contemptam contumaciam Iudaeorum, de uocatione Gentium dicit, quod dicit. Ite ad exitus uiarum. Propterea requiramus quae sunt uiae istae, & ad quarum exitus misit Christus discipulos suos. Puto ergo quoniam sicut generalis & publica uia est Christus, quae ducit ad uitam: & uig dicuntur omnes prophetae, & omnes apostoli: haec enim omnes uiae ducunt ad Christum, Christus autem ad patrem: sic generalis & publica uia est diabolus, quae ducit ad mortem, & uig sunt omnes professiones seculi istius: ut puta professio philosophiae, una est uia: professio militiae, altera est uia: mundialis dignitas, altera est uia: professio ludorum, altera uia est mundi. Et quid plura dicam? Quae sunt diuersitates actuum in hoc mundo, tantae sunt uiae, quae omnes uiae ducunt ad diabolum, generalem uiam perditionis.

Acto. 7. g.

Ibid. 12. a.

Psal. 23. a.

F

ditionis. Ideo ergo dicit: *Itē ad exitus viarum, & cui libet conditionis homines vocare ad fidem. Adhuc sicut castitas via est quae ducit ad Christum, & misericordia, ceteraeque virtutes: sic & fornicatio via est quae ducit ad diabolum, & auaritia, ceteraeque species mala. Iubet ergo ut cuiuscumque conuersationis homines inuitet ad fidem, quoscumque siue seruos, seu liberos. Deus enim corporalem seruitutem non contemnit, nec corporale eligit libertatem. Omnis qui diaboli sequitur voluntatem, seruus est diaboli, etsi sit liber: qui autem obaudit deo, ille verē ingenuus est, etsi fuerit seruus. Ingenuitatem enim spiritualement non sordidat seruitus corporalis, nec turpitudinem spiritualement honestat corporalis libertas. Seruitutē enim non dei dispositio, sed humana violentia introducit. Omnis enim homo liber creatus est, quem deus in libero arbitrio posuit, nisi ipse fecerit se seruum. Et sicut non est distantia in natura*

creationis hominum, sic nō fit differentia in vocatione salutis eorum omnium, siue barbarorum, siue sapientum: quoniam potens est dei gratia barbaras mentes corrigere ad rationabilem intellectum, qui cor Nabuchodonosor ad feralem sensum mutauit, & iterum feralem sensum eius ad humanum intellectum reduxit. Potens est, inquam, mutare omnes, siue bonos, siue malos: boni ne pereant, mali, vt inexcusabiles fiant. Nemo propter ignorantiam pereat, nemo propter ignorantiam excusetur. Omnes videant lumen, vt appareant, qui amant tenebras, & qui lumen. Qui enim filius est tenebrarum, etsi compellas eum, non accedit ad lumen: qui autē filius est luminis, nec si repellas eum, recedit a lumine. Intrauit autem rex, vt videret discumbentes. Intrauit autem deus, non quia est aliquis locus vbi non sit, sed vbi vult aspicere, ibi fit praesens: vbi autem non vult, absens videtur. Dies enim aspectionis, est dies iudicij, quando visitaturus est Christianos,

qui super mensam scripturarum sanctarum recubunt: id est, requiescunt in fide earum, & caelestibus epulantur doctrinis. Aut dies aspectionis, est dies tentationis: quando dignatur tetare ecclesiam suam, vt videat qui habent fidem, & opera digna Christi vocatione. Nuptiale vestimentum est fides vera, quae est per Iesum Christum & iustitiam eius: de qua ait Apostolus: Expoliate vos veterem hominem cum actibus suis, qui corrumpitur secundum concupiscentiam erroris, vestientes vos nouum hominem, qui secundum deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis. Quod dicit, in iustitia: ad conuersationē pertinet: quod autē dicit, in sanctitate veritatis: ad fidei veritatem. Vestimenta ergo veteris hominis sunt pānosa & sordida opera carnis, corruptibilia & immunda: vestimenta autem noui hominis, sunt fortia & decora opera spiritus, incorruptibilia & sancta. Quae admodum enim si aliquis cum nigris vestimentis inueniatur in nuptijs, sordidat gloriam nuptiarum: ita & qui opera habet tenebrosa, & inter Christianos quasi vnus ex eis con-

uersatur, ipsi Christianitati facit iniuriam. Homo itaque aut secundum locum eligit vestem, aut secundum vestem eligit locum: id est, aut secundum opera eligit professionem, aut secundum professionē faciat opera. Qui vult esse Christi, faciat opera Christi: qui autem non vult opera Christi facere, nō veniat ad Christum, alioquin audiet in die iudicij:

Amice, quō huc intrasti, non habens vestem nuptialem? & obmutescet.) Hic enim abscondimus opera nostra, & inuicē corda nostra calamus: in illa autem die nihil est quod respondeamus, vbi caelum, & terra, & aqua, sol & luna, dies & noctes, & totus mundus stabit aduersum nos in testimonium peccatorum nostrorum. Et si omnia taceant, tamē ipsae cogitationes nostrae, & ipsa opera nostra specialiter stabunt ante oculos nostros, accusantes nos ante deum, dicente Apostolo: Cogitationibus inuicem se accusantibus, aut etiam defendentibus in die, cum iudicabit deus occulta hominum, per Iesum Christum dominum nostrum. Tūc dicit rex ministris: Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores. Sicut est differentia gloriarum in sanctis secundum opera, dicente Apostolo: Stella enim a stella differt in claritate, ita & resurrectio mortuorum: sic quoque differentia est tormentorum in peccatoribus. Sunt enim primae tenebrae & exteriores, & nouissimi lacus. Ex eo autem quod dixit, Ingressus: vt remuneraret amicos: non autem dixit, congregauit rex omnes qui venerunt ad nuptias: datur suspicio estimandi, ne forte dicat hoc de vindicta iudicij. Adhuc autem, quia non dixit, mittite eum in tenebras inferiores, vt eas tenebras inferiores loca inferni aestimemus: sicut ibi, Et eripuit animam ex inferno inferiori: sed ita dicit, in tenebras exteriores. Ergo quotiescumque tentat deus ecclesiam suam, & ventilat ventilabro iudicij, ingreditur ad eam, vt videat discumbentes qui sunt, aut quales sunt: si digni sunt caelestibus nuptijs, & conuiuium illo viuo. Et si inuenerit aliquem non habentem vestem nuptialem, secundum ea quae diximus, interrogat eum in cogitationibus suis: sicut scriptum est: Quia in cogitationibus impij interrogatio erit. Et interrogat eum, quae sunt opera ista quae agis, quia non sunt opera Christiani. Vt quid factus es Christianus, si haec opera diligebas? Ita vt non habeat quod respondeat contra conscientiam suam. Et hunc ergo talem cum viderit in ecclesia Christus, iubet ministros suos, id est, aliquos spiritus seductionum. Nam mala per malos spiritus redder: qualis fuit spiritus erroris, quem misit deus, vt seduceret Achab, sicut scriptum est in tertio libro Regnorum. Vel qualis est illa operatio erroris, quae dabit eis deus, qui charitatem dei non acceperunt, vt credant mendacio. Et ligat manus hominis illius: id est, opera eius, quae sunt animae manus, quae homines rectius tollunt ad mandata dei. Ligant & pedes eius, id est, motus animae eius, quibus anima solet incedere & transire: nō de loco ad locum, sed de malo ad bonum, vel de bono ad

no ad malum: id est, obligat, & inebriat, & inuoluit opera eius, vt quomodo nescit sic in laqueum perditionis incurrat. Et apprehendentes eum, per ipsa opera eius, mittunt eum in tenebras, id est, in errores vel Gentium, vel Iudaeorum, vel haeticorum. Et forsitan propinquiores tenebrae sunt Gentilium, exteriores Iudaeorum, plus autem exteriores haeticorum. Quoniam Gentiles veritatem spernunt, quam non audierunt: Iudaei autem, quam non crediderunt: haetici autem, quam audierunt & didicerunt. Ipsarum quoque haeticarum tenebrarum, quaedam sunt prope lucem veritatis: aliae autem longius a veritate, & ideo nigriores: aliae autem amplius longae, & ideo pressiores & exteriores. Ideo dixit, Mittite eos in tenebras exteriores. Id est, in haereses peruersissimas. Ibi erit fletus, & stridor dentium. Vide te quia non dixit, Ibi est fletus & stridor dentium: sed, erit. Ergo modò mittuntur in illas tenebras mali, postea patientur fletus, vbi est & stridor dentium.

Homilia. xlij. ex cap. xxxij.

B Vnc abeuntes Pharisei, consilium inierunt, vt caperet eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis quid tibi videtur: licet census dari Caesari, aut non? Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tētatis hypocritae? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt denarium. Et ait illis Iesus: Cuius est imago haec & superscriptio? Dicunt ei: Caesaris. Tūc ait illis: Reddite ergo quae sunt Caesaris, Caesari: & quae sunt dei, deo. Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt. In illo die, accesserunt ad eum Sadducaei, qui dicunt non esse resurrectionē, & interrogauerunt eum, dicentes: Magister, Moses dixit: si quis mortuus fuerit non habens filium, vt ducat frater eius uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septē fratres, & primus uxore ducta defunctus est, & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus & tertius, vsque ad septimum. Nouissimē autem omnium & mulier defuncta est. In resurrectione ergo cuius erit de septē vxor? Omnes enim habuerunt eam. Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem dei. In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli dei in caelo. Et de resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est a deo, dicente vobis: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac & c. Omnis quidem malicia confunditur aliquoties ratione veritatis, corrigitur autē nunquam, maxime eorum qui proposito malo, & non ignorantia peccant. Sic etenim sacerdotes postquam terrene dominum non potuerunt, dicentes: In qua potestate facis haec? postquam parabolarum ratione cōstricti, sic iudicio ipsi se reos fecerunt, dicentes: Malos male perdet, nemine contra eos dicente testimonio.

Tomus secundus.

num, nisi conscientia sola: nunquid compunxit eos timor peccati? Nunquid compescuit eos vel libertatis consideratio? Sed quid? Abierunt, & consiliū acceperunt, vt eum caperent in sermone. Quem admodum si aliquis claudere voluerit aquae currentis meatum, si vna ex parte exclusa fuerit aqua, violentia aliunde sibi semitam rumpit: sic & eorum malignitas ex vna parte confusa, aliunde sibi aditum adinuenit. Sicut enim non potest fieri, vt ligna mittendo extinguas ignem: sic nō potest fieri, vt rationem dicendo places hominem malum. Sicut enim ignis quanto amplius ligna susceperit, in maiorem flammam erigitur: sic animus malus quanto magis veritatem audierit, eō amplius in maliciam excitatur. Abierunt ergo, & consilium acceperunt. Quō abierunt? Ad Herodianos. Nam ex eo quod non dicit, consiliati sunt: sed, consilium acceperunt: & ex eo quod pariter cum Herodianis uenerunt, apparet, quia cum illis eiusmodi circumventionis consilium tractauerunt. Homo colonus, cuius terrā possidet, illius auxilio opus habet. Qui iustitiam tenet, nullius patrocinio indiget, nisi dei. Qui in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutorium necessarium habet. Colonus enim dei, diaboli auxilium nō requirit: colonus autem diaboli, auxilium dei & si quaerit, non inuenit. Vidisti aliquando euntem ad furtum, deum orare, vt bene prosperetur in furto? Aut qui vadit ad fornicationem, nunquid sibi signum crucis ponit in fronte, vt non comprehendatur in crimine? Quod si fecerit, non solum non adiuuatur, sed adhuc amplius traditur: quia nescit iustitia dei patrocinium dare criminibus. Sic & isti Christum expugnare cupientes, conuenienter non ad seruos dei, viros religiosos, sed ad Gentiles, id est Herodianos se contulerunt. Quale est consilium, tales & consiliatores. Quis autem poterat dare consilium contra Christum, nisi diabolus qui erat aduersarius Christi? Cogitabant enim apud se sacerdotes, si nos soli euntes interrogauerimus Christum, quanuis dixerit quia non licet dari Caesari tributū, tamen nemo nobis credet dicentibus contra eum: iam enim omnes sciūt, quia inimici eius sumus. Inimicorum autem testimonium in iudicio, etsi verum fuerit, quasi suspectum reprobatur. Sed nec per se ipsos Christum interrogare volebant, quia in magna suspicione inimicitiae eorum fuerat apud Christum, ne forte quasi suspecti circumuenire eum non possint. Nam inimicus manifestus melior est, quam amicus fictus. Ille dum timetur, facile vitatur: iste dum nō agnoscitur, praualet. Miserunt ergo discipulos suos, quasi adhuc minus cognitos, & minus suspectos, vt aut abscondite facile deciperent eum, aut deprehensi minus erubescerēt apud eum. Nam consilio malo deprehensio, tantō minor nascitur confusio, quanto fuerit persona deterior. Sed discipuli illi magistris suis aetate minores erant, malicia autem pares. Nam & pulli serpentium statura breuiore, veneno autem aequales sunt. Et catuli lu-

Ll iij porum

Danie. 4. c. f.

1. Cor. 13.

Psal. 27.

Sapient. 11.

Reg. 3. b.

Luc. 20. a.

Sup. 21. d.

no ad

Gperum adhuc teneri constituti, etsi venationē exercere non possunt, iam tamen sanguine gaudent, & moribus ludunt. Magister, scimus quia verax es, & viam dei in veritate doces. Magistru eum vocant, & veracem: magistrum, vt quasi honoratus & laudatus, mysterium sui cordis simpliciter eis aperiat, tanq̄ volens eos habere discipulos. Hæc enim est hypocritarum prima potentia, simulata laudatio. Laudant enim quos perdere volunt, vt per delectationem laudis, paulatim corda hominum ad simplicitatem benignæ confessionis inclinent. Vtuti si quis taurum validum virib⁹ non potest subiugare, & vinculo flectere, mollibus manib⁹ nodosam eius fricat ceruicē, vt quem virtute tenere non potuit, per blandimentum comprehendat: Sic & isti catenam subdolæ laudis portantes in ore, & gladiū malitiæ abscondentes in corde, taurum ecclesiastici gregis dolo laudis comprehendere festinabant. De quo tauro prophetans Iacob, iam tunc increpabat **H** Leui filium suū, quia de Leui erant nascituri sacerdotes, qui interfecturi erant Christum. Simeon & Leui fratres consummauerunt iniquitates suas. In cogitationes eorum non venit anima mea, & in cōsilia eorū non cadant precordia mea, quia in ira sua occiderunt virum, & in furore suo subneruauerūt taurum. De talibus dicit propheta: Molliti sunt sermone eorum super oleum, & ipsi sunt iacula.

Quid tibi videtur? licet censum dari Cæsari, an non? Nō est iustum, vt serui summi regis terrenis regibus seruiamus. Si enim indignū est, vt ex duobus regibus homo alterius alteri obsequatur, & iniuriam facit suo, si subiacet alieno: quanto magis indignum est, vt cultores dei humanarum potestatum grauamina cognoscamus? Cognita autem eorum nequitia Iesus, non secūdem sermones eorum pacificos blandē respondit, sed secundum conscientiam eorum crudelem aspera dixit: quia deus plerunq; ad animam loquitur, non ad corpus: volūtibus respōdet, non verbis.

Hypocritæ, quid mententis? Ostendite mihi numisma cæsus. At illi obtulerunt ei denarium. Dicit eis hypocritæ, vt quod ab eo audierunt in aure, apud semetipsos inueniant in corde: vt considerantes eum humanorum cordium cognitorem, quod facere cogitabāt, perficere non auderēt. Vide ergo, quod Pharisei quidem blandiebantur, vt perderent: Iesus verò confundebat, vt saluaret: quia vtilior est homini deus iratus, quam homo propitiu. Et ait eis: Cuius est imago hæc, & superscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Tunc dixit eis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Imago dei non est in auro depicta, sed in hominibus figurata. Numisma Cæsaris, aurum est: numisma dei, homo. In solidis Cæsaris videtur, in hominib⁹ deus agnoscitur. Ideo diuitias vestras Cæsari date, deo autem conscientia vestra solam innocentiam referuate, vbi deus videtur. Cæsaris enim imaginē manus artificis sculpsit, & corruptibilibus literis annotauit: dei autem imaginem

in homine diuina manus decē vitis apicib⁹ demōstrauit. Quibus? Illis quinq; sensibus carnalibus, & quinq; spiritualibus, per quos consideramus, & apprehendimus quæ sunt vtilia, vt deus. Ideoq; illibata deo semper imaginem suam reddamus. Nō superbia: fastu tumidam, non iracundia: liuore marcidam, non avaritia: facibus succensam, non gula: illecebris deditam, non hypocritis duplicitate contextam, non luxuria: sordibus atraminatam, non elationis protensione leuē, non vinolentia: tabe amētem, non dissidio: mutua: charitatis extorrem, non detractionis mordacitate pestiferam, non multiloquij vanitate inanem, sed charitate perspicuam, fide & spe certissimam, patientia: virtute fortissimā, humilitate tranquillam, castitate purpuream, parsimonia: sobriam, tranquillitate iocundam, hospitalitate deuotam. Talibus enim inscriptionibus suum deus numisma non mallei, vel incudis ictu composuit, sed prima cōditione formauit. Cæsar enim suū in numo requirit imaginem, deus verò hominem. L quem creauit, exquirat. Non dimittit Cæsar suum quod debetur numisma, nec deus suam vnq; exquirendo relaxat facturam. Sicut qui suam Cæsari adulterinam imaginem reddit, flagellari tortoribus, & atrocib⁹ iubet subijci poenis: sic deus omnipotēs corruptores imaginis suæ morti tradit perpetue, & infernales iubet poenas persolui immensas. Ita qui vitare horrenda exitia cupit, incorruptam studeat authoris sui imaginem conseruare, quatenus eum suam quam formauit requisierit deus imaginē saluam & immunem ab inimici infectionibus cernēs, suo colloget gremio, angelorūq; choris admiscens, perpetuis faciat coelorum gaudijs frui. In illa die, accesserunt ad eum Sadducei, qui dicunt resurrectionem non esse. In qua die? Quando recedebant Pharisei, & accedebant Sadducei. Recedebāt Sadducei, & iterū accedebant Pharisei. Vnus dies est, & multa certamina. Frequentabant enim super eū, tali fortē consilio, vt quis aut comprehendere eum M posset: aut si certē eū ratione superare non possent, vel per ipsam frequentationem subuerterent sensum ipsius. Quemadmodum si inter plures hostes inueniatur vnus pugnator fortis, dū singulis virib⁹ eum superare non possunt, circunueniunt eum omnes, vt quod virtute non poterant superare, ipsa multitudine conuertant eum in fugam. O stulti, si quis corruptibili fonte vtatur assidue, magis fontis illius venas laxat, & maiorem aquam infundit. Et illi de fonte viuo aquæ salientis in vitam æternam hauriebant sermones, & putabāt eum plura interrogādo siccare. Circundabant ergo eum, quasi plures canes garruli vnum leonem. De his enim dixerat per prophetam: Quoniam circundederunt me **P**sal. 22. canes multi. Et verē tanq̄ irrationabiles canum latratus, sic erat vox Sadduceorū. Videamus cōsiliū inimici, quod per Sadduceos operabatur. Diabolus enim semper aduersarius Christi est, qui semper sibi thronum domini vsurpabat, testante propheta: Super

Eta: Super stellas coeli ponam tribunal meū, & ero similis altissimo. Ab initio mox vt creatus est homo, tentauit vnus dei notitiam obscurare, & culturam multorum deorum inducere, dicēs ad Euā: Et eritis sicut dii, scientes bonum & malum. Sicut enim omne malum non à perfecto malo incipit, sed paulatim in primis: sic & istud tam audax malum, primū leuiter & latenter inspirauit, id est, persuasit: non quidem vt colerent deos, sed interim fecit mentionem deorū, quos debeant colere. Adhuc enim non erat multitudo hominum pessimorum, in quibus seminaretur fallacia deorum multorum. Nā virtus diaboli est, quod homines mali sunt. Nec enim potest aliquod malum seminare in mundo, nisi per ministros suos: quia in sanctis non inuenit locum. Crescente itaq; numero hominum malorum, creuit & virtus erroris, & minuit notitiam dei, vsq; ad dies Abraham, quem deus suscitauit, vt tam per eum, quam per eius familiā, dei notitia in mundo, tanquam lucerna luceret in tenebris. Videns itaq; quia notitiam dei omnino extinguere non potuit, aliam adinventionem excogitauit erroris, vt etsi cognoscatur deus virtutum, tamen nullus obediat præceptis ipsius. Nam dominus, cuius præcepto nullus obtemperat, cum sit dominus, esse dominus non videtur: quia nomen habet tantummodo, non potestatem. Quid ergo introduxit hæresim Sadduceorum, qui dicerent non esse resurrectionem mortuorum. Quæ res omnium propositum faciendæ iustitiæ fragit. Nam in omni re, aut actu, siue corporali, siue spirituali, agēdi virt⁹ spes est premij futuri. Qui enī arat, arat vt metat. Qui pugnat, pugnat vt vincat. Nā cum sit ita difficile in hoc mūdo seruare iustitiæ sanctitatem, quis contentus esset, aduersus seipsum quotidie luctamina exercere, nisi ad spem aspiceret resurrectionis? Tolle ergo spem resurrectionis, & soluta est tota obseruantia pietatis. Nunquid Sadducei credebant esse coniugia post mortem? Absit. Quomodo enim coniugia crederent fieri, quando ipsam resurrectionem negabant? Sed ad defensionem erroris sui putabant se inuenisse acutissimam rationem, hoc modo apud se dicentes: Sicut non est possibile, vt ea mulier quæ fuit septem virorum, sit vnus vxor priuata, aut omnium communis: sic non est possibile, vt fiat resurrectio mortuorū. Respondens autem Iesus, ait eis: Erratis, nescientes scripturas, neq; virtutem dei. In resurrectione enim neque nubent, neq; nubentur, sed sunt sicut angeli dei in celo. Stulti qui seculum illud huic seculo simile existimabāt. In hoc seculo quia morimur, ideo morimur, quia nascimur: ideo vxores ducim⁹, vt quod moriendo minuitur, nascēdo suppleatur. Tolle moriendi necessitatem, & nascēdi vtilitas superflua inuenitur: tolle nascēdi vtilitatem, & nubendi causa soluta est. Nā iste mūdo carnis est, ille autem animarū. Sicut anima in hoc mūdo peregrina est, ita caro in illo extranea est. In isto mūdo anima carni

subiecta est, quātum ad passiones humanas, in illo autem caro aīa. Vnaqueq; res in sua patria fortior est, & dominatur. Si ergo aīa sic potens claudi potest in hoc seculo infirmo, & terreno corpori sic subiecta est, vt nihil penē spūaliter sapere, aut agere possit secundū suā naturā: quātō magis cū in illo seculo caro infirma & vilis, dignitosa: animæ & potētī cœperit esse subiecta, nihil poterit carnale sapere, aut agere secundū suā naturam? Nā hoc ipsū modicum, quod in hoc seculo in corpore cōstituta anima spiritualiter sapit, nimia potestas animæ hoc sibi vendicat extra ordinē, quia dominatio carnis est in hoc mundo. Quemadmodum diues peregrē profectus, si in hospicio applicuerit pauperis alicuius, quantum non potest iubere in domo quod vult, quia hospes est, tamen magnā sibi fiducia agēdi aliquid vendicat, quia potēs est: sic & anima peregrina in hoc regno ingressa, quāuis non omnia spiritualiter agere potest secundū se, quia extranea est in hoc mundo, tamen aliquid spirituale vendicat & in carne, quia nimīū potens est. Et eōtrario: Sicut peregrinus pauper nihil in hospicio diuitis potest, primò quia peregrinus & hospes est, deinde quia mendicus & pauper est: sic & caro cū in illud seculū resuscitata migrauerit, nihil omnino sibi poterit carnale defendere: primū, quia extranea est in illo seculo spirituali: secundò, quia infirma est carnis natura. Et hoc quidem diximus secundum rationem mortale. Alioquin in resurrectione mutanda est ipsa carnis natura, vt nihil carnis habeat in se, nisi fortē tātūmodo formā, sicut scriptū est: Seminatur corpus animale, resurget autē corpus spirituale. Respondēs Iesus ait: Erratis, nescientes scripturas, neq; virtutem dei. In resurrectione enim neq; nubēt, neq; vxores ducēt, sed sunt sicut angeli dei in celo. Quare cū de ieiunijs, aut elemosynis, ceterisq; virtutib⁹ spiritualibus locutus fuisset, nūq; angelorum similitudinē introduxit, nisi cū de soluto viri & mulieris coitu loqueretur, dicēs: Neque nubent, neq; nubentur, sed sunt sicut angeli dei in celo. Quoniam sicut omnes actus carnales operantur animalium, præcipuē tamen actus libidinis opus est animalium: sic & omnes quidem virtutes spirituales, res sunt angelicæ, præcipuē tamen castitas res est angelica. Per hoc enim solū singulariter homines angelis assimilantur, & vincitur natura virtutibus. Ideo dicit, Neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli dei in celo. Sicut enī quādo hoc agimus, quod animalia habent nobiscum cōmune, animalia esse nos profitentur: sic quando illud agimus, quod est extra naturā carnalem, naturam carnis egredimur, & angelis coæquamur. Sed quia primum quidem & naturale est animalium, vt non vnus masculi, vel vnus foeminae lege contenta sint: propriū autē naturale est angelorum omnino separatos esse ab vsu libidinis. Qui verò vnus masculi, aut vnus foeminae lege cōtentus est, mediā tenet cōditionē, & est homo, id est neq; angelus, ne-

Glus, neq; animal est. Angelus quidē nō est, quia nec est separat^o ab vsu libidinis: animal autem non est, quia vnus lege contentus est. Qui autē omnino separatur ab vsu libidinis, supergreditur naturam humanam, quā media est, & ad conditionē trāsit angelicam. Sed nunc videamus, quā ratione diximus, quod omnis quidē actus carnalis, opus est animalis, praeipue tamen libido. Per omnem actum carnalem homo animalibus similis inuenitur, maxime autē per vsum libidinis, quoniam omniū quidē carnalium sensuum opus non solum ad malū proficit, sed etiam ad bonū. Est enim & secundum deū videre, & audire, & odorari, & gustare, & tāgere. Quotienscunq; enim aspiciamus multiformes species rerum, audimus varios sonos vocum, odoramur diuersas fragrationes odorum, gustamus innumerabiles suauitates gustuum, palparamus qualitates rerum innumeras, de operibus potentiae & sapientiae dei dijudicamus, vt cognoscamus & colamus eiusdem creationis authorem. Ideo si tollimus à nobis vsum sensuum illorū propter malum quod fit ex illis, impeditur etiā bonum quod fieri solet per eos. Tantummodo sensus ille libidinis semper in malo est, & nunq̄ in bono. Propterea si repellamus à nobis libidinis vsum, nullum bonum impeditur ex illo: nec enim aliquod bonū est, quod generetur ex illo, nisi sola natiuitas carnis: quia & ipsa generatur ex malo. Ideo autē dissipata est, vt ex corruptione nascatur: quoniam & ipsa post modicum est corrupta. Sicut enim non est dignum, vt quod eternū est ex corruptione nascatur: sic non est dignum, vt quod ex corruptione nascitur sit eternū. Quia caro & sanguis regnum dei non possidebunt, neque corruptio incorruptelam possidebit. Item dicit Ioānes: Dedit eis potestatem filios dei fieri, qui non ex carne, neq; ex sanguine, neq; ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt. Itē alia ratio. Quoniam secundū istos sensus carnales, quos habet caro, habet econtrario anima spiritualiter. Nā & videt anima spiritualiter, & audit, & odorat, & gustat, & tangit, sicut in multis exposuimus locis. Vnde & decachorda cithara dicitur homo. Solus autē libidinis sensus inter animam & carnem non est communis, sed solius carnis proprius & priuatus. Propterea per omnes actus carnales, qui sunt ex quinque sensibus carnalibus, homo animalibus similis inuenitur: maxime autem ex vsu libidinis, quia ad solam pertinet carnis naturam. Nescitis scripturas, neque virtutem dei. Sapienter primū arguit stultitiam eorum, quia non legebant. Secundo ignorantiam, quia nō cognoscebant deum, quia ex diligentia lectionum nascitur scientia dei. Ignorantia autem, negligentia filia est. Si enim nec omnes qui legunt cognoscunt deum, quomodo cognosceret qui non legit? Quod autem diximus, non omnes legentes cognoscere veritatem dei, tunc est si nolentes inuenire, legant. Qui enim legens de deo, vult inuenire deum, festinet viuere deo dignē, & ipsa conuersa-

1. Cor. 15. f

Ioā. 1. b.

tio eius bona fit quasi lampadis lumen ante oculos cordis eius, viam aperiens veritatis: qui autem non festinat viuere dignē deo, legens non deum quaerit ad salutem suam, sed scientiam dei ad gloriam vanam. Ideo etsi semper legat, nunquam inuenit: Sicut nec philosophi inuenierunt, qui ipsam causam quarebant. Putas sacerdotes Sadducæorum non legebant scripturas? Sed cognoscere non poterant deum in eis, quia volebant viuere dignē deo. Nec enim poterant sua verba docere, quos mala opera docebant. Talis est enim scriptura nolenti viuere secundum deum, quemadmodum si aliquis agricolae non habenti voluntatem pugnandi, exponat bellicam disciplinam: econtrario autem viro bellatori nolenti colere terram, agriculturam exponat: si tota die audiat verba expositionis illius, nihil intelligere aut comprehendere potest, quia nec habet desiderium disciplinae illius. Vbi-
cunque enim fuerit desiderium hominis, illuc dirigitur & sensus ipsius. Ideo ad illud, quidē quod dixit, Nescitis virtutem dei: hoc retulit, dicens: In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur. Ad illud autem quod dicit, Nescitis scripturas: exemplum protulit, dicens: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Si enim Abraham, & Isaac, & Iacob morientes periissent, nunq̄ diceretur deus eorum esse, qui non erant. Diximus supra eum de manu extensa hominis arida tractarem, quia calumniatoribus primū oportet in aliqua quaestione autoritatem scripturae proferre, deinde rationem exponere, non prius rationem, postea autoritatem. Et causa huius ibi exposuimus rationē, quia & ibi sic fecit Christus. Hic autem interrogantibus Sadducæis, & per ignorantiam aliquid se scire aestimantibus, prius rationem exposuit, dicens: In resurrectione enim neque nubent, neque uxores ducēt, sed erunt sicut angeli dei in caelo. Deinde protulit scripturae autoritatem dicentis: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Vt & nos calumniatoribus prius autoritatem scripturae proferamus, postea rationem reddamus. Interrogantibus autem quocumque proposito, prius rationem exponamus, postea autoritatem: vt ratione quidem eos placemus, autoritate confirmemus. Quoniam calumniatores conuincere oportet, interrogatores autem docere. Quoniam & calumniator, & si intelligit rationem, consentire rationi nō acquiescit: fratribus autem, id est interrogantibus, solam exponere sufficit rationem quaestionis, quia discendi & non contradicendi propositū habet: propter quod & audita ratione credunt. Item vide quomodo sit infirmior Iudaeorū congressio contra Christū. Prima, cum terrore: vt est, In qua potestate facis haec? Secunda, cū dolo, cū dicūt, Magister, scimus quia verax es, & viā dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personas hominū. Nō enim terrent, sed circūueniūt laudibus: quare congressio, etsi nō minus periculosa est priorē, tamen

Luc. 20. 4

Mar. 12. 5

amen minus terribilis est. Contra illam enim necessaria erat fortitudo animae, & constantia cordis: contra istam autem acuta sapientia. In tertio verō loco neq; cum terrore, neq; cū dolo, sed ex praesumptione ignara. Satis enim fecerūt sibi Sadducæi, ita esse sicut putabant, & cum idoneo argumento existimauerunt se vincere Christum, resurrectionem annūciatē, quae duabus praecedentibus facilius est. Hominem enim putatē se aliquid scire, cū nesciat, facile est viro scienti circūuenire. Contra tales enim necessaria est sola scientia scripturarū. Haec autem diximus, vt per seruos diaboli, actusq; eorū, habitudinem ipsius diaboli describamus: quoniam omnis operatio inimici talis est. In primis grauis, & intolerabilis est impetus eius. Quod si quis forti animo sustinuerit eum, in secūdo inueniet eum infirmiorē, in tertio magis debilitatū. Et quātō pl^o reperculsus fuerit, tāto magis frigescit & deficit. Vnde puto in psecutionibus Christianis si in primis quādo comprehenduntur non denegauerint terri, nullis poterunt postea vinci doloribus: quia diabolus non tantum habet in se virtutis, quantum terroris. Pharisei autem audientes, quod silentium impo-
fuisse Sadducæis, conuenerunt in vnum. Frequenter Iudaei diuersis interrogationibus Christum tentantes, sibi quidem acquisierūt interitum, nobis autem prouiderunt salutem. Nam verba Christi illis profecerunt ad confusionem, nobis autem ad aedificationem: quoniam responsis eius vincebantur, & non placabantur. Nam malicia frequenter quidem vincitur, nunquam autem placatur. Pharisei sunt omnes, qui contra veritatem contendunt: quia non veritatem defendere cupientes certant, sed subvertere festinantes. Qui enim pro veritate contendūt, & cognita veritate nō cōsentiūt veritati: manifestū est, quoniam prius non pro veritate, sed contra veritatem certabant. Audi ergo homo fidelis, qui contra haeticum libenter contendis: si Pharisei victi placati non sunt, & tu certando contra haeticū potes eum placare, cū viceris? Nūquid fortior Christus es, vt quos ille non placauit, tu placabis? Debuerunt quidem timere Sadducæorum exemplum, vt non similiter interrogantes confundantur, sed ardens malicia dum sauciare festinat, nō aspicit exitum rei, vt tantummodo alteri noceat, nec sibi penitus. Si neminem ante eos vicisset, forsitan iusta ratione sperassent posse eum vincere, à quo nullus est victus: nunc autem videntes, quoniam quotquot interrogare eum ausi sunt, omnes victi recesserunt: quid aestimandi sunt istū nunquid fortiores quae ceteri, qui victis omnibus vincere sperauerūt? Sed impudentiores, quae omnes qui confusis omnibus ante se, similiter erubescere non timuerunt. Conuenerunt in vnum, & interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eum. Conuenerunt in vnū, vt multitudinem vincerent, quem ratione superare nō poterant: à veritate nudos se esse professi sunt, qui multitudine se armauerunt. Dicebant enim apud

se: Vnus loquatur pro omnibus, & oēs loquamur Deper vnū, vt siquidē vicerit, oēs videamur victores: si autē victus fuerit, vel solus videatur confusus. O Pharisei qui oīa propter hoīes cogitatis & facitis. Primum quidem venientes cum vno, vincendi estis per vnum: tamen pone quia vno victo, hoīes nō intelligunt omnes vos esse victos, nūquid cōscientie vestrae consentiūt se esse confusos? Leuis enim est consolatio, vt qui in seipso confusus est, quod ab alijs ignoratur. Magister, quod est mandatū magnū in lege? Magistrū vocat, cuius non vult esse discipulus. Simplicissimus interrogator, & malignatissimus insidiator. De magno mandato interrogat, quae nec minimū obseruat. Ille enim debet interrogare de maiori iustitia, qui iam minorē compleuit. Dominus autē sic ei respondit, vt interrogationis eius fictā cōscientiā statim primo respōso pcuteret, dicens: Diliges dominū deū tuū ex toto corde tuo. id est, non sicut tu, qui deuotionem ostendis in ore, & fraudē meditaris in corde. Magnū autē & minimum mandatū dicimus, quātūm ad dignitatem mandatorum, non quātūm ad vtilitatē. Alioquin vtilitas omniū mādatorum vna est, & omnia mandata quasi vnum vidētur esse mandatū: quia ita sibi coherent, vt alterum sine altero esse nō possit: Vt puta, si interroget te aliquis in aedificatione domus, quae pars est melior, dicis, fundamentum. Sed quemadmodū aedificatio nō potest esse, nisi fuerit fundamentū: ita nec fundamentū esse potest, nisi aedificatio fuerit subsecuta. Nec dicitur fundamentum, nisi sit aedificatio cuius fundamentū dicatur. Ergo fundamentū in aedificatione dignius est, nō vtilius: sic & caput dignius est quae membra: tamē nec membra sine capite, nec caput sine membris esse potest. Sic digniores sunt sacerdotes, quae populus, nō tamē vtiliores: quia nec populus sine sacerdotibus, nec sacerdotes sine populis esse possunt. Ita & dignius est hoc mandatū, Diliges dominum deū tuū ex toto corde tuo: quae illud, Non occides, non concupisces: tamē vtilitas vna est: nā qui diligit deū, ille non occidit, nec concupiscit: qui autē occidit, aut concupiscit, ille nō diligit dominū deū suum. Esse autē minora mandata dominus manifestat, dicens: Si quis vnū ex minimis mandatis istis soluerit, & docuerit sic hoīes, minimus vocabitur in regno caelorum. Diliges, iquit: nō dicit, timebis: quia diligere maius est quae timere. Inchoatio enim culturae dei habet timorem, perfectio autē dilectionem, dicete Ioāne: Perfecta dilectio foras mittit timorē. Donec enim homo timet deū, non eum diligit: cū autē diligere coeperit, iā nō eum tantummodo timet, sed etiā amplius diligit. Timere enim seruorū est, diligere autē filiorū: timor sub necessitate est, dilectio in libertate. Qui in timore seruit deo, poenā quidem euadit, mercedem autē iustitiae non habet, quia inuitus facit bonū propter timorem. Nō vult ergo deus, vt timeatur ab hominibus, quasi dominus: sed vt diligatur quasi pater, quae adoptiois spiritū donauit hominibus.

Gnibus. Nam si consideremus ab initio creati hominis causam, intelligimus quia deus magis se patre voluit esse hominum, quam dominum. Non enim dixit tantummodo, faciamus hominem: sed, faciamus hominem secundum imaginem & similitudinem nostram. Similare autem filijs conuenit ad patres suos, non etiam seruis ad dominos suos. Quid est diligere deum ex toto corde? Id est, ut cor tuum non sit inclinatum ad vilius rei dilectionem amplius quam ad dei: nec delecteris in aliqua specie mundi amplius quam in deo, non in honoribus, non in auro, vel in argento, non in possessionibus aut vineis, non in animalibus aut mancipijs, non in ornamentis aut vestibus, non in filijs aut parentibus, aut amicis, sed haec omnia existimes tibi esse in deo, ut praeter his omnibus deum ames. Si autem in aliquo horum amor cordis tui fuerit occupatus, iam ex toto corde non amas deum: pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem amandam inclinatum, pro tanta parte minus est ad deum. Ecce si vir habeat uxorem, quomodo cognoscitur uxoris plena dilectio? Uxor neminem debet sapientiore[m] reputare, quam virum suum: etsi sit alter sapientior, tamen illa sapientior esse alterum intelligere non debet. Uxor neminem fortio[re]m debet putare, quam virum suum: etsi alter fortior sit, tamen illa intelligere non debet alterum fortio[re]m. Uxor neminem formosio[re]m debet putare, quam virum suum: etsi sit alter formosior, tamen coram oculis eius alter formosior non debet apparere. Perfectum enim odium & perfectus amor iudicium rerum non cognoscit: ut puta, si perfecte odias aliquem, qualiacumque fuerint apud illum, omnia tibi displicent, siue quae dicit, siue quae agit: etsi verè bona sunt, tamen tibi mala videntur. Sic & si perfecte aliquem amas, quaecumque sunt apud eum placent tibi, siue quae loquitur, siue quae agit: etsi mala sunt, tamen tibi bona videntur. Ergo & uxor si videns aliquem, dixerit quam sapiens vir, utinam vir meus talis esset, iam amor eius minus habet de perfecto amore: & pro quanta parte amplius aliquid laudauerit in altero viro, quam in suo: tanto dilectio eius minor est ad virum suum. Sic ergo & omnis anima Christiana, quae sponsa est Christi, ita diligere debet deum, ut nihil sit in mundo, quod amplius amet quam eum, aut intantum. Pro quanta parte minus amat deum. Quid est in tota anima diligere deum? Id est certissimum animum habere in veritate, & firmum esse in fide. Alius est enim amor cordis, & alius est amor animae. Amor cordis quodammodo carnalis est, ut etiam carnaliter deum amemus: quod facere non possumus, nisi recesserimus ab amore mundalium rerum. Sicut enim casta mulier, quae virum suum amat, nullum amat alium: si autem alterum amauerit, iam non amat virum suum. Ita & homo, si deum amat, mundum non amat: si autem mundum amauerit, iam deum ex toto corde non amat. Ergo cordis amor non

Diligere deum ex toto corde, quid.

Ex tota anima diligere deum, quid.

intelligitur, sed sentitur in corde, quia quodammodo carnalis est. Amor autem animae non sentitur in corde, sed intelligitur, quia amor animae iudicium eius est. Puta si didicisti unum deum ex quo omnia, & unum deum per quem omnia: si iterum intellectus tuus per alicuius doctrinae seductionem percussus, ceperit dubitare de substantia dei, in tota anima non diligis deum. Item qui putat incantationes aliquid posse, aut auguria aliquid intelligere, aut diuinationes aliquid nunciare, non ille in tota anima diligit deum. Quis autem diligit deum? qui omne bonum credit apud deum, & omne bonum credit esse dei, & extra deum non credit esse bonum: qui omnem virtutem & sapientiam credit esse deum, & extra deum non credit esse aliquam sapientiam, neque virtutem. Qui credit deum omnia facere, & sine deo nihil fieri posse: ille tota anima diligit deum. Quid est, in tota mente diligere deum? Id est, ut omnes sensus tui qui pertinent ad te, deo vacent, cuius intellectus deo ministrat, & cuius sapientia circa deum est, cuius cogitatio ea quae sunt dei tractat, cuius memoria quae sunt bona recordatur: tota mente diligit deum, sicut ait Apostolus: Perfalam spiritu, perfalam & mente. Cuius autem intellectus quae sunt dei non intelligit, aut non secundum deum sapit, aut scientia illius vana est & secularis, singularis autem recordatio eius non est bona, aut cogitatio displicens deo: ille non tota mente diligit deum. Hoc est primum & maximum mandatum, secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Videtur Christus non ad interrogationem respondere. Ille enim interrogauit, quod est magnum mandatum? puta dixit, diliges dominum. Si voluit & alterum mandatum inducere, debuit minimum dicere, non secundum. Nam contra magnum minimum est, non secundum. Secundum autem ad primum respicit. Sed vide quid voluit ostendere. Diliges dominum, & magnum est: diliges autem & proximum, magnum quidem est, primum autem non est: & ideo dixit, simile est. Considera ergo mysterium. Quis est proximus noster? Christus, qui suscipiens carnem nostram, factus est proximus nobis, sicut in parabola illa Christus ostendit, cum interrogat Phariseus: Et quis est meus proximus? Introducit hominem vulneratum a latronibus, & a sacerdotibus despectum, a Samaritanis autem receptum, qui est ipse Christus. Ergo primum mandatum est magnum, deum patre diligere: secundum autem & simile est, dei filium diligere, id est cognoscere: ergo filius dei magnus est, sicut pater. Quicquid enim pater potest, & filius potest. Pater enim diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Sed quia omnia filio dante patre potest sicut pater, ideo pater magnus deus & primus. Filius autem magnus deus quidem, non tamen primus, sicut ait Apostolus: Expectantes aduentum magni dei, & saluatoris nostri Iesu Christi. Ut autem simpliciter intelligam proximum nostrum omnem hominem esse fidelem, qui hominem amat fidelem, simile est sicut qui amat deum, quia imago dei est homo. Sicut in imagine sua rex honoratur vel contemnitur,

A contemnitur, sic & deus in homine vel diligitur vel oditur. Non potest hominem odire, qui deum amat: nec potest deum amare, qui hominem odit, sicut ait Ioannes apostolus: Qui dicit se deum diligere, fratrem autem non diligit, mentitur. Si enim fratrem quem vides non diligis, deum quem non vides quomodo potes diligere? Quis enim honorat regem, & contemnit imaginem eius? Aut quis honorat imaginem, & authorem contemnit imaginis? Aut ita: quoniam Pharisei quidem sciebant quod esset magnum mandatum in lege, sed tentantes interrogabant: volens eis ostendere, quia non sufficiebat eis solius dei patris agnitio ad salutem, ideo non solum dixit, Diliges dominum deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua: sed addidit, diliges proximum tuum sicut teipsum, qui erat ipse. Alioqui si ad solam interrogationem eorum respondisset, sufficeret dicere, diliges dominum deum: & non addere, & proximum tuum sicut teipsum: secundum quod & alibi dicitur: Haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Et vide quia non dixit, Cognosces dominum deum tuum: sed, diliges: quoniam cognoscere unum deum, penes proprium est humanae naturae: diligere autem deum, religiosi cordis, & recti. Et quicumque dilexerit deum ex toto corde, non est possibile ut non perueniat ad filium eius agnitionem, id est proximum. Ipsa enim dilectio dei, quae in eo habetur, illuminans eum, praestat ei ducatum, ut post patrem cognoscat & filium. In his duobus mandatis tota lex pendet & propheta. Qui proximum suum diligit, nec falsum testimonium dicit de eo quem diligit, nec occidit, nec mentitur illi quem diligit, nec concupiscit rem illius quem diligit, nec mulierem eius inuadit. Sicut odium omne malum suggerit, sic dilectio omne bonum. Vnde ait Apostolus: Est fides quae per charitatem operatur. Aut ita: Quoniam de patre & filio omnis prophetarum & legis praedicatione existebat, per quos prophetas agnoscens quis proximum suum, hoc est filium dei, ad primum vel maximum mandatum perueniebat, ut diligeret dominum deum, melius cognoscens eum per ipsum. Congregatis autem Phariseis interrogauit eos Iesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo: cuius filius est? Responderunt, Dauid. Et dixit eis. Quomodo ergo Dauid in spiritu dominum eum vocat, si filius eius est? Iudei aestimantes hominem Christum tentabant: nec enim tetraissent eum, si eum filium dei credidissent. Volens ergo eis Christus ostendere, quia cognoscebat fallaciam cordis eorum, & quia non erat homo qui tentabatur, sed deus quem nemo poterat tentare. Nec dicere poterat manifeste veritatem de se, nec tacere. Dicere enim non poterat, ne maiorem occasionem blasphemiae inuenientes Iudaei, insanirent amplius. Tacere autem non poterat veritatem, qui ad hoc venerat ut veritatem annuntiaret. Ideo talem interrogationem eis proposuit, ut eo tacete, ipsa eius interrogatio ostenderet eis, quia non erat homo, sed

deus, dicens: Et quomodo Dauid eum in spiritu dominum vocat? Nunquid poterat dominus eius esse, qui ex eo fuerat nasciturus? Puto hanc interrogationem non solum contra Phariseos, sed etiam contra haereticos posuit. Nam secundum carnem filius erat Dauid, dominus autem secundum diuinitatem. Si ergo secundum carnem dixerunt Christum, dominum Dauid, aut secundum carnem iussus est sedere ad patris dextram, sicut haeretici putant, aequalitatis mendacium componere festinantes: nunquid Christus Dauid se filium denegasset, nisi quia post Dauid futurus esset? Nam filius potest nobis esse, qui post nos futurus est. Dominus autem non potest esse, nisi qui ante nos est. Christus ergo secundum carnem post Dauid est, secundum diuinitatem autem ante Dauid. Ergo illum significabat dominum suum, illum significabat iubendum sedere, qui iam tunc erat vnigenitus dei. Et nemo poterat respondere ei verbis, neque ausus est quisquam ex illa hora eum amplius interrogare. Confusio multorum, facta fuerat disciplina cunctorum. Nam si credimus, quia omnia ibi secundum dei prouidentiam agebantur & dicebantur, intelligimus quoniam non illis desinere interrogare, Christus desijt docere: sed quia Christus desierat eos iam ulterius velle docere, ideo & illi desierunt ausi esse interrogare. Nam qui mari terminum posuit, ipse audaciae diaboli aduersus se agentis, quando voluit, tunc finem posuit.

Homilia. xliij. ex cap. xxij.

Vnde Iesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos, dicens: Super cathedram Moysi sederunt scribae & Pharisei. Omnia ergo quaecumque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera vero eorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt: alligant autem onera grauiam, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Omnia vero opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant simbrias: amat autem primos recubitus in coenis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite vocari rabbi. Vnus est enim magister vester, omnes autem vos fratres estis. Et patrem nolite vocare vobis super terram, vnus enim pater vester qui in caelis est. Nec vocemini magistri, quia magister vester vnus est Christus. Qui maior est vestri, erit minister vester. Qui autem se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. Postquam dominus impios sacerdotes, super se irruentes, quasi feroces bestias, quodam venabulo acutissimae responsionis prostrauit, & incorrigibilem conditionem eorum ostendit. Nam laici delinquentes facile emendantur, clerici autem si mali fuerint, inemendabiles sunt. Tunc conuertit sermonem suum ad apostolos, & ad populum, dicens: Super cathedram Moysi sederunt scribae & Pharisei. Ut illorum confusio, istorum fieret disciplina. Infructuosum nanque est verbum, in quo sic alter confunditur, ut

ibid. 4. d.

ibid. 17. a.

Galat. 3. a.

C

Luc. 12.

Ad Thimo. 2. d.

2. d.

2. d.

contemnitur,

alter

Galter non erudiat. Nam & deus non propter malos castigationem super terram transmittit, sed propter bonos. Scit enim, quia malos flagella non corrigunt. Sed malos castigat, vt corrigat bonos: quia bonus nisi admonitus fuerit, per negligentiam eua nescit. Sic & Christus, nunquid non potuit eorum interrogationes contemnere? Sed voluit indignos indignè docere, & dignos dignè edificare. Sicut in secularibus in eo quod alter pauperecit, alter ditatur: & nisi alter descenderet, alter non ascenderet: sic & in spiritualibus, in eo quod alter confunditur, alter emendatur. Quid ergo dicit de sacerdotibus? Super cathedram Mosi sederunt scribae & Pharisei, id est multi sacerdotes, & pauci sacerdotes. Multi nomine, pauci opere. Videte ergo, quomodo sedetis super eam: quia cathedra non facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram: non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Non omnis sacerdos sanctus est, sed omnis sanctus sacerdos. Qui bene sederit super cathedram, honorem accipiet ab illa: qui male sederit, iniuriam facit cathedrae. Ideoque; malus sacerdos, de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim sedens, si quidem bene vixeris, & bene docueris, omnium iudex es: si autem bene docueris, & male vixeris, tui solius condemnator es. Nam bene viuendo, & bene docendo, populum instruis, quomodo debeat viuere: bene autem docendo, & male viuendo, deum instruis quomodo te debeat condemnare. Ad populum autem quid? Omnia quaecumque dixerint vobis, seruate, & facite: secundum verò facta eorum, nolite facere. Id est, vos qui sedetis in ecclesia, quasi iudices sacerdotum, & non auditores: aliena discutientes, & propria non considerantes, ex vobis ipsis iudicate de sacerdotibus. Sicut vos omnes auditis, & non omnes facitis quod auditis: sic & sacerdotes omnes docent, sed non omnes faciunt quod docent. Nam in omnibus dignitas quidem diuersa est, omnium autem natura vna est. Homines enim ab initio creati sunt propter se, postea autem ordinati sunt propter vos. Propterea ergo natura eorum, ipsorum est: ordinatio autem eorum, vestra. Si bene vixerint, eorum est lucrum: si bene docuerint, vestrum. Accipite ergo quod vestrum est, & nolite discutere quod alienum est. Sicut enim sacerdotes etiam infideles docent propter fideles, melius iudicantes propter bonos etiam malos fouere, quam propter malos etiam bonos negligere: sic ergo & vos propter bonos sacerdotes etiam malos honorate, ne propter malos etiam bonos contemnatis. Melius est enim malis iusta praestare, quam bonis iusta subtrahere. Frequenter enim & de homine malo bona doctrina procedit. Ecce enim & vilis terra preciosum aurum producit. Nunquid propter terram vilem, preciosum aurum contemnitur? Non: sed sicut aurum eligitur & terra relinquitur, sic & vos doctrinam accipite, & mores relinquit. Nam vt apibus herbae necessariae non sunt, sed flores herbarum: flores enim

illae colligunt, herbas verò relinquant: Sic & vos flores doctrinae colligite, & conuersationem relinquit, vt quasi inutilis herba arescat. Fidem praedicant, & infideliter agunt. Pacem alij dant, & sibi non habent. Veritatem laudant, & mendacia diligunt. Auaritiam castigant, & auaritiam exercent. Quia ergo scire bonum & malum, in natura positum est, facere autem in voluntate: ideo bene dicere, omnium est: bene autem facere, paucorum. Legi aliquem sic interpretantem hunc locum: Quoniam, inquit, super cathedram Mosi: id est, in honore & gradu, in quo fuerat Moses, paulatim ad peius redacto, constituti sunt contra meritum suum scribae & Pharisei indigni, qui legem prophetantem de Christo venturo praedicabant quidem alij, ipsi autem non recipiebant praesentem: propter hoc hortabatur populum audire legem, quam praedicabant, & facere, id est credere in Christum praedicatum a lege, & non imitari scribas & Phariseos incredulos, praedicantes in lege de Christo, & non credentes in eum. Et reddit causam, vt quid praedicabant quidem in lege Christum venturum, & non credebant in eum: quia omnia opera sua faciebant, vt ab hominibus viderentur. Id est, quia non verè praedicabant Christum venturum, desiderantes ipsius Christi aduentum, quem praedicabant: sed propter hoc solum, vt praedicatores & traditores esse legis ab hominibus viderentur. Simile propositum habent omnes, qui iustitiam dei docent, & non faciunt: quia non docent verè ipsam iustitiam dei, non amantes quam docent: sed propter hoc solum, vt doctores esse iustitiae dei ab hominibus videantur. Nunquam audistis aliquem de consummatione mundi, & de futuro Christi iudicio eleganter tradentem scripturas? Et si consideres vitam eius, intelliges quia sicut latro non desiderat aspiciere faciem iudicis terreni, sic nec ille desiderat ad Christi venire iudicium. Alligat autem onera graua & importabilia, & imponit super humeros hominum, ipsi autem digito suo nolunt ea mouere. Quatuor ad Phariseos quidem & scribas, de quibus loquitur, onera graua & importabilia, dicit legis mandata, maxime quae dederat eis deus propter peccatum vituli adorati, quae scribae & Pharisei docent, suadentes populo secundum mandata viuere legis, & non venire ad facile & delectabilem gratiam Christi. De quibus onerosis mandatis & dominus supra dicebat, exhortans populum Iudaeorum: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego vobis requiem dabo. Et Petrus in actibus Apostolorum dicit: Et vos quid tentatis deum, & vultis imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus: sed per gratiam Christi credimus salui fieri. Erant enim quidam qui onera legis quibusdam rationibus fabulosis commendantes auditoribus suis, quasi vincula super humeros cordis eorum alligabant: vt quasi rationis vinculo constricti, non rejicerent ea a se: ipsi autem nec ex modica parte

A parte ea implebant: id est, non dicam pleno opere suo, sed nec modico tactu, hoc est digito. Secundum consequentiam autem, tales sunt etiam nunc sacerdotes, qui omnem iustitiam populo mandant, & ipsi nec modice seruant, videlicet non vt facientes sint iusti, sed vt docentes appareant iusti. Tales sunt & qui graue pondus venientibus ad poenitentiam imponunt, qui dicunt & non faciunt: & sic dum poenitentiae praesentis fugitur, contemnitur poenitentiae peccati futuri. Si enim fascem super humeros adulescentis, quam non potest baiulare, posueris: necesse habet vt aut fascem rejiciat, aut sub pondere confringatur. Sic & homini, cui graue pondus poenitentiae ponis: necesse est, vt aut poenitentiam tuam rejiciat: aut suscipiens, dum sufferre non potest, se ad aliquid amplius peccet. Deinde & si erramus, modicam poenitentiam imponentes: nonne melius est propter misericordiam rationem dare, quam propter crudelitatem? Vbi enim paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax. Si deus benignus est, vt quid sacerdos eius austerus? Vis apparere sanctus: circa tuam vitam esto austerus, circa alienam autem benignus. Audiant te homines parua mandata, & grandia videant facientem. Talis est autem sacerdos, qui sibi indulget, & ab alijs gratia exigit: quemadmodum malus descriptor tributi in ciuitate, qui se releuat, & onerat impotentes. Omnia autem opera sua faciunt, vt ab hominibus videantur. Postquam supra sacerdotum, & Phariseorum, & Sadduceorum contentionibus vexatus est: in suis autem responsionibus non auditis, conuertens se sicut audiuimus, docuit tales doctores audiendos esse non imitandos. Nunc autem vult ostendere causam, propter quam non poterat credere Christo: hoc est, quia omnia faciebant, vt ab hominibus videantur. Impossibile est enim, vt credant Christo coelestia praedicati, qui gloriam hominum concupiscunt terrena, sicut alibi ipse dicit, Quomodo poteris credere gloriam quaerentes ab inuicem, & gloriae quae a solo deo est non queritis? In omni re, ex ipsa re nascitur quod exterminet rem: vt puta in ligno, ex ipso ligno nascitur vermis, qui exterminat lignum. Ex vestimento nascitur tinea, quae comedit vestimentum. Ex oleribus nascitur vermis, qui olera vniuersa corrumpit. Sic & in spiritualibus, ex ipso proposito eorum spirituali accipit occasionem inimicus, vnde eis retia texit: quia a seipso nihil agere potest, nisi occasionem a nobis acceperit. Ideo vnusquisque hominem aggreditur secundum conditionem & statum, quem inuenit circa eum: Vt puta inter belatores nascitur de virtute contentio: in dignitosis, de ambitione honoris surgit inuidia: inter diuites, de acquisitione fit zelus. Quid dicam inter ipsos thymelicos, qui exercent vana iudicia, de ipsis iudicibus sibi inuicem aduersantur, vt qui peius deridentur, melior existimetur. Ideo & sacerdotes qui positi sunt ad ornamentum populi, & ad edificationem sanctitatis, ex ipso ministerio eorum accipit

colorem diabolus, & corrumpit bonum ministerium eorum, vt hoc ipsum bonum, dum propter homines fit, fiat malum. Tolle ergo hoc vitium de clero, ne velint hominibus placere, & sine labore omnia vitia refecantur. Ex hoc vitio nascitur, vt ne velint inter se meliorem habere, sicut Iudei Christum. Non enim nescientes eum dei filium esse occiderunt, sed habere eum talem non sustinentes, sicut & propheta de illis Salomon: Venite circumueniamus iustum, quia inutilis est nobis, & improperat nobis peccata legis. Ex hoc vitio nascitur, vt clerici peccantes, difficile poenitentiam agant. Erubescit enim aliquando reus videri, qui semper fuerat iudex. Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant simbriam vestimentorum suorum. Puto quod illorum tunc scribarum & Phariseorum exemplo, & nunc multi aliqua nomina Hebraica angelorum confingunt, & scribunt, & alligant sibi, quae non intelligentibus linguam Hebraicam, quasi metuenda videntur. Sic ergo & isti vani sunt, sicut illi fuerunt: quoniam personae illorum de mundo recesserunt, non mores. De hominibus itaque nostri temporis exponentes, de illis videmus exponere. Ergo sacerdotes ex eo quod ab hominibus volunt videri iusti: phylacteria alligant circa collum, quidam verò partem aliquam euangelij scriptam. Dic sacerdos insipiens, nonne quotidie euangelium in ecclesia legitur, & auditur ab hominibus? Cui ergo in auribus posita euangelia nihil profunt, quomodo eum poterunt circa collum suspensa saluare? Deinde vbi est virtus euangelij, in figuris literarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis: si in intellectu, ergo melius in corde posita profunt, quam circa collum suspensa. Alij autem qui sanctiores se ostendere volunt hominibus, partem simbriae aut capillorum suorum alligant, & suspendunt. O impietas, maiorem sanctitatem in suis vestimentis volunt ostendere, quam in corpore Christi: vt qui corpus eius manducans sanatus non fuerit, simbriae eius sanctitate saluetur, vt desperans de misericordia dei, confidat in veste hominis. Et quid Paulus? non dabat sudaria sua, & semicinctia sua, vt saluarentur infirmi? Etiam antequam dei notitia in hominibus esset, ratio erat vt per sanctitatem hominum, dei potentia cognosceretur: nunc autem infania est. Nam postquam dei potentiam cognouerimus, quid necessarium est, vt hominum potentiam cognoscamus? Nam qui necessarium non habet, vt deum ostendat per suam sanctitatem, & hoc facit: sine dubio se festinat ostendere, non deum. Alius autem sic interpretatur hunc locum: Quia per obseruationes, inquit, quorundam dierum dilatant verba sua, quasi phylacteria: & ostendunt populo ea assidue praedicantes, quasi conseruatoria legis & salutis eorum: quales erant de quibus Christus dicebat: Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. Fimbrias autem vestimentorum magnificatas, dicit superemi-

Sapient. 2. 6.

Euangelij virtus vbi.

Mat. 15. 4.

cit supereminencias eorundem mandatorum magnificatas. Quando enim per minimas illas, & superfluas obseruationes iustitiarum suarum laudant quasi eximias, & valde deo placentes, fimbrias vestimentorum suorū magnificant. Amant enim primos recubitus in conuiujs.) Hæc si spiritualiter intelligantur, ædificant: si verò corporaliter, non solum non ædificant, sed adhuc magis destruant. Quomodo? Pone aliquem esse corde iactantem, audientem laudabile esse in vltimo loco discumbere, discumbit post omnes: & non solum tunc iactantiam cordis non dimittit, sed adhuc aliã iactantiã humilitatis acquirit: vt qui vult videri iustus, etiam humilis videatur ab alijs. Quãti enim sunt superbi, qui corpore quidem in nouissimo recumbunt, cordis autem elatione videntur sibi in cornu recumbere? Et quanti sunt humiles in cornu recumbentes, & cõscientia se existimãt in vltimo esse? Quid ergo? Deus spiritus est, non ad carnem loquitur, sed ad spiritum. Caro enim spiritualia non intelligit, dicente Apostolo: Si quis spiritualis est inter vos, cognoscat quæ scribo vobis, quia domini sunt mandata. Si ergo spiritus ad spiritum dicit, spiritualiter non carnaliter dicit. Non enim tantum curat deus, vbi corpus hominis iaceat, sed in qua parte mens cõscientiæ sit collocata. Ergo quod iubet nobis in vltimo loco dominus recumbere: non solum sic iubet, vt corpore in nouissimo iaceamus, sed etiã animo, vt nouissimos nos esse omnium iudicemus. Nã sine causa loco se humiliat, qui corde se præfert. Vnde non vituperat eos, qui in primo loco recumbunt: sed eos qui amant primos discubitus: ad vultatem vituperationem referens, non ad factum.

Ioan. 4. d.
1. Cor. 14. 8.

Et salutationes in foro.) Primas salutationes nõ solum in tempore, sed etiam in voce: non solum in voce, sed etiam in corpore: non solum in corpore, sed etiam in loco: id est, non solum exigunt, vt prius illos salutemus, sed etiam cum voce clamãtes, Aue rabbi: non solum hoc, sed etiã vt flexis capitibus, ac nudatis, & in publico ad genua eorū nos incuruamus. Et vocari ab hominibus rabbi.) Id est, vocari volunt, non esse: nomen appetunt, & officium negligunt. Quomodo enim potest esse magister, qui discipulū non habet? Da ergo operam, & inuenies fructum: acquirere discipulum, & esto magister. Vos autem nolite vocari rabbi.) Ne quod deo debetur, vobis sumatis. Nolite & alios vocare rabbi, ne diuinum honorẽ hominibus deferatis. Vnus est enim magister omnium, qui omnes homines naturaliter docet. Si enim homo hominem erudiret, omnes homines discerent, qui habent doctores: nunc autem quia homo non docet, sed deus, multi quidem docentur, pauci autẽ discunt. Homo enim non intellectum homini præstat docẽdo, sed à deo præstitū per admonitionẽ exercet. Doctrina enim cotis habet officium. Sicut enim cos non facit ferrū, sed acuit: & sicut sine causa ferrum acutum acuitur, ita sine causa homo sensatus docetur. Maxime

vos q̄ spirituales estis, quomodo vocatis vobis terrenum magistrum? Nūquid carnalis doctrina discipulam generat spiritualem? Scriptū est enim: Beatus homo, quẽ tu erudieris domine, & de lege tua docueris eū. Et patrẽ nolite vocare vobis super terram, quia non estis filij terreni. Ex quo enim cœlestem te esse professus es, ex quo patrem tibi vocasti de cœlo, dicens: Pater noster qui es in cœlis. ac ex quo te cœlestem esse professus es, patrem vocando deum: turpe est, vt iterum, te profitearis terrenū, patrem tibi vocãdo super terrã. Ecce enim in arbore, quous plurimos ramos producat, tamen omnium ramorum vna dicitur radix: sic & in mundo, quamuis homo hominem generet, tamẽ vnus est pater qui omnes creauit. Nam & nos filij fratres sumus patrum nostrorum, quia non ab ipsis nati sumus, sed per ipsos: id est, nõ initium vite ex eis habemus, sed transitum vite per eos accepimus. Qui autẽ se exaltauerit, humiliabitur: & q̄ se humiliauerit, exaltabitur.) In conuiuio enĩ hoc nuptiali, id est in hac dei vocatione primos discubitus sibi defendebat Luc. 14. dicit: humiliati autem facti sunt post gẽtes nouissimi, & gentes quæ cõtra meritum suum se vocatas intelligebant, factę sunt ante Iudæos, qui illis quidem erant in tempore primi: quia non prima vocatio est considerãda, sed dignitior. Illi enim ad prædium mediocre inuitati sunt, isti autem ad cenam magnam. Illorum inuitatores prophetæ fuerunt, istorum autem ipse filius, qui erat causa conuiuij. Illorum dilectio apud deum ex patribus erat, istorum autem ex fide ipsorum. Ideo alibi tangens Iudæos dicebat: Tu autem cum vocatus fueris ad nuptias (id est, ad nuptias Christi) noli recumbere in loco prior.

Homilia. xliiij. ex cap. xxiiij.

Mae vobis autem scribæ & pharisæi hypocrite, qui deuoratis domos viduarum, &c.) Sexus mulierum incautus & mollis est. Incautus quidem, quia non omnia quę videt aut audit, cum sapientia & ratione considerat: mollis autem, quia facile flectitur, vel de malo ad bonum, vel de bono ad malum. Virilis autem sexus cautior est & durior. Cautior quidem, quia omnia quę videt discutit ratione: durior autem, quia nec de malo facile inclinatur ad bonum, nec de bono facile reuocatur ad malum: nam sequitur rationem. Ideo autem durior, quia rationabilior. Hæc autem præmissimus, vt ostendamus mulieres incautas & faciles. Propterea impostores sanctitatis circa mulieres facile se constringunt, quia nec intelligere imposturas eorum facile possunt mulieres, cum sint incautæ: & ad dilectionem eorum religionis gratia facile inclinantur, cum sint molles corde. Maxime tamen permanent cum viduis mulieribus, propter duas causas. Primum, quia virita mulier nec facile decipitur, habes consiliatorem viri: deinde nec facile de facultatib⁹ suis aliquid eis dat, cum sit

Contra postora dicitur.

A cum sit in potestate viri: viduę autẽ facile decipiuntur, non habentes consiliatorem virum, & facile de rebus suis talibus præstant, cum sint nullius potestati subiectę. Propterea ergo dum Iudæicos sacerdotes confundit, Christianos monet, vt non cum viduis mulieribus amplius permaneãt, quã cum ceteris: quia est voluntas permanendi mala non fuerit, tamen suspicio est mala. Væ vobis, qui deuoratis domos viduarū, oratione longa orantes.) Qui auaritiã vestram religionis colore depingitis, & quasi diabolo Christi arma præstatis, vt ametur iniqtas dum pietas estimatur, qui lógis orationibus, quasi magnis retibus viduarum facultates piscatis. Ob id dupliciter rei. Primum quidem pro eo quod estis iniqui: alterum, pro eo quod figmentum assumitis sanctitatis. Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocrite, qui clauditis regnum cœlorum ante homines. Vult enim dominus ostendere sacerdotes Iudæorum omnia auaritię causa facere, qui per scripturas quidẽ Christi cognoscebant aduentū. Considerabant autem, quoniam & si Christus creditus fuisset, consuetudo sacrificiorum offerendorū fuerat extinguenda, & sacrificium iustitię valiturum: sicut de vtriusq; propheta testatur, dicens: Afferte domino gloriam & honorem. Tollite hostias, & introite in atria eius. Ideo peruersa interpretatione ante conspectum populi clauderent ianuam legis & prophetarum, qui de aduentu Christi manifestissime prædixerunt, vt à fide Christi homines separarent, timentes ne fortẽ credito Christo, ipsi sacrificiorum oblationibus fraudarentur. Magis enim cupiebãt, vt lege manente, in vsu essent sacrificia, quibus ipsi ditabantur, non deus: quã lege cessante, sacrificium iustitię veniret in vsu, quo deus delectatur, & homines iustificabantur. Regnum enim cœlorum dicuntur scripturę, quia in illis incertum est regnum cœlorum. Ianua eorum, intellectus eorum. Vel regnum est beatitudo cœlestis, ianua autem eius est scriptura, per quam introitur ad eam. Clauicularij autem sunt sacerdotes, quibus creditū est verbū docendi, & interpretandi scripturas. Clauis autẽ est verbum scientiæ scripturarū, per quam aperitur hominibus ianua veritatis. Ad apertio autẽ est interpretatio vera. Videte quia nõ dixit, Væ vobis, qui nõ aperitis regnum cœlorum: sed, qui clauditis. Ergo nõ sunt scripturę clausę, sed obscurę quidem, vt cum labore inueniantur: nõ autem clausę, vt nullo modo inueniantur. Propterea dicit Petrus in epistola sua, de scripturarum obscuritate: quia nõ sicut voluit homo, locutus est spiritus: sed sicut voluit spiritus, ita locutus est homo. Ratio autem obscuritatis multiplex est, tamen satisfactionis causa dicimus duas. Primum, quia deus alios voluit esse doctores, alios discipulos. Si autem omnes omnia scirent, doctor necessarius non erat, & ideo esset rerum ordo confusus. Nam ad eos quidem quos voluit esse doctores, sic deus dicit per Esaiam propheta: Loquimini sacerdotes in cordibus populi. Ad Tomus secundus.

Regni cœlorū dicitur scripturę.

2. Pet. 1. d.

Scripturę scire quare obscuræ.

Esa. 40. a.

eos autem quos voluit discẽdo cognoscere mysteria veritatis, sic dicit in Cantico: Interroga patrem Deum, & dicit tibi: presbyteros tuos, & annuntiabit tibi. Et sicut sacerdotes, nisi omnem veritatem manifestauerint in populo, dabunt rationem in die iudicij, sicut dicit dominus ad Ezechielẽ: Ecce speculatore me posui domui Israhel, si non dixeris impio, vt à vijs suis prauis discedat, ipse quidẽ in suis peccatis morietur, animam autẽ eius de manu tua requiram. Sic & populus à sacerdotibus nisi didicerit & cognouerit veritatem, dabit rationẽ in die iudicij. Sic enim dicit sapientia ad populum, Et extendebam sermones meos, & non audiebatis, ideo & ego in vestra perditione ridebo. Sicut enim patet familiã cellarium, aut vestiariũ suum non habet expositum cūctis, sed alios quidem habet in domo qui dant, alios autem qui accipiunt: sic & in domo dei alij sunt qui docent, alij qui discunt. Deinde obscurata est notitia veritatis, ne non tam utilis inueniatur, quã contemptibilis. Cõtemptibilis enim est, si ab illis intelligatur, à quibus nec amatur, nec custoditur. Nõ ergo abscondita est in scripturis veritas, sed obscura: non vt nõ inueniant eã, qui querunt eam, sed vt nõ inueniãt eam, qui querere eam nolunt: vt ad illorum quidem gloriam pertineat, qui inueniunt eam, quia desiderauerunt eam, & quesierunt, & inuenerunt: ad illorum autem condemnationem qui nõ inueniunt eam, quia nec desiderauerunt eam, nec quesierunt, nec inuenerunt. Nec potest eis esse excusatio condemnationis ignorantia veritatis, quib⁹ fuit inueniẽdi facultas, si fuisset querendi voluntas. Nam si veritas, salus, & vita est cognoscentiũ se, magis debet quærri quã querere. Quomodo clauderent scripturas sacerdotes? Aliud pro alio interpretantes, vtputa dicit Esaias: Ipse veniet dominus, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt, & lingua mutorum disertata erit: Hæc signa erunt aduentus Christi. Quando ergo dominus mutum sanauit, & surdum, Iudæi peruersa adinventione dicebant: Hic non eijcit demonia, nisi in Beelzebub principe demoniorum: vt auerteret populū à fide ipsius. Aut certe clauderent ianuam veritatis, quãdo posuerunt decretum, vt si quis diceret eum filiũ dei, fieret extra synagogam. Sic & modo heretici sacerdotes claudunt ianuam veritatis. Sciunt enim quoniã si manifestata fuerit veritas, eorum ecclesia est relinquenda, & ipsi de sacerdotali dignitate ad humilitatem venient popularem. Ideo quando legunt in populo suo aliquid tale, Qui me misit, maior me est: peruersa interpretatione claudunt ianuã veritatis, dicens: Filium minorem patre, cum secundũ dispensationem carnis dicatur minor. Et nec ipsi intrãt in veritatem scripturę, propter auaritiã: neq; alios intrare permittunt, propter ignorantia. Quid ergo? ignorans populus excusabilis erit? Absit. Si enim vestimenta empturus, gyras vnũ negociatorem & alterum, & vbi meliores vestes inuenieris,

Ezec. 3. d.

Prou. 1. c.

E

Esa. 35. b.

F

Sup. 12. & Luc. 11. b.

Mm ueneris,

Gueneris, & precio viliori ab illo comparas: quomodo non oportet populum circuire omnes doctores, & inquirere vbi sincera veritas Christi venundatur, & vbi corrupta, & omniū confessiones cognoscere, & verioreni eligere plus quam vestimentum? Dicit Apostolus, Omnia probate, & quod bonum est tenete. Aut si propter vtilitatem aliquam, vel necessitatem mundialem, proficisci volueris ad aliquem locum, cuius viam ignoras, nunquid propter ignorantiam viam, discedis a profectioe proposita? Non, sed experiris nunc istam viam, nunc illam: & quos interrogas, quæris: & cum inueneris, rogas, & postulas vt semitam discas. Et si velles scripturarum ingredi veritatem, nunc peteres orationibus, nunc quæreres in scripturis, nunc pulsares bonis operibus, nunc interrogares sacerdotes, nunc istos, nunc illos, qui veri sint clauicularij scripturarum, qui falsi. Sed ista non fiunt, quia verbum dei non creditur: quia nec promissio beatitudinis eius desideratur, nec iudicij comminationis eius timetur. **V**æ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui circuitis mare & aridam, vt faciatis vnū profelytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehēnæ duplo, quam vos estis. Iudæi enim vbicunq; videbant Gentiles, proposita quæstione de veritate vnus dei, & de vanitate idolorum facillè disputantes vincebant. Non enim labor est contra vanitatem idolorum manifestam, vnus dei dicere veritatem, cum ille qui dicit magis adiuuetur ab ea, quam adiuuet eam: tamen corripiebant eum forte, sed non propter gloriam dei, vt additis cultoribus honoretur deus: nec propter misericordiam volentes eum saluare quem docebant, sed aut propter auaritiā, vt additis in synagoga Iudæis, sacrificiorū adderetur oblatio: aut propter vanam gloriam, propter hoc ipsum vt videantur Gentilem corrigere potuisse: sicut & nunc faciunt heretici sacerdotes, aut promissionibus corumpunt, aut minis terrent: non propter gloriam dei, neq; de ignorantia hominum dolentes, sed aut propter auaritiā, aut gloriam vanā, vt videantur aliquos potuisse corrigere. Sed qui propter deū aliquem vult corrigere, aut qui propter vanitatem, ex ipsis actibus docentis ostenditur. Quando enim ipse in sanctitate conuersatur, cognosce, quoniam errātem propter deum corrigere vult: si autem ipse in malis versatur, quomodo alterum propter deū corrigere valet ad bonum? Nunquid magis misericors potest esse aliquis alteri, quam sibi? Aut qui seipsū mergit in gurgitem peccatorum, quomodo alterū de peccatis valet eripere? Facitis autē eū filium gehēnæ duplo, quam vos estis. Nam qui fortè sub cultura idolorum constitutus, vel propter alios homines iustitiam seruabat, factus sub deo: malorum magistrorum prouocatus exemplo, fit peior magistris, & sic impietas discipulorum imputatur magistris. Aut sic, omnis Gentilis in simplo est filius gehēnæ, quia idolorū est cultor. Item iudæi in simplo erant filij gehēnæ, quia non credebāt in Christum.

Quicumque ergo ex Gentibus adiungebatur Iudæis, non solum non iustificabatur: nec enim iustificabatur aliquis, nisi per fidem Christi, maxime post aduentum ipsius: sed adhuc instruebatur exemplo scribarum & Pharisæorum discredere Christo, & blasphemare eū, quemadmodū & illi: & sic fiebat duplo filius gehēnæ. Primū quidem, quia idolorū fuerat cultor. Deinde quia factus fuerat blasphemator Christi, & interfector. Sicut & nunc, qui transit ad hæreses, duplo fit filius gehēnæ. Primū quidem, quia veritatem quam tenebat, reliquit. Deinde quia factus est aduersarius veritatis. Qui enim in erroribus natus est, & in erroribus permanet, in simplo est filius gehēnæ: quia autē natus in veritate, propter aliquā causam mundialem ad perfidiā migrat, duplo fit filius gehēnæ. **V**æ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumq; iurauerit per tēplū, nihil est: qui autem iurauerit per aurū tēpli, debet. Tēplū enim vel altare ad gloriā dei pertinet, & ad hominū spiritua-liū salutē: aurū autem quod est in tēplo, vel donum quod est super altare, ad gloriā quidē dei pertinet: & ipsum tamē aurū, vel donū magis ad delectationē hominū, & ad vtilitatem sacerdotū offertur super altare. Iudæi ergo aurū, quo ipsi delectabantur, & dona quibus ipsi pascebantur, sanctiora dicebant esse, quam ipsum tēplū & altare: vt homines promptiores fierent ad offerenda dona, quam ad preces fundendas in tēplo, aut iustitias faciendas. Multa enim & modō Christiani simpliciter, & insipienter sic intelligūt. Ecce enim si aliqua fuerit causa, modicum videtur facere, qui iurat per deū: qui autē iurat per euāgelij, magis aliquid fecisse videtur: quibus simili-ter dicendū est: stulti, scripturæ sanctæ propter deū sunt, nō deus propter scripturas. Maior est enim deus, qui sanctificat euāgelij, quam euāgelium quod sanctificatur a deo. **V**æ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis menthā, & anethum, & cuminū, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicij, & misericordiæ, & fidē. Quoniā scribarū & Pharisæorū ad quos loquebatur, quidā erant sacerdotes, quidā autē populares: non incongruū existimo, si duplicē huius loci faciam traditionē: vt vna quidē pertineat ad populares, qui decimas dant: altera autē ad sacerdotes, qui decimas accipiunt. Etenim ipse sermo dubius est, qui dicit: **V**æ vobis, qui decimatis. Nā & qui accipit decimas, rectē decima re videtur, & qui dat. Scribæ ergo & Pharisæi minimorū olerū decimas dabant, vt per hoc videntes eos, dicerent omnes: Putas quomodo omnium rerum suarum decimas offerre non prætermittunt: quia etiā contemptibilium olerum decimas dare non negligunt? Putas quomodo secundum omnia dei præcepta, vita eorum est cōsummata, vt ne in modicis his negligere acquiescant? Quod non erat verum. Nam minimarum quidem rerum decimas offerebant, ostendenda religionis gratia, in iudicijs autē erāt iniusti, in fratres sine misericordia, in deū semper increduli. Quas simulationes eorū arguit dominus,

A dominus hæc dicit & adiūgit: Hypocritæ liquantes culicē, camelū autē glutientes. Quoniā a modicis quidem delictis se abstinebant, quæ fieri solent ex decimis non oblati: magna autem mala alacriter committebant: qualia sunt, iniustum iudicium iudicare, in proximos suos odia exercere, in deum incredulum esse. In causa autem scribarum & Pharisæorum illorum cadunt multi. Et nunc qui videntur quidem ecclesiam honorare, pauperes consolari, in iudicio autem sedentes, aut secundum personarum acceptionem iudicant, aut secundum differentiam munerū: inter seipfos lites quotidianas exercent, & odia sine fine, præponentes semper auaritiā charitati. In fide autē semper infirmi sunt, quia inter Christianos & hæreticos nullam differentiam arbitrantur: sicut & meretrix mulier adulterum idipsum putat & virū. Et ipsi ergo hypocritæ sunt, & culicem liquant, modicum repellentes peccatum: & camelū glutunt, maxima & pessima committentes. Nunc veniamus ad sacerdotes. Scimus quia seruare iustitiam, & facere misericordiam, & habere fidem, propter gloriam suam deus mandauit: decimas autem offerre deo, propter vtilitatem sacerdotum: vt sacerdotes quidem populo in spiritualibus obsequantur, populi autem in carnalibus sacerdotibus subministrent. Sacerdotes ergo auaritia pleni, si quis de populo decimas nō obtulisset, ita eum corripiebant, quasi magnum crimine fecisset, quia decimam alicuius rei, vel saltem minimam non obtulisset: si quis autem de populo in deū peccabat, aut lædebat aliquem, aut aliquid tale faciebat, nemo curabat corripere eum, quasi nullam culpā fecisset, quia in deū peccabat. Et de suo quidem lucro sollicitē agebant, de gloria autem dei, & salute hominum negligebant. Ideo dicit de eis: **V**æ vobis qui decimas etiam rerum minimarum exigitis a populo, & misericordiam & iustitiam non facientes populū nō admonetis. Sic enim & modō fit. Ecce enim episcopus, si debitū honoris nō acceperit a presbytero, aut presbyter si nō acceperit a diacono, aut diaconus a lectore, irascitur, & turbatur: si autem viderit aut episcopus presbyterū, aut presbyter diaconū, circa ecclesiæ obsequium nō permanētē, aut aliās peccantē in deū, neq; irascitur ei, neq; curat: quia oēs quidem de suo honore solliciti sunt, de honore autē dei nullus. Et portiones quisq; suas secundum dignitatē suā vigilanter aspiciūt, & defendunt, & secundum dignitatem suam curam impendere circa obsequium ecclesiæ non attendūt. Si populus decimas non obtulerit, murmurant omnes: & si peccantem populū viderint, nemo murmurat cōtra eum. Quam compediōse in tribus his complexus est, & conditiones hominum, & quæ necessaria sunt hominibus ad salutem: Omnes enim homines aut iudices sunt, siue spirituales, siue mundiales, aut sub iudicibus sunt: & omnibus generaliter hominibus tam iudicibus, quam his qui iudicantur, duo hæc necessaria sunt ad salutem, fides vera,

& opera bona. Dicēs ergo, Iudicium tetigit eos qui iudicant, siue mundiales iudices, qui præsumunt mundo: siue spirituales, qui præsidet ecclesijs, vt iustum iudicium iudicent. Hæc est enim eorum prima iustitia, vt si verē, aut iudices mundiales loquuntur iustitiā, aut iudices spirituales. Si verò loquuntur iustitiam in ecclesia, per hoc ostenditur si iustē iudicauerint, dicente propheta: Si verē utiq; iustitiam loqui mini, iustē iudicate filij hominum. Si autem non iudicauerint iustum iudiciū, nō in veritate loquuntur iustitiam, sed in labijs tantum. Dicens autem, Fidem: admonet omnes in fide viuere dei. Dicens verò, Misericordiam: conuersationem bonam omnibus prædicauit. Nam siue abstinencia a malis, siue opus bonarum rerum per misericordiam conseruatur. Nam & nō facere homini quæ pati nō vult, & facere quæ sibi fieri vult, vtrunq; misericordiæ est. Duces cæci, liquantes culicem, camelum autem glutientes. Omnes ergo sacerdotes, qui propter non oblatas populi decimas curant, & docent populum, & corripiunt, & alia peiora eorum peccata videntes, tacenti ipsi sunt, qui docent populum suo exemplo liquare culicem, & camelum glutire: id est, a modico quidem peccato se abstinere, maiora autem committere. **V**æ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui emundatis quod foris est calicis, & paropsidis. Quoniā in specie calicis & paropsidis homines dicit, manifestum est ex eo quod addidit, dicens: Ab intus autem pleni estis rapina & iniquitate. Iudæi enim quotienscunq; ingressuri erant in templum, aut sacrificia oblaturi per dies festos, & seipfos, & vestimenta sua, & vtē silia lauabant, & a peccatis nemo seipsum purgabat, cum deus neque corporis mundiciam laudet, neque fordes cōdeimnet. Pone tamen, quia deus odit fordes corporum, & rerum, & vasorum. Si ergo rerum fordes odit, & aut vis, aut non vis, necesse est vt ipso vsu sordidentur: quanto magis deus fordes conscientiæ horret: quam, si volumus, semper mundam seruamus. Nō ergo vasa lauanda sunt aquis, sed conscientiæ precibus. O Pharisæe cæce, munda prius quod intus est calicis & paropsidis, vt fiat id quod foris est mundum. Non ergo sensus est, si catinus ab intus mundatur, a foris verò mundatus non fuerit, mundus est: sed homo, si ab intus peccatis non fuerit sordidatus, & si nunquam tetigerit aquam, mundus est ante deum: si autem peccauerit, & si toto pelago, & cunctis fluminibus se lauerit, sordibus & niger est ante deum.

Homilia. xlv. ex cap. xxij.

Væ vobis scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, &c. Merito iustorum corpora tēpla dicuntur, quia anima in corpore iusti dominatur, & regnat, quasi deus in templo. Vel certē, quia ipse deus in corporibus habitat iustus. Corpora autem peccatorū sepulchra dicuntur mortuorum, quia anima mortua est in corpore peccatoris. Nec enim viuens putan-

da est, quæ nihil viuum, aut spirituale agit in corpore. Vel quia mors ipsa habitat in corporibus peccatorum. Sicut ergo sepulchrum quandiu quidem clausum est, pulchrum videtur à foris: si verò fuerit apertum, horribile est. Sic & simulatores bonorum, quandiu quidem non cognoscuntur, laudabiles sunt: cum autem cogniti fuerint, inueniuntur abominabiles. Dico mihi ò hypocrita, si bonum est esse bonum, vt quid non vis esse, quod vis apparere? Si verò malum est esse malum, vt quid vis esse, quod non vis apparere? Nam quod turpe est apparere, turpius est esse: quod autem formosum est apparere, formosius est esse. Ergo aut esto quod apparet, aut appare quod es: quia manifestum malum à sapientibus non facile reprehenditur, dum infania aestimatur. Væ vobis scribæ & Pharisei hypocritæ, qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum. Omne bonum quod fit propter deum, in omnibus rebus æqualiter obseruatur. Vbi autem in omnibus rebus non æqualiter obseruatur, bonum illud propter homines fit, sicut res ipsa præfens demonstrat. Ecce enim qui martyria ædificant, ecclesias ornant, bonum opus facere videntur: sed si quidem & aliàs iustitiam dei custodiant, si de bonis eorum pauperes gaudent, si aliorum bona per violentiam non faciunt sua: scito quia ad gloriam dei ædificant. Si autem aliàs iustitiam dei non seruant, si de bonis eorum pauperes nunquam gaudent: si aliorum bona faciunt sua, aut per violentiam, aut per fraudem: quis tam insensatus est, vt non intelligat quia non ad gloriam dei faciunt ædificia illa, sed propter estimationem humanam? Et iuste ædificant martyria, vt pauperes violentiam passi ab eis, interpellent contra eos. Nō enim gaudent martyres, quando ex illis pecunijs honorantur pro quibus pauperes plorant. Qualis est virtus illa iustitiæ, munerare mortuos, & expoliare viuentes? de sanguine miserorum tollere, & deo offerre: illud non est deo offerre, sed velle violentiæ suæ socium facere deum: vt cum si oblatam sibi pecuniam de peccato libenter acceperit, consentiat in peccato. Vis domum dei ædificare? da fidelibus pauperibus vnde viuant, & ædificasti rationabilem domum dei. In ædificijs enim homines habitant, deus autem in hominibus sanctis. Quales ergo illi sunt, qui homines expoliant, & ædificia martyrum faciunt? habitationes hominum componunt, & habitationem dei destirpant. Iam ergo ex antiquis temporibus morbus iste in hominibus habebatur. Dicebant enim apud se: Si bene fecerimus pauperibus, quis illud videt? Et si viderint, non multi vident: & si multi viderint, pro tempore vident. Transit enim tempus, & transit cum tempore benefacti memoria. Nonne ergo melius ædificia facimus, quæ omnes aspiciunt, non solum hoc tempore, sed etiam in posterum? Nā quandiu ædificium permanet, tandiu ædificantis memoria nominatur. O inspiens homo, quid tibi prodest post

Quomodo domus dei ædificanda.

mortem ista memoria, si vbi es torqueris: & vbi non es, laudaris? Ergo dum Iudæos castigat dominus, Christianos docet: Quoniam si iuxta alia bona, ædificia sancta fecerit homo, additamentum est bonis: si autem sine alijs bonis operibus, passio est gloriæ secularis. Væ vobis scribæ & Pharisei hypocritæ qui ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum. Qui considerat consequentia tunc Phariseorum, & modò intelliget: quia hæc non solum illis dixit Phariseis, sed & omnibus postmodum nascituris. Nam & si ad illos solos dixisset hæc, dicta fuissent tantum, & non etiam scripta. Nūc autem & dicta sunt, & scripta. Dicta videlicet propter illos, scripta autem propter istos. Nam etsi patres Iudæorum mortui sunt, tamē filij eorum viuunt, qui prophetas quidem & martyres colunt: filios autem prophetarum & martyrum persequuntur, mortuorum sanctorum cultores, & viuorū persecutores. Si verò trinitatē eiusdem substantiæ cōfidentes, martyres passi sunt: quare eos quasi sanctos colunt, qui vnū ingentium, & vnū vnigenitū, & vnū spiritum sanctum crediderūt? Si autem martyres colunt, quasi qui veram confessi sunt fidem: quare persequuntur eos, qui fidem eorundem prophetarū & martyrum confitentur? Pharisei ergo hæretici sunt, qui à vera fide præcisi sūt. Pharisei enim præcisè intelliguntur ipsi, qui sepulchra ædificant prophetarum, & martyrum nomina colunt, & præcepta blasphemant: memoriam honorant, & fidem contemnunt. Et dicitis: Si fuisset in diebus patrum nostrorum, non fuisset socij eorum in sanguine prophetarum. Semper Iudæi præteritorum sanctorum cultores fuerunt, & præsentium contemptores, magis autem & persecutores, & inimici viuētium, & amici mortuorum. Non enim sustinentes increpationes prophetarum suorum persequerentur eos, & occidebant. Nam volentibus malè viuere, semper contraria videtur esse correptio, dicente Salomone: Arrogue sapientem, & amabit te: insipientem verò, & odiet te. Postea autem nascentes filij intelligebant culpas patrum suorum, & ideo quasi de morte innocentium prophetarum dolentes, ædificabāt monumenta eorum, & ipsi tamen similiter persequerentur, & interficiebant suos prophetas, increpantes eos propter peccata. Nam alter alteri culpam citò intelligit, suam autem difficile: quia homo in causa alterius tranquillum cor habet, in sua autem turbatum. Perturbatio autem cordis non permittit hominem considerare quod bonum est. Sic ergo per singulas generationes Iudæi colebant illos quasi sanctos, quos patres eorum quasi malos occidebant. Hoc autem fiebat, nō vt vnaquæque generatio suam innocentiam ostenderet, sed vt inuicem se domestico filiorum iudicio cōdemnarent. Quis enim existimare potest innocentes, qui à filijs suis quasi rei damnantur? Sic & Iudæi qui fuerunt in tempore Christi, prophetas quidem colebant, & dominū

persequerentur.

A persequerentur: seruos honorabant, & dominum contemnebant. Naturalē consuetudinē omnium malorum hominum Christus exponit. Nā Iudæi corripuntur à Iudæis: sed penè in omnibus hominibus malū hoc inuenitur, vt alios quidem culpent errantes, & ipsi in eosdem currant errores. Ecce si tu audias aliquē de antiquis episcopis loqui, quia ille (nescio quis sit) peccantē populū liberè increpabat: sic personas diuitum nō aspiciēbat, sed vnicuique verum dicebat, statim collaudas eum, & beatificas, & dicis, quia talis debet esse in populo doctor. Et si audias, quia aliquis extitit increpatus, & fecit illi iniuriam, vituperas & dicis: Quare illū non sustinuit increpantem? Ego si essem, & me aliquis pro mea culpa corripere, non solum non irascerer, sed magis gauderē. Sicut enim familia sine flagello non regitur, sic & populus sine increpationibus nō gubernatur. Ecce si quis de tuis doctoribus voluerit te increpare propter peccatū tuū, & dicere tibi quod verum est, statim irasceris, & blasphemās: sic & Iudæi suos quidem prophetas non sustinebant, antiquos autē quasi sanctos colebant. Nō ergo ille est bonus, qui quod malū est reprehendere potest, & bonū laudare: sed qui reprehensus in malo, bono animo suscipit reprehensionē. In alterius causa facile possumus omnes iusti iudices esse: ille autē verè bonus, & iustus, & sapiens est, qui sibi ipsi iudex fieri potest. Cum audieris aliquem beatificantē antiquos doctores, proba illū qualis est circa suos doctores. Si enim illos sustinet, & honorat cum quibus viuunt, sine dubio & illos honoraturus fuerat, si cum illis vixisset. Si autē suos contemnit, verè & illos contempturus fuerat, si cum illis vixisset. Nā omnis correctio similis est cæteris tentationibus. Sicut ergo omnis tentatio, fideles quidem ædificat magis, infideles autē destruit amplius: sic & omnis increpatio discipline religiosum autē & malū conturbat, & ad deterius ire cōpellit. Sicut ergo vas figuli igne probatur, sic & bonum cor, increpatione cognoscitur. Et dicitis: Si in diebus patrum nostrorum fuisset, nō fuisset socij eorū in sanguine prophetarū. Nō quia Iudæi specialiter omnino talia loquebatur, sed quia talia cogitabat & faciebat, cogitationibus suis hæc loquebantur & factis. Quando enim colebant filij quos patres occiderant, condemnare videbantur homicidia patrū suorum, & se ab illorum consortio separare. Sic & hæretici quando colunt prophetas, & apostolos, & martyres, qui à patribus eorū, id est à Iudæis, vel à Gētilibus persecutionē passi sunt, & occisi, cōdemnare videtur acta patrū suorū, id est Iudeorū, atq; Gētiliū: & dicere, quia si fuisset in diebus illorū, nō fuisset socij eorū in sanguine prophetarū, apostolorū, & martyrorū. Itaq; testimonium redditus vobis, quia filij estis illorū qui occiderunt prophetas. Naturæ regula dicit, quia non potest fieri, vt de bonis parentibus mali nascantur: aut de malis, boni: sed quales fuerunt parentes, tales

Tomus secundus.

erunt & nati. Quia sicut arbor in fructu cognoscitur, & fructus per arborem demonstratur: sic patres cognoscuntur in filijs, & filij per parentes. Nonne hoc ante Christum propheta prædixit, Quoniam deus in generatione iusta est? Item, Generatio rectorum benedicetur? Ergo dant testimonia de filijs mores parentū. Quod si pater fuerit bonus, & mater mala: aut si mater fuerit bona, & pater malus: interdū filij patrē sequuntur, interdū matrē, interdum omnes filij patrē, interdum omnes matrē: tamē frequentius est, vt nati patrē sequantur. Si autē ambo fuerint æquales, aliquando fit, vt de bonis parentibus mali exeant filij, aut de malis boni, sed rarò. Ecce enim regula est humanæ naturæ, vt omnis homo nascatur duos oculos habēs, & quinos digitos: aliquando tamen vt manifestentur opera dei, nascitur homo aut sex digitos habens, aut oculos omnino non habens: sicut in euangelio scriptū est. Sicut ergo extra regulā naturæ rarò euenit, vt deformis nascatur: sic & homo extra regulam naturæ rarò procedit, vt dissimilis nascatur filius parentibus suis. Tu itaq; iuuenis quando vxorem ducere vis, si virgo, aut si puella nuptui tradatur, noli quærire diuitem, sed bene morigeratā: quia mores boni, diuitias frequenter acquirunt, diuitiæ autē mores nunquam fecerūt. Et gloriosior est paupertas si delitum, quàm diuitiæ peccatorum. Noli quærere speciem, quia scriptum est: Sicut in aures aureæ in specie, meretrices placent: in moribus autem, matronæ. Cum autem requiris, aut necessariū habes matronæ mores discere, cōsidera quales habet parentes, & sine labore cognosces de illa. Si ergo ambo fuerint boni, fiducialiter pone pedē tuum in domo illius: si autem ambo fuerint mali, fuge familiā illam. Crede enim testimonio Christi, quod verum est, & nō mentitur. Si autem dissimiles fuerint parētes illius, dubium inde habes euentū, quomodo nauta, qui in mare tradit animā suā, nesciens vtrum pereat aut euadat. Aut ita: Non quia aut de iustis parentibus iusti nascantur, aut de iniquis iniqui, secundū ea quæ diximus: sed si de parētib; iustis iusti nascantur, per hoc ipsum quod similes sunt parentibus suis, sibi ipsi testimonium perhibent, quia sunt filij eorum: si autem de iustis iniqui nascantur, per hoc ipsum quod dissimiles sunt parētib; suis, perhibent testimonium sibi, quia non sunt filij eorum. Et econtrā, si de iniquis parentibus iniqui nascantur, sicut homicidæ Iudæi de homicidis Iudæis, de quibus præfens loquitur sermo, per hoc ipsum quod similes sunt parentibus suis iniquis, sibi ipsi testimonium perhibēt, quia filij sunt eorū. Si autem de iniquis nascantur iusti, ipsi sibi perhibēt testimonium, per hoc quod dissimiles sunt parētib; suis, quia nō sunt filij eorū. Secundū hoc ergo & hæretici ipsi sibi testimonium dant, quoniam filij sunt Iudæorū, atq; Gētiliū, qui psecuti sunt prophetas, & apostolos, & martyres. Quomodo? eadē ipsa opera facientes in

Psal. 13. c.
Ibid. 11. a

Ioan. 9. a.

Vxor qualis ducenda

Prou. 11. c.

F

Mm iij Christia-

G Christianos, quæ fecerunt Iudæi atque Gentiles in prophetas, & apostolos, & martyres. Nunquid prophetæ aut apostoli, & martyres, persequentium volebant aliquid fieri suū? Nunquid terroribus carnalibus, aut promissionibus mundialibus aliquē credere suadebāt? Nec enim est fides, quæ ex necessitate timoris procedit, aut desiderio muneris alicuius terreni: sed bene docentes, & melius viuentes, vt & verbis docerent, & factis. Et non minas proponebant carnales, sed futurū dei iudiciū exponebāt. Non mundialia bona, sed regna cœlestia hominibus promittebant. Si hæc faciunt heretici, verè filij sunt prophetarū, & apostolorū, & martyrum, qui ita fecerunt: si autē alios persequuntur, alios terrent, alijs promittūt, aliorū bona diripiunt, alijs autē donant, sine dubio ipsi de se testimoniū dant, quia ipsi filij non sunt prophetarū, & apostolorū, & martyrum. Et vos implete mēsuram patrū vestrorū.)

H Prophetat illis futurū, vt quæadmodū patres eorū interfecerunt pphetas, sic & ipsi interficiant Christū, & apostolos, & martyres, ceterosq; sc̄tos. Non iubet illis vt faciant quæ facturi nō erant, nisi iussisset: sed ostendit eis, quia sciebat quod essent facturi. Vtputa, si contra aliquē litiges aduersariū, & scis quod aliquid cogitat aduersus te, dicis illi: Fac mihi quod facturus es. Nō iubes illi vt faciat, sed ostēdiste intelligere quod cogitat facere. Sic & dominus ad Iudā dicebat: Quod facis, fac citi⁹. Et quā bene dixit, Implete: & non, superimplete. Quātūm ad veritatē, excefferunt mēsurā patrū suorū. Illi enim homines occiderunt, isti deū crucifixerūt. Illi ministros, isti regē. Sed quia voluntate sua descendit in mortē, non imputabat illis suæ mortis peccatum: sicut & in cruce petebat pro illis: Pater, remitte eis, quia nesciunt quid faciunt. Imputat autē illis apostolorū mortē, ceterorumq; sanctorū, qui nolentes occisi sunt. Ideo dicit, Implete: & nō, superimplete. Nā benigni & iusti iudicis est, suas iniurias contemnere, & aliorū iniurias vindicare. Qui autē suas vindicat, quanuis iustē vindicet, nunquam tamen iudex iustus esse putatur. Consequenter & hereticis dicitur hoc. Quando enim vides hereticos, tres per omnia æquales dicentes, eiusdem esse substantiæ, eiusdem esse authoritatis, sine principio omnes, hos aliqua parte distantes à se, non mireris: implet enim mēsurā patrū suorū Gentiliū, quoniam & illi similiter multos deos colebant. Quando vides eos, tres vnā personā dicētes, & ipsam esse deum patrē, ipsam deum filium, ipsam deum spiritum sanctū, nō mireris: Iudæorū enim patrū suorū implet mēsurā. Sic enim & illi semper vnū deum patrem colebant, filium non confitentes deū post patrē. Quando vides eos confitentes, ac dicentes, quia filius de ipsa patris substantia processit: sicut & omnis filius corporalis de corpore patris, & actum carnalē applicat spiritui impassibili & inuisibili: cognosce quia mēsurā implet patrū suorū Gentiliū. Et illi enim tales deos colebant, qui

Ioan. 13. c.

Luc. 23. c.

secundum carnē & generabantur, & generabant. Quando vides eos dicentes, purum hominē crucifixum & anima, & corpore: non deum in corpore solū, in quo nulla esset diuinitas: scito quoniam implet mēsurā Iudæorum patrū suorū. Nā & illi hominē purū se crucifixisse credentes, dicebant ad apostolos: Ecce enim impleuistis Hierusālem doctrina vestra, & vultis inducere super nos sanguinem istius hominis. Si enim homo pur⁹ est passus, dimitto: quia nos mors hominis, non dei saluauit. Sed dico, Iudæi tale peccatum fecerūt, quale facit qui hominē occidit, non deum. Quando vides eos persequentes, & facientes omnia quæ diximus, nō mireris: implet enim mēsurā Iudæorum & Gentilium patrū suorū. Serpentes genimina viperarū, quomodo fugietis à iudicio gehēnæ? Sicut enim serpentes præ omnibus animalibus astutiores sunt, & astutia eorum nō est in bono, sed in malo: hoc enim semper aspiciunt, quomodo aliquē mordeant: & cum momorderint, quomodo se occultent: Sic & omnes hypocritæ astutiores sunt ceteris hominibus simpliciter viuentes, & in astutia sua cogitant quomodo aliquē lædant: & cum læserint, ita simpliciter ambulant, quasi neminē nocuerint.

Genimina viperarum.) Superius diximus de Iudæis, quoniam per singulas generationes inuicem sua facta condemnant, & semper patres reprehendebantur à filijs suis. Item filij reprehendebantur à filijs suis. Ideo ergo eos oēs viperæ similitudo: quoniam talis est viperarum natura, quando conceperint in vtero matres, nati earum rumpunt vterum matris, & sic procedunt. Item ipsi nati, quando conceperint, sic patiuntur à suo foetu. Sic ergo viperæ semper parentes comedunt, & comeduntur à pulillis suis: sic & Iudæi semper patres condemnant, & cōdēnantur à filijs suis. Quomodo fugietis à iudicio gehēnæ? Nunquid sepulchra sanctorū edificantes, an potius à malicia corda vestra mundantes? Nunquid sic iudicat deus, quomodo iudicat homo? Homo hominē iudicat in opere, de⁹ autem in corde. Quæ est autē ista iustitia, sanctos colere, & contemnere sanctitatē? Primus gradus pietatis est, sanctitatem diligere: deinde sanctos: quia non sancti ante sanctitatem fuerunt, sed sanctitas ante sanctos. Sine causa ergo iustos honorat, qui iustitiam spernit. Quomodo fugietis? Nunquid liberabunt vos sancti, quorum monumēta ornatis? Non possunt sancti amici esse illorum, quibus deus est inicus. Nunquid potest esse pacata familia, domino aduersante? Quomodo fugietis? An forsitan nomē vacuum vos liberabit, quia videmini esse populus dei? Quid prodest meretrici, si nomen habeat castum? Sic nihil prodest peccatori, si seruus dei dicatur. Ne putetis quia melior est Christianus impietatis, quā infidelis impius. Deniq; quis peior est tibi, inimicus apertus, an qui se fingit amicū, & est inimicus? Puto quod melior est inimicus apertus, quā amic⁹ falsus. Sic & apud deum odibilior est, qui ser-

Ado. 1. a.

Viperarū natura.

Pietatis gradus duo.

A qui seruū dei se dicit, & mandata diaboli facit. Serpentes genimina viperarū, quomodo fugietis à iudicio gehēnæ? Serpētes enim sunt & omnes heretici, prudentes in malo, & stulti in bono. Et sicut serpentes varij sunt in corpore suo, sic heretici varij sunt in erroribus suis, & multiplices in malignitate: qui deponentes imaginē dei, quæ est in iustitia, & sanctitate veritatis: & suscipiētes imaginē serpentis, quæ est in malicia & schemate veritatis, facti sunt serpētes, filij serpentis illius, ad quē dominus in persona ecclesiæ, & diaboli dicit: Ecce pono inimicitias inter te & mulierem, & inter semē tuū, & semē illius. Super ventrē tuū, & super pectus tuū repes, & terrā māducabis omnibus diebus tuis. Propter quam sententiam domini, inter hereticos & Christianos pax non potest esse. Si ergo filios ecclesiæ nō persequuntur heretici, neq; aduersantur, & ipsi filij sunt ecclesiæ: si autē persequūtur, semē sunt serpentis illius, cuius semen inimicitias exercet aduerbū semen ecclesiæ. Nam & isti, qui genimina sunt serpentis, similiter sicut & illi super ventrē suū, & super pectus repunt, & semper māducant terram. Super ventrē quidē, & pectus repūt: quoniam quicquid faciunt, propter ventrē suū faciūt, & propter vanā gloriā pectoris sui. Terrā autem māducant, quoniam neminē lucrātur, aut capiūt in perfidia sua, nisi illos qui in terra sunt: id est, carnales homines. Spirituales autē viros seductio nō cōsumit. Māducare enim est lucrari, vel acquirere, siue ad vitā, siue ad mortē. Nō solū autē serpētes sunt, sed & viperæ: quarū natura est, vt rūpētes viscera matrū, nascātur: sic & authores hæresum, rūpētes fidē matris ecclesiæ, processerūt ad principatū. Quomodo fugietis à iudicio gehēnæ? Ecclesiæ ædificantes, nō ecclesiasticæ veritatis fidem tenentes: scripturas legentes, nō scripturis credentes: pphetas, & apostolos, & martyres nominantes, nō opera martyrum imitantes, nec cōfessionē eorū sequentes. Nec audistis eū qui dicit: Nō oēs qui dicūt mihi, domine domine, intrabūt in regnū cœlorū, sed qui faciūt voluntatē patris mei? Sicut enī nō oēs qui dominū vocant, domini sunt, sed qui faciūt domini voluntatē: sic non omnes qui in locis suis prædicāt apostolos, & pphetas, & martyres, iam per hoc sunt cultores eorū: sed qui opera eorū imitātur, & fidē sequūtur.

Homilia. xlvj. ex cap. xxiiij.

Deo, ecce ego mitto ad vos pphetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis occidētis, & crucifigetis, &c.) Prophetas, & sapientes, & scribas apostolos dicit. Prophetæ enim erāt, quia ppheticō spiritu erant repleti. Sapientes autē erant corde, sicut ppheta dicit de eis: Et eruditos corde in sapientia. Scribæ autē erant corde, quia de thesauris suis noua & vetera proferebāt. Sed primūm videamus, qua causa dicit: Ideo, ecce ego mitto ad vos. Superius dixerat, Vt vobis scribē & Pharisei hypocrite, qui edificatis sepulchra pphetarū, & ornatis monumenta iustorum, & dicitis: Si fuissetis

Heretici serpētib⁹ comparati.

Gen. 3. c.

seductio- ne conuincunt.

Sup. 7. c.

Mat. 89. c.

Hic sup. b.

in diebus patrum nostrorum, siō essemus socij eorum in sanguine prophetarum: id est, quoniam edificatis sepulchra prophetarū, & per hoc non solūm verbis, sed & ipsis ædificationibus dicitis, si in diebus patrum nostrorum fuissetis, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum: volentes vos iustificare coram hominibus, qui secundum visionem operum iudicant, & non coram deo, qui corda cognoscit: quod est hypocritarū. Ideo dixit Iesus turbis Iudæorum, & principibus sacerdotum: Ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis occidētis, & crucifigetis, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, vt mēsurā homicidarum patrū vestrorum nō bene plenā impleatis. Peiora faciētes patribus vestris. Quoniam illi quidem prophetas occiderūt, vos autem ipsum dominum prophetarum. Illi enim eos qui annuntiabant venturum filium dei: vos autem eos, qui eū iam aduenisse testantur, vt sic per ipsa opera vestra homicidalia testimoniū vobis reddatis, quia filij estis patrum homicidarum: vt non solūm sanguis istorum sanctorum, verum etiam propter istorum sanguinem, omnis sanguis præcedentium sanctorū veniat super vos. Nunc virtutem ipsorum verborū videamus. Ostendit eis, quia intelligit corda ipsorū, quia tales sunt, vt faciant quod fecerunt patres eorum. Nam apud deum, qui hominē occidere disponit, antequam occidat, quasi homicida habetur. Et qui adulterium committere ausus est, antequam committat, iam adulter est ante deum. Et qui periurare parat⁹ est, antequam Periuret, iam periurus videtur: quia deus non ex operibus iudicat, sed ex cogitationibus cordis, dicente Apostolo: Testimoniū reddente cōscientia eorum, etiam cogitationibus inuicem accusantibus se, aut etiam defendentibus se in die cūm iudicabit dominus occulta hominum. Voluntas est enim, quæ aut remuneratur pro bono, aut condemnatur pro malo: opera autem testimonia sunt voluntatis. Vt quid ergo expectat opera, qui conscientias nouit? Nunquid & tu in aliquo negotio testimonia quæris, cūm tibi res ipsa fuerit manifesta? Sed dicis: Si secundum voluntatem iudicat, & opera non expectat, non mississet ad illos prophetas & sapientes. Ideo expectat vt duo bona fierent misericordiæ, vt & Iudæi secundum conscientias solas suas condemnarentur, & iusti homines non occiderentur. Et quis scit, quia aut malus iustē damnat⁹ sit propter maliciā suā, aut bonus propter beneuolentiā suā iustē remuneratus sit, nisi voluntas demonstraretur in opere: Quale est enim illud iudicium iustum, cuius iustitiam nemo cognoscit? Non ergo deus quærit opera propter se, vt sciat quomodo iudicet, sed propter alios, vt omnes intelligant, quia iustus est deus. Nam deus est, qui omnium corda cognoscit, & hominū, & angelorū, & spiritū ceterorū. Cor autē dei nemo cognoscit, neq; homines, neque angeli. Ideo ergo & malis dat occasiōē, per quā in opere

Rom. 2. c.

F

Mm iij ribus

G ribus ostendatur propositum voluntatis suae mala: sicut dedit scribis & Phariseis, mittens ad eos prophetas, & sapientes, & scribas: & bonis praebet occasione, per quam ostendant propositum voluntatis suae bonae, sicut prophetis, & sapientibus, & scribis suis praebuit, excitas super eos persecutione scribarum & Phariseorum, ut non sine causa quantum ad homines coronarentur. Et sicut homo habens benefaciendi propositum, certe iustum est, ut deus prouideat ei occasiones, per quas faciat bona. Ut quid pinguis terra iaceat sine fructu? Sic iustum est, ut homini mala voluntate habenti, prouideat causas, per quas faciat mala, dicente Salomone: Ad prauos prauas vias mittit dominus. Vnde Dauid rogat, dicens: **Psal. 118. d.** Viam iniquitatis amoue a me, lege tua, &c. Na & **Psal. 124.** de beneuolis alibi propheta sic dicit: Quia non dimittit virga peccatorum super sortem iustorum, ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas: Id est, non dat potestatem demonibus super iustos, ne quando contra voluntate suam malum facere compellatur ab illis. De maleuolis autem statim sic dicit: Declinantes autem suffocatione, adducet dominus cum operantibus iniquitate: Id est, qui declinat est ad malefaciendum, sociat illum cum operantibus mala: Vtputa volenti tibi elemosynas facere, occurrit ante faciem tuam captiuus, aut desolata vidua, aut miserabilis orphanus, non tantum te misit ad utilitatem illius, quantum illum transiit ad utilitatem tuam: id est, non tantum praestitit illi per te, quantum per illum tibi. Na quod per te illi praestitit, temporale est, & terrenum: quod autem tibi praestitit per illum, perpetuum est, & coeleste. Ne putes quia propter utilitatem pauperum deus diuites fecit, quos & sine diuitibus poterat sustentare: sed propter utilitatem diuitum pauperes fecit qui infructuosi & steriles erant futuri, nisi pauperes facti fuissent. Si ergo bene facere volentibus, quando prouidet causas benefaciendi, iustus est deus: sine dubio, & quando malefacere paratis malefacienti prouidet causas, non est iniustus. Sicut enim bonus rogat, ne occasionem peccandi incurrat, dicens: **Psal. 118. d.** Viam iniquitatis amoue a me: sic & malus optat, ut inueniat occasionem nocendi. Ideo ergo dicit dominus: Ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis, ut veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effunditur super terram. Ergo deus occasionem prouidet peccandi? Etiam, sed non ut peccare faciat, sed ut peccatorem ostendat. Ecce enim si tu vitiosum compares seruum, & volueris mores suos scire: nonne pones ante illum sacculos cum solidis, aut aliquem concupiscibilem cibum, & si quidem seruus ille incontinens fuerit, & sine timore, porrigat manum suam, & accipiet inde: numquid male fecisti? Aut nunquid tu coegisti illum ut faceret male? Non, sed propalasti malitiam eius. Sic & deus dans hominibus occasione peccandi, si peccare voluerint, non illos facit peccare, sed manifestat pertinaciam cordis eorum. Ut veniat super vos omnis sanguis iustus, qui

effusus est super terram, a sanguine Abel iusti, usque ad sanguinem Zachariae filij Barachiae, quem occidistis inter templum & altare. Id est, non tantum super Iudaeos, qui iam non sunt, sed super vos malos homicidas. Na in tempore Abel Iudaei quidem non fuerunt, mali autem fuerunt. Na quantum ad homines multae generationes sunt secundum diuersitates terrarum: quantum autem ad deum, duae generationes sunt: Vtputa per singulas generationes factis suis bona promittens deus per prophetas, ad consolationem eorum Christum eis prophetauit venturum, utputa: Constitua iudices tuos sicut prius, tunc vocaberis ciuitas iustitiae, &c. Ergo promittit quidem, non autem praestitit: praestitit autem nouissimis sanctis. Sicut & per singulas generationes peccantibus mala promittens deus, ad terrorem eorum hunc eis propheticam minabatur interitum, quem Iudaei sunt passi, utputa, Terra vestra deserta, &c. Ergo minatus est omnibus, non autem reddidit, sed reddidit generationi nouissimae. Sicut ergo omnia bona, quae in singulis generationibus a constitutione mundi omnes sancti merebantur, illis nouissimis sunt donata, qui receperunt Christum: sic omnia mala, quae in singulis generationibus a constitutione mundi pati meruerunt omnes iniqui, & sanctorum interfectores, super nouissimos Iudaeos venerunt, qui Christum repulerunt. Aut ita: Nunquam ab initio mundi ante talis gratia dei donata est hominibus, qualis in Christo: aut talis interitus venit super impios, qualis venit super Iudaeos Christo repulso. Exempla corporalia dico, quae passi sunt a Romanis. Quid enim melius esse potest, quam deum in corpore venientem suscipere? Aut quid peius contingere potest, quam deum cum tanta humilitate & misericordia venientem ad se non solum non suscipere, sed adhuc interficere, & tali modo interficere? Pone ergo deum dicere ad illos, qui receperunt Christum: Ecce ego mitto ad vos filium meum in corpore velatum, & discipulos eius in nomine ipsius: & recipietis eos, & creditis in eum, ut veniat super vos omnis iustitia, quae facta est ab Abel usque ad Zachariam. Nonne verum dicit? Verum enim, quantum ad magnitudinem gratiae, quae data est hominibus in Christo, non dicam omnem iustitiam praecedentium sanctorum, quae ab initio venit super illos: sed puto, quod omnium sanctorum iustitiam tantum mereri non potuerunt, quantum illis donatum est. Sic & super Iudaeos, qui crucifixerunt Christum, & persecuti sunt discipulos eius venientes ad se: quantum ad magnitudinem irae quae effusa est super eos, non dicam quia omnium impiorum praecedentium peccata venerunt super illos, sed magis omnium impiorum peccata tantum mali non meruerunt, quantum venit super illos, ut talia paterentur, qualia passi sunt a Romanis: & sic postmodum omnes generationes eorum usque in finem seculi proijcerentur a deo, & ludibrium fierent gentibus universis: Sic & modo fit in omnes gentes & ciuitates. Vel ita: Omnis gens vel ciuitas non cum peccauerint, statim punit eas deus: sed expectat per multas genera-

A generatioes, & modo mandat, modo minatur, interdum ex parte castigat: ut quanto magis diutius eos expectauerit, tanto amplius & dei iudicium iustius sit, & illorum dignior poena. Quando autem placuerit deo perdere ciuitatem illam, aut gentem, videtur omnium generationum praecedentium peccata reddere illis: quoniam quae ille omnes generationes merebantur, haec sola passa est. Quid ergo? Iniustus est deus, qui aliorum peccata vindicauit in istis? Absit. Sed quoniam quae illi merebantur, isti sunt passi, & soli passi sunt talia, cum non soli peccassent: propterea quae aliorum erant, dicuntur isti perpassi. Res enim ista moralis est, & sic omnes homines quotidie facimus. Ecce enim cum serui tui peccant, expolias vnum, & iterum parcis ei, dicens: Nisi obseruaueris, hoc passurus es: similiter facis & alteri. Non meliorantibus verum eis, si incurrerit vnus, castigatur secundum suum peccatum, & videtur quidem pro omnibus ille solus castigatus: quia quod alijs est promissum, illi est redditum. Reuera autem non pro alijs castigatus est, sed pro se: quia secundum meritum culpe suae castigatus est. Ille enim pro alijs dicitur castigari, qui alijs peccantibus, ipse castigatur, non peccans: qui autem peccans castigatur, non pro alijs, sed pro se castigatur: Sic & generatio ista pro patribus quidem suis videtur punita, quia illi territi sunt, isti puniti. Verum autem non pro alijs, sed pro se condonati sunt: quia sic peccantes, iuste damnati sunt. Haec eadem ad hereticos conuenit dicere Christum: Ideo, ecce ego mitto ad vos sapientes, & scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, ut veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effunditur super terram. Verum enim missi sunt sapientes aduersus hereticos, scilicet patres vestros. Sapientes autem non literati, quorum sapientia non est in sensibus carnalibus posita, & in lingua acquisita per exercitationem carnalem, sed sapientes circa dei timorem, sapientes circa dei noticiam: sapientes animo, non corpore: corde, non ore: fide, non sic notam fac mihi, & eruditos corde in sapientia. Missi scribas, id est presbyteros, & diaconos, & fecerunt eis qualia fecerunt prophetis, & apostolis, & martyribus patres eorum. Quanta passi sunt ab hereticis patres nostri nullus ignorat, recedente de medio testimonio scribarum. Ipse enim actus hominum per singulas generationes decurrens, sufficit ad testimonium veritatis, qui sunt filij prophetarum, & apostolorum, & martyrum, persecutionem patientium semper, & qui sunt filij Iudaeorum atque gentilium persequentium semper. Quid opus est verbis ad probationem generis vestri, cum res ipsa loquatur? Quod autem dicit, Ut veniat super vos omnis sanguis iustus a sanguine Abel, usque ad sanguinem Zachariae: non ita est intelligendum, ut omnium generationum praecedentium & persequentium merita, generatio vna D persoluat. Nec enim iustum est, ut alter pro alteri puniatur peccatis, sed cum in die iudicij vnaquaeque generatio punita pro peccatis suis fuerit, de hac vna & ipsa generatione videbitur esse iudicatum. Omnium enim iniquorum, & persecutorum, & homicidarum a Cain usque ad finem vna generatio est: etsi non sint omnes in tempore vno, omnes tamen filij sunt persecutoris & homicidae illi? Cain. Ideo & alibi dicit: Amen dico vobis, non transibit generatio haec donec omnia fiant: id est, donec impleatur omne mysterium vocationis sanctorum: Vtputa Cain fuit persecutor Abel, & mortuus est: facti sunt gigantes persequentes filios Seth. Ecce Cain transiit, sed generatio ipsa stetit. Perierunt gigantes in diluuium, sed nati sunt ex Cham Cananei, & caeterae gentes persequentes filios Sem. Gigantes transierunt, sed generatio ista stetit. Secundum animam enim Cananai de generatione erat eorum iniquorum, qui fuerunt ante diluuium. Interempti sunt Cananai ex parte a filiis Israel, sicut legimus, & ex eis facti sunt alienigenae, qui persequerentur Iudaeos. Ecce & illi transierunt, sed generatio eorum stetit. Postmodum conuersae sunt gentes quaedam ad Christum, surrexerunt perfidi Iudei post Christum, aduersus Christianos, ipsa vice habentes ipsam generationem quantum ad animam, quam habuerunt gentes ille, quae prius persequerentur Iudaeos. Deinde gentiles quidem crediderunt omnes, Iudei autem defecerunt, qui persequebantur ecclesiam: & ex ipsa ecclesia surrexerunt heretici, qui persequebantur ecclesiam, sed generatio ipsa stetit. Ecce Iudei & gentes persecutores transierunt, sed generatio ipsa stat. Na de generatione impiorum Iudeorum, & gentilium sunt heretici isti. Ideo & mores, & perfidiam sequuntur eorum, sicut diximus supra. Postmodum autem & heretici transiunt, ut non sint secundum quod modo esse videntur, & futuri sunt gentiles & populi Antichristi, & transeuntibus istis, generatio iustorum stabit in illis. De generatione enim iustorum erat etiam illi qui fuerunt, & impletur quod dictum est: Non transibit generatio ista, donec omnia fiant. Hierusalem Hierusalem quae occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te mittuntur. Omnia futura ante praespicis dominus, praevideat etiam ruinam ciuitatis Hierusalem, & plagam, quae a Romanis ventura erat super populum illum: ideo extollens lamentum lugebat eam dicens, Hierusalem Hierusalem. Recordabatur quidem sanguinem sanctorum suorum, qui effusus erat ab illis, & qui adhuc postmodum fuerat effundendus. Sed non tamen dolebat de iniuria sanctorum suorum, sciens qualem illis gloriam preparauerat pro morte temporalis: sed de illorum interitu flebat, quibus & in isto seculo mala ventura fuerat, & in illo peiora. Sicut enim benefacientes, non deo praestamus, sed nobis: deus autem gaudet, non de suo lucro, sed de nostra salute: sic nos peccantes non deo nocemus, sed nobis. Deus autem tristatur, non de sua iniuria, sed de nostra perditione. Sicut rex benignus

Gnignus audies criminosas personas, lege quide[m] co[m]pellere ipse mortis sententia[m] dicit aduersus eos, tamen misericordia instigante lachrymas fundit super illos, & vult eos adiuuare, & no[n] potest, contradicente sibi iustitia: quoniam misericordia tunc vera est misericordia, si sic facta fuerit, vt iustitia per eam non contemnatur: si autem co[m]tempta iustitia misericordia obseruetur, ipsa misericordia non est misericordia, sed fatuitas. Nam iustitia no[n] est vera iustitia, nisi habuerit in se & misericordia: sic & misericordia no[n] est vera misericordia, nisi habuerit in se iustitia. In iustis agentibus ac malefactoribus misericordiam exhibere, nec eos punire, ipsa misericordia non est misericordia, sed fatuitas: Sic & dominus ipse quidem mortis sententiam dicitabat super Iudaeos, dicens: Ecce ego mitto ad vos prophetas, & ex ipsis occidetis, vt veniat super vos omnis sanguis iustus. Ecce ipse eos miserabili lamentatione plangebatur, dicens: Hierusalem Hierusalem. Na[m] deus inuitus compellitur cum magno dolore peccatores damnare. Non enim sic dolet, quia ipse ab eis offenditur, sed quia quasi violenter cogitur perdere aliquem, qui omnes cupit saluare. Nam quemadmodum in nobis contra naturam est bene facere, sic & deo contra naturam est male facere, aut perdere. Sed dicit aliquis: Cum in potestate habeat deus perdere & saluare, quis eum inuitum compellit condemnare, si non vult? Tu qui non desideras misericordiam dei. Nam sicut qui desideranti misericordiam denegat, crudelis est: sic qui non desideranti misericordiam praestit, iniustus est. Sed dicit: Quis est homo, qui non desiderat misericordiam dei? Tu qui permanes in peccatis. Desiderare autem misericordiam dei, est conuerti ad eum. Ille enim desiderat misericordiam dei, qui timet iram eius: qui autem non timet iram eius, non desiderat misericordiam eius, sed co[m]temnit. Hierusalem Hierusalem, quae vsque nunc luctata es contra misericordiam meam tuis peccatis, nunc autem ipsam superasti. Volo enim in te misereri, sed vires misericordiae faciendae non habeo, nec possunt te amplius iam sufferre. Incessabilibus enim iniquitatibus tuis misericordia mea quasi iam lassata, a proposito suo defecit. Quae occidis prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te. Misisti ad te Esaiam, & ferrasti eum: misisti ad te Hieremiam, & lapidasti eum: misisti Ezechielem, & tractum super lapides excerebraisti eum. Quomodo sanaberis, quae nullum ad te medicum venire permittis? Quomodo curabo infirmitatem tuam, quae omnem medicinam conculcas? Sanctis meis non peperci, vt tibi parcerem peccatrici. Illorum vitam neglexi, ne tuam mortem viderem. Omnes medici spirituales in te defecerunt, & tu curata non es. Insanabilis est passio tua, vicit enim artem diuinam. Si de morte tua gauisus fuisset, nunquam ad te misisset prophetas. Si te perdere voluisset, nunquam ad te ego ipse venissem. Ego tibi quid faciam, si tu ipsa viuere no[n] vis? Quotiens vo-

Misericordiam dei desiderare, quid.

lui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos, & noluit? Cum te in Aegypto quasi sanguinarius accipiter persequebatur Pharaon, missi super te Moyses & Aaron, quasi duas mollissimas pennas misericordiae meae, & liberatos vos de vnguib[us] eius rapui in desertum, & noluitis sequi me, facietes vobis vitulum in Horeb, vt seruiretis potius idolo mortuo, quam deo viuenti. Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina pullos suos, & noluitis? Percurre, si vis, iudicium. Quoties peccauerunt & tradidit illos deus, & iterum liberavit? Gallina, ecclesiae ponit similitudinem. Sicut enim pulli gallinarum palum suum quaerentes, per diuersa vagantur, & maternis vocibus congregantur ad ipsam, & iterum similiter patientes disperguntur, & iterum maternis vocibus congregantur: Sic & populus dei carnalem voluptatem, & mundialem concupiscentiam sequentes, per diuersos vagantur errores, quos ecclesia mater per sacerdotem, modum increpationibus, modum blademis, quasi quibusdam vocibus congregare & allecare festinat. Et quemadmodum gallina habens pullos vocando illos non cessat, vt assidua voce vagositate corrigat pullos suos: sic & sacerdotes in doctrina cessare non debent, vt studio & assiduitate doctrinarum suarum negligentiam populi errantis emendent. Et quemadmodum gallina habens pullos, non solum suos calefacit, sed etiam cuiuscumque volatilis filios exclusos a se diligit quasi suos: ita & ecclesia non solum suos Christianos studet vocare, sed siue Gentiles, siue Iudaei, si suppositi illi fuerint, o[mn]es fidei suae calore viuificat, & in baptismo generat, & in sermone nutrit, & materna diligit charitate. Vt autem & haereticis haec eadem coaptentur, Hierusalem hic semper ecclesiam intellige, quae dicitur ciuitas pacis, cuius fundamenta posita sunt super montes scripturarum. Sicut ergo illi Iudaei, qui fuerant Hierusalem spiritualis, ingressi crediderunt in Christum: illi autem qui erant Hierusalem corporalis, manentes in corporali Iudaismo, persequebantur spirituales Iudaeos, id est apostolos, ceterosque ex circumcisione creditores: Sic & de ista noua Hierusalem, id est de ecclesia, qui spirituales Christiani fuerunt, relicta corporali ecclesia, quam perfidi occupauerant violentia, exierunt ab illis. Magis autem illi exierunt a nobis, sicut Ioannes exponit. Non enim ille de ecclesia exire videtur, qui corporaliter exit, sed qui spiritualiter veritatis ecclesiae fundamenta relinquit. Nos enim ab illis exiimus corpore, illi autem a nobis animo. Nos ab illis exiimus loco, illi a nobis fide. Nos apud illos reliquimus fundamenta parietum, illi apud nos reliquerunt fundamenta scripturarum. Nos ab illis egressi sumus secundum aspectum hominum, illi autem a nobis secundum iudicium dei: Ideo & illi corporales Christiani persequuntur nostros spirituales, specie colorata, varietate fundata. Propterea quae superius dominus commemorauerat, ad illam Hierusalem corporalem dicta esse videtur: Hierusalem Hierusalem, quae occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te mittuntur. Non dixit, quae occidisti, & lapidasti: sed quae

Exo. 4. & 5. a.

Ibid. 32. a.

Iudicium librum

L.

M.

1. Ioa. 2. c.

Exire de ecclesia quae dicitur.

A quae occidis & lapidas: id est, quae hoc proprium, & quasi naturale consuetudinem habes, vt occidas & lapides sanctos. Non enim occidit aut lapidauit sanctos ante Christum, & cessauit facere post Christum quae fecit aliquando prophetis, sed eadem ipsa facit apostolis, quae fecit aliquando prophetis. Sic & haereticorum ecclesia, non solum persecuta est patres nostros, & persequi iam cessauit: sed eadem filij eorum faciunt nobis, quae patribus nostris fecerunt patres eorum. Mittunt enim ad illos viri fideles, quotienscunque inter illos & fideles certamen fidei commouetur, non ex ebrietate vini, sicut fieri solet frequenter, sed ex aliqua causa religionis. Mittuntur ad Iudaeos, non ad salutem eorum, insanabiles enim sunt: sed ad prauidicium ipsorum, vt sine excusatione ignorantiae iudicentur. Item aliter: Haeretici prophetas, & apostolos, & martyres occidunt, qui modum sunt apud nos: sine dubio occidunt in verbis suis, & actibus. Quotiens enim leguntur in ecclesijs nostris verba & acta prophetarum & apostolorum, prophetae & apostoli missi nihilominus loquuntur ad nos: quos omnes missos ad se, haeretici dum legunt, & male interpretantur, occidunt & lapidant eos. Vt autem manifeste cognoscas, quomodo prophetae & apostoli ab haereticis occiduntur & lapidantur: primum intellige, quomodo nascitur Christus in nobis, & quo occiditur. Quando enim credimus in Christum, Christum generamus, & formamus in nobis, sicut dicebat apostolus Galat. 4. c. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Consequenter & quando perdimus fidem Christi, Christum occidimus in nobis, sicut & prophetae apud haereticos occiduntur. Quando enim fidem & veritatem verborum eorum praua interpretatione subuertunt, prophetas & apostolos occidunt in se. Ipsi enim verbi quasi sanguis veritas est, quae viuificat verbum. Omne enim verbum, quod non habet in se veritatem dei, mortuum est, quemadmodum sine sanguine corpus. Propterea omnia verba diuina, quauis rustica sint & incoposita, viua sunt: quoniam intus in sensibus suis habent positam veritatem dei, quasi sanguinem in venis inclusum, & ideo viuificant audientem, sicut testatur Petrus ad Christum, dicens: Quomodo ibimus? verba viua habes. Omnia autem verba secularia, quoniam non habent in se virtutem dei, & quauis sint composita & ingeniosa, mortua sunt: quoniam in venis sensuum suorum non habent virtutem dei, propterea nec audientem saluant. Secundum haec iam intelligis, quomodo haeretici occidunt & lapidant prophetas & apostolos missos ad se. Quotiens enim veritatem peruerunt eorum gladio maligni spiritus, & verbi peruersi corrumpunt, occidunt prophetas & apostolos, & sanguinem verborum eorum, id est veritatem effundunt in terram: totiens aliud intelligentes in verbis prophetarum & apostolorum, & aliud proloquuntur

Verba dei quauis incoposita, tamen viua.

Supra. 6. g. Verba secularia et sterilia, tamen mortua.

tur in populo, blasphemias suas quasi lapides quosdam iactat super apostolos & prophetas. Quotiens volui congregare filios tuos, &c.) Quotienscunque enim, sicut diximus, inter haereticos & fideles fidei mouetur certamen, euidenter vult illos dominus congregare sub veritate alarum suarum, id est duorum testamentorum, quotienscunque leguntur apud eos verba prophetarum & apostolorum: illi autem non quasi domestici pulli gallinae, quae est ecclesia, sed quasi syluestres pulli sanguinarij vulturis, aut accipitris, non solum ad veritatem duorum testamentorum venire non acquiescunt, sed adhuc irruunt super ipsam gallinam, id est ecclesiam, & diripiunt, & dispergunt pullos eius, & euellunt eam: totiens vult eos congregare, illi autem nolunt. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta: id est, ecce nunc tempore instanti. Cum ego fuero crucifixus, scindetur velum templi, & secreta mysteria sanctitatis eius publicabuntur, & recedet ab eo spiritus dei. Et sicut corpus anima recedente, prius quidem frigescit, deinde putrescit, & soluitur: sic & templum vestrum, dei spiritu recedente ab eo, prius quidem seditionibus, & indiscipline replebitur tyrannicis, quasi deo iam illud non gubernante, deinde veniet ad ruinam. Sicut enim ante mortem hominis, insanabilis praecedit infirmitas: sic & ante ruinam aut hominis, aut loci alicuius, aut ciuitatis, inemendabilia praecedunt peccata. Sicut enim pulli frequenter a matre vocati, cum non obaudierint, neque secuti fuerint matrem, matre longius abeunte, aut venit accipiter, & diripit eos, aut longius euagantur, vt pereant: sic & domino frequenter Iudaeos vocante, quoniam non obaudierunt, neque secuti sunt eum, recedente illo ab eis, ad Geates venit quasi accipiter rex Romanus, & patrem qui dem eorum comedit fames & gladius, alij autem per singulas prouincias dispersi sunt vt perirent. Dico enim vobis, non me videbitis a modo, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine domini. Praecessores nostri exponunt, circa ipsum diem iudicij & resurrectionis quosdam Iudaeorum credituros in Christum. Quod & apostolus significare videtur, dicens: Ex parte caecitas contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fiet. Et sequens lectio illa tota hoc dicere velle videtur. Si quis autem mysterium hoc per illos putat impletum, qui in actibus apostolorum leguntur, Petro praedicante, aut alijs apostolis crediderunt: intelligat propter tres causas non esse verum quod dicit. Primum, quia tunc pars modica secundum electionem credidit, non totus Israel. Secundum, quod illi ante Gentes crediderunt, non post Gentes. Plenitudo autem gentium tunc adhuc non introierat, sed inchoauerat hoc. Tertium, quia quando haec futura praedicebat apostolus, Gentes iam crediderunt, & Iudaei qui fuerant credituri: & tamen apostolus adhuc credituros significat Iudaeos, dicens ad gentes: Sicut enim vos aliquando non credidistis deo, nunc autem misericordiam consecuti

E.

F.

Rom. 11. c.

Ibidem. d.

Gsecuti estis, propter illorū incredulitatem: ita & illi nunc non crediderunt in vestra miseratione, vt & ipsi misericordiā cōsequantur. Cōclufit enim deus omnes in incredulitate, vt omnibus misereatur. Dicens ergo, A modo non me videbitis, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine domini: hoc dicere vult, donec veniat tēpus, in quo credētes dicatis, Benedictus qui venit in nomine domini. Spiritua- liter enim videre Christū, est ipsum in fide cogno- scere. Sicut autē ad illam Hierusalē dictū est, Ecce relinquetur vobis dom⁹ vestra deserta: scilicet cūm occideritis filium dei apud vos, cūm de illo templo corporali templum exierit spirituale, quod fuerūt sancti, qui ex circumcisione crediderunt in Christū. Sic & ad ecclesiā omniū hāresum dictū esse vide- tur, Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, ex quo filiū dei occidistis: id est, ex quo viuū verbū veritatis illius, mendacis verbi gladio, veritate effu- sa, mortuū fecistis: sicut superius diximus, spiritua- liter pphetas suscipi aut occidi. Qui enim credūt secundū veritatē verbis prophetarū, suscipiūt pro- phetas: qui autē corrumpunt veritatē ipforū, occi- dunt verba eorū, & eos ipsos in verbis ipforum. Sic & Christus, aut suscipitur, aut occiditur apud nos.

H Si enim credimus verbis eius, suscipim⁹ eū, & gene- ramus in nobis: si autē non credimus, & adhuc veritatem verborū eius corrumpimus, repellimus eū, & occidimus apud nos. Vnde fit, vt quotidie Christus apud fideles quidē suscipiatur, atq; nascatur, apud hāreticos autē repellatur. Relicta est autem & des- erta, ex quo de illa corporali ecclesia spiritualis exi- uit: id est, de populo suo qui videbatur Christianus, & non erat, populus iste exiuit qui nō videbatur, & erat: & magis autē secundū quōd diximus, illi a nobis exierunt, q̄ nos ab illis. Sicut autē membrū a corpore præcisum viuere nō potest, neq; ramus ar- boris viridis esse: sic & omnes hēretici præcisi a cor- pore vniuersae ecclesiae, nec vitam Christi in se habere possunt, nec viriditate gratiae spiritualis, sed est ec- clesia eorū deserta: non ab hominibus, abundat enī peruersis hominibus, quomodo semper malorum maior est copia q̄ bonorū: sed deserta est a sanctis, deserta a sanctitate, a fide, a veritate, a gratia, a spi- ritu. Deserta deniq; ab ipso deo, & a bonis omni- bus quae sunt dei. Sicut enim homo qui dei nō est, mortuus dicitur esse, quanuis viuat: quia non deo, sed diabolo viuūt: sic omnis ecclesia, quanuis abun- det hominibus, tamē si ab illis bonis quae dicta sunt defuerit, deserta est: quia non deo, sed diabolo ple- na est. Dico enim vobis: Non me videbitis a modo, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine do- mini. Verē enim ex tēpore perditionis suae hāreti- ci nunquam Christū viderunt. Vidēt enim eū fide, non oculis, qui secundū veritatē eius credunt in eū: qui autē non credunt, caeci sunt corde, nō corpore: non necessitate, sed voluntate. Cognituri sunt autē eum in die iudicij nolentes, quando videbunt eum in maiestate patris, quando videbūt eū etiā omnes

Credendo generam⁹ Christum, fidē vero abijciēdo, apud nos occidim⁹.

Hēretico- rū ecclesia derelicta a deo, ac om- nibus sa- ctis.

iniqui, & dominū eum confitebuntur nolentes. Do- mine domine, nos in nomine tuo daemonia eieci- mus, &c. sed nihil illis pderit tarda confessio. Tūc & isti dicturi sunt Christo: Nos in nomine tuo do- cuimus, & in nomine tuo daemonia eiecim⁹. Dicit autē ad eos: Nunquid in virtute mea? nūquid in spi- ritu meo? In nomine enim meo aliquid agere, sedu- ctorum est: sed in virtute mea, & in spiritu meo, sanctorū. Discedite a me, nescio qui estis. Sicut enī vos cognoscētes me, cognoscere nolulistis, nō pro- pter difficultates veritatis meae, sed ppter iniquita- tes maliciae vestrae: sic & ego cognoscens vos, nolo cognoscere, non ppter extraneas personas vestras, sed propter odibiles malicias vestras.

Homilia. xlvij. ex cap. xxiiij.

Gressus Iesus de tēplo, ibat: & accesserunt discipuli eius, vt ostenderent ei aedificatio- nes tēpli. Superius ingressus est dominus templū, quārens sanctitatē templi: sed cūm in tēplo nihil inueniret propriū templi, egressus de tēplo ibat: quia aedificium quidē stabat quod erexe- runt homines, sanctitas verō ceciderat, quam con- stituerat deus. Nam templū hominū, est aedificatio lapidum pulchrē cōposita: templū autē dei, est cō- gregatio electorum religiosē conuersantiū. Ibat de templo foras, id est de Iudaeis ad Gētes. Ibat nō so- lum corpore, sed voluntate recedens in spirituali- bus. Ecce si pars aliqua domus fuerit decisa, cum la- bore tamen possibile est vt reparetur: si autē ipsum fundamentū fuerit conquassatū, quid faciat pater- familiās, nisi fortē in aliquo loco noua faciat fun- damēta, & lapides de priori domo transfuerit, aliā sibi aedificet domū? Sic & in spiritualibus, si quidē populares peccauerint, per poenitentia corrigan- tur: si autē sacerdotiū ipsum fuerit dissipatū, quod est populi fundamentum, quid faciat deus? Hac ra- tione gentem Iudaeā relinquens, in alio loco, id est in medio gentiū vniuersarū, noua posuit fundamē- ta, id est apostolos suos, & omnes bonos trāsferēs, qui fuerint ex Iudaeis, dicēte ppheta: Cōuertantur ad me, qui timent te. Nouam sibi fecit ecclesiam, & admonuit illam, vt sicut mutauit locū, mutet & mores, dicens per prophetam: Audi filia & vide, & inclina aurē tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum. Ibat enim nunquam ad illud templum ite- rum reuersurus: iam enim maledixerat ei, dicens: Nunquam ex te fructus nascatur. Hāc enim synagoga erat illa ficulnea ornata folijs, & fructibus vacua: quae arbor videbatur, non autem erat nisi figuralis, sed erat synagoga realis: sicut & Iudaea, quae verba sanctitatis portabat, & opera pietatis non habebat: quae videbatur populus dei, non au- tem erat, ad quam venit Christus esuriens. Chri- stus enim si esurit, quomodo satiatur? Satiatur in fide hominum, esurit autem in infidelitate eorum. Et desuper Samaritanorum puteum gaudēs sedebat, quoniam fides Samaritanorū offerenda ei fuerat, tā- quam

A quam optimus cibus. Hic autem in templo nullam escam humanae sanctitatis inueniens, egressus de templo, tristiter ibat. Et verē merito tristabatur, & erat quod irasceret. Apud Samaritanos in pere- grē satiatus est, apud Iudaeos in domo propria mā- sit ieiunus. Nā ibat: per hoc quōd hic dicitur, ibat: hoc significat, quasi offensus ibat. Alioqui sufficeret dicere, Cūm egressus fuisset de templo, accesserunt ad eum. Quemadmodum homo, si vadat alicubi, existimans inuenire responsum: si non inuenit, confusus egreditur, quasi qui perdidit aliquid, quia quod sperabat non inuenit. Ideo & apostolis quasi dolore repletus, respondit: Amen dico vobis, non stabit hic lapis super lapidem, qui non destrua- tur. Non potest pacifica loqui, qui cor habet tur- batum. Et accesserunt ad eum discipuli eius, vt ostenderent ei structuram templi. Adhuc aposto- li carnales constituti, spirituales oculos nondum bene apertos habebant, & ideo spiritualiter adhuc viuere non poterant. Ecce enim totum templum iacebat spiritualiter dissipatum, & illi quasi mira- bilem compositionem templi Christo mōstrabāt, non intelligentes quia homo quidem in aedifica- tione parietum delectatur, deus autem in conuer- satione sanctorum, dicente propheta: Domine, di- lexi decorem domus tuae, & locum habitationis gloriae tuae. Quem decorem? Non quem diuersitas splendentium marmorum facit, sed quem praestat varietas viuentium gratiarum. Ille decōr carnem delectat, iste viuificat animam: ille pro tempore decipit oculos & deludit, iste autem in perpetuum aedificat intellectum. Iesus autem respōdens eis, ait: Videtis hāc omnia? Amen dico vobis, non re- linquetur hic lapis super lapidem, qui non destrua- tur. Apostoli vnam rem ostendere voluerunt, & ipsam inutilem: Christus autem eis duarum rerum salutarium dedit viuam responsonem. Nam & de futuro eos admonet, quasi praescius deus, & de praesenti eos docuit, quasi benignus magister. Illi aspiciunt illa, quae in hoc seculo viuua seruant: ipse autē monet de his, quae in futuro seculo aeterna perdu- rant. Nam quae videntur, temporalia sunt: quae au- tem nō videntur, aeterna. Quid mirum, si hāc sunt peritura, quae manus humana construxit? sciamus etiam illa esse soluenda, quae manus diuina creauit. Quia initio tu terram fundasti domine, & opera manuum tuarum sunt caeli: ipsi peribūt, tu autem permanes in aeternum. Quicquid enim videtur, car- nis est mysterium: quicquid nō videtur, animarum. Cūm ergo caro transierit, necesse est vt & visibilia vniuersa pertransiant: quia non est fas, vt cūm re- rum visibilibus domina caro transierit, mysteria quasi dignosiora remaneant. Si ciuitas aliqua regi suo terreno fuerit facta rebellis, nōne tollit ab ea ius ciuitatis, & milites suos trāsmitit vt fiat des- erta, vt q̄ potestātē regis sui nō cognouit in bono, cognoscat in malo, & ipsa desertio testificetur, quid ei profuerit antea propitiatio regis? Hęc autē gens

Plal. 27. b

2. Cor. 4. d

Plal. 101. d

Christus qui- cius que- modo sa- tiatur. 101. 4. 1. quam

mihī regi caelesti rebellis effecta est, legem meam D corruptit, pcepta mea cōtempnit, ministros meos occidit, super meipsum iam impias manus erexit, & adhuc interficere me cogitat, nisi me defende- ret immortalis natura. Ideo tollam ex ea pignora veritatis meae, id est spiritum sanctum. Tollam ex- ercitus meum, id est angelos qui custodiebāt eam, vt non stet hic lapis super lapidē. Cūm ergo salus ab ea recesserit, necesse est vt perditio dominetur.

Homilia. xlvij. ex cap. xxiiij.

Sedente autem eo super mōtē Oliueti, ac- cesserunt ad eum discipuli secreto, dicen- tes: Dic nobis, quando hęc erunt, & quod signum aduentus tui, & cōsummationis seculi? Id est, quando hęc erunt, vt non stet in templo lapis super lapidem, sicut dicitur: Et addunt interrogatio- nibus suis & alterum, scilicet vt significet eis etiam seculi finem, cuius Christus non fecerat mentionē. Sed illud primum interrogant ex se & propter se, hoc autem secundum ex nobis & propter nos. Nā neq; nos templi illius diruptionem aspeximus, neq; illi seculi finem: ideo illis expediebat audire signa diruptionis illius, nobis autem expedit consumma- tionis agnoscere signa. Omnibus enim laboranti- bus dulcis est finis. Viator libenter interrogat, vbi est mansio: mercenarius frequenter cōputat, quan- do annus cōpletur: agricola semper tempus messis expectat: negociator die ac nocte thecē suae discu- tit rationem: mulier praegnans semper de decimo mense cogitat: Sic & serui dei libenter de cōsum- matione seculi requirunt. Scriptū est enim: Vbi erit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuū. Ecce si solidorū aliquam quantitātē habeas in arca repositā, quo- tienscūq; veniens de platea, domum tuam ingre- deris, ante omnia illum locum oculi tui respiciunt, vbi solidos habes: sic & sancti illū locū respiciunt, vbi repositā habēt coronā. Nā vtile est tēpus con- summationis cognoscere: quia & homo in itinere cōstitutus, quātō magis appropinquauerit māstio- ni, tantō apius incipit festinare. Nā in lōga via etiā veloces homines pigriter ambulāt, quādo autē via fuerit breuiata, etiā pigri velociter ambulant. Hac ratione & Paulus exhortās dicit: Nūc enī propior est nostra salus, q̄ cūm credidimus. Quia appropin- quata spes excitat magnanimitatis virtutem. Ideo quātō magis laudabiles sunt sancti, qui ante Chri- stum fuerūt: tantō nōs vituperabiles, qui post Chri- stum sumus, & adhuc de seculo recedere nolumus. Illi quidē sciebant finē esse futurū: quādo autē, ne- sciebant. Nos autē domino demōstrante, quotidie seculum finiri videmus, & tanquam mali serui, iam albescit aurora, & adhuc dormimus. Nam pecca- tores homines nunquam putāt seculi finem esse fu- turum. Et quid mirum, si quod audiunt nō credūt: cūm nec illud credunt, quod quotidie vident? Nam quotidie manibus suis efferunt mortuos, & mor- tales se esse non putant. Et respondens dixit eis: Videte ne quis vos seducat. In primis hoc aeterno pretermitti

Supra. 6. c

Rom. 13. d

Prætermitti non oportere, vt consideremus quid interrogat apostoli, & sic melius intelligemus quid Christus respondit. Interrogant enim hæc duo apostoli, Quod signum erit destructionis Hierusalem, & quod signum consummationis mundi. In consummatione enim gentis Iudææ Hierusalē destructa est, quæ tamen videbatur esse Hierusalē, nō autē vera erat. In consummatione autē mundi, ecclesia aut desolata, aut desolanda est: adhuc tamen illa quæ videbatur ecclesia, non autē quæ vera erat, aut est. Dominus autē non separatim dixit, quæ signa pertineant ad destructionē Hierusalē, & quæ ad consummationem mundi, videlicet vt eadē signa pertinere videantur & ad manifestationē destructionis Hierusalē, & ad manifestationē consummationis mundi: quia nō quasi historiā per ordinē exposuit eis quomodo res erāt agēda, sed prophetico more prædixit eis, quæ res erant agēda. Prophetia autē semp per mysterium dicitur, & per mysteriū intelligitur. Quid igitur hæc signa de fame, de bellis, & de terramotu, si ad plenū spiritualiter voluerimus intelligere, non possunt pertinere ad manifestationē destructionis Hierusalē: quia tūc spiritualiter gens cōtra gentem nō surrexit: id est, hæresis cōtra hæresim. Nā tempore apostolorū tantūmodo seminatae sunt hæreses, tempore autē regis Christiani germinauerūt: nostris autē temporibus maturauerūt, & præualuerūt. Tunc enim fames nō erat spiritualis, sed magna vbertas, de qua propheta dicebat: Visitasti terrā, & inebriasti eā, multiplicasti ditare eā. Itē si voluerimus hæc signa tantū corporaliter intelligere, nō proficiunt ad manifestationē consummationis mundi. Nam & bella hæc corporalia semper fuerūt, & semp erūt. Et fames, aut terramotus carnales semper fuerunt. Nō potest autē esse in signū alicui rei futuræ, quod semp fuit in vtu: sed quod nouū fit, illud dicitur signū. Sicut ergo fuit Hierusalē illa corporalis, quæ iam expugnata est in figura: est autē altera Hierusalē spiritualis, scilicet ecclesia Christi, quæ in fine mundi etiā tentanda est, & adhuc tētatur: sic & signa illa quæ dominus dicit, & spiritualiter intelligenda sunt, & carnaliter: vt carnaliter intellecta, significant destructionē illius Hierusalē: spiritualiter autem intellecta, significant tentationem ecclesiæ in consummatione futura. Ergo ad vtrunque tempus porrigere mentē qui audis, & ad illud quod fuit antequam Hierusalē caperetur, & ad illud quod fiet antequam tentetur ecclesia Christi. Videte ne quis vos seducat. Multi enī veniēt in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, & multos seducunt. Hoc & apostolus dixit his, qui fuerunt antequam caperetur Hierusalē, quia prius venturi fuerant pseudochristi. Etenim hoc erat signum primum destructionis Hierusalem: quod verē factum est. Venerunt enim Dositheus, & Simon, & Cleonius, & Varifuas in nomine Christi, & alij multi, quos apostolus in epistolis suis tagit. Hoc & patribus nostris dixerunt, qui fuerunt prius antequam tentare

Prophetia

H

Psal. 64. a

Signum.

1. Tim. 1. d

tur ecclesia, quia ventura fuerant hæresum multa R verba mendacia, dicētia: Ego sum verbum dei, Christus. Et hoc signum fuit expugnationis ecclesiæ, quod & factum est. Verē enim priusquam ex tempore Theodosij, præuaricantibus multis, expugnaretur ecclesia, multa dogmata præcesserunt ex tempore Constantini, dicentia, hoc est verbum dei: per quæ signa intelligere potuerunt periclitaturam esse ecclesiam Christi, si propheta Christi ante exitum intelligi potuisset. Multi veniēt in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus. Veniēt in nomine sponsi, vt sponsæ castitas tentata probetur. Nam sicut omnis mulier quandiu non admonetur à malis hominibus, non bene cognoscitur vtrum sit casta: si verò admonita, conscientia vel fidē viro seruauerit, tunc meritō casta laudatur: Sic ecclesiæ fides non bene cognoscitur, nisi antichristi venerint ad eam: siue de illis pseudochristis, qui præcesserunt antequā tentaretur ecclesia, hoc cōuenit dicere. Quoniam sicut cūm domus incendio cōprehenditur, omnes latrones consurgunt, quærentes vnusquisque quod rapiat: sic quando castus specialiter tunc Iudæorum, aut generaliter, aut modicum Christianorum fieri cōperit, omnes dæmones spirituales latrones insurrexerunt, per suos ministros quærentes vnusquisque quem perdant. Non auditis prophetam dicentem, quomodo in nocte omnes bestia circūierunt militantes, hoc modo: Posuit tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibūt omnes bestia syluæ, &c. Sic & dæmones spirituales bestia, quandiu lux iustitiæ est super terram, in cubilibus suis latent, id est in cordibus impiorum, & non se ostendunt: cūm autem tenebras impietatis aspexerint dominari, tunc dæmones procedunt, aut ministri eorum de latibulis suis, quærentes quem valeant deuorare. Ideo videte ne quis vos seducat. Homo circa mortem phantasias videt: sic & mundus in exitu suo multos patietur errores. Hoc puto, quod ad omnes Christianos dicebat, siue tunc, siue modo, præcipuē tamen ad sacerdotes, videte ne quis vos seducat: Vos estis luminaria, verbum vitæ continentes, quasi candelabra lucentia, facilē vobis extinctis ecclesia à larronibus prædam patietur in tenebris. Quomodo autem stet ædificatio domus, si columnæ ceciderint? Et ne putes, quia corporaliter iubet eos aspicere, cūm dicit, videte: sed spiritualiter mente considerare. Mente autem potest considerare, qui per bonam conuersationem mentem habet illuminatam. Qui ergo bene conuersatur, lucidam habet mentem, & intelligit qui sunt doctores: qui autem peccat, sensus eius cūm sit tenebrosus, nō intelligit qui sunt serui dei, & qui ministri diaboli. Sicut enim qui corporaliter oculos habet acutos, de longē prospicit venientem, an amicus eius est, an aduersarius: qui autem oculos habet infirmos, quanuis intenderit, non cognoscit an amicus sit, an inimicus: Sic qui mentem à peccatis possidet mundam, de longē cōsiderat, homo dei est ille.

A est ille qui venit, aut homo diaboli: in nomine Christi venit, aut in spiritu Christi? Aut putamus quod semper venturi fuerant noui Christi? Absit. Quod ergo dicebat, Multi veniēt in nomine meo: ad tempus apostolorum pertinet. Tunc enim sciens diabolus, quia adhuc nouus erat Christus in mundo, quia veritas euangelij eius adhuc erat ignota, quia apostoli eius multis incerti, multos introducebant Christos in mundum, vt homines volentes venire ad Christum, per similitudinem nominis eius errantes, transeant ad diabolum, & volentes ab eo exire, impingant in eum. Quemadmodum si rex in bello victus atque fugatus ab alio rege, indueret indumentum regis illius victoris, & in parte sua erigat simile signum signo regis illius, vt ille populus victoris schema sui regis aspiciens, & signum partis ipsius, dum putat se ad proprium currere regē, incurrat in manus aduersarij sui: sic & diabolus subornat ministros suos sub nomine Christi, vt volentes homines ire ad Christum, similitudine nominis tenebricati ad diabolum vadāt. Postquā verò notitia Christi in toto mundo præualuit, & veritas euangelij eius facta est manifesta, madata discipulorum eius implicare iam non poterat, sed submittere Christos. Neque aliquid agit etiam si submitat: quoniam omnibus manifestus est Christus, & euangelij eius, & apostoli eius: sed alio modo submitit Christos, vt verba diuersorum hæreticorū introducta, vnū quodque eorum dicat, quia ego sum Christus vnigenitum verbū dei. Audietis prælia, & opiniones prælorum. Tunc quidem corporaliter ea dicebat prælia audienda, quæ contra Iudæam præparabat imperator Romanus. Nam sicut solet fieri in præparatione belli, dum eliguntur principes, dum deputatur & cōgregatur exercitus, auditio currit, maxime ad eos, aduersus quos præparatur. Sed postquā ingressus est exercitus Iudæam, sicut exponit Iosephus, non statim ad Hierusalē applicauit, sed ad ciuitates singulas regionis illius, & diuersa prius gesta sunt bella, & plurimæ ciuitates capte, & sic nouissimē Hierusalē obsedit exercitus. Ideo mandabat apostolis, Videte ne turbemini, sed opus prædicationis vestræ implete. Illius Hierusalē corporalis typum gerit Hierusalē spiritualis ecclesia. Nam si templum illud destructū fuisset, obseruantia regis non facilē fuerat compefcenda. Ideo autem destructum est, vt etiam si velint Iudæi postmodum legē seruare, nō possint, aut de Pascha, aut de sacrificijs, aut de ceteris festiuitatibus. Ceciderūt ergo corporalia & figuralia, vt surgerent spiritualia & vera mysteria. Postea autem spiritualiter hæresum annūciabat fore certamina, quæ impiorum princeps Antichristus contra Christianos fuerat operaturus infide. Nam excitans diabolus errorum scandala, non statim oppressit ecclesiam, sed prius per varia loca schismata excitauit: vt puta audiebatur quomodo in illa ciuitate Fotinus hoc prædicet. Item in illa alia ciuitate Acoluthus presbyter hoc sapere cœ-

pit. Sic audiebantur à Christianis schismata, & opiniones schismatum, donec omnium hæresum dux vna eligeretur peruersio omnibus. Sed in illis non opus erat Christianis turbari, quia oportebat fieri illa. Quod autem oportebat, docet apostolus dicēs: Oportet inter vos hæreses esse, vt probati manifesti fiant. Et sicut in illis tunc auditionibus prælorū non fuit finis gentis Iudææ, sed postea & Hierusalē debellata est, & Iudæi quidam in gladio perierunt, quidam à bestijs, quidam in seruitute venditi sunt, quidam per singulas Gētes dispersi sunt: sic in illis auditionibus schismatum, tempore patrum nostrorum non est factus finis, sed postmodum ecclesia debellata est, multis ad præuaricationem aut seductis, aut coactis: modō iam restat vt fiat finis. Bene ergo ait, Vos nolite turbari. Siue enim tunc in auditione corporalium prælorū, siue modō in auditione spiritualium prælorum, nostri inturbabiles manent: quia ea quæ fiunt in mundo, non possunt nocere eis qui sunt extra mundū: & quæ fiunt carnaliter, nō possunt nocere eis qui sunt extra carnem: nec mendacia lædunt eum, in quo habitat spiritus sanctus: sed mundus mundalibus nocet, & mendaces seducunt mendacia. Quemadmodum si quis in campo quodam tabernaculo circūdatus sit, si aliqua surrexerit tempestas ventorum, sonū quidem tempestatis audit, vexationes syluarum videt, ipse autem flatum nō sentit: sic qui intra iustitiam sedet inclusus, quando mundus concutitur, rumores turbationum audit, secularium miseras aspicit, ipsum autem concussio mundi nō mouet. Insurgit enim gens super gentem, & regnum super regnum. In tempore illo omnes gentes, & omnia regna quæ videbantur esse sub imperio Romanorū, super gentem Iudæam sunt congregata. Et omnia penē regna super regnum ipsorum. Nec enim poterat aliquis parcere eis, quibus deus irascebatur. Spiritualiter autem ita insurgit hæresis super hæresim, & episcopatus super episcopatum. Sicut enim tūc insurgens gens super gentem, & regnum super regnum, signum erat destructionis Hierusalē: sic postea insurgens hæresis super hæresim, & episcopatus super episcopatum, signum fuit expugnationis ecclesiæ. Et verē quod dicit, Insurgit gens super gentem, & regnum super regnum: plus cōuenit vt spiritualiter intelligamus nunc de hæresibus, quæ corporaliter tunc de gentibus. Tunc enim non gens super gentem insurrexerūt, nec regnum aduersus regnum, cūm penē omnes illæ gentes & regna super vnam excitatae sunt gentem Iudæam. Tunc enim gens super gentem, & regnum aduersus regnum insurgere rectē dicitur, quando inuicem sibi gentes non sunt subiectæ, sed aduersantur. Nunc autē hæresis super hæresim insurrexit, & episcopatus super episcopatum. Nam omnis hæresis impia aduersus eas hæreses videtur insurgere, quæ non sapiunt similiter, vt puta hæresis Fotini, non solum Christi ecclesiæ aduersatur, sed omnibus hæresibus aliter sapien-

1. Cor. 11. d

E

F

Ger sapientibus. Hæresis Homooouianorum nõ solum Christi ecclesie aduersatur, sed & omnib⁹ hæresibus non similiter sapientibus. Ideo dicit: Insurgit gens super gentem, & regnum super regnum. Magis autem omnis hæresis super ecclesiam veritatis. Quoniam sicut tunc omnes gētes, quanuis nõ essent eiusdem generis, aut eiusdem moris, tamē nõ sibi aduersabantur, sed vnā debellabant Iudæam: sic diuersæ hæreses, quanuis non sint eiusdem prauitatis, tamen non sibi aduersantur, sed oēs vnā debellāt ecclesiā veritatis. Et quidē putas ideo diabolū multas hæreses induxisse, vt inuicem se mendacia eius expugnent? Absit. Sed multiformes causas erroris induxit, vt multis modis Christi circuuentur ecclesia, vt pars pereat per illam sapientiā, pars per istam. Sicut qui multas etiam venationes præterendit, cogitans quia necesse est aut in hæc, aut in illa retia venatio cadat. Et erunt fames, & pestilentia & terræmotus per loca. Quales pestilentia, & qualis fames, & terræmotus præcesserunt Iudæam anteq̃ Hierusalē caperetur, cognoscere potest, qui Iosephum legit. Spiritualiter autem ita priusquam expoliaretur ecclesia, sine dubio præcesserunt in populo Christiano fames spiritualis verbi, pestilentia diuersorum carnalium vitiorum, terræmotus spirituales turbationū populi Christiani. Nec enim nata fuissent tam multa schismata in populo Christiano, nisi fuisset in eis fames verbi. Pestilentia, id est morbi carnalium passionum, nisi fuissent in eis commotiones turbationum, sicut significat dominus in illa parabola, quam de seminandis zizanij ab homine malo proponit, dicens: Cum dormirent autē homines, id est cum negligenter in peccatis, venit inimicus homo, & seminavit zizania. Qui autē fatiati sunt pane verbi diuini, qui sani sunt a pestilentia passionū carnaliū, qui stabiles sunt in fide & iustitia, apud eos schismata non inueniuntur dogmatum. Omnia autem hæc initia sunt parturitionis, id est pseudochristi venientes, & auditiones prælorū, & insurgens gens super gentem, & fames, & pestilentia, & terræmotus. Sicut hæc omnia corporaliter intellecta, initia fuerunt malorum Iudæis, incrementum autem desolatio fuit Hierusalem: sic spiritualiter hæc intellecta, initia fuerunt Christianis, incrementum autem oppressio fuit ecclesie. Sicut ergo certamina hæresum initia fuerunt parturitionis: quomodo non intelligimus, quia ex quo hæreses natæ sunt, & discessio facta est multorum, ex eo consummatio cœpit? Tunc tradet vos in tribulationē, & occident vos, & eritis odio omnibus gētib⁹ propter nomen meum. Aestimo quod hic iam deficit expositio corporalis, vt de tempore illo dicamus, quo Hierusalem capta est a Romanis. Ex eo quod dicit, Tunc tradent in tribulationem, quoniam apostoli & ceteri Christiani tunc cœperunt pati persecutionem, quando illa omnia cœperunt preparari contra Hierusalem, & non potius ab initio, ex quo Christus ascendit, sicut Actus apo-

stolorum testatur. Planè igitur spiritualiter intelligere conuenit, quia quando hæc omnia cœperunt fieri contra ecclesiam Christi, id est quando cœperunt esse dogmata falsa, quasi pseudochristi: quando cœperunt auditiones fieri, quando cœpit insurgere hæresis super heresim, & episcopatus super episcopatum, quando facta est fames verbi in populo Christiano, quando comprehenderunt eos pestilentia vitiorum multorum, quando facti sunt eis terræmotus turbationum de rebus diuinis: tunc traditi sūt patres nostri in multas tribulationes persecutionum in toto mundo, & occisi sunt, & quidam odio habiti sunt omnibus gētib⁹, id est omnibus hæresibus. Nam si hoc, sicut dixi, non conuenit de tempore apostolorum, quando erat adhuc multæ gentes non cognoscentes deum: sed de isto tempore dicitur, quando hæreses factæ sunt, consequenter hæc gentes quibus odio facti sunt patres nostri, hæreses sunt intelligendæ: quia quando ecclesia cœpit periclitari, nescio si erat in circuitu aliqua gens, quæ non cognosceret deum, cui odio esset. Quæ autem ratione gentes hæreses appellentur, attende. Sic enim aliquando destructa turre, filij Noë dispersi sunt, & in tot partes diuisi, & super singulas quasque gentes prepositi sunt principes secundum propositum ipsorum, angeli maligni: sola autem gens Iudæa in portione facta est dei, sicut in Deuteronomij cætico scriptum est: Cum diuideret, inquit, excelsus gentes, quando dispersit filios Adam: statuit fines gentium secundum numerum angelorum dei, & facta est portio domini populus ipsius Iacob. Nunquam enim diceret, quia gens Iudæorū facta est portio domini, nisi omnes gētes extra portionem factæ fuissent. Postq̃ ergo venit filius dei in mundum, quod nulla secula nec sperare potuerūt, nec promereri, ne tali misericordia gēs aliqua fraudaretur, vocatæ sunt omnes gentes ad fidem, mixti boni & mali. Boni, vt saluentur: mali, vt inexcusabiles fiant. Quando ergo ecclesia ex mixtis voluntatibus erat repleta, sicut retia quæ dicuntur in euangelio, repleta de piscibus mixtis: necesse erat vt purgaretur ecclesia, vt boni quidem pisces mitterentur in vasis, mali autē proijcerentur foras. Ideo cœcessa est diabolo erroris seminandi licetia, & sic dispersæ sunt per plurimas hæreses, vnusquisque secundum propositū suum, remansit autē vna fides tantummodo apud deum. Ideo ergo dicunt euangelista, hæreses Gentes esse: quoniam sicut tunc cum oēs hoīes essent vna gens & lingua, diuisi sunt per plurimas gentes: ita & modò cum esset totus populus Christian⁹ vna ecclesia, & vna fides, diuisi sunt per multas hæreses. Et sicut tunc oēs gentes factæ sunt sub principatu principū malignorū, vna autē gens sub principatu Michaëlis: sic & modò oēs hæreses factæ sunt sub dæmonū principatu, vna autē sub principatu Christi remansit, de qua dicit propter ecclesiam: Vna est colūba mea, perfecta mea. Et tunc scandalizabuntur multi, & inuicem tradet, & odio habebunt

A habebunt inuicem.) Etiam ex his verbis ostēditur, quomodo hæc non dicuntur de temporibus apostolorum, quando Hierusalē fuerat capienda: quoniam tunc pauci scandalizabantur, pauci Christiani inuicem se tradebāt, quia nec audiebant inuicē, sed erat omnium credentium cor vnum, & anima vna: sed de nostris dicit, in quibus plures scandalizati sunt, & scandalizantur a fide, quā confirmantur in fide. Nunc alterutrum & tradiderunt, & tradunt, quomodo & odiunt se alterutrum, ita vt nec in duobus synceram inuenias charitatem, non dicam in multis. Et multi pseudoprophete exurgent, & seducunt multos. Prophetæ dicuntur non solum qui de Christo annunciauerunt, nec qui omnino futura loquuntur: sed doctores dicuntur prophete. Ergo pseudoprophetas, pseudodoctores appellat hæresum diuersarum, aut illos quos modò videmus diuersis argumentis religionis specie prætententes. Alij enim se dicunt neq; māducare, neq; dormire, neq; algere, neq; æstare, sed semper pedere in aere. Alij autem vestiti cilicij, aut circūdati catenis socia sibi dæmonia commouentes: & quia gratiam dei non habent, patrocina dæmonū commendant. Sed & hæc talia rursum sunt, etsi infatos fallunt, per hæc tamen non seducuntur sapientes. Alij autem sunt, qui vehementer seducunt: quoniam etsi mendaciter, tamen Christum prædicant, fidem annunciant: quoniam sic ecclesias habet, sic ordines clericorum, sic fideles, sic lectiones legunt diuinas, eadem dare videntur baptismata, eadem sacramenta corporis & sanguinis Christi. Similiter apostolos & martyres colunt. Per hæc ergo valde tenebescere faciunt mentes, non solum mediocriū hominum, sed etiam prudentum. Quam ex parte non moueat Antichristus faciens opera Christi, & ante Christianos officia vniuersa explens Christianorum? nisi forte illum qui considerat quod apostolus ait: Cum enim ipse satanas transfiguratur se in angelum lucis: quid magnum est, si & ministri eius transfigurentur, sicut ministri iustitiæ, quorum finis erit secundum opera eorum, non secundū schemata Christianitatis eorum? Multos, inquit, seducunt, non omnes: quia non est seducientium virtus, sed negligentia seductorum. Si autem seducientium esset virtus, omnes seducerent: nunc autem ex eo quod non omnes seducuntur, apparet quia seducutorum negligentia est, non seducentium virtus. Nā sicut veritas allicit fideles ad se, & amicos veritatis: sic & mendacium infideles rapit ad se, & amicos mendacij, non veritatis. Et veritas quidem interdū aut infideles trahit ad se, aut iexcusabiles facit eos. Mendacium autem nullo modo potest flectere ad se fideles: quoniam veritas habet in se & rationem manifestam, & firmam virtutem: mendacium autē nec rationem habet manifestam, nec virtutem aliquam. Deinde quia veritas & in sensu fidelium dominatur, mendacium autem in sensu fidelium nihil habet. Qui autem perseuerauerit in finem, hic Tomus secundus.

salus erit.) Miror quomodo de deo hæretici hæc intelligant: aut enim legentes hæc quomodo ausi sunt perscrutationes facere: aut perscrutationes faciētes, quomodo hæc legere non erubescunt? Quibus dicitur: Qui perseuerauerit vsq; in finem? Nunquid seductoribus prophetis? Non. Sicut enim non sanis, sed infirmis apponitur medicina, sic & consolatio non periculum facientibus, sed periclitantibus datur. Et prædicabitur hoc euangelium in vniuerso orbe.) Marcus manifest⁹ addit: Primum, inquit, prædicabitur euangelium. Quando autem illa bella corporalia mouebantur contra Hierusalem, adhuc initiabatur euangelium. Nondum prædicatum erat in toto orbe. Ante hæreses autem consummatum est euangelium. Nam vsq; ad tempus Christi regis, prædicantibus quibusdam, aut de gente in gentem notitia Christi currente peruenit ad omnes. Vis scire, quia tunc cōpleta est notitia Christi? considera quia ex ea hæresum bella cœperunt, vt fieret electio meliorum. Nam quando vocatio est, non potest esse electio: & quando electio est, non potest facilis esse vocatio. Nam sicut impedimentum est vocationi electio, sic electioni vocatio.

Homilia. xlix. ex cap. xxxiiij.

Vm ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele propheta stātem in loco sancto, qui legit intelligat, & c.) Quidam dicunt abominationem desolationis esse imaginem Cæsaris, quam Pilatus posuit in templo. Verius autem quid sit abominatio desolationis Lucas euangelista interpretatur. Nam in quo loco Marcus & præfens Matthæus ponunt, Cum videritis abominationem desolationis: in ipso loco Lucas sic ponit, Cum videritis circūdari ab exercitu Hierusalem, tunc scitote quia propinquauit desolatio eius. Et sic dicit, qui in Iudæa sunt: videlicet vt per alteram similitudinem expositionis eiusdē loci ostendat, quid sit abominatio desolationis stans in loco sancto. Fuit enim exercitus alienigenarum, & Romani imperatoris stans circa Hierusalem, quæ vsq; tunc fuerat sancta. Hoc & Petrus apud Clementem exponit. Denique hanc esse abominationem desolationis & ipse textus ostendit. Quasi enī replicans illa omnia quæ superius dixit, breuiter cōprehendit, & dicit: Cum ergo videritis abominationem desolationis stantem: Hoc est, cum videritis ea ipsa prælia iam stantia circa Hierusalē, quæ antè audiebatis. Similiter & in fine mūdi, & in Antichristo intelligendum est spiritualiter, quando & hæreses, & fames, & pestilentia, & illa omnia antè præcesserunt: nouissimè autem abominatio desolationis stetit in loco sancto, id est exercitus Antichristi. Exercitus autem Antichristi sunt omnes hæreses, præcipue ista, quæ obtinuit ecclesie locum, & stetit in loco sancto, ita vt videatur quasi verbum veritatis stetisse, cum non sit verbum veritatis, sed abominatio desolationis, id est, exercitus Antichristi, qui

Sup. 13. d.

Mar. 13. b

Deut. 31

Dan. 9. g.

Mar. 13. b.

Luc. 21. d.

Hæreses Gentes esse

Ca. 11. c.

Et tunc

habebunt

Gli, qui multorum animas reddidit desolatas à deo. Et hoc est fortè, quod apostolus dicit: Qui aduersatur, & extollitur supra omne quod dicitur deus, aut quod colitur, ita vt in templo dei quasi deus sedeat, ostendens se quasi sit deus. Et sic omnia illa mala hæresum diuersarum, quæ antea audiebantur tantum, postea steterunt in loco sancto desolationia ecclesiam Christi. Ex quo data sibi licentia, cœperunt omnes publicè habere ecclesias. Et nos quidè exposuimus hæc auditiones præliorum, & fames, & terremotus, & pestilentias, auditiones hæresum, & inopias verbi, & concussiones Christianorum, & corruptiones morum, quæ antè præcesserunt à tempore Constantini, vsque ad tempus Theodosij. Abominationem autem desolationis diximus esse hæc ipsam hæresim, quæ occupauit sanctæ ecclesiæ loca, & multos desolauit à fide, & ipsum exercitum Antichristi, & cæteras hæreses, quæ cœperunt publicè habere ecclesias, locum obtinètes ecclesiæ san-
Hctum. Si quis autem auditiones quidem præliorū, fames, & tumultus, & pestilentias intelligat esse omnia hæc mala spiritualia, quæ facta sunt tempore Constantini simul & Theodosij vsq; nunc: abominationem autem desolationis intelligat esse ipsū Antichristum, qui postmodum venire speratur, & obtinere loca ecclesiarum sancta sub specie Christi, & multos fidelium desolare, non irrationabiliter dicit. Nam siue ista hæresis, quæ iam tenuit, siue populus ille, qui postmodum cum ipso Antichristo est futurus: rectè exercitus intelligitur esse Antichristi. Et sic prophetæ verba significant magis de consummatione mundi: prophetia tamen, sicut docet Christus, ad vtrumq; est dicta. Sunt autem verba illa sic: In dimidio septimi anni auferetur iuge sacrificium, & abominatio desolationis stabit in loco sancto, vsq; ad consummationem temporis, & consummatio dabitur super solitudinem. Illic exercitus Romanus dictus est abominatio desolationis, quia ad desolationem redacturus fuerat Iudaicum cultum: hæc autem Antichristus dicitur abominatio desolationis, quia multorum Christianorū animas facturus est desolatas à deo. Nam anteq̄ caperent Romani Hierusalem, in dimidio hebdomadis Christus per suam doctrinā tulit de medio iuge sacrificium Iudaorū. Nam dicitur tribus annis & sex mensibus docuisse, qui numerus facit dimidium septem annorum, vt illud sacrificiū quod iugiter fuerat in vsu, tolleretur de medio, & offerretur sacrificium laudis in voce, & sacrificium iustitiæ in operibus, & sacrificiū pacis per Eucharistiā. Vsq; ad finem autem seculi tumultus est, quia Iudaica consuetudo de sacrificijs offerendis nunquā est reparāda. Item in dimidio hebdomadis, hoc est tribus annis & sex mensibus, hoc sacrificium Christianorum tollendum est ab Antichristo, confugiētib; Christianis ante eum per loca deserta, nō erit qui aut in ecclesiam intret, aut oblationem offerat deo. Quoniam autem tribus annis & sex mensibus

protendendum est Antichristi regnum, multa scri-
 pturæ significant, maximè tamè in reuelatione sua Ioannes. Et solitudinem illam consummatio occupauit. Nam vsq; in finem tenebit Antichristus, quæ dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. De hoc enim & apostolus ait, dicens: Nemo vos cōturber: quia nisi venerit discessio primū, & reuelatus fuerit homo peccati, filius interitus, qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur deus, aut quod colitur, ita vt in tēplo dei quasi deus sedeat. & addidit, Iam enim mysteriū iniquitatis operatur. Legi quendam sic exponentem, Quoniā omnia, inquit, quæcunque exposuit supra, signa fuerūt precedentia diruptionem ciuitatis illius & templi: hoc autem quod dicit, Cūm videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, & omnia quæ dicuntur deinceps, signa sunt consummationis futuræ, & venturi filij dei, qui & in abominationem desolationis ipsum tradidit Antichristum. Quod autem staturus sit in loco sancto, dicit hoc modo: Reædificaturus est (inquit) sanctuarium, quod fuit in Hierosolymis quondam, & ibi staturus: vt videntes Iudei credant in eum, non solum propter signa eius, sed etiam propter reparationem tēpli ipsius, æstimantes prophetas in tempore illo esse impletos, qui de reparatione Hierusalem prophetauerunt: non intelligentes quomodo propheta de reparatione templi spiritualis locutus est, quam Christus impleuit, non de corporali quam Antichristus est impleturus. Et tunc (inquit) implebitur ibi, quod prophetauit Hieremias in Iuda. Quando nō crediderint, inquit, veritati, in tempore illo loquetur populo huic & Hierusalem in spiritu seductionis. Hic excitabit tribulationem super sanctos, pro eo quod non glorificabunt eum, & multos occidet. Sed hoc de hac interpretatiōe dubitabile mihi videtur, si locus templi illius, ex quo dirutum est iam à deo, postmodum sanctus vocatur, secundū quod & hic dicit: Cūm videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non descendant tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, nō reuertētur retrō tollere tunicā suā. Tūc quando viderimus abominationem desolationis stantem in loco sancto, quibus mandat fugere: nō solum illis qui tunc fuerunt ante captiuitatem Hierusalem, sed etiam nobis qui videmus abominationem desolationis iam stantem in loco sancto: id est, populum Antichristi in locis ecclesiæ. Illi autem visibilem hostem fugerunt pedibus, nos autem inuisibilem hostem fugiamus actibus bonis. Quāuis enim diabolus sit spiritus, & homo corpus: tamen nunquam illos diabolus potest comprehendere, qui fugiunt eum per opera bona. Sine causa autem fugit ante eum pedibus, qui sequitur eū peccatis. Sed vt sapienter intelligamus hæc quæ prophetice sunt dicta à Christo, breuiter cognoscendum est, qualis est consuetudo prophetarum. Frequenter ex occasione

casione carnali incipiebant, & sic miscebant prophetiam: vtputa, Dauid cūm fugeret à facie Absalon, ex occasione suæ tribulationis incipiens dixit: Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me: Et introducens prophetiam dominicæ passionis, addidit ita: Ego dormiui, & soporatus sum, & exurrexi, quoniam dominus suscepit me. Illa ergo quæ dixit, Domine quid multiplicati sūt qui tribulant me, & cætera quæ præcedunt, secundum historiam intelligamus. hæc autem quæ dixit, Ego dormiui, & soporatus sum: si secundum historiam velis intelligere, nullum habent saporem, vt dicamus, Dauid cūm pateretur à filio, dormiuit & surrexit. Quomodo enim dormiuit, vt surgeret? Quid ergo? Necessè habemus relinquere ordinem historiarum, & spiritualiter intelligere de Christo. Tale est quod Petrus dicit in Actibus, interpretans, Et non dabis sanctum tuum videre corruptione: quia non poterat hoc intelligere de Dauid, sed de Christo: quia Dauid vidit corruptionem, Christus autē tertia die resurgens, non vidit corruptionem. Sic intelligenda est & hæc Christi propheta. Cœpit ex occasione corporalis fuge, & quæ facta est tempore illo in Hierusalem, & propheta magis de spirituali. Ecce enī hoc quod dicit, Qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: corporaliter secundum historiā, & si vis intelligere, possibile est in tempore Romanorum: in tempore autem Antichristi, de Iudæa ad montes fugere corporaliter, nō proderit. Primū, quia nec erit Antichristus tantummodo in terra Iudæa, nec Iudæi futuri sunt ante illum, sed vbicūque fuerint Christiani, ab illo, aut à ministris eius persecutionem passuri sunt: nec ciuitas alia tūc est circumsidenda, sed vbique Christianus populus indagandus. Hoc autem quod dicit, Qui super tectū est, non descendat tollere aliquid de domo: siue in tempore Romanorum, siue in tempore Antichristi, nō potest habere corporalem intellectum: quia in tempore captiuitatis, aut persecutiōis, quid prodest homini, si sedeat super tectum, & non descendat deorsum: sine dubio enim, aut quando nō vult deponitur, aut cum ipsa domo succenditur. Quid ergo? Spiritualiter hæc omnia magis sunt intelligenda hoc modo. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes. Tunc cūm videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto. Id est, cū videritis hæresim impiam, quæ est exercitus Antichristi, stantem in locis sanctis ecclesiæ, in illo tempore qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: id est, qui sunt in Christianitate, conferāt se ad scripturas. Sicut enī verus Iudæus est Christianus, dicente apostolo, non qui in manifesto Iudæus est, sed qui in occulto: sic vera Iudæa Christianitas est, cui nō men intelligitur confessio. Montes autem sunt scripturæ apostolorum, aut prophetarum, de quibus dictum est: Illuminas tu mirabiliter à mōtibus æternis. Et iterum de ecclesia dicit: Fundamenta eius in montibus sanctis. Et quare iubet in hoc tempore Tomus secundus.

omnes Christianos conferre se ad scripturas: Quia D in tempore hoc, ex quo obtinuit hæresis illas ecclesias, nulla probatio potest esse veræ Christianitatis, neque refugium potest esse Christianorū aliud, volentium cognoscere fidei veritatem, nisi scripturæ diuinæ. Antea enim multis modis ostendebatur, quæ esset ecclesia Christi, & quæ gentilitas: nūc autem nullo modo cognoscitur, volentibus cognoscere quæ sit vera ecclesia Christi, nisi tantummodo per scripturas. Quare? quia omnia hæc quæ sūt proprie Christi in veritate, habent & hereses illæ in schismate: similiter ecclesias, similiter & ipsas scripturas diuinæ, similiter episcopos, cæterosq; ordines clericorum, similiter baptisimū, aliter Eucharistiam, & cætera omnia, deniq; ipsum Christum. Volens ergo quis cognoscere quæ sit vera ecclesia Christi, vnde cognoscat in tantæ confusione similitudinis, nisi tantummodo per scripturas? Itē antea & per signa cognoscebatur, qui erāt veri Christiani, & qui falsi. Quomodo? Falsi quidem, aut nō poterant facere, sicut veri Christiani: aut talia non poterant, qualia veri Christiani: sed faciebāt vacua, admirationem quidem facientia, vtilitatem autem nullam habentia: sicut frequēter exposuimus. Christiani autem faciebant plena, non solum admirationem facientia, sed etiam omnem vtilitatem habentia. Et per hæc cognoscebantur qui erant veri Christiani, qui falsi. Nunc autem signorum operatio omnino leuata est: magis autē & apud eos inuenitur, qui falsi sunt Christiani, fieri ficta. Sicut autem Petrus apud Clementem exponit, Antichristo etiam plenorum signorum faciendorum est danda potestas. Item ex moribus ipsis prius intelligebatur ecclesia Christi, quando conuersatio Christianorum, aut omnium, aut multorū erat sancta, quæ apud impios non erat. Nunc autē aut tales, aut peiores facti sunt Christiani, quales sunt hæretici aut Gentiles. Adhuc autem & maior cōtinentia apud illos inuenitur, quanuis in schismate sint, quam apud Christianos. Qui ergo vult cognoscere, quæ sit vera ecclesia Christi, vnde cognoscat, nisi tantummodo per scripturas? Sciens ergo dominus tantā confusionem rerum in nouissimis diebus esse futuram: ideo mandat, vt Christiani qui sunt in Christianitate, volentes firmitatem accipere fidei veræ, ad nullam rē fugiant, nisi ad scripturas. Alioqui si ad alia respexerint, scandalizabuntur, & peribunt, non intelligentes quæ sit vera ecclesia. Et per hoc incidēt in abominationem desolationis, quæ stat in sanctis ecclesiæ locis. Et qui super tectū est, in tempore illo nō descendat tollere aliquid de domo sua. Domo nostra, est corpus nostrum. Superiora eius, sūt cor, aut caput, quæ intelliguntur domus tecta. Inferiora autē, sūt venter, aut cætera occultabilia membra. Tamen vt melius intelligamus, quæ sunt tecta domus, historiā de Raab proferamus. Hęc suscepit legatos Iesu Naue, & in superiori parte domus abscondit, ne inueniret rex Hiericho. Hęc est ecclesia, Nn ij quæ

que aliquando meretrix fuit, quae legatos Iesu Christi, id est apostolos & prophetas, hoc est scripta eorum suscepit: & in superiori parte corporis sui abscondit: id est in sensu, in memoria, & in corde, ut non inueniat eos rex mundi diabolus, ut confidenter dicere possit: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Quid ergo? Quicumque in tempore illo fuerit super tectum, id est in rebus spiritualibus viuens, quae sunt aut in capite, aut in corde: quae tecta dicuntur corporis nostri, & fastigia prima: non descendat ad inferiores corporis sui partes, unde aliquid tollat: id est, non descendat ad aliquas res carnales, ut desideret aliquid quod est corporale. Alioqui comprehendet eum abominatio desolationis. Et vide quia quotquot pereunt de Christianis, propter aliquam corporalem causam pereunt constitutam deorsum. Alij propter auaritiam, ut ne perdant quod habent, aut inueniant quod non habent. Alij pereunt propter gulam, paupertate contenti: alij propter uxores, aut propter maritos: alij propter alias causas carnales: quae omnia pertinent ad inferiores corporis partes. Sicut enim viuentes in carne, relinquere videmur carnem, relinquentes opera carnis, & transimus ad spiritum, facientes opera spiritus, ut recte dicatur de nobis: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu: Sic relinquere videmur inferiora corporis nostri, opera relinquentes carnis, & ascendimus ad cor & caput, viuentes secundum illas virtutes, quae sunt in capite, aut in corde, aut in spiritu: quae omnia tecta domus nostrae dicuntur. Mandat ergo fidelibus viuentibus in sanctitate, ne aliquid concupiscant carnale, quod est descendere, ne forte per occasionem desiderij illius, diabolus inueniat locum, & trahat ad abominationem desolationis, & pereant. Item, qui est in agro: id est, aut in scripturis, aut in ecclesijs, aut in Christo, non reuertatur retrò tollere tunicam suam, id est aut conuersationem, aut cultum priorē: Vt puta, Iudaeus fuisti, & factus es Christianus: in agro es, ne ad Iudaicum reuertaris cultum. Gentilis fuisti, & factus es Christianus: ne aliquid quod est gentilitatis resumas, ne per illas occasiones incidas in errores abominationis illius, quoniam haereses illae, si vis Iudaismum, habent in se: si vis gentilitatem, inuenies apud eos. Propterea facile cadunt in illas, qui non fuerint cauti secundum mandata domini haec praemonentis. Vae autem praegnantibus & nutriendis in illis diebus: quia aut ventris, aut gremij pondere praegravati, non possunt expediti esse ad fugam. Si enim dimiserint infantes suos, viuentium viscerum suorum patientur separationem: si autem baiulauerint, suscipient vitae periculum. Puto hoc melius intelligi posse spiritualiter ad tempus Antichristi, quae sunt spirituales praegnantēs, & nutriendae ecclesiae Christi, in singulis quibusque gentibus constituta. Ecclesiae, quando praedicat verbum veritatis, credentes in fide concipiunt, & habent eos in gremio suo, quasi in vtero, donec formetur catechizati

per singula membra pietatis & fidei. Cum autem formati fuerint sic, pariunt eos in baptismo: postquam autem pepererint, necesse eos habet lactare doctrinis affiduis. Sed primum videamus, quomodo deo formati in vtero ecclesiae hominem conceptum in fide: Vtputa, legis iustitia est abstinere a malis operibus tantum, non etiam facere bona opera: Christi autem iustitia non est abstinere a malis operibus tantum, sed etiam facere bona opera. Item legis iustitia prima & salutaris, decem habet mandata, quasi decem menses. Primum, cognoscere vnum deum: secundum, abstinere ab idolis: tertium, non periurare: quartum, colere sabbatum spirituale: quintum, honorare patrem & matrem: sextum, non occidere: septimum, non adulterari: octauum, non furtum facere: nonum, non falsum testimonium dicere: decimum, nullam rem proximi concupiscere: videlicet secundum mysterium nominis Iesu Christi, quod est in litera, iota: id est, perfectio in iudicio. Omnis ergo ecclesia, quae concipit hominem in vtero suo per verbum in fide, prius debet eum formare omnibus his mandatis, quasi mensibus decem, ut discat prius abstinere ab omnibus malis, & sic eum maturum in baptismum parere deo. Alioquin antequam discat ab his omnibus abstinere, si baptizauerit eum, non parit, sed immaturum proijcit: sicut mulier, nisi completis nouem mensibus, & decimum tangens peperit, abortum facit. Propter quod nec est homo ille vitalis. Sicut & modò penè omnes non parit ecclesia secundum ea quae diximus, sed abortos facit. Propter quod nec baptizantur in veritate a spiritu sancto. Differt enim deus dare eis baptismum spiritus sancti, donec dignos se praebuerint illo tali baptismate. Sed & eum formatum in decem illis supradictis mandatis & abstinente a vitijs, baptizans bene parit: tamè adhuc paruulus est ille, qui baptizatus natus est ecclesiae filius, & tenerè adhuc duorum testamentorum, quasi duarum mamillarum modica iustitia est nutriendus, quasi tenero lacte secundum angustias faucium fidei suae, quam ipse cepit carnis natura, quam etiam gentes volentes laudabiliter viuere seruat. Cum autem sic enutritur, paulatim incipit posse suscipere fortiora, & spiritualia Christi mandata, quasi nutritorios & viuos panes: id est, in lege scriptum est, Non occides: ego autem dico, Nec irascaris. In lege scriptum est, Non adulteraberis: ego autem dico, Nec vsque ad oculum concupiscas. In lege scriptum est, Non periurabis: ego autem dico, Non iures omnino. In lege scriptum est, Oculum pro oculo: ego autem dico, Non resistere malo omnino. In lege scriptum est, Amabis amicum, & odies inimicum: ego autem dico, Diligite inimicos vestros. Item, Beati pauperes, beati mansueti, beati qui lugent, beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, beati misericordes, beati mundo corde, beati pacifici, beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Nam adolescenti cuidam interroganti, Quid faciam, ut viuam? sic primum ei secundum legem mandauit, Non occides, non adul-

non adulterabis, &c. Cum autem ille dixisset, Haec omnia seruauit a iuuentute mea, secundum aetatem carnalem, quae nos vterum dicimus: sic ei supermandatur: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia tua, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo, & veni sequere me. Qui ergo talis est, neque mori potest quasi abortiuus, nec seduci quasi insipiens, nec vincit quasi infirmus, nec perire quasi paruulus: sed est vir perfectus, & aduersus omnia intuibilis filius dei. Qui autem paruuli sunt, scandalizabiles sunt. De quibus dicit dominus in euangelio: Amen dico vobis, quicumque scandalizauerit vnum de pusillis istis credentibus in me, expedit ei, ut mola asinaria suspēdatur in collo eius, & demergatur in profundum maris. Et si paruuli in ecclesia scandalizabiles sunt, quantum magis abortiuus non sunt vitales? Si ergo haec ita se habent, quare non dixit, Vae his qui in vtero habentur, & vae his qui nutriuntur adhuc: sed, vae praegnantibus & nutriendis in illis diebus: quia quando huiusmodi abortiuus abstracti ab vtero ecclesiae, aut paruuli tales, nesciunt quid patiuntur: quando enim non sentiunt, sic pereunt. Adhuc autem ut de proprietate loquar paruulorum, gaudent seducti, ad interitum ducuntur, & rident illece. Ideo dicit, Vae praegnantibus ecclesijs, & nutriendis, quando ipsae de perditione illorum talium lamentabuntur & plangent. Ecce quantos videmus de ecclesia huiusmodi abortiuos, & paruulos ductos ad praeparationis interitum. Nunquid aliquis eorum lachrymavit? Nunquid aliquis tristatus est? sed adhuc ex diuerso abierunt gaudentes. Sed ecclesiae dolorem perditionis eorum ipsae lamentantur & plangunt. Ideo dicit, Vae ecclesijs praegnantibus, & nutriendis in illis diebus. Et si quidem negligentiam ecclesiarum aut immaturi fuerint nati, aut paruuli, non habentes qui aut informaret eos, aut postmodum committeret in virum perfectum in mensuram aetatis plenitudinis Christi: dupliciter vae ecclesijs praegnantibus, & nutriendis in illis diebus: quia & in hoc seculo dolorem patientur perditionis eorum, & in die iudicij damnabuntur, propter negligentiam & eruditionem eorum. Si autem ecclesiae quidem competerent circa eos diligentiam impenderunt, illi autem nec audierunt, nec ante baptismum informati acquieuerunt, elongantes se a conuentu & ab omni auditu scripturarum, & ab omni verbo doctrinae alloquendum sacerdotum, neque post baptismum proficere voluerunt: ecclesijs quidem vae, quia siue hoc, siue illo modo patientur dolorem perditionis eorum: illis autem multipliciter vae, quia omnis causa perditionis eorum ab illis solis requiretur in die iudicij. Quoniam corporis quidem profectus non est in potestate hominis, sed dei: animae autem profectus, voluntarius est. Videamus ergo, ne nos imperfectos inueniat, aut nunc haereticorum dominatio, aut tunc ipsius Antichristi. Quoniam scilicet opera bona in die tentationis praestant spei virtutē: sic opera mala desperationis operantur infirmitatē.

Tomus secundus.

Orate autem, ut non fiat fuga vestra hyeme, vel sabbato. Et carnaliter, & spiritualiter legitur. Fugietibus enim & in via manere necesse est, & in syluis latere, & per deserta vagari. Fuga autem vestra portare non sinit, domum intrare non permittit, ignem accendere non concedit. In hyeme autem quid faciat fugiens? Necesse est ergo aut fugiens frigore pereat, aut manens gladio moriatur: Similiter in sabbato non licebat amplius ambulare, nisi certum spacium viae. Unde dictum est in Actibus apostolorum, sabbati habens iter. Quid ergo faciet fugiens Iudeus in sabbato? necesse est ut aut legem praetereat fugiens, aut mortem suscipiat manens. Spiritualiter autem de Christianis talem habet interpretationem. Hyemem dicunt frigus infidelitatis spirituale. Qui enim non habet in corde suo ignem, de quo dominus dicit: Ignem veni mittere in terram, id est verbum diuinum, de quo calefiat in fide: ille semper in hyeme est, etsi fuerit in media aestate: quia dubitationum incursum, quasi quasdam tempestates de fide Christi patitur anima eius, & alget. Aut in hyeme est, qui in persecutione est, & tempestatem patitur impiorum. Et ideo frigida fit fides omnium, & ad plenum gelat, nisi iterum calefecerit eos spiritus sanctus. Item est corporale sabbatum secundum literas legis, quod Iudaei intelligebant, & conseruabant dum a corporali opere abstinere, non a corporalibus malis. Et est spirituale, secundum quod gratia Christi manifestauit: quod intelligunt Christiani & obseruant, abstinentes se non ab opere corporali, sed a corporalibus malis. Qui ergo vacat ab opere malo faciens opera bona: laudabiliter sabbatizat, & sanctè secundum spiritum, & dei consilium: qui autem recedit ab opere boni, faciens opera mala, culpabitur, & impiè sabbatizat. De hoc itaque non bono sabbato loquitur dominus in hoc loco, admonens, ut ne dies ille inueniat eos in peccatis. Ideo ergo dicit, Ne fuga vestra hyeme vel sabbato fiat, quia quicumque in hyeme infidelitatis inuentus fuerit, aut in delicijs huius mundi sabbatizans, & omnia ab opere bono: necesse est ut tribulationum tempore superatus, pereat credendo Antichristo, quoniam sicut diximus, opera bona in persecutionibus ad fidem spei praestant virtutem. Quoniam autem de delicijs & peccatis loquitur locus iste, manifestius aperit euangelista Lucas. Cum enim locum istum exponeret, ita subiunxit: Videte ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate. Ex duabus ergo parabolis superioribus prior quidem docet, ut festinemus perfecti esse in fide Christi: quod possumus adimplere, si scripturis & doctrinae sacerdotum assidui fuerimus. Quoniam qui in fide Christi, & operibus bonis sunt imperfecti, ipsi sunt qui adhuc in vtero habentur, aut adhuc paruuli sunt, qui facile periclitantur in tempore persecutionis, & pereunt, quia dubij sunt de fide Christi. Sequens autem docet, ut ne vacui inueniamur ab operibus bonis, & ab exercitatione virtutum: quia qui sic inuenti fuerint, ipsi

Nn iij rint, ipse

Grint, ipsi sunt paruuli, qui in die persecutionis citò periclitantur à fide Christi: quia non habent opera bona confortantia eos in spe, nec exercitationem virtutum in sufferetia aduersorum. Similiter & ex duabus parabolis sequentibus, Prior quidem admonet, ne imperfecti inueniamur in fide. Ipsi sūt quidem, qui dubitationis hyemem patiuntur. Sequens autem, vt ne sine bonis operibus inueniamur in tempore illo, sabbatizantes ab opere bono. Erit enim tribulatio magna, qualis non fuit ab initio seculi vsq; modò. Quonia dixit, Vae pregnatibus & nutriendis: & videte ne fuga vestra hyeme aut sabbato fiat: nunc exponit quare, id est quia erit tribulatio magna. Vsq; ad Christum enim Iudaei, etsi peccatores fuerunt, tamen filij erant, nò hostes: & ideo omnis ira quae veniebat super eos, castigatio erat de misericordia veniens, nò condènnatio de ira descendens. Crucifixo autem domino desierunt esse filij, & sunt facti hostes. Propterea iam non castigatio venit corrigens, sed condènnatio eradicans. Capta est enim Hierusalem ab Assyrijs, & iterum reparata est. Destrueta est ab Antiocho, & iterum reaedificata est. Inuasa est tertio à Pompeio, & iterum reparata est. Sicut enim homo priusq; dies mortis eius adueniat, languere quidem potest, mori autem non potest: sic & Iudaea ante Christum vexata est quidem, perdita autem non est. Postq; verò horrendum patricidium commiserunt, crucifigentes filij patrem, mortem inferentes, à quo acceperunt vitam: & quod maius est, occidentes serui dominum, homines deum, tali eos plaga percussit, vt nunq; sanetur. Sicut illi tale facinus commiserunt, quale nunquam commissum est, nec est committendum: sic & super illos talis sententia venit, qualis nunquam venit, nec veniet. Haec aptius est de consummatione mundi suscipere, cuius figura fuit tribulatio illa. Tunc verè talis erit tribulatio, qualis nunquam fuit.

Tunc dicent homines, Aperiat se terra, & glutiat nos. Vique tunc enim omnis ira quae fit à deo, ideo fit, vt fideles quidem tentet, infideles autè emendet: cum autem Antichristus venerit, talis veniet ira, vt & infideles omnino pereant, & fideles plenius coronentur. Cum enim multi Christianorum credentes Antichristo, signum nominis eius in manu dextera, & in fronte susceperint: tunc exhibent angeli cum igneis curribus volantes per aera, & inuisibili manu signabunt omnes fideles, in quibus tamen inuentum non fuerit signum Antichristi. Ex illo iam plaga, quae venturae sunt super terram, in quibus & finiendus est mundus, iam non tangent fideles qui signati sunt, sed illos percutient, super quos Antichristi inuentum fuerit signum. Erit enim tribulatio magna, qualis nunquam fuit. Nonne maior fuit tribulatio in diluuiò, quando ab omni creatura nihil remansit, nisi solus Noè cum familia sua? Hic autem etsi multi occiduntur, tamè multi euadent. Sed in hoc peior erit tribulatio ista, quia illic corporalis fuit perditio, hic autem spiritualis. Quis

Gene. 7.

autem illic tormentis astrictus est, quia coluit deum: sed econtrario puniti sunt, quia noluerunt colere deum. Hic autem tormentis afficiendi sunt, qui nò transeunt ad diabolum, relinquentes deum. Nonne maior fuit tribulatio in Sodomis, vbi nullus euasit ab igne, nisi solus Lot? Sed illic fuit aduersus peccatores iusta dei vindicta, hic autè erit aduersus sanctos crudelis diaboli violentia. Quanta ergo preciosior anima, quam corpus: tato miserabilior perditio animarum, quam corporum. Illic perditis iniquis, euaserunt iusti: hic autem punitis, aut fugatis iustis, iniqui gaudebunt. Sed & si qui prudètes sunt, cum considerant non corporalem huius mundi statum, qui adhuc quodammodo stare videtur, quauis & ipse sit minoratus, sed spirituale totius Christianitatis statum subuersum: intelligunt quia nunquam talis fuit tribulatio spiritualis, qualis facta est nunc ex tempore haeresum corruptentium inuisa. Perierunt, sicut diximus, omnes in diluuiò, sed corporaliter perierunt. Perierunt omnes spiritualiter ante Christum, praeter Iudaeos, sed ignorantia perierunt: nunc autem in scientia perierunt, & pereunt. Multum enim interest inter illos, qui in ignorantia sunt, & in ignorantia perierunt: & inter istos qui in veritate quidem nati sunt, propter aliquid autem mundiale, scientes ad mendacia traserunt, & perierunt in eis, & pereunt. Illi enim forsitan aliquo modo habebunt remissionem, isti autè nullam remissionem habebunt, neque in hoc seculo, neque in futuro: quoniam ipsi sunt qui blasphemauerunt, & blasphemant in spiritum sanctum. Illi enim iudicandi sunt, quia veritatem non quaesierunt: isti autem condènnandi, quia spreuerunt. Leuior enim culpa est veritatem non apprehendere, quam contemnere apprehensam. Et nisi deus breuiasset dies illos, non fieret salua omnis caro. Abbreuiabuntur dies, vt atrocitas tribulationum breuiata compedio temperetur. Breuiatos autem dies intelligimus, non mensura, sed numero. Sicut enim longitudinem dierum, quam dicit propheta: Domum tuam decet sanctitas in longitudinem dierum, non per longos dies intelligimus, sed multos: sic & breuiati dies, non breues dies sunt intelligendi, sed pauci. Omnis caro. Frequenter enim scripturae pro hominibus animas ponit: sicut ibi, Septuaginta animae intrauerunt in Aegyptum. Frequenter pro hominibus dicitur caro: sicut ibi: Orationem meam exaudi, ad te omnis caro veniet. Quando ergo & animas appellat, spirituales & perfectos homines vult ostendere: vbicumque autem carnem, carnales homines, & infirmos. Ergo dicendo, nò fiet salua omnis caro: vult nobis ostendere, quia non solum spirituales homines & perfecti, sed etiam mediocres homines & infirmi de illo persecutionis periculo sunt liberandi, non virtute fidei, aut merito operum suorum, sed velociter subueniente Christi aduentu. Non enim propter peccatores dimittit diutius, vt etiam electi periclitètur, sed propter electos

Gen. 19.

Plal. 54. d. ibidem.

L.

Actos festinaturus est, vt neque mediocres deficiant: quia promptior est deus ad liberandos bonos, quam ad perdendos malos. Nam & aurifex, si inuenerit aurum sordibus mixtum, non propter sordes etià aurum contemnit, sed propter modicum aurum contentus est etiam sordes accipere. Sed & semper dies mali sanctorum abbreuiantur. De iniquis scriptum est: Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. De iustis autem: Non dabit in aeternum fluctuationem iusto. Accipe autem mihi ad documentum ipsa tempora anni: ab aequinoctio vernali duodecimi mensis incipiunt paulatim tepescere aères per singulos dies, vsq; ad mensem tertium, & dies fieri noctibus longiores. Item ab aequinoctio autumni mensis septimi incipiunt paulatim iterum frigescere aères per singulos dies, & noctes fieri longiores diebus, vsque ad mensem nonum, quando celebratur Christi natalis: & sic inueniuntur nouem quidem mensibus aères quidem temperati, & dies prolixiores, tribus autem mensibus aères glaciales, & dies breues. Vides quomodo deus misericorditer dispensauit, vt dies quidem mali inueniantur & pauci, boni autem plures, & longi. Si ergo statum mundi huius, qui ad vsum omnium hominum communis habetur, sic deus misericorditer dispensauit: quato magis statum vitae eorum, cum maiori dispensat misericordia, vt & voluntas eorum in malis teta clarescat, & virtus voluntatis eorum velociter deo subueniente non patiatur defectionem, secundum quod & Apostolus dicit: Tentatio vos nò apprehendat, nisi humana. Fidelis autem deus, qui nò patietur vos tentari supra id quod potestis sustinere, sed faciet cum tentatione etiam prouentum, vt possitis euadere. Tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, ecce illic, nolite credere. Quia ratione supra quidem, priusquam de abominatione desolationis exponeret, sic dicit: Videte ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego sum Christus. Hic autem postq; de abominatione desolationis statura in loco sancto locutus est, ita dicit: Tunc si quis vobis dixerit, ecce hic est Christus, ecce illic, nolite credere. Si memores quia abominationem desolationis interpretati sumus staturam in loco sancto, hanc impiam haeresim occupaturam loca Christianorum, intelligis quoniam eleganter est dictum. Per hanc enim significabat quomodo & priusquam haeresis ista abominationis loca sancta obtineret, & priusquam diuersarum haeresum constituerentur ecclesiae, seductio quorundam erat futura: sicut & factum est. Et postquam obtinisset, & haeresum diuersarum ecclesiae constitutae fuissent, eo amplius seductio quorundam erat futura: sicut & fit. Nam prius nudi dogmatum sermones faciebant errorem, nunc autem multarum haeresum ipsae ecclesiae constitutae. Ideo nunc vnusquisq; dogmatis nudum verbum dicebant: Ego sum verbum veritatis, Ego sum Christus. Nunc autem vngulatum professores haeresum

Tomus secundus.

diuersarum dicunt, Ecce hic est Christus, id est ecclesia. Et illic, id est ecclesia. Quia iam non audiendo dogmatum verba, sed videndo eorum ecclesias, Christiani scandalizantur infirmi. Adhuc autè de Antichristo ostendit per haec verba, quia in illo tempore sancti in multis tribulationibus constituti, fortiter desiderabunt Christi aduentum, iam non sustinente carnis natura. Aliquotiens diximus, quod diabolus non ingerat genus tentationis in homine, sed desiderium vnus cuiusq; considerat. Et secundum quod viderit hominem desideratem aliquid, ex eo accipit occasionem tentandi. Vnde & Christum cum esurientem sensisset, tentauit in fame: & Adam & Heuam cum vidisset diuinitatis amorè habentes, diuinitatis promissione seduxit. Et Iudam cum inuenisset auarum, pecuniae cupiditate ad prodicionem saluatoris attraxit. Sampsonè cum inuenisset amatorem foeminarum, per mulierem precipitauit. Sic ergo & tunc diabolus videns sanctos in angustijs constitutos, & fortiter desiderantes Christi aduentum, Primum quidè propter intolerabiles persecutiones, deinde propter repromissionem temporis illius de aduentu Christi, quae facta fuerat in scripturis, ideo sub nomine Christi & prophetarum tentabat seducere sanctos. Et quos diuersis cruciatibus non potuit superare, victus in sua crudelitate, armabat se fraude, dices per suos ministros: Ecce hic est Christus, ecce illic. Nam quando aliqua rerum conturbatio fit, tunc abundant mendacia. Vnusquisq; enim dum aut timet aduersa, aut desiderat prospera, ipse sibi nouas generat famas. Et ita diabolus suspensas animas hominum inuenta occasione deludit, hoc nunciando in auribus hominum, hoc ostentans ante oculos eorum quod vnumquemq; aut timere, aut desiderare cognouerit. Sicut enim agrotus in doloribus positus omni homini ostendit sibi aliquid ad remedium, facile credit, non diiudicans personas medicantium, neq; discutens artificia eorum: ipsa enim doloris anxietas omnia omnibus credere cogit: sic & tunc sancti in necessitate persecutionum positi, & quasi agroti desiderantes refrigerium Christi, omnibus referentibus aliquid de Christo, facile credent. Ipsa enim pressurae necessitas credere cogit. Exurgent enim pseudochristi, & pseudoprophetae, & dabunt signa magna. Non inutilia, neq; vana, quae ministri diaboli facere solent: sed magna, id est vtilia & plena, quae sancti facere solebant. Nam in tempore quidè apostolorum, & postmodum ministri quidè Christi vtilia & plena signa faciebant ex parte dextra: qualia sūt caecos illuminare, & alia huiusmodi facere: ministri autem diaboli inutilia faciebant & vana ex parte sinistra, quae admirationem quidem videntibus excitarent, ad vtilitatem autem nullius proficerent. Et erat inter ministros Christi, & ministros diaboli ex hoc iudicare qui inutilia, & qui vtilia facerent signa. In fine autem temporis concedenda est potestas diabolo (sicut in historia Clemètis Petrus

Nn iij exponit)

Exponit) vt faciat signa vtilia, & ex ea parte qua prius facere consueuerant sancti, vt iam ministros Christi non per hoc cognoscamus, quia vtilia faciunt signa, sed quia omnino non hæc faciunt signa. Quia autem ratione hoc ordinauit deus, attende: quia non semper tempus vocationis est, sicut ait sapientia: Tempus congregandi lapides, tempus dispergendi. Tempus ergo fuit congregatorum lapidum, quando lapides viui, id est fideles ab infidelitate vocabantur ad fidem. Tempus autem erit dispergendi lapides, quando ecclesia tradetur ad tentationem, vt lapides, id est Christiani, qui non proficiunt in edificatione corporis Christi, foras projiciantur. Donec ergo fuit vocatio ad fidem ex infidelitate, fecerunt signa & serui Christi: quia signa diuinæ vocationis testimonia sunt, vt prædicationis veritas miraculis commendetur: cessante autem vocatione, incipiet seductio reuocans homines à fide ad infidelitatem. Incipite ergo seductione, tradenda sunt seductionis adiutoria diabolo, id est potestas faciendorum signorum, vt signis & prodigijs mendacia sua pro veritate commendat. Sed forte dicis: Si deus concessit diabolo virtutem faciendorum signorum, quomodo ipse mandat, ne seducatur sancti? Si ergo non vult vt seducantur, vt quid diabolo dat seducti virtutem? Si autem vult vt seducantur aliqui, quare omnibus mandat ne seducantur? Audi: Concedit diabolo seducendi virtutem, vt ne mali inter bonos remaneant apud Christum: mandat autem, vt ne boni inter malos trahantur ad diabolum. Nam sicut crudele est fideles cum infidelibus perire, sic indignum est fideles cum infidelibus glorificari. Ita vt in errorem mittat, si fieri potest etiam electos. Non dixit, Vt seducatur, si fieri potest etiam electos: sed, in errorem mittant. Frequenter enim sancti videntes aliquas operationes diaboli absconditas sub specie pietatis, dum non possunt intelligere profundas insidias inimici, conturbantur in corde suo, ac scandalizantur, & dicunt: Quid sit hoc quod ita fit? non tamen cito fleunt, vt credant. Et si sensu vincuntur quasi homines, fide autem stant quasi inuicti. Magnitudinem autem signorum ostendere volens, ideo dicit, vt si fieri potest: quoniam quantum ad magnitudinem signorum illorum potest fieri, vt seducantur etiam electi: sed ideo non seducantur, quia perire non possunt, quos deus præordinauit ad vitam. Dum ergo signorum magnitudinem prædicat, in cõseruandis fidelibus, dei potentia demonstratur. Et de tempore hæresum nihilominus conueniunt intelligi hæc. Falsi enim Christiani, sunt falsæ veritates hæresum: falsi autem prophetae, prædicatores veritatum falsarum. Dant autem signa, eadem facientes in simulatione, quæ faciunt fideles in veritate. Nam & castitati studet, & ieiunia celebrat, & elemosynas faciunt, & omnem ecclesiasticum canonem supplet. Aut non tibi videntur magna esse signa seductionis, cum videas diabolum facientem opera dei? Ecce prædixi vobis.) Contestationis verba sunt hæc, vt ne

aliquis dicat, vidi eum talia facientem signa, qualia ipse Christus fecit, & ideo credidi, existimas illum esse Christum. Propterea dicit: Ecce prædixi vobis: vt excusationem ignorantiae tollat ab hominibus, & præcedens contestatio iustam faciat poenam sequentem. Misericordia enim est, mandatis præuenire periculum. Non enim vult quempiam perire, qui omnibus monstrat perditionis aduentum. Si autem dixerint vobis, Ecce in solitudine est, nolite exire: ecce in domibus, nolite credere.) Hoc nunc tertium de cauendis seductionibus dat mandatum. Primum est, Videte ne seducamini, multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus. Secundum, tunc dicent vobis, Ecce hic est Christus, ecce illic, nolite credere. Tertium, præfens, dicens: Si dixerint vobis, ecce in solitudine est, nolite exire: ecce in domibus, nolite credere: vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum, vt trina denuntiatio inexcusabilem faciat negligentiam. Primum ergo mandatum dedit de seductionibus futuris, priusquam abominatio desolationis constitueretur in loco, & priusquam hæresum edificarentur ecclesie. Secundum autem de seductionibus post futuris, sicut iam diximus supra. Tertium verò manifestissimè de tempore furentis Antichristi, dicens: Si quis vobis dixerit, ecce in solitudine est, nolite exire. Seducere enim vos volunt. Sed dicat aliquis, Quid enim? Si fideles tunc non exierint in desertum, aut non intrauerint in domos: nunquid per hoc ipsum poterint declinare periculum, maxime cum tunc Antichristus vniuersa vbique contineat, & intus & foris, & in ciuitate & in deserto? Sed vide quoniam hæc dicens, ostendit, quia tunc fideles latentes erunt in locis quibusdam secretioribus, deo eos abscondente potius quàm loco, sicut scriptum est: Abscondes in abscondito vultus tui à cõturbatione hominum. Proteges eos in tabernaculo tuo, à contradictione linguarum. Præmonet ergo eos, ne forte tunc audito Christi aduentu, per homines seductores procedat ad palam, & aut in deserto comprehendantur egressi, aut in domibus cludantur ingressi. Quid enim faciat in solitudine Christi aduentus? Nunquid magis amat solitudines locorum, quàm congregationes hominum? Aut nunquid homines timet, vt in solitudine lateat? Si enim quando passurus aduenit, non timuit reges aut iudices, sed inter impios populos prædicauit pietatis sermonem: quomodo tunc timebit, cum venerit iudicare peccatores? Si quis vobis dixerit, ecce in domibus nolite credere. Iniuriam enim facitis diuinitati, si in domibus illam quaeritis, quæ implet celum & terram: aut si latere putatis qui venit superbis resistere, & humiles exaltare. In primo enim aduentu ideo celatus venit corpore, vt probaret fideles: in secundo autem aduentu veniet manifestus in gloria, vt remuneret fideles eorum. Ideo tunc necessarium erat, vt quaeretur: nunc autem non est quaerendus vt credatur, sed quaerit ipse à quibus creditus est. Spiritua-

liter

liter autem de nouissimis temporibus hæc ita sunt exponenda. Sunt hæreses, quæ mendacia sua quodammodo scripturarum colorant autoritatibus: quædam autem, quæ omnino ita contra scripturas habentur, ne colorare valeant mendacia sua de scripturis diuinis. Solitudines ergo appellat hæreses illas, quarum dogmata omnino deserta sunt à scripturis. Domus autem, hæreses quæ scripturarum colorantur exemplis, quantum non sunt domus verè, tamè vel videntur. Aut ita: Domus dicit hæreses, solitudinem autem Iudæam, secundum quod scriptum est de illa: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Aut ita: Solitudines dicit omnes hæreses desolatas à veritate, domus autem ecclesias Christi: ac si dicat: Non dico, si dixerint vobis, ecce in hæreticis ecclesijs illis, vel in illis apparuit Christus, sed etià si in ipsis veris ecclesijs quæ & dei sunt, id est, domus vestre, dixerint vobis Christum apparuisse, nolite eis credere: dicentes ista de me, quia non est digna diuinitas mea: nota hæc. Ostendens per hæc, quomodo ex ipsis ecclesijs veris frequenter exeunt seductores, propterea nec ipsis omnino credendum est, nisi ea dicant vel faciunt, quæ cõuenientia sunt scripturis. Vos ergo nolite exire, nolite credere. Non mandat illis, vt ne exeant de domibus, vel ciuitatibus. Nec in domo enim, aut in ciuitate sedentibus sanctis, ista dicenda sunt: sed nolite exire de regula veritatis, quæ tradidit vobis: nolite credere. Quia sicut fumus ante ignem præcedit, ante victoriam pugna: sic & ante gloriam Christi, tetratio Antichristi. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret usque ad Occidentem, ita aduentus filij hominis. Manifestum & velocem aduentum Christi ostendere volens, fulguris similitudine introduxit. Sic enim cum exierit fulgur, non solum videtur ab hominibus, sed adhuc secundum qualitatem fulgoris sui non dignè aspicitur: sic & cum venerit Christus, non solum eum omnes aspicient, sed secundum mensuram glorie eius, neque poterunt eum sufficienter aspiceret. Et non solum magnitudine eius deficiet omnis locus, sicut scriptum est: Ignis ante ipsum præcedet, & inflamabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit, & commota est terra. Quæ ergo peccatores videbunt, etiam nolentes: quomodo non videbunt eum sancti desiderantes? Et sicut in ictu oculi fulgur vniuersa pertransit, sic & filius dei, non veniens adhuc, sed etiam venisse videbitur. Si enim sol, qui ad ministerium nostrum creatus est, tantam habet splendoris virtutem, vt in quacunque parte coeli fuerit, vbique appareat quasi præfens: quantum magis sol spiritualis Christus, cum venerit, in toto videbitur mundo, magis autem mundus in eo videbitur? Apostolus autem ait: Quem suis temporibus ostendet beatus, & solus, & potens: non dixit, Quæ mittet: Christus enim cum sit vbique, non venit de loco ad locum, sed vbique ostenditur, qui erat celatus vbique. Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur aquilæ. De vultu-

ribus enim dicit scriptura in Iob, quoniam vbique fuerit corpus, illic inuenietur vulturum pulli. Hoc enim naturale est vulturum, sicut dicunt quidam, vt etiam transmarina cadauera sentiant. Quoniam ergo turpes aues sunt vultures, ideo vulturinis quidem moribus aptauit nomina aquilarum, vt in moribus quidem vulturum, sanctorum congregatio ostendatur ad Christi aduentum: in aquilis autem regalibus, regalis sanctorum dignitas ostendatur. Ideo enim sancti aquilis assimilantur, quia sicut filij aquilarum ad Solem probantur, vt siquidem recto aspectu intendere potuerint contra radios Solis, intelligantur esse legitimi: si autem non potuerint, cognoscantur adulterini: Sic & filij dei ad Christi iustitiam comprobantur: si enim potuerint pleno corde iustitiae verba suscipere, intelliguntur esse legitimi: si autem non potuerint, cognoscuntur de diabolo esse nati. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de coelo. Patrefamilias moriente, tota domus eius turbatur, omnis familia plangit, & conscissis tunicis suis, nigris se cooperiunt vestimentis: sic & humano genere, propter quod fuerant omnia creata, circa exitum constituto, totus conturbatur mundus, vniuersa coeli ministeria lugent, & cadore deposito pro vestibus luctuosas tenebris vestientur. Nam sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum. Aut propter indignam persecutionem sanctorum dolentes, aut super impiorum pessima opera indignantes, aut nouissimam in eis dei iracundiam demonstrantes, vt adhuc viuentibus impijs super terram, iam gustus detur infernalium tenebrarum. Siue hoc, siue illo modo, merito nox interueniens inter diem & diem, prædicet, quia post modicum noua dies resurrectionis est nascitura. Diuidetur enim, ne istius seculi & illius vna videatur esse natura. Sicut enim omnes carnales morimur, vt spirituales surgamus: sic & illa dies tenebris interciderit, quasi quadam morte, vt noua iterum renascatur. Aut certe quia spiritualiter iniquitas nox intelligitur, iustitia autem dies. Ex natiuitate autem Christi lux orta est, dicente propheta: Ad vespertim demorabitur fletus, & ad matutinum latitia. Mane Christi tempus vocatur. Hæc dies iustitiae in exitu mundi finitur, iniquitatum, & errorum tenebris obscurata. De qua & dominus ad apostolos dicit: Ambulate dum lumen habetis, ne vos tenebrae comprehendant. Sol obscurabitur, id est, notitia Christi sublebit. Luna non dabit lumen suum, id est, ecclesia sanctitatis suæ claritatem non demonstrabit. Stellæ cadent de coelo, id est, qui videntur sancti transgredietur, & cadent de dignitate coelesti. Nam quod de diabolo dictum est, quomodo cecidit Lucifer de coelo, qui mane oriebatur: sic interpretantur apostoli, vel sancti non de altitudine coeli ad terram, sed de angelica dignitate ad ignominiam tenebrarum. Quomodo autem multi transgredientur Christianorum, significat Daniel. Et de eruditis, inquit, cadent multi.

Sicut

G Sicut ergo tempestas suscitatur nubila, nubila autem cooperiunt Solem: sic impiorum persecutio suscitabit transgressionem, transgressio autem Christianitatis obscurabit candorem. Vnde propheta dicit in alio loco: Sol couertetur in tenebras, & luna in sanguinem: id est, ecclesia, aut propter assiduum occisionem sanctorum, aut quia ipsi Christiani contra iustitiam Christianitatis inter se ipsos furentes belabunt. Hoc & si de tempore haerese huius scriptum intelligatur, expositionem habet conuenientem. Quomodo: Ex quo obtinuit haerese ista sanctum ecclesiae locum, quasi abominatio desolationis, & Antichristi exercitus constituta, Christi Solis veritas est obscurata: ecclesia fidei suae splendorem non potuit dare clarum, & Christiani multi, qui erant stellae rationabiles, ceciderunt a firmamento scripturarum sanctorum. Tunc apparebit signum filii hominis in caelo. Quidam putant crucem Christi ostendam esse in caelo: verius autem est, ipsum Christum in corpore suo habentem testimonia passionis: id est, vulnera laeae & clauorum, ut impleatur illud quod dictum est, Et videbunt in quem pupugerunt. Denique in quo loco praesens euangelista ponit, dicens: Apparebit signum filii hominis: alij euangelistae hoc solum dixerunt: Et videbunt filium hominis venientem: videlicet ostendentes signum Christi, esse ipsum corpus Christi, qui in signo corporis sui cognoscendus est, a quibus crucifixus est. Vnde in Actibus ad apostolos angelus sic dicit: Hic Iesus, qui receptus est a vobis, sic veniet iterum quem admodum vidistis eum euntem in caelum. Non sic portatus in tali nube: nec enim cum tali gloria ascendet, cum quali venturus est iudicare: sed sic veniet, hoc est, similiter cum hoc corpore, cum quo ascendit. Vides ergo, quia quasi signum datur apostolis corpus eius, dicens: Sic veniet. Vis autem scire quia ad signum passionis suae vulnera corporis sui feruauit: audi post resurrectionem dicentem ad Thomam: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Qui mortuum corpus suum suscitauit, qui tulit costam de latere Adae, & suppleuit carnem: nunquid etiam non potuit corpus suum sanare, & integrum suscitare? Sed corpus quidem suscitauit, vulnera autem eius seruauit, ut in die iudicii proficerent ad testimonium passionis contra Iudeos: & omnes qui, denegantes filium dei crucifixum in corpore, Iudaizant. Propterea quasi manifesto signo conuenienter subiungit, dicens: Tunc plangent se omnes tribus terrarum. Plangent enim se Iudaei videntes viuentem & viuificantem, quem quasi hominem mortuum estimabant, & conuincentes se corpore vulnerato, scelus suum denegare non poterunt. Plangent se & Gentiles, qui vanis philosophorum disputationibus decepti, irrationabilem stultitiam putauerunt esse, deum colere crucifixum, & detulerunt creaturae gloriam creatoris. Lugent & Christiani peccatores, qui magis dilexe-

runt mundum, quam Christum, cum audierint eum haec verba dicentem ad se: Ego propter vos homo factus sum. Propter vos alligatus, & delusus, & caesus, & crucifixus sum. Vbi est tantarum mearum iniuriarum fructus? Ecce precium sanguinis mei, quem dedi pro redemptione animarum uestrarum. Vbi est seruitus uestra, quam mihi pro precio sanguinis mei debetis? Ego super gloriam meam vos habui, cum essem deus apprensus homo, & viliores me omnibus rebus uestris fecistis. Nam omnem rem vilissimam terrae amplius dilexistis, quam iustitiam meam & fidem. Plangent se haeretici, qui purum hominem crucifixum dixerunt, cum viderint ipsum esse iudicem, in quem conpunerunt Iudaei. Quomodo enim arguat Iudaeos quasi interfectores filii dei, si non filius dei, sed purus homo est crucifixus? Et tunc plangent se omnes tribus terrarum, quia nec resistendi virtus est contra eum, & fugiendi nulla facultas ante faciem eius, nec penitentiae locus: ex angustia omnium rerum nihil eis remanet praeter luctum. Merito plangent se, quia tunc neque pecuniae diuitibus profunt ad elemosinam faciendam, neque parentes iusti pro parentibus intercedunt, neque ipsi angeli pro hominibus, sicut solebant, faciunt verbum: quia non recipit natura iudicij misericordiam, sicut nec tempus misericordiae iudicij, dicente propheta: Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Misericordia in priori aduentu, iudicium in secundo. In priori aduentu uolentibus apostolis igne de caelo deponere, dixit: Nescitis cuius spiritus estis. Filius enim hominis non uenit iudicare mundum: sed saluare. De secundo autem sic dicit: Nam filius hominis ueniet in maiestate patris sui, & tunc reddet unicuique secundum opera eius.

Et uidebunt filium hominis uenientem in nubibus caeli, cum uirtute & gloria multa: & mittet angelos suos cum tuba & uoce magna, & congregabunt electos eius a quatuor uentis. Si quando rex terrenus processum aliquem, aut expeditionem mandat in populo, dignitates omnes mouentur, & exercitus exercitatur, tota ciuitas feruet: quanto magis rege caelesti exurgente iudicare uiuos & mortuos, uirtutes angelicae conueniuntur? Terribiles ministri terribiliorem dominum praecedentes: Cherubin & Seraphin praeparantur ad sedem unius, & rationabilis thronus uiam sapientiae portaturus. Nec enim potest esse res mortua, quae baiulat uitam. Ante ipsum pro caelalabris fulgura uia praecedunt, & pro tubis horreda tonitrua. Qualis rex, talis & praeparatio regis. Verum magna uox tubae terribilis, cui omnia obaudiunt elementa, quae petras scindit, inferos aperit, clausuras tenebrarum praerans, portas graues coterit, uectes adamantinos & ferreos confringet, uincula mortis dirumpet, & de profundo abyssi animas liberatas, corporibus suis assignat. Haec omnia citius consummet in opere, quam sagitta transit in aere, dicente Apostolo: In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba. Tuba enim canet, & mortui resurgent incorrupti. In illa uoce puluis iam dissolutus corporum mortuorum in noua membra constringitur.

A constringitur. In illa uoce quasi una persona obnoxia totum mare discutitur, ut si quid apud se retinet de humanis ossibus, sine contradictione restituat. In illa uoce a quatuor partibus mundi spiritus congregatur, qui resuscitet populum dormientem.

A ficu autem discite parabolam. Quare non ex alijs arboribus, sed potius de ficu sumit similitudinem aetatis? Quia postquam aliae arbores uernare coeperint, frequenter euenit ut accedens frigus praecidat aetatem, & iterum arbores indurescunt: ficus autem, quia penes omnes arbores uernat, difficilè post ficum frigus interuenit. Ideo ergo sic comparata est ecclesia illi tempori, propter indubitabilem seculi noui aduentum. Sed quare est ista assimilatio rei, uideamus. Ficus bono uerni temporis temperamento mollescit ad folia, ecclesia autem miserrabilem persecutionem afflicta compellitur ad mortem. Sed dominus hanc assimilationem iocunditatis ex ficu, non ad afflictionem corporalem retulit, sed ad

B spirituale profectum animarum. Nam quando carnalia hominis affliguntur, tunc spiritualia eius florēt, sic ait Apostolus: Et vos suscepistis uerbum dei in tribulatione multa, cum gaudio spiritus sancti. Sicut enim uernali flatu arbores laxantur in folia, & fructus: sic persecutionibus excitantur anime ad uirtutem. Ideo autem semper ficus ecclesiae similitur: quia sicut ficus sub uo cortice plurima grana intra uiscera dulcedinis inclusa costringit: sic ecclesia sub uo corpore multos Christianos intra uiscera suae charitatis congregatos complectitur. Deinde & alia ratione: Omnis arbor penes in uo tempore fructum praebet. Nam intra paucos dies, & maturescunt, & cadunt: ficus autem ex quo coeperit fructus afferre, usque ad hyemem fructificare non cessat. Nam alij colliguntur maturi, & alij hinc procedunt. Sic ecclesia ex quo coeperit sanctos offerre, usque ad finem seculi non cessabit. Nam per singula tempora alij dormiunt, alij autem nascuntur. De hac autem ficu sub alia specie interpretationem fecimus apud Marcum, aetimates ubique quod uerum est, non affirmantes: ut secundum quod uisum fuerit unicuique, hoc probetur. Amen dico uobis, non praeteribit generatio haec, donec omnia fiant. Res dubia semper facit hominem negligentem. Nam quod sine dubio uenturum nobis esse cognoscimus, ad id nosmetipsos magnanimitate confortamus. Ne ergo audientes apostoli certum periculum pro incerto suscipiant, & dubitantes de eius aduentu, semetipsos in negligentia ponant, ideo sermonem suum iuramento confirmans, dicit: Amen dico uobis, non transibit generatio haec, donec omnia fiant. Quia contra magnum periculum magna praeparatio est necessaria: magna autem praeparatio assiduum admotionem requirit, & cautam. Et sciendum est, quia non illud uult Christus apostolis suis ostendere, quia iam incontinenti futura est tentatio illa, sed quia omnino futura est. Ergo non illos homines dicit, qui illo in tempore fuerant nati, sed familiam gentis ipsius.

Generatio ista. Id est, aut facientium hanc tentationem, aut patientium, aut peccatorum hominum, aut demonum, qui operantur in eis. Nam utriusque non cessabit esse in seculo, donec consummatio fiat, ut dicat illis, Discedite a me maledicti in ignem aeternum, qui praeparatus est diabolo & angelis eius. Necesse est enim, ut quoad fides tentatur, tentatio reseruetur. Aut certe Christianorum generationem dicit, id est, generatio ista mortalis non transibit ad immortalitatem: donec, id est, nisi haec fuerint consummata, ut postea immortalis & impassibilis fiat.

Coelum & terra transibunt, uerba autem mea non praeteribunt. Quia coelum & terra ad gubernationem uestram disposita. Coelum & terra uanitati subiecta sunt, dicente Apostolo: Vanitati enim creatura subiecta est. Naturaliter autem ueritas nescit mentiri, nec potest aliquando perire.

Homilia. l. ex cap. xxiiiij.

Die autem illa & hora nemo scit, neque angeli caelorum, neque filius, nisi solus pater. Sicut enim in diebus Noe, ita erit & aduentus filii hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usque ad eum diem quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt donec uenit diluuium, & tulit omnes, ita erit & aduentus filii hominis. Usque nunc exposuit signa consummationis praecedentia ante consummationem: tunc docet, quia subitus ueniet nouissimus mundi interitus hominibus nihil adhuc tale fieri suspicantibus, secundum quod dicit & Apostolus: Cum dixerint pax & securitas, tunc repentinus illis superueniet interitus. Et de die illo incerto ad cumulum etiam seipsum ponit, dicens:

De die autem illa & hora nemo scit. Id est, non solum aliquis hominum, sed neque angelorum quicumque, nec ipse filius, nisi solus pater: ut nemo ferat molestè, quia die illum deus posuit in incerto, cum de ipso sit filius incertus. Simile aliquid scriptum est & in Actibus apostolorum. Nam cum interrogasset eum discipuli eius: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel, respondit eis: Non est uestrum nosse tempora vel momenta quae pater posuit in sua potestate. Opportunè ex hoc loco conuenit admonere, cum multi homines, maxime qui uidentur docti, cum interrogati fuerint aliquam quaestionem, si contingeret eos ignorare quod quaeritur: erubescere ne uideantur aliquid ignorare, quia totum scire putantur, colorant falsa pro ueris, & dicunt alijs, quod non audierunt a Christo. Propterea considerantes hunc locum, non deberent erubescere aliquod mysterium dei se ignorare, cum legant ipsum Christum non erubescere suam ignorantiam confiteri ad respondendum: quia de die illa & hora nemo scit, neque angeli, neque filius: maxime cum sit mysterium dei multa profunditas: nec tamen mentitur, quando ipsum quod scit, a patre accepit. Merito suam scientiam denegat,

Vulnera
Christus
quare ser-
uauit.

Isr. 25. d.

Rom. 8. d.

1. Thes. 5.

Acto. 1. a.

in 1. Cor. 13.

G denegar, quæ non ex eo: sicut & alibi cum esset bonus, bonum se denegauit, quia bonitas eius erat ex patre. Et ne propter dispensationem humanam æstimetur scire se negasse, non dixit, neque filius hominis: quia secundum diuinitatem dixisset, non secundum humanam naturam. Nam inter filium dei, & filium hominis nihil interest. Ecce senectutis signa cognoscimus, diem autem ultimum ignoramus: sic & latentis signa scimus, finem eius non agnoscimus. Sicut enim quando videmus hominem senem, scimus quia propemodum moriturus est, quando autem nescimus: sic & mundum quando perturbatum videmus, casurum cognoscimus, diem autem ignoramus. **M**ysterium dei scire expedit quidem hominibus. Nam & seruus fidelis circa obsequium domini sui, cum coeperit secreta sua committere. Sed illud scire bonum est, quod proficit ad ædificationem scienti: hoc autem scire quod nihil nobis prodest, magis nocet, & superfluum est. Deus ergo, quia non omnia mysteria dicit hominibus, non inuidet scientiæ nostræ: sed quia non omnium mysteriorum scientia nobis prodest. Sicut enim in diebus Noë, sic erit & aduentus filij hominis. Sicut erat in diebus ante diluuium manducantes & bibentes, & nubentes & nuptui tradentes. Quod dicit, Sicut fuit in diebus Noë, manducabant & bibebant, nubebant & nuptui tradebant: non vetat manducare, aut bibere, aut nubere. Nec enim fas est, ut destruat quod ipse constituit: sed iubet nos, ut quod carnaliter facimus, ad dei gloriam facientes, spiritualiter faciamus, ut carnalia nostra propter spirituale propositum spiritualia fiant. Quis est qui ad gloriam dei manducat & bibit? Qui de manu dei accepisse æstimat quod manducat & bibit. Quis autem de manu dei se accepisse æstimat? Qui operatur iustitiam, & deum timet offendere. Nam & seruus ille, quasi seruus fidelis manducat in domo, qui considerat ideo accepisse à domino, ut opus domini operetur. Nam qui deum non timet offendere, ille sine dubio non æstimat à deo se accepisse quod bibit: sed propter hoc solum manducat, quia caro est. Quis autem est, qui ad gloriam dei nubit? Qui nubit, aut propter desiderium bonorum filiorum, aut periculum peccati timens. Quis est, qui propter desiderium bonorum filiorum nubit? Qui postquam habuerit filios, circa dei disciplinam cõtinet eos. Alioquin qui filios negligit, ille non desiderauit deo generare, sed diabolo. Quis est, qui propter periculum peccati nubit? Qui postquam nupserit, matrimonium castè cõseruat. Qui autem propter matrimonium indifferenter abutitur amoribus suis, ille non propter tutelam animæ nupserit, sed propter abundantem lasciuia carnis. Qui ergo sic manducat & bibit, non tantum manducare & bibere videtur, quantum dei gloriam operari: quia non sibi seruit, sed deo. Et qui sic nubit, non tantum videtur nubere, quantum dei gloriam operari: quando non sibi, sed deo multiplicat, & sine peccato conferuat. Hoc ergo dicere vult: Sicut ante diluuium recedete ab hominibus dei timore, nihil fa-

ciebant homines ad gloriam dei, sed omnia propter solam carnem: siue enim manducabant aut bibebant, non ad gloriam dei manducabant aut bibebant, sicut manducat Apostolus: sed propter solam voluptatem carnalem, sic erit circa seculi finem. Sicut enim homines, qui in totum carni subiecti sunt, quantumuis habeant animam, tamen solummodo carnes dicuntur, testate scriptura: Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quoniam sunt carnes. In quibus autem pars animæ præualeat, quantumuis sint carnales, spirituales dicuntur, sicut dicit Apostolus: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si tamen spiritus dei habitet in vobis. Sic opera hominum, quantumuis sint spiritualia, si facta fuerint propter causam carnis, ut puta, si quis opus bonum propter homines faciat, inuenitur esse carnale: & quantumuis sit carnale, si propter causam spiritualem fuerit factum, id est, propter gloriam dei, inuenitur spirituale esse propter causam spiritualem. Sicut fuit in diebus Noë. Id est, sic erit generalis interitus, sic subitaneus. Sicut tunc omnis creatura deleta est, sola autem arca euasit de trahibus quadratis facta, octo animas baiulans: ita & in consummatione omnes hereses interibunt, vna tantummodo arca saluabitur, id est, ecclesia Christi, de iustis hominibus congregata. Sicut tunc quicquid fuit extra arcam, periit: sic & in fine, quicquid fuerit extra vnâ ecclesiam veritatis, peribit. Quæ ecclesia habet octo rectores: septem spiritus, quos enumerat Esaias, & vnigenitus deus, sic & Salomon dicit: Sapientia edificauit sibi domum, & suffulit columnis septem. Et ipse qui suffulit, octauus. Subitaneus autem, non ante nunciatus, siue ab vno creditus. Et quid mirum, si perituum mundum audiunt & non credunt? Ecce morituros se esse quotidie audiunt homines, quotidie alios mortuos vident, & tamen non credunt se morituros. Si autem se crederent morituros, non facerent ea pro quibus moriuntur, id est morte digna non facerent. Si ergo illud quod quotidie fieri vident in alijs, de se futurum esse non credunt, quomodo illud credent futurum, quod adhuc nunquam factum est? Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, & alter relinquetur. Aestimo neminem dubitare sensatum, hæc præcipue in parabolis esse dicta, & spiritualiter ea intelligi oportere. Et prima quidem parabola posita est de popularibus iustis, & peccatoribus. Secunda de doctoribus pijs & impijs, quando omnes homines, aut discipulos sunt, aut doctores. Et Lucas quidem euangelista exponit de duobus in lecto, & de duobus ad molam: præsens autem Matthæus de duobus in agro, & de duobus ad molam. Vbi enim Lucas posuit duo in lecto, ibi Matthæus posuit duo in agro. Ex quo intelligere nobis datur, quoniam lectum & agrum ambo euangelistæ id ipsum intelligere voluerunt: quoniam qui in corpore sunt, & in mundo sunt: & qui in mundo sunt, in corpore sunt. Mündus enim nihil aliud intelligitur, nisi homo, propter quod agrum intelligere cõuenit mundum huic, sicut dominus interpretatus est supra in parabola

Arabola zizaniorum seminatorum in agro. Duo ergo in agro, omnes Christiani in mundo viuentes eodè, non tamè iisdem actibus cõuersantes. Et iusti quidem assumentur, peccatores autem derelinquentur. Omnes iusti in vno homine figurantur, & omnes peccatores in vno. Duæ molentes ad molam, vna assumetur, & vna relinquetur. Quæ sunt istæ mulieres molentes? Puto ecclesie, quarum vna est, de qua dominus dicit: Simile est regnum cœlorum fermèto, quod accipiens mulier miscuit in tribus fermètis. Sicut enim quantumuis multi sint iusti, & peccatores, tamen quoniam omnium duæ sunt partes, in duabus ponuntur personis: sic & ecclesie hæresum quantumuis multe sint, tamen omnium hæresum vna ecclesia dicitur, & vna Christianorum. Vna ergo mulier molens, est ecclesia Christi. Mola est orbis terrarum, propter rotunditatem suam, sicut scriptum est de ea: Vox tonitruum tui in rota. Lapis superior, est verbum veritatis quod descendit de cœlo, ut terrena omnia cõplectatur, & protegat simul, & premat, & molat. Dicitur autem lapis propter fortitudinem suam. Subterius autem lapis, est omne verbum impietatis, quod lapis dicitur propter duritiã suam, quod de spiritu mundi à deorsum ascendit, ut suscipiat omnia desursum venientia grana, & aduersetur verbo veritatis. Hæc ergo ecclesia molens, id est, prædicans, circūducit verbum veritatis, id est, superiorem lapidem cœlestem: & circūducit per orbem terrarum, & circūducit super omne genus humanum, ut quotienscunq; sub gremio verbi desuper miserit deus, molat eos, id est, catechizet, & cogat eos depone corticem veteris hominis inutilem & insuauem: ut exuti fiat pura medulla & spiritus, id est, ut iam non sint caro, sed spiritus: & fiat similitudo mundissima, & digna ad sacrificium dei, secundum quod ad monebat Apostolus, dicens: Exuite vos veterem hominem, qui corrumpitur in concupiscentijs, renouamini autem spiritu sensus vestri. Sicut ergo grana in cortice nisi molita fuerint, & deposuerint cortices, & suffures, & processerint secundum quod sunt abintus: quantumuis aqua acceperint, non coniunguntur ad alterutrum, ut fiat ex omnibus vnus panis, quantumuis & fermentum acceperint, non fermentantur: Sic & homines nisi moliti fuerint sub verbo, id est, catechizati, ut depositis corporibus, spirituales efficiantur, quantumuis & aquam baptismatis acceperint, quantumuis verbum dei fuerit missum in eos, sicut fermentum: non cõueniunt in idipsum, nec possunt sapere vnum, ut vnus corpus efficiantur, quia moliti non sunt. Sicut ergo inter duos lapides molares teritur triticum, & separatur à cortice suo, & fit similitudo munda: sic fideles in medio desuper quidè vrgente se verbo dei ad fidem & iustitiam, inde autem verbo impio se compellente ad infidelitatem atq; peccatum, conteruntur, & carnalia sua vniuersa deponunt, & spirituales efficiuntur. Sed & illa mulier videtur molere, & verbum mendacij leue & fragile circūducit: propterea neq; molet, quia non habet virtutem diuinam

verbum eorum, nec est lapis superior. Quomodo enim mendacium mendacio aduersatur, aut iniquitas iniquitati, ut molatur aliquis inter eas? Propterea populus eorum molitus non est. Cõsidera autem & intelliges, si deponunt carnalia, fiunt spirituales, & moliti sunt. Si autem secundum veterem hominem sunt, si altera iterum sapiunt: quomodo moliti sunt? Desuper enim verbum veritatis non compellit eos ad fidem, quasi lapis superior, nec enim habent eum: desubtus autem verbum impietatis non tribulat eos, quia volentes requiescunt in eo. Quomodo ergo molantur, quando non stringit subterius verbum, nec premit superius? Hæc ergo sumetur, quæ & videtur ecclesia, & est: illa autem relinquetur, quæ videtur & non est. Quidam autem & hoc modo exponit: Molentes sunt filij Israel, mola autem est verbum legis: quod volunt & molunt, sunt dei mandata in lege, quæ quasi tritici grana minutatim quidem molentes, id est, quantum ad se diligenter mandata dei tractantes, nunquam tamen ex eis panem nutritorium profertentes. Panis autem nutritorius, est vnigenitus deus verbum, qui intus in mandatis dei habetur secundum prophetiam inclusus, quæ filij Israel carnaliter interpretantes, nunquam proferebant ad manifestum. Filiorum autem Israel molentium, vna videtur quidè esse synagoga, verè autem duæ sunt. Vna quidem iniquorum, & secundum carnem Iudæorum: altera autem sanctorum, & secundum spiritum Iudæorum. Hanc ergo sanctorum Iudæorum & spiritualium synagogam molentem, & superuacua, & sine profectu molam legis trahentem, assumet deus in fine seculi huius iam occumbentis, & liberabit eam de mola: illam autem alteram secundum meritum infidelitatis & peruersitatis eius relinquet.

Homilia. l. ex cap. xxiii.

Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit &c. Quia enim ratione homini absconditus est dies mortis ipsius: Videlicet, ut semper beneficiat, semper mortem suam sperans. Eadè ratione & ab omnibus hominibus absconditus est dies aduentus Christi, videlicet ut non vna generatio saluetur, sciens aduentum ipsius, sed omnes dum in singulis quibusque generationibus Christi aduentus speratur. Ideo & interrogantibus se discipulis suis, Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel: respondit: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Illud autem scitote, quia si sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Pater familias est vnusquisque secundum animam in domo patris sui, fur autem diabolus est: domus autem, nostra corporatio est, os & aures: fenestras autem, oculi. Sicut ergo per ianuas & fenestras citò ingreditur latro, & spoliat patrem familias: sic per os & aures, & oculos hominis, facillè inuenit diabolus occasionem ad animam, & facit eam captiuam: sicut & in Hieremia

Christus panis nutritorius.

Ato. i. b.

Hieremia

Hiere. 9. f Hieremia tale aliquid scriptum est, Quia mors intravit per fenestras nostras. Si vis ergo esse securus, pone seram ianuae tue, id est legē diuini timoris orituo, vt dicas cū propheta: Dixi custodiā vias meas, vt non delinquā in lingua mea. Posui ori meo custodiam. Itē sapientia docet: Obstrue aures tuas spinis, ne audias verba maligna. Sed quoniam fragiles sunt nostrae serae, nisi deus illas seruauerit, quia nisi dominus custodierit ciuitatem, in vanum vigilat qui custodit eam. Rogemus deū pariter cum propheta: **Ibi. 140. a** Pone domine custodiam ori meo, & ostiū circumstantiae labijs meis. Nō declines cor meum in verba maliciae. Pone seras super fenestras oculorū tuorū, vt dicas cum castissimo Iob: Posui testamentū oculis meis, vt non sentirem in virginem. Itē si concupitui agrū proximi mei, ego seminem, & alij metēt. Itē quia fragiles sunt serae fenestrarum nostrarum, dominū inuocemus cum propheta, dicētes: Inclina cor meū in testimonia tua, & nō in auaritiā. Auerte oculos meos ne videāt vanitatē. **H** quid ergo? nescit anima quādo per istos introitus fur ingreditur super eam? Verē nescit. Et quidē quādo ducitur ad peccatum, scit: quādo autē ingreditur, nescit. Ideo vigilare debet, & claudere omnes istos introitus. Os quidē narrationibus sanctis, aures audicionib⁹ pijs, oculos consideratione mirandorū operū dei, mentem cogitationibus occupare coelestibus. Nō enim sufficit, vt nō loquatur, vel audiat, vel videat, vel cogitet mala. Qui enī hāc agit, claudit introitus suos, & impleuit, & oppilauit malis aduersus bonā, vt ne locum habeat introeundi bonus spiritus: qui autem mala quidem deponit ab eis, bona autem non suscipit, ille dicitur apertos habere introitus. Propterea vacantes eos inueniēs inimicus, intrat ad animam. Propter quod opus est, vt iusti introitus non solum vacent a malis, sed etiam vt sint clausi, & pleni, & oppilati bonis aduersus mala, vt malus nō inueniat locum introeundi. Vnde & sapienter Petrus dicit **I** apud Clementem, quomodo debet quis incessanter quē dei sunt cogitare & loqui, quoniā si mens fuerit in his occupata, malus non inuenit locū ad mentem. Consequenter propheta non dixit tantū: Beatus vir, qui non abiit in cōsilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilitiae nō sedit: sed addidit, Sed in lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Et Paulus cum diceret, Nō est vobis colluctatio aduersus carnem & sanguinē. Non dixit tantū, deponite mala: sed, suscipite omnem armaturam dei, vt possitis resistere in die malo: id est, omnia opera bona facite. Sicut enim vas quādiu plēnū est de aliquo, non recipit supermissum: si autem vacuū fuerit, recipit omne quod mittitur. Sic homo quādiu occupatus est malis, nō recipit bonū: & si occupatus fuerit bonis, repellit malū: si autem in isto, nec illo se occupauerit: id est, si neq; bonis, neq; malis intenderit, omnis spiritus intrat in eum. Intrans autē non statim ducit eum ad peccatum, sed primū delectat eum

in malis, & sensum desiderijs carnalibus alligat, & postea ducit ad peccatū, quādo iam est intelligit malū esse quod facit, nō potest resistere cōtra malum. Si ergo te negligente domū corporis hoc modo seruare, ingressus fuerit fur diabolus, & furatus fuerit vestimenta iustiarum, quibus te renatum in baptismo induit deus: si furatus fuerit aurum intellectus tui, si diuinorum eloquiorū argentum, quod forsitan cum multo fabricasti labore: si linteamina gratiarū, quē tibi dedit deus, cum te adoptaret in filium, ceterasq; diuitias spirituales tollēs te dormiente, feceritq; te mendicū & nudū, sicut serpens Adā: **Q**uis facies: Quomodo nudus ante conspectū domini tui accedes? Et ille quidem nudatus abscondit se inter ligna paradisi: tu autem sub qua scissura petrarum te abscondēs a facie domini, cum venerit cōfringere terram? Et Adam quidem a deo quaesitus est & inuentus, tu autē abijeris & peribis. Quia ille ignorans serpētis versutiā, per simplicitatem nudatus est suā: tu autē sciens, tot scripturis admonitus, per negligētiam factus es nudus. Propter quod ille quidē mortalitate vestitus est ad tempus, tu autem in aeternum ipse tradēdus es morti, maximē si te cōprehenderit finis priusq; tibi per poenitentiam altera tēxas vestimenta. Nā prima gratis praestatur a deo: secunda autem vix, & cum nimio reparatur labore & luctu, quomodo hāc parabola est. Veniamus itaq; ad ipsam parabolae causam. Omnis homo, si sciret quādo dies domini venturus est super eū sicut fur (sed insperatē veniens sicut fur) praeniret, & nō sineret perfodi domū suam. Non dico quia repelleret a se furem, sed faceret iustitiā, vt veniente sententia dei, non perfoderetur quasi ignorās, sed vocaretur quasi iam preparatus ad exitum. Quādo animae peccatrices delectātur in corpore: & tanq; in suo pprio domicilio gaudent, veniēs cū sententia dei angelus mortis perfodit corpus, & animam violētē diuellit ab eo: animae autē iustae, quae nō delectātur in corpore, sed quasi in exilio sunt, in eas veniente sententia nō perfodiūtur, sed vocantur gaudentes. **Q**uis enim fidelis seruus & prudens, quē constituit dominus eius super familiā suam, vt det illis cibū in tempore? Cū de vigilate & nō vigilate super domū suam dominus loqueretur, sciēs quoniā plerunq; sacerdotes mali populum obdormire faciunt in peccatis: boni autē excitant a negligentie somno, & faciunt vigilare in operib⁹ bonis, quasi assidua tuba doctrinae suae excitans ad bona opera animas auditorū, consequēter de bonis & iustis sacerdotibus introducit sermonem, dicēs: **Q**uis est fidelis seruus & prudens? Si enim paterfamilias super possessionem suam villicum ponit, vt non cum singulis colonis habeat causam, sed de solo villico omnium exigit rationē. Si ergo inter colonos aliqua indisciplina fuerit foeda, vnusquisq; pro suo delicto reus efficitur, villicus autē pro omnium delictis. Et si bene redditum suū reddiderint, vnusquisq; quidē pro sua fide laudatur, villicus autē pro fide

A fide omnium remuneratur: sic & deus in populo ideo ordinat sacerdotes, vt actū eorum ipsi discutiant rationem. Ideoq; peccante populo vnusquisq; quidē pro suo peccato punitur, sacerdos autē pro peccatis omnium. Et bene agente populo vnusquisq; quidem pro suo bono remuneratur, sacerdos autē pro bonis omnium. **Q**uis est seruus fidelis & prudens? Rem quidem laudabilem proponit, rarissimā autē vt quis fidelis inueniatur & prudens. Ecce si quaeras fideles, id est, deum timentes, & ipsos quidē non multos inuenies, tamē adhuc facile inuenis. Itē si prudentes quaeras, inuenies multos: fidelis autem & prudens difficile inuenitur. **Q**uomodo qui fideles sunt, id est, deū timentes, difficile sunt & prudentes: & qui prudentes inueniūtur, difficile sunt & deū timentes. **Q**uāto ergo rarior inuenitur fidelis & prudens, tantō qui inuentus fuerit, beator est. Prudentem autē dico, non scientem & doctū, sed sensatum & mente acutum, qui potest rerū ponderare naturas, & secūdum quod potest rationabiliter omnia agere. Pleriq; autem sunt habentes scientiam multam, sed nec se sapienter regunt, nec scientiam suam sapienter dispēfant. Et omnis quidem prudēs potest & scientiam habere ex parte, non autem & omnis sciens sapientiā potest habere: quoniam sapientia vniuscuiusq; in actu probatur, scientia autē in sermone. Fidelis quidem quaeritur propter deū, vt timeat deum: prudens autē propter homines, vt populū dei sapienter gubernet. **Q**uoniam ergo deo non tantū prudentia hominis, quantū conscientia placet: hominibus autē non tantū conscientia, quantū sapientia prodest. Si fuerit tantūm quis fidelis, laici quidem facit, sacerdotē autem non facit, nisi fuerit fidelis & prudens. Ergo fidelis quaeritur, vt faciat priusq; dicat: prudens autē postq; fecerit dicat, & dicat intelligens cui qualis doctrina cōueniat, & quando. Item fidelis quaeritur, vt memor sit pauperum, sicut Paulus: prudens autē, vt intelligat cui & **C** quomodo debeat dispensare. Et hoc est quod dicit, dare cibos in tempore & spirituales & corporales. Spirituales quidē animabus, corporales autē corporibus. **Q**uoniā autem in ecclesia non solū sunt pauperes in corporalibus rebus, sed etiā in spiritualibus multo pauperiores: vt det cibos in tēpore, id est, in tēpore opportuno. **Q**uid est in tempore opportuno? quasi est aliquod tempus, quādo non est oportū docere, cum dicat Salomon: Doctrina & flagella in omni tempore. Sed puto hoc intelligēdum tempus opportunū doctrinae, quomodo dicit & **p**pheta: Tempore acceptabili exaudiui te, & in die salutis adiuui te. **Q**uādo misericordia dei nō est acceptabilis: sed praecipuē tunc est acceptabilis, quando necessitatis & angustiae tempus est. Sicut & semper pluuia bona est, maximē tamen grata est tempore siccitatis. Et visitatio amicorū semper suauis est, multo tamen suauior in tēpore luctus: sic doctrina & cōsolatio sacerdotis semp opportuna est, maximē autē in tempore persecutionis. Sciēs ergo

Christus sanctos suos sine tētatione nunq; futuros, ideo dicit, in tempore opportuno: quia qui semper agrotat, semper illi ars medici opportuna videtur. Nam sicut nauis tūc praecipuē gubernatorē necessarium habet, quādo tēpeltatē patitur: quādo autem prosperata est, ipsa se dirigit. Et miles tūc praecipuē necessariam habet annonam de rege, quādo bellum & periculum instat: quādo autem pax est, vnde cūq; possunt se milites sustentare. Sic ecclesiae praecipuē in tēpore persecutionis doctrinā sacerdotis necessariā habent, quasi spirituales milites spirituales annonam: quādo autē securitas est, vnusquisq; naturalis sufficit intellectus. Nam in persecutionibus, quādo naturalis ille intellectus deficit in timore carnali, necessarius est sermo doctoris: vt quā deficit in timore periculi, reparatur per exhortationē doctrinae. Sicut autē tubicina cōmissio bello pugnantem exercitū circuit, & bellicos cantus in tuba decantans, milites animat ad virtutem: sic & sacerdos persecutione imminētē exponēs in populo fortissimorū martyrum gloriosa pericula, & inenarrabiles regni coelestis coronas vincētibus praeparatas, Christianum populū ad virtutem patientiae vehementer accēdit. Aut ita: In tempore opportuno, vt in persecutione magis instatē de veritate fidei doceamus, q̄ de iustitia cōuersationis: in pace autē magis assiduē de iustitia cōuersationis, q̄ de veritate fidei. **Q**uoniam in persecutionibus quidē plus necessaria est doctrina fidei, q̄ cōuersationis: in pace autem plus necessaria est doctrina cōuersationis, q̄ fidei. **Q**uoniā in persecutionibus, nō ppter cōuersationem suam bonā aut malam veniūt Christiani in periculū, sed propter fidei confessionē: in pace autem non propter fidem suam veram periclitantur Christiani, sed ppter cōuersationē: quoniā in persecutione fides Christianorum periclitatur, in pace autem iustitia. **B**eatus ille seruus, quē cum venerit dominus eius, inuenit sic facientem. **Q**uomodo? Sicut superius diximus in fide, in sapientia, in tēpore opportuno. In fide, vt credamus sic esse, sicut docemus. Ille autem credēdo docet, qui facit quod docet: qui autem non facit bonum, non credit bono. **Q**ui non credit in bono, nō docet in fide: qui autem cū fide non praedicat, non solum non est beatus ille seruus, sed multūm infelix: quia alios quidem docet, se autem negligit. Sic prudētē, quia nō semper omnia, neq; omnibus omnia sunt dicenda. **F**requenter illa quae alios aedificant, alios destruit. Sicut infantibus esca mutatur secundum aetatem, sic in populo secundum virtutem doctrina temperatur, praemonente Apostolo: Et ego fratres nō potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. **Q**uasi paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non esca. In tempore, ne importune oblaeta doctrina non proffit, sed noceat, sicut esca cruciat aut extra tempus accepta. **A**men dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. **O**mnium quidem bonorū magna est gratia, **inter**

Psal. 11. a.

Eph. 6. b.

Ibidem.

Rom. 15. f.

Ecc. 22 a.

Ez. 49. c.

Credendo qui docet

1. Cor. 3. a.

G inter omnes autem maxima est sacerdotalis dignitas, si quis eam immaculatè custodiat. Nā si super omnia opera sua preciosiores existimat deus animas hominum: quanto magis credibile est, vt super omnia bona sua constituat eum, qui confert deo lucrum animarum? Non solū autem omnibus bonis suis meliorem iudicat hominē, sed etiam sui ipsius impassibilitati præposuit salutem humanam. Ideo magnus est, qui bene regit hereditatem eius, quam proprio sanguine acquisiuit. Si autē dixerit malus seruus ille in corde suo, moram facit dominus meus venire: & incipiat percutere conseruos suos, māducat autem & bibit cum ebrijs. Percutere, est iniuste percutere: qui autem ppter iustam causam percutit, etsi percutiat, percutere non videtur. Percutit enim, nō vt suum dolorem vindicet, sed vt illius animam saluet. Si autem propter deum percussio esse videretur, nunq̄ diceret deus, Qui parcat baculo, odit filium suum. Nam & alibi non absolutē dicit: Qui iratus fuerit fratri suo, reus erit iudicio: sed, q̄ sine causa iratus fuerit. Sicut iusta ira non est ira, sed diligentia: sic iusta percussio non est percussio, sed correctio. Māducare & bibere sic intelligendū est, sicut supra interpretati sumus, de māducantibus & bibentibus ante diluuium, id est, malè manducare & bibere. Propter quod non simpliciter dicit manducare & bibere, sed cum ebrijs: id est, cū peccatoribus, qui tenebrosū actuum vitio ebrij sunt, de quibus & Paulus dicit: Nam qui dormiunt, nocte dormiūt: & qui inebriantur, nocte ebrij sunt. Vides ergo, quia manducare & bibere sacerdotibus non est peccatum, sed cum ebrijs manducare & bibere: id est, sic māducare, quomodo ebrij illi desiderant. Nō enim iubet nos scriptura malorum personas abominari, sed voluntates. Nam & Christus cum publicanis & peccatoribus māducauit, sed non sic, quomodo publicani & peccatores volebant. Nec vitium suum aliquis scripturæ illius auctoritate defendat, quæ iubet sacerdotem hospitalitatem esse debere. Hospitalitas enim non circa deliciosos cibos & magnos ostenditur, sed circa assiduas susceptiones impotentium peregrinorum, vt hospitalitas nostra non ab hominibus laudetur, sed à deo sentiatur. Nam deliciosa conuiuia magis luxuriam accusant, q̄ humanitatem commēdent. Dicit enim Salomō: Ne delesteris in multa epulatione, nec in turpib⁹ & modicis Ergo nec multū permittitur, nec modicū & preciosum. Veniet dominus eius hora qua nescit, & diuidet eum, partēq̄ eius cum hypocritis & infidelibus ponet. Diuidet eum, id est, de consortio Christianorum, vt neq; cū sanctis glorificetur, neq; cū his q̄ mediocriter deliquerūt, mediocriter puniatur: sed iūget eum cū hypocritis & infidelib⁹, vt quorū imitatus est mores, ipsorū puniatur interitu. Quō sacerdos sup omnē populū glorificatur, si benefecerit, non solū propter suam iustitiam, sed propter omnium, quia causa est ipse iustitię vniuersorum: ita & peccans super

omnes punitur, non solū propter suum peccatū, sed etiam propter omnium: quia ipse causa fit omnibus ad peccandum. Ideo autem non solūm hypocritas dixit, sed etiam infideles: quia si omnes quidē hypocritæ infideles sunt, non tamen omnes infideles hypocritæ sunt. Ecce enī Gentiles infideles quidem sunt, hypocritæ autem non sunt: quia non se fingunt colere Christum, cū non colant, sed manifestum sequuntur errorem. Hypocritæ autē sunt Iudæi & hæretici. Illi autem, quia dicunt se Iudæos cū non sint, sed sunt synagoga satanæ. Illi autem quia fingunt se esse Christianos, cū sint antichristi, id est, contra Christū. Item si quis videtur in ecclesia esse, & agat contra ecclesiam: & ille talis hypocrita dicitur esse.

Homilia. liij. ex cap. xxv.

Hinc simile est regnū cœlorum decē virginibus. Et reliqua. Notādum quod priorē quidem parabolam de doctōribus dicit, hanc autem de popularibus: tamen etsi spiritualem intellectu habeat parabola, nihil nocet interpretari eam etiam carnaliter. Tunc simile erit, cū diebus suis completis solutus fuerit mūdus, cū venerit iudex omnium occultorum. Modō autem interim omnes homines nobis iniucē mentimur. Alij fingunt se iustos, cū sint iniqui: alij humiliat se vt peccatores, cū sint sancti: alij autem turpes actus suos vsq; ad mortem abscondūt, amplius homines erubescētes, q̄ deū timentes, & semper sunt in vulnere, dum pro tempore nolunt apparere vulnerati. Qui autem deū timet, homines non erubescit. Nec enim peior potest esse timor terrenus, q̄ poena cœlestis. Quibus simile erit: decem virginibus. Quidā putāt hinc virgines dici, de quibus Apostolus loquitur, vt sint sanctæ & corpore & spiritu. Et sapiens quidem virgo est, quæ & corpore & animo virgo est, vt neq; habeat virū, neq; habere desideret. Quid enim, si aut parētes eius propter votum suū in virginitate eam tenuerunt, cū ipsa tamen post votū nubere voluerit? Quid si pro aliqua occasione que sita, non est talis? Hæc si non est nupta, voluntatem tamen nubendi habuit, corpore quidem virgo est, animo autem nupta: quia corpus opere sordidatur, animus autem voluntate. Quauis frequenter occasione necessitatis carnalis, deus præstet hominib⁹ misericordiam spiritualem: si tamen postea voluntas necessitati consentiat, non solūm autem vt non concupiscat, sed etiam abstineat se ab omni re mala, vt neq; faciat, neque loquatur, neq; cogitet quod displiceat deo: quia corpus fornicatur, quādo cum viro coniungitur: anima autem, quando diaboli voluntatibus sociatur. Quæ hæc non seruat, fatua est ipsa virgo. Et verè fatua est, quæ per solam virginitatē corporis putat se deo placere. Ecce enim quæ admodum cū manducas & bibis, non anima māducat sed corpus, res enī incorporalis corporali cibo non pascitur: sic cū vir mulieri, aut mulier viro coniungitur, non anima copulatur, sed corpus. Propterea

A Propterea frequenter fit, vt nupta si aliās non peccet, melior sit, quā illa quæ virgo est, & aliās peccat. Quoniam si illa non peccat quæ nupta est, corpore quidē nupta est, animo autem virgo est. Quæ autem aliās peccat, & virgo est: corpore quidē virgo est, animo autem fornicaria. Sed ne desperare faciamus etiā virgines bonas, quia diximus per concupiscentiam animas fornicari, sciendum est quod aliud est concupiscere, aliud velle. Concupiscere passionis est, velle autē arbitrij. Frequenter enim concupiscimus, etiam quod nolumus. Si ergo concupiscentiæ non consentit voluntas, concupiscentia sola non damnat, magis autem & gloriosiorē facit virginitatis coronam. Nunc veniamus ad spiritualem eius narrationem. Decem virgines omnes homines dicit, quorum vita decē sensibus sustentatur, quinque carnalibus, & quinque spiritualibus. Omnium enim hominū duæ sunt partes. Aut enī peccatores sunt, aut iusti. Peccatores, qui secundum carnales ambulānt sensus: iusti, qui secundum spirituales. Ergo & omne genus peccatorum in quinque diuiditur, & omne genus iustorum in quinque secundum numerum sensuum, non secundum numerum hominum. Has autem virgines diuidendas profert Christus, quando & iusti ab iniustis, & sancti à peruersis per verbum suum diuidendi sunt: vt quinque quidem ponantur ad dexteram iusti iudicis, hoc est sapientes: quinque autem ad sinistram, id est fatuæ. Secundum autem mysterium & Moses in duabus tabulis legē suscepit decem verborum: quinque quidē mādata in tabula vna, quinque autem in tabula altera. Sicut ergo tabule testamenti illius in vno quidem herēbāt, tamen non poterat fieri vt ambæ fierent ad dexteram legentis: sed necesse erat vt vna quidem cum quinque esset ad dexteram, altera autem cum quinque alijs esset ad sinistram: sic omnes Christiani in vna tenentur vocatione. Non est autem possibile, vt omnes ad dexteram fiant sedentis: sed necesse est, vt iusti quidem fiant ad dexteram, id est quinque sapientes: iniusti autē ad sinistram, id est insipientes. Quidam putant hanc parabolam ad omnes pertinere, & ad hæreticos, & ad Iudæos, præterquam ad Gentiles: quoniam illi idolorum cultura corrupti sunt, & virgines dici non possunt. Verè autē nec ad Iudæos pertinet, nec ad hæreticos: quia non possunt Iudæi dici virgines, qui proiecto & crucifixo sponso, adulterum super se diabolum susceperunt. Neq; hæretici virgines dici possunt, qui & ipsi adulterino sensu corrupti sunt, & virginitatē veritatis Christi adulterino sermone corrumpunt. Sed ad Christianum tantummodo populū pertinet, de quibus scriptum est: Statui vos vni viro virginē castam exhibere Christo. Timeo autem, ne sicut serpens seduxit Heuā astutia sua, sic corrumpantur sensus vestri à castitate, quæ est in Christo Iesu. Fatuæ autē virgines sunt, quæ fidem quidem Christi integram habent, opera autem iustitiæ non habent. Iudæi verò & hæretici, neq; fidē habent, neq; opera possunt

Tomus secundus.

habere. Sed & si operum oleum habeant, nihil eis prodest: quia lampades fidei non habēt, quas accendant. Tunc simile erit. Bene, tunc: quia interim non apparet, quæ prudētes sint, quæ fatuæ: quousq; tunc multæ fatuæ sient prudētes, & multæ quæ videntur prudentes, fatuæ efficiuntur. Quæ acciperunt lampades suas. Lampas dicitur fides, quia sicut lampas illuminat domum in qua est, sic fides illuminat animam cuius est. Acceditur autem hæc lampas igne diuini verbi. Verbū enim dei ignis est, sicut dicit dominus: Ignem veni mittere in terram. Item dicēte Apostolo: Fides ex auditu, auditus autem per verbum dei. Accipiūt autem homines hæc lampadem, quando venientes ad Christum, per sacerdotes accipiunt traditam sibi veritatis doctrinā. Aut sicut alius putat verbum dei quod accepimus accedentes ad Christum, lucerna est, secundū quod scriptum est: Lucerna pedibus meis verbum tuum. Item dicēte Apostolo: Quoniam sicut lucerna nisi ei subministraueris oleum, extinguetur: sic verbum fidei nostræ quod credentes accepimus, nisi assiduis nutriatur doctrinis, aut meditationibus scripturarum, extinguetur, & nō satis illuminat animam. Aut oleum dicitur opus misericordiæ. Quia sicut oleum lumē lampadis fouet, sic opera bona subministrāt confidentiam fidei, & vigorem accedunt. Et venerunt obuiam sponso & sponsæ. Bene ait, Venerunt, quando ex illa die, qua homo credit Christo, quasi de seipso egressus, & de mūdo ire videtur obuiam Christo: quia quotidie Christi expectat aduentum. Sicut enim qui obuiam vadit alicui, in via stat, & expectat eum quandiu veniat: ita qui credit in Christū, sic debere viuere in hoc seculo, quasi peregrinus: & non in suis, sed in transitu positus. Propterea & Iudæi exituri de Aegypto, expediti & præcincti agnū iussu sunt manducare: & ad exeundum parati, ostendentes nobis, quomodo quicunq; nostri agni Eucharistiam manducant, ita debent semper esse expediti, quasi quotidie exituri de mūdo. Nec mireris, quia dixit ire obuiam sponso & sponsæ, cū ecclesia inter nos habeatur sponsa. Sicut enī Christ⁹ cū sit inter nos, tamē vēturus dicitur, cū apparuerit in gloria: sic & ecclesia quāuis sit inter nos, tamen ventura dicitur, cū apparuerit in gloria sua. Propterea dicit Apostol⁹: Mortui enī estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in deo: cū autem Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Fatuæ autē accipientes lampades suas, non sumperunt oleum secum. Sicut lampas non ex oleo accenditur, sed ab igne, per oleum tamen nutritur: & nisi oleum ei subministraueris, extinguetur: sic & fides nō ex operibus nutritur, vel acceditur, sed ex verbo dei, sicut ait Apostolus, tamen per bona opera nutritur: & nisi subministraueris ei opera bona, deficit. Sicut enim non potest in deum sperare, nisi qui aliqua opera bona facit: sic non potest credere deo,

Oo dere deo,

Prou. 13. d

Matt. 5. c.

1. Thef. 5. b.

Eccli. 37. d.

Luc. 12. f.

Rom. 10. c.

Psal. 118. o.

E

Exod. 12. b.

Coloss. 3. a.

Gdere deo, nisi qui facit aliquid dignū deo. Inde est, quod peccatores non credunt deo, siue cum de gloria sanctorum quis eis loquatur, siue de poena peccatorum. Et dum non credunt futurum esse quod dicitur, neq; de bono futuro delectantur, neq; de malo terrentur. Verē fatui sunt omnes homines, qui aut solum existimant sibi posse sufficere ad salutē, quia credunt in Christum, & Christiani dicuntur, & non festinant semetipsos bonis operibus commendare: nec audiūt Iacobum dicentem, Quia fides sine operib; mortua est. Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes virgines, & dormierunt. Hoc significat sermo, quia tardante consummatione non solum peccatores, sed etiam iusti & spirituales ad negligentiam sunt reuoluendi. Et relicta via virtutis, ad carnalia delectamenta sunt aliquatenus transitori, vt & illud impleatur quod propheta dicebat: Saluum me fac domine, quonia deficit sanctus, quoniam diminuti sunt fideles a filiis hominū. Et hoc est quod Christus dicebat: Putas cum venerit filius hominis, inueniet fidem super terram? Nam vigilare est iustitiam facere, dormire autem negligere est eam, sicut dicit: Vigilate ergo, quia nescitis qua hora veniet dominus. Et verē non tardat, sed quātum ad nostram inconstantiam tardare videtur. Nam si consideremus ex quo Christus in caelum ascendit, & quantum viuebant homines ante diluuium, & prope tantum spacium est, quanto tempore erat vita vniuscuiusq; eorum. Si quis autem oculos habet apertos, intelligit, quia mysterium huius verbi in nobis impletum est. Omne enim studiū spirituale relinquimus, & ad carnalia delectamenta transimus. Quem enim inuenies modō, nō dicam laicum, sed aut presbyterum, aut episcopum, qui ad perfectum contemnat seculi bona, credens consummationem esse propinquā? Vnusquisq; enim dicit in corde suo, infidelitatis spiritu preualente: Ecce ex quo Christus fuit in terris, semper dicitur, consummatio veniet, & ecce nondum venit. Ne fortē nō preparandi causa, sed terrendi ista scripturæ loquuntur? Qui autem nō verē credit consummationem esse propinquam, non ex verbis quæ dicit, aut audit, sed ex operibus quæ agit, cognoscitur. Qui enim verē credit cōsummationem esse propinquam, nihil curat de mūdo, nec in posterum aliquid seruat: quia nec peregrē exiturus aliquid secum portat in via, nisi fortē panē quē necessarium habet in via. Media nocte clamor factus est, quasi clamor præcurrentium & præturbantium angelorum. Qui clamor? Ecce sponus venit, exite obviam ei. Vnde putas iubet exire, de domibus, de ciuitatibus? Non, nec enī est ratio: sed vt exeant de mundo, exeāt de iniqua carnis natura. Ex eo quod Apostolus ait, In nouissima tuba mortuos suscitandos: datur nobis occasio estimandi, clamorē illū esse, de quo dominus dicit: Ecce clamor factus est. Aestimemus clamorē esse tubarum præcedentiū, quas Ioānes in reuelatione sua expo-

suit, quarū tubarum clamores sunt ipsa signa, quæ fiunt ab eis. Qui ergo intelligit illa signa clamantia seculi sponus, illi audit clamorē tubarū clamantū, quia venit sponus, quarū vocē nō corporis ausis audit, sed animæ intellectus. Tunc surrexerūt omnes virgines illæ. Hoc est, cum clamor factus fuerit, nō solum iusti, sed etiā peccatores de somno negligentie surgent. Tunc incipient timere & festinare, tūc credent quia verē finiendus est mundus. Nā quemadmodū securitas etiā diligentes homines, negligentes facit: sic timor presentis periculi etiā negligentes homines, exhibet diligentes, sed nihil eis proderit diligentia illa, quā generat timor, nō fides. Tūc intelligent, quia nihil est quod vixerunt in mundo. Tunc incipient sapere, quod nihil eis proderit sapuisse. Et composuerunt lampades suas. Id est, tūc incipient omnes aspicere & discutere fidē suā: tūc considerabunt singuli opera sua, qui bene fecerunt, qui malē, & interrogabunt cōscientias suas. Quemadmodū enim superuenturo sponso festinat se sponsa cōponere, ne fortē ex aliqua parte displiceat sponso: ita singuli semetipsos iudicabunt apud se. Hoc est enim preparare fides suas. Quod si semper nos ita iudicemus, quemadmodū tūc iudicaturi sumus, nunquā peccaremus in deū. Sicut ergo virgo deformis & debilis sine causa se cōponit, sic & tunc peccatores sine causa se preparabunt. Naturalē rē loquitur. Sicut rex cum tyranno bellū facturus, si voluerit aspicere exercitū, & considerare arma illorū, iubet mitti tubā, vt fiat admonitio. Tūc omnes milites festinant arma sua aspicere, vbi sit gladius eius, vbi lorica sit posita, vbi iacet scutū: & qui securitatis tēpore arma sua studuit immaculata custodire, paratus & lætus currit ad inspectionē. Et qui tēpore securitatis gladiū suū aruginare dimiserit, aut lorica fordescere, scutū frangi aut rūpi: cum audierit tubā, & ipse quidē excitatus timore festinat limare gladium suū, detergere lorica, ligare aut stringere scutū, sed nō poterit cælare negligentiam suam: quia vrgēs necessitas non permittit longi tēporis opus implere. Sic & domino absente malus seruus nō aspicit opera sua, quod facit, quid non facit, aut quomodo credit: nec cogitat, quia veretur est dominus eius, & opera perfecturus, & fidem: sed cum viderit eum venientem delonge, tūc aspicit opera sua, tunc incipit festinare, sed nihil ei proderit festinatio eius: quia multorū dierū negligentia non potest vna hora expleri. Fatuæ autē sapiētibus dixerūt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Extinguitur lampas hominis, quando fides eius deficit ac desperat. Sicut enim qui bene sibi conscius est, fiducialiter & magnanimitè agit: quemadmodum si quis in fuso oleo addat lumen lucernæ, sic & ille cōsideratione operū bonorū suorū semetipsum cōfortat, & fidei suæ addit audaciā. Qui autē sibi malē conscius est, semper pusillanimitis ac timidus est. Et quemadmodū subducto oleo minuitur lumen lucernæ, sic & ille

A cōsideratione operū suorū malorū semetipsum cōfundit, & infidelitatis suæ adhuc diffidentiam addit. Ideo ergo timentes peccatores, ad sanctos dicturi sunt: Date nobis de oleo vestro: hoc est, vos sancti, qui habetis opera larga iustitiæ sufficientia vobis, nō solum ad euadendā poenā, sed etiā ad gloriam consequendam, accommodate nobis auxiliū operū bonorū vestrorū: id est, intercedite pro nobis peccatoribus ad dominum: quia iustitiæ vestrae sufficientes est & vos glorificare, & nos excusare. Respondunt autē prudentes, dicentes: Ne fortē nec nobis, nec vobis sufficiat. Ostendit in his verbis, quod ita futurum est terribile iudicium illud, vt nulla innocentia sibi confidat. Et verē quis est homo natus de muliere, qui credit iustū se esse inueniendū in conspectu eius non sunt munda, & cœlū sine crimine nō est. Si ergo impeccabilis natura stellarum & cœli, quantum ad iustitiā dei inuenitur esse peccatrix: quomodo ante eum homo appareat iustus, cuius & sine volūtate peccandi natura ipsa peccatum est? dicitur Apostolo: Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato: quod enim operor, nō intelligo: nō enim quod volo, hoc ago: sed quod nolo, illud ago, & iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatū. Tantis ergo timor tūc erit omnium, etiā sanctorū, vt nemo speret se iustū inueniendum, sed adhuc timeat ne fortē reus exsistat. Quis enim potest ad perfectū diiudicare cōscientiam suā, & cognoscere cor suum, cum scriptū sit, Quia de omni verbo ocioso reddituri sumus rationem? Quomodo ergo pro peccatoribus tūc intercedant sancti, cum timeat ipsi de se? Nam sicut tēpus misericordiæ iudicium nō suscipit, sic & tēpus iudicij misericordiā non recipit. Ideo in primo aduentu, cum tēpus esset misericordiæ, dicentibus apostolis super inhumanitatem ciuitatis alicuius: Vis dicamus, vt descendat ignis de caelo? Respondit Iesus: Nescitis cuius spiritus estis. Non enim veni iudicare mundū, sed saluare. Ostendens, quia cum venerit in secundo aduentu, iudicij tēpus similiter locum misericordiæ non habebit. Vbi autē misericordia locū non habet, nec intercessio valet. Aut hæc ideo dicit, quonia indignæ sunt passionis huius tēporis ad futurā gloriā, quæ reuelabitur in nobis. Si ergo maior erit gloria, quæ preparata est sanctis à deo, quā quod vnusquisq; sanctorū meretur: quomodo sufficiat & alijs ad salutē vniuscuiusq; opus eorū, cum nec sibi soli sufficiat ad gloriā illā iusto iudicio consequendam? Ite potius ad vendētes, & emite vobis. Venditores operum bonorū, vel doctrinæ, sacerdotes sunt, qui præcepta iustitiæ in populo dant quasi precium aliquod accipiētes fidem ipsorum, qui peccatores per poenitentiam soluunt, precio cōfessionis eorū placati. Aut certē hoc precium doctrinæ accipiūt, quādo sic docēt eos audierit populus. Populus quidē per obedientiam suam meratus est sibi salutē, sacerdotes autē qui docue-

Tomus secundus.

runt & laborauerunt circa eos, recipient à deo doctrinæ suæ labores. Bonū ergo est cōsiliū sanctorū ad peccatores, vt eant ad sacerdotes, & fideliter audiant eos: & cum audierint, faciāt, & habeat virtutē olei fides corū, si tamē habuerint tēpus. Ab euntibus autē eis, ecce venit sponus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo, & clausa est ianua. Ostenditur nobis per hæc verba, quod illo in tēpore inter angustias diuersorū terrorū vidētes se peccatores, anxiantur, & current huc & illuc ad sacerdotes, doctrinā & poenitentiam sibi quarentes. Alij autē interrogantes quid eos oporteat facere, sed festinante iudicio, & necessitatibus alijs super alias venientibus, cum non sit docendi licentia, nec tēpus faciendæ iustitiæ, aut agendæ poenitentię, festinatio eorū vacua erit. Hoc enī & in quotidiano vsu videmus fieri. Quotidie enī sacerdotes clamāt in ecclesia: Qui peccauit, poenitentiam agat: qui non peccauit, permanet in deo. Neq; seducant vos honores, & diuitiæ tēporales: quia tēpus vestrū propē est: & si consummatio vestra tardauerit, mors vestra nō tardat, & nemo credit, nemo obaudit: cum autē venerit sup illos mors, festinant & anxiantur, vocant sacerdotes, poenitentiam volunt agere, quando iā poenitentię locus non est. Itaque dū exponūt peccata sua, dū accipiūt poenitentiam tēpus, & præcepta iustitiæ, capitur anima eorū, & vadunt vacui, magis autē ligati iusto iudicio dei: quia nō propter odiū peccatorū displicentes sibi volebāt poenitentiam agere, sed ppter mortis timorē. Adhuc enim si viuere potuissent, non sibi displicuissent. Alius autem venditores olei, id est boni operis, pauperes dicit. Hortantur ergo prudentes virgines fatuas, vt eant ad pauperes, si patitur eas tēpus, vt facientes eis bona iustitiæ, misericordiam consequantur ab eis: quoniam per misericordias factas in eos, olei, id est misericordiæ merces acquiritur. Ille autem dum vadunt volentes tunc aliquid boni facere, propter quod possint cum fiducia occurrere Christo, venturus est Christus repente, & nihil eis proderit anxietas illa tunc incipientibus bene agere, cum tēpus bene agendi concluditur. Nouissimē autem venerunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, domine aperi nobis. Nihil prodest ex necessitate repetita confessio eius, qui ex voluntate nec semel confessus est. Nam voluntaria confessio, & modica sufficit deo: ex necessitate autem, neque magna. At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos qui estis. Signa spiritus mei in vobis non video. Sicut enim qui immūdum spiritum habet, bona opera facere non potest: sic qui spiritum sanctum habet, opera non facit mala. Quare igitur vos opera non facitis bona, sed mala? Imaginem meā nō cognosco in vobis. Imago autē meā, est fugere malū, & sequi bonū: vos autē econtra, fugistis bonū, & operati estis malū. Nō potestis meorū militū præmia accipere, qui tyrāni vexilla portatis. Nō possū meos dicere, i qb; meū nihil cognosco.

Oo ij Homilia

Sicut enim homo peregrè proficiscens vo-
cauit seruos, &c.) Homo peregrè profe-
ctus, Christus est, post victoriam passio-
nis ad patrem iturus: voluntate misericordiae ho-
mo, non necessitate naturae. Cõmendat autẽ Chri-
stus dilectionem suam, quam habet in sanctis. Ad
regna enim cœlestia ascensurus, & ad patrem suũ
iturus vnde descēderat, peregrè se iturũ dicit, pro-
pter charitatem sanctorũ quos relinquebat in ter-
ris, cum magis peregrè esset in mũdo, sicut ipse te-
statur, dicens: Incola enim ego sum in terra apud
te. Quando enim venit in mũdũ Iesus, adhuc pere-
grinus erat, neminẽ habens sui nominis confesso-
rem: postquam autem venit, & discipulos acquisi-
uit, iam paterfamilias erat: & ideo proficiscens de
mundo, peregrè proficiscatur. Vis autem scire
quantũ diligit fideles suos, considera quid passus
est pro eis. Si enim magis quã gloriam suã illos
amauit, quasi homo moriens propter eos: quid mi-
rum, si maiore dilectione tenebatur sanctorũ quos
relinquebat in terris, quã dilectione glorię, quam
habebat in cœlis? Et tradidit illis bona sua. Non
inuidens alij plus dedit, alij minus, sed considerans
diuersitatem fidei eorũ. Qui autem inuidus est aut
parcus, omnibus est parcus & inuidus. Neque quasi
acceptor personarũ fecit differentiam gratiarũ. Vis
scire? Cõsidera quomodo penẽ æqualiter remunera-
uit eũ, qui minus obtulit, & eũ qui aplius. Si enĩ
acceptor personarum fuisset, utiq; non tantũ in-
danda gratia, quantum in reddenda mercede esset
æqualis ambobus. Manifestũ est, quod in dãda gra-
tia non personas aspexit, sed virtutem vniuscuiusq;
considerauit: ne supra virtutem opus iniungẽs, ipse
occasio offensionis existeret, & nõ esset re⁹ q pecc-
cauit, si supra virtutem pondus imposuisset. Volẽs
ergo dominus focios nos habere in regno cœlesti,
opera nobis diuersarum iustitiarum commisit: non
quia nõ habeat potestãtẽ & sine operibus nos glo-
rificare, sed ideo opus præmisit: quia sicut opera si-
ne premijs vacua sunt, sic præmia sine operib⁹ sunt
ingrata. Statim autẽ abiit, qui quinque talenta ac-
ceperat, & acquisiuit alia quinque. De talento agni-
tionis Christi acquisiuit vnam iustitiam bene viuen-
do. De presbyterio autem ipso acquisiuit iustitiam
solicite præsidẽdo ecclesię. De verbo acquisiuit ius-
titiam, verbum veritatis synceriter prædicãdo. De
baptismo lucratus est secundum Christi regulã ba-
ptizando, & dignos filios cum iudicio ecclesię ac-
quirẽdo. De sacrificio acquisiuit iustitiam, tam mũ-
dũ, & immaculatum sacrificium populo offerẽ-
do, & pro peccatis populi exorãdo. Similiter &
ille, qui duo talenta accepit, lucratus est alia duo.
Id est, duas iustitias. Vnã bene viuendo, quã acqui-
siuit à fide Christi: alteram synceriter ministrando,
quã fecit ex ministerio diaconatus. Qui autem
vnũ accepit, abiens fodit in terrã. Primum videã-
mus, vt quid, neq; ille qui duo talẽta habuit, absco-

Phil. 118. c

H

I

disse talenta sua, pponitur, cum multi diacones in-
ueniantur inutiles: neq; ille qui accepit quinque, cum
multi doctores inueniantur inutiles, sed ille tantũ
qui vnũ accepit, id est populus? Attende, deus secũ-
dum præscientiã suã, licet sciat qui iusti futuri sint,
& qui iniusti: tamen omnes vocat ad fidẽ, dans eis
gratiã credendi in Christũ, quod est talentum bo-
nis quidem ad salutem, malis autem ad præiudiciũ,
vt inexcusabiles fiant. Diaconibus autem & docto-
ribus secundũ præiudiciã suã, illis videtur deus
iniungere ministeriũ diaconatus, aut presbyteratus
qui sunt iusti: qui autẽ inueniantur iniusti, illos ho-
mines ordinãlle videntur, non deus. Ab exitu ergo
rei cognoscitur, qui à deo ordinat⁹ est, & qui ab ho-
minibus. Qui enim ministeriũ suum bene cõsum-
mauerit, apparet, quia ex deo fuerat ordinatus: qui
autem ministerium suum non bene cõsummaue-
rit, ex hominibus ordinatus est. Quomodo autem
quidã sacerdotes ex hominibus ordinantur, mani-
festẽ in libro octauo canonum apostolorũ dicitur.
Qui autem ex hominibus ordinatus est, quantum
ad deum nõ est diaconus, aut sacerdos. Ergo in sa-
cerdotibus quidem & diaconibus non est inuentus
vt perdat talenta, qui secundum præscientiã ordi-
natur à deo. In popularibus autem euenit, quomo-
do etiam qui peccator futurus est, à deo accepit fi-
dei gratiam. Secundum hæc ergo quæ diximus, si
presbyter, aut diaconus peccator inuentus fuerit:
quoniam quantum ad præscientiam dei (sicut iam
diximus) nõ ex deo, sed ex hominibus factus vide-
tur presbyter, aut diaconus, quasi laicus inuenitur
inter eos qui vnum talentum fidei acceperunt. Ac
per hoc nemo ordinatus à deo peccat, nisi vt qui
vnũ talentũ accepit à deo. Ideo autem gratia fidei
omnibus à deo præstatur, gratia autem clericatus,
nõ omnibus, sed dignis: quia in illa causa saluus est,
in ista autem dispensatio mysterij. Nam & pater-
familias annonã quidem omnibus seruis præstat,
negotia autẽ sua nõ omnibus cõmittit. Abscondit
autẽ talentũ suũ in terra, qui accipiẽs noticiã Chri-
sti contemnit vitã spirituale, & in terrenis actibus
& delicijs cõuersans obruit illud in carne sua, & so-
licitudinibus mundi quasi spinis suffocat fidei suę
bonũ, & non facit fructũ. Hoc est enim talentũ in
terra abscondere, quod est semẽ verbi inter spinas
suffocare. Sciẽdũ est autẽ, quod ille qui fodit gratiã
suã in terrã, non peccare proponit, sed iustitia non
facere. Qui enim peccat, non abscondere videtur
gratiã, sed corrũpere. Si ergo in tenebras exteriores
mittuntur, qui accepto verbo fidei, carnaliter viuẽ-
do, fructũ iustitię non fecerunt: putas in quales te-
nebras sunt ituri, qui ipsum talentum fidei suę pec-
cando perdidit: iste qui fodit talentũ suũ, simi-
lis est virginibus fatuis, quæ habentes lampades o-
leum nõ habebant, tã enim illæ, quã iam iste putau-
erunt sibi ad salutẽ hoc solũ, quod credebãt in Chri-
stũ, posse sufficere. Nã verẽ talentũ nõ perdidit, id
est domini sui, tamen reus est dãmni. Non enim p-
pter hoc

M

Talentũ

terrenũ

conseruã

quid.

Pter hoc solũ vnusquisque fit Christianus, vt fit
Christianus seruans talentũ fidei suę, sed vt opere-
tur iustitiã Christo. Sicut enim qui seminãdi causa
accipiẽs semen, tẽpore seminationis non semina-
uerit, damnũ facit domino suo: etsi non perdide-
rit semen, est tamen tantum damnũ, quantum po-
terat lucrũ facere, si opportuno tẽpore seminasset:
Sic qui accipit fidem Christi, & in hoc seculo semi-
nationis nõ fuerit operatus iustitiã, etsi fidẽ suã nõ
perdiderit, tamen tantũ videtur peccasse, quãtũ
potuit iustitiã facere, si nõ neglexisset. Post mul-
tum verò tẽporis venit dominus seruorũ illorum.)
Primum videamus quare interĩ domin⁹ ascẽdit in
cœlũ post modicũ iterũ reuersurus, & semper cũ
sanctis futuris? Vt videlicet absente eo fideles glo-
riam sibi, & vitã eternã acquirãt per fidẽ & opera.
Præsentẽ enim Christo nec tentari fideles poterãt,
nec probari si essent veri fideles: quoniã si sit præ-
sens nõ creditur, sed videtur: cum autẽ absens fue-
rit, non videtur, sed creditur dum timetur. Christo
igitur præsentẽ, etsi tentationẽ aliquã sustinerent
ppter eũ, aut iustitiã facerẽt, opus tamẽ corũ non
videbatur esse in fide, sed in oculis. Ideo nec poterãt
sibi mercedẽ fidei per iustitiã acquirere, nisi ascen-
disset ab eis. Nã seruus fidelis domino absente pro-
batur: præsentẽ autẽ domino quicquid fecerit non
est laus serui, sed domini. Vides ergo quia nõ pro-
pter suã vtilitatẽ Christus ascẽdit, sed propter no-
stram. Tempus autẽ differt largũ, vt longior detur
hominibus iustitię faciendę licentia. Et accedẽs
qui quinque talenta acceperat, dixit: Domine, quinque
talenta tradidisti mihi.) Vide, bon⁹ seruus nõ quasi
glorians in opere suo, non primum lucrũ talento-
rum memoriam facit, sed primum memorat quæ
accepit, postea quæ inuenit: vt ostendat non studij
sui, aut laboris esse quod acquisiuit, sed beneficiorũ
domini sui, quibus acquisiuit. Tãquam si dicat: Do-
mine, ego quantum ad meũ studium & laborẽ, nec
modicã quidem iustitiã facere potuissẽ, nisi gra-
tia tua fuisset mecum. Sicut dicebat ille qui dicit: Si
plus omnibus laboraui, non autem ego, sed gratia
dei mecum. Ait ei dominus eius: Euge serue bo-
ne & fidelis, quia sup pauca fuisti fidelis, supra mul-
ta te constituã, intra in gaudium domini tui. Pau-
ca sunt admodum. Si quis de magna massa tritici
modicã dederit drachmã, aut de magno vase vini,
modicum dederit gustum: sic de magno thesauro
regni cœlestis modicã nobis per spiritũ sanctũ ar-
ca præstatur. Propter quod dicebat Apostolus: Ex
parte enim cognoscimus, & ex parte prophetam⁹:
cum autẽ venerit quod perfectum est, destruentur
quæ ex parte sunt. Non dixit, intra ad gaudium
domini tui: sed, in gaudiũ domini tui, vt possessõr
sit gaudiij, non tantũ spectator. Et iã nõ quasi mi-
nister domini in gaudio eius, sed participẽs gaudio-
rum. Sicut & alibi ipse dicebat: Pater, volo vt vbi
ego sum, & isti sint mecum, vt videãt gloriam meã,
quã mihi dedisti. Quid ergo dignũ facimus in hoc
Tomus secundus.

Christ⁹ p-
pter vtili-
tatẽ nostrã
ascẽdit.

1. Cor. 13. b

1. Cor. 13. c

1. Cor. 13. d

seculo, vt participẽs domini nostri in regnis cœle-
stib⁹ fieri mereamur: Ideo iustẽ dicit apostol⁹: Exi-
stimo enim, quod nõ sunt condignę passiones hu-
ius tẽporis ad futurã gloriã, quæ reuelabitur in no-
bis. Accedẽs autẽ & qui duo talenta acceperat,
ait: Domine, duo talẽta tradidisti mihi, ecce alia duo.)
Et si minor in opere, non minor in voluntate. Vi-
dens autẽ dominus quia seruo illi non voluntas o-
perandi minor fuit, sed virtus fidei: nã & ille voluit
similiter amplius operari, sed magis desiderijs eius
non suffecit modica fides. Ideo iustus iudex, etsi nõ
similia lucra suscepit ab illo, quemadmodũ ab isto,
tamen sic benevolentia istũ suscepit, quemadmodũ
& illũ: quia Christus non magis operũ remunera-
tor est, quã voluntatũ. Nec putet ergo diaconus
ex eo quod diaconus est beator erit, quã laicus
studiosus. Non enim dignitas apud deũ honorabi-
tur, sed voluntas. Nec diacono se beatiorem debet
putare presbyter ex eo quod presbyter est, quã
se si fuerit bonus diaconus: quoniã gradus ministe-
rij ex deo est, perfecta autẽ voluntas ex nobis. Pro-
pterea non sumus iudicandi, quia nõ fecimus quod
in parte nostra non est: sed ex deo sumus iudicãdi,
quod in nobis est posse, si volumus. Accedẽs au-
tem & qui vnũ talentum acceperat, ait: Domine,
scio quia homo durus es, metis vbi non seminasti,
& cõgregas vbi nõ sparisti.) O malitia peccatorũ,
quæ neq; futuri iudicij terrore mutatur. Qui enim
peccatũ suũ debuerat simpliciter confiteri, vt domi-
num quem malẽ agẽdo irritauerat, simpliciter cõ-
fitendo leniret: econtra nõ solũ nõ cõfiteatur, sed
adhuc excusat. Et dũ vult vnũ excusare peccatum,
addit & alia duo. Primum, quia peccauit: secundò,
quia excusat: tertio, quia & iniuriã domino facit.
Propterea sciens propheta quã mala sit excusa-
tio peccatorũ, dicit: Non declines cor meũ in ver-
ba malitię, ad excusandas excusationes in peccatis,
cum hominibus operantib⁹ iniquitatem. Dic ergo
serue mēdax, quõ metit Christus vbi non semina-
uit: Quis enim hominũ est, vel gentiliũ vel Iudæo-
rum, quẽ nõ sufficienter spiritualibus & corpora-
libus sensibus adornauit, cui nõ dedit scientiã boni
& mali, cui nõ dedit posse fugere malũ, & apprehendere
bonũ si vult? Sicut enim nullus est homo,
cui aliquid corporis membrorũ minus sit ad vsum
corporalẽ: sic nõ est, cui min⁹ sit aliquid sensus aut
potentię ad intelligentiã boni & mali, & ad omne
opus bonũ faciendũ quodcunq; voluerit. Si igitur
etiã in gẽtibus seminauit gratiã suã, ex quibus nul-
lus iustitię colligitur fructus: quõ in te metit, quod
nõ seminauit, quẽ quasi aratro spirituali crucis suę
verbo arauit, quem doctrina iustitię seminauit, quẽ
spiritu sancto irrigauit? Tot semina suscipiẽs gratia
rum, vel vnũ fructum iustitię nõ debuisti offerre?
Nã deus hominẽ ex duplici creãt natura, corporis
& animę: in corpore quidẽ creauit quinque sensus, &
motus quosdã cõcupiscentiarũ, nascentium ex oc-
casiõne sensuum prædictorũ: in anima autẽ crea-
Oo iij uit iudicia

D
Rom. 8. d

Psal. 140.

F

Guit iudicia & virtutes, vt intelligat malarū rerū & bonarum discretionē, vt possit resistere motib⁹ suis corporalibus. Qui ergo secundū delectationes carnales viuere elegerunt, neq; cōsiderāt in anima sua iudicia & virtutes esse creatas: nec enim experiuntur ea si sint, sed tantū sensus carnales, & motus carnales concupiscentiarum nascentium ex occasione sensuum praeceptorū exequuntur, ex quo fit, vt sic arbitrentur & dicant, quia omnia bona carnalia & mundalia ideo creauit deus, vt omnibus eis vtamur. Nam si verē non sunt creata in nobis secū dum animam iudicia & virtutes, quibus possumus resistere motibus concupiscentiarum nostrarū carnalium: certum est, quia ideo creata sunt bona carnalia, vt vtamur illis. Si autē creatum est in nobis, & intelligere eos, & posse resistere eis: sine dubio non ideo creata sunt corporalia bona & mundalia, vt eis vtamur, sed vt resistētes eis, meliori studio acquiramus nobis mercedem. Nam nec intellegere malū & bonū in nobis esset creatū, nisi pri⁹ creatū fuisset & posse resistere malo. Vt quid enī homini datū fuisset intelligere, si nō fuisset ei datū & posse facere quod intelligit meli⁹ esse? Nūquid animalib⁹ deus creauit itelligere, qđ honesti⁹ & laudabili⁹ est? Nō, quia nec creauit in eis posse facere aliqd quod melius est. Sic nec homini creasset intelligere, nisi creasset ei & qđ intelligit facere posse. Respōdēs autē dominus eius, dixit ei: Serue nequam & piger, sciebas quia meto vbi nō seminavi, & cōgrego vbi non sparsi: oportuit ergo te committere pecuniam meā numularijs, & veniens ego recepissem eā cum vsuris.) Nequam dicitur, quia contumeliam reddidit domino pro honore: piger, quia talentum non duplicauit. Et ideo pro eo quidem quasi superbus, pro hoc autem quasi negligens condemnatur. Verē nequam, quia largitatem domini, quasi violentiā accusauit. Nec enim deus ideo gratiā intellet⁹, aut notitiā sui homini dedit, desiderās gloriā sibi acquiri per eum: sed vt per gratiam dei ipse sibi vitā aeternam & gloriā mereatur, & societatem caelestis regni cum deo. Hoc sine dubio intelligitur ex ipsa praecedentium remuneratione iustorū. Si enim propter se dedisset gratiam hominibus, nūquam a seruis pauca suscipiens redderet multa. Sed malitia excecatus dum voluit sapientiam dei fallere, maioribus se iratus vinculis alligauit, dicēs: Metis vbi nō seminasti. Si enim verē talem sciuit dominum suū, eō magis debuit festinare, vt per diligentiam suam auaritiam domini sui faceret, ne per negligentiam iniustitiam eius magis ad iracundiam prouocaret: quia austeritas non cōtemnitur, sed timetur. Qui autem timet, non contemnere, sed placare festinat, sciens quomodo qui metit vbi non seminat, magis vult metere vbi seminauit. Oportuit ergo te committere pecuniam meā numularijs, & veniens ego recepissem eam cum vsuris.) Quidam putant tres istos omnes doctores esse, differētes autem gratias habuisse: & hunc tertium ideo argui, quia non do-

cuit alios gratiam scientiā quam habebat. Et quā- R uis omnis homo rationalis constitutus numularius dici possit, tamen nescio si habeat rationem, qui sic minimus est, vt vnus talenti gratiam habeat. Qui numularius est, non indiget eius: si autem est qui illius magisterio opus habeat, ille sine dubio numularius nō est. Cauti enim hominis est, numularium esse qui differentias pēfat verborum. Ergo necesse est hunc tertium intelligere popularem, sicut diximus supra. Mensa est omnis scriptura diuina, sicut & alibi exposuimus, secū dum quod dicit propheta de scriptura veteris testamenti Iudaeis scandalum facta: Fiat mensa eorum corā ipsis in laqueum, & Psa. 68. in retributionem, & in scandalū. Non enim mensa eorum corporalis facta eis in scandalū, sed scriptura legis eorum. Legentes enim in lege, Maledictus Deut. 21. omnis qui pendet in ligno: & videntes Iesum crucifixum, contra legem aestimauerunt, credere in Iesum crucifixum, quem lex maledictum annuncia- I bat: nō intelligentes, quia nostram maledictionem in ligno susceperat, vt nos liberaret a maledictione, quam susceperamus per lignum: & sic facta est eis mensa eorum, id est, scriptura legis eorum in scandalum. Item videntes eum in sabbatis operantē, leprosos tangentem, a quibus omnibus abstinere lex diligenter praecipiebat, scandalizati sunt in eum, dicentes: Hic homo non est ex deo, qui sabbatum nō Ioan. 9. soluet. Non intelligentes, quia corporale quidem soluebat, spirituale autē implebat. Et hoc modo facta est eis mensa eorum, id est, scriptura legis eorū in scandalum. Ergo mensa est omnis scriptura diuina, in qua panis verbi nutriens animas posit⁹ est, supra quam omnes Christiani recumbunt, & epulantur in spiritu. Numularij autē praesidentes mensae illi, sunt sacerdotes fideles & prudentes: qui cum viderint fidem & actus Christianorum, accipiunt iudicium de scripturis, quasi de mensa, & ponderāt eos, & aestimant, & intelligit si digni sunt deo, aut non. Et si habent charagma, id est, figuram & imaginem mundi, sunt ipsius, & oportet eos abijcere. Huic mensae qui commiserit fidem suam, quā baptizatus suscepit a Christo, vt in ecclesia permaneat, scripturas aut legat, aut audiat incessanter ex fide, vt allocutionibus sacerdotum nūquam fraudetur. Impossibile enim est, vt nō multiplicetur fides ipsius. Paulatim enim de die in diem timor domini generatur, sensus eius illuminatur, scientia eius crescit, cōfirmatur in fide, excitatur ad desiderium regni caelestis, apprehendit eum zelus antiquorum sanctorum quos legit, excitatur & ipse plerunq; ad easdem virtutes. Vides quā tam vsuram facit augmentata fides, data ad mensam scripturarum sanctorum. Sicut enim pecunia haec corporalis quidē, si sit in sacco, inclusa ipsa est semper: si autē fuerit agitata de manu in manum, vsu ipso multiplicatur. Vnde vsura dicitur ab vsu. Sic & fides Christi, si quidem ociosa teneatur in corde, non solum ipsa manet quae fuit, sed adhuc minoratur in ocio, & torpescit,

A & torpescit, & segnis efficitur, & paulatim per actus carnales exinanita ad nihilum vadit: si autem exercitata fuerit scripturis, & locutionibus assiduis suscitata, operibus bonis viuificata: non solum dico multiplicabitur, sed nunquam desinet crescere, donec viuet homo. Nunquid nos ex nobis hoc dicimus? Ipse deniq; propheta in principio psalmorū suorum hunc annunciat esse beatum. Nam cum dixisset, Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorū, & in via peccatorū non stetit, & in cathedra pestilentiae nō sedit: addit, Et in lege domini volūtas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Et quod sit lucrum meditationis huiusmodi, subinfert, dicens: Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suū dabit in tempore suo: Et foliū eius non defluet, & omnia quaecunq; faciet prosperabuntur. Tollite itaq; ab eo talentum, & date ei qui habet decē talenta. Omni B enim habenti dabitur, & abūdabit.) Peccator agnoscebat Christum, habet hanc ipsam gratiam, quod cognoscit Christū: sed cum venerit in iudiciū Christi, diuiditur a cōsortio cognoscentium Christum: & sic tollitur ab eo, quod videbatur habere, quantum verē nō habebat. Quo modo q cognoscit Christum, & peccat, videtur quidem habere scientiam Christi, verē autem non habet: & ipsa notitia Christi additur homini iusto qui habebat. Ille verē habet scientiā Christi, qui iustitiā facit. Et quomodo ei additur scientia Christi super scientiā: vt qui videbat per speculū in aenigmate, videat facie ad facie: & qui cognoscebat ex parte, cognoscat sicut cognitus est. Sed & aliter intelligitur. Qui fidem habet, & bonam in domino volūtatē, etiam si quid minus in opere quasi habuerit, nihilominus remuneratur a iudice bono: qui autem fidem non habet, aut bonam in domino voluntatem, etiam ceteras virtutes, quas videtur naturaliter possidere, perdit. Elegāter ait, Quod videtur habere, auferetur ab eo.) Quicquid enim boni sine fide Christi est, nō ei imputatur, qui malē vsus est eo. Sicut sunt multi, qui videntur quidem aut māsuēti, aut humiles esse: sed quia nō sunt hoc propter deum, licet videatur Rom. 10. d. esse aliquod bonum eorū, nō autem est: quia quod non est ex fide, peccatum est. Et hunc nequam seruum projicite in tenebras exteriores.) Considerandum est, vt quid non dixit, Mittite eum in tenebras inferiores: sed, in tenebras exteriores. Quidam dicunt non tantū esse infernum deorsum, sed extra mundum istum esse aliqua tenebrosissima loca & ignea, in quibus puniuntur qui digni sunt. Fortē ergo ideo dixit exteriores tenebras, & non inferiores. Qui cōsiderat quomodo sequens parabola parabola huic praecedenti coniuncta est, & quomodo pars est parabola huius: nec enim alteri⁹ rei parabola est, nisi ipsius, non sine ratione requirit: quia quod ait, Post multum temporis veniens dominus seruatorum illorum, posuit cum eis rationem: nō de secundo dicit aduentu, quando venturus est cum Tomus secundus.

miserate: sed de aduentu, qui frequenter solet venire ad omnes Christianos, quibus gratiam dedit suae cognitionis: & discuit eos, & ponit rationem cum eis, vt iudicet eos, & iustos ab iniquis discernat, sicut exposuimus supra in parabola vbi dicit: Simile est regnum caelorum homini regi, qui voluit rationē ponere cum seruis suis. Habet autē alia parabola sic: Cum autē venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tūc sedebit super sedem maiestatis suae, & congregabuntur ante eum omnes gētes.) Ac si dicat, Interim quidem sic veniet, sic ponet rationē cum seruis suis, sic discuet eos, sicut exposui in ista parabola. Cum autem venerit filius hominis in maiestate patris sui, cum angelis suis, tūc sedebit super sedem maiestatis suae, tanquam nō semper veniens cum maiestate patris veniat, nec cum angelis suis, nec semper veniens sedeat in sede maiestatis suae, sed tunc tantummodo fiet hoc. Sed & illud vide, quomodo in hac parabola peccatorem non in ignem, nec in aliquā poenā, sed tantum in tenebras exteriores mitti praecipit: in illa autē, cum venerit in maiestate patris, iā nō tantum in tenebras exteriores, sed & in ignē mittet, & poenas. Itē in hac parabola iustū in gaudium iubet intrare, in illa autem in regnū. Adhuc autem quod ait, Accedēs autē & qui vnū talentū acceperat, ait: Sciebā quia homo durus es, metis quod non seminasti, & cōgregas quod nō sparsisti. Putas in secundo aduentu, cum venerit sic terribiliter cum gloria sua, stabit peccator ante eum, & talia dicet: Absit. Maximē cum nec aestiment viri prudentes personale tunc fore iudicium, vt per singulos homines Christus quidē interroget, peccator autem respondeat, & gesta narrationū cōficiantur: sed verius est quod ait Apostolus, quia in cogitationibus suis iudicabitur vnusquisq; dicens: Qui ostendit opus legis scriptum in cordibus suis, testimoniū reddente sibi conscientia eorū, & in se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiā defendentibus, cum iudicabit deus occulta hominū secū dum euangelij meū per Iesum Christum. Ergo in hoc secundo, quando sunt Christiani in corporibus suis, venit Christi⁹ ad eos, & ponit rationē cum eis inuisibiliter, & interrogat eos in cogitationibus eorum, & audit eos in ipsis loquētes, sicut scriptum est de vtroq; De hoc quidem, Quia in cogitationibus impij interrogatio Sapient. 1. c. erit: de illo autē, quia cogitatio hominis confitebitur: Psa. 75. b. tur: vt puta dicit in psalmo: Viduam & pupillos interfecerunt, & aduenam occiderunt, & dixerunt, Nō virebit dominus, neq; intelliget deus Iacob. Nō quia talia fuerunt specialiter verba illorū, sed quia tales sunt cogitationes hominū facientū mala. Nec enim facerent mala, si cogitaret deū aut intelligere aut videre quae faciunt: Sic & hic, nō quia talia specialiter sint dicta hominis iusti, aut peccatoris: sed quia tales sunt cogitationes eorum, & cogitationes eorū quasi dicta ponuntur. Omnis enim vir iustus, qui facit opera bona solum propter deū, cum ven-

Grit in recordationē actuum suorum bonorum: necesse habet venire frequenter, aut deo mouente cogitationes cordis eius in eo, aut diabolo, pratermissio deo: nescio tamen qui venerit considerans intra se & actus suos bonos, & naturā carnis suę maleuolā, sic loquitur in cogitationib⁹ suis: Nō ego hæc feci. Nec enim credibile sine deo naturā carnis iustam facere opus iultū, sed virtus gratiæ Christi, quam dedit hominibus per fidē nominis sui. Et talis cogitatio eius fit confessio ante Christū, audientē tacitas cogitationū loquentiū voces. Itē omnis peccator, qui fecit opera mala, cum venerit in recordationem actuum suorum malorum: necesse enim habet venire frequenter, siue ipso Christo mouente cogitationes cordis eius in eo, siue diabolo, dei permissione: scio tamen veniens nūquam seipsum reprehendit in cogitationibus suis, nūquam seipsum accusat, nunquā se iudicat reū, sicut solent facere si deliquerint iusti. Alioquin & cōpunctus emendaretur, sed excusat se semper in cogitationibus suis, & absoluere se festinat à reatu peccatorū suorum. Aut enim naturalibus necessitatibus imputat quod peccauit, aut plus ab omnibus deum exigere dicit, quā ipsa patitur hominū habitudo. Non potest enim bona cogitare, qui mala opera facit: sicut nec mala cogitare potest, qui facit bona ppter deū. Et bonus quidē forsitan interdū mala cogitat: quoniā omnis homo, etsi secundū voluntatē animæ bonus est, tamen secundū naturā carnis malus est. Malus autē impossibile est vt cogitet bona, quoniā & secundum naturā carnis malus est, & secundū animæ voluntatē peruersus, & talis cogitatio maligna fit. Quādo enim peccator nihil boni posse facere arbitrat, impediēte natura, nisi tantū cognoscere deū, & Christū filiū eius: nōne cogitationibus suis hoc dicere videtur ad Christum: quia nihil boni posse facere creasti me, nisi solū cognoscere: ecce habes beneficiū tuum. Et hoc ipsum quasi nihil æstimās dicit, quod Christū cognoscit. Similiter & iudicia Christi, & occulta de hominibus aut bonis, aut malis, quasi responsa ponuntur: id est, non quia specialiter sic Christus respōdit, sed quia talia sunt iudicia Christi inuisibiliter iudicantis. Congratulatur autē iustus apud seipsum: primum, quia talia opera fecit: deinde, quia nihil eorū sibi imputauit, sed omnia Christo, propter quod superadditur ei gratia spiritus sancti, & introducit eum in suū gaudiū, vt sic gaudeat in futurā spe gloriæ suæ sicut gaudet & Christus. Nam quantum largior fuerit spes hominis, tantū cordis eius gaudiū plēnū est. Sicut in alio loco dominus dicit discipulis suis: Hæc locutus sum vobis, vt gaudiū meum in vobis sit, & gaudiū vestrū impleatur, id est, spes vestra. Spes enim plēna hominis, plēnum est gaudiū cordis ipsius. Peccator autem qualia diximus cogitans, grauiter fert: primum, quia mala fecit: deinde, quia ingratus est, nullā virtutē se æstimans accepisse ad faciendū opera bona, nisi nudā notitiā eius. Propter quod iu-

bet tolli ab eo etiā hoc ipsū quod cognoscat Christum, & mitti eum in tenebras exteriores. Iubet autem, sicut arbitror, malignos spiritus ministrantes sibi ad mala, qui obscurantes mentē eius, & obligātes opera eius, & consilia simul, quod est manus & pedes, vt nihil vltius boni aut consiliari possit, aut agere, mittunt eum foras. Vbi foras? Extra ecclesiā Christi, extra fidē veritatis, extra cōuentū sanctorum in hæreses tenebrosas, vbi nō apparet lux veritatis, sol iustitiæ nunquā splendet. Nō enim dixit, In tenebras inferiores, vt infernales intelligamus: sed in tenebras exteriores, vt hæreses intelligamus præ ceteris plus tenebrosas. Aut certē quādiu quidem peccator mala operatur, aut cogitat, in tenebris est, sed in tenebris propinioribus: quando autem in hæresim quandā projicitur, tunc projicitur in tenebras exteriores.

Homilia. liiij. ex cap. xxv.

Vm autē venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, &c.) Criminosas personas iudex auditorus in publico, tribunal suum collocat in excelso, circa se constituit vexilla regalia, ante cōspectū suū ponit super mesam calliculā, vnde tribus digitis mortē hominum scribebat aut vitā: hinc inde officiales ordinatē consistunt, in medio secretario ponuntur genera horrenda poenarum, quæ non solū pati, sed & videre tormentum est. Stāt iuxta parati tortores, crudeliores aspectu quā manib⁹. Tota iudicij facies cuiusdā schematis terrore vestitur. Et cum ad mediū productæ fuerint criminosa personæ, ante interrogationē iudicis ipsius, iudicij terribili discutiuntur aspectu. Similiter & domin⁹ se ad iudiciū venturū promittit, similiter cum terrore, non cum simili terrore. Nam & bona & mala similiter ordinata sunt in terra sicut in cœlo, nō tamen similia. Ergo videntes in terra poenas, & glorias, non similes putare debem⁹ in cœlo: sed cum sint talia super terrā, multo maiora suspicari debemus in cœlo. Quātū enim deus distat ab homine, tantū cœleste iudicium à terreno. Istius enim iudicij splendor in schemate, illius autem iudicij maiestas in veritate, testante propheta: Deus manifestē veniet, deus noster & non silebit: Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. Manifestē, inquit, non iam calatus in corpore, sicut antea, vt vix eum etiam boni cognoscerent: sed manifestus in gloria, vt etiam mali eum consiteantur inuiti: vt qui contempserunt eum in humilitate, cognoscant eum in potestate. Et qui scire noluerunt quā dulcis est misericordia eius, sentiāt quā grauis est ira ipsius. Deus noster, & non silebit. Non dixit & silebit, ostendens quia ipse quidem de se tacebit, sed ipsa gloria eius de ipso loquatur. Aliquando transfiguratum eum in monte videntes apostoli, acceperunt mandatum ne cui dicerent, ne videretur Christus per potentiam subiugare sibi populum, & non per fidem. Tunc

Adem. Tunc autem iam nemo tacebit, quia non est venturus adhuc tentare fideles, sed iam perdere infideles. Tunc prædicatores necessarij non erūt. Nā est vox omnium taceat, visio ipsa clamabit, sicut ipse de secundo suo aduentu dicit: Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret vsque ad Occidentem, sic erit aduentus filij hominis. Tunc sedebit super sedē maiestatis suæ. Scimus certissimē, quia sedes Christi homines sunt. Cum ergo de primo aduentu & ascensu Christi dicat propheta sedisse eum super sedem sanctam suam, hoc modo ascendit deus in strepitu, dominus in voce tubę, deus sedet super sedem sanctam suam: quomodo hic secundum suum aduentum exponens, dicit, Tunc sedebit super sedē gloriæ suæ: sed vide quia in primo aduentu sedem Christi sanctam dixit, in secundo autem gloriosam. Quomodo? In primo aduentu mundauit nos per verbum, lauit per aquam, sanctificauit per spiritum: in secundo autem glorificabit per resurrectionem, cum transformauerit corpus humilitatis nostræ, vt fiat conforme corpori gloriæ eius: cum seminati fuerint homines in infirmitate, & surrexerint in gloria: cum seminati fuerint corporales, & surrexerint spirituales, tunc sedebit in sede gloriæ suæ, cum sedes eius hoc modo facta fuerit gloriosa. Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Quia omnibus gentibus cognitionis suæ gratiam condonauit, iudicans iustē in vtroque, vt nec boni sine doctrina veritatis, bonitatis suæ fructus amittant: nec mali propter excusationem ignorantie, malitiæ suę poenas effugiant. Nam sicut in nocte rerum facies non apparet, sed & gemma quasi lapis videtur, & lapis quasi gemma exultimatur: sic & ante aduentum Christi, humanorum cordium differentia non apparebat, sed & mali quasi boni sustentabantur, & boni quasi mali contemnebantur. At vbi illuminatio euangelij ad omnes gentes prædicata peruenit, tunc manifestata est qualitas omnium voluntatum, tunc omnes gentes inexcusabiles factæ sunt. Et ideo tunc iustē ad iudicium congregabuntur omnes, quia qui mādātū præmittit, tacitē iudicium futurum esse denunciat. Tūc segregabit eos ab inuicem, sicut segregat pastor oves ab hœdis. Tunc enim homines mixti sunt, & non solū mixti, quomodo in hisdem locis simul conuerterent iusti cum impijs: sed etiā cōfusi sunt, quomodo inter iustos & impios, quātū ad homines discretio non apparet. Sicut in tēpore hyemis inter virides & aridas arbores discretio nō est, cum autem venerit tempus illud beatum vernale, discernuntur: Ita nunc vnusquisq; secundum fidem suam, & secundum opera sua manifestabitur, impijs quidem nulla proferentibus folia, nullū ostendentibus fructum: sancti autem & folijs vestientur vitæ æternæ, & fructibus ornabūtur gloriæ. Et hoc modo segregabūtur à domino cœlesti pastore. Et pastor quidem corporalis segregat secundum naturas corporum, Christus autem secundum gene-

ra animarum segregat homines. Oves sunt homines iusti, propter mansuetudinem, quia ipsi neminē lædunt: propter patientiam, quia cum ab alijs læsi fuerint, sustinent. Et sicut oves quādo ligantur, aut tacent, aut in simplicitate balant: sic & sancti cum læduntur, aut tacent, aut certē in benignitate probati, preces transmittunt ad deum. Et sicut ovis ad mortem ducitur, & non clamat: vita eius tollitur, & mansuetudo eius non immutatur: Sic & sancti maledicuntur, & non remaledicunt: percutiuntur, & non reperiunt: bona eorum diripiuntur, & illi non contradicunt: dolorem sentiunt, & clamorem nō emittūt. Et quid opus est clamoribus, cum ille qui nocet, non miseretur, etiam si clamaueris: ille autem qui misericors est, miseretur, etiam si non clamaueris, audit & videt. Hœdos autem homines peccatores dicit: quia in capris naturaliter hæc insunt vitia: Libido præ ceteris animalibus, superbia, rixa. Semper enim se percutientes incedūt, & modo humero pulsante, interdum cornu percutiunt. Item inuidi sibi alterutro inuidet: sicut significat Salomon de inuidis, dicens: Sicut capra, sic aspicit ruinam proximi sui. Item iactantes sunt & gloriati: sicut idem significat Salomon, dicens: Tria sunt que securiter ambulant, leo inter iunēta, gallus inter gallinas, & hircus præcedens capras. Item caprę multū trahuntur concupiscentia gulæ. Propter gulam nanq; suam per saxa & præcipitia ambulāt, & super præcipitia se suspendunt. Item clamoribus super omnia garrulæ. In omnibus his vitijs peccatores abūdāt, & ideo hœdis sunt assimilati. Adhuc quæro, quare non eorum similes introduxit ætates, dicens, Ita separabit eos, sicut oves ab hircis: aut ita, sicut agnos ab hœdis? Sed videte quomodo volens ostendere sanctos perfectos in omnibus, ponendos ad dexterā: & impios omnino infructuosos, ad sinistram: ideo sanctos, oves: impios autem, hœdos vocauit. Quomodo agni, etsi natura māsueti sunt, tamen non sunt omnino fructiferi propter ætatem: fructum enim adhuc nō habent lactis & lanae. Itē caprę etsi malignæ sunt ex natura, tamē ex aliqua parte fructiferæ sunt per ætatem, lactis enim abūdatiores exhibent fructus. Hœdi autē & mali sunt ex natura, & omnino infructuosi sunt ex ætate. Et statuet oves ad dexteram suā, hœdos autem ad sinistram. Quando aliquis ante cōspectum regis, aut iudicis introducit, ex ipso loco vbi stare iubetur, intelligit si propter bonum introductus est, aut propter malū. Si enim propter bonū, statim vocatur in proximo: si propter malū, longē stare iubetur: Sic & istos, deus iustos quidē ad dexterā constituet, & peccatores ad sinistram: vt vnusquisq; merito suorum cōditionē ex ipsius loci qualitate cognoscat, & ante iudicij sententiā, poenā cōfusionis excipiat. Meritō iustos ad dexterā collocat, quia nunq; cognouerunt sinistram: meritō impios ad sinistram, quia nūquam cognoscere voluerunt dexterā partem. Vias enim quæ à dextris sunt nouit dominus, peruersæ au-

Ioan. 15. b.

Matt. 17. & Marc.

Proverb. 4. d.

G peruersa autē sunt, quae à sinistris sunt. Ecce enim si tu consistas in publico pariter cum amico, & venies aliquis illum salutet, & te cōtemnat, aut separans illum à te, cum illo loquatur, aut familiariter cum illo iocetur: nōne tu relictus solus, stas aporiatus in publico, & grauiorem existimas illam cōfessionem, quā mortem? Et quomodo putas impios cōfundendos in die iudicij, quando ante conspectum angelorum, segregatis iustis, fuerint derelicti? Nōne, etsi nihil vltius paterentur, illa sola verecundia sufficeret eis ad poenam? Apostolus autem dicit sanctos iam collocatos esse ad dexteram virtutis, per ascensionem & sessionem domini saluatoris. Nam sicut in carne sua omnem carnē suscepit, & crucifixus omnem carnem crucifixit in se, & resurgens omnem resuscitauit in se: sic ascendēs, & sedēs ad dexteram dei, omnes ad dexteram collocauit. Quomodo hic dicit, quia tunc statuet oues quidem ad dexteram, hōdos autem ad sinistram?

H Sed vide quia nunc nos collocauit ad dexteram, ad agendum ea quae sunt dexteræ partis: postea autem statuet ad dexteram suam, ad conregnandum.

Tunc dicit illis qui ad dexterā. Et quare nō illis antē, qui sunt ad sinistrā: Quia paratior est deus semper ad beneficiendū, quā ad malefaciendū. Nam bona bonis secundum propositum suū præstat, quia bonus est: malis autem mala contra propositum suū facit inuitus, quia iudex est. Quicquid autem homo cōtra naturam suā agit, pigrius agit. Si enim Christus delectaretur in poena peccatorū, nūquam seipsum pro peccatoribus tradidisset.

Venite, inquit, benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à cōstitutione mundi. Quia dedistis quae semper habere non poteratis, recipite quae in perpetuum possideatis. Meritō centuplum super coelum, qui vnū seminastis in terra. Nō enim quantum iustitia hominū potest mereri, tale creatum est regnum cœlorum: sed quale dei virtus potuit præparare. Si enim secundum angustias humanæ iustitiæ regnum cœlorum creare voluisset, vtiq; post opera hominū illud creasset: nūc autem quoniam non secundum mercedē hominū, sed secundum suam largitatem cōstituit mercedem sanctorum: ideo antequam sanctos crearet in seculo, regnum cœlorum præparauit in caelo. Propterea & quos ante cōstitutionem mūdi suos esse cognoscit, tantis eos laboribus onerat, & tandiū laborare facit, donec digni efficiantur regno cœlesti. Quia nō secundum modicitatem hominum regnū dei exinanitur, sed secundum magnitudinem regni homines subleuantur. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, & caetera quae sequuntur. Hodie si amicus tuus, aut colonus, aliquod tibi offerat munus, verbi gratia, aliquod vestimentum: tu autem despicis illud eo ipso vidente, des illud vni ex circumstantibus tibi seruis, nōne munus vilescere facis, & confundis grauius offerentem? Si verò suscipiens munus illius, statim vestieris te, & processeris cum

ipso vestimento, magnificas munus, & nimis lætificas offerentē. Putas quāto gaudio extolluntur sancti, quando in conspectu omnium angelorum, quod fecerunt hominibus, ipse dominus fatetur se accepisse? Iā tale videtur opus eorum, non quale datum est, sed qualis persona illi qui accepit. Tunc respondunt ei iusti dicentes: Domine, quando te vidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te: Quādo autem te vidimus esurientē, & pauimus: aut sitientē, & potauimus: Quādo te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? O humilitas, quorū nec post mortem deficiet. Homo enim malus etiā falsis laudibus delectatur, vir autem bonus etiā debitam sibi laudem fugit. Ecce si per errorem persona veniens aliquis, pro altero alteri vano homini gratias agit, p beneficio quodam, quanuis in conscientia sua cognoscat se nihil tale fecisse, tamen tacet & congaudet, audiens quae non sunt sua: si verò bono alicui gratias agit, quanuis bonus ille intelligat verum esse quod de se dicitur, tamen refugit, & repellit audire etiā ea, quae sibi debentur. Sic & sancti debitam sibi laudem tunc repellentes, dicunt: Quādo te vidimus esurientem? Et respondens rex, dicit eis: Amen dico vobis, quādiū fecistis vni horum fratrum meorum minimorū, mihi fecistis. O bonitas Christi. Esto, quādiū in corpore contemptibilis erat in mundo, fuerat verisimilis ratio, vt propter similitudinem visio nis fratres suos homines appellaret: quid autem dicamus, quod in illa gloria constitutus, adhuc cōtētus est eos dicere fratres, quibus sufficeret ad laudē, si bonos seruos illos vocaret? Detrahet sibi quod habet, vt illis præstet quod non habent. Ecce homo si ex humili generatur, & deo præstante ad aliquā ascenderit dignitatē, erubescit generationē suā audire. Si quis dixerit eū illius esse filiū, indignatur se ipsum confiteri quod est, vt appareat quod nō est. Et Christus adhuc gloriabitur, fratres suos dicēdo, sedens in maiestate. Et meritō: quia veniens in iudicio gloriæ, non mutauit voluntatē priorē. Hoc potest intelligi & de doctoribus, qui esurientib; iustitiam dederūt cibū doctrinæ, quo nutriētur, & pinguescerēt in actibus bonis: qui sitientibus dei agnitionē, potū veritatis ministrauerūt. Aut certē cibauerunt eos, in verbo docentes: potauerūt autem, in spiritu sancto baptizātes animas peregrinas in mūdo. Omnes enī animæ rectē peregrinæ sunt in hoc mundo, quæ possunt dicere: Quoniam aduena sum ego apud te in terra, & peregrinus sicut omnes patres mei. Verbum enim fidei prædicantes, colligunt animas ex dispersione alicuius erroris, & faciūt eas domesticas, & ciues sanctorum. Ipsum colligunt Christum, qui nudos, & adhuc sine aliquo indumēto iustitiæ docendo iustitiam vestiunt: sicut scriptū est: Induite vos viscera misericordiæ, fidem, pacem, charitatem. Aut Christū, baptizantes eos in Christo, sicut scriptum est: Quotquot in Christo baptizati estis, Christū induistis. Et qui tales infirmos, &

A morbo carnalium vitiorum languentes visitat, & medicamento curat doctrinæ, Christū curat in eis: quia sicut in integris animabus Christus integer est, sic in languentibus languet. Sed & qui venit ad eos, qui viui descenderunt in infernum, opera infernalitatis facientes, id est, qui sunt in carcere, & sunt iam sub custodia dæmonū, sicut dicit scriptura: Descendant in infernum viuentes: veniens autē per verbum educit eos de illo carcere infernali, vt liberet eos de custodia dæmonum, vt possint dicere gratias agētes: Domine deus clamati ad te, & sanasti me. Domine reuocasti ab inferis animā meam: ad Christū venit in carcere. Si enim hæc omnia corporaliter corporibus ministrare debemus, & magnæ beatitudinis est, quæ omnino post modicū sunt moritura: putas quantæ beatitudinis est, hæc omnia spiritualiter animabus periclitantibus ministrare, quæ viui ficatæ possunt viuere in aeternum? Quāto melior est anima quā corpus, tantō meliora sunt quæ ad salutē animarū, quā quæ ad sustentationem corporum ministrantur. Tunc dicit illis, qui ad sinistram sunt: discedite à me maledicti in ignē aeternum. Quasi qui non sufferat presentia illorum vel aspicere, sic dicit, discedite à me. Nā sicut carnales seculi carnalē speciositatē videndo delectantur: si qua autē dissipata vel deformia videamus, quasi vulneratus est aspectus noster: Sic & deus, qui in sanctitate delectatur animarū, peccatrices animas aspiciens, quasi grauatus non suffert. Tanquā si dicat eis: Quasi putredo & spurcicia estis, nec tādū vos sustineo, quādiū statis in iudicio meo. Vt quid superius dicit: Venite benedicti patris mei: & hic non dicit, discedite à me maledicti patris mei: quia benedictio quidē ex deo est, maledictio autem ex diabolo est: sicut ostenditur in illa parabola patrisfamilias, qui seminauit bonū semē in agro suo, homo autē malus seminauit zizaniā. Esuriui & dedistis mihi manducare, & caetera quæ sequuntur. Ex isto loco sciendū est, quod non tantū pro eo quod peccauerunt homines cōdemnandi sunt, sed etiā pro eo quod bene nō faciūt. Si autem pro eo quod bene non faciūt, sic cōdemnantur: putas quales poenas exoluent pro eo quod peccāt? Et dignē. Deus enim ideo hominē fecit, vt beneficiat, & ad gloriā dei pertineat: nō ideo tātū, vt non peccet. Nā si nō faciat bonū, nec est causa quare creatus est. Sine dubio enī & si creatus nō fuisset, peccatū non fieret sup terrā. Nā q; itelligit mysteriū diuinæ dispensatiōis, quare factus est homo, cognoscet quia meritō quasi peccās cōdēnetur, qui iustitiā nō facit. Ideo deus creauit hominē corruptibilē & infirmū, quasi ad certamē cōtra diabolū, vt qui gloriabatur esse se similē deo, per corruptibilē naturā euacuat; & victus, ostendatur nō solum nō esse quasi deus, sed oī fragilitate fragilior. Vnde cum istud propositū suū Christus impleuerit p hominē, id est, cum euacua uerit omnē principatū & potestātē, tunc tradet regnum deo patri. Ideoq; qui suo arbitrio & negligē

tia diabolo locū dat, cōfundit eū, qui ppter gloriā suā cōtra diabolū, eū quasi in expeditione creando transmiserit: & victus, ostendit diabolū potentē esse, cum nihil possit. Quemadmodū si quis à rege suo cōtra hostē transmiserit, colludit cum eo, & factiōne habita, fugam petit: prodidit causam regis sui, & cōfundit virtutē ipsius. Tūc respōdebunt & ipsi dicentes: Domine, quando vidimus te esurientē, aut sitientē? O inconuertibilis inobedientia peccatorū. Quis nō intelligat hoc, quia omne malū facimus, nō quia homines corruptibiles sumus, sed quia malum propositū possidemus? Ecce enī tūc hominū peccatorū corruptibilitas carnis mortua erit, & adhuc malitia viuet. Nunquid nō audierāt dominū supra dicentē ad iustos, Quādo vni minimorū istorū fecistis, mihi fecistis: Et vtiq; intelligere debuerāt, quomodo qui hominib; nō facit, nec Christo facit. Sed audientes adhuc contradicūt, intelligentes fingūt se non intelligere: in iudicio stat, & adhuc peccare nō cessant. Et hic cōsequenter & de doctoribus malis intelligi potest, qui sic esurientibus & sitientibus cibum iustitiæ, aut potum agnitionis dei, aut spiritus sancti non præstiterunt. Qui sic nudos non vestierunt, aut iustitiā docentes, aut in Christo baptizantes. Qui sic peregrinos in mundo non collegerunt per verbum, nec in ecclesiā domū per fidem introduxerunt. Qui sic infirmos nō curauerūt sermonibus. Qui in tali carcere impietatis sedentes, nō eduxerunt per poenitentia. Si enim hæc corporis, corporibus nō præstare tantæ impietatis est, quæ & si accipiunt ea, non possunt viuere semper: putas quantæ impietatis est, hæc omnia spiritualiter animabus periclitantibus nō ministrare, quæ poterant viuere in aeternū, si hæc eis ministrata fuissent? Quātam enim melior est anima quā corpus, tantō grauius peccatū animabus laborantibus spirituales elemosynas nō præstare, quā corporibus corporales. In ecclesia ergo nō solum sunt pauperes corporaliter esurientes, aut debiles corporaliter, aut peregrini secundum corpus: sed etiā spiritualiter pauperes, sine cibo iustitiæ, sine potu agnitionis dei, sine vestimēto Christi. Maximē spiritualiter pauperes sunt, qui corporaliter videntur diuites esse: quoniam plerunq; in abundantia rerū, inopia iustitiæ inuenitur. Sunt peregrini corde, sunt debiles animo, sunt mēte cæci, inobedientia surdi, & ceteris passionibus spiritualibus ægrotantes, quorū animæ omnē escā spiritualē abominantur, & appropinquauerūt vsq; ad portas mortis. Qui ergo non habet unde faciat elemosynas corporales, faciat spirituales ex gratia verbi quæ accepit à deo, & inueniet retributionē dignā à Christo: qui omnia tā corporalia quā spiritualia data, quasi in se facta cōmemorat, quæcūq; in hominib; facta fuerit. Hæc dixim; vt sciāt doctores & quātū beatitudinis sibi acquirāt, si diligētes fuerit circa verbū dei: & quātū dānationis, si fuerit negligēs.

Reliquorum capitum Matthæi explanatio desideratur.

HOMILIAE

QUINQUE ET VIGINTI

diui Ioanis Chryostomi episcopi

Constantinopolitani ex varijs in Mat-

thæi locis excerptæ, quæ sparsim &

côfuso ordine olim impressæ fere-

bantur: nunc verò oēs nō citra

seriē cūm capitulorum tū

textus ipsius Matthæi

in vnum redactæ.

Ex capite Matthæi. ij. in Epiphania domini, homilia. j. Incerto interprete.

In illo tempore, cum natus esset Ies^{us} in Bethlehē Iudæe, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriēte venerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est, qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellā eius in Oriēte, & venimus adorare eum, & reliqua. Hoc futurum & Esaias antē prædixit, dicendo: Venient ex Saba offerētes regi aurū, thus, & lapidē preciosum, & salutare domini nunciabunt. Nūc vtique, quem Magi viso signo stellæ, natum regem Iudæorum, Christū dominū nostrum nunciarūt. Omnia itaq; noua, & supra modū admirationis humanæ in domini natiuitate concurrunt. Angelus in tēplo Zachariæ loquitur, futurū Elizabeth filiū repromittit. Nō credēs angelo sacerdos, obmutescit, sterilis cōcipit, virgo parit. Ioannes in vtero matris inspiratus, exultat: Christus dominus natus, ab angelo nūciatur vt salus mūdi sit, pastoribus prædicatur. Gaudent angeli, & exultāt pastores, magna in cœlo & in terra lætitia huius admirandæ natiuitatis exoritur. Nouū signū stellæ de cœlo Magis ostenditur, per quod domin^{us} cœli ac terræ, rex Iudæorū agnoscitur natus: ille scilicet, de quo scriptum erat: Orietur stella ex Iacob, & exurget homo de Israël. vt significationē stellæ & hominis, in filio dei, diuinæ & humanæ naturæ cōiunctio nosceretur. Vnde & in Apocalypsi ita de se dominus testatur: Ego sum radix Iesse, & genus Dauid, & stella splendida matutina. Quia per natiuitatis suæ ortū, discussa ignorantia nocte, in salute mundi tāquā fulgidū sydus emicuit. Cuius luminis splendor, etiā Magorū corda penetrans, spiritali luce perfudit, vt regē Iudæorum, creatorē cœli, signo nascentis nouæ stellæ cognoscerēt. Neq; enī Christū dominū nostrū Magi falsæ religionis authores cognoscere poterant, nisi dignationis diuinæ gratia illustrati. Iterū ergo dei misericordia per Christi exuberantē aduentū, vt ad omne genus hominū se cognitio veritatis eius extenderet. Quæ idcirco antē Magis eluxit, vt manifesta dei pietas nosceretur, nec aliquis desperaret, posse sibi salutē credenti donari, quia iā cōspiceret Magis esse donatā. Ideo autē Magi de gētibus primi

electi sunt ad salutē, vt per eos oībus gentibus salutis ianua pāderetur. Sed fortē miratur aliquis, quē admodū Magi natiuitatē saluatoris ex signo stellæ cognoscere potuerunt? Primò quidē dicimus, diuinæ dignationis fuisse hoc mun^{us}. Deinde legimus in libris Mosi fuisse Balaā quendā pphetā gentiū, qui aduentū Christi, & incarnationem eius ex virgine, certis sermonibus pphetavit. Ait enī inter cætera, vt iā superi^{us} memorauim^{us}, in sermonibus pphetiæ suæ: Orietur stella ex Iacob, & exurget homo ex Israël. Magi ergo isti, qui nouā stellā in Oriente viderunt, ex genere illius Balaā pphetæ gentiū ducere originē referūtur, q̄ dixerat, Orietur stella ex Iacob, & exurget homo ex Israël. Et idcirco viso nouo stellæ signo, crediderūt, quia authoris sui pphetiā impletā nouerāt. Ostēdentes se nō solum generis successores, sed & fidei hæredes. Balaā ppheta ipsorū stellā in spiritu vidit, isti oculis viderūt, & crediderunt. Ille venturū Christū per pphetiā prædicauit, isti venisse visu fidei cognouerūt. Deniq; statim perrexerūt ad Herodē, dicentes: Vbi est, qui natus est rex Iudæorū? Vidimus enī stellā eius in Oriēte, & venimus adorare eū. Apud eos regē Iudæorū, natū Christū dominū quæsierūt, de quorū genere Balaam hoc pphetaisse cognouerāt. Sed fides ista Magorū cōdemnatio Iudæorū est. Illi vni ppheta suo crediderūt, isti tot pphetis credere noluerunt. Illi intellexerunt per aduentū Christi magicam artem cessaturam, isti diuinæ legis mysteria intelligere noluerunt. Illi confitentur alienum, isti proprium nō agnoscunt. In sua enim propria venit, & sui eum non receperunt. Et hæc quidem stella ab omnibus videbatur, sed non ab omnibus intelligebatur. Sicuti dominus, ac saluator noster, omnibus quidem natus est, vnus propter omnes natus est, sed non ab omnibus susceptus est, non ab omnibus intellectus. Intellectus est à gentibus, non intellectus est à Iudeis. Agnitus est ab ecclesia, non est agnitus à synagoga. Cū ergo Magi post lōgi itineris gloriosum laborem, Hierosolymam venissent, requirentes regem Iudæorum: statim, inquit, rex Herodes, omnīs; Hierosolyma, magicæ fidei deuotione turbati, congregantur principes sacerdotum, & scribæ populi, requiritur ab eis vbi Christum nasci oporteret. Responderunt, in Bethlehem Iudææ, iuxta propheticam prædicationem. Sicut enim scriptum erat: Et tu Bethlehem terra Iuda, non es minima inter principes Iuda: ex te enim exiet princeps, qui regat populum meū Israël. Herodes ergo & Hierosolymitæ Christū dominum nostrum non ignorant, sed scientes contempserunt. Nam & requirunt ex testimonio pphetæ cūm discūt, quia in Bethlehem Christus nasceretur. Locus autem iste Bethlehem, vbi dominus natus est, pphetiæ nomen acceperat. Bethlehem enim ex Hebræo in Latinū, domus panis interpretatur, quia hic filius dei nasci oportebat, qui panis est vitæ, secundum quod ipse in euangeliō ait: Ego sum panis viuus

qui de cœ-

A qui de cœlo descendi. Hic locus de quo dicitur alibi à propheta: Deus à libano veniet, & sanctus ille de monte umbrante condensus. Per quæ verba situm loci ipsius, amoenitatemq; designat. Concordat denique dictum hoc propheta, cum superiori dicto, vbi declaratum est, quod in Bethlehem domin^{us} esset nasciturus. Hic dicitur, Deus à libano veniet: illic additur, postquam dictum est: Ex te exiet princeps, qui regat populum meū Israël, Et egressus eius ab initio dierum: vt non secundum Fortinū exinde habere dominus initium putaretur, ex quo natus ex virgine est: quippe & cūm ab initio dierum ipse fuisse monstratur, & dominus esse, qui in Bethlehem natus est, manifestissimè doceatur. Deinde refert euangelista: Tūc, inquit, Herodes conuocauit Magos, & diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis. Et mittēs illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero: & cūm inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniens adorem eum. Qui cūm audissent regem, abierunt. Et ecce stella quam viderāt in Oriente, antecedebat eos, vsq; dum veniēs staret supra vbi erat puer. Herodes igitur rex iniquus, dum regno suo metuit, quod iniuste tenebat, insidiator factus est regis aeterni. Hic enim Herodes nec de tribu Iuda fuit, nec de genere Dauid, sed regnum Iudæorum per surreptionem, fauente sibi patrocinio Romanorum, morte tyrannico occupauerat, & idcirco insidiabatur dominicæ natiuitati, quem regem Iudæorum natum, à Magis agnouerat. Requirat itaque ab eis tempus stellæ visæ, misit eos in Bethlehē, quasi & ipse cuperet adorare eum. Simulauit sollicitudinem, vt celaret deceptionem. Nec enim adorare, sed perimere dominum cogitabat. Magi interea vsque ad locum duce stella perueniunt, & creatorem cœli cognoscunt. Non quæsierunt ducatum hominis, quia ducatum stellæ de cœlo acceperant. Sed nec errare poterāt, qui veram viam Christum

dominum requirebant: illum vtique, qui ait: Ego sum via, veritas, & vita. Noua rerum admiratione, stella agit iter in cœlo, & toto itinere Magos suos comes stella non deserit, & vsque Bethlehem pariter conueniunt, & illic index stella consistit supra dominum ac saluatorem nostrum, vnigenitū dei filiū. Refert ergo euangelista: Videntes autē stellam Magi, gauisi sunt gaudio magno valde. & intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eū. & aperitis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Sed videamus nūc post flatum stellæ, post Magorum cursum, natum regē quā gloriosa dignitas prosequatur. Statim enim Magi dominum procidentes adorāt natum, & inter ipsas cunas, oblati muneribus venerantur pueri vagientis infantiam. Aliud oculis corporis, aliud visu mentis, aspiciūt. Humilitas assumpti corporis certatur, sed diuinitas gloriæ non celatur. Puer est qui videtur, sed deus est qui adoratur. Et hoc quā in-

enarrabile diuinæ dignationis mysterium. Insuper spiritus Dabilis illa & æterna natura pro nobis carnis nostræ infirmitates nō dedignatur accipere. Filius dei, qui deus est vniuersitatis, homo in corpore nascitur. In presepio poni se patitur, intra quem cœli sunt. Cunis continetur, quem non capit mundus. & in voce infantia vagientis auditur, ad cuius vocem tempore passionis mundus omnis intremuit. Hic itaque deum gloriæ, & dominum maiestatis, Magi puerum videntes agnoscunt, quem puerum & deū regem aeternum & Esaias ostendit, dicendo: Quoniam puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium factū est super humeros eius. Huic igitur Magi offerunt dona, id est aurū, thus, & myrrham, secundum quod spiritus sanctus per prophetam de ipsis antē fuerat testatus: dicendo: Ex Saba venient offerentes aurum, thus, & lapidē preciosum, & salutare domini nunciabunt. Quam prophetiam Magos implese euidenter agnoscimus, qui & salutare domini, natum Christum dei filium nunciauerunt: & in oblati muneribus, Christum & deum, & regem, & hominem confitentur. Nam in auro regni potestas, in thure dei honor, in myrrha corporalis sepultura monstratur. & idcirco aurum, vt regi: thus, vt deo: myrrham, vt homini obtulerunt. Dauid quoque ita de his testatur: Reges Tharsis, & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent. & vt potissimum cui hæc dona essent danda, monstraret, addidit in hoc eodem psalmo: Et dabitur ei de auro Arabiæ. Idem quoque Dauid de alio psalmo de myrrha nō tacuit, cūm de passione domini loqueretur, dicendo: Myrrha, & gutta, & casta à vestimentis tuis. De qua myrrha etiam Salomō ex persona Christi sic loquitur: Vindemiaui myrrham meā cum aromatibus meis. & iterū: Quasi myrrha dedit suauitatem odoris. In quo vtique euidenter de corporis sui sepultura testatur, quæ suauissimo, ac diuino odore, toto orbe fragrat. Deniq; de his Magis idē Dauid significare monstratur, cūm dicit: Venient legati ex Aegypto, Aethiopia præueniet manus eius. Nā quia mundū istū sæpe scriptura diuina Aegyptū nuncupat, rectē Magos illos intelligimus Aegypti legatos, qui quasi totius mundi legati electi, in muneribus quæ obtulerunt: credulitate omnium gentium, ac fidei initia dedicauerunt. Post oblata itaque munera, admonentur Magi, ne redeant ad Herodē regē: & sic per aliam viā reuersi sunt in regionē suā. Exemplum nobis pudicitie, ac fidei præferentes, vt cognito semel, adoratoq; Christo rege, viam prioris itineris, id est erroris veteris relinquētes, & per aliam viam, in qua nobis dux Christus est, incedentes: ad regionē nostram, id est paradisum, de quo Adam pulsus est, redeam^{us}. De qua regione dicitur in psalmo: Placebo domino in regione viuorū. Rediūt igitur Magi cōmoniti per aliam viā, frustrata tyrāni crudelitate, atque hoc modo per Magos & puer rex natus agnoscitur, & Herodis tyranni versutia superatur. Hunc au-

Esai. 60. b

Lucæ. 1. c.

Numc. 24 c

Apocal. 22. c.

Numc. 24 c

Mat. 2. a.

B

Ioan. 1. d.

Ioan. 4. a

Michee. 5. a

Ioan. 6. f.

Esai. 9. b

Ibid. 60. b

Psal. 71. b.

Ibid. 44. b

Cant. 5. a.

Eccle. 2. 4. c

F

Psal. 67. g

Psal. 114. b

G Huc autem triumphum dominum ac saluatorem nostrum parvulum, & in ipso corporeo natiuitatis suae exordio habiturum, olim Esaias praenunciaverat dicendo: Quonia priusquam sciat puer vocare patrem, vel matrem, accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariae, aduersus regem Assyriorum. Virtute Damasci, qua puer natus filius dei accepit, aurum intelligitur, quod a Magis oblatum est. Spolia autem Samariae, eosdem Magos, quos de errore superstitionis Samariae, hoc est, de cultura idolorum abstraxit. Qui cum ante spolia diaboli essent per falsam religionem, postea spolia dei facti sunt per Christi cognitionem. Regem autem Assyriorum, Herodem significat, vel certe diabolum, contra quem Magi ipsi aduersarii extiterunt, adorando scilicet filium dei, dominum & saluatorem nostrum, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

H Ex cap. Matth. ij. in festo Innocentium, homilia. ij. Incerto interprete.

In illo tempore, angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi. Et reliqua. Hunc ergo puerum accipere Ioseph iussus est, de quo Esaias dicit:

Esaia. 9. b Quonia puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium factum est super humerum eius. Ob hoc autem dixit, datus est nobis filius, quia Christus dominus noster puer natus, Ioseph vel Mariae filius deputatus est. Quod autem ad Aegyptum descendit, hoc futurum idem Esaias dudum praenunciauerat, dicendo: Ecce dominus sedet super nubem leuam, & veniet in Aegyptum. Quo dicto, manifestum sacramentum dominice incarnationis ostensum est. Nam quia ipse deus oriens ex alto, sol iustitiae nuncupatur: non immerito hic venturum eum in nube leui, id est in corpore sancto, quod nullo peccato potuit praegravari praedixit, per quod maiestatis suae lumen velamento corporeae nubis obtexit. Osee quoque id ipsum ostenditur significare, cum dicit: Abiecit est rex Israel, propter quod parvulus sit Israel, & ego dilexi eum. Ex Aegypto vocavi filium meum. Post Aegypti olim graue delictum, post multiplices in eam plagas diuinitus irrogatas, deus pater omnipotens pietate commotus, filium suum misit ad Aegyptum, ut quae iamdudum sub Mose debitas sceleris sui poenas expenderat, nunc suscipiendo Christum, spem salutis acciperet. Quanta est dei misericordia, quae per aduentum filij eius ostensa est: Haec Aegyptus, quae olim sub Pharaone in deum contumax & rebellis extiterat, nunc susceptaculum, & habitatio facta est Christi. Talis misericordia domini circa Aegyptum, qualis & circa illos Magos ostensa est, qui Christum dominum cognoscere meruerunt. Nam cum iamdudum sub Mose magi diuinis virtutibus resistere ausi sunt, nunc Magi viso vno tantum signo co-

lesti, dei filio crediderunt. Et sic illos quidem infidelitas sua perduxit ad poenam, hos vero fides peruexit ad gloriam, dum natum dominum in corpore crediderunt, quem illi in diuinis virtutibus agnoscere noluert. Sed inter haec iniquitas Iudaeorum Christum dominum nostrum amisit, Aegyptus suscepit: Magi adorant, & Herodes vel Iudaei nepharie persequuntur. Sequatur sermo ordinem rerum. Cum igitur Herodes illud se a Magis vidisset, aperte postea iram quam occultabat, effudit. Ita enim refert euangelista: Tunc, inquit, Herodes, ut vidit quoniam illud est a Magis, iratus erat in Bethlehem, & in omnibus finibus eius a bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. Tunc adimpletum est, quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentem: Vox in Rhama audita est, ploratus & ululatus multus. Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Volens namque Herodes, ut diximus, saluatorem mundi perimere, misit in Bethlehem, & a bimatu & infra, iuxta tempus, quod a Magis cognouerat, iussit omnes infantes occidi, aestimans se usque ad ipsum authorem vitae dominum peruenire. Cuius nequitiam olim prauidens spiritus sanctus, per Salomonem, ex persona ecclesiae arguit, dicendo: Quis dabit tibi fratrem meum, suam gentem vbera matris suae? Dicendo autem, Quis dabit tibi, ostendebat potestatem illum non habiturum aduersus eum, qui dominus & princeps est omnium potestatum. Vnde non immerito etiam ipse dominus per eundem Salomonem ita de se testatus fuerat, dicens: Quarent me mali, & non inuenient. Oderunt enim sapientiam, verbum autem domini non assumpserunt, neque voluerunt illud. Nam & per Dauid ait: Quoniam tu es, qui eduxisti me de ventre: spes mea, ab vberibus matris meae: tu es protector meus. Sanctus quoque Moses, quod Christus dominus infans, adhuc lactens minimem posset occidi, his verbis testatus est, dicens: Non coques agnum in lacte matris suae. Id ipsum significans Christum dominum nostrum, qui verus agnus dei est, non nisi maturo tempore pati oportere. In Bethlehem ergo omnes occiduntur infantes. Qui dum innocentes pro Christo moriuntur, primi Christi martyres extiterunt. De quibus & Dauid significare monstratur, cum dicit: Ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum, & defensorem. In hac enim persecutione infantes adhuc paruuli, atque lactentes pro Christo occiduntur, & perfectae laudis martyrium consequuntur. Rex iniquus Herodes destruitur, qui aduersus regem caelorum regnum sibi defendere usurpabat. Vnde non immerito infantes illi beati per omnia extiterunt, qui primi mori pro Christo meruerunt, domino ac saluatore nostro, cui est laus & gloria, in secula seculorum, Amen.

De natali

De natali Innocentium, homilia. iij.

Incerto interprete.

Matth. 2. c.

Dedicatur nouus ab infantibus sermo, sanctis laudibus Christi, in gloria domini primam vocem aperit Innocentes. Fiunt disertis laude, qui fuerant imperiti sermone. Offerunt domino primitias linguae, nouos oris immolat fructus, verborum principia libant. Infantia enim quae per aetate loqui non poterat, glorias dei cum gaudio resonabat. Norunt laudare Christum, qui loqui non norunt: sunt periti laude, qui fuerunt imperiti sermone. Ostendunt laudibus Christum, suffragijs praedicant Christum. Fiunt interea pueri sine magistro disertis, docti sine doctore, periti sine eruditore. Agnoscunt Christum, praedicant dominum: non quae persuasio humana docuerat, sed quem diuinitas innocentibus inspirabat. Cessant enim humana, cum diuina tractantur: quia humana ipsa prodesse non poterunt, nisi diuinorum solatio subleuentur. Necesse est enim terrena succumbere, quum caelestia praedicantur: naturalia silere, quum virtutes loquuntur. Erigitur itaque infantium etas in laudem, quae delictorum non nouerat crimen: dignus a dignis laudatur, & innocens innocentium testimonio praedicatur: accipiunt enim a Christo, & reddunt: consequuntur, & referunt. Vno enim tempore & qui dederat, recipit: & qui acceperat, reddit: vno inquam tempore sua Christo redduntur, dum eius laudes illi ab infantibus referuntur. Diximus de laude infantium, quid de lactentium laudibus proferemus? quorum laudem inuenire non possumus, nisi eos ipsos qui laudauerint, nouerimus. Qui sint, ubi sint, quam laudem intulerint quaro, qui loqui non norant? Neque enim illa aetas posse poterat, quod natura non dederat: aut celebrari a talibus poterat, quod institutio denegabat. Dicunt namque domino laudes trucidati ab Herode lactentes: loquuntur sanguine, quod lingua non possunt: passione canunt, quod sermone non norunt: occisi praedicant, quod viui non poterant. Nec nouum quid dicitur, ut innocens sanguis aut deo referat laudes, aut suas indicet passiones, cum Abel sanguis clamet ad caelum, aut occisorum animae ab altari vociferantur ad deum. Contulit martyrium laudem, quibus negauerat natura sermonem: licuit sanguine clamare, quibus narrare non licebat voce: licuit sanguine loqui, quibus lingua non licuit: miscet cum domino colloquia, quibus humana negata sunt verba. Sed enim occisis innocentibus istis impleta sunt phetiae verba, dicens: Vox in Rhama audita est fletus & plorationis, Rachelis fletis filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Rachelem primam ecclesiae esse personam nemo est qui abnuat, nemo qui aliquid contra veritatem defendat. Sed duo in illa diuersa conspicio, fletus, & consolationis contemptus. Si enim fleuit, cur consolari contempsit? Aut si consolari contempsit, cur fleuit? Aut quomodo com-

Hier. 31. c. & Matth. 2. d.

petit consolari noluisse, cui competit fletus, cum autem flere non potuit, cum manifestum sit fletus consolatione tergi? Vel certe cur indignus consolationis sermone? Se, inquit scriptura, noluit consolari, quia non sunt: id est, noluit consolari quia sunt. Si idcirco noluit consolari quia sunt, quomodo voluit flere quasi illos qui non sunt? Sed ut compendiosa diuersitatem causa reddatur, conditio a matre defletur, sed spe gloriae consolatio humana contemnitur. Pietatis affectus in fletibus declaratur, sed occisorum gloria repudium consolationi indicitur. Pugnans enim in matre affectus & fides, humanitas cum deuotione concertat: plangit affectus, sed fides exultat: deflet humanitas, sed deuotio consolatur. Licuit enim matri humanitas flere, cui non licuit consolatione humanitas indigere. Ideo & dominus Christus in Lazaro fleuit, nec tamen ipse quoque cuiusquam consolatione indignus: quia hominis fuit quod fleuit, cum manifeste deus sit qui Lazarum suscitauit. Sed & beata lactentium gloria, quibus pro Christo contigit dedicare martyria. Expugnant tempore vno natiuitatem & mortem, ingressum & exitum, principium & occasum, ut ipsis posset tempore vno (ut dixi) contingere, & nascendo ingredi mundum, & dedicare martyrio caelum. Probat nouos exercitus Christus, rudes milites designat, legiones lactentes, victoria perpetrata coronat. Fiunt pro Christo victores, qui etate fuerunt coaequales: fiunt, inquam, infantes sine certamine fortes, sine pugna victores: norunt vincere, qui pugnare non norant: existunt victoriae copotes, qui fuerant etate imbelles. Meretur poena martyrii, gloriam sanguine comparat, aeternam vitam temporali morte commutat. Nec timuit aetas illa mortem, nec horruit: timere enim non potuit, quae timere non nouit: transfinit infans Christus ad caelum, noua xenia patri, primitias fructuum exhibet genitori. Ostendit futuram fecundissimam messem, dum in semine tanta exhibet vbertatem. Derisit se, derisit hostilis immanitas, quae putauit turbare posse consilium dei, gloriam Christi, salutem necessariam mundi. Sed contulit infantibus multis martyrium, dum infantem quaerit occidere Christum. Praestat hostis, dum nocet: beneficium tribuit, quum occidit: iudicet enim eorum gloriae, si amaret: sed aliae sunt terrestres pugnae, aliae caelestes victoriae. In praelio Christi moriendo viuunt, cadendo surgunt, victoria per interitum comparatur.

Ex cap. Matth. ij. in vigilia Epiphaniae, homilia. iij. Incerto interprete.

In illo tempore, defuncto Herode, ecce apparuit angelus domini in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum & matrem eius, & vade in terram Israel. Et reliqua. In eo quod dixit angelus ad Ioseph, mortui sunt, qui querebant animam pueri: manifeste declarat filium dei perfectum deum, perfectum hominem suscepisse: id est, non solum corpus, sed & animam. Quod ideo dicimus, quia ausi sunt

Ioan. 11. d.

E

F

Gausi sunt quidam stulta praedicatione asserere, vni-
genitum dei filium, corpus solummodo suscepisse:
sed reuincuntur tam angeli testimonio, quam etiam
ipsius domini professione: quia aliquantis locis ani-
mae suae mentionem fecit dicendo: Potestatem habe-
o ponendi animam meam, & potestatem habeo
iterum sumendi eam. Et iterum: Tristis est anima
mea usque ad mortem. Et iterum: Venit filius homi-
nis saluare quod perierat, & dare animam suam in redem-
ptionem pro multis. vt euidenter dominus & sal-
uator noster perfectam in se naturam hominis de-
monstraret. Nam quia iam dudum propter pecca-
tum homo totam sententiam mortis incurerat in
corpore, & in anima: necessario dominus vtrunque
suscepit, vt vtrunque saluaret. Fides ergo, & veritas
gestorum, secundum literam in aperto est. Quod
autem post mortem Herodis monitus est Ioseph
ab angelo, vt cum puero & matre eius rediret ad
terram Israel: sed in ipsis gestis, etiam spiritualis in-
tellectus est. Herodes habet typum Iudaicae infide-
litas, sicut Aegyptus mundi huius. Post cuius vi-
sitationem, redit rursus ad visitandos filios Israel,
Herode mortuo, id est parte aliqua incredulitatis
extincta. Deinde sequitur: Et cum egressus esset Ioseph
de Aegypto. Et reliqua. Nazareus autem domi-
nus & saluator noster, tam ex loci appellatione,
hoc est ciuitatis Nazareth, quam ex sacramento legi-
s est nuncupatus. Nazarei enim secundum legem,
hi nuncupabantur, qui castitatem deo insigni voto
mancipabant, nutriendes comam capitis, quos lex
certa sacrificia offerre praecerat. Quia ergo toti-
us sanctitatis, ac pudicitiae auctor & princeps do-
minus Christus est, qui ait per prophetam: Sancti
estote, quia ego sanctus sum, dicit dominus. Non im-
merito Nazareus dictus est, qui & verum secundum
praefigurationem legis, promissum voto deo patri,
sacrificium sui corporis obtulit pro nostra salute. De
quo voto David ait, cum de domino loqueretur:
Sicut iurauit domino, votum vouit de Iacob. Vt au-
tem manifeste ipsi dominus Nazareum se secun-
dum carnem nuncupandum ostenderet, ita per Sa-
lomonem testatus est, dicens: Quia caput meum re-
pletum est rore, & crines mei guttis. Quia habitus
sanctificationis Nazareorum, ne crinem, vel comam
capitis ferro contingerent. Dicitur quoque Nazareus
est Samson, vir potens in spiritu, & roboris in vir-
tute, sed in typo. Cuius gesta si consideremus, in eo
quoque exempla domini praefigurata cognoscimus.
Ille septem crines habuit, huic septiformis spiritus &
septem ecclesiae sunt. Illi omnis virtus in capite fuit, huic
omnis virtus in deo est: quia caput Christi deus est, vt
Apostolus manifestat. In illo virtus obscura, in hoc
celata diuinitas. Samson iter faciens, leonem manibus
eneauit: & dominus ac saluator noster, per suscepti cor-
poris sacramentum, leonem diabolum, extensis in
cruce manibus interemit. Samson de ore leonis
fauum mellis abstraxit: dominus de faucibus dia-
boli plebem suam, quam sibi per viam facta est dul-

cis, eripuit. Samson populum Israel debellatis ho-
stibus: dominus extinctis demonibus, populum suum
de morte perpetua liberauit. Samson obferat suum
de morte perpetua liberauit. Samson obferat suum
tis clauditur in ciuitate: dominus obferat suum
ditur monumento. Nec mireris, quia corpus domi-
ni, dominus dicitur. Audi dicentem angelum ad mu-
lieres de corpore domini: Venite, videte locum, vbi
positus erat dominus. Samson fractis seris, subtra-
ctisque portis, securus euadit: deus ruptis inferni se-
dis obicibus, apertisque sepulchro, recepto corpore, a
morte liber egreditur. Postremo Samson moriens,
inimicos suos concussis adificijs ruina comprimit:
dominus tunc cum mori dignatus est, non vna do-
mo, sed omni mundo concusso, diabolum cum suis
angelis vniuersis extinxit: vniuersis scilicet dei fi-
lius, cui est laus & gloria in secula seculorum, Amen.

Ex capite Matthaei. iiii. dominica prima in qua-
dragesima, homilia. v. Incerto interprete.

In illo tempore, ductus est Iesus in deserto. **N**on
certum a spiritu, vt taretur a diabolo. **L**
o. Et reliqua. O incomparabilis domini
patientia, & admirandae humilitatis
exemplum. Tentari a diabolo domi-
nus patitur, qui tantum se in deserto iam dudum
mortifero serpentium morfu percussit. Ieiunans etiam
pro nobis esuriit in deserto, qui iam dudum esuri-
tem populum suum in solitudine, per quadraginta
annos cibo caelesti refecit. Et cum deus secundum
incorruptam illam, & beatam aeternitatis suae natu-
ram esurire non poterit, vt scriptum est: Deus aeter-
nus non esuriet, neque laborabit: tamen causa nostrae
salutis, secundum corporis assumptionem & tenta-
ri, & esurire dignatur, vt veritatem in se assumptae
carnis ostenderet. Prouocatur igitur diabolus vt te-
tet, & sequitur dominus vt vincat. Huiusmodi autem
tentationis certamen inimicus ita aduersus est, dicens
ad dominum: Si filius dei es, dic vt lapides isti pa-
nes fiant. Nesciens ergo dispensationis diuinae my-
sterium, interrogat quod ignorat. Dubitantis enim
vox haec est qua sciscitatur & dicit, si filius. Et vi-
deamus cur requirit, si ambigit: & quare interro-
gat, si ignorat. Audierat iam virgini ab angelo nunciatum,
quod esset filium dei paritura. Viderat & magos suos,
innanis scientiae errore deposito, natum puerum
supplices adorare. Viderat & post baptismum velut
columbam spiritum sanctum descendentem. Audierat &
vocem patris de caelo dicentem: Hic est filius meus.
Audierat & Ioannem publicam voce testantem: Hic est
qui tollit peccata mundi. Tot igitur testimonijs pertur-
batus, nouissimum consternatus hac voce, & inter omnia
qua audierat, magis timuit: quia cum ipse mundum
peccatis impleisset, audit venisse qui tolleret mundi
peccata. Exterritus quidem his tot ac tantis vocibus
fuerat, sed nodum plene credebat: quia quem audierat
dei filium, interim hominem videbat, & in carne
conspiciebat, quem audierat tollere mundi peccata.
Vtrum ergo vera essent quae audierat, pauidus ac tremebundus
explor-

aus explorat. Vidit quidem dominum quadraginta
diebus & noctibus ieiunantem, sed non statim dei fi-
lium perditus credere voluit. Reuoluit enim Mo-
sen & Heliam quadraginta diebus similiter ieiunasse,
& ideo an verum ipse sit dei filius, signo aliquo
positae virtutis exquirat. Proponit ergo: Si filius,
inquit, dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Non erat
quidem impossibile filio dei in panes lapides con-
uertere, qui propemodum ex lapidibus Abraham filios
suscitauit: sed fas non erat dominum voluntati diabo-
licae obtemperare. Et idcirco non illi concedit do-
minus, id quod querebat agnoscere. Non enim dignatur
ei respondere, quod ipse esset dei filius: sed celata
diuinitate, solo legis responso velut quadam eum
sagitta percussit, dicens: Scriptum est, non in solo
pane viuit homo, sed in omni verbo dei. Quo responso
tationem diaboli irritam fecit. Non autem neces-
sitate, sed voluntate dominus esuriit, vt ad huiusmodi
diuinitatem diabolus prouocaret. Vt quia iam
dudum ipse diabolus Adam in paradiso vicerat, nunc
a domino in solitudine vinceretur. Et Adam quidem
non esurientem vicit, nunc autem a domino esurie-
te vincitur. His enim modis secundum Adam vin-
cere voluit, quibus primus Adam fuerat superatus.
Percussus ergo inimicus vno iam vulnere, rursus
aliud argumentum tentationis excogitat. Sic enim
scriptum est: Tunc, inquit, assumpsit eum diabo-
lus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pin-
naculum templi. & reliqua. Victus ergo iam semel
in solitudine, aliud nunc certamen aggreditur. Ascendit
igitur supra pinnaculum templi inimicus, vt pro-
uocet, & sequitur dominus vt triumphet. Et conscendit
summitatem templi, vt eum de alto eijceret, qui
eum deicere nitebatur. Ad omnem enim se humi-
litem dominus submisit, vt exemplum nobis pa-
tientiae in tatione relinqueret, & per omnia de ad-
uersario triumpharet. Ait ergo diabolus ad do-
minum: Si filius dei es, mitte te deorsum, scriptum est
enim: Quod angelis suis mandauit de te, vt in manibus
tollat te, ne forte offendas ad lapidem pedem
tuum. O nefanda artis astutia, & damnanda teme-
ritatis audacia. Qui viderat se a domino, responso
legis fuisse percussum, iam non tantum nequitiae suae
armis vitur, in quibus inutilis repertus est, sed & ipse
legis testimonium mutuatur. Et inde tetat vince-
re, vnde dolebat se fuisse iam victum. Audet etenim
ipse dicere, scriptum est: sed non pro se, sed magis
aduersum se. Scriptum quidem erat: Quoniam an-
gelis suis mandauit de te: sed quod de suo addidit,
Mitte te deorsum, scriptum non erat. In quo cog-
noscebat antiquam eius & vitatam versutiam,
semper vt fallere possit, malis suis bona miscere, &
venena sua mellis dulcedine temperare. Sic enim &
Adam iam dudum, vt de suo deciperet, quasi dei ver-
ba praemisit. Quid vtiq; inquit, dictum est vobis a
deo, ab omni ligno paradisi non edetis, & cetera: Vt
proposito dei mandato, hominem incautum, & fal-
sa interpretatione, & verborum adiectione decipe-

Tomus secundus.

ret. Nam & illic de suo addidit: Quid vtiq; dixit deus,
de omni ligno paradisi non edetis, cum dictum a do-
mino fuisset: De omni ligno paradisi edetis: de li-
gno autem scientiae, quod est in medio paradisi, non
edetis. Mutauit ergo dicta diuina, & verbis suis que-
dam dicta domini sociavit, vt facilius suaderet, &
suadendo deciperet. Immiscuit verbis diuinis verba
nequitiae suae, vt per dulcedinem mellis venena mor-
tis infunderet. Cum ergo inimicus legis quidem, sed
aduersum se attulisset exemplum, inutilem eius ten-
tationem despiciens dominus: rursus eum alia legi-
s sagitta percussit, dicens: scriptum est, Non tenta-
bis dominum deum tuum. Quo responso, diabo-
lus iterum aliud vulnus excepit, nec tamen desinit,
gemina iam plaga percussus, iterum alia dominum
aggreditur tatione. Et potuerat quidem dominus
statim eum prima tatione prosternere, sed paci-
entiam tenuit, vt ad exitium suum inimicus amplius
insolescat, & ante interitum suum plaga multiplici
vulneretur. Bis denique cum domino congregatur, &
victus adhuc tertio nequitiae suae armare tentat au-
dacia. Hoc enim refert euangelista: Et assumpsit,
inquit, eum in montem excelsum valde, & ostendit
ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit
ei: Haec omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.
Tunc dicit ei Iesus: Vade satana, scriptum est enim:
Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies.
Mira & mirabilis domini patientia, & diaboli sin-
gularis audacia. Prouocat igitur tertio nunc inimi-
cus, & ascendit in montem excelsum vt tentet, &
dominus sequi non dedignatur vt vincat. Vicit au-
tem, non sibi, sed nobis. Neque enim magnum erat,
si filius dei diabolum vinceret: sed in hoc magnum
fuit, quia in homine vicit, & nobis vicit. Ostendit
ergo, inquit, illi omnia regna mundi, & gloriam illo-
rum, & dixit illi: Haec omnia tibi dabo, si procidens
adoraueris me. Regna mundi promittit ei, qui regna
caelorum credentibus preparauit. Gloriam seculi
pollicetur ei, qui dominus est gloriae caelestis. Spon-
det se vniuersa dare, qui nihil habet, ei qui omnia
possidet. Ab eo se adorari vult in terra, quem
angeli & archangeli adorant in caelo. Vnde rursus
dominus alio testimonio legis insolentis inimici
sternit audaciam, dicens: Vade satana, scriptum est:
Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies.
Iam igitur victor, ac dominus auctoritate diuina
comminatus, diabolum iussit abscedere. Vnde non
immerito principe suo iam deuicto, postea clamant
daemonia: Quid nobis & tibi fili dei altissimi? Quid
venisti ante tempus torquere nos? Non enim pote-
rant iam dei filium ignorare, quem deum esse in au-
thoris sui condemnatione cognouerant. Huius au-
tem futurae tentationis certamen, etiam apud Za-
chariam legimus ostensum, vbi dicitur: Erat Iesus ve-
stitus vestimento sordido, & diabolus stabat vt con-
tradiceret ei. Quod non vtiq; de illo Iesu filio Ioseph
inconuenienter intelligi potest, cum sacerdotum ve-
stimeta sordida, hoc est, corpus ex genere peccatorum
pp accepit.

G accepit. Meritò & Salomon vestigia serpētis supra petram inuenire non posse testatus est, quia serpens diabolus, in domino qui petra dictus est, in hac tentatione peccati vestigium non reliquit. Hoc & Dauid ostendit, cum ita de domino loquitur, dicens: Et flagellū non appropinquabit tabernaculo tuo, quia corpori dominico nullum diabolici flagelli peccatum potuit proximare. Tērationes igitur dominus ab inimico sustinuit, vt homini quidem victoriam reportaret, diabolum verò illuderet, secundum quod & Dauid antē prænunciauerat, dicens: Draco iste quem formasti ad illudendum ei, & iterum: Et humiliabit calumniatorem: & iterum, Tu confregisti caput draconis per aquam. Hunc draconem in hac tēratione illudi & decipi dominus in libro Iob ante testatus est, dicēs: Adducens autem draconem in hamo. Et videamus cur in hamo dicatur adductus.

H Sicut in hamo escāe præda posita pisces illudimus, & decipimus, qui videntes escam, hamum non considerant, & dū auidi prædam volunt rapere, hamo capiuntur: sic & diabolo contigit, dum tantum corpus hominis in filio dei considerat, & deum in corpore non agnoscit, quasi ad præparatam sibi prædā solita rapina festinat. Sed dum vult auidus prædam rapere, ipse draco vt piscis adductus in hamo, præda domini captus efficitur. Hunc diabolum non solum draconē hamo adduci, sed tanq̄ passerem ab infante illudi, idem Iob in sequētibus declarauit, dicendo: Alligabis autem tanq̄ auem, & illudes illi, tanq̄ infantes passeri. In quibus & potentia filij dei, & infirmitas diaboli demonstrata est. Quia sicuti auem alligari facile est, & infantibus de passerib⁹ ludere: ita filio dei facile fuit potentem diabolum annullare, qui aduersus homines quidem semper potens fuit, sed aduersus dominum miser, & infirmus repertus est: In hac autem tēratione dominus specialiter nobis inimicum & certandi, & vincēdi dedit exemplum. Et quanuis multæ, ac diuersæ tentationes diaboli circa nos sint: in his tamen tribus tentationibus, quas aduersus dominum habuit, etiā electos eius tentare consuevit. In eo namq; quod post baptismum ac ieiunium tentari se ab inimico passus est, id ostensum est, quod ad vnumquemq; nostrum post lauacrū regenerationis, post sanctę vitę propositum, post religiosum laborem ieiunij, statim tentator diabolus accedat, vt nos aut cibi desiderio, aut per concupiscentiam corporalem à proposito religionis auertat. Sed quemadmodū huiusmodi tentationē vincere debeamus, dominus ostendit: id est, vt desiderio eius non obtemperemus, statim nobis aduersus eam diuinæ legis proponamus exēpla, vt famem corporis cibo verbi diuini satiari semper optemus. Hoc enim respondens dominus, ad diabolum ait: scriptum est, Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo dei. Hac igitur prima causa in nos diabolice tentationis ostensa est: in qua cum fuerit superatus, aliam fortiolem tentationem aggreditur. Deniq; quod secunda tentatione diabo-

lus in pinna templi dominū prouocauit, id demonstratum est: quia cum per concupiscentiam corporis decipere non potuerit aliquem, tentare nititur, vt vnumquemq; nostrum post primam corporis victoriam, velut in alto iam positum, per causas spirituales præcipitare contendat, dicendo: mitte te deorsum. Non dicit mitto, ne vim facere videatur: sed, mitte te deorsum dicit, vt ostēderet quod vnusquisq; nostrum libertate arbitrij voluntatis suæ culpa cadit in mortem. Illius est quidem suadere, sed nostrū est persuasiones eius per legis obseruatiā superare. Vnde & in eo quod dictū est propheticū, quasi ad probationem rei interpretatur dicendo, postquā ait: Mitte te deorsum, scriptum est enim: Quoniam angelis suis mandauit de te: versutia inimici monstrata est, quia scripturas diuinas prauo sensu, ac subdola fraude erat interpretaturus, & pro fide perfidiam asserturus, vt simplices & incautos per diuini legis testimonia, quasi per speciem bonæ confessionis, de alto præcipites daret in mortem. Sic deniq; multos hæreticos de altitudine catholice fidei in ima deiecit, sic nonnullos per aliqua opera iustitiæ, velut de turre præcipitat, cum ab humilitate dominica separauerit, & in superbiam mentis extulerit. Tertia verò tentatione gloriam seculi, & diuitias mundi proponit, per quas vt Apostolus refert, alios quantos à fide naufragare fecit, & à cœlesti gloria ad terrena transire. Suadet autem hominib⁹ terrenos honores, vt auferat cœlestes: hortatur ad mundi diuitias, vt spirituales diuitias adimat. Vnde nō immeritò ita de eo in libro dicitur Iob: Omne, inquit, aurum maris sub eo est. Quia per occasionē auri, & cupiditatem diuitiarū inimicus multos illaqueare, & decipere consuevit. Ac per hoc, & in his contentinēdus est, & confutandus, vt plena de tentatore possit victoria reportari. In eo autem quod consummata omni tentatione, refert euangelista angelos domino ministrasse: filium dei deum, & conditorē vniuersitatis manifestē cognoscimus, quia angeli ministrare non poterant, nisi domino & creatori suo vnigenito dei filio, cui laus & gloria, in secula seculorum, Amen.

Ex euangelio secundū Mattheum, Cum vidisset Iesus turbas, ascendit in montē: & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum docebat eos:

Homilia. vj. Bernardo Brixiano interprete.

On tantum corpora, charissimi, Christus curabat, sed corrigebat & animas: pariterq; varians vtilitatē, & doctrinę admiscens sermonē, ex operib⁹ probationem, & impudētia claudens hæreticorum ora, per quod vtrascq; curabat substantias: ostēdēs, quod totius animalis est ipse creator. Et propterea multā vtriq; naturę cōcabat pudentiā: nūc quidē hęc, nūc reparas illā. Quod quidē tūc quoq; faciebat: ait enim, Cum aperuisset os suū, docebat eos. Et cur additū est, Cum aperuisset os suū? Vt intelligas,

A intelligas, quod & tacens docebat, nedum loquens: sed nunc quidem os aperiens, nunc autem ex operibus emittēs vocem. Cū autem audieris, quod docebat eos, ne solos ipsū putes alloqui discipulos, verū & alios quoq; per illos. Quoniam enim adhuc multitudo popularis erat, & humi repētū, discipulorum institutēs chorū, ad illos sermonē habet, illos alloquendo, & alijs omnibus à dictis multū deficientibus haud grauem esse faciens sapientiæ doctrinam: quod & Lucas insinuans aiebat, quod sermonem conuertit ad eos. Quin & Mattheus idem significans scribebat, quod accesserunt ad eū discipuli eius, & ipsos docebat. Sic enim & reliqui mentē diligentius adhibere debebant, q̄ si ad omnes intendisset. Vnde igitur incipit, & quę nobis iacit nouę conuersationis fundamenta, cum sedulitate quę dicuntur, audiamus. Dicta namq; sunt quidem ad illos, scripta verò propter omnes posteros. Propterea B quippe concionans discipulis intendeat, nō tamen in illis dicta concludit: sed omnes infinitē promittit beatificationes. Non enim dixit, Beati vos estis, si sitis mendici: sed, beati pauperes. Licet si etiā illis dixisset, commune tamen erat futurum cōsiliū. Nā & cum dixit, Ecce vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi: non illis promittit bat solis, verū per illos toti terrarum orbi. Et cum illos vocat beatos persecutionem patiētes, & expulsionem, & intolerabilia patientes: non illis solū, sed & omnibus eadem obeuntibus textit coronam. Ceterū, vt & hoc manifest⁹ reddatur, & discas, quod & tecum multum habent prædicta participium, & cū omni humana natura, si quis modō velit aduertere, audi quomodo sermones hos admirabiles orditur: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorū. Quid est pauperes spiritu? hu milis, & contriti corde. Spiritum enim hic animam & voluntatē dixit. Quoniam enim multi sunt humiles non spontanei, sed rerū adstricti necessitate, illos omittens (nec enim hoc esset laudabile) ex voluntate semetipsos humiliantes & contrahētes, primos vocat beatos. Et quare non dixit, humiles: sed, pauperes? quoniam hoc est illo maius. Expauescētes enim hic ait, & tremētes dei mandata. Quos & per Esaiam prophetam plurimū approbans deus dicebat: Ad quem respiciā, nisi ad humilē & quietum, & tremementem sermones meos? Multi sunt etenim humilitatis modi. Et hic quidem est mediocriter humilis, hic autem super omnem modum. Hanc & beatus propheta commendat humilitatē, non simpliciter contractam nobis mentē designās, sed nimis contractam, vbi dicit: Sacrificiū deo spiritus contribulatus, cor contritū & humiliatum deus non despiciet. Hęc pueri tres deo pro sacrificio magno offerunt dicentes: Sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur. Hanc & Christus nūc beatam appellat. Quoniam enim malorum maxima, totumq; perdenia mundum ex superbia subreperunt. Nam & diabolus, cum non esset antea ta-

lis, ita diabolus effectus est: quod & Paulus ostēdēs, D dicebat, Ne in superbiam elatus incidat in iudicium diaboli. Et his primus homo expectationibus à diabolo inflat⁹, præcipitatusq; est, factusq; mortalis: sperans enim esse deus, & quod habebat, amisit. Quod exprobrans illi deus, & ipse carpens dementia, dicebat: Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. Et quicq; sequentium hinc in impietatem delapsus est, quod dei affectaret aequalitatem. Quoniam igitur hæc malorum arx erat, & radix, omnisq; fons nequitie, remedium agritudini præparās congruum, quasi validū quoddam, tutumq; fundamentū hanc legem iccit. Hac enim supposita firmitate, adificator omnia reliqua superponit: hac autem sublata, licet ad cœlos vsq; perueniat operarius, omnia facile subruuntur, & in malum finem conuertuntur. Siue ieiunium, siue orationem, siue elemosynā, siue continentiam, siue quid aliud boni congregaueris absq; humilitate, defluit, & omnia pereunt. Quod & in E phariseo factum fuit, postq̄ peruenit ad ipsū veritatem, omnibus amissis descendit, quoniam bonorū matrem non habebat. Sicut superbia totius est fons nequitie, sic humilitas omnis sapientiæ principium. Quapropter & hinc orditur, ex audientium cordibus superbiam vellens radicitus. Inquit aliquis, quid hoc ad discipulos, qui per omnia erāt humiles? nec enim vllam habebant occasionem insolentiæ, cum piscatores essent, & pauperes, ignobiles, & idiotę. Et si nō ad discipulos ista dixit, sed ad eos, qui tunc erant præsentēs, & ad eos, qui post hæc eos erāt suscepturi, ne propter hæc contemnerent: immo verò & ad discipulos. Nam etsi non tunc, posterius tamen talis cautelæ debebat indigere, post signa & miracula, & orbis terrarū honorem, & comparatā apud deum fiduciam. Non enim diuitiæ, non potentia, non regnum tam extollere potest, quā omnia quæ fuerāt illis collata. Alioquin autem & ante signa verisimile fuit eos & tunc elatos fuisse, cernentes multitudinem, & theatrū illud circa præceptorem cōstitutum, & humanum aliquid passos. Propterea statim ipsorum reprimit sensum. Neq; dicta in admonitionum loco ponit, & præceptorum: sed beatificationis loco, minus molestem faciēs sermonem, & omnibus aperiens doctrinæ studium. Non enim dixit, ille & ille: sed qui hæc faciūt, omnes beati. Itaq; siue sis seruus, siue medicus, siue pauper, siue hospes, siue priuatus, nihil est quod beatum esse prohibeat, si virtutem hæc fueris imitatus. Exorsus igitur vnde præsertim decebat exordiri, ad aliud procedit præceptum, quod videtur esse contrarium orbis terrarum iudicio. Omnibus enim gaudētes imitandos esse putātib⁹, miseros autem in tristitia positos, & paupertate, & luctu: hos ipse p̄ illis beatos vocat, dicēs: Beati q̄ lugēt, licet eos oēs miseros vocet. Propterea nāq; præueniēs signa fecit, vt talia faciēs, esset fide dign⁹. Et hic verò rursum nō simpliciter lugētēs posuit, sed p̄ peccatis hoc faciēs: cū sit valde diuersū, & vehemētē inhibitiū, circa se-

Gularium quidpiam lugere. Quod quidem & Paulus significabat, dicens: Quod mundi quidem tristitia mortem operatur: quæ autem est secundum deum, poenitentiam in salutem incommutabilem operatur. Hos igitur hic & ipse beatos appellat, qui sic constantur. Nec simpliciter moerentes posuit, sed cum augmento: propterea neque tristes, sed lugentes. Nam hoc insuper præceptum est omnis disciplinae rudimentum. Nam si filios, aut uxorem, vel alium quempiam necessariorum lugentes defunctum per illud tempus doloris, non pecuniarum, non corporum trahuntur amore, non querunt gloriam, contumelijs non irritantur, non capiuntur invidia, nec ab alio quoquam vitio possidentur, luctus tantum curam gerentes: multo magis sua descentes peccata, ut est dignum lugere, hac maiorem disciplinam præstarent. Postea, quid premij? Quoniam ipsi consolantur. Vbi consolatione fruuntur? & hic, & illic. Quoniam enim hoc præceptum erat nimis onerosum, & graue, quod ipsum maximè leue facit, hoc se daturum esse promisit. Itaque: si vis consolationem habere, lugeas, nec existimes obscurum esse dictum. Cum enim deus consoletur, si vel innumeri tristitiam ingruant imbres, omnibus eris superior. Laboribus enim multo maiores dat semper deus retributiones. Quod quidem & hic fecit, beatos pronuncians lugentes, non iuxta rei dignitatem, sed secundum clementiam suam: quod non ex operis merito, sed ex ipsius procedit misericordia. Lugentes enim crimina luget: talibus autem satis est venia potiri, & purgationem assequi. Sed quoniam ipse plurimum est misericors, nec in poenarum remissione, nec in peccatorum absolute retributionem concludit: sed & facit beatos, & multam impartitur consolationem. Lūgere verò nos nō de proprijs tantum, verum & super alienis iubet peccatis: quales erant sanctorum animæ, qualis Moysi, qualis Dauid, & Pauli: nam & omnes hi frequenter mala deflebant aliena. Beati imites, quoniam ipsi hæreditabunt terram. Quæ, queso, terram? quidam intellectualè esse putant, sed hoc ita non est: nusquam enim in scriptura terram intellectualem inuenimus. Sed quid tandem quod dicitur? Sensibile ponit præmium, sicut & Paulus, cum enim dixisset: Honora patrem tuum, & matrem tuam: subdidit, Sic enim eris longeuus super terram. Et ipse rursus latroni: Hodie mecum eris in paradiso. Nec enim solum à futuris suadet bonis, verum & à presentibus, propter auditorum crassiores, & illa querentes ante futura. Propterea quippe progressus dicebat: Sis beneuolus aduersario tuo. Deinde talis discipline præmium ponit, & dicit: Ne forte te tradat aduersarius iudici, & iudex tortori. Vides unde perterritus ex sensibilibus, ex his que iugiter passim accidunt. Et rursus: Quicumque dixerit fratri suo, racha: reus erit concilij. At & Paulus semper à presentibus exhortari consuevit, & sensibilia proponere præmia, ut cum de virginitate disserit. Nihil enim illic interim de caelis locutus, sed ex presentibus inducit, Pro-

pter instantem, inquam, necessitatē. Ego autē vobis parco, volo autem vos esse sine sollicitudine. Sic itaque Christus spiritalibus sensibilia commiscuit. Quoniam enim mitis existimatur omnia perdere presentia, contrarium pollicetur inquam, quod hic quidem sua possidet in tuto, qui nec audax, neque superbus est. Qui verò talis est, & paternis quidem frequenter excidit, & ipsam amittit animam. Præsertim autem, quoniam & in lege veteri propheta saepe dicebat: Mites enim hæreditabunt terram: ex verbis secum adultis sermonē cōtexit, ne semper externè loquatur. Hac autem dicit, nō presentibus concludens retributiones, verū cum his præbēs & illa: siue namque quidpiam spiritale dixerit, quæ sunt in presenti vita non auferit: siue quid rursum seculare promiserit, non hætenus promissionem statuit. ait enim, Querite primum regnum dei, & hæc omnia apponentur vobis. Et iterum: Quicumque reliquerit domum, aut fratres, &c. centuplum accipiet in presenti seculo, & in futuro vitam aternam possidebit. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiā. Quam iustitiā? generalēne dicit virtutē, an particularem hæc auaritiæ oppositam? quoniam enim est de elemosyna præceptum daturus, ostendēs, qualiter exhibere misericordiam oporteat: puta, quod non ex rapina, non ex auaritia, iustitiam amplectentes beatos appellat. Et nota cum quanta ponit hoc excellētia. Non enim dixit, Beati qui iustitiam vendicant: sed, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Ne simpliciter, sed omni studio eam obeamus: quoniam enim hoc auaritiæ præsertim propriū est: nec ita cibos cupimus, aut potus, aut plura possidere, & abundare: cupiditatē hæc ad hoc ne nimium quæramus, transferre nos præcepit. Deinde rursum sensibile definit præmiū, dicens: Quoniam ipsi saturabuntur. Quoniam enim existimatur auaritia multos reddere diuites, dicit quod contrariū penitus est: hoc enim efficit iustitia. Itaque: iusta faciens, noli paupertatē timere, neque famem expauescas. Qui namque rapiunt, hi sunt qui præsertim ab omnibus excidunt: & scilicet iustitia diligens, in tuto quæ sunt omnium habet. Quod si non aliena cupientes tanta potuit copia, multo magis qui sua dispergunt. Beati misericordes. Hic non solos per pecunias misericordiam exhibentes mihi dicere videtur, verū & alijs in rebus. Varius enim est elemosynæ modus, & latissimum hoc est mādātū. Quod igitur huius præmium? Quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et videtur quidem esse quedam equalis retributio, est autē meritis lōgè diffusior. Hi namque miserantur ut homines, misericordiam verò capiunt ab omnium deo. Nō est autē æqualis humana, diuinamque misericordia: sed quantum est nequitie, bonitatisque discriminē, tantum hæc distat ab illa. Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Ecce rursum spiritale præmiū. Puros autē hic ait, siue generalem possidentes virtutē, & nullius sibi conscios mali, vel in continentia degentes. Nihil enim ad videndum deum nobis tam necessariū est, quæ hæc virtus: quapropter & Paulus dicebat: Patrem sectam

A ctem sectamini cum omnibus, & sanctificationem, sine qua nemo videbit deum. Visionem verò dicit hic, quantum homo videre potest. Quoniam enim multi quidem miserentur, & non rapiunt, nec usurpant aliena, sed fornicantur & incontinenter viuunt: ostendens quod prius non est satis, & hoc addidit: sicut & Paulus de Macedonibus testatus est ad Corinthios scribens, quod non tantum elemosyna diuites erant, verum & omni alia virtute. Cum enim de ipsorum in pecunijs liberalitate dixisset, ait: Et seipsum dederunt domino, & nobis. Beati pacifici. Hic nō tantum eos dissidere prohibet, & inter se inimicitias exercere: verum & aliquid maius exigit, ut & alios dissidentes conciliemus. Et rursum spiritale præmium subiungit. Quale verò? Quoniam ipsi filij dei vocabuntur. Nam & vniuersi tantum opus fuit distantia coniungere, & inimica conciliare. Deinde ne putares quod semper pax bona sit, intulit: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiā: hoc est, propter virtutem, pro aliorum tutela, pro pietate. Iustitia enim omnem animi disciplinam semper dicere cōuenit. Beati eritis, cum vos exprobrauerint homines, & persecuti fuerint, & dixerint omne malum aduersus vos, mentientes propter me. Gaudete & exultate, siue vos fascinatores, siue seductores, siue perniciosos, seu quicquid aliud vocauerint, inquit, beati eritis. Quid his mirabilius præceptis, cum ea quæ fugiuntur ab alijs, hæc esse dicat desiderabilia: mendicare scilicet, & lugere, pati persecutionem, & malè audire? Veruntamen & dixit, & persuasit non duobus, & decem, & viginti, & centum, milleve hominibus, sed etiam toti terrarū orbi. Et audientes onerosa & grauiora, multorumque contraria consuetudini, consternabantur turbæ: tanta vis erat dicentis. Veruntamen ne cogites quod male simpliciter audire beatos facit, duas posuit definitiones, cum & propter eum, & cum falsa fuerint dicta. Quoniam si defuerint ista, non modò non erit beatus, verum & miser malè audies. Deinde rursus præmia cōsidera: quoniam merces vestra multa est in caelis. Tu verò licet per singulas beatitudines regnum non audias donari, noli contristari. Nam etsi retributiones differenter appellat, omnes tamen in regnum introducit: etenim dicens, Consolabuntur qui lugent, & misericordiam consequentur misericordes, & deum videbunt mundi corde, & filij dei vocabuntur pacifici: nihil aliud per hæc omnia, nisi celeste regnum insinuat. His enim potientes, illud omnino consequentur. Ne solorum itaque spiritu pauperum præmium esse censueris, verum & esurientium iustitiam, & mitium, & aliorum omnium similiter. Propter hoc enim in omnibus beatitudinē posuit, ne sensibile quicquid expectes. Nec enim beatus esset, qui coronam acciperet, quæ cum presenti vita sit resoluenda, & umbra velocius prætercurrit. Cū verò dixit, quod merces est multa: subdidit & aliam consolationē, dicens: Sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos. Quoniam enim illud regni

futurum erat, & in expectatione manebat: hinc eis præbet consolationem, ex eorum qui ante ipsos passi fuerant, communicatione. Nam ne putetis quod contraria sentientes & promulgantes hæc patiamini, vel quod malarum sitis disciplinarum doctores, ab eis pelli debeatis. Non enim ex dictorum malitia, sed ex audientium vitio insidiæ sunt atque pericula. Unde neque vos malè patientes calumniantur, sed illos malè agētes: & his omne superius tempus attestatur. Nec enim prophetis iniquitatem & impiam opposentes sententiam, hos quidem lapidibus obruerunt, hos expulerunt, hos innumeris inuoluerunt malis, ne vos hoc perturbet: ex eadem enim sententia faciunt & hæc omnia. Vides quomodo sensus eorum erexit, eos prope Moysen constituens & Heliam, & similes: sic & Paulus ad Thessalonicenses scribens ait: Vos enim facti estis imitatores ecclesiarum dei, quæ sunt in Iudæa: nam & vos eadem passi estis à proprijs contribulibus, sicut & illi à Iudæis, qui & ipsum dominum interfecerunt Iesum, & proprios prophetas, & vos persecuti sunt, deo non placetes, & omnibus hominibus aduersantes. Quod quidem & Christus hic fecit, & in alijs quidem beatitudinibus dicebat: Beati pauperes & misericordes. Hic non indefinitè ipsum posuit, sed ad ipsos sermonē cōuertit, inquit: Beati eritis, cum vos exprobrauerint homines, & dixerint omne malum verbū: Ostendens quod ipsorum, hoc est potissimum peculiare, & super omnes alios dictorum hoc proprium. Simul autem & dignitatē suam hic insinuat, & parem cum eo qui se genuit honorem: ait enim, Sicut illi propter patrem, sic & vos hæc propter me patiemini. Cum verò dicat, prophetas qui fuerunt ante vos, & ipsos quoque prophetas iam factos ostendit. Deinde declaras, quod hoc eos maxime adiuuat, reddiditque splendidos: non dixit, quod malè quidem dicent, & persecuentur, ego autem hoc prohibebo. Non enim in hoc quod malè nō audiantur, sed quod malè audientes generosè ferant, & ipsos conuincant per opera, securitatē ipsis vult esse. Hoc enim illo longè maius est, sicut percussum mali nihil ferre, multo maius est, quæ non percuti. Scientes itaque lucrum ex huiusmodi studio, & negligentia periculum: nam perditione nostra multo peius est, quod dominus noster propter nos, vitamque nostram blasphematur: sine offensione siamus Iudæis & Gentilibus, & ecclesie dei, vitamque præstantes Sole splendidiorem. Et si quis detrahare voluerit, non quod malè audiamus, sed quod iuste nobis detrahatur, dolentes. Nam si nequiter quidem viuamus, licet sit qui vituperet nemo, omnibus tamē erimus inferiores: si verò virtutis curam geramus, licet terrarū orbis maledicat, tunc omnibus beatiores erimus, & omnes saluari volentes attrahemus. Nec enim malorum detractionem, sed vitæ virtutem intuebuntur. Omni namque tuba clarior est per opera virtutis exhibitio, & ipsa luce splendidiore est munda vita, licet innumeri sint qui calumniantur. Si namque cuncta prædicta habeamus, & mites ac humiles simus, atque

G misericordes, mundiꝫ ac pacifici: & malè audietes non reddamus cõtumeliam, verũ & gaudeamus, non minus q̄ signis videntes attrahemus: & libenter omnes ad nos veniet, siue bestia, siue dæmon, siue quilibet quispiam sit. Improbis enim dæmon, cũ se nihil obeuntem viderit, iam absistit, veritus ne sit nobis plurium causa coronarum. Illo autem digressio, licet aliquis scelestus sit, atq; corruptus: illa caligine sublata, virtutè agnoscat. Si verò & homines decipientur, à deo laudem habebimus, admirationeq; maiorem, in ipso Christo domino nostro, cui gloria competit omnis, honor & adoratio, nũc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Matt. 5. c. In illud Matthæi, Qui fecerit, & sic docuerit, maximus vocabitur in regno cœlorum: homilia. vij. Incerto interprete.

H

Vum nobis p̄ officio competat dicere, vobis autè conueniat pro deuotione audire: quid tam necessarium, tam pertinens poterit vtriusq; contingere, q̄ vt quod religiosè dicitur, & deuotè audiatur, & obsequijs competètib; teneatur: Nam si religiosa nõ tacere lucrum est, tacere dispendium: quanto potiora lucra poterunt prouenire, cũ orationibus mōstratur, quicquid magisterijs cœlestibus & discitur, & tenetur: Par enim causa & discen-tem, & audientem constringit: vt vtriusq; professio factorum significatione signetur. Et quãuis sit dissimile doctoris, discensiq; officii: tamen vtriusq; par esse debet sanctarũ legum obsequium: vt iungatur factis, qui separatur officijs: copuletur opere, qui diuersi sunt nomine: & quos vocabula ab inuicè separant, eos obseruantia præceptorũ fideliter ac deuotè coniungat. Quare sic fit, vt vtriusq; sit diuersus affectus, sed obseruantia par sit necessarius vtriusq; effectus: vt factorũ in ambob; cõspiret assensus, quibus diuersus est in vocabulis sonus. In doctore enim molesta est causa docere, nec facere: præcipere, nec obseruare: in discete verò audire velle, qd̄ nolit implere: aures qd̄ auditui cõmodare, & ab opere volũtatè auertere. Etenim qui facit, quod docet: & qui, quod imperat, complet: maximus in cœlestibus sententia domini declaratur. At verò q̄, quod dicit, negligit: & qui, quod audit, contempnit: salutis reus existit: quia obseruanda contempnit, & pericula nõ vitauit. Amat enim mortem, qui vitæ præcepta nõ seruat: & horret vitã, qui peccata morti debita, desperata mēte frequētat. Vt enim per obseruantia legis, vita acquiritur: ita per contemptũ, mors à cõtumacibus inuenitur, dicente domino: Si vis in vitam venire, serua mādata. Ita enim perfectus doctor liber est à discende, què docuit: vt discipulus cõtēptor inexcusatus erit, qui facienda didicit, & contempnit. Nã & doctor ecõtariò grauius affligetur, & obsequentis discipuli exēplo plectetur: qui facienda alijs tradidit, quæ ipse nõ fecit: vt nec à discipulis, quos docuit, potuisset ediscere: vt quibus doctrinæ tradiderat magisteriũ, nec ab iisdem factorib; mutaretur

Matt. 19. c.

exemplum. Neq; enim perfectio in legũ est notitia R constituta: cũ scriptũ sit, Nõ enim auditores legis Rom. 1. b. iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Neq; enim, inquã, is religiosus & sanctus est, qui nouit legem cessantib; factis: cũ expediat facere, q̄ docere nec facere: quia molestũ est docere, & nõ facere. Vos amici mei estis, inquit, si feceritis, quæ Ioh. 14. b. mando vobis. O magna bonitas, cui cũ pro conditione reddere debeam; obsequia: vt potè serui domino, famuli deo, subiecti potenti, mancipia redemptori: amicitiarum tamen nobis præmia reprobant, vt à nobis obsequia debita seruitutis extorqueat: vt quos sibi seruire cõspicit spontè, ad beneficiorum possit promissiones inuitare: & quorũ voluntates à se cõspicit alienas, mentes eorũ præmiorũ liberalitibus constituat suas. Nã vnde frequēter aut inuitat præmio, aut terret supplicio, nisi vt benignitatis consilio, à se formato homini consulat: redēpto L. puidet: vt qui nõ terretur supplicio, inuitetur præmio: & quem metus à peccato reuocare nõ potest, promissionũ benignitas possit. Cupit enim etiã nocentibus subuenire, desiderat misereri peccantib;. Si Luc. 1. b. quis peccauerit, dignos fructus exhibeat poenitētis. Inuitus enim in reos vindicat, etiam si dei indulgentiam miserantis contēnāt. Amat enim corrigi peccatores, qui in vitã non in mortẽ, à principio constituit homines. Ipse enim sibi infert interitũ, qui mendicantis domini contēpsit cõsiliũ. Reuertimini, inquit, ad me: & ego reuertar ad vos. & iterum, Nolo mortẽ peccatoris, tantũ conuertatur, & viuat. Nõ vult dominus in quenq; dominari mortẽ: nõ vult in poenã deduci hominẽ, quẽ in vitã cõstituit. Cæteri homo ipse, se dignũ efficit morte, q̄ nõ paruerit legi. Odit vitã, qui diuinã contēpsit disciplinã. Nam cũ dominus quid velle, quid ve nolet, homini demōstraret: ea ipsa docuit, quẽ obseruanti vitam, cõtēnenti afferunt mortẽ. Ita enim de cõtēptu vita nõ poterit prouenire, vt de obseruatiã mors euenire non possit: vt iã homo, quod voluerit, mereatur. M. & ex eo quod meruerit, iudicetur: vt hoc tantũ in hominis voluntate cõsistat, qui sibi ex qualitate vitæ meritum, quod haberet, inuenit. Quare his sollicitè perpensis, id est vnde salus, vnde periculum nascatur, salutis cõmoda de legis obseruantia teneamus: & periculorũ incõmoda de legis contēptu, vt prouidi, caueamus: vt dũ tenentes prospera, & pelentes aduersa, in conspectu domini inuenimur, ab ipso cum omnibus sanctis ad æterna gaudia prouehi mereamur, Amen.

Ex capite Matthæi quinto, in festo sanctorũ Ioannis & Pauli, homilia. viij.

Incerto interprete.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Audistis quia dictũ est antiquis: Leuit. 19. c. Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros: benefacite his qui vos oderunt, & reliqua. Per omnia vult

A vult nos dominus in præceptis suis esse perfectos. Nam dudum in lege præceptum est, Diliges amicos, & odies inimicos. Sed populo carnali, & terreno secundum tempus data ista præcepta sunt. Si- curi & illud: Oculum pro oculo, dentem pro dente. Nunc autem euangelica populo traduntur præcepta, cœlestis ac perfectæ iustitiæ, vt inimicos diligamus, odientes amemus: pro calumniantibus, ac pro persequentib; oremus, vt verè filij dei esse mereamur, qui pro misericordia sua indiscretè super bonos ac malos, iustos atq; iniustos, vitæ præsentis beneficia cœlesti dono largitur. Ad huiusmodi præcepta euangelica custodienda etiã per Esaiam hortatur nos sanctus spiritus, dicens: Audite verbũ domini, qui timetis nomen eius. Dicit fratres his qui oderunt & abominantur, vt domini nomen magnificetur, & appareat illis in iustitate eorum, & illi confundatur. Vnde nõ immeritò David in Psalmo testatur, dicens: Domine deus meus si feci hoc, si reddidi retribuētibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Beatus quoque Iob id ipsum ita commemorat, dicens: Qui si gauisus sum in delicto inimici mei, si dixi in corde meo, bene factum est, audiat auris mea maledictionem. Hæc autem euangelicæ gratiæ præcepta, quæ nunc ad salutem hominum data sunt, inuenimus per mandata legis in animalibus formata, cũ dicitur: Si, inquit, videris bouem inimici tui sub onere iussisse, non pertransibis, sed eleuabis eum. Vtinam tunc in lege Mosi vnusquisq; in animalibus disceret, quodcumq; secundũ euangelium facturus esset in homine. Et meritò sequitur: Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedẽ habebitis? nõne & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantũ, quid amplius facitis? nõne Ethnici hoc faciunt? Estote ergo & vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Ostendit dominus meritum nõ perfectæ dilectionis habere non posse, si autem diligamus eos, quibus vicem nobis repedi dilectionis mutue nouerimus, cũ huiusmodi dilectione etiã Gentibus, ac peccatoribus scimus esse communem. Vnde vult nos dominus cõmunem legem dilectionis humanæ lege dilectionis euangelicæ superare: vt non solum circa eos, qui nos diligunt, sed etiam circa inimicos & odientes nostri amoris ostendamus affectum, vt veræ bonitatis, ac pietatis paternæ in hoc imitemur exēplum. Et addidit: Attēdite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: & reliqua. Ab omni iactantia inanis gloriæ, atq; humanæ cupiditatis vult nos esse dominus alienos, vt opus iustitiæ nostræ non hoc studio faciamus, quo hominibus placere velimus, sed foli deo, à quo expectamus meriti nostri mercedẽ. Amittit enim meritum iustitiæ apud deum, qui idcirco iuste vult viuere, vt gloriam humanæ laudis acquirat. Vnde Apostolus ait: Si adhuc hominib; placere, Christi seruus non essem. Dehinc ait: Cũ facis eleemosynam, noli tuba canere ante te: & re-

Tomus secundus.

liqua. In omnib; nos dominus ad perfectè fidei gloriam doctrina cœlesti conformat. Superius docuit opus iustitiæ nõ propter homines, sed propter deũ esse faciendum: nunc quoq; iubemur eleemosynam facientes tuba canere non debere, ieiunium non promulgare quod facimus. Non enim est deuotæ mentis in dei rebus aliquid operari, vt gloriam humanæ laudis expectet. Pleriq; enim ideo aliquid in vsum pauperum largiuntur, vt inanem laudem hominum, & famam seculi de facultate merentur. Quos operis sui mercedem in hoc seculo recepisse dominus manifestat: quia dum hanc gloriam seculi quaerunt, mercedem futuræ promissionis amittunt. Et addidit dominus, dicens: Vt sit eleemosyna tua in absconso, & pater tuus qui videt in absconso, reddat tibi. Volens opus misericordiæ non esse publicum, sed occultum: id est, vt non propter hominum laudem, sed propter deum tantũ operemur, à quo expectamus cœlestem gloriam, & futuræ retributionis mercedem. Huius autem fidelis operis eleemosynæ sub religiosæ taciturnitatis silentio Salomon ecclesiã collaudans olim protestatus est, dicens: Speciosæ sunt genæ tuæ sicut turturis, propter taciturnitatẽ tuã. Hæc scilicet taciturnitatẽ, de qua ait dominus: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Sed nõ hic dominus de humani corporis manibus, quibus nec vidẽdi, nec loquẽdi vllus est sensus: sed in manu dextra aut sinistra homines significantur. Deniq; scriptum legitimus in libro Regum manũ homines significare, cũ dicitur: Nõne decem mihi manus sunt intra hominẽ? id est, decem tribus in Israël. Vnde nõ dubium est in dextra manu homines significari iustos, in sinistra vero peccatores intelligi. Secundũ quod Salomon retulit: Partes dextræ nouit dominus. Pueriq; autem sunt, quæ sunt à sinistris. Huius autem dextræ ac sinistræ intelligentiam dominus in euãgelio aperitissimè manifestat, cũ iustos à dextris, peccatores vero à sinistris collocandos esse declarat. Hęc ergo dextra iustorum, si quid secundum præceptũ domini operatur, iubetur sinistra nescire: id est, quod fideliter operamur, ac religiosè, iubet vt in cõspectu sanctorum, & infidelium hominum non iactemus. Verũ si quid non humanæ laudis studio etiam corã religiosiis fratribus fideliter fecerimus, nõ potest opus deuotionis ac fidei, fratribus iactantia iudicari ante deum, ac saluatorem nostrum, qui est benedictus in secula. Deinde ait: Et cũ oratis, nõ eritis sicut hypocritæ tristes. Ad omnẽ nos iustitiæ cœlestis, ac fidei perfectionem dominus instruit. Vult enim nos sine hypocrisi, sine aliquo studio humanæ laudis esse, opus diuinæ religionis implere. Prohibemur namq; hypocritarum more orationes nostras omnibus iactanter ostendere, ne meritum gratiæ amittamus. Dominus enim non simulatã, ac iactantem, sed simplicẽ orationem, ac fidelẽ requirit. Et ideo clauso ostio: id est, intra cordis & conscientie ipsius secretum, à domino iubemur orare, vt ab eo

Pp iij qui

G qui secretorum & occultorum est cognitor, recipiamus orationis occultae mercedem. Religiosae enim mentis est, deum non voce, vel sono vocis, sed deuotione animi, ac fide cordis orare. Secundum quod **Psal. 4. 2.** uid in psalmo testatur, dicens: Dicite in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Inuenimus denique in libris Regum, Annam illam sanctissimam huius euangelicae doctrinae precepta implentem. Nam cum sine aliquo vocis sono in cordis sui secreto, in conspectu domini fideliter orans, desiderij sui preces effunderet, statim exaudiri meruit a domino. Sic & Danieli cum tribus pueris occulte semper oranti, interpretationem somnij, & reuelationum secreta dominus scire concessit. Cornelius quippe necdum preceptis euangelicis eruditus, dum in cubiculo suo secreta fideliter oraret, meruit vocem angeli sancti loquentis audire. **Quid de Iona dicimus, qui non modo cubiculo, sed vtero beluae clausus, intantum orans meruit exaudiri, vt de profundo maris, & de ventre tam immanis beluae incolumis, & viuus euaderet? Exauditus autem a deo est, non quia voce, sed quia fide clamabat. Et ideo clamor vocis non est opus in oratione ad deum, quem scimus secreta cordis intueri, sed clamor fidei, ac religiose mentis deuotio. Vnde non immerito in sequentibus dominus ait: Orantes autem nolite multum loqui, sicut Ethnici. Ethnici enim homines putant multiloquentia verborum facilius se a domino posse impetrare quod postulat. Sed hoc a nobis dominus non expectat, sed vult potius, vt orationem nostram non verbositate sermonis, sed fide cordis, ac iustitiae meritis commendemus. Et utique, qui melius nouit omnia quae nobis necessaria sunt, & vniuersa quae postulaturi sumus, antequam loquamur, agnoscit. Quantu denique distet inter multiloquentem, & humilem, ac simplicem orationem, in pharisaeo illo, & publicano habemus exemplum. Nam pharisaei iactantis se, multiloquentia verborum reprobatur oratio: publicanus vero humilis, ac summissus, pro peccatis suis veniam postulans, iustitior iactantis se pharisaeo descendit. In quo completum inuenimus id quod scriptum est: Oratio humilis nubes penetrabit. Perueniens ad deum, qui orantis preces audire consuevit, qui est benedictus in secula, Amen.**

De fugiendis iuramentis, & q deo gratias agere debemus, licet in paupertate degamus. ex Mattheo ca. v. vide in ultimo tomo, ad populum Antiochenum, homilia. xxvij.

De oratione dominica, Homilia. ix.
Incerto interprete.

†vetus exemplar habet, Annua vobis dñi-ca &c.

Dominica oratio ex pontificali doctrina electis ad fide debetur. Et quia debitum ex debito a nobis exigitur, vltro vobis reddimus ore, quae a nobis exigitur corde. Oratio dominica ita data est creditibus, vt operibus & moribus conueniat: & ne in multiloquio incurrerem peccatum, collecte

voluit dominus noster Iesus Christus discipulos suos orare. Alia est enim propria oratio, alia dominica. Vos ergo qui accepistis orationem in confessione, assignandam deo, debetis corde credere, opere perficere. Dicitur enim, Ante orationem prepara teipsum. Quid est, Ante orationem prepara teipsum, nisi expoliatus cogitatione praua, sic accedas ad dominicam orationem? Sic ergo orabis, Pater noster qui es in caelis. Magna dignatio patris, magna dignatio creatoris, vt creaturam captiuatam peccatis faceret liberam, ille qui ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Ergo vide, quis rogas, quid rogas, quem rogas, quise homo. quid indulgentiam. quem deum. Ergo patrem nostrum dicimus deum. Non quaerit iste pater propriam se vni dare, & alij se negare: sed quomodo dicimus nostrum, sic & nos debemus effici ipsius. Qui serui eramus, facti sumus liberi: caeci, videntes; febrientes, salui. Quia ergo pater & mater carnis huius creauerunt nos, ille veniens dignatus est regerere nos. Ergo patrem deum habemus, ad honestatem patris ambulate, in voluntate eius proficite, vt eius promissionem accipiatis. Indignum est enim, vt si aliquis sit adulter, bilinguis, inordinatus, subdolos, male agens, a fide recedens, tepidus in religione, sine studio viuens, captiuatus errore, dignus sit dici filius, aut ille audeat dicere, Pater. Ergo habete charitatem dei, vt sit in vobis cor & anima vna, vt digni dicatis ei, Pater noster. & videte vbi vocatis patrem, utique in caelo. Ideo clamamus in conspectu sacrificij, sursum corda. Vbi confessio nostra tenetur, cor quotidie ibi repraesentetur. Cum consurrexeritis cum Christo, quae sursum sunt, quaerite: vbi Christus est in dextera dei sedes, vt cum fiducia dicatis, Pater noster, qui es in caelis. Sequitur oratio, Sanctificetur nomen tuum. Quae est ista sanctificatio dei, nisi vt sanctis moribus viuentes in nobis deus sanctificetur? Nam quicumque puro corde & pacifico cum omnibus hominibus viuunt, loquuntur veritatem in corde suo, & dolose non agit sub lingua sua: in hoc videtes homines bona opera, clarificat patrem qui est in caelis. Dixit ipse dominus noster, Sancti estote, quia ego sanctus sum. Quid est, Sancti estote, nisi precepta mea implete, voluntatem meam facite, in vijs meis ambulate? Cum ista feceritis, sanctificatur pater noster, qui est in caelis. Sequitur, dicis, Adueniat regnum tuum. Necessaria postulatio, quando fragilitatem carnis nostrae regit rector & creator noster. Adueniat regnum eius, sed in nobis, non ad iudiciu, sed ad redemptionem. Nam quae conscientia est, quae sit praeparata ad regnum illud iudicij? Et quare dicebatur, Ne intres in iudicium cum seruo tuo, quonia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens? Ergo quomodo intelligimus, Adueniat regnum tuu? Adueniat, id est, in me veniat, vt & ego efficiar rex regens limum carnis meae, terram meam quae fuit maledicta, spinis & tribulis plena. Ideo dictum est: Et nuc reges intelligite, erudimini oes qui iudicatis terram.

A terram. Qui iudicat terram carnis suae, rex est carnis suae: Sed non potest homo regere carnem suam, nisi reclus fuerit a rectore suo. Nam quandiu concupiscit spiritus aduersus carnem, caro aduersus spiritum: quia haec duo sibi inuicem aduersantur, vt non ea quae volumus faciamus, nondum venit regnum dei in nobis. Sed quando subdita est caro spiritui, aduenit regnum dei in nobis. Adueniat ergo regnum tuu, fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra. Quae est voluntas eius, nisi dominus dei filius, qui ait patri, Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me? Quae est voluntas eius, nisi quod dominus cecinit patri, Pater hoc volo, vt vbi sum ego, & isti sint mecum? Quae est voluntas eius, nisi obedientia, charitas, humilitas, mansuetudo, benignitas, castitas, loganimitas, pudicitia, simplicitas? Haec virtutes ex voluntate dei descendunt. Quid est, Fiat voluntas tua? In anima mea, & in carne mea, in caelo mentis meae fiat voluntas tua, in carne corporis mei impleatur voluntas tua. Est & alius sensus, Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra: Sicuti angelis tuis, quos fecisti in spiritu: Quia tu facis angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem ventrem. Ita dona nobis spiritualiter viuere, quomodo angeli qui carnem non habent, vt fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Magnus iste panis, qui replet mentem, & non ventrem. Iste panis & noster est, & angelorum: iste panis manducatur, & non finitur: iste panis totum mundum replet, & integer manet. De ipso comedimus, inde viuimus, inde pacimur, inde nutrimur, inde peruenimus. Et tamen quotidie illum quaerimus, ne deficiat fides nostra, ne vires animae nostrae ista arcta & angusta via fatigatae non perueniant ad patriam. Ergo domine parce nos quotidie pane caelesti, verbo tuo sancto, quod carnem fieri voluisti, vt habitaret in nobis. Ipse panis est, qui fractus est illis ambulatibus in via, quem cognouerunt in fractione panis. Quid est enim frangere panem, nisi secretum aperire, agnoscere deum & hominem? Ergo domine da nobis istum panem quotidianum. Nam primo mater ecclesia ex veribus doctrinae suae lacte potat, dicens, Lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis, adhuc enim estis carnales. Accipe lac, vt peruenias ad panem: accipe orationem, vt peruenias ad perfectionem. Ergo panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Hodie dei intelligitur, hodie dei noctem non habet, hodie dei lux lucis est, & fons luminis. Ergo domine illumina corda nostra, vt mereamur quotidianum panem. Hic modo versiculus qui sequitur, magnam habet conditionem, magnum nobis incutit timorem. Excute ergo pigritiam de animis vestris, non est res leuis qua audituri estis. Sequitur dicens, Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quae sunt debita? forte cautionu debita, forte aliquid debemus deo. Quid debemus

deo, nisi imaginem & similitudinem eius seruare illud laesam? Quid debemus deo? honore mutuo praestare. Sunt alia debita, quae debemus deo: Peccatum illi grauitur, iniuste egimus, iniquitate fecimus. Aut quis castum se gloriatur habere cor, aut mundum se esse a peccatis? Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Ergo ista sunt debita, quia non est sine peccato, nec infans vnus diei natus super terram. Nam quomodo potest mundus esse de immundo conceptus femine? quia in iniquitatibus concepti sumus, & in delictis mater nostra in vtero nos aluit. Exinde contraximus peccata, non tantum originalia, sed & propria commissa. De ipsis debitis clamamus: Dimitte nobis debita nostra, & profitemur professionem periculofam, vt dicamus deo, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Ergo dimittis peccata peccanti in te, discute conscientiam tuam. Si sol non subijte cum iracundia tua, si maledicentem te non remaledixisti, si iniuria passus non es comminatus: si ista fecisti, in errorem te non induxisti: nec enim deum fallere potuisti, qui est iudex conscientiae tuae. Ergo non aliqua debita attendenda sunt, sed peccata peccanti bus in se. Concludat Apostolus propositionem nostram, ipse dixit, Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Ecce si diligendo dimisisti, vera erit confessio tua. Nam considera alibi quid dicit, Homo homini seruat iram, & a deo quaerit medelam. Si vis ergo vt dimittatur tibi a deo quae commisisti, dimitte peccanti in te, ne si non dimiseris, dicatur tibi, Serue nequam & piger, omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me, & te non oportuit dimittere conseruo tuo? & eris non dimittendo inutilis seruus, & particeps poenae perpetuae. Dimittite ergo de cordibus vestris fratribus, vt dimittat vobis pater vester, qui est in caelis. Vltima est ista orationis sententia, quam dicturi sumus: Et ne patiaris induci nos in tentationem, sed libera nos a malo. Quae est ista tentatio, nisi illa, de qua rogat Apostolus, dicens: Fidelis est deus, qui non vos patietur tentari supra quam potestis ferre, sed faciet tentationem etiam cum exitu, vt possitis sustinere? Tentatio grandis est, fratres charissimi, impatientem patientia vincere: non vinci a malo, sed vincere in bono malo: cibare inimicum, necessaria ei subministrare, orare pro illo magna tentatio, magna exagitatio est. Est alia tentatio hereticorum, qui colloquio suo corrumpunt bonos mores. Est tentatio tertia, quando se transfert diabolus in angelum lucis, vt decipiat: vt per bonum operetur mortem, vt fiat supra modum peccator peccans per mandatum. Ista tentatio est, vbi est legis prohibitio, ibi est magna tentatio. Ideo ergo clamat ecclesia, Ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo. Sed quia viribus nostris nullus potest ista implere, dicamus adiutori nostro, libera nos a malo. Quid est perfectum malum, nisi diabolus princeps huius mundi, & author operis mali? Cum ab ipso nos

G nos liberauerit, verè liberi erimus. Tenete orationē, vt nō intretis in tentationem, & dicite voce illa angelica de vestra liberatione, Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Ex cap. Matthæi. vj. feria. iij. cinerum. homilia. x. Incerto interprete.

N illo tempore dixit Iesus discipulis suis: Cū ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Et reliqua. Sicut in superioribus præceptis, ita quoque circa ieiunij obseruationē ad perfectā nos

fidei meritum dominus doctrinæ suę mandatis instituit, vt non propter humanam gloriam, sicut hypocritæ tristes faciunt, sed propter futuram spem, soli domino ieiunemus, à quo expectamus humilitatis huius deuotæ mercedem: verū qui ita ieiunant, vt magis hominibus, q̄ deo placeant, habent quidem laborem de corporis afflictione, sed per inanem gloriam mercedem laboris apud deum habere nō possunt: qui cū solummodo id causa religionis, ac fidei agere debeant, humanā potius laudis gloriam quærere malunt, & ideo ait dominus:

Amen dico vobis, perceperūt mercedem suā. Et vnum quidem propositum videtur esse ieiunij, tam eius qui deo tantū deuota mente ieiunat, quā etiam illius qui ieiunans hominibus placere desiderat. Sed distat gratia ieiunantium, quanuis vtriusq; simile propositum videatur. Atque idem ieiunij labor, non tamen idem fructus est, nec eadem retributio meritorum. Longè enim differt ille, qui propter deum ieiunat, ab eo qui propter homines ieiunare proponit: quod huic pro mercede laboris cōpensatio sit laudis humanæ, illi pro deuotione humilitatis meritū gloriæ in futuro seruiatur. Sic quoque & orantium habitus, secundum propositum quidem non differre videtur, sed secundum animi fidem, & mentis affectum magna est distantia meritorum. Aliud est enim, vt superius dictum est, sub expectatione laudis orare, aliud ad hoc tantū orare, vt orationis suæ à deo retributore expectent mercedem. Similis causa est circa omnem obseruationem diuinæ religionis. Vnde non immeritò dominus omne studium laudis, atque humanæ iactantię volens à nobis abesse, docet nos quemadmodū ipsi religioso animo, ac deuota mente placeamus, dicēs:

Vos autē cū ieiunatis, vngite caput vestrum, & faciem vestrā lauare: & reliqua. Vt, si fieri potest, opus religiosi ieiunij, & ipsius corporis atque animæ afflictionem vultus hilaritate velemus: cuius rei exempla etiam secundum historiam præterito tempore legimus præostensa. Nam sanctissima Iudith, cum magno mœrore p̄ populo esset afflictā, post solennitatem triduanū ieiunij capite vncto, & lota facie, ita internæ afflictionis tristitiam texit, vt simulato gaudio lætari hostibus videretur: ac sic dū lætitia vultus ieiunij texit, de hoste triumphum victoriæ reportauit. Similiter Hester sanctissima, dum lota facie, & capite vncto, post triduanum ie-

Iudith. 9. & 13. a.

Ester. 4. d. & 7. c.

iuuium intelligi à rege non potuit, Aman illū populi sui inimicum iniquissimum interemit. Quid de Daniele, ac de tribus pueris dicimus, qui in tanta abstinentia inter tot adolescētes, qui in cibis regalibus pascebantur, soli vultu ceteris gratiores inuenti sunt? Sed quia id secundum literam diximus, quid etiam secundum spiritalem intelligētiam sentiendum sit, videamus. In vnctione capitis, misericordiam significari cognoscimus. Vnde vngere caput, proximo est misericordiam facere: quæ misericordia in pauperem facta, refertur ad deum, qui caput viri, secundum Apostolum, intelligitur, ipso domino dicente: Quoad vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. In cuius misericordiæ vice, diuina retributione, velut quodam oleo cœlesti perfunditur, ab eo qui ait: Beati misericordes, quoniam ipsi miseribitur deus. Nouit hanc cœlestis olei in capite vnctionem etiam sanctus Dauid, cum dicit: Sicut vnguentum quod descendit in barbā. In facie verò lauanda, emundati corporis, ac synceræ conscientiæ puritas significata cognoscitur. Vnde lauare faciem, hoc est ab omni sordē peccatorum, & squalore delicti faciem cordis nostri, & ipsam conscientiam mundam præferre, vt verè lætitiā cœlestis gaudij, & hilaritatem sancti spiritus in nobis habere possimus. Ac sic fit, dū sub hac fidei deuotione deo potius, quā hominibus ieiunamus, à deo qui occultorum est cognitor, accipimus retributionis mercedē. Hoc enim ait dominus: Ne paratis hominibus ieiunantes: & reliqua. Si ergo semper vis caput vnctum gerere, & mundam faciem cordis habere, iuxta domini dictum, insiste fideliter operibus misericordiæ, insiste deuotioni ieiunij, vt placere domino merearis. Deinde ait: Nolite, inquit, thesaurizare vobis thesauros in terra: & reliqua. Prohibet nos dominus in terra thesaurizare, vbi omnia infirma sunt & caduca. Contrarium est enim fidei ac salutis hōs terrenos thesauros expetere, diuitias seculi quærere, facultates mundi sectari, quas possunt & tinea corrumpere, & arugo absumere, & fures rapere, quas quicumque magis in terra thesaurizare voluerint, quā in cœlo, thesauros illos æternæ, & cœlestis vitę habere nō possunt, dicente ipso domino: Quoniam diues difficilē intrabit in regnum celorum. Similiter & Apostolus: Nam qui volunt diuites effici, incidunt in tentationem, & muscipulam diaboli. Recordemur illius diuitis, qui omnem gloriam suam in seculi thesauris, atque deliciarum suarum constituit: qui cum propter affluentiam frugum, de ampliandis horreis cogitaret, atque animæ suæ delicias opum, & securitatem longæ vitæ promitteret: non dicam surripiente fure, hæc quæ congregauerat, perdidit, sed ipsam animam sub eadem nocte, qui thesaurizabat, amisit. Vnde non immeritò Dauid ipse testatus est, dicens: Thesaurizat, & ignorat cui congregabit ea. Cogitemus & illum adolescentem, qui cum propè omnia præcepta legis impleisset, quia thesauros ma-

K

Daniel. 1.

1. Cor. 13.

Mat. 23. d.

Mat. 23. a.

Psalm. 132. a.

Mat. 6. b.

Mat. 25. d.

1. Tim. 6. d.

Mat. 7. a. & Marc. 4. c.

Mat. 7. b.

Mat. 19. a.

1. Tim. 6. b.

Luc. 12. c.

Psalm. 88. b.

Mat. 10. c.

Mat. 10. c.

Agis terrenos habuit, quā cœlestes: vitæ æternę thesaurum obtinere non potuit. Et idcirco bene Dauid ait: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Perire possunt, sed in cœlo reconde, vbi nulla aduersa dominantur, vbi fures non effodiunt, nec furantur, id est diabolus & angeli eius. Non tinea, nec arugo exterminat, id est peccata quæ huic seculo dominantur. Quemadmodum autem hunc thesaurum in cœlo reponere debeamus, ipse dominus in euangelio manifestat, dicendo ad illum adolescentem: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœlo. Huiusmodi ergo thesauros, quia æterni sunt, & incorrupti, qui perire nō possunt, per opera iustitiæ, per pietatis ac misericordiæ merita iubemur in cœlo recondere. In cœlo enim reconditur, quicquid, secundum fidem scripturæ, in vsum pauperum erogatur, dicente scriptura: Qui dat pauperi, deo foeneratur. Vnde & sub apostolis credentes, memores huius dominici præcepti, thesaurizasse sibi inuenimus in cœlo, qui venditis vniuersis rebus suis, terrenos thesauros ad regna cœlestia transtulerunt. Et ideo addidit dominus, dicens: Vbi fuerit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum. Quia si in cœlo semper bonis operibus thesaurizamus, vbi omnis spes & salus nostra est, vbi nobis vita æterna reposita est: in terra licet positi, cor tamen in cœlo semper habemus. Verū non potest cor in cœlo habere, qui cupiditate seculi captus, thesaurizare sibi in terra maluerit. Meritò & sanctus Apostolus, etiam diuites seculi quemadmodum hunc thesaurum cœlestem consequi possint, hortatur dicens: Diuitibus huius seculi præcipe nō superbè sapere, neq; ponere spem suam in incerto diuitiarum, sed in deum viuum, qui præstat nobis abundanter omnia ad fruendum. Benefaciant, diuites sint in operibus bonis, faciliè tribuant, communi cent, thesaurizent sibi in futurum, vt apprehendāt veram vitam, ab eo qui est author vitæ, & immortalitatis æternæ, cui laus & gloria in secula seculorum, Amen.

De lectione euangelij, vbi dictum est: Nolite esse sicut hypocritę pharisæi exterminantes facies suas, vt videantur ab hominibus ieiunantes: homilia. xj. Incerto interprete.

Serics lectionis euangelicæ nobis plurimū præstitit desiderium loquedi de verbo sanctitatis, de sanctis admonitionibus, de malorum moribus: vt & suos ædificaret, & inimicos exprobraret. Dicebat facta pharisæorum hypocritarum, & corde ficto adstātium: quomodo magis hominibus vellent placere, quā deo. Increpabat illos, admonēbat suos. Nam isti alieni à Christo, qui dicebantur hypocritæ & pharisæi, volebant videri ab hominibus, & non à deo: receperunt mercedem laudis humanæ, & non vitæ æternæ. Nam isti stabant in plateis orantes, vt viderentur ab hominibus. Vi-

dete, quantus ibi fuit plausus cordis, delectatio laudis humana, superbiæ odiositas. Dixit enim quidā sapiens: In propria laude odiosa iactatio. Acquē dicitur etiam: Non te laudet os tuum, sed laudet te os proximi tui. Et ipse dominus ostendēs formam humilitatis, dixit: Si ego perhibeo testimoniū de me ipso, testimoniū meum non est verum. Ergo isti stabant in plateis orantes, vt viderentur ab hominibus, etiam appetentes primos accubitus in cœnis. Tuba canebant, vt elemosynas facerent. Quā odiosum est, quā peruersum est, quā foedum, quā inordinatum opus: Nolite imitari superbiam pharisæicam. Stabant ad orationem, sed non stabant. Si starēt: humiles essent corde, nō superbi. Multi stare se putāt, qui cadere se nesciūt: nec ideo dolēt casus suos, quod non videant, quia cadunt. Multi putant in malis operibus iustitiā se tenere, & simplex cor habere. Hodieq; sunt Christiani, qui nomen habent tantū, opus non habent, qui propè talia agūt, quæ lia pharisæi. Appetunt laudes humanas, timēt detractiones, gaudent lucris, contristātur damnis, mendacio numum acquirunt, impiè agunt, calumniosè multa rapiunt: non iudicant neque viduē, neque pupillis, sed magis opprimūt has personas: peregrinos contemnunt, nudos despiciunt, pauperes non intendunt. Isti quid spectant in futuro, nisi illam sententiam, de qua dixit dominus: Esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: nudus eram, & non cooperuistis me: in tribulatione, & non estis me consolati: infirmus, & non visitastis: in carcere, & non venistis: Isti tales vnam sententiam auditori sunt: Ite in ignem æternum, cuius nō erit finis. Nam vide, scriptura sancta quid dicat: In mensura, qua mensi fueritis: in eadem remetietur vobis. Acquē alio loco dicit scriptura. Quid tibi fieri non vis: vide, alij ne feceris. Euangeliū clamat, Quæ vultis, vt faciāt vobis homines: eadem & vos facite eis. In tantis sagittis testimoniorum, quale est cor durum, quod non doleat? In tantis compunctionibus, in tantis increpationibus clamat dominus: nemo audit. Non tacent prophete, non tacent apostoli in paginis sacris, non tacent sacerdotes in admonitionibus. Quid dicturi sunt tales in futuro? Nunquid excusabunt se de ignorantia? nunquid excusabunt se de negligentia sacerdotum, de taciturnitate: ibi solus fletus erit & stridor dentium. Quid facturi sumus, qui non possumus nocte surgere, facere elemosynam, ne videamur ab hominibus? Interdū potest ne fieri, vt non videatur homo faciens elemosynam? Tu te noli videri, & non te videt alius. Tu ad aucupandam laudem humanam hoc noli facere, & nullus te videt. Sed dic in corde tuo, tempore suggestionis, tempore laudis humanæ, dic deo tuo: Dedimus tibi de tuo: quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Nihil habemus, quod non acceperimus. Et si accepimus, quid gloriamur, quasi non acceperimus? Quod damus, ex donis tuis damus, non ex laboribus nostris. Ipse dedisti, vt de-

D

Pro. 27. a.

Ioan. 5. c.

E

Mat. 25. d.

1. Tim. 6. d.

Mat. 7. a. & Marc. 4. c.

Mat. 7. b.

F

Luc. 12. f.

1. Co. 4. b.

G mus. Nihil tunc agit inimicus, nisi forte pulset cor Christianum, ut dicat: Nemo tali pietate plenus est. Iam magnum meritum habes ante deum. Totum diuidis pauperibus, nihil tibi reseruas. Nudum vestis, egenum sine tecto inducis in domum tuam, esuriem cibis, sitientem potas, consolationem subministras tribulatione passo. Ista numerat in corde, ostentans falsa, ut vera subripiat. Sed e contrario repellatur de corde talis suggestio: non ingrediatur in animam sanctam & deo deditam, impugnetur, repellatur, & dicatur, Quid retribuam domino, pro omnibus quae retribuit mihi? Paucos dies hoc facio, & vitam aeternam accipio. Pensa inimice dies meos, & vitam perpetuam, & vide si est comparatio ad hoc, quod finitur ad illam, quae non finitur. Cum ista dixeris tempore suggestionis, concalcatur inimicus, repellitur. Mouetur in corde pietas, merces acquiritur. Ante deum peruenies illaesus, ingredieris in gloriam, intrabis in gaudium, requiesces cum angelis, videbis faciem ad faciem deum, sicuti est: dices in choro illo angelico, Hagios hagios hagios, sine cessatione: requiesces a laboribus, exultabis in sempiternum. Quis ad tantam promissionem non festinet? Quis ad tantum desiderium non applicetur? Quis in ista caduca vita remaneat segnus, cum tanta sint munera dei? Descende, ut ascendas. De caelo descendit filius dei, ut nos ascenderemus. Quantum se humiliavit usque ad mortem crucis, ut totum acquireret mundum? Si ille hoc fecit indebitum: nos quare non reddimus debitum? Audite orantem prophetam & dicentem: Vouete & reddite domino deo vestro. Reddite, quod accepistis: accipite, quod non habetis. Quid est, quod dixi: reddite, quod habetis? Habes pietatem, fac pietatem. Habes numum, compara caelum. Habes vestimentum, indue nudum vestimento. Das hospitium, accipies mansionem in caelo. Vide si est comparatio. Das res corruptibiles, das temporales: accipies aeternas. Das te dimissuras res, accipies in aeternum possidendas. Tu autem cum oras (hoc sequitur euangelium) intra in cubiculum tuum: & ostio clauso, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Magna persuasio, magna doctrina, magnum lumen intelligentiae. In cubiculum intras, & claritatem inuenis: taces, & audiris: gemis, & respicis. Confiteris, & indulgentiam accipis: pulsas, & aperitur tibi: queris, & inuenis. Ceterum quid significat, Intra in cubiculum tuum? Non intra parietes, sed in cubiculum cordis. Ibi discute conscientiam tuam, ibi vide actus tuos. Considera vitam tuam, quid egisti in cogitationibus, quid in factis, quid in dictis, quid in cupiditatibus, quid in suggestionibus, quid in illusionibus, quid in phantasijs, quid in miserijs, quid in imaginationibus. Considera ista, intra in cubiculum tuum. Profer non nescienti sed scienti, non lingua sed gemitibus, & dic deo tuo: Ante te est omne desiderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus.

Et ille, qui videt in abscondito, reddet tibi: non pro malo opere, sed pro credulitate, sicut scriptum est: Si credideritis, & intelligetis. Ista sententia, quas in euangelio audiui, propitio deo exponendas non tacuimus. Diximus, ut audiat: clamauimus, ut compungamini: exposuimus, ut intelligatis. Nos absoluimus, obscura illuminauimus, debitum reddimus. Si audieritis nos, vos securi eritis. Si autem non audieritis, merces vestra vos manet. Damnatio non audientes subsequetur. Tenete pacem, tenete charitatem, habete humilitatem. Psallite, intelligite, spiritu & mente orate. A cogitatione terrena recedite, ut cum ista feceritis: non temporale, sed aeternam vitam inueniatis, Amen.

In illud Matthei, Cauete a pseudopropheta: homilia. xij. Incerto interprete.

Mnibus notum est clementissimi dei curam in hominis semper salute consistere: quippe qui semper mouerit, ut iudex: ut magister, docuerit: ut os semper ut benignus, instruxit. Unde nec patrem agnoscit, qui monita tanta contemnit: nec magistrum intelligit, qui documenta salubria negligit: nec ad deum se pertinere cognoscit, qui eius benignas instructiones aspernatur ac respuit. Qui quidem contemptor ac perfidus dignus pro patre, experietur ultorem: pro magistro, iudicem: sentiet pro benigno, cenforem. Nec enim poterit excusari, cui nec paterna admonitio profuit, nec magistri doctrina perstitit, nec instructio diuina persuasit. Quapropter ut ingratus filius, ut contumax discipulus, & benignitatis tantae alienus, cum profanis & externis iudicabitur. At contra, qui patrem agnoscit, qui magistrum intelligit, qui benignum deum saluari instructione persenserit: obediens filij, diuinique benignitatis compos, munere aeterno gaudebit. Quare si credimus deum prouidentem & iustum, & prouidentis iussa seruemus, & iustitiam iudicis veramur. Domini vox est: Cauete a pseudopropheta, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Cauete, inquit, prophetas falsos, ut iubeo: cauete illos, qui interiorem sequitiam innocentia vestitus occultant, qui ouium indumento contecti, quod profitentur, infamant: qui aliud docent, quod faciunt: aliud agunt, quod dicunt: aliud exhibent, quam vocantur. Hi sunt, qui, quod execratur, admittunt: qui, quod prohibent, faciunt: & quod faciendo precipiunt, operum simulatione dissolunt: apud quos innocentia culpatur, & culpa pro innocentia ducitur, apud quos peccare iustum est, & iustitiam exercere nephandum: apud quos promereri delinquere est, & delicta admittere promereri est. Vbi certant facta cum dictis, dimicat doctrina cum factis: ubi alia sermonibus sonant, alia operatione confirmant: ubi studium nullum est, nisi ut innocentibus poena, reis gloria tribuatur. Luporum genus quantum est omnibus bestiis inferius, tanto malitia & crudelitate

Adelitate deterius: quanto subtilius, tanto nocentius: quanto subtilius, tanto peius. Et incessu humiles, sed actu nocentes: vestitu simplices, sed malitia fauiores: aspectu mites, sed immanitate crudeles. Et tamen lupi vigilante pastore, ouibus nocere non possunt: traditores vero nec ouibus, nec pastoribus parant: quod vocantur, debellant: quod profitentur, impugnant: Christianos, quod se esse nolunt, simulant, malitiose infestant. Malunt enim dici, quod non sunt: ut in alijs damnent, quod faciunt. Optant se crudeles existere: quia se non possunt innocentibus sociare. Nam si mihi scelerum coniunctio nocere non posset, vel societas talium perniciem allatura non esset: detestarer eos, quos domino execrabiles cernebam. Quia nunquam seruus cum inimico domini, impune poterit habere consortium: nec miles cum imperatoris sui hoste, sine poena potest inire consilium. quiduis ex rerum natura sic se habet, ut quoties bonus malo coniungitur: non ex bono malus melioretur, sed ex malo bonus contaminetur. Diuersitas enim rerum, nunquam potest habere consortium: ita contraria copulari non possunt. Amaritudo nunquam dulcedinem patitur, nec lux aliquando tenebris sociatur. Ut enim homini disparata, naturam suam conseruant: ita coniuncta amittunt, quod fuerant, dicente domino: Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Quare aut inferantur, si volunt salutare fructus afferre: aut secum soli remaneant, ut ariditates suas gehene ignis dedat. Dominus suos persecutionem passuros praedixit. Beati, inquit, eritis, cum persecuti vos fuerint. Si, qui persecutionem patiuntur, beati sunt: quid faciunt, quid sunt? quare si persecutionem patieris, Christianus es: si persecutionem facis, inimicus & hostis. Et unde frustra tibi Christianum nomen imponis, qui Christum in eius seruis persequeris? Affetas vocari, quod operum simulatione metiris. Nomen tuum, Christianum sonat: sed facta Antichristum monstrant. Sub nomine, nomen impugnas: sub lege, legem debellas. Persequeris fidem, quam te profiteri simulas: nec te iam in aliquo occultas, ut lateas: qui proditus es, quod latebas. Licuit Sodomis inter inquinatos & turpes, Loth sanctissimum habitare: Christianos vero cum traditoribus morari non licuit. Licuit Israelitis in Aegypto legibus paternis insistere, quippe cum nemo eos ad illicita, nemo ad prophana signa compulerit. Vbi enim nasci non licuit, ibi tamen ut diuinis legibus licuit. Helias sanctissimus viduae ministerio pascitur: a traditoribus vero, dei seruis victus pabula denegantur. Babylonia pueros contaminari suis cibis non patitur: at isti familias dei sacrilegio contaminare nituntur. Daniele leones libenter hospitio susceperunt: & isti dei seruos proprijs hospitij violenter excludunt: ut quantum in bestiis laudatur humanitas, tanto in istis crudelitas detestetur. Igitur magnum mihi compedium datum est, ma-

gna via ostensa, magna materia attributa. Ex fructibus, inquit, eorum cognoscetis eos. Spinae, inquit, vuae non generant: tribuli ficus non faciunt. Actus sunt, qui hominum fructus ostendunt. Totum enim malitia est, quicquid in eo consistit: ut, quod est, celet: quod non sit, se esse simulet: quem si intellexeris, vitas: quem si noueris, caues. Fur enim sic accedit, ut lateat: quonia si agnitus fuerit, furari non poterit. Indicium enim mentis, operatio est hominis: quonia factis ostenditur, quicquid cordis secreto concipitur. Tandiu enim latet, quod intra secreta viscerum conditur, quandiu factorum testimonio comprobetur. Adde quicquid cogitatur, innocuum est, si careat effectus: licet cogitatio mala cogitanti iam obsit, et si alij nocere non possit. Et tamen occultum non est, quicquid conscientia teste committitur: quia etsi alterius notitiam fallit, fallere tamen seipsum non poterit. Discite, inquit, discite inde, & exite de medio eorum, qui domini vasa portatis. Discite, quotquot templum dei iam estis. Discite, ne malorum consortio collatam vobis gratiam polluat. Discite, ne quod sanctificauit Christus, polluat diabolus: aut quod mundauit deus, contaminet inimicus. Inuitate bonis actibus deum, execramini in persecutoribus diabolum. A met in vobis mentis munditiam Christus. Puritatem cordis, cum in vobis viderit, gratuletur omnipotens deus. Ut possitis accipere, quod promittitur: facite quodcumque iubetur.

Dominica. xvij. post Pentecostes. homilia. xij. Incerto interprete.

N illo tempore, ascendens Iesus in nauiculam, & venit in ciuitatem suam. Christum in humanis actibus diuina gessisse mysteria, & in rebus visibilibus invisibilia exercuisse negotia, lectio hodierna monstrauit. Ascendit, inquit, in nauiculam, & transfretauit, & venit in ciuitatem suam. Nonne ipse est qui fugatis fluctibus maris profunda nudauit, & Israeliticus populus inter stupentes vndas sicco vestigio velut montium concaua transfret? Nonne hic est qui Petri pedibus marinos vortices inclinauit, ut iter liquidum humanis gressibus solidum praerberet obsequium? Et quid est quod ipse sibi sic maris denegat seruitutem, ut breui laci transitum sub mercede nautica transfretaret? Ascendit, inquit, in nauiculam, & transfretauit. Et quid mirum fratres? Christus venit suscipere infirmitates nostras, & sua nobis conferre remedia sanitatis: quia medicus qui non infert sanitatem, curare nescit: & qui non fuerit cum infirmo infirmatus, infirmo non potest conferre sanitatem. Christus ergo si in suis mansisset virtutibus, commune cum hominibus nihil haberet: & si non impleisset carnis ordinem, carnis in illo esset ociosa susceptio. Sustinuit ergo has necessitates, ut homo verus humanis necessitatibus probaretur. Ascendit in nauicula Christus, ecclesiae nauem, seculi fluctus semper mitigaturus ascendit, ut credentes in se ad caelestem patriam

G patriam tranquilla navigatione perducatur, & muni-
cipales civitatis suae faciat, quos humanitatis suae fe-
cit esse consortes. Non ergo naui Christus indiget,
sed navis indiget Christo: quia sine coelesti guber-
natore navis ecclesiae per mundanum pelagus, &
per talia, & tanta discrimina ad coelestem portum
non valet peruenire. Haec diximus fratres, quantum
ad intelligentiam spiritalem, verum ipsius historiae
ordinem proficimus. Ascendit, inquit, in nauicu-
lam, & transfretavit, & venit in civitatem suam.
Creator omnium deus posteaquam se propter nos
nostra angustavit in carne, coepit habere humana
patriam, coepit civitatis Iudaicae esse civis, parentes
habere coepit, parentum omnium ipse parens, ut in-
uitaret amor, attraheret charitas, vinceret affectio,
suaderet humanitas, quos fugaret dominatio, me-
tus disperferat, & fecerat ius potestatis extorres.

H Venit in civitatem suam, & obtulerunt ei paralyti-
cum iacentem in lecto. Et videns, inquit, Iesus fide
illorum, dixit paralytico: Confide fili, dimittuntur
tibi peccata tua. Audiuit veniam, & tacet paralyti-
cus, nec ad illam respondit gratiam: quia plus ad
corporis quam animae tendebat curam, & tempo-
rales arumnas resoluta corporis compage sic desse-
bat, ut aeternas poenas resolutionis animae non de-
flecteret, gratiorem sibi praesentem vitam iudicans, quam
futuram. Merito Christus offerentium fidem respi-
cit, & recordiam respicit sic iacentis, ut fidei aliene
suffragio, paralytici anima ante curaretur, quam
corpus. Respicens, inquit, fidem illorum. Cernitis
in hoc loco fratres, deum non querere insipientium
hominum voluntates, non expectare ignorantium
fidem, nec infirmi stulta desideria perferuari, sed
ob alterius fidem subvenire.

De conversione Matthei, homilia. xiiij.
Incerto interprete.

Multae tempestates, inquietudo aeris,
sed desiderium concursus vestri potuit
non impediri. Multae tentationes, sed
laborem vestrum non dissoluerunt.
Non cessat impugnari ecclesia, non ces-
sat insidias pati, sed in nomine Christi semper su-
perat, semper vincit. Et quantum alij insidiantur,
tantum ista dilatatur. Et fluctus quidem illiduntur,
sed fundamentum, quod supra petram est, non quas-
satur. Per die doctrina, in nocte vigilia. Labor ves-
ter non quarit requiem, sed coronam. Nox contra
diem certat. Ibi congregatio, & hic collectio: nox
per plateas ecclesiam operata est, desiderium ves-
trum igne vehementius est. Non indigetis exhor-
tatione, non quaeritis monitorem: sponte propera-
tis, voluntarie concurritis. Quis non stupeat? quis
non miretur? Non solum qui erant, perseverarunt:
sed qui non erant, adiuncti sunt. Talia quippe ten-
tationis lucra consueverunt. Sicut enim pluvia in ter-
ram descendens eleuat semina, sic & tribulatio ani-
mam intrans erigit desiderium. Sermo enim dei est
immobilis, quia portae inferi non praevalent ad-

Mat. 16. c.

uerfus eam: qui impugnat, seipsum dissolvit, & fati-
gat, ecclesiam autem fortiorem ostendit: qui aduer-
satur, virtutem suam destruit, nobis vero per patri-
am coronas operatur. Iob & ante tentationes pra-
cipuus erat, sed postea melior apparuit: nec tantum
bonus erat, cum illa sum haberet corpus, sed multo
melior ostensus est, cum ex corpore vermes, & fa-
nies defluebat. Nunquam formides tentationem: si
animam praeparatam habes, non nocebit tribulatio,
quia tolerantiam operabitur. Sicut enim aurum in
camino non laeditur, sic nec stabilem animam tri-
bulatio non nocebit. Quid operatur caminus? aurum
mundat. Quid operatur tribulatio? tolerantiam, am-
pliolemque patientiam. Abscindit enim desidiam, &
coadunat animam, & sobriorem reddit. Vbi sunt nunc
qui tribulant? Nusquam comparent. Plateas circu-
eo, & neminem illorum video. Folia erant, & ven-
to flante dispersa sunt: paleae erant, & aspirante au-
ra raptae sunt, & purum remansit triticum: plum-
bum erant, & liquefactum est, & aurum remansit
purissimum. Quis eos pepulit? quis proturbavit? Nul-
lus hominum, sed propria conscientia preliante. Post
peccatum quippe senserunt quid fecerint. Nam &
in Cain quando cogitabat interficere fratrem suum,
ardebat animus: cum autem consummavit fratri-
cium, gemens & tremens erat super terram. Quod
si conatus horum effectum non habuit, attamen vo-
luntas in crimine est: & quantum ad malignitatem
illorum, homicidia perpetrarunt, sed nobis propter
dei clementiam vita concessa est. Haec dico volun-
tatis vestrae desiderium arguens, ut nunquam pauca
tentationes. Petra es, ne timeas fluctus. Super hanc
petram, inquit, aedificabo ecclesiam meam, & por-
tae inferi non praevalent aduersus eam. Quamuis
de foris moueant bella, & deintus timorem incu-
tiant, nauem Iesu submergere non possunt. Sed ut
non omne tempus in illorum crimina expedamus,
tradentes eos tortori conscientiae ipsorum, tanquam
carnifici gula liuoris pulsante, ut corruant in desi-
derijs suis, & fugiant nemine persequente: redca-
mus ad consuetum studium, & debitam appona-
mus mensam. Nec enim iustum est omne tempus
ad inimicorum crimina occupare, & filios esurien-
tes relinquere. Hesternam igitur die beatus nobis Pau-
lus epulum praeparauit, hodie sanctus Matthaeus.
Heri blasphemus, hodie raptor: heri persecutor,
hodie fraudator. Sed blasphemus non permansit
blasphemus, sed factus est apostolus. Et fraudator
non permansit raptor, sed euangelista factus est. Di-
co & priorem conuersationem, dico & posteriori
immutationis virtutem, ut perdiscas quanta sit con-
uersationis utilitas, ut & tu non desperes de tua sa-
lute. Doctores enim & tunc cum essent peccato-
res, manifesti erant, & nunc blasphemus principium
malignitatum. Quid enim est aliud teloneum, nisi
legitima rapacitas, violenta fiducia, iustitiae lege ha-
bens patrocinate rapina? Latro deprehensus con-
funditur, iste rapiens fiducialiter agit. Sed hic talis
& tantus

Gen. 4. b.

Mat. 16. a.

De Pauli
vide in 2.
ne terrij
toml.

A & tantus publicanus, at subito euangelista apparuit.
Sed forsitan addiscere cupis quemadmodum, &
qua arte. Transiens, inquit, Iesus, vidit Matthaeum
sedentem in teloneo, & dixit ei: Sequere me. O vir-
tus sermonis. Quasi quiddam intro ut hamus, & ca-
ptiuum militem fecit, & ex luto aurum operatum est. Ve-
nit vicinus, & statim exurgens secutus est eum. In pro-
fundo malignitatis erat, & usque ad verticem virtutis
conscendit, ut nobis ostenderet neminem debere de-
sperare salutem, quia naturalis malignitas non est. Li-
beri quippe arbitrij nos creauit deus, ut voluntate no-
stra cum adiutorio dei quod volumus faciamus. Si pu-
blicanus es, potes fieri euangelista: si blasphemus es, po-
tes fieri apostolus: si latro es, poteris paradisi colonus
effici: si magus es, poteris dominum adorare. Nec est
vlla malitia, quae poenitentia non soluitur. Et ideo
tanquam principia malignitatum elegit Christus, ut
nemo usque in finem semetipsum despiciat. Noli
mibi dicere, perij, qui iam medicum habes fortiore
te, & potentior, quam infirmitas tua est. Medi-
cum habes, voluntatem tuam, si volueris, emendan-
tem, & potentem, & cupientem. Cum enim non
substiteres, fecit te: & quia peruersus effectus es,
multo magis emundare te poterit. Accepit enim
limum terrae, & plasmavit hominem. Dico tibi,
si nosti quomodo de terra carnem fecerit, quomo-
do neruos, quomodo ossa, quomodo cutem, quomo-
do venas, quomodo oculos, quomodo palpe-
bras, quomodo odoratum, quomodo linguam, quomo-
do pedes, quomodo manus, quomodo pedes,
quomodo viscera, quomodo singula membra: non-
ne terra erat, quod iacebat? nonne vna substantia?
Et introijt artificis virtus, & variam operatus est
creaturam. Nunquid nam poteris dicere, quo gene-
re curantur vulnera tua? Ut enim ignis cum in ve-
pres, aut spinas immisissus fuerit, concremat, & com-
burit fragilem materiam: sic multo magis voluntas
dei nostra delet, & expellit peccata, & radicitus a-
uulsa consumit. Sed forsitan dicis: Quomodo pote-
rit peccator similis esse sanctis? Noli requirere qua
arte, noli scrutari rationem, sed crede clementiae, &
benignitati diuinae. Sed dicis: Grandia sunt peccata
mea, & immensa scelera. Et quis est sine peccato? Sed
ego, inquit, pessimus, & super omnem hominem.
Sufficit tibi ad placandum deum peccare desinere,
& benefacere. Dic tu, inquit, prior iniquitates tuas,
ut iustificeris. Recognosce, quia peccasti: & si agno-
ueris, initium correctionis factum est tibi: suspira,
molestus esto, effunde lachrymas. Nec enim aliud
quid effudit meretrix illa, sed lachrymas poeniten-
tiam sociavit, & ipsa comite peruenit ad fontem.
In decollatione sancti Ioannis Baptistae, vbi tra-
ctatur de muliere mala, homil. xv. Incer. interp.

Mat. 14. a.
& Marci.
6. c.

Deu me quid agam? unde sermonis ex-
ordium faciam? quid dicam? vel quid
taceam? Non enim ego tantum in stu-
pore metis factus sum, sed omnes qui
audierunt euangelij vocem, & miran-

tur mecum vel Ioannis constantiam, vel Hero-
dis leuitatem, vel impiarum mulierum feruendam
dementia. Quid enim audiuimus? Herodes, inquit,
apprehensum Ioannem posuit in custodia. Quia-
obrem? propter Herodiadem uxorem Philippi fra-
tris sui. Et reprehendam forsitan leuitatem Hero-
dis a miseris mulieribus inductam. quid enim
quis dicat, & quomodo quis enarret mulierum il-
larum crudelem malitiam? Et quidem ego existi-
mo nullam esse in hoc mundo bestiam comparabi-
lem mulieri mala. Sed nunc mihi de muliere mala
sermo est, non de bona & honesta: noui enim mul-
tas bonas & honestas in omne opus bonum prom-
ptas, quarum me vitam commemorare oportet ad
aedificationem audientium, & ad honorem bona-
rum excitandum in mentibus singulorum: nulla er-
go in hoc mundo bestia similis est mulieri mala.
Quid inter quadrupedia animalia leone sequis? sed
nihil ad hanc. Aut in serpentibus quid dracone a-
trocius? sed ne hoc quidem iuxta mulierem mala,
& linguosam conferri potest. Nam & leo & draco
in malo inferiores sunt: testificatur huic sermone
meo sapientissimus Salomon, dicens: Cohabitare
leoni & draconi melius est, quam cum muliere ma-
la & linguosa. Et ne putes prophetam in ironia hoc
dixisse, ex ipsis rebus discere manifestius. Daniele
leones in lacu reueriti sunt, iustum vero illum Na-
butem Iezabel interfecit. Cetus Ionam in ventre cu-
stodiuit, Dalida autem Samson circumuentum il-
lecebris, raso etiam capite deformatum alienigenis
tradidit. Dracones & aspides & cornuta Ioannem
Baptistam in deserto viuentem subdita feritate tre-
muerunt, Herodias vero eidem caput abscidit, &
tanti viri mortem in precium saltationis accepit.
Heliam corui in monte pauerunt, & Iezabel eum
post illam reddita per ipsum terris pluuię gratiam
persequatur, ut poenam mortis ei redderet, cuius
orationibus depulsa generis humani fame, & ipsa
licet indigna viuebat. Quid enim dixit post illud
admirabile beneficium? Si tu es Helias, & ego sum
Iezabel: haec mihi faciant dii, & haec apponant, nisi
craftina hac hora ponam animam tuam, sicut vni-
eorum qui interfecti sunt. Et timuit Helias, & abiit
secundum animam suam: & perrexit in desertum
viam quadraginta dierum, & coepit quasi radeans
in defectu animi postulare, ut moreretur, & di-
xit: Domine deus sufficiat, iam accipe animam meam,
quia non sum ego melior super patres meos. Va-
mihi, quid ad hoc dicat ille tantus propheta? Ti-
muit mulierem, qui totius mundi statum, & coeli
pluuiam, agri speciem in lingua potestate portauit:
qui ignem de caelo eduxerat, & per virtutem ora-
tionis mortuos suscitauerat, hic timuit mulierem, ti-
muit inquam. Nulla enim malitia aemulari potest
mulierem malam. Attestatur iterum huic verbo
meo sapientissimus Salomon, Quia non est caput
super caput serpentis, & non est malitia super ma-
litiā mulieris. O malum summum, & acutissimum
diaboli

Eccl. 25. c

Eccl. 25. c

Dan. 14. f.

3. Re. 21. d

1. Ionae. 2. a.

1. Iudic. 16. d

Mat. 3. a.

3. Re. 17. a

F

Ibid. 19. a.

Ibidem.

4. Re. 1. d.

3. Reg. 17. d.

Eccl. 25. c

G diaboli telum mulier. Per mulierem Adam in para-
diso prostravit, & de paradiso exterminavit. Per
2. Regum. 11. b. c. mulierem mitissimum illum Dauid vt necem mi-
litis sui innocentis Vriæ Ethei in epistola dolo mā-
daret, armauit. Per mulierem sapientissimum Salo-
3. Re. 11. c. monem in prauaricationis sacrilegium præcipita-
iudic. 16. e. uit. Per mulierem fortissimum Samson rasum in-
cludit, rasumq; cæcauit: & virtute criminis & deco-
ris oculis spoliatus, ludibrio foret hostibus, quibus
fuerat antè terrori, cum his captiuus molit, quibus
dominabatur inuictus. Per mulierem castissimum
Gen. 29. b. Ioseph vinculis alligatum detrusit in carcerē. Per
Marc. 6. d. mulierem illum totius mundi lucernam Ioannem
capite truncauit. Et quid dicam de hominibus? Per
mulierem angelos è cælo deposuit, id est, homines
sanctos, qui ad cælum pergebant: per mulierem cū-
eta omnino prosternit & iugulat, omnes interficit,
omnes elidit, repletos ignominia & honore vacua-
tos. **H** mulier enim impudens nemini parceret, non le-
uitam honorat, non sacerdotem reueretur, nō pro-
pheta defert. O malum omni malo peius mulier
mala, siue illa pauper sit, siue diues, duplex malum
est. Si habeat facultates malitiæ suæ cooperantes, du-
plex malum, intolerabilis vipera, immedicabile ve-
nenum. Scio ego & aspides blandimentis incantan-
tium mitigari, & leones, & tigres, & pardos domi-
ta feritate mansuescere. Mulier mala etsi iniuriam
patitur, etsi honorem accipiat, extollitur: hæc si po-
tentis alicuius vxor sit, non cessat die ac nocte virū
suum callidis stimulare sermonibus, blanda nequi-
ter, & importuna violenter, donec mentem extru-
dat, vt similem sibi faciat maritum: improbis malè
Mar. 6. d. suadet consilij, sicut Herodias fecit Herodi. Si ve-
rò pauperem virum habeat, ipsum quoque ad ira-
cundias & rixas incitare non desinit. Et si vidua sit,
ipsa per semetipsam omnes passim despicit, ad om-
nem audaciam spiritu superbiæ inflatur. Timore
enim dei non refrenat linguam suam, nec in fu-
turum iudicium prospicit, neque ad deum attendit,
non amicitia iura seruare, non religionis fidem no-
uit vereri. Nihil est ei virum suum tradere ad mor-
tem. Denique iustum illum Iob mulier sua ad mor-
Iob. 2. c. tem tradebat, dicens ei, Dic verbum in domino, &
morere. O malignitas ineffabilis, voluntas impia,
non est miserata viro suo, cum videret omnia eius
membra atque vitalia vlcibus ignitis ardētia, car-
nes eius inuolutas, non inflexa est ad misericordiā:
videns eum totum doloribus inuolui, & duris cru-
ciatibus constrictum, agone funereo dimicare, &
vlulatu lachrymabili dolores suos ab intentione la-
terum tabidorum expressis vocibus decantare: non
mitigata est affectione mentis vxoris, cum illum
quem regali quondam purpura amictum viderat,
tūc cū in aggere stercoreis nudato corpore iacētem
videret, non recordata est pristina cum eo consue-
tudinis suæ, neque quanta per ipsum gloria in diui-
tjjs & honoribus florisset, sed oblita omnium bo-
norum, quid ait? Dic verbum ad dominum, & mo-

tere. O gratia coniugalis, & malagma doloribus le-
niendis accommodatum, o charitatis vnanima cō-
stans fides. Dic mihi mulier, putasne eum quia si te
in simili tribulatione positam ille vidisset, tale ad te
verbum potuisset emittre, & non orationibus &
benefactis passionem tuam absterisset? Non suffi-
ciebat illi temporalis castigatio, nisi tu doloribus &
vulneribus eius grauior extiteris, que sempiternam
illi blasphemiam peccato adduxeris poenā. An igno-
ras quod omne peccatum & blasphemiam remitte-
tur hominibus: in spiritu autem sancto blasphemiam
Mat. 12. a. ti non remittitur, neque in isto seculo, neque in fu-
turo? Vis videre & aliam huius malitiæ parem? Da
mihi Dalidam. Nam & ipsa fortissimum illum
Samson virum suum nouacula rasum, & vincitum
Allophylis hostibus in prædam, & ludibrium tra-
didit: illum cubilis sui coniugem, cui molissimè blā-
diebatur, cui simpliciter adulabatur, quæ seipsa cha-
riorem habere existimabatur, quæ hesternò die vt
L. inimica decepit, quem paulò antè callidis malè blā-
da palpabat illecebris, velut diligēs, hūc paulò post
morti tradebat, inducens. Et quid dicemus? Quibus
odiorum causis displicuerat vxori? Fortè non erat
speciosus. Et quis eo pulchrior sub illo tempore vi-
debatur, qui septem crines sacro vertice in septi-
formis gratiæ imaginem præferbat? An verò non
erat fortis, & contemptu ignauia spernebatur? Et
quis illo fortior, qui leonem terribilem vanti sibi
† fortè, obuium solus & inermis iniectis manibus strangu-
hian. lauit, & (vt scriptum est) sicut hœdum caprarum
Ibid. 14. d. discerpit? Et qui vna die vetulis ossibus asini cada-
Ibid. 15. d. ueris arente maxilla Allophylas mille prostravit:
sed præterea & sanctus erat, atque intantū sanctus,
vt cum sitisset post laborem pugnae, in loco sicco
deprecatu in defectu animæ suę dominum, statim
Ibidem. ex ipsa maxilla, quam in manu tenebat erumpente
aqua biberit, atque inde sitis æstum ex eodem mor-
tui pecoris ossè quo vicerat, refectus extinxerit. Et
M. hunc tantum, & talem virum & pulchritudine, &
virtute, & sanctitate, vxor sua sicut inimicum deci-
piens, alligans Allophylis tradidit. Vnde illa mu-
lier illi tam forti viro præualuit? vnde nisi ingenta
illi simplicitate bonitatis, & suæ malitiæ calliditate?
non solum enim curiosa, sed & subdola irrepit in
præcordia mariti simplicis, & importunis obsecra-
tionibus, atque illecebrosis blanditijs fatigatum, ar-
cano illo virtutis suæ martyrio spoliavit, atque ita
derasis crinibus virtute nudatum funditus euerit:
vt quem multa millia hostium armata non vice-
rant, & ab inermi prostrata corruebant, hunc vna
muliercula sine armis dolo malitiæ armata conui-
cerit. Propterea hoc annunciat tibi propheta, & di-
cit, A coniuge tua custodi te, ne manifestes ei cor-
tuum. Dic enim mihi quæ bestia contra masculum
suum talia aliquando meditata est? Quæ dracæna
vult masculum perdere? Vel quæ leena marem su-
um iugulandum tradidit? Vides ergo quia aptè di-
xit sapientia, Quoniam non est caput super ca-
cccc. 25. a. put

A put serpentis, & non est malitia super malitiā mu-
lieris. Et ideo quisquis habet mulierem malam, co-
gnoscat quoniam iniquitatum suarum portat mer-
cedem: non caret testimonio veritatis. Audi de-
nuo sapientiam dicentem, Mulieri mala & ini-
quæ portio dabitur pro operibus malis. Sed hæc
eccl. 25. e. nus mihi de muliere mala sermo habitus hic ha-
beat finem: oportet enim nunc vicissim commem-
morare & bonas, maxime propter eas que adfunt:
bonæ enim sceminae bonarum virtutes sicut pro-
prias intuentur, & illarum castos labores suas esse
coronas existimant. Mulier bona & hospitalis bea-
ta Sunamitis, quæ virum suum deprecata, mansio-
nem ædificauit Helisæo, vt præteriens & diuertens
ad eos, quod facere consueuerat, secretum haberet
refectionis locum: posuit ergo ei lecticam, vt scri-
ptura declarat, & lucernam & mensam. Lectū ve-
rò non vtique vacuum tegumentis, sed habentem cō-
petentia strato indumenta. Et lucernam non sine
oleo, sed cum stuppa & oleo habentem lumen. Et
mensam non sine panibus, sed ornatam cibis neces-
sarijs. Quid autem? Dignè dicimus & beatam illā
viduam, quæ suscepit prophetam Heliam, quam
in nullo impediuit rerum inopia, diuitem bona vo-
luntate, cui non erat neque frumentum, neque vi-
num, neque pulmentarium, neque aliud vllum ter-
restris alimonie genus, ad paupertatis exhaustæ cō-
solationem. Nō ager illi frugifer semen panis præ-
bebat, non vinea prædulci fluentibus vnam racemis
de vite vberem ministrabat, non arbor fructum
pomi suauissimum ramis foelicibus afferebat: nō ei
palmo terræ ad arandum locus proprius erat, neq;
vel cubiti spacium adminiculabatur: sed semper in
tempore messis procedens in campos, & lento in-
curuata progressu rara segetis abscissæ reliquias
seruabat, & residuas vel caducas progressis mes-
sibus spicas, breui gremio colligebat, in quo ve-
lut dimissa sibi æstimatione numeratam, pro anni
C. spacio reponebat annonam. Ad hanc igitur venit
Helias in tempore famis, quando totus in defectu,
siccitate pluuiarum penè aruerat mundus, & ino-
pia ingenti tabefactis animantibus victum nega-
bat: quando cælum æstiuo igne exaruerat, terra &
crassus aër nebulosis vaporibus caligabat, subductisq;
imbribus nubila refrenata pendebant: quando non
herbæ, non flores, neque vlla germina pullulabant:
quando flumina tenuata hyemis algore, alvei bre-
uitas agebat, & fontium vberatos riuos sol diutur-
no ardore restinxerat. Tunc ergo Helias vir cui to-
tus erat mundus inferior, ad illam inopem viduam
venit. Nostis fratres solitas viduarum angustias, &
omissis propheta diuitibus, qui etiam in tempore
famis solent panibus abundare, descendens à mon-
te ad istam pauperem venit. Quare ergo vir ille,
qui in verbo ignem de cælo eduxerat, non simili-
ter ipse sibi panes deposuit? Nunquid non poterat
vtique poterat. Sed non hoc facit, ne præparata ad
bonum opus vidua hospitalitatis mercedibus pri-
Tomus secundus.

uarietur, vt & illam modicum pugillum farinae, & D
stillecidium olei more prophetae suscepti, vidua do-
mus multiplicata benedictione rependeret: non
enim pro sua tantum requie ad eam missus est pro-
pheta, vt ab inope pasceret: quantum vt egen-
tem pasceret, & vt manifestaret occultum in cor-
de bonæ illius voluntatis affectum. Hoc fecit etiā
ipse dominus, qui potest omnes sanctos suos, qui
sunt in hoc mundo per semetipsum sufficienter a-
lere, continet tamen manum suam ab impendio
ministrandi, vt ad bonum promptas mentes in tē-
pore necessitatis de fructibus humanitatis osten-
dat, & animarum affectiones operum qualitate di-
scernat. Quod si non fuerint digni, aut volentes,
qui sanctos dei suscipiant, tunc eos dominus, aut
sicut Heliam per aues pascit in monte secretum, 1. Re. 17. a.
aut per prophetam aliunde transmissum, sicut Da-
Dan. 14. g. nielem in lacu leonum: aut per maritimum ani-
mal, sicut Ionam per cetum: aut ipse per semet-
Iste. 2. a. ipsum deus pastor alimenta præstat, sicut patribus
E. nostris in deserto. Cum enim non essent in solitu-
dine, qui susciperent filios Israël, de cælo manna
esurientibus dominus ministrabat, & de petra aquā
sitientibus educebat: cum ergo in hoc mundo iu-
sti & iniusti permixti versantur, tunc interim san-
ctos suos tribulationem, & inopiam adeo ferre
permittit: quatenus volentibus opera pietatis, &
humanitatis exercere, gratiam non abneget domi-
nus, & sibi per præsentia, & terrena beneficia the-
saurizent sibi æterna & cœlestia. Abijt ergo bea-
tus Helias ad illam viduam præsentibus facultatibus
inopem, non amplius quam pugillum farinae
habentem. Quo sumpto, esset sine dubio fame
cogente cum filijs suis moritura: ad quam ait
propheta, Affer mihi, vt bibam modicum aque in
3. Re. 17. b. vasculo. At illa mox abeunte post tergum eius ite-
rum clamans, ait, Affer mihi & panem in manu tua.
Illa simpliciter quod habebat confessa est, dicens,
Viuu dominus, si est in repositione, nisi hoc modi-
cum farinae, & exiguum olei. O rem laudabilem, 1. Ibid. c.
quod in tanta escarum penuria, ipsam modicum,
quod ei residuum erat, non denegauit: o detestanda
& insatiabilis hominum avaritia. Quanti verò
nunc, qui aurum, & argentum vel lutum habent:
cum rogantur, vt indigentibus opem præsentent, vel
ad tempus pro necessitate commodent, reuunt, &
non habere se iurant: aut si quando per multas ob-
secrationes slectantur, vt præsentent, scripturas &
cautiones ordinant, & præiudicia quædam ferro du-
rora confingunt. Et illis mutuantibus manum pri-
mum callidis conscriptionibus ligant, insuper fi-
dei iustiores, & interuentores scemoris commodati
accipiunt. Illa autem pauperecula nostra ab vna
voce quod postulata est, habere non negauit, pal-
mulam illam farine. Et quid ad illam propheta re-
spondit? Festina, inquit, & fac subcinericium pa-
nem, primum mihi, & postea tibi & filijs tuis. Ten-
tatio erat verbum prophetae, probatio cordis, exa-
minatio

Gminatio voluntatis. Et erat sicut in libra positum prophetæ, & beatæ viduæ cor. Quod in prophetici sermonis imperio, quasi quæstionis tormentorum interrogabatur, & anceps in vtrunque pendebat, qua vrget voluntatem, si sibi potius & filiis consuleret, an prophetæ imperio obediret. Verum illa elegit se potius, & filios suos angustare, quam dei prophetam renuere, atque illi potius de inopia suæ residua refectioe parare. Et illa quidem necdum Christum loquentem, vt nos monentem,

Mat. 10. d.

Ibidem.

Qui susceperit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & Qui potauerit sitientem calice aquæ frigidæ in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Quid est autem quod propheta ait, festina? nunquid tantum esuriebat, vt indifferenter festinatione mulieris indigeret? Non vti que. Sed doceri illam voluit prompto animo, &

Hferuenti spiritu, & hilarem, & manu paratam ad boni operis effectum, non ex tristitia, & tanquam

2. Cor. 9. b

3. Re. 17. c

Gen. 18. a.

Ibidem.

ex necessitate præbentem. Hilarem enim datorem diligit deus. Festina, inquit, & fac primum mihi. Sicut Abraam in angelorum aduentu ad boves festinauit, & vitulum ad eorum prandium detulit: & sicut Sara festinauit ad panes subcinericios faciendos, vt acciperet illum in coelis absconditum panem: festina, & fac sicut Abraham hostias deo. Non primum tibi, & postea mihi: non sicut Cain, & Ophni, & Phinees, filij Heli sacerdotis: qui despiciebant honorem dei, primum sibi sacrificiorum primitias eligentes ex omnibus donis, quæ deo offerebantur. Illa ergo vidua quod imperatum est ei à propheta, festinanter effecit, & fructum suum festinanter impleuit, prouidens locupletem esse fructum operantibus in deo repositum. Prophe-
verò præparationem viduæ suscepit, gustauit, locu-

I tus est, & domum eius omnibus bonis repleuit.

3. Re. 17. c

Hæc, inquit, dicit spiritus sanctus, Non deficiet farina hydriae, & oleum de capsace, donec det dominus pluuiam super terram. Et quare vsque illud temporis finem benedictionis dedit? Necessario vti que. Oportebat enim nouam gratiam sicut pluuiam superuenire in terram, & veterem legem accipere terminum: & consequens est, opus verbo. Videtis ergo quomodo hospitalitatis mercedes benedicta vidua consequenter recepit. Bonorum enim laborum fructus gloriosus est apud deum, & inconcussa radix prudentiæ. Audistis o mulieres malarum mulierum pessimos actus, & bonarum gloriosos triumphos: illarum ergo facinora calcate, harum verò exempla sectamini: illas execramini, has verò imitamini: vt cum sanctarum foeminarum cursum, & vestigia consecutæ fueritis, in earum choro, atque consortio pari gratia annumerari mereamini, gaudentes & letantes semper cū Christo Iesu, cui honor & gloria in secula seculorum, Amen.

De muliere Cananæa, homilia. xvj.

Incerto interprete.

T egressus inde Iesus, venit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananæa à finibus illis egressa clamauit, dicens ei: Miserere mei domine fili Dauid, filia mea malè à dæmonio vexatur. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius, rogabāt eū, dicentes: Dimitte eā, quia clamat post nos. Miratur euangelista. Ecce mulier vetusta armatura diaboli, quæ hominem de paradiso expulit, mater peccati, initium iniquitatis, praua ricationis materia, ipsa illa mulier venit, ipsa natura. Noua res, & miranda. Iudei fugiunt, & mulier sequitur. Ecce mulier à finibus illis egressa, rogabat eum, dicens: Miserere mei domine fili Dauid. O præclara confessio. Euangelista fit mulier, deitatem eius, & dispensationem annuncians. Confiteatur enim & dominationem, & incarnationem eius. Miserere mei. Vide philosophicam mulieris animam dicentis: Miserere mei. Non inquit, habeo conscientiam bonorum operum, nec rectæ vitæ fiduciam: ad misericordiam confugio, ad tranquillū portum peccantium: ad misericordiam confugio, vbi cessat iudicium: ad misericordiam confugio, vbi ineffabilis salus est. Dic mihi mulier, quem admodum ausa es, cum sis peccatrix & iniqua, accedere ad eum? Ego, inquit, noui quid agam. Vide prudentiam mulieris. Non rogat Iacobum, non obsecrat Ioānem, neque pergit ad Petrum, nec intendit apostolorum chorum, non quæsiuit mediatorem: sed pro omnibus illis poenitentiam accepit comitem, quæ aduocati locum impleuit, & sic ad summum fontem perrexit. Propterea, inquit, descendit, propterea carnem assumpsit, & homo factus est, vt & ego ei audeam loqui. Sursum in coelis Cherubin eum tremunt, & Seraphin metuunt: & deorsum meretrix loquitur cum eo, miserere mei. Nudus quidem sermo, sed immensitatem salutis continens, miserere mei: propterea, inquit, venisti, propterea carnem assumpsisti, propterea factus es, quod ego sum. O admiranda res, sursum tremor, & deorsum fiducia. Miserere mei. Non opus habeo mediatore. Miserere mei. Quid habes opus? misericordiam, inquit, quæro. Quid pateris? Filia, inquit, mea malè à dæmonio vexatur. Egressa est aduocatrix filia, non affert infirmam puellam, sed desert fidem deuotam. Hæc intra semet ipsam conferens, & dicens: Deus est ad quem vado. Absentia videt, occulta inspicit, omnia nouit. Miserere mei, filia mea malè à dæmonio vexatur. Fletus pessimus stimulus naturæ viscera mea dirumpit. Quid faciam misera? Vide prudentiam. Non dixit, miserere filiae meæ: sed, miserere mei. Illa enim insensibili passione tenetur, nescit quid habet, non sentit dolorem, velatum cor habet nequissimo spiritu obducente. Miserere mei. Spectatricis diurnorum malorum, quotidie cruciatus meos

A meos video. Vbi vadam? quò pergam? In eremum ire non audeo, nec illam solam relinquere in domo sedere non possum, quia intrinsecus est inimicus. Fluctus in portu sunt, in tranquillitate tempestas est. Et quo nomine eam vocabo, inuenire non possum. Mortuam eam dicam, sed mouetur: viuam appellem, sed nescit quid faciat. Inuenire non possum, quo eam nomine appellem. Miserere mei. Si mortua esset filia mea, non talia pateretur. Tradidissem vti que corpus in sinum terræ, & tempore euoluto obliuionem malorum haberem, & dolor conquiesceret: nunc autem mortuum habeo pertinax corpus, sine sensu viuum, spectaculum lamentabile, in crescentia per momenta vulnera passionum multiplicata doloribus. Cerno enim oculos eius trāsuerfos, aspectum sanguineum, manus intortas, crinem dissolutum, contortum collum, ora spumantia, inimicum incedentem, & non apparentem, tortorem clausum, & flagella resonantia, neminem interrogantem, & illam cum clamore loquentem: Assum sermocinatrix malorum meorum, præsto sum stimulante natura. Miserere mei. Pessima tempestas passio, & timor: passio naturæ, timor demonis. Accedere non possum, neque contingere. Abigit me passio, explodit timor. Miserere mei. Considera mulieris philosophiam, inspicie animam generosam. Non perrexit ad diuinos, non vocauit magos, non alligaturas quæsiuit, nō impostatrices mulieres adduxit illas, quæ solent dæmones prouocare, & incantationibus suis vulnus augere. Reliquit illa omnia, dimisit diaboli falsitates, omnia purgamenta contempsit, & venit ad salutarem animarum nostrarum portū. Miserere mei domine fili Dauid, filia mea malè à dæmonio vexatur. Noctis passionem, quaticumque fuistis patres, adiuuate sermonem meum: quantæcunque matres vocatæ estis, nō potestis interpretari tempestates, quas sustinuit mulier illa. Miserere mei, filia mea malè à dæmonio vexatur. Vidisti instantiam mulieris, vidisti virilitatem, vidisti longanimitatem, vidisti fidem? Ipse autem non respondit ei sermonem. O noua rerum materies. Rogat mulier, obsecrat, deprecatur, deflet casum suum, auget tragediam, enarrat passionem: & amator hominum non respondit, sermo tacet, fons clausus est, medicus medicamenta retinuit. Quid nouum? quid admirabile? Alios prouocas ad sequendum, & hanc miserabilem insequentem abigis. Sed considera me dici sapientiam: qui non respondit ei verbum. Cur non respondit? Quia fidem illius amplus prouocabat, & animum perseuerantia exercibat, & discipulorum miserationes exercitabat. Dicunt quippe ad eum discipuli eius: Dimitte eam, quia clamat post nos. Vos, inquit, de foris clamare auditis, ego autem intrinsecus video: grandis quidem vox ex ore procedit, sed maior est mentis. Dimitte eam, quia clamat post nos. Alius euangelista dicit, ante nos. Diuersi siquidem sermones, sed vna sententia est: nec est mediocritas in vtriusque, vtriusque enim

Tomus secundus.

faciebat mulier in causa doloris. Prius post tergum clamabat, & cum vidisset, quia non respondit, antecurrit, quasi canis domini vestigia lambens. Dimitte, inquit, eam, theatrum nobis clamoribus exci-
tauit, omne conuocauit vulgus. Et illi quidem quasi homines ad clamorem illius erubescerant, sed dominus temperamentum misericordiæ suæ nouerat. Dimitte eam, quoniam clamat post nos. Ipse autem respondens, ait: Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël. Et cum hoc dixisset, peius eius vlcus efficit. Medicus enim erat, secans non vt diuidat, sed vt coniugat. Hic paululum charissimi accommodare mentem vestram, thesaurum enim inuestigare volo absconditum. Non sum, inquit, missus, nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. O domine, hoc est totum: ideo homo factus es, ideo carnem assumpsisti, gubernantias tatas operatus es, vt vnum saluares angelum, & hoc pereunt orbis terrarum vniuersus desertus est: & Scythæ, Thracæ, Indi, Mauri, Cilices, Cappadoces, Syri, Phœnices, quantamcunque sol respicit terram trāsiisti, & propter Iudæos solos venisti: Gentes autem in desolatione constitutas despicias, & illos quidem contemnentem patrem tuum, & idola adorantes, & incensa illis offerentes, insuper & filios suos dæmonibus consecrantes: hæc omnia dissimulans, & nos miseros expectantes te, despicias. Et certè omnes prophetæ, & ipse proauus tuus Dauid secundum carnem dicit: Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Et Esaias, qui te in sede maiestatis tuæ contem-
platus est, dicit: Et erit radix Iesse. & Qui exurget imperare Gentibus, in ipsum Gentes sperabunt. Et Iacob patriarcha dicit: Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux de foemoribus eius, donec veniat cui repositum est, & ipse erit expectatio Gentium. Mala-
chias quoque propheta dicit: Ab ortu solis vsque ad occasum glorificatur nomen in Gentibus, & in omni loco sacrificia munda offeruntur deo. Et ipse Dauid ita dicit: Omnes gentes plaudite manibus, tubilate deo in voce exultationis: quia deus excelsus terribilis, rex magnus super omnem terram. Ascendit deus in voce tubæ. Et alter dicit: Latamini gentes cum populo eius, & reliqui omnes aduentum tuum salutare gentibus annunciarunt. Nam & ipse in aduentu tuo magos ab Oriete vocasti, & principia gentilitatis per illos cessare fecisti, & euangelistas eos ad sua remisisti. Et tu quidem per stellam magos conuocasti, prophetæ autem Gentibus annunciantur. Exurges ab inferis, dices discipulis tuis: Eū-
tes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Et nunc cum venisset miserada, & infortunata mulier pro filia suæ infirmitate obsecrans, & casus suos deplorans, dicit: Non sum missus, nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. Nam & cum accessisset Centurio, rogans pro famulo suo, dicit: Ego veniam, & curabo eum. Et latroni obsecrati respondes: Hodie mecum eris

Qq ij in para-

Mar. 2. b. in paradiso. Et paralytico dicit: Surge, tolle grabatuum tuum, & vade in domum tuam. Et Lazaro quatruiduo mortuo, & iam foetenti dicit: Lazare, veni foras. Et qui leprosum mundas, mortuos suscitans, paralyticos stringis, caecos illuminas, latrones saluas, meretricem castificas, & huic miseræ nihil respondes. O noua res, & admiranda. Considerate charissimi constantiam, & virilitatem mulieris, & domini benignam sapientiam, pariter & clementiam, quomodo dilatio & excusatio eius diuitias contulit obsecranti: vt & tu, si oraueris, & statim non acceperis quod rogasti, non desinas deprecando. Considera enim diligentem charissime, legis diuine secretum. Quando Iudæi de Aegyptiorum dominatione, & tyrannide sunt liberati, & effugientes manus Pharaonis ad eremum perrexerunt, intraturi terram Canaanorum, repletam idolorum cultibus adorantium ligna & lapides, legem acceperunt, vt cum fuissent ingressi, non acciperent filias eorum in matrimonio, neque connubia mutuo iungerent, neque conuiuia sociarent, ne per societatem mutuam auerterent illos à mandatis domini, & deprauarent mores eorum. Nihil tibi, inquit, & Cananæis, sed esto in finibus tuis, & in gente tua negotia exerce, & connubia iunge: quia linguam tuam habes, & legem, quæ tibi per Moysen data est, quam sicut maceriam, & sepem quandam inter vos & illos posui. Sicut enim vinea, aut hortus, maceria circumdatur: sic Iudæis lex, vt transgredi non liceret. Prohibitum itaque erat à lege, vt non miscerentur Cananæis, ne vllam communionem haberent cum illis, ne amicitie causa impietatis occasio fieret. Cum ergo abominabiles Iudæis essent Cananæi, tanquam idololatras, & immundi, cum quibus nec fabulari fas erat. Et quia ista mulier de finibus erat Cananæorum egressa, accessit ad Christum, & Christus Iudæis dicebat insidiantibus sibi: Quis ex vobis arguet me de peccato, eo quod præuaricauerim legem? Quomodo ergo homo erat, & omnia quæ legis sunt implebat? Et sicut iam dixi, abominabiles erant Cananæi Iudæis, qui sub lege mandante, tanquam sepe erant valati. Veniens autem Christus, hoc est, natus ex virgine, octaua circumcisus die, pro quo in templo oblatio celebrata est, & omnes ceremoniæ impletæ sunt legis: & ideo impleuit legem, ne dicerent Iudæi, non potuit implere legem: propterea soluit, prius eam complet, & postea soluit, vt omnem illis querimoniam auferret occasionem. Clamabat enim, & dicebat: Quis ex vobis arguet me de peccato? Ne ergo occasione accepta dicerent Iudæi: Non credimus tibi, quia iniquè fecisti, soluens legem: quia perrexiisti ad fines Cananæorum, & confabulasti cum illis: quod ne fieret, lege prohibitum est. Ideo nihil interim loquitur mulieri, sed legem custodiens, retardat salutem, & Iudæos refrenat, & hæc recreat: Qui non respondit ei verbis. Nolo mihi occasiones querimoniarum inuenias, & Iudæe, ecce non loquor, ecce non respondeo, adest occasio beneficiæ-

di, & pietatem meam interim differo. Ecce naufragium imminet, & gubernator quiescit, & increcente calamitate differtur sanitas propter vos, qui ingrati extitistis, vt omnis vobis auferatur occasio detrahendi. Ecce mulier multitudinem mihi clamoribus suis congregauit, & nondum accepit responsum, ne forte dicatis, quia vobis præposui Cananæos, & transgressus sum legem, & ideo mihi non credatis. Qui non respondit ei verbis. Quomodo illis sermonem faceret, qui beneficijs eius erant ingrati? Hæc autem omnia pro ineffabili clementia sua faciebat deus, vt illos paulatim ab infidelitate erigeret, & omnem cauillationem de animis illorum tolleret. Nam & cum leprosum curasset, dicebat: Vade, ostende te sacerdotibus, & offer munus tuum, quod præcepit Moyses pro emundatione tua. O inauditam rem. Dominus mundat, & mittit eum ad legem Moysi. Et cur hæc facit, considera: ne Iudæi videlicet redarguerent eum, tanquam præuaricatorem legis. Nam quomodo curauerit leprosum, eloqui curationis modum non inuenio. Ecce, inquit, leprosus accedens, rogabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Et extendens Iesus manum suam, tetigit eum, dicens: Volo, mundare. Imperatiuo modo legendum est, non interrogatiuo: quia dixerat ille, si vis: respondit dominus, volo. Potes, inquit, me mundare: & ipse ait, mundare. In lege non licebat tangi leprosum, quia quicumque tetigisset, immundus tota die fiebat. Nam & beatus Helisæus hoc sciens, cum ad eum Naaman venisset leprosus alienigena, missus à rege suo, mandatum illi per discipulum suum, dicens: Vade ad Iordanem fluuium, & lauare septies, & mundaberis à lepra tua. Ipse verò non fuit ausus ire, & videre lepram, vel tangere illum. Et Helisæus quidem mundauit leprosum, & Christus mundauit leprosum. Ne ergo dicerent Iudæi, quid magnū fecit Christus? hoc fecit, quod fecerat Helisæus. Sed ille quidem tangere ausus non fuit leprosum, ne contaminaretur: ille autem tetigit, & mundauit. Et ideo tetigit, vt ostenderet quoniam qui seruus est, subditus est legi: dominus autem est, qui imperat legi. Volo, mundare. Et statim mundatus est. Non inuenit euangelista verbis edicere velocitatem curationis: statim enim dicendo aliud, quod diceret non inuenit. Tanta enim fuit operantis authoritas, vt in ingressu sermonis fugaretur infirmitas. Et ideo dicit: Vade, ostende te sacerdoti, & offer munus tuum pro emundatione tua, quod præcepit Moyses in testimonium illis. Quibus? Iudæis, ne dicant præuaricasse me legem. Nam & occulte diuinitatem suam manifestabat illis, vt ex operibus crederent, quia filius sit dei: & in illa die veniens leprosus coarguat eos, cui præceptum fuerat secundum legem offerre. Et ideo multa propter Iudæos faciebat, sicut & nunc responsonem suam ad preces mulieris temperat, & retardat. Miserere, inquit, mei, quia filia mea malè à dæmonio vexatur.

A vexatur. Qui non respondit ei verbis. Accedentes autem discipuli eius, dicunt: Dimitte eam, quia clamat post nos. Respondit dominus: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël. Ne forte dicerent Iudæi: Dimisisti nos, & ad extraneos perrexiisti, & ideo non credimus tibi. Ecce de gentibus veniunt, & non suscipio, vos fugientes conuoco; dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis: & venire non vultis. Hanc repello, & recedere non vult. Verè impletur illud quod scriptum est: Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Et alibi: Apparui his, qui me non quærebant: inuentus sum his, qui me non interrogabant, ex quibus & Cananæa erat. Dimitte, inquit, eam, quia clamat post nos. Videamus ergo quid dicit dominus. Non sum, inquit, missus, nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. Considerate clementiam domini. Non dixit, recede à me: sed, non sum ad vos missus. Non veni propter te, sed propter Iudæos, oues perditas domus Israël. Quæ cum audisset, Accessit, & adorauit eum, dicens: Domine, adiuua me. Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. Considera precantis instantiam, & domini temperantiam. O clementia medici. In desperationem adducebat eam, vt amplius rogaret, & augmentum fidei faceret. Non est bonum, inquit, sumere panem filiorum. Quorum filiorum? Iudæorum videlicet. Et mittere canibus. Quibus? Sine dubio vobis. Hæc ad opprobrium dicebantur Iudæorum, qui filij vocati, canes effecti sunt, dicente Paulo: Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. Nos enim sumus circumcisio, Gentes verò canes appellatæ, facti sunt filij. Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis. Laus Iudæorum accusatio illis erat. Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa dixit: Etiam domine. O volètia mulieris, & intentio animi, & profectus fidei. Medicus dicit, non: hæc dicit, etiam. Dominus dicit, non: ista dicit, etiam. Non quasi procax, aut impudens reputanda est: sed laudanda magis, quia expectat salutem. Nō est, inquit, bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. Etiam domine, tu canem me vocas, ego te dominum voco: tu me iniurias, ego te glorifico. Etiam domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Nō respuo opprobrium, tantum accipiam vel escam canis. Dicit rem quæ in consuetudine est. Tu fac, quod debetur cani: quia canem me vocas, da mihi micas. O domine aduocatus meæ factus es postulationis, abnegando promittis. Etiam domine, nā & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Quid ergo? Qui abnegabat, qui repellat, qui non respondebat, qui dicebat: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus: qui dicebat, Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël: in laudes mulieris subito erumpit. Tomus secundus.

pit, dicens: O mulier. Propterea, inquit, laudo D constantiam eius, laudo fidem: quia iniuriata permansit, & ratione extorsit. Si enim ab initio dimissem illam, nec illa paulatim erudita fuisset, nec tu scisses virtutem animi eius, nec latentem fidei thesaurum: & ideo suspendi donationem, vt tu agnosceres fidem. O mulier, deus dicit, & mulier. Audiant hæc qui iactant, & orant, & fastidiosè precantur. Quando dico charissimi, roga deum, obsecura eum, famulare illi, dicit: Rogavi semel, secundo, & tertio, & decies, & vigesies, & quid nam accipi, inquit? Ne recedas quousque accipias, finis postulati acceptio deprecantis est. Tunc cessa quando acceperis, imò magis nec tunc cesses, sed tunc perseuera, agens gratias pro eo quod accepisti, vt perseueret tibi quod acceperis. Nonnulli introeuntes ecclesiam in mille versus extendunt orationem suam, quasi apud dominum multitudo sermonum opus sit, tanquam ignorati quid postules, qui antequam cogites nouit. Nā & illi quidē quid dicunt, nesciunt. Labia mouentur solummodo, mēs autem sine fructu est, & aures eius surdæ sunt. Tu non audis orationem tuam, & dominum vis audire precem tuam. Flexi, inquit, genua. Curuasti quidē genua intus, sed mēs tua foris vagabatur: Corpus tuum intus, sed sensus foris: os quidē loquebatur, sed mēs vsuras cogitabat, possessionum redditus supputabat, descriptiones domorum videbat, amicorum verba voluebat, negligentias intuebatur famulorum, parasitorum urbanitates ridebat, mulierum specie considerabat. Diabolus enim cum sit astutus, scit quoniam in tempore orationis grandia postulemus, & sapius impetremus, impedire festinat improvidas mentes. Nam aliquoties cum resupini iacemus in lectulo, nihil tale cogitamus: sed cum venimus ad orationem, cogitationum nos opprimunt nubes, vt nos auocent, & sine fructu efficiant. Hæc igitur sciens in orationibus fieri, imitare Cananæam vir mulierem, quæ vigilanter, & cum summa sapientia rogabat dominum, & ideo meruit impetrare. Sed forsitan dices, non habeo filiam, quæ dæmone plena sit, sed habes animam peccatis refertam. Et quid dixit Cananæa? Miserere mei domine, quia filia mea malè à dæmonio vexatur. Dicit & tu, mi serere mei domine, quia anima mea malè à dæmonio vexatur: grandis enim dæmon peccatū est, & ille quidē in propatulo habes, velocius curari potest: qui autē occultat peccata sua hominibus, & penitere nō vult, sed contemnens securus delinquit, & odibilis est. Et ille quidem pro ipsa vexatione veniam habebit, iste verò responsione priuabitur. Miserere mei. Modicus quidem sermo, sed immensum benignitatis continet pelagus. Vbi enim misericordia postulatur, ibi vniuersa comprehensa sunt bona. Quod si foris ecclesiam es, dic tu: Miserere mei domine, non solum labia mouens, sed mente ingemiscens: quia & tacentes audit deus. Non queritur locus, sed deuotio mentis. Hieremias in laeu coeni Hier. 3. b. Qq iij dimerfus

G dimerfus erat, fideliter orans, deum promeruit. **Dan. 6. c.** niel in lacum leonum missus, ad se dei misericordiam
Ibid. 3. c. inclinavit. Tres pueri in camino ardenti erant, &
Luc. 23. f. deo placuerunt. Latro in cruce erat, & exauditus
 est, fideliter postulando. Et nihil obfuit crux, sed cō
Iob. 2. c. fessio fidei paradysum aperuit. Iob in sterquilinio
 erat, & per patientiam suam deum propitiabatur.
 Quod si & in balneis es, ora: vbi cūque fueris, ora.
1. Cor. 3. c. Templum dei estis, & spiritus sanctus habitat in
 & 6. d. vobis. Voluntas solummodo deuorā mentis opus.
 Quod si i iudicio assistis, ora. Et cū irascitur rex,
 ora. Vbiq; deus præsens est, non clauditur loco: in-
Exod. 14. c. d. uocanti dicit, assum. Nam cū eduxisset Moyses po-
 pulum de Aegypto, & per desertum ad mare ru-
 brum venisset, Aegyptij post tergum insequen-
 tur populum. Ante mare fremebant fluctus, Mo-
 ses in angustijs erat, tacebat quidem, sed mente grā-
 dia cogitabat. In medio tribulationis erat, inde Ae-
Ibidem. gyptij insequentes, hinc mare intumescens. Ad do-
 minum igitur mente clamabat, & vox penitus non
 audiebatur, ideo dominus dicit ad eum: Quid cla-
 mas ad me: cū ore quidem nō clamaret, sed cor-
 de. Et tu igitur quando adstiteris, furenti iudici, ac
 rabido tyranno, ora deum tuum, & orāte te fluctus
 mitigabuntur. Iudex ad te, tu ad deum confugito:
 iudex pro te, tu deum inuoca, qui pro te est. Nun-
 quid longē est à te, vt vadās ad locum aliquē? Deus
 non includitur loco, sed semper in proximo est: &
 qui in loco non clauditur, fide tenetur. Nā si ho-
 minem rogare volueris, interrogas quid facit, & au-
 diens dormit, aut non vacat, aut certē non dignabi-
 tur respondere minister tibi. Ad deum autem nihil
 horum opus est, sed vbi cūque fueris, aut inuoca-
 ueris, audit te. Non ostiario, non mediatore, nō mi-
 nistro opus est, sed dicito, Misere mei, & deus il-
Eccl. 7. 8. c. lico aderit: adhuc loquente te, dicit, assum. O sermo
 mansuetudine & benignitate plenus, non expectat
 consummari orationē, sed statim tribuit petitionē,
 Misere mei. Hanc imitemur Cananēam. Misere-
 re mei domine, filia mea malē à dæmonio vexatur.
 O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Vbi
 sunt hæretici: nunquid dixit, rogabo patrem meū,
 obsecrabo genitorem meum? Nunquid oratione
 eguit? Non vtique, quia author salutis est, & vniuer-
 salis creator, & verbum deus, ideo dixit: O mulier,
 magna est fides tua. Quauis & pro dispensatione
 carnis orauerit, & quia magna est fides, copiosa ef-
 fusa est gratia. Vbi autem oratio necessaria est, ibi
 infirmum est vas. O mulier, magna est fides tua. Nō
 vidisti mortuum suscitatum, nec leprosum mūda-
 tum, nec prophetas audiisti, nec legem meditata es,
 neque mare in diuisionibus scindi vidisti, nihil hor-
 rum contempla es, insuper & despecta, & con-
 tempta à me es, & non recessisti, sed perseueraſti pe-
 tendo. O mulier, magna est fides tua. Mortua est
 mulier, & præconium eius viget. Vbi cūque ieris,
 audis Christum dicentem: O mulier, magna est fides
 tua, In Gotia, In India, in Mauritania, quan-

tamcūque sol respicit terram, clamat Christus, & R
 non tacet verbum: O mulier, magna est fides tua, fiat
 tibi sicut vis. Non dixit, sanetur filia tua: sed, fiat
 sicut vis. Tu, inquit, eam cura, esto medicus, tibi
 committo medicamentum, vt imponas ei, fiat tibi
 sicut vis. Voluntas tua curat eam. Cananæa volun-
 tate curauit, & filius dei, sicut dicunt hic, à semet-
 ipso non curat, fiat tibi sicut vis: neque iussit mulier,
 neque imperat dæmoni, sed sola mulieris voluntas
 curauit filiam, dæmonemque fugauit. Vbi sunt, qui
 audent Christum dicere per orationem virtutes fe-
 cisse? Vide quid dicat: fiat tibi sicut vis. Considera
 sermonis germanitatem, patrem suum imitatur.
 Quando enim faciebat deus cœlum, dixit: Fiat cœ-
 lum, & factum est cœlū: fiat terra, & facta est ter-
 ra: fiat sol, fiant astra cœli, & facta sunt vniuersa.
 Iussio adduxit substantiam parentelæ, sermo com-
 munionem ostendit naturæ. Et sanata est, inquit, fi-
 lia eius ex illa hora. Ex qua hora? Non ex qua venit
 mater eius domi, sed ex qua domini sermo proces-
 sit. Et cū redisset, domi inuenit eam sanā mentis,
 & voluntate, imō fide eius curatā. Pro his autem
 omnibus gratias agamus deo, per Christum domi-
 num nostrum, cum quo est deo patri, vnā cum san-
 cto spiritu honor, gloria & potestas, per immorta-
 lia secula seculorum, Amen.

In euangelium Matthæi, Væ mundo: ho-
 milia. xvij. Incerto interprete.

Væ mūdo ab scandalis. Necessē enim
 est vt veniant scandala, veruntamen
 væ homini illi per quem scandalum
 venit. Videtur quidē specialiter desi-
 gnare Iudam, quoniam necessē est, vt
 patiatur dominus Iesus: nisi enim passus fuisset, ge-
 nus humanum saluari non poterat. Quod autem
 passio domini scandalum sit, Apostolus dicit: Quia
 crux domini scandalum est Iudæis, & stultitia Gē-
 tibus. Videtis igitur quoniam necessē est venire
 domini passionem, id est, scandalum crucis. Verun-
 tamen væ homini illi, per quem venit scanda-
 lum. Nunc necessē fuit, & vtile, vt pateretur Ie-
 sus: sed væ Iudæ per quem venit nobis vitilitas.
 Væ mundo ab scandalis. Mundum istum terre-
 num locum dicit: neque verò de cœlo & terra
 intelligere debemus mundum, sed mundum hic
 intelligamus terrenum. Ideo quod dixit dominus:
 Regnum meum non est de isto mundo: si essem de
 mundo, amaret me mundus. Et dicitur ad aposto-
 los: Vos non estis de mundo. Et in multis locis ter-
 renus mundus interpretatur. Væ igitur mūdo, hoc
 est terreno loco, ab scandalis. Necessē enim est, vt
 veniant scandala: non quia necessē, sed quia mun-
 do necessē, vt veniant. Videte, quod dicimus sub-
 tile est: si necessē est, vt veniant scandala, ergo abs-
 que culpa est ille, per quem venit scandalum. Sed
 nos dicimus scandalum non venit, nisi in terreno
 mundo. Vis non tibi venire scandalum, noli esse
 terrenus. Propterea dico, mundus terrenus scan-
 dalum

A dalum habet, terra ista necessē est vt habeat scan-
 dalum. Noli portare terrenum, sed cœlestem, &
 scandalum non habebis. Veruntamen væ homini
 illi, per quem scandalum venit. Generaliter dispu-
 tauit. Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat
 te, abscinde, & proice abs te: bonum enim est tibi
 in vitam ingredi claudum in regnum dei, quā
 duas manus, & duos pedes habentem mitti in ge-
 hennam æternam. Si autem manus tua, vel pes tu-
 us scandalizat te. Quoniam ad apostolos loquitur,
 & in apostolis fundata est ecclesia: quicquid aposto-
 lis loquitur, ecclesiæ loquitur: nam ecclesiæ corpus
 vnum habet, sed multa membra habet. Hoc loqui-
 tur & apostolus ad Corinthios: Quia sunt prophe-
 tæ, sunt doctores, sunt sacerdotes, sunt signa fa-
 cientes, & aliæ virtutes, vbi de spiritalibus gratis
 disputauit, & ibi dicit: Nunquid potest dicere oculus
 manus, non necessariam te habeo: aut rursus
 manus dicere pedi, necessarium te non habeo? Et
 hoc dicit ad exemplum, longum est enim vniuer-
 sa replicare: & hoc dicit, quia ex multis membris
 vnum ecclesiæ corpus efficitur. Ecclesia habet ve-
 ros oculos, videlicet ecclesiasticos, atque doctores,
 qui vident in scripturis mysteria dei, de quibus di-
 cuntur videntes. Isti igitur qui vident, rectē appel-
 lantur oculi ecclesiæ. Rursum habet & manus, fa-
 cit videlicet viros, qui oculi non sunt, sed manus.
 Nunquid norunt mysteria scripturarum? tamen
 sunt potentes in operibus. Habet & pedes, qui nec
 vident nec operantur, sed habent diuersos discursus:
 sed propterea currit pes, vt inueniat manus quā
 operetur. Nec oculus contemnat manum, nec ma-
 nus contemnat pedem, nec rursus illa tria con-
 temnat quasi ociosum ventrem. Sepe etuenit, vt mē-
 bra, quæ vidētur esse verecundiora, ipsa magis vti-
 liora sint. Propterea dicit & Apostolus: Verecun-
 diora autem nostra maiorem habent honorem.
 Hoc totum quare dico? Quoniam ecclesia, hoc
 est corpus domini, ex multis membris ornatur,
 atque completur. Si itaque venerit, vt te ecclesiæ
 scandalizet oculus, scandalizet manus, scandalizet
 pes: melius est te vnam non habere virtutem, &
 ire cum cæteris virtutibus ad regna cœlorum: aut
 habere oculos caligantem, & pedem claudican-
 tem, quā ire in ignem æternum. Errauit episco-
 pus, peccauit presbyter, deliquit diaconus, noli di-
 cere quia maior est, sed recedat oculus, recedat ma-
 nus, recedat pes, vt cætera membra saluentur: hoc
 secundum altiore interpretationem dictum est.
 Sciendum quoniam possit & aliter interpretari.
 Si te scandalizat oculus, si te scandalizat manus, si
 te scandalizat pes, si te charorum nomina pater,
 mater, frater, filius, & cæteræ propinquitates scan-
 dalizāt, abscinde à te. Melius te est regnare sine ma-
 tre, quā perire cum matre. Et hoc propriē loqui-
 tur ad monachos, hoc propriē loquitur ad aposto-
 los: monachos enim apostolicam vitam desiderat
 imitari. Vis ò monache esse discipulus meus, imō
 Tomus secundus.

vis discipulorum meorum esse discipulus: fac tu D
 quod fecit Petrus, quod fecit Iacobus, & Ioannes.
 Habebant oculos scandalizantem, patrem & na-
 uem, & rete, dicit eis Iesus: Venite, sequimini me.
 Scandalizabat potestatem paternam oculus vide-
 licet malus, abscindatur oculus, & insequamur Ie-
 sum. Nemo ergo dicat, matrem habeo, habeo pa-
 trem, fratrem, filium, vxorem, habeo cætera pieta-
 tis nomina charorum. Monachi apostolorum imi-
 tatores sunt, non ergo possunt eos imitari, nisi
 fecerimus quod fecerunt & apostoli. Nemo igitur
 monachorum dicat: habeo patrem, habeo ma-
 trem. Respondeo tibi: Habes Iesum, quid quæ-
 ris ista, quæ mortua sunt? Qui habet Iesum, ha-
 bet patrem, habet matrem, habet filios, habet om-
 nem propinquitatem. Quid quæris mortuos?
 Sequere viuum, dimitte mortuos, vt sepeliant mor-
 tuos. Dicit ad dominum vnus discipulus: Dimitte
 me, vt vadam & sepeliam patrem meum. Non dixit:
 dimitte me, vt sim cum patre meo: sed, dimitte
 me vnus horæ spacium: quid ei respondit domi-
 nus? Et in vna hora perire potes. Vide ne dum
 vis sepelire mortuum, ipse moriaris. Mortuus pa-
 ter non exigit pietatem filij. Dico tibi monache:
 quid quæris patrem, quid quæris matrem? aut Chri-
 stiana est mater, aut non est Christiana: aut sancta
 est, aut peccatrix: de duobus vnum est, aliter
 esse non potest. Si sancta est, gaudet, quia seruis
 domino: si peccatrix, dimitte illam, mortua est.
 Interrogo te ò mater Christiana, filius tuus ser-
 uuit in monasterio Christo, hoc est imperatori suo,
 signatus est cauterio regis sui, habet scutum ieiunij,
 habet galeam fidem, habet gladium sermonem dei,
 habet lorica vestimentum Iesum in baptisate. Sic est
 armatus, paratus ad pugnam, debet in campum exire,
 & pugnare aduersus hostes. Tu ei dices: dimitte arma,
 & veni in cubiculum. Propositum est tibi ò monache, sicut & Adā,
 & dicitur tibi: Ecce vita, ecce mors, elige quod vis.
 Habes duos patres, spiritalem, & carnalem: vtrū-
 que amare non potes: si spiritalis amatur, carnalis
 contemnitur. Non potestis duobus dominis serui-
 re. Qui, inquit, amat patrem aut matrem super
 me, non est me dignus. Si vis sequi carnalem pa-
 trem, relinque spiritalem. Sine causa tergiuersaris
 monache, & dicis: Quid igitur si amauero patrem
 aut matrem? non idcirco seruius domino? Nonne
 scriptū est in lege, & in euangelio: Honora patrē
 tuum, & matrem tuam, &, Qui maledixerit patri,
 aut matri, morte moriatur? Nunquid propterea ser-
 uire deo debemus, vt non honoremus parentes?
 respondeo tibi & ego, intantum honora pa-
 rentes, in quantum non impediatur ad
 seruitutem domini: hoc est, impe-
 ratoris tui, cui est gloria in
 secula seculorum.

Amen.

Qq iij De eo quod

G De eo quod scriptum est in euangelio Matthaei cap. xviii. vbi Petrus ait ad dominum, Domine, si peccauerit in me frater meus, quoties dimittam ei? vsq; septies? Et dominus ait, Non dico tibi vsq; septies, sed vsq; septuagies septies, homilia. xviii. Incerto interprete.

Exercitia legis animam corrigunt, mentem aedificant, peccata compungunt, ad confessionem trahunt: Quia lex immaculata est conuertens animas. Verbi ergo consolatio confert grandem salutem, compungendo, corrigendo, ad sanitatem perfectam perducendo. Nam modum cum legeretur nobis euangelium hoc, audiuius vbi Petrus inquit ad dominum, dicens: Domine, si peccauerit in me frater meus, quoties dimittam ei? vsq; in septies? Dicit illi dominus, Non dico tibi vsq; in septies, sed vsque in septuagies septies. Magna fratres mei quaestio. Septies cum auditis, nolite ad numerum attendere, quasi vsq; in septies peccauerit frater, aut septuagies septies. Septies ponit, id est toto tempore, quia in septenario numero venientes dies ad primum redeunt. Nam ille qui dicebat, Septies in die laudabo te: non quod septies laudauerat, & tacuerat, sed significabat omni tempore. Debemus ergo toto tempore debita fratribus, id est, peccata dimittere. Nunquam iracundiam retinere, nihilominus quia Petrus hoc interrogabat in quo vniuersalis ecclesia fundata est: ideoque cognoscimus in eadem ecclesia toto tempore dimitti

Psal. 118. b.

Psal. 118. x.

Gen. 4. b.

Ibidem. d.

Ibidem. c.

Ezec. 18. g.

peccata. Ergo cognoscitur septies de Cain illo, qui occidit fratrem suum, ut septies vindicta exolueret, qui eum occideret. Istud peccatum quod commisit Cain, ecclesia dimittit, ideo de septenario numero interrogabat primus apostolus Petrus. Superaddidit illi magister bonus, patiens & mansuetus, dicens: Non tantum dico vsq; in septies, sed vsq; in septuagies septies. Et hoc iam demonstratur nobis de Lamech illo, qui habuit duas uxores, qui dicebat: Audite audite mulieres Lamech, occidi virum in vulnere meo. Ergo de Cain scriptum est, Septies exoluet vindictam, qui occiderit eum: de Lamech autem septuagies septies. Ecce iam fratres declarauit nobis veritas omnia peccata dimitti in ecclesia sancta catholica. Et quauis grauius, quis criminosa, quis execrabilia, dimittit illa omnia pater bonus, qui non vult mortem morientis, tantum ut reuertatur, & viuat. Ecce septies in Cain, ecce septuagies septies in Lamech, ut ad spiritum reuertatur peccatores, & non desperent de granditate peccatorum suorum, reuertentes prauaricatores ad cor: ut corde contrito & humiliato confessi deo dimittatur eis omne peccatum, vsq; ad nouissimam culpam. Aequum similitudinem posuit serui aliam, qui debebat decem millia talentorum: id est, fuit homo iste seruus omnium malorum, magister flagitiosus & facinorosus, impius, iniquus, perfectus erat in malis: sed tamen deus ille misera-

tor & misericors, longanimis & multum patiens, & non reddens unicuique secundum opera sua, sustinens vsq; ad poenitentiam totum genus humanum, dimittens peccata. Sed unusquisque videat quid ei dimittitur, ut & ipse fratri suo dimittat. Caeterum si ei dimittitur, & ipse non dimiserit fratri suo, & cum iracundia manserit, videat quid sequitur, euangelium vbi ait, Amen dico vobis, quia si non dimiseritis fratribus vestris ex toto corde vestro, ita & vobis faciet pater meus qui in caelis est. Ecce fratres si timetis poenam, quam dominus promittit malis, corrigite, pacifici estote, nullus contemnat, nullus negligat, tepide nemo audiat, sed in omni alacritate ac ardore desiderij parate iussis, ut veniatis ad quod promissit deus, & ibi regnetis vbi deus promissit requiem illis, qui ei placuerunt vsque in finem, Amen.

In euangelicam dictionem, Domine, quoties in me peccabit frater meus, & dimittam ei? vsq; septies? Dominus autem ad eum: Non dico tibi, vsq; septies, sed vsque septuagies septies, homilia. xix.

Bernardo Brixiano interp.

Magnam quiddam se dicere Petrus existimauit, quam ob rem & quasi glorians intulit, vsque septies. Hoc enim, inquit, quod facere praecipisti, quoties faciam? Nam si semper quidem peccet, semper autem redargutus poenitentiam agat, quoties hoc tolerare nos praecipis? Nam illi quidem poenitentiam non agenti, neque damnanti seipsum, finem imposuisti dicens: Sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Huic autem non itidem, sed ipsum admittere praecipisti. Quoties igitur ipsum debeo tolerare redargutum, & ad poenitentiam redeuntem? Satis est septies? Quid ergo Christus misericors & bonus dominus? Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies. Non hic vllum ponens numerum, sed infinitum innuens, & continue ac semper. Sicut enim millies, sepe significat: itidem & hic. Nam & sterilis peperit septem, multos intelligit scriptura. Itaque dimissionem numero non conclusit, sed rem ostendit perpetuam, & perseverantem. Hoc autem & in parabola posterius posita demonstrauit. Ne quibus enim graue quid, & magnam septuagies septies dixisse videretur, hanc adiunxit parabolam: simul & in id quod dixit induces, & corripies super hoc altum sapientem, & rem ostendens grauem non esse, sed perquam facilem. Propterea suam in medium egit misericordiam, ut ex comparatione discas, quod licet septuagies septies parcas, & omnia generaliter peccata proximo continue dimittas: quantum est aequum stilla ad immensum pelagus, tantum est, imo vero longe minus humanitas tua ad immensam dei bonitatem, qua tibi sit opus iudicando, & rationes reddendo. Quapropter & intulit dicens: Simile factum est regnum caelorum homini regi, qui voluit ponere rationem cum seruis suis: & cum coepisset rationem ponere, oblatum est ei vnus qui debebat

A qui debebat decem millia talenta. Cum autem non haberet unde redderet, iussit eum dominus eius venditari, & uxorem eius, & filios, & omnia quae habebat. Deinde postquam misericordia potitus est, egressus conseruum sibi centum debentem denarios suffocabat. Et is cum dominum commouisset, iussus est in carcerem denuo trudi, donec totum exolueret. Vidisti quantum sit in hominem, & in deum peccatorum discrimen: quantum est decem millium talentorum, & centum denariorum discrimen: immo verum & longe maius. Hoc autem sit & ex personarum differentia, & ex peccatorum continuatione. Dum enim homo videt, abstulimus, & peccare veremur: deo tamen per singulos dies vidente, non abstinemus, sed omnia liberum facimus & loquimur. Nec hinc tantum, verum & ex beneficentia & honore, quem a deo consecuti sumus, peccata redduntur grauiora. Et si vultis intelligere quomodo sunt decem millia talenta, immo & longe quid maius, in ipsum peccata, paucis ostendere conabor. Sed timeo ne in vitium vergentibus, & peccare iugiter amantibus, fiducia plus tribuam: vel mitiores in desperationem inducam, & dicant illud discipulorum: Quis potest saluari? Verum & ita dicam, & animaduertentes reddam cautiore, & humiliores. Nam & vitij laborantes incurabilibus, & dolore carentes, & absque sermonibus his, proprium torporem atque nequitiam non derelinquunt. Si vero maiorem hinc contemptus occasionem capiant, non dicitur culpa, sed illorum est insensibilitatis. Sicut contrahere poterunt, & compungere magis aduertentes. Et mansuetiores, cum peccatorum viderint magnitudinem, atque poenitentiam vim didicerint, magis ipsam amplectentur, propterea dicere necessarium. Dicam igitur, & ponam peccata, quaeque contra deum patramus, & quae in homines. Et ponam non propria, sed communia. Propria vero tum quisque de sua coniungat conscientia. Hoc autem faciam, prius dei ponens beneficia. Quae sunt ergo beneficia? Nos fecit, cum non essemus, & omnia propter nos creauit visibilia, caelum, mare, terram, & quae sunt in eis, omnia animalia, plantas, semina: opus est enim succidere propter immensum operum pelagus. Talem nobis animam viuentem ex omnibus quae sunt super terram inspirauit, plantauit paradysum, adiutorium dedit, omnibus praefecit brutis, gloria coronauit & honore. Mox effectum in benefactorem ingratum, maiori dignum munere censuit. Ne namque mihi solum hoc consideres, quod eiecit ex paradiso: verum & lucrum ex hoc ortum animaduerte. Postquam enim ex paradiso piecit, & illis innumeris affecit bonis, & infinitas instituit dispensationes, suumque misit filium pro affectis beneficio, licet exosis, caelumque nobis aperuit, & ipsum patefecit paradysum, & filios instituit, inimicos & ingratos. Propterea nunc opportunum est dicere: O altitudo diuitiarum sapientiae, & scientiae dei. Nobis autem contulit & baptismum, remissionem peccatorum, & vltionis absolutionem, re-

gnique possessionem: & infinita bene merentibus bona promissit, porrexitque manum, & in corda nostra spiritum effudit. Quid itaque post tot, tantaque bona, quomodo nos affectos esse decebat? Numquid etiam si per singulos dies pro eo moreremur, qui nos ita dilexit, meritum exolueremus, immo minimam debiti partem reponeremus? Nequaquam, alioquin & hoc in nostram conuerteretur utilitatem. Qualiter itaque sumus affecti, qui sic affici debemus, si per singulos dies ipsius leges afficimus contumelia? Sed si peccatis linguam immisero, agreferre nolitis: non enim vos accusabo duntaxat, sed etiam memetipsum taxabo. Unde vultis igitur incipiam? A seruis, a liberis, a militibus, a priuatis, a principibus, a subditis, a mulieribus, a viris, a senibus, a iuuenibus, a qua aetate, quo genere, qua vultis dignitate? A militibus sumam exordium? quid itaque peccati per singulos dies isti non perpetrantes contumeliam inferentes & conuicium, furentes, alienas negociantes arumnas, lupis assimilés, nunquam a crimine mundi, nisi quis & mare sine fluctibus esse diceret. Quod enim vitium eos non exagitat? Quis morbus eorum non obsidet animam? In aequales inuidiam exercent, liuoremque nutriunt, & inanem gloriam, in subiectos autem auaritiam. At insectantes iudicia, & quasi confugiens ad portus, hostiliter se gerunt. Quot enim illis rapinae? quot usurpationes? quot calumniae & adulationes? quot ferules assentiones? Age ergo per singula, Christi legem accomodemus. Qui dixerit fratri, fatue, reus erit gehennae ignis. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam. Nisi quis humiliauerit se, sicut paruulus, non intrabit in regnum caelorum. Hi vero superbiam exercent in subditos & traditos, seque trementes ac formidantes, se feris exhibentes magis insectos: propter Christum quidem agentes nihil, omnia vero propter veterem, propter pecunias, propter inanem gloriam. Numquid per verba potest actionem prauaricatio recenseri? Quis autem illorum non dixerit subannationes, risum, intempestiuas locutiones, turpiloquia? De auaritia vero nihil dici potest. Sicut enim qui sunt in motibus monachi, neque quid tandem sit auaritia norunt: ita nec isti, sed ex contrario quam illi. Illi quidem eo quod sint procul a vitio constituti, morbum ignorant: hi vero quod nimis in eo sint ebrij, neque quantum sit mali sentiunt. Sic enim virtute hoc expulit vitium, atque tyrannice dominatur, ut nec graue crimine esse putetur ab illis fueritibus. Sed vultis ut his omissis ad alios veniamus mansuetiores? Age igitur artificum & mechanicorum genus exquiramus. Hi namque praefertim ex iustis laboribus, suisque degere videntur sudoribus: verum & isti cum sibi non cauerint, multa sibi inde mala congregant. Iustorum enim operationi laborum ex emptione & venditione iniquitatem immiscent, & iuramenta frequenter, & periuria simul atque mendacia auaritia contingunt: sola curant secularia, & terrae permanent affixi, & modo lucentur, omnia faciunt:

Matt. 5. d. Ibidem. c.

Ibidem. a.

Rom. 11. d.

G faciunt: vt autem pauperib⁹ communicent, nullam gerunt curam, sua semper volentes augere. Quis referat super his conuicia, contumelias, foenora, vsuras, contractus multae falsitatis plenos, turpia commercia: Sed vultis & hos relinquentes, ad alios qui videtur esse iustiores, veniam? Qui sunt igitur isti agros possidentes, & ex terra colligentes diuitias. Et quid his quoq; fuerit iniquius? Si quis enim disculferit, quomodo miseris & erumosis vtuntur agricolis, ipsos videbit barbaris crudeliores. Nam fame deficientibus, & per totam laborantibus vitam, continua insuper, & intolerabilia iniungunt tributa, laboriosaq; praefiniunt ministeria: & velut asinis, vel mulis, immo verò quasi lapidibus, illorum corporibus vtuntur: nec minimam quidem finentes respirare, siue terra praebat, siue non praebat, similiter illos fatigant, nec veniè quicquam illis indulgent. Quo quid sit inclementius, cum per totam hyemem fatigati, & gelu & imbre, vigilijsq; cõsumpti, vacuis recesserint manibus: & insuper etiã debetes, & plusq; famem hanc naufragium procuratorum quaestiones, & inde leges, exactionesq; simul & abductiones, & ineuitabilia ministeria timentes, & exhorrentes: Quis dicere possit quaestus, quos ab eis negotiatur, & circumuentiones quibus eos defraudant: ex eorum quidem laboribus atq; sudoribus torcularia replètes & lacus, ipsos autem neq; minimam partem domum referre permittetes, sed totum fructum in suae condentes iniquitatis dolia, & paululum eis argenti pro his erogantes: Porro nouas quoq; foenorum formas excogitant, neq; Graecorum quidè legibus sancitas, mutuumq; scripta multa maledictionis plena componunt. Nec enim quotamcunq; totius portionem, sed dimidiam exigere conantur: & hæc exigitur, cum is & coniugem habeat, & alat infantes, homoq; sit, & proprijs aream & torcular laboribus impleat. Sed horum nihil cogitant. Propterea cum propheta dicendum est: Obstupesce cœlum, & perhorresce terra, in quantã feritatem ebacchatum est hominum genus. Hæc autem dico, non artes, non agriculturam, aut militiam, non agros calumnians, sed nosmetipsos. Quoniam & Cornelius

Acto. 10. a

Ibid. 18. a.

Iob. 1. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

Ibid. 18. a.

crudelitate, aut inhumanitate: nam in euni rursus **R** damnum couertebatur, serua siquidem erat & illa: sed ex ineffabili prouidentia. Per has enim vult minas efficere, vt in supplicationem inducatur, non vt adiugatur. Nam si propterea fecisset, ipsius petitioni non annuisset, neq; gratiam concessisset. Quam ob rem igitur ante rationem positam hoc nõ fecit, neq; remisit debitum? Volens vt disceret, quantis eũ debitis liberaret, vt vel ita fieret in conseruum mansuetior. Nam si postq; debiti magnitudinem, & veniæ largitatem didicit, conseruũ suffocare non desistebat, nisi talibus eum praerudijisset medicamentis, ad quid nõ erupisset crudelitatis? Quid igitur ille? Patientiam habe in me, & omnia reddã tibi. Dominus autẽ eius misericordia motus, dimisit eũ, & debitum remisit ei. Vidisti rursus misericordie magnitudinem nimiam? Petijt tantũ seruus temporis dilationem, ipse verò plus q; petijt, totius nutui remissionem concessit, & veniam. Volebat quidem & ab initio dare, sed nolebat donum esse tantummodo suum. Verũ & huius orationis, ne sine corona recederet. Quod enim totum ipse erat, licet iste procidit & adorauit, causa dimissionis ostendit: misertus enim dimisit ei. Veruntamen & ita volebat apparere, quod aliquid & ille cõtulisset, ne nimium esset cõfusus, & vt in proprijs eruditus arumnis, in conseruũ clementior efficeretur. Hactenus quidem hic bonus & beneplacitus: nam & cõfessus est, & se redditurum promisit debitum, & procidit, & supplicauit, propriaq; damnauit peccata, & debiti magnitudinem agnouit. Sed sequentia sunt precedentibus indigna. Egressus enim statim in se positum habes beneficium, ad malitiam abusus est mutere, & libertate a domino ipsi praebita. Cũ inuenisset enim vnũ de conseruis suis, qui debebat ei centum denarios, suffocabat eum, dicens: Redde mihi quod debes. Vidisti clementiam domini? Vides serui crudelitatem? Audite qui propter pecunias hæc agitis: nam si pro pecunijs non oportet, multo magis pro peccatis. Quid igitur ille? Patientiam habe in me, & omnia reddã tibi. Ille verò nec ipsa reueritus est verba, per que saluatus est. Nã & ipse talia dicens, a decem millibus talentorum absolutus est, neq; portum per que naufragium effugerat, agnouit: non supplicationis forma domini benignitatis memorem eum effecit, sed omnia ille propter avaritiam & crudelitatem, & rancorem eijciens, erat fera molestior, suffocans conseruum. Quid agis homo? nõ animaduertis te mucronem in temetipsum agere, sententiamq; & donum reuocare: Sed horũ nihil cogitauit, neq; sui recordatus est, neq; remisit, licet nõ de paribus esset supplicatio. Nam ipse quidem pro decem talentorum millibus, ille verò pro centũ denarijs supplicabat. Et ipse quidẽ conseruũ, ille verò dominum rogabat. Et ipse quidem perfectam accepit remissionem, ille verò dilationem petebat. Et nec hoc ipse cõcedebat, illiq; coniciebat in carcerem. Videntes autem conserui, eũ apud

dominũ

A dominũ accusauerunt. Nec hominibus hoc placebat, nedum deo. Condoluerunt qui non debebant: quid ergo dominus? Serue nequã, omne debitũ illud remisit tibi, quia rogasti me: nõne oportebat & te misereri cõserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Vide rursus & hic domini mansuetudinem. Iudicatur cum eo, seq; purgat, donum suum subuersurus: quinimmo nec ipse subuertit, sed qui suscepit, propterea dicit: Serue nequam, omne debitum illud remisit tibi, quia rogasti me: nõne oportebat & te misereri conserui tui? Nam & si graue negotiũ esse tibi videbatur, oportebat tamẽ & ad factum respicere lucrum. Etsi molestum praceptum, praemium cogitare decebat. Neque quod ille contristauit, sed quod tu deum quem irritasti, sola supplicatione reconciliasti. Si verò sic quoq; tibi graue, tristitia auctori te amicum fieri, multo grauius in gehennam decidere. Et si illi hoc opposuisses, tũc quod hoc est illo longẽ leuius, cognouisses. Et cum decem millia quidem talenta debebat, nequam nõ appellauit, nec contumelia persecutus est, sed misertus est: cum autem in conseruum immitis apparuit, tunc ait: Serue nequã. Audiamus auari, ad nos enim est sermo: audiamus immites & seui, quod non alijs, sed nobis sumus crudeles. Cũ ergo vis mali memoriã habere, cogita quod in te ipsum mali memoriã seruas, nõ in alium: quoniam tua ligas peccata, non proximi. Nam tu quidem quocunq; illum affeceris, affeceris vt hominem, & in presenti vita: hic autem non ita, sed te grauius vlciscetur, & illic vltione futura: ait enim, Tradidit eũ donec reddat debitũ: hoc est semper, nunq; enim reddet. Postq; beneficio melior factus non es, reliquũ est, vt vltione corrigaris, licet immutabiles sint gratiæ & dona, sed tantum malitia praualuit, vt & hanc legem resoluat. Quid igitur quã mali memorem esse peius, cum tantam & talem dei gratiam subuerrere conspiciatur? Neque simpliciter eum tradidit, verũ & iratus. Nã cum vendi quidem iussit, non irati sermo, propterea neq; fecit, sed erat maxima clementiæ occasio: nunc autem indignationis multae, multae vltionis & poenae sententia. Quid itaq; parabola significat? Sic, inq; faciet & vobis pater meus, nisi miseritis vnusq; fratri suo de cordibus vestris peccata. Nõ dicit, pater vester: sed, pater meus. Non enim dignum est talium patrem deum vocari, qui tam improbi sunt, & in homines maleuoli. Duo hic itaq; requirit, & vt de peccatis nos condemnemus, & alijs dimittamus, & illud propter hoc, vt hoc facilius reddatur. Qui namq; sua cogitat, erit in conseruũ clementior: neq; simpliciter dimittere iubet ex ore, sed ex corde. Ne contra nos igitur ensẽ agamus, malorum memoriã retinere. Quia namq; te tali affecit læsione, que te contristauit, quali temetipsum afficis iram remittens, & a deo cõtra te sententiam trahens te damnantem: Si verò vigilaueris, & prudenter agas, in illius caput iniuriam conuerteris, & ille fiet qui malũ patiat. Si verò moleste ferens, & indignatus per-

maneas: tunc ipse detrimẽtum patieris, non ab illo, sed abs temetipso. Itaq; ne dicas, Me cõtumelijs affecit, & calumniatus est, & innumera intulit mala. Nam quanto plus dixeris, tantò magis ipsum ostendis benefactorem: abluendi namq; peccata praestitit occasionem. Quanto maioribus igitur affecit iniurijs, tantò tibi maiorum remissionis peccatorum auctor efficitur. Si velimus enim, afficere nos iniuria poterit nemo: verũ & inimici nobis maximẽ proderũt, & qd homines dico? Quid diabolo fuerit detrius: attamen & inde multam profectus occasionem habemus, & charitatis. Quod Iob quoque testatur, cui diabolus occasio fuit coronari. Quid hominem horres inimicum? Vide, queso, quantum lucreris, inimicorum aequẽ ferens insolentias. Primum quidem & maximũ, quod a peccatis absolueris. Secundò, tolerantiam acquiris, & patientiam. Tertio, mansuetudinem & clementiã. Nam qui contra ledentes nescit irasci, multo magis se diligentibus facilis erit. Quarto, mentem semper ab ira sinceram, cui nihil par fuerit. Ab ira namq; sincerus, proculdubio & tristitia, quæ inde oriri solet, immunis existit. Nec in vanos labores, atq; dolores vitam impendet. Qui namq; nescit inimicitias exercere, neque nouit tritari, sed delicijs, infinitisq; fruatur bonis. Itaq; proximos odio prosequentes nos ipsos vlciscimur, sicut beneficium conferentes nos ipsos diligimus. Ad hæc omnia fies & venerabilis & ipsis aduersarijs, licet etiam demones sint: quinimmo nec amplius ita te gerens, inimicum habebis. Quod autem omnũ est maximũ & primum, dei lucraberis amicitiam, licet peccator fueris, assequere veniam: & sic correctus, maiorem fiduciam assumes. Hoc igitur praestemus, ne quenquam oderimus, vt & nos deus diligit, vt licet decem millium rei sumus talentorum, clementiã exhibeat, & misereatur. Sed ab eo passus es iniuriam, itaq; miserearis illius, ne prosequaris odio, desle potius & luge, nec auertaris. Non enim es tu qui deum offendisti, sed ille: tu verò & probabilis euades, si toleraueris. Cogita quod crucifigi debens Christus de se quidem ipso gaudebat, pro crucifigentibus autem lachrymas dabat: ita nos quoq; cõuenit affici. Et quanto maiores patimur iniurias, tanto magis inferentes deslere. Nam hinc nobis multa quidem bona, illis verò cõtraria. Sed coram omnibus contumeliam intulit, & inspuit. Ergo coram omnibus seipsum cõfudit, & honore priuauit, & innumeris accusatorib⁹ ora reseruit: tibiq; plures cõtextuit coronas, multosq; tibi patientiæ preçones cõgregauit. Sed apud alios calūniat⁹ est. Et quid hoc? cum deus qui omnia scit, poenas sit exacturus, non autem illi qui audierunt: nam sibi ipsi poenæ materiam addidit. Nec tantum de proprijs, verũ & de his que contra te locutus est, rationem reddet. Et te quidẽ apud homines accusauit, ipse verò apud deũ accusatus est. Si autẽ hæc tibi non sufficiunt, cogita quod & dominus accusat⁹ est, & a satana, & ab hominibus, & apud eos qui maximẽ diligebantur. Et huius

G huiusvni genitus rursus eadem est passus, propterea dicebat: Si dominum domus Beelzebub vocauerunt, multo magis seruos eius. Nec tantum eum improbo ille demon accusauit, verum fidem fecit: nec mediocribus accusabat criminibus, sed maximis opprobrijs & reatibus. Nam & eum demonium habere dixit, & seductorem, deoq; contrarium esse. Sed ab illo quem beneficijs affecteras, mala passus es. Et propterea pro illo qui fecit, maxime lachrymas & dolorem impede: pro teipso autem & gaude, quoniam deo factus es similis, qui Solem suum facit oriri super malos & bonos. Sed si vires tuas excedit imitatio dei, licet nec hoc sit vigilanti difficile, verum tamen si tibi maius hoc esse videtur, ad cōseruos agere te deducamus: Ad Ioseph innumera passum, & de fratribus optime meritum: Ad Moysen post infinitas pro persequentibus orantem insidias: ad Paulum, nec habetē quomodo numeret quae perpetus est ab huiusmodi, & petetē pro eis anathema fieri: Ad Stephanum lapidibus obrutum, & deprecatum vt eis hoc dimitteretur peccatum. Et his omnibus aduersis omnem iram elimina, vt & omnia nobis errata nostra deus dimittat, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui honor, & imperium in secula seculorum, Amen.

In commemoratione sancti Pauli, Homilia. xx. Incerto interprete.

Mat. 19. d.

N illo tempore, dixit Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? & reliqua. Quoniam possibile fuit deo saluare Iudaicum populum multas in lege diuitias possidentem, credentium Iudaeorum multitudo testatur, siue per ipsum Christum, siue per apostolos eius, vt bonitatis illius inuestigabile pelagus humana aestimatio non apprehendat, sed victa miretur tamen, quia dixit dominus: Apud homines impossibile hoc est, quantum ad naturam: apud deum possibile est. Ecce subito excitatur Petrus vnus ex populo illo diuite, & difficili, ex persona credentium Iudaeorum, & clamat quasi testis potentiae dei factus, & confirmans Christi promissionem, & dicit: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid nobis erit? Quoniam autem & ipse Petrus, & omnes apostoli, caeteriq; credentium Iudaeorum, contra possibilitatem humanam per dei potentiam crediderunt in Christum, ipse testatur dicens ad Petrum: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in caelis est. Sermo iste conuenit ad omnes, vt singulis quibusque dicatur: Quoniam beatus es tu, quia non caro & sanguis reuelauit tibi, sed pater meus qui in caelis est. Iesus autem dixit eis: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Futurum autem erat, vt in die iudicij responderent Iudei: Domine, non te cognouimus filium dei in cor-

Mat. 16. c.

pore constitutum. Quis enim hominum videre poterat thesaurum in terra absconditum, Solem nube celatum? Quis suspicabatur stellam matutinam nasci super terram? Quis putabat mulierem quae clausit paradisum, vt nemo in eum intraret, vt ipsa fieret prima porta paradisi, vt lux per illam procederet, per quam tenebrae intrauerunt? Ergo iniuriam nostram non nos impulit contumacia cordis, sed deceptio consideratio carnis. Vos respondebitis eis: Et nos fuimus homines sicut vos, similem habentes animam, eandemq; naturam carnis, in vno viximus mundo, eisdem factionibus mundalium spirituum periclitantes, ipsis protectionibus dei adiuti. In hoc autem vos meliores fuistis nobis, quoniam nos fuimus homines piscatores, & rustici, & obscuri in plebe: vos autem sacerdotes, & scribae, & principes populi. Nos illum cognoscere potuimus homines piscatores & rustici, & vos eum cognoscere non potuistis sacerdotes & scribae, qui habebatis praec oculis vestris scripturas, quasi lampades scientiae? Nos antequam mirabilia eius videremus, intelleximus eum: vos autem vel post testimonia tantarum virtutum intelligere non poteratis? Quomodo potuit fieri, vt penitentia gens ignoraret, quem duodecim cognouerunt? Esto. Quia non credidistis ei, nescientes eum filium dei: qua causa interfecistis eum, nullam culpam inuenientes in eo? Sed in nobis bona voluntas facta est, quasi lucerna rusticitatis nostrae: in vobis autem malitia facta est, quasi caligo scientiae vestrae. Adhuc autem a deo & subtiliorem introducere sensum, magis alterius cuiusdam viri sapientis referre. Exponit enim, quoniam sicut Iudaeorum populus in duodecim tribus fuit diuisus: sic & vniuersus populus Christianus diuisus est in duodecim tribus, secundum quaedam proprietates animarum, & diuersitates cordium, quas solus deus cognoscere, & discernere potest: Vt quaedam animae sunt de tribu Ruben, quaedam autem de tribu Symeon, vel Leui, vel Iuda. Puto enim sicut omnes sancti, quinque virgines prudentes esse dicuntur, quantum sint innumerabiles, propter quinque sensus spirituales: & omnes peccatores quinque virgines fatuae, quantum sint innumerabiles, propter quinque sensus carnales. Et sicut omnes ecclesiae Christi, septem dicuntur ecclesiae, quantum multae sunt, propter septem spiritus: omnes enim sancti, in quibus praeceteris virtutibus abundantior est sapientiae virtus, vna habetur ecclesia. Item in quibus praeceteris virtutibus abundantior est intellectus, altera dicuntur ecclesiae: & sic per singulos tractans, inuenies ecclesias septem: similiter & propter gratias duodecim, qui in personis duodecim virginum exponit angelus in pastore, si cui tamen placeat illa scriptura. Omnium namque Christianorum inueniuntur duodecim tribus esse: vt pote omnes animae, in quibus praecellit virtus veritatis, vna est virtus. Nec enim gratiae in omnibus aequaliter sunt, sed vnus quidem amplius praecellit in ista, alius autem in illa. Omnes autem Christiani, in quibus habitat Christus, sedes sunt Christi. Quod ergo ait:

A ergo ait: In regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, & vos sedebitis super duodecim thronos. Promittit eis tempus Christianitatis futurum post ascensionem suam, quando omnes suscipient verbum apostolorum in se, sicut verbum Christi. Illud enim est tempus regenerationis, quando homines regenerati per baptismum, facti sunt ex filiis hominum, filij dei. Illud est tempus, quando sedet Christus in sede maiestatis suae, sicut testatur propheta de gentium fide futura: Regnabit deus super gentes, deus sedet super sedem sanctam suam. Quicumque enim Christum in se suscipiunt credendo, sedes sunt maiestatis eius. Et vide, quia non de tempore futuri iudicij dicit, sed de vocatione gentium vniuersarum. Nec enim dixit: Cum venerit filius hominis, sedens super sedem maiestatis suae: sed ita, cum sederit in sede maiestatis suae. In sede autem maiestatis suae, ex eo coepit sedere, ex quo gentes credere coeperunt in eum. Ex quo ergo Christus sedet super sedem maiestatis suae, ex eo & apostoli federunt super duodecim thronos, id est, in omnibus Christianis, secundum diuersitates animarum, quas supra tetigimus. Omnis Christianus qui suscipit verbum Petri, thronus sit Petri, & Petrus sedet in eo: Sic & omnium apostolorum doctrinam susceperunt, & tenent in se hanc interpretationem, de diuersis tribus populi Christiani. Et de sessuris apostolis in sedibus commendat propheta, dicens: Hierusalem, quae aedificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Illuc enim ascenderunt tribus, tribus domini testimonium Israel. Quia illic federunt sedes in iudicio. Si ergo Hierusalem, quae aedificatur vt ciuitas, ecclesia sine dubio: & qui illic ascenderunt, tribus Christianorum sunt: sedes & tribus qui sederunt illic, apostoli sunt. Apostoli enim sunt sedes dei. Nec modica gloria est apostolorum, vt sermones eorum sedent in hominibus fidelibus, sicut Christi sermones: & in sermonibus eorum vita hominum consistat, sicut in sermonibus Christi. Sic ergo sedentes apostoli in thronis Christianis, in duodecim partibus distincti, secundum differentias animarum, iudicant duodecim tribus Israel, id est, omnes Iudeos. Quando enim per verbum apostolorum iudicant Iudeos, ipsi apostoli iudicare eos videntur. Sed videndum si omnes Christiani in persona quidem Christi, & apostolorum sunt sedes Christi: quare omnes Christiani in persona quidem Christi, quasi vna sedes dicuntur. Nec enim dixit, cum sederit filius hominis super sedes suas: sed, super sedem suam. In persona autem apostolorum duodecim throni esse dicuntur, omnis populus Christianus. Vide si habet rationem ista solutio. Quoniam omnes apostoli, omnia quidem bona habuerunt: non autem omnia ad perfectum, sed vnusquisque eorum in aliquo bono priuato magis perfectior fuit, quam alter: vt pote Petrus in fide fortior, quam caeteri: Ioannes innocentia simplicior, quam caeteri. Et sicut solus discernere potest Christus, quae animarum differentias nouit: ita Petrus requiescit in

fide, Ioannes in innocentia, & vnusquisque apostoli illa virtus in thronis, in qua perfectior caeteris fuit: Christi autem omnes virtutes, quasi vna est fides, quia in omni virtute equaliter ille solus perfectus est. Nam quoniam de tribulatione in hoc mundo apostolis danda loquitur Christus, illud est testimonium, quod sequitur hoc modo, dicens: Et omnis qui reliquerit hoc & hoc, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit. Id est, non solum vos, sed & omnes qui secuti me fuerint, sicut vos. Si autem omnes in hoc seculo centuplum recipiunt, sine dubio & apostolorum etiam in hoc seculo merces futura promittebatur. Ait ergo dominus: Et omnis qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit. Quoniam Petro interrogate ex persona apostolorum, caeterorumque fidelium Iudaeorum, quasi priore omnium, Christus ita promisit non solum Petro, sed apostolis omnibus, ne forte postmodum legentes homines haec Christi promissa aestimarent apostolis tantum, aut solis Iudaeis esse promissa, vtiliter addidit, dicens: Et omnis qui reliquerit, id est, siue Iudaeus, siue Gentilis. Et in alijs quidem euangelistis secundum alium exposuimus intellectum: hic autem & adolescentem illum, qui de vita aeterna magis glisrum requisit, proposuimus in mysterio Iudaei populi esse, & ipsum Petrum interrogantem in mysterio credentium Iudaeorum interpretatio conuenit, vt de Gentibus relinquentibus omnia, quae gentilia sunt, & ad Christi fidem confugientibus, omnia ista tradamus: id est, non solum omnis Iudaeus, sed etiam Gentilis, qui reliquerit patrem suum diabolum, & matrem suam ignorantiam, per quam assidue diabolus ex semine interfecti, id est, interdicti erroris generat filios, aut fratres, aut sorores, videlicet eiusdem erroris socios, sociasque: aut si crediderit ille qui fuit sacerdos, relinquens idololatriam ipsam coniugem suam, per quam quotidie filios generabat, & filias, & ipsa pariter cum matre eorum relinquens: aut si alicuius professionis magister, relinquens ipsam professionem, quasi agrum fertilem credat in Christum, aut dignitatem secularem, quasi domum optime se obumbrantem, despiciat propter fidem. Sed secundum traditionem simplicem conuenit intellectus, vt cum quis intellexerit quocumque modo filium dei esse Christum, non propter affectus parentum suorum, aut fratrum, aut filiorum, aut facultatum relinquat Christum, manens in perfidia sua priore: sed propter fidem Christi despiciat omnia illa, & sequatur vestigia Christi. Sed hoc videamus, qui reliquerit omnia, centuplum in hoc seculo quomodo recipere potest. Haec autem difficultas contigit, quia in hoc seculo recepturos dicit alter euangelista, alioquin in hoc seculo difficile non est. Ergo secundum sanam doctrinam ita nos conuenit intelligere quod dicit, Centuplum recipiet: non vt ipsam rem quam dimittit, centuplum recipiat: nec enim possibile est, vt qui

Mar. 10. d. & Lu. 18. c.

G vt qui patrem, aut matrem reliquit, centum patres, aut matres recipiat: sed ita tantam gloriam, tantam gratiam, tantam beatitudinem consequatur, vt centuplum valeat illi q̄ res fuit quam dimisit. Ecce reliquit patrem, & elegit sibi patrē deum. Nonne plus centuplum ei constabit, q̄ pater carnalis, vt illi obsequatur diebus ac noctibus, illius faciat voluntatē, illius hāreditatem expectet: qui postq̄ substantiam tradidit suis, nunq̄ moritur, neq; relinquit orphanos filios suos, sed & filij quasi perfecti viri possidēt diuitias eius, & pater semper illos sic tuetur, sic protegit, quasi semper infantes. Qui matrem reliquit, vt diligat matrē ecclesiam, nonne plus est ei centuplum, quam mater carnalis? Illa enim carnē eius peperit corporalem, hęc autem animam eius generauit eternam. Qualis caro, talis & mater carnalis. Cū enim mortua fuerit caro, perit generatio carnis, & soluitur generationis affectus. Ex illo enī nec ille illi filius, nec illa illi mater, quia anima nec

H generat, nec generatur: & nullum cognoscit patrē, nisi eum cuius voluntate creata est: nullam cognoscit matrem, nisi ecclesiam, quā illam generauit in fide, quā dedit ei mandata diuina ex duobus testamentis, quasi escam salutarem dulcissimi lactis ex duabus mamillis, quā illi aqua & spiritu texuit tunicam immortalem, quā ad perfectum sanctitatis adduxit, vt digni fuerint patris sui substantiā possidere. Qui reliquerit fratrem, vt habeat Christū fratrem, nonne melius est ei, q̄ centū fratres? Qui fratribus suis non inuidet, qui super hāreditatem non certat, qui propter lucrū non rupit fraternitatis affectum, qui nō solum omnia sua, sed etiam seipsum dare paratus est, qui cū omnia dederit, nihil ei minuitur. Nam humana substantia semper pauper est, & quātumuis homo habuerit, nihil se putat habere: illa autem substantia sola est, quā omnium desiderium satiat, & adhuc superabundat. Qui reliquit sorores, statim eum recipiunt gratiā dei, quasi charissimā sorores. Non vlla soror sic dulciter comple-

Ictitur fratrem suum, quomodo gratiē dei completuntur animam sanctam. Nam quoties gratiā dei in sensibus nostris hārent, & delectāt nos: toties animas nostras complecti, & osculari videntur. Si filios dimiserit, prouidet ei deus filios spiritales, quos doceat, quos erudiat, quibus dicat apostolica voce:

1. Cor. 4. Nam in Christo Iesu per euangelium ego vos genui: qui patris mortē non expectent. Nam filij carnales, si modicum fuerit pater eorum senex, tædiatur de vita ipsius, desiderant eū mori, & si citō mortuus nō fuerit, contempnunt eum quasi delirum: filij autem spiritales, quātō perfectiores fuerint in fide, tantō amplius diligunt suum doctorē. Si dimittit substantiā, ab omnibus diligitur, ab omnibus honoratur, a quibusdam autem & timetur. Nam ipse deus, cui se tradit, dat ei gratiam coram hominibus. Nonne melius est ei hoc, q̄ vniuersa terra? aut quā substantia tantā gloriam prestat homini super terram, quantam opinio sanctitatis: Adhuc pro terre-

na substantia datur illis substantia spiritalis, quā iunior filius accepit a patre suo, & consumpsit viuendo luxuriose, id est, sapientiam, scientiam, ceterasq; virtutes innumerabiles, quas consequuntur, qui relictis facultatib⁹ mūdiālibus se deo tradiderint. Multi enim erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. Primō enim synagoga vocata fuerat ad salutē, sed illa vitio infidelitatis egrotante in domo patris sui, id est, legis: & ex gentibus ecclesia surgens de infirmitate peccatorum suorum cucurrit ad Christum, vincens fide languorem, & sic gratiam synagoga transmissam præripuit. Synagoga autem videns ecclesiam, non solum ab infirmitate sua sanata, sed etiam accepta gratia a spiritu sancto filiam dei factam, accessit & ipsa ad Christū, magis zelo urgente, q̄ fide, sicut dicit Apostolus: Sed illorum delicta salus est gentibus, vt illas amulentur. Et synagoga, quæ sic primo loco vocata est, secundo creditur: ecclesia, quæ in secundo loco vocabatur, & primitias salutis obtinuit apud deum.

Dominica prima aduētus domini, homilia. xxj.

Incerto interprete.

N illo tempore, cū appropinquasset Iesus Hierosolymā, & venisset Bethphage ad montem Oliueti, tunc misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea. Et reliqua. Puto res ipsa exigit, vt queramus. Frequenter quidem Iesus venit in Hierosalem, sicut Ioānes testatur, nunq̄ tamen sibi adhibuit ministeria iumentorum, nec ramorum virentia circa se ornamenta constituit, nec ad terribilem laudem suæ diuinitatis animos populi excitauit, nisi modō quando vt pateretur, ascendit. Ideo ergo cum tāta gloria ingressus est, vt amplius illorū aduersum se excitaret inuidiam: quia iam tempus passionis eius instabat, & nō mors eum vrgebat, sed ipse magis aduersum se compellebat mortem. Quoties enim de manu sacerdotum elapsus euasit, cū esset visibilis factus? Quando Iudæi Christum voluerunt occidere, tangere eum non potuerunt. Quando autem Christus secutus est mortem, parcere ei Iudæi non potuerunt. Ergo si Christus eos prouocauit, an fortē de morte sua fecit eos innoxios? Absit, nō excitauit eos, vt facerent quod antē noluerant, sed vt possent facere, quod prius volebant. Facultas eis data est, non mutata voluntas. Tunc Iesus misit duos discipulos, dicens: Ite in castellum quod contra vos est, & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: soluite, & adducite mihi. Asina & pullus eius, Iudæi sunt, & Gētes. Iudæa enim secundum deum mater est Gētium, sic enim dicit ad illam deus per Esaiam prophetam: Et constituam principes tuos sicut antea, & cōsiliarios tuos sicut ab initio, & tunc vocaberis ciuitas iustitię, & mater ciuitatum, id est, ecclesiarum fidelis Sion. Propter quasdam tales similitudines animalib⁹ his assimilati sunt homines deum, vel dei

A vel dei filium non cognoscetes. Etenim animal hoc immundum, & præ ceteris penē iumentis magis irrationabile & stultum, infirmum & ignobile, & oneriferū magis: sic & homines fuerunt ante Christū, idololatrijs, & passionibus diuersis immundi, & irrationabiles, verbi ratione carentes, & quātū ad deum stulti. Quid autem stultius, q̄ factorem contemnere, quasi facturam: & opus manuum suarum adorare, quasi factorem? Erant infirmi secundū animam, & ignobiles, non valētes resistere passionibus suis, & oblitī generationem suam cœlestem, facti fuerant serui passionum suarum, & demonum, quibus resistere non valebant. Et quicumq; demonum, vel philosophorū cuiusq; erroris, vel dogmatis alicuius sarcinam eis voluisset imponere, susterebant, & omnia non bona patientia supportabant. Propter quē omnia & Apostolus ad Corinthios dicit: Videte vocationē vestram fratres, quia nō multi sapientes secundum carnem, non multi fortes, nō multi nobiles, sed quæ stulta sunt elegit deus, vt cōfundat sapientes: & infirma mūdi elegit deus, vt cōfundat fortia: & ignobilia, & contemptibilia mūdi elegit deus, & quæ nō sunt, vt ea quæ sunt destrueret. At vbi Christus super eos ascendit & induxit in templum, loti per baptismum, facti sunt de immundis animalibus homines sancti. Percepta enim verbi ratione & sapiētia dei, facti sunt homines rationabiles & prudentes: & inuenta est irrationabilitas eorum esse simplicitas, & stultitia eorum mansuetudo. Nā simplicitas sine ratione verbi, hominis irrationabilitas est: & mansuetudo, si non sit propter deum, stulticia est. Adhuc autem accepta gratia, & recognita generatione sua cœlesti, facti sunt de infirmis & ignobilibus fortes & nobiles: & quę videbatur infirmitas, innocentia inuenta est in eis, ignobilitas autē humilitas. Nam innocentia sine deo infirmitas aestimatur, & humilitas nō propter deum, ignobilitas iudicatur. Item reiicientes a se onera demonum, & suscipiētes super se iugum Christi suauē, & onus eius leue, & ipsum sessorum in cordibus suis suscipientes, facti sunt patientes. Nam patientia irrationabilis onerifera aestimatur, ligata, id est diabolici erroris vīculo impedita, vt nō haberet libertatem ire quō vellet. Nam omnes homines antequā peccemus, liberum quidem habemus arbitriū, si volumus sequi voluntatē diaboli, an non. Quod si semel peccates obligauerimus nos operibus eius, iam nostra virtute euadere non possumus: sed sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, vbi tempestas voluerit: sic & homo diuinæ gratiæ auxilio perduto per peccatum, non quod vult agit, sed quod diabolus vult. Et nisi deus valida manu misericordiæ suæ soluerit illum, vsq; ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit. Ergo nostra quidem voluntate & negligentia alligamur, sed per dei misericordiam absoluiur. Sicut enim videmus in istis mūdiālibus regnis, quomodo in primis quidem nemo potest facere seipsum regem, sed populus creat

sibi regem, quem eligit: sed cū ille rex fuerit factus, & cōfirmatus in regno, iam habet potestatem in hominibus, & nō potest populus iugum eius de ceruice sua repellere. Nam primū quidem in potestate populi est facere sibi regem, quē vult: factū autem, de regno iam repellere non est in potestate eius: & sic voluntas postea in necessitatem conuertitur: Sic & homo, priusq̄ peccet, liberum habet arbitrium, vtrum velit sub regno esse diaboli, an non: cū autem se peccādo tradiderit sub regno ipsius, iam non potest de potestate eius exire. & sic prima voluntas eius in necessitate conuertitur. Et hoc est, quod homines seculares & peccatores dicere solēt: Nunquid nolumus esse sancti? & quis non vult esse iustus: sed non possumus. Verūm quidem est quod dicūt, sed non habent excusationem: quia primū potuerunt non esse sub potestate diaboli, si voluissent: postq̄ verō posuerūt thronum diaboli in cordibus suis, iam nemo potest eos eripere de potestate diaboli, nisi solus deus. Soluite, inqt. Quomodo? Per doctrinam vestram, & per miracula vestra: quia omnes Iudæi & Gentes per apostolos liberati sunt. Adducite mihi. Ad ministerium, id est, ad gloriam corrigite illos. Duos autem misit apostolos, quia per duo generalia madata omne genus humanum de peccato absoluitur. Qualia? Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & proximū tuum sicut teipsum. In his duobus omne peccatum expellitur, & omnis iustitia consummatur. Aut certe alia duo: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Et iterū: Quod vultis vt faciant vobis homines, facite & vos illis similiter. Quidam autem duos istos Petrum & Philippum apostolos exponit intelligere oportere, quoniam hi primū transgressores Iudaicos fines, Gentes adduxerunt ad Christum: Philippus quidem Samariam, quam ipsam Samariam asinam esse interpretatur: Petrus autem Gentes, accipiens Cornelium ex Gentibus, quasi Samarię pulum. Et si quis vobis dixerit aliquid, dicite: Dominus operam eorū desiderat. Nec dicatis, dominus tuus, neq; dominus noster, neq; dominus iumentorum, vt intelligant omnes: quia ego solus dominus, non solum animalium, neq; solum eorum, qui mihi subditi sunt, sed omnium hominū, etiam qui mihi cōtrarij sunt. Nam & peccatores cōditione quidem mei sunt, voluntate autē sua diaboli. Meus est enim orbis terrā, & plenitudo eius. Dominus operam eorum desiderat. Iustum est, vt aliquando creatura seruiat suo factori. Gentes enim deus in potestate diaboli pro tempore reliquit, vt tentet: non in æternū consumpsit, vt perdat. Necessē est autē vt fiat quod scriptum est: Homines & iumenta saluabis domine. Cōfestim autem remittet eos. Animal quidem postq̄ ingressum est in Hierosalem, inde ad dominū suum remissum est: animalis autem propheta in Iudæa remansit. Nam de animali illo non hoc quod videbatur necessarium erat Christo, sed id qd̄ intelligebatur: id est, nō caro, sed ratio: ideoq; caro

G caro remissa est, ratio autem retenta. Aut ita, non dixit, & iterum remitter eos ad te: sed tantum, remittet eos: ne ministerium praeceperet rationem. Nam puto in primis homines non sermone nudo vocavit apostolorum, sed per virtutem spiritus sancti soluit pariter, & adduxit. Postquam autem adduxit, iterum dimisit eos in arbitrio, ut labore suo comitante gratia iustificentur. Nam quod vocati sumus, dei est: quod autem digni vocatione viuimus, nostrum pariter & dei est. In hoc est quod ait: Iterum remittet eos. Non ad diabolum qui prius tenebat eos, sed in arbitrio suo, in quo antea fuerunt, adiuuante scilicet dono gratiae. Hoc autem totum factum est, ut impleretur quod dictum est per prophetam, dicentem: Dicite filiae Sion, ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullum filium iumentum. Dominus enim ascendens ad mortem in Hierosolymam, magnam gratiam pacis, & concordiae mundo uniuerso quasi in testamento reliquit. In mysterium enim genitum futurarum sedens super asinam & pullum eius, intrauit in templum: & sic Gentes Iudeorum coniunxit. Sciens autem propheta malitiam Iudeorum, quia contradicendi fuerant Christo ascendenti in templum: ideo ante praemonuit, ut per hoc signum cognoscerent regem suum Iudaei, dicens: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, &c. Ecce, ostendens est verbum, id est, videte: non carnali aspectu, sed spiritali intellectu opera virtutum eius aspiciate, non schemata visionis eius. Si enim schema tantum eius aspexeritis, decipiendi estis natura humana: si autem opus eius consideraueritis, saluati estis in virtute diuina. Ante tempora autem multa constitutus propheta, videns eum spiritali aspectu, qui nondum fuerat natus: ideo dicebat, Ecce, ut ostenderet, quia ille de quo loquebatur, antequam nasceretur iam erat. Cum ergo videritis eum in templo, o Iudei, nolite superbe agere contra eum, dicens: In qua potestate facis haec? Quia ecce rex tuus venit mansuetus, sedens super asinam. Nolite considerare in qua potestate facit, sed considerate tantum si facere potest: quoniam hoc credere est, illud autem tentare. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam. Nolite dicere: Nos non habemus regem, sed tantummodo Caesarem. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam. Si intellexeritis, venit tibi: si non intellexeritis, veniet contra te: id est, si intellexeris veniet ut saluet te, ut sub pedibus tuis subiuguet Gentes, ut gaudes per prophetam dicas: Quoniam dominus excelsus, terribilis, & rex magnus super omnem terram: subiecit populos nobis, & Gentes sub pedibus nostris: elegit nos hereditatem sibi speciem Iacob, quam dilexit. Si autem non intellexeris, veniet ut perdat te, & de templo sanctitatis expellat, & aliam sponsam de Gentibus castiorem ducat in cubiculum sanctitatis, ut tu proiecta, & in tenebris constituta dicas per Salomonem: Ne aspexeritis me, quoniam ego sum denigrata, quoniam despexit me sol. Vis cognoscere mansuetudinem venientis? considera speciem aduentus

eius: non sedet in curru aureo, preciosa purpura fulgens, neque ascendit super equum ferudum, amorem discordiae & litis, qui iactantia gloriae peccus habet repletum, qui de longinquo odoratur bellum, & gaudet ad vocem tubae: & cum viderit sanguineam pugnam, dicit in corde suo benefactum: sed sedet super asinam tranquillitatis, & pacis amicam. Non autem vides in circuitu eius splendentes gladios, ut caetera ornamenta armorum terribilium. Sed quid ramos frondentes, testimonia pietatis. Venit ergo mansuetus, ut non propter potentiam timeretur, sed ut propter mansuetudinem amaretur. Sedens super asinam & pullum eius. Esto, super matrem sedebat, nunquid & super pullum sedebat? Tamen etsi corporaliter fieri non poterat, ut super animal vtrunq; sederet, spiritaliter poterat, cum esset deus, ut & in Iudaeis sederet & Gentibus simul. Sedere autem est super iumenta, id est, in precordiis habitare, ut dicitur illis Christus: Tollite onus meum super vos, & videte quoniam mitis sum, & humilis corde. Mansueti enim mansueti debent portare, quia vocavit eos seorsum: non ut puniat eos propter peccata eorum, sed ut ipse requiescat in eis propter mansuetudinem eorum. Nam sicut hoc genus iumentum si quid errat, in simplicitate errat, & non in asperitate: ita & homines qui crediderunt in Christum, siue ex Iudaeis, siue ex Gentibus non in malitia, sed in ignorantia peccauerunt: ideo sedere debent, non puniri sub graui fessore. Nam sicut peccatores equi sunt diaboli, ita & sancti equi sunt Christi: quia diabolus in peccatoribus sedens, instigat eos per deserta facinorum, id est, per fornicationes & auaritias: Christus autem sedens in sanctis dirigit eos per plana iustitiae, id est, in castitate, in humilitate. Ergo equitatus diaboli, perditio est: equitatus autem Christi, salus. Sicut Abacuc dicit in canticis suis ad ipsum: Qui ascendis super equos tuos, & equitatus tuus sanitas est. Ergo induxit populum in templum, ut Gentes Iudaeis coniungat, ut impleretur quod Iacob benedicens filium suum Iudam prophetauit: Alligabis, inquit, ad vitem pullum suum. Quae est illa vitis? Iudea quae de Aegypto translata est, & in Oriente plantata. Et sicut prophetauit Noe de filiis suis, dicens: Benedictus filius meus Sem, dilatet deus Iaphet, & inhabitet in tabernaculis Sem. Sem enim erat pater Iudeorum, Iaphet autem pater gentium, quae per Christum ingressae sunt in tabernacula Iudeorum. Eunt autem discipuli, fecerunt sicut praeceperat illis Iesus, & adduxerunt asinam & pullum. Quod euntes Apostoli soluerunt asinam alienam, mysterium quidem illorum, virtus autem & auctoritas Christi. Nec enim potuissent tollere iumentum alienum ab illo domino, qui non eos agnoscebat quod essent, nisi praenunciasset eos spiritus Christi, cor domini eius praeparasset ad dandum. Sic quod apostoli soluerunt Iudaeos, vel gentes de vinculo inimici, in prima quidem facie eorum videbatur opus, reuera autem virtus fuit, & gratia Christi. Nec enim a Christo duodecim constitutum

ti totum mundum ligatum sub potestate diaboli soluere potuissent, nisi gratia Christi confregisset virtutem inimici. Et imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. Vestimenta sunt praecepta diuina, & gratia spiritalis. Sicut enim nuditatis turpitudine vestimento tegitur, sic naturalia mala carnis nostrae praeceptis & gratia diuina teguntur. Omnis enim homo naturaliter non solum peccator est, sed etiam totus peccatum, dicitur Apostolo: Erasmus natura filij irae, sicut & caeteri. Unde & Adam ideo se vidit nudum, id est peccatorem: & ideo folijs ficis, id est, mandatis asperae legis cooperuit nuditatem suam. Et alibi promittens se deus iustitias suas, & gratias ablaturum, de gente Iudea sic dicit per Ozeam prophetam: Et auferam vestimenta mea & lintheamina, & ostendam gentibus turpitudinem eius. Ergo imposuerunt vestimenta super eos, id est, mandata & gratias quas ipsi acceperunt a Christo: super Iudaeos & Gentiles imposuerunt, id est, tradiderunt. Nec enim requiescere in eis potuisset Christus, nisi eius mandata fuissent in eis. Plurima autem turba vestimenta sua sternerant, alij autem scindebant ramos de arboribus, & sternerant in via: videlicet ut veniente calcarentur iumento. Vestimenta sunt mandata, ut diximus: frondes autem speciem tenent pietatis. Quoniam ergo omnia mandata legis, & species Iudaicae religionis a Christianis fuerunt conculcanda in via, id est in Christo: ideo iam tunc illa sub pedibus iumentum sternerant in via. Et vide quoniam super iumentum quidem apostoli posuerunt vestimenta sua, sub pedibus iumentum caetera turba Iudaica: quoniam mandatis quidem apostolorum sternuntur Christiani & adornantur, legis autem mandata ipsi conculcant. Quotiescunque enim circuncisionem spernimus, sacrificia Iudeorum pro nihilo aestimamus, & caeteras consuetudines Iudaicas reprobamus: vestimenta Iudeorum quibus ipsi induebantur, nos qui sumus ex Gentibus sub pedibus nostris calcamus. Alius autem sic: Qui vestimenta, inquit, deposuerunt super asinam, apostoli sunt, caeterique doctores: vestimenta autem sunt decus, & schemata gloriae: gloriam ergo quam Christus accepit a patre, dedit discipulis suis. Discipuli autem accipientes eam a Christo dederunt gentibus, ut delectabiliter Christus sederet in eis, sicut ipse dicit: Et ego gloriam quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Turba autem quae vestimenta sua sternerant in via, credentes erant ex circuncisione: qui gloriam quam habebant ex lege, videntes Christum, deiecerunt in terram, semetipsos humiliantes, & cum Paulo apostolo, dicentes: Secundum iustitiam quae ex lege est, conuersatus sum sine querela: sed quae mihi fuerunt lucra, haec aestimaui propter Christum detrimenta, & arbitror stercora esse ut Christum lucrifaciam. Quid est enim aliud iustitiam legis terrae coaequare ante sublimem, & gloriosam? Qui autem ramos de arboribus praescindebant frondentes, & ipsi erant credentes, & Tomus secundus.

eruditi doctores, qui ex prophetis accipientes exemplum vitam de Christo, quasi de arboribus semper virentibus, & nunquam folia verborum suorum deicientibus, ramos frondentes ante pedes subiugalis, hoc est Gentilis populi ponebant, vel sternerant, ut per ea exempla quasi per ramos virentes sine offensiculo ambularent per viam vitam istius, donec introirent in sanctuarium dei. Turbae autem quae praecedebant, & sequebantur, clamabant: Hosanna filio Dauid. Memores populi mirabilium eius quae ostendit eis, & sanitatum quas praestitit eis, exultantes cordibus suis ante & retro clamabant: Hosanna filio Dauid. Qui praecedebant seniores erant, scilicet patriarchae, prophetae, caeterique sancti, qui ante aduentum Christi de aduentu eius & praedixerunt, & cognouerunt: sequentes autem iuniores, scilicet apostoli, martyres, caeterique doctores, qui post ascensum Christi de resurrectione eius & de ascensu, vel de operibus praedicauerunt, vel praedicant. Et diuersi quidem temporibus fuerunt, tamen in omnibus vnus exultationis spiritus fuit. Et illi quidem prophetantes de Christo venturo clamauerunt: Benedictus qui venit in nomine domini. Illi autem laudantes clamabant de aduentu Christi iam adimpleto. Hosanna autem quidam interpretantur gloriam, alij vero redemptionem, alij saluifica, siue saluum fac. Nam & gloria illi debetur, & redemptio illi conuenit, quia omnes redemit, & preciosa sui sanguinis effusione saluauit, qui cum deo patre viuunt & regnant, in saecula saeculorum, Amen.

Dominica xxij. post Pentecostes, homilia xxij. Incerto interprete.

In illo tempore, abeuntes pharisaei cum Iesum in sermone. Omnis malitia confunditur aliquoties ratione veritatis, corrigitur autem nunquam: maxime eorum qui proposito malo, & non ignorantia peccant. Ecce enim sacerdotes postquam terrere dominum non potuerunt, dicentes: In qua potestate haec facis? postquam parabolarum ratione constructi, suo iudicio ipsi se reos fecerunt, dicentes: Malos male perdet. Nemine contra eos dicente testimonium, nisi conscientia sola. Nunquid compunxit eos timor peccati? nunquid compescuit eos vel libertatis consideratio? Sed quid abierunt, & consilium acceperunt, ut eum caperent in sermone. Quemadmodum si aliquis claudere voluerit currentis aquae meatum, si vna ex parte clausa fuerit aquae violentia, aliunde sibi semitam rumpit: sic & eorum malignitas ex vna parte confusa, aliam sibi aditum adinuenit. Sicut enim non potest fieri, ut ligna mittendo extinguas ignem: sic fieri non potest, ut rationem reddendo places hominem malum. Et sicut ignis quanto magis ligna susceperit, in maiorem flammam erigitur: sic animus malus quanto magis veritatem audierit, tanto amplius in malitiam excitatur. Abierunt ergo, & consilium acceperunt. Quod abierunt? Ad Herodianos.

Grodianos. Nam ex eo quod non dicit, consiliati sunt, sed, consilium acceperunt: & ex eo quod pariter cum Herodianis venerunt: apparet, quia cum illis eiusmodi circūventionis consilium tractauerunt. Homines coloni cuius terram possident, eius auxilio opus habent: qui iustitiam tenet, nullius patrocinio indiget, nisi dei: qui in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutorium necessarium habet. Coloni enim dei, diaboli adiutorium non requirit: colonus autem diaboli, auxilium dei non requirit: etsi quaerit, non inueniet. Vidisti aliquando euntem ad furtum deum orare, vt bene prosperetur in furto? Aut qui vadit ad fornicationem, nunquid signum crucis ponit sibi in fronte, vt non comprehendatur in crimine? Quod si fecerit, non solum non iuuatur, sed amplius traditur: quia nescit iustitia dei patrocinium dare criminibus. Sic & isti Christū expugnare cupientes, conuenienter non ad seruos dei viros religiosos, sed ad Gentiles, id est ad Herodianos se contulerunt: quale consilium, tales & consiliatores. Quis autem poterat dare consilium contra Christum, nisi, diabolus, qui erat aduersarius Christi? Cogitabant enim apud se sacerdotes, si nos euntes interrogauerimus Christum: quauis dixerit, quia nō licet dari Cæsari tributum, tamen non nobis creditur dicentibus contra eum. Iam enim omnes, quia inimici eius sumus. Inimicorum autem testimoniū in iudicio, etsi verum fuerit, quasi suspectum reprobatur: sed nec per seipos interrogare volebāt Christum, quia in magna suspitione inimicitiae fuerant apud Christum, ne forte quasi suspecti circūuenire eum non possent. Nam inimicus manifestus melior, q̄ amicus fictus. Ille dum timetur, facile vitatur: iste dum non agnoscitur, praeualeat. Miserunt ergo discipulos suos, quasi adhuc minus cognitos, & minus suspectos, vt aut absconditè facile deciperent eum, aut deprehensū minus erubescerent apud eum. Nam consilio malo deprehensio, tantò minor nascitur confusio, quantò fuerit persona deterior. Sed discipuli illi magistris suis etate minores erant, malitia autem pares: nam & pulli serpentum statura breuiore, veneno autem aequales sunt: & catuli luporum adhuc teneri constituti, etsi venationem obtinere nō possunt, iam tamen sanguine gaudent, & morsibus ludunt.

Diui Ioannis Chrysostomi de arbore ficus a domino arefacta, homilia. xxij.
Incerto interprete.

Mat. 21. b.

T factum est, inquit, cum trāsiret Iesus, vidit arborem fici plātātam super viam, & esuriuit, & accessit ad illā, & nō inuenit fructū in ea: quia non erat tēpus eius. Et maledixit eā, & aruit: & mirati sunt discipuli eius. Si ad arbore fici esuriens dominus venit: & quia tēpus non fuit, idcirco in ea fructū non reperit: cur eā idem dominus maledixit: Nec enim proprię volūtatis vitio, fructum nō

habuit: cui desideratos fructus, tēporis necessitas denegauit. Igitur si tāta vis est, vt necessitati debita imponantur, id est, vt alieno tēpore fructus de arbore exigantur: quāta vis esse poterit, si volūtas nō exhibeat, quod debetur? Nec enim voluntas poterit excusari, cum excusata necessitas non sit. Sed primò querendū est: cur esurierit dominus, qui omne animal pascit. Dehinc, cur ad arbore accessit, quā fructum nō habere certò certius sciuit. Post, cur eā arborem maledixit: quā non sua voluntate, sed tēporis necessitate fructū non habuit. Nisi enim arbore figuratā in homine acceperis: rationē istam inuenire non poteris. Nouerat enim dominus exhibendi fructus tempus non esse: nouerat ob hoc arbore maledici non debere, quā tūc forsitan maledicēda fuisset, si suo tēpore debita denegaret. At cum dominus Christus quicquid in seculo gessit, quicquid docuit, vel quascūq; parabolas intulit: in ipsis hominē designauit, cuius causa salutis descendit, quem aut instruxit, aut monuit, aut armauit. Instruxit, dū dixit: Ecce ego mitto vos, sicut oves in medio luporū. Monuit, dū dixit: Ne dederitis sanctū canibus. Armauit, dū dixit: Nolite timere eos, qui corpus occidūt: animam autē occidere nō possunt. Est autē in arbore similitudo hominis, ad quē dominus esuriens venit. Quid autem esurit in homine dominus, quidve ab eo sibi desiderat exhiberi, nisi quod ipse deo patri exhibuit? Meus, inquit, cibus, & meus portus est, vt faciā voluntatē eius, qui misit me. Hæc ab homine exigit Christus, quē ipse deo patri exhibuit. His enim saginari certū est, quib⁹ ab eo saginat⁹ est pater. Hæc a nobis exigit, quā se præbuisse deo patri ostendit. Exhibe Christo, quā Christus exhibuit deo: redde filio, quod filius reddidit patri. Inde promeretur Christianus, vnde deū promeruit Christus. Nō esuriat dominus, cū non obsequitur seruus: nō sitiāt Christus, dū non obtēperat Christianus. Sagina domini, officia sunt serui. Tu operaris, & dominus pascitur: tu obsequeris, & dei filius saginatur. M Esuriui, inquit, & dedisti mihi māducare. Nō es arbore a deo plātata, si bonos fructus nō exhibes. Ois, inquit, arbor nō faciēs fructus bonos excidetur, & in ignem mittetur. Non es plantatus iuxta tractus aquarum, si fructum tempore suo nō reddis. Et erit, inquit, velut lignum, quod plantatum est iuxta tractus aquarum, quod fructum dabit in tēpore suo. Non te patitur diu suo in agro consistere, si intelligi contigerit esurire. Infructuosas enim arbores in vinea sua dominus permanere nō patitur, sicut ipse in euangelio suo testatur. Ecce trienniu est, ex quo venio: & fructum in ista arbore non inuenio. Abscinde illam. Vt quid terrā euacuat? Omnis sterilitas maledicta arefcit, & cum aruerit, igni & incendio proficit. Molestus terror est: vbi securis ad radices arborum posita repentinum excidium comminatur. Iam, inquit, securis ad radices arborum posita est. Audi itaq; securis istius terribilem vocē: & paratam vlcisici sollicito meru formida. Aut redde, inquit,

A inquit, fructus, aut ferio: aut igitur exhibe, quod iuberis: aut facio quod præcipior. Non te patiar sine fructu consistere, quā infructuosas arbores iussa sum amputare. Esto itaq; homo arbusculę tuę valde diligens cultor, esto huius plantationis sollicitus semper amator: vt in ea arida quacumque sunt, abscindantur: quæ infructuosa sunt, amputentur: quæ fructuosa sunt, excolatur: diffusos ramos & nemorum opacitate condensos, spiritali falce compone, vt abūdantes fructus potius, quā luxuriam maligni germinis nutriant: ramorum nimios & abruptos excessus diligenti sollicitudine refeca, vt refecati in fecunditatem fructuum exurgant. Vbertate enim germinis, non inani specie dominus delectatur. Steriles non amat: fecundas exoptat, fructuosas diligit: aridas amputare consuevit. Sagina igitur tuis fructibus dominum, vt suis teipse saginet. Sterilitate tua non esuriat, ne & ipse faciat te esurire. Da illi fructus, quos exigit: & accipies, quos promittit. Exhibe ei quod desiderat: & accipies ab eo, quod donat. Tribue ei nascentia, quæ cupit: & ipse tibi, quæ cupis, attribuet. Tunc enim poteris eius fructibus saginari, si eius esuriam a te contigerit satiare. Dictum est breuiter esurire dominum. Quid sit, dehinc quod sequitur, videamus. Et accessit, inquit, ad arborem dominus: vt fructum in ea inquireret, & non inuenit, quia tempus non fuit. Diximus superius in hominem, figuram esse arboris transferendam: quum dominus Christus nec ad arborem posset nisi figuratè, alieno tempore accedere, nec ab ea fructum qui deerat, quasi desiderans postulare. Sed hoc totum, vt diximus, in figura hominis gestum est, qui semper debet in se debitos fructus habere, nec vnquam sine ipsis inanis & vacuus consistere: quippe qui paratus sit semper, vt si forte dominus ad eum venerit, & fructum in eo, id est officia sancta quaesierit: inueniat eum semper paratum, semperque fructibus bonæ vitæ instructum, vt si eum ducere secum voluerit, beatum foelicemq; adducat: aut si relinquere in mūdo voluerit, in exemplum multorum relinquat. Nam quod dicit, Nō fuit tempus, vt fructum dominus inueniret: hominis isthic causa tractatur. Tēpus enim exigendorum de homine fructuū, id est, quod dominus iudicium celebrabit, quo singulorū actus & vitam discutiens, aut bonos fructus celesti præmio honorabit, aut malos gehennæ ignibus religabit. Tamen quia nonnunq̄ ante tempus iudicij, id est, hic in seculo, dominus consuevit anteuertere iudiciū, vt nunc de nobis exigat, quod iudicij tēpore exacturus est: monet debere nos esse paratos, id est fructibus sanctæ vitę instructos, ne subito sine fructu inuentos, exemplo istius arboris maledicatur: sicut nos ipse dominus admonet, dicens: Estote, inquit, parati: quia nescitis, quando dominus vester adueniat. Non enim o homo contradicere iudici poteris: si a te modò velit exigere, quod illum nō sti futuro iudicio destinasse. Tuum verò illud est Tomus secundus.

tantum, semper esse paratum, semper sollicitum, D semper salutaribus officijs instructum, vt quocumque venerit tēpore tuos actus discutere, iudiciū celebrare: dignus semper existas, qui merita vitę celestibus præmijs digna expēdas. Sic aliquādo delinū inopinatò demittēs, genus humanū extinxit: sic Sodomitas domin⁹ imbri flammifero iudicauit, sic Gene. 7. c. Aegyptios merfit, Amorrhæos deleuit: & non- Exo. 15. a. nunquam homines diuerso iudicio hīc in seculo iudicauit. Aliud est enim manere vacuū, nec timere domini præiudicium: aliud securum & letum expectare iudicium. Dum enim securus quis in mundo incautus & segnīs, tarditatem iudicij contemnens, sine fructibus bonæ vitæ consistit: sic præoccupatus a iudice, istius arboris exemplo maledictus arefcit, sicut ipse dominus in euangelio dicit: Si autem dixerit seruus ille nequam in corde suo: tardat dominus meus venire, & incipiat cadere conseruos suos manducans & bibens cum inebriantibus se: veniet dominus in die eius, quā nescit, & hora quā nō sperat, & partem eius cum infidelibus ponet. Diximus primò quid sit esurire dominū: deinde dixim⁹ accessisse ad arborem eum, vt fructū inueniret in ea, & non inuenit, quia tēpus non fuit. Sequitur nouissimè, quia ipsa arbore maledixit, & aruit. Tu in hac arbore homo dei terreris, tu instrueris, tu salubriter admoneris: tibi procurantur exempla, tibi causæ aptantur, propter te istius arboris argumēta traduntur. Si habes in te fructus, serua: si nō habes, repara. Hæc enim aut seruientes terrent, aut cōtēnentes perimunt: aut sollicitos saluat, aut temerarios cōdemnant. Tu in arbore ista consistis, tu hoc exēplo pullaris: per ipsam tibi aut salus, aut causa, aut vita, aut poena tribuitur. Aduentum domini bonis fructibus præueni. Constitue in via paratissimos accellerās fructus. Quod in te dominus optat, inueniat: quod quaerit, reperiat: quod desiderat, habeat: ne quod a deo arbori contigit, tibi contingat. In arbusculam prolatum est iudicium, vt tibi proficiat in exemplum. Maledictio arboris tribuat metum, pariat fructum, seruet iudicium. Quantò tardauerit dominus, tantò sit sollicitior seruus: quantò diutius superuenit Christus, tantò sit paratior Christianus. Maior est enī poena dilata, q̄ subita: molestius supplicium, quod præmissio terrore differtur: grauior poena, quæ ad hoc tardat, vt diuti⁹ feriat. Subita enī citò pcutiūt, dilata foeneratā poenā restituūt. Nō est puidus seru⁹, quē imparatū iuenerit domin⁹. A cēt⁹ tuos tu ipse discute, & quod displicuerit, corrige: rationes quas daturus es, cautè cōpone, vt dominus illas possit, cū acceperit acceptare. Quare tu homo, qui i similitudine arboris figuraris: esto viuendus, esto foecūdus, esto bonis fructibus plenus. Nullus in te ramus sine fructu remaneat: nullus locus sine fecunditate consistat. Domin⁹ cū ad te venerit, tuis fructibus gaudeat: vel si ad te miserit, saginā in te desideratā inueniat, vt qui quod sterile arbore maledixit, foecundā tuā arborem in æterna secula benedicat.

Rr ij Dominicę

G Dominicae .xviij. post Pentecostes, homilia .xxiiij. Incerto interprete.

Mat. 2.2.d.

In illo tempore, accesserunt ad Iesum pharisaei, & interrogavit eum vnus ex his legis doctor tentans eum: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Frequenter Iudaei diuersis interrogationibus Christum tentantes, sibi quidem acquisierunt interitum, nobis autem prouiderunt salutem. Nam verba Christi profecerunt illis ad confusionem, nobis autem ad aedificationem: quoniam responsis eius vincebantur, & non placabantur. Nam malitia frequenter quidem vincitur, nunquam autem placatur. Pharisaei sunt omnes, qui contra veritatem contendunt, qui non veritatem defendere cupientes certant, sed subuertere festinant. Qui enim pro veritate contendit, cognita veritate consentit veritati: qui autem contra veritatem, non consentit veritati, manifestum est: quoniam prius non pro veritate, sed contra veri partem certabat. Audi igitur homo fidelis, qui contra haereticum libenter contendis: Si pharisaei placati sunt, & tu certando contra haereticum, potes eum placare, cum viceris: si autem pharisaei victi quidem sunt, placati autem non sunt: quomodo tu poteris eos placare, cum viceris? Numquid Christo fortior es, ut quos ille non placauit, tu places? Debuerunt quidem timere Sadducaeorum exemplum, ut ne similiter interrogantes confundatur: sed ardens malitia, dum se satiare festinat, non aspicit exitum rei, ut tantummodo alteri noceat, nec sibi parcent. Sed si neminem ante vicisset, forsitan iusta ratione se sperarent posse eum vincere, a quo nullus est victus: nunc autem videtes, quonia quotquot eum interrogare ausi sunt, omnes victi recesserunt: quid aestimandi sunt isti? Numquid fortiores quam ceteri, qui victis omnibus vincere possint? Sed impudentiores, quam omnes qui confusis omnibus ante se, similiter erubescere non timuerunt. Conuenerunt in vnum, & interrogavit eum vnus legis doctor. Conuenerunt, ut multitudine vinceret, quae ratione superare non poterant. A veritate nudos se esse professi sunt, qui multitudine se armauerunt. Dicebant enim apud se: Vnus loquatur pro omnibus, & omnes loquamur victores: si autem victus fuerit, vel solus videatur confusus. O pharisaei, qui omnia propter homines cogitatis & facitis. Primum quidem venietes cum vno, vincendi estis per vnum: tamen putatis quia vno victo, homines non intelligant omnes vos victos. Numquid conscientiae vestrae non sentiunt se esse confusas? Leuis est enim consolatio, qui in seipso confusus est, quod ab alijs ignoratur. Magister, quod est mandatum magnum in lege? Magistrum vocat, cuius non vult esse discipulus. Simplissimus interrogator, & malignissimus insidiator, de magno mandato interrogat, qui nec minimum obseruat: ille enim debet interrogare de maiori iustitia, qui iam minorem impleuit. Dominus autem sic eum reprehendit, ut interroga-

tionis eius fictam conscientiam statim primo responso percuteret, dicens: Diliges dominum deum tuum in toto corde tuo: id est, non sicut tu, qui devotionem ostendis in ore, & fraudem meditaris in corde. Magnum autem & minimum mandatum dicimus, quantum ad dignitatem mandatorum, non quantum ad utilitatem. Alioquin utilitas omnium mandatorum vna est, & omnia mandata quae videntur esse mandata, ita sibi cohaerent, ut alterum sine altero esse non possit: ut puta si interroget te aliquis in aedificatione domorum, quae pars est melior: dicitis fundamentum. Sed quemadmodum aedificatio non potest esse, nisi fuerit fundamentum, ita nec fundamentum potest esse, nisi aedificatio fuerit subsecuta: nec dicitur fundamentum, nisi sit aedificatio cuius fundamentum dicatur: ergo fundamentum aedificatione dignius est, non vtilius. Sic & caput dignius est quam membra, tamen nec membra sine capite, nec caput sine membris. Sic digniores sunt sacerdotes, quam populus, non tamen vtiliores: quia nec populus sine sacerdotibus, nec sacerdotes sine populo esse possunt. Ita & dignius est hoc mandatum: Diliges dominum deum tuum, ex toto corde tuo: quam illud, Non concupisces, non occides, tamen utilitas vna est. Nam qui diligit deum, ille non occidit, aut concupiscit: qui autem occidit, aut concupiscit, non diligit dominum deum suum. Esse autem minora mandata dominus manifestat: Si quis vnum ex minimis istis mandatis soluerit, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum. Diliges, inquit, non timebis: quia diligere maius est, quam timere. Minoratio enim culturam dei habet timorem: perfectio autem, dilectionem, dicente Ioanne: Perfecta autem dilectio foras mittit timorem. Donec enim homo timet deum, non eum diligit: cum autem diligere coeperit, iam non eum tantummodo timet, sed etiam amplius diligit. Timere enim seruorum est, diligere filiorum. Timor sub necessitate est, dilectio in libertate: qui in timore seruit deo, poenam quidem euadit, mercedem autem iustitiae non habet, quia inuitus facit bonum propter timorem. Non vult ergo deus, ut timeatur ab hominibus quasi dominus, sed ut diligatur quasi pater, quia adoptionis spiritum donauit hominibus. Nam si conceperimus ab initio creati hominis causam, intelligimus, quia deus se magis patrem voluit esse hominum, quam dominum. Non enim dixit tantummodo, Faciam hominem: sed, faciam hominem secundum imaginem nostram. Similare autem conuenit filijs ad patres suos, non etiam seruis ad dominos suos. Quid est, diligere deum ex toto corde tuo: nisi ut cor tuum non sit inclinatum ad vllius rei dilectionem amplius quam dei, nec delesteris quasi specie mundi amplius quam dei, non in honoribus, non in auro vel argento, non in possessionibus aut vineis, non in animalibus aut mancipijs, non in ornamentis aut vestibus, non in filijs aut parentibus, aut amicis: sed haec omnia existimes tibi esse in deo, ut praehis omnibus a-

bus ames deum. Si autem in aliquo horum amor cordis tui fuerit occupatus, iam ex toto corde non amas deum. Pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem, pro tanta parte minus est ad deum. Ecce, si vir habeat uxorem, quomodo cognoscitur uxoris plena dilectio? Uxor neminem debet sapientior rem putare quam virum suum: etsi sit alter sapientior, tamen illa sapientior esse alterum intelligere non debet. Uxor neminem fortior debet putare quam virum suum: etsi sit alter fortior, tamen illa intelligere non debet alterum fortior. Uxor neminem debet formosior putare quam virum suum: etsi sit alter formosior, tamen coram oculis eius alter formosior non debet apparere. Perfectum enim odium, & perfectus amor verum iudicium non cognoscit: ut puta si perfectum odias aliquem, qualiacumque fuerint, apud illum omnia tibi displicent, siue quae loquitur, siue quae agit: etsi sint bona, tamen tibi mala videntur. Sic, etsi perfectum aliquem amas, quaecumque sunt apud eum, tibi placent, siue quae loquitur, siue quae agit: etsi mala sunt, tamen tibi bona videntur. Ergo & uxor si videns aliquem dixerit, quam sapiens vir, utinam vir meus talis esset, iam amor eius minus habet aliquid de perfecto amore. Si videns aliquem dixerit: Quam formosus homo, utinam vir meus talis esset: iam amor eius minus habet aliquid de perfecto amore. Et pro quanta parte amplius aliquid laudauerit in altero viro quam in suo, tanto dilectio minor est ad virum suum. Sic ergo & anima omnis Christiana, quae sponsa est Christi, ita debet diligere deum, ut nihil sit in mundo quod amplius amet, quam eum. Pro quanta enim parte plus aliquid amaauerit: pro tanta parte minus deum. Quid est, in tota anima diligere deum: id est, certissimum animum habere in veritate, & firmum esse in fide. Alius est enim amor cordis, & alius est amor animae. Amor cordis quodammodo carnalis est, ut etiam carnaliter deum amemus: quod facere non possumus, nisi recesserimus ab amore mundialium rerum. Sicut enim casta mulier, quae virum suum amat, nullum alium amat: si autem alium amaauerit, iam non amat virum suum: Ita & homo si deum amat, mundum non amat: si autem mundum amaauerit, iam deum ex toto corde non amat. Ergo cordis amor non intelligitur in corde, sed sentitur: quia quodammodo carnalis est. Amor autem animae non sentitur in corde, sed intelligitur, quia amor animae indicium est, puta quod didicisti vnum deum ex quo omnia, & vnum deum per quem omnia. Si iterum intellectus tuus alicuius doctrinae seductione percussus, coeperit dubitare de substantia dei, in tota anima non diligis deum. Iterum qui putat incantationes aliquid posse, aut auguria aliquid intelligere, aut diuinationes aliquid nunciare, ille non in tota anima diligit deum. Qui omne bonum credit apud deum, & omne bonum credit esse deum, extra deum non credit esse bonum: qui omnem virtutem & omnem sapientiam credit esse deum, extra deum neque sapientiam aliam Tomus secundus.

quam esse credit, neque virtutem: qui credit deum de omnia facere, & sine deo nihil posse fieri, ille tota mente diligit deum. Quid est, in tota mente diligere deum: id est, ut omnes sensus tui, qui pertinent ad mentem, deo vacent. Cuius intellectus deo ministrat, cuius sapientia circa deum est, cuius cogitatio ea quae dei sunt tractat, cuius memoria quae bona sunt recordatur, tota mente diligit deum, sicut ait Apostolus: Psalmam spiritu, psallam & mente. Cuius autem aut intellectus quae dei sunt non intelligit, aut non secundum deum sapit, aut scientia illius vana est, & secularis: aut recordatio illius non est bona, aut cogitatio displicens deo, ille non tota mente diligit deum. Hoc est primum & maximum mandatum, secundum autem est simile huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Videtur Christus non ad interrogata respondere: ille enim interrogat, quod est mandatum magnum, puta dixit: Diliges dominum. Si voluit & alterum mandatum introducere, debuit minimum dicere, non secundum: secundum autem primum respicit. Sed vide quid voluit ostendere, Diliges dominum, & primum, & magnum est. Diliges proximum, magnum quidem est, primum autem non est. Et ideo dixit, Simile est: considera ergo mysterium. Quis est proximus noster? Christus qui suscipiens carnem nostram factus est proximus nobis. Sicut in parabola illa Christus ostendit, cum dixisset pharisaeus: Et quis est meus proximus? introducit hominem a latronibus vulneratum, & a sacerdote despectum, a Samaritano autem receptum, qui est ipse Christus. Ergo primum mandatum est & magnum, deum patrem diligere, id est cognoscere. Ergo filius dei magnus sicut pater. Quicquid enim pater potest, & filius potest: pater enim diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Sed quia omnia filius patre dante potest, sicut pater, ideo pater magnus deus & primus: filius autem magnus deus quidem, non tamen primus, sicut ait Apostolus: Expectantes aduentum magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi. Ut autem simpliciter intelligamus proximum nostrum omnem hominem esse fidelem: qui hominem amat fidelem, simile est sicut qui deum amat, quia imago dei est homo. Sicut rex in sua imagine honoratur, vel contemnitur: sic & deus in homine vel diligitur, vel oditur. Non potest hominem odire, qui deum amat: nec potest deum amare, qui hominem odit: sicut ait Ioannes apostolus, Qui dicit se diligere deum, & non diligit fratrem suum, mentitur: si enim fratrem quem vides, non diligis: deum quem non vides, quomodo potes diligere? Quis honorat regem, & contemnit eius imaginem? Aut quis honorat imaginem, & authorem contemnit imaginis? Aut ita: Quoniam pharisaei sciebant quidem, quod esset mandatum magnum in lege, & tentantes interrogabant, volens eis ostendere, quia non sufficiebat eis solius dei patris agnitio ad salutem, non solum dixit: Diliges dominum deum tuum

Rr iij in toto

G in toto corde tuo, & in tota anima tua, sed addit: Diliges proximum tuum, sicut teipsum, qui erat ipse. Alioqui si ad solam interrogationem eorum respōdisset, iussiceret dicere: Diliges dominum deum tuum: & non adderet, proximum tuum sicut teipsum, secundum quod alibi dicit: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum deum, & quem misisti Iesum Christum. Et vide quia nō dixit, cognoscas dominum deum tuum, sed, diliges: quoniam cognoscere verum deum, penè proprium est humanæ naturæ: diligere autem eum, religiosi cordis est, & recti. Et quicumque dilexerit deum ex toto corde, non est possibile vt nō perueniat ad filij eius agnitionem, id est, proximi. Ipsa enim dilectio dei quæ in eo habetur, illuminans eum, præstat ei ducatum, vt post patrem cognoscat & filiū. In his duobus mādatis lex pēdet & propheta. Qui proximum suum diligit, nec occidit, nec mentitur illi quem diligit, nec falsum testimonium dicit de eo quem diligit, nec mulierem illius inuadit. Sicut odiū omne malum suggerit, sic dilectio omne bonum. **Galat. 5. a.** Vnde ait Apostolus: Est fides quæ per dilectionē operatur. Aut ita: Quoniā de patre & filio omnis prophetarū & legis prædicatio existerat, per quos prophetas agnosces quis proximum suum, hoc est filium dei, ad primum & magnum mādatum perueniebat, vt diligeret dominum deum, melius cognoscens eum per seipsum. **Cōgregatis autē pharisæis, interrogauit eos Iesus: Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? Responderunt, Dauid. Et dixit eis: Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eū dominum, si filius eius est? Iudei æstimantes hominem Christum, tentabant. Nec enim tentassent eū, si eū dei filiū credidissent. Volens ergo eis Christus ostēdere, quia cognoscebat fallaciā cordis eorū: & quia non erat homo qui tentabatur, sed deus quem nemo potest tentare: nec dicere potest manifestē veritatem de se, nec tacere. Dicere enim non poterat, ne malorum occasionem blasphemii inuenientes Iudæi amplius insanirent: tacere autem non poterat veritatem, quia ad hoc venerat, vt veritatem annuntiaret. Ideo talem interrogationem eis proposuit, vt eo tacente ipsa interrogatio eius ostēderet eis. Nunquid poterat dominus eius esse, qui ex eo fuerat nasciturus? Puto autem hanc interrogationem, non solum contra pharisæos, sed etiam contra hereticos posuisse. Nam secundum carnem verè filius erat Dauid, dominus autem secundum diuinitatem. Si ergo Christus secundum carnem dicitur Christus, aut secundum carnem iussus est sedere ad dexterā patris, sicut heretici putant, ex equalitate mendacium componere festinantes, nunquā Christus Dauid filium esse se denegasset. Nam nobis filius potest esse qui post nos futurus est: dominus autem esse non potest, nisi qui aut nobiscum, aut ante nos est. Christus autem secundum carnem post Dauid est, secundum diuinitatem autem ante Dauid. Ergo illum significabat dominum suum,**

illum significabat iubendum sedere, qui iam tunc erat, id est vnigenit⁹ deus. Et nemo poterat ei respondere verbum, neque ausus est quisquam ex illa die amplius eum interrogare. Confusio multorū facta fuerat disciplina cūctorum. Nam & si credimus, quod omnia sibi secundum prouidentiam dei agebantur, intelligimus quoniam non illis desinentibus interrogare, Christus desijt docere: sed quia Christus desierat, eos iam ulterius nō ausos esse interrogare. Nam qui mari terminum posuit, ipse audaciæ diaboli aduersum se agentis, quando voluerit, tunc finem ponit.

In locū Matthæi. xxv. d. **Quādiu fecistis vni ex minimis &c. de diuite & paupere, & de elemosyna faciēda, homilia. xxv. Incer. iterp.**

P Rata & nemorosa loca, diuersos & varios habent flores: & quædam quidem sunt visu delectabilia, quædam autem bene olentia, quædam verò ad curam corporum necessaria: & hæc omnia congrua sunt homini. Sic enim ecclesia est, lectiones diuersarum habet scripturarum, euangelij videlicet, & apostolorum, & prophetarum institutiones, quæ omnia apta sunt, & cōuenientia Christo. Sed super prata oritur Sol, & marcescūt flores, & decorem suū amittunt. In hunc verò agrum, vel pratum, mittitur Sol iustitiæ, & alium quidem corripit: aliū autē sanctificat, alij verò miseretur. Exortus est nobis hodie sermo euāgelij lectione, dicens: **Quandiu fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis. Iterum commoneo pauperem, iterum opprobrium diuitibus facio, sed calumniam & iniuriam dignitati non facio: insatiabilem mentem ostendo, nō diuitias accuso, sed eum qui his malè vtitur. Nā & Abraham diues erat, & fastum multum habuit: & Lazarus cum pauper esset, neminem blasphemauit in tanta penuria constitutus. Sed quid duarum personarum testimonia memorauit: Citabo & beatum Iob, qui vtrarumq; partium idoneus testis est: qui cum esset diues, contempsit meminim: & cum iniuriā pateretur, nō blasphemauit vllum: sed cum esset locuples, dicebat: Domus mea omni homini patuit. Et cū paupertate premiretur, loquebatur in angustia sua, dicens: Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est. Diu & fortiter ei colluctatus est diabolus, sed athletā vincere nō potuit: pharetrā sagittarū suarum exinanauit, & bellatorē fortissimum fauciare nō potuit: immanes suscitauit fluctus, & firmissimam petrā mouere nō potuit: machinationes suas adhibuit, & turrem validissimam non prostrauit: arborem cōculsit, & poma nō decerpit: & ramos quidem cōfregit, sed radici nihil nocuit: parietem perforauit, sed thesaurū auferre nō potuit. Theaurū dico, non auri & argenti, sed fidē iusti: hanc enim huius thesauros diripere diabolus festinabat. Vidisti augmentari fluctus, vidisti petram firmissimam, vidisti militem preparatum, vidisti turrem inexpugnabilem, vidisti deum honorifi-**

A honorificatum, vidisti diabolū cōfusum. Et quali nomine hunc iustum appellem ignoro. Athletam eum vocem: sed præcellit rātarum copia coronarū. Petram eū dicam: sed firmiorem video. Militem appellabo: sed robustiorem cerno constātiā. Turrē eum nominabo: sed eminet sapientia. Arborem eū dicam: sed decorior inuenitur. Fructum eum appellē: sed speciosior demonstratur. Theaurū eū noīabo: sed copiosior dignoscitur. Et quali vocabulo appellem sanctum nō inuenio. Audiant hæc diuites, audiant pauperes, quæ admodum hic beatus vir in diuitijs suis, & fœlicitate dispensator extitit diuitiarum: & in tentatione paupertatis suæ patienter & fortiter tolerauit. Vides igitur quod bonum est diuitem esse in operibus bonis, & pauperem in patientia, & egestate esse beatum. Nolo mihi dicas, paupertatem timeo: paupertatem times, & peccatum non times. Nolo timeas paupertatem, sed iniquitatem time, quæ mater est tormentorum. Dominus **B** a te litem postulat, & dare ei non vis: cum enim audis eum dicentem: **Quandiu fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis. Vides quoniam si tribuis pauperi, Christo fœneraris: quod si contrahis a paupere manum tuā, quomodo, & qua fiducia in illa die & tu a domino misericordiam postulabis? Nōne arguet te, dicens: Vidisti me nudū, & non operuisti: & esurientem, & non pauiisti: sitientem, & non potasti: Quid tu ad hæc respondebis, & quam veniam deprecaberis? Nōne conscientia tua reum te faciet, & obmutesces? Tu quidem phasianos, & attagenas, & turtures, & omnia cœli volatilia deuoras, & quod pauperi repleat ventrem, non largiris: tu quidē veste serica, leporena, & caprina, & diuerso vestimento vteris, & pauperi nudo nec lineum vestimentum largiris. Tu habes in domo tua laquearia deaurata, parietes preciosos, vestitos marmore, columnas purpureas, & capita eorum deaurata: & pauperem nec prospicere quidem permittis. Sed cum irreuocabilis finis aduenerit, perges ad inferos nudus bonis operibus, remanente domo cū omni ornatu suo in testimonij avaritiæ tuæ: vnusquisq; enim prætereūtium dicit: Hæc domus illius fuit raptoris, prædonis & auari, quantas viduas afflixit, quantos orphanos denudauit, quantos miseros fecit, vt hanc domum possideret? Nolo mihi dicas, quia diues consul sum, vel præfectus, aut comes seu senator. De dignitatibus nunc non disputo, quæ a deo ad benefaciendum omnibus cōceduntur: sed de illis dico, qui inflati superbia dignitatum, putant se immortales cum ipsa dignitate futuros: & nō cōsiderant conditionem suam, quia de terra sunt, & in puluerem redigentur, & pro parua lætitiā præfenti, perpetua sustinebunt tormenta. Attendis pauperem, & despicias: nec recogitas, quoniam homo est sicut & tu. Homo est chara possessio dei, homo cuius causa firmatum est cœlum, extensum mare, fundata est terra super aquas: propter quæ Sol orientur, & incumbit, luna crescit & decrescit, astra mi-**

cantia surgunt: propter quem diuersa animalia, **D** quadrupedia, volatilia, & natantia: propter quem terra producit herbam, & dat cibaria in tempore suo omni animæ: propter quem montes & colles, valles & campi: propter quem fontes & flumina, stagna & paludes: propter quem tempora, & menses, & anni: propter quem angeli & archangeli, principatus & potestates, sedes & dominationes, Cherubin & Seraphin. Et quid multa loquar? Propter quæ vnigenitus filius dei sanguinem suum fudit, & genus redemit humanum: & vt pauperes non despicerentur, formam serui suscepit: & quia pauperes & rusticanos, & piscatores elegit dominus, quos etiam beatos appellat. Nam facilius esse dicit camelum per foramen acus transire, quā diuitem intrare in regnum cœlorum. Princeps apostolorum Petrus, super quem Christus fundauit ecclesiam, verè immobilis petra, & firma cōfessio: nōne pauper erat, & despectus, & piscator? sed & Iacobus, & **E** Ioannes similiter pauperes erant: & transiens saluator vidit eos consuetes retia sua, & non despectus, sed conuocauit, & affatus est eos. **O** eminentia paupertatis. Intantum pauperes erant, quod retia noua emere non valebant ad capiendum pisces, sed vetera consuebant. Sed & Matthæus similiter, nōne in Telonio sedebat, & transiens Iesus vidit illū, & dicit ei: Sequere me. Et exurgens secutus est eū, & dereliquit avaritiā matrem, & rapinam nutrice: & non timuit iniunctionem regis, sed statim audito verbo, secutus est regem regum, & dominum minorum: Et qui aliquando aliena rapiebat, cœpit donare sua: & pro telonario factus est apostolus, & de raptore cōstituitur euangelista: & qui aliquando lupo, nunc factus est agnus. Et Petrus pro hamo piscatorio, accepit clauas regni cœlestis. Ideo fratres charissimi amem⁹ pauperes, & peregrinos, & per bona opera pmercamur dominū, fugientes avaritiā matrē & radicē malorū oīm, & superbiā, quæ est inimica deo: quod possimus, meliores effecti, inuenire misericordiā illa die, fauete Iesu Christo domino nostro, cui ē gloria ī secula seculorū, Amen.

† Sequens homilia suo inserta esset loco, siquidem in tempore obtulisset se excudendam. Conueniebat enim ei iuxta nostrum institutum locus vicefimus.

In inuentione sanctæ crucis, homilia. xxvj.

Incerto interprete.

N illo tempore, accesserunt ad Iesum pharisæi, tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suā quacunq; ex causa. & reliqua: Iustus dominus omnium, qui sic diligit alios, vt alios non contemnat. Nam sicut omnes illi debent gloriam quasi domino, sic ille debet omnibus misericordiam, quasi seruis. Nam si semper eum vnus teneat locus, iam non est possessor omnium hominum, sed possessor aliquorū. Reliquit Iudæam, & venit in fines Iudææ, scilicet Galilæā patriā suā, de qua fuerat nat⁹. Quasi Sol altius ascendēs,

G ascendens, reliquit Orientem, & venit in Iudæam quasi ad occasum, ubi fuerat obiturus: in pace passionis occumbens: iterum nobis alium diem nouiorem suæ resurrectionis ostendere volens, ut dicamus cum Apostolo: Vetera transferunt, ecce facta sunt omnia noua. Et secutæ sunt eum turbæ multæ, quasi testimonia salutaris doctrinæ eius, quasi oues pastorem in manu ipsius genitæ & nutritæ. Producebant eum quasi paruuli filij patrem peregrè, longèq; proficiscentem. Et quid pater proficiscent? Bona pignora charitatis eis reliquit pro exilibus remedia sanitatum. Et sanauit eos, ubi apparet, quia parati erant populi sequi eum etiam in fines Iudææ. Sed ne quis existimet Iudæorum, sicut erant detractores, quod ad commendationem opinionis, & ad testimonia virtutum suarum, iactantia causa trahat secum multitudinem infirmorum, ideo sanauit eos, & dimisit, maximè cum sufficerent, & ipsi ad gloriam, & hominibus ad salutem, testimonia in suo loco nascentia. Et accesserunt ad eum Pharisei, tentantes eum, & dixerunt: Si licet homini vxorè suam quacunque ex causa dimittere? Viro casto qualiscunque vxor bona videtur: quia perfecta charitas vitia non sentit. Qui diligit vxorem, de soluendo matrimonio legis præcepta necessaria non habet: ubi autem de matrimonio soluendo lex requiritur: illic iam odium demonstratur. Vbi odium inuenitur, illic iam fornicatio esse cognoscitur. Quemadmodum si videas hominem assidue amicitias medicorum colentem, ex ipsa re statim intelligis, quia infirmus est: sic & cum videris, siue virum, siue mulierem de dimittendis vxoribus, aut viris, legem interrogantes, cognosce quia vir iste lasciuus est, & mulier illa meretrix est: sic & Iudæi homines fornicarij & contaminati, qui habentes vxores habere non videbantur: quia vxor illis non erat, quasi iucunda possessio castitatis, sed quasi desertum exilium libidinis illic relegata. Nam in matrimonio mox castitas deletur, libido autem quasi vinculo coniugij colligata torquetur. Et non sit nouum quod dicimus, quia castitas in matrimonio deletur. Nam primus gradus est castitatis sincera virginitas: secundus autem, fidele coniugium. Ergo species secunda virginitatis, est matrimonij casta dilectio. Adierunt ergo Iesum tentantes, ut viderent si voluntatis eorum amicus esset, an castitatis patronus, ut si quid diceret, quia licet dimittere, laudarent eum: si autem non, contradicerent ei, & hoc est propriè tentare. Qui autem vera interrogat, quicquid audierit, conuiescit. Si licet homini dimittere vxorem suam quacunque ex causa. O effrenata lasciuia. Sciebant namq; quia nullam causam idoneam habebant circa dimittendas vxores suas, propter solam turpitudinem, alias atq; alias sibi coniungebant. Ideo timuerunt interrogare, ex quibus causis ne ipsas intra angustias certarum causarum constringeret: sed interrogauerunt si ex causis omnibus licet, scientes quia modum nescit libido: sed quanto exercetur, tanto magis acceditur,

non leuiter nec intra terminos vnus coniugij se caput libido. Ille respondens, ait eis: Nō legistis, quia qui fecit ab initio masculum & foeminam, fecit eos? Dicēs, non legistis, id est, legistis quidem: sed noluitis facere quod legistis: cōscientiam illorum ad testimonium prouocat, ut ostendat eis quoniam ideo interrogant, ne firmiter discant quod dubitant, sed ut excusabiliter faciant, quod inexcusabiliter peccant. Masculum & foeminam: non masculum & multas foeminas, ut vni masculo liceat multas foeminas possidere: neque masculos & foeminam, ut vni foeminæ liceat multos viros excipere: sed, masculum & foeminam, ut vna foemina nullum masculum putet esse in seculo, nisi vnum: & vnus masculus nullam putet foeminam esse in seculo, præter vnā. Non enim duas aut tres costas mulieres tulit de latere viri, & duas aut tres fecit mulieres. Cum ergo secunda aut tertia vxor steterit ante faciem tuam, sicut tunc Heua ante Adam, quomodo illi dicit: Hoc nunc os de ossibus meis: Nam si vera costa est illa mulier, tamen non tua. Si ergo nō illi dixeris, non illam confirmas esse tuam: si autem dixeris, mentiris. Si ergo ad hoc deus masculum & foeminam ex vno creauit, ut sint in vnum: quare ergo & decetero vir & mulier non ex vno vtero nascuntur, sicut volatilia quædam: Quia deus masculum quidem, & foeminam creauit propter necessitatem filiorum generandorum, tum semper castitatis fuit amator, & continentia author. Ideo illum typum non seruauit in omnibus, ut si quidem vult homo nubere secundum primam dispositionem creationis humanæ, intelligat quid est vir & vxor: si autem noluerit nubere, non habeat necessitatem nubendi, propter coniunctionem natiuitatis, ne forte videatur per suam continentiam alteram perdere quæ nolebat esse in continentia: quomodo dicimus post cōiuncto matrimonio, ne alter altero non lente separetur: Propter hoc relinquet homo patrem & matrè suam. Propter quid? Quia ex viro est vxor, & ex vna carne sunt ambo. Ergo nunc maior charitas debet esse inter fratres, & sorores: quia isti quidem ex eisdem parentibus exeunt, isti autem ex diuersis. Sed hoc magnum est nimis, quia fortior est dei constitutio, quam virtus naturæ. Non enim præcepta dei naturæ sunt subiecta, sed natura præceptis obtemperat. Deinde fratres licet ex vno nascantur, tamen ideo nascuntur, ut diuersas vias peccant. Vir autem & vxor licet ex diuersis, tamen ideo nascuntur, ut in vnum conueniant. Ergo hi quauis non ex vno, ad hoc creati sunt, ut sint vnum. Vides ergo quia non seipsam sequitur ordo naturæ, sed ordinationem dei. Ex teipso considera. Quod enim est in herbis aut in arboribus humor: hoc est in hominibus amor. Sicut herba ex humore nascuntur & crescunt: sic homines per amorem incipiunt & augentur. Humor quidem de radicibus ascendit in herbam, de herba autem non reuertitur ad radices, sed rursus transmittit in semen: sic & charitas de parentibus

A parentibus ascendit ad filios, de filiis autem non reuertitur ad parentes. Ideo patres quidem filios diligunt, sed non diliguntur a filiis: quia sicut herba non deorsum, sed sursum ad semen transmittit humorem: sic & homo non ad parentes, sed ad procreandos filios transmittit affectum. Et erunt duo in carne vna. Sicut qui spiritaliter se diligunt, multorum animæ quasi vna anima dicuntur esse, dicere scriptura: **Acto. 4. g.** Omnium credentium erat cor vnum, & anima vna: sic vir & vxor, quia carnaliter se diligunt, vna caro dicitur. Dicit illi: Quid ergo Moyses præcepit dare libellum repudij? Displicet peccatis doctrina iustitiæ, grauis est fornicarijs interpretatio castitatis. Sed contra rationem quod est, respondere non possunt, veritati tamen credere non acquiescunt. Quid ergo? conferunt se ad patrocinium viri sanctissimi Moysi, cuius personam verebantur omnes & timebāt, ut doctrinam Christi, quæ ratione vincere non poterant, per auctoritatem lepidioris personæ destrueret: ut dum Moyses irreprehensibilis reprehendi timetur, veritatis interpretatio taceatur: sicut solent homines facere, malam causam habentes, confugiunt ad potentes viros, ut & quod iustitia non potest, vincat persona. Tanquam si ita inuidiosè respondeat: Quid ergo Moyses præcepit in lege, qui fuit quasi visibilis, lingua inuisibilis dei, qui incorruptibilem gloriam corruptibilibus oculis vidit: & testimonium deitatis in vultu suscipiens portauit ad populum? Tu autem homo vilissimus, fabri lignarij filius, quomodo destrues quæ ille constituit? Si filius dei es, sicut dicis, quare confundis ministerium tuum? Si homo es similis nostri, quomodo reprehendis auctorem tuum? Si malum est, quare præcepit? Si bonum est, quare destruit? Tunc ait Iesus: Moyses propter duritiā cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras. Frequenter vobis Moyses propter duritiā vestram iniustitiam quasi iustitiā præcepit, in eremo deo hostias offerre. Et quomodo dicit per prophetam: Non accipiam de domo tua vitulos, neq; de gregibus tuis hircos? Sed quia patres vestri egressi erant de Aegypto, corpore tamen, non animo: non totam Aegyptum secum in moribus auulabant. Vidit itaq; eos Moyses propter delectationem carnalem circa studia sacrificiorum esse inclinatos, si mādasset eis recedere a sacrificijs, non fuerat audiendus: Quia annosa passio medicamēto momentaneo non curatur. Iussit eos sacrificare quidem, sed non iam dæmonibus, sicut in Aegypto, sed deo viuo. Dimidium mali permisit, ne totum perderet bonum. Hac ratione permisit vos dare libellum repudij, quia melius iudicauit permittēte lege matrimonia solui, quā odio compellēte homicidium fieri. Permisit vobis mala facere, ne faceretis peiora. Ergo vobis hoc permittendo, non vobis dei iustitiam demonstrauit, sed a peccato abstulit culpā peccandi, ut quasi secundum legem agentibus, vobis peccatum

vestrum non videatur esse peccatum: utpote sicut Dominus habens seruum qui furatur, & inebriat se, considerans dominus, quia si vtrumq; insimul mandauerit obseruare, nihil proficit: mādāt illi ut bibat quidem quantum vult, sed publice bibat, ut hoc quidem quod bibat, sit secundum modum bonum, ut paulatim discat obaudire præceptis: sic permissum est & repudium, malum quidem, sed licitum. Hac ratione & apostoli permiserunt secūdas adire nuptias, propter incontinentiam hominū. Nam secundā quidem accipere, secundum præceptum Apostoli est: secundum veritatis autem rationem, verè fornicatio est. Si secundā permittente deo publice, & licenter committitur, fit honesta fornicatio. Propterea bene dixit, quia Moyses hoc permisit, non præcepit. Aliud est enim præcipere, aliud permittere: quod enim præcipimus, semper erit: quod autem permittimus, nolentes permittimus: quia malas hominū volūtates, ad plenti prohibere non possumus. Amen amen dico vobis, quicumq; dimiserit vxorem suā, excepta causa fornicationis, mœchatur. Omnis res per quas nascitur, per ipsas absoluitur. Matrimonium enim non facit coitus, sed voluntas: & ideo non illud soluit separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo qui dimittit coniugem suam, & aliam non accipit, adhuc maritus est. Nam corpore iam separatus est, tamen adhuc voluntate coniunctus est. Cum ergo alteram acceperit, tunc plene dimittit. Non ergo qui dimittit, mœchatur, sed qui alterā ducit. Sicut autem crudelis est & iniquus, qui castā dimittit, sic fatuus est & iniustus, qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis eius est, qui crimen celat vxoris. Imitatores ergo debemus esse dei, ut sicut ille agit cum ecclesia, sic nos agamus cum coniuge. Ille enim nunquam derelinquit populum, nisi ad getilitatem, vel ad hæresim voluntate transferit, aliās autem peccatē castigat quidem, tamen misereri non cessat, dicente propheta: Si dereliquerint filij eius legem meam, visitabo in virga iniquitates eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eis. Sic & vir meretricem quidem dimittit, aliās autem male moratam castigat, & teneat. Quomodo? Tribus modis. Primum, docendo secundum deum: si autem timorē dei non sentit, improperando, ut vel homines erubescat. Si nec pudorem sentit frequenter confusa, faciat illi quod præcepit Salomon: Duram, baculo percute. Ergo primū admone, quia multum proficit doctrina iustitiæ. Deinde confunde, quia frequenter & pudor frenum est vitiorum. Tertiū, iustum est ut castigetur, quasi ancilla quæ erubescere nescit, ut libera. Moraliter: de Galilæa turbæ in mysteriū gentiū secutæ sunt dominū in fines Iudææ, ubiq; curatae sunt, iusteq; in fines trāsierunt Iudææ: nec enim potuissent curari, nisi relictis finibus suis, in fines transissent Iudææ, sicut scriptum est in Esaia propheta: Et venient omnes gentes, & dicent: Venite, ascendamus

Psal. 88. e.

Esa. 2. a

ascendamus ad montem domini, & in domum dei Jacob, & annuntiabit nobis viam suam, & ambulabimus in ea. Et curatae sunt gentes in finibus Iudeorum, ad confusionem ipsorum, quia gentes quidem & in aliena secute sunt Christum, Iudaei autem in suis finibus constitutum contempserunt & repulerunt, & in fornicationibus suis corporalibus fornicationem suam confessi sunt spiritalem, dicentes: Si licet viro dimittere uxorem suam quacumque de causa. Quia in animo non potest esse castus, qui corpore est lasciuus, hoc est, non potest deo esse fidelis, qui uxori suae perfidus est. Sicut nec ex diuerso conscientiam seruat, qui deo fidem non seruat, sed altera alterius fornicationis est accusatrix. Nam etsi interim non prauearicatur lasciuus, tamen iam in eo status est ut prauearicaretur, si corruptio persuasionis accesserit. Et illi quidem secundum carnem interrogabant, quae pati merebantur secundum spiritum: si licet dimittere uxorem quacumque ex causa. Christus autem eis respondit, quod facere eos decebat, dicens: Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob causam fornicationis, & aliam duxerit, moechatur. Sicut enim uxorem quocumque modo contra voluntatem viri agentem dignum est repellere, non autem iustum est quantum ad grauitatem viri, nisi ob causam fornicationis: sic & ecclesia quocumque modo contra voluntatem egerit Christi, abijci digna est: non autem abijcitur propter longanimitatem Christi, nisi sola causa transgressionis. Sicut enim Christus si dimisisset prius ecclesiam Iudaeorum, non eis subministrans per scripturas notitiam diuinitatis suae, ipse fecisset eam adulterare cum dijs extraneis, quonia natura rationalis & subdita deo, & a deo creata, sine deo non potest esse: sic Christo conscientiam suam diuinitatis subministrante, quonia synagoga transibat ad idola, inexcusabilis adultera est reperta. Propter quod repulit eam Christus. Non repulit eam quacumque ex causa, sed propter fornicationis ipsius causam: quia non solum relicto Christo diabolo se coniunxit, sed etiam interfecit, pro quo mori debuerat. Ab initio enim deus genuit Christum, deinde hominem rationabilem naturam angelorum & animarum quasi coniungentem potentem suscipere verbum ipsius. Ideo clamat: Quod deus coniunxit, homo non separet. Et multis quidem modis homo separet, quod deus coniunxit. Quando enim quis, aut dicit, aut facit aliquid per quod scandalizati homines recedunt a Christo, homo separet quod deus coniunxit. Sed etsi nullus alter hoc faciat, ipse autem se homo peccans a deo praescindat, repellens spiritum a se, homo videtur separet quod deus coniunxit. Dicunt ei discipuli: Si ita est causa viro circa uxorem, non expedit nubere. Audientes & apostoli, cogitabant apud se, mulier bona difficile inuenitur, protestante Salomone: In mille quidem vnum virum inueni, mulierem autem in his omnibus non inueni. Quid

Matt. 19. & Marc. 10. a.

Eccles. 7. d.

est autem aliud mulier, nisi amicitiae inimica, inef- fugabilis poena, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura, boni decore depicta? Ergo si dimittere illam peccatum est, tenere vero illam tormentum est: necesse est, ut aut dimittentem, adulterium faciamus: aut tenentes, quotidianas pugnas & amaritudines habeamus. Ideo responderunt: Si ita causa est viro cum uxore, non expedit nubere. Tunc dominus non dixit, quia expedit: sed magis consensit, quia non expedit, sed infirmitatem carnis aspiciens, dixit: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Non, dixit. Non omnes capiunt, id est omnes capere possunt, non tamen capere volunt. Palma proposita est. Qui concupiscit gloriam, non cogitat de labore. Nemo vinceret, si omnes periculum pugnae timerent. Ex eo quod quidam non possunt, & a proposito continentiae cadunt, non debemus circa virtutem castitatis fieri pigriores. Si enim quidam in pugna cadentes non exanimant ceteros, sed dicunt illis, si datum fuisset, rem non applicant pugnae, sed homini: quanto magis nos cadentes negligentiae imputare debemus, non difficultati virginitatis? Quod dicit, Quibus datum est: non hoc significat quoniam quibusdam datur, quibusdam non datur: sed illud ostendit, quia nisi auxilium gratiae acceperimus, nihil ex nobis valeamus. Quoniam autem volentibus gratia non denegatur, in euangelio dominus dicit: Petite, & dabitur vobis: quaerite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quaerit, inuenit: & pulsanti aperietur. Debet autem voluntas praecedere, & sic sequitur gratia. Nam neque gratia sine voluntate aliquid operatur, nec voluntas quid sine gratia potest. Nam & terra non germinat, nisi pluuiam susceperit, nec pluuia fructificat sine terra.

Homiliarum. XXVI. in Matthaeum ex varijs ac diuersis locis huc collectarum, finis.

Quod in mansuetudine Christum oportet imitari, & de malorum obliuione. Et quod in virtute positum, ledere potest nihil. ex Matthaeo. Item de fumentibus indigne diuina & sancta mysteria ex eodem Matthaeo cap. 26. vide in ultimo tomo, ad populum Antiochenum Homilia. li. & lx.

Homiliae

HOMILIAE ALIQUOT IN EVANGELIUM MARCI, authore Ioanne Chrysostomo, si modo inscriptio non mentitur auctorem. Harum priores tres haecenus sub vniuersa nomelatura sermonis impressae circumferuntur: reliquae nunc primum euulgantur ad communem studiosorum vtilitatem: idque beneficio Reuer. in Christo patris D. Guillelmi Parui Treassiniae primam, deinde Syluane-

ctensis ecclesiae episcopi dignissimi, Theologiae etiam Parisiensis doctoris longae eximij.

Ex recognitione Godefridi Tilmanni in Parisiensi Cartusia monachum professi.

Argumentum homiliae primae.

Principium euangelij Marci tractatur. Obiectioni respondetur Porphyrij eius, qui (teste Suida) proprie καλεσθη βασιλειος τυριος φιλοσοφος, qui & aduersum dogmata Christianae legis libros scripsit quindecim. Hac gratia dictus est, & pro quibusdam polemice tractatibus, in quibus tres omnium maxime praesulerunt, Eusebius nimirum Caesariensis, qui pro quindecim, triginta opposuit libros, veluti ἀντιμαρτυριους. Totidem Apollinarius Laodiceus antistes. Methodius Tyri episcopus alios aliquot.

Visio huius extra tice serie de animalium tetramorpho, habes Ezech. 1. & Apoc. 4. & 6. i. qua est formis. Marci. 1. a. Eia. 4. o. a.

Nimal illud, quod in Ioannis Apocalypsi, & Ezechielis videtur principio tetramorphon, quod habebat faciem hominis, & faciem vituli, & faciem leonis, & faciem aquilae, in praesenti quoque loco significat: in Matthaeo quidem faciem hominis, in Luca vituli, in Ioanne aquilae, in Marco leonis, qui in eremo ad hunc personat modum, Initium euangelij Iesu Christi filij dei, sicut scriptum est in Esaia propheta: Vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius. Qui in eremo personat, utique leo est, & ad cuius vocem omnia animalia pertimescunt, & concurrunt, & fugere non audent. Simulque considerate quod Ioannes baptista, vox dicitur, & dominus noster Iesus, sermo: & iure quidem: nam seruus praecedit dominum. Initium euangelij Iesu Christi filij dei, ergo non filij Ioseph. Initium euangelij, finis legis est. Finitur lex, & incipitur euangelium, sicut scriptum est in Esaia propheta: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam. Sicut scriptum est in Esaia. Quantum in memoria est, & in mea mente pertracto: tam septuaginta interpretes, quae Hebraeorum volumina diligentissime ventilans, nunquam hoc in Esaia propheta scriptum esse reperire potui, quod ponitur: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam: sed in Ma-

Malac. 3. c.

lachie prophetae sine scriptum est. Sic autem in Malachiae sine scribitur, quomodo nunc Marcus euangelista ponit: Sicut scriptum est in Esaia propheta. Euangelista de sancto spiritu locuti sunt. Marcus iste qui scribit, non paruus est. Denique Petrus apostolus in epistola sua ait: Salutem vos illa colleget, & Marcus filius meus. O apostole Petre, Marcus filius tuus, filius non carne, sed spiritu, instructus spiritualibus hoc ignorat: & quod alibi scriptum est, alibi memorat: sicut scriptum est in Esaia propheta: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam. Locum istum impius ille Porphyrius, qui aduersum nos conscripsit, & multis voluminibus rabiem suam euomuit, in quartodecimo volumine disputat, & dicit, Euangelista tam imperiti fuerunt homines, non solum in secularibus, sed etiam in scripturis diuinis, ut testimonium quod alibi scriptum est, de alio ponerent propheta. Hoc ille obiecit: nos ergo quid ei respondebimus? Orationibus vestris ista mihi videtur esse solutio, sicut scriptum est in Esaia. Quid scriptum est in Esaia propheta? Vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius. Hoc in Esaia scriptum est, expositio autem ipsius capituli in alio propheta melius dicitur. Et ipse dicit euangelista: Iste est, inquit, Ioannes Baptista, de quo etiam Malachias dixit: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam. Ergo quod dicit, scriptum est, ad hoc capitulum refertur: Vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius. Ut autem probaret is ipsum esse angelum, qui missus est, noluit ex suo probare sermone, sed ex prophetia prophetae. Fuit Ioannes in deserto baptizans, & praedicans: Ioannes fuit, deus noster erat: quod fuit, esse desinit: quod fuit antequam esset, non fuit. Ceterum qui erat, ante erat, & semper erat: & erit, non habet aliquando principium. Ergo de Ioanne Baptista dicitur, fuit de domino autem saluatore, erat. Vbi dicitur, erat, nullum habet initium. Ipse est qui dixit, qui est, misit me: non enim esse habuit aliquando initium. Fuit Ioannes in deserto baptizans & praedicans: in deserto fuit vox dominum praedicatura. Aliud ante personare non debuit, nisi saluatoris aduentum. Fuit Ioannes in deserto. Foelix ista conuersatio, despiciere homines, angelos querere: vrbes deserere, & in solitudine inuenire Christum. Fuit Ioannes in deserto baptizans, & praedicans: baptizare manu, docere sermone. Baptismus Ioannis praecessit baptismum saluatoris: sicut Ioannes Baptista praecursor fuit domini saluatoris, sic & baptismus Ioannis Baptista praecursor fuit domini saluatoris: illud datum est in poenitentia, hoc in gratia. Ibi poenitentia tribuitur, ibi venia: hic victoria. Et egrediebatur ad illum omnis Iudaea. Ad Ioannem Iudaea concurrat, Hierosolyma concurrat: ad Iesum vero dominum saluatorem omnis concurrat orbis. Notus in Iudaea deus, in Israel magnum nomen eius. Ad Ioannem ergo concurrat Iudaea, & Hierosolyma: ceterum ad saluatorem

Porphyrius

Ioannes fuit, deus autem erat.

Exod. 3. d.

F

Foelix, qui in solitudine Christum querit, & inuenit cum Baptista.

Psal. 75. a.

G torem omnis orbis. Veniebant vniuersi, & baptizabantur ab illo in Iordane flumine, cōfidentes peccata sua. Baptizabantur à Ioāne: Ioānes Baptista legis vrbam præfert, ergo ad legem tantū Iudæi baptizabantur. Hierosolyma veniebat, & baptizabantur ab illo in Iordane fluuio descendente: lex enim de-

Iordanis à scēdit: licet baptizet, tamen deorsum est. Iordanis 77: id est, hic interpretatur fluuius descendens: ceterū descendit.

minus noster, & trinitatis mysterium desursum est. Dicit aliquis: Si deorsum est, ergo deorsum est dominus, qui baptizat? est in Iordane. Et recte in Iordane baptizatus est: legis enim præcepta seruauit, quia circūcisus lege est, & baptizatus lege est. Et erat Ioannes vestitus de pilis camelorum, & zona pellicea, & cib⁹ eius locustæ, & mel syluestre. Sicut sacerdotum principes sunt, sacerdotes apostoli: sic monachorū princeps Ioannes baptista est. Et quā-

Ioānes prærogatiua sanctitatis, etiā inter pontifices Iudeorum celebratur vsq; hodie. Luc. 1. a.

tum tradit Hebræorum scriptura, & vsq; hodie in memoria est inter nomina sacerdotū, & inter pontifices Ioannes nominatur. Ita virum illum & sanctum, & sacerdotem fuisse perspicuum est. Sed & nos legimus in euangelio secundū Lucā de genere illū fuisse sacerdotali. Fuit, inquit, sacerdos Zacharias nomine, & iste in vice sua. Hoc autem propriē nō deferebatur, nisi principibus sacerdotū, hoc est pōtificibus. Hoc totum quare dixit? Vt sciamus istū esse pontificem, qui sciebat Christum esse venturū, & Christum non quærebat in tēplo, sed in deserto separauerat se à multitudine. Oculis expectantibus Christū, nihil aliud dignū est aspicere, nisi Christū. Et erat Ioannes vestitus pilis cameli, non lana, ne delicatas vestes putares. Deniq; & ipse dominus noster in euangelio ipsius testis est: Ecce, inquit, qui mollibus vestiuntur, in domo regum sunt. Benedicamus igitur dominū, cui cum patre, & spiritu sancto, honor, gloria, & potestas, in secula seculorum, Amen.

Homilia secunda.

Quod Ioannes vestiebatur pilis camelinis, & zona pellicea succingebatur,

I Vnc veniamus orationibus vestris ad intelligentiam spiritalē. Et erat Ioannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius. Ipse dicit Ioānes: Illū oportet crescere, me autem minui: qui habet sponsam, spōsus est: amicus autem sponsi gaudio gaudet, si videat sponsum. Et deinde ipse dicit: Venit fortior post me, cuius non sum dignus soluere corrigiam eius calciametorū: quasi dicat, illum oportet crescere, me autē minui: oportet euangelium crescere, me autē legē minui. Erat igitur Ioannes, hoc est, lex in Ioāne, vestitus pilis cameli, nō poterat habere tunicam de agno, de quo dicitur: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. De quo iterum dicitur: Sicut ouis ductus est in occisionem. De illo in lege tunicam habere nō possumus: Et zonam pelliceam habebat in lege, quia Iudæi hoc solum putant peccatū esse, quod opere peccat: ceterū dominus noster Iesus

Ioan. 1. d. Esa. 53. c.

in Apocalypsi Ioannis: qui videtur inter septē candela, & habebat zonam auream, non in lumbis, sed in pectore. Lex in lumbis cingitur: ceterū Christus, hoc est euangelium, & monachorum virtus, non solum in libidine, sed in mente condemnatur. Hic nec cogitari quidē expedit: ibi, qui fornicatus fuerit, tenetur in crimine. Amen, amen dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam in cœchatus est eam in corde suo. Scriptum est, inquit, in lege, non adulterabis. Hæc est zona pellicea circa lumbos herens. Ego autem dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendum, iam mœchatus est eam in corde suo. Hæc est zona aurea, quæ in pectore cingitur. Vestitus pilis cameli, & locustas, & mel syluestre comedebat. Locusta animal paruulum est, & inter volatile & reptilē mediū est. Neq; enim à terra fatistollitur, quia si paululū eleuauerit, iterum pennis deficientibus, cadit in terram: ita & lex videbatur quasi quidē ab idolatriæ errore paululum recedere, sed ad cœlum volare non poterat: regnum enim cœlorum nunq; legimus in lege. Vultis scire quia regnum cœlorū in euangelio tantū prædicatur? Pœnitentiā, inquit, agite, appropinquabit enim regnū cœlorum. Ergo lex tollebat homines de terra paululū, & ad cœlū perducere non poterat. Vbiq; fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Locustas, & mel quoq; ipse comedebat, non domesticū, sed syluestre, inter feras, inter bestias, non in domo, non in ecclesia, sed extra ecclesiam. Syluestre enim mel deficiebat in lege, vnde & mel nunq; in sacrificijs oblatum legimus. Miretur aliquis & dicat: Quare cum oleum, cum similia, cum aries, cum agnus, cum sanguis pecudum, cum cætera offeruntur in sacrificio dei, mel tantū nō offertur? Deniq; quod dicit: Et quodcūq; offertur, sale conditum offertur in sacrificio: & sermo vester sit sale conditus. Mel penitus non offertur. Et quodcūq; contigerit, inquit, immūdū erit. Mel sanē voluptatis indicium est, & suauitatis: semper enim voluptas mortificat, semper voluptas deo non placet: quodcūq; dulcedinem habet, in dei sacrificijs non offertur. Mel quidem ipsum videtur dulce esse, & sensum suauitate demulcens: sicut & voluptas, sicut & libido, sicut & lasciuia. Mel videtur quidem hinc inde confectum esse de floribus, sed si respicias inter ipsos flores, & cadauera, & putredines habere, & cætera istiusmodi. Ergo mel nō solum de floribus, sed & de quocūq; voluptuoso est. Videtur quidem suaue esse, sed si discrimen respicias, mortiferū est. Hoc totū quare dixit? Quoniam in lege initia erant, in euangelio perfectio.

Apoca. 4. K. Mat. 19. c. Deut. 5. b. Mat. 19. c. Locusta animal Ioannis, quid.

Venit fortior me post me, cuius non sum dignus procumbens soluere corrigiā calcamentorū eius. Videtur quidem esse humilitatis indicium: quasi dicat, non sum dignus seruus eius esse. Sed in istis verbis simplicibus aliud demonstratur sacramentum. Legimus in Exodo, legimus quoq; in Deuteronomio,

inquit, inquit, Mat. 1. a.

Leuit. 2. a. Mel nullū in lege offertur, q mortificat: cōtrā, sal q mort dicat.

M

Deu. 25. b.

4. A. Ruth. 4. d. B. m. legimus in libro Ruth: quoniā si quis cognatus erat, & eam quæ de genere eius veniebat, accipere nolebat vxorem, veniebat alius, qui secundus erat in genere, præsentibus iudicibus, & maioribus natu, & dicebat: Tibi competit matrimoniū, tu debes eam accipere. Si nolebat, veniebat illa, quam nolebat accipere, & tollebat calceamentū eius, & percutiebat in faciem eius, & conspuebat eum, & sic alteri nubebat. Hoc fiebat propter ignominia: interim secundum literam, vt si fortē pauperiorem cōtempserit, hac ignominia terreretur. Ergo hæc sacerdotium demonstrat. Dicit ipse Ioannes: Qui habet sponsam, sponsus est. Ille habet sponsam ecclesiam, ego autem amicus sponsi sum, non possum soluere corrigiā calcamentū eius in lege quoniā ipse ecclesia duxit vxorē. Ego baptizo vos aqua, ego minister sum, ille author & dominus est, ego aqua præbeo: ego qui creatura sum, creaturam præbeo, ille qui increatus est, increata præstat: ego baptizo vos aqua, ego præbeo quod videtur, ille quod non videtur: ego qui visibilis sum, do aquam visibilem, ille inuisibilis, dat spiritum inuisibilem. Quem nobis cōcedat pater vnā cum filio, in secula seculorū, Amen.

Homilia tertia.

De Christi baptismo, & legis commutatione in euangelicę gratię sacramenta.

F actum est, in diebus illis venit Iesus à Nazareth Galilæe. Videte vntiones significationesq; verborum. Non dixit, venit Christus: non dixit, venit filius dei, sed, venit Iesus. Dicit aliquis, quare non dixit, Christus? Secundum carnem loquor: ceterū deus semper sanctus est, nec sanctificatione indiget: sed etiā de carne Christi loquimur, nondum fuerat baptizatus, & à spiritu sancto vnctus fuerat. Secundū carnem loquor, secundum formam serui loquor, nemo scandalizetur. De eo loquor, qui quasi peccator venit ad baptismum, non quod Christum diuidam, non quod alius Christus, & alius Iesus, & alius filius dei: sed quod vnus, atq; idem pro varietate temporū nobis diuersus est. Iesus à Nazareth Galilæe. Videte mysterium. Ad Ioannem Baptistam venit primū Iudæa & Hierosolyma, dominus noster initium euangelici baptismi, & legis sacramenta commutauit in euangelij sacramenta: non venit de Iudæa, nō venit de Hierosolyma, sed venit de Galilæa genitū. Iesus à Nazareth Galilæe. Nazareth interpretatur flos. Flos venit ex flore. Et baptizatus est in Iordane à Ioanne. Grandis misericordia, qui peccata non fecerat, baptizatur quasi peccator. In baptismo domini omnia peccata dimittuntur. Sed quasi præuiū quoddam est baptismi domini salutis, ceterū vera remissio peccatorum in Christi sanguine est, in trinitatis mysterio. Et statim ascēdens de aqua, vidit apertos cœlos. Hoc totū quod scribitur, nobis scribitur. Ergo anteq; baptismū accipiamus, clausos habemus oculos, cœlestia non vi-

videtur esse, geruntur, cœlestia.

demus. Et spiritū tanq; columbam descendentem, & manentem in ipso, & vox facta est de cœlo: Tu es filius meus dilectissimus, in quo cōplacui. Iesus Christus baptizatur à Ioanne, spiritus sanctus descendit in specie columbae, pater de cœlis dat testimonium. Videte Ariani, videte hæretici, & in baptismo Iesu mysteriū trinitatis est. Iesus enim baptizatur, spiritus sanctus descendit in specie colūbæ, pater de cœlo loquitur. Vidit apertos cœlos. Quando dicitur, vidit, ostenditur quod alij non vidissent, neq; enim omnes vident apertos cœlos. Deniq; & Ezechiel quid dicit in principio suo? Et factum est, inquit, cum sederem secus fluuium Chobar, in medio captiuorū, vidi, inquit, apertos cœlos. Ego vidi, ceterū alij non videbant. Ne quis putet cœlos simpliciter & carnaliter apertos, nos ipsi, qui modo hæc sedemus secundū diuersitatem meritorū, aut apertos videmus cœlos, aut clausos. Plena fides apertos habet cœlos: ceterū dubia, clausos. Et spiritū tanq; columbam descendentem. Solent nobis Manichæi & Marcionistæ, & ceterę hereses obijcere, & dicere: Ergo si Christus in corpore est, & ipsa caro, quā assumpsit, non est deposita, nec deposuit eam: ergo & spiritus sanctus qui descendit, in columba est. Videtis sibila serpentis antiqui, videtis illum colubrum, qui de paradiso eiecit hominem, & nos velle de paradiso fidei eijcere? Non dixit, sumpsit corpus columbae: sed, spiritum tanq; columbam. Vbi dicitur, tanq; non veritas, sed similitudo monstratur: in deū autem saluatorem nō scriptum est, natus est tanq; homo, sed natus est homo: hic verò dicitur, tanquā columbam. Ergo quod visum est, similitudo monstrata est, ceterū veritas nō fuit. Et statim spiritus expulit eum in desertum. Spiritus qui descenderat in specie columbae. Vidit, inquit, apertos cœlos, & spiritum tanq; columbam descendētē, & manentem cum ipso. Videte quid dicat, manentē, hoc est perseverantem, hoc est nunq; recedentem. Denique & ipse Ioannes dicit in alio loco euangelij: Et qui misit, inquit, me, dixit mihi: Super quē videris spiritū sanctum descendentem, & manentem. In Christum spiritus sanctus descendit, & permansit: ceterū in hominibus descendit quidem, sed non permanet. Deniq; in volumine Ezechielis, qui ppriē Ezechiel in typo saluatoris est. Deniq; ad nullum aliū prophetarum, loquor de maioribus, dicitur filius hominis, sed propriē ad Ezechiel dicitur. In Ezechiel ergo non transeunt viginti versus, aut triginta, & statim dicitur: Et factus est sermo domini ad Ezechiel prophetam. Dicit aliquis: Hoc quare tā crebrò ponitur in propheta? Quoniā spiritus sanctus descendebat quidem in prophetam, sed rursus secedebat. Quando dicitur, & factus est sermo domini, ostēditur, quia spiritus sanctus qui recesserat, rursus veniebat. Quando enim irascimur, quando detrahimus, quando tristitiam habemus, quæ ducit ad mortem, quando cogitamus ea quæ carnis sunt, putamus quia spiritus sanctus permanet in nobis? Speramus

Dicitur, tanq; similitudine rei dicit, nō veritatem.

Ioan. 1. a.

G Speramus quia spiritu sancto manēte in nobis, fratrem odiamus, aut mali quidpiā cogitemus? Quando ergo aliquid boni cogitamus, sciamus quia spiritus sanctus habitat in nobis: si verò aliquid mali, signum est quòd spiritus sanctus recessit à nobis. In saluatore autem propterea dicitur: Super quem videris spiritum sanctum descendentem, & manentē in eo, ipse est. Et statim spiritus expulit eum in desertum. Quanti monachi habitant cum parentibus suis, si descēderit spiritus sanctus, & manserit super eos, ipse spiritus expellit eos in desertum. Spiritus sanctus expellit eos de domo, & ducit in solitudinem. Spiritus sanctus non libenter habitat, vbi turbæ, & frequētia, & dissensiones, & rixæ sunt: sed spiritus sanctus propriè sedē habet solitudinē. Denique & dominus noster, atq; saluator, quando orare volebat, solus, inquit, recedebat in mōtem, & ibi tota nocte orabat. Erat in die cum discipulis, in nocte orationem suam pro nobis patri dedicabat.

Solitudo quidē sancta, nō turbata, affectōrem habet spiritum sanctum. Matt. 14. c

H Hoc totum quare dico? Quia solent aliquanti fratres dicere: Si in cœnobio mansero, solus orare nō possum. Nūquid dominus noster dimittebat discipulos? Vtiq; erat cum discipulis, sed quādo volebat orare intentius, solus secedebat. Et nos ergo si volumus orare plusq; in publico, habeamus cellulam, habeamus agros, habeamus deferta: possumus & virtutes habere de fratribus, & solitudinē, pręstāte Christo domino nostro, qui viuūt & regnat in secula seculorum, Amen.

Homilia quarta.

Transiens pericopen illam, Et statim spiritus expulit &c. q; alio loco eam tractarit liberalius, commentatus forsitan in caput Matthei quartum: ad eum transit locum, Eratq; cum hijs, vsq; ad id: Et ingrediuntur Capharnaum.

Paragens ad lectorem.

Apparet, optime lēctor, ad homilīę huius vmbilicū impostum esse memorię authoris, quisquis tandem is est. Ibi si quidem ad hunc legis modum: Igitur ante passionē dicitur, quòd scilicet miserint retia, tamen non scribitur quòd prędiderint. Post passionem verò mittunt rete & prendunt: & tantū prendunt, vt retia rūpantur. Contra, habes apud Lucam. c. 7. nihil capi nocturna piscatione potuisse: ad verbum autem domini, misso per Petrum reti, tantam esse cōclusam piscium multitudinem, vt rete diffunderetur. Idq; contigisse liquet, priusq; dominus Iesus precium humanę salutis depēdisset. Post verò passionem legis apud Ioannem ca. vltimo: Et eam tantū essent, non est ruptum rete.

Marc. 1. b

D finem superioris lectionis est scriptum: Eratq; cū bestijs, & āgeli ministrabāt illi. Et quoniam pręterita dominica non fuit spacijs latis, vt vsq; ad istum locum veniremus: debemus finem pręteritę lectionis, hodiernę lectionis facere principium. Scriptura enim sancta hæret sibi tota, & vno spiritu copulata est: & quasi vna catenula est, atque vt circulus in circulum innectitur, & quicquid aliud sumpseris, aliud latē pendet. Eratq; cum bestijs, & angeli ministrabant illi. Erat Iesus cū bestijs, & ideo angeli ministrabant ei. Ne tradas, inquit, bestijs animam consentē tibi. Istę sunt bestię, quas calcabat dominus euangelico

A simili ducta oīy 151019.

Psal. 73. d

pede, & calcabat super leonem & draconē. Et angelij ministrabant ei: nō quòd videri debeat grande atq; mirabile, si angeli ministrabant deo: neq; enim grande est, si serui obsequuntur domino: sed hoc totum de assumpto homine disputatur, Eratq; cū bestijs. Deus esse cum bestijs non potest, sed caro ista, quę humanis tentationibus subiacet. Hęc caro quę sitiuit, quę esuriuit: ipsa tentatur, ipsa superat, in ipsa nos vincimus. Postq; autē traditus est Ioannes, venit Iesus in Galilęam. Historia manifesta est, & absq; nostra interpretatiōe audiētib; patet. Rogemus ergo eū, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit: qui claudit, & nemo aperit: vt nobis aperiat euangelica adyta, vt & nos quoq; dicamus cū Dauid, Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia tua de lege tua. Turbis dominus in parabolis loquebatur, & loquebatur foris, non intrinsecus: id est, in spiritu, sed foris in litera. Et nos ergo rogemus dominū, vt introducat nos in mysteria sua, vt introducat nos in cubiculum suū, & dicamus cum sponsa in Canticis canticorū: Introduxit me rex in cubiculū suū. Dicit Apostolus, quòd velamen fuit positū super oculos Moysi: ego dico, quòd nō solum in lege velamen sit, sed etiam in euangelium nescienti est. Iudæus audit, & nō intelligit, velamen positum est illi in euangelio: Gentiles audiunt, hæretici audiunt, & velamen habent. Dimittamus ergo literā cum Iudæis: & sequamur spiritum cum Iesū, non quòd literam euangelij cōdemnemus. Factum est enim omne quod scriptum est, sed quòd quibusdā gradibus ad maiora scandamus. Postq; autē traditus est Ioannes, venit Iesus in Galilęā. Et in pręterita dominica dixim; interpretantes Ioannem intelligi in lege, Iesum in euangelio: Ioānes enim dicit, Venit fortior me post me, cuius non sum dignus procumbens soluere corrigiā calciamentorum eius. Et in alio loco: Illud oportet crescere, me autem minui. Hic comparisonem dicit legis & euangelij. Et deinde: Ego baptizo vos in aqua, hoc est lex: ille verò baptizabit vos in spiritu sancto, hoc est euangelium. Venit ergo Iesus, quia Ioannes traditus est in carcerē. Clausa est enim lex, & iam pręteritam non habet libertatē: sed de lege transiuimus ad euangelium. Videte, quid dicat: Postq; autē traditus est Ioannes, venit Iesus in Galilęam. Nequaq; in Iudęam, neq; in Hierosolymam: sed in Galilęam gentium. Venit Iesus in Galilęam. Galilęa in lingua nostra interpretatur *nocturnus*. Non enim ante aduētū saluatoris erat ibi sublime aliqd: sed totum deorsum ferens, ibi luxuria, ibi sordes, ibi immunditia, ibi porcorū vitia volutabatur. Prędicans euangelium regni dei. Quantū in meo corde est, legens legem, legens prophetas, legens psalterium, nunq; regnum cœlorum audiui, nisi in euangelio. Postq; enim venit ille, de quo dictum est, Et regnum dei intra vos est, apertum est regnum dei. Prędicans euangelium regni dei. A diebus Ioannis Baptistę, regnum cœlorum vim patitur, & violētē diripiunt

Apoc. 1.

Psal. 118. c.

Cant. 1. a.

2. Cor. 3. d.

Ioan. 4.

Xar. 2. d.

Luc. 15. c.

Luc. 15. c.

Matt. 11.

A diripiūt illud. Ante enim aduētū saluatoris & euāgelij charitatem, anteq; Christus aperiret paradisi ianuā cū latrone: omnes sanctorum animę ad inferos deducebātur. Denique dicit & Iacob, Lugens & gemens descendam ad inferos. Si Abraham ad inferos, in euangelio latro in paradiso. Non detrahimus Abraham, in cuius sinu omnes cupimus conuiescere: sed Christum præferimus Abraham, euāgelium legi præferimus: legimus, quòd post resurrectionem Christi, multi sanctorum apparuerunt in sancta ciuitate. Dominus noster atq; saluator & in terra prædicauit, & apud inferos prædicauit. Ideo mortuus est, ideo descēdit ad inferos, vt animę quę ibi victę fuerant, laxarentur. Prędicās euāgelium regni dei, & dicens: quoniam adimpletum est legis tempus: venit principium euāgelij, appropinquauit regnū dei. Nō dixit, iam est regnū dei: sed, appropinquauit regnū dei. Anteq; ego patiar & sanguinē fundam, non est apertum regnum dei: propterea appropinquauit, quia necdū passus sum. Pœnitēmini, & credite euāgelio: nequaq; legi, sed euangelio. Imò per legē euāgelio, sicut scriptū est, Ex fide in fidem. Fides legis fidem euāgelij corroborauit. Et pręteriens secus mare Galilęę, vidit Simōnē & Andream fratrem eius, mittentes retia in mare: erāt enim piscatores. Simon necdū Petrus, necdū enim secutus fuerat Petra, vt appellaretur Petrus. Simon igitur & Andreas frater ei, cū essent iuxta mare, & mitterent retia in mare. Scriptura non dicit, quia miserunt & ceperunt pisces. Vidit, inquit, Simōnem & Andream fratrem eius, mittētes retia in mare: erāt enim piscatores. Refert enim euāgelium, quòd retia mitterentur: tamen non dicit, quia aliquid ceperint. Igitur ante passionē dicitur quòd scilicet miserint retia: tamē nō scribitur, quòd prędiderint. Post passionem verò mittūt rete & prendunt, & tantū prendunt, vt retia rumpatur, mittētes retia in mare: erāt enim piscatores. Et dixit eis Iesus, Venite post me, & faciam vos piscatores hominū. Felix piscationis mutatio. Piscatur eos Iesus, vt ipsi piscentur alios piscatores. Ipsi primū pisces efficiuntur, vt piscentur à Christo, postea ipsi alios piscaturi. Et dicit Iesus, Venite post me: & faciam vos piscatores hominū. Et protinus relictis retibus, secuti sunt eū. Et protinus. Vera fides non habet interuallū: statim audit, statim credit, statim sequitur, statim piscator efficitur. Et protinus relictis retibus. Ego puto, quòd in retibus, vitia seculi reliquerint. Et secuti sunt eū. Neq; enim fieri poterat, vt sequētes Iesum habuerint retia. Et pgressus inde pusiillū, vidit Iacobum Zebedei, & Ioannē fratrem eius: & ipsos in nauī cōponētes retia. Vbi dicitur, componētes: ostenditur, quòd scissa fuerāt. Mittebant enim retia in mare: sed quoniam scissa erant retia, pisces prendere non poterant. Componebant retia in mari: sedebant in mari, sedebant in nauicula, sedebant cū patre Zebedeo: & legis retia

Gen. 38. g.

Matt. 27. f.

1. Pet. 3. d.

B

Ioan. 21. b.

C

componebant. Hoc interim diximus secūdam intelligentiam spiritalem. Et ipsos in nauī componētes retia: & ipsos qui in nauī erant. In nauī erant nō in littore, nō in statione solida: sed in nauī hinc inde fluctibus collidebātur. Et statim vocauit illos: & relicto patre suo Zebedeo in nauī cū mercenarijs, secuti sunt eū. Dicit aliquis: Temeraria fides est. Etenim quid signi viderāt, quid maiestatis aspexerant, vt vocarentur, & statim sequeretur eum? Sanē hic ostenditur nobis, quòd oculi quoq; ipsius Iesu & vultus, diuinū quiddam spirabant, & ad se conuenticum oculos facillē conuertebant. Alioqui nūq; secuti fuissent eum sine causa: nō tam fides erat, q̄ temeritas. Nunc si sedenti mihi quibus pręteriens dicat, Veni, sequere me: & sequar, nunquid fides est? Hoc totū quare dico? Quia sermo ipse domini operatorius erat: & quodcunq; dicebat, opere efficiebat. Si enim ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt: certē idem ipseq; vocauit, ideo secuti sunt. Et statim vocauit illos: & statim relicto patre suo Zebedeo, & cętera. Audi filia & vide, & inclina aurem tuam: & obliuiscere populum tuū, & domum patris tui: & cōcupiscet rex decorē tuū. Et relicto patre suo Zebedeo in nauī. Audi monache, imitare apostolos: audi vocem saluatoris, & ignora carnalem patrē. Vide verū patrē & animā & spiritus, & relinque patrem corporeum. Relinquant patrem apostoli, relinquūt nauem, relinquūt totas in momento diuitias: relinquunt mundum, & infinitas diuitias. Totum enim, quod habebant, dimiserunt. Deus non magnitudinem diuitiarum cōsiderat, sed animū dimittētis. Qui parua dimiserūt, vtiq; & magna similiter dimississent. Relicto patre Zebedeo in nauī cum mercenarijs, secuti sunt eum. Hoc quod paulò antē in enigmate dixim; de apostolis, quòd legis retia componebāt, iam enim scissa fuerant, prendere non poterant: iam falsugine maris exesa fuerant, iam non poterant instaurari, nisi venisset sanguis Iesu, & innouasset ea. Relinquant ergo patrem Zebedeum: relinquūt legem, quę verē eos generauerat: & relinquunt in nauī, in medijs maris fluctibus cōstitutum. Et videte aliud, quid sequatur. Relinquūt, inquit, patrem, hoc est legem cum mercenarijs. Omnia enim, quę faciunt Iudæi, propter præsentem vitam faciūt: propterea mercenarij sunt. Qui enim fecerit legem, viuēt in ea. Non dixit, viuūt in ea, hoc est, vt ex lege viuāt in cœlo: sed, viuēt in ea, hoc est, quòd facit in præsentī recipit. Deniq; scriptum est in Ezechiele, Declina, inquit, eis præcepta nō bona, & mandata nō optima: quę facientes, viuēt in eis. Viuūt in eis Iudæi: nihil aliud querunt, nisi habere filios, diuitias possidere, se sanos esse: omnia terrena querunt, nihil de cœlestibus cogitāt. Propterea mercenarij sunt. Vultis scire quia Iudæi mercenarij sunt? Filius ille, qui substantiā suam consumpserat & interpretatur in gētibus, dicit: Quanti mercenarij sunt in domo patris mei? Relicto

Hieronymus Iulianum super Mattheū reuincit hoc argumento.

Psal. 32. b.

Psa. 44. c

Audi monache elegantem & sanctam σοφιστην ορη.

Leuf. 18. & Rom. 10. a

Ezech. 20

e. Iudæi seculitatem præsentibus cōmodis metiuntur.

Lucę. 15. d

Relicto

G Relicto patre in nau cum mercenarijs, secuti sunt eum. Dimiserunt patrem, hoc est legem cum mercenarijs in nau. vlcq; hodie Iudei nauigant, & in lege nauigant, & sunt in mari, & ad portu peruenire non possunt. Non crediderunt in portum, propterea non veniunt ad portu: quem vt omnibus nobis contingat, gratia faciat, & benignitas domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & spiritu sancto gloria, imperium, honor sit, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia quinta.

Et ingrediuntur Capharnaum &c. Perpetua serie deducit assumpta pericopen ad altera, quae succedentis est homiliae principiu, & protinus &c. excurrens interim, vt ferè solet, in moralem digressionem.

Mar. c.

Ingrediuntur Capharnaum. Felix & pulchra mutatio. Dimittunt mare, dimittunt nauem, dimittunt vincula retiũ: & ingrediuntur Capharnaum. Prima mutatio, dimittere mare, dimittere nauem, dimittere pristinum patre, dimittere pristina vita. In retibus enim & in vinculis retiũ, omnia vitia relinquuntur. Videte ergo mutationem. Dimittuntur illa. Et quia illa dimiserunt, quid inueniunt? Ingressiuntur, inquit, Capharnaum: in agru consolationis. Caphar enim, dicitur

Mar. i.

ager, villa vicus. Naum, vox polyony- ma est, p- consolatione, poenitentia, aut pulchritudine.

Plu. 13. 2. a

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Mar. i.

Naum: in agru consolationis. Caphar enim, dicitur Naum, quonia lingua Hebraea multiplices habet intelligentias: & secundum diuersitatem pronũciantis diuersus quoq; sensus efficitur. Naum ergo & consolatio dicitur, & decorus. Ergo Capharnaum interpretari potest, & ager consolationis, & ager pulcherrimus. Ibi vbi nos legimus: Ecce q̄ bonum & q̄ iocundum: vbi, inquam, nos dicimus *τὸ εὐαγγέλιον*, & Aquila interpretatur *εὐαγγέλιον*: in Hebreo habetur Naum, quod interpretatur pulchru. Ingressiuntur Capharnaum: & statim sabbatis ingressus synagogam, docebat eos, vt sabbati otium relinqueret, & euangelij opera sumeret. Erat doces eos quasi potestatem habens, & non sicut scriba. Non enim dicebat, haec dicit dominus: &, qui misit me, haec loquitur. Sed ipse loquebatur, qui prius locutus fuerat in prophetis. Aliud est dicere, scriptu est: aliud est dicere, haec dicit dominus: & aliud est dicere, amen dico vobis. Videte in alio loco: Scriptum est, inquit, in lege: Non occides, non dimittes vxorem. Scriptum est. A quo scriptum est? A Moysẽ mandante deo. Si digito dei scriptum est: tu quomodo audes dicere, amen dico vobis, nisi ipse es, qui prius legem dedisti? Nemo audet mutare legem, nisi qui & ipse rex est. Legem autem pater dedit, an filius? Responde haereticæ. Quicquid volueris, libeter adsumo: vtrũq; p me est. Si pater dedit, & immutat: filius ergo aequalis est, qui imutat cu illo, qui dedit. Si autẽ ipse dedit, aut ipse mutat: aequalis authoritatis est & dedisse, & mutasse: quod nemo potest facere, nisi rex. Stupebat sup doctrina eius. Quid loquebatur per se, quae loquutus fuerat per prophetas. Sed ideo stupebat: quia erat doctrina eius, quasi

potestatem habens, & non sicut scriba. Non loquebatur vt magister, sed vt dominus: non loquebatur, auctoritatem referens ad maiorem: sed ipse quod suum erat, loquebatur. Deniq; sic loquebatur: quia quẽ locutus fuerat in prophetis praefens, dicebat: Ego qui loquebar, ecce adsum. Spiritus immundus qui prius fuerat in synagoga, qui illos duxerat ad idololatriam: de quo scriptum est: Spiritu fornicationis seducti estis. Spiritus qui egressus fuerat de homine, & ibat in desertum, & quesiuit sibi locum, & inuenire non potuit. Et alios demones septem secum tulit: & reuersus est in domu pristinam. Eo tempore isti spiritus erant in synagoga: & praesentiam saluatoris ferre non poterant. Quae enim comũcatio Christo & beliq;? Nõ poterat Christus & Belias in vno cõcilio comorari. Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo, & exclamauit, dicẽs: Quid nobis & tibi? Qui dicit, qd nobis & tibi: vnus est, & de pluribus confitetur. In eo enim quod vincitur, intelligit & suos secũ esse supatos: & exclamauit, dicens. Exclamauit, quasi tormẽta sustinens, quasi in dolore positus, quasi flagella ferre nõ valẽs. Et exclamauit, dicẽs: Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? Venisti perdere nos? Scio qui sis, sanctus dei. Et in tormento positus, & tormentorũ magnitudinem clamore demonstrans: tamen dolos ipsos non intermittit. Cogitur verum dicere, tormenta cogunt, sed malitia vetat. Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? Quare non confiteris filiu dei Nazarenũ te torquet, & nõ filius dei? Sẽtis poenas, & nõ confiteris nomen Iesu Nazarenũ? Venisti perdere nos? Verum est, quod tu dicis: venisti perdere nos, scio qui sis. Videamus quid dicas, sanctus dei. Moyses sanctus dei nõ fuit? Esaias sanctus dei nõ fuit? Hieremias sanctus dei nõ fuit? Prius, inquit, q̄ nasce- reris, in vulua sanctificau te. Hoc dicitur ad Hieremiam, & sanctus dei nõ fuit? Ergo nec illi qui sancti erant. Sed quare nõ dicis ad eos: scio qui sis, sanctus dei? O peruersitas mentis: inter flagella & tormẽta positus: & scit verũ, & tamẽ confiteri nõ vult. Scio qui sis, sanctus dei. Noli dicere, sanctus dei: sed, sanctus deus. Fingis te scire, sed nescis. Aut enĩ scis, & dolose taces: aut certẽ ignoras. Nõ est enim sanctus dei: sed sanctus deus. Hoc totũ quare dico? vt nõ acquiescamus testimonijs demonũ. Nunq̄ enim verũ loquitur. Siquidẽ mẽdax est, sicut pater eius. Pater, inquit, vester mendax est: & ab initio mẽdax est, sicut & pater eius. Pater, inq̄, mẽdax est, & veritatẽ nõ loquitur: sicut & pater eius, qui est pater Iudeorũ. Vtq; diabolus ab initio mendax est. Et quis est pater diaboli? Vide quid dicat: Pater enĩ vester mẽdax est: ab initio mendaciũ loquitur. Sicut & pater eius: quasi dicat, hoc est, diabolus mẽdax est, & mendaciũ loquitur. Et pater est ipsi mẽdaciũ: nõ quod diabolus aliũ patre habeat, sed quod mendaciũ pater, diabolus est: propterea dicit: mẽdax est, & ab initio mendaciũ loquitur, hoc est, mendaciũ loquitur, & est pater eius, hoc est, ipsius mendaciũ. Hoc in trãitu dixerimus,

Mat. 17. c.

Mat. 8. d. & Lu. 8. c.

Joan. 8. f.

Exod. 2. c.

Act. 3. b.

A dixerimus, quoniam non debemus testimonijs credere demonũ. Dicit dominus atq; saluator, Hoc genus, inquit, nõ exit, nisi in multis ieiunijs & orationibus: & ecce video multos vacare ebrietatibus, ructare vinum, & inter epulas exorcizare, & clamare demones, & credimus Christum esse mentitu: Dixit enim, Hoc genus non exit, nisi in multis ieiunijs & orationibus. Hoc totum propterea loquor, ne facile credamus testimonijs demonũ. Deniq; quid facit saluator? Et cominatus est ei Iesus, dicẽs: Obmutescẽ, & exi ab hoie. Nã dicit veritas testimonio mendacij: Nõ veni, vt tuo testimonio cõprobarrer: sed vt te eijcerem de creatura mea. Non est pulchra laudatio in ore peccatoris: non indigeo eius testimonio, cuius tormenta desidero. Obmutescẽ. Laus mea sit silentium tuum. Nolo me laudet vox tua, sed tormenta tua: poena tua laus mea est. Non quia laudas, gratulor: sed quia exis, gratulor. Obmutescẽ, & exi de homine: quasi diceret, exi de domo mea. Quid facis in hospicio meo? Ego intrare desidero: obmutescẽ, & exi de homine: de homine, de rationali animali. Exi de homine: relinque mihi hospitium praeparatum. Dominus desiderat domum suã: exi de homine, de rationali animali. Exi de homine. Dixit & in alio loco ad legionẽ, vt egredietur de homine, & ingredietur in porcos. Vide, q̄ preciosa sit anima hominis. Hoc aduersus eos, qui putat & nos & animalia vnã animã habere, & vnũ spiritum trahere. De vno homine expellitur, & in duo milia porcorũ mittitur: hoc enim preciosum est, quod seruatur: illud est velle, quod perditur. Exi de homine, vade in porcos, vade in animalia, vade quocunq; aliõ volueris, vade in abyssos. Hominem relinque, hoc est, possessionẽ propriẽ meam: exi de homine. Nolo te hominem possidere, iniuria mea est te versari in homine, cu ego verser in homine. Ego assumpsĩ corpus humanũ. Ego habito in homine. Caro ista, quã possides, meẽ carnis portio est, egredere de homine. Et discerpẽs illũ spiritũ immũdus. Dolorem suum hĩc signis ostendit, discerpens eum: quonia animã ledere nõ poterat. Corpũ quidẽ ledit: sed quonia alio modo nõ poterat intellegi, egrediens demon: signis corporis ostenditur, quod egressus sit. Et discerpens eum spiritus immũdus. Quia spiritus mundus stabat: propterea fugit spiritus immũdus. Et exclamãs voce magna, exiit ab eo. Exeũtem se, & clamore vocis, & discerpitione corporis, ptestatus est. Et mirati sunt oẽs, ita vt conquirerent inter se &c. Legamus Acta apostolorum, Legamus signa quae fecerunt veteres prophetae. Facit signa Moyses, & quid dicunt incãtatores Pharaonis? Digitus dei est. Moyses facit, & illi potentẽ alium confitentur. Deinde faciunt apostoli signa in nomine Iesu: Surge & ambula. Et in spiritu, inquit, Iesu egredere. Semper Iesus nominatur: hic verò quid dicit? Exi de homine. Non nominatur aliũ, sed ipse est, qui cogit eos exire. Mirati sunt omnes: ita vt inter se conquirerent, dicentes: Tomus secundus.

Quidna est hoc? Quae doctrina haec noua? Quia Daemon egressus fuerat. Nihil nouum hoc: nam & exorcistae Hebræorum facere consueuerant. Sed quid dicit? Quae est haec doctrina noua? Quae noua? Quia i potestate, spiritibus imũdis imperat. Non alium nominat, sed ipse praecipit. Non in alterius nomine dicit, sed in sua potestate. Et pcessit statim rumor eius in omnem regionem Galilaeae. Non in Iudæam, non in Hierosolymam. Doctores enim Iudaorum inuidentes Iesu, rumorem egredi non sinebant. Denique & Pilatus & alij nouerant, quod Pharisaei Iesum propter inuidiam tradidissent. Rumor ergo ingreditur in cas aures, quae inuidia non clauduntur. Hoc totum quare dico? Quia rumor eius egressus est in omnem Galilaeam. In totam Galilaeã peruenit: & in vnum viculum Iudæae non peruenit. Hoc totum quare dico? Quia anima quae semel possessa fuerit ab inuidia: difficile est, vt virtutes recipiat. Impossibile penẽ est remediari animã, quã inuidia possederit. Deniq; primũ homicidiũ & parricidiũ fecit inuidia. Duo erant homines i mũdo Abel & Cain. Abel munera suscepit dominus, Cain nõ suscepit. Qui virtutẽ imitari debuerat, aded nõ fecit: sed statim interfecit eũ, cuius dominũ munera susceperat. Quã inuidiã vtinam fugiamus oẽs, & virtutẽ sequamur, prestante domino, cui honor in secula seculorum, Amen.

Homilia sexta.

Et protinus egredientes &c. Socrum Simonis Petri febrũ laborantem benignissima alleuat manus redemptoris, eadem depulsa febrĩ sanctis continuo ministrat. Vtrunque tractat & *τὸ γρηγορὸς* interpret. Ad eum protenditur locum, Versere autem &c.

Iprotinus egredientes de synagoga venerunt in domu Simonis & Andreę, cu Iacobo & Ioãne. Instruxerat dominus quadrigã suã: & sup Cherubim ferebatur, & ingredietur i domu Petri. Digna enim erat anima eius, quã tãtum hospitem susciperet. Venerũt, inquit, in domu Simonis & Andreę. Discũbebat autẽ socrum Simonis febricitãs. Vtinã ad nostrã domum veniat & ingredietur, & febres peccatorum nostrorũ sua iussione sanet. Vnusquisq; nostrum febricitat. Quando irascor, febricitat: quot vitia, tot febres sũt. Sed rogemus apostolos, vt precẽtur Iesum, & accedat ad nos, & tangat manum nostrã. Si enim manũ nostrã tetigerit, statim fugit febris. Egregis medicus, & verus est archiater. Medicus Moyses, medicus Esaias, medici oẽs sancti: sed iste archiater est. Nouit diligenter venas tangere, & morborũ arcanã scrutari. Non tangit aurẽ, non tangit frontẽ, nõ tangit aliam partem corporis, sed manum tangit. Propterea enim febricitabat, quia bona opera non habebat. Primũ itaq; sanantur opera, & postea febris tollitur. Non potest fugere febris: nisi opera sanentur. Quando manus nostra habet mala opera, iacemus in lectulo, alleuare nos nõ possumus, ambulare nõ possumus: toti siquidẽ in ægritudine sumus. Et accedẽs ad illam, quae ægrotabat. Surge

Gr̄e enī ipsa nō potuit, q̄a iacebat ī lectulo, ideo veniēti occurrere non potuit: sed iste misericors medic⁹, ipse vadit ad lectulū, qui oīculā morbidā suis humeris portauerat. Ipse venit ad lectulū: & accedens vltro accersit, vt vltro sanaret. Et accedēs, vide qd̄ dicat: Debueras quidē mihi veniēti occurrere: debueras venire ad ostium, & suscipere me, vt sanitas tua nō tantūm misericordiē meā esset, sed & voluntatis tuę. Sed quoniā magnitudine febrīū opprimeris, & leuare te nō potes, ipse venio. Et accedens, eleuauit eā.) Quia surgere ipsa nō poterat, leuatur a domino. Et eleuauit eā, apprehēdēs manū eius.) Manū quidē prendit. Et Petrus quando periclitabatur in mari & submergebatur: manus ipsius tangitur, & eleuatur. Et leuauit eā apprehensa manu eius: manu sua apprehēdit manū. O beatā amicitia, d̄ pulchrum osculū. Eleuauit eā apprehensa manu eius: manū illius sanauit sua manu. Apprehendit manū eius quasi medicus, tētāuit venas, vidit magnitudinem febrīū ipse & medicus & medicamentum. Tangit Iesus, & fugit febris. Et in nobis tangat manū, vt mundētur opera nostra. Ingre diatur domū nostram: leuemus nos aliquādo de lectulo, nō iaceamus. Iesus stat ante lectulum, & nos iacemus. Surgam⁹ & stemus, ignominia nostra est nos ante Iesū iacere. Dicat aliq̄s, Vbi est Iesus? Hic est in presenti. Medius, inquit, inter vos stat, quem vos nescitis. Regnum dei intra vos est. Credam⁹, & videm⁹ presentē Iesum. Si manū eius tangere non possumus, aduoluamur pedibus. Si nō possumus ad caput peruenire, saltim pedes ipsius lachrymis lauemus. Nostra poenitētia vnguentū saluatoris est. Vide quāta sit misericordia saluatoris. Peccata nostra mali odores sunt, putredo sunt: tamē si agamus poenitētia, ppter peccata si ploremus, peccata nostra putrida vnguentū efficiūtur domini. Rogemus ergo dominū, vt apprehendat manū nostrā. Et cōfestim, inquit, dimisit eā febris.) Statim vt man⁹ apprehenditur, febris fugit. Videte quid sequitur, Et cōtinuō dimisit eā febris. Spem habeto peccator, si tamen de lectulo surrexeris. Deniq; & sanctus Dauid qui corruerat, qui cū Bersabeę vxore Vrię Cethei iacebat ī lectulo, & adulterio febricitabat, postquā dominus sanauit eum, postq̄ dixerat, Miserere mei deus secundum magnam misericordiā tuā: & tibi soli peccaui, & malū corā te feci. Libera me de sanguinibus deus deus meus. Sanguinem enim Vrię fuderat, quia fundendū mandauerat. Libera me, inquit, de sanguinib⁹ deus deus meus: & spiritū re-ctū innoua in visceribus meis. Vide quid dixit, Innoua. Eo siquidē tēpore quo adulteriū feci, quo homicidiū perpetravi: spiritus sanctus in me veteratus est. Et quid dicit: Lauabis me, & super niuē dealabor. Quoniā ergo lauasti me per lachrymas meas. Lachrymę meę & poenitētia mea mihi fuerunt p baptismate. Ergo de poenitēte videte qd̄ efficitur. Egit poenitētia & fleuit, ideo mūdāt⁹ est. Statī qd̄ sequitur: Doceā iniquos vias tuas, & impij ad te cōuertētur. De poenitēte magister est effect⁹. Hoc to

tū quare dixi: Quoniā ī presēti scriptū est, Et cōfestim dimisit eā febris, & ministrabat eis. Nō ei sufficit, quōd eā dimiserit febris: sed ī ministeriū Christi tollitur, & ministrabat eis. Ministrabat pedib⁹, ministrabat manu: huc illicq; currebat: eū a quo sanata fuerat, venerabatur. Et nos ministrem⁹ Iesu. Libenter suscipit ministeriū nostrū, licet pollutas habuerimus man⁹: & q̄a ipse sanauit, qd̄ sanauit, dignatur aspiciere. Ipsi sit gloria in secula seculorum, Amen.

Homilia septima.

Quis me tetigit? &c.) Mysteriū duplex tropologicis explicat hemorrhoyisq; videlicet, quę siccato sanguinis fote ad dominicę simebrę contactum sanata est, & filię archisynagogi ad vitam reuocata.

Quis me tetigit? Interrogat circūspiciēs, vt videret eā: quę hoc fecerat. Nesciebat dominus, quis tetigisset: Quō ergo querebat eā? Quasi scies, vt idicaret. Mulier autē timens & tremēs, scies qd̄ factū esset, &c.) Si nō interrogasset & dixisset, q̄s me tetigit: nō scijisset factū eē signū. L. Dicere enī poterāt, Nō fecit signū, sed iacet se, pro gloria causa loquitur. Propterea interrogat, vt mulier illa cōfiteatur, & de⁹ glorificetur. Et proci dit ante eū, & dixit ei oēm veritatē.) Videte grad⁹, videte pfect⁹. Quādiu sanguis fluebat: inantē venire nō poterat. Sanata ē, & inantē venit. Et proci dit ante pedes eius. Necdū audebat vultū aspiciere: modō vt sanata fuit, sufficit ei, vt pedes teneat. Et dixit ei oēm veritatē.) Christ⁹ veritas est. Et quoniā sanata fuerat a veritate, cōfessa est veritatē. Ille autē dixit ei, Filia, fides tua te saluā fecit.) Digna quę vocetur filia, quę sic crediderat: turba quę cōprimat, filia nō potest appellari. Ista verō quę āte pedes cadit, & cōfiteatur, filię nomē meretur accipe. Fides tua te saluā fecit. Videte humilitatē. Ipse sanat, & illi refert, qd̄ sanauit. Fides tua te saluā fecit. Fides tua te sanauit: vade in pace. Ante q̄ crederes in Salomonē, hoc est, in pacificū, nō habebas pacē. Nūc autē vade ī pace. M. Ego vici mūdū. Pacē habes, esto secura, quia sanatus est gētū popul⁹. Veniūt ab archisynagogo, dicētes: q̄a filia tua mortua est. Quid vltro vexas magi strū?) Reuixit ecclesia, & synagoga mortua est. Licet mortua sit puella, tamē domin⁹ loquitur ad archisynagogū. Noli timere, tātūmodo crede. Loquamur & nos vsq; hodie ad synagogā, loquamur ad Iudæos. Mortua qd̄ est archisynagogi filia: sed credite, & suscitatur. Et nō admittit quę seq̄ se, nisi Petrū & Iacobū & Ioānē fratres Iacobi. Querat aliq̄s, & dicat: Quare isti sēp assumūtur, & ceteri dimittūtur? Nā & ī mōte quādo trāsformatus est, isti tres assumpti sūt. Eligūtur ergo tres, Petr⁹, Iacob⁹ & Ioānes. Primū, & in isto nūero mysteriū trinitatis est, q̄ nūerus p se sanct⁹ est. Nā & Iacob secūdū Hebraicam veritatem tres virgas ponit in canalibus. Scriptū est & in alio loco: Spartū triplex nō dirumpetur. Eligitur ergo Petrus, sup̄ quē fundata est ecclesia: & Iacobus, qui primus de apostolis martyrio coronatus est: & Ioānes, qui virginitatis est exordiu. Et venit in domū archisynagogi, & vidit tumultum, &

A tū, & stētus, & baiulātēs.) Vsq; hodie in synagoga tumultus est. Licet psalmos David promittant se dicere: tamen canticum eorum luctus est. Et ingressus, ait eis: Quid turbamini & ploratis? Puella non est mortua, sed dormit.) Puella quę vobis mortua est, mihi viuit: vobis mortua, mihi dormit. Et quod dormit, suscitari potest. Et irridebāt eū.) Nō enim credebāt ab Iesu posse suscitari filiā archisynagogi. Ipse verō abiectis oibus, assumpsit patrē & matrē puellę. Loquamur ad sanctos homines, qui signa faciūt, quib⁹ dominus concessit virtutes aliquas. Ecce Christus suscitaturus filiā archisynagogi oēs foras eiecit, ne iactatiō causa id facere videretur. Ipse verō abiectis oibus, assumpsit patrē & matrē puellę. Et istos forsitan eiecit, nisi propter affectum parētū, vt viderent filiā suscitātā. Et ingreditur, vbi erat puella iacēs, & tenens manū puellę &c.) Primū, manū tetigit: sanauit opera, & sic suscitauit. Verē eo tēpore cōpletū est, Quin intrauit plenitudo gentium, tunc omnis Israel saluus fiet. Ait ergo, Thalita kumi: quod interpretatur, Puella surge mihi. Si diceret, Thalita kumi, interpretaretur, puella surge. Nūc verō quā dixit, Thalita kumi: interpretatur de Syra & Hebręa lingua, Puella surge mihi. kumi, hoc est, surge mihi. Videte ergo mysteriū in ipsa lingua Hebręa & Syra. quasi diceret: Puella quę mater esse debebas: propter infidelitatem puella facta es. Et aliter possumus dicere: Quia renasceris, puella vocaberis. Puella surge mihi, non tuo merito, sed mea gratia: mihi ergo surge, quōd sanaris, non ex tuis virtutibus. Et cōfestim surrexit puella, & ambulabat. Et nos tangat Iesus, & statim ambulabim⁹. Licet Paralytici sumus, licet mala habeamus opera, & ambulare non possumus, licet in lectulo iaceamus peccatorum & corporis nostri: si tetigerit nos Iesus, statim sanabimur. Socrus Petri laborauerat febribus: tetigit Iesus manū, & surrexit: & statim ministrabat illi. Videte quanta differentia. Illa tangitur, & surgit, & ministrat: isti sufficit, quia tantū ambulat. Et obstupuerunt stupore maximo, & pręcepit illis vehementer, vt tacerent, & nulli dicerent. Videtis causam, qua eiecerat turbam signa facturū: Pręcepit, & non solum pręcepit, sed vehementer pręcepit, vt nemo sciret. Pręcepit tribus apostolis, pręcepit & parentibus, vt nemo sciret. Pręcepit dominus omnibus, sed puella tacere nō potest, quę surrexit. Et dixit dari ei manducare, ne resurrectio phantasma putaretur. Et ipse propterea post resurrectionē comedit de pisce, & de fauo. Et dixit dari ei manducare. Obsecro domine, & nobis iacentibus tange manū, & nos resuscita de lectulo peccatorum nostrorum, ambulareq; nos facias. Cū ambulauerimus, iube nobis dari manducare: iacentes manducare nō possumus. Nisi steterimus: corpus Christi accipere non valemus: cui gloria, vnā cum patrē & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

In diebus illis, cū turba multa esset cum Iesu, nec haberet quod manducaret, conuocatis discipulis, ait illis: Misereor turbę, quia ecce triduo sustinuit, nec habent quod manducet. In superiori parte legimus, quoniam dominus pauper de quinq; panibus quinq; millia hominum. Et de reliquijs lenati sunt duodecim cophini fragmentorū. In illa parabola quicquid visum fuerat, illo tempore disputauimus. Hęc verō historia, quę nunc lecta est, & alia est, & ipsa est. Ex parte enim similis est, & ex parte dissimilis. In illa historia legimus, quōd qui pasti sunt, pasti sūt in deserto: in ista verō legimus, quōd qui pasti sunt, in monte pasti sunt. Primū volo dicere, quid sit dissimile. Debeamus enim scire venas ipsas carnesq; scripturarū, vt cū intellexerimus ipsam scripturam, postea sensum videre possimus. Ibi legimus, quia quinq; milia fuerint, qui pasti sunt: hic verō legimus, quōd quatuor milia fuerunt. Ibi legimus, quōd quinq; panes fuerint: hic legim⁹, quōd septē panes fuerint. Ibi legimus secūdū euangeliū Ioannis, quōd quinq; panes hordeacei fuerint: hic verō legim⁹, quōd isti panes septē frumētarij sūt. Videtis differentia, videtis, quia ipsū est, & nō ipsū est. Nō debem⁹ igitur scripturas negligētē legere. Hoc solū est dissimile, nihil est aliud. Videam⁹ qd̄ scriptura dicat: sibi legim⁹ quoniā popul⁹ pascitur, vna die tātū fuit cū Iesu: & pascūtur nō ad meridiē, sed ad vespērā, declināte sole. Isti verō, hoc est quatuor milia, q̄ septē panibus pascūtur frumētarijs: qd̄ dicit de illis ipse Iesus, nō apostoli sicut in superiori: Ibi enim apostoli dicūt, Ecce die tota expectat te: hic verō ipse saluator loquitur, Ecce iā triduo sustinet me. Vide quē sit differentia inter vnū diē & tres. Ibi ab apostolis dominus rogatur, vt pascat: hic apostolos cōmonet domin⁹, vt pascat. Hic qd̄ dicit: Si dimisero eos ieiunos ī domū suā, deficiēt. Digni erāt solitudine domini, qui trib⁹ dieb⁹ expectauerāt dominū. Deinde videam⁹ & alia. Quinq; milia hominū quinq; panes comedūt: & de quinq; panū reliquijs implētur duodecim cophini. Hic quatuor milia hominū, minor quidē est nūer⁹. Ibi enim quinq; milia, hic quatuor. Quatuor milia ergo hominū comedunt septē panes: minor scilicet nūer⁹ plus comedit. Multi enim vocati, pauci verō electi. Videte qd̄ dicat: Quatuor milia hominū comedūt septē panes: de quinq; panib⁹ implētur duodecim cophini. De septē panib⁹ implētur septē sporę: de minori nūero min⁹ remanet, de maiori nūero plus remanet. Isti enim quatuor milia minor qd̄ ī nūero: ceterū maior in fide. Qui maior ī fide, pl⁹ comedit: & q̄a pl⁹ comedit, min⁹ ei remanet. Vtinā & nos panes

Cap. 16. que homilia desideratur. Presbyterum intelligit seniores suum, episcopum, s. & etati deferens, & functioni pontificie.

Marc. 8. c.

Philippus etiam apostolus erat Bethsaidae. Sane בית כסא. i. domus. פרוסא. i. venatus est, cepit hinc said, id est venator. Chaldaica sunt. In Galilea est iuxta stagnum Genesareth. Sed & ארץ פרוסא. i. effudit. ut in Thargu Chaldaea domus conpluialis, locus confluens aquarum. A ceco Bethsaidae deo recurrit ad Hierichuntinum. de quo Mar. 10. g. Matt. 15. c.

Gnos panes frumentitios de scripturis plus comedere possimus, ut minus nobis remaneat in scientia. Multa sunt, quae dicantur. Caeterum quia in priori parabola iam explicata sunt, tantum volumus differentiam parabolarum dicere. Etenim sensus in priori dictus est. Sequamur autem vestigia sancti Presbyteri. Et quoniam ipse de principio psalmi plenius disputavit, nos reliqua percurremus: praestante domino, qui vivit & regnat in secula seculorum, Amen.

Homilia nona.

Et venit Bethsaidam &c. Dnoru egeorum commemorat, Bethsaidae primum, mox Hierichuntini, cuius & apud huc Marcu mentio fit capite decimo. g. Deinde alterius fit ad aliterum collatio allegorica. Demu ad priorem recurrit totus.

Veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cecum. Quoniam sanctus Presbyter de psalmo diuina cantavit, nos euangelium diuidimus: & quod dicturi eramus in psalmum, in parte euangelij dicimus. Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cecum, & rogant illum, ut eum tangeret.

Veniunt Bethsaidam apostoli, veniunt quibus dixerat, Nodum intelligitis. Praterita enim historia hoc continet. Veniunt ita Bethsaidam, in viculum Andrae & Petri, Iacobi & Ioannis. Bethsaidam interpretatur domus venatorum. De ista enim domo missi sunt in totum orbem venatores & piscatores. Considerate quid dicitur. Historia manifesta est. Littera patet, spiritus requiratur. Quia venerit in Bethsaidam, quia cecus ibi loci fuerit, quia discesserit: quid hoc magnum? Magnum quidem est, quod fecit: sed nisi quotidie fiat, quod olim factum est, nobis quidem magnum esse cessavit. Et veniunt Bethsaidam. Veniunt apostoli in domum suam, ubi nati fuerat. Et adducunt ei cecum. Diligenter rem aduertite, notate quod dicitur. In domo apostolorum cecus est: ubi nati sunt apostoli, ibi caecitas est. Intelligitis quod dico? Cecus iste populus Iudaeorum est, qui in domo apostolorum erat. Et adducunt ad eum cecum. Iste est cecus, qui in Hiericho secus viam sedebat: non in via, sed secundum viam: non in lege vera, sed in lege litera. Et rogant eum, ut illum tangeret. Ille qui erat in Hiericho, cum audiret Iesum praetereuntem, cepit clamare & dicere: Miserere mei fili David, & increpabat illum praetereuntes. Caeterum Iesus non increpat. Non enim venit, nisi ad oves perditas domus Israel. Iussit eum ad se adduci. Ille audiens quod Iesus vocaret se: exiit, inquit, & sua vestimenta dereliquit: & sic cucurrit. Non potuit ire cum vestimentis suis. Quid causa fuit, ut vestimenta dimitteret, & sic ad Iesum curreret? Non potuit ire cum veteribus vestimentis: nudus cucurrit ad dominum. Cecus erat, sordida habebat vestimenta conscissa & dirupta. Cucurrit itaque quasi cecus, & sanatus est: quia ita erat in Hiericho cecus ille secundum viam qui & sanatus est. Ille nunc curatur in Bethsaidam. Et rogant eum, ut illum tangeret. Rogant discipuli dominum salvatorem, ut illum tangeret. Ille enim quia praecacitate ignorabat viam: ambulare non poterat, ut tangeret Christum. Rogant dicentes ei, tange, & sanabitur. Et apprehendit manum caeci, & eduxit eum extra vicum.)

Apprehendens manum eius. Quia manus eius sanguine plena erat, apprehendit manum, & purgavit eam. Apprehendit manum eius quasi caeci, ipse via & ductor: & eduxit eum extra vicum. Putatis nos vim scripturae sanctae facere? Forsitan aliquis dicat in tacita cogitatione: Iste semper allegorias sequitur, vim scripturae sanctae facit. Quid causa est, respiciat mihi, qui hoc cogitat: quid causa est, ut ingrediatur in Bethsaidam, & offeratur ei cecus? Non enim curat in ipso viculo, sed extra vicum: non enim sanari potest & videre in lege, sed in euangelio. Vique hodie Iesus, si ingrediatur Bethsaidam, hoc est in synagoga Iudaeorum: Iesus, id est sermo diuinus ingrediatur in synagoga Iudaeorum, hoc est in concilia Iudaeorum. Cecus ille, quando in synagoga est, & in littera: sanari non potest, nisi foras adducatur. Eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos eius, impositis manibus suis. Saliua Christi medicina est. Et expuens in oculos eius, impositis manibus suis interrogavit eum, si aliquid videret. Scientiae semper praefertur. Non potest aliquis in una hora perfecta sapere sapientiam, quae quis prudens is sit. Non nisi multo tempore & eruditione diu quaesita, ad perfectam scientiam potest quis peruenire. Primum tolluntur sordes, & caecitas tollitur, & ita lumen venit. Saliua domini perfecta doctrina est, quae ut praefertur doceat, a dominico ore praecedit. Saliua domini, ut ita dicam, quasi de substantia domini scientia est. Sicut enim sermo, qui de ore praecedit, medicina est: sic saliu videtur, quasi de dei, hoc est ipsa exire substantia. Hoc ergo quod dicit, hoc est, secretiore doctrina. Absternit errorem oculorum ipsius. Et expuens in oculos eius, impositis manibus suis. Saliua oculos sanat: manus ponuntur in capite. Saliua caecitatem appellat, manus imponunt benedictionem. Et interrogavit eum, si quid videret. Sciebat quid videret, & quod non videret. Dixit tamen, si aliquid videret. Quando interrogat, si aliquid videret: scit, quod adhuc non praefertur conspiceret. Et suspiciens, ait. Pulchrum dixit & vobis, hoc est suspiciens, qui quod diu caecus erat, deorsum aspiciebat: sursum adspexit, & sanat est. Suspiciens, ait: Video homines veluti arbores ambulantes. Nec caecus est, nec oculos habet. Video homines veluti arbores ambulantes. Umbra adhuc video, necdum veritatem. Quod dicit, video homines veluti arbores ambulantes, hoc dicit: Video aliquid in lege, sed clarum euangelij lumen necdum aspicio. Vique hodie Iudaei vident homines veluti arbores ambulantes: vident Moysen, & non vident eum: legunt Esaiam, & non intelligunt. Vident homines, hoc est enim Esaias, Hieremias, omnes prophetarum homines sunt, ad conparationem iumentorum. Hoc cum in honore esset, non intellexit: ad similitudinem est iumentis insipientibus, & similis factus est eis. Ergo rationabiles prophetarum non vident quasi homines, sed quasi arbores, id est irrationabiles, inintelligibiles. Deinde impositum iterum manus super oculos eius. Qui me putas vim facere scripturae, qui dicis, vim facis: hoc habet tantum, quod sonat in littera: nihil ne intrinsecus est. Manus tenet super oculos ipsius, & interrogat, an aliquid

aliquid videat. Et posuit iterum manus suas super oculos eius, & coepit videre. Videte quid dicitur: Imposuit manus super oculos eius, & coepit videre. Si humana esset virtus, vique etiam videret: manibus super oculos impositis videre non poterat. Sed manus domini omnibus oculis clarior est. Et imposuit manus super oculos eius, & coepit videre: & restitutus est, ut videret clare omnia. Omnia, inquam, haec videret, quae nos cernimus: videret mysteria trinitatis, videret omnia quae in euangelio sacramenta sunt. Ut videret clare. Nisi essent aliqui, qui viderent, & tamen non clare viderent: nunquam hoc diceret, ut videret clare. Nunc ergo quod dicitur, videret clare: & nos omnes videmus. Credimus enim in Christum qui verum lumen est: sed inter videntes & videntes, magna distantia est. Secundum enim fidem vniuersumque credentes, est Iesus aut magnus, aut paruus. Si peccator sum, & ago poenitentiam, pedes tango: si sanctus sum, caput lauo. Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: & in vicum ne introieris, & nemini dixeris. Videte diligenter. Cecus iste in Bethsaidam erat: educitur foras. Ibi sanatur, non in Bethsaidam, sed extra Bethsaidam. Et quia sanatus est: dicitur ei, Reuerte in domum tuam, sed non vadas in vicum. De Bethsaidam tollitur: ibi erat, ibi inuenitur. Et quomodo non est Bethsaidam: ipsius domus: videte quid dicitur. Si secundum litteram intelligimus: penitus sanare non potest. Si enim cecus iste inuenitur in Bethsaidam: & de Bethsaidam tollitur foras, & ibi curatur: & dicitur ei, reuerte in domum tuam: vique dicitur ei, reuerte in Bethsaidam. Si autem reuertitur in Bethsaidam: quomodo dicitur ei, ne introieris in vicum? Vides ergo quod spiritualis intelligentia est. Educitur de domo Iudaeorum, de viculo Iudaeorum, de lege Iudaeorum, de littera Iudaeorum, de traditionibus Iudaeorum. Qui non poterat sanari in lege, sanatur in gratia euangelij: & dicitur ei, Reuerte in domum tuam: non in istam domum, quam tu putas, unde egressus es: sed in domum, unde fuit & Abraham. Siquidem Abraham pater credentium est. Abraham vidit diem meum, & letatus est. In domum tuam reuerte: hoc est, in ecclesiam: dum venio, inquit, ut scias quomodo gubernare debeas ecclesiam, quae est domus dei. Vides ergo, quoniam domus dei ecclesia est. Dicitur ergo ei: vade in domum tuam: hoc est, in domum fidei: hoc est, in ecclesiam: ne reuertaris in viculum Iudaeorum. In qua ecclesia vtiua semper maneamus, concedente domino, qui vivit & regnat in secula seculorum, Amen.

Homilia decima.

Amen dico vobis &c. Quod in veteri testamento domino fuit, viuo ego: hoc in nouo, Amen, amen. Stare iustorum est: contra, implorari iacere. Gustat quidam mortem, nonnulli vident, comedunt aliqui, alij satiantur, reficiuntur etiam alij morte. Totam deinde historiam transfigurati domini suo excurrit more & παραφραση. Parguesis. Initio statim explicanda transfigurationis legis, quid est, post dies sex? In euangelio habes secundum Mattheum, Et factum est die octava &c. Hic mihi commonendus videris lector, ne praecipiti iudicio in authorem preproperam feras cen Tomus secundus.

lura, quasi plagio hereseos ferri illico debeat: qui quod in Luca scriptum reperis capite nimirum nono, Mattheo ascribit. Contra, quod apud Mattheum habes, per omnia consentit Marco. Sed hic error per se alioqui pudendus, quilibet minutulus, in exceptorem homiliae praesentis reiiciendus est: aut si admittit author, quod ferre contingit ijs, qui ad populum declamant homilias, ut vnum pro alio subiciant minus nonnulli attentis, quae par sit pro dignitate desumptae materiae: venia tamen usquequaque dignum hunc ceulseri par est, qui cum tanta & scripserit & dicitur, ut vix vnus quibus quilibet studiosus illius scriptus & legedis & conferendis latis esse queat: rariter tamen ad modum, quod est praesentissimae argumentum memoriae, loci, temporis atque numeri ratione desinitur. Huc itaque lapsus, vnde libet irreplebit, atque alios aliquot assimiles, sicuti occurrerint, facile condonabis tanto authori, si modo tantis lucubrationibus volens esse non ingratus. Memor in primis supra humanae conditionis legem esse vbiq; & semper omnium praesentem habere memoriam, ideo ut necubi dormire comperiaris. Haec quidem fustus duplici nomine dixerim: Primum, quod religiosus esse semper duxerim quicquid controuertere exemplari, quod sortitio nactus sis: praesertim si antiquitatis multae est & characteris doctae scripti, cuiusmodi est quod suppeditaui iam dictis antistes Syluaneenses, ex Dionysianae bibliothecae archiuis, ut apparet de proprio. Deinde, quod non suppetere Graeci eodice exemplar: ad quod ceu sacra anchora confugerem. Dubitit etiam, ut ingenue fatear, debeat ne vindicari tanto heroi haec qualescunq; homiliae. Tui interim candoris fuerit boni consulere, quod subministravit charitas.

Men dico vobis, quia sunt quidam de hic adstantibus, qui non gustabunt mortem. Amen dico vobis. Iurat Christus: debemus Christo iuranti credere. Quod enim in veteri testamento dicitur, Viuo ego dicit dominus: Nunc. 14. d. in nouo testamento dicitur, Amen, amen dico vobis. Amen amen, dicitur, verere. Veritas loquitur, ut vincat mendacium. Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic adstantibus. Dico vobis discipulis: Iudaeis autem non loquor: clausas enim habent aures, & meo sermo eas penetrare non potest. Quia sunt quidam de hic adstantibus, qui non gustabunt mortem donec videant regnum dei: pulchrum de his qui stant, dicitur, Non gustabunt mortem. Qui enim stat: in eo quo stat, non gustat mortem. Nam & Moyses loquitur in Deuteronomio: Quadraginta, inquit, diebus, & quadraginta noctibus steti in monte cum deo. Solus stetit quadraginta diebus: & ideo meruit legem accipere. Stantibus datur, iacentibus non datur. Singula verba discutimus, ut ad lectionis mysteria perueniamus. Si enim pulchra vestibula sunt: qualis ipsa domus erit? Qui non gustabunt mortem. Mortis plura sunt genera. Alij gustant mortem, alij vident, alij comedunt, alij saturantur, alij reficiuntur. Caeterum & apostoli quoniam stabant, & apostoli erant: propterea ne gustauerunt quidem mortem. Et hoc interim diximus secundum tropologiam, secundum & illum sensum: Quis est hominum, qui viuat, & non videat mortem? In eo quod dicit, quis: aut impossibile dicit, aut difficile. Qui non gustabunt mortem. Sunt quidam, qui non gustabunt mortem: qui vero mortem non videant, difficile reperitur. Hic autem mortem peccati intelligere debemus. Aia enim quae peccauerit, ipsa morietur. Difficile est ergo, ut quis viuat, & non videat mortem. Inter videre & gustare differetia est. Qui videt, videt quidem, sed non gustat: qui

G autem gustat, necesse est, vt videat. Videamus quid sit gustare mortem, quid sit videre mortē. Vidi mulierem pulchram, voluit anima mea eam concupiscere: dei timor expellit desiderium. Vidi mortē, sed non gustavi. Si autem videro, & concupiuerō: iam mortuus sum in corde meo. ecce gustavi mortē. Hoc est gustare mortem, non comedere, non reficere: sed quasi paululū aīo degustare. Apostoli quasi apostoli ne gustauerūt quidem mortem. Si verō & secundū & tertio rē perfecero, & frequētauerō ī fornicatione: iā nō solum gustavi, sed & saturat⁹ sum. Propheta ergo videte, quid dixerit. Nō dixit, Quis est homo, qui viuat, et nō gustet mortem: sed dixit, Quis est homo, qui viuat, et non videat mortē: difficile enim est esse, quē concupiscentia nō tentet, quē tentamēta non quatiāt. Hoc interim dixim⁹ secundum sublimiorem sensum. Ceterū dicam⁹ de historia. Dixit domin⁹ ad discipulos, quoniā sūt multi de hīc adstantibus, qui nō gustabunt mortē, donec videant regnum dei veniens in virtute sua. Quod dicit, hoc est: Nisi me antē regnātē viderint, nō morietur. Hoc secundū historiam. Et sequitur: Et post dies sex assumpsit Iesus Petrū & Iacobum et Ioannē, & ducit illos in montē excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram eis. Et hoc esse dicunt: hoc est, Viderunt, apostoli qualis regnaturus esset Christus: vidētes illū in monte transfiguratum, viderunt illum apostoli trāsformatum in gloria sua, qualis regnatur⁹ esset. Et hoc est ergo qd aiūt, Non gustabunt mortem, donec videant regnum dei. Quid factū est, post dies sex? In euāgelio habes secundū Matthaeū, Et factum est die octaua. videtur itaq; scdm historiam esse distantiam, Matthe⁹ enim octo dies dicit, Marc⁹ sex dicit. Sic ergo debem⁹ intelligere, quōd Matthe⁹ & primā dixerit & nouissimā: Marc⁹ verō mediatatūm dixerit. Scdm historiam hoc dicitur, quoniā ascendit in montem, quoniā trāsformat⁹ est, quoniā Moyses & Helias visi sunt colloquētes cū eo, quoniā Petrus ei dixit delectat⁹ visione pulcherrima: Domine vis, vt tria tabernacula faciam⁹, tibi vnum, Moyfi vnū, & Helie vnū: Et statū dicit euāgelista. Nō enim sciebāt, qd loquerentur. Erant enim timore pterriti. Et deinde dicitur quōd facta est nubes, et ipsa nubes cādida obumbrās eos, & venerit vox de celo dicēs, Hic est filius meus charissimus, hunc audite. Et statim circūspiciētes neminē viderunt, nisi Iesum. Historia hoc cōtinet. Qui amat historiam: qui solum Iudaicā sequūtur sententiā, qui sequuntur occidentē literam & nō viuificatē spiritum. Nō historiam denegamus, sed spiritalem intelligētiā preferimus. Nec hęc nostra sentētia est. Sequuntur apostolorū sentētia, & maximē vasis electionis, qui ea verba, quę Iudei intellexerunt in mortem suam, intellexit in vitam suā Apostolus videlicet, q dicit, quōd Sara & Agar in duo testamenta interpretētur, scilicet mons Sina & mons Siō. Hoc interpretatur in duo testamēta:

Quid in-ter gusta-re & vide-re mortē.

Pal. 88. g.

Marc. 9. a.

Legis Matthei. 17. & post dies sex. At Lucę. 9. post hęc verba, serē dies octo.

Gala. 4. c.

Hęc autem sunt in duo testamenta. Nunquid non fuit Agar: nunquid non fuit Sara? Nunquid mons Sina non est: nunquid mons Sion non est? Historiam non negauit, sed sacramēta prodidit: nec dixit, quę intelliguntur duo testamenta: sed, quę sunt, inquit, duo testamēta. Et post dies sex assumēs Iesum Petrum & Iacobum & Ioannem. Post dies sex. Orate dominum, vt eodem spiritu, quo dicta sunt, exponantur. Et factum est, post dies sex. Quare nō post dies nouem, quare nō post dies decem, quare nō post dies viginti, quare nō post quatuor, quare nō post quinque, nec antē aliquis numerus assumitur, nec postea, sed sextus eligitur? Et factū est, inquit, post dies sex. Hi qui stant cum Iesu, de quibus dicitur, Quia sunt quidā de hīc adstantibus: hi regnū dei non vident, nisi post dies sex. Nisi enim mundus iste transferit qui in sex diebus intelligitur, verū regnū non apparebit. Cū autē pertrāsierint sex dies: qui fuerit Petrus: hoc est, qui vt Petrus a petra Christo nomen acceperit: regnū videre merebitur. Quo modo enim a Christo dicimur Christiani: ita a petra dicit⁹ est Petrus, hoc est πέτρος. Si quis ergo de nobis fuerit πέτρος, & talem, hoc est eam fidem habuerit: vt sup illū edificetur ecclesia Christi. Si quis fuerit vt Iacob⁹ & Ioānes fratres nō tantū sanguine, q̄tū spiritu. Si quis fuerit Iacob⁹ περγυσίς, id est, supplātor: & Ioānes, id est, gratia domini. Cū enī supplantauerimus aduersarios nostros, tunc merebimur gratiam Christi. Si quis habuerit sublimiora dogmata & intelligentiam excellentiorem, & meruerit vocari filius tonitruū: necesse est, vt ab Iesu ducatur in montem. Simulq; considerate: quōd Iesus donec deorsum est, non transfiguratur: ascendit & trāsformatur: & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis: & vestimenta eius facta sunt splendentia & candida nimis. Vsq; hodie Iesus alijs deorsum est, alijs sursum est. Qui deorsum sunt, & deorsum habent Iesum: & turbę sunt, & in montē ascendere non valent. In montem enim soli discipuli ascendunt: turbę deorsum remanent. Si quis ergo deorsum est, & de turba est: non potest vidēre Iesum in candidis vestimentis, sed in fordibus. Si quis literam sequitur, & deorsum est totus, & terram respicit more brutorū animalium: hic non potest vidēre Iesum in veste candida. Qui autem sequitur sermonem dei, & ad montana, id est, ad excelsa conscendit: isti Iesus statim commutatur, & vestimenta Iesu candidiora fiunt. Hoc quod legimus, si secundum literam intelligimus: quid habet in se candidum, quid habet in se splendidum, quid sublime? Si autem spiritualiter intelligimus: statim scripturę sanctę, hoc est, vestimenta sermonis mutantur, & candida fiunt velut nix: qualia fullo non potest in terra facere. Tolle quoduis propheticum testimonium, tolle euāgelicam parabolā: si secundum literā intelligis, nihil in se habet splēdidū, nihil cādidū. Sin autē apostolos

A apostolos sequeris, & spiritualiter intelligis: statim vestimenta sermonis mutantur, & candida fiūt: & Iesus totus immutatur in monte: & vestimenta eius candida nimis quasi nix, qualia fullo super terram facere nō potest sic candida. Qui in terra est & deorsum, hic non potest vestimenta candida facere: quia autem cum Iesu ascendit in montem, & quasi terram deorsum relinquit, meditatatur ad montana & ad coelestia conscendere: iste potest talia facere vestimenta, qualia fullo super terram nō potest facere. Dicit mihi aliquis, licet nō dicat, tamē tacit⁹ secum cogitet: Interpretatus es, quid sit mors: dixisti sermonem dei, dixisti vestimēta, scripturas sanctas. Dic mihi, qui sunt isti fullones, qui non possunt talia facere vestimēta, qualia habet Iesus? Fullonum hoc opus est, vt quod sordidū est, candidū faciāt: & vt candidum faciant, nō possunt sine labore facere: sed necesse est, vt calcant vestimenta, vt lauet, vt ad solem expādāt. Nisi enim multo labore de sordido in candidum colorem non mutantur vestimēta. Voluit Plato, voluit Aristoteles, voluit Zeno Stoicorum princeps, voluit & Epicurus voluptatis assertor, dogmata sua sordida sermonibus quasi cādidis candidare: sed non potuerunt talia facere vestimēta, qualia Iesus in monte possidet: quoniā sup terram erant, totum de terrenis disputabant. Nullus igitur fullonum, hoc est, disceptatorū secularis literaturę, potuit talia facere vestimenta, qualia in monte possidet Iesus. Et apparuit illis Helias cū Moysē, & erant loquētes cum Iesu. Nisi Iesum vidissent trāsformatū, nisi vestimenta illius cādida: Moysen & Heliam videre non poterant loquētes cū Iesu. Quādiu Iudaicē intelligimus, & literā sequimur occidentē: Moyses & Helias cū Iesu nō loquūtur, euāgelium nesciūt. Sin autē Iesum sequuti fuerit, & videre dominū meruerint trāsformatū, & cādida vestimēta eius, & oīa spiritualiter intelligere, quę scripta sunt: statim Moyses & Helias veniūt, id est, lex & prophete, & colloquūtur euāgelio. Et apparuit eis Helias cū Moysē, & erāt loquētes cū Iesu. In euāgelio secundū Lucā etiā hoc additū est: Et adnūciabāt, inquit, illi, quo genere passurus esset in Hierusalē. Hoc Moyses loquitur, & Helias: & loquūtur ad Iesum, hoc est ad euāgelium. Et adnūciabāt illi, quō passurus sit in Hierusalē. Lex enī & pphete Christi passionē adnūciant. Videtis, quō pdest animę nostrę itelligētia spiritalis, sed & ipsi Moyses & Helias videntur in cādidis vestimentis. Quādiu nō sunt cū Iesu, nō habent candida vestimēta. Si enim legas legem, hoc est, Moysen: si prophetas legas, hoc est, Heliam: & nō illos intelligas in Christo, & non intelligas quō Moyses loquitur cū Iesu, quō Helias loquitur cum Iesu: sed intelligas Moysen sine Iesu, & Heliam sine Iesu, & quō ei nō adnūciant passionē: nec in mōtem cōscēdūt Moyses & Helias, nec habēt candida vestimēta, sed tota sordida sunt. Si enim literā Iudaicē sequaris: quid tibi prodest legere, quōd Iudas concubuerit cū Thoma secundo.

Lucę. 9. d.

Gen. 38. a. & seq.

maruru sua: quid tibi pdest, quōd Noē inebriat⁹ Gene. 19. f. est, & denudat⁹ est: quid tibi pdest, quia Onā filius Iudę fecit rē turpissimā, quā dicere erubescō: qd, inquit, tibi prodest? Sin autē spiritualiter intelligas: vides, quō vestimēta sordida Moyfi vertūtur in cādida. Petrus igitur & Iacobus & Ioānes, qui sine Iesu ante Moysen & Heliam viderāt, quia viderunt illos cū Iesu colloquētes, & habere vestimenta cādida: vident se esse in monte. Verē enim in mōte consistimus, quādo spiritualiter intelligimus. Si lego Genesim, si lego Exodū, si Leuiticū, si Nūeros, si Deuteronomiū, quādiu carnaliter lego, deorsum mihi esse videor: si spiritualiter intellexero, ad montana cōscēdo. Vides ergo quō Petrus & Iacobus & Ioānes vidētes se esse in monte: hoc est, in intelligētia spiritali, humilia & humana contēnunt, excelsa & diuina desiderant: nolūt ad terrā descēdere, sed toti ī spiritualib⁹ immorari. Et respōdēs ait Petr⁹ Iesu: Rabbi, bonū est nos hīc esse. Et ego quādo scripturas lego, & spiritualiter aliquid intelligo excelsius: nolo inde descēdere, nolo descēdere ad humilia: volo in pectore meo tabernaculū facere Christo & legi & pphetis. Ceterū Iesus qui ppter ea venit, vt quod pditum erat, saluaret: qui nō venit saluare eos, qui sancti sūt, sed qui se malē habēt: scit, quia si in mōte gen⁹ hoīm fuerit, nō saluabitur, nisi ad terram descēderit. Rabbi, bonū est nos hīc esse: faciam⁹ tria tabernacula tibi vnū, & Moyfi vnum, & Helie vnū. Nunquid arbores erant in mōte illo? Deinde etiā si essent arbores & vestimēta, speram⁹, quōd hoc voluerit Petrus facere, vt illis faceret tentoria, vt habitarent ibi: Et hoc est totum, quod Petrus facere desiderabat: vult tria facere tabernacula Iesu vnum, Moyfi vnū, & Helie vnū: vt legē separaret & pphetas & euāgelium, quę nō possunt separari. Et quōdāmodo hoc dicit, Faciam⁹ tria tabernacula tibi vnum, & Moyfi vnū, & Helie vnū. O Petre licet in montē conscēderis, licet Iesum videas trāsformatum, licet vestimenta eius cādida: tamē quia Christus necdū pro te passus est, adhuc scire nō possis veritatē. Aliquis dicat: Faciam⁹ tria tabernacula tibi vnum, Moyfi vnū, & Helie vnū: aliquis loquatur ad dominum, Facio tibi tabernaculum, facio & seruis tuis similia tabernacula. Si quādo inæquales aequaliter honorantur: maioris iniuria est. Faciam⁹ tria tabernacula. Tres erāt in mōte apostoli, & volunt facere tria tabernacula. Erat Petrus, erat Iacobus & Ioannes: vult vnus vnū capere, alter alterū, & tertius tertium. Nō enim sciebat, quid diceret: quū dominū cum seruis aequaliter honoraret. Vnū siquidē est tabernaculū euāgelio & legi & pphetis. Nisi simul habitauerint, nō possūt habere concordiam. Et facta est nubes obumbrans eos. Nubes secundum Mattheum φωστανί. Mihi videtur ista nubes esse gratia spiritus scī. Tabernaculū tenet vtiq;: & obumbrat, qui sunt in tabernaculo. Quod igitur solent facere tabernacula, hoc fecit nubes. O Petre qui vis tria facere tabernacula, eos.

Mat. 17. a. habes d'ou νεφέλη φωστανί & πνε / σκίασας αὐτούς: id est, ecce nubes lucida obumbravit eos.

G respice vnum tabernaculum spiritus sancti, qui nos pariter protegit. Si fecisses tabernacula, vtique fecisses humana: & vtique illa fecisses, quae luce excluderent, & umbram includerent. Nubes autem ipsa lucida & obumbrans, hoc est vnum tabernaculum, non excludit Solem iustitiae, sed includit. Et dicit tibi pater, Quid facis tria tabernacula? Ecce habes vnum tabernaculum. Videte mysterium trinitatis, secundum meam tamen intelligentiam. Ego enim omne, quod intelligo, sine Christo & spiritu sancto & patre nolo intelligere. Nisi intellexero in trinitate, quae me saluabit: dulce mihi non potest esse, quod intelligo. Facta est nubes purpurea lucida. Et venit vox de nube, dicens: Hic est filius meus charissimus, ipsum audite. Quod dicit, hoc est: O Petre qui dicis, faciam vobis tria tabernacula, tibi vnum, & Moyse vnum, & Helie vnum: nolo vt facias tria tabernacula. Ecce ego tibi dedi tabernaculum quod vos protegat. Noli aequaliter domino & seruis facere tabernacula. Hic est filius meus charissimus, ipsum audite. Hic est filius meus: non Moyses, non Helias. Isti serui sunt, hic filius est. Hic est filius meus, de mea natura, de mea substantia, in me manens, & totus quod ego sum. Hic est filius meus charissimus. Et illi quidem chari sunt, sed iste charissimus est. huc igitur audite. Illi istum praedicant, vos autem hunc audite: ille dominus, isti conserui sunt. Moyses & Helias de Christo loquuntur, conserui vestri sunt: hic est dominus, hunc audite. Nolite conseruos sic honorare, quomodo dominum. Dei filium solum audite. Dum hoc loquitur pater & dicit: hic est filius meus charissimus, hunc audite: non apparuit, qui loqueretur. Nubes enim erat, vox audiebatur. Dicebatur, hic est filius meus charissimus: hunc audite. Fieri poterat, vt Petrus diceret: de Moyse dicit, de Helia dicit. Ne igitur illi dubitarent, dum loquitur pater, illi subtrahuntur duo: & solus Christus remanet. Hic est filius meus charissimus, hunc audite. Dicit Petrus in corde suo, Quis est filius eius? Tres video: putas de quo loquitur? dum quaerit, quem eligat: vnum respicit, & statim circumspectantes, dum tres quaerunt, vnum inueniunt. Imo tres peridentes, vnum inueniunt. Imo, vt amplius dicam, in vno tres reperiunt. Magis enim inuenitur Moyses & Helias, si in Christo conglobentur. Et statim circumspectantes neminem amplius viderunt. Ego quando lego euangelium, & video ibi testimonia de lege, testimonia de prophetis, solum Christum confidero. Sic vidi Moysen, sic vidi prophetas: vt de Christo intelligerem loquentes. Denique quando venero ad splendorem Christi, & quasi splendidissimum lumen clari Solis aspexero: lucernae lumen non possum videre. Nunquid lucernam, si incendas in die, lucere potest? Si sol luxerit, lux lucernae non paret: Sic & Christo presente, comparata lex & prophetae penitus non apparent. Non detraho legi & prophetis, quin potius laudo: quia Christum praedicant. Sed sic lego legem & prophetas, vt non

Marcus hoc loco habet... id est, facta est nubes obumbrans eos.

A simili.

permaneam in lege & prophetis, sed per legem & prophetas ad Christum perueniam: cui cum patre & spiritu sancto honor, gloria & maiestas per infinita secula seculorum, Amen.

Homilia vndecima.

Et cum appropinquarent Hierosolymae &c. De pullo asinae agit, qui nondum frenos passus gentilitatis: idololatriae symbolum praefrens, ad dominum per discipulos adduci iubetur: id est ad Bethphage, id est domum maxillarum. Parenthesis. Apparet non integram esse homiliam, sed fragmentum. Nos tamen dicto audientes benignissimi redemptoris, qui suis dixit discipulis, & per illos nobis: colligite, quae superauerunt, fragmenta, ne pereant: curauimus ne & haec qua liscumque portuicula deperiret.

Iste qui ligatus fuerat, quomodo iste pullus multos habebat dominos, secundum euangelium Lucae: quomodo a multis dominis tollitur, & ad vnum dominum adducitur, quomodo ante portam erat, & in amphodo erat? Ante portam quidem erat, paratus erat ad fidem: sed sine apostolis intrare non poterat, & erat in amphodo, id est, inter gentilitatem & Iudaismum, & quid sequeretur, ignorabat: quomodo pullus ille secundum Marcum dicitur talis esse, cui nunquam aliquis federat? Verum nunquam infederat huic pullo aliquis. Omnes voluerant illum domare & sedere: sed nemo poterat. Non poterat sedere, quia edomitus non fuerat. O rem nouam. Vincit asina, & tamen domari non poterat. Diuersum longum facit Iesus. Soluit enim, & sic domat. Et iste ipse pullus adducitur a Bethania, & adducitur ad Bethphage. Iesus autem erat in Bethania. Diuersi enim euangelistae aliter atque aliter dicunt. Alij dicunt, quod erat Iesus in Bethania: alij, quod erat in Bethphage. Bethania locus est, viculus est: vbi hodie Lazarus est, viculus Marthae & Mariae, viculus Lazari. Simulque considerate. Illuc adducit istum pullum indomabilem, vbi Lazarus fuerat suscitatus: In Bethania, quod interpretatur domus obedientiae. Indomabilis erat, adducitur ad obedientiam, vt sedeat in illo Iesus. Diximus de Bethania: dicamus de Bethphage. Bethphage interpretatur domus maxillae. Videte ordinem fidei. Primum credimus & venimus in Bethaniam, hoc est in domum obedientiae: & postea venimus in domum maxillarum, in domum confessionis, in domum sacerdotalem. Maxilla enim accipere solebant sacerdotes. Dicit aliquis, Sacerdotes, quare non accipiunt siagone, hoc est maxillam? Nihil aliud accipit sacerdos, nisi siagone, & pectusculum, & humerum. Videte quid accipiant sacerdotes maxillam, pectusculum, & humerum. Videte quid accipiant. Sacerdotalis enim officij est, posse docere populos. Vnde dicitur & in propheta, Interroga sacerdotes legem dei. Sacerdotum est enim interrogatos respondere de lege. Accipiunt ergo sermonem, qui in maxilla est, accipiunt pectusculum, hoc est scientiam scripturarum. Nihil enim prodest habere verba, si scientiam non habueris: cum acceperis maxilla, cum acceperis pectusculum: tunc accipis & brachiola, hoc est, opera.

Mat. 21. & Lucae 19. c.

Marc. 11. a

Bethania domus obedientiae dicitur de M. min. Bethphage interpretatur domus maxillae. Id est, os, oris. Ghe, id est, vallus. Hierony. domus maxillarum. Siagone, hoc est maxilla. De pectusculo, & humero, habes Leuit. 7.

Aggel. 2.

Afferio operum.

A opera. Nihil prodest habere te verba, habere te scientiam, si non habueris opera. Hoc totum quare dixi? Quoniam iste pullus asinae adducitur ad domum maxillarum, quod interpretatur Bethphage. non adducitur primum ad brachiola, non adducitur primum ad pectusculum: sed adducitur ad maxillam, ad sermonem qui doceat eum. Ascendit itaque istum pullum saluator: ascendit, quia lassus erat: de Samaria Galilaeae venerat Hiericho, de Hiericho venerat usque Bethaniam, montem tantum ascenderat, lassus non fuerat: pro duobus tamen milibus lassatur, & quaerit asinum. De Hierusalem ibat in Galilaeam, usque in Samariam pedibus ambulans: & duo milia ambulare non potuit. Sed omne, quod fecit Iesus, sacramenta sunt, salus nostra est. Si enim dicit nobis Apostolus, Siue maducatis, siue bibitis, siue quid aliud faciatis: omnia in nomine domini facite. Quomodo magis saluator siue ambulat, siue sedet, siue comedit, siue dormit: nostra sunt sacramenta? Ascendit itaque asinam: sed dicit alius euangelista, quod pullum ascendit. Alius vero dicit, quod pariter & in asinam, & in pullum ascendit. Rem dico ridiculam. Nunquid singulos pedes in ambobus asinis habere poterat? Hoc totum loquer contra Iudaeos. Si enim venit in asina, non venit in pullo. Vniuersa quidem facta sunt, sed aliud praecessit in signum. Sed & pullo asinae indomabili, qui frenos accipere non poterat, cui nunquam aliquis federat, in populo gentilium sedit in asina, in his qui credebant de synagoga. Et vide quid dicit. Et sedit, inquit, in asina subiugali, quae collum & ceruices lege habebat tritas. Et occurrit, inquit, ei multitudo. Quomodo diu erat in motu, multitudo ei occurrere non poterat: coepit descendere, & occurrit turba. Et clamauit, inquit, turba praecedens & sequens: Hoschiah-na filio Dauid: benedictus qui venit in nomine domini, osanna in excelsis. Et qui praecedebat, & qui sequebatur, consono voce clamitabat. Qui sunt, qui praecedunt? Patriarchae & prophetae. Qui sequuntur? Apostoli & gentilium populus. Sed & in praecedentibus, & in sequentibus vna vox, Christus est. Ipsum laudant, ipsum voce consona concitant. Et quid dicunt? Osanna filio Dauid: Benedictus, qui venit in nomine domini, osanna in excelsis. Tria dicunt: Osanna filio Dauid, hoc ad incipientes. Benedictus, qui venit in nomine domini: hoc ad perfectos. Osanna in excelsis: hoc ad regnantes. Nemo nos putet diuidere Christum. Hoc enim solent aestimare calumniatores, quod nos in Christo duas personas faciamus, alium hominem, & alium deum. Non in trinitate credimus, non credimus in quaternitate, duas in Christo esse personas. Si enim Christus duas personas habet, pater & filius. i. Christus, duplex est: ergo quatuor personae sunt. Nos ergo credimus in patrem & filium & spiritum sanctum. De patre & spiritu, nulla dubitatio est. Non enim adsumpserunt corpus, non adsumpserunt aliquam vitalitatem. Nunc vero de Christo dicimus, deo nostro, filio dei & filio hominis, & vno filio dei. Ipse dei fi-

1. Cor. 10. g

Mat. 21. a

lius, & filius hominis. Quicquid magnum est, refer ad filium dei: quicquid paruum est, refer ad filium hominis: & tamen vnus filius dei est. Hoc qua necessitate compulsus sum dicere: Quonia audiu quosdam calumniari, qui forsitan habent animam Arianam. Quoniam & iniuriam humanitatis ad deum referre nolui, non diuido Christum. Ipse enim & in inferno est, & in caelo est: vno atque eodem tempore, & descendit ad inferos, & cum latrone intrauit in paradysum. Omnia elementa tenet in pugillo suo. Si autem in pugillo illius sunt: vbi non est, qui omnia tenet? Haec orationibus vestris, vt potuimus, disseruimus. Hoschiah-na autem sciatis esse, quod Graece dicitur σὺσχοι ἀνά. Quod enim dicitur in editione Septuaginta ὁ κύριος σὺσχοι ἀνά, in Hebraeo habetur: אֲדֹנָי הוֹשִׁיעָנוּ הוֹשִׁיעָנוּ, hoc est: Domine saluum fac obsecro. Cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

Homelia duodecima.

De sicca, quae ad domini vocem continuo exaruit. Haec est homilia, quod sciam, nihil habet non peritum legenti.

Intrauit dominus Iesus Hierosolymam in templum, & circumspectis omnibus cum iam vespera esset hora, exiuit in Bethaniam cum duodecim. Ingreditur dominus Hierosolymam in templum. Ingreditur. Ingreditur quid facit circumspectis omnibus? Quarebat in templo Iudaeorum, vbi caput possit reclinare, & non inueniebat. Et circumspectis omnibus, quid dixit? Circumspectis omnibus respiciebat sacerdotes, volebat esse cum illis: sed non poterat, quia semper sacerdotibus feruebat. Circumspectis ergo omnibus, quasi cum lucerna quaereret. Illud est quod dicitur in Sophonia propheta, Et scrutabor Hierosolymam, cum lucerna. Sic ergo & dominus cum lucerna circumspectis omnia, quaerens in templo, & nihil, quod eligeretur, inuenit. Quum iam vespera esset, circumspectis omnibus. Vide quid dicat, circumspectis omnibus: licet non inueniret, tamen quomodo lux fuit, non recessit de templo: cum autem facta esset vespera, cum templum Iudaeorum ignorantiae tenebrae obsecassent, cum vespera esset hora, intrauit in Bethaniam cum duodecim. Quasiuit saluator, quaesierunt apostoli, in templo nihil inuenirent, egressi sunt de templo. Gaude monache: gaude, qui in deserto versaris: quod in templo non inuenitur, inuenitur foras. Intrauit in Bethaniam cum duodecim. Bethania interpretatur, domus obedientiae. Recessit igitur de templo Iudaeorum, vbi erat superbia: venit in domum obedientiae. Obedientia, vbi humilitas. Dimisit superbiam Iudaeorum, venit ad humilitatem gentium. Et in alia die cum exirent, videte quid dicitur. In alia die, videlicet cum exiret a Bethania. Qui autem alia die egreditur: ergo mansit in Bethania. Videte ergo templum, in quo non manet. In Bethaniam venit, & manet. Et alia die cum exiret a Bethania, esuriit. Mansit quidem in Bethania: sed egrediens de Bethania, esuriit salutem Iudaeorum. Non veni,

Narc. 11. & Math. 21. b. & Luc. 19. g

Soph. 1. c.

Ad anachoretam digressio.

Matt. 15. c Non veni, inquit, nisi ad oves perditas domus Israël.
G Vsq; hodie Christus esurit, de gentibus quidem saturatus est: in Iudeis vero esurit. Et de nobis sic sunt aliqui credentes, alij non credentes. De credentibus autē refectus est, in non credentibus esurit. Cūq; vidisset a longe ficū habētē folia. In foelix Iudeus.
Pl. 1. 75. a Notus in Iudæa deus: in Israël magnū nomen eius. Hoc aliquādo apud patriarchas, hoc apud prophetas, nūc verò deus ille, qui dicebat in Hieremia: De^o appropinquas ego, & non de longē: dicit nūc idē, Dominus recedit a Iudeis, & longē eos videt: tamē vt saluet, appropinquabat. Cumq; vidisset a longē ficum habentē folia: folia, non fructus: verba, non sensus: scripturas, non intelligentiam scripturarum. Illi enim habent scripturas, nos verò intelligentiam scripturarum. Vidit ergo ficum habētē folia. Semper ista ficus folia habet, & nunq̄ fruct^o habet. Ita
Gene. 3. b ficus, quē & in paradiso fuit: deniq; & Adam eo tē pore texit verenda sua, quando corruit. Habebat enim folia. Ficus ista synagoga Iudæorum est, quæ habet tantūm verba, & non intelligentiam scripturarum. Videamus, vbi alibi sit scriptum de ista ficu.
Luc. 13. b In euangelio secūdu Lucam legimus: Homo erat, inquit, quidam, qui in vinea sua plantauit ficū. Cūq; inquit, venisset, & requisisset fructus in ea: dicit ad agricolam, Ecce iam tertio venio huc, & fructum quæro, & non inuenio: Dimitte me, & succidā eā.
Exo. 3. 2. b. Dimitte me. Quando dixit ad Moysen, Dimitte me, & interficiam populum istū. Nemo te tenet, & dicit, dimitte me? Quādo tu dicit, dimitte me: prouocas agricolā, vt te teneat. Dimitte me, & succidam illam. Ecce, inquit, tertio venio, & fructū non inuenio. Veni primū in lege cū Moysē, veni secūdo in prophetis, nouissimē ipse per me venio, & fructum non inuenio. Ficus ista non est plantata inter spinas, non est plantata foris, sed in vinea domus Israël. Rem nouam video. Spinæ gentiū vnas adferūt, & ficus ficos nō adfert? Ecce, inquit, venio tertio, & fructum non inuenio: dimitte me, & succidam illam. Prouocatus agricola, intellexit, quod possit tenere dominū, si rogaret. Rogat, & quid dicit? Dimitte domine adhuc & istū annū, & circūfodiam illam, & mittam stercus, & si quid fecerit fructum. Quid? Nihil dicit. Si non fecerit, tūc, inquit, venies & succides eā. Agricola deprecatur, facit dominus, quod voluerat. Rē dico nouā: Ignoscit dominus rogatus: quod fecisset, etiā si rogatus non fuisset. Dimitte, inquit, adhuc vnum annū. Statim enim vt passus est saluator, nō est subuersa Iudæa. Quadraginta enim & duo anni dati sunt ad poenitentiam. Ille est vnus annus, hoc est breue tēpus. i. datus ei locus poenitentiae. Agricola circūfodit, misit stercus. Qui sunt isti agricolæ? Apostoli, qui circūfodiunt, & miserunt stercus. Ficus autem fructus non attulit. Sed videte quid dicat ipse agricola: Et si quid fecerit fructum. Nihil intulit. Neq; enim dixit, aut dimitte eā, aut non dimittes, aut habebis in vinea tua, aut deferes illā. Nihil tale dixit

Et si quid fecerit fructus. Nescio quid sit futurū: R tuo arbitrio derelinquo. Nō enim dixit, Permanebit in vinea ficus ista. Et si fecerit fructū: nō pmanet in Iudæa Israël, sed transfertur in ecclesiam gentiū. Si verò nō fecerit fructum. Succisam ficum oculis nostris aspiciamus: ruinas istas lapidum quas cernimus, radices sunt ficus succise. Hoc totum quare diximus? Voluimus ostendere de illa parabola, quē sit ista ficus, de qua dominus fructū desiderat. Vidit, inquit, ficum habentem folia, secus viā: non in via: in lege, non in euāgelio. Propterea fructus non habebat, quia in via non erat, sed iuxta viam. Venit ergo Iesus, fructus querit. Quoniā ipsa ire non poterat, venit ad ficum. Et cū venisset ad eam, nihil inuenit præter folia. Vsq; hodie nihil aliud inuenimus in Iudæis, præter verba de lege. Legunt Moysen, legunt Esaiam, Hieremiam, & reliquos prophetas. Legūt, Hæc dicit dominus: & nō intelligūt, quid dicat dominus. Non enim erat tempus ficorū. Grandis quæstio. Non enim erat tempus ficorum. Dicat aliquis, Si tempus non erat ficorum: nō peccauit ficus, quæ fructum non habebat. Si autē non peccauit, non est iuste succidatā: nō enim erat tempus ficorum. Ficus hæc habebat folia, fructus nō habebat. Habebat folia, lōgē promittebat specie virens: sed fructus non habebat, nō erat tempus ficorum. Istum locū Apostolus interpretatur ad Romanos: Nolo vos ignorare fratres, quoniā cecitas ex parte cōrigit in Israël, vt subintraret plenitudo gentium. Cū autem intrauerit plenitudo gentiū: tūc omnis Israël saluus fiet: si domin^o fructus inuenisset in ista ficu, non subintrasset plenitudo gentiū. Quoniā autē subintrauit plenitudo gentium, in nouissimo saluabitur omnis Israël. Dicat aliquis, Vbi hoc lectū est, quia omnis Israël saluabitur? Primū quidem ipse dicit Apostolus, Cū intrauerit plenitudo gentiū, tunc omnis Israël saluus fiet. Deinde dicit & Ioannes in Apocalypsi sua, de tribu Iudæ credituri duodecim milia, de tribu Ruben credituri duodecim milia, & de reliquis tribubus eadem loquitur. Et sūt omnia, quæ credunt, centum quadraginta quatuor milia. Vnde & in psalmo ceterimo quadragesimo-quarto, Qui literatus est, intelligit. de isto numero disputatur: Si credidisset Israël, dominus noster crucifixus non fuisset: si dominus noster crucifixus nō fuisset, gentilium turba salua non esset. Credituri ergo sunt Iudæi: sed in fine mundi credituri sunt. Nō enim erat tempus, vt in cruce crederēt. Si enim illi credidissent, dominus crucifixus non fuisset. Non enim erat tempus, vt crederent. Illorum infidelitas, nostra fides est: illorum ruina, nostra subleuatio est. Illorum non fuit tempus, vt esset tempus nostrum: diximus, quia in fine mundi credituri sunt: & interpretati sumus, nondum enim erat tempus. Sed hoc quod sequitur, dicit ei dominus: Iā non amplius in æternum quiscūq; ex te fructū māducabit. Si credituri sunt Iudæi: quomodo nullus de eis fructus manducabit? Non dixit, in futuro seculo: non dixit, in seculis:

A in seculis: sed, in presenti seculo. Quod dicit, hoc est: In presenti seculo non credes, sed cū seculū istud finitū fuerit, tunc crediturus es. Credes quidē, sed non in humilē, sed in regnantē credes: & videbis eū, quem compunxeras. In presenti ergo seculo nemo de te fructum comedet, sed in futuro, per Christū dominū nostrum, Amen.
 Homilia decimatertia.
 De secunda eiectione vendentium & ementū ex adytis templi, quā ad excidium Hierosolymę τριπολογικῶς refert. Pargenis. Sub huius tertiedecimę homilę exordium habes optime lector, in euāgelio secūdu Ioannē legimus hanc ipsam historiam, & ibi &c. Si hanc ipsam historiam secūdu Marcum conferas cum Ioanne capite nimirū secūdo, introspicenti tibi paulō penitus facili colliquescet, non vnā tantū eiectionem fuisse, sed duas. Bis siquidē legitur dominus ad Paschę celebratam ascendisse Hierosolymam. Semel quidē Ioanne Baptista nōdū carceri pro veritate per Herodē mancipato, hoc est, anno primo predicati per dominū nostrū euāgelij, cuius & Ioānes ca. 2. meminit. Rursus, ad peragendū humanę redēptionis mysterij properaturus. De hac Marcus hoc loco cōmeminit, cui & concinit Matthęus. 21. cap. In hoc vtroq; ascensū Hierosolymę legitur dominus eliminasse tēpli adytis vedētes & emētes. Cæteri solui vtunq; potest locus hic confragosus simul & dilematicus, si dicas authore loqui de explicatione temporis, quo quidē Hierosolymā ascenderit, non quoties.
Marc. 11. b Veniunt Hierosolymam. Et cū intrasset in tēplū, cœpit eijcere vendentes & emētes de templo: & mēsas nummulariorum, & cathedras vendentiū columbas, subuertit. Et veniūt Hierosolymam, & cū intrasset in templum, cœpit eijcere. In euāgelio secundum Ioannem legimus hanc ipsam historiam: & ibi manifestius dicitur, quo tempore hoc factum est. Et ecce, inquit, in azimis venit Iesus, hoc est in Pascha: eo tempore quo azima manducare cōsueuerāt. Et fecit sibi, inquit, flagellum, & cœpit eijcere eos. Vides ergo, quoniam eo tempore quo eijciebat eos de templo, erant dies Paschę, hoc est dies azimorum. In diebus autem Paschę, lege præceptum erat, vt omnes venirent in templum: & si quis nō veniret in templū, exterminaretur anima illa de populo suo. Considerate ergo de tota prouincia Palæstina, de Cypro, de alijs prouincijs, de omnibus in circuitu regionibus vniuersum huc populum cōgregatum: cōsiderate, & in animo vestro depingite, quāta tunc ibi fuerit multitudo. Primū interim secundum historiam disputamus. Mirantur cæteri, quod Lazarus suscitatus est: mirantur, quod viduæ filius suscitatus est: mirantur cæteri in alijs signis. Et reuera mirandum est mortuo corpori animam reddere. Ego presens signum magis miror. Vnus homo, qui putabatur filius fabri, mendicus non habens domū, non habēs vbi caput reclinaret, non habens exercitum, nō erat, vt faceret sibi flagellum de funibus, & tantam eijceret multitudinem: vnus, inquā, homo eijceret tantam multitudinem? Et quam multitudinem eijciebat? Quæ vendebat, quæ lucra sua in tēplo redimebat. Nemo cōtradixit, nemo ausus est cōtradecere. Filio enim defendēri patris sui iniuriam, nemo fuit

ausus resistere. Videtur mihi i ipsi oculis, & in ipso D vultu domini saluatoris quicūq; fuisse diuinū. Et hoc mihi quare videatur, ratio ista est, quā dicitur sum: Et factum est, inquit, cū transiret Iesus seculum mare Galilææ: vidit, inquit, duos componentes rētia sua, filios Zebedæi, & dixit eis: Dimitte eos, & venite, sequimini me. Et illi, inquit, statim relicto rete, naue, & patre Zebedæo, statim secuti sunt eū. Nisi aliquid diuinū fuit in vultu saluatoris: irrationaliter fecerunt sequi eū, de quo nihil viderant. Dimittit aliquis patrem, & eū sequitur, in quo nihil plus videt, quā in patre suo? Sed dimittant patrem carnalem, vt sequantur patre spiritalem: nō dimittūt patrem, sed inueniūt patrem. Hoc totum quare dixit? vt ostenderem in vultu saluatoris aliquid fuisse diuinū, quod vidētes homines sequebantur. Dicamus & aliud testimonium: Et ecce, inquit, cū trāsiret, vidit quendam hominem nomine Matthæum. Et dixit ei, Sequere me. Et dimisit omnia, & secus est eum. Non vidit signum: sed autoritas in iubendo signum fuit. Cœpit eijcere vendentes & ementes in templo. Si hoc in Iudæis, quāto magis in nobis? Si hoc in lege, quāto magis in euāgelio? Cœpit eijcere vendentes & ementes. Pauper Christus diuites Iudęos eijcit vendentes & ementes. Et qui vēdit, & qui emit similiter, eijcitur. Nō debet aliqui dicere, Igo quod meū est, offero munerat: sacerdotibus do ego, sicut deus præcepit. Legimus in alio loco scriptum: Gratis accepistis, gratis date. Gratia enim dei non venditur, sed donatur. Non tantū ille in culpa est, qui vendit: sed & qui emit. Deniq; Simon Magus non quia vendit, sed quia emere voluit, damnatus est. vsq; hodie in templo multi sunt, qui vendunt. In foelix est, qui vēdit: in foelix est, qui emit. Gratia enim Christi auro & argento non potest comparari. Et mensas nummulariorum. Mensas vbi debebant esse panes propositionis & gratiarum dei, ibi auaritiæ victime sunt. Et mensas nummulariorum. Auaritia sacerdotum altaria nō sunt altaria, sed mensæ nummulariorum. Et cathedras vendentium columbas subuertit. Columbas nō includuntur vtiq; in cathedris, sed in caueis. Nemo columbas in cathedris includit, sed in caueis. Et quomodo nunc dicit, & cathedras vendentiū columbas subuertit? Videte quod dicit, qui vendebant, iu cathedris sedebāt. Super cathedrā, inquit, Moysi sederunt scribæ & Pharisei. De istis cathedris, & psalmus loquitur, Et in cathedra pestilentiae nō sedet. Vera cathedra pestilentiae, quæ vendit colūbas, vendit gratiam spiritus sancti. Multę cathedrę sunt vsq; hodie, quæ vendunt columbas. Qui vendit columbas, non stat, sed sedet: non est erectus, sed contractus est. In eo enim quod vendit gratiā dei contractus est, & humilis est: sed dominus noster qui venit, vt saluaret, quod perierat: subuertit non eos qui vendebant, sed cathedras vendentium auctoritatem subuertit: saluabit autē homines. Et nō, inquit, dimittebat, vt deferrēt quodq; vas per tēplū. Eo tem-

Marc. 11. b. Eos nimirū, patrem eū mercedem. Matt. 9. a. & Marc. 2. c. & Luc. 5. f. E Matt. 10. a. Ago. 8. c. Matt. 23. a. Psal. 1. a.

G Eo tempore in carnali templo nō dimittebat ferri vas. Et hodie quanta in templo dei vasa morantur immūda? Eo tempore transferri nō licebat vasa. Et non dicit, immunda: sed, vasa quaecunq; simpliciter nūcupavit. Nūc verò quāta vasa morātur intrinsecus? Scriptū est, inquit, Domus mea, domus orationis vocabitur omnib; gētibus. Hoc in propheta legitur, Vos autem fecistis eam spelūcam latronū. O infœlicitatem nostrā, O nos omni lachrymarū fonte plangendos: domus dei, facta est spelunca latronū. Ista est domus, de qua dicitur in Hieremia, Nūquid spelunca hyænæ facta est domus mea mihi? Quod hīc dicitur, Vos autem fecistis eam speluncam latronum: hoc est, domum meam. In Hieremia dicitur, spelunca hyænæ. Debemus nosse naturā animalis istius. Ex natura enim bestia scire poterimus, quare vocauerit domū quondam dei spelūcam hyænæ. Hyæna nūq; videtur in die, sed semper in noctibus. Nunq; videtur in luce, sed semper in tenebris. Et hanc naturam habet, vt effodiat corpora mortuorum, & ipsa cadat. Deniq; si quis negligēter sepelierit mortuum: effodit nocte, & tollit corpus, & comedit: vbicūq; sepulchra sunt, vbicūq; ossa mortuorum sunt, ibi cubile hyænæ est. Et hāc naturā habet, maximē canibus delectatur, & ipsos rapit, & deuorat. Videte quid dicat. Diligēter enim aduertite: Hyæna bestia sanguiuora, bestia quę corporibus delectatur, bestia quę semp in nocte, nunq; in die est: non delectatur nisi cadaueribus mortuorum, & canibus: eos vult occidere, qui seruant domum. Hyæna & hanc dicitur habere naturam, quia spinā vnica habet, quæ flecti non possit. Deniq; si vertere se voluerit, tota conuertitur. Non potest se flectere, sicut cætera animalia. Videtis ergo, quia ista quæ semper in nocte, semper in tenebris est: nunq; conuertitur. Hoc autem dicitur de sacerdotibus Iudæorum. Iudæum enim facilē potes adducere ad pœnitentiā de plebe: de sacerdotibus verò & doctoribus nō potes, quoniā semper delectātur cadaueribus mortuorum, eorū quos induxerint: & non sufficit eis, quoniam ipsi non sunt in luce, sed eos qui in luce latent, conantur occidere: vnā spinā habent, non conuertuntur: non enim agunt pœnitentiam, quoniā occupati sunt in cadaueribus mortuorum. Quod hīc legimus, Vos autē, fecistis eam speluncam latronum: In euangelio secūdū Ioannē legimus, Vos autem fecistis eam domum negotiationis. Domū negotiationis. Vbicūq; latrones sunt, ibi domus negotiationis. Vtinam de præterito populo esset tantū dictum, vtinā de Iudæis legeretur, non item de Christianis. Plorarem quidem illos, sed de nobis gauderemus. Nūc verò in multis locis domus dei, domus patris fit domus negotiationis. Videtis, quā trepidē loquor. Res tam manifesta est, vt expositione non indigeat. Vtinā esset obscurum, & non intelligeremus. In multis locis domus patris, domus negotiationis. Ego ipse qui loquor, & vnusquisq; de vobis, siue presbyter, siue diaconus,

siue episcopus, qui heri pauper, hodie diues, & dicitur ues in domo dei. Nōne vobis videtur fecisse domū patris, domum negotiationis? De istis loquitur & Apostolus, Existimātes quāstū esse pietatem. De istis ergo loquitur & Apostolus: Christus pauper est, erubescamus: Christus humilis est, erubescamus: Christus crucifixus est, non regnauit: crucifixus est, vt regnaret. Vicit mundum, non in superbia, sed in humilitate: occidit diabolū non ridens, sed plorans: non flagellauit, sed flagellatus est: accepit alapam, non percussit. Et nos igitur imitemur dominū nostrum. Ecce dies ieiuniorū in foribus sunt. Ecce dies ieiuniorum, dies pœnitentiæ, dies purgationis: late-mur atq; gaudeamus nunc. Ille homo, qui in euangelio dicitur lagenam portare, egreditur de domo, & vadit ad coenaculum: vos qui recepturi estis baptismum iam die crastina, preparate vos similiter. Qui ituri sunt ad pugnam, diligenter antē se preparant. Videt si scutum habeat, si spatham habeat, si habeat hastam, si sagittas habeat, si equus ipsius refectus est, vt pugnare possit, antē preparat armaturam. Vestra arma, ieiunia sunt: vestra pugna, humilitas est. Si quis aliquid habet aduersus aliquem: dimittat, vt dimittatur ei. Nemo enim cogitat venire ad baptismum, vt dimittatur ei peccata, & ipse fratri antē nō dimittat. Si ergo habetis aliquid aduersus fratrem, dimittite. Nō dixi, si quid ille habeat, dimittat: sed, tu si quid habes, dimitte. Dimittere ab illo vel non dimittere, in illius est potestate: tu quod in te est, dimitte, vt dimittatur tibi. Venturus es ad baptismū. O te foelicē, qui renascitur in Christo es, qui indumentum Christi accepturus es, qui sepeliendus es cum Christo, vt resurgas cum Christo. Diebus ergo reliquis secundum ordinem ea, quę ad mysteria pertinent, auditorus es: nunc interim dixi vobis, vt sciatis vobis a die crastina maximē laborandum. Deus autem omnipotens ipse corroboret corda vestra, ipse vos dignos faciat lauacro suo: ipse in vos descendat in baptismate, ipse aquas sanctificet, vt sanctificemini. Nemo dubio corde accedat: nemo dicat, Putas mihi dimittuntur peccata? Qui sic accedit, nō dimittuntur ei peccata. Melius est nō accedere, q̄ sic accedere. Maximē vos qui sic accepistis baptismum, vt deo seruiatis: vt sitis in monasterio. Ipse igitur vos seruet & nos: cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

Homilia decimaquarta,

In qua candidatos sacri baptismatis commonefacturus, locū pri' illū explicat, De die aut illo & hora nemo scit &c. neq; filius, nisi pater. Deinde ad moralem locum transit sententiæ illius, de vnguenti effusione super dominū ad crucem propterantis sacrosanctum verticem.

Euangelica lectio magnam desiderat expositionē. Antē enim q̄ veniamus ad sacramēta, debemus scandalum tollere, ne quid in mentibus resideat eorum, qui accepturi sunt sacramēta. Si enim qui accepturi sunt baptismum, cre-

dituri sunt in patrem, filium, & spiritum sanctum. Nunc autē de filio dicitur: De die autem illo & hora nemo scit, neq; angeli in cœlo, neq; filius, nisi pater. Si æqualiter accipimus baptismum in patre, filium, & spiritū sanctum: & vnū nomē eius, patris & filij, & spiritus sancti: quod est deus, credere debemus. Si vnus deus est, quomodo in vna diuinitate diuersa scientia est? Quid est plus, deum esse, an scire omnia? Si deus est, quomodo ignorat? Dicitur enim de domino saluatore: Omnia per ipsum facta sūt, & sine ipso factū est nihil. Si omnia per ipsum facta sunt: ergo & dies iudicij quæ ventura est, per ipsum facta est. Potest ne ignorare, quod fecit? Potest artifex ignorare opus suum? Legimus in Apostolo de Christo: In quo omnes thesauri sapientię & scientiæ absconditi. Videte, quid dicat: Omnes thesauri sapientiæ & scientiæ. Non aliqui sunt, & aliqui non sunt: sed omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt, sed absconditi sunt. Quod ergo est in illo: nō illi deest, etiā quod nobis absconditum est. Si autem sunt in Christo thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, debemus inquirere, quare sunt absconditi. Si sciremus nos homines diē iudicij, verbi causa: quod futura esset dies iudicij post duo millia annorum, & hoc nos sciremus ita futurum: negligentiores hinc essemus. Diceremus enim, Quid ad me pertinet, si post duo milia annorū dies ventura est iudicij? Quod ergo dicitur filiū ignorare diē iudicij: nobis prodest, quia ignoramus diē iudicij quādo sit ventura. Deniq; videte qd sequitur: Videte, & vigilate, & orate: nescitis enī, quādo tēpus sit. Nō dixi, nescim: sed, nescitis. Videmus hucusq; vim facere scripture, & sensū nō exponere. Post resurrectionē interrogant apostoli dominū saluatorem, Domine quando restitutus es regnū Israël? O apostoli audistis ante resurrectionē, de die illo & hora, nescio: & quod nescio, iterū interrogatis? Sed apostoli nō credūt saluatori, quod nesciat. Sed videte mysteriū. Qui ante passionem nescit, post resurrectionē nouit? Denique quid dicit ad apostolos, post resurrectionem interrogatus de temporibus: quādo restitutus es regnū Israël? Non est vestrū, inquit, scire tempora, quæ pater posuit in sua potestate. Nō dicit hīc, nescio: sed, non est vestrum scire, non vobis prodest scire diē iudicij. Vigilate ergo: nescitis enim quando dominus domus veniat. Multa sunt, quæ dicantur, hoc autem de euangelio diximus, ne cui scandalū resideat in animo: quod ignoraret aliquid ille, in quem crediturus esset. Dicitur autem in eadē euangelij lectione. Et cū esset Bethanię in domo Simōnis leprosi, & recumberet: venit mulier, habēs alabastrū vnguenti pistici preciosi. Mulier ista specialiter ad vos ptinet, qui baptismum accepturi estis. Fregit alabastrum suū, vt vos Christus faciat Christos, id est, vnctos: hoc est, quod dicitur in Canticis canticorum, Vnguentum effusum est nomen tuum. Propterea adolescentulæ desiderauerunt te. Post tē in odorem vnguentorum tuorum currimus. Quā-

diu clausum erat vnguentum, quādiu notus tantum erat in Iudæa deus: in Israël solum magnum nomen eius. Adolescentulæ Iesum non sequebatur. Quando verò effusum est vnguentum in omnem terram: adolescentulę animæ credētum secutę sunt saluatorem. Et cū esset Bethaniæ in domo Simōnis leprosi. Bethania interpretatur in lingua nostra, domus obedientiæ. Et quomodo in Bethania, hoc est, in domo obedientiæ domus Simōnis leprosi est? aut certe dominus quid facit in domo leprosi? Sed propterea venit in domum leprosi, vt purgaret leprosum. Leprosus dicitur: nō qui est, sed qui fuerit profusus. Fuit enim, antequam susciperet dominū: postea verò q̄ suscepit dominū, & vnguentū factū est in domo ipsius, lepra fugit: manet autem nomē eius suscepto, vt virtus appareat saluatoris. Quomodo enim in apostolis resident pristina vocabula vt appareat virtus vocatis, de quibus quales fecerit: quomodo de Mattheo publicano, fecit apostolum, & post apostolatū dicitur publicanus. Non quod publicanus sit, sed quia de publicano factus sit apostolus. Nomen autem remanet pristinum, vt virtus appareat saluatoris. Sic & leprosus Simon iste appellatur antiquo nomine, vt ostēdatur a domino fuisse curatus. Venit mulier habēs alabastrū vnguenti. Pharisęi & scribę & sacerdotes in templo sunt, & vnguentum non habent: mulier ista extra templū est, & vnguentum defert, nardum habēs & nardū pistici, & ex nardo ipsa pistica cōfectū vnguentū: Ideo vos vocati estis pistici nardi, fideles. Ecclesia enim de gentibus cōgregata dona sua offert saluatori. fidei credētū. Fregit alabastrum, vt omnes vnguenta suscipiant: fregit alabastrum, quod in Iudæa ante tenebatur inclusum: fregit alabastrum. Quomodo enim granum tritici, nisi mortuū fuerit in terra, non facit plures fructus: sic & alabastrum nisi fractū fuerit, nos vngere non possumus. Et effudit super caput ei. Mulier ista quę fregit alabastrum, & ipsum vnguentum fudit super caput: non est ipsa, de qua in alio euangelio dicitur, quod pedes domini lauerit. Illa enim quasi meretrix & peccatrix, adhuc pedes tenet: ista quasi sancta caput tenet. Illa quasi meretrix lachrymis suis pedes rigat saluatoris, & crinibus tergit: videtur quidem pedes lauare lachrymis saluatori, sed magis lauat peccata sua. Sacerdotes & pharisęi non dant saluatori osculū: ista pedes osculatur. Sic & vos qui accepturi estis baptismum, quoniā omnes sub peccatis sumus, & nemo est absq; peccato, etiā vnus quidē fuerit diei vita eius, & aduersum angelos suos peruersum quid excogitauit: primū tenete pedes saluatoris, lauate lachrymis, crine terгите. Et cū hoc feceritis, postea venietis ad caput. Quando descenditis in vitalem fontem cum saluatore, tunc habetis discere, quomodo vnguentum veniat in caput saluatoris. Si enim caput viri Christus est, vestrū autē caput vngentū est: post baptismum vngimini. Erāt autem quidam indignē ferētes. Non dixit, omnes: sed, quidam

Matt. 21. b
Esa. 56. c.
Hier. 7. b.
Ibidem.
Hyænæ phytis.

Ioan. 2. c.

1. Tim. 6. a

1. Jan. 1. a.

Colos. 2. a.

Propositæ questionis solutio.

Act. 1. a.

Mat. 14. a

Cant. 1. a.
1. Reg. 1. 1.
1. dille-
xerunt te.

Psal. 75. a.

Simon leprosus. qui fuerit, nō qui iam talis est

Luc. 5. f.

Ioan. 12. d.

Idē sentit Origē.

Iob. 4. d.

G sed, quidam. Vsq; hodie indignantur Iudei, quando nos Iesu vngimus caput. Denique in alio loco dicitur, quod Iudas proditor indignatus sit. In Iude no mine, Iudeoru vocabulu demonstratur. vsq; hodie Iudas indignatur, quare ecclesia Iesu vngat caput. Et quid dicit? Quid prodest ista perditio? Illi videtur perire vnguentu, quia fractum est: sed nobis prodest, quia in orbem peruenit vniuersum. Quid indignaris Iuda, quia alabastrum fractum est? Deus qui te & vniuersas genes fecit, illo perfunditur precioso vnguento. Volebas vnguentu habere clausum, vt ad alios no perueniret. Veru illud est, quod & in alio loco dicitur de vobis, qui habet clauem sciencie, & ipsi no intrant: sed & eos qui intrare volunt, no sinut. Vos habetis alabastru, imo habebatis in templo, & tenebatis inclusum: venit mulier, & tulit de templo, & tulit in Bethaniam, in domo leprosi vngit caput Iesu. Et quid dicunt illi, qui indignantur?

H Potuit, inquit, venundari trecentis denarijs: quia hic, qui hoc vnguento vnctus est, crucifixus est. Legimus in Genesi, quia illa arca que facta est a Noe, trecentorum cubitorum habuerit longitudinem, & quinquaginta latitudinis, & triginta in altum. Videte sacramenta numerorum: in quinquagenario numero, poenitentia demonstratur. Siquidem in quinquagesimo psalmo Dauid regis, egit poenitentia: in trecentis vero numeris crucis mysterium demonstratur. Litera T. index est trecentu. Vnde dicitur & in Ezechiele, Et scribes, inquit, in frontibus gementium, thau. Et quicunq; illud habuerit superscriptu: no interficietur. Na quicunq; crucis vexillum habet in fronte sua: hic a diabolo percuti no potest. Hoc vexillum non potest delere, nisi solum peccatum. Diximus de arca, de quinquagenario, de trecentis numeris: dicamus de triginta, quoniam ipsa arca habebat altitudinis triginta cubitos, & in vnu consummabatur. Videte quid dicitur. Primum agimus poenitentiam in quinquaginta: deinde per poenitentiam venimus ad crucis mysteriu: ad crucis mysterium venimus per perfectum verbu, qui Christus est. Quando vero Iesus accepit baptismum secundum Lucam, erat annorum triginta. Et isti ipsi triginta cubiti in vnum consummabantur. Et quinquaginta, & trecenti, & triginta in vnu cubitum consummabantur: hoc est, in vna fide dei. Hoc totum quare diximus: Quia nunc dicitur, Potuit trecentis denarijs venditari. Deinde & dominus saluator triginta argenteis venditus est. Miru non potuisse trecentis denarijs vendi: nam venditus est triginta. Scriptum est in Leuitico, scriptum est in Exodo: quod sacerdotes a triginta annis esse incipiat, ante triginta annos non licet sacerdotibus ingredi templu dei: quomodo & in iumentis & animalibus tertius annus perfecta aetas est. Deniq; dicitur in Genesi, eo tempore quo fecit Abraham dichotomemata: quonia vitulum, & hoedum, & agnum habuerit trium annorum, vt perfecta aetas demonstraretur in iumentis: sic & hominib; perfecta aetas triginta anni sunt.

I E solstitijs & aequinoctijs conceptionis & natiuitatis domini nostri Iesu Christi & Iohannis Baptistae, nescio an quisquis ausus sit arcanum fratres ante Christi natiuitatem intelligere, vel terminare cursum horarum, dieru ac noctiu, per quos solstitia & aequinoctia cognoscere posset, cum Iob glorioso in suis passionibus dictum sit: Et hoc mihi dic, inquit, an scias cursum Solis & lune, quae vtiq; duo luminaria ad constitutionem diei ac noctis instituta esse videmus. Quod si ergo tantus vir in suo martyrio perseverans, quodammodo in his redargutus est: quis ille mortalium fuisset, qui aduersum gloriam tam eminentis viri haec impudens auderet cognoscere, nisi primum ipse dominus lucis ac noctis conditor & discretor, qui a philosophia sol iustitiae cognominatus est, mundu illustraret? qui pro carnalibus carnalis factus est, & mortalis pro mortalibus. Quasi mortalis visus est, vt posset per sua immortalitatem morte deuincere. Propter quod clamant supernae

Nunquid dominus noster no potuit venire ad baptisma viginti quinque annorum? Nunquid vigintifex annis non potuit, aut vigintiocto? Sed perfecta hominis expectabat aetatem, vt nobis tribueret exemplum. Ideo & in Ezechiele scriptu est in principio, Et factum est, inquit, in anno tricesimo, cu essem in captiuitate. Hoc totu diximus, vt tricenarij numeri sacramenta panderemus. Indignantur Iudaei, indignantur alieni a fide, quod vnguentum illud fractu est. Careru dominus noster dicit, Sinite ea. Quid ei molesti estis? Bonu opus operata est in me. Quoniam ergo illa mulier bonu opus operata est. Ideo haec de euangelio pauca diximus. Et opportunu quartusdecimus psalmus lectus est: & oportet nos de psalmo dicere. Oremus dominu omnipotentem, vt ea quae docturi sumus, recto tramite profequamur, per Christum dominu nostrum, Amen.

Finis homiliarum. xiiij. beati Iohannis Chrysostomi Constantinopolitani episcopi in euangelium Marci.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI, EPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, ALIQUOT HOMILIAE IN LOCA QUEDAM SANCTI LUCAE, IN VNUS VELUTI FASCEM NUNC PRIMUM COLLECTAE: quae haecenus sicuti Sporades olim dispersae erant, vna cum ceteris quatuor de Lazaro suo loco positae.

De natiuitate sancti Iohannis Baptistae Sermo. Incerto interprete.

De solstitijs & aequinoctijs conceptionis & natiuitatis domini nostri Iesu Christi & Iohannis Baptistae, nescio an quisquis ausus sit arcanum fratres ante Christi natiuitatem intelligere, vel terminare cursum horarum, dieru ac noctiu, per quos solstitia & aequinoctia cognoscere posset, cum Iob glorioso in suis passionibus dictum sit: Et hoc mihi dic, inquit, an scias cursum Solis & lune, quae vtiq; duo luminaria ad constitutionem diei ac noctis instituta esse videmus. Quod si ergo tantus vir in suo martyrio perseverans, quodammodo in his redargutus est: quis ille mortalium fuisset, qui aduersum gloriam tam eminentis viri haec impudens auderet cognoscere, nisi primum ipse dominus lucis ac noctis conditor & discretor, qui a philosophia sol iustitiae cognominatus est, mundu illustraret? qui pro carnalibus carnalis factus est, & mortalis pro mortalibus. Quasi mortalis visus est, vt posset per sua immortalitatem morte deuincere. Propter quod clamant supernae

A est mors contentio tua? Haec dicentes contestantur Christum mortem deuicisse, vt & nos qui mortui iam dudum tenebamur, ex iplo ipsius dignationis immortalitatem caperemus, si tamen omnia tenebrarum opera viam lucis sequamur. Ipse enim est lux nostra, & vera lux, qui veniens in hunc mundum illuminauit corda nostra. Cuius aduentum siue passionem non tantum Moses vel prophetae annunciarunt, quantum vero conceptionis & natiuitatis tempus ostenderunt, propter quod ipse dominus Iudaeis dicebat: Scrutamini scripturas, in quibus putatis vos vitam aeterna possidere, ipse sunt quae testimonium perhibent de me. Quibus rursus dicebat: Hypocritae, faciem caeli & terrae nolitis probare: quare tempus hoc non probatis? Erat ergo & temporis probatio, si eum vellet cognoscere, qui non tantum (vt diximus) aduentu ostenderet, quantum conceptionis & natiuitatis tempus declararet, si fidem certam in Mose & prophetis habuissent: quod nec ratum modo ipsius domini & saluatoris conceptio vel natiuitas carnalis ostenderetur, quantum & Iohannis Baptistae praecursoris eius, de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te. Qui veniens docebat: Parate viam domini, rectas facite semitas dei nostri. Qui & iterum annunciat, dicens: Qui post me venit, maior me est, cuius no sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius. Hic est Iohannes, qui venit vt testimonium diceret veritati, sicut & Christus dominus dicit: Vos misistis ad Iohannem, & testimonium dixit veritati. Cuius natiuitatem magnificas deus ipse ait, Nemo est in natis mulierum maior Iohanne Baptista. Cum videamus Abraham, Isaac, & Iacob, deinde patriarchas no minimos ab eius dignatione fuisse. Quod si dignatio praefecit, non tamen conceptio vel natiuitatis annunciatio, quae cum temporibus Christi praedicata est a Mose & Zacharia propheta, cuius cruor sanguinis templi marmore infecto sempiternus viuuit. Quem sibi dominus in testimonium vocat per Esaiam prophetam, dicens: Fac mihi testes fideles homines, Viriam, & Zachariam filium Barachiae. Et accessit, inquit, ad prophetissam, & concepit, & peperit filium. Hic est igitur Zacharias filius Barachiae, qui occisus est a Iudaeis inter aedem & sacrarium. Inter cetera prophetiae suae indicia ieiunium quartu & septimum, & decimu erit domui Iuda in laetitiam & gaudium, & solennitates bonas, & dies festos multos. Et iocundi eritis, iocunditatem & pacem amabitis: quae tria ieiunia nunq a Iudaeis seruata fuisse inuenimus. No enim aliquado quarta feria ieiunauerunt, aut septima quod dicitur sabbatum, aut decima feria, quae nec potest dici: quis est in sabbato ieiunauerunt, non legi parendo, sed opportunu necessitati. Querenda igitur erant fratres charissimi, quae essent ista quarta & septima & decima, quorum initium propheta non nominauit, a

quo quartum vel septimum, vel decimum numerarem. Et bene quide propheta pro alitudine spiritus sancti initium ieiuniorum non posuit, vt cum de initio ipsorum ieiuniorum quereremus, simul & virtutem ipsorum inueniremus, & Mose mandata recenseremus. Satis etenim dominus ad Mosen de initiu mensium, primus erit vobis in mensibus anni. Quod si ergo ipse est initiu anni, iam vtiq; ab iplo quartum mensum Iunium numerarem, & septimum Septembrem, & decimum Decembrem, de quibus dominus ad Mosen dicit: Tribus temporibus diem festum agetis mihi. Quibus & quartum adiunxit, dicendo: Et diem festum azymorum custodietis. Septem diebus manducabitis azyma, sicut praecipi tibi in tempore mensis nouorum. Hi sunt menses, in quibus dominus noster, & Iohannes Baptista concepti, & nati sunt: istis quatuor temporibus, id est verno & aestate, & autumnu & hyeme, per quae annus vertens cognoscitur. Et ideo propheta dicit: Annum acceptabilem domini. Na rur sus dominus ostendens per Mosen quartu & septimum & decimum ieiunium, menses eos esse dicit in eadem Exodi scriptura: Initium mensis frumentariae, & vindemiae, & oleae erunt domui Iuda in laetitiam & gaudiu, & dies festos multos: quod vtiq; initium mensis, sicut diximus, est mense Martio, vnde annus vertes incipit. Mensis quartu, id est Iunius, qui est initium mensis frumentariae. De quo & dominus discipulis suis dixit: Nonne quadrimestrium est, & dicitis, quia iam messis adest? Nam vindemiae mensis est Septeber, qui septimus est a Martio. Decimus vero mensis est Deceber, quo mense olea maturae premuntur. Sed quomodo probamus istis quatuor temporibus Christu, & Ioanne conceptos & natos fuisse? Sicut & dominus ipse dicit: Omnis scriba eruditus similis est patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Ergo quae typice a prophetis dicta sunt, & a Mose declarata, manifesta sunt in euangelio. Na temporibus cu Zacharias pater Iohannis sacerdotiu Iudaeoru administraret secundu legis mandatu, & prophetiae Iona, qua Niniuitis annunciauit, post triduo subuersione futura ciuitati eorum, qui poenitentia acti, domini misericordia meruerunt. In cuius nunc memoria Iudaei quotquot annis ieiuniu mense Septembri obseruant, quem metellitum, siue scenopegiam nuncupant. Propter quod sacerdotes in tempore illo pro peccatis populi, diebus illis secundu praecceptum legis in mense Septembri sacrificia deo offerebant. Quod cu altari Zacharias obtulisset, non statim sacerdotem se profitebatur, aut idoneum esse qui pro peccatis tam scelesti populi precibus dignus futurus esset: sed memoratus est Christum ipsum solum futuru veru sacerdotem, cui pater dixerat: Tu es sacerdos in aeternu secundu ordinem Melchisedech, qui hostia placabilem pro peccatis omnium solus deo offert. Et eius aduentum scilicet Zacharias precatus est. Quoniam nec temere

G temerè hoc dicimus, quod ex responsis Gabrielis angeli inuenimus eum & deprecatū fuisse. Ait enim ei Gabriel angelus: Zacharia, exaudita sunt preces tuae. Cuius utiq; preces exaudiuntur, utique exauditur quod precatur, aut desiderat. Tribuet enim petentibus se, quod quis desiderat, aut postulat. Matt. 7. b. Iam ab eo dicente Christo saluatore nostro: Quis est enim ex vobis, inquit, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidē porrigit ei? Aut si piscem petit, nunquid serpentem porrigit ei? Et addidit, dicens: Vos cum sitis nequam, scitis bona data, dare filiis vestris: quanto magis, inquit, dabit bona petentibus se pater vester qui in caelis est? Dabit eis qui eum petunt, facientibus tamen voluntatē eius, sicut Ioannes Christi amantissimus in epistola sua complexus est. Scimus, inquit, quia habemus impetrationes quasēq; ab eo postulauerimus, cū precepta eius seruauerimus, & ea quae illi placita sunt in conspectu eius fecerimus. Tunc ergo Zacharias cum hac precaretur, respōdit ei angelus Gabriel: Zacharia, exaudita sunt preces tuae: ecce Elizabeth vxor tua pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem, & erit tibi gaudium & hilaritas, & multi in natiuitate eius gaudebūt, & erit magnus coram domino, & vinum & ficeram non bibet, & spiritu sancto replebitur mōx, vt exierit de vtero matris suae, & multos ex filiis Israël conuertet ad dominū deum ipsorum, & ipse p̄cedet ante faciem eius. Gestā autem sunt haec ante primum annū imperij Tyberij Caesaris, mēse Septembri, octauo Calēdas Octobris, incipiente luna vndecima, quando oportebat Iudaeos ieiuniū scenopegiae celebrare. Tunc verò post, nono anno Tyberius Cēsar tempus, cursumq; lunae collegit, & inuentū est ipsa die octauo Calēdarum Octobrium esse aequinoctium, in quo est inchoatio noctis maior q̄ lucis. Illū enim oportet crescere, inquit, me autem minui. Minorata autē fuerat lux à tenebris, cum Iudei secundum legem & prophetiam sacrificia deo offerebat, in quo & Ioannes conceptus est, in qua etiam incusabantur à domino, dicente Esaia propheta: Quò mihi multitudinem sacrificiorum vestrorum? dicit dominus: Plenus sum holocausto matis arietum, & pinguedinem taurorū & hircorum nolo. Haec sunt enim quae ante propter peccata populi offerebantur, quae iam cessare oportebat, cum Ioannes idem Baptista cōciperetur. Et ideo Zacharias pater eius sacerdos Iudaeorum obmutuit, quia iam cessare & obmutescere oportebat sacrificia eorum, quae pro peccatis populi offerebantur. Veniebat enim solus sacerdos, qui agno solo immaculato sacrificiū deo pro peccatis omnium offerret. Et ideo demonstrauit eū Ioannes Iudaeis: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Nam plenissimè constat, ideo obmutuisse Zachariam sacerdotem Iudaeorum, quia sacrificia secundum legem & prophetiam offerebat. Significabat enim quòd sacrificia iam adueniente Christo, lex & prophetae adimpleti tacerent: & ideo lex &

prophetae vsq; ad Ioannē sunt, quae ad conceptionem eius cursum tenuerunt. Celante ergo se Elizabeth per mēses quinq; conceptionis, stupēs quidā ei dominus voluisset in suprema aetate, vt p̄ceret sterilis: tunc deinde post alterum mensem, id est sexto à conceptione Elizabeth, missus est rursus Gabriel angelus in Galileam ad virginem, quae desponsata erat viro, cui nomē erat Ioseph, id est viro iusto. Iam enim destinata erat ecclesia suo sponsam, sponsus est. Quod & Dauid similiter dicit: Et ipse velut sponsus egrediens de thalamo suo. Post sextum autem mensem conceptionis Ioannis, qui est octauo Calēdas Octobris, sextus mēsis Martius principū anni, quia princeps & primarius omnium ipso mēse cōceptus & passus est. De quo & Paulus testatur: Qui est, inquit, initium omnis creaturae: quia in ipso cōdita sunt omnia in caelis & in terra. Quē mensem Iudeis Moses solennem & Pasche futurū sollicitè & crebrò commendabat, dicens: Hic mēsis initium mensū primus erit vobis in mēsis anni. Initium enim filiorū dei de interrogatione hominū hoc mense incipiebatur: ex die igitur conceptionis Ioānis, octauo Calēdas Octobris vsq; octauo Calendas Aprilis, quādo angelus Gabriel ingressus est ad Mariam, & salutauit eam, dicens: Pax tecū, quae inuenisti gratiam apud dominū. Quae audito hoc verbo cōturbata est, & cogitabat intra semetipsam quae esset haec salutatio. Cui dixit angelus: Ne timeas Maria, quia inuenisti gratiam apud dominū: Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomē eius Iesum: hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in secula, & regni eius non erit terminus. Cui respondit Maria: Et quomodo haec cognoscā, cum virum nō nouerim? Et dixit illi angelus: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obūbrabit tibi: propter quod is qui nascetur sanctus, vocabitur filius dei. Tunc Maria fida sermonis dixit: Ecce ancilla domini, contingat mihi secundum sermonem tuū. Fuit igitur, vt diximus, quādo haec angelus ad Mariam annunciauit octauo Calendas Aprilis, qui & ipse est dies aequinoctialis ad inchoationem lucis: iam enim deterfa caligine à mundo, lux in mundū adueniebat, sicut Ioannes in epistola sua dicit: Quia tenebrae transierunt, & lumen verum iam lucet. De quo lumine iterum in euangelio dicit: Fuit lumen verum, quod illuminat omnem hominē venientem in hunc mundum. Conceptus est ergo dominus noster octauo Calendas Aprilis, mense Martio, qui est dies Paschae, passionis domini, & conceptionis eius. In qua enim die conceptus est, in eadē & passus est. Et ideo dominus in Exodo ad Moysen praeceptum sacramenti tradens dicit: Non occidas super azyma sanguinem immolatorum meorū. Et immolationis die solēnis Pasche initia creaturae tuae inferes in domū dei tui. Nō occides, inquit, agnum in lacte

DE NATIVITATE S. IOANNIS BAPTISTAE, SERMO. 329

A in lacte matris suae. Haec significantia sunt agni immaculati, qui sacrificium deo offerri habebat, quod in primo Pascha conceptionis suae in vtero matris non eum oportuisset occidi. Et ideo Ioseph sciens praeagnantem esse Mariam, ne tanquam stuprata aut adulterata lapidibus interficeretur, clam eam dimittere voluit: vt verò non occideretur agnus immaculatus in lacte matris suae: sed inter haec accessit, inquit, Maria ad Elizabeth visitare eam post mensem sextum conceptionis eius. Tunc & Ioannes inspiratus est, & fecit ibi Maria cum Elizabeth menses alios tres. Et sic expletis nouem mensibus, in mense decimo peperit Ioannem octauo Calendas Iulias, qui est nonus mēsis à Septembre, & quartus à Martio inchoationis anni. De quo propheta Zacharias dixerat, ieiunium quartum esse domui Iuda in letitiam & gaudium. Denique & gaudiū sunt, qui interfuerant partui huic. Sed quare gaudiū de ieiunio quarto dixit, & non mense? Quia ieiunium erat à malis rebus, id quod nasci habebat. Nam Moses manifestè declarauit menses. Sed cum dicat initium mensis frumentariae, tunc ergo repertum est esse primum solstitium mundi, quando Ioannes natus est, quem diem lampadem appellant. Lampada enim erat luminis Christi, à quo lumen acceperat, cum esset adhuc in vtero matris. Quādo salutauit Elizabeth Mariam, exultauit in vtero matris infans: ex ipso igitur dies minoratur, & nox crescit. Ioannes enim in die poenitentiae conceptus est. Cumq; ab Adam secundum legem carnalem agerentur: quae enim carnaliter geruntur, non talibus: Quia caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Et ideo lux minorabitur in illis. Nam Christus verò, qui in natiuitate Ioannis iam trium mensium incorruptae vuluae fuerat conceptus, supererat ei, vt & ipse secundum humanam natiuitatem suppleret menses nouem, alij menses sex, qui nunc ex octauo Calendas Iulias, in octauo Calendas Ianuarias sunt menses sex. Quibus suppletis nouem mensibus, inchoante decimo Christus mundo natus est, quando prima censio capitalis humani generis facta est pro consulatum in Syria agente Cyrino, id est domino: veniebat enim dominus orbis terrarum, qui de capite nostro censeret. Et ideo sancti viri reges & patres, Sabba venerunt ipsi Magi, inuitante stella fulgoris, memores scripturae, quae dicit: Orietur stella de Iacob, & surgent principes de Israël. Venientes in terram Israël, id est in Iudaeam deducti ab stella lucis, in ciuitatem Hierusalem requirentes regem suum. Quem inuentum in hospio itineris, id est in stabulo, praesepio collocatum, & pannis obuolutum, quae fuerunt peccata carnis nostrae, cui pro tributo capitis sui in sacramenti mysterio obtulerunt, aurum, thus, & myrrham. Aurum etenim significat corpus immaculatum, quod igne probatum nihil deperit. Hi sunt de quibus in Apocalypsi dictum est: Qui vestem suam non inquinauerunt, Tomus secundus.

id est, qui carnem suam inuolantam custodierunt. Et ideo cum agno ambulat. Nam thus significat orationes sanctorum. Nam myrrha corporis est conditura, quae sunt operum bonorum gesta, quae in postremo corpus & animam hominis custodiunt. Dicitur enim in Apocalypsi: Nam opera eorum comitabuntur eos. Sed nunc fratres dilectissimi, inter haec intuenda sunt temporum qualitates, & gesta inorum: & primum à perfidia Iudeorum, qui semper in deum, & in Moysen contumaces extiterunt, qui cum à deo secundum Moysen initium anni mensem Martium acceperunt: illi dictum prauitatis, siue superbiae exercentes, mensem Septembrem ipsum nouum annū nuncupant, quo & mense magistratus sibi designant, quos Archontas vocant. In illa solennitate scenopegiae siue intelligidē, in quo Ioannes conceptus est, quando & lucernas quidem multas accendunt. Quod & ipsum Abraham significant eius conceptionis fuisse diem. De quo dominus dixit: Ille erat lucerna ardens, & lucens, & vos voluistis ad praesens in lumine eius exhilarari. Sic & vox puerorum frequens auditur dicentium esse lucrum & gaudium. Quod quidem maximum lucrum est, & vitae inuentio, de qua cōsules ipsū Ioannem milites, & publicani querebant, quid agentes possent vitam consequi. Quibus ille insinuans viam veritatis, militibus quidem dicebat: Neminem concusseritis, neque calumniaueritis, sed contenti estote stipendijs vestris. Similiter & publicanos hortabatur, ne quicquam amplius exigerent, quam quod eis preceptum erat exigere. Erat autem & gaudium his ipse Ioannes, qui nasci habebat, qui nobis Christum insinuaturus esset, de quo angelus Zachariae patri eius dixerat: Erit tibi gaudiū, & hilaritas, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Sed & tempus est autumnū quando Ioannes concipitur. Quo tempore ager sulcis iam profcinditur, & semini v̄turo iam praeparatur. In quo mense veteres coloni nouis cultoribus cedunt, celsantibus scilicet pristinis tabulis descriptionis, quae veteris legis fractae tabulae, noua lex nouis cultoribus traditur. De qua per Hieremiā dominus dicit: Dabo eis illam legem spiritalem, quale in non dedi patribus eorum, cum eos deducere de terra Aegypti. Illi enim quibus ante vineae cultura tradita fuerat, qui pensiones debitas suis temporibus non exoluerunt, qui insuper missos ad se seruos variè vexauerunt, quosdam caedentes, quosdam verò lapidantes: insuper missum à patre filium, & ipsum agnitum esse haeredem patris, existimantes se haereditatem patrisfamilias ertere, apprehensum filium eius iniurijs turpissimis actum occiderūt. Quare habuit patrisfamilias necesse malos male perdere, & in locū eorum alios cultores substituere, qui pensiones debitas suis temporibus persoluāt. Ex Si on, inquit, exierit lex, & verbum dei ab Hierusalem: & ipse conuertet populum multum, & concident gladios suos in aratra, & lanceas suas in falces, vt omnis iam belligē vitae

Ioan. 3. d.

Esa. 1. c.

Ioan. 1. d.

Matt. 11. b.

Ioan. 1. d.

Psal. 118. b.

Zach. 8. d.

Coloss. 1. c.

Exod. 12. a.

Luc. 1. c.

Galat. 3. d.

Nu. 24. c.

Malac. 4. a.

1. Ios. 2. b.

Matt. 2. b.

Apocal. 1. a.

Exo. 21. c.

Apocal. 14. a.

Ioan. 5. f.

Luc. 3. c.

Ibid. 1. b.

Hier. 31. e. f.

Matt. 21. d.

Iohel. 3. c.

Glicæ vitæ vsus necessariò conuerteretur. Sed & sine dubio manifestatur sacramenti mysterium, quod dicit propheta: Concident gladios suos in aratra. **Iohel. 3. c.** Cùm gladij materies ferri sit, & aratrum lignum: quomodo potest ferrum in lignum cõuertiri? Quare non potius dixit, Et concident gladios in vomeres? Sed quia per lignum vita nobis data est, ideo iam cessante pristino bello, nobis ligni mentio fit per aratrum, per quod spina, & tribuli auulsi de cordibus nostris. Terra est ipse homo, semen sermonum dei percipiet, vt quidam fructum trigessimum, alij sexagesimum, alij centesimum. Nũc post hoc æquinoctium, quod est autumnii temporis, respiciet nos & mensis Martius verni temporis, in quo est & lucidius æquinoctium iocundius omnibus, qui pigris & somniculosis somnum oculis desistit, dicente scriptura: Quousque piger dormis? quando manibus peccatis amplecteris? Surge, & attingis Christum dominum. In quo iã nautica vox secũra maria fretat, patefacto rubro mari, quod clauserat Pharaõ, cũ magno mugitu doloris submersus cum suo exercitu. Ex quo liberatus Moses cum suis suauiter hostibus cęsis celeuabat, & pro voto populum monebat, dicens: In mente habetote hunc diem, quo liberati estis de domo seruitutis, qui necdum liberati sunt, quia denuò eos inuaserant opera peccati, ac seruitus Aegypti. Et ideo dominus dicebat eis: Et cùm vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis. Iam spe rustice gaudes, iam arborum opaca, amissa folia, quę demperat Adam ad tegumentum pudoris reparas alia. Quia prodiet, inquit, virga de radice Iesse, & flos ex illa virga apparebit. Iam consummatio est operum ruricoliarum, ipsa omnis lex seruitutis carnis cessat. **Exo. 23. b.** Quid dicit dominus in Exodo? Ex die solenni mensis primitiuorum consummabis omnia opera tua, quæcunq; seueris in agro tuo. Posita enim seruitiorum lege carnis operata est vsque ad Christum, sed mysteria diaboli tetris, & horribilibus indumctis poenam suam luentes, ostentantes vinceti catenis. Ex ipsis fuit vnus ille qui in monumentis dormiebat, quia iam nascebatur qui eos vinceret. Et iocundus aer per cuius æstum improba caro lassatur, sed & glacie frigida cutis horrescit. Nam & quorum vox auditur dicentium: Exite pueri in campum mense Martio. Hęc vox vulgaris esse existimatur, sed potius rationalis est. Credimus enim in eodem **Gene. 4. b.** tempore prouocatum esse Abel à Cain exire in campum, in quo occisus est. Et ideo mense Martio octo dies pastores contingent. Sed scriptum est, exiit sermo, & stetit in campo. Tunc enim exiit sermo in campo, id est in hoc seculo, quando susceptum Maria per fidem concepit dominum nostrum Christum. Sed & alios audiui dicentes: Martius in campo, & aliquando post focum Martius. Equidem in campo factus est, quando Gabriel angelus in hoc mundo Mariæ sermonẽ intulit, Christum inde seculo nasciturum. Rursus & Martius

fuit post focum, quando dominus ipse mense Martio ad iudicium ductus est. Et Petrus stans post focum calefaciebatur. Qua enim die conceptus est dominus, eadem die & passus est. Eadem ipsa dies cœna pura fuit, in qua & luna quartadecima occurrit. Conceptus est enim mense Martio octauo Calendarum Aprilium die, luna quintadecima fuit, momentissimè propter horam passionis suæ sustinebat. Vnde die festo scenopœgiæ dixerat: Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autẽ non ascendam, quia meum tempus nondum aduenit. Nouerat autem mensis solennitatem, in quo Ioannes conceptus est. Nam suum tempus conceptionis, & passionis sustinebat, quem recognoscens dixit: Venit huiusmodi post duo æquinoctia, quæ sunt duæ conceptiones, intendenda sunt & duo solstitia, in quibus duæ natiuitates continentur: vnã quidem diximus Ioannis esse mense Iunio, id est octauo Calendas Iulias, quam lampadem appellant, quo tempore messis tritici cæditur. Ostenditur quod & Ioannes, qui eo tempore natus est, & ipse velut messis decollatus est. Qui dicebat de domino: Cuius in manibus suis ventilabrum permundabit aream suam, frumentum recondet in horreis: paleas autem comburet igni inextinguibili. Circuncisus est igitur Ioannes Calendas Iulias, id est octaua die, quando migratio fit: vt ostenderetur quia is, qui secundum legem & prophetiam conceptus erat, de quo dictum est: Lex & prophetæ à Iudæis migrabunt. Sed dominus nascitur in mense Decembri, hyemis tempore octauo Calendas Ianuarias, quando oliuæ maturæ præmuntur, vt vnctio, id est christus nascatur, quo seges ab herbis extraneis feritur. Cùm agri balantes nascuntur, vineæ falcibus sarmenta amputantur, vt mustum suauitudo afferant, ex quo inebriati sunt apostoli sancto spiritu. Quia ego sum, inquit, vitis, & pater meus agricola. Omne igitur sarmentum in me non afferens fructum, excidetur, & in ignem mittetur. Sed & inuicti natalem appellant. Quis vtique tam inuictus, nisi dominus noster? qui mortem subactam deuicit: vel quod dicant Solis esse natalem, ipse est Sol iustitiæ, de quo Malachias propheta dixit: Orietur vobis timentibus nomen ipsius Sol iustitiæ, & sanitas est in penitis eius. Qui & ipse circuncisus est, secundum testamentum dei, quod disposuerat ad Abraham octaua die, id est Calendas Ianuarias, in quo & ipsa migratio fit. Migrauerat enim gratia & veritas à Iudæis: Quia lex per Moysen data est, nam gratia & veritas per Iesum Christum facta est. In Christo Iesu domino, qui viuunt & regnant cum patre & spiritu sancto per immortalia secula seculorum, Amen.

De natiuitate

De natiuitate domini, homilia.

Incerto interprete.

Luc. 2. b.

Treclinauit eum in præsepio, quia nõ erat ei locus in diuersorio. Et reclinauit eum mater. Ioseph autem non audebat eum attingere, quem sciebat de se non esse generatũ: mirabatur, gaudebat natum, & natum non audebat attingere. Et reclinauit eum in præsepio. Quare in præsepio? Vt completeretur vaticinium Esaiæ propheta: Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepium domini sui. Scriptum est in alio loco: Homines & iumenta saluos facies domine. Si homo es, panem comedit animal es, ad præsepe accede. Quia nõ erat ei locus in diuersorio. Omnia enim iudicia infidelitate repleuerat. Non inuenit locum in sancta sanctorum, qui auro, gemmis, serico, & argento fulgebat: & tamen non nascitur inter aurum & diuitias, sed in stercore nascitur, hoc est, in stabulo. Vbi quicq; enim stabulum, ibi & stercore est, vbi erat spurcitiora peccata nostra. Propterea in stercore nascitur, vt eos qui sunt de stercore, subleuet. Leuans de stercore inopem. In stercore nascitur, vbi & Iob & sedebat, & postea coronatus est. Quia non erat ei locus in diuersorio. Quicunq; pauper est, accipiet consolationem. Ioseph & Maria mater domini non habebant seruulum, non ancillam: de Galilæa, de Nazaret soli veniunt, non habebant iumentũ: ipsi sunt domini, & famuli. Rem nouam, ingrediuntur in diuersorium, non ingrediuntur in ciuitatem: paupertas enim timida, inter diuites non audebat accedere. Videte magnitudinem paupertatis, in diuersorium vadunt: non dixit quod erat in via, sed in diuerticulo erat extrã in via: hoc est, nõ in via, sed extra viã. Non in via legis, sed in diuerticulo euangelij, & tamẽ in ipso diuerticulo erant. Alibi nullus locus vacabat ad natiuitatem saluatoris, nisi præsepe, præsepe ad quod iumenta & asini ligabantur. O si mihi liceret videre illud præsepe, in quo dominus iacuit. Nunc nos Christiani quasi pro honore tulumus luteum, & posuimus argentum: sed mihi preciosius illud est, quod ablatum est: argẽtum & aurum meretur Gentilitas, Christiana fides meretur luteum illud præsepe. Qui in isto præsepe natus est, aurum condemnat & argentum. Non condemno eos, qui honoris causa fecerunt: neque enim illos condemno, qui in templo fecerunt vasa aurea, sed admiror dominum, qui creator est mundi, non inter aurum & argẽtũ, sed in luto nascitur. Et pastores erant in regione eadem vigilãtes. Non inueniunt Christum, nisi vigilantes: pastorum est vigilare. Non inuenitur Christus, nisi vigilantibus pastoribus. Vnde dicit & sponsa: Ego dormio, & cor meum vigilat. & Non dormitabit, neq; dormiet, qui custodit Israel. Pastores erãt in regione eadem. Herodes erat, pontifices erant, Pharisei erant, illis dormientibus Christus in eremo inuenitur. Vigilãtes pastores, & custodiẽtes vigilias noctis super gregem suũ. Cuius

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

stodiebant enim gregem, ne dum dormiunt, lupus irrumperet: & ideo multum vigilabant, quia infidie beltiarum satis imminabant gregi. Vigilabãt quasi super gregem, sed non poterant conseruare: propterea deprecabantur, vt dominus veniat, & se uer gregem suũ. Ecce angelus domini stetit iuxta illos. Digni erãt, vt veniret ad illos angelus, qui sic vigilabãt. Et claritas dei circumfulsit illos, & timuerunt. Humanus timor maiorem visionem aspicere non potest. Deniq; quia timore fuerunt perterriti, propterea emplastrum quasi vulneribus datur, & sanatur, & dicitur: Nolite timere. Nõ enĩ potestis audire quæ dico, nisi timor recesserit. Nã est vobis hodie saluator, qui est Christus dominus in ciuitate Dauid. Multa sunt quę dicuntur. Cùm illi vtq; mirarẽtur, Subitò facta est cũ angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium dominũ, & dicentium: Quoniam vnus dixerat natiuitatem domini, ne vnus angelus testis videretur, propterea ois exercitus sonat, & dicit: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Si quotidie in cœlo ruinae fiunt, quomodo in cœlo gloria est, & in terra pax poscitur? Videte quid dicitur, in cœlis gloria, vbi nulla dissensio est: in terra pax, vbi bella quotidie: in terra pax, in quibus pax in hominibus. Et quare Gentiles pacem non habent, quare Iudæi pacem non habent? Ideo adiecit: Pax in hominibus bonæ voluntatis, hoc est, qui suscipiunt natum Christũ. Dixerunt vtq; pastores: Transeamus vsque Bethlehẽ. Dimittamus desertum templum, & transeamus vsque ad Bethlehẽ: & videamus verbum quod factum est. Verè quasi vigilantes non dixerunt, videamus puerum, videamus quid dicitur: sed, videamus verbum quod factum est. In principio erat verbum, & verbum caro factum. Et verbũ, quod semper fuit, videamus, quomodo pro nobis factum est: & videamus hoc verbum, quod factum est, quod fecit dominus, & ostendit nobis. Verbum hoc ipsum, si fecit, siquidem hoc ipsum verbũ dominus est. Videamus igitur quomodo hoc ipsum verbũ, hoc est dominus ipse fecerit, & ostenderit nobis carnẽ suam. Quod enim videre nõ poteramus, dum erat verbum, videamus carnem: quia caro est, videamus quomodo verbum caro factum est. Et venerunt festinãtes. Ardor enim animi, & desiderium vincebant. Pedes non poterant tantum currere, quantum mens cupiebat aspicere. Et venerunt festinantes, quia tanto ardore currebant: propterea inueniunt, quem querebant. Videamus quid inueniunt, Mariã & Ioseph. Si verè vxor erat, vtique iniuriæ erat dicere: Inuenerunt vxorem, inuenerunt maritum: nunc verò primũ foeminam ponunt, postea virum. Et quid dicit, Inuenerunt Mariam & Ioseph? Inuenerunt Mariam matrem, inuenerunt Ioseph nutritium, & infantem positum in præsepio. Vidẽtes cognouerunt de verbo, quod dictum erat illis de puero. Maria autem conseruabat oĩa verba hæc cõferens i corde suo. Quid vult hoc, Tr ij quod

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Luc. 2. b.

Quod dicit, conferens debuit dicere, ponens in corde suo: debuit dicere, considerabat in corde suo, & notabat sibi. Aliquid dicit conferens in corde suo. Quoniam sancta erat, & sanctas scripturas legerat, & sciebat prophetas, recordabatur quod angelus Gabriel sibi dixerat illa, quae dicta sunt in prophetis. Cum his videbat conferens in corde suo, si sciret: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit te, propterea quod nascetur de te sanctum, vocabitur filius dei. Hoc Gabriel dixerat, praedixerat: Elias: Ecce virgo concipiet, & pariet. Hoc legerat, illud audierat. Videbat iacentem puerum, videbat in presepe puerum vagientem, iacentem dei filium, suum filium, vnum filium: videbat iacentem, & conferebat quae audierat, quaeque legerat, cum his quae videbat. Quia illa conferebat in corde suo, & nos tractemus in corde nostro, quod hodierna die Christus nascitur. Alij putant quod

H in Epiphanijs nascitur, non damnemus aliorum opinionem, nostram sequamur doctrinam. Vnusquisque in suo sensu abundat. Et forsitan reuelabit unicuique dominus. Et illi qui tunc dicunt nasci saluatorem, & nos qui hodie dicimus nasci, vnum dominum colimus, vnum infantulum suscipimus. Sed videamus, quia magis rationabilis ratio nostra non reprehendit alios, sed nos probat: non sunt nostra quae loquimur, maior sententia est, vniuersus mundus contra huius provinciae opinionem loquitur. Dicat aliquis: Hic Christus natus est, ergo magis illi sciuit, qui longe est ista qui prope sunt. Vobis qui dixerunt: Qui sunt in ista provincia, utique apostoli Petrus & Paulus, & ceteri apostoli. Vos eiecistis, nos suscepimus. Petrus qui hic fuit cum Ioane, qui hic fuit cum Iacobo, nos in Occidente docuit: & vestri igitur, & nostri apostoli magistri sunt. Dico & aliud: Iudei eo tempore regnabant in Iudaea. Denique scriptum est in actibus apostolorum: Et facta est persecutio magna in illo tempore, & dissipati sunt credentes. Et iterum: In Cyprum venerunt Antiochiam: totum orbem penetrarunt, qui de Iudaea expulsi fuerant. Quomodo ergo & Iudei regnabant post ascensionem domini quadraginta duobus annis? alibi pax erat, hic bellum erat. Magis itaque: traditio ibi debuit feruari, quae hic, vbi discordia: deinde post quadraginta duos annos venit Vespasianus & Titus, subuersa Hierosolyma atque destructa, omnes qui Iudaei fuerant & Christiani, penitus eiecerunt: deinde post annos multos usque ad Adrianum solitudo mansit. In ista provincia nullus Iudeorum, nullus Christianorum erat. Venit Adrianus, & quoniam rursus in Galilaea rebellauerunt Iudaei reliquias ipsius ciuitatis desolauit, legem tunc dedit, ut nullus Iudeorum Hierosolymis accederet. Et in istam ciuitatem de diuersis provincijs adduxit neotericos. Denique dicebatur Adrianus Helius. Adrianus nomine ergo suo, quoniam Hierosolymam subuerterat, Heliam nuncupauit. Hoc totum quare dico: Quia nobis dicitur: Hic apostoli fuerunt, hic traditio fuit: nos ergo di-

cinis, quia hodie Christus natus est, in Epiphanijs renatus est. Vos struite nobis generationem, & regenerationem, vos qui dicitis in Epiphanijs natum. Quando ergo accepit baptismum, nisi verum euentum dicitis, ut in eadem die & natus sit, & renatus? Praedicationi nostrae etiam creatura consentit, mundus ipse testis voci nostrae. Usque ad hanc diem tenebrae crescunt, ab hac die decrescunt tenebrae: lux creescit, decrescit tenebrae: creescit dies, decrescit nox: errorem veritas subit, hodie nobis Sol iustitiae nascitur. Simulque & aliud considerate, inter dominum & Ioannem Baptistam sex menses sunt: si consideretis natiuitatem Ioannis, & hanc diem, videbitis sex menses tantum habuisse. Quoniam verum multa diximus, & infantem vagientem in praesepe audiimus, & adorauimus, usque hodie adoremus illum. Tollamus illum in brachijs nostris, adoremus illum dei filium. Deus magnus, qui tanto tempore tonauit in caelo, & non saluauit: vagiit, & saluauit. Hoc totum quare dixi? quoniam nunquam saluat superbia, sed saluat humilitas. Dei filius in caelo erat, & non adorabatur: in terram descendit, & adoratur: habebat sub se Solem, & lunam, & angelos, & non adorabatur: in terra nascitur homo perfectus, homo totus, ut sanaret totum orbem. Quicquid non assumpsit ex homine, non saluauit: si autem assumpsit carnem, & animam non assumpsit, non saluauit. Saluauit ergo quod minus est, & quod maius est non saluauit: si enim dicunt, saluauit & animam, quam assumpsit: sicut maior est anima corpore, sic ipsius animae principale sensus est: si autem sensum non saluauit, animam quod minus saluauit. Sed dicitis propterea non assumpsit humanum sensum, ne vitia humana haberet in corde, hoc est cogitationes malas. Si ergo ipse non potuit vincere, quod fecit: mihi indignatur, quod non possum vincere, quod ipse debuit? Obliti sumus propositum nostrum, plus diximus, quam cogitaueramus: aliud mens disputauit, ad aliud lingua prolapsa est. Praeparemus igitur aures nostras pontifici, & quicquid a nobis minus dictum est, intentis auribus audiamus benedicentes dominum, cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

Sermo diui Ioannis Chrysostomi de eo, qui incidit in latrones. Incerto interprete. Luc. 10. 8.

Vnc dixit dominus similitudinem istam ad eos: Homo quidam descendens ab Hierosolymis in Hiericho, incidit in latrones, qui & spoliauerunt eum, & caedem illi intulerunt, & semiuuum reliquerunt. Fortuitu autem transiens per illam viam sacerdos, cum vidisset eum, praeteriuit. Sed & Leuites cum vidisset, praeteriuit. Samaritanus verò quidam iter agens, cum vidisset eum, commotus est, & accessit ad eum, & alligauit vulnera eius, infundens vinum & oleum. Dehinc imposuit eum super iumentum suum, & duxit eum ad stabulum: & protulit

duos denarios, & dedit stabulario, dicens: Attende illi, & curam eius habe: & si quid plus erogaueris, reuersus cum fuero, ego tibi restituum. Primum hominis istius statum intellige, qui inermis ac destitutus in latrones incidit, quique improuidus, incautusque eam viam elegerit, qua euadere praedonum manus nequiuert. Non enim posset inermis armatos, improuidus pessimos, incautus nocuos effugere (quippe cum malitia semper armata sit dolis, crudelitate septa, murita fallacia, & ad nocendi seuitiam preparata) cum improuidus nec vnquam possit obfistere, nec eius iacula declinare. Est igitur iste homo, quem diximus, Adam protoplastus: cuius figuram in isto loco posuit dominus, in quem nocendi fallaciam in exordio mundi serpens operatus est diabolus, in quem fallendi virus exercuit, & malitiae suae perniciem dedicauit. Hunc itaque immortalitate nudatum, & caelesti dignitate priuatum, spoliandum tradidit suis: ut quem latro ipse nudauerat, latronibus, id est, apostaticis angelis spoliandum penitus tradidisset: & quem gladio transgressionis ipse transfixerat, vulnerandum suis & penè exanimem latro ipse latronibus socijs commendauerat, inuadendum. Hic itaque homo, id est, Adam iacebat destitutus salutis auxilio: iacebat confossus vulneribus delictorum, & squalenti corpore, fluentique tabo cruentus & marcens, vix exiguum partem animae spiritusque trahebat. Cui nec sacerdos Aaron transiens sacrificio potuit profuisse, nec eius frater Moyses Leuita per legem potuit subuenire. Samaritanus autem quidem transiens solus, dissimulare non potuit, quia propter eum a deo patre missus aduenit. Hic est Samaritanus dominus Christus, cui hoc nomen sceleratus Iudaeorum impoposuit populus. Hic, inquam, dominus iacentem vulneratumque accessit, vinum oleumque vulneribus infudit: vinum, inquam, id est sanguinem passionis & oleum christi, quibus & delictorum vulnera curantur, & sanctificationis tutela praestatur, ut indulgentia daretur per sanguinem, sanctificatio conferretur per christi matis vnctionem. Iam teguntur vulnera, quae fuerant antea denudata. Iam a caelesti medico confossa loca ligantur: ut intra semetipsa retinentia medicinam, operante medicamine pristinae sanitati reddantur. Infuso itaque vino & oleo, ligatisque vulneribus imposuit, inquit, eum super iumentum suum, id est corpori suo eum imposuit: quia Adam protoplastus (ut omnibus notum est) Christus ipse portauit. Mox enim ad stabulum adduxit, atque illum stabulario commendauit. Stabulum, ecclesiam accipimus: stabularium, episcopum confirmamus. Est, inquam, stabulum, ecclesia: quae itinere mundi lassatos, & peccatorum sarcinis defessos suscipit venientes: vbi post aestuantis animi perniciosos ardores, & squalentis vitae desperata solatia, refrigeria blanda & aure delectabiles sentiuntur: vbi deposito onere peccatorum, viator lassus reficitur, & relictus salubri pascua reparatur: vbi stabularius salubres exhibet cibos, & defessis viatoribus

Tomus secundus.

vtiles tribuit potus: vbi nec flagrantis solis molestus ardor sentitur, nec hyemis importunus frigus metuitur, sed aut teperies verna blanditur, aut spiras autumitas reficiendis hospitibus procuratur. Totum est quicquid contrarium, nocens, & malum est, foris enim: quia intra stabulum, requies omnis salubritasque inclusa est. Vt enim extra stabulum latrones pessimi, praedonesque horrendi, & lupi graues, & immanes belugdeuorandis miseris, inuadendisque grassantur: ita intra stabulum, innocens agnorum copia, & ouium multiplex innocetia comoratur. Vbi si forte aut bestia nocens, aut lupus latens sub velamen ouium esse detegitur: extra stabulum confestim abiectus cum similibus, publicatus abiectus, & abiectus extra stabuli tegmina religatur. Ad hoc ergo stabulum adduxit Samaritanus hominem a latronibus vulneratum, atque eum stabulario commendans protulit duos denarios, dicens: Attende, inquit, illi: & si quid plus erogaueris, reuersus cum fuero, ego tibi restituo. Duo itaque denarii, duo legis testamenta sunt: id est, vetus & nouum, legem & euangelium. Alterum per Moysen in praeteritum datum: alterum per Christum in euangelio communitum. Hi sunt igitur duo denarii, quos stabularius acceptos semper debeat erogare. Hi sunt, inquam, per quos confirmantur sani, & eriguntur lapsi: curantur egroti, & sanantur per medicum vulnerati. Quos ita stabularius apud se non debeat occultare, ut prolatis qui audierit, non debeat recusare. Vt enim erogare iussus est, qui accepit: ita libenter sumere debet, qui sanari promeruit. Attende, inquit dominus, illi: & si quid plus erogaueris, reuersus cum fuero, ego tibi restituo. Videamus igitur, quid a duobus denarijs, id est, a duobus testamentis ecclesiae rector plus possit impedere, quid amplius possit in dei populum erogare, in quo se ei dominus permittit debitor exiltere. Nam cum addi ad duo testamenta nihil possit, nec quicquam augmenti detrimentum velex sancta suscipiat: quid est ergo, quod possit plus erogare rector, quam accipit, nisi illud quod est proprii officij, in quo debet eniti, ut credita erogat, accepta dispense, aperiat obscura, reuelet occulta, inuoluta pascuat, quaestiones in lucem deducat, insistant fortiter, perseueret instanter? Meminerit se speculatorem esse cunctorum, ut ouibus pascuas salubres tribuat, agnis puri fontis vndas exhibeat, exterminet ab ouibus lupos, ab agnis nocuas bestias excludat, vulneratos curet, errantes reuocet, ignaros instruat, erigat lapsos generaliter omnes, specialiter singulos doceat, suae vitae prouocet vniuersos exemplo. Sit eius doctrina duplex, ut verbis facta conueniant, actus doctrinae respondeant, in nullo sit minor, qui cunctis est potior. Charismatibus fulgeat, splendescat officijs. Sit cum autoritate humilis, cum humilitate sublimis. Nec ideo sit melior, quia maior, sed ideo maior: quia melior. Multiplicet populos, & eos docendo meliores faciat, qui accepit. Sic fit, ut dum hominibus feruenter insistit, dominum sibi constituat debitorem. Sed iam

Tt iij vt stabu-

G vt stabulum in ecclesie nomen conuertam, & de si-
gura proprietatem iam faciam, ad te quisquis es o
Christiane conuertor, qui sanitate iactas, & te vul-
neratum fuisse dissimulas: qui integritate gaudes,
& te egrotum fuisse non moeres: qui te destitutum
iacuisse non respicis, sed erectum in ecclesia gloria-
ris. Ama Christum, qui te a peccatoribus liberauit: di-
lige dominum, qui te prostratum iacentemq; ere-
xit. Dilige, inquam, dominum, qui te in ecclesie sta-
bulum per semetipsum inuexit, qui rectori stabula-
rio commedauit: qui duos denarios, hoc est, legem
& euangelium in eruditionem tuam erogari prece-
pit. Dilige, inquam, dominum, qui tibi dicit: Ecce sa-
nus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat.
Erogari tibi summam legis & euangelij libenter am-
plectere: impendi propter te duorum denariorum
quantitate deuotione auida suscipe. Dominica sum-
ma tui causa deposita, in lucra tue salutis proficiat:
fors propter te credita, vsuris cumulata consistat.

H Dominus enim charam tuam salutem habet: qui
propter te in seculum venit, & te a nephandis la-
tronibus liberauit. Nec difficile est iam curato dare
premia, cui difficile non fuit curando tribuere me-
dicinam: per Christum dominum nostrum, Amen.

Historia
habetur
Luc. 15. c.

De patre & duobus filiis, homilia.
Incerto interprete.

Ioan. 14. a

Psal. 126. b

Nempe
Luc. 15. a

Mnium quidem de scripturis questionum
absolutio, illi soli ita ut est, nota est, qui
dixit: Ego sum veritas. Nos autem oportet
pia voluntate, & in sensu spiritali
ad inquisitionem diuinarum scriptu-
rarum accedere: scientes quod si aliquid verum inue-
nerimus, & in hoc ipso inquirendi studio repleueri-
mus, bonum desiderium mentis attentae deo, intra
fines beatitudinis eius erimus. De qua dicitur: Bea-
tus impleuit desiderium suum. Qualis autem sit hu-
ius concupiscentiae species, adiectio beatitudinis fa-
cile declarat, audire volentibus, id est, prudenter au-
dientibus. Quod si non potuerimus ad plenam ve-
ritatis ipsius intelligentiam peruenire, nec sic tamen
longe erimus ab illa beatitudine, quam capiunt qui
implent desiderium suum. Neque enim si non cepe-
rimus id munus, cuius praestandi potestas in alterius
manu posita est, reprehensionem sustinebimus: sed
si in his quae agere praecipimur, parcamus, praemium
laudis iuste adipiscimur: quomodo ergo omnimodis
demonstratum est, non solum nullius periculi, sed
& plurimae utilitatis esse scrutari diuinas scripturas:
quaeramus illam euangelij parabolam, quae est de pa-
tre & duobus filiis. Nam huius rei causa & de oue,
& de muliere comparationes nobis contexto ordine
supra recitatae sunt. Quae ergo, quis iste sit se-
nior frater, qui ex dimidio datam sibi paternae sub-
stantiae portionem custodiuit, & inseparabilem a
patre suo vitam agere dilexit? Quis vero iunior, qui
accepta similiter ex dimidio patris substantia per-

egre profectus sit in longinquam regionem, & pro-
figatis illic omnibus partibus suae facultatibus ad in-
opiam redactus, porcos alienos pascere coactus sit?
Sed & qualitatem poenitentiae eius non omitta-
mus, & aedificati patris promptam remissionem,
modestamq; pietatem, qui reuertenti filio & disces-
sionis praeteritae leuitatem, & dissipatae substantiae
flagitia non exprobrat, sed venientem clementer
suscepit, & occurrens salutatur, & gratulans oscula-
tur, & incumbens requiescit super eum, & vitulum
illi saginatum pro laetitia recepti filij epulandum
immolat. In quo compunctus senior, dicit patri
haec, quae per partes digesta expositioe sensibus ve-
stris plenius intimaui. Necessarium enim est ante
omnia percunctari causam, pro qua, & quid volens
de propositis saluator ostendere, huiusmodi para-
bolas ad Iudaeos aptauerit. Si enim nobis causa ta-
lium comparationum patuerit, tunc & ea quae de
ipsis sentimus, an rationabiliter congruant veritati,
facile dignoscitur. Sunt itaque qui dicunt de duobus
filiis istis, seniore[m] angelos esse, & archangelos, vel
omnem coeli militiam: iuniorem vero, hominem
ponunt, qui in longinquam peregrinationem abie-
rat, quando in terram de caelis & paradiso cecidit.
Et aptant quasi consequentia, respicientes ad cau-
sam vel statum Adam. Sed hic sensus pius quidem
videtur, nescio tamen si verus sit. Dicit aliquis, qua-
re? quia iunior filius prius ad poenitentiam venit,
sua sponte recordatus praeteritae abundantiae & pa-
tris, sicut habet series lectionis: dominus autem ve-
niens, ad poenitentiam vocauit humanum genus,
cum sua sponte regredi, vnde ceciderat, non cogita-
ret. Deinde senior filius si chorus est angelorum coe-
lestium, sicut praedictum est, quomodo ex reditu
& salute fratris sui in vitulum immolatione tristatur,
cum in eodem euangelio suo dicat dominus laeti-
tiam esse in caelo apud angelos super vno pecca-
tore poenitentiam agente? Discutientes ergo huius
parabola[m] rationem, non alium intellectum vitupe-
ramus, sed magis cum sensu illo id quod nos senti-
mus, vestro iudicandum arbitrio conferimus. Iam
enim causam exponimus, quam & domini sermo
subiungit de superiori causa, has parabolas intro-
ducens, sicut praefati sumus, singularum in his para-
bolis personarum memoriam facientes. Murmura-
bant Iudei, & vrebatur inuidia, quod a domino le-
su peccatores suscipi simul, & iam conuiuari, &
publicanos libenter doctrinae saluatoris intendere
viderent. Ad hanc ergo horum insolentiam Iudeo-
rum aspiciens dominus, reprehendebat eos. Inci-
pit primam de pastore illo parabolam, vbi nona-
ginta & nouem ouibus derelictis, ad vnam quae
oberrauerat requirendam abiit: & subiecit huic
aliam parabolam de drachma decima, quam per-
ditam intra domum suam accensa lucerna mulier
inuenit. Deinde haec de filiis duobus parabola sub-
sequitur secundum dispensationem, & prouiden-
tia[m] diuinam ordinem, harum comparationum te-
xtum fa-

Axtum faciens. Nam quia ipse princeps & author
salutis nostrae est, seductum hominem, & dolo dia-
boli perditum saluare cupiens, & ex perfecto resti-
tuere, hoc est, numero centesimo reddere, in quo
perfectio plenitudo numeratur, hinc initium co-
parationis facit. Subiungit autem & mulieris per-
sonam, arguens Iudaeos: docet autem ecclesiam, vt
intelligat has figuras parabolarum, in operibus do-
mini saluatoris impleri, vt a praeepto dilapsus ho-
minem quasi erraticam ouem diligens pastor inqui-
rat. Quem hominem & drachma nominat propter
monetam & regis similitudinem: figurat in dra-
chma, quod pecuniae genus est, hominem significans,
quod illi tanquam nummo imago & inscriptio re-
gis coelestis insculpta sit. Quae ergo drachma ac-
censa lucerna mulier, & mundata domo inuenit:
hoc est, homo illuminatus verbo & misericordia
dei, gloriam naturae suae, in qua ad imaginem crea-
toris sui factus est, quam obscuratam peccatis do-
mo cordis in tenebris erroris amiserat, emundatis
sensibus reperit. Et gaudio gaudet, quod omnem
immunditiam interioris aulae studiis discipline spi-
ritalis absterferit, & contractas animae de rebus &
curis secularibus sordes, orationibus & increpationi-
bus expurgatas discusserit. Secundum praedicta
consequenter annectit parabolam de duobus filiis:
comparationem, vt mihi videtur, faciens non de Iu-
daeis transgressoribus, neque de gentibus perditis, sed
populi eius qui per poenitentiam saluti redditur. Quae
iuniorem filium nominat, hoc est his iuniorem, qui
ab auro superiori usque ad saluatoris humanum ad-
uentum, secundum iustitiam legis viuentes, iusti vi-
debantur. Ergo quod ait, iuniorem & seniore[m], non
in ordinem temporis, sed in voluntatum qualitate[m]
proponens ei qui non voluntarie, sed alieno dolo
circuuentus erraret sicut ovis: hoc est, irrationabi-
li animae imprudentem hominem comparans, so-
licitudinem pastoris adhibet, vt quaerat perditam, &
repperit inueniam. Ei vero qui arbitrij libertate uti-
tur, vt recognoscat vnde ceciderat, poenitentiae &
reuerfionis utilitatem accommodat. Vnde haec in-
ter parabolas supradictas ratio discretionis est se-
cundum personas, vel mentes peccantium, vt pater
filium non requirat peregrinatem, sed recipiat poe-
nitentem: pastor vero ouem errantem, & non sa-
pientem reuertens requirat, & humeris suis ferat.
Videamus nunc, si consonent quae significata sunt
ad hanc expositionem. Dicit scriptura diuidere pa-
trem ex aequo filijs duobus substantiam suam. Et
quam substantiam hic euangelicus pater diuidit fi-
lij spiritalibus, nisi sapientiam & intellectum boni
& mali, quae verae & perpetuae sunt opes animae be-
ne vetae: Dat autem his pater diuitias suas ex aequo.
Non enim quisquam aut iustus, aut peccator na-
scitur, sed quae ex deo est in prima nativitate homi-
nibus substantia rationalis aequaliter cunctis na-
scitur. De subsequenti autem conuersatione vnus-
quisque plus aut minus huius substantiae possidere
Tomus secundus.

inuenitur, dum in semetipsis per similitudinem vo-
luntatem negligentes deserunt, diligenter naturalia
custodiunt bona. Alius enim memor & intelligens
domini creatoris, ea quae a deo patre sumpsit, ita
vt sunt patris esse credens quasi paterna custodit,
alius autem sua & ex se sibi esse existimans, sicut pro-
priae possessionis licentia dissipandis abutitur, & ci-
to profligata facultate priuatur. Describitur autem
in istis, & euidenter ostenditur libertas arbitrij, qua[m]
anima rationali specialiter inseruit deus. Vide enim,
pater ille quomodo nec illum discedere volentem
retineat, ne liberi arbitrij auferat potestatem: neque
alium manere cupientem cogat abscedere, ne forte
sequentium malorum, quae postea his suo vitio ac-
cedent, ipse potius author esse videatur, si illis liber-
tatem propriae voluntatis abscederit: itaque & pe-
nitenti dat, quia ex nobis, non ex deo inopiae & offen-
sionis nostrae causa proficiscitur. Accipiens autem
partem suam iunior, peregre, inquit, abiit longum.
Quod autem longum, non locorum intercapedinem, E
sed declinationem mentis expressit. Qui enim obli-
uionem dei ceperit, hic verum peregrinari a deo di-
citur: sicut est contra, conuersatio secularis non solum
peregrinum, sed alienum a deo hominem facit. Et
vt breuiter dicam, sicut peregrinantes a seculo pre-
sentamur ad dominum, sic & permanentes in re-
bus terrenis a coelestibus exulamus. Denique & Cain
exiit a facie domini, & longum efficitur: non quia &
locus aliquis foris esset in conspectu dei, sed quod sua
mente diuisus exisset a domini conspectu, per ho-
micidium separatus a deo. Hac peregrinatione per
magnam ignorantiam peregrinatos nos sciens bea-
tissimus Paulus, dicit: Vos qui aliquando longum fui-
stis, nunc facti estis propere. In huiusmodi ergo pro-
fectus peregrinationem iunior filius ille absumit,
& deuorata praedicta portio suae de paternis heredi-
tatis substantia, utique spiritalibus destitutus opi-
bus, vel prudentia & intellectu, porcos pascere di-
citur, hoc est, sordidas & immundas in anima sua
cogitationes nutrire, & edere escas irrationabiles
pravae conuersationis: dulces quidem egenti bono-
rum, quia suaue peruersis videtur omne opus car-
neae voluptatis, quod seductio desiderij & corruptio
vitae est, quae virtutem & fortitudinem animae non
modo nullam praestat, sed totam penitus eneruat &
premit: huiusmodi cibos quasi porcinos, & male
dulces, quod sunt carnalium delectationum illece-
bre, filiarum nomine scriptura designat. Itaque il-
le digressus a patre in longinquam peregrinationem
profectus, patitur in terra aliena consumptis fa-
cultatibus, quae supra dicta sunt, omnia digna per-
uersis: & postea malorum suorum necessitate con-
strictus, hoc est, fame & egestate, poenitet erro-
ris sui, & sentit quid sibi ipse nocuerit, qui vitio
voluntatis suae se de patre ad alienos, de domo ad
exilium, de opibus ad inopiam, de abundantia ad
famem transfudit. Haec in loco seruitutis & mis-
eriae reminiscens, incipit cogitare de reditu, & secum
Tr iij ipse re-

G ipse reputas dicit: Dicā patri meo, peccavi in cœlum, & in conspectu tuo, suscipe me sicut vnum de mercenarijs tuis. Ostendit scriptura hunc patrem non hominem intelligi debere, sed deum: quando non solum cœlum nominat in confessione peccatorum poenitens supplex, sed adiecit, in conspectu tuo: deus enim est inspector omnium solus, a quo nec in corde meditata peccata abscondi possunt.

Phil. 7. c. Scrutans, inquit, corda & renes deus. Verūm nobis in hoc loco cœlum intelligatur, & dominus noster Iesus Christus, ad quem Gētiles, qui in tenebris infidelitatis blasphemauerant, iam cōuersi ad fidem, & confitentes veritatem dei, in poenitentia erroris sui iustē dicunt: Peccavi in cœlum, & in te. Qui enim in cœlum peccat, quod etsi supernum, tamen visibile elementum est: ipse est qui peccat in hominem, quē suscepit filius dei pro salute nostra, proinde & in patrem deum omnia speculantem peccat. His igitur cogitatis respicientem, & per confessionis humilitatem, & a regione longinqua remeantem filium, ad se videns pater, latatur, occurrit, amplectitur, & osculatur. Apertē hīc charitas in homines diuina describitur. Quid enim est aliud quōd occurrit, nisi quia nos peccatis impediētibz nostra virtute peruenire ad deum nostrum non poteramus? Ipse autē potēs ad inualidos peruenire, descendit, sicut in Zachæo operibus ipsis significāter exprimitur. Qui cūm desiderasset videre dominum, & ob hoc in arborem ascendisset, perueniente domino conspicitur, & vocatur: & illico in domo eius ad conuiuandum ipse declinaturum se esse pmittit. Vides quia credituri fidem prauidens, Christus latentem in arbore, quasi peccatorum tenebris obumbratum, sollicito vt ouem perditam requirit aspectu, & venire cunctantem vocat, & venientem tanquam humeris suscipit: & non audentis inuitare dominum, desideranti tamen salutiferā benedictionem peccatoris domum ingreditur, conuiuioq; participat, ostendens visibili gratia inuisibili

H lem sanctificationem: quia dei sapientia familiariter cor credentis ingreditur, credentiq; participat sacramenta. Ergo occurrens pater filio reuertenti, superfunditur collo eius, & in eum lachrymās requiescit. Osculatur autem os eius, per quod emissa de corde confessio poenitentis exierat, quam pater lætus excepit. Deinde mox iubet ei stolam illā primam proferri, vel pristinam gloriam, quam ex seductione diaboli nudatus amiserat: reddi simul & anulum, siue signaculum salutaris symboli, seu magis dispensationis insigne, & nuptiarum pignus illarum, quibus Christus ecclesiam sponstat, cūm omnis anima respiciens per anulum fidei iungitur Christo. Mandat & calceamenta pedibus apponi, aut propter communienda vestigia, ad corrigendā viam, vt per lubricum mundi istius iter fixum incedat, aut excluso in euangelicis calceamentis carneā contagionis luto, mundos pedes immaculata conuersatione conseruet & dirigat, aut propter morti-

Luc. 19. a. ficationem membrorum. Vitæ enim nostræ cursus in scripturis pes appellatur, & mortificationis species in calceamentis ponitur, quia de animalium mortuorum pellibus conficiuntur. Addit & vitulum saginatum iugulandum in conuiuij exhibitione: sine dubio dominum nostrum Iesum Christū, quem dedit pater in victimam pro salute nostra. Quem vitulum nominat, propter hostiam corporis immaculati. Saginatum autem verē dixit, quia pinguis & optimus intantum est, vt pro totius mundi salute sufficiens sit ad odorem suauitatis, & nidorem immolationis ad deum mittere, & pro omnibus exorare. Propter quod etiam mystica ratione dictum est patrem dare alijs immolandum hunc vitulum, ipsum verō gaudere & epulari in victima vituli dei. Sic enim, inquit, dilexit hūc mundum, vt filium suum vnicū pro salute eius daret. Non ergo ipse immolauit, sed alijs immolandum tradidit. Permittente enim patre consentiens filius, ab hominibus crucifixus est. Ipse autem pater, qui fide nostra pascitur, & filij pro nobis sui immolatione lætatur, gaudet in reditu filij, & conuiuitur in vitulo: quia misericordiae suæ fructum immolatione filij sui gaudens creator acquisitione populi credentis epulatur. Videns ergo hanc lætitiā patris senior filius, contristatur. Huius persona illis operarijs cōparanda adscribitur: qui similiter in euangelio post operationem vineæ ad dominum murmurauerunt, quōd illis tota die in operibus labore confectis, illū qui ad duodecimā horam venerat, precio mercedis æquasset. Ad quos dicit ipse cōductor omnium: Si ego bonus sum, quid tu malus es? Qui autē hi sunt ad duodecimā horā veniētes? qui ex Gentibus saluātur. Ioannes apertē clamat: Filij, nouissima hora est. Nihil autē differt, vtrū duodecima an nouissima hora dicatur. Qui sunt ergo hi qui murmurant, qui labore & æstu tota die portauerūt, nisi qui iustitias legis egerūt, & seruitutis antiquæ pensum reddiderunt? Vide autē q̄ apta sunt verba, quæ a patre dicūtur, vt ab his quæ in lege vixerunt, dicta videantur. Quid enim est quod dicit de agro veniēs, nisi significās de legis operibus veniēte, & in his gloriante, & quasi diuturnos labores imputatē? Vnde ait: Mādatū tuū nūq̄ preteritū, & nō dedisti nec hoedū p̄ me, vt epularer: hoc est, nec peccatorē pro nostra requie tradidisti. Qui enim, inquit, fecerit quæ legis sunt, viuet in eis: qui autē nō fecerit, punietur ex ipsis. Pro isto autē p̄ fornicatus est, & saginatū, inquit, illū vitulū dedisti, vel filiū tuū dilectum: sicut suū diximus. Sed quid ei respondet pater? Tu semper mecū es, oportet autem pro isto gratulari qui perierat, & inuentus est: mortuus fuerat, & reuixit. Ostēdens & in hoc verbo manifestē hominē, qui peccando vitā exciderit, & obnoxius mortij factus fuerit, ex reuersione saluari, per poenitentia in adoptionem filij redire. Bonum autē hominem, qui permanferit in bono, hereditatē paternā iugiter possidere. Itaq; si peccaueris

Luc. 16. c. **Mat. 6. d.** **Mat. 23. b.** **1. Ioā. 2. c.** **1. Ioā. 2. c.** **Deu. 4. a.** **& 5. d.** **Rom. 10. a.**

A ris d homo, festina laborando recōciliari domino, vt ex mercede sudoris recipias, ex quo dei gratia donatum tibi perdidisti. Fiet autem magis permanentes vos in fide cohæredes esse domino Iesu Christo, quia ipse est gloria, & virtus in patre & spiritu sancto, per immortalia secula seculorum, Amen.

In euangelium secundum Lucam de diuite,
homilia. Incerto interprete.

Luc. 16. c.
Mat. 6. d.

Domo quidam erat diues. Quoniam dixerat: Nemo seruus potest duobus dominis seruire. Non potestis deo seruire, & mammonæ. Et reprehensus fuerat a Phariseis, qui auari erant: propterea ponit exemplum, imō in exēplum parabola: veritatem. Neq; enim in parabola dicenda nomina sunt. Parabola illę sunt, vbi exemplum ponitur, & tacentur nomina. Vbi autem dicitur, Abraham, & prophete, & Lazarus, & Moses, hic verus Lazarus. Si verus est Abraham, verus est Lazarus. Abraham qui fuerit, legimus: Lazarum autem non legimus. Sed qui fecit Lazarum, ipse fecit & Abraham: si verum dicit Abraham, verum intelligimus & Lazarum. Neq; enim vmbra corporis & mendacium potest congruere veritati. Homo quidā erat diues. Vide misericordiam dei. Lazarus pauper, quoniam sanctus erat, nominatur: iste verō diues, & superbus, nec nomine quidem dignus habitus est. Homo quidam erat diues. Propterea dicit, Quidam: quia quasi vmbra præterijt. Homo quidā erat diues, & induebatur purpura & bysso. Cinis, & puluis, & terra, purpurā & fericum portabat. Et induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendē. Secūdū vestimenta, ita & epulę. Ergo & nobis quales epulę, talia & vestimēta. Et erat medicus nomine Lazarus. Lazarus interpretatur qui adiutus est: nō est adiutor, sed adiut. Pauper enī erat, & i paupertate illū domin⁹ adiuuabat. Qui iacebat ad ianuā eius vlcibus plenus. Diues iste purpuratus, & splendidus nan accusatur quōd auarus fuerit, non quia res alienas tulerit, non quia adulter fuerit, non quia aliquid mali fecerit: sola in illo cōdemnatur superbia. Infelicitissime hominū, mortē corporis tui vides iacere ante ianuam, & non miserere conditioni tuæ, & time ne & ipse talis efficiaris. Quid seruas in delicijs tuis quod superflū est? quod iactas, tribue in eleemosynam: non dico vt auferas diuitijs tuis, quōd iactas foras, micas mensę tuę prebe i eleemosynā mēbro tuo. Qui iacebat ad ianuam eius. Ideo iacebat ad ianuam, vt crudelitatem diuitis in suo corpore demonstraret: ideo iacebat ad ianuam, ne diues diceret: non vidi, in angulo fuit, aspicere non potui, nemo mihi nūciabat: iacebat ante ianuam, videbat illum & exiens, & reuertens. Eo tempore quando te greges seruorum, & clientum prosequerantur, ille iacebat in vlcere-

bus. Si oculi tui putridas carnes aspicere nō dignātur, saltem aures vocē audiant. Qui iacebat ad ianuam eius vlcibus plenus. Non habebat vnum vlcus, totū corpus vlcera erant, vt magnitudo poenarum faceret magnitudinē misericordiae. Qui iacebat ad ianuam eius vlcibus plenus, cupiēs saturari de micis, quæ cadunt de mensa diuitis. Aegrotatio habet aliquod solatium, si opus habet: sin autem ad infirmitatis magnitudinē est paupertas, duplex infirmitas. Aegrotatio semper delicata est, & indelicatas res accipere non potest, quas fastidit. Quanta verō in isto poena est, & inter tāta vulnera non meminit dolores plagarum, sed famis, cupiens saturari de micis, quæ cadunt de mensa diuitis, quodammodo dicens ad diuitem: Sufficiunt mihi micę mensę tuę. Quod proijcis de mensa, prebe eleemosynā: fac de damno lucrum. Sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius: quæ nullus hominū lauare dignabatur, & trectare, feræ mites lambunt.

Factū est autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in infernum, eleuans oculos. Audiuimus quid vtriq; in terra passi sunt, videamus quid vtriq; eorū patiantur apud inferos. Quod temporale fuit, præterijt: quod sequitur, æternum est. Vtriq; mortui sunt, illum angeli, istū poena suscipiunt: ille portabatur in humeris angelorū, iste fertur ad poenas: illum Abraham læto sinu excepit, istū tartarus vorat. Et portaretur ab angelis. Tantæ poenę repentiē delicijs cōmutantur. Et portaretur ab angelis, & adduceretur, ne saltem ambulans laboraret. Portabatur post tantos labores, quia defecerat, & portabatur ab angelis. Non suffecerat ad portandum pauperi vnus angelus, sed propterea plures veniunt, vt chorum lætitiā faciant. Et portaretur ab angelis. Gaudet vnusquisq; angelorū tātū onus tāgere, libenter talibus oneribus prægrauātur, vt adducant homines ad regna cœlorū. Et ductus est, & portatus est in sinū Abraham: nō iuxta Abraham, sed in sinū Abraham, vt illum palparet, vt illū refocillaret, vt illum quasi clementissimus pater teneret in sinu suo, & refocillaret. Mortuus est autē & diues, & sepultus est. Reuersa est terra in terram suam. Et in inferno eleuans oculos. Lazarus enim sursum erat, ille deorsum. Eleuauit oculos, vt illum suspiceret, nō vt despiceret. Eleuans oculos suos, cū esset in tormentis totus. In tormentis erat, oculos solos liberos habebat, vt alterius lætitiā posset aspicere. Propterea dimittuntur oculi liberi, vt magis torquatur: quia non habebat, quod alius habuit. Aliorum diuitiā, eorum qui in paupertate sunt, tormenta sunt. Eleuans oculos suos, cū esset in tormentis. Illum plures angeli portant, istum tormēta possident. Cū esset in tormentis. Nō dixit, in tormento: sed, in tormentis. Diuitiæ & auaritia talia præmia suscipiunt. Videbat Abraham a longē, & respiciebat, vt tātūmodo torqueretur. Et Lazarus in sinu eius. Paradisus pauperis, sinus erat Abraham.

G Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius. Dicat mihi aliquis, In inferno est paradysus? Ego hoc dico, quia sinus Abraham paradisi veritas est: sed & sanctissimū paradysum fateor. Et ipse clamans dixit: (Magnæ enim pœnæ, magnam vocem reddebāt.) Pater Abraham miserere mei.) Pater Abraham, licet me tormenta possideāt, tamen patrem voco. **Luc. 15. c.** Quomodo ille fili⁹, qui perdidit vniuersam substantiam, patrem vocat: sic & ego, licet in pœnis sim, te patrem voco. Patrem te voco natura, licet meo vitio te patrem perdididerim. Miserere mei. **Psal. 6. a.** In inferno autem quis confitebitur tibi? Frustra agis pœnitentiam in loco, vbi non est pœnitentiæ locus. Tormenta te cogunt agere pœnitentiā, nō mentis affectus. Miserere mei. Sāctus quidē est Abraham, sanctus est, & beatus est, & omnes in illius sinū ire festinamus: verū quicunq; in inferno est, & in regno cœlorum est, nescio an valeat misereri. Creator creaturæ miseretur suæ: vnus venit medicus, qui **H** sanaret mortuos: nam alij sanare non potuerunt. Mitte Lazarum, vt intingat extremū digiti sui in aquā. Mitte Lazarum. Erras miser. Abraham mittere nō potest, sed suscipere potest. Vt intingat extremum digiti sui in aquam. Recordare diues vitæ tuæ: Lazarum videre non dignaberis, & nūc digitem eius desideras. Mitte Lazarum. Hoc tu ei debueras facere, dum adiuueret, Vt intingat extremū digiti sui in aquam. Vide conscientiam peccatoris, non totum audet poscere digitū. Vt refrigeret linguam meam, multa enim superba locuta est. Vbi peccatū, ibi & pœna. Vt refrigeret linguā meā, quia crucior in hac flamma.) Quanta mala lingua **Iacob. 3. a.** habet, Iacobus in epistola sua loquitur: Modicum quidem membrū est, sed magna exaltat. Qua plurimū peccauit, amplius torquetur. Aquam desideras, qui delicatos cibos antè fastidiebas. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepisti bona tua in vita tua. Vide quid dicat, bona tua: ceterū bona nō sunt. Quæ putabas bona, recepisti: non potes & in terra regnare, & hic regnare. Diuitiæ non possunt esse in terra, & in inferno. Et Lazarus similiter mala.) Si quando ægrotamus, si pauperes sumus, si ægrotatione cōficimur, si frigore, si hospitium nō habemus, letemur, gaudeamus, accipiam⁹ mala in vita nostra. Quando nos infirmitas, & ægrotationis magnitudo premit, Lazarū cogitemus. Et in his omnibus inter nos & vos, chaos magnum firmatū est.) Dissolui non potest, nō potest agitari, & concuti. Videre possumus, transire non possumus. Et nos videmus quid fugerimus, & vos videtis quid perdidideritis. Et nostra gaudia cumulant vestra tormenta, & vestra tormenta cumulant nostra gaudia. Et ait illi: Rogo ergo te pater.) Adhuc miserabilis patrē vocat. Rogo ergo te pater. Ante rogas eum, qui verus erat pater noster. Noueras patrem, qui despiciebas fratrem. Vt mittas eū in domum patris mei.) Vide peruersitatē, nec in ipsis pœnis continet veritatem. Vides enim quid dicat? Ro-

go ergo te pater. Ergo pater est Abraham: & quomodo dicis, mitte eum in domum patris mei? Non oblitus es patris tui? non es oblitus, quia pater ille te perdidit? Quomodo illum habuisti patrē, propterea habes quinque fratres. Quinque fratres habes, visum habes, odoratum habes, saporem habes, auditum habes, tactum habes. His fratribus tu antè seruisti: istos habebas fratres, quādo illos amabas fratres. Lazarum fratrem amare non poteras. Rectē non amasti Lazarū fratrem, quia illos amabas fratres, illi fratres non amāt paupertatem. Frater tuus erat oculus, frater tuus erat auris, frater tuus erat odoratus, frater tuus erat sapor, frater tuus erat tactus. Hi fratres tui amabant diuitias, non poterant videre paupertatē. Habeo enim quinque fratres, vt testetur illis.) Illi te fratres in hæc tormenta miserunt, illi fratres saluari nō possunt, nisi moriatur. Ne & ipsi veniant in locū hunc tormentorum.) **L** Quid saluare vis illos fratres, qui non amant paupertatem? Necessē est, vt fratres habitent cū fratre suo. Et ait illi: Habent Mosen & prophetas, audiant illos. Quid queris vt vadat Lazarus? Habent Mosen & prophetas. Et Moses & prophetae abierunt in speluncis suis, & in antris, & in capris pelibus: & illi erāt pauperes sicut Lazarus: & illi erāt in calamitatibus, & illi sustinebant famem. Quid queris vt mittā Lazarū? habet ibi Mosen Lazarū, habet ibi prophetas Lazarū: & Moses Lazarus fuit, pauper fuit, nudus fuit. Meliores diuitias esse arbitratus est paupertatē Christi, q̄ diuitias Pharaonis. Habent & prophetas, habent Hieremiam, qui in locū luti mittitur, & pane tribulationis vescatur. Habet oēs prophetas, illos audiāt.) Illi quotidie, hoc est Moses, & prophetae cōtra quinque fratres tuos prædicant, illi eos doceant, illi eos inuituāt, illi vocent oculum. Et quid ei dicant, ne videas carnaliter, sed vide spiritualiter. Quod vidimus, inquit, quod **1. cor. 1. a.** audiuius, quod manus nostræ palpauerunt de sermone dei. Ille docet etiā aures, ille docet etiā odoratum, ille docet etiam saporem: omnes prophetæ, omnes sancti istos fratres docēt. Et dixit illi: Nō pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiā agent.) Dū nescimus, hic dogma monstratur: aliud quidem dicitur, sed significatur aliud. Scit fratres istos nō posse saluari, nisi aliquis ab inferis resurrexerit. Deniq; Iudæi, qui tantū Mosen audiūt, & prophetas, & nemo eis resurrexit ab inferis: propterea fratres istos saluator noster habet. Sed si quis ab inferis ierit ad eos, pœnitentiā agent. Si quis ierit ab inferis, nescio quis iturus sit. Non enim mercor in pœnis constitutus eum nosse, qui resurrexerit: sed hoc scio, quia quicunq; resurrexerit à mortuis, & prædicauerit, ille poterit istos fratres saluos facere. Ille saluauit aures, ille enim dicit: Qui habet aures audiendi, audiāt. Ille saluauit oculos, ille enim dicit: Lucerna corporis tui est oculus tuus. Ex illius ore Apostolus loquitur: Christi bonus odor sumus deo. Ex illius ore loquitur & **Psal. 118. a.**

Psal. 118. b. Psal. 118. b. dicens: Gustate & videte, quoniam suauis est dominus. Ille saluauit & tactum. Quodammodo **1. cor. 1. a.** de istis omnibus fratribus Ioannes loquitur: Quod vidimus, inquit, quod audiuius, quod manus nostræ palpauerunt. Istos fratres resurrectio saluauit domini. Deniq; isti fratres & in nobis erant anteq̄ Christus nobis resurgeret. Oculum meum videbat malè, ducebat me post vestigia meretricis. Simpliciter videre non poterā alterius pulchritudinē, erat enim flamma mea mihi. Aures antea pœnæ erant. Delectabar enim canticis, & turpia verba libèter au diebam. Odoribus delectabar, non quidē bonis, sed malis: quia interficiebāt animam meam. Gule meæ nō poterāt nec terra, nec maria sufficere. Gule meæ me ducebat in captiuitatem, mulierū complexibus delectabar. Videtis quomodo isti fratres antequam **B** Christus resurgeret, me ducebāt in mortē: ille mortuus est, & ego vixi: ille mortuus est, & isti fratres surrexerunt: imò propterea mortui sunt, vt viuerēt: mortui sunt carne, vt viuerent spiritu. Nunc oculus meus Christū videt, nunc auris mea Christum solū audit, nūc sapor illum gustat, odoratus illum odoratur, tactus meus illum amplectitur. Ait autē illi: Si Mosen, & prophetas non audiūt.) Videte quomodo sermo domini animam erudiat dogmate. Nec ex eo, quod dixeramus non posse saluari fratres istos, nisi aliquis à mortuis resurrexerit, locum dederamus Marcioni, & Manichæo, qui destruunt vetus testamētū. Illi enim cū dicunt non posse saluari animam, nisi tantū per euangelium, vetus destruunt testamētū. Abraham verò nūquid eū destruit, qui resurrexerit? Nō enim dicit, audiāt Mosen, & prophetas. Quid spectas eum, qui resurrexerit? Si enim hoc dixisset, destruxisset euangelium. Sed quid dicit? Mosen, & prophetas nō audiunt: neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credent. Si enim crederetis Mose, crederetis & mihi, ille enī de me scripsit. Vide ergo quid dicat Abraham. Bene quidem facis eum expectare qui resurrexerit. Sed & Moses, & prophetae hoc ipsum prædicant, quod ille quidē resurrexerit. Sed in illis Christus loquitur, si illos audias, & illum auditorus es. Multa sunt, quæ dicuntur, & psalmus mysticus fuit, qui lectus est, hoc est centesimustertius, & maxime illud: Draco iste, quem formasti ad illudendum ei. Et illud quod scriptum est: Herodij domus dux est eorum. Omnia plena sunt sacramentis, & nō dico vna hora, sed dies vix sufficere ad interpretationē. Quoniam autem iam ingreditur quadragesima, si illud tempus fuerit, & dominus dederit occasionē, & illius loci conabimur sacramenta differere. Nūc sufficit vobis audire de Lazaro, imò Lazarū fuisse & diuitem: & diuitis non tormenta deterreant, sed pauperis exempla prouocent. Anima Christiana, anima monachi, anima eius, qui nudus nudū Christum sequitur: quando aliquē diuitem viderit, quādo sibi applaudit in diuitijs, & in pompa illū diuitem cogitat, consideret vocem, & clamorem diuitis, & **D** Lazari digitum postulantis. Simulq; considerate, quod penè oblitus fuimus dicere. Dicat enim aliquis, & dogma peruersum inferat: Hoc quod videtur, ante iudicium videtur, an post iudicium? Dicat aliquis, post iudicium. Nam ideo & in pœna est alius, alius in refrigerio. Et quomodo dicitur, habet Mosen & prophetas? Si autem ipse Christus docet, & qui loquitur ipse est, & ante resurrectionem docet, & secundum interpretationem nostrā, resurrectio Christi postulat: ergo ante resurrectionem est, & dicat aliquis, ergo & ante iudicium. Do vobis aliquod exemplum, vt exemplis possimus cognoscere veritatem. Finge aliquē in latrocinio comprehensum esse, hunc missum esse in carcere tenebroso, hunc missum esse in neruo, & tormentis expectatē quidem sententiam, sed & non esse ibi sine pœna. Nā ex ipso loco intelligit quid passurus sit: licet enim necdum susceperit pœnam capitalem, licet necdū venerit dies iudicij, tamen de carcere, de tenebris, de **E** squalore, de fame, de stridoribus catenarum, de gemitu compeditorum, de lacrymis eorum qui cū eo sunt, intelligit in quali pœna sit futurus. Si enim tāta pœnarum præuia sunt, quid futurum erit inter ipsa supplicia? Si necdum venit ad iudicium, & necdum pœna perfecta est, & desiderat aquā frigidā, quid in iudicio passurus est? Simulq; considerandū, quod Abraham apud inferos erat: necdum enim Christus resurrexerat, qui illum in paradysum duceret. Anteq̄ Christus moreretur, nemo in paradysum conscenderat, nisi latro. Rhomphæa illa flamma, & vertigo illa claudebat paradysum. Non poterat aliquis intrare in paradysum, quem Christus clauserat: latro primus cum Christo intrauit. Magnitudo enim fidei, meruit magnitudinem præmiorum. Non enim credidit in regno videns Christum, non illum vidit fulgentem, non illum vidit de cœlo respiciētem, non vidit ei ministrātes angelos. **F** Certè vt liberè dicam, nō vidit liberè ambulantis, sed vidit eum in cruce, vidit illum bibentem acetū, vidit eum sentibus coronatum, vidit eum cōfixum ad crucem, vidit eum precantem auxilium: Deus **Psal. 21. a.** deus meus respice in me, quare me dereliquisti? & sic credidit. O cōditio varia, & casus hominū apostoli secuti fuerant, & fugiunt: iste in cruce dominū confitetur. O Petre, & Ioannes, qui dixeras: Et si me **Mat. 26. d** necesse est mori, nunq̄ te negabo. Promittis & non facis. Ecce alius damnatus in homicidium, quod nō promiserat, facit. Exclusus de loco est tuo, exclusit te latro. Ipse primus ingreditur cum Christo in paradysum. Ex latere diximus de latrone, neque enim oblitus sumus propositi: propositueramus enim de paradiso dicere, quod ante aduentum Christi nemo fuerit in paradiso. Reuertamur ergo ad propositū. Latronis corona non nos errare faciat, sed prouocet ad coronam. Abraham necdū erat in paradiso, quia necdum Christus intrauerat cū latrone. Venit Christus, & passus est, & multa corpora sanctorū resur-

Lu. 8. b. 3.
Apoc. 1. 1.
Mat. 6. 3.
2. Cor. 1. 1.

G resurrexerunt, & visa sunt in sancta ciuitate. Crux Christi clauis paradisi est, crux Christi aperuit paradisi. Nonne nobis dixit, quod regnum celorum vim patitur, & violenti diripiunt illud? Qui in cruce est, non vim facit, nihil medium est. Et crux, & statim paradisi, sed magnitudo poenarum facit magnitudinem premiorum. Hec interim diximus: depreccemur dominum, ut latronem & istum Lazarum pauperem imitari possimus. Si persecutio venerit, imitemur latronem: si pax fuerit, imitemur Lazarum: si martirium fecerimus, statim intrabimus paradysum: si paupertatis poenam sustinuerimus, statim in sinu Abraham. Habet & sanguis, habet & pax loca sua, habet & paupertas martirium suum, & egestas bene tolerata facit martirium, sed egestas propter Christum, non propter necessitatem: ceterum quanti pauperes sunt, & diuites esse desiderant, & scelera faciunt? Non ergo paupertas simplex beatus facit, sed paupertas propter Christum: fides famem non timet. Qui Christum amat, non timet famem: qui

Matt. 13. f. Christum habet, omnes secum diuitias habet. Negotiator quidam sapientissimus vendidit vniuersam substantiam suam, & ceteras margaritas, & emit sibi vnam preciosissimam margaritam: habuerat quidem margaritas, & pulcherrimae erant, & preciosae. Mortem habebat, Esaiam habebat, Hieremiam habebat, & sanctos prophetas, sed haec ad comparisonem Christi duxit pro stercore. Vnde & dicit Apostolus: Quae, inquit, erant mihi pro lucro, haec aestimaui pro stercore, ut Christum lucrifacerem, hoc est, ut margaritam vnam emerem. Vnde & in alio propheta: State in vijs, & quaerite viam: quasi diceret, emite margaritas, & per margaritas vnam emite margaritam. State in vijs, & quaerite viam. Non dixit, dimittite vias: sed, state in illis vijs, & quaerite viam Christum, cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

Phillip. 3. b State in vijs, & quaerite viam: quasi diceret, emite margaritas, & per margaritas vnam emite margaritam. State in vijs, & quaerite viam. Non dixit, dimittite vias: sed, state in illis vijs, & quaerite viam Christum, cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

I EIVSDEM HOMILIA POST Calendas de ijs qui ei diei postridie inebriatur, de quibus ijs qui comedunt ad cauponas, ac popinas, quibus choreas ducunt per ciuitatem: praeterea quod non oporteat praepositorum desperare discipulis, etiam si non protinus obtemperant: postremo de Lazaro mendico, ac diuite.

Satanæ festum voluistis dicat. Sobria ebrietas. Esternum diem, quum esset festum satanae, fecistis festum spiritus, quia multo cum animi studio recepistis ea quae a nobis dicebantur, maximamque diei partem in eo consumpsistis, ebrii temulentia quadam sobrietatis plena, cumque Paulo ducetes choreas. Quae quidem ex re nobis geminum accreuit lucrum, primum quod ab indecora temulentorum salutatione abstinuistis, deinde quod spiritualibus saltastis tripudijs, quibus plurimum adest decoris ac modestiae. Ad haec quod crateris participes fuistis, non

mero, sed spiritali doctrina redundantis: neque saltastis ad tibiae citharaeque modos, sed ipsi tibia citharaeque fuistis spiritui sancto: quibus ceteri choros duceret diabolus, vos eo quod hoc in loco versabamini, praebuistis vos ipsos organa vasaque spiritui: exhibuistisque animas vestras, ceu musica instrumenta, quae spiritus sanctus pulsaret moueretque: praebuistis corda vestra, velut organa, quibus gratiam suam inspiraret. Vnde modulatum concentum reddidistis, non solum homines demulcentem, verum etiam supernas virtutes delectantem. Age itaque & hodie, aduersus ebrietatem armemus linguam, istamque vitam mendicam ac dissolutam prosternamus: vituperemus istos qui in ea totis diebus versantur, non ut illos pudendissimos liberemus: non ut illos probris afficiamus, sed ut eos corrigamus: non ut illos traducamus, sed ut ab infami traditione, & a diaboli, hoc est traductoris manibus eripiatur. Quisquis enim in temulentia totos agit dies, quisquis in delicijs & ingurgitatione, sub diaboli tyrannidem redactus est. Atque vti nra oratio nostra profectus aliquid adferat. Quod si post nostram etiam admonitionem in istis vitijs perseverarint, ne sic quidem nos desistemus apud vos quod rectum est consulere, quandoquidem & aquarum venarum, etiam nullus veniat aquatum, manant tamen: & fontes quis hauriat nemo, tamen scatebras emittunt: & amnes etiam si nemo bibit, nihilo secius fluunt. Sic oportet & illum qui concionatur, quis nullus auscultet, tamen praestare quicquid in ipso situm est. Siquidem haec lex nobis qui sacri sermonis administrationem susceperimus, a benigno prescripta est deo, ne vniquam quod quidem in nobis fuerit facere, desatigemur: nec villo tempore sileamus, siue sit qui auscultet, siue sit qui praetercurrat negligens quod dicitur. Nam & Hieremias quum Iudaeis multa munitas, malaque imminetia praedicens, ab audientibus sublannaretur, totoque die rideretur, cogitabat ab illa prophetia desistere, nimirum humano quodam affectu victus, sannas illas & conuicia perpeti non valens, aitque: Factus sum ridiculus toto die, dixi: Non loquar, neque nominabo nomen domini, & factus est in me velut ignis ardens, atque aestuans in ossibus meis, ac dissoluo, nec possum ferre. Quod autem dicit, hunc habet sensum: Volebam, inquit, a predicatione desistere, propterea quod non auscultabant Iudaei: & simulatque hoc cogitassem, irruit in animam meam spiritus vis, velut ignis, omniaque intima mea succedit, consumens insuper & exedens ossa mea, adeo ut incendiū illud ferre non possem. Quod si propheta qui quotidie ludibrio habebatur, quotidie conuicijs incessebatur, sic discruciatu est, eo quod statuerat silere: quae tandem nos venia digni censetur, si qui nondum tale quicquam perpessi sumus, tamen ob quorundam negligentiam deiciamus animam, & ab exhibenda illis doctrina cessamus, maxime vero cum tam multi sint, qui se praebent attentos. Non haec loquor mei consolandi delinquentiumque gratia. Nam meo quidem

ipsum animo persuasi, quoad spirauero, & donec domino visum fuerit nos in praesenti vita versari, hoc implere ministerium, siue quis attendat siue non attendat, ut faciat ea quae praecipuntur. Verum quoniam sunt nonnulli, qui multorum manus dissoluunt, neque contenti quod ipsi nihil vitae adferunt vitam nostram, etiam aliorum studium ac feruorem refrigerant fannis ac disterijs dum aiunt, Desine bene consulere, desiste monere. Nolunt tibi auscultare, Ne quid sit tibi cum illis commercij. Quonia ergo sunt quidam ista loquentes, inhumanam hanc sententiam, insidiasque diabolicas excutere volens est multorum animis, pluribus hac de re dissero. Siquidem & heri noui multos, qui talia verba protulerint, qui quum conspiceret aliquos in caupona detruisse tempus, cum risu fannisque dicebant: Scilicet omnino persuasi sunt. Nemo prorsus cauponam ingressus est. Omnes sobrij sunt redditi. Quid ais homo? videlicet istuc polliciti sumus, nos vno die omnes illos reticapturos: Nam si decem modo persuasi fuerint, si quinque tantum, si vnus: nomine nobis hoc sufficit ad consolationem? Ego vero dicam quiddam hoc etiam vehementius. Pone neminem nostris dictis fuisse persuasum. Quaeque id fieri nunquam potest, nimirum ut sermo in tam multas aureis disseminat, vacet omnifructu. Verumtamen pone istuc esse, ne sic quidem nobis nihil adferret lucri sermo noster. Nam etiam si nonnulli ingressi sunt cauponam, non tamen cum pari qua solent impudentia sunt ingressi, sed ad ipsam etiam mesam crebro nostrorum verborum recordati sunt, subijt illis nostra reprehensio, redijt in memoria nostra obiurgatio, ac recordantes rubore suffusi sunt, erubuerunt tacita cogitatione, nec simili impudentia fecerunt ea quae solebant. Hoc autem initium est salutis, optimaque mutationis, si quae penitus sui pudeat, si quis prorsus damnet ea quae fuerunt. Quum ex hoc insuper & aliud nobis lucrum non minus nascitur. Quod nam hoc? Nimirum illud, quod eos qui sobrietatem amplectuntur, reddimus modestiores magisque compositos, dum ex oratione nostra declaratur, quod optimis ducatur consilijs, qui non abducuntur exemplo multitudinis. Non erexi quidem aegrotantes, attamen eos qui valent, reddidi firmiores. Non abduxit a vitio sermo noster, sed tamen eos qui cum virtute vitam agunt, reddidit attentiores. Super haec quoque quiddam addam tertium. Hodie non persuasi, sed cras persuadere potero. Quod si minus cras, attamen perendie, aut quarto ab hinc die fortassis persuasero. Qui hodie quod audiuit repulit, cras fortassis audiet ac recipiet. Tum qui hodie contempsit, fortassis post dies complures praebit animam ijs quae dicentur. Quae quidem & illud crebro fit, ut piscator qui per totum diem vacuum attraxit rete, per noctem iam abire parans, capto qui ipsum per totum sefellerat diem, pisce, discedat. Quod si ideo victuri sumus in otio, & ab omnibus actionibus videbitur abstinentium, eo quod semper euenit, ut alicubi frustremur

optatis, vniuersa nobis perierit vita: nec spiritalia modo, verum etiam illa quae ad vitam praesentis usum pertinent, simul interierint omnia. Etenim si agricola protinus ab agricolatione resiliat, quod semel atque iterum aut saepius acciderit aeris inaequalitas, breui fame periremus omnes. Item si naucleris, ob semel atque iterum aut saepius obortam tempestatem fugiat mare, futurum est, ut nemo vehatur pelago, atque hinc rursus peribunt nobis omnia vitae commoda. Quod si per singulas artes percurrans, ista quae nos facere vis, suadeas moneasque, cum ea funditus interibunt, terraque carebit aedificijs ac domicilijs. Itaque quum haec omnia sciant, etiam si semel atque iterum aut saepius frustrati fuerint optato negotiorum, in quibus versantur, exitu: denuo pari cum alacritate redeunt ad eadem. Nam & ruricola, vbi semel atque iterum ac saepius semen aruo commisit, nec votis respondet proventus, rursus eandem exercet segetem, neque raro fit, ut totius temporis iacturam vno farciat anno. Sic & negotiator quum crebro fecit naufragium, non tamen abstinere a portu, sed & postea nauim detrahit, & nauas conduxit, & pecunijs mutuo datis, eadem aggreditur negotia, idque quum nihilo magis nunc sciat quomodo cessurum sit, quam scierat antea. Denique quicumque solet aggredi rem quacumque, ita facere consueuerunt, quemadmodum faciunt agriculator ac negotiator. Et post haec quum illi tantam adhaereant curam studiumque, circa res ad praesentis usum vitae pertinentes, licet exitus sit incertus: nos si loquentes non auditi fuerimus, illico desinemus? Et quam obtinebimus veniam? Quod excusationis adferemus? Et tamen illis, si non successerit, nullus est, qui damnum acceptum leniat. Veluti si mare nauim fluctibus obruerit, nemo medebitur inopie naufragi. Si vis hymbrium effusa in aruum praefocarit sementem, cogitur agricola vacuis manibus abire domum. Nostra vero quum loquimur aut exhortamur, non est eadem conditio. Immo si semen per te iactum auditor non receperit, nec obedientiae fructum retulerit, tu tamen communicati consilij mercedem fers a deo, nec minus accipies praemij, non auditis, quam accepturus eras, si ille obtemperasset. Quod erat in te, praestitisti. Ceterum ad id ut persuadeamus auditoribus, non sumus obstricti, sed tantum ut admoneamus. Nostrae quidem partes sunt admonere, illorum vero obtemperare. Et quemadmodum si nos admonendi officio functi non fuerimus, etiam si decem milia benefactorum prodierint, ipsis solis repositum est praemium, ad nos nihil redibit lucrum, quandoquidem non dedimus consilium. Ita si nobis admonentibus illi non auscultarint, ad ipsos solos redibit omnis vltio, nobis autem nihil imputabitur, quin potius copiosa merces nobis veniet a deo. Siquidem quicquid in nobis erat situm, praestitimus. Nihil aliud iubemur, quam apud mensarios deponere pecuniam. Loquere & admone. Verum non audiuit. Tu nihilo secius habes paratam mercedem. Ne destiteris, priusquam persuadeas, donec spiritum

A ipsius animo persuasi, quoad spirauero, & donec domino visum fuerit nos in praesenti vita versari, hoc implere ministerium, siue quis attendat siue non attendat, ut faciat ea quae praecipuntur. Verum quoniam sunt nonnulli, qui multorum manus dissoluunt, neque contenti quod ipsi nihil vitae adferunt vitam nostram, etiam aliorum studium ac feruorem refrigerant fannis ac disterijs dum aiunt, Desine bene consulere, desiste monere. Nolunt tibi auscultare, Ne quid sit tibi cum illis commercij. Quonia ergo sunt quidam ista loquentes, inhumanam hanc sententiam, insidiasque diabolicas excutere volens est multorum animis, pluribus hac de re dissero. Siquidem & heri noui multos, qui talia verba protulerint, qui quum conspiceret aliquos in caupona detruisse tempus, cum risu fannisque dicebant: Scilicet omnino persuasi sunt. Nemo prorsus cauponam ingressus est. Omnes sobrij sunt redditi. Quid ais homo? videlicet istuc polliciti sumus, nos vno die omnes illos reticapturos: Nam si decem modo persuasi fuerint, si quinque tantum, si vnus: nomine nobis hoc sufficit ad consolationem? Ego vero dicam quiddam hoc etiam vehementius. Pone neminem nostris dictis fuisse persuasum. Quaeque id fieri nunquam potest, nimirum ut sermo in tam multas aureis disseminat, vacet omnifructu. Verumtamen pone istuc esse, ne sic quidem nobis nihil adferret lucri sermo noster. Nam etiam si nonnulli ingressi sunt cauponam, non tamen cum pari qua solent impudentia sunt ingressi, sed ad ipsam etiam mesam crebro nostrorum verborum recordati sunt, subijt illis nostra reprehensio, redijt in memoria nostra obiurgatio, ac recordantes rubore suffusi sunt, erubuerunt tacita cogitatione, nec simili impudentia fecerunt ea quae solebant. Hoc autem initium est salutis, optimaque mutationis, si quae penitus sui pudeat, si quis prorsus damnet ea quae fuerunt. Quum ex hoc insuper & aliud nobis lucrum non minus nascitur. Quod nam hoc? Nimirum illud, quod eos qui sobrietatem amplectuntur, reddimus modestiores magisque compositos, dum ex oratione nostra declaratur, quod optimis ducatur consilijs, qui non abducuntur exemplo multitudinis. Non erexi quidem aegrotantes, attamen eos qui valent, reddidi firmiores. Non abduxit a vitio sermo noster, sed tamen eos qui cum virtute vitam agunt, reddidit attentiores. Super haec quoque quiddam addam tertium. Hodie non persuasi, sed cras persuadere potero. Quod si minus cras, attamen perendie, aut quarto ab hinc die fortassis persuasero. Qui hodie quod audiuit repulit, cras fortassis audiet ac recipiet. Tum qui hodie contempsit, fortassis post dies complures praebit animam ijs quae dicentur. Quae quidem & illud crebro fit, ut piscator qui per totum diem vacuum attraxit rete, per noctem iam abire parans, capto qui ipsum per totum sefellerat diem, pisce, discedat. Quod si ideo victuri sumus in otio, & ab omnibus actionibus videbitur abstinentium, eo quod semper euenit, ut alicubi frustremur

optatis, vniuersa nobis perierit vita: nec spiritalia modo, verum etiam illa quae ad vitam praesentis usum pertinent, simul interierint omnia. Etenim si agricola protinus ab agricolatione resiliat, quod semel atque iterum aut saepius acciderit aeris inaequalitas, breui fame periremus omnes. Item si naucleris, ob semel atque iterum aut saepius obortam tempestatem fugiat mare, futurum est, ut nemo vehatur pelago, atque hinc rursus peribunt nobis omnia vitae commoda. Quod si per singulas artes percurrans, ista quae nos facere vis, suadeas moneasque, cum ea funditus interibunt, terraque carebit aedificijs ac domicilijs. Itaque quum haec omnia sciant, etiam si semel atque iterum aut saepius frustrati fuerint optato negotiorum, in quibus versantur, exitu: denuo pari cum alacritate redeunt ad eadem. Nam & ruricola, vbi semel atque iterum ac saepius semen aruo commisit, nec votis respondet proventus, rursus eandem exercet segetem, neque raro fit, ut totius temporis iacturam vno farciat anno. Sic & negotiator quum crebro fecit naufragium, non tamen abstinere a portu, sed & postea nauim detrahit, & nauas conduxit, & pecunijs mutuo datis, eadem aggreditur negotia, idque quum nihilo magis nunc sciat quomodo cessurum sit, quam scierat antea. Denique quicumque solet aggredi rem quacumque, ita facere consueuerunt, quemadmodum faciunt agriculator ac negotiator. Et post haec quum illi tantam adhaereant curam studiumque, circa res ad praesentis usum vitae pertinentes, licet exitus sit incertus: nos si loquentes non auditi fuerimus, illico desinemus? Et quam obtinebimus veniam? Quod excusationis adferemus? Et tamen illis, si non successerit, nullus est, qui damnum acceptum leniat. Veluti si mare nauim fluctibus obruerit, nemo medebitur inopie naufragi. Si vis hymbrium effusa in aruum praefocarit sementem, cogitur agricola vacuis manibus abire domum. Nostra vero quum loquimur aut exhortamur, non est eadem conditio. Immo si semen per te iactum auditor non receperit, nec obedientiae fructum retulerit, tu tamen communicati consilij mercedem fers a deo, nec minus accipies praemij, non auditis, quam accepturus eras, si ille obtemperasset. Quod erat in te, praestitisti. Ceterum ad id ut persuadeamus auditoribus, non sumus obstricti, sed tantum ut admoneamus. Nostrae quidem partes sunt admonere, illorum vero obtemperare. Et quemadmodum si nos admonendi officio functi non fuerimus, etiam si decem milia benefactorum prodierint, ipsis solis repositum est praemium, ad nos nihil redibit lucrum, quandoquidem non dedimus consilium. Ita si nobis admonentibus illi non auscultarint, ad ipsos solos redibit omnis vltio, nobis autem nihil imputabitur, quin potius copiosa merces nobis veniet a deo. Siquidem quicquid in nobis erat situm, praestitimus. Nihil aliud iubemur, quam apud mensarios deponere pecuniam. Loquere & admone. Verum non audiuit. Tu nihilo secius habes paratam mercedem. Ne destiteris, priusquam persuadeas, donec spiritum

Smile ab agricolis.

A naucleris.

A negotiatore.

Ministro verbi. etiam si percat opera, non tamen perit merces.

Mat. 25. b. Talium verbi deponere, suram praestare non est in nobis.

Verbum semper in aliquo fructificat.

Gradus ad virtutem est minus impudenter peccare.

Verbi talis noster cessare debet ab officio.

Prephetia eius sermo bonus reddit me iustus.

Non desperare de malis.

Smile a piscatore.

G spiritum afflaueris. Terminus monendi, sit obediētia monitionem tuam recipientis. Diabolus circūcursat obfistere cupiens nostrae salutis, nō solum ipse nihil hinc lucri reportans, verū etiā suo studio grauissima detrimenta sibi concilians. Is tamen vique adeo vesantis est, vt frequenter & illa tentet, quae nequaquam fieri possunt: nec illos solū adoriatur, quos omnino confidit se supplantaturum deiecturumq; , verum etiam eos, quos probabile est artibus ipsius fore superiores. Itaque quum audiret laudari ac mirificē praedicari Iob , ab eo qui nouit arcana omnia, nimirum deo, sperabat fore, vt eum viribus superior subuerteret: nec destitit omnia mouere moliriq; , quō supplantaret hominem, nec desperauit impurus ille ac sceleratissimus daemon: idq; quum deus illi iusto tantum virtutis suo suffragio tribuisset. Et post haec non erubescimus, neq; pudore suffundimur, dic mihi, si quum diabolus nunq̄ desperet nostram perniciem, sed indefinenter eam expectet, nos fratrum salutem desperauerimus? Et tamen illum decebat etiam priusquam expertus esset à lucta abstinere: nam deus erat, qui testimoniū ferebat de iusto. Nec tamen abstinit, sed praenimio furore quo fertur aduersum nos, etiam post dei testimonium sperabat futurum, vt illius aetatis praestantissimo viro superior euaderet. Caterum nihil est tale, quod nos in desperationem adigat, & tamen desistimus. Ac diabolus quidem vetante deo, non discedit à pugna aduersum nos suscepta: tu vero quum deus mandet extimuletq; ad subueniendum lapsis, resiliis refugisq; . Audierat diabolus loquentem deum, homo iustus, verus, timens deum, abstinens ab omni opere malo, quodq; nullus esset illi similis ex ijs qui sunt super terrā, & tamen post tāta taliaq; iudicia pseuerauit dicere: Quid si quando, perpetuitate magnitudineq; malorum irruentiū valeamus illum superare, & hanc excelsam deicere turrim? Quis igitur erit nobis veniae locus, aut quid excusabimus, si quum tanta sit mali daemone in nostrum insanientis exitium vigilātia, nos ne tātulum quidem similis diligentiae adferamus ad salutem fratrum nostrorum, praesertim quum deum habeamus auxiliatorem? Itaq; quum videris fratrem tuum, durum, rigidum, minimeq; attentū, dic apud te metipsum: Quid si progressu temporis aliquando valeamus illum flectere? Hoc nimirum & Paulus praecipit: Seruum domini non oportet litigare, sed placidum esse erga cunctos, erudientem eos qui resistunt veritati, si quando det illis deus poenitentiam in agnitionem veritatis. An non vides parentes, quomodo filijs suis, licet frequenter desperatis, assident, lachrymantes, lamentantes, exosculantes, omnia quae possunt admouētes, ad supremum vsq; halitum? Hoc tu quoque facito pro fratribus. Et tamen illi non possunt lachrymis ac lamentis, neq; morbum depellere, neq; mortem imminētē abigere. Tu verò frequenter poteris animam deploratam, assiduitate instantiaq; per la menta reuoca-

re ac suscitare. Dediisti consiliū, nec persuasisti, R illachryma, punge frequenter ac suspira paululum, vt tua sollicitudo incutiat illi verecundiam, itaq; se conuertat ad salutem. Quid ego solus possem efficere? Neque enim quotidie vobis omnibus adesse valeo, neque supererit mihi facultas, vt solus cū tanta disputem multitudine. Caterum si vos veltis inter vos, alijs aliorum partiri curam salutis, ac vestrum quisque vnum suscipere fratrum neglectorum, illico nobis cresceret edificatio. Et quid attinet dicere, de ijs qui post multā ac diutinam admonitionem seipso ad meliōrē frugem recipiūt? Etenim quū illi non teneantur immedicabili morbo, non oportet desistere, neque curam abijcere, etiam si certum praesciamus futurum, vt post multam sollicitudinem, multamq; adhibitam admonitionem nihilo plus simus profecturi. Quod si haec oratio vobis videtur incredibilis, ex factis dictisq; Christi reddemus eam credibilem. Nam nos quidem ignari sumus futurorum, vnde nec diiudicare possumus de ijs qui audiunt, vtrum obtemperaturi sint dictis nostris, an secus. Christus autem istarum rerum certam habens praescientiam, non defatigatus est corrigendis ijs à quibus audiebatur, vsque ad extremum. Itaque quum sciret Iudam non esse reuocandum à prodicione, non tamen cessauit, assiduis cōsilijs, monitis, beneficijs, minis demum omni doctrinae specie à prodicione retrahere, nec destitit illum dictis ceu freno cohibere. Hoc autem fecit nos instituens, vt etiam si praesciamus futurum, vt fratres non obtemperent, tamen quicquid in nostra fuerit facultate praestemus, tanquam parata nobis admonitionis nostrae mercede. Vide autē quantā assiduitate, quantaq; sapientia illum cohibuerit. Vnus vestrum me proditurus est. Ac rursus: Non de omnibus vobis loquor, noui quos elegi. Et vnus ex vobis diabolus est. Sustinuit omnes in angorem inducere, ne vulgaret proditorem, ac manifesta re dargutione redderet etiam impudentiorem. Nam vt intelligas quod illis etiam angorem iniecerint Christi dicta, licet sibi nullius mali cōsilijs, audi quo modo quisque anxius dixit: Num ego sum domine? Neque verò dictis tantū, verū & factis illum corripuit, videlicet quod quum humanitatem suam frequenter ac modis omnibus declarasset, leprofos emundans, daemones abigens, aegrotos sanans, mortuos excitans, dissolutos astringens: breuiter, quum omnibus benefecisset, neminem tamen puniit, semper habens in ore: Non veni ad vocandum iustos, neque vt iudicem mundum, sed vt seruem mundum. Caterum ne putaret Iudas, quod tantū nosset benefacere, punire verò nequaquam, & hanc quoque docuit portionem, videlicet quod punire posset supplicioq; afficere peccantes. Iam & illud vide, q̄ sapienter, q̄q; modis ipso dignis hoc docuit. Hominem punire supplicioq; afficere sustinuit neminem. Quis sic? Vt discipulus puniendi facultatem in eo cognosceret. Etenim si quē punisset, declarasset

A declarasset ipsum pugnare secum, quippe qui dixerat: Non veni vt iudicem mundum, sed vt seruem mundum. Rursus si neminem punisset, mansisset incorrigibilis discipulus, nisi & factis didicisset illi esse puniendi facultatem. Quid igitur? Vt simul & terreret discipulum, ne per contemptum fieret deterior, nec vllus tamen hominum, afflictionem, poenam, aut supplicium pateretur, in fictum arborem Christus hanc suam potestatem exercuit, dicēs: Ne post haec ex te fructus nascatur, eaq; mox simplici verbo exaruit. Hoc pacto factum est pariter, vt & nihil noxae rediret ad vllum hominem, & ipse suā potentiam declararet, vindicta in arborem impacta. Discipulus autem si haec animaduertisset, ingentem ex hac vltione cepisset vtilitatem. Sed deus praescius & hoc euenturum, non hoc tantū, verū etiā aliud hoc multo maius effecit. Quum gladijs & fustibus armati manus in ipsum pararent iniicere, tum illos omnes excacauit. Id enim declarauit, quum diceret: Quem quaeritis? Quum enim Iudas frequenter dixisset: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum, ille volens etiam ipsis Iudaeis facere fidem, quod volens ad mortem iret, nec Iudae malitia victus huc adigi potuerit, ipso proditore, cum ceteris omnibus astante, quem, inquit, quaeritis? Itane non nouit quem erat proditurus? Sed dominus obcaecarat illius oculos, nec id solum, verum etiam omnes hac voce refupinatos deiecit in terram. Vbi verò nec ea res illos reddidit humaniores, neque scelerosum illum à prodicione reuocauit, sed perseuerabat insanabilis, ne sic quidem alienatus est dominus, quod minus rursus illi tū beneuolentiam, tum curam impenderet. Sed agē cōsidera, quomodo pungit, loquens verba, quae maxime possent animae impudenti pudorem incutere, imò quae vel faxeam mentem queant emollire. Etenim simul atque Iudas irruisset ad eum osculaturus, quid ait? Iuda, osculo filium hominis prodidis? Nec ipsa prodicionis species pudorem incussit homini. Haec autem dicebat taxans ac pungens illum, pristinaq; commonefaciens consuetudinis. Attamen quum Christus tam multa tum fecisset, tū dixisset, ille tamen nihilo factus est melior, non quod parū esset potēs qui monebat, sed quod ille vecors. Christus autem quum haec omnia praesciret, non desijt tamen ab initio vsque ad finem suam exhibere benignitatem. Sic igitur & nos, etiam si sciamus omnia, debemus tamē infatigabiliter ac per omne tempus fratres nostros neglectos componere, etiam si nihil ex admonitione fructus sit rediturus. Etenim si dominus qui praenouerat huiusmodi futurum euentum, hac vsus est sollicitudine erga eum, qui nihil fructus laturus erat ex admonitione: qua tandem venia digni fuerimus nos, si, quum incertus sit nobis rerū euerus, adeo socordes fuerimus circa proximam salutem, post vnā atq; alterā admonitionem eos deferentes? Deniq; praeter haec omnia quae dicta sunt, etiam quid in nobis ipsis accidat confide-

remus, reputātes, quod quum deum nobis quotidie loquentem, per prophetas, per apostolos audiamus. Nam audimus quotidie, haud tamen desinit, vel appellare, vel docere rebelles parumq; attentos. Quin & Paulus clamat, dicēs: Pro Christo legatione fungimur, tanquam deo per nos obsecrante, rogamus pro Christo, reconciliemini deo. Quod si dicēdum aliquid nouum & admirandum, haud tantundem laudis meretur is qui praescit futurum, vt is qui cōsiliū accipit, obtemperet, quantum is qui frequenter loquutus, frequenter adhibita monitione, frustratus est, nec sic tamen desistit. Nam priorem illum spes, pollicens futurum, vt qui audit obtemperet, etiam si segnissimus fuerit excitat ad officium admonēdi. Contra hic quum assidue moneat, nec audiatur, nec eō tamen desistit, feruidissime cuiusdam ac verissimae charitatis argumentū praebet, qui quū nulla simili spe alatur, tamen ob vim amoris erga fratrem, non desinit illius agere curam. Verū nō oportere nos vnquam desistere à cura lapsorum, etiam si praesciamus illos nobis non obtemperaturos, abundē demonstratum est. Superest, vt ad eorū reprehensionem transeamus, qui delicijs indulgent. Donec enim durarit hoc festum, donec ebrietatis vulnera mentibus ebriosorum inflixerit diabolus, oportet & nos admouere remedia. Heri quidem Paulum illis exhibuimus dicentem: Siue editis, siue bibitis, omnia in gloriā dei facite. Hodie verò ipsum Pauli dominum illis proferemus, non modò consulentem aut monentem à delicijs abstinere, verū etiam insultantem ac punientem eum qui in delicijs vixerat. Nam historia de diuite ac Lazaro, deq; ijs quae ceteris horum similibus acciderunt, nihil aliud quam hoc declarat. Quin potius ne leuiter hoc aut obiter agamus, ordine vobis ipsam parabolam recitabimus: Homo quidam erat diues, & induebatur purpura ac bysso, & epulabatur quotidie splendide. Erat autem mendicus quidam nomine Lazarus, qui iacebat in vestibulo illius vlcerosus, cupiensq; saturari de micis quae decidebant ē mensa diuitis. Sed & canes adeuntes, circūlingebant vlcera eius. Quae gratia dominus per parabolas loquutus sit, & quam tandem ob causam ex parabolis alias quidem explicuerit, alias non item: & quid nam sit parabola, & si qua sunt huius generis alia, in aliud tempus referuabimus, ne ab oratione quae nūc festinat digrediamur. Caterum illud modò vobis dicemus in praesentia, quis euangelistarum scripserit hanc parabolam à Christo fuisse propositam. Quis igitur is est? Nimirum Lucas solus, quando quidem & hoc scire refert, quod inter ea quae referuntur ab euangelistis, alia dicuntur à quatuor cōmuniter, alia speciatim à singulis. Quae ob causam? vt simul & nobis esset necessaria reliquorum sacra lectio; & euidenter perspicua fieret illorum inter ipsos consonantia. Etenim si omnes omnia dixissent ita certa & explorata, vt nullam desiderarent inquisitionem, nequaquā apparuisset illorum insignis concordia.

Minister
verbi vigi
laciores esse
debet ad
seruandū,
q̄ diabolus
ad perden
dum.

Iob tenta
tus.

Doctor
placidus
& lenis.

2. Timo.
2. d.

Simile.

Fratrem
frater tra
bat ad fa
ltem.

Jan. 18. b
Mat. 26. a

Christi et
ga Iudam
lenitas.

Mat. 26.
Ioan. 6. g
Ioan. 11.

Mat. 26. g

Ioan. 9. b
& Luc. 11.

Quae
Christi
qui om
bus bea
fecerit
minē po
nere in
terris.

Ut nos
tolerat de
us, ita debe
mus & fra
trem tole
rare.
2. Cor. 5. d
Plus mere
tur qui cu
rat insa
nabilem.

1. Co. 10. g

E

F

Luc. 16. e. f

Euangelistae
quor non
omnia scri
pserint ea
dem.

G concordia. Quapropter & omnes cōmuniter multa scripserunt, & sibi quisq; propriē sumpsit nonnulla. Quid igitur dicit Christus? Homo quidam erat diues, cuius vita varijs vitijs erat inquinata, nec ipse tamen vllam sentiebat calamitatem, verūm illi cuncta velut ē fontibus affluebant. Quod enim illi nihil acciderit subitum aut inopinatum, nec vlla doloris materia, nec vlla ægritudo oborta rerum mundanarum prosperitatem interruperit, hoc ipsum aperuit Lucas, dicēs: Epulabatur & gaudebat quotidie. Cæterū quod vitiosam egerit vitam, perspicuum est ex ipso vitæ exitu, quem fortitus est, & item ante vitæ exitū, ex eo quod sic fastidiuit pauperem. Nam ista res declarat, quod non huius solū qui iacebat in vestibulo, verūm nec alterius cuiusquam ille misertus fuerit. Etenim si illum perpetuō in vestibulo prostratum, quem quotidie semel atq; iterum ac sapius videre cogebatur, foras prodiens ac domum rediens. Non enim in biuio nec in angiporto, occultōve loco decumbebat, sed quā frequenter exhibat intrabatq; diues, sic vt vel nolens aspicere videretur. Ergo si illum non est commiseratus, erga quem casu obuiorum flexus est vnquam misericordia? Etenim vt primū diem neglexerit, certē consentaneum erat, vt altero die sentiret aliquid affectus. Quod si hoc quoque die dissimulauit, certē tertio die, certē quarto, certē quinto, aut huic proximo die profus animo flecti debebat, licet feris quoque fuisset immitior. Verū nihil istiusmodi sensit, sed illo quoque iudice, qui neque deum metuebat, nec hominem reuerabatur, & impudētior erat, & inexorabilior. Nam illum quidem vidua instantia, quāuis crudelem & asperum, tamen flexit ad gratificandum, vicitq; mulieris supplicatio. Hunc verō ne ista quidem res flectere potuit, ad subueniendum pauperi. Quāquam non erat similis postulatio, sed huius nempe Lazari multo fuit tum facilior, tum iustior. Nam vidua quidem illum implorabat aduersus hostes suos: hic nihil aliud petebat, quā sedare famem, ille tamen contempsit pereuntem iacentemq;. Illa flagitabat obstrepens, hic autem quum sapius vno die stimulareretur, accessu famis, silens apparebat diuiti iacensq;. Hoc certē satis erat, vel ad saxeum cor emolliendum. Etenim qui obtundunt, in hos frequenter etiam prouocantur ira. Cæterū quoties videmus egenos multo cum silentio astantes, neque vocem vllam edentes, imō etiam si semper frustrētur, non tamen molestē ferentes, sed tantūm offerentes sese nostro conspectui, quāuis simus ipsis lapidibus duriores, tamen admirabilem illam pauperum modestiam reueriti, flectimur. Iam & aliud accedebat his quæ dixi non minus, videlicet quod ipsa quoque facies pauperis erat miserabilis, vtpote fame diutinaq; valetudine cōfecta. Attamen nec harum rerū quicquam implacabilem illū emolliit. Hæc igitur prima vitiosa crudelitas erat, inhumanitasq;, cui nihil poterat accedere. Nec enim simile est, si cui res

sunt tenues non succurrat egenis, etsi tantis affluēs delicijs, fame tabescentes despiciat. Rursum simile non est, si pauperem semel atq; iterum cōspectum prætercurras, & quum quotidie videas ne sic quidem ex assiduo cōspectu sensum humanum excitari ad misericordiam. Rursum aliud est, si qui calamitatibus & angustijs premitur, maleq; affectus est animo, non opituletur proximo: aliud si qui tanta fruitur voluptate perpetuaq; fœlicitate, alios fame tabescentes negligat, occludatq; viscera, nec vel ab ipsa lætitia reddatur humanior. Nam illud profectō nostis, quod licet simus omnium immitissimi, tamen successu rerum mitiores benignioresq; reddi consueuimus. At illum ne copia quidem rerum reddebat meliorem, sed perseuerabat versus inferam, imō potius omnium ferarum crudelitatem & inhumanitatem moribus præstitit. Et tamen hanc scelerosam & inhumanam vitam agens, omnium rūrū prosperitate fruebatur. Alter verō iustus, ac virtutis studiosus in extremis erat malis. Nam Lazarum fuisse iustum, duobus argumentis declaratum est, tum exitu vitæ, tum & ante vitæ finem, ipsa hominis in paupertate tolerantia. Quæso, nōne videmini hæc oculis intueri? Diuiti nauis erat plena mercium, ac secundo nauigabat vento. Verūm ne quid mireris, ad naufragiū festinabat, eō quod onus nolebat circumspectē ponere. Vis tibi commemorem & aliud illius vitium? Quotidie vacabat delicijs. Nā & hoc erat vitium, non modō hoc tempore, quum tanta a nobis exigitur philosophia, verūm etiam in initio sub veteri testamento, quum nondum nobis esset ostensa tam exacta philosophia. Audi igitur quid dicat propheta: Vē vobis, qui venturi estis in diem malum, qui appropinquatis, & tāgitis sabbatamendacia. Iudæi putant sibi sabbatū otij gratiā fuisse datum, verūm non ista est causa: sed potius, vt abducti a curis rerum temporalium, otium omnino cōsumerēt in spiritualibus. Quod enim sabbatū non otij, sed spiritualis actionis materia sit: dilucidum est ex ipsis rebus. Nam sacerdos eo die duplum facit operis, qui quotidie non nisi vnicam hostiam offerre solitus, sabbato iubetur offerre geminam. Quod si profus esset otij dies, oportebat sacerdotem omnium maximē otium agere. Quoniam igitur Iudæi corporalium rerum curis liberati, non vacabant spiritualibus, vtpote sobrietati, modestiæ, & audiendis diuinis sermonibus, sed contrarium potius faciebant, seruientes ventri, indulgentes ebrietati, distenti cibis, deliciantes, audi quomodo illos reprehendat propheta. Quum enim dixisset, tangentes sabbata mendacia, subiunxit: Qui dormitis in lectis eburneis, ac lasciuitis in stratis vestris. Qui comeditis hœdos ē caulibus, & vitulos ē bubilibus lactentes, qui bibitis vinum defecatum, ac primis vnguentis vngimini. Accepisti sabbatum, vt animam tuā liberares a vitijs, tu verō tū magis illa cōmittis. Quid enim esse possit ista mollitie nequius, q̄ indormire lectis eburneis? Nam cætera quidem peccata de-

A cata delectationem habent, velut in temulentia & adulterio: cæterū in lectis eburneis dormire, quā adfert voluptatem? quod solatium? Num lecti pulchritudo reddit nobis somnum suauiore, dulcioremq;? Imō grauissimū est illud molestissimūq;, si modō sapiamus. Etenim si dū tu dormis in eburneo lecto, tecum reputes, quod alius ne panem quidem habet quo securē vescatur: nōne te tua condēnabit conscientia, insurget in accusationē istius inæqualitatis? Quod si crimen est eburneis indormire lectis, quum vndiq; etiam argento fuerint cōuestiti, quā adferemus excusationē? Vis lecti videre pulchritudinem? Ego tibi nunc commōstro, non plebei neq; militaris, sed regalis ornatum. Etenim quāuis fueris omnium ambitiosissimus, fat scio non optabis tibi lectum pulchriorem quā regis, & quod maius est regis non cuiuslibet, sed primarij, regumq; omnium regalissimi, quiq; in hodiernū vsq; diem celebratur, toto terrarum orbe. En, ostēdō tibi lectum beati Dauid. Qualis igitur erat ille? **B** Non argento & auro, sed vndiq; lachrymis & confessione erat exornatus. Hęc ipse fatetur ita loquēs: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Itaque vice margaritarum vndique lachrymis erat distinctus. Hic mihi considera mentem amore dei flagrantem. Nā quoniam interdū variæ sollicitudines curæq; principum, ducum, gentium, populorum, militum, bellorum, pacis, ciuiliū ac domesticorum negotiorum, eorum quæ procul, eorum quæ propē, distrahebant & auocabant hominem, quod otij cæteri consumunt somno, ille in confessione, lachrymis, ac precibus impendebat. Neque id ita faciebat per vnā noctem, vt altera desisteret, neq; sic per duas trēsve, vt interim deficeret, verūm singulis noctibus id faciebat: Lauabo enim, inquit, per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo: videlicet lachrymarum vbertatem exprimens, simul & perpetuitatem. Quum omnes quietem & otium agerent, solus ille tunc deum interpellabat, & aderat sopiri nescius oculus ploranti, lamentantiq; suāque profitenti mala. Talem tu quoque tibi parato lectum. Nam lectus argento obtectus quum inuidiam hominum accersit, tum irā supremi numinis inflammat. Cæterū tales lachrymæ quales erant Dauidis, ipsum etiam gehennæ incendium norunt extinguere. Vis tibi alium comonstrem lectum Iacob? Solum habebat substratum, & lapidem capiti suppositum, eōq; vidit illum intelligibilem lapidem, easq; scalas per quas ascendeabant ac descendebant angeli. Huiusmodi lectos excogitemus, vt eiusmodi videamus infomnia. Quod si lecto argenteo indormiemus, non modō nullam capiemus voluptatem, verum etiam animi molestiam perferemus. Quum enim tibi succurrit, quod in summo rigore mediq; nocte, dum tu lecto indormis, pauper in balnearum vestibulis, paleis distentæ culcitrae incubat, culmis circunctus,

tremens ac rigore concretus, fame cruciatus, etiam **D** si maximē sis lapideus, fat scio condēnabis te ipsum, quod tibi permittas supra quā opus est frui rebus ac delicijs indulgere, quum illi nec ad vsum suppetat. Nullus, inquit, militans, implicatur temporarijs negotijs, miles es spiritualis. Talis autem miles nō dormit in lecto eburneo, sed humi. Nō obli-

E nunciat vnguentis. Nam ista cura est meretricijs amoribus implicatorū ac perditorum, scenicorum, mētisq; deploratæ hominum. Te verō non oportet olere vnguentum, sed spirare virtutem. Nihil immundius anima, quoties corpus talem habet fragrantiam. Corporis enim ac vestium fragrantia, arguit intus latere animum graueolentem & immundum. Quum enim diabolus aggressus, delicijs euirauerit animam, omninq; vitiorum genere compleuerit, tum & in corpore suæ corruptionis lectum obliuit vnguentis. Nec secus atq; hi qui pituita nasi catarrhoq; perpetuo laborant, & vestes, & manus, & faciem contaminant, eō quod subinde narium profluuium abstergunt, anima quoque istius prauiprofluuij malitiam in corpus abstergit. Quis enim præclarum aliquid aut bonæ frugis opinabitur, de eo qui spirat vnguenta, qui muliebribus gaudet, qui saltatricularum elegit vitam? Spiret anima tua fragrantiam spiritualem, quod tum tibi ipsi, tum alijs tecum viuentibus maximam adferas vtilitatem. Nihil est enim, nihil est, inquam, delicijs perniciosius. Audi rursum quid de illis dicat Moses: Impinguatus est, incretatus est, dilatatus est, & recalcitrauit dilectus. Nec ait, recessit, sed, recalcitrauit dilectus, illius intractabilitatem nobis significans. Atque alio rursus loco: Vbi comederis ac biberis, caue tibi, ne quando obliuiscaris domini dei tui. Adeo deliciæ solent ad numinis obliuionem adducere. Proinde tu quoque cum federis ad mensam, memento quod post conuiuium orandum est tibi. Ita moderatē ventrem exple, ne grauatus non queas genua flectere, ac deum inuocare. An non vides quod iumenta iugum ferentia, posteaquam ad præsepe pasta sunt, iter agunt, onera gestant, suūque explent ministerium? Tu verō qui sublata mensa, ad omne opus inutilis es & inidoneus, num vitare poteris, quod minus videaris a finis deterior? Quam ob rem? Quia tum maximē conuenit esse sobrium ac vigilantem. Nam tempus post mensam, agendi gratias tempus est. Non decet autem agentem gratias ebrium esse, sed sobrium ac vigilantem. A mensa non ad lectum, sed ad deprecationem vertamur, ne brutis animantibus simus magis bruti. Noui fore multos, qui damnent ea quæ nunc dicuntur, veluti qui nouam quandam & mirram consuetudinem inueham concionādi. At ego magis damnabo prauam consuetudinem, quæ nunc obrinuit. Etenim quod post cibum ac mensam non ad somnum oporteat ire nec ad cubile, sed oporteat cibo preces ac diuinarum scripturarum lectionē succedere, manifestius declarauit ipse **Vv** Christus,

Luc. 18.

Allegoria.

lecti Christi

Dauid rex noctu orās

Sabbatum nō otij causa datum, sed spiritus negotij.

Sabbatis duplex hostia offerri immolabatur.

Lachrymæ cinguntur gehennæ incendij.

Festis diebus manus in peccato.

Vnguenta arguit animam graueolentē.

Deliciæ perniciosissimæ. Deut. 32. b. Recalcitrauit deo. Deut. 6. b.

Dissimilis.

A cibo solum non ad somnum oporteat ire nec ad cubile, pro orādū.

Christus, qui quum immensam multitudinem accepisset conuiuio in deserto, non remisit illos ad lectum aut somnum, sed ad audiendos sermones diuinos inuitauit. Non enim distenderat illorum ventres, neque ad ebrietatem impulerat, verum ubi saturasset illos quantum exigebat necessitas, ad spiritualē adduxit alimoniam. Idem nos quoque faciamus, eoque modo consuecimus capere cibum, vt ad vitam tuendam duntaxat sufficiat, non vt nos valeat grauare.

Nō enim in hoc nati sumus ac viuimus, vt edamus ac bibamus, sed ideo edimus ac bibimus, vt viuamus. Ab initio non erat cibi causa data vita, sed vitæ causa datus est cibus. Nos verò perinde quasi ob hoc ipsum viuemus, ita cuncta in hoc infumimus. Cæterum vt vehementior etiam fiat deliciarū redargutio, acriusque pungat in his vitam agentes, agere rursus ad Lazarum referamus sermonē. Hoc enim pacto fiet, vt nobis sit efficacior admonitio consiliumque nostrum, quum videatis non verbis, sed factis corripi puniri que eos qui indulgent ingluuiei. Diues igitur ille cum tanta viuebat improbitate, quotidie delicijs vacans, lautisque patinis fruebatur, graui sibi ipsi supplicium accersens, maiusque parans incendiū, ac vindictam dei reddens implacabilem, vltionem exasperans sic vt veniæ locus non esset. Pauper autem proiectus erat in vestibulo, nec tamē erat morosus, nec dicebat conuicia, nec indignabatur. Non dicebat apud se quod dicunt complures: Quid tandem est hoc? Ille qui improbam crudelemque vitam agit & inhumanam, omnibus modis supra quam opus est fruitur rebus, nec vllam animi molestiam patitur, nec aliud quicquam inopinatum, qualia multa solent in rebus humanis accidere, sed pura nullaque ægritudine cōtaminata voluptate fruitur. Mihi verò ne tantum quidem impartitur alimoniam, quantum postulat necessitas. Verum isti qui in parasitos & adultores, ac temulentiam quicquid habet consumunt, non aliter quam e fonte cuncta affluunt. Ego porro hic iaceo, exemplum ijs qui me conspiciunt, probrum ac ludibrium, fame cōtābescens. An hæc sunt prouidentia? An vlla iustitia despicit res hominum? Nihil horū neque dixit, neque cogitauit. Vnde hoc liquet? Ex eo quod angeli stupatum illū deduxerunt, inque sinum Abrahamæ delatum deposuerunt. Quod si blasphemus fuisset, nequaquam illi tantum contigisset honoris. Ita ceteri quidem ob hoc demū tantopere mirantur hominem quod in paupertate vixerit. Ego verò doceo illum nouem supplicia pertulisse, non quod puniretur, sed quod clarior redderetur. Quod quidem etiam euenit. Nam paupertas quidem res est verè molesta, id quod norunt quicunque sunt experti. Nec enim vlla oratio possit assequi cruciatum, quem sustinent ijs quibus cum paupertate res est, si nesciant vti philosophia. In Lazaro verò non ista tantum erat calamitas, verum etiam aduersa valetudo erat affixa, eaque supra modum grauis. Vide siquidem quemadmodum declarat vtranque calamitatem ad summum peruenisse.

Christus docuit paucos.

Socratis sententia.

Paupertas non querula

ἐκ πικρίας prouerbium

Nouem in Lazaro supplicia.

Paupertas grauis siue philosophia.

Nam quod omnem paupertatem Lazari paupertas tum superauerit, declarauit dicens, quod neminē potiri liceret quæ cadebant de mensa diuitis. Porro quod valetudo quoque ad eandem mensuram peruenerit ad quam paupertas, vltra quam non posset amplius proferri, & id quoque rursus declarauit, dicens, quod canes lingebant vlcera eius: adeo erat fractis viribus, vt ne canes quidem posset abigere, sed viuum cadauer iacebat, videns quidem eos accurrentes, nequaquam tamen valens depellere, vsque adeo illi membra erant soluta, vsque adeo erant arefacta morbo, vsque adeo consumpta erant afflictione. Vides vehementer super praeter modum & paupertatem, & valetudinem oppugnantem corpus illius. Quod si horum vnumquodque per se intolerabile est & acerbum, quum simul conglomerata fuerint, an non Adamas quispian fuerit, qui hæc perferat? Multi frequenter laborant aduersa valetudine, cæterum non egent ijs quæ ad victum sunt necessaria. Alij paupertati extremæ sunt obnoxij, verum potiuntur bona valetudine, sic vt altera res alterius sit solatiū, huic verò ambo concurrebant mala. Agere, posses mihi nominare quempiam, simul & aduersa valetudini & paupertati obnoxium, sed non vsque adeo desolatum ac destitutum? Nam ille quidem quanquam non ex sese neque a domesticis ac familiaribus, tamen ab his qui videbant, misericordia flexis subleuari poterat, in publicum proiectus. Huic verò molestias eas quas antea diximus, molestiores reddebat, quod ab his qui assistere debebant erat desertus: & hanc ipsam solitudinem rursus molestiorem videri faciebat, quod in vestibulo diuitis iacebat. Etenim si in terra deserta nullisque habitata, iacens, hæc passus fuisset, neglectusque iacuisset, haudquaquam tantundem habuisset cruciatum. Nam si nullus adsit, hoc ipsum etiam nolenti persuadet, vt ferat quæ accidunt. Cæterum quod in medio tam multorum iacens, ebrietati indulgentium, suauiter viuentium, a nemine vel vulgarem curam nancisceretur, id reddebat sensum dolorum acriorem, magisque incendebat animi ægritudinē. Non enim perinde si absint qui succurrant, atque si adsint quidem, sed nolint porrigere manum, mordere solet animū in calamitatibus, quod quidem tū huic accidit. Nullus erat qui dictis cōsolaretur, nullus qui factis adferret solatium, non amicus, non vicinus, non cognatus, non videntium quisquam, adeo erat tota diuitis delicijs corrupta familia. Ad hæc aliam doloris accessionem adiungebat, quod alterum illum in felicitate conspiciebat, non quod inuidius esset ac prauus, sed quod omnes solent in aliorum prosperitate exactius suas persentire calamitates. Non enim iam solum suam ipsius calamitatē cum illius prosperitate conferens, grauiorē reddidit suorum malorum sensum, verum etiam perpendens quod illi vitam ducens crudelem & inhumanam in omnibus prosperaretur, ipse verò virtutem ac modestiam amplexus,

Aduersa valetudo graue malum.

Resurrexio Lazaro non sperata durū.

Calamitas huius obnoxio non suspicienda.

A amplexus, extrema pateretur mala, inconsolabilem animi molestiam & hinc sustinuit. Nam si vir iustus fuisset diues, si modestus, si suspiciendus, si omni virtute præditus, nequaquam illi perinde doluisset. Nunc verò quum diues esset, & vitam ducens improbam, & ad extremum vsque malitiæ prouectus, & tantam inhumanitatem ostendens, & hostilem animum gerens, nec secus atque lapidem ipsum prætercurrens, sine verecundia, sine misericordia, denique super hæc omnia, tanta potiens rerum copia, cogita quam probabile sit, quod velut alternis fluctibus merferit ille pauperis animum: cogita qualiter affectum fuisse Lazarum consentaneum est, quum videret parasitos, adultores, famulos ascendentes descendentes, egredientes ingredientes, circuncursantes, tumultuantes, ebrios, salientes, omne lasciuia genus exhibentes: sic enim quasi propter hoc venisset vt esset alienorum honorum testis, ita in vestibulo proiectus erat, solum vitæ tantum habens vt sua mala sentire posset, in portu factiensi naufragium, iuxta fontem molestissima siti discrutatus animo. Dicam & aliud quoddam præter hæc malum. Non poterat alterum videre Lazarum. Nam nos etiam si innumera patiamur mala, habemus tamen ad illum spectantes vnde sufficientem accipiamus consolationem, magnumque feramus molestia delinimentum. Nam malorum nostrorum reperire confortes siue in factis, siue in dictis, multum affert solatij lugentibus. Ille verò neminem alium habebat ad quem respiceret eadem cum illo passum, imò ne audire quidem poterat de quoquam, qui maiorem ipsius ætate, tam acerba sustinisset. Hoc autem satis est ad inducendam animo caliginem. Possum & aliud his omnibus addere, videlicet quod ne de resurrectione quidem quicquam potuerit philosophari, sed huius vitæ res credebatur huius vitæ sine terminari. Erat enim ex eorum numero, qui gratiam euangelij præcesserunt. Quod si nunc his temporibus post tantam dei cognitionem, post egregias resurrectionis spes, post illic reposita peccantibus supplicia, post parata ijs qui rectè vixerunt bona, adeo deiectis animis ac miseris sunt nonnulli, vt ne horum quidem expectatione corrigantur: quid tandem est putandum illi accidisse, etiam hac destituito ancora? Nam ille tale nihil vnquam philosophari potuit, eoque nondum aduenisset tempus eiusmodi dogmatum. Ad hæc & aliud quiddam accessit, quod & fama ipsius apud homines imprudentes traduceretur. Solet enim hominum vulgus ubi quos viderint in fame perpetuoque morbo & extremis ægetes malis, nec opinionem de eis habere bonam, sed ex ipsa calamitate aestimare vitam, & omnino iudicare illos ob malitiam sic affligi, aliaque multa huius generis inter se loquuntur, stultè quidem illi, loquuntur tamē. Hic si deo charus esset, nequaquam ipsum in huiusmodi malis esse pateretur. Hoc & in Iob & in Paulo venit vsu. Nam & illi dicebant: Tomus secundus.

Nōne frequenter tibi dictum est in labore, vim Iob. 4. a. b. autem verborum tuorum quis sustinebit? Si enim tu consolatus fuisses multos, genibusque infirmis addidisses fiduciam, nunc verò peruenit in te labor, tu verò curasti. Nōne tuus labor est? Si quid tibi, inquit, bonæ rei gestum fuisset, haudquaquam ista patereris, sed peccatorum & iniquitatis luis pœnas. Et hoc erat quod maximè mordebat animum Iob. Ac de Paulo Barbari hoc ipsum dicebant: quum enim videret viperam pendentem de manu illius, nihil boni de illo suspicabantur, sed existimabant eum hominem esse de numero eorum, qui extrema perpetrarunt scelera. Id perspicuum est ex his quæ dicebant: Iunc, inquit, a mari seruatum, vltio non passa est viuere. Hoc autem non mediocriter nos quoque conturbare consuevit. Attamen quum fluctus essent tam multi vicissimque alij super alios, illum impeterent, non tamen demersum est nauigiū, sed perinde vt si in fornace positus veluti perpetuo rore refocillaretur, ita philosophabatur. Nō dicebat apud sese quicquid tale, quale vulgus dicere verisimile est: Ille diues si mortuus illic punitur, datque pœnas, vnum factum est vnum: si verò illic iisdem potitur honoribus, duo facta sunt nihil. An nō hæc per fora circumfertis vos vulgares vestrum plerique, ex hippodromia paganorumque theatris in ecclesia importantes? Pudet me quidem ac rubore suffundor, qui talia verba in medium proferam, nisi quod necesse est hæc dicere, vt vos a risu, probro, noxijsque verbis liberemini. Hæc multi frequenter dicunt ridentes, verum hoc quoque diabolicæ versutia est, loco dictorum ciuiliū & vrbānorum perniciose in vitam nostram inducere dogmata. Hæc sine fine & in officinis fori, & in ædibus plerique circumferunt, quæ res extreme est diffidentia, maximeque ridicula, animique puerilis. Nam dicere num hinc profecti mali puniuntur, nec hoc vehementer habere persuasum, quod omnino puniendi sunt, diffidentium est ac dubitantium. Illud verò quantum hoc euenit, quemadmodum etiam euenturum est, putare malos æquale premium cum iustis reportare, extreme dementia est. Quid ais dic mihi? Si diues illic profectus punitur, vnum factum est vnum? & quomodo istuc possit consistere? Quot enim annis vis illi hic pecunijs fuisse fruitum? vis ponamus centum? Ego verò etiam ducentos pono, pono trecentos, pono bis tantum, & si vis mille, quod sanè fieri non potuit: (Dies enim, inquit, annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni, si autem in potentatibus octoginta.) attamen ponantur mille: num potes, queso te, vitam ostendere quæ finem non habeat, ac terminum nesciat, qualis est illic iustorum? Agere igitur, cedo, si quis in annis centum vidisset per vnam noctem suauē somnium, multisque delicijs per somnū fruitus esset, centum annis puniretur: num is de hoc dicere posset, vnum vnum, & vnicam noctem quam somniauit centum annis æquiparare? Dictu absurdū. Hoc iam & de futura vita cogita. Nā quod est somnium

Acto. 28. b

Prouerbia impium.

loci impj fugiendi.

Nulla comparatio inter vitam hanc & futuram. Eiectio in exemplis. Plal. 89. c.

G somnium vnum ad annos centum, hoc est praesens vita ad vitam futuram, imò potius multò minus. Quod est exigua gutta ad pelagus immensum, hoc sunt anni mille ad futuram illam fruitionem. Et quid tandè queat aliquis amplius dicere, nisi quòd terminum non habet, & finem nescit: quantumque interest inter somnia & res veras, tantum interest inter huius vitæ statum & illius. Quin & alioqui antequam illic puniantur, iam nunc qui improbè agunt atque in peccatis viuunt, puniuntur. Nec enim mihi dixeris illum mensa sumptuosa frui, vestibus circumdari sericis, mancipiorum greges circumferre, alios submouere in foro, sed explica mihi istius conscientiam, & videbis intus grauem peccatorum tumultum, iugem metum, tempestatem, turbationem: videbis velut in curia mentè ad thronum conscientiae conscendisse regalem, & rāquam iudicem quempiam sedentem, & cogitationes loco carnificum adhibentem, in eculeo suspendentem, lateraque conscientiae radentem vngulis pro commissis, vehementer inclamantem, quum nemo sciat, nisi quòd solus deus hæc videre nouerit. Etenim qui committit adulterium, etiamsi millies fuerit diues, etiamsi nullum habeat accusatorem, non desinit tamè intus seipsum accusare: & voluptas quidem temporaria est, dolor verò perpetuus, timor vndique ac tremor, suspicio & anxietas, angulos metuit, umbras ipsas formidat, suos ipsius famulos, confcios, inscios, illam ipsam quam corrumpit, & virum quem affectit contumelia: obambulat amarum accusatorem circumferens conscientiam, quum sit suo ipsius iudicio damnatus, nec vel ad breue tempus possit respirare. Nam & in lecto, & in mensa, & in foro, & in domo, & interdiu & noctu, & in ipsis frequenter somnijs hæc iniquitatis simulachra videt, ipsiusq; Cain vitam viuūt, gemens ac tremēs super terram, quum nemo sciat, intus tamen habet ignem implicitum. Idem patiuntur & qui rapinam exercent, & qui fraude lucrum faciunt: hoc & ebriosi, in summa quotquot in peccatis viuunt. Neq; enim vlla ratione iudicium illud potest corrumpi muneribus. Imò etiamsi non assequamur virtutem, sectemur tamen, dolemus eò quòd non assequimur: etsi potiamur malitię voto, tamen cessante voluptate quam ex peccato percipimus, sentimus dolorem. Itaque ne dixerimus de diuitibus hic improbè viuentibus, & de iustis illic foelicitate fruētibus, quòd vnum sit vnum, sed quòd duo sint nihil. Quandoquidem iustis, & ea quæ illic sunt, & ea quæ hic sunt, multam præbent voluptatem: qui verò sibi per fraudem quæ non oportebat vsurparunt, tum illic puniuntur, tum hic discruciantur expectatione supplicij illic futuri, deinde mala quam ab omnibus ferunt opinione, præterea quòd ipsum etiam peccatum animam ipsorum corrumpit. Denique postquam hinc profecti sunt, intolerabilia perpetiuntur supplicia. Rursum iusti etiam si hic innumera perpetiantur acerba, quo-

Et hic puniuntur impii.

Conscientie caruificia,

H quem enim diligit deus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. Et rursus: Fili, si accesseris ad seruiendum domino, præpara animam tuā ad tētationem, dirige cor tuū ac perseuera. Eijciamus igitur istas superuacuas opiniones, vulgariq; istiusmodi dicta. Turpitudine enim, inquit, ac stultiloquium & scurrilitas ne prodeant ex ore vestro. Nec ipsi talia loquamur: & si alios videamus talia loquentes, obturemus illis os, contrā insurgamus acriter, cohibeamus impudentem linguam. Agè si quem vidisses latrocinij principem grassantem per vias, prætereuntibus insidiantem, ea quæ sunt in agris rapientem, in speluncas ac foueas subterraneas aurum & argentum defodiētem, ac illic multa recludentem armenta, vestes ac mancipia multa ex incursionibus illis possidentem, agè dic mihi, num illum beatum dices propter diuitias illas, an potius miserum dices propter diuitias illas, quæ sunt in manu iudicis traditus, nec in carcerem coiectus, neque accusatorem habuit, neque in iudicium venit, sed delicijs indulget, inebriatur, multaq; rerum fruitur affluentia. Attamen non propter præsentia, quæq; videntur, iudicamus illum beatum: sed propter futura, quæq; imminēt, illum miserum prædicamus. Hoc item & de diuitibus & de auaris cogita. Latrones qui iam sunt, vias obsidentes, res prætereuntium rapientes, velut in speluncis ac foueis subterraneis, aliorum facultates in suis cubiculis defodientes. Ne igitur beatos dicamus illos propter præsentia, sed miseros propter futura, propter formidandum illud iudicium, propter inuitabiles poenas. Nam isti quidem latrones frequenter ex hominum manibus elapsi sunt, nihilominus quum hoc sciamus, & à nobis ipsis deprecamur, & hostibus imprecamus istorum vitam, vnā cum execrabili rerum copia. Atqui sub deo vero iudice, non licet istud dicere. Nullus enim

Gen. 4. c.

Dilemma.

niam bona spes alit illos, habentq; voluptatem firmam, stabilem & immobilem, etiam post hæc innumera illos manent bona, quemadmodum & Lazaro accidit. Nec enim isthuc mihi dixeris, erat vlcerosus, verum illud considera, quòd quouis auro preciosiorem intus habet animam, imò verius non animam tantum, verum etiam corpus ipsius. Virtus enim corporis non est obesitas, bonaq; habitudo, sed tantos ac tales ferre cruciatus. Non enim si quis in corpore gestet talia vulnera abominandus est, verum si quis in animo innumera habens vlcera, nullam illorum curam agat, is abominandus est, qualis erat ille diues, intus totus vlcerosus. Et quemadmodum canes huius lingebant vulnera, sic & demones illius peccata. Et quemadmodum hic in fame cibi, ita ille in fame omnis virtutis vivebat. Hæc igitur omnia quum sciamus, philosophemur, neque dicamus; Si illum deus amasset, haudquam eum talem esse passus fuisset. Nā hoc ipsum quidem maximum est dilectionis argumentum. Quem enim diligit deus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. Et rursus: Fili, si accesseris ad seruiendum domino, præpara animam tuā ad tētationem, dirige cor tuū ac perseuera. Eijciamus igitur istas superuacuas opiniones, vulgariq; istiusmodi dicta. Turpitudine enim, inquit, ac stultiloquium & scurrilitas ne prodeant ex ore vestro. Nec ipsi talia loquamur: & si alios videamus talia loquentes, obturemus illis os, contrā insurgamus acriter, cohibeamus impudentem linguam. Agè si quem vidisses latrocinij principem grassantem per vias, prætereuntibus insidiantem, ea quæ sunt in agris rapientem, in speluncas ac foueas subterraneas aurum & argentum defodiētem, ac illic multa recludentem armenta, vestes ac mancipia multa ex incursionibus illis possidentem, agè dic mihi, num illum beatum dices propter diuitias illas, an potius miserum dices propter diuitias illas, quæ sunt in manu iudicis traditus, nec in carcerem coiectus, neque accusatorem habuit, neque in iudicium venit, sed delicijs indulget, inebriatur, multaq; rerum fruitur affluentia. Attamen non propter præsentia, quæq; videntur, iudicamus illum beatum: sed propter futura, quæq; imminēt, illum miserum prædicamus. Hoc item & de diuitibus & de auaris cogita. Latrones qui iam sunt, vias obsidentes, res prætereuntium rapientes, velut in speluncis ac foueis subterraneis, aliorum facultates in suis cubiculis defodientes. Ne igitur beatos dicamus illos propter præsentia, sed miseros propter futura, propter formidandum illud iudicium, propter inuitabiles poenas. Nam isti quidem latrones frequenter ex hominum manibus elapsi sunt, nihilominus quum hoc sciamus, & à nobis ipsis deprecamur, & hostibus imprecamus istorum vitam, vnā cum execrabili rerum copia. Atqui sub deo vero iudice, non licet istud dicere. Nullus enim

Ex animi malis habitudo, ut ve ad istud modum.

Heb. 12. b. Eccl. 1. a.

Eph. 1. b.

Simile.

Diues latro, quis, latro.

A illius effugiet sententiam, sed omnes omnino qui cum fraudibus & rapinis viuunt, dei vindictam sibi accersunt illam immortalem sineq; carentem, quemadmodum & diues ille. Quæ quidem omnia apud nos ipsos cōferentes, ne beatos iudicemus qui diuitijs, sed qui virtute præditi sunt: neq; miseros diuitijs, qui degunt in paupertate, sed qui cum improbitate: ne præsentia respiciamus, sed futura prospiciamus: ne externum amictum, sed cuiusque conscientiam examinemus, sectantesque virtutem ac voluptatem quæ ex rectè factis proficiscitur. Lazarum imitemur, diuites simul ac pauperes. Nō enim vnum tantum, aut duo, triaue virtutis certamina sustinuit, verum & multò plura, paupertatem, aduersam valetudinem, solitudinem ac destitutionem ab his qui curam illius gerere debebant: deinde quòd hæc omnia patiebatur in domo, quæ poterat hæc mala depellere, quum videret illum à quo despiciebatur tantis frui delicijs, non delicijs modò fruētem, verum etiam quum improbè viueret, nihil tamen graue perpetientem: præterea quòd non haberet alterum Lazarum ad què respiceret, præterea quòd de resurrectione nihil posset philosophari: ad hæc quòd super hæc quæ diximus mala, ex calamitatibus illis à vulgo malam ferret opinionem, eò quòd non biduum triduumve, sed per omnem vitam, & seipsum videret in eiusmodi calamitatibus, & diuitem in diuerso rerum statu. Quomodo igitur sumus excusandi, si quum hic cunctas afflictiones simul conglomeratas tanta pertulerit animi fortitudine, nos ne dimidium quidem horum tulerimus: Non enim potes, non potes, inquam, alium quenquam commemorare, qui talia tantaque perpessus sit mala. Eamque ob rem Christus hunc potissimum exempli causa proposuit in medium, vt si quando in res tristes incidimus, cōsiderantes quanto ille interuallo nos superarit, ex illius philosophia, satis magnum solatium molestiq; lenimem capiamus. Communis igitur orbis doctor ille propositus est, rem quancunque molestam patientibus, qui se conspiciendum præbet omnibus, hosq; omnes superans suarum afflictionum magnitudine. Pro his igitur omnibus gratias agentes benigno deo, reportemus ex hac oratione fructum & vtilitatem: continenter hunc doctorem & in cōfessibus, & in ædibus, & in foro, deniq; in omni loco circumferentes, summoq; studio diuitias omnes quas habet hæc parabola, percipientes: quò simul & præsentia citra molestiam mala transcurramus, & futurorum bonorum compotes euadamus: quæ nobis omnibus contingat assequi, gratia benignitatēque domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & spiritu sancto gloria, honor, adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

psilogus.

Tomus secundus.

Eiusdem de Lazaro concio secunda: & quòd anime morte violenta decedentium, non fiunt demones: deq; iudicio & elemosyna.

Admiratus sum charitatem vestram, quum hesterno die de Lazaro verba facerem, quòd & pauperis illius tolerantiam comprobastis, & diuitis immanitatē inhumanitatemq; fuistis detestati. Nam ista non vulgaria sunt bonæ mentis argumenta. Etenim quauis non assequamur virtutē, laudemus tamen virtutē, omnino poterimus ad illam pertingere. Similiter autem, si non effugerimus malitiam, tamen vituperemus malitiā, sine dubio poterimus illam effugere. Quoniam igitur multa cum animi benevolentia sermones illos excepistis, agè quæ restant etiā, vobis persoluemus. Vidistis illum in vestibulo diuitis, videte eundem hodie in sinu Abraham: vidistis illum quum à canibus circumlingeretur, videte eundem ab angelis stipatū: vidistis illum tum in paupertate, videte nunc eundem in delicijs: vidistis illum in fame, videte in multitudine rerū affluentia: vidistis illum certatē, videte coronatum: vidistis labores, videte præmiū, quotquot estis vel diuites, vel pauperes. Diuites quidem ne putetis diuitias aliquid esse magni, si desit virtus. Pauperes verò, ne iudicetis paupertatē vllum esse malum, vtrisque verò cōmuniter stat hic præceptor ac magister. Etenim si hic in paupertate non dieicit animum, quā veniam merentur, qui id faciunt in diuitijs? Si hic in fame tantisq; malis degēs gratias egit, quid excusationis adferēt, qui rebus affluētibus non lunt ad eandem peruenire virtutē? Rursum pauperes, qui indignè molestq; ferunt egestatē: quā impetrabunt veniā, quum hic in fame penuriaq; solitudine & aduersa valetudine vitam assidue trahēs in ædibus diuitis, & ab omnibus despectus, ad hæc non habens alium ad quem eadem perpessum respiceret, sic appareat philosophatus? Ab hoc discamus non pro beatissimis habere diuites, neq; pro miseris habere pauperes. Imò si verum fateri licet, ne diues quidem ille est, qui multis opibus circūvallatus est, sed qui non eget multis. Nec is pauper est, qui nihil possidet, sed qui multa concupiscit. Ab hoc discite hunc esse finem paupertatis & opulentiae, si quem videris multa concupiscentem, existimato illum omnium esse pauperrimum, etiamsi possideat omnium opes. Rursum si quem videris non multis egentem, illum omnibus opulentiorē esse ducito, etiamsi nihil possideat. Nam mentis affectu, non facultatum modò paupertatem & opulentiam aestimare consueuimus. Quemadmodum igitur eū qui perpetuò sitit, non dixerimus rectè valere, etiamsi copia rerum affluat, etiamsi iuxta fluuios ac fontes accumbat. Quid enim prodest illa aquarum copia, quum affectio maneat infedabilis? Itidem & in diuitibus faciamus, eos qui perpetuò concupiscunt, sitiuntque aliena: ne putemus vnquam esse sanos, nec vlla frui rerum copia. Etenim qui suam

Primus ad virtutē gradus, est alienę virtutis applaudere.

Transito felix habes propositionem. Dilemma tacitum.

Diues verè quis.

Simile.

Vv iij suam

G suam ipsius concupiscentiam non potest sistere, etiam si cunctorum opibus vallatus sit: quomodo futurus est in vnaquam in prosperitate? Eos vero qui quod habent suum, boni consulunt, quique sua sorte contenti sunt, nec alienas circumspectant facultates: etiam si fuerint omnium egentissimi, omnium opulentissimos ducere oportet. Non enim qui indiget alienis, sed qui putat sibi satis esse quod habet, omnium est opulentissimus. Sed agendum, ad propositam materiam reuertamur. Accidit, inquit, ut moreretur Lazarus, ac deportaretur ab angelis. Hic malum quendam morbum cupio vestrīs animis eximere. Sunt enim plerique simplices, qui putant animas violenta morte decedentium fieri demones. Hoc autem non fit, non fit, inquam, istud. Non enim animarum violenta morte decedentium fiunt demones, sed animarum potius in peccatis viuentium. Non quod mutetur illarum substantia, sed quod voluntas demonum prauitatem imitetur. Hoc & Christus dixit Iudeis, Vos filij diaboli estis: non quod in illius naturam essent transmutati, sed quam ob rem? Quoniam, inquit, desideria patris vestri vultis facere. Rursum Ioannes: Progenies viperarum, quis commonstrauit vobis, ut fugeritis ab ira ventura? Facite igitur fructum dignum poenitentia, ac ne velitis dicere: Patrem habemus Abraham. Etenim lex propinquitatis, non qui natura coniuncti sunt, sed qui virtute maliciae ue propinqui sunt, eos scriptura solet appellare cognatos. Et cuiuscunque mores aliquis expresserit, huius & filium & fratrem illum esse dicit scriptura. At cuius rei gratia diabolus istam peruersam opinionem inuexit? Conatus est martyrum defodere & obruere gloriam. Etenim quum illi morte violenta decederent, cupiens prauam de illis gignere suspicionem, hoc fecit: verum quod voluit non potuit. Perseuerant enim martyres, proprium obtinentes splendorem. Quin aliud multo crudelius perperat, maleficis ipsique inseruientibus, per has opiniones persuasus, ut tenera multorum adulescentium corpora trucidarent, sperantes futurum, ut fiat demones, ac rursus ipsi inseruierent. Verum non sunt ista vera, non sunt inquam. Quid igitur est quod demones dicunt, Monachi illius sum anima? Sanè propter hoc ipsum non credo, quia demones dicunt: Decipiunt enim auditores. Quapropter & Paulus ipsis tametsi vera dicentibus imposuit silentium, ne ex veris nacti occasionem, post admiscerent mendacia, fideque sibi conciliarent. Cum enim dixissent, isti homines serui dei altissimi sunt, annunciantes vobis viam salutis, indignatus Apostolus silentium imposuit spiritui pythonico, atque exire iussit. Et tamen quid mali dicebant? Isti homines serui dei altissimi sunt, sed quoniam plerique simplices non norunt semper diiudicare quae a demonibus dicuntur, semel eos exclusit a fide. Ex infamium numero es, inquit, non est tuum liberè loqui, tace, obmutescere: non est tuum praedicare, apostolorum ista est autoritas. Quid usurpas quod tuum non est?

Affluera-
tio.
Aias violē
ta morte
decedētū
nō fieri de
mōnes.

Ioan. 8. f.

Matt. 3. b.

Ioan. 8. c.

Cognatio
spiritualis

Similia p-
fitentur ta
belle mira
colorū in
Italia.
Demō nec
vera dicēs
audiendus
est.

Acto. 16. d

Sile, infamis esto. Sic & Christus dicentes ipsi demones: Nouimus te qui sis, increpauit multa cum acrimonia: nobis legem praescribens, ne quo pacto demoni fidamus, etiam si tibi quod verum est dixerit. His igitur cognitis, ne prorsus credamus demoni: imò etiam si quid veri loquatur, fugiamus ab illis & auersemur. Nam sana dogmata salutiferaque non a demonibus, sed ex diuina scriptura licet exactè discere. Ut igitur cognoscatis non posse fieri, ut anima corpore egressa veniat sub tyrannidem demonum, audi quid dicit Paulus: Qui enim moritur, iustificatus est a peccato, hoc est non amplius peccat. Nam si animae in corpore manenti diabolus non potest inferre vim, perspicuum est quod nec egressa. Quomodo igitur, inquit, peccat, si vim non patiuntur? Volentes sponteque ac seipsas iniuria afficientes peccant, non coactae neque tyrannide oppressae, idque declarant omnes, qui superauerunt illius machinamenta. Veluti beatum Iob, quum innumeris impetisset fraudibus, omniaque miscuisset, non potuit tamen persuadere, ut aliquod verbum blasphemum proferret. Vnde perspicuum est quod in nobis situm est, ut vel obtemperemus, vel non obtemperemus illius insidijs, nec ullam necessitatem, neque tyrannidem patimur ab illo. Non solum ex his quae dicta sunt, verum etiam ex proposita parabola liquet, quod animae corpus egressae, non amplius hic commorantur, sed protinus abducuntur. Accidit enim, inquit, ut moreretur, ac deduceretur ab angelis. Non solum autem iustorum animarum, sed & eorum qui male vixerunt illuc deducuntur, atque id rursus ex alio diuine perspicuum est. Postquam enim vberem prouentum produxissent agri ipsius, dixit sibi ipsi: Quid faciam? Demoliar horrea mea, ac maiora aedificabo. Nihil isthac mente incoelicius, verè demolitus est sua ipsius horrea. Nam horrea quae depreidari non possunt, non sunt muri, sed pauperum ventres, quibus ille neglectis sollicitus erat de parietibus. Quid igitur dicit deus? Stulte, hac nocte repetunt animam tuam abs te. Hic inquit, deducta fuisse ab angelis, illic autem repetunt: & hunc quidem ceu vincitum educunt, illum verò ut coronam gestantem stipabant. Et quemadmodum eum qui prius in cauea multa vulnera accepit, ac sanguine conspersus est, post diademate capiti addito, hi qui ante caueam stant susceptum, multa cum laude domum deducunt, applaudentes, bene ominantes, admirantes: Sic & angeli Lazarum tum deducebant, illius verò animam repetebant, metuendae quaedam virtutes fortassis ad hoc misse: neque enim sua sponte anima ad illam secedit vitam, propterea quod hoc ne fieri quidem possit. Nam si ciuitate ciuitate vertentes egemus deductoribus, multo magis anima a carne diuisa, & ad futuram transiens vitam, opus habebit viae ducibus. Quapropter frequenter nunc emicat, nunc in profundum demergitur, metuitque, & horret quum est a corpore discellura. Nam qui semper nos stimulat peccatorum conscientia, tum

Mar. 1. c.
& Lu. 4. f.

Rom. 6. b.

Iob. 2. c.
Liberum
arbitriū.

Aulmō nō
obabiā.

Luc. 12. a.

Simile.

A verò maxime illa hora, quum hinc sumus abducti ad illa tribunalia, metuendumque iudicium: tum enim siue quis rapuit, siue fraudauit, siue contumelia affecit, siue cuiquam praeter causam inimicus factus est, siue aliud quodcunque facinus perpetravit: vniuersus illic peccatorum cumulus renouatur, & oculis exhibetur, mentemque stimulat. Et quemadmodum qui tenentur in carcere, semper quidem deiectione mœrentesque sunt, maxime tamen sub illum diem quo sunt educendi, & ad ipsas iudicis fores pertrahendi, & priusquam periclitantur, ac iudicis vocem intus audiunt, exanimantur metu, nihiloque melius afficiuntur, quam mortui: Sic & anima, maxime quidem in ipso peccati tempore cruciatur & angitur, multo tamen magis quum hinc auulsa abducenda est. Tacete qui haec auditis, multo maiorem vobis habeo gratiam pro silentio quam pro plausibus: propterea quod plausus quidem ac laudes faciunt gloriosiores, silentium verò hoc vos reddit compositiores. Noui quod haec quae dicuntur molestae sunt, verum multum lucri & inenarrabilem fructum adferunt. Diues ille si quem habuisset, qui ipsi istalia monita taliaque consilia admouisset, ac non potius adulatorum omnia ad gratiam consulentes, atque ad delicias trahentes, nequaquam venisset ad illam gehennam, nequaquam supplicia tolerasset intolerabilia, nequaquam inconsolabiliter de his poenituisset. Verum quoniam omnes ad gratiam loquebantur, tradiderunt illum incendio. Vtinam liceret haec semper perpetuoque philosophari, ac de gehenna loqui. In omnibus, inquit, dictis tuis memento nouissima tua, & non peccabis. Ac rursus: Para ad exitum opera tua, & appara te ad viam. Si quid cui rapuisti, redde, & dicit iuxta Zachariam: Do quadruplum, si quid rapui. Si cui factus es inimicus, recociare priusquam veniatur ad iudicium. Omnia hic dissolue, ut citra molestiam illud videas tribunal. Donec hic fuerimus, spes habemus praclaras: simul atque verò discesserimus illuc, non est postea in nobis situm poenitere, neque commissae diluere. Quapropter oportet nos assidue praeparari ad egressum hinc faciendum. Quid enim si domino visum fuerit hoc vespere vocare nos? Quid si cras? Incertum enim quid futurum sit, ut perpetuo simus in certamine, & ad illam profectioem instructi, quemadmodum hic Lazarus semper erat in tolerantia patientiaque, quapropter tanto cum honore deductus est. Mortuus est autem diues, & sepultus est, nimirum anima illius in corpore, tanquam in monumento defossa, ac sepulchrum circumferente nempe carnem. Non secus enim ille quam si catena quadam, temulentia ac ventris ingluuie vincus esset, sic otiosam illam ac mortuam reddiderat. Ne leuiter pretercurras illud, sepultus est. Hic mihi considera mensas argento circumtectas, lectos, tapetia, ornamenta quae tota in domo sunt omnia, vnguenta, aromata, vini meri copiam, eduliorum varietates, ciborum delicias, coquos, adultores, stipatores,

Simile.

Acclama-
tiones in-
dicorū.

B
Monitio
libera.

Eccli. 7. d

Luc. 19. b.

Poenitētia
fœra post
mortem.

Plato in
Craylo,
rōmā
quā
ēgūz.

Dimittis
zora.

familios, ac reliquam vniuersam pompam strepitumque, extinctum marcidumque factum. Vbi que cinis, vbi que fauilla & puluis, lamenta & luctus, nemine succurrente, neque semel egressam animam postea reuocante. Tunc declaratur quid possit aurum, quid possint copiosae diuitiae. Siquidem ex tam frequenti famulatio nudus abductus est & solus, nihil ex tanta beneficentia secum ferre valens, sed desertus, indefensus, ac neglectus: nullus eorum qui prius auxiliabantur aderat, crepturus a poena ac supplicio, sed ab illis omnibus diuisus, solus in se recepit ut illa non ferenda supplicia sustineret. Verè omnis caro foenū, & omnis gloria hominis tanquam flos graminis exaruit, gramen & flos decidit, sed verbum domini manet in aeternum. Venit mors & extincta sunt illa omnia. Nec aliter quam captiuum arreptum sic illum abduxit demissis oculis, pudore plenum, non audentem hircere, trementem, pauidum, perinde quasi in somnis vniuersis illis delicijs fruius fuisset. Ac post haec supplex diues factus est pauperi, atque nunc illius eget mensa, illius qui dudum esuriebat, illius qui canum rostris obiectus iacebat. Breuiter res commutatae sunt, vniuersi cognouerunt vter fuerit diues, vter pauper, quodque Lazarus quidem omnium fuerit opulentissimus, ille contra omnium pauperissimus. Quemadmodum enim actores in scenis, regum ac ducum personas, item medicorum ac rhetorum, sophistarum ac militum assumentes ingrediuntur, quum ipsi nihil horum sint: sic sane & in praesenti vita, paupertas ac diuitiae nihil aliud sunt quam personae. Sicut igitur in theatro sedens, si quem videris, ex his qui extra scenam pedibus ingrediuntur, personam gestantem regis, non iudicas eum beatum, neque regem ei credis, imò nec ipse optaris esse talis: sed quum scias quod sit quispiam ex his qui versantur in foro, funium opifex, aut faber ararius, aut aliud quicquam tale, non iudicas illum beatum ob personam, aut ob vestem ad talos demissam, neque ex hisce rebus aestimas illorum vitam, sed despuis potius illum ob aliam vilitatem. Sic sane & hic, velut in theatro, videlicet in mundo sedens, & in scena ludentes spectans, vbi videris complures diuites, ne putes verè diuites esse, sed diuitum obiectos personis. Nam quemadmodum ille qui in scena regem aut belli ducem agit, frequenter est famulus eorum qui ficus aut botros vendunt in foro: Itidem & hic diues crebro pauperior est omnibus. Quod si detraxeris illi personam, si conscientiam explices & ingrediaris animam, multam illic offensus virtutis inopiam, comperiesque omnium hominum abiectionissimum. Quemadmodum enim instate vespera, digressisque qui confederat, vbi fuerint e theatro egressi, habitumque fabulae deposuerint: qui prius reges ac duces esse videbantur, post apparent hoc quod sunt: Ita sanè & nunc, postquam mors aduenit, theatrumque dimissum fuerit, quum diuitiarum paupertatisque personas deposuerint, omnes illuc profecti, atque ex solis operibus iudicati, declarant

Est. 4. o. b.

Simile a fa-
bulis sce-
nicis.

G qui verè sint diuites, qui verè pauperes: qui honora-
ti, & qui humiles. Itaq; frequenter fit, vt qui hic in
diuitum numero fuerit, illic reperiat omnium pau-
perrimus, id quod accidit huic diuiti. Nam simu-
latque incubuerat vespera, hoc est mors, eiq; præ-
sentis vitæ theatro egressus est, personamq; depo-
suit, vilis est illic omnium esse pauperrimus: adeo
verò pauper, vt ne guttam quidem aquæ haberet in
sua potestate, sed pro hac rogaret: neque quod pe-
tebat, consequi potuerit. Quid hac paupertate pau-
perius esse posset? Sublatis enim oculis suis, ait ad
Abraham: Pater, miserere mei, & mitte Lazarum
vt intingat summum digiti sui in aquam, & instillet
ori meo. Vides quanta sit afflictio? Quum proximus
esset Lazarus, præteribat: nunc quum procul
absit, inuocat: quem frequenter ingrediens & egre-
diens non videbat, hunc procul semotum diligen-
ter aspicit. Sed quâ ob causam illum intueret? Fre-
quenter dixerat diues iste, Quorsum mihi opus pie-
tate ac virtute? cuncta mihi velut è fonte affluunt,
multa fruor prosperitate, nihil sustineo rerum in-
opinatarum: quam ob rem expeto virtutem? Hic
pauper qui iustè pieq; viuuit, innumera patitur ma-
la. Hæc nunc quoque frequenter dicunt. Vt igitur
radicitus has reuelleret opiniones, demonstrat illi
quod malitiæ reposita sit vitio: cõtrâ, honor & co-
rona laboribus pro pietate susceptis. Non propter
hoc solum autem vidit illum, sed vt quæ passus fu-
isset pauper, hæc nunc & diues pateretur multo gra-
uius. Quemadmodum enim illi molestiorem red-
didit cruciatum, quod in vestibulo diuitis iacebat,
quod videret aliena commoda: sic & huic grauior-
em reddidit cruciatum, quod in gehenna iaceret;
quod Lazari videret delicias, quod non solum natu-
ra suppliciorum, verum etiam comparatione ho-
noris illius intolerabiliorem haberet cruciatum. Et
quemadmodum Adam è paradiso eiectum è re-
gione paradisi habitare iussit deus, vt assiduus con-
spectus renouans molestiam, exactiorem illi præ-
beret sensum expulsionis è bonis: Ita sane & hunc
è regione Lazari constituit, quod videret quibus bo-
nis seipsum priuasset: Misi tibi, inquit, in vestibulo
Lazarum, vt tibi ad virtutem doctor esset, doctri-
neq; materia: cõtempisti lucrum, noluisti ad quod
oportuit vti salutis occasione, vt ere posthac illo ad
maioris cruciatu, supplicijq; materiam. Ex his di-
scimus, quod omnes qui à nobis sunt contumeliosus
& iniurijs affecti, tunc ante faciem nostrâ statuen-
tur. Quanquam hic nihil à diuite accepit iniuriæ,
neque enim illius pecunias vsurparat diues, sed suas
non impartit. Quod si is qui sua non impartit,
accusatorum habet eum cui negauit misericordiã,
qui aliena quoque rapuerit: quam veniam conse-
quetur; vndique ipsum circũstantibus quos affecit
iniuriæ? Non enim illic opus erit testibus, neque ac-
cusatoribus, neque probationibus, neque signis, ve-
rum ipsa per se res tales, quales eas gessimus, ante
oculos nostros apparebunt. Ecce enim, inquit, ho-

mo & opera eius. Siquidem & hoc rapina est, non
impartiri de tuis facultatibus. Ac fortassis vobis mi-
rum videtur esse quod dico, verum ne miremini: tes-
timonium enim vobis è diuinis scripturis profe-
ram, dicens quod non solum rapere aliena, verum
etiam tua non impartire cæteris, & rapina sit, &
fraudatio, & spoliatio. Itaque dominus Iudæos ac-
cusans per prophetam dicit: Produxit terra pro-
uentum suum, & non intulit decimas, sed rabi-
na pauperis est in domibus vestris. Quoniam, in-
quit, oblationes solitas non dedistis, repulistis ea que
sunt pauperis. Hoc autem dicit, declarans diuitibus
quod res pauperum possident, etiam si paterna he-
reditate obuenerint, etiam si vndeunque aliunde
collegerint pecunias. Ac rursus alibi dicit: Ne spo-
lies vitam pauperis: qui verò spoliatur, aliena tollit.
Nam spoliatio quædam dicitur, quum aliena acce-
pta detinemus. Propter hoc igitur discamus, quod
quoties elemosynam non præstiterimus, pari cum
his qui spoliatur supplicio afficiemur. Heriles enim
pecuniæ sunt vndeunque eas collegerimus, & ideo
tibi plura possidere concessit deus, non vt in scor-
tationes, temulentiam, ingluuiem, in vestes sumptuo-
sas, aliamq; molliciem consumeres, sed vt ea distri-
bueres egentibus. Quemadmodum enim receptor
quispiam qui regias pecunias accepit, si neglexerit
his quibus iussus est distribuere, inq; proprias con-
sumpserit delicias, poenas dat ac perditur: ita sanè
& diues receptor quispiam est pecuniarum, que pau-
peribus distribuenda debent. Itaque quum in man-
datis habeat, eas distribuere suis cõseruis egentibus,
si quid amplius quam postulet necessitas in seipsum
insumpserit, grauissimas illic daturus est poenas.
Non enim sunt ipsius quæ possidet, sed conferuo-
rum illius. Parcamus igitur ijs tanquam alienis, vt
fiant nostra. Quomodo autem illis parcemus tan-
quam alienis? Si illas non in vsu superuacuos in-
sumpserimus, sed pauperum manibus impartiu-
mus. Etiam si fueris opulentus, sed plus quam opus
est insumpseris, rationem reddes pecuniarum tibi
creditatum. Hoc idem fit in magnatum quibus multi-
suas ipsorum apothecas famulis suis commiserunt,
verum illi quibus commissæ sunt, seruant quæ tra-
dita sunt, nec abutuntur commissis: verum vbi ius-
serit dominus, distribuunt. Hoc tu quoque facito.
Etenim accepisti plura cæteris, non vt ea solus cõ-
sumas, sed vt eorum cæteris bonus fias dispensator.
Operæ precium autem fuerit & illud considerare.
Quid tandem? Non apud alium iustum Lazarum,
sed in sinu vidit Abraham. Hospitalis erat Abraham,
vt igitur redarguatur diuitis inhospitalitas, propterea
Lazarum cum illo videt. Ille etiam præterites ve-
nabatur, & in domum pertraherebat suam: hic verò
etiam intra domum iacentem despexit, quumq; ta-
lem thesaurum haberet, salutis parandæ materiam,
præteribat quotidie, nec in quod oportebat, vsus est
pauperis propinquitate. At non ita Patriarcha, sed
omnia contra. Pro foribus sedes introducebat præ-
tereuntes

A tereuntes omnes, & quemadmodum piscator iacto
in mare reti, piscem quidem attrahit, attrahit autè
frequenter & aurum & margaritas: itidem & hic
reti captans homines, piscatus est tandem & ange-
los, quodq; mireris etiam insciens. Id quod & Pau-
lus in huius laudibus dixit, Sectare hospitalitatem:
per hanc enim quidam insciens hospitio excepe-
runt angelos: ac rectè dixit, insciens. Nam si sciens
illos excepisset. Sed hæc tota laus, quod ignoras qui
mirre fecisset. Sed hæc tota laus, quod ignoras qui
nam essent qui præteribant, nec aliud esse credens
quam homines viatores, cum alacritate vocauit in-
trò. Tu quidem igitur si quem nobilem ac splendi-
dum exceperis, multamq; præstiteris alacritatem,
nil mirum est. Nam virtus eius qui excipitur etiam
inhospitalem frequenter adigit, vt omnem exhibeat
humanitatem: cæterum illud maximum & admi-
ratione dignum, quoties & vulgares, & ignotos, ac
viles multa cum beneuolentia excipimus. Propterea
dicit, Quicquid feceritis vni ex his minimis qui cre-
dunt in me, mihi feceritis. Ac rursus, ita nõ est vo-
luntas coram patre vestro, vt pereat vnus ex pusillis
istis: ac iterum, Quicumq; offenderit vnum ex pu-
sillis istis, expedit ei vt appendatur mola asinaria
circa ceruicem illius, & abiciatur in mare. Deniq;
multus vbique est Christo de pusillis & minimis
sermo: quandoquidem & Abraham sciens non
excutebat quales essent prætereuntes, nec vnde ve-
nirent, quemadmodum nos nunc facimus, sed sine
delectu prætereuntes excipiebat omnes. Nam eum
qui præstat humanitatem, non oportet exposcere
vitæ rationem, sed inopiæ mederi, necessitatiq; sup-
peditare. Vnicum habet patrociniũ pauper, quod
egret, quodq; in necessitate constitutus est, ne quid
ab illo postules amplius: Sed etiam si fuerit omnium
improbissimus, & egerit necessario victu, sedemus
illius famè. Ita & Christus præcepit: Estote, inquit,
similes patris vestri qui est in cœlis, qui Solem suũ
oriri facit super bonos & malos, & pluit super ius-
tos & iniustos. Portus est in necessitate constituto-
rum homo misericors. Portus autem omnes qui in
naufragium inciderint excipit liberatq; , siue mali
fuerint siue boni, deniq; quicumq; fuerint qui peri-
clitantur, in sinus ille suos excipit. Tu proinde si vi-
deris hominem qui in egestatis naufragium inci-
derit, ne iudica, ne vitæ gesta examina, sed medere
miseriæ. Quid ipse tibi negotium accersis? Libera-
uit te deus omni tali sollicitudine, & curiositate.
Quam multa pleriq; fuerant dicturi, quamq; dif-
ficiles erant futuri, si deus præcepisset, vt prius ac-
curatè vitam facta q; singulorum disquireremus,
ac tum demum conferremus elemosynam? Nunc
hac omni curiositate nos liberauit. Quis ergo cu-
ras superuacaneas nobis accersimus? Aliud est iu-
dex, aliud elemosynæ largitor. Ideo vocatur ele-
mosyna, quod eã & indignis damus. Vnde & Pau-
lus dixit: Quod bonum est facite erga omnes, sed
maximè erga domesticos fidei. Quod si indignos

curiosè discutiamus disquiramusq; , ne digni quidè
facile in nos incident. Quod si indignis quoq; præ-
stiterimus beneficiũ, nimirũ & digni, quicq; omnium
illorum malitiam virtute pensent, venient in ma-
nus nostras: sicut euenit beato Abraham, cui minimè
curioso quales essent qui præteribant, contigit tan-
dem vt & angelos exciperet hospitio. Hunc igitur
& nos imitemur, simulq; cum hoc nepotem illius
& nos imitemur, simulq; cum hoc nepotem illius
Iob. Quandoquidem & hic progenitoris sui ma-
gnanimitatem summa cum diligentia est imitatus.
Eoq; dicebat, ostium meum iugiter patebat cuius
aduenienti. Non sic huic patebat, vt alteri esset oc-
clusum, sed indifferenter apertum erat omnibus.
Hoc exemplum & nos imitemur, nihil exquiretes
vltrâ q̄ oportet. Nam ad hoc vt pauper dignus ha-
beatur elemosyna, satis est egestas. Quod si quis
cum hac commendatione nos adierit, ne quid am-
plius curiosè scrutemur: nec enim moribus demus,
sed homini: nec illius ob virtutè nos eius misereat,
sed ob calamitatem, quod nimirũ & ipsi copiosam
à domino misericordiam nobis conciliemus, ipsiq;
digni simus in quos ille suam conferat benignitatè.
Nam si in conferuis nostris ceperimus exquirere
dignitatem moroseq; vestigare, idem & deus factu-
rus est in nobis, dumq; studemus à conferuis repo-
scere vitæ causas, ipsi superni numinis benignitatem
amittimus. In quo enim, inquit, iudicio iudicaueri-
tis, iudicabimini. Sed ad rem redeamus. Itaq; quum
videret illum in sinu Abraham, ait: Pater Abraham,
miserere mei, & mitte Lazarum. Quam ob rem non
ad ipsum Lazarum direxit sermonem? Pudor obsta-
bat ac verecundia. Ex ijs enim quæ in illum fece-
rat, arbitrabatur illum omnino meminisse malorũ
præteritorum. Quoniam si ego, inquit, tanta rerum
affluens copia, nihil ab illo læsus adeo despexi ho-
minem, vt ne micam quidem impartierim, quanto
magis ille sic contemptus, non annuet petenti be-
nificiũ? Hæc non vt Lazarum accusemus, dicimus.
Neq; enim hoc animo fuit Lazarus, absit: sed cau-
sam indicamus quid hic veritus nõ imploraret ipsũ
Lazarum, sed potius Abraham inlamarit, quem
existimabat nescire quæ fuerant acta. Atque illius
digitum nunc implorat, quem crebro passus fuerat
exponi canum linguis. Quid igitur ille? Fili, recepisti
bona tua. Vide philosophiam, vide humanitatè
iusti. Non dixit, inhumane, crudelis, sceleratissime,
quũ tam multa commiseris in hominem, nunc men-
tionè nobis facis humanitatis, misericordiæ, & ve-
nitæ? Non pudet? Non erubescis? Sed quid dicit? Fili,
inquit, recepisti bona tua. Nã animæ, inquit, deiectè
non addes perturbationè. Satis est illi suus crucia-
tus, vt ne illius calamitatibus insultemus. Ac ne pu-
tares, quod memor præteritorũ malorum vetuerit
abire Lazarum, filium illũ appellat. Quod in mea,
inquit, potestate est, impertio tibi: cæterum vt hinc
abeamus, non est iam nostræ facultatis. Recepisti
bona tua. Quare nõ dixit, cepisti, sed recepisti? Hic
video magnũ considerationũ mare nobis aperiri.
Quapropter

Ex 1. cor. 13. 2.

Rapina est, non cõmunicare pauperibus tua.

Est. 1. a. b.

Mat. 25. d.

Mat. 18. a.

Simile.

Sententia dura.

Diuitia si demũ ostre fuerit, quò dicitur pauperibus.

M.

Lazarus quare in sinu Abrahæ.

Galat. 6. c.

Iob nepos Abraham.

Iob. 31. d.

Matt. 7. a.

Diues quor Abraham appellat potius q̄ Lazarum.

Mat. 10. 1. c.

Recepisti bona, quare dicitur.

Quapropter quae dicta sunt summa cura seruantes, tam quae hodie quam quae heri disceptata sunt, summo cum studio reponamus, & ex his quae dicta sunt, ad audienda quae post dicentur, nos ipsos magis idoneos reddamus. Et quidem si fieri possit, facite ut omnium memineritis. Quod si id fieri non potest, hortor ut pro omnibus illud perpetuum memineritis, quod non communicare pauperibus, est rapinam in illos exercere, illorumque fraudare vitam: quodque non nostras, sed illorum res detinemus. Nam si hoc animo fuerimus, pecuniam omnem effuderimus, ac Christum esurientem hic alentes, multamque hinc nobis opulentiam recondentes, poterimus futurorum esse compotes bonorum: quae nobis omnibus assequi contingat, gratia ac benignitate domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & spiritu sancto gloria, honor, potestas, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

H Eiusdem de Lazaro concio tertia, & quare non dixerit, cepisti: sed, recepisti: & quamobrem iusti incidunt in pericula, quum peccatores effugiant.

Naudquaquam mediocrem nobis utilitatem attulit de Lazaro parabola, tum diuitibus, tum pauperibus, ut quae hos quidem docuerit facile perferre inopiam, illos vero non passa sit offerri sibi; placere ob diuitias, quum ex ipsis rebus demonstrat, illum omnium esse maxime miserabilem, qui vitam agit in delicijs, nulli sua bona communicans. Age igitur & hodie denuo tractemus idem argumentum, quandoquidem qui in metallis operantur, ubi quocumque viderint multas auri venas, illic fodiunt acrius, nec prius abstant, quam totum quod reperiri potuit, exhauerint. Redeamus igitur illuc, ubi sermonem heri finiuimus, ut illinc eundem instauramus. Poteramus quidem vnius diei opera vobis tota hanc explanare parabolam: verum non hoc agimus, ut nos multa loquuti discedamus, sed ut vos diligenter acceptis, animoque infixis quae dicta sunt, ex ista custodia sentiat fructum aliquem spiritalem. Nam & mater amans, quum infantem lactentem parat ad solidum cibum adducere, si simul multum meri infundat ori, nihil prodest infanti, refundente puero quod datur, ac tuniculam qua pectus tegitur irrigante. Quod si sensim ac paulatim infundat, puer quod traditum est, absque molestia transmittit. Proinde ne vobis itidem quod traditum fuerit, effluat: non semel vobis inclinauimus doctrinae poculum, sed in dies aliquot partiti sumus, passi vos interim hisce diebus interquiescere ab audiendi labore, quod simul & ea quae deposuimus, sic infingantur animo vestrae charitatis, ut excidere non possint, & ea quae dicentur sedatis, ac vegetis mentibus excipiat. Eoque crebro vobis praedicimus multis ante diebus argumentum de quo sumus loquuturi, ut his in medio diebus, sumpto libro, perpensaque rei summa tota, posteaquam intellexeritis, quid dictum

Simile. Diligentia in scrutandis scripturis.

Simile.

Doctrina sacra paulatim instillanda.

Omnes hortatur ad lectionem sacrarum voluminum.

fit, quid restet dicendum, mentem vestram instructiorem reddatis ad audienda quae post disceptentur. Idque semper hortor & hortari non desinam, ut non hic tantum attendatis ijs quae dicuntur, verum etiam quum domi fueritis, assidue diuinarum scripturarum lectioni vacetis. Quod quidem & ijs qui priuatim mecum congressi sunt, non destiti inculcare. Ne quis enim mihi dixerit: Sunt frigida illa verba, multa insunt quae contemni debeant. Ego forensibus causis affixus sum, publica gero negotia, artificium exerceo, uxorem habeo, alio liberos, familiae curam gero, mundanus homo sum, non est meum legere scripturas, sed eorum qui mundo dixerunt vale, qui montium vertices occuparunt, qui vitam eiusmodi continenter agunt. Quid ais homo? Non est tui negotij scripturas euoluere, quoniam innumeris curis distraheris? Immo tuum magis est quam illorum. Neque enim illi perinde scripturarum egent praesidio, atque vos in medijs negotiorum vndis iactati. Nam monachi quidem a foro forensibusque negotijs liberi, qui in deserto fixere tuguriola, neque cum quoquam habent commercium, sed in illa quieti tranquillitate cum omni securitate philosophantur, ac velut in portu sedentes, rebus vehementer tutis fruuntur. Nos contra velut in medio mari fluctuantes, innumerisque velimus nolimus peccatis obstricti, semper opus habemus perpetuo iugique scripturarum solatio. Illi sedent procul a conspectu, eoque nec accipiunt multa vulnera. Tibi vero quia perpetuo stas in acie, quia frequentes accipis plagas, idcirco magis opus est remedijs, ut quem & vxor prouocat, & filius contristat, atque ad iram commouet, & insidiatur hostis, & inuidet amicus, & vicinus infectatur, & commilito supplantat, frequenter & iudex minatur, & paupertas est molesta, & domesticorum amissio luctum adfert, & prosperitas inflat, & aduersitas contrahit. Breuiter, varia curarum, varia perturbationis, varia moeroris, varia iactantiae, varia tumoris, tum occasio, tum necessitas, vos vndiquaque circuualat, innumeraque ex omni parte tela volitant: vnde necesse est indefinenter a scripturis armaturam sumere. Agnosce igitur quod in medio laqueorum incedis, quodque in pinaculis ciuitatis ambulat. Carnis enim concupiscentiae acrius insurgunt aduersus eos, qui in hominum viuunt frequentia, quos & decora facies, & corporis nitor capit per oculos, & verbum obscenum per aureis ingressum, turbat nobis rationem, frequenter & arte modulata cantio animi constantiam labefacit. Sed quid haec commemoro? Quod his omnibus videtur esse vilius, vnguentorum odor alicunde aspirans a mulierculis in fornicibus quaestum meretricium exercentibus, ex simplici occursum comprehendit & abducit captiuum. Adeo multa sunt quae nostram oppugnant animam, eoque opus habemus diuinis remedijs, quod simul & iam acceptis vulneribus medeamur, & quae nodum quidem inflata sunt, sed post infligerentur, prohibeamus,

Magis tantumque versantur in ciuitatibus.

Amus, eminus venientia diaboli spicula extinguentes depellentesque per assiduum scripturarum lectionem. Neque nunc fieri potest, non potest inquam fieri, ut quisquam salutem assequatur, ni perpetuo verifetur in lectione spiritali. Immo praclare reuera, praclare inquam nobiscum agitur, etiam si perpetuo huius medicamento participes, aliquando salutem consequi possimus. Quod si quotidie vulneremur, medelam vero nullam adipiscamur: quae fuerit spes salutis? An non vides fabros ararios, aurifices, fabros argentarios, denique eos qui quacumque exercent artem, omnia artis instrumenta habere parata & integra, quauis compellat fames, quauis affligat inopia, omnia praoptantes sustinere potius quam ut ex instrumentis artificij quippiam vendere velint atque hinc ali. Itaque multi frequenter potius habuerunt ad usuram accipere, quam vel minimum aliquid ex artis instrumentis oppignerare: B idque iure optimo. Norunt enim quod diuenditis illis, ars vniuersa ipsa sit inutilis, totumque quaestus fundamentum sublatum: illis autem manentibus, fieri potest, ut contractum aes alienum progressu temporis aliquando dissoluant iugiter vtentes artificio. Quod si priusquam dissoluerint aes alienum, alijs ea vendant, iam non est vnde possint solatium aliquod famis inopiaeque excogitare. Hoc sane animo, nos quoque praeditos esse oportet: quemadmodum enim illis artis instrumenta sunt, malleus, incus, forceps: sic & nobis artis instrumenta sunt Apostolorum ac Prophetarum libri, omnisque scriptura diuinitus inspirata & utilis. Et quemadmodum illi per illa instrumenta quicquid faciendum susceperint perficiunt: ita sane & nos per hos fabricamur animam nostram deprauatamque corrigimus, & inueteratam renouamus. Atque illi quidem haecenus modo praestant suam artem ut formam addant rebus, neque enim possunt materiam vasorum transmutare, neque ex argento aurum reddere: sed harum rerum figuras componunt duntaxat. Tu vero non ita, sed amplius quiddam potes. Nam ligneum vas acceptum, poteris aliquando reddere aureum, cui rei testis est Paulus, in hunc loquens modum: In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea fictiliaque. Si quis igitur expurgauerit se ipsum ab his omnibus, erit vas in honorem sanctificatum, & utile domino ad omne opus bonum praeparatum. Itaque ne negligamus nobis parare libros, ne circa vitalia vulnus accipiamus. Nec aurum defodiamus, sed nobis ipsis recodamus thesaurum librorum spiritalium. Aurum quidem quum maxime crescit, tum maxime insidiatur possidentibus: libri vero repositi multam adferunt habentibus utilitatem. Quemadmodum enim arma regalia reposita etiam si nemo fuerit qui possideat, tamen ijs qui habitant in edibus ubi reposita sunt, multam praebent custodiam ac tutamen, dum neque latrones, neque parietum perfossores, neque alius quispiam sceleratorum audet eam aggredi domum: Sic ubi-

Scriptura- rum lectio ab his qui in ciuitatibus.

1. Tim. 3. d.

1. Tim. 2. c.

1. Tim. 2. c.

1. Tim. 2. c.

cumque fuerint libri spirituales, illinc omnis expellitur vis diabolica, multaque inhabitantibus accedit consolatio. Quandoquidem ipse etiam per se librorum aspectus segniores nos reddit ad peccandum. Siue enim quippiam ausi fuerimus eorum quae prohibita sunt, nosque ipsos reddiderimus pollutos, reuersi domum, conspectisque libris acrius nos condemnat conscientia, reddimurque contantiores ad eadem repetenda. Rursum siue in sanctimonia perstiterimus, ex libris reddimur tutiores firmioresque. Nam simulatque tetigit aliquis euangelium, mox composuit suam ipsius mentem, & a rebus mundanis abduxit, idque ex ipso solo aspectu. Quod si accesserit diligens lectio, non aliter quam in sacris adytis rebus diuinis vacans anima, sic repurgatur, meliorque redditur, deo cum ipsa per illas scripturas colloquente. Quid igitur, inquit, si non intelligamus ea quae continentur libris? Maxime quidem etiam si non intelligas illic recondita, tamen ex ipsa lectione multa nascitur sanctimonia. Quamquam fieri non potest ut omnia ex equo ignores, propterea siquidem spiritus gratia dispensauit illa, temperauitque, quod publicani, piscatores, tabernaculorum opifices, pastores, & apostoli, idiotae, illiterati, per hos libros salui fierent, ne quis idiotarum ad hanc difficultatis confugere possit excusationem, ut omnibus facilia conspectu essent ea quae dicuntur, ut & opifex, & famulus, & vidua mulier, & omnium hominum indoctissimus ex audita lectione aliquid lucri utilitatisque reportaret. Non enim ad inanem gloriam quaerit admodum Ethnicus, sed ad audientium salutem haec omnia composuerunt, quos ab initio deus dignatus est gratia spiritus. Siquidem hi qui sunt a Christo alieni philosophi, dicendi artifices, rhetores, ac librorum conscriptores, non quod in commune conducit quaerentes, sed illud spectantes ut ipsi sint in admiratione, etiam si quid utile dixerint, hoc quoque quemadmodum in caligine quadam sapientiae confueta illis, occultauit obscuritas. Apostoli vero ac Prophetae omnia contra fecerunt, manifesta claraque prodiderunt exposuerunt omnibus, veluti communes orbis doctores, ut per se quisque discere possit ea quae dicuntur esse sola lectione, & hoc ante pronuncians propheta dicebat: Erunt omnes docti a deo, & non dicet quisque proximo suo, nosce deum, quoniam omnes noscent me a minimo ipsorum usque ad maximum eorum. Et Paulus inquit: Et ego fratres veni ad vos, non per excellentiam sermonis aut sapientiae nuncians vobis mysterium dei. Et iterum, Sermo meus & praedicationis non in persuasorijs humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus ac virtute. Et rursum, Loquimur enim sapientiam, inquit, non seculi huius, neque principum huius seculi qui corrumpuntur. Cui enim non sunt manifesta quaecumque in euangelio scripta sunt? Quis autem audiens beatos esse mites, beatos misericordes, beatos mundicordes, ceteraque huiusmodi desiderabit praecceptorem, ut aliquid eorum discat quae dicuntur? Quin etiam

Sacrorum librorum laus.

E

Libri sacri dilucidati.

Hier. 31. f. & loa. 6. e

1. Cor. 2. a

Ibidem. b.

Ibidem.

Matt. 5. a Euangelium ab omnibus potest intelligi.

etiam

G etiam signa, miracula, historia, nonne cuius nota manifesta sunt? Prætextus iste est & causatio, pigritiaque velamentum. Non intelligis quæ insunt: quomodo possis aliquando intelligere, quæ ne leuiter quidem inspicere velis? Sume librū in manus, lege historiam omnem, & quæ nota sunt memoria tenens, ea quæ obscura sunt, parumque manifesta, frequenter percurrere. Quod si non poteris assidue lectionis inuenire quod dicitur, accede ad sapienterem, vade ad doctorem, comunica cum his ea quæ scripta sunt, declara vehemens studium. Et si viderit te deus tantam animi promptitudinem adhibere, non despiciet tuam vigilantiam ac sollicitudinem. Veritatem si nullus homo te docuerit quod quæris, ipse sine dubio referabit. Memento Eunuchi reginæ Aethiopum, qui quū esset homo barbarus, innumerisque distentis sollicitudinibus, & vndique circumseptus negotijs, nec intelligeret quæ legebat, legebat tamen in curru sedens: quod si in via tantam præstitit diligentiam, cogita qualis fuerit domi versans. Si tempore profectiois non sustinuit absque lectione manere, multo minus domi sedens. Si nihil intelligens legebat, nec destitit à lectione, multo minus postquam didicerat. Nam ut scias, quod non intellexerit quæ legebat, audi quid dicit Philippus, Num intelligis quæ legis? Atque ille his auditis non pudefactus est, nec erubuit, sed infirmitatem suam confessus est, aitque: Quis nam possim, nisi quis mihi viam duxerit? Quis nondum haberet qui viam monstraret, tamen legebat, eoque citò consequutus est doctorem. Nouit propensum illius animum deus, studiūque amplexus est, misit illi doctorem illico. Verum non adest Philippus, sed spiritus qui mouerat Philippum adest. Ne neglexerimus nostram salutem dilecti, hæc omnia scripta sunt propter nos ad correctionem nostram, in quos fines seculorum inciderunt. Magna aduersus peccatum munitio est, scripturarum lectio: magnum præcipitium, profundū barathrum scripturarum ignoratio, magna salutis perditio, nihil scire ex diuinis legibus: ea res & hæreses peperit, ea vitā corruptā inuexit, hoc sursum deorsum miscuit omnia. Nam fieri nō potest, non potest inquam fieri, ut quis sine fructu discedat, qui assidua attentaque scripturarū lectione fruatur. Ecce vna parabola, quam multiplicem nobis attulit utilitatem? quomodo animam nostrā meliorem reddidit? Nam complures sat scio sunt, qui ex his sermonibus copiosam utilitatē ferentes abierūt. Quod si qui sunt, qui non perinde magnum fructum reportarunt, attamen eo die quo nobis audiendis vacarunt, omnino meliores fuerunt. Non autem exiguum est vel istud, vnum diem in peccatorum contritione transigere, & ad cœlestem philosophiam respicere, animaque permittere ut vel paulisper à mundanis respiret curis. Etenim si singulis diebus tales fuerimus, nec defecerimus, assiduitas audiendi magnū quoddam præclarūque bonū nobis pariet. Agite igitur, & ea quæ sequuntur vobis persoluamus. Quæ

lectio iterata aperit obliuiscera.

Eunuchus lector. Acto. 8. d.

1. Cor. 10. c.

Nunc excludit hæreses.

sunt autem quæ sequuntur? Quis dixisset diues, mitte Lazarū ut instillet summo digito, ac refrigeret linguam meā. Auscultemus quid dicat Abraham, Fili memeto quod receperisti tu bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, & nūc iste solatium accipit, tu verò cruciaris. Super omnia autem hæc, hiatus magnus confirmatus est inter nos & vos, ut qui volunt istinc trāsire ad nos, nō possint, neque qui hinc istinc trāsire. Grauius sunt quæ dicuntur, plurimūque nobis offundunt dolorē. Hoc & ipse noui: sed quemadmodū mordent conscientia, ita non parū adferunt utilitatis animis eorū qui mordentur. Etenim si hæc nobis illic dicerentur quæ admodū dicta sunt diuiter, vera plorandum esset, dolendū, ac lugendū, quod nos poenitentis tempus defecisset. Ceterū quoniam hic agentes hæc audimus, ubi & respicere licet, & commissa diluere, denique multā conscientie parare fiduciam, atque ex alienis malis concepto timore mutari, agamus gratias bonitati diuinæ, quæ per aliorū supplicia nostrā expergeficit segnitiam, nobisque dormitantibus somnum excutit. Si quidem ob hoc hæc antequam dicta sunt, ne talia patiamur. Etenim si voluisset punire deus, non ista prædixisset: verū quoniam noluit nos adigere ad supplicium, ideo prædicit supplicium, ut prædicatione castigati, vitemus rerū experientia. At cuius tandem gratia dixit, receperisti bona tua, potius? Quæ cepisti? Meministis enim, sat scio, quod dicebā hinc nobis mare considerationū immensum aperiri. Nam hæc vox, receperisti, debiti cuiusdam significationem habet, eod quod recipit aliquis, quæ debebantur. Proinde si diues iste scelestus ac scelerosus & inhumanus fuit, quam ob rem non dicit illi, cepisti: sed, receperisti bona tua, quasi iure illi competierint, quasique deberentur? Quid igitur? Videlicet hinc discimus, quod etiam si qui sint scelerosi, ad extremā improbitatis lineam deuerti, tamē frequenter vnū aliquid, duōve aut tria beneficia sunt operati. Quod autem hæc non loquor e coniecturis, hinc perspicuū est. Quid enim fuit illo iniquitatis iudice sceleratius, quid inhumanius, quid magis impium? Is neque deum metuebat, neque homines reuerabatur, attamen quum tam improbis esset moribus, fecit boni quiddam, miseratus viduam ipsi sine fine negotium facessentem, annuens postulanti officium, prestansque quod petebatur, cohibitis qui illam afficiebant iniuria. Ita frequenter accidit ut aliquis vitæ sit intemperantis, & tamen idem sit misericors: aut ut quis sit inhumanus, pudicus tamen. Quod si intemperans fuerit & idem crudelis, tamē vnū aliquid aliud bonū opus fecit in vita. Rursus hoc idem arbitrandū est de bonis. Quemadmodū enim qui pessimi sunt, faciūt frequenter boni quiddam: sic & boni virtuteque præditi, sepe numero peccant. Quis enim, inquit, gloriabitur se castū habere cor? Aut quis confidet se purū esse à peccato? Quoniam igitur verisimile est diuitem illū, licet ad extremā malitie prouectum, aliquid fecisse boni: contra, Lazarum tamen summā virtutem præstitisset, aliquid tamen

Mordet. tas saluti.

Malis quoque datur p. beneficiis merces illi qua.

M. Luc. 11. a.

Bonitas etiam peccatis. Prou. 11. b.

A tamen leue deliquisse: vide quomodo declarauit vtrumque Patriarcha, dicens, Receperisti bona tua, & Lazarus mala. Et tu, inquit, etiam si quid boni fecisti, si qua merces tibi debebatur, hæc omnia in illo mundo receperisti, delicijs fruens, diuitijs affluens, rebus prosperis vtens, multoque rerum successu gaudens. Et hic si quid mali fecit, omnia recepit, quum fame, inopia, extremis malis affligeretur. Itaque vestram vterque nudus huc peruenit, ille peccatis, tu iustitia: quam obrem & hic merum habet solatium, tu inconsolabilem sustines cruciatum. Etenim quū exigua sunt leuiaque beneficia nobis, ingens autem & immensum peccatorum onus: deinde hic prosperitate fruimur, neque quicquam patimur acerbi, prorsus nudi destituti; benefactorū præmijs hinc discedimus, ut qui hic receperimus omnia. Rursus, quum multa magnaque fuerunt nobis beneficia, sed exigua paucaque delicta, & post hæc patimur aliquid acerbi: hic depositis leuioribus illis delictis puram illic & perfectam bonorum operum remunerationem accipimus. Vbi quem igitur videris, improbam agentem vitam, nec quicquam hic acerbi patiente: ne putaris illum beatum, sed desce potius ac deplora, velut illic omnia tristitia perpeffurum, quemadmodum diues ille fecit. Rursus vbi quæ videris virtutis studiosum, & eundem innumeris affligi molestijs, beatum existima, foelicem iudica: ut qui & hic omnia sua peccata diluerit, & illic multam habeat paratam mercedem, quemadmodum huic euenit Lazaro. Nam ex hominibus, alij quidē hic duntaxat puniuntur, alij rursus nihil hic tale patiuntur, sed omnem vindictam illic recipiunt: alij verò tū hic tum illic puniuntur. Horum igitur, quos tandem iudicatis beatos? Nō dubito, quin primos illos, qui hic puniuntur, atque ita peccata deponunt. Verum post illos quos proximo foelicitatis loco ponitis? Vos fortassis eos, qui nihil hic triste patiuntur, sed illic omnem luunt poenam. At ego non istos, sed hos potius, qui hic simul & illic puniuntur. Nam hic qui poenas dederit, sentiet illic poenam leuiorem. Ceterum qui cogetur illic totam poenam sustinere, inuitabilem vindictam patietur, velut ille diues. Quoniam enim hic nullam peccatorum partem abluuit, adeo seuerè punitus est, ut ne minimam quidem guttam impetrauerit. Verum his quoque qui hic quum peccant, nihil tamen graue patiuntur: illos longe infeliciores iudico, qui quum hic puniuntur, simul tamen delicijs ac securitate fruuntur. Quemadmodum enim hic nō dare poenas pro commissis, illic cruciatum reddit atrociorē: ita dum peccant, securitati, delicijs, multaque rerum affluentia indulgere, maioris poenæ viaticum ac materiam illic colligit. Nam quum peccantes nos deus afficit honoribus, ea res potissimum nos in grauius incendium injicere poterit. Etenim si quis dei lenitate fruatur tantum, non etiam ad quod oportuit vtatur, atrocis supplicium sibi parat. Vbi præter dei lenitatem etiam honoribus potitur maximis, nihilo scius

tamen persistit in fercordia: quis illum eripiet ab illo supplicio? Etenim ut intelligas, quod qui dei lenitatem experiuntur, malum vniuersum illic sibi coaceruant, ni respuerint, audi quid dicat Paulus: Exi Rom. 2. a. stimas autem o homo, qui condemnas eos qui talia faciunt, & facis eadem, quod tu effugies iudicium dei? An diuitias bonitatis illius ac patientiæ, lenitatisque contemnis, ignorans quod bonitas dei ad poenitentiam te inuitat? Sed iuxta duriciem tuam, & cor impoentens, recondis tibi ipsi iram in die iræ ac reuelationis & iusti iudicij dei. Ergo quum viderimus, opibus affluentes, delicijs fruents, vnguenta olentes, in temulentia perseuerantes, in magistratu & honore, in multa pompa & claritudine, peccantes, neque quicquam triste patientes, hæc ipsa de causa, maxime defleamus ac deploremus illos, quod dum peccant non puniuntur. Veluti si quem videris Simile. hydropi aut vitio splenis obnoxium, aut tabo quopiam marcescentem, innumeris vndique plenum vlceribus, nihilo scius tamen cum his omnibus, E temulentia ac delicijs indulgentem, reddere morbum acriorem, adeo non miraris aut beatum iudicas eum ob delicijs, ut ob hoc ipsum etiam maxime miserum existimes. Similiter & de anima cogitato, vbi videris hominem peruersè viuētem, multa que fruente prosperitate, neque triste quicquam patientem, ob hoc ipsum magis deplora, quod quū morbo, grauissimoque tabo sit obnoxius, tamen deterior fit, morbum delicijs vitæque dissoluta exasperans. Non enim puniri malum est, sed peccare malum est. Nam hoc quidem à deo separat, illud verò nos ad deum recolligit, iramque dissoluit. Vnde hoc liquet? Audi propheta dicentem: Consolamini, cōsolamini populum meum sacerdotes, loquimini ad cor Hierusalem, quoniam accepit de manu domini dupla, pro peccatis suis. Ac rursus: Domine, pacem id. 40. a. telligas alios hic, alios illic puniri, alios tum hic tū illic, audi quid dicit Paulus, reprehendens eos qui indignè communicabant mysterijs. Quis enim dixisset, Qui edit ac bibit indignè domino, reus erit corporis & sanguinis domini, subiecit illico: Propter hoc inter vos multi infirmi ac valetudinarij, & dormiunt multi. Etenim si nos ipsos dijudicaremus, nō utique iudicaremur. Nunc autē quū iudicamur, à domino corripimur, ne cum mundo condemnemur. Vides quomodo hic inflicta poena, liberat à poena quæ illic est? Et de eo qui stuprū commiserat, inquit, Tradite eū satanæ in interitū carnis, ut spiritus saluus fiat in die domini nostri Iesu Christi. Quin & ex ipso Lazaro hoc perspicuū est, quod etiā si quid mali commiserat, hic abiecerit, itaque illuc purus abierit. Idem verò & ex illo paralytico manifestum est, qui triginta octo annos laboras, per morbū diuturnū peccata deposuit. Ceterū ut scias illū ob peccata sic afflictū fuisse, audi quid dicit Christus: Ecce factus es, ne posthac pecces, ne quid contingat tibi deterius. Ex his igitur clarum est, esse quosdam qui hic

Impletas tamen perit calobis.

G qui hic puniuntur, ac peccata deponunt. Quod autem aliqui tum hic tum illic puniuntur, si minus pro peccatorum magnitudine hic luerint poenas, audi quid de Sodomitis dicat Christus. Etenim quum dixisset, Quicumque non receperit vos, etiam pulverem pedum vestrorum in eos excutite, subiunxit: Tolerabilis erit terra Sodomorum & Gomorrhæ, quæ civitati illi. Quod autem dixit, tolerabilis: hinc habet sensum, quod illi tum quoque forent puniendi. Nam & ante puniti fuerant, quando quidem in hac vita dederunt poenas. Porro nonnullos esse qui hic quidem nihil molesti patiuntur, sed illic totam expectant ultionem, declaravit nobis hic diues, inconsolabilem perferens cruciatum, ac ne minimum quidem refrigerij consequens, eod quod illic illi tota vindicta fuerit referuata. Quemadmodum igitur in his qui peccant, ij qui nihil hic acerbi patiuntur, illic maiorem sustinent cruciatum: sic inter eos qui recte faciunt, qui multa patiuntur in hac vita molesta, illic multo potentur honore. Et quemadmodum si de duobus peccatoribus vnus hic puniatur, alter non puniatur, beator est ille punitus eo qui punitus non est: Sic sane inter duos iustos, si alter hic plus, alter minus pertulerit afflictionem, beator erit ille qui plus sustinuerit, quando vniciusq; reddet iuxta opera sua. Quid igitur non est quisquam, inquires, qui & hic & illic requie fruatur? Istud impossibile est de homo, atq; ex eorum numero quæ frustra speres. Fieri non potest, non potest fieri, inquam, vt qui hic in socordia securitateq; vixerit, qui in delicijs omnibus assidue dies consumpserit, qui temere negligetq; transegerit ætatem, illic honorem consequatur. Nam etsi paupertas non sit molesta, cupiditas tamen molesta est, atq; huic obnoxius est, nec hinc mediocris labor. Quod si morbus non infestat, sed inflamat ira: ne is quidem mediocris dolor vincere iracundiam, etsi afflictiones non irruerint, tamen cogitationes malæ indefinenter insurgunt. Non est autem vulgaris negotij refrenare cupiditatem, cohibere sitim inanis gloriæ, coercere fastum, a delicijs temperare, in aspera degere disciplina. Nam qui ista non fecerit, fieri non potest vt vnquam saluus fiat. Vt autem intelligas viuentes in delicijs, non fieri saluos, audi quid dicit Paulus: Quæ verò in delicijs viuit, viuens mortua est. Loquitur de vidua muliere. Quod si de muliere hoc dictum est, multo magis de viro dicendum. Præterea non posse fieri de homo, vt qui talem viuit vitam adipiscatur coelos, hoc ipsum & Christus declarauit hinc in modum loquens, Angusta & aspera est via, quæ deducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Quomodo igitur, dixerit aliquis, dictum est illud, Iugum meum suauis est, & onus meum leue? Nam si angusta est via & aspera, quomodo rursus eam leuem faciemus? vocat: Illud quidem dictum est propter naturam afflictionum, hoc verò propter spontaneam voluntatem aduentium. Nam fieri potest vt quod natura est intolerabile, sit leue si cum ala-

Marc. 6. b

Mat. 16. d.

Aut hic, aut in futuro patiendū

1. Tim. 5. a

Mat. 7. b. Via domini quo aspera & non aspera.

Mat. 11. d.

critate animi suscipiamus. Quemadmodum & apostolus stoliti flagris casti reuersi sunt gaudentes, quod digni essent habiti pro nomine domini ignominia affici. Quamquam natura cruciatuum afflictionem doloremq; solet gignere, verum animus proptus eorum qui flagellabantur rerum naturam vicit. Proinde & Paulus dicit, Omnes qui volunt pie viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Et si homo non persequatur, diabolus tamen oppugnat. Vnde multa nobis opus est philosophia, multa fortitudine, vt in precibus vigilemus, nec vnquam dormitemus, ne res alienas concupiscamus: vt quæ adsunt in egenos distribuamus, vt omnibus delicijs gemere plorareq; renunciemus, tum ijs quæ sunt in vestibus, tum ijs quæ sunt in mensa, vt auaritiā fugiamus, vt ebrietatem, vt maledicentiam vitemus, vt linguæ temperemus neq; vociferemur. Omnis enim amarulentia, commotio, & iracundia, & vociferatio, & maledicentia tollatur a vobis, ne obscœna loquamur, ne dictis vrbanis delectemur. Non est mediocris laboris in his perfectam præstare continentiam. Atq; vt intelligas quanta res sit philosophari, quamq; non habeat relaxationem, audi quid dicit Paulus, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: hoc dicens aperuit, quanta sit violentia quantumq; labor, quæ oportet sustinere eos, qui volūt corpus reddere subiectum ac tractabile. Quin & Christus discipulis ait, In mudo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum. Hæc, inquit, afflictio requiem vobis conciliabit, certaminum caueæ sunt hæc præfens vita. In caueis autem ac certaminibus nemo potest frui requie. Itaq; qui coronandus sit, quiq; velit coronari, aspera ac laboriosa vita suscipiat, vt postquam hic breuem laborem sustinuerit, illic perpetuis honoribus fruamini. Quot singulo quoq; die accidunt molestiæ? Quæ autem est animi, non grauari, non molestè ferre, sed gratias agere, glorificare, adorare eum qui permittit has tentationes infligi? Quam multa inexpectata, quæ multæ angustia? Et tamen oportet premere malas cogitationes, neq; pmittere linguæ vt aliquid sonet absurdum, quemadmodum beatus Iob innumera perpeffus mala perseuerauit gratias agere deo. Sunt autem nonnulli, qui si ioco conuicioue abs quopiam tacti fuerint, aut in aduersam valetudinem inciderint, veluti podagrâ, aut capitis dolore, aut alium huius generis morbum, illico blasphemias effundunt, ac molestiam quidem morbi sustinent: ceterum fructu priuantur. Quid facis de homo in beneficium, in prouisorum, in tui curam agentem, in seruatorem conuicia iaciens, nec te sentis in precipitium abripi, teq; ipsum in extremi exitij barathrum deijcere? Num enim si blasphemiam proferas, leuiorem reddis morbum? Exacerbas potius illum ac molestiorem reddis cruciatum. Propter hoc enim diabolus innumeras impingit molestias, vt in illud barathrum te precipitet. Et si quidem viderit te blasphemias proferentem, protinus auget dolorem ac maiorem reddit, quod stimulatus rursus indignè feras: quod si ide-

Ado. 1. 8.

2. Tim. 3.

Eph. 4. 8

1. Cor. 9. d

Ioan. 16. 3

Impatiencia blasphemica

A si viderit te fortiter perferentem, quodque morbus fuerit acrior, hoc magis agentem gratias deo: illico desistit, vt qui incassum frustra; pergat imminere. Et quemadmodum canis assistens mensæ si viderit hominem vescentem subinde aliquid eorum quæ in mensa sunt ipsi proijciendum, manet assidue: quod si semel atq; iterum sic astitit, vt discesserit nihil adeptus, protinus abstinet, veluti qui iam frustra & incassum assistat: Itidè & diabolus iugiter nobis inhiat, si quod blasphemum verbum ipsi ceu cani proijciamus, hoc accepto rursus aggreditur. Quod si perseueraueris gratias agere, iugulaueris illum fame, celeriterq; abegeris & auferere coegeris. Verum non potes tacere cruciatu stimulat, nec ego prohibeo te loqui, sed volo te pro blasphemia loqui gratiarum actionem, pro verbis indignationis verba boni ominis. Confitere domino, clama vehementer, obsecrando: clama vehementer, glorificandis: sic tibi & morbus redditur leuior, discedete quidem diabolo propter tuam gratiarum actionem, dei verò auxilio accedete. Nam si blasphemias effuderis, pariter & dei auxilium submouisti, & diabolus aduersus temetipsum reddidisti seuiorem, & teipsum magis inuoluisti doloribus: Sin gratias egeris, & insidias propuleris mali daemones, & dei pro te solliciti medelam tibi conciliaueris. Verum ex consuetudine frequenter impetu rapitur lingua, vt peruersum illud verbum sonet. Verum quum huc rapietur, priusquam verbum effuderit, commorde illam vndique dentibus acriter. Præstat illam nunc fluere sanguine, quam tunc concupiscere guttam, nec impetrare posse refrigerium: præstat illam temporarium ferrere dolorem, quam tunc perenniter & immortalibus malis cruciari, quemadmodum diuitis illius lingua ardore aestuans nullum impetrauit refrigerium. Deus præcepit vt inimicos tuos diligas, tu verò deum te amantem aueraris. Deus iussit vt conuicijs insectantibus, benignè loquaris, maledicentibus benedicas: tu verò illi benedicas, & tui curam agenti, maledicis, quum nulla in re læsus sis. An non potuit soluere afflictionem? potuit, sed permisit, vt fias probator: Verum ecce, inquis, collaboro interim ac pereor. Non propter afflictionis naturam peris, sed propter tuam socordiam. Dic mihi vtra res est facilior, blasphemian gratiarum actio? Nonne illa eos qui audiunt hostes & inimicos tibi reddit, & in desperationem posse conijcit: hæc verò innumeras adfert philosophiæ coronas, incredibilemq; ab omnibus admirationem, deniq; ingentia a deo præmia? Quis igitur quod vile est, quod facile, quod iucundum omittens, id quod lædit, quod contristat, quod tabefacit illius loco sectaris? Quin & alioqui si tentationis ac paupertatis afflictio causa esset blasphemiarum, oporteret omnes qui in paupertate viuunt blasphemos esse. Nunc autem inter eos qui in extrema degunt paupertate, multi iugiter agunt gratias: alij contra, qui opibus ac diuitijs affluunt, non cessant euo-

Salle.

Lingua cohibenda.

Luc. 6. d.

ibidem.

Tomus secundus.

mere blasphemias. Itaq; non ipsa rerum natura, sed nostra voluntas & hoc & illud efficit. Propter hoc enim & hæc recitauimus parabolam, vt cognosceres quod hominem socordem ne diuitia quidem iuuent, attentum verò ne paupertas quidem lædere possit. Quid dico paupertas? Etiam si omnia coglomerentur quæ sunt inter homines mala, nunquam percellent animum hominis deum amantis sapientiaq; studiosi, neq; persuadebunt vt a virtute discedat. Et horum testis est Lazarus: quemadmodum ediuerso euitatum ac dissolutum non diuitia, non sanitas, non perpetua prosperitas, non aliud quippiam vnquam iuuare poterit. Ne igitur dicamus quod paupertas, morbus & periculorum insultus compellant ad blasphemiam. Non paupertas, sed animi consternatio: non morbus, sed dei contemptus: non periculorum insultus, sed pietatis desertio, vt ad blasphemiam, ita ad omne malitiæ genus adducit minus attentos. Sed quam ob causam, inquiet aliquis, alij quidem hic puniuntur, alij verò illic, ac non potius omnes hic? Quam ob causam? Quoniam si hoc esset, omnes vtique perissent. Omnes enim sumus obnoxij poenis. Rursum si nullus hic puniretur, plures redderentur socordiores, multiq; dicerent non esse prouidentiam. Etenim si quum videant multos improbos puniri, multas eiusmodi blasphemias euomunt: si ne hoc quidem esset, quidnam dicerent? Ad quod malitiæ genus non raperentur? Hæc ob res deus alios quidem hic punit, alios verò non punit. Punit quidem aliquos, excidens illorum vitium, poenamq; illic reddens leuiorem, aut etiam in totum liberans illos, & eos qui peruersè viuunt castigatior reddens hac punitione: Alios verò rursus non punit, vt si respiscentes sibi ipsi cauerint, ac dei benignitatem reueriti fuerint, & hic liberentur a poena, & illic a supplicio. Sin perstiterint, nihilo meliores facti lenitate dei, qui mala nostra diu tolerat, maiorem sustineat cruciatum propter insignem ipsorum contempum. Quod si quis dixerit eos qui puniuntur eripere in maledicta, poterant enim alioqui respiscere: illud respondebimus, Si deus præscisset fore vt respiscerent, nequaquam punisset. Etenim, si quos vidit manere incorrigibiles, omittit: multo magis quos nouerat ex ipsius lenitate laturos fructum, passurus erat in præfenti vita, vt consequerentur temporis spacium ad poenitentiam. Nunc autem eos eripiens, & illis leuiorem in futuro seculo poenam reddit, & hos castigatior illorum supplicij facit. Quam ob rem igitur non idè hoc facit in malis omnibus? Vt hi qui manent, per timorem aliorum supplicij reddantur castigatior, prædicetq; dei lenitatem, eiusq; humanitatem reueriti a malitia. Non igitur deus iam in causa est, sed illorum socordia, qui noluerunt tam multis remedijs ad propria abuti salutem: atq; vt cognoscas quod hac de causa fecerit, miscuit olim sanguinem Galilæorum Pilatus cum sacrificijs, & accedentes hoc ipsum renunciauere Iesu, atq; ille dicit, Quid putatis quod illi

Phil. 2. 8.

E

Quis non omnes hic punit, deus

Luc. 13. a

Xx ij Galilæi

Galilaei soli peccatores fuerunt? Non, dico vobis, nisi poenitentiam egeritis, & vos eadem patiemini. Rursum alij octodecim obruti sunt ruina cuiusdam turris, de his quoque eadem dicit, Nam quod ait, quid putatis quod illi peccatores erant soli non erant, dico vobis: declarat quod & viuentes iisdem erant obnoxij. Quod autem ait, nisi poenitentiam egeritis, & vos eadem patiemini: declarat quod & illos permisit hac de causa illa pati, vt viuētes ex his que cateris acciderent terrore concepto, resipiscerent. Quid igitur? vt ego, inquis, siā melior, ille punitur? Non propter hoc, sed propter suum ipsius peccatū punitur. Ceterum illorum interitus attentis ex abū danti fit occasio salutis, dum metu ex his que alijs acciderunt concepto, redduntur probiores. Item & domini faciunt, vno saepe famulo flagellato multos metu reddunt emendatiores. Quum igitur videris aliquos vel in naufragiū incidisse, vel aedium ruina oppressos esse, vel incendio perisse, vel a fluuijs abreptos esse, aut alio quopiam modo violento vitā finisse: deinde alios qui eadem cum illis & grauiora peccarunt nihil tale passos, ne conturberis dicens, Quis tandem qui eadem peccant, non eadem passi sunt? Verum illud reputa, quod deus illū quidem passus est ē medio tolli p̄focariq̄, mitiorem ei pręparans in futuro seculo cruciatum, aut etiam in totum eum liberans: Hunc verò nihil tale passus est sustinere, vt alteri⁹ supplicio castigator factus, modestior redderetur: quod si perseuerauerit in iisdem, crudelissimam sibi ipsi ex sua apercordia coaceruat vltionē, nec deus fuerit causa intolerabilis supplicij. Rursum si videris iustum affligi, aut omnia quę dicta sunt perpetientem, ne consterneris animo. Nam & illi res acerbæ, splendidiores reddunt coronas: & tota poena, si quidem tota peccatoribus infligatur, detrahit aliquid vitiorum ponderi, sin tota iustus infligatur, splendidiorē reddit illis animū, sic vt vtriq̄; maximus ex afflictione fructus eueniat, tantūm si gratē toleremus: hoc enim est quod quaeritur. Propter hoc quum sint eiusmodi exempla innumerabilia, sacrarum scripturarum historia his repleta est, iustos ac iniustos malis afflictos, nobis exhibens, vt siue iustus sis siue peccator, quoniā habes exempla, feras fortiter. Non solum autē ostēdit tibi improbos malis afflictos, verum etiam foeliciter agentes, ne illorū foelicitate conturberis, nimirum doctus ex his quę diuiti acciderunt, cuiusmodi illos post hanc vitam maneat incēdium, nisi vitā eam reliquerint. Non possumus, inquit, & hic & illic requie frui? Nō possumus inquam. Eoq̄; iusti vixerunt hic vitam laboribus obnoxiam. Quid igitur, inquis, Abraham? Et quis tam multa dura perpeffus est? Nōne a paterno exulauit solo? Nōne a suis omnibus diuisus est? Nōne in peregrina regione famem sustinuit? Nōne velut erro quispiā, subinde vertit solum, a Babylone in Mesopotamiam, inde in Palaestinam, rursus illinc in Aegyptum? Quis referre possit bella quę pro vxore, quę

Simile.

Abrahami quata passus. Gene. 12. & seq.

cum Barbaris gessit: Quis strages, quis cognatæ familiaritatis captiuitatem? Huius generis alia sunt innumerabilia. Ceterum quum filium suum abduceret, nōne quod est omnium maximē intolerabile perpeffus est? Eum suis ipsius manib⁹ mactare iussus, quem adamabat, eum quem habebat charissimum? Quin & ipse immolatus Isaac, nōne omni ex parte semper a finitimis vexabatur, adeo vt & vxore spoliatus fuerit quemadmodum pater? Et tu tanto iam tempore manes ineruditus? Quid porrò Iacob in patrijs aedibus educatus, nōne grauiora quā auus perpeffus est? Ac ne singulis recensendis prolixiorē reddamus orationem, audi quid tota vita sua dicat, Pauci & mali dies mei, nec pertigerūt ad dies patrum meorum. Et tamen quum filium conspexisset in throno sedētem, tantāque potitum gloria, haud quāq̄ oblitus est pręteritarum calamitatum. Tamen ille in tantum erat malis conditus ac maceratus, vt ne in tanta quidem prosperitate potuerit antea dorum malorum obliuisci. Quid autem Iacob? Quā multas sustinuit tragoedias? An non eadem dicit quę Iacob, hunc in modum loquens? Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Si autem in potentatibus, octoginta anni. Et quod amplius illorum, labor ac dolor. Quid verò Hieremias, Nonne diem suum execratur, ob malis succedentia mala? Quid autem Moses? Nonne loquitur, Occide me, si sic mecum acturus es? Ceterum Helias, cuius animi sublimitas ad cœlum vsque pertingebat, qui cœlum aperuit, an non post multa adita prodigia iugiter lamentatur ita loquēs deo, Tolle animam meam a me. Non sum melior patribus meis. Sed quorsum attinet ista singulatim persequi? Paulus omnes simul complexus sic dicit: Circumierunt in pellibus ouium, in pellibus caprarum, egentes, afflicti, calamitosi, quibus non erat dignus mundus. Prorsus ita necesse est eum qui gratias acturus sit deo, qui probatus ac purus esse velit, haud quāq̄ sectari vitam mollem, remissam ac dissolutam, sed laboriosam multisq̄ laboribus sudoribusq̄ plenam. Nullus, inquit, coronatur, nisi qui legitime certauerit. Quisquis autē certat, in omnibus continens est, & in verbis, & in aspectu, & in voce, & a conuicijs temperans, & a blasphemia, & a turpiloquio, & ne tentatio foris infestet, ipse se ipsum quotidie ieiunijs exercet, aspera q̄; vita, vili cibo, vbique vitans sumptus magnificos. Aliter non potest quis placere deo. Neq̄; enim mihi frigidum illud dictum obiecerit quispiam, quod hic aut ille simul habeat & huius vitæ & illius commoda. Hoc in diuitibus ac delicijs fruētibus, simulq̄; peccantibus accidere nequaquam potest, verum si istud dicendum est, de his qui hic affliguntur, dici potest, qui viuunt in angoribus, videlicet quod & hic habent quę sunt huius vitæ, & illic quę sunt illius. Illic habent pręmij fructum, hic habent quod illorum spe aluntur, nec sentiunt mala pręsentia, ob futurorum bonorum expectationē. Sed audiamus &

Gene. 22. 1

Isaac multa passus.

Iacob multa passus.

Gen. 47. c.

terrore & supplicio.

L. David multa passus.

Mat. 25. a.

Psal. 89. c.

Hieremias.

Hier. 20. d.

Moses.

Exo. 32. g.

Helias.

3. Reg. 18.

Ibidē. 19. a.

Heb. 11. g.

M. 2. Tim. 2. 1

Amus & reliqua quę sequuntur. Super hæc omnia verò, hiatus ingens cōfirmatus est inter vos & nos. Hinc clarum est, quod frater non redimit, redimet homo: Non dabit deo, quo ipsi propicietur, etiam si pater fuerit, etiam si filius fuerit. Abraham appellauit diuitem filium, nec tamen illi pręstare potuit quę sunt patris. Diues patrem appellauit Abraham, & cōsentaneum erat illum impetraturum beneuolentiam quam patres gerunt in filios. Non impetrauit, vt cognoscas quod neq̄ cognatio, neq̄ amicitia, neq̄ affectus, neq̄ alia res vlla ex omnib⁹ quę sunt, iuuare potest eum, qui a sua ipsius vita proditus est. Hęc autem eò dico, quod complures, nobis frequenter admonitionibus, vt sibi caueāt, vigilentq̄; negligunt, & admonitionem vertunt in risum. Tu mihi, inquit, adesto in illo die, & bono sum animo, neq̄ quicquam metuo. Rursum alius: Patrem, inquit, habeo martyrem. Et alius: Auum, inquit, habeo episcopum. Alij suę familiaritatis viros obijciunt. **B** Frigida sunt ista verba, nihil nobis aliorum virtus prodesse valet. Memento virginum illarum, quę quinq̄ virginibus non communicarunt oleum, sed ingressę sunt in sponſi thalamum illis exclusis. Ingens bonū, in tuis ipsius benefactis collocare spem. Illic enim nullus vnquā amicus erit auxilio. Nam si hic dixit domin⁹ Hieremias: Ne roges pro populo hoc, hic inquam, vbi in potestate nostra est vertere vitam, quāto magis idem dicitur illic? Quid ais? Patrem habes martyrem? Istud ipsum potius faciet ad grauiorem tui condemnationem, qui quum habeas ad virtutē exēpla domestica, tamē te ipsum indignum maiorum tuorū virtute pręstiteris. Verum habes amicum egregium admirandumq̄. At ne iste quidem tunc tibi est adfuturus. Quomodo igitur dicit: Facite vobis amicos ex mammona iniquitatis, vt recipiant vos in aeterna habitacula sua? Non hic est amicitia opitulatrix, sed eleemosyna. **C** Etenim si sola auxiliaretur amicitia, dicēdum erat, facite vobis amicos. Nunc autem ostendens quod non sola subuenit amicitia, addidit, ex mammona iniquitatis. Ac fortasse dixerit aliquis: Possum & absq̄ mammona cōciliare amicum, eumq̄ meliorem ex mammona. Verum vti scires quod eleemosyna est, quę patrociniatur, opusq̄ tuum ac beneficiū tuum: non simpliciter in bonorum amicitijs, sed in amicitijs per mammonam partis, iussit te considerare. Hęc igitur omnia quum sciamus charissimi, omni solitudine prospiciamus nobis ipsis, & siue corripimur gratias agamus, siue prosperitate fruimur, muniamus nos ipsos, aliorūque supplicijs facti castigatiores, per poenitentiam & compunctionem, continuamq̄ confessionem & Eucharistiam, etsi quid deliquimus in hac vita deposito, summoq̄ studio maculis omnibus animarum nostrarum absterſis, obsecremus deum, vt omnibus hinc emigrantibus ita concedat illuc peruenire, vt non veniant in fortem diuitis, sed cum Lazaro potiantur sinu Abraham, inq̄; bonis immortalibus deliciantur. **Q**ue Tomus secundus.

Psal. 48. d. Aliena iustitia non prodest malis.

nobis omnibus assequi contingat, gratia ac benignitate domini nostri Iesu Christi, per quem & qui cum patri & spiritui sancto, gloria, honor, imperium, adoratio in secula seculorum, Amen.

Eiusdem de Lazaro concio quarta, quodq̄ conscientia solet nos cōmonefacere veterum delictorum. Item de Ioseph.

Vod superest de Lazari parabola, necessarium est vt persoluamus hodie. Nam vos fortasse creditis totum nobis absolutum esse. Atqui ego non abutar vestra ignorantia, neq̄ prius delictam quā totum quod mihi videre datum est tractaro, itaq̄ discessero: quandoquidem & agricola posteaq̄ totius vineę vindemiam peregerit, non prius desistit, quā singulos etiam minutos acinos decerpserit. Quum igitur nunc quoque videam, sub literis, veluti sub folijs latere sensus occultos, agē & hos rursus diligenter amputemus, pro falce sermone vtentes. Siquidem vinea post fructus semel a vindemiatore defectos, stat nuda fructu, nihil habens præter folia: verum spiritalis diuinarum scripturarum vinea non item, sed quanuis quicquid videbatur sustulerimus, tamen adhuc amplius superest tollendum. Itaque complures ante nos disseruerunt in hanc parabolam, complures fortassis & post nos diserturi sunt, nemo tamen poterit totas opes eruere. Nam ea est huius opulentię natura, quod foderis altius, hoc magis exundant diuini sensus. Fons enim est nunquam deficiens. Oportebat quidem superiore contentu debitum hoc dissoluisse. Verum non existimauimus esse tutum beati Babylæ & Xynoridis, sanctorum martyrum, qui Lazarum sequuti sunt, benefacta præterire. Eoq̄ distulimus fundamentum, referuantes in præsentem diem totam structuram. Agē igitur, quoniā & patribus suas laudes persolumus, non vt illi promerebantur, sed pro viribus nostris, persoluamus & vobis, huius expositionis reliquias. Verum ne vos delassēmini priusquam ad finē peruenierimus, illinc repetemus sermonem, vbi illum heri finiuius. Vbi verò illū heri finiuius? In hiatus dirimente iustos a peccatoribus. Quum enim dixisset diues, mitte Lazarum, quid illi respondit Abraham? Hiatus ingens fixus est inter nos & vos, vt qui velint isthinc transire ad nos non possunt, neq̄ hinc isthuc transeunt. Multis verbis demonstrauius, quod posteaq̄ deus multam humanitatem erga nos exhibuit, oporteat in proprijs benefactis spem salutis collocare, non patres auos ac proauos recensere, neq̄ cognatos, domesticos ac vicinos. Frater non redimit, redimet homo: sed quicquid deprecati fuerint supplicarintque qui hinc cum peccatis migrarint, incassum iam frustrāque loquentur. Etenim virgines illę quinq̄ implorabant ab æqualibus oleum, nec impetrarunt. Et is qui talentum in terra defoderat, quū multam excusationem attulisset, tandem

Babylas. Ante hanc orationem habita videtur laudatio prodiga Babylas.

Psal. 4

Mat. 25. a.

Ibidē. b. c.

Gset, tandem condemnatus est. Item qui ipsum esurientem non pauerant, nec sitienti potum dederat: quum & ipsi crederent sese ad ignorantie patrocium posse cofugere, nec veniam nec excusatione reppererunt. Cateri vero, nec quod hiscerent habebant, velut ille fordidis indutus vestibus. Nam accusatus obtulit. Non autem hic modo, verum & alius ille, qui quod aduersus proximum preteritarum offensus meminisset, centumque denarios ab eo postulasset, post super his ipsis a domino reprehensus, ob crudelitatem & inhumanitatem, nihil habuit quod responderet. Vnde perspicuum est, quod neque nos quicquam illic subleuabit, si non habuerimus bona opera: verum siue supplices fuerimus, obsecremusque, siue tacerimus, aequae super nos veniet supplicium ac vindicta. **A**usculta igitur quomodo hic quum duo postularet ab Abraham, utroque frustratus sit. **P**rimum enim pro seipso deprecatus est, Mitte, inquit, Lazarum: mox non iam pro seipso, sed pro fratribus: verum nihil postulatorum obtinuit. **S**iquidem altera postulatio nempe prior talis erat, ut quod petebatur fieri non posset. Alterat vero videlicet pro fratribus, erat superuacua. **Q**uin potius, si videtur, ipsa verba multo cum studio audiamus. **E**tenim si quum magistratus in medio foro reum adducit, carnifices adhibet, ac tormentis examinat accusatum, omnes magno studio concurrunt, cupientes audire quid interroget iudex, quid reus respondeat: multo magis hic diligenter auscultandum est, quid reus, nimirum hic diues, postulet, quid contra iustus iudex respondeat per Abraham. Non enim patriarcha erat qui iudicabat, quantum is pronuntiabat. Verum quemadmodum in mundanis istis iudicijs quoties fuerint aliqui rei, puta latrones, aut homicidae, his leges procul a conspectu iudicis occurrentes, non permittunt ut audiant vocem iudicantis, qui praeter alia hoc quoque honore iudicat illos indignos, sed medius quispiam interpres, & iudicis interrogationes, & rei responsiones perfert: hoc sane pacto & tunc factum est. Non deum pronuntiantem, non deum ipsi loquentem audiuit reus, sed medius erat Abraham, qui iudicis vocem ei qui iudicabatur retulit. Non enim ex sese dicebat quae dicebat, sed diuinas diuiti leges recitabat, quaeque coelitus ferebantur, sententias proferebat: eoque nec habebat hic quod contradiceret. **A**uscultemus itaque diligenter his quae dicuntur. Nam in hac parabola data opera immoror, nec desisto tamen quartum iam die in hac versor, propterea quod ex hac enarratione plurimum fructus nasci video tum diuitibus, tum pauperibus, tum his qui propter improborum felicitatem, tum illis qui propter iustorum inopiam & afflictionem conturbantur. Neque enim vlla res perinde solet hominum vulgus offendere ac perturbare, ut quod diuites praeuientibus multa fruuntur prosperitate: contra, iusti cum virtute vitam agentes, ad extremam rediguntur inopiam, aliaque perperantur innumera paupertate ipsa grauiora. Verum

hac parabola sufficit ad praestanda remedia: **R**diuites quidem redigens ad sobrietatem, pauperes vero in praesentibus malis consolans: & illos quidem admonens, ne efferantur tollantque cristas, quoties peruersae viuentes hic poenas non dant, quippe quum illos maneat illic grauior cruciatus: hos vero consolans, ne aliorum felicitate perturbentur, neque putent res humanas absque dei prouidentia ferri, quum hic iustus malis affligitur, improbus contra ac sceleratus homo perpetua fruitur prosperitate. Ambo si quidem pro dignitate recipient illic, hic quidem coronas patientiae tolerantiaque, ille vero supplicia poenasque improbitatis. Hanc parabolam inscribite diuites pariter ac pauperes, diuites quidem in partibus animi vestri: & si quando deleta fuerit, oborta obliuione, illinite denuo, ab initio reminiscentes. Magis autem pauperes coram oculis vestrae mentis hanc describite, semperque circumferite, & erit vobis documentum, materiaque totius philosophiae. Nam si hanc iugiter inscriptam animo teneamus, neque huius vitae laeta poterunt nos inflare, neque tristitia deijcere prostrernereque, sed non aliter quam afficimur pietatis in pariete additis, erga haec utraque afficimur. **Q**uemadmodum enim conspicientes in pariete pictum diuitem ac pauperem, nec illi inuidemus, nec pauperem despiciamus, eod quod quae videmus, umbra rerum est, non veritas: sic & diuitiarum & paupertatis, gloriae & ignominiae, aliarumque rerum omnium siue tristitum, siue laetarum, naturam si pernouerimus, liberabimur a turbatione, quae ex harum vnaquaque in nobis gigni solet. Haec enim omnia quauis umbra fallaciora sunt, nec quicquam habet sublime, neque praclarum, nec splendida gloriosaque attollere, nec humilia contemptaque contrahere poterunt. Verum iam tempus nobis est, ut diuitis verba audiamus: Oro te, inquit, pater, hoc est obsecro rogoque, ut mittas Lazarum in domum patris mei. Sunt enim mihi quinque fratres, ut testificetur illis, ne veniant in hunc locum tormentorum. Postquam pro se non impetrauerat, pro alijs facit supplicationem. Vide quae humanum, quae mansuetum poena reddiderit eum. **Q**ui Lazarum praesentem despiciebat, aliorum absentium nunc curam habet: qui ante oculos iacentem praeteribat, meminit eorum quos non videbat, multoque studio postulat ut aliquo modo illis prospiciatur aduersus imminetia mala: obsecratque ut Lazarus in domum patris mittatur, ubi ipsi fuerat cauea stadiumque virtutis apertum. Illi videant illum coronari, qui viderunt certantem, qui testes fuerunt illi paupertatis ac famis, aliorumque malorum innumerabilium, fiant testes honoris & ignominiae in omnem gloriam commutate: ut vtriusque castigati doctique, quod res nostrae nequaquam praesentis vitae termino finiuntur, tandem preparant sese, ut hanc poenam cruciatumque possint effugere. **Q**uid igitur Abraham? Habet, inquit, Mosen, habet prophetas. Non equum tu curas fratres tuos atque deus qui illos condidit, innumeros illis adhibuit magistros,

Astros, admonitores, consultores, adhortatores. **Q**uid igitur ille respondit? Non, inquit, sed si quis ex mortuis redeat, illi credent. Haec sane sunt vulgi verba. **V**bi nunc sunt qui dicunt, quis illinc redijt? **Q**uis ex mortuis surrexit? **Q**uis narrauit quae sunt apud inferos? **Q**uam multa talia tantaque dicebat apud se ipsum diues ille, quum versaretur in delicijs, neque enim temere postulabat, ut aliquis surgeret ex mortuis. Verum quoniam ipse audiens scripturas contempserat, deriserat, fabulas esse quae dicebantur crediderat: erga haec sicut ipse fuerat affectus, ita habebat opinionem & de fratribus suis. Illi, inquit, sic opinantur, quod si quis ex mortuis redierit, non diffident illi, neque deridebunt, sed potius auscultabunt ijs quae dicentur. **Q**uid igitur Abraham? **S**i Mosen & prophetas non audierunt, nec si quis ex mortuis surrexerit, credet. Idque verum esse, quod qui non audit scripturas, neque ex mortuis excitatos auditurus sit, declarant Iudaei: qui quoniam Mosen ac prophetas non audierant, neque quum mortuos vidissent excitatos, crediderunt. **V**erum nunc quidem Lazarum occidere conabantur, nunc rursus in apostolos impetum faciebant, quibus multi iam ex mortuis surrexerant, quo tempore crux praedicabatur. **V**t vero & aliunde cognoscas, quod grauior sit scripturarum ac prophetarum doctrina, quam si quid a mortuis resuscitati renunciant: illud considera, quod quisquis mortuus est, seruus est: quae vero scripturae loquuntur, loquutus est dominus. Proinde etiam mortuus reuiuiscat, etiam angelus est coelo descendat, maxime omnium credendum est scripturis. Nam angelorum herus mortuorum pariter ac viuentium dominus, ipse eas condidit. **A**d haec quod superuacanea quaerunt qui desiderant ut mortui illinc redeant, praeter haec quae dicta sunt, etiam ab huius mundi curijs demonstrare licet. **G**ehenna non videtur incredulis. Nam credentibus est perspicua manifestaque. Curiae videtur, quotidieque audimus quod ille supplicio affectus est, illius proscripta bona, alius operatur in fodinis, alius exustus est igni, alius alio poenae vindictaque genere perijt: & tamen haec quae audiunt mali ac facinorosi maleficique, non emendantur. **M**ulti frequenter in his deprehensi posteaquam effugerunt poenam, per fossos carcere elapsi sunt, rursus eadem aggrediuntur, multo his sceleratiora perpetrant. **N**e igitur quaeramus haec audire a mortuis, quae multo clariore quotidie nos docent sacrae literae. **N**am si nouisset hoc deus, quod mortui excitati viuentibus essent profuturi, nequaquam omisisset, neque tantum lucrum praeterisset, qui cuncta nobis vtilia procurat. **A**d haec si assidue erant excitandi mortui, nobisque quae illic geruntur renunciaturi, & hoc ipsum progressu temporis fuisset contemptum: praeterea peruersa etiam dogmata diabolus inuexisset, idque admodum facile. **P**otuisset enim frequenter ostendere simulacra, aut subornare qui simularent mortem ac sepulturam, mox rursus sese ostenderent, quasi a mortuis excitatos, ac per illos quaecumque vellet persuadere delusis.

Etenim si nunc quum tale nihil sit, insomnia frequenter dormientibus visa veluti eorum qui hinc decesserunt, multos deceperunt, perdidit subvertenturque, multo magis id accidisset, si hoc factum fuisset, atque in mentibus hominum obtinuisset, videlicet si multi defunctorum redissent in vitam, innumerae sceleratus ille de non dolos tenuisset, multo magis fraudem in vitam hominum induxisset. **E**oque deus oclulit fores, nec permittit aliquem defunctorum huc reuersum narrare quid illic fiat, ne ille accepta occasione, technas suas omnes inuehat. **N**am quum essent prophetae, pseudo prophetas excitabat: quum essent apostoli, pseudo apostolos: quum Christus appareret, pseudo christos: quum dogmata sana inducta fuissent, corrupta inducebat, ubique disseminans zizania. **I**taque etiam si illud euenisset, hoc quoque conatus fuisset fingere per sua organa, non verum excitatis mortuis, sed maleficijs quibusdam ac fraudibus contuentium oculis deceptis, aut quosdam etiam subornans, quemadmodum dicere operam, qui mortem simularent, sursum deorsum miscuisset, cofudissetque omnia: sed deus quem nihil latet, praclusit illi viam ad has insidias, nobisque parces non permisit, ut quisquam vnquam illinc huc reuersus de ijs quae ibi sunt narraret viuentibus hominibus: docens nos, ut scripturis potius credendum existimemus quam ceteris omnibus, propterea quod deus resurrectionis negotium multo dilucidius nobis commonstrauit. **O**rbem vniuersum conuertit, errorem abegit, veritatem induxit, per homines per secatos ac viles haec omnia peregit, denique abunde magna suae prouidentiae documenta nobis ubique praebuit. **N**e itaque putemus res nostras huius vitae termino circumscribi, sed credamus fore iudicium ac remunerationem omnium quaerunt: hic a nobis geruntur. **N**am id est adeo manifestum conspicuumque cunctis, ut & Iudaei, & Graeci, & haeretici, breuiter, omnis quisquis est homo super his cofentiat. **Q**uam enim non quemadmodum decet, de resurrectione philosophantur omnes, attamen de iudicio, deque poenis, deque tribunalibus quae illic sunt, omnes cofentiunt, illic esse aliquam eorum quae hic geruntur remunerationem: quod ni esset, qua de causa deus coelum tam amplum extendisset, mare dilataisset, aera diffudisset, tantam prouidentiam declarasset, nisi ad finem usque nostri curam habiturus esset? **N**onne vides multos, qui cum virtute vixerunt, innumeraque mala passi sunt, decessisse, nulla re bona percepta? **A**lios contra, quum multam prauitatem commiserint, alienas facultates rapuerint, viduas & orphanos spoliauerint, oppresserintque, opibus delicijsque & innumeris bonis frui fuerint, decessisse ne tantulum quidem mali passos? **Q**uae igitur vel illi priores virtutis praemia recipient, vel isti prauitatis proferentur supplicia, si nostrae res vltra vitam hanc non iustum esse nemo non fatebitur. **A**tqui si iustus est, & his & illis reddet pro meritis. **E**t hoc in confesso

Mat. 22. b.

Ibid. 18. d.

Diuitis pe-
tito qua-
lis.

Simile.

Scripturae
prima si-
de.

Simile
mirum.

Mental
quare non
apparet.

Mortui non
apparent
viuentibus.

F

Probatio
immorta-
litas.

G est. Quod si & his & illis rependet pro meritis, hic vero nullus eorum recepit, neque ille improbitatis poenam, neque hic virtutis praemia: perspicuum est restare tempus aliquod in quo congruens praemium horum uterque feret. Sed quare nobis iudicem in animo sic perpetuo vigilantem, & attentum deus constituit? conscientiam loquor. Nec enim est vllus inter homines adeo vigilans, ut est nostra conscientia. Nam externi iudices & pecunij corrumpuntur, & assentionibus delinuntur, & metu simulant, denique multa sunt alia quae rectum illorum iudicium depravant: at conscientiae tribunal, nulli hominum no-uit cedere, sed quavis dederis pecunias, quavis muneris, quavis alius quidlibet feceris, iustam feret sententiam aduersus peccatorum cogitationes, adeo ut ipse quoque qui peccatum admisit, seipsum condemnet, etiam si alius nullus accuset. Neque id semel atque iterum, sed saepius, imo per omnem vitam hoc facere non definit: & licet ingens temporis intervallum intercesserit, nunquam tamen obliuiscetur eorum quae facta sunt. Quin & quum perpetratur peccatum, & priusquam perpetratur, & postquam est perpetratum, acerbis nobis imminet accusator, maxime vero posteaquam perpetratum fuerit. Nam in perpetrando scelere, quonia voluptate sumus ebrii, non perinde sentimus: caeterum simul atque commissum est, ceperitque finem, tum demum extincta voluptate amarus poenitentiae stimulus succedit, contra quam accidere solet mulieribus parturientibus.

H quae facta sunt. Quin & quum perpetratur peccatum, & priusquam perpetratur, & postquam est perpetratum, acerbis nobis imminet accusator, maxime vero posteaquam perpetratum fuerit. Nam in perpetrando scelere, quonia voluptate sumus ebrii, non perinde sentimus: caeterum simul atque commissum est, ceperitque finem, tum demum extincta voluptate amarus poenitentiae stimulus succedit, contra quam accidere solet mulieribus parturientibus. Nam illis ante partum labor est ingens, grauesque nixus, dissecantes eas doloribus, post partum vero relaxatio, dolore simul cum infante egrediente: verum hic non item, sed dum parturimus concipimusque corruptos affectus, delectamur gaudemusque: caeterum ubi fuerimus enixi malum illum puerum peccatum, tum conspecta foeditate partus, discrimur grauius quam mulieres parturientes. Quapropter adhortor primum quod est optimum, ne vni omnino concipiamus in animo corruptam cupiditatem. Quod si quando conceperimus, tamen foetum intus praefocemus. Rursus si huc usque fuerimus negligentes, iniquitatem in opus progressam mox occidamus per confessionem, per lachrymas, per propriorum commissorum accusationem. Nihil enim tam exitiale peccato, quam peccati accusatio condemnatioque, cum poenitudine lachrymisque coniuncta. Condemnasti tuum peccatum? deposuisti sarcinam. Quis haec dicit? Ipse iudex deus. Dic tu peccata tua prior, ut iustificeris. Quare igitur te quae fo, pudescis & erubescis dicere peccata tua? Caue enim homini dixeris, ne tibi opprobret. Neque enim conseruo confiteris, ut in publicum proferat, sed ei qui dominus est, ei qui tui curam gerit, ei qui humanus est, ei qui medicus est ostendis vulnera. Neque enim ignorat, etiam si tu non dixeris, qui sciebat etiam antequam perpetrare. Quid igitur est causae, quod minus dicas? Non enim ex accusatione fit grauius peccatum: imo mitius magis ac leuius. Et ob hoc

Conscientia remorsus, quare iudicis homini.

Dissimile.

Gen. 4.3.d.

Confessio. Agnitio peccati delectatum.

Deo confitenti.

ipsum deus vult te dicere: non ut puniaris, sed ut relaxeris: non ut ipse sciat peccatum. Quare enim id postulat, quum iam sciat? Sed ut tu scias, quantum tibi debitum remittatur. Ideo vero vult te scire beneficij magnitudinem, ut perpetuo gratias agas, ut segnior fias ad peccandum, ut ad virtutem promptior. Nisi dixeris debiti magnitudinem, non agnosces donationis eminentiam. Non, inquit, cogo te in medium prodire theatrum, ac multos adhibere testes. Mihi soli dic peccatum priuati, ut sanem vlcus, teque dolore liberabo. Ideo nobis in seuit conscientiam, idque quouis patre amantius. Nam pater ubi semel, iterum ac tertio, deciesve filium increpauerit: si viderit incorrigibile manere, desperans abdicat, expellit e familia, a cognatione refecat. At non eodem modo conscientia, sed licet semel, licet iterum, licet ter, licet millies admonuerit, tuque non obtemperes, monebit iterum, nec desistet usque ad supremum halitum, siue domi, siue in huius, siue in mensa, siue in foro, siue in itinere, frequenter & in somnis peccatorum nobis simulacra spectraque praesentat. Vide autem dei sapientiam. Non fecit perpetuam conscientiae accusationem, neque enim hoc onus perferre poteramus, si iugiter accusasset, neque rursus adeo leuem & imbecille, ut post vnam aut alteram admonitionem desperet. Etenim si singulis diebus fuisset nos stimulator, an non desperantes animum enecaremur? Rursus si post vnam atque alteram increpationem desisteret, haud multum fructus nobis adferret. Eoque fecit obiurgationem frequentem, at non perpetuam: frequentem quidem in fociordiam incideremus, sed ut subinde relaxatione solatioque quopiam accepto, respiraremus. Quemadmodum omnino non dolere de peccatis, exitiale est, quodque malorum extremum est, etiam mali sensum nobis adimit: sic & iugiter, supraque modum id facere, noxium est. Solet enim & doloris immo dica magnitudo, frequenter hominem a naturalibus excutiens sensibus, animum demergere, & ad honesta omnia inutilem reddere. Ea propter & illud prouidit, ut ex intervallis nobis immineret conscientiae redargutio, propterea quod est admodum seuera, & quouis stimulo acrius pungere consuevit peccatorem. Non enim tunc solum, quum ipsi peccamus, verum etiam quum alij committunt, eadem, vehementer insurgit, magnaque contentione nobis occlamat. Nam scortator, adulter, aut fur non modo quum accusatur ipse, verum etiam quum audit alios eadem ausos accusari, ipse sibi videtur flagris cedi, dum increpantur alij, suorum admissorum reminiscent, & alius quidem vocatur in ius: hic vero flagellatur, cui nullum crimen intenditur, si fuerit eadem ausus. Quemadmodum in aliorum recte factis dum laudantur & coronantur, qui eadem cum ipsis recte facta gesserunt, gaudent, exultantque, quasi non tam illi, quam ipsi laudarentur. Quid igitur esse possit homine peccatore miserius, qui quoties accusatur alij, ipse examinatur? Contra, quid eo beatius, qui

Sera antora.

Gen. 37. b.

laudis.

Gen. 37. d.

Gradatio.

Gen. 39. b.

A tius, qui cum virtute viuit, qui quum laudantur alij ipse gaudet, letitiaque diffluit, ex aliorum laudibus suorum recte factorum memoriam recipiens. Haec sunt diuinae sapientiae opera, haec maxima illius prouidentiae sunt argumenta, conscientiae increpatione, sacra est ancora, non sinens nos tandem in peccatorum demergi profundum. Neque enim per id tempus tantum quo peccata committimus, verum etiam post multos annorum circuitus, nouit nos veteris admonere commissi. Idque ex ipsis euidenter comprobabo scripturis. Vendiderunt olim fratres Iosephum, nihil quidem habentes quod incuflarent, sed quonia viderat somnia, ipsi gloriae venturam portendebant. Videbam, inquit, manipulos vestros adorantes manipulum meum. Quamquam ob haec decuit illum seruare potius, quod totius familiae corona, totiusque generis decus erat futurus. Sed eiusmodi res est inuidia, pugnat aduersus domestica decora, mauultque inuidus innumera perpeti mala quam videre proximum in precio habitum, etiam si gloriae pars ad ipsum sit permanatura. Quo sane quid esse possit miserius? Quod & illis vsu venit. Quum enim vidisset illum procul venientem, ipsique cibum adferentem, inter se dicebant: Venite, interficiamus eum, ac videamus quid sint illius somnia. Ut fratrem non reuereris, neque naturam agnoscas, certe mensam ipsam conueniebat reuereri, ipsaque ministerij officium, quandoquidem aliturus te, veniebat. Sed vide quomodo & imprudentes vaticinantur. Venite, inquit, occidamus eum, & videamus quid sint illius somnia. Etenim nisi struxissent insidias, nisi dolos texuissent, & impudens illud consilium concinnassent, nequaquam cognouissent vim illorum somniorum. Non enim perinde magnum erat, Ioseph, si nihil acerbi passus esset, conscendere thronum Aegypti, ut tot obstaculis discussis, hunc eundem assequi splendorem. Nisi enim illi struxissent insidias, non vendidissent eum in Aegyptum. Nisi in Aegyptum vendidissent, non adamatius fuisset ab hera. Si non fuisset adamatius ab hera, non fuisset coniectus in carcerem, non interpretatus fuisset insonnia, non regnum illud fuisset assequutus. Si non fuisset regnum illud fuisset assequutus, non venissent illi commercatari frumentum, nec adorassent. Itaque quoniam occiderunt illum, ob hoc maxime intellexerunt illius somnia. Quid igitur? Ipsius bonorum omnium quae post euenerunt, illiusque gloriae fuerunt illi conciliatores? Nequaquam. Verum ipsi quidem moliebantur illum morti, desperationi, seruituti, breuiter extremis malistradere: sed deus melior artifex, insidiatum malitia in venditi insidiisque impetiti gloriam abusus est, ne putares rerum euentus vel casus esse fortuitaque, vel ab humanarum actionum magnificentia pendere. Per eos qui aduersantur, per eos qui obstant procurat deus ut res quae vetantur coficiantur, inimicis suis ad suam gloriam abutens ministris, ut intelligas quod deus vult, a nemine dissipari posse, nec manum illam excelsam a quoquam auersum iri:

quod si quando ab aliquo petaris insidijs, ne conster- neris animo, neue moleste feras, sed scire possis insidias in bonum finem exituras, tantum si fortiter feras quae accidit. Ecce hic quoque liuor regnum peperit, atque illi ipsi qui struebant insidias, auxiliantes promouerunt ad illius imperij magnitudinem. Et is quidem cui struere fuerat insidia regnum adeptus est, ij vero qui struxerant, seruiuerunt. Adorabat ille, hi adorant. Itaque quum tibi acciderint acerba continuaque mala, ne turberis, neque moleste feras, sed expecta finem. Omnino continget aliquis, munifico deo dignus, tantum ut cum gratiarum actione feras quae accidunt: quandoquidem nec iste quum illa somniasset somnia, quum in extremum discrimen venisset, quum venditus a fratribus, quum ab hera insidijs appetitus, denique quum in carcerem esset coniectus, dicebat apud sese: Quid tandem hoc est rei? fefellerunt me illa somnia per quae exulo a patria, spoliatus sum libertate propter deum, non cessi herae ad adulterium inuitanti, propter pudicitiam ac virtutem poenas, ac ne sic quidem vltus est vicem meam deus, aut manum porrexit, sed passus est me tradi vinculis, super alias aliae calamitates inciderunt perpetuae, post cisternam seruitus, post seruitutem insidiae, post insidias calumnia, post calumnia carcer: verum horum nihil illum perturbabat, sed perseverabat in spe cum bona fiducia, sciens quod quae dicta sunt a deo, nunquam excident. Poterat quidem deus eodem etiam die ista perficere, sed ut simul & suam declararet potentiam, & fidem famulorum suorum, permittit multum temporis intercedere, multaque incidere impedimenta, uti simul & ipsius robur cognoscas, tum ex plentis promissa, posteaque in desperationem adducta res est, & seruatorum perspicias tolerantiam ac fidem, quos nihil horum quae interim accidunt, a bona spe depellit. Sed quod dicere coeperat, reuersi sunt isti, fame illos veluti carnifice precipites agitate, & principi Ioseph exhibente. Volebat emere frumentum: hic autem ait ad eos, exploratores estis. Illi vero quidnam hoc esset apud sese reputabat, inquit: Frumentum empturi venimus, & de vita periclitamur. Merito, quandoquidem & ille vobis alimoniam adferebat, deusque vita periclitatus est. Caeterum ille quidem vere passus est: vos autem hoc per simulationem patimini. Non enim inimicus erat, sed inimici personam adsumpserat, ut quid in paterna familia ageretur, ad plenum cognosceret. Quoniam enim circa ipsum improbi, ingrati que fuerant: Benjamin autem quem cum ipsis non viderat, veritus de puero ne quando & ille eadem quae frater passus fuisset, iubet vnum ex illis vincitum illic detineri, deinde illos sumpto omni frumento discedere, mortem illis comminatus, nisi fratrem suum adducerent. Haec igitur ubi facta sunt, dixit illis: Relinquitte aliquid hic, & fratrem vestrum adducite: sin minus, moriemini. Quid tamen inter se loquebantur illi? Profecto haec iure nobis accidunt: nam in peccatis sumus, de fratre nostro quum rogaret

Euentus sit manu dei.

E

Deus quare non statim eripit sanctos.

Gen. 4.2.c.

Ibidem. d.

R Luc. 19. b.

Grogaret nos. Vides? post tantum temporis peccati illius recordabantur, & ad patrem quidē dixerant: **Gen. 37. g.** Fera pessima deuorauit Ioseph. Ceterū ipso Ioseph presente audienteq; peccatū suū prodebant. Quid hac re mirabilius accidere possit? Iudiciū absq; redargutionibus peragitur, & excusatio sine accusatione, probatio sine testibus, dum ipsi qui facinus peregerant seipso redarguūt, quodq; clam factum fuerat, efferunt. Quis cedit, quis adegit in publicum efferre, quę ante tantū tēporis patrata sunt? An nō perspicuū est huc adegisse conscientiā, iudicem cui verba dari non possunt? Assiduē concutiebat illorū mentem, animūq; turbabat, & ille occisus tūc sedebat tacite iudicans illos: quūq; nulla sentētia in ipsos esset pronūciata, ipsi cōdemnationis calculum aduersus se se ferebant. Et isti quidē hęc dicebāt. Alius verō respondebat, dicens: Nōne dixi ad vos ita loquens: Ne ledatis puerū, neue quicq; mali illi faciatis, quoniam frater noster est: & ecce nunc sanguis ipsius exquiritur, inquit, de manibus nostris. Attamen is qui hęc dicebat, nihil de sede aut interfectione illa dixerat: verū ne ipse quidē sedens quicq; tale querebat, sed aliū fratrem requirebat: ipsorū tamen conscientia per oblatā occasionem insurrexit, mormorditq; illorū animos, efficiens vt nemine cōpelente, sua confiterentur facinora. Eadem & nobis accidit in peccatis preteritis. Quū enim malis nos circūstantibus exanimamur, priorum peccatorum reminiscimur. Hęc igitur omnia quū sciamus, vbi quid prauī gesserimus, ne expectemus calamitates, malorumq; incursum, neq; pericula, neq; vincula, sed singulis & horis, & diebus renouem⁹, apud nos ipsos hoc iudiciū, sententiam aduersus nos ipsos feramus, omniq; modo conemur confiteri deo, ac neq; ipsi de resurrectione, deq; iudicio dubitemus, neq; alios ita loquētes feramus, sed modis omnibus per ea quę dicta sunt, illis obturemus os. Nā si illic nō essemus daturi poenas admisorū, deus nequaquā in nobis constituisset tale iudiciū. Quāq; hoc ipsum illius declarat humanitatem. Quonia enim tūc exacturus est a nobis rationē delictorū, instituit in nobis hūc iudicē incorruptibilem, vt is hūc de cōmissis nobis iudiciū reddens, emendatioresq; faciēs, ex illo eripiat iudicio, quod & Paulus ait: Nam si nosmet ipsos iudicarem, nō vtiq; iudicarem a domino. Vt igitur neq; puniamur, neq; poenas demus, in suā quisq; cōscientiā ingrediatur, vitāq; explicet: cūctisq; cōmissis diligēter excussis, cōdenet animā quę hęc patrauit, puniatq; cogitationē, affligat, crucietq; suā ipsius mentē, suppliciu a seipso exigat pro peccatis, per cōdemnationē, per diligēter actā poenitētiā, per lachrymas, per cōfessionē, per ieiuniū, per elemosynam, per cōtinentiā, ac charitatē, vt possimus omnes omni modo hūc depositis peccatis multa cū fiducia illuc proficisci: quā nobis omnibus cōtingat assequi gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & sancto spiritu, gloria, honor, imperium in secula seculorum, Amen.

Gene. 4. 2. d. c.

Afflictio dat intellectum.

Peroratio.

1. Cor. 11. g.

Abolitio peccati quibus modis fiat.

SI per Christum gesta, atque in exemplum cunctis credentibus demonstrata momentis omnibus tractaremus: quāum in nobis cresceret fides, aueretur deuotio, incrementa salutaria promouerent? Nec quisquam cessando torpesceret, sed se exercēdo aueretur, vt homines toties suos profectus conspicerent, quoties ista aut mente cōciperent, aut sermonibus indicarent. Nec separarentur minores exemplis, sed semet compararent potioribus meritis: vt dum sublimia factis, & potiora operibus exaquaissent: sic se imitandos ceteris exhiberēt, dum potiores imitari ipsi voluissent. Vnde de multis vnū Zacchæi gestum vobiscū volumus tractare, vt ex ipso, & eius meritū, & Christi domini liberale proferamus exēplū. Ascendit in arbore Zacchæus, vt dominum Christum ex alto conspiceret: quem, in humili per breuitatem stature, videre non poterat. Cupit nosse aspectu, quē intuitus fuerat sensu: videre facie, quem viderat mente: cōtemplare presentem, quem nunq; viderat operantem: vt amor Christi Zacchæi corde conceptus, etiam oculorum fuisset visibus saginatus. Quē cū in arbore Christi diuina maiestas cōspiceret: Festina, inquit, Zacchæe: hodie enim in domo tua mansurus sum. Promittit se Christus ad eius domum venturum, cuius desiderantis iam possederat animū. Venit ad Zacchæum hospitem dominus spiritales epulas preparantem: vt cuius fidem solus iam nouerat, eius meritum cunctis presentibus demonstraret. Denique adueniente domino, munus gratissimum offert: donū misericordię exhibet, de suo dominū promereri contendit. Ecce dimidiū, inquit, de substantia mea do pauperibus: et si cui, quid fraudauī, quadruplum reddo. Totū qđ habuit Zacchæus, obtulisset: nisi fraudis damna, multiplici dispendio pensare voluisset. O mira Zacchæi deuotio. Substantiam suam in duas diuidit partes, separat ab extraneo proprium, diuidit a fraudibus suū. Discernit a bonis suis, quod fuerat alienum. Pars proficit in misericordiā, pars impenditur in rapinam redimendam. Tribuit pauperibus proprium, & fraudibus tribuit alienū. Recipiunt, qui perdiderant, quadruplum: & residuum pauperibus proficit in subsidium. Nō vult enim ex fraudibus reddi multiplicata, quę tulerat: confitetur fraudes. Ipse se iudicat, ipse se condemnat. Nō vult apud se rapinarum quippiam residere, vt posset iudici Christo placere. Deniq; reddendo, redimit crimen, condemnat factū: vt dum malē quę sita restitueret, & sua ppria pauperibus offerret: sic ex fraudibus veniā, & ex misericordia perciperet gloriā. Vnde dominus Christus eius persequitur laudē, perbat fidē, honorat ei⁹ in munere deuotionē. Amen, inquit, dico vobis: quoniam hodie salus domui huic facta est, quonia & hic verē filius est Abraham. Hodie,

A Hodie, inquit, domui huic salus facta est. Accepit domus Zacchæi salutē ex fide, quā perdidit ex fraude. Misericordia reddidit, quod rapina abstulerat: conferunt dona, quod fraudes ademerant. Dona enim pauperū, lucra sunt animarū: vt probabile cūctis existeret, malis quęstibus damna in misericordię operibus lucra maxima aggregari. Quonia & hic, inquit, verē filius est Abraham. Fit Zacchæus Abrahamę filius, fide, nō genere: merito, nō sobole: deuotione, nō stirpe. Primō, Zacchæus videre dominū cōcupiuit, sicut de Abrahamā sanctissimo ipse dominus dixit: Abraham pater vester cōcupiuit diem meum videre: vidit, & gauisus est. Secūdo, quia Zacchæus hospitio dominū meretur excipere, vt exceperat & pater. Sed Abrahamā dominū excepit cum angelis, Zacchæus cum apostolis: Ille pergentem ad Sodomam, hic transeuntem per Iudęā. Sed Abrahamę benedictio meruit filiū: Zacchæi verō in filiorum dominus transtulit numerū. Tertio, vt omnē substantiā suā fideliter pauperibus obtulisset. Nam totum quod habuit, obtulit: qui patri monij partem reddendis fraudibus reseruauit. Sed Abraham domino, filium: Zacchæus substantiā obtulit. Ille heredem, hic hereditatē donauit. Ille immolādum soldm, quod habuit, pignus exhibuit: hic patrimonij substantiam domino immolauit. Vnde rectē Abrahamę fili⁹, Zacchæus nūcupatur, dū ordinē glorię paternę exequitur. Vnde Zacchæi exēplo, ad Abraham cūctis aditus aperitur: dum, quibus officijs ad eum perueniri poterat, demonstratur. Quare imitare fratrem, si vis pertinere ad patrem:

Luc. 19. b.

Gen. 12. a.

Mat. 22. b.

fac quod Zacchæus fecit, vt merearis quod meruit. Similitudo enim officiorum similitudinem exhibet meritorum. Fides Zacchæum exhibet filium, quē fuisse legimus alienum. Fides, inquam, Zacchæum filiū exhibet, quę Abraham patrem cōstituit sublimatum. Extranei per fidem admittuntur: & proprii perfidia repelluntur. Si filij Abrahamę, inquit, esletis: facta patris vestri faceretis. Non potest esse filius, quem diuersi separant actus. Non potest patris ceteri nomine, qui fuerit diuersus in opere. Si Abrahamę es filius, imple paternos affectus. Quę fecit, cōple: quę docuit, exerce: quę docuit, imitare. Vnde tibi filij nomen imponis, quem nec actus, nec natura cōmendat: quem nec fides, nec genus probat: quē nec mores, nec profapia indicat: quem paterna monita factis dissidentibus separant? In te est, vt possis: qa in te est, vt velis. Quia Zacchæus idcirco potuit, quia voluit: quum & alius idcirco non potuit, quia noluit. Ita enim velle efficit posse, vt efficit nolle non posse. Magna enim vis est voluntatis, quę nos efficit posse, quod volumus: & non posse illa, quę nolumus. Et ex voluntate nostra diuinitus celebratur iudiciū, vt homo quicquid nunc voluerit, eligat: & quod elegerit, ex eo ipso, iudicio cōlesti subiaceat. Nec enim quisq; poterit excusari, quasi voluerit, & non potuerit: cū constet eum idcirco non potuisse, quia noluit: vt nolens, volentis exēplo, damnetur: & volens voluntate propria, quia impleuit quę voluit, muneretur.

Ioan. 8. e.

D

Tomi secundi finis.

Quaternionum index.

aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr
 ss tt vv xx yy zz Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii
 Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx.

Omnes sunt quaterniones, prater Vv Xx, terniones.

PARISIIS, EX OFFICINA CLAVDII
 Cheuallonij, in via ad diuū Iacobum, sub Sole aureo.